Universidad de Deusto
Biblioteca

M. ANGRIANI.

Commentaria Psalmos

DAVIDICOS

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

COMMENTARIA IN

PSALMOS

Soi de Don Juan Bap.ª de Vesgueta Cura de Zuerena

DAVIDICOS, PRISCI

CVIVSDAM AVCTORIS

INCOGNITI.

IN DVOS DIVISA TOMOS,

Quorum hic prior expositionem à primo Psalmo vsque ad LXXXVIII.
Posterior reliquorum complectitur.

Post COMPLVTENSEM *editionem recognita, & plurimis in locis suæ integritati restituta: & nunc hac quarta editione adhuc emendatiora reddita.*

Additi sunt duo INDICES: vnus sententiarum, quæ toto opere habentur, alter omnium versiculorum, in quos singuli Psalmi diuiduntur.

Cedo de Thomas
Compre en la almoneda
D. Juan Bap.ª de Vesg.ª
Cura y Jues de Lugar de
Quintana y assi son mios
los Cartapacios y lo firmo en
Vitoria de Mayo de 1729
Fr. Thomas Gutierrez
Salazar

LVGDVNI,
EXPENSIS PETRI LANDR
CIↃ. IↃ. LXXXIX.

I. 017

Universidad de Deusto
Biblioteca

REVERENDISSIMO
ET ORNATISSIMO D. D.
PETRO DE VILLARS, EPISCOPO MIRAPICENSI, ELECTO VIENNENSI ARCHIEPISCOPO,
Salutem & fœlicitatem.

IN omni munere largiendo (Præsul) duo spectanda esse viri sapientes sapienter tradiderunt. Primùm vt quam meritissimo, deinde vt largitori receptoriq; honorificentissimum munus offeratur. Quæ, cum Authorem hunc meum in Psalmos Dauidicos, antiquum illum quidem, & doctrina spectatum, nomine tamen & familia incognitum (Hispanum, verò ex multis locis licet coniicere) denuò expolirem intuerer, & de patrono (vt est mos) cui consecratus iret, mecum perpenderem, in te sunt visa vnum conuenire. Bene mereri siquidem & de nobis & de Republica nostra cum antiquissimo & nobilissimo familiæ tuæ stemmate iure habes hæreditarium. Pater enim tuus, ne antiqua, probis viris nota satis, & multorum monumentis probata recenseam, ille est, cuius labore & industria sæpe sunt conseruati sui ciues, cuius consilio & prudentia, recta respublica, cuius moderamine Lugdunensis iustitiæ cardo vertebatur, denique quem vnum ciues, peregrini exterarumq; nationum populi, quorum semper magnus est in nostro foro concursus, denique tota Lugdunensis res, per multos annos spectabat: vt adhuc fratrem tuum virum doctissimum & tanto in Republica munere dignissimum spectare cernimus. Te verò (Præsul dignissimè) qui Lugdunensibus tuis, exterarumq; nationum hominibus ea munera largiris, eaq; in hominum genus beneficia confers, quæ non ex arcis & loculis tuis, sed è reconditissimis & locupletissimis Bibliothecæ tuæ scriniis deprompta, non ad corporis dolorem minuendum, grauitatemq; leuandam, quæ vna cura hominibus caram reddit medicinam: non ad rei familiaris tenuitatem sustentandam, iacturámue sarciendam, quæ ratio nobis ius omne, iurisque prudentiam commendat, sed ad animorum diuitias altè extruendas, atque ad animos ingenuis artibus excolendos & instruendos, vel ad animorum tranquillitatem, sanitatemq; comparandam tantopere valent, quibus laudibus ad cœlum efferemus? quibus honoribus ornabimus atque augebimus? Omnino nihil à quoquam excogitari potest

Universidad de Deusto
Biblioteca

(nedum noſtrum hoc munuſculum) quod tuis in homines humanitate politos beneficijs æqualiter reſpondere queat, tuaq; in eos merita maiora ſunt, quàm vt tibi parem gratiam referre poſsint.

Munus verò, ſi ſpectes noſtrum, quantitate & pondere quidem exiguum, dignitate tamen & ingenij ſubtilitate magnum & ornatum, nullum tibi honorificentius aut gratius potuit offerri, Ecquid enim acceptius aut lautius acutiſsimo Theologo poteſt videri, quàm ſubtiliſsimus item Theologus? aut quod præſuli in quem Eccleſiæ cura, animarumq; ſalus incumbit honorificentius, quàm qui ſacros Theologiæ fontes, myſticos eius ſenſus, moralesq; ſacrarum literarum vſus, pandit, docet, & oſtendit? Et ſi quis antiqua nos multis iam ſeculis nota probè, iniuria tibi offerre contenderit: cogitet ipſe ſecum, nouam hanc noſtram operam, in Authore purgando, & multis in locis perpoliendo poſitam, & conſummatam, nouamq; hanc formam, nouum aliquem patronum qui nos ab inuidorum iniurijs tueatur iure flagitare.

Tibi igitur (Præſul ornatiſsimè) hunc meum Authorem incognitum, tibi tamen ſatis notum, tantis tuis virtutibus multis nominibus debitum, iuſtisq; de cauſis gratiſsimum & chariſsimum voueo, dico, & conſecro, cuius auſpicijs, nominisq; ſplendore, ab iniurioſa malorum calumnia, laborisq; noſtri maleuolis detractatoribus tutus & incolumis poſsit exire. Quem, cùm propter Authoris dignitatem, tum propter animi noſtri quo tibi offerimus candorem, tuiq; ſatis ſpectatam ingenij ſerenitatem, lato vultu quæſo reſpicias, & (vt potes) tuearis. Vale, Lugduni. VII. Idus Ianuarij. 1589.

Tuæ amplitudini addictiſſimus.

PETRVS LANDRY.

LAVR

¶ Laurentius Cum deo, Pio Lectori. S.

ENtibi iterum, pie Lector, Auctor hic datur, à mendis quoad eius fieri potuit maxime expurgatus: qui, cùm in prioribus editionibus aliquid continere videretur, quod pios animos aliquantulum poſſet offendere, hac præſertim tempeſtate, in qua à peruerſis ingeniis ſacro ſanctæ fidei noſtræ decreta maiori ex parte reuocantur in dubium (non quòd pius hic noſter Auctor aliquid vnquam ex traditis innouare ſtuduerit) nonnulla in rebus præcipuè alicuius mo-
menti caſtigatione opus habere videbatur: nam leuiuſcula quædam quæ & minimum haberent offenſionis & in bonam partem capi poſſent ſuo loco ferè reliquimus, de Lectoris æquitate confidentes: immò & nonnunquam vbi commodè abſque ſenſus vla perturbatione fieri potuit, abraſimus. Loci autem qui aliquid catholicis mentibus nunc negotij faceſſere queunt, ſunt tres: primus videlicet tomo 1. Pſal. xxix. pag. 161. Alter eodem tomo Pſal. xxxj. à pag. 177. vſque ad pag. 181. Tertius, tom. 2. Pſal. ciiij. pag. 158. quib. in locis de clauium poteſtate diſputatur: vbi noſter Auctor Magiſtri Sentent. opinionem ſequutus, in eoſdem atque ille ſcopulos impegit. Magiſter verò lib. 4. diſt. 18. vult à Chriſto (verè & propriè loquendo) non eſſe Eccleſiæ remittendorum peccatorum relictam poteſtatem: quam Dei ſolius aſſerit eſſe, qui per pœnitentis contritionem peccata noſtra deleat, idémque à pœnæ æternæ reatu abſoluat. Claues ergo Eccleſiæ iuxta hanc ſententiam id tantum efficiunt vt vel peccatores per culpam ligatos ac ſolutos contritionem oſtendant, vel eos ad pœnas quaſdam canonicas ſubeundas compellant, per quas Eccleſiæ eorum delictis offenſæ ſatisfiat: ab eiſdémque ſoluant: cum ſcilicet de illis aliquid vel etiam totum remittitur, ſiue cùm per eas pœnitentes purgati ad ſacram communionem admittuntur. Sed quoniam moderni hæretici in hoc toti ſunt vt vniuerſam Eccleſię poteſtatem eneruent: & hoc in primis vrgent per fidem ſolam à Deo tãtum remitti peccata, Eccleſiæ miniſtris id ſolum modo auctoritatis relinquentes vt per ſuum miniſterium ex Euangelij promiſsis, fidelibus peccatorum remiſsionem à Deo factam annuncient, & eccleſiaſticæ communioni reſtituant, eos ab omni culpæ reatu abſolutos oſtendentes: ideo hoc tempore Magiſtri & Auctoris noſtri ſententia non poteſt abſque hæreſeos labe ſuſtineri: præcipuè cùm ſanctum Cõcilium Tridentinum Seſſ 24. cap. 6. declarauerit ſacerdotis abſolutionem non eſſe ſolum miniſterium declarandi remiſſa eſſe peccata: ſed ad inſtar actus iudicialis, quo ab ipſo veluti iudice ſententia pronunciatur, idq; can. 6. ſub anathematis pœna & dicendum & ſentiendum ſanxerit. Quamobrem exploſa Auctoris opinione in hac parte, (qui tamen eſt excuſandus cùm eo tempore ſcripſerit, cùm de hoc dogmate nondum erat ab Eccleſia deciſum, quid eſſet ſentiendum) dicendum, Eccleſiæ claues ſe extendere ad verè retinenda, aut dimittenda peccata, & ad pœnitentem obligandum, ſiue abſoluendum à pœna æterna, non ſolùm à temporali aut à ſatisfactoria. Hæc ſunt, quæ te, Pie Lector, præmonitum volueram. Vale.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶PROLOGVS.

QVONIAM, vt ait Magiſter in principio gloſſæ Epiſtolæ Pauli ad Roman. Principia omnium rerum requirenda ſunt prius,vt earum notitia plenior poſſit haberi.Idcirco antequàm ad expoſitionem libri Pſalmorum procedamus, ipſius libri cauſas & principia prius declarare oportet. Vt autem ait Philoſophus 2.Phyſicorum, Principia rerum & cauſæ ſunt quatuor,ſcilicet, Cauſa efficiens & productiua, Cauſa materialis & ſubiectiua, Cauſa formalis & diſtinctiua, Cauſa finalis & completiua: & ſic conformiter iſtius libri Pſalmorum quatuor ſunt cauſæ. Prima eſt cauſa efficiens & productiua, & iſta eſt duplex, ſcilicet, cauſa principalis & cauſa inſtrumentalis. Cauſa principalis eſt ipſe Deus, per quem omnia facta ſunt, & ſine quo nihil fieri poteſt. Ioan.1.& 15.cap. Cauſa autem efficiens & inſtrumentalis,ſecundum beatum Auguſtinum,& Magiſtrum ſententiarum in glo.fuit ipſe Dauid, qui omnes Pſalmos compoſuit.Sed ſecundum Hieronymum fuit ipſe Dauid non ſolus, ſed & multi alij qui Pſalmos compoſuerunt, vt in titulis Pſalmorum proſequendo apparebit.Nam,vt dicit Hieronymus in Prologo huius libri, decem fuerunt auctores Pſalmorum, ſcilicet, Dauid, Moyſes, Salomon, tres filij Chore, Aſaph, Etham,Eman,& Idithum.Et etiam poſt iſtos alij fecerunt aliquos Pſalmos, qui non nominantur. Et ideo aliqui Pſalmi ſine titulo ponuntur: quia ipſorum auctores ignorantur. Iſte tamen totus liber attribuitur ipſi Dauid, quia licet non omnes Pſalmos, tamen maiorem partem ipſe fecit, & cõſuetudo eſt à principaliori parte totum denominare. Et hoc ſatis videtur innuere titulus, qui toti libro præmittitur: qui talis eſt, Incipit liber hymnorum vel ſoliloquiorum prophetæ de Chriſto,qui principaliter iſtum librum ipſi Dauid attribuit, qui ſingulari nomine Propheta inter cæteros nominatur. Propter quod dicit Magiſter in gloſ.prædicta. Cum enim in ſcriptura dicitur Propheta ſine additione proprij nominis,intelligitur Dauid: vt cùm dicitur Apoſtolus, intelligitur Paulus, & cùm dicitur vrbs, intelligitur Roma. Quare autem Dauid in comparatione ad alios Prophetas per excellentiam dicitur Propheta: eſt quia excellentiori modo aliis ſuam Prophetiam habuit à Deo ſibi reuelatam. Vbi notandum quòd, vt ait Magiſter in Prologo huius libri, prophetia alicui reuelatur quinque modis, ſcilicet per facta,per dicta,per ſomnia, & ſola inſpiratione Spirituſſancti,remoto omni exteriori adminiculo,facti,dicti,viſionis,vel ſomnij:quod ſtendo. Primò igitur quandoque alicui reuelatur prophetia per facta:quando,ſcilicet,per vnum factum alicui aliquid aliud reuelatur,ſicut per arcam quam Noë fecit,in qua ſolum exiſtentes ſunt ſaluati,& cæteri à diluuio ſubmerſi:eidem fuit reuelata fides catholica, extra quam nullus poteſt ſaluari.24.quæſt.1.quia ſola.&c.quoniam verus oriens. Et iſtum modum reuelationis propheticæ in multis oſtendit Greg.ſuper Ezech.parte 1.homil.6.dicens, Quid eſt, quod Adam dormiente Eua producitur: niſi quòd moriente Chriſto formatur Eccleſia? Quid eſt quòd Iſaac ad immolandum ducitur,ligna portat,aræ ſuperponitur,& vixit: niſi quòd Redemptor noſter ad paſſionem ductus lignum Crucis ipſe portauit? & ſic in ſacrificio pro nobis ex humanitate eſt mortuus: vt tamen immortalis maneret ex diuinitate. Quid eſt quòd homicida poſt mortem Pontificis abſolutus, ad propriam terram redit: niſi quòd humanum genus quod peccando ſibi mortem intulerat, poſt mortem veri ſacerdotis,ſcilicet, Redemptoris noſtri Chriſti, peccatorum ſuorum vinculis ſoluitur, & in Paradiſi poſſeſſionem reparatur? Et iſto modo reuelatum fuit ipſi Ionæ per factum hederæ, quæ ſub vna nocte nata eſt, & vna nocte periit, qualiter Deus iuſtè pœnitenti ciuitati Niniuæ pepercit. Ionæ 4. Secundo modo reuelatur Prophetia per verba vel dicta, ſicut per verba, quæ dixerunt Angeli,Gen.12.vt, In ſemine tuo benedicentur omnes gentes, ſibi fuit reuelata Chriſti incarnatio.Sic & glorioſæ Virgini per verba Angeli dicit,Spirituſſanctus ſuperueniet in te,&c.Et iſto modo fuit reuelata Prophetia ſua Oſeæ & multis aliis, qui ſuas prophetias per aliquod verbum ſibi reuelatas oſtendunt, dicentes, Verbum Domini ad eos fuiſſe factum. Tertio modo reuelatur per viſiones.Et iſto modo fuit reuelatum Hieremiæ, malos per Aquilonem, à quo omne malum panditur, figuratos, pœna ignis in inferno cruciandos,dum vidit ollam ſuccenſam à facie Aquilonis.Hier.1.Et Moyſi partus Virginis ſine corruptione: corruptione, dum vidit rubum ardentem ſine conſumptione, Exod.3. Propter quod canit Eccleſia, Rubum quem viderat Moyſes, &c. Et iſto modo prophetauit Eſaïas, qui prophetiam ſuam à viſione incipit,dicens, Viſio Eſaiæ. Quarto modo, fit reuelatio per ſomnia. Iſto modo fuit reuelatum ſponſo virginis Mariæ,Ioſeph,quòd ipſa de Spirituſſancto conceperat.Matth.1.Et quòd Herodes puerum Ieſum perſecuturus erat. Matth.2. quia Angelus Domini apparuit in ſomnis Ioſeph, dicens, Surge,& accipe puerum,&c. Futurum eſt enim vt Herodes quærat, &c. Et iſto modo Daniel prophetizauit regi Nabuchodonozor ſomnium, & interpretationem eius, quod nocte in ſomnio per reuelationem acceperat. Dan. 2. Quinto vero modo fit reuelatio ex ſola inſpiratione Spirituſſancti,qui per ſeipſum cor illuminat,& reuelat obſcura.Et iſto modo reuelata fuit prophetia iſtius libri ipſi Dauid,ſcilicet, ſolo inſtinctu Spirituſſancti, remoto omni exteriori adminiculo: propter quod ipſe de ſeipſo dicit.Pſal.84. Audiam quid loquatur in me dominus Deus meus,&c. Modo ad propoſitum,quia vltimus modus reuelationis excellentior eſt cæteris: & ab excellentiori fit denominatio:ideo quia ipſe Dauid prophetiam iſto modo excellentiori habuit,ipſe inter cæteros per excellentiam dicitur Propheta. Ex quibus omnibus apparet huius libri prima cauſa, ſcilicet efficiens tam principalis quàm ſecundaria, & inſtrumentalis. Secunda eſt cauſa materialis,& ſubiectiua: & hæc cauſa iſtius libri eſt ipſe Chriſtus. Vbi notandum, quòd iſte liber ſe generaliter extendit ad omnia, quæ in ſcriptura ſacra continentur ſingulariter:quoniam,vt ait Caſſiodorus ſuper librum iſtum,totus Chriſtus quantum ad caput,& membra,eſt ſubiectum,& materia totius ſacræ ſcripturæ, & ſimiliter ſecundum eum totus Chriſtus eſt materia huius libri. Et hoc eſt, quod doctores dicunt,ſcilicet,quòd iſte liber continet totam ſacram ſcripturam:quia, ſcilicet principalius agit de Chriſto, & eius membris: circa quæ tota ſcriptura verſatur: quod patet ſi conſideres, quòd in iſto libro agitur de Chriſti æterna generatione, Pſal.2. Dominus dixit ad me, filius meus es tu,&c. De Chriſti cum patre æqualitate, Pſal.108. Dixit dominus domino meo,&c.De Chriſti Incarnatione,Pſal.71.Deſcendit ſicut pluuia in vellus,&c. De Chriſti Natiuitate, Pſal.84. Veritas de terra orta eſt. De Chriſti apparitione.Pſal.81.Reges Tharſis,& inſulę,&c.De Chriſti victoria in tentatione. Pſal.90. Super aſpidem, & baſiliſcum ambulabis, &c, De Chriſti à Iuda proditione. Pſal.40.Homo pacis meæ,in quo ſperabam,ampliauit ſuper me ſupplantationem.De Chriſti paſſione per totum,Pſal. 21.Foderunt manus meas,& pedes meos,&c.De Chriſti morte,& expiratione.Pſal.87.Factus ſum ſicut homo inter mortuos liber.De Chriſti Reſurrectione. Pſal.3. Ego dormiui,& reſurrexi,&c,De Chriſti glorioſa Aſcenſione.Pſal.86.Aſcendit Deus in iubilatione, & dominus in voce tubæ.De Chriſti ad iudiciũ apparitione. Pſal.49. Dominus noſter manifeſtè veniet, ignis in conſpectu eius,&c.Et ſic totius huius libri materia dicitur Chriſtus. Tertia verò cauſa huius libri eſt formalis: & hæc eſt duplex,ſcilicet,forma tractatus,& forma tractandi. Forma tractatus eſt forma ipſius libri,id eſt Pſalmorum ordinatio.Vbi notandum,quòd non eodem ordine,quo Pſalmi facti ſunt,ſunt in iſto libro ordinati,quod patet.Nam inter Pſalmos Dauid, primus eſtPſal. 142.ſcilicet,Benedictus Dominus Deus meus,qui docet manus meas ad prælium,&c. Hunc enim fecit in principio ſuæ iuuentutis:quando ſcilicet, miraculosè de gigante Golia glorioſus habuit victoriã,& tamen ponitur quaſi in fine libri.Similiter inter omnes Pſalmos generaliter primus fuiſſe videtur Pſal.45.Deus noſter refugium,quem fecerunt tres filij Chore in deſerto: quando ipſorum pater cum ſuis cõplicibus à terra fuit miraculosè abſorptus, & tamen multi alij Pſalmi ante ipſum ſituantur. Huius autem ratio eſt, quia poſtquam Biblia Hebræorum per Babylonis regem fuerat combuſta, nutu diuino ſurrexit Eſdras Propheta, qui quæſiuit Pſalmos ad verſus factos,quos reperire potuit,& ipſos in vnum librum cõpilauit,ſcilicet ordine,quo ipſos reperit. Non tamen ex hoc dicitur auctor libri,ſed magis cõpilator,vel etiam ordinator Pſalmorum. Forma verò tractandi eſt modus quem tenet iſte liber,qui ſecundum Magiſtrum in gloſſa talis eſt. Quoniã quandoque agit de Chriſto ſecundum caput, aliquando ſecundum corpus, ſcilicet,quod eſt eccleſia, aliquando ſecundum vtrumque. Agit autem de Chriſto ſecundum caput tribus modis.Aliquando ſecundum diuinitatem:vt ibi.Tecum principium in die virtutis tuæ, &c. Aliquando ſecundum humanitatẽ, vt ibi. Ego dormiui,& ſoporatus ſum. Aliquando per tranſactionem, vt quando caput vtitur voce membrorum:vt ibi. Longe à ſalute mea verba delictorum meorũ, &c.& ibi.Deus,tu ſcis inſipientiam meam. Item de corpore,id eſt, de eccleſia agit tribus modis,ſcilicet aliquando ſecundũ perfectos;vt ibi.Pro patribus tuis nati ſunt tibi filij,&c. Aliquando ſecundum imperfectos: vt ibi.Imperfectum meum viderunt oculi tui. Aliquando ſecundum illos, qui ſunt in eccleſia ſolo nomine, non re,numero,non merito,vt in Pſal.107.Deus laudem meam ne tacueris,&c.Ex quibus apparet huius libri cauſa formalis. Quarta eſt cauſa finalis, & hæc eſt vt Deus à nobis laudetur: vt per Dei laudem præmium gloriæ mereamur æternæ,Nam iſte liber totam ſacram ſcripturam cõtinet per modum laudis diuinæ: vt dicũt doctores. Et hoc ſatis declarat huius libri titulus:quia dicitur liber hymnorum vel ſoliloquiorum. Vt autem ait Auguſtinus in gloſ.Hymnus eſt laus Dei cum cãtico. Canticum autem eſt exultatio mentis habita de æternis in vocem prorumpens.Bene ergo dicitur liber hymnorum: quia docet nos laudare Deum cum exultatione habita de æternis: & hoc non ſolum

Auctores Pſalterij.

Titulus eius.

Prophetia & reuelatio.

Cauſa materialis Chriſtus.

Cauſa formalis.

Forma tractatus.

Forma tractãdi.

Cauſa finalis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

solum corde,verum etiam & voce.Ex hoc apparet solutio cuiusdam quæstionis,quæ solet fieri,scilicet quare liber Psalterij plus in ecclesiasticis legitur officiis, præ omnibus aliis sacræ scripturæ libris.Et hanc quæstionem Magister mouet in glos.& ipsam soluit, dicens. Notandum autem hanc scripturam, scilicet Psalterij, plus cæteris scripturis in ecclesiasticis officiis frequentari:quod ideo fit,quia in hoc libro consummatio est totius Theologicæ paginæ. Hic enim distribuuntur præmia bonorum,supplicia malorum, rudimenta incipientium,progressus proficientium,perfectio peruementium,vita actiuorum,speculatio contemplatiuorum. Hic enim docetur quid peccatum auferat, quid pœnitentia restituat, quid pœnitens peccati conscius dicat, &c. Quibus omnibus consideratis, ad studium huius libri præaliis omnes hortatur B. Hieronymus, cuilibet nostrum,dicens; Nunquam de manibus, aut oculis tuis liber Psalterij discedat. Dicatur ad verbum oratio sine intermissione, vigilet sensus, nec vagis cogitationibus patens corpus, paritérque animus tendatur ad dominum. Iram vince patientia, ama scientiam scripturarum, & carnis vitia non amabis, &c. Ex quibus omnibus patet huius libri causa finalis. Quibus præmissis, descendo ad huius libri diuisionem : qui secundum Magistrum in glos.prima sui diuisione in tres partes diuiditur, scilicet in tres quinquagenas, quibus tres status Christianæ religionis significantur.Primus est status pœnitentiæ. Secundus est status iustitiæ. Tertius est status laudis æternæ vitæ. In prima quinquagena agitur de statu pœnitentium : ideo illa terminatur in pœnitentia, scilicet, in Psalmo pœnitentiali, qui est, Miserere mei Deus,&c. Secundum terminatur in iustitia : ideo terminatur in Psalm.iustitiæ, scilicet 100.qui est,Misericordiam:& iudicium cantabo tibi,Domine,&c. Tertium terminatur in laude æternæ vitæ in fine, ibi, Omnis spiritus laudet Dominum. Vel aliter secundum alios doctores iste liber diuiditur in tres partes : quia primo ponitur Procemium, siue præfatio in primo Psalmo: secundo ponitur executio in secundo Psalmo : tertio ponitur principaliter intenta conclusio, ibi, Psal.145. Lauda, anima mea Dominum. Pars ergo procemialis est iste primus Psalmus. Vel secundum alios doctores diuiditur in tres partes : quia ponitur præfatio in principio : secundo executio in principio secundi Psalmi : tertio principalis conclusio,Psalmo 145.Lauda,anima mea,Dominũ. Prima ergo pars procemialis est iste primus Psalmus, cuius diuisionem pagella sequenti ponemus.

Hieronymus.

Diuisio Psalterij.

Francisci Vergaræ Græcarum literarum professoris Complutensis de Dauidici Psalterij argumento Carmen.

Dvlcia Iessæus versans Psalteria vates,
Quum caneret pugnas, partosq; ex hoste triumphos,
Cœlestésque Deo laudes dictaret ab alto
Spiritus, humanam feriens qui numine mentem,
Ad plectrum digitos, ad cantus ora mouebat.
Hinc vbi diuinos concepit pectore flatus
Regia progenies, inuoluens facta futuris,
Nunciat arcanum ventura in sæcula fatum.
Scilicet vt pater omnipotens miseratus iniquam
Sortem hominum, foret extremum missurus in æuum
Stellato è solio natum, qui crimina mundi
Tolleret, humanam cœlo delapsus in aluum.
Vtq; futura caro patris sapientia verbum
Cœlorum, terræq; potens, in paupere tecto,
Atque inopi cultu, tenuiq; è virgine matre
Nasci optet : patrias leges mox vulget in orbem
Factus homo : quo sint homines authore docendi
Diuinam spirare fidem, quo Delphica laurus,
Quo tripodes cessent, qui sancta oracula vatum
Impleat, & rupto naturæ fœdere verset,
Commutétque vices magna in miracula rerum.
Hinc canit, vt mitis plebi, nulliq; negatus,
Quem penes arbitrium vitæ est : post verbera mille,
Dum paret æternam populis proferre salutem,
Se dedat immerita mulctandum morte, priorum
Ob delicta patrum, gentisq; ob damna futuræ.
Conditus vt tumulo Stygium hinc descēdat in orcum:
Quo cœlo dignas animas è carcere tetro
Proferat, æthereas secum ducturus in arces:
Mox trina exurgat rediuiuus luce sepulchro.
Quem tandem sacrarum maiestate decorum
Venturum exitio iniustis, rectisq; saluti,
Omne æuum videat post vltima sæcula mundi.
Ent hæus arcanis hæc quondam obducta figuris
Præcinuit vates, è gestis omne futurum
Expromens. Tantum latuit sub pectore numen,
Quo afflante ignotũ nihil est: quoque auspice demum
Hic opus est nobis, sanctæ vt mysteria musæ,
Concentumq; pium mens hauriat. Ergo age vatum
Si Deus inspirat mentes, si spiritus ipse est,
Hoc quoque si gaudet, sit nobis spiritus ardens,
Atque animus cœli spirans : quo cuncta docente,
Noctes, atque dies meditati dogmata legis,
Discamus parère Deo, quem tramite recto
Esœe hac superam cœli sectemur ad aulam.

PSAL

PSALM. I.

1

BEATVS vir, qui non abiit in consilio impiorum : & in via peccatorum non stetit : & in cathedra pestilentiæ non sedit.

Nota.

¶ Iste primus psalmus à doctoribus dupliciter exponitur,sliteraliter,& allegoricè de Christo.Primò ergo procedam secũdùm primũ. Secundò secundùm secundum. Quãtum ad primum sensum, primò sciendum,q̃ istum psalmũ nõ fecit Dauid, sed Esdras : qui psalmos in vnum volumẽ copulauit.Cui copulationi præmisit istum psalmũ per modum prologi,inducere volens fideles ad studiũ sacræ scripturæ,in isto libro cõtentæ. Et ideo in isto psal.duo facit:quia primò excludit à fidelibus doctrinam peruersam,& hæreticam.Secundò suadet doctrinã istã fidelem,& catholicam:ibi,*Sed in lege.*

Hæreticus

Circa primum notãdũ,q̃ in doctrina hæreticorũ talis est processus,quia primò ad ipsam audiendã fidelibus ab hæreticis cõsulitur,secundò in ipsa per frequentẽ auditum quis habituatur,tertiò quis in ipsa habituatus, aliorum peruersus doctor efficitur.Et secundũ hoc tria facit,quia primò dissuadet primũ in principio,secundò secundũ:ibi, *Et in via peccatorum non stetit*,tertiò tertium : ibi,*Et in cathedra pestilentiæ.* Dic vt Nicolaus de Lyra. Sequitur secundum.s. vbi catholicã doctrinã suadet, &c. vt Nic.de Lyra.Aliter iste psal. de Christo exponitur capite totius ecclesiæ : in quo istã conclusionẽ intẽdit principaliter.s.q̃ Christus est verè beatus. Et diuiditur in duas partes:quia primò agit de Christi beatitudine:per illã nos alliciens,secundo de malorũ vltione,per illã nos terrẽs:ibi,*Non sic impij.* Ad euidentiã primi sciẽdũ,q̃ ad verã beatitudinẽ duo requiruntur.s.carentia omnis mali : & abundantia omnis boni:quæ duo fuerunt in Christo. Et primò ostendit primum,secundò secundũ:ibi, *Sed in lege.* Primò ostẽdit in Christo caretiã esse omnis mali: Vbi sciẽdum, q̃ mali nomine propriè solum peccatum intelligitur.Vnde canõ dicit quòd mali nomine solùm illa intelliguntur,quæ mẽtem crimine implicant. Hoc autem malum.s. peccatum tribus modis committitur.s. voluntate, opere, & exẽplo, siue cõsuetudine. Vnde volens ostẽdere Christum carere omni malo, ponit ipsum non peccasse voluntate:quia non abiit in consilio impiorum. Non opere:quia in via peccatorum non stetit. Non cõsuetudine & exemplo:quia in cathedra pestilentię non sedit. Et isti tres modi peccandi sunt figurati per illos tres mortuos, quos Christus suscitauit secundum magistrum in gl.s.quia suscitauit vnum in domo,hoc est peccatum latens in mente. Aliũ extra portã, hoc est peccatum iam extra patens per operationẽ. Alium in sepulchro, hoc est peccatum ex consuetudine omnibus fætens per malum exẽplum. Vt autem clarius ostendat Christum omni peccato carere : ostendit Christum per oppositum

Malum. 15.q 1. Ila cauenda sunt Peccata.

No. de trib⁹ mortuis suscitatis. Matt.9. Luce.7. Ioan.11. Christus. Adam. Luce.15.

A se habuisse ad primum hominem. Nam primus homo tripliciter peccauit.s. quia abiit,stetit, & sedit. Abiit per peccatum voluntatis. Stetit per peccatũ operis. Sedit per peccatum malæ consuetudinis. Abiit ergo Adam, id est, à Deo recessit non loco, sed dissimilitudine, more filij prodigi : qui patrem voluntate relinquendo,abiit in regionem longinquam. Sic Adam abiit,id est,recessit à Deo peccato voluntatis,quãdo persuasionibus,& cõsilio diaboli,& Euæ consensit voluntate,vt domini præceptum violaret. Tunc.n.abiit in cõsilio impiorum, id est,voluntate cõsilio ipsorum cõsentiens,recessit à Deo. Stetit in via peccatorũ:quãdo voluntatẽ malã opere cõpleuit,comedẽs lignũ vetitum. Sed sedit in cathedra pestilentiæ:quãdo exẽplo & verbo peccatum suum excusando, se retorsit in Deũ. d.Mulier,quam dedisti mihi,&c.Ille enim propriè in cathedra pestilentiæ sedet, qui peccatum suum excusando,aliis dat exemplum peccãdi. Cathedra enim propriè est doctorũ, sicut thronus regum, & tribunal iudicum,vocatur ergo exemplum malum cathedra pestilentiæ. Nam pestilentia est morbus, qui latè peruagatur omnes propinquos, aut penè omnes inuolues. Et dicitur pestilẽtia à pasta.q.pestilentia. Et sic pestilentia dicitur morbus late depascens.i.amor dominandi, quo vix aliquis caret. Et sic ille in cathedra pestilentiæ sedet, qui amore dominandi,vel apparẽdi,peccatum suum excusat, vel alios suo exẽplo ad peccandum trahit. Sic ergo ostẽdit primum hominẽ peccasse tripliciter, quasi dicat.Ideo primus homo infœlix fuit:quia abiit,stetit,& sedit.Sed nõ sic secundus Adã, scilicet Christus, quia hic non abiit in consilio impiorũ. Impij namque hic dicuntur dæmones, & Pharisæi, qui Christo dabãt peccãdi consilium.Sic enim dæmon ipsum tẽtando d.Hæc omnia tibi dabo, si cadens, &c.Pharisæi sibi consulebant, ne voluntatẽ patris impleret.d. Descende de cruce,&c. Sed in cõsilio eorum nõ abiit:quia voluntate ipsis nõ consensit. O quãta peruersitas dæmonum, & Phariseorũ, qui Deo consilium dare præsumebant. Vnde cuilibet eorum dicitur. Cui dedisti consilium:forsitan illi, qui non habet sapientiam? Quod verbum exponit Grego.d.Dare stulto consilium,charitatis est:dare sapienti,ostentationis est:dare verò ipsi sapientiæ, peruersitatis est. Et ideo Christus Dei sapiẽtia,cui isti consulebant peccare, nõ abiit in cõsilio impiorum:sed ipsum repulit. d. Consilium impiorũ lõgè fit à me.Quidnam est impiorum consilium, vt ait Greg.nisi gloriam terrenam quærere, æterna negligere, salutem temporalem cum damno animæ appetere,& dolores transitorios ad æternos gemitus commutare?Ideo quia ista omnia Christus despexit:ideo in consilio impiorum non abiit.d.illud Gen.In consilium eorum non intret anima mea. *Impiorum.* Impij sunt diabolus suggẽrens, caro delectans,& spiritus consentiens. Ille nanque.i. diabolus Euam seduxit dicens. Eritis sicut dij : & per illam virum subdidit. Similiter adhuc dæmon suggerit carni, caro spiritui : & sit impiorum cõsilium. Dicũt enim sibi adinuicem, Omnium nostrum sit vnum marsupium. Ponunt ergo in memoria quasi

Nota de Cathedra.

Greg 17. mor.c.10.

Greg. 15. mor.c. 21.

Gene. 45

Universidad de Deusto
Biblioteca

in marsupio vnusquisque obolum suum, scilicet de-
mon suggestionem, caro delectationem, & spiritus
consensum. Inde tanquam de symbolo compa-
rant victum sibi competentem, caro quidem com
bustionem, id est, ignem inextinguibilem, spiri-
tus malam conscientiam, id est, vermen non mo-
rientem, demon autem vtriusque sanguinem. Bea-
tus ergo vir, qui non abiit in consilio impiorum, id
est, non delectatur in suggestione diaboli, nec con-
sentit ei, quia Christus licet fuit tentatus à Diabo-
lo, nõ tamẽ fuit delectatus in tentatione, nec con-
sensit, sed exsufflauit, & deiecit, dicens, Non in so-
lo pane viuit homo: sed in omni verbo, quod pro-
Mat.4. cedit de ore Dei, scriptum est, Non tentabis domi
num Deum tuum. Vade sathana, scriptum est, Do-
minum Deum tuũ adorabis: & illi soli seruies. Ego
& tu, Christiane, sic fac exsufflando tentationem,
si vis esse beatus. Vnde Iacobus apostolus. Beatus
vir, qui suffert tẽtationẽ, id est expugnat. Si autem
cecideris per delectationem vel consensum in ten
tationem, surge fortiter per contritionem cordis,
& oris confessionem sacramentalem. (*Et in via pec-*
Via peccatorum. *catorum non steterit.*) Via peccatorum est operatio
Matth 7. praua, quæ est lata, & communis, & ducit ad mor-
tem, de qua Christus loquitur d. Lata est porta &
spaciosa via, quæ ducit ad perditionem: & mul-
ti sunt, qui intrant per eam. Quæ verba exponens
Chrysost. sup. Mat. Chryso. Porta perditionis est diabolus, per quem
introitur in gehennam. Porta vitæ est Christus per
quem introitur in regna cælestia. Lata autem por-
ta dicitur esse diabolus, non magnitudine potesta-
tis extensus, sed effrenatæ superbiæ licentia dila-
tatus. Porta autem angusta dicitur Christus non
Viæ perditionis. paruitate potestatis exiguus, sed humilitatis ratio-
ne collectus: quia quẽ totus nõ potest capere mun-
dus, seipsum inter angustias vteri virginalis inclu-
sit. Via autem perditionis & peccatorum est om-
nis iniquitas, quę lata, & spaciosa dicitur: quia non
est intra regulam disciplinæ inclusa: & ambulan-
tes in ea, quicquid eos delectauerit, hoc sequun-
Via vitæ. tur. Via autem vitæ dicitur esse omnis iustitia,
propter contrarias causas etiam dicitur arcta. Con
siderandum autẽ, quòd nisi quis ambulauerit per
viam non potest peruenire ad portũ: qui enim non
ambulant per viam iustitiæ impossibile est, vt ve-
rè Christum cognoscant. Similiter non incurrit in
manus diaboli, nisi q̃ in via ambulat peccatorum.
Ex quib. apparet q̃ via peccatorum dicitur omnis
1. Petr. 2. iniustitia, & omnis operatio praua. Sed quia in hac
via Christus non stetit, q̃a non fecit peccatum, nec
inuentus est dolus in ore eius. *Et in cathedra pestilen-*
Cathedra pestilentiæ. *tiæ non sedit*) Cathedra pestilentiæ dicitur praua do
ctrina, & malum exẽplum: in quib. Christus nõ se-
dit: quia in tota doctrina Christi non reperitur ali-
quid malis moribus consonum, vel dissonum bo-
nis. In tantum quòd sui inimici eius doctrinæ testi
Matt. 22. monium cogerentur dare. d. Magister scimus quia
verax es, & c. Rectè dicis, & doces. Nec etiam ali-
Luc 20. quod malum exemplum in vita sua conspicitur:
sed omnis sanctitatis: & iustitiæ nobis reliquit exẽ-
plum, vt sequamur vestigia eius, &c. Sic ergo Chri-
1. Pet. 23. stus in cathedra pestilẽtiæ non sedit: omnis sancti-
tatis, & sapientiæ, figuratus per Dauid, de quo dici-
2. reg. 23. tur. Dauid sedit in cathedra sapientissimus prin-
ceps. Ecce ergo quòd in isto primo versu ostendit
Christum immunem ab omni malo. i. peccato per
remotionem peccatorum, quibus peccauerat
Adam, per hæc nos alliciens, vt si cum Christo bea

A tificari cupimus, ipsa peccata cordis, operis, & oris
fugiamus. Sed dices, Nonne ita allicit mulieres vt
Quæstio. viros: quare exemplum solum viri dedit, & non
Responsio 32. q. 7. mulieris. d. Beatus vir, &c. Respondetur, quod vir,
sed aliud. & mulier quandoque dicuntur à sexu: quandoque
verò vir à virtute: & mulier à mollitie. Et sic omnis
Vir mulier. tam masculus quàm fœmina virtuosus dicitur vir:
& omnis mollis, & vitiosus dicitur mulier.

Sed in lege dñi voluntas eius: & in 2
lege eius meditabitur die, ac nocte.

Postquam ostẽdit Psal. Christũ immunẽ ab om-
ni peccato nũc ipsum ostẽdit abundasse omni bo-
no, s. virtutis, & meriti. Vbi sciendũ, q̃ sicut pecca-
B tur tripliciter, vt dictũ est, s. volũtate, opere, verbis
Tripliciter agitur bonum Lex. Christus. & doctrina, sic & tripliciter agitur bonũ. Et secun-
dum hoc ostendit Christum tripliciter omni bono
abundasse, s. voluntate in principio operis. ibi. (*Et*
erit tãquam lignũ) verbo & doctrina. ibi, (*Et foliũ.*)
Quantũ ad primum dicit, (*Sed in lege domini*, &c.)
Quia enim perfectio non est solũ mala fugere, nisi
bona fiant, ideo ostendit Christum & mala fugisse
& bona fecisse, d. (*Sed in lege domini fuit voluntas ei-*
us.) Vbi nota q̃ aliud est esse in lege, aliud sub
legẽ, aliud sub lege. Ille. n. est in lege, qui secũdũ le
gẽ agit, volũtariè obediẽs legi. Ille est supra legem,
qui nouã legem cõdere potest, & in lege dispẽsare:
C sic enim Papa dicitur supra canones: quia nouos
25. q. 1. si ergo prima sedẽ. canones cõdere potest: & in antiquis dispẽsare. Il-
le verò est sub lege: qui secũdũ legẽ agit necessita-
tis timore coactus. Ad propositũ ergo Christus se-
cũdũ diuersos respectus erat in lege, supra legem,
& sub lege. Erat enim in lege, quia voluntariè legẽ
Mat. 5. Dei obseruabat, d. Nõ veni legẽ soluere sed impie
re, id est, facere, Erat supra legẽ, quia rigorem legis
antiquæ in amore nouæ legis permutauit, sicut
dicitur. Lex per Moysem data est, sed gratia, & veri
Ioannis. 1. tas per Iesum Christũ facta est. Fuit sub lege: nõ q̃
dẽ, q̃ timore ageret, quæ erãt legis: sed q̃ illa, quę
naturaliter homo fugit, & timet, quæ in legẽ scri-
pta de ipso erãt, ipse assumpsit voluntariè, vt famẽ,
Gal 4. sitim, & mortem, propter quod dicit apostolus. Mi
D sit Deus filiũ suũ: sequitur factum sub lege. Ex qui-
bus patet q̃ esse in lege, est sanctitatis, esse supra le
gem est potestatis: esse sub lege, est humanitatis, vo
lens ergo hic ostendere Psal. Christi sanctitatẽ quò
ad bonũ volũtatis, dicit, *sed in lege domini fuit volun-*
tas eius, & non dicit supra legẽ, nec sub lege. Verũ
quia non est perfectionis, bonũ inchoare: nisi per-
de pæ. di 3 in cassum. seueraẽter bonũ cõtinuetur: q̃ in cassum bonũ agi-
tur, si ante finẽ deseratur, ideo de Christo ad ũgit.
Dies. Nox. d. *Et in lege eius meditabitur die ac nocte*, ei. secũdum
glo. assiduè & perseueranter: vel aliter. In scriptura
enim dies prosperitatẽ significat: sed nox aduersi-
Gre. lib. 2. Mor. c. 9. tatẽ: sicut ostẽdit Greg. Scriptura sacra sæpe dicẽ, p̃
prosperis, & noctem pro aduersis recipit. Vnde de
E Diabolo in Apoc. dicitur q̃ ,,iectus accusator fra
trũ nostrorũ, qui accusabat eos ante conspectũ dñi
die, ac nocte. In die, & nocte nos accusat diabolus:
quia modo nos in ,,psperis, modo in aduersis accu-
sabiles ostẽdere cõtẽdit. In die accusat: cũ ,,psperis
malè nos vti insinuat. In nocte accusat, dũ in adu-
ersis nos non habere patiẽtiã demõstrat. Christus
meditabat in lege Dei die, ac nocte, i. in rebus pro-
Apoc. 12. ,,speris, & in aduersis suæ passionis: vnde omnia tam
,,spera, quã aduersa de ipso ĩ lege posita volũtatẽ
Christus obseruabat. d. Legẽ pone mihi, dñe. i. legẽ
Psalm. 11. posità exquirã eã semp. Sic ergo ĩ lege dñi erat die

ac nocte

ac nocte Christi voluntas. vnde d. Discẽdi de cœ-
lo: non vt faciam voluntatem meam, sed voluntã-
tem eius, qui misit me.

3 Et erit tanquã lignum, quod plan
tatũ est secus decursus aquarũ: quod
fructum suum dabit in tempore suo.

¶Hic consequenter ostenditur Christum omni
bono abũdasse quò ad opera. Ad cuius euidẽtiam
Lignum. Greg. lib. 2. mor. c. 2 sciendum: q̃ lignum in scriptura multa significat,
vt d. Greg. in scriptura enim sacra ligni nomine
aliquando crux, aliquando iustus aut etiam iniu-
stus, aliquando verò incarnata Dei sapientia figu-
Hier. 11. ratur. Crux etenim ligno significatur, cum dici-
B tur, Mittamus lignum in panẽ eius. Lignum quip-
Ezec. 17. pè in panẽ mittere, est dominico corpori crucem
adhibere. Rursus ligni nomine vir iustus aut etiam
iniustus exprimitur, sicut per prophetam dicit. Er-
go dominus lignũ sublime humiliauit: & exaltaui li
Luc. 14. gnum humile, quia iuxta eiusdem veritatis vocem:
Omnis, qui se humiliat, exaltabitur: & omnis, qui
se exaltat, humiliabitur, &c. Rursum per lignũ in-
Prouer. 3. carnata Dei sapiẽtia signatur: sicut de ea scriptum
est, Lignum vitæ est iis, qui apprehenderint eam.
Et sicut ipsa veritas de se ait, Si in viridi ligno hoc
Luc. 23. faciunt: in arido quid fiet? Hic ergo accipitur li-
gnum pro ipsa Dei sapientia incarnata: cum dici-
Tanquam sicut, quasi. tur. *Et erit tanquam lignum*, &c. Item notandum, q̃
C istæ dictiones tanquam, sicut, & quasi: quæ idem si-
gnificant, qñq; similitudinẽ, & non rei veritatem:
quandoque rei veritatem & non similitudinem: a-
liquãdo vtrunque. Primo modo accipitur Psal. E-
Psal. 37. Mat. 26. 1. Cor. 15. Ioan. 1. go autem tanquam surdus non audiebam, & Mat.
c. 26. Tãquam ad latronẽ, &c. Secundo modo ac-
cipitur. 1. ad Cor. 15. Tanquam nouissimo omnium
visus est mihi, & Mar. & Io. Vidimus gloriam eius,
quasi, &c. Tertio modo accipitur Hebr. 12. Tãquã
filiis vobis loquitur Deus. Et sic accipitur hic, quia
Christus non est verè lignum, &c. Et ad similitudi-
nem ligni fructum suum dat, &c. huius ligni plan-
tatio fuit verbi incarnatio: quia plantatio facta
Aqua. est secus decursus aquarũ. Vbi nota quòd per aquã
D
Gratia. tria principaliter in scriptura significantur, scili-
cet, piritus sancti gratia: iuxta illud, Qui credit
Ioan. 7. in me: sicut dicit scriptura, Flumina de ventre eius
fluent aquæ viuæ, hoc autẽ dicebat de spiritu, quẽ
accepturi erant credentes in eũ. Aliquando per a-
Eccl. 15. quã significatur Dei sapientia, qua interior homo
reficitur. Aqua sapientiæ salutaris potauit illũ. Ali-
quando per aquã significatur nostræ mortalitatis
decursus. Omnes morimur, & quasi aquæ delabi-
mur, &c. Ad propositũ ergo de Christo dicit pro-
pheta: q̃ *erit tanquã lignum quod*, &c. Si accipiatur
aqua primo modo notat abundãtiã, & plenitudinẽ
gratiæ, secus quę Christus in suæ incarnatione fuit
plantatus: quia tãtam habuit gratiæ plenitudinem,
E quòd Deus ei plenius conferre non potest: vt
Mag. li. 3. dist 13. ait Magister, & hæc plenitudo significatur per de-
cursum aquarum. vnde Ioan. 1. Non ad mensuram
datus est ei spiritus. Si autem accipiatur aqua secun
do modo, plantatus est Christus secus decursus
aquarum. i. diuinæ sapientiæ vnitus, quod benè no-
tat hęc dictio, secus, quæ importat vnitatem: quia
non sapientia Dei in humanitatem est conuersa,
nec è conuerso, Sed natura humana secus diui-
nam sapientiam plantata, id est, vnita, quia Dei
persona humanam naturam assumpsit. Vnde dicit

A ipsa diuina sapiẽtia. Radix mea aperta est secus a-
quas. i. radix mea scilicet humanitas aperta est: id
est, eleuata, secus aquas, id est, ex vnione ad aquam
Iob 29. diuinæ sapientiæ. Et non te moueat, quia dicit se-
Obiectio. cus aquas cum vna sola sit aqua diuinę sapientiæ:
quia scriptura multoties plurale pro singulari ac-
cipit: sicut è conuerso. Si autem aqua accipiatur
Resp. tertio modo, tunc Christus verum lignum, scilicet
verbum, plantatum est secus decursus aquarum,
id est, secus decursus nostrę mortalitatis: quia Dei
verbũ in plãtatione suæ incarnationis omnes no-
stros defectus, & mortalitatem assumpsit. Et isto
Greg. 29 mor. c. 27. modo exponit istum textum Greg. d. Creator no-
ster qui in diuinitate videri non poterat, assum-
B psit à nobis vnde videretur à nobis: ipse verò secus
aquas aperitur: quia humani auctor generis per hu
manitatem suam hominibus demonstratur. Vnde
rectè per Psal. dicitur, *Et erit tanquam lignum quod*
plantatum est secus decursus aquarum: quia fructum
obumbraculi in protectione nobis proferens ap-
paruit creator in carne: vt humanum genus per
resurrectionem figuret quod per defectum quoti-
die ibat in mortem, & aduerte quòd istud lignum
Christus sic triplici modo plantatum secus decur-
sus aquarum, fructum suum dedit in tempore suo.
Mat. 26. Quod enim dicitur tempus Christi, nisi tempus suę
passionis, de quo dicebat, tempus meum propè
est, apud te facio pascha, &c. quo, scilicet tempore
Iudi 2. C dedit fructum nostræ redemptionis, quo scilicet
tempore suæ passionis de Christo impletum est il-
lud lignum attulit fructum suum.

Et foliũ eius non defluet, & omnia 4
quæcunque faciet, prosperabuntur.
1. e pæn. dist. 1. quod ergo

¶Hic cõsequenter ostendit Christum omni bo
no abundasse, quo ad verba, & doctrinam. d. *Et fo-*
Foliũm. *lium eius non defluet*: Per foliũm enim in scriptura
verba significantur: & hoc duplici ratione: quo-
niam sicut foliis fructus ornatur: sic & verbis com-
positis scientia decoratur. Et hanc rationem assi-
Dan. 4 gnat Hugo de sancto Victore super illud Dan. Fo-
lia eius, pulcherrima, & fructus eius nimius, d. in fo
liis verba, in fructu vita designatur, quia sicut foliis
D vestitur fructus, sic verbis cõpositis vita decoratur.
Aliam rationem assignat Magist. in glos. d. quia si-
cut folia tegunt fructus: ita verba domini suas pro
missiones custodiunt. Folium igitur Christi nõ de-
Foliũm Christi. fluit: quia eius verba sancta, & solida manent. Fo-
lium ergo eius non defluet: quia nullum verbum
Christi erit irritum: sed quodlibet deducit ad vitã,
ipso dicẽte, Cœlum & terra transibunt, verba autẽ
Mat. 24. mea nõ præteribunt. Et tunc cõcludit de Christo,
dicẽs, *Et omnia quæcunque faciet prosperabuntur*. Om
nia. i. fructus & folia, id est, facta, & dicta. Christi
mors & vita *prosperabuntur*, id est, prosperitatis æ-
ternæ nobis sunt causa, scilicet, electis. Et hoc est
Esai. 55. E quod de Christo, id est, verbo incarnato pater prę-
dixit. Verbũ quod egredietur de ore meo, non re-
uertetur ad me vacuũ, sed faciet quæcunque volui:
& prosperabitur in iis, ad quæ misi illud.

Non sic impij, non sic, sed tanquã 5
puluis quẽ proijcit vẽtus à facie terrę.

¶Postquam ostendit Christi beatitudinẽ & per-
fectionem, per illã nos alliciẽs: nũc consequenter
ostendit peccatorũ vltionẽ, per illã nos terrens. Et
duo facit: quia primò ostẽdit malorũ demerita: se-
cũdò ipsorũ tormẽta, ibi. *Ideò non resurgent*. Quantũ

Universidad de Deusto
Biblioteca

ad primum sciẽdum, quòd vita malorũ in duobus malis consistit. s. quia variis inuoluuntur peccatis, & omnibus priuãtur bonis meritoriis: sicut per oppositum de Christo capite dictum est: quod fuit immunis à peccato omni, & abundans omni bono. Sic & mali per oppositum. Ideo ait. *Non sic impij.* s. non sic carent, sed abundant peccatis. Et addit iterum non sic. s. non abundant meritis, & bonis: sed per contrarium peccatis abundant & carẽt bonis. Carent namque bonis, quia carent stabilitate charitatis, & vnitatis: quæ omnis boni est fundamentum. Ideo nomine pulueris denotãtur cum dicitur: *sed tanquam puluis*, &c. vnde Greg. d. Quid. n. pulueris nomine nisi peccatores accipimus, qui nullo virtutis põdere solidati, cuiuslibet tẽtationis flatu rapiũtur: de quibus scriptũ. *Nõ sic impij, non sic: sed tanquã puluis*, &c. Et quia dẽmõ serpẽs antiquus peccatorũ vita satiat: ideo de isto puluere peccatorũ dicitur: Serpẽti, puluis panis eius. Insuper tales peccatis abũdãt: quia vẽto elationis, & superbiæ agitãtur: quia tãtũ puluerẽ proiicit vẽtus à facie terræ. Vnde qualiter vento superbiæ vel aliorũ viciorũ peccator proiiciatur à facie terræ. s. stabilitatis, ostẽdit Greg. super illo verbo Iob. Contra folĩũ, cp vẽto rapitur, ostẽdis potentiã tuã. d. Peccator. n. tẽtationis vẽto rapitur, & malorũ desideriorũ flatib. leuatur. Mẽs quippe humana quot tentationes patitur, quasi tot flatib. mouetur, vel proiicitur. Hãc etenim plurimũ ira perturbat, cũ recedit ira, succedit inepta lætitia, Luxuriæ stimulis vrgetur, æstũ auaritię lõgẽ, lateq; ad ambiẽda quæ terrena sũt, tẽditur. Aliqñ hãc vẽtus supbię eleuat: aliqñ verò inordinat' timor in infimis deponit. Quia ergo peccator tot peccatorũ ventis quatitur, meritò pulueri, quẽ à facie terræ vẽtus proiicit, cõparatur. Si em̃ de peccatoribus dicitur. *Non sic impij, nõ sic, sed tãquã*, &c. i. à facie stabilitatis æternæ, quæ terra dicitur à similitudine sicut terra nutrit, & cõtinet exteriorẽ hominẽ: ita illa interiorẽ, vt Magist. in glossa.

6

Ideo nõ resurgũt impij in iudicio: neque peccatores in cõcilio iustorũ.

Hic cõsequẽter oñdit malorũ punitionẽ. s. qualiter in vltimo iudicio dãnabuntur. Et primò facit hoc, secdo rõnẽ assignat, ibi, *Quoniã nouit domin'* &c. Q. d ad huius literæ euidẽtiã, sciẽdũ, cp aliqui hęretici ex hoc loco moti dixerũt, qđ quãuis boni post iudiciũ beatificentur ãi, & corpore, qa resurgẽt ipsorũ corpora mali, tñ solũ in aĩa punientur ęternaliter, nõ autẽ in corpore, quia malorũ corpora non resurgẽt, dicẽte Psalmista. *Non resurgunt impij in iudicio.* Et hoc spectare dicũt ad Dei bonitatẽ, quę largior esse debet ad bonos prẽmiãdũ, quã ad puniẽdũ malos. Vñ bonos semp præmiat vltra cõdignũ sed malos punit citra cõdignũ. Sed hũc errorẽ tollit dñs. d. oẽs, q. in monumẽtis sũt, audiẽt vocẽ filij Dei, & ꝓcedẽt qui bona egerũt in resurrectionem vitę: qui verò mala in resurrectionẽ iudicij. Et ideo ad euidẽtiã huius literæ sciẽdũ, cp duplex est resurrectio. s. prima, & secũda. Prima est animę. Secda corporis. Resurrectio animę est, qñ anima per peccatũ mortua ꝑ pœnitẽtiã à peccatis resurgit ad vitã: quæ solũ in presẽti vita locũ habet: Secda est resurrectio corporũ, quę de lege cõi in vltimis reseruat. Prima est bonorũ. Secda est cõis omniũ bonorũ & malorum. Et ideo prima facit hominẽ beatũ, non secunda. Vnde Apoc. dicitur. Beatus qui habet partẽ in resurrectione prima. Dicũt ergo aliqui, cp istę textus intelligitur de resurrectione prima, non de secda: eò quòd mali, s. à Deo præsciti, quãtũcũq; sint boni, & virtuosi, finaliter tñ à gratia cadũt, & ꝑ peccatũ moriũtur, à quo nõ resurgũt: sicut econtra de prædestinatis, vt habetur de pę. di. 3. citius ad hęc, & de pę. di. 4. si ex bono. Sed quãuis ista sint in se vera nõ tñ sũt ad ꝓpositũ literę, cuius rõ est, qa hic litera, vt ex prẽmissis apparet, vult dare differẽtiã inter bonos, & malos quę est, quòd boni resurgẽt in iudicio, & in cõcilio iustorũ, sed nõ mali. Certũ est autẽ cp in iudicio vltimo nõ resurgẽt boni, neque mali prima resurrectione, quę solũ habet locum in vita presẽti, & nõ in resurrectione iudicij: & dũ anima vnitur cũ corpe, & nõ post. Propter quod dicit gl. Magistri sup illo verbo. 2. Cor. 5 Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, vt recipiat q. s. que, prout gesit in corpore, ait. Fruſtra homo post corpus hoc poterit. s. à peccatis resurgere: quod in corpore comparare negligit. Dicendum est ergo, quod hic textus loquitur de secunda resurrectione. s. corporũ, & nõ de prima, quę est animarũ. vñ sciẽdũ primò quod iste textus nõ loquiẽ de omnibus peccatoribus sed solũ de impiis. Impij enim ꝓprię dñr infideles, & idololatrę. Peccatores autẽ dñr etiã & Christiani mali peccantes. Vnde impietas ꝓprię est cõtra cultũ diuinũ, & respicit infidelitatẽ idololatrię. Dicit ergo de infidelib', qđ nõ resurgẽt ĩ iudicio: nõ em̃ negat, quòd non resurgent: sed cp non resurgẽt in iudicio. Et ad hoc intelligẽdũ notat Greg. sup illo verbo Iob. 46. iudiciũ pauperib. tribuit. vbi sic ait Duæ quippe sũt partes. s. electorũ atq; reproborũ, sed bini ordines eisdẽ singulis partibus cõtinẽtur. Alij nãq; iudicantur, & pereũt. Alij nõ iudicãtur, & pereũt. Alij iudicantur, & regnãt. Alij nõ iudicãtur, & regnãt. Iudicãtur, & pereũt, quibus dominica inclamatione dicitur. Esurui, & nõ dedistis manducare. Sitiui, &c. Quibus prę mittitur. Discedite à me maledicti in ignẽ ætternũ, qui paratus est diabolo, &c. Alij verò in extremo iudicio non iudicantur, & pereũt. de quibus prophęta ait: *non resurgunt impij in iudicio.* Et de quibus dominus dicit. Qui nõ credit iam iudicatus est. Et de quibus Paulus ait. Qui sine lege peccauerunt, sine lege peribunt. Resurgunt verò & omnes infideles: sed ad tormentum, nõ ad iudicium. Non enim eorum tunc causa discutitur, q ad cõspectum districti iudicis iã cum condemnatione infidelitatis accedũt. Professionem verò fidei retinẽtes, sed professionis opera non habentes, redarguũtur vt pereãt. Qui verò nec sacramenta fidei tenuerunt, increpationem iudicis in examinatione non audiunt: quia pręiudicati infidelitatis sue tenebris, eius, quẽ despexerunt inuectione redargui nõ merẽtur, illi saltẽ verba iudicis audiũt, q eius fidei verba tenuerunt, isti in dãnatione sua ęterni iudicis nec verba percipiunt, cuius reuerẽtiã nec verbo tenus seruare maluerunt, illi legaliter pereunt q sub lege positi peccauerunt, istis in perditione sua nihil de lege dicitur, qui nihil legis habere conati sunt. Princeps namque terrenam rempublicam regẽs, aliter punit interius delinquentem, aliter hostẽ exterius rebellantem: in illo iura sua consulit, eúmque sub verbis dignæ inuectionis adiicit. Cõtra hostem verò bellum mouet: instrumẽta perditionis exercet, dignaq; tormẽta eius malitiæ retribuit. De malo verò eius, qđ lex habeat, nõ requirit. Neq; em̃ lege necesse est puniri, qui lege nunquam potuit teneri. ita ergo in extremo iudicio & legalis illum inuectio

Greg. lib. 30. mor. c. 10. *Psalm. 1.* *Esa. 65.* *Greg. 11. mor. c. 23. & 24. d* *Peccatoris instabilitas.* *Ioan 5.* *Resurrectio duplex.* *Apoc. 20* *Greg. 26. cap. 24.* *Matt. 25.* *Ioan 3.* *Rom 2.* *Comparatio.*

uectio pcutit, q ab eo, qđ pfessione tenuit actione declinauit. Et iste sine iudicio inuectionis pimitur cp lege fidei nõ tenetur. Ex electorũ verò parte alij iudicãtur & regnãt q vitæ maculas lachrimis tergũt: q mala pcedẽtia factis sequẽtib. redimětes qc qđ illicitũ aliqñ fecerũt ab oculis iudicis eleemosinarũ supductiõem cooperũt. Quib. iudex veniẽs ĩ dextera cõsistẽtib. dicit, Esurui & dedistis mãducare &c. Venite bñdicti patris mei: possidete paratũ vobis regnũ, &c. Alij ãt nõ iudicãt, & regnãt q ét pcepta legis pfectiõe virtutũ trãscẽdũt, qa nequaquã hoc solũ qđ cũctis diuina pcipit lex implere cõtẽti, sed pstãtiore desiderio plus exhibere appetũt, q̃ pceptis gñalib. audire potuerũt. Quib. diuina voce dicit. Vos reliquistis oĩa, & secuti estis me, cũ venerit filĩ' hoĩs in sede maiestatis sue, sedebitis & vos super thronos, 12. Iudicãtes 12. trib. Israël. Et de b. ꝓpheta, ait Dñs. ad iudiciũ veniet cũ senioribus populi sui. Et de qb. Salomõ cũ de spõso ecclesiæ loquerẽt: ait: Nobilis ĩ portis vir eius qñ sederit cũ senatorib. terræ. Hi itaq; in extremo iudicio nõ iudicãtur, & regnãt q cũ auctore suo ét iudices veniũt &c. Aliter pdicta recolligẽs Magister in gl. huiꝰ lite ræ ait sic. Nota cp quatuor ordines erũt in iudicio. Alij nãq; erũt, q iudicabũt, & nõ iudicabũt, vt apostoli, & alij pfectissimi. Alij nec iudicabũt, nec iudicabũt, qa iã iudicati sũt, sentẽtia em̃ dãnationis eorũ totĩ ecclesiæ iã nota est, vt infideles alij, aũt iudicabũtur & saluabũtur, vt mediocriter boni. Alij autẽ iudicabũtur & dãnabũtur, vt mediocriter mali. Ex quib. apparet, cp impij. i. peccatores infideles ĩ iudicio vltimo nõ se habebũt actiuè, vel passiuè, quia nec iudicabũt neq; iudicabũtur, ideo nõ erũt de illis, qui ad iudiciũ requirũtur. qđ bñ psal. ait. cp *nõ resurgũt impij in iudicio.* Sed quid de peccatorib. q. tm̃ fidẽ verbis tenuerũt tũc erit: certè spectabũt ad iudiciũ, quia vt dctm̃ est, tũc iudicabũtur & pibũt: sed ipsi alios cũ iustis nõ iudicabunt. Ideo de illis subdit. Neq; peccatores in cõcilio iustorũ, quia cõciliũ & cõgregatio iustorũ malos cũ Christo iudicabit, sed nõ peccatores, qa nõ malis sed pauperib. i. pfectis humilib. tunc potestatẽ dabit iudicandi, sicut dicitur Iob 36. Iudicium tribuit pauperibus.

Matt. 25. *Scire Dei Nosse re Dei.* *Prin. Etic. eorum.* *3. Reg. 7.* *Mat. 25* *Greg. 11. mo. c. 8* *Matt. 7*

7

Quoniam nouit dominus viam iustorum: & iter impiorum peribit.

Postq̃ psal. oñdit malorũ punitionẽ & ꝑmiationẽ iustorũ. Hic cõsequẽter vtriusq; rõnẽ ostendit, d. *Quoniã nouit domin' viã iustorũ*, &c. q. d. Ió iusti ꝓperãt & beatificãt, quia nouit dñs viã ipsorũ. Impij aũt pereũt: quia Deus iter ipsorũ nõ nouit. Vltimo notãdũ, cp scire vel nosse Dei est duplex. s. simplicis & verę cognitionis, & scire cõplacẽtiæ & approbatiõis. Primo modo Deus scit oĩa tã bona quã mala, Cũ. n. oĩum tã malorũ q̃ bonorum sit iustus iudex, punitor. s. malorũ & remunerator bonorum, quomodo illos iustè iudicare posset, si illorũ bona vel mala ignoraret. Cũ secũdũ Arist. 1. Ethi. Vnusquisq; bñ iudicat de iis quæ nouit & horũ solũ est rectꝰ iudex. Propter qđ Deo dicit. Tu solus nosti corda oĩm filiorũ hoĩm Ista. n. noticia oĩa nuda sũt & apta oculis eiꝰ ad Heb. 4. Secdo modo solũ nouit illa quæ ap ꝓbat. Et quia malos in suis maliciis nõ approbat, ó illos, & eorũ mala nõ nouit. Sic. n. fatuis virginibꝰ ait. Amẽ dico vobis, nescio vos. Istã distinctionẽ ponit Gre. super illo verbo Iob 2. Ipse nouit decipientẽ & eũ, qui decipitur. d. Cũ omnis, qui ꝓximũ decipit sit iniquus, & iniquis veritas dicat, Nõ noui vos, discedite à me oẽs, qui operamini iniquitatẽ. Qualiter in hoc loco dicitur, cp dñs decipiẽtẽ nouit? Et rñdet. d. Sed quia scire Dei aliqñ cognoscere dicitur, aliqñ approbare, & scit iniquum quẽ aliqñ cognoscẽdo iudicat, Neq;. n. iniquũ quẽpiã iudicasset si nequaquã cognosceret, & tñ iniquũ nescit, quia eius facta non approbat. Et nouit ergo, quia deprehẽdit & nõ nouit: quia hunc in suæ sapiẽtiæ specie nõ recognoscit. Et dat exẽplũ. Sicut de veraci quolibet viro dicitur: quia falsitatẽ nesciat, nõ quia cũ vel aliis falsum dicit, hoc deprehẽdere ignorat, sed quia eãdẽ ipsam fallaciã & scit in examine, & nescit in amore, vt videlicet hãc ipse nõ agat, quã actã ab aliis dãnat &c. Ad ꝓpositum ergo ideo iusti sunt beati: quia viã. i. opera illorum Deus nouit. i. approbat, & sibi placet: sed *iter impiorũ peribit*, quia illos Deus non nouit. i. non approbat, nec sibi placent. Opera enim iustorum nõ solum dicuntur bona, sed & digna merito, quia Deus approbat illa, sed malorum opera nõ approbat, quia illa sunt mala. Et hinc omnibus operibus sine charitate vel Dei amore factis, non præmiunt, sed pœna debetur 1. q. 1. Marchion.

Exemplũ

PSALM. II.

8

QVare fremuerunt gentes & populi meditati sunt inania.

Iste est primus psalmus habẽs titulũ, cuius titulus secundũ magistrũ talis est. *Psalmus Dauid.* Vnde notandum cp iste tractatus ideo pars dicitur: eo cp non solum vocẽ hic cõtentã Dauid decãtabat domino, sed etiã psalterium decẽ cordarum tãgẽdo, à quo psalterio iste tractatus, & sequẽtes psalmi notantur. Ac etiã adde notãdum mystice cp sicut Dauid laudabat Deum, Psalmos canendo, & psalteriũ decẽ chordarũ manu tangendo: sic & nos laudare debemus Deũ nõ solum voce, sed magis obseruatione decẽ præceptorũ leg. s, quæ signantur per tactum manu decẽ chordarum. Quæ duo tãgẽs infra psal. d. Iubilate Deo omnis terra: quo. s. ad vocem psalmũ dicite nomini eius quo ad operationẽ. Est ergo titulus iste *Psal. Dauid.* Hic Dauid est datiui casus, vt sit sensus. Psal. Dauid. i. attribuit ipsi Dauid. Dauid. n. interpretatur manu fortis, & desiderabilis aspectu, & significat Christũ, qui verè est manu fortis debellãdo aëreas prãtes, & desiderabilis aspectu, in quẽ. s. angeli desiderãt ꝓspicere. Sic ergo est sensus Psal. Dauid. i. ipsi Christo. i. Psal. s. iste tractatus qui Psal. dicitur: quia ad benè operãdũ mouet: attribuitur Dauid. i. ipsi Christo qui hic agit de se rege d. *Ego autẽ constitutus sum rex ab eo*, &c. Vel secũdũ alios hic ly. Dauid est casus genitiuꝰ, vt sit sensus, Psal. Dauid. i. ipsiꝰ Dauid. quia istũ psalmũ Dauid fecit, vt habetur expresse Act. 4. Et hoc de tit. *Quare fremuerũt.* Iste Psal. exponitur dupliciter etiã literaliter. s. de ipso Dauid, & de Xpo. Primo ponã expositionẽ primã. Secũdò secũdã. Ad euidẽtiã primæ partis, sciẽdũ, cp Dauid, Christus dicebatur qm̃ Christꝰ græce, latinè vnctus dicitur, Dauid aũt trib. vicib. in regẽ fuerat vnctus. s. primò secrete in domo patris à Samuele, vt habet 1. reg. 16. Secũdò in Ebrõ à viris Iuda solũ super tribũ Iuda. Tertiò fuit vnctꝰ in Ebrõ supra totũ Israël, vt habetur. 2. reg. 5. ꝓpter quas vnctiões ipse merito Xps. i. vnctꝰ dicebat. Secdò notãdũ cp ĩ scriptura populi ĩ hoc differt à gẽtilib. qa gẽtes dñr ipsi gẽtiles, & idololatræ. populꝰ dicebat gẽs Iudęorũ verũ Deũ colẽs. Sic. n. d. Psal. 115. Laudate dñm oẽs gẽtes collaudate. e. o. p. Qđ exposuit Mag. d. oẽs gẽtes. i. gentiles. oẽs populi Iudæi, &c. Sic etiam gẽtilib. ad fidẽ cõuersis dicebat

Tit. uius. *Psalterium* *Psal 99* *Interpretatio nomin. Dauid.* *Nota qđo Dauid fuerit in Hist. trib. vicib. in regem.* *Nota differentiam inter populum & gentes.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

bat Petrus.1.Pet. 2. ꝙ aliqñ nõ populus nũc ãt populus Dei. Hoc ꝓmissio notãdũ est ꝙ post mortẽ Saulis,qñ Dauid sup totũ Israël vnctus fuit in regẽ hoc audiẽtes philistęi,sciẽtes Dauid esse virũ belli cosũ,cõuenerũt ĩ vnũ quęrẽtes occidere Dauid,vt habetur 2.Re.5.Fuerãt.n.tpe Saulis aliqñ subiugati populo Dei.Ideo ad seruitutẽ redire timẽtes. q. 1.Reg 5. d.adinuicẽ. Venite pugnemus viriliter cõtra Dauid vt ipsi Hebręi nobis seruiãt & nõ nos ipsis.Sed Dauid cõfidẽs ĩ dño oĩm illorũ habuit victoriã.Itẽ notãdũ, ꝙ nõ solũ gẽtiles Philistęi,sed ẽt multi de Israel.i.de populo Dei à pricipio restiterũt ipsi Da 2.Reg.2. uid,ne regnaret sup eos,sequẽtes filiũ Saulis qui tñ intẽtioe sua frustrati fuerũt,vt apparet.2.Re.2. Et sup istas historias iste psal.fundat & diuidit in tres B ptes,quia primò ponit inimicorũ Dauid malignatio.Scdo ipsi⁹ Dauid ĩ dño cõfortatio.ibi. *Qui habitat in cœlis.* Tertio ex hoc oĩm regẽtiũ informatio. ibi.*Et nũc reges intelligite.* Primò ponitur inimicorũ Fremere. Dauid malignatio d.*Quare fremuerũt gẽtes*,i. Philistęi gẽtiles cõtra Dauid.ſ.quęrẽtes eũ occidere? Et dicit *fremuerũt*, qa sine ratione vt bestiæ mouebãt cõtra Dauid.fremere.n.est ferarũ,& nõ solũ gẽtes, ĩmo ẽt & multi populi ex Israël cõtra Dauid medi tati sũt inania.i.vana & vacua cõtra Dauid,ne.ſ.regnaret sup eos.ſ.vndecim trib⁹ sequẽtes filiũ Saul. Sequit.*Astiterũt reges terræ*.i.nõ solũ minores,& plebeij gentiliũ fremuerũt cõtra Dauid:sed ẽt magna Philistinorum. C tes.ſ.reges prĩcipes Philistinorũ. Terra.n. Philistinorũ habebat quinq; reges secundũ qnq; ipsius ꝓuincias, quorum regum quilibet multos principes sub se cõtinebat.Qui oẽs cõuenerunt cõtra Dauid, vt imperiũ perderẽt.2.Reg.5.Et hoc est qđ dicitur. *Astiterũt reges terræ:& principes cõuenerũt in vnũ aduersus Deũ.*ſ.aduersus Deũ,qa diuinæ ordinationi,qua Dauid regẽ ordinauerat,aduersari conabãt,& aduersⁱ Christũ ei⁹.i.aduersⁱ Dauid q erat Christⁱ dñi i.vnctus Dei volũtate. Et isti sic cõuentẽdo,qd cõtra populũ Dei dicebãt?sequit. *Disrũpamus vincula eorũ*,&c. Verba erãt Philistinorũ,se adinuicẽ cõfortãtiũ ab bellãdum cõtra Dauid,& regnũ eius ne in ualesceret,& sic sibi subiiceret Philistęos. Hoc.n. modo loquebãtur Philistæi.Cõfortamini,& estote D 1.Reg.4. viri Philistæi,ne seruiatis Hebræis,sicut illi seruierũt vobis:cõfortamini & bellate.Et cõsimiliter loquebãtur in ꝓposito.d.*Disrũpamus vincula eorũ*,&c. ¶Sequitur secunda pars in qua Dauid cõfortatur, &sperat in dño *Qui habitat*,&c.Et diuiditur in tres partes. Primò.n.Dauid ponit suã ĩ Deo cõfidẽtiã: scdò à Deo sibi datã excellẽtiã.ibi.*Ego ãt*. Tertiò de inimicis habitã victoriã.ibi.*Postula à me*. Primò ergo Dauid confidẽs in Deo ꝙ inimici nõ prævale bũt aduersus eũ dicit.*Qui habitat in cœlis irridebit eos* &c.Qđ & factũ fuit,quia virtute diuina,oẽs ꝑ Dauid debellati fuerũt, & sic derisi.vt habet.2.Re. 5. Scdò ponit sibi à Deo datã dignitatẽ.d.*Ego autẽ cõstitutus sum*,&c.q.d.ꝙd illos timere debeo, qa dñs E me regẽ cõstituit,cuius volũtati nullus cõtradicere põt.*Super Siõ mõtẽ*,&c.Qđ iõ dicit,qa Hierusalẽ Nota. erat metropolis in regno Israël,&in mõte Siõ erat fortaliciũ illius ciuitatis & habitatio regalis.*Prædicãs præceptũ eius*.Et hoc respicit verſic.seq.q.d.Dñs ideo me fecit regẽ vt enarrẽ aliis ꝑceptum eius.ſ.illud qđ mihi præcepit,& quid sit illud subdit.d.Dñs *dixit ad me*.ſ.per reuelationẽ.*Filius meus es tu*.ſ. per singularẽ dilectionẽ.*Ego hodie genui te*.i.regẽ te cõstitui:sicut modo qñ aliquis in episcopum cõstituitur dicitur creari,vel de nouo generari. Tertiò ponit datã sibi victoriã.d.Postula, &c.Verba sunt do A mini dicẽtis ipsi Dauid.Postula,&c.q.d. qñ eris pugnaturus contra gẽtiles tũc postulabis à me adiutoriũ & ego dabo tibi victoriã,quia dabo tibi gentes hereditatẽ tuã,quia eos superãdo hæreditabis ipsorũ spolia. *Et possessionẽ tuã terminos terræ*.ſ.ipsorũ terras sic ꝙ erunt sub iurisdictione tua.*Reges eos in virga ferrea*.i gladio ferreo subiicies eos tibi,& *tãquã vas figuli cõfringes eos*. Tertiò principaliter ex hoc ponit oĩm regẽtiũ informatio.d.*Et nũc reges intelligite & eruditmini*.vt.ſ.meo exemplo nõ cõfidatis in vobis,sed in Deo. Et hoc *apprehẽdite disciplinam ne pereatis devia iusta*,via iusta est spẽ in dño,nõ in viribus propriis ponere,quia furor domini super cõfidẽtes in seipsis sed beati & victores erũt oẽs qui sperant in Nota quo modo psalmus iste exponitur de Christo eo.Hic est expositio literalis secũdũ aliquos quę satis plana appet in superficie:sed apparet,ꝙ iste psa.licet à Dauid fuerit factus:tamẽ nullo mõ literaliter de ipso põt intelligi,sed de Christo intelligi dẽt,qđ declaro. V bi aduertendũ, ꝙ volens ꝓbare aliquid Hæreticus probatio. cõtra hęreticos de fide p sacrã scripturã oportet ꝙ illã adducat quo ad sẽsũ literalẽ.sensus.n.moralis, & mysticus bñ manu ducit fideles, sed nõ cõuincet infideles. Sicut si modo p hoc quod dicit,*quare fremuerunt gẽtes*, &c.vellẽ deducere qualiter infideles,& populi.i schismatici insurrexerũt inaniter cõ tra Christũ dñi.i.cõtra apostolicũ Romanum, esset aliqualis persuasio fidelibⁿ,sed infideli,& schismatico nullã ꝓbationẽ faceret. Modo ad ꝓpositũ apostolus Paulus volẽs efficaciter ostẽdere & infide Act.4. lib.& schismaticis, ꝙ Christus erat maior angelis, adducit istũ psal.dictũ de Christo.d.cui eñ angelorum aliquãdo dixit.Tu es filius meus,&c.Similiter & apostolus Petrus contra Iudæos nomen Christi persequentes, adducit istum psalm.ad literam de Christo dictum.Domine qui spiritu sancto per os patris nostri Dauid pueri tui dixisti.Quare fremuerunt gentes,&c.Cõuenerunt enim nunc in ciuitate ista aduersus sanctum puerum tuum Iesum Herodes,& Pontius Pilatus cum gentibus & populis, &c.igitur ad literam iste psal.de Christo est dictus non de Dauid,& ad confirmationẽ huius dicit ille Rabi Salomõ magnus doctor Hebręorum in prin cipio glossæ huius psal.Antiqui doctores Hebræorum exposuerunt hunc psalmũ.de rege Messia,per quem.ſ.Christus intelligitur, sed propter respõsionem ad hæreticos exponitur de Dauid. Ex quo habemus, ꝙ doctores antiqui Hebręorũ qui legis intellectũ nouerãt,istũ psal.de Christo exposuerũt ad literã.Sed qa dũ fideles,quos ipsi hęretici appellãt,hũc psal.cõtra ipsos adducerẽt de Xp̃o dictũ ẽt secũdũ eorũ doctores antiquos nõ valẽtes fidelib. respõdere negauerunt hunc psal.de Xp̃o dictũ,sed de ipso Dauid vt dictũ est. Ad hoc etiã est expresse magister in gl.istũ psa.nõ est de Dauid,sed de Xp̃o ad literã exponẽs vt appebit. Sic ergo exponendo istum psal.de Christo.*Quare fremuerunt*.Iste psal.in tres partes diuidit qa primò ponit regni Xp̃i institutio:scdo instituti dilatatio:ibi.*Postula à me*:tertio Non diuisionẽ accidit piędo pro Christo. dilatati veneratio,ibi, *Et nunc reges*:circa primũ ponit persecutorũ Xp̃i malitiosa ꝓsecutio, scdò malitiosę persecutionis rigorosa depositio:ibi. *Disrũpamus*, tertiò Christi regis gloriosa sublimatio:ibi, *Ego aũt cõstitutus*.Prima in duas:quia primò ponit persecutio minorũ,secũdò maiorũ:ibi, *Astiterũt*.Quãtum ergo ad persecutionem minorum.d.*Quare fremuerunt gentes*, &c.scilicet contra Christum. Et sunt verba Dauid per gentes, vt dictum est gẽtiles intellige,& per populos ipsos Iudæos. Gẽtes ergo cõtra Xp̃m fremuerunt,qñ Romani milites genti

les

les cõtra Christũ sine rõnẽ insurrexerunt.Fremere A notãter dicit.*Et principes cõuenerũt*, &c. V bi appa-
Fremere. n.ferarũ est. Nõne fremuerunt gẽtes contra Chri- ret quòd istorũ peccatũ aggrauatur ex multis. Pri- Peccatum Circũstãtia.
stum, qñ milites ꝓdis suscipientes Iesum in ꝓto- mò ex cupiditate:cum dicit.*Et principes*,licet.n.se- Cupiditas.
rio congregarunt ad eum vniuersam cohortẽ,&c. cũdũ legẽ vnus solus princeps sacerdotũ esse de- Chrisostomus super Matthæum.
Mat. 27. Et genu flexo ante eum illudebant. d. Aue rex iu- beret,tñ ꝓpter auaritiã plures sunt facti:, q sacer-
dæorum,&c. *Et populi meditati sunt inania*. i. Iudæi. dotij prĩcipatũ emẽtes,alternatis annis sibi succe-
V t puta qñ abeuntes cõsiliũ fecerunt,vt caperent debãt,vñ Chrisost. Multi erant tũc principes sacer
Iesum in sermone. Et qñ cogitabãt Christi nomẽ dotũ, Lex verò vnũ solũ esse volebat,sed cũ Iudai
delere.d.Nos legem habemus, & secũdum legem ci populi ritus inciperet dissolui, multi erãt prin-
Mat. 22. debet mori.Et vere isti meditati sunt inania: quia cipes sacerdotũ annuatim creati. Moyses aũt vnũ
Io. 19. inane dicitur qđ sine caret intento. Per mortẽ aũt principem esse iussit, & eo mortuo,alterũ fieri,sed Dignitas. 11. q. 3.
Christi nõ est deletum nomen Christi, immo am- isti auaricia corrupti,principatũ emebãt,&c.Secũ- præcipue & 15. q. 1.multis.
plius dilatatũ:qa ante, solum in Iudæa notus erat: dò ex dignitate.Dignitas.n.peccantis peccatũ ag-
post mortẽ verò p totũ orbẽ. Vñ post mortẽ,& re- grauat:sicut & meritũ meretis,cuius rõ est:quia ta-
Mat. vlt. surrectionẽ dixit. Data est mihi oĩs ptãs &c. Quæ B lis peccãs est Deo magis ingratus.& subditorũ cor- Dan. 1. Consecratio.
oĩa considerãs Dauid dicit.*Quare* &c. V bi nota ꝙ da magis mouet ad malum.Hãc igitur circunstan-
Quare. quare in sacra scriptura multipliciter tenetur.ſ.In tiã dignitatis tangens psal.dicit.*Et principes*,Sic.n.
Ioan. 19. terrogatiuè.Quare ꝑseqmini me sicut Dei.&c.Ad egressa est iniqtas à principibus q videbãtur rege-
Iere. 12. miratiuè.Quare via impiorũ ꝓsperatur,&c.Incre re populũ.Tertiò ex cõspiratiõe, qa in vnũ cõtra 1.q.1.cõspiratio-nem Præsumptio.
Psal. 49. patiuè.Peccatori autẽ dixit Deus,quare tu enarras Christũ cõspirauerunt. Cõspiratio tãtum peccatũ
&c.Et istis trib⁹ modis hic ꝓ exponi. Primò inter aggrauat,ꝙ oẽs cõspiratores reddit infames.& ex-
rogatiuè, vt Dauid à Deo petat sibi reuelari causã cõcatos.Et hoc notãs psal.dicit, *ꝙ conuenerunt in vnũ*.Quartò ex ꝓsumptione,qa aduersus dñm,&c.
tantę persecutionis gentiliũ & Iudæorũ in Christi Quãuis eñ omne peccatũ sit cõtra Dm̃ũ aliqua
passione.Et ad hoc rñdetur, ꝙ causa fuit ipsorũ in peccata principalius respiciũt offensam creaturæ,
Mat.27. uidia.Sciebat.n.ꝙ per inuidiã trad. dissent eũ. Se- quàm creatoris,vt gula,luxuria,auaricia, & ex cõ-
cundò admiratiuè,vt Dauid prævidens,quã a bñficia facturus erat Christus gentibus,& populis,de sequenti offensam Dei:sed superbia principalius
Actuũ. quo Act.10.ꝙ pertransiuit benefaciendo, & sanã- Dei offensam respicit : qua hõ Deo subiici renuit.
10. do omnes &c. admiratus de tanta crudelitate. d. C Et hoc notãs dicit.*Aduersus dominũ*, &c.i. aduersus
Quare fremuerunt &c. Et ad hoc rñdetur, ꝙ causa patrẽ,& filiũ,qui eñ cõtradicit filio, & patri cõtra
Luce. 15. fuit eorum malicia:Christo dicente, Odio habue- dicit:patrẽ notat ꝑ dñm,& filium per Christũ eius.
runt me gratis. Tertio modo increpatiuè, vt.ſ.Da- Vbi notãdũ ꝙ qñcunq; scriptura loquit de Chri- Christus semper intelligitur in lege prophetis ꝓmisso, nisi in litera præcedẽte vel sequẽte manifestè appareat,ꝙ de alio loquat Christo:quia filius virginis antonomatice Christus est dictus. Sicut cũ Dauid dixit adolescenti.2.Reg.1.Quare nõ timuisti mittere manũ in Christum dñi.ꝑ literã ꝑcedẽtẽ apparet,quòd loquebat de Saule sic & Esa. 45.Christo meo Cyro,&c.qa hic nõ ponit aliquid determinãs ly Christũ:ideo intell g t de Christo filio Dei,& sic notat grauitatẽ peccati ex eorũ præ- nisi prohibeatur. Christum ait se exprimatur.
uid illos increpando dicat.*Quare* &c.q.d. quæ vti- sumptiõe,quia aduersus dñm &c.vñ gl.ait.O istul-
litas vobis fuit Christũ perseqẽdo q.d.nulla,quia ta ꝓsumptio,principes terræ cõtra regẽ cœli cõue-
Iere. 15. totum oppositũ illius ꝙ quærebatis ex hoc vobis nerũt. Et ne ista expositio appareat non literalis, Actuũ. 4.
euenerit? Vnde Christo loquitur Deus. Bellabunt sed mystica, istũ textũ ad literã exponit Petrus de
aduersum te, & non prævalebunt:quia ego tecum Christo.d.vt tactũ est, Dño, quia spiritu sancto per
sum,vt saluem te,dicit dominus,&c. os patris nostri Dauid dixisti. Quare fremuerunt
gẽtes,& populi meditati sunt inania. Astiterũt reges terræ,& principes conuenerunt in vnũ aduersus dñm,& aduersus Christũ eius.Conuenerunt.n. nũc in ciuitate ista aduersus puerum tuum sanctũ Iesum,quem vnxisti Herodes,& Pilatus cum gentibus,& populis Israël facere, quæ manus tua, & consilium tuum decreuerunt fieri,&c.

9 Astiterũt reges terræ, & principes conuenerunt in vnum aduersus dominum, & aduersus Christum eius. D

Hĩc consequenter ponit persecutionẽ maiorũ. d.*Astiterunt*.ſ.nõ solũ minores,sed ẽt maiores, cõ
Rex Christus. tra Christũ.ſ.*reges terræ*. &c. vbi nota ꝙ hoc tripliciter exponitur.Primò qa cũ nõ legatur aliquẽ regẽ Christũ in passione fuisse psecutũ nisi Herodẽ: & ibi accipit plurale ꝓ singulari. Scdò, dicit, ꝙ licet Pilatus nõ nominet nosse regis:erat tñ de facto
Ioan. 4. rex, ꝙpatet,qa sub se habebat regulos,vt Ioã. Erat qdã regulus,cuius filius infirmabatur, &c. ipse aũt Pilat⁹ ĩmediate erat sub Imperatore:mõ inter regulũ, & imperatorẽ nõ est dignitas med a nisi regalis.Sed iõ nõ vocabatur rex,qa Iudæi scientes regẽ Messiã ex eis egressurũ in metropolitanã ipsorũ ciuitatẽ,aliũ regẽ sustinere nõ poterant. Tertiò E dicit, ꝙ duo reges Christũ ad mortẽ sunt psecuti.ſ. Herodes senior tpe natiuitatis q innocẽtes occidit,& iunior eius filius q tpe Christi passionis ipsũ veste alba indutum illusit, & spreuit.Et sic de istis duob. regibus dicit.*Astiterunt terræ*. Et hoc quo ad laicos.Quãtũ verò ad clericos dicit.Et prĩcipes cõ uenerũt in vnũ,&c.Quãuis.n.cõtra Iesum multotiẽs fuissent cõgregati,tñ maximè tpe passionis ad tractãdũ de Christi morte cõuenerunt,vt Mat.26. Tũc cõgregati sunt principes sacerdotum in atriũ prĩcipis sacerdotũ q dicebat Cayphas vt Iesũ dolo tenerẽt.Et ꝑdicẽs psal. grauitatẽ peccati istorũ

Disrumpamus vincula eorum: & proiiciamus à nobis iugum ipsorũ. E 10 3.q.44. non inuenitur. Disrumpere.

Hĩc ponitur ꝑdictę cõspirationis, & ꝓsecutionis depositio ac punitio. Et diuiditur in tres partes, quia ponitur primò cõspiratiõis ipsorũ detestatio. secũdo intẽtionis ipsorũ frustratio,ibi.*Qui habitat*. tertiò iniquitatis ipsorũ punitio,ibi.*Tunc loquetur*. Primò ergo ponitur cõspirationi detestatio: ij.n. vinculis iniquitatis se ligauerunt ad inuicẽ contra Vincula. Christum conspirando:vt iugo suæ seruitutis alios subijcerent.Sed nos eis consentire non debemus, ideo *disrumpamus vincula eorum*.i.conspiratione eis non consentiendo, & *proijciamus à nobis iugum ipsorum*

Universidad de Deusto
Biblioteca

rum eis non obediendo. Et ista possunt esse verba Christi secundum glo. quasi dicat ipsi cõtra me sic sunt ligati, sed vos ô mei, nõ consentiatis in mortẽ meã, sed magis *disrumpamus vincula eorum*. i. conspirationes, vel vinculũ. i. blandicias, & minis ipsorum nõ timeamus, *& proijciamus à nobis iugum ipsorum*, ne. s. eorũ volũtati seruiamus. Vel etiã pñt esse verba ipsius ꝓphetæ in eodẽ sensu. Virisimilius autẽ videntur verba ipsorum principum sacerdotũ qui videbant Christum cum suis discipulis vnicum: & turbæ magnum ad ipsum cõcursum ipsum reprehendentẽ ipsorum vitia, propter ꝙ timebant locũ, & gentẽ perdere, propter ꝙ d. S. dimittimus eũ sic: ecce totus mũdus post eum abit: & sic perdemus nostrũ locum, & gentẽ. Et ideo antequã inualescãt, *Disrumpamus vincula eorũ*. s. antequã amplius fortificẽtur contra nos, *& proijciamus à nobis iugum*. s. iugum humilitatis: ꝙ Christus ꝓdicabat: ꝙ Christus oĩbus imponebat. d. Tollite iugum meum sup vos &c. Secũdò ponitur intẽtionis ipsorum frustratio. Intentio enim ipsorum erat p conspirationẽ, quã cõtra Christum fecerant Christi nomẽ delere, & eius annihilare doctrinã dicentes. Venite disperdamus eos de gẽte, & nõ memoremur nomen Israël vltra. Sed hoc facere nõ potuerunt, quinimo per passionẽ Christi, & mortem eius nomen, & fides maximè creuit, ipso dicente, Si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me ipsum, & hoc ideo, quia Deus spreuit eos. Et hoc est, quod dicitur.

Mat. 11. *Psal. 82.* *Ioan. 12.*

11 Qui habitat in cælis, irridebit eos: & dominus subsannabit eos.

Deus. Cælum. Habitatio. Magister. lib. 1. dist. 27. Irridere.

Cœlum enim dicentur angeli, & animæ sanctæ quarũ cõuersatio in cœlis est, in ꝙb⁹ habitat Deus. Quamuis enĩ Deus sit in omni re per præsentiã, potẽtiã, & essentiã, quia immensus est, nõ tñ in omni re habitat, sed solũ in animabus, & angelis sanctis, in quib⁹ habitat ꝓ gratiã, vt dicit magister, vñ psal. 21. Tu autem in sancto habitas. Hic ergo *Deus irridebit eos*. Irridere enim dicitur, quasi de cõtrario ridere, ab in, & ridere, & sic irrisio sit bucca: subsannatio verò fit rugato naso, atq; cõtracto. Et si isti irrisi fuerunt à Deo, qñ totum oppositum eius ꝙ intẽdebant effecit. Vtputa credebãt ꝓ mortẽ crucis, Christi fidem, & nomen delere: & per hoc fuit magnificata. Credebãt, positis custodibus, Christi corpus in sepulchro tenere. Et per hoc ei⁹ resurrectio amplius fuit demonstrata. Et nota ꝙ tales actus. s. irridere, & subsannare Deo attribuũtur: qui tñ corpus non habet, nõ, in se, sed quia facit illud, per qđ illi sunt digni irrideri à nobis, & subsannari.

12 Tunc loquetur ad eos in ira sua: & in furore suo conturbabit eos.

De pæ. di. 1. c. nunquid

Hic ponitur iniquitatis ipsorũ punitio. Vbi notandũ, ꝙ propriè ira: vel furor nõ cadit in Deo, qa tales sunt passiones motũ animi cõtra aliquẽ, significantes, q in Deo esse nõ põt, qui semp est trãquillus, ꝓpter qđ dicitur, Tu autẽ, dñe, virtutũ cũ trãquillitate iudicas. Cũ trãquillitate autẽ nõ stat ira, vel furor. Sed dicitur iratus, vel furibundus, qa ad similitudinẽ irati, vel furibũdi qñq; videtur punire malos. Et notandũ, ꝙ differt isto modo loquẽdo in Deo ira à furore, qa tũc dicitur iratus: qñ punit vt emendet: quia iracit cõtra nos Deº, vt nos cõuertat non vt pdat, vt dicitur de pœ. di. 1. Et hoc est ꝙ dicitur Deuter. 32. Cum iratus fueris misericordiæ recordaberis. Furit, autẽ qñ punit vt dãnet. Et sic ira Dei est in ꝑsenti: sed furor in die iudicij erit, vñ

Furor. Vide de hoc vltra Psalm. 6. versi. 54. vbi videtur dicere cõtrarium De pæ. di. 1 sed cõtrario.

A Iob. 5. Nunc enĩ non infert furorem suum, neque vleiscitur scelus va. dẽ. Et sic Deus illis loquitur in ira, quos punit vt cõuertat. In furore verò suos illos turbat, quos damnat. Et istum sensum ponit gl. d. *Tunc loquitur, ad eos*. s. per prophetas, per apostolos, & per sacrã scripturã. Et hoc *in ira sua*. s. cõminando pœnã, vt cõuertantur. Sed in futuro *turbabit eos in furore suo*, æternaliter damnãdos. Vel per ista verba notatur punitio Iudæorum pro morte Christi per Titũ, & Vespasianũ facta, quæ magnæ iræ, & furoris indicium fuit, de qua dicitur. Quia videns Iesus ciuitatem, fleuit &c.

Luce. 19.

Ego autẽ cõstitutus sum rex ab eo 13
B super Sion montẽ sanctum, eius prædicans præceptum eius.

15. q. 2. visis.

Hic ponitur Christi regis gloriosa ſ. sublimatio. Et duo facit, q primò Christus ostendit suã regiã dignitatẽ, secundò suã æternã generationem, ibi. *Dominus dixit ad me*. Quantum ad primum dicit. *Ego autem* &c. q. d. illi persequẽtes turbabũtur: sed ego ex eorum persecutione exaltabor. Quoniã ex humilitate, quã Christus in passione, & persecutione habuit, regiã dignitatem assumpsit, iuxta verbũ apostoli. d. Humiliauit semetipsum, &c. ꝓpter ꝙ Deꝰ donauit illi nomen &c. Et aduerte, ꝙ quãuis Christus omniũ rex, & dñs esset, quia rex regũ, &c. Tñ regiã suam potestatẽ primò ostẽdit in ecclesia

Phil. 2. *Apoc. 1. Rex. Christus.*

C ex Iudæis, quàm ex gentibus: quę per montẽ Siõ intelligẽtiam. d. m gl. Quia ecclesia Iudæorum prius recepit radios fidei, vt mõtes prius suscipiunt radios solis. Vñ & Iudæis primò ꝓdicauit. d. Nõ sum missus nisi ad oues &c. tanquã primis subditis eius. Et hoc est ꝙ dicit. *Ego autẽ cõstitutus sum, &c. Prædicãs præceptum eius*. Sed cum plura præcepta Dei prædicauerit Christus in tẽpio, quod erat in monte Siõ: quare in singulari dicit præceptum, & non præcepta? Ratio, quia oĩa præcepta vnũ sunt in radice & in illo præcepto fundãtur, ꝙ Christus prædicabat. d. Mandatum nouum do vobis, vt diligatis &c.

Mat. 15. *Ioan. 13. Hodie.*

Dominus dixit ad me, filius meus 14
D es tu: ego hodie genui te.

Hic agit de æterna Christi generatione: hoc enĩ est verbum Christi declarantis suã ęternam generationem à patre. Cum ei à patre dicitur. *Ego hodie genui te*. i. æternaliter. In æternitate enim nihil transit in præteritum: nec in futurum expectatur. Et ideo æterna verbi generatio conuenienter exprimitur per præsens tẽpus, cũ dicitur *hodie*, generatio autem Dauid iã transierat in præteritum, & similiter sua promotio ad regnũ. Et ideo hoc verbum non potest intelligi de Dauid, maximè cum Apostolus dicat. Cui enĩ angelorũ dixit aliqñ: filiꝰ meus es tu? Volens probare Christum maiorẽ angelis, ergo multominus ipsi Dauid. Ad hoc autem

Eterni. tas. Heb. 1.

E intelligendum sciẽdum est: quomodo pater dicẽdo æternaliter suum generat verbum. Vbi sciendũ est quòd dicere Dei idem est, quòd filium generare, &c. Et nota ꝙ dicere Dei accipitur multipliciter. s. quandoque est. Dicere dispositionis. Dixit dominus domino, &c. Donec ponam, &c.

Dei Dicere. Psal 109. Gene. 1.

Dicere operationis. Dixit dominus fiat lux: & facta est lux, ipse dixit & facta sunt.

Psal. 148. Exod. 20.

Dicere imperationis. Locutus est dominus ad Moysen. d. non habebis deos alienos.

Mat. 16.

Dicere promissionis. Ego dico tibi: quia tu es Petrus &c. & tibi dabo claues.

Matt. 5

Dicere eruditionis. Aperiens os suum docebat eos dicens, &c.

Dicere

Dicere generationis vt habet. *Dominus dixit ad me, filius meus es tu, &c.*

A ¶Hic ponitur regnum Christi dilatati veneratio. Hortatur enim omnes reges, & dominos, vt Christũ venerari debeant, & ipsum cognoscere regem supra se esse: cui ipsi subiici debent, quoniam ipse est rex regum, & dominus dominantium. Et primò hortatur eos in generali: secundò in speciali, ibi. *Seruite domino*. Primò ergo omnes hortatur in generali: vt Christum venerentur, & ei subiiciãtur. d. *Et nunc, reges, intelligite*, scilicet supra vos regem Christum habere. *Et erudimini*. s. exẽplo Christi facere iustitiã, *Qui iudicatis terram*. Sic enim dicitur, Diligite iustitiam, qui iudicatis terram. Secundò eos hortatur ad obedientiam, dicens.

16 q. 2. 1. *Sap. 1.*

Postula à me, & dabo tibi gentes 15
hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ.

¶Hic ponitur regni dilatatio, & primò ponitur regni Christi dilatatio, secũdò potestatis Christi explicatio, ibi. *Reges eos*, &c. Prius enim Deus solum Iudæos habuit sibi per fidem subiectos, quãdo solum notus erat in Iudæa Deus, sic & Christus primos sibi per fidem subditos ex Iudęis habuit, vt apostolos. Sed consequenter etiam gentes habuit,

Gentes.

B quando per apostolos per vniuersum orbẽ Christi fides prædicata fuit, quia tũc gentes Christi fidem susceperũt. Sed quę fuit causa subiectionis gentiũ Christo, nisi oratio Christi, qui pro gentibus saluandis patrem exorauit. d. Pater non pro eis rogo tantũ, sed & pro eis, qui crediturí sunt per verbum eorum in me. Et isti fuerunt gentiles, qui per verbum apostolorum Christi fidem susceperunt. Et ideo sicut soli Iudæi prius filij Dei erant, & hæredes: sic post virtutem orationis Christi gentes, cõuersæ ad fidem, ad hæreditatem Christi peruenerunt. Et hoc est, ꝙ pater filio incarnato dicit. *Postula à me, & dabo tibi*, &c. Et quia istas gentes non solum de vna plaga mundi conuertit ad fidem, sed

Ioan. 17.

C etiã de omnibus partibus, ideo subdit. *Et possessionem tuam terminos terræ*. Et ex istis patet aperte, ꝙ iste Psal. ad literã nõ debet intelligi de Dauid, sed solum de Christo, quia regnũ Dauid non se extẽdit ad omnes terminos terræ, sed satis strictũ fuit.

16 Reges eos in virga ferrea: & tanquam vas figuli confringes eos.

¶Hic ponitur explicatio Christi potestatis. Vbi notandum, ꝙ Christi potestas se extendit ad duo maximè. s. ad prẽmiationem bonorum, & ad punitionem malorum: iuxta illud. Positus est hic in ruinã, & in resurrectionem multorum. Quãtum ergo

Luc. 2.

D ad bonos dicit. *Reges eos in virga ferrea*. Per virgam ferream virtutẽ iustitiæ intelligę, quia sicut virga ferrea stabilis in sua rectitudine permanet: sic & iustitia obliquari nescit. Ad iustitiam autem pertinet bonis dare præmiũ, & supplicium malis. Et quãuis in vtroq; simul concurrat Dei misericordia, & iustitia: tamẽ quia sicut misericordia plus relucet in præmiatione bonorum quam iustitia: & sic iustitia plus relucet in punitione malorum quã misericordia; ideò singularem mẽtionem facit de malorum punitione facta per iustitiam Dei. d. *Et tanquã vas figuli confringes eos*. s. malos. Et aduerte ꝙ congrue mali per Dei iustitiam puniti æternaliter tãquam vas figuli confringi dicuntur. Quia sicut vas figuli

E fractum amplius reparari non potest, vt vas auri, argenti vel vitri: sic confringuntur, vt amplius per pœnitentiam reparari non possint, quia tempus pœnitentię fructuosę est solum in præsenti vita. Et

Virga ferrea. De pœni. dist 7. ne. mo desperandus.

nota quod multipliciter virga reperitur in scriptura: qua multa significãtur, scilicet. Virga aurea, qua figuratur dilectionis charitas. Virga fumeã, qua figuratur personalis vnitas. Virga lignea, qua figuratur corporalis castitas. Virga ferrea: qua figuratur iudicialis æquitas.

17 Et nũc reges intelligite, erudimini qui iudicatis terram.

16 q. 2. 1.

Apprehendite disciplinam, nequã- 19
do iracatur dominus, & pereatis de via iusta.

¶Per disciplinã enim aduersa, & flagella, quibus Deus sibi dilectos corrigit, ne in æternum pereant, intelligũt, Noli negligere disciplinam Do-

Patientia Prosper in sen. De pœnit. dist. 4. art. 5.

D mini, neque fatigeris, dum à Deo argueris, quem enim diligit dominus, castigat. Flagellat autẽ filiũ quem recipit, &c. Et huius ratio est: quia aduersa magis conseruant hominem in statu gratiæ, quàm facium prospera, propter ꝙ dicit canon, quod aduersitas bonorum non est signum reprobationis ipsorum, sed magis virtutis, Et nota hic, ꝙ volens Deus suos electos in bono cõfirmare, nę pereant, flagellat eos, malos autem damnãdos, prosperitatibus mundi abuti permittit: quod benè ostendit Greg. Nunc etenim flagellatur iustus, & verbere disciplinæ corrigitur, quia ad ęternę hęreditatis patrimoniũ prępauatur: in voluptatib. relaxatur iniustus, quia tanto ei tẽporalia bona suppetunt, quãto æterna denegantur. Iniustus ad æternã mortem

Hebr. 12.

E currẽs effrænatis voluptatibus vtitur: quia & vituli, qui mactandi sunt in liberis pascuis relinquũtur. Et contra, iustus à delectationis transitoriæ iucunditate restringitur: quia nimirũ ad laboris vsum vitulus vitæ deputatus sub iugo retinetur. Negantur electis in hac vita terrena, quia & ægris, quib. spes viuendi est, nequaquam à medico cuncta, quæ appetunt, conceduntur. Dantur autẽ reprobis bona, quæ in hac vita appetunt: quia & desperatis ægris omnia, quæ desiderãt, non negãtur, &c. Ad propo-

7. q. aduersitas.

sitũ ergo qa aduersa signa sunt virtutis, & hominẽ magis in gratia cõseruãt quã prospera: ideo patiẽter immissa

Universidad de Deusto
Biblioteca

ter immissa tolerari debent. Et hoc est quòd dicit, *Apprehendite disciplinam*, scilicet, patienter, *ne pereatis de via iusta*, id est, à statu gratiæ. Et consequenter ad hoc duas orationes addunt. s. quòd disciplinam, & aduersa patienter ferre debemus, tum quia sunt breuia, tum quia vtilia. Breuitatẽ ponit dicẽs.

Greg. 31. mor. c. 4.

Cũ exarserit in breui ira eius, beati omnes, qui confidunt in eo.

Quia breue est omne, q̃ finem habet respectu æternorum vt ait Greg. vtilitatem autem ponit. d. *Beati omnes, qui confidunt in eo.* s. tẽpore quo patiuntur aduersa. Aduersa enim iustis à Deo immissa, eis perpetuã securitatẽ conferũt, vt ait Greg. propter q̃d dicitur, Beatus vir, qui corripit à domino. Et hoc est, quod hic dicit. *Cum exarserit in breui ira eius, &c.*

Greg. li. 7. moral.

Greg.

Iob 5

PSALM. III.

21 DOmine quid multiplicati sunt, qui tribulãt me: multi insurgũt aduersum me.

De pœn. dist. 2 si enim.

¶ Istius psal. titulus est, *Psalmus Dauid cũ fugeret à facie Absalon filij sui.* Ad intellectum huius tituli, ac etiam psal. oportet primò videre historiam supra quã iste Psal. fundatur, quę historia hæc est, vt habetur 2. Re. 15. Absaló filius Dauid cõspirat cõtra patrem suũ, sibi titulum regni vendicans, vnde persecutus est patrem suum, quærens illum occidere. Cui Dauid cessit exiens de ciuitate Hierusalem nudis pedib. intelligens hoc sibi cõtingere propter peccatum adulterij cõmissum cum Bersabæ, & homicidij de Vria perpetrati. sicut Nathan propheta sibi prædixerat. d. Non recedet gladius de domo tua: suscitabit enim Deus femẽ tuũ cõtra te. Dum autem Absalon persequeretur Dauid patrẽ suum, conuerso contra eum exercitu Absaló terga vertit in fugam: atq; impetu muli ductus est in ramosam quercũ, ramis eius circundantib. collum eius, ibique capite intercepto pendẽs, à Ioab principe militiæ Dauid, interfectus est: quo mortuo, Dauid restitutus est in regnũ, & in pace regnauit. Huic historię alludit Psal. ille, de quo tamen principaliter nõ agit, sed de significato historiæ. s. de passione, & resurrectione Christi. Dauid enim Christus est, Absalon filius eius Iudas est: quẽ cum aliis apostolis filium vocat, Iesus in Euãgelio. d. Non possunt filij sponsi ieiunare quãdiu cum illis est sponsus. A quo Iuda Christus fugit, illo discedẽte cũ cæteris apostolis, in mõte Oliueti seceſſit. Vel potius ab eo fugit cum mentẽ eius sapiẽtia Dei deseruit, vt totus esset, & plenè diaboli: quæ desertio dicitur fuga propter celeritatẽ. Vnde dominus ei dixit. Quod facis, id est, facies. Et sicut Dauid pacẽ exhibuit inquo filio Absaló, qui præcepit populo, dum iret ad bellũ seruare puerũ Absaló, eóque mortuo, dixit. Quis det mihi vt moriar pro te, fili mi Absaló? Ita Christus Iudę proditori, vt in cõuiuio, & in osculo, & in aliis: propter quod benè dicitur Absaló quod patris pax interpretatur: abba enim pater, saltẽ pax dicitur. Inde Absaló quasi abasalẽ dicitur. Et sicut Absaló, ita & Iudas suspẽsus interiit, quo mortuo, Christ' regnauit in pace, quia in gloria resurrexit. Hoc ergo intelligens Esdras. s. in illo facto significari mysterium Christi passionis, & resurrectionis, de quibus agit Psalm. tituli verba posuit de historia. Quod idẽ Dauid per spiritũ sanctum intelligẽs in primis serie verbis allusit historiæ. Et tunc sensus tituli talis est. Psal. Iste attribuitur Dauid, id est, Christo qui loquitur hoc Psalm. dico agens de eo quod figuratum est, *Cum fugeret à facie Absalon filij sui*, id est, de passione & resurrectione Christi, quæ in illa historia figurata sunt. Sunt enim sex Psal. qui latè tractant de passione, & resurrectione Christi. Primus, Domine quid multiplicati sunt. Secũdus, Deus Deus respice in me. Tertius. Iudica me De'. Quartus, Exaud Deus orationẽ meã cũ deprecor. Quintus, Saluũ me fac Deus. Sextus, Deus laudem meam. Ex prædictis ergo apparet, quòd duplex est sensus literalis istius Psalmi. Primus historialis, secũdus autẽ significatus per historiã: ideò agẽdũ est primò de primo, & secundò de secundo. Quantum ad primũ sensum diuide, & dic vt Nicolaus de L.

Absalon

Christus. Dauid. Iudas.

Mat. 25.

In passione Christũ multi fuerunt persecuti.

¶ Quãtũ verò ad intellectum principalẽ Psal. qui est de Christi persecutione, morte & resurrectione, iste diuiditur in tres partes: quia primò ponit multitudinẽ persecutorũ Christi. & malitiã, secundò persecuti Christi respirationẽ, & victoriam: ibi. *Ego dormiui.* tertiò persecutorum Christi exterminationẽ, & miseriã: ibi. *Quoniam tu percussisti*, &c. Prima pars diuiditur in tres: quia ponitur primò inimicorum Christi rebellãs cõtumacia: secundò patiẽtis deuota cõfidentia: ibi. *Tu autẽ, domine susceptor meus es.* tertiò orationis Christi impetrata efficacia, ibi, *voce mea.* Quãtum ad primũ, Christus videns persecutorum suorum multitudinẽ, in vocem quærelæ causam suã patri exponit, dicens, *Domine, quid multiplicati sunt, qui tribulant me?* &c. id est, quare, quid feci q̃ tot mihi aduersentur? præuidebat enim Christus ex omni genere hominum contra se insurgere, vt ipsum morti traderent, multasq; tribulationes sibi inferẽdas, & in omni sui parte corporis flagella se recepturum. Et hanc vniuersalitatem passionis per multiplicationem tribulantium exprimit patri. Vbi nota, q̃ tribulantes Christum in sua passione verè multiplicabantur, si cõsideres vniuersalitatem suæ passionis, ex tribus, scilicet, ex parte illorum, à quibus tribulatus est: & ex parte rum, in quibus tribulatus est: & ex parte membrorum, in quibus passus, & tribulatus est: verè à multis, scilicet, à gentibus, & Iudæis, à masculis, & fœminis: vt puta ab ancillis accusantibus Petrum, à principib. & ministris, à regibus. & subditis, à familiarib. & notis. Vt patet de Iuda ipsum prodẽte, & Petro negante, à stantib. & transeuntib. quia stabant principes sacerdotum constanter accusantes eum, & prętereuntes blasphemabãt eum, &c. Non solum autẽ sic multiplicati sunt tribulantes Christum, sed etiam & tribulationes: quia in omnib. rebus, in quibus quis potest tribulari, passus fuit Christus. Nam passus est in amicis, & apostolis eum deserentib. Matt. 25. omnes relicto eo, fugerũt. Passus est in suis parẽtibus, vt videndo matris angustiam quam gladius pertransiuit doloris. Passus est in fama: quia blasphemabant eum. Passus est in honore gloriæ: quia irridebant eum, dicens, Aue, rex Iudæorum. Et Hærodes spreuit eum cum exercitu suo: & dederunt arundinem in manu eius. Passus est in rebus suis, quia omnib. suis vestibus fuit spoliatus. Passus est in mente per timorem mortis naturalem, dicens, Tristis est anima mea vsque ad mortẽ. Passus est in corpore per flagella: quia tunc apprehendit Pilatus Iesum, & flagellauit eum, &c. vlterius considera membra sui corporis, in quibus fuit passus. Nã passus est in capite per coronã spineam

neã: passus in manibus & pedibus per clauorũ vulnera: quia foderũt manus meas, & pedes meos: passus est in facie per alapas, & sputa: passus est in collo per colaphos: In lingua per vinũ myrrhatũ felle mixtũ, & aceto. Passus est in toto corpore q̃ nudus pẽdebat in cruce, sic quod à planta pedis vsque ad verticẽ nõ erat in eo sanitas. Vlteri' etiã fuit passus p̃ omnes corporis sensus. Per visum, qa velauerũt faciẽ eius. Per tactũ: qa flagellauerũt eũ. Per auditũ, quia multa blasphemãtes dicebãt in eũ. Per gustũ, quia felle & aceto potatus. Per odoratũ: quia crucifixus in loco Caluariæ: quia erat locus fetoris propter corpora ibidẽ dãnatorũ. Quibus omnibus cõsideratis, nõ immeritò multiplicationem tribulãtium ac tribulationũ suę passionis exprimit Christus. d. patri. *Domine quid multiplicati sunt, qui tribulant me*, &c. q. d. secũdũ gl. vt quid ist taliter tribulant me. q. mirum est, quia nihil mali ab eis promerui. *Et multi insurgunt aduersum me.* Et hoc refertur ad falsos testes, de quibus psal. Insurrexerũt in me testes iniqui, &c. Et istorũ omniũ persecutorũ sine causa ostẽdit Christus multiplicationẽ. d. Multiplicati sunt super capillos capitis mei, qui oderũt me gratis, id est, sine causa. Et agrauat talis persecutio, quia intẽdebãt per hoc ipsum ad desperationem inducere. Et hoc est, quod subditur.

Psal. 26.

Psal. 77.

22 Multi dicũt animæ meæ, nõ est salus ipsi in Deo eius.

26. q. 1. agnouim.

Scilicet ille, quẽ Deum suum dicit, quia facit se filiũ Dei, nõ saluat eum de manibus nostris, vnde Matth. 27. d. cõfidit in Deo, liberet eũ nũc si vult. dixit. n. filius Dei sum. q. d. Deus nõ saluabit eũ, qa peccator est, dicente Psal. Lõgè à peccatoribus salus. Non enim aduertebant, quòd Deus pater erat tunc cum Christo operans nostrã salutem. Abac. 3. Egressus es in salutẽ populi tui cum Christo tuo.

Mat. 27.

Abac 3.

23 Tu autẽ, domine susceptor meus es, gloria mea, & exaltans caput meũ.

110. 1. 3. ad mensã.

Hic ponitur Christi patientis deuota cõfidẽtia. Illi enim insultantes dicũt, *non est salus illi in Deo eius.* Sed ostẽdit eos dicere falsum, ondẽs quod in Deo erat salus eius, & cõfidẽtia: quia Deus susceperat eum in suam protectionẽ. Vnde dicit, *Tu autẽ domine susceptor meus es.* Loquitur eñ hic Christus patri vt homo, & orator. Loquit patri vt medico, vel aduocato: aut iudici, nam medicus suscipit ægrũ in suã curã, vt sanet: aduocatus reũ vt defendat: iudex, vt parcat. Sic à simili dicit Xps patri, *Tu autẽ domine susceptor me' es.* Quomodo autẽ Christus susceptus est à Deo, notãdũ, q̃ tũc Deus Christũ suscepit, qñ verbũ caro factũ est, qa tũc psona verbi suscepit naturã humanã, nõ persona personam, nõ natura naturã, nõ natura personã, vt clarè deducit Magist. Et de ista susceptione loquit Christ' patri. d. psal. 62. Adhæsit aía mea post te me suscipit dextera tua, quid. n. per dexterã, quam operamur: nisi filius intelligitur, per quẽ oña Deus operatur Io. 1. Quæ p̃ ipsum facta sunt, dicit ergo Christ', Adhęsit aía mea post te. s. nõ deficiendo in tanta passione, sed voluntatẽ tuã adimplendo, ratio quia me suscepit dextera tua. i. filius tuus. Ex qua susceptione anima Christi fuit impeccabilis: fuit gloriosa: fuit p̃ gratiarũ plenitudinẽ sup oẽs exaltata, Et oña ista hiç notat Christus. d. *Tu autẽ domine susceptor meus es*, quia ad vnionẽ hypostaticã me suscepit dextera tua *gloria mea*, quia gloriosũ me feciſti, *exaltans caput meũ*. i. mẽtẽ meã super omnes alios per gratiã.

Magister lib. 3. dist. 5.

Suscipere. Incarnatio. Dexteras.

24 Voce mea ad dominum clamaui, & exaudiuit me de mõte sancto suo.

Hic ponit orationis Christi efficacia. Vbi notãdum q̃ duplex est clamor. s. vocis corporalis, & sic Christus clamãs voce magna expirauit. Et clamor vocis cordis: & sic oĩs orãs deuotè, voce cordis clamat ad Deũ. Sic. n. Moyses tacẽs orando clamabat ad dominũ. Dixit dominus Moysi ornãti, q̃d clamas ad me de terra, cũ enim Deus sit spiritus, magis attẽdit ad clamorẽ spiritꝰ. s. cordis quã corporis. Vnde Be. super illo verbo Mat. Pater noster, &c. dicit vt corde clamãdũ sibi in oratione nouerit homo inter primordia suæ orationis, ipsũ quẽ orat patrẽ in cælis esse protinus admonetur quomodo videlicet impetu quodã spiritꝰ illic sibi inclamandũ esse sibi meminerit orationẽ. Spiritꝰ em̃ est Deus, ideo in spũ clamare oportet, quisquis ad eũ peruenire desiderat. Isto cordis clamore clamauit Susanna, dũ duceretur ad mortẽ, & exaudita est. Isto igitur clamore cordis clamauit Christꝰ ad patrẽ orando & exauditꝰ est, propter quod dicit. *Voce mea ad dominũ clamaui*, Et ideo exauditus fuit à patre, qui nõ faciẽ corporis aspicit, sed mẽtis, de quo clamore ait Apostolus, Quod cũ clamore valido, & lachrymis offerẽs, scilicet seipsũ, exauditus est pro sua reuerẽtia, ois enim Christi oratio exaudita fuit, vt ostẽdit magister. *Et exaudiuit me de mõte sancto.* i. de me, quia sum sanctus mons in quo ipse Deus habitat, de quo dicitur. Et erit in nouissimis diebus præparatus mons domꝰ domini, &c. Vis enim videre quomodo fuit exauditus de monte sancto suo, quid enim clamabat Christus orãdo, nisi vt ab inimicis eriperetur: Exaudi, Deus, orationẽ meã cũ deprecor à timore inimici eri. &c. Sed fuit exauditus, quãdo statim post mortẽ resurrexit immortalis. Et hoc est q̃ seq̃.

Exo. 14. Oratio. Mat. 8.

Hebr. 5.

25 Ego dormiui, & soporatus sũ: & resurrexi, quia dominus suscepit me.

Mag. lib. 3 dist. 17.

Vbi ponitur Christi cõtra persecutores victoria per resurrectionem facta. Vbi notãdũ quod p̃ dormitionem, in qua omnes sensus corporis à labore quiescunt significatur mors corporis, per quam labores corporis cessãt, sic enim de Lazaro ait, mortuo dicit Christus, Lazarus dormit. Per soporẽ verò intelligitur sepultura, nã secũdũ Catholicos, sopor dicit quies suauis, quę dormitionẽ sequit, & sic p̃ dormitionẽ mortis sequit sepultura tãquã locꝰ quietis suauis. De ista ergo dormitione mortis & sopore sepulturæ dicit Christus, *Ego dormiui*, id est, fui mortuus, *& soporatus sum*, id est, sepultus. Et notat glos. quòd hic ly *ego*, cum põdere pronũciãdũ est, q. d. Ego, qui tantus sum dormiui. s. spõte mortem suscepi, & fui sepultus. Sed vide, in quo fuit exauditus: quia de manibꝰ p̃sequẽtiũ liberatus immortalis surrexit, ideo sequit. *Et resurrexi, quia dominus suscepit me.* Sed circa istam materiam resurrectionis Christi quærunt aliqui: cũ Christi resurrectio figura, & exẽplũ sit nostræ resurrectionis, quare ergo statim post mortẽ ipse surrexit: nostrã aũt resurrectionẽ differt vsque in finẽ. Ad hoc tres assignãt rationes. s. Propter meritorũ multiplicationẽ. Propter suffragiorũ exhibitionem. Proper hæreticorum extirpationẽ. Ex hoc infert q̃ nõ debemus timere p̃secutores corpori, sed sperare in Deo qui protector est omnium sperantium in se. Vnde loquẽs in persona suorũ mẽbrorũ & fideliũ dicit.

Dormire. Mors. Resurrec. Chri.

Esa. 2.

Psal. 53.

Non

Universidad de Deusto
Biblioteca

26 Non timebo millia populi circun dantis me: exurge, domine, saluum me fac, Deus meus.

2. quæst. 1. non tur.

Sed sperare debet ecclesia in Deo, & eius postulare auxilium. d. *Exurge, saluum me fac*, &c. Sed qualiter Deus dicitur exurgere, qui nunquã dormit? Ad hoc respõdet gl. quòd mos est scripturæ illa Deo attribuere, quæ ipse facit in nobis. Sic.n. dicit Deũ cognoscere, quãdo nos cognoscere facit, sic enim dixit Abrahæ, Nũc cognoui, quòd timeas Deum, id est, alios cognoscere fecit, & in proposito exurgere nostrum tribuimus Deo. d. *Exurge domine*, &c. id est fac me resurgere à mortuis: quod magis aperit subdens, *saluum me fac Deus meus*.

Gene. 22. 27. 12. q. 2. fraternitas.

27 Quoniam tu percussisti aduersantes mihi sine causa, dentes peccatorũ contriuisti.

Dentes persecutio Greg. 23. mor. c. 6.

Hic ponitur persecutorũ Christi exterminatio. Vbi notandum quòd per dẽtes, qui habẽt terrere cibũ, significãtur crudeles persecutores Christi, & bonorum, qui bonos vt dẽtes verbis lacerãt, & persecutionibus terunt. Vt ostendit Gregorius. d. Ille antiquus hostis contra ecclesiam dentib. fremit, eamq; terribilib. oculis intuetur, quia per alios crudelia exercet, & per alios, quæ exerceat, prouidet. Dentes nanque huius hostis sunt bonorũ persecutores, atque carnificæ qui eius membra lacerant, dum electos illius suis persecutionibus affligunt &c. Sed hi dentes contriti sunt: quia omnes Christi persecutores ad nihilum redacti fuerũt. Vt Iudas qui laqueo se suspendit, Pilatus in vindictã mortis Christi fuit per imperatorem in exilũ missus. Hærodes vermibus consumptus, subito expirauit. Principes sacerdotum, & scribæ gentem & locum perdiderunt. Totus Iudæorũ populus per Titum: & Vespasianum occisus & captiuatus. Templum destructum. Ciuitas Hierusalem ad solũ redacta. Benè ergo dicit Christus. *Quoniam tu percussisti &c.* Et aduerte quòd hic ly, quoniam non refertur ad præcedentia: quia tunc esset sensus: ideo ego dormiui, & resurrexi, quia tu percussisti &c. quod esset falsum, sed magis refertur ad futura, vt sit sensus: *dentes peccatorum contriuisti*, ratio quoniam tu percussisti omnes aduersantes mihi sine causa.

28 Domini est salus & super populum tuum benedictio tua.

Psal. 35.

Hic concludit ex prædictis quòd solum Deũ timere debemus, & diligere: quia solus salutem contra persecutores dare potest, propter quod dicitur, Dominus illuminatio mea, & salus mea: quem timebo? &c. Ipsum solum debemus diligere: quia diligentibus se gloriã confert, quæ per benedictionem significatur, ideo dicit, *& super populum tuum benedictio tua.*

PSALM. IIII.

29 CVm inuocarem, exaudisti me, Deus iustitiæ meæ in tribulatione dilatasti mihi.

Titulus istius psal. est iste. *In finẽ psal, cãtici Dauid*, vbi sciendum, quòd finis duobus modis accipitur, scilicet pro consumptione & per consummationem. s. quando aliquid deficit: vt cum dicitur, candela finita est, vel finis est pecuniæ nostræ. Vel quãdo aliquid adesse completum, & perfectum ducitur, vt dicitur finitus est liber, vel hic est finis libri, vel finita est domus. Quandocunque autem finis ponitur in titulis psal. finis accipitur pro cõsummatione & perfectione. Et quia Christus est consummatio & perfectio omnium fidelium in quẽ, vt in finẽ debemus tendere: qui de seipso dicit. Ego sum *α* & *ω*, principium & finis. Item notandum propter hoc quod dicitur in titulo, in finẽ psal. cantici Dauid, quòd in titulis psal. quandoque ponitur psal. tantum, quandoque canticum tantum, quandoque vtrumque: & tunc diuersimodè, quia quãdoq; præcedit psal. sequitur cãticum, quandoque ecõtra, & horum ratio est, quoniã vt ait magister in gl. quod psal. cãtabantur ante arcam domini in tabernaculo, aliquando solo instrumento sine voce, aliquãdo econuerso, aliquando vtroque modo: & tũc diuersimodè, quia quandoque præcedebat instrumentũ & vox chori sequebatur: quãdoque econuerso &c. quod non sine magno agebatur mysterio. Nã psal. significat bonam operationẽ propter psalterium decem chordarum. Canticũ significat exultationẽ de æternis. vnde psal. quandoq; agit solum de bona operatione: & tunc dicitur psalm. quandoq; solum de lætitia æternorum, & tunc dicitur canticũ, quãdoque de vtroque, & si præcedit bona operatio: dicitur psal. cãticum, si autem præcedit exultatio, dicitur cantici psal. Quia igitur in isto psal. prius agitur de lætitia sibi in tribulatione data, post verò de bona operatione: ideo dicitur psal. cãtic. Ex quib. apparet sensus tituli. Item notandũ quòd iste psal. fundatur super historiam quæ habetur. 1. Reg. 2. q. quãdoque Saul persequebatur Dauid, Dauid cõtigerat ad locũ: qui dicebatur petra, ad quem venit Saul cum exercitu suo, & sic circundabat locum vbi erat Dauid cum viris suis quasi in modũ coronæ, quod tunc Dauid desperauit posse euadere manus Saul. Et cũ oraret dominũ vt ipsum liberaret, subito venit nũcius ad Saul. d. festina, & veni: quoniã infuderũt se Philistæi super terrã. Et tũc cõpulsus fuit Saul cũ exercitu suo dimittere obsessionẽ Dauid. Et sic Dauid qui prius in anxietate arctatus erat, recepit dilatationẽ: quia poterat inde ad libitum recedere. Et pro gratiarũ actione fecit istum psal. d. *Cũ inuocarem, &c. in tribulatione dilatasti mihi.*

Finis.

Apoc. 1.

Psalmus canticum.

Psal. dicitur bonus operatio.

Petra vbi Dauid fuit obsessus à Saule.

¶ Exponendo ergo istũ psalmum primò applicabo ipsum ad historiam. Secundò ponam intellectũ psal. Quãtũ ad primũ dic vt Nic. de ly. Quãtũ ad intellectum psal. sciendum quod intẽtio psal. est nos abducere à vanis, & tempor. b. & in finem Christum dirigere. Et secundum hoc iste psal. diuiditur in tres partes, quia Dauid primò vanos arguẽdo increpat, secundò Christũ laudando præd. cat: ibi, Et scitote. Tertiò cũctos ad pœnitẽtiã prouocat: ibi. Sanctificate. ¶ Quãtum ad primum sciendum, quod mali non possunt benè corrigi sine auxilio diuino, ideo antequam arguat malos, primò diuinum quærit auxilium. Secũdò suum sequitur propositũ, ibi, filij hominũ. Et quia recognitio beneficiorũ fiduciam aliam impetrandi præstat, ideo primò diuinũ recognoscit auxilium præteritum. Secundò quærit futurum, ibi. *Miserere mei.* Quãtũ ad primũ recognoscẽs Dei beneficia, dicit, *cum inuocarem.* Cũ.n. in tribulatione Saul. esset posit⁹, inuocauit Deũ & liberat⁹ fuit: nõ & solũ liberat⁹ fuit, sed ĩ corde dilatat⁹; quia

dilatatus: quia secũdum multitudinẽ tribulationum Deus in se confidentib. dat multitudinem consolationum, iuxta illud Psal. Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo, &c. Per tribulationes enim cor constringitur. Per lætitiam, & consolationem dilatatur. Hãc autem dilatationem cordis maximè facit charitas, quæ parit gaudium de pura conscientia: de qua dicit Apostolus. Gaudemus in tribulatione, scientes quod tribulatio patiẽtiam operatur: patientia probationẽ: probatio verò spẽ: spes verò non confundit: quia charitas Dei diffusa est in cordibus nostris, hæc dilatationem cordis generat, angustias pellit: hac viri sancti recreantur, etiã si extra affligantur, hac qui carent, in visceribus angustiantur, hac ergo charitate in suis tribulationibus Dauid consolatus dicit. *Cum inuocarem te, exaudisti me, Deus iustitiæ meæ*, id est, dator iustitiæ, *in tribulatione dilatasti mihi*, id est, dedisti mihi charitatẽ cõsolantem interius: qua cor gaudio dilatatur, & fortificatur ad mãdata Dei perficienda. Psal. Viam mandatorũ tuorũ cucurri: cum dilatasti cor meum.

Psal. 93. *Rom. 5.* *Charitas.* *Psal. 118.*

30 Miserere mei: & exaudi orationem meam.

¶ Consequenter diuinũ quærit subsidium. d. *Miserere mei*, &c. q.d. Misertus es mei, in tribulatione dilatando mihi. Adhuc iterum miserere, vt fructuosè vanos valeam arguere, scilicet, dando mihi lumen tuæ sapientiæ, & vanis timorem. Ecclesia. 36. Miserere nostri, Deus omniũ, & r.n. & ostende nobis lucem. m.t. & immitte timorem, &c.

Eccle. 36.

31 Filij hominũ vsquequo graui corde? vt quid diligitis vanitatem, & quæritis mendacium?

12. q. 1. omnis a. 1.

¶ Hic inuocato Dei auxilio, procedit ad malorũ increpationẽ. d. *Filij hominum, &c.* Hic primò notandum ℣ homo propriè solum dicitur virtuosus vtens ratione, cũ homo sit animal rationale: & ideo mali propriè homines nõ dicuntur: sed bestiæ. Psal. Homo, cum in honore esset, &c. Et sic nota, quod aliqui sunt homines: sed nõ filij hominum, vt & boni filij malorum: aliqui sunt homines, & filij hominum, vt boni filij iustorũ, sicut Isaac, & Iacob: Aliqui filij hominũ, sed non homines, vt mali filij iustorum, sicut Esau: Aliqui homines, sed non filij hominum, vt boni filij malorũ. Aliqui filij hominis, & non hominũ, vt habentes vnũ solum parentẽ, vel vnum solum bonũ: & sic singulariter Christus dicitur filius hominis: quia solum vnum habuit parentẽ, quo ad humanitatẽ bonũ, scilicet matre. Ex quibus apparet quare Iudæos, quos increpabat, Dauid vocat filios hominũ, & non hominis, quia ipsi mali erant ex bonis parentibus orti, scilicet, ex Abrahã, Isaac, &c.

Homo. *Psal. 48.* *Filius.* *Nota.*

¶ Itẽ nota quod triplex est grauitas, scilicet, gratiæ, pœnæ, & culpæ. De grauitate pœnæ dicitur Eccle. 40. Graue iugũ super filios Adã à die exitus de ventre matris eorũ vsq; in diem sepulturæ. De grauitate gratiæ, quæ animã grauem, & stabilem facit, dicitur Exo. 17. Quòd manus Moysi erant graues, id est, in bono stabiles. De grauitate culpæ dicitur, Vę gẽti peccatrici, populo graui iniquitate. Et meritò peccatũ grauitas quędã dicitur, quia, sicut graue naturaliter descendit deorsum, sic peccatum deorsum animam trahit ad infernum. Vnde in persona peccatoris dicitur. Factus sum mihimetipsi grauis: cur nõ tollis peccatũ meum? Itẽ nota, quòd vanitas dicitur esse, quod vęrum, & fixum esse non habet: & talia sunt omnia temporalia, vnde eccles. 1. Vidi cuncta, quæ sunt sub sole: & ecce omnia vanitas. Similiter mendaciũ dicuntur, quia veritate carẽt, prętendentes beatos facere suos possessores, quos tamen miseros faciunt. Vnde sperantes in temporalibus, finaliter cum se deceptos cognoscunt, dicunt illud Esa. 28. Posuimus mendacium spem nostram & mendacio protecti sumus. Tales ergo reprehendẽs Psal. ait. *Filij hominum*: quia, scilicet, ex hominibus & bonis nati, mali estis. *Vsquequo graui corde*, id est, vsquequo peccati grauitatem tenebitis in corde, & voluntate, scilicet, amando tẽporalia. *Vt quid*, id est, quare diligitis temporalia, quæ vanitas sunt & mendacium: quia deficiunt. & decipiunt.

Grauitas. *Esa. 1.* *Iob 7.* *Vanitas.*

32 Scitote quoniam mirificauit dominus sanctum suum: dominus exaudiet me, cum clamauero ad eum.

De cẽs. dist. 2. Iterat.

¶ Hic consequenter laudando Christũ prædicat vt in ipso spem suã ponant, tũ propter suã dignitatem quia mirificauit dominus sanctum suum: tum propter nostrã vtilitatem: quia exaudit sperantes in eum. ideo, *Dominus exaudiet me*, &c. quasi dicat. Ita & vos exaudiet: si spe clamaueritis ad illum. Et nota quod per ly, *Dominus Deus*, pater intelligitur: quia dominus est nomen potestatis: & potentia patri attribuitur, per ly *Sanctus* verò intelligitur Christus. de quo dicitur Daniel 9. Vngatur sanctus sanctorum, & finem accipiat peccatum. *Dominus* ergo *mirificauit sanctum suum*, id est, Deus pater mirabilem Christum ostendit per miracula multa incarnationis, vitæ, prædicationis, passionis, mortis, resurrectionis, ascensionis, & Spiritussancti missionis. Sed quia quis plus mirificatur, id est, mirandus efficitur per misericordiam, quam per aliquid aliud, iuxta illud orationis. Deus qui omnipotentiam tuam parcendo maximè, & miserando manifestas, &c. Ideo ostendit quod Christus maximè in operibus misericordiæ, scilicet, exaudiendo peccatores, fuit mirificatus, propter quod d. *Mirificauit*, &c. Et maximè in operibus misericordiæ, *Quia dominus*, ipse Christus *exaudiet me*, &c. & consequenter ostendit modum, quo clamare debemus ad eum, si ab ipso exaudiri cupimus, scilicet, vt à peccatis caueamus, quia peccatores Deus nõ exaudiet. Et hoc est quod dicit.

Dominus *Pater. Deus.* *Misericordia.* *Ioan. 9.*

Irascimini, & nolite peccare: quæ dicitis in cordibus vestris, & in cubilibus vestris compungimini.

De pæ. di. 2. tõsura.

¶ Vbi nota, quod de duplici ira hic versus intelligitur, scilicet de ira subita, quæ est quidam primus motus, qui non est in potestate nostra: sed ei non consentire, ipsam perducendo ad effectũ, est in potestate nostra, & de ista dicit, *Irascimini*, id est, si contingat primus iræ motus, nolite peccare, scilicet, consentiendo, & ad effectum perducendo. Et hoc idem docet Apostolus. d. Irascimini, & nolite peccare: & modũ adiungit. d. Sol non occidat super iracundiam vestram. Secundò intelligitur de ira deliberata, qua quis irascitur peccatis, quando, scilicet, peccata displicent sibi. Sic enim etiam Deus irascitur non hominib. sed peccatis, & vitiis, de pœniten. dist. 1. quamobrem consilium meum, sic ergo & vos irascimini peccatis, & amplius nolite peccare. Et ad istum sensum aptatur sequens litera. d. *Quæ dicitis in cordibus vestris*, &c. Vbi nota quòd per cubicula intelliguntur corpora nostra, in quibus anima

Ira. *Ephe. 4.* *Cubile.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

requieſcit, vt in cubiculo corpus. Sic enim dicitur. A
Matt.8. Tu autem, cum oraueris, intra in cubiculum tuum &c. quia deuotè orans ſeipſum infra corpus ſuum claudere debet, vt nihil de exterioribus cogitet. *In cubilibus ergo veſtru cõpũgimini*, id eſt, corpora veſtra compũgite, & affligite. *Quæ dicitis in cordibus veſtris*, id eſt, de illis peccatis, quæ in corde veſtro verſantur. Et de hac compunctione pœnitentiæ ſequitur.

34 Sacrificate ſacrificium iuſtitiæ, & ſperate in domino, multi dicunt, quis oſtendit nobis bona?

¶ Hic enim Pſal. cunctos ad agendam pœnitẽtiam
Iuſtitia. prouocat. Vbi nota quod iuſtitia, quæ reddit vnicuique quod ſuum eſt, exigit, vt alienum reſtituatur B
quantum eſt poſſibile, homo autem peccando aufert à Deo honorem debitũ. Exigit iuſtitia, vt Deo ablatum honorem reſtituat, hoc autem facit puniẽdo peccatum, quod cõtra Deum commiſit: quia tãtum honoris inducit peccati punitio, quantum abſtulit ipſum peccatum, & ideo punitio peccati vel
Punitio. ſacrificatio. ſacrificiũ. ipſa pœnitentia dicitur ſacrificium iuſtitiæ: in quo. ſ. peccator iuſte commiſſa peccata puniẽdo, ſeipſum ſacrificat Deo. Et hoc eſt quod hic. d. gl. *Sacrificate ſacrificium iuſtitiæ &c.* q. d. Offerte Deo non animalia bruta, quibus non delectatur Deus, ſed ſacrificiũ iuſtitiæ, quod eſt, ſpiritus contribulatus: vt ſe puniens homo per pœnitentiam mactet ſe Deo: quia ſacrificium Deo ſpiritus cõtribulatus &c. quod benè dicitur ſacrificium iuſtitiæ. Quid enim iuſtius, quam quòd quiſque ſuis peccatis traſcatur potius quàm alienis: & ſe puniens per pœnitentiam ſatisfacien-
Nota. do ſeipſum offerat Deo: Et per tale ſacrificiũ ſperantur bona æterna, quæ hic non recipiuntur. Sed quia pauci ſunt, qui diligant illa æterna bona, quæ non videntur, quæ tamen ſola diligenda ſunt: quia cæteris ſolum ad neceſſitatem vtendum eſt, & non
Bona. ibi finis ponendus, ideo ſubdit. d. *Multi dicunt, quis oſtendit nobis bona*, ſcilicet iſta æterna, quæ dicitis ſola diligenda. q. d. Quis nouit, ſi talia bona æterna ſunt: Quis nouit, ſi poſſit hanc vitam boni præmiantur, & puniantur mali: Quis enim ab inferis venit, vt iſta nobis annunciet: q. d. nullus eſt, qui nobis talia bona D
oſtendere poſſit. Et iſto modo de iſtis bonis æternis dubitabant: Imo potius illa eſſe negabant illi q. d. Non eſt refrigerium in fine hominis: & non eſt, qui
Sapien.2. agnitus, ſit reuerſus ab inferis.

35 Signatum eſt ſuper nos lumen vultus tui, domine: dediſti lætitiam in corde meo.

¶ Hic conſequenter præd. ctæ queſtioni reſpondet. Et tria facit, quia primò. d. quis talia bona nobis oſtendit. Secundò quis talia bona nobis abſcondit: ibi. *A fructu*. Tertiò quod in talibus mẽs perfectè requieſcit: ibi. *In pace*. Quantum ad primum oſtendens qualiter æterna bona poſſumus cognoſcere. d. *Si-* E
Vultus Dei. *gnatum eſt*, &c. Vbi nota, quòd per vultum Dei intelligitur ratio, per quam rationales à brutis animalibus diſtamus. Tum quia ſicut per vultum quis cognoſcitur, ita per ſpeculum rationis cognoſcitur Deus. Et ſicut per vultum vnus alteri maximè aſſimilatur, ita & nos per rationem Deo ſimiles ſumus:
Gen.5. vnde dicitur. Fecit Deus hominem ad imaginem, & ſimilitudinem ſuã, & hoc per ipſam rationem: hæc autem ratio per peccatum in nobis obſcuratur per quod homo diſſimilis Deo efficitur: de peccatoribus dicit Pſal.34. Domine, quis ſimilis tibi, ſed iſta ratio per peccatum obſcurata, per gratiam illuminatur: vt homo, ſcilicet cognoſcat, quid quærẽdum, quid vitãdum ſit, pſal.88. Domine in lumine vultus tui ambulabunt. Eſt ergo vultus Dei ratio nobis impreſſa: lumen autem huius rationis eſt gratia. Quãdo ergo illi quærunt. *Quis oſtendit nobis bona*. Reſpon- *Vultus. ratio.*
dendum: quod ratio per gratiam illuminata talia bona cognoſcere poteſt, & hanc in ſe habent, qui ſeipſos ſacrificant Deo ſacrificium iuſtitiæ. Et hoc eſt, quod dicit, *Signatum eſt ſuper nos*, &c. Vel ſecundum aliam expoſitionem magis myſticam, quam literalem: Lumen vultus Dei dicitur ipſa crux benedicta, *Crux.*
cuius lumine ſignatiſſimus interius, & exterius, ſcilicet in fronte cordis, & corporis: quod eſt ſignum regis noſtri. Vt ſicut denarius ſigno regis ſignatur, ita & fidelibus ſignum ſummi regis ſcilicet crux imprimitur, quæ verum lumen dicitur: quia virtute ſacramenti crucis vera bona non ſolum oſtenduntur nobis, verum etiam & conceduntur, ideo ſubdit. *Dediſti lætitiam in corde meo*, ſcilicet lętitiam ſpiritualem, non foris in vanis, ſed intus in corde, vbi habitat Deus, vbi quęrẽda eſt lętitia: quia intus ſunt vera, & certa bona, quæ mali videre non poſſunt amore temporalium exæcati, ideo ſubditur.

A fructu frumenti, vini, & olei: ſui multiplicati ſunt. 36
de pœ. di. 3. quid ergo.

¶ Hic enim oſtẽdit, quid æternorum bonorum co- C
gnitionem tollit à nobis, ſcilicet amor temporaliũ. q. d. quare mali talia bona non cognoſcunt. Reſpondet, quia in temporalibus delectantur: & hoc eſt. *A fructu frumenti, &c.* Per iſta tria, ſcilicet frumentũ, vinum, & oleum, vſibus humanis magis neceſſaria intelligit omnia temporalia. A talibus enim mali multiplicantur. i. multiplicibus curis implicantur: per quas diſtracti bona vera non ſiniuntur videre.

In pace in idipſum dormiam, & requieſcam. 37

¶ Hic conſequenter oſtẽdit, in quo noſtram fidem debemus ponere: quia ſcilicet nõ in temporalibus. quæ decipiunt, & deficiunt: ſed ſolũ in Deo, qui nec D
deficere nec decipere poteſt, dicit. *In pace in idipſum*, ſcilicet in ipſum Deum incommutabilem *dormiam, & requieſcam*: dormiã, ſcilicet ab omni ſtrepitu mũdi ſecurus: *Et requieſcam*, fruẽdo vita beata. Et hanc gratiam ſibi à Deo datam recognoſcit. d.

Quoniam tu, domine, ſingulariter in ſpe conſtituiſti me. 38

PSAL. II.

VErba mea aurib. percipe domine: intellige clamorem meum. 39
de conſec. diſt. 5. non mediocriter.

¶ Titulus huius pſalmi eſt iſte ſecundum magiſtrum. *In finem pro ea, quæ conſequitur hereditatem* E
pſalmus Dauid. Vbi notandum, quòd iſte pſalmus *Iſaac.* fundatur ſuper hiſtoriam, quæ habetur Geneſis. 21. vbi legitur quòd Abraham habuit duos filios, vnum de ancilla Agar, ſcilicet Hiſmaelem, & alterum de libera, ſcilicet Sarra, ideſt Iſaac. Hiſmael *Hiſmael.*
verò maior natu perſequebatur Iſaac, dum luderet cum eo: intelligẽs igitur Sarra ludum Hiſmaelis eſſe perſecutionem Iſaac, dixit viro ſuo. Eijce ancillam, & filium eius de domo, & eiecta eſt cũ filio ſuo, & ſic

& ſit libera cum filio obtinuit hereditatem. Ad hãc A
hiſtoriam reſpicit iſte titulus, cui etiam quædam
Libera. verba Pſal. alludunt. verum non de hiſtoria, ſed de ſignificato hiſtoriæ agitur in hoc pſalmo. Libera enim Sarra, quę non ſecundum naturam, ſed per gratiam Dei peperit, eccleſiam Dei ſignificat quæ
Ancill. filios ſpirituales Deo generat, nõ carne, ſed ſpiritu & gratia Dei. Ancilla autẽ ſignificat ſynagogã, quæ pro temporalibus ſeruit, & totum corpus malorum qui fecundi, & terrenis abundantes perſequuntur eccleſiam, & filios eius tormentis, & illuſionib. quæ tamen conſequitur hæreditatem æternam, illis excluſis. Et tunc eſt ſenſus tituli iſte Pſal. iſte dirigens nos in finem. ſ. in Chriſtum, eſt pro ea libera. ſ. Sarra honoranda. ſ. de eccleſia libera per Sarram ſignifica- B
ta: quæ conſequitur hæreditatem æternam à qua æmula eius. ſ. ſynagoga excluditur. vnde ſequitur quę conſequitur hæreditatem. intentio autẽ iſtius pſal. eſt ſpe confortare fideles de æterna hæreditate habenda. His præmiſſis accedo ad diuiſionẽ pſal. qui diuiditur in tres partes. Quare Pſalmiſta loquẽs in perſona eccleſiæ: primò petit hæreditatem gloriæ ſibi dari. ſecundò petit contra hoſtes auxilium gratiæ præſtari, ibi. Domine deduc me &c. Tertiò oſtendit finaliter bonos gloriari, & malos cruciari: ibi, *Lætentur omnes qui ſperãt*. Prima in tres, quia primò orando hæreditatem dandam ſibi petit. Secundò ad hoc rationem adducit: ibi, *Intende voci orationis meæ*. Tertiò ab hoc malo vel ſynagogam excluditibi. *Neque habitabit iuxta te malignus*. Primò ergo C
orando, petit hæreditatem ſibi dari, & exaudiri. d. *Verba mea auribus &c.* Et vide q̃ iſte orando duo facit, & duo petit. Duo enim facit: quia verba loquitur & clamat. & quærit verba auribus percipi. & clamorem intelligi. verba pertinent ad os, ſed clamor ad cor. vnde dicit, *verba auribus percipe & cla-*
Auris. *morem intellige*. Nota ergo q̃ auris Dei non eſt cor-
2. Par. 8. Pſal. 85. Oratio. porale inſtrumẽtũ, ſed eſt eius gratia qua noſtris votis annuit. Sic enim aures Dei pro exauditione orationis accipiebat Salomon. d. Deus ſint aures tuæ intentæ ſuper orationẽ, quæ fit in loco iſto: & Pſal. Inclina aurem tuam & exaudi me, conſimiliter intelligere Dei, eſt noſtram orationem conſiderando exaudire. Sic enim intelligere q̃ exaudire, ſiue ſub- D
uenire accipitur. Beatus vir qui intelligit ſuper egenũ & pauperem. ſic ergo in oratione debet eſſe clamor cordis: debẽt eſſe verba oris: & verba percipit
Pſal. 40. Quæſtio. Deus, & clamorẽ intelligit exaudiendo. ſed hic cadit dubiũ, nũquid ſufficit orãdo clamare corde ſine
Reſpon. verbis? Rñſio q̃ duplex eſt oratio quædam ex inſtitutione Chriſti, vel eccleſiæ certã habens formã verborũ, quædam verò nullam certa habens formã. de prima dico, quod ſi quis ad illã obligatur, quòd ora-
Vox. tionem verbis exprimere oportet: vt puta, cum quis abſoluit alium non ſufficit corde dicere, dominus te abſoluat, &c. ſed oportet q̃ orationem verbis formatis exprimat, ſic & de officium dicendo. De oratione autem quæ certam formam inſtitutam non E
habet, non obligato ſufficit orare corde.

40 Intende voci orationis meæ rex meus & Deus meus.

Hic adducit rationem quare à Deo debet exaudiri, vbi nota q̃ orationẽ tria exaudiri faciunt. ſ. humilitas, ſimplicitas, & aſſiduitas, Et ſecundum hoc rationes adducit. ſ. ſuam humilitatem in principio. Secundò ſuã fidelitatem: ibi. *Quoniam ad te orabo do-*
Humilitas. Oratio. *mine*. Suam aſſiduitatem: ibi. *Mane aſtabo tibi*. Primò ergo aſſignat rationẽ ſuæ humilitatis. d. Intẽde, &c. Humilitatis enim orationẽ facit exaudiri, Iudith. 9. Superbi ab initio nõ placuerunt tibi, ſed humiliũ & mãſuetorum ſemper tibi placuit deprecatio. Hanc autem humilitatẽ in ſua oratione oſtendit. d. ſe Dei ſeruum, creaturã, & ſubditum. vnde vocat Deũ regẽ ſuum, & dominũ. d. *Intende voci orationis meæ, rex meus & Deus meus*, per regem intellige Chriſtũ, ſecũdum cõſuetudinem ſcripturæ: ideo quia ſecundũ hominẽ vnctus eſt oleo ſpirituali: ſed per Deum: intellige patrem qui eſt fons totius deitatis. Et benè præmittit regem Deo: quia per Chriſtũ peruenimus ad patrẽ ipſo dicẽte, Nemo venit ad patrem, niſi per me. Et *Ioan. 4.* tamẽ aduerte, quod duabus perſonis loquẽs, ſ. patri, & filio: non dicit intẽd te in plurali, ſed intende in ſingulari: per hoc oſtendens pluralitatem perſonarum in vnitate eſſentiæ diuinæ. Ponit vnitatem eſſentiæ, contra Arrianos: ſed pluralitatem perſonarũ contra Sabellianos.

Quoniá ad te orabo, domine: mane exaudies vocem meam. 41
1. q. 2. c. ipſi facerdo.

Hic aſſignat rationẽ ſuæ fidelitatis: fidelitas enim orationem facit exaudiri, dicẽte Chriſto, Si habueritis fidẽ ſicut granum ſinapis, & dicetis huic arbori, *Luc. 17.* eradicare: & tranſplantare in mare, obediet vobis. Hanc autẽ fidelitatẽ in ſua oratione oſtendit: quia nõ ad dæmones, non ad ſortilegos orat: ſed ſolum ad Deum, d. *Quoniam ad te orabo domine*. ſ. non ad alium. *Oratio.* Sed quia fides puritatem animæ exigit debet habere, ideo ſubdit. *Mane exaudies vocem meam*, ſicut enim per noctem peccatum: ſic per mane, quod eſt principium diei, puritas à peccato ſignificatur.

Mane aſtabo tibi, & videbo quoniá non Deus volens iniquitatem tu es. 42
11. q. 3. exiſtimat.

Hic aſſignat aſſiduitatẽ. Aſſiduitas enim orationem facit exaudiri: ideo dicitur. Oportet ſemper o- *Oratio.*
rare, & non deficere, & Lucæ 11. Si perſeuerauerit *Luc. 11.* pulſans, &c. Hanc ergo aſſiduitatem in ſua oratione ſe habere oſtẽdit: quia bono mane ad orãdũ ſurgebat. d. Mane aſtabo tibi, &c. Hæc. n. hora apta eſt ad *Mane.* orandum, ſi cõſideres ex oratione principaliter duo debemus petere. ſ. amotionem malorum, & bonorũ operationem, quæ duo iſti horæ cõueniunt, quoniã mane fit malorum, & vitiorum extirpatio & bonorum operatio. Primo enim mane fit peccatorũ exterminatio. In matutino interficiebam omnes pec- *Pſal. 100.* catores terræ, naturaliter eĩ dæmones odiũt lucẽ: *Pſal. 103.* ideo, adueniente mane, facilius fugãtur. pſal. Ortus eſt ſol, &c. In cuius figurã Deus mane omnes Ægyptios perſecutores Hebræorũ, ,iecit in mare. Exo. 14. Iam aduenerat vigilia matutina, & reſpiciens dñs ſuper caſtra Ægyptiorum, interfecit eos, &c. Secundo mane fit bonorũ operatio. In cuius figurã *Mat. 20.* dicitur. Exiit primo mane cõducere operarios in vineã ſuã. Et ,pter iſta dicũt aliqui q̃ ſemp oratio eſt maioris efficaciæ de mane, quam alia hora: in cuius ſignũ orationes ſolẽniores, & ſacrificiũ eccleſia de mane fieri ſtatuit, vt miſſa, & conſecrationes tã perſonarũ, quã eccleſiarũ, & altariũ. Quod bene notãs *Pſal. 86.* pſal. dicit, Mane oratio mea præueniet te, In huius ſignũ Dauid ordinauit, quod Leuitæ ſtarent mane ad confitendum, & canẽdum domino. i. Paralip. 23. Iſta etiam hora maiores fiũt à Deo reuelationes. Sic enim de mane Samueli primo reuelatus fuit ſermo Dei. 1. Reg. 3. Quod benè notans hic Pſalm. dicit. *Mane aſtabo tibi. & videbo* &c. Vel ſecundum

Universidad de Deusto
Biblioteca

glo. per mane intẽlige puritatem conſcientiæ:quæ oritur pulſis tenebris culpę ſicut mane oritur poſt tenebras noctis. Ideo dicitur. Mane abſq; nubibus rutilat. Iſtud mane puritatis mentem diſponit ad Deum videndum & cognoſcendum. Matth.5. Beati mũdo corde &c. Et ideo dicit. *Mane aſtabo tibi.* Aſtare enim Deo notat mentis directionem ad Deum: *& videbo quoniam tu es.* i. ſciam qm̃ tu es qui ſtabilis manens, das cuncta moueri. Et quare orando mane aſtandũ eſt? *Quoniã tu es Deus non volens iniquitatem.*

I. Regũ.2. Puritas.

43 Neq; habitabit iuxta te malignus, neque permanebunt iniuſti ante oculos tuos.

de pœn. dis. 1.

Hic conſequenter ab iſta hereditate malos, & ſynagogam excludit. Et duo facit: quia primò hereditatem eternam excludit à malis. Secundò eam conſequẽdam dicit à bonis, ibi, *Ego autem in multitudine miſericordiæ tuæ.* ¶ Circa primum tria genera peccatorũ excludit, ad quę cętera peccata reducũtur, ſcilicet peccantes voluntate, peccantes opere, & peccantes ore. Primum excludit peccantes voluntate. d. *Neque habitabit iuxta te malignus*: per malignitatẽ enim intelligit peccatum volũtatis. quoniam, vt ait glo. Malignus dicitur, qui malum vult proximo, & ſi noſcere nõ poſſit, tales non habitant iuxta Deum quia per malam voluntatem ſeparantur à Deo, non loco, ſed ſimilitudine, & hoc aliis verbis confirmat d. *Neque permanebunt iniuſti ante oculos tuos.* Iniuſtus eſt. n. qui non facit, quod debet, vel facit quod non debet. Iſti non permanebunt ante oculos domini: quia lucem Dei ipſorum oculi tenebris peccatorũ preſſi ſuſtinere non poſſunt. Vnde & lucem veræ intelligentiæ & ſi mali aliquando vident ad tempus: tamen in illa non permanent, vel hoc erit completum in iudicio: vbi mali, & ſi humanitatem Chriſti videbunt, diuinitatem tamen videre non poterunt ne lætentur in ea, dicente propheta, Tollatur impius, ne videat gloriã Dei. Iſtũ autẽ textũ exponunt aliqui magis litteraliter dicentes, quòd quia Deus habitabat per gratiam ſolum in Iudæorum populo quorum metropolis erat Hieruſalem, ideo per Dauid fuit ordinatum, ne gentiles per ipſos ſignificatos, ibidem habitare poſſint: ſcilicet in Hieruſalem: vbi ſpecialiter Deus habitabat. Et ad iſtum ſenſum exponunt totum iſtum verſum. Nos autem non talem reuerentiam habitationi Dei exhibemus: quia non ſolum in noſtris ciuitatibus impios & infideles habitare permittimus, ſed quod deterius eſt, hæreditatem inter Dei miniſtros habent &c.

Malignus.

Iniuſtus.

Eſa. 26.

Eccleſia.

Templũ.

Nota.

44 Odiſti omnes, qui operantur iniquitatem, perdes omnes qui loquuntur mendacium.

22. q. 2. c.

Odium.

Hic excludit peccatum operis. Odiũ enim propriè non cadit in Deo: ſed odire malos dicitur: quia ad modum odientis ſe habet, dum eos à ſe expellit, & damnat. Et ſi dicas quomodo odit operantes iniquitatem, cum dicatur, Sapient. 11. Diligis omnia, & nihil odiſti eorum, quæ feciſti? Reſponſio. quòd naturam diligit, ſed odit peccatum. Et notanter dicit, *Omnes qui operantur iniquitatem*: & non qui operati ſunt, ne pœnitẽtiam excludere videatur: omnes enim impios Deus perdit, & odit: & tamen parcit pœnitentibus: quia amplius non dicuntur impij. Omnia enim nomina, quę à vitiis, vel virtutibus denominantur, vt iuſtas, bonus, adulter, impius, remoto vitio, vel virtute, & nomina ipſa remouentur, vt debent, vt habetur 35. quæſtio. 2. His auctoritatibus 32. quæſtio. 1. quod autem tibi. *Perdes omnes, qui loquuntur mẽdacium.* Hic excludit peccatũ oris, quod eſt, loqui mendacium: & merito. Nam mendacium veritati cõtrarium eſt. Verum autem eſt de eo, quod eſt mendacium verò de eo, quod non eſt. Et ſic merito perduntur, qui declinat ab eo, quod eſt, ad illud, quod non eſt. Et nota hic gloſ. quòd aliud eſt mentiri, aliud falſum loqui, & aliud mendaciũ. Nam mentiri eſt contra mentem ire, vel loqui. Et ſic aliquando verum dicens mentitur, vt Iudæus dicens Chriſtum verum Deum: falſum loqui eſt dicere aliter, quàm ſit in re, ſiue credatur illud eſſe falſum, ſiue non. Et ſic falſum dicens aliquando mentitur: vt Chriſtianus. d. Chriſtum non eſſe Deum: aliquando non mentitur, quando ſcilicet dicit falſum credens verum dicere: & ſic falſum dicens, quãdoque verax eſt. Mendacium verò omnia iſta continet: quia mẽdaciũ eſt falſa vocis ſignificatio cum intẽtione fallendi. Vt ergo ſit mendacium, neceſſe eſt, vt falſum ſubſit, & contra conſcientiam dicatur. Et quia omne, quod eſt contra conſcientiam, peccatũ eſt, & ædificat ad gehennam: ideo merito perdũtur omnes qui loquuntur mendacium. Ad hoc tamen magis declarandum, notat glo. quòd maximè ſunt tria mẽdaciorum genera, ad quę cætera reducũtur, ſcilicet mendacium officioſum, iocoſum, & pernicioſum. Officioſum, quod fit pro vtilitate alterius: vt mendacium obſtetricum. Iocoſum, quod non fit ad decipiendum. Pernicioſum, quòd fit ad alterius dãnum. Et omne mendacium licet quandoque ſit veniale in imperfectis, imperfectis tamẽ eſt mortale. Ex prædictis igitur omnibus concludit propheta, malos, & ſynagogam ab hæreditate Dei velut Hiſmaël expellendam. Eo quod præuidit prophetico ſpiritu, ſynagogam omnibus prædictis modis contra Chriſtum peccaturã. q. d. Maligni ab hæreditate Dei expellentur: quia non habitabit iuxta te malignus. Sed iſti fuerunt contra Chriſtum: quia malignus eſt, qui vult malum proximo: iſti autẽ ſine cauſa mortem Chriſti quærebant. Vnde de illo populo dicitur admiratiuè. Quanta malignatus eſt inimicus in ſancto: Iſti operabantur iniquitatẽ: quia dolo quærebãt Chriſtum occidere. Iſti loquebantur mendacium: quia multa falſa teſtimonia contra Chriſtum produxerant. Quid ergo de iſtis fiendum reſtat: niſi vt ab hęreditate expellãtur: ipſi contra Chriſtum malignando quærebant hæreditatem Chriſti. d. Matt. 23. Hic eſt hæres, venite occidamus eum: & habebimus hæreditatem eius. Sed tamẽ audierunt ſententiã Chriſti. d. Auferetur à vobis regnum Dei, & dabitur, &c.

Mentiri.

Mẽdaciũ.

Tria mendaciorum genera.

Caute legendũ & perfectorũ mendacia poſſũt eſſe venialia.

Pſal. 73.

45 Virum ſanguinum, & doloſum abominabitur dominus, ego autem in multitudine miſericordiæ tuæ.

Poſtquam excluſit hæreditatem à malis. Hic conſequenter oſtendit illã bonis cõcedendã. Bonus autem eſt ille qui non in mundo, non in ſe, ſed ſolũ in Deo Deum veraciter & colit, & timet: & illis datur hæreditas, vnde dicit. *Virum ſanguinum*, &c. q. d. Si ergo ſic eſt: q̃ virum ſanguinum. i. homicidam, id eſt, peccatorem qui ſeipſum per peccatum occidit, &c. *abominatur dominus*: & ſic ab hæreditate expelletur. Ideo ego hæreditatem habere cupiens, in perſona eccleſiæ. dicens. *Ego autem ſperabo in multitudine miſericordiæ*

ricordiæ tuæ, ſcilicet non meis meritis mihi hæreditatem dandam, ſed ex miſericordia tua. & ſic.

46 Introibo in *domum tuam*, ſcilicet cœleſtẽ, *adorabo ad templum ſanctum tuum*, quod. ſ. eſt Chriſtus: *in timore tuo*. ſcilicet filiali: qui timor, quo ſcilicet timetur offenſa non pœna hæreditatem Dei acquirit. Quia vt dicitur Eccl. Timor domini gloria & gloriatio. Iudæi. n. extra Hieruſalem exiſtentes quando adorabant faciem corporis verſus Hieruſalem & templum vertebant. Iſte autem hoc in ſpiritu ſe facturũ dicit in perſona eccle. d. *Adorabo ad templum*, &c. non quidem corpore, ſed mente: quia veri adoratores adorant patrem in ſpiritu &c.

22. q. 2. in euangeliũ.

47 Domine, deduc me in iuſtitia tua propter inimicos meos, dirige in conſpectu tuo viam meam.

Hic conſequenter cõſiderans multos ſe habere hoſtes qui ad malum conantur inducere ne hæreditatem domini obtineat, ſcilicet dæmones, mundum & carnem, contra hos petit auxilium ſibi præſtari, & duo facit quia primò auxilium à Deo poſtulat. Secundò malitiam ſuorũ hoſtium demonſtrat. ibi, *Quoniam nõ eſt in ore eorum.* ¶ Quãtum ad primũ ſciendum quòd Chriſtus ideo à patre fuerat miſſus vt ſua paſſione redimeret mundũ, & ſic per iuſtitiã Deo pro nobis ſatisfaceret. quæ ſatisfactio iuſtitia dicitur: quia iuſtitia vult vnicuique reddi, ablata ſatisfieri, & quia mortem appetere non eſt humanæ naturæ: idcirco vt hanc iuſtitiam perficere poſſit auxilium Dei poſtulat. d. *Domine deduc me in iuſtitia tua.* vt ſcilicet conſtantes patiar pro inimicis meis: quæ conſtantia nomine iuſtitiæ intelligitur, quia iuſtitia idẽ eſt, quod in iure ſtatus. *In iuſtitiã tuã*, ad differentiam iuſtitiæ hominũ quę ſolũ eſt exterior & apparens, & quę malum reddit pro malo. Sed iniuſtitiam tuam quæ interior eſt exiſtens, quę non malũ pro malo, ſed bonum pro malo reddit ſecũdũ illud. Benefacite iis qui oderunt vos, &c. Et hanc iuſtitiam poſtulabat Chriſtus vt ſcilicet p̃ inimicis ſaluandis moreretur. Ideo dicit *propter inimicos meos*, ſcilicet cõuertendos & ſaluandos. Et hãc declarans iuſtitiam ſubdit. *Dirige in cõſpectu tuo viam meam.* vbi nota, quòd conſpectus hominis ſolũ exteriora cõſpicere põteſt, ideo multotiens fallitur: quia laudat quod laude nõ eſt dignũ: & vituperat, quod vituperari non debet, ſed Dei cõſpectus conſcientiã interiorẽ conſpicit ideo decipi nõ poteſt: petens ergo dirigi in conſpectu domini, petit dirigi exterius & interius, ſcilicet, in cõſcientiam. q. d. nõ quæro viam meã. i. viuere meũ dirigi in conſpectu hominum qui ſolum exteriora cõſpicit, ſed in conſpectu tuo, qui conſcientiam videt: vt. ſ. omnis mea voluntas, & meditatio in conſpectu dirigatur. ſic. n. dicitur meditatio cordis mei in cõſpectu tuo ſẽper

Iuſtitia Satisfactio.

Matt. 5.

Conſpectus.

Pſal. 18.

48 Quoniam non eſt in ore eorum veritas: cor eorum vanum eſt.

Hic oſtendit quanta ſit malitia inimicorum pro quib. tamen mori deſiderat, vt magnitudo charitatis eius nobis magis eluceſcat. Et diuiditur in tres partes, ſecundum q̃ tria vitia de ſuis oſtendit inimicis, ſcilicet, Iudæis. Oſtendit enim primò quod ſunt mendaces verbi adulantes. Secundò q̃ ſunt crudeles, & iuſtos perſequentes: ibi, *Sepulchrum.* Tertio q̃ ſunt procaces Deum irritantes: ibi, *decidant.* Primò oſtendit eos mendaces. d. *quoniã non eſt in ore eorũ veritas.* Hoc ideo quia multa falſa Chriſto imponebãt: vt puta, q̃ in Beelzebub eiiciebat dæmonia: q̃ prohibuerat cẽſum dari Cæſari, q̃ gentes ſubuertebat &c. & quare talia falſa ſibi imponebant, ſubdit cauſam. *Quia cor eorum vanũ eſt.* q. d. Ex abũdãtia cordis os loquitur. Hominis ergo cor vanum quomodo poteſt veritatẽ loqui. q. d. nõ. vnde & Phil. d. 1. Ethic. Quod vnuſquiſque qualis eſt talia loquitur & facit. Et aduerte q̃ vanitas cordis ſtat in duob. maximè, ſ. circa peccatum, & circa pœnã peccati. Circa peccatũ qm̃ quis putat quę ſunt peccata, nõ eſſe peccata habẽs iudiciũ corruptũ. Iſto modo cor vanũ habuit Paul' qm̃ putabat nõ eſſe peccatũ nomẽ Chriſti p̃ſequi, ſed legis impletio. Et hanc vanitatẽ habuerunt Iudæi multi qui zelũ Dei habentes, ſcilicet non ſecundum ſcientiam arbitrabantur non eſſe peccatũ ſed meritum eccleſiam Chriſti perſequi, de quibus d. Chriſtus venit hora, vt omnis qui interficit vos, arbitretur obſequium ſe præſtare Deo, & de iſta vanitate ipſorũ loquitur Chriſtus. d. ipſi verò in vanum quæſierunt animã meã. i. in corde vano nõ credentes hoc eſſe peccatũ. Vanitas autẽ circa pœnã eſt, qm̃ quis peccata impunita Deũ dimittere credit: qui. n. ipſum peccatum & pœnã debitã diligẽter aſpiceret nunquam peccaret. Et iſtã vanitatẽ habuerũt Iudæi impunitatem ſibi promittẽtes: vnde de illis dicitur, Populũ tuũ humiliauerũt & hereditatẽ tuã vexauerũt, &c. Et dixerũt nõ videbit dñs. ſ. ad puniendum: vñ ſubditur, intelligite in populo & ſtulti aliqñ ſapite, &c. Qui corripit gẽtes non arguet, &c. Sequitur, dñs ſcit cogitationes hominum. ſ. illorum, qm̃ vanæ ſunt, Sic ergo iſti habentes cor vanũ, vana. i. falſa loquebãtur quod notãs dicit, *quòd nõ eſt in ore eorũ veritas.* rationem reddit, *quoniam cor eorum vanum eſt.*

Ioan. 16.

Pſal. 61.

Vanitas Cordis.

49 Sepulchrũ patens eſt guttur eorum, linguis ſuis doloſe agebãt, iudica illos Deus.

Sepulchrum.

Hic oſtẽdit ipſos eſſe crudeles &c. Et hoc in duobus. ſ. alios inficiendo. ideo *ſepulchrum patens*, &c. & alios decipiendo, *Quia linguis ſuis*, &c. patet. Quoniã ſicut ſepulchrum patẽs fœtores emittit, quibus alij corrumpuntur, ſic guttur iſtorum eſt ſepulchro comparabile, quo verba contra Chriſtum emittebant vt alios inficerent, & contra Chriſtum animarent &, etiam decipiendo, *Quia linguis ſuis doloſe agebant*, vel aliter: iſti. n. perſequebantur Chriſtum dupliciter. ſ. apertè & occultè, Apertè per manifeſtas iniurias, vt cum aperte & palam dicebant, Dæmonium habes, quando tulerunt lapides, vt iacerent in eum: quando duxerunt eum in ſupercilium montis, vt præcipitarent eum. Et quantum ad hoc comparantur ſepulchro patenti: quia patenter fœtores ſuarum malarũ voluntatum emittebãt. Et de quolibet tali dicitur. Pharetra eius quaſi ſepulchrum patens. Perſequebantur etiã occultè. vt puta per adulationes, vt eum capere poſſent in aliquo defectu. Vt cũ dicitur, Magiſter, ſcimus quia verax es, &c. Et quantum ad hoc ſubditur, *quod linguis ſuis doloſe agebant*, quia. ſ. vnum verbis prætendebant, oppoſitum gerebant in corde. Et cuilibet tali dicitur. Tota die iniuſtitiam cogitauit lingua tua, ſicut nouacula feciſti dolum. Et Pſal. 13. Linguis ſuis doloſe agebant venenum aſpidum ſub labiis eorum. Et quia tales ſunt, ideo ſubdit, *Iudica illos Deus*, quod duobus modis exponitur. Primò optatiuè, vt. ſ. Chriſtus oret pro illis patrem, vt iudicet illos, id eſt, det eis gratiam, qua illi ſeipſos iudicent, ne. ſ. damnentur æternaliter. Illa. n. Deus

Loquebãtur mendacium.

Perſecutio.

Ioan. 8.

Doloſitas

Luc. 7.

Ierem. 5.

Mat. 22.

Pſal. 51.

Iudicare.

Universidad de Deusto
Biblioteca

agere dicitur, quę nos agere facit, sicut tunc cognoscere dicitur, quādo nos cognoscere facit. Vt Gen. 22. Nunc cognoui, quòd timeas Deum, id est, alios cognoscere fecisti & alios iudicare quādoq; dicitur, quando dat eis gratiā qua se pœnitendo iudicāt ne iudicentur ęternaliter: sic Deus gentes iudicauit, quando gratiam dedit gentibus, vt errores suos cognoscerent, & se ad Christum conuerterent. Iudicabit gentes, & arguet populos multos. Et sic in proposito virtute orationis huius aliqui iudęorum conuersi sunt ad Christum. Secundò exponitur prędictiuè: & tunc iudicare stat pro punire vel damnare: sancti enim quando prędicunt pœnam malis futuram illā prædicunt non optant, sic & nūc Christus. Et hoc est quod hic ait glossa. Hic enim prædicit quæ pœna sit malis futura, non est enim hic optatio, sed videt, quod futurū est secundum iustitiam Dei, quasi dicat. Et quia tales sunt, ô Deus iudica illos, nō optās, sed quod futurū est prędicēs, sic enim prædicendo pœnam inde futuram, dicit Psalmista. *Esa. 2.*

Psal. 108 Cū iudicatur exeat condemnatus, &c. Fiāt dies eius pauci, &c. Sed prima expositio plus mihi placet.

50 *de pœn. d. 1. medicina.*

Decidāt à cogitationib. suis secundū multitudinē impietatū corū expel le eos, quoniā irritauerunt te domine.

Cōsimiliter iste versus potest intelligi optatiuè & prędictiuè: Optatiuè vt sit sensus. Isti irritauerunt te domine. s. suis peccatis ad iram te prouocauerūt. Sed pro eis rogo, vt *decidant à cogitationibus suis malis*, id est, ab illis cadāt, illas deserēdo. Et quia hoc à seipsis nō possunt facere: ideo ô tu Deus, *secundum multitudinem impietatū eorum expelle eos*. s. ab illis, scilicet non solum ab vno peccato, sed ab omnib. Expelletur em̄ peccator à statu peccati: quoniā Deus ipsum cōuertēdo ad pœnitentiam ducit. Iuxta illud, Timor domini expellit peccatum. Potest etiam legi prędictiuè, & tunc nō optando sed prophetādo prędicit punitionē malis futuram: quasi quia isti irritauerunt nomen tuum dñe. Ideo decident à cogitationibus suis. i. cadant. Decidit. n. qui spe sua frustratur. Isti autem persequendo & occidēdo Christum sperabant Christi nomē & fidem extinguere, sed deciderunt à suis cogitationib. quia per hoc Christi nomen & fides magis inualuit. Etiam quia per hoc credebant hæreditatem Dei habere, sed per hoc illam perdiderunt, vnde dicit illud, Hic est hæres venite, &c. Sed ab istis cogitationib. deciderūt, ppter quod eis ibidem dixit Christus Auferetur à vobis regnum Dei. Et non solum ista pœna eis eueniet in præsenti, sed etiam futuro, quia secundum multitudinem peccatorum, erit & pœnarū multitudo. Et hoc est quod dicit. *Secundum multitudinem impietatum eorum, &c.* Et tunc expellere idem est quòd punire vel damnare. Sic. n. dicitur Iob. 18. Expellet eum de luce in tenebras: quod exponens Greg. d. De luce ad tenebras peccator ducitur: cum de honore vitæ prędicti ad æterna supplicia damnatur.

Ecch. 1. *Mat. 21.* *Greg. 14. moral. c. 11.*

51 E

Et lætentur omnes qui sperant in te in æternum exultabunt & habitabis in eis.

Postquā ostendit synagogam ab æterna hæreditate repulsam propter sua demerita. hic ostendit, ecclesiam Catholicam illam habere. & sicut nos per pœnas damnatorum terruit, ita nos per præmia alliciat de ipsa hæreditate cælesti per bonos habenda, tria ponit, scilicet quòd est æterna. Secundò quod est diuina: ibi. *Et gloriabuntur*. Tertiò quòd est gratuita & non ex meritis nostris, ibi. *Domine vt scuto*. Quantum ad primum ostendēs quod illa est ęterna, dicit. *Et lætentur oēs qui sperant in te in æternū exultabūt &c.* Spes enim formata beatos nos facit, quæ scilicet in solo Deo ponitur Psal. Gustate quoniam suauis est dominus: beatus vir qui sperat in eo. Qui enim spe formata sperat in Deo beatus est: quia iā Deum habet in spe, qui est omne bonum. & dico spe formata, quia sperare sine meritis, non est spes, sed præsumptio, vt ait Magister lib. 3. distin. 26. Illa autem beatitudo est æterna: vnde dicit *in æternum exultabunt*. Certitudo enim æternitatis gaudij est suprema conditio beatitudinis, quia si quis nō esset certus de illa æternitate, iustè timere posset cadere ab illa: & sic iusti timent. Talis autem timor pœna esset: & sic in beatis esset pœna quod cōtradictionem includit. Et hæc est ratio, quare Paulus videns diuinā essentiam, non fuit beatus: quia non fuit certus de æternitate illius visionis. Et quantum ad hoc dicit. *in æternum exultabunt*. Sed quæ erit causa tantæ exultationis? Certè quia Deum in seipsis habebūt, propter quod sequitur, *& habitabis in eis*. vnde glos. Hæc est exultatio sanctorum æterna: cum templum Dei fient & Deus habitabit in eis, secundum illud Apoca. Ecce tabernaculum Dei cum hominibus: & habitabit cū eis, & erit eorū Deus, & ipsi populus eius: & absterget Deus omnem lachrimam ab oculis eorum, & non erit amplius nec luctus nec clamor, nec vllus dolor, &c.

Spes. esa. 34. *Beatitudo.* *Apoc. 21.*

52 *de pœn. d. 2. charitate.*

Et gloriabuntur in te omnes qui diligunt nomen tuum: quoniam tu benedices iusto.

Hic ostendit quòd ista beatitudo est diuina: quia de solo Deo nō de creatura: propter quod dicit. *Et gloriabuntur in te*. quasi dicat non in alio, scilicet tanquam te habentes ad fruendum. *Qui diligunt te, quoniam tu benedices iusto*. s. illa benedictione quam dabit iustis in iudicio, dicit, venite benedicti patris mei &c. Iuxta illud. Etenim benedictionē dabit legislator: ibūt de virtute in virtutē, vt videatur De', &c.

Benedictio. *Mat. 25.* *Psal. 83.*

Domine vt scuto bonæ voluntatis tuæ coronasti nos.

Hic ostendit quòd ista hæreditas est gratuita: quia merita nostra ad tantā hæreditatem non sunt condigna, sed sola dei bona voluntate nobis datur. Et hoc est quod dicit. *Domine vt scuto bonæ voluntatis tuæ &c.* Vbi nota quòd scutū duplicē formā habet. Aliquando enim est triangulare, & significat fidem sanctæ trinitatis. Iuxta illud Apostoli, In omnib. sumentes scutum fidei, in quo possitis extinguere omnia tela nequissimi in ea, &c. Fides autem non est à nobis sed à bona voluntate Dei qua nos elegit ab æterno, quoniam bona voluntas Dei nostrā bonam voluntatem precedit. propter quod dicit Magister lib. 2. di. 26. & 27. quòd fides est donū Dei, nec est ex libertate arbitrij nostri, sed ex gratia. Et bona voluntas Dei nobis est vt scutum in præsenti, quia omnis diabolica tētatio repellitur. Et de hac bona Dei voluntate qua per fidem regeneramur in Christo. voluntariè enim genuit nos verbo veritatis, scilicet fidei, Secundò scutū habet formam rotūdam: & hæc propriè est forma scuti. Nam secundum Catholicon, scutum dicitur à scus, quod est rotundum, quia scutum rotundum solebat esse, & significat coronam

Scutum. Fides. *Ephes. 6.* *Iacob. 1.*

nam gloriæ, quæ victoribus & triumphātibus datur. A Vnde apud Romanos antiquitus erat consuetudo, quòd cum reuertebantur de bellis victores in signū victoriæ, & coronæ, scutum rotundum super caput portabant. Et ad huius imitationē inoleuit consuetudo in ecclesia, quòd sancti in signū victoriæ cum scuto rotundo in capite pinguntur, & hanc coronā gloriæ à bona voluntate Dei subleuātē habemus, nō meritis nostris: quia nō ex operibus iustitiæ, quæ fecimus nos, sed secūdum suam misericordiam saluos nos fecit, propter quod dicitur. Hæc est volūtas Dei, sanctificatio vestra. Ex quibus apparet, quòd bona volūtas Dei est nobis in præsentu scutum defensionis per fidem, & in futuro scutum coronæ per beatificationem: propter quod dicit, *Domine vt scuto*, &c. i. bona volūtas tua in præsenti est nobis, scutum, sed in futuro erit corona.

Gloria. Corona.

B

PSAL. VI.

54 DOmine, ne in furore tuo arguas me: neq; in ira tua corripias me.

Ante quā ad expositionē veniā notādū, q̄ quia inter psal. pœnitentiales hic est primus. Pōt quęri qua re sunt septē præcisē. Ad hoc multæ dātur rationes. Primò sunt septē, cōtra septē mortalia peccata. primò contra superbiā, &c. secundò sunt septē, vt ollēdatur p̄ septiformē gratiā posse deleri quicquid peccati in septenario huius vitæ, quæ septē diebus volūtur, cōmittitur. tertiò quia septē sunt modi, quibus peccata delentur. s. baptismus, eleemosyna, martyriū, conuersio fratris, remittere in se peccanti, fletꝰ & cōtritio, & corporis Christi cōicatio. vt dicit magister in glo. Vel aliter pōt dici, q̄ ideo sunt septē, ad denotādū septē, quæ vera pœnitētia requirit quæ in illis psalmis septē continētur. s. misericordiæ Dei imploratio. In primo spei fidens tentio: in secundo peccati frequēs meditatio: ō tertio lachrymosa peccati cōtritio: in quarto aperta oris cōfessio: in quinto plena offensæ satisfactio: in sexto veniæ receptæ gratiarū actio. Vel q̄ iō sunt septem psal. quia septē magna peccata cōmisit Dauid, cōtra quę fecit septē pœnitentiæ psalmos: cōtra quodlibet faciēdo psalmū distinctum, vt em̄ p̄ scripturā patet. Dauid fuit superbus, vanè numerando populum. Dauid fuit luxuriosus, facto committēdo adulterium. Dauid fuit adulator, falsē decipiendo proximū. s. Vriā, vt dormiret cū vxore sua. Dauit fuit proditor, militem permiret cū vxore sua. Dauit fuit proditor, militem permittēdo filium. Dauid fuit auarus, alienis ditādo filium. Dauid fuit homicida, multū perdens populū. Dauid fuit hypocrita, peccatū celando propriū &c. Et sic contra ista septē peccata septē sunt psal. pœnitētiales sic, q̄ contra primum peccatū superbiæ directè istum psalmum fecit, vt videbitur. ¶ Circa istum psalmum ergo primò vidēdum est de titulo, qui talis est. *In finem psalmus Dauid pro octaua*: hic accipitur finis pro Christo, vt in titulo quarti psalmi. Sed hic nouus terminus ponitur. s. *pro octauo*. Vbi notandum quòd secundum Hebræos, Octaua est hic nomen instrumenti musici, quod octo chordas habet, sicut psalterium decem chordas habens, decachordum dicitur, & monochordum dicitur instrumētū quoddam solum vnam habens chordam. Et tunc est sensus *pro octaua*. i. iste psalm. aptus est decantari in tali instrumento. Aliter autem hoc exponit magister in glo. d. Quod octaua significat aduentum domini ad iudicium, quod ideo secundum aliquos dicitur, quia dominus ad iudiciū venturus est, post septem millia annorum. Sed hanc rationem improbat, quia diem iudicij nullus mortalium nouit, dicente Christo. Matth. 4. De die autem illo, & hora nemo scit, &c. Ideo quorundā nimiū temeraria præsumptio est, qui annis computatis certissime sperāt post septē millia annorum futurū diem iudicij. Consequenter ad hoc alias rōnes adducit. d. Ideo dies iudicij dicitur octaua, quia tempora septē dierū repetitione voluuntur, post quæ erit ille dies, qui nulla varietate habet. Vel iō dies iudicij dicitur octaua, qa post duas vitas futura est. s. animæ, & corporis. Ad corpus aūt pertinet quaternarius, quia constat ex quatuor elementis, & quatuor qualitatibus afficitur. s. sicca, humida, calida, & frigida, & quatuor temporibus administratis. s. verno, æstate, autūno, & hyeme. Ad animā verò pertinet ternarius, ppter triplicē vim animæ, quę est rationalis, irascibilis, & concupiscibilis. Peracta igitur vtraque vita, quasi septenario numero transacto, veniet octauus iudicij vnicuique pro meritis reddetur. Et ideo Dauid timens scelera & pœnitens hic orat. Et ergo sensus tituli iste. *In finem psalmus Dauid pro octaua*. i. iste psalm. attribuitur Dauid. i. pœnitenti, q̄ dirigit nos in finem. i. in Christum, qui psalmus est p̄ octaua. s. compositus. i. pro timore diuini iudicij. Consequenter accedo ad psalmum. cuius litera fundari videtur super historia quæ habetur 2. Reg. vltimo. Vbi Dauid elatus in superbia de multo populo sibi subdito, voluit scire numerū bellatorum, & fecit numerari populum: & inuenta sunt nongenta quinquaginta millia virorum pugnatorum, quod grande peccatum fuit: quia iactanter cōtra legem iussit numerare populum absque datione argenti, quæ in tali numeratione dari præcipitur. Exo. 31. Propter quod Gad propheta de mandato domini venit ad eum. d. Triuma tibi datur optio: elige vnum, quod volueris, vt faciam tibi, aut septem annis veniet tibi fames in terra tua, aut tribus mensibus fugies aduersarios tuos, aut tribus diebus erit pestilentia in terra tua. Cui respōdit Dauid Coartor nimis, sed melius est vt incidam in manus domini, multæ enim sunt misericordiæ eius, quàm in manus hominum. Immisit ergo dominus pestilētiam in Israēl, de mane vsque ad tempus cōstitutū: & mortui sunt septuaginta millia virorum, &c. Et super hanc historiā litera psal. fundatur. Primò ergo applicabo psal. ad historiam. Secundò exponam literam. Quantum ad primum dic vt Nic. de Ly. Quantum autem ad secūdum, notandū, quòd intentio illius psal. tota est inducere nos ad pœnitētiā. Partes aūt pœnitētię sunt tres. s. cōtritio, cōfessio, & satisfactio. Et secundū istas ille psalmus diuiditur in tres partes, qa primò ostendit suam contritionē, secundò suam confessionem, ibi, *Quoniam non est in morte*. tertiò suam satisfactionem: ibi. *Laboraui in gemitu*. Prima in tres. Contritionem enim inducit timor pœnæ, & ipsam sequitur amor iustitiæ. Primò ergo ponit timorem, quo contritio inducitur. Secūdò cōtritionem, qua peccatum expellitur, ibi. *Miserere mei, domine*. Tertiò spem, qua amor subsequitur: ibi. *Conuertere, domine*. Quantum ergo ad primā partem ostendit se habere timorem diuini iudicij. d. *domine ne in furore tuo* &c. Vbi sciendum, quòd aliud est argui à Deo in ira, aliud in furore corripi. vel secūdū gl. In furore corripitur q̄ ad tēpus punit, vt emēdetur. Et hoc significat nomen furoris: quia furor viri nō multum durat: ira aūt plus durat, & sic in ira arguitur, quia punitur, vt dānetur. Et ista duo erunt in iudicio vltimo. quia ibi aliqui damnabuntur

Quæstio. Septem quare dicuntur Psalmi pœnitentiales. *Dauid. 2. Reg. 24.* *2. Reg. 11.* *2. Reg. vltimo.* *Octaua.* *Dies iudicij.* *Numerare.* *Superbia.* *2. Reg. 24.* *Pœnitentia tres partes.* *Furor. Ira.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

tur,& aliqui purgabuntur, vt puta,quia aliqui tunc de numero saluandorum reperientur, qui pœnam tantum peccatis eorum debitam nō compleuerāt: in purgatorio. Et tales in furore corripientur: quia quantitas extensiua pœnæ in quantitatem intensiuam commutabitur: vtputa quia tantam pœnam in vna hora patientur, quantam per viginti annos erant passuri. Et talis pœna propter magnam acerbitatem furor dicitur. Dicit igitur. *Domine, ne in furore tuo,* &c. q. d. dicens: nolo esse inter eos,qui arguētur,vel corripiētur in iudicio, sciens horrēdum esse incidere in manus Dei viuentis. Ideo orās deo.

Heb. 10. O domine,qui potens es,hic seca,hic vre me,hic sana me,ne opus sit ibi. Et vere bene eligit potius hic de peccatis suis puniri,quàm in alia vita: quia minima pœna purgatorij maior est quam aliqua hic possit excogitari. vt dicit magister li. 4. di. 21. Et ideo q libet debet velle hic magis de suis peccatis puniri, quàm punitionem in alia vita reseruari: propter q

2. Mac. 6. dicitur. 2. Mach. 6. Etenim multo tempore non finere ex licētia peccatoribus agere, sed statim vltiones adhibere, magni beneficij est indicij. Nō enim sicut in aliis nationibus dominus patienter expectat: vt eas,cum dies iudicij aduenerit,in plenitudine peccatorum puniat &c. Ergo & nos cum Psal. eligamus hic à Deo iudicari, & puniri, *ne in furore*

Miere. 10. *suo arguat.* Dicentes cum Hieremia Deo. Corripe me,domine,veruntamen in iudicio, & non in furore tuo,ne forte ad nihilum redigas me.

55 Miserere mei domine, quoniam infirmus sum, sana me domine quoniā conturbata sunt ossa mea.

Contritio. Hic inducit contritionem, qua peccatum expellitur. Vbi notandum,quòd cōtritio vera de peccato non potest haberi sine Dei gratia, quoniam donat deus nobis,nō propter nostra merita, sed solum ex sua gratuita pietate, & misericordia. Ideo hoc cognoscēs Psal. Primò Dei misericordiā inuocat. Secundò suam cōtritionem explicat ibi. *Et anima mea turbata est valde*, Quantum ad primum ait. *Miserere mei, domine quoniam infirmus sum.* Vbi primò notan-

De misericordia nota. dum qualiter misereri competat Deo. Cū enim misereri sit actus misericordiæ: ille solum potest misereri, in quo est misericordia. Misericordia autē cum

Quæstio. sit quædam passio, quomodo in Deo cadere potest. in quo nulla passio cadit. Ideo notādum, q misericordia duobus modis accipitur. s. propriè, & metaphoricè: propriè enim misericordia dicitur quæ dā cordis compassio alterius miseriæ. Vnde Isido. 9.

Isidorus. Etym. dicit. Quod misericordia est cōpassio cordis alienæ miseriæ, & inde vocabulū traxit. vnde misericordia quasi miserum cor. s. ex aliena miseria. Et sic nullo mō in Deo cadere pōt, in quo nulla miseria cadit. Misericordia aūt metaphoricè dicitur, quæ se habet ad modū, & similitudinē veræ misericordiæ. Vt q a vera misericordia alienā miseriā suā reputās illā conat expellere: sic q a Dē miserias nostras sua bonitate tollit, non tñ in se cor miserum habens, ió misericors dicitur: qui ad modū se hēt misericordis.

Exo. 34. 4. Reg. 13. Gen. 8. Sic em̄ multa de deo metaphoricè dicūtur, quæ ꝓpriè nō conueniunt Deo, vt ostēdit Greg. 20. li. moral. c. 25. Sacra scriptura nonnunquam de Deo verbis vtitur: quę etiā apud homines habentur in vitio. Dicitur em̄ Deus zelans sicut scriptū est. Dñs zelotes nomē eius. Dicitur iratus, vñ scriptum est. Iratus dñs contra Israēl. Dicitur deus pœnitens: sicut scriptū est. Pœnitet me fecisse hominē sup̄ terrā. Dicit

A De⁹ misericors sicut scriptū est. Misericors & miserator dñs, patiens, & multū misericors. Dicitur præscius: vnde de illo apostolus dicit. Quos ꝓscivit, & ꝓdestinauit cōformes fieri imaginis &c. Et tamē nec zelus, nec ira, nec pœnitentia, nec misericordia, nec ꝓscientia pōt inesse in Deo. Hæc nanq; oīa ab humanis qualitatibus in illū tracta sunt, dum ad nostrę infirmitatis verba descēditur: vt quasi quibusdā nobis gradibus factis, & iuxta nos positis per ea, quæ nobis vicina conspicimus, ad summa eius q̄nque ascendere valeamus. Zelari enim dicitur, qui cū cruciatu mentis castitatē custodit vxoris. Irasci dicitur, q feruore animi cōtra puniendū vitiū accenditur. Pœnitere dicitur, cui id quod fecit displicet, & econtra

B mutādo aliquid aliud facit. Misericors dicitur, q pietate ad proximū mouetur. Misericordia aūt à misero corde vocata est: eo ꝙ vnusquisq; intueatur quē piā miserum, atque ei cōpatiens, dum dolore animi tāgitur, ipse cor miserum facit, vt eū à miseria liberet, cui intendit. Præscire dicitur, q vnāquāque rem priusquā veniat videt, & illud ꝙ futurū est priusquā ꝓsens fiat: ꝓuidet. Quomodo ergo Deus zelans dicitur, qui in custodiēda castitate nostra, nullo mentis cruciatu tāgitur? Quomodo irascitur, q in vlciscendis vitiis nostris nulla ꝑturbatione animi cōmouetur? Quomodo est pœnitens, q illud quod semel fecerit, nunquā se fecisse dolet? Quomodo habet misericordiam, qui cor miserum nunquā habet? Quomodo est ꝓscius, dum nullo nisi quæ futura sunt ꝓsciātur? Et scimus, quia Deo nihil futurū est, q̄n eius oculis ꝓterita nulla sunt, ꝓsentia non trāseunt, futura nō veniunt: quippe q a omne, quod nobis fuit, &, erit, in eius cōspectu ꝓsto est. Et omne, qđ ꝓsens est scire potius pōt q̄ ꝓscire. Et tñ dicitur Deus zelās, dicit iratus, dicitur pœnitēs, dicitur misericors, dicitur ꝓscius: vt q a castitatē animæ vniuscuiusq; custodit, humano more zelans vocatur, q̄uis mentis cruciatu non tangatur: quia culpas ꝑcutit, dicitur irasci, q̄uis nulla animi ꝑturbatione moueatur. Et quia ipse est immobilis, illud, quod voluerit, mutat, pœnitere dicitur, q̄uis rē mutet, cōsiliū nō mutat. Et cū miseriæ nostræ ſubuenit, misericors vocatur, quāuis miseris

D ſubueniēs, miserū cor nūquā habeat. Et quia ea, quę futura sunt nobis, videt, q̄ tñ ipsi semper prę sto sunt, ꝓscius dicitur, q̄uis nequaquā ei futurū sit. quod prę sens videt. Nā & ab ęternitate eius quęcūq; nō ideo vidētur, q a sunt, sed ió sunt q a vidētur. Dū ergo ad verba mutabilitatis nostræ, discēditur, ex eius q busdā gradibus factis ascēdit, qui pōt ad immutabilitatē Dei vt videat Deū sine zelo zelātē, sine ira irascētē, sine dolore, & pœnitētia pœnitētem, sine misero corde misericordē, sine ꝓpassionibus ꝓsciētē &c. hęc omnia Greg. Et ió notādū, q nūcūq; aliq d Deo attribuit, qđ in nobis notat imperfectionē aliquā, &

E aliq perfectionē, Deo solū debet attribui q̄tū ad significatū ꝓfectū, & nō imperfectū, vt puta. Zelus significat duo. s. cruciatū zelantis, & custodiā castitatis vxoris. Primū est impfectionis, Secundū pfectionis. Q̄n ergo zelus attribuitur Deo, tunc accipitur zelus non rōne primi, sed secundi. Similiter misericordia duo significat. s. tristitia in cordis de aliena miseria, & subleuationē alienæ miseriæ: iuxta primum non conuenit Deo, sed iuxta secundum: & sic cùm Deo dicimus. *Miserere mei, domine*, nō intelligimus, q misericordia cordis Deus habeat pro miseriis nostris, sed q nostras expellat miserias secundum bonitatem suā. Sic enim dicitur. psal. 50. Miserere mei, Deus &c. sequit. & secūdū multitudinē miserationū tuarū dele

iniqui

iniquitatem meā. Sic & nūc ait Psal. *Miserere mei domine quoniam infirmus sum.* ¶ Nota q̄ ista Dei misericordia ī multis apparet in nobis, secundū q multipliciter nobis miseret. s. Gratiosē expectādo. Misericordia Dei est, q nō sum⁹ cōsumpti. Morosē sustinē do: q a nō statim punit. Cū irat⁹ fueris, misericordiā facies. Ad pœnitētiā reuocādo. Misericordiā volo, & non sacrificium. Amorosē nos susc ipiēdo. Susc epit Israēl puerū suū, recordatus misericordiæ suæ. Virtuosē cōfortādo. Si dicebā mot⁹ est pes meus: misericordia tua, dñe, adiuuabat me. Vigorosē fortificando. Qui sequitur misericodiā, inueniet vitā. Et quia oīa ꝑdicta sunt necessaria volenti de peccato digne agere pœnitentiam. Ideo Psaltes, vt perfectē possit

B cōteri, Dei implorat misericordiam. d. *Miserere mei domine quoniā infirmus sum.* Sed qua infirmitate erat infirmus. ló nota q̄ duplex est infirmitas. s. corporalis, & spiritualis. Infirmitas corporalis est quædam spiritualis sanitas, quia animam fortificat, dicente Apostolo. Cum infirmor, tunc potens sum: nam virtus in infirmitate perficitur, ideo patiēter immo libenter est sustinenda, exemplo Apostoli. d. 2. Corin. 2. Libenter gloriabor in infirmitatibus meis, vt inhabitet in me virt⁹ Christi. Ab ista ergo nō petit hic Psal. sanari. Alia est infirmitas spiritualis. s. culpę. Omne enim peccatū quædam spiritualis est infirmitas, qua anima debilitatur excæcatur, & à Deo vera vita seperatur vt dicitur 15. q. 1. Vt itaque. Et istam infirmitatem sola Dei gratia sanare potest. Psal. Qui

C propiciatur omnibus iniquitatibus tuis, qui sanat omnes infirmitates tuas. Et ió hanc à Deo Psal. hic petit. d. *Miserere mei domine quoniam infirmus sum: sana me* &c. Sic etenim. psal. orabat. d. Ego dixi, domine, miserere mei, sana animam meam, quia peccauī tibi. Per hanc enim infirmitatem culpæ omnis virtus perturbatur. Ideo adiungit. d. *sana me domine quoniam conturbata sunt ossa mea.* Per ossa enim quæ solida sunt & fortia, virtutes significantur. Vnde psal. 33. Custodit dominus omnia ossa eorū, vnū ex eis non conteretur. Quod de virtutibus exponit Grego. 23. moral. cap. 24. d. Ossa in scriptura sacra pro virtutibus accipiūtur, sicut scriptum est. Custo-

D dit dominus omnia ossa eorum &c. Quod vtique non de ossibus corporis, sed de virtutibus dicitur mentis. Nam & certè nouimus, quod multorū martyrum corporum ossa confracta sunt, & persecutores domini latronis illius, cui dictum est. Hodie mecum eris in paradiso, sicut latronis alterius in cruce ossa fregerunt &c. Ista ergo ossa virtutum per peccatum conturbantur, quia omnis virtus mentis per peccatum cadit, & dissipatur, vt amplius virtus dici non possit: quia omnis virtus Deo placet: sed nihil peccatoris, vt sic Deo placet, quia nihil ab illo acceptatur. Ex quo sequitur, quòd cū peccato nulla

E stat virtus. Et ad istum intellectum dicitur Iacobi 1. Qui offenderit in vno, factus est omniū reus: quia omnium virtutum formam, & meritum perdit, qui vno peccato deficit, quod benè notans Psal. dicit. *Quoniam conturbata sunt omnia ossa mea*, & notāter dicit omnia. Sed vnum hic oritur dubium. s. vtrum per peccatum sic omnis virtus hominis conturbatur, quod existens in peccato, peccatum vitare non possit, sed necessario peccare cogatur. Vbi notandum quòd dubium duplicem intellectum habere potest, primus de peccato commisso, & tunc esset sensus. Vtrum quis viribus suis peccatum commissum possit vitare, & de illo exire, & tunc quæstio nō habet dubium, quia non potest &c.

Misericordia Dei. *The. 3.* *Tobiæ. 3.* *Mat. 9.* *Luc. 1.* *Zelus.* *Ira.* *Pœnitentia.* *Præscientia.* *Psal. 93.* *Prouerb. 21.* *Infirmitas.* *Nota.* *Quæstio. Peccatu.* *Ossa virtutes significant.*

56 Et anima mea turbata est valde, sed tu, domine vsquequo? *38. q. 1. c omnes.*

Postquam Dei postulauit misericordiā, qua vera contritio donatur nobis. Hic consequēter suam cōtritionem explicat. d *Et anima mea turbata est valde.* s. pro commissis peccatis. Pro cuius euidētia notādum, quòd turbatio est multiplex. s. Turbatio inquinationis, & criminalis immūditiæ. Turbatio afflictionis & temporalis displicentiæ. Turbatio: correctionis & paternalis diligentiæ. Turbatio admirationis & inusitatæ apparentiæ. Turbatio dānationis, & æternalis pestilentiæ. Turbatio cōtritionis, & salutaris pœnitentiæ. Prima est turbatio peccati.

B Ipsum enim peccatum est quædam turbatio interior, qua cōturbatur anima: quia ipsa cæcitate percutitur, à Deo diuiditur, & æternis pœnis obligata, instabilis ad omne bonum redditur. Vnde de peccatoribus dicitur. Turbati sunt animi eorum valdè. Et sic secundum diuersitatem peccatorum diuersæ sunt turbationes. Est enim turbatio temeritatis, & superbiæ, quanto enim arbor in altiore monte cōsistit, tanto facilius ab omni vento turbatur, & quatitur. sic & superbi per ambitionem in alto situati, specialiter ab omni verbo, & suspicione turbantur. In cuius figuram Herodes rex, audiens Christum natum, statim suspicionibus agitatus, turbatus est, & omnis Hierosolyma cum illo. Turbatio cupiditatis auaritiæ. In tantum enim auaritia auarum perturbat: q ipsum quiescere nunquam finit. Vnde de auaris dicitur, Pauebunt, & turbabuntur in vniuersis bonis. Quod ideo dicit, quia quanto plura habet auarus, cupiditate anxius, plus intus, perturbatur, propter quod ait Psal. Veruntamē in imagine pertransit homo: sed frustra perturbatur, thesaurizat, & ignorat, &c. Vbi nota, q turbatio auari dicit frustra. duplex est enim turbatio: quædam formata. s. quæ hominem erudit, & emendat, & informis, quæ non emendat turbatū, sed magis affligit, & cruciat & ista est turbatio auarorum, in quibus cū tempore cupiditas crescit: & per consequens cupiditatis turbatio vnde ipsi Archam cupido, qui furatus fuerat de anathemate. dixit Iosue. Turbasti nos, turbet te Deus. Turbatio gulositatis, & ingluuię, de quibus psal. 106. Turbati sunt, & moti sunt, sicut ebrius. Secundò est quædam turbatio afflictionis corporalis. Cum enim homo naturaliter timeat pœnam, & aduersa fugiat: quis est, qui non turbetur secundum carnem; dū sentit pœnas, & aduersa tolerat? Quinimo & magister noster Christus ex passionibus illatis secundum carnem turbatus fuit. Turbatus est Iesus, & dixit, Vnus vestrum me traditurus est. Tertiò est turbatio correctionis &c. In doctore. n. & prælato, qui delinquentes corrigere studet, necessaria est quandoque turbatio saltem apparens, vt subditi turbationem prælati timentes, facilius corrigātur, propter quod dicitur. Melior est ira risu: quia per tristitiam vultus corrigitur animus delinquentis. Quis enim pater corrigens natos, ridebit ad illos? Vnde eccles. 7. Filiæ tibi sunt, serua corpus illarum: & non ostendas faciem tuam hilarem ad illas. Vnde pius corrigit aliquando ostensa turbatio, quam emissa locutio, vt pater sic corrigens dicat illud Psal. Turbatus sum, & non sum loquutus. Quartò est turbatio admirationis, quæ scilicet procedit ex apparentia rei insolitæ, & admirabilis. Sic enim apostoli videntes rē insolitā. s. Christum ambulantē supra mare, admirando turbati sunt Vidē-

Turbatio. *Iudith. 14.* *Matt. 22.* *Hie. 35.* *Psal. 38.* *Iosue. 7.* *Io. 13.* *Eccles. 7.* *Psal. 76.* *Mat. 14.*

tes

Universidad de Deusto
Biblioteca

tes eum supra mare ambulantẽ,turbati sunt. Quintò est turbatio dãnationis; quoniam in inferno pax nullum habet locum, sed ibi perpetua turbatio. vnde de dãnatis dicitur Sapie.5. Quod turbabuntur timore horribili gementes præ angustia spiritus, &c. Sexto est turbatio cõtritionis. Quilibet enim pœnitẽs de peccatis necessario turbatur, & dolet. Cum enim anima pro peccato turbatur,& sibi plene peccatũ discipliciet statim peccator de peccato mouetur,& transit ad gratiã: quod satis figuraliter ostenditur Esa. 4. Turbabo cœlum, & mouebitur terra de loco suo: per cælum intellige animã,quæ cælestis & spiritualis est naturæ: per terrã verò intellige hominem terrenum, & peccatorem. Dum igitur cælum,id est, anima turbatur, terra mouetur de loco suo, quia peccator desinit esse peccator. Ad propositum ergo de turbatione contritionis, & pœnitentiæ hic loquitur Psalm. d. *Et anima mea turbata est valde:* scilicet ex peccati displicentia. Et aduerte q̃ quamuis anima per contritionem purgata sit à peccati macula: tamẽ manet peccati reatus, & sequela quam non statim sanat dominus,& sanato peccato, Ideo hanc cupiens habere contritus exorat. d. *Sed tu,domine,vsquequo.* scilicet differs me nõ solũ à culpa,sed etiã à reatu culpę sanare. Et aduerte secundũ quòd ait gloss. quòd cum Deus differt nos totaliter sanare,non est crudelitatis,sed magis cautelæ,& dilectionis. ideo enim differt Deus, vt persuadeat animæ in quanta mala peccata nos præcipitãt. ideo etiam vt orare non desistat Ecclesia: ideo vt ex difficultate sanationis magis caueat sibi, quod enim facile sanatur, non multum cauetur: ex difficultate autẽ sanationis diligentior sit custodia receptæ sanitatis. Item etiam vt ostendantur,quæ pœna parata sit non conuersis,si tanta sit difficultas conuersis. Vnde alibi legitur. Si vix iustus saluabitur, impius vbi apparebit? Istis ergo causis, & remissa culpa, Deus culpæ pœnã non statim aufert. Sic etenim loquebatur Iob deo.d. Vsq; quo nõ parcis mihi? peccaui,quid faciã tibi,ô custos &c. Vel aliter,quanto qui magis ad Deum conuertitur,tãto plures,dæmonis tẽtationes sustinet. Et ideo Dei custodia maior est necessaria, vt nõ permittat nos tentari supra vires nostras. & hoc est, quod iste orauit. *Et anima mea turbata est* &c.q.d. pœnitet me peccasse,sed dæmonis infestationes patior,sed q̃ vires meas, quibus resistere possim,ignoro, quæ tibi sunt cognitæ. Ideo peto scire,vsque quo tu,domine, pmittes me tẽtari. Sic etenim iste dicebat. Vsque quo exaltabitur inimicus meus super me? respice, & exaudi &c.

Esai. 4. Cælum significat animã, terra hominem terrenum.

Sanare. Exaudire. Oratio.

1. Pet. 4.

Iob. 7.

Tentatio

Psal. 12.

57 Conuertere, domine, & eripe animam meam, saluum me fac propter misericordiam tuam.

¶Postquam ostendit ille pœnitẽs suam contritionem. Hic consequẽter addit suam confessionẽ vbi notandum, quòd maioris difficultaris est confessio peccati, quàm sit contritio. Quinimo maioris virtutis est humilis confessio peccati cõmissi, quàm sit innocẽtiam seruare. Si ergo nullus sine speciali Dei gratia potest se à peccatis custodire: ergo nec humiliter confitetur peccata commissa. Vnde Grego. d. Narratis multis virtutibus sancti Iob dicit. In Iob imitentur qui volunt castitatis continẽtiã, mirẽ tur integritatem iustitiæ: mirentur viscera pietatis: ergo autem in eo nõ minus admiror confessionem humillimam peccatorum, quàm to: sublimia gesta

Confessio.

Greg. 22. moral. c. 14.

virtutum. Scio enim, quia per infirmitatis verecũdiã plerumq; grauioris est certaminis cõmissa peccata prodere: quàm non admissa vitare. Et vnumquodque malum quamuis robustius vitetur, tamen humilius proditur &c. Si ergo iste vt posset conteri de peccatis, misericordiam Dei postulauit. d. *Miserere mei, domine, quoniam infirmus sum.* &c. Multo fortius & Dei gratiam postulat, vt sic ad Deum cõuertatur, quatenus, postposita verecundia, peccata sua confiteatur. Et hoc est, quòd dicit. *Cõuertere domine, & eripe animam meam* &c. q. d. secundum glo. *Conuertere domine.* id est, fac me perfectè ad te conuerti. *Et eripe animam meam.* scilicet à timore verecundię, ne scilicet tãta sit verecundia peccati, vt propter eam perfecta, & humilis amittatur confessio. *Ideo saluum me fac.* scilicet à tali verecundia *propter misericordiã tuã.* vt scilicet in præsenti faciam veram peccati confessionẽ. quia scilicet solum in præsenti ante mortẽ est tempus veræ confessionis. & pœnitentiæ. propter quod dicitur. Ante mortem confitere: à mortuo enim perit confessio. cõfiteberis ergo viuus, & sanus. Et ideo vt in præsenti vera sit confessio, hic orat. d. *Conuertere &c.*

Eccel 17.

59 Quoniam nõ est in morte qui memor sit tui: in inferno autem quis cõfitebitur tibi?

¶Et si dicas nõne ille dives epulo in inferno existens memor fuit Dei,& cõfessus est peccata sua,dũ tormẽta iustè sibi illata cõfitebatur? Ad hoc respõdet gl. d. quòd in morte, id est, post mortẽ nullus. s. memor est Dei ad veniã, nec in inferno cõfessio facta valet ad salutẽ. quia nunc est tẽpus confessionis: cũ autem hæc vita transierit, non restat nisi retributio. Non est ergo contra hoc, quod in inferno confessus est dives ille euangelicus, qui Lazarum vidit in requie. qui de profundo Lazari comparatione coactus est confiteri sua mala, vsque adeo, vt fratres roger ab his præmoneri. quia non ad veniam confessio eius profuit sibi.

Quæst. Respon.

59 Laboraui in gemitu meo, lauabo per singulas noctes lectũ meũ, lachrymis meis stratum meum rigabo.

¶Hic consequenter ponit suam satisfactionẽ. Et quia satisfactio debet esse secundũ mensurã peccatorũ. Ideo primò ponit mẽsuram suæ satisfactionis: secundò mensuram sui peccati: ibi. *Turbatus est à furore.* Quantum ad primum dicit. *Laboraui in gemitu meo.* scilicet cõsiderando quid egerim, quæ pœna futura peccato sit debita. Et vidẽs quòd gemitus præteritus non fuit sufficiens, addit. *Lauabo per singulas noctes lectum meum* &c. Hic idem est lectus, & stratũ & lauare,& rigare. Vel accipitur de lecto materiali,& tunc exprimit lachrimarum abundãtiam, quibus lectus lauari poterat: Si autem accipiatur lectus spiritualiter, scilicet pro conscientia, iuxta illud Cãtic. 2. In lectulo meo per noctem quæsiui, quem diligit anima mea. vnde glos. vocat lectum conscientiam, in qua quibusdam quies est, & quibusdam tormentum. Ibi enim mundi corde quiescunt, & ibi malè cordati cruciantur: & tunc est sensus. *Lauabo lectum meum.* conscientiam meam. *Per singulas noctes.* i. cundo per singula peccata. Si autem accipiatur lectus pro carne nostra, quam regere debemus. & non ab illa regi. de quo dicitur. Tolle lectũ tuum,& vade in domum tuã. i. subijcias tibi carnem

De pœ. di. 1. perfecta.

Lauare.

Lectus.

Mat. 9.

tuam

tuam, vt eam portes, & non porteris ab illa, tunc est sensus. *Lauabo &c. Et lachrymis meis stratum meum rigabo,* id est, carnẽ, vel sensualitatem *lachrymis,* id est, amaritudine pœnitentię lauabo: & rigabo ipsam faciendo bonis operibus fertilem, quæ prius arida, & sterilis erat: hic est lectus doloris, & pœnitentię: qua gratiam contra peccata Deus confert, iuxta illud

Psal. 40. Psal. Dominus opem ferat illi super lectum doloris eius.

60 Turbatus est à furore oculus meus: inueteraui inter omnes inimicos meos.

Oculus. Furor.

¶ Per oculũ intellige rationem hominis,& intellectum. Psal. 123. Ad te leuaui oculos meos, qui habitas in cælis. Per furorem accipe peccatum, quia iram, & furorem Dei prouocat. Turbationem verò oculi intellige obscuritatem, & ignorantiam mentis. tunc ergo furor turbat oculum: quando peccato intellectus & ratio obscuratur, peccatum enim est quædam obscuritas interior, qua totus homo interior obscuratur,& intellectus obtũditur, dicit ergo ostendẽs magnitudinem suorum peccatorum. *Turbatus est à furore,* scilicet peccato meo oculus meus. *Inueteraui inter omnes inimicos meos.* Per inimicos accipe peccata, quę naturæ insidiantur secundum glo. Inueterare autem fieri inutilem ad similitudinem vestis veteris, quæ nec vsui est apta, nec decori, Dicit ergo *inueteraui inter omnes inimicos meos,* id est, *ego* qui prius à Deo fui electus,& eius gratia decorus,& fortis *inueteraui,* id est, ad nullum bonum per peccatum factus sum aptus. Et hoc *inter omnes inimicos meos,* id est, inter omnia peccata q.d. secundum gloss. A nullo vitio immunis fui: sed omnibus vitiis consensi, & per hoc ostendit omnibus fuisse se vitiis subiectum. Quod ideo dicit. Ne quis desperet de grauitate peccatorũ. Sed dices quamuis Dauid multis peccatis fuerit implicatus vt patuit in principio huius Psal. non tamẽ omnibus qui nunquã idololatra fuit. Cur ergo confitetur se inter omnia vitia cecidisse. d. *Inueteraui inter omnes inimicos meos.* Et hoc est quærere nunquid licitum est aliquid confiteri de se per humilitatem peccatum, quod non fecit. Respõsio aut talis gerit officium personæ publicæ, aut priuatæ si primum, potest: quia loquitur in persona omniũ, & omnes omnia peccata committunt, licet omnia nõ committantur ab vno. Si autem est persona priuata, non põt, quia tũc mẽtiretur, quod nulli licitum potest esse. Vel dicendum, q̃ quãdo Dauid dicit, quod inueterauit inter omnes inimicos suos, id est, in omnibus vitiis, quod ly omnes stat pro generibus singulorum peccatorum, non pro singulis generum, sicut dicitur, quòd Deus illuminat omnem hominem

Quæstio. Confessio. Resp.

Ioã 1. venientem in hunc mundum, cum tamẽ multi sunt qui non illuminantur. Genera autem peccatorum sunt tria, peccatum cordis, operis,& oris.

61 Discedite à me, omnes, qui operamini iniquitatem, quoniam exaudiuit dominus vocem fletus mei.

Postquam ostendit pœnitentiã suam, hic ostẽdit effectum pœnitẽtiæ, s. quod per pœnitentiam est exauditus, & ab omni purgatus peccato. Et tria facit: quia primò declinat malorum conuersationem. secundò recognoscit peccatorũ purgationẽ. ibi. *quoniam exaudiuit dominus,* tertiò prædicit iniquorum damnationem: ibi, *Erubescant.* Quantum ad primum dicit, *Discedite.* Sicut em bonorum societas & conuersatio multorum bonorum est causa, sic & malorum conuersatio multorum peccatorum est causa vel saltem occasio. iuxta illud psal. 17. Cum sancto sanctus eris,& cum peruerso peruerteris,& ideo per pœnitentiam purgatus, vt à peccatis abstinere possit, societatem malorum debet fugere, sic & modo facit Dauid dicens. *Discedite à me omnes, qui operamini iniquitatem,* nõ dicit qui operati estis, vt sacramẽtum saluet pœnitẽtię, quo qui operati fuerũt iniquitatẽ, boni sunt effecti, sed nullo sacramento illi, qui operantur iniquitatem, sunt boni. Et nota quòd dupliciter mali discedunt à bonis, scilicet in præsenti, & in futuro. In præsenti animo, quia diuersas habẽt voluntates: sed non loco: quia hic insimul mali mixti sunt cum bonis: sed in futuro discedũt animo & loco, quia boni à dexteris collocabuntur, mali autẽ à sinistris: boni in paradiso, mali in inferno. *Quoniam exaudiuit dominus vocem fletus mei,* id est, compũctionem pro peccatis commissis, me scilicet ab illis absoluẽdo. Et attende, quòd hoc verbum *discedite* hic potest stare tripliciter, s. optatiuè, prædictiuè, & imperatiuè. Si optatiuè, tunc loquitur malis hominib. de separatione morum in præsenti. Si prædictiuè, tunc loquitur malis hominib. de separatione in futuro. Si autem imperatiuè, tunc loquitur dæmonib. imperãdo, vt ab ipso recedant, existẽs, enim in gratia, maiorem potestatem habet super dæmones, quã super malos. In cuius figuram legimus Christum suis Apostolis dedisse potestatẽ super omnia dęmonia, sed nunquam super omnes homines, & ideo imperatiuè loquitur dęmonibus. d. *Discedite,* hominibus autem optatiuè, vel prædictiuè.

Pœnitentiæ sacramentum.

Discedere à bonis malo mutis modis.

Discedere

Nota. Matt. 9.

Exaudiuit dominus deprecationẽ meam, dominus orationem meam suscepit. 62

¶ Hic recognoscit purgationẽ peccatorum: quia se exauditum confitetur à Deo. Et nota, q̃ differentia est inter deprecationẽ & orationẽ, vt dicit gl. super psal. 60. Quoniam deprecatio est assidua postulatio, quæ non solum Deo, sed etiam hominibus offertur. Sed oratio est postulatio puræ mentis, quæ soli Deo offertur, & sic deprecari possumus Deum, & orare. Homines autẽ deprecari possumus, sed propriè non orare. Vel aliter & magis ad propositum huius literæ differentia est inter deprecationem, & orationẽ. vt ait hic gl. quia deprecatio est pro malis remouendis, sed oratio pro bonis habendis. Et sic quando postulamus peccata nobis dimitti, Deum deprecamur. Quãdo verò postulamus gratiam nobis conferri, Deũ oramus. Ideo iste se in vtroque exauditũ confitetur virtute pœnitẽtiæ. Quod ad primũ dicit. *Exaudiuit dominus deprecationẽ meã.* i. peccata remittẽdo. *Dominus orationẽ meã suscepit,* gratiã mihi conferẽdo. Vel secundũ alios, in isto versu est repetitio eiusdẽ sententiæ sub aliis verbis, & hoc ex magno affectu, & gaudio pœnitẽtis. Gaudenti. n. nõ sufficit semel dicere q̃ gaudet, sed pluris gaudiũ suum conatur repetere. Etenim hoc pœnitentibus datur exemplum fiducialiter petendi, quia pœnitentes exaudiuntur à Deo. quia lachrymæ pœnitentis in gaudium terminantur; ideo à lachrymis incepit. d. *Lauabo per singulas noctes lachrymis,* &c. & in gaudium finit. d. *Exaudiuit dominus deprecationem meam, &c.* Et sic fit in omnibus pœnitentialibus psalmis.

Oratio. Deprecatio.

Erubescant, & conturbẽtur vehemẽter omnes inimici mei: conuertentur, & erubescant valdè velociter. 63

De pœnit. distinc. 2.

¶ Hic

Discedere Matus. Bonus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Hic prædicit obstinatorum damnationem.vbi ad uertendum q̃ iste versus duobus modis exponitur. scilicet prædictiuè, & optatiuè. Si prædictiuè, tunc est prophetia non optatio, quia hic prædicit, quod futurum sit impiis, qui hic peccatorũ suorum pœnitere nolunt.q.d.*Me exaudiuit dominus.*quia peccatorum meorũ memor pœnitentiam ago, sed,*Omnes inimici mei*,scilicet contrario modo se habentes,scilicet nolentes pœnitere. *Erubescant & conturbentur.* i.erubescent,& conturbabuntur,*vehementer*,quia. s. maxima confusio malis erit in die iudicij. Quare ibi *conuertantur,& erubescant valde velociter*, id est, conuertentur, & erubescent. Sed quomodo mali tunc conuertentur? dico q̃ ibi non erit conuersio à culpa ad gratiam, sed ab actione ad passionem.quare hic mali deridentur bonos,& simplices,& boni deridẽtur, sed ibi erit conuersio,quia boni deridebunt malos, & mali deridebũtur à bonis. Vnde dicitur Iob. Deridetur iusti simplicitas:sed in futuro videbũt iusti, scilicet malorum collegium,& super id ridebunt,& dicent. Ecce homo, qui non posuit Deum adiutorem suũ,sed sperauit &c. O quã magna & mirabilis erit ista cõuersio! quã benè tunc mali cognoscent: vnde dicẽt de bonis illud Sap.5.ij sunt,quos aliquãdo habuimus in derisum, & in similitudinẽ improperij: nos insensati vitam illorum æstimabamus insaniam & finem illorum sine honore, & ecce quomodo computati sunt inter filios Dei, & inter sanctos,sors illorum est.Et ista conuersio erit celeriter: quia dum non sperat̃ veniet, sicut enim omnibus sperantibus quælibet mora longa videtur, sic & de sperantibus quodlibet quantuncunque longum, & distans breuiter ac celeriter venire videtur. Secundò iste versus exponitur optatiuè,vt scilicet hic Psal. oret pro malis vt conuertantur ad Deum per pœnitentiã,sicut & ipse conuersus fuit,vt illi veniam obtineant, sicut & ille habuit.q. d. Dominus pœnitentem exaudiuit me. Ergo iam meo exemplo omnes inimici mei erubescant de suis actibus malis: quia mali sunt & conturbentur per pœnitentiam:& conuertantur per pœnitentiam,scilicet ne vadant, quo ibant. Et hoc celeriter: quia scilicet mora in conuersione peccatoris periculum trahit. Ideo dicitur. Ne tardes conuerti ad dominum,& ne differas &c.

Quæstio. *Cõuersio. Iob 12.* *Psal. 51.* *Ecclesiæ.5*

PSAL. VII.

64 *26. q.6. agnoum.*

Domine Deus meus in te speraui: saluum me fac ex omnibus persequentibus me,& libera me.

¶ Titulus huius psal. est. *Ignorantiæ Dauid quam cecinit domino super verba Chusi filij Iemini.* Pro cuius declaratione notandum. Quòd Chus, siue Chussi, quandoque est nomen proprium, quãdoque appellatiuũ. Vt autẽ est nomen propriũ,est nomen cuiusdam hominis, qui fuit amicus Dauid. vt habetur.2. Reg.15. Hic quãdo Dauid fugiebat persequutus ab Absalon filio suo, ad instantiam ipsius Dauid finxit amicitias cum Absalone, prætendens se inimicum Dauid,vt omnia,quæ Absalon tractaret contra Dauid, ipse sibi significare posset. Tunc ergo accidit quod Achitofel, cuius consilio Absalon regebatur & persequebatur patrem suum, consilium dedit ipsi Absalõ, vt ipse cum duodecim millibus bellatorũ statim inuaderet patrem suum, & eum perderet, dũ adhuc esset in campestribus, antequam intraret aliquod fortalitium: quia tunc difficilius eum posset

Chusi. *Achitofel.*

habere. Chussi autem dedit consilium oppositum. d.Scis patrem tuum esse virum bellicosum, & nos fatigatos:melius est ergo, vt pater tuus aliquam ciuitatem ingrediatur. Et tunc congregato toto regno, circundabimus ciuitatẽ, sic quòd nullo modo euadere poterit manus tuas. Placuit autem hoc cõsilium Chussi magis Absalon, quam consiliũ Achitofel: propter quòd Achitofel indignatus, statim se laqueo suspendit. Et Chussi statim occultè scripsit ipsi Dauid,quid actum erat. Et tunc super istis verbis Chussi,Dauid gratias Deo agens,& petens liberari à tam dura persecutione filij sui Absalon, istum Psal. composuit: Dauid enim primum ignorabat consilia Absalon cõtra ipsum,sed per verba Chussi sibi reuelabantur.Et sic est sensus tituli,iste psal. est *ignorantia Dauid*: quia prius ignorabat consilia Absalon,quam cecinit domino, s.confitendo se ignorasse:*super verba Chus.* s. quæ ignorantia fuit amota per verba Chus &c. Et ad istum intellectum satis cõcordat litera psalmi. Sed Hieronimus istum sensum tituli non approbat, sed vult, quòd Chussi hic sit nomen appellatiuum,& non proprium, & significat Æthiopem. Vnde nota,quòd hic Chussi,id est, Æthiops,significat Saulem,eo quòd fuerit denigratus in fama pro iniqua persecutione Dauid, & horrenda persecutione sacerdotum Nobe in odium Dauid,vt habetur.1.Reg.22.cuius occasionis Dauid fuit culpabilis per ignorantiam crassam, eo quòd præsente Doegh Idumæo petiuit sibi dari ab Achimelech panes propositionis,& gladiũ Goliæ,q̃ cum Sauli per ipsum Doegh fuisset nunciatum, illos sacerdotes fecit occidi. Fuit ergo Dauid hoc ignorãs futurum ignorantia crassa: quia benè poterat scire quod Doegh illũ accusaret Sauli. Vnde quando audiuit mortem illorũ sacerdotũ, dixit. Ego sum reus animarum omnium,sciebam enim, id est, scire poterã,quòd,cum ibi esset Doegh Idumæus,proculdubio nunciaret Sauli. Vnde Dauid tunc audiens crudelem mortem sacerdotũ illorũ à Saule factã propter ipsum,timuit multum incidere manus Saul. Et ideo tunc fecit istum psalmum, petens à Deo liberari. Et tunc sensus tituli est iste. Ignorantia Dauid, scilicet prædicta, quam scilicet culpam ignorantiæ i. propter quã delendam cecinit dño, scilicet hunc psal.*super verba Chussi.*ideſt,Saulis denigrati in fama, & moribus,quia mandauit occidi sacerdotes domini *filij Iemini.* quia ad literam, Saul fuit de stirpe Iemini,vt habetur.1. Reg.9. Et secundum istum sensum Dauid fecit istum Psal. liberari petẽs à crudeli persecutione Saulis.Et sic Psal.iste diuiditur in duas partes:quia primò Dauid à Deo petit liberari:secũdò rationes adducit, quia debet liberari ibi. *Domine Deus meus si feci istud*, &c. dic vt Nic de Ly. Iste Psal.agit de mysteriis Christi per historiã prędictam figuratis. Vnde intẽtio Psal. est nos monere ad gratiarũ actionẽ pro mysteriis Christi hic fidelibus reuelatis. Et diuiditur in partes sex,quia hic sex reuelantur mysteria Christi, scilicet incarnationis in principio.Secundò passionis:ibi.*Si reddidi retribuentibus mihi mala.* Tertiò resurrectionis:ibi. *Exurge domine.*Quartò ascensionis.ibi.*Et propter hanc in altum regredere.* Quintò iudicij, & vltimæ retributionis: ibi.*Iudica me, domine secundum iustitiam meam.* Sextò nostræ p Christũ beatificationis:ibi.*Confitebor domino secundum iustitiã eius.*In prima ergo parte agit de mysterio incarnationis xpi. In prima.n.parte ostendit mysteriũ incarnatiõis xpi nobis esse necessariũ ex duobus.s.rõne liberatiõis à vitiis,& rõne redemptionis

Hyeronymus. Æthiops *al. nunciaret.*

ibi.*Nequando rapiat.*Quantum ad primum sciendũ q̃ vitia sunt hostes humani generis, qui nos persequuntur.Et quia anima nostra suis viribus destituta sine Dei gratia vitiis non valet resistere,ideo dicitur. Omnes persecutores eius apprehenderunt eam. Sed ab istis inimicis, & persecutoribus solus Christus incarnatus nos liberare potuit,nos corrigendo:nõ enim purus homo nos liberare poterat, quia quilibet peccator erat, nec solus Deus, quia corrector, & liberator videri debet à liberato, & sic necessarium fuit, vt liberator noster Deus esset & homo.Quæ omnia clarè deducit Greg.d.Vitiosus homo corrigi non poterat,nisi per Deum. Videri autem debuit, qui corrigebat, vt præbendo imitationis formam, anteactæ malitiæ mutaret vitam.Sed videri ab homine non poterat Deus, homo ergo factus est,vt videri potuisset.Et infra probat quòd nullus purus homo nos liberare poterat. d. Omnes nos vnica illa persuasio in culpæ contagio ab ipsa radice polluerat: nullusque erat, qui apud Deum pro peccatoribus loquens, à peccato liber appareret:quia ex eadem massa cõditos cunctos par reatus inuoluerat. Proinde venit ad nos vnigenitus patris & assumpsit à nobis naturam,nõ perpetrans culpam. Sine peccato quippe esse debuit,qui pro peccatoribus intercedere posset,quia nimirum alienæ pollutionis contagia non tergeret,si propria sustineret.Sic igitur filius Dei incarnatus solus nos liberare potuit, ipso dicente, si filius vos liberauerit,vere liberati eritis. Si ergo solus filius incarnatus nos à vitiis liberare põt,qd est dicere Deo, libera me à persequentibus me, nisi mysterium incarnationis verbi efflagitare? Quod nunc facit Psal.d. *Domine Deus meus,in te speraui libera me*,&c. q.d.secundum glo. O Domine omniũ per potẽtiam, Deus per creationem,meus per incarnationem,quia tunc seipsum nobis dedit. *In te speraui*:non in me:*libera me.*s.carnem assumendo,*ab omnibus persequentibus me.*s. ab omnibus spiritualibus inimicis,vitiis. s. & peccatis. Et hoc modo liberari per Christi incarnationem Iob à Deo postulabat d. Libera me Domine, & pone me iuxta te.s.humanitatem tuæ personæ vniendo.

Tres. 3. Persequutor. Peccatũ Inimicus. *Greg. 24. mor.c.1.* *Nota de incarnatione.* *Ioan. 8.* *Iob 17.*

65 *16. q.2. visis.*

Nequando rapiat vt leo animam meam:dum non est,qui redimat,neque qui saluum faciet.

Hic ostendit mysterium incarnationis ratione redemptionis. Vbi nota, q̃ ante Christi incarnationem genus humanũ propter peccatum sub potestate diaboli erat subiugatum:à qua seruitute nõ nisi per Christum incarnatum poterat redimi.Cuius ratio est,quia nullus poterat pro peccato commisso Deo tantum bonum reddere,quantum mali fuerat peccatum: & tamen homo obligabatur. Deus ergo solus poterat, sed non debebat, homo debebat,sed non poterat,vt ergo idem homo posset debitum soluere,quod debebat,necesse fuit,vt Deus homo fieret, qui vnus existens poterat, quia Deus:debebat,quia homo:etiam ex alio quia nulla creatura poterat nos reducere ad tantam libertatem, quãtam homo habuit ante peccatum nisi solus Deus homo: quia si aliqua creatura nos redemisset rationabiliter serui illius facti essemus, etiã ex alio, quia ad illum spectat iniuriam remittere, qui iniuriam passus est.Primo autem peccato filius Dei specialiter fuit iniuriatus:quia primi parentes in sapientia Deo voluerũt æquari,sapientia autem filio attribuitur. Ex dict s rationibus Christus incarnatus redemptor noster dicitur quia solus ipse nos poterat redimere, quod benè notabat Psal. d. Deus redimet animam meam &c. cum acceperit me. s. ad vnionem hypostaticam. Quæ benè notãs Greg. d. Ipse namque diabolus peccato primi parentis sub potestate sua quasi iustè tenebat hominem, qui libero arbitrio conditus iniusta suadenti diabolo cõsensit. Redimenda igitur erat talis culpa,sed non nisi per sacrificium deleri poterat. Sed quale sacrificium quærẽdum erat pro redemptione hominis,Nec.n.iustum fuit,vt pro rationali homine brutorum animalium victimæ cæderentur. Non ergo bruta animalia pro rationali animali.i. pro homine,d gnæ victimæ fuerunt. Requirendus ergo erat homo, qui pro hominibus redimendis offerri debuisset, vt pro rationali peccante rationalis hostia mactaretur. Sed homo quidem sine peccato inueniri non poterat, & oblata pro nobis hostia quomodo nos à peccato mundare potuisset, si ipsa peccati cõtagio nõ careret? Inquinata quippe inquinatos mundare non potuisset. Ergo vt rationalis esset hostia homo fuerat offerendus:vt verò peccato. Proinde venit propter nos in vterũ virginis filius Dei, qui pro nobis factus est homo. Sumpta est ab illo natura,non culpa.Fecit pro nobis sacrificiũ corpus suum &c.quibus noster redemptor est effectus.Ex quibus patet,q̃ propriè nomine nostri redemptoris Christus incarnatus intelligitur. Sic ergo ratione redemptionis mysteriũ incarnationis ostẽdit Psal.d.*Nequando rapiat vt leo animã meã,dum non est,qui redimat &c.* q. d. Si non veniat Christus carnẽ assumendo,qui nos redimat,& saluos faciat. Leo.s.diabolus,qui tanquã leo rugiens circuit,&c. *Rapiat animam meam.*s.de corpore ad pœnam æternam. Et ideo ne animas nostras rapiat leo diabolus.Misit Deus filium suũ factum ex muliere, factũ sub lege,vt eos,qui sub lege erant,redimeret.

Psal. 48. Greg. 17. mor.c.15. *aliter hæc littera habetur in originali Gregorij.* *Redemptio.* *1. Pet. 5.* *ad Gal.4.*

66 *Depœ.di. 6.opponitur.*

Domine Deus meus, si feci istud: si est iniquitas in manibus meis.

Hic consequenter agit de sacramento passionis Christi.Et hic stilus loquendi mutatur,quia in præcedẽtibus Psal.loquebatur in persona propria,postulando Christi incarnationẽ, nunc autẽ loquitur in persona Christi,ostendendo suam innocentiam & patiẽtiam in passione Et tria facit. Quia primò ostendit Christi innocentiam.Secundò Christi patientiam ibi.*Si reddidi retribuentibus.* Tertiò Christi passionẽ asperrimam, ibi. *Persequatur inimicus animam meam.* Quantum ad primũ ergo ostẽdit Christus suam innocentiam d. *Domine Deus meus si feci istud,&c.* Vbi primò notandum q̃ ista dictio,si, in scriptura tripliciter ponitur.s. Quãdoque affirmatiuè s. si pro quia: Si in viridi ligno hoc faciunt, in arido quid fiet? Aliquãdo negatiuè, vt quibus iurauit in ira mea,si introibunt in requiẽ meã. Aliquando neutraliter:vt amen dico vobis,q̃ si perseuerauerit pulsans,&c. & Matt. Si sciret pater familias qua hora,&c. Hic autem tenetur merè negatiuè. Item notandum q̃ quãdo aliquod peccatum ponitur sine speciali nomine tunc significat maximũ peccatorum. s. superbiam, quæ est fons, & origo omniũ vitiorum propter quod hic dicit gl. Quod quando hic dicitur. *Domine Deus si feci istud*,ly istud significat peccatum superbiæ quæ est radix omniũ

Incarnatio. Satisfactio. Peccatũ, aliàs indebitum. *Diabolus* *Luc. 22. Psal.94. Luc.17. Matt.25. Peccatũ. Superbia Iniquitas.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

malorum. Et hoc est primum vitium recedentibus A
ſà Deo & vltimum redeuntibus. Per iniquitatem
autem intellig tur generaliter peccatũ operis. Ex
iſtis apparet ſententia textus, quoniã Chriſtus vo-
lens oſtendere q̃ abſq; peccato proprio paſſus eſt
patri ſuo per modũ quærelæ d. *Domine Deus.* ſ. pater
ſi feci iſtud. i. peccatum ſuperbiæ quod ſine nomine
dixi. Si. i. non feci. *Et ſi eſt iniquitas in manibus meis.*
Iob 17. i. non eſt q. d. Chriſtus illud, Non peccaui, & in
amaritudinibus moratur oculus meus.

67 Si reddidi retribuẽtibus mihi ma-
la: decidam merito ab inimicis meis
inanis.

Vbi Chriſtus oſtendit ſuæ paſſionis patientiam. B
Reddere. Vbi nota q̃ reddere in ſcriptura quadrupliciter
diſtinguitur. ſ. Reddere pro bono bonum. Reddet
Sap. 4. Deus mercedem laborum ſanctorum &c. & Matt.
Mat. 20. Voca operarios & redde illis mercedem, & hoc
eſt opus iuſtitiæ. Reddere malum pro malo. Red-
det illis iniquitatem ipſorum, & in malitia eorum
diſperdet eos quod quandoque ſit virtute iuſtitiæ:
& ſic licet: quandoque verò fuore vindictæ, & ſic
ſpectat ad vitiũ iracundiæ reddere malum pro bo-
Pſal. 94. *Hiere. 18* no. Nunc redditur pro bono malum, qui a fode-
runt, &c. Et hoc eſt opus ſummæ malitiæ: reddere
pro malo bonũ. Videte ne quis malum pro malo
reddat, ſed ecõtrario benedicentes, & hoc eſt opus
1. Thes. 5. ſummæ patientiæ. Modo ad propoſitũ, opus ſum- C
mæ malitiæ faciebant perſecutores Chriſti ipſum
perſequendo: quia mala pro bonis in paſſione ſua
Ioan. 10. ſibi reddebant. Multa bona opera oſtendi vobis
ex patre meo, propter quod eorum opus me lapi-
datis? Chriſtus verò ecõtra erga eos habebat opus
ſummæ patientiæ, quia non reddebat malum pro
malo, ſed pro malo bonum, quia vt dicitur, Cùm
1. Pet. 2. malediceretur, non maledicebat, cum pateretur,
nõ comminabatur, &c. Et hãc ſummam Chriſtum
Patientia Chriſti. in paſſione habuiſſe patiẽtiam patet, maximè cum
pro inimicis oraret, vt non perirent: quod oſten-
dens ipſe Chriſtus nunc dicit, *Si retribui retribuẽti-*
bus mihi mala. ſ. pro malis. ſi. i. non retribui malum
pro malo, nec ſolũ pro bono bonum, ſed quod eſt
ſummæ patientiæ. retribui bonũ pro malis, & tamẽ
ipſi me perſequentur, vnde ſubdit, *Decidam ab in-*
micis meis. i. tanquam inanis & impotens. *Decidam*
ab inimicis meis. ſ. per mortem, & paſſionem.

68 Perſequatur inimicus animã meam,
11. q. ne- *mo.* &comprehendat & conculcet in ter-
ra vitam meam, & gloriam meam in
puluerem deducat.

Id eſt, perſequetur inimicus animam meam,
comprehendet & cõculcabit in terra vitã meam,
& gloriam meam in puluerem reducet, quod ideo
Paſſio Chriſti. dicit quia ad horam paſſionis omnis Chriſti gloria E
in puluerem, id eſt, in nihilum deducta videbatur,
quando. ſ. omnia appoſita gloriæ regali videban-
tur in eo: vt puta pro corona regni coronam ha-
bebat ſpineam, pro ſceptro arundinem, pro pur-
pura veſtem albam, pro ſolio crucem, pro calice
ſpungiam aceto plenam, pro familia nullum ex
apoſtolis, quia omnes, eo relicto fugerunt. Vnde
Luc. 11. tunc merito de diabolo & membris eius Chriſtus
poterat dicere illud, Spoliauit me gloria mea, ab-
Iob 19. ſtulit coronam de capite meo, deſtruxit me vndi-
que & pereo. Non. n. credẽdum eſt, quòd Chriſtus
iureiurando hoc ſibi imprecetur, ſed prædicit
quod futurum erat, prophetizat ergo & non iurat
per execrationem quod eſt grauiſſimum iuſiuran-
di genus, cum dicit, Si illud feci, hoc patiar, vt
ait glo.

Exurge domine in ira tua, & exalta- 69
re in finibus inimicorum meorum.

Hic conſequenter agit de myſterio reſurrectio-
nis Chriſti, & duo facit: quia, primò reſurrectio-
nem Chriſti poſtular, ſecundò eius meritum & fru-
ctum indicat, ibi, *Exurge domine Deus meus in præce-*
pto. Quantum ad primum ſciendum, q̃ Chriſti re- *Reſurre-*
ſurrectio fuit opus magnæ miſericordiæ & iuſtitię. *ctio Chri-*
ſti.
Miſericordiæ, quia per illam & noſtra reſurrectio
fiet ad gloriam vltra merita noſtra. Iuſtitiæ, quia
per illam fiet reſurrectio malorũ ad ipſorum pœ-
nam & vindictam. Sicut Simeon de ipſo Chriſto *Luc. 2.*
prædixit. Poſitus eſt hic in ruinã & in reſurrectio-
nem multorum. Etiam ex alio quia per aliam mul-
ti per gratiam illuminati conuerſi ſunt ad fidem,
quod fuit opus miſericordiæ, & per illã multi ma-
gis obſtinati ſuis iniquitatibus relicti fuerunt, quod
fuit opus iuſtitiæ: ideo ipſa Chriſti reſurrectio re-
ſpectu bonorum, dicitur opus miſericordiæ, & re- *Ira Dei.*
ſpectu malorum opus iuſtitiæ. Et quia Dei iuſtitia,
qua malos punit: per iram figuratur, quia tunc ad
modum irati ſe videtur habere, ideo eius reſur-
rectio dicitur in ira Dei fieri. i. in iuſtitia. Et hoc
eſt quod dicit, *Exurge domine in ira tua.* i. non ſolum
per tuam reſurrectionem dabis bonis gratiam per
miſericordiam, ſed & malis pœnam per iuſtitiam.
Sic etenim iuſtitiã malorum punitiuam per iram
ſignificabat. Dominus in ira ſua conturbabit eos *Pſal. 20.*
& deuorabit eos ignis, & conſequenter oſtendit
quòd ſit opus miſericordiæ d. *Et exaltare in finib.*
inimicorum meorum. Hic enim oſtendit quòd per
Chriſti reſurrectionẽ diabolus, & angeli eius, qui
ſpecialiter inimici dicuntur humani generis, ex-
pellentur de poſſeſſione ſua. Poſſeſſio enim dia- *Diabolus*
boli ſunt mali homines quos per peccatum dia-
bolus poſſidet cum enim iuſtificatur impius, vt
D dicit glo. & poſſeſſione diaboli migrat in templũ
Dei, & in ipſo Deus exaltatur, qui per ipſum prius
vilipendebatur, & hoc eſt quod dicit. *Exurge, domi-*
ne, ſcilicet à mortuis. *Et exaltare in finib. inimicorum* *Exaltare.*
meorum, id eſt, in poſſeſſione diaboli & angelorum
eius, vbi ſcilicet honorer is à conuerſis hominibus,
qui prius erant diaboli poſſeſſio, ſic enim in fini-
bus inimicorum Deus exaltatur, quando in cordi-
bus cõuerſorum grandeſcit & altus colitur & præ-
dicatur, propter quod dicitur. Accedet homo ad
cor altum & exaltabitur Deus. Ad cor altum ac-
cedit homo, quando non terrena, ſed cœleſtia me-
ditatur & tunc exaltatur Deus, ſcilicet in corde *Pſal. 62.*
eius. Deus enim non in ſe, ſed in corde hominis
grandeſcit, vt ibidem dicit glo. Sic enim dicitur
Zach. 14. Exaltabitur Dominus, & habitabit in
loco ſancto ſuo. ſ. qui prius poſſeſſus erat à diabo-
lo. Sic enim exurgere à mortuis Chriſtum, vt dia- *Pſal. 67.*
bolus à nobis fugaretur orabat Pſal. d. Exurgat
Deus, & diſſipentur inimici eius.

Et exurge domine Deus meus in 70
præcepto, quod mandaſti & ſynago- *23. q. 5. e-* *leuamus.*
ga populorum circundabit te.

Hic oſtẽdit meritũ, & fructũ Xp̃i reſurrectionis.
Et primò meritũ, d. *Exurge domine Deus in præcepto*
quod

quod mandaſti. Vbi notandum, q̃ per domini præce A
ptum intelligitur humilitas, quã Chriſtus maximè
Matt. 11. *præcept.* exẽplo nos docuit, & verbo. d. Diſcite à me q̃a mi
Humili- *tas* t s ſum, & humilis corde. Et hoc eſt illud præceptũ
lucidũ, quod oculos mẽtis maximè illuminat: ſicut
Pſal. 18. ipſos excæcat ſuperbia ei oppoſita. de quo Pſalm.
Præceptum domini lucidum, &c. Per hoc autem
præceptum quo. ſ. Chriſtus vſque ad mortem cru-
cis obediẽs patri ſe humiliauit, exaltatus per refe-
ctionem, iuxta proceſſum apoſtoli. Humiliauit ſe-
metipſum, &c. Declarans ergo meritum reſurre-
ctionis Chriſti. d. *Exurge domine, in præcepto, quod mã-*
daſti. i. virtute humilitatis, quam verbis mandaſti,
& exemplis tu reſurges. Conſequẽter oſtendit fru-
Synagoga ctum reſurrectionis. d. *Et ſynagoga populorum circun* B
dabit te. Synagoga enim dicitur à ſyn, quod eſt cõ,
& goge aggregatio, vel aggregare: & inde ſynago-
ga. i. ſimul aggregatio vel congregatio. Per reſur-
rectionem enim domini congregatio diuerſa po-
Circunde- *re.* pulorum circundedit Chriſtum. ſ. quidam aman-
do, & ſe ad Chriſtum cõuertẽdo, & quidã pſequen
do. Circundederunt eũ Chriſtũ, vt ait gloſ. Populi
vel humilem contemnentes, vt perſequẽtes vel hu
milem amantes, vt credentes. Quia ſicut dictũ eſt
in præcedẽte verſic. viſa & prædicata Chriſti reſur-
rectione, aliqui obſtinati fuerunt ad malum, non
credẽtes: & aliqui cõuerſi ad bonũ, & facti fideles.
Pſal. 22. De primis dicit xp̃s. Circũdederũt me canes multi
&c. ſ. apoſtolos & fidẽ pſequendo. De ſecũdis dicit C
Zach. 9 xp̃s, Circũdabo domũ meã ex iis, qui militãt mihi.

71 Et propter hanc in altum regrede
re: dominus iudicat populos.

Aſcenſio Hic conſequẽter agit de myſterio aſcenſionis.
Chriſti. Sicut enim Chriſtus per incarnationem de alto ve
nit ad ima, de cœlis ad terras, ſic per aſcenſionem
ſuam de terris ad cœlũ. De imis ad alta eſt regreſ-
ſus. Et hic præuidens pſal. d. *In altum regredere*, ſic
eũ & in pſal. 18. dicit. A ſummo cœlo egreſſio eius,
& occurſus eius vſque ad ſummum eius. Sed quid
eſt quod ait? *Et propter hanc*, vbi nota q̃ *hanc* refer-
tur ad ſynagogam, de qua ſtatim ſuperius dixit. Et D
ſynagoga populorum, &c. *Et propter hanc.* i. ſynago-
gã *in altum regredere.* Illa enim ſynagoga, quæ Chri
ſtũ reſuſcitatũ circũdedit, fuit duplex ſcilicet amã
tium & perſequentium. Et de vtraque dicit. *Et pro-*
pter hanc in altum regredere, ſcilicet, ad cælũ aſcẽde:
vnde *propter hanc* ſcilicet credẽtium, *in altum regre-*
dere, vt de alto mittas eis ſpiritũ ſanctum, quia ſi in
altum regreſſus non fuiſſet, ſpiritus ſanctus non de-
ſcendiſſet ad ſynagogam. i. ad populos cõgregatos.
Ioan. 16. Sic enim ipſe Chriſtus dicebat. Expedit vobis, vt
ego vadam: ſi enim non abiero, paracletus non ve
niet ad vos: ſi autem abiero, mittam vobis eum. Et
hoc eſt, quod hic orans Pſal. dicit. *Et propter hanc*,
ſcilicet congregationem fideliũ *in altum regredere:* E
vt ſcilicet eis ſpiritum ſanctum mittas. Hoc etiam
& de ſynagoga perſequẽtium dominum intelligi-
tur. *Et propter hanc in altũ regredere*, te illi ſubtrahen
do: quia ſcilicet locum non habes in malis, & ideo
ſubtrahendo te illis in altum regredere. Ex prædi-
ctis apparet, quàm iuſtè Deus iudicat congregatio
nes, vel ſynagogas diuerſas, ſcilicet bonis dãdo ſpi
ritus ſancti gratiam, & à malis ſe ſubtrahendo, nec
cum eis etiam ſpiritualiter habitando. Et ideo ſub
ditur. *Dominus iudicat populos.* q. d. Pſalm. Dominus
iudicat populos: quia bonis dat gratiam, ſed obſti-
natos in ſua relinquit malicia. & ſic malos diſcer-
nit à bonis. Quod in alio loco orat Pſal. d. Iudica
me Deus, & diſcerne cauſam meam, de gente non
ſancta.

Iudica me, domine, ſecundũ iuſti- 72
tiam meam, & ſecundum innocen-
tiam meam ſuper me.

Hîc conſequẽter agitur de vltimo iudicio, quo
vẽturus eſt iudicare bonos, & malos. Et duo facit,
quia primò agit de iudicio, quo ad bonos: ſecundò
quo ad malos. Secunda pars eſt ibi. *Niſi conuerſi fue-*
rit. Prima diuiditur in tres partes. quia primò ad
bonos iudicandos, primò oſtendit Dei iuſtitiam:
ſecũdò Dei miſericordiam. ibi, *Cõſumetur nequitia*
peccatorum: tertiò Dei patientiã. ibi, *Deus iudex iu-*
ſtus fortis, & patiens. Primò igitur oſtẽdit Dei iuſti-
tiam quæ bonos iudicando eis iuſtè retribuet. Vn- *Iuſtitia.*
de de hac confidens ait. *Iudica me, domine, ſecundum*
iuſtitiam meã. Vbi nota quòd duę ſunt partes iuſti-
tiæ ſcilicet declinare à malo: & facere bonũ, quas
in pſona iuſtorũ Pſal. ſe cõfitetur habere. d. *Iudica*
me domine, ſecũdũ iuſtitiã meã. quę. ſ. eſt ĩ bonis faciẽ-
dis, *Et ſecundum innocẽtiã meã*, quę ſcilicet eſt in de- *Quæſtio.*
clinandis malis. Sed fortè dices. Qualiter iſte tan-
tũ præſumit, vt ſe tantũ iuſtificet, vt ſecũdum ſuam
iuſtitiam iudicari petat à Deo, cum tamen nõ ſecũ
dum iuſtitiam, ſed ſolum ſecundũ miſericordiam
Dei ſe in præſenti Pſalm. ſaluari poſtulabat. Saluũ
me fac propter miſericordiam tuam. Reſpõſio. di-
citur primò quòd iſta Pſal. non dicit optando, ſed
prophetizando: vt ſit magis futurorum prædictio,
quam poſtulatio. Secũdò quia in præcedenti pſal.
gerebat formam pœnitentis: ideo poſtulabat miſe
ricordiam, qua vocamur ad pœnitentiam. Nunc
poſt peractam pœnitentiam, accepta remiſſionis
gratia, qua quis iuſtificatur à Deo, ne ſit ingratus, *Iudicare.*
iuſtitiã à Deo ſibi datam cõmemorat. d. *Iudica me,*
domine, ſecundum iuſtitiam meam. Nõ quidem præſu-
mens de ſuis meritis, ſed magis Deo gratia reddẽs
de iuſtitia à Deo ſibi data. q. d. ſicut tua gratuita bo
D nitate me iuſtificaſti nõ meis meritis ſic per illam
iuſtitiam à te peto, gratioſè iudicari. Et quòd iſtã
iuſtitiam, & innocentiam nõ ſibi attribuat, ſed ipſi
Deo notat: cum ſubdit. *Et innocentiam meã ſuper me.*
q. d. ſecundum glo. Iuſtitiam, & innocentiam dico
meam, quia à te mihi data: ideo illam & iuſtitiam
& innocẽtiam dico ſuper me: quia de ſuper à Deo
ſunt, & non ex me. Et illo modo dona Dei dicimus
noſtra: nõ quia ex nobis, ſed quia nobis data à Deo
vt oſtendit Gregor. ſuper illo verbo Iob, Reddet *Greg. 24.*
homini iuſtitiam ſuã. d. Iuſtitia noſtra dicitur, non *mor. c. 7.*
quia ex noſtro noſtra eſt: ſed qa diuina largitate fit
noſtra. Sicut in dominica oratione dicimus. Panẽ
noſtrum quotidianum da nobis hodie. Ecce & no
ſtrum dicimus: & tamen, vt nobis detur, oramus:
noſter quippe fit cum accipitur: qui tamẽ Dei eſt,
quia ab illo nobis datur: & ergo Dei ex munere
& noſter fit veraciter per acceptionem. Sic & mo-
do iuſtitiam ſuam dicit Pſal. quia à Deo ſibi datam
confitetur: dicit ergo. *Iudica me domine, ſecundum iu-*
ſtitiam meam, &c. q. d. ſicut per iuſtitiam tuam mihi
datã me iuſtificaſti, & per cõſequens in numero fi-
liorum conſtituiſti: ita ora vt me iudicando ad par
tem dexteram ponas cum filiis, & bonis. Vel alio
modo poteſt declarari, quòd iuſtitia dicatur noſtra
quia ad iuſtificationem hominis requiritur, & Dei:

Universidad de Deusto
Biblioteca

gratia iustificẽs,& hominis voluntas mala detestãs, A & appetens bona,& sic ratione gratiæ dicitur esse Dei,& ratione liberi arbitrij dicitur nostra,secundũ enim Aug. Qui fecit te sine te non iustificabit te sine te. Et hoc est,quod dicit Magister,q̃ nõ est meritum in homine,quod non sit à gratia,& à libero arbitrio nostro.Et hoc est,quod dicitur Esa.26. Omnia opera nostra operatus est in nobis,domine Deus noster.

Magister lib.2.dist. 17.

73 Consummetur nequitia peccatorum, & diriges iustũ, scrutans corda & renes Deus.

Hic ostẽdit Dei misericordiã.Et duo facit.Quia B primò ostẽdit Dei misericordiã in iudicãdo. Secũdò illam sibi præstari postulat.ibi.*Iustũ adiutoriũ.* Quãtum ad primũ dicit. *Consummetur nequitia peccatorum.*Vbi notandum q̃ in hoc magna misericordia Dei apparet in nobis:qa vt merita nostra crescãt, per quæ in iudicio maiora nobis præmia dentur, non solum bona,sed etiam mala aliorum,& peccata ad nostram meritum proficere facit: quia crescente malicia malorum & peccatorũ: & iustorum merita crescunt. Et hoc est,quod dicit apostolus. Diligentibus Deum omnia cooperãtur in bonum. Cogita quantũ nequitia tyrannorũ profecit martyribus,quia quantò plus eorum crescebat nequitia C tantò maior erat victoria,& gloriosior erat corona. In cuius signum quantò maior fuit contra ecclesiã persecutio,ipsa magis crescebat,& dilatabatur.Et hoc est quod dicit Greg. Æternitatis quippe præmia præstolãtes vires ex aduersitatibus sumũt quia crescente pugna,gloriosiorem nõ ambigunt habere victoriam.Sic itaque electorum desideria, dum premuntur aduersitate,proficiunt.Sicut ignis flatu premitur, vt crescat:& vnde quasi extingui cernitur,inde roboratur. In eo nanque ostendimus quãta ad Deum charitate flagramus: si non solum ad eum per tranquilla, sed & per aduersa & dura transimus.Deus enim summè bonus, mala fieri non permitteret,nisi ipsa mala bonis proficerent: Et hinc est quod sicut quãdo bona malis nocent, D sic & mala proficiunt bonis.Et hoc non est,nisi ex misericordia Dei, quam habet erga suos electos. Hanc igitur misericordiam notãs Psal.dicit.*Cõsummetur nequitia peccatorum & diriges iustum.*q.d. Consummetur nequitia peccatorum,i. perficiatur: vt qui in sordibus est, sordescat adhuc: vt tandem inueniat iustum contra se Dei iudicium,quod præ dicit,nõ optat.Et quia crescente malorum nequitia,crescunt & merita iustorum,ideo subdit.*Et diriges iustum,* vt per illorum nequitiã dirigatur iustus, id est,eius merita crescant. Verũ quia per consummationem malitiæ peccatorum à nobis nõ potest cognosci, in quo crescat iustus & dirigatur, quia maximè versatur in corde quod nobis non patet, E sed soli Deo, qui solus nouit corda omnium filiorũ hominũ:ideo subdit.*Scrutans corda,&renes Deus.*

Rom.8. Aduersitas. Meritũ. Bonum.

Greg.26. mor.c.10.

Cor. Renes.

1.cogitationes,& delectationes.1.solus Deus nouit *corda.i.cogitationes*, & renes.i. delectationes, quæ per renes significantur:quia in renibus viget delectatio carnis,quæ communior est cęteris,& maior. q.d. Quia Deus nouit quid quisque cogitet, quid quemque delectetur scilicet cogitationes sint bonæ, vel malæ:an delectationes sint bonæ,vel malę. Ideo ipse solus nouit,quis iustus dirigatur,crescente nequitia malorum, & quis decrescat. Vnde ad Roma.8.Qui autem scrutatur corda, scit quid desiderat spiritus.s.an bonum,vel malum.

Iustum adiutorium meũ à domino, qui saluos facit rectos corde.

Hic consequenter diuinum postulat adiutoriũ. 74
Quia enim statum dictum est,quòd nequitia peccatorum dirigit occasionaliter iustum:sciens ille, q̃ propriis viribus talibus nemo meritoriè resistere potest: ideo in persecutionibus, & aduersitatibus positus vt in illis dirigatur & non deficiat Deum sibi auxiliari postulat.d.*Iustum adiutorium,*&c. Vbi nota quòd Deus illos adiuuando exaudit qui iusta petũt,petentibus autem iniusta, magis contrariatur. Verbi gratia iens quis ad homicidium perpetrandum,rogat Deum,vt illud peragat faciliter:similiter de adulterio,& aliis malis:nunquid credendum est, Deum talib⁹ patrocinãri? Certè minimè: quia solum rectis corde iusta petentibus patrocinatur.vnde Chrysosto.Omnis colonus,cuius terrã possidet,illius auxilio opus habet. Et qui iustitiam tenet,nullius auxilio indiget nisi Dei. Et qui in iniquitatibus ambulat,diaboli auxiliũ necessariũ habet.Colonus enim Dei auxiliũ diaboli non requirit.Colonus autem diaboli adiutorium Dei,& si requirit,non inuenit. Vidistine aliquando euntẽ ad furtum Deũ orantem, vt benè prosperet in furto vt non cõprehendatur in crimine:aut qui vadit ad fornicationem, nunquid signum crucis sibi apponit in fronte, vt non comprehendatur in crimine: quod si fecerit nõ solum nõ adiuuatur,sed tũc amplius tradetur: quia nescit diuina iustitia criminibus patrocinia dare,vnde hoc scies propheta, solũ à Deo iustum adiutorium petit,quia multi sunt, q̃ aduersa sustinẽt vel pro vana gloria,vel ad alios decipiendũ à quorũ numero iste se excludit.d.*Iustum adiutorium meum à domino, Qui,* scilicet ipse solũ rectis corde auxiliatur:propter quod subdit. *Qui saluos facit rectos corde,*vnde:Deus in adiutoriũ meum intende:Domine,ad adiuuandum me festina.

Chrysost. sup. Mat.

Rom.2.

Psal.74.

Deus iudex iustus,fortis,& patiẽs: nunquid irascitur per singulos dies? 75

Hic ostendit Dei patiẽtiam.Magna est enim patientia Dei,qui peccatores non statim iudicat,sed eos patienter expectat,vt cõuertantur.Quis enim saluus esset si peccatores ad pœnitentiam non expectaret.Nõ Paulus,Christũ q̃ persequebatur, nõ Petrus,qui Christum negauit, &c.vnde ait apostolus.Cũ contemnis patientiam eius:ignoras quoniã benignitas Dei ad pœnitẽtiam te adducit,vbi glo. Copiosa est patientia Dei,quæ multa peccantibus bona ministrat:blandiens vt ad pœnitentiã attrahat.Copiosa est patiẽtia Dei,quæ tot,& tanta peccantes sustinet,non cito eos punit,&c. Tamen & si modo patiens est cogita quod etiam fortis est,& iustus.Fortis cui nullus resistere potest. Iustus quia nullum peccatum impunitum permittit. Quod ideo dicit, vt magis nos ipsum timendo eius patientiam non contẽnamus.Et hęc omnia notãs Psalm. d.*Quod Deus est,iudex,fortis, & patiens:nũquid irascitur per singulos dies.*s. peccata statim puniendo.q.d. nõ,sed expectat ad pœnitẽtiã,vt cõuertamur.Et,si nõ cõuertamur,grauius iustè puniat ratione cõtẽptus suæ patiẽtię. Illa enim peccata sunt grauiora, arctiori pœna plectenda,quæ diutius animam detinent alligatam. extrà de consuet. cum tanto.

Nisi

76 Nisi cõuersi fueritis, gladiũ suum vibrauit:arcum suum tetendit,& parauit illum.

De pœn. dist.6. in fine.

Hic consequenter agit de iudicio Dei, quo ad malos. Et tria facit:quia primò ponit peccatorum admonitionem. Secũdò peccatorum malitiam,& inquinationem,ibi.*Conuertetur,dolor eius.* Quãtum ad primum dicit,*Nisi conuersi fueritis,&c.* Vbi nota, q̃ per gladiũ Dei scriptura sacra intelligitur, iuxta illud Apostoli. Assumite gladium spiritus,quod est verbum Dei.Iste est ille gladius de ore Dei procedens ex vtraque parte acutus, de quo Apocal.1.Ex ore eius gladius ex vtraque parte acutus exibat:qa sacra scriptura ex ore Dei procedit, nõ humanitus adinuenta,ex vtraque parte acumẽ habet:quia bonis præmia,& malis minatur supplicia.Similiter arcus dicitur sacra scriptura:Arcus enim habet duo. s.lignum durũ, & chordam mollẽ, & tamẽ lignum durum per chordam mollẽ flectitur. Sic sacra scriptura habet vetus testamentum quod durum erat, & rigoris: quia ibi oculum pro oculo,& dentẽ pro dente,&c.quæ satis dura, & rigorosa erant. Habet & nouum testamentum, quod totum est molle, & pietatis:quia indulgentiam prædicat,& benefacere etiam inimicis.Et sicut per chordam flectitur lignum, sic per nouum testamentum duritia veteris testamẽti flectitur,& domatur.Et de isto arcu scripturę dicit dñs.Arcus meus in manu mea instaurabitur, quia.s.sacra scriptura, quæ modo malis pœnam minatur, nisi conuertantur, tunc.s.in vltimo iudicio instaurabitur.i.verificabitur:quia tũc quod verbis modò minatur,verificabitur per exhibitionem pœnæ.Dicit ergo malis minando.*Nisi conuersi fueritis.*s.à peccatis vestris. *Gladium suum vibrauit.*i. sententiam, quam modo minatur scriptura, mandabit executioni:quia manifestam vindictam exercet in malis.Et eodem modo *arcum suum.*i.sacram scripturam,quæ modo malis minatur,*tetendit & parauit:*tetẽdit quippe: quia ipsam per suos doctores exposuit: vt.s.in ipsa apertè cognoscãtur supplicia malorum debita. *Et parauit.*s.ad percutiendũ: *Nisi cõuersi fueritis.*Quod ideo dicit, ne remissã putetur Dei patientia,quæ malos patienter expectat. Ideo dicit parauit arcum suum, vt mox missurus sagittas putetur, sicut qui arcum parat, vt sagittas emittat. Sed quales sagittas emittet:subdit.

Gladius. Ephes.6. Arcus. scriptura sacra.

Iob 29.

77 Et in eo parauit vasa mortis sagittas suas ardentibus effecit.

26.q.1.in fine.

Vbi nota q̃ sacra scriptura duplices sagittas cõtinet: quas in iudicio emittet.s.sagittas mortis, & sagittas amoris.Per sagittas mortis iaculabit sentẽtiam contra malos, dicens. Ite maledicti in ignem æternum.Sed per sagittas amoris bonos in suo cõfirmabit amore,& gloria.d. Venite benedicti,&c. Primæ sagittæ vocantur vasa mortis,quia mortem perpetuam malis immittent.Secundæ vocantur sagittæ ardentes,quia bonos ad Dei amorem totaliter accendent.De sagittis mortis contra malos dicit dominꝰ. Inebriabo sagittas meas:sanguine gladius meus deuorabit carnes de cruore occisorum. Quod sic loquitur ad significãdum acerbitatẽ pœnæ damnatorum. De sagittis verò ardentibus pro bonis dicitur. Sagittæ potentis acutæ cum carbonibus desolatoriis,vbi glo.Sagittæ sunt verba scripturæ sacræ:quia verbis Dei sagittatur cor ad amorem Dei: vt fiat in eo vulnus non liuoris, sed amoris. Carbones verò sunt exempla iniquorum conuersorum ad Deum: qui benè dicuntur carbones, qui ad literam de mortuis reuiuiscunt, quando accenduntur. Ita qui se conuertunt ad dominum,de mortuis reuiuiscũt,ignę charitatis calefacti, & suo exemplo alios accendunt:vt quod verbis quis accipit, credat se facere posse. Cum multi etiam delicati & fœminæ, vt Agnes, & Agatha, illud impleuerint. Etiamsi multum peccauerint, vt Paulus, & Maria, eo amplius amauerunt, Hæc exempla dicuntur carbones desolatorij, vel vastatorij: quia vastando ad desolationem ducunt carnales cogitationes,& seculares amores.Et de istis sagittis ardentibus vulnerabuntur in iudicio beati: vt ab amore Dei amplius discedere non possint, de quibus nunc dicit. *Et sagittas suas ardentibus effecit.*Istæ ergo sunt sagittæ acutæ quibus quilibet bonus in iudicio vulneratus, dicet illud. Posuit me quasi sagittam electam,in pharetra sua abscondit me, &c. Vel aliter, isti duo versus de Christo intelliguntur: vt per gladium significetur Christus, qui est verbũ Dei,de quo Apostolus.Et gladium spiritus assumite, quod est verbum Dei.Iste gladius in primo aduentu suo vagina humanitatis fuit tectus:sed in secundo aduentu vibrabitur, coruscabit.s.lumẽ suis, & impios terrens. Similiter per arcum, intellige Christum,de quo. Vide arcũ, & benedic qui fecit C illum: valde enim speciosus est in decore suo. Iste arcus fuit paratus,quando operatione spiritus sancti ex Maria virgine formatus fuit,& homo factus. Fuit tensus,quãdo in cruce brachia in modum arcus tetendit. Sed iste arcus habet vasa mortis,& sagittas ardẽtes:quia in iudicio malos damnabit:sed bonos assumẽdo,charitate vulnerabit,&c.vt supra.

Conuersio Peccator.

Esa.49.

Christus. Arcus. Ephes.6. Gladius.

Eccl.43.

Ecce parturit iniustitiam, cõcepit dolorem,& peperit iniquitatem. 78

Hic consequenter ponit peccatorum maliciam & demerita,quibus.s.iustè damnabuntur. Ad cuius intellectum notandũ,q̃ in scriptura multiplex dolor cõtinetur.s.dolor deformis.s.peccatum, quod dolor dicitur,quia causa omnis doloris:vnde dicitur.Eos, qui se obseruant à doloribus.s.à peccatis, liberabit.Et est dolor in formis.s.pœna presens huius vitæ.Si autem in potentatibus 80.anni, & amplius eorum labor,& dolor. Et est dolor informatus.s.gratia.s.dolor contritionis.Dolor meus super dolorem, quia.s.dolor contritionis est super dolorem peccati. Et est dolor informãs,scilicet, passio Christi.O vos omnes,qui transitis per viam, attendite,si est dolor sicut dolor meus.Et est dolor damnationis: vnde de damnato dicitur. Omnis dolor irruet in eum.Hic autem accipitur dolor pro peccato, per iniquitatem verò, & iniustitiam accipe peccatum exterius in operatione, Quamuis enim omne peccatum sit iniquitas.1.Ioan.3.tamen prius accipitur pro peccato operis: vt habetur Psalm.6.Discedite à me omnes,qui operamini iniquitatem. Et similiter iniustitia accipitur hic pro peccato operis, peccata enim interiora abscondi possunt:sed exteriora patent. Ideo de peccato exteriori,& patẽti sub nomine iniustitiæ dicitur. Iniustitiam meã nõ abscondi. Modo ad propositum: quia dictum est,quòd Deus contra malos gladium suum vibrauit,& arcum tetẽdit, &c. Forte diceret aliquis:ergo Deus est causa dãnationis eorum. Re-

Torem.3.

Iob 20.

Iniquitas. Peccatum.

Iniustitia.

Psal 31.

Quæstio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

spõdet Psal.d.non: sed malicia,& peccatũ est causa damnationis,probat.d.de primo homine. Quia concepit dolorem.i. peccatum in corde *& peperit iniquitatem*,scilicet, & iniustitiã, peccatum cordis executioni mandando. *Concepit nanque homo dolorẽ.* i. peccatum à diabolo: qñ cõsentis suggestioni diaboli. d. Eritis sicut dij: sed peperit ex illo conceptu iniquitatem,& iniustitiam, quando peccatum in corde cõceptum ad actum perduxit, comedendo lignum vetitũ. Et similiter de quolibet alio homine peccãte potest dici: q̃ prius concipit dolorẽ i. peccatum in mente: & postmodum ipsum parit in opere: vt sic cuilibet peccatori dicatur illud. *Gen. 3.* *Cõcipere.* Multiplicabo erumnas tuas. Et causam subdit, q̃a conceptus tuos in dolore paries. Et quantũ ad hoc notare possumus: q̃ iste cõceptus peccati est multiplex in scriptura: secundũ diuersitatem peccatorũ, scilicet conceptio ambitionis & superbiæ figurata in Agar, quæ ex conceptu superba est effecta. *Gen. 16.* Illa cõcepisse se vidēs despexit dominã suã, figurãs illos qui ex cõceptu bonorum operum superbiũt. *Esa. 59.* Deceptionis,& maliciæ, qua quis scilicet per falsitatẽ cõcipit proximum decipere. Concepit dolorem,& peperit iniquitatem. Concepimus,& locuti sumus de corde verba mendacij. Conceptio carnalitatis & luxuriæ. Luxuria enim est quidã intrinsecus ardor, qui non solum intus mentem comburit, sed etiam extra corpus vt stipulam consumit. *Esa. 33.* Concipientis ardorem,& patiẽtis stipulam Cõceptio crudelitatis, & seuiciæ: qui conceptus magis *Osee 1.* est fœmineus quam virilis. Concepit,& peperit filiam & dixit, voca nomen eius absq; misericordia: quia non addam vltra misereri. Conceptio ociositatis, & pigriciæ: qua quis bona opera solum in fine agere concipit: quod figuratum in Elisabeth, q̃ solum in senectute cõcepit filium Elisabeth. Lu. 1. Et ipsa concepit filium in senectute sua. Conceptio maledictionis blasphemiæ. Iob 21. de impiis dicitur. Bos eorum concepit,& non abortiuit,&c. Istæ ergo sunt malę conceptiones ex quibus in iudicio mali damnabũtur. Vnde ostẽdẽs hic causam damnationis ipsorũ dicit. *Ecce parturit iniustitiã, cõcepit dolorẽ, &c.* Et iste talis cõceptus est quædã cõcupiscentia interior, quę exterius operis parit peccatũ. Iacobi 1. Concupiscentia, cum cõceperit, parit peccatum. Et de peccato similem subdit: dicẽs.

79 Lacum aperuit,& effodit eum: & incidit in foueam,quam fecit.

Lacus. Quasi d.talis comparabilis est aperienti lacum, scilicet conciptendo, hoc est dicere, *Lacum aperuit:* aperiendo mentẽ suam diabolo suggerenti & cõsentiendo. *Et effodit eum.* i. similis est fodienti lacũ, in parturiẽdo per opus, qui enim fodit lacũ operatur: & sic, qui instat operi fraudis, vel peccati, lacũ effodit. Sed quid sequitur? quòd *incidit in foueam, quam fecit*, id est, similis est incidenti in foueam, quam fecit, sic & iste parauit sibi foueam, id est, dignum se fecit fouea damnationis peccando: & *Prouerb. 26.* ideo: merito *incidit in foueam, quam fecit.* i. incidet. Qui fodit foueam incidit in eam.

80 Conuertetur dolor eius in caput eius: & in verticem ipsius iniquitas eius descendet.

Hic consequenter ponitur sententia damnationis in iudicio contra peccatores. Vbi nota, q̃ per *Caput. Corpus.* caput, quod est principalis pars corporis nostri, A ipsum intelligitur corpus: hic enim caput pro corpore accepit scriptura, quando Achis dixit ad Dauid. Ego custodem capitis mei ponã te cũctis diebus. Vertex autẽ hominis, qui est superior pars totius hominis, est ipsa anima, vel ratio. Et q̃a in anima magis relucet species, & imago deitatis, quã in *Exod. 24.* corpore: ideo de anima figuratiuè dicitur sub nomine verticis. Species glorię domini quasi ignis in vertice. Conuertitur ergo dolor in caput, quando corpus per dolorem.i. per peccatum punitur æternaliter, Descendit iniquitas in verticẽ quando dãnatur æternaliter. Volens ergo istud ostendere, q̃ *Iudicium vltimum. Peccator.* in iudicio mali propter peccatum damnabũtur æternaliter, & quo ad corpus, & quo ad animã, dicit, B *Conuertetur dolor eius in caput eius.* s. quo ad corpus, *& in verticẽ ipsius iniquitas eius descendet*, cum. s. pœnis æternis subiicientur. Vnde meritò de damnato tunc poterit dici illud. A planta pedis vsque ad *Esa. 1.* verticem, non est in eo sanitas.

Confitebor domino secũdum iustitiam eius: & psallam nomini domini altissimi. 81

Confessio. Hic vltimo agit de mysterio nostræ beatificationis per Christũ. Vbi notandũ primò, q̃ multiplex est in scriptura confessio. s. confessio reorum dãnatiua, qua. s. quis in iudicio forali crimen suum confitetur: de qua dicitur in canone, q̃ secundũ cõfes- *2. q 1.* C sa, & probata iudex iudicare debet. Et de ista dixit Iosue ad Achor. Fili, confitere, & indica mihi quid *Iosue 2.* feceris: ne abscõdas. Rñdit ei Achor. Vere ego peccaui, &c. Et ex ista confessione fuit damnatus ad mortẽ. Cõfessio peccatorũ purgatiua: de qua psal. 31. Dixi confitebor aduersum me iniustitiã meam domino, &c. Et de ista dicitur, q̃ cõfessio subita la- *26. q. 6. co* troni pendenti in cruce, subito aperuit paradisum. *nuimus.* Cõfessio gratiarũ redditiua, de qua dicitur. Cõfitemini dño quoniã bonus: qm in sęculum misericordia eius. Et ista tali cõfessione omnis creatura suo modo confitetur dño. s. vel per se, vel per rationales creaturas, sicut illa, quæ non habẽt sensum laudandi, quæ tamen Deum laudant: quia nobis materiã laudis præstãt. Tamẽ homo maximè sic tenetur Deo confiteri. i. gratias agendo ipsum laudare. *Psal 105.* *Psal 108* Confitebor domino nimis in ore meo. Quod maximè faciũt beati in patria, iuxta illud. Cõfitebuntur *Psal 88.* cœli mirabilia tua, domine. i. homines cælestes, qui habitãt in cœlis: q̃a beati, qui habitãt in domo tua dñe, in sæcula sæculorum laudabunt te. Et de ista cõfessione laudis, quam beati faciunt in patria hic dicit Psal. *Confitebor domino secundũ iustitiam eius.* i. ꝓpter iustitiã eius. q.d. expressi superius, quomodo iustitia Dei iustè malos punit: & iustè bonos præmiabit. Ideo ego *Cõfitebor* cum bonis *domino*: quid? q̃ iustè dãnat malos, & bonos præmiat: & sic *psallã nomini domini altissimi.* s. in patria. Psallere enim ad E gaudium pertinet: q̃ cõmune erit hominibus beatis cum angelis. Vnde quilibet beatificandus dicit illud Psal. In conspectu angelorũ psallam tibi, &c. *Psal 137.*

PSALM. VIII.

82 DOmine dominus noster, quam admirabile est nomen tuum in vniuersa terra.

De consecrat. dist. 3. post quam ascendit. Titulus huius Psalmi est. *In finem Psalm. Dauid pro Torcularibus*: pro eius euidentia notandum quòd sicut in scriptura diuersæ res eodem nomine quandoque nominantur propter diuersas proprietates significati illius nominis: vt leonis nomine quandoque significatur Christus, quandoque diabolus. Sic econtra quandoque eadem res diuersis *Ecclesia.* nominib. nuncupatur. Ad propositum ergo ecclesia catholica licet sit vna, nomina tamen habet distincta: quia quandoque vocatur sponsa, quandoque mater, quandoque area, quandoque torcular. Dicitur sponsa: quia Christo per fidem copulatur: *Cantic 4.* Veni spõsa mea, veni. Quandoque dicitur mater: *Mat. 12.* quia nos per fidem generat. Hæc est mater mea: quicũque enim fecerit voluntatem patris mei, &c. Vocatur area: quia sicut in area grana à paleis, ita in ecclesia boni à malis opere ministrorum separantur, non loco sed effectu, & quasi à tegumentis purgantur, & vt frumenta in area à paleis. Quæ tamẽ necessaria erant, vt simul orirentur & crescerent, & ad maturitatem peruenirent, eo quòd vita malorum proficit bonis. Vnde de ecclesia dicitur, *Matt. 3.* Christus permundabit aream suam, & cõgregabit triticum suum in horreum, paleas autem comburet igni, &c. Quãdoque verò dicitur torcular quia sicut in tõrculari vinum diuiditur à vinaciis, ita in ecclesia boni separantur à malis: & sicut vinũ cum vinaciis crescit, & maturescit: ita mixtio malorum bonis est necessaria, qui similiter incepũt, crescũt, & consummantur: sed boni in bono, & mali in malo in futuro verò extrà loco separabuntur. Vel ideo *Torcular.* ecclesia dicitur torcular, quia sanguine sanctorum C martyrum est expressa, & collecta. In ecclesia enim sicut in torculari corpora eorum: qui pro nomine Christi afflictione persecutionis calcãtur, quasi actua remanent in terra: animæ verò ad requiẽ cœlestis habitationis emanant. Et quia ista fiunt in ecclesia catholica, ideo ipsa nomine torcularis exprimitur. Cum ergo in titulo ponitur pro torcularibus nihil de visibilibus torcularibus intelligitur, sed de spiritualib. per visibilia torcularia significatis. i. de ecclesia. Quia de ecclesię constitutione & causa cõstitutionis hic agitur in isto psal. s. de Christi ascẽsione, & spiritus sancti missione. Cum enim Deus post resurrectionẽ ascendit, misit spiritũ sanctum in apostolos, & in alios fideles quo impleti D prædicando ecclesiam congregauerũt: & proprio sanguine quasi per torcular de ipsorum corporib. expresso. Ex prædictis potest patere titulus psalm. qui est. *In finem psal. Dauid pro torcularib.* i. iste psalm. Dauid in finem nos dirigens. s. in Christũ est agens de torcularibus. i. de ecclesiis, quia. s. agit de ecclesiarum constitutione & de causa constitutionis. Intentio Psalmistæ est errorem Iudęorum, qui dicũt tantum: In Iudæa Deum notum: & Donatistarum, qui tãtum in Africa dicunt veram ecclesiam esse, & omniũ similiũ cõfutare, quibus dictis accedo ad psalmi diuisionem. Vbi primò sciẽdũ q̃ totus iste Psalm. est de victoria facta per Christum, cuius vir E tute congregata est ecclesia sub ipso Christo: cuius Christus est caput. Vnde iste psalm. non fundatur *Mat. 21.* supra aliquam historiam, sed immediatè agit de ipso Christo: vnde & Christus istum psal. de seipso esse factum ostendit, nam cum pueri, in templo ad Christi laudẽ clamarent, Osanna filio Dauid, principes sacerdotũ indignati dixerunt ei, Audis quid isti dicũt? q.d. non deberes sustinere talem fallum applausum. Et Iesus respondit eis. Nunquid nõ legistis, *Ex ore infantiũ & lactentium perfecisti*, &c. q.d. Vos qui legitis scripturas deberetis intelligere qđ *Hebr. 2.* hoc scriptum est de me. Hoc patet etiã per Apost.

A vbi magnã partem istius psalmi inducit dictam de Christo dicẽs sic. Quid est homo q̃ memor es ei? &c. vsque ibi oĩa subiecisti sub pedibus ei. Quod postea exponendo de Christo dicit. Eũ aũt qui modico quàm angeli minoratus est, videmus Iesum passionẽ mortis gloria & honore coronatũ. Nec ꝓ dicit q̃ istæ expositiones sint mysticę, & non literales: quia Christus loquebatur legisperitis, & apostolis Hebræis, qui nõ recipiebant nisi literalem sensum. Agit igitur totus iste psalm. de Christo: iccirco intitulatur *pro torcularibus*: eo quod sanguis Christi de corpore suo fuit expressus per coronam spineam, per flagella, & vulnera. sicut vinum exprimitur in torculari. Item sciendum q̃ licet triumphus B & victoria Christi peruenerunt ratione suę humanitatis patientis in cruce, vt ostendit Apost. Humi- *Phil. 2.* liauit semetipsum factus obediens, &c. propter qđ & Deus exaltauit illum, &c. Effectiuè tamen virtute deitatis. Et secũdũ hoc Psal. primò agit de Christi deitate, secundò de eius humanitate, vbi, *Quid est homo quod memor es eius.* Circa primũ. s. circa deitatẽ Christi sic procedit, q̃a ostẽdit q̃ Christus ratione suæ deitatis, primò est admirabilis: secundò q̃ est ineffabilis, ibi. *Quoniã eleuata est*: tertiò q̃ est laudabilis. ibi. *Ex ore infantiũ*: quartò quòd est per creaturas intelligibilis. ibi, *Quoniã videbo cælos.* Qm̃ ergo ad primũ ostendẽs q̃ deitas Christi est admirabilis toti mũdo, dicit, *Domine dominus noster quã admirabi* *Nomen Dominus* C *le*, &c. Vbi primò notãdũ q̃ quis nomen dñe dñs, eo quod significat potestate appropriatè, cõpetat patri: ñ quia est nomen causæ, sicut & hoc nomen Deus: ideo etiã de qualibet persona diuina dicit, sicut & Deus. Quod. n. dicatur de patre, & etiã de filio patet psal. 109. Dixit dñs dño meo. i. pater filio. hic aũt accipitur pro filio: quia hic filio loquit Psal. Et nota q̃ bis vocat eũ dñm ratione creationis & gubernationis, & ratione specialis cultus & protectionis. Primo mõ est omnũ generaliter dñs. Hester. Dñs omniũ tu es & dñs est terra, &c. Secundo modo specialiter est dñs fideliũ: qui singulariter di- *Ioan. 19.* cũt illud Io. Dñs meus, & Deus meus. Nomen aũt *1. Mac. 6.* hic accipitur pro fama, & gloria, sicut de Iuda Ma- D chabeo dicitur quòd dedit semetipsum vt liberaret populũ suũ, & acquireret sibi nomen æternum. *Admirabile.* Et sic accipitur hic *admirabile est nomẽ tuũ.* i. fama & gloria tua. Et nõ solũ in vno loco: sed *in vniuersa terra.* q.d. Deo fama, & gloria tua vbique est admirabilis, non in Iudæa tm̃, vt dicũt Iudæi, nõ in Africa tantum, vt dicunt Donatistæ. Iudæi ergo, nec Donatistæ nec aliquis alius sibi vendicet, quòd est cõmune omnium. ¶ Ad hoc autem declarandum, s. qualiter, & quare nomẽ Christi quo ad deitatẽ est admirabile in vniuersa terra. Est notãdũ, q̃ aliquis in scriptura admirabilis redditur ꝓpter multa. s. ratione ptãtis & efficaciæ: ratione veritatis, & facundiæ, ratione sanctitatis & iustitiæ, ratione formositatis, & decẽtiæ, ratione paupertatis, voluntariæ, ratione triumphantis & victoriæ, quæ omnia in Christo fuerunt excellenter, propter quod admirabilis vniuersaliter prædicatur, primò qui admirabilis prædicatur ratione potestatis: si admirantur homines magna opera consequens est, vt admirentur & facientẽ, vnde Iob 5. Ad Deum ponã eloquium meũ, q̃ facit mirabilia absq; numero. Sic & ratione potestatis Christus vbiq; admirabilis reddit dicẽte Psal. *Domine domin' noster quã admirabile &c.* q.d. secũdũ gl. *Domne admirabile est nomẽ tuũ.* i. gloria & fama tua, & hoc pp creaturas tuas quas fecisti, & re-

Universidad de Deusto
Biblioteca

gis. Admirabile dico, & infinitum, nullus n. mortaliū sufficit omnes creaturas cognoscere: in quibus te nobis admirabilem facis. Et nota secūdum aliā gl. quòd Dei nomē Christi admirabile diuersimodè est in terris diuersis. Primò est mirabile in terra vbi timetur & nō amatur: & sic fuit mirabile apud Ægyptios inter quos mirabilia sua operat⁹ est Deus tanquā in seruos & rebelles non vt in filios. Exod. 3. dixit dominus. Extendam manum meam & percutiam Ægyptum in cunctis mirabilibus meis. Secūdò est admirabile in terra, vbi amatur & non timetur seruiliter, vt in iustis & beatis. Eccl. 44. Audiēs auris admirabitur, & Esa. 60. Tūc videbis, & affluues, & mirabitur & dilatabitur cor tuum. Tertiò mirabilis in terra, vbi amatur & timetur, & sic est admirabilis apud nouiter conuersos, nondum perfectos, & sic mirabilis fuit apud Pilatū qui amabat, sed Cæsarem timebat seruiliter, de quo dicit Matth. 27. cp Christus nō respōdit ei: ita vt miraretur præses vehementer, quia ergo oīs terra sub aliqua istarū triū partiū cōtinetur: ideo nūc benè de eo dicitur. *Admirabile est nomen tuū in vniuersa terra.* Et de hoc diffusè vide Gre. 6. mo. c. 6. sup illo verbo Iob. Qui facit mirabilia, &c. Secūdò quis admirabilis redditur ratione veritatis, & facundiæ, siue eloquentię. Sic. n. fecit Holofernis audiētes sapientiam & eloquentiam Iudith, admirabantur Iudith. 11. dicitur cp admirabātur sapientiā Iudith, & dicebant alter ad alterum. Non est talis mulier super terram in aspectu, & sensu verborū. Sed quis ratione sapientiæ & facūdię magis admirabilis Christo? *Matth. 5.* Vnde de Christo dicit. Cepit Iesus in synagoga docere, & multi videntes admirabantur in doctrina eius dicentes. Vnde huic hæc omnia? & quæ est sapiētia quæ data est ei? &c. Et Lucæ 4. Mirabātur oēs in verbis gratiæ, quæ procedebant de ore eius. Tertiò quis admirabilis reddit ratione sanctitatis. Si em effectus insolitus inducit admirationē, quomodo sanctorū vita nō erit admirabilis? qui de terra creati nihil amant terrenum sed tēplum Dei effecti in cœlestib. cōuersantur vnde ratione sanctitatis illa mater septem fratrū vidēs, p lege Dei martirizari, sanctitate eos confortans admirabilis omnib. facta fuit de qua dicitur. *2. Mac. 7* Supra modū autem mater admirabilis, & bonorum memoriā digna parentes singulos filiorum hortabatur. Sed quis sanctitate mirabilior Christo? certè nullus, quia ipse sanctior cæteris, vnde de ipso dicitur psalm. 67. Mirabilis Deus in sanctis, & gloriosus. Et etiam videtur in dictione admirabilis. Vnde ratione omnium prædictorum quantum admirabilis nobis sit Deus, ostendit Gregor. Quis omnipotentis Dei mirabilia scrutari sufficiat? cp cūctas ex nihilo creauit, cp propria mundi fabrica mira potentiæ suę virtute disposita & super aëra cœlum suspenditur: & super abyssum terra librat⁹, cp hominem fecerit: vt ita dixerim in breui colligens mundum alterū, sed rationabilem: cp hunc ex anima & carne cōstituens, in inuestigabili virtutis dispositione permiscuit sputum & lutum. Sed tamen in hic oīb. Deum admirabilem admirari negligimus, quia ea quę incomprehensibili indagatione mira sunt, humanis oculis vsu viluerūt, vnde fit. Si mortu⁹ homo suscitetur omnes in admirationē exibunt: & quotidie homo qui non erat nascitur: & nemo miratur: cū tñ proculdubio omnibus constet cp plus sit creare quod non erat, quàm reparare quod erat. Quia arida virga Aaron floruit, cūcti mirati sunt. Quotidie ex arenti terra arbor producitur vilisque puluis in lignum vertitur, & nemo miratur. Quod ex quinque panibus quinque millia hominum sunt satiata, & escę in dēcibus hominum creuisse: cūcti sunt mirati: sed quotidie sparsa semina in plenitudinem multiplicantur spicarum & nemo admiratur. Aquam in vinum semel conuersam cuncti videntes admirati sunt. Sed quotidie humor terræ in radicem vitis attractus per botrum in vinum vertitur & nemo miratur. Mirabilia itaque sunt opera Dei quę homines mirari negligunt: quia ad cōsiderandum vsu torpescunt: vnde psal. 110. Mirabilia opera domini exquisita in omnes voluntates eius, Sed ista omnia esse miranda, cōsideràs Psal. dicit, *Domine dominus noster quā*, id est, infinitè *admirabile est nomē tuum in vniuersa terra.* Quia etsi Deus aliqua mirabilia in vna parte mundi facit, quæ nō facit in alia, nulla tamen est pars mundi, in qua nō operetur mirabilia.

Quoniam eleuata est magnificentia tua super cœlos. 83

Hìc consequenter ostendit, quòd Christus ratione suæ deitatis à nobis est ineffabilis: quia. s. de ipso vt dignus est, loqui nō possumus. Vbi primò notādum quòd per magnificentiam Dei intelligitur Christus secundum Apostolum. 1. Cor. 1. est virtus & sapientia Dei. Per virtutem autē, & sapientiam fiunt opera magna, circa quæ consistit virtus magnificentiæ, vt dicit philosophus. Et ideo de Christo qui in nubibus est ad cœlum eleuatus, sub nomine magnificentiæ dicitur psal. 67. Magnificētia eius. s. Christus, qui est magnificentia Dei in nubibus: per cœlum autem intelligitur qñdoq; scriptura facta quæ de cœlestibus agit iuxta illud psal. 18. Cœli enarrāt gloriā Dei. Q ādoq; rationalis creatura. s. angelica, & humana. De angelis dicitur Mat. 6. Fiat voluntas tua sicut in cœlo & in terra. De hominibus verò dicitur Iob 15. Cœli non sunt mundi in conspectu eius. Volens ergo ostēdere ipsum Christum quo ad de tatem eius, nobis forè ineffabilem, dicit. *Quoniam eleuata est magnificentia tua super cœlos.* id est, super omnes scripturas, sup omnes homines & super cœlos angelos. Vnde glos. *super cœlos.* i. super scripturas. Quia excedit eloquia omnium scripturarum incomprehensibilitate. Vel *super cœlos.* i. super omnes rationales creaturas humanas & angelicas. Scripturę autem merito cœli dicūtur, quia diuina mysteria celāt. Eleuatus est ergo Christus super omnes cœlos: quia tantam excellentiam cœli qnasi nube tecti comprehendere non possunt, vnde quasi nube obumbrati dicūtur: Qui operit cœlum nubibus, si autem cœli accipiātur materialiter, tunc hic expressè prædicit Christi ascensionem, de qua Apostolus. Quod ascendit super omnes cælos, vt adimpleret omnia. Quod ideo dicit, Quia Christi humanitas super omnes cœlos ad dexteram patris est eleuata. Et de ista eleuatione ad literam dicitur. Et videntibus illis, eleuatus est, &c. Ascendit super cœlum cœli ad orientem. Et si quæras, quomodo Christus etiam secundum deitatem incomprehensibilis est à nobis vel angelis, nonne clarè videtur à beatis? Respondeo quòd sic sed noncomprehenditur: quia non videtur quātum in se visibilis est. Iuxta illud 1. Tim. 6. Deus habitat lucem inaccessibilem, &c.

Cœlum. Scripturæ

Ascensio. Eleuatio.

Psal 146

Ephes. 4.

Act. 1.

Psal. 67.

Ex ore infantiū, & lactentiū perfecisti 84

fecisti laudē propter inimicos tuos: vt destruas inimicum & vltorem.

Hìc consequēter ostendit cp etsi est incōprehensibilis tñ à nobis est laudabilis. Vbi notandū cp infantes & lactētes aliqñ dicūtur secundū ætatē, aliqñ secundū innocentiā, & puritatē. Primo modo dicitur Mat. 18. cp apostoli offerebāt ad Iesum infantes, vt tāgeret ços. Secūdo modo dicitur 1. Petri. 2. Quasi modo geniti infantes rationabiles sine dolo, &c. Quantū ad primū modū vult ostēdere quod nō solum ab angelis laudatus est Christus. s. in natiuitate qñ angeli cantauerunt, Gloria in excelsis. Sed ab infantibus & pueris qñ. s. vt habetur Matt. 21. Videntes principes sacerdotum, & scribę pueros clamātes in tēplo, & dicētes, Osanna filio Dauid indignati sunt, & dixerunt. Audisti quid isti dicunt. Iesus autē dixit eis, vtique: nunquam legistis, Ex ore infantium & lactētium perfecisti laudem? Et qñ ad hoc dicit: *perfecisti laudem.* ad denotandū quod ista laus infantium mirabilior fuit quam laus angelorum. Primò quia isti cōfitebantur Christum verum Deū dicētes. Osanna. i. obsecro salua in excelsis. Nullus autem salutem in excelsis. s. gloriam dare pōt, nisi Deus. Gratiam & gloriā dabit dominus. Et in hoc hęc laus æqualis fuit angelorum laudi, Sed ratione efficientis hæc fuit perfectior: quia isti pueri erant illiterati qui ex scientia legis & prophetarum Christi deitatem cognoscere non potērāt, vel confiteri, ppter quod ista laus videtur processisse immediatè à spiritusancto, linguas istorum infantiū mouēte per se & immediatè, licut locutio asinæ Balaā non fuit ab ea nisi passiuè, sed effectiuè fuit ab angelo lingua eius mouēte. Et ideo quantò spiritussanctus perfectior est angelo tantò ista laus puerorū fuit perfectior laude angelorum. Et ideo istam laudē perfectā ostendēs dicit, *Ex ore infantiū & lactentium perfecisti laudem.* Si autem accipiantur infantes nō ætate sed puritate: sic per infantes accipiuntur apostoli, & alij simplices: quorum laus est perfectior, & mirabilior quàm laus à sapientib. mūdi data, quia ista inspiratione spiritussancti, illa humano studio dicta. Et hoc est quod ait gl. Infantes & lactentes nō solū pro ætate, sed pro simplicitate accipimus sicut Petrus ait. Quasi modo geniti infantes, &c. Et sic infantes ostēdit apostolos: quoniā stulta mūdi elegit Deus vt fortia confunderet, Vnde hæc perfectior est laus, quia ad eā nō humana sapiētia sed diuina gratia accedit, *vt destruas inimicum & vltorem.* Vbi nota cp populus Iudæorum, singulariter Christo inimicabatur iuxta illud Mat. 10. Inimici hominis domestici eius. Dicebatur etiā vltor quia sub velamine & titulo iniuræ legis Mosaicæ, Christum persequebatur. Ex dicta autē laude fuit destructus populus Iudæorū: quia per istam laudem puerorum, & eius increpationem principes sacerdotum & maiores confusi fuerunt. Matthæi 21. Vel inimici, & vltores dicuntur omnes pagani & idololatræ, qui dicuntur inimici Christi secundum Glossam. Quia generaliter inimici Christi dicuntur omnes, qui dispensationi per crucem factæ contradicunt. Vltores autem dicuntur, quia idolorum suorum hominem ardentissimè vindicabant, sed isti per laudem ex ore infantium fuerunt destructi quando ad prædicationem apostolorum, dissipatis idolis, gentes ad Christum cōuersæ fuerunt. Vnde isti infantes in puero Hieremia figurantur cui dixit dominus. Ecce constitui te super gentes, & regna vt destruas, & ædifices, &c. vt destruas. s. gentilitatem: & ædifices ecclesiam.

Infant.

Luc. 2.

Laus.

Psal. 83.

Apostolum

Iudæus.

Inimicus vltor.

Hiere. 1.

Quoniam videbo cœlos tuos opera digitorum tuorū: lunam & stellas quæ tu fundasti. 85

Hic cōsequenter ostendit ipsum Christū Deum per creaturas intelligibilem esse à nobis: quia per cognitionem creaturarum ipsarum creator cognosci potest: vt ait Apost. Inuisibilia Dei per ea, quæ facta sunt à creatura mūdi intellecta cōspiciuntur. Sic enim philosophi ex cognitione creaturarū intellexerūt ipsum Deum, per quē omnia facta sunt. Et quia inter creaturas visibiles cœlum, & stellę & luna cum sole excedunt: ideo magis ex istorum cognitione cognouerunt Christi deitatem, per quem ista sunt facta. Et hoc est quod dicit. *Quoniam videbo cœlos tuos*, &c. q. d. ex ista visione tu Deus à nobis es cognoscibilis. Et hoc est quod dicitur Sap. 13. A magnitudine enim speciei, & creaturæ cognosci visibiliter poterit eorū creator. Vel aliter per cœlos intellige Apostolos qui gloriam Dei per mundum prædicauerunt, Psalm. 18 Cœli enarrant gloriam Dei. Per digitos verò intellige sanctam trinitatem: quæ tribus digitis significatur in scriptura. Esa. 40 Tribus digitis appendit molem terræ. Per lunam intellige vniuersalem ecclesiam, quæ lumē suum non à se, sed à sole recipit, id est, à Deo, quæ quantò remotior est à sole, tantò amplius illuminatur & crescit, quia quando Deus ecclesiam suam videbatur relinquere manibus persecutorum: tūc clarior erat sanctitate, & maior fidelium numero: quanto autem magis Deus illi propinquior creditur dando illi pacem & tēporalium abundantiam, tantò minus claresci sanctitate, & minor fidelium numero apparet. Et quia ecclesiam suam Deus virgini matri protegēdam specialiter commisit, ideo de ipsa sub nomine lunæ dicitur, Mulier amicta sole, & luna sub pedibus eius. Per stellas verò intellige ecclesias particulares, sicut dicitur Apoc. 1. Septem stellæ, septem ecclesiæ sunt. Est ergo sensus, Tu ergo Deus hominibus es cognoscibilis. s. per prædicationem Apostolorum mundo innotescens. *Quoniam ego.* s. in posteris meis, *videbo cœlos tuos.* s. Apostolos tuos & prædicatores, qui te mundo manifestabunt: *Qui sunt opera digitorum tuorum.* s. operatione trinitatis facti & illuminati. Et sic videbo, scilicet, per eos, & ipsorum prædicationem *lunam & stellas.* i. ecclesiam vniuersalem Romanā, & alias particulares ecclesias. *Quas tu fundasti.* Quod ideo dicit: quia Apostoli solum ministri fuerant ędificationis ecclesiæ, tu verò auctor & magister. Et hoc est quod de Deo dicitur Psalm. 137. cp fecit lunam & stellas in potestate noctis, quia ad hoc ecclesia Romana. s. luna, & stellæ aliæ ecclesiæ particulares à Deo mediantibus Apostolis sunt fundatæ, vt de credendis illuminet noctem vitæ præsentis.

'Cognitio Deus. creatura. Rom. 1.

Digitum.

Sol. Luna.

Apoc. 12.

Ecclesia. Aduersitas.

Quid est homo quòd memores eius, aut filius hominis quoniam visitas eum? 86

11. q. 3. c. ad mēsam

Hic consequenter agit de Christi humanitate. Et quatuor facit, quia primò ostendit incarnationis Christi beneficium. Secundò Christi passionis meritum. *Minuisti eum paulo minus.* Tertiò Christi dominationis imperium, ibi: *Omnia subiecisti*

Universidad de Deusto
Biblioteca

cisti. Quartò concludit ex præd ctis psal. principiũ. A ibi, *Domine dominus noster.* Primò ergo ponit incarnationis Christi beneficiũ, ostendens ꝙ non ex meritis nostris, sed solum sua gratia Deus per filiũ suũ nos visita*u*it: qñ. s. verbum caro factum est: ꝙ dicit, *Quid est homo, &c.* Vbi primò notandum, ꝙ hic per hominem omnes peccatores intelliguntur, sed per filiũ homines iusti, vt dicit gl. Vnde ad faciendã d f ferentiam inter hominem, & filium hominis d siũctione inter mediã ponit. d. homo, aut filius hominis qui homo est: sed nõ econtrario, vt Adã qui fuit homo, sed non filius hominis. Homo ergo hic accipitur, omnis qui portat imagine terreni homin's. i. omnis malus & peccator. Filius autẽ hominis specialiter dicitur Christus, & sic imitatione filius hominis dicitur omnis qui portat imaginẽ Christi. s. omnis iustus imitator Christi, & vtrosque respicit Deus sua misericordia. s. malos & bonos, sed malos respicit seiunctim à Deo, bonos autẽ quasi ꝓpinquos, & præsentes. Et hoc est quod ait. *Quid est homo.* s. peccator, *quod memores eius,* ꝙ. n. per memoriam aspicitur, quasi longè positum videtur. *Aut filius hominis: quoniam visitas eum,* ꝙ. n. visitatur propè conspicietur. Itẽ nota, quod per visitationem Dei incarnatio verbi intelligitur, iuxta illud Luc. 1. Benedictus dñs Deus Israël, quia visitauit, & fecit redemptionẽ plebis suæ. Ostendens ex nullo nostro merito verbũ esse caro factum, ait. *Quid est homo.* i. peccator, *aut filius hominis.* i. iustus. *Quid est.* i. quod C est meritum eius, *quia visitas eum:* ipsum assumendo ad verbi vnionem. q. d. nullum fuit meritũ eius. Sic enim dicit Apostolus. Apparuit humanitas saluatoris nostri Dei. i. Deus in humanitate non ex operibus iustitiæ quæ fecimus nos, sed secundum suam misericordiam saluos nos fecit.

Homo. Filius. *Peccator.* *Incarnatio.* *Visitat. o.* *Tit. 3.*

87 Minuisti eũ paulominus ab angelis gloria & honore, coronasti eũ & cõstituisti eũ sup opa manuũ tuarũ.

Hic ostendit meritũ Christi passionis. Vbi notãdum ꝙ meritum exaltationis Christi fuit humilitas passionis eius, iuxta illud Apost. Humiliauit semetipsum, &c. propter quod Deus exaltauit illum, &c. quãuis autem Christus dignitate maior esset angelis, vt probat Apost. Et hoc ratione suppositi, tamẽ vt nos sua passione redimeret: in hoc minor angelis est effectus, quia fuit passibilis, & mortalis quod angelis non conuenit, qui sunt merè spiritus. In hoc ergo fuit meritũ Christi, qa minorat' ab angelis. s. quia mortalis ꝓ nobis passionẽ & mortẽ suscepit, & ex isto merito fuit exaltat', quia rex dñs & iudex omniũ factus. Vnde cõpleto passionis triũpho ait. Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra. Quod notãs Psalmista statim subdit. *Gloria & honore coronasti, &c.* Vbi nota præmium Christi: *quia gloria & honore, &c.* Gloria. i. claritate corporis incorruptibilis. *Et honore,* vt omnibus sit venerabilis. Et bene ait, *coronasti:* quia circulus mũdi, qui est quasi similis coronæ ad fidẽ Christi merito suæ passionis peruenit. *Et constituisti eum super opera manuum tuarum:* vt ostendat & angelos Christo esse subiectos. Quia. n. angeli sunt opera manuũ Dei: ergo & sup eos cõstitutus est Christus. Et ad istũ intellectũ allegat Apost. de Christo istũ versum. *Minuisti eum paulominus ab angelis gloria & ho.co.eum, & constituisti eũ super opera manuum tuarum. Omnia subiecisti sub, &c.* In eo enim quòd omnia subiecit, nihil dimisit non subiectum ei. Sequitur, Eum autẽ qui modice, quã angeli minoratus est, videmus Iesum propter passionem mortis, gloria & honore coronatum.

Humilitas Christus Angelus. Hebr. 2. *Mat. vlt.* *Corona.*

88 Omnia subiecisti sub pedibus ei oues & boues vniuersas, insuper, & pecora campi.

Hic consequenter ostẽdit altũ Christi dominationis imperiũ, & duo facit: quia primò ostẽdit bonos Christi imperio subiectos: secũdò malos: ibi, *Insuper & pecora campi.* Quantũ ad primũ notandũ ꝙ boni sunt in duplici differẽtia. Quidã sunt innocẽtes, & subditi, quidã verò præsidẽtes, & prælati. Primi significantur per oues. Oues meæ vocem meam audiunt, & sequuntur me. Secundi verò significantur per boues: boues. n. terram scindunt, & eã fructificare faciunt. Sic & boni prælati corda subditorum prædicãdo, & corrigendo scindunt ducẽtes ad pœnitentiã: & illa fructificare faciũt per virtutum opera. Et sicut deficiẽtibus bobus, manet terra inculta, sic bonis prælatis deficientibus, steriles subditi manent. Et de istis bobus prælatorum bonorum dicitur. Vbi nõ sunt boues, præsepe vacuũ manet, vbi autẽ plurimæ segetes, ibi manifesta est fortitudo bouis quàm subditos, imperio Christi esse subditos dicit. *Omnia subiecisti sub pedibus eius.* i. sub voluntate eius: *oues & boues.* Et si dicas, quare mẽtionem non facit de angelis, dico quòd ideo, quia illi continentur in numero prælatorũ, quia nobis præsident. Ad quod denotandũ dicit. *Boues vniuersas,* vt nullã prælationẽ excludat. Et quamuis bos sit communis, tamẽ secũdũ gl. fœminino genere vtitur vt notet fructificationẽ prælatorũ, qui. s. femine verbi Dei corda hominũ fructificare faciunt, & sic est pũctus, ibi, *oues, & boues vniuersas, insuper & pecora capi.* Hic cõsequenter ostẽdit malos Christo subiectos. Vbi notandum ꝙ mali sunt in triplici differentia: sicut est triplex principale peccatũ ad quæ cætera reducuntur. s. luxuria, superbia, & auaritia. Et secũdum hoc ostendit omnes malos Christo subditos: primò luxuriosos, secũdò supbos, ibi, *volucres cœli,* tertiò auaros, ibi. *Et pisces maris:* Primò ergo de luxuriosis dicit: *Insuper & pecora campi:* per pecora. n. luxuriosi significantur. Nam secundũ Catholicon, pecus dicitur omne animal quod humana effigie caret, & humana lingua. Quid autem magis aufert humanam formam & linguam quàm luxuria, quæ humanum intellectum furans, hominẽ vertit in bestiã. Vocantur ergo luxuriosi, *pecora campi,* quia tales in carne viuentes, nihil arduum, nihil laboriosum ascendunt, sed cãpos. i. latam viam sequentes, omne quod delectat, sequũtur. De istis pecoribus. s. de luxuriosis dicitur. Qui post carnem & immundiciam concupiscentiæ ambulant: ij velut pecora irrationabilia in corruptione sua peribũt. De quibus nunc dicit, *Insuper & pecora campi.*

Bonus. *1. Ethic.* *Nota.* *2. Petr. 2.*

89 Volucres cœli, & pisces maris, qui perambulant semitas maris.

Hic ostendit superbos subditos Christo, per volucres enim cœli qui in altum se eleuant, intellige superbos, qui se mente in altum extollunt, se reputantes præ aliis altos, & Deo subiici recusantes, illum regem superbiæ imitantes, qui dixit, Ascendã in cœlum, & exaltabo solium meum, &c. *Et pisces maris:* per istos intellige auaros, qui in profundo maris huius sæculi temporalia, quæ quasi semitę in mari citò euanescunt, inquirunt studio pertinaci: de quibus auaris in alio psalm. dicitur. In mari via tua, & semitæ tuæ in aquis multis, &, Vestigia tua non cognoscentur, Quod ideo dicit, quia auarus propter diuitias acquirendas, multas difficiles perambulat vias, sed eius vestigia non cognoscuntur, quia diuersas vias auari reperiunt, vt suas vsuras, vel auaritias pallient, vnde de hac auarorum semita dicitur. Absconditа est in terra pedica eius, & decipula eius super semitam.

Superbia. Volucres. Esa 14. Vitium. Auaritia. *Iob 18.*

90 Domine dominus noster, quam admirabile est nomen tuum in vniuersa terra.

Hic ex omnibus præcedentibus cõcludit primò principium, quasi dicat: Ex omnibus, quæ tu, Deus fecisti, circa Christum, quo ad eius deitatem in prima parte Psal. & quo ad eius humanitatem in secunda parte apparet, quòd nomen tuum admirabile est in vniuersa terra.

PSAL. IX.

91 COnfitebor tibi, domine, in toto corde meo, narrabo omnia mirabilia tua.

Titulus huius Psal. est iste, *In finem pro occultis filij Psal. Dauid.* Vbi primò notandũ secundum magistrum in glo. ꝙ quãdo in scriptura ponitur filius sine alio additamẽto, per filium significatur Christus Deus, & homo, qui per excellentiam dicitur filius, scilicet, Dei quo ad deitatem, sicut de seipso dicebat ipse. Si filius vos liberauerit, verè liberi eritis. Et ipsius Dauid quo ad humanitatem. Paruulus natus est nobis, & filius datus est nobis, &c. Sic ergo ly *filij,* in titulo potest referri ad Deum, & ad Dauid, vt cum dicitur, *pro occultis filij,* scilicet, ipsius Dei vel ipsius Dauid. Item notandum, ꝙ in eo, ꝙ dicit *pro occultis filij:* non manifestando, quæ sint illa occulta, iam prætendit ꝙ ipse filius habet aliqua occulta, & aliqua manifesta. Est ergo sciendum, ꝙ duplex est aduẽtus istius filij, id est, Christi, primus fuit in humanitate occultus. Et hic gentibus profuit, sed ipso Iudæi excæcati fuerũt. Et hoc est quod dicit Apostolus. Vnde cæcitas contingit in Israël, vt plenitudo gentium intraret. Secundus erit in maiestate q erit manifestus omnib. Mat. 25. Cum venerit filius hominis in maiestate sua, &c. Sic & conformiter istius filij Dei duo sunt iudicia. Vnum occultum quod est iudicium discretionis. Aliud manifestum quod erit iudicium discussionis. Primum est iudicium occultum discretionis, quo scilicet discernuntur boni à malis, & fideles ab infidelibus. Quod maximè incæpit à prædicatione Christi, & Apostolorum. Isto enim Dei occulto iudicio aliqui conuersi sunt ad fidem, aliis in infidelitate induratis, cuius ratio nobis occulta est omnino. Vnde cum Apostolus dixisset. Cuius vult miseretur, & quem vult indurat. Postea subdit. Vide ergo bonitatem, & seueritatem Dei, in eos quidẽ, qui non credunt, seueritatem, in te autem, qui credis, bonitatẽ Dei, si permanseris. Et subdit ex hoc. O altitudo sapientiæ, & sciẽtiæ Dei, quam incomprehensibilia sunt iudicia eius! &c. Et verè occulta sunt Dei iudicia & incomprehensibilia: vt ostendit Gregorius. Duo ad hanc lucem paruuli veniũt, vni datur vt ad redemptionem per baptismum rediat, alter autem subtrahitur, ne hũc regenerationis vnda profundat. Et sæpè fidelium filius sine fide rapitur. Et sæpè infidelium filius, concesso sacramẽto fidei, renouatur. Quis ista iudicia Dei cognoscat? Latro ꝙ de patibulo transiuit ad regnum, & Iudas de Apostolatus gloria lapsus est in tartarũ. Ista ergo sunt occulta Dei iudicia discretionis, de quibus dicit Psal. Iudicia Dei abyssus multa. Secundũ est iudicium manifestum, scilicet, iudicium discussionis, quod erit in fine mundi, quod erit valdè clarũ, quia ibi & occulta cordium erunt manifesta. Et quamuis tunc erit manifestum, tamen ad præsens nobis est valdè occultum: vnde de illo dicit Christus. De die autẽ illo, & hora nemo scit. Vltimum autem iudicium datum est Christo, ipse teste, Pater omne iudicium dedit filio, &c. Et de vtroque iudicio agit iste Psal. Est ergo sensus tituli iste, *In finem pro occultis, &c.* iste Psal. factus est à Dauid *pro occultis filij,* id est, pro duplici iudicio predicto dato filio. *In finem,* scilicet in Christum nos dirigẽs. Vel, *in finem,* id est, dirigens nos ad confideationem finis mundi, & æternæ beatitudinis, quæ tunc dabitur bonis, vt vltimus finis. ¶ *Confitebor tibi, domine, &c.* Tota intentio istius Psal. est fidelibus ostendere, quòd mundus non fato, vel fortuna regitur, sed Dei prouidentia, quæ per sua occulta iudicia mundum gubernat, & regit. Et diuiditur in duas partes. Quia primò à regimine mundi excludit fatum, vel fortunam. Secundò diuinam ostẽdit prouidentiam: ibi: *conuerrendo inimicum &c.* Quantum ad primum sciendum, qòd aliquorum error fuit, quòd mundus iste nõ per ipsum Deum regitur, sed per fatum, & fortunam: dicentes, quòd Deus superiora per se regit, sed de inferioribꝰ minimè curat, innitẽtes verbis Apostoli. Nunquid de bobus cura est Deo? Sed istum errorem excludit Greg. d. Sunt nonnulli, qui Deũ res humanas curare non existimant, & eas ferri fortuitis motibus putant contra quos dicitur. Subter omnes cœlos ipse cõsideratꝰ, aci apertè diceretur. Qui summa regit, etiam extrema non deserit. Qui enim vbique præsens est, & vbique æqualis est, etiam in dissimilibus, sibi ipsi dissimilis non est. Æquè ergo omnia respicit, æquè cuncta disponit, qui in omnibus locis præsens, nec localiter tenetur, nec varia curãdo variatur. Consimili ergo modo, nunc Psal. prædictum errorem euacuans, dicit: *Confitebor tibi, domine, in toto corde meo,* quasi dicat, laudabo te, & hoc in toto corde meo, non solum in parte, vt quidam faciunt qui quædam opera domini approbãt, & quædam blasphemãt, qui quædam per se facere Deum putant quędam per fortunam. Isti Deo confitentur, id est, Deum laudant, nõ in toto corde, sed solum in parte. Sed ego nõ sic, sed *confitebor tibi in toto corde meo.* Quia in nullo de ꝓuidẽtia Dei dubito, sed omnia per te regi confiteor, & credo quæ stulti temere, & casu regi putãt. Hæc autẽ confessio non est criminis, sed laudis. Illa luget, ista gaudet, illa medico vulnus ostẽdit, hæc de sanitate gratias agit. *Narrabo omnia mirabilia tua,* sed quis omnia mirabilia Dei narrare sufficiat? Cum de ipso dicatur, Quòd facit magna, & inscrutabilia, & mirabilia quorũ non est numerus. Quia mirabilia Dei opera sunt magna virtute, inscrutabilia ratione, innumerabilia multiplicitate, vt ibidẽ dicit Greg. quomodo ergo iste audet dicere, narrabo omnia mirabilia tua? Ad hoc respondetur, primò quòd in ista locutione est quædam figura Grammaticalis, quæ dicitur hyperbolica locutio, scilicet, vt accipiatur totum pro parte. Tota ciuitas currit ad plateam: hoc ad denotan-

Filius. Christus. *Ioan. 8.* *Esa. 9.* *Aduẽtus duplex.* *Roma. 11.* *Iudicium duplex.* *Discretionis & discussionis. Occultũ.* *Rom. 9.* *Rom. 11. Greg. 27. mor. c. 2.*

Latro. Iudas. *Psal. 5.* *Mat. 24.* *Ioan. 5.* *Regere. Mundus. Fortuna.* *1. Cor. 9.* *Greg. 27. mor. c. 14. Iob 37.* *Confessio.* *Totum. Pars. Omnia.* *Iob 9.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

denotãdum multitudinẽ euntium, quamuis multi nõ vadant. Sic enim dicitur Matth.2. Turbatus est Herodes,& omnis Hierusalẽ cũ illo. Sic & in proposito volens Psal. ostendere multitudinẽ mirabilium Dei, quæ in hoc Psal. narrat, vtitur signo vniuersali. d. *Narrabo omnia mirabilia tua.* Secũdò dicẽdum, ꝙ hic ly *omnia*, ſtat pro generibus ſingulorũ, nõ pro ſingulis generum, vt ſupra fuit dictum. Inueteraui inter omnes inimicos meos. Vnde dicit hic glo. Omnia enim mirabilia narrat, quia de visibilibus ad inuisibilia transit, vt puta ſi qui dicat Chriſtum, qui Lazarũ ſuſcitauit in corpore, Paulum ſuſcitaſſe in mẽte. Tertiò dicendum, quòd ly *omnia*, ſtat accõmodè, vt ſit ſenſus: omnia, quæcunque dicam de tuis operibus, ſunt mirabilia.

Pſal. 6.

92 **Lætabor, & exultabo in te, pſallam nomini tuo altiſsime.**

2. ad Corinth. 9. Lætitia. Exultatio. Pſallere.

Omnia enim opera bona cum hilaritate mentis debent fieri ſecundum Apoſtolum. Hilarem datorem diligit Deus. Ideo Pſal. hanc narrationẽ mirabiliũ Dei cũ lætitia, & exultatione ſe facturũ dixit. *Lætabor, & exultabo*, &c. Et nota ꝙ ſuam hilaritatẽ exprimendo, Pſal. tria dicit, ſcilicet, ꝙ lætabitur, ꝙ exultabit, & ꝙ pſallet: quę tria diſtinguuntur. Quia lætari propriè eſt intus in corde. Exultare verò eſt interius in corde, & extra in opere. Exultatio enim eſt quaſi extra ſaltatio, ſcilicet, quando quis lętatur interius & exterius: vnde dicit Catholicon, ꝙ exultatio eſt verborũ, atque membrorum. Lætitia verò eſt mentis gaudium. Pſallere verò eſt lętitiam cordis operib' dilatare: vnde pſallere, quaſi ſalire. Volens ergo Pſal. oſtẽdere in narratione mirabilium Dei ſe perfectam habere lætitiam. d. *Lætabor*, quo ad cor interius. *Et exultabo* per mẽbra corporis exteriùs. *Et pſallam nomini tuo, altiſsime*, id eſt, operibus oſtendam nomen tuũ fore altiſſimũ. Sic enim Deũ altiſſimũ facimus, cũ per noſtra opera bona ipſum altiſſimum prædicamus. Sic enim alibi dicit. Accedet homo ad cor altum, & exaltabitur Deus.

Pſal. 63.

93 **In conuertendo inimicum meum retrorſum, infirmabũtur, & peribunt à facie tua.**

Iudiciũ. Inimicus.

Hic conſequenter diuinã oſtẽdit prouidentiam. Et hoc ſecũdùm duplex Dei iudicium, ſcilicet diſcretionis, & diſcuſſionis. Et primò agit de iudicio diſcretionis. Secundò de iudicio diſcuſſionis: ibi. *Conuertantur peccatores in infernum.* Iudicium autẽ diſcretionis Dei occultũ circa duo exiſtit, ſcilicet, circa dæmones, & circa homines. Primò ergo agit de iudicio circa dæmones. Secundò de iudicio erga homines: ibi. *Increpaſti gentes.* Quantum ad primũ ſciendũ, quòd altũ eſt iudiciũ Dei, quo dæmones à quibuſdã expellit, in quibuſdam permittit, ꝙ iſti à poteſtate diaboli liberẽtur, & alij in eius poteſtate dimittãtur. Et iſta talia Dei iudicia hic narrat. d. *In cõuertendo inimicũ meum*, &c. Chriſtus enim inimicũ, ſcilicet, humani generis, ſcilicet, diabolũ

Retrorſũ.

retrorſum cõuertit, quando per ſuam incarnationẽ prædicationẽ, & mortem à quibuſdam, ſcilicet, à ſuis fidelibus expulit, ſub ipſius poteſtate alios relinquẽdo. Retrorſum ergo fuit diabolus cõuerſus, quando mundi principatum per Chriſtũ amiſit. Nũc princeps huius mũdi eiicietur foras. Vnde de dæmonibus ſubdit. *Infirmabũtur, & peribunt à facie tua*, quia ſic debilitata fuit virtus dęmonum per Chriſtum, vt nullo modo ei, nec eius Apoſtolis reſiſtere poſſent. Dedit eis virtutẽ ſuper omnia dæmonia, &c. Reputabãt enim dęmones à facie Chriſti perire, qa ab eo arcebãtur ne hominibus nocere poſſent, vt ante poterant, vnde ꝙ Chriſtũ arctari dicebãtur. Quid nobis, & tibi, Ieſu Nazarene? veniſti ante tẽpus torquere nos. Vel iſte verſus poteſt intelligi de quolibet malo homine, qui ante aduẽtũ Chriſti perſequebatur eccleſiã: qui per Chriſtũ & eius ſucceſſores fuerũt conuerſi, ſcilicet de perſecutione ad defenſionem, de odio ad amorẽ. Qui ſic conuerſi perierunt, ſcilicet, ab illo, quod erãt, & peruenerunt ad illud, quod nõ erãt. Et ſic hic orat pro malis, vt cõuertantur, quaſi dicat: *conuertantur retrorſum*, id eſt, ſequãtur te nõ præcedant, nõ dent conſilium, ſed accipiant. Sic enim retrorſum conuerſus fuit Petrus, qui præcedendo Sathanas, ſed ſequendo diſcipulus fuit. Sic Paulus, &c.

Matt. 10.

Matth. 1.

Malus homo.

94 **Quoniam feciſti iudicium meum, & cauſam meam, ſediſti ſuper thronum, qui iudicas iuſtitiam.**

Iudiciũ. Cauſa accuſato cõtrà populo.

Hic oſtẽdit cauſam talis conuerſionis, quæ ſcilicet fuit humilitas Chriſti paſſionis. Quod notãs dicit, *Quoniã feciſti iudicium meũ*, &c. quaſi dicat. Ideo inimicus cõuerſus eſt retrorſum, quia tu feciſti iudiciũ meũ. &c. Sed quod fuit hoc iudicium. & quæ cauſa noſtra, quã Chriſtus fecit? Chriſtus ꝙ nobis: certè cauſa fuit, quãdo pro nobis accuſatus coram Pilato, cõtra ipſum cauſa ventilabatur. Iudiciũ verò, quãdo poſt ventilationẽ cauſæ pro nobis morti fuit adiudicatus. Et nota ꝙ dicit *iudicium meum, & cauſam meã*, meum, inquit, quia iſta mihi ſeruierũt, & ad vtilitatẽ meã fuerunt. Qualiter nautæ dicunt illũ vẽtum ſuum, qui eis valet ad benè nauigandũ. Vocatur ergo illud iudiciũ & illa cauſa & domini, & noſtra: domini, quia in corpore ſuo illa ſuſcepit: noſtra autem, quia pro vtilitate noſtra ſunt facta. Vnde quia iſtud iudicium ſuſcepit nõ neceſſitate, quia ſine peccato, ſed volũtate: ideo dicit Iob. Nõ contempſi ſubire iudiciũ cum ſeruo meo. Et iſtud iudicium nobis tribuit, id eſt, pro nobis ſuſtinuit.

Comparatio.

D Iudiciũ tribuit pauperibus. Sed vbi hoc iudicium peractũ fuerit, conſequenter oſtẽdit. d. *Sediſti ſuper thronũ, qui iudicas iuſtitiã.* Thronus enim eſt regum. quid enim fuit thronus Chriſti niſi crux? in qua regio titulo fuit inſignitus. Scripſit & titulũ Pilatus, & poſuit ſuper crucẽ eius Ieſus Nazarenus rex Iudæorum. Crux ergo eſt ille Chriſti thronus, in quo Chriſtus manẽs omnibus fuit gratioſus gratiã omnibus præbẽs, quia ibi ſeipſum obtulit pro nobis: propter quod dicit Apoſtolus. Adeamus cũ fiducia ad thronũ gratiæ ipſius. Et in iſto throno crucis ſedẽs rex noſter iudicauit iuſtitiã, quia ibi nõ potentia, ſed iuſtitia, diabolũ ſuperauit, & nos ab ipſius poteſtate eripuit, quia ibi ꝙ noſtris peccatis patri

Iob 13.

Iob 36. Thronus Crux.

E ſatisfecit, ſecundum dictamen iuſtitię. Sed ſi dicas,

Quæſtio.

Qualiter mors Chriſti dicitur iuſtitia, qua diabol' fuit victus, cũ fuerit mors illa iniuſtiſſima, quia ille ſanctiſſimus, & innocens iniuſtè fuit occiſus? Reſponſio, quòd iniuſtiſſima fuit ex parte agentium, ſed iuſtiſſima ex parte patientis, qui affecta iuſtiſſimo peccatum impunitum nolens dimittere, & videns nos inualidos ad ſatisfaciendum, omnia noſtra peccata pertulit in corpore ſuo. Vnde qualiter in throno crucis ſedens operatus eſt iuſtitiam, oſtendit Magiſter, dicens: Quod morte Chriſti iuſtitia ſuperatus eſt diabolus, & non potentia.

Magiſter.

Et quo

lib. 3. diſt. 20.

Et quomodo id factum ſit, explicabo vt potero. Quadã. n. iuſtitia Dei in poteſtatẽ diaboli traditũ eſt genus humanũ, peccato primi parẽtis in omnes originaliter tranſeunte, & illius debito obligante,

Epheſ. 1.

vnde oẽs homines ab origine ſunt ſub principe diabolo. vnde Apoſtolus. Eramus natura filij ræ, natura. ſ. vt eſt damnata peccato ab initio. & infra. Et tandẽ hominẽ, quẽcõmiſſio peccatorũ diabolo ſubdidit, remiſſio peccatorũ per ſanguinẽ Chriſti data, à diabolo eruit: vt ſic iuſtitia vinceretur diabolus, & nõ potentia. Quia nihil in Chriſto morte dignũ inueniẽs, occidit eum, vnde vtiq; iuſtũ fuit, vt debitores, quos tenebant, liberi dimitterẽtur in eum credentes, quẽ ſine aliquo debito occidit. Et ſic nõ poteſtate, ſed iuſtitia ipſum ſuperauit. Et ſic in throno crucis manẽs iuſtitiam iudicauit. Et hoc tangens hic Pſal. d. *Sediſti ſuper thronum, qui iudicas iuſtitiam.* i. qui diabolum iudicas, & condemnas per iuſtitiam. Et quia in iſto iudicio operatus eſt

Pſal. 7.

iuſtitiam, fortiter patiendo pro nobis. ideo de ipſo dicitur. Deus iudex iuſtus; fortis, & patiens.

95 **Increpaſti gentes, & periit impius, nomen eorum deleſti in æternum, & in ſæculum ſæculi.**

35. q. 1. nõ eſt.

Hic cõſequenter agit de iudicio Dei diſcretionis erga homines. ſ. qualiter ſuo occulto iudicio aliquos ad fidem vocat: & alios in ſuis permittit erroribus. Et duo facit: quia primò oſtendit bonorum electionem. ſecũdò eos inducit ad gratiarũ actionem, ibi, *pſallite domino*. Circa primũ, vbi ponit bonorum electionem, multa facit. Quia primò ponit gentilium vocationem. Secundò perſequentium conuerſionẽ, ibi, *Inimici defecerunt framea*. Tertiò Apoſtolorum prædicationem, ibi. *Periit memoria*, &c. Quartò iuſtorũ premiationẽ, ibi. *Parauit in iudicio thronum ſuum*. Quintò deuotorum cõfortationem: ibi. *Et factus eſt dominus refugiũ*. Sextò orationum exauditionem, ibi, *Et ſperent in te*. Quantũ ergo ad primũ oſtendit vocationem gentiliũ & idolatrarũ ad fidem. d. *Increpaſti gentes*, &c. Per gentes. n. gentiles, & idololatras intellige, quos Chriſtus increpauit per prædicationẽ apoſtolorũ: & ipſos cõuertit ad fidẽ, vt Petrus Italiã, Ioannes Græciam, Thomas Indiam, Matthias Æthiopiã, & ſic de aliis. Et ſic ergo per increpationem apoſtolorũ periit impius. Impius. n. propriè dicitur infidelis, & idololatra: ſicut & pietas propriè cultum Dei reſpicit, *periit* ergo *impius*: quia ipſi infideles de impiis facti ſunt p' j. Non. n. amplius dicuntur impij, qui Deo credunt. Cum enim quis de impio ad priũ

Nomen. Impius.

vertitur, tunc periit impius, & pius eſſi citur ſicut cũ quis de luxurioſo ſit caſtus. Et hoc eſt quod dicitur. Verte impios, & non erunt: quia ſcilicet nomen impij perdunt, &c. Et hoc eſt quod ſubdit. *Nomen eorum deleſti in æternum*, &c. quia ſ. prius vocabantur pagani, modo Chriſtiani vocãtur: & etiam nomina idolorũ perierũt de terra, ſicut prædictum

Prou. 13.

Lach. 13.

fuerat. In die illa dicit dñs perdam nomina idolorũ de terra: & non remanebũt vltrà. Et aduerte qd ait, *nomen eorũ deleſti in æternum, & in ſæculum ſæculi*. Per ſæculũ intelligitur præſens mundus, qui voluitur viciſſitudine temporũ ſibi ſuccedentium: ſed

Sæculum.

ſæculũ ſeculi eſt æternũ quod in incõmutabilitate æternitatis conſiſtit, cuius iſtud præſens ſæculũ eſt imago, & vmbra. Cũ ergo, dicit, *in æternũ*, & ſubdit *in ſæculũ ſæculi*. eſt explanatio illius, quod præmiſerat *in æternum*. ſ. ne dicendo, *in æternum* ſolũ præſens ſæculum intelligens: ideo ſubdit, *& in ſæculũ ſæculi*. i. nõ ſolum in præſenti ſeculo mutabili. ſed etiam in futuro inuariabili. Eſt ergò præſens ſeculum. ſ. vmbra futuri: & ſic ly, *ſæculum*, ſtat pro præſenti: & ly, *ſæculi*, pro futuro. Et ſic intellige quotieſcunque dicitur, per omnia ſæcula ſæculorum, vel in ſæcula ſæculorum, id eſt, in præſenti & in futuro.

Inimici defecerunt framęæ in finẽ, & ciuitates eorum deſtruxiſti. 96

23. q. 5. cultores.

Hic oſtendit perſequentium conuerſionẽ ſ. per occultũ iudicium Dei factũ. Hic. n. *inimici* eſt caſus genitiui: vt ſit ſenſus: framęę vel gladij *inimici*. ſ. diaboli defecerũt. Gladij. n. quibus quis vtitur ad hoſtium interemptionem, perſecutores fidei ſignificant: quibus vſus eſt diabolus contra eccleſiam, & ſanctos martyres trucidãdo. Nõne gladios diaboli fait Paulus, qui ſupra modum perſequebatur fideles? Nonne gladius diaboli fuit Magdalena, quæ ſuo malo exemplo multos ſpiritualiter occidebat? &ſic de aliis, Et iſti gladij defecerũt: quia de perſecutoribus facti ſunt defenſores. *Defecerũt*, inquit *in finem*, quis. n. eſt finis noſter niſi Chriſtus? per quem oẽs iſti gladij. & ſatellites diaboli defecerũt, *Defecerunt* ergo *in finem*. i. propter finem Chriſtũ, vel *defecerunt in finem*. ſ. in Chriſtũ conuerſi: Et iſtas framęas deficere orabat Pſal. Effunde frameam, & cõclude aduerſus eos, qui perſequũtur me, &c. Nõ ne concluſus fuit Paulus quãdo argumẽto luminis Chriſti fuit ſuperatus. Et ideo ad hoc ꝙ defecerũt framęę inimicis: ſequitur, quod *ciuitates eorũ deſtruxiſti*. Vbi nota ꝙ myſticè ciuitatem habet Deus, & ciuitatem habet diabolus. Ciuitas Dei eſt quęlibet anima iuſta in qua inhabitet. Fluminis impetus. ſ. gratiæ, lætificat ciuitatem Dei. Ciuitas diaboli eſt quælibet aĩa Deo rebellis: in qua diabolus inhabitat: de qua dicitur. Vidi iniquitatem, & contradi-

Pſal. 45.

Ciuitas.

Pſal. 54.

ctionem in ciuitate. Hic autem accipiũtur ciuitates pro iniuſtis animabus, in quibus habitabãt dæmones iniqui Chriſto contradicẽtes, cum dicit. *Et ciuitates eorum deſtruxiſti*. Cõſequens eſt. n. ꝙ ſi framęæ diaboli defecerunt, ꝙ ad Chriſtũ ſunt cõuerſi ꝙ ſimiliter & ciuitates diaboli ſint deſtructæ: qa ſ. non amplius diaboli ciuitates, ſed Chriſti ſunt effectæ. Vt patet in Paulo, qui prius perſequendo eccleſiam, diaboli ciuitas erat: intentus in iis, quæ huius mundi erant. Cuius poſt modum ciuitas deſtructa fuit: vt amplius non de malis, non de terrenis, ſed ſolum de cœleſtibus meditaretur in cœleſtibus cõuerſando: vnde audi ipſũ in perſona omnium ac conuerſorum dicentem. Non habemus hic ciuitatẽ manentem, ſed futuram inquirimus.

Hebr. 13.

Periit memoria eorum cũ ſonitu, & dominus in æternum permanet. 97

35. q. 4. c. 1.

Hic conſequenter oſtendit apoſtolorum prædicationem: quę. ſ. fuit cauſa defectionis gladiorum, & deſtructionis ciuitatũ. Vbi nota, ꝙ hic ſonus accipitur pro ſono prædicationis apoſtolorum: qui totum orbem repleuit. de quo Pſal. In omnẽ tẽram exiuit ſonus eorum, &c. Iſto ergo ſono *perijt memoria eorum*. ſ. apud Deum: ne. ſ. eos puniet. ſic. n. peccata apud Deum: manent in memoria, quæ ad puniẽdũ reſeruat. In memoriã, redeat iniquitas patrum eius in conſpectu domini. Et illa à memoria Dei cadere dicuntur, quæ non reſeruat ad puniendum. Non erunt in memoria amplius iniquitates

Sonus prædicationis. Pſal. 8.

Pſal. 108.

Eſa. 65.

Universidad de Deusto
Biblioteca

priores, *vel periit memoria eorum cum sonitu*, id est, ritus & cultus idolorum sono prædicationis periit de terra, & hoc in magna parte: sed in fine mundi totaliter peribit: quia tunc exaltabitur solus Deus. Et hoc est quod subditur. *Dominus autem in æternum permanet*: quia regnum, & nomen domini nostri Iesu Christi in æternum stabile erit: sicut angelus virgini prædixit. Regnabit in æternum, & regni eius non erit finis. *Psal. 65.* *Luce 1.*

98 Parauit in iudicio thronum suum: & ipse iudicabit orbẽ terræ in æquitate, iudicabit populos in iustitia. *9 q 3. alitum.*

Consequenter hic ostendit bonorum præmiationem simiter, & punitionem malorum. Vbi sciendum, quòd potestatem iudiciariam acquisiuit Christus per humilitatis patientiam, qua in cruce fuit iudicatus: vt ostendit Apostolus. Vt scilicet qui in humilitate iudicatus est & suspensus in cruce, in maiestate omnes iustè, & apertè iudicabit, bonis præmia donans, & reis supplicia. Per thronum enim Christi, vt dictum est: ipsa crux dominica accipitur. *Parauit ergo in iudicio thronum suum*, scilicet, parauit crucem in iudicio, quia per virtutem crucis cunctos iudicabit & bonos & malos, omnes tamen iuste propter quod subdit. *Quod iudicabit orbem terræ in æquitate, & populos in iustitia.* Per iustitiam, & æquitatem idem intelligit: sed per orbem terræ accipe terrenos peccatores & malos: per populos autem bonos in Christi fide copulatos, quos omnes iudicabit in æquitate & iustitia. Quid enim æquius & iustius esse potest: quam populos, id est, electos congregare secum ad iudicandum, & cæteros diuidere, hos ad dexteram, illos autem ad sinistram? Hoc idem sub aliis verbis ponitur Psal. 15. Iudicabit orbem terræ in æquitate, & populos in veritate sua. *Crux.* *Phil. 2. Crux Christi præsentabitur in iudicio.* *Iudicio.*

99 Et factus est dominus refugium pauperi, adiutor in oportunitatib. in tribulatione. *7 q. 1. aduersitas.*

Consequenter hic ponit deuotorum: cõfortationem. Superius enim dictum est, quòd iudicabit omnes bonos, & malos, ne ergo forte turberis: cõsiderata multitudine aduersorum, & tentationum, quibus per te resistere non vales: & ex hoc desperes cum bonis iudicari: ideo nunc te confortans dicit: Sis pauper, & dominus erit adiutor tuus, & refugium tuum. *Quia factus est dominus refugium pauperi, &c.* Illis scilicet paupertibus, de quibus dicitur. Beati pauperes spiritu, &c. scilicet, humiles, spiritum inflatum per superbiam non habentes, vnde Augusti. ait, Legimus scriptum de appetitione rerum temporalium, omnia vanitas, & præsumptio spiritus: præsumptio autẽ spiritus superbiam, & audaciam significat. Vulgo etiam superbi magnum spiritum habere dicuntur: & rectè, quoniam spiritus idem est, quod ventus. Quis autem nescit superbos inflatos dici, & tanquam vento distentos; qua propter rectè intelligunt pauperes spiritu humiles, & timentes Deum, non habentes spiritum superbia vel alio vitio contra Deum inflatum, vel hic pauperes accipe qui nihil curant de mundo. Sic enim exponit glo. *factus est refugium pauperi*, id est, illis, qui nihil amant in transitoriis. Vnde factus est refugium, quo ad bona peragendo, sed adiutor ad quo ad mala vitanda, propter quod dicit, *adiutor in opportunitatibus, in tribulatione*, quia adiuuat sperantem in se, quando oportet: licet quandoque ad tempus deserere videatur: Cogita quam fortis adiutor fuit, sanctis martyribus in suis tribulationibus: quam dulce refugium omnibus adipsum deuotè confugientibus: sed maximè quando oportet, vnde dicit, *in oportunitatibus*: quia non semper oportet, ideo quandoque vtile est, quosdam suis viribus permittere, ne de se præsumant, & vt aliis compati discant. Sic enim reliquit Petrum ab ancilla superari. Et de isto adiutorio dicitur. Liberauit pauperem à potente, parcet pauperi, & inopi, & animas pauperũ saluas faciet. Vbi nota, q̃ Deus suorum pauperum adiutor est tripliciter, scilicet, quia eos adiuuat liberando à dæmonũ violentia. Adiuuat, liberando eos à peccatorum immundicia. Adiuuat, liberando eos à damnatorum miseria. Primò eos adiuuat, liberando à dæmonũ violentia, ideo dicit, Liberauit pauperem à potente. Per potentem intellige diabolum: vnde ibidem dicit glo. Liberauit pauperem à potente, idest, à diabolo quem potentem fecerunt non sua merita: sed nostra peccata. Si autem quæras, quem pauperem sic adiuuat, subdit. Cui non erat adiutor: quia nullus hominum quantumcunq; iustus, & nullus angelus, nulla lex hominem à potestate diaboli liberare poterat: in tantum leo detribu Iuda: qui sic adiuuando liberat: quia peccata, quibus homo à diabolo tenebatur, relaxat: vt merito quilibet nostrum dicat illud. Dominus mihi adiutor: & ego despiciam inimicos meos, scilicet dæmones. Secundò adiuuat pauperes, ipsos liberando à peccatorum immundicia: quod notatur cum subditur. Parcet pauperi, & inopi. Quid enim prodesset, hominem adiuuare contra hostes extrinsecos, nisi etiam cõtra intrinsecos adiutorium ferret. Ideo principalius eius adiutorium contra vitia postulemus secundum illud Psal. Adiuua nos, Deus, salutaris noster: & propter gloriam nominis tui libera nos, scilicet à vitiis. Tertiò adiuuat pauperes, ipsos liberando à damnatorum pestilentia. Expulsis enim hostibus interioribus, & exterioribus, tunc saluat animas: quod notatur cum dicitur. Et animas pauperum saluas faciet: vbi secundum gl. Duplex adiutorium gratiæ commendatur. Primum est in remissione peccatorum: cum dicit, Parcet pauperi, & inopi. Secundum est in collatione præmiorum: cum dicit. Et animas pauperum saluas faciet. Quibus consideratis, nostrum quilibet Dei adiutorium quærere debet, dicens. Adiutorum meum à domino, qui saluos facit rectos corde. Quæ omnia benè hic Psal. notat. d. *Et factus est dominus refugium pauperi, adiu. &c.* *Psal. 71.* *Deus pauperũ adiutor tripliciter.* *Psal. 118.* *Psal. 78.* *Psal. 7.*

100 Et sperent in te homines, qui nouerunt nomen tuum: quoniam non dereliquisti quærentes te domine. *23. q. 2. finc.*

Hic consequenter ostendit orationum exauditionem. Vbi notandum, quòd ad hoc, quòd quis orando debitè quærat dominum, duo requiruntur, scilicet spes impetrandi, & diuini nominis notitia, quæ duo hic præmittit. d. primò, *sperent in te*, secundò. d. *qui nouerunt nomen tuũ*, & cõsequenter efficaciã postulationis adiungit. d. *Quoniam non dereliquisti*, &c. Quis enim infirmus sine spe habita in medico sanitatẽ obtinebit? Sic & spes impetrandi habita in Deo, facilius postulata concedit, d. Sperate in eo *Oratio. Spes.*

in eo omnis congregatio populi: effundite coram illo corda vestra: Deus adiutor noster in æternum. Et ex hoc remouetur postulatio malorum, vel temporalium, in quibus nullo modo spes est ponenda: quia, vt dicit Magist. Spes solum est de rebus bonis futuris, & ad Deum pertinentibus. Et ad hoc notandũ dicit, *Sperent in te*: vbi glos. In te, inquit, sperent, non in sæculo, vel temporalibus. vnde Greg. d. De creatore desperare est spẽ in creatura ponere. In rebus autem dubiis spem fixerat dives ille, qui dicebat. Anima mea habes multa bona reposita in annos plurimos: requiesce, comede, &c. sed hunc diuina vox increpat. d. Stulte, animam tuam hac nocte repetent à te: quæ autem parasti, cuius erunt? Eadem namque nocte sublatus est qui in rerum abundantia spem ponendo, multa tẽpora fuerat præstolatus, vt. s. qui in longũ tẽpus se mansurũ sperabat subsequentẽ diem vel vnũ, minimè videret. Quasi. n. in aquis defluentibus fundamentum ponere est in rebus labẽtib. fiduciã spei velle solidare, &c. Nõ. n. in istis spes est ponenda, sed solũ in Deo, quod notans Psal. d. *Et sperent in te*, Mihi autẽ adhærere Deo bonũ est, & ponere in dño Deo spẽ meam. Sed quia sperare nullus potest in illũ, quem nullo modo cognoscit: ideo subdit. *Et sperent in te omnes, qui nouerunt nomen tuum.* Sed quod est istud nomẽ Dei, quod noscere nos oportet. Nomẽ autẽ scitur, cũ ille cuius est nomẽ cognoscitur. Nomen autẽ dei est dominus, vnde, Qui ascẽdit super occasum dñs nomen illi, vnde gl. Hoc nomen bene nouit, qui libenter ei seruit vt domino. Vel secũdum glos. Nomen domini est, qui est, vnde dominus ad Mosen ait. Ego sum, qui sum, hęc dices filiis Israël, qui est, misit me ad vos. Quod nomẽ rectè intelligit, qui spem non ponit in iis rebus, quæ temporis volubilitate prætefluunt, nil habentes nisi fuit, vel erat: quoniam quod in illis futurum est, cum venerit, statim fit præteritum, quod expectatur, cum cupiditate, cum dolore amittitur, non tenetur cum certitudine. Et ideo nemo speret in trãsitoriis, sed in eo, cuius essentia non nouit præteritum, vel futurum. Et tales sic quærentes dominum, accipere merentur, quod quærunt. Et de talibus sequitur. Quoniam *non dereliquisti quærentes te domine.* Et de talibus dicitur, Hæc est generatio quærentium dominum, quærentium faciem Dei Iacob. *Magister lib. 3. dist.* *Greg. 32. mor. c 31.* *Luc. 12.* *Psal. 72.* *Psal. 97.* *Psal. 23.*

102 Psallite dño, qui habitat in Sion: annunciate inter gentes studia eius. *8. q 1. oportet.*

Hic consequenter excitat bonos ad gratiarum actionem. Primò facit hoc: secundò ostẽdit, de quibus gratias Deo debemus agere: ibi. *Quoniam requirens sanguinem*, Quantum ad primum dicit, *Psallite domino, &c.* Et diuidit in partes sex, secundũ qđ sex ponit bñficia, de quibus electi Deo gratias debent agere. s. primò de prædicatione euãgelica: secundò de martyrum victoria, ibi: *Quoniã requires*: tertiò de humilium custodia, ibi. *Miserere mei domine, vide humilitatem, &c.* quartò de collata innocẽtia, ibi, *Qui exaltas me de portis mortis*, quintò de persecutorum prostrata superbia, ibi, *Exultabo in salutari tuo*: sextò de sũma Dei iustitia, ibi, *Cognoscetur dominus.* Quãtũ ergo ad primũ, ostẽdit tibi gratias Deo debemus agere de prædicatione facta gentibus euangelij. d. *Psallite domino qui habitat in Sion.* Sió enim erat mõs intra ciuitatẽ Hierusalẽ, vbi tẽplũ Dei erat, in quo Deus colebatur: & interpretatur specula, sine speculatio, & sic significat ecclesiam triumphantẽ in qua Deus speculatur à sanctis facie ad faciẽ, & colitur: in qua specialiter habitat Deus. Licet. n. Deus sit vbique per essentiã, præsentiã, & potentiam in beatorum, ecclesia tamen singulariter habitat per apertam visionem atque gloriam, iuxta illud Psal. 112. Quis sicut dominus Deus noster, qui in altis habitat. Sic ergo per Sion hic significatur triumphans ecclesia, in qua Deus clarè cernitur. Psal. Videbitur Deus deorum in Sion. Quid autem sunt iudicia eius. quæ inter gentes debemus annunciare, nisi lex euangelica, quæ Dei iudicia continet malorum & bonorum: vt patet Matth. 25. quamuis. n. ista Dei iudicia, siue studia legis euangelicæ primò Iudæis fuerũt nuncianda, quia illa repulerũt: ideo consequenter gentibus erãt prædicanda. Sic enim vt habetur Act. 13. Paulus, & Barnabas constanter dixerunt Iudæis, vobis oportebat primum loqui verbum Dei: sed quoniam illud repulistis, & indignos vos iudicatis æternæ vitæ: ecce conuertimur ad gẽtes, &c. sic eñ nobis præcepit Deus, O Deus quàm beatissimũ est istud: quod obscura Dei iudicia. s. fides, & voluntas eius nobis sint nunciata. nõ solum exterius per prędicationem, sed magis interius per inspirationem, sine quibus in gẽtilitate remansissemus, & essemus perditionis filij. Ideo gratias Deo de hoc agentes dicamus illud, Non fecit taliter omni nationi, & iudicia sua non manifestauit eis. *Habitatio Dei.* *Psalm. 8.* *Psal. 47.*

Quoniam requirens sanguinẽ eorum recordatus est, & nõ est oblitus clamorem pauperum. 102

Hic consequenter ostenditur secundum beneficium, pro quo psallere debemus, Deo gratias agẽdo. s. de martyrum victoria. Christus enim sanguinem sanctorum martyrum vindicat, occisores puniendo æternaliter. *Et clamorem suorum pauperum*, scilicet, sanctorum martyrum exaudit, eis dãdo in passionibus victoriam, & postmodum gloriam in cœlestibus, & hoc est quod dicit. *Quoniam requirens sanguinem eorum recordatus est*, non quòd obliuio cadat in Deo, sed quia quando peccatorum pœnam inferre differt, obliuisci videtur, sed recordabitur in iudicio eos æternaliter, quo ad corpus, & animã damnando. *Non est oblitus clamorem pauperum*. i. martyrum, ipsos exaudiendo. Quid enim clamant sancti martyres ad Deum nisi vindictam sanguinis ipsorum: Apocal. 6. Vidi animas interfectorum propter verbũ Dei, & clamabant dicentes. Vsquequo non vindicas, sanguinem nostrum, &c. quod sancti orant, non quidem optando, sed prædicando, vel si vindictam optant, hoc faciunt per accidens, quia quando malis in iudicio pœna æterna tribuetur, tunc boni coronabuntur, vel hoc clamant se diuinæ iustitiæ conformando. Sic ergo ipsorum clamorem non obliuiscitur Deus, quia ipsos exaudit. Clamauit ad me, & ego exaudiam eum: cum ipso sum in tribulatione: eripiam eum, & glorificabo eum. Et si dicas: quomodo exaudiuit clamorem ipsorum, ipsos eripiẽdo de manibus inimicorum, quoniã ipsos occiderunt. Responsio, quòd tota voluntas persecutorum nõ referebatur ad martyres, sed ad Christum, cuius nomen, delere conabantur, & ipsum martyribus auferre quorum nostrum facere potuerunt, imo per mortem martyrum nomen Christi magis amplificabãt, & ipse Christus, in cordibus martyrum magis imprimebatur. *Sion. Ecclesia.* *Pſal. 90.* *Quæstio.* *Resp.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

103 Miserere mei domine vide humilitatem meam de inimicis meis.

Hic ponit tertium beneficium, scilicet, humilitū custodiam. Vbi nota, quòd vt superius dictum est aliter miseretur homo, aliter Deus: quia homo miseretur quādo de alterius miseria cor miserum habet, & misero subuenire studet, quorum primum imperfectionem dicit, secūdum autem perfectionem. Deus autem miseretur nobis, nō quidem miserū cor de nostra miseria gerens, quia hoc imperfectionē dicit: sed secundū illud est quod dicit perfectionē. s. subleuādo miseriā nostrā. Dicere ergo, *Miserere mei Domine*, nil aliud est dicere Deo, nisi subleua, & tolle miseriā meā. Dicere autem homini, *miserere mei*, est dicere simul mecū patiaris miseriam per compassionē, & me adiuua. *Vide humilitatem meam.* Vbi nota, q̄ videre Dei est multiplex, scilicet videre cognitionis: & sic omnia videt: quia omnia nuda & aperta sunt oculis eius. Ad Heb. 4. Eccle. 23. Omnia videt oculus eius. Videre punitionis, & sic videt mala, quando illa punit. Gen. 19. Descendam, & videbo an clamorē eorū, qui venit ad me, opere cōpleuerint. Et est videre approbationis: & illa solū videt, quę approbat. Vnde Greg. super illo verbo Iob 28. Omne preciosū vidit oculus eius ait. In scriptura sacra videre Dei aliquā pro eligere, vel approbare ponitur, sicut in euangelio scriptū est, cū esses sub ficu, vidi te. i. elegi te. Hoc ergo videre approbationis postulat Psal. hic. d. *Vide humilitatem meam*, vnde glo. Aspectus Dei auxilium est, qui cū sit lux tenebras fugat, serenans mētem, & est sensus. *Vide humilitate meam*, id est, adiuua humilitatem meam, vt scilicet, vbi sit grata, & accepta sic, & videre Dei postulabat Hieremias. d. Vide domine afflictionē meam, quoniā erectus est inimicus. i. approba patientiam meam, & adiuua. Dicit ergo, *vide humilitatem meam de inimicis meis.* q. d. Ex superbia inimicorū æstimat humilitas iustorū: quia iusti tantū humiliātur, quantū illi extolluntur.

104 Qui exaltas me de portis mortis: vt annunciem omnes laudationes tuas in portis filiæ Sion.

Hic ponitur quartum beneficium; pro quo debemus Deo gratias agere, scilicet pro collata innocentia. Vbi vide q̄ duas hic portas nominat. s. portas filiæ Sion. Portæ mortis sunt vitia, per quæ itur ad perpetuam mortem. Portæ verò filiæ Sion virtutes per quas itur ad Sion, nam filia Sion erat Hierusalem, quæ visio pacis interpretatur, & per virtutes vadimus ad visionē pacis æternam. Exaltat ergo nos Deus de portis mortis, quando de vitiis nos eruit, & ab illis absoluit. Et ad quid? vt scilicet perueniamus ad portas filiæ Sion, scilicet cœlestis Hierusalē, vbi à beatis, & sanctis prædicatur omnes Dei laudes, primæ ergo scilicet vitia sunt portæ mortis, secundæ sunt portæ vitæ: sed Deus nos exaltat. i. absoluit à primis, vt perueniamus ad secundas. Vel aliter, primæ sunt portæ perditionis, quæ sunt latæ, secundæ sunt portæ saluationis, quæ sunt arctæ, de quibus dicit Christus. Intrate per angustam portam, quia lata est porta & spaciosa via, quæ ducit ad perditionem: & multi sunt, qui intrant per eam, quàm angusta est porta & arcta via, quæ ducit ad vitam, & pauci intrant per eā. Vnde Chrysostomus. Porta perditionis est diabolus, per quam introitur in gehennā. Porta vitæ est Christus, per quem introitur in regna cœlestia. Lata autem porta dicitur esse diabolus: nō magnitudine potentiæ extensus, sed obstinatæ superbiæ licentia dilatatus. Porta autem angusta dicitur Christus, non paruitate potestatis exiguus, sed humilitatis ratione collectus: quia quem totus non capit mundus, seipsum inter angustias vteri virginalis inclusit. Via autem perditionis est omnis iniquitas, quæ dicitur spatiosa: quia non est inter regulam disciplinę inclusa: & ambulantes in ea, quic quid eos delectauerit, hoc sequentur: via autem vitæ dicitur esse omnis iustitia, quæ propter causas contrarias dicitur arcta. Considerādum autem est: quia nisi quis ambulauerit per viam, non perueniet ad portam. Qui enim non ambulant per viam iustitiæ, impossibile est, vt Christum cognoscant. Similiter non currit in manus diaboli, nisi qui ambulat in via peccatorū. Vel aliter, portæ mortis sunt secundum glos. corporei sensus, à quibus exaltantur, qui quærunt. sed quæ nō videtur, & portę filię Sion sunt sacramēta, & initia fidei, quę pulsantibus aperiunt, vt perueniant ad occulta, quę nec oculus vidit, nec auris audiuit. Et est sensus, *Exaltas me de portis mortis.* i. ab appetitu temporalium, quinque sensibus subiacentium. Et ad quid, *vt annunciem omnes laudes.* i. scilicet iis, qui sunt in portis filiæ Sion. i. in sacramentis, & initiis fidei. Vel aliter portæ mortis sunt hæretici, & eorum dogmata. Portæ vitæ sunt prophetæ, apostoli, & ipsorum doctrina, qui per bonam doctrinam ad vitam ducūt: sicut hæretici per malam doctrinam ad mortem. Et est sensus. *Exaltas me de portis mortis.* i. à doctrina hæreticorum: & collocas me, *in portis filiæ Sion.* i. in prophetis, & apostolis, *vt annunciem omnes laudationes tuas*, quæ, scilicet in illis continentur.

Exultabo in salutari tuo: infixæ 105 sunt gētes in interitu, quem fecerūt.

Hic ponitur quintum beneficium. i. persecutorum prostrata superbia. Vbi nota, q̄ per salutare Dei quo salus denotatur, & efficitur, Christus saluator intelligitur. De Christo dixit Simeō: Viderūt oculi mei salutare tuū. Hoc ergo salutare nos saluat à tyrannorū superbia: dū plus cōstantiæ tribuit martyribus quā sit posse tyrannorū, vnde dicebat Vincentius. Videbis me plus posse Dei virtute, dū torqueor, quàm possis tu ipse, qui torques. Etiam multoties volētes occidere corpora sanctorū subito in corpore & anima sunt mortui, & in infernum demersi. Sicut Ægeas in pśecutione Andreæ à dæmone suffocatus expirauit. Et Quintianus, sancta Agatha interfecta, Dei iudicio in flumine suffocatus interiit. Et Domitianus eo anno, quo sanctum Ioannē Euāgelistā exulare fecit, à senatu Romano interfectus est, & sic de multis aliis: quę omnia cōsiderās hic Psal. gratias agēs Deo. d. *Exultabo. s. spe in salutari tuo.* i. in Christo qui suos saluat, & per quē *infixæ sunt gentes.* i. tyranni, *in interitu.* i. in morte, *quē fecerunt*, scilicet aliis.

In laqueo isto, quē absconderunt 106 comprehensus est pes eorum.

Iste versus primū declarat. Vbi nota q̄ laqueus dicitur dolosa cogitatio qua quis quærit alium decipere, vel perdere. Pes autem animæ est amor, qui, si prauus est, dicitur cupiditas, vel libido: si bonus, dicitur charitas. Amore enim mouetur anima quasi ad locum, ad quē tendit, id est, ad delectationem bonam, vel malā. *In laqueo ergo isto, quē absconderunt*, id est, in dolosis cogitationibus, quibus plures tyranni laqueum mortis parentes Christianis, ipsi comprehensi sunt, vt. s. mortem, quam aliis inferre cogitabant, ipsi prius in se reciperent: & ab illa cōprehenderentur. Vt puto Holofernes, qui dolosè disponebat perdere populum Iudæorum, primò ipse manu fœminę fuit interfect⁹, & sic de multis aliis. Et hoc est, quod dicit. *In laqueo isto, quem absconderunt, &c.* Vnde iste versus cōsimilis est illi superius dicto. Lacum aperuit, &c. Et cōuertetur dolor eius in caput eius, & multi sunt similes.

107 Cognoscetur dominus iudicia faciens: in operib. manuum suarū comprehensus est peccator.

Hic ponitur sextum Dei beneficium. s. Dei summa iustitia. Quamuis enim Deus in seipso sit æternaliter summa iustitia, non tamen hoc nobis innotescit nisi per effectus, quia ex hoc, quòd bonis tanta beneficia præstat, vt dictum est: & malos punit: ipse à nobis summè iustus, & omnium dominus cognoscitur, & hoc est quod dicit. *Cognoscetur dominus iudicia faciens, &c.* Cognoscetur enim vel hic à suis, vel in iudicio ab omnibus, faciens iudicia. s. secernens hic merito non loco malos à bonis: vnde qualiter separentur mali à bonis per iudicia Dei ostendit. d. *In operibus manuum suarum comprehensus est peccator.* q. d. Non à Deo procedit, quòd mali hic cruciantur, sed ab eis, quia ipsa peccata sunt eis cruciatus, & tormenta. Tamen hic notandum de cognitione Dei, quòd, vt dicit Ricardus super illud Psal. Populus, quem nō cognoui, seruiuit mihi, &c. Quidam namque sunt qui à Deo cognoscuntur & Deū cognoscūt. Cognoscere enim Dei, est fœlicē facere. Cognoscere autē hominis, est de percepta fœlicitate gratias agere, & tales sunt Angeli. Quidam nec cognoscunt Deum, nec cognoscuntur à Deo, vt pauperes necessarij, quos nec rerum tēporalium copia ditat, nec beatificat seruitus diuina. Quidam cognoscuntur à Deo, sed Deum non cognoscunt, vt diuites huius sæculi, qui acceptis opibus, affluunt, sed carnalibus desideriis pressi, nunquam ad cœlestia cor suspēdunt. Quidam verò nō cognoscuntur à Deo, sed Deū cognoscunt, vt pauperes voluntarij, quos nec tribulatio, nec angustia, nec alia quæcunque pericula possunt separare à charitate Christi. In quorum persona loquitur Dauid. d. Deus meus, Deus meus, respice in me. Nunquid verbo incogniti videntur, qui orant, vt respiciantur? verumtamen licet habeantur quasi ignoti, licet videatur derelicti, ipsi tamen Deum, cognoscunt quem exorant deuotè. Et de istis dicit Deus, Populus, quem non cognoui, seruiuit mihi, &c. Ac si apertè angelis suis dicat, & aliis, quos hic fœlices facit, Quid mirum, si mihi seruitis, quos fœlices facio: quando & illi mihi seruiunt, quos in sua paupertate derelinquo? Et ab istis talibus pauperibus cognoscitur dominus iudicia faciens: quia & si malos opibus temporalibus ditat ipsos tamen in operibus manuum suarum comprehendi, & cruciari permittit: bonos autem & si pauperes temporalibus velut incognitos permittat, illos tamen à cruciatu mentis pati non sinit.

108 Conuertūtur peccatores in infernum, omnes gentes, quæ obliuiscuntur Deum.

Postquā egit Psal. de iudicio discretionis occulto, Hic consequenter agit de iudicio discussionis, quod erit in fine mundi. Verū ante iudicium vltimum venturus est Antichristus ad mundum seducēdum. Ideo iste duo facit: quia primò ponit iudicium vltimum, quo peccatores damnabūtur: secūdò ponit aduentum Antichristi pręuiū, quo gentes seducentur: ibi, *Exurge, domine*: quantum ad primū, sciendum, quòd in vltimo iudicio duplex sententia dabitur, scilicet, pro bonis, & contra malos. Et licet sententia bonorum præcedat sententiam malorum: quia primò dicet iis, qui erūt à dextris, Venite, &c. Deinde iis, qui erunt à sinistris. Discedite à me, &c. Tamen sententia malorum prius executioni mandabitur, & cōsequenter sententia bonorum, propter quod dicitur Matth. 25. Et ibunt hi in supplicium æternum, iusti autem, &c. Et iuxta ista Psal. duo facit: quia primò ponit sententiam malorum. d. *Conuertantur peccatores*, &c. secūdò sententiam bonorum: ibi. *Quoniam non in finem obliuio erit pauperis.* Quantū ergo ad sententiam malorum dicit. *Conuertantur peccatores*, &c. Peccatores enim in præsenti delitiis affluunt, & suis voluntatibus abuntur, sed in iudicio à suis voluptatibus ad æternas pœnas cōuertentur, quod notans. d. *Conuertantur peccatores in infernū.* Et qui peccatores? subdit. d. *Omnes gentes, quæ obliuiscuntur Deum.* Ille enim obliuiscitur Dei qui Dei mādata non seruat in opere. Ideo dignū est, vt Deus illius obliuiscatur, imperiū non liberans à pœna, ideo in persona cuiuslibet peccatoris tunc damnandi dicitur. Repulsa est anima mea: oblitus sum bonorum. s. quę facere debebam. Sed notandum quòd quatuor loca assignantur animabus post hanc vitam, vsque ad diem iudicii. In primo est summum bonum sine omni malo, scilicet, paradisus. In secundo est summum malum sine omni bono, scilicet, infernus. In tertio est malum, & bonum, scilicet, gratia, & pœna, scilicet, purgatorium: In quarto carentia boni, sine malo, scilicet, limbus. Et ista quatuor loca erunt vsque ad diem iudicij: sed post diem iudicij, solum erūt tria, scilicet, paradisus, limbus, & infernus: quia amplius purgatorium nō erit. Si quæres de situ, vbi sunt ista loca. Respondeo, quòd ista loca possunt considerari, aut secundum situm, aut secundum qualitatē, nulli dubiū, q̄ sūt distincta ista inferna: quia in vno est pœna sensus, non in alio: Et omnia ista loca in plurali vocantur inferna: Si autem considerentur quantum ad situm, satis credibile est, quòd omniū istorum infernorum sit vnus situs, sic q̄ in eodem loco saltem cōtinuò sunt omnia ista inferna. Hoc autem probo. Primò, quia infernus damnatorū, & limbus sanctorum patrum, & puerorum sunt vnus locus: ergo etiam & locus purgatorij. consequētia, nota: quia limbus minorem conuenientiam habet cum inferno damnatorum, quam purgatorium: quia infernus, & limbus conueniunt solum in vno, scilicet in carentia visionis diuinæ: infernus autem, & purgatorium conueniunt in carentia visionis, & in pœna sensus. Sed consequēs probo, primò p Greg. Vbi expressè vult, q̄ Christus descēdēdo ad inferos extraxit de inferno sanctos patres, ibidē damnatos relinquēdo: vnde, sic dicit Christus, Ego, exaltatus fuero à terra, omnia trahā ad meipsum, omnia. n.

Universidad de Deusto
Biblioteca

traxit,qui de electis suis apud infernum nullũ reliquit. Omnia igitur abstulit: omnia itaque electa. Neq; enim infideles quosque, & pro suis criminibus æternis supplicijs deditos dominus resurgendo ad veniam reparauit. Sed illos ex inferni claustris rapuit,quos suos in fide,&actibus recognouit, vnde rectè per Oseam dicit. Ero mors tua,ô mors: ero morsus tuus ô inferne. Illud nãque,quod occidimus,agimus,vt penitus non sit. Ex eo autẽ,quòd mordemus,partem abstrahimus,partemque relinquimus, quia ergo in electis suis funditus occidit mortem,mors mortis extitit,quia verò ex inferno partem abstulit, partemque reliquit, non occidit fũditus,sed momordit infernũ,ait ergo, Ero mors tua ô mors. Ac si aperte dicat: quia in electis meis mortẽ funditus perimo,ero mors tua,ô mors. Ero morsus tuus,inferne, quia,sublatis eis, te ex parte transfigo. Item huic opinioni assentit sanctus doctor.lib.4.dist.15.d. qꝑ limb' patrũ & infernus sunt in eodem loco. Hoc etiã dicit de limbo puerorũ. Item hoc est de mente beati Aug.d. Non absurde credi videtur,antiquos sanctos,qui venturi Christi tenuerunt fidem,à tormẽtis quidem impiorum remotissimos,sed apud inferos fuisse,donec eos Christi sanguis eruerer. Imaginor ego in hoc, quod idẽ est locus inferni, limbi, & purgatorij: sed diuersis nominibus nuncupatur propter diuersitatem ibidem existentium. Sicut enim idem carcer damnatis ad mortem,erit carcer mortis, damnatis in pecunia, erit carcer pecuniarius, damnatis ad certũ tempus, erit carcer temporalis, sic & idem locus damnatis perpetuis tormẽtis,est infernus,damnatis ad tempus, est purgatorijũ, damnatis perpetuo, ne Deum videant sine alia pœna, dicitur limbus. Sed forte dicis,vbi est talis locus? Ad hoc respõdeo qꝑ secũdum doctores, situs inferni,limbi,& purgatorij est in medio,vel in cẽtro terrę. Quod probatur multipliciter, Primò per gl.super illud Ionę 2. Proiecisti me in profundũ in corde maris.d. Quod sicut cor est in medio hominis:sic & infernus est in medio terræ,hoc idẽ ponit glo.super illud Esa.14. Infernus subtus te conturbatus est,&c. Et,si dicas: potest ergò ne sciri distantia quanta sit à superficie terræ vsque ad infernum. Respondeo quod sic:quia quicunque potest scire quantum vnũ corpus sphæricum gyrat, faciliter potest scire quantum est à superficie vsque ad centrum. Nota ergo, qꝑ,vt dicit Catholicon in litera terra, secundũ sapientes mathematicos,qui secuti sunt Ptolemæum: Rotunditas terræ est viginti duo millia,& quadraginta milliaria. Cum autem circulus vincat diametrum per tria,& septimam partem, quia proportio circuli ad diametrum est sicut proportio viginti duarum ad septem. Viginti enim duo continent septem,& vnitatem, quæ est pars eius septima, Sequitur quòd quantitas diametri terræ erit ferè sex millia quingenta milliaria. Et dico fere: quia deficiunt nouem milliaria ad complendum sex millia quingenta. Est ergo quantitas diametri circuli terræ sex millia quadringenta, & nonaginta vnum milliaria. Cum igitur infernus sit in centro terræ,sequitur,quòd distat à superficie terrę solum per medietatem dicti diametri, quæ medietas facit tria millia ducenta quadraginta quinque milliaria cum dimidio. Et per tantum spacium infernus est sub pedibus nostris. Iterum forte quæres. Vtrum in inferno sit aliqua redemptio. Et hoc est quærere, vtrum supplicium damnatorum in

Osee. 8.

Occidere Mordere.

Doctor sanctus. Aug. 20. de ciuitate Dei. c. 15.

Nota optima distinctione de loco inferni.

Quæstio.

Terra.

Quæstio bona. Secundũ doctrinã Ptolemæi ambitus terræ cõtinet 21040. milliaria Diameter vero. 6500. milliaria Semidiameter. 3245. milliaria.

Quæstio. Nota de distantia inferni ad terram.

A inferno,aliquãdo finem sit habiturum. Respondeo quòd aliquorũ, vt puta Origenis opinio fuit, quòd omnes finaliter existentes in inferno,liberabũtur, quod multis rationibus probare conantur, sed opinio est hæretica: vnde illorũ opinionẽ cum suis rationibus recitat Greg. & illas soluit.d. Sunt.n.nũc qui iccirco peccatis suis finem ponere negligunt: quia habere quandoque super se finem diuina iudicia suspicantur. Quibus breuiter respõdemus,qꝑ si quãdoque finienda sunt supplicia reproborũ: ergo quãdoque finienda sunt gaudia beatorum. Per semetipsum nãque veritas dicit. Ibunt hi in supplicium æternũ, iusti autẽ in vitã æternã. Si igitur verũ nõ est,qꝑ minatus est: nec illud verũ est,quod promisit. At illi, inquiunt. Iccirco æternã pœnã peccatoribus minatus est, vt eos à peccatorũ ꝓpetrationibus cõpesceret: quia creaturæ suę æterna supplicia minari debuit,non inferre. Quibus citius respõdemus. Si falsa minatus est,vt ab iniustitia corrigeret,etiã falsa pollicitus est, vt ad iustitiã ꝓuocaret. Et quis hãc eorum insaniam tolleret, qui, dum ꝓmissionibus suis reproborum supplicia finiri asserũt,assertione sua etiã electorũ præmia remunerationesq; confundunt? Quis hãc eorũ insaniam tolleret,qui conantur astruere verum non esse, quod veritas de æterno igne cõminata est? & dum fatagunt Deum prædicare misericordem non verẽtur ipsum prædicare mendacem. At illi, inquiunt, Sine fine punire non debet culpa cum fine. Iustus namirum est omnipotens Deus,& qꝑ non æterno peccato cõmissum est,ęterno non debet puniri tormento. Quibus citius,dicimus quod rectè dicerẽt: si iudex iustus,districtusq; veniens non corda hominũ, sed facta pensaret. Iniqui enim ideo cum fine deliquerunt,quia cum fine vixerunt. Voluissent quippe sine fine viuere: vt sine fine potuissent in iniquitatibus permanere. Nã magis appetũt peccare q̃ viuere: ideo hæc semper viuere cupiunt, vt nunquã desinant peccare,dum viuunt. Ad districti ergo iudicis sententiam pertinet,vt nunquam careant supplicio,quorum mens in hac vita nunquã voluit carere peccato. Et nullus detur iniquo terminus vltionis,qui, quandiu potuit, habere noluit terminũ criminis. At inquiunt, Nullus iustus crudelitatibus pascitur,& delinquens seruus iccirco à iusto domino cædi præcipitur,vt à nequitia corrigatur. Ad aliquid ergo cæditur: cum dominus eius crudelitatibus non delectatur. Iniqui autem gehennæ ignibus traditi, quomodo sine fine semper ardebunt. Et quia certum est, quòd pius, atque omnipotens Deus non pascitur cruciatibus iniquorum, cur cruciantur miseri,si non expiantur? Quibus citius respondemus,quòd omnipotens Deus, quia pius est, miserorum cruciatibus non pascitur: quia autem iustus est, ab iniquorum vltione in perpetuum nõ sedatur. Sed iniqui omnes æterno supplicio, & quidem sua iniquitate puniuntur: & tamen ad aliquid cruciantur,scilicet, vt iusti omnes in Deo videant gaudia,quæ percipiunt, & in istis respiciant supplicia, quæ euaserunt, vt tanto magis in æternum se diuinæ gratiæ debitores esse cognoscant, quanto in æternum mala puniri conspiciunt, quæ eius adiutorio vitare potuerũt. At illi inquiunt. Et vbi est, quòd sancti sunt, si pro inimicis suis, quos tunc ardere videbunt, non orabunt? quibus vtique dictum est,Orate pro inimicis vestris,ad quod respondemus, quòd sancti orant pro inimicis suis, eo tempore, quo possunt ad fructuosam pœniten

Dãnatus.

Greg. 34. mor. c 11. & 12.

Matt 25.

Vide an in inferno possit esse redemptio secundum beatum Greg. 34. mor. c. 12.

Nota.

nitẽtiam eorum corda cõuertere: atque ipsa cõ- A
2 Tim. 2. uersione saluare. Quid em̃ aliud pro inimicis orãdum est, nisi quod ait Apost. Vt det illis Deus pœnitentiam,& resipiscãt à laqueis diaboli,à quo capti tenẽtur ad ipsius voluntatem? Et quomodo pro illis tunc orabunt, qui iam nullatenus possunt ad iustitiæ opera ab iniquitate commutari? Eadẽ itaque causa est,cur nõ tunc orent pro hominib.ęter no igne dãnatis: qa nũc ẽt causa est, vt non orẽt ꝓ diabolo,& angelis ei', ęterno supplicio deputatis. Et quę nũc etiã causa est,vtnõ orẽt sancti homines ꝓ hominibus infidelibus, impijisq; defunctis, qui de eis vtique, quos æterno damnatos supplicio tã nouerunt, ante illum iudicis iusti conspectum ora
al. omittuo. tionis suæ meritũ cassari refugiunt, quod si nunc B quique viuentes iusti mortuis: & damnatis in iustis minimè cõpatiuntur, quãdo adhuc aliquid iudicabile de sua carne se perpeti etiã ipsi nouerũt quanto districtius tunc iniquorum tormenta respiciũt, qñ ab omni vitio corruptionis exuti ipsi iam iustitiæ vicinius,atque arctius inhærebũt? Sic quippe eorum mentes per hoc quod iusto iudici inhærẽt,ius discretionis absorbet,vt omne eis nõ libeat quicquid ab illius interne regulæ subtilitate discordat. Hæc breuiter cõtra Origenistas diximus. Hæc Greg. Volens ergo Psal. ostendere, quanta erit malorum pœna, dicit, *Conuertãtur peccatores in infernũ.* vbi.s. cruciatus perpetuus erit, & qꝑ hoc de omnibus intelligatur subdit: *Omnes gentes,quæ obliuiscuntur Deum.* f. in fine vitæ morientes sine remedio pœ-
Greg. 16. mor. c.31. nitentiæ. Dignum nãque est,vt ait Greg. vt omnipotentis Dei misericordia illius obliuiscatur: qui iustitiæ Dei fuerit oblitus: quia quisquis eum nunc iustum non timet,eum postea non inueniet misericordem, vnde dicitur psal. Intelligite hæc, qui obli-
Psal 49. uiscimini Deum, ne quando rapiat,& non sit, qui eripiat. Ne quando. s. infernus rapiat.

109 Quoniam non in finem obliuio e-
23 q.1. rit pauperis: patiẽtia pauperum non peribit in finem.

Hic consequenter ponitur sententia bonorum. Sicut enim mali punientur æternaliter: sic & boni præmiabũtur æternaliter. Et nota, qꝑ hic accipitur finis pro finali iudicio, in quo Deus pauperum suorum recordabitur. Sicut enim supra dictum est: illos Deus cognoscit,quos facit fœlices, ita conformiter illorũ dicitur obliuisci, quos in miseria stare permittit, vnde & pauperum in præsenti vita dicitur obliuisci, sed in finali iudicio eos cognoscet
Psal. 73 dũ eos faciet fœlices. Et hoc est, quod iste orabat. Nõ tradas bestiis animas cõfitẽtes tibi: & animas pauperũ tuorum ne obliuiscaris in finem. i. secundũ glos. f. Nõ tradas bestiis, id est, diabolo, & angelis eius animã confitentẽ tibi, quæ. f. pœnitens confitetur peccata. Et animas pauperum tuorum ne obliuiscaris in finẽ, id est, ne obliuiscaris ducere in finẽ Christũ, sed potius ad Christi consortiũ ducas quæ omnia prædicendo ponit. Sed quia nõ omnis
Pauperitas triplex. pauper Deo placet. Ideo notãdũ, qꝑ triplex est paupertas, f. quædã cum impotentia, quædam cum patientia, & quædam cum cõplacẽtia. Prima est mala propter malum pœnæ cum malo culpæ. Omnes
Prou. 15. dies pauperis mali, & Eccle. 25. Tres species odiuit anima mea, pauperẽ superbum, &c. Secũda est bona, quia habet malum pœnæ sine malo culpæ, &
Psal. 33 meritoria ratione patientię. Iste pauper clamauit & Deus exaudiuit eum. Tertia est optima propter

Aduẽtus Antichristi.

Potestas.

Homo dicitur Antichristus, non tamẽ reget se vera tione.

2. Thess. 2.

Consp ectu pro iudicio.

Legislator.

donũ excellentis gratiæ, de qua Matt. 5 Beati pauperes spiritu, &c. De duabus ergo vltimis paupertatibus intelligitur iste textus. *Quoniam non in finem obliuio erit pauperis,* &c. vnde hic ait glos. Pauper in fine non erit in obliuione: & si hic videatur oblitus cũ mali florent fœlicitate sæculi, & iusti laborãt: sed in fine istorũ status cõuertetur, quia illi de diuitiis sæculi ad ętterna tormenta transibũt: illi autem de paupertatibus ad fęlicitatẽ æternam.

Exurge, domine, non confortetur 110
homo: iudicentur gentes in conspectu tuo.

Hic consequenter ponitur aduentus Antichri- A sti, qui finale iudiciũ præcedet. Et tria facit: quia ponitur primò Antichristi aduentus, & apparitio: Secundò Antichristi crudelitas, & persecutio: ibi, *Vt quid domine recessisti lõge.* Tertiò eius victoriosa dissipatio: ibi, *Exurge, domine Deus exaltetur manus tua.* Quãtum ad primũ, qꝑ Antichristus aduenies apparebit cum magna potestate,& cũ astutia, & calliditate: & sic Psal. duo facit quia primò præmittit eius potestatem, secundò adiungit eius calliditatẽ: ibi, *Cõstitue domine legislatorẽ.* Quãtũ ergo ad primũ notandũ, qꝑ magna erit Antichristi potestas, nam vt habetur Apo. 20. Figuraliter angelus. i. Christus descendens de cœlo. f. per suam incarnationẽ apprehendit diabolum, & ligauit eum per annos mille. i. ipsius potestatem ligauit, ne tñ nocere posset, quãtũ vult, vsq; ad tempus Antichristi, & tũc soluetur diabolus: quia omnem suã potestatẽ, & crudelitatẽ per Antichristũ contra electos exercebit, in tãtũ, vt etiam electi, si fieri potest, in errorẽ mittãtur. Hanc ergo magnam Antichristi futurã potestatem contra electos præuidens, ait Psal. ait. *Exurge domine, non confortetur homo.* i. nõ prævaleat tuis electis. quia. n. statim supra dixerat qꝑ patiẽtia pauperũ non peribit in finem. Et ideo cõsiderans magnum Antichristi potestatẽ cõtra electos pauperes orat. d. *Exurge, domine, non prævaleat homo.* f. contra tuos pauperes electos. Et nota, quòd Antichristus vocatur hic homo, non quia se reget se- D cundum rationem, à qua dicitur homo, sed quia fallax & mendax erit secundum quòd post lapsum factus est homo: ex eo quia mentietur. d. se Christum esse, cum non Christus sit, sed purus homo. Sic enim eum hominem vocat Apostolus Paulus, d. Nisi reuelatus fuerit homo peccati, filius perditionis, qui aduersatur, & extollitur supra omne, quod dicitur Deus, q.d. Ante iste homo veniet: quam iudicij dies adueniat: Et quamuis iste Antichristus sic electis non prævalebit: tamen prævalebit alijs, qui eius rimore cadent à fide. Et hoc est, quod subdit, *iudicentur*, i. iudicabuntur gentes, f. ab Antichristo, *In conspectu tuo.* Hic enim per conspectũ Dei, qui videt occulta, accipe iudicia Dei E nobis occulta, quibus fit vt electis non prævaleat Antichristus, & *vt gẽtes.* i. gentiliter viuẽtes iudicet. Qui tales iudicabũtur ab Antichristo. i. in peccatũ præcipitabuntur, quo digni erunt ęterno iudicio.

Constitue, domine, legislatorẽ su- 111
per eos: sciãt gẽtes, quoniã hoies sũt.

Hic cõsequẽter ostendit Antichristi calliditatẽ. Secũdũ. n. expertos fortius hominẽ trahit amor q̃ timor ad bonũ, & ad malũ: vñ amor voluptatis plꝰ inclinat hominem ad malum, quàm timor aduersitatis. Quos ergo Antichristus subiugare non pote-

Universidad de Deusto
Biblioteca

rit terrore ſuæ poteſtatis, ſubiugabit blandimentis voluptatis, donans diuitias, concedens voluptates & delicias: vnde legẽ faciet contrariã legi Chriſti. Chriſtus enim legẽ dedit paupertatis voluntariæ: ipſe autem reuelatione dæmonũ theſauros abſcõditos inueniet: & omnes ſibi adhærentes ditabit. Chriſtus legẽ dedit munditiæ: & ipſe legem dabit voluptatis, & luxuriæ. Chriſtus legẽ dedit humilitatis, & ipſe dabit legem ſuperbiæ. Et hoc præuidẽs pſal. dicit. *conſtitue, domine, legiſlatorẽ*, &c. i. cõſtitues quod dicit prædicẽdo, non orando, vñ magiſter in gl. *Conſtitues, domine, legiſlatorem*. i. Antichriſtum ſuper eos, id eſt, in ruinã eorũ. *Vt ſciant gentes*. i. idolatræ, qui Antichriſto credẽt, *quoniã homines ſunt*. i. tũc aduenĩẽte pœna, ſciẽt per experientiã ſe homines eſſe. i. veteres homines, veteri homini. i. peccatis ſeruientes. O quã digna trãſmutatio, vt, q Chriſtum latorẽ legis beatificantis noluerũt recipere, tãta cæcitate puniantur, vt latorẽ legis perditionis recipiãt! Hoc eĩm aperte Iudæis Chriſtus prædixit. Ego veni in noĩe patris mei, & nõ accepiſtis me: ſed alius veniet in nomine ſuo, illũ recipietis. Ac ſi apertè Iudæis Chriſtus dicat, ſecũdũ Archidiaconũ. Ideo veni in mundo legẽ dãdo Euãgelicam, vt per me glorificetur pater, & nõ accepiſtis me, credendo. Sed Antichriſtus veniet in nomine nõ patris, ſed in nomine ſuo: quia lege ſua nõ gloriã patris, ſed propriã quæret. Quia eĩm Iudæi noluerunt recipere verum latorẽ legis Chriſtum, ideo in pœnam peccati huius, recipient falſum latorem legis Antichriſtum: vt, qui noluerunt credere veritati, mendacio credant.

Iudæi.

Quia Iudæi noluerunt recipere legẽ Chriſti, recipient legem Antichriſti.

112 Vt quid domine, receſsiſti longe? deſpicis in opportunitatibus, in tribulatione.

15. q. 1. illa.

Antichriſti perſecutio.

Hic conſequitur crudelitas perſecutionis Antichriſti. Et duo facit, quia primò ad confortãdũ fideles oſtendit, q illa perſecutio bonis erit vtilis & fructuoſa. Secũdo q erit terribilis, & venenoſa, ibi: *Quoniam laudatur peccator.* Qm̃ ad primũ oſtẽdens q illa perſecutio erit vt illis, dicit, *Vt quid domine, receſsiſti*, &c. Vbi notandũ q talis & tãta erit perſecutio eccleſiæ tempore Antichriſti, vt videatur eccleſiam Deus deſeruiſſe, & ab ipſa receſſiſſe, quia eĩm illo tẽpore omni poteſtate diaboli Antichriſto tradita, licebit ei talia, ac tãta miracula facere, vt Deus eſſe credatur. Et ideo ex hoc Pſal. quaſi in vocẽ gementium per modum quærelæ Deo dicit, *Vt quid, domine, receſsiſti longe*. ſ. ab eccleſia tua. Longe eĩm à nobis receſſiſſe videtur Deus, qñ ſubuenire nobis differt. Iſto modo Deũ à ſe receſſiſſe, dicebat Saul: qa auxiliũ ſibi nõ dabat. Ait Saul, Philiſtæi pugnãt aduerſum me, & dñs receſſit à me: & exaudire me nõ voluit. Sic & modo Pſal. præuidens magnã eccleſiæ tpe Antichrilli perſecutionem, per modum quærelę quærit à Deo quare eccleſię ſuę ſubuenire ſic tardat. d. *Vt quid, domine, receſsiſti longe*, Et ſtatim ſubdit cauſam: quæ. ſ. eſt noſtra vtilitas. d. *Deſpicis in opportunitatibus in tribulatione*, Oportunitas enim pro vtilitate accipitur. q. d. ſecundum gloſ. *Deſpicis in oportunitatibus, in tribulatione*, id eſt, oportunè, & vtiliter deſpicis tuos, & finis tribulari. *Deſpicis*, dicit ſecundum hoc quod videtur gementibus, dum auxiliũ differtſed oportunè, & vtiliter illud facis. Et quæ ſit illa oportunitas vel vtilitas talis receſſus vel deſpectus, oſtendit, cum ſubdit.

Recedere ſibi videtur. 1. Reg. 18.

Dum ſuperbit impius, incenditur pauper comprehenduntur in conſiliis, quibus cogitant. 113

Aduerſitates. Inſidiæ.

Vbi nota, quòd aduerſitates electis proficiũt: qa occaſione illarum præſentem vitam magis deſpiciunt, & ad Deum venire deſiderant: ad amorem Dei accenduntur, & purificantur, quod hic notans pſal. dicit, *Dum ſuperbit impius*, ſcilicet, Antichriſtus contra eccleſiam, vel ſanctos, ipſos perſequendo, *tunc incenditur pauper*. ſ. deſiderio tui aduentus: vel *incenditur* amore Dei: vel *incenditur*. i. purificatur, fornax enim tribulationis, vt ait glo. Ligna vitiorũ incinerat: & aurũ virtutũ purgat: vel malos cõburit, & bonos purificat. Ex his liquet, quod mira prouidẽtia Dei operatur de malis, comparatione nãque peccatorũ boni magno ſtudio bonæ ſpei accẽduntur ad rectè viuendũ. Sic & per hæreſes creſcit, & gratior eſt cognitio veritatis. Iſta ergo talis ſuperbia impiorum bonis proficit, quos incẽdit, ſed ipſis malis nocet, quos per culpam & pœnam comprehendit. Ideo de malis ſubditur. *Comprehenduntur in conſiliis ſuis, quibus cogitant*, id eſt, in cogitationibus ſuis, quibus cogitant comprehendere ſanctos, ipſi comprehẽduntur: quia malæ cogitationes ipſis ſunt vincula, & reatus ad pœnam æternam.

Incẽdere

Quoniã laudatur peccator in deſiderijs animæ ſuæ: & iniquus benedicitur. 114

De pœn. diſt. 1. illud verò.

Conſequenter oſtendit, q illa Antichriſti perſecutio erit terribilis, & periculoſa. Quòd oſtendit ex ſex cõditionibus. ſ. q illa perſecutio, primò erit alliciens, & fraudulοſa. Secundò erit ſuperba, & ambitioſa: ibi. *Non eſt Deus in conſpectu eius*. Tertiò q erit ſacrilega, & facinoroſa: ibi, *Dixit enim in corde ſuo nõ mouebor*. Quartò, q erit deceptoria, & inſidioſa: ibi, *Sedet in inſidijs*. Quintò q erit & crudelis, furioſa: ibi. *Oculi, eius in pauperẽ*. Sextò q erit obſcura, & tenebroſa: ibi, *Dixit enim in corde ſuo, oblitus eſt Deus*. Quãtũ ergo ad primũ oſtẽdit, q illa perſecutio erit allicies, & adulatoria. d. *Quoniam laudatur peccator*, &c. Magnũ enim periculum eſt peccatori, dũ in peccatis laudatur, quia tunc ad peccãdũ amplius incitatur. Ipſe autem Antichriſtus operatione dæmonũ in ſuis malitiis ab omnibus malis laudabitur: quinimo vt Deus reputabitur, & ideo ex hoc magis ad crudelitatem, & peccatum cõtra bonos incitabitur. Vnde quantum malum ſit adulari peccatorib⁹: oſtendit magiſter in gl. d. Hęc eſt magna ira Dei, vt deſit correctio peccati, & adſit adulatio. Adulantium enim linguæ allĩgant animas in peccatis: delectat enim facere illa, in quibus non ſolum non inuenitur reprehenſor, ſed auditur laudator. Vnde quantum malum ſit laudare peccatores, & eis adulari, oſtendit Greg. d. ſunt namque nonnulli, qui, dum malefacta hominum, laudibus efferunt, augent, quæ increpare debuerunt. Hinc enim per prophetam dicitur. Væ, qui conſuunt puluillos ſub omni cubito manus: & faciunt ceruicalia ſub omni capite, & vniuerſæ ætatis. Ad hoc quippe puluillus ponitur, vt molliter quieſcatur. Quiſquis ergo malè agentibus adulatur, puluillum ſub capite, vel cubito iacentis ponit: vt qui corripi ex culpa debuerat, in ea

Greg. 18. mor. c 3.

Ezech. 13.

faltus laudibus, molliter requieſcat, &c. Vel etiam poteſt intellige de quolibet alio peccatore, quem tunc Antichriſtus laudabit, ipſum honoribus & diuitiis extollendo: vt amplius ipſũ precipitet, quòd autem talis adulatio adulatum ad peccandũ magis prouocet, oſtenditur, cum ſubditur.

Aduerſitates.

115 Exacerbauit dominum peccator, ſecundum multitudinem iręſuę non quæret.

Exacerbare.

Exacerbare enim idem eſt, q ruas acerbas colligere, quæ ſtupefaciũt dentes, & irritant. Et ſic exacerbare Deum, eſt ipſum prouocando ad irã, puocare, quia ergo peccator laudatus amplius in peccato confirmatur, ideo per ipſum amplius Deus irritatur contra eũ, & prouocatur. Et hoc notãs dicit, *Exacerbauit dominum peccator*, id eſt, peccando fecit Deum acerbum, & dudum contra ſeipſum prouocando. Qualiter autem Antichriſtus Deum exacerbabit, & contra ſeipſum fecit acerbũ, oſtẽditur, cũ ſubditur. *Secundum multitudinem iræ ſuæ nõ quæret*. i. Deus, non quæret peccata Antichriſti, vt illa hic puniat, ſed illa reſeruabit in futuro grauius puniẽda, & hoc *ſecũdũ multitudinẽ iræ ſuæ*. Vbi nota quòd magna miſericordia, & dilectio Dei oſtẽditur erga peccãtẽ: quãdo ſtatim peccata punit, & nõ reſeruat illa in futuro ſeculo puniẽda, propter quod dicitur, Etenim multo tempore non linere peccatores ex ſententia agere, ſed ſtatim vlciones adhibere, magni beneficij eſt indicium, &c. Sic & per oppoſitũ peccata hic impunita dimittere, vt grauius in futuro puniãtur, eſt indicium iræ domini. Sic ergo quia Deus nõ quęret peccatũ Antichriſti, ad puniẽdũ in futuro, erit ſignũ iræ Dei cõtra ipſum. Vnde magiſter in gl. *ſecundũ multitudinẽ iræ ſuæ nõ quæret*. Deus enim qui ſolet alios quærere, & à malis reuocare, nõ quæret eũ. ſ. Antichriſtũ. i. non attẽdet ad peccata eius, vt hic vlciſcatur illa in futuro grauius puniturus. *Et hoc ſecundum multitudinem iræ ſuæ*. i. quia Deus multum eſt illis iratus quos per fraudes & ſcelera ad diuitias, & honore peruenire ſinit, magna enim ira Dei eſt quãdo peccãtẽ non corripit, ſed vagam licẽtiã in peccatũ ruendi permittit. Vnde ad peccãtẽ ſynagogam dicitur. Receſſit à te zelus meus, non viſitabo ſuper filias tuas, & vxores, cum fornicatę fuerũt. Et iccirco à Deo humiliter poſtulemus, vt hic peccata puniat, & non illa in futurũ punienda reſeruet.

Exacerbare.

Ezech. 6.

Negare Deum.

2. Mac. 6.

116 Nõ eſt Deus in conſpectu eius, inquinatæ ſũt vię illius in omni tẽpore.

Antichriſtus. & Superbia Antichriſti.

Hic cõſequẽter oſtẽdit, quòd erit ſuperba, & ambitioſa Antichriſti perſecutio. Vbi aduertendũ q ſuperbia Antichriſti in fine maior erit quàm fuerit ſuperbia diaboli. Diabolus enim ſuperbiẽs voluit æquari Deo, dicẽs illud Eſa. 14. Aſcẽdã ſuper altitudinẽ nubiũ, & ſimilis ero altiſſimo. Sed Antichriſtus nõ ſe æqualem Deo faciet: ſed maiorẽ præ dicabit eſſe Deo: & Deum nullius eſtimationis eſſe reputabit. Vnde de illo dicit Apoſtolus, q reuelabitur homo peccati, filius perditionis, qui aduerſatur, & extollitur ſupra omne, quod dicitur Deus, aut colitur. Quæ verba pertractans Gre. dicit. Nã, cũ de Antichriſto dicitur, quod extollitur ſupra omne, quod dicitur Deus, aut colitur, aperte mõſtratur, quòd diabolus appetẽdo dudũ Dei ſimilitudinẽ quaſi iuxta Deum ſe erigere voluit, ſed in ſuperbiæ culpã creſcẽdo, ita ſe ſupra omne, quod dici

2. Tim. 2.

Greg. 19. mor. c. 3.

tur Deus, aut colitur, ſe extollit. Hãc ergo eius ſuperbia nũc exprimẽs pſal. dicit. *Nõ eſt Deus in cõſpectu eius*. quare. ſ. ſeipſum ſolũ eſſe Deũ prædicabit. Et quantum erit ex hoc peccatũ eius, oſtẽdit. d. *Inquinatæ ſunt viæ illius in omni tepore*. ſ. viæ illius. i. cogitationes, verba, conſilia, & opera in omni tẽpore vitæ ſuę erũt ſordidæ, & malæ. Vel hoc, quod dicit, *in omni tẽpore*, dicitur per cõparationẽ omnium, qui fuerũt ante eum in aliquo tẽpore, vt ſit ſenſus, viæ illius magis erunt inquinatę, quàm fuerunt viæ alicuius alterius in aliquo tempore ante eum. Vnde qualiter non eſtimabit ipſum Deũ eſſe in conſpectu ſuo, ſubditur.

117 Auferũtur iudicia tua à facie eius omniũ inimicorũ ſuorũ dominabit.

Id eſt, quia iudicia Dei ſuper ſe ventura non cogitabat: quia ex eo quod pœna differetur per aliquod tẽpus, ideo putabit Deum non iudicaturum malos: & per conſequẽs Deũ putabit nõ eſſe Deũ: ſed ſe ſolum eſſe Deum. Vbi notandum, q quicũq; putat Deo placere mala, non putat eum eſſe Deũ: vel qui dicit eũ omnib. peccãtibus parcere. Idem nãque eſt Deo eſſe Deum, & eſſe iuſtum: quia iuſtitia in Deo Deus eſt, qui ergo negat Deũ eſſe iuſtũ, negat eſſe Deum: eum verò negat iuſtũ, qui putat ei mala placẽre, vel non punire. Quia igitur Antichriſtus putabit Deũ non punire peccata, quia *auferentur iudicia tua à facie eius*. Ideo ex hoc ſequitur: quòd *non eſt Deus in conſpectu eius*. Dixit inſipiens in corde ſuo, nõ eſt Deus. Sic ergo hoc quod dicitur, *Auferẽtur iudicia tua à facie eius*, eſt declaratiuum illius: *non eſt Deus in conſpectu eius*. Quod autem ſequitur, *omnium inimicorũ ſuorũ dominabitur* eſt declaratiuũ illius: *inquinatæ ſunt viæ illius in omni tempore*. Hic. n. cũ dicitur, *omniũ inimicorũ ſuorum*. intelligitur, ſ. omnium inimicorum Dei, quorum omniũ ipſe dominabitur: quia omnes peccatores in malitia ſuperabit, & excedet. *Et ideo inquinatæ erunt viæ illius in omni tepore*. i. ſuper omnes alios malos qui fuerũt ante eũ in aliquo tempore. Vel ad literam *omnium inimicorum ſuorum dominabitur*. Antichriſtus, quia ſecundũ glo. dicitur, quod Antichriſtus omnes reges ſuperabit, vt ſolus regnet, & ſedeat in tẽplo Dei, extollẽs ſe ſuper omne, quod dicitur Deus. Sed qualiter ad hoc perueniat, ſubdit.

Negare Deum.

118 Dixit enim in corde ſuo: non mouebor à generatione in generationẽ ſine malo.

Hic cõſequenter oſtẽdit, q Antichriſti perſecutio erit facinoroſa & ſacrilega, quia magicis artib⁹ & diabolicis ad tantũ dominiũ peruenier, & per illas credet regnũ ſuũ fore ſemper permanſurũ. Et ſic per ly. *ſine malo* intellige ſine malis artibus. Vnde ſic exponit magiſter. *Dixit enim in corde ſuo*. i. dicet ſecretè apud ſe, quia ſe per malas artes regnaturũ nõ dicet alijs: ſed iſta dicet in corde ſuo. Et quid dicet. *Non mouebor à generatione in generationẽ ſine malo*, id eſt, fama mea non tranſibit de hac generatione ad aliam, & ad poſteros *ſine malo*, id eſt, niſi malis artibus. Id eſt tale culmen. & tam excelſum principatum conſequar: de quo poſteri tacere non poſſunt. Animus enim perditus, & expers bonarum artium, & à iuſtitiæ lumine alienus, malis artibus ſibi aditum ſemper molitur ad famam

tam

Universidad de Deusto
Biblioteca

tã diuturnã, vt apud posteros etiã celebretur. Vel aliter putabit Antichristus, se de hac generatione mortali ad immortalem cum corpore trãsiturũ, & hoc per suas magicas artes. Consimiliter enim & Simon ille magus se putauit cum sceleratis artibus cœlum adepturum: & de humana generatione in diuinam magicis artibus transiturum. Cõsimiliter ergo iste in corde suo cogitans, d. *Non mouebor à generatione in generationẽ sine malo*, i. nisi artibus malis mediantib. Sed quia omnia ista cælata tenebit in corde, non ostendens al js, quòd talia per magicas artes faciat: sed pretẽdet quòd virtute diuina. Ideo subdit.

Simõ magus.

119 Cuius maledictione os plenũ est, & amaritudine, & dolo: sub lingua eius labor, & dolor.

Vbi aduertendum, quòd illud, quod tenetur infra os vel sub lingua, manet occultum. Sic & cogitatio, quæ alijs ad extra nõ manifestatur, dicitur esse in ore non extra. Et ideo notans, q̃ tales artes, quibus Deus maledicitur, & blasphematur, tenebit occultas, ideo dicit. *Cuius os plenũ est maledictione*, i. maledictionem, & blasphemiam intra se absconsam tenebit. Insuper addit. *Quod os eius plenum est amaritudine & dolo.* Duobus enim modis principaliter excogitabit omnes sibi subijcere, s. per minas & tormenta, & per blãdicias, & dolositates. Primus modus significatur per amaritudinem, & secundus per dolorem. Et sic os eius plenum erit maledictione: quia per artes diabolicas Deum blasphemabit. *Amaritudine*, quia minis & tormentis. *Et dolo*, quia blandicijs & deceptionib. Sequitur. *Et sub lingua eius labor & dolor*, quia. s. omnis cogitatio eius erit de labore inferendo sanctis, & dolore corporeo, quia cogitabit qualiter sanctos sibi resistentes affligat, & occidat. De isto enim alibi dicitur. Iniquitatẽ meditatus est in cubili suo, astitit omni viæ non bonæ: malitiam autem non odiuit.

Antichristus.

Psal. 35.

120 Sedet in insidijs cum diuitibus in occultis, vt interficiat innocentem.

Hic consequenter ostendit, quòd erit deceptoria & insidiosa. Vbi notandum, quòd Antichristus tenebit modũ oppositũ Christo: nã Christus volẽs fidem catholicã toti mundo tradere, elegit apostolos pauperes, ignobiles, & indoctos. Antichristus autẽ amicos sibi faciet mundi potentes, nobiles, & doctos, quos diuitijs, artibusque magicis per ipsum repertis ditabit, vt per illos alios pauperes, & impotẽtes tam minis quàm dolo peruertat: & cum talibus sua cõsilia & suos dolos cõtra sanctos habebit, & hoc est q̃ dicit. *Sedet in insidijs cum diuitib. in occultis*: quia per occultas insidias & dolositates, quas in simul excogitabũt, sanctos deducent ad mortem, & modus insidiarum erit iste vt dicit glo. Nã altos, & potentes huius seculi ditabit muneribus, & altis exaltabit honoribus: quorum falsam fœlicitatem ad alios decipiendum oliẽtabit. *Et vt interficiat innocentem*, quod duobus modis exponitur, scilicet spiritualiter, & corporaliter: spiritualiter, vt scilicet de innocente faciat nocentem: Corporaliter autẽ vt, si ei consentire nolint, interficiat corpus. Interficitur enim quis spiritualiter, cum de bono fit malus: & resuscitatur, cum de malo fit bonus.

de pœn. dist. 2. si enim.

Antichristus elegit pauperes, fecit, Christus facit contrarium.

Persecutio Antichristi in Judæos.

121 Oculi eius in pauperem respiciũt: insidiatur in abscondito quasi leo in spelunca sua. 123 q 4. duo.

Consequenter hic ostendit, quòd eius persecutio erit crudelis, & furiosa. Vbi notandum, q̃ Antichristi persecutio erit crudelissima cæteras omnes præteritas excedens persecutiones. Et, si quis dicat, quomodo erit crudelior persecutio omnib' præteritis, cum sancti martyres iam omnia crudelia fuerint experti, quid crudelitatis poterit Antichristus facere, quod alias factum non fuerit? Respondeo. Sanctis martyribus omnia tormenta erãt leuia, quia aperta miracula Christus per eos, vel circa eos faciebat: quibus persecutores confundebãtur, & ipsi martyres confortabantur. Tunc autem erit oppositum, quia persecutor crudeliter sanctos persequitur, & ipse miracula faciet: quibus ipse amplius admirabilis reddatur, & martyres quasi territi dubitare videantur. Et hanc sententiam ponit Grego. istum versum inducendo. d. Quę enim pœnarum genera non nouimus: quæ pœnarum genera non iam vires martyrum exercuisse gaudemus. Alios namque improuiso ictu immersos ingulo gladius strauit: alios crucis patibulum affixit, in quo & mors prouocata repellitur, & repulsa prouocatur. Alios hirsutis serra dentibus attriuit: Alios armato ferro insultans vngula sparsit: Alios beluina rabies morsibus detruncando cõminuit: Alios ab intimis viscerum per cutem pressa vis verberum rupit: Alios effossa terra viuos operuit. Alios in altũ demersos mors in præcipitium fregit. Alios in se proiecta aqua replendo absorbuit: Alios edax flãma ad cineres depasta cõsumpsit. Quid igitur est, quod in istis tormentis tunc atrocius crescat? Respondet. Nisi hoc, quod veritas dicit. Surgent pseudochristi, & pseudo ,ppheţ, & dabũt signa magna, & prodigia: ita vt in errorem mittantur, si fieri potest, etiam electi. Nunc enim fideles nostri mira faciunt, cum peruersa patiuntur: tunc autem Antichristus cum peruersa inferet, mira operabitur, pẽsemus igitur, quæ erit illa humanę mentis tentatio: q̃n & pius martyr, & corpus tormentis subijcit, & tamen ante eius oculos miracula tortor facit. Cuius tunc virtus non ab ipso fundo quatiatur, q̃n is, qui flagris cruciat, signis coruscat? quia ipse Antichristus: & altus tunc erit veneratione prodigij, & dur' crudelitate tormẽti. Vnde per Dauid dicitur. *Oculi eius in pauperẽ respiciunt, insidiatur in abscondito quasi leo in spelũca sua.* Ad aperiã namque potentiã sufficisset, vt leo esset, etiam si insidiãs non fuisset. Rursus ad occultas versutias sufficisset, ne insidiãs surriperet, etiam si leo non fuisset. Sed quia Antiquus hostis per hunc tunc cunctis viribus effrenatur: sæuire per vtraque permittitur, vt contra electos in certamine, & fraude & virtute laxetur per potentiam, sed fraude per signa. Rectè ergo & leo & insidians dicitur, Insidians per miraculorum speciem: sed leo per singularem virtutem, hęc Grego. benè ergo dicit Psal. *Oculi eius in pauperẽ*, &c. Hic accipe pauperẽ pro humili, & virtuoso, quia cõtra tales maximè intendet crudelitas Antichristi, & ad huius declarationem subdit.

Antichristi crudelitas. Quæstio. Martyres. Resp.

Greg. lib. 13 mor. c. 32.

Mat. 24.

122 Insidiatur vt rapiat pauperẽ, rapere pauperem, dum attrahit eum.

Vtenim dictũ est: duplici via persequẽtur bonos, & pauperes, s. dolo, & violentia, hos modos his exprimit. d. Quo ad dolũ, & blandicias. d. *insidiatur vt rapiat*

rapiat pauperem, insidiæ enim in abscondito fiunt, Quo verò ad violentiam addit, *rapere pauperem*. s. conabitur, *dum attrahit eum*. s. per violentiam, attractis enim fit publica violentia: verum tali persecutione & si nocebit sanctorum corporibus, magis autẽ sibi ipsi nocebit: quia ex hoc in interitum cadet æternum. Et hoc est quod subditur.

123 In laqueo suo humiliabit eum, inclinabit se, & cadet, cum dominatus fuerit pauperum.

Antichristus humiliatur.

Quia per insidias suas, & miracula sanctos humiliabit, quia quanto maiora signa faciet, tanto magis sancti humiliabuntur. i. contemnentur, & pro nihilo habebuntur. Sed sibiipsi magis nocebit, quia *inclinabit se*. s. non voluntariè: sed diuina virtute deponetur de tãta sublimitate ad ima: *quia cadet, cum dominatus fuerit pauperum.*

124 Dixit enim in corde suo, oblitus est Deus: auertit faciem suam, ne videat in finem.

Hic consequẽter ostendit, q̃ illa persecutio erit obscura, & tenebrosa: quia. s. sicut ipse non credet Deũ curare de istis inferioribus, sic & alios ad tantam mẽtis cęcitatem ducet, vt non credant Deum de terrenis curare. Ex isto enim textu habetur, q̃ Antichristus erit illius opinionis q̃ intellectus diutius ista inferiora non curat: nec circa illa versatur. Et hic nota, q̃ finis accipitur dupliciter. s. pro vltimo iudicio, & fine mundi. Et sic finem accipit Christus. d. Oportet hęc primum fieri, sed nondum finis, & tunc est sensus. Quod Deus mala nostra nõ videbit in finem, s. sæculi illa iudicando. Accipitur etiam aliquando finis pro terra: eo quia terra finis est rerum, & vltimum elementum. Sic. n. finis pro terra accipitur. In manu eius sunt omnes fines terræ, & tũc est sensus. *Auertit faciẽ suam, ne videat in finem*. i. in terram. q. d. non videt nec cõsiderat illa, quę fiunt in terra. In finem enim vt dicit gl. dicunt Deũ non videre, qui dicũt eũ non curare humanas res, quæ fiunt in terra, & istius falsæ opinionis erit Antichristus. s. q̃ Deus nõ videt illa, quæ fiũt in terra, vnde tales dicũt illud Iob 22. Nec nostra cõsiderat, & circa cardines cœli perambulat. *Dixit enim in corde suo, oblitus est Deus*. s. sui ad puniendum. Hoc autẽ putare, s. impunitũ remanere peccatũ, est negare iustitiã Dei, & per cõsequẽs ipsum Deũ. *Auertit faciem suam, ne videat in finem*, vt expositum est.

Finis dupliciter dicitur. Mat. 24.

Psal. 94.

Iob 22.

125 Exurge, domine Deus, exaltetur manus tua, ne obliuiscaris pauperum.

Hic consequenter ponitur ipius Antichristi victoriosa depositio, & protractio: pro qua sancti assiduè deum orabunt. Et tria facit: quia ad hoc ponitur primò sanctorum deprecatio. Secundò Antichristi depositio: ibi. *Contere brachium*. Tertiò gratiarum actio: ibi. *Deus regnabit*. Quantum ergo ad primum, postulat Dei auxilium contra Antichristũ. d. *Exurge, domine, exaltetur manus tua.* Dormire enim quasi videtur Deus, qũ bonos à malis affligi permittit, & peccatores prosperari. Similiter & exurgere dicitur: quãdo bonos adiuuat, & malos flagellat, & hoc petit Psal. nomine bonorum. d. *Exurge domine.* Precatur enim Dei iudicium, vt illa Antichristi persecutio, in qua tot mala fient, cito finiatur. *Exurge ergo, domine*. i. cito veni, & manifesta potentiã tuam, *& exaltetur manus tua*, quia enim per manus operamur, ideo manus significat potẽtiam: & sic manus Dei est potentia Dei. Manum suã mittit ad fortia. Et hæc manus tunc exaltatur non quidem in se, sed in nobis: quia per effectum ipsam altam videmus, qñ malos bonis nocentes deprimit, & sic summè nobis exaltata videbitur, quando filiũ perditionis Antichristũ deponet. Sic & manũ diuinæ potentiæ exaltari. i. manifestari postulabat Esa. d. Domine, exaltetur man' tua, & ignis hostes tuos deuoret. Vel per manũ intellige ipsum Dei filium: per quẽ omnia Deus operatur: quæ in depositione Antichristi summè exaltabitur: quia tũc ab omnibus cognoscetur solus verus Deus, & dominus. Et cum ipso Antichristo omnia idola penitus conterẽtur iuxta prophetiã Esa. d. Exaltabitur dominus solus in die illa: quia dies domini exercituum super omnẽ superbum. s. Antichristũ, & complices eius. Et eleuabitur dominus solus in die illa: & idola penitus cõterentur. Hanc ergo exaltationem Christi contra Antichristũ postulans dicit. *Exurge, domine, exaltetur manus tua*. i. filius tuus cõtra Antichristum adiuuando electos tuos, ideo subdit. *Ne obliuiscaris pauperũ*, sicut putat Antichristus, & eius cõplices. d. *Oblitus est Deus, auertit faciem suam, ne videat.*

Manus Christi.

Esa. 26.

Esa. 2.

126 Propter quid irritauit impius Deũ? dixit enim in corde suo, nõ requiret.

Hic consequenter ponitur Antichristi depositio. Vbi notãdum, q̃ vt habetur in glossa. Persecutio, & dominium Antichristi modico tempore durabit, s. solum per tantũ tempus, quantum fuit prædicatio Christi. s. per tres annos cum dimidio. Et illo tẽpore Enoch, & Helias, qui viui translati fuerunt in paradisum. s. Enoch. Gen. 5. & Eccles. 64. Helias aũt vt habetur. 4. Reg. 2. Redibunt ad præliandum cõtra Antichristũ, vnde dicitur. Ecce ego mittam vobis Heliã, antequam veniat dies domini magnus, & terribilis: vt conuertat corda patrum ad filios, & filiorum ad patres. Quia. s. isti prædicãdo, & legem exponendo, ostendent Christum verum esse Dei filium, sicut patres antiqui Iudæorum spe crediderunt illum esse futurum: sic & Iudæi, qui tunc temporis erunt, conuertentur ad fidem patrũ, vt. s. filij patrum. s. Iudæi, sic intelligãt legem de Christo, sicut eorum patres. s. prophetæ intellexerunt, vt Moses, Dauid, Esa. &c. Et similiter conuertet corda patrum ad filios, quia intelligẽtia patrum ad filios perducetur, dum illud, quod senserunt patres, sentient simul & filij: vt ostendit Augustinus. Et ideo, q̃a fides: incepit in Iudæis, & postea venit ad gẽtes: qui in fine mundi ad Iudęos reuertetur: ideo missa incipit in parte dextera altaris: postea itur ad sinistrã, deinde ad dexterã reuertitur. Vñ de tẽpore persecutionis Antichristi quãtum durabit, & de istorũ prędicatione cõtra ipsum dicitur, q̃, Datũ est tẽplũ Dei gẽtib⁹. s. Antichristo, & cõplicibus eius, & cõculcabunt illud mensibus quadraginta duob⁹. Et dabo duobus testib⁹ meis. s. Enoch, & Heliæ. Et prędiabũtur dieb⁹ mille ducẽtis sexaginta. s. tribus annis, & sex mẽsibus. Et cũ finierint testimoniũ suũ. s. tãto tẽpore, bestia, q̃ ascẽdit de abysso. s. Antichristus, faciet aduersus eos bellũ, & occidet eos: & iacebunt corpora eorũ in platea magnæ ciuitatis. s. Hierusalẽ, vbi dñs eorum. s. Christus, crucifixus est. Et post occidetur Antichristus spiritu oris Christi. i. virtute spiritus sancti, qui à Xpo ,pcedit: & hoc ministerio archãgeli Michael. vt d.

Enoch. Helias. Malac. vltimo.

Aug. 22. de ciuit. Dei c. 29.

Apoc. 11. Nota tẽpus durationis antichristi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

vt d. gl. 2. The. 2. Occidetur autem, vt tradunt doctores in monte Olíueti ſtans in papilione, & in ſolio ſuo, vbi Chriſtus aſcendit ad Cœlos. Illo autē interfecto, nō ſtatim veniet Chriſtus: ſed electis concedentur ad pœnitentiā quadraginta quinque dies. Ad propoſitū ergo, præuidens Pſal. Antichriſti finē, & quàm modico tempore durabit eius ſuperbia, dicit, *propter quid irritauit impius Deum?* Et tria facit. quia primò ponit Antichriſti increpationē. ſecundò bonorum ſaluationē: ibi. *Tibi derelictus eſt pauper.* & tertiò Antichriſti cum ſuis damnationē: ibi, *Cōtere brachium.* Quantum ergo ad primum increpās Antichriſtū, dicit: *propter quid irritauit impius.* ſ. Antichriſtus *Deū.* i. quid profuit ei tāta mala facere, & non conſiderare finem ſuum, qualiter eū Deus eſſet puniturus, *quia dixit in corde ſuo, nō requiret.* ſ. Deus peccata mea, vt illa puniat: ſed decipietur: propter quod nunc loquens Deo ſubdit.

127 Vides, quoniam tu laborem, & dolorem conſideras, vt tradas eos in manus tuas.

Hebr. 4. Quaſi. d. falſum exiſtimabit, qm̄ tu Deus vides, quia oculis tuis omnia nuda ſant, & aperta. Et q De' oſa videat, que Antichriſtus erga fāctos faciet, ſubdit, *Quoniā tu laborem, & dolorem conſideras*, quē, ſ. laborem, & dolorē ille ſanctis inferet, de quo dictum fuit ſuperius, *ſub lingua eius labor, & dolor.* Et ad quid iſtum laborem, & dolorem cōſideras? certē, *vt tradas eos.* ſ. Antichriſtum & ſuos, laborem, & dolorem ſanctis inferentes: *in manus tuas*, ſcilicet, iuſtitię tuæ. Et nota q ſicut manus Dei eſt poteſtas creatiua ſingulorum. Manus tuæ domine fecerunt me, &c. Eſt cōſeruatiua creatorū. In manu eius nos & ſermones noſtri. Eſt protectiua deuotorum. In manu forti educā vos de Ægypto. Sic etiā eſt punitiua reproborū, ideo dicitur, Alleua manum tuam ſuper gentes alienas: vt cognoſcant potentiā tuā. Et ſic iſto modo vltimo, tradi in man' Dei, eſt Deū per ſuā iuſtitiā & potētiam de peccatoribus vindictam ſumere. Sic ergo Deus laborem, & dolorem conſiderat, quem Antichriſtus cum ſuis complicibus bonis inferet, vt *tradat eos in manus ſuas*, ſ. vt eos puniat. Vel aliter, vbi notandum, q videre aliquādo accipitur pro ſuſtinere, vel permittere tranſire, & nō curare, ſic enim dicitur Prouerb. 25. Quæ viderunt oculi tui, ne proferas. Et ſic accipiendo, hic iſte verſus eſt expoſitorius præcedētis. Et ſunt verba Antichriſti, Deo dicētis. Vides, ſ. peccata mea, & ſuſtines, nec ea punis, & rationē ſubdit. d. *Quoniā tu laborē, & dolore conſideras.* Solent em̄ homines, vt ait glo. interdum nō ſumere vindictam de iniuriis ſibi illatis: quia timent laborare, vel iraſci. Sic impius iſte Antichriſtus de Deo putat, q nō valeat Deus tot mala punire ſine labore, & ira. Senſus autem iſte pronunciationē requirit, in qua ſi erratum fuerit, obſcurabitur. Sic enim dixit impius: non requiret Deus, ratio, quia Deus laborem, & dolorem conſiderat, vt tradat eos in manus ſuas, quaſi laborare, & iraſci timeat, & ideo parcat eis: ne puniendo eos laboret, & turbetur ira: ſic vt aliquando faciunt homines, diſſimulando vindictā, ne iraſcantur. Et ſic eſt ſenſus. Dixit Antichriſtus. *Nō requiret Deus.* ſ. mala, quę facio, & dixit. Quid tu, ô Deus, *Vides.* i. ſuſtines mala, & impunita dimittis, *quia tu laborem, & dolorem conſideras*, quē. ſ. ſuſtinere te oportet, ad hoc, *vt tradas eos in manus tuas.* i. quia times laborare, & iraſci, ſi punias eos. Et forte hoc cogitabit Antichriſtus: quia ſe Deum prædicabit, & expert' multos labores & dolores quos ipſe patietur, alios puniēdo: ſimiliter cōſiderat, q occidat Deo. Et ex hoc apparet, quātum erit per diabolū deceptus, vt ſe dicat Deum & laborare, & dolores pati.

Tibi derelictus eſt pauper: orphano tu eris adiutor. 128 *ae pæ. diſt. 4. hou.*

Hic cōſequenter oſtēdit bonorum cōfortationem, & protectionē. Vbi nota, q nomine pauperis, & orphani bonos fideles intelligit. Pauper. n. dicitur humilis Matt. 5. Beati pauperes ſpiritu. Orphanus verò carens patre, & matre. Huius enim vitæ temporalis pater eſt mundus, mater verò concupiſcentia carnis, & ſic orphanus dicitur ille, qui mūdo caret. ſ. cui crucifixus eſt mūdus, & qui carnem ſuā cum vitiis crucifixit, & concupiſcentiis, & talibus Deus finaliter adiutor erit. Ideo enim voluntarius pauper omnia mūdi relinquit, vt tu Deus tamen ſpes eius ſis & adiutor. Vel per pauperē & orphanum populū Iudaicum intellige, qui verè pauper eſt, quia vagabundus per mundū orphanus eſt: quia Chriſtum patrem negauit, & matrē ſynagogam perdidit. Et hinc Deus in finem erit adiutor, quia ipſos per prædicationē Heliæ, & Enoch conuertet ad fidem, & ſaluabit. Tunc enim vt dicitur *Pſal. 71.* de populo Iudæorum, Deus parcet pauperi & inopi, & animas pauperum ſaluas faciet. *Pauper. Orphanus.*

Contere brachium peccatoris, & maligni: quæretur peccatum illius, & non inuenietur. 129

Hic oſtenditur quòd ſicut Deus in fine aditor erit bonorum, ſic erit damnator Antichriſti, & reproborum. Quid enim per brachiū peccatoris intellig t niſi ſuperbia, & Antichriſti poteſtas, de quo brachio Iob 83. d. Brachium excelſum confringetur, quod exponens Greg. d. Quid nanque excelſum brachiū dicitur, niſi ſuperba Antichriſti celſitudo: quia ſupra ſuperbas mentes hominum faſtu gloriæ ſæcularis erigitur a vt homo peccator. & tñ æſtimari homo deſpiciēs, Deum ſe ſuper homines mentiatur. Quia verò huius ſuperba potētia diſtricti aduētu iudicis erit ferienda, ſicut ſcriptum eſt. Quem dominus Ieſus interficiet ſpiritu oris ſui, ideo recte de ipſo Antichriſto dicitur. Et brachiū excelſum confringetur. Similiter & nūc Pſal. præuidens iſtius brachij confractionem. d. *Contere brachiū peccatoris, & maligni.* vbi gl. *Contere brachiū. p. & ma.* i. potētiam illius peſſimi Antichriſti, qui peccator eſt in ſe, & malignus in alios: vel peccator eſt violētia, & malignus fraude. Et qualiter ſit conteréda ſubdit. *Quæretur peccatum illius &c.* id eſt, quæretur peccatum illius per iudicium, & punitionē, & ipſe ſic punitus peribit, & ſic nō inuenietur, ſcilicet amplius in poteſtate, ſed in tormentis. Vel aliter peccatum Antichriſti vtile erit ad purgationem malorū, ſicut peccata, & perſecutiones aliorum tyrannorum valuerūt ad purgationem iuſtorum: ſicut dictum eſt ſupra: conſummentur nequitia peccatorū, & diriges iuſtum. Item, dū ſuperbit impius, incenditur pauper. *Quæretur ergo peccatum* Antichriſti, ſcilicet an ſit amplius neceſſarium, ad purgandum bonos, ſicut antea. *Et non inuenietur*, ſcilicet tunc eſſe neceſſarium: quia iam non erit locus illius peccato, omnibus iuſtis tunc purgatis: ſicut plano ferro amplius lima non eſt opus. *Brachiū. Poteſtas Antichriſti. Superbia. Greg. 29. mor. c. 4.*

Dominus

Dominus regnabit in ęternū & in ſęculum ſæculi: peribitis gētes de terra illius. 130 *de conſ. diſt. 3. ca. vlt.*

Hic conſequenter omnibus præd ctis conſideratis, ponitur gratiarū actio. Et diuiditur in partes tres, quia de tribus agit gratias, ſcilicet primo de æternitate fœlicitatis. Secūdò de exauditione orationis: ibi *deſideriū pauperū.* Tertio de præmiatiōe humilitatis: ibi, *Iudicare pupillo, & humili.* Quantum ad primum dicit, *Dominus regnabit, &c.* Vbi notandū, quòd ſicut oppoſita iuxta ſe poſita magis eluceſcunt, ſic & conformiter conſiderata damnatione reproborū, magis eluceſcit felicitas ſanctorū. Et hinc eſt, quod quamuis damnati videāt beatos vſque ad diem iudicij, vt ipſorū pœna magis creſcat, & beati videant damnatos, vt eorum augeatur gloria. Tamen Deus puniēs damnatos citra cōdignum: ne tantum puniantur: nō permittit damnatos poſt iudicium videre beatos, & præmiat beatos vltra condignum, vt amplius præmiētur, faciet etiā poſt iudicium beatos ſemper videre dānatos: vt vidēdo pœnas, quas euaſerunt cognoſcant quales gratias Deo agere debēt, vt dicit magiſter. Sic & nunc conformiter ex comparatione damnatorum ad prę miationem bonorum Pſal. vult oſtēdere, quòd maius erit gaudium beatorum, & ex conſequenti quantū gratias boni Deo reddere debēt, dicens primò quo ad bonos. *Dominus regnabit in aternū & in ſaculū ſaculi*, ſcilicet ſupra bonos: ipſos beatificando. Sic enim Mariæ prædixerat angelus, Regnabit in domo Iacob in æternū, id eſt, in beatis, qui dæmonē, vitia, ſupplantauerat, & mundum. Et conſequenter addit punitionem malorum. d. *Peribitis gentes de terra illius*, id eſt, gentiliter viuentes. Gentes enim vocat non habētes Dei cultum, & legem. *Peribitis*, inquit, *de terra illius.* Sed quare dicit terra illius, cum omnis terra ſit Dei. Domini eſt terra & plenitudo eius. Ideo notandum quòd triplex eſt, ſcilicet beatorum, viatorum, & damnatorum. Terra damnatorum, dicitur infernus, quia in medio terrę collocatur. Terra miſeriæ & tenebrarum, vbi nullus ordo, ſed ſempiternus horror inhabitat, & iſta eſt Dei puniētis. Terra viatorū eſt terra vitæ præſentis, nobis data ad viuendum. Qui operatur terram ſuā, ſatiabitur panibus, & iſta eſt Dei miſerentis. Terra beatorum eſt terra cæli: nā cælum vel patria beatorum terra dicitur propter ſtabilitatem durationis. Credo videre bona domini in terra viuentium: & Beati mites, quoniam ipſi poſſidebunt terram, & iſta eſt Dei præmiantis. Et ſingulariter dicitur terra Dei, quia ibi, nemine diſcrepante, ab omnibus concernitur, videtur, amatur, & poſſidetur. Et de iſta terra malis nunc dicit Pſal. *Peribitis gentes de terra illius.*

Nota. *magiſter. lib. 4. diſt. 50.* *Gentes.* *1. Pſal. 23. terra triplex.* *Iob. 10.* *Prouer. 12* *Pſal. 26. Matth. 5.*

Deſiderium pauperum exaudiuit dominus, præparationem cordis eorum audiuit auris tua. 131

Hic conſequenter grȩias agit de exauditione orationis. Vbi nota quòd deſiderū nō eſt reſpectu præteritorum proprie, nec præſentium, ſed ſolum futurorū, & eſt ſemper cū quadā anxietate, & pœna ex dilatione illius, quod deſideratur. Sancti autē & martyres laborantes in malis huius ſeculi deſiderant diem iudicij cum magno feruore, quia tūc ab omnibus malis eruentur. Iſtam etiam diē deſiderant, non ſolum exiſtētes in purgatorio, vt ab illis pœnis eruantur, ſed etiam exiſtentes in paradiſo, vt ſecundam ſtolam beatitudinis accipiant, & propter hoc ad Deū pro vindicta malorū clamant. d. Quare nō vindicas ſanguinem noſtrū: Iſtud ergo deſiderium exaudiuit dominus, quia ſic facere decernit. Vel ibi accipitur præteritum pro futuro, & hoc propter certitudinē futuri à Deo ordinati. Vel aliter notandum, quod deſiderium eſt triplex. ſcilicet naturale. Iob. 35. Firmamentum deſiderat nubes. Animale. Quemadmodū deſiderat ceruus ad fontes aquarum, &c. Rationale, vt cū quis deſiderat virtutem, & ſapiētiam. Cum præſens eſt, imitantur illam: & deſiderāt eam, cum ſe eduxerit. Sic vir pauper, & iuſtus iſtud triplex deſiderium tranſcendit. Primo tranſcendit deſiderium naturalis tendentiæ deſiderādo diſſolutionem corporalem. d. illud. Phili. 1. Deſiderium habens diſſoluí, & eſſe cum Chriſto. Secundo tranſcendit deſiderium animalis concupiſcentiæ, deſiderando ſpirituālē conuerſationem. d. Spiritu ambulate, & deſideria carnis non perficietis. Tertiò tranſcendit deſiderium rationalis appetituæ, deſiderādo facialem Dei viſionē. Anima mea deſiderabit te in nocte. ſcilicet videre te. De quo 1. Petri. 1. In quem deſiderant angeli proſpicere. *Deſiderium ergo pauperum exaudiuit dominus*, ipſos educendo de mundo, ipſos ſpirituales faciendo, & ipſos in cæleſtibus beatificādo, quia vt dicitur Prouer. 10. Deſiderium ſuum iuſtis dabitur. Sed quia tale bonum deſiderium iuſti pauperes à ſeipſis non habent, ſed à Dei gratia præueniente, & corda eorum præparante, ideo illud deſiderium vocat *præparationem*. d. *Præparationē cordis eorum audiuit auris tua.* Et hic accipitur audire pro exaudire: & auris pro miſericordia. Sic accipitur audire. Pſal. 29. Audiuit dominus, & miſertus eſt mihi dominus factus eſt coadiutor meus, & auris pro miſericordia. Auribus ipſe lachrymas meas. *Apoc. 6.* *Pſal. 41. ſap. 4.* *Galat. 1.* *1. Petr. 1.* *Audire pro exaudire, & auris pro miſericordia. Pſal. 38.*

Iudicare pupillo, & humili, vt nō apponat vltra magnificare ſe homo ſuper terram. 132

De præmiatione humilium, vbi notat magiſter in glo. quòd aliud eſt iudicare pupillum, & aliud iudicare pupillo. Iudicat enim pupillum etiam, qui condemnat ipſum, ſed iudicat pupillo, qui pro illo ſententiā fert, & ſic. d. *Iudicare pupillo*, oſtēdit quòd ſententia danda erit pro ipſo, & ſic exprimitur ipſius præmiatio. Et tunc ſcilicet in iudicio implebitur de pupillo quod ſcribitur. 2. Reg. 18. Iudicauit pro te hodie dominus. Iſto autem iudicio peracto, ceſſabit omnis tyrānus propter quod ſubdit, *vt nō apponat vltra magnificare ſe homo ſuper terram.* Vel intelligitur de Antichriſto qui ſolū homo erit quantū ad mentiendo dicat ſe Deum eſſe. Tūc enim omnia mala finientur ſuper terram, cū antichriſtus cū omnibus ſuis membris dānabitur, quia vt dicitur Iob 3. ibi, Impij ceſſauerunt à tumultu. i. ceſſabūt. *Iudicare. vnde differt inter iudicare pupillo & pupillo.* *2. Thre. 2.*

PSALM. XI.

IN Domino cōfido: quomodo dicitis animæ meæ: tranſmigra in montem, ſicut paſſer. 133

Universidad de Deusto
Biblioteca

Titulus istius Psal. est *in finem psal. Dauid.* Cuius patet expositio ex supradictis in titulis aliorū psalmorum præcedentium. De historia autem, supra quam iste Psal. fundatur, & de expositione literali, dic vt Nic. de Ly. ¶ Quātū ad intellectū Psal. notā dū, q̄ in isto psalmo agit propheta de hęreticis, qui sunt membra putrida mentiētes se veros catholicos, & Christū habere. Et sic alios conātur ab vberibus sanctę matris ecclesię abducere: & ad se illos adducere, affirmātes, quod apud se sit Christus. Et quasi piè, & studiosè sunt admonentes, vt ad eos transeūdo, trāsmigremus in Christū. Quibus in isto Psal. respondet propheta, redarguens eos, & docēs eis esse resistendū. Vnde psal. iste diuiditur in duas partes. Quia primò ponuntur bonorū, & malorum merita, & demerita. Secūdò vtrorumq; præmia & supplicia: ibi. *Dominus in templo, &c.* Prima in duas, quia primò ponuntur bonorum merita. Secundò malorum demerita: ibi, *Quoniā ecce peccatores intēderunt arcum.* Quantū ergo ad primum loquens in persona omniū bonorū dicit. *In domino confido.* Vbi notandum, quod volens exprimere breui sermone omnes virtutes, & merita iustorum, & fidelium, ait, *In domino confido*, quia confidentia in domino, omnes virtutes cōtinet: quoniā ipsa est remissio peccatorum, operatio meritorum, fortitudo animorū, cognitio credendorū, superatio dæmoniorum, acquisitio præmiorū. Primò nāq; cōfidētia in Deo facit remissionē peccatorū. Matth. 9. Cōfide, fili remittūtur tibi peccata tua. Nec mirum, quoniā cōfidentia in Deo, fidē includit, quia componitur, ex con, & fide: fides autē peccata purgat. Actuū. 15. Fide purificās corda eorum, ideo dicit apostolus. In Christo habemus fiduciā, & accessu in cōfidētia p fidē eius. Secūdò est actiua meritorū. S: eīm peccatū sine Dei gratia purgari nō pōt, & ipsa gratia omnia nostra efficit merita: cōsequēs est vt cōfidētia, quæ peccatū purgat etiam in nob's nostra merita operetur, vnde Hiere. 17. Benedictus vir, qui cōfidit in dño. & erit dominus fiducia eius: & erit quasi lignū, quod trāsplātatur super aquas: nec aliquādo desinet facere fructum. Tertiò causat fortitudinē animorū, quoniā cōfidētia in Deo animā vnit Deo: vnit⁹ aūt Deo, stabilis est, & fortis, ideo dicitur. Cōfide in dño, & sta in loco tuo. Locus aūt noster, in quo stabiliter manere debemus, est cor nostrum, à quo extrauagādo per tēporalia nō debemus exire: & in ipsos nos stabiles facit cōfidētia in dño. Psal. 124. Qui cōfidunt in dño, sicut mōs Sion nō commouebitur in æternū. Quartò facit veritatis cognitionē, Sapic. 3. Qui cōfidunt in dño, intelligent veritatem &c. Quintò facit dęmoniorū superationē: vñ dicitur de Machabæo. Machabeus aūt cōfidebat semper cū omni spe auxiliū sibi à Deo affuturū qua cōfidentia ipse frustratus nō fuit. Nā vt ibidem sequitur, dñs per manum Hieremiæ prophetæ gladiū ei porrexit, in quo aduersarios suos superauit. Sic enim per confidētiam ad aduersarios superādum nos suo exemplo hortabatur Christus d. Confidite, ego vici mundum. Ista confidentia Susanna de suis hostibus iudicibus triūphauit, de qua Dani. 13. Erat enim cor eius fiduciam habens in domino, ista virtute superātur pericula maris: vnde naufragātibus discipulis dixit Iesus. Confidite, ego sum, propter quod dicitur Dan. 4. Non est cōfusio cōfidentibus in te. Sextò facit acquisitionem præmiorum. Ad Heb. 6. Confidimus autem de vobis, dilectissimi meliora, & viciniora saluti. Et ideo ad istam virtutum virtutē conseruandam nos hortatur apostolus. d. Nolite amittere cōfidētiā vestrā quæ multā habet remunerationē. Quia ergo sicut confidentia cæteras virtutes cōtinet, ideo merita, & virtutes iustorum breui verbo exprimens Psal. d. *In domino confido.* Et quia confidens in domino, ideo reprimit omnia tentamenta hęreticorum, vel aliorum malorum, ipsos repræhēdendo. d. *Quomodo dicitis animæ meæ*, &c. Litera hic est duplex, quia aliqua litera habet montem, & alia montes. S. autem legatur in singulari, *transmigra in montem*; tunc per montem Christus intelligitur, de qua sub montis nomine dicitur. Et erit in nouissimis diebus prępatus mons domus domini in vertice montium, & eleuabitur super omnes colles, & fluēt ad eum omnes gentes, &c. Et tūc sunt verba hæreticorum dicentiū cuilibet fideli, *transmigra in mōtem sicut passer*, id est, Christū, qui apud nos est: quasi ipsis dicat Psal. Quomodo monetis me trāsire ad vos, tanquā multi sunt Xp̄i, quasi mirū est, qa, si hoc fecero, ero sicut passer, scilicet instabilis, cōtra illud, quod præmisi. d. *In domino confido.* Si autem legatur montes in plurali, tūc per mōres intellige ipsos hæreticos, qui vere sunt mōtes. i. alti per superbiam, qui fideles à vera fide seducere volētes, dicunt: *transmigra in nos.* i. in societatē nostra. *Sicut passer*, quod dicunt adulando. i. quia tu sicut passer pennatus es virtutibus, & pręceptis, ideo nobiscū, qui sumus alti, debes habitare, sicut & passer in altis habitat, & tunc istos reprehēdēs. d. *Quomodo dicitis animæ meæ*, hoc quasi. d. mirum est, cū Christus, quem vos dicitis habere, non alta quærere, sed humilitatem docuerit.

Quoniā ecce peccatores intenderunt arcum suum, parauerunt sagittas suas in pharetra, vt sagittēt in obscuro rectos corde. 134

Hic cōsequēter ponit malorū demerita, & peccata, scilicet hæreticorū, vel dæmoniorū, quorum malitia præcipuè intendit ad corrumpēdam & applicandam scripturam sacram ad suos errores, vel mala defendēda. Vnde nota q̄ per arcum scriptura sacra intelligitur: supra fuit declaratū super illo verbo psal. 7. Nisi cōuersi fueritis, gladium suū vibrauit, arcum suum tetendit. Hunc autem arcum intendunt hæretici, plicant, & torquēt. Cum enim intēditur arcus vtraq; pars eius, scilicet lignum & chorda plicatur: quia tam nouū testamētum quàm vetus torquēt à vera intelligentia, & ad suas hęreses applicāt. Sicut verbi gratia, dicit scriptura, q̄ cū esset desponsata Maria Ioseph, ante quam cōuenirent, inuenta est habens in vtero. Istam scripturam plicāt hæretici: vt Antidicomaritæ. vt 24. q. 3. quidā hæretici. d. Quod ex hoc habetur, q̄ Maria post natum Christum, cum Ioseph, fuit carnaliter coniuncta. Vnde sic plicando scripturam, argiebāt. Cum enim ante fit idem, quod prius, est differentia temporis: sed prius tempus relatiuè dicitur ad posteri⁹, 4. Phys. ergo si prius, quam conuenirent, habuit in vtero, consequens est: quòd postea conuenerūt. Sed non aduertunt, quod hæc dictio ante exponitur affirmatiuè & negatiuè. Affirmatiuè, quod illud dicitur ante, post quod aliud sequitur. Negatiuè verò illud dicitur ante quod nihil tale pręcedit, & sic intelligitur hic ly ante. Similiter & alij torquentes arcum scripturæ dicunt, q̄ virgo Maria habuit plures filios præter Christum, quia dicitur Lucæ 1. q̄ peperit filium suum primogenitum, primogenitus autem

autem quis non dicitur, nisi respectu sequentium. soluitur vt prius. *Parauerunt sagittas suas in pharetra.* Pharetra dicitur cor, quod sagittas continet, s. acuta, & acerba cōsilia. *vt sagittēt in occultis rectos corde.* s. fideles etiam simplici sensu scripturarum degentes. Sic enim dicitur Psal. 63. Intenderūt arcum, rē amaram, vt sagittent in occultis immaculatū, quia s. tales vt ibi dicit gl. gestant mel in ore, & aculeum in dorso. & dicit *in occultis*: quia hæretici in, planis, & apertis scripturis simplices nō possunt decipere, sed in occultis locis, & obscuris, tunc sensum scripturę conantur peruertere, & hoc est q̄ subditur.

Quoniā quæ perfecisti destruxerunt: iustus autem quid fecit? 135

Id est, sensum scripturæ, quē tu pfecisti. f. scripturas quas tu perfectę edidisti, destruxerunt, vel sensum scripturę, quē tu perfecisti. f. implēdo in te prædicta in scripturis, destruxerūt, id est, peruerterunt. *Iustus autē quid fecit?* Nomine enim iusti Christus intelligitur, quia est iustus iustificās alios, vnde non solū amici, sed etiā inimici & persecutores eius ipsum nomine iusti vocāt, vt Pilat⁹ dicit Mat. 27. Innocēs ego sum à sanguine iusti hui⁹: vxor Pilati. d. Lucæ. 22. Nihil tibi, & iusto illi. Cēturio, qui ipsum crucifixit, dicit. Verè hic homo iustus erat. Ipse Iudas, qui eū tradidit. d. Mat. 27. Peccaui tradēs sanguinē iusti. *Iustus ergo quid fecit?* id est, Christus, qua si. d. isti sic peruertētes scripturas vt diuidāt ecclesiā nō benè attēdūt qd iustus. i. Christus fecerit: qa faciūt oppositū: quia isti ecclesiā conātur diuidere: sed Christus eā pace vniuit, s. Pacē relinquo vobis: pacē meā do vobis. Christus. n. tantā pacē ecclesiæ exhibuit, vt etiā traditorē suū Iudā mira patiētia toleraret, & ad prædicandum regnum cœlorum cum alijs apostolis mitteret: & ei sicut cęteris eucharistiam daret: quem ante suum traditorem, & diabolum nominauerat. cui omnia prędicta contulit, vt ostenderet dona Dei ad illos peruenire: qui fidem Christi accipiunt: etiam si talis sit, per quem accipiunt, qualis Iudas fuit. Isti autē hęretici per oppositum faciunt: quia etiam fideles à fidelibus fidem sacrę scripturę accipientes, etiam peruertere conātur. Non ergo cōsiderans, quid iustus. i. Christus fecit.

Pharetra dicitur cor.

Iustus Christus.

Vxor Pilati.

Centurio.

Iudas.

Dominus in tēplo sancto suo, dominus in cœlo sedes eius. 136

Hic consequenter ponit bonorum præmia, & supplicia malorum. & primò ponit primum, & secundo secundum: ibi, *Pluet super peccatores.* Quantū ad primum nota, quòd tria bona dominus bonis tribuit, & secundum hoc ista pars diuiditur: quoniam Deus suos primò inhabitat: secūdò illos gratificat, ibi. *Oculi eius in pauperem*, tertiò ipsos purificat: ibi, *Dominus interrogat iustum.* Quantum ad primum ostendit quòd dominus bono inhabitat. d. *Dominus in tēplo sancto suo*, &c. Quilibet enim iustus templum Dei dicitur, teste Apostolo, Templū Dei sanctum est, quod estis vos, & spiritus Dei habitat in vobis. si quis autem violauerit templum Dei, disperdet illum Deus, quamuis enim vbique sit Deus: non tamen vbique habitat: habitat enim in illis, qui sunt templum eius cœlum. In malis autem non habitat, licet sit in illis, vt ostēdit Magister, dicēs, In sanctis enim habitat Deus, in quibus est per gratiam: non enim, vbicunque est Deus ibi habitat: sed vbicunque habitat, ibi est. In solis ergo bonis habitat, qui sunt templum eius & sedes eius, vnde per Esaiam dominus ait. Cœlū mihi sedes est: terra autem scabellum pedū meorum. Quia in electis, qui sunt cœlum habitat Deus, & regnat, qui eius volūtati deuoti obtēperāt. Malos verò, q̄ sunt terra, iudicij discretione calcat, vnde in libro sapiē. dicitur. Thronus sapiētię anima iusti, quia in iustis specialius est quā in aliis rebus: in quibus tamē omnib. est totus. Quemadmodum Augustinus ait. Anima per omnes particulas corporis tota adest simul, nec minor in minoribus, nec maior in minori animabus. sed tū in aliis intēsiuus, in aliis remissius operatur: cū in singulis particulis corporis tota essentialiter sit. Sic & Deus, cum sit essentialiter in omnibus totus, in illis tamē plenius dicitur esse, quos inhabitat, id est, in illis, in quibus ita est, vt faciat eos templū suū. Istud ergo est donum, quòd Deus suis facit electis: quia. s. illos inhabitat per gratiam, de quibus nunc Psal. dicit. *Dominus in templo sancto suo, dominus in cœlo*, &c. Et alibi. Domin⁹ in cœlo sedes ei⁹. Vocantur enim sancti non solum templū Dei, sed etiam cœlum: quia in cœlestibus mente consistūt.

Habitat Deus. Tēplum. Bonus.

1. Cor. 3.

Magister lib. 1. dist. 37.

Esa. 66.

Aug. in epistol. ad Hieron de orig. animæ.

Oculi eius in pauperem respiciūt, palpebræ eius interrogant filios hominum. 137

Hic ponit secūdum donū, quod suis dat electis, qa. s. eos gratificat. Vbi sciēdū, quòd p oculos Dei intelligitur misericordia, & gratia Dei: quibus suos electos respicit & sibi facit gratos. Sicut & respectus Dei dicitur auxiliū Dei: quia illū suis respicit oculis, quē suo auxilio sibi gratificat. Sicut de Petro legitur. Respexit dominus Petrū: & ideo statim Petrus egressus foras, fleuit amarè. *Oculi ergo domini in pauperem respiciunt*: quia ipse pauperes spiritu sua adiuuando gratia, facit sibi gratos, & ideo, si aliquando aduersa suis pauperibus infert: tamen hoc misericorditer facit, vt medicus, propter quod Psal. d. Oculi domini super iustos: aures autē eius in preces eorū. vbi gl. Oculi dñi. i. respectus misericordiæ Dei sunt sup iustos: etiā quandoq; vt medicus secat, & vrit: per quod videtur non respicere: qa hoc facit vt sanet, & parcat in sempiternum, & cōsimili modo nūc ait. *Oculi eius in pauperē respiciūt & palpebræ eius interrogant filios hominū.* Vbi nota q̄ palpebræ, quia illis clausis, nihil videmus, illis vero apertis, videmus, significant diuina iudicia, quibus nos interrogat Deus & probat: quæ aliquādo sunt nobis aperta, quādoque verò clausa, & obscura. Vide quid istū textū exponens Greg. d. Tribus modis interrogare nos conditor noster consueuit, cum aut flagelli discretione nos percutit: & quanta nobis insit vel desit patientia, ostendit, aut q̄ quædā, quæ volumus præcipit, & nostrā nobis obedientiā vel inobedientiā patefacit, aut q̄ aliqua nobis occulta patefacit, & aliqua abscōdit. & mēsurā nobis nostrę humilitatis innotescit. Sit ponit exēplū. d. flagello namq; nos interrogat, cū mēte sibi benè per tranquilitatē subditā, afflictionibus pulsat. vnde & Iob laudatur attestatione iudicis, tamen ictibus cæditur percussoris, vt eius patientia tāto verius clarescceret, quanto inquisita durius fuisset. Prępcipiendo autē dura, dominus nos interrogat, sicut Abrahā terrā suam iubetur egredi, & pergere quo nescicbat, in mōtem vnicū filiū ducere, & quē ad cōsolationē senex acceperat, immolare. Cui ni-

Oculus Dei. Misericordia Dei.

Luc. 21.

Psal. 33.

Palpebræ iudicia diuina.

Greg. 28. mor. c. 27.

Universidad de Deusto
Biblioteca

mirum ad interrogationẽ benè reſpondenti.i.ad A
iuſſionẽ bene obedieti dicit. Nũc cognoui quòd
timeas Deum:ſcire nanque Dei eſt, noſtram obe-
diẽtiã nos ſcire facere. Aperiẽdo quoq; nobis quę-
dã,atque claudẽdo,nos interrogat Deus, ſicut per
Pſal. 10. Pſal.dicitur, *palpebræ eius interrogant filios hominum.*
Palpebris quippe apertis cernimus,clauſis nihil vi
Greg. c.8. demus. Quid ergo per palpebras Dei, niſi iudicia
eius accipimus:quæ iuxta aliquid claudũtur homi-
nibus,& iuxta aliquid reſeratur, vt homines,qui ſe-
ipſos neſciunt,ſibiipſis innoteſcãt:quatenus, dum,
quædam intelligendo comprehendunt, quædam
verò cognoſcere omnino non poſſunt eorum cor
da, ſeſe latenter inquirant, ſi illos diuina iudicia
vel clauſa non ſtimulant, vel aperta non inflant. B
Hac enim Paulus interrogatione probatus eſt,qui
poſt aſcenſionem tertij cœli poſt ſuperne locutio-
1. Rom.5. nis myſteria.d.Non ſumus ſufficientes cogitare ali
quid à nobis, quaſi ex nobis ſit.Apertis ergo pal-
pebris Dei interrogat9 Paulus,rectè reſpõdit:quia
ſuperna ſecreta attigit:& tamẽ in humilitate cor-
dis ſublimiter ſtetit. Qui rurſum cum ſecreta Dei
iudicia de repulſione Iudęorum,& gentiũ vocatio
Rom.11. ne diſcuteret, atq; ad eam peruenire non poſſet,
quaſi clauſis palpebris Dei interrogatus eſt. Sed re
ctũ illi reſponſum reddidit,qui Deo ſe in ipſa ſua
ignorantia ſcienter,inclinauit.d.O altitudo ſapien
tię,& ſcientiæ Dei:quam incomprehenſibil;a ſunt
&c. Ecce enim abſcõſis myſteriis, quaſi clauſis pal C
pebris interrogatus:recta reſpõdit,qui ſecreti adi-
tum pulſans, quia per cognitionem intromitti ad
ſuperiora nõ valuit,per confeſſionem ante ianuas
humilis ſtetit:& quod intus cõprehendere nõ po-
al. timendo. tuit,foris remanendo laudauit. Ex quibus patet, q̃
palpebræ Dei ideo nos interrogãt,vt amplius nos
ſibi gratificent. Vel aliter,per palpebras Dei,aper-
tas intellige proſpera:per clauſas,aduerſa: quibus
ſuos Deus probat & interrogat,vt in proſperis ſint
humiles, & ſtabiles in aduerſis:vt clauſis palpebris
non fatigentur,& apertis non inflentur.

138 Dominus interrogat iuſtum,& impium:qui autem diligit iniquitatem odit animam ſuam.

Hîc ponit tertium beneficiũ, ſcilicet, q̃ Deus
ſuos purificat. Dictũ enim ſtatim eſt,dominus nos
interrogat per aduerſa,& ꝓſpera, ſcilicet innitendo.
Sed q̃a hoc commune eſt & bonis,& malis quã
uis differenter,ideo dicit, *Dominus interrogat iuſtum
& impium.* ſ. iuſtum purificando, quia iuſtus per pa-
tiẽtiã aduerſorum,& per humilitatem habitam in
ꝓſperis purificatur, & Deo magis gratus redditur.
Impius autem per impatiẽtiam aduerſorum, & ſu-
perbiã habitã in proſperis,magis inquinatur. Quæ
diuerſitas non prouenit ex parte interrogationis,
ſed ex parte diuerſitatis reſponſionis: quia iuſtus
proſperis interrogatus,reſpõdet humiliter, & ma- E
lus ſuperbè. Similiter iuſtus interrogatus,vel pulſa-
tus aduerſis,reſponder patienter,malus autẽ impa-
tienter. Et quia ſuperbia in proſperis,& murmura-
tio in aduerſis,eſt quædã iniquitas à Deo, & ſi iuſti
illis interrogationibus purgantur,iniuſti tamẽ am-
plius ſordidãtur:ideo ſequitur. *Qui autẽ diligit in-
quitatẽ odit animam ſuam,*& ſic malus ſibiipſi nocet
Roan. 8. nõ aliis. Et attende ſecundum quod ait magiſter in
glo. Nota quod ait. *Qui diligit iniquitatẽ, odit animã
ſuam,*nõ dicit qui facit. Iniquitas enim idem eſt ꝓ

peccatũ: vnde Ioã. ait:Omnis qui facit peccatum,
& iniquitatem facit:nemo vero ſine peccato viuit.
Illę verò diligit iniquitatẽ, qui ex deſiderio, & af-
fectu peccat. Ex quo apparet, ꝙ iſta gloſ. vult po-
nere differentiam inter peccatũ veniale, ſine quo
nullus viuit,& peccatum mortale:quod eſt ex elec-
tione,& deſiderio. Ex quo ſequit, ꝙ omne peccа-
tum factum ex electione voluntariæ, & à propoſi-
to,eſt mortale

Pluet ſuper peccatores laqueos:ignis,ſulphur,& ſpiritus procellarum pars calicis eorum. 139 de pœn.d. 3.quæſt.

Hîc cõſequenter ponit ſuplicia malorum, Vbi
primò notandũ, ꝙ per laqueos intelligũtur pecca-
ta, q̃a peccatis diabolus capit animas, ſicut laqueis
auceps capit aues:vnde prouerb.29. Peccãtẽ virũ
inuolet laqueis. ſ. & 2.dicitur. Reſipiſcãt à laqueis
diaboli, quibus captiui tenentur: peccata autem
generaliter ſunt tria,ad quæ alia reducuntur.ſ.aua
ritiæ & cupiditatis.luxuriæ,& voluptatis,ſuꝑbię,&
vanitatis. Peccatũ auaritiæ per ignẽ figuratur:quia
ſicut ignis lignis nõ ſatiatur, ſed magis accẽditur,
ſic & auaritia nõ ſatiatur pecunia, ſed magis irrita
tur,vnde prouer.30.Ignis nunquã dicit ſufficit. Et
eccleſiaſt.5.Auarus nõ replebitur pecunia. Sulphur
verò res fetida, & ignita ſignificat peccatum luxu-
riæ,in cui9 ſignũ ſuꝑ luxurioſos & fetidos homines
pluit Deus ignẽ cũ ſulphure. Gen.19.qđ declarans
Greg.d.Sulphur fomentũ eſt ignis, qđ tñ ſic ignẽ
nutrit,vt fetorem grauiſſimũ exhalet,quid itaq; in
ſulphure niſi peccatum carnis accipimus,qui,dum
peruerſis cogitationibus:quaſi quibuſdã fetoribus
mentem repiet,æterna ei incendia prępарat,& dũ
fetoris ſui nebulã in mente reproba dilatat, cõtra
eam flammis ſubſequentibus, quaſi fomenta ſub- Gen.19.
miniſtrat? Nã quia per ſulphur fetor carnis accipi
tur,ipſa ſacri eloquij hiſtoria teſtatur, qui cõtra So
domã ignem, & ſulphur pluiſſe dñm narrat. Qui
cum carnis eius ſcelera punire decreuiſſet, in ipſa
qualitate vltionis notauit maculam criminis, &c.
D vñ de luxurioſo dicit. Aſpergatur in tabernaculo Ioũ 18.
eius ſulphur, Quid aũt per *ſpiritũ procellæ* niſi ſuper Procellæ. Superbia.
bia deſignatur? Nam propriè eſt ſubita vis ventorũ
cum pluuia: & dicitur procella à percutio percu-
tis, q̃a pcutiat. Quid aũt eſt ſuꝑbia, niſi quidã vẽtus
cũ impetu alios percutiens:& deſpiciens, vñ de ſu-
perbis impijs dicit. Procella ruẽs in capite impio- Hier. 30.
rũ *pluet ergo dominus ſuper peccatores,*& hoc in præ-
ſenti: *Laqueos.* ſ. peccata, quibus illaqueamur. Quod
q̃dẽ pluere dicit, q̃a malos in peccatis pmittit ca-
dere:quia ſubtrahit ab eis auxilium gratię ſuę,& in
omne peccatũ pmittit cadere: q̃a in tria prædicta
peccata, ad quę oĩa alia reducũtur. ſ. auaritię,& hęc
eſt ignis luxur.ę,& hæc eſt ſuperbiæ,& hæc eſt ſpi- Pœna de
E ritus procellę. Et q̃a omne peccatũ eſt pœna, ideo terra.
d.quod hæc eſt pars calicis eorum in præſenti:ſed
in futuro aliam partem habebunt. Calicis.ſ. æter-
nam pœnam ignis ſulphuris,& procellę, quæ pœna
æterna vere ijs nominibus ſignificatur:dicitur enĩ
laqueus,quia quos ſemel capit,amplius nõ relaxat:
dicitur ignis,quia ignis eſt ibi crucians:dicitur *ſul-
phur*, propter fetorem: dicitur *ſpiritus procellarum*,
propter varietatem pœnarum. Sic igitur iſtius cali
cis.ſ. pœnæ malorum, vna pars eſt in præſenti vita,
alia pars in futura. Et hic eſt calix damnationis æ- Apoc.16.
ternę, de quo dicitur. Babylon ciuitas illa magna
venit

venit in memoriam Dei, dare illi calicem iræ eius A
Babylon, quę interpretatur confuſio:ſignificat cõ-
fuſam multitudinem damnatorum.

140 16.q.1. *venerunt mi.* Quoniam iuſtus dominus, & iuſtitias dilexit: æquitatem vidit vultus eius.

Hîc oſtẽdit, quare Deus ſic bonis dat præmia, &
Iuſtitia. malis pœnas, d. *Quoniã iuſtus dominus, & iuſtitias dile-
xit*, per iuſtitias intellige bonos: quia plures iuſti-
tias habent. Dei autem vnica ſola eſt iuſtitia, quaſi
dicat. *Dominus iuſtus eſt*, ideo *dilexit iuſtitias.* ſ. bonos
eos præmiãdo. Etiam quia iuſtus eſt, *ideo æquitatem
vidit vultus eius*, malos puniendo, quia vt dicitur, B
pſal.33. Vultus autem domini ſuper facientes ma-
la, vt perdat de terra memoriam eorum.

PSALM. XI.

141 22.q.3. *cum alio.* SAluum me fac, domine, quoniã defecit ſanctus, quoniam diminutę ſunt veritates à filiis hominum.

Iſte Pſal. talem habet titulum. *In finem pſalm. Da-
uid pro octaua*, & idem titulus habetur, pſal.6. Et hic
pro octaua eodem modo exponitur ſicut ibi, ſ. pro
Die iudicij. Sed in hoc iſtius tituli intentio differt
ab illo, quia ibi Dauid loquitur in illo pſa.6. in per C
ſona peccatoris timentis octauam, ſ. Diem iudicij,
ne puniatur: ideo ibi diuinã poſtulabat miſericor-
diam. Hic autem loquitur in perſona viri perfecti
optantis octauam iudicij, & orantis vt veniat: quia
hic petit propheta iniquitatẽ mundi deſtrui, vt ad
veritatem futuræ promiſſionis perueniat. Et ſic eſt
ſenſus tituli iſte. *In finẽ Pſal. Dauid.* i. pſal. iſte factus
à Dauid dirigens nos in finem, ſ. Chriſtum: eſt fa-
ctus *pro octaua.* i. pro Die iudicij, quẽ iuſtus deſide-
rat, vt iniquitas mundi deſtruatur, & veniat veritas
promiſſionis beatitudinis æternæ. Intentio huius
pſal. eſt reuocare homines à falſitatibus ſæculi ad
eloquia Dei, in quibus noſtra ſalus conſiſtit. Item
ſciendum, quòd iſte Pſal. fundatur ſupra quandam D
hiſtoriam, quæ habetur. 1. Reg. 23. Nã cum Dauid
fugeret à facie Saulis perſequentis eum: accidit q̃
Philiſtęi pugnarent contra vnam ciuitatem regis
Saulis, quæ dicebatur Ceila. Quod audiens Dauid
pietate motus deſcẽdit cum ſociis eius ad liberan-
dum ciuitatem illam, & pugnauit cõtra Philiſtæos
& obtinuit victoriam. Et ibidem in ciuitate illa cæ
pit habitare cum ſuis. Viri autẽ Ceilę ingrati con-
tra Dauid, ſtatim tractauerũt tradere Dauid, & vi
ros eius in manibus Saulis: & nunciauerunt Sauli
quòd Dauid habitaret cum eis. Quo audito, Saul
mandauit totum exercitum ſuum parari, vt ciuita-
tem illam circundaret: & ſic caperet Dauid. Dauid
autem hæc audiens, conſuluit dominum per Abia E
thar ſacerdotem: qui reſpondit, q̃ viri Ceilæ vo-
lebant eum tradere in manus regis: propter quod
Dauid tunc fugit de ciuitate illa: & ſic ſaluatus fuit
de manibus Saul. Et in iſta tali proditione orans
fecit iſtum Pſal. Sic ergo duo faciam: quia primò
concordabo literam pſalm. cum hiſtoria. ſecundò
exponam pſalm. quo ad intellectum ſignificatum.
Et ſic pſal. iſte diuiditur in partes tres: Quia primò
Dauid ponit ſuam deuotam orationem. ſecundò
explicat Ceilorum falſam proditionẽ, ibi. *Vana lo-
cuti ſunt*, tertiò ponit Dei benignã exauditionem
ibi, *Propter miſeriam inopum*, &c. Dic vt Nic. de Ly.

¶ *Saluum me fac domine*, &c. Nunc accedo ad verũ
intellectum pſalm. Diuiditur autẽ pſal. iſte in tres
partes. Quia primò à malis mũdi liberari poſtulat
humiliter. ſecundò aduentum Chriſti liberantis
prædicat vtiliter. ibi *Propter miſeriam inopum*: tertio
in fine cũctos iuſtè iudicari explicat veraciter. ibi,
Tu domine ſeruabis nos. Circa primũ duo facit, Quia
primò ponit malorum mundi periculum. Secũdò
contra illa diuinum poſtulat ſuffragium. ibi. *Diſper-
dat dominus.* Mala autem mundi in duobus conſi-
ſtunt. ſ. in carentia bonitatis, & iuſtitiæ, & in abun-
dãtia falſitatis, & malitiæ, & ſic primò explicat pri-
mum, ſecundò ſecundum ibi. *Vana locuti ſunt.* Quã
tum ergo ad primum explicas malum, mundi ſta-
tum, oſtendit, quòd in mũdo eſt carentia ſanctita-
tis, & omnis virtutis. d. *Saluum me fac, domine quoniã* Sanctus.
defecit ſanctus. Vbi nota, quòd ſanctus in ſcriptura
quandoque accipitur pro Chriſto, quandoque ve-
rò pro quolibet homine iuſto: Dicitur enim Chri-
ſtus ſanctus, quia omnes ſanctificans. Hęc dicit ſan Apoc.3.
ctus. & verus, qui habet clauẽ Dauid, &c. Et hunc
eſſe ſanctum etiam dæmones cognouerunt, vnde
exclamauit dæmon Chriſto. d. Quid nobis, & tibi
Ieſu Nazarene, veniſti ante tempus torquere nos. Matt.8.
Dicitur etiam quilibet iuſtus ſanctus. Et quia talis Apoc.3.
quilibet quãdiu eſt in præſenti vita, ſemper profi- Leuit.16.
cere poteſt. Ideo dicitur. Qui ſanctus eſt, ſanctifice Chriſtus.
tur adhuc. Et de vtroque in ſimul dicit. Sãcti eſtote C
quoniam ego ſanctus ſum. Et de vtroque hic intel
ligitur. Et primò de ſancto, qui eſt Chriſtus: qui li-
cet in ſeipſo deficere non poſſit, tamen nobis defi
cit, dum fidem eius non habemus quia deficit illis
qui in ipſum non credunt: immo multi contra ip-
ſum malignantur: quibus non ſufficit, quòd in ip-
ſis deficiat ſanctus, ſed conantur fidem eius facere Deficere.
in aliis deficere. d. Pſal. Quanta malignatus eſt ini- Pſal.73.
micus in ſancto. Sic ergo quandocunque Chriſti
fidem deſeris verbis, vel factis, tibi non in ſe defi-
cit Chriſtus, ſicut ſol non in ſe deficiens, tamen de
ficit cæco, vnde quilibet peccator de Chriſto, qui
eſt vita animæ, dicere poteſt illud, Defecit in dolo Pſal.30.
re vita mea. In dolore. ſ. peccati. Si autẽ accipiatur Iuſtus.
ſanctus pro homine iuſto, etiam defecit ſanctus: D
quia reſpectu malorũ hominũ pauci iuſti reperiun Pſal.13.
tur. Quoniam vt dicitur. Omnes declinauerunt, ſi-
mul inutiles facti ſunt: non eſt qui faciat bonũ. Et Mich. 7.
hoc eſt, quod deplorabat propheta. d. Periit ſanct9
de terra: & rectus non eſt in hominibus: omnes in
ſanguine inſidiãtur. Vir fratrem ſuum venatur ad
mortem. Malum manuum ſuarum dicunt bonum:
Princeps poſtulat, &c. Ex quibus verbis oſtendit
ſanctũ in omni ſtatu, & gradu defeciſſe. Et primò
quo ad regulares, & monachos. d. Periit ſanctus de
terra. Terra enim propter ſtabilitatẽ ſignificat re- Terra reli
ligionem, quæ ſtabilior, & ſecurior eſt mundo. Et gionẽ de-
vbi hodie eſt ſanctitas, vel regularis obſeruãtia. Se notat.
cũdò defecit quo ad clericos ſęculares: qui nor-
antur per homines: quia præ cæteris ratione debent
vti: quibus commiſſa eſt cura dominici gregis, de
quibus dicit, Rectus non eſt in hominibus: quia
omnes declinauerunt ad auaritiam à prophera vſ- Eſa.56.
que ad ſacerdotem. Tertiò quo ad laicos, qui ma-
ximè deficiunt. ſ. ſanguinem pauperum deuoran-
do, quo ad tyrannos de quibus. d. Omnes in ſan-
guine inſidiantur, innocentem ſanguinem perſe-
quẽdo, quo ad populares, qui ſtimulo inuidię ſe in-
uicem perſequuntur, & laceras de quibus dicit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Vir fratrem suũ vendatur ad mortem, artes, & mercantias falsificãdo, quo ad artifices, & mercatores, de quibus dicit. Malum manuum suarũ dicunt bonum, iudicia vẽdẽdo, quo ad officiales, & iudices, de quibus dicit. Principes postulat, vt puta dicẽdo. Quid mihi vultis dare, & ego eum vobis tradam: quia hodie plures sententias dat pecunia, quàm faciat iustitia. Merito ergo dicit psal. *Saluũ me fac domine quoniam defecit sanctus*, quia in nullo statu amplius reperitur sãctitas, Quod benè præuiderat Esa.d. Quomodo facta est meretrix ciuitas fidelis, plena iudicij. Iustitia habitauit in ea, nũc autem homicidæ, principes tui infideles, socij furum, omnes diligunt munera: sequuntur retributiones: pupillo non iudicant: causa viduæ non ingreditur ad eos, &c. Propter quod de hominibus mundi sequitur Psal.d. *Diminutæ sunt veritates à filijs hominum*. Et nota, quòd dicit *veritates* in pluralitquia multiplex est veritas: quæ hodie diminuta imo annihilata videtur. s. veritas doctrinę, quę spectat ad doctores. Magister, scimus, quia verax es, &c. Veritas iustitię, quæ spectat ad iudices. In iudicio non acquiescęs sententiæ plurimorum, vt à vero deuies. Veritas vitæ, quæ stat in operatione mandatorum. Non diligamus verbo, neque lingua, sed opere, & veritate. Quæ tamen omnes veritates hodie defecisse vidẽtur. Sic enim prædictum fuit. Veritas corruit in plateis. Quid ergo mirum, si iustus homo tot mala mũdi cernẽs desiderat vltimũ iudiciũ? d. *Saluũ me fac, domine, quoniam defecit sanctus*, &c.

Esa.1. Mat.22. Exo.23. 1.Ioa.5. Esa.59.

142 Vana locuti sunt vnusquisque ad proximum suum: labia dolosa in corde, & corde locuti sunt.

Hìc consequenter ostendit, in mundo esse abũdantiam falsitatis, & maliciæ. Vbi sciendum q̃ quãuis malum sit carere sanctitate, tamen peius est abundare prauitate sicut quamuis bonum sit declinare à malo, tamẽ melius est facere bonum. Dicit igitur. *Vana locuti sunt*, &c. Vbi sciẽdum, q̃ vanitas siue vanus dicitur à venus. Et idem est vanus quòd falsus, vacuus, inanis & irritus: eo q̃ venerei homines intenti veneri sunt tales. Et sic vana dicuntur falsa, lubrica, & inutilia. Isti ergo *vana locuti sunt*, ad alios decipiendũ, vel ad venerea peragẽda. Et nota q̃ dicit. *Locuti sunt in corde, & corde*. In hoc notat cor duplex, & deceptorium, quia minus malum esset, si quis vana loqueretur corde simplici, vt puta credens bene loqui, ideo notans duplicitatẽ dicit. *Labia dolosa in corde, & corde*. Et quib'? s. *ad proximũ suum*. Et notat glo. Quod proximus dicitur tribus modis. s. Conditione primæ natiuitatis, secundum quem modum omnis homo proximus alteri dicitur. Et sic dicitur Exo.20. Nõ loqueris contra proximũ tuum falsum testimonium. Certũ est enim, quòd ibi accipitur proximus pro omni homine. Carnis cõiunctione. Et sic dicitur. Prouerbiorum quarto decimo. Proximo suo etiã pauper odiosus erit. Beneficij collatione, sicut de vulnerato dicitur Luc.10. Quis tibi videt illi fuisse proximus, qui incidit in latrones? Respõdit ille. Qui fecit misericordiam cũ illo. Ad denotandum ergo quantũ malum hodie regnat in mundo, quia non tenetur fides erga aliquem prædictum, dicit, quòd *vana locuti sunt vnusquisque ad proximum suum*. Et vere hodie magis solito hoc docet experientia.

Vanitas quid est. Proxim.

143 Disperdat dominꝰ vniuersa labia dolosa, & linguam magniloquam.

1.q.1. sunt plurimi.

Hìc consequenter contra prædicta mala diuinũ postulat suffragiũ. Vbi aduerte, quòd nõ orat contra homines, sed cõtra vitia, & dolos ideo dicit, *Disperdat dominus*. Dicũt enim philosophi, & experiẽtia docet, quòd oĩs virtus fortior est vnita quàm dispersa, patet de virtute aquę insimul collectæ: patet de virtute grauitatis insimul collectę in vnum corpus ad descendendum, dispersæ: quia citius collecta descendit. Rogans ergo ne tales mali nocere possint. d. *Disperdat dominus labia dolosa*. & nõ dicit, disperdat dominus dolosos. Sic etenim & psal.58. orabat de talibus. d. Disperge illos in virtute tua, & depone eos, protector meus, domine. Hic eñ cõtra duo vitia maximè orat: quæ. s. hominibus magis nocent. s. contra dolositatem, & contra superbiam. Contra dolositatem dicit, *Disperdat dominus vniuersa labia dolosa*. Dolosꝰ enim dicitur à dolo, & est dolosus idẽ, quod fraudulentus, malitiosus occultus, blandus sermonibus, callidus mente. Et nota q̃ differunt dolosus, insidiosus, & fraudulentus. Nam vt dicit Catholi. quòd dolositas est in mẽte, insidiæ in loco, vel telo, sed fraus circa fidem promissam, quę tamen omnia insimul hic notans Psal. d. *Disperdat dominus vniuersa labia dolosa*, & per labia accipit omne illud, in quo dolꝰ põt esse. Sic. n. orabat Psal.d. Muta fiant labia dolosa, quæ loquuntur aduersus iustum, &c. Consequẽter orat contra vitium superbię. d. *Et linguam magniloquam*. Lingua magniloqua est magna & grandia loquens, sicut sunt superbi hypocritę, & sapiẽtes philosophi mũdi, qui alios ornatu, vel fastu verborum conantur decipere. Sic enim magniloquos pro superbis accipit scriptura. Sopho.3. d. Auferam de medio tui magniloquos superbiæ tuæ. Hoc etiam consequenter exponit Psal. quid sint magniloqui. d.

Dolosus. Insidiosus. Fraudulẽtus. Labia. Psal. 30.

144 Qui dixerũt linguam nostrã magnificabimus: labia nostra à nobis sunt: quis noster dominus est?

11.q.1.Iud.

Quia superbi & potestatum linguæ, & alia à se, & non à Deo se arbitrantur habere. d. *Linguam nostram magnificabimus, labia nostra à nobis sunt*. s. & nõ à Deo. Vnde iactant se de potestate labiorũ, quasi à Deo non sit: vnde dicunt. *Quis noster dominus est?* quasi. d. Quis est, cui subdamur. q. d. nullus.

Lingua.

145 Propter miseriam inopum, & gemitum pauperum, nunc exurgã, dicit dominus.

12.q.2. gloria epi scopi.

Hìc ostensis malis, quæ in isto mũdo abundant, & inuocato Dei adiutorio, consequenter aduentũ Christi nos à prædictis liberans ostẽdit. Et nota q̃ duplex ponit adiutorium. s. primum Christi incarnationem, secundum verò scripturarum consolationem. ibi. *Eloquia domini*. Quantum ergo ad primum. d. *Propter miseriam inopum*, &c. Differentia eñ est inter inopes & pauperes secũdũ Catholi. Quoniam ops, opis idẽ est quod dives, & opulẽtus, vnde componitur cum in, quod est sine, & dicitur inops. i. sine diuitijs, & facultatibus terrenis. Vnde inops dicitur proprie, qui nihil habet, qui nec sibi sufficere potest

Inops. Pauper.

re potest, nec aliis elargiri. Pauper autẽ dicitur, qui licet aliis elargiri nõ possit, tamẽ sibi sufficit, & sic

Gentiles. Iudæi.

per inopes intellige gentiles, qui nec legẽ, nec prophetas habuerũt: quibus ad cultum vnius veri Dei ducerentur, & sic nec alios ducere q̃ poterant. Pauperes autem erant Iudæi, qui licet haberent legẽ, & prophetas, quibus ad vnius veri Dei cultum ducerentur: tamen hoc aliis elargiri nõ sufficiebant: quia secundum legẽ alias gentes abominabantur, nec conuersabãtur aliis nationibus. Et hoc est qd dicit gl. Inopes rectè gentiles dicuntur, qui nec legem, nec prophetas habuerũt. Pauperes verò Iudei sunt, qui quamuis legem, & prophetas haberẽt, illas tamen spiritualiter non intelligẽtes mysteria aliis communicare nõ valebãt. Volens ergo ostẽdere Deus, q̃ filij sui incarnatio remedium præstaret Iudæis & gentilibus, ambos commemorans dicit. *Propter miseriam inopũ*, &c. Vt eñ alias dictũ est, dormire dicitur Deus, quando suis non subuenit, sed eos affligi permittit. Et sic per oppositum exurgere dicitur, quando suis succurrit, & eos defendit. Et quia maximè subuenit mũdo per misterium incarnationis, nunc ipsum prænunciãs dicit. *Propter miseriam inopum*, &c. Nunc, idest, in tẽpore

Dormire Dei. Exurgere.

2.Cor.6. præordinato à Deo. De quo tempore dicit Apostolus. Ecce nunc tempus acceptabile: ecce nũc dies salutis, &c. Vnde quid faciet sic exurgens: & qualiter auxilium nobis præstabit subdit. d.

146 Ponam in salutari: fiducialiter agam in eo.

omnes. Salutare Luc.2.

Salutare enim idem est, quod saluator, & sic significat Christum omnium saluatorẽ, iuxta illud. Nunc dimittis seruum tuum, &c. Quia viderunt oculi mei salutare tuum. Et de hoc salutari. d. *Ponã in salutari*. i. in Christo. Sed qd ponet in ipso? s. suũ adiutorium nobis dãdum & nostram redemptionem. Et quod istud salutare sit nobis sufficiens adiutorium subdit. d. *Et fiducialiter agam in eo. Fiducialiter*. i. potẽter: quia nihil Christo resistere poterit. Per hoc volens distinguere Christum ab aliis prophetis, & scribis ante missis: quia istud salutare nõ docebit populum, sicut fecerunt alij prophetę, qui docebant legem: sed legem mutare, vel terminare nõ poterant. Sed Deus in Christo fiducialiter agit: quia Christus docuit tanquam potestatem habẽs. s. addere legi, terminans legem, & legem nouã cõdens pro voluntate sua tanquam dominus legis. Et hoc est, quod dicit. *Fiducialiter agam in eo*, quod. s. non feci in aliis, qui tantã docendi, & agendi potestatẽ non habuerunt. Sic ergo Deus *Fiducialiter*. i. potenter egit in Christo, quia Christus docebat tanquam potestatem habẽs: quia legem perficere & cõmutare poterat: quod nemo alius potuit. Vt dicit. Canon.251. Si ergo primam sedem.

Christus.

147 Eloquia domini eloquia casta, argentum igne examinatum, probatũ terræ purgatum septuplum.

Hìc consequenter ponit secundum adiutorium à Deo nobis datũ. s. scripturarũ consolationem, vñ de sacra scriptura quã salutare Christus debet põdicare ad nostram consolationẽ subdit, *Eloquia domini*, &c. Vbi nota q̃ quamuis Christus multoties prædicauerit, & multis in locis, tamen principalis

Prædicatio Christi

A eius prædicatio, & eloquium fuit sermo ille, quem fecit in monte, dando euangelicam legem. Mat.5. Vidẽs Iesus turbas, &c. Et de illis eloquiis domini & sermone nunc ad literam. d. *Eloquia domini*, &c. Vbi aduertẽdum, q̃ eloquia domini prefata nobis dant adiutorium contra omnia mala prædicta. Nũ vt dictum est, duplex malum in præsenti vita abũdat. s. carentia boni, & malorum abũdãtia. Sic per oppositum in eloquiis diuinis est carentia omnis mali, & omnis boni abundãtia. Ibi enim est carẽtia omnis mali. s. culpæ: qd. s. est triplex. s. voluptatis, luxuriæ, superbiæ, & auaritiæ. Vñ istorũ omniũ carentia ostendit, & primo mali luxuriæ. d. *Eloquia domini eloquia casta*, quia. s. cõtra luxuriã, castitatem prædicant, & munditiam. Beati mũdo corde, &c. Vnde de munditia eloquiorum dicitur. Neptalim ceruus emissus, dãs eloquia pulchritudinis. Neptalim enim qui interpretatur cõuertens eos, significat Christum. Secundo excludũt malum superbiæ: quia *sunt argentum igne examinatum*. Argẽtũ. n. quod est inter metalla sonorum, significat sonoritatem prædicationis. Ignis verò inflammãs significat charitatem dilectionis, dicente domino. Ignem veni mittere in terrã. Eloquia ergo domini sunt argentũ igne examinatum: quia charitatẽ, & dilectionẽ ad ꝓximũ prędicãt, qua superbia excluditur, ꝓpter qd in suo sermone præfato Christus dicebat. Diligite inimicos vestros, &c. vnde & Psal. Ignitũ eloqũ tuũ vehemẽter. Et de Ioseph dicit, Eloquiũ domini inflãmauit eũ, &c. Tertiò excludũt peccatum auaritiæ: quia *sunt argentum purgatum terræ*. Hic enim genitus terræ ponitur pro ablatiuo, more græcorum, vnde est sensus: purgatum terræ. i. separatum à terra: nihil terrenitatis habens vel docens. Sic enim in præfato sermone eloquium Christi purgatum erat à terra, & à terrenis qñ dicebãt. Nolite thesaurizare vobis in terra &c. quia solũ diuina docet amare. d. illud Iob, Ad deũ ponam eloquium meum. Sic ergo eloquia domini sunt casta per castitatis continentiam cõtra luxuriam: sunt igne examinata per charitatis amicitiã contra inuidiã, sunt igne examinata per charitatis amicitiam, contra superbiam, sunt probata terræ per paupertatem voluntariã contra auaritiam. Vnde ergo continent omnis mali carentiam. Et ideo vt per eloquium domini timeamus aliquod dictorũ vitiorum incurrere orando Deo dicamus illud: Statue seruo tuo eloquiũ tuũ in timore tuo. Secundò principaliter in eloquiis domini est abũdantia omnis boni: quo notatur, cũ dicitur, Quod est *probatum septuplum*, Dicitur enim dictũ eloquiũ Christi probatum septuplum: quia septẽ donis spiritussancti ornatum, in quibus omnis virtus continetur, quæ donasunt septem. s. timor domini, pietas, scientia, fortitudo, consilium, intellectus, & sapientia, quæ omnia Christus in illo sermone prædicauit: & sic eloquium suum septuplum probauit. i. septem illis virtutibus ornauit, vt ostendit Augu. primo li. de ser. domini in monte. d. Videtur mihi septiformis gratia spiritussancti: de qua Esaias loquitur, his gradibus cõgruere: sed interest in ordine illa ponẽdi: quia Esaias incipit illa dona ab excellentiori, & terminat in timorem. Christus verò incepit timore, & terminat ad sapiẽtiã, vnde sequitur: illa dona concordans cũ gradib. in isto sermone contentis, dicit, Timor dñi cõgruit humilibus, de quib', hic dicitur. Beati pauperes spiritu. Pietas congruit mitibus: qui enim piè quærit, honorat

Euangeli. Eloquia. Peccatum luxuriæ. Iacob.5. Gene.49. Superbia. Luca.12. Matth.5. Psal.118. Deut.32. auaritia. Matt.6. Iob.5. Psal.118.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sanctam scripturam, & non reprehendit, quod non intelligitis & propterea nó resistit, quod est mitem esse, de quibus hic dicitur. Beati mites. Scientia congruit lugentibus, qui iam cognouerunt in scripturis, quib. malis victi teneantur, quæ tanquã bona, & vtilia ignorãtes appetierũt: & propterea lugẽt, de quib. hic dicitur. Beati qui lugẽt. Fortitudo cõgruit esurientib. & sitientibus, qui laborãt esurientes, & sitientes æterna gaudia, & desiderãt se à terrenis auertere, de quib. hic dicit. Beati qui esuriunt, & sitiunt iustitiã. Consilium cõgruit misericordibus: hoc enim vnũ remediũ est de tantis malis euadendis, vt dimittamus, sicut & nobis dimitti volumus, de quib. hic dicitur. Beati misericordes. Intellectus cõgruit mundis corde tanquã purgato oculo, quo cerni possit, quod corporis oculus non vidit, nec auris audiuit, de quib' hic dicitur, Beati mundo corde. Sapientia cõgruit pacificis, in quib. iam ordinata sunt omnia, nullusq; mot' aduersus rationẽ rebellis est: de quib. hic dicitur. Beati pacifici. Ex quib. omnib. apparet, qualiter eloqa domini. s. quę in monte protulit, septẽ donis spiritussancti sunt probata, & ornata. Ideo de illo eloquio dicitur, Quòd est *probatũ septuplum*. ¶ Alia verò litera habet, *probatum centuplũ*: quam credo vitio scriptorũ corruptã. Et tunc ly *centuplũ*, staret pro præmio, iuxta illud, Cẽtuplũ accipiatis, &c. & esset sensus, eloquiũ domini est probatũ cẽtuplum. i. donat cẽtuplum: per quod æternũ præmium intelligitur.

Matt. 16.

148 Tu domine, seruabis nos, & custodies nos à generatione hac in ęternũ.

2. q. 7. to. fies.

Hîc vltimò concludit cunctos iustè iudicari. Et primò ostendit præmiationem bonorum. Secũdò punitionem malorum, ibi, *In circuitu impij ambulãt*. Quantum ad primum sciendum, q̃ dominus aliter seruat, aliter custodit. Seruat enim protegendo ne in peccatis labamur: sic em̃ pro suis orabat Christus. d. Rogo, vt serues eos à malo, scilicet culpę nõ pœnæ: quia illos mittebat sicut oues in medio luporum. Custodit autem quos ad æternam gloriam ducit. Custodit dominus animas sanctorũ suorum. Loquens ergo Deo de præmiatione iustorum. d. *Tu domine seruabis nos*, scilicet deducendo nos ad gloriam, ideo d. *A generatione in generationem*.

Seruare. custodire.

Ioan. 17.

Psal. 96.

149 In circuitu impij ambulant: secũdum altitudinem tuam multiplicasti filios hominum.

24. q. 3. Hereticus.

Circuitus. Temporalia.

Grego. 2. mor. c. 4.

Filij hominum.

Hîc consequenter cõcludit punitionẽ malorũ: Vbi nota, q̃ per circuitũ bona tẽporalia præsentis vitæ significãtur: quia per circuitum septẽ dierum vertũtur. Et quia omnia tẽporalia sunt labore plena: ideo ambulare in circuitu significat tẽporalium laborem, quem habẽt mali pro suo præmio. Vnde istũ passum exponens Greg. d. *In circuitu impij ambulant*, quia dum interiora nó appetunt, in exteriorum labore fatigãtur. *Secundum altitudinem tuam multiplicasti*, &c. Per filios hominũ intellige Iudæos natos ex hominib. ratione vtentibus, vt supra psal. 4. Quos Deus multiplicauit sicut stellas cœli secundum promissionem. factam Abrahę. Quos Deus multiplicauit non solum numero, sed multis beneficiis: quamuis rebelles Deo essent, & ingrati: *quia in circuitu ambulabant*. i. solum tẽporalia quærebant, & ideo, si quis quærat, quare tantum eos Deus multiplicauit. Respondet Psalm. dicens. Quod hoc nõ fecit Deus secundum ipsorum merita: sed secundum suam ãltitudinem; & magnificentiam, sicut altum altã facere decet.

PSALM. XII.

150 VSquequo, domine, obliuiscẽris me? in finem? vsquequo auertis faciem tuam à me?

De summa trinita. & fide catholi. ca. c. 1.

Titulus istius psalmi est. *In finem psal. Dauid*. Qui titulus patet ex prædictis. De materia verò historiali, per quem factus est psal. iste, dicunt doctores, q̃ iste psalmus factus est de quatuor regnis, quib. tribulati, & afflicti fuerunt Iudæi post mortem ipsius Dauid. Quæ ipse præuidens in spiritu, pro ipsorum liberatione Deum exorabat. Primum fuit regnũ Babyloniorum, quod destruxit ciuitatẽ Hierusalem & templum, & captiuauit populum sub Nabuchodonosor rege; vt habetur 4. Reg. 25. Secũdum fuit regnum Assyriorum, quod captiuauit regnum Israël tempore Oseę prophetæ: vt habetur 4. Reg. 18. Tertium fuit regnum Gręcorum, per quod fuit positum idolũ abominationis in templo, & populus occisus, & compulsus ad idololatriam sub Antiocho rege: vt patet in lib. 1. Machabæorum 1. 2. & 6. cap. Quartum fuit regnum Romanorum, per quod fuit iterum templum destructum, & ciuitas, & populus occisus, captiuatus & venundatus per Titum, & Vespasianum imperatores. Et contra istas captiuitates Iudæorũ hic orat psalm. Et eius oratio sic fuit exaudita. Quod à prima captiuitate fuerunt liberati per Cyrum, qui remisit captiuitatem, dans eis licentiam ædicandi templum: vt patet. 1. Esdr. 1. A secũda fuerunt liberati per Darium regem: sub quo consumptum est templum secundum: vt habetur 1. Esdræ 6. A tertia fuerunt liberati per Machabæos: vt patẽt in libris Machabæorum. A quarta non debet liberari nisi in fine mũdi per Christum, qui tunc in fine restituet regnum Israël: propter quod ipsum interrogabãt apostoli, dicentes Domine, si in tempore hoc restitues regnũ Israël? Et de istis captiuitatibus, & liberationibus dicitur. Super tribus sceleribus Iuda, & super quatuor non conuertam, quod sic exponitur, quod licet scelera tria per quæ incurrerũt tres primas captiuitates fuerint eis remissa, vt liberarentur, quartũ tamen scelus, quod fuit Christi occisio, propter quod sunt in præsenti captiuitate, non remittetur eis, scilicet, quòd ab ista captiuitate liberentur vsq; ad finẽ mundi. Et secũdũ istas quatuor captiuitates Dauid Deo facit quatuor quæstiones.

Regnum quadruplex.

Captiuitas Iudæorum.

Nota de ratione captiuitatis Iudæorum vsque ad finem mundi propter mortem Christi.

Act. 1.

Amos. 2.

Et primò de vltima captiuitate, quę durabit vsque in finem dicit. *Vsquequo obliuiscẽris me domine?* & respondet, *in finem*: quia, scilicet illa captiuitas vsque in finem durãbit. Secundò quærit de captiuitate Babylonica. d. *Vsquequo auertis faciem tuã à me?* Auersa enim videbatur facies Dei à populo suo, quando permisit Babyloneos destruere tẽplum, & ciuitatẽ, & captiuare populũ. Tertiò quę de captiuitate Assyriorum. d. *Quandiu ponam consilia in anima mea, & dolorem in corde meo per diem?* i. per singulos diés, vides populum tuum sic affligi per Assyrios. Quartò quærit de captiuitate Græcorum. d.

Vsquequo

Vsquequo exaltabitur inimicus meus super me? &c. s.

2. Mac. 5.

Antiochus, qui fuit p superbiã ita elatus, vt videretur sibi q̃ haberet pelagum ad iter agendũ, & terram ad nauigãdum. Hic em̃ populum Israël multum afflixit, & suppeditauit, quod præuidẽs Dauid. d. *Vsquequo exaltabitur inimicus meus super me?* Cõsequenter factis quæstionibus auxilum Dei inuocat d. *Respice in me, & audi me, domine Deus*. Illum enim respicit Deus, quem exaudit, & liberat: & ab illo auertit faciem suã, quẽ permittit cadere. Respice in me, & miserere mei: da imperiũ puero tuo. s. populo tuo. Auertisti faciem tuã à me, & factus sum cõturbatus. Et in quo velit exaudiri, subdit. *Illumina oculos meos, ne vnquã obdormiam in morte*. s. mortalis culpæ, & per consequens gehennę. s. fractus impatiẽtia, & desperatione sub tot aduersitatibus & tribulationibus. Et hoc est quod subdit, *Nequando dicat inimicus meus, præualui aduersus eum*. Gloriatur enim diabolus, quãdo aduersus aliquem præualet, ipsum superando per culpã, vt ipsum trahat ad gehennam. *Qui tribulant me, exultabunt si motus fuero*. Omnia enim illa regna ad hoc tribulabãt Iudæos, vt ipsos moverent de terra sua. *Ego autem in misericordia tua speraui*. q. d. non in iustitia mea. Cõsequẽter præuidens, q̃ ab vltima captiuitate solum per Christum in fine debet liberari. d. *Exaltauit cor meũ in saluatari tuo*. s. in Christũ. *Cantabo domino, qui bona tribuit mihi*. i. finaliter mihi tribuet bona gratiæ, & gloriæ. *Vsquequo, domine*, &c. Totus iste psal. agit de desiderio sanctorum patrum, quo desiderabant filium Dei nostrã humanitatẽ assumere, vt à peccatis, & diaboli liberaret, vñ Psal. loquẽs in persona sanctorum patrum duo facit. Quia primò ipsorum exprimit desiderium, secundò ad hoc adimplendum Dei petit adiutorium, ibi. *Respice in me*, Circa primum tria facit. Quia primò Christi quærit incarnationem, secundò suam ostẽdit afflictionem. ibi, *Quandiu ponam consilia*, &c. tertiò hostis ponit elationem, ibi, *Vsquequo exaltabitur*. Quantum ergo ad primum Christi quærens, & desiderãs aduẽtum. d. *Vsquequo, domine, obliuiscẽris me in finẽ?* Vbi notandum, quod dupliciter hic nominat Christum, scilicet, quia dicit Christum finem, & faciem Dei. Vocatur enim Christus finis, non quidem cõsumptionis: sed cõsummationis, & perfectionis: q̃a in ipso est cõpleta omnis virtus, & pfectio, in quãtum em̃ Deus est, omnia perficit: sed inquantũ hõ, omni perfectione fuit perfectus, & sic erat principiũ à quo omnia, & finis in quẽ omnia. Ego sum α, & ω, principiũ & finis, α enim est prima Græcorũ litera: & ω, vltima. Sic enim & Apostolus finẽ dicit Christum. Finis legis est Christus ad iustitiam omni credenti. Secundò Christus dicitur facies Dei: q̃a sicut per faciem cognoscitur homo, sic per Christum Dei cognitio est nobis manifestata: de ipso. d. Pater, manifestaui nomẽ tuũ hominib', &c. vnde de hac facie dicitur. Misericordia, & veritas præcedẽtes faciẽ tuã. Vocatur etiã Christus facies: quia sicut in facie solum omnis sensus continetur & in nulla alia parte corporis: quia facies p oculos videt, per aures audit, per nares odorat, per linguã gustat, & per tactum sentit: sic & Christus solus oẽs sensus spirituales. i. dona gratiarum habuit, de quo dicit Grego. Redẽptor noster in carne veniẽs operationes septiformis spiritus simul in se iunctas, & maneates habuit, de quo dicitur, Egredietur virga de radice Iesse, & flos de radice eius ascẽdet: & requiescet super eũ spiritus domini, spiritus sapiẽtiæ, & intellectus, spiritus cõsilij, & fortitudinis, spiritus scientiæ & pietatis; & replebit eũ spiritus timoris domini, de quo & Zach. ait. Super lapidẽ vnũ septem oculi sunt. Nullus verò hominũ operationes spiritussancti omnes simul habuit nisi mediator Dei, & hominũ: alius nãque prophetiã, alius virtutes, alius scientiã, alius genera linguarũ, alius interpretationẽ sermonũ iuxta distributionẽ spiritussancti accepit: ad habenda verò cũcta eiusdẽ spiritus munera, nemo pertingit. At verò cõditor noster, infirma nostra rescipiẽs, per diuinitatis suæ potentiã se similiter habere oẽs spiritussancti virtutes docuit, &c. Et sic nõ immerito p faciẽ quæ omnes sensus corporis continet figuratur: vnde de merito de ipso dicitur. Facies tua plena gratiarum. Hanc faciem. s. Christum pro gratia impetrãda postulabãt sacerdotes. d. Propter Dauid seruũ tuũ nõ auertas faciẽ Christi tui. Et vis videre, q̃tũ gratiosa sit ista facies, quę Christus dicit, etiã ante quã nasceretur dicũ Hebræi, q̃ cũ sacerdotes trãferrẽt arcã dñi &c. vide in illo versiculo. Propter Dauid seruũ tuũ nõ auer. fa. &c. Istam faciẽ. s. Christi incarnationẽ desiderabãt antiqui. d. Ostẽde nobis dñe faciẽ tuã & salui erimus, & Iob cõquerendo dicebat. Cur faciẽ tuam abscõdis &c. De Christi ergo incarnatione ostendẽs Psal. sanctorũ desideriũ p modũ q̃relæ Deo dicit. *Vsquequo* dñe, &c. Et est sensus. Vsquequo dñe tardabis me ducere in finẽ. s. in Xp̃m incarnandum. Et idem sub aliis verbis repetit. d. *Vsquequo auertis faciẽ tuam à me?* i. non mihi ostendis Christum incarnatum? De ista Christi facie nota, quòd ab ista facie manat radius omnis sapientiæ. Facies eius, sicut sol lucet in virtute sua. Manat fluuius oís gratiæ. Facies tua plena gratiarum. Manat salus omnis conualescentiæ. Psal. Ostende faciẽ tuam, & salui erimus. Gen. 32. Vidi dominũ facie ad faciem &, salua, &c. Manat fructus omnis felicitatis & lętitiæ. Ostẽde mihi faciem tuam. Rñd. t. Ego ostendã tibi omne bonũ. Et tũ istis nõ obstantibus, hæc facies fuit in passione deturpata per cõspuitionem. Faciem meã cõspuere nõ verentur. Expuerunt in faciẽ eius. Velata per irrisionẽ. Cæperũt cõspuere in eũ, & velare faciẽ eius. Percussa per flagellationẽ, Alapas dederũt in faciẽ eius. Et oĩa ista ad patientiam ducunt.

Respice. Exaudi. Psal. 85. Psal. 29.

Christus. Finis.

Apoc. 1. Rom. 9. Facies Christi Io. 17. Psal. 88.

Greg. 29. mo. c. 30. Esaiæ. 11.

Zach. 3.

Hester. 2. Gene. 32.

Exo. 33.

Tob. 30. Mat. 26. Mat. 26. Mar. 14.

151 Quãdiu ponam consilia in anima mea, dolorem in corde meo per diẽ?

De pœ. dis. 1. scripti.

Consiliũ.

Hîc consequenter ex dilatione incarnationis Christi suã ostẽdit anxietatem & dolorẽ. Vbi nota quòd consilium quandoque accipitur pro bona operatione, per quã aliquis alteri cõsuluit benè operari. Sicut enim efficacius quis docetur exemplis quàm verbis, sic & consimiliter efficacius est consilium sanctis operibus datum & exemplis quã solis verbis. Et hinc est, quòd quilibet benefaciens suis operibus consulit proximo benefacere. Et ex hoc bona operatio, quæ per manus significatur, consiliũ in scriptura dicitur, vnde Prouer. 31. de forti muliere dicitur. Operata est consilium manuũ suarũ. Et ió quia præ omnibus aliis Christus suis operibus bonis & exemplis nobis benefacere consuluit, ipse consiliũ nostrũ dicit. Sic em̃ de Christo dixit Gamaliel sub nomine consilij. Si ex hominibus est hoc consiliũ. s. Christus: dissoluetur: si verò ex Deo est, nõ poteritis illud dissoluere. Item notãdum quòd istud consiliũ, quod est Christus

Christum

Act. 5.

Universidad de Deusto
Biblioteca

stus q̃nque habetur solum in mente per desideriũ, A spectu per incarnationem se nunc respici Psalm.
q̃nque verò etiam extra per præsentiam corpora- postulat, dicens, *Respice in me, & miserere mei.*
lem. Sancti ergo patres, qui Christum futurum esse
sciebant, & ipsum præsentialiter videre desidera-
bant, ipsum habebant intus in mente, sed non in
Prou.13. exteriori præsentia. Et quia desideriũ ex dilatione rei desideratæ affligit mẽtem: ideo ex tali ardẽti desiderio affligebantur: quia Spes, quæ differtur affligit animam. Sic ergo Psal. ostendens sanctorũ desiderium de Christo incarnando, in persona ipsorum loquitur. d. *Quandiu ponã cõsilia in anima mea*, q.d. Quãdiu habebo Christum incarnandum solũ in mente per desiderium, & non præsentiam corporalẽ, affligar. Et sic *ponam dolorem in corde meo per diem*. i. per singulos dies. Et istum intellectum habet magister in glo. d. Magna anxietas est cõcupiscere, & desiderare bonũ, & diutius expectare, qa tunc crescit desiderium in dolorem: quia spes, quę differtur, affligit animam. Et attẽde, ꝙ Christũ vocat cõsilia in plurali propter pluralitatem sanctorum operũ & exemplorum, quibus nobis consulit.

152 Vsquequo exaltabitur inimicus meus super me: respice, & exaudi me
7. q. 1. cum persecutio. domine Deus meus.

Hîc consequenter ex dilatione incarnationis
Mat. 13. Inimicus idololatria. Diabolus Exaltare Io. 12. hostis ponit elationẽ. Vnde nota quòd inimici nomine diabolus intelligitur. Inimicus, qui super C seminauit zizania, est diabolus. Iste ante Christi incarnationẽ in mundo exaltabatur, quia quasi vbique per idololatriã colebatur: vnde & mũdi princeps appellabatur: qui tamẽ per aduẽtũ Christi de posito fuit, & subiugatus, Christo dicente. Dolens ergo propheta diabolũ supra homines exaltari, ac dominari, anxiè à Deo quærit. *Vsquequo exaltabitur inimicus meus super me?* Et loquitur in persona humani generis. q.d. Tã diu exaltabitur, quãdiu differs incarnationẽ. Vnde magister in glo. Hoc ideo dicit: qa ante Christi aduẽtũ diabolus captiuos tenebat homines, quia ante Christi aduẽtum nullus
Esa. 14. plenè ei resistere poterat, vnde ipse elatus dicebat. D Super astra cœli exaltabo solium meũ, quia etiam quandoque iustos superabat. *Respice, & exaudi me domine Deus meus.* Hæc est secũda pars principalis, in qua postquã suũ expressit desiderium, nunc Dei
Respice. Deus. psal. 33. incarnatio Dei. postulat adiutoriũ, secundò incarnationis explicat beneficium ibi. *Illumina oculos meos.* Quãtũ ad primũ dicit. *Respice in me* &c. Quid enim hoc loco est respicere Dei super hominem, nisi filium in carne ad homines mittere? Sic enim respicere pro incarnatione Psal. accipiebat. d. De cœlo respexit dominus: & vidit omnes filios hominum, vbi gl. De cœlo respexit dominus, in aduẽtu filij sui. Et vidit misericorditer non peccata, à quibus auertit faciem, E sed omnes filios hominum. s. omnes, qui in nouam vitam volunt renasci pertinentes ad filium hominis. Et nota ꝙ iste respectus incarnationis est respectus sapientiæ cognoscẽtis omnia: quia omnia nuda sunt, & aperta oculis Christi incarnati, vnde
Iob. 29. Hebr. 4. Exod. 14. Iob, Omnia, quę sub cœlo sunt, respicit. Respectus iustitiæ punientis crimina, Respexit dominus super castra Ægyptiorum, & interficit exercitũ eo-
Esa. 67. rum. Respectus clementiæ conferẽtis commoda. Ad quem respiciam, nisi ad humilem, & trementẽ
Luce. 1. sermones meos. Isto respectu miserationis respexit virginẽ Mariam: quæ. d. Quia respexit humilitatem ancillæ suæ: ecce enim ex hoc, &c. Et isto re-

153 Illumina oculos meos, ne vnquàm *16. q. 2. visis.* obdormiam in morte: nequando dicat inimicus meus, prævalui aduersus eum.

Hîc ostendit incarnationis beneficium: quia. s. *Beatitudo duplex. s. viæ: & patriæ.* per illam beatificamur, Vbi notandum quòd beatitudo est duplex. s. viæ & patriæ, & spei, & rei. Et *Ioan. 17. Matt. 25.* sic conformantur adinuicem: quia præmiis patriæ correspondẽt merita viæ. Præmia autẽ consistunt in tribus. s. in clara diuinitatis cognitione. Hęc est B vita æterna, &c. In certa æternitatis duratione. Ibunt iusti in vitam æternam. In sancta voluntatis dilectione. Conformiter & merita viæ consistunt. in cognitione credendorum, quam charitas perficit, quæ omnia facit verbi incarnatio. Et ista pars diuiditur in tres. Quia primò postulatur cognitio credendorũ. Secundò stabilitas agendorũ, ibi. *Qui tribulant me.* Tertiò exultatio interiorum. *Exultabit cor meum.* Quantum ergo ad primum petit illuminari per fidem. d. *Illumina oculos meos. s. interiores* vt *Illuminatio. Christus incarnatio. Ioan. 1. Ioan. 8. Luce. 1.* s. perfectè credã, quæ sunt fidei: Christus enim est illa vera lux, quæ illuminat omnem hominem venientẽ in hunc mundũ. Qui de seipsos. d. Ego sum lux mundi &c. Sic enim Christus oriẽs ex alto venit illuminare iis, qui in tenebris, vmbra mortis C sedent. Nónne quasi totus mũdus in tenebris positus erat, qui idola ꝓ vero Deo colebat? Sed oculos hominum tunc illuminauit, quãdo ad dissipãdum cultum idolorum, filiũ misit in carnẽ. Quod nũc postulat Psal. d. *Illumina oculos meos.* Et ad quid subdit. *Ne vnquam obdormiam morte.* s. peccati: quia quilibet lumine fidei carens, spiritualiter mortuus iacet. Et ideo diabolus maximè conatur lumẽ fidei tollere: vt, illo amoto hominem ad libitum per errores ducere possit, & Prævalere. Et hoc timens Psal. d. *Nequando dicat inimicus meus prævalui aduersus eum.* Dicit ergo *illumina oculos* &c. s. cordis, ne infidelitatis peccato claudantur. Oculi enim: vt dicit gl. obdormiunt in morte: quãdo lumine fidei sepulto, clauduntur.

154 Qui tribulant me, exultabunt, si motus fuero: ego autem in misericordia tua speraui.

Hîc consequẽter quærit stabilitatem perseue- *Perseuerantia.* rantię, scilicet ne cadat à virtute. Inter omnes virtutes, quas odit diabolus, est perseuerãtia in bono: quia sine perseuerãtia nec obsequium mercedem habet, nec beneficium gratiam, nec laudẽ fortitudo. Et ideo ipsam, quãtum potest, conatur dissipare: & de ipsius dissipatione gaudet. Et hoc est, qđ E dicit, *Qui tribulãt me.* s. diaboli, & angeli ejus, *exultabunt, si motus fuero.* s. à bono proposito. Sed quis istũ motum magis superat quàm Christi incarnatio, qui diabolũ sic ligauit, vt à bono ꝓposito nos inuitos mouere non possit? Et ideo subdit. d. *Ego autẽ in misericordia tua speraui.* Qualiter autem Christus incarnatus nobis dat stabilitatem: ne à proposito bono moueamur, ostẽdit magister. Quia diabolus *Magister li. 2. di. 6.* victus à sanctis hominibus, amplius alium de eodẽ vitio superare nõ potest: Ideo Christus incarnatus ab ipso de trib' principaliorib' peccatis voluit tẽtari: vt de ipsis alium amplius tentare nõ posset: & sic debilitãs hostẽ fortificat suos, & hoc est, ꝙ dicit

Psal.

Psal. 43. Psal. *Ego autem in misericordia tua speraui.* Si dicebã A motus est pes meus misericordia tua, domine, adiuuabit me. ¶ Alia litera habet. *Qui tribulant me, exultabunt, si mortuus fuero*, & in idẽ redit: quia qui stabilitatem fidei perdit, moritur spiritualiter. Sed prima litera communior est.

155 Exultabit cor meũ in salutari tuo cãtabo domino, qui bona tribuit mihi: & psallã nomini domini altissimi.

Salutare Luce. 2. Hîc cõsequenter quęrit exultationem internorum qua, scilicet gaudere desiderat de Christi incarnationem. Christus enim quia saluator noster
Luce 2. Exultatio. B est, ideo salutare dicitur. Viderũt oculi mei salutare tuũ. Et in isto salutari, quòd est Christus, omnis nostra lætitia est ponẽda. Exẽplo gloriosæ virginis, quæ ait. Exultet spiritus meus in Deo. Sic & nunc conformiter Psal. in hoc salutari exultat. d. *Exultabit cor meum in salutari tuo.* Sicut enim nõ potest homo duobus dominis seruire, sic nemo potest in sæculo exultari, & in Christo salutari, quia amicus huius mũdi, inimicus Dei reputabitur. Multũ enim inter se hæ exultationes, & gaudia differunt, sunt q; contraria, nec possunt simul esse. Sæculi nâque lætitia est impunita nequitia, vagari in spectaculis, ebriositate ingurgitari, turpitudine fetere, & nihil
Leticia. Psal 32. mali pati. Sed salutaris exultatio est carnem domare, nequitiam impunitam nõ relinquere, tota mẽte in Deum consurgere, mala pati & mala non reddere. Primi lętantur cum male fecerint, & exultant in rebus pessimis. Secundi autẽ in domino, de quibus dicitur. Exultate iusti in domino rectos decet collaudatio. Et quia talis exultatio etiam per signa exteriora demonstratur: ideo subdit, *Cantabo domino, qui bona tribuit mihi*, scilicet bona gratiæ in præsenti, & gloriæ in futuro. *Et psallã nomini domini altissimi*, Et est sensus. Cantabo, & psallã nomini tuo altissime, id est, cum gaudio gratias agam corde, & opere. Si ergo iste tantũ desiderat Christum vẽturum, sic famulatur: quid faciendum nobis est, iam Christo incarnato, & suscepto? vtique eidem famu-
Psal. 1. lãdum est, secundum illud. Seruite domino in timore & exultate ei cum tremore. Et istam exultationem facit charitas, quia vt dicitur. Charitas cõgaudet veritati, scilicet quæ Christus est.

PSALM. XIII.

156 Dixit insipiens in corde suo, non est Deus.

15. q. 1. c. 1 Titulus istius psal. est. *In finem psal. Dauid.* Et patet expositio ex supradictis. Iste psal. historialiter
4. Re. 25. exponitur de Nabuchodonosor rege Babylonis, qui blasphemauit Deũ Israël verbo, & facto, quãdo, scilicet iussit incendi templum Dei per Nabuzardam: quod non fecisset: si Deum verum reputasset. Et sic in isto psal. etiã quo ad literam Dauid propheticè de futuro loquitur tanquam de præterito. Et secundum hoc iste psal. dicitur, &c. Dic vt Nic. de Ly. ¶ Dixit insipiens, &c. Iste psal. vult redarguere Iudæorum insipientiã, quoniã vt in præcedẽti psal. patuit, antiqui patres Iudeorum cũ magno desiderio & deuotione expectabãt Christum in lege eis ꝓmissum, & ipsum videre: ꝓpter quod & Christus dicebat. Multi reges, & prophetæ vo-
Luce. 10. luerunt videre quæ vos videtis, &c. Sed quando Christus venit, Iudei ipsum spreuerunt, & Deum esse negauerunt, sibi dicentes illud. Non de bono opere lapidamus te, sed de blasphemia: quia tu, cũ *Ioan. 8.* homo sis, te ipsum Deum facis. Ideo propheta hic increpat insipientiam Iudæorũ, & duritiam: quia Christo præsenti, quem ante optauerant: non crediderunt: primò ipsum negauerũt. Et sic tota intẽtio Psal. est confutare Iudæos Christi contemptores. Et ad istum intellectũ Psal. iste diuiditur in partes tres, quia ponitur primò debita Iudæorum increpatio, secundò adhibita Iudeorum condemnatio. ibi. *Nonne scient omnes*, tertiò finalis Iudæorum reuersio, siue cõuersio. ibi, *Quis dabit ex Sion.* Quãtũ ad primũ notandum, ꝙ de multis malis hic Iudæi increpantur. s. quia erga Christũ multipliciter mali fuerunt. Et ponitur primo ipsorum execrabilis stultitia. s. quia *dixit insipiens*, &c. secundò ipsorum abominabilis idololatria *Quia corrupti sunt*, &c. tertiò ipsorum ingrata resistentia. *Quia dominus de cœlo prospexit*, quartò ipsorum adulans & fętida fallacia, *Quia sepulchrum patens*, &c. quintò ipsorum crudelis & persequẽs sæuitia. *Quia quorum os maledictione*, sextò ex prædictis concluditur eorum cõdigna miseria. *Quia contritio, & infœlicitas.* Quantum ergo ad primum ponitur ipsius populi Iudæorum execrabilis stultitia, vnde de illo proposito præmittit. d. *Dixit insipiens in corde suo, non est Deus.* Non quòd Iudæi negarent Deum esse: cum scriptum sit. No-
Psal. 75. Ioan. 8. tus in Iudæa Deus. Et etiam ipso Christo dicebãt. Nos ex fornicatione nati non sumus: vnum patrẽ habemus Deum. Sed negabant Christum, quem hominem videbant, esse Deum. *Et sic dixit insipiens* s. Iudæorum populus, *in corde suo, non est Deus.* i. hic homo non est Deus. Sed hic dubium est, vtrum Iudei cognouerunt Christum esse verum Deum. Et *Quæst.* videtur ꝙ sic, teste Christo de eis parabolicè. d. Quod agricolæ videntes filium patris familias di-
Matt. 21. xerunt. Hic est hæres, venite occidamus eum, &c. Quod exponẽs Hiero. ait, Per hoc manifestè dominus probat Iudeorum principes non per ignorantiam, sed per inuidiam Dei filium crucifixisse. In-
Psal. 2. tellexerunt enim illum esse, cui pater per prophetã. d. Postula à me & dabo tibi gentes hęreditatem tuam. Hæreditas quippe filio sancta ecclesia data est: quam non moriens pater reliquit, sed ipse sua
Actuũ. 3. morte mirabiliter acquisiuit. Ad oppositũ est Petrus apostolus. d. Iesum, quem vos interemistis, &c. nunc scio, fratres, quòd per ignorantiã fecistis, sicut & principes, vestri, &c. Item apostolus ait. Si
1. Cor. 2. enim cognouissent, nũquam dominum gloriæ crucifixissent. Respondet glo. super prędicto verbo. Si *Responsi.* enim cognouissent, &c. d. Iudæorũ quidam cognouerunt Christum, alij verò non cognouerunt. De ignorantibus dicit Petrus, Scio fratres quòd per ignorantiam fecistis. Isti enim non cognouerunt illum esse qui in lege promissus fuerat. Maiores ve-
E rò, vt scribæ & Pharisæi, & principes Sacerdotum cognouerunt ipsum esse, qui in lege promissus fuerat: Sed ipsum esse Deum, vel Dei filiũ nescierunt: ideo de vtrisque sic accipi potest. Si cognouissent minores illum esse messiam, in lege promissum, vel maiores illum esse Deum, vel Dei filium, nunquam dominum gloriæ crucifixissent: non enim hoc facerent, si Deum esse scirent. Si enim dæmones Deum factum esse hominem non intellexerunt: quanto magis homines? Non igitur illum scierunt, aliter dæmones, & aliter principes. Sciebant enim esse illum, qui promissus erat in lege,

non

Universidad de Deusto
Biblioteca

non tamen myſteriũ eius, quòd filius Dei erat ab æterno ſciebant, nec ſacramentum incarnationis paſſionis & redemptionis. Quod ergo in Euãgelio clamant dæmones. Quid nobis, & tibi, fili Dei ſum mi? magis ex ſuſpicione, quàm ex cognitione dixiſſe credendi ſunt. Et, ſi dicas ſi ignorãter ipſum occiderunt: ergo mortaliter non peccauerunt. Reſpondeo, quòd iſtorum ignorantia non fuit inuincibilis, ſed voluntaria: à principio enim ſcierunt ipſum eſſe verum Dei filium, vt patet per prophetiam quam allegauerunt Herodi. Et tu, Bethleem, terra Iuda, nequaquam minima es in principibus Iuda: ex te enim exiet dux, qui regat populum meũ Iſrael. Sequitur. Et egreſſus eius à diebus æternitatis, ſed hoc Herodi dicere noluerunt, ne ab ipſius perſecutione ceſſaret, timentes ſe per eum reprehendendos. Cognouerunt ergo eum eſſe verum Dei filium à principio: ſed poſtea, quando cæpit prædicare, & eorũ vitia corrigere, ipſi cõtra ipſum inuidia concitati fuerunt, & ira. Et ſic ipſorum cognitio per inuidiam fuit obnubilata, vt amplius non aduerterent ipſum eſſe Deum. Et per illũ modum de illo populo ſaltem qui ad maiores hic dicit Pſal. *Dixit inſipiens in corde ſuo, non eſt Deus.*

Abiec. Reſ.

Matth. 2.

157 *Luxuria Fornicatio duplex 1. Para. 5.*

Corrupti ſunt, & abominabiles facti ſunt in ſtudiis ſuis: non eſt, qui faciat bonũ non eſt vſque ad vnum.

Hic conſequenter reprehẽditur ipſorum abominabilis idololatria. Vbi notandũ, q̃ ſicut corruptio luxuriæ vaſtat, & perdit corpora, ſic & idololatria corrumpit animas. Vñ & ipſa idololatria quædam ſpiritualis fornicatio dicitur. Reliquerũt Deũ & fornicati ſunt poſt Deos populorum terræ. Vñ dicit canon. q̃ fornicatio eſt duplex. ſ. carnis, & idololatrię. Quia ergo Iudęi proni erãt ad idololatriã vt patuit de Salomone, qui amore mulierũ alienigenarum captus, templa idolis fabricauit: & ſic de multis aliis: vt patet per totum librum Reg. ideo de hoc increpãs Pſal. d. *Corrupti ſunt.* ſ. per fornicationem idololatriæ. *Et abominabiles facti ſunt in ſtudiis ſuis.* Per ſtudia hic intellige ipſorũ affectiones: quibus plus mundũ quàm Deum amabant, & ideo faciliter recedebãt à Deo: & ſic relicto Deo, abominabiles erãt aliis nationibus. Vñ de Iudęis ad literã dicitur. Ipſi intrauerũt ad Belphegor, & abominabiles facti ſũt ſicut ea, quę dilexerũt. O Deus quot ſunt hodie, q̃ ſub Chriſtianitatis nomine idola colẽtes, abominabiles ſunt effecti tam Deo quã hominibus. Quilibet eñ illud colit, quod plus diligit, & adorat: vt puta. Superbus colit idolum mundanæ poteſtatis, Auarus idolum pecuniæ. Lubricus effigiem mulieris, & ſic de aliis. Et de talibus dicit Apoſtolus. Confitẽtur verbis ſe noſſe Deum factis autem negant: cum ſint abominati, & incredibiles & ad omne opus bonum reprobi, & hoc eſt, quod de talibus ſequitur. *Non eſt qui faciat bonum: non eſt vſque ad vnum.* Hoc autem, quod hic dicitur in iſto verſu. *Non eſt vſque ad vnum* nõ habetur in hebræo nec in tranſlatione Hiero. iuxta hebraicam veritatem: ſed benè habetur in verſiculo alio ſequenti: fuit ergo hic appoſitum, neſcio à quo, tamẽ ſic exponitur. *Non eſt qui faciat bonum*, ſcilicet meritorium: quamuis aliqua bona de genere et à idololatriæ faciẽt: ſed quia ſine fide bonum meritorium nullus facere poteſt: quia fides maximè rendit in Chriſtum, qui vnicus patris dicitur, Ideo ſine iſto vno. i. ſine Chriſti fide nullus bonum facere poteſt.

Oſee. 9. Idolum. Superbi. Auari. Luxurioſi.

ad Titum

Negare Deum.

Non eſt ergo, qui faciat bonũ: non eſt vſque ad vnum, id eſt vſque ad fidem vnius. Vel aliter. Quia omnes gentes erãt idololatręs, excepto populo Iudęorum: in quo ſemper aliqui fideles, & boni fuerunt. Ideo de omnibus gentibus dicit. *Non eſt qui faciat bonum: non eſt vſque ad vnum*, ſcilicet populum vnum Iudæorum.

Dominus de cœlo proſpexit ſuper filios hominũ vt videat, ſi eſt intelligens, aut requirens Deum. 158

Hic tertiò conſequenter improbatur ipſorum ingrata reſiſtentia. Vbi nota, quòd per cœlum intelligitur humana natura à verbo aſſumpta: per quem oculo ſuo miſericordiæ reſpexit ſuper filios hominum, ſcilicet Iudæos, qui homines, id eſt, ratione vtentes patres habuerũt. Et de iſto cœlo dicitur. Dominus in cœlo parauit ſedem ſuam, id eſt, in humanitate Chriſti in qua inhabitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter. Et ad quid reſpexit ſuper filios hominum? Certè *vt videat ſi eſt intelligens, aut requirens Deum*, id eſt, vt videri faciat: ſiquis intelligit corde Deum eſſe in homine: aut requirat Deum, ſcilicet ſequendo eius mandata. Ad hoc enim venit filius Dei, vt crederetur verus Deus, & verus homo: vt per talem fidem ſaluaremur. Et tamen audi Iudæorum ingratam reſiſtentiam: quia ſequitur.

Pſal. 103.

Omnes declinauerũt, ſimul inutiles facti ſunt, nõ eſt, qui faciat bonũ, non eſt vſque ad vnum. 159

Declinauerunt ſcilicet à mandatis eius illa contemnendo: quia non in Deum, ſed in terrenis rebus corda ſua declinabant. Oculos ſuos ſtatuerũt declinare in terram. Vnde de ipſorum declinatione dicitur. Omnes in viam ſuam declinauerunt: vnuſquiſque ad auaritiam ſuã à ſummo vſque ad nouiſſimum. Et quia ſine obſeruatione mandatorum Dei cætera ſunt inutilia, *Ideo quia omnes declinauerunt*, ſcilicet à diuinis mandatis, ideo omnes inutiles facti ſunt, &c. vt prius. Et ſi dicas. Nonne in populo Iudæorum aliqui erant non declinantes à mandatis Chriſti? Dico quòd ſic: ſed quia tã pauci erant reſpectu malorum, ideo non ponuntur in numerum.

Pſal. 13. Eſaiæ. 56. Declinare.

Sepulchrum patens eſt guttur eorum, linguis ſuis doloſè agebant: venenum aſpidum ſub labiis eorum. 160

Hic quartò conſequenter increpatur ipſorum fœtida, & adulans fallacia. Hic primò notandum quòd iſti tres verſus ſequentes, vſque ibi. *Nonne ſcient*, non habentur in hebræo: ideo non videntur facti à Dauid, ſed ab alio additi, in cuius ſignum, infra vbi iſte pſal. repetitur. ſ. pſal. 52. Dixit inſipiens, iſti tres verſus nõ habentur. Et, ſi dicas cõtra: quia iſti tres verſus recitantur ab Apoſtolo contra Iudæos: vbi dicit. Non eſt iuſtus quiſquam, non eſt intelligens Deum. Omnes declinauerũt, &c. Sepulchrum patens, &c. vſque ibi. Non eſt timor Dei ante oculos eorum. Dicitur, quòd Apoſtolus iſtos tres verſiculos confecit cõtra Iudæos: ex ſententia multorum aliorum pſal. Ipſos ergo inferendo huic Pſal. ſicut textus communis habet, exponam. Notandum ergo vt ſuperius dictum eſt Pſal. 5. quòd ſicut

Rom. 3.

ſicut ſepulchrũ patens fœtores emittit, quibus alios inficit, ſic & guttur Iudæorum verba fœtida & falſa contra Chriſtũ emittebãt: vt alios contra Chriſtũ animarent & inficerẽt: vt puta cũ Chriſto dicebãt, Samaritanus es tu & dæmoniũ habes. Hic eſt publicanorũ & peccatorũ amicus. Et ſic contra Chriſtum linguis doloſè agebant. Vel aliter, Notãdum, quòd Iudæi duplicitèr Chriſtum perſequebantur, ſcilicet apertè, & occultè. Apertè, ſcilicet per manifeſtas iniurias: vt quando apertè tulerunt lapides vt iacerent in eum: & quantum ad hoc cõparantur ſepulchro patẽti, quia patẽter fœtorẽ ſuarum malarũ voluntatũ emittebãt, & quantũ ad hoc de ipſis dicitur pharetra eius quaſi ſepulchrũ patens. Occultè etiã ipſum perſequebãtur: vt puta. Quãdo collegerunt pontifices, & Phariſei conciliũ. d. quid facimus, &c. Et quantũ ad hoc ſubditur: *quod linguis ſuis doloſe agebant*: quia ſcilicet vnũ verbis prętendebant, & oppoſitũ gerebãt in corde. Et de tali quolibet dicitur. Tota die iniuſtitiam cogitauit lingua tua, ſicut nouacula acuta feciſti dolũ. Ideo ſubdit. *Venenum aſpidum ſub labiis eorum.* Aſpis enim aures claudit, ne vocẽ audiat incãtantis: cuius venenum eſt mortiferũ. Sic & iſti aure cordis præcepta Chriſti audire nolebant: & ſub labiis, id eſt, occultè venenum mortiferũ cõtra Chriſtum, id eſt, intentionem mortiferam habebãt. Quod ideo dicitur, quia iſti erga Chriſtum quandoque mel gerebãt in ore, ſed venenum in corde: vt quando ei dixerũt. Magiſter ſcimus, quia verax es, &c. Vnde de Iudæis ad literam dicitur, Fel Draconum vinum eorum, venenum aſpidum & inſanabile.

Perſecutio Iudæ Chriſtus.

Pſal. 51.

Aſpis.

Matt. 22. Deut. 33.

161 Quorum os maledictione & amaritudine plenũ eſt: veloces pedes eorum ad effundendum ſanguinem.

Hic quintò cõſequenter increpatur eorum crudelis ſæuitia. Erant enim crudeles contra Chriſtũ duobus modis, ſcilicet verbis iniurioſis, & factis ipſum perſequendo, & quantum ad verba iniurioſa. d. *Quorum os maledictione & amaritudine plenũ eſt*, Glo. id eſt, opprobriis, & blaſphemiis: vt puta quãdo exiſtẽti in cruce dicebãt, Alios ſaluos fecit, &c. Et ſi filius Dei es deſcende de cruce, &c. Quantũ verò ad facta, quibus eum perſequebantur: ſubdit. *Veloces pedes eorum, &c.* Per pedes intellige affectiones, & vota eorum. quæ omnia erant velociſſima, id eſt, prõpta ad effuſionẽ Chriſti ſanguinis, & eius fidelium. Ideo veloces, id eſt aſſueti. Et nota triplicem velocitatem malam, qua iſti cõtra Chriſtum veloces fuerunt, ſcilicet. Eſt velocitas turbationis & iracundiæ. Ne ſis velox ad iraſcendum: ira enim in ſinu ſtulti requieſcit. Velocitas locutionis indebitæ, Vidiſti hominem velocẽ ad loquẽdum: ſtultitia magis ſperanda eſt, quã correctio. Velocitas perſecutionis & ſæuitiæ, de qua hic dicitur. *Quod veloces ſunt pedes eorum ad effundẽdum ſanguinẽ.*

Velocitas triplex.

Eccleſ. 7. Prouerb. 29.

162 *3. q. 2. ac cuſatores.* Cõtritio & infœlicitas in viis eorum: & viam pacis nõ cognouerunt: nõ eſt timor Dei ante oculos eorum.

Hic ſextò conſequenter ex prædictis concluditur eorum condigna miſeria. Vbi primò notandũ, quòd contritio vel conteri aliquando idẽ eſt quod pœnitere: & ſic dicitur. Qui ſanat contritos corde. Et ſic non accipitur hic. Quãdoque verò idem eſt, quod cõfringi ſiue comminui: & ſic dicebat Chriſtus, qui cediderit ſuper lapidem iſtum, cõfringetur, ſuper quem verò ceciderit cõteret eum. Quod exponit Aug. in, de verbis domini de contritione pœnæ. Et ſic accipitur hic cõtritio: quia taliter ipſi Iudæi in præſenti vita erant conterẽdi, vt amplius reædificari non poſſent propter eorum ſuperbiam cõtra Chriſtum, de quibus dicitur. Eleuati ſunt ad modicum & non ſubſiſtent: & ſicut ſummitates ſpicarum conterentur. Per infelicitatem verò, quę directè opponitur ſanctorum fœlicitati, æternam damnationẽ accipe. Infœlices ſupra modum animæ ſuæ. Dicens ergo. *Contritio & infœlicitas in viis eorum.* vult dicere, quòd viis eorum, id eſt, operibus correſpondet cõtritio pœnæ temporalis, & infœlicitas æternæ damnationis, vnde contriti fuerunt tẽporaliter & diſſipati per Titum, & Veſpaſianũ: ſed infœlices erunt per vltimum iudicium. Et cauſam tantæ pœnæ ſubdit. *Quia viam pacis non cognouerunt*, id eſt, quia ipſum Chriſtum noluerunt cognoſcere, qui eſt via, veritas, & vita. Deinde ſubdit cauſam, quare non cognouerunt viam pacis. *Quia non eſt timor Dei ante oculos eorum.* Sine timore dei nullus poteſt iuſtificari. Et ſine iuſtitia nullus viam pacis cognoſcere poteſt. Quia non eſt pax impiis.

Contritio.

Pſal. 102

Matt. 21

Pſal. 18. Eſaiæ. 56. Declinare.

Loh 25.

Sap. 15.

Ioan. 8.

Hiere. 5. Ioan. 21.

Eccleſ. 1. Eſa. 48.

Nónne cognoſcent omnes qui operantur iniquitatem, qui deuorant plebem meam, ſicut eſcam panis? 163

Hic eſt ſecunda pars principalis: in qua ponitur iuſta Iudæorum condemnatio. Et duo facit, quia primò ponitur eorum punitio, ſecundò punitionis ratio. ibi, *Dominum non inuocauerunt*. Quantũ ad primum ſciendum, quòd, ſicut culpa oculum mentis excæcat, ſic pœna ſequens ipſum aperit, vt dicit Grego. Ideo illi qui noluerunt cognoſcere Deum viuendo vitioſè, ipſum cognoſcẽt in pœnis iuſtum & vltorem. Et hoc eſt quod dicit. *Nonne cognoſcent omnes qui operantur iniquitatem?* quaſi dicat, imo cognoſcẽt tunc Deum punitorem qui modò nolunt eum cognoſcere miſericordem. Et ſtatim peccatũ omnium prędictorum refert ad maiores principes & prælatos. d. *Qui deuorant plebem meam ſicut eſcam panis.* Maiores enim, & prælati deuorãt plebẽ duobus modis, ſcilicet ſubditos malis exemplis corrũpendo, & ipſorum bona auferendo. Quantum ad primum dicit, *Nonne cognoſcent omnes, qui operantur iniquitatem?* quaſi dicat, imo cognoſcẽt, quia prælati, & maiores tot mortibus ſunt digni, quot ad ſubditos perditionis exempla tranſmittunt. Quantum ad ſecundum dicit. *Qui deuorant plebem, &c.* Deuorant enim plebem dominicam, qui ſumptus à ſubditis quærunt. Sed debitum ſubditis curæ officium non impendunt: quod oſtendit Gregor. ſuper illo verbo Iob 31. Si comedi fructus eius fructus abſq; pecunia. d. Fructus terræ abſq; pecunia comedere eſt ex eccleſia ſumptus accipere: ſed eidẽ eccleſiæ prædicationis officium non præbere. Vnde terræ fructus abſque pecunia comedit, qui eccleſiaſtica cõmoda ad vſum corporis percipit, ſed exhortationis officium ſubditis non impẽdit. Et ſequitur. Quid ad hæc nos paſtores dicimus, qui aduentum diſtricti iudicis recurrentes, officium quidẽ prædicationis ſuſcipimus, ſed alimenta eccleſiaſtica muti manducamus: exigimus, quod noſtro debetur corpori: ſed nõ impendimus, quod ſubditorum debetur cordi, &c. Illi ergo deuorant plebem, qui bona

Dominum non inuocauerunt.

Culpa. Pœna. Oculus. Greg. 7. mor. c. 7.

Prælatus Subditus.

11. q. 3. præcipue.

Greg. 22. mor. c. 23.

Universidad de Deusto
Biblioteca

plebis accipiunt, sed peccatum bonorum non solu- A
unt. Et non cogitant tales superiores illud quod
Iob 20. scribitur. Decimas, quas devorauit, euomet: quia
scilicet pro illis punietur æternaliter.

164 Dominum non inuocauerunt: illic trepidauerunt timore, vbi non erat timor.

Hic redditur ratio talis punitionis, duplex enim est causa damnationis Iudæorũ. Prima amor mundanorum: Secũda despectio supernorum, ibi. *Quoniam dominus in generatione iusta est.* Quãtum ad primum, quòd Iudæi plus temporalia amabant quam
B æterna: & ideo plus timebãt terrenis priuari, quàm
Temporalia. cœlestibus: sed quia de terrenorum perditione non debemus timere, sed de cælestium, ideo *trepidauerunt timore vbi non erat timor*, scilicet habẽdus. Et hoc est quod ait glo. *Dominum non inuocauerunt:* non enim Deum verè inuocat, qui displicentia Deo amat. Isti autem terrena supra æterna amabant: ideo trepidauerunt timore vbi non erat timor. Timuerunt enim perdere terrenum regnum, vbi non erat timendum, Et non timuerunt perdere cœlum, vbi timendum erat.

165 Quoniã dominus in generatione iusta est: consilium inopis cõfudistis: quoniam dominus spes eius est.

Hic ponitur ipsorũ despectio supernorum. Isti enim despexerunt Christum pauperem, & eius legem, ponentes magis spem in temporalibus quam in Christo, & eius doctrina. Et hoc est, quòd dicit. *Quoniam dominus in generatione iusta est.* supple, sed non in vobis, quia iusti non estis, quia despexistis iustum Christum. Ideo illi populò dicit, quod sequitur. *Consilium inopis confudistis*, id est, Christi consilium recipere noluistis, qui ad vos liberandos venerat. Et secundum glo. hoc cum admiratione debet legi. *Quoniam dominus spes eius est.* Cõsiliũ enim Christi pauperis erat, spem in Deo non in temporalibus ponere. Et hoc cõsilium isti confuderunt, D
Psal. 51. spem in temporalibus magis quam in Deo ponẽtes. Vnde de illo Iudæorum populo dicitur. Ecce homo, qui non posuit Deum adiutorem suum: sed sperauit in multitudine diuitiarum suarum & prẽualuit in vanitate sua.

166 Quis dabit ex Sion salutare Israël: cũ auerterit dominus captiuitatem plebis suæ, exultabit Iacob, & lætabitur Israël.

Hæc est tertia pars principalis, in qua ponitur Iudæorũ finalis ad Deum conuersio. In fine enim E
mundi Christus sua virtute cõuertet populum Iu-
Iudæorũ Cõuersio. daicum ad verã suã fidem. Quod nullus alius propheta vel ex Iudæis natus facere potest: quem tamen & eius cõsilium ipsi modo despiciunt, & hoc est quod dicit. *Quis dabit ex Sion salutare Israel*, id est, quis alius ex Sion, id est, ex Iudæis procedens. *Dabit salutare Israel*, id est, saluabit finaliter. Iudæos subaudi, nisi ille pauper Christus, cuius consilium confudistis? Qui *cũ conuerterit captiuitatem* Israël: quia, scilicet modo Israëlitæ sub potestate diaboli captiui tenẽtur propter infidelitatem: sed cũ in fine conuerterit eos ad fidem, tunc *exultabit Iacob, & lætabitur Israel.* Exultabit Iacob supplantator: quia, sicut illi fuerunt à diabolo supplantati: sic per fidẽ ipsum supplãtabunt. *Lætabitur Israel*, quia Deũ facie tenus postea videbunt. Sic enim adimplebitur, quod dicitur. Lætetur Israël in eo, qui fecit eũ. Psal. 149

PSALM. XIIII.

167 DOmine, quis habitabit in tabernaculo tuo, aut quis requiescet in monte sancto tuo.

Titulus istius psal. est *Psalmus Dauid.* Paret expositio ex præmissis superius multis. Iste psalmus non est historialis, sed totaliter morũ instructorius. Vbi notãdum, quòd, vt habetur Deuter. 12. & plurib. aliis locis: promisit dominus filiis Israël, quòd, si obseruarent præcepta domini, & facerẽt quod rectum, & iustum est, & à malo declinarent, quòd ipsi in pace habitarẽt terrã promissionis: & nullus per circuitum eis nocceret. Si autẽ facerent oppositum quòd eos expelleret de terra, & inimici ipsorum ipsos superarẽt. Verum, quia maius est habitare in templo, & in sorte domini, quã sit habitare generaliter in terra: quia templo maior reuerentia debetur, quã reliquę terræ, quæ templi habitatio maximè ad sacerdotes, & clerum pertinet. Ideo in hoc
C vult Psalm. ostendere quas conditiones clerici & sacerdotes debent habere, si dignè in tabernaculo ecclesiæ habitare volunt, & seruire Deo, per hoc volens ostẽdere, quòd isti maioris perfectionis esse debent, quã cæteri homines, sicut maioris sunt dignitatis. Et secundum hoc Psal. iste diuiditur in tres partes. Quia primò Dauid circa prædicta mouet quæstionem, secundò ponit quæstionis solutionem, ibi. *Qui ingreditur sine macula*, tertiò ex prędictis ponit intentam conclusionem. ibi, *Qui facit hæc.* Dic vt Nic. de ly. *Domine qui habitabit*, &c. Notandũ quod duplex est ecclesia. s. militãs & triumphans. Militãs est in via, sed triumphans in patria. In præsenti autem ecclesia sunt semper mixti boni cum malis, & mali cum bonis: hoc ideo vt bonorum merita per malitiã crescant malorũ, vt ostendit Greg. d. Abel esse renuit, quem Cain malitia Bonus. Malus.
non exercet. Sic & in tritura areæ grana sub paleis Greg. 20.
premuntur: sic flores inter spinas prodeunt, & rosa mor. c. 5.
quæ redolet crescit cum spina, quæ pungit. Sic & bonis semper permixti sunt mali. Duos namque filios habuit primus homo: sed vnus electus, alter reprobus fuit. Tres quoque filios arcæ Noë cõtinuit, sed duobus in humilitate persistentibus, vnus ad patris irrisionẽ ruit. Duos Abraham filios habuit: sed vnus innocẽs, alter verò fratris pśecutor fuit. Duos quoque filios Isaac habuit: vnus in humilitate seruatus, alter verò & priusquam nasceretur reprobatus est. Duodecim Iacob filios genuit: sed ex his vnus per innocentiam venditus: cæteri verò per malitiam venditores fratris fuerunt. Duodecim quoque Apostoli in sancta ecclesia sunt electi, sed ne improbati remanerent: vnus eis admixtus Ecclesia.
est, qui eos persequens probaret. Sic namque iusto peccator cum malitia iũgitur, sicut in fornace auro palea cum igne sociatur: vt quo ardet palea, aurum purgetur. Et hinc est quòd in præsenti ecclesia propter corporalem cohabitationẽ malorum cum bonis, non possumus scire, qui verè sint de vnitate ecclesiæ, & vera ac viua Xpi mẽbra. Vñ quidam

dam iactãt se esse de ecclesia, cũ verè secundũ meri A
tum nõ sint. Ideo intẽtio hui' Psal. est aliũ præsumptionẽ reprimere, & quasi sacerdos ãte altare stãs, quærit à Deo, qui sunt illi, qui in præsenti ecclesia dignè Deo militent, & ad ecclesiã triũphalẽ pertineant in futurum. Cui à Deo datur responsum plenę diffinitionis: Quo clarè ostẽditur, qui, & quales verè & dignè sint de pñti ecclesia, & in futura beatificandi. Et ad istam intentionẽ psalmus iste diuiditur in tres partes. Quia in prima parte habere quærit bonorum cognitionem. In secunda à Deo recipit bonorum descriptionem. ibi. *Qui ingreditur sine macula.* In tertia concludit bonorum stabilem fruitionem. ibi, *Qui facit hæc.* Quantum ad primum à Deo quærit. d. *Domine quis habitabit*, &c. vbi notã- B
dum, quòd per tabernaculũ præsens ecclesia militans intelligitur: sed per montem ecclesia triumphans. Per tabernaculum ergo figuratur militans
Tabernaculũ multiplex. ecclesia: quamuis multa alia figurentur. Nam in scriptura tabernaculum mystice reperitur multiplex. s. Tabernaculum carnalitatis maculatę. Ha-
Hebr. 13. bemus altare, de quo edere nõ habent potestatem, qui tabernaculo deseruiunt, quia. s. seruientes tabernaculo sui corporis, ad altare Dei accedere nõ debent. Synceritatis ordinatæ: quia etiam corpus
1. Petr. 1. hominis iusti tabernaculum dicitur, in quo anima eius habitat, vnde Petrus corpus suum tabernaculum esse. d. Scio quòd velox est depositio tabernaculi mei. Deitatis incarnatæ: nam Christus taber- C
Psal. 18. naculum esse dicitur: de quo dicitur. In sole, id est, in gloriosa virgine posuit tabernaculũ suũ. Virginitatis fœcundatæ. s. gloriosa virgo Maria: quæ de
Eccle. 24. seipsa dicit. Qui creauit me, requieuit in tabernaculo meo. Fœlicitatis vltimatę, scilicet triumphantis ecclesiæ. Quã dilecta tabernacula tua, domine
Psal. 83. virtutum, sequitur. Beati, qui habitãt in domo tua domine. Fidelitatis sociatę, scilicet militans eccle-
Apoc. 21. sia. Ecce tabernaculum Dei cum hominibus, & habitabit cum eis: & ipsi populus eius erunt, & ipse erit ipsorum Deus. Modo ad propositum. Tabernaculum quamuis multa significet, proprius tamen significat ecclesiam militantem, vnde hic ait glos. *Domine, quis habitabit.* s. dignè. *In tabernaculo tuo.* i. D
in præsenti ecclesia: vbi contra diabolum dimicamus. Quia & si tabernaculum quandoque ponatur pro habitatione sempiterna: tamen proprium est belli, & militantium. Vnde milites dicuntur contubernales, tanquam simul habentes tabernacula. Et his sensus adiuuatur ex eo, quòd alia litera, & trãslatio habet. Quis peregrinabitur in tabernaculo tuo? Vnde ad hoc facit, quod dicit Catolicon. s. quòd tabernaculum dicitur à taberna, quæ est domus, quæ modicum durat, scilicet quousque res ibi vendantur. Et inde tabernaculum dicitur mansio, quæ non est propria, sicut castra militum in expeditione, quia ea relinquunt. Consimiliter quia in E
præsenti ecclesia sumus tanquam milites pugnantes cõtra mundum, carnem, & diabolum, ideo ipsa dicitur esse tabernaculum, & non domus permansiua: quia de ipsa transmigramus ad triumphãtem. Et qa in isto tabernaculo nullus verè habitat nisi
Psal. 45. iustus: quia peccatores in ecclesia solo nomine sunt, ideo dicitur, Sãctificauit tabernaculum suum
Mons. altissimus. Per montẽ autem figuratur cęlestis patria. Vnde magister in glo. Per mõtem ęterna beatitudo figuratur, vbi est visio pacis, & supereminentia charitatis: vbi nullus in agone contendit: sed quilibet in æterna pace quiescit: in quo monte beneplacitum est Deo habitare: etenim dominus habitabit in finem. Ex prædictis apparet, quòd intentio Psal. est quærere, quis verè & dignè est de ecclesia militante. d. *Domine, quis habitabit in tabernaculo tuo?* Et quis dignꝰ erit quiescere in cælesti patria. d. *Quis requiescet in monte sancto tuo?*

Qui ingreditur sine macula: & ope 168
ratur iustitiam.

Hæc est secunda pars principalis, in qua ponit quæstionis responsionem. Vbi notandum, quòd solũ ille verè & dignè pertinet ad ecclesiã militãtẽ, & per consequens ad triumphantem tendit, qui quatuor virtutibus cardinalibus adornatur, scilicet iustitia, prudentia, fortitudine, & temperantia. Vnde ad istam quæstionem dominus respondendo dicit sententialiter, quòd ille habitat in tabernaculo, &c. qui prędictis virtutibus perficitur. Et secũdum hoc hæc pars quatuor habet partes. Quia primò hoc ostenditur de iustitia, secũdò de prudentia, ibi. *Qui loquitur veritatẽ.* tertiò de fortitudine, ibi. *Ad nihilum deductus.* quartò de temperãtia, ibi. *Qui iurat proximo suo.* Quantum ergo ad virtutem iustitiæ. d. *Qui ingreditur sine macula*, &c. Iustitia enim duas habet partes. s. declinare à malo, & facere bonum. Et quãtum ad primam partem. d. *Qui ingreditur sine macula.* Et quantum ad secundam partem. d. *Et* C
operatur iustitiam. Quantum ergo ad primam partem iustitiæ. d. *Qui ingreditur sine macula.* Peccatum enim quædam interior est macula, qua hominis interior facies maculatur. Et sic nota, quòd macula Macula peccati multiplex
peccati est multiplex, qua carere debemꝰ, scilicet, Macula temeritatis, & superbiæ: vnde de superbo Angelo dicitur. Dedisti maculã in gloria tua. Ma- Eccl. 47.
cula cupiditatis & auaritię. Beatus vir, qui inuentus est sine macula, qui post aurum non abiit. Ma- Eccles. 31. Apoc. 14.
cula carnalitatis & luxurię: vnde de innocentibus dicitur. Quod sine macula sunt ante thronũ Dei. Et quia ista macula maximè clerum dehonestat. ideo dicitur. 1. Mach. 4. quòd Iudas elegit sacerdotes sine macula. Et quia ad ista tria vitia reducũtur cętera: ideo per maculã intellige omnia peccata, cũ dicit. *Qui ingreditur sine macula*, quia volens esse verè & dignè de ecclesia Dei, omnẽ maculã peccati operis vel cordis pellere debet, vt ostẽdit Greg. Greg. 10. mor. c. 16.
sup illo verbo Iob. Si iniquitatẽ, quę in manu tua, Peccatis.
abstuleris à te, & nõ mãserit in tabernaculo tuo iniustitia, tunc eleuare poteris faciem tuam absque macula, & erit stabilis. d. Quia peccatum aut sola cogitatione cõmittitur, aut cogitatione simul, & opere perpetratur. Iniquitas ergo in manu est, culpa in opere: Iniustitia verò in tabernaculo est, iniquitas in mente. Mens quippe nostra tabernaculũ non incongruè dicitur, in qua apud nosmetipsos abscondimur, dum quod cogitamus, foris in opere non videtur. Prius autem à manu iniquitatem subtrahi, & post à tabernaculo admonet iniustitiã abscindi: quia quisquis iam praua opera à se exterius resecat: necesse est profectò, vt ad semetipsum rediens, solerter sese in mentis intentione discutiat: ne culpa, quam iã in actione non habet, adhuc in mente perduret. Quod enim vltimum est in constructione, primum est in corruptione. Quæ duo si perfectè egerimus, ad Deum statim sine macula faciem leuamus. Interna quippe facies hominis mẽs est: in qua nimirum recognoscimur, vt ab autore nostro diligamur. Quam faciẽ leuare, est in Deum

Universidad de Deusto
Biblioteca

animam per sanctæ orationis studia attollere. Sed eleuatam faciem macula inquinat: si mentem reatus sui conscientia accusat. Et infra cap. 17. Tunc ergo verè sine macula faciē leuamus, cum nec nos mala prohibita cōmittimus, nec ea, quæ in nobis à proximis commissa sunt, ex proprio zelo reprimimus. Et hæc omnia breuiter tangens Psal. d. *Qui ingreditur sine macula.* Sic enim cuilibet cōsulitur Ecclesiast. 33. Ne dederis maculā in gloria tua. Sed quia nō sufficit abstinere à malo, nisi bonum faciamus, ideo subditur secunda pars iustitiæ. *Et operatur iustitiam.* ¶ Ad huius intelligentiam, notandum, quid propriè est iustitia, & quā sit vtilis. Iustitia enim à viris peritis sic diffinitur. Iustitia est cōstans, & perpetua voluntas, ius suum vnicuique tribuens. Quæ diffinitio est bona, si benè intelligatur, nisi quia actus ponitur ibi pro habitu, omnis igitur virtus habitus est. Ponitur ergo voluntas ad ostendendū, quòd actus iustitiæ debet esse voluntarius. Additur constans, & perpetua, ad designandum habitus firmitatem, qui est de difficili mobilis. Et ista diffinitio est quasi eadem ei, quam ponit Philosophus. d. Quod iustitia est habitus, secundum quem aliquis dicitur operatiuus iustorum secūdum electionem iusti. Et ista iustitia multum est diligenda: quia multas virtutes continet: quoniam oppressa iustificat, obliqua rectificat, iurgia pacificat, bona dignificat, sancta multiplicat, in patria glorificat. Primò ergo iustitia oppressa iustificat. Ad hoc enim cōstituitur iudex, & portat gladiū. 2. Cor. 6. Per arma iustitiæ. vnde. 2. rheto. Philosophus. d. quod homines putant illos iustos esse, qui non viuunt ab aliis, scilicet de rapina: imo opprimunt raptores: Exēplum Dionidæ piratæ ponit Augus. qui cùm captus fuisset, & ductus ad Alexandrum, petit ab eo Alexander: Cur mare infestas? Ille imperterritus respōdit. Et quare tu opprimis mundum? Ego vocor latro: quia parua classe mare cōturbo. Tu verò, quia tanta acie totum mundum perturbas, vocaris imperator: me paupertas facit aliorū oppressorem, & paucorum, sed te cupiditas multorū facit turbatorem. Miratus Alexander constantiam eius, dixit. Experiar, an mutatio fortunæ te faciat meliorem, vnde ad hoc probandum, eum fecit militiæ ascribi: vt posset inde saluis legibus militare. Qui deinceps iustus effectus, malorum erat oppressor & iustorū defensor. Vnde de quolibet tali dicit. Erit iustitia cingulum lumborum eius. Secūdò iustitia obliqua rectificat. vnde 2. Rhetoricæ dicitur. Quod iustitia est virtus, per quam singuli habent quæ sua sunt. Et Anfel. dicit, quòd iustitia est rectitudo voluntatis propter seipsam seruata. Exēplum de Traiano imperatore: qui cùm ascendisset equum, vt iret ad bellum, quædā vidua ipsum interpellauit, vt cōtra iustitiam sibi factum defenderet. Qui respōdit. Faciam, cum rediero. Et illa. Si non redieris? Et ille. Successor meus faciet tibi. Et illa replicauit. Si successor tu' faciet, quid ad te, vel quid tibi proderit? Quod ille benè considerans, de equo descendit, & eidē fecit iustitię complemētū. Ideo bene dicitur. Diligite iustitiam, qui iudicatis terram. Ex hoc sequitur: quòd defendens iustitiam propter lucrum, non est iustus, vt faciūt aduocati, & procuratores: quia tales nō iustitiam, sed lucra diligunt: vt ostendit Gregorius. Tertiò iustitia iurgia pacificat. Et ideo omnes diligūt iustos, vt dicitur. 2. Rheto, quia iurgia sedant, & lites. Exemplū ponit Valerius lib. 6. de Alexādro. Qui, cum orta esset dissensio inter ipsum, & milites suos, elegerūt aliquos, qui de hoc cognoscerent, & iustè condemnarent iniustum. Quod cum illi in castrensi iudicio sententiam contra Alexandrum dedissent, Alexander gratum habuit, & iudicibus gratias egit: quia iustos esse probauit illos. Et hoc est, quod in Psal. dicitur. Iustitia, & pax osculatæ sunt. Quartò iustitia bona dignificat, vnde Tullius. 1. Rheto. dicit, quòd iustitia est habitus animi cōmuni vtilitate seruata, vnicuique tribuens dignitatem. Et idē Tullius lib. 1. de officiis dicit. Quod duo fuerunt præcepta Platonis, secundum iustitiam volentibus prodesse reipublicæ. Primum vt vtilitatem ciuium sic tuerentur, vt quæcunque agunt iudices, ad iustitiam referant, obliti commodorum suorum. Alterum præceptū, vt totum corpus reipublicæ curent: ne, dum partē alteram tuentur, alteram deserant. Et ad hoc facit scriptura, dicens. Salus animæ in sanctitate iustitię. Quintò iustitia sancta multiplicat. Vnde Seneca in libro de quatuor virtutibus card. dicit. Quid est iustitia, nisi tacitæ naturæ cōuentio in adiutorium multorum adinuenta? Vnde exempla multa ponuntur à doctoribus de illis, qui propter iustitiam ad multiplicationem reipublicæ, ita insudabant, quòd de propria vtilitate nihil curabāt. Vnde Augustinus narrat de Iucio Valerio, qui Consul moriens, adeo pauper fuit, vt de cōmuni sumptu traderetur sepulturæ. Et ideo dicitur, Si sequeris iustitiam, apprehendes illam, & indues illam quasi poderem honoris. Sextò iustitia in patria glorificat. Vnde Macrobius in principio somnij Scipionis ponit, quòd pater Scipionis apparuit ei dicens. Iustitiam, & pietatem cole: quæ iustitia cum sit magna hic in præsenti, maxima est in patria. Est enim via, qua itur ad cœlum. Et ideo propter iustitiam multi appetebant mori: vt per iustitiam saluarentur: vt fuerūt omnes sancti. Et ideo dicit Psal. Ego autē in iustitia apparebo in conspectu tuo. Ex quibus omnibus patet virtus iustitiæ, quam primo debet habere, volēs verè de ecclesia Dei esse, vt dicit psal. hic, quòd ille in tabernaculo ecclesiæ habitat, qui ingreditur sine macula, & operatur iustitiā. Ideo dicitur, Iustitia, & iudicium præparatio sedis tuæ.

Iustitia. *Philoso. 5. ethic.* *Traianus.* *Sap. 1.* *Greg. lib. 9. mor. c. 14.* *Valerius. Alexād.* *Alexāder Pirata. Tyrannus.* *Esa. 11.* *Tullius.* *Seneca.* *Eccle. 30.* *Aug. 15. de ciui. Dei.* *Eccl. 27.* *Psal. 16.* *Psal. 88.*

Qui loquitur veritatem in corde suo, qui nō egit dolum in lingua sua. 169

Hic consequenter ponit secundam virtutem: quæ scilicet est prudentia largo modo dicta, quòd scilicet comprehendit veritatem. Vnde secūdum glo. in hoc notatur prudentia, cum dicit. *Qui loquitur veritatem*, &c. Vbi notandum, quòd triplex est veritas, scilicet cordis, oris, & operis. Quarum quælibet est seruāda existēti verè ac dignè de ecclesia. Primò est veritas cordis. Accedamus ad eū cū corde vero. Et quantū ad hanc dicit. *Qui loquitur veritatem in corde suo*, vnde magister in glo. Congruè autem dixit. *Loquitur veritatem in corde suo.* Nā, si quis putans alium fallere, & tamen verum dicit, ille veritatem habet in labiis, sed non in corde. Parum itaque est, verum loqui, nisi sit verum in corde. Vt si quis alicui dolosè ostenderet viam putans in ea latrones esse: & dicat. Si hac via ieris, à latronibus tutus eris, & contingat vt verè ibi nou inueniantur latrones: verum ille locutus est, sed non in corde. Et de hac veritate cordis dicitur. Scias, quomodo oporteat te conuersari in domo Dei, quæ est ecclesia Dei viui, columna, & firmamētum veritatis.

Veritat. *Hebr. 6.* *1. Thes. 2.*

Est se

Est secundò veritas oris, quæ scilicet stat in verbo veritatis. Loquimini veritatem, vnusquisque cum proximo suo, & de hac veritate subdit, dicens, *Qui, non egit dolum in lingua sua.* Dolus in lingua est quādo lingua cordi discordat, vt cū vnū dicitur aliud habetur in pectore, cōtra quod Psal. orabat, & ne auferas de ore meo verbum veritatis. Est tertiò veritas operis, quando scilicet, opera rationi concordant. Memento, domine, quomodo ambulauerim coram te in veritate, & corde perfecto. Et de hac veritate quę stat in opere, sequitur.

Eccle. 8. *Psal. 118.* *4. Reg. 30*

170 Nec fecit proximo suo malum, & opprobrium non accepit aduersus proximos suos.

Qui enim proximo malum facit, non agit conformiter rationi, ideo veritatē operis nō habet. *Et opprobriū nō accepit aduersus proximos suos*, id est: temerè, vel libenter non credidit criminati. Tales. n. cōtra rationē naturæ faciūt, dū de aliis præsumunt quod de seipsis alios presumere nollēt. Et talis triplex veritas ab omnibus est seruanda propter multa. Primò, quia dat loquenti stabilitatē. Labiū veritatis firmissimū erit. Secundo dat pœnitēti securitatē, quia soluit peccati pretium. Veritate redimitur iniquitas. Tertio dat prælianti victoriam. Sup omnia vincit veritas. Quarto dat principianti custodiam. Misericordia & veritas custodiunt regē.

Prou. 12. *Prou. 16.* *2. Esdr. 3.* *Prou. 20.*

171 Ad nihilum deductus est in conspectu eius malignus, timētes autem dominum glorificat.

Hic consequenter ponit tertiam virtutem, quæ est fortitudo. Vbi nota, quòd p malignū intelligitur nō solus diabolus, verum etiam quilibet alius homo malus. Neque habitat iuxta te malignus, neque permanebunt iniusti ante oculos tuos. Iste malignus magnam habet potestatem: vt de ipsius potestate dicatur. Non est potestas super terram, quæ cōparetur ei. Et tamen, hoc nō obstante, quilibet bonus virtute fortitudinis ipsum superat & vincit. Et hoc est, quod de vera fortitudine dicit, *Ad nihilū deductus est in conspectu eius malignus.* Sed quia hac tali virtute fortitudinis supra malignum nullus superbē debet eleuari, sed magis timori diuino subiici, ideo subdit. *Timentes autem dominum glorificat*, quia vt habetur. Eccles. 1. Timor domini gloria, & gloriatio.

28. q. 7. & hoc decimus. *Psal. 5.* *Iob 41.*

172 Qui iurat proximo suo, & nō decipit, qui pecuniam suam non dedit ad vsuram, & munera super innocentem non accepit.

Hic ponit quartā virtutē, quæ est tēperātia. Vbi nota q̄ temperātia largè dicta nō solum ad victum pertinet, sed etiā ad promissa, ad mutuata, & ad accepta, quæ hic notat. Primò quo ad temperantiam promissorū dicit. *Qui iurat proximo suo, & nō decipit*, vnde hic iurare accipitur pro promittere, quæ promissio tēperata debet esse, vt solum quis illa proximo promittat, quæ intendit obseruare: vnde glos. Ille, qui iurat proximo, nō nocet, sed subuenit. Ille, ergo iurat proximo, qui aliqua firmiter sibi promittit. Et nō decipit, quia promissum reddit. Secūdò quo ad temperantiam accōmodatorū dicit, *Qui pecuniam suam nō dedit ad vsuram.* Hoc ideo dicit, q̄ mutuum gratū debet esse. Mutuū date, nihil inde sperātes, & erit merces vestra multa. Etiam debet esse sine spe, vt sibi alias ab illo mutuetur. Si mutuum dederitis his à quibus speratis accipere, quæ vobis gratia erit? Tertiò quo ad temperantiā accipiendorum, dicit. *Et munera super innocentem non accepit.* Munera enim supra innocentē accipit qui innocentis causam deprimit pro munere. Licitum est enim accipere munera. Nam & Christus munera recepit à Magis. Et quotidie pias oblationes à fidelib. recipit ecclesia, sed non contra innocētes. Qd prohibet Deut. 27. Maledict' q̄ accipit munera, vt percutiat animā sanguinis innocentis.

Luce 9. *Luce 6.* *Temperātia.* *Mutuū.*

Qui facit hæc, non cōmouebitur in æternum. 173

De pœnit. dist. 1. omnis qui nō diligit.

PSALM. XV.

COnserua me, Domine, quoniā speraui in te, dixi domino meo, Deus meus es tu: quoniam bonorum meorum non eges. 174

2. q. 1. qui diuior.

Titulus huius psalm. est. *Titulus inscriptio ipsi Dauid.* Hunc titulum Esdras spiritu prophetico prænidens futura accepit, nō de veteri testamēto, sed de nouo. Legitur enim, quod crucifixo domino, Pilatus scripsit titulum, & posuit super crucem eius, Iesus Nazarenus rex Iudæorum. Quem cum pontifices delere vellent, dicētes Pilato. Noli scribere rex Iudæorum, sed quia ipse dixit, rex sum Iudæorū. Respondit Pilatus. Quod scripsi scripsi. Ibi per Pilatum, non intelligentem quid diceret. Deo significante, quòd regnum Christi per passionis eius humilitatem non infirmaretur, sed confirmaretur amplius. De quo regno hic agitur. De cuius confirmatione titulus Pilati immutatus, Pilato nesciente, intendebat. Sic & Cayphas, ipso tamen nesciente, quid diceret, prophetizauit, quòd Iesus moriturus erat pro Gente, quando dixit. Expedit vt vnus moriatur homo pro populo, & non tota gens pereat. Ideoque Esdras de inscriptione illius tituli scripti per Pilatum, quam futurā per spiritum sanctum præuidit: hunc Psalm. intitulauit: ostendens quòd in isto Psal. agitur de regno Christi in illa inscriptione Pilati significato, d. *Tituli inscriptio ipsi Dauid.* Et est sensus, *Tituli inscriptio*, id est, victoria, & regnum, quod tituli inscriptio notauit, attribuitur ipsi Dauid, vel conuenit ipsi Dauid, Non quidē illi Dauid carnali filio ipsius Isai, sed ipsi verò Dauid, id est, Christo, qui est pulcher aspectu, & manu fortis, secundum interpretationem nominis huius Dauid. De quo Dauid secūdum hominem hic loquitur. Et nota, quod ille Christi titulus, à quo iste psalm. intitulatur, scilicet, Iesus Nazarenus rex Iudæorum, fuit scriptus in triplici lingua, scilicet: Græcè, Hebraicè & Latinè. Tres enim erant in mundo tunc nationes maioris famæ, & nominis: Hebræorum propter cultum vnius veri Dei, Græcorum propter scientiam mūdi, Romani propter potentiam imperij. Et sic cæteræ nationes ad istas tres reducebantur. Ad ostendendum ergo: quòd Christus erat verus rex omnium cuiuscunque nationis essent, si veri Iudęi essent per fidem ipsum confitentes. Ideo titulus prædictus asserit ipsum fore regem Iudæorū in prædicta lingua. Et aduerte secundum Hieronimū super psal. 58. f. Eripe me

Titulus inscriptio. *Ioan. 11.* *Dauid.* *Ioan. 19.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

de inimicis,&c.quòd triplex est titulus,scilicet me morialis,præconialis,& triũphalis.Titulus memorialis est,qui fit in alicuius rei memoriam, sicut est sculptura,vel scriptura facta super sepulchra mortuorũ,vt scilicet,ipsorũ memoria celebretur.Titulus præconialis est,qui scribit ? in portis nobiliũm vt domus Iulij : vel cognomina ciuitatũ, vt ciuitas solis,vel Bononia pinguis,vel Bononia mater studiorũ.Titulus triumphalis est,q cõtinet causam & ordinem triũphi alicuius & victorię.Et ideo, quia Christus in passione sua de diabolo triũphauit. Et iste titulus continet causam mortis Christi, quia.s. se Iudęorum regẽ dixerat secundũ accusationẽ Iudęorum,ideo fuit crucifixus:& ideo iste titulus dicitur triumphalis.Intẽtio autẽ Psal.in isto Psal. est omnes monere,vt nullus regno Christi,aut eius titulo cõtradicat. Ex prædictis patet,q̃ iste psal.quòd etiam ad literã non intelligitur de Dauid,vt quidã dicunt,sed solum de Christo.Probat.Nam Petrus Apostolus ad intelligendum scripturas p̃ spiritum sanctum inspirãs,dixit hũc Psal. ad literam intelligẽdum de Christo,& nõ de Dauid,vbi dicit, sic de Christo. Quẽ Deus suscitauit,solutis doloribus inferni,iuxta quod impossibile erat teneri eum ab illo,quod probat per literam istius psal.d. Dauid eñ dicit in eum. Prouidebã dominũ in cõspectu meo semper,&c.vsque ibi. Notas mihi fecisti vias vitæ, replebis me lætitia cum vultu tuo. Et quòd ista litera non possit intelligi de Dauid,sed solũ de Christo,subiũgit Petrus,d.Viri fratres,licet audẽter dicere ad vos de patriarcha Dauid, quoniã defũctus est,& sepultus,& sepulchrũ eius apud vos est vsque in hodiernum diem:quasi dicat. Hæc scriptura nõ intelligitur de Dauid, sed de Christo, Cuius resurrectionem præuidit in spiritu sancto: ideo subdit, ibidẽ. Præuidens locutus est de resurrectione Christi,quia nec derelictus est in inferno, neq; caro eius vidit corruptionem.Ex quo patet apertè,q̃ secundum verba Apostoli Petri, iste Psal.ad literam de Christo intelligitur.Et sic de Christo iste psal.intellectus diuiditur in partes sex, secundum quod sex Christi mysteria tractat. Nam hic agitur primò de Christi oratione,qua vt homo patrẽ deprecatur,sẽcũdo de Christi prędicatione,qua mundo Deus reuelatur:ibi.*Sãctus,qui in terra*, &c.tertiò de Christi electione qua fideliũ cœtus congregatur:ibi, *Non cõgregabo conuenticula*, &c.quartò de Christi passione qua peccator homo liberatur:ibi? *Dominus pars hereditatis meæ.* quintò de Christi resurrectione, qua mors vita superatur:ibi.*Quoniã non derelinques animã meã in inferno.*sextò de Christi ascẽsione,qua ad cœlos Christus eleuatur : ibi. *Notas mihi fecisti.*

Titulus.

Psa.19.

Act.2.

Oratio. Christi. Primò ergo agit de Christi oratione, dicens Christus patri.*Cõserua me,domine*,&c.Orabat.n.Christus inquantũ homo , vt sua oratione nos doceret orare,vnde notandũ, q̃ ista oratione Christus nos tria docuit, quæ nostra oratio debet habere.s.caritatem,spem & fidẽ. Charitatem ponit.d.*Conserua me domine.*Spẽ.d.*Quoniã sperauí in te.*Fidẽ.d.*Dixi Domine Deus meus es tu.* Primò ergo oratio debet habere charitatẽ,vt scilicet gratia Dei principalius queratur,quod notat dicens : *Cõserua me,domine.*Quid.n. nos conseruat à peccatis,& diaboli tẽtationib.nisi diuina gratia,quoniã sicut peccatũ est naturæ corruptiuũ,sic per oppositũ gratia est naturæ cõseruatiua, dicit ergo, *Conserua me, domine*,nihil petit nisi cõseruatẽ Dei gratiã,& charitatẽ. Sic etenim gratia Dei à malis culpæ Christum conseruauit,quando.s.à diabolo fuit tentatus.In tẽtatione,Deus illũ cõseruauit & liberauit à malis,Nõ ergo orãdo terrena petãmus,quę nõ conseruãt,sed dissipãt mentem:sed vt gratiã suã Deus cõseruet in nobis dicẽtes.*Conserua me,domine*, qđ si fecerimus tunc gratia hominẽ quasi pupillã cõseruabit. Secũdò debet habere spem. Sicut enim spes infirmi habita in medico ei sanitatẽ acquirit optatam, sic & spiritualiter spes in Deo habita,impetrat postulata. Et hãc nos in Deũ habere docet Christus,dicens : *Quoniã in te sperauí*:Licet.n.in Christo nõ fuerit spes, vt est virtus theologica,eo q̃ ab instãti suę cõceptionis verè Deo fruebatur,& sic nõ spẽ,sed rem possidebat. Tamen in Christo fuit spes gloriæ corporis,& immortalitatis ante suã resurrectionẽ, propter quod benè dicere Deo potest, *quoniam in te sperauí.*Sic & nos in Deũ orãdo sperare nos docet suo exẽplo.d. Sperate in eo oĩs cõgregatio populi : effũdite corã illo corda vestra,&c. Tertiò debet habere fidẽ. Postulet autẽ in fide nihil hæsitãs, Et hãc nos Christus hic docet habere.d. *Dixi domino , Deus meus es tu.* Quia quilibet orãs fide Deũ credere debet oĩm dominũ.Et subdit rationẽ quare credit Deũ,esse verũ dominũ.*Quoniam bonorũ meorũ nõ eges.* Omnis.n. creatura rationalis bonis alterius eget , vt Angeli bonis nostris pro ipsorum restauratione , homines principãtes egent subditis ,p̃ ipsorũ seruitio, homines subditi indigent dominis pro ipsorũ regimine, vnde nullus est qui per seipsum solũ viuere posset, etiã stãte Dei influctia generali. Ille ergo rationis capax merito Deus dicitur, qui nullius alterius indiget bono.Ex hoc statim seqtur,q̃ sicut Deo nocere nõ possumus malis nostris,nec etiã bonis nostris possumus proficere ei.Vnde Grego.istũ versiculũ pertractãs super illo verbo Iob.22. Quid ei ,p̃ deest si iustus fueris, &c,d.In omni quippe quod benè egimus nosmetipsos,Nõ Deum iuuamus, vnde Psal.ait. *Dixit domino Deus meus es tu , quoniã bonorũ meorũ nõ eges.* Ipse.n. verè nobis dñs , qui & vtique Deus est q̃ bono nõ indiget seruitutis,sed bonitatẽ nobis cõfert qua recepit vt oblata bonitas nõ ipsi,sed prius nõ accipiẽtib,& post reddẽtibus profit. Nã ad iudiciũ dñs veniẽs, d.quãdiu fecistis vni de his fratribus meis minimis,mihi fecistis:Mira hæc pietas loquitur ex suorũ cõpassione mẽbrorũ. Et ipse nos p̃ hoc,quod caput nostrũ est, adiuuat : qui p̃ bona nostra opera in suis mẽbris adiuuatur. Et ideo dicit Iob 35.Si peccaueris,q̃d ei nocebis?porro,si iustus fueris , q̃d dabis ei? aut q̃d de manu tua recipiet?Homini eñ,qui similis tui est,nocebit impietas tua , & filium hominis adiuuabit iustitia tua.

Eccl.33.

Eccl.29.

Spes.

Psal.61. Iac.1.

Fides.

Deo nocere.

Greg.16. mor.c.1.

175 Sãctis,qui sunt in terra ei⁹, mirificauit omnes voluntates meas in eis.

23.q.1.ser te.

Hîc consequenter agit de Christi prædicatione qua Christus mũdo Deus demõstratur:vbi nota,q̃ in Christo fuit volũtas moriẽdi ,p̃ nostra redẽptione,resurgẽdi ,p̃ nostra spirituali resurrectiõe,ascẽdendi ad cœlos, ,p̃ nostra glorificatione:quas volũtates suis prædicauit discipulis,d.Filiꝰ hominis tradetur principibus sacerdotũ,& scribis,& tradũt eũ Gentibus,&c. Et istas Christi voluntates mirificat Deus pater sanctis,qui sunt in terra eius.i.illis, qui mẽte cõuersantur in cœlis,& in terra viuẽtiũ, quæ terra Dei dicitur , quia ibi nostra glorificatur humanitas, & dicitur terra propter stabilitatem durationis. Talibus ergo sanctis *mirificauit* Deus Christi *voluntates*.i.miras ostẽdit,dũ voluntates Christi prædictas

Mat. 20.

prædictas hoĩes cõsiderãtes ac obediẽtes, fiunt de terrenis cœlestes,de filiis diaboli , filij Dei. Nõne mirificatę fuerũt volũtates Christi in Apostolis,q̃ exẽplo voluntatis Christi,qui pro nobis voluit mori,ibãt Apostoli gaudentes à conspectu cõcilij,&c.

Mirificare.

Act.5 Mat.17. Nõne in Petro,q̃ mundum corde deserens,solus cũ Christo esse cupiebat. d. Dñe bonũ est nos hic esse? Nonne in Paulo, q̃ voluntate Christi subito

Act.9. ex persecutore Christi factus est defensor.d. Dñe, quid me vis facere? Et sic de aliis. Nonne in Gẽtibus.quãdo per Christi voluntatẽ deferentes idola ad Christũ cõuersi fuerũt? Et quãtum ad tales subdit mirum Christi voluntatis effectum.d.

176 Multiplicatæ sunt infirmitates eorum:postea acceleraverunt.

5.q.5.mor dacissimi infirmitas.

Per infirmitates.n.accipe peccata idololatrię:q̃ bus Gentiles diuersis idolis seruiebant,vnde & in Hebræo hic hẽtur. *Multiplicata sunt idola eorum:sed post ea acceleraverunt* , quia. s.voluntate Christi per mundũ p̃dicata,Gentes,dimissis idolis, ad Christi fidẽ velociter cõcurrerũt,Iudæis in infirmitate sua pro maiori parte remanẽtibus,&c. Vel hoc etiã accipi potest de infirmitatib. corporalibus, & aduersitatibus,quæ multotiẽs accelerare faciũt infirmũ, vel afflictũ nõ solũ ad medicũ corporalẽ, sed etiã ad spiritualem.i.ad verũ Deum,vnde hic.d.gl. Vel de exteriori afflictione agit,quia sæpè aliqui à Deo flagellantur,vt sanentur.Multi. n. sunt Dei prouisione salubriter afflicti, & postea mirabiliter ad Deũ cõuersi,& ad amorẽ Dei accẽsi,propter quod dicebat Apostolus. Virtus in infirmitate perficitur, libẽter ergo gloriabor in infirmitatibus meis, vt inhabitet in me virtus Christi.

1.Cor.12.

177 Non congregabo cõuẽticula eorum de sanguinibus:nec memor ero nominum eorum per labia mea.

12.q.2. clericus.

Congregatio sanguinu.

Hîc agit de Christi electione,qua.s.suos elegit, & in vnã fidẽ Ecclesię cõgregauit. Vbi notãdũ,q̃ ante Xp̃m quælibet secta tã Iudæorũ quã Gẽtiliũ cõgregabat cũ sanguine aĩliũ , quæ in suis sacrificiis immolabãt. Sed Xp̃o aduenĩẽte , cessauit aĩliũ sãguis in cõgregationib, fideliũ:q̃ nõ cõgregãt ĩ vera Xp̃i fide p̃ sanguinẽ brutorũ animaliũ,sed p̃ fidẽ Xp̃i sãguinis:& hoc est qđ d.*Nõ congregabo*, &c. vt sic cõstruat.*Congregabo cõuenticula eorũ*.s.Gẽtiliũ, & Iudæorũ in vnã verã fidẽ,sed nõ *de sanguinibus*.i.tale cõgregationẽ nõ faciã *de sanguinibus*.i.p̃ sanguinẽ brutorum aĩaliũ.Et sic hæc negatio,(nõ) refert ad ly *de sanguinibus*.nõ ad ly *congregabo*. Vel cõgregationẽ hic accipe ,p̃ finali iudicio, in quo cõgregabũtur oẽs gẽtes,tã boni,q̃ mali, & de illis faciet duo cõuenticula,vnũ.s.bonorũ ponet à dextris, aliud.s.malorũ ponet à sinistris:primũ p̃miabit bonos,scđm dãnabit,sed non *de sanguinib*.i.nõ p̃miabit bonos *de sanguinibus*.i. ,ppter sanguinẽ brutorũ Deo oblatũ,vt in antiqua lege,sed de operib.pietatis,& misericordię:similiter non dãnabit malos de sanguinib.misericordię neglectis , vñ subdit. *Nec memor ero nominũ eorum per labia mea*.i.nominũ ipsorũ animaliũ,vel sanguinũ,qa labia Xp̃i tũc nõ dabũt sẽtẽtiã bonorũ, vel malorum, nominãdo talia animalia,vel sãguinẽ,sed solũ opera misericordię. Vel labia Christi sunt Apostoli,& p̃dicatores , per quos nõ memorat Dñs illa bruta aĩalia offerenda, vel ipsorũ sanguinẽ,sed solũ verã fidẽ , & dilectionẽ p̃ ipsos memoratur.i. ad nostri memoriã ducit

Iudicium vltimum.

178 Dominus pars hereditatis meę,& calicis mei:tu es qui restituues hereditatem meam mihi.

1.q.1.c.1

Hîc cõsequẽter agit de Christi passione.Et primò ponit eius passionẽ.Secũdò effectũ eius passionis ibi,*Funes*.Vbi primò notãdũ , q̃ p̃ calicẽ ĩ scriptura Christi passio intelligit,vñ suã passionẽ noĩe calicis notabat Christus.d. Pater,trãseat à me calix iste.Sic & matri filiorũ Zebedæi in p̃sona filiorũ dixit,Potestis bibere calicẽ , quẽ ego bibiturus sum? vnde Hier. sup Mat. Calicẽ in scripturis passionẽ intelligimus,vt in ps.115. Calicẽ salutaris accipiã. Et statim infert q̃s sit iste calix. d. Preciosa in cõspectu Dñi mors sctorũ eius.Sed fortè quæris, quare calice significatur Xp̃i passio? Rñdeo. Nã scđm Catholicõ calix dicit à calõ, qđ est lignũ:& est calix qđdã genꝰ poculorũ,qđ,ex lignis fiebat:vel calix dicit à caleo cales:qa solebant calidã,& frigidã potionẽ in calice miscere.Sic ergo q̃q; accipitur calix ,p̃ vasculo ad bibẽdũ:q̃q; verò ,p̃ poculo in calice ,p̃pinato. Quia igit ĩ vasculo ligneo crucis Xp̃o potio calida, & frigida simul fuit sibi ,p̃pinata:qa dederũt ei bibere vinũ myrrhatũ,qđ est calidũ,& acetũ,qđ est frigidũ,ideo ipsa Xp̃i passio calice significat.Itẽ notãdũ,q̃ hæreditas Xp̃i sunt fideles ad ipsius fidẽ cõuersi.Postula à me,& dabo tibi gẽtes hęreditatẽ. Et sic est sẽsus. *Dominus est pars.* i.portio *hæreditatis meæ*.i.fideliũ. Et dicit pars, quia alia est pars fideliũ,alia dãnatorum,vt.s.dicat:pars quę pertinet ad fideles,q̃ sũt hereditas mea est Dñs. q.d.scđm gl.Eligãt sibi alij alia,q̃ b.fruãtur:pars autẽ mei,& sctorũ meorũ Deus est.Et,si quęrat,quõ gẽtes sũt hęreditas tua? Rñdet,Quia vigore calicis mei.i.p̃ mortẽ , & passionẽ meã istã hęreditatẽ mihi acqsiui,& sic illa hęreditas est calicis mei.i.p̃ calicẽ meæ passionis acqsita. Seqt, *Tu es,qui restitues hæreditatẽ meã mihi.* Vbi sciẽdũ, q̃ hereditas q̃nque accipitur ẽt ,p̃ ętterna gloria ad q̃ fact' fuit hõ.Bñdict' Deꝰ,q regenerauit nos in hęreditatẽ cõseruatã ĩ cœlis.Istã hęreditatẽ p̃didit humanũ genꝰ peccãdo:sed eidẽ per Xp̃i passionẽ est restituta : & sic Xp̃s p̃sonã suorũ fideliũ ĩ se assũmẽs.d.*Tu es qui restitues hæreditatẽ meã mihi*.i. fidelib.meis , vel scđm gl. Vel hęreditatẽ dicit gloriã ĩmortalitatis,quã in Adã p̃didimus,quę Xp̃o in sua resurrectione restituta est , & nobis in nostra resurrectione restituet.

Mat.26.

Mat.20.

Calix. Passio.

179 Funes ceciderũt mihi,in p̃claris,etenim hęreditas mea p̃clara est mihi.

Funes.

Hîc consequenter notat effectus sui calicis, vel passionis,qui fuerunt tres. s. efficacia sapientiæ in principio,notitia experiẽtiæ, ibi.*Benedicã Dominũ*, constantia patiẽtiæ,ibi.*Prouidebã Dominũ*. Quãtum ad efficaciã sapientię,& illuminationis dicit.*Funes ceciderũt mihi in præclaris*.Vbi nota,quòd per funes intelligitur sortes , & limites consignati , vnde in libro Iosue. Sortes portiones decem tribuum eis cõsignatæ,frequenter funes , vel funiculi dicũtur, & sic partes aliquibus cõsignatæ funes dicũtur. Et quia Apostoli virtute Christi passionis fuerunt ad p̃dicandũ illuminati : qui p̃ sortes distinctas missi fuerũt per mundũ , vt Petrus fortẽ habuit Italiam. Matthæus Æthiopiam, &c.iõ de ipsis funibus, vel sortib.Apostolorũ. d. *Funes ceciderũt mihi in præclarũ.* Quia sorte ceciderunt in apostolis, qui spiritu sãcto illuminati,clari erãt.Et ab istis Ecclesia,quę est Christi hæreditas,fuit in fide illuminata, & hoc

Iosue.

Universidad de Deusto
Biblioteca

notans. d. *Etenim hæreditas mea præclara est mihi.* ſ. prædicatio Apoſtolorum eſt fide illuminata.

179 Benedicam Dominũ, qui tribuit mihi intellectũ: inſuper & vſq; ad noctem increpuerunt me renes mei.

Patientia Chriſti, Experientia. Heb. 5.

Hic ponitur alius effectus paſſionis, qui eſt notitia experientiæ: quãuis n. Chriſtus ante paſſionem oſm cognitionẽ haberet, tñ non oſm habebat experientiã, ſed per ſuã paſſionẽ patiẽtiæ didicit experientiam, ſic. n. loquitur Apoſtolus de Chriſto, didicit ex iis &c. Et de hoc Chriſtus patri gratias agens. d. *Benedicã dominũ, qui tribuit mihi intellectum inſuper.* i. intellectũ ſup ſtellectũ cognitionẽ. ſ. experiẽtię ſup cognitionẽ notitiæ. Et quomodo habuit talẽ intellectũ experientiæ ſubdit. *Et vſque ad noctẽ increpuerũt me renes mei*, p noctẽ accipe mortẽ. Venit nox, in qua nemo poteſt operari: per renes accipe carnem: per increpare accipe erudire: & ſic eſt ſenſus ſecundum gl. *Vſque ad noctem increpuerũt me renes mei.* i. vſq; ad noctẽ erudiuit me inferior pars mea. ſ. carnis aſſumptio, vt experirer tenebras mortalitatis, quas ante expertus non fueram.

Ioan. 11.

181 Prouidebã Dominũ in cõſpectu meo ſemper, quoniã à dextris eſt mihi ne cõmouear. Propter hoc lætatũ eſt cor meũ, & exultauit lingua mea, C inſuper & caro mea requieſcet ĩ ſpe.

Chriſtus Deus.

Hic ponitur alius effectus Chriſti paſſionis, quę fuit conſtantia patientiæ. Chriſtus. n. ab inſtãti ſuæ cõceptionis clare videbat Deũ, & vnitus hypoſtaticè erat. Deo. Impoſſibile eſt autẽ, q̃ beat' habẽs Deum in conſpectu ſuo ſemper, & vnitus Deo hypoſtaticè cõmoueatur per impatientiã. Sic igitur Chriſtus in paſſione cõſtantiã patiẽtiæ habuit, qa Deũ clarè videbat. Et Deo erat vnit' hypoſtaticè. & hoc eſt qđ. d. *Prouidebã Dominum in conſpectu meo ſemper*, quia ſemper Deo fruebatur. *Et ideo à dextris eſt mihi ne commouear.* i. dextera eius potẽtiæ me ꝓtegit, ne cõmouear per impatientiã. Et nõ ſolũ in D paſſione non fuit turbatus, imo etiam fuit ſummo gaudio repletus: & hoc eſt quod d. *Propter hoc dilatatũ eſt cor meum.* ſ. quia habeo Deum in conſpectu meo ſemper, & quia ipſe eſt à dextris meis: & non ſolũ in corde, ſed in verbis, qñ. ſ. vidit redẽptionẽ humani generis cõpletã, dixit, Cõſummatũ eſt. O quãta cũ exultatione credis Chriſtũ illud verbũ dixiſſe, qñ vidit finẽ intentũ oĩs ſuæ peregrinationis, tẽtationis, prædicationis, oĩs ſuæ ſanctæ operationis aduenijſſe: & quãtũ ad hoc d. *Et exultabit lingua mea.* Hæc eſt. n. plena lætitia, quæ corde hilari percipitur, & alacri ſermone profertur. Et non ſolum cor, & lingua exultabunt, ſed etiã caro expectans E gloriã reſurrectionis, quod notãs d. *Et caro mea requieſcet.* ſ. ĩ ſepulchro, *in ſpe*, ſcilicet reſurrectionis.

Ioan. 19.

Paſſio. Lætitia.

182 Quoniam nõ derelinques animã meam in inferno, nec dabis ſanctum tuum videre corruptionem.

Chriſtus infirmus 28. q. 7. Hoc dicimus.

Hic cõſequẽter agit de Chriſti reſurrectione. In morte. n. Chriſti aĩa ſepata fuit à corpore, quia aĩa ad infernũ deſcẽdit, ſed ſctm eius corpus manſit in ſepulchro, ſicut & cæterorũ ad tps. Sed nec aĩa more aliorũ diu in inferno mãſit, nec ſctm ei' corpus in ſepulchro fuit ĩcineratũ ꝓ corruptionẽ. Et hoc eſt qđ Chriſtus d. Ideo *lætatũ eſt cor meũ, & exultauit* A *lingua mea. Quoniam non derelinques animã meã in inferno.* i. in limbo ſctorũ patrũ, vbi aĩa Chriſti fuit ſolũ ꝓ nouem, & triginta horas. ſ. ab hora nona feriæ ſextæ, ſi qua ſpm emiſit, vſq; ad diluculũ diei dñicę, qñ ſ. ꝓ reſurrectionẽ corpori fuit reunita. *Nec dabis ſanctũ tuum videre corruptionẽ.* i. non pmittes corpus meũ immaculatum, per corruptionem incinerari.

183 Notas mihi feciſti vias vitę, adimplebis me lætitia cũ vultu tuo, delectationes in dextera tua vſq; in finẽ.

De cõ. di. 5. ſenuiũ.

Hĩc agit de Chriſti aſcenſione. Vbi nota, q̃ ſicut via mortis eſt ſup bia, ſic via vitę, q̃ ducit ad cœlũ, eſt humilitas. Et hãc viã Chriſtus p experiẽtiam didicit, qñ exinaniuit ſemetipm factus obediẽs vſq; ad mortẽ crucis, pp qđ & Deus exaltauit illũ. ſ. in cœlũ aſſumẽdo, & hoc eſt quod d. *Notas mihi feciſti vias vitæ.* ſ. humilitatis p experiẽtiã: pp quã humilitatẽ, *Adimplebis me lætitia cũ vultu tuo.* ſ. ad cœlũ aſſumẽdo ad dexterã tuã, vbi eſt omnis delectatio: & ideo ſubdit. *Delectationes in dextera tua vſque in finẽ.* q. d. lætitia, & exultatio mihi erit ſedendo ad dexteram tuã, dum humanis obtutibus ſubtractus fuero. Et hoc *vſque in finem*, id eſt, in æternum.

PSALM. XVI.

184 EXaudi, Domine, iuſtitiam meã, intende deprecationem meam.

De cõ. di. 1. quando autem.

Titulus iſtius pſ. eſt *Oratio Dauid.* Notandum q̃ ꝓpriè loquẽdo, iſta orõ non eſt pſa. tia pſal. dicit à pſallẽdo publicè, vel cũ inſtrumẽto, qđ pſalteriũ dicit. Iſta autẽ orõ facta à Dauid, fuit in ſecreto facta ab ipſo, & pſal. ꝓpriè nõ dicit, ſed quodãmõ largè ſumẽdo dicit pſ. Itẽ notãdũ, q̃ cũ ĩ titulo dicit, *Oratio Dauid*, ly *Dauid*, cũ ſit nomen indeclinabile pót eſſe caſus gĩ, & datiui ſi ſit caſus genitiui tunc eſt ſenſus. Iſta orõ eſt ipſius Dauid. ſ. ſicut auctoris, qa ipſa fecit: ſi autẽ ſit caſus datiui, tũc eſt ſenſus, Iſta orõ eſt Dauid. i. ipi Dauid. ſ. Chriſto attributa: qm ĩ iſto pſal. Chriſtꝰ orat ſecũdũ hominẽ, adiũcta ſibi voce corporis ſui, qđ eſt eccleſia. Orat autem hic Chriſtus nõ ꝓ ſua tm ſalute, ſed ꝓ noſtra neceſſitate. Chriſti. n. oratio eſt fideliũ inſtructio, Vñ ſicut Chriſtꝰ flẽdo Lazarũ, nos charitatẽ ꝓximi, & cõpaſſionem docuit habere, ꝓſecutores fugiẽdo, nos docuit temeritatis audaciã declinare: ita orãdo nobis formam propoſuit orandi. Eſt ergo ſenſus tituli. *Oratio Dauid.* i. iſte pſ. vel orõ cõpetit pſonę Chriſti, adiũcta ſibi eccleſia, q̃ eſt corp' ei'. Et ſcdm iſtũ ſenſum pſa. iſte diuidit in tres ptes, qa Chriſtus primò ſuã orõnem iuſtificat. Scdò ſuã poſtulationem explicat, ibi. *Ego clamaui.* Tertiò oĩbus retribui iuſtè poſtulabat, ibi. *Exurge Domine.* In prima ergo parte Chriſtus ſuã orõnẽ iuſtificat. i. oñdit eſſe iuſtã. Vbi nota, q̃ ad iuſtificationẽ orõnis multa req rũtur, quæ hic ponũt, ſecũdũ quæ iſta ps diuiditur. Nã orõ 1. dẽt eſſe iuſta ex poſtulantis ſanctimonia. Scdò dẽt eſſe vera oĩs duplicitatis neſcia, ibi. *Auribus percipe orationẽ meã.* Tertiò debet eſſe æqua diuinę volũtati cõſona, ibi, *De vultu tuo.* Quartò dẽt eſſe firma ſtabilitatis pmanẽtia: ibi, *Probaſti cor meũ.* Quintò debet eſſe grata charitatis amicitia, ibi. *Perfice greſſus meos.* Primò ergo orõ dẽt eſſe iuſta, &c. i. facta ab hoſte iuſto: ſcimus. n. q̃ peccatores Deus nõ exaudit, ꝓpter qđ dicit. Prou. 15. Longe ab impiis Dñs: & orõnes iuſtorũ exaudiet. Hoc oſtẽdit Chriſtus orãs ſe habere cũ d. *Exaudi, Dñe, iuſtitiã meã.* Vñ gl. iuſtitia. n. locũ hẽt apud Deũ, quæ

Ad iuſtificationẽ orationẽ requiſita.

Ioan. 9.

penetrat

Quæſtio. penetrat cœlum. Sed hic eſt vnum dubium, vtrum A vir iuſtus orare Deũ debeat, & videtur q̃ nõ: quia aut ſua oratione petit à Deo, qđ De' facere diſpoſuit, & tunc illa oratio eſt ſuperflua, aut petit, quæ

Oratio Deus non facere diſpoſuit, & ſic iniuſtè & contra Dei voluntatẽ petit. Ad oppoſitũ verò eſt Pſal. iſte in quo Chriſtus iuſtus orãs iuſtos docet orare. Re-

Iuſtus. Reſp. ſpondeo quòd ſic, Vbi notandum q̃ vir iuſtus orãdo non intendit Dei ordinationẽ mutare, ſed magis oratione inſtare, vt cõpleatur. Deus. n. ſic ordinauit vt ea, quæ ſunt nobis neceſſaria, tribueret mediãtibus orationibus noſtris. Igitur, cũ Deũ oramus non intendimus illum mutare: nec ad nos ipſum inclinare: ſed magis nos ad Deum eleuare, &

Diony. de di. no. c. 3. noſtram voluntatẽ ſuo beneplacito cõformare, & B hoc declarat Diony. ſub duobus exemplis. Primũ eſt q̃ imaginatur vnã catenã à cœlo in terrã pẽdẽtem, vbi ſi manibus applicatis vellemus eã de cœlo trahere ad terrã, eam deſcẽdere nõ faceremus, ſed nos per eam ad cœlũ magis aſcenderemus, ſic in propoſito eſt de oratione. Scdm exemplum eſt, Si eſſemus in naui exiſtenti in aqua, & teneremus funes fortes extẽſos ab vna ripa ad aliam: ſi traheremus funes, non moueremus, nec traheremus ripam ad nos: ſed potius nos cum naui traheremus ad ripã. Sic eſt, cũ oramus, non trahimus Deum ad noſtram voluntatem: ſed magis noſtram trahimus ad illius. Ex quibus patet quòd tota intentio orãtis debet eſſe, vt ſuam voluntatem cõformet diuinæ: C nõ vt Dei voluntatẽ ad ſuam inclinet. Impoſſibile eſt. n. orationibus quibuſcunq; Dei voluntatẽ mutare: ſententiã. n. Dei, quæ ſtat in ſignis exterioribus mutare poſſumus, ſicut ſentẽtiã per Deum de morte Ezechiæ datam. ſ. diſpone domui tuæ &c. Bene mutauit orationibus ſuis Ezechias, ſed non volũtatem: imo voluntas Dei ab æterno fuit, quòd vt ſic orationibus ſententiã illam mutaret, & hoc eſt quod dicitur Iob. 23. & nemo poteſt auertere co-

Nota cõparationem.

Greg. 16. mor. c. 18. gitationes eius: quod verbum exponens Gregõ. d. Sicut. n. Deus immutabilis eſt natura, ita eſt immutabilis cogitatione, & voluntate: cogitationem quippe eius nullus auertit: quia nemo reſiſtere occultis eius iudiciis præualet. Nã & ſi fuerunt quidã D qui orationibus ſuis eius cogitationẽ vel voluntatem auertiſſe viderentur: ita fuit in æterna eius cogitatio, & volũtas, vt ſententiã illius auertere deprecando potuiſſent, & ab ipſo acciperent, quod agerent apud ipſum. Dicat ergo, & nemo pót auertere cogitationes eius: q̃ ſemel fixa diuina iudicia neq̃quã mutari poſſunt, vnde ſcriptũ eſt. Præceptũ

Pſal. 148. poſuit, & non præteribit. Orãdo ergo nos mutamur: qa noſtra creſcit iuſtitia, nõ Deũ mutamus. Dicat ergo Chriſtus in noſtrũ exemplũ, *Exaudi, Domine, iuſtitiam meam*, exauditur. n. iuſtitia cũ augetur. Etſi Chriſti iuſtitia in ſeipſo augeri non poterat: tñ augebatur in nobis. *Intende deprecationem meam.* Intẽdit. n. illũ Deus: quẽ oculo ſuæ miſericordiæ reſpiciens exaudit, vnde ſic orans Pſal. d. Intende voci

Pſalm. 5. orationis meæ: rex meus, & Deus meus.

185 Auribus percipe orationem meã, non in labiis doloſis.

De conſe. di. 5. non mediocriter.

Labia do loſa.

Mat. 15.

Hic oſtẽditur, q̃ oratio debet eſſe omnis duplicitatis neſcia. Labia. n. doloſa dicũtur habere illi, qui Deum ore honorant orãdo: ſed corde peccãdo blaſphemant. Sicut eſt oratio illorũ, qui dicunt Dñe, Dñe, & non faciũt voluntatẽ patris mei. Detalibus. n. dicit Chriſtus, populus hic labiis me ho-

nora: cor autẽ eorũ longè eſt à me. ſine cauſa autẽ colunt me. i. tales orãt. fruſtra. Et q̃ in præcedenti verſiculo poſtulabat ſuã deprecationẽ exaudiri. d. *Intẽde deprecationẽ meam*, nũc autem ſuã orõnẽ: qđ ideo facit qñ differt dẽpcatio ab oratione, quia dẽpcatio eſt de malis amouẽdis, & cauẽdis, oratio verò de bonis impetrandis. Et quia prius extirpãda ſunt vitia, & cõſequẽter inferẽdę virtutes, ideo nõ immerito deprecationem præmiſit orõni. Hic nota, q̃ in ſcriptura multiplicia reperiuntur labia: quædã bona, & habenda, & quædã mala, & fugiẽda. Primò ergo ſunt quædã bona labia: & iſta ſunt multiplicia. ſ. labia diſcreta, cõtra verborũ temeritatẽ. In labiis ſapiẽtis inuenitur ſapiẽtia. labia modeſta cõtra verborũ ſuperfluitatẽ. Diſciplinã labia tua cõſeruẽt, labia honeſta, cõtra verborũ inhoneſtatẽ. Qui diligit cordis munditiã propter gratiam labiorũ, habebit amicũ regẽ: labia iuſta, cõtra verborum iniquitatẽ. Exultabunt renes mei, cum locuta fuerũt recta labia mea. Sũt etiã alia labia mala & fugiẽda. ſ. labia detrahẽtia, cõtra charitatẽ. Remoue à te os prauũ: & labia detrahẽtia ſint ꝓcol à te, labia mẽdacia cõtra veritatẽ. Abominatio eſt Dño labia mendacia, labia cõtendentia, cõtra pacis vnitatẽ. Labia ſtulti immiſcẽt ſe cõtumeliis: & os eius iurgia prouocat, labia doloſa, cõtra cordis puritatẽ. Et iſta ſũt, quę orationis exauditionẽ impediunt, contra quæ nũc orat Chriſtus dicens, *Auribus percipe orationem meam, non in labiis doloſis.*

Labia.

Prou. 10.
Prou. 5.
Prou. 22.
Prou. 23
Prou. 4.
Prou. 12.
Prou. 23.

186 De vultu tuo iudicium meũ prodeat, oculi tui videant æquitatem.

Oratio. Vultus. Voluntas.

Hic oſtẽditur, q̃ oratio debet eſſe diuinæ volũtati conſona. ſ. vt illa ſolum petamus, quæ diuinæ voluntati conformantur. Et hoc ſic oſtẽdit Chriſtus orans, vt iudicium ſuum. ſ. quo iudicatus fuit: procedat à volũtate diuina dicẽs, *De vultu tuo iudicium meum prodeat.* Vultus enim voluntatẽ ſignifi cat: quia ſicut nos vultum principalius reſpicimus, quã cetera membra: ſic & Deus vota noſtra magis aſpicit, quã factã: & ſic vultus Dei eſt volũtas Dei: per quam aliquos reſpicit adiuuãdo. Pſal. Adiuuabit eã Deus vultu ſuo, & aliquos dãnãdo. Pſal. Vultus autẽ Dñi ſuper faciẽtes mala. Modo iudicium Chriſti. i. mors, & paſſio fuit opus Dei, & opus Iudæorum: & voluntas Dei & Iudæorum. Voluntas fuit Dei, qui voluit ipſum pati pro ſalute noſtra. Volũtas Iudæorum, qui inuidia moti voluerũt ipſum mori. In quãtũ verò eſt volũtas Dei, Chriſtus illi ſe conformauit: quia & volũtariè pro nobis eſt paſſus, ipſo. d. Nemo tollit animã meam à me: ſed ego pono eã. In quãtũ verò fuit opus Iudæorũ fuit difformis diuinæ voluntati & demeritorium, orat ergo Chriſtus, vt iudicium ſuum, quo charitate ꝓ nobis voluit pati, ſit conformè voluntati patris. d. *De vultu tuo iudicium meum prodeat*, vt autẽ eſt opus E Iudæorum æquitate iudicetur. d. *Oculi tui videant æquitatem*, vnde gl. *De vultu tuo iudicio meũ prodeat.* id eſt, prodiiſſe videatur. i. vt in ipſo voluntas mea tuæ conformetur, non ſecundum diſpoſitionem, & voluntatem Iudæorũ: ne. ſ. illis conformer. *Oculi tui videant æquitatem*, vt. ſ. ex illo iudicio mihi; qui ſum cõformis, remediũ conferas ſaluationis. i. meis. Iudæis autem ſupplicium damnationis: quia ſunt vultui tuo, id eſt, voluntati difformes.

Oratio & Deprecatio.

Pſal. 44.
Pſal. 33.
Paſſio Chriſti.

187 Probaſti cor meũ, & viſitaſti nocte, igne me examinaſti, & non eſt inuẽ-

De cõ. di. 2. præmiſſa.

ta in

Universidad de Deusto
Biblioteca

Oratio. Puritas. 1.Tim.2.

ta in me iniquitas.

Hic quartò ondit, ꝙ oratio debet esse pura ſyn ceritatis innocẽtia, ꝓpter qđ dicitur. Volo viros orare leuãtes manꝰ puras &c. Nec mirũ, qm̃ pecca trimmundicia ꝓhibet orõnẽ exaudiri, Eſa. 1. Cum multiplicaueritis orationes veſtras nõ exaudiam: manus.n. veſtrę pollutę sũt sanguine vñ sicut impu ritas orãtis diffidentiã dat impetrationis, sic & per oppositũ mũdicia cõfidẽtiã ꝓstat exauditionis, qđ

Greg. 10. mor. c. 17. Potere. ondẽs Greg. d. A ſpei fiducia mẽs ꝓtinus frãgitur ſi intẽta orationibus, nec dũ deuictę culpæ memo ria mordet. Diffidit nãq; ſe posse accipere, qđ ap petit; qui reminiſcitur ſe adhuc nolle facere, qđ

Ioan. 3. Prou. 18. diuinitus audiuit, hinc per Io. dicit, ſi cor noſtrum nõ reprẽdit nos fiduciã habemus apud Deũ quic- B qđ petierimus, ab eo accipimus. Hinc Salomõ ait. Qui auertit aurem ſuã ne audiat legẽ: oratio eius erit execrabilis. Cor quippe nos in petitione repre hẽdit, cum reſiſtere ſe præceptis eius quę poſtula mus, meminit, & oratio ſit execrabilis, cũ à cenſura auertitur legis, quia dignum ꝓfectò est vt ab il lius beneficiis ſit quiſq; extraneus: cuius iuſſiõibus nõ vult esse ſubiectus. Qua in re hoc est ſalubre re medium, vt; cum ſe mens ex memoria reprehẽdit culpæ, hoc prius in oratione defleat, quod errauit, quatenus dũ erroris macula fletib. tergitur, in pẽ titione ſua cordis facies ab auctore munda videat. Ex quibus apparet ꝓpoſitum. ſ. quòd oratio debet esse mũda, ſed quid magis mundat, & purgat orãtẽ quàm ignis tribulationis, qui mẽtem purgat, ſicut metalla ignis forna cis? q ſi rubigine reperit ipſam cõſumit, ſi autẽ puritatẽ, ipſam conſeruat. Volens ergo Chriſtus oſtendere puritatẽ in oratione ne- C ceſſaria esse: ſeipſum dicit ignẽ probatũ, & inuẽtũ ſine macula. d. *probaſti cor meũ* &c. vñ gl. *probaſti cor meum* &c. ſ. viſitatione tribulationis, & paſſionis: quæ nox dicitur, & ignis, nox, quia turbat: ignis, qa exurit, vnde ſubdit, *igne me examinaſti*, hoc dicit ad ſimilitudinem fornacis, quæ metalla purgat, &c.

188 Vt non loquatur os meum opera hominum: propter verba labiorum tuorum ego cuſtodiui vias duras.

Loqui. Iſte enim verſus est quaſi explicatiuus præce dẽtis: quia hic explicat, quo igne fuerit ipſe Chri-

Aduerſitas. ſtus examinatus, ſcilicet igne mortalitatis, & paſ ſionis: qui per vias duras ſignificat. Vnde. d. *Vt non loquatur os meũ opera hominum*. q. d. Sic fuit ꝓbatus & examinatus: vt nihil aliud loquar, niſi quæ ad laudem tuã Deus ſunt, & gloriam: nõ autẽ quæ ad laudem operum hominum: quę faciunt prꝫter vo luntatem tuam. i. nihil niſi bonum locutus ſum. Et quia nolui loqui *opera hominum*. ſ. laudando opera Scribarum, & Phariſæorum, quæ erant vitioſa: ſed magis volui loqui, & obſeruare verba tua, ideo ſu ſtinui *vias duras*: vt ſit ſenſus, *Non loquitur os meum* E *opera hominũ*, ipſa laudando: ſed potius volui ſuſti nere *vias duras*. ſ. mortalitatis, & paſſionis. Vel ſecũ dũ aliã literam, *ego cuſtodiui vias latronis*. i. quòd la tro meritò ſuſtinuit, ego immeritò, & hoc totũ ſu ſtinui, *Propter verba labiorum tuorum*. ſ. cõplenda. i. vt cõpleantur verba labiorum tuorũ. i. quæ per ꝓ phetas, qui erant labia tua, de mea paſſione ꝓdixi-

Mat. 26. ſti. Sic. n. loquebat Ieſus: qm̃ in horto vt latro fuit captus. d. Tanquã ad latronẽ exiſtis, &c. Sequitur, Hoc autẽ totũ factum eſt, vt implerentur ſcriptu ræ Prophetarum, quod ergo ibid. ſcripturæ Pro-

A phetarum, hic d. *verba labiorum, tuorum*.

Perfice greſſus meos in ſemitis tuis vt non mouẽantur veſtigia mea. 189

De pœ. diſt. d. 3. ſi quis.

Hic conſequenter quintò oſtẽdit ꝙ oratio de bet esse grata per charitatem: per greſſus. n. quibus tendimus corporaliter virtutes accipe, quibus aſa

Oratio. Charitas Via. Semita. ad Deum graditur, de quib⁹ Pſal. 36. Apud dominũ greſſus hominis dirigẽtur, & viam eius voleꝫ ꝙ ſe mitã verò, quæ est via breuis, charitatẽ accipe: quæ velocius cæteris virtutibus ducit ad vitã. Iltæ ſunt ſemitæ charitatis, quas Chriſtus dedicãbat, de qui bus Eſa. 2. dicitur. Docebit nos vias ſuas: & ambu labimus in ſemitis eius, volens ergo Chriſtus oſtẽ B dere orationem cum charitate debere fieri, in ipſo na ſuorum patrum orat. d. *Perfice greſſus meos in ſe mitis tuis*. i. oẽs virtutes meas & actiones in charita te perfice, vnde gl. *Ideo cuſtodiui vias duras*, vt prẽfi ciatur charitas Eccleſiæ, quę. ſ. veſtigia mea ſequẽs per charitatẽ ambulabat, nõ vias latas: quæ ducunt ad mortẽ, ſed charitatis ſemitas, quę ducunt ad vitã. Et nota ꝙ quãuis charitas dilatetur ad ꝓximũ: tamen vocatur ſemita, quę est via ſtricta: qa multa arcta, & aſpera charitatis amor propter Deum, & proximum aggredi facit: & quia greſſus in charita te fundati ſunt ſtabiles, dicẽte Apoſtolo, Quis nos *Roma. 8.* ſeparabit à charitate Chriſti? tribulatio, an angu ſtia, an fames, an gladius &c. & concludit: certus ſum. n. quòd neque mors, neque vita &c. neq; crea C tura alia poterit nos ſeparare à charitate Chriſti. Ideo iſte oras in charitate perfici ſuos greſſus quę rit: vt ſtabilis permanens à Deo ſeparari nõ poſſit, & hoc est quod ſubdit, *vt non mouẽantur veſtigia mea*, veſtigia. i. exemplum virtutũ mearũ: quæ imitanda reliqui Eccleſiæ, hæc. n. Chriſti veſtigia in electis fixa permanẽt, & permanebunt in æternum.

Ego clamaui, quoniam exaudiſti me, Deus, inclina aurẽ tuam mihi, & exaudi verba mea. 190

De conſe. di. 2. quãdo autẽ.

Hæc est ſecunda pars principalis, in qua Chri ſtus poſtulationem ſuã explicat. i. oſtendit in ſpe ciali, quid orando à patre petat, & diuiditur in par D tes tres. Quia Chriſtus primò patri gratias agit de ſua exauditione. Scdo patris adiutoriũ petit, ꝓ ſua liberatione, ibi, *Mirifica miſericordia tua*. Tert ò ho

Magiſter li 3. d. 17. Ioan. 11. ſtis malitiã ponit de ſua perſecutione: ibi, *Inimici mei animã meã circundederũt*. Primò ergo patri gra tias agẽs, quia exaudiuit eũ. d. *Ego clamaui, quoniam exaudiſti me*. Oĩs. n. Chriſti oratio fuit exaudita, vt oſtẽdit magiſter, ꝓpter quod & ipſe Chriſtus patri orãs. d. Pater gratias ago tibi, qm̃ audiſti me, ego. n. ſciebã, qm̃ ſemper me audis. Dicat ergo Chriſtus patri. *Ego clamaui quoniã exaudiſti me*, quia certiſſi mè me exaudiendũ ſciebã, & attende, quòd hic ly, *quoniã* põt referri, ad ly, *clamaui*, & tunc est ſenſus, E ꝙ cauſa clamoris, fuit exauditio, vel põt referri ad ly *exaudiſti me*, & tũc est ſenſus, ꝙ cauſa exauditio nis fuit oratio. Et vtroq; mõ verũ est, qm̃ Deus ſua gratia ꝓuenit clamorẽ noſtræ orationis, inſpirãdo *Inclinare Auaru.* volũtatẽ orãdi: & ſic antequã clamemus, nos exau dit, inſpirãdo volũtatẽ orãdi, & tunc *quoniã* refer tur ad ly. *exaudi*, Deus etiã orõnẽ ſua gratia ꝓſequ cõcedẽdo poſtulata & tũc ly, *quoniã*, refert ad ly *cla maui*. i. quia clamaui exaudiſti me. Vnde ſicut Chri ſtus in omni oratione fuerat exauditus: ita pro mẽ bris ſuis in futurũ exaudiri poſtulat. d. *Inclina aurẽ tuam mihi, & exaudi verba mea*. In hoc quod dicit,

Inclina. oſtẽdit quòd oportet humilẽ esse, & baſsũ: A homo. n. nõ inclinat aurẽ, vt audiat altũ hoẽm, ſed

Oratio Chriſti. Exaudire. Quæſtio. paruũ, & baſsum, per hoc ergo myſticè denotatur, ꝙ humilitas orationẽ facit exaudiri. Iudi. 8. humi liũ, & manſuetorũ tibi ſemper placuit deprecatio. Sed hic est dubiũ, vtrũ omnis oratio Chriſti fuerit exaudita, videtur quòd non. Primò, quia Chriſtus

Ioan. 17. Luc. 22. orauit pro ſuis Apoſtolis, vt ſeruarẽtur à malo. Et tamẽ multa mala, & etiã mortẽ paſſi fuerunt. Item Chriſtus rogauit patrẽ: vt calix ſuæ paſſionis tran ſiret ab eo: quẽ tamẽ potauit. Itẽ nõ omnis orõ iu ſtorũ exauditur. Igitur nec omnis orõ Chriſti: patet cõſequẽtia, quia oĩs orõ inſtorũ est Chriſti, qa vnũ ſunt cũ Chriſto. Ad oppoſitũ est iſte verſus. *Ego cla-*

Reſp. maui, quoniã exaudiſti me. Reſpondeo ꝙ oĩs Chriſti B orõ fuit exaudita: patet: quia cũ omnia nudã ſint, & aperta oculi eius, omnia videbat, quæ Deus: & ſic ſciebat omnia, quæ Deo ſunt placita, & quæ nõ, cũ ergo orõnibus ſuis nõ diſcordaret volũtati patris,

Ioan. 8. ipſo dicẽte, quæ placita ſunt ei, facio ſemper, ſequi tur ꝙ in omnib⁹ fuit exauditus. Nũc ad argumẽta. Ad primũ dicẽdũ ꝙ patrẽ rogauit ꝓ Apoſtolis, vt eos ſeruaret à malo culpæ, nõ aũt à malo pœnæ: & ſic factũ fuit. Ad ſecũdũ, dicitur, ꝙ Xps nõ rogauit, vt Petr⁹ nõ deficeret à fide: ſed ne fides Petri defi ceret, quę nũquã defecit: ẽ ſi ad ips Petr⁹ ab ea de fecit. Ad tertiũ, quo dicitur, ꝙ Xps rogauit, vt calix ſuæ paſſionis trãſiret ab eo: qđ tñ nõ obtinuit: dici tur ꝙ obtinuit, qđ orauit. Vñ nota, quòd ille paſſus C Chriſti orõnis à doctorib⁹ multipliciter exponitur. Primò, quòd in Chriſto erat duplex affectus. ſ. car nalis ſenſualitatis, & rõnalis volũtatis: primò mor tẽ fugiebat ſicut cęteri hoies, ſcdò ipſam deſidera bat: & quia oratio magis ꝓcedit ab affectione rõ nali, ſi ſit deuotè regulata: nõ Chriſti orõ fuit exau

Calix paſſionis. Chriſti. dita, vñ dixit, Tranſeat à me calix iſte: quo ad affe ctionẽ carnis. Et quãtũ ad affectionẽ ſuperiorẽ, cõ nis ſubdit. Veritatẽ, nõ qđ ego volo, ſed qđ tu, ꝓ hoc inſtrues nos: vt, quantũ poſſumus, ſine peccato mortẽ fugiamus: ſi autẽ nõ poſſumus, humiliter no ſtram volũtatẽ ſubiiciamus diuinæ. Vñ Leo Pa. in

Leo. ſermone de paſſione. d. Hæc vox trãſeat à me &c. Oĩs fideles inſtruit, oĩs cõformes accẽdit, oĩs mar D tyres coronat. Nã quis mũdi odia, quis tentationũ turbines, quis poſſet pſecutorũ ſuperare terrores, niſi Chriſtus in omnibus, & pro omnibus diceret, Tranſeat à me calix iſte, verũtñ non qđ ego volo: Diſcãt hãc vocẽ oĩs Eccleſiæ fil:j, vt cũ aduerſitas alicuius violẽtæ tentationis incũbit: ſuperato car nis timore, formido fiduciã accipiat: & tolerantiã ſubeat paſſionis. Scdò ſic. Tranſeat à me calix iſte, Nõ quidem, nõ vt oĩa nõ veniãt: ſed vt nõ diu du rent. Tertiò ſic. Trãſeat à me &c. i. à meis. ſ. ſudæis calix iſte. ſ. pctũm illatæ paſſionis, vt. ſ. nõ remaneãt in eo finaliter: ſed ꝓ pœnitentiã finaliter deleatur. Ex quib. omnibus patet ipſum exauditũ fuiſſe. Ad quarũ aũt, quo dicitur, ꝙ omnis orõ iuſtorũ exau- E ditur. Rñdet, ꝙ cũ omnis orõ iuſtorũ ſit iuſta, exau ditur à Deo dãdo qđ petitur: vel melius quã peta tur, vt qm̃ Paulus orauit ꝓ ablatione ſtimuli carnis melius obtinuit, quã peteret. ſ. cõſeruationẽ gratię. Exiſto dubitatur, an votum faciens, aliquid licitũ à Deo poſtulãdo, ſi illud nõ obtinet, quod promiſit adimplere teneatur, & videtur quòd ſic, quia & ſi nõ obtinet, quod petit, obtinet tñ aliquid melius.

Nota. ¶ Quia igitur in tota parte præcedenti actũ est de Chriſti orõne: qa nos docet orare. Ideo ꝓ noſtra eruditione noto, ꝙ Chriſti orõ est ſcutum noſtræ defẽſionis. Nũcius noſtræ legationis. Redditus no ſtræ ſubuẽtionis. Primò est ſcutũ noſtræ defenſio nis; qm̃ ſicut ſcutũ à telis aduerſis ꝓtegit, & ſic ora tio Chriſti ab inſidiis diaboli nos defendit, vñ patrẽ pro ſuis orauit. d. Pater, ꝓ eis rogo quos dedi ſti mihi: vt ſerues eos à malo. ſ. culpę. Narrat hiſto- *Ioan. 1.* ria Britonum, qđd rex Archus illuſtris depictã ha buit infra ſcutum imaginẽ virginis in brachiis li liũ baiulantem: ad hanc autem imaginem quoties in belli preſſura incipiebat fatigari, reſpiciebat, ex cuius intuitu vires reſumebat, & quaſi potens effi ciebatur, vñ illud ſcutũ inteſtius præſcina vocaba tur. Moraliter ad propoſitũ iſto modo ſcutũ noſtrę orationis debet ordinari: vt infra habeat glorioſæ virginis imaginem. ſi. n. rectè imaginetur in inte riori parte ipſa videbitur quaſi ſcutum noſtrã ora tionẽ aſſumere, & ſuo præſentare filio. Nam quid quid offert illa, neceſſario est acceptum. vñ. d. Ber ſuper miſſus, certè frater quicqd offerre paras, Ma riæ cõmendare memẽto, vt ex eodem alueo ad lar gitorẽ gratię gratia redeat, quo inſtar. Duo igitur ſunt, quæ orationem noſtrã cõplere debẽ. ſ. Chri ſtus, & Maria: dicunt. n. Grãmatici, quòd duæ ſunt principales orationis partes. ſ. nomẽ, & verbũ. In ter quas differẽtia talis datur, quia nomẽ ſignificat ſubſtantiam cum qualitate ſine tẽpore, verbũ autẽ ſignificat perſonã agere, vel pati cũ tẽpe, de natura nominis est reddere ſuppoſitũ verbo: & de natu ra verbi est regere ſibi ſuppoſitum nomen. Morali ter ad hoc, quòd oratio noſtra ſit cõgrua, neceſſe

Ioan. 1. est quòd ex nomine, & verbo cõponatur, verbum autẽ, quod orationẽ noſtrã ingredi debet, est illud verbũ, qđ caro factũ est. Illud autẽ verbũ nõ ſolũ perſonã ſignificat immo perſona est, filius Dei. Significat autẽ cũ tẽpore, quia nũc venit plenitudo tẽporis in quo miſit Deus filium ſuũ &c. Illud autẽ verbũ actionẽ denotat: quia eius actione factus est *Gala. 4.* mundus ſignificat etiã paſſionẽ: quia eius paſſione redemptus est mundus. Sed nomẽ, quod in noſtra oratione debet poni, est nomẽ virginis Mariæ, Ma ria, ecce ſubſtãtia, virgo. ecce qualitas, & hoc ſine tẽpore: cuius rõ est, vt dicitur. 4 phyſi. Tempus est D cauſa corruptionis: quia omnia, quæ tempore mẽ ſurantur, tabeſcunt in tempore, & corrumpuntur. Vñ illæ virgines quæ poſt corruptæ fiunt matres, ſignificãt ſubſtãtiã cũ tẽpore: ſed iſta virgo exiſtẽs mater est effecta ſine corruptione, fuit. n. ſemper virgo ante partum, in partu, & poſt partũ, ideo fuit ſine tempore. Nunc ergo reſtat videre, qm̃ & quõ hoc nomẽ huic verbo ſuppoſitum reddidit, & quõ à verbo iſto regitur. Qm̃. n. ipſa ab Angelo fuit ſalu tata ſtatim reddidit ſuppoſitũ verbo: quia verbum ſuppoſitum, & humiliatũ per incarnationem fuit, & ſtatim à verbo fuit recta. d. fiat mihi ſecũdũ ver- *Dubium.* bũ tuũ. Sed hic oritur dubiũ, nã ſecundũ Grãma ticos impoſſibile est, quòd nomen ſit ſuppoſitum verbi, & nõ regatur à verbo. Maria autem ſemper verbo ſuppoſita fuit: tamen nõ ſemper recta à ver- *Quæſt. Ioan. 19.* bo, nã Chriſtus in ſua paſſione hoc nomen per ſe non rexit, ſed eius regimẽ dedit Ioan. d. Ecce ma ter tua. Reſpõdeo, quòd quãdo nomẽ ſtat in recto *Reſp.* caſu. ſ. in nominatiuo, tũc ſemper regitur à verbo, qm̃ autem ſtat in obliquo, quia tũc qm̃q; ſtat abſo lutè, nõ ſemper regitur à verbo. Mõ hoc nomẽ vir go Maria, ſcilicet in morte filij totaliter fuit in ca ſu obliquo abſolutè poſita: quãdo. ſ. aĩa Xpi abſol uebat à carne, & corp⁹ filij auferebat à matre. vñ dicebat illud Eſ. Gñatio mea ablata est à me, ſed *Eſai. 1.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

in incarnatione verbi ipsa stetit in recto casu. Luc. 1. Nomẽ virginis Maria. s. quia in passione Christi hoc nomẽ nõstabat in recto, sed magis in ablatiuo, ideo nomẽ eius tunc nõ posuit Euangelista, sed dixit: stabãt iuxta crucẽ Iesu mater eius &c. Vides, q̃ hic nomẽ Marię tacetur: ad denotãdum q̃ hic, hoc nomen non in recto sed potius in obliquo, & ablatiuo: & ideo non necessario regebatur à verbo &c.

191 Mirifica misericordias tuas, qui saluos facis sperantes in te.

Mirificãtur. Hic adiutorium Dei petit pro sua liberatione. d. *Mirifica misericordias tuas.* Mirificare idem est, q̃ miranda facere, & quia omnia quantuncunq; magna ex vsu vilescunt, & non mirantur: sicut q̃ aqua virtute solis vertatur in vinum, & similia: noua autem magis mirãtur, & sic *mirificare misericordias* est per misericordiam aliqua noua, & mirãda facere, & sic Christus petẽdo misericordias mirificari, petit à patre miraculorum potestatẽ, quib. nouas misericordias conferat mundo: per quæ à suis persecutorib. liber existat, vnde glo. Mira sunt, quæ noua sunt, hæc sunt miracula, quæ Christus gessit in carne, mirantib. Iudæis. Et est sensus, *Mirifica misericordias tuas.* i. per me fac noua, & miranda, quæ etiã mali mirentur, ne vilescant misericordiæ tuæ. Sic enim mirificauit misericordiam suam: quando de quinq; panib. quinq; millia hominũ saturauit. Sic mirificauit misericordiam suam: quãdo Iudæi duxerunt illum vsq; ad supercilium montis, vt precipitarent eum. Iesus autem transiens per mediũ illorum ibat. Sic etiã quando facto flagello de funiculis omnes ementes & vendentes, eiecit de tẽplo, quod inter Christi miranda mirabilius prędicatur, vnde Hier. super Matth. Multi pro maximo signorum mirãtur Iesum Lazarum suscitasse, cæcum ex vtero lumẽ recepisse, transfiguratum in mõte gloriam triumphantis ostendisse, verũ inter omnia signa miranda, quę fecit Iesus, hoc mihi videtur mirabilius esse, q̃ vnus homo eo tẽpore contemptibilis Scribis, & Pharisæis sæuiẽtib. cõtra se per vnius flagelli verbera eorũ lucra destruxisset. Siquidem ignis sidereus ex eius oculis radiabat, & magna dignitas in facie fulgebat: ex quo ei resistere non audebant. Talem ergo potestatem miraculorũ à patre postulat Christus dicens. *Mirifica misericordias tuas*, quia talia mira mirificauit sanctũ tuum pater, & quia per illa opera miranda multi conuertebantur, ideo subdit. *Qui saluos facis sperãtes in te.* Per talia enim mirifica opera saluos fecit cœcum illumi natum magnam turbam Iudæorum per Lazarum resuscitatum, infirmum in piscina sanatum.

a Ioan. 6. *Luce 4.* *Hiero. al. miraculis. Matt. 11. Mirabili. Christus.*

192 A resistẽtibus dexterę tuæ custodi me, vt pupillam oculi.

2. q. 7. tenet. Dextera. Vbi notãdum, q̃ in scriptura per dexterã multa intelliguntur, significat enim dextera, mũdi prosperitatẽ, & ad istã non debemus declinare per superbiam, nec ad sinistrã aduersitatis per impatientiam. Nõ declines ad dexteram, neq; ad sinistram: auerte pedẽ tuum à malo. Carnis propinquitatẽ, & hãc debem⁹ amputare. S dextera tua scãdalizat te, abscinde eã, & proiice abs te. Æternam fœlicitatem, Statuet oues à dextris &c. tunc dicet Rex iis, qui à dextris erunt, venite &c. Dextera sua reget eos. Humanam bonitatem, quã debemus eligere. Prouer. 4. Vias, quæ à dextris sunt, nouit Dominus. i. approbat, peruersæ autẽ sunt, quæ à sinistris sunt. Incarnã tã deitatẽ, cui debemus obedire. Dextera Domini fecit virtutẽ, dextera Domini exaltauit me, &c. Ad propositũ hic autẽ accipitur dextera Dei pro ipso Christo, huic autem dexteræ Dei, s. Christo Iudæi resistebãt: quia omnia, quæ faciebat bona, interpretabantur in malum, vt de expulsione dæmonum. d. In Belzebub principe dæmoniorum, &c. quando ipsum sanante ægrotos dicebãt cõtrarium Deo. d. Non est hic homo à Deo, qui Sabbathum non custodit. Quando ipsum docentẽ dicebant seductorem. Io. 9. Aliis dicentibus, quia bonus est, ipsi dicebant non: sed seducit turbas. Et si quæras, quomodo huic dexterę aliquis mortalis resistere potest, cũ scriptũ sit. Virtuti brachij tui quis resistet? q. d. nullus. Respõdet Greg. Super illo Iob 9. Quis resistet illi, & habebit pacẽ. d. peruersa mens, vnde se contra auctorem erigit, inde se in semet ipsam cõfunditur. Resistere autẽ Deo dicimur, cùm repugnare eius dispositionib. conamur, neq; enim nostra infirmitas incommutabili eius sentẽtiæ obuiat: sed tamen, quod explere nõ valet, tentat. Nã sæpè humana infirmitas occultę vim dispositionis agnoscit: & tamẽ hanc si mutare valeat, appetit: cõtrariæ satãgit: sed ipso se gladio cõtradictionis frangit: ordini interno remittitur, sed suis victa conatib. ligat &c. Quia ergo ipsi Iudei Christo resistebãt, ab ipsis petentes protegi. d. *A resistentib. dextera tua custodi me vt pupillam oculi.* i. secũdum humanitatẽ. Per pupillam enim oculi Christi humanitas secũdum gl. intelligitur, quia pupilla pars exigua est: & tũ per illã acies luminis dirigitur, quo lux, & tenebræ d. iudicãtur, sic p humanitatẽ Christi diuinitas discernẽs inter bonos, & malos, qa eos, qui fidẽ humanitatis habẽt in sorte bonorum, alios verò in cõsortio malorum annumerat, hanc ergo pupillam Christus à patre petit custodiri, & modum custodiæ subdit. d.

Pupilla oculi humanitas Christi.

Psal. 117. *Resistere Deo.* *Sap. 11.* *Greg. 9. mor. c. 21.*

Sub vmbra alarũ tuarũ protege me: 193
à facie impiorum, qui me afflixerũt.

Alæ enim Dei, quib. nos protegit, sunt duæ. s. misericordia & charitas: qa per misericordiã remouet mala: sed per charitatẽ bona largitur, vnde gl. Misericordia enim, & charitas sunt alę patris, quib. nos protegit. Alis istis protegi quærit Christus, nõ solum in se, sed magis in suis, & à quib. subdit. *A facie impiorum, qui me afflixerunt.* i. à facie Iudæorum, qui me affligere disposuerũt. Impius enim diabolus quando per semetipsum Christum tẽtando superare nõ potuit, per membra sua. i. impios ipsum affligere vsq; ad mortẽ procurauit, quod præuidẽs Iob. dicit de Christo. Terra data est in manus impij, quod ad propositum exponẽs Greg. d. Quid enim terræ nomine nisi caro exprimitur? quis appellatione impij: nisi diabolus designat? Huius impij manus, & membra fuerunt ij, qui in redemptoris nostri morte grassati sunt. Terra itaq; in manus impij data est: quia antiquus hostis redemptoris mẽtem corrumpere per se tentando non valuit, sed eius carnẽ per suos satellites ad triduum passionis permissus extinxit. Tribus etenim redemptorem nostrum tentationib. pulsans corde tentare nõ valuit: sed tamẽ sua mẽbra ad mortẽ carnis excitauit. Cúmq; ei cohortem, atq; à pontificibus, & Pharisæis ministros tradidit, mirum ist e impius manus ad terram tetẽdit. Huius terræ iudices sacerdotes, & principes, Pilatus, atque illusores fuerunt &c. Ab istis ergo Christus liberari postulat: non quidem ne affligatur, & occidatur ab eis: ad hoc enim venerat

Ala Dei. Charitas Misericordia. *Greg. 9. mor. c. 21.* *Diabolus* *Tentatio Christus. Terra.* *Aliter habetur in originali Gregorij.*

venerat: sed ne per suam afflictionem, & mortẽ sua membra, id est apostoli cæterique fideles desperando occidant à fide, sed magis in tabernaculo ecclesiæ permanẽtes protegantur à Deo, vt sic voce mẽbrorum suorum dicat illud psal. Inhabitabo in tabernaculo tuo in sæcula, protegar in velamento alarum tuarum.

Psal. 60.

194 Inimici mei animam meam circũdederunt, adipem suum cõcluserunt: os eorum locutum est superbiam.

Hic cõsequenter ostendit, populi Iudæorum ponit maliciam: vñ tria specialia vicia Iudęorũ cõtra Christũ hic describit, quoniam ipsi Iudæi contra Christum fuerunt primo superbi, & cõtumaces. Secũdo auari, & crudeles: ibi, *prouicientes me.* Tertio dolosi, & insidiantes, ibi. *Susceperunt me sicut leo.* Quãtũ ergo ad primum eorum ostendit superbiam. d. *Inimici mei, &c.* Vbi notãdum, q̃ per adipẽ significat superbiam: qa sicut adeps, & pinguedo ex ciborũ cõsurgit abundantia, sic ex abundantia diuitiarũ consurgit superbia: vñ de quolibet superbo diuite dicitur: Viscera eius plena sunt adipe. i. interiora diuitis replẽtur superbia. vt exponit Grego. Notans ergo Christus Iudæorum superbiã contra se increscentẽ. d. *Inimici mei.* s. Iudæi *adipem suum concluserunt.* i. vitam meã volentes tollere, *adipem suum concluserunt.* i. superba lætitia & pingui sunt operti: postquam cupiditas eorum de scelere est satiata. Quod ideo. d. quia capto Christo, lætitiam pinguem intus conceptam superbè extra ostentauerunt: vel à simili animaliũ, quæ ex adipe inflantur, & siunt lasciuia. Sic & isti *adipẽ suum concluserunt*, id est, superbiam tenuerunt. non quidem humiles, sed inflati superbia. Et ideo quia ad superbiã intus conclusam sequitur loquelæ superbia: quia vnusquisque talia loquitur, & dicit, qualis est intus, vt dicit Philosophus, & ex abundantia cordis os loquitur. hic quod sequitur, *Os eorum locutum est superbiam.* vt puta, qñ superbia inflati, Christo dicebant. Aue, rex Iudæorum. Vah q destruis templum Dei. Alios saluos fecit &c. Quando enim viderunt Christũ captum, tunc cogitauerunt Christo prævaluisse: & ideo amplius solito in verba superbiæ proruperũt: quoniã vt ait Greg. Superbus quisque quo in hac vita plus valet, eo sibi linguæ frena audacius relaxat, vt nullum de verbis suis metuat, istos cõtumeliis feriat, illos maledictionibus iaculetur, nonnunquam verò in blasphemiam contra conditorem rapitur: sicut de aliquibus per psal. dicitur: Posuerunt in cœlum os suum, & lingua eorum transiuit super terram. Sic & modo Iudæi credentes se Christo prævaluisse, ore superbo contra ipsum grandia loquebantur. Et hoc est quod de ipsis nunc dicit psal. *Os eorum locutum est superbiam.*

Superbi. Adeps. *Iob. 21. Greg. lib. 15. mor. c. 25.* *Loqui superbiam.* *Greg. 12. mor. c. 24.* *Lingua.* *Psal. 72.*

195 Proiicientes me, nunc circundederunt me: oculos suos statuerunt declinare in terram.

Hic consequenter ostendit, illos contra Christũ fuisse auaros, & crudeles. Vbi notandum, q̃ fundamentum peccati Iudæorum, quo Christum persequebantur ad mortem, fuit, quia cor suum ad auaritiam declinauerunt, & oculos suos statuerunt declinare in terram, vt quando. d. Ecce totus mundus abiit post eum, si dimittimus eum sic: venient Romani, & tollent &c. Hac ergo auaritia motus dicit Christus. *Proiicientes me circũdederunt me.* Proiecerũt enim Christum, quando ipsum extra ciuitatẽ duxerunt ad crucifigendum: quasi locus sanctus ciuitatis per Christi præsentiam macularetur: tunc circundederunt eum, non obsequio, sed furore, sicut ad spectaculum grande concurrentes. vnde de talibus sic ipsum circundantibus dicit Christus, Circũdederunt me canes multi: concilium malignantium obsedit me. Per canes multos accipe Iudæos: qui non pro veritate, sed liuore odij concepti latrantes, & mordentes, vt canes latrantes dicebãt. Tolle, tolle, crucifige eum: sed concilium malignantium Christum obsedit, quando collegerunt põtifices, & Pharisæi consilium aduersus Iesum, vt scilicet eũ morti traderent, vt sit sensus. Proiicientes me circũdederunt me, id est, volẽtes me proiicere de vita ad mortem, circundederunt me &c. & hoc quare. Sequitur. *Oculos suos statuerũt declinare in terram*, id est, ad auaritiam, quæ excæcauit eos, vt putarent eum impunè occidere: & ipsorum peccatũ impunitum manere: qui enim oculos ad terram declinat, cœlum nõ videt, & sic iudiciorum Dei recordari non videtur: sic omnis qui peccat, oculos declinat ad terram, quia qui iudiciorum Dei mẽte vellet recordari, nunquã peccaret. Sic enim de illis malis iudicibus dicitur. Quod auerterunt sensum suum, & declinauerunt oculos suos, vt non viderent cœlum: neque recordarentur iudiciorum iustorum.

Canis. *Ioan. 11.* *Daniel. 13.*

Susceperunt me sicut leo paratus 196
ad prædam, & sicut catulus leonis habitans in abditis.

Hic consequenter ostendit illos cõtra Christum fuisse dolosos & insidiantes. Nomine autem leonis diabolus propter suam ferocitatẽ intelligitur. propter quod de ipso dicitur. Aduersarius veiter diabolus tanquã leo rugiens, circuit quærens quem deuoret. Est etiã fraudulentus ipse leo: quia famescens se in insidiis occultat; vt transeuntes rapiat. psal. Insidiatur quasi leo in spelunca sua. Ibi⁹ duabus conditionibus ipsi Iudæi leoni comparantur: qu a & contra Christum crudeles, & malitiosi. Vide ipsorũ crudelitatem: qa non fuerunt cõtenti Christum interficere, nisi crudeliori morte ipsum occiderẽt. s. mortẽ crucis. hoc ideo, vt eius famã magis diuulgarent, ne aliquis crederet in eũ. Vnde cũ Pilatus diceret eis. Accipite eum vos, & secundum legem vestrã iudicate eum: statim rñderunt, nobis non licet interficere quẽquã. quod sic exponit Chrysosto. quia Iudæi crudeles crucifigi eum cupiebãt: vt hoc genere mortis eum amplius diffamarẽt, ipsis autẽ per Romanos ablata erat potestas aliquẽ crucifigere propter summum opprobrium talis mortis, qua solum proditores imperij & latrones occidebãtur. Hac cñ morte aliquẽ occidere solum licebat ꝓsidi: licet Iudæi alio genere mortis occidere possint reos, vt patuit de Stephano, quẽ lapidauerũt. Et ideo hac crudelitate leoni cõparantur Iudæi. idem de Iudæis dicit Christus. Facta est mihi hæreditas mea quasi leo in silua. s. crudelis. Fuerunt etiã contra Christũ malitiosi & insidiantes, quia ipsum falsò in multis accusauerunt dicentes. Hũc inuenimus subuertentẽ gẽtem nostram, & prohibentẽ tributa dari Cæsari: quæ falsa erant, vt ostendit Theophyl. d. Vide insidias leonis in falsis accusationibus: quæ euidenter veritati aduersantur Non enĩ prohibuit dominus tributũ dari Cæsari: sed magis dari iussit. d. Reddite, quæ sunt Cæsaris, Cæsari. Nec etiã gentes subuertebat, vt regnum aggrederetur, quinimo volẽte to-

Leo. Diabolus. 1. Petri 5. *Psal. 9.* *Ioan. 19. Incarn.* *Actuh 7. Hiere. 12.* *Luce 22.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

ta multitudine eum regem facere, sciens fugit. vt habetur Ioan. 6. Fuerunt ergo Iudæi contra Christum, vt leo & crudeles, & insidiãtes, & ista duo hic de ipsis Christus notat. Dicens quò ad primũ. *Susceperunt me sicut leo paratus ad prædam*: vbi notatur crudelitas. i. susceperunt me auidè, & crudeliter, vel à Deo patre cuius dispositio erat vt moreretur, vel à Iuda proditore: vel à Pilato iudice. Et hoc sicut leo paratus ad prædam qui sua crudelitate circuit quærens quem deuoret. i. secundum gl. cõparandi erant leoni diabolo, quo auctore tanta crudelia faciunt. Et non tantum principes, & maiores, sed etiam plebei, & minores. s. qui erãt *catuli leonis*. i. filij diaboli, quibus dictum est. Vos ex patre diabolo estis. Quo verò ad secundum dicit. *Habitans in abditis*: quia illi insidiosè cogitabant quibus insidiis circunuenirẽt, & perderẽt eum. Quibus omnibus consideratis, de populo Iudaico dicatur illud qđ scribitur. 1. Mac. 3. Similis factus est leoni in operibus suis.

Ioan. 6.

Mach. 3.

197 Exurge, domine, præueni eum, & supplanta eum: eripe animam meam ab impio, framcam tuam ab inimicis manus tuæ.

Hæc est tertia pars principalis: in qua omnibus à Deo iustè retribui postulat. Et duo facit: quia primo petit malos puniri, secundo bonos præmiari: ibi. *Ego autem in iustitia apparebo*. Quantum ad primã partem: tres pœnas pro peccato commisso contra Christũ Iudæis in hoc mundo prædicit futuras. Prima est mentis excæcatio. Secunda à terra ipsorum expulsio: ibi. *Domine, a paucis de terra diuide eos*. Tertia est filiorũ maledictio: ibi. *Saturati sunt filiis*. Quantum igitur ad primum dicit. *Exurge, domine &c.* Dormire enim videtur Deus, quia ad modum dormientis se habet, quando peccata impunita dimittit: vel quãdo suos permittit affligi. Et à tali somno excitari videtur: quãdo suos defendẽdo malos punit. Sic eñ psal. 43. ipsum Deum excitabat Psal. d. Exurge, quare obdormis domine &c. Cõsimiliter hic petit Christus Deum exurgere ad punitionem Iudæorum. d. *Exurge domine, præueni eũ*. Et loquitur à simili duorũ, qui currunt ad nocendũ vnus alteri. Sic enim currebat populus Iudæorum ad malum, vt Christum crucifigeret, currebat Deus pater, vt ipsum vindicaret. vñ orat Christus. d. *Exurge domine, præueni eũ*. i. citius ipsum excęcãdo punias, quàm ipse me persequẽdo crucifigat. Hoc ideo dicit: quia quilibet, qui peccat, prius seipsum lædit, quàm alterum, immò magis seipsum lædit quam alterum: quia sibiipsi primo mortem animæ infert, alteri autẽ post, corporis; & est sensus. *Præueni eum*. i. præueniens eum. s. populum Iudaicum ipsum mente excæcando. Nã ante Christum, vt dictum est superius, ibi. *Dixit insipiens in corde suo, non est Deus*: ipsum Christum cognouerunt scribæ, & Pharisæi esse verum messiam in lege promissum, sed postea ira cõtra Christũ excitati, excæcati fuerunt, & hoc est, quod dicit Apostolus. Si cognouissent, nunquã dominũ gloriæ crucifixissent. Et hoc significans, dicit. *præueni eum*. s. ipsum excæcãdo. *Et supplãta eũ*. loquitur ad modũ luctantium, quorũ supplantans supplantatum deiicit. Sic & iste populis fuit supplãtatus, & deceptus: quia tota intentio, qua Christum occidit, fuit, ne perderet gẽtem, & locum, & tamen propter Christi mortem, & gentem perdidit, & locum: quia per Titum & Vespasianum & magna pars fuit interfecta: & reliqua extra patriã,

Dormire Dei.

Exurgere Dei.

Psal. 43.

Peccator nocet.

Supplantatio. Iudæor.

A & locum captiuata, & vænundata. *Eripe animam meã ab impio, framcam tuam ab inimicis manus tuæ*. Vbi aduertendum quòd Christus dicitur manus Dei: dicitur & framea Dei. Dicitur manus Dei quia per verbum pater omnia fecit, & hanc manum in mũdum mitti petebat alibi. Psal. d. patri: Emitte manum tuã de alto, eripe me, & libera me &c. Dicitur etiã framea Dei quia per Christum: sicut rex frameam regna iniquitatis deleuit, & ab impiis separat iustos: hic affectu. s. in futuro loco, sic ergo orat. Psal. d. *Eripe animam meam ab impio*, id est, vitam meã à populo Iudaico. s. per resurrectionem. Quod aliis verbis explicat subdens frameam tuam, id est, animã meam

Iudæi. Manus dicitur Christus & framea.

Psal. 143.

B quæ est framea tua. *Eripe inquam illam ab inimicis manus tuæ*. s. ab inimicis meis, qui sum manus tua.

Domine à paucis de terra diuide eos in vita eorum: & de absconditis tuis adimpletus est venter eorum.

198 15. q. 1. Aiunt.

Hic ponit secundam pœnã, quę est à propria terra exulatio. Vbi notandum, q̃ Romani, qui expulerunt Iudæos de ipsorum terra per orbẽ, pauci erant numero respectu ipsorum Iudæorum: in tantum q̃ Dei virtute tũc videbatur cõtra Iudæos impletum, quod alias pro illis dictum fuerat. s. quòd vnus persequebatur mille: & duo fugarent decem millia. sic tunc Iudæis accidit in vindicta mortis Christi. Et

C hoc prænidens Christus patri dicit. *Domine à paucis de terra diuide eos*. q. d. perde eos de terra, quam inhabitant, & disperge eos per totum mundum. Et hoc *in vita eorum*. i. in vita ista quã solum vitã putant: qui de æterna vita desperant. & rationem subdit. d. *De absconditis tuis adimpletus est venter eorum*. Vbi nota q̃ sicut Deus se abscondit ab aliquibus: ita aliqui abscõdũtur à Deo. Abscõdit enim se Deus à peccatoribus. Abscõdam faciem meam ab eis, & consi. no. eorum. Sed à Deo absconduntur peccata, quæ non videt. i. non approbat. Vnde peccatoribus propter peccatum dicit. Amen dico vobis, nescio vos. Per ventrem autem accipe mentem, quia sicut in ventre, quæ existunt ab oculis hominum absconduntur: sic quæ manent in mente. Dicit ergo. Quæ est causa, quare Iudæi de terra sua expellantur? Respõdet. quia *de absconditis tuis*, id est, de peccatis *adimpletus est venter eorum*, id est, mens ipsorum.

Absconde re.

Deut. 32.

Matt. 25.

Saturati sunt filiis: & dimiserunt reliquias suas paruulis suis.

199 Dep. d. 3. quisque.

Hic ponitur tertia pœna Iudæorum, quæ est filiorum maledictio. Iudæi enim inter alias nationes generationi filiorum intendebant. & hoc propter cultum Dei multiplicandum, vnde non solum abũdabãt in bonis temporalibus, sed etiam in filiorum multiplicatione, & hoc est quod dicit. *Saturati sunt*

E *filiis*. s. quibus abundant. tamen sequitur. *Dimiserunt reliquias suas paruulis suis*. Reliquiæ enim peccatorum dicuntur pœnæ peccata sequentes. Et isti pœnam peccati mortis Christi transmiserunt ad posteros. Quia cùm Pilatus diceret. Innocens ego sum à sanguine iusti huius. Respondens vniuersus populus dixit. Sanguis eius super nos, & super filios nostros. q. d. Nos totum peccatũ effusionis sanguinis istius, & eius vindictã super nos, & super filios nostros accipimus, & te liberè absoluimus. Sed nunquid pro peccato patris filius puniri debet, cùm dominus dicat. Filius non portabit iniquitatem patris, &c. Responsio. quòd pœna est duplex, scilicet tẽporalis, & æterna. Pœna temporali punitur filius pro

Mat. 27.

Quæstio. Peccatũ Ezec. 18. Punitur

patre,

Pater. patre, subditi pro domino quandoque, sed nunquam æterna, neque spirituali. 1. q. 4. cum ergo. Sic igitur isti *dimiserunt reliquias paruulis suis*. quia.

Filius. s. pro peccato ipsorum puniti fuerunt filij: quando per Romanos omnes exterminati fuerunt. 23. q. 4. hinc notandum. Alia litera habet. *Saturati sunt porcina*. & tunc est sensus *Saturati sunt porcina*. i. immundicia: quia porcus est animal immundissimum. Et est idem sensus cum priori.

200 Ego autem in iustitia apparebo in conspectu tuo: satiabor, cum apparuerit gloria tua.

De consc. dist. 5. ieiunium.

Hic consequenter ostendit bonos præmiari. Vbi B nota q̃ hæc verba de se Christus dicit: ac etiam de electis suis. De se quidem: quia quãdiu ab instãti conceptionis suæ fuerit verè beatus, & Dei repletus gloria, quo ad animam: corpus tamẽ habebat mortale, & passibile, quod per gloriã resurrectionis gloriosum, & immortale resurrexit: cuius meritum fuit

Christus. iustitia passionis, per quam meruit gloriam. Et vocatur Christi passio iustitia: quia per illam Deo satisfactum est pro peccato humanæ naturæ. Dicat ergo de se Christus. *Ego autem in iustitia tua apparebo in conspectu tuo*. i. propter iustitiam meæ passionis: quã tuam dico: quia per eam tibi satisfactum est, appa-

Quæstio. Beatitudo. rebo. s. gloriosus corpore resuscitatus in conspectu

C tuo. *satiabor, cum apparuerit, &c.* Sed nunquid ante resurrectionem Christus satiatus? Dico q̃ sic: eo modo,

Resurrectio Christi. quo erat beatus. s. quo ad animam, sed gloriam immortalitatis adhuc expectabat, qua habita, fuit quò ad animam, & quo ad corpus satiatus. Et hanc gloriam dicit esse patris: quia à patre sibi datam. Si autem hic Christus loquatur in persona corporis sui quod est ecclesia: tunc per ista verba ostendit præmiationem finalem omnium bonorũ, qñ post diem iudicij omnes erunt glorioſi duplici stola induti. s. beatitudinis animæ, & corporis. Sed quia in perſo-

Quæstio. na electorum hic dicit Christus, *satiabor, cum apparuerit gloria tua*. occurrit dubium. Vtrũ omnes sancti æqualẽ habeant gloriam, per quã æqualiter sint

Mat. 20. D satiati: Et arguitur quòd sic. primo quia Mat. 20. dicitur, q̃ omnes acceperunt singulos denarios, & q̃ dominus tantũ dedit nouissimo sicut primo. quod exponit gl. de præmio beatitudinis. Item quia tam perfecta erit charitas in patria: quòd quilibet tñ diliget alium sicut seipsum: & per consequẽs tantum gaudebit de beatitudine alterius, sicut de sua. quod si sic: ergo omnes æqualiter gaudebunt & erunt æ-

Ioan. 15. qualiter beati. Ad oppositum dicit Christus. In domo patris mei mansiones multæ sunt. Item quia pmium correspondet merito: sed merita sunt dispari. ergo & præmia. Respõdeo. quòd omnes erũt satiati: sed non omnes æqualem habebunt gloriam. qa maioris gloriæ capax erit vnus quàm alius. Notandũ tamẽ quòd beatitudo accipitur dupliciter, s. vel E vt est satiatio effectiuè, vel formaliter. Primo modo est vna omnibus, quia vnus Deus est obiectum beatitudinis omnium. Secundo modo beatitudo diuersa est in diuersis secundum maiorem, vel minorem gratiam: quæ animam magis, vel minus disponit ad Deum participandũ. sic vno sole illuminantur omnes, quantum sunt capaces luminis: sed tamen maius lumen solis participat vnus, alius verò minus secũdum maioré vel minorẽ oculorũ dispositionem. Per hoc respondetur ad argumenta. Ad primũ patet de denario, quòd ibi accipitur beatitudo q̃ ob-

A iecto. Ad secundũ dicitur, quod quilibet tñ alium & se diligat quantum habeat de charitate: & sic secundum proportionem charitatis gaudebit de sua beatitudine, & alterius. Et sic quia Petrus maiorem charitatem habet quàm Linus, plus de propria beatitudine, & de beatitudine Lini gaudebit, quàm Linus, &c.

PSALM. XVII.

Dilligam te, Domine, fortitudo mea, Dominus firmamentum meum, & refugium meum, & liberator meus. 201

B Titulus istius Psal. est, *In finem puero Domini Dauid qui locutus est domino verba cantici huius in die qua eripuit eum dominus de manu inimicorum eius, & de manu Saul*. Aliqui istum titulum & Psal. de Dauid volunt exponere, ex eo quod legitur in lib. 1. Reg. quod inimicus rex Saul persecutus est Dauid mitem, & mansuetum, quo mortuo Dauid liberatus est: & in pace regnauit. Et pro hac liberatione videtur hunc psal. cantasse domino: sed istam opinionẽ reprobat Magister in glo. pro hoc quod in titulo dicitur in finem cantici. Finis namque Christus est. Canticum verò est exultatio de æternis habita. Melius ergo accipitur iste psalm. de toto Christo. i. de capite, & membris, quem totum dominus eripuit de manu inimicorũ suorum. i. de manu Iudæorum, & deorum in die resurrectionis, & de manu Saul. i. mortis. Notãdum Saul. Mors. est ergo, quòd per Dauid qui manu fortis & aspectu desiderabilis interpretatur, Christus significatur. Saul autẽ, qui petitio interpretatur, significat mortem quam Deus non fecit: sed homo peccãs ipsum manibus & verbis appetiit, & extorsit à Deo q̃ suo rege, dicẽte Apostolo, Regnauit mors ab Ada. vnde Rom. 15. sicut Saul non fuit rex electus à Deo: sed permissus regnare ad tempus propter peccatum, sic & mors. Sicut ergo Dauid prius sustinuit Saulem antequam regnaret in pace, sic & Christus prius sustinuit mortem, quam regnaret quietus, sic & eius corpus quod

D est ecclesia. Est ergo sensus tituli iste. *Verba cãtici huius quæ loquutus est Dauid domino in die qua eripuit eum dominus de manu inimicorum suorum*. s. Iudæorum: *& de manu Saul*. s. mortis, quæ. s. in die resurrectionis, conEsa. 9. ueniũt *puero domini Dauid*, s. Christo, de quo dicitur. Puer natus est nobis, & prædicta verba nos dirigunt in finem. i. in ipsum Christum. Iste ergo Psal. totus est de Christo, & de membris eius. Et sic potest dividi in partes decẽ, secũdũ quod de decẽ hic agit Christus. Ponit enim primo q̃ beneficiis receptis Christi gratiarũ actio, in principio. Secũdo pro peccatis cõmissis nobis pœnarum circundatio: ibi. *Circumdederunt me dolores mortis*. Tertio pro nobis liberandis

E mira diuinitatis incarnatio: ibi. *In tribulatione mea invocaui dominum*. Quarto pro fidelibus informandis, clara veritatis prædicatio: ibi. *Et intonuit de cœlo dominus*. Quinto pro electis discernendis, ecclesiæ veritatis congregatio: ibi. *Misit de summo & accepit*. Sexto pro cunctis operationibus iusta finalis retributio: ibi. *Et retribuet mihi dominus*. Septimo pro erroribus remouendis, lucis diuinæ inspiratio: ibi. *Quoniam tu illuminas lucernam meam, domine*. Octauo pro aduersis tollerandis, data mentis roboratio, ibi: *Deus, qui præcinxit me virtute*. Nono de malis obstinatis, Iudæorũ Christo contradictio: ibi. *Eripiens me ab contradictio-*

Universidad de Deusto
Biblioteca

nibus. Decimo pro omnibus acceptis bonis laus, & diuina commendatio:ibi. *Viuit dominus, & benedictus Deus.* Quantũ ergo ad primum Christus gratias agẽs Deo de beneficiis ab ipso receptis: tã pro se quàm pro suis, Deo gratias agit. Et secundum tres theologicas virtutes, tria reddit Deo pro gratiarũ actione. f. actum charitatis: qui est Deũ amare in principio, actum spei: qui est in Deum sperare: ibi. *Deus meus, adiutor meus,* & actum fidei: qui est Deum inuocare: ibi. *Laudans inuocabo dominum.* Primo ergo Deo reddit actum charitatis. d. *Diligam te Domine, &c.* Quid enim Deo ex omnibus suis beneficiis valemus reddere: nisi amorem, & dilectionẽ? nihil. Hic eñ actus est de omnib. sufficiens gratiarum actio. Diligamus Deum: qñ ipse prior dilexit eos. q.d. Sufficiens recompensatio Dei est ipsum diligere. Vis autem videre si Christus Deum patrem dilexit: nam præcipuum signum dilectionis alicuius est cõformitas voluntatum: vt quicquid vnus vult, alius velit: & quicquid vnus odit, odiat alter, & hoc est, quod dicit Philosophus. Qualiter erunt amici neque complacentes eisdem, neque cõgaudentes, neque contristati? Sed quæ tanta cõformitas voluntatis Christi ad patris voluntatẽ fuerit, patet si consideres, q̃ tota intẽtio Christi erat voluntatem patris facere. Meus cibus est, 'vt faciam voluntatem eius, qui misit me. Et ideo dicebat Christus. Vt cognoscatis, quia diligo patrem: sicut mandatum dedit mihi pater, sic facio. Et nota, quòd Christus quatuor causas dilectionis adducit. Primo quia Deus est fortitudo sua. Secũdo quia firmamentũ. Tertio quia refugiũ. Quarto quia liberator. Est enim Deus ipsi Christo & mẽbris eius fortitudo: quia viriliter aduersa facit superare. Fortitudo mea dominus. Firmamentum, quia constanter prospera facit nos amare. Firmamentum est dominus omnibus timentibus eum. Refugium, quia benignitate tribulatos habet confortare. Deus noster refugium, & virtus, adiutor in tribulationibus. *Liberator*: quia hostes habet debellare. psal. Liberator meus de gentibus iracundis. Sed hic vnum insurgit dubium: quia Christus hic dicit se Deum diligere: quia fortitudo eius, quia firmamentũ, &c. Vtrũ propter Dei beneficia Deũ debeamus diligere? videtur quòd non: quia Deus propter seipsum nõ ꝓpter aliud est diligẽdus, quia diligens aliquẽ propter vtile, magis vtile diligit quàm illum, quia ꝓpter qđ vnumquodque tale, & illud magis. Item, diligere autem propter virtutem est dilectio iusti: sed dilectio commodi de se vituperabilis est, propter quod dicit Arist. quòd diligẽs alium propter vtile. f. nõ propter virtutem: accusandus est, nam talis peior est quã falsificator monetę. ꝓbat, quia deceptionem facit circa honorabili'. Ad oppositũ videtur hic verba Christi. d. *Diligam te domine fortitudo mea,* & psal. Inclinaui cor meũ ad faciend. iust. t. in æter. ꝓpter retributionem. Respõsio, quòd dilectionis fundamẽtũ debet esse virtus dilecti, & non vtilitas diligentis: propter quod dicit Arist. quod bonorũ est, solũ diligere bonos. Dico ergo, ꝙ cùm quis Deum vel aliquẽ diligit propter vtilẽ, vel propter beneficia accepta, aut sic diligens diligit præcise ratione vtilitatis, & non bonitatis Dei, & tunc peccat: quia tunc plus diligit se quàm Deum: aut diligit ratione vtilitatis, & etiã bonitatis, & iustitię Dei, & tunc aut plus mouet vtilitas quàm bonitas Dei, & tunc plus se quàm Deum diligit, & peccat, aut æqualiter: & sic æqualiter se & Deũ Diligit, & peccat, aut plus mouet bonitas Dei & cõsequenter vtilitas, & sic plus Deum quam se di-

Dilectio. *1. Ioan. 3.* *Pholosophus 9. ethicor.* *Ioan. 4.* *Ioan. 14.* *Psal. 117.* *Psal. 24.* *Psal. 45.* *Psal. 17.* *Quæstio.* *Beneficiũ.* *Diligere.* *Nota.* *Arist. 9. Ethicor.* *Psal. 128.* *Arist. 2. rhetorica.* *Nota.*

ligit, & sic licet. Si autem dicas: sed quid de dilectione hominum adinuicem? Conformiter dico, quòd rationabiliter plus debet amari bonum virtutis, & iusti quàm bonum commodi, & sic dico conformiter ad prædicta. Sic ergo dupliciter diligẽd⁹ est De⁹: primò propter seipsum. secundariò propter nos, & hoc est, quod dicit Bern. in De diligẽdo Deum. Ob duplicem causam à nobis diligendus est Deus. Primo propter semetipsum: quia nihil iustius. Et propter nos, quia nihil fructuosius diligi potest & sic Christus Deum diligebat. d. *Diligam te, domine, fortitudo &c.* Et per hoc patet responsio ad rationes.

Bernard.

Deus meus, adiutor meus, & sperabo in eum. 202

Hic cõsequenter actũ spei dirigit in Deum: principalius tamen propter ipsum Deũ: secundo ꝓpter beneficium. Ideo dicit, *Deus meus adiutor meus, &c.* Hoc loquitur Christus magis in persona mẽbrorũ, quoniã vt alias dictũ fuit, spes in Christo locum non habebat, qui rẽ tenebat: sed in nobis. Et ideo notãdum, quòd tripliciter in Deum sperare debemus. f. Sperare eius veniam, qua remittantur crimina. Sperare eius gratiã, qua operentur merita. Sperare eius gloriam, qua conferantur præmia. Primò speremus veniam. d. illud psal. In te, domine, speraui, non confundar in æternum, in iustitia tua libera me. quia cũ debitè peccati à Deo speratur venia, statim peccatum remittitur. Nihil est enim quòd peccatũ faciat irremissibile, nisi desperatio venię. Vnde Iudã proditorem nõ tantum damnauit peccatũ, quo Christũ prodidit, quantum desperatio veniæ fecit interire. vt dicit Aug. in lib. de vtilitate agendæ pœnitentiæ. Hæc autem spes, vt sit debita: debet esse semper cũ timore iustitię: vt, sicut Deum sperat misericordẽ, sic etiam iustum credat iudicẽ: quod ostendit Greg. d. Nemo sit, qui dicat, quia pius est domin⁹: ideo venialiter pecco. Et nẽmo, qui, cum peccauerit dicat: quia iustus est: de peccati remissione despero. Relaxat enim Deus facinus, quod defletur sed perpetrare quisque timeat, quòd si digne defiere possit, ignoret: ante culpã igitur iustitiã metuat: post culpã tñ de pietate præsumat. Et neque ita iustitiã metuat, vt nulla spei consolatione conualescat, neque ita confidat de misericordia, vt adhibere vulnerib. suis dignæ pœnitentiæ negligat medicinam. Sed quẽ præsumit sibi piè parcere, semper cogitet etiam districtè iudicare, sub pietate eius spes peccatoris gaudeat: sed sub districtione illius pœnitentis correctio contremiscat. Et subdit. Spes igitur præsumptionis nostræ habeat etiam morsum timoris, vt ad corrigenda peccata, & iustitia iudicantis terreat, quẽ ad spem veniæ gratia pietatis inuitat, &c. Hanc ergo spem veniæ habere nostrum quilibet debet Deo. d. illud psal. In vmbra alarum tuarum sperabo: donec transeat à me iniquitas. Secundò speramus gratiam quia oculi domini super iustos, & in eis, qui sperant super misericordia eius. Psalm. Ideo spero in domino, & fac bonitatẽ: quod ideo dicit: qa sperare sine meritis, non est spes, sed præsumptio. Tertio speremus gloriam: quia vt dicitur psal. Domine Deus virtutum: beatus homo qui sperat in te.

Spes. *Psal. 30.* *Augus. li. de vtil.* *Greg. 33. mor. c. 15.* *Psal. 35.* *Psal. 56.* *Psal. 83.*

Protector meus, & cornu salutis meæ, & susceptor meus. 203

Hic declarat quod statim dixerat. Deus meus ad iutor meus, f. ostendit, quomodo Deus est adiutor.

Adiuuit

Adiuuit enim Deus Christum, quando ipsi Christo potestatem dedit, & regnum, quo suos rebelles habet iudicare, hæc enim Christi potestas regia per cornu significatur, Lucæ. 1. Erexit nobis cornu salutis in domo Dauid pueri sui. Quæ verba exponens Beda super Lucam, dicit. Cornu autem salutis regnum saluatoris vocatur. Ossa siquidem omnia carne inuoluta sunt. Cornu verò carnem excedit. & ideo cornu salutis regnum Christi vocatur: quo scilicet mundus, & gaudia mundi superantur. Isto cornu Deus Christum adiuuit: quia potestatem contra diabolum dedit. Dedit in dextera eius tollere hominem fortem in bello, scilicet diabolum: & exaltare cornu gentis suæ. Dicat Ergo Christus patri *Protector meus:* & subdit quomodo *quia cornu salutis meæ.* q.d. regiã etiã salutẽ à te habeo pater. Et per quem modum habet istã potestatem, subdit. *Et susceptor meus:* scilicet, quia me suscepisti ad vnionem hypostaticam: ideo es cornu salutis meæ.

Cornu. *Potestas.* *Beda.* *Ecclę. 48.*

Laudãs inuocabo dominum: & ab inimicis meis saluus ero. 204

Hic consequenter actum fidei dirigit in Deum. Vbi nota, ꝙ secundum Apostolum, inuocare domi num est actus fidei: vnde ait, Omnis, qui inuocauerit nomen domini, saluus erit. quomodo autem inuocabunt, in quem non crediderunt? vnde ibidẽ, ait gl. ꝙ inuocare Deũ non potest quis, nisi credat. qui ergo verè Deum inuocant, non modo credunt: sed etiam orant. Vt postquam alicuius animus credidit, non desinat ad postulandum, quod promisit: quia credere dat remissionem peccatorũ. Et ideo, vt ostẽdat, ꝙ nõ est vera inuocatio sine fide, quomodo inuocabunt, in quem non crediderunt? Ex quibus patet, quòd inuocare Deum à fide procedit. Et sic per actũ fidei hic Christus in persona suorũ mẽbrorum Deo gratias agit. d. *Laudans* scilicet Deũ, & gratias agens: *Inuocabo dominum,* credendo, & orando: *& ab inimicis meis saluus ero:* non solum ab inimicis corporalibus, sed à spiritualibus, scilicet dęmonibus, & vitiis. Quia omnis, qui inuocauerit nomen domini, saluus erit.

Rom. 10. *Inuocare.* *Isa. 2.*

Circundederũt me dolores mortis: & torrentes iniquitatis conturbauerunt me. 205

Hæc est secunda pars, vbi ponitur pœnarum circundatio pro peccatis nostris & maximè ante aduentum Christi. Vbi primo sciendum, ꝙ secundũ gl. tanta est vnitas ecclesiæ, scilicet capitis ad membra, id est, Christi, & ecclesiæ: vt quasi sit vna persona, caput, & corpus. & ideo vtitur vna voce, caput cum mẽbris: licet ea, quæ dicuntur, ad diuersa referantur. Quædam enim soli capiti conueniunt, quædam verò capiti, & membris. Item quæ mẽbris conueniunt, quædam præteritis, quędam præsentibus, quædam futuris. Et tamen in tanta diuersitate scriptura vna voce loquitur: & quasi vna persona videtur loqui. quod pro tanto dixi: quia hic psal. cùm incipiat loqui ex persona antiquorum patrum, postea de mysterio incarnationis Christi, & consequenter de ecclesia per Christum collecta: tamẽ in omnibus istis vocem non mutat: sed in omnibus vna vox & vna persona loqui videtur. In persona ergo antiquorum patrum nunc loquens ait. *Circundederunt me dolores mortis.* Vbi nota, quod per morte diabol⁹ intelligitur: quia mortis fuit adinuẽtor. vnde Greg. dicit, Quid enim mortis nomine, nisi maligni spiritus de

De pœna dupl. velu. *Ecclesiæ vnitas.* *Mortis dolor.* *Peccatis diabolus.* *Greg. 19. mor. c. 2.*

signantur, qui inuentores mortis, & perditionis extiterunt? sicut de ipsorum principe per Io. dicitur. Et nomen illi mors, Apoca. 6. Dolores verò istius mortis sunt peccata, quæ dęmõ procurat in nobis, quæ dolores vocãtur: qa causa doloris æterni sunt vnde de peccatis sub nomine doloris dicitur. Vidi eos, q operãtur iniquitatẽ, & seminant dolores, flãte Deo, periisse. vbi Greg. Dolores aũt seminãt, qui peruersa peragũt, inetũt cũ de eadẽ puersitate puniuntur: fructus quippe doloris. i. peccati est retributio dãnationis. Volẽs ergo ostendere genus humanũ quãuis peccatis per diabolũ ante Christi premebatur aduẽtũ, dicit. *Circũdederunt me dolores mortis.* i. peccatũ diaboli. Quod ideo dicit: quia ante Christi aduẽtũ, vbique & quasi in omnibus regnabat diabolus, & rari erant iusti: quia nulla gens mundi Deum colebat nisi ludæi, & inter illos pauci erant electi. Et q per dolores peccata intelligat, aperit consequẽter. d. *Torrentes iniquitatis conturbauerunt me.* i. iniquitates abundantes, & rapidæ vt torrens conturbauerunt me. Nónne sicut torrens iniquitas conturbauit Dauid, qñ in amore Dei existens ad aspectũ vnius mulierculæ. f. Bersabę subitò cecidit cõturbatus? certe sic, ꝓpter quod de se dicit. Domine, in volũtate tua prælitisti decori meo virtutem. sequitur, Auertisti faciem tuam à me, & factus sum conturbatus. Verũ quia peccatorum sunt duo genera. f. peccatũ actuale & originale. Peccatum autẽ originale est carentia iustitiæ inesse debitæ, cum quo nascimur: quia, vt dicit Apostolus, natura sumus filij iræ. Et istud in nobis præcedit omnia alia peccata: & est quidam laqueus quo cæteris peccatis inuoluimur. Ideo posiq̃ prædixit abundantiam peccatorum actualium, nũc consequenter ostendit causam ipsorum. f. originale peccatum, dicens, *Dolores inferni circundederunt me.* f. actualia peccata, quę merentur infernũ: quæ statim dixerat dolores mortis. Vnde si quæras causam, quare dolores inferni circũdederũt eũ, statim respõdet quia præoccupauerunt me laquei mortis. i. ipsa originalia peccata, quæ animam ad mortem deducũt: tum quia mors est pœna originalis peccati, quia per vnum hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors: tum etiam quia mors spiritualis, quæ est pœna damni. f. à Deo æternaliter separari, est pœna originalis, tum etiã quia peccatũ originale est cã aliorũ peccatorũ, quæ sunt animæ mors.

Torrens iniquitatis. *Psal. 29.* *Peccatorum duo genera.* *Ephes. 2.* *De 1ãs. dis. 1. qua do.* *Laqueus mortis.* *Orig. male peccatis.* *Rom. 5.*

In tribulatione mea inuocaui dominum, & ad Deum meum clamaui. 206

Hic cõsequenter agitur de Christi incarnatione facta ꝓ nobis liberãdis. Et quãtũ ad hoc duo facit. Quia primo ponit sanctorum deprecationẽ. Secundo Christi incarnationẽ, ibi *Inclinauit cœlos, & descẽdit.* Circa primũ duo facit: quia primo ponit suã pro incarnatione deprecationem. Secundo incarnationis vtilitatẽ: ibi. *Commota est, & cõtremuit terra.* Et in prima parte primo ponit orationẽ. Secundo orationis exauditionem: ibi. *Et exaudiuit.* Quantum ad primũ dicit, *In tribulatione mea inuocaui dominum.* vbi nota quòd oratio dignè facta principalius in corde cõsistit quàm in ore. Vnde Salomon pro sapiẽtia orans Deum dixit. Adij dominum, & deprecatus sum ex totis præcordiis meis. i. ex profundo cordis mei, nõ ex summitate labiorum. De profundis clamaui ad te dñe, præcordia enim secundùm Papiam sunt loca intima cordis, eo quòd ibi sit principiũ motus & cogitationũ: vñ dicit Isidorus de summo bono. Quid prodest strepitus labiorum, vbi cor est mutuum? Si-

Oratio. *Sap. 8.* *Psal. 129.* *Isidor. de summo bono.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

cut enim vox sine modulatione est quasi vox porcorũ: sic oratio sine cordis deuotione est quasi mugitus boum. Oratio inquit est cordis: non labiorum. neque enim verba Deus attendit: sed cor aspicit orãtis vnde melius est cum silentio corde orare sine sono vocis exterioris, quàm solum verbis sine mentis intentione. Ad propositum ergo isto modo hic orat genus humanum Christi petẽs incarnationem, sed corde, non labiis. d. *In tribulatione mea inuocaui dominũ.* Inuocare enim idẽ est, ꝙ intus. i. in corde Deũ vocare. Et quia talis oratio cordialis, est quidam clamor spiritualis ad Deum, ideo subdit. *Et ad Deum meum clamaui.* vnde quilibet deuotè orãs magna mẽtis affectione, clamat ad Deũ. Hinc est, quòd, tacẽte populo, dixit dñs Moysi. Quid clamas ad me? Vnde & Bern. ait. Spiritus est Deus, & vt in spiritu clamet necesse est qsquis ad eũ desiderat peruenire. vnde sicut Deus tanquã homo nõ respicit faciẽ, sed magis cor intuetur, sic ad cordis potius clamorẽ quã vocis intendit. Hinc est ꝙ Moyses foris tacens, intus dominum audiuit dicentem. Quid clamas ad me?

Exod. 14. Bernard.

207 Et exaudiuit de templo sancto suo vocem meam, & clamor meus in conspectu eius introibit in aures eius.

Hic consequenter ponitur orationis exauditio. Vbi notandum, ꝙ templum mystice sumptũ est triplex. s. Templum iusti hominis. s. cõscientia iusti hominis. de quo dicitur. Tẽplum sanctũ Dei est quod estis vos: si quis autẽ violauerit templũ Dei, disperdet illum Deus. Templũ matris virginis. Dominus in templo sancto suo. Templũ Christi corporis. Soluite templum hoc, &c. Hoc aũt. d. de tẽplo corporis sui. hic aũt accipitur templum pro Christi corpore, cùm dicit. *Exaudiuit me de templo sancto suo.* vt sit sensus. Exaudiuit me de eo, quòd ipsum crabam: quia petebã Christum incarnari qui est verum Dei templum, & de hoc templo me exaudiuit. Ita quòd ly *de templo* non notat locum exaudientis sed magis rem postulatam. *Et clamor meus introibit in aures eius.* Quando enim diuina pietas nostras orationes exaudit: tunc in aures eius clamor orationis nostræ intrare dicitur. vnde nota, quòd, sicut Deꝰ habet aures æquitatis, & iustitiæ, quibus ad vindictã oppressores aliorũ audit. Vñ, Ecce merces operariorũ, quę fraudata est à nobis, clamat, & clamor ipsorũ in aures dñi sabaoth introibit. Sic etiam cõsimiliter habet aures pietatis, & clementiæ: quibus iustorũ preces exaudit. Oculi domini super iustos, aures autem eius in preces eorum.

Templũ. 1. Cor. 3. Christus. Psal. 10. Ioan. 2.

Exo. 5.

Psal. 33.

208 Commota est, & cõtremuit terra: fundamenta montiũ cõturbata sunt, & cõmota sunt: quoniã iratus est eis.

Ac cõsequenter.

Hic consequẽter ponitur vtilitas incarnationis: vt enim auditores magis attentos faciat ad mysterium incarnationis audiẽdum, præmittit vtilitatem ex dicta incarnatione habitam. Quæ vtilitas fuit duplex. s. malorũ culpæ derelictio, & bonorum gratiæ collatio, & sic hæc pars in duas diuiditur: quia primo ponit primum. Secundo secundum, ibi. *Ascendit fumus in ira eius.* Quantum ad primum oltẽdit, quòd per Christi incarnationem fuit malorum culpæ derelictio. d. *Commota est.* &c. Vbi aduertẽdũ, quòd terræ nomine peccatores intelliguntur, quia quamuis humanum genus de terra ante peccatum sit factũ: tamen solum propter peccatum in terram resoluitur. Sic enim peccanti homini dictum est. In sudore vultus tui vesceris pane tuo, donec reuertaris in terram, de qua assumptus es. Ista ergo terra per incarnationem Christi commota est, & cõtremuit, vt cõmotio spectet ad contritionem interiorem, sed cõtremitio ad pœnitentiam exteriorem. Et sic cõmota est terra interius per pœnitentiam: & contremuit exterius, relinquendo peccata. Quia necesse est, vt ait glos. vt præsentia iudicis terreat peccatores, & non solũ plebeij, & minores, sed etiã alti, & potẽtes per Christi incarnationem commoti sunt & conuersi. *Et fundamenta montium conturbata sunt & cõmota sunt.* per montes accipe superbos, & altos, qui dicunt cum superbo diabolo. Sedebo in monte testamenti. Sed quid sunt fundamenta montium nisi diuitiæ, quæ fundamenta sunt superbiæ? Ista fundamenta per Christi incarnationem sunt commota & turbata: quia primo docuit diuitias abiicere. d. Vade, vende omnia, quæ habes & da pauperib. Et hoc maxime adimpletum fuit tempore apostolorum quando. s. & possessiones & substantias vẽdebant, & diuidebãt illas omnibus, prout cuique opus erat. Et, si quæras, quare taliter ista fundamenta sunt commota, vt credẽtes liberè sua diuideret. Respondet. *Quoniam iratus est eis.* i. quia per Christi incarnationem innotuit mundo quòd Deus iratus est eis. i. ipsis, qui spem in diuitiis ponũt. Sic enim dicit Christus incarnatus. Nolite sperare in iniquitate, & rapinas nolite concupiscere, diuitiæ si affluant, nolite cor apponere.

Mort. Peccata. Diuitiæ. Esa. 14. Mat. 19. Act. 2. Psal. 61.

209 Ascendit fumus in ira eius, & ignis à facie eius exarsit: carbones succensi sunt ab eo.

1. q. 4. ho mini.

Hic consequenter ostẽditur per Christi incarnationem bonorum collatio. Quia. s. per Christi incarnationem orationes nostræ ascendunt coram Deo, & igne charitatis animæ peccatorum inflãmantur. Et hoc est quid dicit. *Ascendit fumus in ira eius.* Per fumum intelligitur deuota lachrymosa oratio. Ascendit fumus incensorum de orationibus sanctorum. Quia, cùm cognouissent gentes iram diuini iudicij supra peccatores obstinatos, incœperũt orare Deũ, vt misericorditer ageret cum eis. *Ascendit ergo fumus in ira eius.* i. cognita ira diuini iudicij fumum orationem ad Deum emiserunt pro sua liberatione, & statim exauditi fuerunt: quia ignis à facie eius exarsit. Quid enim per ignem nisi charitas, quæ post ascensionem fumi statim exarsit? quia peccatores inflammauit, in tantũ ꝙ carbones succẽsi sunt ab eo. Nónne carbo extinctus fuit Matthæus solum lucris temporalibus intentus, qui tamẽ p Christi incarnationẽ charitatis igne fuit accensus? sic & Magdalena, sic & mulier in adulterio inuẽta. Carbones ergo sunt succẽsi igne diuino, quãdo charitate Dei peccatores accẽsi ad Dei amorẽ fortiter ardebãt. Quod prædictũ fuit Eze. 23. Domus earum igne succendent, & auferam scelus de terra. Quod ideo sic dicit, quia per Christi incarnationem ignis charitatis purgans vitia, ad Dei amorem hominum mentes accendit.

Ezech. 23

210 Inclinauit cœlos, & descendit, & caligo sub pedibus eius.

2. q. 7. f. item.

Hic consequenter ponit Christi incarnationem. Circa quam oltẽdit, quòd in incarnatione in Christo tria fuerũt. s. dignitatis altitudo, in principio, sapientiæ

pientiæ plenitudo: ibi. *Et ascendit super cherubim.* cha ritatis latitudo: ibi. *Et posuit tenebras latibulum suum.* Primo ergo in Christo incarnato fuit dignitatis altitudo: quia ei omnia subiecta fuerunt. s. cœlestia, terrestria, & inferna. Quod notãs dicit. *Inclinauit cœlos.* &c. Vbi notandũ, quid per cœlos, quid per caliginem significatur: per cœlos enim angelica natura beata intelligitur, teste Christo. d. Fiat voluntas tua sicut in cœlo & in terra. vbi per cœlum beatos angelos intelligit: per terram autem homines viatores, vt ostendit Greg. super illo verbo Iob. Fabricatus est cœlos, qui solidissimi quasi ære fusi sunt. d. Per cœlos intelliguntur ij, qui in cœlestibus sunt cõditi angelici spiritus, vnde in oratione dominica dicere voce veritatis instruimur, Fiat voluntas tua, sicut in cœlo & in terra, vt nimirum voluntas Dei sicut à superiori creatura agitur, ita in omnibus etiã ab humana infirmitate seruetur. Quid autẽ per caliginem, nisi ipse diabolus, qui mentes hominum obnubilat intelligitur, qui mentes occupat peccatorum? Occupet eum caligo. Inclinauit ergo Deus in Christi incarnatione cœlos, quia beatos angelos Christi dignitati subiecit. *Caligo sunt sub pedibus eius,* quia diabolus ab eo fuit superatus. Et sic est sensus ille, *Descendit.* s. filius Dei ad nos per assumptionem humanitatis. *Et enim inclinauit cœlos.* i. humiliauit cœlestia: quia angelos humanæ naturæ Christi subiecit. *Et caligo sub pedibus eius.* i. diabolus qui hominum mentes obscurat, sub pedibus Christi est, quia domini potestate calcatur.

Cælum. Angelus. Matt. 6. Gre. 27. c. 25. Iob. 37. Et hoc alibi ponit Psal. d. domine inclina cœlos tuos & descẽde. Caligo. diabolus.

211 Et ascẽdit super cherubim, & volauit, volauit super pennas ventorum.

Hic cõsequenter ostendit, ꝙ in Christo fuit plenitudo sapientiæ. Vbi nota, ꝙ cherubim, secundum Gre. in homil. de angelis, dicitur plenitudo sciẽtię, & illa summa angelorũ agmina idcirco cherubim sunt vocata: quia tãto perfectiore scientia sunt plena, quanto claritatem Dei vicinius cõtemplantur, vt secundum creaturæ modum, eo omnia plenius sciant, quo vicinius visionem cõditoris sui per meritum dignitatis appropinquant. Quid est ergo ascendere super cherubim, nisi scientiam omnium beatorum spirituum transcendere? Ipse ergo Christus ascendit super cherubim: quia excellentiorem scientiam & notitiam tam Dei quàm creaturarum, cæteris angelicis spiritibus habuit. quoniã vt dicit Magister, Christus ab instanti suæ conceptionis habuit tantam gratiæ, & sciẽtię plenitudinẽ, vt Deus plenius conferre nõ potuerit. propter quod de ipso ait apostolus. Omnia nuda & aperta sunt oculis eius. Vel etiã aliter. *Ascendit super cherubim.* quia mysterium incarnationis eius, & mortis, nullus intellectus creatus attingere potest. Quis enim hoc arcanum attingere potest, quòd verbum Dei caro factum est, quòd Deus passus sit, mortuus, & sepultus? Certe nullus. *Et volauit, volauit su. pen. ven.* quamuis enim istud sacramentum Christi incarnationis sit ineffabile, statim per totum mundum volauit. vnde ipso statim nato stella Magis in oriente volans ipsum prædicauit, angelus pastoribus annunciauit, miraculis multis etiã in ipsa hora natiuitatis in vrbe Romæ innotuit. Ideo de ista incarnatione dicitur, quòd *volauit su. pen. ven.* i. fama eius superauit velocitatem ventorum, quibus nihil velocius reperitur. Et bis dicit volauit: vbi geminatum verbum nimiam celeritatem significat.

Cherubim. Scientia. Magister lib. 3. dist. 13 Hebræ. 4. Incarnatio.

212 Et posuit tenebras latibulum suum in circuitu eius: tabernaculũ eius tenebrosa aqua in nubibus aëris.

Hic consequẽter ostendit, ꝙ in Christo fuit charitatis latitudo. Vbi notandum, quòd per tenebras significatur præsens vita mortalis, in qua ambulamus per spem, videntes Deum, non quidem sicuti est, sed per speculũ in ænigmate. Et ideo tota præsens vita nox, & tenebra dicitur. vnde ad istas tenebras charitate maxima venit filius Dei illuminandas. Illuminare iis, qui in tenebris, & vmbra mortis sedent. In istis tenebris vitæ mortalis latuit virtus diuinitatis, vt puta, latuit diuinitas in carne, remissio peccatorum in baptismo: latet Christus in altari sub sacramento panis, & vini. Et hoc est quod dicit. *Et posuit tenebras latibulũ suum:* quia in istis velamẽtis latet virtus diuinitatis. *Vel posuit tenebras latibulum suum.* quia diuinitas carne velata, à nobis nõ clarè per speciem, sed solum per fidem videtur. In istis tenebris Christus incarnatus habitauit. In tenebris straui lectulũ meum. i. habitationem meã. Et in istis tenebris latẽs mirabilia operabatur. Cognoscẽtur in tenebris mirabilia tua. Nónne hic est latitudo charitatis, ꝙ propter nos lux diuina lateret in tenebris, vt ipsas nostras illuminaret tenebras? quia Io. 1. Lux in tenebris lucet. Vnde quòd ad nostram vtilitatem lateret in tenebris, subdit. *In circuitu eius tabernaculum eius.* Quid enim per tabernaculum hic intelligitur, nisi ecclesia vel congregatio fidelium, in qua Christus habitat per gratiam, vt meritò dicat ecclesia illud Iob. 29. Secreto Deus erat mecum in tabernaculo meo. Et vocatur ecclesia tabernaculum, quia in præsenti vita est in statu militiæ: quia Christo militat. Tabernaculum autem habitaculum est militantium. Istud autem tabernaculum est in circuitu Christus, & Christus in medio eius stare dicitur: quia omnibus æqualiter fauet: quia non est personarum acceptor Deus, sed in omni gente, qui operatur iustitiam, acceptus est illi. Et quamuis Christus sic sit in medio: non tamen clarè à nobis videtur, sed per scripturas: de quibus subdit. *Tenebrosa aqua in nubibus aëris.* per nubes accipe prophetas, prædicatores, & doctores: qui à terrenis eleuati in superioribus verbum Dei cõpluũt: per aquam verò scripturam sacram, quæ tenebrosa dicitur: quia sub signis, & ænigmatibus grandia Christi continet mysteria. vnde Greg. istum passum exponens. d. Per aquam sacra scriptura designatur: sapiente attestante, qui ait. Aqua sapientiæ salutaris potauit illum. Et hoc Dauid attestatur. d. *Tenebrosa aqua in nubibus aëris.* i. occulta scientia est in prophetis: qui ante aduentum domini occultis sacramentis grandia Christi mysteria cõtinebant. Nónne tenebrosa aqua erat in nubibus, id est obscura scriptura, quod Esaias prædicens Christi natiuitatem. d. Egredietur virga da radice Iesse, &c. Quãdo Hieremias mysterium crucis præsignabat. d. Mittamus lignum in panem eius, &c. Ex quibus omnibus Christi charitas denotatur.

Tenebræ. Peccatũ. Luce 1. Latibulum. Ioh. 17. Psal 77. Esa. 11. Hiere. 11. Aſſumum 10. Aqua. Scripturæ. Prophetæ. Greg. 17. mor. c. 12. Ec. 15. Apostoli.

213 Præ fulgore in cõspectu eius nubes transierunt, grãdo, & carbones ignis.

Vide hic & in alio Xpi charitatẽ: qa mysteriũ suæ incarnationis, nõ solũ Iudæis reuelari voluit, sed ẽt toti innotescere mundo. quia. s. apostolos suos per

Universidad de Deusto
Biblioteca

Prædicatio. orbẽ ad prædicandum misit. Et hoc est,quod dicit. *Præfulgore in cõspectu eius.*i.ante fulgorẽ, qui erit in cõspectu Christi.quãdo.s. veniet in maiestate sua iudicare mundum:*nubes.*i.apostoli. *transierunt.*s.à Iudæa ad Gentes.Quia.s. apostoli per mundũ dispersi,præibant tanquã nuncij annunciantes Christi futurũ fulgorẽ,& claritatem in iudicio. Et quid prædicabant.s. per eos prædicabãtur grando,& carbones ignis.Duo enim præcipuè prædicabant apostoli de futuro Christi aduentu.s.pœnã tunc malis debitã,quæ per grandinem,quæ fecit designatur. Ignis, *Psal.149.* grando,nix,glacies,spiritus procellarum pars calicis eorũ. Prædicabant etiã & præmium tunc bonis debitum:quod per carbones ignis designatur.Quia tunc carbones prius extincti. i. corpora mortuorũ, B accendentur per resurrectionem,& tunc erũt beati:*carbones* ignis.i.resuscitati igne charitatis accensi. De quibus prædictum est in isto psal. *Carbones succensi sunt ab eo.*

214 Et intonuit de cœlo dominus, & altissimus dedit vocem suam, grando,& carbones ignis.

Hic cõsequẽter ponitur clara veritatis prædicatio,& hoc ꝓ fidelibus informãdis. Vbi aduertẽdũ, ꝙ quamuis tenebrosa esset aqua in nubib. s.in prophetis ante Christi aduentum, qui mysteria Christi, & ecclesiæ obscurè,& sub vmbra prædicabant: tamen,adueniente Christo:illa tenebrosa,& obscura C cõtinet.de quo fonte.d.Iesus Samaritanę.Qui bibe rit ex aqua quã ego dabo ei,fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam. Sed per orbem terrarum intellige ecclesiã fidelium de toto orbe cõgregatã: ad quã colligendã missus fuit Christus. Et cum iterum introducit primogenitum in orbẽ terræ: dicit. Et adorent eum,&c.Iltius autem orbis fundamenta fuerunt antiqui prophetæ, quia omnia fidei & ecclesiæ mysteria in dictis ꝓphetarum, quãuis obscurè,cõtinebãtur.Ideo fidelib.ecclesiæ dicit Apostolus. Superædificati estis super fundamenta apostolorũ,& ꝓphetarum.Est ergo sensus iste,ꝙ virtute incarnationis Christi *apparuerunt fontes aquarum.* i.veritas scripturarũ:quæ priꝰ in prophetis erat obscura,& vmbraticè dicta,apparuit declarata.Quod aliis verbis ostendit subdens.*Et reuelata sunt fundamenta orbis terrarum.*i. prophetæ & dicta ipsorũ : qui sunt fundamẽta orbis.s.ecclesiæ:*reuelata sunt* & per Christum & eius prædicatores manifestata. Sic em dicitur. Et fundamenta eius reuelabo. Nónne fuerunt fundamẽta orbis reuelata, quãdo Christus suis discipulis aperuit sensum, vt intelligerent scripturas? Et in huius ostensionẽ altaria , & pallæ cooperiũtur,quadragesimali tẽpore,quod præcedit Christi passionem , sed in die passionis eius reuelantur, ad denotandum , ꝙ in Christi passione, prophetarum dicta , quæ ante obscura videbantur, omnia sunt reuelata. vnde dicit apostolus. Nobis autem E reuelauit Deus per spiritum suum : spiritus enim scrutatur omnia,etiam profunda Dei.

215 Et misit sagittas suas , & dissipauit eos:fulgura multiplicauit , & conturbauit eos.

Sagitta prædicatio. Greg.lib. 34. mor.

Hic ponitur fructus prædicationis apostolorum, qui est Gentium conuersio.Vbi nota,ꝙ sagittarum nomine,prædicatio verbi Dei intelligitur.vñ Gre. dicit. Quid enim sagittas nisi verba prædicatorum accipimus:quæ semel ex voce bene viuentiũ emissa audientium corda transfigunt?His sagittis sancta ecclesia percussa fuerat, quæ dicebat. Vulnerata charitate ego sum.De his sagittis ꝑ Psalmistã dicit. Sagittæ paruulorum factæ sunt plagæ eorum : quia. s.verba humilium penetrant animos audientium. Quid autem per fulgura accipimus , nisi miracula? vnde Greg. istum passum pertractans.d.Quid enim sentire fulgura , nisi miracula debemus , de quibus per Psal.dicitur.Fulgura multiplicabis,& cõturbabis eos . per nubes ergo. i. per prædicatores suos Deus fulgurat, quia per prædicatores suos. i. insensibilitatis nostrę tenebras miraculis illustrat.Est ergo sensus iste.*Et misit sagittas suas, & dissi.eos.* quia.s. per suos apostolos & prædicatores,misit verba prędicationum:per quæ gẽtes fuerunt dissipatæ.i. quò ad ritum gentilem,& ad fidem conuersæ. Sic enim dicebat superius. Increpasti gẽtes & periit impius. *fulgura multiplicauit.* s. miracula. *& conturbauit eos.* quia multi per miracula conturbati fuerunt. i. de peccatis contriti : vt per discursum actuum apostolorum patet.

Fulgur. Greg.27. mor.ca.8. *Psal.9.*

Et apparuerunt fontes aquarum,& reuelata sunt fundamenta orbis terrarum. 216

Hic consequenter ostẽdit,ex Christi incarnatione apertam esse scripturarum & prophetarum intelligentiam.Vbi primo notandum,ꝙ per fontes aquarum intelligit sacram scripturã:quia aquam vitę cõtinet.de quo fonte.d.Iesus Samaritanę.Qui bibe rit ex aqua quã ego dabo ei,fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam. Sed per orbem terrarum intellige ecclesiã fidelium de toto orbe cõgregatã: ad quã colligendã missus fuit Christus. Et cum iterum introducit primogenitum in orbẽ terræ : dicit. Et adorent eum,&c.Iltius autem orbis fundamenta fuerunt antiqui prophetæ, quia omnia fidei & ecclesiæ mysteria in dictis ꝓphetarum, quãuis obscurè,cõtinebãtur.Ideo fidelib.ecclesiæ dicit Apostolus. Superædificati estis super fundamenta apostolorũ,& ꝓphetarum.Est ergo sensus iste,ꝙ virtute incarnationis Christi *apparuerunt fontes aquarum.* i.veritas scripturarũ:quæ priꝰ in prophetis erat obscura,& vmbraticè dicta,apparuit declarata.Quod aliis verbis ostendit subdens.*Et reuelata sunt fundamenta orbis terrarum.*i. prophetæ & dicta ipsorũ : qui sunt fundamẽta orbis.s.ecclesiæ:*reuelata sunt* & per Christum & eius prædicatores manifestata. Sic em dicitur. Et fundamenta eius reuelabo. Nónne fuerunt fundamẽta orbis reuelata, quãdo Christus suis discipulis aperuit sensum, vt intelligerent scripturas? Et in huius ostensionẽ altaria , & pallæ cooperiũtur,quadragesimali tẽpore,quod præcedit Christi passionem , sed in die passionis eius reuelantur, ad denotandum , ꝙ in Christi passione, prophetarum dicta , quæ ante obscura videbantur, omnia sunt reuelata. vnde dicit apostolus. Nobis autem E reuelauit Deus per spiritum suum : spiritus enim scrutatur omnia,etiam profunda Dei.

Aquæ. Scriptu. ra. Ioan.4. *Hebr.10.1.* *Fundamẽ ta. Apostolus.* *Ephe.2.*

Ab increpatione tua, domine, ab inspiratione spiritus iræ tuæ. 217

Hic consequenter de prædictis ponit gratiarum actionem.Vbi nota, quòd per increpationẽ, & inspirationem accipit Christi prædicationem : quia per suam prædicationem increpabat peccantes, & inspirabat,vt timerent irã futurã. Hic ergo Psal. in persona totius ecclesiæ cõuertit se ad ipsum Deũ: cui cum gratiarum actione loquitur. d. O domine, hæc

Increpatio.

hæc omnia facta sunt,*ab increpatione tua.*s. tui clamãtis:nisi pœnitentiã egeritis,morieminí. *Et ab inspiratione spiritus iræ tuæ.*s. per quem te peccantibus iratũ ostendisti. Quod ideo dicit:quia per Christi increpationem conuersi sunt peccatores & peccata perierunt in illis.psal.Ab increpatione vultus tui peribunt: Quid enim increpauit Christus nisi peccata? *Psal.79.*

218 vnde & psal.9.Increpasti gentes,& periit impius.

5.q.5.non omnis.

Misit de summo,& accepit me,& assumpsit me de aquis multis.

Hic agit cõsequẽter de ecclesia fidelũ per Christum congregata. Et quatuor facit. Quia ostendit primo ꝙ ecclesia per Christum cõgregatur. Secundo ꝙ purificatur:ibi. *Eripuit me* Tertio quòd defenditur:ibi. *Præuenerunt me.* Quarto quòd dilatatur:ibi. *Et eduxit me in latitudinem.* Quantum ad primum ostẽdit , qualiter ecclesia per Christum fuit cõgregata.s.per sacramenta nouæ legis , quorum præcipuũ, & ianua aliorum est baptismus:quod in aqua celebratur. per quod quis de Christi ecclesia efficitur. Et quantũ ad hoc dicit Dauid in persona totius ecclesiæ.*Misit de summo,& accepit me.*s. Deus patet misit filium suum de summo.i.de cœlo, vel de maiestate diuinitatis,non tamẽ,ꝙ dimitteret cœlũ , vel diuinitatis maiestatem:quia verbum Dei cùm sit immensum,loco non continetur,sed omnia replet. *Et assumpsit me.*s.in spõsam sibi. Sic em promiserat ante Deus populo Gẽtili,& Iudaico:Sponsabo te mihi in sempiternum:& spõsabo te in iudicio,iustitia, & misericordia,& sponsabo te mihi in fidem. Cõsequenter modum ponit talis desponsationis. qui.s. fuit per aquã baptismi.d.*Assumpsit me de aquis multis.* i. de aquis baptismi. Quia. s.cùm quis assumitur de aqua baptismi : statim membrum sponsæ Christi. s. ecclesię efficitur.Et sic est sensus hic Psal.ꝙ Deus ꝑ aquas baptismi ecclesiam suam sibi despõsauit.Vel aliter , per aquas multas intellige populos multos: ex quib. Deus suam congregauit ecclesiam. Aquæ, quas vidisti,gẽtes sunt.Dicat ergo ecclesia de Christo. *Assumpsit me de aquis multis.*i. vocauit me de gẽtibus,& de multitudine populorum.

aqua. Baptismus. *Incarnatio.* *e.2.50* *Apoc.17.*

219 Eripuit me de inimicis meis fortissimis,& ab iis,qui oderunt me:quoniã confortati sunt super me.

Hic consequenter ostẽdit ꝙ ecclesia per Christũ purificatur , & à peccatis purgatur. Vbi notandũ ꝙ inimicus dicitur ab in & amicus:quia contrario modo se haber quã amicus : amicꝰ autẽ dicit ab hamo, ꝙ est catena. s. charitatis, & vnio. Et ideo quãto ꝙs nos priuat catena charitatis,& amore , maior dicitur inimicus. Cùm igitur vitia nos maximè amore vero priuent,& dissoluant à Deo,ideo per inimicos maxime intelliguntur. Vnde ait gl. *Eripuit me de inimicis meis fortissimis.*i.de vitiis,quæ dicuntur inimici fortissimi,quia super omnes nocent.isti sunt inimici interiores,alij sũt inimici exteriores. s. homines, qui tamen nõ sunt fortes vt primi,quia isti odire,& persequi possunt : sed mentem non possunt violenter superare.Ideo debiles inimici dicũtur : quia superare non possunt,nisi volẽte. Sed, cùm eis cõsentitur tunc confortantur,& inualescunt.vnde Greg. d.Neque enim culpa ad opus ꝓdire permittitur : si intus,vbi nascitur,extinguatur. Si autem tentationi in corde nascenti nõ resistitur,hac eadẽ, qua nutritur,mora roboratur , & exiens foras in operib. vinci vix prævalet : quia ipsam intus mẽbrorum domi-

Amicus. Inimicus. Peccatũ. *Greg.21. mor.c. 7.*

nã mentẽ captiuã tenet.Isti ergo inimici tã interiores quàm exteriores,ante Christi incarnationẽ, supra humanum genus dicũtur cõfortati , quia Deus, qui est mentis fortitudo,ignorabatur.Et de omnib. his ecclesiam suam eripuit dñs, peccata remittens, dæmones ligans:& homines.s.tyrannos & persecutores ecclesiæ conuertens ad fidem.

Præuenerunt me in die afflictionis meæ, & factus est dominus protector meus. 220

Hic consequenter ostendit,ꝙ ecclesia à Deo defensatur.Vbi nota,ꝙ dies afflictionis vocatur tẽpus primitiuæ ecclesiæ : quando ipsam persequebantur B tam Iudæi,quàm Gẽtiles,vt nomẽ, & fidem Christi deferent,sicut qñ Herodes rex misit manus,vt affligeret quosdã de ecclesia.Quãdo Nero occidit Petrum,& Paulum.Æthiopes Matthæum,Indi Bartholomæũ vnde tunc ecclesia dicere poterat illud Iob. Possident me dies afflictionis In die ergo afflictionis præuẽta fuit ecclesia.s.in principio, antequã esset aucta , & fortificata.vel *præuenerunt.*i. prævaluerunt ad affligendam , & perimẽdam vitam ecclesiæ tẽporalẽ.Et tunc ecclesia orãs dicebat illud Thre. 2. Vide domine afflictionẽ meã , quoniã erectus est inimicus.Sed tamen in tanta afflictione ecclesia nõ defecit:quinimo quanto magis affligebatur, tanto amplius Christi fides multiplicabatur.Quod fuit figuratum in filiis Israël,de quibus dicitur. ꝙ quanto C magis affligebantur , amplius crescebant & multiplicabantur. Sic fuit de primitiua ecclesia, & huius causa fuit:quia Deus protegebat ecclesiam.propter quod subdit, *Et factus est dominus protector meus.* protexit enim ecclesiam,quãdo ipsam multiplicauit,& inimicos , & persecutores fecit defensores , & amicos.Et hoc est,quod tunc orabat ecclesia.d. Protege me à facie impiorum:qui me afflixerunt.

Dies afflictionis. *Act.12.* *aduersitas.* *Afflictio Præsentis.* *Iob.31.* *Thren.2.* *Exo.3.* *Psal.16.*

Et eduxit me in latitudinem:saluũ me fecit,quoniam voluit me. 221

Hic consequẽtes ostendit,ꝙ ecclesia per Christũ dilatatur,& crescit. Vt em statim dictũ est : ecclesia per psecutiones,& aduersitates multiplicabatur. Et D hoc nõ solum numero:sed em merito ꝑ aduersa dilatatur charitas : sicut per ignẽ aurũ purificatur. vnde per ꝙitiã malorũ,charitas iustorũ magis excrescit. Et hoc est,qđ dicitur. In tribulatiõe dila tasti mihi. Quia dũ crescit tribulatio carnis,mẽs per charitatẽ dilatat,iuxta illud psal.93.Secũdũ multitudinẽ dolorũ meorũ in corde meo consolationes tuæ lætificauerunt animã meã. Vñ quia in persecutionib.ecclesia nõ succubuit,sed magis creuit , ideo Deo dicit Psal.9.Dilatasti gressus meos subtꝰ me,& nõ sũt infirmata vestigia mea.Et saluã eã fecit.Vñ subdit, *saluũ me fecit quoniam voluit me.* Et hic notatur mera Christi gratia.q.a *Quoniã voluit me*, saluũ me fecit:nõ ꝙa volui eũ.Quia hic ait Psal.*Saluũ me fecit:quoniam* E *voluit me.*ꝑ hoc ostẽdẽs,ꝙ illi saluãtur , quos voluntas Dei vult saluare.Quæro vtrũ Dei voluntas semper impleatur.Et arguo ꝙ nõ:ꝙa vt dicitur.1. Tim. 2. Vult omnes homines saluos fieri,&c.non tamen omnes saluãtur. Secundo quia Iudæos voluit Deus in fide ecclesiæ cõgregare,ipso.d.Quoties volui cõgregare filios tuos, quèadmodũ,&c. & noluisti. Ad oppositũ.ꝙa volũtati eius nullus resistere potest. Et Psal.voluntatem Dei efficacem esse ostẽdit.d.*Saluũ me fecit:quoniam voluit me.* Resp̃dio, quòd quamuis voluntas Dei sit idem,ꝙ ipse Deus : & ꝑ cõsequens

Aduersitas. Ecclesia. Tribulatio. *Psal.4.* *Psal. 93.* *Voluntas Dei. Quæstio.1. 1.Tim.2.*

pluri

Universidad de Deusto
Biblioteca

plurificari nõ possit:tamẽ secũdũ quosdã respectus ad extra,in scriptura dicitur esse multiplex:vñ psal. ait. Magna opera domini,exquisita in omnes voluntates eius. Etenim voluntas signi, & voluntas beneplaciti. Dicitur enim voluntas signi,illa,quæ homini per aliqua signa demõstratur, sicut præceptũ, prohibitio, ꝓmissio, &c. Dicitur volũtas bene placiti illa eius voluntas æterna,& omnipotẽs: cui nihil resistere potest. Et tunc pono duas conclusiones. Prima ꝙ voluntas signi non semper impletur. patet,quia multotiens eius præcepta & prohibitiones violantur. Dico secundo quòd voluntas beneplaciti semper impletur,etiam per malam voluntatem hominis.vt ostendit Greg.per multa exempla. *Greg. lib. 6. mor. ca. 11.* Ad primum argumentum dico vt in gl.ibidem. Ad secundum vt in gl.ibidem.

222 Et retribuet mihi dominus secũdũ iustitiam meam:& secundum puritatẽ manuum mearum retribuet mihi.

3. q. 3. sex differentiæ. Hæc est sexta pars principalis,in qua ponitur finalis omniũ iusta retributio. Et duo facit, quia primo ostendit iustã retributionem bonorum, secundo malorum:ibi. *Et cum electo electus eris.* Circa primum duo facit.quia primo ostẽdit bonorũ retributionem in præsenti.Secundo in futuro:ibi. *Et retribuet mihi dominus.* Quantũ ad primum nota, ꝙ bona opera retributione digna,duo debent habere.s.bonitatem iustitiæ, & stabilitatem perseuerantiæ. Secundum ibi. *Et ero immaculatus.* Quãtum ad primũ dicit. *Et retribuet mihi dominus*,&c.Vbi notandum,ꝙ hic accipitur iustitia, ꝓut est virtus vniuersalis stãs pro omni merito.Omnia autẽ merita nostra à duabus causis procedunt. s. à diuina gratia, & à libero nostro arbitrio.Quia nec gratia sine voluntate,nec volũtas sine gratia apud Deum mereri potest, quo ad meritum vitæ æternæ. Et per consequens omnis iustitia.i.omnia merita & sunt Dei,in quantũ.s. procedunt à diuina gratia,& sunt nostra, in quãtũ procedunt à nostra volũtate, vt diffusè ostendit Magister lib.2.d.25.Nõ ergo ꝓsumptioni est imputandũ, si iste iustitiã,quã habet dicit suam, loquens in ꝑsona membrorum corporis Christi. Dicit etiã ipsam esse Dei,quãdo dicit. *retribuet mihi.* Retribuere em idẽ est,quod iterũ tribuere siue dare:per hoc enim notat,ꝙ prius Deus iustitiã dedit nobis,& postea iterum retribuit:qñ pro merito priori ipsam iustitiã dilatat. Itẽ notandum ꝙ duplex est iustitia,siue meritum.s.bonæ voluntatis,& nonæ operationis. Iustitiã voluntatis notat, cùm dicit. *Et retribuet mihi dominus secundum iustitiam meam.*i. secũdum bonã voluntatẽ:quod facit, qñ bona volũtas crescit p gratiam. Iustitiã verò exteriorẽ notans dicit. *Et secũdum puritatem manuum mearum &c.* Notandũ ergo, ꝙ ad pfectionẽ meritorũ,vel iustitiæ nullus subitò, sed p incremẽta tẽporũ ꝓficit.sic ꝙ virtutes in nobis paulatim crescunt bono Dei donec ad pfectũ deducãtur:& istud crescere hic dicitur retribuere. Vñ hoc ostẽdit Greg.ex verbis Christi dicẽtis. Terra vltro fructificat,primũ herbã,deinde spicã,deinde plenũ frumentũ in spica. Ecce veritatis voce p qualitates frugũ,distincta sunt ꝛcremẽta meritorũ. Ait em primũ herbã,deinde spicã &c.An nõ herba tũc adhuc fuerat Petrus,cùm ancillæ ab ore subito vnius flatu sermonis inflex' est?iã qdẽ p deuotionẽ viridis:sed adhuc p infirmitatẽ tener. Plenũ vero frumentũ in spica inuẽtus est:qñ psequẽtib.principib.resistebãt, dicẽs. Obedire oportet Deo magis q̃ hoĩbus. Plenũ frumẽtũ inuẽtus est, quãdo ĩ tritura ꝓsecutionis tot verbera ꝓtulit: & nequaq̃ palearũ more imminut' est,sed granũ integrũ ꝓmãlit. Nemo ergo quẽ licet proximũ, cũ adhuc herbã videt de frumẽto desperet.ab herbarũ qppe folijs, qui huc illucq; molliter dẽsuũt, surgentia frugũ grana solidãtur. Et potest hoc in particularibus virtutibus demonstrari. Retribuitur em hoĩ,qñ secũdũ iustitiã fides accepta augetur à Deo:plerũq; em in exordijs suis fides & nota, & solida iã habetur: & tñ adhuc de eius fiducia sub dubitatiõe trepidatur:pars nãq; ei' prius accipitur,vt in nobis postmodũ pfecta cõpleatur. Si em certò gradu in credẽtis mẽte nõ ꝓficeret:requisitus ĩ euãgelio pater sanãdi pueri nõ dixisset:Credo,dñe, adiuua incredulitatẽ meã. Ad hoc ergo ascẽdebat ad fidẽ,q̃ iã pceperat,ꝙ p vno codẽq; tpe clamabat etiã se credere:& adhuc ex incredulitate dubitare. Hĩc est ẽt ꝙ redẽptori nostro à discipulis suis dicĩ, auge nobis fidẽ:vt quæ iã accepta p nũcium fuerat: quasi p augmẽta graduũ ad pfectionẽ veniret. Et cõ similiter de aliis virtutib.exẽplificari põt. Ad ꝓpositũ. *retribuit Deus homini secũdũ iustitiã:vel secũdũ puritatẽ manus*: qñ virtus p ipsum data homini,crescit in ipso & augmentat. Sic em virtus meretur augeri, vt aucta mereatur pfici:vt dicit Magister.d.25.secũdi. Vñ causam talis retributionis adiungit, dicens.

223 Quia custodiui vias domini:nec impiè gessi à Deo meo.

Hic redditur rõ talis retributionis & augmẽtationis iustitiæ. Sicut em diuturnitas peccati peccatum cõtinuè aggrauat.extra de cõsue.cũ tanto.sic & cõformiter diuturnitas seruatæ iustitiæ, ipsam iustitiã augmẽtat. Vnde si q̃rã:quare retribuit tibi secũdũ iustitiã tuã. Respõdet. *Quia custodiui vias domini.*i. ꝑcepta,quæ viæ vocãtur:qa nos ducũt ad Deũ iuxta illud psal. Viã mãdatorũ tuorũ cucurri. *nec impiè gessi à Deo meo.* Vbi nota,ꝙ differt secũdum Cathol.gerogeris,à porto portas.qa gerim' nostra,quæ in nobis sunt,sed portamus extrinseca, quæ nobis imposita sunt. Ille ergo impie gerit,ꝙ bona intrinseca à Deo sibi data,impiè ptractat, vt qui volũtatẽ sibi à Deo datã:contra Deũ errat,qui cognitionem a Deo adeptus,ad mũdũ solũ aspicit,qui gratiam sibi datã negligit. Et quia omnis talis est Deo ingratus, mortaliter peccat:& separatur à Deo. E contra autem ille piè gerit,qui talia bona sibi data dirigit in Deũ. Dicit ergo psal. in ꝑsona mẽbrorũ corporis Christi. Ideo mihi retribuet &c. *Quia custodiui vias domini.*s. eius ꝑcepta,vel vias dñi,de quibus in psal. Vniuersæ vie domini misericordia,& veritas:vel vias dñi misericordia,& veritas.vel vias domini,quę sunt humilitas in ꝓsperis,& patiẽtia in aduersis.de quib. Psal. Ego custodiui vias duras, *nec impiè gessi à Deo meo.* supple quo à Deo recederẽ. Et aduerte, ꝙ ad custodiã viarũ Dei maximè nos inducit assidua cõsideratio diuinorum iudiciorum. Qui em mẽte cõsideraret diuina iudicia.s.qualiter malos dãnat & beatificat bonos, qualiter per aduersa bonos purgat,ne in futuro puniãtur,per prospera hic malos ꝓmiat,vt in futuro dãnẽtur:talis em nũq̃ à voluntate Dei discederet. Et hoc est qd dicit hic Psal. *Custodiui vias domini.* Et quare?qa semp iudicia Dei cõsideraui. vnde rõ est *Quoniã omnia iudicia eius in conspectu meo.* Et ideo iustitias ei',i.mãdata ei' q̃ hominẽ iustificãt,nõ repuli à me. Cõsideratio.n.iudiciorũ Dei diuinũ timorẽ inducit in nobis.iuxta illud psal. A iudiciis.n. tuis timui. Timor autẽ dñi omne peccatũ expellit. Sed forte.d. Iudicia diuina sunt semper cogitanda.

Sed

Quæstio. Occulta. Greg. lib. 5. c. 1. Sed quod est magis occultũ,vel timendum:an dum bona bonis eueniunt, & mala malis: an dum bona malis,mala bonis occurrũt? Ad hoc respõdet Greg. quòd magis ante oculos mẽtis debemus ponere ne peccemus iudicia illa, quibus bonis bene, & malis male cõringũt.vnde sic ait. Cùm valde occulta sint diuina iudicia.Cur in hac vita nõnunquã bonis malè sit,& malis bene? Tunc occultiora sunt cùm bonis hic bene est,& malis male. Nã cùm bonis male est,& malis bene, hoc fortasse deprehenditur: quia & boni, si qua deliquerunt, hic mala recipiunt, vt ab æterna dãnatione plenius liberẽtur. Et mali bona,quæ pro hac vita faciunt, hic inueniũt, vt ad sola in posterum tormenta pertrahantur. Vnde & ardenti in inferno diuiti dicitur. Memẽto,fili:quia re- *Luc. 11.* cepisti bona in vita tua: & Lazarus similiter mala. At cùm bonis bene est:& malis male, incertũ valdè fit:vtrum bene idcirco bona accipiant:vt prouocati ad melius crescant: an iusto latentiq; iudicio hic suorum operum remunerationem recipiant: vt à præmijs vitæ sequentis inanescant, & vtrum malos idcirco aduersa feriãt:vt ab æternis suppliciis corrigentia defendãt:an hic eorũ pœna incipiat vt quãdoq; cõpleãda, eos ad vltima gehennæ tormẽta perducat. Quia ergo inter diuina iudicia graui incertitudinis suæ caligine humana mens premitur,Sancti viri,cùm sibi suppetere prospera huius mundi conspiciunt:pauida suspicione turbãtur. Timent enim ne hic laborum suorum fructus percipiant. Timent etiã ne diuina iustitia latens in eis, vulnus aspiciat: & exterioribus eos muneribus cumulãs, ab intimis repellat,&c. Quis enim talia iudicia oculis suis proponendo ad peccandũ labatur? Certè nullus. Recte ergo ostendens hic psal.qualiter & quare custodiuit vias dñi,subdit. *Quia omnia iudicia eius in cõspectu meo,* &c. Et ideo iustitias eius non repuli à me. Iustitias enim domini à se repellunt: qui sub sarcina eorum deficiẽtes,reuertuntur ad vomitum: vel qui fragilitate carnis superati,dimittũt quod inceperant. Sed qui iudicia domini in corde suo meditantur:reuer- *Eccle. 17.* tuntur ad dominum,& à malo recedunt. Et hoc est, quod dicitur. Reuertere ad dominum, & auertere ab iniustitia. Et quis sit modus subdit. d. Recognosce iustitias,& iudicia domini.

224 Et ero immaculatus cum eo:& obseruabo me ab iniquitate mea.

Hic consequenter ostendit, ꝙ opera nostra debent habere stabilitatem perseuerãtiæ. Quid enim currenti ad brauium,si omnes alios præcedat:sed in fine deficiat?Ideo Psal. in persona mẽbrorũ corporis Christi ostẽdens perseuerãtiã in meritis esse necessariã:ait. *Et ero immaculatus,&c.* q.d. Dixi superius ꝙ de præterito, custodiui vias domini:nũc autẽ dico, ꝙ perseuerabo. quia *ero immaculatus cum eo.*s.cũ ipso Deo.adhærens sibi. *Et obseruabo me ab iniquitate mea.* Vbi nota,quòd iniquitas hic dicitur peccatũ originale: quod est fomes, & seminarium cæterorum malorum, & peccatorum si non resistatur ei. Ecce enim in iniquitatib.cõceptus sũ,&c. Isto nãq; vitio cũcta cogitatio hominis prona est ad malum. Ideo opus est homini magna,& diligẽs custodia:per quam ab illa iniquitate,vel cõcupiscentia se obseruet, Et obseruare etiã quandoq; idẽ est,quod adimplere. Obserua vt custodias mandatũ Dei tui. Quandoque idem est,quod insidiari. Obseruabant scribę. & Pharisæi si sabbato curaret. Quãdoque idem est, quod vndique sibi cauere vel seipsum ab hostę

Iniquitas originale peccatum. *Obseruare 3. Regum. 2. Luce 6. 2. Para. 25.*

A cauere Ianitores per portas singulas obseruabant. Et sic accipitur hic. *Obseruabo me &c.* quasi per portas singulas seruum obseruabo, ne peccatum originale ad actuale peccatum me perducat.

225 Et retribuet mihi dominus secundum iustitiam meam: & secundum puritatem manuum mearum in conspectu oculorum eius.

Hic consequenter ostendit iustam bonorum retributionem in futuro. vbi.s. pro meritis redduntur præmia. Superius enim loquutus est de retributione,quę fit in ꝓsenti,quãdo.s.pro virtute virtus augetur.Hic agit de futuro:vbi pro virtute ꝓmiũ da- *Consequens.* tur.d. *Et retribuet mihi dominus secũdum iustitiã meã.& s. cundum puritatẽ manuum mearum in conspectu oculorũ eius.* Quod ideo dicit. Quia in conspectu oculorum hominis multotiens apparet iustitia:quæ non est iustitia, neque puritas,sicut est hypocritarum iustitia, & puritas, & pro tali nõ redditur in futuro præmiũ sed supplicium. Sed illa vera est puritas, & iustitia, quæ in conspectu Dei est puritas,vel iustitia. Et isto modo ly *in conspectu eius* declarat iustitiam, & puritatẽ.q.d. Illa sola est vera puritas, & iustitia, quæ in Dei conspectu est puritas,& iustitia:nõ quæ in conspectu hominum. Vel ly *in conspectu eius* potest determinare ly *retribuet*.vt.s.determinet,quę Deus iustis, & puris retribuet:bona illa, scilicet quæ sunt in cõspectu eius, non quæ in conspectu hominum. quia quæ videtur ab hominibus, solum temporalia sunt: *Nostrum.* & talia nõ retribuet Deus bonis in futuro: sed illa, quæ sunt in cõspectu eius.s.Dei.s.bona æterna, quæ non ab hominibus, sed à Deo videntur. Et ne reprehendatur, quia dicit sibi in futurum retribui secundum iustitiam, & puritatem suam: quia omnia bona nostra sunt Dei,& nõ nostra. Ideo consequẽter talibus respondẽs, ostendit, ꝙ iustitia, puritas & alia bona spiritualia non solum sunt Dei, sed etiam nostra.Dei quidem,quia ab ipsius gratia procedunt, nostra autem, quia a nostra voluntate libera. Vnde nunc se conuertens ad Deum,dicit.

226 Cum sancto sanctus eris:& cum viro innocente innocens eris.

Quasi dicat,Sanctitas,& est nostra,& tua: nostra, *Sanctitas.* quia à voluntate nostra:tua, quia à gratia tua. Vnde tu Deus *cũ sancto sanctus eris*: quia tu sanctus es, & alios sanctificas.*Et cũ innocente innocens eris.* qa tu, q es innocens:es cum innocẽte sibi innocẽtiã præstans. Sic em dicit domin'. Ego dñs qui sanctificabo vos. *Exo. 31.* De retributione ergo præmiorum reddẽda in futuro meritis, Et retribuet mihi dñs secundum iustitiã meam,&c. Vnde Greg.dicit. Quia in hac vita nobis *Greg. 4. mor.* est discretio operũ: erit in alia procul dubio dignitatum discretio,vt quo hic alium superat: illic alius alium retributione transcẽdat. Sic enim dicit Apostolus. Omnes nos manifestari oportet ante tribu- *2. Cor. 5.* nal Christi: vt referat vnusquisque propria corporis,prout gessit in corpore,siue bonum,siue malum.

227 Et cum electo electus eris: & cum peruerso peruerteris.

Hic consequenter ostendit retributionem ma- *Electio.* lorum. Et loquitur ipsi Deo. Deus enim cum electo est electus. quia ille, qui eligitur à Deo per æternam prædestinationem, & gratiam: & ipse Deũ sibi eligit. Eligit enim Deus iustos per suã gra- *Ephe. 1.* tiã,& prædestinationẽ. Elegit nos ante mũdi cõsti-

tutio

Universidad de Deusto
Biblioteca

tutione: vt essemus sancti, & immaculati. Quod sic dicit secundum gl. Ne quis putet animas cum Deo fuisse æternas, & tunc aliquid meruisse: iuxta errorem illorũ, qui ante hæc visibilia dicunt fuisse animas: & ideo tunc fuisse electas. Sed hoc apertè ostẽdit falsum esse. d. Elegit nos ante mundi constitutionem, vt essemus sancti. Et isti tales sic electi etiam eligunt Deum. s. pro fine dño, & æterno præmio. sic enim dicitur. Elegi abiectus esse in domo Dei: magis quàm habitare in tabernaculis peccatorum, sic & de Magdalena. Optimam partem elegit: quę non auferetur ab ea in æternum. Veruntamen, quia electio: qua nos eligit Deus, est causa: quare nos consequenter eligimus Deum, ideo dicitur. Non vos me elegistis: sed ego elegi vos. Et hoc est, quod hic dicit. *Et cum electo.* s. à te: & *tu electus eris* ab illo. Et cõsimiliter. *Et cum peruerso peruerteris.* Peruerti enim dicitur Deus cum peruerso, quãdo ipsum finit peruerti: & consequenter pœnis punit æternis. Vbi notat gl. quòd duplex est Dei iudicium. s. occultũ, quod nũc agitur, & manifestum, quod erit in futuro. Et sic Deus dupliciter retribuit, & bonis, & malis. Hic enim retribuit iustis, vt iustus iustificetur, id est, vt eius iustitia crescat; malis autem, vt qui in sordibus est, sordescat adhuc. Et sic cum sancto sanctus est: & cũ peruerso peruertitur, scilicet permissiuè. Quod iusto iudicio Dei agitur, vt ostẽdit Greg. d. Nã qa omnipotens Deus tẽpus ad pœnitẽtiã indulget: quod tamẽ humana malitia ad vsum suæ iniquitatis intorquet: nimirum iusto iudicio augeri culpa permittitur, vt ad feriendũ altius quãdoq; cumuletur. Hinc Dauid ait. Appone iniquitatem super iniquitatem ipsorũ, vt non intrent in iustitiam tuam. Hinc voce angeli ad Ioannem dicitur. Qui in sordibus est, sordescat adhuc: Si ergo Deus cum peruerso peruerti dicitur, quãdo peruersum ad maiora peccata cadere finit: vt in illis punitione clarior sua iustitia demonstretur. Vel aliter exponitur iste versus: vt sint verba Psalmistæ loquentis nõ Deo, sed cõgregationi electorum, & reprobatorũ. Et primo cõgregationi electorum dicat. *Cum sancto sanctus eris*, id est, tu quilibet electus, cũ Christo sancto, eris sanctus, & cũ innocente innocẽs eris. Similiter & cũ electo Christo eris electus, & cum peruerso, scilicet diabolo tù peruerteris. Et est argumentum à conuictu: quia ex conuictu mores formantur. Sic & qui cõuersatur in viis diaboli peruersi, cum ipso peruertitur. Sed ex forma meritorum sequitur forma prẽmiorum. Ideo de vtrisque. s. de sanctis, & peruersis subdit, quid in futurum sunt receepturi. Quia boni recipiẽt gloriã: peruersi autem gehennam. Quod denotat, dicens.

Psal. 83.
Luce 10.
Ioan. 15.
Reprobatio. peruersus.
Retribuere. Bonus.
Gre. 35. mor. cap. 12.
Apo. 22.

227

Quoniam tu populum humilem saluum facies: & oculos superborum humiliabis.

Et hoc quò ad bonos. Quantum verò ad malos subdit. *Et oculos superborum humiliabis.* Et hæc illa regula, quam multis ponit Christus. d. Omnis, qui se humiliat, exaltabitur, & omnis, qui se exaltat, humiliabitur. Quantũ ergo ad primũ dicit. *Quoniam tu populum humilem saluum facies.* Docet enim natura. q̃ omnis in altũ ascendere volens, primo ipsum oportet humiliari, vt ostẽdit Isaac super illo verbo Matt. 21. Ecce ascẽdimus Hierosolymã. d. Quisquis enim ascẽdere cupit: prius humiliari, & descẽdere debet. Sic nempe aues vt se in altum suspendant, profundius omni corpore solo, vbi residẽt, se imprimunt.

Humilitas. Iſai. 11.
Matt. 21

Hominũ quoq; & ferarum eadem est ars naturæ, siue natura artis, aut potius ars naturalis vt in sublime salire cupientes, humilius terræ quasi toto corpore subsidentes, incuruẽtur. Arduum est, quo ascẽdere molimur, arctũ foramẽ, quod penetrare conamur: ideo expeditos nos esse conuenit, & subtiles, &c. Et sic quantũ ad hoc dicit. *Quantum tu populum humilẽ saluum facies.* Quantum vero ad malos subdit. *Et oculos superborum humiliabis.* Vbi nota, q̃ superbos maxime per oculos describit ex eo quod secundum Gre. Superbia principaliter per oculos manifestatur. vnde ait. Quantum per mẽbrorum ministerium deprehendi potest: prima superbiæ ostensio esse in oculis solet. Hinc etenim scriptum est. *Et oculos superborũ humiliabis.* Quod duobus modis intelligi potest. s. *oculos superborum humiliabis.* i. deposita superbia ád virtutẽ humilitatis perduces. sic. n. Lucia. d Sponsum, quẽ quasi leonem ferocem accepi: quasi agnũ mansuetum ad te &c. Vel *humiliabis*, depones per pœnæ afflictionem. sic d. psal. Humiliás autem peccatores vsque ad terram. Et sic accipitur hic.

Superbia.
Greg. 36. mor. c. 11.
al. Cæsa.
Psal. 148

Quoniam tu illuminas lucernam meam domine: Deus meus illumina tenebras meas.

228

Hæc est septima pars principalis, in qua ponitur veritatis illustratio pro terroribus remouendis. Et quatuor facit: quia primo suorum illuminationẽ petit. Secũdo diaboli superationem: ibi. *Quoniam in te eripiar.* Tertiò mentis purificationem: ibi. *Deus Deus impolluta via eius.* Quartò ponit Dei recognitionem: ibi. *Quoniam quis Deus.* Primò ergo petit suorũ illuminationem. Vbi notandum, q̃ omnes prædestinati dicuntur esse mẽbra Christi secundũ æternã prædestinationem: quãuis non omnes secundum præsentem iustitiam. Ex istis autem aliqui in præsentia Christi fuerunt illuminati, & charitate inflammati, vt sancti apostoli: aliqui non, sed postea erant illuminandi: de quibus dicebat Christus. Non pro eis tantũ rogo: sed etiam pro iis, qui per verbũ eorum crediturí sunt in me. Primos enim. i. apostolos lucernam vocat: quia illi lucebant per doctrinã, & ardebant per charitatem. sicut de Ioanne Baptista dicitur. Ille erat lucerna ardens, & lucens. sed secundos vocat tenebras suas, tenebras quidem: quia secundum præsentẽ iustitiã tenebris peccatorum obuoluti. s. suos: quia secundũ æternam Dei præscientiã electi sunt, & prædestinati. Et hoc est, quod hic orat Christus. d. O dñe, qui es Deus meus, *tu illuminas lucernam meam.* i. apostolos meos, & alios primitiuos prædicatores. qui ideo lucerna dicũtur, quia in illis fuit lux, & cognitio veritatis, qua illuminauerunt alios. *Et quoniã tu illuminas lucernã meã.* i. p̃dicatores: ét te rogo, *illumina tenebras meas.* s. p eos prædicatores.

De pœ. di. 1. alterb.
Ioan. 17.
Predestinatus. Tenebræ.
Murus.

Quoniam in te eripiar à tẽtatione: & in Deo meo transgrediar murum.

229

Hic Christus vt homo petit hostis superationem. Præuidebat enim se cum diabolo pugnaturum, & ab ipso tentandum: ideo orat patrem, vt patris virtute ipsum superet. d. *Quoniam in te eripiar &c.* q. d. ideo oro, quoniam non à me, sed in te eripiar à tentatione diaboli, vbi dat nobis exemplum: vt in omni tentatione ad Dei adiutorium postulandum per orationem recurramus, & statim ex gaudio mutat personam loquentis. quia in persona suorum nunc loquitur. d. *Et in Deo meo transgrediar murum.* Murum enim vocat obstaculũ peccatorum: q̃ nos à Deo separat

parat, & dissungit ne ad ipsum possimus accedere. Sic enim murum pro iniquitate accipit Propheta. d. Erit vobis iniquitas hæc in muro excelso. Et nota quod non dicit dirimam murum: sed *trãsgrediar murum.* Quia diruere penitus murum peccatorum nõ potest homo mortalis: sed gratia Dei trãsit murum, id est, obstaculum peccatorum.

Iſa. 30.

230

Deus meus, impolluta via eius: eloquia Domini igne examinata: protector est omnium sperantium in se.

Hic cõsequenter petit mẽtis purificationem. Vbi sciendũ, q̃ Christus cũ sit via, veritas, & vita, tñ duplicem viã impollutã dicitur habere. viã, qua venit ad nos, & viã, qua vadimus ad eũ. Via, qua venit ad nos, fuit gloriosa virgo Maria. quæ impolluta dicitur omni carens immũdicia actuali, vel originali. Et de hac dicitur. Deus, in mari via tua. Quid. n. mare signi ficat nisi Mariã? Quia sicut mare sordes nõ retinet, sic & Maria ab omni sorde fuit aliena. Via aũt, qua vadimus ad eũ, est mãdatorum eius obseruatio: quæ impolluta dicitur: qa nihil cõtra mores cõtinẽt eius præcepta: sed oẽm detestantur immundiciam. Psal. 118. viã mãdatorũ tuorũ cucurri. Per hoc. n. petit mẽtis puritatem. q. d. Si via, qua Christus ad nos venit est impolluta, si via, qua vadimus ad Deum, est impolluta, sequitur q̃ oportet me esse impollutum, si ipsum ad me venire cupio: & me ad ipsum accedere. Vis ergo Christum ad te venire? Accede ad Mariam, quæ est via vitæ, per quã ad nos venit. ipso. d. Ecce ego do corã vobis viam vitæ. Vis tu ad Deum accedere? serua mandata: quæ sunt viæ rectæ. Osee. 14. Rectæ viæ Dñi: iusti ambulãt in eis. Et quòd ista via præceptorum Dei sit impolluta subdit. Eloquia Dñi igne examinata. q. d. Sicut aurum igne examinatum, rubigine caret: sic *eloquia Domini.* i. præcepta sunt munda. Sic. n. superius dictũ fuit. Eloquia Dñi eloquia casta, igne examinata. Et, si forte quis diceret, præcepta Dei sunt grauia, & difficilia, propter quod ipse ait. Arcta est via, quæ ducit ad vitã, & ideo timeo non posse per illã incedere. Statim dubium remouet. d. Noli timere, *quia protector est omnium sperantium in se.* Illos. n. protegit: qui non in se ipsis, sed solũ sperãt in illo. Et dicit omniũ: q̃a nullus ab eius protectione excipitur, nisi qui sperare in illo nõ vult.

16. quæst. 2. duæ. Ioan. 14. Via. Chriſtus.
Pſal. 76.
Mat. 7.
Pſal. 11.

231

Quoniã quis Deus præter Dominũ? aut quis Deus præter Deum nostrum?

Hic consequenter ex prædictis in persona totius Ecclesiæ recognoscit Deum: vt merito oẽs inducat ad obediẽdum diuinis præceptis. Vnde nota, quòd Christũ vocat dominũ, & Deũ: vocat dominũ. d. *Quoniam quis Deus præter Dominũ?* q. d. nullus. Si ergo ipse verus est dominus: ei merito obedire debemus in vita præsenti Psal. 2. Seruite domino in timore. Secundo vocat ipsum Deum. d. *Aut quis Deus præter Deum nostrum?* quasi dicat, nullus. Si ergo verus Deus est: ab illo solo beatitudinem sperare debemus in futurõ. Hæc est vita æterna: vt cognoscant te solum Deum, &c. Et vide magnam differentiam inter dominum, & Deum. Nam Deus est nomen essentiale. Dominus autem nomẽ temporale, vt Deus semper fuit Deus: non autẽ semper fuit Dominus: quia Dominus relatiue refertur ad seruum: & ideo cum relatiua sint simul, sicut Deus ab æterno seruum non habuit, ita nec Dominus fuit. Et ex hoc insurgit dubium. Quod nomen est maioris veneretionis, an Deus, an Dominus.

Deus. Dominus. Chriſtus.
Ioan. 17.
12. q. 2. in præsenti.

Deus, qui præcinxit me virtute: & posuit immaculatam viam meam.

232

Hæc est octaua pars principalis, in qua ponitur per Christum Ecclesiæ data fortitudo contra omnia nobis aduersantia. Et quia fortitudo contra hostes est duplex, scilicet ad resistendum, & ad inuadẽdum, ideo hic primò ostendit per Christum datam fortitudinem ad resistendũ. Secundo ad persequendum, ibi. *Persequar inimicos meos.* Quantum ad primũ nota, quòd multa nos fortes faciunt ad resistendum hostibus nostris: quæ hic ostendit Ecclesiæ à Christo collata, scilicet mentis innocentia in principio, operis constantia: ibi. *Qui docet manus meas.* aduersitatis tolerantia: ibi. *Et disciplina tua.* Quantum ergo ad primum dicit. *Deus qui præcinxit me, &c.* Vbi nota, quòd quamuis Grammatici differẽtiam faciant inter accingere, & præcingere, & succingere: quia accingimur bellaturi. Psal. Accingere gladio tuo &c. Præcingimur ministraturi. Præcinget se, & faciet illos discumbere: & transiens ministrabit illis. Succingimur ituri. Simõ Petrus cùm audisset, quia Dominus est: tunica succinxit se: & misit se in mare vt, scilicet veniret ad Iesum. Tamẽ sacra scriptura indifferenter vnum accipit pro alio. Sed tamẽ cõmunius accipitur præcingere pro castitatis obseruãtia. Vnde super illo verbo Lucæ. Sint lumbi vestri præcincti &c. ait Greg. Lumbos enim præcingimus, cùm luxuriam per carnis continentiam coarctamus, &c. Quid ergo significat aliquem præcinctum esse: nisi mundiciam carnis habere? Hæc enim virtus mirabiliter resistit hostibus nostris spiritualibus. Ecclesia ergo se fortem ostendens ad resistendum diabolo, dicit, *Deus, qui præcinxit me virtute*, scilicet castitatis, & mundiciæ. & quòd de virtute castitatis loquatur subdit. d. *Et posuit immaculatam viam meam.* Et nota q̃ præcingi debemus triplici zona, id est, triplici virtute, per triplicẽ zonam in scriptura significatã. Prima est zona aurea, quæ præcingit pectus. Et ista est mũdicia mẽtalis puritatis. De qua dicitur Apoc. 1. Quòd Ioannes vidit similẽm filio hominis vestitum podẽre, & præcinctum ad mamillas zona aurea. Secunda est zona linea, quæ præcingit ventrem. Hæc est temperantia contra superfluas comessationes. de qua dicitur Ioan. 13. quòd Iesus surgit à cœna: & cum accepisset linteum, præcinxit se. &c. vide temperantiam: quia surgit à cœna. Tertia est zona pellicea, quę præcingit lumbos. Et hæc est memoria nostræ mortalitatis, quæ ponitur ad lumbos contra noxias carnis delectationes. Et hac præcinctus erat Elias. 3. Rẽgum. & Ioannes Baptista habebat zonam pelliceã circa lumbos suos. Quarta est zona funea, & hæc præcingit renes. Et hæc est pœnitentia rigidę asperitatis. de qua dicitur. Præcingit fune renes eorum. Ista ergo multiplici virtute Deus suos fideles præcingit: dum puritatem carnis, & mentis contra hostis versutias tribuit. Et nota, quòd merito ista puritas siue castitas, hic virtus dicitur. Quia dicit. *Præcinxit me virtute*, quia sine illa nulla alia virtus existit, vt ostendit Greg. d. Nulla enim bona sunt cętera: si occulti iudicis oculis testimonio non approbantur castitatis. Omnes quippe virtutes in conspectu conditoris vicaria ope se subleuant, & quia vna virtus sine alia vel nulla est omnino, vel minima: nisi vicissim sua coniunctione fulciãtur. Si enim vel castitatem humilitas deseret, vel humilitatem castitas relinquat: apud amatorem humilitatis, & mundicię prodesse quid potest, vel

Apoc. 1.
Ioan. 13.
Matt. 3.
Iob 12.
Caſtitas Virtus.
Greg. 22. mor. c. 3.

Universidad de Deusto
Biblioteca

superba castitas, vel humilitas iniqui nata? Sic ergo Ecclesia dicat de Christo: *præcinxit me virtute*, scilicet castitatis: & ratione subdit, quia *posuit immaculatam viam meam*. vnde de Ecclesia dicitur. Christus dilexit Ecclesiam, & tradidit semetipsum pro illa, vt sanctificaret eam: vt sit sancta, & immaculata. *Ephes. 5.*

233 *Qui perfecit pedes meos tanquam ceruorū: & super excelsa statuens me.*

Qui perfecit pedes. *Nullus ex exilis cer ui.*

Hic ostenditur in quo vera virtus consistat mundiciæ, scilicet in abdicatione tẽporaliū, & supernorum amore. Vbi notandum, quod secundum naturales, ceruus cùm sit agilis naturæ despiciens bassa, siue valles semper tẽdit ad superiora: & omnia impedientia ascẽsum suum, faciliter saltando trãsgreditur. Et ideo Psal. nunc volẽs ostendere in quo vera mundicia nostra consistit: similitudinem cerui adducit. d. *Qui perfecit pedes meos tanquam ceruorum.* vbi per pedes intellige mentis affectiones, quibus totus homo interior gestatur. Vnde istum passum exponit glo. d. *Qui perfecit pedes meos tanquam ceruorum.* i. amorem meum, quo vado ad eum, *tanquam ceruorum.* i. ad trãseunda spinosa, & vmbrosa implicamenta sæculi. *Et super excelsa statuens me*, scilicet in cœlestibus fixit cordis mei intentionem. In primo ergo nota despectionem terrenorū. In secundo verò amorem supernorum. Ad istum intellectum hũc versiculũ exponit Greg. d. *Qui perfecit pedes meos tanquam ceruorum, &c.* Ceruus enim cùm montium iuga cõscendit: quæcunque se aspera obiiciunt, quæcunque sentibus illigata dato saltu transgreditur, & absque vllo cursus sui obstaculo in sublimia eleuatur. Ita etiam electorum mentes, quæcunque sibi in hoc mundo obsistere, atq; obuiare conspiciunt, contemplationis saltu transcendunt, & more ceruorum despectis terrenorum sentibus, in superna se euehunt, dicentes cum Psal. *Qui perfecit pedes meos tanquam ceruorum: & super excelsa statuens me.*

Ceruus. Iustus. *Greg. 26. mor. c. 10.*

234 *Qui docet manus meas ad prælium, & posuisti vt arcum æreum brachia mea.*

Bellum Diabolus

Hic ponit secundum, quod nos facit fortes contra mundum, & diabolum: quod est constantia mentis. Vbi notandum, quòd in præsenti vita semper sumus in continuo bello cum carne, mundo, & diabolo: quia mundus allicit, caro inficit: sed diabolus decipit. Sed contra istos hostes pugnare docemur: dum singulis ipsorum iaculis, virtutibus oppositiuis armamur. vt ostendit Greg. d. Sancti. n. viri, quia contra multiformem aduersarium se pugnare considerant: semetipsos in certamine multipliciter armant. Habent enim contra famem diuini verbi pabulum, contra belli gladium continentiæ scutum, cõtra flagellum linguæ, protectionẽ patientiæ, cõtra exterioris calamitatis damna interni amoris adiutorium. Vnde miro modo agitur vt quo eos hostis callidus numerosius tentat, eo circumspecti Dei milites virtutibus ditiores fiant. Si autem vis videre modum, quo nos docet contra spirituales hostes pugnare: hoc figuraliter ponitur Iud. 7. vbi dicitur. quod cum Gedeon princeps populi Iudæorum à Madianitis opprimeretur, & eis vellet resistere: decem millia viros congregauit. Cui dixit. Dominus: Multus est populus, nec tradetur Madiã in manu eius: ne forte glorietur Israël, & dicat. Meis viribus liberatus sum. Præcepit ergo dominus, vt milites ad pugnã ducendos sic probaret. s. vt

Greg. lib. 7. mor. c. 19. *Iud. 7.*

A omnes ad aquã potãdum duceret, & illos qui flexis genibus aquam biberent. s. ponendo os ad aquam, repudiaret. Illos autẽ, qui genua flectere non dedignarentur, sed manu aquam ad os proiecta biberent: illos eligeret. Sic ergo factum est, q̃ de decẽ milibus solũ trecenti inuẽti fuerunt, qui aquã manu, & lingua biberent: & hos elegit ad pugnam, quos sic armauit. Nam quilibet eorum habebat lagenam vacuam in manu, & lumen intra lagenam absc̃onditum, & in alia manu tubam. Et dixit eis. Quod videritis me facere: & vos facite. Cùm autem appropinquaret ad castra Madian, omnes simul lagenas fregerunt & tubis insonuerunt: & lampadibus lucen-

B tibus taliter hostes subito terruerunt, quòd omnes sunt in fugam conuersi. Ad propositum: Gedeon significat Christum. Nam, vt ait Greg. istam figuram exponendo lib. 30. moral. cap. 32. Gedeon interpretatur circumiens in vtero. Et Dominus noster quãuis per maiestatis potentiam omnia complectatur, tamen per dispensationis gratiam intra vterum virginis venit. Quis est ergo iste circumiens in vtero: nisi omnipotens Deus: qui sua dispẽsatione nos redimens, diuinitate cuncta complectens, & humanitatem intra vterum virginis sumens: in quo vtero & incarnatus fuit, & clausus non fuit? qui quamuis in vtero esset per humanitatẽ: per diuinitatẽ tamen extra vterũ existens, omnia complectitur, & circundat. Quid autem Madianitæ figurant, nisi hostes a-

C nimarũ. s. dæmones & vitia? Nam Madiã interpretatur iniquus, aut contradicens. Quid aqua, qua suos milites probat Christus, nisi pœnitẽtia designatur, quæ animas lauat? vt scriptura sacra intelligitur. Quã aquã aliqui solo ore bibunt: & manũ apponere nolunt; qui multa. s. de pœnitentia, vel de præceptis diuinis loquuntur: sed nihil manibus tangunt, dicunt enim & non faciunt. Quinimo tales ad istam aquã genua flectere videtur: si eorũ verba attendas, sed ad faciẽdum, quod dicunt, manũ apponere nolunt. Et omnes tales tãquã indigni milites, & inhabiles Christus recusat. Sed illos, qui cum manu primo aquã accipiunt: deinde lingua ipsam lambunt.

D i. qui aquã pœnitentiæ, vel scripturæ primo operibus adimplent, & postea lingua bibũt, qui. s. ipsam aliis prædicant: exemplo Christi, qui cœpit facere & docere. Act. 1. Istos inquã tales vt idoneos milites ad pugnãdum eligit Christus. Sed attende: tales milites, vt hostes superent; quibus armis muniri debent, audi quod sequitur, Debent portare lagenas vacuas. Lagena enim vas terreum est, & fragile, & significat corpora nostra quæ de terra sunt, & fragilia, quæ lagenæ debent esse vacuæ per ieiunium. s. & abstinentiã ciborũ. sed intus lampades debent habere. s. virtutibus, quibus mens illuminatur, abũdare. Debent & tubas habere in manibus. i. oratio-

E nem ad Deũ cum manibus, & operibus mundis. Isti ergo milites sic armati, dum appropinquant hostibus. s. tentantur à diabolo, carne, vel mundo, lagenas debent frangere. i. de corporibus non curare: quinimo si expediat, ante permittere corpora interimere quã illis cõsentire: debent etiã tunc lumen, quod intus latebat, ostẽdere. i. per suam cõstantiam aliis exẽpla dare virtutũ, sed ne confidant in seipsis dæmones superare, sed in Deo, tunc tubis clangere debent. i. in oratione clamare ad Deũ. Et statim hostes confusi recedẽt, & superati. Sic. n. dicitur. Cecinit tuba, & recesserunt. Hæc est ergo doctrina præliandi quã nos habere docuit Christus, vnde in pſona Ecclesiæ nunc dicit Psal. *Qui docet manus meas ad prælium.*

Greg. lib. 30. moral. c. 32. *Act. 1.* *Arma.* *1. Reg. 20.*

prælium. Sed quia ofa ista fine perseuerantia præmiũ non merentur, ideo subiungit. d. *Et posuit vt arcum æreum brachia mea.* Per arcum. n. hic diuina præcepta significãtur. Et sic arcum tenet in manu, qui diuina præcepta in opere seruat. vñ Greg. Per arcum sacra scriptura significatur. Ipsa est. n. arcus: de quo ad corda hominum: sicut ferientes sagittæ, sic terrentes sententiæ veniũt. vñ rectè de sacra scriptura per Ps. dicitur, Arcũ suũ tetẽdit, & parauit illũ & in eo parauit vasa mortis &c. Arcũergo tenet in manu: qui diuina eloquia quæ corde cognoscit ope perficit. Sed iste arcus æreus debet esse: per æs. n. cõstantia, & fortitudo significatur. Et hoc notãs hic Ecclesia dicit. *Et posuit vt arcum æreum brachia mea.* i. dedit mihi cõ-

B stantiã perseuerantiæ in operatione diuinorũ mandatorũ. Et hoc est, quod dicit glo. *Et posuit vt arcum æreum brachia mea.* i. dedit mihi infatigabilem intentionem meorum bonorum operum. Et hoc prædixerat Iob dicens. Arcus in manu mea instaurabitur. i. per constantiam fortificabitur.

Greg. 19. mor. c. 28. Aliter habetur i. originalis Greg. *Iob. 29.*

235 *Et dedisti mihi protectionem salutis tuæ: & dextera tua suscepit me.*

3. q. 4. præsenti.

Sed ne quis talẽ constantiã in operibus virtuosis à seipso habere credat, sed à Deo, nunc se Ecclesia vertit ad Deũ. d. *Et dedisti mihi protectionem salutis.* s. protexisti me ad salutẽ: quia prædicta nõ sufficiunt, nec possunt permanere, nisi adsit Dei protectio: qua in suam curam, & custodiam mors recipiat. Et hoc est, quod dicit. *Dedit mihi protectionem salutis.* Sed qualiter? *quia dextera tua.* i. filius tuus Dñs Iesus Christus *suscepit me.* s. in suã gratiam. quod aliis verbis notans Psal. dicit. Dextera Dñi: fecit virtutem: dextera Dñi exaltauit me. Vbi gl. Dextera Dñi. i. Christus, qui est dextera patris, exaltauit me. magna virtus est exaltare humilẽ, deificare hominẽ mortalẽ, præbere de infirmitate perfectionem, de subiectione gloriã, de passione victoriam, pro terrenis dare cœlum. Et quia omnia nobis hic dextera Domini facit, ideo veraciter dicit Ecclesia. *dextera tua suscepit me.* Et hoc est, quod alibi Christo dicebat. Adhæsit anima mea post te: me suscepit dextera tua.

Dextera Christus. Psal. 117. *Aliter habetur i. originalis Greg.* *Psal. 62.*

C D

236 *Et disciplina tua correxit me in finẽ: & disciplina tua ipsa me docebit.*

Disciplina. Prou. 19.

Hic consequenter tertio ostendit, quòd nos contra hostes facit fortes aduersitatis tolerantia. Disciplina. n. licet quandoque significet doctrinam, Suscipe disciplinam, vt sis sapiẽs: tamẽ quandoque stat pro aduersitatibus. Nam vt dicit Cathol. disciplina dicitur à displiceo, ces. Et ideo quia aduersa displicent, saltem sensualitati, ideo disciplina vocantur. Vnde & disciplinare idem est, quòd verberare. vnde Prou. 22. Stultitia colligata est in corde pueri, & virga disciplinæ fugabit eam. Et isto modo hic loquitur Psal. primo modo de disciplina pro aduersitatibus dicit. *Et disciplina tua correxit me in finẽ.* s. tendere fecit in Christum. Ipsa enim disciplina aduersitatis multotiens peccatores corrigit: & in Christum finem dirigit. vnde Apostolus dicit. Quem diligit Deus, castigat: flagellat autem omnem filium, quem recipit. In disciplina ergo perseuerate, quod si extra disciplinam estis adulteri, & non filij estis. Et sic aduersitatis disciplina peccatores corrigit: & manifestat qui sint veri filij Dei, & qui adulteri. Nã qui per disciplinam conuertitur ad Deum verus Dei filius est. Qui autem per disciplinam auertitur à Deo: adulter, & spurius iudicatur. Ad hoc mor-

Hebr. 12. *Aduersitas.*

A ter notandum q̃ Deus aduersa immittit multotiẽs, & disciplinas, vt corrigat: & manifestet filios legitimos, & spurios dicit Magister de proprietatib. rerum lib. 16. & habet hoc à Macrobio libro suo primo de lapidibus, quod est quidam lapis dictus adamas, vel magnes, cuius sunt tres species. Quia quidam est pellucidi coloris ad modum crystalli: magnus ad modum auellanæ, cuius durities omne ferrum, & ignem contemnit: & de isto dicitur, q̃ nullo modo frangitur nisi sanguine hircino, cuius proprietas inter alias est, quòd si capiti mulieris dormientis superponatur, scire poterit maritus: si sit casta, vel adultera: quia si casta fuerit, vi lapidis cogitur in dormiendo vt virum suum subitò amplexetur. Si vero adultera, quasi cum quodam impetu à maritio resilit, & tanquam tanti lapidis indigna, de lecto cadit. Moraliter anima nostra sponsa est Christi per fidem. Sponsabo te mihi in fide. Volens igitur Deus experiri. i. nos expertos facere, quæ sit vera sponsa: & quæ sit adultera, supponit magnetem capiti eius. i. disciplinam aduersitatis, quæ per magnetem figuratur, quia est lapis durus, & rigidus, sic & disciplina. Et quid accidit: nam casta, & vera Christi sponsa: per hoc ad Deum magis conuertitur & ipsum per ampliorem charitatem amplexatur. Si autem adultera sit, & non vera sponsa: tunc à Deo auertitur & de lecto. s. charitatis cadit per impatientiam, & murmurationem contra Deum. Et ideo istam disciplinam aduersitatis si veri filij Dei sumus: in pace sustinere debemus. Eccl. 41. Disciplinam in pace cõseruate, filij. Et hoc est, quod nunc dicit Psal. *Et disciplina tua correxit me in finem.* Quandoque etiam accipitur disciplina pro doctrina: & tunc dicitur disciplina à disco discis: quia doctrina. s. sacræ scripturæ nos discere facit. Et isto etiam modo aduersitas dicitur disciplina: quia pœna aduersitatis oculos mentis aperit, quos clauserat culpa. Qui diligit disciplinam, diligit scientiam. & quantum ad hoc subdit, *Et disciplina tua ipsa me docebit* Et aduerte, quòd disciplina aduersitatis non solum corrigit, & docet: vt in isto versiculo dicitur: sed etiam patientis dilatat charitatẽ: & firmitatẽ roborat propter qd̃ subditur.

Prou. 12.

B C D

237 *Dilatasti gressus meos subtus me: & non sunt infirmata vestigia mea.*

11. q. 3. omnia. *Dilatatio.*

In Hebræo habetur. *Dilatasti passus meos subtus me.* Et per hoc vult ostendere, q̃ disciplina hominẽ contra hostem fortificat. quando enim pedes adinuicem sunt coniuncti: homo faciliter ab aduersario proiicitur: quando autem sunt cõuenienter elõgati, & dilati, tunc est dispositus ad firmius permanendum. Sic ergo disciplina gressus dilatat: quia pedo affectionis cõuenienter elongat: & neminẽ tũc on tra hostem magis fortificat. Sequitur *& non sunt infirmata vestigia mea.* Hic vox mutatur, qui ex prædictis Christus ad patrẽ loquitur. d. *non sunt infirmata vestigia mea.* Quæ enim sunt Christi vestigia, nisi nobis imitanda relinquit, nisi exempla, suæ vitæ? vt puta, q̃ benignus fuit ad tribuendũ, humilis. s. sustinendũ, patiens ad exemplum præbendũ? Et ista vestigia non infirmantur in eius electis, qui eius vestigia, & exẽpla sunt sequuti. de quibus Petrus Apostolus. d. Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, vt sequamini vestigia eius &c. Non fuerunt infirmata hæc vestigia in sanctis Apostolis, qui ibant gaudentes à conspectu concilij, quoniam digni habiti sunt.

Vestigia. *1. Petr. 2.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

238 Persequar inimicos meos, & comprehendam illos: & non conuertar, donec deficiant.

23.q.1.si Ecclesia.

Ex prædictis sex versiculis apparet fortitudo nobis per Christum collata ad resistendum. Nunc autem consequenter ponit fortitudinem ad persequendum, quæ maior est, & duo facit: quia primo ponit hostium persecutionem: secundo ipsorum deiectionem: ibi *Et inimicos meos dedisti mihi dorsum*, Quàtum ad primum notandum, ꝙ quamuis multiplices habeamus inimicos, tamẽ maximi inimici nostri sunt intrinseci, & domestici nobis, scilicet motus carnales. Et de istis loquitur. *Persequar inimicos meos.* s. motus carnales, qui sunt inimici: quia inimici hominis domestici eius. *Persequar ergo inimicos meos.* i. motus carnales: contrarium eius, quod suggerunt, faciẽdo: vt puta illi suggerunt mundi vanitatem: & ego persequar illos per humilitatem, illi cupiditatem, & ego paupertatem, illi voluptatem, & ego charitatem. & sic comprehendam illos, non illi comprehendent me. Sic enim prædictũ fuit. Persequimini inimicos vestros: & illi corruent coram vobis, & non conuertar donec deficiant à rebellione. Vel, si vis intelligere de inimicis temporalibus, inimici Christi fuerunt tyranni: & persecutores Ecclesiæ: quos tũc persequitur Christus: quando de inimicis facit amicos: quia deformauit, quod prius erant, & facit, quod non erant. Sic enim persecutus est Matthæum, quem de Publicano apostolum fecit, sic Paulum, quẽ de persecutore fecit defensorẽ, sic & Cornelium: quem de gentili fecit fidelem &c. & de talibus subdit. *Non conuertar, donec deficiant.* s. esse inimici. Et nota, quòd ista propositio est indefinita, & non vniuersalis, & ideo vera est etiam si non omnes conuertat. Et hæc aliis verbis replicat. d.

Inimicus. Caro. *Mat. 10.* *Leui. 26.*

239 Cõfringã illos, nec poterunt stare.

Cadere.

Scilicet: mihi resistere: qui *Cadet subtus pedes.* Quod si ad motus carnis referantur, tunc cadunt subtus pedes: quando scilicet rectæ voluntati subiiciuntur. Si autem de inimicis persecutoribus, tunc ceciderunt sub pedibus Christi, quando eius imperio subiugati fuerunt: iuxta illud Psal. Ponã inimicos tuos scabellum pedum tuorum. Et quia hoc à se facere nulla creatura potest, ideo Christus omnia prædicta patri attribuit. d.

Psal. 109.

240 Et præcinxisti me virtute ad bellũ.

Expone vt ibi Dominus, qui præcinxisti me virtute. *Et supplantasti insurgentes in me subtus me.* Si de motibus carnalibus hoc intelligas: tunc hic Christus loquitur in persona membrorum suorum: quia Christus in se non habuit motus carnis spiritui repugnantes. Si autẽ de hostibus persecutoribus: tunc exponendum prædictum est in præcedenti versiculo.

241 Et inimicos meos dedisti mihi dorsum: & odientes me disperdidisti.

Hic consequenter ponit inimicorum deiectionem, postquam posuit eorum persecutionem. Hic enim non loquitur de inimicis, quos sibi per fidem subiecit: sed de obstinatis Iudæis, & persecutoribus. Ista litera exponitur: vt per hoc ostendat Christus se superasse suos persecutores, & illos in fugam cõuersos. Hostis enim, qui dorsum vertit, in fugam est conuersus, & tunc est sensus. *Inimicos meos dedisti mihi dorsum*, id est, ipsi fugiendo verterunt ad me dorsum, quod impletum fuit, quando in vindicta mortis Christi, Iudæi hinc inde fugati, dorsum fugiendo vertebant ad templum, de quibus Ezech. Quòd erant dorsa habentes contra templum Domini, Et hoc est quod sequitur, *& odientes me disperdidisti.*

Ezech. 8.

242 Clamauerũt, nec erat, qui saluos faceret, ad Dominũ: nec exaudiuit eos.

Vbi nota, quòd conuerti ad Dominum solum timore pœnæ, & non amore iustitiæ, non est meritorium. Sic etiam clamans ad Dominum solum timore pœnæ exaudiri non meretur. Sic enim de Antiocho dicitur. Quod cùm templum Dei maledixisset, & graui infirmitate tactus fuisset à Deo, cœpit seipsum cognoscere, & timore pœnæ, quam patiebatur, omnipotentem Deum inuocare, & tamen exauditus non fuit, vnde ibidem dicitur. Orabat Dominum, à quo non est misericordiam consequutus. Ita in proposito de Iudæis dicitur, *quòd clamauerunt, nec erat qui saluos faceret: ad Dominũ, nec exaudiuit eos.* vnde quod scribitur Ioel. 2. Omnis, qui inuocauerit nomen domini, saluus erit, verum est de illis, qui debitè inuocant illud.

Clamare. Oratio. Timor. 2. Mach. 9.

243 Et comminuam eos, vt puluerem ante faciem vẽti: vt lutum platearum delebo eos.

Hoc enim de Iudæis ad literam fuit adimpletũ. Quoniam sicut puluis nulla soliditate stabilitur, sed à vento vndequaque dispergitur, sic & Iudæi in vindictã Christi passionis sunt per orbem dispersi. Quod ideo se fecisse Christus dicit, quia hoc fecit per Romanos. Qui enim aliquid per alium facit, hoc per seipsum fecisse videtur. vt de populo Iudaico dicatur illud Psal. Non sic impij, non sic, sed tanquam puluis, quem proiicit ventus à facie terræ. *Et vt lutum platearum delebo eos.* quod ideo dicit, quia sicut lutum platearum à diuersis gentibus conculcatur: & sic citius deficit, & deletur, sic & ipsi Iudæi in vindictam mortis Christi hoc à diuersis mundi gentibus conculcati, à terra sua penitus alieni sunt effecti. sic enim ad literam de populo Iudæorum dicitur. Ad gentem fallacẽ mittam eum, s. exercitum Romanorum, & contra populum furoris mei mandabo illi, vt auferat spolia, & diripiat prædam, & ponat illum in conculcationem quasi lutum platearum.

Iudæus. Lutum. Psal. 1. *Esa. 10.*

244 Eripies me de cõtradictionibus populi: constitues me in caput gentium.

1.q.4.

Hæc est nona principalis pars Psal. in qua ponitur Iudæorum Christo rebellis contradictio. Et ponitur primo Iudæorum contradictio, secundo gentium vocatio: ibi. *Populus, quem non cognoui.* tertio Iudæorum exprobratio, ibi. *Filij alieni.* Quantum ad primum dicit. *Eripies me, &c.* Et nota, quòd non dicit de contradictione populi in singulari, sed in plurali dicit de contradictionibus, quia Iudæorum populus multipliciter Christo contradicebat, scilicet, Contradictione temeritatis, & superbiæ. Contradictione pœnalitatis & miseriæ. Contradictione infidelitatis, & fallaciæ. Primo contradictione temeritatis, & superbiæ, quia scilicet subditis suis dominis, & superioribus rebellantes contradicunt. Sic enim Cain contradixit Deo, & Chore Moysi domino suo, de quibus ait Iudas in epistola sua. Væ illis, qui via Cain abierunt & in contradictione Chore.

Contradictio.

Chore. Sic & Iudæi Christo contradicebant, negantes ipsum regem, & Dominum suum. d. Non habemus regem nisi Cæsarem, & non solum Christo in persona propria, sed etiam eius contradicebant nunciis .s. Apostolis. vnde Act. 15. Videntes Iudæi Gentes, repleti sunt zelo, & contradicebant iis, quæ à Paulo dicebantur, blasphemantes. In hoc enim isti non aduertebant dictum Philosophi. d. Quod non est licitum contradicere diis, aut parentibus, nec doctori: Christus autẽ erat Deus, pater, & doctor ipsorum. Secundo est contradictio pœnalitatis: qua scilicet alteri contradicitur, non solũ non obediendo, sed etiam flagella inferendo, & pœnas, & sic Iudæi Christo cõtradicebant, sic enim de ipso Simeon prædixerat. Ecce positus est hic in ruinam, & in resurrectionem multorum in Israël, & in signum, cui contradicetur. Quod enim maius cõtradictionis signum contra aliquẽ potest esse, quam ipsum iniustè persequendo, ad mortem ducere? Vn de secundum Basi. Signum huius contradictionis fuit ipsa crux dominica. In quo signo quando Christus positus fuit, ab omnibus sibi contradicebatur, & in omnibus: vt puta quia contradicebãt suę dignitati regię, suę potentię, suę misericordię. Et per hanc contradictionem ducimur ad patientiam. d. Apostolo. Recogitate eum, qui talem sustinuit aduersus semetipsum à peccatorib. contradictionem, vt non fatigemini animis vestris deficientes. Tertio est contradictio infidelitatis. Sic enim Iudei infideles Christo contradicebant, id est, fidei Christi. De Christi fide .d. illud. Act. 13. De secta hac notum est nobis, ꝙ vbique sibi contradicitur. Et ab istis contradictionibus se eripi opstulat Christus, dicens Patri. *Eripies me de contradictionibus populi.* A quibus per resurrectionẽ fuit liberat, vnde .d. Viuit Dominus, qui eruit me de omni angustia. Et ꝙa p talẽ cõtradictionem ipsi Christum occiderunt: & eius Apostolos à se expulerunt, ideo fide Christi Gentibus prædicata, & ab eis recepta, Christus caput Gẽtiũ fuit factus: quia eius fidẽ receperunt, & hoc est, quod. d. *Eripies me de contradictionibus populi*, scilicet, per resurrectionem, & per consequens, *Constitues me in caput Gentium.* Ecclesia enim collecta est ex Gentibus: & Christus caput est Ecclesiæ: ergo & caput Gentium, & hoc est, quod ait Apostolus. Ipse est caput Ecclesiæ, qui est primogenitus ex mortuis.

Ioan. 19. *Act. 13.* *Philos. in theto.* *Luce. 2.* *Hebr. 12.* *1. Reg. 4.* *Col. 1.*

245 Populus, quem non cognoui, seruiuit mihi: in auditu auris obediuit mihi.

14.q.5. qui habetis. *Cognoscere. Seruire. Obedire.*

Hic consequenter ponitur Gentium per obedientiam Christo subiectio. Dicebantur enim gentes populus à Deo non cognitus: eo quòd non fuerat à Deo per legem, & Prophetas edoctus, nec etiam corporali præsentia Christi visitatus: qui tamen populus, audita Christi prædicatione per Apostolos, per mundum dispersos, statim fidem recepit, & obediens Deo fuit. Et hic notat Ricardus istũ versum exponendo. d. Non esset magnæ admirationis, si populus à Deo cognitus seruiret illi: cùm verò incognitus illi seruiat, & in auditu auris obediat, magnæ laudi ascribendum est. Quidam itaque sunt, qui à Deo cognoscuntur: & Deum cognoscũt. Quidam itaque sunt, qui à Deo cognoscuntur. Cognoscere Dei est fœlicẽ facere. Cognoscere hominis est de percepta fœlicitate Deo agere gratias, & tales sunt Angeli omnes, & beati. Quidã sunt, qui nec cognoscuntur, nec cognoscunt, sicut pauperes necessarij, quos nec rerum tẽporalium copia ditat, nec beatificat seruitus diuina. Quidam autẽ à Deo cognoscuntur: sed Deum non cognoscunt, sicut diuites huius sæculi, qui acceptis opibus affluunt: sed carnalibus desideriis pressi, nunquam ad cœlestia cor suspendunt. Quidam vero Deum cognoscunt: sed non cognoscuntur à Deo, sicut pauperes voluntarij, quos nec tribulatio, nec angustia, nec alia quæcunque pericula possunt separare à charitate Christi. In quorum persona dicitur in Psalm. Deus Deus meus, respice in me: quare me dereliquisti? Nũquid incogniti videntur à Deo, qui orant vt respiciantur. Verumtamen licet habeantur quasi ignoti, licet videantur derelicti, ipsi tamen Deum cognoscunt, vnde ex persona cognoscentium statim subinfertur, Deus meus, clamabo per diem &c. De his ergo dicit vox diuina. *Populus quem non cognoui, seruiuit mihi.* ac si apertè Angelis suis dicat. Quid mirum, si vos mihi seruitis, quos fœlices facio: quando illi mihi seruiunt, quos in sua pauperrate relinquo? Et quid mirum, si vos mihi obeditis, qui faciem meam videtis: cùm & illi audiant, qui me non vident? Et ista omnia applicari possunt contra diuites huius sæculi, & potentes: qui Deo existunt de beneficiis ab eo receptis ingrati, non enim tales aduertunt, quod Dicitur Deut. 17. Qui superbierit, nolens obedire sacerdotis imperio, & decreto iudicis, morietur.

Psal. 21. *de cons. dist. 3.*

246 Filij alieni mentiti sunt mihi: filij alieni inueterati sunt, & claudicauerunt à semitis suis.

de pœ. dist. 4. fin.

Hic consequẽter ponitur Iudæorũ exprobratio. Et hoc respectu Gẽtiũ. q.d. Christus. Ecce quod de Gentibus dictum est: populus, quem non cognoui, seruiuit mihi. Sed quid dicam de populo meo Iudæorum, quem cognoui? certe quod ipsi facti sunt filij alieni, ꝙ ipsi mentiti sunt mihi, quòd ipsi inueterati sunt, ꝙ ipsi claudicauerunt. Primo enim Iudæi, qui primo erant filij Dei per singularem protectionem, cultum, & deuotionem, per infidelitatẽ facti sunt filij alieni. s. à me: quia facti sunt diaboli, quibus dicitur. Vos ex patre diabolo estis. Prius. n. Iudæi dicebantur filij Dei pro prærogatiua patrũ, sicut de ipsis per Moysem dictum est Pharaoni. Dimitte primogenitum meum Israël: sed per peccata facti sunt filij alieni, vnde de ipsis dicitur. Væ Genti peccatrici, filiis alienis, populo pleno peccatis, & isti mentiti sunt Deo, quia scilicet contra mentem dixerunt: quando falsa testimonia contra Christum proferebant vt eum morti traderent. Hunc inuenimus subuertentem gentem nostram, & prohibentem tributa, &c. Et ideo de ipsis Christus dicit. Insurrexerunt in me testes iniqui, & mentita est iniquitas sibi. Sed aduertant tales, quòd mentiri Deo potest homo: sed Deum decipere non potest. Tertio isti sunt inueterati, id est, veterem hominem, scilicet Adam sunt imitati, qui Dei contempsit imperium, vt placeret vxori, sic & isti nouum hominem Christum refutantes. & carnalitatem solum sequentes, sunt inueterati peccatis. Psalm. Inueteraui inter omnes inimicos meos. Isti etiam claudicauerunt, scilicet per infidelitatẽ, qui enim Deo vel sacræ scripturæ in parte vult credere, & non in alia parte, talis claudicat infidelitatis vitio. Sic & populus Iudæorum claudicat, qui testamentum verus recipiens, nouo testamento contradicit. Claudicat etiam in antiquo testamento, quia quod ex ipso faciendum cognoscit, hoc opere facere contradicit.

Iudæus. Filius. Alienus. *Ioan. 8.* *Esa. 1.* *Luc. 11.* *Psal. 25.* *Psalm. 6.* *Claudicare.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

Vnde Gregor. istum textum adducens. d. Iudaicus populus habẽs oculos, claudus fuit: quia legem quidem sciendo tenuit: sed in ea gressum bonæ operationis non tetendit. Si enim Iudaicus populus à bono opere minime claudicasset: nequaquam voce Domini Psal. dixisset. *Filij alieni mentiti sunt mihi, &c. & claudicauerunt à semitis suis.* Qui nimirum Iudæorum populus idcirco claudus nominatur, quia sanũ gressum in oparatione non habuit, quippe qui vtroque pede vti noluit, dum vnum testamentum recepit, & aliud spreuit. Vnde isti populo ad literam dicebat Helias. Vsquequo claudicatis in duas partes? si Dominus est Deus, sequimini eum, &c. Sic & moraliter quilibet peccator claudicat. Quod declarans Ricardus, istum versiculum exponens, d. Ad imaginem, & similitudinem suam creauit Deus hominem magnum, scilicet, & rectum, sicut de Domino scriptum est. Magnus Dominus noster, & magna virtus eius, &c. & alibi. quoniam rectus Dominus Deus noster. Est itaque anima magna, quia capax æternorũ. Est recta quo ad appetitum supernorum, quæ vero non sapit, quæ sursum sunt: sed quæ super terram, claudicans est. Nec tamen ex hoc magna esse desinit, manens scilicet æternitatis capax. Neque enim illius aliquando non capax erit, etiam si nunquã caperet, vt sit, quomodo scriptum est. Veruntamen in imagine pertransit homo: immo quasi claudicãs pede. Nam per magnitudinem, qua capere Deum potest, etiam perdita rectitudine, claudicat pede factus filius alienus. Et de tali recte esse dictum. *Filij alieni mentiti sunt mihi, &c.* Pulchrè appellati sunt filij alieni: nam filij sunt propter retentam magnitudinem: sed propter amissam rectitudinẽ alieni. Non enim dixisset claudicauerunt, sed corruerũt, si ex toto magnitudinẽ amisissent. Illos ergo tales claudos ad pœnitẽtiam vocat Dominus. d. Cæcos, & claudos intro duc huc.

Greg. 16 mor. c. 22.

3. Reg. 18. Peccator. Claudicare.

Luc. 14.

247 Viuit Dominus: & benedictus Deus meus: & exaltetur Deus salutis meæ.

Hic est decima, & vltima pars principalis Psalm. In qua pro acceptis beneficiis ponitur diuina laus & commendatio. Vnde hic loquitur Ecclesia Deo gratias agens. Et duo facit, quia primo beneficia Dei sibi facta cõmemorat, secundo pro ipsis Deum glorificat, ibi. *Propterea confitebor tibi.* Circa primum tria beneficia in speciali hic enumerat Ecclesia sibi facta, scilicet, quia Deus Ecclesiam suam primo iustificat, secundo magnificat: ibi. *Deus qui das vindictas.* tertiò ipsam ab inimicis liberat: ibi. *Et ab insurgentibus.* Quantum ad primum. d. *Viuit Dominus, &c.* Vbi sciẽdum, quòd licet Deus sit via, veritas, & vita per essentiam in seipso, non tamẽ omnibus est vita, sicut nec veritas, nec via. Nam illis solũ est via, qui per ipsum incedunt, eius mandata sequentes. Psal. Spiritus tuus bonus deducet me in viã rectam. Illis autem, qui non Christum, sed diabolum imitantur, non est Deus via: sed diabolus, de quibus in Psal. In quinariæ sunt viæ illius in omn tempore. Sic & illis solum est veritas: qui eius veritatem faciunt. Et conformiter illis solum est vita, quos per suam gratiam, & fidẽ iustificat, sic enim dicit Apostolus. Viuo ego iam nõ ego: viuit autem in me Christus: quod enim nunc viuo in carne, in fide viuo filij Dei, & sic illis Christus vinit: quos per fidem, & gratiam iustificat. Cùm ergo Ecclesiam per fidem, & gratiã iustificet: sequitur quòd suæ Ecclesię viuit, & hoc est, quod dicit, *Viuit Dominus.* s. mihi. Vnde glos. *Viuit Dominus,* quia præsens est in corde meo firma fide mihi viuus. Sic enim dicitur. Iustus ex fide viuit. Et quia viuus signa vitæ debet ostendere: signa autem vitæ spiritualis est Deũ benedicere, & magnificare, ideo iste in persona Ecclesiæ in vocem vitæ prorumpens ait. *Benedictus Deus meus.* i. à me benedicitur, & laudatur, & exaltatur: ipse enim in seipso exaltari non potest: sed exaltatur in nobis. *Exaltetur,* inquit, *Deus salutis meæ.* s. qui dat mihi salutem in excelsis: non in terris. i. cœlestem, non temporalem, q. d. Non terreno more de Deo salutis meæ sentiã: sed in excelso de illo sperabo. hæc est salus animarum, non corporum. 1. Pet. 1. Reportãtes finem fidei vestræ salutem animarum vestrarum.

A

Rom. 1.

1. Petri 1.

B

248 Deus, qui das vindictas mihi: & subdis populos meos sub me. liberator meus de inimicis meis iracundis.

Hic ostendit quomodo Deus Ecclesiam suam magnificat. Vide nouum genus vindictæ, quo Deus vindicat Ecclesiam, nam homines vindicãdo iniurias, iniuriantes puniunt, & exterminant, Christus autem vindicans Ecclesiam iniuriantes Ecclesiæ filios facit, & subditos. Et hoc est, quod dicit hic Ecclesia. *Deus, qui das vindictas mihi.* i. vindicas me de hostibus meis. Sed qualiter? subdit. *Subdis populos meos sub me.* s. qui mihi erant rebelles, obedientes mihi facis, & fideles. Pia vindicta est, dum rebellis subditur. Et quia quando rebelles Ecclesiæ, & persecutores fidem Christi receperunt, & Ecclesiæ facti sunt subiectis: tunc Ecclesia ab inimicis est liberata, quia amplius inimici non remanserunt. ideo, d. *Subdis populos meos sub me.* & sequitur. *Liberator meus de inimicis meis iracundis.* Nonne inimici iracundi, & crudeles contra Ecclesiam quandoque fuerunt Romani, qui modo Ecclesiæ subditi, primã Ecclesiæ, sedẽ habẽt, & sic de aliis. Ex quibus apparet, quã vtile sit nobis vindictam non facere: sed vindictam iniuriarũ relinquere Deo, qui inimicos, & subditos facere nouit. vnde, Mihi vindictã, & ego retribuam dicit Dñs. Et nota, ep diuersimode vindicat Deus secundũ diuersitatem personarum: quoniam vindicta Dei est aliquibus iustissima propter offensum supernæ maiestatis, & ista est acceptabilis bonis Psalm. Lætabitur iustus, cùm viderit vindictam. Quinimo clamant sancti. Vindica sanguinem nostrum, &c. Aspertima, propter malitiam humanæ voluntatis, & sic est terribilis malis. Vindicta omnis impij ignis, & vermis. Potentissima propter superbiam mundanę potestatis, & sic erit meuasibilis. Gentibus reddet vindictam, donec tollat plenitudinem superborum: & sceptra iniquorum contribulet. Dulcissima in reductione reproborum, & sic est desiderabilis iniuriatis, quia scilicet persecutores facis amicos, & subditos. Quid enim magis potes lucrari de vindicta inimici: nisi quam quod fiat amicus? Et de ista vindicta hic loquitur Ecclesia. d. Christo, *Deus, qui das vindictas, mihi & subdis populos, &c.*

Rom. 12.

Psal. 57.

Ecclo. 27.

Ecclo. 36.

Vindicta.

Et ab insurgentibus in me exaltabis me: à viro iniquo eripies me.

249 de pœnit. dist. 4. quãquã.

Hic ostenditur, quòd Deus Ecclesiam suam ab inimicis liberat. Quæ. n. maior potest esse liberatio tibi ab inimico tuo, quam te super inimicũ tuũ constituere: & ipsum tibi subdere? Et hoc hic notans dicit. *Et ab insurgentibus,* &c. Quod duobus modis exponitur.

exponitur. Primo de bonis ad fidem conuersis: qui primo cõtra ecclesiã insurrexerant, vt fuit Apostolus: qui tamen postea Christi ecclesiam exaltauit, & amplificauit, ac defensauit. Et ita mundi principes, qui primo persecutores ecclesiæ fuerant, postmodũ ad fidem Christi conuersi, ipsam exaltauerũt, quod bene prædictum fuerat de ipsis gentilibus Iob 28: Ad silicem extendit manum suam, subuertit à radicibus montes, quod ad propositum exponẽs Greg. d. Manũ quippe suam ad silicem Christus extendit: quia ad duritiam gentium brachium suæ prædicationis misit, vt scilicet ab illis exaltaretur, qui prius erant inimici. Quid enim hoc loco, montes, nisi potentes huius sæculi accipimus: qui terrena substantia in altum tument? De quibus psal. dicit. Tange montes, & fumigabunt. Sed mõtes à radicibus sunt euersi: quia prædicante sancta ecclesia, summæ huius sæculi potestates in adoratũ omnipotentis Dei ab intima cogitatione deciderunt. Sic igitur ecclesia exaltatur hodie ab iis, qui prius insurgebant in eam. Vnde de hoc dominus prædixit Ecclesiæ suæ. Veniunt ad te curui filij eorum, qui humiliauerunt te: & adorabunt vestigia pedum tuorum, qui detrahebant tibi. Vel secundo exponitur de malis obliuiscentibus. Certum enim est, quòd quanto fortior est pugna, tanto glorioſior est victoria. Et sic persecutio, & rabies malorũ cõtra ecclesiam pugnantes, ipsam exaltãt: quia ipsam per victoriã reddunt glorioſiorem. Quia quanto amplius hostes insurgũt in iram: tãto amplius exaltatur ille, qui pertulit tribulationem. Sic enim per Christi passionẽ exaltata fuit ecclesia. Sic per martyrũ mortes fuit coronata. Vnde quanto plures persecutiones sustinebat, plus ipsa augmentabatur, & crescebat: vnde & ecclesia dicit: *Qui exaltas me de portis mortis,* id est, per mortẽ, & per secutiones, quã fideles ab insurgentibus sustinent: tu me exaltas, sic & nunc ait. *Ab insurgentibus in me exaltabis me.* Sequitur ad istum sensum. *A viro iniquo eripe me.* Quia ecclesia sic exaltata, à viris fuit liberata: quia de ipsa non habuerunt intentum: sed totũ oppositum euenit: quia illi cogitabant insurgendo, Christi fidem, & ecclesiam supprimere: & certè per illos licet contra voluntatẽ eorum magis fuit exaltata: & sic ab intentione eorum liberata, sic enim dicit superius. *Eripies me de contradictionibus populi: constitues me in caput gentium.*

A

Exaltare. Ecclesia.

Greg. 18. mor. c. 22.

Psal. 143.

B

Esa. 60.

C

Psal. 9.

250 Propterea cõfitebor tibi in nationibus, domine, & nomini tuo psalmũ dicam.

Hic enim ecclesia enumeratis beneficiis à Deo sibi collatis: ipsi Deo pro illis gratias agit. Agit enim gratias ore, & opere. Ore dicit, *propterea cõfitebor tibi in nationibus,* scilicet cõfessione laudis. cõfitetur enim domino, qui dominum laudat. Et opere. d. *Et nomini tuo psalmum dicam.* Vbi notãdum, quòd Deo confitendo, vel gratias agendo: nõ nostra merita proferre debemus: sed solum beneficia eius. Sic enim de spiritualibus hominibus dicitur psal. Confitebuntur cœli mirabilia tua, domine, id est, secundum glo. Cœlestes homines laudabunt non merita sua, sed mirabilia tua, quòd nos redimis, quòd nos iustificas per misericordiam, quòd in persecutionibus exaltas. In omni enim misericordia perditorum, in omni iustificatione impiorum: quid confitemur: quid laudamus, nisi mirabilia De? Lauda, quia resurrexerũt mortui, plus cõfitendo lauda: quia redempti sunt perditi. Vidisti heri hominem voraginẽ ebrietatis fuisse: hodiè autem sobrietatis ornamentum: heri crimen luxuriæ, hodie ornamentum temperantiæ: heri blasphematorem Dei, hodie Dei laudatorem: heri seruum creaturæ, hodie cultorem creatoris. Et hæc sunt mirabilia Dei, quæ confiteri debemus domino, vt quilibet nostrum dicat illud psal. Confitebor domino nimis in ore meo, id est, valde: in medio multorum laudabo eum, sic & nunc dicit. *Propterea cõfitebor tibi in nationibus.* Et aduerte, quòd domino confiteri debemus: non solũ in prosperis, sed multo fortius in aduersis. Confitebor tibi, domine, quoniam iratus es mihi. Sed quidã adeo peruersi sunt: quod etsi in prosperitatibus Deum laudant: tamen in aduersis blasphemant. de quibus ait Greg. Sciendum vero est, quòd tunc mali diuinę iustitiæ rectitudine cõfitentur, & Deũ laudant: cùm se ad gaudium incolumitatis subleuant, & alios flagella castigant, cùm se prospiciunt rerum prosperitate perfrui, & aliorum rerum aduersitate fatigari, quod sibi prospera suppetunt deberi suis meritis credunt, eoque colligunt, quod Deus iniustè nõ iudicat, quod quasi iustos nulla aduersitas contristat. Sed si eorum vitam quamlibet breuiter vis supernæ correptionis attigerit: pulsari protinus, consiliũ diuini examinis increpant: quod paulo ante incolumes admirãdo proferebant, iultumque esse iudiciũ, quod suis moribus aduersatur, negant, cum diuina æquitate disputant, ad insultationis verba prosiliunt & correpti, quia deliquerint, grauius delinquũt. Vnde bene per psal. contra confessionẽ peccatoris dicitur. Confitebitur tibi, cùm benefeceris ei. Despecta quippe est vox confessionis: quã format iucunditas prosperitatis. Sola autẽ cõfessio habet magni põderis meritum: quam à veritatis rectitudine nequaquam separat vis doloris: quã vsq; ad iudiciũ vocis exacuit aduersitas testis cordis. Et de istis duobus modis cõfessionis, scilicet de prosperis, & aduersis dicitur Psal. Confitebor tibi in cithara, Deus Deus meus: quare tristis, &c. vbi glossa. Sicut per psalterium, quod sonat à superiori, significatur prosperitas: sic per citharam, quę ab inferiori sonũ reddit, significatur aduersitas. Illic ergo Deo confitetur in psalterio: qui Deũ laudat in prosperis: sed ille cõfitetur in cithara, qui Deum laudat in aduersis. Sic ergo nunc Deum laudat primo de aduersis ecclesia: quæ passa est à gentibus. d. *Propterea confitebor tibi in nationibus.* & consequenter de prosperis, quę recepit à Deo liberãte. d. *Et psalmum dicam nomini tuo.*

B

Greg. lib. 8. c. 25. Peccator Laudare. Confessio. Aduersitas.

C

Psal. 88. Cõfessio. Laudare. Cõuersio. peccator.

D

Psa. 42.

Magnificãs salutes regis eius, & faciens misericordiam Christo suo Dauid: & semini eius vsque in seculum.

251

Hic psal. concludit gratiarum actione, ostendens causam huius. d. *Ideo confitebor tibi.* quia scilicet tu es *magnificans salutes regis eius,* id est, regis Ecclesiæ, qui est Christus, id est, admirabiles facis virtutes, & salutes, quas Christus rex, suis filiis concedit vt puta, quia per aduersitates ipsos purificas: per prosperitates ipsos exaltas. *Et faciens misericordiam cum Christo suo Dauid,* id est, cum Christo filio Dauid, vt puta quia humanitatem Christi ex Dauid conceptam ad suam vnitatem personalem assumpsit: quod summa fuit misericordia. Et sic etiam facies semini eius, id est, illis, quos Christus per Euangelium, & fidem genuit, scilicet fidelibus.

E

Et hoc

Universidad de Deusto
Biblioteca

Et hoc vsque in seculum, id est, sine fine.

PSALM. XVIII.

252 *De præd. 2. ante finem.*

Cæli enarrant gloriam Dei, & opera manuum eius annũciat firmamentum.

Titulus psal. istius est. *In finẽ psal. Dauid.* Expositus est superius multoties. Dicunt Hebræi, quòd iste psal. factus est à Dauid, pro gratiarum actione legis datæ populo Dei per manum Moysi: quod fuit magnum Dei beneficium. Sed hoc stare non potest: quia Apostolus Paulus de lege sufficienter edoctus, & spiritu sancto plenè edoctus: literam istius psal. allegat dictã de publicatione euãgelij per Apostolos, & discipulos Christi per orbẽ publicata. vnde ad Ro. 10. cõcludit. Ergo fides ex auditu: auditus autẽ per verbũ Christi. Et subdit de Apostolis. Sed nunquid non audierũt? q.d. sic. quod probat per literã huius psal. d. Et quidẽ in omnẽ terrã exiuit sonus eorũ: & in fines orbis terræ verba eorũ. Et secũdum istũ intellectum procedã in isto psal. & sic iste psal. diuiditur in tres partes, quia primo ponitur legis euãgelicæ publicatio: secũdo eiusdẽ publicationis cõditor. ibi. *Lex domini immaculata.* tertio eiusdẽ legis debita obseruatio: ibi. *Desiderabilia super aurum.* Prima in duas, quia primo ponitur legis euãgelicæ publicatio, secũdo Christi per legẽ publicati incarnatio: ibi. *In sole posuit tabernaculũ.* Prima in tres: qa primo ponit Apostolorũ descriptionẽ siue euãgelistarum. secũdo prædicationis moderationẽ: ibi. *Dies diei.* tertio prædicationis publicationẽ: ibi. *In omnem terram.* Quãtum ergo ad primũ sciendũ, quòd prædicatoris auctoritas, siue sanctitas credibilia facit verba ipsius magis. Nam secũdũ Arist. tria sunt, quæ faciũt verba alicuius esse credibilia: quãuis non demonstratiuè loquatur, scilicet prudẽtia, bonitas, & beneuolẽtia. Cuius ratio est secundum ipsum: quia propter opposita istorũ alicui discredimus, quantũcũque verè loquatur, scilicet propter imprudentiã, vtputa quãdo est reputamus ignorantẽ: aut propter malitiã, quia quãuis bene dicat, nõ tamẽ est amicus veritatis, & iustitiæ: aut propter defectũ beneuolẽtiæ, quia quanuis in casu sit prudens, & virtuosus: si tamẽ nõ sit amicus, non reputamus eum velle, quod nobis expediat. Sed quando ista tria, scilicet prudẽtia, virtus, & amicitia cõcurrũt in aliquo, credimus dictis eius. Ad propositũ ergo omnia ista tria fuerũt in Apostolis, & per cõsequens idonei fuerũt ad legẽ Christi prædicandã per orbẽ: & ipsam facere omnib. credibilem. Et hoc est, quod prænidens Psal. Apostolos describẽs, prædicta omnia habere, ipsos breui sermone describẽs ait. *Cæli enarrãt gloriã Dei.* Vbi notandũ, q̃ cælũ inter alias cõditiones tres habet: quæ dictas virtutes prædicatoribus necessarias significat. Quoniã cælũ habet in suo aspectu luminositatẽ: & sic significat virtutẽ veritatis, & prudentiæ. In suo situ sublimitatẽ: & sic significat virtutem sanctitatis, & iustitiæ. In suo fructu viuacitatem: & sic significat virtutem charitatis & amicitiæ. Primo cælum in suo aspectu habet luminositatem. Omnia enim luminaria mundũ perlustrãtia in cælo sunt posita Eccles. 24. Ego feci, vt in cælis oriretur lumen indeficiens. Et sic cælum significat virtutem veritatis, & prudentiæ, quia sicut corporaliter cælum illuminat mundũ, sic spiritualiter hominem interiorem illuminat scientia. Sed qui fuerunt magis illuminati, quã ipsi Apostoli, qui per spiritum sanctum, & ore Christi immediatè fuerunt edocti? Quia cum sedisset accesserũt ad eum discipuli eius, & aperiẽs os suum, docebat eos. Et ideo recte cæli dicuntur. Vnde Apostoli dicuntur illud cælũ: quod dominus per scientiam inhabitat. Dominus in cœlo sedes eius. Secundo cælũ habet in suo situ sublimitatẽ: & sic significat virtutem sanctitatis. Naturali enim ordine quanto aliqua creatura est nobilior, tanto sublimior est. Et ideò quia cælũ nobilius corpus est igne, altius situatur, & ignis aere, & aer aqua, & aqua terra. Ideo Prouerb. 20. Cælũ sursum, & terra deorsum. Et per hoc significat virtutẽ sanctitatis: quæ homines à terrenis eleuat, & facit cælestes. Sed qui fuerunt mente, & sanctitate magis eleuati, quã ipsi Apostoli, qui propter Christum omnia terrena despexerunt, & solũ Christũ imitabantur? Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te! Vnde & dicebant. Nostra conuersatio in cælis est. Tertio cælum in suo fructu habet viuacitatẽ. Cælorum enim influentia omnibus inferioribus vitã tribuit, & conseruat: ac etiam omnia illa, quib. nostra vita nutritur, generãtur. Si enim pluuia de cælo non descẽderet, patet q̃ omnia in terra viua deficerent. Et ideo dicitur: Dominus aperiet thesaurũ suũ optimũ cælũ: vt tribuat pluuiã terræ tuæ in tẽpore suo. Et quantum ad hoc significat virtutẽ charitatis, & amicitiæ quæ sola animæ nostræ, & operibus eius vitã spiritualem tribuit: & qua remota, omnia viua moriũtur: teste Apostolo. Si tradidero corpus meũ, ita vt ardeã: charitatem autẽ nõ habeã, &c. Sed qui charitatis amicitiã, plus quã Apostoli habuerũt: qui q̃ salute animarũ seipsos morti tradebãt lætanter. Ibãt Apostoli gaudẽtes, &c. Isti ergo Apostoli virtute charitatis roborati sunt illi cæli, de quibus dictũ est. Verbo domini cæli firmati sunt, & spiritu oris eius omnis virtus eorum. Isti sunt ergo cœli, qui propter tres prædictas virtutes dicta sua faciẽtes credibilia apti fuerũt legẽ prædicare euangelicã: de quibus nunc dicitur. *Cæli enarrant gloriam Dei.* & Iob. Spiritus eius ornauit cælos: quod de Apostolis exponit Greg. introducẽs præsentẽ versiculũ. d. Quos cœlos hic accipimus, nisi sanctos Apostolos? De quibus scriptũ est. *Cæli enarrant gloriã Dei.* quos tũc spiritus sanctus ornauit, quando repleuit. Quod Luca referẽte didicimus, qui ait: Factus est repẽte de cœlo sonus, &c. & repleti sunt omnes spiritu sancto, &c. De istis ergo cœlis dicit. *Cæli enarrant gloriam Dei.* id est exponunt gloriã Christi, in qua est patri æqualis, & q̃ Deus est vnus cũ patre: q̃ Christus gratis peccata dimittit, & quòd patrem suum glorificauit super terram. Ecce isti mũdo narrabãt gloriam Dei: sed mali narrauerunt, vt eis absconderent laqueos. Isti narrabant gloriam legis: mali narrauerunt fabulationes: sed non vt lex tua. Et de eisdem Apostolis subditur. *Et opera manuũ eius annũciat firmamẽtũ.* Ipsi enim Apostoli dicti sunt firmamentum: quia quamuis ante aduentum spiritus sancti pauidi essent, & timidi: tamen post aduentum spiritus sancti, ita sunt firmati vt non verba, non verbera, sed etiam nec ipsam mortem timerent. Vbi nota, quòd firmamentum dicitur illud cœlum, in quo stellę sunt fixę: quod quidem dicitur firmamentum quantum ad loci extensionem, quo ad se totum, sed quo ad partes semper est mobile: quia mouetur semper in vigintiquatuor horis: mouetur ab eodem puncto ad eundem. Sic & Apostoli cœlum dicuntur: quia firmi quo ad fidem: sed semper mobiles quo ad mundi visitationem, & prædicationem fuerunt.

Matt. 5. *Psal. 10.* *Prou. 20.* *Matt. 19* *Coloss. 3.* *Deut. 23.* *1. Cor. 13.* *Act. 5.* *Psal. 32.* *Iob 26.* *Greg. 17 mor. c. 16* *Actũ 2.*

fuerunt. De quibus nunc dicit. *Et opera manuum eius annunciat firmamẽtum.* Opera manuũ eius, ait glossa, id est, facta virtutum domini: quæ secundum hominem egit: vt natiuitatem, passionem, mortem, resurrectionem, & huiusmodi. Et sic vide, quòd primo notando dicuntur cæli, qui sunt alti: quia alta annunciabant. In secundo autem dicuntur firmamentum: quia annunciabant illa, quæ magnã mentis firmitatem requirunt, scilicet passionẽ, & mortem. Non enim passi sunt Apostoli: quia prædicauerunt verbum in principio apud patrem, sed quia annunciauerunt eundem Dei filium hominem factum, passum, & mortuum. vnde Apostolus, prædicamus dominum Iesum Christum crucifixum, Iudæis quidem scandalum, gentibus autem stultitiã. Vel aliter. *Cæli enarrant gloriam Dei*, &c. Quia cæli nouam stellam miserunt, ortum summi regis nunciantem: quæ Magos ad præsepe duxit.

1. Cor. 1.

253 *14. q. 5. Kolegenses.*

Dies diei eructat verbum: & nox nocti indicat scientiam.

Hic consequenter declarat iplorum Apostolorum publicationis eruditionem, & moderationem, scilicet qualiter, & quibus legem Euangelicam publicauerunt. Vbi sciendũ, quòd dies significat homines noui testamenti fide lucidos, & in statu gratiæ existentes. Nox autem significat antiquos testamenti veteris. Ratio, quia mysteria diuinitatis obũbratè in antiquo testamento tractabantur: in nouo autem clarè, & apertè sunt reuelata. Et sic diem, & noctẽ accipit Apostolus. d. Nox præcesit, dies autẽ appropinquauit. Et sic in istis verbis vult dare differentiam inter prophetas antiqui testamenti: & Apostolos noui testamenti. *Quod dies eructat verbum Dei*, id est, verbum Dei incarnatum clarè per Apostolos prædicatur fidelibus. Sed antiqui Prophetæ, qui nox erant, ratione obscuritatis dictorũ suorum: ipsi populo obscurè indicabant scientiã, scilicet illi prædicabant scientiam verbi incarnandi: ostendẽdo ipsum esse incarnandum. Sed Apostoli eructant ipsum verbum, id est ad plenum ipsum verbũ proferunt, & declarant. Sic enim in persona Apostolorum, & Euãgelistarum psal. dicebat. Eructauit cor meum verbum bonũ. Si autem vis scire, quid nobis vere faciat dies ad percipienda verbi Dei mysteria per Apostolos prædicata: attende primos dies & opera facta in ipsis. Nota igitur, quòd à principio creationis mũdi septẽ dies nominantur: in quibus dispositio mũdi producitur. Et per opera in illis facta: occultè nobis demõstratur, quomodo quis verus dies efficiatur & ad percipiendũ mysteria verbi incarnati apertus. Vnde Gen. 1. ponũtur septẽ dies, in quibus mundus fuit creatus: per quorum opera septẽ dona spiritus sancti denotãtur: quæ nos diem esse faciunt. In prima ergo die Deus tria fecit, scilicet cælũ, terrã, & lucẽ. Gen. 1. In principio creauit Deus cælũ, & terrã: & dixit fiat lux, &c. & factũ est vesperе, & mane dies vnus. Iste primus dies significat primum donum spiritus sancti, scilicet timorem: quod spiritus sanctus in nobis format cælum, terram, & lucem, ad denotandum, quòd timor domini animã diem facit: quia ipsam pulchrificat: quia facit cælum: animã humiliat, quia facit terram: animam illuminat, quia facit lucem. Cælum enim quod sordes non recipit, sed semper purum permaner, puritatẽ significat animæ. tunc ergo timor facit animam cœlum, quando animam purgando à vitiis facit cœlestẽ. Quia timor domini expellit peccatum. Terra, quæ infimior est elementis cæteris, significat humilitatẽ: quã timor domini generat: Timore domini prostrati sunt. Lux autẽ, qua mediante, cognoscũtur omnia: significat cognitionem, qua quis suã miseriã, & fragilitatẽ cognoscit: quam cognitionem generat timor domini. Sapiẽtia, & disciplina timor domini. Hæc est ergo prima hora diei spiritualis, scilicet timor domini. propter quod dicitur Prouer. 14. Quod timor domini est fons vitæ, id est principiũ vitæ spiritualis. In secunda die fecit Deus firmamentũ, diuidẽs aquas superiores ab inferioribus. Gen. 1. Fecit Deus firmamentũ: & diuisit aquas, quæ erant sub firmamento, ab iis, quæ erant supra firmamentũ: & factũ est vesperе, & mane dies secũdus. Iste secũdus dies est donũ fortitudinis: qua spiritus sanctus inter aquas nos firmamentũ facit. Aqua enim fluida in scriptura significat aduersitates mũdi iuxta illud psal. Saluum me fac, Deus, quoniã intrauerũt aquæ vsq; ad animã meã. Et istæ sunt duplices, scilicet superiores, significãtes aduersitates, quæ à Deo causantur, & immittũtur. Et inferiores significãtes aduersitates, quæ à mũdo causantur, & diabolo. Sed spiritus sanctus in secũda die, scilicet secũdo dono spiritus sancti facit firmamẽtũ in medio aquarũ: quia per donũ fortitudinis nos facit patiẽtes, & cõstantes ad omnia aduersa toleranda. Quod in Petro fuit figuratum, qui ante spiritus sancti missionem aduersa tolerare nõ poterat. Ideo ne quid mali pateretur, Christũ negauit: sed post missionẽ spiritus sancti firmamentũ factus fuit ad omnia cõstãter tolerãda. Petrus repletus spiritu sancto, dixit, &c. Sequitur. Videtes autẽ cõstãtiã Petri, &c. In tertia die fecit terrã germinare herbã, & arbores. Protulit terra herbã virentẽ, lignũq; faciẽs fructum, & factũ est vesperе, & mane dies tertius. Iste tertius dies significat tertiũ donũ spiritus sancti, id est, donũ pietatis, quo spiritus sanctus in nobis format herbã virentẽ, & arbores fructiferas: quia terrã nostræ humanitatis bonis operibus facit abundare. Quia sine speciali gratia spiritus sancti ad nullum opus meritorium sufficimus: sed ipsa habita ad omnia bona sufficimus, vt ollẽdit Magister. Et hoc singulariter facit spiritus sanctus per donum pietatis: per quod homo aliis compatiendo regnũ meretur æternũ. 1. Ti. 4. Pietas ad omnia valet, promissionẽ habẽs vitæ futuræ, & quæ nunc est. In quarta die fecit Deus solẽ, & lunã: solẽ vt præesset diei: & lunã vt præesset nocti, & significat quartum donum spiritus sancti, scilicet scientiæ, quo spiritus sanctus in nobis generat solẽ, scilicet scientiã superiorũ, & lunã, scilicet scientiã terrenorũ, scilicet cognitionẽ beneficiorũ diuinorũ, & nostrorũ peccatorũ, gaudiorũ cœlestiũ, & pœnarũ infernaliũ: vnde 1. Cor. 12. Per spiritũ sanctũ datur sermo sciẽtiæ. In quinta die Deus fecit ex aqua pisces, & aues. Ista dies significat quintum donũ spiritus sancti, scilicet donũ consilij, quo in nobis generatur lachrymarũ abũdãtia, & contẽplario supernorum. Pisces enim, qui in aqua summõ delectatur, & qui sine aqua viuere nõ potest, significat personã quæ ex cõsideratione peccatorũ suorum se continue lachrymis lauat, & irrigatur: iuxta illud psal. Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes, &c. Aues vero, quę superius se eleuãt, significãt contemplatiuos, qui spretis terrenis, solũ in creatoris contẽplatione delectantur. Et ista duo in nobis generat spiritus sanctus p donũ cõsilij: quo nobis cõsulitur, vt spretis carnalibus, solũ cœlestia sapiamus, dicente Apostolo, Quæ sursum sunt, sapite: quæ sursum sunt quærite:

Dies. *Dies fecit diem.* *Prima dies.* *Cælum.* *Timor.* *Eccles. 1.* *Magister li. 2. dist. 25.* *Quarta dies.* *Sol. Luna. Scientia.* *1. Cor. 12.* *Quinta dies.* *Donum consil.* *Psal. 41. Aues.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

Galat. 5. sexta dies Homo. Ratio.

quærite:nõ quæ ſuper terrã.Secundũ ſpiritũ ambulate,& deſideria carnis non perficietis.In ſexta die fecit hominem, in quo intelligitur donum intellectus, quo ſpiritus ſanctus nos facit homines, id eſt, rationales & intellectuales:quoniam per hominem rectitudo rationis intelligitur. Quælibet enim res denominatur à parte ſua potiori: cùm autem potior pars hominis ſit ratio: ſequitur quòd homo à ratione debet nominari. Spiritus ergo ſanctus per donum intellectus nos facit homines: quando ſua gratia nos facit rationabiliter viuere,& non beſtialiter, vt homines, & non vt beſtiæ, ſcilicet quando ratio dominatur ſenſualitati, & ſpiritus carni. Et econtra ille beſtialiter viuit, in quo caro ſpiritui dominatur,& ſenſualitas rationi. Et hoc ſolum in nobis facit ſpiritus ſanctus ſua gratia:dicente Apoſtolo,Debitores ſumus non carni, vt ſecũdum carnem viuamus. ſi enim ſecundum carnem vixeritis moriemini,ſi autem ſpiritu facta carnis mortificaueritis, viuetis. In ſeptima die Deus requieuit: quia, his omnibus peractis, per donum ſapientiæ Deus quietat hominem, & pacem mentis plenè poſſidet. Quia ſicut ſcientia cognitionem Dei tribuit:ita ſapientia mentem cum Deo plenè pacificat. Ex quibus omnibus per opera ſeptem dierum patet,quis verè dies dici poſſit: qui ſcilicet ſeptem donis ſpiritus ſancti prædotatur,& talibus dicitur. filij lucis eſtis, & filij diei. Et iſtis talibus reuelantur arcana noui teſtamenti,ſcilicet verbi diuinitas, & cum patre æternitas. De quo nunc dicitur. *Dies diei eructat verbum*,id eſt,Apoſtoli,& Euãgeliſtæ,qui dies erant: per lucem ſapientiæ eructabant, id eſt plenè verbum proferebant illis qui ſunt dies,id eſt, ſeptem donis ſpiritus ſancti prædotati. *Et nox nocti indicat ſcientiam*,id eſt huius verba ſcientiam obſcurè indicabant antiqui patres nocti, id eſt, populo Iudæorum, qui nox dicebatur: quia Chriſtus verus ſol iuſtitiæ illis nondum erat ortus. vnde illa antiquus populus quaſi in nocte Chriſti notitiam habuit. Vnde & dicebat illud Iob 4. Ad me dictum eſt verbum abſcõditum. Sed nobis vt in die clarè manifeſtatum eſt verbum:quando ſcilicet verbum caro factum eſt,&c. & vidimus gloriam eius, &c. Vel aliter ſecundum glo. per diem accipe Chriſti diuinitatem: ſed per noctem carnis eius mortalitatem. Illis ergo,qui erant ſpirituales, & illuminati vt dies Apoſtoli prædicabant Chriſti diuinitatem:ſed carnalibus,& infirmis prædicabãt noctem,id eſt Chriſti paſſionem, & mortalitatem: per hoc inſinuans, quòd non omnibus omnia debent prædicari, ſed perfectis perfectiora, infirmis autem humiliora. Et hanc prædicationis diſcretionem notabat Paulus. d. Nihil indicaui me ſcire inter vos: niſi Chriſtum, & hunc crucifixum. Sapientiam autem loquimur inter perfectos.

Roma. 8.

Septima dies. Sapiẽtia.

1. Cor. 1.

Ioan. 1.

254 Non ſunt loquelæ, neque ſermones: quorum non audiantur voces eorum.

Hic conſequenter ponitur prædicationis Euangelicæ publicatio. Iſte enim textus duobus modis exponitur:primo vt ly *loquela,& ſermones* referãtur ad Apoſtolos. Vbi ſciendum,quòd tria ſunt genera dicendi,& loquendi,ſcilicet humile, quod rudibus competit:& altum, quod Philoſophis, & ſapientibus mundi:& mediocre, quod communibus, ſcilicet aliqualiter literatis: ſed non ad plenũ. Apoſtoli autem per ſpiritum ſanctum ſic erant edocti:quòd omni genere locutionis loquebantur quia Philoſophis alto,cum ſimplicibus baſſo, cum mediocribus mediocri ſermone loquebantur. Et tunc eſt ſenſus. *Non ſunt loquelæ,neque ſermones.* id eſt nõ ſunt aliqua genera loquendi,vel ſermocinandi, quo genere non fuerint auditæ voces Apoſtolorum, quia ſicut decebat eccleſiam Dei de toto orbe congregari, ſic etiam ex omni ſtatu hominum colligi debebat.Secũdo,poteſt exponi,vt ly *loquela* referatur ad auditores. Vbi ſciendum, quòd genera linguarum ſunt varia: & omnibus linguis in omnibus nationib. Apoſtoli prædicauerunt. Et tunc eſt ſenſus: quod non eſt aliqua natio cuiuſcunque linguæ in mundo, ad quam non peruenerit Apoſtolorum prædicatio. Omnibus enim linguis primos doctores loqui fecit ſpiritus ſanctus, qui omnes gentes in vnum erat congregaturus. Et ſic vnus homo tũc omnibus linguis loquebatur. ſic & modo vnus homo,ſcilicet totus Chriſtus,caput, & corpus omnibus linguis loquitur: quia ex omnibus linguis vna,& ſancta conſtat eccleſia. Sed hic vnum cadit dubium. Vtrum diuerſitas linguarum, qua Euangelium omnibus gentibus per Apoſtolos fuit prædicatum fuerit ex parte audientium, vel prædicantium. Et dicunt aliqui, quod ex parte audientium: quia quamuis Apoſtoli ſolum linguam vnam, ſcilicet Hebraicum loquerentur: tamen illam omnis natio vt propriam intelligebant. Sicut enim per vnam,eandemque literam diuerſi diuerſa intelligunt,vt per o, nos intelligimus medium, & Græci ſinem, & geometra figuram circularem. Sic per eandem vocem Apoſtolorum diuerſæ nationes proprium idioma intelligebant.Conſimiliter enim quando ſcribæ adduxerunt ad Chriſtum mulierem in adulterio deprehenſam: & Chriſtus inclinans digito ſcribebat in terra:dicitur, quòd quaſdam literas faciebat per quas quilibet illorum peccata ſua cognoſcebat: propter quod confuſi, vnus poſt vnum exibat.Alij dicunt, quòd non omnes linguas ſciuerunt: ſed ſolum illas ipſos ſpiritus ſanctus in die Pentecoſtes edocuit: ad cuius linguæ nationes erant prædicaturi. vt putà Petrus ſciuit linguam Latinam, Ioannes Græcam, &c Alij dicunt, quòd quilibet Apoſtolorum omnia ſciuit linguarum genera.Sed qualitercunque fuerit, communius tenetur, quòd miraculum linguarum erat ex parte prædicantium, non auditorum,quia ſcilicet ad omnem nationem fuerunt miſſi omnia genera prædicare linguarum.Et hoc eſt,quod ſequitur.

Quæſtio. Apoſtolus. Lingua.

Locutio.

255 In omnem terram exiuit ſonus eorum:& in fines orbis terrę verba eorũ.

Hic ly *omnis terra* accipitur pro ſingulis generibus nationum, vel linguarum:non pro ſingulis generum: quia ad omnes nationes ſe extendit ipſorum prædicatio. Sic ergo intelligitur. *In omnem terram exiuit ſonus eorum*, id eſt fama ipſorum Apoſtolorum: etiam ſine ipſorum præſentia. *Et in fines orbis terræ verba eorum*, id eſt, in angulis mundi exiuit fama prædicationis eorum: non quòd ipſi præſentialiter fuerint in omni terra, & in omnibus finibus terrarum.

256 In ſole poſuit tabernaculũ ſuum: & ipſe tanquam ſponſus procedens de thalamo ſuo.

Hic

Hic conſequenter ponitur Chriſti incarnatio, quæ in lege prædicta fuerat. Et diuiditur in tres partes, quia primo ponitur Chriſti incarnatio, ſecundo Chriſti peregrinatio, & conuerſatio, ibi. *Exaltauit vt gigas*. tertio Chriſti ad patrem regreſſio,& aſcenſio,ibi. *Et occurſus eius*. Quantum ad primum ait. *In ſole &c.* Vbi notandum primo, quod nomine ſolis intelligitur virgo Maria in ſcriptura ſacra propter multa, ſcilicet propter puritatem virginalis incorruptionis. Quoniam ſicut ſol integritate ſeruata, ex ſe emittit radium: ſic virgo Maria, virginitate non violata, ſuum genuit radium, ſcilicet Ieſum Chriſtum. Et iſta ſimilitudo ponitur Eccleſ.26. Sicut ſol oritur mundo in altiſſimis Dei: ſic mulieris bonæ ſpecies, &c. propter poteſtatem ſingularis dominationis. Nam ſol ſingularem poteſtatem habet ſupra dæmones. Quoniam ipſi dæmones orto nobis ſole non poſſunt contra nos tantum ſæuire ſicut de nocte faciunt. propter quod dicitur:Ortus eſt ſol, & congregati ſunt: & in cubilibus ſuis collocabuntur. Et in Hymno dicitur. Hoc excitatus lucifer, ſoluit polum caligine: omniſque terrorum chorus viam nocendi deſerit. Sic & virgo Maria omnes ſua poteſtate fugat dæmones,quos ſua poteſtate terret, & fugat. vnde de ipſa dicitur, quòd eſt pulchra vt ſol: terribilis vt caſtrorum acies ordinata, propter claritatem ſuæ informationis: quoniam ſicut ſol omnia illuminat quantum eſt ex ſe, ſic & glorioſa virgo ſuis exemplis omnes informat. Eccleſ. 42. Sol illuminans per omnia reſpexit. Item notandum, quòd tabernaculum ſignificat Chriſti corpus, & humanitatem. Quoniam tabernaculum dicitur militantium, & verbum in homine habitauit, vt hic militaret contra dæmones. vnde hic ait glo. Per tabernaculum accipe Chriſti corpus: in quo verbum venit aereas expugnare poteſtates. Et tunc eſt clarus ſenſus. *In ſole poſuit tabernaculum ſuum*:quia ſcilicet corpus ſuum in glorioſa virgine collocauit: quando de ipſa ſpiritus ſancti virtute carnem aſſumpſit. Et ſequitur de eius natiuitate. *Et ipſe tanquam ſponſus procedens,&c.* Quia ſcilicet ad hoc de vtero glorioſæ virginis per natiuitatem eſt egreſſus: vt eccleſiam ſibi deſponſaret per fidem. Sponſabo te mihi in fide. Vel tunc fuit ſponſus: quia humanam naturam in ſponſam ſibi aſſumpſit: dum humanitatem noſtram in vnitatem ſuæ perſonæ copulauit. vt ſicut ex ſponſo, & ſponſa fit vna caro:ſic Deus, & homo vna ſola eſſet perſona. vnde glo. *Et ipſe tanquam ſponſus procedens de thalamo ſuo*,id eſt de virginali vtero,vbi Deus humanæ naturæ vt ſponſus copulatus eſt. Quia ergo dictum eſt ſuperius, quòd cæli enarrant gloriam Dei, hic Pſal. oſtendens, quid prædicarent: dicit quòd ipſi hoc prædicabant quòd Dei filius *in ſole poſuit tabernaculum ſuum, &c.* Quando enim iſtam ſponſam, ſcilicet humanam naturam copulauit: tunc per tabernaculum ſui corporis nobiſcum habitauit. Vidi Hieruſalem ſicut ſponſam ornatam viro ſuo: & audiui vocem dicentem. Ecce tabernaculum Dei cum hominibus: & ipſi erunt populus eius: & ipſe Deus eorum erit. Vel iſte verſus aliter poteſt exponi: retenta ſignificatione tabernaculi pro corpore, & humanitate Chriſti: ſed permutata ſignificatione ſolis. Vbi ſciendum,quòd ſecundum Grego. Sol in ſcriptura multa ſignificat,ſcilicet veritatis manifeſtationem, ſic enim diuina voce per Nathan dicitur ad Dauid. Tu feciſti hoc in abſcondito, ego autem faciam verbum hoc in conſpectu omnis Iſrael, & in conſpectu ſolis. Quid enim per conſpectum ſolis niſi cognitionem inſinuat manifeſtæ viſionis? Rurſum per ſolem ſapientium intellectus accipitur: vnde per Salomonem dicitur. Sapiens vt ſol permanet:ſtultus vt luna mutatur. Rurſum per ſolem aduerſitatis perſecutio demonſtratur, ſicut in euangelio veritas dicit, quòd nata ſine radicibus ſemina, orto ſole, aruerunt: quia ſcilicet verba vitæ in corde terrenorum hominum temporali momento virentia, ſuperueniente perſecutionis ardore ſiccantur. Sic igitur iſtis modis accipiendo ſolem: Chriſtus in ſole poſuit tabernaculum ſui corporis. Primo in ſole manifeſtationis veritatis: quia ipſo nato, ſtatim in publico poſitum fuit hoc ſacramentum: quia per Angelos paſtoribus cum magna claritate fuit reuelatum: Magis per ſtellam: Romanis, & orbi vniuerſo per multa miracula. Itẽ tabernaculum ſuum in ſole ſapientiæ poſuit: quia animam Chriſti omni ſapientia prædotauit: vt tantam ſapientiam habuerit, vt ei Deus plenius cõferre nõ poterit. Item in ſole perſecutionis tabernaculum ſui corporis poſuit: quia labores noſtros & miſerias ac perſecutiones vſque ad mortem crucis ſuſtinuit, propter quas miſerias & paſſiones eius tabernaculum per triduum mortis fuit diſſolutum.iuxta illud quod Sap.2.dicitur. Sicut nebula diſſoluetur, quæ fatigata eſt radiis ſolis, ſcilicet perſecutionis.Et de omnibus illis hic loquitur pſal.d. *In ſole poſuit tabernaculum ſuum.*

Sol Maria.

Eccl.26.

Pſal.105.

Cant.9.

Eccle.42. Tabernaculum Corpus Chriſti.

Greg.34. Mor...6. 2. Reg.12. Sol.

257 Exultauit vt gigas ad currendam viam:à ſummo cælo egreſsio eius.

Hic conſequenter ponitur Chriſti in mundo cõuerſatio. vbi notandum: labores vitæ præſentis vt ſint nobis meritorij, debemus tolerare cum cordis lætitia, & cum ſtabilitatis conſtantia. Primò enim cum cordis lætitia: quia coacta ſeruitia Deo non placent.ideo de Apoſtolis dicitur. Ibant Apoſtoli gaudentes, &c. De ſtabilitate autem patientiæ & perſeuerantiæ dicitur. 1. Pet.5. Aduerſarius veſter diabolus,&c. cui reſiſtite fortes,&c. Et iſta duo habuit Chriſtus in conuerſatione huius vitæ mortalis. Primo quia illa gaudenter ſuſtinuit & voluntariè.& quantum ad hoc. *Exultauit ad currendam viam.* quia ſcilicet ipſe non neceſſitate, ſed voluntate labores noſtros ſuſcepit: nos autem neceſſitate: vt oſtendit Magiſter lib. 3. Vnde de Chriſto dicitur. Exultauit Ieſus in ſpiritu ſancto. Et ad quid? ſcilicet ad currendam viam huius mortalitatis: non ad habitandam: quia ſcilicet amore non ſtetit in via mundi,vt mundi vana diligeret.Secundo,Ieſus mala & aduerſa mundi ſuſtinuit conſtanter & patienter: quod notatur cùm dicitur. *Quod exultauit vt gigas*, id eſt, ſicut fortiſſimus, & omnes homines imperturbabili virtute tranſcendens: quod per gigantem ſignificatur, vnde propter fortitudinẽ conſtantiæ de Iuda Machabæo dicitur: quod induit ſe lorica ſicut gigas. Nos igitur exemplo Chriſti viam huius vitæ alacriter, conſtanterque curramus: non hic mente conſiſtentes, ſed per puritatem ad æternum regnum properantes. Ad hoc notat Valerius, quòd Darius rex adiutoribus eius dignitatis aſſumptis, pactum cum præclari operis conſortibus fecit: vt equis inſidentes ſolis ortu curſum in quendam locum dirigerent: iſque regno potiretur, cuius equus locum prius

Aduerſitas. Labor. Exultatio Patientia. Chriſtus. Act.5.

1. Pet.5.

Magiſter li.3.d.25. Luce 19.

1. Mach. 3. 11. Caſſitas. Caſtratus Valerius. li.7.c.3.

Universidad de Deusto
Biblioteca

prius attigisset. Cæterum cùm maximè mercedis cõ- A petitoribus fortunæ beneficium expectantibus solus ipse exoptatæ rei prosperum effectum assecutus est hac cautela: quia genitalibus equi sui naribus equi appositis: equus suus terrore perterritus ante omnes alios præcucurrit: & sic ille regnum habuit. Sic moraliter. Qui ad propositum vitæ bravium velociter exemplo Christi vult currere: equi sui, id est suæ carnis abscindat genitalia: se propter Dei regnum spiritualiter castrando: & illa naribus equi apponat: vt scilicet persequendo luxuriæ fætorem ipsam facilius detestetur. Et tunc talis dicere poterit cum Christo illud Psal. Sine iniquitate cucurri *Psal.58.* & direxi. Hæc autem non fecit Christus vt Deus: sed vt homo factus, quod notãs dicit. *A summo cælo egressio eius*, scilicet ab æqualitate patris egrediens per carnis assumptionem. Non quidem egrediés: quòd æqualitatem patris perderet: sed ideo dicitur egressus, quia quod prius non habebat assumpsit, scilicet nostram mortalitatem. De isto egressu prędictum fuerat Micheę. 1. Egredietur dominus de loco sancto suo, & descendet, &c.

258 Et occursus eius vsque ad summũ eius, nec est, qui se abscondat à calore eius.

Ascensio Christi. Hic consequenter agitur de Christi ad patrem regressione & ascensione, sicut enim verbum Dei ab æqualitate patris descendit in mundum nostram humanitatem assumendo: sic & ipse Christus homo ad summum est reuersus per ascensionem, id est, ad patris æqualitatem. Et hoc est, quod ipse Christus de se dicit. Exiui à patre, & veni in mundum: iterum relinquo mundum, & vado ad patrem. Quid autem *Ioan.16.* per talem ascensum nobis contulerit: subdit dicens. *Nec est, qui se abscondat à calore eius.* Christus enim postquam ascendit ad patrem, spiritum sanctum in specie ignis misit Apostolis: qui totum mundum ca- *Spiritus sanctus Calor.* lore spiritus sancti inflammauerunt. Quoniam, vt dictum fuit superius: In omnem terram exiuit sonus eorum, &c. Ita quòd nulla fuit natio, in qua spi- D ritus sancti calor non fuerit dilatatus: etiam si non omnes fuerint inflammati: ipse tamen calor spiritus sancti omnibus fuit præsentatus. Sicut sol quantum est ex se omnes illuminat: quamuis non omnes illuminentur: & hoc est ex ipsorum defectu, non so- *Frigiditas Dauid. 3. Reg. 1.* lis. Sic etsi non omnes calefiant per gratiam spiritus sancti, non est defectus caloris, sed ipsorum. In quorum figura, legitur de Dauid, quòd Dauid cùm operiretur vestibus, non calefiebat. Et quare calefieri non poterat Dauid, Stephanus tres rationes adducit. Primo quia erat antiquus ætate. Secundo quia in bellis multum sanguinem perdiderat. Tertio, quia ex quo vidit Angelum domini cædentem populum, pauore vehementi contabuit. Sic moraliter ista tria multos impediunt: ne calore charitatis spiritus sancti calefiant. Primum est antiquitas temporis. Quid enim est spiritualiter antiquari nisi antiquioribus peccatis implicari. Antiquiora enim, & *Sapien.1.* prima peccata, quæ fuerunt, sunt duo scilicet inuidia, & superbia. Inuidia enim primum peccatum dicitur. Inuidia diaboli mors introiuit in orbem *Eccles.14. Esa.47.* terarum. Similiter & superbia fuit prius. Initiũ omnis peccati superbia. Et sic inuidia, & superbia dicuntur prima, & antiquiora peccata, & istis implicatus calefieri non potest, vnde de istis dicitur. Non sunt prunæ vt calefiant, nec locus vt sedeãt ad eum.

Secundum est egenorum proximorum incompassio, quod notatur: quia Dauid multum sanguinem fuderat. Tãtorum enim sanguinem fundimus, quot fame mori permittimus, subuenire valentes. Tertium est iustitiæ diuinæ sine misericordia nimia consideratio, quæ ad desperationem perduxit. Et hoc notatur in eo quòd Dauid vidit Angelum cædentem populum: & ex hoc contabuit. Sed quibus vias suas volens custodire, id est, voluntates, & opera iusto igne spiritus sancti calefit, & accenditur. Di- *Psal.38.* xi custodiam vias meas, vt non delinquam, &c. Sequitur. Concaluit cor meum intra me, & in meditatione mea exardescet ignis. Et de talibus hic dici- B tur. *Non est, qui se abscondat à calore eius.*

Lex domini immaculata, conuertens animas: testimonium Domini fidele, sapientiam præstans paruulis. 259

Hîc consequenter ponitur legis Euangelicæ cõmendatio. Commendatur autem à tribus, scilicet à puritate, qua nos purificat. ibi. *Lex domini immaculata*, secundo à claritate, qua nos illuminat. ibi. *Iustitiæ domini rectæ.* tertio ab humilitate, qua nos humiliat. ibi. *Timor Domini sanctus.* Quãtum ad primum, d. *Lex Domini immaculata.* Alia litera habet. *Lex Domini irre-* *Lex nova* C *prehensibilis.* Quod ideo dicitur, quòd solum sancta docet, & munda. Beati mũdo corde. Antiqua enim *Mat.5.* lex immunditiam carnis mundabat: hæc autẽ mentis. Hanc munditiam confert lex Euangelica: quia sermo Christi animam purificat. Vos mundi estis *Ioan.15* propter sermonem, quẽ locutus sum vobis. Et quia lex domini est immaculata: ideo animas à peccatis conuertit, propter quod sequitur. *Conuertens animas.* Sic enim per legem euangelicam Petrus animas ad Deum conuertebat. d. Pœnitemini igitur, & cõuertimini: vt deleantur peccata vestra. Lex enim domini conuertit animas: quia sua districtione peccata corrigens ad Christi gratiam mittit: etiam conuer- *Act.3.* tit animas: quia est testimonium fidele. Quod ideo D dicit; quia quod Christus in lege promittit perficiet. sic etenim alibi dicitur. Fidelis est Deus, qui vocauit nos, & faciet. Etiam lex Domini cõuertit animas: quia ipsas illuminat, quia *sapiẽtiam præstans paruulis*, id est, humilibus. Abscondisti hæc à sapientibus, & reuelasti ea paruulis. Tunc enim sapientiam *Matt.11.* nobis præstat: quando nos peccata nostra cognoscere facit, vt deprehendantur, & bona superna, vt desiderentur. Sic enim suis Apostolis Christus promisit *Luce 21.* dicens, Dabo vobis os & sapientiam.

Iustitiæ domini rectæ: lętificantes corda: præceptum domini lucidum, illuminans oculos. 260 *de præ. d. 2. vnſtio.*

Hîc consequenter commendatur lex Christi ab æquitate, & claritate. Vbi primo notandum, quòd cùm omnis iustitia sit recta: quinimo idem est iu- *Iustitia. rectitudo.* stitia, & rectitudo: quia omnis iustus est moribus rectus: & omnis rectus est iustus. Ad quid ergo inculcat verba dicens. *Iustitiæ domini rectæ.* Respondeo quòd quamuis omnis iustitia in se sit recta: non tamen omnibus est recta. Iustitia ergo illi solum dicitur recta: qui facit, quod præcipit iustitia: & illi dicitur obliqua: qui eius iussa non perficit. Christus autem fecit omnia, quæ per legem Euangelicã docuit facere.

facere. Ideo sibi rectæ dicebantur. Dicuntur etiam A *Act. 1.* rectæ. Ille enim solus rectus dicitur, qui bonum facit amore, non timore pœnæ. Et in hoc differt lex noua ab antiqua, quia illa data fuit cum terrore. & *Rom. 3. Lex.* ideo iustificare, vel rectos facere non poterat: propter quod dicebat Apostolus. Ex operibus legis nõ iustificatur omnis caro. Lex autem Christi fuit data cum amore: vnde in datione legis nõ terrores: *Amor. Timor.* sed solum præmia Christus promisit dicens. Beati pauperes, &c. Et ideo quia terror conturbat, & præmium lætificat, hinc est, quòd lex Christi promittens præmia, corda lætificat. Quod hic notans dicit. *Lætificantes corda.* vbi glo. *Lætificantes corda*, scilicet spe præmij, non terrentes timore pœnę, vt vetus testamentum faciebat. Et non solum sic lex euan- B gelica est recta, sed etiam lucida, quia quæ antiqua lex dicebat sub figuris, & vmbratice, lex noua dixit apertè, & clarè, quãdo scilicet Christus ore proprio *Matth.5.* promulgans legem nouam docuit Apostolos. Ad hoc enim venerat vt oculos cæcos peccatis per ve- *Luce 2.* ram fidem, & doctrinam illuminaret. Visitauit nos oriens ex alto: illuminare iis, qui in tenebris, & in *Ioan.8.* vmbra mortis sedent. Vnde Ioan. Ego sum lux mũ- *Illuminare.* di: qui sequitur me, &c. Et nota, quòd lex Euangelica nõ principaliter illuminat oculos corporis, quia *Homo.* illi non sunt perceptiui cœlestium sacramentorum: sed magis oculos mentis, propter quod de ista luce *Ioan.1.* dicitur, quòd illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Vbi sciendum, quòd homo C ex duobus constituitur, scilicet ex corpore, & anima, & sic duplices habet oculos. Primam autẽ partem, scilicet corpus non habemus deforis, sed à mundo isto, scilicet à parentibus, qui sunt in isto mundo. Aliam autem partem, scilicet animam non *Arist. 16. de anima-libus.* habemus à mundo, sed deforis: vt dicit Aristo. quia scilicet ipsam immediatè habemus à Deo per creationem. Et quia animam non habemus à mundo, sed à Deo per creationem: ideo quando creatur & vnitur corpori, tunc dicitur in mundum venire quia deforis ducitur. Corpus autem, quia datur à mundo, & non deforis, ideo in mundum venire non dicitur. Volens ergo ostendere Euangelista secundũ quam partem homo illuminatur ab Euangelica lege di- D cit, quòd illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, quasi dicat, quòd homo illuminatur non secundum corpus, quod habemus à mundo, sed secundum animam, quam deforis habemus. Sic enim superius orabat psalm. Christi lege illumi- *Psal.12.* nari cupiens: cum dicebat. Illumina oculos meos, ne vnquam obdormiam, &c.

261 Timor domini sanctus permanet in sæculum sæculi: iudicia domini vera, iustificata in semetipsa.

Hîc consequenter commendatur lex Euangelica ab humilitate: quia nos humiliat. Vbi sciendum quòd vt ait glo. præter timorem naturalem, quatuor sunt genera timoris, scilicet, Timor mundanus, quo timemus bona perdere mundi. Timor seruilis: quo à malo timore pœnæ cohibemur. Timor initialis: quo partim pœnæ, & partim amore iustitiæ seruitur. Timor filialis siue castus, quo offendere sponsum timemus, & separari ab ipso. Et de isto timore hic dicit psal. *Timor domini sanctus*, quo scilicet quanto quis plus diligit: tanto diligentius cauet offensam, hunc timorem perfecta charitas non mittit sed includit. Timorem autem initialem perfecta charitas foras mittit. Sed timorem mundanum, & seruilem non solum perfecta charitas foras mittit, sed etiam imperfecta. De timore ergo filiali hic dicitur. *Timor domini sanctus permanet in sæculum sæculi.* Sed nunquid iste timor filialis fuit in Christo? Videtur quod sic, quia habuit omnia dona spiritus *Quæstio.* sancti. Ad oppositum, quia ab initio fuit beatus, & *Christus. E.q.11.* non timuit offendere Deum. Respondeo, quòd iste timor duos habet effectus: vnum simpliciter perfectum, quia facit Deum reuereri. Alium non simpliciter perfectum, quia facit timere casum, vel offensam Dei, qui effectus imperfectionem habet annexam. Dico ergo, quòd iste timor quantum ad B effectum imperfectum, non fuit in Christo, nec in beatis erit: sed bene quantum ad effectum simpliciter perfectum. Et hoc dicit Magister libro 3. dist. *Magist. lib. 3. Sen.* 34. d. Sciendum itaque est quòd spiritus timoris erit *d. 34.* in futuro, sicut & alia dona spiritus sancti, sed non habebit omnem illum effectum quem modo habet. Faciet enim tunc nos reuereri Deum, non timere separari à Deo, vel ipso carere. Fuit ergo & in Christo timor ille, sed iuxta illum vsum, quem habebit in futuro in sanctis. Non enim timuit Christus separari vel offendere Deum, sed eum præ omnibus reueritus est.

Desiderabilia super aurum, & lapidem preciosum multum: & dulciora super mel, & fauum. 262

Hîc consequenter tertio principaliter ostendit, qualiter lex Euangelica est merito obseruanda. Et tria facit, vt nos ad eius obseruationem inducat. Quia primo ponit eius dignitatem. Secundo eius vtilitatem ibi. *Etenim seruus tuus &c.* Tertio suã per hoc remoueri petit cæcitatem. ibi. *Delicta quis intelligit?* Quantũ ad primũ ostendens legis Christi dignitatem, dicit. *Desiderabilia, &c.* Vbi notandum, quòd tria maximè in hoc mundo videntur desiderabilia, vel, vt melius dicam, desiderata ab hominibus mundi, quibus tamen omnibus præferenda est lex Euangelica, scilicet diuitiæ temporales. & hæc *Aurum. Diuitiæ. Potentia. Delitiæ. Eccles.31.* significantur per aurum, potentiæ mundiales, & hęc significantur per lapidem preciosum, & delitiæ, vel voluptates carnales, & hæc significantur per mel, quod est dulce. De auro diuitiarum dicitur. Beatus vir, qui inuentus est sine macula, & qui post aurum non abiit, nec sperauit in pecuniæ thesauris: quis est hic? & laudabimus eum. Quod ideo dicit, quod pauci sunt tales. De lapide vero potentiarum vel dignitatum dicitur Eccles. 27. Qui in altum mittit la- *Eccle.27.* pidẽ, super caput eius cadet. Quod ideo dicit, quia E maior potentia maiorem casum generat, & ruinam. *Prouer. 5* De melle vero voluptatum dicitur. Fauus distillans labia meretricis, sed nouissima illius amara quasi absinthium. Volens ergo Psalmista præferre omnibus temporalibus, quæ possunt desiderari, legem Euangelicam, dicit, quòd in ipsa contenta *sunt desi-* *Lex euangelica.* *derabilia super aurum*, quo ad diuitias, *super lapidem preciosum*, quo ad dignitates, & potentias: *& super mel, & fauum*: quo ad voluptates, & delitias. Et isto modo de ista sapientia nouæ legis dicitur, Prouer- *Prou.3.* biorum 3. quòd melior est acquisitio eius negotiatione auri, & argenti, &c. Et omnia, quæ desiderantur, huic comparari non valent.

Universidad de Deusto
Biblioteca

263 Etenim seruus tuus custodit ea: in custodiendis illis retributio multa.

Lex. Custodia.

Hic consequenter ponit huius legis vtilitatem: quia scilicet in obseruatione illius magna est retributio. Vnde Gregorius dicit. Sacri eloquij mandata si modo hic perpetrentur in opere: postmodum coronam victoriæ exhibent in retributione. Quod hic notans dicit. *In custodiendis illis retributio multa. Et ideo seruus tuus custodit ea.* Hoc ideo dicit, qa consideratio præmij vim laboris minuens ad obseruationem legis faciliter nostras mentes inclinat. Et nota, quòd duplex retributio custodientibus legis Christi mandata debetur, scilicet in præsenti, & in futuro. In præsenti enim, quia in eo, quòd custodiuntur non tantum in re extra posita, sed etiam in ipsis, dum custodiuntur in hac vita, quia in ipsis est gaudium, quia per semetipsa placent, & delectant facientem. Et ideo non ait, præ custodiendis illis, sed in custodiendis illis. Quia non tantum pro illis in futuro debetur præmium, sed etiam hic in eorum custodia magnum est gaudium, vt ait glo. quia seruire Deo regnare est. Habent etiam retributionem in futuro & etiam duplicem, vt ostendit Gregorius. Duplicia enim in futuro erunt præmia, quia finito labore præsentis sæculi, nõ solum animarum gaudium, sed etiam beatitudo retribuitur corporum, &c. vide ibi. Et ista Psal. attendens dicebat. Inclinaui cor meum ad faciendas iustitias tuas in æternum propter retributionem.

Greg. lib. 3. mor. ca. 14.

264 Delicta quis intelligit? ab occultis meis munda me: & ab alienis parce seruo tuo.

Hic consequenter postquam ostendit se voluntarium ad obseruationem mandatorum Christi, orat remoueri impedimentum, quod scilicet est peccatum. Vbi notandum, quòd quædam sunt peccata, quæ ab intrinseco procedunt, vt peccata, quæ quis propria malitia absque tentatione exteriori committit, vel interiori tentatione propulsatus, vt tentatus à propria carne, & ista dicuntur propria peccata, & intrinseca. Alia sunt ab extrinseco introducta, sicut quæ fiunt per tentationes exteriores, vt puta dæmonis, vel mundi, vel quæ per sensus corporales animam inuadunt, & ista dicuntur aliena. Vel aliter. Quædam sunt peccata, quę quis committit, & illa dicuntur propria. Alia sunt peccata, quæ alij committunt ex negligentia principis, vel malo principis exemplo: quæ tamen principi imputantur, & ista dicuntur aliena. Item quia si quis malum exemplum prætendat aliis, quo multi peccare possunt, vel occasionem peccandi assumere: quamuis nesciat, quot suo exemplo peccabunt, ei tamen omnia illa peccata imputantur, quæ alij eius malo exemplo committunt. Quia tot mortibus sunt digni prælati, quot ad subditos suos perditionis exempla transmittunt. Ad propositum ergo, quia Dauid erat prælatus, quia rex, & suo adulterio multis malum dederat exemplum, imò omnibus, ideo nesciens, quot suo malo exemplo peccassent, dicit, *Delicta quis intelligit?* id est, quis malè agẽs quomodo potest cognoscere, quot suo corrumpuntur exemplo? quasi dicat, nullus. Ideo orans subdit. *Ab occultis meis munda me*, scilicet à peccatis quæ proprio motu commisi, *& ab alienis*, quæ scilicet commisi prouocatus ab aliquo, *munda me*. Vel, *ab occultis meis*, id est, à peccatis, quæ ego commisi, quæ dicuntur occulta: quia principalius stant in voluntate, quam nullus exterior cognoscere potest. *Et ab alienis*, scilicet, quæ alij meo exemplo commiserunt. *A meis*, inquit, *munda me*, scilicet tollendo de corde malam voluntatem, sed *ab alienis parce*, scilicet, non permittas tentationes mihi dominari.

Delictum Peccatu.

11. q. 3. præcipue.

Si mei non fuerint dominati, tunc immaculatus ero: & emundabor à delicto maximo. 265

Vbi nota, quòd omnis faciens peccatum, seruus est peccati, & peccatum semper dominatur illi, qui peccat. Ex quo sequitur: quòd ille, cui peccatum nõ dominatur, est sine peccato, & immaculatus. Et hoc est quod ait, *Si mei non fuerint dominati, tunc immaculatus ero, & emundabor à delicto maximo.* Per delictum maximum accipe superbiam, quia non est maius delictum, quam à Deo apostatare, quod est initium superbiæ hominis. Est enim superbia vltimum vitium redeuntibus ad Deum, & primum recedentibus. Et secundum istum sensum ly mei est casus genitiui, & numeri singularis. Potest secundò esse numeri pluralis, & nominatiui casus, & tunc est sensus. *Si mei*, scilicet sensus corporales, *non fuerint dominati*, id est, supra rationem, quod scilicet fit, quãdo ratio subiicitur carni, & sensualitas spiritui dominatur, tunc nunquid immaculatus ero? Cogitabat enim propheta, quod oculi sui fuerant supra rationem dominati, quando, visa Bersabe, concupiuit, & commisit adulterium.

Ioan. 8.

Dominatio.

Et erunt, vt complaceant eloquia oris mei: & meditatio cordis mei in conspectu tuo semper. 266

Vbi nota, quòd oratio est duplex, scilicet mentalis, & vocalis, quarum nulla Deo placet, quæ maculato corde procedit, vel superbo. Sed illas respicit, & exaudit, quæ immaculata mente procedunt. Et hoc est, quod dicit. Si ero immaculatus. Tunc tibi placebũt eloquia cordis mei. Et hoc quò ad orationes vocales. *Et meditatio cordis mei in conspectu tuo semper*, scilicet erit, & hoc quo ad orationes mentales. Illud enim libenter aliquis respicit, quod est sibi placitum, & illud in conspectu suo ponit. Sic enim dicitur Gene. 3. Respexit dominus ad Abel, &c.

Domine, adiutor meus, & redemptor meus. 267

Videns enim, quòd per seipsum à peccatis liberari non potest, sed solum adiutorio diuino munitus: ideo se conuertens ad Deum dicit. *Domine adiutor meus*, scilicet cõtra hostes tam intrinsecos quàm extrinsecos. *Et redemptor meus*, quia non solum iuuas ne cadam: sed etiam post lapsum reparas. Adiutor ergo quia facis præcauere futura, sed redemptor, quia remittis commissa, virtute tuæ passionis & sanguinis. Non enim auro vel argento redempti estis, &c. Ab illo ergo loco. Delicta quis intelligit? omnia dicit, vt ostendat, quòd nullus nisi mundus

1. Pet. 1.

Dei sacramenta pertractare dignè potest: iuxta illud Psal. Peccatori autem dixit Deus: quare tu enarras iustitias meas, &c.

Psal. 49.

PSALM. XIX.

268 Exaudiat te dominus in die tribulationis: protegat te nomen Dei Iacob.

12. 7. 2. gloriã epi scopi.

Titulus istius Psalm. est. *Ad victoriam Psalm. Dauid.* Pro cuius expositione sciendum, quòd ait Rabbi Sal. iste psal. fuit factus à Dauid, quando milites sui iurauerunt dicentes. Non egredieris nobiscum ad prælium: ne extinguatur lucerna in Israël. Vbi notandum, quòd cum Philistæi iniissent prælium contra Israel, descendit Dauid cum suis viris, & pugnabat contra Philistæos: & ibi Dauid fuit in magno periculo mortis: nisi ipsum iuuisset Abisai filius Saruiæ, qui defendit regem Dauid, & Philistæũ qui nitebatur occidere Dauid, interfecit. Videntes igitur viri Dauid periculum, in quo fuerat, quia si rex fuisset interfectus totus exercitus succubuisset, ordinauerunt inter se, ne rex Dauid amplius ad pugnam cum ipsis iret, sed domi remaneret: vnde ibidem dicitur. Tunc iurauerunt viri Dauid, dicentes. Iam non egredieris nobiscum in bellum, ne extinguatur lucerna in Israël. Cogitabant enim quòd rex plus poterat eos orationibus manens domi iuuare, quàm pugnando manibus. Sicut Moyses obsecrans, fortius dimicabat contra Amalech precibus, quàm exercitus armis instructus ab eo missus: vt habetur Exodi 17. Vnde ibidem dicitur. Cumq; eleuaret manus Moyses, scilicet deuotè orando, vincebat Israël. Si autem paululum remisisset, superabat Amalech. In sequenti ergo bello contra Philistæos in Gob Dauid remansit domi, & exercitum suum misit ad pugnam. Et tunc orando pro victoria sui exercitus istum Psalmũ fecit, & verba sua exercitui suo dirigens, dicit. *Exaudiat te dominus*, &c. Ex prædictis apparet sensus tituli qui est, *ad victoriam psal. Dauid*, id est, iste psalmus factus est à Dauid *ad victoriam*, scilicet pro exercitu suo impetrandam. Et hoc est quod dicit. *Exaudiat te dominus in die tribulationis*, &c. vt Nic. de Ly. Intẽtio autẽ Psalmistę in hoc psal. est agere de Christo, quasi de sacerdote immolaturo, & rege pugnaturo, Et sub figura optãdi hic prædicit, quæ de Christo sunt futura ante passionem suam, scilicet tempore suæ tribulationis: & post resurrectionem suam, scilicet tempore suę exultationis. Et psalm. iste diuiditur in duas partes. Quia propheta orando prædicit primo aduersa suæ passionis. Secundo prospera suæ resurrectionis, ibi. *Tribuat tibi secundum cor tuum.* Prima verò pars diuiditur in tres. Quia primo passionis Christi ponit efficaciam: secundo per Christi passionem sanctificandam dicit Ecclesiam: ibi. *Mittat tibi auxilium de sancto.* tertio passionis Christi nobis postulat memoriam. ibi, *Memor sit omnis sacrificij tui.* Quãtum ergo ad primum sub modo optatiuo prædicit efficaciam Christi passionis, quæ est, quòd virtute eius omnis Christi oratio. & Ecclesiæ fuit exaudita, & defensata. d. *Exaudiat te dominus in die tribulationis*, scilicet, exaudiet te dominus in die passionis. Vbi nota, quòd Christus tempore suæ passionis orauit tripliciter, scilicet pro se, pro suis discipulis, & pro suis inimicis. Orauit pro se. d. Pater, venit hora: clarifica filium tuum. Sed quid prætendebat ista Christi oratio: cùm ipse filius esset sempiterna claritas patris, quæ nec diminuta fuit in forma humana, nec augeri potest in diuina? Ad hoc respondet August. super Ioannem. Apud homines minor erat claritas Christi, quando in sola Iudæa Deus erat notus. Quia vero per Euangelium Christi factum est vt pater innotesceret gentibus, patrem clarificat filius: & filium pater. Dicit ergo, Pater, clarifica filiũ tuum, vt filius tuus clarificet te. Quasi in passione Christus positus dicat patri: Pater, resuscita me, vt toto orbi innotescas per me. Secundo orauit pro suis Apostolis. d. Pater sancte, serua eos in nomine tuo, quos dedisti mihi vt sint vnum, sicut nos vnum sumus. Et exauditus fuit, quia vt habetur Actuum 3. Multitudinis credentium erat cor vnum, & anima vna, &c. Vnum quidem per charitatis vnitatem. Tertio, orauit pro inimicis: quando cruci affixus, ait ad patrem: Pater, dimitte illis, quia nesciunt quid faciunt. Et pro ipsis gratiam impetrauit: vnde Beda. Non est putandum hoc Christum frustra orasse, sed in illis hoc fuisse impletum, qui post eius passionem crediderunt in eum. Ista ergo omnia prænidens Psal. ait. *Exaudiat te*, &c. psal. In die tribulationis meæ clamaui ad te: quoniam exaudisti me. Sequitur. *Protegat te nomen Dei Iacob.* Vbi nota, quòd nomen Dei Iacob non accipitur pro ipso nomine Dei, sed pro significato nominis, scilicet pro ipso Deo, quem Iacob colebat. *Protegat ergo te*, id est, vndique te defendat in passione. Et ponit hic verbum optatiuum pro futuro indicatiui, vt sit sensus, *protegat*, id est, proteget. Sic enim se exauditum insinuat Christus. d. Protexisti me à conuentu malignãtium, & à multitudine operantium iniquitatem.

Ioan. 17.

Act. 3.

Psal. 63.

Mittat tibi auxilium de sancto, & de Sion tueatur te. 269

2. q. 5. reflex.

Hic consequenter ostendit, quòd per Christi passionem sanctificata est ecclesia. Vbi notandum, quòd Ecclesia est corpus Christi mysticum, id est, fidelium multitudo. De quo dicit Apostolus. Vos autem estis corpus Christi, & membrum de membro. Et quosdam quidem posuit Deus in ecclesia: primum Apostolos: secundo Prophetas: tertio doctores, &c. Sequitur. Nunquid in corpore ecclesiæ omnes sunt Apostoli? nunquid omnes Prophetæ? nunquid omnes doctores? &c. quasi dicat, non. Cum igitur ecclesia sit corpus Christi, tunc Deus Christo auxilium mittit, cùm eius corpus sanctificat, quod est ecclesia. Quod hic faciendum prænidit psalmista. d. *Mittat tibi auxilium de sancto.* vbi glos. id est, auxilietur tibi, scilicet faciens tibi sanctificatum corpus, scilicet ecclesiam, vt scilicet in aduersitatibus non deficiat, sed proficiat magis. Sic enim ipsi Christo se auxiliaturum Deus promiserat, scilicet ipsi corpori suo. d. psal. 88. Manus enim mea auxiliabitur ei. Sequitur. Nihil proficiet inimicus in eo, &c. Sed qualiter ecclesiam suam Deus custodit & sibi auxilium mittit: subditur. *Et de Sion tueatur te.* Sion nanque speculatio interpretatur, & significat contemplationem, qua ecclesia mente conuersatur in cœlestibus, per quam contemplationem tuetur & fortificatur. Quis enim contemplando æterna præmia mala timet terrena? certe nullus: vt ollend t Gregor. d. Mala præsentis vitæ tanto durius animus sentit: quanto pensare bonum quod sequitur negligit. Cumque non vult considerare præmia quæ

1. Cor. 12.

Greg. 10. mor. c. 19

Universidad de Deusto
Biblioteca

reſtant,grauia æſtimat eſſe,quæ tolerat. Ac ſi ſemel quiſque ad æterna ſe erigit, atque in iis, quæ incommutabiliter permanent, oculum cordis ligat, propè nihil eſſe hic conſpicit, quicquid ad finẽ tendit. Quò enim ſe interius gaudiis robuſtius inſerit, eò minus dolores exterius ſentit. Ex quibus patet, quòd de Sion Deus tuetur Eccleſiam,quia ſpeculatione ſupernorum fortis efficitur ad tolerantiã omnium aduerſorum. Et hoc eſt, quod de Sion dicitur Abdias cap. vnico. In monte Sion erit ſaluatio, & erit ſanctus, quia per ſpeculationem æternorũ ſaluatur Eccleſia, & ſanctificatur.

270 Memor ſit omnis ſacrificij tui: & holocauſtum tuum pingue fiat. B

de conſec. diſt.2.ite-rabitur.

Hic conſequenter oſtendit, quòd Chriſti paſſionem habere debemus in memoria. Per ſacrificium enim intelligitur Chriſti paſſio, quæ fuit ſacrificium veſpertinum, quia adueſperaſcente die, eleuatis in cruce manibus, ſeipſum ſacrificium iuſtitiæ pro nobis obtulit patri. De quo pſalm.140.ait Chriſtus. Eleuatio manuum mearum ſacrificium veſpertinum: vt enim ibidem ait gloſ. In lege duo ſacrificia iugiter fiebant, ſcilicet mane, & veſpere, ſed ſacrificium,quod veſpere offerebatur, dignius, & acceptabilius erat, quia figura erat illius veri ſacrificij, quod in fine mundi oblatum eſt in cruce. *Pſal.140*

Memoria Deus. Et nota, quòd ſicut in Deo non cadit obliuio propriè, ſic nec rememoratio. Sed ſicut dicitur cognoſcere, quando nos facit cognoſcentes. In hoc cognoui, quòd timeas Deum,id eſt, alios cognoſcere feci. Sic tunc dicitur memorari alicuius rei,quando illius memoriam noſtræ inſerit menti. Cùm ergo Pſalm.orans dicit de Chriſto. *Memor ſit omnis ſacrificij tui, & holocauſtum* &c. vult dicere. Memores nos faciat omnium iniuriarum, & contumeliarum:quas pro nobis tuliſti. *Et holocauſtum tuum pingue fiat.* Vbi nota, quòd holocauſtum differt à ſacrificio,quia ſacrificium partim incendebatur: & partim pro comeſtione ſacerdotibus ſeruabatur,ſed holocauſtum dicebatur illud animal, quod totum incendebatur. Vnde holocauſtum dicitur ab holon, quod eſt totum, & cauſtos,quod eſt incenſum, vel incendium: inde holocauſtum quaſi totum incenſum. Sic ergo per ſacrificium Chriſti intellige iniurias, & pœnas, quas pro nobis citra mortem pertulit, ſed per holocauſtum ipſam mortem, per quam igne charitatis totus incenſus fuit. Dicit ergo. *Et holocauſtum tuum pingue fiat*, id eſt mors tua,& crux,qua totus ꝓ nobis oblatus es Deo,*Pingue fiat*, id eſt, Deo acceptum, & iucundum nobis, vt dolorem mortis in reſurrectionis lætitiam nobis conuertat. Et in omnibus iſtis locutionibus ponit optatiuum pro indicatiuo futuri temporis,vt ſit ſenſus. *Pingue fiat*, id pingue,& acceptum fiet. *Holocauſtum. Sacrificiũ* D

271 Tribuat tibi ſecundum cor tuum: & omne conſilium tuum confirmet. E

Hic conſequenter Propheta prædicit proſpera Chriſti reſurrectionis. Et diuiditur in duas: quia primo oſtendit quæ proſpera per Chriſtum bonis eueniunt:ſecundo quæ aduerſa malis.ibi. *Hi in curribus.* Prima in tres. Quia oſtẽdit primo,quòd per Chriſti mortem & reſurrectionem nos liberamur: ſecundo magnificamur:ibi.*Lætabimur*, tertio exaudimur.ibi. *Impleat dominus.* Quãtum ad primum dicit.*Tribuat tibi ſecundum cor tuum.* Vbi nota, ꝙ aliud fuit cor & intentio Iudæorum in Chriſti morte, & aliud cor Chriſti ſiue voluntas. Nam intentio, & cor Iudæorum erat per Chriſti mortem, Chriſti fidem, & nomen delere. Chriſti autem cor & intentio erat nos à peccatis liberare. Similiter conſilium Iudæorum aliud erat à conſilio Chriſti, quia conſilium Iudæorum erat, vt vnus periret pro populo, ſcilicet Iudæorum, & conſilium Chriſti ab æterno fuerat, vt ipſe mortem ſubiret pro vocandis gentibus,& ſaluandis. Et hoc eſt quod Pſalm. Chriſto loquens prædicit. *Tribuat tibi ſecundum cor tuum*,id eſt, ſecundum cor,& intentionem tuam, qua pro nobis mortem ſubiiſti,ſcilicet vt morte tua noſtram mortem tolleres, & reſurrectione tua vitam nobis donares. Et non ſecundum cor, & intentionẽ Iudæorum,qui nomen tuum, & fidem delere conabantur. *Et omne conſilium tuum confirmet*, & eſt confirmatio eiuſdem,id eſt.confirmet illa,& perficiat,quæ tu alto conſilio per mortem, & reſurrectionem tuam de nobis facere decreuiſti. Et poſſumus hic notare diuini conſilij conditiones. Vbi primo notandũ,quòd Dei conſilium differt à ſententia Dei,quia Dei ſententia cùm ſtet in ſignis exterioribus,mutari poteſt: conſilium autem Dei cùm ſit eius æterna diſpoſitio, & prouidentia, mutari non poteſt. vnde, Non eſt in poteſtate hominis conſilium tuum. *Thol.* C

Lætabimur in ſalutari tuo:& in nomine Dei noſtri magnificabimur. 272

24.q.1. quæ gentes.

Hic conſequenter oſtendit, quòd per Chriſti reſurrectionem magnificamur. Vbi nota, quòd ſalutare aliquando dicitur ipſe Chriſtus, & tũc ſalutare idem eſt,quod ſaluator, ſic enim Deo patri loquens Simeon Deo.d. Nunc dimittis, &c. Quia viderunt oculi mei ſalutare, quod paraſti,&c. Aliquando vero ſalutare dicitur Chriſti ſaluatoris effectus, vel modus,per quem nos ſaluauit,ſcilicet eius mors, & reſurrectio. Redde mihi lætitiam ſalutaris tui, id eſt, effectum tuæ mortis & paſſionis, qui eſt ipſa ſaluatio. Cùm enim quis peccat, perdit effectum Chriſti paſſionis, & reſurrectionis, quo ſe facit indignum. Cùm autem ad ſtatum pœnitentiæ, & gratiæ reducitur, ei hoc ſalutare redditur. Ipſa enim reſurrectio Chriſti effectus fuit magnæ lætitiæ, quia ſicut per mortem ſaluatoris mors noſtra eſt mortua, ita per Chriſti reſurrectionem eſt nobis vita donata. Quid eſt ergo lætabimur in ſalutari tuo, niſi lætabimur in reſurrectione tua,Chriſte: quæ cauſa lætitiæ omnibus fidelibus exiſtit. Vnde de die reſurrectionis cantat Eccleſia illud pſalm.Hæc dies, quam fecit dominus, exaltemus & lætemur in ea. Vnde ibidem ait gloſ. Hæc dies, quã fecit dominus.i.qua mihi ſalutem dedit. Hic Iubilei annus ſub lege figuraliter obſeruatus,qui dicitur remittens, vel initians,quia tunc manu mittebantur, debita remittebantur,poſſeſſiones dominis reſtituebantur. Et nos hoc die à ſeruitute peccati redempti ſumus, quibus etiam æterna hæreditas eſt reſtituta,Ergo exultemus, & lætemur in ea. Exultemus intus mente, lætemur foris opere, quia diabolus ius perdidit, & homo reuixit. Sic enim dicit Pſalm.9. Exultabo in ſalutari tuo, &c. *Et in nomine Dei noſtri magnificabimur.* Quod eſt enim nomen Dei noſtri niſi Chriſtus, à quo & nos Chriſtiani vocati ſumus? In quo nomine magnificamur à Deo,& nos Deum magnificamus. *Luce 2.* *Pſal.9.*

Rom.8. mus. Magnificamur à Deo, quia per iſtud nomen nos ad fidem deitatis vocauit,& iuſtificauit. Quos vocauit,hos & iuſtificauit, & quos iuſtificauit, hos & magnificauit, ſcilicet in præſenti omnium virtutum genere. Vel ſecundum gloſ.ponitur ibi præteritum pro futuro, vt ſit ſenſus, *magnificauit*, id eſt, magnificabit ęterna remuneratione,vt ſimiles Deo ſint. Nos etiam Deũ magnificamus, quia per opera per iſtud nomen in nobis facta,Deum magnum prę dicamus. Sic & glorioſa virgo in hoc ſalutari Deum magnificabat.d. Magnificat anima mea dominum: & exultauit ſpiritus meus in Deo ſalutari meo. Vndè modum, quo Deus ſic magnificatur à nobis, oſtendit Origenes ſuper Lucam. d. Si autem Deus nec augmentum, nec detrimẽtum recipere poteſt, quid eſt, quod Maria dicit. Magnificat anima mea dominum? Sed, ſi cõſiderem dominum ſaluatorem imaginem eſſe inuiſibilis Dei,& animam meam factam ad eius imaginem, vt ſit imago imaginis:tunc videbo, quoniam in exemplo eorũ, qui ſolent imagines pingere quando magnificauero animam meã virtutibus:tunc imago Dei grandis efficitur. Et ipſe dominus, cuius imago eſt, in anima mea magnificatur. *Luc.2.* *Magnificare.* B

273 Impleat dominus omnes petitiones tuas: nunc cognoui:quoniam ſaluum fecit dominus Chriſtum ſuum.

2.q.1.cele r.scus.

Hic conſequenter oſtendit, quòd per virtutem Chriſti mortis, & reſurrectionis exaudimur. Petitiones enim noſtras tunc exaudiuit dominus, quando Chriſtum exaudiuit pro nobis orantem. Orat autem Chriſtus pro nobis, & in præſenti, quando nobiſcum erat, & in futuro, quando iam ad dexteram patris ſedens interpellat pro nobis. Omnis autem Chriſti oratio fuit exaudita.d.Apoſtolus. Exaditus eſt pro ſua reuerantia. Et hoc eſt, quod dicit. *Impleat dominus omnes petitiones tuas*,id eſt,implebit. Et quaſi Pſal.de hoc certificat' ſubdit. *Nũc cognoui, quoniam ſaluum fecit dominus Chriſtum ſuum*,id eſt ſpiritu prophetico ante præuidi:*quoniam ſaluum fecit dominus Chriſtum ſuum*, id eſt reſuſcitauit illum, quaſi dicat. Si Deus reſuſcitauit Chriſtum à morte, multo fortius ipſum exaudiet reſuſcitatum. Et hoc idẽ aliis verbis explicat dicens. *Oratio.* *Hebr.5.* C D

274 Exaudiat illum de cœlo ſancto ſuo: in potentatibus ſalus dexteræ eius.

Id eſt non ſolum exaudiuit illum de terra: quando poſtulauit clarificari à patre: quando pro ſuis exorauit,vt non perirent, quando pro inimicis, vt eis peccata dimitterẽtur,ſed etiam exaudiuit illum de cœlo ſancto ſuo, vbi interpellat pro nobis ad dexteram patris, mittẽs inde ſpiritum ſanctũ ſuper credentes. Si autem quæras in quo generaliter exaudiet Deus Chriſtum orantem,ſubdit, in hoc, ſcilicet: *Quod in potentatibus ſalus dexteræ eius.* Potẽtatus enim à potens dicitur,& idem eſt,quod potentia. Et eſt ſenſus,quòd in potẽtatibus noſtris *eſt ſalus dexteræ eius*,id eſt,omnis noſtra potentia eſt ſalus dexteræ eius,id eſt, potentia eius, id eſt, quicquid boni nos poſſumus, totum eſt à ſalute dexteræ eius, id eſt, à virtute gratiæ ipſius, quia non ſumus ſufficientes cogitare aliquid à nobis quaſi ex nobis ſit, ſed ſufficientia noſtra ex Deo eſt. Salus ergo dexteræ Chriſti eſt fauor gratiæ ipſius, à quo omnia noſtra bona procedunt. Potentatus enim noſter ſine ſalute dexteræ Chriſti permanere non poteſt: ideo dicitur. Omnis potentatus breuis vita. *Potentatus.* *Eccle.10* E

Hi in curribus, & hi in equis: nos autem in nomine Dei noſtri inuocabimus. 275

23.q.5. poſtea.

Hic conſequenter pſalm.dat differentiam inter bonos, & malos, quæ ſtat in hoc,Quia potentatus bonorum ſunt ſalus dexteræ Chriſti, quia, ſcilicet, omnem ſuam potentiam à ſalute gratiæ Chriſti ſe credunt,& confitentur habere. Mali autem & ſuperbi non ſic, ſed ſuam potentiam ponunt non in Deo,ſed in rebus temporalibus mundi. Vnde hanc differentiam ponens,d. *Hi*,ſcilicet ſuperbi, *in curribus,& hi in equis*:ſupple confidunt. *Sed nos*,ſcilicet boni,in Deo,quia in nomine Dei noſtri inuocabimus, Quid enim per currum, & equos, niſi ipſa ſuperbia & auaritia mundi deſignatur? Vnde gloſ.hic dicit. *Hi in curribus,& hi in equis*, quaſi dicat. Potentatus,& ſalus bonorum eſt dextera Dei. Sed ſuperborum eſt in curribus, & in equis. Quia ſuperbi volubili ſucceſſione temporalium trahuntur, qui ſæculari potentia gaudent: hi etiam ſunt in equis, dum ſuperbis honoribus inflati diſcurrunt. Tangit autem hic duo triumphorum genera, quæ apud Romanos fiebant, ſcilicet triumphus maior, & minor. Maior triumphus, qui dicebatur laureatus, fiebat incurru. Minor autem,qui dicebatur ouatio, fiebat in equo. Et per hoc omnes ſuperbos hic deſpicit propheta, qui de terrena dignitate præſumunt, propter quod ſubdit,*Nos autẽ in nomine Dei noſtri inuocabimus*, quaſi dicat.Superbi confidunt in tẽporalibus, nos autem in Deo. Et ideo ſicut diuerſæ ſunt malorum, & bonorum, affectiones, conſimiliter & fines diuerſificantur,propter quod ſubdit. *Currus.* *Equus.* *Superbia.* *Auaritia.* *Triumphus.*

Ipſi obligati ſunt,& ceciderũt:nos autem ſurreximus,& erecti ſumus. 276

Prouer.3. Cadere.

Quid enim magis hominem ligat,& cadere facit quam peccatum? Punibus peccatorũ ſuorum conſtringitur quiſque.Et hoc eſt, quod dicit. *Ipſi obligati ſunt*,id eſt,à peccato ſuperbiæ ligati ſunt.Sed quia ligatus faciliter cadit, ideo ſubditur. *Et ceciderunt*, quia peccatum quodlibet de ſe caſum facit:de quo Amos 5.Domus Iſraël cecidit, & non adiciet vt reſurgat. Quod ideo dicit,quia quis de ſe ſolo in peccatum cadere poteſt, ſed nullus de ſeipſo poteſt reſurgere. Non autem de bonis, quia illi ſurgunt & eriguntur, ſurgunt enim quia mente ſuperna inquirunt, eriguntur autem quia ad terrena oculos non inclinant. Sic ſurrexit ille adoleſcens,qui ſe videns peccaſſe oculos ad patrem dirigens, ait. Surgam,& ibo ad patrẽ meum. Vel hic pſal. ponit differentiam inter Iudæos & Gentiles conuerſos. De Iudæis.d.*Ipſi obligati ſunt,& ceciderunt.Ipſi*,ſcilicet Iudęi cupiditate temporalium bonorum *ligati*,nolentes parcere domino,ne locum,& gentem perderẽt, ipſi inquam ſic cupiditate ligati, *ceciderunt*, ſcilicet de ſpe cœleſti ad temporalia, de filiatione Dei ad filiationem diaboli,de libertate ad ſeruitutem: qua hodie per mundum præmuntur vniuerſi. *Nos autem*, ſcilicet populus gentium ad fidem Chriſti cõuerſi, *ſurreximus*, ſcilicet ab idololatria ad verum Dei cultum, à vitiis ad virtutes, à morte culpæ ad gratię vitam. Et hoc non noſtris meritis, ſed per fidem Chriſti iuſtificati. *Erecti ſumus*. ſcilicet ad ſuperna contemplandum. Quod ideo dicit, quia ad aduentum Chriſti Gentiles, qui in peccatis iacebant, per gratiam ſunt erecti. Iudicum 5. Ad eius aduen- *Amos 5.* *Luc 15.* *Iud.5.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

aduentum erecti sunt.

277 *De conse. dist. 5. non mediocriter.*

Domine, saluum fac regẽ: & exaudi nos in die, qua inuocauerimus te.

Hic Psal. totam spem suam ad Christum dirigit. d. *Domine, saluum fac, &c.* Sicut enim leso capite, cętera membra lædũtur, sic saluo capite, cætera membra conualescunt. Cùm igitur rex noster Christus sit caput totius Ecclesiæ, ipso à morte per resurrectionẽ saluato, & nos per ipsam saluamur. *Et exaudi nos in die, qua inuocauerimus te.* Quid est inuocare Deum in die, & quid in nocte. In nocte enim inuocat Deum: qui Christum mortuũ resuscitatum non credit. In die autem inuocat, qui ipsum à morte cre B dit surrexisse, vt hic dicit glos. Et sic omnis talis fide *Ioel. 2.* munitus, qui inuocauerit nomẽ domini, saluus erit.

PSAL. XX.

278 *22. q. 1. caritas.*

DOmine, in virtute tua lætabitur rex, & super salutare tuum exultabit vehementer.

Titulus Psal. iste est, *In finem Psal. Dauid.* Patet ex dictis, quòd istum psal. tam Hebræi quam catholici de Christo dictum ad literam affirmant. Intentio Psal. est vt Christum verum regem, & verum creda C mus Deum, & hominem esse. Diuiditur autem iste psal. in tres partes. Quia primo ponit Christi meritum: secundo Christi præmium. ibi. *Quoniam præuenisti*, tertio Christi imperium, & hoc in subiectione inimicorũ. ibi. *Inuenatur manus tua.* Circa primum duo facit. Quia primo ponit meritum incarnationis: secundo meritum passionis. *Desiderium anima* *Meritũ.* *eius, &c.* Quantum ad primum sciendum quòd Christus secundum quòd homo, in primo instanti suæ incarnationis habuit omnia ad meritum necessaria, scilicet libertatem arbitrij, & gratiam summam, qua voluntas eius tota in Deum dirigebatur. Et ideo in primo instanti habuit summum meritum: sic quòd in merito proficere sibi non potuit: sed so- D

Magister li. 3. d. 18. lum nobis: vnde quantum ad hoc dicit Magister. Non solum meruit Christus, quando patri obediẽs crucem subiit, sed etiam ab ipsa conceptione, ex quo homo factus est per charitatem, & iustitiam, & alias virtutes: in quarum plenitudine fuit secundum hominem conditus, sibi tantum meruit, quantum post per martyrij tolerantiam. Tanta enim plenitudo spiritualium charismatum in eo fuit, quòd in eis proficere non potuit. Et ideo melior ipsius anima fiori non potuit quam ab initio suæ conditionis extitit: quia proficere in meritis non valuit. Et quia signum virtuosi habitus est, delectabiliter secũdum habitum operari: ideo Christus ex habitu summæ charitatis, quem habuit in incarnatione, delectaba- E tur, omnia non sibi, sed diuino verbo, cui erat vnitus, attribuens. Quod præuidens Psal. de ipso patri dicit. *Domine, in virtute tua lætabitur rex.* Per virtu- *Ioan. 1.* tem Dei accipe verbum patris, per quod omnia facta sunt. Vnde de verbo Dei, quod etiam vox quandoque dicitur, habetur Psal. 28. Vox domini in virtute. Per regem autem Christum intellige, qui, scilicet habet in vestimento, & in femore suo scriptum: rex regum, & dominus dominantium. Est ergo iste sensus: O domine, scilicet Deus pater. *Rex*, scilicet A homo Christus lætabitur in virtute tua, id est, in verbo tuo. In eo, scilicet quòd verbum caro factum est. Quod rectè verbum dicitur virtus tua, quia tibi coomnipotens. Ecce ergo meritum incarnationis, quia de se homo Christus non præsumpsit, sed omnia verbo tribuit. *Et super salutare tuum exultabit vehementer*, id est in dispositione tua, qua disposuisti per ipsum genus humanum saluare. Ecce ergo meritum Christi humilitatis, quia omnia non sibi, sed verbo attribuit, cui erat vnitus. Et salutem humani generis per ipsum fiendam gaudenter acceptat. Et de ista Christi exultatione qua paruuli, & humiles à à Deo per ipsum erant saluandi, dicitur Lucæ 10. In illa ora exultauit Iesus in spiritu sancto, & dixit: Confiteor tibi, domine pater cœli, & terrę, quoniam *Mat. 11.* abscondisti hæc à sapientibus, & prudentibus, & reuelasti ea paruulis.

Desiderium animę eius tribuisti ei: 279
& voluntate labiorum eius non fraudasti eum.

Hîc consequenter agit de merito passionis. Vbi sciendum, quòd desiderium Christi propriè dicitur eius passio, quia summè pro nobis pati desiderabat: vnde, Desiderio desideraui hoc Pascha manducare vobiscum, &c. Quod ideo sic dicit secundum *Chrysost.* Chrysostom. quia post illud pascha crux imminebat: C *sup. Mat.* quam pro salute nostra euenire quam plurimum cupiebat. Et attẽde, quòd non sine causa dicit psal. de Christi passione. *Desiderium animæ eius tribuisti ei.* Quoniam tempore eius passionis dæmon multipliciter ipsam impedire conabatur: vnde & propter hoc vxorem Pilati visionibus terruit, vt marito suggereret, ne Christum traderet morti, vt ait Gregor. Ecce concertatio inter Christum, & diabolum, quia diabolus ne Christus moreretur, satagebat. Christus autem pro humano genere mortem desiderabat. Quia ergo cassata voluntate diaboli, desiderium Christi Deus adimpleuit: igitur tunc suum desiderium Christo dedit. Et hoc aliis verbis confirmans dicit. *Et voluntate labiorum eius non fraudasti eum*, id est, D voluntate per labia Christi expressa, & prolata. Voluntatem enim mortis Christus habebat, quia pro nobis venerat pati. Filius hominis venit saluare, *Luc. 19.* quod perierat, & dare animam suam in redemptionem pro multis. Et hanc voluntatem suam labiis suis multoties expressit: maximè in horto, quando patri orans dicebat. Non quod ego volo, sed quod tu vis. Quia etsi voluntas naturalis mortem fugiebat, voluntas tamen rationalis mortem desiderabat. Vel per voluntatem labiorum Christi accipe omnem eius voluntatem, quam suis verbis expressit, quæ omnis fuit impleta. Quod patuit quando verbis dæmones fugabat, infirmos sanabat, mortuos suscitabat peccata remittebat. Quoniam vt dicitur Rom. 9. Quis resistet voluntati eius? *Rom. 9.* quasi dicat, nullus.

Quoniam prẽueniſti eum in bene- 280
dictionibus dulcedinis, posuisti in ca *De pœn. dist. 1. alij econtra.*
pite eius coronam de lapide precioso.

Hic consequenter ponit Christi præmium, & dona, quæ recepit à Deo, & sunt multa, secundum quæ pars

pars ista diuiditur. Quod ostendit psal. quòd quin- A
que dona specialiter Deus Christo contulit, scilicet primo puritatis sanctitatem, ibi. *Quoniam præuenisti:* secundo resurrectionis claritatem, ibi. *Vitam petiit à te.* tertio ascensionis dignitatem, ibi. *Magna est gloria eius.* quarto iudicandi potestatem, ibi. *Quoniam dabis eum in benedictionem.* quinto æternitatis firmitatem, ibi. *Quoniam rex sperat in domino.* Primo ergo habuit Christus à patre puritatis sanctitatem: quod ponit. d. *Quoniam præuenisti eum*, &c. Vbi sciendum, *Magister li. 2. d. 26.* q̃ vt ait Magister, duplex est gratia Dei in nobis, scilicet, præueniens, & subsequens, siue operans, & cooperans. Operans enim, vel præueniens gratia præparat hominis voluntatem, & præuenit, vt velit bonum. Sed gratia subsequens, vel coope- B
rans adiuuat, ne frustra velit. Operans ergo gratia est, quæ præuenit voluntatem bonam, vt sit bona, bonumque efficaciter velit. Cooperans vero gratia iam voluntatem bonam sequitur adiuuando. Hanc autem duplicem gratiam habuit Christus, scilicet, gratiam præuenientem, quia Deus eum præuenit, ne peccatum originale cõtraheret: quando ipsum non per viam seminalem, sed solum virtute Spiritus sancti ipsum in virginis formauit vtero ex quo peccatũ postea ei obesse nõ potest. Gratiam vero cooperantem habuit, scilicet gratiam *Magister lib. 3. di. 31.* gratum facientem, quia vt dicit Magister, Tantam gratiæ plenitudinem habuit, quòd ei Deus plenius conferre non potuit. Primam ergo gratiam præue- C
nientem hic notans Psal. de Christo dicit. *Quoniam præuenisti eum in benedictionibus dulcedinis.* vbi glo. Benedictionem dicit immunitatẽ peccati, qua Christus donatus est in conceptione, vt postea ei peccatum non obesset. Quæ dicitur benedictio dulcedinis: quia totũ ex dulcedine diuinæ gratiæ fuit. Cùm ergo alij amaritudine peccati Adam præueniantur, tu, ô Deus Pater, præuenisti eum, scilicet Christum regem immunita peccati, quæ ex gratia est. Et illi sic præuento immunitate primi peccati, sal actualis peccati consequenter non nocuit, & hanc gratiam præueniẽtem sibi collatam dicit Christus. Deus meus, misericordia eius præuenit me. *Posuisti in capite eius coronam*, &c. Hic consequenter ostendit D
Psal. Christum habuisse donum cooperantis, & subsequentis gratiæ. Per coronam enim præciosi lapidis virtutum copiam accipe, quia sicut corona circundat caput, sic virtutes caput mentis ambiunt. Et ideo de timore Domini, qui virtutum omnium est fundamentum, dicitur Eccle. 1. Timor Domini corona exultationis. Vnde notandum est, q̃ Christus multiplici corona fuit coronatus, scilicet corona carnea in eius incarnatione, corona lapidea in eius conseruatione, corona spinea in eius passione, corona aurea in eius ascensione. Primo corona carnea in eius incarnatione, quando scilicet Dei verbum ad modum coronæ nostram carnem sibi circundedit. Et ista corona ipsum coronauit E
gloriosa mater sua. Egredimini, filiæ Sion, & videte regem Salomonem in diademate, quo coronauit eum mater sua in die despõsationis illius. Vnde *Bernard. Super Cantica.* Bernard. dicta verba exponens super Cant. dicit. Egredimini, filiæ Sion, id est, animæ sæculares debiles, delicatæ, & filiæ, & non filij, in quibus nihil est fortitudinis, nihil virilis animi. Egredimini ergo de sensu carnis ad intellectum mentis, de seruitute carnalis concupiscentiæ, ad libertatem spiritualis intelligentiæ. Egredimini ergo, & videte regem Salomonem, scilicet Christum in diademate A
quo coronauit eum mater sua. Corona, scilicet, humanitatis nostræ, corona paupertatis, corona pietatis, & clementiæ. Siquidem & coronatus fuit Christus à nouerca sua, scilicet, synagoga, corona scilicet spinea: coronandus est à familia sua corona iustitiæ. Sed eum coronauit pater corona gloriæ, dicens Patri Psal. Gloria, & honore corona- *Psal. 8.* sti eum, &c. Secundo fuit coronatus corona spinea in eius passione. Coronam de spinis posuerunt super caput eius. Quæ corona nobis efficax patien- *Mat. 17.* tiæ præstat exemplum. Vnde Chrysost. prædicta verba exponens ait. Quæ nobis erit de reliquo cura: si iniurias ab aliquo patiamur, postquam rex noster Christus corona spinea est coronatus? Etenim B
quod fiebat in Christum, vltimus contumeliæ terminus erat, nec erat particula tantum, sed totum corpus eius patiebatur iniurias. Caput per spineam coronam, arundinem, & colaphos. Facies, quia exspuebatur. Genæ, quia alapis cædebantur, totumque corpus flagellis vulnerabatur. Ista ergo fuit patientiæ corona: quæ gloriæ meretur coronam. Vnde cuilibet nostrum ait Dominus. Esto fidelis *Apoc. 2.* vsque ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ. Tertio corona aurea in sua resurrectione, vel ascensione. Eccle. 45. Corona aurea super mitram eius ex- *Eccl. 45* pressa signo sanctitatis, gloriæ, & honoris, & opus fortitudinis omni desiderio oculorum ornata. Vnde nota, quòd gloria æterna Christi merito per coronam figuratur, quæ est figura sphærica, quæ finem non habet. Hæc coronam dicitur aurea propter claritatem visionis: quia aurum inter cætera metalla amplioris est refulgentiæ, vt ait Greg. super *Greg. 34. mor. c. 7.* illo verbo Iob. Sternet sibi aurum quasi lutum. Hæc corona aurea dicitur super mitram eius, ad denotandum duplicem Christi dignitatem, quoniam Christus fuit rex, & pontifex summus. Corona enim significat dignitatem regiam, sed mitra pontificalem. Item hæc corona fuit expressa signo sanctitatis, quæ expressio sanctitatis multis signis apparuit in eius gloriosa resurrectione, ascensione, & Spiritussancti missione. Hæc corona desiderio oculorum dicitur ornata, quia ex gloria Christi, nostra *Ioan. 17.* D
pendet: quia in ipso nostra corporalis oculus beatificabitur: ipso patri dicente, Hæc est vita æterna, vt cognoscant, &c. Et istam coronam gloriæ aureã *Hebr. 7.* meruit Iesus per suam passionem, dicente Apostolo. Videmus Iesum propter passionem mortis gloria, & honore coronatum, &c. Quarto corona lapidea: de qua nunc dicitur. *Posuisti in capite eius coronam de lapide precioso.* Quid enim per lapides pre- *Apoc. 21.* cioſos quibus fundamenta ciuitatis Hierusalem, id est, Ecclesiæ sunt constructa, nisi ipsos accipimus Apostolos? qui Christum prædicantem quasi coronam circundabant, vnde hic ait glo. *Posuisti in capite eius coronam de lapide pretioso.* Quia in principio sermonis eius, & prædicationis ambierunt eum lapides precioſi, id est, Apostoli duodecim à quibus principium prædicationis fieret. Isti sunt illi duodecim lapides præcioſi, qui erant in rationali iudicij sculpti duodecim nominibu filiorum Israel: quos summus sacerdos ingressurus tabernaculum, gestabat in pectore. Quia doctor Ecclesiasticus vitam sanctorum præcedentium debet inspicere, atque doctrinam, & hæc cuncta in secreto pectoris colligere, & executione operis prodere. Coronam verò dicit: quia docẽtem Christum Apostolorũ circuitus tãquã corona ambiebat. Et de hoc dicitur Eccl. 50. Circa illũ corona fratrũ. Et Apoc. 13.

Universidad de Deusto
Biblioteca

In capite eius corona stellarum duodecim.

281 Vitam petiit à te, & tribuisti ei longitudinem dierum in sæculum, & in sæculum sæculi.

Hîc consequenter ostendit secundum donum Christi, scilicet quòd habuit resurrectionis claritatem. Per vitam enim spiritualiter dictam intellige *Vita.* vitam per resurrectionem factam immortalem. Quoniam præsens vita ante resurrectionem mors potius dicenda est, quàm vita. Ipse enim quotidianus defectus corruptionis quid est aliud, quàm quædam prolixitas mortis? vt ait Greg. Et sic illa B sola propriè vita dicitur, quæ morte non terminatur, scilicet, quæ per resurrectionem acquiritur. Pater igitur Christo vitam dedit: quando per resurrectionem ipsum ad immortalem vitam perduxit. Vnde hic ait glo. *Vitam petiit à te*, id est resurrectionem. d. Pater venit hora: clarifica filium tuum. Et quòd de immortali vita intelligat. subdit. *Longitudinem dierum in sæculum, & in sæculum sæculi.* Quod *Iob.14.* dicit ad differentiam dierum vitæ præsentis: qui nõ sunt longi, sed breues. Breues dies hominis sunt. Sed dies futuræ vitæ longitudinem habere dicun- *Prouer. 5.* tur, quia fine carent. Longitudo dierum in dextera illius. Per dexteram accipe vitam immortalem.

282 Magna est gloria eius in salutari tuo: gloriam, & magnum decorem impones super eum.

Hîc consequenter ponit tertium donum, scilicet ascensionis dignitatem. Vbi notandum, quòd *Philip. 2.* Christi passio fuit meritum eius glorificationis, teste Apostolo. Factus obediens Patri vsque ad mortem, propter quod & Deus exaltauit illum, &c. Quamuis enim à principio suæ incarnationis ipse habuit gloriam, tamen quia gloria eius vsque ad resurrectionem mundi manifesta non erat: sed in D resurrectione fuit manifestata: ideo in resurrectione gloriã dicit accepisse. Tũc em̃ res dicit fieri, qñ innotescit: quia, si veniret occultè, nõ venisse diceretur. Sic licet Christus glorioſus fuerit à principio, tamẽ gloriã accepisse in resurrectione dicitur: quia tunc gloria eius innotuit mundo. Vnde & tunc primo dixit, Data est mihi omnis potestas in cœlo, & in terra. Item nota, quòd hic per ly *salutare* intelligitur ipsa Christi resurrectio: quia per ipsam fuit Christus à morte, & à potestate Iudæorum saluatus. Et hoc salutare resurrectionis petebat Chri- *Psal. 56.* stus Patri dicens. Redde mihi lætitiam salutaris tui, id est, in resurrectione, quæ toti mundo fuit causa lætitiæ. Et sic est sensus iste. *Magna est gloria eius in* E *salutari tuo*, id est, in resurrectione, qua tu Deus pater Christũ suscitasti, magna apparuit gloria Christi. Sed adhuc maior erit in ascensione, vbi super omnes Angelos ad dexteram Patris collocabitur. Et hoc est, quod subditur. *Gloriam, & magnum decorem impones super eum*, id est, in cœlo ad dexterã tuã ipsum collocabis per ascensionem, in qua singulariter decorem à patre Christus recepit. Vbi nota, q̃ secũdum Grammaticos à decet deriuatur hoc decus decoris media genitiui correpta, & est idem quod honor. A decet etiam deriuatur hic decor A decoris, eo producta, & est idem quod venustas, & pulchritudo. Super Christum ergo gloria cum decore in ascensione posita fuit: quia tunc gloria Christi ab omnibus Angelis fuit honorata, & venusta, siue pulchra confessa. Et quòd istum decorem gloriæ per resurrectionem habuerit dicitur Iob. 40. *Iob.40.* ipsi Christo. Circunda tibi decorem, in sublimi erigere. Decorem sibi Christus circundauit: quia sanctorum Angelorum choros, quos condidit in vsum sui decoris assumpsit, vt de ipso post Ascensionem dicatur illud Psal. 92. Dominus regnauit, decorem indutus est, &c.

Quoniam dabis eum in benedictionem in sæculum sæculi: lætificabis eum in gaudio cum vultu tuo. 283 *De cõs. d. 4 placuit.*

Hîc consequenter ponit quartum donum Christo collatũ, scilicet iudicandi potestatem. Vbi nota, *Potestas iudiciaria.* quòd ad iudiciariam potestatem duo spectãt, scilicet peccata punire, & præmiare merita, secundum Philosophum 5. Ethicorum. quoniam itur ad iudicem sicut ad iustum: quia iudex est quoddam iustum viuum, quod iustitiam exequitur, vnicuique dando secundum merita sua. Principalior autem C inter duas partes est præmiare bonos: quoniam hanc partem iustitia per se intendit. Punire autem malos non intendit iustitia, nisi ad finem præmiationis bonorum, scilicet vt boni tantum possint viuere, timore malorum sublato. Quia ergo quælibet virtus à suo principaliori actu denominari debet, hinc est, quòd iudicandi auctoritas principalius à præmiatione bonorum denominatur. In vltimo ergo iudicio quia Christus malis maledicet dicens. Discedite à me maledicti. &c. Et bonis benedicet. d. Venite benedicti patris mei, &c. Idcirco per benedictionẽ intelligitur Christi iudiciaria potestas, qua bonis in iudicio benedicet. Et hãc potestatẽ notans Psal. de filio, patri dicit. *Quoniam dabis eum in* D *benedictionem*, &c. id est, facies eum iudicem, vt benedictionem vltimam bonis conferat. d. Venite benedicti Patris mei, &c. In illo autem iudicio omnes tam boni quàm mali, iudicem Christum vi- *Greg. 32. mor. c. 6.* debunt: quæ visio bonos lætificabit: sed malos turbabit: ipsorum conscientia hoc faciente, vt sub exemplo iudicis vitæ præsentis ostendit Greg. d. Nam cum duo ad iudicium pergunt, alius innocentiæ sibi conscius, & alius culpæ, ante prolatam sententiam adhuc tacentem iudicem vtrique conspiciunt. Et cùm culpæ debitor grauem contra se iram hoc ipsum iudicis silentium suspicatur: quam iram sibi non decunciat perturbatio iudicis, sed recordatio prauitatis. Quia etsi adhuc eum foris reũ sententia iudicis non clamat: intus tamen iam grauiter conscientia accusat. At contra iustitiæ amicus iustitiæ vultum conspicit: sed intus de testimonio bonæ conscientiæ hilarescit, &c. Sic in iudicio vltimo erit. Quia sicut mali videndo iudicem Christum, turbabuntur: sic & boni lætificabuntur. Et hoc est, quod dicit. *Quoniam dabis eum*, scilicet Christum, *in benedictionem in sæculum sæculi*, scilicet, ad dandum populo iusto benedictionem æternam. Et sic *lætificabis eum*, scilicet populum iustum in gaudio *cum vultu tuo*, quia scilicet iniustis apparebit iratus: iustis autem tranquillus, & lætabundus.

lætabundus. Propter quod dicitur Prouerb. 16. In A hilaritate vultus regis vita.

284 Quoniam rex sperat in Domino: & in misericordia altissimi non commouebitur. *De pœ. dis. 2. serpens.*

Hîc consequẽter ponit quintum Christi donum, scilicet æternitatis firmitatem. Vbi nota, quòd inter alias virtutes spes animum non solum in aduersis fortificat, sed etiam in Deum animum firmat. d. In *Psal. 30. Spes Christus.* tẽ, Domine, speraui, non cõfundar in æternũ. Qualiter autem spes fuerit in Christo, notandum, quòd B spes aliquando stat pro expectatione, quandoque pro cõfidẽtia. Pro expectatione sic est virtus Theologica, qua æterna expectantur præmia. Et sic dicit *Magister li. 3. di. 36.* Magister, quòd spes solum est rebus de futuris, & ad Deum pertinentibus. Et tunc secundum Grammaticos dicitur spes quasi pes, quia sicut quasi pes progrediendi vlterius, & ad futura bona perueniendi, sic & desperatio dicitur quasi sine pede, quia desperans non habet pedes, quibus ad æternam vitam se proficisci credat. Et isto modo de spe loqui- *1. Cor. 13. Psal. 51.* tur Apostolus. Manent autem tria hæc spes, fides, &c. Et isto modo rex noster Christus non sperauit in Domino, quia in primo instanti suæ creationis, fuit in termino & beatus. Quandoque vero accipi- C tur pro confidentia. & sic sperare in aliquo idem est quod confidentiã habere in illo: vt mũdani sperant in diuitiis. Speraui in multitudine diuitiarum suarum, &c. Sed boni solum in Deo non in se, non *Psal. 61.* in temporalibus confidunt, sic etiam dicitur Psal. 61. Sperate in eo omnis congregatio populi, &c. Et istam spem Christus vt homo habuit: quia totam suam virtutem vt vere humilis Deo attribuebat, *Psal. 4.* non sibi. Et ideo dicebat. Tu, Domine, singulariter in spe constituisti me. Ad propositum ergo ostendens Psal. causam quare Christus & in se, & in suo corpore habet æternitatis beatitudinis firmitatem: hic dicit, quòd causa est, quia non in se sperauit scilicet, vel cõfidit, sed in Deo. d. *Quoniam rex sperat in* D *Domino, & in misericordia altissimi*, & hic est punctus. Et ideo in æternum *non commouebitur*. s. à beatitudine, sed itabilis erit. Sic enim dicebat Psal. 124. Qui confidunt in Domino, sequitur. In æternum non commouebitur.

285 Inueniatur manus tua omnibus inimicis tuis: dextera tua inueniat omnes qui te oderunt.

Hîc consequenter ponit Christi imperium in subiectione, & punitione inimicorum. Et diuiditur in partes quatuor. Quia primo ponit malorum pœnam infernalem: secundo ipsorum ostendit culpam criminalem, ibi. *Quoniam declinauerũt in te mala.* tertio ipsorum ostendit pœnam temporalem, ibi. *Quoniam pones eos dorsum.* quarto ipsi concludit gloriam triumphalem, ibi. *Exaltare, domine.* Prima pars diui- *Pœna duplex.* ditur in tres. Vbi sciendum, quòd mali in inferno duplici pœna puniuntur. s. pœna sensus & pœna damni. Primo ergo ponit Christi potestatẽ iudicandi. Secundo malorum pœnam sensus, ibi. *Pones eos vt clibanum ignis.* Tertio ipsorum pœnã damni. ibi. *Fructum eorum de terra perdes.* Quantum ad primum A ostendens Christi potestatem iudicandi malos: quã scilicet nullus euadere potest, dicit. *inueniatur*, &c. *Pœnitentia.* Vbi notandum, quòd pœnitentiæ tempus est vsq; ad vltimum articulum vitæ præsentis, de pœn. dis. 7. Nemo. Et in toto isto tempore per pœnitentiam à nobis Deus potest per gratiam & veniam inueniri. Sed post hanc vitam nullus per pœnitentiam Deum potest inuenire: sed sine pœnitentia decedentes à Deo per pœnam inueniuntur, quia tanta est manus eius potestas siue dextera, quòd nullus ipsam euadere potest, vt ostendit Gre. Quia in hac vita expectat Deus peccatores, vt conuertantur, & per pœnitentiam inueniant ipsum: quos si non conuertantur, fortius damnet, vt ostendit Greg. Et B hoc est quod dicitur Esa. 55. Quærite Dominum, *Inuenire.* dum inueniri potest, inuocate eum, dum propè est. quasi dicat. In vita præsenti propè est pœnitentibus: sed nõ in futuro. Et hoc intelligit præsens ver- *Manus Filius Dei.* sus. Cuius prima pars accipitur de vita præsenti, & secunda pars de futura, vnde de vita præsenti dicit, *Inueniatur manus tua omnibus inimicis tuis.* Per manũ accipe ipsum Dei filium: quia per ipsum sicut per manum pater omnia fecit. Cuius incarnationem sub nomine manus Psal. petebat alibi. d. Emitte manum tuam de alto, eripe me, & libera me. Est ergo sensus. Præsens tempus pœnitentiæ ideo est ordinatũ *vt inueniatur manus tua*, id est, vt inueniri possit filius tuus per pœnitentiam, *omnibus* id est, ab C omnibus, *inimicis tuis*, scilicet, ab omnibus peccato- *Sap. 6.* ribus. Quoniam vt dicitur Sap. 6. Facile inuenitur ab omnibus, qui quærunt illum, scilicet in præsenti vita. Et consequenter de futura vita dicit. *Et dextera tua inueniat omnes, qui te oderunt.* Per dexterã accipe virtutem Christi, & potestatem bonorum præmiatiuam, & punitiuam malorum. Est enim dextera Christi quandoque potentia præmiatiua bonorum. Exo. 15. Dextera Domini fecit virtutem: dextera Domini exaltauit me. Quandoque vero punitiua *Psal. 117.* malorum. Dextera tua, Domine, percussit inimicũ. Accipiendo ergo dexteram pro potentia Christi malorum punitiua dicit. *Et dextera tua inueniat*, scilicet in futuro. *Omnes qui te oderunt*, scilicet, omnes D illos puniẽdo, qui in præsenti per pœnitentiam te inuenire noluerunt. Si autem accipias dexteram pro potentia præmiatiua: tunc est sensus quòd omnes Christi inimicos, qui scilicet eum per pœnitentiam inuenerunt, ipse in futuro dextera sua inueniet eos, ipsos scilicet beatificando, & in iudicio ad dexteram suam collocando, sic enim dicitur cap. 5. Dextera sua teget eos, & brachio sancto suo defendet illos.

Pones eos vt clibanum ignis in tẽpore vultus tui: Dominus in ira sua conturbabit eos, & deuorabit eos ignis. 286 *23. q. 4. quid faciet.*

Hîc consequenter ponit malorum pœnam sen- *Duplex pœna sensus.* sus, vbi sciẽdum, quòd mali in inferno duplicẽ pœnam sensus habent, scilicet interiorem, & exterioE rem. Nam interius habent vermem conscientiæ, qui comburit mentem, sed exterius habent ignem gehennæ, quo cruciabuntur in corpore: pœna interior per clibanum figuratur: sed exterior per deuo- *Greg. 15. mor. c. 12.* rationem ignis. Vnde ista verba ad propositũ exponens Greg. Sciẽdũ vero est, q̃ omnes reprobi quia *Psal. 20* in aĩa simul & corpore peccauerũt: ideo i futuro in aĩa pariter, & corpore cruciãtur. Vñ & p Psal. dicit.

Pones

Universidad de Deusto
Biblioteca

Pones eos vt clibanum ignis in tẽpore vultus tui: Dominus in ira sua conturbabit eos: & deuorabit eos ignis. Clibanus namque intrinsecus ardet. Is vero, qui ab igne deuoratur: ab exteriori incipit parte concremari. Vt ergo sacra eloquia ardere interius, & exterius reprobos denuncient, eos & ab igne deuorari, & sicut clibanum poni testantur: vt per ignem crucientur in corpore, & per dolorem ardeant in mente. *Clibanus ignis.* Vel secundum glo. Clibanus ignis significat pœnam, quam hic peccantes habent ex remorsu conscientiæ, sed ignis deuoratio, pœnam ignis, quam patientur in futuro, vnde sic exponitur. *Pones eos in clibanum ignis.* i. ardẽtes intus in conscientia impietatis suæ. Et hoc *in tempore vultus tui*, id est in tẽpore manifestationis tuæ, quando scilicet peccatori peccatum suum fit intus manifestum. Deinde de pœna futura. d. *Dominus in ira sua*, &c. id est, post in sequenti iudicio, vbi Dominus malis irasci videbitur. *Conturbabit eos*, quãdo scilicet dicet. Ite maledicti, &c. Et mox *deuorabit eos ignis*, scilicet infernalis, vbi erit fletus, & stridor dentium. Et vide ordinẽ damnationis: quia prius ardẽt in conscientia, postea conturbati ira Dei, deuorabuntur igne æterno, *Soph. 1.* vnde & Propheta ait. A prima porta erit clamor, & à secunda vlulatus. Quasi enim duæ portæ sunt visus, & auditus. Prima ergo porta, quæ est visus erit clamor, cùm scilicet viderint impij omnia mala sua, propriis conscientiis eos accusantibus: quasi dicente conscientia. Ecce homo, & omnia opera eius cum eo. A secunda verò porta, id est, ab auditu erit vlulatus, id est, dolor vehemens: cùm scilicet in vltimo hanc sententiam damnationis audierint. Ite maledicti in ignem æternum, &c.

287 Fructum eorum de terra perdes: & semen eorum à filiis hominum.

Hîc consequenter ponitur malorum pœna dãni. *Pœna dãm.* Pœna namque damni dicitur carentia visionis beatificæ, qua etiam mali cruciabuntur, pœna vero sensus dicitur ignis combustio. De hac ergo pœna damni dicit. *Fructum eorũ de terra perdes.* Hic per *Psal. 26.* terram accipe cœlestem patriam, quæ propter stabilitatem terræ comparatur. De qua Psal. Credo videre bona Domini in terra viuentium. Per fructum vero, opera in terra intellige. Quamuis enim mali quandoque multa bona opera faciant: tamen ex eis mercedem non recipiunt in terra viuentium. Et hoc est, quod dicit. *Fructum eorum de terra perdes.* i. opera eorum non reperientur in terra cœlesti remunerata. *Et semen eorum à filiis hominum*, id est, illos etiam, quos suis exemplis seduxerunt, perdes à filiis hominum, id est, non deputabis inter hæredes regni. Per semen enim scriptura intelligit imitatores. Dan. 13. Semen Chanaam, & non Iuda. Sed forte quæres. Ecce duas malorum pœnas posuit, scilicet, primo pœnam sensus. d. Pones eos vt clibanum. &c. & consequenter pœnam damni, dicẽs, *Fructum eorum*, &c. Sed quæ istarum maior est pœna? Audi Chrysostomum super Matthæum, super illo verbo. Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, &c. Si quis diligenter inuestigabit: duæ pœnæ sunt, exscindi, & comburi. Qui enim comburitur, & à regno exscinditur omnino: quæ pœna difficilior est. Multi enim gehennam solum abhorrent, ego autem casum illis gloriæ multo maiorem pœnam dico gehenna. Quod enim paruum vel magnum malum non susciperet pater, vt videret, & potiretur dilecto filio? Hoc itaque in gloria illa putemus: non enim aliquis filius ita suauis est patri, vt illorum bonorum requies, & à corpore dissolui, & esse cum Christo. Intolerabilis quidem pœna est gehenna: sed si quis decem milia gehennas ponat: nihil tale dicet, quale est à beata illa gloria exscindi, & odio haberi à Christo.

288 Quoniam declinauerunt in te mala: cogitauerunt consilia, quę non potuerunt stabilire. *23. q. qui seruãdo.*

Postquam posita est pœna malorum, ne Christus ipsos puniendo videatur iniustus, hic ponitur ipsorum culpa. Maxima autem Iudæorum culpa, pro qua æternaliter, ac temporaliter fuerunt puniti, fuit, quia mala in Christum declinabant. Vnde nota, quòd mala sunt duplicia, scilicet corporis, & animę. Corporis vt infirmitas, pœna, passio, & mors. Mala autem animæ sunt, quæ maculant animam: vt vitia, & peccata. Et ista propriè mala dicuntur. Infirmitas autem, ægritudo, vel mors propriè sub nomine mali non continentur: vt habetur 15. q. 1. cauenda. Et ista duo malorum genera Iudæi declinabant in Christum, scilicet, quando ipsum persequebantur, flagellabant, crucifixerunt, & occiderunt. Cogitabant enim quòd si Christus viueret, ipsi à Romanis persecuti, flagellati, & occisi fuissent. Sed ne ista mala paterentur, ista mala declinauerunt in Christum, ipsum persequendo, flagellando, & occidendo, propter quod dicebant. Quid facimus, quia hic homo multa signa facit? si dimittimus eum sic: venient &c. Et ideo ne ista eis acciderent: eum occidere deliberauerunt. d. Expedit vt vnus homo moriatur pro populo, &c. Sed nunquid ipsorum consilium fuit stabilitum, & adimpletum? certe non: quia per Christi mortem non euaserunt persecutionem, & occisionem in eos factam à Romanis. immo mors Christi fuit causa huius. Et hoc est, quod dicit quare ita punientur Iudæi: Respõdet. *Quoniam declinauerunt in te mala*, id est, sua mala, quæ timebant, retorserunt in te. Et sic cogitauerunt consilia, quæ non potuerunt stabilire. Si autem accipiatur de malo culpæ: etiam sic mala declinauerunt in Christum: quando scilicet peccata sita in Christo imponebant, vt quando ei dicebant. Dæmonium habes, &c. Consulentes per istas tales infamationes nomen, & fidem Christi delere: sed talia consilia non potuerunt stabilire: quia scilicet contrarium consilij ipsorum euenit, quia quanto plura peccata Christo imponebant, tanto amplius Christi fama per eius patientiam clarior reddebatur: vnde merito Iudæis poterat dicere. Vos cogitastis de me malum, & Deus illud vertit in bonum. Quoniam declinauerunt in me iniquitates, in ira molesti erant mihi.

289 Quoniam pones eos dorsum, in reliquiis tuis præparabis vultum eorum. *6. q. 1. quæsitũ.*

Consequenter hic ponitur ipsorum pœna temporalis. Vbi nota, quod notabilior pœna Iudeorum ex Christi morte est ipsorum fuga: qua vsque hodie sunt per mundũ dispersi, & fugitiui. Quia dum exercitus Romanus per Titum, & Vespasianum ipsos inuaderet: illi statim hostibus non resistentes, dorsa verterunt, accipere fugam cupientes. Qui enim fugit persequentem, ei dorsum vertit. Hanc ergo pœnam prænuncians Psal. de Iudæis dicit. *Quoniam pones eos dorsum.* scilicet, vertentes hostibus suis. Quod ideo eis accidit: quia ipsi faciem auerterunt à Christo, qui est verum Dei templum, & ei dorsum verterunt, eius mãdata spernendo. Erant dorsa habentes contra templum. Vnde merito *Ezech. 8.* exercitus Romanorum de Iudæis poterat dicere *Psal. 17.* illud Psal. Inimicos meos dedisti mihi dorsum, & odiẽtes me, &c. Sed quia quamuis Iudæi sic à Christo fuerint auersi, dorsa vertentes, & ipsum nolentes per faciem videre, scilicet cognoscere, tamen in fine mundi Iudæi reuertentur ad Christum, & ad fidem eius. Et sic cognitionem, quam Prophetæ de Christo prædixerunt, habebunt reliquiæ Iudæorum, id est, relicti ex Iudæis, qui in fine inuenientur. Et *Psal. 16.* hoc est, quod dicit. *In reliquiis tuis præparabis vultum eorum.* Per vultum accipe cognitionem. De vultu tuo iudicium meum prodeat, id est, de secreto cognitionis, & scientiæ tuæ.

290 Exaltare, Domine in virtute tua: cantabimus, & psallemus virtutes tuas. *15. q. 1. reuertimini.*

Hîc consequenter ponit Christi gloriam triumphalem. Iudæi enim Christum cogitabant persequendo deprimere, & ipsum occidendo, fidem eius delere: sed totum oppositum euenit, quia per crucis exaltationem per totum orbem adoratur, & eius fides dilatatur. Quia ante exaltationem crucis solum in Iudæa notus erat Deus, sed per crucis my- *Iesu. 19.* sterium colitur vbique, ipso dicente. Ego, si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad ipsum, id est, ex omni genere hominum conuertam ad fidem. Et hoc prænuncians Psal. Christo dicit. *Exaltare, Domine in virtute tua.* Sed quæ fuit virtus, per quam fuit exaltatus? nonne humilitas? Per hanc enim virtutẽ exaltatus fuit in cruce, & per fidem in toto orbe. *Phil. 2.* Humiliauit semetipsum, factus obediens vsque ad mortem crucis: propter quod & Deus exaltauit illum, & donauit illi nomen, quod est super omne nomen, vt in nomine Iesu, &c. Et quòd propter illam crucis exaltationem per fidem in cordibus hominum fuerit exaltatus, ideo subditur. *Cantabimus, & psallemus virtutes tuas*, scilicet nos corde, & opere fidem tuam cantantes. *Psallemus virtutes tuas*, id est, nota faciemus mirabilia tua. Istum textum exponit glossa, non de exaltatione crucis sed resurrectionis: quia, sicut Christus fuit depressus per mortem: sic exaltatus fuit per resurrectionem: quia tunc possessionem hæreditatis Gentium accepit sibi à principio de iure debitam. Sic enim dicitur Psal. 36. Expecta Dominum, &c. Et exaltabit te vt hæreditate capias terram, &c. Alij hoc exponunt de exaltatione ascensionis: per quam Spiritum sanctum Apostolis misit, per quem mirabilia *Psal. 107.* Dei per totum orbem prædicauerunt. De qua Psal. Exaltare super omnes cœlos Deus: & super omnem terram gloria tua. Alij exponunt de exaltatione, qua omnibus exaltatus in sede maiestatis suæ apparebit in iudicio, de qua Esa. 2. Exaltabitur Dominus solus in die illa. Hic moraliter potes notare, quòd cantus est multiplex, vt in digitis canere.

PSALM. XXI.

291 DEus, Deus meus, respice in me: quare me dereliquisti? longe à salute mea verba delictorum meorum.

Hîc Psal. talem habet titulum, *In finem Psal. Dauid pro susceptione siue pro cerua matutina.* Ad euidentiam istius tituli, notandum, quod iste Psal. ad literam exponitur de Christo. Sic quod Psal. spiritu propheticò assumptus præuidens, quæ circa Christum erant futura in persona Christi loquitur Deo Patri. *Deus, Deus meus, &c.* Et hoc probatur multipliciter. Primo per verba Christi, qui in cruce positus principium istius Psal. patri protulit dicens. *Deus, Deus meus, quare me dereliquisti?* Per hoc ostendens, quod iste Psal. ad litterã de ipso fuit factus. Itẽ patet ex eorũ Euãgelistæ dicunt litterã istius Psal. de Christo dictã, nã Mat. 27. dicitur & Ioan. 19. quod acceperunt vestimenta eius, & fecerunt quatuor partes vnicuiq; militi partẽ, & tunicam. Erat autem tunica inconsutilis, &c. Dixerunt ergo adinuicem. Non scindamus eam, sed sortiamur, &c. Vt scriptura impleretur, scilicet, istius Psalmi, d. Partiti sunt vestimenta mea sibi, & in vestem meam miserunt sortem, &c. Item ex alio, nam Apostolus Paulus partem istius Psal. & per consequens totum allegat de Christo, dicens de credentibus in Christo. Non confunditur fratres *Hebr. 2. Psal. 21.* eos vocare, scilicet Christus, dicens in Psal. Narrabo nomen tuum fratribus meis. Item propter hoc quidam, qui istum psal. dixit exponendum ad litteram de Dauid posito in persecutione Saulis, & non de Christo, fuit condemnatus in cõcilio Toletano. *Resurrectio Christi.* Exponendo ergo istum psalmum de Christo pro intellectu tituli notandum, quòd *susceptio matutina*, hic accipitur pro Christi resurrectione, quæ mane facta est, cùm tenebræ adhuc essent, quando humana natura in gloriam suscepta est. Et hoc dicitur à simili solis, qui paulatim ascendendo assimitur, donec vbique clarescat. Sic Christus de passione ad resurrectionem, inde in cœlum ad dexteram patris ascendit. Vnde misso in Apostolos Spiritusancto, mundum fidei radiis illustrauit. Et notandum, quòd iste titulus agit de resurrectione Christi, de qua tamen non agit Psal. sed de passione. Ideo sciẽdum, quòd quicunque loquitur de resurrectione Christi, etiam agit de passione, posteriora enim præsupponunt priora. Cùm ergo resurrectio Christi mortem eius necessariò præsupponat, agens de resurrectione, consequenter de passione agit, sicut cũ de aliquo dicitur, quòd est manumissus, statim ex hoc intelligitur, quòd fuit seruus. Quia autem alij habent in titulo *pro cerua matutina*: quod tamen idẽ est. Cerua enim intelligitur humana Christi natura, quæ ad modum ceruæ agilis lutum, & spinas peccatorum transilit, & mane in altum est assumpta per gloriam resurrectionis. Quia sicut cerua de nocte latitat in cubili suo, à quo mane prosilit apparẽs in manifesto, sic Christi humanitas in triduo suæ mortis latuit quasi i cubili, s. corpus in sepulchro, sed anima

Universidad de Deusto
Biblioteca

anima in limbo. Mane autem tertiæ diei resurgens apparuit Magdalenæ, & aliis discipulis in manifesto. Consuetudo namque est scripturæ nomina diuersarum rerum secũdum earum proprietates sanctis assignare. Sic enim Gen. 69. dicitur Nephtalim ceruus emissus, dans eloquia pulchritudinis. Est ergo sensus tituli iste. Psal. iste *in finem*, scilicet nos dirigens, qui finis est Christus, est *ipsius Dauid* effectiuè qui agit *de susceptione matutina*. i. de resurrectione facta mane, vel *de cerua matutina*, quod idem est. Sic ergo intelligẽdo istum Psal. de duobus principaliter agit. s. primo de Christi passione, secundo de Christi resurrectione. ibi. *Tu autem, Domine ne elongaueris auxilium tuum à me.* Quantum ad primam partẽ circa Christi passionem duo ponit. s. primo ostendit qualiter à Iudæis fuit derisus, ibi. *Ego autem sum vermis.* secundò qualiter per passionẽ fuit flagellatus, & afflictus, ibi. *Quoniam tu es, qui extraxisti me.* Quantũ ad primum sciendum, quòd tanta est vnio Ecclesiæ capitis. s. quod est Christus, & corporis, quod est fidelium vnio, quòd illa, quæ non conueniunt propriè capiti, sed corpori, caput sua reputat, sicut ipse ait, Quod vni ex minimis meis fecistis, &c. Sic & multoties ipsum caput causam corporis agens loquitur non pro se, sed pro suis. Et sic in proposito Christus hic assumit causam generis humani, & ipsam patri offert. Et diuiditur in partes tres. Quia Christus pro nobis primo Patri proponit quæstionem. Secundo patri porrigit orationem. ibi. *Deus meus, clamabo.* Tertio patris cõcludit exauditionem ibi. *In te sperauerunt patres nostri.* Quantum ergo ad primum causam nostrã patri proponens dicit. *Deus, Deus meus, &c.* Vbi primo notandum hoc, quod hic dicitur. *Respice in me*, non habetur in Hebræo, neq; in translatione Hieronymi iuxta Hebraicam veritatem: sed à septuaginta interpretibus fuit appositum, qui magis sensum quam verba imitabantur. Et hinc est, quòd quãdo Christus in cruce ista verba protulit, illud verbum omisit, d. Deus, Deus meus, quare me dereliquisti? Et non dixit. Respice in me. Itẽ notandum, quod, vt dicitur à multis, Christus in cruce alta voce hunc Psal. incepit, & postmodum submissa voce prosequutus est totum Psal. & alios nouẽ sequentes. s. vsque ad Psal. 30. In te Domine, speraui: quando autem fuit ad illum locum. In manus tuas, &c. tunc illum versiculũ alta voce protulit, & sic spiritũ emisit, propter quod isti decẽ Psal. vocãtur Psalmi passionales, id est à Christo in sua passione dicti, & sunt magnę deuotionis, qui in passionibus, & aduersitatibus debitè dicti, magnam habẽt virtutem. Sed forte dices, fuitne Christus verè derelictus à patre, cùm esset verbum patris? Ad hoc multæ sunt opiniones. Prima est opinio, d. quòd in morte Christi diuinitas à Christo fuit separata. Et hoc probant auctoritate Ambrosij, quã opinionem cum ratione ponit Magister, d. de illis. Adducunt. n. auctoritatis testimonium. Ambrosius enim tractans de Christi derelictione, qui in cruce clamans voce magna dicit. *Deus Deus meus, vt quid dereliquisti me?* ait, Clamat homo separatione diuinitatis moriturus. Nam, cùm diuinitas à morte libera sit: vtique mors ibi esse non poterat, nisi vita discederet, quia vita diuinitas est. Hic videtur tradi, quòd diuinitas separata sit in morte ab homine: quæ nisi discessisset, homo ille mori non posset, quod illi ad carnem referunt: quam dicunt à Deo separatam. Isti opinioni respondit Magister arguens contra eã, d. Quibus respõdemus illam separationem sic esse accipiendam: sicut intelligitur derelictio, quæ illis verbis significatur. *Vt quid me dereliquisti?* Quãdo igitur Christus derelictus est à patre, cũ in cruce se derelictũ clamabat à patre, nõ recesserat Deus ab homine, ita quod soluta esset vnio Dei, & hominis, alioquin fuit quoddam tempus, quando Christus adhuc homo viuus erat, & non Deus, quia adhuc viuus se derelictum clamabat, & non derelinquendum, sed quis hoc dicat? Secunda opinio est, quòd Christus illa verba dixit: vt se verum hominem ostenderet, qui mortem naturaliter refutaret, vnde Beda super Marcũ, d. Hoc verbum Christi dicentis patri. *Vt quid dereliquisti me*, corporalis vocis erat proprium, quia solet secundum naturam corpus nullatenus velle à coniuncta sibi vita fraudari, & sic hic saluator corporis naturam ostendens loquitur vt homo. Tertia opinio est Theop. quòd hic Christus loquebatur in persona populi Iudaici: de quo erat secundum carnem natus, qui propter peccata sua in tantum erat derelictus à Deo, vt permitteret eum tantum peccatum committere, q̃ suũ filium crucifigeret vnigenitum, vnde sic ait Theoph. Hoc de Iudæis dixit: quasi ipse secundum carnem Iudęus existens. Ac si patri diceret, vt quid Hebraicum populum dereliquisti, vt tuũ crucifigeret filiũ? Quarta opinio est, q̃ loquebatur in persona totius generis humani, propter peccatum à Deo derelicti, quasi Patri, d. Vt quid dereliquisti genus humanũ propter peccatum? nã ex illa derelictione vt eos redimam modo me talia oportet sustinere, vnde Orig. Videns Christus peccata hominum, pro quibus patiebatur, ait: *Quid me dereliquisti?* Et istã opinionem ponit hic Magister in glo. d. Quando Christus Patri dicit: *vt quid dereliquisti me?* cùm Deus esset cum eo, non enim dereliquerat illũ Deus, cùm esset verbũ Dei, sed Deus pro nobis hoc dicit, quia in eo sumus vnũ vt membra, & sumus corpus eius, corpus enim Christi Ecclesia: pro qua hoc dicit Quinta opinio est Magistri. Quod ideo Christus in cruce se à Patre derelictum clamat, quia in potestate persequentium positus erat: nec Patris virtus eum defendebat, vnde sic ait ibi Magister. Fatemur Deum quodammodo in morte illum hominem deseruisse, qui potestate persequentium eum exposuit ad tempus, non suam potestatem exercendo, istum defendit, vt non moreretur. Separauit se diuinitas, quia subtraxit protectionem: sed non soluit vnionem. Separauit se foris, vt non adesset ad defensionem: sed non intus defuit ad vnionem. Si ibi non cohibuisset potentiam, sed exercuisset, non moreretur Christus. Mortuus igitur est Christus diuinitate recedẽte, id est, effectum potentiæ defendendo, non exhibente. Et hæc opinio communior est. Et ad istum sensum facit litera sequens. *Longè à salute mea*, quasi, d. In hoc me dereliquisti: quia lõgè est à salute mea, s. corporali, quia me manibus Iudæorum exponis vt tolerem mortẽ. Et sic hic est punctus. Sequitur *verba delictorũ meorum*. Duo enim verba dixit, scilicet *quare me dereliquisti: & longè à salute mea*. Ista duo verba fuerunt, non verba iustitiæ, sed verba delictorum. q. d. respõdendo dictæ interrogationi. Ideo me dereliquisti: & longè es à salute mea. Ista sunt *verba delictorum*, id est hoc facis propter peccata eorum, scilicet humani generis, & veritatẽ corporis, & capitis, quia delicta nostra sua dicit, vel etiam quia ipsa in corpore suo portauit: vnde. 1. Pet. 2. peccata nostra pertulit in corpore suo super lignum crucis, vt peccatis mortui iustitiæ viuamus, &c.

Caput ecclesiæ. Corpus ecclesiæ. Mat. 25.

Declaratio. Christus. Quæstio.

Mag. lib. 3. dist. 21. Ambrosius.

Nota.

Mag. lib. 3. dist. 21.

Deus

292 Deus meus, clamabo per diem, & non exaudies, & nocte, & non ad insipientiam mihi.

Vbi nota, quod Christus tẽpore suæ passionis orauit ad patrem de nocte, & de die. In nocte enim orauit patrem in horto: vt calix passionis transiret ab eo. In die autem, quãdo existens in cruce circa horam nonã clamans dixit. hely, hely, &c. In hoc enim quòd patri per modũ querelæ se derelictũ dicebat: orabat, vt ipsum saluaret à morte: vt habetur ex dictis Apostoli. d. Qui in diebus carnis suæ preces, supplicationẽsque ad Deum, qui posset illum à morte saluum facere. Sed hic est dubiũ, cùm omnis Christi oratio fuerit exaudita, vt dicit Mag ster. Ipso etiam Christo. d. Io. 11. Pater, ego sciebam, quod semper me audis. Quomodo ergo hic dicit Christus, *Clamabo, & nõ exaudies?* Respõdeo, quòd duplex fuit Christi oratio, scilicet quædam ex voluntate deliberata procedens, & talis semper fuit exaudita, quædam vero per modum affectionis, & sensitiuæ partis, & ista non semper fuit exaudita, quia ipsam sensualitatem naturaliter mortem abhorrẽtem, rationi subdebat. d. Non mea voluntas, sed tua fiat. Vel aliter secundum Magistrum in gl. Hic loquitur Christus in persona corporis sui, quod est Ecclesia, quæ nõ semper exauditur ad votum, sed ad vtilitatem, sicut nec infirmus à medico. Vnde sicut dicit Magister, hoc de corpore suo dicit Christus, qui corporis sui, id est, ecclesiæ hic gerebat personã, sicut & alibi: cùm dicit. Transeat à me calix iste. pro nobis loquitur. Nisi forte putetur timore mortis suæ illud dixisse. Sed non verè timebat dominus pati, tertia die resurrecturus: cum Paulus desideraret dissolui, & esse cum Christo. Non est enim fortior miles quàm imperator, sufficit enim seruo, vt sit sicut dominus eius. Miles ergo coronãdus gaudet mori, & dominus coronatus timet mortem? sed infirmitatem nostram repræsentans pro suis infirmis, qui timent mori, hoc dixit, illorum enim vox erat, sic hic, vox membrorum est, nõ capitis. *Clamabo per diem, & non exaudies:* quia multi clamant in tribulatione, & non exaudiũtur ad voluntatem: sed ad salutem. Sic medicus non ad voluntatem ægri agit, sed ad sanitatem. Sed nunquid Christus vere timuit mori, cùm prædicta glo. opponitum videatur velle? Respondeo quod Christus ex necessitate conditionis mortem non timuit: quia necessitate non subiacuit illi defectui: quia sine vicio, & peccato erat: tamen verum timorẽ mortis habuit: & si non necessitate, tamen volũtate miserationis illos defectus assumpsit pro nobis. Et hoc quod non fuit exauditus, ad vtilitatem fuit: propter quod subditur. *Et non ad insipientem mihi*, quasi dicat. Hoc, quod non sum exauditus, non contingit mihi ad insipientiam: sed apparuit magna virtus, & sapiẽtia eius. Quia scilicet alta Dei sapientia in hoc fuit mundo manifestata: quia mors Christi fuit conuenientissimus modus redemptionis humanæ, vt sic, scilicet homo pœnã solueret, qui debebat, & Deus redimeret, qui poterat. Et per istum modũ, scilicet redemptionis per passionem, ipse Christus, vt dicit Apostolus, Factus est nobis sapientia à Deo, sanctificatio, & redemptio. Si autem hic Christus loquatur in persona membrorum, hoc quod clamantes non exaudiantur, vt petunt, non est eis ad insipientiam, sed magis ad vtilitatem. Sicut quòd infirmus non exaudiatur à medico: non imputatur insipientiæ infirmi: sed ad vtilitatem. q. d. Etsi non exaudit ad voluntatem: tamen exaudiuit ad vtilitatem.

Hebræ. 5.

Ioan. 11.

Mag. lib. 3. dist. 17.

Timor Christi. Mors.

Quæstio.

1. Corin. 1.

293 Tu autem in sancto habitas, laus Israel.

Hic ostendit, quòd Deus siue clamãtem audiat, siue non, tamen semper bene facit, etsi hoc à nobis non intelligatur. *Tu autem in sancto habitas*, id est, in sanctitate semper manes: & omnia sancte, & ordinatè facis: etiam si nobis ignorantibus aliter esse videatur: quasi dicat. Etsi aliquando sanctos nõ audis clamantes ad te, vt Paulum: tu hoc ad sanctitatem ipsorum disponis. Etsi aliquando malos ad eorum damnationem audis, vt fecisti concedens dæmoni tẽtare Iob, tu hoc ad tuorum sanctitatem disponis: quia tu scilicet in sancto habitas, id est, cuncta sanctè disponis. Tu dico, qui es *laus Israel*, quasi dicat. In hoc laudaris ab illis, qui te vident, & cognoscunt. Nam Israël videns Deum interpretatur, quia illi, qui sunt Israël, qui scilicet bonitatem tuam agnoscunt, in omnibus his te laudant. Et sic es laus eorum, dum ab illis laudaris: & in omnibus illis es laudabilis. Sicut enim Deus in illis habitat: quia tu in sancto habitas, sic & illi in Deo habitantes ipsum laudant. Beati, qui habitant in domo tua, domine: in secula seculorum laudabunt te.

Sanctus.

Psal. 83.

294 In te sperauerũt patres nostri: speraverunt, & liberasti eos.

Hic cõsequenter ponit Dei exauditionem: ostẽdens, quod omnes deuote clamãtes exaudit: etsi nõ ad votum, tamen ad vtilitatem: probat per exemplum. d. *In te sperauerunt patres nostri*, scilicet antiqui, & *liberasti eos*. Vt patres nostros in Ægypto ad te vociferantes audisti, & liberasti eos de seruitute Pharaonis. Tres pueros in te sperantes liberasti de camino ignis ardentis. Danielem iustum in te sperantem liberasti de lacu leonum. Susannam in te sperantem liberasti de falsa criminatione, & à sententia mortis. q. d. Si ergo patres nostros in te sperantes liberasti, vnde est, quòd nos Christianos modo clamantes nõ audis? q. d. Sciãt omnes Christiani Christum inuocãtes: quòd sicut antiquos patres exaudit: ita & modo omnes in ipsum sperantes exaudit, etsi non ad votum, tamen ad vtilitatem. Et hoc idem aliis verbis replicando confirmat, dicens.

Oratio. Exaudire

Exod. 14. Dan. 3. Dan. 14. Dan. 13.

295 Ad te clamauerunt, & salui facti sunt: in te sperauerũt, & non sunt confusi.

Vnde hic vult arguere per locum à minori. q. d. Omnia veteris testamenti erant in figura nouæ legis datæ per Christum. Si ergo antiquos patres, qui figuram Christianorum gerebant, sic affectuosè clamantes audiebas, & sperantes in te liberabas, de quo minus videtur quam de nobis, sicut minus est figura quàm veritas, quanto magis hos clamantes, & sperantes in te exaudiẽdo liberabis? vnde de suis fidelib. dicit Christus. Quoniam in me sperabit, & ego liberabo eum, cũ ipso sum in tribulatione: eripiam eum, &c. vbi glo. q. d. Christus. Etsi in me sperantem, & clamantem ad votum non audio, tamen iam sum cum ipso in tribulatione: non ergo timendum est in tribulatione, etsi non eripieris, quando vis, non ideo putes te deseri. Eripuit tres pueros de igne: sed qui illos eripuit, nunquid martyres deserit? absit, sed tres pueros liberauit corporaliter, vt confundantur infideles: sed martyres liberat spiritualiter, vt imitentur fideles.

Clamare.

Psal. 90.

Universidad de Deusto
Biblioteca

296 Ego autem sum vermis, & non homo: opprobrium hominum, & abiectio plebis.

Hic consequenter ostendit qualiter Christus à Iudæis fuit derisus. Et tria facit: quia primo ostendit derisionis grauitatem. secundo deridẽtium quãtitatem: ibi. *Omnes videntes me.* tertio derisionis qualitatem: ibi. *Sperauit in domino.* Quantum ad primum sciendum, q̃ tanto derisio alicuius est maior, quanto maior est dignitas eius. & etiã quanto validiori modo deridetur. Et sic Christus volens ostendere grauitatem suæ derisionis, primo ponit suam dignitatem. secundo suam abiectionem: ibi. *Opprobrium hominum.* Ponens ergo suam dignitatem, de se dicit Christus. *Ego autem sum vermis, & non homo.* Hic enim Christus modo in propria persona loquitur. Vbi notandum, quòd vermis tres habet cõditiones, quibus triplicem Christi significat dignitatem. Primo nãq; vermis sine commixtione sexuum nascitur. Et in hoc significat dignitatem generationis Christi, qui sine virili semine natus est de virgine. Secundo vermis est esca, qua hamo capitur pisces. Et in hoc significat dignitatem Christi passionis: qua diabolus fuit captus, vt ostendit Greg. d. Quis nesciat, quòd in hamo esca, vel vermis ostenditur: & aculeus occultatur? Vermis, & esca prouocat, vt aculeus pungat. Dominus itaque noster ad humani generis redemptionem veniens, velut quendam de se in necẽ diaboli hamum fecit: assumpsit enim corpus, vt in eo diabolus escam suæ carnis appeteret mortem: quã mortem dum in illo iniustè appetiit, nos, quos quasi iustè tenebat, amisit, &c. Et quia dulcedinem vidit in carne, & aculeũ diuinitatis non aspexit, ideo diabolus deceptus fuit. propter quod dicitur Iob 24. Dulcedo illius vermis. Tertio vermis cum tangitur, mollis est, & tener: sed cùm tangit durus existit, sic & Christus cùm tangit. i. offenditur, mollis est, quia in præsenti semper remittere paratus est, sed cùm tangit ipse in futuro, durus est puniendo, vt nullo modo amplius placari possit. Ex quibus apparet, q̃ vermis nomine Christus significatur. vnde de ipso dicitur. Noli timere, vermis Iacob. vnde ait glo. hic. Esai. 41. Excellentiam suam hic notat Christus cũ dicit. *Ego autem sum vermis.* quia sine viri li semine natus sum de virgine, vt essem vltra homines in homine, vnde subdit. *Et non homo*, s. tantum, quia etiam Deus sum. ideo cùm dixisset sum vermis, addidit, & non vt distinctionem notaret, qñ quis est homo, & non vermis? sicut quilibet per concubitum generatus: aliquis autem homo, & vermis. sicut Adam, qui de semine viri non fuit: ideo fuit vermis, sed homo tantum: Christus autẽ vermis est, & homo, sed non homo tantum, quia etiam erat verbũ patris æternum. Et tamen non obstãte tanta dignitate, à Iudæis fuit derisus, & vilipensus, vnde subdit. *Opprobrium hominum, & abiectio plebis*, s. factus sum. Fuit enim Christus opprobrium hominum factus in sputis, colaphis, & spinis. psal. 108. Ego factus sum opprobrium illis, viderunt me, & mouerunt capita sua. Et nõ solum fuit opprorium hominum: sed etiam abiectio plebis. & qñ? qñ plebs Barrabã elegit, & ipsum Christum abiecit. Ecce ergo quanta fuerit grauitas derisionis Christi quã Christus ideo narrat, vt vel sic superbia hominis Deũ humilem imitetur, vt hic dicit Magister in glo. vnde Christus merito dicit. Thren. 2. Factus sum in derisum tota die: omnes subsannabant me.

297 Omnes videntes me, deriserũt me: locuti sunt labiis, & mouerunt caput.

Hic consequenter ponit deridentium Christum quantitatem. Quia scilicet *omnes videntes me*, &c. vt exponatur *omnes*, s. mali. Quia certũ est, q̃ multi iusti Christo compatiebantur, nec illum deridebant, vel accipe *omnes* pro generib. singulorum, s. omnes tam de maioribus quàm de minoribus: tam de sacerdotib. quàm de popularibus, vnde glo. Deridebant eũ principes, cum eis locuti sunt labiis, quia prætereũtes blasphemabant eum. Matth. 27. *Et mouerunt capput*, s. minantes, quia blasphemabant eum mouentes capita sua, & d. Vah qui destruis templum Dei &c. Matt. 27. Vnde hic notat Chrysostomus ad Iudæorum crudelitatem, quia non fuerunt contenti Christum crucifigere, sed etiam cùm ipsum denudassent, & crucifixissent, vltra procedũt, quia in crucem nudum videntes affixum, exprobrabant ei, d. Vah, qui destruis templum Dei. Vah enim est interiectio: quæ aliquando denotat gaudium, vnde de equo dicitur, vbi audierit buccinam, vah. Quandoque vero significat derisionem sicut hic, vnde Remigius dicit, quod vah est interiectio insultantis siue irridentis. *Matt. 27.* *Iob 39.*

298 Sperauit in domino, eripiat eũ, saluum faciat eum, quoniam vult eum.

Hic ponit consequenter derisionis qualitatem. Hic enim ostenditur quid deridendo Christum dicebãt, scilicet *sperauit in domino*, &c. Ista enim verba Christo ironicè improperabãt, quasi dicat. Ipse se dicebat sperare in domino. *Eripiat eum*, scilicet de manibus nostris: *saluum faciat eum*, &c. quasi, ex hoc arguentes Christum fuisse fallacem, quia omnis, qui verè sperat in domino, dominus iuuat, & liberat eũ de manibus inimicorum. Ergo quia istum non liberat de manibus nostris, signum est, quòd ipse nõ sperabat in domino, vt dicebant, quoniam vt scribitur Daniel. 13. Saluat sperantes in se. Ad litterã enim talia verba insultantes Christo in cruce existẽti dicebant principes sacerdotum illudentes cum scribis, & senioribus. Alios saluos fecit, seipsum non potest saluum facere: confidit in Deo, liberet eum nunc si vult: quæ omnia formaliter præuidens Psal. d. quod ipsi dicunt. *Sperauit in domino, eripiat eũ, saluum faciat eum: quoniam vult eum. Et* ly *quoniam* stat pro si: *quoniã vult eum*, id est, si vult eum saluum facere. Per hoc ergo probare conabantur: quòd Christus iustus non erat, nec verè in Deum sperauerat: quia, si verè sperässet, Deus ipsum liberasset, iuxta illud psal. Quoniam in me sperauit, & ego liberabo eum, &c. Sed hoc non valet, quia ista liberatio sperantium in se, non intelligitur de liberatione corporali, sed magis de spirituali, & æterna. Nónne Abel iustus fuit, & sperauit in domino, à fratre tamen suo fuit occisus? Nónne Esaias, & tamen fuit secatus? Nónne Hieremias, & tamen fuit lapidatus? & sic de aliis. Vnde istud ipsorum argumentum deridens Chrysosto. dicit. O insensati Iudæi, nunquid prophetæ, quos occidistis, iusti erant & in domino sperabãt, & tamen ipsos Deus à periculis nõ eripuit? Si autem illorum gloriæ non obfuit, quòd ei pericula induxistis: multo magis in isto non oportebat vos scãdalizari, quoniam per ea, quæ nobis prædixerat, hanc vestram semper remouebat suspicionem. *Psal. 90.* *Chrysost. in homil.*

Quoniam

299 Quoniam tu es, qui extraxisti me de vẽtre: spes mea ab vberibus matris meæ in te proiectus sum ex vtero.

Hic consequenter ostendit qualiter per suã passionem Christus afflictus fuit, & passus. Et duo facit. quia primo describit naturam, secundum quam passus est. Secundo ostendit modum per quem est passus: ibi. *Circundederunt me vituli multi.* Quantum ad primum notandum, q̃ Christus passus est secundum humanitatem assumptam, non secundum diuinitatem. Et ideo de natura humana sua Christus ostendit tria, s. primo suam dignitatem. secũdo suam fidelitatẽ, ibi. *De ventre.* tertio suam necessitatem: ibi. *Quoniam tribulatio proxima est.* Primo ergo ostendens dignitatem naturæ suæ patientis, dicit. *Quoniã tu es, qui extraxisti me.* q. d. In hoc laudes me perficiẽtur, quia homo factus sum tua operatione. Nam in verbum, quod in principio est Deus apud patrem, talia non diceret. Verbum enim illud, per quod facta sunt omnia, per se non est extractum de ventre, nisi quia verbum caro factum est. Secundum ergo naturam humanam, per quam extractus sum de ventre: tu es spes mea, & non secundum diuinitatẽ, quia diuinitas nulla sperare põt, cui omnia præsto sunt, Christus autem secundum humanitatem spem habebat, etsi non glorificationis quo ad animã, tamen resurrectionis corporis, & immortalitatis. Et quòd intelligat de humanitate subdit. d. *Ab vberibus matris meæ, in te proiectus sum ex vtero.* i. secũdũ illã partẽ qua suxi vbera matris meæ: *in te proiectus sum ex vtero*, vt tu solus mihi esses spes. Potes etiam hic notare: q̃ per ista verba Christus cõmendat duo, s. matris integritatem, & suam cum verbo hypostaticam vnitatem. Vbi nota, q̃ aliqua sunt, quę Deus facit se solo, sicut est animæ creatio, aliqua facit, sed mediante creatura, vt, quòd vinum nascatur in vite. Vnde q̃ homo nascatur de muliere: est opus naturæ, quia illud Deus facit, mediante natura, q̃ autem quis nascatur de virgine: non est opus naturæ, sed solius diuinæ potentię. Ad ostendendum ergo, quòd non modo naturali Christus natus est: sed supra naturã, quia saluo virginitatis sigillo: hoc suæ natiuitatis soli Deo attribuit. d. *Quoniam tu es*, s. solus, *qui extraxisti me de vtero matris meæ.* secundo commendat suam hypostaticã vnitatẽ. d. *tu te proiectus sum ex vtero*, i. tibi hypostaticè vnitus à conceptionis principio. Sic enim & alibi dicit Christus patri. Suscepisti me de vtero matris meę. *Psal. 138.*

300 De ventre matris meæ Deus meus es tu: ne discesseris à me.

Hic consequenter ponit Christus suæ humanitatis fidelitatem. Vbi notandum, q̃ omnis peccans falsum Deum colit, & illud, quod prædiligit Deo, sibi Deum constituit. sicut de gulosis dicit apostolus. Quorũ Deus venter est. Qui ergo nihil Deo prædiligit, sed omnia pp Deũ: ille verum Deum solũ colit, & fidelitatẽ seruat Deo. Volens ergo Christus ostẽdere fidelitatẽ etiam ab initio Deo seruasse dicit. *De ventre matris meæ Deus meus es tu.* i. Deum meũ te cognoui, & vt verum Deũ dilexi. quod ideo dixit, q̃ anima Christi, in primo instanti suæ creationis plena fuit omnia scientia, qua Deum cognouit, & omni virtute, qua Deo debitum exhibuit obsequiũ, vt dicit Magister. Et nota, q̃ tãta fuit vnio naturę humanæ ad verbũ, q̃ inseparabilis fuit. Sic, q̃ humanã naturam Christi, q̃ verbũ semel assumpsit, nũquam dimittat. Assumpsit eñ corpus, & animã, & sic corpus, & anima Christi verbo consequenter semper fuerunt, & erunt vnita: quia quamuis in triduo mortis separata fuerit anima à corpore, tamẽ anima manslit diuinitati vnita, & corpus similiter, vt ostẽdit Magister. Et hanc talẽ vnionem hic notãs Christus ait. *ne discedas à me.* i. non discedes à me. Et hic loquitur Christus homo ipsi verbo: ostendens, quòd non separabitur ab eo. Tamen notandum, q̃ ex ista tali vnione sumpserunt aliqui occasionem erroris. d. q̃ Christus in triduo mortis fuit verus homo, licet anima à corpore fuerit separata, quia ambo, s. corpus & anima in tertio, s. in verbo erant vnita. Sed hoc est falsum, quia nunquam potest quis dici homo: nisi ex coniunctione animæ ad corpus tanquam formæ ad materiam. *Magister li. 3 d. 21.* *De consec. dist. 3. c. sit.* *Philip. 3.* *Magist. lib. 3. dist. 21.*

Quoniam tribulatio proxima est, & non est qui adiuuet. 301 3 q. 1. c. nulli.

Hic consequenter ponit Christus suam necessitatem, quam ostẽdit ex duobus. Primo ratione passionis imminentis. ideo dicit. *Quoniam tribulatio proxima est.* Secundo ratione adiutorij deficientis, ideo dicit. *Et non est, qui adiuuet*, s. præter te: quia nullus à periculo pssecutionis põt aliquẽ liberare, nisi Deus adiuuet illum. Vel absolute potest intelligi, vt Christus de passione sua, & morte dicat. *Et non est, qui adiuuet*, s. me de manib. inimicorum liberando. Quia certũ est, q̃ neque Deus, neque aliquis angelus, vel homo ipsum sic de manibus persecutorum liberauit, vt mortem sibi inferret. Quinimo & pater ipsum in manibus Iudæorum exposuit occidendum, licet post mortem à Deo adiutus fuerit per resuscitationem. Proprio filio suo non pepercit Deus, sed pro nobis omnibus tradidit illum. Quinimo, & ipsemet Christus seipsum tradidit in mortem, vnde Ephe. 5. Christus dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis oblationem, & hostiam Deo. Benè ergo absolutè dicit Christus. *Et non est, qui adiuuet*, quia à nullo fuit adiutus, quin mortem sustineret. *Rom. 8.*

Circundederunt me vituli multi, tauri pingues obsederunt me. 302 16 q. 2. c. Pipin.

Hic consequenter ostendit modum Christi passionis. Circa quam tria ponuntur, s. primo Iudæorũ dolositas. secundo passionis Christi vtilitas, ibi. *sicut aqua effusus sum.* Tertio Iudæorum crudelitas, ibi. *Quoniam circundederunt me canes multi.* Dolositatem autem in duobus ostendit. s. in ipsorum dolosis consultationibus, & in peruersis detractionibus, ibi. *Aperuerunt super me.* Quantum ad primũ dicit. *Circundederunt me vituli multi.* Et nota hic, q. s. futura ponit sub verbis præteritis, propter certitudinẽ futurorũ, quam Christus habebat. Et est sensus: *circundederũt*. i. circundabunt, & *obsederunt*. i. obsidẽt. Circundederunt enim Iudæi Christum dolosis consiliis, & conspirationibus, vt ipsum deciperent. Vnde ad breuẽ volentes eum in sermone capere, dolosè cõsilio circundederunt eum. Ioan. 10. vbi dicitur. Circundederunt eum Iudæi, & dixerunt ei. Quousque animam nostram tollis? si tu es Christus: dic nobis palã. Circundederunt etiam eum gladiis, & fustibus: quando. s. in horto ipsum capere voluerunt. Eccles. 51. Circundederunt me vndique, & non erat, qui adiuuaret. Circundederunt eum existentem in cruce: qñ ipsum felle, & aceto potauerunt. Threnorum 3. Circundedit me felle, & labore. Dicat ergo Christus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Circundederunt me vituli multi,&c. Et notâter Iudeos vocat vitulos,& tauros. Vitulus enim iasciuum animal est,& in vno proposito non manens,semper discurrit. Sic & Iudæi in fide promissa Deo non stabiles, ad idololatriam proni discurrebant. Vnde & statim post exitũ de Ægypto beneficiorũ Dei oblii, vitulum cõflatilem adorauerunt. psal. Et fecerũt vitulum in Oreb:& adorauerunt sculptile, & mutauerunt gloriam suam,&c. Taurus autem est animal indomabile, & superbum, vt ait Greg. Sic & Iudæi indomita ceruice,& superbi semper Deo restiterũt, propter quod eis dicebat Stephanus. Dura ceruice, & incircunciſi corde,quẽ prophetarũ non sunt pſecuti patres vestri? vnde superbis Iudæis dicitur. Non te extollas in cogitatione animæ tuæ, velut taurus. Sic ergo de Iudæis sub nomine vitulorum,& taurorum nunc dicit Christus, *Circundederunt me*,&c.

Psal. 105. *Greg. 7. c. 15.* *Act. 7.* *Eccles. 6.*

303 Aperuerunt super me os suum, sicut leo rapiens, & rugiens.

Hic consequenter ostendit Iudæorum dolositatẽ in diuersis detractionibus,& oblocutionibus. Oblo quebantur enim de Christo, vt titulum haberent ad ipsum capiendum,& occasionem ad ipsum occidendum. Primo namque aperuerunt os suum ad ipsum capiendum. Ioan. 7. Principes & Pharisæi quærebãt apprehendere Iesum,& miserũt ministros, vt apprehenderent eũ. Sic & Iudas aperuit os suũ ad Christũ capiendum, quãdo dicit, Quem osculatus fuero, ipse est, tenete eum. At illi manus iniecerunt in Iesum, & tenuerunt eum. Et hoc notans Christus dicit. *Aperuerunt super me os suũ, sicut leo rapiens.* Sic eñ Iudei erant contra Christum, vt dicitur Psal 193. Sicut catuli leonum rugientes vt rapiant, & quærant à Deo escam sibi: quia isti quærebant rapere Iesum escam à Deo mũdo præparatã, sed sibi ad damnationẽ. Secundo obloquebantur de Christo, vt ipsum morti traderent, vt Cayphas, qñ dixit. Expedit vt vnus homo moriatur pro populo: Et Iudæi clamãtes, Tolle, crucifige eum. Et hęc hic notans Christus dicit. *Aperuerunt super me os suum, sicut leo rugiens.* tũc enim leo rugit, qñ aliquem fame oppressus ad deuorandum quærit. Tanquam leo rugiens quærens, quem deuoret. Et ad istum sensum exponit glos. hic. d. *Aperuerunt super me os suum*: ipsi dico Iudæi quasi leo rapiẽs in comprehensione mea. Et rugiens, qñ. s. dicebant crucifige eum. Fui enim quasi leonis rapina, quando apprehensus sum: fuit quasi rugitus leonis, quando clamabant. d. Tolle, crucifige eum: vnde merito de populo Iudæorum conqueritur Christus. d. Os tuum abundauit malicia, sedens aduersus fratrem tuum loquebaris,&c.

Ioan. 7. *Mat. 26.* *Ioan. 11.* *Ioan. 19.* *1. Petr. 5.*

304 Sicut aqua effusus sum, & dispersa sunt omnia ossa mea.

Hic consequenter ponitur vtilitas Christi passionis: quæ est triplex. s. quia purgationem facit peccatorum. secundo, quia placationem facit supernorũ, ibi. *Factum est cor meum.* tertio, quia formam præbet meritorum, ibi. *Aruit tanquam testa.* Primo ergo Christi passio purgationem facit peccatorum, quod notans dicit. *sicut aqua effusus sum.* Vbi notandum est: qꝙ aqua effunditur ad multa: vel multos effectus habet effusio aquæ, s. quia abluit, irrigat,& lapsum facit pedibus. Ita effuso Christo per passionem, ablutæ sunt sordes vitiorum. Et ad germinandum irrigatæ sunt virtutibus mentes. Et etiam quasi per accidens elapsi sunt persecutores: quia propter peccatum mortis Christi exterius, & interius puniti sunt Iudæi. *Et dispersa sunt omnia ossa mea.* Per ossa eñ, quæ in corpore sunt partes solidiores, intellige solidiores partes corporis ecclesiæ, quæ fuerunt apostoli, & ista ossa in Christi passione fuerunt custodita. Si ergo me quæritis, sinite hos abire: sed postea virtute Christi passionis per totum orbem fuerunt dispersa ad Christi fidem prædicandam. Vnde de istis ossibus Christi dicitur. Ossa ipsius post mortem visitata sunt,& prophetauerunt, quia Apostoli fuerunt visitati in missione spiritussancti,& postea per mundũ dispersi prædicando prophetauerunt. Vel aliter iste versus,& magis literaliter intelligitur. Vbi sciẽdum qꝙ inter omnes liquores aqua perfectè effunditur. nam de aliis liquoribus cùm effunduntur: in vase tamen remanet sapor,& odor, de aqua autem non: & per hoc significatur, qꝙ Iudæi sic vitam Christi intendebant effundere per mortem & annihilare, vt de ipso nulla remaneret memoria. Et ideo intẽtionem illorum notans Christus hic dicit. *Sicut aqua effusus sum,& dispersa sunt omnia ossa mea.* i. discipuli mei: qui cæteris robustiores esse debebant, tẽpore passionis me relinquentes, sunt dispersi. Sic enim prædixerat eis Christus. Venit hora, vt dispergamini, & me solum relinquatis.

Eccl. 49. *Ioan. 16.*

305 Factum est cor meum tanquam cera liquescens, in medio ventris mei.

Hic consequenter ostendit, qꝙ Christi passio fuit placatiua supernorum. Vbi nota, quòd sacramenta antiqua,& vetus testamentũ durauit vsque ad Christi passionem, propter quod dicit Magister, qꝙ omnia sacramenta fluxerunt de latere Christi dormientis in cruce. lib. 4. distin. 2. Sacramenta autem antiqua erant dura,& magnæ asperitatis, vt patet in circunciſione, sed noua sunt magnæ placabilitatis, & sic per Christi passionem duritia sacramentorum in molliciem est versa, sicut cera dura ad ignem posita vertitur in molliciem. Et hoc hic notãs Christus ait. *Factum est cor meum*, &c. Per cor Christi accipe doctrinam Euangelicam vel sacramenta, à quibus sicut à corde vita procedit. Hiere. 24. Dabo eis cor, vt sciant me. Per ventrem autẽ intellige ipsum corpus ecclesiæ, in cuius medio stat corpus Christi. s. sacramenta nouæ legis, vt sic sit sensus, per passionem Christi in medio ventris, scilicet ecclesiæ, factum est cor Christi molle. i. sacramenta sicut cera liquescens.

Magist. lib. 4. d. 2. *Hier. 24.*

306 Aruit tanquam testa virtus mea, & lingua mea adhæsit faucibus meis, & in puluerem mortis deduxisti me.

de pœnit. dist. 3. in cer hat.

Hic consequẽter ostenditur, quòd Christi passio formam præbet meritorum. Vbi primo notandum, quòd à torreo, res. quod est assare, vel desiccare, dicitur tostus tosta. tum. i. assatum, vel desiccatum, & ab hoc dicitur testa. tæ: quasi tosta. & dicitur testa omne vas, vt olla, vel vrceus, ex terra decoctũ, quia licet primo terra sit molis, tamẽ postea calore ignis torretur, & desiccatur. Et sic per similitudinem ille homo testa dici potest, qui euacuato humore sanguinis, manet exiccatus, & virtute naturali euacuatus. Et hinc est, qđ cùm quis de diuitiis ad paupertatem, de fortitudine ad debilitatem, vel de pinguedine ad maciem venit, inter vasa testea cõputatur. vnde Threu. 4. Filij Sion inclìti, & amicti auro primo, quomodo reputati sunt in vasa testea, opus manuũ figuli? Quod si sic est, quis inter omnes homines magis,

gis testæ comparari potest, quam Christus in sua passione. quia humor existens in corpore Christi fuit exhaustus per sudorem sanguinis. de quo Luc. 22.& per extractionem sanguinis in flagellatione, & coronatione, manuum, & pedum contusione & lateris apertione. In cuius signum post sanguinem exiuit aqua de corpore eius. Et hoc notans Christus ait. *Aruit tanquam testa virtus mea.* Et quia ad amissionem humoris naturalis, & sanguinis sequitur resolutio vitę, ideo per talem desiccationẽ corpus Christi fuit ad mortem deductum, quod notans ait. *Et in puluerem mortis deduxisti me.* s. ad mortem, per quam corpora in puluerem rediguntur. Sed in omnibus tactis afflictionibus, quæ sit forma merendi nobis ostendit Christus ostendens, quod in his omnibus semper patiens,& tacens fuit. vnde dicit. *Adhæsit lingua mea faucibus meis*, quasi dicat, Non reddidi maledictum pro maledicto, sed semper silui,& tacẽs fui. Sic enim de Christo dicitur. Qui cùm maledicereturnon maledicebat: cùm pateretur, non comminabatur: & Matt. 27. Qui cùm accusaretur à principibus sacerdotum,& senioribus, nihil respondit: ita vt miraretur præses. Sic enim de ipso prædixerat Esa. Sicut ouis ad occisionem ducetur, & quasi agnus coram tondente se obmutescet, & non aperiet os suum. Hoc ergo notans Christus ait. *Aruit tanquam testa virtus mea, & in puluerẽ mortis deduxisti me.* Et in his omnibus semper humilis tacui, & patiens fui. *Quia adhæsit lingua mea faucibus meis.*

Luc. 22. *Ioan. 19.* *1. Petr. 2.* *Mat. 27.*

307 Quoniam circundederũt me canes multi: consilium malignantium obsedit me.

Hic consequenter circa passionem Christi ostenditur Iudæorum crudelitas, quæ crudelitas ex multis apparet. primo in maligna ipsorum consultatione. secundo in crudeli Christi vulneratione: ibi. *Foderunt manus meas.* tertio in vestimentorum Christi diuisione: ibi, *Ipsi verò considerauerunt.* Quantum ergo ad primum ostendens ipsorum crudelitatem in suis cogitationibus,& consiliis. d. *Quoniam circundederunt me*,&c. q. d. Vnde hoc, quòd aruit tanquam testa virtus mea,&c. ex hoc fuit: *quoniam circundederunt me*, &c. Vbi notandum, quòd ideo hic Iudæos canes nominat, quia sicut canes dentibus mordent, & lacerant, sic isti Christum detractionibus mordendo eius famam lacerabãt, de quibus dicitur. Videte canes, videte malos operarios. Isti Christum circundederunt suis detractionibus, & consultationibus. De qua circundatione dicitur. Circundederunt me sicut apes, & exarserunt sicut ignis in spinis. Et non incongrue Iudæi Christum circundãtes in passione, vocantur hic canes propter ipsorum crudelem rabiẽ, & vocantur apes propter ipsorum frustratam intentionem. Vbi nota, quòd apes mel in fauis operantur, sed aliis, non sibi. Ita & Iudei nescientes saluté humani generis, fecerunt in ipsa domini passione non quidem sibi, sed nobis. Sicut apes dum mel sibi putant reponere, aliis illud faciũt. Vel ex alio apes vocantur, quia sicut apes, dum alios pũgere volunt, seipsas euiscerant, sic Iudæi occidendo Christum, seipsos peremerunt. Et istam talem circundationem notans Christus. d. Sermonibus odij circundederunt me, & expugnauerunt me gratis. Et consequẽter apertius eorum maliciam insinuat, dicens, *Concilium malignantium obsedit me.* quod scilicet tunc fuit: quando vt habetur Matt. 27. Mane autem facto, consilium fecerũt omnes principes sacerdotum, & seniores populi aduersus Iesum, vt eum morti traderent.

Esa. 53. *Philip. 3.* *Psal. 117.* *Apes aliquis mel operantur.* *Psal. 108.* *Mat. 27.*

Foderunt manus meas, & pedes meos, dinumerauerunt omnia ossa mea. 308

Hic consequenter ponitur crudelis facta à Iudęis Christi vulneratio. Et nota, qꝙ quamuis Iudæi non posuerunt Christum in cruce, nec ipsum vulnerauerunt in manibus,& pedibus, tamen eis totum imputatur, quia totum importuna ipsorũ postulatione est factum. Et videte hic claram de Christo historiam. Vnde hic non videtur Psal. prophetiam de futuro texere, sed magis, vt Euangelista historiam de Christo præteritam enarrare. d. *Foderunt manus meas, & pedes meos.* Quæ omnia in Euangelio facta leguntur. Sed attende, quod hic ait. *Foderunt manus meas*, &c.& non dicit vulnerauerũt, aut transfixerunt, quia sicut terra fossa facit fructum, sic Christus vulneratus fructum vitæ dedit, vt ait glos. Et attende, qꝙ non facit mentionem vulneris lateris: quia in pedibus,& manibus confossus fuit adhuc viuens: in latere autẽ, cùm iam expirasset. Cùm ergo hic per ista vulnera velit Psalm. nobis ostendere Christi patientiam, quę solum habetur in vita, ideo narrat solum vulnera vitæ non mortis. sequitur. *Et dinumerauerunt omnia ossa mea.* i. dinumerare potuerunt. Vbi sciendum, vt ait Magister N. quòd quando aliquis affigebatur cruci: prius accipiebatur mensura corporis eius à manu in manum secundum latitudinem. Et à spatulis vsque ad pedes secundum longitudinem, vt in ligno crucis fierent foramina, per quæ claui possent transire facilius. Et sic de Christo factum fuit, quando autem vna manus fuit affixa, humores cõcurrerunt ad locum illum: qui naturaliter currunt ad locum læsum. Et sic fuerunt nerui retracti versus illam partẽ. Et ideo ad hoc, quòd alia manus reduceretur ad locum foraminis in ligno facti: oportebat eam trahi violenter cum chordis. Et idem intelligẽdum est de pedibus propter læsionem factam in partibus superioribus: propter quod ex tali violenta corporis extensione aperiebantur ossium iuncturæ, quia Christus nudus fuit crucifixus. Et sic ad litteram poterant eius ossa dinumerari. quod Christus notans dixit. *Dinumerauerunt omnia ossa mea.* i. dinumerare potuerunt. Et quamuis ad litteram ista sic de Christo intelligantur, possunt tamen mystice exponi. vt fossio manuum innuat, quòd operibus eius non crediderunt. fossio pedum, quod eius affectiones renuerunt, dinumeratio ossium, quòd Apostolos eius ne in maiorem numerum excrescerent, quærebant extingere, vt pauci essent,& numerabiles.

Ipsi verò considerauerunt, & inspexerunt me: diuiserunt sibi vestimenta mea, & super vestem meam miserunt sortem. 309

Hic consequenter ponitur Christi derisio in vestimentorum partitione. Et primo præmittit ipsorũ Iudæorum obstinationem. d. *Ipsi verò*, &c. Vbi nota, quòd peccatum ex mera malicia perpetratum, grauius est quàm ex inconsideratione, vel ignorantia, ipsi verò Iudæi ex obstinata voluntate, & plena habita deliberatione, hæc Christo faciebant. Et hoc est, quod Christus ipsis dicit. *Ipsi verò considerauerunt,*

Universidad de Deusto
Biblioteca

scilicet mala, quæ faciebant, & quod iniuste agebãt. A vnde & ad literã dicebant illud, quod habetur Sap. 2. Circumueniamus iustum: quoniam contrarius est operibus nostris, & improperat nobis peccata legis. grauis est nobis ad videndũ: quoniam dissimilis est aliis vita illius, &c. Hęc enim omnia considerauerunt Iudæi, & ideo Christum persequebantur, quod notans
Psal. 36. dicit. *Ipsi verò considerauerunt.* vnde Psal. Considerat peccator iustum, & quærit mortificare eum. *Et inspexerunt in me.* s. delectabiliter viderunt, me talia perferentem. Cùm tamen naturaliter homines à re crudeli solẽt oculos auertere. Ex quibus apparet, quam obstinati erant isti, quia non casu aliquid faciebant: sed ex deliberata malicia. Sequitur, *diuiserunt sibi vestimenta mea*, &c. Iudęi enim hoc per se non fecerũt, B sed milites præsidis, vt dicit Ioannes. Quatuor enim fuerunt milites, quibus executio condemnationis Christi fuit commissa. Et sic de Christi vestimentis quatuor partes fecerunt, sic quòd vnusquisque mili-
Ioan. 19. tum habuit partem suam. vnde sic dicit Ioan. 19. Milites ergo cùm crucifixissent eum acceperunt vestimenta eius, & fecerunt quatuor partes, vnicuiq; militi partem. Et nota, quòd inter Christi vestimenta erat tunica incõsutilis. Ista enim tunica erat reticulata, facta in modum retis. Et ita erat incõsuta acta, & erat desuper contexta per totum, quòd in superhumerali ab vna manica in aliã panno desuper consuta erat, vt fortior esset. Sicut in pellicęis in superhumerali consuitur lata corrigia corij ad robur ipsarum pellicearum. Et ideo quia illa tunica reticula- C ta erat, diuidi non poterat, vt alia Christi vestimenta, quin tota destrueretur, propter quod non diuiserunt sed sortes miserunt, cuius esse deberet. Et de hac tunica sequitur. *Et super vestem meam miserunt sortem.* Aduertendum tamen, quòd talem vestimentorum Christi diuisionẽ non fecerunt milites ex auaritia, sed magis ad procurationem Iudæorum ex derisione: quia credendum est illa vestimenta Christi parui fuisse valoris, maxime consideratis diuisoribus, quia milites erant. Et ad istum intellectum loquitur Theophyl. d. Forsitam enim vestimenta Christi milites diuiserunt, quia indigebant, sed verisimilius magis ad opprobrium Christi hæc agebãt. Quid em̃ precioſum inueniebatur in vestib⁹ Christi? De- D ludentes igitur hæc agebant. Nã ibi primi principes subsannabãt Christũ, quid dicere oportet de vulgo?

310 **Tu autem, Domine, ne elongaueris auxilium tuum à me: ad defensionem meam conspice.**

2. q. 7. testes.

Hic consequenter ponitur secunda pars principalis, vbi agitur de Christi resurrectione. Et diuiditur in partes tres, quia ponitur primo resurrectionis postulatio: secundo resurrectionis diuulgatio, ibi. *Narrabo nomẽ tuum*: tertio resurrectionis vtilitas, siue fructificatio, ibi. *Apud te laus.* Prima pars diuiditur in tres partes, quia ponitur primo resurrectionis postulatio. secundo per resurrectionem ecclesiæ de- E fensatio, ibi. *Erue à framea*: tertio per resurrectionem diaboli subiugatio, ibi. *Salua me de ore leonis.* Ponitur ergo primo resurrectionis per Christum à patre postulatio. Vnde Christus patri orans dicit. *Tu autẽ, domine, ne elongaueris auxilium tuum à me.* Sciebat enim Christus, q̃ generalis omniũ resurrectio erit in fine mundi. Eius autẽ resurrectio sicut ipse ab aliis differebat in sanctitate, & personali dignitate, sic ab aliorum resurrectione differre debebat, vt. s. statim post corporalem mortem resurgeret, & non cum aliis resurgere expectaret. Sic enim scriptum est de
Psal. 15. ipso. Non dabis sanctum tuum videre corruptionem. Ideo hoc patrem exorat. d. *Tu autem, domine, ne elongaueris auxilium tuum à me.* scilicet in communem omnium resurrectionem, secundum glos. Sed statim resuscita me, quod & factum est, quia tertia die resurrexit. Et subdit idem aliis verbis replicans, &. d. *Ad defensionem meam conspice.* s. defendendo corpus meum ab incineratione. Sed hic oritur dubium, Quæst. in. quare Christus resurrectionem suam sic accelerare voluit, nostram autem vsque in finem sæculi differre? Respondeo primo: quòd suam resurrectionem Resp. accelerare voluit. primo vt discipulorum fidem repararet perditam. secundo vt spiritualis resurrectionis formam nobis demonstraret debitam. s. vt cito resurgeremus à peccato. tertio vt corporalis resurrectionis fidem nobis condonaret congruam. Per hoc enim, quòd Christus surrexit, qui est caput nostrum, & nos, qui sumus eius membra, credimus re- Nostram surrecturos. Nostram autem resurrectionẽ vsque in finem differre voluit propter tria. s. propter meritorum nostrorum multiplicationem: resurrectio enim futura est vnus articulus fidei. Si autẽ euidenter quilibet mortuus statim resurgeret: non esset meritum, ipsam credere: nunc autẽ quia non videtur, est meritorium: quoniã vt ait Greg. in homi. Fides nõ habet meritum, cui humana ratio præbet experimentum. Secundo propter suffragiorum multorum exhibitionem. Multa enim bona opera dimitterentur, si mortui statim resurgerent, quia maior pars Missarum, orationum, & eleemosynarum, quæ fiunt hodie, fiunt pro animabus defunctorum, quorum tunc nullum fieret, quia si statim resurgerẽt, aut ad vitam, aut ad mortem, aut ad pœnam, aut ad gloriã resurgerent. In inferno autẽ nulla est redemptio: in cœlo autem nulla indigentia. Et sic si resurrectio omnium statim fieret, hominum deuotio perderetur, & multi pauperes fame perirent, propter quod scribitur. Sancta, & salubris est cogitatio pro defunctis 2. Machab. exorare, vt à peccatis saluantur. Tertio, hæreticorũ 12. extirpationẽ. Nã si mortui statim resurgerent: non defuissent hęretici dicentes, quod resurrectio hominis est naturalis, sicut & natiuitas. Et q̃ sicut corpora cœlestia conferunt ad natiuitatem, quia sol, & homo generat hominem: ita & ad resurrectionem. Et Arist. 2. de anim. q̃ sicut natiuitas nostra non est virtute natiuitatis Christi, sic nec resurrectio nostra esset virtute resurrectionis Christi. Omnes ergo istos errores extirpare volens Deus, nostram resurrectionem vsque in finem distulit, sed Christus suam resurrectionẽ accelerauit, patri. d. *Tu autem, domine, ne elongaueris auxilium tuum à me.*

Erue à framea, Deus, animã meam: & de manu canis vnicam meam. 311

Hic consequenter ostenditur, quòd per Christi resurrectionem ecclesia defensatur. Vbi sciẽdum, q̃ prima pars istius versus spectat ad sententiam præcedentis versiculi, sed secunda pars ad propositũ nostræ diuisionis. Quantum ergo ad primam partem sciendum: quòd hic per frameã mors intelligitur: eo quòd à ferrum dicitur hæc framea frameæ. s. gladius longus ex vtraque parte acutus: quo faciliter alteri mors irrogatur, & antiquitus tali gladio malefici occidebantur. Sic ergo framea quandoque pro morte accipitur, vt Psalm. Effunde frameam & conclude Psal. 34. aduersus eos, qui me persequuntur. Sic ergo iuxta præcedentem versiculum hic orat Christus resuscitari

tari statim post mortem. d. patri. *Erue à framea.* i. à morte animam meam, quod fit per resurrectionem. Sequitur secũda pars, *& de manu canis vnicã meam.* Vbi per canes accipe Iudæorum populum, vt supra dixit. Quoniã circundederunt me canes multi. Sed per vnicam intelligitur ipsa ecclesia fidelium. Quæ *Ecclesia dicitur vnica.* sola vnica est & multiplicari nõ potest. de qua Can. 6. dicitur. V na est colũba mea: pfecta mea, &c. Quãuis em̃ ecclesia in suis mẽbris dilatetur, in se tñ sem per vnica manet. sicut & vna est ecclesię fides. quod declarans Cyprianus episcopus, & habetur 24. q. 1. loquitur dñs. d. Ecclesia vna est: quæ multitudine latius incremento fœcũditatis extenditur. Quomodo radij multi sunt, sed vnum lumen. Et rami arboris multi sunt, sed robur vnum tenaciter radice fundatum. Et quãdo de fonte vno riui plurimi defluũt, & numerositas licet diffusa videatur, exundãtis copia largitate: vnitas tñ seruatur in origine. Auelle radiũ solis à corpore, diuisionẽ vnitas nõ capit. Ab arbore frange ramũ, fructus germinare non poterit. A fonte præcide riuũ, præcisus aresc it. Sic ecclesia dñi luce perfusa: per totum orbẽ radios suos porrigit: vnũ tñ lumen est, quod vbiq; diffũditur: nec vnitas corporis separatur. Ramos suos per vniuersam terram extendit, profluentes largiter riuos latius pandit: vnum tñ caput est, & origo vna, vna mater fœcunditatis copia. Adulterari non potest sponsa Christi, incorrupta est, & pudica, vnam domum nouit: vnius cubiculi sanctitatẽ casto pudore custodiuit. Sic ergo per vnicã intellige ecclesiam: quã virtute suæ resurrectionis de manu Iudæorũ eruit, & defendi orat Christus. d. *Erue de manu canis.* s. populi Iudaici: *vnicam meam.* i. ecclesiam. ac si dicat secũdũ glossam. Libera caput, & corpus, per animam caput. s. Christus, sed per vnicam corpus, quod est ecclesia, intelligitur: quod cùm sit vnum, respuit diuersitatem. Et ideo pro vtroque congrue orat coniunctim.

312 **Salua me de ore leonis, & à cornibus vnicornium humilitatem meam.**

Hic consequenter ostẽditur, q̃ per resurrectionẽ Christi diabolus subiugatur. Vbi aduertendũ, q̃ per D
Leo. 1. Pet. 5. leonem ratione suę ferocitatis intelligitur ipse diabolus. Aduersarius vester diabolus tanq̃ leo rugiens &c. Et consimiliter p vnicornium, intellige ipsum diabolum. Nã vt dicit. gl. V nicornis est animal superbissimũ: quod dicitur mori ex indignatione, si per suã voluntatẽ teneatur. Quod etiã habet vnum cornu in fronte quatuor pedum: ita acutũ, & validum, vt quicquid ille pcusserit, aut ventilet, aut perforet.
Iob. 40. Sic nimirũ est diabolus, qui est superbissimus. Iob. 40. Ipse est rex sup omnes filios superbiæ. Hic etiã diabolus vnum cornu gestat in fronte. s. cupiditatẽ auariciæ, quã suadet in aperto. Cornu em̃ intus est E vacuum aptum ad recipiendũ, sed in sua substantia carnem non habet. Sic & auaritia in se vacua, quia auarus nunq̃ satiatur. Ideo semp est apta ad recipiẽdum, sed carnem non habet, quia aliis compati nescit. Et hinc est, quòd ipsi diabolo dicitur. Leoni gẽ
Ezec. 32. tium assimilatus es, & draconi, qui est in mari, & vetilabas cornu, & conturbabas aquas pedibus tuis. quod ideo sic dicit, quia ipse diabolus dictus est leo propter ferocitatem: draco propter crudelitatem. habitat in mari pœnæ infernalis. Hic cornu. s. tẽtatione auaritiæ ventilat, & conturbat aquam. Quid enim per aquam, quæ fluit, & refluit, nisi humanum genus designatur? quod quidẽ diabolus cornu auaritię perturbat: quia hod. e cupiditati diuitiarũ quasi A nullus resistit. Vnde de diabolo dicitur. Cornua rhi Deut. 33. nocerotis. i. vnicornis cornua illius. Sic ergo per leonem, & vnicornium significatur diabolus. Volens ergo Christus, q̃ per suam resurrectionem diabolus subiugetur, per modũ orationis prædicit, quod futurum erat. *Salua me ex ore leonis.* i. saluabis meos de ore diaboli. *Et à cornibus vnicornũ humilitatem meam.* i. à tentationibus auaritiæ, & cupiditatis diabolicæ saluabis humiles. Sic enim superando diabolũ post Christi resurrectionem saluati fuerunt à cornibus auaritiæ infideles: de quibus dicitur Actuum 4. Actuũ 4. Quod multitudinis credentium erat cor vnum, & anima vna: nec quisquam eorum, quæ possidebat, aliquid dicebat sibi proprium, sed omnia illis erant B communia, &c.

Narrabo nomen tuũ fratribus meis: in medio ecclesiæ laudabo te. 313

Hic consequenter ponitur resurrectionis Christi diuulgatio. Et diuiditur in partes tres. Quia primo ponit resurrectionis diuulgationem. Secundo ex consequenti inducit ad gratiarum actionem, ibi. *Qui timetis dominum.* Tertio ostẽdit suam à patre factam exauditionem, ibi. *Timeat eum.* Ponẽs ergo resurrectionis diuulgationem dicit. *Narrabo nomen* Narratio. Foster. *tuum fratribus meis.* Hic enim per nomẽ domini intellige virtutem, & famã Dei patris: iuxta illud Psa. Psal. 8. Admirabile est nomen tuum in vniuersa terra. i. fama, & virtus tua: quæ per Christi resurrectionem multo fortius per orbem fuit diuulgata. Hãc narrauit Christus fratribus suis. i. discipulis, vt quando in die resurrectionis, dum essent discipuli in vnũ congregati, stetit Iesus in medio eorũ, & dixit. Pax vobis, & ostendit eis manus, & latus, & sic multis aliis vicibus. Sic enim se facturũ promiserat. d. Venite, Psal. 65. & audite omnes, qui timetis dominum, & narrabo quanta fecit animæ meæ. Ipsi vero apostoli p Christum informati ipsam resurrectionem Christi corã omni populo prædicabant, quia vt habetur Act. 4. Virtute magna reddebãt apostoli testimonium resurrectionis Iesu Christi domini nostri. Et hoc est, quod subdit. *In medio ecclesiæ laudabo te.* i. faciã te laudari per apostolos aliósq; credentes, qui in die pen- Act. 2. tecostes recepta gratia spiritussancti, loquebantur variis linguis magnalia Dei.

Qui timetis dominum, laudate eum: vniuersum semen Iacob glorificate eum. 314

23. q. 6. cisimatieu.

Hic consequenter de tanto beneficio nos inducit ad gratiarum actionem: vbi sciendum, quòd hic non loquitur de timore mundano, vel seruili. quia illo non Deus laudatur, sed magis contemnitur, sed de filiali timore, quo offensa principaliter, & non pœna timetur. Sic enim omnis, qui timet Deum, eo ipso laudat eum, etsi non verbis: tamen factis. Quia ergo solum timentes Deum filialiter, tantum resurrectionis Christi beneficium participant: ideo ipsi soli ad gratiarum actionem excitantur, cũ dicitur. *Qui timetis dominum, laudate eũ, vniuersum semẽ Iacob glorificate eũ.* Semen Iacob, dicuntur imitatores Iacob. sicut semen malorum dicuntur imitatores peccatorum. Semen Chanaam, & non Iuda, &c. Iacob autem supplantator interpretatur. Illi ergo semen sunt Iacob: qui mundum supplantant. i. ipsum despiciendo pedibus calcant, & tales Deum glorificant. Glorificare enim est aliquẽ honorando

Universidad de Deusto
Biblioteca

eius laudes vbique prædicare. Sic enim iustis hominibus dicit Apostolus. Glorificate,& portate Deum in corpore vestro. 1. Cor. 6.

315 Timeat eũ omne semẽ Israël, quoniam non spreuit, neque despexit deprecationem pauperis.

Hîc ostẽdit suam orationem exauditam à patre. Vbi aduerte, qp inter alia, quę faciũt orationẽ exaudiri, est humilitas: in cuius signum petentes eleemosynam quantum possunt se abiectos,& viles prætẽdunt, vt facilius exaudiantur. propter quod dicitur Iudith 9. Superbi ab initio non placuerunt tibi, sed humilium, & mãsu etorum semper tibi placuit deprecatio. Et ideo hic Christus per humilitatẽ se exauditum ostendit, nos ad humilitatem inducens. d. *Timeat eum omne semẽ Israel.* Israël nãque vidẽs Deũ interpretatur. Et sic semen Israel vocantur omnes, qui per fidem resurrectionis Christi renouati sunt spiritualiter ad Dei visionem. Et statim subdit causam, quare scilicet debet à nobis timeri filialiter, & humiliter reuereri, dicens. *Quoniam non spreuit, neque despexit deprecationem pauperis.* Hic nomine pauperis seipsum insinuat Christus, qui in paupertate natus est: conuersatus, & mortuus. quia nudus crucifixus, & in alieno sepulchro sepultus. Vel per pauperem intelligit seipsum humilem, iuxta suum modum loquendi. Beati pauperes spiritu, &c. vel per pauperem secundum glo. intelligere potes quemlibet alium humilem, de se non præsumentem: nec de põpis mundi tumentem. Sic enim dicitur. Desiderium pauperum exaudiuit dominus. Et consequenter dictum generaliter ad seipsum applicat. d. Israel. Matt. 5. Psal. 6.

316 Nec auertit faciem suam à me,& cũ clamarem ad eum, exaudiuit me.

Quasi dicat, quia fui pauper. i. humilis: ideo me exaudiuit, me resuscitando. Omnis enim Christi oratio fuit exaudita: quia Christus in omni oratione sua procedente ex voluntate deliberata, fuit exauditus, quia in nullo voluntati paternæ discrepabat. Sed hic est dubium, quia in principio huius psal. dicit Christus. Deus clamabo per diem, & non exaudies. Hic autem dicit se exauditum. Solutio, vide ibi in principio huius psal. Quæstio.

317 Apud te laus mea ĩ ecclesia magna: vota mea reddã in cõspectu timẽtiũ eũ.

Hîc consequenter ostenditur resurrectionis vtilitas, quæ multiplex fuit. s. charitatis Christi exhibitio. Secundo ad fidem gentium cõuersio, ibi. *Reminiscentur, & cõuertentur ad dominũ.* Tertio regis Christi sublimatio: ibi. *Quoniam domini est regnum.* Quantum ad primum sciendum, qp Christus iam resuscitatus ex magna charitate suis promisit discipulis dicens. Ego autem vobiscũ sum omnibus diebus vsq; ad consummationem sæculi. Quod quidem non de præsentia corporali intelligitur, sed de præsentia sacramentali. quia per sacramentum eucharistiæ, vsq; ad mundi finem nobiscum manebit. propter quod istud sacramentum dicitur sacramentum, charitatis, tum quia charitatem Christi nobis ostendit. tũ, quia nos ad charitatem Dei, & amorem præ cęteris sacramentis nos inducit. Et istud sacramentum in ecclesia sua relinquẽdum hic Christus promittit, dicens patri: *Apud te laus mea in ecclesia magna.* q. d. Laudem meam non quæro, sed patris. Apud Deũ enim laudem suam ponit, qui de seipso nõ præsumit, sed Mat. vlt.

A de Deo. Et hæc Christi laus apud patrem posita cognoscitur *in ecclesia magna.* s. in ecclesia catholica p totum orbem diffusa: quam vocat magnã, ad cõfusionem aliquorum hæreticorum, qui dicunt ecclesiam catholicam non vbique diffusam, sed solum in aliqua gente, vel in aliqua mundi parte contineri. Sicut Donatistæ, qui dicunt ecclesiam catholicã solũ in Africa esse,& Iudæi solum in Iudæa. quos cõfutans Christus ecclesiam suam dicit esse magnam, quia vbique dilatatã. Sic & alibi dicitur. Cõfitebor tibi in ecclesia magna. Et cõsequẽter ostẽdit, quomodo hęc laus est in ecclesia magna. s. per sacramẽtum corporis sui. d. nobis. *Vota mea reddam in conspectu timentium eum.* Quæ enim fuerunt Christi vota, quæ obtulit patri, nisi corpus, & sanguinem suum quæ pro nobis in cruce obtulit patri, ipso teste. Calicem salutaris accipiã, &c. Vota mea domino reddam coram omni populo eius. Quod ideo dicit, qa seipsum obtulit patri nõ in secreto, sed coram omnibus eleuatus in cruce. Hæc autem vota Christus reddidit: quando panis,& vinum in corpus suum,& sanguinem conuersum nobis restituit: dicitur enim reddi, quando promissum adimpletur. hoc autẽ suis promiserat Christus. d. Ego autem vobiscum sum, &c. Vnde glo. dicit. *Vota mea.* i. sacrificium corporis,& sanguinis, quod Christus obtulit Deo: hoc reddit in conspectu timentium eum, quia solum tales cognoscunt se per ista vota posse saluari: quia solum tales istud sacramentum sumunt ad salutem, de quibus subditur. Psa. 34. B C D E

318 Edent pauperes,& saturabuntur,& laudabunt dominũ, qui requirunt eũ: viuent corda eorum in sæculũ sæculi.

Per pauperes intellige humiles, & huius sæculi cõemptores. Beati pauperes spiritu. Et tales edẽt, & saturabũtur, quia per hoc sacramentũ perueniũt ad saturitatẽ refectionis æternæ. vbi totus homo interior,& exterior saturatur: quia ibi voluntas repletur dilectionis charitate, itellectus cogitationis claritate, memoria certitudinis firmitate. psal. 19. Satiabor, cùm apparuerit gloria tua. Et quia in illa satietatis gloria, omnes exultantes Deum laudant, agẽdo gratias: ideo subdit. *Et laudabunt dominum, qui requirunt eum.* s. qui humiliter istud sacramentũ requirunt: ex hoc in gloria saturati laudabunt dñm. *Et viuent corda eorum in saculum sæculi.* Christo. d. Si quis manducauerit ex hoc pane: viuet in æternum. De consec. di. 2. Cor. sius. Matth. 5. Psal. 18. Ioan. 6.

319 Reminiscentur, & conuertentur ad dominum vniuersi fines terræ.

Hîc consequenter ponitur ad fidem Christi gentium cõuersio. Vbi nota, quòd charitas Christi prædicata gentibus, qua pro nobis mortẽ tolerauit, maximè Gentiles ad Christi amorem traxit, & fidem. propter quod dicebat Apostolus. Nos autem prædicamus Christum crucifixum: Iudæis quidem scandalum, Gentibus autem stultitiam. ipsis autem vocatis Christum Dei virtutem,& Dei sapientiam. Et ideo quia hoc sacramentum fit in commemorationem dominicæ passionis, Christo. d. Hoc est corpus meum, &c. hoc facite in meam commemorationẽ: sequitur, quòd virtute istius sacramẽti, quia memoriam inducit dñicæ passionis, gẽtes sunt ad Christũ cõuersæ. Et ideo statim cũ dixit. *Edunt pauperes,* &c. subdit. *Reminiscẽtur.* scilicet p hoc passionis Christi. *Et sic cõuertentur ad dominũ omnes fines terræ.* i. aliq de omnibus De pœni. dis. 1. mulus. 1. Cor. 1. 1. Cor. 11.

omnibus finibus, & partib. terræ, vt ly *omnes* vel vniuersũ, stet pro generib. singulorum, non pro singulis generum. Et hoc alius verbis confirmans dicit, A

320 Et adorabunt in conspectu eius vniuersæ familiæ gentium.

Id est aliqui de omnibus familiis & de omnibus gentibus. Et quia vera adoratio non stat in actibus exteriorib. principaliter, sed in mente,& conscientia, veri adoratores adorant patrem in spiritu,& veritate. ideo dicit. *Et adorabũt in conspectu eius.* i. in cõsciẽtiis suis. Et hoc intelligitur de adoratione latrię: quæ est seruitus, siue cultus soli Deo debitus. quo. s. tota spes in illo ponitur, quod adoratur, & sic non debent adorari imagines, non crux Christi, nec etiã Christi humanitas: sed solus Deus. Ad cuius euidẽtiã notãdũ, qp adoratio est duplex, quædã p se, & quædã per accidẽs. Et adoratio p se duplex est: quædã propter se, quædam propter aliud. Adoratio propter se est illa, qua sola trinitas vnus, & verus Deus debet adorari, & talis dicitur adoratio vel cultus latriæ. Adoratio autem per se, sed propter aliud: est illa, qua humanitas Christi verbo vnita adoratur, non propter se: sed propter verbum, cui manet vnita. Vnde Magister lib. 3. dist. 6. dicit humanitatẽ Christi vna adoratione cum verbo esse adorandam: non propter se, sed propter illum, cuius scabellum est, cui est vnita. Nec ipsa humanitas sola, vel nuda, sed cum verbo, cui est vnita. Nec propter se: sed propter illud est adoranda. Nec qui facit hoc, reus idololatrię iudicari potest: quia nec soli creaturæ: nec propter ipsam, sed creatori cũ humanitate,& in humanitate sua seruit. Adoratio autem per accidens fit quinque modis. s. significatione, imitatione, cõtinentia, pertractatione,& condescensione. Adoratione per accidens significatione adorantur sacramenta, quia sunt signa inuisibilis gratiæ,& verba sacrę scripturę, quia nobis Deum repræsentãt. Et aduerte, quòd talis adoratio per accidens debetur signo, qualis per se debetur significato. Vnde quia Deus adoratione latriæ per se adoratur: ideo signa, vel verba significantia Deũ adoratione latriæ per accidẽs adorãtur. Et sic quia sancti adorantur adoratione duliæ, ideo signa sanctos significãtia, adorantur adoratione duliæ per accidens, vt nomina sanctorum. Adoratione imitationis, vel similitudinis per accidens, adorãtur imagines eadem adoratione, qua illa, quorum sunt imagines, adorantur per se. Adoratione per accidẽs continentia debuit adorari columba: quæ super Christum descendit, quæ spiritũ sanctum cõtinebat: similiter,& species sacramenti altaris ratione cõtẽti. Adoratione pertractationis per accidens, debet adorari crux dominica, in qua fuit Christus pertractatus, & etiam beata virgo, in quantum Christum pertractauit. Adoratione autem cõdescensionis per accidens adorantur sanctorũ cadauera, vel corpora mortuorum. Et sciendum, qp idem potest adorari vna adoratione per se, & alia per accidens, sicut beata virgo inquantum est Deo vnita per gratiam, & gloriam adoratur per se, licet nõ propter se. in quãtum autem Christum pertractauit, adoratur per accidens, vt dictum est. Ex quibus apparet, quòd soli Deum adoramus per se, & propter se: imagines autem sanctorũ non adoramus per se, sed p accidens. Ipsos autem sanctos adoramus per se, sed non propter se, sed propter Deum, cui sunt vniti per gloriã & gratiam. Ad propositum ergo eum dicit. *Et adorabunt in conspectu eius vniuersæ familiæ gentium* loquitur de adoratione per se, & propter se, quæ est adoratio latriæ. Magister di. 3. dist. 9. Vnia adoratione etc. Hoc videtur tenere Magister inspe ne ipsius dist. per verba Damasceni & Augu. ibi ad declaratio propter vatione hic dictam de vnitate. B C D E

321 Quoniam domini est regnum, & ipse dominabitur gentium.

Hîc consequẽter ponitur regis Christi sublimatio ac ipsius regni dilatatio. Et ponitur primo regni Christi dilatatio. Secundo huius dilatationis redditur ratio, ibi. *Et anima mea illi viuet.* Tertio Christianorum ponitur commendatio, ibi. *Annuntiabitur domino.* Primo ergo ponitur regni Christi dilatatio. Nã Iudæi Christum regem negauerunt, dicentes Pilato. Non habemus regem nisi Cæsarẽ. Pilatus autem Gentilis, Christum regem cõfitebatur verbis. d. Iudæos exprobando. Regem vestrum crucifigã,& scriptis. quia scripsit titulũ Pilatus, & posuit super crucẽ eius, Iesus Nazarænus Rex Iudæorum. Et sic solũ ipsum Iudæorum regem fatebatur. Sed hic psal. clarius præuidens Christi regnum: ostendit ipsum etiam regem esse: non solum Iudæorum, sed etiam Gẽtium. d. *Quoniam domini est regnum.* s. ipsius Christi, qui est dominus dominantiũ, & psalm. 67. Qui ascendit super occasum, dominus nomen illi. Domini ergo *est regnum.* s. Iudæorum. quia ad ipsum etiam carnali successione regnum Iudæorum peruenerat, quia de stirpe regia recta linea natus, vt ostendit Matt. c. 1. Et tamen non solum habet regnum Iudæorum, sed etiam sic dilatatur quòd omnium gentium regna ei subiiciuntur. Et hoc est, quod subdit. *Et dominabitur gentium.* Pro cuius declaratione subdit. d. Ioan. 4. Ioan. 19. Apoc. 19.

322 Manducauerunt, & adorauerunt omnes pingues terræ: in conspectu eius cadent omnes, qui descendunt in terram.

Per pingues terræ intelligit reges, & principes mũdi Gentiles: quia ad fidem Christi cõuersi sacramentum eucharistiæ in memoriam Christi passionis deuotè manducant. Sed quia nullus dignè Christi corpus sumere potest sacramentaliter: nisi prius ipsum spiritualiter sumat, quia qui indignè manducat iudicium sibi manducat,& bibit, ideo deuotionem principum mundi ostendens, dicit. *Manducauerunt, & adorauerunt omnes pingues terræ.* Omnis enim, qui adorat corpus Christi, ipsum spiritualiter recipit. Sic ergo manducauerunt sacramentaliter recipiendo, sed adorauerunt spiritualiter recipiendo. Et ipsorum deuotionem expliçans, ait. *In conspectu eius cadent,* scilicet ipsum adorando se prosternẽtes ad terram. sicut de Magis legitur. Et procidentes, adorauerunt eum. Et hoc magis explicat alia littera, quæ in Hebræo sic habetur. *Manducauerũt, & adorauerunt omnes pingues terræ, & curuabãt genu.* Curuare autem genua alicui, proprium signum est adorationis latriæ, quæ soli Deo debetur. sic enim dicebat Apostolus. Flecto genua mea ad patrem domini nostri Iesu Christi. Verùm quia genua non potest dignè adorando curuare, nisi humilis: ideo ad talem adorationem oportet primo per humilitatem descendere. Est ergo sensus. De pœni. di. 3. quãquam. Eucharistiam manducare. Matth. 3. Eph. 3.

Mandu

Universidad de Deusto
Biblioteca

Manducauerunt, & adorauerunt omnes pingues terræ, in conſpectu eius cadant in terram omnes, qui deſcendunt. ſ. per humilitatem. ita quòd ly *cadunt* referatur ad ly *in terra. deſcendunt* referatur ad humilitatem.

323 Et anima mea illi viuet, & ſemen meum ſeruiet ipſi.

Hic redditur ratio dilatationis regni Chriſti. Vbi ſciendum, q̃ Chriſtus meruit regnum ſuum dilatari merito ſuæ paſſionis,& mortis.d.apoſtolo, q̃ factus eſt obediens vſque ad mortem crucis: propter quod & Deus exaltauit illum, & donauit illi nomen. quod eſt ſuper omne nomen, vt in nomine Ieſu flectatur omne genu. Hanc ergo cauſam oſtẽdens Chriſtus, dicit. *Et anima mea illi viuet.* q.d. Quæ eſt cauſa, quare in cõſpectu eius cadent omnes, &c. ipſum adorando? Reſpondet, quia anima illi viuet: ille enim ſolum Deo viuit, qui ſeipſum ,ppter Deũ mortificat, iuxta dictum apoſtoli. d. Viuo ego iam non ego, viuit autem in me Chriſtus,&c. In eo igitur Chriſtus viuebat Deo, quia propter Deum patri obediendo ſeipſum mortificauit, crucis mortẽ pro nobis tolerando. Et iſtum ſenſum magis exprimit litera, quæ hic habetur in Hebræo: quę ſic dicit. *Et anima eius nõ viuet.* ſ. ſibiipſi, ſed Deo per obedientiam crucis. Et quia Chriſtus per ſuam mortẽ, & reſurrectionem multos Deo filios ſpirituales genuit,& generandos reliquit, ideo de illis dicit. *Et ſemen meum ſeruiet ipſi.* i. fideles, qui ſunt Chriſti ſemẽ.

324 Annuntiabitur domino generatio ventura,& annuntiabunt cœli iuſtitiã eius, populo, qui naſcetur, quem fecit dominus.

Hic ponitur Chriſtianorum cõmendatio. quia. ſ. hic oſtenditur quomodo ſemẽ Chriſti. i. fideles generantur. quia. ſ. per prædicationẽ verbi Dei, & ſidem. Dedit eis poteſtatẽ filios Dei fieri. iis, qui credũt in nomine eius,&c. Generatur ergo q̃s in Chriſto per fidem: fidem autem habemus ex auditu: auditum autem per prædicationem. Et ſic prædicatio verbi Dei ſemẽ. i. filios Chriſto generat, quem proceſſum notat Apoſtolus. d. Quomodo autem credẽt ei, quem non audierunt? Quomodo autem audient ſine prædicãte? Et hoc eſt, quod de generatione, vel de filiis ſpiritualibus Dei noui teſtamenti dicit. *Annuntiabitur domino generatio ventura.* Et eſt cõſtructio talis. *Annuntiabitur.* i. prædicabitur fides Chriſti, & per talem annuntiationem *generatio ventura.* ſ. noui teſtamenti domino conuertetur. i. generatio noui teſtamenti, quæ ex aqua,& ſpiritu ſancto generatur per prædicationem, conuertetur domino. Vel aliter. *Annunciabitur domino generatio ventura.* i. Angeli cuſtodes animarũ, annuntiabũt domino generationem venturam. i. preces generationis venturæ. ſ. fidelium annuntiabunt domino, non quidem pro inſtruendo domino, ſed vt voluntatem Dei in precibus noſtris cognoſcant, & nobis quandoque referant. Et quid mirum, ſi taliter generationem futurã noui teſtamenti angeli Deo annũtiant. quia etiam & hoc in antiquo teſtamento generationi præteritæ feciſſe leguntur. Sic enim angelus Raphael dixit Thobiæ. Cùm orabas cum lachrymis: ego orationẽ tuam tuli coram domino. Et quantum ad primum ſenſum oſtendit, qui annũtiant. ſ. fidẽ Chriſti, vt generatio conuertatur dño, d. Et annunciabunt cœli iuſtitiam eius: cœli. i, apoſtoli, vel Euãgeliſtæ, & ſanctí doctores annunciabunt mundo iuſtitiam eius. i. ipſum Chriſtum, qui eſt iuſtitia Dei factus eſt nobis ſapiẽtia à Deo, & iuſtitia. Vel annũtiabunt cœli iuſtitiam eius. i. legem Euangelicam, quę nihil iniuſtum, ſed omnia continet iuſta. Et quibus iſta iuſtitia ſit nuntiãda, ſubdit. d. *Populo, quia naſcetur, quẽ fecit dominus.* Ecce populum Chriſtianũ dicit naſciturum de futuro, quem tamen à Deo factum dicit de præterito. Ideo notandũ, q̃ duplex eſt factio, qua Deus populum Chriſtianum fecit, vna eſt naturalis qua ipſum facit de nihilo producẽdo, ſicut quãdo quis generatur, vel mũdo naſcitur. alia eſt, qua nos facit ſpirituales per regenerationẽ ex aqua, & ſpiritu ſanctο, quæ ſit per baptiſmum, & iſtã primã præſupponit, quia nullus poteſt regenerari: niſi primo fuerit generatus. Dicit ergo *populo, qui naſcetur.* ſ. per regenerationẽ ſpiritualem. *quem fecit dominus.* ſ. ante per generationem naturalẽ, quia qui primo nos fecit, vt eſſemus, ſecundo nos fecit, vt iuſti eſſemus. Et nota, q̃ iſte pſal. de Chriſti paſſione, à Chriſti paſſione incipit, ſed in magna ſpe Chriſtianorum terminatur, vt quiſque ſciat ſe ex paſſione Chriſti ſaluari.

1. Cor. 1.

PSAL. XXII.

325 DOminus regit me, & nihil mihi deerit, in loco paſcuæ ibi me collocauit.

De conſ. diſt. 2. in celic.

Titulus iſtius pſal. eſt: *pſ. Dauid.* De materia iſtius pſalmi, notandum quòd fundatur huius litera ſuprà hiſtoriam, quæ habetur 1. Regum 22. vbi habetur, q̃ cùm Saul perſequeretur Dauid, ipſe Dauid fugit in ſpelũcã Odollam. Quod dum audiſſent fratres eius, & omnis domus patris eius, deſcenderunt ad eum illuc. Et cõuenerunt ad eum omnes, qui erãt in anguſtiis cõſtituti, & oppreſsi ære alieno. Et factus eſt eorum princeps. Fueruntq̃ue cum eo quadringenti viri, cum quibus omnibus fugit de regno Saulis ad regem Moab, qui. ſ. erat gentilis, & idololatra. Sed quia homines, qui erant cum Dauid, erant fugitiui, & ære alieno oppreſsi. i. debitis obligati, ideo propter penuriam erant ad idololatriam diſpoſiti, antequam reuerti vellent ad propria. Ne ergo Dauid, & viri, qui erant cum eo idololatrarent, manentes cũ rege Moab, qui erat idololatra, Gaad propheta de mandato domini dixit ipſi Dauid, q̃ ibi non remaneret, ſed iret in terrã Iuda, vnde ſequitur, quòd indè profectus eſt Dauid, & venit in terram Iuda in ſaltum Areth. ſ. conſidens de prouiſione diuina. Et dicit Rab. Sa. quòd diuina virtute factus eſt locus ille abundans fructibus, animalibus, & irriguis fontibus. Et tunc Dauid videns ſe per Dei gratiam cũ ſuis in loco vberi, & paſcuoſo poſitum, Deo gratias agens, fecit iſtum pſalmum dicens. *Dominus regit me*, &c. Dic vt Nic. de Ly. Quãtũ vero ad ſignificatum hiſtoriæ, dicit Magiſter in glo. quòd hic Dauid ſpiritu prophetico tactus, vidit reditum populi de captiuitate Babylonica ſub Zerobabel, & Ieſu magno ſacerdote, vt habetur Nec. 1. Qui reditus de captiuitate, figurabat reditum fidelis populi de captiuitate huius ſæculi ad eccleſiam catholicam. De quo reditu ſcilicet Gentilium ad fidem hic intendit agere Pſalm. vnde in iſto Pſalm. loquitur eccleſia de gentibus congregata: oſtendens gratias à Deo ſibi factas. Et ſic ſecundum numerum gratiarum, pſalm. iſte diuiditur. Et ſic ſecundum quòd iſte pſalm. nouem verſus continet, iſte

iſte pſalmus nouem gratias enumerat. Prima eſt legis euangelicæ ſalutaris prædicatio: ibi. *Dominus regit me.* Secunda eſt aquæ baptiſmalis ſpiritualis renouatio: ibi. *Super aquam refectionis.* Tertia eſt perfectioris vitæ perfectorum erogatio: ibi. *Deduxit me.* Quarta eſt mũdi aduerſorũ vigoralis ſuperatio: ibi. *Nam ſi ambulauero.* Quinta ad filiorum delinquentium paternalis caſtigatio: ibi. *Virga tua.* Sexta eſt Chriſti corporis internalis recreatio: ibi. *Parasti in conſpectu meo.* Septima eſt Chriſti ſanguinis integralis inebriatio: ibi. *Impinguaſti in oleo.* Octaua eſt finalis perſeuerãtię perfecta cõfirmatio: ibi. *Et miſericordia tua ſubſequetur.* Nona eſt æternalis felicitatis glorioſa inhabitatio: ibi. *Et vt inhabitem in domo domini.* Prima ergo gratia facta eccleſiæ ſuæ, eſt prædicatio legis Euangelicæ. Verbum nãque Dei eſt cibus noſtræ mentis, & refectio; iuxta illud Matt. 4. Non in ſolo pane viuit homo: ſed in omni verbo, quod procedit de ore Dei. Quod exponẽs Raban. ait dicit. Duplicem nãque naturã habet homo. ſ. corporalem, & ſpiritualem. Vnde ſicut corpus humanum ſine terreno cibo non viuit: ita & anima viuere non poteſt ſine verbo Dei. Si quis ergo nõ veſcitur verbo Dei, iſte ſpiritualiter nõ viuit. cibus ergo noſter eſt verbũ Dei, paſtor noſter eſt ipſe Chriſtus doctor, & magiſter: locus vero paſcuæ, & refectionis, eſt ſacra ſcriptura, de quibus ait. *Dominus regit me.* i. Chriſtus, qui eſt paſtor noſter. Ioan. 10. Qui nos regit, dum verbo ſacræ ſcripturæ nos reficit. Exit enim exiet dux, qui regat populum meum Iſrael. Et quàm ſufficienter verbo ſuo nos regat: oſtẽdit. d. *Et nihil mihi deerit.* quia *in loco paſcuæ ibi me collocauit.* Quid enim eſt locus ſpiritualis paſcuæ, niſi ſacra ſcriptura, quæ contra omnem penuriam animã paſcit, & contra omnem ſpiritualem infirmitatẽ adhibet medicinam? Vnde in paſcuis ſacræ ſcripturæ quanta ſit efficacia verbi diuini, vt nulli auditori aliquid deficiat, oſtẽdit Golfredus ſuper illo verbo. Beati, qui audiunt verbum Dei, &c. In paſcuis ſacræ ſcripturæ verbũ Dei omnia factum eſt omnibus, vt nulli audienti verbum Dei aliquid deficere poſſit. d. Pſal. *Dominus regit me, & nihil mihi deerit in loco paſcuæ, &c.* Nam, ſi mortuus es peccato, cùm audieris vocẽ filij Dei viues, Chriſto dicente, Qui audierint verbũ, vel vocẽ filij Dei, viuent. Si cor tuum induratum eſt, ipſe emittet verbum ſuum, & liquefaciet illud. Si tepidus es, & iam euomi formides, nõ diſcedas à paſcuis ſcripturæ, & verbum Dei inflammabit te, quia ignitum eloquiũ eius vehementer. Si tenebris ignorantiæ grauaris, diligẽter audias quid loquatur in te dominus Deus tuus, & erit verbum domini lucerna pedibus tuis, & lumen ſemitis tuis. Ac forte tanto amplius, quanto clarius, etiam peccata minuta illuminatus agnoſcens. Si immundus es, verbum Dei te purificabit. Audi Chriſtũ apoſtolis dicentem, Iam vos mundi eſtis propter verbum meum. Si conſiſtant aduerſum te caſtra: & prælium tentationis inſurgat: accipe gladium ſpiritus, quod eſt verbum Dei, & in eo facile triumphabis. Et ſi, vt eſt conſuetudo certaminis, cõtigerit te aliqualiter vulnerari, audi ſcripturam dicentem. Miſit verbum ſuum, & ſanauit eos. Quod benè nouit Centurio d. Chriſto, Dic verbum tuũ. & ſanabitur puer meus. Et ſi tiebas conſidere in verbo Dei, clama d. Mei autem penè moti ſunt pedes, & in verbo Dei confirmaberis, vt experimento diſcas: verbo domini cœli firmati ſunt, vt ſic in paſcuis ſcripturarum poſitus paſtorem Chriſtum agnoſcas. d. *Dominus regit me, & nihil mihi deerit.* Cuius ratio eſt, quia in loco paſcuæ ſcripturarum me collocauit. Sic enim ait Chriſtus. Per me ſi quis introierit, ſaluabitur, & paſcua inueniet. Hæc eſt ergo prima gratia facta eccleſiæ, ſ. verbi Dei prędicatio, iuxta quia non credidiſſent gentiles. d. Apoſtolo. Quomodo credent ei, quem non audierunt? Dicat ergo eccleſia. *in loco paſcuæ ibi me collocauit*, quia locus paſcuę ſcripturarum ablatus eſt à Iudæis, & datus gentibus: quia intellectum ſcripturarum perdiderunt Iudæi ſua malitia, & gentes conuerſæ illum acceperunt. d. Chriſto Iudæis, Auferetur à vobis regnũ Dei, ſcilicet intellectus ſcripturarum, & dabitur genti, &c.

Io. 10. Rom. 4. Matt 21.

Super aquam refectionis educauit me: animam meam conuerti. 326

Hic ponitur ſecunda gratia eccleſiæ facta, ſ. aquę baptiſmalis ſpiritualis regeneratio. Primo enim verbum Dei prædicatum eſt gentibus. Secundo exauditu verbi Dei baptiſmum receperunt: dicẽte Chriſto Mat. vlt. Ite docete omnes gẽtes, ſequitur, baptizãtes eos, &c. Vbi nota, q̃ aqua baptiſmi dicitur aqua refectionis. Reficere enim idem eſt, quod iterũ facere. Deus enim primo creauit hominem rectum & ſine peccato, & ipſe ſeipſum factũ deſtruxit peccando, Deus fecit hominem rectum, & ipſe ſe multis immiſcuit quæſtionibus. Illud ergo, per quod homo ad primum, in quo factus fuerat, reducitur, vocatur hominis refectuum. Cùm igitur per aquam baptiſmi homo ad primum innocentiæ ſtatum reducatur, hinc eſt, q̃ aqua baptiſmalis aqua refectionis dicitur. Et hoc eſt, quod hic dicit Eccleſia. *Super aquam refectionis educauit me.* i. per aquam baptiſmi eduxit me. ſ. de ſtatu culpæ ad ſtatũ gratiæ. Educere nãq; cõponit ab e, & duco ducis, & ſic educere, eſt extra ducere. *Educauit ergo me ſuper aquã refectionis.* i. eduxit me de gẽtilitate ad fidẽ. Et hoc eſt, qd ſubdit. *Animam meam conuertit.* ſ. ab idololatria ad verũ Dei cultũ. Iſta eſt aqua purgatiua, de qua Eze. 36. Effundam ſuper vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis veſtris. Sed circa iſtã aquam refectionis inſurgit dubiũ, ſcilicet quare per aquã voluit Deus hominẽ lapſũ reficere potius quã in alio elemento. Ad hoc reſpõdet Magiſter, adducens maxime duas rationes. Prima propter conformitatem, quia ſicut aqua abluit ſordes corporis, ita baptiſmus ſordes mẽtis. Secunda propter communitatem: quia aqua communior eſt apud omnes cæteris liquoribus, vt ergo nullum à baptiſmo excuſaret inopia, vt ſi fieret in vino, lacte, vel oleo, ideo reficere hominem voluit per aquam, quia communis eſt omni patriæ, & omnibus perſonis tam pauperibus quàm diuitibus. Sed quia aqua multiplex reperitur, ideo quæritur, qualis aqua ad baptiſmum apta ſit materia. Ad hoc dicunt doctores, quod aqua baptiſmi debet eſſe aqua ſimplex, non alterata à ſua ſpecie. Vbi notandum quòd aqua alteratur aliquãdo ſolum in accidentibus non in ſua ſpecie, vt cùm de calida fit frigida: vel ecõtrario, vel de dulci amara, vt cùm aqua fluuij intrat mare: vel econtratio de amara dulcis, & talis alteratio nõ impedit aquã eſſe debitam materiam baptiſmi. Alia eſt alteratio, quæ ſit circa ſubſtantiam, quod ſit quandoque per putrefactionem, vel digeſtionem, vt cùm aqua putrefacta in terra per digeſtionem in vite efficitur vinum, quandoque per alterius liquoris admixtionẽ, vt cùm modicæ aquæ multum vinum miſcetur. Et quia tales mutationes variant aquæ ſpeciem, ideo nõ remanet aqua debita baptiſmi materia. Ad

Aqua baptiſmi. Eccle. 7. Ioan. 10. Matth. 2. Luce 11. Ioan. 5. Pſal. 118. Ioan. 15. Pſal. 193. Matt. 8. Pſal. 72. Exo. 36. Quæſtio. Magiſter li. 4. diſt. 3. Quæſtio.

hoc

Universidad de Deusto
Biblioteca

hoc autem clarius videndum, quæ sit debita aqua refectionis, sciendum quod multipliciter variatur aqua, scilicet per alterationem, per generationem, per corruptionem, per mixtionem, per digestionē, per resolutionem. Alteratio solum variat aquam in accidētibus, vt cùm fit de frigida calida, &c. & talis mutatio non variat speciē aquæ. Generatio autē, vt cùm ex aëre generatur aqua: vel ex aqua generatur aër. sic quòd semper generatio vnius est corruptio alterius, & tunc potest baptizari in aqua genita. Si autē ex aqua generetur aër, in aëre ex aqua genito baptizari non potest. Mixtio autem vt cùm ex duobus vnum tertiū generatur: vt ex aqua, & farina generatur panis, & non remanet aqua, nec farina, ideo in tali mixtione, baptizari non potest. Digestio autē vt cum aqua per digestionē in vrinā conuertitur, ibi variatur species: ideo ibi nō est debita aqua baptismi. Resolutio autē vt cùm aqua resoluitur in terrā, vel sanguis in aquam, & alij liquores effusi resoluūtur in aquam, tunc si terminus, in quem sit aqua, in ipso baptizari potest. Si autem aqua sit terminus à quo, in termino resolutionis baptizari non potest, quia species aquę variatur. Ex prædictis apparet aliquorum dubiorum solutio. Primum est vtrum in tinctura, vel atramēto possit baptizari, & videtur p̄ prędicta quod sic: quia ibi non est, variatio nisi secundū qualitates, quia aqua alba facta est nigra: talis autem variatio non mutat speciē aquæ. Iste casus realiter accidit Parisiis, dum ibi legerem, &c. Respondeo quod nō, quia in tinctura est variatio mixtionis, quia ad tinctūram faciēdam multa miscentur cum aqua: ex quibus resultat tertium per compositionem. Secundum vtrum in sputo. Respondeo quòd non, quia ibi est mutatio per digestionē, quæ variat speciem. Similiter de aqua rosacea, vel vitis. Tertium vtrum in lixiuio. Dicunt quidam quod non: quia ibi est digestio aquę per cineres, sicut digeritur aqua per vitē virtute solis, & in vinū conuertitur. Sanctus doctor dicit, quòd sic, quia sicut aqua trāsiens per venas sulphureas non variat speciem: quin sit debita baptismi materia, sic nec transiēs per cineres. Ego autem considerans de hoc inter doctores controuersiam: dico quod tutius est in lixiuio non baptizare. Et si quis sic baptizatus fuerit: sub conditione rebaptizari debet: secundum regulam iuris, li. 6. In dubiis certior via tenenda est. Ex prædictis omnibus apparet, quę sit debita aqua refectionis, scilicet baptismi, qa, s. aqua simplex in specie sua non variata. Hęc est ergo aqua refectionis: quia lapsos nos reficit, est aqua educationis: quia nos de morte educit ad vitam, est aqua conuersionis, quia de gentilitate baptizatos conuertit ad fidem, de qua saluator ait. Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & spiritu sancto, &c.

Aqua multis modis variatur.

Quæstio.

Nota bene.

Ioā. 3.

327 *2. q. 7. ieffet.*

Deduxit me super semitas iustitiæ propter nomen suum.

Semita quid à via differat.

Hæc est tertia gratia facta ecclesiæ, s. perfectionis vitæ perfectorū erogatio. Vbi nota, quòd semita in hoc differt à via: quia semita arctior est quā sit via, via autem latior. Quid ergo sunt semitæ, nisi strictæ viuendi iustorum regulæ: quæ quamuis hic sint strictæ, tamē citius ducunt ad patriam, quàm faciat via lata? Vnde secūdum Cathol. à semis, quod est dimidius, dicitur hæc semita, scilicet dimidium iter, & est semita duorum pedum, scilicet via adeo stricta, vt alter in transitu transire non possit. Et sic semita significat perfectionem viuendi, quæ in duobus præceptis charitatis cōsistit transitum obuianti nō permittens, scilicet obuiantibus tentationibus non cedens. Super has semitas iustitiæ deduxit Deus ecclesiam, reliquos in via mundi lata vagari permittens. Vnde Grego. d. Arcta enim bene viuendi censura non est ampla via, sed semita stricta, in qua quisque studiosè astringitur, quia sub præceptorum custodia sollicitè coangustatur. An non quali quædam angustia est itineris in hoc quidem mundo viuere, sed de huius mundi concupiscentia nihil habere, aliena non appetere, propria non tenere, laudes mūdi despicere, & pro Deo opprobria amare, gloriam fugere, despectum sequi, adulantes dispicere, despicientes honorare, mala nocentium ex corde dimittere, & erga eos dilectionis gratiam immobilem in corde retinere? Quæ videlicet omnia semitæ sunt, sed magnæ, quia quanto in presenti vita pro ipsa viuendi, custodia angustæ sunt, tāto amplius in æterna retributione dilatantur. Et hæc omnia fideles libenter sustinent propter honorē nominis Dei. Sic enim de apostolis dicitur, quòd ibant gaudētes, &c. quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati. Quod bene hic notans Psal. dicit. *Deduxit me super semitas iustitiæ propter nomē suum.* Per has ergo semitas iustitiæ ecclesiam suam Christus deducit sibi d. Viam sapientiæ monstrabo tibi, ducam te per semitas æquitatis. Quod ideo dicit, quia maior sapientia est per semitam arctam ad æternam dirigi vitam, quàm per latam viā ad mortem. Vnde Prouer. 12. In semita iustitiæ vita.

Greg. 27. mor. c. 24.

Psal. 4.

Prou. 12.

Nam & si ambulauero in medio vmbræ mortis, nō timebo mala: quoniam tu mecum es.

328 *5. q. 5. non omnis.*

Hæc est quarta gratia ecclesiæ facta per Christū, scilicet constanter superare omnes mundi aduersitates. Vbi notandū, quòd per vmbram simpliciter præsens vita designatur, sed per vmbram mortis vitæ presentis miseria, & mors. Primum patet, quia, sicut vmbra habet apparentiam, & non existentiam, & sic præsens vita licet aliquid apparet: modicum tamen habet existentiæ. Et sicut etiam videmus, q̄ vmbra secum non compatitur solem, sed sol semper proiicit vmbram ex altera parte corporis, sic est de temporali vita præsenti, & de vero sole iustitiæ Christo. Quoniam qui habet ante oculos suæ mētis Christum solē, vmbram vitæ præsentis retro se habet, & ecōtrario, qui dorsum vertit ad Christū, vmbram præsentis vitæ ante oculos suos habet p amorē. Et ideo sicut decipitur, q̄ verā rē pp vmbrā dimittit, sic q̄ verā vitā pp presētē negligit, vñ de delictore præsentis vitæ dicitur. Quod apprehēdit vmbrā, & persequitur ventum. Et sicut quanto amplius sol declinat, vmbra longior, & maior causatur, sic quāto magis per peccatum sol Christus nobis occidit: tanto via præsens nobis maior apparet, & econtrario: quanto sol eleuatur, tanto vmbra breuior causatur, sic quanto in nobis per amorē eleuatur Christus, tanto ista vita minor, & quasi nihilum reputatur. Quod bene cōsiderans Hieremias, d. in persona peccatorum. Væ nobis quia declinauit dies, quia longiores factæ sunt vmbræ. Si ergo vmbra significat vitam præsentem, consequēs est, vt vmbra mortis significet miserias, pœnas, ac etiam mortem vitæ præsentis, vnde de pœnis, & miseriis istius vitæ sub nomine vmbrę mortis, dicitur. Humiliasti nos in loco afflictionis, & cooperuit nos vmbra mortis. Vnde Gregorius super illo verbo Lucæ. 1. Illuminare iis, qui in tenebris, & vmbra mortis sedēt, dicit per vmbram

Greg. 27. mor. c. 24.

Actuū 5.

Psal. 4.

Prou. 12.

Hiere. 6.

Psal. 43.

Luc. 1.

vmbram enim mortis mors carnis accipitur, quia sicut vera mors est, qua anima separatur à Deo, ita vmbra mortis est, qua caro separatur ab anima. Ad propsitum ergo Ecclesia cognoscens se per Christum fortificatam ad omnia mala vitæ præsentis pro fide constanter toleranda, dicit. *Nam etsi ambulauero in medio vmbræ mortis*, id est, inter omnia mala præsentis vitæ: etiā & vsque ad mortem, *nō timebo mala*, scilicet pati, *quoniam tu mecum es*, in corde, scilicet per fidē, vt scilicet post vmbrā mortis ego tecū sim per speciem. Vel dicat *quoniam tu mecum es*, scilicet per doctrinā ad hoc me confortans, vnde ipse Christus suis d. Nolite timere eos, qui occidūt corpus. Quod exponēs Chrysostomus dicit. Nolite timere &c. quoniam corpus etsi ab impiis occisum non fuerit propter Deū à seipso post modicum morietur propter naturam. Ergo occisi secundum corpus ab iniquis, nihil perditis, nisi mortis dilationem, vt corpus, quod post modicum fuerat moriturum, ante modicum moriatur. Si ergo & gratis post modicum morituri sumus, nulla Dei causa propsita, quare nō ante modicum in causa Dei cum gloria morimur, vt fiat volūtarium quod futurum est necessarium, vt offeramus pro munere, quod reddituri sumus pro debito?

Mat. 10. Chrysostomus super Matthæum. Mors corporalis.

329

Virga tua, & baculus tuus, ipsa me consolata sunt.

Hæc est quinta gratia Ecclesiæ facta, s. delinquentium paternalis correctio. Delinquētes enim filios Deus hic paternaliter corrigit, ne in futurū puniat. Sed reprobos hic temporaliter reficit, vt in æternum puniat. Quia sicut apud Deum nullū bonum irremuneratum manet, sic & nullum malum manet impunitū. Et sicut flagellatio Dei, qua nos hic corrigit, cōsolationem nobis debet inferre: qa nobis signum est dilectionis Dei, sic & successus prosperitatis mœstitiam, quia signū est reprobationis. Et hoc est, quod dicitur Prou. 13. Qui parcit virgæ, odit filium suum. Quod bene notans Grego. d. Nunc etenim flagellatur iustus, & verbere discipli næ corrigitur, quia ad æternæ hæreditatis patrimonium ordinatur. In suis autē voluptatibus relaxatur iniustus, quia isto tēpore ei tēporalia bona suppetunt, cui denegātur æterna. Iniustus ad debitam mortem currens, effrenatis voluptatibus vtitur, quia & vituli, qui mactandi sunt, in liberis pastibus relinquuntur. At contra iustus à delectationis trāsitoriæ iucūditate restringitur: quia nimirum ad laboris vsum vt vitulus vitæ deputatus sub iugo retinetur. Negantur electis in hac vita bona terrena, quia & ægris, quibus viuendi spes est, nequaquam à medico cuncta, quæ appetunt, cōceduntur. Dātur autem reprobis bona, quę in hac vita appetūt: quia & desperatis ægris omne quod desiderant, nō negatur. Perpendant ergo iusti, quæ sint mala, quæ iniquis permanēt, & nequaquā eorū fœlicitati inuideant. Quid est, q̄ de ipsorum gaudio admirentur, quando & ipsi iusti per iter asperum ad salutis patriam redeunt, & iniusti quasi per amœna prata ad foueam tendunt? Ex quibus omnibus patet: quòd prospera malis causa debēt esse mœstitię: aduersa bonis consolationis, & lætitiæ. Quæ omnia attendens Ecclesia lætatur cum virga à Deo corrigitur, d. *Virga tua, & baculus tuus ipsa me consolata sunt.* Vbi per virgam intellige correctionē leuem, & afflictionem, vt puta, quę sit in rebus temporalibus, per baculum autem grauiorem, & duriorem, vt puta, quę sit in corpore. Sic enim percutit Deus corpus, vt animā sanet. Et hoc est, qd dicitur Psal. 88. Si dereliquerint legem meā, & in iudiciis meis nō ambulauerint, visitabo in virga iniquitates eorum: & in verberibus peccata eorum, misericordiam autem meam non dispergam ab eo.

Greg 21. mor. c. 4.

Virga.

Baculus.

Parasti in cōspectu meo mensam, aduersus eos, qui tribulant me.

330 *de con. di. 2. Christus.*

Hic ponitur sexta gratia Ecclesiæ facta. s. corporis Christi consecratio, vbi per mēsam accipe cōmunionem corporis Christi. Postquā enim Christus consecrauit corpus suum in cœna, cōmunicauitque discipulis de isto Sacramento sub mēsæ nomine dixit eis. Ego dispono vobis regnum, vt edatis, & bibatis super mensam meā in regno meo, id est, in Ecclesia militante, tunc enim instituit illius Sacramenti vsum. De hac mensa corporis Christi dicitur. Sapientia ædificauit sibi domū, excidit columnas septē, immolauit victimas suas, & proposuit mensam. Tunc enim sapientia ædificauit sibi domū, quando verbū Dei quod est sapiētia Patris, Ecclesiam suā congregauit ex Gētibus excidit columnas septē, qñ ipsam septē donis Spiritus sancti roborauit, immolauit victimas qñ seipsum pro nobis in cruce moriens obtulit Patri, proposuit mēsam, qñ in mensa altaris corpus suum consecrandū nobis reliquit, vt merito sibi ex hoc gratias Ecclesia dicat. *Parasti in conspectu meo mensam.* Et de hac mēsa ad literā dicit Apostolus. Non potestis calicē Domini bibere, & calicē dęmoniorū, non potestis mensæ Dñi participes esse, & mēsæ dęmoniorum, Sed ad quid valeat talis mēsa corporis Christi, subdit, d, *Aduersus omnes, qui tribulant me.* s. aduersus dęmones, vnde sicut ind gnē sumētibus corp' Chr. isti magis nocere potest diabolus, in cuius figurā de Iuda dicitur, q̄ post cōmunionē introiuit in eum Sathanas. s. ad ipsum magis possidendum. Sic si digne sumatur, fugat dæmones, & nos aduersus eos facit fortiores. Vnde Petrus Dam. super illo verbo Christi. Qui manducat carnē meam, &c. q̄ corpus Christi etiā ore carnis suscipere perutile est. Terret n. aduersarius noster diabolus cū Christiani labia Christi videt cruore rubentia. Agnoscit. n. profecto suæ perditionis iudicium, & diuinæ victoriæ qua captiuatus est, & obtritus nō tolerat insitrumētum. Ad hoc tñ plenius intelligendum notandū q̄ ad hanc mensam Christi corporis diuersimodè accedūt diuersi, & sumūt Sacramētū. s. quidam sacramentaliter: sed non spiritualiter, & istis nocet, quidā autē sacramētaliter, & spiritualiter, & istis vitā tribuit, & proficit aduersus omnes tribulantes.

Mensa. Eucharistia. Luca 16.

Prou. 9.

Ioan. 6.

Respon.

Impinguasti in oleo caput meū: & calix meus inebrians quā præclarus est.

331

Hæc est septima pars, in qua ponit septima gratia facta Ecclesiæ. s. sanguinis Christi salutaris inebriatio. Hic gl. mouet dubium, d. Quare Psal. calicem sanguinis Christi Ecclesiæ concessum, aliam gratiam à mensa Christi. i. à carne corporis Christi ponit distinctam: cùm tamē nec caro sine sanguine, nec sanguis sine carne possit esse, vel sumi, nec ibi fiunt duo sacramēta caro, & sanguis, sed vnum sacramentum? Respondet, quia nec caro est sanguis: nec sanguis caro, tamen panis in carnem cōuertitur, & vinum in sanguinem, & nō econtrario: quia non panis in sanguine, nec vinum in carne, & vtrumq; sub diuersis speciebus sumitur, ideo men-

Quæstio.

Respon.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sam,&sanguinem distinguit velut diuersas gratias. A
Ad ista autem intelligendum,est sciẽdum ꝙ in cõsecratione corporis vel sanguinis aliquid ibi effici tur virtute verborum principaliter: aliquid autem ratione concomitantiæ &c. Hoc ergo præmisso sciendum, ꝙ per caput anima nostra significatur, qa sicut in corpore caput est principalior pars, sic in toto homine anima. Sic.n. caput pro anima acci
Prou. 11. pit scriptura d. Qui abscondit frumẽta,maledicetur in populis. Benedictio autẽ Domini super caput vendentium.i.super animam. Per oleum autẽ, quod supernatat omnibus liquoribus,gratia Spiritussancti accipitur,qua mẽs fidelium inungitur. Et quia ipsa gratia Christus pro omnibus fuit vnctus, ideo de ipso dicitur. Vnxit te Deus Deus tuus oleo B
lætitiæ præ consortibus tuis. Quia ergo calix san-
Psal. 44. guinis Christi dignè sumentes omnibus virtutibus inebriat,& impinguat: ideo hãc virtutem Ecclesia sibi datam ostẽdit d. *Impinguasti in oleo caput meum*, animam meam omni gratia dilatasti. Et quæ est ratio? *quia calix meus inebrians est*, quia sicut mens ebrij absorbetur à vino,sic & mẽs deuota absorbetur à gratia,per Christi sanguinem data. Tamẽ est differentia, quia ebrietas corporalis obscurat intellectum, ebrietas autem gratiæ magis illuminat, quod notans dicit, *quàm præclarus est*. i. multum clarus. Vnde istam textum exponit Ambrosius lib. de Sacramentis,& habetur de conse. di. 2. in calice d. *Calix meus inebrians quàm præclarus est*! Quotiescun C
que calicem Domini bibis, remissionẽ peccatorũ
Eph. 5. accipis,& inebriaris spiritu,nõ carne. Vnde Apostolus ait. Nolite inebriari vino,in quo est luxuria, sed impleamini Spiritusancto. Hæc est præclara ebrietas,quæ sobrietatem spiritus operatur.

332 Et misericordia tua subsequetur me omnibus diebus vitæ meæ.

Hæc est octaua gratia Ecclesiæ data.s.finalis perseuerentia. Ecclesia enim Dei licet multas pressuras patiatur, nunquam tamen à fide deficiet, quia fidem eius,quã gratia præueniens operatur, gratia subsequens cõfirmat. Et hoc est quod orat Ecclesia d. Misericordia tua nos præueniat, & sequatur. præuenit enim inspirãdo, subsequitur adiuuando.

333 Et vt inhabitem in domo Domini, in longitudine dierum.

Hæc est nona gratia ad quam.s.omnes præteritæ terminãtur, vt.s. Ecclesia in cœlesti domo fœliciter habitet in æternum. Vbi nota, ꝙ domus Dei
Domus Dei multiplex. est multiplex.s.exterior, interior, inferior, & superior. Domus inferior est mundana machina, quæ est domus omniũ creaturarũ: & quasi consistorium in quo omnia disponuntur sapienter. Baruch 3. O
Matt. 21. Israël quã magna est domus Dei, &c. Domus exterior est Ecclesia, quæ est quasi oratorium, in quo E
Deus colitur reuerenter. Domus mea domus orationis vocabitur. Domus interior est conscientia,
Sap. 8. quæ est quasi dormitorium, in quo iusti requiescãt suauiter. Intrãs in domum meam requiescam. Domus superior est æterna gloria, quæ est quasi refe-
Psal. 64. ctorium, in quo boni reficiuntur fœliciter. Replebitur in bonis domus tuæ. Et de ista domo gloriæ hic loquitur Psal. d. in persona Ecclesiæ, quod omnes prædicant gratias, ideo Deus Ecclesiæ suæ fecit, *vt inhabitem in domo Domini*, scilicet in gloria, *omnibus diebus vitæ meæ*.

PSALM. XXIII.

334 DOmini est terra, & plenitudo eius, orbis terrarum, & vniuersi, qui habitant in eo.

Huius Psalmi titulus est. *Psalmus Dauid in primæ sabbathi*. Vbi notandum est, quòd Hebræi propter dignitatem sabbathi, omnes alios dies septimanæ sabbathum appellant: sed differenter. Quoniã dies sabbathi simpliciter appellatur sabbathum. Prima autem dies sequẽs sabbathum, vocatur prima B
sabbathi.s.dies dominicus. Secũda dies post sabbathum, dicitur secunda sabbathi.s. dies lunæ, & sic dicitur de aliis sequentibus. Sic eñ & Gẽtiles dies appellant à nominibus planetarum dicentes, dies Lunæ ab ipsa Luna, dies Martis ab ipso Marte, & sic de aliis quẽ modum etiã nos tenemus ex Gentibus ad fidem conuersis. Prima ergo Sabbathi est dies dominicus, in quo mundus primo conditus fuit, quando scilicet in principio fecit Deus cœlũ, & terram, & diuisit lucem à tenebris &c. Factumque est vespere, & mane dies vnus, scilicet dies dominicus. Insuper & in eodem die Christus depositis mortalitatis tenebris, clarificatus resurrexit. Et C
homo, deposita peccatorum caligine, restitutus est luci gratiæ per Christi resurrectionem. De hac ergo clarificatione Christi, & hominis reparatione in prima sabbathi facta agit iste Psal. factus à Dauid in prima sabbathi, id est, ꝙ Christi resurrectione spirituali, quæ perpetrata fuit in prima sabbathi, id est, in die resurrectionis. Et quamuis ista sit intentio Psalmistæ, vt ostendatur, tamen hanc intentionem suam fundat supra quandam historiam quę habetur. 3. regum. 8. scilicet, quòd cùm per Salomonem perfectum esset templum cũ omnibus suis ornamentis, cõuenit ad regem Salomonẽ vniuersus Israël. Et portauerũt sacerdotes arcam fœderis in templum, & posuerunt eam in sancta sanD
ctorum. Verùm, vt dicunt doctores Iudæorum & maxime Ra. Salomon, quando sacerdotes præcedente rege, & omnibus senioribus populi, voluerunt arcam Domini inferre infra templum. statim portæ templi se clauserũt. Et tunc sacerdotes orãtes incœperunt canere Psal. Memento, Domine, *Psal. 131.* Dauid, quem Psal. prius Dauid fecerat spiritu prophetico, hoc prævidẽs, scilicet qualiter portæ templi se clauderent, & quomodo aperirẽtur, cantantes ergo illum Psal. ante portas clausas, quãdo fuerunt in illo versiculo, Propter Dauid seruum tuum non auertas faciem Christi tui, id est, Salomonis regis inuncti, statim portæ seipsas aperuerunt. Cõsimiliter & Dauid eadem causa fecit istum Psalm. E
præuidens prædicta. Et istum etiam Psal. sacerdotes canebant. Sic quòd vna pars canebat psal. prædictum, Memento, & alia pars canebat istum Psal. *Domini est terra*. Et sic accidit, quòd quando canentes, Memento, Domine, Dauid peruenerũt ad illũ versum, Propter Dauid seruum tuum, &c. tunc insimul alia pars cantans Psal. *Domini est terra*, peruenit ad illum versum. *Attollite portas*, &c. Et tunc ad cantum illorum duorum versiculorum portę templi apertæ fuerunt. Sic igitur istos duos Psal. fecit Dauid præuidens clausuram portarum templi, vt istorum virtute aperirentur. Nec obstat, quòd isti

duo

duo psal. simul facti à Dauid sint tantũ in psalterio A
distãtes. Quia sicut dicit Hieronymus in prologo. huius libri psal. fuerunt in hoc libro positi, non secundum ordinem, quo fuerunt facti, sed secũdum ordinem, quo fuerunt reperti. Contingit autem in aliquibus quia illi psal. qui primo fuerunt facti fuerunt de vltimis reperti, sicut patet de psalm. 143. s. Benedictus Dominus Deus meus quem secũdum Hieronymum fecit Dauid pro victoria habita cõtra Goliam Philistæum, & sic fuit primus factus à Dauid: & tamen ponitur quasi in vltimo. Et cõtra de psal. 3. s. Domine, quid multiplicati sunt, quem fecit fugiendo à facie Absalon filij sui, & sic factus fuit quasi circa finem ipsius Dauid: & tamen poni
tur quasi in principio. Sic in proposito licet isti B
duo psal. insimul vel quasi fuerunt facti, tamẽ distãter sunt multũ situati, quia distãter fuerunt reperti. Ex prædictis ergo apparet materia psal. & intẽtio illius. Vnde primo tractabo litteram psal. & consequenter intentionẽ litteræ. Littera.n. psal. est de introductione arcæ in templũ Salomonis. Et psal. diuiditur in partes duas, &c. vt Nic. de Ly. Quã ũ vero ad intellectum Psalmi, est intẽtio Psalmistę hic agere de Christi clarificatione. s. per quam fundata est catholica Ecclesia. Et sic psal. iste diuiditur in tres partes. Quia primo catholicę Ecclesię cõmẽdat dignitatẽ. Secũdo mẽbrorũ Ecclesiæ demonstrat qualitatem: ibi. *Quis ascẽdet*. Tertio infideles ad Ec
clesię prouocat vnitatẽ, ibi. *Attollite portas*. Prima di C
uiditur in duas, quia primo ostẽdit Ecclesię dignitatem. Secũdo eius potestatem, ibi. *Quia ipse super*
Rex Dominus. *maria*. Quantum ad primum ostendit Ecclesiæ dignitatem: & hoc ratione Domini, per quem gubernatur, & regitur. Regnum enim à rege nobili nobilitatem recipit, sicut ab ignobili dissipatur. Sic enim dicitur Eccle. 10. Væ terræ, cuius rex puer est, cuius principes mane comedũt. Beata autem terra, cui⁹ rex nobilis est. Si igitur ex nobilitate regentis terra nobilis dicitur, quanta erit Ecclesiæ dignitas, quæ per ipsum Deũ immediatè regitur, possidetur, & gubernatur? Et hoc est, quod dicit. *Domini est*
terra. Per terram hic intelligit Ecclesiã. Tum propter stabilitatẽ durationis. Eccl. 1. Generatio præ- D
terit, & generatio aduenit, terra autem in æternum stat. Quod ideo dicit, quia licet generationes varię sibi succedat in Ecclesia, ipsa tamen nunquã deficiet. Tum propter humilitatẽ subiectionis, quia
Prou. 25. sicut terra aliis elementis subiicitur, sic Ecclesia multis aduersitatibus subiecta premitur, cœlum sursum, & terra deorsum qđ ideo dicit, quia terra Ecclesiæ subiicitur superioribus virtutibus, & cœlestibus, quibus deffensatur. Tum propter fertilitatem fructificationis, quia solũ infra terram Ecclesiæ quis fructum boni oper.s, & meriti producere
Psal. 84. potest, quia ipsa sola Dei gratiam, & benignitatem recipit. Dominus dabit benignitatem, & terra no-
Greg. lib. 17. mor. c. 11. stra dabit fructũ suum. Et hac ratione Greg. dicit E
terram significare Ecclesiam, exponens illud Iob.
Iud. 26. 26. Appendit terram super nihilum d. Quid enim
Deut. 36. terræ nomine nisi sancta Ecclesia designatur? Quę dum verba prædicationis suscipit, fructum boni operis reddit. De qua per Moysen dicitur. Audiat terra verba ex ore meo: expectetur sicut pluuia eloquium meum. Et quid per nihilum nisi Gentiles populi designantur? de quibus per prophetã dicitur. Omnes gentes velut nihilum, & mane reputatæ sunt. In eo ergo nihilo terra suspenditur, quia corda Gentilium ad fidem deducta repleta sunt charitate Dei, quæ prius repleta fuerant corpore diaboli. Ecclesia ergo est illa terra bona, in qua semẽ cecidit, & attulit fructum trigesimum, sexagesimũ, & cẽtesimũ, de qua nũc dicit psal. *Domini est ter-*
ra. sequitur, *& plenitudo eius*. Plenitudo Ecclesiæ di- *Plenitudo Gratia.*
citur gratia Dei, sine qua anima dicitur inanis, & vacua, quam plenitudinẽ primo habuit caput Ecclesiæ Christus, de cuius plenitudine omnia Eccle- *Ioan. 1.*
się membra participant. Vidimus eum plenũ gratiæ, de cuius plenitudine omnes accepimus gratiã, &c. *Dicit ergo, quòd Domini est terra, & plenitudo eius.* s. gratia, vt nullus sibi aliquam gratiã attribuat, sed omnẽ à Deo recognoscat, sequitur, *Orbis terrarum.* hoc dicit ad denotandũ Ecclesiæ latitudinẽ. Quia
B non solum congregata, est de vna mundi gente (sicut antea solum erat in Iudæa) sed de toto orbe
Ioan. 12. est congregata virtute Christi passionis, ipso dicẽte. Ego si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me ipsum, id est, de omni generatione mundi, quia sic per fidem totum orbem terrarum, id est de omni parte orbis populos Deus Christo subiecit, vt
Hebr. 2. ostendit Apostolus d. Non enim Angelis subiecit Deus orbem terrarum, sed Christo. *Orbis ergo terrarum, & vniuersi, qui habitant in eo*. i. de omnibus generationibus orbis terrarum sunt domini, quia de Ecclesia sua, quos per suam gratiã gubernat, & regit.

Quia ipse super maria fundauit 335
C eum: & super flumina præparauit eũ.

Vbi notat Ecclesiæ potestatem, quę superat omnia aduersa, & mundi potestates. Vbi nota, quòd *Ecclesia. Mare. Aduersitas. Fluuien.*
per mare intelliguntur mundi aduersa: Per flumina vero mundi potentes. *Super maria* ergo Christus *fundauit orbem*. i. Ecclesiam suam, quia per persecutiones infidelium Ecclesia fundata creuit, vt per Christi passionem & Apostolorum. Et quanto maior erat persecutio: tanto amplius crescebat Ecclesia. Vnde Greg. dicit. Quid enim maris nomine: ni *Greg. mor. cap. 5.*
si in bonorum necem seruiens mundi huius amaritudo signatur? Per flumina vero huius mundi potentes accipe, vt ait glo. quia sicut flumina in mare
D refluunt, ita potentes, & cupidi labũtur in sæculũ, quos tamen sua potestate superat Ecclesia, quæ Dei gratia victis sæcularibus potestatibus, ad recipiendam mortem pro Christo paratur. Sic ergo *orbem terræ*. i. Ecclesiam suam Deus supra mare fundauit, quia per persecutiones, & aduersa ipsam dilatauit, *Et præparauit super flumina*, quia ipsam potẽtiorem potestatibus sæculi demõstrauit. Vñ Greg. *Greg. mor. cap. 5.*
ait, Per psalm. namque dicitur. Mirabiles elationes *Psal. 92.*
maris, mirabilis in altis Dominus, quia contra Ecclesiam, vel electorum vitam ad persecutionis vndas mundus mirabiliter se extulit, sed has Dominus virtute prædicantium mirabilius strauit. Ministros enim suos, id est, Ecclesiæ plus ostendit posse per prædicationes, & miracula, quàm potestates terrenæ possent per iram.

Quis ascendet in montẽ Domini, 336
aut quis stabit in loco sancto eius?

de pœn. dist. in. 1. omn.

Hic consequenter ostendit membrorum Ecclesiæ qualitatem, scilicet quales sunt illi, qui verè mẽbra sunt Ecclesiæ. Et primo de hoc facit interrogationem. Secundo super hoc dat responsionem, ibi. *Innocens manibus*, &c. Primo ergo per modum quæ-

Universidad de Deusto
Biblioteca

stionis interrogat,d.*Quis ascendet in montem Domini*, &c.Vbi per montem Domini,intelligit Christum. *Mons Christus.* De quo dicitur Esa.2.Venite ascendamus ad montem Domini,& docebit nos vias suas, &c.quod ad litteram de Christo intelligitur, qui docuit nos legem Euãgelicam in mõte.Locus verè sanctus Domini dicitur Ecclesia,quæ est domꝰ Domini. *Mat.5.* Mat. 21.Domus orationis vocabitur.Vnde sicut templũ fundatum erat in monte Sion, sic Ecclesia Christi fundata est supra ipsum Christum,dicente Apostolo 1.Cor.3.Fundamentum aliud nemo ponere potest,præter illud, quod positum est,qui est Christus Iesus. Mons ergo Christus est, super quem locus Domini.i.Ecclesia fundatur. Et hoc quærit psal.d. *Quis ascendet in montẽ Domini*.i.quis digne membrũ montis.i.Christi fieri potest,vt sit verè de corpore Domini? Aut quis dignè stabit in loco sancto eius, *Ascendere.* quod idem est.i.quis dignus erit computari de corpore Ecclesiæ?Sed forte dices. Cùm per montem Christus intelligatur,qui est fundamentum Ecclesiæ, *Fundamẽtum.* fundamentũ autẽ semper in imo positum est, vnde ad ipsum tota structura descendit, & non ascendit,quomodo ergo hic quærit psal.d.*Quis ascendet in montem*,scilicet fundamenta, cùm congruẽtius dicere videretur,d.quis descendet? Ad hoc respondet Magister in glo.1.Cor.3.d.Sciendum quo que est quod sicut fundamentum corporalis fabricæ est in imo,ita spiritualis est in summo. Ideoque sicut põdus parietum tendit ad ima,ita & spiritua- *Ponderũ genera.* lis ædificatio tendit ad summa, vbi suum est fundamentum.Nam ponderum duo sunt genera, quorũ alia petunt ima vt lapis super aquam positus, alia petunt summa vt ignis.& oleum. Semper enim ignis superiora petit, & etiam oleum super aquam fusum non se patitur supponi. Sic Ecclesia in imo posita tendit sursum ad cœlum, vbi est fundamentum eius,quod est Christus sedens ad dexteram Patris.Quod notans hic psalm.dicit. *Quis ascendet in montem Domini*,&c.

337 Innocens manibus, & mundo corde,qui non accepit in vano animam suã:nec iurauit in dolo proximo suo.

Hic quæstioni dat responsionem. Et tria facit, quia ad hoc quod quis sit in numero Ecclesiæ, vel ascendat in montem Domini,aliquibus debet carere,& aliqua debet habere.Et circa hoc tria facit. Quia primo ostendit vitia, quibus debet carere.Secundo gratiam,quã debet habere,ibi. *Hic accipiet.* Tertio modum quẽ debet tenere,ibi. *Hæc est generatio.* Quantum ad primum numerat vitia quibus *Manus sunt opera.* qs debet carere:q.a.f.debet carere peccato operis, quod notãs d.*Innocens manibus*.i.purus in operibus, quia per manus opera intelliguntur.Debet carere peccato cordis,qđ notãs dicit.*Et mundo corde*.i.mũ *Tẽporalib.* dus in cogitationibꝰ.Et,si quæras quomodo possumus seruare cordis mundiciam, declarat, d.quòd *Vanum.* ille seruat cordis mũditiam: *Qui non accepit in vano animam suam*.i.qui rebus vanis,transitoris, & non permanẽtibus non deputauit animam suam.i.ille, qui amorem animæ in temporalibus nõ ponit,sed sciens animam esse immortalem,solum æterna desiderat, & non vana. Debet tertio carere peccato oris,quod notans dicit. *Nec iurauit in dolo proximo* *Dolus.* *suo*.In dolo enim secundum gl.iurat,qui aliter quã facturus est,promittit:cum periurium sit, nequiter decipere credentem,vel ille,qui verbis suis vnum prætẽdit proximo,& aliud gerit in corde, vt si quis à te mutuo petat pecuniam,quam tu habes, & tu sibi dicas non habeo,& in corde subintelligas quã tibi velim præstare, quia semper iuramẽtum Deus ita accipit,sicut ille,cui iuratur,intelligit:& non sicut illũ tu vis intelligere. Sed quia omnia ista sententialiter declarata fuerunt superius,ibi.Qui ingreditur sine macula,&c.ideo pertranseo. *22.q.5. quantum. & Magist. dist.39. Psal.14.*

338 Hic accipiet benedictionẽ à Domino, & misericordiam à Deo salutari suo. *Benedictio.*

Sed quia non sufficit abstinere à malo nisi etiã bonum fiat,ideo etiam ad hoc quòd quis sit de Ecclesia Christi,requiritur gratia gratum faciẽs, quæ per benedictionẽ significatur, & misericordiam, iuxta illud Psa.66.Deus misereatur nostri,& benedicat nobis.Vbi secũdum glo.Deus nostri miseretur,peccata dimittendo,& nobis benedicit gratiã infundẽdo.De quolibet ergo vt sit de numero Ecclesiæ dicitur, quòd non solum mundus à peccato debet esse,sed etiam Dei gratia decoratus. Quod hic notans dicit,quod *hic* scilicet, qui ascendet in montem Domini,&c.& erit de numero Ecclesiæ, primo,*accipiet benedictionem à Domino*.i.gratiam, & misericordiam à Deo,qua scilicet, peccata condonatur.Et aduerte,quòd quãdoque benedictio præcedit gratiam,quandoque econuerso in scriptura, quia in eodem instanti fit culpæ remissio, & gratiæ infusio,& sic vnum non præcedit aliud,nec subsequitur.Sed quia illa duo simul scriptura,vel lingua nominare non valet,ideo ad denotandum, q̃ vnũ aliud non præcedit,scriptura non semper præmittit benedictionem:sed quãdoque misericordiam, vt ibi.Deus misereatur nostri, &c.nec etiam semper præmittit misericordiam,sed aliquando benedictionem:vt hic.*Hic accipiet benedictionem à Domino*,&c.

339 Hæc est generatio, quærentium eum,quærentium faciem Dei Iacob. *22.q.4. fortes.*

Hic ponit modum quem debet tenere, qui de Christi ecclesia vult esse,quia.f.debet in Christum per aquam & spiritum sanctum regenerari, quasi respondens tacitæ quæstioni. Quia si quis quęrat,qui sunt illi,qui ascendunt in montem Domini,& qui benedictionem accipiunt à Domino. Respondet,d.quòd tales non sunt pauci:sed est generatio:s.multitudo per Baptismum renata, sine qua regeneratione nullus est ecclesię Christi inembrum, dicente Christo. Nisi quis renatus fuerit aqua,& Spiritusancto,nõ potest introire in regnũ Dei,vbi per regnũ Dei intelligitur ecclesia. Verũ quia nullus inuitus in Christum regenerari potest, imo talem regenerationem per seipsum quærere debet,si fit adultus,si autem paruulus,per aliũ,ideo dicitur,quòd ista generatio *est quærentium faciẽ Dei Iacob*.Quid enim facies Dei dicit,nisi notitia Dei, quia facie cognoscitur quis? Ex visu cognoscitur vir:& ab occursu faciei cognoscitur sensatus,faciẽ ergo Dei quærit habere. Et quia hic cognoscitur Deus à nobis per fidem,ideo quærere faciem Dei, est quærere eius fidem, qua cognoscatur à nobis,quã baptizandi,& regenerandi primo quærere debent psal.104.Quærite Dominum, & confirmamini *Obiect. Resp. Ioan.3. Eccl.15. Cognitio Dei.*

mini,quærite faciẽ eius semper. Sed aduerte quòd dicit,*quærẽtium faciem Dei Iacob*:quia Gẽtibus quę rentium Deum per baptismũ, & fidem Deus facit sicut fecit ipsi Iacob, quem propter eius fidelitatem Deus antiquiori præposuit:scilicet,Esau, cuius primogenita hæreditauit. Consimiliter accidit & populo Christiano posterius nato, cui dat Deus primatum à Iudæis sublatum.i.ipsum Christum, sicut Iudæis Christus dicebat. Auferetur à vobis *Mat.21.* regnum Dei,& dabitur Genti,&c.

340 Attollite portas,principes,vestras, & eleuamini,portæ æternales, & introibit rex gloriæ. *2.q.Summa.*

Hic ad vnitatem ecclesiæ omnes etiã infideles inuitat.Vbi notandum,quid nomine principũ,secundo,quid nomine portarum intelligitur. Nomine ergo principum,omnes hęretici,vel etiam infi- *Greg. lib. 29.c.14.* deles intelliguntur, vt ostendit Gregor.d.Qui'alij *Psal.107.* principes hoc loco possunt intelligi nisi hæreticæ prauitatis auctores:de quibus per psal.dicitur,Effusa est cõtentio super principes eorum,& errare fecit eos in inuio & nõ in via.Ipsi enim dum dispensationem Domini peruersè interpretari non metuunt, profecto plebes subditas non in eam viam, quæ Christus est, sed in inuium trahunt, &c.Simi- *Esa.1.* liter & nomine principum hic accipe omnes infi- *Porta.* deles,socij furum.Item notãdum, q̃ anima nostra duplices habet portas, scilicet portas suas, & portas Dei.Portæ nostræ sunt illæ, quas à nobis habemus,per quas ad animam nostram potest esse aditus,& quia à nobis nihil habemus nisi peccata,quibus diabolus ad animam nostram habet introitũ, ideo ipsa vitia dicuntur portę nostræ.Portæ autem Dei dicuntur illę,quas non à nobis habemus,sed à Deo, per quas ad animam nostram potest esse aditus,& sic virtutes,quas non à nobis,sed à Deo habemus,portæ æternales dicuntur, quibus Deus ad animam nostram ingreditur.Primę dicuntur portę mortis,sed secundæ dicuntur portę vitæ,de quibus vide superius, ibi. Qui exaltas me de portis *Psal.9.* mortis.psal.ergo infideles, & hæreticos ad vnitatẽ Ecclesię prouocans, dicit. *Attollite portas,principes, vestras*.i.vos principes mali, & hęretici, *attollite*.i. auferte ab animabꝰ vestris *portas vestras*.s.peccata, q̃bꝰ diabolus ad animas intrat, q̃bus diabolus sit locus in cordibus hominũ.Et illis remotis,& *eleuamini,portæ æternales*.i.exaltamini vos, virtutes, quæ portę ęternales estis in cordibus hominum. Et sic *introibit rex gloriæ* s.Christus ad corda vestra. Quo.s.facto,eritis ecclesię mẽbra.Et quòd per regẽ glorię intelligat Christum,ideo subdit.

341 Quis est iste rex gloriæ?Dominus fortis,& potẽs,Dominus potẽs in pręlio.

Hanc interrogationem facit psal. non propter suam ignorantiam, sed ad conuincendam magis Iudęorum perfidiam,vt excellentiã Christi magis commẽdet d.*Quis est iste rex gloriæ*, qui.f.ad corda vestra intrare debet? Et respondet ipsum regẽ describens,d.q̃ est *Dominus fortis,& potens*,&c. *Dominus*.s.omnium per creationem,*fortis* per gubernationem,*potẽs* per passionem, *dominus potẽs in prælio*, per diaboli subiugationem. Quasi d.Iudęis,Et si, vos,ô Iudęi,regem Christum cum gladiis,fustibus & armis cepistis,si ipsum crucifixistis,& duxistis ad mortem:non ipsum in pugna vos superasse putetis,quia non plus in ipsum potuistis, nisi quantum ipse pro nobis vos posse voluit, & se sponte vobis submisit. Vnde & ipse Pilato dixit:nõ haberes in *Ioan. 19.* me potestatem vllam, nisi tibi datũ esset desuper, scilicet à me,qui sum desuper.

342 Attollite portas,principes,vestras: & eleuamini,portæ æternales: & introibit rex gloriæ.

Prædictam.n.exhortationem replicat vt magis auditores reddat attẽtos, vnde exponitur vt prius. Et respondet determinando breuiter.d.

343 Quis est iste rex gloriæ?Dominus virtutum ipse est rex gloriæ. *Virtutes multiplicer.*

Hic virtutes, cùm dicitur *rex virtutũ* accipiuntur multipliciter.s.pro agminibus Angelorum. Benedicite Dño,omnes virtutes eius,&c. Et sic *Domi* *Psal.102* *nus virtutum*.i.omniũ Angelorũ.Ita pro donis gratiarum.2.Cor.12.Nam virtus in infirmitate perficitur.Et sic dicitur *Dominus virtutum*.i.omniũ gratiarũ.quia omnis gratia nobis ab ipso datur. Ioan. 1. De plenitudine eius accipimus vniuersi gratiam *Eccl. 40.* pro gratia.Item pro potestatibus dñorum temporalium,Facultates,& virtutes exaltant cor. Et sic *Dominus virtutum*.i.Dñs omniũ tẽporaliũ dñorum, & virtutum.Et ista est proprior expositio, propter quod vbi nos habemus *Dominus virtutum*, in Hebręo habetur *Dominus sabaoth*, quod interpretatur Dominus exercituum,vel militiarũ.Dñs ergo virtutum dicitur Christus,quia omnis virtus, & potestas mundi subiicitur sibi.Vnde 1.Paralip.29.dicitur,Tuũ,Dñe,est regnum,tu es super omnes principes, tu dominaris omnium, in manu tua omnis virtus,& potestas.

PSALM. XIII.

344 ADte, Domine, leuaui animam meam: Deus meus,in te confido,non erubescam. *Ite pœni. dist.10.in domo.*

Iste psal.talem habet titulum.*In finẽ Psal. Dauid.* Patet ex præmissis aliorũ psalmorum titulis.Ad intelligendũ autẽ materiã istius psal.sciẽdũ,q̃ Dauid fecit istũ ps.secutus à Saule,petens à Deo, in quẽ cõfidebat,ab illa persecutione liberari, p̃ qua pse cutione etiã multos alios psal.fecit. Sed in ista tali oratione intellectũ altiorem habebat. Prophetę. n.vnũ historicè proferebãt,sed in suis verbis alia altiora significabant.Notãdũ est ergo,q̃ in isto psal. Dauid loquitur in persona ecclesiæ in hoc sæculo grauiter afflictæ. Vnde hic ecclesia loquitur quasi quidam pœnitens grauiter flagellatus,qui aliis proponitur in exemplo, ne murmurent in aduersis, quia in se expertus est iustitiã Dei,& misericordiã. Vnde per misericordiã in hoc psal.aliis blanditur, vt confidãt in Domino.Sed per iustitiam alios terret,vt Deum offendere timeãt. Vnde tota intẽtio psal.est hic monere nos in aduersis nõ formidare, non murmurare,sed ad Deum respicere, & in Domino confidere. Et sic exponẽdo psal.in quolibet versu,dicam primo secundum litterã, secundo secundum significatum. Quo præmisso,accedo, ad psal.diuisionem.Iste.n.psal.est quędam oratio quę in quatuor partes diuiditur, secundum quòd hic psal.à Deo quatuor postulat.s.primò postulat mentis illuminationem:ne decipiatur. Secundò obstaculi remotionem:ne impediatur,ibi.*Remmiscere mi* *serationum*

Universidad de Deusto
Biblioteca

ferationum tuarum. Tertio termini degustationē: vt reficiatur, ibi. *Quis est homo, qui timet Dominū.* Quarto à pressuris liberationem, ne perturbetur, ibi. *Oculi mei semper ad Dominum.* Quantum ergo ad primā partem vt dignè orando exaudiatur, tria facit, Quia primo mentem suam ad Deū eleuat. Secundo necessitatem suam Deo explicat, ibi. *Neque irrideant.* Tertio per ipsum Deū doceri postulat, ibi. *Vias tuas, Domine.* Quantum ergo ad primum sciendum q̄ oratio secundum Damas. est quidam ascensus mentis in Deum, sic quòd omnis orans ad Deum primo eleuat mentem, vt scilicet oculum suæ mentis ad diuina, & cœlestia postulanda habeat, & nō terrena, vel vana. Vnde solum ille verè, & digne orat, qui sola vera, & sancta orando postulat. In cuius figuram Dns oraturus ascendit in mōtem. Ieſus dimissa turba, ascendit in montem solus orare. Quæ verba ad propositū exponens Beda, dicit. Ideo oraturus Iesus in mōtem ascendit: vt nos orare doceret. Nō. n. omnis orans ascēdit, sed solū qui bene orat. ille autē solū bene orat, qui supernа quærit orādo. Qui vero pro diuitiis, aut pro honore huius sæculi, aut pro inimici morte obsecrat, hic in infimis iacens, viles ad Deū preces emittit. Conformiter ergo & Psal. hic orare cupiēs, primo à terrenis se suspendens, ad Deum mentem eleuat. d. *Ad te, Domine, leuaui animā meam.* quasi dicat secūdum gl. *Ad te, Domine, leuaui animam meam,* de terrenis spirituali desiderio æterna non temporalia quę rens. Sic etenim & psal. dicebat. Ad te leuaui oculos meos, qui habitas in cœlis. Verùm quia non sufficit orando eleuare mentē, nisi cōfidentiā impetrationis quis nō in suis meritis, sed in solo Deo ponat, ideo subdit. *Deꝰ meus, in te cōfido, nō erubescā.* Sicut enim infirmus confidens in medico citius sanitatem impetrat, sic & conformiter orans confidens in Domino, facilius impetrat postulata, propter quod dicitur. Nolite amittere cōfidentiā vestram, quæ magnam habet remunerationem. Ideo hic nota, q̄ ex hac tali in Deum confidentia multa proueniunt nobis. s. omnia, quę in oratione sunt postulanda. s. Remissio peccatorum, infusio meritorum, fortitudo animarum, cognitio credendorum, superatio dæmoniorum, acquisitio præmiorum. Primo confidentia facit remissionem peccatorū. Confide, fili, remittuntur tibi peccata. Nec mirū, quoniam confidentia in Deo, fidem includit, fides autem purgat peccata. Actuum 15. Fide purificans corda eorum, propter quod ait Apostolus. In Christo habemus fiduciam, & accessum in confidentia per fidem eius. Secundo facit infusionem meritorum. Si enim peccatum sine Dei gratia purgari nō potest, & ipsa gratia omniū meritorū est causa, consequens est, q̄ confidentia, quæ per gratiā peccata purgat: etiam in nobis operetur & merita. Vnde Hiere. 17. dicitur. Benedictus vir, qui cōfidit in Domino, & erit Dominus fiducia eius, & erit quasi lignum &c. quod aliquando non desinet facere fructum. Tertio facit fortitudinem animarum. Ratio, quoniam confidēcia in Deo vnit animam Deo: vnitus autem stabilis est. Ideo dicitur. Cōfide in Domino, & sta in loco tuo. Locus enim noster, in quo stabiliter manere debemus est cor nostrum, à quo extrauagando per temporalia non debemus exire: in isto autē loco nos stabiles facere debet cōfidentia in Deo, dicente Psal. 124. Qui confidunt in Domino, sicut mōs Sion non cōmouebitur, &c. Quarto dat veritatis cognitionem. Qui cōfidunt in Domino, intelligunt veritatem. Quinto facit dæmonum superationem. Vnde de Machabæo dicitur. Machabeus autem confidebat semper cum omni spe auxilium sibi à Deo affuturum, qua confidentia ipse frustratus non fuit, nam vt ibidem sequitur, Dominus per manum Hiere. Prophetæ gladiū ei porrexit in quo aduersarios superauit. Vnde ad hanc confidētiam nos inducens Christus dicit, Confidite, ego vici mundum. Sexto facit acquisitionem æternorum. Hæc est ciuitas gloriosa, habitās in confidentia. i. quæ per confidentiam habitatur, & acquiritur. Si ergo cōfidere in Deo peccata purgat, & sic omnia merita operat: sequitur, q̄ de nullo confidens in Domino erubescere debet. Et hoc est quod dicit. *Deus meus, in te confido, non erubescam.* Vbi nota, quòd erubescere est quoddā signū extrinsecum interioris verecundiæ. Quia verecundia causat ruborem in facie, sed timor causat pallorem. Cuius causam assignat Boëtius super prædica. Aristo. d. q̄ homo cum verecundatur ex aliquo delictō, sanguis quasi amicus naturę, tendit ad exteriora quasi cooperire volens delictum, & sic per talem verecundiam homo rubescit. i. rubicundus efficitur. Cùm verò quis pro aliquo facto timet: cū timor sit in corde, sanguis fugit ad interiora. s. ad cor ad ipsum confortandum, & sic exterius homo fit pallidus. Et sic pallor est signum timoris, & erubescentia signum verecundiæ. Petit ergo hic Psal. in persona ecclesiæ, ne erubescat. i. ne aliquod peccatum committat, per quod verecūdetur interius, & exterius erubescat. Et hoc est petendū ante peccatum, si tamē quis in peccatum incidat, statim ex hoc erubescere debet. Cōfundimini, & erubescite super viis vestris, domus Israēl, quia qui hic de cōmissis peccatis erubescere nolunt, erubescunt in futurum. Erubescant impij, & deducantur in infernum, &c.

Neque irrideant me inimici mei: etenim vniuersi, qui sustinēt te, non confundentur. 345

Hīc cōsequenter necessitatem suam Deo explicat ipse Dauid secundum literam, quia Saul, & cōplices eius sibi irritabantur, & quærebant eius confusionem: contra quod orat. d. *Neque irrideant me inimici mei.* s. me tenēdo & morte turpi affligendo. Sed quantum ad intellectum propheticū, Psal. hic in persona ecclesiæ orat contra inimicos spirituales, & inuisibiles, ne sibi prævaleant. d. *Neque irrideant me,* &c. Vbi nota, quòd rideo rides componitur cum in mutato. n. in r. & fit irrideo, des, q̄ idem est quod alium decipere. Inimici autem nostri spirituales nunquam prævalent nobis suis tentationibus nisi nos irridēdo, vel decipiendo, quia cùm nobis inimicus diabolus præualere appetit, vitia sub specie virtutum nobis proponit, vt diffusè ostendit Greg. d. Ecce quidam cōtentus rebus propriis, nullis mundi huius occupationibus vult implicari. Ad hunc antiquus hostis aduenies: vt intentionē bonæ deuotionis subruat, quasi vtilitatis cōsiliū subministrat d. Et si illa, quæ habes, tibi nō sufficiāt, sed deficiant, quid acturus es? quæris vnde prouidere debes filiis. Solicitudo enim prouida est parare quod deest. Quod etiam sine culpa fieri potest. Alius autē decreuit, nō solū terrena commoda nō quærere, sed etiā oībus, quę possidet, renūciare, vt liberius Deo vacare possit. Huius cor antiquus hostis

hostis insidians, callida suggestione alloquitur. d. Vnde tāta temeritas? vnde tanta in te surrexit audacia, vt credere audeas, quòd omnia relinquēdo subsistas? An non plerique terrena patrimonia nō deserunt, & tamen ex his per misericordiæ opera æterna bona mercantur? Hæc blandiens suggerit, scilicet seorsum in eisdē rebus ante oculos retinēdis mortiferas delectationes apponit, quatenus seductum cor ad blāda exteriora attrahat, & intima perfectionis vota peruertat. Alius relictis iam omnibus, etiam propriam voluntatē frangens, se sub alterius regimine subiicit: vt quę sibi agenda sunt, ex alieno arbitrio, obseruet. Hunc antiquus hostis tanto mollius alloquitur, quāto ipsum ab excellētiori loco deiicere conatur. Móxque virulenta suggestione blandiens, dicit: O quāta per temetipsum bona agere poteris, si nequaquā te alterius arbitrio subdas! Cur profectum tuum sub studio meliorationis imminuis? Qui ergo tibi plenè ad bene viuendum sufficis: cur alienum supra te iudicium requiris? Hæc blandiens, seorsum in voluntatibus eius superbiæ causas parat, &c. Ex quibus omnib. apparet, quòd diabolus nos tentādo vt prævaleat, semper irridet, id est, decipere conatur. Et à talib⁹ irrisionibus ecclesia se custodiri hic orat. d. *Neque irrideant me inimici mei,* sciens quod dicitur Iob 12. Qui irridetur ab amico suo, id est, diabolo, qui se fingit amicū, inuocabit dominum, & exaudietur. Et orationem suam exauditum ostendit subdens. *Etenim vniuersi, qui sustinēt te, non confundentur.* Vbi nota, quòd sustineo cōponitur ex sursum, & teneo tenes, inde sustinere idē est, quòd sursum tenere. Illi ergo sustinent dominum: qui in tentationibus vel aduersitatibus positi, ipsum omnibus rebus præponendo diligunt, & cōfidunt in ipso: sic enim dicitur Psal. 129. Propter legem tuā sustinui te, domine, Vel aliter, sustinere idem est, quòd patiēter pati, & expectare. Certamē passionum sustinuistis, id est, patienter portastis. Et tales non confundētur. Vbi notādum, quòd secundum quod ait Bern. super illo verbo Mat. 11. Venite ad me omnes, qui laboratis, &c. triplex est confusio, scilicet confusio in vitiis, confusio pro vitiis, & confusio contra vitia. Confusio in vitiis est, quando homo pessimis passionibus dissipatus, non ratione regitur, sed vitiorum tumultu confusē agitatur. Cōfusio pro vitiis est, quando quis in vitiis comprehēsus, & conuictus criminis alicuius confunditur & punitur. Confusio contra vitia est, quando quis pœnitēs & confitens abhorret, quę cōmisit, & salubri cōfusione purgat. Hic ergo loquitur de cōfusione, quæ est in vitiis, & pro vitiis, quia sic sustinentes dominū, nō cōfunduntur à diabolo per peccatum. In te, domine, speraui, non confundar in æternum. Sed tali confusione cōfunduntur peccatores, diabolo adhærentes, propter quod sequitur.

Confundantur omnes iniqua agētes superuacuè. 346

Superuacuè agunt, qui fine intento frustrantur. Et ideo quia omnes peccātes finaliter fine frustrātur principaliter intēto, scilicet quiete, & delectatione, ideo superuacuè dicuntur agere. Et nota q̄ quamuis omnia peccata confundant animā, tamē maximè sunt tria scilicet, Superbia, auaritia, luxuria. Primo confunduntur iniqua agētes per superbiam. Confundantur superbi, quia iniustè iniquitatem fecerūt. Vnde Chrysostomus exponēs illud Lucæ 22. Reges Gentium dominantur eorum, dicit, Fructum humilitatis posuit Deus primatū cœlestem, & in primatu terrestri, scilicet in superbia fructum posuit confusionem cœlestem, vt quicunque desiderat primatum cœlestem, humilitatē terrestrem sequatur. Quicunque autem desiderat primatum in terra, inueniet confusionem in cœlo, vt iam inter Christi seruos non sit. Quoniam non qui maior fuerit in honore, ille iustior est, sed qui iustior fuerit, ille est maior. Cōuersatio enim meliorum est desideranda, vt euadatur confusio, non dignior gradus. Secūdo cōfundit auaritia. Gloria in cōfusione eorum, qui terrena sapiunt, id est, secūdū glo. Gloria, quā habent auari in rebus terrenis, perducet eos ad cōfusionem æternam. Tertio cōfundit luxuria. Sic enim luxuriosa Holofernis volūtas erga Iudith ipsum cōfundit cū toto exercitu Assyriorum. Vna mulier Hebræa fecit cōfusionem in domo regis Nabuchodonosor. Sic igitur peccata diuersa peccatorē confundunt, quia vt ait Galfredus super illo verbo. 1. Cor. 5. Expurgate vetus fermentum. Vetus offensa nouum quandoque talionem, nouū ingerit, quādoque vetus plaga dolorem, vetus culpa nouam gignit confusionem. Quæ omnia nunc cōfirmans Psal. dicit: *Confundantur omnes iniqua agentes,* &c. Et sic verbum optatiuū accipitur pro vērbo futuro indicatiui, vt sit sensus: *Confundantur,* id est, confundētur. Vel aliter, hic accipi potest cōfusio cōtra vitia: quādo quis, scilicet confunditur de peccatis cōmissis agēdo pœnitētiā. Vt sic sensus. *Cōfundātur omnes iniqua agentes,* &c. id est, displiceat eis peccatū ipsorū, & pœniteant. Cū em quis mente considerat mala, quæ fecit, nō immeritò confunditur, & erubescit in eis. Et ideo ad hoc Deus peccata sua hominibus ostēdit, & manifestat multotiens, vt inde cōfusi pœniteāt. Vnde Hiere. 31. dicitur: Postquā cōuertisti me, egi pœnitentiā, & postquam ostēdisti mihi, percussi femur meū, & cōfusus sum. Et ad istā cōfusionē pœnitētiæ nos inducit Sapiēs. d. Nō cōfundaris pro anima tua dicere verū. Est em cōfusio adducēs peccatū, & est cōfusio adducēs gratiā, & gloriā. Et istam confusionē pœnitētię omnibus peccatoribus optās Psal. dicit: *Confundantur omnes iniqua agentes superuacuè.*

Vias tuas, domine, demonstra mihi: & semitas tuas edoce me. 347

Hīc consequēter Psal. per Deum doceri postulat. Vbi notandum, quòd aliæ sunt viæ domini, & aliud semitæ eius. Nam via est iter latū, semita autem dicitur iter strictū: via omnibus est cōmunis, sed semita paucioribus. Et sic per viā domini intelige præcepta eius, quę omnibus sunt cōmunia, ad quæ seruanda omnes obligantur, de qua via dicit Psal. Viam mandatorū tuorū, &c. Per semitas vero eius magis arctas, ad quę nō omnes obligantur, intellige consilia domini, sicut est callitas, paupertas, obedientia, & huiusmodi, ad quæ solū voto q̄s obligatur: de quibus dicitur Iob 37. Nūquid nosti semitas nubiū magnas, & perfectas? id est consilia, quę nubes, id est, Apostoli obseruabant. Et attēde, q̄ petit iste demōstrari sibi vias Dei. Quod ideo facit, q̄a multoties quis p̄cepta Dei custodit, & tamē quo ipse tendat ignorat. Vnde Gregor. super illo verbo Iob 3. Viro, cuius abscondita est via, dicit: Via enim suo viro abscondita est, quia & iam in qua sit vitæ qualitate considerat: adhuc tamen ab quem finem rendit, ignorat: Et si iam superna

Universidad de Deusto
Biblioteca

appetit, & hæc plenis desideriis quærit, adhuc si in eisdem desideriis permaneat nescit. Peccata quippe deserentes, ad iustitiam tendimus, & vnde venimus nouimus, sed quò perueniamus, ignoramus. Quid hesterna die fuimus, scimus: sed quid cõtingat crastina die nos esse, nescimus. Via ergo sua viro abscondita est, quia sic pedẽ ponit operis, vt tamen præuidere nequeat exitum cõsummationis. Viam ergo præceptorum Dei Psalm. sibi demonstrari postulat, vt intelligat quò per illam pergat. d. *Vias tuas, domine, demonstra mihi*, quia illas p se nullus cognoscere potest. Prouer. 20. Quis autem hominũ potest intelligere viam suam? Si autem sic est de via, scilicet mãdatorũ, hoc multo fortius est de semitis consiliorũ, quia magis sunt arctæ, & difficiles. Vnde quãdoque quis elegit semitã paupertatis, in qua post necessitate pressus appetit diuitias, quis castitatem vouit: postea tẽtatione tactus grauius ruit. Similiter de aliis. Vnde ait Greg. vbi supra. Sæpe enim fit, vt opus nostrũ causa sit dãnationis, q̃ profectus putatur esse virtutis. Sæpe vnde placari iudex creditur, inde ad iracẽdum validius instigatur, Salomone attestãte, qui ait. Est via, quæ videtur homini recta, nouissima autem eius ducũt ad mortẽ. Propter quod de semitis istis dicitur Iob 6. Inuolutæ sunt semitæ gressuum eorũ. Quod exponẽs Greg. d. Sunt nõnulli, qui vitiis tota intẽtione obuiare desiderant, sed irruẽte tẽtationis articulo in deliberationis ꝓpositio nõ perdurãt. Alius náque prauo ausu superbiæ inflatus cũ magna esse præmia humilitatis cõsiderat, aduersus semetipsũ se erigit, superbiã deponit, exhibere se q̃busl̃bet cõtumelijs humilem promittit. Sed cũ repẽte hũc vnius verbi iniuria pulsauerit, ad cõsuetam protinus elationẽ redit. Alius auaritia ẽstuans, augendis facultatibus anhelat. Is cũ prẽterire omnia velociter conspicit: iã nil appetere decernitur, & adepta tãtũmodo sub moderationis freno possidere. Sed cùm repẽte viderit q̃ placeãt in ambitionẽ protinus mens anhelat, & visa quærit habere. Alius luxuria tenetur, dum autẽ quãta sit castitatis munditia cõspicit, restringere voluptatem deliberat, sed obiecta oculis eius specie cũ subita tẽtatione cõcutitur, protinus à pristina dispositione dissipatur, &c. Et sequitur. Inuolutæ ergo sunt semitę gressuũ eorum: quia recta quidẽ deliberãt, sed ad consueta mala faciliter redeunt: volunt quippe esse humiles, sed sine despectu: volunt esse pauperes, sed sine defectu: volũt esse casti, sed sine maceratione corporis: esse patientes, sed sine cõtumeliis volunt. Et ideo ne sic in istis semitis virtutũ Psal. inuoluatur, has se docẽri per Deum desiderat. d. *Et semitas tuas edoce me.* Sed quia nec vias præceptorũ, nec semitas consiliorum quis digne perambulare potest, nisi illa prius cognoscat, ideo de illis à Deo edoceri postulat. d. consequenter.

Prouer. 14.

Greg. lib. 7. mor. c. 24.

348 Dirige me in veritate tua, & doce me: quia tu es Deus saluator meus, & te sustinui tota die.

Duo enim petit: in veritate dirigi, quod ad bene viuendum pertinet, edoceri, q̃d ad verã sciẽtiam spectat. In quibus duobus est vera hominis perfectio, & sine quibus quis saluari non potest adult⁹: vnde subdit: *quia tu es saluator meus*, quasi dicat: Tu es saluator, ideo me dirigere debes, & docere, quia sine istis saluari non possum. *Et te sustinui tota die.* Vbi aduerte, q̃ hic duo p̃ nit commendabilia, scilicet *tu es saluator meus*, & *te sustinui*. Duæ enim sunt res secundum Cassiodorũ, quæ nos bonos faciunt, scilicet vt Deum saluatorem credamus, & patienter retributionem eius expectemus. Vide versum 2495.

349 Reminiscere miserationum tuarum, domine, & misericordiarum tuarum, quæ à sæculo sunt.

Hîc consequẽter Psal. Postulat obstaculi remotionem ne impediatur. Impediũt autem nos peccata nostra & fragilitas naturæ nostræ, sed adiuuamur Dei bonitate, & misericordia. Et diuiditur in tres partes. Quia primo Dei misericordiam postulat, vt sui misereatur. Secundo suam fragilitatem explicat, vt adiuuetur: ibi. *Secundum misericordiam tuam memẽto.* Tertio se exauditũ prędicat: vt cæteri confortantur: ibi. *Dulcis, & rectus dominus.* Quãtũ ad primum sciẽdum, quòd iste diuinam misericordiam postulat, quo ad duo, scilicet primo, vt sui recordetur ad miserendum: secundo vt sui obliuiscatur ad puniendum: ibi. *Delicta iuuentutis meæ.* Quãtum ad primum sciẽdum, quòd quamuis obliuio, nec recordatio propriè cadat in Deo, quia semper scit quæ æternaliter nouit, & omnia quæ nunc scit æternaliter sciuerit, aliter mutabilis esset, quia de sciente efficeretur nescięs: vel de nescięte sciẽs, tamen quodãmodo iuxta humanũ morem, illius rei obliuiſci dicitur, cuius effectum nõ ostẽdit aperte, & illius recordari, cuius effectum ostẽdit. Et sic dicitur obliuiſci iustitię, quando malos non punit, & recordari, quando ipsos punit, sic & misericordiæ obliuiſci dicitur, quãdo miserias nostras nõ tollit, & recordari, quãdo subuenit miseris. Quod ostendens Greg. ait, per prophetã dominus ad Israẽl. d. Recordatus sum tui, miserans adolescẽtiam tuam. Et rursum per spõsæ cõparationẽ loquẽs ait: Et si illa oblita fuerit tui, ego tamẽ non obliuiscar tui. Sed q̃s nescíat, quia Dei memoria, nec obliuione rũpit, nec recordatione sarcitur? sed cũ aliqua deserens prętermittit, more hominũ obliuiſci dicit. & cũ post longum tempus, quæ voluerit, visitauit, nostræ mutabilitatis cõsuetudine recordatus vocatur. Quo enim pacto diuinitatis eius vim dissipat obliuio, cui ipsa quoque laudabilis memoria essentialiter concordat? Nulla nãque nisi prætérita, aut absentia recordantur. Quomodo ergo Deus præteritorum reminiſcitur, cùm ipsa, quæ in semetipsis prætereunt, eius nutui semper præsentia existant? Aut quãdo absentiũ recordatur: dum omne, quod est, per hoc illi præsto est, quod in ipso est? Quod si ei præsto non esset, omnino non esset: nam nõ existentia videndo creat, existentia videndo cõtinet. Quidquid ergo creator non videt, essentia subsistẽ diſcaret. Consimili ergo modo nunc loquens Psal. petit recordari Deum suarum misericordiarum. d. *Reminiscere miserationũ tuarũ, domine, & misericordiarum tuarum*, &c. Et nota differẽtiã inter misericordiam, & miserationẽ, q̃a misericordia propriè est actus interior miserãtis, sed miseratio est actus exterior magis ĩ misero. Hę autẽ misericordię, & miserationes domini *à sęculo sunt*, id est, ab initio, quasi dicat, Deo, nũquã enim sine misericordia fuiſti: nec homini peccanti tua miseratio defuit. Primo enim homini peccãti miserť es, quãdo ipsum peccantem increpasti, vt seipsum cognosceret. Similiter & ipsi Cain primo homicidæ, quem ideo increpasti. d. Quid feciſti? Ecce vox sanguinis fratris tui Abel

Greg. 32. Mor. c. 5. Hiere. 2. Esa. 49.

Misericordiæ & miserationis differẽtia.

Abel, &c. vt peccatum suum cognoscens pœniteret. Sic & ipsi Noẽ q̃ẽ tua misericordia à diluuio saluasti, &c. quasi ergo dicat Psal. O domine, ne in me fallat, quod ab initio sæculi incœptum est. *Reminiscere miserationum tuarum, domine, &c.*

350 Delicta iuuentutis meę, & ignorãtias meas ne memineris.

Delictum & peccatum.

Hîc cõsequenter petit, vt Deus sui obliuiſcatur ad puniendũ. Vbi notãdum, quòd propriè loquẽdo, differunt delictũ, & peccatũ, quoniã vt dicit Augustinus in quæstionib. Leuitici, & habetur. lib. 2. di. 42. Delictum est declinare à bono, peccatũ est autem facere malũ, & sic delictũ est peccatũ omissionis, sed peccatũ propriè est peccatum cõmissionis. Aliud est ẽm declinare à bono, & aliud facere malum, peccatũ est ergo perpetratio mali, sed delictum est derelictio boni, quod & ipsum nomẽ ostẽdit: Quid ẽm aliud sonat delictũ, niſi derelictũ? In differẽter tamẽ peccatũ nomine delicti, & delictũ quãdoque nomine peccati accipitur. Sic ergo hic accipitur delictũ pro omni peccato sciẽter cõmisso. Item notãdum, quòd hic iuuentus nõ accipitur pro ætate, sed pro passione, quæ dominatur maximè in iuuenibus. Et sic peccata iuuentutis dicũtur illa, quæ non fiunt ex certa malitia, sed ex passione prædominante, vt si quis turbatus excedat modum correctionis, si cholericus citò iracatur, si sanguineus faciliter delectationibus tãgatur, ista dicũtur *Delicta iuuentutis*, quia facta ex passionibus, quæ maximè in inuẽtute dominãtur. Per ignorãtias autem intelligit peccata ex ignorantia cõmissa, quia multoties quis peccat, se nesciente, vel nõ credẽte peccare, saltẽ quo ad aliquã circunstantiã peccatũ aggrauãtem: vt cũ quis cõmittit adulteriũ ignorãter, q̃a nescit illã esse vxoratã, cũ qua coit. Sic etiã Iacob cognouit Liã nõ suã, quã suã esse credebat. Sic ergo hic Psal. duo genera peccatorum hic sibi quærit dimitti, ne Deus pro illis puniat ipsum, scilicet peccata facta ex passione. *Delicta iuuentutis meæ*, & facta ex ignorãtia. d. *Et ignorãtias meas ne memineris*, id est, ne reserues ad ęternã vltionẽ. Sed fortè d.

Quæstio. Quare iste mentionẽ non facit de peccatis ex certa malitia perpetratis: cùm multoties illis peccauerit, scilicet per adulterium, & homicidiũ? Rel-

Resp. pondeo, quòd peccata, quę Dauid fecit ex certa malitia, fuerunt facta post mortem Saulis, vt homicidium Vrię, &c. Hanc autem orationem fecit, dum esset in persecutione Saulis.

351 Secundum misericordiam tuam memento mei tu propter bonitatem tuam, domine.

Hîc cõsequenter suã explicat fragilitatẽ, vt adiuuetur. Nõ enim hic psal. allegat Deo merita sua, sed magis fragilitatẽ. d. *Memento mei tu*, quasi dicat: Tu cuius opus est misereri, & peccata dimittere, memento mei, quia fragilis naturę sum: non quidẽ propter meritũ meum, sed secũdum misericordiã tuã, qua me dignatus es creare ad imaginẽ, & similitudinem tuã, nõ dico vt sis memor mei secũdum iram tuã: qua sum dignus, sed secundum misericordiam tuã, qua peccãdo me indignũ feci. *Et propter bonitatem tuam.* Vbi notat glo. differẽtiã inter bonitatẽ, & misericordiã, quia misericordia propriè est erga miseros, bonitas autẽ erga quoslibet. Et per istũ modũ bonitas Dei est erga beatos, quos gratis beatificat, & non misericordia, quia miseri non sunt. Dicitur igitur Deus bonitatẽ habere, quia super omnes iustos, & iniustos suã bonitatem diffundit, propter quod dicitur: Nemo bonus, niſi solus Deus. Quod ideo dicit, quia bonitatẽ suã à seipso Deus habet, sine qua nihil bonũ esse põt. Allegat ergo iste, nõ sua merita, sed Dei misericordiam, & bonitatẽ, quasi dicat: De natura boni est, q̃ sit sui ipsius diffusiuum. Et ideo bonitati tuæ infinitæ cõdecẽs est, vt se diffundat erga pœnitẽtes remittendo culpam & gratiam cõferẽdo. Et nota hic, quòd Deus solus dicitur bonus multipliciter. Primo essentiali perfectione, quia nullum bonũ ei accidit. Domine Deus omnium creator, q̃ solus es rex bonus, solus præstans, solus iustus, & omnipotens, & æternus, & Lucæ 18. Nemo bonus, niſi solus Deus. Secundo vniuersali cõprehẽsione, q̃a nullum bonũ ei deficit. Ego ostendã tibi omne bonũ. Tertio generali effusione, q̃a omne bonũ ab ipso effluit. Aperiẽte te manũ tuã, omnia implebuntur bonitate. Quarto finali cõsummatione, quia omnia bona in ipsum tẽdunt. Bonus est dominus sperãtibus in eum, animæ quærẽti illum: & Sap. 12. O quã bonus, & suauis est, domine, spiritus tuus in nobis, &c.

Luce. 18.

2. Mach. 1.

Exo 33.

Psal 103.

Thre 3.

352 Dulcis, & rectus dominus: propter hoc legẽ dabit delinquẽtibus in via.

Hîc consequenter se exauditum prædicat, vt cęteri confortentur. Vbi nota, quòd iste, vt ex prædictis patet, quatuor à Deo postulauerat, scilicet mẽtis illuminationẽ. d. *Vias tuas, domine demonstra mihi*, secundo operum directionem. d. *Dirige me in veritate tua*, tertio Dei miserationẽ. d. *Reminiscere miserationum*, &c. quarto peccatorum remissionẽ. d. *Propter nomen tuum.* Et in omnibus istis ostẽdit se fore exauditum, in primo, ibi. *Dulcis*, &c. In secũdo: ibi. *Diriget mansuetos.* In tertio: ibi. *Vniuersa viæ domini.* In quarto: ibi. *Propter nomẽ tuũ.* Primo ergo ostẽdit, quòd Deus sua lege nostras illuminat mentes. d. *Dulcis, & rectus dominus*, &c. *Dulcis* enim dicitur dominus ratione misericordiæ, qua peccata dimittit. *Et rectus*, ratione iustitiæ, quia etiam peccata impunita nõ dimittit. *Dulcis* ratione misericordię: *rectus* ratione iustitiæ. *Dulcis*, quia priora peccata dimittit, sed *rectus*, q̃a ne amplius peccetur, præcipit. Et hoc est quod subdit. *Legẽ dabit delinquẽtibus in via*, scilicet vitæ præsentis, quæ lex est, quòd peccata priora dimittit per dulcedinẽ misericordiæ, & vlteriora prohibet per rectitudinem iustitiæ. Vnde paralytico sanato iuxta piscinam dixit. Ecce iã sanus factus es (& hoc per dulcedinẽ misericordiæ) iam noli peccare, ne deterius tibi cõtingat, & hoc exigit rectitudo iustitiæ. Istam consimilem legem dedit mulieri in adulterio deprehensæ. d. Ego te non condemnabo, vade, & ampliùs noli peccare. *Dulcis* ergo, *& rectus est dominus*: q̃a perfecta lex nõ esset illa, quæ per dulcedinem commissa peccata dimitteret, niſi etiam per rectitudinẽ iustitiæ prohiberet futura. Vnde ista verba exponens Bernardus, ait: *Dulcis, & rectus dominus*, &c. quia dulcis est dominus, dat occasionem recuperandæ salutis, nõ tamen absque disciplina legis, quia rectus. *Dulcis est*: quia perire non patitur, *rectus*: quia punire non obliuiſcitur.

Dulcis dominus.

Rectus.

Ioan. 5.

Ioan. 8.

353 Diriget mansuetos in iudicio: docebit mites vias suas.

Hîc cõsequẽter ostẽdit, q̃ Deus nostros actus, & opere

Universidad de Deusto
Biblioteca

Dirigere. opera dirigit. Vbi nota: quòd dirigere opera alicu
A ius, est ipsa ad debitum finẽ perducere, sic dirigere
viã alicuius, est ipsam ꝓ rectã viã ad terminũ debi-
Finis operum nostrorum Deus. tum perducere. Finis autẽ debitus omniũ operum
nostrorũ est ipse Deus, in quem omnia, vt in finem
tendũt: vel tẽdere debẽt. Et sic dirigere opera no-
stra est ipsa ad æternũ præmiũ acceptare, quod ali-
bi petebat Psal.d. Opus manuũ nostrarum dirige.
Item nota, quòd secũdũ Cassiodorum super illud
Psal. 89. Psal. Audiãt mansueti, & lætentur, Mansuetos dici
mus, quasi manus assuetos, id est, patiẽtes, & mites,
qui alienas iniquitates tolerãt, nec aliquẽ grauare
Mansuetudo. præsumũt. Istos ergo tales mãsuetos in iudicio di-
riget dominus, quia ipsorũ opera ad æternum præ
mium in vltimo iudicio acceptabit, & sic exponit
B glo.d. Mansuetos, scilicet, qui Deo nõ resistunt, sed
eius voluntatẽ sequuntur, *Diriget in iudicio* vltimo,
quia ipsos non perturbabit, sed præmiabit æterna-
liter. Quod ideo sic dicit, quia nõ est volẽtis neq;
Rom. 9. currentis, sed Dei miserentis, vt scilicet in iudicio
Prouerbi. 16. dirigatur: ideo dicitur: Cor hominis disponit viam
suã, sed domini est, dirigere gressus eius. Et quasi
idẽ aliis verbis replicat. d. *Docebit mites vias suas*, id
est præcepta sua, per quę peruenire possint ad glo-
Docere. riam. Vbi nota, quòd aliud est docere Dei, & aliud
docere hominis, quia docere hominis, solũ per vo
cem exteriorẽ ad aures peruenit corporis, sed do-
cere Dei aures penetrat mẽtis, vt dicit Gregorius.
C Et sic illos Deus docet vias suas, quibus obserua-
tionẽ suorũ præceptorũ inspirat. Talia autẽ reue-
lat humilibus, & nõ superbis, Christo patri dicẽte,
Matt. 11. Greg. lib. 26. mor. cap. 16. Abscõdisti hæc à sapiẽtib', & reuelasti ea paruulis.
Vnde & Gre.d. Prædicator verba auribus dare po
test, corda vero aperire nõ potest, & nisi per inter
nam gratiã solus omnipotẽs Deus prædicãtiũ ver-
bis ad corda audientiũ inuisibiliter auditũ prẽstet:
incassum prædicatio aure audientis percipitur,
quæ peruenire ad intima surdo corde prohibetur,
&c. Ex quibus patet, quòd solus Deus, & non ho-
mo mentem docet interius, quod nunc benè no-
tans Psal.d. *Docebit mites vias suas.*

354 ## Vniuersæ viæ domini misericor-
22. q. 2. *sunt.* D dia, & veritas, requirẽtibus testamẽ-
tum eius, & testimonia eius.

Hìc ostẽdit, quòd Deus omnibus suam exhibet
misericordiã. Vbi notandũ, quòd iste versus est de
claratiuus præcedẽtis, statim eñ dixerat. Docebit
mites vias suas. Hic autem explicat quas vias. d. q
omnes viæ domini sunt misericordia, & veritas, quasi di
cat, secundũ glo. Etsi quasi infinitæ sint viæ domi-
ni, in his tamen duabus includũtur. Quorũ vnum
exhibet donãdo peccata, alterũ iudicãdo merita.
Misericordia eñ dimittit peccata, veritas iudicat
merita. Et sic *vniuersæ viæ domini* sunt duo aduen-
E tus filij Dei, vnus miserãtis, alter iudicantis. In illis
duob. aduentibus misericordiã, & veritatem mani
festẽ nobis exhibet, in primo misericordiã, in secũ
do veritatẽ, quæ duo tamẽ in omni opere domini
simul sunt, etsi nõ manifestè nobis appareãt. Et sic
dominus omnibus exhibet misericordiã, & verita-
tem, & sic hic veritas accipitur ꝓ iustitia. Ad hoc
tamen magis intelligendum est notandum, quòd
licet in aliquibus operibus Dei magis eluceſcat
misericordia quã iustitia, vt in præmiatione beato
rum, tamen ibi etiã est iustitia, inquãtum Deus or-
dinauit pro talibus operibus meritoriis reddere
æternum præmium, propter quod dicebat Aposto
lus. Bonũ certamẽ certaui, cursum cõsummaui, fi-
dẽ seruaui, ideo reposita est mihi corona iustitiæ, *2. Cor. 4.*
quã reddet mihi, &c. Illa tamẽ ꝑmiatio est opus mi
sericordiæ, quia illos præmiat gratiosẽ vltra condi
gnum. Et similiter licet in aliquibus operibus plus
reluceat iustitia, quã misericordia, vt in punitione
malorum, & dãnatione, tamẽ ibi est misericordia,
quia ipsos punit citra condignũ, quia tãta est offen
sa, quãtus est ille, qui offenditur. Et ideo quodlibet
mortale peccatum, de rigore iustitiæ meretur pœ-
nam infinitã intensiuè, & extensiuè, si esset possibi-
le. Sed cõtra hoc arguunt aliqui, scilicet q̃ misericordia, & veritas nõ sint ĩ omni opere Dei: primo *Iacobi 2.*
auctoritate Iacobi. d. Iudicium sine misericordia
B fiet illi, q̃ nõ fecit misericordiã. Itẽ Augustinus sup
psalmũ 100. dicit. Misericordia Dei est in prẽsenti,
sed iudicium erit in futuro. Ad ista respõdetur. Ad
primũ, quòd d. Iacobi intelligitur, ꝙ iudicium
dãnationis fiet illi, qui non fecit misericordiã sine
misericordia, scilicet liberãte, & saluãte, q̃ tamẽ in
aliqua pœnæ alleuiatione misericordiã Dei sẽtiet.
Ad secũdũ dicitur, quòd misericordia hic & iudi-
cium in futuro, nõ negatur quin in futuro sit mise
ricordiæ effectus, in electis, qui per misericordiam
ab omni miseria liberabuntur, & in reprobis, qui
minus quã meruerint, cruciabũtur. Sed hic nõ sine
causa dicit fieri misericordia, & iudiciũ in futuro,
quia hic multis modis miseretur Deus, quibus non
C miserebitur tunc, vocat enim nunc peccatores &
iustificat, quod tunc nõ faciet. Et tunc reddẽs sin-
gulis secũdum merita manifestè iudicabit, qui nũc
occulte iudicat, sed quia nõ omnes hoc intelligũt,
scilicet qualiter in omni opere Dei sit misericor-
dia, & iustitia ideo declarat cõsequẽter, q̃ sunt illi,
quibus hæc sunt nota. d. *Requirentibus testamentum* *Testamẽtum.*
eius, & testimonia eius. Per testamentũ eius intellige *Passio Christi.*
eius passionem, & mortẽ, per quã hæreditas æter- *Mat. 26.*
na nobis ꝓmissa est reddita. Et de hoc testamẽto
ait: Hic est calix sanguinis mei noui testamẽti. Per
testimonia vero eius intellige dicta Prophetarũ, &
Euãgelistarum: de quibus dicebat Christus: Scru- *Ioan. 5.*
tamini scripturas, & illæ sunt quæ testimoniũ per-
hibent de me. Qui enim *requirunt*, id est mente cõ
siderẽt passionem Christi, cognoscunt, quòd illud
fuit opus misericordiæ, vt innocens pro peccatori
bus moreretur, & opus iustitiæ, vt pro peccatore tan-
tum bonum solueretur, quantum malum fuerat
peccatum. Etiam hoc declarant dicta scriptorarũ,
quæ promittũt per misericordiã vitã credentibus,
per iustitiam vero incredulis mortem æternam.

355 ## Propter nomen tuũ, domine, pro-
piciaberis peccato meo: multum est
enim.

Hìc consequenter ostendit, quòd per Christum
habemus remissionem peccatorum. Vbi sciendũ,
quod principale Christi nomen est Iesus, qui salua
tor interpretatur: Christus autem est nomẽ magis *Christus.*
officij quã personæ: vnde Marię dixit Angelus, Vo
cabis nomen eius Iesum, ipse enim saluum faciet *Luce 1.*
populum suum à peccatis eorum. Item nota, quòd *Nota.*
propicius dicitur à prope, & est idem propicius, *Propitius.*
quòd benignus, misericors, mitis, placatus. Et hinc
dicitur propicior aris, tus sum, id est esse vel fieri
propicium, & sic propiciari est placari: placatur au
tem nobis Deus, quãdo cõmissa nobis peccata di-
mittit: dicit ergo Psal. *Domine, propiciaberis peccato*
meo, id est, dimittes mihi peccatum meum. Et
quòd

quòd hoc Deus facere debeat, duas adducit ratio-
nes. Prima est gloria sui nominis, quia Iesus voca-
tur. Ille enim honorẽ nomini suo tribuit, qui rẽ sui
nominis imitatur, sicut ille nomẽ Christiani hono
rat, q̃ Christũ imitatur: ille verè homo dicitur, qui
ratione vtitur. Ille autẽ qui nomẽ alicuius virtutis
habet: & nõ rẽ nominis: suũ nomẽ inhonorat. Cũ
ergo Christi nomẽ sit Iesus quod idẽ est quòd, sal-
uator, ad gloriã sui nominis spectat saluare à pecca
tis credẽtes in eũ. Et hãc rationẽ tãgẽs Psal.d. pro-
pter nomẽ tuũ domine ꝓpiciaberis peccato meo.
Psal. 78. Cõsimiliter orabat Psal.d. Propicius esto peccatis
nostris, propter nomẽ tuũ domine. Aliã rationẽ as-
signat, quę est proprij peccati cognitio & cõfessio:
Psal. 50. cũ enim dicatur Psal. Sacrificiũ Deo spiritus cõtri B
bulatus, cor contritũ, & humiliatũ, Deus, nõ despi-
cies, sequitur ꝙ mihi debet propiciari, quia pecca-
tũ meũ ego cognosco: nõ abscõdo, non excuso, sed
ipsum cõfiteor. d. ꝙ peccatũ meũ *multũ est*, id est,
graue. Cõsimiliter & ille publicanus de lõ-
ginquo stat, Deo appropinquare nõ audens, & ta-
mẽ eũ domin' de prope attẽdebat. Excelsus enim
dominus, & humilia respicit, nec oculos ad cœlum
Luc. 18. leuabat, vt respiceret. Tremebat cõscientia: percu- C
tiebat pectus suũ, pœnas de seipso exigebat: pro-
pterea dominus sibi cõfitẽti parcebat. Hæc enim
à Psal. didicit, q̃ orãs d. *Propter nomẽ tuũ, domine, pro-*
piciaberis peccato meo, multũ est enim. Si ergo tu cõtri-
Psal. 102. tus cõfitearis, Domin' propiciabitur omnib. iniqui
tatibus tuis, & sanabit omnes infirmitates tuas.

356 ## Quis est homo? qui timet dominũ:
legem statuit ei in via, quam elegit.

Hęc est tertia pars principalis Psal. vbi petit Dei
degustationem vt reficiatur. Et diuiditur in partes
tres. Quia primo ad hoc cõsequendũ ostẽdit meri-
tum, secũdo apponit præmiũ: ibi. *Anima eius in bonis*
demorabitur, tertio promittit ad hoc adiutoriũ: ibi. D
Firmamentũ est dominus. Quantum ergo ad primum
ostendẽs quo merito homo ad degustationẽ fœlici
tatis æternę perueniat: de hoc primo quærit. d. *Quis*
est homo? quasi dicat, Quis est ille, q̃ dignus est hæ-
reditate æterna? & hic est punctus. *Quis est homo?* &
statim sibiipsi respõdet. d. *Qui timet dominũ*, quasi di
cat: Ille dignus est, qui timet dominũ, quod intelli-
gitur de timore filiali, quo offẽsa Dei principalius
quã pœna timetur. Iste eñ timor, ideo nos dignos
facit hæreditate æterna, quia mentẽ purificat pra-
uitatẽ expellẽdo, mentẽ fortificat timentes cõfor-
tãdo, mentẽ sanctificat charitatẽ inspirãdo. Primo
Cassiodorus. purificat, quia vt ait Cassiodor. super Psalmũ secũ- E
dum. Sicut incauta securitas culpas admittit, sic ti-
mor domini semper delicta excludit, ideo Eccle. 1.
Timor domini expellit peccatũ, & qui sine timore
est, non poterit iustificari. Secundo fortificat, quia
vt ait Augustinus super Psalmum secundũ. Timor
domini prẽsẽs securitatẽ generat sempiternã. Ti-
me ergo, qui super omnes est, & nullum hominem
formidabis. vnde Eccle. 34. Qui timent Deum, ni-
hil formidabũt. Tertio sanctificat, q̃ scilicet legẽ
nobis charitatis donat, qui vt ait Cassiodor. super
Psal. Noueris te, scilicet conscientiam tuam discu-
tiendo, vt Deum timens. Noueris Deum, vt ipsum
A anima tua diligat, quia lex Dei incipitur à timore,
& in charitatẽ terminatur. Quoniã initiũ sapiẽtiæ
timor domini, & plenitudo legis est charitas. Quẽ-
admodũ enim ex notitia tui venit in te timor Dei,
sic ex notitia Dei venit in te amor Dei, & hoc est, *Eccles. 2.*
quod dicitur. Qui timent Deũ præparabunt corda
sua, & in cõspectu illius sanctificabũt animas suas,
quod fuit lex charitatis, de qua nũc dicitur: *Quis est*
homo? qui timet dominũ: legẽ. s. charitatis statuet ei. *In*
via quã elegit. s. vt ipse ambulet in via, quam ipse
Deus elegit, quæ est via humilitatis, quia humilita-
tẽ præ omnibus aliis viis elegit, & amat dñs, ac do-
cet, omnib. dicẽs Discite à me, quia mitis sum, &c. *Matt. 11.*

Anima eius in bonis demorabitur: 357
& semen eius hæreditabit terram.

Hìc cõsequenter apponit præmium debitũ iis,
q̃ Deũ timẽt. Hũc locũ exponũt aliqui de præmio
terreno. s. de possessione terræ Israël, vel terrę pro-
missionis, quã populus ille Iudæorũ possẽdit, & in-
habitauit, quãdiu debitè Deũ timuit, & Deo serui-
uit, & ex ea fuit expulsus quando timorẽ Dei dese-
rẽs declinauit ad idololatriã: vt habetur. 4. Regũ,
in multis locis. Sed melius exponitur de præmio
cœlesti, & spirituali, quoniã præmiũ est finis meriti,
& per cõsequens præmiũ est melius merito, quia fi
nis est melior iis, quæ sunt ad finẽ, opera autẽ me-
ritoria meliora sunt quã bona terrena. Et ideo nõ
possunt habere rationem finis respectu meriti. Et
ideo quãdocũque in scriptura aliqua bona promit
tũtur pro operibus meritoriis, pro præmio, ibi ac-
cipiũt bona spiritualia, & nõ terrena. Sic ergo iste
versus est intelligẽdus de bonis æternis, & de hęre-
ditate cœlesti, cũ dicit: *Anima eius in bonis demorabi-*
tur, &c. Sciendũ est ergo, quòd merito timoris do-
mini duplex correspõdet præmiũ, & stola duplex,
scilicet animæ, & corporis. Primã stolã habẽt ani-
mæ Deum timentes post dissolutionem corporis,
saltem peracta pœnitentia purgatorij, si aliqua sit
peragenda. Secundã autem stolam, scilicet corpo-
rum, non habebunt corpora, nisi post vniuersalem
resurrectionem. De prima ergo stola d. *Anima eius*
in bonis demorabitur, scilicet post dissolutionẽ à cor-
pore, in bonis, scilicet fœlicitatis æternæ, quia ani-
mæ beatæ etiã ante resurrectionem fœliciter Deo
fruuntur corporibus in sepulchris manentibus. De
secũda autem stola subdit. *Et semen eius hæreditabit*
terram. Vbi nota, quòd homo duabus naturis con-
stat, scilicet anima, & corpore. Corpus enim semi-
natur, quia ex semine per commixtionem sexuum
producitur, & generatur, & sic seminatum radica-
tur, nutritur, & roboratur, quousque in formã cor-
poris perueniat humani, ipso autem sic formato,
anima non seminatur, sed à Deo immediatè per
creationem educitur, & corpori iam formato in-
funditur à Deo, propter quod dicit Aristot. quòd *Philoso-*
anima humana aduenit ab extra. Ad propositum *phus 16.*
ergo, quid per semẽ hominis intelligitur, nisi cor- *de anima*
pus humanum, quod ex semine humano produci- *libus.*
tur, & generatur, non autem anima? De hoc ergo
semine, scilicet de corpore humano, hoc dicit. *Et*
semen eius hæreditabit terram: quia post vniuersalẽ re
surrectionem corpus humanum reunitum animæ
beatæ, etiam cum ipsa anima hæreditatẽ possi de-
bit æternam, quæ per terram ratione suæ stabilita-
tis intelligitur. Credo videre bona domini in terra *Psal. 26.*
viuentium. Quia tunc homo timẽs hic dominum,
secũdã stolã, scilicet ꝯ.orificati corporis accipiet.

Firmam

Universidad de Deusto
Biblioteca

Firmamentũ est dominus timentibus eum: & testamentum ipsius, vt manifestetur illis. 358

Hîc ne quis desperet à timore domini cadere per tentationes varias, promittit adiutorium. *Firmamentum est dominus, &c.* Quasi dubitando dicas: timere est infirmorum & debilium: quomodo autẽ infirmus & debilis timendo perseuerare potero? Respondet, quia dominus est fortitudo timentium eum, quia sicut timor mundi dat differentiam, sic timor Dei stabilem facit hominem ne deficiat tentationibus vel aduersis, propter quod dicitur. In timore domini fiducia est fortitudinis, quod ostendens Greg. ait. In via Dei à timore incipitur, vt ad fortitudinem perueniatur. Nam sicut in via sæculi audacia fortitudinẽ, ita in via Dei audacia debilitatem parit, & sicut in via sæculi timor debilitatẽ: ita in via Dei timor fortitudinẽ gignit. Salomone attestante, qui ait, In timore domini fiducia fortitudinis. Timori quippe domini ineſſe fiducia fortitudinis dicitur, quia nimirum mens nostra tanto valentius terrores rerum temporalium despicit: quanto se auctori rerum temporalũ veracius per formidinẽ subdit. Quæ in timore domini cõstituta, nõ inuenit extra, quod metuat, quia dum recto metu conditori omnium iungitur potestate quadã super omnia subleuatur. Et hoc idẽ hic ponit Psal. d. *Firmamentũ est dominus timentibus eũ.* Sed ad quid timentes eũ confirmat? ad hoc scilicet vt perseuerando hæreditatem consequãtur cœlestem, & hoc est, qđ subdit. *Et testamẽtum ipsius vt manifestetur illis.* Vbi nota, quòd testamentũ quãdoq; accipitur pro voluntate ipsius testatoris, quandoque pro ipsa re in testamento promissa. Testamẽtum pro promissione accipit Apostolus, d. Vbi testamentum est, mors necessaria est, vt intercedat testatoris, quia scilicet promissio, vel volũtas testatoris non habet efficaciã, nisi per mortem testatoris. Testamẽtum autẽ pro re testata accipitur. Eccles. 45. Statuit illi testamentum ęternum, scilicet hæreditatẽ ætternã. Et isto modo accipitur hic. *Et testamentum ipsius vt manifestetur illis.* Quid enim testatus est Christus suis, nisi seipsum pro hæreditate perpetua? Testamentum ergo ipsius manifestabitur timẽtibus eũ, quia talibus Christus seipsum clarè manifestabit in gloria. Qui diligit me, diligetur à patre meo & ego diligam eum, & manifestabo ei meipsum.

[Testamentum fortitudo. *Prou. 14. Greg. lib. 5. mor. ca. 33.* *Testamẽtum domini. Christus. Hebr. 9.* *Ioan. 14.*

Oculi mei sẽper ad dominũ: quoniã ipse euellet de laqueo pedes meos. 359

Hæc est quarta pars, in qua Psal. quẽrit à pressuris liberationem. Et diuiditur in partes tres. Quia primo Psal. exponit suã deuotionẽ: secundo ostendit suam passionẽ: ibi. *Tribulationes cordis mei* tertio petit Dei miserationem: ibi. *Vide humilitatẽ.* Quantum ergo ad primum sciendum, quòd sicut corpus oculos corporales habet, quibus corporalia videt, sic & anima oculos habet spirituales, scilicet cordis, qui solum spiritalia, scilicet ipsum Deum cernere debent, de quibus dicitur. Ad te leuaui oculos meos, qui habitas in cœlis, & de quibus dicitur. Eccles. 2. Oculi sapiẽtes in capite eius. Quia vidélicet sapiens quisque illum tota intentione cõsiderat: cuius mẽbrum perfectè se esse pẽsat. Istos ergo oculos quisque ad Deũ semper debet habere, sicut ad ducem, & magistrum, sicut ad regem, & dominũ. Nõ ad terrena, quę laqueũ peccatorũ pedibus parãt. Deuotionẽ ergo suam præmittit Psal. d. *Oculi mei semper ad dominum*, quasi dicat secũdum glo. Oculi cordis mei semper sunt ad dominũ, non ad terrena pericula, quia illa non timeo, quia solũ in Deo spem pono. Et ideo cõfido, quòd *ipse euellet de laqueo pedes meos*, id est affectus meos de laqueo vitiorũ liberabit, quia miserebitur mei, vt etiã & nos dicamus. Oculi nostri ad dominũ Deũ nostrũ, donec misereatur nostri. Dignũ est enim, vt qui aliquem diligit, diligatur ab ipso. Quid autẽ est oculus cordis, nisi amor interior? Si ergo oculo cordis Deum aspicio, ipsum diligendo, consequens est, vt ipse me aspiciat per suum amorem mihi miserendo, & hanc consequentiam faciens subdit.

Oculus. *Psal. 121.* *Diligere.*

Respice in me, & miserere mei. 360

Quasi dicat, quia oculi mei sunt ad te, ergo & tu respice in me, & miserere mei. Quid enim est respicere Dei nisi misereri, & peccatores ad pœnitẽtiã reuocare? vñ Gregorius dicit, Quid ẽnim est respicere Dei, nisi ab iniquitate in melius cõmutare? cõuertit nãque illũ, quẽ respicit Deus, vnde scriptũ est. Cõuersus dominus respexit Petrũ, & recordatus, est, &c. & fleuit amarè: & Beda sup Mat. 26. ait, Respicere nãque Dei est misereri, quia nõ solũ cũ agitur pœnitẽtia, verũ etiã, vt agatur, respectus diuinæ misericordię nobis est necessarius. Cõsimiliter & nunc Psal. respectũ diuinæ misericordiæ postulat. d. *Respice in me, & miserere mei.* Et adhuc aliã causam addit. d. *Quia vnicus, & pauper sum ego.* Vnicus est ille, qui animo nõ est duplex, scilicet nõ per plura distractus, sed vnicum sinẽ Deũ solũ intẽdes. Et pauper, scilicet spiritu superbię carẽs: ideo enim vt dicit glo. se vnicũ, & pauperẽ dicit, quia vnicus filius plus amatur, & pauperi plus compatitur.

Respicere Dei. Misereri Dei. Greg. lib. 30. mor. c. 34.

Tribulationes cordis mei multiplicatæ sunt: de necessitatibus meis erue me. 361

Hîc cõsequenter vt magis prouocet misericordiam Dei, suã ostẽdit passionẽ, & necessitatẽ. Vbi aduerte, qp per tribulationes intelligũtur tẽtationes diabolicæ, quæ animã impugnãdo fortiter tribulãt, in qua tribulatione necesse est Deũ inuocare: vnde Deut. 4. dicitur. Si toto corde quęsieris dominũ in tribulatione animæ tuæ, inuenies eũ. Per necessitates verò intellige mũdi aduersitates temporales, quæ necessitates dicũtur, quia sine illis nullus vnquã iustus permãsit, & sic sunt necessariæ, vt iusti efficiamur: vt ait Greg. Sic enim necessitas, p aduersitate accipitur. Eccles. 6. Est amicus socius mensę, & non permanebit in die necessitatis. Suas ergo miserias tam interiores per tribulationes significatas, quã extetiores per necessitates insinuãs Deo d. *Tribulationes cordis mei multiplicatæ sunt*, quo ad primũ. *De necessitatib. meis erue me*, quo ad secũdũ

Tribulatio. Tentatio. Necessitas. Aduersitas.

Vide humilitatẽ meã, & laborem meũ: & dimitte vniuersa delicta mea. 362

Hîc cõsequẽter petit diuinã miserationẽ. Et diuiditur in partes quinq;, secũdũ qp quinque à Deo postulat, scilicet postulat primo peccatorũ remissionẽ: secũdo inimicorũ cõuersionẽ: ibi. *Respice inimicos*, tertio virtutũ cõseruationẽ: ibi. *Custodi animã meã*, quarto cõuersorũ societatẽ: ibi. *Innocẽtes, & recti*, quinto electorũ fœlicitatẽ: ibi. *Libera, Deꝰ, Israel.* Quãtũ ad primũ nota, qp humilitas orationẽ facit exaudiri, & pœnitẽtia peccata remitti: ideo vt peccata sibi dimittãtur: primo orãs suã ostẽdit humilitatem, tatem. d. *Vide humilitatem meam*, id est, approba & gratam habe. Quid enim tam nos gratos facit esse ante oculos Dei, sicut humilitas? Vnde sicut quãtò quis præcios̃ior est in oculis suis: tantò magis vilior in cõspectu Dei, ita ecõuerso quãtò quis humilior est apud se & vilior, tantò in cõspectu Dei prætiosior est, vnde Gre. d. Sciendũ magnopere est, quòd tanto vnaquæque anima sit prætiosior ante oculos Dei, quanto præ amore veritatis despectior fuerit ante oculos suos. Hinc ad Saul dicitur, Nonne, cũ paruulus esses in oculis tuis: caput te cõstituit in tribubus Israẽl? ac si apertè diceret. Magnus mihi fuisti quia despectus tibi, sed nunc quia magnus eo tibi factus es mihi despectus: vnde & per Prophetã dicitur. Vę, qui sapiẽtes estis in oculis vestris, & coram vobis ipsis prudentes. Tantò ergo sit quisque vilior Deo, quãtò præcios̃ior sibi, & tãtò præcios̃ior Deo quãtò propter Deũ vilior sibi, quia Deus humilia respicit, & alta à lõge cognoscit. Cõsimiliter & nũc Psal. ratione humilitatis se à Deo per misericordiã videri postulat. d. *Vide humilitatem meam.* sequitur: *Et laborem meũ*, quid enim per laborẽ nisi dolor pœnitẽtiæ intelligitur? d. Laboraui in gemitu meo, &c. Et quia per pœnitentiæ laborem pẽccata dimittuntur ideo subdit. *Et dimitte vniuersa delicta mea.* Cùm iratus fueris misericordiã facies, & in rempore tribulationis peccata dimittes.

Greg. 18. mor. c. 12. *Esa. 5.* *Psal. 6.* *Tobiæ 3.*

Respice inimicos meos, quoniam multiplicati sunt: & odio iniquo oderunt me. 363

Hîc consequẽter postulat inimicorũ cõuersionẽ vt enim supra, ibi. *Respice in me, &c.* dictũ est. Respicere Dei est idem, quod misereri. Orat ergo ille, qp Deꝰ suos inimicos, scilicet, Ecclesię respiciat oculo misericordiæ, ipsos cõuertendo. Quod enim respicere Dei homines ipsos ad pœnitẽtiã cõuertat: dicitur Iob 33. Respiciet homines, & dicẽt: peccaui, & verè deliqui, sic & hic, *Respice inimicos meos*, id est, cõuerte illos. *Quoniã multiplicati sunt.* Sed nõ solum foris infideles sed etiã intus in Ecclesia nõ desunt falsi fratres. Et tot hominũ perditionẽ nõ potest iustus considerare sine dolore, ideo pro eis rogat à quibus habetur odio: vnde subdit. *Et odio iniquo oderunt me.* Sic enim docuit Christus orare. d. Benefacite iis qui oderunt vos, & orate pro persequẽtib. & calumniantibus vos. Nota hic qp triplex est odium. s. odiũ perfectũ, odium gratũ, odiũ iniquum. Odiũ perfectũ est, quo vitia, non natura habẽtur odio, de quo Psal. Perfecto odio oderã illos: vbi gl. i. Odi iniquitates illorũ non naturã. Hoc est enim perfecto odio odisse, vt nec propter vitia homines oderis, nec ꝓpter homines vitia diligas. Signum est ergo te perfecto odio aliquẽ odire, quando cupis vitia ipsius nõ esse, illũ fieri & virtuosum. Odium autẽ gratum. i. gratis habitum est, quo sine motiuo aliquis habetur odio. Oderunt me, & patrẽ meũ, sed vt impleatur sermo, qui in lege eorũ scriptus est, quia odio habuerũt me gratis: vbi Aug. super Ioan. ait. Gratis odit qui nullũ ex odio cõmodum quærit, vel incommodum fugit. Odiũ autem iniquum est odire se diligentem, & de isto odio dicitur. *Et odio iniquo oderunt me*, quasi dicat. Ego diligo eos, quia pro ipsis oro, d. *Respice inimicos meos* ipsi autem odio iniquo oderunt me, diligentem illos.

Infideles. Triplex. Odium. Matth. 5. *Psal. 138.* *Ioan. 15.*

Custodi animam meã, & erue me: non erubescam, quoniã speraui in te. 364

Hic consequenter petit virtutũ suarum cõseruationem. Hic enim virtutibus multis erat ornatus, quia proximũ diligebat pro ipso orando, & Deũ in ipsum sperando. Timebat autem, ne multitudo tẽtationum & iniuriarũ eũ à talibus declinare faceret. Vt enim dicitur vulgariter, nihil tantũ cõmouet hominem, sicut despectus sibi factus studiosè. Magnus autẽ despectus est, persequi studiosè ab illis quos quis diligit. Et magnæ perfectionis est tales diligẽdo sustinere propter quod dicitur. Si inimicus meus maledixisset mihi sustinuissem vtique. Et si is, qui oderat me, scilicet, aperte maledixisset mihi, &c. Et ideo in hoc se periculo videns diuinũ petit adiutorium. d. *Custodi animam meam.* s. ipsam seruando in virtutibus, quas habet, ne declinet ex ipsorũ odio. *Et erue me*, scilicet à tali periculo. *Non erubescam*, scilicet non sim dignus erubescentia, qp scilicet forem, si virtutes perderem, quas habeo. Et merito hoc facere debes & rationẽ assignat. *Quoniam sperauí in te.* q. d. Tu promisisti adiuuare sperantes in te. d. in me sperauit & ego liberabo eum.

Inimicus. Psal. 54. *Psal. 90.*

Innocentes, & recti adhæserunt mihi quia sustinui te. 365

Hic consequenter petit conuersorum societatẽ. Credendum est. n. qp virtute orationis istius multi Gentilium postea fuerũt ad fidẽ conuersi. Cum n. Christus dixerit omnia, quæcũque orantes petitis, credite quia accipietis, & fiet vobis. Et ista fuerit sancta & Deo placens, credendum est, qđ illorũ cõuersionem pro quibus orabat, impetrauit. Et de istis in persona Ecclesiæ nũc loquitur. d. *Innocentes & recti.* Quia scilicet tales conuersi ad Deũ, & effecti innocentes, dimissis peccatis, & recti exercitati in virtutibus adhærẽt Ecclesiæ per fidẽ. Et est sensus. *Innocentes & recti.* i. isti pro quib. oro efficiẽtur, & sic, *adhæserunt*, id est, adhærebunt mihi per fidẽ, & talis adhærẽtia vitam spiritualẽ tribuit. Sicut arbor adhæret terræ, à qua trahit humorem, à quo viuit, & si ab eius adhærentia remouetur, statim eius viror deficit. Sic quilibet homo, Deo & Ecclesiæ per fidẽ adhærere debet, quæ vitã spiritualẽ tribuit à qua si recedat statim spiritualiter mortificatur, vn de dicitur: Vos qui adhæretis domino Deo vestro, viuitis vniuersi. Dicat ergo Ecclesia *Innocentes & recti adhæserunt mihi*, scilicet ad fidẽ sunt cõuersi, & rationẽ subdit. *Quia sustinui te.* Sustinere enim idẽ est quod expectare, sustinet autem Ecclesia Deum. i. expectat vsque in diẽ iudicij: vt interim omnes præordinati cõuertãtur ad Deũ. Sic enim ecclesia Deo dicit. Propter legem tuã sustinui te domine.

Adhæsio. Deut. 4. *Psal. 129.*

Libera, Deus, Israël ex omnibus tribulationibus suis. 366

Hic enim Israël est casus accusatiui. Vbi nota, quod Israël interpretatur vidẽs Deum. Hoc nomine Israël intelligũtur omnes qui sunt præordinati ad Deum vidẽdũ ęternaliter. Et istorũ omniũ beatificationẽ postulat, quia solum in patria ab omni tribulatione & miseria liberamur. Quod benè figuratur Iob 5. vbi dicitur. In sex tribulationibus liberabit te, & in septima nõ tanget te malũ. Per sex enim tribulationes intellige omnes miserias, & aduersitates præsentis vitę, quibus scilicet liberamur. id est liberari meremur, vt in futurũ ab omni malo existamus liberi, vnde dicta verba exponit Gre. d. Quid. n. senario numero, quem septimus sequitur, nisi præsentis vitæ operatio, discursusq; signatur?

Tribulatio. Vita præsens. Beatitudo. Liberare. Greg. lib. 3. c. 18.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tur? Sexto quippe die omnia perficiés hominé cõ- A didit & septimò die dominus requieuit, q̃ scilicet septimus vesperam nõ habet,quia subsequentẽ requiem nullus iam terminus claudit:perfect.s ergo omnibus requies sequitur, quia post bona præsentis vitæ opera retributio æternæ quietis inuenitur. In sex itaq; tribulationibus nos dominus liberat, ne nos in septima malum tangat,quia per paternæ pietatis eruditionem,præsentis vitę labore nos atterit,sed in aduẽtu iudicij ab omni nos liberat malo.Hanc ergo liberationem postulat Psal.d. *Libera Deus Israel ex omnibus tribulationibus suis.* i. per tribulationes quas hic fideles patiũtur,tu scis,eos per patientiã dirige, vt æternaliter liberari mereãtur. Prou.23. Sic enim Deo dicitur. Tu virga eum percutis, & B animam eius de inferno liberas.

PSAL. XXV.

367 IVdica me, domine quoniá ego in innocentia mea ingressus sum, & in domino sperans non infirmabor.

De pæd. 2. vt cognoscerit

Titulus est *Psal. Dauid.* Psal. ste fundatur supra historiam quæ habetur 2. Reg. 2. quòd post mortẽ Saulis Dauid qui erat fugitiuus, & iam inunctus præcepto Dei per Samuelem in regem, consuluit dominum,an deberet ascendere ad vnam de ciuitatib. Iuda,& ei respondit Deus quòd sic, & quòd ascenderet in Hebron ad possessionem sui regni C habendam,ascendit ergo Dauid cum vxor.b. suis, & aliis consocijs suis omn.b. Et tunc venerunt ad eum viri de tribu Iuda,& ibi vnxerũt Dauid in regem,vt regnaret suprà domum Iuda. Sic ergo sola trib. Iuda,sequebatur Dauid. Reliquæ autẽ tribus sequebantur Isboseth filium Saul.s. Et tũc Dauid fecit istum Psal. orans,vt status suus prosperaretur in regno sibi à Deo dato, vt scilicet regnaret non solũ supra tribum Iuda,sed etiã super omnes duodecim trib.vt sibi à Deo fuerat promissum:& quòd viri iniqui sibi nocere non possent. Et ad hoc primo applicabo literã Psal.Secundò exponam Psal. quo ad intellectũ Psal. Quãtum ad primũ Psal.iste diuiditur in partes duas,quia in prima parte Dauid D petit prosperitatem in statu regni,secundò in cultu Dei:ibi, *Lauabo inter innocentes.* Quãtum ergo ad primum primò petit Dauid à Deo prosperari in regno,& quantum ad hoc orans dicit, *Iudica me.* i. iudica causam regni pro me,&c.dic vt Nic.de Ly. Quantum verò ad intellectum literæ sciendum q̃ hic Psal.loquitur in persona viri perfecti,qui vt vitet vitia, societatem malorũ vitare conatur,sciens quod feribitur Psal.17. Cum electo electus eris,& cum peruerso peruerteris, & sic orat vt à malis separetur. Et quantũ ad istum intellectum Psal. iste diuiditur in duas partes:quia primò petit hic à malis segregari,ne cum illis vitiis inquinetur: secũdò in iudicio ne cũ illis æternis pœnis deputetur, ibi. E *Ne perdas cum impijs Deus.* Prima diuiditur in duas: quia primò petit à malis segregari, secundò petit suam innocentiam declarari, ibi. *Proba me domine.* Quantum ergo ad primum dicit, *Iudica me,domine.* *Iudicium duplex.* Vbi nota q̃ iudicũ est duplex. s. discretionis, quo s. boni discernuntur à malis merito,& si non semper loco, & iudicium discutionis, quando scilicet pro meritis dantur præmia,& supplicia pro culpis. Hic ergo loquitur de iudicio discretionis, vt sit sensus. *Iudica me,domine,&c.* id est,discerne,vel secerne me à malis, qui simul mecum modo sunt in Ecclesia,ne simul cum eis eã in ignẽ æternum.Sic ergo petit à malis separari, nõ quidẽ tam loco quã vita & merito: Sicut. n. in inferno loco mali sunt sine bonis,& in paradiso boni sine malis, sic in loco medio qui est præsens vita eodẽ loco mixti sunt boni cum malis, vbi malitia prauorũ bonis proficit ad meritũ, & bonorũ virtus malis cedit ad culpam quod notãs Gre.ait, Nullus perfectus est,qui inter proximorum mala patiens non est.Qui enim æquanimiter aliena mala non tollerat ipse sibi per impatientiã testis est,quia à boni plenitudine longẽ distat. Abel quippe esse renuit,quem Cain malitia nõ exercet,sic in tritura areæ grana sub paleis premuntur,sic flores inter spinas prodeũt,& rosa,quæ redolet,crescit cum spina,quę pungit.Duos nãque filios habuit primus homo, sed vnus electus, alter reprobus fuit.Tres quoq; filios arca Noë cõtinuit, sed duob.in humilitate persistẽtib. vnus ad irrisionem patris ruit. Duos Abraham filios habuit, sed vnus innocens, alius verò persecutor fratris fuit. Duos quoque Isaac filios habuit,vnus in humilitate seruatus,alius verò etiam priusquam nasceretur reprobatus est.Duodecim filios Iacob genuit.Sed vnus ex his per innocentiam venditus,cæteri verò per malitiam vẽditores fratris fuerunt,Duodecim quoque apostoli in sancta ecclesia sunt electi, sed ne improbati remanerent, vnus eis admixtus est, qui eos persequens probaret. Sic namq; iusto peccator cum malitia iungitur. Sicut in fornace auro palea cum igne sociatur,vt quo ardet palea purgetur aurũ. Hic ergo veraciter boni sunt,qui in bonitate persistere etiã inter malos possunt. Sic ergo hic consimiliter quærit Psal. vt si in præsenti cum malis loco sit sociatus, tamen ab eis iudicetur.i. merito secernatur. d. *Iudica me domine.* i. secerne, & diuide me à malis, ne scilicet ipsis similis efficiar.Consimiliter orabat etiam Psal.d. Iudica me, Deus,& discerne causam meã. ab homine iniquo, &c. Et rationẽ subdit. d. *Quoniam ego in innocentia mea ingressus sum.* Hoc ideo dicit quasi sicut perseuerantia in peccato maioris peccati est causa,sic perseuerãtia in merito conformationem in bono promeretur,& hãc causam iste allegat. *Quoniam in innocentia mea ingressus sum.*hoc est innocentiã per te mihi datã custodiui, & aduerte q̃ dicit,*Innocentia mea:*quia duplex est innocẽtia:scilicet angelorum, quę nullã culpã admittit,& hominũ,quę sine culpa saltẽ venali esse nõ pot. de lege cõmuni. Sed fortè dices, Nonne hoc est verbum præsumptionis ipsum,orãdo de innocẽtia cõmendare,sicut faciebat ille Pharisęus,d.Deus gratias ago tibi,&c.Respõdeo,q̃ hoc dicere nõ est elatio,sed ne sit ingratus boni sibi collati cõfessio.Sic.n.dicebat Apostolus.Bonũ certamẽ certaui: cursum cõsummaui,fidẽ seruaui,&c. Vnde quod hoc nõ dicat ex superbia,sed magis Deo gratias agẽs subdit,*Et in domino* E *sperans non infirmabor.*i.nõ timebo inter peccatores ad malũ declinare. Vnde & alia litera habet, *Et in domino sperãs,nõ mouebor.*quasi dicat,Et si inter peccatores sim localiter: tamen eũ eis mente nõ mouebor. Sic enim Loth inter peccatores manẽs iustus permãsit,Sic Tobias in captiuitate positus viã veritatis nõ deseruit. Ex hoc enim Paulus Philippenses commendat,d.In medio nationis prauæ,& peruersæ inter quos lucetis sicut luminaria in mũdo.Sic &Ioannes Episcopum Pergami commendat.d.Scio vbi habitas:vbi sedes est Sathanę,& tenes nomen meum,& non negasti fidem meam.

Proba

Proba me domine,& tẽta me: vre- A
368 renes meos, & cor meum.

2.q.2. propriet. Virtus Laudare seipsum. Matt.6. Quæritur.

Hic consequẽter petit suã innocẽtiã declarari, & duo facit. Quia primò suã innocentiã explicari postulat:secundò ipsam declarat,ibi, *Quoniam misericordia tua,*&c. Quærunt aliqui vtrũ virtuosus suas virtutes aliis velle debeat manifestari. Et videtur, q̃ nõ,Christo, d.Attẽdite ne iustitiã vestrã faciatis corã hominib⁹,vt videamini ab eis,&c. Ad oppositum, ait Christus. Luceat lux vestra corã hominibus,vt videãt opera vestra bona,& glorificẽt patrẽ vestrum, &c.Ad hoc respõdet gl.Matt.5.Prohibet Deus opera bona facere corã hominibus ad hunc finẽ,vt videamur ab eis,& laudemur:præcipit autẽ B vt videant proximi opera nostra bona,& Deus glorificetur. Sic ergo ad propositũ iste petit à Deo vt sua innocẽtia manifestetur, vt ex hoc alij capiãtes exẽplum ad bonum attrahãtur.Hoc autẽ postulat. d.Deo. *Proba me, domine, & tenta me.* Omnis enim probatio Dei,vel tentatio ad hoc ordinatur, vt alíquid incognitũ manifestetur.Sic enim Deus tentauit,& probauit Abrahã,vt immolaret filium suũ,vt promptitudo obedientiæ Abrahæ,quæ mũdo incognita erat, mũdo manifestaretur, ꝓpter quod post Deus dixit. Nunc cognoui,q̃ timeas Deum,id est, alios cognoscere feci. Consimiliter ergo iste petit probari à Deo, & tentari, vt per hoc sua virtus ad Dei laudẽ aliis manifestetur.Et attende,q̃ hic no- C tat Magist.in gl.q̃ Deus tẽtat,homo tẽtat,& diabolus tentat,sed aliter & aliter. Tentat enim Deus vt erudiat,& vt probet,id est,vt probatum sibi,&aliis hominib.ostendat. Tentat homo, vt discat quod nescit. Tẽtat diabolus,vt seducat. Sed qualiter iste tentari,& probari à Deo postulet, subdit, *Vrerenes meos, & cor meum.*Per renes enim secundum glo.in quibus delectationes venereæ vigẽt, quæ sunt potiores omnes delectationes vanas, vel carnales intellige. Per cor verò,ex quo omnis mala cogitatio egreditur,intelligẽs omnes cogitationes illicitas,dicente Christo. De corde exeũt cogitationes malæ: furta,homicidia,adulteria,&c.Cõtra ergo ista,petit à Deo medicinã tribulationis,& aduersitatis sibi dari,ne quis patiẽdo murmuret.d.*Vre renes meos,* D *& cor meum.*i.adhibe purgatoriũ medicinale tribulationis delectationib.meis, ne quid mali delectet me.Et cogitationibus meis,ne quid mali cogitem.

Hinc nascitur quæstio, vtrũ licite quis petat tentari.

Matth.5.

Psal.

369 Qm̃ misericordia tua ante oculos meos est, & cõplacui in veritate tua.

de pœn. d. 1.quia dominicus.

Hic consequẽter suã declarat innocentiã, & hoc quo ad duo. Primò quo ad declinationẽ mali. Secũdò quo ad prosecutionẽ bonitatis. *Lauabo inter innocentes,* Prima in duas,quia primò ostendit modũ quo peccata declinauit. Secundò ostendit in speciali,quę mala declinauit:ibi,*Non sedi.*&c.Quantũ ad primum notandum,q̃ maximum remedium ad vitãda peccata futura, est cõsideratio diuinæ iustitiæ,& ad deponẽda cõmissa cõsideratio misericordię,quod declarãs Gregor.d. Pius quippe ac iustus est cõditor noster,sed nemo dicat,quia pius est venialiter pecco. Et nemo qui dũ peccauerit dicat, quia iustus est,de peccati venia desperet.Relaxat enim Deus facinus, quod deflet ur, sed perpetrare quisque timeat, quod indignẽ deflere possit ignorat.Ante culpã ergo iustitiam metuat,post culpam tamen de pietate presumat. Neque ita iustitiam timeat,vt nulla spei cõsolatione cõualescat. Neque ita cõsidat de misericordia, vt adhibere vulnerib. suis digni pœnitẽtiæ negligat medicinã, sed quem præsumit sibi piè parcere, semper cogitet & districtè iudicare, &c. Istum autẽ modum ad declinãdũ à peccatis Psal.se dicit tenuisse, cũ dicit. *Quoniam misericordia tua ante oculos meos est.*s.quasi dicat. Et si quãdoque peccauero,semper corde attẽdo misericordiã tuam ne desperem veniam.*Et complacui in veritate tua.*s.in iustitia tua.q.d. Complacet mihi considerare iustitiam tuam,qua peccata punis, ne in peccatum cadam.Et sic in eodem misericordia & veritas,sibi obuiauerunt,vt dicitur Psalm.84.

Non sedi cum cõcilio vanitatis:& 370 cum iniqua gerẽtibus non introibo.

24.q.3.cũ quibus. Auaritia. Cupiditas. Iudas. 1. Tim.6.

Hic consequenter ostendit peccata,quæ principalius studuit declinare. Vbi notandum,q̃ cupiditas radix,& fundamentũ est omnis peccati, dicente Apostolo. Qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationẽ,& in laqueum diaboli, & desideria multa inutilia,& nociua, quæ mergunt homines in interitum,& perditionẽ:radix enim omniũ malorum est cupiditas.Vnde Chrysost. in sermone de proditione Iudæ ait. O demẽtia,imo cupiditas proditoris cuncta enim mala cupiditas procurauit. Cupiditas namque animas captas retinet,& omnib mo dis alligãs cõstringit,rerũ obliuionẽ imponit, & alienationẽ mẽtis ostẽdit.Hac Iudas captus cupiditatis insania cõuersationis,mẽsæ, discipulatus, admonitionis, & persuasionis oblitus est cupiditate ductus,vt traderet Christũ. Et nota,q̃ cupiditas nõ solum vt hic accipitur est inordinatus amor diuitiarum, sed etiã omnis inordinatus amor alicuius vanitatis.Et sic cupiditas est honorem plus debito quærere, delectationẽ carnis, refectionẽ corporis, &c. Istud est ergo illud vitium, quod hic Psal.specialiter vitare studuit,tanquã omniũ aliorum fundamentũ.Aliud est vitium,quod est directius contra Deum.s.peccatum infidelitatis, & idololatriæ. Et ideo duo facit.Quia à se excludit cupiditatem. Secundò idololatriã,& infidelitatẽ:ibi.*Odiui ecclesiam,*&c.Quantum ad primum sciendum q̃ vanitatis nomine omnia tẽporalia intelligũtur,quia sunt vana,& instabilia,& nos intento fine priuãt, Eccl. 1.Vanitas vanitatum,& omnia vanitas.*Concilium ergo vanitatis,*dicit cõsultatio,operatio, vel deceptio cupidorum,quibus ista temporalia ambiunt,& inquirunt. Aurum, & argentũ super vtrunque consi- Eccl. 40 lium beneplacitũ, facultates, & virtus exaltãt cor. Sedere vt ait gl.est cõsentire cum iis, qui ibi sedẽt. Quod si præsens es,& hoc non feceris : ibi non sedisti.Si verò absens es, & cõsensisti,sedisti ibi corde,quãuis nõ corpore.Dicit ergo.*Non sedi cum concilio vanitatis.*i.corde nõ cõsensi, vel cor meum nõ apposui illis, qui prouidẽt beati fieri in trãsitoriis: ac si diceret,tractatum cupidorũ vitaui,facta ipsorũ nõ amaui,quia illa omnis iniquitatis sunt causa. Et hoc est, quod subdit. *Et cum iniqua gerentib.non introibo.*Et nota,q̃ secũdũ Grãmaticos aliud est gerere,aliud portare. Nã gerimus,quæ in nobis sunt, sed portamus exteriora.Iniqua ergo ille gerit, qui intus in conscientia tenet iniquitatẽ.Est ergo sensus.*Et cum iniqua gerentibus non introibo.*i.conscientiam operis eorum non habeo acceptam.

Peccatum Iustitiæ Dei. Misericordia Dei. Greg 33. mor. c.15

Odiui ecclesiam malignantium: 371 & cum impijs non sedebo.

Hic cõsequenter à se excludit peccatum idolo-

Universidad de Deusto
Biblioteca

latriæ. Vbi nota, q̃ eccleſia idem eſt quod conuocatio, ſiue cõgregatio. Et quia conuocãtur, & congreganturtam mali quã boni, ideo eſt eccleſia duplex ſ. bonorum, & fidelium, & malorum, & hæreticorum, vel infidelium. Item notat hic gl. differentiam inter vanos, malignantes, & impios. Nam vani dicuntur illi, qui de caducis rebus & tranſitoriis laborant: de quibus in præcedenti verſiculo dictum eſt. Impij autem dicuntur infideles, & hæretici: quia pietas idem eſt, quod cultus Dei. Impij autem ſine pietate, id eſt, ſine Dei cultu dicuntur. Malignãtes autem ſunt, qui proximis mala agunt. De congregatione ergo, & conuocatione iſtorum malignorum & impiorum, ſcilicet infidelium, & hæreticorum. d. *Odiui eccleſiam malignantium*, quia non ſufficit declinare malum, niſi odio habeatur. *Et cum impijs non ſedebo*, id eſt, cum impiis, & infidelibus non habebo conſenſum. Vel quia ſecundum Gre. Sedere idem eſt, quod requieſcere: ideo cum impiis ſedet, qui cum illis pacem, & requiem habet. Et ſic non ſedere eſt cum illis pacem non habere, ſed illos perſequi, vt veritas fidei omnib. eluceſcat. Sic enim nõ conſenſiſſe infidelibus, & idolatris pro non ſediſſe Hiere. dicebat, Non ſedi in concilio ludentium, id eſt, dololatrantium.

Vani. *Impij.* *Malignãtes.* *Sedere. Grego.* *Hiere. 15.*

372 Lauabo inter innocentes manus meas: & circũdabo altare tuum, dñe.

Bonum. Hic poſtquam egit de declinatione mali, conſequenter agit de proſecutione boni. Vbi nota, q̃ bonum eſt triplex, ſcilicet pœnitẽtiæ, quod ſtat in corde: doctrinæ, quod ſtat in ore: & efficaciæ, ſiue gratiæ, quod ſtat in opere. Primò ergo agit de primo: ſecundò, de ſecundo: ibi. *Vt audiam*, tertiò de tertio, ibi. *Domine, dilexi decorem.* Quantum ad primum notãdum q̃ peccata, quæ per manus ſignificãtur, quibus operamur, lauantur per pœnitẽtiam, quæ principalius ſtat in corde, quia contritio cordis totius pœnitentiæ eſt fundamentũ. Cor cõtritum & humiliatũ, Deus, nõ deſpicies. Sic enim per pœnitentiã ſe lauare dicebat Pſal. Lauabo per ſingulas noctes lectum meũ lachrymis, &c. Sic nunc conformiter. d. *Lauabo manus meas*, id eſt, per pœnitentiã purgabo peccata commiſſa, & ſic ero inter innocentes. Et quia nõ ſufficit peccata lauare, niſi bonis operibus inſiſtamus, ideo ſubdit. *Et circundabo altare tuum domine.* Quid enim hic per altare, niſi mens noſtra, & cor intelligitur humanũ, quod virtutib. multis circundari, & ordinari debet, quod ſubiectum eſt virtutũ. De quo dicitur. Altaria tua domine virtutũ. Iſtud altare noſtri cordis ſæpè viſitare debemus, diſcutere, & circundare virtutib. ne aliquid immunditiæ lateat in ipſo. Et ſi quid ibidẽ immundũ inuenerimus, purgare per pœnitẽtiam, exẽplo Pſal. nunc dicẽtis. *Lauabo inter innocentes manus meas, & circũdabo altare tuum domine.* Vnde hoc exponens gl. dicit hic, q. d. *Circundabo altare tuũ, domine.* Mentẽ meã ipſam ſæpè diſcutiendo, & examinando: & ſi aliquod ibidẽ immundum inuenero lauabo conterendo, confitendo, & pœnitendo, & ſic inter innocentes computabor. Et nota, q̃ iſtud cordis altare multis virtutibus ornari, & circundari debet ſecundum multiplicem materiam, & quia in ſcriptura altaria facta leguntur, vt ſi cor noſtrũ ſit altare terreum per humilitatis reuerentiam. Altare æneum per pietatis miſericordiam. Altare lapideum per firmitatis conſtantiam. Altare aureũ per charitatis amicitiam. Altare virtutum per virtutis abundantiam. Primò ergo cor noſtrũ debet eſſe altare terreum per humilitatem, dicẽte domino. Altare de terra facietis mihi, &c. Terra enim quæ inter omnia elemẽta gradum tenet infimum, & omnibus ſe cõculcandã præbet pedibus, virtutẽ ſignificat humilitatis, qua quis aliis ſe inferiorem conſiderans, & viliorẽ præbet conculcandum. Et ſic ille altare de terra facit domino, qui ſe inter cæteros humilem & abiectum reputat. Vnde Bruno exponens prædicta verba. Altare de terra facietis mihi, ait: Altare de terra eſt humilis homo, qui eſt de terra creatus, & ideo dicit dominus. Altare de terra facietis mihi. i. vos ipſos de terra conſiderate formatos, & in vobis terræ humilitatẽ ſeruate. Secundò debet eſſe altare ligneũ propter caſtitatẽ: vnde Moſi præcipitur. Facies altare ad adolendum thymiama de lignis Sethim, quæ ligna ſunt incorruptibilia, nec ab igne poſſunt cõburi, & ſic caſtitatem ſignificant carnis, & cordis, quæ nullo libidinis igne crematur, vt ait Beda exponẽs verba prædicta. Tertiò ſit altare æneum per pietatẽ. Æs enim licet in ſe ſit metallũ duriſſimum, vigore tamen ignis funditur totaliter, & liquẽſit. Sic & cor noſtrũ ſolidum per conſtantiam in bono debet eſſe, & liquefieri per ignem charitatis, & cõpaſſionis ad proximũ. Et de iſto altari æneo dicitur. Fecit Salomon altare æneũ viginti cubitorum longitudinis, & viginti cubitorum latitudinis, & decẽ cubitorũ altitudinis. Iſtud altare eſt cor noſtrum, quod æneum debet eſſe per ſtabilitatẽ, fuſibile per pietatẽ, cuius longitudo eſt vitæ duratio, cuius latitudo Dei, & proximi dilectio, cuius altitudo ſupernorum contẽplatio. Habeat ergo lõgitudo viginti cubitos, vt toto vitæ huius tempore, decem præcepta decalogi ſeruet duplicatẽ. i. opere, & voluntate. Similiter eius latitudo quæ in obſeruatione mãdatorum cõtinetur, Chriſto dicẽte. Si diligitis me, mãdata mea ſeruate. Sed eius altitudo ſit decẽ cubitorũ, vt totus homo interior, & exterior eleuetur in Deum ſecũdũ quinque ſenſus interiores, & ſecũdũ alios quinque exteriores. Quartò ſit altare lapideũ per perſeuerantiæ ſtabilitatẽ: de quo Ioſ. 7. Ædificauit Ioſue altare domino de lapidibus impolitis. Vbi notandum q̃ nihil ita cor noſtrum facit inſtabile ſicut appetitus laudis & gloriæ vanæ: & ſic p̃ oppoſitũ abiectio gloriæ vanæ, & hypocriſis altare cordis noſtri ſtabile eſſe facit. Quid autem per lapides ſectos, & politos niſi exterioris gloriæ, & laudis deſignatur appetitus? Et ſic per oppoſitũ per lapides inſectos, & impolitos abiectio omnis hypocriſis, & vanæ gloriæ denotatur. Vnde Stephanus exponẽs verba prædicta. Altare eſt mens hominis, quod de lapidibus impolitis conſtruendũ eſt. Lapides emm non poliuntur niſi pro exteriori apparentia: hinc eſt, q̃ lapides, qui in fundamẽtis ponuntur, non poliuntur, ſed ſolũ illi, qui videri poſſunt. Ille ergo cor ſuum altare conſtruit de ſectis lapidibus, & politis, qui ideo opera bona facit, vt videatur, & vt fauorẽ acquirat humanum. Nos ergo de lapidibus nõ ſectis, nec politis, cor noſtrum domino faciamus altare, vt noſtra opera bona ſint lapidea per virtutẽ conſtantiæ, ſint impolita per omnis hypocriſis, & vanæ gloriæ abiectionem. Quintò ſit altare aureum, per charitatẽ & dilectionem. Fecit Salomon altare aureum. Quid enim per aurum niſi virtus deſignatur charitatis? Vnde Num. 4. dicitur. Altare aureum in uoluent hyacinthino veſtimento. Per hyacinthum enim

Altare cor. *Pſal. 83.* *Pſal 50.* *Pſal. 6.* *Lauare peccatum.* *Altare multiplex* *Beda.* *Cor.* *2. Par. 4.* *Ioan. 14.*

enim calorẽ cœleſtẽ ipſa ſpiritualis & cœleſtis affectio ſignificatur. Altare ergo aureum hyacinthino veſtimento tegitur, cũ tota dilectio noſtri cordis & amor refertur ad Deum. Sextò ſit altare virtutũ, vt ſcilicet in altari noſtri cordis odorem ſanctarũ virtutum domino offeramus, quia ſolum talia altaria Deo eſſe dicũtur. Altaria tua domine virtutũ. Iſtud ergo altare cordis noſtri eſt illud altare ad literã, quod multis virtutibus circũdare debemus: de quo nunc ait Pſal. *Et circundabo altare tuum, domine.*

Exod. 27. *Pſal 83.*

373 Et audiam vocem laudis tuæ: & enarrem vniuerſa mirabilia tua.

Hic conſequenter ponit ſecundã virtutẽ, quam debet habere quilibet perfectus, ſcilicet doctrinę, quia bonum & veritatẽ quã nouit alios debet docere. Sic enim præcepit dominus ſuis Apoſtolis. d. Docete omnes gentes, ſeruare omnia quæcunque mandaui vobis. Quod ideo requiritur, quia ſicut quilibet proximũ tenetur diligere, ſic & bona quæ nouit ipſum docere. De illis bonis dico, quæ ſpectant ad fidẽ & animarũ ſalutẽ. Sed qualiter hoc ſit faciendũ hic oſtẽditur. Quia primò quilibet debet audire & addiſcere antequã alios præſumat docere. Et hoc eſt quod dicitur in can. diſt. 36. qui eccleſiaſticis. Saluator noſter prius in medio doctorum ſedit audiẽs illos & interrogãs, & poſtea, & prædicare cœpit, quia pri⁹ quiſque debet diſcere, & poſtea prędicationis officiũ vſurpare. Hinc etiã dominus prius Apoſtolos docuit, poſtea ipſos ad prædicãdũ miſit. Et iſtum ordinem hic oſtẽdit Pſal. Qui prius vult audire laudes & mirabilia Dei, poſtea illa enarrare & docere. d. *Vt audiam vocem laudis tuæ*, quo ad primum. *Et enarrem vniuerſa mirabilia tua*, quo ad ſecũdum. Et vide quã bene antequã iſte audiat vt addiſcat, vel aliis prædicet, præmittit cordis mũditiã. d. *Lauabo inter innocentes*, &c. Poſtea audire verbũ Dei, & illud prædicare conſequenter ad ũgit. d. *Vt audiam*, &c. Hoc ideo, quia in maleuolam animam non introibit ſapientia, nec habitabit in corpore ſubdito peccatis. Dicat ergo Pſal. primo *Audiam vocem laudis tuæ*. i. diſcam quomodo te laudẽ: non me. Ille autem intelligit qualiter laudãdus eſt Deus, qui bonum ſuum non ſibi, ſed Deo tribuit.

Matth. vltimo. *Docere. Addiſcere. Predicare.* *Sap. 1.*

374 Dñe dilexi decorẽ domus tuæ, & locum habitationis gloriæ tuæ.

Hic conſequenter ponit tertiã virtutem neceſſariam. ſ. efficaciam gratiæ, quæ ſtat in affectione ſanctitatis & ſanctorũ. Vbi nota q̃ hic per domum Dei intelligit eccleſiã, quam Chriſtus ſuã vocat. d. Dom⁹ mea domus orationis vocabitur, &c. Decor autẽ huius domus eſt ſanctitas & virtus. Vnde ſicut domus exterior quãto melius eſt ornata, magis decora videtur, ſic & eccleſia Dei quanto maiori fulget ſanctitate, tãto magis exiſtit decora. Hic eſt ille decor domus Dei. i. eccleſiæ, quo ipſa ornatur, de quo dicitur: Domum tuam decet ſanctitudo in lõgitudinem dierum. Dicit ergo Pſal. *Domine dilexi decorem domus tuæ*. i. dilexi me facere tibi domum decoꝛem per ſanctitatem. *Et locum habitationis gloriæ tuæ*, quod ad idem tendit. i. dilexi me facere tibi locum, in quo in futuro habiter gloria tua, quia tũc ſatiabor, cum apparuerit gloria tua.

24. q. 1. omnibus. *Domus Dei.* *Matt. 21.* *Eccleſia.* *Decor.* *Pſal. 92.* *Pſal. 16.*

375 Ne perdas cũ impiis Deus animã meã: & cũ viris ſanguinũ vitam meã.

Hæc eſt ſecunda pars, in qua Pſal. orat in futuro à malis ſeparari, ne cũ illis demergatur in pœnis. Et diuiditur in tres partes. Quia primò petit dictã ſeparationẽ. Secundò oſtẽdit malorum iuſtam damnationem: ibi. *In quorum manibus.* Tertiò oſtendit iuſtam ſuam liberationẽ: ibi. *Ego autem in innocentia.* Quantũ ad primum petit à malis in futurum ſeparari, ne ſimul damnetur cũ illis. d. *Ne perdas cum impijs Deus animam meam*, quaſi dicat: Et ſi corpore pateris in præſenti ſimul eſſe bonos & malos, hoc rogo ne patiaris in futuro, id eſt, nõ patieris. Et aduerte quia quamuis nõ ſolum impij & viri ſanguinum in iudicio damnabuntur, ſed etiam ſuperbi, auari, luxurioſi, &c. tamen ſolum nominat impios & viros ſanguinum. Quia iſte ſpiritu prophetico eleuatus iam præuidebat quòd in iudicio contra damnandos ſola impietas erga proximũ & crudelitas allegabitur à Chriſto, cum dicitur damnandis. Eſurij, & non dediſtis mihi manducare, &c. Pietas enim nõ ſolum in ſcriptura accipitur pro cultu diuino, ſed etiã pro miſericordia impẽdenda proximo. Et ſic impius pro crudeli erga proximũ accipitur. Dum ſuperbit impius incẽditur pauper. Et tales crudeles non miſerentes proximo etiam dicuntur viri ſanguinum. Quia vt vulgariter dicitur: Occidit hominem, qui ipſum non pauit dum potuit. Et habetur di. 86. in ſingulis, propter quod hic ait glo. quòd impij & viri ſanguinum hic illi accipiuntur, qui contra charitatis mandata agunt, proximo nõ miſerentes. Item nota quòd hic animã & vitã pro eodẽ accipit, quia ipſe homo anima viuit.

Damnatio. *Damnatus.* *Impius.* *Homicidium.* *Matt. 25.* *Pſal. 9.*

376 In quorum manibus iniquitates ſunt: dextera eorum repleta eſt muneribus.

Hic oſtendit iniquorum iuſtam damnationem. Vbi nota, quòd quamuis propriè loquendo iniquitas à peccato differat, quia peccatum eſt genus ad omne vitium: iniquitas autẽ non, niſi de graui peccato dicitur, vt dicit Greg. Ipſo loquendi vſu plus eſt iniquitas quã peccatũ. Vnde omnis homo liberè ſe peccatorem fatetur. Iniquum verò nõ nunquã dici erubeſcit. Tamẽ ſæpè pro eodẽ accipitur peccatũ & iniquitas. Sic enim dicitur. Omnis qui facit peccatũ & iniquitatem facit: quia etiã peccatũ eſt iniquitas. Hic ergo accipitur iniquitas pro maioribus peccatis quando dicit. *In quorũ manibus iniquitates ſunt*. i. quorum opera ſunt iniqua. Vnde & radicẽ, quaſi omnis iniquitatis oſtendit cũ ſubdit. d. *Dextera eorum repleta eſt muneribus.* Vbi notandum, q̃ nomine dexteræ hic accipitur interior intentio: ſic & per ſiniſtrã ſenſualitas exterior. Dextera ergo eorũ dicitur repleta muneribus, quia tales totam ſuam rationem ad munera applicãt accipienda & nõ ad ſpiritualia. Et dicit *muneribus* in plurali, quia multiplex eſt munus, ſcilicet à manu, ab ore, & ab obſequio: vt dicit textus, i. q. 1. ſunt nonnulli. Vnde dicit hic glo. Dextera eorum repleta eſt muneribus, quia ſi quid boni agunt, pro muneribus faciũt pecuniæ, vel laudis humanæ, vel timoris, quo timẽt offendere diuitem. Quia rationem, quę eis data eſt ad obtinendam ſalutem æternam, conuertunt ad accipiẽda huius ſæculi dona: propter quod dicitur. Non accipies munera quæ excæcãt oculos iudicũ. Sed forte dices. Nunquid iuſtitiam pro muneribus defendẽs peccat? Ad hoc audi Grego. d. Nam plerunque nonnulli terrena munera appetunt & iuſtitiam defendunt, ſeque innocentes æſtimant, &

Iniquitas Peccatum Greg. lib. 13. *Pſal. 22.* *1. Io. 3.* *Dextera.* *Munus.* *Deut 16. Iuſtitia. Aduocatus. Munus. Greg. li 9. mor. c. 19.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

esse defensores rectitudinis exultant: quibus si spes muneris subtrahatur, à defensione prorsus iustitiæ cessatur, & tamen defensores iustitiæ se cogitant, seq; asserũt rectos, qui nequaquã rectitudinem, sed munera quærunt. Contra quos benè per Mosen dicitur: Iustè quod iustum est exequere. Iniustè quippe quod iustum est exequitur, qui ad defensionem iustitiæ non virtutis amore, sed amore præmij excitatur. Iniustè quod iustũ est exequitur, qui ad defensionem ipsam, quam prærendit iustitiam venundare minimè veretur. Iustè ergo iustum exequi est in assertionem iustitiæ ipsam iustitiã quærere, &c. Sed quid dicatur hodie de iudicibus & principibus, audi Esaiam dicẽtem: Principes tui infideles socij furum, omnes diligunt munera, sequuntur retributiones, &c.

Deut 16.

Esaiæ 1.

377 *11.q.1. quæ recte.* Ego autẽ in innocẽtia mea ingressus sum: redime me, & miserere mei.

Hic consequenter ostẽdit suam iustam liberationem. Iste enim loquitur, vt dictum est in persona ecclesiæ, quæ maculã non habet neque rugam. Ideo suam, i. ecclesiæ innocentiam & puritatem, qua, scilicet, meritò à malis debet separari prætendens, d. *Ego autem in innocentia mea ingressus sum*, q. d. Illi muneribus ditati sunt, ego autem econtra in innocentia mea ingressus sum, i. diuitiis innocentiæ & spiritualibus thesauris sum ditatus. Ideo, *redime me, & miserere mei*. Præuidit iste pretium Christi sanguinis, quo mundus erat redimendus. Ideo rogat, dicens: *Redime me*, i. valeat mihi ad perfectionem liberationis pretium tanti sanguinis. *Et miserere mei*, quia magna misericordia fuit sparsus Christi sanguis in redemptionem nostram. Sed forte dices. Si iste est innocens, & sine peccato, quomodo quærit redimi per Christi sanguinem, qui solum effusus est in remissionem peccatorum? Respondeo, quòd omnes natura nascimur filij iræ, sed per fidem Christi, & virtutem eius passionis mundamur à peccatis, & redimimur à pœnis, quia ipse peccata nostra in corpore suo portauit super lignũ crucis. Vnde à principio mundi vsque ad finẽ, sine fide Christi nullus à peccato liberatur. Vnde ait Aug. & recitatur à Magist. lib. 3. dist. 25. Omnes iusti, siue ante incarnationem Christi, siue post, nec vixerunt, scilicet spiritualiter, neque viuent, nisi ex fide incarnationis Iesu Christi, profectò quia scriptum est. Non est aliud nomẽ sub cœlo, in quo oporteat nos saluos fieri. Ex illo ergo tẽpore valet ad saluandum genus humanum, ex quo in Adã vitiatum est. Sic iste suam innocentiam à Christo recognoscens, d. *Redime me, &c.* Loquẽs per verbum præsentis temporis, & nõ præteriti, vel futuri, quia semper iusti à peccatis per Christum purgantur, & redimuntur à pœnis. Sic etiam per verbum presentis temporis de Christo dixit Ioannes Baptista. Ecce qui tollit peccata mundi. Quod exponẽs Theophilus, d. Non dixit Ioanes, qui tulit de præterito, neque qui tollet de futuro, sed de præsenti, qui tollit, quasi hoc semper faciente Iesu, &c. Vnde suam innocentiam per Christum habitam, subsequẽter declarat, dicens.

Redẽptio. Fides Christi.

Quæstio.

Ephes 2.

Magister lib 3. d. 25

Act. 4.

Præsens tempus.

Ioan. 1.

Theophil.

378 Pes meus stetit in via recta: in ecclesiis benedicam te, domine.

Pedes. Quid enim pedes significant nisi affectiones animæ, & voluntates, quib. anima graditur benè, vel malè? Si pes tuus scandalizat te, erue eum, &c. quod de affectione animæ intelligitur. Quid autem est via recta, s. quę brevior, & facilior ad vitam dirigit, nisi charitas? De qua ait Apostolus: Excellentiorẽ viam vobis demõstro. Vocatur enim Charitas via recta, & cæteris excellentior, quia nulla virtus sine ipsa proficit ad salutem, ipsa autem per se sufficiẽs est. Quid est ergo *pes meus stetit in via recta*, nisi voluntas mea, & affectio stetit in charitate, & dilectione? quæ s. via recta dicitur, quia omnia opera dirigit in Deum. Vnde de istis viis charitatis dicitur: Iustum deduxit dominus per vias rectas, & ostẽdit illi regnum Dei. Et in hoc ostendit se Deum diligere. Deinde de dilectione proximi subdit. *In ecclesijs benedicam te Domine.* Dicit autem pluraliter in ecclesijs, quia quamuis vna sit ecclesia, quia vnum Christi corpus & vna fides, tamẽ plures sunt ecclesiæ particulares, vt plura corporis membra: sicut diximus ecclesiam Romanã omnes alia ecclesia debet imitari. In hoc ergo ostendit dilectionẽ proximi, d. *In ecclesijs benedicam te, domine.* Quid enim est benedicere dominũ, nisi sic viuere, vt exemplo boni operis cœteri ad Dei laudem inducantur? vnde glo. hic dicit. *In ecclesijs benedicam te, domine*: Hic dilectioni Dei adiunge dilectionem proximi. Quia non occultabo eis quos vocasti, benedictionem & gratiam tuam: vt per me benedicaris ab illis, qui meo exemplo & doctrina informantur ad benedicendum. Benedicere enim Deum in ecclesiis, est sic viuere, vt suo exemplo per mores aliorũ Deus benedicatur. Qui enim benedicit Deo lingua & non factis, non verè benedicit. Sic enim dicitur. *In ecclesijs benedicite Deo domino.*

Vsus recta. Charitas.

Sap. 10.

Eccles.

Benedicere.

Psal. 67.

PSALM. XXVI.

379 DOminus illuminatio mea, & salus mea: quem timebo?

Psal. 67. 2. q. 7. Hic fies.

Hic Psalmus talem habet titulum. *In finem Psalmus Dauid priusquam liniretur.* Pro cuius intellectu sciendum, q̃ Dauid ter fuit inunctus in regem. Primò à Samuele in Bethlehem, cum adhuc esset in domo patris. Ex qua vnctione habuit ius regni, sed non possessionem. Et ex illa vnctione habuit spiritum propheticum, & directus est in eum spiritus domini. Secundò fuit inunctus in regem in Ebron, quãdo, s. mortuo Saule, venit in Ebrõ, & super tribum Iuda solùm incepit regnare. Isboseth autem filius Saulis regnauit super vndecim tribus: & hoc duravit septẽ annis & sex mensibus, vt habetur. 2. Reg. 2. Deinde verò interfecto Isboseth à Rechab & Banaa, congregatus fuit omnis Israël, & venerunt ad Dauid in Ebron, & ibi vnxerunt Dauid in regẽ super omnes duodecim tribus. Et post ascendit in Hierusalẽ, & regnauit in pace, vt habetur 2. Reg. 5. Ad propositum ergo quando titulus dicit, *In finem Psalm. Dauid priusquam liniretur*, hoc intelligitur de ista tertia vnctione, quę fuit generalis, in qua possessionem totius regni accepit. Quia antequam ista tertia vice esset vnctus, hunc psalm. fecit, se disponẽs deuotè ad istã vnctionem recipiendam postquam regnauit in pace. Sed quia hęc omnia in figura cõtingebant illis, quia omnia figurabant Christum & eius membra, ideo sciendum, quòd olim duo genera personarũ inungebantur, quod huc vsque hodie seruatur. s. reges & sacerdotes. In quibus significabatur

Vnctio Dauid.

batur vnus Christus, qui est verus rex, verusq; sacerdos. Rex, quia nos regit, & ducit. Sacerdos quia pro nobis interpellat, & sacrificiũ Deo pro nobis obtulit nõ vtiq; aliud quã seipsũ. Nos autẽ quia sumus Christi mẽbra: ideo vnũ sumus in Christo. Vnde & dicimur Christi, i. Christiani, quia per ipsum oẽs vngimur, quia de plenitudine eius omnes accepimus gratiã pro gratia. Vnde sicut Dauid tribus vicibus fuit inunctus, sic cõfirmiter & nos vngimur. Primo. n. Dauid fuit vnctus in signũ regni ipsius futuri, sic & nos in signũ regni æterni percipiẽdi, primo vngimur in bapt. smo, & in aliis sacramentis. Et sicut Dauid post primã vnctionẽ multos hostes habuit, sic & nos post baptismalẽ gratiã multos hic patimur hostes. Secũdò vngimur particulariter in reges, qñ post mortẽ anima beatificatur. Sed tertiò erit vnctio generalis gratiæ, quando in fine simul anima cũ corpore beatificabitur. Quiatũc in reges vngemur, cũ duplici stola, s. aïe, & corporis. Et ergo sensus tituli iste. *In finem Psal. Dauidis*, iste psal. dirigens nos in finẽ futuræ consummationis attribuitur ipsi Dauid. s. cuilibet fideli, agens de hoc q̃ *priusquã liniretur*, secũdo. i. ante stolã beatitudinis. Intentio autẽ tota est monere fideles, ne quis post primã vnctionẽ torpeat. sed ad secũdã diligenter se paret. His præmissis, primò dicã sensum literæ. Et consequenter significatũ per literã. Quantum ad primum sciendũ, q̃ vt dicunt Hebræi & est valdè verisimile, quando Deus promouet aliquem ad aliquam dignitatem, dat ei gratiã, per quam conuenienter illam assequi possit. Et hoc, nisi promotus apponat ei obicem. Et ideo Dauid promotus ad regnum, ad illam actionẽ se præparauit deuotè, & hunc psal. fecit. Et diuiditur in partes tres, secundũ q̃ Dauid tria à Deo petit necessaria ad debitè exequendũ regiæ dignitatis officiũ. Primũ est contra aduersarios fortitudo, & cõstantia, Secũm est quo ad Dei cultũ deuotio, & reuerentia ibi. *Vnam petij à Domino*. Tertiũ est in bonis operibus cõtinuatio, & perseueratio. ibi, *Adiutor meus esto*, &c. vt Nic. de Ly. ¶ Quãtũ ad intellectũ significatũ per literã, notandũ, q̃ sicut Dauid tribus vicibus fuit vnctus: ita & quilibet verus fidelis, & Christianus tribus vicibus per Dei gratiã inũgitur. s. in Baptismo, in beatificatione aïæ, & in beatificatione resuscitati corporis. Et secundũ hoc psalm. dividitur in duas partes. Quia primò agit de prima vnctione, quæ fit in baptismo. Secũdò de secunda, quæ fit in beatitudine siue in cœlo, secunda ibi. *Credo videre bona Domini.* Prima in duas, q̃a primò agit de multis gratiis, quę in prima vnctione conferuntur. Secũdò de multis aduersis, quæ illã consequuntur ibi, *Exaudi, Domine vocem meam qua clamaui.* Prima in duas: quia primò ostendit virtutes, quæ dantur in baptismo, secũdò ostẽdit effectum virtutum, ib. *Dum appropiant*, &c. Quantum ad primum sciendum, quòd in sacramẽto baptismi infunditur fides, charitas, & spes, & si non quo ad actum, tamen quo ad habitum. Cùm sine illis virtutib. nullus saluari possit: quomodo saluarẽtur paruuli baptizati, si non darentur eis dictæ virtutes in baptismo? Et hæc determinatio ecclesiæ habetur scilicet in Clementinis cap. 1. vbi Dominus papa tractatis duabus opinionibus. de efficacia baptismi cõcludens dicit. Nos autem attendentes generalem efficaciam mortis Christi, quæ per baptismum applicatur pariter ab omnibus baptizatis secundum opinionem, quę dicit tam paruulis quàm adultis conferri in baptismo informantem gratiam, & virtutes tanquam probabiliorem: & dictis Sanctorum, & modernorum Theologorum magis consonam, & concordem: sacro approbante concilio, duximus eligendam. Ad propositũ ergo cùm per fidem, & alias virtutes illuminetur anima, sequitur quòd in prima vnctione baptismali illuminatio. Deus dans animę fidem, & virtutes, ipsam illuminat. Et hoc est, quod psal. in persona noui Christi militis prima vnctionem. i. baptismali inunctus gratia d. *Dominus illuminatio mea*, quasi d. Non ego mihi sum lux, sed Christus, qui per suam gratiam illuminat omnem hominem venientem in hunc mũdum. Quod ideo dicit, quia peccatũ mentem excæcat. Excęcauit eos malitia eorum: & naturam ad bonum exequendum debilitat peccatum, peccauit Hierusalẽ, propterea instabilis facta est. Cùm ergo ista prima inunctio tollat peccatum, sequitur quòd animam illuminat, & fortificat. Quæ duo notans Psal. d. *Dominus illuminatio mea*, quo ad primum. *Et salus mea*, quo ad secundum. Et hoc cõtra infirmitatem naturæ, vt scilicet iam possim resistere peccato. Quoniã vt dicitur psal. 36. Salus autem iustorum à Domino est, & protector eorũ in tempore tribulationis. Ex quo sequitur quòd nullum hominẽ debes timere. Et ideo interrogatiuè subdit. *Quem timebo?* d. est, nullum timebo homineẽ. Quia nullus potest contra Dominum. Quia ergo hic agitur de efficacia primæ vnctionis: nõ dum quòd vt doctores dicunt, baptismus multas habet efficacias: quas his paucis verbis Psal. comprehẽdit. d. *Dominus illuminatio mea*, &c. Prima est, quia culpã tollit ex gratia. de cõsec. dist. 4. firmissimè. Et extrà: de baptismo & eius effectu, Maiores. Secundò omnem culpam delet actualẽ, de cõsec. dist. 4. regenerante. Vbi dicitur, quòd carne cõtrahitur tantummodo peccatum originale, sed regenerante Spiritusancto, etiam omnium voluntariorum fit remissio peccatorũ. Tertiò tollit omnẽ pœnã peccato debitã. de pe. d. 7. hoc autẽ qualiter & l. 4. d. 4. Quartò aperit ianuam cælestem, vnde si baptizatus mox decederet, continuò ad patriam euolaret. Extra de præsbyterorũ non baptizato. c. debitum. Quintò fomitem extenuat licet concupiscentiã non euacuet. de consec. dist. 4. ca. 2. Sextò dispensat cũ contrahente in secundo, vel tertio gradu. li. 4. de diuort. is, c. gaudeamus. Et ibi allegatur ratio, quia baptismus ideo inst. tutus est, nõ vt soluat coniugia, sed vt peccata deleat. Circa prædicta sunt aliqua dubia. Primum vtrum sit bonum, baptismum vsq; ad finem vitæ differre, quia cum baptismus tollat omnem culpam, & pœnam: talis sine aliqua purgatori pœna transiret ad cœlum, & sic vtilitas magna foret, sacramentum differre. Respõdeo, quod laudabile est, quòd quàm citius commode fieri potest, baptizetur infans. Ratio prima propter mortis periculum, quia cum sint fragilis naturę, citò, & faciliter moriũtur, secũdò propter infestationes dæmonum, qui non habent tantam potestatem super baptizatos. Secunda est, posito q̃ quis velit baptizari, quem sacerdos non vult baptizare, nisi sibi certo dato precio, nunquid tali licet in eo casu pro baptismo aliquid dare, & emere baptismum. Respõsio. Ioan. in summa. d. quòd in tali casu à tali licet aquam emere pro baptismo faciendo, etiã si aqua cõsecrata est, sed nõ licet dare pecuniã p̃ baptismo faciẽdo, nec pro se si talis sit adultus, quia in tali casu sufficit baptismus flaminis, nec etiã p̃ paruulo, q̃a nõ sunt faciẽda mala vt eueniãt

Nota tres vnctiones Dauid.

Illuminatio.

Sap. 2.

Nota hic bene efficacia baptismi.

Quæstio. Dilatatio baptismi.

Resp.

Baptismus.

Quæstio. Baptismus simonia. Ioan in summa li. 3. tit. 24. q. 10.

Universidad de Deusto
Biblioteca

euenant bona. Et subdit, ꝙ secundùm Alexand. in tali casu potest redimere vexationem sui iuris, si baptizandus sit adultus: etiam pro paruulo, quem vult baptizare. Sed Thomas dicit quòd primũ melius est. Tertia dubitatio est, posito quòd nullus possit regenerari, nisi sit generatus, aliquis nascẽs est in periculo, apparet extra vẽtrem matris secundũ aliquam partem, si de periculo timetur, nunquid potest baptizari illa pars, quę apparet extra matris vterũ, vt totus dicatur baptizatus? Respõdeo quòd sic, quia quæcunque pars corporis eius appareat, ipsa est animata anima rationali, & humana, cum ipsa sit in toto corpore, & tota in qualibet parte corporis. Et per cõsequens quacũque parte baptizata, baptizatũ est animal humanum: & per cõsequẽs homo, & non alius homo quàm ille puer, igitur ille puer esset baptizatus. Sed pone casũ: appareret aliqua pars extra, baptisans credit, ꝙ sit masculus, & baptizãs cùm imponit ei nomẽ Petrus, postea totus exit. & est fœmina, nunquid verè est baptizatus? Respõdeo quòd talis baptizans aut erat intentionis baptizandi masculũ, sic quòd nullo modo fœminã: aut baptizandi illũ fœtũ, siue masculus esset siue fœmina, primo modo non est baptizatus secundo modo sic. Consimilis casus est de volente consecrare decẽ hostias, & ante se habet vndecim. Vnde dicunt doctores, quòd in tali casu debent imponi nomina cõmunia tam masculis quàm fœminis, vt Bonagratia, Bonaùentura, & similia, &c.

Rom. 3

Quæstio.

Resp.

Quæstio.

Resp.

380

Dominus protector vitæ meæ: à quo trepidabo?

Hic cõsequẽter hoc aliis verbis cõfirmat. d. *Dominus protector*, &c. q. d. Quem debeo timere? certe nullũ, quia *Dominus protector vitæ meæ*. i. dans mihi vitã virtutũ in baptismo, quẽ etiã protegit. i. cõseruat nisi ponam obicẽ. Ideo non ait Dñs dator vitæ meæ, quia hoc posuit in primo versiculo: sed *Dominus protector*. i. cõseruator. Et ideo *à quo trepidabo*? interrogatiuè ponitur. i. quẽ vel quid trepidabo. q. d. nec aliquid, nec aliquẽ, quia ad omnipotẽtẽ Deũ ꝓ tineo, qui me illuminat, saluat, & protegit. ideo nullum timeo præter ipsum. dicit ergo. *Dominus protector vitæ meæ*. i. conseruator. Quid. n. valeret aut quo modo subsisteret vita gratiæ data in baptismo nisi ab ipso Deo dante cõseruaretur? certè nihil, Nã vt dicit Greg. super illo verbo Iob. 23. Ipse solus est. Nũquid nõ sunt Angeli: & homines, cœlũ, & terra &c. Et certè scriptum est, creauit vt essent ora. Cũ ergo in rerũ natura tã multa sunt, cur beati viri vocẽ dicitur, Ipse. n. solus est? Sed aliud est esse, aliud principaliter esse, aliud mutabiliter esse, aliud immutabiliter esse. Sunt. n. oía, sed principaliter non sunt, quia in semetipsis minimè subsistũt: ni gubernãtis manu teneãtur, esse nequaquã possunt. Et infra Cuncta quippe ex nihilo facta sunt, eorumq; esse essẽtia rursum ad nihilũ tẽderet, nisi ea auctor oĩm regiminis manu retineret, &c. Sic ergo & de vita virtutũ quomodo à Deo in Baptismo data subsisteret nisi ab ipso Deo cõseruaretur? Et hoc est, quod notans Psal. d. *Dominus protector vitæ meæ*, &c.

Greg. 16. mor. c. 18 sem. 1.

Esse.

Conserua tio Dei.

381

Cum appropiant super me nocẽtes, vt edant carnes meas.

6. q. 1 sum mæ.

Hic cõsequenter ostẽdit quantũ effectũ habeat virtus à Deo in Baptismo infusa. Et diuiditur in tres partes secundũ ꝙ tres habet effectus. Quoniã primò aduersitatis expellit timorẽ, secundo fœlicitatis infundit amorẽ, ibi. *Vnã petij à Domino*, tertiò ęternitatis cõcedit honorem, ibi. *In petra exaltauit me*. Quantũ ad primũ nota, ꝙ aduersa sunt multiplicia. s. corporis, fidei & temporaliũ rerũ. Et omniũ istorũ gratia in Baptismo collata expellit timorẽ. s. hæreticorũ. ibi. *Qui tribulant me*. Timorẽ mũdi, ibi, *Si consistant aduersum me castra*. Primò ergo virtus in baptismo data. s. si secũdũ illã viuam' expellit timorẽ corporis, quod, notãs dicit. *Dũ appropiãt super me nocentes*, &c. Nocẽtes. n. & inimici tẽporales corpus possunt occidere, animã autẽ lędere nõ possãt. Sed quid timenda sunt dãna corporis vbi salus aĩæ cõsiliũ? certè minimè, quia corpus datũ est in seruitiũ aĩæ: vt ipsi subditur, & nõ ecõtrario. Et hoc est, quod dicit. *Dũ appropiant super me nocentes*. s. & mali. Ad hoc solũ appropinquãt, *vt edãt carnes meas*: quia. s. aĩæ, & virtutibus eius nocere non possunt. Sic enim & Christus docebat. di. Nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autẽ nõ possunt occidere, sed potius eũ timete, qui potest animam, & corpus perdere in gehennam.

Aduersitas.

Timor.

Pœna temporalis.

Mat. 10.

382

Qui tribulant me inimici mei ipsi infirmati sunt, & ceciderunt.

de nom. d. 1. homicidiorum.

Hic ostendit, quod expellit timorẽ fidei. i. hæreticorum impugnantium fidem. Hæretici enim in primitiua ecclesia multum ipsam tribulauerunt, & ipsam destruere conabantur, quia fidem catholicam, in qua vnitur ecclesia, destruere conabantur, vt puta Arriani vnitatem essentiæ negabant in Deo. Sabelliani negabãt trinitatem personarum. Euthyces negabant verbum veram hominis carnẽ assumpsisse: & sic de aliis. Et sic diuersis hæresibus ecclesiã tribulabãt, vnde ecclesiæ Smyrnæ dicitur Apo. 2. Scio tribulationem tuam, quia blasphemaris ab iis, qui dicunt se Iudæos esse, & non sunt, & isti sunt hæretici. Sed tamen ecclesia per gratiam Christi sibi datam, hanc hæreticorum aduersitatem superauit, & vicit, quia hæretici prostrati sunt, & defecerunt, fides ecclesiæ manet. Et hoc notãs, dicit. *Qui tribulant me inimici mei*. s. hæretici, *infirmati sunt, & ceciderunt*: quia. s. veritate fidei conuicti sunt, & exterminati. Vel in bonum potest accipi, *ipsi infirmati sunt, & ceciderũt*: vt intelligatur ipsi infirmati sunt in eo, s. quod malè defendebant vt ne ad fidem conuersi meliora credant. Et sic ceciderunt, quia colla sua iugo fidei submiserunt. Sic enim de istis inimicis. s. hæreticis prędixerat Psal. in persona ecclesiæ dicens. Persequar inimicos meos & comprehendam illos. s. per prædicationem fidei non conuertar, donec deficiant. s. ab erroribus suis confringam illos, nec poterũt stare: cadent subter pedes meos.

24. q. 3. quida autem.

Hæretici.

Psal. 17.

383

Si consistãt aduersum me castra, non timebit cor meum.

3. q. 3. Maximiani.

Hic ostendit consequenter, quòd gratia in baptismo data excludit timorem contra aduersitates mundi tam visibiles quàm inuisibiles. De visibilibus enim aduersitatibus illatis ab hominibus mũdi dicit. *Si consistant aduersum me castra*. Castra enim dicuntur congregatio militum contra hostes ad alios inuadendum, & expugnandum. Et sic per castra intellige inimicos homines nos per aduersa persequentes, vt nostra bona tollant vel honores. Istis irritatus fuit Moses & Aarõ psal. 105. Irritauerunt Mosen in castris, Aaron sanctũ Domini. Sed talia

Castra.

talia castra gratia Dei facit nos non timere. Et hoc est, quod subdit. *Non timebit cor meum*, nec mirum, quia per gratiam baptismalẽ Dominus est nobiscum. Si ambulauero in medio vmbræ mortis, non timebo mala, quoniam tu mecum es.

Psal. 22.

384

Si exurgat aduersum me pręlium: in hoc ego sperabo.

Hic consequenter ostẽdit, quòd gratia excludit timorem bellorum spiritualium. s. dæmonum, & vitiorum. Quod clarè figuratum fuit in Iuda Maccabæo, de quo dicitur. Quod Iudas succinxit se armis bellica in prælijs, & protegebat castra gladio suo. Vbi nota quòd per Iudam Maccabęum recte figuratur quilibet fidelis gratia baptismali perunctus, qui fidem confitetur, quam in baptismo recepit, vnde & Iudas confitens interpretatur. Hic variis prælijs vitiorum à dæmonibus propulsatur, quoniam vt apparet ex discursu libri Maccabæorum, Iudas septem sustinuit prælia famosa, & deuicit, quæ clarè significant bella septem vitiorũ, quibus aduersum nos insurgunt dæmones, in quibus tamen fuit victoriosus. Nam illa prælia significant prælium primum turbationis, & iracundię. Secundum liuoris, & inuidiæ. Tertium cupiditatis, & auaritiæ. Quartum torpositatis, & acediæ. Quintũ carnalitatis & luxurię. Sextum gulositatis, & gastrimargiæ. Septimum elationis, & superbiæ. Primum prælium quod habuit Iudas contra se fuit Apollonij ducis Samarię. Congregauit Apollonius gentes ad bellandum contra Israël, & cognouit Iudas & exiuit obuiam illi, & occidit illum, & gladium Apollonij abstulit; & erat pugnans in eo omnibus diebus. Per hoc enim significatur prælium iracundiæ. Apollonius enim interpretatur admirabilis, Et quæ res magis admirabilis est, quam sit iracundia, per quam iratus miranda facit, & monstruosa, quæ hominem, manente humana figura corporis, intus in crudelem bestiam conuertit? Huius Apollonij gladius est lingua hominis irati mordax, & acuta. Lingua eorum gladius acutus. Sed iste proprio gladio occiditur, quia lingua propria condẽnatur. Ex verbis tuis condemnaberis. Isto gladio bellum iracundiæ superat, qui patienter verba sustinet iracundi. Melior est vir patiens viro forti. Et de tali, qui patientia bellum iracundiæ superat dicitur, Effudit sanguinem belli in pace. Secundum prælium contra Iudam fuit Seron, de quo dicitur, quòd ait Seron. Faciam mihi nomen, & glorificabor in regno, & debellabo Iudam. Et tamẽ sequitur ꝙ contritus est Seron, & exercitus eius in conspectu Iudæ. Per hoc significatur bellum liuoris, & inuidiæ. Seron enim intepretatur cantans tristitiã & significat inuidũ, qui sicut de alieno bona tristatur, sic de malorum miseria lętatur, & cantat. Interpretatur etiam Seron carbo murmurantium, quia inuidi semper à tergo, & post murmurando prælijs tur & proditorie, de quibus dicitur. Intellexit Ioab bellum ex aduerso, & post tergum contra se fieri victoriam. Tertium bellũ contra Iudam fuit Gorgiæ, de quo dixit Iudas. Melius est nos mori in bello, quàm videre mala gentis nostræ: & sequitur quomodo in illo bello fugat' est Gorgias. Et hoc significat prælium torpositatis, & acediæ, quoniã Gorgias interpretatur diuidens luctum vel præcisio luctantium. Et significat otiosos, qui quietem quærentes in præsenti à luctu, & labore spirituali

Prou. 16.

3. Reg. 2. Iuuidia.

1. Mac 3.

1. Par. 29. Acedia.

1. Mac 3.

se auertunt. Scientes, quòd diabolus illos bellando pulsare negligit quos quieto possidet iure. Tales enim quamuis diabolo resistere possent, vi so tamẽ labore belli ad aduersarium se subiciendo cõuertunt, de quibus Psal. Filij Effrem intẽdentes, & mittentes arcum, conuersi sunt in die belli. Quartum bellum fuit Lysię, de quo dicitur. Congregauit Lysias exercitum, vt debellaret Iudã, & sequitur quomodo à Iuda in prelio fuit superatus. Et significat bellum carnalitatis, & luxurię. Lysias enim generans interpretatur, significat peccatũ luxurię, quod circa partem generatiuã versatur, & tales decipiũtur: quia huius prelij mala non aduertunt. De quibus dicitur, ꝙ in magno viuentes bello tot, & tam magna mala pacem appellant, & quòd de bello luxurię intelligat, subdit de illis dicens, Neque vitã, neque nuptias mundas custodiunt, &c. Quintum fuit bellum filiorum Esau, de quo dicitur. Debellabat Iudas filios Esau in Idumęa. Esau enim qui pro edullio lentis primogenita vendidit, bellũ significat gulę. Et quia peccatum gulę communiter hominem ad inopiam ducit, ideo de tali bellatore dicitur. Vir bellator deficiẽs pinopiã. Sextum fuit bellum Timothei, de quo dicitur. Vidit Iudas, quod incœpit bellũ, &c. sequitur. Et cognouerũt castra Timothei ꝙ Iudas Maccabęus esset, & fugerunt à facie eius. Et significat prelium auaritiæ, nam Timotheus. qui beneficus interpretatur: significat auaros per oppositum, sicut piscina dicitur à piscibus, quia piscibus careat, sic per oppositum aurus dicitur beneficus, quia nulli benefacit, contra quos ait Iudas. Non cõcupiscatis spolia, quia bellum contra nos est. Septimũ fuit bellũ Nicanoris. Commiserunt prælium, & cõtrita sunt castra Nicanoris, & cecidit ipse primus in prælio. Et significat bellũ superbiæ. Nicanor enim, qui interpretatur stans lucerna, significat superbos, qui supra cæteros stare volunt, & lucentes apparere. Vnde de bello superborũ potest dici illud. Induebant se gloria, & stolis belli. Ecce ergo quot bella dęmonum, ac vitiorum nos infestant, quę omnia figuratiuè superauit Iudas: quę omnia per Dei gratiam superare possumus, quod benè notans hic Psal. in hoc dicit. *Si exurgat aduersum me prælium ego sperabo*. s. in dono gratiæ, mihi in baptismo collato.

Psal 56.

Luxuria.

Gula.

1. Mac. 5.

Ecclꝛ. 26. Auaritia.

1. Mac. 7.

Superbia.

1. Mac. 7.

385

Vnam petij à Domino hanc requirã: vt inhabitem in domo domini omnibus diebus vitæ mæ.

ex confec. d. dist. 5. nouitiorũ.

Hic consequenter ostẽdit, quòd gratia in baptismo collata fœlicitatis concedit, vel infundit amorem. Vbi notãdum, ꝙ gloria æterna rectè per vnũ significatur: tum propter obiectũ fælicitatis, quod est vnus Deus. Erit rex vnus omnibus imperans. Tum propter gloriam, quę successione tẽporum non variatur: sed tota in præsenti ęternitatis consistit. Melior est dies vna in atriis tuis super millia. Tum propter perfectionem Charitatis, quia ibi omnes beati sunt vniti. Qui adhæret Deo vnus spiritus est cũ eo. Et ideo de ciuitate superna in qua omnibus clarè lucet Sol iustitiæ, qui est Christus, dicitur, Ciuitas solis vocabitur vna: quia ibi nulla discordia, ibi nulla diuisio voluntatum. Et de hac vna ciuitate dicit. *Vnam petij à Domino*, scilicet non gloriã temporalem, nõ diuitias, & huiusmodi, quę vnũ dici non possunt: quia ex se diuisionẽ: & discordiã generãt, & cõseruant. Et de ista vna gloria, vel ciui

Psal 83.

1 Cor. 6.

Esa 19.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ciuitate cœlesti subdit. *Hanc requiram.* s. bonis operibus ad illam me disponendo. Et ad quid: *vt in habitem in domo domini.* i. in cœlesti patria. *Omnibus diebus vitæ meæ.* i. omnibus diebus, quibus anima viuet: quę scilicet eternaliter viuet, quia immortalis. *Fides.* Vel per *vnam* intellige fidem catholicam: quæ est vna in omnibus fidelibus tam veteris quàm noui *Gregor.* testamenti, vt ostendit Gregor. Hęc est illa virtus, quam primò quærit baptizandus, cui primò proponitur, quid quæris ab ecclesia? qui respõdet, fidẽ. Et *Ephes. 4.* de hac dicitur. Vnus Deus, vna fides, vnum baptisma. Dicat ergo quilibet fidelis. *Vnam.* s. fidẽ catholicam *petij à domino.* s. in baptismo. *Et hanc requiram vt inhabitem in domo Domini*, &c. i. in ecclesia catholica, quæ est Domus Domini. 1. Timo. 3. Dom' Dei B est ecclesia. Et hoc idẽ aliis verbis explicat dicens.

386 Vt videam volũtatem Domini: & visitem templum.

Voluntas Dei multiplex. Voluntas. n. Dñi sołũ propriè videtur in patria. Vbi nota, q̃ Dñi voluntas quamuis in se sit vna, tamen apud nos dicitur multiplex. s. voluntas signi, voluntas beneplaciti. Voluntas signi, vt sunt præcepta eius. Et hæc nõ est efficax, quia multoties præcepit Abrahæ immolare filium suum, quem nolebat immolari, sed hoc ideo præcepit, vt eius obedientia mundo manifestaretur. Et etiã multoties C aliqua præcipit, quæ nostra voluntas rebellis non perficit, sicut patet de præceptis eius. Voluntas autem beneplaciti est efficax, & omnipotẽs, sic enim omnia, quę vult fieri fiunt, & nihil ei resistere potest, iuxta illud Psal. Omnia, quæcũque voluit Dominus, fecit in cœlo, & in terra. Ad propositum ergo, quamuis enim in præsenti volũtas signi sit multis manifesta, non tamẽ voluntas beneplaciti, quia illa determinata est de omnibus etiam futuris. Et ideo sicut nescimus euentum futurorum, sic etiã nescimus Dei voluntatem. Beati autem in patria clarè videntes diuinam essentiam, in ipsa clarè vident diuinam volũtatem: & quid Deus efficaciter fieri velit, & quid non. Et hoc desiderans Psal. d. q̃ *vnam petijt à Domino*, &c. Ad quid? *Vt videam voluntatem Domini*, & ideo dicitur psal. 102. Notas fecit vias suas Mosi, filiis Israël volũtates suas, Israël nãque videns Deum interpretatur, & significat cõprehensores beatos. Si autem per ly, vnam, fides intelligatur, quando dicit, *Vnam petij à Domino*, &c. tunc sic exponitur. *Vt videam voluntatem Domini.* vt per fidem intelligam Domini voluntatẽ. i. eius *Templũ. Colo. 3.* præcepta, quæ solus ille videt propriè, qui illa per *Ioan. 12.* ficit, & implet. *Et visitem templum eius.* Quantũ ad primũ sensum tẽplum Domini propriè est corpus Christi, in quo habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter, de quo tẽplo ait Iesus. Soluite tẽplum hoc, &c. Hoc autem dicebat de tẽplo corporis sui. E Visitabitur autẽ templũ hoc, quando corporeis oculis post resurrectionẽ videbitur. Et sic videre volũtatem Domini spectat ad stolã animæ, sed visitare tẽplum ad stolã corporis pertinet. Quãtum verò ad secundã expositionem est sensus. *Vt visitẽ templum eius.* i. vt per fidẽ faciã tẽplum Domini, qui nõ *1. Cor 3.* requiescit nisi super humilẽ, & quietum. Sic enim iustis fidelibus dicit Apostolus. Templum sanctum Dei est, quod estis vos, & spiritus Dei habitat in vobis. Et ne prædicta postulans præsumptuosus videatur, assignat consequenter rationem, quare ista

A sperando postulet. d.

387 Quoniam abscõdit me in taberna culo suo: in die malorũ protexit me in abscondito tabernaculi sui.

Vbi notandum, q̃ per tabernaculum hic idem *Tabernaculum. Psal. 18.* significatur quod per templum. s. humanitas Christi, quę Dei tabernaculũ, & habitatio erat de qua dicitur. In sole posuit tabernaculum suum. Abscõ- *Absconditum. Coloss 2.* ditũ verò tabernaculi est diuinitas quæ in Christi humanitate latebat, vt ait Apostolus, in quo sunt omnes thesauri sapientiæ, & scientiæ Dei abscõditi. Absconduntur autẽ hæc à nobis. s. tam humani- B tas Christi quàm diuinitas per fidem. Quia antiqui *Fides.* patres illa per fidem credebant, quę non videbãt, quia fides est de non visis. Et sic dicimur in illis abscondi, quia illa absconduntur à nobis. Sic enim docebat Paulus. Loquimur Dei sapientiam in mysterio, quæ abscondita est. Ista autem absconsio fidei non durat nisi per tempus vitę presentis, quia in futuro enacuabitur fides, quia videbimus eum sicuti est. Sic ergo reddens rationem quare vnam petiit, vt videat voluntatem Dei, d. *Quoniam abscondit me in tabernaculo suo.* i. dedit mihi fidem humanitatis Christi. Et etiam *protexit me in abscõdito tabernaculi*: quia dedit mihi fidem diuinitatis eius, & hoc *in die malorũ.* s. in tempore vitę presentis, in quo mala re- C gnãt tã culpæ quàm pœne. Si ergo per fidem saluamur, dicente Apostolo. Gratia salui facti estis per *Ephes. 2.* fidem. Quid mirum, si vnam petiit, &c. cum mihi iam in Baptismo dederit fidem?

388 In petra exaltauit me, & nunc exaltauit caput meum super inimicos meos. *1491. loquitur.*

Hîc consequenter ostendit quòd gratia baptismalis concedit fœlicitatis honorem. Vbi nota, q̃ *1. Cor. 10.* nomine petrę Christus intelligitur, dicente Apostolo. Petra autem erat Christus. Exaltamur ergo *Petra.* D in petra, quando in Christo beatificamur, quoniã *Christus. Beatitudo.* in ipso est diuinitas, in cuius visione beatificatur anima. Et in ipso est humanitas verbo vnita hypostaticè, per quam corpus nostrum beatificatur, iuxta dictum Christi. Hæc est vita ętterna, &c. Sic ergo in petra exaltantur, qui per Christum beatificati *Exaltare.* hęreditatem capiunt cœlestem. Expecta Dominũ, & exaltabit te: vt hęreditate capias terram, & nota quòd loquens in persona ecclesiæ, quę nondum, beatificata est, sed beatificari expectat, dicit de prętcrito, & non de futuro. *In petra exaltauit me.* Quod facit propter certitudinẽ, quam ecclesia habet futurę beatitudinis certã se reddit. Beati autẽ in patria quia cõfirmati sunt in gratia, ampliuspec care non possunt, quia aliter non essent securi de sua beatitudine, & si non essent beati. Et hoc notans dicit. *Et nunc exaltauit caput meũ super inimicos meos.* Quid enim inimicorum nomine nisi dæmones significãtur, & vitia? de quibus Psalm. 16. Inimici mei animam meam circũdederunt. Quid autem per caput nisi mens nostra intelligitur. Possidę sapientiam, & dabit capiti tuo augmẽta gratia- *Prou. 4.* rum. Caput ergo nostrũ super inimicos nostros exaltatur, quãdo mẽs nostra per gratiam cõfirmata, suis inimicis altior illis subiici non potest. Quinimo omnes dæmones, & vitia beatis subiiciuntur, quia

quia ponitur scabellum pedum beatorũ Psal. 106. A mum quatuor facit. Quia primò suam formatorationem, Ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. secundò suam prætendit deuotionem, ibi. Vnde & quilibet beatus Deo gratias agens dicit. *Tibi dixit cor meum*, tertiò Dei petit dilectionem, Inimicos meos dedisti mihi dorsum. Omnibus ergo gratiis prædictis in vnctione baptismali collatis, sic enumeratis consequenter ad gratiarum actionem insurgit d.

389 Circuiui, & immolaui in tabernaculo eius hostiam vociferationis: cãtabo, & psalmum dicam Domino.

Greg. 17. mor. c. 15. Hostia. Eucharistia. Christus. Redeptio. Vbi primò notandum, quòd host a vociferationis dicitur sacramentum corporis Christi, qui solus host a sufficiens pro nostra redemptione fuit. B Vnde Gregorius dicit. Q alis hostia pro absoluẽd s hom nibus offerri poterat Deo? Neque enim iustum fuit vt pro rationali homine brutorum animalium victimæ cæderentur. Ergo si bruta animalia pro rationali hom ne d gnæ victimæ non fuerunt: requirendus erat homo, qui pro hominibus offerri debuisset, vt pro rationali peccante rationalis hostia mactaretur. Sed quia homo sine peccato inueniri non poterat, & oblata pro nobis hostia, quæ nos à peccato mundare potuisset si ipsa peccati contagio non careret. Inquinata quippe inquinatos mundare non potuisset. Ergo vt rationalis esset hostia, homo fuerat offerendus, vt verò à peccatis mundaret hominem, homo esset sine C peccato. Sed quis esset homo sine peccato, si ex peccati comm xtione descenderet? & ideo venit propter nos in vtero virginis filius Dei, qui pro nobis factus est homo. Sumpta est ab illo natura, non culpa, fecit pro nobis sacrificiũ, corpus suum exhibuit pro peccatoribus sine peccato hostiam: quæ & humanitate mori, & iustitia mundare po- *Mat. 21.* tuisset. Vocatur autem ista hostia vociferationis. Nam vociferor, aris, idem est, quod vocem feram. i. fortem emittere. Chr stus autem quãdo pro no- *Psal. 115.* bis seipsum obtulit hostiam Deo, clamans voce magna emisit spiritum. Pro beneficiis autẽ à Deo receptis nihil ei pro gratiar m actione dignius D hac hostia offerre valemus. Q id retribuam Domino pro omnibus, quæ retribuit mihi? calicem salutaris accipiam, &c. T bi sacrificabo hostiã laudis. Et hoc est, quod hic d cit Psal. *Circuiui.* s. omnia beneficia præd cta, & mente consideraui. Et ideo pro gratiarum act one *immolaui in tabernaculo eius.* *Cantare. psallere.* s. in ecclesia *hostiam vociferationis.* Sed qualiter debeat immolari ostendit d. *Cantabo, & psalmum dicam Domino.* Vt enim superius fuit dictum. Cantare est corde, & voce lætari. Psallere verò. i. psalterium tãgere decẽ chordarum: est manibus, & operibus obseruare Dei præcepta. Est est sensus. Corde letabor in Domino, & opere, & verbis gloriam *Psal. 67.* Dei prædicabo, sic enim omnibus præcipitur. Regna terræ cantate Domino, psallite, &c. E

390 Exaudi, Domine, vocem meam, qua clamaui ad te, miserere mei, & exaudi me.

Positis gratiis, quæ nobis in prima vnctione scilicet baptismi conferuntur, consequenter ponit multa aduersa, quæ illam vnctionem sequũtur. Nõ enim milites suos Deus imbelles esse permittit. Et duo facit. Quia primò contra illa aduersa adiutorium Dei postulat. Secundò quæ sint illa aduersa, explicat, ibi. *Quoniam pater meus.* Quantum ad pri-

Vox Christi. Oratio. Clamor. desiderii Greg. 22. mor. 18.

mum primò suam format orationem dicẽs. *Exaudi domine vocem meam qua clamaui ad te.* Vbi notandũ, quòd vox, qua clamamus ad Deum, propriè nõ est vox corporis, sed desiderium mentis, vt ostendit Grego. d. Vera quippe postulatio non in oris est vocibus, sed in cogitationibus cordis. Valentiores namque voces apud secretissimas aures Dei non faciunt verba nostra sed desider a. Æ ernã etenim vitam si ore petimus, non tamen corde desideramus, clamantes tacemus. Si verò desideramus ex corde etiam cum ore conticescimus, tacentes clamamus. Hinc est q̃ in heremo populus vocibus perstrepit, & Moses à strepitu verborum tace- & tamen silens aure diuinæ p etatis auditur, cui dicitur. Quid clamas ad me? &c. Sic ergo vox, qua cla- *Exod. 14.* mamus ad Deum orando, est cordis desiderium, non sonitus verborum. Et de hac dicit. *Exaudi, Domine, vocem meam, qua clamaui ad te.* s. orando. Et idem aliis verbis repetit d. *Miserere mei, & exaudi me.* Vbi nota, quòd animus multoties ex gaudio voces multiplicat similiter ex pressura, ex gaudio quippe. Sic enim & Psal. crebrò repetit hoc quod exultans se exaudi tum esse cognouit d. Exaudiuit C Dominus vocem fl tus mei, Dominus orationem *Psal 6.* meam suscepit. Ex pressura, vt Psal. 108. Fiant filij eius orphani, & vxor eius vidua. Sic in proposito Psal. tactus lætitia propter vnam, quam postulauerat, & corde sauciatus propter pressuras, quas sustinebat, voces duplicat nunc d. *Exaudi, Domine, vocem meam, miserere mei, & exaudi me.*

391 Tibi dixit cor meum, exquisiuit te facies mea: faciem tuam, Domine, requiram.

Hic suam prætendit deuotionem. Vbi sciendũ, quòd sicut duplex est homo, scil cet, in erior, & *Facies hominis. Eccl 7.* exterior, sic duplex est facies hominis, scil cet corporalis, & exterior: & spiritualis, & interior, quæ est anima, de prima dicitur. Filiæ tibi sunt, conserua corpus earum, non ostendas eis faciem hilarem. De secunda d citur. Si iniquitatem abstuleris à te, tunc leuare poteris faciem tuam absque macula. Et de ista facie cordis hic loquitur d. *Tibi dixit cor meum, exquisiuit te facies mea*, Aliqui enim orando loquuntur non Deo, sed hominibus, facie sui cordis non Deum, sed hom nes quærunt, vt hypocritæ, quia stant in angulis platearum orantes, vt videantur ab hominibus. Al j autẽ loquũtur Deo, & facie cordis solum Deum quęrunt orando. Qui- *Oratio. Matth. 9.* bus dicitur. Tu autẽ cũ oraueris, intra in cubiculum tuũ, & clauso hostio, &c. & tales deuotè orant. Et hanc deuotionem hic de se ostendens Psal. dicit Deo. *Tibi dixit cor meum.* i. tibi corde sum loquutus orando: non hominibus, quorum non quæro gratiam, sed tuam, quibus placere non desidero: sed tibi, quia te solum quæro, ideo subdit. *Exquisiuit te facies mea*, non aliud extra te. Et quia bonum non proficit, nisi perseuerantia continuetur, ideo subdit. *Faciem tuam, Domine, requiram.* i. huic inquisitioni perseueranter instabo, quia scribitur Matth. 10. Non qui inceperit, sed qui perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit.

Ne auer

Universidad de Deusto
Biblioteca

392 Ne auertas faciem tuam à me: ne declines in ira à seruo tuo.

Hic consequenter petit Dei dilectionem. Vbi sciẽdum, quòd signũ dilectionis Dei erga aliquem est quãdo hic ipsum flagellat, & corrigit. Ego quos amo, hos corrigo, & castigo, & ad Hebr. 12. Flagellat autem Deus omnem filium, quem recipit. Et Pro. 13. Qui parcit virgæ, odit filium. Sed quamuis talis correctio ex dilectione procedat, tamen effectũ iræ secundũ nostrũ modũ prætendit. Sicut pater ex dilectione corrigens filium, se illi prætendit iratũ, dum illũ verberat. Sic igitur declinat Deus iram suam à nobis in præsenti, quãdo nos de peccatis nostris non corrigit, sed ad libitum nos vagari permittit, tunc enim parcens non parcit. Si autẽ nos corrigit, tunc nos diligit: quia tunc nõ parcens parcit. Petit ergo hic Psal. vt Deus non parcẽs sibi parcat: nõ parcat. s. cessando à correctione, sed parcat peccata corrigendo, & dimittendo. Itẽ notandum, quòd per Dei faciẽ, Dei designatur dilectio, quia suos saluat electos, Psal. 79. Ostẽde nobis faciem tuam, & salui erimus. Sic igitur Deus insimul nos diligit, dum peccata dimittit, & emẽdat, iram ostendit, dum peccata punit. Et ista duo simul hic Psal. postulat, & primò dilectionem Dei dicens. *Ne auertas faciem tuam à me.* s. me reprobando, Psal. 87. Quare faciem tuam auertis, &c. Et consequenter petit secundum d. *Et ne declines in ira à seruo tuo.* i. quando es in ira. s. corrigẽdo, ne declines iram illã correctionis à seruo tuo. Vel aliter ista secũda pars exponitur. Vbi notãdum, q̃ ab aliquibus declinat Deus, scilicet, non in ira, & ab aliquibus declinat in ira. Declinat, sed non in ira, quando à peccatis faciem auertit, vt ea deleat, non ab ipso peccante, vt eum perdat. Declinat autem in ira quando ipsi peccanti indulget. Et hanc secundam declinationem timet Psal. d. *Ne declines in ira à seruo tuo.*

Apoc. 3. Dilectio Dei. Aduersitas. *Facies Dei. Dilectio Dei.* *Declinare Dei.*

393 Adiutor meus esto, Domine, ne derelinquas me: neque despicias me, Deus salutaris meus.

Hic consequenter diuinum petit adiutorium, & miserationem. Vbi sciendum, quòd sicut quandiu sumus in via, de nullo quantumcunq; magno peccatore est desperandum, quia tempus pœnitentiæ est vsque ad vltimum articulum vitæ. Sic nec quãtumcunque sit sanctus, & in statu gratiæ debet esse sine timore, quia sicut quilibet peccator potest cõuerti, sic & quilibet iustus peruerti potest. Et ideo Psal. quamuis se videret in via salutis esse: quia soli Deo loquebatur, solum Deum quærebat, tamen de casu formidans Dei adiutorium petit, di. *Adiutor meus esto,* &c. q. d. Et si iam sim in via salutis per te positus: tamen quia per me ipsum sine te perseuerare nõ possum, ideo *adiutor meus esto, né derelinquas me.* Quid enim proficeret peregrinanti si ponatur in via recta eundi ad terminũ, si necessaria itineri remoueretur ab eo? Sic orat iste. Iam me in via posuisti, sed aberrabo, si me derelinquas, volũtatẽ liberam mihi dedisti, sed sine te nihil potest conatus meus. Ideo subdit, *Ne despicias me, Deus salutaris meus.* q. d. Tu es Deus, qui me creasti, tu es salutaris meus, qui scilicet sanas plagã peccati. Quid igitur mihi proficiet, q̃ me creasti, vel q̃ me redemisti, si me contemnas? q. d. Nihil, ideo oro. *Ne despicias me, Deus salutaris meus.* Quid est enim despicere Dei nisi mentem derelinquere? Omnipotẽs enim Deus humanum animum tunc despicit, quando ipsum sibi ipsi relinquit. Non enim humanam mẽtem debellando despicit, sed recedendo: quia ad perditionem suam sufficit sibi ipsa dimissa. Vnde per Salomonem dicitur. Considera opera Dei, quòd nemo possit corrigere, quem ille despexerit. *Eccl. 6.*

71. q. 1. gloriam. Desperatio. Præsumptio. Peccator. Perseuerantia.

394 Quoniam pater meus, & mater mea dereliquerunt me: Deus autem assumpsit me. *15. q. 1. illud per æquo.*

Hic consequenter explicat, quæ sunt illa mala, & aduersa, quæ in præsenti patimur. Et circa hoc tria facit. Quia primò exprimit datorem malorum, & illatorem. Secundò contra hoc postulat redemptorem, ibi. *Legem pone.* Tertiò redemptoris ponit orationem, ibi. *Ne tradideris.* Quantum ad primum sciendum, quòd totius culpæ, & pœnæ generis humani causa fuit originale peccatum per primos nostros parentes Adam, & Euam commissum. Deus enim creauit hominem rectum, qui in iustitia originali sibi, scilicet, data ab origine permanere poterat pro se, & tota posteritate sua, quæ iustitia animam faciebat Deo subditam, & carnem animæ, in qua si permansisset, fuisset in gratia confirmatus cum tota posteritate sua. Et sine morte cum omnibus suis posteris translatus fuisset ad gloriam in certa ætate. Ipse autem in peccando perdidit iustitiam originalem, quam pro se, & tota posteritate acceperat. Vnde ipso rebellante Deo, & eius præcepto, statim in ipso, & tota posteritate eius caro spiritui cœpit rebellare, quia dignum est, vt qui suum spernit superiorem, & ipse à suo spernatur inferiori. Et sic peccatum originale transmisit ad posteros. Sicut si in iustitia originali permansisset, ipsam ad suos transmisisset posteros. Et hoc peccatum originale fomes est omnis peccati concupiscentiæ, peccatum autem est causa omnis aduersitatis, & pœnæ, tam temporalis quàm spiritualis, & æternæ, quia si nullum fuisset peccatum, nulla pœna fuisset. Et sic primum peccatum primorum parentum, quod transmittitur ad posteros, causa est omnis aduersitatis, & pœnæ. Exprimens ergo causam miseriarum omnium, & peccatorum dicit, quòd fuerunt primi parentes, qui nos dereliquerunt, scilicet, in peccatum originale cadere, dum scilicet ipsi originalem iustitiam, quam etiam pro nobis acceperant, non seruauerunt, quòd exprimit d. *Pater meus, & mater mea dereliquerunt me,* scilicet Adam, & Eua peccando me dereliquerunt, quia iustitiam, quam pro me acceperant, perdiderunt. Sicut per exemplum. Si rex militi donet castrum pro se, & posteritate sua, miles autem efficiatur proditor regis, nonne dignè non solum priuatur pro se, & tota posteritate, castro, quinimò etiam perpetuo damnatur exilio. Sic conformiter in proposito dicit. *Quoniam pater meus, & mater mea dereliquerunt,* scilicet, huic miseriæ me exposuerunt peccando. Et quid sequutum est ex hoc? audi quod sequitur. *Et Dominus assumpsit me,* id est, propter peccatum commissum, vt nos ab illo redimeret: Disposuit me, id est, hominem ad vnitatem hypostaticam assumere Psal. 17. Misit de summo, & accepit me, & assumpsit me de aquis multis. Et si quæras, si peccatum non fuisset, nunquid verbum assumpsisset hominem? Aliàs dixi, quòd sic, sed non mortalem, & passibilem. Præuidebat ergo Psal. q̃ verbũ debebat

Originale peccatum. Originale peccatum. Quæstio.

debebat hominem assumere: vnde ardenter istam assumptionem videre desiderabat, & feruenti desiderio ipsam fieri postulabat, vnde sequitur quod orans dicebat.

395 Legem pone mihi, Domine, in via tua, & dirige me in semita recta propter inimicos meos.

Hic ergo consequenter postulat redemptorem, Quid enim propriè dicitur via nisi Christus? qui de seipso ait. Ego sum via, veritas & vita, est enim via qua ad patrem pergimus, ipso dicente. Ioan. Nemo venit ad patrem nisi per me. Et per hanc viam edoceri desiderat. d. *Legem pone mihi domine in via,* id est, emitte Christum in quo legem habeamus euangelicam quæ contra omnes defectus habet medicinam, q̃ ad præcepta. Hic etiam via semita dicitur quia arcta est quo ad consilium. Nonne arduum videtur, inimicos diligere, persecutoribus benefacere? quæ tamen omnia docet Christus obseruare, & ideo semita dicitur & non solum via, ipso di. Arcta est via, quæ ducit ad vitam, &c. Et quare hoc sic instanter postulat subdens, ostendit dicens. *Propter inimicos meos,* qui. s. insidiari non cessant. Sed forte dices. Quæ est ista lex, quàm expectat sic per Christum sibi dari, & quæ directio, respondeo quod est illa de qua supra dixit ibi: Dulcis, & rectus dominus propter hoc legem dabit delinquentibus in via. s. lex iustitiæ & misericordiæ quę comm ssa peccata dimittit: & amplius nõ peccare præcipit. Similiter est illa directio de qua ibidem subdit, dirget mãsuetos in iudicio, s. acceptatio operum nostrorum ad gloriam, vide ibi.

De consid. 14. inc. quæquid. Ioan. 14. Via dicitur Christus. Semita dicitur Christus. Matt. 7. Lex Dei. Psal. 24.

396 Ne tradideris me in animas tribulantium me, quoniam insurrexerunt in me testes iniqui, & mentita est iniquitas sibi.

Hic postquam postulauit redemptorem, consequenter agit de redemptoris oratione, hucusque enim loquutus in persona corporis ecclesiæ, nunc autem loquitur in persona capitis. s. Christi. Vbi notandum, q̃ principalis intentio tam dæmonum quã Iudæorum cõtra Christum, erat ei pœnas corporales, & opprobria inferre, ac etiam mortem, vt ipsum ad desperationem inducerent, vt per hoc in mundo diffamato nomen eius, & fidem delerent, vnde principalius quærebant animam eius perdere: sed accessorie, corpus interficere. Et istorum duorum accessorium obtinuerũt, quia eius corpus percusserunt, flagellauerunt & crucifixerunt. Sed primũ & principale obtinere non potuerunt, quia nec ipsum ad peccatum traxerunt: nec eius fidem annullauerunt, propter quod & Christus de ipsis dicebat Psal. 62. Ipsi verò in vanum, id est, frustra quæsierunt animam meam. Quæ omnia præuidens Psal. spiritu prophetico eleuatus in persona Christi orans. d. *Ne tradideris me in animas tribulantium me.* q. d. Non oro, ne tradas me in manus. s. in animas. i. in voluntates eorum, vt eis, consentiam, etsi carnes meas dabis in manu eorum, non tamen rogo permittas volũtates eorum impleri de me. Deuoret caro carnem, terra terram, sed anima sibi seruetur illæsa. Et si terra detur in manibus eorum, rogo ne anima in animas eorum detur. Et de hoc dicitur. Terra data est in manus impij. Quod exponens Gregorius, dicit. Quid enim nomine terræ

De cõsid. 4. si in sacramenti. Desperatio Christum. Iudæus. Iob 9. Gre. lib. 9. mor. c. 21. Terra corporis Christi.

nisi caro exprimitur? Quis appellatione impij nisi diabolus designatur? Huius impij manus fuerunt, qui in redemptoris nostri morte grassati sunt. Terra itaq; data est in manus impij, quia antiquus hostis redemptoris mentem corrumpere per se tentando non valuit, sed eius carnem per suos satellites ad triduum permissus extinxit, & dispensationẽ supernæ pietatis nesciens ex hac ipsa permissione seruauit. Et consequenter ostendit falsitatem inimicorum. s. qualiter eum decipere moliebãtur dicens. *Quoniã insurrexerunt in me testes iniqui.* s. de me falsa dicentes, vt moueant me, & reuoluant à te, sic enim ad literam de Christo scribitur principes sacerdotum & seniores, & omne concilium quærebant falsum testimonium cõtra Iesum, vt eũ morti traderent, sed tamen non prævaluerunt, *quia mentita est iniquitas sibi.* quia. s. nõ habuerũt de me quod iniquitas eorum eis promittebat. Et sic ad damnum eorum *mentita est iniquitas sibi.* Quia omne peccatum in suum redit auctorem.

Mat. 27.

397 Credo videre bona domini in terra viuentium.

Hæc est vltima pars Psal. in qua postquã egit de prima vnctione. s. baptismali, nũc agit de alia. s. gloriæ, præuidebat. n. Psal. regnũ cœlorum non quiete sed labore & pœnitentia mereri quod in capite Christi præuidit, qui. s. multa mala penas passus est, & post glorificatus ipso dicente. Oportuit Christũ pati, & ita intrare in gloriam suã. Propter quod & de Christo dixerat ad literam Psal. 109. De torrente in via bibit, propterea exaltauit caput. Quia. s. de fluxu nostræ mortalitatis, & de trãlitoria & turbulenta passione bibit nascendo, & moriendo. Et hoc in via vitæ præsentis propterea exaltauit caput, quia per hoc q̃ humiliatus est vsque ad mortẽ, Deus exaltauit illũ, & dedit illi nomen, &c. A consimili & iste ex pœnis, quas hic patiuntur propter Christum fideles vitam æternam præstolatur. Et hinc est quòd omnibus miseriis vitæ præsentis superius enumeratis, ex illis ad spem gloriæ æternæ consurgit in persona omnium fidelium dicẽs. *Credo videre bona domini in terra viuentium.* Et ad consimilem crudelitatem alios prouocat d.

Luc. 24. Gloria. Labor.

398 Expecta dominum, viriliter age: & confortetur cor tuum, & sustine dominum.

Quasi dicat, sicut ego certus sum de illa beatitudine, ita tu quicunque vnctus es, expecta Dominum securè, quia non fallit omnipotens. Qui enim promisit certus est, verus promissit, qui mentiri non potest. Sed interim *viriliter age.* i. tolera fortiter aduersa, & tribulationes, & mundi flagella. *Et confortetur cor tuũ.* s. in prędictis malis: quia aduersa mundi signum sunt salutis æternæ. Et sic *sustine dominum* id est, super omnia tene Dominum, ipsum omnibus prædiligendo. Sic & se facere alibi confitetur. Psal. dicens. Sustinuit anima mea in Domino.

6. q. 1. sunt plurimi. Expectatur. Psal. 129.

PSALM. XXVII.

399 AD te domine clamabo, Deus, Deus ne sileas à me, nequando taceas à me, & assimilabor descendentibus in lacum.

Iste Psal. talem habet titulum. *Psalmus huic. Da-*

6. q. 1. si omnia.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Dauid. *uid.* Notandum quòd quãdo in titulis Psalmorum A ponitur Dauid ly *Dauid* diuersimodè,& varie accipitur, quia quandoque significat caput ecclesiæ, quod est Christus, quandoq; ipsum corpus, s. ipsam ecclesiam, quandoque verò vtrumque simul, s. totum Christum. Quandoque autem in titulo additur *huic*, vel *ipsi*, sicut hic, ibi ly *Dauid* significat Christum. Est ergo titul. sensus. Psalmus iste attribuitur *huic Dauid*. s. Christo, qui loquitur in hoc Psal. agens de Christi passione, & resurrectione. Et monet Christus in hoc psalmo aduersa tolerare, quicunq; volunt cum ipso Christo regnare, Quantum verò ad fundamentum Psal. notandum, q̃ iste Psal. fundatur supra quandam historiam, quæ habetur 2. Reg. 15. Quod cum Absalon filius Dauid B insurrexisset contra patrem, & regnum patris sibi vsurparet, quod Deus permisit ad puniẽdum peccata Dauid adulterij, & homicidij. Dauid fugit de Hierusalem timore filij. Et ascendebat cluum oliuarum nudis pedibus incedens, & flens cooperto capite. Tũc Sadoch, & Abiathar sacerdotes sequuti sunt eum portantes arcam Dei, volentes esse cum Dauid, & ipsum comitari. Et ascendit Abiathar ad cõsulendum Dominum, quid agere deberent ante arcam Domini, vnde responsa habere consueuerat, & tunc nullum habuit responsum. Ex quo Dauid tunc cogitauit sibi Deum nondum fore placatum: propter quod Dauid iussit arcam reportari in ciuitatem ad locum suum, reputans se C indignũ illam in sua comitiua secum habere. Quo facto Dauid ascendit summitatem montis oliuarum, vnde ciuitas, & tabernaculum clarè videbantur. Et ex illo loco orauit ad Dominum versa facie ad ciuitatem, & ad locum sanctum, sicut nunc fideles à loco vnde potest videri ecclesia alicuius sancti versa facie ad ecclesiam orant. Et tunc fecit

Oratio. istum Psal. Orans Deum pro sua liberatione ab ista persecutione. Et tunc intellexit se exauditum ab eo, sic quod filius non prẽualeret aduersus eum, sed ipse cum victoria, & pace ad ciuitatem rediret, & in pace suum regnum posslideret. His ergo præmissis primo, applicabo psalmum ad historiam, secundò pertractabo intellectum Psal. Quantum ad D historiam, iste Psal. diuiditur in duas partes. Quia primò ponitur ipsius Dauid deuota oratio, secundò ipsius deuota exauditio ibi. *Benedictus dominus*, &c. vt Nic. de Ly. Quantum verò ad intellectum Psal. Iste Psal. est quædam oratio quã Christus fecit tempore suæ passionis & diuiditur in duas partes. Quia Christus primò ponit suã orationem, secundò gratias agit de sua exauditione, ibi. *Benedictus dominus*, prima pars diuiditur in partes duas, quia orando primò Dei gratiam postulat, secundò futuram Dei iustitiam explicat, ibi. *Ne simul tradas me*. Prima in duas, quia primò suam petit resurrectionẽ, secundò ecclesiæ ædificationem, ibi. *Exaudi domine vocem*. Quantum ad primum orationem *Clamor Christi Oratio. Christi.* E suam præmittit Christus seipsum nobis prebens in exemplũ patri, d. *Ad te domine clamaui*. i. ego homo clamabo ad te corde orando. Vbi notandum, q̃ multis vicibus ac multipliciter Christus clamauit.

Clamauit in campo, turbis seminans.
Clamauit in templo, legem predicans.
Clamauit in loco mortis, mortuos suscitans.
Clamauit in corde, intus generans.
Clamauit in cruce mortem tolerans.
Clamauit ad patrem, Deum inuocans.

Primo clamaui in campo, & Luc. 8. Cum turbaplurima conuenirent & de ciuitatibus properarent ad Iesum, dixit per similitudinem. Exit qui seminat seminare, &c. sequitur. Et hoc dicens clamabat. Qui habet aures audiẽdi audiat. Ideo enim clamabat, vt ostenderet quæ dicebat mystica esse, & intento corde meditanda. Vnde prædicta verba exponens Bẽda dicit. Quoties hæc additio. s. Qui habet aures audiendi audiat vel in Euangelio, vel *Ioann.* Apocalypsi Ioannis interponitur, mysticum esse quod dicitur, quærendum quoque à nobis attentius ostenditur. secundò clamauit in templo, &c. In die magno festiuitatis stabat Iesus & clamabat dicens. Si quis sitit, veniat ad me, & bibat, & flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ. Hoc autem dicebat de Spiritu sancto, Clamabat septimo die festiuitatis, & non aliis intermediis prædicando, se- *Chrysost.* cũdum Chrysosto. Quia festiuitas per septem dies agebatur. Prima autem dies, & vltima celeberrimi erant secundum legem. Medij autem dies secundũ voluptatem magis consumebantur. Ideo istis diebus prædicando nõ clamabat, ne quę decebantur, deperirẽt, eis vacantibus voluptatibus. In hoc suos prædicatores instruens, vt aptum tempus obseruẽt quando sermonem deberent proferre spiritualia enim erãt quæ dicebantur. Tertiò clamauit in loco mortis, sic tans. s. ipsum Lazarum mortuum, quẽ cum quatriduanum suscitare vellet, voce magna clamans ipsum reuocauit ad vitam, Iesus voce *Ioan. 11.* C magna clamauit, Lazare, veni foras. Et statim prodiit, &c. qui fuerat mortuus. Ideo enim tũc clamauit secũdum Theophilum, vt aliquorum errorem destrueret, d. Aitus enim tunc clamauit Christus, vt Gentilium ora refrener. fabulantium in tumulis esse animas defunctorum. Nam quasi foras manentem eam aduocat per clamorem. Quartò clamauit in corde, &c. Clamat enim Christus in cordibus nostris, dum per suam gratiam nos filios Dei facit adoptiuos. Gal. 4. Quoniam autem estis filij Dei, misit Deus Spiritum filij sui in corda nostra, clamantem abba pater. Quod exponẽs Magister dicit in glo. Misit Deus spiritum filij sui in corda nostra clamãtem, abba pater. i. qui fecit nos clamare quod nunquam præsumeremus, nisi ipse nos doceret. Sed quid est clamare abba. i. pater? Abba enim Hebræum est idipsum significãs quod pater. Et hanc consuetudinem in pluribus locis scriptura seruat: vt Hebræum verbum cum sua interpretatione ponat. Duo namque sunt verba, quę posuit, scilicet abba, & pater, vt posterius interpretetur primũ: nam hoc est abba, quod pater. Quintò clamauit in cruce mortẽ tolerans, quando scilicet in cruce positus, vt habetur Matt. 27. circa horam nonã clamauit voce magna dicens. Hely hely lamazabathani. Ideo enim tunc sic se derelictum clamauit, vt omnibus notum faceret, non propter se, sed propter nostra passum fuisse. Vnde prædicta verba exponens Origenes ait. Nõ autẽ æstimes E *Origenes.* humano more saluatorẽ clamando ista dixisse propter calamitatẽ, quæ ipsum opprimebat in cruce: Si enim ita acceperis, non audies clamorẽ magnæ vocis eius, quæ ostendit aliquid magnum esse abscõditum. Sextò clamauit ad patrem Deum inuo- *Luc. 23.* cãs. Et clamãs voce magna Iesus ait: Pater, in manus tuas commendo spiritum meum. Et hoc dicẽs expirauit, quod ideo fecit, vt ostenderet quòd liberè moriebatur non coactè. Vnde Theophilus *Theophil.* ait, Clamans Christus alta voce expirat, quia inerat ei potestas ponẽdi animam suam, & eam resumendi, tunc enim clamans spiritum patri cõmendat orans, & si anima separabatur à carne, verbum tamen ab ipso non separabatur. Consimiliter. n. illum clamasse hic ostẽdit propheta. d. *Ad te, domine, clamabo Domine Deus meus, ne sileas à me*. i. ne discedas à me, i. secundum gl. Ne vnitatem verbi tui separes ab eo quod homo sum. *Ne quãdo taceas à me*: hoc secundum glo. non est in textu, sed superadditum fuit à septuaginta interpretibus ad maiorem expressionem. Et quare Christus hoc postulat statim subdit. *Et assimilabor descendentib. in lacum*. q. d. Si vnionẽ tuam à me separaueris assimilabor aliis hominibus qui descendunt in infernum, qui nec alios nec seipsos ab inferno possũt liberare. Quod ideo dicit, quia si diuinitas fuisset separata mors B Christi non fuisset sufficiens pretium pro redemptione generis humani, sicut nec mors aliorũ hominum. Et ex hoc apparet q̃ sic orando suam petiit resurrectionem, virtute. n. vnitatis verbi ad na- *Psal 15.* turam humanam statim resurrexit. Non dabis sanctum tuum videre corruptionem.

400 Exaudi, Domine vocem deprecationis meæ, dum oro ad te, dum extollo manus meas ad templum sanctum tuum.

De consec. dist. 4. gratia.

Hic consequenter petit ecclesiæ suæ ędificationem, vbi notandum q̃ Christus orauit in horto in nocte suæ passionis, & in cruce. In horto orauit pro se & in cruce pro nobis. De prima oratione dicit, *Exaudi vocem deprecationis meæ*, qua dicebat Pa-

Oratio Christus multiplici ter. ter, si possibile est, transeat à me calix iste, &c. verumtamẽ nõ quod ego volo, sed quod tu vis. In cruce autem orauit pro nobis, expansis manibus in ligno ad recipiendum, & amplectendum fideles, dicens, Pater, dimitte illis, quia nesciunt quid faciũt. Et quantum ad hoc dicit. *Dum extollo manus meas ad templum sanctum tuum*. s. ad construendum, & ecclesiam ædificandam. virtute enim illius orationis multos conuertit ad fidem, qui primitiuam eccle- D siam siue templum fundauerunt. Dicit ergo Christus secundum gl. *Exaudi, domine*, &c, *Dum extollo manus meas ad templum sanctum tuum*, i. quia extollo, vel expando manus meas, quod ad litteram Christus fecit in cruce. Et hoc non pro mea culpa, sed ad cõstruendum templum sanctum tuum, id est, vt ecclesiam cõstituam. Ad hoc etiam denotandum, quòd tunc Christus orabat moriendo pro constru

Christus orans ad templum. ctione ecclesiæ & templi Dei, tunc etiam moriendo expansis manibus corporalibus etiam oculis templum respiciebat in mõte Caluariæ crucifixus: vnde templũ videri poterat. Secundum enim morem Iudæorũ, quibus præceptum est, vt vbicunque fuerint ad illam partem orarent, vbi scirent esse E Hierusalem, & Dei templum. Quod & Christus fecit legem implens, quia crucifixus faciem vertebat ad Hierusalem, vnde & templum videbat ad significandum q̃ ecclesiam catholicam per illud templũ figuratam tunc moriens ædificabat. Et notandum, quòd hic Christus orat generaliter pro omnibus fidelibus, dicens. *Dum oro ad te, dum extollo manus meas ad templum sanctum tuum*. Rarò autẽ legimus orasse pro aliquo in singulari. Nam etsi Petro dixit Luc. 22. Ego rogaui pro te, vt nõ deficiat fides tua, illa tamẽ oratio fuit generalis, scilicet, pro fide Pe-

A tri, quę est fides vniuersalis Ecclesię. Ecclesia tamẽ in dubio orationes facit p̃ singularibus personis: multoties ac etiam generaliter orat pro multis. Et *Oratio de bet esse ge neralis.* ideo hic oritur dubium. Vtrum orationes specialiter pro aliquo factæ æquè prosint omnibus eiusdẽ meriti? Vel vtrum oratio pro aliquibus facta generaliter æquè cuilibet eorum prosit, ac si pro vno illorum solum esset facta? Ad hoc respondet sanctus *Doctor sanctus.* doctor lib. 4. dist. 45. quæst. 4. Quod valor orationum, vel suffragiorum potest pensari ex duobus. Vno modo ex virtute charitatis, q̃ facit omnia communia. Et secundum hoc plus valet ei, qui est maiori charitate, licet pro ipso specialiter nõ fiat. Cuius ratio est, quia quilibet, qui est in pur B gatorio ratione charitatis habet quandam cõgratulationem & delectationem de bono alterius, & maiore secundũ quod est in maiori charitate. Alio modo suffragia, vel orationes valent ex hoc quòd *Suffragia. Missa va lor.* per intentionem orantis alteri applicantur per modũ satisfactionis pro debitis. Et sic dicit quod magis valent ei, pro quo specialiter fiũt, immo sic illi soli valent. Sed contra istam opinionem sunt multi doctores, & maximè Præpositiuus, qui ponit, q̃ suffragia pro vno facta vel orationes non magis prosunt ei, pro quo fiunt, quam aliis, sed prosunt vnicuique secundum quod magis digni sunt. Quia charitas omnia facit esse communia, diuidens singulis prout sunt capaces. Et ponit exemplum de C candela quæ accenditur pro aliquo diuite, cũ quo sunt alij serui vel pauperes, quæ non magis illum illuminat quã alios, qui cum eo sunt quamuis quilibet participat illius candelæ lumen magis & minus, secundum quòd magis dispositus est ad receptionem luminis. id est, secũdum quòd habet oculos clariores vel debiliores. Similiter ponit exemplum de lectione, quam nõ magis percipit ille, pro quo legitur, quàm alij. qui simul cum eo audiunt, sed illi magis, qui sunt intellectu capaciores, quãuis pro illo legatur, & nõ pro aliis. Similiter potest poni exemplum de societate aliquorum mercatorum, quia lucrum ab vno illorum factum non plus proficit illi, quàm aliis, sed vnicuique illorũ de so- D cietate magis, & minus, secundum quod plus & minus habent in societate. Cum ergo charitas sit fundamentum omnis meriti, & omnis societatis spiritualis, quia totum corpus ecclesię charitate ligatur & in vnam societatem copulatur, cõsequens est, q̃ lucrum ecclesiæ, & omnia merita à quocũque fiant distribuuntur singulis secundum capitale maius, vel minus, quod habent in tali societate quod est charitas. Istam opinionem tenet dominus Hostiensis in summa, titulo de pœnit. §. Quibus mortuis suffragia prosint. Et probat. Quia æquum & sanctum est, quòd si quis pro amico specialiter possit facere insolidum, & cum hoc nihil sibi obest neque deperit, si etiam singulis aliis valeat insolidũ, E quod tunc singulis æqualiter valeat. Sed hoc est in suffragiis spiritualibus, eo quod charitas omnia cõmunia facit in charitate existẽtibus. Ad hoc etiam *Hieronym.* est auctoritas Hieronymi, quæ habetur de consec. d. 5. non mediocriter. Vbi dicitur. Melior est septem psalmorum decantatio cum cordis puritate, & hilaritate quàm totius psalterij modulatio cum anxietate cordis ac mœstitia. Et subditur ad propositum. Cùm igitur pro centum animabus psalmus vel missa dicitur, non minus quàm si pro vnoquoque illorũ diceretur, accipitur, &c. Et istã opinionem credo veriorem, scilicet, quòd tantum

Universidad de Deusto
Biblioteca

valet oratio, vel missa dicta pro mille immo pro omnib. in charitate existentibus cuilibet illorū ac si pro vno solo diceretur. Et hoc intelligo quantum ex parte operis operati: nō quantum ex parte operantis. Hāc etiam opinionem tenet Dominus Guido in expositorio exponēs prædictum capitulum non mediocriter. Sed ex prædictis statim insurgit alia dubitatio. Quia si missa vel oratio dicta pro mille tantum, cuilibet illorum valet, ac si pro vno solo diceretur, vel si ita valet ei, pro quo non celebratur, sicut illi, pro quo celebratur, secūdum quod est in charitate magis vel minus, vt ponit dicta opinio, quare igitur ecclesia instituit specialia suffragia, & orationes speciales, & nō solum cōmunes? Ad hoc est duplex responsio. Vna prætendas deuotiones fidelium qui promptiores sunt ad faciendum suffragia specialia quàm generalia, & pro amicis, & parentibus, quam pro extraneis, & ignotis, alia est responsio Holtiensis: vbi suprà dicit ꝙ ad hoc est duplex ratio. Vna ex parte viuorum, alia ex parte mortuorum. Ratio ex parte viuorum est ne scilicet tu filius, vel hæres damneris: quia tu specialia suffragia pro tuis facere multiplici ratione obligaris. Primò scilicet legæ naturæ, tu tamen velles, ꝙ pro te parentes, & amici specialia suffragia facerent in subsidium tui: non obstante ꝙ aliis tantum valerent sicut pro te: igitur & similiter pro illis facere debes, hæc enim est lex naturæ, distinct. 1. ca. 2. Secundò lege scripturæ dicentis. Reddite ergo omnib. debita, ad Ro. 13. Tertiò lege amicitiæ Iob 19. Miseremini mei, miseremini mei saltē vos amici mei. Quartò lege iustitiæ quia nos quasi nihil habemus nisi à mortuis prædecessoribus nostris: igitur illis specialiter obligamur. Illis. n. specialiter obligamur, à quibus specialia beneficia recipimus, lib. 3. de testamentis, cū in officiis. Causa autē ex parte mortuorum est, quia per hæc specialia beneficia illi pro quibus specialiter fiūt honorantur ab iis, qui cum eis insolidum participant. Sicut patet de candela accēsa pro diuite, quia licet alios præsentes æqualiter illuminet, tamen ille diues ex hoc ab aliis honoratur. Et ista talis opinio multum attrahere debet omnes ad orationem, & suffragia peragenda. Quis enim si haberet amicum in carcere pro decē libris sine quibus liberari non posset & ipsis solutis, omnes alij liberarentur: non libentius deberet illas persoluere, quanto pluribus benefacit amicum suum liberando? Prædicta pro tanto dixit, quia vt docet scriptura, Christus suas orationes communius faciebat generales, sicut hic patet, dicens. *Exaudi Domine vocem deprecationis meæ, dum oro ad te, &c.*

Quæstio.

Resp. Cur specialia suffragia in celebrentur.

di. 1. c. 2.

401 Ne simul tradas me cum peccatoribus: & cum operantibus iniquitatem ne perdas me.

Hic consequenter futuram Dei iustitiā explicat maximè circa suos persecutores & inimicos. Et duo facit, quia Christus primò explicat ipsorum vitia. Secundò ipsorum supplicia, ibi. *Da illis secundum opera illorum.* Dupliciter enim peccauerūt Iudei contra Christum, scilicet operibus malis, & cogitationibus falsis. Secundum ibi. *Qui loquūtur pacem.* Quantum ad primum sciendum, quòd quamuis omnibus hominibus statutum sit propter primum peccatum semel mori, vt dicit Apostolus ad

Mors. Bonus. Malus.

A Hebr. 9. Tamē differēter moriuntur boni, & mali. Quia boni moriuntur corpore nō anima. Mali autem moriuntur in corpore & anima: quia ipsorum anima suppl. citis punitur æternis: animæ autem iustorum vita fruuntur æterna. Ideo hoc hic Christus prædicit in persona omnium iustorum, dicens. *Ne simul tradas me cum peccatoribus*, scilicet, non simul trades me cum peccatoribus in mortem: quia. s. illi moriuntur propter peccatum, ego autem sine peccato, illi moriuntur necessitate, ego autem voluntate: illi moriūtur in corpore, & anima, ego autem solo corpore. Et vide quòd de Iudeis duo dicit. Primum ꝙ sunt peccatores, secundū quòd operantur iniquitatem. Vbi nota quòd quāuis omne peccatū

B sit iniquitas, & econtrario, largo modo loquendi, tamen propriè loquendo peccatum dicit culpam leuiorem, sed iniquitas grauiorem. Hinc est quòd omnis homo se peccatorē liberè fatetur, iniquum verò dici erubescit. Iudæi ergo cōtra Christū erant peccatores, quia eius famam lacerabant dicentes. Dæmonium habes. Sed iniqui quia ipsius mortem intēdebāt. De primo Psal. 10. Ecce peccatores intenderunt arcum suū parauerūt sagittas suas, &c. i. verba detractoria. De secūdo Psal. 118. Iniqui persequuti sunt me, adiuua me, &c. Sed hic cadit vnū dubium, quia hic Christus petit à patre, *ne simul tradas me cum peccatoribus*, &c. s. in mortē, vtrum Christus sine persecutione fuisset mortuus, vt puta se-

C nio ex naturali dispositione. Et videtur quòd non: quia necessitas moriendi ineſt nobis ex peccato, Christus autē peccatū non habuit. Itē Christus volūtate mortuus est: ergo non necessitate: vnde Esa. 53. Oblatus est, quia ipse voluit. Ad oppositum est Aug. d. ꝙ Christus fuisset mortuus senio, si violēter non fuisset occisus. Respondeo ꝙ quæstio duplicē habet intellectum. Primus vtrum Christus potuit assumere naturam humanam immortalem, & tūc dico, quòd sic: quia potuit assumere naturam glorificatā siue gloriosam. Alius sensus est vtrum secundum naturam quam assumpsit, necessitate fuisset mortuus, & tunc dico quod sic, sed illam necessitatem assumpsit voluntariè, sicut & alios defectus

D nostros. Et per hoc patet ad argumenta.

Peccatū Iniquitas.

Ioan. 7.

Quæstio.

Christi mors.

402 Qui loquuntur pacem cum proximo suo, mala autē in cordibus eorū.

Hic cōsequēter explicat ipsorum peccatū magis in speciali. Iudæi enim Christo adulabātur verbis, sed corde persequebantur ipsum ad mortē: vt puta qñ ipsum capere volentes in sermone, ei dixerunt, Magister, scimus quia verax es, &c. *Loquebātur*, ergo, *cum proximo suo*. i. cum Christo pacē qui verè proximus erat Iudæorū: & hoc carne: quia ex eis natus. Et opere p impēsam misericordiæ. Quia nō pertransiuit Christus vidēs Iudæos vulneratos peccatis sicut sacerdos, & leuita, sed vt verus proxi-

E mus eis appropinquauit, vt misericordiam faceret eis. Ipsi autē corde clōgabātur ab eo propter quod subdit. *Mala autem in cordibus eorum*: propter quod de ipsis ad literam Christus dicebat. Hic populus labus me honorat, cor autem eorum, &c.

Adulatio Iudæorū.

Mat. 22.

Mat. 15.

403 Da illis secundum opera eorum, & secundum nequitiam adinuentionum ipsorum.

Hic consequenter ponit ipsorum supplicia, & duo facit. Quia primò prædicit ipsorū punitionē: secundò adducit punitionis rationē, ibi. *Quoniā nō intel*

23. q. 4. quid fiet.

Passio Christi a Iudæis.

lexerunt opera Domini. Vbi notādū, ꝙ opus Iudæorum fuit Christi mors, & persecutio. Similiter etiam fuit opus Dei: vnde ait Magist. Passio Christi, & opus Iudæorum dicitur, quia ex actib. eorum prouenit. Et etiam opus Dei, quia Deo auctore & volente fuit. Christo dicente, Potestatē habeo ponendi animam meam, & iterum sumendi eam. Et si quæras, nunquid ergo bonum fuit opus Iudæorum? Respondeo quòd hoc dupliciter potest intelligi. Primò quòd fuit bonum ratione effectus, & sic dico quod sic, quia Christi mors causa fuit nostræ salutis. Vel ipsam mortem potes attēdere, ratione causæ, & voluntatis ipsorum, & sic non sunt operati bonum, sed malum: quia actio eorum non fuit bona, sed mala. Et quòd ille versus dupliciter exponitur. s. prædictiue, & sic hic prædicit, quod post euenit, quia sicut Christo mortem intulerunt, ita ipsi postmodum per Romanos fuerunt occisi in corpore, & æterno igne cruciantur. Potest etiā intelligi optatiuè, vt. s. Christus optet illorum punitionem, quia iustitia Dei exigit malos puniri, qui cuilibet complacere debet. Et hoc idem aliis verbis confirmat. d.

Magist. lib. 3. dist. 20.

Quæstio.

Resp.

Chaos.

404 Secūdum opera manuum eorum tribue illis, redde retributionem eorum ipsis.

Id est, secundum voluntatem operum ipsorum quia & si opera eorum aliis proficiant, ipsi tamen voluntate mala hoc fecerunt. Sed hic est vnū dubium quomodo Christus, qui erat verè beatus, optabat damnationē Iudæorū? & similiter si boni, & sancti velint, & gaudeant de pœnis dānatorū? Respondeo ꝙ sancti in patria clarè videntes essentiā Dei videbunt apertè eius volūtatem, cui totaliter se conformabunt, & sic visa pœna damnatorū, eis non compatiētur, sed magis eorum accrescet gaudium: vnde lætabitur iustus cum viderit vindictā, &c. Vnde ait Magist. cum sancti malos in tormentis videant, nónne aliqua cōpassione erga eos mouentur? nónne eos de tormentis liberari cupiunt? Respondet recole illad Euāg. quod diuiti Abrahā

D facta. Et de ista opinione dicit hic. *Et in opera manuum eius. s. Dei, destrues illos, & nō ædificabis eos.* Hoc enim dicit ad differentiam aliarū punitionum antiquitus factarum, quia Deus sæpè puniuit peccata Iudæorum, ipsos captiuando: sed postea ipsos reducendo: sed non sic de destructione ipsorum, & captiuitate propter peccatū Christi mortis, quia per illam sic sunt destructi, & captiuati ꝙ amplius non sunt ædificandi: vel operandi, nisi in finem mundi. quod per tam modicū spatium tēporis erit, quod pro nihilo computatur. Dicat ergo Psalm. *Destrues illos, & non ædificabis eos.* s. vt alias solebas post captiuitatem eos renocare, sed de hac captiuitate non reducentur. Aliquando. n. res destruitur, vt in melius reparetur. Sic enim Deus destruxit Paulum, ipsum excœcando, vt clariores oculos ei faceret, secundum illud Hierem. 1. Misit te vt destruas, & dissperdas, ædifices, & plātes, sed nō sic: quia destrues eos, non ad horam, sed vsque in finem sæculi.

Beatitudo dei de pœnis dānatorum.

Aug. 21. de ciuit. Dei.

Psal 57.

Magister lib. 4. dist. 50.

405 Quoniam non intellexerunt opera Domini, & in opera manuū eius: destrues illos, & non ædificabis eos.

Hic consequenter ponit causam damnationis ipsorum & rationem. Vbi nota quod radix, & fundamentum omnium peccatorum est ignorantia, quia omne peccatum præsupponit ignorantiam intellectus, vt ostendit Philos. 3. Ethic. dicens quòd omnis malus est ignorans, cuius ratio est. Quia peccatū stat in volūtate: quia sola voluntate, peccatur: voluntas autem non fertur in incognitum, sic ergo actus intellectus præcedit actum voluntatis. Obiectum autem volūtatis est bonum, vel apparens bonum, ita quod voluntas nihil vult nisi sub ratione boni: peccat ergo voluntas, quando malum vult, non autem vult malum, nisi quia intellectus decipitur offerens quod est malum ipsi voluntati sub ratione boni. Verbi gratia, intellectus sic arguit. Omne bonum est volendum, sed omnis delectatio

B est bona: quid sequitur? ego omnis delectatio est volenda. Hoc autem sic præsentato voluntati per intellectum volūtas vult delectationes, puta venereas, & sic peccat. Sed ignorantia præcessit in intellectu, quia intellectus errauit in secunda propositione, dicens: quòd omnis delectatio est bona, & cōsimiliter de quolibet alio peccato. Est ergo ignorantia causa omnis peccati: quia in omni peccato intellectus ostēdit aliquid volūtati sub ratione boni, quod rationem boni non habet. Modo ad propositum quæ fuit causa peccati, & damnationis Iudæorum? certè ignorantia. *Quoniam non intellexerūt opera domini.* Inter quæ præcipuum opus fuit incarnatio verbi, & alia virtutum opera quę Christus homo faciebat. Si enim benè considerassent scripturas & opera Christi ipsum Christum vtique cognouissent, dicat ergo de Iudæis, quod meritò sunt dānandi. *Quoniam non intellexerunt opera domini*, id est, opera Christi visibilia, quæ vsque ad ipsorum oculos peruenerunt, ex quibus Christum esse verum Deum poterant cognoscere. Et ideo *in opera manuum eius destrues illos.* Opera enim manuum Dei sunt iustæ vltiones, quas facit peccatorum etiam quandoque per peccatores sicut multiores in antiquo testamento per manus regum infidelium puniebat peccata Iudæorū. Sic & peccatum mortis Christi puniuit per manus Romanorū, quę punitio dicitur opus manuū Dei, quia Deo ordinante fuit

Peccatū Ignorātia Voluntas.

Opera manuum Dei.

Punitio Destructo. Iudeæ.

406 Benedictus Dominus quoniā exaudiuit vocem deprecationis meæ.

Hæc est secunda pars principalis, vbi Christus gratias agit de sua exauditione, vbi duo facit. Primò ostendit se exauditum de seipso: secūdò de si-

Universidad de Deusto
Biblioteca

deli populo ibi. *Dominus fortitudo plebis.* Prima in duas,quia primò generaliter se ostēdit exauditum, secūdò in quo specialiter,ibi,*Et refloruit.* Quantum ad primum sciendum,q̄ non solum omnis Christi oratio exaudita fuit à Deo, sed etiam omnis oratio iustorum fidelium exauditur, sed differenter, quia omnis Christi oratio exauditur nō solum quo ad vtilitatem, sed etiam quo ad votū: quia anima Christi cum esset plena scientia,cognoscebat omnia,quæ Deus, & sic videbat omnem voluntatem Dei. Cum etiam esset plena gratia, summè suam voluntatem conformabat diuinæ,& sic omnia quę volebat Christus & quæ petebat conformia Deo erant. Et sic semper exaudiebatur non solum quo ad vtilitatem, sed quo ad votum. Oratio autem aliorum fidelium licet semper exaudiatur quo ad vtilitatem,non tamen semper quo ad votum,quia multoties iusti non planè cognoscentes diuinam voluntatem,credūt aliquid vtile,quod foret damnosum, & talia postulando non exaudiuntur quo ad votum, sed quò ad vtilitatem, quia Deus tunc eos non exaudiendo,melius illis facit quam petāt, sicut patet de Paulo Apostolo, qui ter Dominum rogauit, vt ab eo discederet stimulus carnis, nec impetrare potuit, quia vtilius sibi fuit illo non carere, quem acceperat ad custodiam humilitatis. Hoc notans Christus simpliciter dicit. *Benedictus dominus quoniam exaudiuit vocem deprecationis meæ,* id est, exaudiuit votū orationis meæ. Et hoc idem aliis verbis confirmat,d.

Exaudiatur. Oratio.

407 Dominus adiutor meus, & protector meus, & in ipso sperauit cor meum,& adiutus sum.

21.q.2. gloria.

Et nota,q̄ aliud est protegere,& aliud adiuuare. Quia adiuuare est rē in suo statu cōseruare, ne decidat, sed protegere est rem magis ad perfectiorē ducere statum. Et sic adiuuatur quis cū in aduersitate patientiam seruat,& æquanimiter tollerat,sed protegitur cum ad melius perficitur. Sic ergo Dñs fuit adiutor Christi in passione ipsum per patientiam præseruādo,fuit eius protector, post mortem ipsum resuscitando. Vnde in passione dicebat illud Psal. 26. Adiutor meus esto, ne derelinquas me, neque despicias me Deus salutaris meus. De resurrectione autem dicebat ibidē Dominus protector vitæ meæ, à quo trepidabo,&c. Dicat ergo Christus. *Dominus adiutor meus* i.mei tanta patiētis, *& protector meus.*i. mei ad immortalitem resurgentis. *In ipso sperauit cor meum & adiutus sum.*

Adiutor protector.

408 Et refloruit caro mea & ex voluntate mea confitebor ei.

Hic specialiter ostendit in quo fuit à Deo exauditus. Superius.n.in principio psalmi, huius orādo suā orationē postulabat,dicens,Ad te Dñe clamabo,De⁹ meus,ne fileas à me,nequādo taceas à me, & assimilabor descendentib. in lacum. Hic ergo quantum ad hoc se exauditū ostendit dicens. *Et refloruit caro mea.* Vbi notandum q̄ Christi caro floruit & refloruit.Floruit.f.in cōceptione.Sed refloruit in resurrectione.Floruit in cōceptione immunitate peccati, q̄a florē innocētiæ,quē quidā peccando perdiderat,Christus recuperauit.Quia sine vitio,& peccato cōceptus:&de spiritu sancto nat⁹. Et hac ratione Christus in sua cōceptione & natiuitate flori cōparatur. Esa.11. Egredietur virga de radice Iesse,& flos de radice ei⁹ ascēdet,& requiescet super eū spiritus Domini, &c.Sed iste flos cāpi,& liliū cōuallium in morte deperisse videtur,quia omnis eius pulchritudo periit,In tantū vt propheta de ipso dicat.Esa.53. Vidimus eum, & non erat ei aspectus,& desideauimus eum despectū, & nouissimum virorum,&c. Reflоruit autē caro Christi quādo p resurrectionē immortalis, & gloriosa surrexit. Et hoc est, q̄ hic dicit Christus. *Et refloruit.*i. resurrexit *caro mea*, propter quod de seipso in resurrectione ait Christus.Cant.2. Ego flos cāpi & lilium conuallium. Sed quia resurrectio Christi causa est nostræ redemptionis,ideo pro ipsa gratias multas Deo debemus agere,Et hoc est,quod subdit.*Et ex voluntate mea confitebor ei.*i.cōfitebūtur ei mei in quibus ego sum : & hoc nō timoris necessitate,sed libera voluntate.Bona.n.quæ nos facimus, verbū incarnatum facit in nobis, quia omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil. Et Esa.26. Omnia opera nostra operatus es in nobis,Dñe. Et sic gratias, quas Deo agimus pro Christi resurrectione Christus se agere dicit, Et ex omni ergo voluntate mea confitebor illi.s.gratias agendo.

Reflorуit caro Christi. Incarnatio Christi. Resurrectio Christi.

Dominus fortitudo plebis suæ: & protector saluationū Christi sui est. 409

Fortitudo. Plebis.

Hic cōsequēter ostēdit se esse exauditum de fideli populo.Et attende q̄ non dicit Dñs fortitudo nobilium est, sed *plebis suæ.* Nā plebs dicitur à polys, quod est pluralitas. Et quia plures sunt ignobiles quā nobiles.Ideo plebs dicitur tātū collectio ignobiliū,& nō nobiliū. Q̄ia ergo Christus elegit pauperes ignobiles, Ideo suos fideles plebeios vocat dicēs,*Dominus fortitudo plebis suæ.*q.d.Dñs plebeios suos.s.electos per Christū fortificabit in pugna cōtra diabolum.Et sic fortitudo nostra,nō est nostra, sed Dei.Nō ergo forte se reputet plebs,vt suā præsumat constituere iustitiā,sed se iustitiæ Dei subiiciat nō cōfidat de sua fortitudine cōtra diabolum, sed de Dei fortitudine præsumat. Sic.n.dicit psal. 117.Fortitudo mea & laus mea Dñs,& fact⁹ est mihi in salutē,& nō solū in præsenti nos defendit,sed etiā in futuro nos protegit:quia suos facit immortales, & hoc est quod subdit. *Et protector saluationū Christi sui est.*i.illos quos Christus saluat, Deus illos immortalitate proteget,quia ego sicut sum resuscitat⁹,quia *reflоruit caro mea,*sic & illi resurgēt. Sic.n. dicitur Zach. 12. Proteget Dominus habitatores Hierusalē. Hierusalē enim interpretatur visio pacis,& significat videntes Deum in patria per Christum saluatos. Et hoc erit virtute orationis Christi, hoc à patre postulantis:vnde subdit.

Saluum fac populū tuum, Domine, & benedic hæreditati tuæ:& rege eos, & extolle illos vsque in æternū. 410

de cons. dist.4. cuncta.

Hic.n.rogat Christus pro suis, vt.s.saluentur à patre in præsenti,& in futuro. In præsenti saluētur à vitiis & peccatis,& virtutibus ditentur.In futuro autē vt glorificētur? Quātū ad saluationē à peccatis ait.*Saluum fac populū tuū domine.*s.ipsum à peccatis præseruādo quē dico populū tuū, qui meus est: quia omnia mea tua sunt, & omnia tua mea sunt. Luc.15.Et vide progressum fidelium : primò.n.incepit fides in pauperib. & plebeiis ,quos Christus elegit, deinde per illos cæteros tam plebeios quā nobiles adduxit ad fidē.Ideo de primitiua ecclesia quę fortiter certauit pro fide martyria sustinendo, dixit superius, Dominus fortitudo plebis suæ. Sed de ecclesia post modū multiplicata, nunc orat.d.

Saluum fac populum tuum domine. Vt enim dictū est plebs est congregatio solū ignobiliū. Populus autē dicitur à polys,quod est ciuitas. Vnde quia ciuitas cōtinet tam nobiles quā ignobiles, ideo populus est collectio tā nobiliū quam ignobilium. Et si hic notat professū ecclesiæ,quæ de plebe pertinet ad populum. Dicēs ergo *saluum fac populū tuū, domine* notat plebeios, & nobiles. Sic enim & Psal.35. dicitur:Homines:& iumēta saluabis,domine,q̄ emadmodum multiplicasti misericordiā tuā,De⁹. Per homines intellige nobiles, sed per iumēta plebeios. ¶ Quātū verò ad collationē virtutū,d. *Et benedic hæreditati tuæ,*id est, virtutibus orna hæreditatē tuā,& numero.quæ est mea,quia tu dixisti mihi. Dabo tibi Gētes hæreditatē tuā. Sic eīm dicitur Eccl. 11.Benedictio domini super caput iusti festinat, & in honore veloci processus illius fru.& c.s. ad augēdū virtutes:quod verò ad glorificationem in futuro dicit.*Et rege eos,& extolle illos vsque in æternum,*id est,hinc tolle eos in æternum:id est, in æternam vitam.In vita enim beata,vt dicitur Esa.49.Miserator eorum reget eos,& ad fontes aquarum potabit eos.Hic oritur dubium. Nam in præcedēti versiculo,Christus se saluare suos ostēdit:dicens de patre, quòd protector saluationū Christi sui est.Hic autē rogat patrē,vt eos saluet. Ideo notandum,q̄ opera diuina sunt duplicia,scilicet intrinseca, & extrinseca,intrinseca vt generare, spirare, &c.extrinseca vt creare,saluare,&c. Prima sunt in trinitate diuisa,quia sic pater generat, quod filius non generat, sed extrinseca sunt indiuisa,quia omnia,quæ operatur pater,operatur filius,& spiritus sanctus:vt ostēdit Magist.lib.3.dist.5.

Hæreditas Christi.

Magister li 3.d 5.

PSALM. XXVIII.

411 AFferte domino, filij Dei:afferte domino filios arietum.

1.q.1.sunt nonnulli.

Psalmus iste talem habet titulum. *Psal.Dauid in cōsummatione tabernaculi.* Pro cuius intellectu notā dum,q̄ vt habetur.1.Reg.4. Tempore Heli sacerdotis,filij Israēl pugnātes contra Philistæos afflicti fuerunt,& duo filij Heli mortui multiq̄ de populo Dei interfecti.Sed etiā arca Dei,quā habebat in castris : capta fuit à Philistæis, & ab eis portata in Azotum : quam posuerūt in phano suo iuxta idolū suum Dagon. In crastino autem inuenerunt idolū Dagon ante arcā domini prostratum in terra,& erexerunt illud in loco suo. Et similiter in crastino inuenerunt eum iterum prostratum ante arcam domini,& iterum erexerunt eū. Et similiter in crastino tertio inuenerunt eum prostratū in terra abscisso capite, & manibus.Et aggrauata est manus domini super Azotios, & percussit eos infirmitate dysenteria,scilicet vulneratione intestinorum,quę in parte exibant. Et tūc fecit Deus ebullire mures de terra,qui corrodebāt intestina ipsorum. Quod videntes Azotij,habito cōsilio,circunduxerunt arcā domini per omnes prouincias Philistinorum, & sic consimilis plaga omnibus fiebat. Hac igitur plaga percussi Philistæi , quia arcam domini captā tenebant,& compulsi tandem remiserunt arcā domini in terrā Israel,atque pro plagā ipsorum sanāda,vt placarēt Deum Israēl,miserunt cū arca quinque mures aureos,& quinq; anos aureos iuxta numerum quinque prouinciarū Philistinorum,dātes gloriā Deo Israel. Et fuit arca tūc posita Cariathiarim in domo Aminadab.Et benedixit Deus Aminadab propter arcā dominī:quā in domo habebat. Transacto itaq; multo tēpore mortuo Saul,& filio eius Isboseth,cū Dauid regnaret in pace,tulit Dauid arcā domini in Hierusalē, & fecit ei tabernaculū in domo sua,vbi collocauit eam,& cū gaudio & magno populo adducta fuit arca domini in tabernaculū,quod ei parauerat Dauid,& immolauit victimas multas,& holocausta. Et tūc Dauid fecit illū Psalmū ad inuitādum omnes, vt immolarēt victimas:& holocausta Deo cū laudibus. Ex quibus apparet expositio tituli,q̄ illū Psalmū fecit Dauid consummato tabernaculo, quando.s. introduxit arcā in tabernaculo sibi parato. Et sic inducuntur omnes fideles ad cultū Dei. Et sic primo dicā literam:secūdo sensum,& intellectum literæ.Quātū ad literā Psal. iste diuiditur in duas partes ,quia primò inuitat omnes ad deuotē Deo offerēdū:secundò ad deuotē Deū colendū:ibi,*Vox domini*, &c.dic vt Ni.de Ly.Quātū verò ad intellectū ,pphetę,hic monet prophera omnes fideles,vt seipsos offerant Deo deuotē,vt sic quilibet seipsum tēplum Dei faciat.Et secundū hoc iste Psal.diuiditur in tres partes.q̄a de ecclesia,vel Dei tēplo tria ostēdit,primò quib⁹ modis ædificat:secundò quibus donis prędotatur:ibi.*Vox domini.*tertiò quibus muris conseruatur:ibi.*Dominus diluuium inhabitare facit , & sedebit,* &c.Quantum ad primum notādum , q̄ quilibet se Deo tēplum facit,& sacrificium,quādo seipsum in seipso.i.in corde,& voluntate offert totaliter Deo. s.seipsum,& sua.Et primò monet, vt offeram⁹ nos Deo.Secundò vt offeramus nostra:ibi. *Afferte domino gloriā & honorem.*Primò ergo monet nosipsos offerre Deo.d. *Afferte domino filij Dei,*id est,afferte vos ipsos domino in fide,& bonis operibus.Vbi notādum:q̄ Apostoli, & primitiui fundatores ecclesiæ, qui nos per euāgelium genuerunt, arietes nuncupātur,quia velut arieres duces erāt gregū, ac custodes diligēti custodia,qui velut arietes duob⁹ cornibus.i.vtriusq; testamenti auctoritatibus præualuerunt in defensione sui gregis cōtra hæreticos,& in fideles.Ad istos arietes.s. Apostolos deueniunt omnes,qui de infidelitate conuertuntur ad fidem : In cuius figurā dicitur.Exo.15.q̄ filij Israēl exeūtes de Ægypto venerūt in Helim,vbi erāt duodecim fōtes,& septuaginta palmæ.Helim enim interpretatur arietes:hi sunt Apostoli fideliū gregū duces:ibi sunt duodecim fontes, quia duodecim sunt principales Apostoli præelecti à domino , à quibus emanat aqua viua salutaris sapientiæ.Hi secū habēt septuaginta palmas,id est,septuaginta duos discipulos cū eis à Christo ad prædicādum missos,qui palmam victoriæ Christi toti mūdo nuntiauerunt.Dicit ergo: *Afferte domino filios arietum,*id est , vosipsos, qui estis filij Apostolorū.Si autē quæras, quomodo meipsum offerre debeo Deo,Audi Paulū ad Rom. 12. dicentem : Obsecro vos per misericordiā Dei, vt exhibeatis corpora vestra hostiā viuentem,Deo placentē,rationabile obsequiū vestrum. Quæ verba exponens Petrus Rauenas dicit: ait Apostolus: Obsecro vos p misericordiā Dei , &c.Mira pietas, quæ vt largiatur,exorat. Hæc nāque Apostolus nō humana petens,sed diuina conferens,sic precatur. Obsecro vos per misericordiā Dei, &c. Medicus cū austera remedia recipere psuadet ægrotos, agit precibus:nō cōpellit imperio, sciēs infirmitatis nō voluntatis esse,q̄ salutaria respuit quotiens profutura repellit infirmus.Et filium pater non potestate,sed amore ad rigorem pertrahit disciplinæ : vt exhibeatis

Arietes discuntur Apostoli.

Duodecim Apostoli.

Offerre nos debemus Deo.

Petrus Rauenas.

Universidad de Deusto
Biblioteca

exhibeatis,inquit corpora vestra, Sic autē rogādo Apostolus omnes homines, ad fast g ū sacerdotale inuitat, Exhibeatis inquit corpora vestra hostiā viuentē. O inauditū Christiani pōtificatus officium, quando ipse homo sibiipsi est hostia,atq; sacerdos: mirū planē sacrificiū,vbi corp' sine corpore offertur, sine sāguine sanguis. Sed hoc sacrificiū Christi sacrificij descēdit ex forma,qui corpus suū ,p vita sæculi vitaliter immolauit:& verē corpus suū fecit hostiā viuā,qui viuit occisus. Hinc martyres morte nasc ūtur,fine inchoāt,& lucēt in cœlis, qui in terris putabantur extincti. Et tu igitur velut sacerdos induere sanctitatis stola,præcingere balteo castitatis. Sit in velamento capitis tui Christus. Crux in frōtis tuę munimine perseueret. Pectori tuo appone diuinę legis sacramentū. In odore thymiamatis sit deuota oratio. Accipe gladium spiritus, Altare cor tuū pone. Et sic corp' tuū immola Deo hostiā viuam. Deus fidē tuā,nō mortē quērit,votū,nō sanguinem sitit,placatur voluntate,nō nece. Sic igitur fiet corpus tuū hostia viua: si nullo peccati iaculo f erit sauciatum. Non enim potest mori,qui vitali gladio meretur occidi,&c. Et hæc est victima, ad quā nos immolandā hortatur Psalmista. *Afferte domino,filij Dei.* Et quid? subdit. *Afferte domino filios arietum*, id est,vos ipsos filios Apostolorū: Quod est vosipsos immaculatos seruate. Sic enim pręcipitur Leuitici 2. Omnis oblatio, quæ offertur domino, erit absque fermēto. Per fermētū intell ge peccatū. 1. Cor. 5. Non in fermento malitiæ, & nequitiæ.

Hostia viua.

1 Cor. 5.

412 **Afferte domino gloriā,& honorē: afferte domino gloriam nomini eius: adorate dominū in atrio sancto eius.**

Honorum gloriā Deo debet dari.

Hic cōsequēter monet, vt nostra Deo offeramus, scilicet verba,& opera, quibus Christus glorificatur, id est, gloriosus ostenditur. Et est sensus. *Afferte domino gloriam,& honorem*, s. vt per opera vestra, & doctrinā Deus glorificetur. Et hoc est,quod subdit. *Afferte gloriam nomini eius*, vt sc licet nomē eius per vos gloriosē innotescat per orbē. Vel sic distin gue. *Afferte domino gloriam*, id est, Christum, vt ipsum patri credatis æqualē. *Et honorem*, vt de bonis ab ipso nobis collatis sibi gratiæ referātur. *Afferte gloriā nomini ei'*, vt in nomine Iesu omne genu flectatur, cœlestiū, terrestriū,& infernorū. Et si quæras de loco, in quo tāta Deo debes offerre. Respondet dices. *Adorate dominū in atrio sancto eius.* Alia litera habet. *In aula sancta eius*:& eadē est sententia. Et ideo nota q atrium istud, in quo Deum adorare debemus, est multiplex. s. atrium congregationis baptismalis, quod militās dicit ecclesia. Atrium pœnitētiæ salutaris, quo nostra purgātur scelera. Atrium religionis claustralis, quo conseruari debet regula. Primum est atrium ecclesiæ militātis. Atrium n. dicitur ampla domus,& spaciosa: & sic significat ecclesiā militantē, amplam, & spaciosam baptismate in Christi fide cōgregatā. In isto atrio Deum debemus benedicere Psal. 132. Ecce nunc benedicite dominum, omnes serui domini: qui statis in domo domini, in atriis domus Dei nostri. In isto atrio peccata nostra cōfitēdo debemus deponere. Introite portas eius in cōfessione, atria ei' in hymnis confitemini illi. In isto debemus Christi fidem prędicare. Sta in atrio domus domini, & loqueris ad eos vniuersos sermones meos, quos ego mādauero tibi. Sed heu, reuerendi domini, qualiter hodie atriū istud desertum iacet,& in solitudinem versum videt? Quod figuraliter habetur 1. Maccabæorū. 4. vbi dicitur. Viderūt sanctificationē deserta, altare prophanatū, portas exustas, & in atri s virgulta nata sicut in saltu, vel in mōtibus, & pastophoria diruta. Vbi a tēdite huius atrij ecclesiæ statū hodiernū, ,ppter schisma desolatū. quo ad multa. Primò vide sanctificationē desertā, quia fides, qua sanctificatur ecclesia, hodie manet deserta, q a in nomine Apostolici diuisa manet p schisma, vt duo se dicāt Apostolicos, & illorum quilibet aliū dānat, Vide altare prophanatū, quia altaria vnius partis excōmunicātur ab alia, & ecōuerso. Vide portas exustas. s. prælatos, p quos alij intrare debēt, exustos cupiditate auaritiæ, quæ istius schismatis fuit rad x, & fundamētū. Vide virgulta in atriis orta. s. schismatis, & aliarū hæresū multarū, quæ ,ppter principale schisma pullulāt i ecclesia vt virgulta. In tū q in isto atrio ecclesiæ cōsilia cōtra Iesum tractātur. Congregati sūt principes sacerdotū, & seniores populi in atriū principis sacerdotū, & cōsil ū fecerūt, vt Iesum dolo tenerēt, & occiderēt. Nōne iterū occiditur Christus, quando eius gratia, & ecclesiastica beneficia pretio dātur indignis. Cùm tamē noster Psalmista nūc de isto atrio ecclesiæ dicat. *Adorate dominum in atrio sancto eius.* Secundū est atriū pœnitētię salutaris, De quo Matt. 26. Petrus sedebat foris in atrio. Et respexit dominus Petrum, & recordatus est Petrus verbi Iesu. Priusquā gallus cāret, ter me negabis. Et egressus foras fleuit amarē. Tertiū est atriū religionis. Religio em per atriū figuratur propter multa, quæ ibi, vt in atrio fiunt. Hic est virtus castitatis & mūditiæ, quā ingredientes solēniter ,pitētur Ezech. 44. Cum ingred entur portas atrij interioris, vestibus lineis induētur, quibus significatur castitas. Hic est virtus asperitatis, & abstinētię. Ezechiel. 44. Intrantes in atrium, vt ministrent mihi, offerent pro peccato suo. Et vide quod offerēs hic ponitur, sed nulla oblatio nominatur. Ad denotandū, q quādo religiosus intrat religionis atriū, nullam aliam hostiam Deo offerre debet nisi seipsum. Hic debet esse virtus charitatis, & amicitiæ. Lucæ 22. Accenso igne in medio atrij erat Petrus in medio eorum. Ignis enim charitatis semper vnit, & cōgregat. Et de quolibet istorum intellig tur, quod hic dicitur. *Adorate dominum in atrio sancto eius*, scilicet in ecclesia statu penitentiæ, & religionis.

Atrium multiplex

Ecclesiæ militantis.

Psal. 99.

Hierem. 26.

Nota.

S. hisma.

Mat. 26.

Pœnitentia.

Religio.

413 **Vox domini super aquas: Deus maiestatis intonuit: dominus super aquas multas.**

De consecr. dist. 1. nec quāquā.

Hic consequenter ponit, quibus donis ecclesia prædotatur. Christus enim septem maximis donis prædotauit ecclesiam suam. s. septem sacramentis, quæ sunt, baptismus, confirmatio, eucharistia. pœnitentia, vnctio, ordo,& matrimonium. De quibus omnibus hic agitur per ordinē. Et si dicas ad quid valet ista sacramenta,& quare sunt septem, & non plura: Respōdeo q secundum Magist. lib. 4. dist. 1. Sacramenta à Christo sunt instituta, & pro remedio cōtra defectus nostros nobis data. In nobis autem sunt septē defectus, cōtra quemlibet illorum vnum est appropriatum sacramētum. Quoniā omnis defectus noster, aut est pœnæ, aut culpæ. Sic culpæ triplex est. s. culpæ originalis, cōtra quā est baptismus, culpę criminalis, contra quā est pœnitentia,& culpę venialis, cōtra quā est extrema vnctio. Defectus autem pœnæ est quadruplex. s. impotentia ad bonum exequēdum cōtra quem est cōfirmatio

Sacramenta ecclesiæ septem.

Magister lib. 4.

tio. Ignorātia ad verū exequendū, cōtra quem est ordo. Negligentia ad Deū diligendū, cōtra quem est Eucharistia. Cōcupiscentia ad voluntatem exequendū. cōtra quem est matrimoniū. Vel aliter de numero sacramētorū, quia sacramenta sunt quędā remedia spiritualis vitæ tradita sub signis sensibilibus. Et ideo cōuenienter secundū similitudinē vitæ corporalis distinguūtur. Est autē in vita corporali ordo duplex, scilicet propagatores,& ordinatores vitæ corporalis in aliis,& qui propagatur,& ordinātur secundū corporalē vitā. Vitæ autem corporali tria sunt necessaria per se, & quartū per accidens: oportet enim primò, quòd res per generationem aliquā vitā accipiat, secūdò quòd per augmētū ad debitā quantitatem,& robur perueniat: tertiū exigitur ad cōseruationem vitę,& eius augmentū, nutrimentū necessariū. Et hæc quidē sunt per se vitæ corporali necessaria, quia sine eis esse non potest. Verū quia cōuenit aliquod impedimētū, circa corporalē vitā, ex quo res viua infirmatur: ideo per accidens necessarium est quartum. s. sanatio rei viuentis ægrotātis. Sic igitur in spirituali vita primū est spiritualis generatio per baptismum, secundum spirituale augmētū perducēs ad robur perfectum per sacramentum confirmationis: tertiū spirituale nutrimētum per Eucharistiæ sacramentum: quartū autē est spiritualis sanatio quæ fit in anima tantum p pœnitētiæ sacramētum, vel ex ea deriuatur ad corpus, cum opus fuerit p extremā vnctionē,& hoc pertinet ad eos, qui vita spirituali propagātur & cōseruantur. Propagatores autē, & ordinatores vitę corporalis attēduntur secundum duo, scilicet secūdū ordinē naturalē, quod ad parētes pertinet, & secundum regimē politicum, per quod vita hominis pacifica cōseruatur,& hoc pertinet ad reges, & ad principes: sic est de vita spirituali. Sunt enim quidā propagatores,& cōseruatores spiritualis vitæ secundum ministeriū spirituale tātum, ad quod pertinet ordinis sacramētum,& secūdum spirituale, & corporalē simul, quę fit per sacramentū matrimonij, quo vir, & mulier cōuenīūt ad prolem generādū & educandū ad cultum diuinū. Et de istis omnibus hic agit,& breuiter psal. Primò. n. agit de baptismali generatione cū aquę efficacia: ibi. *Vox domini super aquas.* Secūdò de spirituali cōfirmatione in frontis eminentia: ibi. *Vox domini in virtute.* Tertiò dē pœnitentiali expiatione ex cordis pœnitētia: ibi, *Vox domini cōfringentis cedros.* Quartò de extrema vnctione morientibus necessaria: ibi. *Et cōminuet eos tāquā*,&c. Quintò de salutari cōsecratione ex panis existentia: ibi. *Et dilectus quemadmodū filius.* Sextò de cōiugali copulatione cū iusta cōmētia: ibi. *Vox domini intercidentis flāmam.* Septimò de clericorū ordinatione ,quida sapientia: ibi. *Vox domini præparātis ceruos.* Primò ergo agit de sacramento baptismi, quod in aqua celebrat. d. *Vox domini super aquas*,&c. Vbi sciēdū, q aqua baptismatis accepit virtutē lauādi animas à peccatis in baptismo Christi ex tactu eius mūdissimę carnis. In quo Christi baptismo apparuerūt tres psonę. s. pater i voce. d. Hic est filius meus dilectus: filius in carne, sed spiritus sāctus in specie colūbę. Quę tres personę hic notātur: primò pater in voce. Et quātū ad hoc dicit: *Vox domini*. s. patris *super aquas*: q a dum Christus esset baptizatus, vox patris audita est, Hic est filius me' dilect', &c. Apparuit filius i carne, qui baptizatus nos sua voce docebat, d. Decet nos implere omnē iustitiā. O quā mirabiliter ista vox intonuit,& exēplum humilitatis toti præbuit mundo. Vnde ait Remigius. Intonuit de cœlo dominus,& altissimus dedit vocē suā, qn in baptismo ait Christ', Decet nos implere omnē iustitiā, vt omnes supbi addiscāt humilitatis exēplū, vt nō dedignētur baptizari ab humilibus mēbris meis: dū me viderint Deū maiestatis à te Ioāne seruo meo baptizatū. Et quātū ad hoc de persona filij dicit: *Deus maiestatis intonuit.* Apparuit etiā spiritus sāctus in specie colūbę, quia vidit spiritū Dei descēdētē sicut colūbā,& manentē sup eū. Et hoc ad denotādū, q gratia spiritus sācto attributa, quæ p aquas baptismi baptizatis cōfert. Ideo in colūbę specie apparuit, vnde Chryso. sup Matt. Ideo spiritus in Christi baptismo speciē colūbę sumpsit, quoniā præ omnibus animalibus hęc est cultrix charitatis. Omnes em species iustitię, quas habēt serui Dei in veritate, possunt habere serui diaboli in simulatione. Solā autē charitatē spiritus sācti nō potest immūdus spiritus imitari. Ideo hanc priuatām speciē charitatis sibi in Christi baptismo seruauit spiritus sanctus, quia p nullius rei testimoniū sic cognoscitur spiritus sanctus vbi sit, nisi per gratiā charitatis, quæ per aquas baptismi cōfert. Et quātū ad hoc, d. *Vox domini super aquas multas.* Ideo tūc q a spiritus sanctus omnibus aquis virtutē regenerādi homines dedit. Et de illis tribus hic psona in baptismo notatis, ait Aug. in De fide ad Petrū. Quāuis autē patris,& filij,& spiritus sancti vna sit natura, tamē firmissimē tene, tres esse personas, patrē solū esse, qui dixit: Hic est filius meus dilectus. Filiūq; esse, sup quē illa vox patris insonuit. Et spiritū sanctū solū esse, qui in specie colūbæ sup Christū baptizatū descēdit,&c. Volēs ergo ostendere baptismi institutionem virtute trinitatis factā dicit. *Vox domini super aquas.* s. Dei patris. d. Hic est filius meus. *Deus maiestatis intonuit.* s. filius. d. Sic decet nos implere omnē iustitiā. *Dominus super aquas multas.* s. spiritus sanctus in specie colūbæ sanctificās aquas. Et ideo omnes tres personę in forma baptismi nominātur. Mat. vlt. Ite, docete omnes gentes baptizātes eos, in nomine patris,& fil j,& spiritus sancti. Sed nunqd vnoīstorum solo nominato, esset verus baptismus? Et videt q sic, qa Apostoli baptizabāt tātū in nomine Christi: vt habetur Actuum 8.& 10.c. Ad oppositum est determinatio ecclesię in Synodo Anglorum. Vnde Zachar. Papa Bonifacio episcopo scribit. Præceptū est in Synodo Anglorum: vt quicunq; sine inuocatione trinitatis mersus fuisset, q sacramētum regenerationis nō haberet. Quod omnino verū est, si mersus in fōtē baptismi qs fuerit sine inuocatione trinitatis: p fectus Christianus nō est, nisi in nomine patris,& filij,& spiritus sancti fuerit baptizatus. Respōdeo q opinio videtur multorū: vt Ambr.& Magistri, li. 4. dist. 3. Quod si fide mysteriū trinitatis teneatur, & vna persona tātū nominet, plenū esse sacramentū. Et cōuerso: si tres personæ nominent, & nō rectè mysterium trinitatis fide teneat, vacuū esse sacramētum. Et ratio horum est, qa in nomine cuiuslibet personæ tota trinitas intelligit. Si enim Christum dicas,& patrē, à quo vnctus est filius, & ipsum q vnctus est filium:& spiritum sanctum quo vnctus est, designati. Scriptum est em: hunc Iesum, quē vnxit Deus spiritu sancto, &c. Et similiter si patrē dicas, filium eius,& spiritum oris eius indicas: si tamē id etiā corde cōphēdas. Et similiter si spiritū sāctū dicas, patrē, à quo procedit,& filiū cuius est spiritus, nūcupasti. Ex quibus videt, quòd in nomine vnius

Baptismus. *Aqua baptismi.* *Vox domini.* *Intonuit Christus.* *Remigius.* *Matth. 3.* *Spiritus sanctus in specie columbæ.* *Chrysost.* *Baptismi forma.* *Mat. vlt.* *Quæstio.* *Nota bene quæstione cū sua determinatione.* *Ambros.*

solius

Universidad de Deusto
Biblioteca

tolius personæ potest quis verè baptizare. Sed ista opinio non tenetur à doctoribus. Quia in sacramẽtis nõ sufficit fides cordis, nisi forma sacramentorũ verbis exprimatur: nam sacramẽta habẽt efficaciã ab institutione Christi. Christus autem instituit sacramẽtum baptismi dari cũ invocatione trinitatis expresse. Et ideo quicquid desit ad invocatione trinitatis plenã, & expressam, tollit integritatẽ baptismi. Nec obstat, quòd in nomine vnius personæ intelligitur alia, cum ille, q̃ nominat vnã solã personã potest habere rectã fidẽ de tribus, quia ad sacramẽtum sicut requiritur materia sensibilis, ita & forma sensibilis: vnde non sufficit intellectus, vel fides trinitatis ad perfectionẽ sacramẽti, nisi sensibilibus verbis trinitas exprimatur: forma autem baptismi quã Christus dedit, totã trinitatẽ, id est, omnes tres personas exprimit. Et ista opinio cõmuniter à doctoribus tenetur. Ad argumẽtum ergo, cũ dicitur, quia Apostoli baptizabãt in nomine Christi: dicẽdum, quòd Apostolis fuit licitũ in nomine Christi baptizare, quia sic à spiritu sancto erãt inspirati, sed modo hoc nobis nõ licet. Illi enim nomini Christi data fuit virtus diuinitus in primitiua ecclesia: cuius ratio est, tum quia nomen Christi significat totam trinitatẽ: Christus enim vnctus dicitur: & sic vngẽtem, & vnctum, & vnctionem insinuat. Et sic cum forma à Christo data concordabat: tum quia nomẽ Christi tunc erat ignotũ, & contumeliosum, vt puta crucifixi, Vt ergo dctum nomẽ publicaretur, & haberet in reuerẽtia, ũc tẽporis eo vsi sunt. Sed quia, cessante causa, cessat effectus, Christi nomine publicato, & honorabili facto, amplius nõ debuit, nec potuit in eo cõferri sacramẽtũ baptismi: quia illud ad tẽpus tantũ institutũ fuit. Sic ergo dicitur, quòd in forma baptismi omnes tres personæ debẽt nominari: sicut Christus expressit: quod etiã & Psal. hic prædicit, omnes tres personas huiusmodi ponens. d. *Vox domini super aquas*, scilicet patris. *Deus maiestatis*. s. filius. *Dominus super aquas multas*, scilicet spiritus sanctus. Istæ enim sunt aquæ fontis vitæ baptismales, ad quas Christus suos deducit. Apocal. ip. 7. Agnus reget illos, & deducet illos ad vitæ fontes aquarum, &c.

de pœn. 7. omiss. 414 Vox domini in virtute, & vox domini in magnificẽtia.

Sacramẽtũ confirmationis.

Hîc conteq̃ritur agit de sacramẽto cõfirmationis. Vbi sciẽdũ, quòd principalis effectus sacramẽti cõfirmationis est donatio spiritus sancti ad robur & virtutẽ, qui in baptismo datus est ad remissionẽ peccatorũ: vnde dicit Rabanus. Et habetur de cõsecratione, distin. 5. nouissime. A summo sacerdote per impositionẽ manus peracletus traditur baptizato: vt roboretur per spiritũ sanctũ ad cõfitendũ & prædicãdũ aliis illud, quod ipse in baptismo consequutus est. Cum igitur sacramẽtum cõfirmationis virtutẽ, & robur baptizato conferat in iis, quæ sunt ad salutẽ, sequitur quòd cõgruè per virtutẽ denotatur, cum dicitur. *Vox domini in virtute*, id est, vox Christi istud sacramentum instituẽtis in virtute, qa virtutẽ, & robur cõfert baptizato: de ista voce habetur Matt. 19. Vbi Christus hoc sacramẽtũ instituit. Tunc oblati sunt ei paruuli, vt manus ei imponeret, & oraret, discipuli autẽ increpabãt eos. Sequitur: vox Christi instituẽtis hoc sacramẽtũ. Iesus verò ait. Sinite paruulos venire ad me, & nolite prohibere eos. Ista ergo vox, qua scilicet sacramẽtũ cõfirmationis instituit, & dat, est in virtute: A si cõsideres huius sacramenti tres effectus: Primus est gratiæ in baptismo collatæ ampliatio, & roboratio. Secũdus est ad pugnãdum cõtra hostes inuisibiles confirmatio. Tertius est Christi nominis sine erubescẽtia prædicatio. Et de ista voce virtutis dicitur. Psal. 67. Ecce dabit voci suæ vocem virtutis, sequitur: De' Israel ipse dabit virtutẽ, & fortitudinẽ plebi suæ. Sed forte quæres, an maior virtus cõferatur in confirmatione, quãm in baptismo, vel ecõ trario, quia huius sacramẽti vox dicitur in virtute & nõ baptismi. Ad oppositũ quia baptismus tollit omnẽ culpã & pœnã, quod nõ facit hoc sacramentũ. Respõdeo: gratia confirmationis supponit gratiã baptismalẽ. Quãdo igitur fit cõparatio harum B gratiarũ, pót fieri dupliciter, vno modo cũ præsumptione, & sic omnino maior est gratia cõfirmationis quã baptismi: sicut melius est benè viuere, quã viuere: quia hoc addit ad primũ. Si autẽ intelligatur cum præcisione: vt. s. an hæc gratia quæ additur i cõfirmatione sit maior, vel minor illa, quę cõfertur in baptismo? Dico, q̃ maior est baptismalis, qa iustificare mortuũ maius est quia iustificatũ fortificare. Itẽ notãdũ est, q̃ istud sacramẽtũ cõfirmationis inter cætera magnæ est magnificẽtię, & dignitatis, quia præ cæteris maiorẽ dignitatẽ requirit in ministro. Quoniã cætera sacramẽta episcopi nõ cõficere possunt, & cõferre, istud aũt soli episcopi. Et sic est maioris dignitatis cæteris: vnde habetur de cõse. dist. 5. de his verò: q̃ sicut sacramentũ cõfirmationis solũ maioribꝰ, id est, solũ summis põtificibus est accõmodatũ: sic q̃ nisi à maioribus pñi nõ possit, ita & maiori veneratione venerandũ est. Et hãc dignitatem præ cæteris hic notans Psal. postquã posuit eius efficaciã, d. *Vox domini in virtute*, cõsequenter ponit eius dignitatis magnificẽtiã. d. *Vox domini in magnificentia*, dicitur etiã hoc sacramentũ vox domini in magnificentia, quia, vt dictũ est, confert robur ad prędicandum sine rubore magnificẽtiã Christi. Vnde de cõfirmatis dicitur, Magnificentiam gloriæ sanctitatis tuæ loquentur. *Psal. 144*

Vox domini confringẽtis cedros: 415
D & cõfringet dominus cedros libani.

De consecr. dist. 4 pœnit. *Pœnitentia sacramentum.* *Cedrus significat superbũ.*

Hîc cõsequẽter agit de sacramẽto pœnitentiæ, & cõtritionis. Vbi notãdũ, q̃ nomine Cedri superbus quilibet significatur: quoniã vt hic dicit Magister. Cedrus est arbor altissima, maximè quę crescit in libano, vbi sunt magis proceræ cedri. Hæc enim arbor nisi succisa inutilis est: in sua radice manens nõ facit vtiles fructus. Sic & superbia in altũ se erigens cæteros despicit. Vnde in sua radice manens inutilis est: vere inutilis quia peccatũ intulit nobis: succisa autẽ per humilitatẽ, & pœnitẽtiam fructus gratiæ crescunt. Ex quibus colligitur, q̃ duplex est cedrus, scilicet, cedrus libani: & quæ crescit extra libanũ: illa quæ crescit in libano altior est: illa verò E quæ extra, minor est. Et sic duplex est superbia, maior & minor. Maior est Iudæorũ, qui præ cęteris magis ingrati, cõtra Christũ superbiẽdo surrexerũt minor autẽ Gẽtiũ. Et tamẽ vtraq; superbia virtute pęnitẽt ę cõfringitur, & extirpatur. Et hoc est qđ de sacramẽto pœnitentię hic dicit: *Vox domini cõfringẽ tis cedros.* Vox dñi qua hoc sacramentũ instituit. d. Apostolis: Accipite spiritũ sanctũ, quorũ remiseritis peccata: remittũtur eis: & Matth. 16. Tibi dabo claues regni cœlorũ, &c. Et ista talis vox pœnitentię sacramẽti, primò cõfringit cedros minores, qa Gẽtiles s. pbos cõuertẽs ad Christũ humiliauit sicut *Ioan. 20.*

cut qñ altũ cedrũ, scilicet Cornelĩũ Gentilẽ p pœnitentiã convertit ad Christũ cũ aliis: de quib. dicitur. Ergo & gẽtibus pœnitentiã dedit Deus ad vitã. Et de istis dicitur hic. *Vox domini confringẽtis cedros*. Sed in fine mũdi cedros libani cõfringet, quia Iudęos superbos, quos tũc reperiet, ad fidẽ per pœnitentiã reducet: & de istis subditur. *Et cõfringet dominus cedros libani*. Vnde istũ versum sic ad ꝓpositũ exponit Magister in glo. *Vox domini cõfringet cedros*, i. *dominus cõfringet* per pœnitentiã, & humilitatem *cedros*. i. altos de gẽtibus. *Et cõfringet dominus cedros libani*. i. altos de Iudæis, quos in fine cõuerter, quãdo reliquiæ Israël saluæ fient. Sic enim de istis per pœnitentiã cõfringendis dictũ est Psal. 17. Persequar inimicos meos, & cõprehendam eos, nõ convertar, donec deficiãt, scilicet ab infidelitate. Sequitur: Confringã illos, nec poterunt stare, cadent subtus pedes meos, scilicet per fidẽ & humilitatẽ. *Act. 11.* *Iudæus.*

416 Et comminuet eos tanquam vitulum libani.

8. q. 1. olim. Sacramẽtum vnctionis virtus.

Hic exequitur de sacramẽto vnctionis extremæ. Pro cuius euidẽtia notandũ, q̃ istud sacramẽtũ inter oĩa cõminuit vitia, & impinguat animã. Vnde notant doctores, maximè Petrus Areolus: q̃ istud sacramentũ octo habet effectus. Primus est peccatorum venialiũ remissia: probatur per illud quod habetur Iac. 5. Nam postquã dixit vngẽtes eũ oleo, sequitur: Et, si in peccatis fuerit, remittentur ei. Et C certũ est, q̃ nõ loquitur de mortalibus, quia illa solũ per baptismũ, & pœnitentiã remittũtur. Secundus est diminutio pœnæ tã pro mortali quã ꝓ veniali debitæ. Tertius est gratiæ augmẽtatio, quia omnia sacramẽta nouę legis debitè susceptа cõferunt gratiam. Quartus est gloriæ augmẽtatio, quia aucta gratia, augetur gloria sibi correspõdẽs. Quintus est interior animę confortatio: nam in articulo mortis cõstitutus, est in ingẽti timore ratione pœnę corporalis, & potestatis diabolicæ. Et ideo hoc sacramentũ diuina misericordia instituit, ad cõferendũ dignè suscipiẽti interiorẽ in vnctione tucũditatẽ, & robur, & spem cõtra dæmonis tẽtationes. Sextus est diabolicæ potestatis attenuatio. Septi- D mus est infirmitatis etiã corporalis sanatio, & hoc vbi expedit sanitati animæ. Vnde in primitiua ecclesia suscepto hoc sacramẽto, multi etiã corporaliter sanabãtur: vt patet Marc. 6. & Ia. 5. Octauus est mortẽtis cõgrua protestatio. Receptio enim istius sacramẽti est quędã protestatio, qua infirmus protestatur, q̃ permãlit in fide ecclesię militãtis, & ideo securus hinc egreditur, & ingreditur ad populũ ecclesiæ triũphantis. Ex quibus omnibus patet, q̃ per istud sacramentũ cõminuũtur omnia peccata venialia, & dæmonis potestas, & interior anima impinguatur gratia, vt se Deo offerat in sacrificiũ. Et ista omnia breuiter de isto sacramẽto notãs Psal. d. E *Et cõminuet eos tanquam vitulum libani*, nam vt dicit Magister in glo. In mõte libani vituli in sacrificio immolãdi nutriebãtur, quia mõs ille ferax est herbarũ, & irriguis fontibus cõsitus. Sic conformiter in iusto sacramẽto: vt patet ex dictis, vituli immolandi Deo. i. fideles moriturpi impinguantur, & nutriũtur gratia, & cõminuũtur dæmones, & vitia: & hoc est quod dicit. *Et cõminuet eos*. s. dęmones, & vitia. *Tanquã vitulũ libani*, s. impinguando per gratiã, vt scilicet digni' Deo post mortẽ offerãtur: de primo dicitur. Cõminuã eos vt puluerẽ ante faciẽ vẽti: de secũdo verò, quia isto sacramẽto impinguati *Psal. 17.*

Psal. 50. vt vituli Deo offerũtur, dicitur: Acceptabis sacrificiũ iustitiæ: tunc imponẽt super altare tuũ vitulos.

Eucharistia. Dilectus significat Christum.

¶ *Et dilectus quẽadmodũ filiꝰ vnicornium.* Hic cõsequẽter agit de sacramẽto Eucharistię. Vbi notandũ, q̃ in Christo est duplex natura, diuina, scilicet, & humana. Secundũ naturã diuinã est verus Dei filius, sed secundũ humanam est ex Iudæis natus. Natura diuina noratur p dilectũ, ipso patre dicẽte. Mat. 3. Hic est filius meus dilectus: vbi Hilarius his verbis pater Christũ ostẽdit suũ filium, nõ solum nomine, sed & ꝓprietate: multi emi nos sumus fil j Dei, sed nõ talis est hic filius. Hic emi & ꝓprius, & verus est filius, nõ adoptione, sed origine, veritate, nõ nũcupatione, natiuitate, nõ creatione, quod pater ostẽdens ait. Hic est filius meus dilectus. Sic igitur per ly dilectũ, in Christo diuina significatur natura: qa verus est Deus, Dei filius. Natura verò humana significatur per filium vnicorniũ. Quid. n. per vnicornẽ nisi populus Iudæorum intelligitur, q cornu elationis gestabat in fronte? Vnde Greg. d. Per Rhinocerotẽ, vel vnicornẽ ille Iudæorũ populus intelligitur: q. dũ accepta lege, nõ operatur, sed solum inter cunctos homines elationẽ sumpsit, quasi inter cęteras bestias cornu singulare gestauit. Vnde passionẽ suã p prophetã dominus pronũciãs ait de Iudæorum populo. Libera me de ore leonis, à cornibus vnicorniũ humilitatẽ meã. Tot qppe in Iudæorũ gẽte vnicornes fuerũt: quot per prædicamenta legis veritatis non de operibus legis, sed de singulari & fatua elatione cõfisi sunt. Sic igitur per filiũ vnicorniũ intellige Christũ secundũ humanitatẽ ex Iudæis natũ. Ad ꝓpositũ ergo inter omnia sacramẽta nullũ est, quod realiter cõtineat Christũ verũ deũ, & verũ hominẽ, quo ad diuinitatẽ & humanitatẽ, nisi solũ sacramentum Eucharistię. Istud ergo sacramentũ cõmendans Psal. ratione contẽti dicit: q̃ hic est verè filius Dei, quia & dilectus, & filius hominis, quia & filius vnicornium. q. d. Quemadmodũ est filius vnicorniũ. s. Iudæorũ, quia secundũ humanitatẽ, sic est etiam in isto sacramento. Et sic exponit Magister in gl. d. *Quẽadmodũ filiꝰ vnicorniũ*: id est, secundũ q̃ ipse est filius Iudęorũ, id est, secũdum quòd ipse est homo. Vnde de isto sacramẽto quia virtute verborum in hostia est corpus Christi, alia autem per concomitantiã, dicitur Psal. 77. Et ædificauit sicut vnicorniũ sacrificiũ suũ in terra, id est, in ecclesia, quam fundauit in sæcula. *Psal. 21.*

Vox domini intercidẽtis flammam 417
ignis: vox dñi cõcutientis desertũ: & cõmouebit dominus desertũ Cades.

De consec. dist. 5. de spiritu sancto: Sacramẽtum matrimonij.

Hic consequenter agit de sacramẽto matrimonij. Vbi notandum, q̃ sacramentũ matrimonij tripliciter à Deo fuit institutũ, scilicet primò ad procreationẽ filiorũ, & mutuũ solatiũ: & sic fuit ante peccatũ in paradiso institutũ: & institutũ fuit solũ in officiũ. Secũdò institutũ fuit in remediũ, scilicet cõtra carnis cõcupiscentiã, quę sine peccato in cõiunctione sexũ expleri non põt, nisi per bona matrimonij excusetur: & sic fuit institutũ post peccatũ. Tertiò institutũ fuit in signũ. s. spiritualis cõiunctionis Christi, & ecclesię, & sic fuit institutũ s lege euãgelica. Quãtum autẽ ad secũdã institutionẽ apparet, q̃ est institutũ cõtra libidinis ardorẽ. Irẽ notandũ q̃ carnis cõcupiscentia, vel libido per flãmã ignis significatur, quia sicut flãma ignis omnia cõsumit, & deuorat, sic & libido, & cõcupiscẽtia car- *Nota. Flamma dicitur libido. Libido omnia bona.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

Luxuria. Iob 31. *Greg. 21. mor. c. 9.*

nisi nisi ei resistatur. Vnde de libidine sub ignis nomine dicitur: Ignis est vsq; ad perditionem deuorans, & omnia eradicãs genimina. Quod ad literã de libidine exponens Greg. dicit, Beatus Iob crimẽ luxurię designans ait: Ignis est vsq; ad perditionem deuorans, &c. quia reatus huius facinoris non solum vsq; ad inquinationẽ maculat, sed etiam vsque ad perditionem deuorat. Quia quælibet alia fuerint bona opera, si luxuriæ scelus non restringitur immensitate huius criminis obruuntur. Nulla quippe ante omnipotentis oculos iustitiæ, pietatisque sunt opera, quæ corruptionis cõtagione monstrantur immunda. Quid enim prodest, si piè quisquam necessitati compatitur proximi, quando impiè in semetipso destruit habitationẽ Dei, &c. Ex

Desertũ significat peccatum.

prædictis ergo collige, quod per flammã ignis intelligitur libido luxuriæ, quã tamen sacramentum matrimonij reprimit, & excusat. Et hoc hic notans Psal. de isto sacramẽto dicit. *Vox domini intercidentis flammam ignis.* s. luxuriæ, quã excusat. Quia etsi ex toto ipsam non extinguat: tamen intercipit illam. Et quia istud sacramentum excusat coitum à peccato, ideo subdit. *Vox domini cõcutientis desertũ*, per desertum intelligę peccatũ, quod nos facit desertos à Deo, cõmouet ergo desertum, dum peccatũ abisto acta cõiugali prohibet. Et q̃ per desertũ intelligat peccatũ subdit. *Et cõmouebit dominus desertum Cades*, id est, peccatum, quod nos cadere facit.

418 Vox domini præparantis ceruos: & reuelabit cõdensa, & in templo eius omnes dicent gloriam.

Hic consequenter agit de sacramento ordinis: quod ideo specialiter est institutũ, non solũ vt possint dominica sacramẽta dignè tractare, sed etiam vt alios de side, & moribꝰ habeãt informare. Quorum præcipuum signum est corona, quam in capite portãt. Quonã vt ait Magister corona regale decus significat, vnde ministri ecclesiæ reges debent esse, vt se, & alios regant: quibus ait Petrus Apostolus: Vos estis genus electum, regale sacerdotiũ, &c. Summitas enim capitis nudatur, vt eorum mẽs libera ad Deum monstretur, quæ reuelata facie Dei gloriam contempletur. Summitas enim capitis est eminentia mentis, & denudatio capitis est reuelatio mentis: clericus enim secretorum Dei ignarus esse nõ debet. Ad propositum ergo: hic Psal. agens de sacramẽto ordinis ostendit primò eius eminẽtiæ dignitatẽ. d. *Vox domini præparãtis ceruos.* Secundò scientiæ debitam claritatẽ. d. *& reuelabit cõdensa.* Tertiò officij sanctitatẽ: bi, *& in templo eius omnes dicent gloriam.* Vide ergo primò huius dignitatẽ. Vbi notandum, q̃ sicut totum cõtinet partẽ, & genus speciẽ, & species individua, & nõ ecõtrario: sic in sacramẽto ordinis supremus ordo omnes alios cõtinet, & nõ ecõtrario. Quamuis autẽ episcopatus secundum Theologos nõ sit ordo: tamen est quædam suprema dignitas cæteros ordines continens. Ideo illo nomen nato, cæteri omnes nominantur. Volens ergo Psal. agere de sacramẽto ordinis, præcisè agit de episcopis: ostendens eorũ eminentiæ dignitatẽ. d. *Vox domini præparantis ceruos.* Quid enim per ceruos, nisi episcopi designãtur? Nam vt dicit Magister de proprietatibus rerum. Ceruus inter omnia animalia dicitur esse maioris discretionis, maximè serpentibus inimicatur. Inter omnia animalia duo grãdia portat cornua, quę solida sũt,

Sacramẽtum ordinis. Corona. Clericus. Magister lib. 4. dist. 28.

Episcopatus.

Cornus, significat episcopos Corona.

non vacua, quæ omnia episcopis conueniunt, quia præ cæteris maioris discretionis esse debẽt, & scientiæ: dist. 36. oportet etiam ordinandum. Serpẽtibus maximè debent inimicari, d est, hæreticis, & ipsos persequi. Magos & sacrilegos. Duo cornua in capite gestant: quia mitram cum duobus cornibus in capite portant. Sed nota, quòd eorũ cornua ad similitudinem ceruorum debent esse solida, nõ vacua: quia significato illorum carere nõ debet, quia scilicet, scire debent testamẽtum vetus, & nouum: quæ per illa duo cornua mitræ significantur. De episcopis ergo sub nomine ceruorum dicit Psal. *Vox domini præparantis ceruos*, id est, per sacramẽtum ordinis episcopos consecrantis, & per consequens omnes alios inferiores ordines. Consequẽter declarat eorum scientiæ debitam claritatem. d. *Et reuelabit condensa.* Quid enim est præcipuum episcoporum officium, nisi per scientiam sacram prædicare populo, & condensa reuelare, id est, obscura sacræ scripturæ declarando aperire, figuras mysteriorum reserare: quòd sine claritate scientiæ facere non possint. Consequẽter declarat ipsorum officij sanctitatem. Quia ad hoc clerici in ecclesia sunt ordinati, & maxime episcopi, vt per eos Deus magnificetur, & laudetur: vt ipsorum exemplo cæteri ad Dei laudem excitentur. Et hoc est quod subdit. *Et in templo eius omnes dicent gloriam.*

26. q. 5. episcopo eorũque.

Distinct. 23. qui ep̃le scopus.

Dist. 36. qui ecclesiasticum.

419 Dominis diluuiũ inhabitare facit: & sedebit dominus rex in æternum.

24. q. 1. loquatur.

Hic vltimo ostenditur, quibus muris ecclesia à Deo conseruatur. Vbi notandũ, quòd per diluuiũ, quo aquæ abundantes omnia consumpserunt, intelligũtur homines infideles, & Gentiles, qui velut diluuium fluidi sunt, & instabiles, omnẽ virtutem penitus persequendo dissipantes. Vnde Lucæ 17. Edebant, & bibebãt, vxores ducebãt, & dabantur ad nuptias: venit diluuium, & perdidit omnes. Dicuntur ergo Gentiles, & idololatræ diluuium: quia propter eos diluuium factum est in mũdum. Et vide mirabilia opera Dei, qui istud diluuium inhabitare facit, scilicet ecclesiã suam: quia Gẽtiles conuertit ad fidem, per quos hodie regit, & gubernat ecclesiam. Quamuis enim Gentiles prius diuersos mores in suis sectis haberent, sicut diuersos Deos, vel idola colebant: tamen dum ipsos fecit in fide vnanimes, & cõcordes, eos ecclesiã fecit inhabitare. Deus qui inhabitare facit vnius moris in domo, scilicet ecclesia. Istum sensum ponit Augustinus, vt habetur in glo. d. *Dominus diluuium inhabitare facit*, quia illos malos, scilicet Gẽtiles, quia alios in peccato submergebãt. Inhabitare facit hoc templum scilicet ecclesiam, quia etiã illos tales cõuertit ad vnitatẽ ecclesiæ. Et in illis dominus in æternũ habitat, & sedet per gratiam: propter quod subdit. *Et sedebit dominus rex in æternum*, scilicet regnans in eis in æternũ. In iustis enim sedet & Deus, & requiescit, quod deo sedes dicũtur, quia dominus sedet quiescendo in cordibus iustorum, vt ostẽdit Greg. lib. 20. Mor. c. 5. Quidautem cõferat Christus electis suis, in quibus habitando sedet, exprimit. d.

Diluuiũ significat Gentilitatem.

Gẽtes conuersi sunt ad fidem.

Psal. 67. Augu.

Greg. 20. mor. c. 5.

420 Dominus virtutem populo suo dabit: dominus benedicet populo suo in pace.

Fides fortitudo.

Deo enim bona Christus electis suis in quibus sedet, tribuit, scilicet hic contra vitia ipsos fortificat, & in futuro contra omnes miserias ipsos beatificat,

tificat: de primo dicit. *Dominus virtutem populo suo dabit*, scilicet populo suo in hoc sęculo cõtra aduersa mundi, cõtra diaboli tentamenta, & vitia fortitudinẽ dabit, qua omnia superãdo vincere possit. Et hæc virtus sine fortitudo, est virtus fidei: quia omnia vitia superãtur & aduersa. Vnde Greg. ait:

Greg. 31. mo. c. 27.

Vnicuiq; animę, cui misericors dominus præsidet contra omnia fidei fortitudinẽ præbet: de qua Petrus ait: Aduersarius vester diabolus sicut Leo rugiẽs, circuit quærẽs quem deuoret: cui resistite fortes in fide. Et ideo dicitur Psal. 67. Mirabilis Deus in sanctis suis, Deus Israël ipse dabit virtutẽ, & fortitudinẽ plebi suæ. In futuro autẽ suos beatificat: propter quod subdit. *Dominus benedicet populo suo in pace.* In præsenti enim vita nobis Deus benedicit, dando nobis suã gratiã, & virtutes: sed ista benedictio vitæ non est in pace: sed in cõtinuo bello: propter quod ait suis Christus: Amen dico vobis, quia plorabitis, & flebitis vos, &c. Quinimo quanto hic benedictio Dei est maior, tãto ampliora tam mũdi, quàm dæmonis insurgunt certamina. Non est pax vniuersæ carni. In futuro autẽ benedicet in pace: quia ibi nulla impugnatio, nulla aduersitas erit: quia in illo summo bono, mens perfectè quietabitur. Vnde Hiere. 29. In pace illius erit pax vestra, & Psal. 4. In pace in idipsum, &c. quod bene notans Psal. dicit: *Dominus benedicet populo suo in pace.* Eccl. 11. Benedictio Dei in mercedem iusti festinat.

Benedictio domini.

Ioan. 16.

Hiere. 12.

PSALM. XXIX.

421 *5. q. 1. non est.* Exaltabo te, domine, quoniã suscepisti me: nec delectasti inimicos meos super me.

Iste Psal. talem habet titulũ: *Psal. cantici in dedicatione domus Dauid.* Pro cuius euidentia sciendũ, q̃ hic nõ loquitur titulus de domo Dauid, quam ipse inhabitabat, sed de templo per Salomonẽ ædificato. Nullibi enim reperitur, q̃ Dauid domũ suã dedicauerit. Dicitur autẽ templũ per Salomonẽ ædificatũ domus Dauid: tum quia ipse primus inuẽtor fuit, & imaginator illius ædificij, & tempore suo illud facere voluit, sed de mãdato domini fuit prohibitus: tum etiam quia omnes impensas tẽpli præparauit: tum quia descriptionẽ tẽpli, & ædificiorũ in circuitu, vasorum, & vtensiliũ dedit Salomoni. Item notãdũ, q̃ peccata grauia, quæ cõmisit, scilicet adulterij cũ Bersabe, & homicidij Vriæ ipsum Dauid multum diffamauerũt corã populo in tantum q̃ multi de populo propter illa reputabãt ipsum à Deo reprobatũ, nec illa peccata sibi à Deo dimissa quousque etiã post mortem eius templum fuit ædificatum, & consecratum. Quando, scilicet, vt dictum est, Salomon voluit introducere arcam domini in tẽplo: fores tẽpli se clauserunt, nec fuerunt reseratæ donec Leuitæ cãtantes Psal. 131. venerũt ad illum locum. Propter Dauid seruum tuũ, ne auertas faciem Christi tui, scilicet regis Salomonis: quia tunc reseratæ fuerunt, quod videns omnis populus, cognouit, & credidit peccata prædicta ipsi Dauid à Deo fuisse dimissa, & ipsum ad Dei gratiam restitutum fuisse. Quæ omnia spiritu prophetico præuidens Dauid fecit istum Psal. tunc scilicet in dedicatione templi cantandum: in quo expresse confitetur peccata dicta se perpetrasse, & ipsa sibi fuisse dimissa ex Dei bonitate. Ex quibus apparet tituli expositio literalis, scilicet, *Psal. cantici in dedicatione domus Dauid*, id est, Psal. ex lætitia habita à Dauid ex remissione peccatorum suorum: quem scilicet fecit decantandũ *in dedicatione domus*, id est, tẽpli. Quibus præmissis, accedo ad Psal. Et primò exponã literam. Secundò intellectũ Psal. Quantum ergo ad literam Psal. iste diuiditur in duas partes, quia primo Dauid cõfitetur diuinã bonitatẽ. Secundò, propriã fragilitatẽ: ibi, *ego autẽ dixi*, Prima in duas: quia Dauid primò Dei bonitatem confitetur. Secundò ad hoc idẽ alios exhortatur: ibi, *Psallite domino.* Circa primum dicit: *Exaltabo te, domine, quoniã suscepisti me, &c.* dic vt Nic. de Ly. Quãtũ vero ad significatum literæ notandum secundũ Magistrum in gl. quod titulus istius Psal. prædictus nõ debet intelligi de dedicatione alicuius domus materialis, sed de spirituali domo, quæ est Ecclesia, scilicet Christus, qui est caput, & de fidelibus, qui sunt eius mẽbra, quæ tota vna domus vocatur. Quia & in capite Christo habitat omnis plenitudo gratiæ. Et de eius plenitudine nos omnes accepimus: Io. 1. Hæc autẽ domus fabricatur, & dedicatur, sed aliter in capite Christo, aliter in membris. Quãtum autẽ ad caput, scilicet Christũ fabricata est in eius conceptione, sed dedicata in eius resurrectione: quando scilicet resurgẽs ex mortuis immortalitatis gloria quo ad corpus est cõfirmatus. Quãtũ vero ad mẽbra quotidie fabricatur: dum infideles accedũt ad fidem, sed consecrabitur in futuro, quando scilicet fideles resurgentes ex mortuis immortales fulgebunt sicut Sol. Ex quibus apparet sensus tituli. *Psal. cantici*, id est, lętitiæ, habitæ, *in dedicatione domus Dauid*, id est, per dedicationem domus Christi, quę dedicatio modo facta est in capite. Postmodũ verò fiet in mẽbris. Et nota, quòd in hoc Psal. loquitur totus Christus: quia huius Psal. quædam verba conueniunt capiti, id est, Christo, quædam corpori, id est, ecclesiæ, & quædam vtrique. Intentio autem Psal. est mouere fideles ad Dei laudẽ pro dedicatione iã facta de Christo capite. Et ex illa dedicatione facta ad spem nostræ dedicationis futuræ. Quib. visis accedo ad Psal. qui diuiditur in partes tres, quia de sua dedicatione, id est, resurrectione Christus tria facit. Quia primò ipsam attribuit. Secundò ostendit qualiter ipsam meruerit: ibi, *Ego autem.* Tertiò quomodo ipsam acceperit: ibi, *Audiuit dominus.* Prima pars diuiditur in duas: Quia primò gratias agit de sua dedicatione præterita. Secundò ad spem nos erigit de nostra futura, ibi, *Psallite domino.* Prima in tres: quia primò agit de sua dedicatione. Secundò ad hoc de sua oratione: ibi. *Domine Deus meus.* Tertiò de sua à damnatis segregatione: ibi. *Domine eduxisti.* Quantum ergo ad primum gratias agit patri de sua dedicatione vel resurrectione. d. patri. *Exaltabo te, domine quoniam suscepisti me*, id est, in resurrectione dedicando me impossibilitatis gloria, & immortalitatis. Seddic, cũ Deus sit immutabilis localiter, & essẽtialiter, qualiter exaltari potest: quia non potest esse maior, nõ minor, nõ altior, nõ bassior, quia totum replet? Et hanc quæstionem mouet Magister. Deus omnino incõmutabilis est: nõ ergo augeri, vel minui potest sic nec exaltari. Et respondet Deus penitus in se nec augetur nec minuitur, nec in se recipit magis nec minus, sed in homine: quia homini augetur vel minuitur. Sicut Deus dicitur magnificari, & exaltari in nobis: qui tamẽ in se nec magnificatur, nec exaltatur: vñ propheta ait: Accedat homo ad cor altũ, & exaltabitur Deꝰ. Super quẽ locũ ait Cassiodorus. Non in se, sed in corde hominis grandescit Sed

Domus Dei dicitur tẽplũ.

2. Regũ 1. 1. Paralip. Peccata Dauid remissa ostẽdit portio cum tẽpli aperitio.

Quæstio.

Magister li. 1. dist. 17.

Psal. 63.

Quæst.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Christus qualiter exaltauit patrem.

Sed adhuc restat dubium: si enim ista verba sunt Christi quomodo Christus patrem exaltabat? quia pater in seipso exaltari non poterat, vt dictum est Nec etiã in corde Christi, qui tanta gratiæ, & scientiæ habebat plenitudinem, q̃ Deus ei plenius cõferre non potuit. Respondetur q̃ Christus sic gratias agendo patri, patrem exaltabat, non in se, nec in corde suo, sed suorum. Sequitur. *Nec delectasti inimicos meos super me.* Sed quomodo hoc est verum, nonne lætificati sunt inimici Christi, quãdo ipsum flagellauerunt & crucifixerunt? Et certè in persona Christi loquitur Hiere. d. Omnes inimici mei audierunt malum meum, & lætati sunt. Respondetur. Et quod si lætati sunt de morte Christi, non tamen de ipsius dedicatione, de qua hic loquitur. Vnde ait Magister in glo. Super Christum quidem iucundati sunt inimici eius, dum penderet in cruce. Sic & superiucundantur in passionib. sed non in dedicatione, nec super eum, nec super suos.

Quæstio.

Threne. 1.

422 **Domine Deus meus, clamaui ad te, & sanasti me.**

De consec. di. 1. quãdo autem.

Clamor orationis Christi.

Psal. 101.

Hic consequenter Christus agit de sua oratione quã fecit pro sua dedicatione. d. *Domine Deus meus clamaui ad te, &c.* Oratio enim est quidã clamor nõ quidem vocis corporis, sed interioris cordis. Oratio enim deuota quidem clamor est cordis aures Dei pulsans. Vnde Deo dicit Psal. Domine, exaudi orationẽ meã, & clamor meus ad te veniat. Clamauit ergo Christus ante passionem suam ad patrem orando pro sua dedicatione. Vt puta quando ad patrem orando dicebat. Clarifica me tu, pater, &c. Ante enim suam resurrectionem Christus habebat corpus infirmum, & obscurum sicut cæteri. Sed per resurrectionem suscepit sanum, & incorruptibile corpus clarum, imo clarius Sole. Et ideo statim subdit. *Et sanasti me*, scilicet in resurrectione: quia iam non gero ægrum corpus subiectum passionibus, sed gloriosum, & immortale. Ante enim percusserat Deus corpus Christi multis flagellis, & aduersitatibus ipsum exponendo, sed postmodum ipsum plene sanauit resuscitando. Vnde de corpore Christi dicitur: Commouisti terrã, & conturbasti eam, sana contritiones eius, &c. Sed hic Magister mouet dubium d. Impossibile videtur, q̃ Christum ad patrem clamet, & oret, cum sit omnipotens Deus, qui fidelium vota implet, per quem omnia facta sunt. Ad hoc respondet, d. sciendum, quòd Christus nec homo tantùm, nec Deus tantum est, sed verus Deus, & verus homo: nec duo tamen, sed vnus est Christus: qui non secundũ quod Deus, sed ex eo quòd homo, est infirmus. Et ex hoc etiam orans pro nobis mediator est inter Deũ trinitatem patrem filiũ, & spiritũ sanctum, & nos peccatores habens cũ vtroque cõuenientiam. In eo.n. quod infirmus est, appropinquat nobis. In hoc autem quod peccator nõ est, sed iustus nos Deo iungit. In eo tamen q̃ homo est, præest nobis, vt caput in quo sunt omnes sensus, qui cæteris mẽbris. Non est ergo impossibile secundũ hominem, quem suscepit, orare. Quia ipse est, qui oratur secundum diuinitatem, &c. Vel dicendum, quod oratio secundũ quod est quoddã desideriũ habẽdi à Deo, quod quis nondum habet, Christo poterat conuenire.

Ioan. 17.

Resurrectio Christi.

Psal. 59.

Quæstio Christus qualiter orare potuerat.

423 **Domine, eduxisti ab inferno animam meam: saluasti me à descẽdentibus in lacum.**

De consid. di. 15. tenetur.

Hic cõsequẽter Christus agit de sua segregatione à dãnatis. Quoniã animæ illorũ Christo resurgentẽ inferno remãserũt, Christi anima inde ascẽdẽte. Anima enim Christi ſtatim à corpore separata, descẽdit ad limbũ sanctorũ patrũ vt illos visitaret, ac inde secũ educeret. Et ibidẽ mãsit per triginta nouẽ horas, scilicet ab hora nona feriæ sextæ, in qua spiritum emisit, vsq; ad horam matutinã, siue vsq; ad diluculum diei dominicæ, quãdo per resurrectionẽ corpori fuit reunita. Et hoc est, q̃d Christus de se capite dicit, *Domine, eduxisti ab inferno animam meã.* Et sic illã ab iniquis separasti. Et hoc, est, quod subdit. *Saluasti me à descendentibus in lacũ.* Infernus enim dicitur lacus, quasi laqueus: quia quos capit, retinet laqueatos. Vel dicitur lacus, quasi aquę locus per cõtrarium: sicut piscina à piscibus, & pontus à ponte per oppositũ, quia in inferno non est aqua, scilicet refrigerationis, vel gratię liberantis, scilicet, quo ad dãnatos, Et de illo lacu eduxit Christus sanctorum animas. Zacha. 9. Tu autem in sanguine testamenti tui eduxisti vinctos de lacu in quo nõ erat aqua. Hic oportet recordari de dictis superius Psal. 9. versiculo. Cõuertãtur peccatores in infernum, &c. Qualiter idem est locus inferni, purgatorij, & limbi diuersis nominibus nuncupatus secundũ diuersitatẽ ibi existentium, &c. Vel aliter secũdum Magistrũ in gl. Per lacum enim intelligitur profunditas peccatorũ, & abundãtię nequitiæ vt superbię, inuidię, crudelitatis, &c. Qui ergo se immergũt in libidine & in terrenis defideriis, illi in lacum descendunt. Cum ergo persecutores Christi fuerunt huiusmodi, merito ipsi descenderunt in lacum, Christũ persequendo & occidendo. Et de illis nunc dixit Christus patri. *Saluasti me à descendentibus in lacum*, quia ab illis saluatus est in resurrectione, ne amplius sibi nocere possint, iam factus immortalis. Sic enim promiserat Pater filio, Ego tecum sum, vt saluem te.

Anima Christi fuit in inferno.

Lacus significat infernum.

Lacus significat Peccatum.

Hieri. 15.

424 **Psallite domino omnes sancti eius: & cõfitemini memorię sãctitatis eius.**

15. q. 2. nemo dubitat.

Hic cõsequenter nos exẽplo suæ resurrectionis ad spem ducit nostræ resurrectionis futuræ. Hic enim loquitur Christus non vt caput ecclesiæ, sed vt corpus, id est, in persona sui corporis. Et diuiditur in tres partes. Quia primo nos inducit ad gratiarũ actionẽ. Secũdo ostẽdit Dei miserationẽ: ibi. *Quoniã ira in indignatione.* Tertiò nostram futuram resurrectionẽ: ibi. *Ad vesperum.* Quantũ ad primum sciendum q̃ Christi resurrectio causa est, & forma nostræ resurrectionis futuræ, vt deducit Apostolus 1. Cor. 15. Quia Christus resurrexit à mortuis primitiæ dormiẽtium. Vnde sicut incarnatio Christi, natiuitas, & passio propter nos facta est, ita & eius resurrectio propter nostram resurrectionem. Et ideo narrata eius resurrectione, ecclesia ad gratiarum actionẽ nos excitat. d. *Psallite domino sancti eius.* Quia considerat ecclesia, hæc futura in membris, quæ præcesserunt in capite, quasi dicat *Psallite* quia resurrexit caput nostrum. Et per hoc sperate cætera membra, quod in vestro videtis capite: quia idẽ vobis est promissum. Et dicit: *Omnes sancti eius*, id est, qui estis vel esse vultis de numero membrorũ capitis. *Et confitemini memoriæ sanctitatis eius*, vel secundum aliã literam: *sanctificationis*: id est, laudate eum. Quia & si vos eius eratis obliti, ipse autem non est oblitus vos, quia ex bonitate sanctitatis suæ vos sanctificauit, id est, sanctos per resurrectionem facere disposuit. Quia in eo quod resurrexit vestram, resurrectionem ordinauit. Sed hic

Resurrectio Christi.

Resurrectio Christi causa nostræ resurrectionis.

2. Cor. 15.

hic forte quæres, quia dictum est, q̃ Christi resurrectio causa fuit nostræ resurrectionis. Et videtur q̃ non: quia illud nõ est causa rei: quo nõ posito, etiã res poneretur in esse: sed non posita Christi resurrectione per impossibile, ad hoc diuina iustitia malos puniret in anima, & corpore, & bonos premiaret, &c. Ad oppositũ est, Apostolus. Sicut in Adam omnes moriũtur, sic in Christo omnes viuificabũtur. Respondeo q̃ Christi resurrectio est causa nostræ resurrectionis, & hoc multipliciter, scilicet, effectiuè, finaliter, & exẽplariter. Causa autem efficiens est duplex, scilicet, aut sicut primũ principiũ, aut sicut instrumentũ. Christus autem est efficiens nostræ resurrectionis vt primũ principiũ, inquãtũ Deus est, sed vt instrumẽtũ inquantũ ad vocẽ eius omnes mortui resurgẽt, quia Deus dabit voci eius vocem virtutis. Est autẽ causa finalis, quia ad hoc boni resurgent, vt in Christo resuscitato beatificẽtur, scilicet, anima in diuinitate, sed corpus in Christi humanitate verbo hypostaticè cõiũcta. Est causa exẽplaris: quia talia erunt corpora nostra per resurrectionẽ glorificata, quale Christus suũ corpus in resurrectione mõstrauit. Ad argumẽtũ in oppositum dicitur, quòd licet Deus aliter resuscitasset corpora nostra, etiam si Christi resurrectio non esset, tamẽ sic decreuit facere vt Christi resurrectio nostræ resurrectionis modis prædictis esset causa.

Causa efficiens duplex.

Resurrectio Christi vniuersalis causa resurrectionis.

425 **Quoniam ira in indignatione eius, & vita in voluntate eius.**

De parad. 3. productor.

Ira Dei est punitio.

Iob 6.

Hic ostẽdit Dei miserationẽ, simul & indignationẽ erga genus humanũ. Præceperat enim Deus primis parẽtibus, ne de ligno scientiæ boni, & mali tãgerent, cõminãs eis. d. Quacũque hora comederitis, moriemini. Illi autẽ contra Dei præceptũ lignum comederũt, & sic Deũ irritauerũt, & mortis sententiã incurrerũt, ipsi & omnes posteri ipsorum. Quamuis ergo indignatio nec ira propriè cadat in Deo, qui passionibus alterari nõ potest: dicitur tamẽ iratus, & indignatus quãdo malos punit: sicut dicit misericordiæ recordari, quãdo tollit miserias nostras. Sic ergo ira fuit ī indignatione eius quando propter peccatũ cõmissum cõtra totũ genus humanũ mortis sententiã tulit. d. Genes 3. ipsi Adæ: Quia comedisti de ligno, ex quo præceperã tibi, ne comederes, in sudore vultus tui vesceris pane tuo, donec reuertaris in terram de qua sumptus es: quia puluis es, & in puluerem reuerteris. Et sic damnatũ indignatione Dei, genus humanũ dicit. Sagittæ domini sunt in me, quarũ indignatio ebibit spiritũ meum, id est, separat animã à carne per sentẽt ã mortis. Et hoc est, quod nunc ait Psal. *Quoniã ira in indignatione ei⁹.* Sed ne desperẽt homines, audi quod sequitur de Dei miseratione. *Et vita in voluntate eius*, quasi dicat: Peccatis vestris exigẽtibus, mortis data est sententia: sed sola sua misericordia, & volũtate, & nõ meritis vestris dabitur vobis vita post mortem, tam corporalis per resurrectionẽ, quã beata per fœlicitatem. Et sic vita futura nõ est ex meritis vestris, sed solũ in volũtate ei⁹, vt dicat. Vos mortui ad vitã per vos redire nõ potestis: sed ipse vos reducit: quia vos ipse gratis saluauit. Eratis enim peccatores: quid autem peccatori debetur, nisi supplicium? Quoniã, vt ait Magister: Meritis impij, nõ debetur gratia, sed pœna. Et hoc notãs dicit. Quod si mors fuit ex peccato vestro, vita tamen est in voluntate eius, vel ex gratia illius.

Vitæ eternæ.

Magister li. 1. di. 26.

426 **Ad vesperum demorabitur fletus: & ad matutinum lætitia.**

Hic cõsequẽter nostram futuram ostẽdit resurrectionẽ. Vbi aduerte, quòd sicut peccatũ nostrum fuit causa mortis Christi, sic & resurrectio Christi causa fuit vitæ & resurrectionis nostræ: quod satis patet ex hora peccati nostri & Christi passionis: & ex hora resurrectionis Christi, & nostræ: Quoniã ea dẽ hora, qua peccauit prim' homo, passus est Christus, & eadem hora, qua Christus surrexit, & nos resurgemus. Primum tangit, d. *Ad vesperũ demorabitur fletus.* Secundum, d. *Et ad matutinũ lætitia.* Adã enim peccauit, sole declinante. Vespera enim est, quãdo sol in occasum declinat. Vnde declinãte Sole temporali, id est, aduesperascente, peccauit Adam: ad significãdũ q̃ p̃ peccatũ lux veri solis, qui est Christus, declinabat ab eo. Vnde dicitur Gen. 3. Quod cũ deambularet dominus ad aurã post meridiem, Adã timuit, & abscõdit se. Iam enim peccato confuso, nolebat videre faciem domini: ad quã cõsueuerat gaudere. Ex isto peccato, aduesperascente die, cõmisso, inchoata est omnis ista vita mortalis, dies versus est in noctẽ, lætitia in fletũ: inde omnis miseria: & pœna huius vitæ mortalis. Et hoc est, q̃d dicit. *Ad vesperum demorabitur fletus*, id est, ad vesperũ peccauit homo: ex quo demoratur fletus in nobis mortalibus, id est, diu moratur, & in multis. Sic & fletus Christi passionis pro illo peccato redimẽdo ad vesperum fuit. Mortuus enim fuit hora nona post meridiem. *Ad vesperum ergo demorabitur fletus*, tam peccati Adæ, quam Christi passionis. Quod clarè figuratũ fuit. 3. Reg. 22. vbi dicitur: Rex Israël stabat in curru suo cõtra Syrios, & mortuus est vesperi. Rex Israël, id est, videntium Deum Christus, Syr j autem qui interpretatur sublimes, & excelsi, sunt demones elati superbia. Sequitur, *& ad matutinum lætitia.* Quantus enim fuit planctus & dolor mortis Christi, tãta fuit resurrectionis eius lætitia. Quæ quidẽ resurrectio mane. i. diluculo fuit facta, quæ etiã fuit causa nostræ lætitiæ, & resurrectionis, qui cõsimili hora fiet. Et ideo tam de Christi resurrectione, q̃ de nostra dicit. *Et ad matutinũ lætitia.* Et de hoc mane resurrectionis dicitur. Mane semen tuum florebit. Quid enim semẽ, nisi corpus, quod seminaliter generatur? Quod quidẽ florebit: quia mane resurget, sic & Christi caro mane refloruit.

De pœnit. dist. 5. de fleat.

Peccatum nostrum causa mortis Christi.

Manefuit resurrectio Christi.

Esa. 17.

427 **Ego autem dixi in abundantia mea non mouebor in æternum.**

De consec. dist. 10. placuit.

Hic cõsequẽter ostendit Christus qualiter suam resurrectionem meruerit. Vbi notandũ q̃ resurrectionem suã Christus meruit virtute suæ passionis: vt ostẽdit Apost. ad Phil. 2. Quia humiliauit semetipsum, &c. Propter quod Deus exaltauit illum. Vnde circa suam passionem, quæ suæ resurrectionis fuit meritũ, vt ostendat quanta, & qualis fuerit, tria facit. Quia primò ostendit suam dignitatẽ. Secũdo suæ passionis accerbitatem: ibi. *Auertisti faciẽ tuam.* Tertiò suæ resurrectionis necessitatem: ibi, *Ad te domine.* Quãtũ ad primum sciẽdũ, q̃ tanto passio alicuius iudicatur grauior, quanto persona patiens est dignior & nobilior. Nulla autẽ persona dignior persona Christi: quæ est persona verbi. Et hanc dignitatem Christus de se notans dicit. *Ego autẽ dixi*, &c. Abundantiã dicit diuinitatis plenitudinẽ, quæ in ipso habitabat, per quã data est ei gratia non ad mensuram: per q̃ gratiam sic erat in bono confirmatus, q̃ à virtute per peccatũ cadere nõ poterat. nec à verbo separari. Quæ omnia ostẽdunt perso-

Dignitas Christi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

næ eius immensam dignitatem, vt merito dicat *ego autem dixi in abundantia mea*, id est, in cõsidẽtia diuinitatis, cuius plenitudo inhabitat in me. Quid dixit? *Non mouebor in æternum*, scilicet: à Deo: sicut Adã ab eo per peccatum est separatus. Et istam talẽ dignitatem nõ sibi attribuit Christus, sed patri dixit.

428 Domine, in voluntate tua præstitisti decori meo virtutem.

Duo dicit à voluntate Dei sibi data, scilicet decorẽ, & virtutẽ. Decor est pulchritudo innocẽtiæ & immunitas à peccato. Virtus autem potestas, per quam virtutes faciebat, & miracula: quia dæmones fugabat, leprosos mũdabat, infirmos sanabat, mortuos suscitabat. Hæc enim habebat Christus ratione humanæ naturæ, quę defectibilis est, & infirma: sed à voluntate diuina, quæ illa sibi per vnitatẽ verbi cõmunicauerat. Et aduerte, quòd aliter Deꝰ dedit Christo decorem innocẽtiæ, & aliter virtutẽ potẽtiæ. Quoniam omnibus modis decorẽ habuit, quia nullũ peccatũ cõtraxit: neq; peccati causam, sed neque peccare potuit: quia in primo instãti suę creationis eius anima fuit beata, & in gratia cõfirmata. Vt dicit Magister. Virtutẽ autẽ potẽtiæ non habuit omnibus modis. Quoniam vt ait Magister: Anima Christi omnia scit, quæ Deus scit, sed non omnia potest, quæ Deus potest. Et infrà. Si verò quæritur, quare Deus nõ dedit ei potentiã faciẽdi omnia, sicut & sciendi omnia? Respondeti potest: quia anima naturaliter capax est scientiæ, non est autem capax omnipotentiæ. Vnde & seipsam cognoscebat, seipsam tamen facere non poterat. Habuit ergo decorẽ omnẽ innocẽtiæ, sed nõ omnem virtutẽ potẽtiæ. Et, si quæras nũquid Christꝰ habuit solus omnẽ decorẽ innocentiæ. Vbi ergo est virgo Maria: vbi Ioãnes Baptista, & alij sanctiꝰ Rñsio, vbi notandũ, quòd peccatũ tollit plenum innocentiæ decorem, peccatũ autẽ duobus modis cõtrahitur: s. originale: scilicet, causaliter & formaliter. Causaliter quando seminaliter quis cõcipitur: tunc in re cõcepta est quędam fœditas, & pronitas ad malũ, quæ est causa, quare anima creata, & illi corpori vnita peccatũ contrahit formaliter. Ita ꝙ peccatũ originale causaliter cõtrahitur in ꝓpagatione seminis, sed formaliter in cõceptione hominis. Modo ad propositũ nõ cõtraxit formaliter neq; causaliter: quia nõ descẽdit ab Adã ꝙ seminalẽ propagationem. Et sic habuit omnimodã innocẽtiã. Virgo autẽ Maria contraxit causaliter: quia per seminalẽ propagationem cõcepta, sed nõ cõtraxit formaliter: quia antequã aĩa eius esset creata, illud semen fuit purificatũ, & sanctificatũ: & sic anima illi vnita non fuit maculata, Ioãnes autem Baptista, & quilibet alius quicũque sanctus contraxit causaliter, & formaliter: quamuis aliqui, antequam nascerentur fuerint purgati, & sanctificati. Ex prędictis apparet quòd puritas virginis Mariæ tenet medium inter puritatem Christi, & aliorum sanctorum.

Decor innocentiæ Christi. *Virtus potestatis Christi.* *Magister lib. 3. dist. 12.* *Magister lib. 3 dist. 14.* *Quæstio.* *Resp.* *Peccatum originale.* *Maria. Nota.* *Puritas BB. virginis media inter puritatẽ Christi & aliorum sanctorum.*

429 Auertisti faciem tuam à me, & factus sum conturbatus.

Hic consequenter ostendit suæ passionis acerbitatem. Cùm enim anima Christi omnibus donis virtutum esset repleta, nõ faciliter poterat tristari, sed solũ magnũ motiuum passio, vel iniuria ipsum tristare vel turbari poterat: & hoc solum secundũ portionem inferiorem, & non secundum superiorem. Cum ergo anima eius in passione sua fuerit tristis, & turbata argumentum est euidens, ꝙ eius passio dura fuit, & acerba. Fuit nãque tristis: vnde Matth. 6. Assumpto Petro, & duobus filiis Zebedæi, cœpit contristari, & mœstus esse: tunc ait: Tristis est anima mea vsque ad mortem. Consimiliter fuit cõturbatus: Vnde Ioan. 12. dicit: Nunc anima mea turbata est. Has autem passiones Christus voluntate suscepit non necessitate: vt per illas nostras passiones mitigaret. Vnde Chrysostomus exponẽs prædicta verba dicit, Quia dominus discipulos ad passionem exhortatus fuerat: ne dicãt ꝙ ipse extra dolores humanos existens facilè de morte philosophatur, & nos admonet ad mortem, propter hoc ꝙ ipse est sine periculo. Ideo Christus etiã ostẽdit, ꝙ ipse propter acerbitatem passionis etiã, in agonia fuit, veruntamẽ propter vtilitatem mortem non renuit. Dicat ergo patri. *Auertisti faciẽ tuam à me.* Hoc idem aliis verbis dicit, Domine Deus meus, quare me dereliquisti? *Et factus sum cõturbatus*, scilicet secundum portionem inferiorem.

Chrysost. *Conturbatus fuit Christus.* *Psal. 29*

Ad te, domine, clamaui & ad Deũ meum deprecabor. 430

Hic consequenter, ostendit suæ resurrectionis necessitatem, Et duo facit, Quia primò suam ponit postulationem. Secũdò ad hoc adducit necessitatem vel vtilitatẽ, ibi. *Quæ vtilitas*, Ad Deũ enim clamare est corde orare: hic quòd clamor cordis dicitur oratio: Psal. 101. Domine exaudi orationem meã, & clamor meus ad te veniat. Vt autẽ aliàs dictum fuit oratio differtũ deprecatione. Quia propriè oratio est pro bonis adipiscẽdis, deprecatio autem est pro malis remouendis. Et sic Christus hic orat, & deprecatur: Orat, cũ dicit. *Ad te, domine, clamaui*, id est pro bono obtinẽdo, scilicet, pro gloria resurrectionis, & immortalitatis, Consequẽter deprecatur. d. *Et ad Deum meum deprecabor*, scilicet, ꝙ malis remouendis: vt puta pro mortalitate, & passione crucis tollenda & remouenda, & attende, ꝙ orationẽ ponit de præterito. *Ad te, Domine, clamaui*, sed deprecationem de futuro. d. *Et ad Deũ meũ deprecabor*. quia sicut præteritũ tempus futurum præcedit: sic bonum præcedit malum: quia omne malum in bono aliquo fundatur.

Oratio. *Deprecatio.*

Quæ vtilitas est in sanguine meo, dum descendo in corruptionem? 431

Hic Christus consequẽter allegat patri rationẽ & necessitatem suæ resurrectionis. Vbi sciendum quòd ideo Christi passio & sanguinis effusio à Deo præordinata fuerit, vt pro peccatis nostris condigna Deo fieret satisfactio. Quia cum satisfactio sit æquiualentis, aliàs indebiti redditio. Et humanum genus peccando Dei honorẽ abstulerat: pro cuius satisfactione nihil æquiualens atque indebitũ poterat reddere: quia quicquid poterat ad honorem Dei facere, iam totum debitum erat ratione creationis. Ideo disposuit Deus, ꝙ vnus homo fieret: qui pro peccato illo debitor non esset: cuius vita tãtũ bonũ, vel maius esset, quã omniũ aliorũ hominũ: cuius vita ꝓ honore Deo exponeretur in mortem: vt pretio sui sanguinis Deo plenè esset satisfactum. Vnde dicit Magist. quòd per Christi mortẽ & sanguinem redempti sumus à diabolo, & peccato. Redemptio autem perfecta, redemptum debet restituere finaliter in eodẽ statu, vel meliori quam fuerit ante captiuitatem. Si autem homo non fuisset per peccatum captiuatus, æternaliter vixisset in anima, & corpore. Sic ergo Christi sanguinis effusio vitam non solum animę, sed etiam corporis æternam

Satisfecit Christus pro nobis. *Magist. lib. 3. dist. 19.* *Passionis Christi acerbitas.*

æternam nobis debuit conferre per resurrectionẽ. Sed si Christi resurrectio, quæ est causa nostræ resurrectionis nõ fuisset: nostra resurrectio nõ sequeretur. Et sic vtilitas quã ex Christi sanguine debemus cõsequi, perdita fuisset. Et hoc est, quod dicit Christus, *Quæ vtilitas est in sanguine meo, dũ descendo in corruptionem?* id est, si corpus meum corruptũ fuerit, & in cineratũ: quod erit nisi cito resurgã, quasi dicat, nulla, quia nec alij resurgent, scilicet in anima ad fidẽ quia nemini amplius lucrabor inimicitia tua: nullum lucrabor, Neque etiam resurgent in corpore: cùm resurrectio capitis sit causa resurrectionis membrorum. Et sic nihil resurgã peribit ab hominibus, & cõfessio nominis tui. Et hoc est, qđ subdit.

Peccatum remittitur, quòd ad peccati remissionẽ non est necessaria peccati confessio, neque ad iustificationem. *De hac re in qua auctor est latissime, vide censurã in principio huius tomi positã.*

Secundum enim rectum ordinẽ confessio sequitur tempore contritionẽ. Et si sequitur contritionẽ, cũ ipsa cõtritio nõ sit sine iustificatione: nec e contrario, ipsa iustificatio potest esse, & de facto est sine confessione. Sed pro solutione argumẽtorũ, & cõcordãtia est notandum, quòd secũdũ argumẽtum, quamuis quis possit iustificari sine sacramẽtis, non tamẽ cõtemnens sacramenta. Quoniam igitur cõfessio est peccantibus impolita, impossibile est aliquem iustificari, qui non habet cõfessionem in facto, vel in proposito. Si enim cõfessionẽ cõtemnat, quantumcũque doleat non acquirit iustitiã. Si autẽ cõfessionem habeat in proposito, cum Deus bonã volũtatẽ in talibus pro facto reputet, ipsum iustificat. Et ideo pro tanto dicunt auctoritates, & argumenta prædicta, ꝙ cõfessio sit necessaria ad iustificationẽ. Volũtatem n. efficacem consitẽdi vocãt cõfessionẽ. Et hoc patet discurrendo per singula. Ad primũ cũ dicitur: qui abscondit scelera, &c. apparet, ꝙ loquitur de illo, qui nõ tãtũ non habet propositũ cõfitẽndi, imo etiã habet malitiam occultãdi, & excusandi. Ad dictum Chrysostomi eodẽ modo, vel si intelligat de actu cõfitẽdi, tunc assumunt cõfessionẽ pro peccati recognitione: quæ interius est inter animã & Deum. Ad dictum Ambrosij consimiliter, Sed statim aliud insurgit dubiũ nõ minus. Quia, si anima iam in cõtritione est iustificata, ad quid valet sequens cõfessio imo videtur superflua. Respondeo, quòd quia cõfessio est instituta sub præcepto, ad quã ois peccãs tenetur. Et ideo quia ab hoc præcepto per iustificationem nõ absoluitur: sicut nec aliis diuinis præceptis: ideo etiã post remissionẽ peccati tenetur cõfiteri. Si non confitetur, cadit à iustitia. Sicut enim nullus potest iustificari, qui sacramenta contemnit sic nullus in iustitia perseuerare potest, si post iustitiam ex cõtemptu negligat cõfiteri, & nõ curat cadere à iustitia, cũ cadit à proposito confitendi, sine quo iustificari nõ poterat. Dico igitur, quòd cõfessio est necessaria iustificato post iustificationẽ necessitate precepti, à qua non absoluitur ꝙ iustificationẽ. Alij autẽ dicũt, ꝙ iustificatio facta in contritione est cõditionalis. i. si exequatur per effectum propositum, quod habuit confessionis. Sicut absolutio excommunicationis facta sub conditione si satisfaciat læso, qui post absolutionem, si satisfacere contemnit, non tenet absolutio. Primus tamen modus plus mihi placet.

De hac re in qua auctor est latissime, vide censurã in principio huius tomi positã. *Quæstio.* *Cõfessio ad quid valet.*

Nunquid confitebitur tibi puluis aut annunciabit laudem tuam? 432

Pulus. Quasi dicat: Si nõ resurgam, corpus meũ in puluerem vertetur sicut & omniũ aliorum. Sed, *nũquid pulus*, id est, corpora in puluerẽ redacta, *cõfitebitur tibi*, scilicet, te laudando, vel te aliis prædicãdo? Et hoc est. *Aut annunciabit laudem tuam?* quasi dicat, nõ. Quoniam vt dicitur Eccl. 17. A mortuo perit confessio. *Peccator.* Vel per puluerẽ accipe omnes peccatores, secundũ illud Psalm. 1. Non sic impij, non sic, sed tanquam puluis, &c. Dicat ergo de peccatoribus, *Nunquid cõfitebitur tibi puluis?* scilicet peccator laudes tuas, vel peccata sua, scilicet, si non resurgam, quasi dicat, non. Quia illi nõ conuertẽtur ad fidem & sic nec te cõfitebuntur, sed neque tibi. Ex istis enim verbis necessitatem ostendit suæ resurrectionis, ne pater sinat eũ in corruptionem defeendere. Sciendum est autem, ꝙ duplex est cõfessio, scilicet, peccati & laudis, De cõfessione peccati dicitur Cõuertere ad dominũ: & derelinque peccata tua, non demoreris in errore impiorũ, ante mortẽ cõfitere. *Eccle. 17* Et Iac. 5. Confitemini alterutrum peccata vestra, *Eccle. 17* &c. De confessione verò laudis dicitur. Cõfiteberis viuẽs, & sanus cõfiteberis, & laudabis dominũ: & Psal. 104. Confitemini domino, &, Psallite, narrate omnia mirabilia eius. Vnde ait Magist. in glo. Sciendũ est, ꝙ gemina est cõfessio, aut peccati, aut laudis. Nũquã ergo sine cõfessione esse debemus, Quando enim malè est nobis in tribulationibus, *Confessio.* cõfiteamur peccata nostra. Quando autẽ bene est nobis in exultatione, & lætitia, cõfiteamur domino laudem. Sed fortè, d. Nũquid necessaria est cõfessio criminis ad veniã peccati percipiendam? Et videtur ꝙ non. Quia contritio præcedit cõfessionẽ: *Contrit. o. Quæstio.* sed contritione peccatum remittitur. Psal. 50. Cor contritum, &c. ergo ante cõfessionem iam est peccatũ dimissum: igitur non requiritur cõfessio: quia nullum posterius necessariò requiritur ad prius. Itẽ quia promptior est Deus ad miserendum, quã ad puniendũ: sed solo actu cordis cõfitanco subtrahit gratiam: ergo multo fortius solo actu cordis, scilicet contritione gratiã donat, & peccata remittit. Item Psal. 31. Dixi confitebor aduersum me iniustitiã meã domino, & tu re, &c. Ad oppositum dicitur prouerb. 28. Qui abscondit scelera sua, non dirigetur: qui autẽ cõfessus fuerit, & reliquerit ea, misericordiam cõsequetur. Item Ioan. Chrysost. in de reparatione lapsi, dicit, Non potest quis gratiam recipere, nisi purgatus fuerit ab omni peccato per confessionem. Item Ambrosius in lib. de paradiso. Si potest quis iustificari à peccato ante confessionem, ergo confessio necessario præcedit. Respondeo, quòd cũ iustificatio sit gratiæ infusio, ad quã

Chrysost. in de reparat. lapsi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Dei est misericorditer vota nostra percipere. Vota quippe nostra quotiens effectū percipiunt, multiplicātur, vnde scriptum est. Ego clamaui: quoniā exaudisti me. Non enim ait, quoniam clamaui tu exaudisti me, sed clamaui quoniam exaudisti me. Qui.n. loquens exauditus fuerat, votis proficiētib. exauditus clamabat. Sic ergo & nunc Christus se exauditum.d.ait. *Audiuit dominus.* scilicet me exaudiuit. Et idem alijs verbis replicat.d. *Et misertus est mei.* Quid enim est misereri oranti, nisi ipsum exaudire? Itē hoc idem aliis verbis.d. *Dominus factus est adiutor meus.* Nihil enim aliud est dominum orantē adiuuare, nisi eius votis annuere. Quid enim Christus hic à patre in isto Psal. nisi suā resurrectionem petit, vt nostrā cōsequēter efficeret. Et in hoc sibi misertus est Deus nō permittens corpus eius perdi vel incinerari, propter quod gratias agens patri, dicit, Laudabo te Deum saluatorē meum: quoniā adiutor & protector factus es mihi, & liberasti corpus meum à perditione, & ab incineratione.

Psal. 16. *Eccles. 51.*

434 *9.5.non omnis.*

Conuertisti planctū meū in gaudium mihi: cōcidisti saccum meum & circundedisti me lætitia.

Tristitia Christi in gaudiū cōuersa.

Hic consequenter Christus ostendit resurrectionē acceptam à patre. Tempore.n. passionis anima Christi turbata fuit & tristis. Vnde & trib. Apostolis dixit, tristis est anima mea vsque ad mortē. Similiter & tristes erant Apostoli de nece sui dñi. Sed ista Christis tristitia per resurrectionē fuit in gaudiū cōuersa. Quia sicut extrema gaudij luctus occupat, sic per oppositum, & extrema luctus gaudium occupare debet. Talē conuersionē tristitiæ in gaudiū Christi satis ipse manifestat.d. Nisi quia dñs adiuuit me paulominus habitasset in inferno anima mea, id est quia adiuuit, ideo ibi non habitabit, sed ad corpus per resurrectionem, sequitur, secundum multitudinem dolorū meorū in corde meo, scilicet tempore passionis consolationes tuæ lætificauerunt animā meam. Cōformiter & nūc dicit. *Conuertisti planctū meum in gaudium mihi.* Hoc ecclesiæ de apostolis & aliis fidelibus accipi potest, quos sicut dolor Christi passionis & mortis inuaserat: sic resurrectio lætificauit. De quibus dicitur: Gauisi sunt discipuli viso domino, & hoc est, quod dominus eis prædixerat tempore suæ passionis. Ioan. 16. Mūdus gaudebit, scilicet mundani de mea passione, vos autē contristabimini, sed tristitia vestra vertetur in gaudiū, scilicet per resurrectionē. Et hoc est quod dicit: conuertisti planctū meum, scilicet. Apostolorum meorum de me in gaudium mihi. s. de me, Et causam talis cōuersionis ostendit fuisse resurrectionē.d. *Concidisti saccum meum*, &c. Vbi nota q̄ per saccū intelligitur caro nostra, saccus enim dicitur vestis aspera in vsum laboris, & pœnæ vel tristitiæ, sicut de Niniuitis dicitur quod induti sunt saccis. Et sic significat carnē humanā, quā Christus suscepit plenam laborib. & pœnis. & de isto sacco carnis Christi dicitur, Factus est sol niger, quasi saccus cilicinus: quia Christ⁹ qui est sol iustitię, quo ad animā factus est quasi saccus cilicinus p pœnas, & miseriā. Iste ergo Christi saccus concisus fuit tēpore eius passionis per multa verba, plagas, & vulnera, vt à plāta pedis, vsque ad verticē nō esset sanitas in eo, & finaliter concisus. i. per mortem fuit diuisus ab anima. Et sic, *Concidisti saccum meum.* i. vulnerari permisisti, & ab anima per mortē separari. Sed quid ex hoc sequutū est? Quod postea per resurrectionem *circundedisti me lætitia*, quia. s. mortalis caro facta est immortalis, & gloriosa, & istā lætitiā suæ resurrectionis ostendit Christus. d. Propter hoc lætatum est cor meum, & exultauit lingua mea, insuper & caro mea requieſcet in spe. Et causam adiungit. d. quoniā nō derelinques animam meam in inferno, nec dabis sanctū tuū videre corruptionē.

Tristitia bonorum vertitur in gaudium. *Ioan. 20.* *Saccus significat carnem.* *Ionæ 3.* *Apoc. 6.* *Psal. 15.*

Vt cantet tibi gloria mea, & non compungar, Domine Deus meus, in æternum confitebor tibi.

435 *7. q. 1. cōd. uersitis.*

Nunc Christus ex beneficio resurrectionis surgit ad gratiarū actionem. d. *Vt cantet tibi gloria mea*, id est, gloria mea, quam mihi resurrectione dedisti, sit causa quare lauderis: quia immortalis iam sum effectus. Et hoc est quod subdit. *Et nō cōpūgar.* i. aliqua molestia amplius non pungar. Inter enim omnes pœnas & molestias, quas Christus in passione eius pertulit, illa fuit singularis, quando caput eius per coronā spineā vndique fuit punctū & perforatum. Vnde de hac singulariter recolens, & ab hac per resurrectionē factus alienus dicit, *Et non compungar*, scilicet amplius. Ibi enim cōpunctus fuit, id est, simul pluribus spinis punctus. Sic ergo impassibilis factus, amplius nō cōpungar, nec moriar, quia vt dicitur Rom. 6. Christus resurgens ex mortuis, iam non moritur: mors illi vltra nō dominabitur. Et ideo, *Domine Deus meus in æternum confitebor tibi*, id est, æternaliter laudabo te.

Corona spinarum.

PSALM. XXX.

436

IN te, Domine speraui, non confundar in æternum, in iustitia tua libera me.

Titulus huius Psalmi est. *In finem Psal. Dauid pro extasi.* Titulus patet ex supradictis tituli excepto illo fine. s. *pro extasi.* Extasis.n. dicitur excessus mentis. s. cum homo ponitur extra statum mentis suæ, quod duob. modis contingit. s. cum mens ingenti pauore mortis vel alicuius generis periculi concutitur: sic enim dicitur in isto Psalm. Ego dixi in excessu mētis meæ, ꝓiectus sum à facie oculorū tuorū. Fit etiā ex contēplatione supernorum: quādo. s. mēs rapitur ad superna terrenorū oblita, Sic in extasi fuit Paulus, quādo raptus fuit vsq; ad tertiū cœlum. In tantum.n. extra mentē suam tunc positus fuit, vt nesciret an anima eius esset vnita corpori, vel extra corpus. in titulo autem isto extasis: vel excessus accipitur pro excessu mētis: quo mens timore periculorum, vel mortis extra statū suum ducitur: quia in isto Psal. describitur humilitas Christi, sanctorumq; martyrum, & ipsorū persecutio ex quibus mēs in extasi suspēditur. Est igitur tituli sensus iste. *Iste Psal.* dirigens nos *in finem*, id est, in Christum est *ipsius Dauid* habitus *pro extasi.* i. agens de mentis excessu, qui fit ex timore periculorum terrenorum vel mortis corporalis. De materia autem Psal. notādū, ꝙ istum psal. fecit Dauid, dum à Saule rege persequeretur: pro qua persecutione etiam multos Psal. compilauit, quia illa multo tempore durauit. Vnde in isto psal. Dauid gratias agit Deo: eo ꝙ Dei gratia multa iā euaserat pericula. Et etiā orat pro euasione præsentiū, & futurorū, hoc præmisso satis patet litera. Si autem aliquod dubium apparebit in litera ipsum declarabo prosequendo intentio

Extasis. *Psal. 15.*

intentionem Psalmistæ. Intentio autem Psalmistæ est monere, ne quis de se præsumat in aliqua prosperitate, vel aduersitate: sed solū de Dei misericordia. Item notandum, quòd in hoc psal. Dauid loquitur quandoque in persona capitis ecclesiæ Christi, quandoque in persona membrorum nō mutata voce. Quod quidē facit propter nimiam vnitatem, quæ est inter caput ecclesiæ, quod est Christus, & corp⁹. i. Ecclesia, quā vnionē facit charitas. Sicut enim lingua omnium membrorū in se suscipit vocem, vt puta si pes lædit dicit lædis me, licet lingua in se nō lædatur, sed ꝓpter vnitatē membrorum in corpore lingua vocē omniū in se suscipit membrorum. Sic etiam si manus percutitur lingua dicit, me percutis. Sic & Christus propter vnitatem charitatis, quæ est inter ipsum caput, & membra, membrorū verbis quandoque vtitur nō se diuidens à membris nostris. Qui enim dignatus est pro nobis homo fieri, & forma serui velluri, nō dedignatur transfigurare nos in se. Quod facit vtiq; pluribus modis, vt quando in persona membrorū loquitur vt de sua, sicut dicit. Saule, Saule, quid me persequeris? & in iudicio dicet. Esuriui, & dedisti mihi manducare. Vel quādo aliquid in se vel ex se ostendit quod non habet ex se, sed ex nobis, quia id ex nobis misericorditer suscepit, vt cum dicit se tristari, vel pauere. Qui ergo sic nos transfigurat in se, nō dedignatur loqui verbis nostris, vt nos fidēter loquamur suis. Quæ omnia pro tāto dicta sunt quia etsi in isto psal. loquitur Christus quædā quæ sibi vt caput est ecclesiæ cōgruere non possunt, Christus tamē loquitur quia Christus in membris suis est, quia quasi vna persona est sponsus & spōsa. Sic ergo in isto psalm. aliqua loquitur Christus in persona sua, aliqua in persona membrorū suorum. ¶ Quibus præmissis, accedo ad diuisionem psal. qui diuiditur in tres partes. Christus enim cōsiderans mala præsentis vitæ, quæ ipse passus, est, & eius membra continuè sustinent, tria facit. Quia primò contra illa adiutorium Dei postulat. Secūdò illa mala aperiendo explicat ibi. *Miserere mei, Domine.* Tertiò quæ, & quanta sint bona Dei contra illa mala manifestat, ibi. *Quam magna multitudo dulcedinis.* Circa primum duo facit, quia primò ponit suam contra mundi mala orationem. Secundò suæ orationis per Deum exauditionem ibi. *Ego autem in domino speraui.* Prima pars diuiditur in duas. Quia primo Dei gratiam postulat. Secundò, quid à Deo petat, explicat ibi: *Esto mihi in Deum protectorem.* Prima in duas. Quia primò petit se liberari. Secundò suam liberationē accelerari ibi. *Inclina ad me aurem tuā.* Primò ergo Christus à malis præsentis vitę petit liberari orādo. d. ad patrē. *In te Domine speraui*, &c. Et si quæras fuitne spes in Christo, cum spes sit certa expectatio futuræ beatitudinis proueniēs ex Dei gratia, & meritis, ipse autē Christus ab initio fuit beatus, quomodo igitur ait. *In te, Domine speraui?* Respondeo, ꝙ spes propriè, & fides in Christo, nec in aliquo beato sunt, secundū illud imperfectionis quod importāt, vel secūdum illud, quod habent perfectionis. Dicit eūi fides ęnigmaticam, & obscuram cognitionem, & sic non fuit in Christo: spes vero dicit expectationem beatitudinis non habitæ, & sic nō fuit in Christo. Sed etiam dicunt aliquid perfectionis, vt fides dicit adhæsionem intellectus rei obiectæ. & sic beati credūt resurrectionē futurā, quia huic per intellectū adhæret, non tamē ænigmaticè, quia illam clarè vidēt in

Caput. Membra Christus Ecclesia. *Nota.* *Quæstio Spes quomodo fuit in Christo.* *Fides quid est in beatis.*

A verbo. similiter & Christus. Spes vero dicit certam expectationē, siue cōfidentiā in Deo rei futuræ: & sic sancti habent, spē & ipse Christus qui plenē cōfidebat, in Deū. Vnde & nūc dicit patri, *In te Domine speraui.* Christus enim in presenti vita vilipēdebatur, confutabatur à Iudeis, vt puta dæmoniacus appellabatur, legis præuaricator, captus fuit, ligatus & flagellatus ac etiā crucifixus, quæ oīa in cōspectu populi Christi quandam confusionē prętēdebant. Sed confidētiā habebat in Deum: quia ista talis confusio temporalis erat & non diu duratura, vnde in cruce existens dixit *In te, Domine speraui.* i. cōfidentiam habui ꝙ *non confundar in æternum*, & si modo cōfundar ad tempus. Ideo sic confidēs orat

B d. *In iustitia tua libera me.* s. àmorte ista & temporali confusione. q. d. Confusionem ad præsens patior, & hoc propter iustitiam tuam. s. vt iustitia peccatū hominis redimatur precio sanguinis mei, sed iustitia tua soluto precio me liberabit ab omni confusione, quia per istam confusionē amplius ero gloriosè exaltatus. Vnde merito dicere poterat Christus. Ego hæc patior sed non confundor. Quantū vero ad sensum literalem patet, ꝙ Dauid pro tunc persequutus à Saule confusus erat: quia erat exul, & fugitiuus, & tanquā læsor regiæ maiestatis infamatus licet iniustè. Et ideo vt hoc terminaretur ad diuinā iustitiā recurrit. d. *In te, Domine speraui nō cōfundar in æternum*: & si nunc confundar ad tempus.

1. Tim. 4.

C Inclina ad me aurem tuam, accelera vt eruas me.

437 *21. q. 4. quæ peccat.*

Hic suæ liberationis petit acceleratione. Hic Deo loquitur more humano, cuius est inclinare aurē ad illud, qđ vult exaudire. Et hic attende debitū modū orādi. In hoc.n. quod dicit *Inclina*, ostendit ꝙ humilē oportet esse orātē, & bassum, quia ad hominē altū homo aurē nō inclinat, sed solū ad bassum, per quod mistice denotatur ꝙ humilitas orationem facit exaudiri. Humiliū, & māsuetorū tibi Dñe semper placuit deprecatio. *Accelerat vt eruas me.* Christus patiēdo duo spectabat. s. suā liberatio-

D nē, quā resurgens obtinuit, & nostrā liberationem, propter quā præciū sui sanguinis dedit. Sed quod istorū magis desiderabat accelerari? Certè accelerationē petebat nostræ liberationis, ꝓpter q̄ mortē subibat, sed suam liberationē propter martyriū. Vnde ait Magister in gl. Accelera in soluendis animabus de inferno, & vt etiam eruas me à morte tertio die, nō differēs vsq; in cōmunē resurrectionem. Et sic *accelera* refertur ad mortē, qua nos redemit: sed vt eruas me ad resurrectionē, qua eius anima ab inferis libera rediit ad corpus: propter quod & Christus patri gratias agens ex hoc, dicebat. Misericordia tua magna est super me & eruisti animam meam de manu inferi.

Inclinare Oratio. Humilitas. Iudi. 9. Liberatio nostra resurrectio Christi.

Esto mihi in Deum protectorē, & in domū refugij, vt saluū me facias.

438 *Psal. 3.*

Hic cōsequēter ostēdit Christus, qđ petat à patre & diuiditur in partes tres secūdū ꝙ tria postulat. Quia petit primo vt illæsus cōseruetur. Secūdo vt à malis liberet, ibi. Educes. Tertiò vt in bonis collocetur, ibi. *In manus tuas.* Quātū ad primū sciendū ꝙ tota confidētia Christi hominis, erat ex vnitate ipsius ad verbū, qua manente deficere nō poterat, Et hanc verbi vnitatē pro sua protectione quærit, d. *Esto mihi in Deū protectorē* &c. Tego tegis, duo habet significata, est.n. idem quod operire, & quod

Protector dicitur Deus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

defendere & cõponitur cũ,pro,& dicitur protego gis,idem quod valdè operire,vel valdè defendere. Verbum autem vnitum carni secundum primum significatum protegebatur à carne, sed secundum significatum carnẽm, vel Christi humanitatẽ protegebat, quia diuinitas sub humanitate Christi latebat,sed ipsa diuinitas humanitatem defensabat, Dicit ergo Christus. *Esto in Deum protectorem?* q.d. sicut ergo operimento carnis meæ protegó te, sic & tu Deus virtute protege me,& conseruando defende psal.16.A resistentibus dexteræ tuæ, custodi me,sub vmbra alarum tuarum protege me. Vnde psal.26.Dominus protector vitę meæ,à quo trepidabo? Et hoc idem aliis verbis exprimit.d.*Et in domum refugij*.Vbi nota,quod in antiquo testamento erant aliquæ ciuitates constitutæ, quæ dicebantur ciuitates refugij,ad quas.s.fugiẽs malefactor securus, erat, sicut modo est de eccle.quia malefactor fugiens ad ecclesiam,capi nõ potest de iure,vt habetur lib.3. extra de immunitate ecclesiarũ.Quinimo quicũque frangit immunitatem ecclesiæ, hominem refugum,vel eius bona inde extrahẽdo,vt publicus latro iudicari debet. Et sic locus refugij, vel domus dicitur locus defensionis, & protectionis.Est ergo idem dicere, *Esto mihi in Deũ protectorem & esto mihi in domum refugij*, quia ibi confugiẽtes saluabantur à persecutoribus.Et hoc est, quod subdit.*Vt saluum me facias*.s. à Iudæis persequentibus me,quod & factum fuit,quia licet corpus eius ad tempus, ad voluntatem ipsorum tractauerunt, tamen citò gloriosum resurrexit. Animam autem nullatenus ledere potuerunt,quam tamen principalius peruertere conabantur, & ad desperationẽ ducere,vt ex hoc eius nomen,fidem,& fama vilesceret mũdo propter quod & Christus de ipsis d. Ipsi verò in vanum quæsierunt animam meam.

Refugij domus.

16.q.4.sicut antiquum.

Psal. 62.

Psal. 62.

439 Quoniá fortitudo mea & refugiũ meum es tu:& propter nomen tuum deduces me,& enutries me.

Fortitudo nostra dicitur Deus.

Magister li.1.d.17.

Refugium nostrum dicitur Deus.

Psal.31.

Vbi ostendit quare orauit, vt esset Deus sibi in protectorem & refugium d. *Quoniam tu es fortitudo mea*, &c. Qualiter enim Deus dicitur fortitudo nostra cum ipse sit æternus, & immensus fortitudo autẽ nostra tẽporalis est, & parua? ideo notat Magister, q tales locutiones Deus tu es fortitudo mea,tu es patientia mea: tu es misericordia mea, nõ sunt dictæ in scriptura essentialiter,sed sunt dictæ causatiuè nõ intelligẽdum est, q Dei substãtia sit patiẽtia nostra, sed quia ab ipso nobis est, vnde alibi dictum est,ab ipso patientia mea. Tale est.n. Tu es patiẽtia mea, quale est Domine, spes mea, & Deus misericordia mea,Deus fortitudo mea, & multa similia,&c.quia talia sunt dicta per causam, non per essentiã.Dicat ergo. *Quoniã tu es fortitudo mea*.i. causa fortitudinis meæ. Potest etiam intelligi vt fortitudo Christi hominis fuerit verbũ, cui homo Christus erat vnitus quod erat fortitudo Christi,quia vnione manente, deficere non poterat *Et refugium meum*. Sed nunquid Deus essentialiter dicitur refugium nostrum? Respondeo, q cũ refugium dicat nõ actum fugientis,sed rem ad quã pro defensione fugitur quod Deus dici potest refugium nostrum, quia ad ipsum mente quilibet in omni pressura cõfugere debet.d.Deo, tu es refugium meũ à tribulatione, quæ circundedit me. Et attende quòd aliud est fortitudo, aliud refugium.

Nam fortitudò est in tolerandis persecutionibus refugium autem ad malos, vel mala relinquenda. *Et propter nomen tuum deduces me &c.*i. vt nomen tuũ per me gentib innotescat,*deduces me*.alia litera habẽs *dux mihi eris*.i.per omnia sequar voluntatem tuã.*Et enutries me*.i.paulatim aggregãdo mihi sanctos, quibus corpus meum, i.ecclesia perficiatur, imples & perficies corpus meum. Sicut per nutrimentum corpus exterius nutritur & crescit, sic etiam per vitia corpus diaboli enutritur & crescit. Iacob.5. In luxuriis enutritis corda vestra.

Educes me de laqueo,quẽ absconderũt mihi,quoniam tu es protector meus. 440

Hic petit à malis liberari. Iudæi enim laqueos multos Christo parauerunt, vt eius nomẽ,& fidem perderent. Primus laqueus fuit desperationis & eius desperationem quęrere, sed per iniurias ei illatas hoc volebat inducere, vt superius fuit dictũ psal.26.Ne tradas me in animas tribulantium me, sed vt ad passionem venirent.Alium parauerunt laqueum, vt puta quia faciebant occultas suas imaginationes, quibus necessario ipsum in suis responsionibus capere credebant, & ad mortem sub colore iustitiæ deducere, vt puta quando mulierem deprehensam in adulterio adduxerunt ad eum,volentes eum quasi necessaria circumplexione circũuenire.s.q aut contra legem diceret si eam dimittendam asseueret, quam lex præcipiebat lapidari: vel ipsum mendacem facerent,si eam morti adiudicaret qui mansuetudinem prędicabat. Cõsimilem laqueum parauerunt, quando Pharisæi miserunt ad eum discipulos suos cum Herodianis d.an liceret tributum dari Cæsari,an nõ? Et tamẽ cũ omnibus istis laqueis principaliter intentum habere non potuerunt,q ipsum in sermone populo redderẽt,& eius fidem delerẽt. Dicat ergo Christus. Laqueum parauerunt pedibus meis.s.malignorum consiliorum,& mortis ferędæ.*Sed sicut* de primo laqueo me liberasti sic de laqueo mortis *educes me de laqueo quem absconderunt mihi*.s.de morte leuabis me per resurrectionem, vt frustrata sint Iudęorũ consilia. *Quoniam tu es protector meus*,contra quem scilicet nulla potest aduersitas.

Laqueus multiplicater.

Ioan.8.

In manus tuas domine commendo spiritum meum,redemisti me Domine Deus veritatis. 441

Hic petit in bonis collocari,s.in patris manibus. Hæc sunt illa verba quæ in vltimis Christus protulit in cruce. Hic autem nomine spiritus anima intelligitur:nam vt dicit Greg.In sacro eloquio spiritus hominis duob. modis poni cõsueuit: aliquando.n.pro anima,aliquando pro effectu speciali ponitur. Ponitur.n.pro effectu speciali sicut scriptum est.Qui facit angelos suos spiritus. Angeli quippe prędicatores vocantur. Omnipotens ergo Deus Angelos suos spiritus facit:quia prædicatores suos spirituales effecit.Pro anima autem spiritus ponitur sicut de domino capite nostro scriptum est. Inclinato capite, tradidit spiritum. Si enim aliud spiritum quam animam Euangelista diceret, exeunte vtique spiritu anima remansisset. Per manus ergo patris potestatem intellige:& per spiritũ animam

Spiritus anima. Gre 11. mor.c.3. Spiritus dicitur eius effectus.

animam.Vt sic Christus dicat patri.*In manus tuas, Domine commendo spiritum meum*.i.potestati tuę cõmendo animam meam,cito ea receptурus. Et hic finiunt psal.passionales qui incœperũt in psal. 21. Deus,Deus meus, &c. Quoniam his verbis dictis, Christus spiritũ emisit. Quod a tẽ sequitur,*Redemisti me Domine Deus veritatis*. Nõ sunt verba Christi secundũ Magistrũ in gl.sed ecclesiæ.i.fidelis populi. Qui de passione Christi in prędicto verbo cõpleta,gratias agens dicit.*Redemisti me Domine Deus veritatis*.q.d.*Dominè Deus veritatis*.s. non fallens in promissione,quia fecisti,quod promisisti,quia promisisti dare animã tuã in redemptionẽ pro nobis, quod & nũc perfecisti.Filius hominis venit saluare quod perierat,& dare animã suam in redẽptionem pro multis.Et nota,quod dicitur Luc. 23. Et clamãs Iesus voce magna ait. Pater in manus tuas cõmendo spiritũ meum &c. In hoc.n. q clamans voce magna expirauit,ostendit se verum Deum,& verũ hominem esse.Nisi.n.verus homo esset, moriẽs nõ clamasset.Si autem purus homo esset,& nõ Deus moriẽdo sic fortiter clamare non potuisset. Hoc enim est cõtra naturã morientiũ: qui vix minimam vocẽ in mortis articulo emittere possunt. Vnde Chrysostomus in Homil.dicit. Propter hoc autem & moriens voce magna clamauit d. Pater, in manus tuas cõmendo spiritum meum,vt ostendatur, quoniam secũdum eius potestatem id geritur.Hoc.n. quod moriens vocẽ magnam emisit,se verũ Deum esse ostẽdit,quoniã homines cum moriũtur, vix tenuẽ vocẽ emittere possunt. Vnde Apostolus.Cũ clamore validо,& lachrymis offerens exauditus est pro sua reuerentia. Clamãs autẽ voce magna dixit.Pater in manus tuas,&c.Secundũ. n.Theophilũ per hoc,quod Christus ait.Pater, in manus tuas cõmendo spiritũ meũ,voluit ostẽdere, q ex tunc,postquã pro nobis erat immolatus,sanctorũ animæ statim in manus patris ascenderent. Nã prius omnes animæ quãtũcunq; sanctæ ab inferis tenebantur, donec veniret ille, qui captiuis prædicauit remissionem. Secũdũ autẽ Bedã super Lucã Patrẽ inuocans se filium Dei declarat:spiritũ autẽ cõmendãs nõ defectũ virtutis,sed confidẽtiã eiusdẽ cũ patre potestatis insinuat. Amat. n. dare patri gloriã in quo nos informat,vt demus gloriã creatori.Secundũ autẽ Athanasiũ dicens Christus,Pater,in manus tuas commendo spiritũ meũ, commẽdat patri per se viuificatos, nos eũ sumus membra ejus, secundum illud Apostoli ad Gal. 3. Omnes. n.vos vnum estis in Christo Iesu.Item notandum, quòd quædam gl.hic dicit:Sic ait Hieronymus, q ab illo loco Deus Deus meus respice in me. Dominus in cruce totum dixit vsque ad locum istum. *In manus tuas, Domine, commendo spiritum meum*. Ideo ecclesia finit in completorio istum psalm. in isto versiculo.Si autem volumus dicere Christum totũ istum versiculum dixisse, quamuis ipse non fuerit redemptus, sed aliorum redemptor;tunc dicemus q in prima parte versiculi loquitur vt caput,sed in secũda vt corpus:Christi enim passio fuit sufficiẽs redemptio pro omnibus hominibus quo ad sufficientiam.Quantum verò ad effieaciam solum bonis,& prædestinatis applicatur,nõ malis, & reprobis,quia illos Deus odit.Et hoc est,quod sequitur,

Clamans Iesus emisit spiritũ.

Chrisost.

Heb.5.

Bed.

Athanasius.

Psal. In te Domine speraui. Christus in cruce dixit.

442 Odisti omnes obseruantes vanitates,superuacuè.

Quasi dicat ecclesia,me redemisti,sed illos odisti:Quãuis.n.scribatur Sap.11. Diligis omnia,& nihil odisti eorũ quę fecisti.Tñ odio habet peccatores:non secundũ id quod ipse fecit.s.non naturam eorũ odit,sed illud,quod ipsi faciunt.s.peccatũ,sic enim dicitur.*Odisti omnes,qui operantur iniquitatem*. Nõ q propriè odiũ cadat in Deũ:sed se habet ad modũ odientis:dũ eos punit propter peccata.*Odisti ergo obseruantes vanitates*,&c. Obseruare.n.cõponitur ex ob,& seruo seruas. Et est obseruare quasi vndique seruare & custodire. Vanitas autẽ dicitur omnis res transitoria,sine carens intẽto. Sic igitur obseruãt vanitates,qui temporalia, & caduca vndique seruant.s.mente affectãdo, dolosè acquirẽdo,& auarè custodiẽdo. Et tales obseruãt superuacuè:quia carent fine intẽto,quia pro vita tales malè agunt appetendo vanitatẽ,& tamẽ in illis vitam perdunt,nõ tã corporis quã animæ. De hoc superius vide psal.4.Filij hominũ, vsquequo diligitis vanitatẽ,&c.¶ Sed quia in tota parte præcedenti istius psal.Christus videtur orare patrẽ pro se,& corpore suo,quod est ecclesia. Ideo aliqui admirãtes quę runt, vtrum Christus oret pro nobis? Et videtur q nõ,quia q habet quicquid vult, frustra alium orat, vel aliquid ab alio petit. Cõs autẽ beat⁹ habet quicqd vult,aliter beatus non esset. Sic igitur cũ Christus sit beatus ad ipsum nõ spectat orare. Itẽ si Christo cõpeteret pro nobis orare, quare nõ dicimus, Christe,ora p nobis, sicut dicimus aliis sanctis. Si ergo nõ suã petim⁹ orationẽ, videt q ipse pro nobis nõ orat. Itẽ q d. Anselm. in prosologio, q beati erũt cõpotẽtes suæ voluntati sicut Deus suæ. Tũc ergo aut sancti volũt aut nõ,si nõ,ergo nõ orãt p nobis,si sic:ergo cũ nullus orat aliũ facere, quod per se potest,vt dicit Augustinus.de correctione,& gratia, si sancti possunt salutẽ nostrã,nõ pro ipsa orant,vel nũ sunt suæ voluntatis omnipotẽtes. Ad oppositum de Christo dicit, q est accedẽs ad Deũ semp viuẽs ad interpellãdũ p nobis. Itẽ ipse ait, Ego rogabo patrẽ,& aliũ paraclerũ dabit vobis.De aliis autem sanctis manifestẽ apparet,quia ecclesia illos interpellat d.Sãcta Maria,ora pro nobis, & sic de aliis. ¶ Respondeo. Ista quæstio sic potest intelligi de quolibet alio sancto sicut de Christo.Dico ergo, q Christus orat pro nobis cõsimiliter & alij sancti,vt dicit Magister.Et ad hoc est duplex ratio. Vna, quia vident nostrã necessitatẽ,quia nos indigem⁹ ab eis reuelari.Et quia per unicẽ solicita sunt mẽbra.Et ideo ipsi cũ sint nobiscũ vnũ Christi corp⁹:nos necessario debẽt adiuuare.Ad tertiũ ergo cũ dicit. q nõ solũ Christ⁹,sed & sancti possunt quicqd volũt: qa sunt suæ voluntatis omnipotẽtes,sicut & Deus. Ad hoc dicitur, q volũtas dupliciter operatur,scilicet ad actũ propriũ,& intrinsecũ,qui est velle,& nolle,& sic potest quicqd vult, aut ad actũ alienũ, vt volo te hoc facere, & sic non potest, quicquid vult.Vnde dico, quòd verbum Anselm. intelligitur de actu proprio,nõ de alieno.Oratio autẽ, vel petitio non est respectu actus proprij,sed alterius, vt puta Dei,scilicet, vt Deus nos saluet.Ad primum cum dicitur,quòd qui habet,quicquid vult,frustra orat aliũ,&c. Respõdeo quòd beatus aliqua vult sibi, aliqua vult alius. Dico ergo, quòd ad statum beati pertinet, vt habeat quicquid vult sibi, sed quod habet omne,quod vult aliis, non est de substantia beatitudinis, sed de bene esse. Et hoc solũ erit quousque omnes electi sint glorificati. Tunc enim quilibet habebit plenè qd vult sibi & aliis,

2.c.9.1. odiosi.

Sup. 11.

Odiũ qualiter est in Deo. psal. 5.

Obseruare quid est.

Vanitas.

Quæstio. Christus an oret pro nobis.

Anselm.

August.

Heb.7.

Ioan. 14

Magister li.4. dist. 45.c. vlti

Voluntatis operatio duplex.

& tunc

Universidad de Deusto
Biblioteca

& tunc erit plena beatitudo. Nunc enim orat pro se & pro aliis, sed consummato beatorum numero nec pro se orabunt nec pro aliis. Ad secundū quia si Christus orat pro nobis, quare nō dicimus Christe ora p nobis, sicut dicimus sancte Michael ora pro nobis. Dicendum quòd hoc sit propter errorē Arrij vitandum, ne videamur Christum purā creaturam credere, & ne videamur eius potestatē minuere, qua potest omnia inquantum Deus: ideo potius eius miserationem petimus, quàm orationem & id ipsum oramus.

443 **Ego autē in domino speraui, exultabo & lætabor in misericordia tua.**

Hic consequenter Christus suę orationis ostendit exauditionem. Et tria facit. Quia primò de sua exauditione lætatur. Scdo meritū exauditionis declarat, ibi, *Quoniam respexisti*. Tertiò materia exauditionis declaratur, ibi. *Nec conclusisti*. ¶ Quantū ad primum ait. *Ego autē in domino speraui*, Ex hoc enim sequitur q̄ non dilexit vanitatē in vanis sperando. Nam consequētia est bona, iste sperat in Domino, ergo de mundo & mūdanis desperat, similiter iste sperat in mūdo vel mūdanis, ergo desperat in Domino. Vnde ait Greg. De creatore desperare, est spē in creatura ponere, in diebus enim vanis spem posuerat dives ille, qui dicebat. Anima mea habes multa bona reposita in annos plurimos, &c. Vide supra psal. 9. Et cōtra hos dicit Christus. *Ego autem in domino speraui*. q̄ d. quia odisti obseruantes vanitatem, ideo me diligis qui nō obseruo vanitatem, quia in domino speraui, quod est de vanis desperare. Nam vt ait gl. Si speras in pecunia vel honore, & sublimitate aliqua humanæ potestatis, siue in aliquo homine potente, obseruās vanitatem. Probat, quia in his omnibus cum speras aut ante illa tu expiras, & illa hinc dimittis, aut viuis & illa pereūt, & sic vtroque modo in tua spe deficis, & sic vanitatem obseruas. Ideo contra hos ait Christus pro se suisque. *Ego autem in Domino speraui*, qui non est vanitas & vita. Et ideo non sum deceptus, propter quod subdit. *Exultabo & lætabor in misericordia tua*. Vbi nota quòd secundū Grāmaticos valdè differunt exultari, & lætari. Exultatio enim propriè est exterior, sed lætitia magis interior. Nam exilio exilis idem est quòd valde vel extra salire. Vnde exulto, as. frequentatiuū. i. frequēter exilire. Et est propriè quā do lętitia interior salit extra. i. ad exteriora mēbra, vt puta cū ex lætitia saltamus: vel membra exteriora mouētur. Et sic ,ppriè exultatio est verborū atq; mēbrorum: sed lætitia est mētis gaudiū, secundum Cathol. Accipitur tamen quandoque vnum pro alio. Nam lætari idem est quòd dilatari, & ideo quia gaudio cor dilatatur, gaudium cordis dicitur lætitia. Etiam quandoque gaudium exterius dicitur lętitia, quia lętitia latam & amplam facīem facit, solent enim læti faciem distendere, & econtra tristes corrugare. Ad denotandum ergo virtutū spei quæ habetur in Domino dicit. *Ego autem speraui in Domino, lætabor*, &c. q. d. ex hoc sequitur gaudiū animæ interius, quia lætabor, & gaudiū corporis exterius, quia *exultabo in misericordia tua*, quia scilicet omnia ista non meritis propriis, sed Dei misericordia habentur. Et sic per exultare & lætari notat stolam corporis & animæ.

444 **Quoniam respexisti humilitatem meam: saluasti de necessitatibus animam meam.**

Hic ponit suæ exauditionis meritū quod est humilitas. Deus. n. libenter respicit humiles, & superbos videre nō potest. Sicut. n. ille, qui est in inferiori loco, solum superius aspicere potest, & non inferius. Sic econuerso. Cum ergo Deus sit omniū summus, solum infra se aspicit. Et ideo quia superbi supra Deū se corde eleuāt, sibi nolētes subiici, à Deo nō respiciuntur: sed humiles subiecti Deo. Et hoc est quòd dicitur psal. 137. Quoniā excelsus Dominus & humilia respicit. Sic & virtute humilitatis matrem respexit. Luc. 1. Quia respexit humilitatē ancillę suę, &c. Et ideo ista virtus est necessaria omnibus, qui ad Dei misericordiam respici volunt, & ad illū ascēdere. Vide supra Psal. 17. Quoniā tu populum humilē saluum facies. Et hanc causam suæ exauditionis allegat Christus. d. *Quoniam respexisti humilitatem meam*. Ideo. s. exaudisti me. Quod ostendit. d. *Saluasti de necessitatibus animam meam*. Necessitates hic dicūtur pœnalitates tam mētis quàm corporis, quæ necessario sequuntur peccatū, quas necessitates etiā passus fuit Christus, quas tamē assumpsit voluntarie: vt dolor turbatio & tristitia quo ad animam, fames, sitis, labor, & mors, quo ad corpus. Et ab his omnibus saluatus fuit Christus per resurrectionem factus immortalis. Et de istis necessitatib. dicitur. Honora med cum propter necessitatem, scilicet propter corporis infirmitatem.

445 **Nec cōclusisti me in manus inimici, statuisti ī loco spacioso pedes meos**

Hic explicat materiā suæ exauditionis Superius. s. psal. 26. Christus orans d. Ne tradas me in animas tribulantiū me. Vbi dicebatur, q̄ Christus fuit traditus in manus inimici, sed non in volūtatem, quia diabolus potestatē habuit ad tempus super corpus eius, dū per mēbra sua ipsum flagellauit, crucifixit, & duxit ad mortem, quod prouiderat Iob d. Terra data est in manū impij. Et Math. 26. Filius hominis tradetur in manus peccatorum. Quomodo ergo nūc patri dicit Christus. *Nec conclusisti me in manus inimici*? Dicendū, quòd aliud est tradi in manus alterius aliud est concludi. Traditur in manus alterius, qui ad tempus eius potestati deputatur, sed cōcluditur, qui omnibus modis sic clauditur, q̄ de ipsius manibus exire non potest. Nā claudere cōponitur cum con, quod est simul, & dicitur claudere, vel concludere, quod est ex omni parte, & simul claudere. Licet ergo Christus traditus fuerit in manus inimici, nō tamen conclusus: quod patet, quia statim vt voluit de manib. eius exiuit factus immortalis & impassibilis, & hoc quo ad corpus: quo ad animam verò nullo modo in manib. eius fuit traditus. Vnde subdit. *Statuisti in loco spacioso pedes meos*. Qui. n. sunt pedes Christi, nisi sancti Apostoli, & prædicatores, qui Christi nomē & fidē p vniversū portāt mūdū. Isti enim pedes ante Christi resurrectionē in stricto loco positi erāt, quia solū in Iudea Christi fides prædicabatur, sed post resurrectionē in loco spacioso sunt positi, quia ad prædicādū per totū orbē sunt dilatati, relinquentes Iudæā. Quod satis singulariter dicitur Iob 28. Eos oblitus est pes gentis hominis. Quod exponit Greg. dicens. Quis hoc loco alius accipitur egenus homo, nisi ille, de quo per Paulum dicitur, qui propter nos egenus factus est, cum dives esset? Cuius videlicet egentis hominis pedes sancti Apostoli & prædicatores sue-

Respicere Dei. Humilitas. Superbus. Oratio. Exaudire.

Spes in Deo.

Greg. 22. mor. c. 2.

Spes temporalium decipit.

Temporalia vana dicuntur.

Exultatio differt à lætitia.

Tradi. Concludi.

Pedes Apostoli.

runt, per quorum profectō præsentiam Gentilitatem circuiens mundum perambulauit vniuersum.

Ephe. 6. An pes Christi non erat Paulus, qui tentus in compedibus dicebat, Pro quo legatione fungor in catena? Sed eos scilicet Iudæos oblitus est pes egentis hominis, quia in ipso initio nascentis ecclesiæ dum sancti Apostoli Iudæi cœlorum regnum prædicare voluissent, videntes quòd ei nihil omnino proficerent, ad prædicandum Gentibus defluxerunt: vt merito de ipsis Christus dicat. *Nec conclusisti me in manus inimici, statuisti in loco spacioso pedes meos*, quia scilicet in omnem terram exiuit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum. Et de ista pedum Christi spaciositate qua ecclesiam longè latéque portauerunt: dicitur Esa. 25. Ducent eam, scilicet ecclesiam longe pedes sui ad peregrinandum. Ad peregrinandum ducitur, quia non habemus hic manentem ciuitatem, sed futuram inquirimus. Dum sumus in corpore peregrinamur à Domino.

2. Cor. 5.

446 **Miserere mei Domine quoniá tribulor, conturbatus est in ira oculus meus, anima mea, & venter meus.**

Hæc est secūda principalis pars psal. in qua Christus mala quę hic patitur ecclesia explicat. Et diuiditur in duas partes. Quia primo aduersitates, quas patitur ecclesia enumerat. Secundo contra illas remedium debitum explicat, ibi. *Ego autem in te Domine speraui*. Prima pars diuiditur, in quatuor partes secundum quatuor mala quæ patimur enumeratas, ad quæ reducuntur cætera. Primū est perturbationis & iracundiæ. Secundum est afflictionis & mœstitiæ, ibi, *Quoniam defecit in dolore*. Tertium est infirmitatis & inopię, ibi, *infirmata est*. Quartum est vituperationis & infamiæ, ibi. *Super omnes inimicos meos*. Primum ergo malū quod in præsenti patitur ecclesia, est perturbationis & iracundiæ. Vnde dicit. *Miserere mei Domine quoniam tribulor*, & sequitur *conturbatus in ira oculus meus, &c.* Vbi videndum est primo, quid per oculum quid per animam, & quid per ventrem intelligatur, & consequēter quid per iram. Primò per oculos duo in scriptura significātur. Aliquando interior ratio quæ oculus est hominis interioris. Si oculus tuus scandalizat te erue eum, &c. Aliquando verò doctores & prædicatores Iob 29. Oculus fui cæco. Per animā vero quandoque sensualitas intelligitur & non ratio interior. Sic enim sensualitati sub nomine animæ loquebatur ille dives d. Anima mea habes multa bona reposita in annos plurimos, fede, comede, bibe, &c. Per ventrem vero intelligitur memoria, quæ sicut venter cibos ita memoria reunet cognita. Lucerna Domini inuestigat omnia secreta vētris. Ira vero hic accipitur non pro ira quæ est per vitium, sed quæ est per zelum, vt puta quādo quis irascitur suis aut alienis peccatis. Videns homines confitentes Deum ore & moribus negantes. Renunciātes sæculo verbis non factis. Videns vicinos vicinis infidiantes osculum dantes, & fidem non seruantes. Et tales gemit vir perfectus in persona ecclesiæ existēs quasi lilium inter spinas. Istis irascitur, & condolet ex zelo charitatis & iustitiæ, & de ista ira dicit. *Conturbatus est in ira oculus meus*, scilicet ratio interior quæ per talem iram conturbatur, sed non excæcatur. Quod ostendēs Gre. ait, Ira quippe per vitium oculum mentis excęcat. Ira autē per zelum turbat, quia quo recti æmulatione concutitur, ea quæ tranquillo corde solum percipi potest cōtemplatio dissipatur. Ipse nāq; zelus rectitudinis, quia inquietudine mentem agitat, mox eius aciem obscurat, vt altiora in commotione non videat, quæ benè prius tranquilla cernebat. Sed inde subtilius post ad alta ducitur, vnde ad tempus ne videat reuerberatur. Et vnde mens turbatur ne videat, inde proficit vt ad videndum verius clarescat. Sicut infirmanti oculo cum collirium mittitur, lux penitus negatur, sed inde post paululum eam veraciter recipit, vnde hanc ad tempus salubriter amisit, &c. Isto ergo modo Psal. considerans malos, tam intra ecclesiam, quàm extra, ira zeli accenditur, qua ad tempus oculus mentis eius turbatur, quod ostēdit. d. *Conturbatus est in ira oculus meus*. Et nō solū oculus, sed etiam *anima mea*, id est, sensualitas *& venter meus*, id est, memoria. Quod ideo dicit, quia omnia exteriora ad turbationem mentis læduntur, & ipsa multa ad tempus obliuiscitur quę tenebat. Vel aliter, secūdum Magistrum in glo. per oculum & animam intellige prælatos & doctores qui dicuntur oculi, quia per illos alij vident, dicūtur anima, quia illorum exēplo alij viuunt. Per ventrem verò quia per ea quæ aliunde recipit, nutritur & viuit, intellige subditos & inferiores. Et hi omnes in ecclesia turbantur zelo iustitiæ, aliorum videndo peccata. Dicat ergo ecclesia. *Miserere mei Domine, quoniā tribulor*: & causam subdit. d. *quia conturbatus est in ira oculus meus*, id est, illi per quos alij vident, *& anima mea*, id est, illi quorum exemplo alij viuunt. *Et venter meus*, id est, debiles & subditi, qui aliorum doctrina & exemplo nutriūtur. Hos ponit vt ab omnibus gradibus quæratur Deus.

7. q. 1. cūpe. cuius hic iniquitur Christus corpus.

Oculus fit. Significat prælatus & doctores.

447 **Quoniam defecit in dolore vita mea, & anni mei in gemitibus.**

7. q. 1. hoc time.

Hic ponit secundum malum, quod patitur ecclesia, s. afflictionis & mœsticiæ, quod maximè patiebatur in principio, & patietur in fine, ita vt bonos etiam tædeat viuere. Vnde ait Apostolus. Non enim volumus vos ignorare fratres quoniā supra modum grauati sumus supra virtutem: ita vt tæderet etiam nos viuere. Sic & Apostoli persequuti in doloribus & persecutoribus vitam finierūt: vt merito ipsos considerans ecclesia dicat. *Defecit in dolore vita mea*, scilicet sancti apostoli & doctores, qui vitam gratiæ aliis prædicabant, & hoc quo ad passiones illatas. *Et anni mei in gemitibus*. Et per defideriū visionis diuinæ, sicut in alio psal. dicit vir perfectus. Sitiuit anima mea ad Deum fontem viuum, & sequitur, Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes, &c. q. d. Passiones illatæ carnē vulnerant. Ideo *defecit in dolore vita mea*, visio Dei dilata mentem affligit. Ideo anni mei in gemitibus.

Dolor.

2. Cor. 1.

Psal. 41.

448 **Infirmata est in paupertate virtus mea: & ossa mea conturbata sunt.**

Hic ponitur tertium malum scilicet infirmitatis & inopiæ. Vbi sciendum quòd ecclesia aduersitatibus proficit, sed deficit prosperitatibus. Tunc enim vigebat vnitas ecclesiæ, quando credentium erat cor vnum & anima vna, nec aliquis aliud sibi proprium esse dicebat, sed omnia erant illis communia, & erāt in simplicitate cordi laudātes Deū, & habebant gratiā ad omnē plebem. Sed post quā ad statū diuitiarum peruenit nō fides, sed primatus quæritur, non profectus fidelium, sed multiplicatio

Ecclesia aduersitatibus proficit, prosperitatibus deficit.

Act. 2.

Universidad de Deusto
Biblioteca

catio redituũ beneficia quęrũt non benefaciẽtes, & sic infirmata est virtus ecclesiæ,vbi est hodie po
Act.3. testas verbi Petri,dicentis. Argentum & aurũ non est mihi:quod autẽ habeo hoc tibi do,&c. Vbi est hodie fortitudo Apostolorũ,qui ibãt à cõspectu cõ
cilij gaudẽtes,quoniam digni habiti sunt,&c. Hoc est ergo quod deplorat eccle.d.*Infirmata est in paupertate virtus mea.* Ille enim firmatur in aliqua virtute,qui ipsam corde diligit,& factis sectatur,sic &
Eccle.37. per oppositum ille infirmatur in aliqua virtute,qui ipsam corde,& opere fugit.Et sic ille in paupertate dicitur infirmus qui diuitias amans, paupertatẽ fugit. Sicut enim multiplicatio ciborũ infirmitatẽ corporis generat,sic & diuitiarũ animæ in multis escis erit infirmitas. Quid enim causat hodier-
Esa.24. nam infirmitatem schismatis in ecclesia,nisi amor diuitiarũ & honoris ? Et hæc infirmitas hodie amplius viget in maioribus , quia illi præ aliis oculos ad terrena declinauerunt.Infirmata est amplitudo populi.Et hoc notans Psal.dicit.*Et ossa mea conturbata sunt.*Quid enim per ossa ecclesiæ nisi ipsi prę-
Ossa. lati,& pastores, qui præ cæteris fortiores in sanctitate,& fide esse debẽt,& alios carnales,& subditos
Greg. 29. li. mor. c. 20. sustinere?vt ait Gre.Et tamẽ in paupertate ista ossa conturbata sunt,quia sicut præ cæteris lætantur in diuitiis,sic præ cæteris paupertate turbãtur. De istis enim ossibus in primitiua ecclesia dicebatur illud Psal.33.custodiuit Dominus omnia ossa eorũ: vnũ ex his nõ cõteretur.s.à mẽtis stabilitate.Nunc autem quid faciat ossib.ecclesię status diuitiarũ di- C citur Iob 33.quod ossa illius marcescere facit.Pinguedo enim rem citius marcescere facit.

449 Super omnes inimicos meos factus sum opprobrium vicinis meis valdè,& timor notis meis.

12.q.2. fraternitatis.

Iusti deridentur à malis.

Greg. 10. mo. c.27.

Bonũ malũ interpretantur in malum Chrisost. Matt.11.

Inimicus Vicinus Notus.

Hîc cõsequenter ponit quartũ malũ. s. vituperationis,& infamiæ,ad tantum enim hodie malum deuenit eccles. quòd si quis sanctè & iustè velit viuere deridetur à malis,& vituperatur. Et hoc benè pręuiderat Propheta.d.Iob 12.Deridetur iusti simplicitas.Quod exponens Greg.ait,Iustorum simplicitas deridetur,quia huius mũdi sapientibus virtus fatuitas creditur. Omne enim quòd innocenter agitur ab eis proculdubio stultũ putatur.Et quicquid opere veritas approbat,sapientiæ carnali fatuum sonat. Quid nãque stultius videtur mundo, quàm mentem verbis ostendere , nihil calida machinatione simulare, nullas iniuriis cõtumelias reddere, pro maledicentibus orare , paupertatem quærere, possessa relinquere, rapienti non resistere, percutienti alteram maxillam prębere,&c. Quinimo non est aliquod bonum hodie quod mali non interpretentur in malũ,Audi Ioannem Chrisostomum super illo verbo Mat.11.Venit Ioannes non manducans,&c.d. Sunt peruersi homines quidam, qui de omnib.malè iudicant.Si quis studet patien- E tiæ & humilitati dicũt,hypocrita est. Si recreationi gulosus est. Si iustitiæ impatiens est. Si simplicitati,fatuus est.Si prudentię malitiosus est.Si maturitati melãcholicus est. Si iucũditati dissolutus est. Si religiositati singularis est. Si societati, secularis est.Si silentio,&paci,dissimulator est.Si correctioni,præsumptuosus est.Si vigiliis,& orationibus indiscretus est.Si dormitioni somnolẽtus est. Si prędicationi, inanis gloriæ cupidus est. Si gratiæ hominũ,adulator est. Si adulari renuit superbus est. Et istud est magnum ecclesiæ dispendium:quia ex hoc à bono multi retrahuntur,& bonis non creditur. Quod plorans Psal. dicit, *Super omnes inimicos meos factus, &c.* Vbi nota quòd ecclesia habet aliquos inimicos , aliquos vicinos , & aliquos notos. Inimici enim sunt infideles,vt pagani,& Iudęi,qui patienter Christum persequuntur, Hiere.12.Dedi dilectã meam ,scilicet vitã in manibus inimicorũ meorum. Vicini sunt falsi Christiani qui Deũ ore confitentur,& fidem,sed operibus negant, qui vicini dicuntur, quia verbis appropinquare vidẽtur. Et isti prę omnibus sunt pessimi.Hæc dicit Domi- *Hier.12.*
nus aduersus omnes vicinos meos pessimos qui tãgunt hæreditatem , quam distribui populo Israël, &c. Noti verò dicuntur omnes boni fideles , quia illi soli cognoscuntur à Deo , cæteris enim dicit, B
Amen dico vobis,nescio vos. Dicit ergo Psal. *Factus sum opprobriũ vicinis meis valde*,id est,malis Chri- *Matt.25.*
stianis,quia illi præ aliis derident bonos,& hoc su- *Nota contra illos qui derident confessos fidem retinentes & mariatos Psal.51.*
per inimicos meos,quia plus deridẽtur boni à malis,quàm infideles.*Et timor notis meis.*Quia talis bonorum derisio,etiam iustis multotiẽs incutit timorem.Sed tamẽ finaliter ipsi derident malos. Quod benè notatur Psal. 51. vbi de quolibet malo Christiano sic iustis detrahẽte dicitur. Quid gloriaris in malitia,&c. Dilexisti malitiã super benignitatem, iniquitatem magis quam loqui ęquitatem &c. sequitur, videbunt iusti, & timebunt , sed tamen finaliter super eum ridebũt,&c. Vnde iusti tales derisores conãtur corrigere , sed multotiens nõ possunt,& sic se inutiles reputant:vnde subditur.

Qui videbant me, foras fugerunt à me, obliuioni datus sum tanquam mortuus à corde. 450

Hoc maxime ad Schismaticos refertur.Illi enim qui Christum vident, scilicet eius diuinitatem per fidem intelligunt,& cognoscunt,moti cupiditate, diuitiarum, vel honoris , fidem relinquentes extra vnitatem ecclesiæ exierant , vt dicat Christus vel ecclesia, *Qui videbant*,id est, cognoscebant me *fugerunt foras*,scilicet vnitatem ecclesiæ. Et sic in eis D
sum datus obliuioni tanquam mortuus in corde ipsorum. Vnde & de hoc subdit.

Factus sum tanquã vas perditum, quoniã audiui vituperationẽ multorum commorantium in circuitu. 451

temporalia. Circuitus.

Nota vita cadit in antea.

Quasi dicat. Visus sum mihi ipsi periisse vsibus Domini viuens, & nullum faciens lucrum in conuersione malorum. *Quoniam audiui vituperationem multorum commorantium in circuitu.*Vbi nota,quòd in circuitu morari dicuntur , qui tẽporalia amant, spretis æternis:quia tales circueunt,vt requiem inueniant in temporalibus,& nunquam perueniunt. Rectè enim temporaliũ amatores in circuitu dicuntur,quia eis accidit ficut rotæ,quæ circuit. Rota enim circuendo semper in posteriorib.erigitur, sed in anteriora cadit. Sic qui temporalia amant, eriguntur in posterioribus,id est, in temporalibus, quæ deberent tanquam posteriora paruipendere. Sed cadunt in anteriorib. s. in spiritualibus , quæ proponere deberent , dicente Christo Matth.6. *Mat.6.* Quærite primum regnum Dei, & iustitiã eius, &c. dicat ergo psalm. *Audiui vituperationem multorum commo*

*morãtium in circuitu.*Quasi vir iustus dicat secũdum gl.Multi enim me vituperẽt sequentes circuitum tẽporalium.De quibus alibi dicitur.In circuitu impij ambulãt.Vituperãtur eĩ ꝓmalis Christiani omnes boni à circũeuntibus. Multa eĩ mala dicũtur in malos Christianos, quũ malè dicta pueniunt ad omnes Christianos,etiã ad bonos. Qui enim maledicit vel reprehẽdit , non separat malos à bonis.Non dicit.Ecce quid faciũt mali Christiani,sed etiam quid faciunt Christiani , &c.tales autẽ sic etiã bonos diffamantes, ipsos in hoc peruertere à bonitate conantur. Vnde subdit.

In eo dum conuenirent simul aduersum me, accipere animam meam consiliati sunt. 451

Peccatum ex deliberatione. Peccatum ex ignorantia.

Et in hoc aggrauatur peccatum talium.Quoniã peccatum commissum ex deliberatione, & cõsilio multorum grauius est quàm peccatum indeliberatè commissum,quia quantò ex maiori industria qs deficit,tantò amplius peccat,quia sicut ignorantia excusat in parte,sic& deliberatio aggrauat.Et hoc notat.d.*Consiliati sunt.*Et hoc sit,quando mali insimul cõueniunt ex certa scientia ad detrahendum bonis.Et nota,ꝙ hic Christus loquitur vt caput:ostendẽs cõsilia, quæ contra ipsum malignantes Iudæi habuerunt,vt animã ipsius , peccato caperent desperationis.Vnde sciendum, ꝙ Iudæi consiliati C
Consilia Iudæorum contra Christum. Matt.22. sunt cõtra Christum in tribus,quę in homine maximè refulgent,& commendantur, s.cõtra eius sapiẽtiã potentiã,& clementiam. Nam fecerunt consilium,Contra Christi sapientiã, vt ipsam verbis caperent,Cõtra Christi potentiã, vt ipsam morti traderent,Contra Christi clemẽtiam,vt ipsam dęmoni ascriberent.Primò contra eius sapientiam, &c. Abeuntes Pharisæi consilium fecerunt, vt caperẽt Iesum in sermone. Secundò contra eius potentiã, *Matt.26.* &c.Cõsiliũ fecerunt,vt Iesum dolo tenerent & occiderent.Tertiò contra eius clementiam, s.vt eius bonitatem diffamarent.Vñ miracula eius diabolo ascribebant,vt ab illo tanquã à malefico alij se se- *Luce 7.*
pararent. Pharisęi autẽ,& legisperiti cõsilium Dei D *Hiere 11.*
spreuerunt in semetipsis non baptizati. Ideo de Iudæis ad litteram cõqueritur Christus,d. Super me cogitauerunt consilia dicentes. Mittamus lignum in panẽ eius,& eradamus eum de terra viuentium, & nomẽ eius non memoretur amplius. Et hoc est, quod nũc de ipsis dicit Christus. *In eo.*s.opprobrio, *dum conuenirent aduersum me accipere.*i.peruertere, *animam meam consiliati sunt.* Sed in vanum cõsiliati sunt,quia vt dicitur Psal.20.Cogitauerunt consilia quæ non potuerunt stabilire.Quia,scilicet,quanto astutius contra Christũ consiliati sunt:tantò magis crescit eius nomẽ, & fides, & ipsi magis cõfusi permanserunt.¶ Quia in ista lectione Christus narrat mala,quæ hic patitur ecclesia,& contra illa diuinũ E
Quæstio. oratio sanctorum ad quid valet. postulãs adiutorium orat. *Miserere mei,domine, quoniam tribulor.* Ideo sequẽdo materiam orationis in prædicti lectione tactam , quæro vtrum Christus vel alij sancti suis orationibus adimpetrent nobis, & ex hoc patebit,vtrũ debeamus sanctos orare , vt orent pro nobis.Et videtur ꝙ nõ,quia nullus apud Deũ pro nobis aliquid potest mereri , qui nõ est in statu merendi, sed sancti non sunt in statu merẽdi, ergo nec valet dicere,vt quidã dicunt,ꝙ sancti suis orationibus nobis merentur,quod petunt, nõ quidem meritò,quod nũc faciunt,vel habent, sed illo A merito,quod habuerunt in via.Sed hoc non valet, quia & si hoc meruerunt in via:etiam si modo non peterent nihilominus obtineremus, quia huius rei iam prędecessit meritum,ad quid ergo nouiter orant pro nobis:Prætereà ipsi remunerati sũt de toto eo quod meruerunt:ergo ratione prædecedentis meriti nihil impetrant nobis. Item sancti per omnia conformant voluntatem suam voluntati diuinæ , ergo non orant,nec petunt pro nobis aliquid,nisi quod Deus nobis dare disposuit,sed quod Deus ab ęterno disposuit dare , etiam sine ipsorum orationibus daret,aliter ipsius dispositio falleret.Item sancti in patria vident,an nostræ orationes sint exaudiẽdæ, vel non,& si non sunt exaudiendæ,nõ petunt illas B exaudiri : si autem sint exaudiendæ ante ipsorum orationem,igitur frustra orãt illas exaudiri,& sic ipsorum oratio nihil proficit nobis. Ad oppositum est consuetudo ecclesiæ,quæ sanctos orat:vt ipsi ꝓ nobis orẽt ad Deũ.d.Sancta Maria,ora pro nobis: Sancte Petræ,&c. Respondeo, ꝙ sancti suis oratio *Oratio sanctorũ valet ad multa. Matth.5.*
nibus pro nobis impetrant multa bona,& ideo ipsos,vt pro nobis orent,debemus orare.Si enim ratione dilectionis etiã in via tenemur orare pro inimicis nostris. Cum igitur maior, & perfectior sit sanctorum dilectio in patria quàm iustorum in via, sequitur quòd ipsi orant pro nobis , quod si sit, ergo & nos ipsos ad hoc rogare debemus.¶ Ad primũ ergo cum dicitur,ꝙ non sunt in statu merendi. Dicẽdum ꝙ exauditio sanctorum nõ redditur eis merito,quod nunc sit,sed illo,quod prædecessit,dum essent in via,quia hic meruerũt,vt ibi à Deo exaudirentur,sicut aliquo bono opere merens amicitiã regis:illomet opere meretur in posterum exaudiri absq; merito nouo.Et cum dicitur, ꝙ hoc meruerunt in via:igitur etiam si nunc non orarent id obtineremus, quia iam prædecessit meritum. Dicẽdum ꝙ in via hoc meruerunt pro quo orant, sed nõ simpliciter,sed sub cõditione, s.si ipsi pro hoc interce derent,vel alij illorum subsidia implorarẽt.Sic eĩ aliqui sancti in morte petierunt,quòd dominus exaudiret inuocantes illos. Et cum dicitur ꝙ meritũ eorum est plenè remuneratum , dicitur ꝙ verũ est D de merito absoluto,sed non de merito cõditionato:adhuc enim manet cõditio,& ratio merẽdi. Ad aliud cum dicitur:quia sancti conformant ex toto voluntatem suam voluntati diuinæ,&c. Dicẽdum ꝙ sicut dicit Augustinus in De predestinatione sanctorum,quòd debemus orare pro prędestinatis,qa fortasse prædestinati sunt,vt nostris orationibꝰ cõcedantur. Vult dicere:ꝙ sicut ab ęterno Deus aliquid facere disposuit,sic disposuit modum, quo id debeat fieri:vt puta prædestinauit Petrum , & hoc *August.*
vt mediante Christi oratione saluaretur.Sic dicendũ est de sanctis, ꝙ Deus decreuit aliquos orationibus sanctorum saluare,sine quibus non saluarẽtur.Ad aliud, aut sancti vidẽt orationes nostras exaudiendas,vel non,&c.Dicitur , quòd vident illas E exaudiendas,tamen mediantibus suis orationibus.

Ego autẽ speraui in te,domine:dixi, Deus meus es tu:in manibus tuis sortes meæ. 452

Enumeratis aduersitatibus , quas patitur ecclesia,hic contra illas diuinũ postulat adiutorium. Et diuiditur in partes duas,ꝙa primò implorat diuinũ adiutoriũ in generali.secundò,in speciali,ibi.*Eripe me.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quantū ad primum sciendum, q̄ generale remediū contra omnes mundi aduersitates est spes, qua speratur in domino, quia ipse saluat sperātes in se. Et potes hic notare, q̄ spes nostra si dirigatur ad dominū, multa bona nobis cōcedit: quoniam spes à tribulatione liberat. Spes in Deū mētem eleuat. Spes in tēporalia bona multiplicat. Spes fidē fortificat. Spes animas sanctificat. Spes in aduersitate confortat. Primò liberat à tribulatione. In te sperauerunt patres nostri, & liberasti eos. Exemplū de Susanna, quę in agone mortis posita ad mortē iustè condemnata, flens suspexit in cœlum, Erat enim cor eius fiduciā habens in domino, & statim liberata fuit, vnde & astantes laudauerūt Deū, qui saluauit sperantes in se. Secundò in Deum mētem eleuat. Qui sperant in domino, mutabunt fortitudinem: assument pennas, vt aquilæ: current, & non laborabunt: ambulabunt, & non deficient. Huius figura habetur Tho. 2. qui hac spe in Deum eleuabatur. Nam sicut beato Iob insultabant reges: ita isti cognati, & parentes irridebant vitā eius dicentes. Vbi est spes tua, q̄ qua eleemosynas faciebas, & sepeliebas mortuos? Thobias autem irridebat eos. d. Nolite ita loqui: quoniam filij sanctorum sumus, & vitā illam expectamus, quam Deus daturus est iis qui fidem suā nunquā mutāt ab eo. Tertiò spes temporalia bona multiplicat: Psal. Oculi hominū in te sperāt, domine, & tu das illis escam, &c. Vnde & Psal. 9. dicitur. Sperēt in te, qui nouerunt nomen tuū, quoniā non dereliquisti quærentes te, domine. Quartò fidem fortificat. Tribulatio patientiā operatur: probatio verò spem, spes verò nō confundit, &c. Quintò animas sanctificat. Psal. 16. Qui saluos facis sperātes in te. Psal. 21. In te speraverunt patres nostri, & salui facti sunt. Sextò in aduersitate cōfortat. Qui timetis dominum, sperate in illū, & in oblectatione venient vobis omnia. Huius figura habetur in Iob, qui in magna aduersitate positus hac spe confortabatur, qui afflictus corpore, orbatus filiis, ab amicis derisus, spoliatus omnibus rebus hac spe confortabatur. d. Etiam si me occiderit, in ipso sperabo. Hęc ergo omnia cōsiderans vir perfectus videns quot, & quanta mala prædicta hic sustinet ecclesia, ad spem domini recurrit. d. *Ego autem in te speraui, domine, dixi domino, Deus me'es tu.* In hoc eīm vt ait glo. nemo fallitur: in hominibus sæpe. Si autē speras in dño, in ipsum te totum ponere debes, ideo subdit. *In manibus tuis sortes meæ.* Sed attēde, quid hic nomine sortis accipitur. Nam vt ait Augustinus, & hic recitatur in gl. Sors nō est aliquid mali, sed res in humana dubitatione diuinā indicās voluntatē. Nam & sortes miserunt apostoli: quando Iudas, tradito domino, periit. Tūc enim cœpit quæri, quis loco eius ordinaretur. Et electi sunt duo iudicio humano, sed vnus ex illis electus est iudicio diuino, de duobus cōsultus est dominus, quē ipsorum ipse vellet. Et cecidit sors sup Matthiā, Sors igitur hic accipitur gratia Dei, quę sine meritis, quos vult, eligit. Et hoc est quod hic dicit. *In manibus tuis sortes meæ.* i. gratuita mea electio, quia Dei voluntate, & occulta iustitia venit electio mea. Non enim video, cur me de impiis elegisti &c. Sed dubium est, vtrum sortibus sit vtendum, vide secunda secundæ. q. 95.

Dan. 13. Spes multa bona facit.

Psal. 21.

Eccl. 2.

Iob. 13.

Sortes. August.

Sortibus an sit vtendum.

453 Eripe me de manu inimicorū meorum, & à persequentibus me.

Hic consequēter ostendit, quid in speciali à Deo cōtra præfatas aduersitates postulet. Et secundum quòd tria postulat, pars ista diuiditur in tres partes. Quia postulat primò de manibus inimicorum eruptionē, secundò mentis oculorum illustrationem, ibi. *Illustra faciem tuam*, tertiò inimicorum suorum vindicationem, ibi. *Erubescāt*. Primò ergo postulat liberari ab inimicis, & persecutoribus. d. *Eripe me de manu inimicorum*, &c. Secundum glo. nota q̄ alij sunt inimici: alij sunt persecutores. Inimicorū nomine hic intelligitur diabolus cum omnibus suis membris, qui inimici dicuntur, quia nobis inuidēt regnum cœlorum vnde expulsi fuerunt, & de istis orat Psal. 58. Eripe me de inimicis Deus meus, & ab insurgentibus in me libera me. Et de eorum manibus liberamur per gratiā baptismalem: & demum si quis lapsus fuerit, per pœnitentiam sacramentalem. Persequentes verò vocātur falsi Christiani: quia per hos opprobrium, & scādala patitur ecclesia. Ab istis petit liberari, vt s. corrigātur, & ad gratiā resurgant. d. Psal. 118. Quādo facies de persequentibus me iudicium. Quod est euidentius iudicium, quàm quòd quis in seipso puniat, quod deliquit? hoc enim est iudicium, quod emēdat, pœna autem exterius illata punit, sed non corrigit.

Inimicus est diabolus.

Persecutor est falsus Christianus.

454 Illustra faciem tuam super seruum tuum: saluum me fac in misericordia tua, domine: nō confundar, quoniam inuocaui te.

Hic consequenter petit mentis illustrationem. Vbi sciēdum, q̄ inter omnia membra quis melius per faciē cognoscitur. Ab occursu faciei cognoscitur sensatus. Illud ergo est facies Dei, per quod cognoscitur Deus. Dupliciter autem cognoscitur. s. ænigmaticè per fidem, & clarè per lumē gloriæ. Et sic fides est Dei facies, sed ænigmatica, sed lumen glorię est Dei facies luminosa, prima videtur in p̄senti: sed secunda solum in futuro, dicēs ergo. *Illustra faciem tuam super seruum tuum*: nihil aliud est dicere, nisi tolle à me faciē ænigmaticā fidei: & perduc me ad clarā faciē visionis beatificæ: qm̄, vt ait Ricardus. Nihil dulcius, nihilque iucundius amantibus potest esse, quàm alterutro delectari aspectu, vt se inuicem videāt: sine hoc horrent omnia, fordēt vniuersa. Amare delectat, & amari: videre cupit amicus amicū, & videri. More itaq; amantium anima sancta diuini amoris igne succensa, cœlestis sponsi desiderio suspēsa, ad ipsum clamat. d. *Illustra faciem tuā super seruum tuum.* Et q̄ istis verbis quærat visionem beatificam Dei declarat. d. *Saluum me fac in misericordia tua*: nō dico meritis meis: nō quia ego dignus sim: sed quia tu misericors es. Et confisus de Dei misericordia ait. *Non confundar, quoniam inuocaui te.* Indicatiuè eīm hoc dicit, nō confundar, & rationem subdit, *quoniam inuocaui te.* Sed. d. quid proprię est inuocare Deum: cum dicatur. Quicunq; inuocauerit nomen domini, saluus erit? Respōdeo q̄ inuocare est intus vocare, inuocas ergo dominū, quando in te vocas eū: quando in domū cordis tui inuitas eum. Ad quod faciendum prius necesse est mūdari ab omnibus sordibus, & fraudibus, aliter enim non inuocas. Si enim vocas Deum, vt det tibi lucrum, lucrum inuocas, nō dominum. Gratis ergo inuocas Deū, auare, vt te ipse Deus impleat. Nunquid sine auro, & argento non vis illum ad te venire? Quid ergo de iis quæ facit tibi Deus? tibi non sufficit, cui ipse Deus nō sufficit. Meritò ergo hic

Facies.

Ecclesia Fides. Gloria.

Ricardus.

Nota.

hic confidens dicit. *Non confundar, quoniam inuocaui te.* Inuoca ergo Deum: si vis non confundi.

455 Erubescant impij, & deducātur in infernum: muta fiant labia dolosa.

Timor & amor cause sunt cōuersionis peccatorū.

Chrysost.

Hic consequenter petit suorum inimicorū vindicationem. Iste versus potest legi optatiuè, & prędictiuè. Si optatiuè hic petit malorū conuersionē, vt erubescant, & cōfundantur de peccatis suis. Ad quod multum facit cōsideratio pœnarum infernalium, sicut ait Ioan. Chrysosto. Quia si quanta sunt tormenta damnatorum cōsideres: necesse est, vt timore pœnę à malo recedas. Et hoc, q̄ hic ait Psal. *Erubescant impij.* s. de peccatis suis pœnitendo. Et vt hoc faciāt, *deducātur in infernū.* s. mēte pœnas inferni considerando. Et sic *muta fiant labia dolosa*: quia cessabūt à detractionibus bonorū. Potest etiā legi prædictiuè, & tūc prædicit pœnā malis futuram. d. *Erubescant impij.* i. erubescent & deducentur in infernum. vbi. s. erit summa erubescentia, & cōfusio, qū. vt ait Greg. Dānatus quisque foris flāma succēditur, intus cæcitatis igne deuoratur: atque in dolore politus, exterius, interiusq; cōfunditur, vt sua deterius confusione crucietur. Et ibi, *muta fient labia dolosa*, quia in inferno mali & sua peccata cognoscūt, & se pœnitēt peccasse, non quidē amore iustitiæ, sed pœnarū acerbitate: vnde dicitur Sap. 5. q̄ erunt gementes: præ angustia spiritus pœnitētiam agētes: hi sunt, quos habuimus al. qn̄ in derisum, & in similitudinē improperij. Nos insensati vitā illorum æstimabamus sine honore. Et ecce quomodo computati sunt inter filios Dei. Tunc enim versi cabitur, quod dicitur Psal. 11. Disperdat dominus vniuersa labia dolosa, & linguam magniloquā. Et quæ sint isti labia dolosa subdit, dicens.

Greg. lib. 9. mor. c. 33.

Confusio damnatorum.

456 Quæ loquūtur aduersus iustū iniquitatē in superbia, & abusione.

Iniquus qui dicitur.

Iustus dicitur Christus Mat. 27.

Æquus ad ecti. ū componitur cum in, & dicitur iniquus. a. um. i. non æquus: à quo iniquitas. atis. Et q̄rit dicitur iniquitas peccatum graue, & criminale, vt est blasphemia Dei vel hæresis. Et nota, q̄ nomine iusti hic intelligitur Christus per excellentiā. de quo ait Pilatus. Innocens ego sum à sanguine iusti huius, de quo ait vxor eius. Nihil tibi, & iusto illi, de quo & Iudas. Peccaui, tradēs sanguinē iustū, de quo & Petrus Act 3. Vos autem hominem iustū, & sanctū negastis, &c. Aduersus ergo hūc iustū labia dolosa iniquitatē loquuntur, quia ipsum filiū Dei negāt: vel ex Ioseph natum asserunt. Vel etiam quicunque suis detrahunt membris, de quibus dicitur. Cogitauerunt, & locuti sunt nequitiā: iniquitatē in excelso loquuti sunt, &c. Primò ergo cogitant, & postea loquuntur: quia ex abundantia cordis os loquitur. Et qualiter ista proferant subditur. *In superbia, & in abusione. In superbia*, inquit, quia creatura contra creatorem erigitur. *In abusione.* i. in peruerso vsu beneficiorū Dei. Vt puta quādo cor tibi à Deo datum contra ipsum erigis cogitando: quando linguam malò loquendo: quando manus malè operando, quando oculos, &c. Sic enim Iudæi fecerunt iniquitatem in superbia, & abusione, quando Christū, qui eos ad saluādum venerat, crucifixerunt. Iob 34. Abutitur eo in superbiam.

457 Quam magna multitudo dulcedinis tuæ, domine, quam abscōdisti timentibus te.

Hic consequēter ostendit, quanta sint bona Dei quæ nobis parat contra prædicta mala, quæ hic sustinet ecclesia. Et tria facit. Quia primò bona nobis à Deo parata ostendit, secundò de his Deo gratias agit, ibi. *Benedictus dominus.* Tertiò quo ad bonos, & malos Dei iustitiā ostendit, ibi. *Diligite dominum.* prima in duas, q̄a primò ostēdit bona, quæ nobis parantur in præsenti. secundò illa quæ in futuro, ibi. *Abscondes eos.* Quantum ergo ad primū ostēdēs bona, quæ nobis hic Deus præstat: ait. *Quā magna multitudo*, &c. Id est, quàm multis modis copiosa est dulcedo tua, domine, qua corrigis delinquētes, parcis pœnitētibus, promittis hæreditatem cœlestem, quia eos, quos emendas, multum amas. Et istā dulcedinis abūdantiā nobis præstat Deus absque meritis nostris præcedēti. h. quod attēdēs Psal. dicebat de humano genere Deo. Quoniam præuenisti eum in benedictionibus dulcedinis, & psalm. 24. Dulcis, & rectus dominus, propter hoc legē dabit, &c. Hæc autem dulcedo diuinæ misericordiæ licet omnibus offeratur: tamen solis electis seruat, quia soli electi illam per effectum gustabūt, malis exclusis, qui obicem ponūt. Et hoc, quod subditur, *Quam abscondisti timentibus te.* i. conseruasti. Res eīm absconditur, vt seruetur. Sic eīm sapientiam Dei, & gratiam absconsam docebat apostolus. Loquimur sapientiam Dei in mysterio, quæ abscondita est quam prædestinauit Deus ante sæcula in gloriā nostrā. Vnde quòd ista dulcedo electis sit abscōdita. i. conseruata, notat cum subdit.

1. Cor. 2.

458 Perfecisti eis, qui sperāt in te, in cō spectu filiorum hominum.

Sperare in Deo quis dicitur.

Id est illam dulcedinē gratię *perfecisti.* i. perfectā ostendisti *illis qui sperant in te.* Vbi nota, quòd aliqui sperant in Deū occultē: aliqui apertē. Occultē qui in corde Christum cōtentur, & fidem eius tenēt, sed hoc apertē timore vano illud confiteri non audent. Apertē autem sperant, qui fidem, quā corde gerunt omni timore dimisso, coram aliis confitētur, & istis seruatur dulcedo diuinæ misericordiæ. *Quia perfecisti eis, qui sperant in te:* nō solum occultē, *sed in conspectu filiorum hominum.* ¶ Sed nunquid sperans occultē vel credēs, sed timore apertē hoc non ostendens: inter reprobos deputabitur, vt Christū cōfitēs corde inter infideles, sed negās ore? Ad hoc respondet Chrysostomus super Mat. super illo verbo. Nolite timere eos, q̄ occidūt corpus. d. Ne forte propter timorem mortis: nō liberè dicatis veritatem. Ex istis verbis ostenditur: q̄ non solum ille proditor est veritatis, qui palàm pro veritate mendacium loquitur, sed etiam ille, qui non liberè pronunciat veritatē, quā liberè pronunciare oportet. Aut nō liberè defēdit veritatē, quā liberè defendere cōuenit, proditor est veritatis. Nam sicut sacerdos debitor est, vt veritatē, q̄ à Deo audiuit, liberè prędicet. Sic laicus debitor est, vt veritatem, quam audiuit à sacerdotibus, probauitq; in scripturis, defēdat fiducialiter: quod si non fecerit, p̄dit veritatē. Corde. n. creditur ad iustitiā: ore aūt confessio fit ad salutē. Hoc autem diximus, quia multi Christianorum putant esse peccatum, veritatem quidē palā trāsgredi: tacere autē veritatē corā infidelibus, non putant esse peccatum. Et propterea multi inueniuntur in isto reatu. Ideo nos cōuenit apertius dicere, qm̄ de veritate negāda nihil præsens loquitur sermo, sed de veritate liberè prædicanda. d. Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine. Et nolite ti

Quæstio.

Chrysost.

Nota.

Tacere veritatem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

mere eos,qui occidũt corpus, quominus dicatis in lumine:quod audistis in tenebris. Vide q̃ non solũ ille trãsgressor est veritatis, qui palã denegat veritatem,sed etiã ille,qui propter timorẽ eorum, qui possunt occidere corpus,tacet veritatẽ. Et,si propter timorem eorum, qui possint occidere corpus tacere veritatẽ,sicut præsens scriptura testatur, impietatis est. Quomodo nõ sit maior impietas,tacere veritatem propter ventrẽ miserum,& spem vani honoris? Meliorẽ facere gratiã panis, & honoris quàm gloriam veritatis Dei? Vnde & ait Christus. Qui me confessus fuerit corã hominibus,&c. non ait in corde suo. Similiter & hic.d. *Perfecisti eis qui sperant in te in conspectu filiorum hominum.*

459 Abscondes eos in abscondito faciei tuæ à conturbatione hominum.

Facies Dei dicitur verbum. *Esa. 63.* *Incarnatio Christi.* *Hieron.* *Absconditum.* Hic consequenter ostendit bona,quæ Deus suis in futuro sæculo præparauit. Quid enim facies per quã aliquid cognoscitur, nisi imago alicuius intelligitur? cũ ergo verbũ sit imago patris:per faciem intellige verbum incarnatũ, de qua facie dicitur. Angelus faciei eius saluauit eum. Ista facies à nobis in præsenti dicitur abscõdita:quia qualiter verbum in virgine carnem assumpsit, abscõditum est oculis omnium viatorũ. Nam sicut dicit Hieronymus in sermone de assumptione. Quod natura nõ habuit,vsus nescuit,mens nõ capit humana,pauet cœlum,stupet terra,etiam omnis creatura miratur hoc totum est, quod per Gabrielem Mariæ nũciatur.s.in Maria virgine verbum caro factum. Quid est ergo abscõditum faciei Dei nisi verbum incarnatũ, hoc est abscõditum tabernaculi Dei,de quo supra Psal. 26. Protexit me in abscõdito tabernaculi sui. In isto ergo abscõdito faciei Dei,s. in verbo incarnato absconduntur beati.i.conseruantur, vt scilicet Deũ videãt per speciẽ:quẽ modo vident per fidẽ. Absconduntur etiam *à conturbatione hominum*.i. vt à malis hominibus nullam conturbationẽ iam possint habere vel pati vel abscõduntur *à turbatione hominum*. i. ab hominibus iam conturbatis, & damnatis. Quod ideo dicit,quia cõpleta fœlicitate beatorum,quamuis boni videant,& videbunt semper damnatos:damnati tamẽ licet vsq; ad iudiciũ videãt beatos, tamẽ post iudicium ab aspectibus damnatorũ beati erunt abscõditi,qm̃ vt dicit Magister sicut Sancti tradunt. Et boni malos, & mali bonos vident vsque ad iudicium,post iudiciũ tamen boni videbunt malos,sed non mali bonos, & hoc est, quod hic dicitur. *Abscondes eos in abscondito faciei tuæ à conturbatione hominum*, id est,ab hominibus conturbatis,& damnatis. Et quid ex hoc sequatur,consequenter ostendit,dicens.

Damnatus. Beatus. Videre. *Magister l.b.4.dist. 50.*

460 Proteges eos in tabernaculo tuo à contradictione linguarum.

Tu pœnas dist. commutquã nõ tabernaculum Dei dicitur Christus. Io. 17. Nam vt alias dictum fuit, tabernaculum Dei dicitur Christus, quoniam in ipso,vt in tabernaculo habitat omnis plenitudo diuinitatis. Colos.1. Et in isto proteguntur beati,quia in Christo beatificantur.& in anima, quia Deus est,& in corpore, quia homo Deus. Hæc est vita æterna &c. Vt autem dictum est vsque ad diem iudicij beati vident damnatos, & econuerso,post iudicium verò beati videbunt damnatos,& non econuerso. Damnati autem interim dum vident beatos,desperant,irascuntur, & maledicũt Deum,& ipsos beatos,quia blasphemant Deum,vt habetur Apo. 16. & per consequẽs omnes beatos. Sed post iudicium cõiuncta anima cum corpore,tanta erit damnatorum pœna, quòd ab ipsa absorpti non videbunt beatos:neque de ipsis recordabuntur. Et per consequens amplius nõ maledicẽt eis, nec ipsos blasphemabũt. Et hoc est quod hic de beatis post iudicium dicit. *Proteget eos* s.beatos *in tabernaculo tuo*.s.in ipso Christo, qui est Deus,& homo. *A contradictione linguarum*:quia,scilicet damnati,qui modo cõtradicunt beatis, & ipsos blasphemant post iudicium ipsos non videbũt: nec corpore,neque mente,& per consequens ipsis non contradicent.

Benedictus dominus,quoniã mirificauit misericordiam suam mihi in ciuitate munita. 461

Hic consequenter de supradictis Deo gratias agit. Et tria facit, quia primò de tanto beneficio gratias agit.secundò quàm magnum sit beneficiũ, ostendit: ibi. *Et ego autem dixi*,tertiò rationẽ tanti beneficij ostendit,ibi.*Ideo exaudisti*. Quantũ ad primum gratias agẽs, dicit. Benedictus dominus,&c. Plenitudinem enim beneficij in laudem Dei concludit comparans illud suæ imbecillitati.q.d.Quid pro tãto beneficio dicam? Nescio,nisi te laudare, tibi gratias agere. Ideo benedictus Deus. Quoniã post tot aduersa superius expressa *mirificauit misericordiam suam mihi*.i.mirabilem fecit omnibus misericordiam suam in me,vt puta me gratis eligendo: me à peccatis corrigendo:me inter pressuras confortando, & hoc *in ciuitate munita*. Ciuitas munita mystice sit triplex,scilicet Ciuitas interioris cõscientiæ, quæ munitur ex virtutibus. Ciuitas matris ecclesiæ, quę munitur ex fidelibus. Ciuitas triumphalis residentiæ, quæ munitur bonis omnibus. Et de qualibet potest iste textus intelligi. Primò nãq; est ciuitas interioris cõscientiæ. Sicut enim ciuitas vnionẽ intus debet habere,& munitiones:exterius autem mœnia,sic & cõscientia nostra debet habere vnitatem virium,vt omnes rationi subiuciantur, munitionem virtutum,quibus à diabolo defendatur, & mœnia donorum exteriorum,quibus ornetur. Vnde animæ fideli dicit dominus. Ego dedi te hodie in ciuitatem munitam. Sed cum diabolus istam ciuitatem impugnat,si superat, statim munitiones dissipat,& precipitat mœnia, vt ostẽdit Greg. d. Mœnia in ciuitatibus pro ornamẽto sunt:munitiones verò in defẽsionẽ.alia igitur sunt dona, quæ ciuitatem animæ muniunt:alia autem,quę ornant. prophetiæ quippe doctrina,genera linguarum,virtus curationũ,quasi quædam mœnia sunt nostræ ciuitatis:quæ si quis nõ habeat, stare in munitus per fidem,& iustitiã potest. Spes verò,fides,& charitas non nostræ ciuitatis mœnia, sed munitiones sunt, quæ si habere negligimus, hostilibus insidiis patemus,&c. In ista ciuitate Deus suã misericordiã mirificauit quãdo animã ad suã similitudinem,& imaginem creauit. Eccles.38. Sine his non ędificabitur ciuitas. De hac ergo quilibet dicat. *Mirificauit misericordiã suã mihi in ciuitate munita*: quia lua gratuita misericordia nos ad suam creauit imaginẽ. Secũdò est ciuitas matris ecclesiæ quæ meritò dicitur ciuitas,quia vnum habet principẽ Christum, qui suorum ciuium continet per charitatem, vnitatem,& suos ab hoste maligno defendit:de qua Psal. Gloriosa dicta sunt de re,ciuitas Dei. Et verè gloriosa, quia hic remissio peccatorum, hic gratiarum collatio, hic meritorum operatio, hic corporis Christi conse

Hiere. 1. *Greg. 11. moral. 16.* *Psal. 86.*

consecratio,&c. Et in hac ciuitate Deus suam misericordiã mirificat,quia de infidelitate ad fidẽ, de peccato ad gratiam, de seruitute diaboli ad filiationẽ Dei per baptismũ vocat:imaginem vitiorum redigit ad nihilum:psal. In ciuitate tua imaginẽ ipsorum ad nihilum redigis. Tertio est ciuitas cœlestis gloriæ.de qua Apoc.21. Vide ciuitatem sanctã Hierusalem habentẽ claritatem Dei in se,quæ habebat murum magnũ & altũ. Et hæc ciuitas munita, quia ibi est gratia charitatis vnio. Vidi ciuitatẽ ibi est clara diuinitatis visio,quia habebat claritatẽ Dei in se, ibi est bonitatis tentio, quia habebat murũ magnũ & altũ. Et in hac ciuitate Deus mirificat nobis misericordiam suã,quia nõ nostris meritis, sed sua gratia nos beatificat æternaliter, & ideo à nobis semper laudandus. Magnus dominus & laudabilis nimis in ciuitate Dei nostri,&c.

Psal 72. Gloria. *Veritas quid est. Esa.38.*

462 Ego autem dixi in excessu mentis meę,proiectus sum à facie oculorum tuorum.

7 q.1.aduersitas. *Gratia.* Hic ostẽdit quàm magna sit sic misericordia, & gratia. Tãtò enim gratia alicui facta dicitur maior: quantò ille minor est,cui fit & indignior existit,&, ideo iste indignitatem suam ostẽdens ait. *Ego dixi*, &c. Excessus quippe est pauor vel timor,quo mens extra se rapitur,vel quasi alienat. sicut quis ex graui periculo imminẽti extra se tollitur. Sic ergo populus fidelis à Deo electus, dum primò considerabat peccata sua,in quibus tenebatur, æternã mortem, quam pro his merebatur:quasi extra mentem positus,se à Deo ex toto proiectũ & abiectũ considerabat: tam propter culpã cõmissam, quam propter pœnam inflictam,quasi Deo.d.Si enim me respiceres ista me pati non sineres. Sed quia quantò quis magis se humiliat: tantò facilius exauditur à Deo,qui in altis habitãs humilia respicit, ideo iste in persona ecclesiæ & cuiuslibet fidelis loquitur, quod sequitur.

463 Ideo exaudisti *vocem orationis meæ*. q.d. Quia humiliter cõfessus sum,lapsũ meum,& meipsum accusaui. Quia in tribulatione ad te clamaui. *Ideo exaudisti vocem orationis meæ,cum clamarem ad te.* Et hoc idem sub aliis verbis in alio psal.dicitur. Si dicebam,motus est pes meus misericordia tua, dominus adiuuabat me. Vides ergo quomodo Deus amat confessionẽ. Confitere peccatum,& statim euades periculum.

Humanitas.

464 Diligite dominum omnes sancti eius, quoniam veritatẽ requiret dominus, & retribuet abundanter facientibus superbiam.

Hic consequenter ostendit quo ad bonos & malos Dei iustitiam,qua considerata ad Dei dilectionẽ accendimur,& primò facit hoc. Secũdò ex hoc omnes hortatur ad bonum agendum, ibi. *Viriliter agite*. Dicit ergo primò. *Diligite dominum omnes sancti eius*,quasi ex præmissis hoc inducẽs. Quasi expertus sum q̃ Deus sperãtes in se, iuuat & cõfundi nõ permittit. Ergo & vos sancti.i.qui sanctificari cupitis, *Diligite dominum*,nõ mundum, quia amor mũdi Dei excludit amorem & econuerso. Amicus enim mundi inimicus Dei cõstituitur. Discе ergo homo non diligere mundum.vt discas diligere Deum. Auertere à mundo, vt conuertaris ad Deum. Effun-

Diligere Deum.

de mũdi amorem,vt Dei implearis amore. *Diligite ergo dominum*, &c. Et nota quòd tripliciter à nobis Deus debet amari. In cuius figuram dixit dñs resurgens ter Petro. Simon Ioannis amas me? quia.s. quilibet debet amare Deũ plusquàm sua, plusquã suos, plusquàm se. Ad ista tria potest referri illa triplex dilectio Dei, vt Deũ.s.diligamus toto corde, quo ad primum,tota anima quo ad secundum, tota mente quo ad tertium. Et huius amoris resurrectionem subdit.d. *Quoniam veritatem requiret dominus*: Quid enim est veritas nisi vt creatura seruiat creatori,& cõpleat eius præcepta? Sic enim se seruasse veritatem dicebat Ezechias.d.Memento, domine,quomodo ambulauerim coram te in veritate,& corde perfecto. Veritatem ergo requiret dominus, scilicet in iudicio, quando iustorum discutiet merita,& pro meritorum qualitate præmia dabit. Et nõ solum hoc faciet bonis,sed malorũ peccata discutiet, quia retribuet dominus abundãter facientibus superbiam. Hic enim nomine superbiæ omne peccatum intellige,quo quilibet peccans se erigit contra Deum. Illis dominus retribuet abundanter,non quòd puniat eos vltra condignum,sed quia sine fine, vnde 1.Reg.26. Dominus retribuet vnicuique secundum iustitiam suam.

465 Viriliter agite, & confortetur cor vestrum, omnes qui speratis in domino.

In hoc enim versiculo exprimitur tota intentio huius psal.quæ est hortari fideles ne vacantes ocio bonum indesinenter agant, & ne carnis fragilitas aduersa mundi timens in ipsis deficiat. Sic enim docebat Apostolus. Bonum autem facientes non deficiamus, tempore enim suo metemus, non deficientes.

Galat.6.

PSALM. XXXI.

466 BEati quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata.

De pœn. dist.1. ille rex.

Titulus istius psal.est,*Intellectus Dauid*,vel secundum alios.*Eruditio Dauid*.Hic Dauid significat corpus ecclesiæ,non caput.s.quemlibet verè pœnitentem. Agit enim principaliter cõtra vitium illorum hominum, qui peccata sua vel nesciunt, & nescire volunt,vel cognita defendunt:de bonis ac meritis se iactant, sicut faciebat ille Pharisæus orans in tẽplo.d.Non sum sicut cæteri hominũ. Econtra autẽ iste docet vt nos peccatores esse cognoscamus, & nostra peccata accusemus. Et si quid boni in nobis est,non nobis,sed Dei gratiæ attribuamus. Nullus enim putare debet abscõditũ esse Deo illud, quod in conscientia sua habet occultũ. Ex quibus apparet sensus tituli, qui est talis. *Intellectus Dauid*.i.iste psal.attribuitur pœnitenti,quia hic docetur pœnitẽs quid intelligere debeat, si verè pœnitẽs est, vel pœnitere cupit.vt scilicet prius intelligat se peccatorem,& si cœperit aliquod bonũ facere, non viribus suis tribuat se iustificãs,sed gratiæ Dei. ¶ Quãtum autem ad materiam psalm.est notãdum,quòd vt dicit Rab.Mo.Dauid fecit istũ psalmum, quando à Deo sibi fuit reuelatũ quòd peccata quę commiserat.s.adulterij,& homicidij à Deo sibi erãt dimissa. Sciẽdum tamen quòd circa remissionem il-

Luc.18.

Universidad de Deusto
Biblioteca

lorum peccatorum fuerunt multæ factę reuelationes diuinæ. Prima fuit facta ipsi Nathan prophetę, cui fuit reuelata peccatorũ dictorum remissio, quo ad partem pœnę ipsis debitę, ipso Dauid humiliter peccatum suum cognoscente, vt habetur 2. Regũ. 12. Et dixit Dauid ad Nathan. Peccaui domino. Et dixit Nathan ad Dauid. Dominus quoque transtulit peccatum tuum, non morieris. Mors enim corporalis quam Dauid meruerat, propter cõfessionẽ suam humilem translata fuit ad puerum de Bersabe ex illo adulterio natũ. Tamen cum hoc dixit ei Nathan: quòd aliis temporalibus pœnis esset affligendus, vt ibidem habetur. 2. Regum. 12. Et istæ reuelationes nõ fuerũt factæ ipsi Dauid immediatè, quia tunc dignus non erat. Postea tamẽ virtute contritionis, confessionis, & orationũ suarum meruit, vt sibi dimissio illi' peccati à deo reuelaretur. Et reuelatione super hoc habita fecit istũ Psa. quẽ primò exponam quo ad literã, secundò quo ad intellectũ Psalmistæ. ¶ Quantum verò ad primum Psal. iste diuiditur in partes duas, quia primò gratias agit de peccati dimissione, secũdò instãter orabit vt præseruetur à recidiuatione, ibi. *Pro hac orabit.* Prima in duas, ga primò ponit remissionis peccati fructũ, secundò remissionis peccati modũ, ibi. *Quoniã tacui*, &c. Dic vt Ni de Ly. *Beati quorũ remissæ sunt*, &c. Quantũ ad intellectũ literæ. Notãdum ꝙ iste Psal. est secundus inter Psal. pœnitẽtiales, & differt à primo, quia in primo Psal. pœnitẽtiali pœnitẽs timore pœnę iudicij peccata sua plorat, i isto vero peccata, quæ commiserat confitetur, & cæteros mouet ad cõfessionem peccatorum debitam. Et sic diuiditur iste Psal. in quatuor partes, secũdũ ꝙ quatuor in vera pœnitentia concurrunt, si præsupposita contritione debita, quia primò ponitur peccatorum gratiosa remissio, secundò peccatorũ aperta confessio, ibi. *Dilectũ meum*, tertiò peccatorũ debita satisfactio, ibi. *Pro hac orabit*, quartũ pœnitentis clara perlustratio, ibi. *Intellectum tibi dabo.* Quantum ad primum sciẽdum ꝙ ad remissionem peccati quatuor concurrunt, quę hic ponuntur, secundum quę ista prima pars quatuor habet partes. Quia ponitur primò diuina miseratio, secũdò peccatoris cõtritio, ibi. *Beatus vir*, &c. tertiò mẽtis humiliatio, ibi. *Quoniam tacui*, quartò peccatorũ frequens meditatio, ibi. *Quoniam die ac nocte.* Quantũ ad primũ dicit. *Beati quorum remissæ sunt iniquitates.* Sola enim Dei miseratio nostra peccata remittere potest & nõ homo. Tunc. n. remittit, quãdo peccatum non reseruat ad pœnam æternam, vt puta qñ tibi debetur vindicta ex culpa cõmissa, & ipse tibi indulget ex gratia. Malis enim operib. debetur dãnatio æterna: sicut bonis æterna debentur præmia. Si tibi redderetur, quod debetur, puniendus esses. Sed quando peccatum remittit Deus nõ tibi reddit debitam pœnam, sed indebitam tibi gratiã donat. ¶ In isto enim versiculo principaliter tractat de remissione peccatorum ante fidem quæ fit in baptismo, quia in baptismo remittuntur iniquitates, & peccata tegũtur. Iniquitatis ergo nomine intelligo peccati fomitem, s. concupiscentiã carnis aduersus spiritum, quæ ante baptismum non solum est pœna, sed etiam culpa, nõ quidem actualis, sed originalis: post baptismum verò pœna est non culpa: in baptismo enim deletur originale peccatum, non quidem vt concupiscentia carnis non sit omnino, sed vt peccatum nõ sit. Dicit ergo. *Beati quorum remissæ sunt iniquitates*, id est, mitigata concupiscẽtia, siue fomes peccati. Quo verò ad peccata actualia ante baptismum cõmissa, sequitur. *Et quorum tecta sunt peccata*, scilicet actualia ante baptismum commissa, vel etiam post. Tecta enim dicuntur peccata, id est cooperta; res enim cooperta nõ videtur. Vocantur ergo peccata tecta Deo, quę nõ vult videre vt puniat, id est, quę ad æternã punitionem non reseruat, sed ignoscit. Sed fortè dices, si tecta sunt pẽccata: igitur etiam, quę Deus remittit, manent in peccãte, licet non ad pœnam æternam, quia quod tegitur etiã sub tegumento manet. Respondeo, quòd peccata admissa dicuntur tecta, nõ tanquam sub tegumento maneãt, sed quia ita sunt deleta, vt ad punitionem non imputentur à Deo. Ad quod intelligendũ sciendum quòd non loquitur de actu, & volũtate peccati, & quia illis remanẽtibus nũquam remittuntur à Deo, quia impossibile est, quòd quis sit in actu, & voluntate peccati, & peccatum ei sit remissum, quia tunc simul esset in gratia & culpa; quod implicat contradictionẽ. Sed loquitur de peccato, quòd remanet post actum & voluntãtem peccati, illud enim est, quod remittitur à Deo. Ad quod sciendum notandum quòd, vt ait Magister. Non est ignorandum peccatum duobus modis esse in aliquo, scilicet, actu & reatu. Actu est in aliquo dum illud, quod est peccatũ, vt actio vel mala volũtas, est in peccante. Reatu verò cum pro eo siue transierit siue adsit mens suppliciis ęternis obligata. Et sic peccatũ reatu esse in aliquo cessante actu, & voluntate peccati, non est nisi animam pro tali culpa supplicijs obligari æternis, & hoc est illud peccatum quod Deus tegit, quia illam obligationem tollit & remittit. Vel nos etiam peccata nostra tegimus, dum illis bona opera superponimus. Vnde Greg. prædicta verba pertractans, ait. Scriptum namque est. *Beati quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata.* Et rursum cum scriptũ sit. Omnia nuda, & aperta sunt oculis eius, quomodo tegi possunt eius oculis cui cuncta sunt nuda, & aperta? Sed quia hoc, quod tegimus, inferius ponimus, atque hoc vnde tegimus, superducimus, vt quod est subterpositum, tegamus. Ideo tegere peccata dicimur, quæ quasi subterponimus dum abdicamus, eisq; aliud superducimus, dũ bonæ actionis opus ad hoc post eligimus, vt id præferamus. Qui igitur priora mala deserit, & bona posterius: facit per hoc, quod addit, transactam nequitiam tegit, cui boni operis merita superducit.

Pœnitentia quatuor requirit. *Remittere peccatum.* *Baptismus peccata remittit.* *Quæstio.* *Reatus.* *Magister lib. 2. dist. 42.* *Greg. lib. 32. cap. Hier. 4.*

467 Beatus vir, cui non imputauit dñs peccatũ, nec est in spiritu eius dolus.

Hic consequenter ostẽdit ꝙ ad rem ssionẽ peccati requiritur peccati contritio. Vbi aduertẽdum quòd omnis, si sit adultus, qui cõtritionem peccari non habet in corde, dolum retinet. Dolus enim quippe dicitur malitia occulta, vt puta cum quis actibus exterioribus se bonum simulat, & in corde malus existit. Omnis autem homo, de adultis loquor, naturaliter fugit se peccatorẽ exterius ostendere, & peccata fugere, & odire, dicente saluatore. Omnis, qui male agit, odit lucem, & non venit ad lucem, vt nõ arguãtur eius opera. Et omnis homo fugit: & detestatur naturaliter se actibus exterioribus peccatorem ostẽdere. Qui ergo peccatum nõ fugit intus in corde, sicut facit exterius, in apparentia, talis dolum habet in spiritu. Ille autẽ solũ peccatum fugit, & detestatur interius, cui peccatũ mẽte displicet, & de commisso gerit contritionẽ. Ideo de Na-

Dolus. *Ioan. 3.*

displicebat exterius, sic & interius, dixit dominus. Ecce vere Israëlita, in quo dolus non est. Sic ergo idem est de peccato commisso cõtritionem habere & in spiritu nõ habere dolum. Volẽs ergo ostẽdere, quib. peccata non imputentur ait. *Beatus vir, cui non imputauit dominus peccatum, nec est in spiritu eius dolus.* Et nota, ꝙ hic, & in præcedenti versiculo loquitur de beatitudine nõ quidam rei, sed spei, quia peccata nõ remittuntur sine gratia gratũ faciente, quæ nos in spe facit beatos, qua est quædam arrha, nostræ beatitudinis. Item nota, ꝙ idem est peccatum remitti, tegi, & non imputari.

468 Quoniam tacui, inueteraueruntossa mea, dum clamarem tota die.

Hic consequenter ostenditur, ꝙ ad peccati remissionem requiritur mentis humiliatio. Vbi notãdum ꝙ duæ maximè sunt species superbiæ. s. aut cùm quis de bonis, quæ habet, se iactat: aut cùm mala sua defendit, vel occultat. Istis duobus modis peccauit ille superb. Pharisęus, qui. d. Nõ sum sicut cæteri hominum raptores, iniusti, &c. Ieiuno bis in sabbato, &c. Ecce enim de suis bonis se iactabat, & gloriabatur. d. Ieiunio bis, &c. Et sua mala occultabat. d. Non sum sicut cæteri hominum raptores, nũquid ipse raptor, & iniustus nõ erat, ꝙ dona Dei sibi attribuebat? E contra autem vera humilitas, mala sua nõ excusat, non occultãdo tacet, sed illa confitetur, de bonis, quæ habet non se iactãdo gloriatur, sed omnia Deo tribuit. Quæ duo hic notat Psal. d. *Quoniam tacui, dum clamarem tota die*, quia. s. tacuit mala, quæ debebat dicere, & cõteri, clamauit, & prædicauit bona sua, quæ debebat tacere: vnde gl. pœnitet iste, quia peruersè tacuit peccata, & clamauit merita, d. *Quoniam tacui*, &c. q. d. Dixi, ꝙ nõ erat dicendũ de iustitia mea, & tacui, qđ erat dicendũ de peccatis meis. Non est ergo contrarium, qđ ait, tacui, & tota die clamaui, tacuit eũ quædã, nõ tacuit quædã. Tacuit vnde proficeret, nõ tacuit vnde deficeret. Tacuit cõfessionẽ: clamauit demeritis præsumptionẽ. Sana membra medico ostẽdebat, vulnerata tegebat, & ideo nõ fuit curatus, sed fuit inueteratus. i. remãsit in veritate peccati, quia non amauit nouitatem cõfessionis. Qui enim non vult cõteri peccata, laborat sine causa i excusatione peccati, in quo cũ iactat merita, amplius deficit eius fortitudo, exaggerat culpã, cũ defendit, pellit gratiã, dum merita iactat. Dicat ergo, *Quoniam tacui*, s. culpam, *dum clamarem tota die*, iactando merita, *inueteraueruerunt ossa mea.* Per ossa. n. in scriptura virtutes intelliguntur, quia in illis fortitudo mẽtis cõsistit, vt ostendit Greg. d. Per ossa in scriptura sacra virtutes accipimus, sicut scriptum est. Dominus, custodit omnia ossa eorũ, vnũ ex his nõ conteretur, qđ vtiq; non de ossibus corporis, sed de viribus dicitur mentis. Nam & certè nouimus, quod multorũ martyrũ corporaliter ossa confracta sunt & persecutores domini latronis illius, cui dictũ est. Hodi mecum eris in paradiso, sicut & latronis alterius, in cruce crura fregerunt. *Inueteratur ergo ossa.* i. omnis virtus veterascit, deficit, & infirmatur, quando tacetur culpa, & merita clamantur.

de pœn. d. 2. dist. p. *Superbia. duplex.* *Luc. 18.* *Tacere. Clamare.* *Ossa sunt virtutes. Greg. 23. moral. 24.* *Psal. 33.*

469 Quoniã die, ac nocte grauata est super me manus tua: cõuersus sum in ærumna mea, dum cõfringitur spina.

Hic consequenter ostendit quòd ad remissionẽ peccati requiritur peccatorũ frequẽs meditatio. Vbi nota, quod Dei manus dicitur potẽtia sua, quæ aliquando erga nos dicitur ligata, aliquando soluta, aliquando mollis, aliquando dura, aliquãdo leuis, aliquãdo grauis. Dicit enim ligata, qñ peccata non punit, qã soluit, quãdo nos flagellis propter peccata percutit, vt in æternũ parcat, vt dicit Gre. Similiter dicitur dura, qñ voluntati nostræ contrarię hoc quod ei in nobis displicet ferendo pẽsequitur. Et sic dicitur mollis, qñ quæ placet, nobis largitur vt ait Gre. Et consimiliter grauis nobis videtur, qñ nos flagellis atterit. Super nos ergo grauatur domini manus die, ac nocte: dũ cõtinuis aduersitatibus nos premit, vt parcat, & tunc plerunque peccatores, & superbos ad se conuertit. Plures enim peccatores ad Deum conuertunt aduersa, quam prospera, & magis in prosperis offenditur Deus quàm in aduersis. Item notandum, quòd per spinã significatur peccatum cupiditatis: quo quis. s. illicita indebitè cupit, & sic est generale ad omne peccatũ, teste salvatore. d. Quod autẽ in spinis ceciderit hi sunt, qui audierunt, à sollicitudinibus, & diuitiis, & voluptatibus vitæ euntes suffocãtur, &c. Vocantur cũ peccata spinæ, quia mẽte vndique pũgunt, & lacerant. Cõfringitur ergo spina: cum peccata fiãgũtur, & dissipantur. Ité nota, quod ærumna dicitur, hoc enim rumẽ rumnis dicitur eminẽs pars guttu ris, px ma g rgilionẽ, quia ibi cibus, & potus ruit, & deuoratur. Et componitur cum e. & fit ærumna æ. i. miseria, & calamitas, quasi extra rumẽ. i. sine, cibo. Est ergo sensus versiculi iste. *Ego sum cõuersus*, s. ad te, *in ærumna mea*, s. in miseria mea, quæ. s. est ex flagellis tuis. *Quoniã die ac nocte grauata est super me manus tua.* Et est dum cõfringitur spina, s. dum peccatum meum percutis, cõfringis, & pumis, quia, vt dictum est, aduersa sunt causa, vt quis conuertatur ad Deum. Talis ẽm confractio spinæ non elicit ad interitum, sed ergit ad salutẽ. Sic enim de confracto ne vti orũ dicitur. Confringam illos, nec poterunt stare: cadent subtus pedes meos. Sed quia in tota parte præcedente Psal. ait de remissione peccatorũ, d. *Beati, quorũ remissæ sunt iniquitates*, deo ad huius declarationem, quæro vtrum sacerdos potestate clauium peccata aliis remittere possit. Et arguitur quòd sic, auctoritate Christi. d. Petro in pona ecclesiæ. Tibi dabo claues, &c. Quodcũque solueris super terrã, &c. Et quòd ista potestas se ex tẽdat ad remissionem peccati, declarat Christus. d. Apostoli s. Quorũ remiseritis peccata, remittuntur eis, &c. Ad oppositũ est Magister, ad hoc inducens multas rationes, & auctoritates, & in fine capituli cõcludit. d. His pluribusq; aliis testimoniis docetur, Deum solum per se peccata dimittere. Respõdeo. Tria sunt videnda, primum an omnes sacerdotes habeant claues ecclesiæ, secundum an omnes habeãt vsum clauiũ, tertiũ ad quid se extendit potestas clauium. Quantum ad primum sciendum, quòd claues ecclesiæ. s. scientia discernendi, & potentia absoluendi, & ligãdi, & sententiandi tripliciter accipi possunt. Vnomodo pro auctoritate simpliciter principali. Alio modo pro auctoritate nõ simpliciter principali, sed præcellente. Alio modo pro auctoritate non principali nec præcellente, sed solum ministrante. Ex hoc dico tres propositiones, prima, quòd auctoritas principalis clauium tam discernendi quàm sententiandi soli Deo conuenit, patet, quis principaliter aliquem iudicare spectat ad principalẽ præsidentẽ: patet per illud

Manus Dei dicitur potentia. *Greg. 7. moral. 8.* *Greg. 26. moral. 26.* *Qualitie.* *De hac quæstione in qua sol nouda autoritas videtur esse. quod sit se cundum vsum de cretum in huius tempi possit. Ioan. 20. Magister lib. 4. dist. 18. Claues potestas.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

Roman.14. Tu qui es, qui iudicas seruum alienũ? sed primus præsidens est Deus.igitur. Ideo dicit Scotus, ꝙ sicut Deus nõ potest cõmunicare alicui diuinitatem, sic nec primã potẽtiam iudicãdi, vel discernendi, nec per cõsequẽs claues aperiẽdi cœlum. Secunda propositio est, ꝙ accipiẽdo claues secũdo modo, solus Christus homo habet claues, patet, quia ipse super omnes creaturas habet potentiam iudicãdi & scientiam discernendi. Et hoc est quod de ipso dicitur Apocaly.3. ꝙ habet clauẽ Dauid, qui claudit, & nemo aperit, aperit, & nemo claudit. Tertia propositio, ꝙ accipiẽdo claues tertiò modo, summus pontifex cum suis successoribus habet claues, ad hoc facit verbum Christi dicens Petro, tibi dabo claues, &c. Et, si queras an omnis sacerdos rite ordinatus habeat claues ecclesiæ? Rñdeo, ꝙ sic, quod ꝓbo, quia omnis talis sacerdos habet potestatẽ cõsecrandi corpus Christi: igitur, & claues ecclesiæ: antecedens de se est notum, probatur consequentia, quia in cõsecratione sacerdotis æqualiter ei tribuitur potestas conficiendi, & absoluendi. Statim enim postquàm episcopus dicit. Accipe potestatem celebrandi missam tam pro viuis quã pro defunctis, subdit. d. Accipe spiritũ sanctum, quorum remiseris peccata, &c. Si autẽ quæras, vtrum omnes sacerdotes habeãt æqualiter claues, saltem clauem potestatis sententiandi? Respõdeo ꝙ talis potestas est duplex. s. ordinis, & iurisdictionis. Dico primo, quòd potestatem ordinis omnes æqualiter habent, quod patet, quia clauis datur præcisè in ordinatione sacerdotali, & ad hoc talis assignatur ratio. s. diuina institutio: cuius institutionis congruitas apparet. Quoniam harum clauiũ conseruator habet officium mediatoris, & recõciliatoris. Mediator est. n. inter Deum, & homines. Reconciliator autem reducẽdo peccatores ad ecclesiã, & ecclesiæ reconciliando. Ad hoc aũt, quòd posit esse mediator pfectus inter Deũ, & homines oportet ꝙ habeat posse offerẽdi dona, & sacrificia ꝓ peccatis, quibus Deus placetur. Et ad hoc, quod posit reducere in corpus Christi mysticũ cuius caput est ipse Christus verus, vt recta, & ordinata sit potestas: oportet quòd habeat posse cõficiẽdi corpus Christi, hoc autẽ ad solos pertinet sacerdotes, & ideo diuina sapientia hanc potestatẽ ligãdi, atq; soluendi solis sacerdotib. cõmisit, & ita in ordine sacerdotali dãtur claues. Et quoniam episcopatus nõ dicit nouum ordinem, sed solũ quandam ordinis eminẽtiam, rectè dicendum est in eo non dari nouam clauem, sed potestatẽ huius extẽdi quo ad iurisdictionẽ solum, non quo ad ordinẽ. Cũ igitur omnes sacerdotes ęqualiter habeant ordinẽ sacerdocij: sequitur quòd omnes æqualiter habẽt claues quo ad ordinem non quo ad iurisdictionem, nõ tamẽ tantum potest absoluere vnus sicut alius, quia nõ omnes æqualiter habent iurisdictionem, quod statim in sequenti patebit articulo. Secundò videndũ est, an omnes sacerdotes habeant vsum clauiũ, Et videtur, quòd sic, quia aliter frustra haberẽt claues, si ipsis vti non possent. Ad oppositum, quia si omnes haberent vsum clauium, cum omnes ęqualiter habeant claues, omnes æqualiter absoluere possent, & ligare, & sic non plus posset absoluere episcopus, quàm simplex sacerdos, nec papa plus quàm episcopus, quod est hæreticum, cum solus dominus papa habeat potestatis plenitudinem: cæteri autem sint vocati in partẽ sollicitudinis. Respondeo, quòd quamuis omnes sacerdotes habeãt claues: non omnes tamen habent vsum clauium. Vnde notandum, quod aliud est, habere potestatẽ alicuius rei: aliud habere vsum illius potestatis, sicut patet per exemplum in rebus magis notis. Omnis iudex, vel potestas ciuitatis habet liberè potestatẽ suspendendi latrones, quamdiu durat in officio: non tamen semper habet vsum, nec etiam habere potest, quia si non habeat latrones puniendos, vsum suæ potestatis habere non potest, quia oportet, ad hoc ꝙ vsum suæ potestatis habere possit, ipsam habere materiam, in quam sua potestate possit vti. Similiter quilibet sacerdos habet potestatẽ conficiendi, si autem non haberet materiam debitam consecrationi, vt puta si non haberet panem, potestatem quidem consecrãdi haberet, sed vsum nõ haberet. Consimiliter in proposito dico, quilibet sacerdos habet claues ecclesiæ, nõ tamen quilibet habet vsum clauium, quia nõ quilibet habet materiã, in quam sua potestate possit vti. Materia autem debita est homo sibi subdit', sicut panis est materia consecrationis. Certum est autem, ꝙ non omnes sacerdotes habent homines sibi subditos. Vbi notandum, ꝙ ideo dominus papa dicitur habere potestatis plenitudinẽ, quia totum corpus ecclesię sibi subditur, & nulli alteri de iure, & idcir co ipse potestate clauiũ potest vti in omnes, & in omnib. casib. Sed quia omnes fideles per seipsum iudicare non posset, aduocat alios in partẽ sollicitudinis, vt puta episcopos, & dat eis certam partem populi subditam, & in certis casibus. Et illam partem populi episcopi absoluere possunt, & solum in illis casib. eis à papa concessis. Consimiliter etiam quia vnus episcopus per se toti diœcesi suæ intendere non posset, vocat curatos parrochiales, & eis committit parrochialem populum, & non plenè, sed in certis casibus, aliis sibi retẽtis. Et ideo tales in sibi commissis tanquam in materia debita potestate clauium vti possunt, & solum in casibus sibi ab homine, vel à iure concessis. Sed quid de sacerdotibus, qui non sunt curati habentes determinatum populum sibi subditum, quomodo clauibus possunt vti, dicam in sequenti lectione.

Scot. dist. 19. lib. 4.

Matt. 16. Omnis sacerdos habet claues

Claues ecclesiæ sacerdos.

Nota

Clauium vsus.

2. q. 6. de cetero. & ęqualis.

Delictũ meum cognitũ tibi feci, & iniustitiam meam non abscondi. 47o

De pœnit. dist. 1. c. 9 nali.

Hic consequenter ponitur aperta cõfessio. Notandum ꝙ peccatum omne, quãuis includat omissionem, quia omnis peccans omittit præcepti alicuius obseruationẽ: tamen distinguitur peccatũ quia aliquod est commissionis, quod. s. aliquẽ actũ includit, vt homicidiũ, & aliquod omissionis, quod nullum actum includit, vt negligere diuinũ officiũ. Et ista duo genera peccatorũ vt remittãtur, cõfessione indigẽt, s. exteriori: si adsit facultas, sed saltẽ interiori, vbi exterior fieri nõ potest. Vnde hic tãgit primo peccatũ omissionis. d. *Delictũ meũ cognitũ tibi feci.* Secundò peccatũ cõmissionis. d. *Et iustitiam meã nõ abscõdi.* .non excusaui. Nã peccatum quod homo tegit, Deus reuelat, sed peccatũ quod homo per cõfessionem reuelat, Deus tegit. Et hoc est ꝙ quia Dauid voluit celare peccatũ adulterij, & homicidij, ideo Deꝰ illud toti mũdo fecit manifestũ. Sic. n. ex parte domini Nathan dixit ad Dauid. Tu fecisti hoc abscõditè, ego vero faciã verbũ istud in cõspectu omnis Israël, & in cõspectu solis. Et ideo ad hęc verba Dauid compunctus statim peccatum suum confessus est. d. ibidem. Peccaui domino. Et hoc est, quod hic ait. *Delictum meum cognitũ tibi feci,* scilicet per confessionẽ. Sed dices, cùm Deus omnia cognoscat eternaliter, antequã fiãt, dicẽte scriptura Deus æterne, qui absconditorum es cognitor, qui nosti omnia, antequã fiant. Quomodo ergo sibi aliquid possumus facere notum vel aliquid abscõdere ab illo? quia omnia nuda, & aperta sunt oculis eius. ad Heb. 4. Respõdeo ꝙ tanta est cõnexio creatoris ad creaturã, causæ ad effectum, ꝙ omnia quæ creatura facit, Deus dicitur facere, in tantum ꝙ quãdo Deus aliquid de nouo nos facit scire ipse dicitur illud scire de nouo. Vnde ait Gre. scire Dei est scire nos facere, vsitato nostro locutionis modo, qui lætum diẽ dicimus, ex quo cõtingit vt lætemur. Hinc est enim, quod ad Abrahã dominus, dicẽs. Nunc cognoui, ꝙ timeas Deum, neque enim creator tẽporum quicquã cognouit ex tẽpore, sed cognoscere eius est ex cuiuslibet casus cõtingẽtis articulo nobis cognitionẽ præbere. Sic ergo cõformiter nos Deo illud notũ facim', quod ipse nobis cognitũ facit. Quando ergo Deus nobis dat cognitionem peccatorum nostrorum, & per consequens detestationẽ, tunc illa Deus dicitur scire, & sic nos illa Deo facere cogaita. Quid est ergo. *Delictum meum cognitum tibi feci?* nisi, me fecisti cognoscere peccata mea, & illa detestari: ex quo tu deceris illa cognoscere? Et sic quicunq; adhortẽs peccata sua & illa detestãs, illa cognita modo prædicto Deo facit. Et quia ad talẽ cognitionẽ, & detestationẽ peccati sequitur propositum confitendi, aliter illa plenè non detestaretur. Ideo subditur.

Papa habet plenitudinẽ potestatem.

Claues ecclesiæ sacerdos.

Peccatum duplex. s. omissionis & cõmissionis.

Confessio est necessaria.

Quæstio. Contritio per ateri Remittit. Esa. 43

471 Dixi cõfitebor aduersum me iniustitiam meam Domino, & tu remisisti impietatem peccati mei.

7. q. 2. si ergo.

Confessio debet esse accusatio.

Quasi dicat. Ideo delictũ meum feci tibi cognitum, quia ipsum ego cognoui & pœnitens illud tibi cõfiteri proposui: non illud excusando, sed me, quia, *Confitebor aduersum me iniustitiã meã*, &c. d est, dicã illã esse aduersum me, id est, me inculpãdo, nõ Deum, vel naturã. Multi enim cõfitẽtur iniquitatẽ suã, sed non aduersus se, sed aduersus Deum, qui scilicet, quãdo inueniũtur in peccatis, dicunt, non hoc feci aut hoc nõ est peccatum, sed Deus voluit. Alij dicunt fatum mihi hoc fecit: stellæ mihi fecerunt. Et ita per circuitum volunt venire ad Deum accusandũ. Stellas enim ipse fecit, & ordinauit, & ita per eas vult ostẽdere ꝙ Deus fecit vt peccarẽt, vt ergo tales indulgẽtiã mereãtur dicãt potiꝰ. *Confitebor aduersum me*, &c. vnde sequitur. *Et tu remisisti impietatem peccati mei.* Magna Dei pietas hic ostẽditur, vt ad solã cõfessionis promissionem dimiserit peccatum, votum enim ꝓ opere iudicatur. Et nota ꝙ nõ dicit. *Tu remisisti peccatum meum*, sed *impietatem peccati mei*, vnde secũdũ quod hic ait Ricard. Quid enim hic aliud intelligitur nomine impietatis nisi specialis iniuria creatoris: ab ipso enim sumus, ab ipso habemꝰ quicquid boni habemꝰ. Quid ergo magis impium: quod magis iniuriosum. q. am cõtra tantę pietatis nouũ illud improbè cõmittere quod quãtum in te est, nõ possis in æternum corrigere? Impietas itaq; peccati tũc remittitur veraciter, quãdo ad verã pœnitentiam creatoris iniuria, indulgetur. Sed hic cadit dubium. s. vtrum ad verã cõtritionẽ sine cõfessione remittatur peccatũ. Et arguo, ꝙ cõfessio sit necessaria. primò quia vt dicitur ꝓuer. 28. Qui abscondit scelera sua, non dirigetur: qui autẽ cõfessus fuerit, & reliquerit ea, misericordiã consequẽtur. Item Esa. 43. dicitur. Narra si quid habes vt iustificeris. Quod sic exponit Ambr. quod hoc intelligitur de narratione culpæ, quæ fit per cõfessionem. Item Ambr. ait. Non potest quis iustificari à peccato ante confessionem. Itẽ ratione arguo. Nullus potest intrare regnum cœlorum, nisi per ostiarium Petrum, & eius successores: patet quia ei à Christo sunt datę claues aperiẽdi cœlum, & claudẽdi, sed nulli aperit potestas Petri, nisi per absolutionem sacramentalem, quæ non fit sine cõfessione. igitur. Item omni existenti in peccato est pœnitentia ad salutẽ necessaria, ergo & partes pœnitentiæ, sed cõfessio est pars pœnitẽtiæ. Ad oppositũ est præsens textus. d. *Dixi confitebor*, &c. Quod exponẽs Cassiodo. ait. Magna Dei pietas, quæ ad solam confessionis promissionem peccata dimittit, votum enim pro opere iudicatur. Item August. Nondum pronuntiat, sed promittit se pronuntiaturũ, & Deus peccatum dimittit. Itẽ Eze. 18. Quacunq; hora peccator cõuersus ingemuerit, vita viuet. Non dicitur ore confessus fuerit, sed cõuersus ingemuerit. Ex quo datur intelligi, ꝙ etiam ore tacente, veniam cõsequimur peccatorũ. Hinc etiam illi leprosi, quibus præcepit dominus, vt ostenderent se sacerdotibus, in itinere, antequã ad sacerdotes venirent, mundati sunt. Ex quo insinuatur, ꝙ antequã ora nostra sacerdotibus aperiamus, id est, peccata confiteamur, à lepra peccati mundamur. Itẽ arguitur ratione. Quia Deus pronior est ad miserẽdũ quàm sit ad cõdemnãdum, sed solo actu cordis contentaneo subtrahit gratiã, ergo multo fortius solo actu cordis detestantis peccatum dimittit. Respondeo supponẽdo, quòd hic loquamur de adultis habentibus liberi arbitrij vsum dico, quòd quãdiu sine sacramentis quis possit iustificari: nullos tamen iustificatur cõtemnẽs sacramenta. Quoniam igitur confessio est peccantibus imposita, impossibile est aliquẽ iustificari, qui non habet confessionẽ in facto, vel in proposito. Si enim cõfessionem cõtemnat, quantumcunq; de peccato doleat, nõ ex hoc iustificatur, sed mortaliter peccat. Si autem cõfessionem habeat in proposito efficaci, cũ Deus bonã voluntatem in talibus pro facto reputet, iustificatur. Si autẽ voluntatem bonã, & propositum efficax habeat confessionis, tũc statim, cum poterit commodè, & tempore debito voluntatem ducet ad affectum: aliter propositum non est efficax. Et ex istis ad auctoritates prædictas patet quid dicendum. Quia auctoritates probantes cõfessionem necessariã, accipiunt confessionem pro efficaci proposito confessionis: probantes verò confessionem non esse necessariam, accipiunt confessionem pro exteriori actu confessionis.

Ambr. in lib. de paradiso.

Cassiod.

Augusti.

Luc. 17.

Pro hac orabit ad te omnis sanctus in tempore oportuno. 47a

Oratio.

Hic consequenter ponitur peccatorum debita satisfactio. Satisfactio autem, vt dicitur de pœni. di stin. 6. §. 3. Satisfactionis sunt tres partes, scilicet, oratio, eleemosyna, & ieiunium. Et secundum hoc ista pars diuiditur in tres. Quia primò agit de oratione. Secundò de eleemosyna. ibi. *Veruntamen.* Tertiò de ieiunio siue corporis maceratione, ibi. *Tu es refugium.* Quantum ad orationem, d. *Pro hac orabit ad te*, &c. Hic ponit primam partem satisfactionis, quæ est oratio. Ad remissionem enim peccati ac etiam pœnę peccato debitæ valet oratio, & propria

Universidad de Deusto
Biblioteca

propria,& aliorũ,& sic iste versus dupliciter intelligitur. Primò de oratione propria,quia.s.omnis sanctus.i.qui vult à peccato expiari, & sic iustificari, *orabit pro hac*.s.pro iustificatione, & gratiæ infusione. Eccl.28. Ne despicias teipsum, sed ora dominũ & curabit te. Exponitur etiã de aliorum oratione, vt sit sensus. *Pro hac*.s.indulgẽtia habẽda, *orabit omnis sanctus*,quia.s.debes orare sanctos,vt pro te sanct. orent. Sic.n.& populus Bethuliæ ipsi Iudith dixit,ora pro nobis quoniam mulier sancta es. Sequitur *in tempore oportuno*. Quamuis enim omni tempore sit orandũ,tamen vnum tempus magis oportunum est alio, vt tempus ieiuniorum, tempus solemnitatum, &c. Etiã tempore oportuno,quando, scilicet homo est in altiori deuotione, quoniam vt dicit Eccl.3. Omnia tempus habent: tempus tacendi, & tempus loquendi, &c. Sed hic est vnum dubium.s.vtrum sancti orando pro nobis, aliquid nobis impetrent. Et videtur, q̃ non. Primò, quia non sunt in statu merẽdi, igitur nihil orãdo nobis possunt mereri. Sed dicatur q̃ nobis impetrant nõ merito nouo, sed merito quod habuerunt in via: contra hoc non soluit, quia secũdum hoc etiam si non rogarent modo adhuc illud obtineremus. Item ipsi remunerati sunt de toto hoc quod ipsi meruerunt: ergo illo merito nihil obtinẽt nobis. Itẽ sancti per omnia cõformãt se voluntati diuinæ ergo nõ orant, nec petunt, nisi quod Deus vult dare, sed quod nobis Deus daret decreuit, daret etiam sine orationibus sanctorum. ergo. Ité sancti vident, vtrum orationes nostræ sint exaudibiles, vel nõ, si sunt exaudiendæ, frustra orant pro nobis, si nõ, ergo orant vt exaudiatur, in iis quæ contra voluntatẽ Dei orant. Cõtra, sancti in via multa bona nobis impetrãt: ergo multo fortius in patria cũ ibi sint potentiores. Respõdeo, q̃ sancti suis orationib. nobis bona obtinent & tẽporalia & spiritualia. Vnde Petrus paralytico obtinuit sanitatẽ tã corporis quã animæ. Vnde sciendũ, q̃ Deus voluit nos rogare sanctos triplici ratione.s.propter nostrã inopiam, propter sanctorum gloriam, & propter Dei reuerentiam. Propter nostram inopiam, vt vbi nostra nõ suppetunt merita, patrocinetur aliena, Propter sanctorũ glorĩã, quia Deus vult sanctos glorificare, & ipsos ergà nos facere miracula, & ipsos sic laudem'. Propter Dei reuerentiam, vt quia peccator, qui Deum offendit, quasi nõ audẽs in persona propria Deum adire, sanctorũ patrocinio confidentiam sumat. Et ideo dicitur Iob 5. voca.si est, qui tibi respondeat, & ad alq̃ sanctorum conuertere. Ad primũ cum dicitur, q̃ sancti non sunt in statu merendi: dico q̃ verum est, & etiam dico, quod non redditur exauditio merito ipsorum, quod tunc sit, sed merito, quod in eis præcessit. Et cum dicitur, quòd tunc sine ipsorũ oratione fieret, postquã iam meruerunt, dicendum, q̃ meruerunt non simpliciter, quod ille obtineret, sed sub conditione, vt si illi intercederent, vel si alij eorum subsidia implorarẽt, sicut aliqui sancti in morte perierunt à domino, quòd dominus exaudiret inuocates ipsorum patrocinium. Ad secundum cum dicitur, quòd sunt remunerati, &c. dicitur, quòd verũ est de merito absoluto, sed non de conditionato, quia adhuc stat conditio, & per consequens ratio meredi. Ad tertium quia per omnia conformãtur voluntati diuinæ, d co q̃ sancti vident Deum nos velle exaudiri, non quidem simpliciter, sed ad preces eorum: ideo rogauit, vt hoc fiat. Et hoc patet ad quartum, quia sancti vidẽt nostras orationes exaudibiles, sed ipsorum orationibus.

Iudith 8.

Quæstio. Oratio sanctorũ.

Ad 3.

Ad 4.

Veruntamen in diluuio aquarum multarum ad eum non approximabunt. 473

Aqua significat ũ.

Hæc agitur de secunda parte satisfactionis, quæ est eleemosyna. Vbi sciendum, quòd per aquã, quæ stabilitatem non habet, sed fluit, & refluit, intelliguntur tẽporalia bona, vt sunt diuitiæ. Et hoc est, quod dicit Ezech.27. In profundis aquarum opes tuæ. Et sic aquæ multæ, diuitiæ multæ. Istæ autem aquæ aliquos nutriunt, qui.s.illas debitè habent, & debitè distribuendo per eleemosynas dispensant indigentibus omnib. secundum suam facultatem. Et ilt aquas diuitiarum mensuratè sumentes nutriuntur ab illis: Alij verò istis aquis submergũtur, qui.s.omnia amarè retinentes, nihil aliis condividere volunt, & sic mente, & corpore submerguntur in eis. Et de talibus terrenis hominib. dicitur Genes.7. Multiplicatæ sunt aquæ, & omnia repleuerunt. sequitur, Et vniuersi homines mortui sunt. Quid ergo diluuium aquarum multarũ, nisi tenax auaritia, eleemosynis inimica, omnia cõfundens, & auarum vt diluuium submergẽs? Et de isto diluuio auaritiæ dicitur. In diluuio prætereunte consummationem faciet. In tali ergo diluuio auaritiæ existentes ad eum.s.ad Deum peccata remittentẽ nõ appropinquãt. Ideo subditur. *Ad eum non approximabũt*. Istis enim dicitur. Ne appropinques mihi, quia immundus es. Si ergo auaritiæ diluuio suffocati nõ appropinquant ad dominum, quid restat ad habendam remissionem peccatorum, nisi istam aquã per eleemosynas effundere. Quia vt habetur Eccles.3. Ignem ardentem extinguit aqua, & eleemosyna resistit peccatis.

Diluuiũ significat auaritiã. Naum.3.

Esaiæ.65.

Tu es refugium meum à tribulatione, quæ circũdedit me: exultatio mea, erue me à circundantibus me. 474

Hic consequenter agit de tertia parte satisfactionis, quæ est corporis maceratio. Vbi notãdum quòd duplices sunt tribulationes, scilicet, quædam ab extrinseco. vt quæ nobis ministrantur à mundo vel diabolo. Aliæ intrinsecæ, vt quæ ministrantur ab intrinseco, scilicet, à propria carne, & sic tribulatio dicitur omne illud, quod appetitui carnali cõtrariatur, vt caro appetit voluptatem, & delectationem, tribulatio sibi est disciplina. Caro appetit cibis repleri: tribulatio est fames. Caro appetit delicatè nutriri: tribulatio sibi est abstinentia. Et de ista tribulatione, qua caro affligitur per abstinẽtiã dicitur. Sustẽa eum panetribulationis, & aqua angustiæ. Ista tribulatio an mã non turbat, sed mundat. Tob.3. In tempore tribulationis peccata dimittis. Ista tribulatio Deum nõ expellit, sed ipsum nobis proximum facit. Cum ipso sum in tribulatione. Et hoc est quod dicit. *Tu es refugium meum à tribulatione, quæ circundedit me*, id est, quando carnem affligo, & sic carnis tribulationem patior, tunc tu mihi es refugium, quia, scilicet, spiritui das consolationem. Ideo subdit. *Exultatio mea*. Sed quia quando homo sic tribulatur à carne afflicta, dæmones tunc maximè ad carni complacendum hominem tentant: sicut apparuit in capite nostro, quia statim post ieiunium diabolus ad ipsum tentandum

Tribulatio duplex.

Reg.17.

Psal.90.

Tentatio.

tandum accessit. Ideo tũc maximè diuinum inuocandum est auditorium. d. *Erue me à circundantibus me*. Psal.58. Eripe me de inimicis meis, Deus meus & ab insurgentibus in me, libera me. Hiere. 15. Erue me ab his qui psequuntur me. ¶ Sed circa istas tres partes satisfactionis cadit dubiũ, quæ illarũ sit magis satisfactoria. Et videtur primò q̃ oratio, quia satisfactio Deo reconciliat, sed oratio maximè Deo nos reconciliat, & nos sibi vnit. Quod autem ieiunium, probatur, quia illud opus est magis satisfactorium, quod est magis pœnale, sed ieiunium est huiusmodi. Quod autẽ eleemosyna: probatur per illud, quod habetur. 1. Tim. 4. exerce temetipsum ad pietatẽ, quia pietas valet ad omnia. Respondeo vnde primò notandum, q̃ satisfactio rectè per ista tria distinguitur. Cũ enim sit triplex radix peccati secundum illud. 1. Io. 2. Concupiscentia carnis & contra hanc est ieiunium: Concupiscentia oculorum, & cõtra hanc est eleemosyna. Et superbia vitæ, & cõtra hanc est oratio. Et hoc dico appropriatè, quia quamuis vnumquodq; horũ valeat contra omnes: appropriatè tamen magis opponitur: sicut dictum est. Tunc ad quæstionem dicendum, q̃ in satisfactione tria sunt, scilicet vitiatio culpæ, & ad hanc maximè valet oratio. Secundum est augmentum gratiæ, & ad hanc maximè valet eleemosyna, quia per hanc homo sibi facit amicos, qui impetrant gratiam. Tertium est solutio pœnæ, & ad hãc maximè valet ieiunium, & hoc est infimum in satisfactione: alia enim duo præponderant.

Quæstio.

Satisfactio, oratio, eleemosyna.

Nota.

Intellectum tibi dabo, & instruam te in via hac qua gradieris: firmabo super te oculos meos. 475

Ps.31. Intellectum.

Hæc est quarta pars, in qua ponitur mentis pœnitentis clara perlustratio. Et diuiditur in partes tres. Quia primò ponitur pœnitẽtis illustratio. Secundò peccatoris reuocatio, ibi. *In chamo*. Tertiò iustificati gloriatio, ibi. *Lætamini in domino*. Quantum ad primũ sciendum, q̃ pœnitẽs duas magnas gratias recepit à Deo.s.culpæ remissionẽ, & gratiæ collationẽ. Culpa autẽ remittitur tantum, cũ à peccatore detestatur, & cõfessionis oppositũ habetur. Et gratia infunditur, cum ad Dei amorẽ acceptatur. Sed fortè pœnitens se excusabit. d. Quomodo potero detestari peccata mea, & illa cõsiderari, cũ illa nõ cognoscam, quia multoties quis est in peccato, cuius nõ habet conscientiã: iuxta illud Psal. 18. Delicta quis intelligit? &c. Hinc respondet Christus. d. *Ego dabo tibi intellectũ*, quo.s. cognosces omnia tua peccata, illa tibi imputãdo, non Deo, nõ facto, non stellis, nõ cõstellationib. intellectũ etiã tibi dabo, quo cognosces remissionem peccatorum, & virtutes alias te habere, non ex te, sed solo gratiæ Dei dono, quod ideo dicit. Quia sacrã scripturã dedit nobis, per quã de omnib' nobis occurrẽtibus sufficienter informamur. Declaratio sermonũ tuorũ illuminat, & intellectum dat paruulis. Et hoc idem aliis verbis confirmat. d. *Et instruam te in via hac*.s. præsentis vitæ, *Qua gradieris. Et firmabo super te oculos meos*. Docet experientia, q̃ nihil tam faciliter monet oculos alterius ad recipiendũ, quãtum facit oculis suis illum respicere. Et secundũ illũ morem dicit. Firmabo super te oculos meos, vt.s. tu oculis tuis in me semper intendas, quia vt dicitur. Oculi domini super iustos. Oculos enim suos erga nos firmat, & aperit Deus quãdo peccata nostra in prę-

Pœnitentia.

Cognitio.

Ps.118.

Oculus videre.

Ps.33.

Superbia per equũ significatur. Luxuria per mulũ significatur. Greg. 31. mor. c. 18. Eccle. 10.

Ps.75.

Tobiæ 6.

In chamo, & fræno maxillas eorũ constringe, qui nõ approximãt ad te. 477

Aduersitas. Chamus. Frænum. Temporalia. Maxilla.

Hic consequenter ponitur peccatorum reuocatio. Reuocantur enim peccatores ad statum pœnitentiæ per paupertatem, infirmitatem, vel per alias aduersitates, & miserias. Hic enim chamus, & fræna duplices aduersitates significant. Per chamũ accipe aduersitates maiores, sed per frænũ læuiores. Chamus enim est quoddam genus fræni, quo magis grauatur equus, frænum autem leuius portat. Vnde glo. *In chamo. & fræno maxillæ eorum constringe*, id est, in maiori, & minori tribulatione. Per maxillam autem, ad cuius motionem cibus mastigatur, intellige rerum temporalium abundantiam. Quid est ergo constringere maxillam, nisi temporalia parcè conferre, vt saltem necessitate sic constricti ad Deum redire cogantur. Vnde Magister in gloss. *In chamo, & fræno maxillas eorum constringe*, id est, parcius da eis victualia, vt saltem necessitate coacti redeant: sicut & animalia, quæ

fame

Universidad de Deusto
Biblioteca

fame pressa,mãsuescunt.Sic enim dominus peccatori,quẽ vult conuertere dicit. Ponam frænum in maxillis tuis. O Deus,quot necessitate pressi conuersi sunt ad dñm!Sic enim cæcus natus. Sic Chananæa à dæmonio vexata.Sic ille homo languidus. Sic ille homo claudus sanatus per Petrum. Quando igitur peccator elõgatur à Deo, aduersitate pmitur,vt reuertatur. Et hoc est, quod subdit. *Quæ non approximant ad te.* Sunt enim quidam, qui etsi peccãt carnis imbecillitate, à piis tamen precibus non recedunt.Et sunt,qui peccando Deũ inuocare contemnunt: & tales maximè,vt reducãtur,aduersitatibus sunt arctandi. Talia enim aduersa vitę præsentis sunt leuia, sed futuræ sunt grauissima, præsentibus iusti premuntur, sed peccatores, qui reuerti nolunt,eternis.Et hoc est,quod subditur.

Ezech.29. Ioan.9. Matt.15. Ioa.5. Act.3.

Gre.lib.8. mor.c.7 Premij consideratio minuit pœnam.

478 Multa flagella peccatoris,sperantem autem in domino misericordia circundabit.

7.q.1.cũ percussio.

Quæstio. Aduersa bonorum. Aduersa malorum.

Hic enim accipitur peccator pro obstinato,qui ad Deũ per pœnitentiã conuerti renuit. Sed nunquid plura,& maiora sunt flagella,& aduersa iustorum?cum apostolus.d.Heb.12. Quem enim diligit dominus,castigat.Flagellat autem omnem filium, quem recipit. Et Hiere.12.dicitur. Via impiorum prosperatur:benè est omnib. qui iniquè agunt,&c. Et Iob 12. dicitur. Abundant tabernacula prædonum.&c. Sed notandũ,q̃ flagellãtur boni in præsenti vita ad breue tempus, vt gaudeãt in æternũ, mali autẽ gaudent hic ad breue tempus, vt flagellentur in æternum. Cum igitur à fine res denominetur bona, vel mala:grauis,vel leuis: multip x vel non,hinc est,q̃ quia finis flagellorũ, bonorum qui flagellãtur, & corriguntur,est bonus,& perpetuus,ideo ipsorum flagella non mala,sed bona:nõ grauia,sed leuia:nõ multa,sed pauca dicũtur,Ecõtra autẽ considerato fine malorum, eorum flagella dicuntur mala grauia,aut multa. Similiter quia consideratio prẽmij minuit vim flagelli,sic & cõsideratio cruciat' perpetui augere debet vim flagelli præsentis. Ponamus,q̃ duo sint in eodẽ carcere positi,et sdẽ vinculis mãcipati. Vnus vt probata sua innocẽtia,coronetur: alius vt probata sua malicia decapitetur.Cui carcer erit maioris flagelli? nõne decapitando?Sic in proposito,cõsiderato fine,flagella iustorum sunt leuia,& modica, sed malorum multa & grauia. Quæ omnia benè ostendit Greg. d.Mercenarius cum facienda opera cõspicit mentem protinus ex grauitate laboris adicit, cũ lassẽs sentiẽ animum ad considerãdum operis præmium reuocat:quod graue perpendit ex opere leue æstimat ex remuneratione. Sic electi cum mũdi huius aduersa patiũtur,cum honestatis contumelias, rerũ damna,cruciatus corporis tolerant,esse grauia, quibus exercentur pẽsant: sed cum mẽtis oculũ ad æternæ patriæ considerationem tendunt, ex comparatione prælij quã sit leue,quod patiũtur inueniũt. Quod enim valdè esse importabile ex dolore ostenditur, consideratione præmij leuigatur.Hinc est q̃ Paulus semper in seipso robustior cõtra aduersa exigitur, q̃a nimirũ finẽ sui operis,sicut mercenarius præstolatur. Grauẽ namque, quod sustinet æstimat.sed leue hoc,quod per considerationẽ

2.Cor.11.

pẽsat. Ipse quippe quã sit graue,quod patitur,indicat: qui in carceribus abundantius,in plagis supra modum, in mortib.se fuisse frequẽter testatur:qui à Iudæis quinquies quadragenas vna minus accepit,quiter virgis cæsus,semel lapidatus est,ter naufragium passus, nocte, & die in profundum maris fuit,qui pericula fluminum,& latronum:ex genere ex gẽtibus,in ciuitate,in solitudine,in mari,in falsis fratrib' pertulit,qui in labore, & in ærumna,in ieiuniis multis,in fame,siti,& frigore,& in nuditate laborauit, qui foris pugnas, intus timores sustinuit,qui vltra vires grauatũ se asserit.d. Supra modum grauati sumus supra virtutem : ita vt tæderet nos etiam viuere. Sed quomodo remunerationis huius tãti laboris tergat, ipse denuntiat. d. Non sunt condignæ passiones huius temporis ad futurã gloriã,quæ reuelabitur in nobis. Finem itaque operis quasi mercenarius præstolatur: qui, dum prouentum remunerationis considerat, vile æstimat, quod penè deficiens laborat. Sic ergo ad propositum considerato fine,flagella peccatorum sunt multa,sed iustorum ex spe præmij sunt pauca. Vnde flagellis iustorum dicitur. Qui diligit filium assiduat illi flagella, vt lætetur in nouissimo suo. De flagellis autem malorum dicitur. Mors,cõtritio,& flagella super iniquos.Quæ omnia hic ponit Psal. dicens. *Multa flagella peccatoris, sperantem autem in domino misericordia circundabit.*

2.Cor.1. Rom.8. Eccle.30. Eccl.40.

479 Lætamini in domino,& exultate iusti,& gloriamini omnes recti corde.

Gloria. Lætitia.

Hic consequẽter ponitur iustificatorum gloriatio.Iusti enim sicut in vita beata in solo Deo realiter gloriãtur,sic & in vita præsenti in solo Deo spe gloriam ponunt.Mali autem non sic,quorum quidam alienis laudibus delectãtur, & gloriã ab inuicem quærũt. Alij gloriã propriã sibi sufficere arbitrantes in seipsis gloriantur, quasi falsè supponentes,q̃ anima,quæ à semetipsa esse non potest,à seipsa possit esse beata. Sicut ergo cupidi gloria, & laude aliena tota solicitudine illa operantur, quæ homines mirentur,& laudent, sic & in seipsis gloriantes illa solum iudicant esse sectanda,quę ipsorum arbiter interior animus approbat. Et vtrorumq; gloriã quasi vanã Psalmista transcendẽs ait. *Lætamini in domino*,&c.vt quid enim aut de alterius hominis, aut de meo sollicitus iudicio gloriabor, cuius iudicio nec reprobus, nec laude ,probatus inueniatur.Si enim ante aliorũ hominũ tribunal me stare oporteret,meritò in laudibus hominum gloriarer.Quod si meo essem iudicãdus examine,iure meo testimonio cõtentus propriis laudibus delectarer nunc autẽ nec aliorum hominum nec meo sum iudicio præsentandus, sed Dei,ergo solum in Deo me gloriari oportet,vt.s.per omnia verba,cogitationes,& opera nõ meam,sed Dei gloriã quæram.Est autem notãdum,q̃ iusti lætantur in domino gloriantur, & exultãt multipliciter.s.dum gloriantur in subtilitate diuinæ sapientię.In charitate actionis meritoriæ. In asperitate assumptæ pœnitentię.In humilitate internę cõscientiæ.Quæ omnia cõsiderãs propheta de quolibet iusto dicebat. Erit quasi oliua gloria eius. Vbi notandum, quòd oliua in suo fructu quatuor habet successiuè colores, per quos figurãtur dictæ quatuor virtutes,quibus iusti gloriantur in domino. Quoniam oliua primò est viridis,secũdò rubea,tertiò liuida,quartò nigra. Vt sic color viridis significet claritatem diuinæ cognitionis. Rubeus claritatem fraternæ dilectionis. Liuidus asperitatem pœnitentiæ, & afflictionis,Sed niger humilitatem cõuersationis.

Gloria in sorum in multis. Oliua quatuor habet colores.

Primo

Primo ergo gloriantur iusti in claritate diuinæ sapientiæ.s.in hoc, q̃ Deum cognoscunt. Hæc dicit dominus,Non glorietur sapiens in sapientia sua,& non glorietur fortis in fortitudine sua: & non glorietur diues in diuitiis suis,sed in hoc glorietur,qui gloriatur, scire & nosse me. Sic enim summa beatorum lætitiæ cõsistit in faciali visione diuinitatis. Hæc est vita æterna,&c.Quid mirum si in hac vita mortali iusti gloriantur in diuinitatis cognitione ænigmatica, propter quod dicitur. Qui gloriatur, in domino glorietur. Hæc enim cognitionis gloriatio per viridem colorẽ figuratur oliuæ, quia sicut inter omnes colores viridis oculos corporis reficit,sic & diuinitatis cognitio oculos mẽtis, vnde Prouer. 3. Beatus vir,qui inuenit sapientiã. Sequitur. Lõgitudo dierum in dextera illius:& in sinistra illius diuitiæ,& gloria.Quid.n.per dexteram nisi vita beata ? Quid per sinistrã nisi præsens vita designatur? Ista igitur cognitio diuinitatis habet in dextera longitudinẽ dierũ, dum beatis sine fine tribuit vitã. Sed in sinistra diuinitas habet & gloriã, dum in præsenti iusti gloriam in Deo ponunt. Sed fortè dices, quomodo in cognitione Dei hic gloriabor, cũ ad ipsius cognitionẽ nullatenus possim peruenire,dicente sapiente. Qui scrutator est maiestatis,opprimetur à gloria. Respondeo,q̃ etsi nõ clare diuinitatis hic possit cognosci,tamẽ ænigmaticè. Videmus nũc per speculũ,&c. Dicunt naturales, q̃ quamuis noster corporalis oculus clare corpus solis videre non possit propter suæ claritatis excellentiã,tamen si accipiatur speculũ clarum & ponatur in aqua clara,lucente sole, tũc videtur sol triplicatus.s.vnus ex cœlo,qui est fons luminis, vnus in speculo, qui generatur à primo, & tertius in aqua,qui generatur ab vtroque.Sic spiritualiter debes facere, si hic in cognitione Dei vis gloriari. Quid enim per speculum nisi rationalis anima, in qua vt in speculo Dei gloria manifestatur? cùm sit facta ad ipsius similitudinem,& imaginẽ. Est enim speculum sine macula Dei,&c. Quid autem per aquã nisi Spiritusſancti designatur gratia ? Qui credit in me,flumina de ventre eius fluent aquę viuæ, hoc autem dicebat de Spiritusſancto,&c. Si igitur hic Deum vis cognoscere,pone speculum in aqua, vt.s.sit anima tua in statu gratiæ.Et tũc videre poteris solem triplicatum,id est,Deum in tribus personis suppositatum. Tunc enim videbis vnum solem in cœlo,id est,personã patris,Cùm enim cœlum inter omnia sit maximũ, maximè habet indicare potentiã sui creatoris,quę patri appropriatur. Cœli enarrãt gloriã Dei,&c. Videbis alium solem in speculo, id est, personã verbi in humanitate assumpta. Cùm enim speculum dicatur rationalis anima,quę est principalior pars humanitatis assumptæ,meritò q̃ speculũ ipsa denotatur, & per ipsam tota intelligitur humanitas assumpta. Nos sumus gloriam Dei speculãtes in eadem imagine.Consequenter videbis alium solem in aqua,id est, personã Spiritusſancti ab vtroq; procedentem in aqua, scilicet,suarum gratiarum,quibus anima nostra irrigatur,& fœcundatur. Spiritus Domini ferebatur super aquas. Et hæc est prima gloria iustorum scilicet,in Dei cognitione. Ipse palam faciet doctrinã sapientiæ suæ,& in lege domini gloriabitur.Secundò gloriantur sancti in charitate actionis meritor æ,quia omnia sua opera ad Dei gloriam referũt. Omnia in gloriam Dei facite.Cùm enim omnia iustorum sint à Deo per ipsam gloriã non sibi, sed Deo quærunt. Io.7. Qui quærit gloriam illius, qui misit illum,hic verax est. Hæc autẽ virtus charitatis per secundum colorẽ oliuæ, qui est rubeus ad modum ignis figuratur , quia sicut ignis inter omnia elementa est magis actiuus, sic & charitas inter omnes habitus magis ad bona opera excitat.Dicũt naturales,quod quãdo quis est amore alicuius personæ inflammatus, ex velocitate pulsus percipitur, ad quã personã talis sic afficitur. Nam pluribus personis sibi nominatis, audita persona, ad quam afficitur,cuius præsentia caret,statim pulsus fortius mouetur. Et ratio est,quia tunc spiritus descendit ad cor ratione amoris, & cor sic magis inflammatum, magis mouet partes exteriores. Sic spiritualiter, quando homo est accensus gratia, & charitate, audito Christi nomine, statim cor eius fortius mouet exteriora membra ad benè operandum, quasi omnium bonorum Deo gloriam referẽs. Vnde de iustis dicitur,q̃ sunt repleti fructu iustitiæ per Iesum Christum in gloriam & laudem Dei. Tertiò iusti gloriantur in Domino per asperitatem pœnitentiæ. Cum enim gloria filiorum sit sequi patrem, gloria militũ sequi regem,gloria discipulorum sit sequi magistrum,consequens est,vt gloria iustorum sit sequi Deum patrem ipsorũ regem & magistrum. Gloria hominis est ex honore patris, & Eccle. 23. Gloria magna est sequi dominum.Cùm igitur Christus Dominus & pater iustorum tenuerit statum asperitatis pœnitentiæ:cõsequens est, vt gloria iustorum sit ipse status pœnitentiæ. Sic enim oportuit Christum pati, & ita intrare in gloriã suã. Quartò iusti gloriantur in Domino per humilitatem conscientiæ. Glorietur super humiles in humilitate sua. Iob 22. Qui humiliatus fuerit,erit in gloria. Cuius ratio est:nam secũdum naturales, omnis motus cum sit inter duos terminos contrarios,scilicet, inter terminũ à quo, & terminũ ad quem, oportet q̃ motus tendens ad gloriã,incipiat à cõtrario gloriæ, quod est depressio siue humilitas,quę antecedit gloriã,sicut superbiam sequitur depressio.Et hãc rationem facit sapiens,dicens.Superbum sequitur humilitas, & humilem spiritu suscipiet gloria.Hæc autẽ virtus humilitatis qua iusti in Domino gloriantur,per quartum colorẽ oliuæ,scilicet,nigrum figuratur,qui est niger:qui color inter omnes colores infimũ occupat locũ humilitatẽ significans, qua quis seipsum despicit,& infimum reputat. Et talis confusio humilitatis hominẽ ducit ad gloriã. de qua Eccle.4. Est confusio ducens ad gloriam. Quibus omnibus attentis meritò dicit Psal. *Lætamini iusti in domino, & gloriæ*,&c. Circa principiũ istius Psal. fuit mota quæstio,scilicet vtrum sacerdos potestate clauium aliis peccata remittere possit?Cuius tertius articulus erat videre,ad quid potestas clauiũ se extendit, qua nunc declaro sub aliquib. propositionib. Prima est,q̃ potestas clauiũ non se extendit ad remissionem culpæ, patet per Magistrũ di. Sane dicere, ac sentire possumus , q̃ solus Deus dimittit peccata,& retinet. Ettamen ecclesiæ dedit potestatẽ ligandi,ac soluẽdi,sed aliter ipse soluit,vel ligat:aliter ecclesia:ipse enim per se tãtũ dimittit peccata, quia & animã mundat ab interiori macula, nõ autem hoc sacerdotib.cõcessit,quibus tamen tribuit potestatem ligãdi,atq; soluendi. i. ostendendi homines ligatos,& solutos. Et confirmatur,quia peccatũ dimittitur in contritione, vt ait Magister.Secunda propositio,q̃ potestas clauium nõ se exten-

Hiere.9. Ioan.17. 1.Cor.1. Prou.25. 2.Cor.13. Sol videtur in speculo & in aqua. Sap.7. Ioan.7. Ezec.39. 1.Cor.10. Amor impulsu cognoscitur. Phil.1. Pœnitentia. Humilitas. Iaco.2. Prou.29. Vide cessatio huius tomi positam. Magister li.4.di.18. Magister li.4.di.18.

Universidad de Deusto
Biblioteca

dit ad remissionem æternę pœnæ,patet per Magistrum d.Deus ipse pœnitentẽ soluit à debito æternæ pœnæ. Et infra,Solus igitur Deus ipse hominẽ absoluit ab interiori macula, & à debito æternæ pœnę. Et confirmatur,quia nullus sine peccato est debitor æternæ pœnæ,pœnitens autẽ ante absolutionem sacerdotis est à peccato purgatus. Tertia propositio est, q̃ potestas clauium se extendit ad pœnam temporalẽ.s.debitam pro peccato iam dimisso:patet per Magistrum. d. Sacerdotes quoque ligant potestatẽ clauium, dum satisfactionem pœnitentiæ pœnitentibus imponunt.Soluunt autem, cum de ea dimittunt aliquid, vel per eam purgatos ad sacram communionem admittunt,&c.

Magister li.4.di.18

Magister li.4.di.18.

PSAL. XXXII.

480 EXultate iusti in domino,rectos decet collaudatio.

De con.di. 1.quando autem.

Iste Psal. apud Hebræos nullum habet titulum, secundum autem Magistrum in gl.talem habet titulum. *In finem Psal.Dauid.* Cuius sententia patet ex supradictis. Iste Psalmus nullam pro fundamẽto habet historiam, sed à Dauid fuit factus ad Dei laudes cantandas, vt,scilicet per Leuitas cantaretur in templo: sicut etiam ad hoc multos alios fecit,vnde sola vnica expositione iste Psal.est exponẽdus.Diuiditur ergo iste Psal.in partes duas,quia Psal. primo inducit fideles ad diuinæ laudis meritum,secundò ostendit laudantium Deum præmiũ ibi.*Beata gens.* Prima in duas,quia nos inducit primò ad Dei laudationem, secundò ad hoc inducit multiplicem rationem,ibi. *Quia rectum est.* Prima in duas,quia primò laudis diuinę facit præceptum: secundò laudationis ostendit modum,ibi. *Confitemini domino.* Quantum ad primum dicit. *Exultate iusti in domino*,&c. Secundum enim Grammaticos salto,tas,componitur cum ex,quod est extra, & fit exulto, tas, id est,extra saltare,quando,scilicet,lætitia interior cordis per actus exteriores extra saltat & demonstratur. Et sic exultare in Domino est lætitiam mentis de Deo habitã per exteriores laudes extra ostẽdere. Et hoc maximè decet iustos facere,tum propter Dei reuerentiã,quę solum mundo corde,& mũda lingua est pertractãda. Eccl.25. Non est speciosa laus in ore peccatoris. Propter quod dicitur. Peccatori autem dixit Deus, quare tu enarras iustitias meas, & assumis testamentum meum,&c. Quomodo enim debitè potest Dei laudes loqui: qui Deo in moribus contradicit? Vnde Greg.lib.11.mor.c.9.d. Cùm sacerdos nõ agit bona,quę loquitur,ei etiam sermo subtrahitur,ne loqui audeat quod non operatur. Sicut per Prophetam dicitur.Peccatori autem dixit Deus.Quare tu enarras iustitias meas,&c. Vnde & deprecatur. d. Et ne auferas de ore meo verbum veritatis vsquequaque. Perpẽdit nãque,q̃ omnipotẽs Deus veritatis verbũ facientib.tribuit,& nõ facientibus tollit. Qui ergo hoc de ore suo nõ auferri petiit,quid aliud quàm gratiã bonæ operationis quæsiuit ? Ac si apertè dicat.A bono opere errare me ne finas,nedum amitto ordinem benè viuendi, rectitudinem perdam loquendi.Ex quibus patet,q̃ solum rectos Deum decet laudare,& hoc propter Dei reuerentiam,ac etiã propter ipsorum maiorẽ gratiã à Deo quoniam rectè ab illo plus erigitur, cui plus datur. Et hoc est quod hic dicit. *Rectos decet collaudatio.* Sed dices. Qui dicuntur recti esse,& tortuosi? Ad hoc respondet Magister in glo. d. Curuus est, qui laudat Deũ,quando sibi benè est,blasphemat autẽ q̃n malè habet. Rectus verò est,qui semper Deum laudat in ꝓsperis,& in aduersis. Recti sunt,qui dirigũt cor suum secundum voluntatẽ Dei, quæ sola est regula recta:& pręponit voluntatẽ melioris suę voluntati.i. voluntatem omnipotentis infirmæ suæ voluntati,Exemplo Christi,qui patrẽ orans ait,Pater,si fieri potest,transeat à me calix iste. Hæc humana voluntas erat proprium aliquid,& tanquam priuatum volens, sed quia rectũ hominẽ vult esse, & ad illũ dirigi, qui semper est rectus,subdit. Non quod ego volo,sed quod tu vis. Ac si diceret homini. Vide in me quia potest aliquod proprũ velle, vt Deus aliud velit.Cõceditur humanæ fragilitatis aliquod ꝓpriũ velle, sed statim cogita,quid sit supra te.i. Deus. Illũ supra te,te infra illũ. Illũ creatorem,te creaturã. Illũ Dominũ,te seruum. Illũ omnipotentẽ,te infirmum. Subiicitęsque voluntatem tuã voluntati eius,& sic eris rectus. Ideo ait. *Rectos decet collaudatio.* Non dicit laudatio,sed collaudatio propter vnitatẽ ecclesię. Aliter quis dicatur rectus & quis curuus ostendit. Hugo exponens illud Psal.91.Quoniã rectus Dominus Deus noster,&c. d. Rectus Deus rectum facit hominẽ similem sibi. i.sine iniquitate,sicut non est iniquitas in eo. Porro iniquitas cordis est non carnis vitiũ: vt per hoc noueris in spirituali portione tui, & non in terrena,luteaque substantia Dei similitudinem conseruandã siue reparandã. Quanquã & corporis statură dederit Deus homini rectam,forsitan vt ista exterioris corporis,viliorisque figmẽti rectitudo hominem illum interiorẽ, qui ad imaginẽ Dei factus est spiritualis suæ seruandæ rectitudinis admoneret, & decor limi deformitatem argueret animi. Quid enim inde cernitis,quã curuum recto corpore gerere animũ ? Peruersa res est,& fœda luteum vas,quod est corꝑ de terra creatũ habere sensum, oculos liberè suspicere cœlum, spiritualem verò, cœlestemq̃ creaturam affectus suos trahere in terra deorsum. Et quæ debuit nutriti in croceis, hærere luto tanquã vna de suibus,amplexariq; ster cora. Erubescе,anima mea,ait corpus in mei cõsideratione creata creanti similis. Rectum quoque accepisti me adiutorium simile tibi: vtique secundum lineamenta corꝑis ex rectitudinis, quocunq; te vertis,siue ad Deũ sursum, siue ad me deorsum. Nemo vnquã carnem suam odio habuit. Vbique occurrit tibi species decoris tui. Vbique prostatu tuæ dignitatis habes de magisterio sapiẽtiæ familiarem admonitionẽ. Ego autem meam,quam ob tui gratiam accepi rectitudinem teneo,& conseruo prærogatiuam. Tu animo non confunderis amisisse tuam.Cur suam in te cõditor intuetur abolitam rectitudinem,quã in me conseruat assiduèq; representat ? Iam omne adiutorium, quod tibi ex me debebatur vertisti tibi in confusionem,abuteris obsequio meo. Indignè ergo humanum corpus inhabitas,brutus,& bestialis spiritus. Quærere, & sapere,quę sunt superterrã curuitas animę est,meditari verò,quæ sursum sunt, rectitudo. Ex quibus apparet,quòd recti dicuntur,qui cor ad Deum habent erectum,sed curui,qui ad terrena.

Exultare in domino.

Psal.49.

Laudat Dominũ iustus non peccator.

Psal.118.

Quæstio.

Rectus quo sit. Curuus.

Bernard.

Quæstio. Veruntamen ostendam tibi viam in qua precedam.

Confitemini Domino in cithara, 481 in psalterio decem chordarum psallite illi.

157 pœnitentia.

Hic

Hic consequenter ostendit modum diuinæ laudis. Vbi nota,hic enim ad Deum laudandum exprimuntur illa instrumenta musica.s.psalterium, & cithara, cùm quibus laudes diuinæ decãtabãtur in templo ante arcã Domini, vt ex illis instrumentis intelligas modum, quo spiritualiter Deũ laudare debemus. Et videndum est,quid per citharam,quid per Psalterium decẽ chordarum hic intelligatur. Primò ergo notandum, q̃ cithara mysticè sumpta triplex est,in quo Deũ laudare debemus.s.Cithara asperitatis pœnitentiæ. Cithara humanitatis Christi.ferę.Cithara ligni crucis dominicę. Primò namque cithara significat asperitatem pœnitentiæ. Cithara namque est corpus de ligno cõcauum, quod chordis neruiceis exiccatis, per tactum manus sonum reddit gratiosum. Cor similiter,& corpus nostrum per pœnitentiam, fit concauum, atque vacuum à cibis abstinens,quæ,scilicet pœnitentia,& chordas exiccatas extẽdit desuper:dum neruos & pellem remota pinguedine extendit super ossa, & sic corpus tactum benè sonans laudes Deo persoluit. Sicut enim corpus citharæ si plenũ esset, benè sonare non posset, sic & corpus nostrũ cibis repletum laudes Dei benè sonare nõ valet. Et de ista cithara pœnitentiæ dicitur Iob 30. Versa est in luctũ cithara mea. Quod exponens Greg.lib.20 ca.21.d. Per citharam recta operatio, per chordas verò citharæ intentiones pœnitentium non incõgruè accipimus. Quia dum ad vitam alią per afflictionem carnis tenditur quasi extenta chorda in citharam per admirationem intuentium sonat. Siccatur enim chorda, vt cõgruum in cithara sonum reddat, qua sancti viri per pœnitentiam castigant corpus suum, & in seruitutẽ redigunt, & sic ab imis ad superiora tendunt. Pensandum quoque est, q̃ si chorda in cithara minus tenditur, non sonat, si autem amplius raucum sonat, quia nimirum virtus abstinẽtiæ, aut omnino nulla est si tantum corpus suum vnusquisque non edomat, quantum valet: aut valdè inordinatus est si corpus attrerit plusquam valet. Per abstinentiam namque carnis vitia sunt extinguẽda, nõ caro. Et ideo tibi met moderamẽ debet esse, vt ad culpam caro non superbiat, & tamen ad effectum rectitudinis in operatione subsistat. Ista est ergo citharа:pœnitentiæ quæ in vera pœnitente ad aliorum etiam exhortationem Deo laudes debet resonare. Ad annunciãdum mane misericordiã tuam, &c. *In Psalterio decachordo, cum cantico in cithara:* vbi gloſ. Bonum est psallere cum cantico.i.verbo exhortationis:& cithara.i.opere,& exemplo. Si enim benè loqueris tantum, canticum est sine citharа:si autem bene operaris tantum, & non loqueris, cithara est sine cantico. Ideo & benè loquere & benefac,vt sit cithara cum cantico. Sic ergo confitemur Domino in cithara cum cantico. Sic ergo cõfitemur Domino in cithara, quando ipsius amore per pœnitẽtiam affligimus debitè corpora nostra. Secundò cithara significat humanitatem Christi, &c. Humanitas namque Christi cithara dicitur. Quia corpus eius extensum in cruce ad modum citharæ dulces sonos emisit. Vnde corpus Christi pro nobis in cruce extinctum sub nomine citharæ excitauit propter resurrectionem dicens corpori defuncto illud Psal.107. Exurge psalterium,& cithara. Cui respondens Christus ait. Exurgam diluculo: quia ad luculum in aurora surrexit. Quod exponens Alaman.in libro de perseuerantia dicit. Sepium Christus pœnitẽtibus quasi citharã fecit,

Pœnitentia.

Nota.

Greg 20. mor.c 31.

Psal.91.

Christi humanitas.

dum per carnem peccati tamen innoxiam pro nocentibus in ligno se crucis extendit. Sic nimirum Dauid noster Saul vesaniam temperauit, dum per crucis supplicia in suo corpore citharizãs sua morte diaboli impetum tẽperauit. Est itaque Christus psalterium secundum diuinitatem, cuius contẽplationis dulcedine suos amatores oblectat. Est cithara secũdum susceptum corporis passionem dum pro eis moriẽs, eos vocat ad veniam, &c. vt de Christo dicamus. Ipse fuit pater omnium canentium in cithara. Quid est ergo, confiteri domino in cithara, nisi Deo gratias reddere de Christi incarnatione, & passione factis pro nobis? Tertiò cithara significat lignum Dominicæ crucis. In cruce enim loco chordarum Christus fuit extensus, sic vt omnia sua ossa possent dinumerari. Et de ista cithara crucis figuraliter dicitur 1.Reg.16. Quãdoque spiritus malus arripiebat Saul,tollebat Dauid citharã, & percutiebat eã manu sua, & recedebat ab eo spiritus malus. Dauid enim qui manu fortis interpretatur, quemlibet spiritualem virum significat. Saul verò, qui abutens interpretatur:voluptatẽ significat carnis, quem spiritus malus tunc arripit, quando dæmon ipsa aliqua peccati tentatione accendit. Sed si Dauid accipiat citharam, & tangat mentem eius crucis mysterium prædicando, statim spiritus malus discedit ab eo. Hoc ideo quia in cithara crucis contra omnia peccatorum tentamenta virtutum reperies sonos teste Adaman.in lib.de perseuerantia,de hac cithara crucis dicente,Sunt enim in cithara crucis nouem quædam notulæ, quæ nouum canticũ resonantes hominem faciunt nouum. Prima nota est fides non ficta:secũda, humilitas vera: tertia carnis continentia: quarta disciplinæ grauitas: quinta oris veritas:sexta pietas fraternæ compassionis:septima patientia in aduersis:octaua desiderium æternitatis:nona immobilis animi cõstantia. Et de ista cithara crucis nobis ait Christus. Véter meus ad Moab,quasi cithara sonabit. Quia in cithara crucis vẽter Christi extensus ad omnes peccatores sonos dedit virtutum. In cithara ergo confitemur Domino, quando de crucis mysterio agimus ei gratias. Et ad hoc nos inducens Psal.ait. *Confitemini Domino in cithara.* Sequitur. *In Psalterio decem chordarum psallite illi.* Per Psalteriũ.n.decem chordarũ intell gẽ decalogũ legis.s.præcepta. Sicut.n.psalteriũ manu tactũ,sonũ reddit, sic decem prẽceptorũ obseruatio in psalterio laudat Deũ. Et istos duos modos laudãdi Deũ.s.in cithara,& psalterio Ps.docet.d. Laudate eũ ī psalterio,& cithara.

Cithara multiplex

Crucis virtus.

Genes.4.

Esa 16.

Psal 150

Cantate ei cãticum nouum, bene 482 psallite ei in vociferatione.

Sicut enim quotidie noua beneficia à Deo recipimus, sic quotidie nouas gratias ei debemus reddere, & nouos modos gratiarum actionis. Si enim carnalis amor,& lasciuus semper nouas cantilenas inuenit,quãto magis amor diuinus noua cantica.i. gratiarum actiones Deo reddere debẽt? Qua non solum ore, sed magis corde mirabilia Dei narrare debemus. Cãtate Dño canticũ nouum,quia mirabilia fecit. Et iste cãtus maxime competit clericis, qui tã in horis q̃ in missis Dei mirabilia cantando populo narrare debent,vt ipsum ad deuotionẽ inducant. Et ideo ab isto cantu omnis vanitas & lasciuia debet remoueri, vt ostendit Hugo in lib.de abusionib.clau.d. In ecclesia cũ ad officiũ Dei cãtandũ ventũ fuerit, humilitatis honestas diligẽtius

Gratiarũ actio.

Psal 97.

Cantus ecclesiæ honestus esse debet.

Universidad de Deusto
Biblioteca

obſeruetur,ne cum in eccleſia ante conſpectũ Dei venimus deteriores efficiamur. Sunt enim quidam qui mẽte vagi,oculis attoniti,habitu diſſoluti,plana parietũ proſpicientes perluſtrant, aliud cãtant, aliud cogitant, in choro ſunt corpore, ſed in foro mẽte. Sunt etiã alij cantores voce diſſoluti,qui vocis ſuæ modulatione gloriantur,aliud cantant quã libri habeãt eccleſiaſtici,forſitan vt magis placeãt populo quã Deo:qui ſic cãtant,nõ cantãt in choro cũ Maria ſorore Moyſi, ſed in palatio cum Herodiade,vt placeant diſcumbentibus,& Herodi. Delectatur in altitudine vocis,ſed nemo altius cantat eo,quem Dominus audire cõſueuit de monte ſancto ſuo. Nemo dulcius cantat eo,cui inclinat Dominus aurẽ ſuã. Eſto igitur cantãdo in valle humilitatis,vt in mõte ſancto audiri merearis. Sic cãtas,vt ab aliis laudẽ quæras, vocẽ tuã vendis,& facis cã nõ tuã, ſed aliorũ. Habes cãtãdo in poteſtate vocem tuam:habeto et ãanimum tuum. Frãgis vocem tuã,frange & voluntatẽ. Seruas conſonantiã vocum,ſerua & concordiã morũ, vt per exemplum concordes proximo,per voluntatẽ Deo, per obedientiã magiſtro. Et Hiero. in Epiſtola,& habetur di.92.cãtantes,ait.Cantãtes,& pſallentes in cordibus veſtris Domino: audiãt hæc adoleſcẽtuli,audiant ij,quibus in eccleſia eſt pſallendi officiũ Deo non voce eſſe cantandum,nec in tragœdiarũ modo guttur, & fauces lenẽdæ ſunt,vt in eccleſia theatrales modulari audiãtur,& cãtica. Ad hoc enim cõſtituti ſunt cãtores in eccleſia, vt deuotè laudẽt Dominum,non vt aures demulceant audientiũ,& ad laſciuiã ducãt. Sic.n.de Ioſaphat rege legitur,q̃ ſtatuit cantores, vt laudarẽt nomẽ Domini in turmis ſuis,ac voce cõſona dicerẽt. Cõfitemini domino quĩ in æternum miſericordia eius. Sic & cõformiter nunc Pſal.dicit.*Cantate ei canticũ nouum,&c.*

483 ## Quia rectum eſt verbum Domini & omnia opera eius in fide.

Nunc cõſequenter ad laudandum Deum adducit multiplicem rationẽ, oſtẽdit enim,q̃ Deus multiplici ratione à nobis eſt laudandus. ſ. Ratione ſuæ fidelitatis, qua promiſſa perficit. Ratione ſuæ pietatis,qua vniuerſa diligit,ibi. *Diligit miſericordiam.* Ratione ſuę pietatis,qua vniuerſa efficit, ibi. *Verbo Domini.* Ratione ſuę maieſtatis,quę omnia ſubiicit ibi,*Timeat dominum.* Ratione ſuę veritatis,qua omnia proſpicit,ibi, *Dominus diſſipat.* Primo ergo laudãdus eſt Deus à nobis ratione ſuæ fidelitatis,quia ſcilicet fidelis eſt in promiſſis. Et hoc eſt quod.d. *Quia rectum eſt verbum domini*, &c. *Et omnia opera eius in fide.*i. in fidelitate. Rectũ enim dicitur cuius mediũ non exit ab extremis. Verbum autẽ eſt medium inter intẽtionẽ loquẽtis,& eius effectum. Et ideo tunc verbũ dicitur rectum,quando cõcordat cũ intẽtione loquẽtis & exteriori opere. Verbum ergo Domini ideo dicitur rectũ, quia quod ſonat ab intẽtione procedit & per effectũ perficitur. Sic n.dicitur,Fidelis Dominus in omnibus verbis ſuis & ſanctus in omnibus operibus ſuis. Et nota ſecũdum glo. q̃ aliter fideles dicitur Deus nobis,aliter nos fideles dicimur Deo. Fidelis enim dicitur Deꝰ cum dat homini quod promiſit. Sed homo dicitur fidelis,credẽs promittenti Deo. Sic ergo Deus nobis eſt debitor ex promiſſo,non ex commiſſo. Nos autẽ Deo ſumus debitores ex promiſſo,& ex commiſſo. Nos enim nihil cõmittimus Deo, vt ipſum debitorẽ teneamus,cum ab illo habeamus omnia, quibus gaudemus. Et nota, q̃ hic accipitur verbũ non pro ipſo Dei filio, ſed pro promiſſis in ſacra ſcriptura,vel per Prophetas à Deo miſſos.

484 ## Diligit miſericordiam:& iudiciũ miſericordia domini plena eſt terra.

Hic oſtenditur, q̃ eſt laudãdus ratione ſuæ pietatis,& miſericordiæ. Miſericordia enim in tãtum coniungitur iuſtitiæ q̃ vna ſine altera eſſe non poteſt:nam miſericordia ſine iuſtitia eſt quædam diſſoluta fatuitas. Iuſtitia verò ſine miſericordia eſt quaſi q̃dam crudelitas. Vide ſupra Pſal.24. Vniuerſæ viæ domini miſericordia,& veritas. Et aduerte, q̃ iuſtitia miſericordiã in omnibus noſtris operibus præcedere debet,vt opera pietatis,& miſericordiæ rectè poſſint nuncupari, vt oſtẽdit Greg.d. Ille quippe benè agit, quæ pia ſunt, qui prius ſeruat,q̃ iuſta ſunt.vt collatus in proximis riuus miſericordiæ de iuſtitiæ fonte ducatur. Nam multi proximis quaſi miſericordiæ opera impẽdunt, ſed iuſtitiæ facta non deſerunt. Qui ſi veraciter proximis miſericordiam facere ſtuderent,ſibipſis debuerant prius iuſtè viuendo miſereri:vnde ſcriptũ eſt.Miſerere animę tuæ,placens Deo. Qui ergo miſereri vult proximo, à ſe neceſſe eſt trahat originẽ miſerend,ſcriptum namque eſt. Diliges proximũ tuum ſicut teipſum. Quomodo ergo alteri miſerẽdo prius eſt, qui adhuc iniuſtè viuendo, ſit impius ſibimetipſi. Vnde per quẽdam ſapientem dicitur, Qui ſibi nequã eſt,cui bonus erit? Ad exhibendam quippe miſericordiam, vt indigentibus plenè exterius valeat impẽdi, duo ſibi neceſſaria cõgruunt. ſ. homo,qui præbet,& res,quæ præbeatur, ſed longè incomparabiliter melior eſt homo quàm res. Qui itaque ind gent proximo exteriorem ſubſtantiam præbet,ſed viã ſuam à nequitia non cuſtodit, rem ſuã Deo tribuit, & ſeipſum peccato:hoc quod minus eſt obtulit auctori, & hoc quod maius eſt, ſeruauit iniquitati. Sic igitur in nobis iuſtitia miſericordiã præcedere debet,ſed ſecũdũ noſtrum modum intelligẽdi in Deo miſericordia præcedit iuſtitiam,quia iuſtitia Dei nobis præſupponit opera, quæ omnia ipſe miſericorditer fecit. Et ideo hic ait Pſal.q̃ diligit miſericordiã, & iudiciũ.ſ.conſequenter. Ex quibus colligitur,q̃ miſericordia, ſine iuſtitia impẽdi non debet. Vnde ait Magiſt.in gl. Caue ne amiſſa iuſtitia, ſis pauperi in mala cauſa miſericors, vt malã cauſam ſibi foueas, & eius iniquitatem contegas. Nam,ſi parcis flagello, percutis cor: quia remanet iniquus, & inde fit nequior: quia videt iuſtã ſibi fauere. Verũ licet miſericordia non ſit ſine iuſtitia: miſericordia tamẽ relucet magis in operibus Dei:vnde ſubditur. *Miſericordia Domini plena eſt terra.* Terra dicit,nõ cœli,quia cœli nõ indigẽt miſericordia,vbi nulla eſt miſeria. In terra hominis abũdat miſeria, & ſuperabũdat Dei miſericordia, propter quod ait Pſal.Miſerationes eius ſuper omnia opera eius. Quod declarãs Ricardus oſtẽdit qualiter Dei miſericordia replet cœlũ, & terrã.d.Miſericordia implet cœlũ,& terrã.Dñe, inquit,in cœlo miſericordia tua:& alibi. Miſericordia plena eſt terra. Et re vera periſſet totũ, quod Deus fecerat,niſi miſericordia ſubueniſſet.Culpa, & vitio quicquid in hũc mũdũ venerat, auferebãt: quia & fragilitas ſæpe tẽdebat ad lapſum,& cogebat ad vindictã ſemper iudicãtis cẽſura. Sic Angelus dejectè cœlo. Sic de paradiſo exulat homo. Sic mũdus deletur diluuio. Sic gentes cõfundũtur linguis

guis. Sic vrbes diuino exuruntur incendio. Sic Iudæam vltor Chriſti ſanguinis Romanus delet exercitus. Hæc eſt Chriſti magna, & longa miſericordia qui iudicium omne ſeruauit ad vnum:& totum hominis tempus ad pœnitẽtiæ deputauit inducias, vt quod de vitiis ſuſcipit infantia, capit adoleſcentia,inuadit iuuentus,contingit vel ſenectus,de peccato vel tunc pœniteat, quando ſe ſentit iam non poſſe peccare, & tunc ſaltẽ reatum deſerat,quãdo iam illũ relinquit reatus, faciat de neceſſitate virtutem vt moriatur innocẽs,qui totus in crimine vixit. Sic ergo Deus per miſericordiam reddit quod per iudicium depererat,vt meritò dicat Pſal.*quod miſericordia domini plena eſt terra.*

Expectat Deus peccatores.

485 ## Verbo domini cœli firmati ſunt, & ſpiritu oris eius omnis virtus eorũ.

1.q. inter catholicã.

Hic conſequenter oſtendit, q̃ Deus ſit à nobis laudandus ratione ſuæ poteſtatis. Et primò oſtendit poteſtatem ſuam in corporibus ſuperioribus, & ſecundò in inferioribus, ibi, *Congregans.* Quãtum ad primum.d. *Verbo domini cœli firmati ſunt.* Tãtæ.n. poteſtatis eſt Deus,q̃ verbo ſuo produxit cœlũ, & ipſum firmauit ſic vt incorruptibile maneat in æternum,vnde & ipſum vocauit firmamentum. Vocauit cœlũ firmamentũ. Et notandum, q̃ opera trinitatis licet ab intra ſint diuiſa vt puta generatio cõpetit patri.non filio,neque ſpiritui ſancto. Spiratio autẽ cõpetit patri. & filio, & nõ ſpiritui ſancto: tamen omnia opera trinitatis ad extra ſunt indiuiſa,quia omnẽ creaturã quã producit pater, producunt filius,& ſpiritus ſanctus,& econtrario. Et hoc ſatis hic notatur cũ oſtenditur q̃ oẽs tres perſonæ diuinæ.ſ.pater filius & ſpiritusſanctus cœlũ produxerunt & firmauerũt. Hic enim ponitur pater,quia *Dominus*, hic ponitur filius: quia *verbo*, hic ponitur Spirituſſanctus,quia *& ſpiritu oris eius*,&c. Sed hinc errorem aſſumpſerũt Græci.d.q̃ Spirituſſanctus à ſolo patre ꝓcedit,& nõ à filio, quia hic dicitur, *Spiritus oris eius.*ſ.patris,nõ dicitur ſpiritus verbi. Qui & errorẽ ſuũ cõfirmãt per illud quod ait ſpirituſſanctus qui à patre procedit, ille teſtimonium perhibebit de me. Itẽ quia in ſymbolo edito in cõcilio Niceno ſic dicitur,& in ſpiritũ ſanctum dñm,& viuificãtẽ,ex patre ꝓcedẽtẽ,& nõ dicitur ex filio. Et in fine ſubiũgitur. Qui aliud docuerit,vel ꝓdicauerit, anathema ſit. Ideo Græci nos anathematizatos dicunt: quia dicimus Spiritum ſanctum procedere à filio,quod ibi non cõtinetur. Quod enim ſecundũ nos ibi dicitur. Qui à patre filioq; procedit:alterũ eſt à Latinis additum.ſ.filioq; Sed ſancta mater eccleſia determinatè ponit,q̃ Spirituſſanctus à patre & filio procedit: vt apparet de conſ.diſt.5.ſaluator qui veritas. Et per Magiſt.lib.1.diſt.11. Ad illas auctoritates,quia Chriſtos dicit,qui à patre procedit: reſpõdit Magiſt.d. Quia cùm dicat,qui à patre ꝓcedit, non addit ſolo,& ideo à ſe etiam procedere non negat,ſed ideo patrem nominat,quia ad eum ſolet referre etiã quod ipſi' eſt, quia ab illo habet: vt cũ dicit.Doctrina mea non eſt mea,&c. Eodem modo dicẽdũ eſt ad illud quod de illo textu obiicitur. *Et ſpiritu oris eius.*&c. Ad aliud verò qđ de ſymbolo Niceno opponitur reſpondet Magiſt.vbi ſupra.d.q̃ cũ dicit.Qui aliud docuerit,vel aliter prędicauerit.i.contrarium vel cõtrario modo prędicauerit,anathema ſit. Et ſic aliud accepit pro oppoſito. Et ſic conformiter loquitur Ioan.Apoc.vlt.d.Si quis appoſuerit ad hæc, apponet Deus ſuper illum plagas, &c. Quod intelligitur, ſi quis appoſuerit contrarium verbis in Apoc.ſcriptis.

Quæſtio. Spiritusſanctus à patre & filio procedit. Græcorum error de Spiritu-ſancto. Ioan.15.

de conſec. diſt.5.

Ioan.7.

Congregãs ſicut in vtre aquas maris.ponens in theſauris abyſſos. 486

Hic conſequenter oſtẽdit Dei poteſtatẽ in inferiorib.creaturis,vt in aquis, hoc exponũt aliqui de mari Oceano dicentes, q̃ aquæ in mari Oceano ſunt contra naturã detentæ,ita q̃ ſi ſibipſis dimitterẽtur,fluerent ſuper terrã & terrã diſſiparẽt,quia ſunt altiores terra in medio maris Oceani. Vnde ſicut qñ Deus filiis Iſraël viã dedit p mediũ maris aquæ erãt illis quaſi murus ad dexterã & ſiniſtram, vt habetur Exod.14.quod tamen fuit cõtra naturã aquę quę eſt fluida,ſed poteſtate Dei detinebãtur. Conſimiliter quando viã fecit eis in Iordane aquę ſuperiores quæ deſcẽdebãt ſteterũt in vnũ locum, & ad inſtar mõtis intumeſcentes apparebãt procul quod erat virtute Dei cõtra naturã aquarũ. Sic dicũt de aquis maris Oceani, q̃ in medio ſunt altiores terra, & tamen virtute Dei cõtra naturã ipſarũ tenentur ſic,ne fluãt,& diſſipent terrã: Alij autem hoc aliter exponunt d.q̃ à principio mũdi.ſin tertia die creationis mũdi qñ Deus cõgregauit aquas in locũ vnũ:quia prius per modum euaporationis eleuatę erãt ſuper terrã:ſed tertia die dedit eis depreſſitatẽ debitã, & ſic occupauerũt minorẽ locũ, q̃ tũc etiã fecit quaſdã cõcauitates, & cauernas in terra,in quib.aquæ includũtur, vt apparet in montib.altis.q̃ infra habẽt quaſdã cõcauitates,in quib. aquæ ſunt detentæ,quę & fontes dñr. Et de iſtis dicit.*Cõgregãs ſicut in vtre aquas maris*,q̃ illæ aquę prius fuerunt aquæ maris. Et de iſtis ſubdit. *Ponens in theſauris abyſſos.* Aquæ.n.maris rõne ſuæ ꝓfunditatis abyſſus dñr. Tenebræ erãt ſup faciẽ abyſſi,&c. Quod ideo ſic dicit:quia ſicut theſauri in loco abſcõdito clauduntur. ſic & abyſſum aquarũ à nobis abſcõdit. Et quantũ ad omnia iſta dicitur. Abyſſus ſicut veſtimentum eius ſuper mõtes ſtabunt aquæ.

Aquæ maris Oceani congregãtur. Aquæ includũtur ī terra. Geneſ.1. Pſal.103.

Timeat Dominũ omnis terra: ab eo autem commoueantur omnes inhabitantes orbem. 487

Hic cõſequẽter oſtendit Deũ laudandũ ratione ſuę maieſtatis,quę ſibi omnia ſubiicit. Timor.n.eſt multiplex.ſ.mundanus,ſeruilis,& filialis. Et iſte timor filialis non eſt niſi quędam deuota reuerentia amoris,qua quis alteri ſubditur,&ipſum offendere timet,quia offenſam timet dilecti, & nõ pœnã. Et de iſto timore hic dicit.*Timeat dominum omnis terra*, id eſt, omnis homo de terra creatus per amorem, & reuerẽtiã ſubdatur Domino,ſic q̃ fugit peccare plus amore domini,quàm timore ſupplicij. Iſte timor etiam manet in beatis. Timor Dominiſanctꝰ permanet in ſæculum ſæculi. *Ab eo autẽ commoueantur omnes habitantes orbem.* Hic enim orat Pſalm.vt Deus per ſuam miſericordiam omnes cõuertat ad ipſum.d. *Ab eo autem commoueantur*, &c.q.d.vt omnis terra timeat Dñm modo prædicto, ideo oro,vt ab ipſo cõmoueantur,&c.i.vt manus miſericordię Dei omnes commoueantur. Et hoc à ſimili dicit dormientis qui manu cõmouetur vt euigilet. Ita & gratia Dei peccatores commouet ipſos excitando vt vigilent,& à ſomno peccati reſurgãt. Et notanter dicit *ab eo*.q.d.non ab alio, quia ſolus Deus hominem a peccato poteſt excitare, & ad pœnitẽtiã ducere, & nota q̃ conuerſio peccatoris rectè com

Timor multiplex

23 q.6. ſciſmatici.

Pſal. 18.

Universidad de Deusto
Biblioteca

motio dicitur nõne magna est cõmotio,qñ peccator cõmutatur p pœnitentiã de vitiis ad virtutẽ,de odio ad gratiã,de filio pditionis ad filiũ Dei: Et de ista cõmotione,q̃ fit ad Deũ dicit Psal.59. Cõmouisti terrã,& cõturbasti eã sana cõtritiones eius,qa cõmota est. Cõmouet.n. Deus terrã,quãdo ad pœnitentiã peccatores conuertit,peccata remittẽdo. Sed sanat cõtritiones eius,quando pœnam peccatis debitam dimittit, vnde statim subdit causam, quare omnes Deum timere debent,& ei subiici d.

488 Quoniam ipse dixit, & facta sunt, ipse mandauit & creata sunt.

Potestas Dei.

Q. d. merito oẽs homines illi subiici debent timore filiali. *Quia ipse dixit*, &c. quia sicut simplici voluntate sua omnia creauit de nihilo ita potest omnia in nihilum redigere: merito igitur ei subiici debes,& illum timere,nihil.n.per teipsum potes,nisi quod Deus permittit. Cupiditatẽ nocendi per te habere potes,potestatẽ autem nocẽdi,si ille nõ dat habere nõ potes, quia nõ est potestas nisi à Deo, Cupiditas.n.mala est, sed illa non est à Deo sed illa nihil nocere potest,si ille non permittit, à quo est omnis potestas. Vnde Deus homo stãs ante hominẽ ait. Non haberes aduersum me potestatẽ vllã,nisi tibi datũ esset desuper. Vnde etiã ipse diabolus nec vnã ouiculam potuit Iob sancto tollere, nisi prius Deo diceret, mitte manum tuã.i.da potestatẽ. Vnde de hoc ipse Iob eruditus nõ ait. Dominus dedit, diabolus abstulit,sed ait. Dñs dedit. Dñs abstulit. Ex omnibus ergo prædictis vult concludere Psal. q̃ solus Deus est timendus à nobis, quia illa quæ timentur nõ alius fecit, sed ipse solus creauit d. *Quoniam ipse dixit & facta sunt,&c.* Ex istis enim verbis vult Psal. ostẽdere,q̃ omnia circa Deũ ab ipso sunt producta nominans facta, & creata, Vbi nota, q̃ inter factũ,& creatũ magna differentia est sicut inter creare & facere. Quoniam creare est de nihilo aliq̃d producere. Facere verò est aliquid de prẽiacenti materia operari. Et ideo creare quia potentiã requirit infinitã Deus creaturæ non cõmunicauit sed benè facere: vnde creatura aliqua facit,sed non creat. In vniuersitate enim entiũ aliqua sunt quæ de nihilo fiunt, vt animæ rationales, quæ secundũ Ari. dantur de foris: aliqua autem fiũt ex prẽiacẽte materia, vt corporalia: & omnia tam prima quã secunda producuntur à Deo: quæ notãs Psal. ait. *Quoniam ipse dixit,& facta sunt*, quo ad oĩa producta de materia, quo verò ad producta de nihilo subdit. *Ipse mandauit & creata sunt.* Sed statim vnũ insurgit dubiũ, quia si tanta differentia est inter facere & creare,& inter factum & creatũ, vnde ergo tanta varietas est inter symbolũ Niceni concilij, quod cantatur in missa quia in primo dicitur. Credo in Deum patrẽ omnipotentẽ creatorẽ cœli & terræ. In secũdo autẽ dicitur factorẽ cœli & terræ. Respondeo primò,q̃ omnia ideo dici possunt creata, qa Deus à principio mundũ ex nihilo produxit quamuis ex istis productis postea alia fuerint facta. Et hoc attendẽtes Apostoli in suo Symbolo dixerunt creatorem cœli,& terræ. Sed quia postea insurrexit error Marcionis,d.q̃ diabolus oĩum istorum visibilium,quæ fiũt, & nõ creatur est cõditor, ideo hunc errorẽ volens extirpare ecclesia, in cõcilio Niceno cõstituit Symbolum d. Credo in vnũ Deum,&c. factorẽ oĩum visib. lũ,& inuisibiliũ. Ex quo potes etiã notare, q̃ facere est quoddã verbũ cõmune ad ly producere ex aliquo,& ex nihilo qa dicit factorem omnium visibilium, & inuisibiliũ. Magister autem ponens differẽtiã prædictam inter facere & creare, li.2.di.1. bi accipit facere, & creare strictissimo modo, sed hic accipit largo modo.

Poteſtas nostra nulla est sine Deo.

Ioan.19.

Facere quid est & quid creare.

Philo.16. de animalibus.

Psal.149.

Quæstio.

Symbolũ.

lib.2 d.1.

489 Dominus dissipat consilia Gẽtiũ: reprobat autẽ cogitationes populorum,& reprobat consilia principum.

Hic consequenter ostendit, q̃ Deus ab omnibus est laudandus, & timendus: & hoc ratione suæ veritatis,qua oĩa ꝓspicit. Nõ.n.solũ exteriora hominũ facta prospicit,sed etiã interiora.s.cõsilia, & cogitationes. Et quas vult procedere permittit, & quas non vult procedere, dissipat. Et hoc est quod dicit. *Dominus dißipat consilia Gentium.*i. Gentilium: quia eorũ cõsiliũ erat ad idola coleẽda, & prædicãda, sicut modo est cõsiliũ fideliũ ad cultũ Dei ampliãdũ,& istud cõsiliũ Gẽtiũ dissipat Dñs, qa eorũ idololatriã dissipauit. *Reprobat autem cogitationes populorum.*s. Iudæorũ, qui populus Dei dicebãtur ꝓpter vnitatẽ in fide veri Dei, quorum cogitationes erãt per Christi mortẽ dissipare Christi nomen, & fidẽ. Et tamẽ oppositũ euenit, qa p eius mortem,& resurrectionẽ fuit nomẽ Christi adeo exaltatũ sup omne nomẽ, vt in nomine Iesu omne genu flectatur, &c. *Et reprobat consilia principũ.* dæmonum, qui mundi principes vocabantur, quia principabãtur in mundo. Nunc princeps huius mũdi eiicietur foras. Quorũ consiliũ fuit finaliter Christi mortẽ impedire, ne de ipsorũ potestate humanũ genus liberaretur, & ideo visiones immissorũ vxori Pilati, vt viro suaderet, vt nõ interficerent Christum, quorũ tamen consiliũ ad nihilũ redactum fuit, vt deducit Greg. Sic & quotidianũ consiliũ dæmonum cõtra nos quotidie dissipat Deus, dum illud qd de nobis inde finenter cõtra bonos consiliũ mali gni spiritus ineunt, vt ij, quos seruire Deo innocẽter tranquillitate cõspiciunt, vexati aduersitatibus ad voraginẽ culpę rapiantur. Sed eorũ cõsilij acumẽ destruitur, quia pius conditor cum virgis flagella moderatur, ne virtutẽ pœna tribulatiõis per infirmitatẽ fortiũ humana infirmitas cadat, vnde ꝓ Paulũ dicitur. Fidelis autẽ Deus, qui nõ patietur vos tẽtari supra illud quod potestis: sed faciet etiã cũ tentatione ꝓuẽtum, vt possitis sustinere, &c. vt meritò Psal. dicat. *Dominus dißipat consilia Gentium*, &c. Et hoc est, quod dicitur Iob 5. Cõsilium prauorum Deus dissipat. Sed cõsiliũ Dei nullus dissipare potest. Et hoc est, quod subditur.

Consilia Gentiũ dißipare.

Cogitationes vanæ sunt.

Phil.2.

Ioan.12.

Greg.5. lib. Mor.c.

Consilia dæmoniũ. Tribulatio. 2. Cor.12.

490 Consilium autem Domini in æternum manet: cogitationes cordis eius in generatione,& generationem.

25.q.2. ideo.

Quãuis.n.sentẽtia Dei qñãdoque mutetur: quia stat in exterioribus signis, vt patet de Ezechia, cui Dominus per prophetã dicit. Dispone domui tuæ, quia morieris, &c. ad cuius tamen orationem hæc sententia fuit mutata. 4. Reg. 20. Consilium autem Dei, & cogitationes, quia intrinsecam Dei voluntatem important, nullatenus possunt mutari, vt ostendit Gregor. super illo verbo Iob. 23. Nemo potest auertere cogitationes eius. d. Sicut enim Deus est immutabilis natura, ita immutabilis est cogitatione. Cogitationem quippe eius nullus auertit: quia nemo resistere occultis eius iudiciis prealet. Nã & si fuerint quidã, qui de præcationib. suis eius cogita

Consilium Dei non variatur. Sententia variari potest. Greg. 16. moral.

cogitationem auertisse videantur: ita fuit interna eius cogitatio, vt sententiam illius auertere deprecãdo potuissent,& ab ipso acciperẽt, quod agerẽt apud ipsum. Dicat ergo: nemo auertere potest cogitationem eius, quia semel fixa iudicia mutari ne quaquam possunt: vnde scriptum est. Præceptum posuit,& non prætеribit. Et rursum: non enim cogitationes meæ sicut cogitationes vestræ, &c. Cum ergo exterius mutari videtur sententia, interius consilium non mutatur, quia de vnaquaque re immutabiliter intus constituitur, quicquid mutabiliter exterius operatur. Et nota, quòd tantæ stabilitatis est diuinum consilium, quòd sibi etiam famulatur malorum consilium, quod ad contrarium diuini consilij tendere nititur: vt per multa exempla ostẽdit Greg. lib. 6. Mor. c. 11. super illo verbo Iob 5. Consilia prauorum dissipat, d. Sepè enim nõnulli sapientia humana inflati dum desideriis suis diuina iudicia contraire aspiciunt, astutis enim reluctari machinationibus conantur: & vt ad votũ suum vim supernæ dispensationis intorqueãt, callidis cogitationibus insistunt, subtiliora consilia exquirũt, sed inde voluntatem Dei peragunt, vnde hanc immutare cõtendunt, atque omnipotentis Dei consilio dum resistere nituntur, obsequuntur. Et consequenter multa ponit exempla dicens: quòd melius ostendimus, si pauca rerum gestarum exempla ad mediũ proferamus, Ioseph somnium viderat, quòd suo manipulo fratrum eius se manipuli prosternebant, quòd sol,& luna cum reliquis stellis se adorabant. Quæ quia purè fratribus retulit, eorum corda futuræ dominationis inuidia, pauorque cõcussit, cumq̃; ad se hunc venire conspicerent, malitia sæuiente, dixerunt. Ecce somniator ille venit, venite occidamus eum. Cumque eius dominio se subiici metuunt, somniatorem in puteo deponũt, eumque Ismaëlitis transeuntibus vendunt: qui in Ægyptum ductus: seruituti subditus, luxuriæ accusatione damnatus, castitatis meritò adiutus prophetiæ iudicio ereptus, omni Ægypto prælatus est, per supernam verò sapientiam prouidus frumenta congessit, & futuro periculo famis obuiabit. Cumque in orbem fames creuisset de alimentorum prẽparatione solicitus Iacob filios in Ægyptum misit, qui dispensationi frumentorum præpositum Ioseph nescientes inuenirent, atque vt mererentur alimẽta percipere dispensatorem compulsi sunt pronis in terram ceruicibus adorare. Pensemus igitur gestæ rei ordinem, cogitemus quomodo sapientes in ipsa sua astutia vis diuina comprehendit. Ideo Ioseph ab eis vẽditus fuerat, ne adoraretur ab eis, sed ideo adoratus est ab eis, quia venditus. Astutè namque aliquid agere ausi sunt, vt Dei consilium immutaretur: sed diuino consilio, quod declinare conati sunt renitendo seruierunt. Inde quippe coacti sunt Dei voluntatem, & consilium peragere, vnde hanc astute moliti sunt commutare. Sic diuinum consilium dum deuitatur, adimpletur, ac humana sapientia dum reluctatur, comprehenditur. Consequenter ponit aliud exemplum de Saule, & Dauid. Aliud de Iona, & de aliis, vt merito dicam' illud Psal. 65. Videte opera domini, terribilis in consiliis super filios hominum. Quæ omnia benè nunc considerans Psalm. ait, *consilium autem domini in æternum manet*, &c.

Consilio Dei eraũ mali famulantur.

Ioseph.

491 Beata Gens, cuius est dominus Deus eius populus, quem elegit in

24.q.1. Initium.

hæreditatem sibi.

Hic consequenter Psal. ostendit diuinæ laudis præmium. Et duo facit: quia ostendit primò laudis diuinæ præmium: secundò laudis diuinæ principium: ibi. *De cœlo respexit.* Vbi sciendum, quòd beatitudo est duplex, s. spei & rei. Spei habetur in vita ista per virtutes & gratiam, & in ipsa continuè proficiunt iustificatio enim dicitur Mat. 5. Beati pauperes. Beati misericordes. Beati, qui lugẽt, &c. Sed beatitudo rei solum habetur in patria quo ad primam stolam ante resurrectionem, sed quo ad ambas stolas erit completa post resurrectionẽ. Vnde per beatitudinem spei peruenitur ad beatitudinẽ rei. Et de vtraque potest iste versus intelligi. *Beata Gens*, &c. Item notãdum, quòd talis beatitudo promeretur per diuinum cultum, quo Deus laudatur & colitur: quia sine fide impossibile est placere Deo. Perfecta beatitudo scilicet rei, principaliter cõsistit in tribus, scilicet. In clara diuinitatis visione. In grata charitatis vnione. In firma bonitatis intentione. Primo enim ibi est clara diuinitatis visio. In præsenti enim vita diuina essentia clare videri non potest, sed solum per speculũ in ænigmatẽ. Sed à beatis in patria clarè videtur, & facialiter. Quoniã, vt ait Bernar. tripliciter in ęterna illa, & vita beata beati fruuntur Deo, scilicet, videntes eum in omnibus creaturis, habentes eum in semetipsis, & quod ineffabiliter iucundius est, atque beatius ipsam cognoscentes in semetipsa trinitatem, & gloriam, illam sine vllo ænigmate mundo cordis oculo contemplãtes. Et istam beatitudinis conditionẽ notãs saluator ait. Beati mundo corde quoniam ipsi Deum videbunt. Et Ioan. 17. Hæc est vita æterna, vt cognoscant te solum verum, &c. ¶ Secundò ibi est grata charitatis vnio, quamuis enim ibi cesset fides per claram visionem, quamuis spes cesset per desiderati adeptionem, charitas tamen ibi non cessat, sed perficitur per summam dilectionem. Quoniam secũdum August. in lib. de perfecta iustit. a hominis: præceptum dilectionis quo iubemur Deum dil gere ex toto corde, & ex omnibus v ribus, & proximum nostrum, sicut nosmetipsos: l cet in via ex toto non possit impleri, perfectè tamen implebitur in cœlesti beatitudine, quia ibi charitas non cessat, sed perficitur. Sic igitur in cœlesti beatitudine erit perfecta charitas, vt quilibet plus Deum quàm se diligat, proximum quantum se, & plus quilibet gaudebit de beatitudine Dei, q̃ àm de sua: & tantum cuiuslibet Angeli vel beati hominis fœlicitate, quantum si illam in seipso haberet: vt deducit Anse. in Prosolo. Et istam cond tionem beatitudinis Tobias notabat, d. Beati omnes, qui diligunt te, & gaudent super pace tua. ¶ Tertiò ibi erit firma bonitatis tentio. Ad hoc enim, quòd quis sit beatus exigitur, quòd habeat securitatem suæ fœlicitatis, aliter enim semper timeret ab illa cadere, quod sine displicẽtia & pœna non posset, quæ non stant cum beatitudine, qa beatus est qui habet quicquid vult, &c. Et ideo dicit Aug. In illa æterna beatitudine quicqd amabitur, aderit, nec desiderabitur quod non aduertit. Omne quod ibi erit bonũ erit: & summ' Deus sũmũ bonũ erit: & qd omnino beatissimũ est ita fore semp certũ erit. Et ideo qa sic desideriũ adimpletũ erit in patria Psal. d. Beatus vir qui adimplebit desideriũ suũ: qd etiã nunc notat. d. *Beata Gens cuius est dominus Deus eius*, &c. ¶ Et in isto versiculo nota, q̃

Beatitudo duplex.

Hebr.11. Beatitudo cõsistit in tribus. Visio diuinitatis.

Dilectio charitatis

Mat. 25.

Anselm. Tob.13. Securitas.

Fœlicitas.

Aug. 22. de ci. Dei.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Possidere Deus à beatis.

Deus possidetur à beatis,& beati possidétur à Deo A Et ita Deus est possessor,&possessio. Possessio,quia ex eo viuunt beati, & ideo dicit: *Beata gens, cuius est dominus Deus eius.* Possessor est,quia beatos gubernat,& regit, quos in suam hæreditatem elegit. Et quantum ad hoc dicit.*Populus,quem elegit in hæreditatẽ sibi* Et sic Deus est hæreditas beatorum. Et sic quilibet beatus dicit illud Psalm.15. Dominus pars hæreditatis meæ, &c. Et beati sunt hæreditas Dei,quia tanquã filios ipsos hæredes elegit.Gal.4. Quòd si filij,& hæredes,hæredes quidem Dei, &c.

492 De cœlo respexit dominus, & vidit omnes filios hominum.

Beatitudinis, quæ causa.

Hic ostendit consequenter, quid sit huius beati B tudinis fundamẽtale principiũ. Et duo facit. Quia ostendit principium huius beatitudinis principium:secundò hoc declarat per exemplum:ibi.*Non saluabitur*:Quantum ad primũ sciendum,q̃ aliqui indagare volentet,quæ est principalis causa, quare Deus aliquos beatificat in patria, aliquibus dimissis, diuersimodè senserunt.Quoniam aliqui dixerunt, q̃ opera in charitate, & ex charitate facta sunt huius principalis causa.Sed contra,quia electio Dei,qua nos elegit,fuit ante mũdi cõstitutionẽ, & sic opera nostra,quæ nondum fuerãt,nõ fuerunt causę nostræ electionis.Et hoc ostendit Apostol⁹ de Iacob, *Rom.9.* & Esau,dic.Cum nõdũ nati essent,aut aliqui boni, vel mali egissẽt, d ctum est: Iacob dilexi: Esau autẽ C odio habui.Alij dixerũt,q̃ non ipsa opera,sed prænisio operum est causa prædestinationis, sic quòd Deus Iacob prædestinauit ad vitam,quia præuidit ab æterno, quia Iacob benè vteretur libero arbitrio,& crederet in eum. Sed cõtra hoc est Aug.in primo retra.d.q̃ si propter futura merita quis esset electus,iam nõ ex gratia esset electio:nõ ergo ideo elect⁹ est quis à Deo,quia talis futurus erat,sed ex *August.* electione talis futurus est. Vnde idem August.in li. de prædestinatione sanctorũ,ait: Non quia futuros tales nos esse præscíuit,ideo non elegit,sed vt essemus tales per ipsam electionẽ gratiæ suæ, qua nos gratificauit. Et hoc est quod Apostolus ait:Misericordiam consequutus sum, vt fidelis essem:nõ ait, D quia fidelis erã. Ex quibus apparet, q̃ principalis causa,quare quis à Deo beatificatur est ęterna Dei prædestinatio,siue electio ad vitã. Et hoc est,quod hic dicit Psal.*De cœlo respexit dominus,& vidit omnes filios hominũ*,scilicet,ex se in naturalibus esse æquales.Sed supple ex sua gratia speciali aliquos elegit ad participationẽ beatitudinis,quã ex naturalibus nullus esse qui potest.Et nota,q̃ hic cœlum accipitur pro occulta eius sapientia, in qua omnia celantur. Et hoc idem sub aliis verbis repetit ad maiorem expressionem,d.

493 De prępărato habitaculo suo respexit super omnes,qui habitãt terram. E

Quid enim est respicere Dei, nisi nos ad suã gratiã eligere,vel vocare?.Sic enim quãdo Petrũ post *Respicere Dei. Mat. 26.* negationem vocauit ad gratiã ipsum respexisse dicitur.Conuersus dominus respexit Petrum, & recordatus est Petrus verbi Iesu,&c. Et egressus foras, flenit amarè. Quid est ergo *de prępărato habitaculo suo*,id est,de cœlo *respexit super omnes,qui habitant terrã*:n si elegit ad gratiã, & gloriã,quos voluit ex iis,qui habitãt terram? vnde glo.ait.Respexit super omnes,&c.i.misericorditer vidit. Vnde & hoc expressius declarans subdit.

Qui finxit sigillatim corda eorũ, qui intelligit omnia opera eorum. 494

Per corda enim accipe animas, quas Deus sigillatim creat,& producit.Vbi sciendũ, q̃ circa productionẽ animæ rationalis aliquæ fuerunt opiniones:vt ostẽdit Magister,d.Quemadmodum mulieris corpus de viri corpore traductum fuit,ita putauerunt aliqui ipsius mulieris animã de viri anima propagatam, & omnes animas prẽter primam de traduce esse,sicut & corpora.Alij autem putauerũt omnes animas simul ab initio esse creatas:sed istæ opiniones sunt falsę:vnde subdit: Catholica autẽ ecclesia, nec simul, nec ex traduce factas animas docet,sed in corporibus per coitũ seminatis, atq; formatis,infundi,ac infundẽdo creari.Vnde in ecclesiasticis dogmatibus animas hominum non esse ab initio inter cæteras intellectuales naturas, nec simul creatas(sicut hi fingũt)docet Augustꝰ.d.Neque cum corporibus per coitũ seminari, sicut quidam Latinorum præsumptores affirmant:sed dicimus corpus tantum per copulam seminari. Creationem verò animę solum Deum creatorem nosse, eiúsque iudicio corpus coagulari in vulua,& compingi,atque formari. Ac formato iam corpore animam creari, & infundi, vt viuat in vtero homo ex anima,&c. Et huius dicti veritas ex isto textu habetur,d.*Qui finxit*,id est, creauit *sigillatim corda eorum*. Hic em satis innuit propheta,quòd nõ animã de anima facit Deꝰ,sed sigillatim animas de nihilo creat.Quamuis enim omnes animæ sint eiusdẽ speciei,distinguuntur tamen indiuidualiter,& variantur in operationibus coniunctæ corporibus, quia aliquę benè operantur, & aliquę malè, quæ omnia Deo sunt manifesta: & ideo subdit. *Qui intelligit omnia opera eorum.* Ex hoc vult habere, quòd omnes animę in creatione sunt æquales in suis naturalibꝰ:quia omnes sigillatim creãtur à Deo. Sed q̃ aliquę declinent postea ad bonũ, hoc est singulari gratia diuinæ electionis,vt puta:quia Deus elegit ab æterno istam animam,& non illam.

Nõ saluatur rex per multam virtutem,& gigas non saluabitur in multitudine virtutis suæ. 495

Hic consequẽter probat per exemplũ:quòd diuina electio, siue prouidẽtia est primũ principium beatitudinis nostrę. Et ponit exemplum primò in reprobis:secundò in electis: ibi. *Ecce oculi domini*, vnde in prima parte Psal.talem facit rationẽ.Nullus homo virtute propria, & naturali potest saluari temporaliter:igitur multo fortius,nec potest virtute propria beatificari æternaliter cum incomparabiliter secundum sit maius primo. Antecedens autem probatur multipliciter. Primò de Seon rege,qui cum maximo exercitu egressus est obuiam filiis Israël,vt eos debellaret,qui virtute sui exercitus non solum victoriã non obtinuit, sed seipsum, nec populũ saluare potuit,sed ante filios Israël cũ populo suo corruit: vt habetur Num.21.Et quantum ad hoc dicit:*Non saluatur rex per multam virtutem.* Secundum exemplum est de Og rege Basan, *Og.* qui solus remanserat de stirpe gigantium: vt habetur Deuter.3. Hic venit cum omni populo suo, & tota virtute sua,vt expugnaret filios Israël. Et dixit dominus ad Moysen:Ne timeas illum, quia in manu tua tradidi illum: percusserunt igitur & hũc cum

Saluatur nullus per seipsum. Seon.

cum omni populo suo,vt habetur Numer. 21. Et A quantum ad hoc dicit. *Et gigas nõ saluabitur in multitudine virtutis suæ.* Consimiliter & hoc intelligere potes de Golia gigante ,quem Dauid adhuc *1.Reg.17* puer inermis occidit.

Fallax equus ad salutem,in abundantia autem virtutis suæ non saluabitur. 496

22.q.1. nolis.

Hic ponitur tertium exemplum de Pharaone. qui confidens in multitudine equorũ suorum,persequutus est filios Israël,& tamen seipsum , ac populum suum temporaliter saluare non potuit : sed vt habetur,Exod.14.Ingressus est Pharao cum curribus, & equitibus eius in mare, & reduxit super B eos aquas maris dominus. Si ergo vt prædictis pater exemplis nullus dignitate regali,non exercitus multitudine , non virtute corporis,non virtute equorum se temporaliter saluare potest:ergo multo minus æternaliter beatificare. Ex quo relinquitur propositum,quòd sola Dei gratia,& electio est primum principium fœlicitatis æternæ.

497 Ecce oculi domini super metuentes eum,& in eis,qui sperãt super misericordia eius.

14.q.2. gloria epi scopi.

Hic consequenter ponit exemplum de bonis, ostendẽs,quòd omnis nostra salus à Deo procedit, C Et duo facit: Quia primò ostendit causam nostræ salutis esse Dei misericordiam. Secundò ex hoc exemplo suo omnes allicit ad Dei reuerentiam:ibi *Anima nostra.* Quantum ad primum sciendũ , quòd quanquã Deus oculos corporales nõ habeat , mysticè tamen habere dicitur oculos,quibus suos electos respicit.Et isti sunt duo, scilicet , oculus iustitiæ quo respicit peccantes, ipsos puniendo temporaliter. Alius est oculus misericordiæ,quo respicit iustos,ipsos à peccatis præseruãdo spiritualiter. Secundum enim Gregor. Deus oculos clausos tenet quando peccata hic non punit: sed ipsos aperit, quando punit. Sic enim habuit oculos suos super Dauid,quando peccatum eius purgauit per perse- D cutionem filij sui Absalon, propter quod ipse Dauid Deo dicebat. Imperfectum meũ viderũt oculi tui,scilicet,ipsum puniendo. Oculos autem misericordiæ aperuit super eum, ipsum ad gratiam suam reducẽdo.Oculi eius ad sãctum Israël. Sicut enim volens aliquam rem diligenter custodire super illam firmat oculos suos , sic & dominꝰ oculos suos firmat super iustos. Oculi domini super iustos,aures autem eius in preces eorum.Et si aliquando permittat iustos hic temporaliter pati,totum tamẽ est ad vtilitatem ipsorum,vt scilicet per patientiæ meritum habeãt præmiũ maius.Et hoc est,quod subdit.*Et in eis qui sperant super misericordia eius* , non in viribus suis , non in meritis suis, sed super miseri- E cordia eius. Et ad quid oculi domini sunt super metuentes eum,ostendit cum subdit.

Oculus Dei duplex, scilicet, misers cordiæ & iustitiæ.

Greg. lib. 11.mor.c. 20.

Psal.138.

Esa.17.

Psal 33.

498 Vt eruat à morte animas eorũ, & alat eos in fame.

Liberat dominus iustos.

Ecce apertè effectus oculorum prædictorũ domini,nam ad hoc oculi iustitiæ sunt super metuentes eum,ipsos tẽporaliter puniẽdo:ad hoc *vt eruat à morte animas eorum*,scilicet, vt iudicio eruantur à morte æterna. Oculi autem misericordiæ sunt *vt alat eos in fame*,scilicet,vt hic alãtur spiritualibus gratiis, vbi fames est,& virtutum pœnuria,& abundantia mali.Sic enim dicit dominus.Serui mei comedent,& vos esurietis , &c. Sed quia dominus quandoque sperantes in se liberat nõ solũ à morte *Esa.65.* æterna,sed etiam à temporali. Ideo hoc totum de præsenti vita potest exponi: *vt eruat à morte animas eorum*:vbi per animam accipe vitã corporalẽ.Istud enim specialiter de Helia potest exponi, quem dominus eruit de manu Iezabelis, volentis eum occidere.Et consimiliter fuit de Prophetis, quos à persecutione Iezabelis Abdias in spelũca occultauit. *Et alat eos in fame*, hoc realiter fuit de Helia,quem *3.Reg.18.* dominus tempore famis , quãdo scilicet non pluit super terram annis tribus & mensibus sex , dominus pauit coruorum ministerio.Quoniam ,vt dicitur 3.Reg.17.corui deferebant ei panẽ, & carnes mane,similiter & panem,& carnes vesperi. Et cõ- *Nutrit Deus impios.* sequenter miraculosè pauit eum longo tempore apud mulierem viduam Sareptanam ex modica farinula,quantum pugillus capere potest,vt ibidem, habetur : De Helia ergo , & prædictis prophetis, quos Abdias tempore famis pauit pane,& aqua in spelunca, di.Psal.*Vt eruat à morte animas eorum , & alat eos in fame*,id est,tempore famis

Anima nostra sustinet dominũ,quoniam adiutor, & protector noster est. 499

6.q.1. quiescite.

Hic consequenter omnes hortatur exẽplo suo ad Dei reuerentiam,quasi dicat,si enim,vt ex prædictis patet,principalis causa nostrę salutis nõ sunt opera,vel merita nostra, sed sola Dei voluntas , & misericordia,ideo merito patienter debemus Deũ sustinere,id est, super omnia tenere etiã dum patimur aduersa.Quod se facere cõfitetur d.*Anima nostra sustinet dominum*,id est,patienter eius misericordiam expectat.Et hoc facile est.Quoniã adiutor& protector noster est:adiutor in tribulationibꝰ.Psa. *Adiutor noster Deus. Psal 45.* 45.Deus noster,ref. giũ,& virtus,adiutor in tribulationibus,&c.Protector autem , quia spiritualibꝰ gratiis nos desuper tegit. Protector meus , cornu salutis meæ,& susceptor meus.Et de ista Dei protectione,ait Greg.Per Psalmistã dicitur,Scuto bonę *Psal. 17. Greg.33. mor.c.29.* voluntatis tuæ coronasti nos.Scuto bonę voluntatis nos dominus coronare perhibetur , quia quos protegens adiuuat,remunerans coronat. Et quare patienter hic debemus expectare dominum:est ratio,quia per patientiã hic habitã in aduersitatibus ad lætitiã pueniemꝰ ęternã.Et hoc est qđ subditur.

Quia in eo lætabitur cor nostrũ,& in nomine sancto eius sperauimus. 500

Lætitia sequitur tribulationẽ Psal.93.

Quasi dicat: Etsi in præsenti tribulamur , in futuro tamen lætabitur cor nostrũ in Deo. Secundũ enim mensuram tribulationis, & patientiæ in futuro datur mensura cõsolationis,& lętitię.Psal.Secũdum multitudinẽ dolorũ meorũ in corde meo cõsolationes tuæ lætificauerũt animã meã. Et qa ista cõsolatio procedit ex spe retributionis : ideo subdit. *Et in nomine sancto eius sperauimus.* Vbi ly, &, stat pro quia, quasi dicat: Quare in eo lætabitur cor nostrum , ratio est:quia sperauimus in nomine sancto eius.Consequenter cõcludit Psal. diuinam misericordiam postulando,d.

Fiat misericordia tua , dñe, super nos,quemadmodũ sperauimus in te. 501

Quasi dicat: Per misericordiã tuã impleatur in nobis quod dictũ est.s.vt lætemur in te. Et hoc nõ petimus

Universidad de Deusto
Biblioteca

petimus meritis nostris, sed de gratia tua: ideo subdit. *Quemadmodū speravimus in te.* Spes enim est certa expectatio futuræ beatitudinis ex gratia Dei, & meritis proveniens. Et hæc spes tāto amplius crescit in iustis, quanto magis patiuntur aduersa. Quoniam, vt ait Greg. Bonorū mēs quòd duriora patiēter tolerat, eo æternitatis præmia certius ipetrat. Hic oritur dubium: vtrum licitè quis possit sperare in homine? Vide secundā secundæ. quæst. 17. artic. 4.

Spes.

Greg. 10. mor. c. 21.

2. 2. q. 17. art. 4.

PSALM. XXXIII.

502 BEnedicam dominum in omni tēpore, semper laus eius in ore meo.

15. q. 1. reuertimini.

Iste Psal. talem habet titulum. *Psalmus Dauid, cū mutauit vultum suum coram Abimelech, & dimisit eum, & abiit.* Titulus iste sumptus est de historia quæ habetur 1. Reg. 21. quòd cū Dauid fugeret Saul persecutorem suum, cōtulit se ad Achis regem Geth, scilicet: cuiusdam Gentis Philistinorum vicinę regno Iudæorum. Et ibi latitabat, vt persecutionem Saulis euitaret. Fuit autem cognitus ab aliquibus de regno illo, à quibus suggestum est regi Geth, q̄ illū apud se haberet, qui gloriosus esset, & magnus in regno Iudæorū: dicentes, Iste est Dauid, cui chorum fecerunt mulieres Israëlitæ dicētes. Saul percussit mille, & Dauid decem millia. Nūquid nō est iste Dauid rex terræ? Quibus auditis, Dauid timuit regem Achis. Cū enim propter hanc gloriam inuidere ei cœpisset Saul, & ipsum persequi, vāldè etiam cœpit timere, ne ille rex Achis, ad quem cōfugerat, similiter inuidia motus ipsum persequeretur ad mortem. Vidēs autem Dauid se in tali periculo positum, simulauit se stultum, mutauit vultū suum coram ipsis ad modum fatui, & saliuæ decorrebant per barbam eius: quę cū vidisset rex Achis, ait seruis suis. Vidistis hominem insanū, quare adduxistis eum ad me? An desunt nobis furiosi: quia introduxistis istum, vt fureret, me præsente? Dimitte illū hinc, ne ingrediatur domum meam. Et sic tāquā fatuum dimisit illum, & Dauid recessit. Ista historia directè concordat titulo, nec in aliquo discordat, nisi in hoc q̄ illa rex Geth, secūdū textum vocabatur Achis, & in titulo vocatur Abimelech. Et ideo sciendū, q̄ ille rex Geth duo habebat nomina vnum erat nomē cōmune regni, quo omnes reges illius regni vocabātur, & aliud erat nomē proprium personale. Sicut reges Romani nomine regni vocātur imperatores, vel Cęsares, sed nomine personali distinguuntur Iulius, Octauianus, Nero, &c. Sic & ille rex Geth, ad quē Dauid cōfugerat, vocabatur Achis nomine proprio, sed nomine regni vocabatur Abimelech. Ad propositum ergo quādo Dauid per istam modum de manu Achis regis, & seruorū eius se vidit liberatū, gratias agens Deo, fecit hunc Psal. Et sic apparet titulus, & causa Psalmi. Primò igitur exponenda est litera iuxta historiam: & consequēter inducēdus est sensus Psalmistę. Et sic iste psal. diuiditur in duas partes. Quia Dauid primò de sua liberatione Deo gratias agit: secundò cæteros ad bonū faciendū inducit: ibi. *Accedite.* Prima in duas, quia à Dauid primò ponitur gratiarum actio: secundò & ad hoc aliorum inuitatio: ibi. *Magnificat, &c.* Dicit Nunc de Ly. ¶ Quantum verò ad intellectū Psal. sciēdum, quod Dauid Christum significat: mutatio verò vultus significat mutationē veteris sacrificij in nouum. Vetus enim sacrificiū vultus eò dicebatur, quia fiebat in rebus apertis, & manifestis, sed in nouo sacrificio mutauit Dauid, id est, Christus vultū suum, ne cognosceretur, quia corpus suum, & sanguinē, sub velamento panis, & vini nobis tribuit. Sed quid per Abimelech significatur: interpretatur enim Abimeleh patris mei regnū, & significat Iudæos, qui erant regnum patris Christi, scilicet, Dauid: iuxta illud Lucæ 1. Dabit illi dominus Deus regnū Dauid patris sui. Coram ergo Abimelech. i. coram Iudæis Dauid, id est, Christus mutauit vultū suū, quādo in cœna terminans sacrificiū vetus, sacrificium nouū, scilicet sui corporis, & sanguinis instituit sub velamento panis, & vini. Et attēde, q̄ in tali mutatione vultus Christus apparuit stultus coram Achis, quia in sua passione quādo nouū sacramentū instituit, à Iudæis stultus fuit reputatus, similiter & à Gētibus. Nos prędicamus Christum crucifixū, Iudæis quidē scandalum, Gentibus autē stultitiā: & infra verbū quidem crucis pereuntibus quidē stultitia est. Sed quid ex hoc accidit? Nam quia populus Iudaicus per Achis figuratus, Christum in passione, & mutatione vultus stultū reputauit: ideo Christus dimisit eū: scilicet, & abiit ad Gentes: & sic apparet sensus tituli quo ad intellectū Psal. Intētio autem Psal. est monere nos ad nouū sacrificium accedere mente veteri dimisso. Et secūdū istam intentionē Psal. Iste habet quatuor partes. Quia primò de tāto sacrificio Deo gratias agit in principio. Secundò ad tāti sacrificij cōmunionē fideles inducit: ibi. *Accedite ad eum.* Tertiò à quibus malis cōmunicandus abstinere debet, ostēdit: ibi. *Venite filij.* Quartò bonorum præmia, & pœnas malorum describit: ibi. *Oculi domini.* Prima in duas, qua primò Christus Deo gratias agit: secūdò alios ad hoc idem induxit: ibi. *Magnificate dominum.* Prima in duas, quia primò Christus patrē benedicit: secūdò modū huius benedictionis ostēdit ibi. *In domino.* Primò q̄ dicit Christ' nos instruēs: *benedicam dominū in omni tępore.* id est, laudabo Deū corde, ore, & opere, & hoc in omni tempore. Non enim per omne tēpus hic notatur cōtinuatio omnis temporis, quia mortalis homo actū virtuosum semper cōtinuare non potest, etsi habitum semper cōseruare possit virtutē, oportet enim, q̄ actus laudis, vel alterius virtutis aliquando interrumpatur, saltē tempore dormitionis. Sed per omne tempus accipit duo genera tēporum in quibus omne tempus diuiditur: scilicet tempus aduersitatis, & tēpus prosperitatis, in quorum quolibet laudandus est Deus. Et consimiliter intelligitur quod sequitur. *Semper laus eius in ore meo,* id est, in tempore aduersitatis & prosperitatis. Et attende, q̄ ecclesia istum versiculum cantat in officio temporali hora sexta, quia illa hora passus est Christus, & sol magis feruet, quia Christi passio ex feruore charitatis prodiens, & in sacramento Eucharistię memorata nobis maxima est causa laudandi & benedicendi dominum. Ad videndum autem qualiter exemplo Christi nos Deum benedicere debemus, est notandum q̄ òd exemplo Christi dominū multipliciter debemus benedicere: scilicet: Benedicere per debitā mandatorū eius obseruātiam. Benedicere per solidā in aduersis mentis patientiam. Benedicere per validam in credendis fide adhærentiam. Benedicere per integram ex beneficiis dando gratiam. Benedicere per inclitam nostri cordis reuerentiam. Benedicere per feruidā proximis factam amicitiam.

Benedicere.

Benedicere multipliciter.

Præceptorum obseruatio. amicitiam. Primum patet, quoniam mandatorum Dei plena obseruatio manifestum est signū, quòd factis & operibus Deum bonum dicimus, quod est ipsum bene dicere. Vnde quòd faciendo Dei præcepta Deum bene dicimus ostendit Psal. d. Benedictum nomē maiestatis eius in æternum. Et quomodo subdit, ad populū. d. fiat, fiat. Duplicat enim hoc verbum fiat, ad ostendendum quòd illa dupliciter debemus obseruare: scilicet corde & opere. Vel quòd illa obseruatio se extendere debet ad omnia mandata, tam affirmatiua, quam negatiua.

Psal. 71.

Psal. 102. Et quia Dei præcepta maximè à beatis obseruantur in patria, hinc est, q̄ beati summè benedicunt dominum, scilicet Angeli. Benedicite dominum omnes Angeli eius, potentes virtute: sequitur, facientes verbum eius. Sic etiā & animæ beatorum benedicunt dominum. Benedictus dominus Deus

Psal. 105. Israël à sæculo, & vsque in sæculum, & dicit omnis populus fiat, fiat: quod ad literā exponitur de populo beatorum. Sic & suo modo omnis creatura quantumcunq; insensibilis, benedicit dominum, dum cōseruat præceptum Dei suę naturę inditum. Sic sol illuminando diem, benedicit dominū. luna

Dan. 3. illuminando noctem, terra producēdo fructū, &c.

Psal. 103. Benedicite sol, & luna domino, benedicat terra

Aduersorum patientia. Thob. 13. dominum. Benedicite domino omnia opera eius. Secundum patet, quoniam patiēter aduersa à Deo inflicta portare est ipsum pium correctorem cōfiteri, & de ipso bonum dicere. Sic Thobias in aduersis docebat Deum benedicere. d. Hierusalem, ciuitas Dei castigauit te dominus in operibus manuum tuarum, confitere domino, & benedic dominum sæculorum. Sic & Iob in flagellis d. Dominus dedit, dominus abstulit, &c. sit nomen domini benedictum. Sic & Christus in flagellis patrem benedicebat, nos hoc facere docēs: vt ostēdit Greg. d. Christus cum appropinquaret passioni, accepto pane, gratias egit, & benedixit: gratias itaque egit, & benedixit, qui flagella alienæ iniquitatis suscepit. Et qui nihil dignum percussione habuit, humiliter percussus benedixit. Vt hinc scilicet ostēdat, quid vnusquisque nostrum in flagello propriæ culpę facere debeat, si ipse æquanimiter flagella portat culpæ alienæ. Vt hinc ostendat, quid in correctione faciat subditus, si in flagello positus patrem benedicit, & patri gratias filius agit æqualis. Vnde etiā in captiuitate, quæ aduersitatum videtur maxima, quilibet Deum benedicere debet. Captiui benedicamus dominum, dicentes illud. 2. Corin. 1. Benedictus Deus, & pater dñi nostri Iesu Christi, qui consolatur nos in omni tribulatione nostra.

Iob 1.

Greg. 2. mor. c. 31.

Iudith 7.

Fides credendorū. Tertium patet, quoniam per fidem Deo adhærere est ipsum verum Deum credere, & per consequens de ipso bonum dicere. Vnde habētes intellectum fide illustratum, benedicunt Deum. d. Benedicam

Psal. 15. dominum, qui tribuit mihi intellectū. Et sic per fidem benedicentes dominum, confitemur multa:

Psal. 66. 2. Petr. 1. scilicet maiestatis eius vnitatem. Psal. Benedictum nomen maiestatis eius in æternū. Confitemur personarum trinitatem. d. Benedicat nos Deus noster, benedicat nos Deus. Et in speciali cōfitemur personā patris. Benedictus Deus, & pater domini nostri Iesu Christi, &c. Confitemur personam filij. d. Benedictus, qui venit in nomine domini, Osanna

Matt. 21.

Eccl. 45. filio Dauid. Confitemur personam spiritus sancti. Vide arcum, & benedic, qui fecit illū. Arcus enim dicitur filius Dei incarnatus, cuius incarnatio singulariter attribuitur spiritui sancto, & sic benedice-

Gratiarū actio beneficiorū.

A re, qui fecit illum, est benedicere spiritum sanctū. Quartum patet, quoniam cognoscere Dei beneficia, & ei gratias agere, est de Deo bonum dicere. Et sic pro multis beneficiis dominū tenemur benedicere, scilicet, Primò pro beneficio creationis, quia nos de nihilo creauit mirabiliter. Benedictus dominus Deus Israël, qui facit mirabilia solus. Secūdò pro beneficio redemptionis. Benedictus dominus Deus Israël, quia visitauit, & fecit redemptionem plebis suæ. Tertiò pro beneficio conseruationis, quia creatos in vita cōseruat, Nos qui viuimus benedicimus domino. Quartò pro beneficio educationis, quia nos creatos sua gratia reficit & satiat. Deuteron. 8. Cum comederis, & satiatus

Psal. 70.

Luce 1.

Psal. 115.

B fueris, benedicas dño Deo tuo. Vnde & semper in gratiarum actione post mensam, dicitur iste versiculus. *Benedicam, dominum,* &c. Quintò pro beneficio expectationis, quia peccātes expectat ad pœnitētiam. Iob 29. Benedictio perituri veniebat super me. Sextò, p̄ beneficio roborationis, quia nos contra dæmones fortificat, & docet pugnare. Psal. Benedictus dominus Deus meus, qui docet manus meas ad prelium, &c. Septimò pro beneficio retributionis, quia æterna præmia nobis præparat. Psal.

Psal. 134. Benedicētes ei hæreditabunt terram. Vnde & generaliter pro omnibus beneficiis Deū benedicere debemus: vnde Eccles. 32. Super his omnibus benedicito dominum, qui fecit te, & inebriauit te ab

Laudare Deum. omnibus bonis suis. Quintum patet, quia laudare aliquē est de ipso bonū dicere. Et ideo secundum quòd diuersis modis Deum laudamus, diuersis etiā modis ipsum benedicimus. Vnde benedicimus Deum voluntate. Omni tempore benedic dominū & pete ab eo, &c. Corde, Benedic, anima mea, do-

Thob. 4. Psal. 102. mino, & oīa quæ intra me sunt, &c. Opere, In ecclesiis benedicite Deo dño, scilicet, per bona exēpla. Ideo benedicite dominum oēs serui domini, qui statis in domo domini, &c. Ideo benedicentes dominum exaltate eum quantum potestis, maior est enim omni laude. Sextum patet, quoniam

Eccle. 43. proximum debitè diligere est de Deo bonum dicere, qui hoc præcepit. Vnde & ipsa proximorum

Proximi dilectio. amicitia, & ad ipsos miseratio, quędam benedictio

D dicitur: vnde de misericordibus dicit Apostolus: Qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet. Benedicite, filij hominum, domino,

2. Cor. 9. dilectio. laudate & superexaltate eum in sęcula. Quę omnia exemplo Christi quilibet nostrum cōsiderans, cum Christo debet dicere. *Benedicam dominum in omni tempore, semper laus eius in ore meo.*

In domino laudabitur anima mea, audiant mansueti, & lætentur. 502

Benedicere Deum gloria propria gloria Dei. Hic consequenter ostendit modum, quo Deus benedicitur, qui est non propriam gloriam quærere, sed Dei, non laudem propriam, sed Dei. Sicut

E enim bonus filius de bona fama, vel laude patris gloriatur, & propriā laudem, si quam habeat, patri refert, sic & Christus: vnde dicit. *In domino laudabitur anima mea,* quia ipse non propriam laudem, sed patris quærebat. Vnde dicit: Ego gloriam meam

Ioan. 8. non quæro. Si ego glorifico meipsum, gloria mea nihil est. ¶ Si ergo quæras, quid est gloriari in Deo, vel laudari: audi Origenem super Ioannem

Origenes. di. Nullus enim laudans, vel honorans quicquam ex iis, quæ non laudantur, vel honorantur à Deo, honorat Deum, nec laudatur in domino. Qui ergo laudat peccatorem, diuitias, vel mundi hono-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tes,in domino non laudatur. ¶Sed di.nũquid quãdoque licet de bonis operibus laudem quærere? Quæstio. A gloria de operibus suis quando licite quærere possit. Laudari. Greg. 22. mor.c.9. Respõdeo quòd nõ,vt ibi finis laudis ponatur.Sed benè, vt laus ad Deum,vel ad vtilitatem animarũ referatur. Vnde aliud est de propria laude lætari, aliud de fructu laudis:vt ostendit Greg.d.Quisquis enim de fama suę laudis lætatur,auctori se præfert, cuius dono,vt benè operetur,percipit,& tamen in eius munere de gratia suæ laudis hilarescit.Despecto enim honore conditoris semetipsũ plus amare cõuincitur,cuius præconiis lętatur.Quamuis nonnunquam & sancti viri de bona sua opinione gaudent,sed cũ per hãc proficere audiẽtes pẽsant, nec iam de opinione sua,sed de proximorũ gaudẽt vtilitate:quia aliud est,fauores quærere, & aliud profectibus exultare.Quia in re necesse est,vt cum audientiũ vtilitati nõ ꝓficit, mentẽ nostrã fama laudis non eleuet,sed fatiget.Cum enim humanæ linguę attestatione laudamur occulta pulsatione requirimur,quid de nobis ipsis sentiamus , vt in hoc humiles permaneamus. Superba etenim mẽs etiã cum de se falsa bona dicuntur , exultat , quia non apud Deũ,qualiter viuant,sed apud homines,qualiter innotescat,excogitat. Iudiciũ enim omnipotentis Dei despiciens, & solummodo hominũ quærens inter auditas laudes attollitur, & quia hoc solum quæsierat,de brauio operis lætatur. At contra si cor veraciter humile est , bona , quę de se audit, aut minimè recognoscit,& quasi falsa dicãtur,metuit. Aut si ea adesse sibi veraciter scit,eo ipso formidat ne ab æterna retributione sint perdita , quæ hic cõsiderat hominibus diuulgata,pauẽtque vehementer,ne spes futuri muneris in mercedẽ permutetur trãsitorij fauoris. Qua ex re agitur,vt electorũ animus,magno laudũ suarũ igne crucietur, &c. Ex quibus cõcluditur , ꝙ solũ domino laudari debemus nõ in nobis , vt Dei laudes,nõ nostras quæramus. Stultũ est enim rem magni precij pro trãsitoria laude permutare:vnde Greg.d.Magna quippe est vecordia,laboriosa agere:& aure laudi inhiare, forti opere præceptis cœlestibus inseruire , sed terrenæ retributionis præmium quærere. Vt enim ita dixerim,qui pro virtute,quã agit humanũ fauorẽ desiderat,rẽ magni meriti vili pretio venalẽ portat. Vnde cœli regnũ merere potuit,inde nummũ transitoriæ laudis quærit. Vili ergo pretio opus vẽdit,qui magna impẽdit,sed minima recipit. Quod contra ait Christus. *In domino laudabitur anima mea,* Quia ergo omnis in seipso laudari cupiens ipso facto superbus cõuincitur:cõsequens est, vt solũ humiles in domino laudẽtur.Et hoc est,quod subdit. *Audiant mansueti , & lætentur.* Hoc referre poterat ad Apostolos,& successores ipsorum in fide:dequibus dicitur Psal. Mãsueti autem hæreditabunt terram & delectabuntur in multitudine pacis,scilicet æternæ,& non laudis transitoriæ.

Greg 8. mor.c.18.

Psal.36.

503 Magnificate dominũ mecum, & exaltemus nomen eius in id:ipsum.

Magnificare Deum.

Hic suo exemplo Christus alios ad Dei laudem inducit. Magnum enim cõponitur cum facio , facis,& dicimur magnificо,cas, quod est magnum facere aliquẽ,exaltare,& collaudare. Sic ergo dominũ magnificat,qui ipsum exaltat,& laudat, vt magnum illum esse ostendat.Sic & beata Maria dicebat: Magnificat anima mea dominũ. Ad quod declarandum ibidem Origenes mouet quæstionẽ.d. S. autem dominus, nec augmentũ,nec detrimentum recipere potest,quid est quod ait Maria, Magnificat anima mea dominum ? Et respõdet,sed si cõsidero dominum saluatorem imaginem esse inuisibilis Dei , & animam meam factam ad imaginem eius,vt sit imago imaginis,tunc videbo, quoniã in exemplo eorũ,qui solent imagines pingere, quando magnificauero animã meam opere, cogitatione,sermone , tunc imago Dei grandis efficitur,& ipse dominus,cuius imago est,in anima mea magnificatur. Et ideo modũ huius magnificationis,qui est in domino laudari, subdit.d. Et exultauit spiritus meus in Deo,&c.Ad hoc ergo opus nos Christus inuitans,ait:*Magnificate dominum meum,* id est,ipsum in cordibus vestris facite magnum : quia quanto merita sunt maiora, Deus non in se, sed in nobis grandescit.Sic enim dicitur Psal.68.Laudabo nomen domini cum cantico , & magnificabo eum in laude.Et ideo modũ istius magnificationis subdit.d.*Et exaltemus nomen eius in idipsum,*id est,vt omnis nostra lætitia, vel exaltatio in ipsum terminetur,& nõ sit propter nos,sed propter ipsum.Vel *in idipsum,* id est, in vnũ, vt ab omnibus misericordia fiat,vna sit voluntas,vnum cor:sicut in Actibus Apostolorum dicitur: quod credentium erat cor vnum,& anima vna. Vt autem ad hoc alios magis alliciat, ostendit , quòd sibi est hoc quod solum in domino laudabatur,euenerunt:vnde subdit.

Luc. 1.

504 Exquisiui dominum,& exaudiuit me & ex omnibus tribulationibus meis eripuit me.

Exquirere Deum.

Quæro enim cõponitur cum ex , & fit exquiro, ris,id est,valdè,& desideranter quærere. Et aduerte,ꝙ Christus nobis exemplũ dans orãdi,dicit, *Exquisiui dominum.* Et non dicit,quid exquisierit à domino,ad denotandum ,ꝙ in oratione solum Deum quærere debemus:vt scilicet sanctificetur in nobis & eius impleatur voluntas:& nihil in particulari,qa multoties credimus quærere vtilia,& illa nobis noxia sunt. Et sic nos quærere Christus docebat.Mat. 6.d. Quærite primũ regnũ Dei,& iustitiã eius, &c. id est , quærite regnum Dei,vt per ipsum iusti sitis. Iltius opinio est:quod singularia à Deo non debemus quærere,sed solum bona in vniuersali.Fuerũt etiã antiqui Philosophi , vt de Socrate narrat Valerius,d.Socrates humanæ sapientiæ quasi quoddã terrestrę oraculũ, nihil vltra petẽdũ à diis immortalibus arbitrabatur,quã ꝙ bona tribuerẽt:quia hi sciunt,quid vnicuique sit vtile. Nos autẽ plerũque id voluntate expetimus,quod non impetrasse melius foret.Qualiter enim vtdepressissimis tenebris inuoluta mortaliũ mens in quã latè patentem errorem cæcas precationes tuas sparg s?Diuitias appetis,quæ multis exitio fuerunt,honores concupiscis,qui quam plures perfundederunt? Regna tecũ ipse voluis,quorum exitus fæpenumero miserabiles cernuntur?Splendidis coniugiis inuis manus? hæc autem sicut aliquando illustrant , ita nonnunquam domos funditus euertũt. De fine igitur stulta futuris malorum tuorum causis , quasi fœlicissimis rebus inhiare. Et te totũ cœlesti arbitrio permitte, quia qui tribuere bona ex facili solent , etiã eligere aptissimè possunt.Sic igitur & nunc cõformiter Christus , nihil in particulari exquisisse se dicit,sed solum Deum,id est,Dei voluntatẽ.d. Nõ quod ego volo , sed quod tu. Dicit ergo: *exquisiui dominũ, & exaudiuit me,* per quod patet , ꝙ qui non auditur,

Oratio. Quærere nihil debemus in particulari.

Valerius lib.7. c.2.

Matt.26.

auditur, ipsum dominũ non exquisiuit. *Et ex omnibus tribulationibus meis eripuit me.* Multis eñ tribulationibus Christus homo ante resurrectionẽ fuit circundatus,quia diffamatus,proditus,captus,ligatus, spinis coronatus, illusus, flagellatus, & crucifixus: vt merito diceret. Tristis est anima mea vsque ad mortem.Et ex omnibus per patrem fuit liberatus, quãdo per resurrectionem immortalis fuit factus. Sic enim sibi promiserat pater,d.Clamauit ad me, & ego exaudiam eum , cum ipso sum in tribulatione,eripiã eum, &c. Sed hic ex dictis oritur dubium,scilicet, vtrũ in oratione aliquid in particulari licitè postulari possit à Deo.Et videtur,ꝙ non per inducta superius ex verbis præsentis verticuli: & ex dictis Socratis.Præterea,nullus debet à Deo orando petere,quod nescit esse petendũ.Sed quid sit à Deo petendum nescimus,quoniam,vt dicitur Rom.8. Quid oremus,sicut oportet,nescimus,qui autem petit,quod nescit, exaudiri nõ meretur:vnde Iac.4.dicitur:Petitis,& non accipietis,eo quòd malè petatis.Præterea,petere aliquid determinate à Deo , est velle inclinare volũtatem Dei ad suam propriam,sed hoc non licet , quia nostrã voluntatẽ eius conformare debemus,& nõ econuerso.Ad oppositum patet,quia dominus multa determinate docuit discipulos orãdo petere,vt patet in oratione dominica,in qua septem petitiones determinatæ continentur.Respõdeo, ꝙ quædam sunt bona , quibus homo malè potest vti , & malũ exitum possunt habere:vt sunt diuitię,honores,cõiugia,filiorũ generatio,dignitates,& status:de quibus Socrates superius exẽplificat. Et de talibus nihil determinatè est petendum,quia an nobis expediant, ignoramus.Alia autẽ sunt bona, quibus nõ contingit malè vti,vt sunt virtutes,voluntatis diuinæ obseruatio,&c.quę directè ad beatitudinẽ ordinãtur, quæ malũ finẽ de se habere nõ possunt. Et talia de terminatè à Deo orando possunt postulari. Ex illis patet ad quæstionẽ.Ad primũ ergo dicitur, ꝙ licet homo ex se scire nõ possit,quid sit petendũ de primis bonis,potest tamẽ scire de secundis. Et iã quãdoque de primis bonis spiritus, quandoque nobis per sancta desideria inspirat,& docet,quid sit petẽdum.Ad secundũ dicendum,ꝙ cũ petimus aliqua, quæ pertinẽt ad nostrã salutẽ,tũc cõformamus voluntatem nostram voluntati diuinæ, dicitur enim,1. Timo.2.ꝙ vult omnes homines saluos fieri,&c.

Tribulationes Christi.

Psal. 90. Quæstio.

505 Accedite ad eũ , & illuminamini, & facies vestræ non confundentur.

Eucharistia.

Hic cõsequenter ad noui sacrificij cõmunionẽ Christus fideles inducit.Et vt ad hoc nos magis alliciat , istius sacrificij multiplicẽ ostendit cõtinere virtutem. Et diuiditur in tres partes secũdũ ꝙ triplicẽ virtutem in ipso cõtineri ostẽdit. Primo hic est fides, quæ mentẽ illuminat:secũdo hic est spes, quæ mẽtem ad Deum eleuat:ibi.*Gustate.*tertio hic est charitas,quæ mẽtẽ impinguat,ibi.*Timete.* Quãtum ad primũ notandũ , ꝙ fides multiplicẽ habet effectum:quoniã fides primo de credendis mẽtem habet illuminare:secundo postulata facit impetrare:ibi.*Iste pauper.* tertio à periculis habet liberare: ibi.*Immittet.*Primo ergò fides habet illuminare intellectũ , quia quod in lumine naturali videri non potest,per fidẽ apprehẽdit : quoniã fides est quoddam lumen animæ docens,quæ natura docere nequit,vt puta Deũ vnũ in essentia,trinũ in personis, verbũ caro factũ , virginẽ peperisse, & hujusmodi.

Multiplex fidei effectus.

A cedere ad Eucharistiã.

Exod.19. Nota tum. Hugo in de 12. abusiuis huius mundi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

& curiosi,sed etiã cũ ambitione,nõ cum deuotione,accedunt ad mensam Christi:qui etiã nõ accederent,nisi se inde aliquid lucraturos sperarẽt.Sed accessit ad Iesum Petrus, accessit & Iudas,accesserunt discipuli, accesserunt & milites cruciligentes eum. Accedunt & quotidie ad corpus Christi etiã peruersi sacerdotes,qui ea,quæ offeruntur ad mensam Christi,ipsi offerunt ad mẽsam diaboli, in illa Deum inuocãt,in ista periurãt.Non enim orationibus,sed lusibus vacãt,& exultãt. Legẽ domini nec sciunt,nec discere volũt,vacãtes otio,comessationibus,& ebrietatibus studẽt. Terrenis inhiãt,terrena sapiũt,assidui in plateis,in ecclesia rari. Tardi ad inuestigãdũ culpã peccatoris, sed prõpti ad inquirenda vestigia leporis, velociores ad cõuocãdũ canes, quam ad pauperes congregandos.Libẽtius panẽ cani porrigũt, quã pauperi,plures seruiũt eis ad mensam,ad missam nullus.Famulos,& famulas habere volũt,sed clericos habere nõ possunt, quia nolunt. Hi sunt,quorum thalamus ornatior est ecclesia, mẽsa patior altari,ciphus calice pretiosior, equus carior missali,cappa casula pulchrior,camisia delicatior alba.Ecce quomodo obscuratum est aurũ fuligine peccatorũ,mutatus est color optim' decoris,& sanctitatis in fœditatẽ vitiorũ. Lapides sanctuarij dispersi sunt in capite omniũ platearũ. Ecce iam pœnè nulla est vitæ sæcularis actio quã hodie clerici non administrẽt, nulla mũdi negotia in quibus ministri altaris nõ se occupent, nullarum improbitas,in qua monachalis nõ se implicet ordo,nolentes aduertere quod dicitur.Omnis,qui habuerit maculam,non accedet offerre hostias domino Deo suo quibus loquitur Psal.d. O vos sacerdotes,corde mundo *accedite ad eum, & illuminamini,& facies vestra non confundentur.*

Clericorũ vanitas. *Leui.21.*

506 **Iste pauper clamauit, & dominus exaudiuit eum,& ex omnibus tribulationibus eius saluauit eum.**

Secundo fides postulata facit impetrare. Et hoc multis exemplis ostendit Apostolus ad Hebr.11.d. Fide Sara sterilis virtutẽ in cõceptione seminis accepit:fide muri Hiericõ corruerunt,&c. fide cæci sunt illuminati.Secundũ fidẽ vestram fiat vobis,& illuminati sunt. Fide filia Chananææ à dæmonio fuit liberata : vnde & Marc.11. ait saluator. Amen dico vobis,quicquid credẽtes petitis, credite quia accipietis,& fiet vobis.Si ergo fides facit postulata impetrare, & istud sacramẽtũ est mysterium fidei, consequens est, q̃ virtute huius sacramenti optata impetrãtur. Et hoc hic notãs Psal.dicit: *Iste pauper clamauit,& dominus exaudiuit eũ.* Et loquitur Christus de seipso:dicens.*Iste pauper*,qui fuit verus pauper per humilitatem, verus pauper per carentiam bonorũ temporaliũ.Qui(secũdum Apostolũ)cũ esset diues,pro nobis egenus factus est, vt sua paupertate nos diuites faceret. Clamauit enim Christus tempore suæ passionis duo petẽs : scilicet gloriam resurrectionis,& mortalitatis amotionem, vt ostẽsum fuit Psal.29.Ad te,domine,clamabo,& ad Deum meũ deprecabor. Et in omnibus fuit exauditus.Et hoc est,quod de isto paupere Christo, ait Apostolus.Qui in diebus carnis suę preces,supplicationẽsque ad eum, qui posset illũ à morte saluũ facere,cũ clamore valido,& lachrymis offerẽs,exauditus est pro sua reuerẽtia. Per hoc enim vult ostẽdere,q̃ qui p istud sacramentũ vult à Deo exaudiri,cũ paupertate spirit' ad illud debet accedere,

Fides facit exaudiri. *Eucharistia.* *Matt. 9.* *Matt.15.* *Marci 11.* *Sacramẽta.* *2.Cor.8.* *Oratio Christi.* *Psal. 29.* *Hebr.5.*

quoniã vt ait glo. hic ostẽditur quis meretur exaudiri,ille scilicet,qui fuerit pauper spiritu : q̃a diues spiritu nõ auditur. Ad hoc autẽ declarãdum, nota, q̃ triplex est paupertas:scilicet,paupertas egestatis quæ est miserabilis,& inuoluntaria. Paupertas vanitatis,quæ est vituperabilis,& fugiẽda. Paupertas honestatis,quæ est cõmẽdabilis, & meritoria. Primam sustinent inuoluntariè pauperes necessarij, quorũ infinitus est numerus , qui libenter haberẽt diuitias,si possent.Isti accusãt Deũ de partialitate, proximũ de tenacitate, fortunã de infidelitate. Et licet tales sint vitiosi,piũ est tamẽ illorũ necessitati subuenire. Beatus, q̃ intelligit sup egenũ , & pauperẽ:vnde miseria aspiciẽda est,nõ p̃sona.Qui indigno peccatori dat,nõ det,quia peccator est, sed quia homo est,nõ peccatorẽ,sed iustũ nutrit : quia nõ delictũ,sed naturã pascit,q̃ tota est Dei creatura. Secũda est paupertas Philosophorum,qui ad gloriã mũdi lapides pretiosos frãgebãt. Tales sunt hypocritæ,qui propter mundi gloriã diuitias spernunt,& pauperes se esse propter Deũ simulant.Isti faciliter cognoscũtur, si aliquãdo ab aliis corrigãtur:quia correctiones sufferre nõ possunt. Qui aũt pauper est correctionẽ nõ sustinet. Tertia est paupertas assumpta voluntariè propter Christum : de qua Augustin.in de ecclesiasticis dogmatibus, Bonũ est facultates cũ dispensatione erogare,sed melius. pro intẽtione sequẽdi dominũ Israẽl donare.& ab solutũ ab omni solicitudine cũ Christo egere. Et de ista paupertate dicitur. Beati pauperes spiritu: &c. Et nota q̃ ista paupertate diues põt esse pauper,& pauper potest esse diues : qui scilicet amorẽ in diuitiis non ponit , sed illas totaliter refert ad Deum.Et tales pauperes exaudiũtur à Deo. Vnde hic dicitur.*Iste pauper clamauit,&c.*

Paupertas triplex. *Augustin.* *Beatus.*

507 **Immittet Angelus domini in circuitu timentium eum, & eripiet eos.**

Tertio,fides à periculis habet liberare. In cuius signũ defectus fidei Petrũ in periculo submersiõis posuit in mari quãdo ad Iesum ambulãs supra mare voluit accedere, propter quod ei dixit Christus. Modicæ fidei,quare dubitasti?Si ergo fides à periculis liberat,& istud est sacramẽtum fidei:sequitur cõformiter quòd istud sacramentũ à periculis liberat. Et hoc est,quod hic per istud sacramẽtũ dicit. *Immittet Angelus domini*,&c. Sed aliqui codices habent.*Immittet Angelum dominus*, sed vt dicit Magister in gl.illi sunt falsi, quia dicit verus textus. *Immittet Angelus domini.* Quis autẽ proprius vocatur Angelus domini, quã ipse Christus? quia Angelus idem est, quod missus. Quis autẽ proprius dicitur missus quã Christus,quẽ pater sanctificauit,& misit in mundum? Et de isto Angelo Christo ad literam dicitur Malac.3. Ecce ego mitto Angelũ meũ, &c. Sequitur. Et statim venit ad templũ suũ dominator,quem vos quæritis,& Angelus testamenti, quẽ vos vultis. Iste ergo Angelus Christus in isto sacramento immittit in circuitu timentiũ eũ. Sed quid immittit?Certe gratiã suã,qua per istud sacramentum suos munit fideles , quia in nullo sacramento amplior gratia datur digne sumẽtibus quã in isto. Vnde & hoc sacramẽtũ Eucharistia dicitur , id est bona gratia , quia in hoc sacramẽto non modo est augmentũ virtutis, & gratię,sed ille totus sumitur, q̃ est fons, & origo totius virtutis , & gratiæ : vt ait Magister. Vel aliter Angel' Dñi:scilicet Christus, qui in isto realiter continetur sacramẽto. *Immittet in circuitu*

Fidelis à beato. *Matt.14.* *Angelus.* *Augustin. Christus.* *Eucharistia.* *Magister in 4. dist.*

in circuitu timentium eum ad eos de periculis eruendum,qui immittit alios,scilicet, Angelos tanquam Angelorũ dominus.Sic enim misit Angelos,qui liberarũt Loth de Sodomis.Immisit Angelos,qui liberauerunt tres pueros de camino ignis,vbi Angelus dñi descendit cum Azaria, & socijs eius in fornacem,& excussit flammã ignis de fornace,&c.Similiter misit Angelũ,qui liberauit Danielẽ de lacu leonũ.Immisit Angelũ,qui liberauit Iudith ab Holofernis concupiscentia,vnde ipsa ait. Viuit dominus,quoniam custodiuit me Angelus eius , & non permisit me ancillam suam inquinari,&c. Immisit Angelum,qui liberauit Petrum de manu Herodis, &c.Nunc scio verè, quia misit dominus Angelum suum,& eripuit me de manu Herodis,&c. Vel aliter Angelus domini:scilicet Christus in isto sacramẽto,vt nos ab omni eruat periculo,immittit,scilicet Angelos,teste Greg.in homilia:& habetur de consec.dist.2.quid sit sanguis.d. Quis enim fideliũ habere dubiũ possit : in ipsa immolationis hora ad sacerdotis vocẽ cœlos aperiri ? In illo Iesu Christi mysterio,choros Angelorũ adesse,summa imis sociari,& vnũ ex visibilibus, ac inuisibilibus fieri. Et notans hic Psal.de Christo dicit, q̃ in isto sacramẽto Angelus domini *immittit* , scilicet Angelorum choros in hora consecrationis. *In circuitu timentiũ eum,*scilicet timore filiali.*Et eripiet eos* ab omnibus scilicet periculis:quoniã,vt dicitur Psal.90. Angelis suis Deus mandauit de te, vt custodiant te , &c.

Gen.19. *Dan.3.* *Dan.6.* *Iudith.13.* *Act.13.* *Gregor.de cons. dist.2.*

507 **Gustate,& videte, quoniã suauis est dominus: beatus vir, qui sperat in eo.**

Hic consequenter ostendit,q̃ in isto sacramẽto est spes, quæ mentẽ ad Deum eleuat. Quoniã omnibus debitè sperantibus in ipsum,suauis est Christus : quoniam talibus vitam tribuit sempiternam. Vnde Magister in gl.ait:*Gustate* , &c. Id est nõ sotũ ad istud sacramẽtum fide debetis accedere, vel illu minemini,sed etiam gustate, id est, maducate carnem meam, & bibite sanguinẽ meum : & tunc videbitis. *quoniam suauis est dominus*, id est, dulcis iste cibus:q̃ scilicet est vita sumẽti pellẽs omnes molestias.etsi non in præsenti, tamẽ in futuro. Et hoc est, qđ subdit. *Quia beatus vir, qui sperat in eo.* In eo, scilicet,quod guttat. Miser enim est, qui in seipso, vel in aliis hominibus sperat, qui nec seipsos iuuare possunt.Sed qui sperat in eo iam beatus est:quia eum iam habet in spe,qui est omne bonũ.Sed cum quanta puritate hoc sacramentum sit gustandum, qui eius suauitatem cupit videre , ostendit Petrus Damian.super illo verbo.1.Corint.6.d. Qui adhęret meretrici,vnũ corpus efficitur,&c.d. Cur, ô tu sacerdos,qui sacramenta habes dare, hoc est sacrificium debes offerre, teipsum prius maligno spiritui non vereris victimã immolare ? Fornicãs enim à membris Christi abscinderis, & corpus meretricis efficeris.Apostolo attestante,qui ait.Qui adhęret merẽtrici,&c.Quid tibi cũ corpore Christi,qui per carnis illecebrosæ luxuriã membrũ factus est Antichristi? Quæ enim societas lucis ad tenebras? Si enim redemptor noster tantopere dilexit floridi pudoris integritatem,vt non modo de virgine ex vtero nasceretur,sed etiã à nutrice virgine tractaretur : & hoc cum adhuc vagiret in cunis,à quibus nunc obsecro tractari vult corpus suũ, cum iã immensus regnat in cœlis,si mundis attingi manibus volebat in præsepio positus? quãtam corpori suo,

Sacerdotes quales puritas esse debet. *1.Cor.6.*

nunc vult adesse munditiam, iam in paternæ maiestatis gloria sublimatus ? S.c ergo dignè sumẽtibus est cibus suauis Psal.Quoniam suauis est dominus omnibus, &c. Ita indignè sumentibus est mortifer cib'. Qui mãducat,&bibit iudicium,sibi,&c.

Psal.144. *1.Cor 11.*

508 **Timete dñm omnes sancti eius, quoniã non est inopia timẽtibus eũ.**

Hic cõsequenter ostendit , q̃ in isto sacramẽto est charitas,&c.Quãuis enim charitas timorem seruilem excludat, timorem tamen filialẽ semper includit,quia iste timor non est,nisi quædam cordialis reuerentia ex amore procedens,quia etiã sancti in patria semper Deũ timebũt. Timor domini sanctus permanet in sæculũ sæculi. Et iste talis timor, siue reuerentia debetur isti sacramento.Quoniam nihil in sacrificiis diuinis maius esse potest quam corpus,& sanguis Christi , nec vlla oblatio potior est.Sed hæc omnes præcellit,quę pura conscientia domino offerenda est,& pura mẽte sumenda, atq; ab omnibus veneranda:& sicut potior est cæteris, ita præ cęteris extolli & venerari debet. Et hoc est, quod hic dicit Psal. *Timete dominũ omnes sancti eius.* scilicet timore filialis reuerẽtię, qui realiter in isto sacramẽto continetur.Et merito,quia in illo sacramento ratione charitatis ibidem demonstratæ est omnis boni abundãtia.Et hoc est,quod dicit. *Quoniam non est inopia timẽtibus eum.* Hic enim perfecta Christi continetur charitas, q̃a ex maxima charitate seipsum nobis præbet manducandum, vnde de cons.dist.2.hæc est dicitur:Hoc est sacramentũ pietatis,signũ vnitatis,vinculũ charitatis,&c. Nec mirum:quoniam nullũ sacramentũ est isto salubrius, quo purgantur peccata,virtutes augentur,& mens omniũ spiritualium charismatũ abũdantia impinguatur : quia hic sumitur ille , qui omnis boni , & charitatis fons est,& origo:vt merito Psal.dicat de ijs,qui debitè ad istud sacramentum accedũt,quod *non est inopia timentibus eum.* Si enim Deus paícit contemnentes se,credendumne est, quòd deserat se diligentes? Et hoc aliis verbis explicat,d.

Fons. *Origo.* *Charitas.* *De cons. dist.2.*

509 **Diuites egerunt, & esurierũt,inquirentes autem dominum non minuentur omni bono.**

Diuitiarum enim abundãtia mẽtem auari non satiat,sed angustat.in præsẽti,& in futuro. De præsenti enim dicitur Iob 20. Nec satiatus est venter eius:quod exponens Greg ait:venter quippe diuitis auaritia eius est,quia in ipso colligitur quicquid peruerso desiderio glutitur.Liquet vero, quia auaritia desideratis rebus nõ extinguitur, sed augetur. Nam more ignis cũ ligna,quæ cõsumat,acceperit, excrescit. Et vnde videtur ad momentũ flãma cõprimi,inde paulo post cernitur dilatari. Tantis enim rebus quis in seipso mdiget,quantis cõcupiscentiis caret, & quia quãto quis ditior est, tãto plura concupiscit:ideo quanto quis ditior est,tanto amplius eget.Bene ergo dicit Psal.*Diuites egerunt,& esurierunt.* Quoniã saturitas diuitis non sinit dormire eũ. Sed adhuc melius homo accipitur de spiritualibus bonis,quibus mũdi diuites egent,in præsenti,& in futuro.Vnde hic ait gl. *Diuites egerũt, & esurierũt:* scilicet,diuites huius sęculi,scilicet superbi,& auari egerunt bonis interioribus. Non enim putare debes hoc dici de terrenis, quæ nullius pretij sunt. Respice enim , & vid pis multos diuites iniquos mori cũ diuitiis suis,nec pauperes esse factos, cum

Diuitiæ nõ saturãt. *Greg. lib.20. mor.* *Eccl.9. Egent diuites mali.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

viuerent,sed inter magnas copias diuitiarum, vsq; ad vltimũ vitæ perduct, & expirare in lectis eburneis circunfluente familia, & magnificè celebrari põpa funeris, ac pompato funere ad tumulũ à suis deduci. Sed quid ista proficiũt, quia in futuro care bunt summo bono, scilicet, Deo, licet ipsum esuriant, & desiderent? Nónne eius exemplũ expressè ostẽdit ille diues epulo, qui induebatur purpura, & bysso, & epulabatur quotidie splẽdidè, qui tamen ad tantam in futuro deuenit inopiã, vt guttã aquæ mẽdicaret, & habere nõ posset? Et hoc est, quod dicitur Iob 27. Diues, cũ dormierit, nihil secum auferet, aperiet oculos suos, & nihil inueniet: & Psalm. Dormierunt somnũ suum, & nihil inuenerunt omnes viri diuitiarum in manibus suis. Non autẽ sic est de bonis, quia hic, & in futuro spiritualibus bonis, quæ sunt vera bona, abundant. Vnde subditur. *Inquirentes autem dominum, non deficient omni bono. Inquirentes*, id est, intus toto studio quærentes dominũ, & nõ temporalia: *non deficient omni bono*, id est, habebunt bonũ, quod est omne bonũ, quia in Deo sunt omnia bona. Et nota, q̃ hic loquẽs de sacramento altaris dicit. *Inquirentes autem dominum*: quia ipse dominus intus in hoc sacramẽto sub speciebus panis, & vini velatus continetur: extra ergo non est quærendus dominus, sed intus, quia extra aliud videtur, sed intus aliud cõtinetur, quia intus Christus continetur, qui est omne bonum. Dicit Dominus Moysi ostendam tibi omne bonum.

510 ## Venite, filij, audite me: timorẽ domini docebo vos.

Hic cõsequẽter ostendit Psal. quæ facere debet, vel à quibus abstinere, qui ad hoc sacrificiũ debitè vult accedere. Et duo facit. Quia ostẽdit primo q̃d tales debeãt facere: secundò à quibus debeãt abstinere: ibi, *prohibe linguã*. Tria enim debet facere talis, quia debet primo reuerenter verbũ Dei audire: secundo filialiter Deum timere: ibi. *Timorẽ domini*. tertio vitam futurã amare: ibi. *Quis est homo*. Quantũ ad primũ dicit. *Venite, filij, audite me*. Nihil enim ita disponit mentem ad huius sacramẽti deuotionem, sicut deuotè audire Dei verbum. Dicit enim, *Venite, filij, audite me*. vt in nomine filiationis desygnet cũ quãta reuerẽtia verba diuina, vt patris audire debemus. Fili, audi disciplinã patris tui, vt addaĩ capiti tuo gratia. Vnde cũ quãta reuerẽtia verba Dei sint audiẽda ostẽdit Aug. & habẽt. 1. q. 1. interrogo. d. Interrogo vos fratres, & sorores, dicite mihi: quid vobis pius esse videtur, corpus Christi, an verbum Christi? Si vultis verũ respõdere, hoc dicere debetis, q̃ nõ sit minus verbum Christi, quam corpus Christi. Et ideo quanta solicitudine obseruamus, quãdo corpus Christi nobis ministratur, vt nihil ex ipso de manibus nostris cadat in terrã. tãta solicitudine obseruemus, ne verbũ Dei, quod nobis erogatur, dum aliud cogitamus, aut loquimur de corde puro depereat: quoniam non minus reus erit, qui verbũ Dei negligẽter audierit, quã qui corpus Christi sua negligentia in terrã cadere permiserit. Ad hoc ergo nos Christus inuitat. d. *Venite filij audite me*. Et aduerte q̃ Dei verbũ nõ solũ reuerẽter, sed etiã celeriter audire debem⁹: quia, vt dicitur. Iac. 1. Sit autẽ omnis homo velox ad audiendũ, tardus autẽ ad loquẽdum. Ideo enim natura duas aures nobis dedit ad audiendũ, & hoc nulla apposita clausura. Ad loquendum autẽ solũ vnã linguam dedit, & duplici clausura munitã: scilicet labiis, & dẽtibus: vt veloces ad audiendũ essemus, ad loquẽdũ autẽ tardi. Si enim infirmus corpore velociter aures præstat ad audienda corporalis sanitatis verba, quãto magis celerius nos verba æternæ salutis audire debemus? quoniã sicut audire verba serpentis fuit causa mortis: sic audire verba nostri redemptoris est ianua vitæ: vnde Bernardus super illo verbo Mar. 15. Videns autẽ Centurio, qui ex aduerso stabat: ait. Vnde irrepsit morbus, inde remediũ intret: & per eadẽ vestigia mortẽ vita sequatur, lux tenebras antidotũ saluatoris serpẽtis venenũ. Auditus primo mortis ianua fuit. Nunc ergo auditus reuerẽter, celeritérque aperiatur & vitæ, & quã tulit, reparet vitam. Et, si dicas: quid est audire reuerẽter, celeritérq; verbum Dei? Respondeo: quod aure percipis, operibus adimplere. Estote factores verbi, nõ auditores tãtũ, &c. Etad hoc nos hic Christus inuitat dicẽs. *Venite, filij, audite me*. Sic eũ & Iacob suis filiis dixit. Cõgregamini, & audite filij, patremvestrũ. *Timorẽ domini docebo vos*. Ecce secundũ necessariũ ad debite istud sacramentũ percipiẽdũ, scilicet filialiter Deũ timere. Sed di. Quis est timor domini? Ad hoc respondet Magister, d. q̃ timoris quatuor sunt species. Est enim timor mundanus, seruilis, initialis, & filialis. Timor mundanus, eũ timemus perdere bona mũdi, vel incurrere pericula carnis, propter quod peccamus: & hic semper est malus. Et hũc dominus prohibet, d. Nolite timere eos, qui occidunt corpus. Timor seruilis est, cũ propter timorẽ pœnæ quis abstinet à peccato: nõ timore amittendi æternũ bonũ, q̃d nõ amat, sed timore patiẽdi pœnã, quã odit. Timor initialis est, quo q̃s incipit, quod durũ erat, amare, & sic incipit excludi timor seruilis. Timor autẽ filialis est, quo timemus offendere Deum, timor ille de amore venit: & propriè vocatur domini timor, qui permanet in sæculũ sæculi. Hic est ergo ille timor, quẽ domin⁹ docet, d. Nolite timere eos, qui occidũt corp⁹, animã autẽ non possunt occidere: sed potius eum timete, qui potest animam, & corpus perdere in gehennã. Et quia idẽ est timor filialis quòd amor, sicut Deus vult amari: sic & conformiter timeri. Vnde dicit: *Timorem domini docebo vos*.

Quis est homo, qui vult vitam, diligit dies videre bonos?

Ecce tertium necessarium ad debitè istud sacramentum percipiendũ, scilicet, verã vitã amare. Illa enim sola vera vita est, quę mortẽ excludit. Illi solũverè dies boni dicũtur: qui malũ nesciũt. Ex quo apparet, q̃ hic nõ est vera vita: hic nõ sunt dies boni: vnde hic ait glo. Dies boni nunquã sunt in hoc sæculo. Omnes hoc fatentur se velle. Bonã rem volunt, sed nõ in regione eius illã quærunt: velut si aliquem iustũ virũ quęreres, sed nõ in patria eius, vbi habitaret: diceretur tibi, bonũ virũ & magnũ quæris. Sed noli quærere hic: vbi non inuenies eum. Ita quæramus & nos vitã, & dies bonos, sed non hic, quia hic nõ est. Et merito istud sacramẽtum dignè volens percipere, debet quærere vitã, quia in ipso nostra vera vita cõtinetur. Qui mãducat hunc panem, viuet in æternum. Et hic quisquis hoc sacramentum debitè quærit: quærit & vitam: & ecõuerso. In Christi enim corpore vita nostra consistit.

Prohibe linguam tuam à malo, & labia tua ne loquantur dolum.

Hic consequenter ostẽdit à quibus se abstinere debeat,

debeat, debitè ad istud sacramẽtũ accedere volẽs. Et duo sunt, s. peccatũ locutionis, & peccatũ operationis. Secũdũ, ibi. *Diuerte à malo*. Et, si dicas, quare mẽtionẽ nõ facit de peccato cordis. Respõdeo quia prohibens peccatum linguę, etiã consequẽter peccatũ cordis ꝓhibet: quia ex abundantia cordis os loquit. Dicit ergo, *prohibe linguã tuã à malo*. Vbi sciendũ, q̃ malũ linguæ est multiplex, à quo ipsam ꝓhibere debem⁹, scilicet, maliloquiũ, falsiloquiũ, stultiloquiũ, vaniloquium, turpiloquium, multiloquiũ. Primũ ergo malum linguæ est, maliloquiũ: sicut est detractio, blasphematio, & huiusmodi. Et ideo dicit Philosophus: q̃ oratio est illatiua passionis, si turpia, aut impia loquatur. Sed tamen contra istud, Patiẽtia debet haberi: vnde Seneca dicit. Malè de te loquũtur homines: benè loq nesciunt, fari sentiunt, nõ q̃d merearis, sed quod solent. Si de te loquuntur malè, & immeritò, sit tibi molestũ: non quod loquuntur, sed quod mentiuntur. Si meritò, dole, & castiga. vult dicere: quod cõtra pestẽ detractionis, hęc est cõsolatio: q̃a aut dictũ contra te est verũ, aut nõ: si verũ, gaude quia corrigeris, & castiga teipsum: si non est verum: gaude, quia innocens es, & ora cum Psal. d. Domine, libera animã meã à labiis iniquis, & à lingua dolosa. Secundũ est falsiloquium. Nullus enim debet loqui, nisi verum tam superioribus. quã inferioribus: vnde, 4. Ethicorũ dicitur: Qui virtuosus est, indifferenter loquitur iis, qui in dignitatibus, & quibuscunque, singulis tribuens, quod decet, id est, vera loquẽdo. Et hoc maxime indigẽt in dignitatib⁹ cõstituti: vt veritas eis aperiatur: vnde, Loquimini veritatem vnusquisq; cum proximo suo. Tertium est stultiloquiũ. Stulte eñ loquitur, qui loquitur indiscretè. Et ideo dicit Seneca de morib⁹: q̃ qui nescit tacere, nescit loq. Et Philosophus dicit: Non sufficit habere persuabilia, quæ oportet dicere, sed necesse est dicere, vt oportet ea, quẽadmodum loqui oportet: hoc enim multũ confert ad attrahẽdum: homo enim sine ordine loquens, merito dicitur stultiloquus: vnde Seneca dicit. Auribus frequentius, quã lingua vtere: quicquid dicturus es aliis, prius tibi dixeris. Ideo ad Ephes. 5. dicitur. Stultiloquiũ nõ nominetur in vobis. Quartum est vaniloquium: vnde. 3. Rhetoricæ dicit Philosophus. Tria sunt attẽdenda in modo loquendi. Primũ est magnitudo, vt sciamus quãtum alte oportet loqui. Secũm est harmonia, vt sciamus quo accentu dictiones sint proferẽdę. Tertium est ritus, vt sciamus, quid loquẽdum est, & quid tacendum. Vnde vaniloquus dicitur, qui nõ attẽdit circunstantias in modo loquẽdi requisitas: sicut dicit Ambro. Sapiẽs antequã loquatur, multa cõsideret, scilicet quomodo, in loco, quib. &c. Vndẽ de vaniloquis dicitur in Psal. Vana loquuti sunt vnusquisque ad proximum suum. Quintum est turpiloquiũ. Valde enim indecẽs est turpe loqui: vnde Philosophus dicit: q̃ totaliter turpiloquiũ à ciuitate sicut aliquod aliud malũ oportet legislatorẽ extirpare, maxime in iuuenibus: vt nõ videãt, aut audiant aliquod tale. Et Seneca ait. A verbis turpib⁹ abstine: quia licentia eorum impudicitiã nutrit. Sermones vtiles magis, quã facetos ama. Ideo ad Colos. 3. dicitur. Deponite omnẽ turpẽ sermonem de ore vestro. Sextũ ex multiloquiũ. Homo. n. debet esse tardus ad loquendum. Multiloquiũ enim signum est ignorãt̃ę. Vnde Greg. dicit: Cum multiplicitas in sermone reprehẽditur, esse intelligẽtiæ grauitas in sensu denegatur. Vis enim locutionis quadrifaria qualitate distinguitur. Nã sunt nõnulli, quos sciẽdi, ac dicẽdi amplitudo dilatat. Et sunt nõnulli, quos sciendi, ac dicẽdi insimul inopia angustat. Et sunt nõnulli, q̃ efficaciã dicẽdi habẽt, sed acumẽ sciẽdi nõ habẽt. Et sunt nõnulli, q̃ acumẽ sciẽdi habent, sed ex inopia locutionis obmutescunt. Et infra. In quibus nimirum quatuor dicẽdi qualitatibus sola criminis tertia subiacet, scilicet illorũ, qui parum sciũt, & multa loquuntur: quod directè dicitur multiloquiũ. Ideo dicitur Prou. 10. In multiloquio non deerit peccatũ. Omnes ergo istos modos locutionis indebitæ hic ꝓhibet Psal. *Prohibe linguã tuam à malo*, &c. Et nota q̃ prius præcipit linguã cohibere, quã labia: quia cum loqui volumus, ante cõmouemus linguam, & mox labia, motum linguæ sequuntur. Merito ergo lingua debet cohiberi: quia vt dicit Prouerb. 18. Mors, & vita in manibus linguæ. Et Iacob. 1. Si quis putat se religiosum esse, nõ refrenans linguam suam, huius vana est religio.

Diuerte à malo, & fac bonum, inquire pacem, & persequere eam.

Hic consequenter prohibet peccatũ operationis simul, & omissionis. Cum enim virtus, & vitiũ, meritum, & demeritũ insimul esse non possint: necesse est vitia declinare, & ex consequenti inferere virtutes. Et hũc ordinẽ hic notat, d. *Diuerte à malo*, id est, depone peccata. Et cõsequẽter, *fac bonũ*. Illa enim duo ad debitè accedendum ad sacramẽtum requiruntur: quia nõ sufficit malum declinare, nisi boni operatio sequatur. Nõ eñ sufficit aliena non rapere, nisi indigẽti propria cõtuleris. Nõ spoliare hominẽ, parum est, nisi nudum indueris. Venturus namque in iudicio dominus dicturus est reprobis. Esurui, & nõ dedistis mihi mãducare: sitiui, &c. ex qua culpa subiũg̃t. Discedite à me maledicti, &c. Si igitur tanta pœna multatur, qui nõ dedisse conuincitur: quia pœna pun ẽ lus est, qui rapit aliena? Sic ergo non sufficit abstinere à malo, nisi bonum agatur. Dicit ergo. *Diuerte à malo, & fac bonũ*. Et nota secundum gl. q̃ est quidã modus declinãdi à malo, quo tãtum pœna vitatur: & est quidã quo etiam vita acquiritur. Si enim quis nulla occasione prouocatus ad malum, à malo opere declinat, vitabit vtique pœnã, quã incurrisset si illud commisisset. Si vero ab inimico visibili, vel inuisibili prouocatus, vel læsus, malum nõ reddit, vel malo nõ cõsentit, à malo declinat, & ꝓmeruit palmã. Sed quale sit illud bonum, q̃d facere debemus, ostendit, d. *Inquire pacem, & persequere eã*. id est, desidera, vt pax sit spiritui tuo cũ carne. Et hic talis pax plenè haberi nõ põt. Ideo subdit. *Et persequere eam*, id est, perseuera ipsam desiderãdo: aliter enim in futuro non caperetur. Vel aliter, & magis ad ꝓpositũ: hic pacẽ accipe Christum: de quo dicit Apostolus. Ipse est pax nostra. *Inquire ergo pacẽ*, id est, in illo sacramẽto intus quære Christũ amore, & desiderio. Et ista persequere, id est, valde sequere: vt ad ipsum puenias. Ad hoc enim ipse nos ꝓuocat. d. Qui sequitur me, non ambulat in tenebris, sed habebit lumen vitæ.

Oculi domini super iustos, & aures eius in preces eorum.

Hic cõsequenter describuntur præmia bonorũ, & malorum supplicia. Et diuiditur in duas partes. Quia primo ponũtur præmia, & supplicia vitę præsentis. Secundo futurę: ibi. *Mors peccatorum pessima*. Habent enim iusti in præsenti vita, multa à Deo.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Primo ipsorum orationes exaudiuntur. Secundo A ipsorum tribulationes terminãtur:ibi. *Clamauerũt iusti.* Tertio ipsorũ virtutes conseruãtur:ibi. *Custodit dominus.* Primo ergo ostẽdit differẽtiã inter bonos,& malos:quia vota bonorum exaudiũtur, sed non malorum. Secundum,ibi. *Vultus autẽ.* Quantũ ad primum dicit. *Oculi domini super iustos.* Quia eñ iusti hic aduersitatibus iniustis premuntur, ne ex hoc deficiant,sed confidãt in domino, ideo dicit: *Oculi domini super iustos. Oculi*,id est, respectus misericordiæ Dei:quia etsi iustis permittit aduersa euenire:hoc tamẽ totum facit ex misericordia. Vnde sicut medicus cum dolore infirmi ipsum vrit, & secat:etiã contra voluntatẽ suã,hoc tñ totũ facit, vt ipsum sanet. Vnde per hoc,q̃ infirmum non videtur ad votum exaudire: ipsum multo amplius misericorditer audit ad vtilitatẽ. Sic & Deus aduersa iustis immittit misericorditer, vt in perpetuũ parcat,& sanet. Et hoc est,quod dicit. *Oculi domini*, s. misericordiæ *super iustos*.s.eos misericorditer respiciens. Oculi eius in pauperẽ respiciunt. Sequitur. *Et aures eius in preces eorũ*,quia etsi nõ exaudiat ad votum, tamen exaudit ad fructum. Et nota, q̃ nõ ait *ad preces*:sed in preces. In quo secundũ Cassiodorum notatur celeritas audiendi:quia antequã preces emittãt,illos Deus exaudit. Sic enim Psal. 128.ait:Fiant aures tuæ intẽdentes in vocẽ deprecationis meæ:& non ad vocem,quia ly ad, distantiam denotat:sed in,præsentiam.

Oculus. Iustus.

Psal.10.

C

515 Vultus autẽ domini super facientes mala, vt perdat de terra memoriam eorum.

Hic consequẽter ostẽdit de reprobis oppositũ. Forte enim diceret mali, Si oculi domini sunt super iustos solum : ergo iniustos nõ videt : ideo impunẽ possunt peccare. Hunc errorẽ remouet,d. *Vultus autẽ domini super facientes mala*, quia etsi malos Deus nõ respicit,vt exaudiat,ipsos tamẽ videt, & cognoscit vt puniat. Et nota, quòd differt facies à vultu. Quoniã vultus dicitur à volo vis : quia per eũ animi voluntas ostenditur:qa secundũ diuersitatẽ animi in varios motus variatur. Facies autem simpliciter aspicitur pro vniuersunq; naturali aspectu, qui nõ leuiter mutatus. Et facilius variatur vultus per iram,quã per aliã affectionẽ. Ideo per vultum ira significatur. Quid est ergo vultus domini super facientes mala, nisi ira domini super malos? Vnde Iob 9.dicitur: Vultũ eius operit iudicium:quia scilicet in vultu Dei apparet iudiciũ,cõtra malos. Sic dicit Psal.16. De vultu tuo iudicium prodeat. Et q̃ per vultũ intelligat irã Dei,qua malos aspicit,notat cum subdit. *Vt perdat de terra memoriã eorum*, s. vt nec mentio.i. intercessio fiat pro eis in terra viuentium. Sed nunquid sancti habent malorum hominum memoriã,& orãt pro ipsis:cũ tamen præceptum sit,Orate pro inimicis vestris, pro persequentibus,& calũniantibus vos, &c. Ad hoc respondet Greg. At illi inquiũt:& vbi est,q̃ sancti sunt, si pro inimicis suis,quos ardere videbũt,nõ orabũt? quibus vtique dictum est : pro inimicis vestris orate? Quibus citius respõdemus. Orãt pro inimicis suis sancti eo tẽpore, quò possunt ad fructuosam pœnitentiã eorum corda cõuertere, atque ipsa cõuersione saluare. Quid enim aliud est pro inimicis orare, nisi hoc, quod ait Apostolus, vt Deus det illis pœnitentiã,& respiscãt à diaboli laqueis,à quo capti tenẽtur ad ipsius voluntatem? Et quomodo tũc pro illis orabũt, quãdo iam nullatenus possunt ad iustitiæ opera ab iniquitate cõmutari? Eadẽ itaq; causa est, cur nõ oretur pro hominib.æterno igne dãnatis:quæ etiã nunc causa est, vt non oretur pro diabolo,&c. Sed ex hoc bene habetur,q̃ sancti nõ orãt pro damnatis. Sed nunquid orãt pro malis in præsenti vita existẽtibus? Respõdeo,q̃ sancti videntes clarè essentiã diuinã, videt quos finaliter Deus vult saluare, & quos dãnabit finaliter,cũ ergo voluntatẽ suam omnib. modis voluntati diuinę conformẽt,orãt pro illis malis, qui finaliter saluari debent,& hoc suis orationib. mediãtibus:non autem pro illis,quos finaliter videt dãnãdos : quia tũc eorũ orationes frustrarẽtur. Et de talibus dicit : quòd *vultus domini super facientes mala, vt perdãt de terra*, scilicet, bonorum *memoriã eorũ*, &c. Nos autem in præsenti vita existentes,pro omnibus fidelibus indifferẽter oramus hic existẽtibus,vel etiam defunctis,quia nobis nõ cõstat,qui finaliter saluãdi sunt, vel dãnandi:nec etiã qui in alia vita sint damnandi:licet de aliquib⁹ per ecclesiã sit declaratũ,quòd sunt sancti,& beati:& pro illis nõ debemus orare. Quia iniuriã facit martyri, qui orat pro martyre.

Vultus. Facies.

Quæstio. Beatus. Orate. Matth.5. Damas. Greg. 34. mor.c.12.

Pecctor.

B

D

E

Clamauerunt iusti, & dominus exaudiuit eos, & ex omnibus tribulationibus eorum liberauit eos. 516

Hic ostendit secundũ bonũ iustorũ:quia ipsorũ tribulationes terminãtur. Hic enim adducit Christus exẽplum veteris testamenti multiplex ad probandũ q̃ aduersitates iustorum solum sunt ad tempus:quia quando clamãt ad Deum per deuotã orationem liberãtur. Nam filij Israël iniustè à Pharaone oppressi clamauerunt ad dominum & ipse miraculosè liberauit eos. Sic & tres pueri in fornace ignis iniustè positi clamauerunt ad dominũ,& miraculosè sunt liberati. Daniel.13. Sic & Susanna ad mortẽ iniustè cõdemnata clamauit ad dominũ, & miraculosè fuit liberata. Et consimiliter de aliis multis habetur in antiquo testamẽto. Si ergo Deus in antiqua lege,quæ erat timoris, sic tribulationes iustorũ terminabat:quãto magis hoc faciet in noua lege:quæ est amoris? Ad iustos ergo cõfortãdũ, ne aduersitatibus pressi deficiãt,hoc exemplũ proponit,d. *Clamauerũt iusti*,&c.quasi dicat. Et vos cõsimiliter cõfidite oppressi,& ad Deũ clamate:quia vt dicitur Psal.21. Ad te clamauerũt patres nostri, clamauerũt,& salui facti sunt:in te speranerunt, & nõ sunt cõfusi. Sed forte quis oppressus aduersis dicet. Clamo iugiter ad Deũ,& clamoris mei effectũ non sentio. Iltam infirmitatis humanæ cogitationem Iob Deo proponit,d. Clamabo ad te, & non exaudies me, sto & nõ respicis me,mutatus es mihi in crudelem. Ad hãc obiectionẽ respõdet Greg. d. Sancta quippe ecclesia persecutionis suæ tempore fide stat,desideriis clamat. Sed dolet quasi se nõ respici:dum sua videt in tribulationibus vota differri. Alto nãque consilio omnipotens Deus, cum sancti eius aduersariorum persecutionibus opprimuntur:cúmque assiduis,vt liberentur interpellationibus clamant,differre solet voces petẽtium,vt merita patiẽtium crescãt:quatenus eo magis exaudiantur ad meritum, quo citius non exaudiuntur ad votum. Vnde alias scriptum est. Deus meus,clamabo per diẽ,& non exaudies,& nocte. Atque ipsa vtilitas de exaudiendi mora mox subditur,cũ dicitur. Et nõ ad insipientiã mihi. Ad multiplicandam quippe sanctorũ sapientiã proficit, quòd postulata tardè

De pœnis dist.4. hæretici.

Oratio. clamare. Exaudire Iustos.

Dan.13.

Exod.3.

Psal.21.

Obiectio. Iob 30.

Greg. 20. mor.c.14.

Oratio differre. exaudiri. & quare.

tarde percipiunt:vt ex dilatione crescat desideriũ, ex desiderio intellectus augeatur. Intellectus vero cum intenditur ei in Deũ ardentior affectus aperitur. Affectus autẽ ad promerenda cœlestia tãto sit capax, quanto fuerit longanimis expectando. Ex quibus apparet,q̃ si clamor iustorum non exauditur ad votũ,indubiè tenere debemus,q̃ exauditur ad meritũ. Sic enim se exauditurus etsi non semper ad votum, tamen ad meritum Psal. protestatur. d. Ad dominum cum tribularer,clamaui, & exaudiuit me. Quod etiam nunc ostendit d. *Clamauerunt iusti & Dominus exaudiuit eos : & ex omnibus tribulationibus*,&c. Et huius rationem subdit.d.

Psal.119.

517 Iuxta est Dominus iis, qui tribulato sunt corde, & humiles spiritu saluabit.

Sed cùm Deus sit immẽsus omnia replens,omnem locũ occupãs:& in omni re,quomodo potest dici magis iuxta vnũ quàm aliũ, vel magis prope? Respondeo,q̃ sicut anima humana quãuis sit in toto corpore,& tota in qualibet ei⁹ parte, tamẽ aliũ effectum habet in vna parte corporis, & alium in alia, quia in oculo videt, & non in pede,in lingua gustat, & non in oculo, & sic de aliis. Sic & Deus quamuis sit totus in omni re,tamẽ aliter est in vna re, & aliter in alia:& prope vnã rem, & tamen distans ab alia. Iuxta enim,vel prope significat quãdam vnitatẽ: vnitas autem maximè fit per concordiam voluntatum. Illis ergo dicitur esse prope,vel iuxta,qui suæ voluntati concordant, & è cõuerso: quia iusti conformẽ voluntatẽ habent cum Deo, ideo dicuntur prope Deum. & Deus iuxta illos, & per oppositũ quia mali difformem volũtatem habent à Deo:ideo remoti sunt à Deo, & Deus ab illis,vnde lõge est ab impiis Dominus, iustis autem prope. Prope est Dominus omnibus inuocantibus eum,omnibus inuocantibus eum in veritate. Vel dicitur iuxta,vel prope,quando exaudit,à lõge autem, quãdo nõ exaudit. psal.9. Vt qd, Dñe,recessisti longe,desp̃icis in opportunitatibus in tribulatione:Sed quibus tribulatis sit iuxta, ostendit d. *qui sunt tribulato sunt corde*,non tribulatis corpore, sed corde:qui.s.duritiam cordis terunt. *Et humiles spiritu saluabit*. Quod ideo dicit,quia est quędã humilitas exterior & corporalis quæ à corde non procedit,& illa Deo nõ placet. Eccl.19. Est qui nequiter se humiliat & interiora eius plena sunt dolo & ista displicet Deo. Sed humilitas cordis ei placet,quã docet Mat.11.d. Discite à me,quia mitis sum,& humilis corde. De qua etiam nunc dicit. *Et humiles spiritu saluabit*.

Quæstio. iuxta quomodo dicitur Deus cũ sit immẽsus.

Prou. 15. Psal.144.

D

518 Multæ tribulationes iustorum:& de oĩbus his liberabit eos Dominus.

Et verè multæ, quia nunquam aliquis fuit iustus, qui tribulationes non sustineret. Vt ostendit Greg. d. Nullus in hanc vitam electorũ venit,qui aduersa non sustinuerit. Membra.n. nostri redemptoris extiterunt, etiã qui ab ipso mundi exordio, dum piè viuunt,etiã crudelia passi sunt. An nõ huius membrum Abel se esse perhibuit,qui eius mortẽ, de qua scriptum est. Sicut agnus coram tondente se obmutescet, non aperiet os suum, non solum placens in sacrificio, sed etiam moriens tacendo significauit? Ab ipso namque mundi exordio redemptoris nostri membra aduersitatibus

Tribulatur multipliciter boni.

Greg.3. mor.c.14. aduersita.

Esa. 53.

E

519 Custodit Dominus omnia ossa eorum:vnum ex his non conteretur.

Hic ponitur tertiũ bonum iustorum:quia.s.ipsorum virtutes conseruãtur. Quid.n. per ossa, in quibus robur corporis consistit, nisi virtutes, quibus mens fortificatur,intelligitur? Vnde istum versum exponẽs Greg.ait. Ossa in scriptura sacra virtutes accipiuntur, sicut scriptũ est. *Dominus custodit omnia ossa eorũ:vnum ex his non conteretur*, quod vtique non de ossibus corporis, sed de virtutibus dicitur mentis. Nam & certe nouimus,q̃ & multorũ corporaliter ossa confracta sunt. Et persecutores Dñi latronis illius,cui dictum est, Hodie mecum eris in paradiso, sicut latronis alterius in cruce crura fregerunt. Sed di. Si ossa virtutes significant, qualiter custodit Dñs omnia ossa iustorũ, cum multos etiã iustos mortaliter cadere permittat:vt patuit in Petro,qui timore mortis corporalis ter Christũ negauit:Respondeo, q̃ etsi taliũ ossa ad tempus contorquentur:tamen finaliter conseruantur : quia etsi iustus peccat & perdit virtutes:finaliter tamẽ resurgit,& perditas virtutes recuperat. Ex quo patet,q̃ iste textus intelligitur de iustis secũdũ æternã Dei p̃scientiã, nõ autẽ de iustis solũ sed.m p̃tem iustitiã,quia illi cadẽtes finaliter nõ resurgunt. De illis eñ dicit:Ossa ossa eius marcescere facit. De primis autẽ dicitur. Ossa,quæ recta fuerant, nudabuntur.

Ossa signi ficant vir tutes. Greg. 23. mor.c.24. Psal.33.

Quæstio. Virtutes electorum finaliter conseruãtur.

Iob.33.

Mors peccatorum pessima,& qui oderunt iustum,delinquent. 520

Hic consequenter ostendit supplicia malorũ vitę futurę,& p̃mia bonorũ,ibi. *Redimet dominus*. Nota q̃ triplex mors reperit.s.mors mala, mors peior,

Mors triplex.

Universidad de Deusto
Biblioteca

11.q.1. *In causis sunt.* & mors pessima. Mors mala est mors corporalis, A quę est separatio animę à corpore. Quæ mala quidem dicitur, non quidem in se, quia nihil proprię habet rationem mali, nisi mentem maculet. Mors autē corporalis non maculat animā: aliter omnes morientes peccarent moriendo, quod est falsum: imo in se quandoque est preciosa, psal. Preciosa in cōspectu Dñi mors sanctorū eius: sed ideo dicitur mala, quia peccati pœna, quia p vnū hominē peccatum intrauit in mundū, & per peccatum mors. Mors peior dicitur mors criminalis, quæ est separatio animæ à Deo, qui est vita animæ. Et ideo quia peius est animę perdere Deū, quā perdere corpus, ideo peior dicitur hæc mors quam prima. De hac Eze. 18. Anima, quæ peccauerit, ipsa morietur. Mors B pessima dicitur mors æternalis, quæ est mors gehēnæ: pro tanto. n. dicitur peior tertia, quia continet secundā, remota omni spe vitæ spiritualis, quā reti-

Psal. 115. Rom. 5.

Rom. 6. Rom. 1.

net secunda, & vltra hoc pœnā, & cruciatū æternū. Nā de peccatoribus & obstinatis dicitur. Nā finis illorum mors est. Et enumeratis multis vitiis, concludit Apostolus, q; qui talia agunt, d gni sunt morte. Vnde q; ista mors gehēnę dicatur pessima, ostēdit Greg. exponens illud Iob. 10. Vbi vmbra mor-

Gregor. 9. mor. c. 48.

tis, & nullus ordo &c. d. In huius vitæ tormentis, timor dolorē habet, dolor timorē nō habet, quia ne quaquam mentē metus cruciat, cum pati iam cœperit, quod metuebat. Infernū vero, & vmbra mor-

Pœna inferni.

tis obscurat, & sempiternus horror inhabitat, quia C eius ignibus traditi, & in supplicijs dolorē sentiūt, & in doloris angustia pulsante semper pauore feriuntur, vt quod timent, tolerēt. & rursus quod tolerant, sine fine pertimescant. De his enim scriptū

Esa. 66.

est. Vermis eorū non morietur, & ignis non extinguetur. Hic flāma, quæ succēdit, illuminat: illic ignis, qui cruciat obscurat. Hic metus amittit, cū cœpit tolerari, quod timebatur, illic & dolor dilanat, & pauor angustat. Horrendo ergo modo erit tunc reprobis dolor cum formidine, flamma cū obscuritate: sit ergo miseris mors sine morte, finis sine fine, defectus sine defectu, quia & mors viuit, & finis semper incipit & defectus deficere nescit. Ibi ēm mors permit, & non extinguit, dolor cruciat, sed D nullatenus pauorē fugat. Flāma comburit, sed nullatenus pauorē discutit. Quid igitur mirū, si mors pessima nūcupatur? Et de illa morte damnationis æternæ dicitur. Sunt spiritus, qui ad vindictā creati

Eccl. 39.

sunt, & in tēpore suo confirmauerunt tormēta sua.

1. Ioan. 1.

Ignis, grādo, fames, & mors: oīa hæc ad vindictam creata sunt. s. dānatorū. Sed quia omnis homo peccator est: quoniā si dixerimus, q; peccatū non habemus, nosipsos seducimus. Ideo ne credatur, q; talis mors omnibus sit debita: cōsequenter declarat de quibus peccatoribus intelligat. s. de obstinatis, qui ex certa malicia peccant, dicens. *Et qui oderunt iustum, delinquent.* Per iustū intellige Christū. Omnis enim, qui odit Christū, vel aliquod eius membrum E mortaliter peccat. Sedm. n. Grāmaticos, Linquo,

De linquere. i. peccare.

lings, linquere. i. peccare vel dimittere. Et cōponitur cum de, & fit delinquo, quis. Et derelinquere. i. multum peccare: & hoc omittendo Dei præcepta. Omnis. n. qui delinquit, derelinquit. s. Deū. Vnde gl. *Delinquet.* i. Deum derelinquet odiendo bonū.

521 Redimet Dominus animas seruorum suorum, & nō derelinquet omnes, qui sperant in eo.

De consec. di. 2. iuratur.

Christus enim precio sui sanguinis redemit animas electorum. Sed nunquid Christus omnes redemit? Respōdeo q; Christus omnes redemit, quo ad sufficientiam, sed solum seruos suos quo ad efficaciam. Quia quamuis preciū Christi sanguinis sufficiēs esset pro peccatis omniū, illis tamē solū applicatur qui nō possunt obtūcere. s. illis qui per humilitatem seruitio Christi se subiciūt. Ideo enim, vt ait Apostolus. Christus factus est ex muliere, factus

Gala. 4.

sub lege, vt eos qui sub lege erāt redimeret. Et nō solum redimet: sed, si quādoque cadāt per peccatū, *non derelinquet eos, qui sperāt in eo*, sed ipsos iuuabit per gratiā suā, vt resurgant. Quod ideo dicit, quia etsi aliquando ad tempus electos cadere per-

Iudith 6.

B mittit: finaliter tamen ipsos non derelinquit. Sic enim dicitur Iudith. 6. Non derelinquis præsumētes de te: & præsumentes de se, & de sua virtute gloriantes humilias.

PSALM. XXXIIII.

IVdica, Domine, nocentes me, expugna impugnantes me. 522 23.q.3. sex differentię.

Hīc psal. talem habet titulum. *In finem psal. ipsi Dauid.* Iste titulus patet ex titulo psal. 27. Quoniā quandocunque in tituli psalmorum ponitur Da- C *Notan.* uid cum articulo huic, vel ipsi, tunc ly Dauid ibi significat Christum: & q; in rati psal. loquitur Christus: sic igitur ī isto titulo Dauid significat Christū, *Dauid.* quia Dauid interpretatur manu fortis, vel desiderabilis aspectu. Et sic per Dauid intelligitur Christus, qui vincēdo diabolū est manu fortis, sed æternam vitam promittendo est desiderabilis. Quid. n. fortius intelligi potest illa manu, quæ inermis hostē superauit antiquum: sed in ligno clauis affixa? Quid desiderabilius, eo potest esse, in quē Angeli desiderant prospicere? Quē martyres non videtes mori voluerunt, vt ad illum videndum peruenire mererētur? Christus ergo vere desiderabilis est: dū vitā promittit ęternā. Manu autem fortis, dum hostem superauit antiquū. Est ergo tituli sensus iste. *Psal.* iste dirigens nos *in finē*. i. in consummationem vitę, attribuitur *ipsi Dauid*. s. Christo: q; in isto psal. loquitur quandoque in persona sua: quandoque in persona corporis. In isto enim psal. Christus inuocat Deum cōtra tribulationes capitis, & corporis, & per tribulationes omnibus vitā promittit æternam. De literali autem materia psal. dicunt concorditer doctores tam Hebraici, quā Catholici, q; istum psal. fecit Dauid cōtra persecutionē Saulis, diuinum adiutoriū petēs. In illa enim persecutione, quia multum durauit, multos psal. fecit. Primo ergo exponā literā. Secundo deducā intellectum literæ. Quantum ergo ad literalem expositionem iste psal. diuiditur in partes duas. Quia primo diuinum petit adiutorium Secundo s. æ persecutionis declarat periculum: ibi. *Surgētes testes iniqui.* Prima in tres, quia primo diuinū petit auxilium. Secundo prophetice prædicit deiectionē hostium, ibi. *Cōfundantur.* Tertio exprimit suæ liberationis gaudium, ibi. *Anima autē mea exal.* &c. vt N. c. de ly. Q. ācū vero ad intellectum Psalm. ista, notandum q; tota intentio Psal. est monere nos, vt hic patiēter portemus aduersa, sperātes q; per patientiā aduersorum ad gau-

ad gaudia perueniamus ętherna. Diuiditur ergo iste A
psal. in partes quatuor. Quia primo Christus pro se, suisque cōtrariis præmittit orationē ibi. *Anima autē mea.* Tertio suorū aduersariorū ostendit mali-

Iudicium duplex.

gnationē, ibi. *Surgentes testes.* Quarto suæ passionis ostendit fructū, & ecclesiæ confirmationē: ibi. *Cōfitebor tibi.* Prima in duas, quia primo orās diuinum petit adiutoriū. Secundo prophetice prædicit deiectionē hostiū, ibi. *Confundantur.* Prima autem pars diuiditur in partes tres. Quia diuinum postulando adiutoriū tria facit. Quia primo Deum postulat, vt causam discernat vt iudex. Secundo vt se armet vt miles, ibi. *Apprehende arma.* Tertio vt hostes cōcludat vt Phinees, ibi. *Effunde frameam.* Primo ergo, orans Christus Deum inuocat vt causam suam di-

Psal. 42. Iudicium duplex.

B scernat, & iudicet, vt verus iudex d. *Iudica, Domine nocētes me*, Est enim duplex iudiciū. s. discretionis, & vtroq; modo ista litera legitur de iudicio discretionis, quo. s. boni separantur à malis, etsi non in præsenti loco, tamē merito. In futuro autem loco & meritō. Istud iudicium alibi postulabat Christus d. Iudica me, De⁹, & discerne causam meā, ab homine iniquo & doloso eripe me. Sic & modo postulat, vt mali iudicentur. i. discernātur à bonis, vt scilicet ipsorum caliditas, & malitia cognoscatur, ne simplices decipere possint. Legitur etiā de iudicio condēnationis, & tunc magis pdictiuè legitur quā optatiuè, vt sit sensus. *Iudica, Domine, nocentes me*: i. iudicabis, *& expugna impugnātes me*. i. expugnabis. C

Quæstio. Beati gaudent de punitione damnatorum & quomodo

Verūtamē Magister istū passum exponit magis optatiuè. Et, si quæras, nunquid sancti optant, & gaudent de damnatione malorū? Respondeo, cū gaudio expectant d. iudicij, in quo mali quo ad corpus, & animā dānabuntur, nō quidem ex toto per se, sed quasi per accidens: quia ante sancti nō glorificabuntur in anima, & corpore nisi quando mali damnabūtur in vtroque: vel etiam quia damnatio reproborū confert ad gaudiū beatorū. dum in illis vident mala, quæ Dei gratia euaserunt. Et sta ratione sancti vindictā à Deo petūt de malis d. illud Apoc. 6. Quare, Domine, nō vindicas sanguinē nostum, &c. Et hoc est quod dicitur Psal. 57. Lætabitur iustus cum viderit vindictam, &c. D

523 Apprehende arma, & scutum: & exurge in adiutorium mihi.

1. 1. q. 6. sinres.

Hīc cōsequenter postulat, vt in adiutoriū suum se Deus armet vt miles. Vbi notādum, q; iste versus legitur ex parte corporis, quia hic Christus pro suo corpore, quod est ecclesia loquitur, vt Deus ar-

Hieronymus.

mis suæ virtutis illam protegat d. *Apprehēde arma*, &c. Vbi secūdū Hieronymū, Magnum spectaculū est Deum pro te armatum videre, qui habet arma, habet & scutum, armis hostē percutit, sed nos protegit scuto. Sed quæ sunt arma Dei, & quid scutum E eius? Scutū est Dei bona voluntas qua nos protegit, vnde psal. 5. dicitur. Domine, vt scuto bonæ voluntatis tuæ coronasti nos. Arma autem Dei, quib. hostem percutit: nos sumus, quia vt nos ab eo, ita ipse armatur de nobis, quibus percutit hostes, dum per nos dæmones superat, & homines malos. Et tunc est sensus. *Apprehende arma*, &c. i. ita adiuua nos, & muni tua bona voluntate, vt hostes nostros superemus, & ab eorum iaculis protegamur. Ista enim talia arma, quib⁹ armamur sunt virtutes, quibus vt scuto mens defenditur, & illis inuadimus hostem. De quibus ait Apostolus. Accipite armaturam Dei, vt possitis resistere in die malo, & in om-

Arma Dei nos sumus.

Ephe. 6.

nibus perfecti stare. Et consequēter q; ista sint arma virtutum, ostendit d. State ergo succincti lumbos vestros, induti loricam iustitiæ, calciati pedes in præparatione Euangelij pacis, in omnibus sumentes scutum fidei: & galeam salutis assumite, & *Arma virtutum multiplicia.* gladium spiritus, quod est verbum Dei Ex quibus verbis Apostoli patet, q; sex sunt armorum spiritualium genera, quibus spiritualiter armari debemus. s. Arma castitatis, & mundiciæ, ibi. State succincti lumbos vestros. Arma æquitatis, & iustitiæ, ibi. Induti loricā iustitiæ. Arma paupertatis voluntariæ, ibi. Calciati pedes, &c. Arma fidelitatis & credentiæ, ibi. In omnibus sumētes scutū fidei. Arma spei alectoriæ, ibi. Et galeā salutis assumite. Arma B veritatis scripturæ sacræ, ibi. Et gladiū spiritus, q; est verbum Dei. De istis ergo armis virtutum dicamus Deo. *Apprehende arma, & scutū*. i. fac nos dicta arma apprehendere. Sicut enim Deus dicitur co-

Cognoscere.

gnoscere aliquid quando illud nos cognoscere facit, vt Gen. 22. Dixit ipsi Abrahæ, Nūc cognoui, q; timeas Deum, &c. i. alios cognoscere feci. Sic & in proposito prędicta arma dicitur Deus apprehēdere, & illis muniri, quādo illis nos munit, & nos illa apprehendere facit. Et de istis spiritualibus armis dicitur. Arma militiæ nostræ non sunt carnalia, sed 2. Cor. 10. potētia à Deo, &c. Vel per ista arma intellige Christum, qui ante nos omni virtute munitus, ad pugnam accedit armatus. Ipse assumptis armis, hortatus est ceteros. Vnde de Christo ad literā dici videtur illud 2. Maca. 11. Cumq; prompto animo procederent ad pugnam, apparuit eis præcedens eos eques in veste candida armis aureis hastā vibrans. Quæ verba ad literā exponens de Christo Stephanus dicit. Eques, qui præcedit fideles tendentes ad diabolī pugnā, Christus est. Vestis eius candida, est puritas suæ carnis. Arma aurea, sunt eius opera egregia virtutū. Hasta vibrata est iudicij cōminatio. Hasta em̄ lōga est ferrū habēs in capite. Et Dominus patiens est, eccę hasta longa: & Dūs redditor est, ecce ferrū. Hic est ergo Christus, qui armis virtutum munitus nostros dēijcit hostes. In cuius fugam dicitur. Apparuit illis quidam equus ter- 2. Mac. 3. ribilē habens sessorē: qui insidebat, arma aurea videbat habere, cuius equus cū impetu in Heliodoro priores calces elisit. Vbi per equū accipe Christi humanitatē, per sessorē verbi diuinitatem, per arma aurea q⁹ virtutū genera: sed per Heliodorū hostē populi Dei, ipsum diabolū hostē nostrū intellige. Quid est ergo dicere Deo. *Apprehende arma & scutum*, nisi fac me mente apprehendere, & cōlīderare Christū omni virtute munitū, vt sequar in pugna, imitando eius exempla. Vnde sequitur. Et *exurge in adiutoriū mihi*. Sicut. n. Deus in ipso non exurgit nec dormit, sed dormire dicit, quando nos *Dormire Dei.* dormimus, exurgere autē, quādo nos exurgere facit. Dormimus autem quando fides, & charitas torpescit in nobis. Exurgimus autem, quando, expulso torpore ī fide & charitatis operibus vigilamus. Dicat ergo *exurge in adiutoriū mihi*, id est, sic fis mihi in adiutorium, vt me exurgere facias. Consimiliter etiam orabat. Exurge, quare obdormis, Domine? exurge, & ne repellas in finem. *Psalm. 4.*

Effunde frameam, & cōclude aduersus eos, qui persequuntur me: dic animæ meæ, salus tua ego sum. 524

Hīc

Universidad de Deusto
Biblioteca

Hic consequenter orat, vt Deus hostes concludat vt Phinees. Iste enim versus alludit historiæ, quæ habetur Num. 25. ſ. q̃ vnus de filiis Iſraël coram Moyse, & omni turba filiorum Iſraël intrauit ad meretricẽ Madianitidẽ, qd cũ vidiſſet Phinees filius Eleazari filij Aarõ ſacerdotis, ſurrexit de medio multitudinis, & arrepto pugione, ingreſſus eſt poſt virum Iſraëlitã in lupanar, & perfodit ambos ſ. virũ, & meretricẽ in locis genitalibus, ceſſauitq; plaga à filiis Iſraël. Et de hac hiſtoria dicitur Pſal. 77. Stetit Phinees, & placauit, ceſſauitque quaſſatio. Conſimiliter ad propoſitũ hic orans Chriſtus ait patri. *Effunde frameam.* i. euagina gladiũ tuæ iuſtitiæ. ſ. ad malos vindicãdũ. *Et cõclude aduerſus eos, qui perſequũtur me.* ſ. da ſententiam cõtra eos, me. i. meos ſaluãdo. Et hoc eſt, quòd dicit. *Dic animæ meæ ſalus tua ego ſum.* Dicere enim Dei idẽ eſt quod facere, pſal. Ipſe dixit, & facta ſunt. Dic ergo. i. oſtende per experiẽtiã q̃ tu es ſalus animæ meæ. i. meorum. Vel aliter vt iſte verſus legatur optatiuè. Et tunc optat malorum cõuerſionẽ. Vbi nota, q̃ framea idẽ eſt, quod gladius ex vtraque parte acutus, per quem verbum Dei ſignificatur ſcindens interiora conſcientiæ noſtræ ex vtraque parte. ſ. manifeſtatione ſupernorum præmiorum, & comminatioñe infernaliũ ſuppliciorum, de quo ait Apoſtolus. Viuus eſt ẽm ſermo Dei & efficax & penetrabilior omni gladio ancipiti pertingẽs vſq; ad diuiſionem animæ, ac ſpiritus. Iſte gladius effunditur quando verbum Dei Gentibus, & infidelibus prædicatur, ad cuius prædicationem gentes concluſæ idola abiecerunt, & Chriſti fidem ſuſceperunt, & ſic veram ſalutẽ obtinuerũt. Et hoc eſt, quod orat Chriſtus d. *Effunde frameã.* i. effundere prædicationẽ verbi Dei per Apoſtolos, & alios fidem per mundum prædicando. *Et concludẽ aduerſus eos, qui perſequuntur me.* i. cõuince Gentiles, vt cognoſcãt ſuos errores, & fidei veritatem confiteantur: & ſic *dic animæ meæ.* i. meorum ex Gẽtibus conuerſorum, *ſalus tua ego ſum*, vt. ſ. amplius in idolis non confidãt habere ſalutem, ſed ſolum in te, in quo vera ſalus cõſiſtit. *Dic ergo animæ meæ.* i. facan. mã meã dicere & confiteri *ſalus mea*, tu es, vt ſcilicet ſic conuerſi Deo dicant. Salus noſtra in manu tua eſt. Et hoc contra illud, quod dæmones ſuadent animæ dicẽtes, Non eſt ſalus ipſi in Deo eius.

Dicere Dei.

Framea verbum Dei. Gladius verbum Dei. Heb. 4.

Vereri Reuereri. Confuſio damnatorum.

Gen. 47. Pſal. 3.

525 **Confundãtur, & reuereãtur, quærentes animam meam.**

Hic conſequenter Chriſtus prædicit deiectionẽ hoſtium, & perſequutorum. Et primo prædicit ipſorum futurã pœnam. Secundo ipſorum malitiam & pœnæ cauſam, ibi. *Quoniam gratis.* Quantum ad primam partẽ tres malorum pœnas prædicit. Prima eſt confuſionis, & verecundiæ. Secunda eſt inſtabilitatis, & inconſtantiæ, ibi. *Fiant tanquã puluis.* Tertia eſt obſcuritatis, & ignorantiæ, ibi. *Fiant viæ illorum.* Quantum ad primũ dicit. *Confundãtur, &c.* Hoc. n. ſecũdũ gl. prædicit mala inimicis futura, & eſt prophetia nõ optatio. q. d. *Confundãtur, & reuereantur.* i. cõfundãtur, & reuerebũtur. Vereor. n. vereri, veritus ſum idẽ eſt, q̃ verecũdari, vel timere: & cõponitur cũ re, & ſit reuereor, ris. i. multũ verecũdari, & timere. Quod ideo ſic dicit: quia mali finaliter multũ confundẽtur, verecundabuntur, & timebũt dãnari æternaliter. Vnde ſup illo verbo. Pſal. 49. Arguã te, & ſtatuam, &c. dicit Ber. Qualis erit confuſio, qualis verecundia, qualis uolor, quãdo in cõſpectu omnium malorũ nudabitur turpitudo, reuelabitur ignominia, ſanies apparebit? Quando iã peccatorẽ immortalẽ factũ, internæ cõſcientiæ vermis, tota malignitate corrodet, ſed conſumet animam infœlicẽ: nec erit omnino aliquis diſſimulationis locus, aut ſpes vlla ſaluationis. Sic. n. & pſal. 24. d. Confundãtur omnes iniqua agẽtes, &c. Poteſt etiã legi optatiuè, vt Chriſtus optet perſecutores ſuos confundi, & reuereri de peccatis ſuis per verã contritionem. Eſt enim quædam confuſio ex peccato: & quædam contra peccatum. Optat ergo vt cõfundantur de peccatis ſuis, & hoc per veram contritionem. Et modum iſtius confuſionis adiũgit d. *Quærentes animã meam.* i. fiant quærentes animam meã: vt. ſ. ſicut ante ipſam quærebant ad perdendum, ſic modo ipſam quærant ad imitandũ: ſic ẽm quærere pro imitari accipitur. Quærite Dñm, dũ inueniri poteſt. Et hoc idẽ aliis verbis ponit d.

Quærere. Iſa. 55.

526 **Auertantur retrorſum, & confundantur cogitantes mihi mala.**

Quod vtroque modo legi poteſt, vt verſus præcedens. ſ. prædictiuè, & optatiuè. Nã, ſi legatur prædictiuè, tunc ſicut prius, propheticè pœnã malorũ futurã prædicit. *Auertantur.* ſ. à Deo, vt ſint retrorſum: Auerto auertis idem eſt q̃ remouere. Peccator autem. quandiu eſt in vita præſenti: ſic remotus eſt à Deo, q̃ tamen ad Deum poteſt conuerti, quia ex toto nõ eſt auerſus, & ſic nondum retrorſum ex toto eſt poſitus: in futuro autem auerſus erit retrorſum, vt ex toto ſit à Deo remotus: & quo ad actum, & quo ad potẽtiã, vt amplius ad Deum cõuerti non poſſit. Et hanc ipſorum pœnã prædicit. d. *Auertantur retrorſum, & confundantur* &c. Si autẽ legatur optatiuè, orat vt auertantur. i. remoueãtur à peccatis ſuis, & confundãtur in ſeipſis per cõtritionem ſalubriter ad pœnitẽtiã. Sicut enim Deus auertit faciem ſuam à peccatis noſtris, quando ipſa nobis dimittit, Auerte faciem tuam à peccatis meis: ſic & nos auertimus noſipſos à peccatis, quãdo ab illis voluntate ex toto remouemur, & tunc auertimur *retrorſum*, quia primo facié vertebamus ad peccata, & retrorſum ponebamus Dñm: ſed p confuſionẽ pœnitentiæ *retrorſum* auertimur, quia ſicut faciem vertebamus ad peccata, & dorſum ad Deum: ſic per pœnitentiam dorſum auertimus ad peccata & faciem ad Dominum. Et de tali auerſione dicitur. Auertent ſe à dorſo ſuo duro, & à malignitatibus ſuis: & memores erunt nominis mei.

Auertere.

Baruc. 2.

527 **Fiant tanquã puluis ante faciẽ vẽti: & Angelus Domini coarctans eos.**

Hic cõſequenter prædicit malorũ inſtabilitatis inconſtantiã. Tãta. n. eſt peccatorum inſtabilitas, q̃ nulli tentationi reſiſtunt. Secũdum enim Greg. Per ventum tentatio ſignificatur, qui ſicut ventus res leues faciliter euertit, graues autẽ, & bene fundatas nõ. Ita tẽtatio mẽtes leues nõ bene fundatas faciliter ſubuertit, nõ autẽ ſtabile charitatis fundamentũ habẽtes. Dicit ergo de peccatoribus, quorũ mẽtes in rebus mũdanis fundãtur. *Fiãt.* i. fiẽt *tãquã puluis ante faciẽ vẽti.* ſ. tẽtationis. i. facile cedẽt omni tẽtationi, vel ſuggeſtioni etiã minimæ. q. d. Tales nõ expectãt facie vẽti. i. pſentiã grauioris tẽtationis, ſed antecedunt cedentes minori. *Et Angelus Domini coarctãs eos.* ſ. Angelus malus per ſuas tentationes cõſtringet eos. ſ. lic eos inuoluens in peccatis, q̃ ex illis exire nolint in præſenti, vel nequeant in futu

Gregor. 2. mor. c. 28.

Ventus eſt tẽtatio. Puluis ſunt peccatores.

in futuro. Et ſi, dicas, quomodo Angelus malus dicatur ſpiritus Domini, cũ Deo cõtrarietur? Certe ad hoc audi textũ. 1. Reg. 16. declarius. Spiritus Dñi malus exagitabat Saul. dicitur. n. diabolus ſpiritus Dñi, quia à Deo creatus, dicitur malus, quia à Deo mala voluntate auerſus. Vel ſecundũ Greg. Diabolus dicitur Dñi, ratione poteſtatis, quã habet à Deo: ſed dicitur malus ratione peruerſæ voluntatis, quã non habet à Deo. Vnde ait Grego. Sciendũ verò eſt, q̃ diaboli voluntas iniqua ſemper eſt: ſed nunquã poteſtas iniuſta, quia à ſemetipſo voluntatẽ malam habet, ſed à Dño poteſtatem, quod enim ipſe facere inique appetit, hoc Deus nõ niſi iuſte permittit. Vnde in lib. Reg. dicitur. Spiritus Dñi malus irruebat in Saul. Ecce vnus, & idẽ ſpiritus & Dñi appellatur, & malus: Dñi. ſ. per licentiã poteſtatis iuſtæ, malus autẽ per deſideriũ voluntatis iniuſtæ, formidari ergo non debet, qui nihil niſi permiſſus valet. Sola ergo vis illa timenda eſt, quæ cùm hoſtem ſæuire permiſerit: ei ad vſum iuſti iudicij etiam iniuſta illius voluntas ſeruit. Sic ergo Angelus Dñi: appellatur ipſe Diabolus. Secũdum ergo prædicta prophetia eſt hic, qua Chriſtus prædicit mala iniquorum, nõ optatio, vt optet ſic euenire. Vel etiã dici poteſt, q̃ Chriſtus, & alij ſancti optant diuinã iuſtitiã adimpleri: & per conſequens malos puniri, qui hic emendari nolunt.

Quæſtio. 1. Reg. 16. Angelus malus dicitur eſſe Domini.

Greg. li. 2. mor. c. 10

3. Reg. 18.

528 **Fiãt viæ illorũ tenebræ, & lubricũ, & Angelus Domini perſequens eos.**

Hic cõſequenter prædicit malorũ obſcuritatis ignorãtiã. Vbi ſciendũ q̃ peccatum ſemper aliquo modo annexã habet ignorantiã. Propter quod dicit Philoſophus, q̃ omnis malus ignorans: quia cũ voluntas nõ poſſit fieri niſi in bonum, vel apparẽs bonum, tunc deficit, quando illud, quod nõ eſt bonum, ſibi ſub ratione boni præſentatur. Et hoc eſt, quod dicitur Prouer. 4. Via impiorum tenebroſa. Et quãuis omne peccatũ obſcuret intellectũ, maxime tamen lubricũ luxuriæ, quia in illo actu abſorbetur actus rationis, & hominem in beſtiã vertit. Vnde & Seneca. 1. li. declama, dicit: quod n. hil tã mortiferũ in genus, vt eſt luxuria. Et Ariſt. dicit, q̃ Venus furatur intellectũ ſpiſſẽ ſapiẽtis. Quod bene patuit in Salomone: cui Deus tantam contulerat ſapiẽtiam: tamen ſinaliter per mulieres fuit infatuatus: vt habetur 3. Reg. 11. Hæc ergo prævidens Pſal. ait. *Fiant viæ illorum tenebræ, & lubricum.* Per tenebras notas ignorãtiã, ſed per lubricũ luxuriã. His etenim vitiis tanquam quibuſdam viis in barathrum moris peccatores deſcendunt. Horrenda eſt hæc via peccatorum, quę eſt lubrica, & tenebroſa. Quis non horreat lubricum, & tenebras? quis non caueat ibi figere pedem: vbi lubricum videt? Vnde de peccatoribus dicitur, quòd derelinquũt iter rectũ, & ambulant per vias tenebroſas, qui lætantur cum male fecerunt, & exaltãt in rebus peſſimis. Sequitur, & *Angelus Domini perſequens eos*, hoc dicit à ſimili illius, qui in lubrico, & in tenebris eſt faciliter impellitur, cum non videat, vbi pedem figere poſſit. *Angelus enim Domini*, ſcilicet malus illos perſequitur, quia tales diabolus faciliter de peccato in peccatum ruere facit. Sicut Dauid, qui faciliter poſt peccatum adulterij, ad peccata homicidij, hypocriſis, & furti ruit.

Fiãt viæ illorum tenebræ, & lubricum.

Pron. 2.

529 **Quoniam gratis abſconderũt mihi interitũ laquei ſui, ſuperuacue exprobrauerunt animam meam.**

Hic cõſequenter oſtendit perſecutorũ malitiã, quæ prædictarũ pœnarũ eſt cauſa. Vbi notandũ, q̃ omnia prædicta mala Chriſtus de ſuis perſecutoribus. ſ. de Iudæis prædixit. Vnde, ſi quis quæreret. quo merito tanta mala Iudęis prædixit eſſe futura? Hic Chriſtus reſpondet d. *Quoniam gratis abſconderunt mihi, &c. gratis.* i. ſine cauſa, quia eis occaſione tantæ perſecutionis nõ dedi, quoniã eis nõ nocui, ſed ſemper benefeci: cæcos ipſorũ illuminaui, ſurdos audire feci, mutos loqui, & mortuos ſuſcitaui, intellectũ verũ legis eos docui: regnũ cœlorũ promiſi, mortẽ pro ipſorũ redẽptione pati decreui. Bene ergo gratis me perſequuntur, & nõ ſolũ gratis, ſed etiã doloſe, & fraudulenter, quia *abſconderunt mihi interitum laquei ſui.* Interius. n. dicitur mors, ab intereo, ris, quod eſt mori. Iudęi ergo abſconderũt Chriſto *interitũ laquei ſui.* i. mortẽ quã ſuis laqueis & aſtutis conſiliis parabãt Chriſto, putabãt ſic occultè facere, quod ipſe Chriſtus eorũ laqueos, vel cõſilia aſtuta non intelligeret, vt puta quando adduxerunt ad eũ mulierem in adulterio deprehenſam. Quando miſerũt diſcipulos ſuos cum Herodianis quærẽtes, ſi liceret tributũ dare Cæſari, &c. Et de illis laqueis, quibus occulte interitũ Chriſto parabant, dicitur. Narrauerunt, vt abſconderẽt laqueos: dixerunt, quis videbit eos? vt puta quia cogitabant, tradatur à diſcipulo non à nobis, iudicetur à præſide, non à nob. ſ. crucifigatur à Romanis, non à nobis, &c. totũ nos faciamus & nihil contra ipſum facere videamur. Dicat ergo Chriſtus. *Quoniam gratis abſconderunt mihi &c.* i. putabãt abſcondere vt eorũ conſilia neſcirẽ, & ipſorũ inſidias quibus me interficerent. Iſte tamen talis laqueus eis fuit ad interitũ nõ mihi: quia ille laqueus non moriẽtis, ſed peccãtis erat interitus. Et hoc magis ſonat alia littera, quæ dicit. *Abſconderunt muſcipulam correctionis ſuæ.* Et tamẽ iſtis omnibus nõ habuerũt intentũ: quia hoc totum faciebant ne Chriſti fides creſceret, ne gentẽ & locũ perderent. Et tamẽ ex hoc totũ cõtrariũ illius quod putabãt, euenit, vnde ſubdit. *Superuacue exprobrauerũt animam meã*, id eſt, inutiliter, & fruſtra me accuſauerunt, nihil probantes, & animam meam diffamantes. Et bene *ſuperuacue*, quia tali laqueo & interitu Chriſti fides creuit, & ipũ perditi fuerunt, vnde ſubdit.

Quæſtio.

Luxuria.

Seneca.

Ariſto. 7. Ethicor.

Interitus. Laqueus eſt aſtutia conſilium.

Ioan. 8.

Matt. 22. Pſal. 63.

Ioan. 11.

530 **Veniat illi laqueus, quẽ ignorat: & captio quã abſcondit, apprehẽdat eum: & in laqueum cadat in ipſum.**

Illi. ſ. Iudæorũ populo ecce digna retributio. Nihil enim iuſtius eſt quã illa mala eis euenire quę alteri abſconderũt. Inde decipiuntur, vnde decipere voluerũt. Inde nocẽtes fiunt, vnde nocere voluerant, vnde ſubdit. *Et captio, quã abſcondit apprehendat eum.* Per captionẽ hic accipe captionẽ Chriſti, qua Iudæorũ cõſilio per Romanos fuit captus, & talis captio apprehẽdit populũ Iudaicum, qui per Romanos. ſ. Titũ & Veſpaſianũ fuit captiuat⁹. *Et in laqueũ cadat in ipſum.* i. in eundẽ laqueũ mortis cadant, quẽ mihi parauerunt. Vnde ſicut laqueũ mortis Chriſto parauerunt per Romanos: ita iſti per Romanos interfect⁹ fuerunt. Accidit enim iſti pópulo ſicut illi, qui calicẽ venenatũ parauit alteri, & tãdẽ de illo oblitus ipſum bibit. Cõſimilẽ ſentẽtiã de Iudæis

captio. Chriſti.

Universidad de Deusto
Biblioteca

de Iudæis dicit Christus. Laqueum parauerunt pedibus meis, incuruauerunt animam meam, fodefal.56. rũt ante faciem meam foueam, & inciderũt in eã.

532 *Exultare in Domino.*

Anima autem mea exultabit in Domino, & delectabitur super salutari suo.

Hæc est secunda pars principalis, in qua Christus suam, suorũmque perfectionẽ ostendit. Et primo Christus ostendit suam perfectionem. Secũdo ostendit perfectionem suorum membrorum ibi. *Omnia ossa mea.* Tertio ostendit humani generis liberationẽ ibi. *Eripiens inopẽ.* Ostendens ergo Christus suam perfectionem, ait. *Anima autem mea,* &c. Vbi sciendũ, quòd quis tanto perfectior est, quanto omnibus temporalibus spretis, in solo Deo læta
Ioan.6. tur, & gaudet. Et ideo quia Christi anima omnia tẽporalia spreuit, vt puta honorẽ, quia, cùm vellẽt eum facere regem, fugit ab eis: diuitias. Cũ esset dives, pro nobis factus est egenus, vt sua paupertate
2.Cor.8. Matt.20 nos diuites faceret: carnis delectationem, quia voluntariè pro nobis mortem assumpsit. Et sic de cæteris omnibus temporalibus, sequitur quod ipsius anima perfectius cæteris Deo adhæsit, & sic perfe-
Anima Christi exultauit in Domino. ctior fuit, quod nunc ostendens dicit. *Anima autem mea exultabit in Domino,* supple, non in temporali-
Luc.1. bus rebus. Sed nunquid & alij sancti spretis tẽporalibus non exultabant in Domino? Audi Mariã d.
1.Reg.2. Exultabit spiritus meus in Deo salutari meo. Item Anna ait. Exultauit cor meũ in Domino. Et Esa. 40. Exultabit anima mea in Deo meo. Et Abacuch.3. Exultabo in Domino Iesu meo. Si ergo & cæteri sancti, spretis temporalibus, solum in Deo exultabant qualiter ex hoc Christi perfectio ostenditur, quia dicit, *Anima autem mea exultabit in Domino*? Respondeo, quòd sicut quanto pugna est grauior, tanto gloriosior est victoria, sic quanto quis plus impugnatur, vt desperet de Deo, tanto eius perfectior maior est si mens eius non recedit à Deo: per aduersa autem impugnamur ad desperationem. Et ideo quia Christus maiora aduersa fuit passus cæteris omnibus sanctis: ideo fixè amorem suum tenens ad Deum, maioris perfectionis cæteris fuit. Et hoc hic notat. Nam postquã suam perfectionem notauit, dicit: gratis absconderunt mihi interitum laquei sui, nunc subiungit suam perfectionem d. *Anima autem mea exultabit in domino.* q. d. Christus secũdum gl. Anima autem mea exultabit in Domino, non quærẽs alias extrinsecus diuitias: non quærens circũfluere voluptatibus, bonisque terrenis, sed ipsum solum bonum præponens, quo nihil est suauius: nec deficere potest, quia omnia fecit. Ipsum ergo & tu pete, & in illo habebis omnia. Et in signũ huius subdit. *Et delectabitur super salutari suo,* id est, super morte, quæ fuit saluatio nostra. Et per consequens Dei salutare quam voluntariè amore Domini sustinuit.

532 *6.q.1.si omnia.*

Omnia ossa mea dicent: Domine quis similis tibi?

Hîc consequenter ostendit perfectionẽ suorum membrorum. Quanto enim quis est perfectior: tãto per humilitatem se imperfectum respectu perfectionis Christi se esse cognoscit. Vbi notandum quòd hic per ossa ipsa opera iustorum fortia, & virtutes significantur. Vnde illum versum exponens Greg.d. Quid per ossa nisi fortia acta designantur? de quibus per Prophetam dicitur. Dominus custo- *Greg.lib.5. mor.c.12.*
dit omnia ossa eorum. Sæpe enim ea, quæ agũt homines esse alicuius momenti æstimãt: quia discre- *Psalm.33. Ossa iusti operasius.*
tionis intimæ quàm sit subtile iudicium ignorant, sed eum per contemplationem rapti superna conspiciunt: ab ipsa præsumptionis suæ securitate liquefiunt, & tanto magis in diuino conspectu trepidant quãto nec bona sua digna eius examine, quẽ conspiciunt, pẽsant. Hinc est enim, q̃ is, qui fortia operando profecerat: per spiritum subleuatus clamabat. *Omnia ossa mea dicent, Domine, quis similis tibi?* Ac si diceret, ossa mea tuæ magnitudini laudẽ dicũt, quia ipsa quoque opera, quæ in me fortia esse credidi tua considerat one contremiscant. Vel secundum glossam. Per ossa intelligere viros iustos & fortes qui se in Christi cõparatione nihil ẽstimant esse: vnde ait. *Omnia ossa mea,* id est discipuli mei, cæterisque fortes, qui ecclesiæ sunt ossa, dicẽt. *Domine, quis similis tibi?* q. d. nullus. Quia nihil simile est illi, cui dedit Deus nomẽ, quod est super omne nomẽ, vt in nomine Iesu omne genu flectatur, cœlestiũ, terrestrium, & infernorum, quia etiam inter iustos, & sanctos nullus est similis Christo. Vnde hoc cõsiderans scriptura dicit. Nullus ei similis in legislatoribus. Quod exponens ad propositum Greg. dicit. Legislator Moyses, legislator Iosue, legillatores etiam Prophetę, legislatores cunctos dicere possumus, quos ex lege admonuisse populum nouimus. Sed huic mediatori Christo in legislatoribus nullus similis est: quia isti gratuito vocati ex peccatis ad innocentiam redeunt: & ab iis, quæ in semetipsis experti sunt, prædicando alios reducunt. Redẽptor autem noster homo sine peccato est, filius sine adoptione, nec perpetrauit vnquã, quod redarguit, &c. Bene ergo dicat ecclesia Christo. *Omnia ossa mea.* i. omnes iusti dicẽt, *Domine, quis similis tui?* certè nullus, quia psal. 85. Nõ est similis tui in diis, Domine, non est secundum opera tua.

Simile Christo nullum est. Phil.2. Ossa ficca non fortia.

Iob 36.

Greg.lib.5. mor.c.12.

533

Eripiens inopem de manu fortiorum eius, egenum, & pauperem à diripientibus eum.

Hîc consequẽter ostendit humani generis liberationem, ex quo etiã probat, quòd Christo nullus similis est. Vbi notandum, q̃ ante Christi incarnationẽ genus humanum sub diaboli potestate prẽmebatur: sed Christus per mortem suam humanũ genus de manu diaboli liberauit, vt ostendit Magister, & sunt verba August. in de baptismo paruulorum. Nihil inuenit diabolus in Christo, vt morere tur, sed pro voluntate patris mori voluit: non habẽs causam mortis de peccato: sed per obedientiã mortẽ gustauit, per quam nos redemit à seruitute diaboli: incideramus enim in manus principis huius sæculi, qui seduxit Adam, & seruum fecit, cœpitq; nos quasi vernaculos possidere: sed venit redemptor, & victus est deceptor. Et quid fecit redẽptor captiuatori nostro? Tetẽdit ei muscipulam crucem suam, posuit quasi escam carnem suam, & sanguinem. Ille autem sanguinem fudit non debitoris: per quod peccessit à debitoribus. Iliæ quippe ad hoc sanguinẽ suum fudit, vt peccata nostra deleret. Vnde ergo diabol⁹ nos tenebat captiuos, de letũ est sanguine redẽptoris, nõ. n. tenebat nos nisi vinculis peccatorũ, &c. Hãc ergo liberationẽ generis huma-

Magist. li.3. dist.3. Redemptos Christus fraude passione.

Muscipula la fuit crux.

humani notãs psal. ait, *Eripiens inopem de manu fortiorum eius: egenũ & pauperem,* &c. Vbi per inopem, egenum, & pauperem, intellige genus humanum. fortiores verò, & diripientes dæmones erant.

534 *4.q.3. Testes.*

Surgentes testes iniqui, quę ignorabam, interrogabant me.

Hæc est tertia pars principalis, vbi Christ⁹ ostendit suorũ aduersariorũ malignationẽ. Et quatuor facit. Quia primo ponit aduersariorum malignitatem. Secundo in aduersis suam humilitatẽ, ibi. *Ego autem.* Tertio aduersariorum cõspirationem, ibi. *Et aduersum me.* Quarto contra cõspirationem ponit suam orationem, ibi. *Domine, quando respicies.* Quantum ad primum Christus exprimit quæ iniustè ab iniustis Iudæis fuit passus. Duo autem fuit passus Christus à Iudæis. f. falsas accusationes, & ingratas retributiones, ibi. *Retribuebant mihi.* Quantũ ergo ad falsas accusationes dicit. *Surgẽtes testes iniqui.* Testes enim iniqui dicũtur, qui cõtra æquũ testabãtur. Vbi nota, q̃ alius est testis falsus, & ali⁹ testis iniquus. Nam falsus testis dicitur quilibet qui falsum test ficatur, & hoc quis sine iniquitate face re potest, vt puta quis falsum dicit credens dicere verũ. Sed testis iniquus est, qui falsum à proposito & sciẽter testificatur. Et tales testes fuerunt Iudæi contra Christũ insurgentes: de quibus dicitur. No-
Mat. 26. Hieronymus. uissimè autẽ venerunt duo falsi testes, & dixerunt. Hic dixit, Possum destruere templũ Dei, & post triduum reædificare illud. Sed hic quærit Hieronim⁹. Quomodo isti erant falsi, vel iniqui testes contra Christũ, cũ ea testificẽtur Christum dixisse, quæ ipsum dixisse legimus. Ad hoc respondet primo, quia falsus testis est, qui nõ eodem sensu dicta intelligit quomodo dicũtur, sed dns ista verba dixerat de tẽplo corporis sui, ipsi autẽ illa intelligebãt de tẽplo
Testis. materiali Iudaico. Secũdo quia ipsius verbis calũniãtur, vt paucis mutatis vel additis quasi iustã calũ-
Ioan. 2. niam faciant. Saluator enim dixerat. Soluite templum hoc, & ipsi hoc mutauerunt dicẽtes, Possum destruere tẽplũ Dei, vos, inquit saluator, soluite, nõ ego, quia illicitũ est vt nobis ipsis mortem inferamus. Itẽ Christus dixit. In tribus diebus excitabo illud. Excitare enim est à somno mortis vocare, vel dormiẽtẽ suscitare. Per quæ verba expressè apparet, q̃ loquebatur nõ de tẽplo Iudaico materiali, sed de tẽplo corporis sui, quod erat verum templum diuinitatis, isti autẽ testes verba mutauerunt dicẽtes. Et in tribus diebus reædificabo illud. Reædificare autẽ propriè respicit templũ materiale. Potes etiã dicere q̃ ideò falsi & iniqui testes erãt, quia non zelo iusticiæ, sed solũ iniqua intentione, vt quem oderant perderẽt, illa testificabãtur. Possumus etiã in ista materia testimonia notare, quòd ad hoc q̃ quis idoneus sit testis multas cõditiones debet habere, maximè in causa criminali, quas in
Testis conditiones. Hostiensis in summa lib. 1. de testibus. hoc versu notat Hostiensis. Conditio, sexus, ætas, discretio, fama, Et fortuna, fides, in testibus ista requires. Ex quo apparet, q̃ in quolibet idoneo teste debet esse cõditio libertatis, quia seruus nõ admittitur. Sexus firmitatis, quia mulier non recipitur. Ætas maturitatis, quia puero non creditur. Discretio veritatis, quia furiosus excluditur, Fides diuinitatis, quia infidelis repellitur. Fama bonitatis, quia infamis non recipitur. Fortuna prosperitatis, quia pauperi parum creditur. Quibus testes cõtra Christum carebãt, & ideò iniquos testes ipsos vocabat. d. *Surgentes testes iniqui,* &c. Prima cõditio testis est
4.qu 3.si testes. conditio libertatis quoniam serui à testimonio repellũtur. Et ratio allegatur, extra de verb. signific. forus, quia sæpe seruus metu dominantis testimonium supprimit veritatis. Sed isti erãt serui, & non solũ hominis, sed quod plus est, dæmonis, propter quod eis dicebat Christus. Omnis, qui facit peccatum, seruus est peccati. Secunda conditio testis est sexus firmitatis. Mulier enim à testimonio repellitur, maximè in causa criminali. 23.q.vlt.c.vlt. Cuius ratio est, quia varium, & mutabile semper fœmina testimoniũ profert, deverborũ sign ſic. forus. Vnde multam fœminæ metabilitatem ibidem no tat glos. ponens istum versum. Quid leuius fumo? flamen, quid flamine? ventus: quid vento? mulier: quid muliere? nihil. Sed isti ista conditione non carebant, quia licet corpore essent masculi, mente tamen erant effœminati, & instabiles. Thre. 1. Peccatum peccauit Hierusalem, propterea instabilis facta est. Tertia conditio testis est ętas matura, vn- *3.q.4. Testes.*
de pueri non admittuntur ad testimonium, & maximè in criminali causa. Ratio, quia pueri faciliter decipiuntur in factis aliorum: vnum pro alio recipientes. Sed isti pueri erant non quidem tempore, sed moribus facta puerilia sequentes: Esa. 65. Morietur puer centum annorũ. Quarta conditio testis est discretio veritatis. Furiosi enim, & amẽtes à testimonio repelluntur. Sed isti discretione carebãt, *3 quæst.7. Tria.*
quia quod erat postponẽdũ præponebant & econuerso Ioã. 5. Gloriã ab inuicẽ quæritis, & gloriam, quæ à solo Deo est non quæritis. Quinta conditio testis est fides, quia infidelis contra fidelem in testimoniũ non admittitur. 2.q.7. si hęreticus, & cap. non potest. Isti autem infideles, & increduli erant Christo. Deute. 32. Generatio enim peruersa est & infidèles filij. Sexta conditio testis est fama, quia infamis non recipitur, quoniam infamibus non pa- *Extra de regu. iur. lib 6.2.q.7.plerumque.*
tent portæ dignitatis. Illi autẽ erant infames, quia secundum iura infames sunt omnes. qui insurgunt in patres. Tales isti erant, Act. 7. Quem prophetarum non persequuti sunt patres veitri, &c. Septima conditio est fortuna: vnde pauper expellitur, quod intellige, quando ad paupertatem deuenit, vt quia lusor, vel meretricator, vnde in teste atten- *4.q.3.Testes.*
dendum est, an sit diues, vel pauper. Illi autẽ quandoque diuites spiritualibus virtutibus fuerant, sed propter ipsorum malam vitam ad ipsorũ deuenerant paupertatem. Vnde illi populo scelerato dici *Apoc.3.*
tur. Dicis quia diues sum, & nullius egeo, & nescis, quia tu miser es, & miserabilis, pauper, nudus, & cęcus? Ex quibus omnib⁹ collige, quòd testes qui cõtra Christũ insurrexerunt, iniqui erãt & falsi. Vnde *Psal 26.*
Christus d. *Insurrexerunt in me testes iniqui,* &c. De quibus etiam modo dicit. *Surgentes testes iniqui, quæ ignorabã, interrogabant me.* Sed quæ ignorabat Chri- *Quæstio. Ignorare Christi.*
stus, qui omnia sciuit, quę Deus, cuius oculis omnia nuda, sunt, & aperta? Respondeo quòd Christus dicitur ignorare vel nescire quæ non approbat. Ne- *Matt.25.*
scio vos, vel secũdũ gl. Peccata sunt ea, quæ Christus ignorabat facere: qui tamẽ est cognitor peccatorum quæ iudicat. Dicitur ergo ignorare peccatũ, non quasi non vidẽdo, & iudicãdo, sed nõ committendo, vt puta, quando aliquis nescit vicium, quod tamen arte cognitũ deuitatur. Interrogabãt ergo eum de peccatis, peccata sibi imponẽdo, quæ nesciebat scilicet facere, & non approbabat.

535 *3.q.9. Testes.*

Retribuebãt mihi mala pro bonis, sterilitatem animę meæ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Non solum autem Christus passus est à Iudæis A
falsas accusationes, sed etiam falsas, & ingratas retributiones, quia illi tanquam ingrati mala reddebãt pro bonis. Vbi nota, quod multę sunt species, & modi retributionis, vt ait Aug. supra psal. 108. & habetur. 2. q. 3. sex sunt, vbi ait. Sex differẽtię retributionis sunt. s. reddere bona pro malis, & non reddere mala pro bonis, hæc bonorum sunt, sed primum melius. Itẽ non reddere bona pro bonis, & reddere mala pro bonis, hæc duo malorũ sunt, sed posterius peius. Itẽ reddere bona pro bonis, & reddere mala pro malis: hęc duo mediocriũ sunt. Iudæi autem inter retributionem malorum deteriorem gradum erga Christum tenebant, quia nõ solum non reddebãt ipsi Christo bona pro bonis, B
sed quod deterius est, ipsi retribuebãt mala pro bonis. Quod Christus notans dicit. *Retribuebant mihi mala pro bonu*, &c. Et in hoc notat ipsorum in eis summum ingratitudinis gradum. Ad quod clarius intelligẽdum, nota quòd peccatum ingratitudinis tres habet partes. Prima est, p acceptis beneficiis gratias non reddere. Secunda est accepta beneficia aliis nõ diffundere. Tertia est pro acceptis beneficiis mala retribuere. Prima pars ingratitudinis est pro acceptis beneficiis gratias non reddere. Quoniã secũdum Aug. Ingratus est ille, qui non cognoscit beneficia, nec ex ipsis laudat benefactorẽ: propter quod dicit Seneca. Hæc eñ beneficij lex, in duos est, quia alter statim obliuisci debet dati, s. C
benefactor, alter autem semper debet esse memor acceptis. Ex quo sequitur, quòd ille, qui gratias nõ reddit accepti beneficij, est ingratus. Et quãtũ ad hoc dicit Ber. Peccatum ingratitudinis maximum est, vti datis tanquàm innatis, & in acceptis beneficiis gloriam vsurpare benefactoris. Secunda pars ingratitudinis est accepta beneficia aliis nõ diffundere: secundum enim Senecã, In benefactore duo sunt attendẽda. s. actio benefica, quæ est libera dantis voluntas, & ipsum quod per illam actionem datur, vt domus, pecunia, &c. Sic in recipiente vt vicium ingratitudinis non incurrat, duo sunt necessaria, s. voluntas, & opus, propter quod dicit, Voluntati voluntate satisfacimus, rei autẽ rem debemus. D
Ex quo sequitur, quòd non sufficit recognoscere beneficia mente, & ore, vt ponit prima pars, sed oportet etiam si adsit facultas, rem retribuendo se gratum ostendere. Qui igitur beneficiũ receptum non cõmunicãt ingrati dicũtur. Tertia pars ingratitudinis est pro bonis reddere mala. Et hoc est pessimũ quod etiã prędẽtes duas cõtinet partes. Et hæc erat in Iudæis erga Christum. Vnde & de ipsis nunc dicit. *Retribuebant mihi mala pro bonis*, quasi secundũ gl. Christus dicat. Ego attuli Iudæis fecũditatem, ipsi autem mihi sterilitatem, quia scilicet nec pro beneficiis gratias exoluebãt, nec illa aliis diffundebant. Ego attuli eis vitam: ipsi mihi mortem retribuebant. Ego honores: ipsi contumelias. Ego medicinã, ipsi vulnera. Et sic retribuebãt vt ingrati *animæ meæ sterilitatem*. i. pro tantis beneficiis nullum bonum mihi retribuebant, sed sterilitatem, quæ omnibus fructibus caret. Et propter talem ingratitudinem hodie per mũdum vagantur. Quoniam qui reddit malũ pro malo, non recedet malũ de domo eius. Sic enim ipsum facturũ prædixit Moses. d. in persona Christi. Reddã vltionem hostibus meis, & iis qui oderunt me, retribuam.

Augustin. Retributionis multa species.

Ingratitudo multiplex.

Aug. 1. de Ciuitate Dei. Senec. lib. 2. de benefi.

Ber. in de diligendo Deum.

Prou. 27.

Deut. 32.

induebar cilicio.

Hîc consequenter ponit Christus inter tot aduersa suam humilitatem. Humilitas autẽ inter aduersa maximè tripliciter ostẽditur: scilicet quando aduersa patienter tolerátur. Secundo quando pro aduersariis humiliter exoratur. Tertio, quando bonum pro malo cõpensatur. Et hæc omnia Christus inter persecutiones Iudæorũ obseruauit. Et secundum hoc ista pars diuiditur in tres partes. Quia primò ponit primum in principio. Secũdò secundum ibi. *Humiliabam*. Tertiò tertiũ, ibi. *Quasi proximum*. Primò ergo Christus inter aduersa habuit patientiam, vt puta quia potens se de ipsis vindicare noluit, sed potentiam suæ diuinitatis quantum ad vindictam tenebat abscõsam sub carne. Et hoc notãs dicit. *Ego autem, cum mihi molesti essent, induebar cilicio*. Vbi nota, q̃ caro Christi ideo dicitur cilicium, quoniam cilicium dici potest à cœlo cœlas, & humanitas Christi diuinitatem cœlabat, quia scilicet contra Iudæos potentiã suæ diuinitatis non exercebat. Vnde dicit. *Ego autẽ, cũ mihi molesti essent*, &c. q.d. Christus secundum glo. Illi mihi retribuebant mala pro bonis. Et cum mihi molesti sic essent, *ego induebar cilicio*. i. sub carne mortali latebam, secundum diuinitatem, quia non exercui contra eos potentiam meæ diuinitatis. Caro etiam Christi ideo ciliciũ dicitur. Ciliciũ enim fit de pilis caprarum, quæ in veeri lege pro peccatis offerebantur, & Christi caro pro peccatis nostris fuit oblata. Item ex alio, quia ciliciũ est lugubris vestis. Et Christus, secundũ carnẽ multotiens fleuit, & maximè dum penderet in cruce, quia cum clamore valido, & lachrymis se offerẽs, &c. Et de isto cilicio suæ carnis Christus dicebat. Posui vestimentum meum cilicium & factus sum illis in parabolam, quia Iudæi considerãtes solum cilicium carnis Christi, & non diuinitatem, ei maledicebant, vnde quando Iudæi alicui maledicere volebant, dicebant prouerbialiter, sic tibi contingat, sicut & Christo crucifixo, vt ibidem ait glos.

Humilitas Aduersi.

Cilicium dicitur caro Christi.

Psalm.

Hebr. 7.

Humiliabam in ieiunio animam meam, & oratio mea in sinu meo cõuertetur. 537

Hîc Christ⁹ pro aduersariis orat. Vbi nota, quòd illa sola est vera oratio, quæ carnẽ, & mentem humiliat Deo. Et ideo Christus vt orationẽ suam veram ostendat, primo suam humilitatem indicat. d. *Humiliabam in ieiunio animã meam*. Vbi nota, quòd duplex est ieiuniũ, scilicet corporale, & spirituale, & spirituale per corporale significatur. Nã ieiuniũ corporale famẽ inducit. Fames autẽ est quoddam desiderium cibi. Et conformiter ieiunium spirituale est quędam esuries, vel desiderium cibi spiritualis. Quid est autẽ cibus spiritualis nisi voluntatem E
Dei facere? meus cibus est, vt faciam voluntatem eius, qui misit me. Ieiunabat ergo Christus, non solum corporaliter à cibis, sed etiã spiritualiter, quia Iudæos facere voluntatẽ Dei esuriebat, & desiderabat, & hoc non inueniebat. Vnde istum intellectum ponit gl. d. Quale fuit hoc ieiuniũ Christi corporale, an spirituale? Manducare quidem volebat Christus, quando poma quærebat in arbore. Bibere volebat, quãdo mulieri Samaritanæ dicit. Da mihi bibere. Sed non de hac siti, non de hoc ieiunio hic agitur, sed de alio ieiunio in illo significato. Esurnit enim Christus, & sitiuit salutem nostram

Oratio.

Ieiunium duplex.

Ieiunium corporale famẽ inducit.

Ioan. 4.

Ieiunium Christi fuit desiderium Iudæorum.

536 Ego autẽ, cũ mihi molesti essent,

stram, bona nostra ieiunabat: quæ tamen nulla in A
Iudæis inuenit. Apostoli enim fugerãt, & se passionis tempore in turba absconderant. Et Petrus, qui vsque ad mortem se perseueraturum promisit iam ter negauerat. Vix inuenit vnum latronem, quem gustauit in cruce. Et ideò in huius ieiunij memoria in die passionis arctissimũ ieiunium obseruat ecclesia. Et hoc ieiuniũ spiritualis desiderij recolens Christus ait. *Humiliabam in ieiunio animam meam*. Sequitur ad propositũ. *Et oratio mea in sinu meo conuertetur*. q.d. Humiliabam in ieiunio, & etiam orabam. Vbi nota, quòd per sinum quandoque intelligitur secretum diuinæ prædestinationis, in quo prædestinati colliguntur à Deo. Sic enim & Lazarus erat in sinu Abrahæ. i. in prædestinatione diuina absconsus, qui dicitur Abraham, quia multarum gentium pater, imo omnium. Est ergo sensus, vt Christus dicat. *Oratio mea in sinu meo conuertetur*. s. illis præcisè proficit, qui sunt in sinu meæ prædestinationis, qui, scilicet, sunt futuri familiares, & in sinu sanctæ ecclesiæ sani. Sunt enim in sinu Christi prædestinati, qui sunt sibi vniti, & intrinseci.

Sinus.

538 Quasi proximum, & quasi fratrem nostrum sic complacebam, & quasi lugens, & cõtristatus, sic humiliabar.

Hîc cõsequenter Christus Iudæis bonum compensat pro malis receptis ab eis. Quod enim maius signum amoris potest quis alteri ostendere, quàm de ipsius bono gaudere vt de proprio: & de suo malo tristari vt de proprio? sicut dicit Apostolus. Gaudere cum gaudentibus, & flere cum flẽtibus, id est gaudere de profectu alterius, & tristari de eius lapsu, & hoc faciebat Christus: propter quod dicit. *Quasi proximum*, &c. Hîc enim secundũ Magistrum ponitur casus accusatiuus pro ablatiuo, vt sit sensus. *Quasi proximum, & quasi fratrem*, id est, quasi proximo, & quasi fratri complacebam illi populo. s. quo ad illos, qui cõuertebantur ad Deũ. *Et quasi lugens, & contristatus, sic humiliabar*. s. quò ad illos, qui conuerti nolebant. q.d. sic complacui in eis bonis, sicut de proximo, & fratre, & sic contristabar de malis. Vel aliter vt complacebam referatur patri, vt Christus dicat. Complacebam patri meo habendo eos vt fratrem, & proximum. Et tamen cum hæc omnia facerẽ, ipsi nolebant conuerti. Et cum nollent conuerti, ego *sic humiliabar*. i. dolebam. quasi pater lugens filium, & contristatus de morte filij.

Amoris signa.

Rom. 12.

Psalm.

539 Et aduersum me lætati sunt, & cõuenerunt: congregata sunt super me flagella, & ignoraui.

Hîc ponit Christus consequẽter aduersariorum suorum conspirationem. Et primo ponit ipsorum cõspirationem. Secundò ipsorum obstinationem, Dissipati sunt. Quantum ad primum nota, quòd Iudæi multotiens conuenerunt insimul vt Christũ perderent. Primò ad decipiendum. Abeuntes Pharisæi consilium fecerunt, vt caperent Iesum in sermone. Secundò ad deliberandũ. Collegerunt pontifices, & Pharisæi consiliũ, dicentes, quid facimus, & tunc inter eos fuit sententia mortis. d. Expedit, vt moriatur vnus homo pro populo. Tertiò ad occidendum. Congregati sunt principes sacerdotum

Conuenerũt Iudæi cõtra Christum multiplicater.

Mat. 12. Ioan. 11.

& seniores populi in atriũ principis sacerdotum, vt Iesum dolo tenerent, & occiderent. Et ideo dicitur. Astiterunt reges terræ, & principes conuenerunt in vnum aduersus dñm, & aduersus Christum eius. Sic autem conueniendo contra Christum lætabantur, credendo per Christi mortẽ, nomen eius & fidem delere, & sic hęreditare dominium in populo, & in templo possidere. Vnde de Iudæis adhuc dicitur, quòd lætantur, cum malè fecerint, & exultant in rebus pessimis. Non aduertentes, quod scribitur Prouer. 14. Extrema gaudij luctus occupat. Hoc ergo notans Christus dicit. *Et aduersus me conuenerunt. & lætati sunt*. Et ad quid conuenerunt aduersus Christum? certè ad congreganda ei tormenta. & pœnas. Et hoc est quod dicit, *Et congregata sunt super me flagella*. s. per ipsorum conspirationem. *Et ignorani*. Sed nunquid Christus ignorabat consilia, & conspirationes ipsorum, & tormenta, quæ parabant, cum tamen omnia nuda, & aperta sint oculis eius? Respondet Magister in gl. d. quòd illa ignorabat secundum illorum opinionem, non secundum veritatẽ. Sic enim dicitur. Narrauerunt, vt absconderent laqueos: dixerunt, quis videbit eos? q.d. nullus.

Mat. 26.

Psalm. 2.

Prou. 14.

Ignorabat Christus, & qualiter.

Psal. 63.

Dissipati sunt, nec cõpuncti, tentauerunt me, subsannauerũt me subsannatione, frenduerunt super me dentibus suis. 540

Hîc consequenter ponitur Iudæorum obstinatio. Vbi notandum, quòd dissipo, pas, quandoque idem est, quòd dissoluere. Vt sicut populus habens bonum ducem prælij confortatur ad pugnam, sic carens bono duce, cor eius dissipatur, id est, dissoluatur, & secundũ istum sensum dicitur. Cum defecerit propheta, dissipabitur populus, id est, dissolute tur. Quãdoque idem est quòd dispergere: populus quando vnitur, congregatur, sed quando dispergitur, dissipatur, sic enim dicitur. Dissipentur omnes Iudæi, qui congregati sunt aduersus te, &c. i. dispergantur. Quandoque idem est quod diuidere, vt quando aliqui circa eandem rem diuersas habent opiniones, tunc, *dissipati*, id est, diuisi dicuntur, sic enim dicitur. Dissipati sunt Angeli: quia, scilicet, in opinione fuerunt diuisi à principio, quia boni adhæserunt Deo, & mali recesserũt ab eo. Ad propositum ergo isto tripliciter modo iste versus exponitur per Magistrum in glos. Primo modo, *dissipati sunt, nec compuncti*. i. dissoluti, quia scilicet Iudæi videntes signa, & miracula facta in Christi passione: corde dissoluti fuerunt multum timentes, nec tamen per duritiam cordis eorum compuncti sunt, scilicet corde, per veram pœnitẽtiam. Nonne dissipatum, & solutum fuit cor eorum, quando, Christo iam mortuo, timebant ipsum resurrecturum? vnde dixerunt Pilato, Iube custodiri sepulchrum, &c. Secundo modo, *dissipati sunt, nec compuncti*, quãdo propter Christi mortem per totum orbem à Romanis fuerunt dispersi, nec tamen compuncti, quia adhuc in sua duritia, & infidelitate manent obstinati. Tertio modo, *dissipati sunt, nec compuncti*. i. circa Christum in opinione fuerunt diuisi: quia alij dicebant, quia bonus est, alij autẽ non, sed seducit turbas. Sic & in morte Christi fuerunt diuisi, vt puta duo latrones, vnus bonus, alius malus. Ioseph & Nicodemus honorificè Christum sepelire vole-

Dissipare significat multa.

Prou. 29.

Hier. 40.

Sopho. 3.

Cap. 11.

Universidad de Deusto
Biblioteca

bant,alij autẽ ei detrahebant.d.Recordati sumus, quia seductor ille adhuc viuẽs dixit,&c.Vnde& de illis,qui sibi detrahebant,subdit.*Tentauerunt me*,vt puta quando ipsum in passione tentãtes.d. Si tu es Christus,dic nobis? Similiter quando d.S. Christus rex Israël est,descẽdat nunc de cruce vt videamus, & credamus? *Subsannauerunt me subsannatione*. Subsannare enim est aliquẽ deridere rugato naso, atq; cõtracto: sic isti faciebãt Christo dicẽtes,Vah,qui destruis templũ Dei,& in triduo reædificas, &c. Et nota, quòd dicit, *subsannauerunt me subsannatione*: quando enim in talibus locutionibus fit geminatio, signum est,quòd talis res copiosè sit vel dicitur,vt cum dicitur gaudens gaudebo, benedicens benedicam tibi. Sic in proposito. *Frenduerunt super me dẽtibus suis*. Fremere enim est murmurationem, & tumultum mentis per voces, & stridorem dentium aperire. Sic contra Christum dentibus freme bant,quando contra Christum dicebant. Alios salnos fecit, seipsum non potest saluũ facere. Et omnia ista ante præuiderat Hier.thre.2.d. Aperuerũt super te os suum omnes inimici tui, sibilauerunt, & fremuerunt dentibus,& d xerunt:deuorabimus eum. Et aduerte,vt hic dicit Magister,Omnia hęc, quæ capiti nostro in cruce facta referuntur, corpori vbique sunt.

Mar. 15. *Subsannare.* *Fremere.* *Mat. 27*

541 Domine,quãdo respicies? restitue animam meam à malignitate corũ: à leonibus vnicam meam.

Hic Christus contra Iudæorum malignitatem, & cõspirationẽ,ponit suã orationẽ. Christus enim contra omnia prædicta mala à suo patre orãs,postulat suã resurrectionẽ post mortẽ,Vbi nota, q̃ respicere Dei est orationes nostras exaudire, & vota cõplere. Sic enim dicitur. Respexit in orationẽ humilium,& non sprevit preces eorũ. Orans ergo Christus dicit, *Domine,quãdo respicies*? i.quãdo meã orationẽ exaudies, vt me.s. resuscites,quia oro ne hoc differas. Sed *restitue animam meam*.s. corpori meo, quod sit per resurrectionẽ d e tertio. Consequẽter autem videns Christus, q̃ et ã post resurrectionem suam, sponsa sua.s. fidelis ecclesia, quæ per vnicam designatur, vt psal.21. Erue à framea,Deus, animã meam,& de manu canis vnicam meam, vide ibi. Videns inquam quod ita vnica multas pressuras erat passura à malignitate hominũ instigatione, & tẽtatione dæmonum,qui per leones significãtur, pro ipsa orat.d. *Et à malignitate eorum*.s. hominum *à leonibus*,i.à dæmonibus *vnicã meam* supple libera, quod erit in fine mundi, quando sponsa spõso copulabitur,nõ per fidem, sed per claram visionem. quando mali separabuntur à bonis, & ibunt hi in supplicium æternũ,iusti autem in vitam æternam. Nota pro hoc expositionẽ illius versiculi Erue à framea,Deus animam meam,&c.

Respicere Dei. *Psal.101* *1. Petr.5* *Psal. 21.*

542 Cõfitebor tibi in ecclesia magna: in populo graui laudabo te.

Hæc est quarta pars principalis,in qua Christus ostendit fructum suæ passionis, & ecclesiæ confirmationem. Et diuiditur in partes quatuor. Quia ponit primò ecclesiæ stabilitatem. Secundò persequentium iniquitatem,ibi. *Non supergaudeant*. Tertiò malorũ damnationẽ,ibi. *Vidisti,domine*. Quartò bonorum saluationẽ, ibi. *Exultent, & lætentur*. Primò ergo ponit ecclesiæ stabilitatẽ,d. *Confitebor tibi in ecclesia magna*,&c. Vbi notandum, q̃ omnia ecclesiæ sacramenta sumpserunt efficaciã in Christi passione. & morte vt ait Magister.libr.4.dist.1. In sacramentis autem fundatur ecclesia. Sic igitur ecclesia in Christi passione fuit fundata,tamen sacramenta acceperũt vsum suæ potestatis in Christi resurrectione,& sic tunc ecclesia incœpit congregari. Et hoc est,quod dicit Christus. *Confitebor tibi*, &c. Nam statim superius dixerat. *Domine, quando respicies? restitue animam*.s. corpori per resurrectionem,quod cum feceris,sequitur. *Cõfitebor tibi in ecclesia magna*. Hæc enim superius dicebatur, *vnica*, propter vnitatẽ fidei: quia vna fides, vnũbaptisma. modo dicitur magna, quia de omnibus gentibus cõgregata. Sic enim magna superius dicitur ecclesia. Apud te laus mea in ecclesia magna. Sequitur. *In populo graui laudabo te*. Vbi nota, q̃ duplex est grauitas.s. bona,& mala, grauitas stabilitatis,& cõstantiæ, & grauitas iniquitatis,& malitiæ. Virtus enim constantiæ,& stabilitas,grauitas quædam dicitur. Grauia enim vento non agitantur,sed leuia: sicut in tritura aræ patet, q̃ ventus paleas leuat,& fugat,quia leues sunt: grana autẽ,quia grauia,manent. Sic & spiritualiter. Mentes graues,& constantes in bono ventus tentationis non quassat, sed leues,& inconstantes circunducit ad libitũ. Quis est ergo populus grauis, nisi populus fidelis conuersus ex gẽtibus,electus à Deo, qui stabiliter in laudem, & fidẽ Christi perseuerat? Qui tamen populus ante grauis erat grauitate iniquitatis,& malitiæ, quibus alias dicebatur. Filij hominum, vsquequo graui corde? Peccatum enim quædã grauitas est, quia sicut omne graue naturaliter descendit,sic & peccatum naturaliter animã ad infernum descendere facit. Vnde de grauitate peccati dicitur. Væ genti peccatrici, populo grauiniquitate,&c. Ecce ergo quantam mutationem resurrectio Christi in gentibus fecit, quia de grauitate peccati ad grauitatẽ gratiæ ipsas perduxit, vt per illas in ecclesia dominus laudetur,quòd Christus præuidens ait. *In populo graui laudabo te*.

Sacramenta ecclesiæ. *Psal. 4. sup.* *Ecclesia.* *Psal. 21.* *Gravitas malitiæ.* *Filij hominum.*

543 Non supergaudeãt mihi, qui aduersantur mihi inique, qui oderunt me gratis,& annuunt oculis.

Nunc consequenter ponit persequentium iniquitatem. Hic enim replicat Christus Iudæorum malitiam, vt aptius consequenter addãt ipsorum condignam pœnam,& miseriam. Ipsorum autem nequitia grauis,& magna ostenditur ex tribus. Primò quia erat voluntaria,& sine causa in principio. Secundò quia erat plena dolo,& fallacia,ibi. *Quoniam mihi*. Tertiò quia erat crudelis, & derisoria, ibi. *Et dilatauerunt super me os suũ*. Quantum ad primum dicit. *Non supergaudeant*,&c. Tantò enim peccatum est grauius,quantò nulla occasione vel tentatione præuia,sed mera malitia peccatur. Tamen notandum, quòd aliud est aduersari alteri, vel alterum odire gratis, & aliud iniquè. Gratis odit, qui nulla iniuria læsus alterum odit. Iniquè autem odit, qui non solum non læsus, sed etiã beneficiatus odit, quia summa iniquitas est malum pro bono reddere,& odium pro dilectione. Iudæi igitur, Christum oderant gratis, quia ab eo non offensi: & iniquè,quia à Deo beneficiati. Sic igitur odium Iudæorũ contra Christũ erat gratis, quia sine causa erat iniquum, quia contra beneficia erat simulatum

Psal. 34. per. *Psal. 68.* *Gratis odire.* *In malitia.* *Iniquè odire.*

latum,quia contra exteriorem apparentiam. Dicit igitur de ipsis Christus explicans ipsorum malitiã. *Non supergaudeant mihi*,i.non gaudeant super me, adimplendo voluntatem suam de me, qua scilicet volebant Christi nomen,& fidem delere. Qui,scilicet Iudæi *aduersantur mihi iniquè*,quia ingrati beneficiis meis. *Qui oderunt me gratis*.i.à me non iniuriati, *Et annuunt oculis*,quia.s.oculis exterioribus, & signis dilectionem prætendunt. Annuere enim idem est quòd alteri consentire,complacere, vel nutum complacentiæ facere. Illi ergo Christo annuebant oculis,qui exterius prætẽdebant Christo consentire,& ipsum diligere,quem gratis oderant & iniquè. De quibus dicit Christus psal.119. Cum iis,qui oderũt pacem,eram pacificus,quem loquebar illis,impugnabant me gratis.

Annuere.

544 Quoniam mihi quidem pacifice loquebantur, & in iracundia terræ loquentẽ dolos cogitabant.

Hic consequenter ostendit Christus, quòd ipsorum nequitia erat plena fallacia,& adulatione,quia s. verba pacifica,& blanda Christo loquebãtur, sed ipsum corde persequebantur. Ad huius autem maiorem euidẽtiã,sciendum, quòd adulatio à doctoribus sic describitur. Adulatio est peccatum ex sermone vanæ laudis alicui exhibitio intentione placendi, quę descriptio vt clarius pateat,arguo cõtra sic. Primò,posito, q̃ quis laudet aliũ in eo quo laudandus est,sed non propter Deũ:sed causa placendi,tunc non est sermo vanæ laudis, quia vanum est,quod veritate caret:quam prætendit, & tamen talis est adulator, ergo prædicta descriptio non est vera. Item posito,q̃ quis cooperiat peccatum alterius causa placendi, tunc talis est adulator absque sermone vanæ laudis cum nõ laudet,sed solum tegat malum,igitur. Item posito,quòd quis alium laudet indebitè nõ causa placẽdi,sed causa lucri,tunc talis est adulator,& non causa placendi. Respõdeo quòd dicta descriptio adulationis est bona. Ad primum sciendũ,quòd sermo vanæ laudis dicitur dupliciter,vel quia laudatur, quod nõ est laudãdum. vel plusquam sit laudandum, & hæc vanitas est ex parte materiæ. Alia dicitur vana laus,quẽ nõ fit eo fine,quo debet fieri, & hęc vanitas est ex pte finis. Et vtraq; vanitas in laude causat adulationem. Secunda est in casu prędicto,sed nõ prima. Ad secundum dico, quòd quis ocultando malum alterius, interpretatiuè laudat eũ. Laudare enim est aliquẽ bonum,vel iustum ostendere: partes autem iustitię sunt duę.s. declinare à malo,& facere bonũ: in casu autem prædicto talis laudat eum de prima parte, & non de secunda,& falsè, ergo vanè. Ad tertium dicẽdum, quòd intẽtio placẽdi est proximus finis, quamuis non sit vltimus, ita quod placentia est ad finem: licet non finis principalis,quia si non placeret personæ,per ipsum laudare non consequeretur lucrum. Ad propositum ergo Iudæi adulabantur Christo & ipsum vanè laudabant: non quidẽ vanè ex parte materiæ, sed ex parte finis, siue intẽtionis ipsorum,quia pacifica, & blanda verba loquebantur ad vanum finem, scilicet, vt ipsum decipiendo perderent. Et hoc notans Christus dicit. *Quoniam mihi quidem pacificè loquebantur*, vt puta quando ei dicebant, Magister,scimus, quia verax es, & viam Dei in veritate doces,dic nobis. licet censum,&c. Et Ioan.8. Magister,hęc mulier modo in adulterio deprehẽsa est. Et quod vano fine,scilicet,ad ipsum perdendum ista dicerent quamuis vera subdit. *Et in iracundia terra loquentes, dolos cogitabant*. Talia enim dolosè loquebantur,& dolos cogitabant, *in iracundia terra*,id est, in ira, quam pro terrenis habebant. Timebant enim, quòd si ipsius in Christi doctrina duraret, ne ipsi perderent locum,& gentem, id est,primatũ loci.s.templi,& gentis: ex quo terrena cõmoda recipiebant. De istis enim dixerat superius psalm.27. Qui loquuntur pacem cum proximo suo,mala autem in cordibus eorum.

Adulatio quid sit? *Laudare vanè.* *Læus vana.* *Sermo vanæ laudis duplex.* *Mat. 22.*

Et dilatauerunt super me os suum, dixerunt,euge, euge, viderunt oculi nostri. 545

Hic ostendit, quòd eorum iniquitas erat crudelis,& derisoria. Nõne magna est crudelitas irrisoris afflictionem dare afflicto? Iudæi autem suprà corpus Christi potestatem acceperant ad tempus: fecerunt in eum omnia,quæ voluerunt, cœperũt, ligauerunt,falsè accusauerunt,dederunt ei alapas, colaphos,flagellauerũt,spinis coronauerũt eum,ipsum ad crucis patibulum & mortem deduxerunt. Et tamen vt crudeles canes non contenti:dum esset in cruce prope ipsum dilatatauerunt super ipsum os suum improperantes ei,& deridentes eum. Vnde alij dicebant. Vah,qui destruis templum Dei,&c. Alij: alios saluos fecit,seipsum saluum facere non potest. Alij,confidit in Deo, liberet eum nunc si vult,&c. Et istam talem crudelitatem nunc cõmemorans Christus, dicit: *Et dilatauerunt super me os suum. Et dixerunt, euge, euge*, est vox secundum glosã irrisoria & insultatoria. *Viderunt oculi nostri*, scilicet quæ desiderabamus, vt puta Christum per nos captum, flagellatum & crucifixũ. Et hoc est, quod dicitur Thre.2. Aperuerunt super te os suũ omnes inimici tui:sibilauerunt, & fremuerunt dentibus, & d xerũt,deuorabimus eum. Et hic est dies,quam expectabamus inueninus,& vidimus. Sic & nunc conformiter dicitur. *Dilatauerunt super me os suum, & dixerunt, euge, euge, viderunt oculi nostri*, scilicet quod desiderabamus videre.

Crudelitas Iudæorum. *6. quæst.1. summa.*

Vidisti,domine,ne fileas:domine, ne discedas à me. 546

Hic consequenter ponitur istorum iusta dãnatio. Quæ vt iust or appareat:primò Christus inuocat diuinam iustitiam. Secundò ostẽdit iustam cõtra illos sententiam,ibi. *Erubescant*, &c. Inuocans ergo diuinam iustitiam, primò ostẽdit quòd causa vtriusq;.s. Christi & Iudæorum iudicio est manifesta.d. *Vidisti,domine*.s. innocẽtiã meam ex vna parte,& ex alia ipsorum malitiam: vidisti obediẽtiam meam,& ipsorũ nequitiam. Loquitur enim Christus more humano, vt quando aliquid volumus ad memoriam alterius reuocare,dicimus, vidisti quæ facta sunt? Sic ait Christus patri.q.d. Vidisti quàm crudeles sunt illi,& quam patiẽs ego sum. Et ideo subdit. *Ne fileas domine,ne discedas à me*. Duo enim petit. Primũ vt sententia contra malos obstinatos detur.d. *Ne fileas*. Silere enim dicitur Deus,quando malos tolerat,sed non silet quãdo ipsos iudicat puniendo. Deus noster manifestè veniet.s. ad iudicandum, Deus noster & nõ silebit. Secũdo petit quòd vnitas suæ humanitatis cum verbo conseruetur.d. *Domine ne discedas à me*.s. separãdo verbum, quia ex tali vnione peccare nõ poterat. Hoc autẽ dicit prę

Silere deo. *Psal. 49.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

dictiuè.q.d. Scio quod non tamen poterant esse mihi molesti vt me peccare faciant, quia tu non discedes à me. Et quia iudex debet iustè iudicare, quæ non fit: ideo subdit.

547 Exurge, & intende iudicio meo, Deus meus, & dominus meus, in causam meam.

Dormire enim, vel iacere dicitur Deus quando aduersa iustorũ quasi dissimulando non terminat: *Dormire Dei.* expectans ipsorum patientiæ finem vt coronet: hoc etiam quãdo mala prauorũ permittit ipsa non puniens debita pœna. Sic ergo quãdo Christus patiebatur in cruce, dormire videbatur, quia Christo iusto aduersa inferri permittebat, & malitiã Iudæorũ non puniebat. Et ideo sibi loquitur Christus quasi ipsum excitando. d. *Exurge, & intende iudicio meo*, &c. q.d. Tu qui videris tacere, exurge ad reddendũ mihi & aduersarijs. *Et intende iudicio meo, vel iudicio meo*, s. sicut merui retribue mihi. Et quia habui meritum summũ, ideo intende iudicio meo: dãdo mihi nomen quod est super omne nomẽ. Est enim de merito & præmio: sicut de descensu aquæ, & *Meritum & præmium. Ascensus & descensus.* ascensu. Nam quãtum aqua descendit tantum naturaliter ascendere potest. Sic quantũ quis iustus ab aliis in iustè deprimitur, vilipenditur, & deridetur, tanto amplius exaltari meretur. Et ideo quia Christus in passione vltra omnes alios homines fuit iniquè depressus, & abiectus, ideo meruit sibi nomẽ, quod est super omne nomen. Et hoc est iudicium, quod petit. d. *Exurge, intende iudicio meo.* Et quod Christus suis demeritis non fuerit sic passus, & abiectus: ostendit subdens. *Et dominus meus in causam meam.* s. tu, qui es Dominus meus, intende etiã causam meam. s. meę passionis, & mortis: quia, scilicet, non pro meis sceleribus patior, sed causa meę passionis ex parte mea est redemptio generis humani. Et hãc causam suę mortis notãs Petrus ait. Chri- *1. Petr. 2.* stus passus est pro nobis, &c. qui peccatum non fecit: nec inuentus est dolus in ore eius, &c. Et hoc idem alijs verbis Christus explicat, dicens.

548 Iudica me secũdũ iustitiã meam, domine Deus meus, & non supergaudeant mihi.

Hoc enim est quod superius dixit. Exurge, & intende iudicio meo, Deus meus. Hoc idẽ replicat. *Quæstio.* d. *Iudica me secundũ iustitiã meã, Deus meus.* Sed cum omnis virtus sit à Deo, à quo est omne datum optimum, & omne donum perfectum, vt dicitur Iac. 1. *Iacob 1.* & iustitia inter maxima Dei dona cõputetur: quomodo Christus iustitiã sibi attribuit, & nõ Deo d. *Iudica me secundum iustitiam meam*, & nõ potius dicit: secundũ iustitiã tuã? Et, si forte dicat, Christus erat Deus, & homo: secundũ quod erat Deus, iustitia erat sua, hoc non soluit: quia hic expressè loquitur Christus vt homo. Ideo d. cendũ, quòd licet ha- *Virtutes sunt Dei & sunt nostræ.* bitus virtutum quãdoque sint à solo Deo, & nullo modo à nobis effectue, vt patet de virtutibus in baptismo infusis, actus tamen virtutum insimul sunt à Deo, & à nobis: quia actus virtutũ sunt meritorij: nullum autem meritum est in nobis quod non sit à Deo, & à libero arbitrio nostro: vt ostendit Magister. Iustitia autem quandoque accipitur *Magister, lib. 2. dist. 27.* pro habitu, & sic est à solo Deo, loquor de iustitia Christi, quam habuit in primo instanti suæ conceptionis: quandoque verò accipitur pro actu ex ipsa procedẽte, & sic est à Deo, & ab homine. Cum ergo hic Christus petit iudicari secundũ iustitiam suam, accipit iustitiã pro actu, non pro habitu. Vel aliter secundũ Greg. super illo verbo Iob. Reddet homini iustitiam suam. Iustitia nostra dicitur: non quæ ex nostro nostra est: sed diuina largitate fit nostra: sicut in oratione dominica dicimus. Panẽ nostrum quotidianum da nobis hodie. Ecce nostrum dicimus, & tamen, vt detur, oramus. Noster quippe fit cùm accipitur, qui tamẽ Dei est: quia ab illo nobis datur. Et Dei ergo est ex munere: & noster sic veraciter per acceptionem, &c. Isto ergo modo loquens Christus vt homo dicit. *Iudica me, secundum iustitiam meam.* Et quid per talem iudiciũ petat: subiungit dicens. *Vt non supergaudeant mihi*, scilicet, vt non habeant de me principale intentũ suum: quo quærebant Christi nomen & fidem perdere: quod si habuissent gaudium fuissent supra Christũ. q.d. Imo totum oppositũ euenit: vt, scilicet, per mortem & passionem meam nomen meũ, & fides crescat per totum orbem, & dilatetur, vt sic magis desiccat quàm gaudeãt implesse de me mala sua vota. Hæc autem omnia fuerunt impleta in Christi resurrectione: quia videtes eum resurrexisse, viderunt oppositũ euenisse illius & desiderabãt. Et ideo vade lætari sperabant, tristabãtur. Et hoc est quod subditur.

549 Non dicant in cordibus suis, euge euge animæ nostræ: nec dicant, deuorabimus eum.

Hic enim euge nõ est vox irrisoria, vt supra: sed magis est vox lætitiæ & exultationis, sicut dicitur *Euge.* Mar. 5. Euge, serue bone, & fidelis, &c. vtra in gaudium dñi tui. Ante enim Christe resurrectionẽ sperabant lætari, & dicere animabus suis alter ad alterum. Euge, euge, s. lætare, & exulta, quia modo habemus in etũ nostrũ de Christo: quia ipso mortuo defecit nomẽ & fides. Sed hoc nõ sic euenit vt sperabãt: sed totũ oppositũ. Et hoc est quod dicit. *Nõ dicãt in cordibus suis*, & animabus suis. Euge euge: sed magis oppositũ dicãt, tristare, & plãge. Verũ quoniam quis quãdo perdidit de aliquo intentũ suum sperat ipsum iterũ recuperare: & sic spe aliqualiter cõsolatur. Talis aũt spes vana per Christi resurrectionẽ remota fuit à Iudæis: quia cõtra Christũ per resurrectionẽ immortalẽ, & impassibilẽ factũ amplius potestate nõ habuerũt: qua sperare possent ipsum iterũ persequi, occidere, vel deuorare. Et hoc est quod dicit. *Nec dicãt, deuorabimus eum*, i. quia Christus immortalis est factus, amplius dicere nõ poterũt, *deuorabimus eum*: quia Christus resurgens ex mortuis, iam non moritur, mors illi vltra nõ dominabitur.

550 Erubescãt, & reuereãtur simul, qui gratulantur malis meis.

Hic consequenter ponit iustam cõtra obstinatos Iudæos dandam sententiam: potest tamen ista pars legi prædictiuè, & optatiuè. Si prædictiuè, prædicit pœnam malis futuram, dicens. *Erubescant, & reuereantur*, id est confundãtur, & timebũt in mea resurrectione, videtes se mihil fecisse, & de quibus intelligat subdit. *Qui gratulantur malis meis*, id est, qui cõgaudẽt inique de pœnis Christo illatis. Vbi nota, quòd gratulor gratularis habet duo significatũ. Est enim idem quod gaudere et etiam quod gratias agere, gratulabuntur ergo mali de passionibus Christi. Potest etiam legi optatiuè. Et tunc Chri-

stus orando optat: quod persequutores sui qui gra- A tulabantur malis suis: erubescant per cõfusionem peccati, & conterantur, & timeant, scilicet futurũ iudicium. Sic enim dicebat supra Psal. 30. Erubescant impij, & deducantur in infernum: vide ibi. Et hoc idem aliis verbis exprimit, dicens.

551 Induantur confusione, & reuerentia: qui maligna loquũtur super me.

Quod similiter duobus modis potest exponi vt *Induuntur dãnati cõfusione. Psal 108.* prius. Quantum ad primũ sensum, induuntur damnati cõfusione: quia sicut vestis ex omnis parte circundat vestitum, sic & confusio ex omni parte circundat damnatum, vide supra. Psal. 30. Erubescãt impij. Sic enim dicitur psalmis. Induantur, qui detrahunt mihi pudore, &c. Potest etiam legi optatiue: vt optet illos per veram pœnitẽtiam confundi de peccatis suis.

552 Exultent, & lætentur, qui volũt iustitiam meam: & dicant, semper magnificetur Dominus, qui volũt pacẽ serui eius.

II. q 3. stimant.

Hic posita malorũ damnatione, ponitur bonorum beatificatio. Vbi iustitiã Christi intellige eius humilitatem, de qua ipse ait Ioanni. Sic decet implere omnem iustitiã. Per iustitiam enim intelligit humilitatem: quæ omnis iustitia est, quæ quidẽ iustitiæ humilitas tres gradus habet. Primus est subdere se maiori, & se non præferre æquali, & ista dicitur iustitia sufficiẽs, omni necessaria ad salutem. Secundus gradus est subdere se æquali, nec se præferre minori: & hic dicitur abundans. Tertius est subiicere se minori, in quo est omnis iustitia, & ista fuit iustitia Christi, quia, cùm esset Deus, semetipsum exinaniuit, formam serui accipiẽs, &c. Et de ista iustitia dicit Christus. *Exultent, & lætẽtur omnes qui volunt iustitiã meam.* s. imitari, & hic tangit stolã primam animæ, cùm dicit *lætentur*, & stolam secundam corporis, cùm dicit *exultẽt*, quia vt alias dictũ est, lætitia est interior: sed exultatio quasi extra salD tatio est exterior, sic enim dicitur. Lætamini in Domino, & exultate iusti, &c. Sed quia quilibet iustus non debet esse cõtentus de sua salute: sed semper desiderare aliorum salutẽ, ideo subditur. *Et dicant, semper magnificetur dominus, qui diligũt*, &c. Magnificatur enim Dominus non in se, sed in nobis, scilicet quãdo nos in ipso per gratiã efficimur magni. Debẽt ergo iusti semper dicere. i. semper desiderare: vt Dñs magnificetur in nobis per cõuersionem Gentiliũ, & augmentũ gratiarũ. Sic enim supra dicebat. Magnificate Dominũ mecũ, &c. vide ibi. Et qui hoc debent dicere subdit. *Qui diligunt pacem serui eius.* s. qui diligunt pacẽ meam, qui sum seruus Dei. Sed quæ sit pax Christi, quã debebat diligere, E ipse ostendit, d. Pacẽ meã do vobis: non quomodo mundus dat ego do vobis, &c. quod exponẽs Aug. de verbis Dñi ait. Est aũt pax Christi trãquillitas mentis, serenitas animi, trãquillitas cordis, amoris vinculum, consortiũ charitatis. Nec poterit ad hæreditatem Domini peruenire, qui testamẽtũ pacis noluit obseruare. Nec potest cõcordiã habere cũ Christo, qui discordiam habuit cum Christi anoi. Sed qualiter istam pacem debemus diligere ostendit, scilicet faciendo sicut ipse fecit, vnde subdit.

553 Et lingua mea meditabitur iustitiã tuam, tota die laudem tuam.

Et nota quòd dicit, *lingua mea meditabitur.* Ad lin- *Lingua meditabitur.* guã enim pertinet loqui: sed ad cor meditari. Volẽs ergo ostendere, quod lingua Christi cordi consonabat, hæc duo simul coniungit. d. *Et lingua mea meditabitur iustitiã tuam, tota die laudem tuam*, quod ideò dicit: quia in omnibus verbis, & factis, Christus non propriam laudem, sed Dei, quæsiuit, vnde ait glo. Ille enim tota die Deum laudat, qui omnia bene agit. Nõ desinit laudare, qui nõ desinit bene agere: qui nõ desinit iustus esse. Omnia ergo bene age: & laudasti Deum tota die. Sic etenim semper ad Dei laudem se excitabat Psal. d. Lauda, anima *Psal 145.* mea, Dominum: laudabo Dominum in vita mea, psallam Deo meo, quandiu fuero.

PSALM. XXXV.

554 DIxit iniustus, vt delinquat in semetipso: non est timor Dei ante oculos eius. *2. q. 3. paupes.*

Huic Psal. talis titulus præmittitur. *Ad victoriam seruo domini Dauid.* Pro cuius expositione sciẽdum: quod aliqui dicunt, quòd Dauid fecit istũ Psalmũ pro victoria gloriosa, quam habuit populus Israel: quando gloriosè per Deum fuit liberatus de potestate Pharaonis, de seruitute Ægypti, & mare rubrum sicco pede transiuit ad seruiendũ Deo, & sacrificandum liberè, secundũ quod dictum fuit Pha- *Exod. 5.* raoni. Hæc dicit Dominus Deus Hebræorum. Dimitte populum meũ: vt sacrificet mihi in deserto. Et ad istum sensum litera huius Psal. satis videtur aptari. Alij autẽ dicũt, & iudicio meo melius, quòd Dauid fecit istum Psalmũ de seipso, s. quando Saul voluit ipsum etiã propria manu interficere: sed diuina gratia fuit liberatus. Nã loquutus est Saul ad *1. Reg. 19.* Ionatham, & ad omnes seruos eius, vt Dauid occiderent. Ionathas autem quia dilẽgebat Dauid, indicauit ei. d. quẽrit Saul pater meus occidere te, quapropter absconde te: & ego loquar de te ad patrẽ meum, & quòdcunq; videro, annunciabo tibi. Loquutus est Ionathas ad patrẽ suum de Dauid bona dicẽs. Ne pecces Rex in seruum tuum Dauid, quia non peccauit contra te, & opera eius valde vtilia sunt tibi: & per eum habuisti victorias multas, & lætatus es. Quare ergo peccas in sanguine, innoxio, vt Dauid absq; causa occidatur? Quòd cùm audisset Saul, placatus voce Ionathæ, iurauit dicens. Non occidatur Dauid. Vocauit ergo tũc Ionathas Dauid, & nunciauit ei quòd Saul erga ipsum erat placatus: & quod iurauerat quòd ipse non occideretur, & introduxit ipsum ad regem. Interim autem spiritus Domini vexabat Saul, qui sedebat in domo sua habens lanceam prope se. Dauid autem erat ante Saul pulsans citharam: quia per sonum eius spiritus malus fugabatur à Saule. Tunc Saul accepta lancea, voluit percutere Dauid, & ipsum cùm lancea ad parietem configere, & declinauit Dauid à facie Saulis: lancea autem casso vulnere, perlata est in parietem. Et sic Dei adiutus gratia Dauid euasit manus Saulis, & tunc de tali victoria habita gratias agens Deo fecit istum Psalmum. Ex quibus apparet sensus tituli dicens. *Ad victoriam seruo domini Dauid*, Id est, iste Psalmus factus est ad declarandam victoriam à Deo datam ipsi Dauid

Universidad de Deusto
Biblioteca

seruo domini. Et secũdum istum sensum primo ex ponam litteram psal. secundo inducã intellectum Psalmistæ. Quantum ad primum, psal. iste diuiditur in duas partes, quia primò agitur de malignitate Saulis Dauid persequẽtis, secundo de benignitate domini ipsum Dauid liberantis, ibi. *Domine in cœlo misericordia tua*, &c. Dic vt Nic. de Ly. Quantũ vero ad intellectum Psalmistæ, notãdum quòd iste psal. agit de errore quorundam, qui dicunt omnia mala esse ex vitio naturæ & nostræ creationis: bona verò omnia esse à nobis, & ex libero arbitrio. Et hunc errorem hinc destruit psal. ostendens oppositum. s. omnia mala esse à nobis, bona autẽ omnia esse à Deo per gratiã. Vnde notãdum est, quòd hic seruus domini Dauid significat ipsum Christũ, B qui dicitur seruus domini, quia semetipsum exinaniuit formam serui accipiẽs, in qua patri vsque ad mortem obediens fuit. Hic enim etiam dicitur Dauid, quia vultu desiderabilis, in quem desiderã: Angeli prospicere: & manu fortis quia potestates aëreas debellauit. Hic enim ostẽdit omnia nostra bona esse à Deo. Nemo venit ad me, nisi pater meus traxerit illum. Ostendit insuper omnia mala non à Deo sed à nobis esse: arbor mala fructus malos facit. Omnis autem homo de se, sine Dei gratia, arbor mala dicitur & in peccato. Sic ergo erit sensus tituli. Iste psal. attribuitur Christo seruo domini. s. patri vsq; ad mortem obediẽti, qui est ad victoriam, s. hæreticorũ, quia ostendit mala esse à nobis C & bona à Deo. Intẽtio totius psal. est, vt omnia mala nobis attribuamus, sed omnia bona Deo. Quantum ergo ad istũ intellectum, psal. iste diuiditur in partes duas. Quia Psalmista primò asserit omnia mala esse ex homine, secundò omnia bona esse ex Deo, ibi. *Domine, in cœlo.* Prima autem pars diuiditur in partes quatuor, quia primò ponitur malorum peccati futuri deliberatio: secũdò peccati deliberati excusatio, ibi. *Quoniã dolosè egit.* tertiò peccati excusandi aggrauatio, ibi. *Verba oris eius*, quartò peccati deliberati prosequutio, ibi. *Iniquitatem meditatus est.* Quantum ad primum notandũ, quòd peccata sunt duplicia, quædam, quæ procedunt ex industria, & deliberata malitia: & ista sunt mortalia, & de istis hic agitur. Dicit ergo. *Dixit iniustus*, &c. Vbi nota, quòd est dicere diuinum, & dicere humanum. Dicere autem diuinũ multipliciter accipitur, quia aliquando idem est quod intelligere, & hoc dicere est essentiale, & conuenit toti trinitati. Dixit Deus fiat lux, & facta est lux. i. tota trinitas æternaliter intellexit lucem in tẽpore esse fiendam. Item aliquando idem est quod generare, & sic est personale, & soli patri conuenit. Dominus dixit ad me, filius meus es tu, dixit, i. me verbum, & filium suum genuit. Itẽ aliquãdo idem est, q̃ præcipere, vel disponere, & sic est essentiale, & æternale quo ad principalem actũ, sed temporale quo ad actum essentialem, & respectiuum: Ipse dixit, & E facta sunt, ipse mandauit, & creata sunt. i. disposuit ab æterno creaturã fieri in tempore. Secundò est dicere humanũ. Et hoc est duplex, s. extrinsecum, & intrinsecum. Extrinsecum ab intrinseco procedit. Et istud dicere quadrifariè distinguitur, vt ostẽdit Greg. d. Omne enim, quod dicitur, quadriparta qualitate potest distingui, quia aut mala malè dicuntur: aut bona benè: aut bona malè: aut mala bene. Mala enim male dicũtur, cum res peruersa datur. sicut Sapien. 2. Venite coronemus nos rosis: nullum sit pratum, quod non pertranseat luxuria nostra. Bonum bene dicitur, cum rectè recta prædicantur, sicut Ioannes ait. Agite pœnitentiam, appropinquabit enim regnum cœlorum. Malum autem benè dicitur: quando per os dicentis idcirco vitium exprimitur vt reprobetur, sicut Apostolus ait. Qui furabatur, iam non furetur. Malè autẽ bonum dicitur, cum rectum aliquid non recto studio profertur. Sicut cœco nato, & illuminato à Christo pharisæi dixerunt. Tu discipulus eius sis. Dicere autem intrinsecum nostrũ, quandoq; idem est quòd cogitare, & sic accipitur Sapien. 2. Dixerunt impij apud se cogitãtes non rectè. Quandoque idem est quòd deliberare, & sic accipitur pro deliberatione. Dixi cõfitebor aduersum me, &c. id est, deliberaui. Ad propositũ ergo cum hic dicitur. *Dixit iniustus*: hic dicere accipitur pro deliberare, & est sensus. *Dixit iniustus*, id est deliberauit in semetipso: vt *delinquat*, id est, peccet. Omnis enim, qui peccat, delinquit, quia obseruationem alicuius diuini præcepti omittit. Hoc enim iniustè deliberãtur seipsis peccare, & non in publico vbi homines vident, sed in seipsis vbi Deus videt, hoc ideò, quia homines timent & non Deũ. Si enim timerent Deum sicut timent homines, sicut non deliberant, in publico coram hominibus peccare, sic nec deliberarent in seipsis. Ex hoc ergo sequitur, quòd Deum non timent, quod ex hoc concludit psal. d. *Non est timor Dei ante oculos eius.* Vnde sic expone. *Dixit iniustus in semetipso, vt delinquat.* Et vnde hoc, rationem subdit, *quia non est timor Dei ante oculos eius.*

Philip. 1
Ioan. 6
Matt. 7.
Peccatum duplex.
Dicere Dei.
Dicere hominis.
Genes. 1.
Psalm. 2.
Dsal. 148.
Greg. 23. mor. c. 3.
Matt. 3.
Ioan. 9.
Psal. 31.
Greg. 22. mor. c. 13. Diffinitio peccati ipsum est.

553 Quoniam dolosè egit in conspectu eius, vt inueniatur iniquitas eius ad odium.

Consequenter hic ponitur peccati deliberati excusatio. Vbi notandum, q̃ multi inquirunt peccata sua, vt ipsis nuentis, & cognitis, illa detestentur per contritionem, & expurgent per confessionem, sic quæsierat peccata sua Dauid ad ipsa purgandum. d. Meditatus sum nocte cum corde meo. s. peccata mea, & exercitabar, scilicet, per contritionem, & sic scopebã spiritum meum per confessionem. Et talis peccati inquisitio, peccatũ tollit, & mundat. Alij autem peccata sua inquirunt ad illa operiendum, & excusandum cum falsitatibus, & dolo. vel ad imputandum illa alteri, vt fortunæ, fato, vel constellationibus, & ex consequenti ipsi Deo. Sicut fecit Adam: qui, quando culpam suam negare non potuit, ipsam Deo imputauit se excusando. d. Mulier, quam dedisti mihi sociam, dedit mihi, &c. Et isti tales dolosè agunt, quia falsè sua peccata aliis imponunt, & sic peccata excusando dolosè illa magis aggrauant, vt ostendit Gregor. d. Hæc namque sunt veræ humilitatis testimonia, & iniquitatem suam quemque cognoscere, & cognitam voce confessionis aperire. At contra vsitatum humani generis vitium est, & libenter peccatum committere, & commissum negando abscondere, & conuictum defendendo multiplicare. Ex ipso quippe lapsu primi hominis hæc augmenta nequitiæ ducimus, ex quo ipsam radicem traximus culpæ. Sic namque ille dum lignum vetitum contigisset, abscondit se à facie domini inter ligna paradisi. In qua abscõsione. s. quia Deum latere nõ poterat, non latendi effectus describitur, sed affectus notatur, qui cum argueretur à dño, quod de ligno vetito contigisset: illico respõdit. Mulier, quam dedisti

Inquirit peccata cum multiplicitate.
Genes. 3.

disti mihi sociam, ipsa dedit mihi de ligno, & comedi. Ipsa quoque mulier inquisita respondit. d. Serpens decepit me, & comedi. Ad hoc quippe requisiti fuerant, vt peccatum quod transgrediendo commiserant, cõtendo delerent. Vnde & serpens ille persuasor, qu non erat reuocandus ad veniam, non est de culpa requisitus. Interrogatus itaque est homo, vbi esset, vbi perpetratã culpam respiceret, & confitendo cognosceret. quàm longe à conditoris sui facie abesset. Sed adhibere sibiipsis vtrique defensionis solatia quàm cõfessionem elegerunt. Dúmque excusare peccatum volait vir per mulierem: mulier per serpẽtem auxerunt culpam, quam tueri conati sunt, &c. Ex quibus apparet, quòd peccati excusatio, vel palliatio culpã non mitigat, sed B auget, & multiplicat, & amplius prouocat odium Dei. Et hoc est quod hic de quolibet tali dicit psal. *Quoniam dolose egit.* s. excusando culpam suam, & defendendo, & hoc in conspectu Dei, à quo nullus potest abscondi. Et causam, quare talis abscondit dolosè peccatũ suum, subdit, d. *Vt inueniatur iniquitas eius ad odium.* Vbi notandũ, quòd hæc dictio, vt, quandoque tenet cõsecutiuè. Erat ibi vsq; ad obitum Herodis, vt adimpleretur, quod dictum est à domino per prophetã, d. Ex Ægypto vocaui filiũ meum. Et sic est hic sensus, *vt inueniatur iniquitas eius ad odium.* i. ex hoc quòd peccatum s. um defendit, consequenter iniquitas eius inuenitur magis C ad odium Dei. Quandoque vero ly vt, tenet negatiuè, & hoc ratione alicuius negationis præcedentis vel subsequentis, vt si dicam nolo vt facias hoc, & sic ratione negationis subsequentis, in sequenti versiculo cum dicitur, noluit intelligere, &c. Ly vt, tenet hic negatiuè vt, sit sensus, dolosè egit excusando peccatum suum, vt, id est, ne inueniatur iniquitas eius ad odium. s. suum, i. ne odiret iniquitatem suam per contritionem, ideò ipsam defendendo excusauit. Et iste sensus ad utatur verbis consequentibus, cum de isto dicitur, iniquitatem meditatus est in cubili suo. s. excusare: malicia autem non odiuit.

Matth. 1.
Augu. ad Valentin.

Verba oris eius iniquitas, & dolus noluit intelligere, vt bene ageret.

554

Hîc consequenter ponitur peccati excusati aggrauatio. Vbi sciẽdum est: quòd nolle intelligere, vel scire, quæ sunt agenda, vel fugienda, & sic peccare per ignorantiam, quòd talis ignorantia peccatum non excusat, cum ipsa de se sit peccatũ, sed aggrauat amplius, quia peccatũ peccato addit: sacit maius peccatũ. Ad quod plenius intelligẽdum est sciendũ, q̃ vt dicit Magister, triplex est ignorantia. Prima est illorũ, qui scire nolunt, cum possunt. Et hæc dicitur ignorantia voluntaria, quæ non excusat à peccato, cum ipsa sit peccatũ, sed magis aggrauat. Alia est illorum qui volunt scire, sed non E possunt, vt multi simplices, vellent intelligere mysteriũ trinitatis, & vnitatis diuinæ, sed non possunt, & hæc excusat a peccato, & non est peccatum, sed pœna peccati. Alia est illorũ, qui quasi simpliciter nesciunt non renuentes, vel proponentes scire, & hæc dicitur crassa, quæ neminem plenè excusat à peccato, sed forsasse vt minus puniatur, vnde Augustt. ait. Eis aufertur excusatio, qui mãdata Dei scire noluerunt, quam solẽt habere homines de ignorantia. Et licet grauius sit peccare scienter, quam nescienter, non ideò tamen confugiendum est ad

11. qu. 4 neimo.
Ignorãtia multiplex.
Magister lib. 2. dist. 22.

ignorantiæ tenebras, vt in eis quisquam excusationẽ requirat. Aliud est enim nescisse: aliud scire noluisse. Quia in eis qui intelligere nolunt, ipsa ignorantia peccatum est. In eis verò, qui non potuerunt, pœna peccati est. Ignorãtia verò, quæ non est eorum, qui scire nolunt, sed eorum tanquam, qui simpliciter nesciunt, nullũ sic excusat, vt æterno igne non ardeat, sed forsasse vt minus ardeat. Non enim prima mulier excusationem habuit de ignorantia, cum & mandatum nouerit & peccatum esse secus agere, nõ ignorauit. Ad propositũ igitur illi, qui volũt excusare peccata sua per ignorantiam, quia scire nolũt, illi dupliciter aggrauant peccatum, primo quia falsè, & dolosè excusant. Et de quolibet tali dicit: *Verba oris eius iniquitas, & dolus*, quia. s. dolose iniquitatẽ excusat. Secundo quia ignorare voluerunt, quæ ignorantia semper peccatum est. Et de quolibet tali dicit, noluit intelligere, vt bene ageret.

555 Iniquitatẽ meditatus est in cubili suo, astitit omni viæ non bonæ: malitiam autem non odiuit.

S. Aug. in loco.

Hic cõsequẽter ponitur peccati deliberati prosequutio. Quid enim in hac parte per cubile nisi cor peccatoris intelligitur, in quo peccata deliberantur primo quæ postea deducũtur ad opus. Vnde quãtum ad deliberationem factam in corde dicit. *Iniquitatem meditatus est in cubili suo*, i. in corde suo. Quantũ verò ad executionẽ peccati subdit. *Astitit omni viæ nõ bonæ.* Stare enim dicitur manere & non moueri, & cõponitur cum a. & dicitur asto. tas. titi. quod idẽ est q̃ firmiter stare & durare. dicit ergo. *Astitit omni viæ non bonæ.* i. cum studio, & mora pronus fuit iniqua operari. Et hoc ideò, quia malitiam nõ odiuit, sed fupple, dilexit. Ecce summa malitia. Qui enim nõ potest penitus carere malitia, debet saltem odisse, vt, si corpore seruit peccato, saltem mente seruiat Deo, de quolibet enim tali dicitur. Dilexisti malitiã super benignitatẽ, &c. Dicit ergo *iniquitatem meditatus est in cubili suo.* Vbi moraliter D notandum: quòd in scriptura multiplex cubile mystícum reperitur. s. Cubile prauitatis criminalis, in quo nefanda perpetrantur: vt hic scilicet cor peccatoris iniquitatẽ meditatus est in cubili suo, i. in corde suo, &c. Cubile veritatis magistralis, in quo prædicãda meditatur. s. cor doctoris in quo docẽda meditatur, sicut artifex de nocte in cubili cogitat quæ facere debet in die, & de istis dicitur. In cubilibus oritur vir or calami: per calamũ, ex quo fistula ad sonãdum efficitur, intelligitur sonum prædicationis: sed per virorẽ eius aptũ modũ loquendi discernitur. Cubile asperitatis salutaris: in quo puncta deplorantur. s. cor pœnitentis. Irascimini, s. peccatis vestris: quæ dicitis in cordibus vestris, & in cubilibus vestris cõpungimini. Cubile orationis virtualis: in quo imperranda postulantur. s. cor orantis, in quo orãs sicut in secreto cubili se claudere debet: vt ab omni tumultu exteriorum cogitationum sit liber. Tu autem, cum oraueris, intra in cubiculum tuum, & clauso ostio, ora patrẽ, &c. Cubile habitationis infernalis: in quo horrẽda congregãtur, antè saluatoris aduentum dæmones regnabant in mundo: sed per eius passionẽ in cubiculo infernali sunt recluſi. Ortus est sol, & cõgregati sunt, s. dæmones: & in cubilibus suis cõgregabuntur. Cubile præmiationis æternalis: in quo optata possidentur, scilicet

Psalm 31.
Cubile multiplex.
Bsa. 35. Cassiodorus. i. omnes prædicationis
Psalm. 4.
Matth 5.
Psalm 83.

æterna

Universidad de Deusto
Biblioteca

æterna gloria. Exultabunt sancti in gloria, lætabun A
Psal.149. tur in cubilibus suis. Sed quia de primo cubili pra
uitatis criminalis est præsens textus, ideò de illo so
lo procedam. Vbi notãdũ, quòd cubile criminalis
prauitatis, secundum varietatẽ peccatorũ etiam
variatur, vt dicamus quòd est cubile voluptatis, &
luxuriæ. Cubile cupiditatis & auaritiæ. Cubile am-
bitionis, & superbię. Cubile gulositatis, & ingluuię.
Peccatum cubile dicitur luxuriæ. Cubile torpositatis, & acediæ. Cubile crudelitatis,
& fœuitiæ. Primo est cubile voluptatis, & luxuriæ,
in quo voluptuosi conuersantur, sicut Amon, qui
sorori suæ Thamar dixit. Veni, cuba mecum, soror
mea, quæ respõdit: noli, frater mi, facere hanc stul-
titiã, qui noluit acquiescere precibus eius, sed prę-
ualens viribus oppressit eam, & cubauit cum ea.
Propter istud cubile ipse Amon fuit occisus, vt ha
betur 2. Reg. 13. Rubẽ fuit maledictus Genes. 49.
Rubem primogenit' meus principiũ doloris mei,
non crescas, quia ascendisti cubile patris tui, & ma
culasti stratum eius. Istud cubile est detestandum,
vt vir alienam non cognoscat: neque mulier alie-
Hest. 14. num. Exemplo Hesther, quæ Deo dicebat. Tu, do-
mine, qui habes omnium sciẽtiam, nosti quòd de-
tester cubile incircumcisorũ, & omnis alienigenæ.
Hic per alienigenas, & incircumcisos omnes intel-
lige qui legitimè in matrimonio nõ sunt copulati.
Auaritia. Naum. 2. Hiere. 4. Secundò est cubile cupiditatis, & auaritiæ, in quo
scilicet auari congregant cogitationes tempora-
lium, de quibus dicitur. Impleuit præda speluncas
suas, & cubile suũ rapina, & Hiere. 4. Ascendit leo
de cubili suo: prædo gentium se leuauit, vt ponat
terram in solitudinem. Quod ideòdicit, quia auari
primò in cubilibus suis cogitant qualiter rapinas,
& prædas facere possint, & alios supplãtare, & po-
steà de cubili sui cordis exeuntes, quæ cogitauerũt
Superbia. interius, exterius operãtur. Tertiò est cubile ambi
tionis & superbiæ. Superbi enim inter superbos
leones, scilicet dæmones cubilia sua construunt, vt
sicut leo rex est animalium: ita ipsi per superbiam
Ezech. 19. aliis possint dominari. Mater tua læena inter leo-
nes cubauit, in medio leunculorũ nutriuit catulos
suos. Quæ est enim mater peccatorũ, nisi superbia,
Eccle. 10. à qua omne peccatũ velut à matre procedit? Quia
initium omnis peccati superbia. Quid autem per
1. Petr. 5. leones nisi superbos dæmones? Aduersarius vester
diabolus tanquàm leo rugiens, &c. Superbia ergo
inter leones cubat, cum vagatur cum dæmonibus,
sed in medio leunculorũ nutrit catulos suos: quan
do alios exemplo dæmoniorum efficit superbos.
Gula. Quarto est cubile gulositatis, &c. Eccle. 4. In tẽ-
pore refectionis in cubili somnus mortis immuta-
uit scientiã eius. Quod ideò dicit, quia gulosi tem-
pore refectionis non quidem ad mortem naturæ,
sed magis ad voluntatem gulę se vertunt, vt in ipsa
tanquam in cubili longa mora perseuerẽt. Ex quo E
cubili gulositatis tanquã ex somno mortifero sciẽ-
tiam perdant, quia crassitudo ventris intellectum
Esa. 34. obtundit, vnde de quolibet gulosо dicitur. Erit cu
bile draconũ. & pascua struthionũ: magnam enim
curam circa gulã struthio ponit, vt ad ipsam replẽ-
dam etiam ferrũ deglutiat, quasi nulli rei propter
Acedia. gulã parcẽs. Quinto est cubile torpositatis. Et hoc
cubile, quia exercitiũ non habet boni operis obli
Hier. 50 uionẽ indicit, vnde Hie. 50. de occisis dicitur. Trã
sierunt de mõte in collem. s. vagãdo obliti sunt cu
bilis sui. Istud cubile relinquere nos docebat Apo
Rom. 13. stolus. d. Honestè ambulemus nõ in comessationi-
bus, & ebrietatibus, non in cubilibus, & impudici-
ciis, vbi glo. per cubilia pigritiam dormitionis in- Crudelitas.
telligit. Sextò est cubile crudelitatis, &c. Crudeles
enim velut dracones alios persequuntur & infe-
stant. Ideò de Iudæis qui aliquãdo clementes erãt,
cum Phropheta pręuidit eos in crudelitatẽ contra
Christum vertendos, de ipsis prædixit Hierem. 9.
Dabo Hierusalem in aceruos arenæ, & in cubilia
draconum. Arena enim facit aceruum non facit
continuum: draco autem sæuum animal est & cru-
dele. Sic & Iudæi licet per crudelitatem simul con
gregati essent ad malum contra Christũ: aceruum
quidem faciebãt, vt arena, sed non faciebãt vnum
continuum, quia glutine charitatis carebant, vnde
& draconum cubilia per crudelitatem erãt effecti.
B Et quia iste Iudæorum populus sic cubile crudeli- Ezec. 19.
tatis erexit, ideò hodie cubile crudelitatis eius per
orbem manet dispersum. ei dicente domino. Dra-
co magne, qui cubas in medio fluminum, ponam
frænum in maxillis tuis, & proiiciã te in desertum.
Et tamen istud cubile crudelitatis illum populum Eccl. 10.
docuerat Salomon non habere, sibi dicens. In co-
gitatione tua regi ne detrahas, scilicet, Christo, &
in secreto cubili tuo ne maledixeris. Ecce ergo
quot mala in cubili criminali committunt, de quo
nunc dicit Psalmista: quòd peccator *iniquitatem*
meditatus est in cubili suo.

Domine, in cœlo misericordia tua, 556
C & veritas tua vsque ad nubes.

Hæc est secũda pars principalis in qua postquã
Psalmista ostẽdit omnia mala esse ex nobis: ostẽ-
dit nunc omnia bona esse ex Deo, ostendens diui-
nam bonitatem. Vbi notandũ quòd secũdum Phi Cognitio Philosophus 1. Physicorum.
losophum. Nostra cognitio incipit ab vniuersalio
ribus tẽdens ad particularia, sicut videns aliquem
à remotis, primo cognoscit illũ esse quandam sub-
stantiam, sed nõ discernit quam: deinde cum ma-
gis appropinquat discernit esse corpus animatum,
& animal, deinde hominem, & deinde Petrum. Sic
cõformiter est in cognitione nostra intellectuali.
Et istum modum tenet hic Psalmista nobis mani-
D festans bonitatẽ diuinã, quia primò illam ostendit
in generali, secũdò magis in speciali, ibi. *Filij autem*
hominum. tertiò magis in particulari, ibi. *Non mihi*
veniat pes superbiæ. Prima autem pars diuiditur in
partes tres, quia ostendit quòd bonitas diuina pri-
mò est alta in cõmunicatione, secundò est occulta
in electione, ibi. *Iustitia tua.* tertiò est grata in sub-
uentione, ibi. *Homines & iumẽta.* Primò ergo osten-
dit, quòd diuina bonitas est alta in cõmunicatione, Misericor dia.
d. *Domine, in cœlo misericordia tua*, &c. In duobus
enim maximè apparet nobis diuina bonitas, s. per
misericordiam, & per iustitiam, quia per misericor
diam omnia produxit ex nihilo, sed per iustitiam
E mala punẽdo, ordinem vniuersi disponit. Quam-
uis autem in cœlo nulla sit miseria, ibi tamen sum
mè relucet diuina misericordia, non quidem reue
lationis, sed præseruationis, quia cœlestes spiritus
ab omni miseria præseruantur. Infra cœlum au-
tem magis relucet iustitia, vbi multa inordinatè
fiunt, quæ per iustitiam punientem reformantur:
quoniam tantum honoris reipublicæ confert pu-
nitio mali, quantum confusionis intulit malum. Nubes.
Et hoc est, quod dicit. *Et veritas tua vsque ad nu-*
bes, quæ sunt infra cœlum, quia & iustitia tua ma-
ximè in creaturis infrà cœlum existentibus relu-
cet. Nunquam tamen credas iustitiam Dei esse
sine misericordia, nec è conuerso, quamuis in vno
opere

opere magis reluceat misericordia quàm iustitia, A
& in alio è conuerso. Vel aliter per cœlũ, & nubes
intellige prædicatores, & doctores fidei, qui cœlũ
dicuntur non solum, quia cœlestes conuersatione:
iuxta illud Col. 3. Nostra conuersatio in cœlis est,
Eccle. 24. sed etiam quia in ipsis occulta & cœlata manent
fidei sacramẽta. Vnde de illis Deus dicit. Ego feci
vt in cœlis oriretur lumen indeficiẽs. Isti etiam &
nubes dicuntur, quia aquam sapientiæ fidei, quam
Esa. 45. in se continent, etiam opportunè aliis prædican-
do spargunt & cõmunicant, de quibus dicitur. Nu
bes pluant iustum, s. Christum prædicando, eius fi-
dem doceant mundum. In istis ergo, qui sunt cœ-
lum, & nubes est misericordia Dei, & veritas. Mi-
sericordia, quia gratis electi, veritas, quia de my B
steriis fidei edocti & illuminati. De quibus dicitur
Psal. 24 psal. Vniuersæ vię domini misericordia, & veritas,
sed quibus? s. doctoribus: vnde subdit. Requirenti-
bus testamentum eius, &c.

557 Iustitia tua sicut montes Dei, iudi
9. q. 4. diuorum. cia tua abyssus multa.

Hic ostẽdit, quòd Dei bonitas ex occulta in ele
ctione. Vbi primò per iustitiam intellige iustos à
Mons. Ipsius. Deo æternaliter prædestinatos, quia in illis specia-
libus iustitia Dei habitat, quia illi omnẽ iustitiam
obseruant erga Deum, erga seipsos, & erga proxi-
mos suos. De istis ergo iustis prædestinatis dicit, C
quòd sunt sicut montes Dei, quod ideò dicit, quia
montes habent proprietates. Nam, vt experientia
tradit, mons habet puritatem aëris circundantem.
Vbertatem fructus satiantem. Sublimitatem situs
exaltantem, Claritatem lucis radiãtem. Amœnita-
tem loci delectantẽ. Firmitatem status permanen-
tem. Ex primis tribus cõditionibus mõs significat
statum iustorum in via, ex aliis tribus significat sta-
tum iustorũ in patria. Nam quilibet iustus ad mo-
dum montis in præsenti vita debet habere purita-
tem cunctorum vitiorũ exclusiuã. Vbertatem mul
torum meritorũ productiuã. Sublimitatem dono-
rum supernorum possessiuã. Primò ergo mons ha- D
bet puritatem, &c. Quantò enim aër à terra magis
eleuatur, & à vallibus, tãto purior redditur & sub-
tilior, quia recedit ab elemẽtis grossioribus terræ,
& aquæ tendens versus elementum purius & sub-
tilius ignis. Et ideò aër cacumina mõtium circun-
dans multæ puritatis redditur. Sic conformiter, &
iustus homo ad modum montis eleuatus versus
elemẽtum ignis, charitatis puritatem continet, vt
sit mons sanctus per gratiam, de quo psal. 77. Indu
xit illos in mõtem sanctificationis suę. Aliter enim
non esset dignus montem sanctum domini ascen-
Psal. 14. dere. Psalmista dicit. Domine, quis habitabit in ta
bernaculo tuo? aut quis requiescet in mõte sancto
tuo? Respondet. Qui ingreditur sine macula, &c. E
Secundò mons habet vbertatem, &c. Nam secun-
Lib. 14. dum Magistrum de proprietatibus rerum. Montes
fructibus, herbis, & pascuis sunt fecundi, & fructus
montium sunt meliores. Et rationẽ assignat, quia
humor nutrimẽtalis, quo nutriuntur fructus mon-
tium, subtilior est, & purior quàm campestris. Et
ideò calor cęlestis facilius illum humorem digerit,
& in substantiam fructuum immutat perfectius, &
conuertit, tum propter ipsius humoris subtilita-
tem, tum propter assistentis aëris puritatem. Sic &
cõformiter & iustus homo hic in via preciosis fru-
ctibus abũdare debet, scilicet habere copiam me-
ritorum, vt talis sit ille mons pinguis, de quo dici-
tur psal. 76. Mons Dei mons pinguis. mons, in quo
beneplacitum est Deo habitare in eo, &c. Vt me-
ritis, & fructibus talium iustorum cæteri pasci va-
leant & ædificari, de quibus dicitur Ezech. 34. Pa-
scam eos in montibus Israël in pascuis vberrimis.
Tertiò mons habet firmitatem, &c. Vnde secun-
dum Magistrum de proprietatibus, vbi supra mõs
in altum se erigens, solo pede terram tangit. Vn-
de dicuntur mõtes, eò quòd sint super aliam terrã
eminentes. Sic & conformiter vir iustus hic in via
ad modum montis in altum mente se erigens, solo
pede tãgit terrã, id est, sola necessitate qua in præ-
senti vita sustentari possit, terrã tangit. Vnde me- B
ritò vir iustus dicit cum Apostolo. Quę retrò sunt, Phil. 3.
obliuiscens, ad ea verò, quę priora sunt, extendẽs,
meipsum ad destinatum prosequor breuium: no-
stra conuersatio in cœlis est. Vt talis iustus solis de
cælestibus meditãdo, sit ille mons excelsus, de quo
Micheæ 4. Mõs domini præparatus in vertice mõ-
tium, & super omnes colles, &c. Tres autem aliæ Beatus.
conditiones montis significant iustorum statum in
patria, quoniã quilibet iustus in patria ad modum
montis habet lucis claritatem, quo ad claram di-
uinitatis visionem, Loci amœnitatem, quo ad ple-
nam diuinitatis fruitionẽ, Status firmitatem, quo
ad certam diuinitatis tẽtionem. Quartò ergo mõs
habet lucis claritatem, nam vt dicit Magister vbi C
supra. Montes, quia sunt situ altissimi, & ideò ci-
tius quàm valles radios solares suscipiunt & lumen
receptum diutius retinent, vnde & speculationi
multum sunt apti, sic conformiter sunt viri iusti in
patria, vbi à statu præsentis obscuritatis eleuati, lu
mine diuinitatis perlustrantur, & sic sunt apti, &
dispositi ad contemplationem diuinitatis, vt meri
tò quilibet iustus in patria sit ille mons, in quo
ascendit Moses ad speculandum terram promissio
nis, de quo dicitur Deuter. 34. Ascendit Moses in
vertice montis, ostenditque ei Deus omnem ter-
ram, scilicet promissionis. Moses namque qui in-
terpretatur assumptus ex aquis ascẽdit suprà mon-
tem, quando homo ex aquis huius mortalitatis as-
sumptus ascendit ad statum fœlicitatis æternæ, &
ibi dominus omnem terrã scilicet hæreditatis æter
næ sibi ostendit, vt de isto monte dicatur. Congre- 3. Reg. 18
ga ad me vniuersum Israël in montem Carmeli.
Israël namque videns Deum interpretatur, quia
omnes iusti in illo monte fœlicitatis congregati
Deum vident facialiter. Quintò mons habet loci
amœnitatem: nam, vt ait Magister vbi supra, Mon
tes sunt fructuum, & animalium productiui, & ibi
altiores arbores abũdant quàm in vallibus, & fer
tiliores, & ideò sunt magnæ amœnitatis, & dele-
ctationis. Sic & viri iusti in patria amœnitatis ma
ximè obtinent statum, & delectationis, & hoc in
fruitione diuinitatis. Quoniam, vt dictum est, ibi
facialiter Deum vident, diuinitas autem sine gau
dio videri non potest: secundum Magistrum lib. Magister 4. dist. 48.
4. distin. 48. vt meritò iusti sint illi montes, qui in
visione diuinitatis exultatione replẽtur, de quib'
dicitur. Montes exultabunt à cõspectu domini, &
psalm. 113. Montes exultauerunt vt arietes. Sextò, Psal 97. psalm. 113
mons habet status firmitatem, nam vt dicit Magi-
ster, vbi supr. Montes quantum ad materiã & con-
iunctionẽ partiũ solidi sunt, & fortes, vnde man-
siones in montibus solent esse tutiores. Sic & iusti
in patria solidi sunt & fortes, & ipsorum habita-
tio est tutissima, quia de ipsius æternitate sunt
securi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

secuti.vnde Aug.10.de Ciuitate Dei cap.7. dicit. Quod meritò illi in cœlestibus sedibus constituti immortales,& beati,qui creatoris sui participatione gaudẽt,cuius æternitate firmi,cuius veritate certi,cuius munere sancti sunt,&c. Et eodẽ cap.30.dicit,quòd vita beatissima esse nõ poterit,nisi fuerit de sui æternitate certissima. Vnde tales ratione suę securitatis,& firmitatis figurãtur per illos montes fortissimos,de quibus dicitur Zacha.6.Quod montes illi mõtes æternei,quod satis de iustis ostẽdit psal. dicens,quòd qui confidunt in domino,sicut mons Sion,non commouebitur in æternũ,qui habitat in Hierusalem.Ex quibus omnibus benè patet,quòd iusti mõtibus figurãtur ratione iustitiæ,vnde nunc dicit psal.*Iustitia tua sicut mõtes Dei.* Si autem quæras,vnde hoc aduenit,quòd vnus à Deo est electꝰ, & prædestinatus,alius præscitus, & reprobatus, & sic vnus assumitur ad montem diuinæ iusticiæ,alius autem relinquitur in valle iniquitatis, & malitiæ? Ad hoc respondet Psal.quòd ista proueniũt ex diuinis iudiciis, quæ nobis sunt occulta, & à nobis inuestigari non possunt.Et hoc est quod dicit. *Iudicia tua abyssus multa.* Abyssus cõponitur ex ab,quod est sine,& visu.Et inde per syncopã dicitur abyssus, quia sine visu,s.maris profunditas imperscruta bilis,& à nostro visu remota.Quod ostẽdens Gregorius dicit. Dum enim Deus alios reprobat,alios vocat,mira iudicia exhibuit, quæ à nobis & cogitari possent,sed comprehẽdi non possent.Ait nãque Christus.In iudicio veni in hunc mundum, vt qui non vident,videãt,& qui vident,cæci fiant. In quibus nimirum iudiciis Iudæa repellitur, & Gentilitas aggregatur,quod videlicet factũ mirari possumus,sed perscrutari nullatenùs valemus. Vnde & Psalmista ait. *Iudicia tua abyssus multa.* Et hoc est, quod clamat Apostolus Romanorũ 11.dicens.O altitudo sapientiæ,& scientiæ Dei:quàm incomprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viæ eius! Quis enim cognouit sensum domini,aut quis cõsiliarius eius fuit?s.nullus.Vnde Gre.lib.27.moral.cap.2.dicit. Vt enim vnũ ex multis occultis diuinis iudiciis loquar,duo ad hâc lucem paruuli veniunt,sed vni datur vt ad redemptionẽ per baptismum veniat: alteri autem subtrahitur antequàm hũc regenerationis vnda perfundat. Et sæpe fidelium filius sine fide rapitur,sæpe infideliũ, cõcesso fidei sacramento,renouatur. Sed fortassẽ quis dicat, quòd hũc etiam Deus amittere post baptisma nouerat, idcirco eum ad baptismi gratiã non perduxit,quod sic ita est,peccata quorundam proculdubio priusquam sint perpetrata,puniuntur. Et quis ista rectè sentiens dixerit:quia omnipotens Deus, qui alios à perpetratis facinoribus liberat , & hæc in aliis,& iam non perpetrata condemnat? Occulta itaque sunt diuina iudicia ,& *abyssus multa.* Et ideò quanta obscuritate nequeunt conspici, tanta debent humilitate venerari. Quæ omnia considerans Psalmista ait. *Iudicia tua abyssus multa.*

Quæstio. *Abyssus. Iudicium.* *Greg. 27. mor.ca.1.* *Ioan.9.*

558 Homines,& iumenta saluabis,domine,quemadmodum multiplicasti misericordiam tuam,Deus.

22.qu.1 quis ignorat.

Hîc consequenter ostendit, quòd bonitas Dei est grata in subuẽtione,quia scilicet bonos, & malos:electos, & reprobos saluat. Hæc autem litera dupliciter intelligitur,scilicet q̃ saluatione corporali,& spirituali.Vbi notandum, quòd per homines intelliguntur illi, qui secundum dictamen rationis viuunt,habentes carnem subditam spiritui, & spiritum Deo,talis enim homo per vsum rationis differt à brutis,de quo dicitur Eccles.13. Quæ communicatio sancto homini ad canem?quasi dicat, nulla,quia ille secundum rationem viuit, sed non canis.Per iumẽta autem intellige peccatores, qui amisso vsu rationis bestialiter viuunt. De quibus dicitur.psalm.48.Homo,cum in honore esset, non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. Et tamen Deus sua bonitate vtroq; saluat temporaliter vtrisque ministrando necessaria vitę.Sic enim de omnibus generaliter dicitur Psal.144. Oculi hominum in te sperant,domine, & tu das illis escam in tepore opportuno. Si autem intelligatur iste versus de salutione spirituali, & æterna,tunc notandũ,quòd per iumenta intelliguntur homines actiui, & misericordes.qui suis operibus cæteros iuuãt. Nam secũdum grammaticos iumẽta dicitur à iuuo iuuas, vel iumentum dicitur quasi iuuamẽtum per syncopã. Sic enim Dauid qui ratione regiminis actiuam vitam ducebat,se iumentum esse affirmabat dicens. Psal.72.Vt iumentum factus sum apud te, & ego semper tecum.Per homines verò intellige speculatiuos magis dantes se sapientiæ, vt sunt doctores,& prædicatores,qui à iumentis debent sustentari,&de talibus hominibus dicitur Ecclesiast.27. Homo sanctus in sapientia manet sicut sol. Homines ergo,& iumenta saluat Deus etiã æternaliter,quia non solum contemplatiuos sapientiæ insudantes, sed actiuos operibus misericordiæ insistentes.Sic enim dicitur Daniel.12.Saluabitur populus tuus omnis,populus enim continet nobiles, & ignobiles:contemplatiuos,& actiuos.Vel si per iumenta intelligantur peccatores, ideo Deus iumenta saluat, quia pecatores ad pœnitẽtiã vocat, & ipsis pœnitẽtibus peccata dimittit, quod totum est ex misericordia Dei,propter quod subdit, *quẽadmodum multiplicasti misericordiam tuam Deus.* Nõné videtur tibi magna multiplicatio misericordiæ diuinę,quòd homines gratis creat,conseruat,& ad pœnitentiam vocat? Sed primus sensus.s.de salutione corporali, vel temporali,magis propriè conuenit isti versiculo,quoniam in sequentibus agitur de saluatione spirituali.

Iumenta.

559 Filij autem hominum in tegmine alarum tuarum sperabunt.

Hîc consequenter ostendit bonitatem Dei magis in speciali,s.qualiter sua bonitate electos beatificat. Et duo facit.Quia primo ostendit electorũ meritum,secundò ostendit ipsorum præmium,ibi. *Inebriabũtur.* Quantum ad primum sciẽdum, quòd virtutes non solum morales,sed etiam theologicę sic sunt connexæ:quòd vna sine altera haberi non potest:vt ostendit Gregorius lib.1.Moral.cap.1.& libro 22.c.1.d.Vna itaque virtus sine aliis,aut omninò nulla est,aut imperfecta. Et per consequens, qui vnam virtutem perfectè habet, possidet & cæteras,quod maximè verum est de virtutibus theologicis:quomodo enim fides viua sine spe,vel spes sine fide,& charitate poterit esse? Et sic qui habet vnam,cæteras habet. Ponens ergo meritum iustorum,ponit virtutes, quibus merentur, & illas ponens

Homo. *Virtus. Greg.lib.1. mor.c.1. & 22.c.1.*

nens ponit vnam pro omnibus aliis. s.spemin spe enim maxime fides, & charitas intelligitur, quia spes est media inter fidem,& charitatem, medium autem sapit naturam extremorũ.Hanc ergo virtutem ponens dicit.*Filij autẽ hominũ in tegmine alarum tuarum sperabunt.*q.d.Et per talem spem merebuntur.Sed quid sunt alæ Dei? Respondet gl.quod duę alæ Dei sunt duo testamenta. s. vetus, & nouum.s. sperabunt in protectione veteris,& noui testamẽti.i.sperabunt futura bona, quæ in antiquo. & nouo testamento promittuntur. Nã antiquum testamentum promisit clarã visionem diuinitatis. Dñe in lumine vultus tui ambulabũt:& in nomine tuo exultabunt,& in iustitia tua exultabuntur. Et etiã hoc idẽ ꝓmisit nouũ testam. Beati mundo corde, qm̃ ipsi Deum videbunt.Istę ergo sunt alæ,quę iustos protegunt, & in quibus sperant. Istæ sunt alæ duorũ testamentorum,sub quib.populũ Iudaicum multoties Dñs congregare voluit: vnde ei Christus ait.Quoties volui congregare filios tuos, quẽadmodum gallina congregat pullos suos sub alis, & noluisti ? Quoties.i. multoties per legem naturæ,per legem scripturæ,per legem gratiæ.

Ale. *Psal.88.* *Matt.5.* *Matt.23.*

560 Inebriabũtur ab vbertate domus tuæ:& torrente voluptatis tuæ potabis eos.

25.q.2. perfrmissimi.

Hîc consequenter ponit electorum præmium, quod quidem in tribus cõsistit.s.in fruitione amorosa,qua mens inebriatur gaudio in principio. In visione luminosa,quę claret absq; nubilo,ibi.*Quoniam apud te.* In duratione vigorosa. quæ manet sine termino,ibi.*Prætende.* Primo ergo ponit fruitionem beatorum amorosam d. *Inebriabũtur ab vbertate domus tuæ.* Gaudia enim cœlestia verbis humanis exprimi non possunt.Vnde & Paulus vsque ad tertium cœlum raptus,qualia gaudia viderat exprimere nõ valens d.ꝙ audiuit arcana verba, quæ nõ licet homini loqui.i.quę homo mortalis lingua exprimere nõ valet.Et ideo oportet,ꝙ talia per similitudines dicantur. Sic ergo Psal.nõ valens exprimere quantum erit gaudiũ beatorũ in se: hoc per quandã similitudinẽ exprimit d. ꝙ *inebriabuntur ab vbertate domus tuæ.* i. replebuntur ab vbertate tantarum diuitiarũ, quæ ibi abundãt. Quæ enim maiores deliciæ excogitari possunt, quam sint illa superna gaudia,Angelorum choris interesse,cũ beatissimis spiritibus gloriæ conditoris assistere, præsentem Dei vultũ cernere, incircunscriptũ lumen videre,nullo mortis metu affici, incorruptionis ꝑpetuæ munere lętari? Hęc enim gaudia taliter mẽtem beatam replendo inebriant, vt amplius nihil desiderare possit. Vnde cuilibet beato dicitur.Super his omnibus benedicite Dñm , qui fecit te, & inebriauit te ab omnibus bonis suis.Sic & per oppositum damnati inebriantur omnibus malis.Vnde quilibet dãnatꝰ dicit. Inebriauit me absynthio, Vnde quòd ista ebrietas beatorũ non sit mœroris, sed gaudij, subdit. *Et torrente voluptatis tuæ potabis eos.* Voluptas enim dicit à volo vis : & est voluptas delectatio voluntati conformis. Et nota, quòd dicitur *torrente voluptatis* ad similitudinem , quia sicut torrens aquarum subito omnia obstacula tollit,sic & superna voluptas ad modum torrentis, ita talis delectatio subito omnia obstacula,&delectationi contraria in æternum sedabit.

Ebrietas. *2.Cor.12.* *Ecclę.32.* *Thre.3.*

561 Quoniam apud te est fons vitæ,& in lumine tuo videbimus lumen.

Hîc ponitur visio luminosa , tãtum enim claritas diuinæ essentiæ excedit intellectus humani vigorẽ, quod per seipsum illã nõ valet aspicere , sed oportet quod per lumen gloriæ creatum quasi per quoddã mediũ eleuetur, & confortetur:quo lumine mediãte illã aperte conspicere potest. Et istud lumen gloriæ deriuatur ab ipso Christo , qui est fons,& origo omnis luminis, qui est lux vera. Volens ergo ostendere qualiter sit possibile , intellectũ creatum diuinã essentiã clare videre , quę plus ipsum excedit quã corpus solis oculum corporis, in quod tamẽ oculus clare non potest aspicere, dicit ꝙ hoc erit virtute luminis gloriæ, quod ab ipso Christo ꝓcedit.Vnde dicit. *Quoniã apud te,* ô Christe, *est fons vitæ.* s. initiũ omnis boni,& luminis , & ideo *in lumine tuo,* quod est lumẽ gloriæ, *videbimus lumen.*s.essentiam diuinam,quæ est essentialiter lumen. Deus lux est.s.per essentiã. Et hoc est , quod alibi de beatis Psal.dicebat.Dñe in lumine vultus tui ambulabunt,& in nomine tuo exultabunt,&c

De condit. 5.lumina. *Lumen. Christus. Ioan.1.* *1.Ioan.1* *Psal. 88.*

562 Prætende misericordiã tuã scientibus te:& iustitiam tuam iis, qui recto sunt corde.

de sacrã. 1.lucidum mitia.

Hîc cõsequẽter ponitur duratio vigorosa.Quia beati taliter cum ipso Deo sunt colligati, quòd ab eo cadere non possunt.Vbi nota, quòd tendo,dis, idem est quòd arcũ,vel brachia tẽdere. Et sic prætẽdo,is,idem quod arcum,vel brachia ante tendere.Sicut cum mater vult amplexari puerum , ante ipsum brachia tendit, & aperit,& ipsum subuenit, ne cadere possit. Sic & conformiter Deus volens beatos fœliciter secum semper manere,ante ipsos prætẽdit brachia suæ misericordiæ:vt & ipsos amplexãdo stabiliter,cõseruet æternaliter:atque brachia iustitiæ, vt ipsis iuxta qualitatem meritorum præmia distribuat.Sed quibus ista brachia prætendit, audi quod dicit, *Scientibus te & iis qui recto sunt corde.* Scitur à nobis Deus per rectã fidem, & sic illi,qui verè credunt omnia bona esse à Deo,& omnia mala à nobis,illi sciunt Deũ. Illi vere recti sunt corde, qui cor suum ad Deum sursum erigunt,non ad terrena euruãt.Et sic recta fides dirigit intellectum in credendis. Rectum vero cor dirigit volũtatem in agendis.Et quia istis duobus regnũ cœleste meretur:ideo ait. *Prætende.*i. prætendes misericordiam tuã , & iustitiam tuã *scientibus te.*s.iis , qui de te veram fidem habẽt , *& iis,qui recto sunt corde.* s.qui te toto corde quærũt,& diligunt.Et dicit misericordiã, & iustitiam, quia iustitia beatis confert præmia:sed misericordia illa in æternũ conseruat. Et ista sunt illa duo, quibus beatificamur.s.misericordia,&iustitia.De quibus dicitur Psal.102. Misericordia Domini ab æterno vsque in æternum super timentes eũ.Et iustitia eius in filios filiorũ,&c.

Prætendere.

563 Non mihi veniat pes superbiæ:& manus peccatoris non moueat me.

de con.di. 2.iterum.

Hîc consequenter postquã ostẽdit,quot,& quãta bona nobis præparantur à Deo, Psal.in persona ecclesiæ orans, ne illis bonis priuetur , postulat vt ipsum Deus à peccato præseruet:quia per peccatũ illa bona perdũtur.Et duo facit. Quia primo petit à peccato præseruari. Secundo ostẽdit per peccatum illa bona perdi,ibi. *Ibi ceciderunt.* Quantũ ad primum

Universidad de Deusto
Biblioteca

primum sciendum ꝙ dupliciter peccatur. ſ. quandoque ex propria malitia ſine aliqua exteriori tentatione: ſic peccant illi, qui tentationes dæmonis præueniunt, non ſequuntur, aliqui vero prius tentati tentationibus conſentiendo illas præueniunt, primum peccatum cæteris paribus eſt maius. Et quò ad iſtud dicit. *Nõ mihi veniat pes ſuperbiæ.* Per pedem enim accipe voluntatem: quia ſicut pedibus corporis totum corpus portatur, & ducitur, ſic voluntate totus interior homo ducitur ſiue ad bonum, ſiue ad malũ. Quid eſt ergo pes ſuperbiæ niſi affectio, & voluntas ſuperba, qua quis propria malitia non tentatus exterius ſe cõtra Deum peccando erigit? Multi.n.tanta velocitate ad peccãdũ mouẽtur, ꝙ non patiuntur moras tẽtationis exterioris. De quibus dicitur. Veloces pedes eorum ad effundendum ſanguinem. Et ab iſta tali voluntate ſuperba præſeruari poſtulat Pſal.d. *Non mihi veniat pes ſuperbiæ.* i. affectio ſuperba. Alij autẽ ſunt, qui à peccatis abſtinere proponunt, ſed adueniente dæmonis tentatione, ſtatim à propoſito cadentes tentatori cõſentiunt, & à bono propoſito præhabito mouentur. Et ad hoc præſeruari orat.d. *Et manus peccatorũ non moueat me.* Per peccatorẽ intelligit diabolum ratione prioritatis, quia peccator primus fuit. De quo ſub peccatoris nomine dicitur. Cõſtitue ſuper eum peccatorẽ, diabolus ſtat à dextris eius. Huius peccatoris manus eſt tentatio, qua ad operandum ſibi placita, excitat quieſcentes. Iſtam manum non poſſumus euadere, niſi ab ipſa nos Dei virtus defendat, qua nobis aſſiſtẽte ipſam timere nõ debemus. Et hoc eſt, quod dicebat Iob Deo, Pone me iuxta te, & cuiuſuis manus pugnet contra me.

Pes ſuperbiæ. *Pſal.13.* *Pſal.108.* *Iob 17.*

564 Ibi ecciderunt omnes, qui operantur iniquitatem: expulſi ſunt, nec potuerunt ſtare.

Hîc conſequenter oſtendit, quomodo peccato prædictis duobus modis commiſſo, æterna bona nobis præparata perdũtur. Vbi ſciendũ, ꝙ dæmones peccauerunt primo modo. ſ. ſola voluntate, & affectione ſuperba ſe erexerunt contra Deũ, nulla tẽtatione ſeducti. Primi autẽ parentes peccauerũt ſecũdo modo. ſ. tẽtatione dæmonis pulſati. Et hæc eſt cauſæ, quare homo redimẽdus fuit, & non diabolus, vt oſtendit Gre.d. Cauſa quare perditus homo reparari debuit, & ſuperbiẽs ſpiritus reparari non poſſit eſt, quia nimirũ Angelus ſua malitia cecidit, hominẽ vero aliena ꝓtrauit. Hinc eſt, ꝙ humanũ genus ad lucẽ pœnitentiæ reducitur: apoſtata vero Angelus ad reſtaurationis lucem nulla ſpe veniæ reuocatur. Sic ergo ambo iſti per ſuperbiã à paradiſi gaudiis ſunt eiecti. ſ. Angelus propria malitia, homo verò inductus aliena. Sic ergo quantũ ad caſum fuerunt ſimiles, quia ambo ceciderunt, ſed diſſimiles quãtũ ad reparationẽ. Ambo operati ſunt iniquitatem, ſed nõ eodem modo. Iſta ergo notans Pſal.d. *Ibi ecciderũt. ibi.* i. in pede ſuperbiæ. *Omnes qui operãtur iniquitatem, omnes.* id eſt, tam homo quàm Angelus. *Expulſi ſunt.* ſ. à Deo, & à paradiſo. De diabolo namque dicitur. Quomodo cecidiſti Lucifer, &c. De homine verò dicitur. Emiſit eum Dominus de paradiſo voluptatis, vt operaretur terram, de qua ſumptus fuerat. Et quia à Deo expulſi, ibi nec potuerunt ſtare, quia volũtati eius nullus reſiſtere poteſt.

Redimendus fuit homo non diabolus. Greg. 4 mor. c. 9. *Eſa. 14.* *Gene. 3.*

PSALM XXXVI.

566 27.q.1. In ergo.

NOli ęmulari in malignantibus, neque zelaueris facientes iniquitatem.

Pſalmus iſte habet titulum. *Pſalm. Dauid.* patet expoſitio ex prædictis ſuperius. De materia autem iſtius Pſal. notandum, ꝙ pſal. iſte non eſt hiſtorialis, ſed totus doctrinalis, & moralis. Videtes enim multi, ꝙ mali in præſenti proſperãtur, & tẽporalibus bonis abundant, boni autem hic affliguntur, & egent, dicunt, Deum de inferioribus nõ curare, ideo dicũt quòd quilibet ad libitũ hic poteſt agere & cum malignis ſociari, vt abundet tẽporalib. bonis, & iucũditatibus. Iſta opinio ponitur Iob 22. Quid enim nouit Deus? quaſi per caliginẽ inducat, nubes latibulũ eius nec noſtra conſideret, &c. Et Pſal. 93. Dixerunt nõ videbit Dominus: nec intelliget Deus Iacob. Hoc autem maxime euenit tempore ipſius Dauid, quia multi videtes Saulem regem, & Doech armigerum ſuum malignos proſperari, & abundare diuitiis: Dauid autem bonum cum ſuis fratribus multa aduerſa pati, & egere, dicebant quòd melius eſt ſequi malos & abundare quàm bonos & egere. Et ideo Dauid in hac hæreſi multos cernens corruptos iſtum Pſal. fecit oſtendens Deum curã habere de omnibus, & quòd maioribus aduerſitatibus affliguntur mali, quã boni. Et bona iuſtorum ſunt maiora quam bona malorum: quia bona iuſtorum ſunt intrinſeca, & ſtabilia, bona autẽ malorum ſunt extrinſeca, & parum durabilia. Oſtendit ergo Dauid in iſto Pſal. quòd proſperitas malorũ ſit contemnenda & aduerſitas iuſtorum ſit appetenda, quia iuſti ſemper ſunt melioris conditionis etiam in præſenti quãuis hominibus groſſis, & carnalibus ſolum ſenſibilia conſiderantibus oppoſitum videatur. Et ad iſtum intellectum iſte Pſal. diuiditur in partes duas. Quia primo Dauid bonorum, & malorum ponit conditionem. Secundo ex hoc inducit intentam cõcluſionem ibi. *Expecta Dominũ.* Prima pars diuiditur in duas. Quia Dauid cõditionem bonorũ, & malorũ dupliciter oſtendit. ſ. primo, ex eo quod habent in præſenti, ſecundo ex eo quod habebunt in futuro: ibi. *Nouit Dominus.* Prima in duas, qa primo oſtendit conditionẽ bonorũ, ſecũdo malorum, ibi. Obſeruabit peccator iuſtum. Circa primã partẽ Dauid facit talem rationẽ. Illa proſperitas eſt magis appetenda, in qua quis cõſequitur maius bonum. Sed ꝓſperitas iuſtorũ etiã in præſenti eſt huiuſmodi, ergo eſt magis appetenda. Maior patet, quia nihil eſt appetibile, niſi inquantũ bonũ, & ideo maius bonũ magis eſt appetibile: ſed minorẽ declarat in litera oſtendens primo, quòd proſperitas malorum in præſenti eſt modica: ſecundo quòd ꝓſperitas bonorũ eſt magna, ibi. *Spera in Domino.* Prima in duas, qa primo ponit intentã cõcluſionẽ: ſecũdo ad hoc adducit rationẽ, ibi. *Quoniam tanquam fœnum.* Principalis autẽ concluſio totius pſal. eſt, ꝙ non debemus malos imitari, & hanc ponit d. *Noli æmulari in malignantibus.* Vbi notandũ, quòd æmulor, aris, in ſcriptura multas habet ſignificationes. Nã aliquando idem eſt, quod diligere, vnde ait Apoſtolus. Æmulor enim vos Dei æmulatione glo. id eſt, diligo vos Dei dilectione. i. non propter me, ſed propter Deum. Itẽ æmulari idem eſt quod inuidere

Emulari. *2. Cor. 11.*

nidere, quia & ęmulatio eſt idẽ quod inuidia. Non in contentione, & æmulatione: quod ideo ſcribit Apoſtolus Romanis ſecundum gl. vt non ambulẽt ſecundum quod facere ſolebãt Romani, ſe inuicẽ præferẽdo: quia minor inuidebat maiori, & ſic erat inter eos contentio & æmulatio. i. inuidia. Itẽ æmulari idẽ eſt quod imitari, & ſequi. Et iſta æmulatio quandoque eſt bona, ſicut quando illud quod imitatur eſt bonũ. Et ſic dicebat Apoſtolus. Æmulamini chariſmata meliora. Supra eũ dixerat, Diuiſiones gratiarum ſunt: quia aliis datur ſermo ſciẽtiæ, alteri guttur linguarũ, &c. Et quia tales gratiæ ſunt datę gratis & cũ peccato poſſunt exerceri, iõ Apoſtolus non vult tales gratias æmulari & ſequi, ſed ſolum illas quæ cum peccato haberi non poſſunt: vt eſt charitas, ideo dicit. Æmulamini chariſmata meliora. ſ. gratiam gratum facientem, ideo ſtatim de charitate ſubdit. Si linguis Angelorum, &c. aliquando vero talis æmulatio eſt mala, quando. ſ. illud, quod æmulatur, vel imitatur, eſt malũ. Et ſic dicitur. Ne æmuleris hominem iniuſtum, nec imiteris vias eius. Et de iſta tali æmulatione pro ſequela in malo, intelligit hic Pſal.d. *Noli æmulari in malignantibus.* i. noli imitari malignantes. Sed forte d. Quis propriè dicitur malignus? Reſpondeo quòd malignus, componitur ex malo, & igne, & ſic malign⁹ dicitur vel quaſi malè ignieus, vel quaſi mãlè ignitus. Primo modo malignus dicitur diabolus, quia male ignit, & inflammat. Sic per oppoſitum Chriſtus dicitur benignus, quia bene ignit. Nã ſecundum Platonem duplex eſt natura ignis. Altera edax, & peremptoria, alia mulcens, ſuauis, & innoxia. ſ. primo quia comburit, ſecundo quia illuminat. Diabolus autẽ vtitur prima natura ignis, quæ eſt mala, quia. ſ. vritur igne cupiditatis ad homines conſumendos. Vnde ipſe eſt ille faber, de quo Eſa. 54. Ego creaui fabrum ſufflãtẽ in igne, ego creaui interfectorem ad diſpergẽdum. Et ideo malitiã iſtorum malignorũ formidans pſal.d. Declinate à me, maligni, &c. Chriſtus autem vtitur igne charitatis ad igniendum, qui eſt innoxij luminis. Vnde cantat eccleſia. Aduenit ignis diuinus non comburens ſed illuminãs, nõ conſumens ſed lucens. Alio modo dicitur malignus quaſi male ignitus. Et ſic omnis mundanus dicitur malignus, quia igne concupiſcentiæ hic inflammatus, & poſtmodum igne gehennæ inflammandus. Diſcedite à me ma. &c. Mat. 25. Hic ergo malignantes intelliguntur mundi amatores, qui igne mundi. ſ. voluptatibus, & proſperitatibus ſunt igniti, & inflammati. Et de iſtis d. *Noli æmulari in malignãtibus.* Et ad huius maiorẽ declarationem ſubdit. *Neque zelaueris faciẽtes iniquitatẽ.* Vbi nota, ꝙ hic zelus, li. idẽ eſt quod amor, vnde & zelo, las. idẽ quod amare, vnde. *Neque zelaueris facientes iniquitatẽ.* i. non amaueris facientes iniquitatẽ. Et nota, ꝙ non dicit, qui fecerũt iniquitatem, quia Petrus, Paulus, cæteríque ſancti quãdoque fecerũt iniquitatẽ, qui modo ſunt diligẽdi, ſed dicit de præſenti, *neque zelaueris faciẽtes iniquitatẽ.* Et ſi dicas ꝙ hoc videtur contrariari præcepto Chriſti. d. Diligite inimicos veſtros, &c. Ad hoc reſpondet Auguſt. contra Fauſtum d. ꝙ amare debemus inimicum, & odire. ſ. odire quod in eo malũ eſt, ſ. iniquitatẽ, & amare quod in eo bonum eſt. ſ. naturã, cuius apertum ſignum eſt, quando cupis eum eſſe bonum.

Leuit. 13. *Plato.* *Pſal. 118.* *Mat. 25.* *Auguſt.*

567 Quoniam tanquam fœnũ velociter arefcent: & quemadmodũ olera herbarum citò decident.

Hic oſtendit propoſituum ſuum. ſ. ꝙ malorum proſperitas in præſenti eſt modica, & nõ durabilis, quia ſicut herba florens præciſa citò areſcit, ſic & omnis proſperitas mundi ad modicum durans citò areſcit. Pro cuius euidentia notandũ ꝙ ſcriptura oſtendere volens mundi proſperitatẽ modicam eſſe, & quaſi nullã ipſam diuerſis comparat. ſ. vmbræ euaneſcenti, nuncio præcurrenti, naui trãſfretanti, aui tranſuolanti, ſagittæ feſtinanti, herbæ areſcenti. Primo vmbræ euaneſcẽti, quia ſicut vmbra abſcondit hominem à lumine ſolis materialis, propter aliquod corpus opacũ poſitum inter nos & ſolem, ſic & proſperitas mundi Deum à nobis abſcondit, ne ipſum conſideremus, eius præcepta ſeruando, vnde Sap. 2. Vmbræ trãſitus eſt tempus noſtrum. ponit enim corpus opacũ inter lumẽ Dei & nos. ſ. peccatũ obſcurũ. Vbi notãdũ, qſecũdũ ꝓſpectiuos triplex eſt vmbra. ſ. quædã ęqualis, quędã pyramidalis & quædã conoidalis. Prima vmbra dicitur æqualis, quæ. ſ. æquè lata eſt vmbra in principio ſicut in ſine, & iſta cauſatur quãdo corpus opacũ, & luminoſum ſunt ęqualia. Et per iſtã vmbrã intellige peccatũ originale, qđ in hac vita nobis occultat lumen gratiæ, & iſta dicitur vmbra æqualis: quia peccatũ originale in omnibus eſt æquale non ſuſcipiens magis neque minus in omnibus ęquale. Secunda eſt vmbra pyramidalis. Pyramis enim eſt figura à lato incipiens, & tendẽs in arctum. Et iſta vmbra cauſatur quando corpus opacum eſt minus corpore luminoſo, ſicut patet de vmbra terræ reſpectu ſolis. Et iſti correſpõdet peccatum veniale, quod eſt minus quã gratiæ lumen. Quoniã non poteſt gratiã annihilare, licet diminuat ei' feruorem. Et ideo vmbra, quã cauſat, finitur in conũ, & terminatur, quia per ſatisfactionẽ temporalẽ finitur. Tertia eſt vmbra conoidalis. Conoides eñ eſt figura pyramidali cõtraria, quæ incipit in arcto & tendit in latũ. Et cauſatur, quando corpus opacum eſt maiꝰ corpore luminoſo. Et huic vmbræ correſpõdet mortale peccatum, quod incipit à modica tentatione, & ſemper augetur per continuationẽ. Ad propoſitũ fœlicitas temporalis vmbræ cõparatur: quia propter præfata peccata, quæ in proſperitate tẽporali cõtinentur, vt in plurib⁹ ipſa à nobis gratiæ lumẽ abſcondit, vnde de hac dicitur Iob. 10. ꝙ ibi eſt vmbra mortis, vbi nullus ordo, ſed ſempiternus horror inhabitat. Secũdo fœlicitas temporalis cõparatur nũcio præcurrenti. Nuncius enim, qui hoſpitiũ habet prępparare Dño ſuo, pręcurrit ante Dñm ſuũ. Sic & fœlicitas temporalis prędit prępparans nobis ęterñ hoſpitiũ, quia ſi illa qs bene vtatur, bonũ hoſpitiũ animę prępparat, ſi autẽ malẽ, malũ. Ideo dicitur. Dieș mei velociores fuerunt curſore, fugerunt, & nõ viderunt bonum. Ter tio aſſimilatur nauí transfretanti. Sap. 5. Tanquam nauis quę pertranſit fluctuantẽ aquã, cuius prętereitionis nõ eſt veſtigium inuenire, quod ideo dicit: quia ſicut nauis nullũ poſt ſe relinquit veſtigiũ, ita & fœlicitas mũdi tranſacto paruo tempore. Quot enim magni, & potentes fuerunt, quorũ hodie nulla habẽt memoria? Et hoc corde cogitare ab amore mũdi nos retrahit multũ. Vnde Hie. epiſt. 15. narrat quòd Xerxes Perſarũ rex cũ ſemel de vno ſoco quaſi infinitã hominũ multitudinẽ conſideraſſet, prorupit in lachrymas, & cũ interrogaretur quare hoc faceret, reſpõdit quia poſt centũ annos iſtorũ

Malorum proſperitas vitæ præſentis. *Vmbra.* *Peccatum Proſperitas.* *Iob. 9.* *Hieron.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

nullus superstes erit. Quarto cõparatur aui. Tanquã auis volans in aëre nullũ inuenitur vestig ũ iti neris eius. Auis enim volando tendit ad alta, & tandem ad terrã deficiens cadit. Sic & fœlicitas mũdi hominẽ sursum leuat, & tandẽ ad terrã prosternit. Quinto cõparatur sagittæ, qa sicut sagitta emissa nunquã quiescit, donec sit in termino, & sic ꝓsperitas mundi nunquã quiescit, donec homine ducat ad mortẽ. Tanquã sagitta emissa in locũ destinatũ, sic & nos nati continuo desinimus esse. Sexto cõparatur herbę. herba em̃ mane floret: sed scissa vespere decidit, indurat, & aresc it. Sic & mundi prosperitas ad modicũ flores, sed statim per mortẽ succisa decidit, & aresc it. Vnde Iac. 1. Sicut flos fœni trãsibit, exort' est em̃ sol cũ ardore, & arefecit fœnũ, & flos eius decidit, & decor vultus eius deperiit, ita & diues in itinerib. suis marescet. Et hãc cõparationẽ faciebat Psal. d. Mane sicut herba transeat, & mane trãseat, & floreat, vespere decidat, induret, & aresc at, vbi gl. Aperta cõparatio, qa sicut herba mane floret, vespere decidit, & aresc it, sic & mundi ꝓsperitas mane, scilicet, ꝓsperitatis floret, vespere. s. in fine decidit per mortem, induratur vt cadauer, & aresc it in puluerẽ. Ex quib. omnib. patet, quã modica sit malorũ prosperitas. Et hoc hic notat psal. de malis di. *Quoniam tanquã fœnũ velociter aresc ẽt*, &c. Et attende ꝙ dicit velociter, & citò, qm̃ omnis prę sens gloria quantumcunq; duret, tamen cito, & velociter trãsit, qa omne ips ęternitati cõparatũ nihil est. Vnde Greg. d. Si. n. ab ipso humani generis exortu vsq; ad tẽpus, in quo sumus, mẽtis oculos ducimus, omne, qđ finiri potuit, quã breue fuerit, videmus. Ponamus. n. quẽlibet hominem à primo die mundi cõditũ, vsq; ad hodiernũ diem vitã ducere, hodie tn̄ eandẽ vitã quã quasi lõgã ducere videbãtur finire: ecce finis adest, qa cũcta trãsierunt: futurũ in hoc mundo nihil est, quia nullum ad vitã vel breuissimum restat momẽtum. vbi est ergo longũ tẽpus, quod inter initiũ, finẽq; deprehensum, ita cõsumitur, ac si nec breue visquã fuisset. Impij itaq;, quia prę sentem vitã diligũt, in ea proculdubio elati percipere laudem quærunt, linguæ fauoribus extolluntur, nec esse boni, sed dici appetunt, quam videlicet laudẽ longam esse æstimant, dum assequuntur, sed brevem intelligunt fuisse dum amittunt. In fine quippe eis ostenditur, quòd nihil fuit, quod amauerunt Et infra. c. 2. Hoc erit eorum gaudium æternitati comparatum, quid erit, quando, irruente mortis articulo, ita consumitur: ac si omnino nõ fuerit? cuius n. mirũ gaud ij lętitia pertrãsit, & pœna permanet: & cum res amittitur causa durat. Hanc ergo breuitatem prosperitatis malorũ bene considerans psal. d. *Quoniã tanquam fœnum velociter aresc ent*, &c. Psal. 102. Homo sicut fœnũ, dies eius tãquã flos agri, sic efflorebit, qm̃ spiritus pertransibit in illo, & nõ subsistet, &c.

Sap. 5.

Psal. 89.

Brevitas. Greg. lib. 25. moral. cap. 2.

568 **Spera in Deo, & fac bonitatẽ, inhabita terrã, & pasceris in diuitiis eius.**

Hic consequenter ostendit, quã magna sit iusto rũ prosperitas, licet hic aduersa pati videantur. Et duo facit. Quia primo ostendit quãta sit iustorum fœlicitas, vt ametur. Secundo quanta sit malorum puerilitas, vt vitetur, ibi. *Noli æmulari.* Et diuiditur in partes quatuor, secundũ quod iustorũ prosperitas quatuor facit iustis. Nã primo mentẽ iustorum plene satiat. Secundo postulata iustis bona impetrat, ibi. *Delectare in Domino.* Tertio infirmitatẽ iustorũ roborat, ibi. *Reuela Domino.* Quarto occultã bonitatẽ iustorũ manifestat, ibi. *Et educet quasi lumẽ.* Quãtũ ad primũ sciẽdũ, ꝙ ꝓsperitas tẽporalis quãtuncumq; sit magna, mentẽ nõ satiat, patet de honorib. & dignitatib. quas quãto quis plus habet, *satiat.* plures desiderat, sic de diuitiis, sic etiã de voluptatibus, quia omnia ista mentẽ accendũt ad ampliora desiderãda. Ideo dicitur. Oculus malus ad mala nõ satiabitur. Fœlicitas autem & ꝓsperitas iustorũ ipsorũ satiat mentẽ. Et ratio est, quia desideriũ iustorũ est verũ, sed malorũ est falsum. Et est de de siderio iustorũ & malorum sicut de siti vera, & falsa, qa prima potãdo satiatur, secunda verò potãdo magis accẽditur. Docet. n. Auic. 1. can. ꝙ desideriũ esurientis, aut sitientis, si est certũ, & verum desiderium, non est tardãdum cũ ebulierit, sed saturãdũ. Secus est de desiderio mẽdosо, quale est sæpe desiderium ebriorũ, quorũ sitis nõ ꝓuenit ex aliqua indigẽtia naturæ, sed ex aliqua materia cholerica, vnde talis sitis mẽdosa nõ satiatur potãdo, sed magis accenditur. Sic moraliter, nã desiderium cordis nostri est verũ, & certum quãdo est respectu illorũ, quib. homo naturaliter indiget. Et ideo tale desideriũ nõ differtur à Deo, sed ipsum satiat, præbẽdo ei seipsum in pastum. Sed desideriũ ꝓsperitatis mundanę est falsum, & nõ certum. Est. n. quasi quędã sitis mendosa, quæ nõ ꝓuenit ex aliqua naturali indigentia, sed ex vana concupiscentia, & ideo non saturatur cupiditas, sed mag.s accenditur, vt puta, quanto superbus plus honoratur, plus sitit honores: quãto auarus plus ditatur, plus d uitias sitit, sic de luxurioso, qui voluptatibus fatigatur, sed nõ satiatur. Vnde Bernar. in De diligẽdo Deũ d. Stultũ & extremę dementiæ est, ea appetere, quæ nõ dico nunquã satiant, sed neq; temperãt appetitum, dum quicquid talium habueris, nihilominus nõ habita cõcupisces, sed nõ habita semper inquietus anhelabis. Ita. n. fit vt p falsa, & mala fortunę oblectamẽta vagabundus animus fatigetur, nõ satietur, dum quicqd famelicus parum reputat, id quod super est deuotãdum. Et Sen. epist. 51. loquẽs de bonis tẽporalibus ait. Si quid in illis esse solidi, aliquando imperent: nũc autẽ haurientiũ sitim cõcitant. Nõ sic autẽ est de vera siti, & desiderio iustorũ, qui solum Deũ sitiunt, in quo anima satiatur. Satiabor, cũ apparuerit gloria tua. Et hoc est quod nũc dicit Psal. de quolibet iusto *Spera in Domino, & fac bonitatem, & pasceris in diuitiis eius.* Et notanter dicit. *Spera in Domino & fac bonitatẽ*, qa sicut fides sine operibus mortua est, ita & spes, quia sperare sine operib. & meritis, nõ est spes, sed prę sumptio, vt ait Mag. Dicit ergo. *Spera in Domino, & fac bonitatẽ, & tũc pasceris in diuitiis eius.* i. satiaberis. Sed quę sũt diuitię Dñi nonne essentia sua, in qua omnes beati satiantur? Gloria, & diuitiæ in domo eius. Hæc est ergo differentia inter prosperitatẽ bonorũ, & malorũ, quia malorũ nõ satiat, sed sitim auget, bonorum autem satiat psal. 16. Satiabor, cum apparuerit gloria tua.

Prosperitas temporalis non satiat.

Eccl. 14.

Senec.

Psal. 16.

Magister lib. 3. dist. 26.

Psal. 41.

569 **Delectare in Domino: & dabit tibi petitiones cordis tui.**

Hic cõsequẽter ostẽdit, quòd prosperitas iustorum postulata impetrat, ꝓsperitas. n. mũdi nunquã tribuit, qđ homo desiderat: probo: quia naturaliter oẽs quærunt fœlicitatẽ, quã nõ tribuit prosperitas mundi, quia nõ satiat, vt dictum est, sed bene prosperitas iustorũ, qa facit hominẽ beatũ. Beatus autẽ dicitur ille, qui habet quicqd vult, & nihil mali vult, ad hoc aũt ostẽdendum d. *Delectare in Domino*, &c. Vbi aduerte, ꝙ delecto, tas, cõponitur ex de, & lacto, tas, mutata, a, in e, & sic delectari ī Dño est de bonitate eius lactari, quæ quidẽ bonitas Dñi sugitur p cognitionẽ, & amorẽ. Ille ergo, qui delectat in aliquo, cupit lactari illo, & sic qui delectãt in mũdo, cupiũt satiari de mũdo, qđ nunq̃ obtinent. Qui vero delectãtur in Dño, cupiũt de solo dño lactari: & isti obtinẽt, quia talib. dat de Dño plena satietas. Et hoc est, qđ dicit. *Delectare in Domino.* i. cupias lactari de Dño solo, spreta mundi voluptate, & *tunc ipse dabit tibi petitiones cordis tui.* Et rõ est, quia qui sic delectãtur in Dño, nõ petunt nisi bona gratiæ, & gloriæ, quæ nulli iustẽ petenti denegantur. Hæc em̃ sunt illa, quę iusti petunt de bonis tẽporalibus, nullã facientes mentionẽ, nisi sub cõditione, si expediat honori diuino, & saluti suæ, vel aliorum qđ De' semper sic petẽtibus cõcedit. Si. n. aliud peterent, iã nõ vellent lactari de solo Dño sed de mundo, quæ insimul stare non possunt. Et hoc est, quod illis, qui delectãtur in Dño, dicit saluator. Si quid petieritis patrem in nomine meo, dabit vobis. Illa autẽ sola petitio fit in nomine Saluatoris, quæ spectat ad salutẽ. Nihil. n. aliud est petendũ, vt ostẽdit Valerius ex dictis Socratis li. 7. d. ꝙ doctrina Socratis fuit nihil vltra petendum à diis immortalibus, quã vt bona tribuerẽt, &c. Sed quia dictũ est, quòd prosperitas iustorũ eos satiat, & nõ ꝓsperitas malorum, ideo circa prosperitatẽ malorum quærit pri mo, vtrum beatitudo hominis cõsistat in ꝓsperitate malorum circa diuitias, &c. 1. secundę. q. 2. art. 1.

Delectatio.

Petitio.

Ioan. 15.

Valerius lib. 7.

Quæstio.

570 **Reuela Domino viam tuã, & spera in eo, & ipse faciet.**

de pœn. 2. qui ali quando.

Hic consequẽter ostendit tertiũ, s. ꝙ ꝓsperitas iustorũ infirmitatem ipsorum roborat. In hoc est differentia inter mundanos, & iustos: qa mundani cõfidunt in reb. mundanis, vt in potentia mũdi, & diuitiis, dicente Psal. Qui cõfidunt in virtute sua, & in multitudine diuitiarũ suarum. In his autẽ confidentia habenda non est. Nõ quidẽ in diuitis, quia per se iuuare non possunt, imo quãdoq; causa sunt mortis: vt em̃ ponit Philosophus, põt contingere, ꝙ quis diues fame moriatur. Vnde recitat ibidẽ de quodã, cui' nomẽ erat Mida, ꝙ cum nimis esset auidus auri (vt fabulosè dicitur) impetrauit à Deo, vt quicquid tãgeret, fieret aurũ, cum ergo tactus reseruaretur in singulis partib. corporis, etiã ore nihil tangere poterat, quod nõ fieret aurũ. Et sic erat ei magna copia auri, & tamen fame periit, qđ esse nõ posset, si aurum, vel cęteræ diuitiæ p se satisfacerent indigentiæ naturali. vnde tali ad literam põt dici illud psal. 51. Videbũt iusti, & dicent. Ecce homo, qui nõ posuit Deũ adiutorẽ suũ: sed sperauit in multitudine diuitiarũ suarũ, &c. Alij vero cõsidunt in ciuili potẽtia, nec ista p se iuuare põt, imo multoties est cã mortis tam aĩæ quã corporis, quia talis potẽtia est quid violẽtũ, & cõtra naturã, vt probat Philosoph. 7. Politi. Quia sicut ignis, quia est naturę calidę, ideo naturaliter calefacit, & cõtra naturam esset, si frigefaceret: sic quia homo est naturaliter liberi arbitrij, ideo tũc homo naturaliter dñatur hominib. cum eis liberè, & voluntariè principatur: qđ solum cõtingit, quãdo popul' libere, & voluntariè mãdata principis exequitur. Nõ ergo quis cõsidere debet in ciuili potentia dñari: quia cũ talis potestas sit violenta, & cõtra naturã, durare nõ potest, ideo dicit. Nolite cõsidere in principib. in filiis hominũ, in quib. nõ est salus. Hæc aũt oĩa confiderantes iusti nõ in diuitiis, nõ in potentiis fortitudinem suã fundãt, sed in solo Deo, qui est ipsorum fortitudo: & facit oĩa, quæ illi volunt facere. Et hoc est, quod hic d. psal. *Reuela Domino viã tuam, & spera in eo, & ipse faciet.* glo. *Reuela Domino.* s. peccata tua cõfitendo. *Spera in eo.* s. per eius gratiã implere mãdata. *Et ipse faciet*, vtrũq;. s. liberabit te à peccatis, & omnib. malis, quæ pateris. Et dabit tibi gratiam, & fortitudinẽ ad faciendũ mandata. Sed forte d. Quomodo quis viam suam Deo reuelare põt, qui omnia cognoscit æternaliter, cũ reuelatio sit quædam occultorũ manifestatio? Respõdeo, ꝙ sicut propriè loquẽdo, nihil Deo põt occultari, ita nec reuelari, & tamen dicimus illa Deo occultari, quæ vellemus ipsum nescire, sic & suo modo illa sibi reuelamus, quæ illũ scire gaudemus. Ista ergo reuelatio est ex pte nostra, quia ei cor nostrum aperimus, sed nõ ex pte Dei, ꝙ aliquid nouiter phoc sciat. Vel aliter. Illa Deus dicitur scire, quæ approbat: & illa nescire, quæ reprobat, & sic cognoscit bona opera, & peccata ignorat, quia nõ approbat. Ille ergo celat viã suam Dño, cui' via, siue vita est mala, & peccato obnoxia. Ille vero reuelat, cuius via, siue vita est bona, & virtuosa. Quid est ergo dicere, *reuela domino viã tuam*, nisi bonũ fac viam tuam, vel rectè, & virtuosè vive? Et hoc est qđ dicitur. Reuela Dño opera tua, & dirigentur cogitationes tuæ. Et quòd ista reuelatio nihil aliud sit nisi bene operari, ostendit cõsequenter psal. d. *Et spera in eo.* Quid em̃ est sperare in Dño, nisi meritoriè operari? quia sperare sine meritis, non est spes, sed prę sumptio, ideo prę misit hoc Psalm. d. *Spera in Deo, & fac bonitatem.* Sic ergo idẽ est reuelare Domino viam nostrã, & in ipso sperare. Sed, quia secundum Apostolum velle. s. bonum adiacet nobis, non autem perficere: quia. s. cum simus liberi arbitrij, possumus velle sanctè, & iustè viuere, sed hoc ex nobis non possumus perficere: vt scilicet tale velle sit meritoriũ, quia opera nostra sunt meritoria: non quidem ex parte nostra principaliter: sed ex parte Dei acceptantis. Dicit ergo Psalm. *Reuela Domino viã tuam, & spera in eo.* Hoc fac, quod ex te est: *& ipse faciet*, quia. s. talia bonitate sua faciet esse meritoria, quia illa acceptabit ad vitæ prę miũ.

Aurum.

Psal. 145.

Quæstio. Resp.

Prou. 27.

571 **Et educet quasi lumen iustitiam tuam, & iudiciũ tuum tanquam meridiẽ: subditus esto Dño, & ora eum.**

Hic consequenter ostendit, quomodo iustorum prosperitas ipsorum occultam bonitatẽ manifestat. Vbi sciendũ, quod differẽtia est inter malos, & iustos, quia prosperitas malorũ reddit eos mundo glorioſos, occultando mala ipsorum, & prętendẽdo bona, quæ nõ habẽt. Vnde de malis est sicut de sepulchris ornatis exterius, interius autem plenis ossibus mortuorum, & immunditia, quia tales gloriã suam ponunt in exteriori apparentia, & fama, non in existẽtia, quia curãt boni apparere, sed non existere. Vnde talib' dicit Christus. Væ vobis, &c. qui similes estis sepulchris dealbatis, quę apparent deforis hominib. speciosa intus autem sunt plena ossibus mortuorum, & omni spurcitia. Et tales curant solum apparere mundo, & hominibus, sed non Deo. Contra quos dicit Chrysostomus super Mat. Dic autẽ, hypocrita, si bonum est, esse malum vt quid nos vis apparere, quod vis esse? Nam quod

Matt. 23.

Chrysost. sup. Mat.

Universidad de Deusto
Biblioteca

turpe est apparere, turpi' est esse, quod autē formo
sum est apparere, formosius est esse: ergo aut esto
quod appares, aut appare quod es. Prosperitas au-
tem iustorum ad oppositū tendit, quia iusti solum
Deo volunt apparere, & non mundo, sicut Psal. d.
Psal.18. Ego autem in iustitia apparebo in conspectu tuo.
Luna. Sol. Iustus. Peccator. s. non hominum. Est ergo de malis sicut de luna à
sole remota, & de bonis sicut de luna soli coniun-
cta. Vbi nota, quòd luna quāto magis distat à sole,
tunc nobis inferius magis apparet luminosa, sed
tunc superius est magis obscura: & quanto plus ap-
ꝓpinquat ad solē, tunc superius est magis lumino
sa, & inferius magis obscura. Cuius ratio est, quia
Luna. luna est quoddam corpus rotundum, quod totum
suum lumen recipit à sole, & per magnū spatium
situatur sub sole: ex illa ergo parte solum illumina-
tur, quam sol respicit, quando autem luna directē
est sub sole, & dicitur coniuncta soli, sol solum re-
spicit partem superiorem lunæ, & nō inferiorem,
& quando incipit recedere à sole paulatim, tunc
sol incipit eam paulatim ad partem respicere: &
tunc nobis aliqualiter apparet illuminata: & sic
quādo directē est ex opposito solis inferius appa-
ret tota luminosa, sed superius est tota obscura.
Sic moraliter mali quāto magis per malitiā distāt
à Deo mundo apparent magis luminosi, sed Deo
Gregor. sunt magis obscuri. Sic boni quāto magis Deo ap-
propinquant per vitæ sanctitatem, tāto mundo ap
parent magis obscuri, & despecti, sed superius ma- C
gis sunt clari, & luminosi. Vnde Gre. ait. Sæpe con
tingit, vt electus quisque continua hic aduersitate
deprimatur, à cunctis despectabilis cernitur, & hu-
ius mundi gratia indignus æstimatur: sed tamē an-
te occulti iudicis oculos virtutibus emicat: meritis
vitæ coruscat, &c. Sic ergo in præsenti vita pecca-
tores videntur luminosi: iusti autē obscuri. Sed in
futura vita oppositum erit: quia mali ostendentur
obscuri toti mundo: sed iusti luminosi. Et hoc est,
quod dicit psal. cuilibet iusto. *Et educet quasi lumen iustitiam tuam.* s. in futuro, quia omnia omnib. erūt
manifesta. *Et iudicium tuum tanquam meridiem.*
Meridies. Per meridiem enim notatur claritas manifestatio
nis, quia tunc sol nobis clarius lucet. Et nota diffe D
rentiam inter iustitiam, & iudicium: quia iustitia
stat pro virtute habituali, sed iudicium pro virtute
actuali. s. & operatione, quia tempore iudicij om-
nes virtutes iustorum tam habituales quàm actua-
les omnibus erunt manifestæ. Et hoc est quod di-
Sophr.3. citur. Iudicium suum dabit in lucem. Et ideo con-
fortando ex prædictis quemlibet iustum vt perse-
ueret, & tantam lucem & claritatem expectet sub
dit. *Subditus esto Domino.* s. per humilitatem & obe-
dientiam. *Et ora eum.* s. donec donet promissa. Ec-
2.Mac.9. ce bona regula, vt ait glo. Vt bona semper agamus
& semper rogemus, quoniam ꝑfectum est subditum
esse Deo.

572 Noli æmulari in eo, qui prosperatur in via sua: & in homine faciente iniustitias.

Hīc postquam psal, ostendit, ꝙ maior est fœlici
tas iustorum in futuro quàm malorum, hic conse-
quenter ostendit, ꝙ etiā in præsenti maior est bo-
norum prosperitas quàm malorum: vnde de pro-
speritate malorum in præsenti quatuor ponit. Pri-
mo quod illa est culpabilis, & criminosa: secundo
quod est fugibilis, & odiosa, ibi. *Desine ab ira.* ter-
tio quòd est dānabilis, & luctuosa, ibi. *Quoniā qui malignantur*, quarto quòd nō est durabilis sed bre- Prosperitas.
uis, & ruinosa, ibi. *Et adhuc pusillum.* Quantū ad pri-
mū ostendit, ꝙ illorū. s. malorū prosperitas est cul-
pabilis, &c. Vbi notādū, ꝙ radix omnis peccati est
nolle subiici Deo, voluntatem suam diuinæ volun Rom.10
tati præferre, de quib. dicit Apostolus. Suā iustitiā
statuere volentes, iustitiæ Dei non sunt subditi. Isti
vias Domini negligentes in suis cupiūt ꝑsperari:
quod peccatum est maximū. Iusti autem econtra-
rio, se Deo subiicientes voluntates ꝓprias abnegāt,
vt Dei faciant voluntatē. Vnde istud prosperitatis
malorum vitium hic notat Psal. d. *Noli æmulari in eo, qui prosperatur in via sua.* i. qui prosperitatē viæ,
B suæ quęrit & nō Dei quod est vitium superbię. Hic
enim *æmulari* stat pro iuidere. q. d. Et si videas ma-
los prosperari, non inuideas, quia illorū prosperi- Psa.
tas non est vera sed criminalis. Vbi aduerte, ꝙ du-
plex est via. s. via quæ ducit ad cœlū, & hæc arcta, Matt.
via: quæ ducit ad infernum, & hæc est lata. Spacio-
sa est via, quæ ducit ad perditionē, & multi ingre-
diūtur per eam. Et arcta est via, quæ ducit ad vitā,
& pauci sunt, qui inueniunt eā. Prosperitas pecca-
torum vocatur via lata: sed iustorum vocatur via Chrysost. Hom. 5.
arcta. Vnde Chrys. super Matt. Via proditionis est
omnis iniquitas: quæ dicitur spaciosa, quia non est
intra regulam disciplinæ inclusa: & ambulantes in
ea quicquid eos delectauerit: hæc sequuntur. Via
autem vitæ dicitur omnis iustitia, quę arcta dicitur
propter causas contrarias. Bene ergo dicit Psal. *Noli ergo æmulari in eo, qui prosperatur in via sua*, s. &
non in via Dei, quia talis via ducit ad perditionē.
Sed magis æmulari in eo, qui prosperatur in via
Dei, quia talis ducit ad salutē. *Noli ergo æmulari in eo, qui prosperatur in via sua*, quia. s. talis prosperitas Lud. de Pa. Carth. Ioan.
causa est multorū peccatorum. Dicit Albumazar, quòd crescente luna, crescit humidum in corpori-
bus animalium & fiunt corpora animalium for-
tiora. Et per oppositum decrescente fiunt debilio
ra: sicut patet in lupis qui crescente luna magis ve-
nationi insistunt. Similiter & animalia venenosa:
crescente luna, magis sunt venenosa: sic & morali-
D ter. Quid enim per lunam, quæ semper mutatur,
intelligitur, nisi mundi prosperitas, quæ nunquam
in eodem statu permanet? quia nunc crescit, nunc
diminuitur, nunc hominem eleuat, nunc deprimit, nunc clarum, & famosum efficit, nunc obscu-
rum, & infamem. Luna ergo prosperitatis munda-
næ crescente fortificantur corpora animalium,
quia caro contra spiritū magis insurgit. Et sic ve-
nena multiplicantur. s. peccata. Et sic per opposi-
tum luna decrescente, corpora debilitantur: quia
decrescente fortuna, caro minus insurgit contra
spiritum, & per cōsequens minuitur peccati vene-
num. Non ergo tali prosperitati est æmulandum:
quia ad peccatū inducit. Et hoc est, quod subditur,
E *Et in homine facięte iniustitias.* q. d. omnis, ꝙ sic pro-
speratur, facit iniustitias. Et aduerte, ꝙ cum omnis
iniustitia sit peccatum: & omne peccatum sit nihil,
& sic nullum peccatum propriè potest fieri, sic nec
iniustitia potest propriè fieri, quia tunc fieret per
Deum, per quem omnia facta sunt. Dicitur igitur
iniustitia impropriè fieri: quia scilicet fit aliquid
vel omittitur, ad quod sequitur iniustitia.

Desine ab ira, & derelinque furo- 573
rem: noli æmulari, vt malignęris.

Hīc cōsequenter ostēdit, ꝙ malorū prosperitas
sit

sit odibilis, &c. Vbi nota, ꝙ multi videntes in hac
Punitio. Prosperitas. vita malos prosperari, ex hoc indignantur, & mur-
murāt. Quod nil aliud est quàm dicere Deū iniustè
agere, dum malos exaltat, & deprimit bonos. Et ex
hoc mouentur ad malos imitandum, vt etiam ipsi
prosperitatem consequantur. Non enim tales ad-
uertunt, ꝙ talis malorum prosperitas est eis maxi-
ma pœna. Quādo enim Deus concedit peccatori-
bus prospera, tunc illis videtur iratus, vel quasi de
Psal. 80. ipsorum salute desperans. Dimisi eos secūdū desi-
deria cordis eorū, &c. Et verè grauis est morbus,
de cuius curatione cœlestis medicus desperat. Vn
de sicut infirmo grauis esset punitio nō secare mē-
brum, morbo contagiosa infectum, vel non dare
amaram potionem sanitati necessariam, sic pecca B
tori est grauis punitio ipsum non secare, ipsum nō
punire, sed prospera ad votū sibi dare. Vnde Pro-
clus lib. de prouidētia Dei dicit. Qui enim puniū-
tur profectum habent, nō puniti autem circunfe-
runt suiipsorum minorationem insanabilem. Nō
enim infirmorum corpora secari, amaras dare po-
tiones malum est, sed languere, & sectione, vel po-
tione carere. Et vere hæc maxima punitio est i ma
lo impunitum manere, quemadmodū si quis à Sal-
uatore Asclepio, qui scilicet secūdum Gētiles fuit
Deus medecinę, despiceretur, corpore langnēs. Et
concludit Proclus sic: vt igitur summatim dicatur,
non mox puniri, punitio est incomparabilis: hæc il
le. Sic ergo malorū prosperitas est eis punitio ma- C
xima: sic & per oppositum statim per aduersa pec-
catum puniri est Dei maximum beneficium: vnde
2. Macha. 6. Etenim multo tempore nō sinere pec
catoribus ex sententia agere, sed statim vltiones
adhibere, magni beneficij est indicij. Ex his om-
nibus patet, quòd non debemus indignari contra
Deum, visa prosperitate malorum, quia eos tunc
punit, nō beneficium præstat. Et hoc est, quod hic
cuilibet nostrum dicit Psal. *Desine ab ira, & derelin-
que furorem*, id est, non irascaris, neque furore mo-
uearis, visa prosperitate malorū. *Et noli æmulari*, id
est, ipsos imitari, *vt malignęris*, id est, vt efficiaris
malignus, vt scilicet ipsorum prosperitatem cōse-
quaris, quia dānosa est & nō vtilis: vnde sequitur. D

574 Quoniam, qui malignātur, exter-
De pœ. d. 3. quid ergo. minabuntur: sustinētes autem domi-
num, ipsi hæreditabunt terram.

Tāta est enim Dei iustitia, quòd peccata impu-
nita dimittere non potest: vnde oportet, quòd vel
Punitio. peccator illa puniat per pœnitentiā, vel Deus per
damnationem eternam: vt ostendit Greg. Sed ma
li considerantes solum Dei misericordiam, credūt
peccata sua à Deo non punienda, & ideo nec ipsi
Quæstio. illa punire volunt. Si autem quæras, quare pecca-
tor non credit puniri? Respondeo, quia non cōsi-
derat iudicia Dei. De natura Leonis dicitur, quòd
cū Leo sentit venatores, ne visis venabulis terrea- E
tur, terram continuè aspicit, & nō venabula. Sic &
peccator conformiter, cum senserit se à diabolo ve-
nari, vt per peccata capiatur, & puniatur æternali-
ter, nunquam ipsa venabula respicit, sed solum ter
ram. scilicet, non considerat pœnas peccato debi-
tas, sed solum terram, id est, terrenā delectationē
in peccato habitam: vnde, si consideraret peccata
& peccatorum pœnam, peccata committa puniret
& in futurum peccata caueret: quia secūdum Da-
mas. Nullus respiciens ad malum, operatur: sed
omnis peccans peccat ratione alicuius existimati
boni, vel delectationis, quam per peccatum intē-
dit assequi. Sic ergo peccator non vult aduertere
peccatum, nec pœnam ipsum sequentem, sed solā
delectationem ex peccato sequētem. Vnde ei ac-
cidit, sicut legitur de Simia, quæ habens plures fœ-
tus: fugiens venatores, illum, quem plus diligit,
inter brachia apprehendit fugiendo, & alium di-
mittit, qui videns se dimissum supra matrem sal-
tat, & supra collū matris se firmiter tenet ipsa in-
uita. Cū vero ipsa nimis à venatoribus fatigatur,
illum, quem plus diligit, cogitur abiicere, alium ve
ro abiicere nō potest, sed simul mater cum illo ca-
pit. Sic moraliter peccator duos filios habet, scili-
cet, peccatum, & delectationem, delectationē di-
B ligit, sed peccatum odit. Mors autem venatur cōti-
nuè peccatorem, & insequitur: quod videns pec-
cator vt fugiat peccatum, relinquit ipsum, nō cō-
siderando, sed delectationem amplectitur, ipsam
exequēdo. Sed peccatū sic firmiter à tergo se col-
locat, quòd delectatione cessante, ipsum remanet
in anima. Et quia, peccato remanente, Dei iustitia
ipsum impunitum dimittere non potest: hinc est,
quòd æterna damnatio ipsum peccatum cōsequi-
tur contra intētionem peccantis. Et hoc nūc om-
nibus ad memoriam reducens Psal. d. *Quoniam qui malignātur exterminabūtur*, id est, extra terminos & Termin°.
limites humanæ naturæ ponentur. Nam terminus
idem est quod finis. Finis autem humanæ naturæ,
C ad quem est facta, est ipsa beatitudo æterna, quæ
stat in Dei visione & fruitione. *Exterminabūtur* er-
go malignātes, ab isto fine & termino exulabunt.
Exterminauit impios ex Israël. Sed contra erit de
iustis, quia ipsi *hæreditabunt terrā*, scilicet, viuentiū. 1.Mac.9.
Et hoc quod d. *Sustinētes autē dominum ipsi hæredita-
būt terrā*. Secūdū enim grāmaticos, teneo, es: com Sustinere Dominū.
ponitur cum sursum, & tit sustineo, nes, quod est
sursum tenere: & illi sustinent dominum, qui supra
omnia ipsum tenēt, scilicet, ipsum supra omnia di
ligendo. Et quia tales sunt verè fil j Dei, ideo hære
ditatem Dei possidere debent. Hæreditate acqui-
rent eam, & qui diligunt nomen eius, hæredita- Psal. 68.
bunt in ea.

Et adhuc pusillum, & nō erit pec- 575
cator: & quæres locum eius, & non inuenies.

Hīc consequenter ostendit quòd fœlicitas ma-
lorum non est durabilis. Et quia opposita iuxta se
posita magis elucescunt, ideo primo ostēdit, quòd
malorum fœlicitas est breuis: secundo quòd iusto-
rum est stabilis: ibi. *Mansueti autem.* Quantum ad
primum ait. *Adhuc pusillū*, &c. Fortuna enim mun-
di stabilitatem nō habet, sed modicum durat: ideo
pingitur in formā rotæ, quæ faciliter vertitur: vn
de in Prouerbiis Sapientum dicitur: quod fortuna
vitrea est, quia cum splender frangitur. Et Augusti.
4. de ciuit. Dei. Hominum fœlicitas vitreæ lætitiæ
comparatur, quæ cum altior est, amplius time-
tur, ne frangatur. Narrat Isidorus. 16. Etym. Fer-
tur sub Tyberio Cæsare quendam excogitasse vi-
tri temperamentum, vt non esset fragile, sed duc-
tile, qui adductus ad Cæsarē protulit phialam vi-
team, quam Cæsar ad terram proiecit, quam arti-
fex sustulit, & cum malleo phialam, quam fregerat
correxit. Requisitus à Cæsare si quis alius hanc ar-
tem nosset, iurauit quod non. Quem statim Cæ-
sar iussit decollari, ne aurum pro luto haberetur.
Sic Cæsar illum occidit, qui vitrium ductile facie-

Universidad de Deusto
Biblioteca

bat:quid mirum,si Deus illum de medio tollit,qui A lætitiam,& prosperitatẽ mũdi vitreã,& fragilẽ ductilem facit,& stabilẽ,id est,in animo suo cogitat, non mouebor à generatione,&c.& dãnat. Et hoc ne aurum,id est, gloria æterna vilescat. Multi eñ sunt,qui si in prosperitate mũdi perpetuari possẽt, ęternã vitã nunquã quærerent. Et ideo prosperitas mũdi breuis est,& modicũ durat. Et hoc est, quod dicit hic Psal. *Et adhuc pusillũ*, id est, modocum tẽpus,& *nõ erit peccator*,scilicet,in prosperitate,puta vel quia ad aduersitatẽ deiectus,vel hinc per mortem sublatus. *Quæres locũ eius,& nõ inuenies*,scilicet quod amplius sit locus eius. Discurre per singulos malignos,q in alto loco fortunæ fuerũt. Vbi nãq; magnus Alexander? Vbi rex Antiochus? vbi Tyberius Cęsar?Certè nõ reperies, q summitas rotæ sit amplius eorũ locus,vt fuit. Ideo dicit infra. Vidi impiũ superexaltatum, & eleuatũ super cedros Libani. Transiui,& ecce nõ erat:quæsiui, & nõ est inuentus locus eius. Quãto enim rota est altior,dũ voluit,quẽ magis eleuat,magis deiicit. Non sit aũt de prosperitate iustorũ,quę est fœlicitas perpetua, quia illa stabilis durat in ęternũ:de quibus subdit.

576 Mansueti autẽ hæreditabũt terrã.

25. q. 1. *Paratus.* Scilicet viuentiũ. *Et delectabuntur in multitudine pacis.* Nomine pacis intelligit perpetuitatem. Quia *Pax.* vbi pax est,ibi nulla est cõtrarietas,cum autẽ omnis destructio fiat à cõtrario, ibi nulla erit corruptio, vbi nulla erit cõtrarietas:& ibi nulla cõtrarietas,vbi pacis multitudo. Et ideo iusti fœlicitas perpetua erit. Pax multa diligẽtibus nomẽ tuũ,& non est illis scandalum.Sed quia dictum est,quòd prosperitas, & fœlicitas malorum consistit in temporali potestate,ideo circa hoc quæro,vtrum fœlicitas hominis cõsistat in potestate super alios,& prælatione,&c. 1,secundæ q. 2. artic. 4.

577 Obseruabit peccator iustum, & stridebit super eum dentibus suis.

Hîc consequenter ponit Psal. conditiones malorum ostendens, quòd prosperitas iustorũ est ma D ior,quam malorum ex admixtione mali. Malorum enim prosperitas habet annexum malum culpę,& *Peccator. Malitia. Prosperitas.* malum pœnæ. Et hoc in generali,& in speciali. In generali quidem,quia mali prosperitatẽ habentes in seipsis intrinsecus sunt diuisi. Eo quòd sensualitas ipsos trahit ad bonũ sensibile rationi cõtrariũ: syndęresis autẽ,seu dictamẽ rationis trahit ad contrarium:neque sciunt tales sensualitatem subdere rationi,vt iusti faciunt. Et hoc est, quod de impiis *Philosophus. 9. Ethicor.* dicit Philosophus, quòd cõtendit ipsorum anima. Et hoc quidem huc trahit,hoc autem illuc,quemadmodum discrepantia. Et postea cõcludit. Igitur si sic,miserum est,malum esse,& fugiendã esse malitiã intensè. Et hinc apparet malorũ stultitia, qui E credunt in mũdi prosperitate pacem habere,dum tamen intrinsecum bellum cõtinuè ferãt: de quibus dicitur. *Sapi. 4.* Qui in magno viuentes inscięti æ bello tot,& tam magna mala pacem appellant. Hoc ergo generale malum habet omnis malorum prosperitas. Secundo habet etiam multa alia mala in speciali annexa. Et ista mala in speciali sunt quinque quæ hic ponũtur. Quoniã malorũ prosperitas primo superatur per constãtiã: ibi. *Obseruabit peccator.* Secundo irridetur per miseriam:ibi. *Dominus autem irridebit.* Tertio inquinatur per malitiã:ibi. *Gladiũ euaginauerunt.* Quarto vulneratur per iustitiam:ibi. *Gladius eorum.* Quinto superatur per inopiam:ibi, *Melius est modicum.* Quantum ad primum primo superatur per constantiã:quanto enim quis mundi prosperitate est altior,tanto magis cruciatur, si per mundum abiectos ad suam voluntatem *Patientia.* flectere non potest. Sic enim tyranni mũdi prospe ritate ditati,q-ãdo sanctos Dei,nec blanditijs,nec minis,nec tormentis ad suum votum poterant flectere, à sanctorum constantia magis cruciabãtur, quam sancti per ipsorum tormenta. Sic enim legimus de Decio,& Laurẽtio:sic de Daciano, & Vincentio,cui dixit beatus Vincẽtius: Paratus sum ad omnia tormenta pro Christi nomine sustinẽda. Et tu dum me perimis in corpore, tuipse acerbius pu B niris in mente. Et subditur, quòd ad hæc martyris verba,Dacianus cœpit dẽtibus fremere,& rabido ore eum stridore dentium anhelare,vt ostenderetur seipsum perfidia & iracundia plus in mente, quã Dei martyrem in corpore laniare:& eius prosperitas per martyris patientiam superabatur. Et hoc malum hic notans Psal. d. *Obseruabit peccator iustum & stridebit super eũ dentibus suis*, scilicet mo- *Psal. 111.* tus per insaniam videns patientiam, & iusti virtutem. Peccator videbit, & irascetur, dentibus suis fremet,& tabescet. &c. Et nota hic quòd hoc verbum obseruo, uas:est valde æquiuocum. Est enim *Obseruatio multiplex.* multiplex obseruatio,scilicet, quia quãdoque obseruare idem est,q vndiq; seruare,vel custodire,& *Deute.6.* C sic obseruamus festa,quando ab omni seruili opere abstinemus. Obserua diem sabbati. Quãdoque idẽ est quod obedire, & sic obseruamus præcepta Dei,quando obediendo facimus, quæ præcipiuntur. Obserua vt facias,quæ præcepit dominus. Quã doque idẽ est quod insidiari. Et sic Pharisæi obseruabant Iesum sibi insidiantes. Intrauit Iesus domum cuiusdam principis Pharisæorum sabbato *Deute.5.* mãducare panem,& ipsi obseruabant eum, id est, insidiabantur: vnde versus. Cõplet, & obsequitur, obseruat,& insidiatur. Hic autem accipitur tertio modo,scilicet pro insidiari,cùm dicit:*Obseruat peccator iustum*,id est,insidiatur iusto.

578 Dominus autem irridebit eum, quoniã prospicit, quòd veniat dies eius.

Hîc secundo ostendit,quòd malorum fœlicitas irridetur per miseriã: prosperitas enim malorum ad contrarium tendit illius, quod mali quærunt per ipsam,quia mali per ipsam quærũt lætari & in lætitia perpetuari: ista autem ad æternã eos ducit miseriam, & subito tranlit. Vnde est magis signum diuinæ reprobationis, quã electionis. Sicut quando medicus infirmo omnia concedit ad libitum. signum est mortis eius futuræ:quando autem dat sibi amara,signum est futuræ salutis. Sic etiam ad uersitas iustorum illos ducit ad vitam:prosperitas autem malorum ad mortem. Vnde Grego.d. *Greg. 21. mor. c. 4.* Eant ergo reprobi,& delectationum suarum desideria compleant: in finis sui damnatione sensuri sunt,quia mortẽ malè viuentes amauerunt. Trãsitorio autem hic verbere affliguntur electi, vt à prauitate flagella corrigãt, quos paterna pietas ad hæreditatem seruat. Nunc enim flagellatus iustus verbere disciplinæ corrigitur, quia ad æternæ hæreditatis patrimonium seperatur. In suis autẽ voluptatibus relaxatur iniustus,quia tanto ei tempore ista bona suppetunt, quanto æterna denegãtur.

Iniustus

Iniustus ad debitam mortem currẽs effrenatis vo- A luptatibus vtitur,quia & vituli,qui mactãdi sunt in liberis pascuis relinquuntur. At contra iustus à delectationis transitorię iucũditate restringitur:quia nimirum ad laboris vsum etiam vitulus vitę deputatus iugo retinetur. Negãtur electis in hac vita bona terrena:quia & ægris, quibus spes est viuẽdi,nequaquam à medico cuncta,quæ appetunt,cõceduntur. Dãtur autem reprobis bona,quæ in hac vita appetunt,quia & desperatis ęgris omne,quod desiderant,nõ negatur,&c. Ex quibus patet,q- ma lorum prosperitas ad contrarium finẽ eos ducit illius,quod intẽdũt. Et merito per misericordiã irridẽtur à domino. Et hoc est,quod dicit de quolibet tali. *Dominus autẽ irridebit eum.* Vbi nota,q- irride- B *Irridere.* re cõponitur ex in,& rideo, des: & mutato.n.in r. fit irrideo,quod est idem,quod de cõtrario ridere: sicut si quis vadat ad plateã,vt debitorẽ suũ in carcerem mittat,& ipse inueniat creditorem, qui ipsi faciat,quod ipse alteri facere volebat,tunc irridẽdo dicitur ei:modo inuenisti debitorẽ tuũ per cõtrarium. Sic dominus irridebit malos,quia quærẽtes per prospera mundi lætitiam,tribulationem finaliter reperient quãdoque in præsenti vita:tamẽ semper in vltimo die,id est,in fine vitæ: & hoc est quod subditur. *Quoniã prospicit,quod veniat dies eius*, scilicet,mortis:vbi agit Magister. Sẽper enim impium vindicatur dominus,aut hic,aut in futuro. Si se cõuertit vindicatur in eum hic, vt in Paulo,qui C voce domini postulatus respirauit. Si se non conuertit,in futuro vindicabitur in eum,&c.

579 Gladium euaginauerunt peccatores, intenderunt arcum suum.

Hîc ostẽdit tertio,q- fœlicitas malorũ inquinatur per malitiam,quia scilicet,est causa quãdoque *Attende hic diligenter quod fœlicitas malorum est occasio multorum malorum. Prosperitas. Gladius. Arcus.* multorum malorũ, vt puta ciuilis potẽtia tyrãnorum fuit causa persecutionis martyrum,abundãtia diuitiarum Salomonis fuit occasio eius voluptatis, excellentia Luciferi fuit occasio ipsius superbiæ,& vanitatis. Vnde sicut aduersitas electorũ est causa bonitatis ipsorũ, vt dicit Gre. Sic & malorũ prosperitas est occasio eis pfecutionis bonorũ. Et D hoc est qđ hic dicit,*Gladium euaginauerũt peccatores* &c. Vbi nota,q- mali dupliciter bonos pſequũtur, scilicet apertè, & occultè. Aperta pſecutio per gladium significatur:occulta autẽ per arcũ, quia gladius ferit de propè:arcus autem de longè,& magis occultè. Vel per gladium accipe malã voluntatẽ iniquorũ cõtra iustos. Hic gladi- manet invagina, quando mala ipsorũ volũtas intus manet occulta, sed euaginatur, quando mala volũtas exterius per opus ad effectum deducitur. Per arcum vero intelige prauã & dolosam machinationẽ. Quoniã ecce peccatores intenderunt arcum suũ,parauerunt sagittas suas,&c. Verũ quia & quãdoque virtuosè, *Psal. 10.* E & gladius potest euaginari,& arcus parari,quia scilicet ad iustitiam contra malos exercendam:ideo ostendit, quòd mali hanc intẽtionem non habẽt, quia alium finem intẽdunt,scilicet bonorum persecutionem: Ideo subdit.

580 Vt decipiant pauperem,& inopẽ, vt trucident rectos corde.

Arcu enim, id est,dolositate decipiũt:sed gladio *Patientia.* euaginato trucidãt apertè persequẽdo. Sed quod remediũ in istis debet haberi nisi patientiæ scutũ?

Narrat Valerius,q- quidã Spartanus cuidã nobili respondit,qui sibi eunti ad bellũ cõtra Persas,dicebat sagittas Persarũ solẽ obscurare solere. Benè,inquit narras,in vmbra præliabimur. Sic est mortaliter de sagittis persecutionũ malorũ contra bonos. Multæ enim sunt sic q- solẽ obscurari faciũt, quia scilicet claritatem huius mũdi obscurãt & gloriã. Sed hoc bonũ afferũt, q- pugnãti faciũt vmbram, protegũt enim hæ sagittæ iustos ab inordinato fer uore. Et ideo scuto patientiæ muniti istas sagittas nõ timẽt. Scuto circũdabit te veritas eius. Vel per gladiũ intellige linguam detractoris. Filij hominũ *Psal. 56.* dentes eorum arma,& sagittę:lingua eorũ gladius *Psal. 56.* acutus. Per arcũ autẽ dolos,iuxta illud quod habetur psal. 63. Quasi exacuerunt vt gladium linguas suas,intenderunt arcum,rem amarã, &c. Per pauperem autem intellige Christum. Iudęi ergo cõtra Christum gladium euaginauerũt, quãdo ipsi apertè detrahebant,apertè mortẽ inclamando. Et ita si non manibus,tamẽ lingua Christum occiderũt. d. Tolle,tolle crucifige eũ, quia nos legẽ habemus, *Ioan. 19.* & secũdum legem debet mori,quia,&c. Sed intẽderunt arcum suũ quãdo occultè & dolosè ipsum persequebantur. Arcus enim occulte, sed gladius apertè ferit. Occultas enim insidias Christo parabant, vt Christũ caperẽt in sermone: Magister scimus,quia verax es,&c. Et nota hic differẽtiã inter *Mat. 22.* pauperem, & inopẽ, quia vt dicit glo. Pauper est, *Pauper* qui sibi nõ sufficit,Inops,q- nec ab alio opẽ habet. *Inops.*

581 Gladius eorũ intret in corda ipsorum, & arcus eorum confringatur.

Hîc cõsequẽter ostẽditur,quod malorũ prosperitas punitur per iustitiam:quod dupliciter cõtingit,scilicet in præsenti,& in futuro. In præsenti eñ vulnerantur quò ad corpus, & quò ad animã:quo ad corpus,quia sæpe malũ, quod aliis indebitè excogitant,ipsi patiuntur. Sic enim Amã parauerat, *Hester. 7.* patibulum,vt in ipso suspenderet Mardochæũ,sed non Mardochæus, sed ipse Amã in ipso fuit suspẽsus. Sic Saul excogitauerat,sic facere,vt Dauid per *Peccatorum prosperitas.* manus Philistinorum interficeretur,à quibus non Dauid,sed ipse Saul fuit occisus. Sic & Satrapæ re D gis Babylonis ignem fornacis accendi fecerunt,vt illi tres pueri innocentes cremarentur, à quo non *Dan. 3.* ipsi pueri,sed incendentes fuerũt combusti. Sic & Babylonij fecerunt Danielẽ poni in lacu leonum, vt ab ipsis deuoraretur,à quib⁹ nõ ipse Daniel,sed aduersarij eius in momento deuorati fuerunt. Et *Dan. 14.* multa talia in scriptura sunt manifesta. Sic eñ de quolibet tali dicitur. Qui fodit foueam, incidet in eam. Et hoc est,quod dicit. *Gladius eorũ intret in cor* *Prou. 26.* *da ipsorũ.* Quia omnis, qui accipit gladium, gladio peribit. Quãdoque etiam imo semper hoc accidit *Luc. 22.* quò ad animam,quia etiam ipsa malorum prosperitas quædam pœna est eis,quò ad mortẽ. Quanto altior est prosperitas, tanto maiorem solicitudinẽ mentis,& timorem inducit,& anxietatẽ. Sicut arbor,quãto altior est, tanto ab omni vento facilius agitatur:vnde Chrysost. super Matth. Sẽper enim grandis potestas maiori timori subiecta est. Sicut enim ramum arborum in excelso positarum, etiã si leuis aura flauerit,mouet: sic & sublimes homines etiã leuis nuncij fama cõturbat:humiles autẽ sicut & in conualle plerunque in trãquillitate cõsistunt. Et ideo tales elati,qui malũ aliis inferre cogitant,primo seipsos intus feriũt,propter quod dicit Gladius eorum intret in corda ipsorũ. In cuius

figuram

Universidad de Deusto
Biblioteca

figuram Golias,qui nocere volebat Iudæis,gladio proprio fuit occisus. De pœna autem futura nulli dubium,quia gladio æternæ dānationis interimūtur. In gladio morientur omnes peccatores populi mei:hoc ideo quia gladius peccati ipsorū, est causa ipsorum dānationis. *Et arcus eorum confringatur:* quia scilicet insidiæ, & dolositates malorum cōtra bonos frustrantur,quia bonis non nocēt, sed proficiunt,quia ipsorum merita accumulant. 1.Reg.17. Osee. 14.

582 Melius est modicum iusto, super diuitias peccatorum multas. 22.q.1.cle vicus.

Hīc ostenditur cōsequenter, q̄ malorū prosperitas superatur per paupertatem bonorū,quia melior est paupertas iustorum quā malorum abundātia. Quod ideo patet,quia malorum diuitiæ mentē ipsorum satiare non possunt,sed ipsum magis solicitant,& inquietāt. Paupertas autem iustorū ipsos satiat, & ab omni solicitudine reddit immunes. Primū probat Greg.lib.15.Mor.ca.10.d.super illo verbo Iob 20. Nec est satiatus venter eius:d. Venter quippe iniqui auaritia est eius, quia in ipso colligitur, quicquid peruerso desiderio glutitur. Liquet vero, quia auaritia desideratis rebus non extinguitur,sed augetur:nam more ignis,qui cum ligna acceperit,q̄ consumat excrescit:& vnde videtur momentum flāma cōprimi,inde paulo post cernitur dilatari. Iustus autem quantumcūque modicum habeat de bonis tēporalibus, quietatur in illis vlteriora non desiderando,quia eius appetitus tendit ad bona spiritualia nō ad temporalia,aliter iustus non esset. Quod autem diuitiarum multitudo mentem quietare nō possit,probo. Vbi notandum q̄ diuitiarum sunt duo genera:quia quædam sunt artificiales,& quædam naturales. Diuitiæ naturales dicuntur, quæ naturaliter ex rebus naturalibus producūtur,vt quæ accipiūtur ex agris vel arboribus,vel ex animal b⁹. Et vniuersaliter q̄cūque ad victū vel vestitū deseruiunt,inter naturales diuitias computātur. Diuitiæ vero artificiales sunt quæ per artem & industriam hominum sunt adinuentæ,cuiusmodi sunt aurum,& argentum,& omnis pecunia, quæ per se indigentias corporales nō supplent,sed per conuentionem, & accidēraliter deseruiunt indigentiæ corporali. In neutris autem diuitiis est animi satietas. Nō quidem in artificialibus: quod probat Philosophus ex tribus. Primo, quia diuitiæ artificiales ordinantur ad naturales, quod autem ad aliud ordinatur mētem satiare nō potest. Secundo quia tales diuitiæ non habēt à nātura,q̄ sint diuitiæ, sed solū ex ordinatione hominum. Illud autem,quod est tale solum per accidēs & ex arbitrio alterius animum alicuius facere nō potest,quia aliter in potestate tua esset, q̄ animus meus modo esset satiatus, & modo non propter quod dicitur 1. Polit,q̄ trāsmutatis vtēbus, id est transmutato ordine,& dispositione hominum huiusmodi diuitiæ nullā habēt vtilitatē,nec dignitatem:q̄ enim tantū auri valeat tantū frumenti,hoc est quia numismata reputātur magna in opinione hominum,& quia sic vult ordo, & dispositio vtentium eis. Tertio quia tales diuitiæ indigentias nostras per se non tollunt,quia vt dicitur 1.Polit.potest contingere q̄ quis sit diues pecunia,& auro,& tamen fame moriatur. Cōsequenter etiā ostendo, quod diuitiæ naturales nō satiāt mētē, maximè q̄a sunt bona extrinseca,& nō intrinseca. Si ergo nullus pōt satiari eo q̄d non est in ipso, quomodo illis satiabitur mens? Quibus omnibus cōsideratis dicitur: Auarus non implebitur pecunia,& qui amat diuitias,fructum nō capiet ex eis,&c. Iustus in modicitate sua quietem habet mētis,vt ostēdit Greg. d. Qui nihil mundi huius appetunt, nullis proculdubio in corde tumultibus premuntur. Omnes quippe inordinatos desideriorū motus à cubili cordis manu sanctæ considerationis eijciunt. Et quia transitoria cuncta despiciunt ex his nascētes cogitationum insolētias nō patiuntur. Æternam enim patriam appetunt, & quia nulla huius mundi diligunt magna mentis trāquillitate perfruūtur. Non ergo immerito Psal.d. *quod melius est modicū iusto sup̄ diuitias peccatorū multas.* Et hoc bene aduertunt diuites superbi, alia vita dicētes illud Sap.5. Quid nobis profuit superbia,aut diuitiarum iactātia cōtulit nobis? transierunt omnia hæc tanquā vmbra. Eccles. 1 Diuitiæ. Satiare. Philosophus 1. Politicor. Deut. 32. Psal. 17. Psal. 88. Psal. 88. Esa. 40.

583 Quoniam brachia peccatorū cōterētur, cōfirmat autē iustos domin⁹.

Hīc consequenter ostendit, quòd malorū prosperitas terminatur per miseriā. Quātūcūq; enim sit alta prosperitas mundi,vel in sapientia, vel diuitiis,vel in honoribus,vel in potentiis,nonne hic in vita per infortunia, vel saltem in morte deducitur ad nihilum? Vbi enim nūc potestas Alexādri? vbi dignitas Cæsaris? vbi Absalonis pulchritudo? vbi sapientia Salomonis? omnia enim ad nihilum redacta sunt. Sed differēter:quia in bonis licet hic nihil appareant,cōmutata tamē sunt in melius. In malis autē nihil existunt,sed ad tormenta sunt cōmutata. Et hoc est quod dicit de peccatorib⁹. *Quoniam brachia peccatorū conterentur.* De iustis autem, *Confirmat autē iustos dominus.* Nota ergo, q̄ per brachium in scriptura multa significātur. Est enim in scriptura brachium diuinalis firmitatis:secundum enim grammaticos brachium dicitur à bari, quod est forte. Ipsa autem diuina potētia fortitudinem habet immēsam:cui nullus resistere potest. Virtuti brachij tui quis resistet? quoniā sicut momētū statheræ:sic ante te est orbis terrarum. Momēta enim statheræ quasi nullam resistentiā habēt, quia cum statera in æqua lance manet, nulli pōderi addito resistere potest,quin statim cadat deorsum. Sic est omnis creatura respectu brachij diuinæ potentiæ. Quod patet si cōsideres quod istud brachiū mortificatos iustificat. Secūdum magnitudinem brachij tui possides filios mortificatorum. Mortificati enim dicuntur martyres occisi, quos cū sua posteritate iustificatos possidet Christus. Subiugatos liberat, patuit,quando siccato mari rubro,virtute sui brachij liberauit filios Israēl de seruitute Pharaonis. Eduxit Israēl de medio eorum in manu potenti,& brachio excelso. Tētatos fortificat:vnde de quolibet tētato ait Deus.Manus enim mea auxiliabitur ei,& brachium meum confirmabit eum. Nihil proficiet inimicus in eo:nec mirum,quia ipsos dæmones tentantes exterminat. Tu humiliasti sicut vulneratum superbum,scilicet, diabolum in brachio virtutis tuæ.&c. Brachiū vigorosæ æquitatis, scilicet iudicium vltimum,quod ideo brachiū dicitur, quoniā sicut brachiis quæ placent leuamus,quæ displicēt deprimimus, sic in vltimo iudicio Christus suo brachio leuabit electos & reprobos dānabit, Ecce domin⁹ in fortitudine veniet & brachiū ei⁹ omnibus dominabitur, & in brachio suo leuabit agnos, &c. Esa.51. Brachia mea populos iudicabunt. Brachium mundanæ potestatis, & diabolicæ Brachium multiplex, quia in scriptura sæpe.

Sic

Sic enim antichristus dicitur brachiū diaboli propter magnā diaboli potestatē,quā exercebit cōtra electos:q̄d tamē brachiū finaliter cōfringetur. Et brachium excelsum cōfringetur. Si autē brachium potestatis antichristi, in quo tota diaboli potestas erit locata, cōfringetur quid de aliis superbis mundi,& potentibus est dicendū? nisi Ezech.30. Cōminuam brachiū forte. Bene ergo de malorū prosperitate sub brachij nomine dicat Psal. *Et brachia peccatorum conterentur,* nō sic autē iustis. *Confirmat autē iustos dominus,* scilicet, hic per aduersorū patientiā: vnde gl. *Cōfirmat autē iustos dominus* in aduersis per spem,per exēpla, & maximè per exēplū suæ crucis. Crux enim finita est in pœna, manet in gloria. Alocis enim suppliciorū trāsiit ad frontes imperatorum:qui tantū dedit honorē suis pœnis quid faciet fidelibus suis? Quia,vt ex dictis patet, prosperitas malorū cōsistit in voluptatibus ipsorū,ideo quæro, vtrum beatitudo hominis in voluptate cōsistit seu delectatione. 1. secūdę,q. 2. arti. 6. de re. principum. Iob 38. Quæst.

584 Nouit dominus dies immaculatorū,& hęreditas eorū in æternum erit.

Postquā ostēdit Psal. prosperitatē bonorū meliorem esse prosperitate malorū ex bonis vitę prę sentis:nunc hoc idē ostendit,ex bonis vitæ futuræ, in qua boni abūdabūt præmiis,sed mali suppliciis. Et circa hoc duo facit,quia primo tāgit diuersitatē præmiorū:secūdo tāgit diuersitatē meritorū: ibi. *Apud dominū.* Quantū ad primā partē ponit differentiā inter retributionē bonorū in futuro, & malorū:quia bonis dabūtur præmia, malis autem opposita supplicia. Et secūdū differentiā præmiorum & suppliciorū pars ista diuiditur in partes quinq; secundū q̄ quinque præmia bonis dabuntur,& per oppositū quinque supplicia malis. Quod in futuro primo iusti approbantur à Deo, & mali ignorātur: secundo iusti satiantur, & mali anxiantur:ibi. *Non confundentur.* tertio iusti honorantur,& mali deprimuntur:ibi. *Inimici domini.* quarto iusti absoluuntur & mali obligātur: ibi *Mutuabitur.* quinto boni benedicūtur & mali dispergūtur:ibi. *Quia benedicētes.* Quātū ergo ad primū primo ostendit, q̄ in futuro iusti à Deo approbūtur, sed mali reprobūt.d. *Nouit dominus dies immaculatorū.* Notādū ergo, q̄ De' aliqua duobus modis noscere dicitur. 1. vel quia approbat,vel reprobat: quæ enim approbat dicitur scire,& quæ reprobat, nescire: vide supra Psal. 1. Quoniā nouit dominus viā iustorū. Sic ergo nunc dicitur. Nouit dominus dies immaculatorū, id est, approbat. Et per oppositū dies malorum nō nouit, quia illos non approbat. Sic enim malis loquitur. Nescio vos,vnde fitis,id est,nō approbo. Secundo modo Deus aliqua dicitur cognoscere, quādo illa nos facit cognoscere: similiter & illa nescire,quæ nos nō facit scire. Sic enim dixit ibi Abrahæ. Nūc cognoui,q̄ timeas Deū,&c. id est,alios cognoscere feci. Vnde Greg. exponēs illud Iob 31. Sciat Deus simplicitatē meā. dicit: Scire Dei dicitur scire nos facere, vsitato locutionis modo, qui lætū diē dicimus,ex quo contingit, vt lætemur. Hinc est enim quod ad Abrahā dominus dicit. Nunc cognoui q̄ timeas Deū. Neque enim creator tēporū quicquā cognouit ex tēpore,sed cognoscere eius est ex cuiuslibet casus emergentis articulo nobis cognitionem præbere. Sic per oppositū & illud nescire dicitur,quod nos scire non facit. Sic enim diē iudicij dicit nescire,quia illū nobis nō manifestat. De die Cognoscere Deo. Nescire Deo. Luc.13. Genes.22. Greg. 22. mor.c.6.

autem illo,&hora nemo scit,neq; Angeli in cœlo, neque filius. Ad propositū in præsenti vita quantumcūque iusti nescimus statū suum, vtrū sint Deo accepti,vel nō,vtrū opera sua ante Deū sint mūda, vel nō:vnde Greg.d. Districtionē quippe diuinę iustitię cōtemplantes,etiā de bonis nostris operibus pertimescimus, quæ nos fortia egisse putabamus: vnde Paulus ait:Mihi autē pro minimo est, vt à vobis iudicer,aut ab humano die, sed neq; meipsum iudico,nihil enim mihi cōscius sum:qui autem iudicat me,dominus est,Ac si diceret:recta me egisse recolo,& tamen de meritis non præsumo, quia ad eius examē vita nostra ducitur,sub quo omnia nostra bona turbātur,& hoc est, quod dicitur: Nescit homo,vtrum amore,vel odio dignus sit,scilicet,in præsenti vita. Sed in futura vita iusti vidēres diuinam essentiam, clarè videbūt iustitiā suā Deo esse acceptā. Et sic dominus dicitur scire dies immaculatorū,quia ipsos iustos facit scire, & quia illos ad æterna acceptat præmia. Et hoc est,quod subditur. *Et hæreditas eorum in æternū erit,* quia dominus, qui est æternus, erit ipsorum hæreditas, Dominus pars hæreditatis meę. Sic ergo hæc est prima differentia in futuro inter malos, & iustos, quia iusti à Deo approbantur,sed mali ignorantur. Marc.13. 1.Cor.4. Eccles.5. Psalm.15.

585 Non cōfundentur in tēpore malo, & in diebus famis saturabuntur: quia peccatores peribunt.

Hīc ponit secundā differētiā,scilicet,q̄ iusti satiabuntur,sed mali anxiabūtur. Vbi notādū, quòd hic per tempus malum, & per dies famis idem intelligitur,scilicet, dies iudicij, qui malis erit tēpus malum,omnibus autē erit dies famis:patet primū. Quamuis enim tēpus vniformiter se habeat, tamē propter illa, quæ in tempore fiūt,variari dicitur, vt dicitur tempus clarū,nō quia tempus in se sit clarū vel obscurū,sed quia aēr,qui est in tēpore, est clarus,& obscurus. Similiter tempus dicitur lætū, vel triste,quia illa,quæ accidūt in tēpore,sunt læta, vel tristia. Similiter dicitur tēpus malum,quia illa,quæ accidunt in tēpore,sunt mala. Quia ergo in tēpore iudicij multa mala euenient malis:ideo respectu illorum tēpus malum dicitur,quia irruent super eos omnia mala. Sicut apprehēduntur aues laqueo:sic capiuntur homines in tempore malo. Istud autem tempus etiam dicitur dies famis. Fames enim nihil aliud est,quā quoddā naturæ desiderium satietatis. Et hinc est,quod etiā desideriū mētis, quo aliquid ardēter desideratur,fames dicitur: Mat.5. Beati,qui esuriunt,& sitiunt iustitiā,id est,desiderāt. Bonum autem quanto clarius cognoscitur, tanto amplius desideratur. Et q̄a Christus in iudicio clarè in sua maiestate gloriosus apparebit omnib⁹ bonis, ideo tunc ab eis summè desiderabitur. Sic enim fames pro desiderio accipitur. Amos 8. Dicit dominus. Mittam famem in terra,non famem panis, neque sitim aquæ, sed audiendi verbum Dei. Et desisto tempore iudicij dicit de bonis primo. *Non confundentur in tēpore malo.* Cōfusio enim est verecundia ex malo perpetrato, quam non patiuntur iusti, sed gloriabuntur. *Et in diebus famis,* id est,desiderij saturabūtur, quia scilicet desiderium eorum quo desiderabāt habere Deum,adimplebitur: vt enim dicitur Prouerb.11. Desiderium iustorum omne bonū, quia scilicet desiderabant Deum,in quo est omne bonum. Et istud implebitur, quia desiderium suum,

dabitur

Universidad de Deusto
Biblioteca

dabitur iustis. Et sic satiabuntur videntes gloriam Dei. Psal. Satiabor, cum apparuerit gloria tua. Quã tũ ad malos subdit. *Quia peccatores peribũt*, ly *quia*, stat pro &, & non causatiuè, quasi dicat. Iusti satiabũtur & peccatores peribũt. Vel si stet causaliter, tunc est sensus, ꝙ malorum perditio, siue damnatio aliqualiter est causa gloriæ iustorum. Quod sic est, quia iusti videntes pœnas malorum, amplius gaudent: quia vident mala, quæ euaserunt, & amplius Deo gratias agunt, sicut ecõtra mali videntes iustorum gloriam, magis cruciantur, videntes quãta bona perdiderũt: ꝓpter quod de bonis dicitur, Lætabitur iustus, cum viderit vindictã, &c. De malis autem dicitur: ꝙ videntes turbabuntur timore horribili, gementes, & dicentes. Hi sunt, quos habuimus aliquando in derisum: ecce quomodo cõputati sunt inter filios Dei, & inter sanctos sors illorum est. Sed hic occurrit dubium, quia de iustis dicit, ꝙ nõ confundẽtur in tempore malo. Contra quia certum est, quòd illo tempore singulorũ conscientiæ omnibus erunt manifestæ. Tũc ergo iusti cognoscent se peccasse, vt puta recordabitur Petrus, se negasse Christum, Paulus se persequutum fuisse ecclesiã. Tũc ergo quæro, quia recordabuntur se peccasse, aut placebit iustis se peccasse, aut displicebit: si placebit, ergo erũt iniusti, habẽtes cõplacentiã de Dei offensa: si displicebit, cũ talis displicentia sit quædam pœna, & confusio, sequitur propositum: scilicet quòd iusti cõfundẽtur in tempore malo. Ad oppositum est textus noster, d. *Non confundẽtur in tẽpore malo*. Et Magister lib. 4. di. 43. dicit: quòd tunc malorum memoria bonos nõ cõtristabit. Respondeo, dico secũdum omnes doctores, quòd ibi bonis erit malorum cognitio, & memoria sine tristitia. Sed quomodo hoc possit esse, multiplex est modus dicendi. Primo dicunt aliqui quòd hoc erit virtute diuina, quia sicut Deus potẽs est separare in igne lucem à caliditate, sicut in igne inferni, qui ardebit, & non lucebit, & in igne fornacis, ꝙ lucebat, & nõ ardebat tres pueros, nec vnũ pilum ipsorũ. Sic quãuis iustis recordatio peccati naturaliter inferat tristitiã & displicentiam, tamen Deus sua potestate tristitiam separabit ab illa cognitione. Secundo dicunt alij, quòd hoc erit propter dignitatem status beatorum: sic enim Angeli beati, etsi nos ament, nõ tamen propter mala nostra tristãtur, pro eo ꝙ sunt absorpti à gloria, sic ꝙ nihil tristabile eos lędere potest, sic & in proposito est intelligendum. Tertio dicunt alij & melius quòd hoc est propter modum cõsiderãdi, quia boni non recogitabunt, vel cõsiderabũt peccata sua absolutè, sed solum in cõparatione ad Deum liberantem. Quoniam cogitare de malo præterito sub respectu liberationis, nõ generat in nobis affectionem tristitiæ, sed gaudij, sicut etiam damnati considerantes bona sua præterita, non gaudẽt, sed magis tristantur ex tali consideratione, quia illa non considerant absolutè, sed solum respectu ad perditionem ipsorum. Et per ista patet ad argumẽtum.

Prou. 10. Psal. 17. — Psal. 57. — Sapien. 5. — Quæstio. Confusio Beatorum. Memoria. Peccatũ.

586 **Inimici verò domini, mox, vt honorificati fuerint, & exaltati, deficiẽtes quemadmodum fumus deficiẽt.**

Hic cõsequẽter ostẽdit, quod iusti in futuro honorantur, & mali deprimuntur. Gloria enim vitæ præsentis, quæ est gloria fortunæ, quæ semper ad modum rotæ voluitur, quanto magis hominẽ exaltat, tanto amplius eum consequenter deprimit, vt enim docet experientia, rota dum voluitur, quælibet pars rotæ quanto eleuatur, tanto postea deprimitur: quãto autem rota est altior, tanto amplius eleuatur & sic amplius deprimitur. Quod ideo cõtingit, quia rotã fortunæ nullus aliquo ingenio firmare potest: & ideo omnes sibi per amorem inhærentes, nunc exaltat, nũc deponit. De talibus dicit Psal. Ascendunt vsque ad cœlos, & descendũt vsq; ad abyssos. Boni autem, quia fortunæ per amorem non inhærent, sed Deo, ideo exaltati nõ corruũt, d. illud Psal. Deo. Quoniã tu es fortitudo mea. Huius autẽ copulatiuæ, scilicet, quod mali exaltati deprimuntur, & boni stabiliter manẽt solũ ponit primã, per quã secundã dat intelligendã, d. *Inimici vero domini mox vt honorificati fuerint, & exaltati, deficientes, &c.* Et si dicas ꝙ fortuna aliquos honorat & exaltat q nõ cadũt, sed vsque ad mortem exaltati perdurant. Quomodo ergo dicit *mox vt exaltati fuerint*? Respõdeo quod totũ tẽpus præsentis vitæ nihil est respectu ęternitatis, nisi sicut punctus respectu circuli. Si ergo exaltati durant vsque ad mortẽ, ætenaliter, tamen cadũt. Et attende cõgruam similitudinem casus eorũ, quia dicit, *deficientes sicut fumus deficient*: quia fumus quanto altius exaltatur, tanto plus euanescit. Ita & mali, quia quãto gradus est altior, tanto grauior est casus: vnde quia Lucifer magis omnibus fuit eleuatus, nõne præ omnibus grauiorem casum est passus? Vnde de malis sic iniustè, & fortuitò exaltatis, dicitur: Ibi ceciderunt qui operantur iniquitatem, expulsi sunt, &c. vnde Greg. super illo verbo Iob 30. Eleuasti me, quasi super ventum ponẽs eli: fisti me valde, d. Quia præsentis vitæ gloria, quasi in alto cernitur, sed nulla stabilitate solidatur: velut eleuatus super ventũ ponitur, qui de prosperitate transitoria lætatur, quia ad hoc solum hunc fugitiuæ fœlicitatis aura subleuat, vt repente deterius in infimis sternat.

Dani. 4. — Fortuna. Iniqui. Mali.

587 **Mutuabitur peccator, & nõ soluet, iustus autem miseretur, & retribuet.**

Hic cõsequenter ostẽdit, ꝙ iusti plenè liberantur, sed mali semper ad pœnam remanẽt obligati. Ille enim, cui mutuo aliquid datur, tandiu manet obligatus, quãdiu receptum nõ restituit creditori, vel æquiualens: quilibet autẽ homo mutuo multa accipit à Deo, & in præsenti, & in futuro. In præsenti autem accipit bona naturalia, & tẽporalia. Bona naturalia, vt corpus, & animã. Et vires naturales vt sunt intellectus, volũtas, & memoria. Ista enim propriè nõ sunt nostra, sed mutuata, patet: quia quilibet alicuius rei liber dominus de ipsa ad libitum disponere potest, quod de istis homo nõ potest: aliter quilibet de corpore & anima, aliisq; naturalibus bonis licitè ad libitum facere posset, & sic fornicatio, gula, ira, &c. peccatum nõ essent. Deus igitur ista nobis dedit mutuo, vt ex eis sibi fructũ reddamus, vt scilicet, corpus sibi fructificet per pœnitentiã, anima per subiectionẽ, intellectus per diuinorum cõtemplationem, voluntas per Dei amorẽ & benedictionẽ, memoria verò per suæ passionis recordationẽ. Quoties ergo peccator corpus præbet voluptatibus, animũ terrenis, intellectũ dolosi tatibus, memoriã iniuriis: tunc peccator mutuatur & nõ soluit. Vnde glo. *Mutuabitur peccator, & nõ soluet*, quia à Deo mutuo accipit corpus, mẽtẽ & aiã, nec ipsis bene vtẽdo gratias agit. Accipit etiã iusti à Deo mutuò bona tẽporalia & illa Deo reddit, qui illa iustè dispẽsat, sed peccator, q illis malè vtitur, accipit

Mutuatur. — Psal. 36. — Psal. 14. — Psal. 35. — Greg. 20. mor. c. 20.

accipit mutuò & nõ soluit. Generaliter autem omnia bona à Deo nobis mutuata reddimus Deo, cũ illis iustè vtendo agimus gratias Deo, Et nõ illa nobis, sed Deo attribuimus. Sic enim iusti omnia sua bona nõ sibi, sed Deo attribuunt, exemplo Petri, de quo ait Greg. super illo verbo Iob 38. Nũquid mittis fulgura, & ibũt, & reuertẽtia dicẽt tibi adsumus, d. Videamus fulgur vadens. Claudo cuidam ait Petrus. Argentum, & aurũ non est mihi, quod autẽ habeo hoc tibi do: in nomine domini Iesu Christi Nazareni, surge, & ambula. Et apprehensa manu eius dextera, alleuauit eũ & statim consolidatæ sunt bases eius, & plantæ: & exiliens stetit, & ambulabat. Sed cũ de hoc facto fuisset Iudęorum turba cõmota videamus quid Petrus ait. Viri Israëlitæ, quid admiramini in hoc, aut nos intuemini, quasi nostra virtute, & potestate fecerimus hũc ambulare? Deus Abrahã, Deus Isaac, Deus Iacob, Deus patrum nostrorum glorificauit filiũ suũ Iesum. Et paulò post. Cuius nos testes sumus, & in fide nominis eius hũc, quẽ vidistis, & nostis, cõfirmauit nomẽ eius, & fides quæ per eum est, dedit integrã sanitatẽ istã in conspectu omniũ vestrum. Sic ergo accepit mutuo Petrus, cũ miraculũ fecit, sed soluit cũ nõ sibi tribuit, sed auctori, quod fecit. Sic ergo illi, qui gloriã operũ sibi attribuũt & nõ Deo illi mutuantur, & non soluũt. Vel peccator mutuatur, quãdo hic peccat, quia tunc se obligat ad pœnã, pro peccato soluendã. Similiter & in futuro peccator mutuatur, & non soluit, quia peccatores in inferno semper à Deo recipiunt pœnã, quasi quoddã mutuum, quia non est eis essentialis, sed accidentalis: & tamẽ nunquã soluunt debitũ, quia semper ad pœnã æternam obligati remanent, vt prius, quia in inferno nulla redemptio. Vnde Greg. super illo verbo Iob 20. Luet quę fecit omnia, nec tamẽ cõsumetur, d. Persoluet enim damnatus in tormentis ea, quæ hic illicita seruauit desideria. Et flammis vltricibus traditus semper moritur, quia semper in morte seruatur. Non enim in morte cõsumitur, quia si cõsumeretur vita morientis, cũ vita etiã pœna finiretur: sed vt sine fine crucietur, viuere sine fine in pœna compellitur: vt eius vita, quæ hic in culpa mortua fuit, illic eius mors viuat in pœna. Dicat ergo. Luet, qui fecit omnia, & nõ cõsumetur, quia cruciabitur, & nõ extinguetur. moritur, & viuit, deficit, & nõ subsistit semper, & sine fine est. Hæc solo auditu valde sunt terribilia, quãto magis passione? Et hoc est, quod ait Psal. *Mutuabitur peccator, & nõ soluet*. Aliqui tamẽ codices habẽt: *multabitur peccator, &c.* sed primus verior. Quãtũ vero ad iustos, ꝙ plenè libẽter subdit. *Iustus autem miseretur, & retribuet*, hic scilicet in præsenti, quia de bonis à Deo receptis proximo miseretur: & per cõsequẽs reddit illa Deo, à quo accepit. Vel in futuro miseretur, & retribuet, quia gloriã, quã à Deo recipit, totã per gratiarũ actionem retribuit. Vel aliter hic per iustum: Ra. Sa. intelligit Deũ, qui miseretur omniũ, sed solũ iustis tribuit gloriæ plenitudinem.

Petrus. Greg. 30. mor. c. 4. — Act. 3. — Psal. 102. — Præcepta duplicitèr seruanda, & duo præceptorum genera. — Leui. 24. — Tob. 15. — Iob 1. — Gregor. 2. mor. c. 31. — Mat. 26. — Iudith 7. — Mali hi pereunt.

588 **Quia benedicentes ei hæreditabunt terram: maledicentes autem ei disperibunt.**

Hic ostendit ꝙ boni benedicentur, sed mali dispergentur. Vbi notandũ, ꝙ iusti benedicunt dominum multipliciter: quoniã benedicunt dominũ per debitam eius mandatorũ obseruantiã, per solidam mentis in aduersis patientiam, per validam fide credendorum adhærentiã, per integram Deo ex beneficiis datã gratiã, per deuotam mentẽ Dei laudando reuerentiã, per seruidã cum proximis seruatã amicitiam: primum patet, quia mandatorum Dei obseruatio est apertum signum, ꝙ ipsum Deũ bonũ dicimus factis, & operibus. Benedicite dominum omnes virtutes eius, ministri eius, qui facitis voluntatem eius. Et quia Dei præcepta à beatis maximè obseruantur in patria, ideo ipsi maximè Deum benedicunt. Benedicite domino omnes Angeli eius, potentes virtute, qui faciunt verbum eius: Cõsimiliter & omnis beatorũ populus, Psal. Benedictus dominus Deus Israël à sæculo, & vsque in sæculum: & dicet omnis populus, fiat, fiat. Et duplicatur ly, fiat, quia dupliciter præcepta sunt seruãda, scilicet, corde, & opere, vel propter duo præceptorum genera, quia alia affirmatiua, & alia negatiua. Sic etiam & creaturæ insensibiles benedicunt dominũ: Psal. Benedicite domino omnia opera eius. Vnde quia solus peccator Dei præceptũ transgreditur, ideo solus Deo maledicit. Homo, qui maledixerit Deo suo, portabit peccatũ suũ. Secundũ patet: quoniã aduersa à Deo inflicta portare, est ipsum pium correctorẽ cõfiteri, & sic de ipso dicere bonũ. Sic enim Tobias docebat in flagellis per patientiã benedicere Deũ. Hierusalẽ ciuitas Dei, calcigauit te dominus in operibus manuũ tuarum, confitere domino, & benedic Deũ sæculorum. Sic & Iob in flagellis positus, d. Sit nomẽ domini benedictũ. Sic & Christus in passione positus benedixit dominũ nobis præbens exemplum. Vnde Grego. ait: In se autẽ Christus credẽtes edocet, vt in flagellis positi, Deũ benedicere sciant, teste Euãgel. Cũ appropinquaret passioni, accepto pane, gratias egit, & benedixit. Gratias itaq; egit, & benedixit, qui flagella alienæ iniquitatis suscepit. Et qui nihil dignum percussione habuit, humiliter percussus benedixit, vt hinc ostẽdat, quid vnusquisque nostrũ in flagello culpæ propriæ facere debeat, si ipse æquanimiter portat flagella culpæ alienæ, vt hinc ostẽdat, qd in correctione faciat subditus, si in flagello positus patrẽ benedixit æqualis patri filius. Et ideo in aduersitate captiuitatis, quæ videtur maxima etiã per patientiã oportet benedicere Deum. Captiui, benedicamus Deũ. Tertiũ patet: quoniam per fidẽ Deo adhærere est ipsum verũ Deũ credere, & per consequẽs de ipso dicere bonũ. Vnde & fide illustrati benedicũt dominũ. Benedicã dominũ, qui tribuit mihi intellectũ, &c. superius psal. Cũ omnibus istis modis bñdicendi dominũ mereamur, quid mirũ, si sic benedicẽtes præmiat? Et hoc est, quod ait psal. hic. *Quia benedicentes ei hæreditabũt terrã*. C. viuẽtium. Et per oppositũ. *Maledicentes autẽ ei disperibunt*. Quid est autẽ maledicere dominũ, nisi ex bonis operibus gloriã Deo debitã sibi vsurpare, vel Dei præcepta cõtẽnere? Taliũ autẽ quilibet à Deo reprobatur, vnde Tob. 13. Maledicti erũt, qui cõtempserunt te, & condẽnati erũt: qui blasphemauerũt te. Et hoc est, quod dicit hic Psal. *Maledicentes autẽ ei disperibũt*. Disperire enim est dupliciter perire, quia tales, qui Deo maledicũt ei⁹ præcepta nõ seruãtes bis pereũt, si in anima, & corpore. Quia dictũ est, ꝙ inimici dñi hic honorati statim deficiũt, nõ autẽ iusti. Ideo continuando materiã quæstionũ cœpiã quæro. Vtrum beatitudo hominis cõsistat in honoribus, vel dignitatibus: vide 2. secũdæ, q. 2. ar. 2. Et de regi. princ. 13.

Iudith 7. — Mali hi pereunt.

589 **Apud dominum gressus hominis dirigentur, & viam eius volet.**

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Postquam Psal. ostendit diuersitatē malorū,& A iustorū,quo ad pœnas,& præmia, hic consequenter ostendit ipsorū diuersitatē,quo ad merita,& demerita,quia ex istis sequuntur præmia, & supplicia. Et circa hoc duo facit. Quia primo ostendit hāc diuersitatem in operibus vitæ actiuæ:secundo in operib. vitæ cōtemplatiuæ:ibi. *Os iusti meditabitur*. Prima in duas:quia primo ponit merita iustorum:secundo ex hoc infert exhortationem singulorum:ibi. *Iunior fui*. Quantum ad primam partē ostendit merita iustorū, primo quo ad opera iustitiæ:secundo quo ad opera pœnitētię:ibi. *Cū ceciderit*. Quantum ad primū dicit: *Apud dominum, &c.* Hic enim per hominē intelligit quēlibet iustum. Cuius ratio est. Quia, cum homo ponatur inesse specifico suo per animā rationalem, per quam specificè distinguitur ab irrationabilibus, B ille solū verè, & realiter dici potest homo, qui viuit secundum rationē. Qui autē viuit secūdum sensualitatem communē etiam animalibus brutis, dicitur homo solo nomine nō re, quia non viuit secundum illud,quod est propriū hominis,scilicet rationē, sed secundum id,quod cōpetit etiam brutis,scilicet secundum appetitum sensitiuū. Et hoc est,quod dicit
Psal. 48. Psal. Homo,cum in honore esset,non intellexit,cōparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. Hoc pulchrè declarat Petrus Damiā. in quadam epistola, quā scripsit papæ Alexādro. d. Est qui solo nomine sit homo: & est qui re ipsa, & veritate
Eccle. 12. sit homo. Audi Salomonē,d. Deum time & mādata eius obserua, hoc est omnis homo. Deū timere est C cuncta,quemadmodum prohibet execrādo cōtemnere. Mandata illius obseruare est omnia, quæ præcipit operibus exercere. Ille ergo Deum timet,qui satagit cauere quod ille prohibet. Ille mandata eius obseruat, qui studet implere, quod ille imperat. Deum ergo time, & mandata eius obserua: hoc est omnis homo,ac si perspicuè dicat. Qui nō studuerit cauere prohibita, quia negligit implere præcepta, hoc ipso ratione caret: vocabulum quidem hominis habet,sed esse hominis nō habet, quia nō veraciter vtitur virtute nominis, quo cēsetur. Ille ergo nimirum se credat veraciter hominē, qui hominū recognoscit auctorē: alioquin, qui ignorat, ignorabitur. Quid autē sine his sit homo perspicuè diffinit scri- D ptura,d. Stellæ nō sunt mūdæ in cōspectu eius,quāto magis homo putredo, & filius hominis vermis? hæc ille. Sic enim per hominē intelligit quemlibet iustū,d. *Apud dominum gressus hominis*,id est,iusti diri-
Gressus sunt mentis affectiones. getur. Per gressus autem hominis intellige mentis affectiones,quibus gradimur ad Deū per viam veræ operationis. Quia ostēdit Greg. super illo verbo Iob
Greg. lib. 2. moral. cap. 4. 31. Nōne ipse cōsiderat vias meas, & cūctos gressus meos dinumerat, d. Quid viarū nomine nisi actiones denunciat? Hinc est enim per Hiere. dicitur: Bonas facite vias vestras, & studia vestra. Quid vero appellatione gressuū, nisi initium accipimus meritorū? quibus profecto gressibus ad semetipsam nos E veritas vocat,d. Venite ad me omnes,qui laboratis, & onerati estis. Ad se quippe venire nos dominus præcipit nō gressibus corporis, sed affectionib. cordis. Illi autē hominis gressus primo peccato proni
Gressus. 3. in. sunt ad deuia perambulāda,quia,vt habetur Gen. 6. Cuncta cogitatio hominis prona est ad malū omni tēpore. Et idcirco ne labātur ad deuia per Deū diriguntur: quis enim ad illicita nō multoties flecteret mētē, nisi diuina bonitas nostros dirigeret gressus? Et ideo alibi orat Psal. Deū,d. Gressus meos dirige secundū eloquium tuū,vt nō dominetur mei omnis iniustitia. Et hoc est,quod hic Psal. d. *Apud dominum gressus hominis dirigetur*. id est,ab ipso domino dirigetur voluntas, & affectio viri iusti. Et quia opera exteriora assumunt bonitatē,& malitiam ab ipsis affectionibus interioribus, à quibus procedunt, ideo si gressus affectionum sunt directi & boni, sequitur q̄ via exterioris operis est bona, & Deo placita, propter quod subditur. *Et viā eius volet*. s. ipse Deus approbabit opera iusti. Vel aliter, vt ly *eius* referatur ad dominum, vt via eius sit via domini. Et tunc est sensus. Ad hoc apud dominū gressus hominis dirigetur, vt ipse velit viā domini,scilicet,custodire. Et notat hic glo. q̄ alia est via domini,& alia via mūdi. Via mūdi non est dura,sed lata,& spaciosa periculis & latronibus plena. Via autē Dei etsi sit arcta,& laboriosa, est tamen ab omni periculo secura. Quis autem dubitet non melius fore pergere per viā duram, sed tutam, quàm per viam planam latronibus plenam? sic enim ait Psal. Viam veritatis elegi.

Cùm ceciderit,nō collidetur, quia dominus supponit manum suam. 590

Hic cōsequenter ostēdit meritū iustorum quo ad opera pœnitētiæ. Vbi quātum ad propositū spectat *Cassianus collat. 6. cap. 10.* notādum q̄ triplex est casus,de quo ista litera intelligitur, scilicet, casus culpæ venialis, casus culpæ mortalis, & casus pœnæ temporalis. Primo est casus culpæ venialis, qa etsi per veniale peccatum homo nō cadat à gratia, & charitate, cadit tamē à charitatis feruore. Et de isto casu exponit glo. d. Si cadit iustus peccādo venialiter, nō tamē fīagitur per crimina, quia dns supponit manum suam, id est, auxilium gratiæ: quod ideo dicit, quia ipsa peccata venialia inducunt ad mortale, nisi dominus manū suæ gratiæ apponeret: sicut quāuis vnū paruum foramē in naui à principio nō submergit nauē, sed si ei non succurratur, aqua paulatim crescens, ipsam submergeret: & de isto casu culpæ venialis dicitur: Septies in die *Prou. 24.* cadit iustus, & resurgit. Impij autē corruēt in malū. Et hoc est quod alibi dicit Psalm. Impulsus euersus *Psal. 117.* sum, vt caderem, & dominus suscepit me. Vbi glo. Quomodo enim potest cadere, cui dominus est fortitudo? Illi vero cadūt, qui sibiipsis volunt esse fortitudo. Secundo est casus culpæ criminalis. Domus *Amos 9.* Israēl cecidit, non adiiciet vt resurgat: qđ de Iudæis intelligitur. Quod ideo sic dicit, quia homo sola voluntate in morcale cadit, sed à se sola voluntate nō potest resurgere, nisi diuina adiutus gratia. Et ad- *Cadere.* uerte secundū diuersitatē peccatorum, diuersos dicuersimodè cadere. Primo cadūt aliqui per superbiā, *Esa. 14.* sicut Lucifer. Quomodo cecidisti, Lucifer, &c. qui dicebas in corde tuo, ascēdam super altitudinē nubiū, & similis ero altissimo? & Iob 4. Mōs cadēs defluit: mōs significat superbiā, qui cadens per superbiā, defluit in gehennā. Secundo cadunt aliqui per *Mons significat superbum Gen. 49.* detractionis infamiā. Fiat Dan coluber in via, cerastes in semita, mordēs vngulas equi, cadat ascensor eius retrorsum. Dan interpretatur iudiciū, & significat detractores, qui omnes alios volūt iudicare & mordendo detrahere. Tertio alij cadūt per acediā. Leuit. 29. Cadēt, nullo persequente. Et de Heli, qui otiosus sedebat in sella, dicitur, q̄ cecidit de sella re- *1. Reg. 4.* trorsum, & fractis ceruicibus mortuus est. Quarto alij cadunt per hypocrisim, & fallaciam: qui scilicet claudicātes vnū dicūt, & aliud faciūt, vnū volūt esse aliud apparere, figurati per Miphiboseth: de quo *2. Reg. 4.* dicitur: Cecidit, & claudus factus est. Quinto cadūt alij per gulam figurati in Ochozia rege: de quo di- *4. Reg. 1.* citur:

citur: Cecidit Ochozias per cancellos cœnaculi, & A ægrotauit. Sexto cadunt alij per inuidiā, figurati in
Hester 6. Aman, qui inuidens ipsi Mardochæo cecidit. Nō poteris resistere Mardochæo, ante quē cœpisti cadere, sed cadens in cōspectu eius. Similiter de inuido Saule, ait Dauid. Veniat illi laqueus, quem ignorat, &c.
Psal. 11. 1. Cor. 10. Cadāt in idipso. Septimo cadūt alij per auaritiā, qui scilicet totū cor habent ad terrena. In cōspectu eius cadent omnes, qui descēdūt in terra. Octauo cadūt alij per luxuriā. Neq; fornicemini, sicut quidam ex ipsis fornicati sunt, & ceciderūt vna die viginti tria millia. Et istis modis permittit Deus cadere quādoque etiam electos suos, vt eorum casus à nobis decli net superbiam, & ipsorum pœnitētia nos prouocet
Greg. 12. mor. c. 12. 2. Reg. 11. ad pœnitētiam: vnde Greg. d. Videamus Dauid ille, B quantum mons altus fuerit, qui tanta Dei mysteria prophetico spiritu voluit cōtemplari: sed aspiciamus, quā subito casu defluxit, quia, dum in solario ambulans, alienā coniugē concupiuit, & abstulit eiusq; virum cum dāno sui exercitus interemit, repētino casu mons cecidit, cùm mens illa mysteriis cœlestibus assueta, inopinata tentatione deiecta est, &c. Et hoc totum permisit Deus, ne superbiamus de virtutibus.
Gregor. Vnde subdit Greg. d. De statu suo Dauid cadente, nemo superbiat: de peccato suo Dauid surgē. e, nemo desperet, &c. De isto autē casu peccati mortalis sic intelligitur textus noster, quia quāuis multi prædestinati quādoque cadant per peccatū mortale, vt Dauid, Petrus, &c. tamen *non collidentur*, scilicet, ir- C recuperabiliter, *quia dominus supponit manū suam*. i. auxilium suum, vt resurgat per pœnitentiā. Tertio est casus aduersitatis tēporalis: sic martyres pro Christi nomine ceciderunt à vita præsenti. Psal. Sacerdotes ei' in gladio ceciderūt. Et tamē nō collidūtur, quia omnia patienter sustinent. Et hoc est, quod de quolibet iusto dicit, *Cum ceciderit iustus, nō collidetur, &c.*

591 Iunior fui, etenim senui: & non vidi iustum derelictum: nec semen eius quærens panem.

Hīc consequenter Dauid ex prædictis nos admo
Multa habent iusti à Deo. net, vt iustos imitemur. Et hoc propter multa, quæ D iusti habent à Deo, scilicet, quia iusti primo à Deo nutriuntur: secundo quia iusti Deum imitantur: ibi. *Tota die*. tertio, quia iusti à Deo informantur: ibi. *Declina à malo*. quarto quia iusti à Deo diliguntur: ibi. *Quia dominus amat*, quinto quia iniusti à Deo puniuntur: ibi. *Iniusti punientur*. sexto quia iusti à Deo beatificātur: ibi. *Iusti autē*. Quātū ad primū primo ostēdit, q̄ iusti à Deo nutriūtur, d. *Iunior fui, etenim senui, &c.*
Oppositio bona. Ex hoc apparet, q̄ istū psal. Dauid fecit in senectute. *Et non vidi iustū derelictū, &c.* Sed cōtra Dauid fuit iustus, & tamē panē quæsiuit ab Achimelech: vt patet. 1. Reg. 21. Helias homo fuit iustus, & tamen panē quæsiuit à muliere vidua Sareptha. 3. Reg. 17. Etiam
Mendicare. sequeretur, q̄ status religiosorum, qui panē mēdicā- E do quærunt, non esset licitus, si nullus est iustus, qui panē quærit. Ad hoc multipliciter respondetur. Primo, q̄ locus ab auctoritate non tenet negatiuè. Secundò, q̄ hic Dauid vtitur cōmuni modo loquendi: sicut quando pauci sunt in ecclesia, dicimus: nullus est in ecclesia, vel in foro, scilicet, quando sunt ibi
Philosophus. pauci respectu ad alias vices, quia illud quod modicum est, quasi nihil cōputatur. 2. Physicorum. Licet autē iusti aliquādo querēt panē, hoc tamē rarò contingit, nisi in illis, qui voluntariè statū mendicitatis assumunt. Quod etiā rarius cōtingebat tēpore veteris testamēti: quando, scilicet, abundātia bonorū temporalium pro operibus iustitiæ promittebantur: vt patet Deute. 8. & Esa. 1. Si audieritis me, bona terræ comedetis. Tertio dicitur, q̄ iusti non petunt panē, scilicet ad congregādum auarē: sicut dicitur Phil. 2. Omnes, quæ sua sunt, quærūt, non quæ Iesu Christi. Quærūt autē ad vitæ sustētationem. Quarto q̄ iusti nō quærunt panē, vel alia tēporalia, vt finē intētum sicut faciunt mali, qui quærunt seruire Deo propter beneficiū, & nō beneficiū propter Deū. Sic enim dicitur: Quærite primum regnū Dei, &c. & hęc omnia *Mat. 6.* adiicientur vobis. Dic ergo: *Non vidi iustum derelictū*, scilicet à Deo finaliter: *nec semē eius*, id est, imitatorē eius: *quærens panem*, scilicet temporalia pro suo fine,

Tota die miseretur, & commodat, & semen illius in benedictione erit. 592

Hic cōsequenter ostēdit, q̄ iustus Deū imitatur. Inter omnia enim, quæ Deo appropriantur, est alius misereri. Vnde cantat ecclesia Deus, cui proprium est misereri, &c. Et sic ille, qui alteri miseretur, Deum imitatur. Sic enim dicebat Christus. Estote misericordes, sicut & pater, &c. Et nota, q̄ misericordia in duobus cōsistit, primo in affectu interiori: cōsequēter autē in affectu exteriori. Primū tangit, d. *Tota die miseretur*. quod intelligitur de actu interiori vel habitu miserendi: sed secundū tāgit, d. *& commodat*. Et vide q̄ misereri aliis est accōmodare, quia qui elee
Misereri. Luc. 6. mosynā dat, Deo fœneratur, quia nō solū tātum, sed cētuplū recipit, & vitam meretur æternam. Et nota, *Eleemosyna. Mat. 16.* q̄ nullus meritorie alteri potest misereri, nisi primo misereatur sibiipsi: vt scilicet in se iustitiam seruet: vnde Gregor. d. Ille quippe bene agit, quæ pia sunt, *Greg. 19. mor. c. 19.* qui scit prius seruare, quæ iusta sunt vt collatus in proximis riuus misericordiæ de iustitiæ fonte ducatur. Nam multi proximis quasi misericordiæ opera impendunt, sed iniustitiæ facta non deserunt. Qui si veraciter proximis misericordiam facere studeret, sibiipsis debuerāt prius iuste viuēdo misereri: vnde *Eccle. 30.* scriptum est. Miserere animę tuæ. Placens Deo. Qui ergo misereri vult proximo, à se trahat necesse est ori *Mat. 22.* ginē miserēdi: scriptū namque est. Diliges proximū *Deut. 6.* tuū, sicut teipsum. Quomodo ergo alteri miserendo pius est, qui adhuc iniuste viuendo sit impius sibimetipsi? Vnde per quendā sapientē dicitur: Qui sibi nequam, cui erit bonus? Ad exhibendā quippe mise- *Eccle. 14.* ricordiā, vt indigentibus plenè exterius valeat impendi duo sunt necessaria: scilicet homo, qui præbet & res, quæ præbetur. Sed longè incōparabiliter melior est homo quā res. Qui itaque indigēti proximo exteriorē substantiā præbet, sed vitā suā à nequitia nō custodit, hic rē suā Deo tribuit, sed seipsum peccato: quod minus est, obtulit auctori, & hoc est, quod maius, seruauit iniquitati. Sed iustus non sic, quia primo *miseretur*, scilicet sibiipsi per actum interiorē, & postea *commodat*, id est, dat proximo per actū exteriorē. Talis autē eleemosyna sic collata est quoddā semen, q̄ seminatū ętērnā benedictionē fructificat. *2. Cor. 9.* Qui parcè seminat, parcè & metet, &c. vbi glos. Nō parcè seminat ille, qui parū habēs, parum largitur, si animus sit prōptus plus dare, si plus haberet. Et nota, q̄ nō dicit, qui dat, sed qui seminat, quia eleemosynā dare, non est amittere, sed seminare, scilicet ad tempus carere, vt plus habeatur in futuro, vbi plus pēsatur animus quā sensus: ideo qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus largam benedictionem metet: scilicet vitam æternam. Et hoc est quod hic dicit Psal. *Et semen illius*, scilicet, eleemosyna *in benedictione erit*, id est, in larga retributione.

Universidad de Deusto
Biblioteca

593 *De partu. distinguan. aliquando.*

Declina à malo, & fac bonum: & inhabita in sæculum sæculi.

Hic cõsequenter ostẽdit, q̃ iusti à Deo informantur. Quia si quis quæreret, quomodo me interius debeo disponere, si opera pietatis exterius volo exercere? Informat te Deus dicẽs, *Declina à malo &c.* Vide supra versi. 513. Qui enim sic declinat à malo & facit bonũ, hæreditatem cœlestem acquirit. Ideo subditur, *Et inhabita in sæculũ sæculi*, id est, per hoc habitabis in æterna beatitudine. Vel per declinare, à malo intellige obseruationẽ præceptorũ negatiuorum, sed per facere bonũ, obseruationẽ affirmatiuorũ: in quorũ obseruatione cõsistit meritum
Mat. 19. æternũ. Si vis ad vitã ingredi, serua mandãta Dei.

594 *6.q.1.ji o mala.*

Quia dominus amat iudicium: & non derelinquet sanctos suos, in æternum conseruabuntur.

Hic consequenter ostẽdit, q̃ boni à Deo diligun
Greg. 25. mor. c. 6. tur. Quid enim hic per iudicium, nisi iustos seipsos iudicates intelligitur? Quod ostẽdit Greg. super illo Iob. 34. Non enim est vltra in hominis potestate, vt
1. Cor. 11. veniat ad Deum in iudiciũ, dicẽs. Quod est illud iudicium, nisi illud, de quo Paul. d. Si nosmetipsos iu-
Psal. 98. dicaremus, nõ vtiq; iudicaremur. Et de quo Dauid dicit. Honor regis iudiciũ diligit: vt scilicet, qui iam Deũ honorat ex fide solicitè iudicet, quid ei debeat in operatione. vnde rursus scriptũ est. Iudicate coràm domino, & expecta eum. Coram domino quippe iudicatur, qui corde dñm conspicit, & actus suos sub eius præsentia solicita diligentia discernit, quẽ tãto quis securius expectat, quãto quotidie suspectius vitam suam examinat, &c. Tale ergo est iudiciũ quod diligit Deus, quod iusti de seipsis faciunt. Vel hoc dicit ad ostendendum, q̃ Deus iustè sanctos suos hic aduersa pati permittit, d. *Quia dominus amat iudiciũ*, quo scilicet permittit sanctos affligi. Nam etsi finit
Psal. 90. sanctos pati, iustè tamen iudicat. Et non derelinquit sanctos suos, imo in aduersitatibus ipsos associat. Cum ipso sum in tribulatione: & ideo si hic corpore affligũtur, vel moriũtur, ad æternã tamen hereditatẽ cõseruãtur. Ideo subdit, *In æternũ cõseruabũtur*. Et loq
595 tur hic de iustis secũdũ æternã Dei prædestinationẽ.

Iniusti punientur, & semen impiorum peribit.

Hic consequenter ostendit, q̃ iniusti à Deo ęternaliter puniũtur, etiã si hic prosperẽtur. Cùm enim Deus sit iustus, peccatũ impunitũ dimittere non potest. Sed tamẽ multi credũt peccata sua nõ puniẽda: & hoc propter lõgam impunitatem: quia scilicet Deus differt illos punire. Et tamẽ ista causa illos magis ad oppositum mouere debet. Dicit enim Iulius Celsus, lib. 1. q̃ consueuerunt dij immortales, quo grauius homines pro peccatis eorum vlcisci volũt, his secũdiores interdũ res, & diuturniorem impunitatẽ cõcedere. Et Greg. d. In arcum quanto longior
Greg. 17. mor. c. 8. trahitur corda, tanto de eo exit districtior sagitta. Sic & peccatorum punitio quanto lõgius differtur, vt veniat, tãto districtior sentẽtia ꝓcedit. Hoc ergo ad memoriã peccatorum reducit nunc Psal. d. *Iniusti*
Semina sunt opera nostra. *punientur, & semen impiorum peribit.* Semina sunt opera nostra, quæ debẽt esse in veritate, & iustitia facta.
Osee 10. Seminate vobis in veritate & iustitia. Impij autem aliquãdo bona opera: scilicet, de genere seminant, sed quia carẽt honore gratiæ, nõ afferũt fructũ. Vel etiã si quando faciunt opera bona in charitate, quia tamẽ non perseuerant finaliter, ideo pereunt. Et de tali semine dicitur. Non erit semen eius in populo *Ieam. 18.* suo, quia Deus talium opera nõ acceptat ad populum beatorum, vel per semen accipe verbum Dei, quod in peccatoribus seminatum non proficit: vt habetur Lucæ 8.

596 *1.q.1.si cerdos.* *Mat. 5. Psal. 26.*

Iusti autem hæreditabunt terrã, & inhabitabũt in sęculũ sæculi super eã.

Hic consequenter ostendit, q̃ iusti à Deo beatificantur: quia tales sunt filij Dei. Si autẽ filij, etiã hæredes. Beati pauperes spiritu, quoniã ipsi possidebũt terram, scilicet, viuentium. Credo videre bona dñi in terra viuẽtium. Et ista hæreditas finẽ non habet: ideo subdit. *Et inhabitabũt in sæculum sæculi super eam.* Vbi nota, q̃ quãuis sæculum sit spacium cẽtum annorũ propriè, tamen in scriptura sacra quandocunque duplicatur, vt dicatur sæculum sæculi, tunc significat æternitatẽ ex parte post, & nõ ex parte ante. Et si dicas q̃ de Deo dicitur, Dominus regnabit *Quæst. vsual.* in æternum, & in sæculum sæculi: tamen Deus est *Resp.* æternus, ita à parte ante, sicut post. Dico, q̃ quãuis Deus æternus sit simpliciter, & ante, & post, non tamen sic dicitur dominus rex, vel creator, quia ista nomina ex tempore cõueniunt. Quia superius commendantur iusti, quia à Deo nutriuntur sine indigẽtia, ideo quæro vtrum beatitudo hominis cõsistat in aliquo bono corporali, 1. secundæ. q. 2. articulo 5.

597 *Greg.*

Os iusti meditabitur sapiẽtiam, & lingua eius loquetur iudicium.

Postquam posuit differentiã inter bonos, & malos, quantum ad opera vitæ actiuæ, nunc consequenter ponit differentiam quo ad opera vitæ contẽplatiuæ. Et diuiditur in partes duas. Quia primo ostendit in quo occupatur contẽplatio bonorum: secundo in quo cõtemplatio malorum: ibi. *Considerat peccator.* Prima in duas. Quia primo ostendit, q̃ iustus legẽ domini habet in ore: secũdo quòd ipsã in corde: ibi. *Lex Dei eius, &c.* Quantum ad primum dicit. *Quæst.* *Os iusti meditatur sapientiam.* Sed quomodo hoc potest, intelligi, quia meditatio cùm idem sit secundũ Grãmaticos q̃ cogitatio: cogitatio autem solum est cordis non oris: quomodo ergo os meditari dicitur? *Resp.* Respondeo, primo quòd licet solum ad cor spectet meditari, quia tamen ex abundantia cordis os loquitur, Matth. 12. idcirco os dicitur meditari, quia *Os duplex.* quod os loquitur, ex meditatione cordis procedit. Vel aliter dicendum, quòd os est duplex: scilicet os cordis, & os corporis. Quia sicut ea, quæ extrinsecè loquimur, prius in corde dicimus: sic & cor suum os habet, sicut & corpus similiter & labia. Sic enim dicitur psal. 11. Labia dolosa in corde, & corde loquuti sunt: vt dicit Gregor. 20. Moral. cap. 2. *Os* *Greg.* *ergo iusti meditatur sapientiam*, quando sapiẽtiam meditatur in corde, quam postea ore exprimit corporis. Sic enim conformiter dicitur Prouerb. 8. Veritatem meditabitur guttur meum, &c. Qui autem sapientiam sic prius meditatur ore cordis, tunc consequenter congruè loqui potest exterius. Et hoc est, quod subditur: *Et lingua eius loquitur iudicium.* Prius enim sapientiam in se debet quilibet habere, priusquam alios possit docere. Si enim cor tacuerit quomodo lingua recte loquitur? quia vt dicit *Greg.* Gregorius 11. Moralium cap. 9. Cùm quis non agit bona, quę loquitur, etiam sermo subtrahitur, ne loqui audeat, quod non operatur, sicut per prophetam dicitur peccatori autem dixit Deus. Quare tu

enarras

enarras iustitias meas, &c. Quid est ergo loqui iudi- A
ciũ, nisi primo seipsum iudicare, deinde alios: prius seipsum docere, & postea alios, &c.

598 *Gregor. 8. mor. c. 2.*

Lex Dei eius in corde ipsius, & non supplantabuntur gressus eius.

Hic consequenter ostendit, q̃ iustus bona, quæ ore loquitur, illa prius corde meditatur: vnde Greg. ait, Qui in dictis suis reprobari metuit, ipse prius debet examinare, quod dicit: quatenus inter cor, & linguam quidam discretus æquusque arbiter sedeat subtiliter pensans si recta verba cor offerat, quæ vtiliter suscipiens ad adiutorium iudicium lingua perducat. Sic ergo Psal. ostendens, quod iustus quilibet hoc facit postquam dixit quòd iustus loqui B
tur sapientiam, nunc ostendit quòd illam prius corde meditatur, d. *Lex Dei in corde ipsius.* Et nota, quòd *In lege, supra legẽ & sub legẽ, & quo differant.* aliud est esse in lege, aliud supra legem, aliud sub lege: vt dictum fuit superius versic. 2. & aliud est in se legem habere. Ille enim in se habet legem, qui non solum operatur debitè quæ sunt legis, vt boni simplices, qui legis sunt ignari, sed etiam habitum fa-
Eccle. 45. pientiæ intus habẽt in corde, sicut boni doctores & prædicatores, qui faciunt, quę sunt legis, & alios hęc facere docent: de quorum quolibet dicitur. Dedit illi cor ad præcepta, & legem vitæ, & disciplinę. Et
Plantare. quia talis scit seipsum, & alios docere: ideo *non supplantabuntur gressus eius.* Planto, tas, secundum grammaticos, aliquãdo idem est, quod decipere, & componitur cum sub: & dicitur supplanto, tas, quod est decipere, & propriè per plantam, quod sit, cùm ali-
Plante sunt affectiones. quid latenter inter plantas alterius ponitur vt cadat. Quid enim sunt plantæ nostræ, nisi affectiones nostræ, quibus totum corpus nostrum portatur interius? inter quas plantas ad decipiendũ aliquid ponitur, quando inter affectiones nostras aliquod malum sub specie boni latenter inseritur. Sic aliquotiens diabolus prætendit, quòd si tu ieiunas, eris homicida tuiipsius & similia. Et hoc propriè dicitur supplantare. Vir ergo iustus, qui in corde suo legem habet domini, non supplantatur, quia astutias diaboli scit cognoscere. Dicat ergo. *Non supplantabũtur* D
gressu eius, id est plantæ pedum, vel affectiones mentis, sed magis supplantans supplantatur: vnde Prouerb. 13. Iustitia custodit innocentis viam, impietas vero peccatorem supplantat.

599

Considerat peccator iustũ, & quærit mortificare eum.

Nunc consequenter ostendit, in quo cõsistat malorum contemplatio. Et primo ostendit malorum iniquitatem: secundo iustorum securitatem: ibi. *Dominus autem.* Quantũ ad primum ait. *Considerat peccator iustum.* Vbi nota quòd alia est consideratio bo-
Bonae tria considerat. norum, & alia peccatorũ. Bonus enim quilibet tria debet considerare: scilicet propriam vtilitatem, ne E
perdat gratiam. Supernam æquitatem, vt vitet maculam. Diuinam pietatem, ne desperet veniam. Primo ergo considera propriam vtilitatem, &c. quia hæc consideratio conseruat te in gratia, & humilitate: quia si te bene cõsideraueris, reperies te miseriis plenum, & humilis eris: vnde Iesue 2. considera-
Terram. Hiericho. te terram, vrbẽmq; Hiericho. Per terram intellige corpus proprium de terra formatum: sed per Hiericho, quod luna interpretatur, accipe statum tui instabilitatem: quorum consideratio te ducit ad humilitatem, vnde Greg. super illo verbo Iob. 33. Ecce

aperui os meum, &c. Nos enim, quia infirmi homines sumus, primũ cõsiderare debemus, quid sumus, vt ex propria infirmitate pensemus, qualiter infirmis fratribus consulamus. Cõsideremus igitur quia aut tales sumus, quales nonnullos corrigimus, aut tales aliquando fuimus, & si diuina gratia operante iam non sumus, vt tanto temperantius corde humili corrigamus, quanto nosmetipsos verius in iis, quos emendamus agnoscimus. Si autem tales nec fuimus nec sumus, quales adhuc illi sunt, quos emendare conamur, ne cor nostrum forte superbiat, & de ipsa innocẽtia peius ruat, quorum mala corrigimus, alia ipsorum bona consideremus. Quæ, si omnino nulla sunt, ad occulta Dei iudicia recurramus, quia, sicut B
nos nullis nostris meritis hoc ipsum bonum, quod habemus, accepimus, ita illos quoque potest gratia supernæ virtutis infundere, vt excitati posterius etiam ipsa possint, quæ nos accepimus, præuenire. Quis enim credidisset, q̃ per Apostolatus meritum Saulus lapidatum Stephanũ præcessurus erat, qui in morte eius lapidantium vestimenta seruabat? His ergo considerationibus cor primũ humiliari debet, & tũc demũ delinquentiũ iniquitas increpari. Ideo cuilibet nostrum dicitur. Considera, & cogita quid facias. Considerat ergo quilibet quatuor circa statũ *1. Reg. 25.* suum: vt scilicet consideret, vbi fuit, vbi erit, vbi est, vbi non est. Ex consideratione enim istorum, omnis vitatur præsumptio. Quatuor sunt enim qualitates, quibus anima in consideratione vehementer affi- C
gitur. Cum enim malorũ suorũ reminiscitur cõsiderãs vbi fuit. Aut iudiciorũ Dei sententiã metuẽs, & secũ quærẽs considerare, vbi erit. Aut cum mala vitę præsentis attendens solerter mœrens cõsiderat, vbi est, Aut cum bona cœlestis patriæ, quę quia nõdũ adipiscitur lugẽs cõspicit, vbi nõ est. Ex istorũ cõsideratio ne nimirũ humiliatur: & ad omniũ istorũ cõsidera- *1. Reg. 13.* tionẽ nobis dicitur. Cõsiderate locũ, vbi sit pes eius, considerate, & videte omnia latibula, in quibus abscõditur, quasi dicat, cõsiderate statum, in quo estis, & latibula, quibus abscondimini. Secundo circa teipsum cõsidera diuinã iustitiã, vt inde vites peccati maculã. Considerata enim diuina iustitia, quæ pec- *Greg. 21. mor. c. 16.* cata impunita non dimittit, quis peccare audebit? certe nullus: vt ostendit Greg. ideo dicitur. Psal. 90. Verũtamen oculis tuis cõsiderabis, & retributione peccatorũ videbis. Tertio considera diuinã pietatem, &c. Qui enim solũ diuinã iustitiã consideraret, statim in desperationẽ laberetur. Et ideo ante peccatũ cõsidera diuinã iustitiã, ne pecces, sed post pec catũ cõsidera diuinam misericordiã, ne desperes: vt *Greg 33. mor. c. 15.* docet Greg. Vt sic merito dicas illud Psalm. 118. In mãdatis tuis exercebor, & cõsiderabo vias tuas, scilicet misericordiæ. Hæc ergo est cõsideratio bonorum. Alia est cõsideratio malorũ, qui peccata considerant, non vt euadãt, sed magis vt faciãt. Et talium *Considera tio malorum multiplex.* cõsideratio est multiplex. Primo cõsideratio temeritatis, & superbiæ, qua scilicet quis aliena peccata cõsiderat, & nõ sua: de qua dicitur. Quid autẽ vides *Matt. 7.* festucã in oculo fratris tui, trabem autem quæ est in oculo tuo non consideras? Et tamen quilibet potius suos defectus quã alienos cõsiderare deberet: vnde Gal. 6. Fratres, si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos, qui spirituales estis, instruite huiusmodi in spiritu lenitatis, considerãs temetipsum, &c. Secũda est cõsideratio cupiditatis, & auaritię. Et *Luc. 12.* hanc à nobis dominus remouet, d. Considerate coruos, quia nõ seminãt, neque metunt, quibus non est cellarium, neque horreum, & dominus pascit illos,

Universidad de Deusto
Biblioteca

quãto magis vos. Tertiò est cõsideratio ambitionis
Mat.6. & vanæ gloriæ, quã dominus prohibet, d. Cõsiderate lilia agri, quoniã non laborãt, neque metũt. Dico autem vobis, q̃ neque Salomon in omni gloria sua coopertus est, sicut vnũ ex istis. Quarta est consideratio torpositatis, & aceidiæ. Et hãc suo exẽplo remouet mulier fortis: de qua dicitur: q̃ considerauit semitas domus suæ, & panẽ otiosa nõ comedit. Quinta est consideratio voluptatis & luxuriæ, & hæc mul-
Iudith 19 tos decipit. Considerabant faciem eius, & erat in oculis eorum stupor, quoniam mirabãtur pulchritudinem eius nimis. Sexta est cõsideratio crudelitatis, & iracundiæ, quando quis proximum considerat ad sibi nocendum, & ipsum perdẽdum. Et de hac dicit
B *Prou. 31.* præsens textus. *Considerat peccator iustũ, & quærit mortificare eũ.* Cõsiderat, & insidiatur, q̃ iustus grauis est peccatori ad vidẽdũ, q̃ vita illius dissimilis est aliis.

600 Dominus autem non derelinquet eum in manibus suis · nec damnabit eum, cùm iudicabitur illi.

Derelinquere. Hic ponit consequenter iustorum securitatem, qua à Deo defenduntur, quia, etsi peccatores contra iustos sęuãt, tamen à domino liberantur, quandoque quo ad corpus, semper autẽ quo ad animam. Nõnne cogitauerunt peccatores interficere Danielem, quem miserunt in lacu leonum? Et dominus liberauit eum. Nõnne illi duo iniqui presbyteri interficere Susannã? Et dominus liberauit eã. Daniel. 13.
C *1. Reg. 18.* Nõnne Saul interficere Dauid per manus Philistinorum? Et dominus liberauit eum. Et hoc est, quod dicit, *Dominus autẽ non derelinquet eum in manibus suis.* Et hoc est, quod dicitur: psal. 9. Non derelinquis quærentes te, domine. Etsi quãdoque occulto iudicio derelinquatur corpus iusti in manibus peccatorum, tamen animã saluat, vt ei, non consentiat. Vnde ait glos. *Dominus nõ derelinquit iustũ in manibus peccatoru*, secundum animã: vt scilicet ei consentiat. Vt enim ait Iob. Terra data est in manus impij: id est, caro, in qua sæuire potest, sed animam inuictam
Psal. 36. educit Deus, ne cedat ei: ideo dicitur, psal. 36. Non derelinquet sanctos suos, in æternũ conseruabũtur: quod intelligitur secundum animã: vnde sequitur.
D *Nec damnabit eum, cùm iudicabitur illi*, id est ad petitionem peccatoris Deus nõ damnabit iustum, sed liberabit. Sicut Ioseph ad petitionẽ vxoris iniquæ Putiphari adiudicatũ carceri, Deus nõ dãnauit, sed mi-
Gen. 39. raculosè liberauit, & exaltauit. Gen. 39. Vnde ad li-
Sap. 10. teram de ipso Ioseph dicitur. Iustum venditum non dereliquit, sed à peccatoribus liberauit eum.

601 Expecta dominũ, & custodi viam eius, & exaltabit te, vt hæreditate capias terrã: cùm perierint peccatores, videbis.

Postquam Psalmista ostendit superius multipliciter iniquorũ prosperitatẽ esse contẽnendã, & iu-
E storum appetendã, nunc consequẽter ex illis infert suam generalem admonitionem conseruandam. Et tria facit: secundum q̃ de tribus nos admonet, scilicet, primo ad pœnitentiã: secũdo ad innocẽtiã: ibi. *Custodi innocentiam.* tertio ad confidentiam: ibi. *Salus autem iustorum.* Primo ergo nos mouet ad pœnitentiam, & hoc dicitur: primo ratione boni consequendi: secundo ratione mali euitandi: ibi. *Vide impium.*
Expectare. Quantum ergo ad primum dicit. *Expecta dominũ, &c.* Vbi nota, q̃ expecto, tas, taui: secũdum Grãmaticos tria habet significata: scilicet demorari, conspicere, & sustinere. Vnde versus. Expectatur venturus, expectat patiens, expectatur, qui videtur: hic autẽ stat pro patienter sufferre, quasi dicat Psalm. Et si mali hic prosperantur, tu autẽ affligeris, *expecta*, id est, sustine dominũ patienter, ne turberis: sed *custodi viam eius*, id est, præcepta eius. Et quid hinc sequetur? scilicet, *exaltabit te*. i. in cœlesti patria te collocabit, quam nullus inhabitare potest, nisi exaltatus à Deo. *Vt hæreditate capias terram.* scilicet viuentiũ. Et hoc fide credere debes. Et si hoc modo clarè non vides, hoc clarè scies postea: scilicet post iudiciũ, & dãnationẽ peccatorũ, quia quod modo fide credis, tunc per experientiam percipies. Et hoc est, quod dicit. *Cùm perierint peccatores, videbis*, scilicet, quod modo credis de præmiis bonorũ, & de suppliciis malorum. Tũc enim lætabitur iustus, cũ viderit vindictã. &c.

602 *De pœn. dist. 3. quæ.* Vidi impium super exaltatum, & eleuatum sicut cedros Libani.

Hic inducit ad patientiam ex mali vitatione, ne scilicet efficiamur impij per impatientiam, quia gloria impij est nulla, & perpetua pœna: dicit ergo. *Vidi impiũ superexaltatum, & eleuatũ*: scilicet prosperitate præsentis vitę honoribus, & dignitate. Et eorum exaltationem exprimit, d. *Sicut cedros Libani.* Est enim, vt ait glo. Libanus mõs, in quo crescunt altissimæ cedri, quæ à vento deiiciuntur. Et interpretatur Libanus candidatio, & significat candorem huius
C sæculi, qui cito euanescit. Vnde subditur.

603 Et trãsiui, & ecce non erat: & quæsiui eum, & nõ est inuentus locus eius.

Quod dicit ad significandum breuitatem gloriæ mundi: de qua supra vers. 575. & vers. 586. Vbi modo est gloria Alexandri? vbi principatus Neronis? vbi crudelitas Daciani? Certe *trãsiui, & ecce non erat*, &c. quia cùm interierit, non sumet omnia, neque descendet cum eo gloria eius, Psal. 48.

604 Custodi innocentiã, & vide æquitatem: quoniam sunt reliquiæ homini pacifico.

Hic consequenter ex dictis nos monet ad innocentiã. Vbi nota, quòd secundum aliud est innocẽs, aliud iustus. Idcirco hæc duo hic distinctè ponit, d. *Custodi innocentiam, & vide æquitatem.* Quoniã æquitas maiorem perfectionem dicit quàm innocentia. Innocens enim componitur ex in, quod negat, & noceo, es. Et sic innocens est ille, qui alteri nocere non intendit quãquam nondum opera iustitiæ perficiat: vnde Grego. super illo verbo Iob 17. Stupebunt iusti super hoc. & innocens, &c. ait. Hoc loco innocẽs necdum perfectus iustus accipitur, qui bona adhuc inchoans, etsi nocere aliis non nouit, perfecta tamen adhuc ipse non agit, &c. Et sic innocentia erit declinare à malo: sed æquitas facere bonum. Primo ergo primam partem suadet, d. *Custodi innocentiam.* id est, nulli noceas. Et merito, quia nocere alteri est vitium contra naturam. Dicit enim Seneca. Natura nobis indidit amorem mutuum, & sociales fecit, & ex illius cõstitutione miserabilius est nocere quam lædi. Et ideo qui proximo nocet, contra institutionem humanæ naturæ facit. Et ideo qui ad hoc studet, à consortio hominum sunt præscindendi. Dicit Albert. quòd in omni arbore agri cõsiti, oportet amputare quæcunque in ramis, & virgis aruerunt, & rationem assignat, quia vicina sibi arboris membra

Iosue. Innocens. *Greg. 18. mor. c. 24.* *Epist. 7.* *7. de regu cathedr.*

corrum

corrumpunt. Sic in proposito, Ager est mundus iste.
Mar. 8. Arbor in eo consita est natura humana. Video homines sicut arbores. In singulis vero arboribus est inuenire ramos aridos. i. humore gratiæ, & vita spirituali carentes, qui mẽbra vicina corpori student & aliis nocere in temporalibus, vel spiritualibus, tales ergo à consortio hominũ debent præscindi Ioã. 15. Mittetur foras sicut palmes, & arescet. Innocentes autẽ conseruari debent: quia per gratiã Christo adhærent. Innocentes, & recti adhæserũt mihi, &c.
Psal. 24. *Et vide æquitatem.* Æquitas autẽ statim recta opinione: sicut & innocẽtia in recta voluntate. Et ideo innocentia custoditur in mente: sed æquitas videtur in opere. Per ista enim duo seruatur pax interior. s. per innocentiam, & pax exterior per æquitatẽ. Ideo talẽ pacificum vocat d. *Quoniam sunt reliquiæ homini pacifico.* Reliquiæ enim dicuntur à relinquo, is, & hic reliquiæ est illud, quod remanet post. Iustus ergo habet reliquias, quia bona opera, quæ egit viuens, remanent etiam post mortẽ eius per meritũ. Contrarium autẽ est iniustis, quia ipsis mortuis moritur etiã omne bonũ ipsorũ, quia ipsorũ prosperitas, & opera, si quæ bona videbãtur habere. Vnde subditur.

605 Iniusti autem disperibũt: simul reliquiæ impiorum interibunt.

Vbi nota gl. q̃ ly *simul* potest copulari cũ prima parte, & cũ secunda. Cũ prima vt dicatur. *Iniusti disperibũt simul*, quia oẽs in vnum fascẽ ligati tradentur
C ignibus. Colligite primũ zizania, & alligate ea in fa-
Mat. 13. sciculos ad cõburendũ. Vel potest cõponi cũ secũda parte vt dicatur. *Iniusti interibunt.* & hic sit punctus, & sequatur, *simul & reliquiæ impiorum interibunt.*
Iob. 27. Reliquiæ enim impiorum sunt omnia terrena, quæ omnia simul ipsis mortuis intereunt quo ad illos: ideo de quolibet impio dicitur. Dives cùm dormierit, nihil secum auferet, aperiet oculos suos, & nihil inueniet.

606 Salus autem iustorum à Domino est, & protector eorum in tempore tribulationis.

Hic cõsequenter mouet nos ad confidentiã. s. in solo Deo habendã, quia ipse solus salutẽ potest cõferre æternã. Nõ. n. opera nostra salutẽ merẽtur, sed Dei gratia nobis tribuit illã. Ro. 6. Gratia Dei vita
Greg. 18. mor. c. 24. æterna: quod ostẽdes Gre. super illo verbo Iob 28. Nescit homo preciũ eius, ait. Eo loquẽdi genere vtitur, quo quis in augustiis deprehensus cum remediũ nõ inuenit, fateri solet, quia quid faciet, nescit. Huius ergo sapientiæ precium nescire, est digni operis meritũ, quo illã percipiat, nõ inuenire. Ad hoc nãq; preciũ damus vt eius vice rẽ, quã appetimus possidere debeamus. Quid autẽ nos damus, vt salutẽ per
E cipere mereamur? Gratia quippe redempti sumus. Ipsa nãque sola opera male viuendo dedimus, quibus si iusta retributio seruaretur, non salus, sed supplicia redderentur. Vnde merito Psalmista d. *Salus autẽ iustorum à Domino.* In peccatis. n. nati quid boni facere possumus, vt salutẽ mereamur, nisi Dei succurrat gratia? Dicit Anice. 4. ca. quòd reliquiæ, quæ remanent post crisim, attrahunt recidiuationẽ citò, nisi succurratur. Et recidiuatio peior est, quã radix, quoniã malicia conueniens est radici, & status post crisim est debilior. Sic & spiritualiter, nã prima nostra infirmitas est originale peccatũ, cuius crisis, & curationis terminus est baptismus: post crisim autẽ, & curationem remanẽt reliquiæ morbi, quia rema-

net carnis concupiscentia, & peccati fomes quæ cito inducant ad recidiuationẽ, nisi per gratiam Dei succurratur, quæ recidiuatio est periculosior, quia grauius est peccatũ mortale post baptismum quàm ante fuerit originale. Et ideo quia salus iustorum à solo Dño est, & non à nobis, dicit Apostolus. Non *Tit. 3.* ex operib. iustitiæ, quæ fecimus nos: sed secundum misericordiã suã saluos nos fecit. Et modũ quo nos saluat cõsequenter ostẽdit d. *Et protector eorum in tẽpore tribulationis.* Per tribulationẽ accipe tentationẽ carnis, mundi, vel diaboli, qua ad peccatum trahimur: sed tunc Deus protegit iustos, faciendo cum tentatione prouentũ, vt nulla tentatio dominetur
B inuitis. Vel per tribulationem accipe mortem: quia Deus in morte iustos protegit à diaboli potestate. *Psal. 90.* d. Cum ipso sum in tribulatione, eripiam eum, scilicet à potestate diaboli, & glorificabo eum.

607 Et adiuuabit eos Dominus, & liberabit eos, & eruet eos à peccatoribus: & saluabit eos, quia sperauerũt in eo.

Vt sit sensus. q̃ in morte Dñs adiuuabit eos, cõfirmando eos contra dæmones tẽtationis, quæ tunc multiplicantur. Et liberabit eos. s. à mundi miseriis, quibus in vita præsenti premuntur. *Et eruet eos à peccatoribus.* quia vt dictum est, peccatores potestatem
C habent in corporib. sanctorum, sed non in animab. in morte autem liberãtur totaliter: q̃ post mortem peccatores iustis nocere nõ possunt, nec quo ad animam, nec quò ad corpus. *Et saluabit eos.* s. dando eis æternã gloriã, quæ solũ datur post mortẽ. Et quare tot bona faciet illis, cõcludit. *Quia sperauerunt in eo.* scilicet debita spe, quæ est expectatio futuræ gloriæ prouenientis ex Dei gratia, & meritis. Quia sine meritis sperare nõ est spes, sed præsumptio. Circa prædicta in toto psal. in quo pluries dicitur, quòd iniusti semper permanẽt fœlices, quæro vtrum beatitudo semel habita possit perdi. 1. secundæ. q. 5. arti. 4.

D PSALM. XXXVII.

608 DOmine, ne in furore tuo arguas me neque in ira tua corripias me. *1. ad Thim.*

Hic psalmus est tertius inter psalmos pœnitentiales, qui talem habet titulum. *Psalmus Dauid in rememoratione sabbathi.* Vbi notandum: quòd sabbathum dicitur à sabe, quod est septem. Et sic potest omnia, quæ septenario numero continentur, significare, vel quod septimum numerũ complet, significat ergo quandoque totam septimanam, quæ septem continet dies, vnde, Ieiuno bis in sabbatho: quãdoque septimum diem septimanæ. Non est homo ille à Deo, qui sabbathum non custodit: vel potest significare peccatum, quod septenario numero *Luc. 18.* continetur. Et sic volunt quidam, quòd hic accipia-
Ioan. 8. tur sabbathum pro peccato, vt sit sensus, quòd Dauid fecit istum psalmum in recordatione peccatorum suorum. Vel alio modo, sabbathum interpretatur requies, & significat vitam beatam, in qua sola vera requies cõsistit: in qua est omnis boni abun-
Mat. 11. dantia. Inuenietis requiem animabus vestris. Recordatio autem istius sabbathi nos ducit ad memoriam peccatorum nostrorum: quia dum ingenii desiderio illam requiem desideramus, oportet etiam considerare non solum quæ iuuant ad illam obti-

Sabbathum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

nendam, vt illa procuremus, sed etiam quæ impediunt, vt illa fugiamus. Cum ergo commissa peccata impediant nos à possessione sabbathi, dū desideramus ad requiem peruenire, oportet etiam, quòd consequenter recordemur peccatorum nostrorum quæ ne nobis obsistant, per pœnitentiam deleamus. Ex quibus patet titulus dicti Psal. Dauid, *in rememoratione sabbathi*. i. gloriæ æternę, pro qua obtinēda requiritur peccatorum digna pœnitentia. Vel secūdum primum expositionem, *in rememoratione sabbathi*. i. peccati. De materia autem istius psal. dicunt doctores, quòd Dauid fecit hunc psalmū ad recordandum sua peccata notabilia, & pro eis pœnitendum coram Domino. Licet enim fuissent sibi dimissa quantum ad culpam, & propter ipsa subiisset B aliquam pœnam: timebat tamen ne adhuc alia pœna adderetur supra se, & populum suum. Et dato q̄ fuisset certificatus de dimissione totius culpę, & pœnæ, tamen vtile foret sibi ad suam humiliationem, coram Deo talia recordari. Est igitur aduertendum
2. Reg. 11. 12. Re. 24. q̄ Dauid legitur bis peccasse notabiliter, primo in facto Vriæ Cithæi. Secundo in numeratione populi. Intentio ergo eius in toto psalmo est, ista duo pec cata recordari coram Deo. In isto ergo psalmo ponam primo expositionē literæ, secundo intentionē Psalmista. Quantum ad primum iste psal. diuiditur in partes duas. Quia primo ponitur dictorum peccatorum recordatio, secundo intenta conclusio, ibi. in fine, *Ne derelinquas me*. Prima in duas: quia agit primo de peccato numerationis populi, secundo de peccato cōtra Vriam cōmisso, ibi. *Miser factus sum, &c.* Dic vt Nic. de Ly. Quātū ad intellectū Psal. tota intētio Psal. est mouere nos ad pœnitentiā pro peccatis agendā. Vnde loquitur in persona pœnitētis multas pœnas tolerantis. Vnde secundum Magistrum in hoc psal. videtur ipsum Iob, qui multa, & grauia fuit passus, proponere tyronibus in exemplum, vt cruciatus, & pœnas ipsi gratanter amplectantur. Minores quidem meritis. i. quàm ipsi meruerunt, per quas ab æterna pœna liberantur. Iste ergo psal. sic intellectus diuiditur in quatuor partes. Quia Dauid primo captat diuinam beneuolentiam, secundo enumerat suam miseriā, ibi. *Putruerunt & corruptæ sunt*. tertio ostēdit diuinam misericordiam, ibi. *Quoniam in te, Domine speraui*. quarto ex prædictis concludit internam lætitiam, ibi. *Ne derelinquas me*. Quantum ad primum sciendum, quòd infirmus volens captare medici adiutorium, primo inuocat eius bonitatem: & consequenter suam sibi pandit infirmitatem: qua ipsum ad pietatem inducat. Sic iste facit in præsenti parte, quæ in quatuor partes diuiditur. Quia pœnitens primo medici implorat pietatem, secundo sui status ostendit necessitatem, ibi. *Quoniam sagittæ*. tertio suę necessitatis ostendit infirmitatem, ibi. *Non est sanitas*: quarto suæ infirmitatis ostēdit grauitatem, ibi. *Quoniam iniquitates*. Quantùm ergo ad primum: primo medici implorat pietatem dicens. *Domine, ne in furore tuo arguas me, &c.* Dic vt in versiculo 54. Vis ergo iram iudicis Dei, & furorem euadere? Legitur de Pilato, q̄ cùm propter mortem Christi à Tyberio Cæsare Romam fuisset vocatus, ne vindictam subiret tanti furoris (quia contra ipsum Tyberius furebat vehementer) Pilatus induit se tunicam Christi inconsutilem. In qua cùm præsentatus esset Cæsari, Cæsar ei assurrexit, & ipsum multum honorauit, nihil mali ei facere volens, aut dicere. Cùm autem hic honoratus recessisset, iterum imperator vehe- A menter inflammatus iudicauit se miserum quòd suum furorem nō apperuisset in vltionem: reuocatúsque est Pilatus ad Cæsarem, & eodē modo receptus est. Tertio reuocatus Pilatus cùm dicta tunica esset exutus, & sic præsentatus, accepit sententiam capitalem, quam non recepisset, si Christi tunica *Nota.* fuisset indutus. Sic spiritualiter si peccasti mortaliter, tanquam alter Pilatus Christum iniuste iudicasti, & contra Christum ad clamorem falsum testimonium protulisti. Non enim videtur aliud multitudo desideriorum carnalium tumultuans contra Christum quàm illa multitudo Iudæorum clamantium crucifige crucifige eum. Rursum crucifigentes in semetipsis filium Dei, quibus licet ad tem- *Heb. 6.* pus resistatur: timendo tamen eorum importunitatem deuinceris tanquam alter Pilatus. Inualescebant voces illorum: & Pilatus adiudicauit fieri pe- *Luc. 23.* titionem ipsorum. Et ideo si iudicium Cæsaris times, & furorem, tunicam Christi inconsutilem induaris, & teipsa spoliari non permittas. Est autem hæc tunica virtus charitatis, quæ diuisionem non patitur, quia qui hanc habet virtutem, omnes habet. Si vero hac tunica exutus fueris, iudici præsentatus, experieris furorem iudicis, qui dicet tibi. A- *Mat. 22.* mice, quomodo huc intrasti, nō habens vestem nuptialem? Et sequitur, ligatis manibus, & pedibus mittite eum, &c. Si autē hac tunica fueris indutus, non timebis furorem iudicis, quia non apprehēdet C te furor eius. Vel tunica hæc inconsutilis est confessio peccatorum. psal. Confessionem, & decorem induisti: hanc autem scindunt, qui confessionem peccatorum diuidunt, integrā vero habet, qui omnia peccata confitetur debitè. Qui ergo sic indutus iudici fuerit præsentatus, nō timebit: quinimo magnum reportabit honorem. Confitebor tibi, Domine, quoniam iratus es mihi, conuersus est furor tuus *Esa. 12.* & consolatus es me.

Quoniam sagittæ tuæ infixæ sunt 610 mihi, & cōfirmasti super me manum tuam.

D Hīc cōsequenter pœnitēs ostēdit necessitatē suā, vt facilius misericordiam impetret Dei. Vbi primo notandū, q̄ in scriptura sacra sagittarū noīe multa *Sagitta.* intelliguntur, vt ostēdit Greg. d. Sagittarū noīe aliquando prædicationū verba, aliquādo aīaduersionū *Greg. 7. mor. c. 2.* sententię designātur. Prędicationis nāque verba sagittis exprimuntur, quia in eo q̄ vitia feriunt male viuentiū corda transfigunt. De his sagittis veniente *Psal. 44.* redēptore dicitur, Sagittæ tuæ acutæ populi sub te cadent in corda inimicorū, & Esa. d. Mittam ex eis, *Esa. 66.* qui saluati fuerint, tenentes sagittas in Italiam, & in Greciā. Rursum sagittis aīaduersionis percussio designatur: sicut Ioas regi per Elisæū dicitur. Iace sa- *4. Re. 13.* gittā, quo iacēte, ait. Percutias Syriā, donec cōsumas eā. De his ergo duobus generibus sagittarū Dei di- E cat pœnitēs. Sagittæ tuæ infixæ sunt mihi. Et primo de verbis sacræ scripturæ: quia cor pœnitētis penetrāt, vt, quia cū audit Christū d. Nisi pœnitētiā egeritis, omnes simul peribitis. Et alibi. Pœnitentiam *Luc. 13. Mat. 3.* agite, appropinquabit enim regnum cœlorum. Tales enim sagittæ corda electorum penetrant, & ad pœnitentiam inflectunt, sed obstinata corda reproborum penetrari non possunt. Vt autem penetrent, multum proficit humilitas, & bona vita prædicantium: vt ostendit Gregorius super illo *Greg. 34. mor. c. 5.* verbo Iob. Non fugabit eum vir sagittarius dicens.

Quid

Iob. 4. Quid enim per sagittas nisi verba prædicatorū ac- A cipimus: quæ dum ex voce bene viuentium defigūt
Psal. 63. audientium corda transfigunt? De his sagittis ait psal. Sagittæ paruulorum factæ sunt plagæ ipsorum: quia scilicet verba humilium penetrant animos superborum. Vir itaque sagittarius est, qui per sanctæ intentionis arcum audientium cordibus verba rectæ exhortationis infigit, sed reproborum corda nō penetrat: quia quisquis à diabolo apprehenditur verba sanctæ prædicationis iam audire contemnit. Sic ergo peccator cùm ad vocem scripturæ cōpungitur, dicere potest Deo. *Sagittæ tuæ infixæ sunt in me.* Secundo hoc idem dicat de sagittis aduersitatum, & pœnarum. Vbi sciendum, quòd Deus habet pharetram, habet & sagittas: quandoque enim pharetrā
Greg. 20. mor. c. 19. B clausam tenet: & quandoque aperit, & sagittas pœnarum emittit, vt ostendit Greg. super illo verbo Iob. 30. Pharetram suam aperuit, & afflixit me. d. Quid enim per pharetram Dei, nisi occultum con-
Sagittam de pharetra eyce, re silium designatur? Sagittam vero de pharetra Dūs eiicit: quando de occulto consilio apertam sententiam emittit. Cùm enim peccata Dominus videt, & tamen manum ad vindictam non commouet, quasi clausam pharetram tenet. Sed feriendo iudicat, quantum ei in nobis displicuit hoc, quod diu vidēdo toleravit. Quid ergo sunt sagittæ Domini nobis infixæ nisi aduersitates, & pœnæ pro peccatis nobis immissæ? Pœnitens ergo considerans quot aduersa pro peccatis hic patimur, dicat. *Quoniam sagittæ tuæ infixæ sunt in me.* Ac si aperte dicat. Ego in exilij dānationē hic positus pro peccatis aduersitatibus vndique premor. Hæ autem sagittę electis immittuntur ad correctionem, non ad consummationem. Et hoc est, quod dicitur Iob 6. Sagittæ Domini in me sunt, quarum indignatio ebibit spiritum meum.
Greg. 7. mor. c. 2. & 3. Quod ad propositum exponens Greg. d. Quid est enim spiritus hominis, nisi spiritus elationis? Sagittæ autem Domini spiritum hominis ebibunt, cum supernæ animaduersionis sententiæ afflictam mentem ab elatione compescunt. Sagittæ Dñi spiritum hominis ebibunt, quia intentum exterius introrsum trahunt. Sagittarum ergo indignatio iusti spiritum ebibit: quia supernæ sententiæ electos, quos D in peccatis inueniunt, dum vulnerant, immutant, vt duritiam suā transfixa mens deferat: atque ex salutifero vulnere sanguinis confessio curat. Pensant namque, vnde lapsi sunt, à quanta beatitudine ad corruptionis suæ tormenta ceciderunt. Istæ ergo sagittæ aduersitatū sunt non mortiferæ sed fanatiuæ: quia æstum vitiorū refrigerant, & vmbrā nobis faciunt. Narrat Valerius, q̄ quidā Spartanus cuidā nobili respondit. Nam, dum iret ad bellādum cōtra Persas, quidam quasi insultando ei dixit. Sagittas Persarum solē obscurare solere, quasi dicat. Tanta est Persarum multitudo, q̄ suis sagittis solem quasi obscurat. Ille autem ex hoc magis confortatus respondit: Bene inquit narras: quia in vmbra præliabimur. Sic spiritualiter est de sagittis pœnarū mundi, & aduersitatum: multæ sunt enim in tātum, q̄ solem huius mundi. i. claritatem & gloriam omnē mundanam obscurant. Sed hoc bonum afferunt: q̄ nobis pugnantibus. s. cum mundo, carne, & diabolo faciūt vmbram: quia ab inordinato feruore concupiscentiæ nos defendūt. Per has enim aduersitatum sagittas homo seipsum recognoscit: superbia deponitur, & carnis fugatur libido. Pœnitens ergo has sagittas non timet, sed magis sub vmbra illorum fortius pugnat. psal. 90. Scuto circundabit te veritas eius, A non timebis à timore nocturno. A sagitta volante, &c. Quia quanto quis hic magis corporaliter affligitur: tanto amplius Dei misericordiā consequitur, & facilius. Et hoc est q̄ subdit. *Confirmasti super me manum tuam.* Quid enim hic per manum Domini, nisi eius misericordia, qua nos de Ægypto peccatorum per pœnas, & aduersitates liberat intelligitur? Exod. 13. In manu forti educam vos de Ægypto, & hoc est, quod modo pœnitens dicit. *Confirmasti super me manum tuam.* i. immittendo in me sagittas tuas. i. aduersitates, *confirmasti super me manum tuam*, scilicet tuam misericordiam.

Non est sanitas in carne mea à fa- 611 cie iræ tuæ: non est pax ossibus meis à facie peccatorum meorum.

15. q. 1. cum cupiscentia.

Hic consequenter pœnitens, vt facilius misericordiam impetret, suam ostendit infirmitatem. Vbi nota, q̄ nulla infirmitas in hoc ne fuisset, nisi præcessisset peccatum, quia, cùm infirmitas sit quædā pœna, & omnis pœna, si iusta est, peccati est pœna: ideo omnis pœna, vel infirmitas peccatū supponit *Sanitas proprium*, vel saltem primorū parentū, pro quo na- *infirmitas.* tura humana tāum est infirma, quòd etiam sanitas eius sibi infirmitas quædam esse dicatur: quod clarè deducit Greg. d. Vt enim taceamus hoc, quod hic *Greg. 8. mor. c. 12.* homo dolores tolerat, quod febribus anhelat, sua quadam ægritudine constringitur, hæc ipsa nostri C corporis, quæ sanitas vocatur ægritudo est. Nā ocio tabescit, opere deficit, media deficiens cibo reficitur, vt subsistat, refectione labescens, abstinentia releuatur, vt vigeat. Aqua perfunditur, ne arescat: linteis tergitur, ne ipsa nimia perfusione liquescat: labore vegetatur, ne quiete torpeat? refouetur, ne laboris exercitatione succumbat. Fatigata vigiliis somno reparatur, oppressa somno, vigiliis excutitur, ne sua peius quiete lassetur. Vestibus tegitur, ne frigoris aduersitate penetretur: æstuo calore deficiens, aurarum flatu refouetur. Cumque inde molestias inuenit, vnde vitare molestias quæsiuit, male sauciata (vt ita dixerim) de ipso suo medica- D mine lāguescit. Remotis ergo febribus, cessantibusque doloribus, ipsa nostra sanitas ægritudo est, cui curandi necessitas nunquā deest. Quot enim solatia ad viuēdi vsum quærimus, quasi tot medicamētis infirmitati obuiamus. Sic nimirum debuit præsumptio corripi, sic superbia sterni, qa enim elatum semel sumpsimus spiritum, ecce desiluētes quotidie portamus luctum: vt merito quilibet dicere possit, *non est sanitas in carne mea.* Et hoc est, quod dicit glo. Portamus enī corpus mortale, qd etiam cùm sanum dicitur nō est sanum. Hāc autē infirmitatem corpori intulit Deus contra peccatū iratus vt sanaret animam qui vulnerat corpus vt animā sanet, quod ostēdit Greg. super illo verbo Iob. 5. increpationem *Greg. li. 6. mor. c. 16.* E Domini ne reprobes. d. Duobus modis omnipotēs *vulnerare aduersitates.* vulnerat, quos reducere ad sanitatē curat. Aliquādo enim carnem percutit & mentis duritiā suo pauore tabefacit: vulnerando ergo ad salutē reuocat, cùm electos suos affligit exterius, vt interius viuant. *Deu. 32.* Vnde per Moysen loquitur d. Ego occidam, & ego viuere faciā, percutiā, & ego sanabo. Occidit enim vt viuificet: percutit, vt sanet, quia ideirco foris verbera admouet, vt interius vulnera peccatorū sanet. Aliqn etiā etsi flagella exterius cessare videāt, intus vulnera infligit, qa mentis nostræ duritiē suo desiderio pcutit, sed pcutiēdo sanat, qa terroris sui iaculo

trans

Universidad de Deusto
Biblioteca

transfixos,ad sensum nos rectitudinis reuocat. Corda enim nostra malè sana sunt,cùm nullo Dei amore sauciatur. &c. Istis duobus modis se percussum, & infirmum dicit hic pœnitens, primo exterius quo ad carnem d. *Non est sanitas in carne mea à facie iræ tuæ.* quia scilicet tu peccatis nostris iratus, infirmitates carnis immittis. Secundo quo ad mentem d. *Non est pax ossibus meis à facie peccatorum meorum.* quia scilicet propter peccata pacem non habeo intus. Per ossa enim interiores animæ vires intelliguntur. Consimilem sententiam posuit superius, Psal.6.d.Miserere mei,Domine,quoniam infirmus sum &c.vide. ver.55. Omnes enim istæ infirmitates ad sanitatem animæ dantur.Dicit Plin.quòd frigora tẽpestiua multum conferunt arborum firmitati, & germinationi:si autem blãdiantur tempestiui austri,deficiunt.Sic spiritualiter est in hominibus, qui sunt velut arbores.Mar.8. Video homines velut arbores: quia multum cõferunt ad firmitatem in bono habito: & ad germinandum respectu habendi frigora tempestiua, quæ sunt aduersitates vitæ præsentis. Nam frigora serorina sunt aduersitates futuræ, quæ tanguntur Iob 24. Ad nimium calorem transeunt ab aquis nimium. Austri vero blandientes sunt voluptates huius vitæ: quæ faciunt has arbores deficere à debito fructu, & germinatione. Et hoc,quod dicitur Eccle.31. Infirmitas grauis sobriã facit animam.

Plin. lib. 17. Arboris prosperitas.

612 Quoniam iniquitates meæ supergressæ sunt caput meum:& sicut onus graue grauatæ sunt super me.

Iniquitas. Hìc consequenter ostendit suæ infirmitatis grauitatem. Et notandum, q̃ iniquitas quandoque accipitur pro sequela peccati.s.pro pœna. Aliquando enim iniquitas dicitur ipsum peccatũ tam originale,psal.50.Ecce enim in iniquitatib' cõceptus sum &c. quàm etiam actuale, psal.50.Quoniam iniquitatem meam ego cognosco &c. Tamẽ ipsa iniquitas peccata grandia videtur significare, vt ostendit Greg.d.Quamuis inter iniquitatẽ, & peccatũ nihil distare perhibet Ioannes Apostolus,qui ait. Iniquitas peccatum est.Ipso tamen vsu loquendi plus iniquitas quam peccatũ sonat. Et hinc est q̃ omnis homo se libere peccatorẽ fatetur. Iniquum vero dici nonnunquã erubescit. aliquando autẽ iniquitas nõ peccatũ significat, sed pœna peccati. Sic enim iniquitas pro pœna ponitur Esa. 53. Omnes nos quasi oues errauimus, & Dñs posuit in eo. i. in Christo iniquitatem omnium nostrũm.i.pœnam iniquitatis nostræ. Et vtraque iniquitas est grauis. Grauis est iniquitas peccati, quia deorsum ad infernũ trahit. Vnde Esa.1. Væ genti peccatrici, populo graui iniquitate &c. Grauis est etiam iniquitas pœnæ:vt patet in præcedenti versiculo. Vnde Eccl. 40. Graue iugum super omnes filios Adam à die exitus de vẽtre matris eorũ vsque in diem sepulturæ. Quæ verba exponens Gaufredus,ostendit quanta sit in hoc mundo grauitas pœnæ d. Graue iugum &c. Quem non humiliet conceptus impurus, & lugubris ortus? aut vnde ei gaudium in vita sua potest esse, qui à mœrore incipit vitam? Quid esse putamus hominem, qui ex vtriusque parentis corruptione concipitur,& in dolore parturientis producitur? Ad quid nascitur homo: certe vt auis ad volandum sic homo ad laborem, nemo glorietur,nemo se extollat, nemo sibi complaceat in seipso. Onus hoc super omnes filios Adam dicitur: nullus excipitur, non persona hominis, non temporis hora. Quid enim est,lugum enim graue:super quos? super diuites,& pauperes, super nobiles, & ignobiles: super sæculi contemptores, vel ab eo forte contemptos:parum est super omnes. Addit, A die exitus de vtero matris,&c. O qualis mater,qualis ille vterus terræ, tumulus sepulturæ! Et tamen paritura est ipsa: quos concipit redditura. Grauis omnino conditio: quãdoquidem à nobis non erit excutere à ceruicibus nostris graue iugũ, donec ingrediamur sepulchrũ, nec euadere huius vitæ laborem, nisi per mortis horrorem. Ecce ex illo graui iugo imminet homini fames & sitis,ardor febriũ,dolor viscerum & molestus timor,vel meticulosa molestia. Inde homo insipiẽter extollitur:impatiẽter atteritur,& aduersitatis indignatione crepat, cùm intumuerit indignatione animositatis. Inde succenditur ira,tabescit inuidia, ebrietate mergitur, crapula suffocatur, inquinatur luxuria,auaritia stimulatur. Inde eũ voluptas allicit, curiositas angit, timor contrahit,mœror consumit. Vnde ergo hæc vita diligitur,in qua quisq; ille est,q̃ cautissimè graditur,sæpissimè labitur, læditur, impingit,offendit, corruit, quassatur. Nam,si forte ad votum interim succedere vniuersa videantur, delitias computat sub sentibus esse. Grauis ergo & misera vita,quæ sic prodit, sic procedit, sic oritur, sic progreditur. hæc ille. Ex quibus apparet quam sit grauis iniquitas culpæ, & quã grauis iniquitas pœnę. Et vtrumque hic pœnitens tangit:primo iniquitatẽ culpæ d. *Quoniam iniquitates meæ.*i.peccata mea *supergressa sunt caput meum.*i.mentem ipsam grauando. Consimile dixerat superius psal. 7. Conuertetur dolor eius in caput eius, & in verticem ipsius iniquitas eius descendet, vide ibi. De iniquitate verò, quæ est pœna peccati subdit. *Sicut onus graue grauata sunt super me.* Sic enim de carne iniquitate grauata dicitur:Grauabit eũ iniquitas sua & corruet. Quia totus iste Psal. loquitur in persona pœnitentis,ideo in ipso dubia de pœnitẽtia oportet declarare. Quæro ergo primò, vtrũ omnis agens pœnitentiã supra culpam,inueniat culpæ veniam. lib. 4. sent. dist. 15. & Ægidium dist. 14.

Greg. lib. 11. mor. c. 22.

Pœna. Miser. ordia hominis.

Iugum.

Ps. 40.

Quæst.

Putruerunt, & corruptæ sunt cicatrices meæ,à facie insipientiæ meæ. 613

De pœn. dist. 3. in fin.

Hìc consequenter pœnitens suas enumerat miserias. Et diuiditur in partes nouem,secũdum quòd nouem miserias ex peccato procedẽtes enumerat. Prima est ad malum recidiuatio. Secunda est naturæ incuruatio, ibi. *Miser factus sum.* Tertia est voluptatis illusio, ibi. *Quoniam lumbi.* Quarta est gemitus, & afflictio, ibi. *Afflictus sum.* Quinta est intellectus excæcatio, ibi. *Domine, ante te omne.* Sexta est amicorum derelictio,ibi. *Amici mei.* Septima est dæmonum persecutio, ibi. *Et qui iuxta me.* Octaua est famæ denigratio, ibi. *Et qui quærebant.* Nona est sensus obtusio,ibi. *Ego autem tanquam.* Prima igitur miseria,quam ex peccato patimur,est ad malum recidiuatio. Postquam enim per grãtiam baptismalẽ purgamur ab omni peccato: adhuc manet fomes peccati, & inclinatio ad peccatum licet non tantus vt prius. Et illo multorũ inducimur ad recidiuationẽ peccatorum. Sicut infirmus per medicũ curatus facilius recidiuat,quã si non fuisset infirmus. Et hoc tangens

Cicatrix tangens dicit. *Putruerunt, & corruptæ sunt cicatrices meæ.* Quid enim sunt cicatrices,nisi peccata per pœnitentiam,vel baptismum deleta?nam cicatrix dicitur à cæco cæcas, & est idem quod vestigium, & obductio vulneris,sic dicta,quia cæcat,& obducit vulnera quasi cicatrix. Cicatrix autẽ putrescit, quando plaga iterum renouatur. Et sic cicatrix peccati putrescit,cùm in peccatum recidiuatur. Vnde Magist. ait in glo. *Putruerunt, & corruptæ sunt cicatrices meæ,*id est,plagę peccatorum per baptismũ sanatæ,putruerunt:cum iam peccato iterum cõsentitur,sed corruptæ sunt, dum ad actum consensus perducitur. Vel cicatrices putrescunt,& corrumpuntur:quãdo peccatum iam dimissum interius mentem delectat, licet ad opus extra non ducatur. Et ista est recidiuatio interior. Et ad istum sensum; istum versum exponit Greg. super illo verbo Iob 10. Si peccaui, & ad horam pepercisti mihi, cur ab iniquitate mea mundum me esse non pateris? dicens. Peccatori ad horam Dominus parcit,cùm reatum culpæ concessis protinus fletibus diluit. Sed ab iniquitate nostra mundos nos esse non patitur,quia volentes quidem culpam fecimus, sed nonnunquã nolentes eius memoriam cũ delectatione toleramus. Sæpe namque hoc, quòd à conspectu iam iudicis fletu interueniẽte deletum est: ad animum redit: & delicta culpa rursus ad delectationem inserpere nititur: atque in antiquo certamine rediuiua pulsatione reparatur: ita vt quod prius egit in corpore, hoc importuna cogitatione postmodum verset in mente:quod cautè conspicere ille spiritualis athleta nouerat,qui dicebat. *Putruerunt, & corruptæ sunt cicatrices meæ à facie insipientiæ meæ.* Quid namque cicatrices,nisi sanationes sunt vulnerũ? Laxatas ergo nequitias ad delectationem memoriæ redire conspexerat,qui cicatrices deflebat. Cicatrices quippe computrescere, est sanata iam peccatorum vulnera, rursus in tentationem serpere: atq; ex eorum suggestionibus post superductam cutem pœnitentiæ fœtorem culpæ iterum, doloremque sentire: qua videlicet in re & nihil foris agitur opere, & sola intus cogitatione peccatur, districtóque se reatu mens obligat nisi hæc solicitis lamentis tergat, hæc ille. Et aduerte, quòd sicut recidiuatio corporalis infirmitatis periculosior est quàm ipsa prima infirmitas, sic etiã & recidiuatio peccati, propter quod dicit. Melius erat illis viam iustitiæ non cognoscere, quàm post cognitam retroire. Et quia ista talis peccati recidiuatio est ex nostro defectu, ideo subdit. *A facie insipientiæ meæ.*i.secundũ gloss. Hoc accidit per stultitiã meã:qa non sum vsus viribus in baptismo receptis, q.d.mihi, nõ Deo imputo recidiuationem peccati.

Recidiuatio.

Greg. li. 9. mor. c. 39.

2. Pet. 2.

614 Miser factus sum,& curuatus vsque in finem: tota die contristatus ingrediebar.

Hìc ponit secundam peccati miseriã, quæ est naturę incuruatio. Quamuis enim Deus fecerit hominem corpore,& mente rectum,ipse tamen per peccatum curuum se fecit, quia ad terram aspicit, non ad cœlum: vnde peccator figuratur in muliere illa incuruata,quæ sursum omnino respicere non poterat, quam alligauerat Sathanas,quam Christus erexit.Luc 13. Vbi nota,q̃ quanto res est magis curua: tanto amplius supremum infimo appropinquat, sic enim quanto quis est magis incuruatus, tanto amplius caput pedibus appropinquat. Quid enim supernum in nobis est nisi mens? quid autẽ insimũ, nisi caro,quæ de terra est? Incuruatus est ergo quilibet peccator, qui mentem sursum non ad Deum, sed ad terrena deposuit, quod satis pulchrè deducit Hugo super illud Psal. Quoniam rectus Dominus Deus noster &c.d. Rectus Deus rectum fecit hominem similem sibi,id est,sine iniquitate,sicut non est iniquitas in eo,&c. Sapere namque, quæ sunt super terram,curuitas animæ est,quæ sursum sunt rectitudo, vide supra ver. 480. Hæc autem curuitas durat *vsque in finem,* id est, per totum tempus præsentis vitæ, quia naturaliter homo ad amorem terrenorum incuruatur. Sicut enim ait Saluator. Omnis, qui se humiliat, exaltabitur, sic per oppositum omnis, qui se exaltat,debet incuruari. Quia igitur homo per superbiam se extulit, in pœnã peccati ad terrena incuruatus incedit. Sic enim dicit Psal.56. Laqueum parauerunt pedibus meis, & incuruauerũt animam meam. Et de hoc dolet pœnitens, ideo ait. *Tota die cõtristatus ingrediebar:*quia scilicet liberè ab istis terrenis eleuari non potest. Quinimo quanto in tempore plus quis procedit,tanto plus incuruatur,Psal. 68.Dorsum eorum semper incurua.

Rectitudo. curuitas. incuruatus.

Quoniam lumbi mei impleti sunt illusionibus: & non est sanitas in carne mea. 615

Hìc ponit tertiã miseriã, quæ est voluptatis illusio. Vbi nota,q̃ ludo ludis cõponitur cum in,& mutata n,in l,fit illudo,dis, & inde illusio. Et est illusio idem,quod deceptio,& derisio. Illusiones autẽ animæ,quæ fiunt in nobis vt dicit glo.sunt quasi infinitæ: vt puta quando vigilanti vel dormienti occurrunt imagines corporũ:vel aliarũ rerum prius visarum vel imaginatarum,& transis ab ista imagine ad aliã. Et sic distrahitur mẽs,vel decipitur, vt vnũ accipiat pro alio,& vno adueniente,alterius sit oblivio. Istæ tales illusiones non permittunt mentẽ firmam stare in considera tione alicuius rei, sed ipsam vagabundam ducunt hinc inde. Et hoc nobis accidit in pœnam peccati. Verùm quamuis sic communiter accipiatur illusio quandoque tamen accipitur pro illusione,quæ fit in somnis,vt puta quando dormiẽtibus apparent imagines hominũ, vel mulierum. Ex quibus caro dormiendo polluitur, quod non accidisset ante peccatum. Et istas tales illusiones maxime hic deplorat pœnitens d. *Quoniam lumbi mei impleti sunt illusionibus.* Lumbi enim sunt illæ corporis partes,in quibus viget libido. Et,si dicas, nunquid tales illusiones ad peccatum imputantur, cùm non sint in potestate nostra? Ad hoc respondet Gregor. scribens Augustino Anglorũ Episcopo, & habetur dist. 6. testamentum. d. Est in illusione necessaria valde discretio, quæ subtiliter pensare debeat, ex qua re accidat menti dormientis. Aliquando enim ex crapula: aliquando ex naturæ suæ superfluitate, vel infirmitate, aliquando ex cogitatione contigit pollutionis illusio. Et quidem cùm ex naturæ superfluitate, vel infirmitate euenerit, omni modo hæc illusio non est timenda, quia hanc animus nesciens pertulisse magis dicendus est,quàm fecisse. Cùm verò vltra modum appetitus gulæ in sumendis alimẽtis rapitur, & idcirco humorum receptacula grauãtur,habet exinde animus aliquã reatum,non tamen vsque ad reprobationem sacri mysterij recipiendi, vel missarum solẽnia celebrandi:cùm forte aut dies festus exigit:aut exhibere mysteriũ ,p̃ eo quod alius sacerdos

Pollutio nocturna

Quæstio.

Resp.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sacerdos deest,ipsa necessitas eum compellit.Nam A si adsint alij, qui ministerium implere valeant, illusio per crapulam facta à perceptione sacramenti prohibere nō debet, sed ab immolatione sacramēti (vt arbitror)abstinere debet humiliter: si tamen dormientem turpi imaginatione non concusserit. Nam sunt quidam , quibus plerumque ita illusio nascitur:vt eorum animus etiam in somno corporis positus,turpibus imaginationibus non fœdetur: qua in re ibi ostenditur ipsa mens rea non tunc vel in suo iudicio libera:cum se etsi dormientis corpore nihil meminisset; tamen in vigiliis corporis meminit se in ingluuiem cecidisse. Si vero ex turpi cogitatione vigilantis oritur illusio in mente dormiētis,patet animo reatus suus. Videt enim à qua radice inquinatio illa processit , quia quod cogitauit B sciens , hoc pertulit nescius. Crapula, procreatio, langor, humor, abundant in somniis, maculant extrema duo sine culpa. Nota hic quando sacerdos pollutione carnis nocturna inquinatus celebrare, vel percipere possit,& quando non. Vbi nota quòd totius capituli prædicti sententia stat in hoc , quòd si talis illusio accidat ex præcedenti crapula,vel cogitatione immunda, quod imputatur ad peccatum, & non est communicandum. Si autem ex infirmitate,vel superfluitate naturæ,non est timendum. Vbi notatur secundum sententiam dicti capituli , quòd differentia est inter percipientem sacramentum & celebrantem. Si enim illusio accidat ex crapula, vel turpi imaginatione,non debet percipere, nec cele- C brare. Sed si turpis cogitatio non interuenerit, percipere potest,sed non celebrare eodem die. & hoc, si alius sit, qui celebrare possit. Si autem dies festus exigat:aut necessitas ipsum compellat celebrare, vt quia curatus est, nec alium sacerdotem , qui pro eo celebret,potest habere,tūc celebrare poterit. Qualitercunque tales illusiones eueniant etiam ex carnis infirmitate pœnitenti , displicere debet. Sic & hic pœnitens ex hoc dolens dicit. *Quoniam lumbi mei impleti sunt illusionibus*,quia *non est sanitas in carne mea.* Si enim talis illusio sibi non displiceret , ipsam approbare videretur:& sic peccaret.

615 **Afflictus sum,& humiliatus sum ni** D **mis:rugiebam à gemitu cordis mei.**

Hic ponit quartam miseriā,quæ ex peccato consequitur,scilicet gemitus,& afflictio Vbi nota,q; humiliatio quandoque denotat virtutem,quæ vitio superbię opponitur,sicut dicit Iudith.Humiliemus illi animas nostras : quādoque significat punitionem, & miseriam. Humiliasti sic vulneratū superbū, &c. *Iudith 8.* *Psal. 82.* *Humilitas* Humilitas enim dicitur ab humus , vel terra , quod est elementum inferius cæteris. Et sic significat virtutem,qua quis voluntariè seipsum deponit , & infimum seipsum reputat. Significat etiam quandoque afflictionem pœnalitatis , qua quis etiā inuolūtariè ab alio deponitur vt terra,& suppeditatur. Isto ergo E modo natura humana per peccatum dicitur humiliata,id est,afflicta, & à sua dignitate depositа. Nā à principio homo dñs factus fuit omnium , & omnia *Psalm. 8* sibi famulabātur ad libitum , Omnia subiecisti sub pedibus eius. Nunc autem propter peccatū omnibus subiicitur,ab omnibus lædit, & subiicit. Estné ita paruus vermis , à quo homo non humilietur? musca ipsum infestat,pulices ipsum comedunt:non dicā de magnis animalibus , vt puta leonibus, vrsis, canibus,&c. Quid de elementis,nónne omnia contra hominē pugnant? quoniā ab igne cōburitur : ab aēre inficitur, ab aqua submergitur, à terra suffocatur. Bene ergo hæc omnia pœnitēs deplorat d. *afflictus sum,& humiliatus sum nimis.*q.d.secūdū gl. Afflictus corpore, humiliatus sum anima, vt nihil in me sit liberū à pœna:quia vndique est calamitas. Intus timor:extra dolor. Et ideo plangit corpus , plangit anima. Vnde subdit. *Rugiebam à gemitu cordis mei.* Gemitus corde fieri solet : sed rugitus voce corporis. Vel dicas,q; duplex est gemitus.s.carnis , & mentis, *Gemitus duplex.* omnis gemitus, qui de exterioribus est, est gemitus carnis, qui vero pro gloria adipiscenda , & Deo videndo,est cordis. Est ergo sensus. *Rugiebam à gemitu cordis mei.*i. magno desiderio quærebā animæ refectionem, à simili leonis. & aliarū beluarū, quibus se cōparat, vt fortior gemitus ostendatur : quia soli Deo talis gemitus cordis est manifestus : vñ subdit.

Domine,ante te omne desiderium 617 *De pœn. d.s.n.3.in actione.* meum: & gemitus meus à te non est absconditus.

Id est,tibi est cognitus gemitus meus,non homini:qui solum exteriora videt. Vel ita. *Domine,ante te omne desiderium meum.*i.nihil aliud desiderio nisi esse ante te. Sic.n. dicebat Psal. 41. Sicut desiderat cervus ad fontes,&c. Sitiuit anima mea,&c. Vel ita *Domine,ante te*,&c. Tale est desideriū meum,quod meretur esse *ante te.*i.exaudiri à te:quia illud dicitur esse ante Deum, q; Deus reprobat. Sic ergo desideria pro terrenis sunt post Deū nō ante:sed pro cœlestibus sunt ante. Dicat ergo. *Domine , ante te omne desiderium meum.*q.d. O Domine,tale est desideriū meū quod meretur esse ante te, exaudiri à te,& acceptari:quia liberationē animę peto:non terrena,pro dilatione patriæ gemo ; quia incolatus meus prolongatus est:alios autem gemitus non curat Deus.

Cor meum cōturbatum est in me: 618 dereliquit me virtus mea: & lumen oculorum meorum , & ipsum non est mecum.

Hic ostendit quintā miseriam,quæ peccatū consequitur, quæ est cæcitas mentis : per peccatū enim excęcatur spiritualiter homo,& perdit animę lumē. Vbi sciendum,quòd homo ante peccatū claram,& distinctam Dei cognitionē habebat perfectiorem, *Mag. dis. 2. dist. 23.* s.quā sit illa,quæ nunc à fidelibus habetur. Vñ Magister ait. Cognitionē Dei primus homo ante peccatū habuit. Cognouit.n. Deū à quo creatus fuerat nō eo modo cognoscendi,quo ex auditu solo percipitur, quādo à credētibus absens quæritur, sed quadam interiori aspiratione,qua Dei præsentiam contemplabatur , non tamen ita excellentes sicut beati vidēt:nec ita ænigmaticē, qualiter in hac vita videmus. Sed istā cognitionē peccādo perdidit in se , & suis posteris. Quoniam peccatum sunt quædā tenebræ, quib' intellectus Dei cognitione priuatur. Vñ *Mag. dis. 4. dist. 17.* ait Mag.q; peccato totus homo interior obscuratur imo q; plus est , nō solū homo per peccatū perdidit lumē suæ cognitionis , sed etiā sol,& luna magis lu- *Mag. dis. 4. dist. 49.* cebant ante peccatū quā post,vt ostēdit Mag. Hoc ergo lumen diuinæ cognitionis se perdidisse deplorat pœnitēs.d. *Cor meum conturbatū est in me.* Et quare? quia *dereliquit me virtus mea.* s. qua eleuabar ad Dei visionem, Et ideo *lumen oculorum meorum.*s.quo Deū videbā,*& ipsum non est mecum.* Sic. n. de omnibus hominibus dicitur, Excęcauit eos malitia eorū. *Sap. 2.* Et,si queras,vnde hoc, q; sensualitate peccāte,oculus

lus mentis suo fuerit priuatus lumine? Nota ergo, A quòd sicut homo duas habet naturas. s. animam & corpus,sic duplices oculos habet,scilicet oculos animæ,& oculos corporis : primus dicitur oculus dexter:secūdus verò dicitur sinister. Videmus autem in corporalibus, q; ad læsionem partis sinistræ oculus dexter perditur,& econuerso. Dicit Albertus. Con- *Albertus lib. de sēsu & sensato.* tigit quādoque , quod quis vulneratur in parte sinistra capitis,& perdit oculum dextrum. Et causa est: quia neruus vicinus dextri oculi peruenit ad partē sinistram,& econuerso. Et ideo vulnus à latere sinistro incidit neruum oculi dextri,& perditur visus illius oculi. Sic moraliter oculus dexter,scilicet mētis tendit ad sinistrum , scilicet ad carnem regēdam,& B subiiciendam. Et econuerso oculus sinister ad dextrū,scilicet ad ei subiacēdum. Sic vulnerata sensualitate,perditur oculus,quia illi imputatur deordinatio sensualitatis. Hoc ergo deplorat Psal.d. *Cor meū conturbatum est,*&c.*& lumen oculorum,*&c. Vnde dicere potest illud Tob.5. Quale gaudiū potest mihi esse,quia in tenebris sedeo , & lumē cœli nō video?

619 Amici mei, & proximi mei aduer- *9.q.1.omes* sum me appropinquauerunt , & steterunt.

Hic ponit sextam miseriam ex peccato , quæ est amicorum derelictio. Vbi nota,quòd ante peccatū beati Angeli nostri familiares erant , & amici, sed C propter peccatum à nobis fuerunt diuisi , imo nobis oppositi. Quod autem prius esset Angelorum *Bernard.* amicus ostendit Bernar.super illo psal.Homo,cū in honore esset,&c.d. Ante peccatum homo habitabat in paradiso,in loco voluptatis conuersatio eius, nihil molestiæ , nihil indigentiæ sentiebat constitutus super opera manuum creatoris. Erat illi sors,ac societas cum choris Angelorum, & cum omni militia cœlestis exercitus,&c. Sed quòd p peccatū ex amicis facti sint nobis extranei,apparet, quia beati Angeli Paradisum custodiunt, ne ad illam possit homo reuerti. Collocauit Deus ante paradisū Cherubim, *Gen.3.* & flammeum gladium ad custodiendum viam ligni vitæ. Et hoc est,quod iste deplorat d. *Amici mei,& proximi mei*, scilicet beati Angeli *aduersum me appropinquauerunt,& steterunt.* D

620 Et qui iuxta me erant , de longe ste- *23. q. 4. qui secundum.* terūt:& vim faciebant,qui querebant animam meam.

Hic consequenter ponit septimā miseriam , quæ est dæmonum persecutio , propter peccatum enim dæmones super nos habent potestatem, quam ante peccatū non habebant. Et quanquam ad peccatum non possint cogere existentem in gratia : tamen in peccato existentem ligatum tenent , ne per se ex peccato possit exire:quod totum facit vt animas se- E cum ad pœnā rapiat. Et quod magis dolendum est, *Greg. 14. mor.c.24.* illos magis persequitur, quos conspicit meliores, vt ostendit Greg.d. Omnes enim,qui ea,quæ sunt mūdi mente calcant, & ea quæ Dei sunt , plena intentione desiderant,diabolum contra se suscitant,quia eius malitiam instigatione suæ cōuersionis inflammant. Nam qui eius voluntati subiecti subsunt,quasi quieto ab illo iure possidētur , & superbus eorum rex quasi quadā securitate perfruitur , dum eorum cordibus incōcussa potestate dominatur. Sed vniuscuiusque spiritus ad conditoris sui desiderium recalescit , cum torporem negligentiæ deserit , & fri- gus insensibilitatis pristinæ igne sancti amoris accendit:cùm libertatis ingenitæ meminit , & teneri ab hoste captiuus erubescit. Et quia tunc idem hostis se cōsiderat despici, quia videt vias Domini apprehendi,dolet contra se captum reniti:& mox zelo accenditur , mox ad certamen mouetur, mox ad tentationes innumeras contra rebellantem mentē se excitat , atque in omni parte lacertos instigat , vt tentationum iacula intorquendo , confodiat cor, quod dudum quieto iure possidebat. Hæc ergo cogitās pœnitēs , scilicet vim qua diabolus ipsum persequitur,dicit. *Et vim faciebant, qui quærebant animam meam.* Recurrit enim ad Deum.d. Domine,vim pa- *Esa. 38.* tior,respondе pro me. Non solum ergo plorat pœnitens:quia Angelorum amicitiam amisit,sed etiam quia hostes contra se violētos, scilicet dæmones videt. Quantum ad primum dicit. *Et qui iuxta me erant de longe steterunt*, scilicet Angeli beati. Quantum ad secundum subdit. *Et vim faciebant,qui quærebant animam meam.* Accipere animam meam consiliati sunt. *Psal. 30.* Ego autem in te speraui,Domine.

Et qui querebāt mala mihi,loquu- 621 *6.q.1.quæ sitis.* ti sunt vanitates,&dolos tota die meditabantur.

Hic consequenter ostendit octauam miseriam, quæ est famæ denigratio. Vanum dicitur idē, quòd *Vanum.* vacuum. Vacuum autem dicitur,quod exterius ali- *Vacuum.* quid esse ostendit,sed intus veritate caret. Diabolus autem quærens humano generi mala , loquutus est vanitatē,quia falsa promisit, quando dixit. Nequaquam moriemini,sed eritis sicut dij,&c. quod totum ideo fecit, vt hominem apud Deum infamaret. Iste ergo memorans casum illum dicit. *Et qui inquirebāt mala mihi,loquuti vanitates.* Diabolus enim in prima *Diabolus cognouit verbum carnādū.* sui creatione videns diuinam essentiam,quæ voluntariè repræsentat,quę in ipsa relucent,vidit hominē creandum in vnitatem diuinæ personæ, & per consequēs magna fama , & gloria sublimari,ad quā ipse licet natura sublimior esset , assumendus non erat: propter quod statim dolens,inuidit : & cogitauit sic diffamare hominem in cōspectu Dei , vt ad tantam gloriam ipsum nō assumeret. Quæ autem maior infamia potest esse serui apud Dominū , quàm vt gloriam Domini velit rapere, & vsurpare ? Et ideo statim creato homine,ei vana loquutus est,vt ad scientiam Domini appetendam ipsum attraheret d. Eritis sicut dij scientes bonum , & malum. Hæc est intentio Bernar.super illo verbo Ionæ.1. Propter me *Bernar.* tempestas hæc orta est. Lucifer vidit hominem assumendum in vnitatem verbi:vidit,& inuidit. Ideo vana ei loquutus fuit d. Eritis sicut dij. &c. Et hoc pœnitens deplorat d. *Et qui inquirebant mala mihi, loquuti sunt vanitates.* Et quia eandē malitiam cōtra nos diabolus semper tenet , dum tentat : quia bona semper proponit, vt ad malum ducat , quia semper venenum peccati sub melle delectationis occultat: idcirco addit d. *Et dolos tota die meditabantur.* vnde qualiter diabolus dolos tota die contra nos meditatur, ostendit Grego. Diabolus magnopere ad exe- *Grego 25. mor.c.10. & 21.* quendam tentationem satagit,vt, dum peruertitatis suæ consilium quasi vtile ostēdit, suauiter valeat sonare,quod dicit:quatenus & ostensa vtilitate, mentem mulceat,& absconsa iniquitate,corrūpat. Quæ apertius in cunctis ostendemus , si pauca breuiter consiliorum eius argumenta pandamus. Ecce enim quidam, &c. vide ibi. Quæ omnia iste considerans,

Universidad de Deusto
Biblioteca

ait. *Et dolos tota die meditabantur.* Quibus consideratis, de diabolo dicitur. Est qui se nequiter humiliat, dum scilicet leniter blandit, sed interiora eius plena sunt dolo, dum subuertere intendit. *Eccl. 19.*

622 Ego autem tanquam surdus, non audiebam: & sicut mutus, non aperiés os suum.

Hic consequenter ostēdit nouā miseriā, quæ est sensuū hebetatio, Deus. n. à principio præcepta vitæ primis parentibus dedit, d. Ex omni ligno paradisi, comede, de ligno autē scientiæ boni, & mali ne comedas: in quacunque enim die comederis ex eo, morieris. Sed quando diabolus ipsum ad gustādum lignum vetitum tentauit, statim primus noster parēs factus est surdus, & mutus. Surdus, quia Dei præceptum obediendo nō audiuit. Mutus autē, quia tentatorem malorum reprehendere ausus non fuit. Ille enim in scriptura surdus dicitur, qui diuinis præceptis non obedit, sic & ille audire dicitur, qui obedit. *Gen. 2.* B

Luc. 11. Beati, qui audiunt verbum Dei, &c. Similiter & mutus dicitur, qui malos increpare nō audet. Eris mutus. nec quasi vir obiurgans. Sic ergo primus parens factus est surdus diuino præcepto non obediens: factus est mutus tentatorem non repellens. Quod iste in persona primi parentis deplorat d. *Ego autem tanquam surdus non audiebam*, scilicet, diuinum preceptū obediēdo. *Et sicut mutus, non aperiens os suum*, scilicet diabolum repellendo. Et isto modo ipsemet Psalm. seipsum exponit consequenter, dicens. *Ezech. 3.*

623 Et factus sum sicut homo non audiens,

scilicet, præcepta Domini. *Et non habens in ore suo redargutiones*, scilicet, quibus redarguerem tentatorē: cùm tamen scriptum sit. Nolite communicare operibus infructuosis tenebrarum, magis autem redarguite. Hic circa materiā pœnitentiæ, quia hic ostenditur, quòd primus parens duobus modis peccauit, scilicet Deum non audiendo, & diabolum non repellendo, ideo quæro, vtrum de vno illorum peccato potuerit satisfacere sine alio. Et sic videbitur, vtrum quis pluribus peccatis obligatus de vno possit satisfacere sine alio. Vide Ægidium distinct. 15. *Ephe. 5.* *Ad ā duo. Eius modi peccauit.*

624 Quoniam in te, Domine, speraui: tu exaudies me, Domine Deus meus.

Hæc est tertia pars principalis, in qua Psal. in persona pœnitentis, ostendit erga se diuinam misericordiam, & diuiditur in partes tres. Quia ostendit erga se diuinā misericordiā in exauditione deuotorum. Secundo iusti pœnitentiam in emendationem delictorum, ibi. *Quoniam ego.* Tertio, pœnitentis patientiam in toleratione aduersorum, ibi. *Inimici mei.* Primo ostendit diuinam misericordiam circa suam exauditionem. Et duo facit. Quia primo ostēdit rationem suæ exauditionis. Secundo ostendit materiam suæ orationis, ibi. *Quia dixi.* Quantum ergo ad primum ostendit Deum misericordē, & hoc exaudiendo vota pœnitentium. Vbi notandum, quod orationē à Deo multa exaudiri faciunt, scilicet orātis de peccatis pœnitentia, orātis de diabolo victoria, & orantis in Deum confidentia. Primo orantis pœnitentia, quia pœnitentia nō solum hominē reddit vacuum temporalibus in corde, sed etiam cibis vacuum in corpore. Docet autem experiētia, quòd in loco clauso, & concauo sonus melius auditur, quàm in loco pleno. Dicit enim Philosophus, ꝙ si puteus vel lacus in domo fuerit, tunc maior redditur sonus. Et hinc est, quòd Anglici in Ecclesiis, vbi sedes ad cantandum ponuntur, primo sub sedibus faciunt foueas profundas, quātum sedes occupant, quas postea lignis operiunt, & super tales foueas sedes ædificant. Et ex hoc voces cantantium multo amplius resonant. Similiter & in parietibus circa chorum ponunt ollas magnas cum paruo ore, quasi ad modum phialæ, vt in eis sonus receptus magis resonet, & fortius audiatur. Et hoc totum, quia concauitas sonum vocis reddit altiorē, & audibiliorem. Similiter in proposito quando quis orat ventre vacuo, melius auditur à Deo, quàm orans ventre pleno. Cùm ergo pœnitens cibis non sit repletus, sed magis per abstinentiam vacuus, à Deo melius exaudi- A B C D E *Exaudire Oratio Sonus. Vox pœnitētia* *Quæstio.* *Respon.* *Satisfactio.* *Auicenna 3. canone.* *Psal. 6.* *Hebr. 12.* *Confessio.* *Inimici Dauid.* *Psal.*

625 Quia dixi, nequando super gaudeāt mihi inimici mei: & dum commouētur pedes mei, super me magna loquuti sunt.

Hic consequenter ostendit materiam suæ orationis, quæ fuit licita: quia de victoria spiritualium inimicorum, qui sunt dæmones: quorum tota intentio est, nos peccatis subiugare. Sic enim dicitur, Nequando dicat inimicus meus, prævalui aduersus eum. Qui tribulant me, exultabunt, si motus fuero, scilicet, si à statu gratiæ per peccatum cecidero. Hoc idem hic orat iste, ne dæmones gaudeant de ipsius casu per culpam d. *Quia dixi*, hoc oraui. *Nequando super gaudeāt mihi inimici mei*, id est, nequādo super me gaudeant dæmones, *dum commouentur pedes mei.* i. si affectiones meæ à bono proposito moueātur & cadant. *Super me magna loquuti sunt*, scilicet magna, & amara minando supplicia. De natura enim amicorū est, quòd vnus de bono alterius gaudet. Sic per oppositum de natura inimicorum ostendit, quòd vnus de malo alterius gaudet. Cùm ergo dæmones sint inimici nostri, gaudent de malo nostro. Sic etiam & beati gaudent de pœnis damnatorum, non tamen directè, sed per accidens, inquantum in illis vident supplicia, quæ euaserunt Psal. 57. Lætabitur iustus cum viderit vindictam, &c. Sed cùm dæmones gaudeant de malis nostris, & duo sint mala nostra, scilicet malum culpæ & malum pœnæ: de quo magis gaudent dæmones vel de malo culpæ, vel de malo pœnæ? Respondeo, ꝙ dæmonis voluntas in tantum est peruersa, ꝙ quanto quis est magis malus, tanto super eo magis gaudet. vt puta magis de magno peccatore quàm de paruo. Cùm ergo nullus propriè malus efficiatur nisi propter malum culpæ, & non propter malū pœnæ, ideo plus gaudet de malo culpæ. Nam malum pœnæ propriè malum non dicitur, quia est iustū malū. 15. q. 1. illa cauenda sunt. Vnde Prou. 2. Gaudent, cū malefecerint, & exultāt in rebus pessimis. Punire autem peccatorem ex Dei ordinatione, non est malum. *Contra Gillium. Psal. 90.*

626 Quoniam ego in flagella paratus sum: & dolor meus in conspectu meo semper.

Hic consequenter ponitur iusti debita pœnitentia in emendatione delictorū. Emendatio autē peccatorum stat in tribus. s. in contritione, confessione, & satisfactione. Iste autem pœnitens, ista tria se habere fatetur. Et primo satisfactionem d. *Quoniā ego in flagella paratus sum.* Secundo contritionem d. *Et dolor meus in conspectu meo semper.* Tertio cōfessionem, d. *Quoniam iniquitatem meam annunciabo.* Quantum ergo ad satisfactionem, d. *Quoniam ego in flagella paratus sum.* q. d. secundum glo. Sciens me deliquisse paratus sum pœnam portare. Satisfactio enim, quæ stat in labore, & pœna pro peccato portanda, est necessaria ad purgandum peccati venenū. Dicit enim Auicenna. Si bene consideraueris, non inuenies aliquid, quod calorem vehementius intendat, quàm labor, & motus. Spiritualiter autē calor vitalis ipsius animæ summè necessarius est volenti curari, quia, sicut dicit Auicenna. 1. canone. Calor intrinsecus resistit calori extrinseco, in tantum, quòd venena calida non refrenat, nec expellit, nec eorum substantiā corrūpit, nisi calor innatus. Et ideo sicut idem dicit lib. 4. maximum remedium in curatione veneni est confortatio caloris intrinseci. Sic spiritualiter. Nam venena, quibus anima inficitur, vt plurimum sunt venena calida: quia ex igne prauæ concupiscentiæ procedunt. Sed amor Dei ex igne charitatis procedens, est calor intrinsecus, & innatus, quia naturaliter diligere Deum debemus. Ergo destructio venenatorū peccatorum non fit nisi per hunc calorem confortatum per laborem pœnitentiæ satisfactionis, de quo labore dicit pœnitens. Laboraui in gemitu meo. Et hunc laborem pœnæ paratus debet esse pœnitens sustinere: vnde hic dicit. *Quoniam ego in flagella paratus sum.* Et ideo si aduersa, & flagella accidunt pœnitenti, omnia patienter ferre, debet esse paratus: quia flagella sunt signum diuinum amoris. Flagellat autem omnem filium, quem recipit. Quis est enim filius, quem non corripit pater, &c. Consequenter ponit cordis dolorem, & contritionem pœnitenti necessariam, d. *Et dolor meus in conspectu meo semper.* In hoc enim est differentia inter iustos, & reprobos: quia reprobi, cum peccauerunt, se excusando defendunt. Iusti autem, contra seipsos irascuntur, & dolent. Dolor enim contritionis est pœnitentiæ pars prima: qui dolor nihil aliud est, quàm quædam compunctio animi cum lachrymis, oriens ex recordatione peccati, & timore diuini iudicij. Iste autem contritionis dolor animam iustificat, quod sic patet. Iustitia enim est virtus, vnicuique sua tribuens: vt dicit Philosophus. Peccator autem peccādo, Deo abstulit honorem, sibi debitum: quia scilicet non se subiecit, vt debuit: & sic quātum in se fuit, Deum inhonorauit. Sed dolor contritionis, hoc ablatum restituit: quia in se punit malum quod fecit. Secundum enim quod ait Valerius, Tantum honoris confert patriæ offensæ malorum punitio, quantum iniuriæ ipsa intulerunt mala perpetrata: quia sic per malorum punitionem reformatur perdita iustitia. quod si verum est de punitione peccatoris inuoluntaria, quanto magis de punitione voluntaria, qua peccator dolēdo de peccato per contritionem voluntariè punit seipsum. Sic igitur cum dolor contritionis puniat offensam Dei, sequitur quòd perditam iustitiam recuperat, & per consequens per ipsum iustificatur anima. Vnde secundum quantitatem doloris consolatur anima pœnitentis per gratiam. Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo consolationes tuæ lætificauerūt animam meam. Et iste dolor debet esse continuus: propter quod dicitur in can. quòd semper dolere debet verè pœnitens: quia vbi dolor finitur, ibi pœnitentia cessat. Quod nunc ostendit Psalm. d. *Et dolor meus in conspectu meo semper.* *Philosophus. Eleatur.* *Valerius. l. 6. c. 3.* *Psal. 43.* *De pœnit. dist. 3. si Apostolus. inc.*

627 Quoniam iniquitatem meam annunciabo: & cogitabo pro peccato meo.

Hic consequēter ponit peccatorū cōfessionem. q. d. secundum glos. Dolor meus est non de flagello, vel pœna, quæ est medicina, sed de vulnere peccati. Si enim de peccato non dolerem, non sic me accusarem. Et ideo quia de peccato doleo, peccatū meū annunciando confiteor. Et nota, quòd cōfessio peccati inutilis quandoque redditur propter tria. s. vel quia contritio non præcedit, vel quia, satisfactio omittitur, vel quia emendatio non subsequitur. Si enim confitetur, & non conteritur, fatetur se habere vulnus, & tamen dolorem non sentit. Dicit Ber. ad Eugenium. Scio longe à salute consistere membrum, quod obstupuit. Et ægrum se non sentientem, periculosius laborare. Si etiam non sequatur satisfactio, confessio non proficit: quia, vt dicit Augustinus libro de vera innocentia. Bona est peccati confessio, sed, si curatio sequatur. Nā quid prodest detegere plagam, & nō adhibere medicinam? Medicinæ autem appositio est sequens satisfactio. Et insuper inutilis si non sequatur emendatio: quia tunc peccatum remanēs magis aggrauatur. Et ideo quia non sufficit confiteri, nisi alia tria diligenter obseruentur, & considerentur. Hinc est, ꝙ præmissa confessione, subiūgit. *Et cogitabo pro peccato meo.* i. solicitus ero sedulè agam. secundū glos. quia duo sunt modi perfectæ pœnitentiæ s. cōfessio, & emendatio quæ fit per fletus, eleemosynas, & huiusmodi. Sic enim dicit Psal. 118. Cogitaui vias meas, & conuerti pedes meos in testimonia tua. *De pœnit. dist. 1. Confessio quomodo aliquādo omittit. Ber. ad Eug. Augustinus.*

628 Inimici autem mei viuunt, & confirmati sunt super me: & multiplicati sunt, qui oderunt me iniquè.

Hic consequenter ponit pœnitentis patientiam in aduersorum tolerationē. Vbi notandum ꝙ pœ-

Universidad de Deusto
Biblioteca

nitens maxime tres habet inimicos, scilicet carnẽ, A mundum, & diabolum. Contra quos diuersimodè pugnare debemus. Nam carnem vincimus fugiendo, dicit Valerius lib.5. quòd Fabij Maximi non dimicare, vincere fuit. Hoc dicit, quia cæteri duces Romanorum missi cõtra Hannibalem ducem Pœnorum offerentes se bello campestri, deuicti sunt. Fabius verò missus contra eum solum statuit defendere sibi commissos, bellum declinans, vt sic dilato gressu paulatim minueretur virtus Hannibalis, & virtus exercitus Romanorum augeretur, quæ, diminuta fuerat: propter quod meruit nomen summi ducis, & vocatus fuit Fabius Maximus. Sic est moraliter agendum contra carnales affectiones, quia cùm eis te offers ad bellum, vinceris, si autem declinas, viso hoste, auertendo faciem, efficieris victor. Ideo dicitur. Fugite fornicationem. Quid est autem hostes carnales fugere: nisi in principio tentationis illam superare, & euertere? Nã, si in tentationibus carnis moram traxeris: statim mens allicitur, illecta delectatur, & delectata consentit. Mũdum autem vincimus sustinendo. Dicitur enim in libro de vita Philosophorũ, q̃ Bias vnus de septem sapientibus, interrogatus quis esset inter homines magis infirmus, respondit, qui non potest infortunia sustinere. Et ideo spiritualiter contra mundum oportet habere arma defensiua. s. patientiæ scutum. In patientia vestra possidebitis animas vestras. Diabolum autem vincimus, ei resistendo. Aduersarius C vester diabolus, &c. cui resistite, &c. Resistimus autem Diabolo impugnando ipsum oppositis, quibus nos impugnat, vt si per superbiam tentat, ipsum ei obiecta humilitate, debes fugare, si per auaritiam, ei obiice mundi contemptum, si per luxuriam, obtice et castitatem. Et ideo dicitur. Resistite diabolo, & fugiet à vobis. Hos autem omnes inimicos pœnitens patitur, & superando vincit. Et hoc est, quod dicit, *Inimici autem mei viuunt*, scilicet nunquam à tentationibus cessant. *Et confortati sunt super me*, vel *confirmati*: quia nisi resistatur eis, statim conualescunt. *Et multiplicati, sunt qui oderunt me iniquè*, quia quotidie crescunt. Et, Vbi quis conatur bene agere, semper ipsi ad oppositum nituntur inducere. Et hoc est, D quod subdit.

Tres pœnitentis inimici, contra quos nobis pugnandum.

Valerius lib.3.

1.Cor.6.

Luc.21.

1.Petr.5.

Iacob.4.

629 *6.q.1. sunt plurimi.*

Qui retribuunt mala pro bonis: detrahebant mihi: quoniam sequebar bonitatem.

Species enim retributionis sunt multæ: vide supra versic.595. quarum pessima est retribuere mala pro bonis: quod faciunt dæmones: quia illos magis ad malum conantur inducere, quos ad bonum magis dispositos vident: vt ostendit Gregor. Et hoc est quod subdit, *Detrahebant mihi, quoniam sequebar bonitatem.* Sic enim detrahere idem est, quòd à bono E retrahere. Sic enim accipitur 1.Reg.2. Quod filij Heli detrahebãt homines à sacrificio Domini. Vel detrahere idem est, quòd diffamare: & tunc bonis detrahit diabolus: quia illos diffamare conatur. Pro cuius euidentia notandum, quòd detractio est triplex, scilicet detractio sanctitatis, & munditiæ, qua à mente sæculorum culpa trahitur. Cogitat iustus de domo impij, vt detrahat eos à malo. Æquitatis, & iustitiæ, quia pœnis vita malorum traditur. Detracta est ad inferos superbia tua. Prauitatis, & malitiæ, qua à malis fama iustorum læditur. Nolite detrahere alterutrum. Et nota, quòd ista detractio viciosa, est duplex: quia quandoque detrahitur malis, quandoque bonis. Detractionem qua malis detrahitur sic describit Haimo. d. Detractio est reuelatio defectus absentis proximi, alicui facta vt ipsum in bonis minorem existimet. Et ista habet tres species. Prima cùm quis peccatum alterius reuelat, vbi reuelare non debet. Secunda, quando peccatum alterius aggrauat. Tertia, cùm fingens alteri malo peccatum falsum imponit. Et ab isto vitio admonet nos sapiens abstinere d. Custodite vos à detractione, parcite linguæ. Secundo detractio est, qua detrahitur bonis: quam sic describit Haimo. d. Detractio est boni alterius diminutio, vel negatio. Et hæc tres habet species. Prima est, cùm quis alterius virtutem negat. Secunda cùm tacet, vbi tacere non debet. Tertia cùm virtutem alterius minuit, vel in malum peruertit. Et omnibus istis tribus modis bonis detrahunt dæmones, vt deducit Gregor. Et hoc hic notat Psalm. d. *Detrahebant mihi, quoniam sequebar bonitatem.*

Detractionis multiplex. Prou. 25.

Esa.14.

Iac.4.

Supr.

Gregor. moral.

Ne derelinquas me, Domine Deus meus: ne discesseris à me.

630

Hæc est quarta pars principalis in qua pœnitens ex omnibus prædictis concludit internam lætitiam. Videns enim se pœnitens in tot aduersitatibus non derelictum à Deo, cum gratiarum actione auctorem salutis, suæ profitens Deum lætus exclamat, ne in futurum relinquatur, sciens, quòd grauior est offensa post veniam: quam offensam euadere non potest, si derelinquatur à Deo. Ideo orans dicit. *Ne derelinquas me, Domine, Deus meus*, &c. Quod ideo dicit: quia derelictus à Deo, quomodo tantorum hostium bella posset euadere? Cùm enim mentem deserit, ipsa statim dissipatur: vt ostendit Greg. d. Omnipotens Deus humanum cor destruit, dum derelinquit: ædificat autem, cùm gratia replet: neque enim humanam mentem Deus debellãdo destruit, sed relinquendo, quia ad perditionem suam sufficit sibi dimissa. Et ideo orat dicens. *Ne derelinquas me*, &c. Et hoc nihil aliud est quàm orare, vt Deus sic ipsum dirigat, vt ipse Deum non deserat: quia nunquam Deus deserit mentem nostram, nisi prius nos eum derelinquamus. Est enim de nobis sicut de illo qui in naui mouetur: talis enim percipit se paulatim à ripa magis, ac magis distare, cùm tamen litus non moueatur, sed ipse recedit à ripa. Sic Deus, qui est stabilis vt ripa, nos autem mutabiles, non recedit à nobis, nisi quia nos ab eo prius per peccatũ recedimus. Et sic appropinquat ad nos, quando nos ad se trahit. Sic ergo dicens, *Ne derelinquas me*, petit gratiam, qua Deum ipse non derelinquat. Ideo dicitur. Si dereliqueritis Deum, derelinquet & vos. Et hoc alijs verbis exprimens dicit. *Ne discesseris à me*. fac me à te non discedere. Et ideo nota, quòd nos à Deo discedere faciunt multa. s. iniquitas. Discedite à me omnes, qui operamini iniquitatẽ. Infidelitas. In nouissimis diebus discedent homines quidam à fide. Æterna calamitas. Discedite à me maledicti, &c. Sed quia nullus in statu gratiæ perseuerare potest sine spirituali Dei adiutorio, nec aliquod bonum operari, ideo diuinum adiutorium consequenter inuocat, dicens.

Gregor. moral.

Psal.6.

1.Tim. 4.

Intende in adiutorium meum, Domine Deus salutis meæ.

631

Deus enim omnes adiuuat, qui eius adiutorium debitè

debitè petunt. Si enim quis homo dici non potest A iustus, qui miseros oppressos iniustè, non adiiuuat, cùm potest, quomodo Deus iustus esset, si iniustè oppressos non adiuuaret. Et ideo de ipso dicitur psal.8. Factus est Dominus refugium pauperi, adiutor in tribulatione. Et de tali adiutorio Dei tota scriptura abundat. Sic enim adiuuit tres pueros in camino ignis positos iniustè, ignis virtutem ligans, ne eis nocere posset. Sic adiuuit Ioseph propter amorem castitatis incarceratum iniustè, vt inde ipsum extraheret, & totius Ægypti faceret Dominum. Sic adiuuit Susannam propter amorem castitatis ad mortem condemnatam iniuste, vt ipsam castissimam declarans, infamatores traderet morti. Sic adiuuit Apostolum Petrum propter Chri B sti fidem incarceratum, ipsum Angelico ministerio liberando. Sic adiuuit Paulum tertio naufragãtem. Et sic de similibus per totam scriptura habetur. Et ideo clamat scriptura, dicens. Deus noster refugium, & virtus, adiutor in tribulationibus, quæ inuenerunt nos nimis. Quid ergo mirum si pœnitens hic diuinum inuocat adiutorium, dicens. *Intende in adiutorium meum*, &c. Et aduerte, quòd istud Dei adiutorium septies petimus in die, scilicet in principio horarum omnium, d. Deus, in adiutorium meum intende. Primo quia propter septem peccata capitalia, aduersa, & tribulationes nos premunt, quia cuilibet peccato sua correspondet tribulatio: quia aliunde tribulatur superbus, aliunde auarus, & sic de aliis. Ideo septem vicibus in die adiutorium Dei C postulamus. Vel quia per septem ætates huius vitæ tribulationes patimur. Et hoc petimus maxime in principio horarum, dicentes. Deus, in adiutorium meum intende, quia cum orare debemus, tunc maxime diabolus tentare satagit, & à bono proposito reuocare festinat. Sed dices. Quare ergo in triduo Christi passionis sic Dei adiutorium non postulamus in principio horarum, dicentes. Deus, in adiutorium meum intende: quod magis debemus facere, quia cùm illud tempus magis sit deuotum, tunc diabolus magis satagit tentare fideles? Respondeo, quòd Christi passionis memoria est sufficiens inuocatio adiutorij diuini, eo quòd ipse ideo solum sit pro nostro adiutorio passus. Et ideo quia tunc con- D tinuè Christi passionis in omnibus horis facimus memoriam, ideo aliter non expedit diuinum postulare adiutorium: secus autem de aliis temporalibus, in quibus non tam sedulo in horis Christi passio me moratur. Tunc ergo magis orare debemus, dicentes. Adiuua nos, Deus salutaris noster, &c. Quia dolorem contritionis hic notat Psalm. dicens. Dolor meus in conspectu meo semper: quæro vtrum dolor contritionis maior esse debeat de vno peccato quàm de alio? Ægidius dist. 17.

Dan.3.

Gen. 41.

Dan. 13.

Act. 12.

Psal.45.

Septies petimus Dei adiutorium in die.

Quæstio.

Respon.

Psal. 37.

Quæstio.

PSALM. XXXVIII.

632 35.q.1. vos autẽ.

DIxi custodiam vias meas: vt non delinquam in lingua mea.

Psalmus iste talem habet titulum. *In finem canticum Dauid pro Idithum.* Pro cuius tituli intelligentia sciendum, quòd Dauid instituit cantores ad diuinas laudes decantandas ducentos octuaginta octo, qui per vices suas ante arcam nomini canebant cum citharis, & musicis instrumentis. Inter quos erant tres principales, scilicet Asaph, Hemam & Idithum. Et istorum quilibet certum numerum ex prædictis cantoribus habebat sub se. Fecit etiam certos Psalmos ab istis decantandos, aliquos deputauit ipsi Asaph: aliquos ipsi Hemam: aliquos ipsi Idithum. Inter cæteros autem Psalmos fecit istum decãtandum ab ipso Idithum, & ab aliis cantoribus ei subditis. Ex quibus apparet sensus literalis tituli, qui est iste. *In finem canticum Dauid*, scilicet, factum ab ipso Dauid pro Idithum, id est, decantandum ab ipso Idithum. De materia autem istius Psalm. dicitur communiter, quòd Dauid fecit istum Psalmum, dum profugus fugeret à facie Absalon filij sui: postquam audierat vituperia sibi illata à Semei. Nam cùm rex Dauid exisset Hierusalem, & fugeret à facie Absalon filij sui, Semei, qui colligatus erat cùm Absalon filio regis, clamans post regem ei improperabat, dicens, Egredere, egredere, vir sanguinum, & vir Belial. Reddidit tibi Dominus vniuersum sanguinem domus Saul. Ecce premunt te mala tua: quoniam vir sanguinum es. Et tunc rex patienter talia sustinebat opprobria. Quinimo cùm Abisai vellet illum inuadere, rex prohibuit, dicens, Dimitte eum. Dominus enim præcepit, vt malediceret mihi. Ecce filius meus quærit animam meam: quanto magis Semei, &c. Tunc ergo ad dandum aliis exemplum patientiæ suo exemplo ostendens suam patientiam hunc Psal. fecit d. *Dixi custodiam*, &c. Et sic ergo diuidam primùm Psal. quo ad literam. Secũdò quo ad sensum Psalmistę. Quantum ad primum Psal. iste diuiditur in tres partes. Quia primo ponitur ipsius Dauid patientia. Secũdo describitur eius in Deum confidentia, ibi. *Loquutus sum.* Tertiò ponitur orationis eius instantia, ibi. *Exaudi orationem meam*, &c. Dic vt Nic. de Ly. Quãtum verò ad intellectũ Psalmistę, titulus Psal. declarat materiam Psalm. Nam, vt supra dictum est: Dauid ordinauerat ducentos octuaginta octo cãtores, quibus tres præfecerat, scilicet, Asaph, Hemam & Idithum: quorum nomina Esdras frequenter ponit in titulis Psalmorum, vt ex eorum interpretationibus cognoscatur intentio Psalmi. Huius ergo Psalm. aperit materiam per hoc nomen Idithum, cùm dicit titulus. *In finem canticum Dauid pro Idithum.* Idithum namque interpretatur transiliens eos, id est illos, qui remanent in mundo, hærentesque terrenis: de quo transiliente, vel transitu agitur hic. Quoniam hic psal. docet transire à terrenis ad cœlestia: à dilectione mundi ad dilectionem Dei, & à tẽporalibus ad æternitatem. Sic ergo sensus tituli est talis. Istud canticum, factum à Dauid *in finem*, id est Christum nos dirigens, est *pro Idithum*, id est, pro transitu temporalium ad æterna. Et quia iste transitus maxime fundatur in patientia aduersorum, ideo iste Psalm. maxime nos docet patientiam, & inter opprobria, & detractiones malorum E à murmuratione linguam continere. Et quantum ad hoc Psalm. iste diuiditur in tres partes. Quia agit primo de patientiæ habenda firmitate. Secundò de mundi declinanda vanitate, ibi. *Verumtamen.* Tertiò de superna exoranda bonitate, ibi. *Exaudi Deus.* Quantum ad primum sciendum, quòd in omnibus bonis operibus est talis ordo: quod primo intus corde præcedit deliberatio: consequenter operis sequitur persecutio: & tertio sequitur operationis finis, & consummatio. Et secundum hoc prima

1.Par.25.

2.Reg.15.

2.Reg.16.

Psal. 1. Psal. 30.

Universidad de Deusto
Biblioteca

pars habet tres partes: quia Psalm. ponit primo suam cordis deliberationem. Secundo suæ deliberationis executionem, ibi. *Posui ori meo.* Tertio suæ exauditionis finem, & consummationem, ibi *Loquutus sum.* Quantum ergo ad primum ponens suam deliberationem dicit. *Dixi custodiam*, &c. Vbi notandum, quòd sicut corpus habet os materiale, & linguam, qua loquitur: sic multo fortius suo modo & mens habet os intrinsecum, & linguam, qua prius verba intus format, quàm producat exterius per corporis linguam, quia prius est dicere mentis, quàm sit dicerè corporis. Sic enim de dicere cordis dicitur, Dixit insipiens in corde suo. psalm. 13. Similiter & quilibet bonus Deo corde loquitur psalm. 26. Tibi dixit cor meum. Istud autem dicere intrinsecum est mētis deliberatio eorum, quæ exterius dicenda sunt, & facienda. Sic igitur hic dicere stat pro deliberare, vt sit sensus. *Dixi custodiam vias meas*, id est, in corde meo deliberaui custodire vias meas. Per vias autem intellige actiones nostras. Vnde Gregorius. Quid viarum nomine nisi actiones nostræ significantur? Hinc enim per Hieremiam dicitur. Bonas facite vias vestras, & studia vestra. Deliberabit ergo iste primo custodire vias suas, id est actiones suas, ne scilicet murmurando contra Deum peccet. Vnde subdit. *Vt non delinquam in lingua mea.* Sed aduertendum, quòd linguam suam diuersi variè custodiunt, vt ostendit Gregorius, dicens. Sunt tria genera hominum, qui gradatim distinctis à se qualitatibus dissident. Sunt namque aliqui, qui ad loquendum praua concipiunt, allocutione sua nulla silentij grauitate refrenantur. Et sunt alij, qui cum praua concipiunt, magno se silentij vigore restringunt. Et sunt nonnulli, qui virtutum vsu roborati vsque ad eam celsitudinem prouehuntur, vt ad loquendum nec quidem in corde perueršа cōcipiant quę silentio compescant. Et hoc est bonorum, dicit Psalm. *Dixi custodiam vias meas.* Qui enim linguam custodire nescit, se malis operibus implicatum manifestat. Dicit Philosophus, quod auis si sub lingua habeat venam albam, generat filium album: si nigrā nigrum. Sic & moraliter secundum qualitatem, & colorem linguæ, color, & qualitas fœdus, id est, operis sibi correspondet. Et ideo bene consulit Psalm. dicens Prohibe linguam tuam à malo.

Pſal. 13. Pſal. 26. Greg. li. 21. mor. c. 4. Greg. li. 5. mor. c. 12. Philoſ. 5. animal.

633 5. q. 4. in loco. Posui ori meo custodiam: cum consisteret peccator aduersum me.

Hîc consequenter ostendit deliberationis executionem: quia sicut in corde deliberauit, sic & opere compleuit. *Posui*, inquit, *ori meo custodiam.* Et diuiditur in tres partes, secundum quod ex tali custodia tria se dicit habuisse, scilicet quia habuit primo discretum silentium. Secundo humilitatis fastigium, ibi. *Obmutui & humiliatus.* Tertio charitatis incendium, ibi. *Concaluit cor meum.* Quantum ad primum sciendum, quòd inter omnia corporis membra, lingua maiori custodia indiget, quia ex ea facilius plura mala procedunt. Vnde Bernard. in sermone de triplici custodia dicit. Quis sane enumeret quātas modicum linguæ membrū contrahit fordes, quàm multiplex in labiis incircuncisis immunditia coaguletur: quàm sit grauis pernicies oris incircūspecti. Est enim lingua dissoluta in sermonibus otiosis. Est lingua impudica, & est magniloqua, quorum prior lasciuiæ, sequens arrogantiæ famulatur. Est etiam lingua dolosa, & est maledica, quarum altera in falsidicam, & adulatoriam subdiuiditur, altera vero nunc in facie contumelias irrogat, nunc detrahit in occulto, hæc ille. Qui enim linguam suam non potest continere, opus bonum minime poterit habere. Dicit Philosophus, quòd si mulier vicina partui potest retinere suum anhelitum, quod partus eius erit facilis, & leuis, si autem non potest retinere, partus eius erit difficilis, & grauis. Sic moraliter in proposito. Anima quantuncunque bono conceptu, & intentione sit impregnata nunquam tamen pariet opus viuum, sine difficultate, si anhelitum suum, id est spiritum, cohibere non possit. Et ideo bene dicit Apostolus. Si quis putat, se religiosum esse, non refrenans linguam suam, huius vana est religio. Contra quod dicit Psal. *Posui ori meo custodiam.* Et quamuis custodia oris omnibus sit necessaria, maxime tamen clericis Deo dicatis. Vt ostendit Bernardus super illo verbo Apostoli. Sermo vester in gratia semper sale conditus sit, dicens. Sit lingua vestra modesta, sobria, pudica, sit ori vestro saliua virgo die crescente. Et nisi vtilitas occasionem præbuerit vsque in crastinum incorrupta seruetur. Ponamus *ori nostro custodiam.* Et ostium circunstantiæ labiis nostris. Auceps non emittit accipitrem, nisi prius anserem viderit. Et monachus dimittit linguam suam, vbi loquendi necessitas non existit. Dedignatur venator catulum soluere, nisi lepus appareat. Viliorem habet monachus linguam suam, quam ad nullius salutem, vel commodum inutiliter soluit. Sudat lapis in manu oppugnantium mœnia, & incassum volat verbum de ore stantis in sanctæ Ecclesiæ disciplina. Arcus flexis cornibus frustra non tenditur, & rationalis lingua ad deferenda irrationabilia passim laxatur. Parcitur pharetræ, vt ex ea sagitta non leuiter exeat. Non parcitur linguæ, vt mendax in quemlibet verbis velut ictum vulneris infligat. Quid autem ad hoc dicimus? certe excusari non possumus, facilius est enim tacere quàm loqui, vt cum Psalm. dicamus. *Posui ori meo custodiam.* Sed, quia perfectius est iniuriatum non loqui, quàm non prouocatum, ideo addit, dicens. *Cum consisteret peccator aduersum me.* Hæc est perfectio, opprobria audire, & tacere, iniurias pati, & non loqui. Relinquentes enim mundum, & ad Deum tendentes hodie præ cæteris à malis irridentur, & impetuntur opprobriis, & fatui reputantur. Deridetur iusti simplicitas. Et tamen iusti se deridentes non deridet, sed tolerant patienter exemplo Christi. Qui cum malediceretur, non maledicebat, cum pateretur non comminabatur. Sic & iusti dum peccatores aduersus se insurgunt patienter tolerantes, ori suo custodiam imponunt. Sic faciebat Apostolus dicens. Maledicimur, & benedicimus, persecutionem patimur, & sustinemus, blasphemamur, & obsecramus. Vnde iusti quanto magis infestantur à malis, tanto amplius humiliantur. Vnde subditur,

Lingua. Philoſ. 5. animal. Pſal. 38. Eccleſ. 4. 1. Pet. 2. 1. Cor. 4.

Obmutui, & humiliatus sum, & silui à bonis, & dolor meus renouatus est. 634

Hîc

Hîc consequenter ostendit iustos in persecutionibus humilitatem seruare. Vbi notandum, q᷑ verā humilitatem probat illata contumelia: sicut paupertatem voluntariam, oblata abundantia, & verā castitatē obiecta mulieris pulchritudo cum opportunitate. Ecōtrario de multis dicit Greg. Esse quippe volunt humiles, sed sine despectu, esse contenti propriis, sed sine necessitate, esse casti, sed sine maceratione corporis, esse patientes, sed sine cōtumeliis volunt. Cumque adipisci virtutes quærunt, sed virtutum labores fugiūt, quid aliud quam sine belli certamine triumphare de hostibus quærunt? Ex quibus apparet, quod vera humilitas, & patientia probatur aduersis: vnde in persona iustorum, nunc ait psal. *Cùm consisteret peccator aduersum me, obmutui, & humiliatus sum.* Obmutescit iustus: quia percussus aduersis non murmurat. Sciens, quod ait Gregor. Quisquis percussus murmurat, quid aliud quam iustitiam ferentis accusat? Vt ergo homo reprehendere non audeat iudicem culpæ, hunc humiliter cogitet auctorem naturæ: quia qui mirè ex nihilo hominem fecit, factum impiè nō affligit. Ille ergo percussus obmutescit, qui patienter tolerādo, nō murmurat. Exemplo Christi de quo Esa. 53. Sicut ouis ad occisionem ductus est, & quasi agnus coram tondente obmutescet: quod ex humilitate procedit. Vnde subditur: &, id est, *quia humiliatus sum. Et silui à bonis, & dolor meus renouatus est.* Vbi sciēdum, q᷑ sancti viri, dum se inter malos positos vidēt, qui semen diuini verbi recipere nolunt, tacēt, ne margaritas ante porcos proiiciant, & sanctum dent canibus. Sed quia vidēt aliorum mala multiplicari, grauiori dolore feriuntur interius. Et hoc notat psal. d. *Silui à bonis*, scilicet prædicandis: quia scilicet nō habebam terram bonā, in qua semen fructificare posset. Et quia prauorum malitia continuè augetur, ideo ex hoc *dolor meus renouatus est.* Et sic istum passum exponit glo. & Greg. d. Nam sæpe contigit, vt boni viri, cum se non audiri considerant, ori suo silentium imponunt. Sed plerūque dum conspiciunt quòd iniquorum facinora ipsis tacentibus crescunt, vim quandam sui spiritus sustinent, vt in locutione apertæ correptionis erumpant. Vnde & propheta Hieremias cum sibi prædicationis silentium indixisset dicens. Nō recordabor eius, nec loquar vltra in nomine eius: illico adiūxit. Et factus est in corde meo quasi ignis æstuans, & defeci, ferre non sustinens. Pro eo enim quòd se minimè audiri conspexerat, silentium sibi imposuit, sed cum crescentia mala in eo cerneret, in eodem silentio non permānsit. Dauid quoque propheta postquam silentium sibi indixerat. d. *Posui ori meo custodiam, cum consisteret peccator aduersum me. Obmutui, & humiliatus sum, silui à bonis:* in ipso suo silentio zelo charitatis exarsit. Vnde subdit. *Et dolor meus renouatus est.* Vnde & considerando peccata malorum, dicebat Apostolus. Tristitia magna est mihi, & dolor continuus cordi meo.

Greg. li. 7. mor. c. 14. Greg. li. 5. mor. c. 26. Greg. 23. mor. c. 10. Hier. 20. Rom. 9.

635 3. q. 1. mul to sunt. Concaluit cor meum intra me, & in meditatione mea exardescet ignis.

Consequenter ex hoc se ostendit habere charitatis incendium. Dolere enim de peccatis proximorum, signum est charitatis. Charitas autem quidam calor spiritualis est. Et istum calorem in corde iustorum insinuans hic psal. ait. *Concaluit cor meum intra me.* glo. id est, ex omni parte caluit amore Dei: id est, igne cœlestium, vt, quia diligo Deum, diligam proximum: & diligendo proximum, doleam de ipsius culpa: quia semper iusti igne diuino accensi, quæ Dei sunt meditantur. Vnde subdit. *Et in meditatione mea exardescet ignis*, scilicet, diem dilectionis. Vel secundum Gregor. Calescit cor iustorum: quia quando tacentes vident aliorum mala augeri, intus concalescunt, quia dilectionis ardor, ad exterius loquendum excitat illos: vt quæ corrigere non valent, saltem increpare non desistunt. Et attende, quòd isto igne charitatis multi sunt, qui calefieri non possunt. Quoniam figura habetur in Dauid, de quo dicitur. 3. Reg. 1. quòd Dauid, cùm operiretur vestibus, non calefiebat. Et quare calefieri non poterat, Stephanus adducit tres rationes, exponendo prædicta verba. d. Dauid calefieri non poterat. Primo quia de senibus est parentibus natus. Secundo quia in præliis multum sanguinem fuderat. Tertio, quia ex quo Angelum cædentem populum vidit, pauore vehementi contabuit. Moraliter autem ista tria multos impediunt, ne in eis igne charitatis concaleat cor ipsorum, Primum est antiquorum peccatorum imitatio. Antiquiora enim peccata, & prima quæ fuerunt, sunt inuidia, & superbia. Inuidia enim primum peccatum dicitur: Inuidia diaboli mors introiuit in orbem terrarum. Similiter & superbia. Initium omnis peccati superbia. Sic igitur superbia, & inuidia dicuntur antiquiora peccata, quia nullum aliud peccatum fuit prius istis. Ex istis ergo natus per imitationem in corde suo charitate calefieri non potest, Secundum est egenorum proximorum incompassio: quod notatur in Dauid, qui multum sanguinem fuderat: tot enim sanguinem fundimus, quot fame mori permittimus, subuenire valentes. Tertium est diuinæ iustitiæ sine misericordia consideratio. Hoc enim ad desperationem ducit: quod notatur in Dauid, qui vidit Angelum ex iustitia cędentem populum. At contra iusti igne charitatis calescunt. d. Psal. *Concaluit cor meum* &c. Quia dictum est, quòd iusti calent igne charitatis, ex dilectione peccatorum: quæro vtrum peccatores ament seipsos. 2. secundæ. q. 35. articulo 7.

3. Reg. 1. Tria impediunt ne cor charitatis igne incalescat. Sapien. 2. Eccle. 10.

Loquutus sum in lingua mea, notum fac mihi, domine, finem meum. 636

Hîc consequenter ponit suæ intentionis finem intentum, & consummationem. Principalis enim intentio, & finale desiderium antiquorum patrum erat videre verbum incarnatum: propter quod Christus suis dicebat Apostolis. Multi reges, & prophetæ voluerunt videre, quæ vos videtis, & non viderunt, &c. Circa autem istam principalem antiquorum intentionem Psalm. tria ponit. Quia primo desiderat scire Christi incarnationem. Secundo desiderat scire suæ vitæ durationem: ibi. *Et numerum dierum.* Tertio confitetur humanæ vitæ annihilationem: ibi. *Ecce mensurabiles.* Quantum ad primum sciendum quòd hic Dauid loquitur in persona omnium patrum antiquorum, qui Christi desiderabant aduentum. Et loquitur Deo non hominibus: quod ostendit, dicens: *Loquutus sum in lingua mea: notum fac mihi, domine*, & sic loquitur domino. Et ideo sciendum, qualiter nos Deo loquimur, & qualiter Deus nobis.

Luce 10.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Lingua enim corporalis non niſi ad aures corporales loquitur, nec auris corporalis non niſi vocem corporis audit. Cùm ergo Deus aures corporales, nec linguam habet corporalem, nec ipſe menti noſtræ ſono vocali loquitur, nec nos ſibi. Loqui ergo noſtrum Deo eſt deſiderio cordis ad ipſum clamare: vnde Greg. in illud Ioã. Vidi animas ſanctorum clamantes, & dicentes: Vſquequo, domine ſanctus. non vindicas ſanguinem noſtrũ, &c. d. Quid eſt animas ſanctorum vindictam à Deo petere, niſi diem extremi iudicij, & reſurrectionẽ extinctorũ corporum deſiderare? Magnus quippe earũ clamor magnum eſt earum deſiderium. Tanto enim quiſque minus ad Deum clamat, quanto minus deſiderat, & tanto maiorem vocem in aures Dei exprimit, quãto ſe in eius deſiderium plenius fundit. Animarum ergo verba ſunt ipſa illarum deſideria. Nam, ſi deſiderium ſermo non eſſet: propheta, non diceret. Deſiderium cordis eorum audiuit auris tua. Ad propoſitum ergo Dauid in perſona iuſtorum dicit. *Loquutus ſum lingua mea*, ſcilicet cum lingua cordis, quæ eſt deſiderium mentis. De qua lingua dicitur Pſal. 70. Lingua mea meditabitur tota die iuſtitiam tuã. Meditatio enim ad mentem pertinet, non ad corpus. Sed quid hæc lingua deſiderabat adiungit. *Notum fac mihi, domine, finem meum.* Quis autem eſt finis noſter, niſi Chriſtus incarnatus? de quo dicit Apoſtolus. Finis legis eſt Chriſtus ad iuſtitiam omni credenti. Vocatur enim Chriſtus incarnatus finis non quidem conſumptionis, ſed perfectionis, & conſummationis. Vnde ibidem glo. Finis enim Chriſtus eſt, in quo lex iuſtitiæ non conſumitur, ſed impletur. omnis enim perfectio in ipſo eſt, vltra quam non eſt, quo ſpes ſe extendat. Finis etiam eſt fidelium Chriſtus, ad quem cùm venerit currentis intentio, non habet quid amplius poſſit inuenire, ſed habet in quo poſſit permanere. Finis ergo dicitur Chriſtus, non quia conſumit, ſed quia perficit. Vnde & ipſe de ſeipſo ait. Ego ſum alpha, & omega, principium, & finis. Dicens ergo. *Notum fac mihi, domine, finem meum.* Hoc eſt notum fac mihi Chriſtum incarnatum: vt ſcilicet quem fide credo incarnandum, cognoſcam incarnatum. Et ad iſtum ſenſum exponit. d. *Notum fac mihi, domine, finem meum*, id eſt, Chriſtum, qui eſt finis noſter: cuius conſummatio eſt in præſenti ad iuſtitiam, & in futuro ad gloriam.

Gregor. 2. moral. c. 6. Apoc. 6. *Clamare.* *Rom. 10.* *Apoc. 1.*

637 Et numerum dierum meorum quis eſt, vt ſciam, quid deſit mihi.

Hic conſequẽter deſiderat ſcire durationem. In præcedenti enim verſiculo deſiderauit ſcire, tempus incarnationis Chriſti, volens ergo ſcire, ſi ipſum incarnatum videbit, petit vtrum vſque ad illud tempus durare debet. d. *Et numerum dierum meorum*, &c. ſcilicet notum mihi fac. Vbi glo. Numerum dierum ſuorum ſcire volebat, non deſiderio huius vitæ, ſed deſiderio videndi Chriſtum: vt appareat, ſi eius aduentum poterit videre, quem magno deſiderio antiqui patres videre deſiderabant. Vnde ait Chriſtus. Multi reges, & prophetæ voluerunt videre, &c. Inde ſenex ille Simeon clamabat: putas dura bo? putas videbo? quaſi dicat. Ideo volo ſcire numerum, vt ſciam, quid deſit mihi ad Chriſtum videndum, Sed nũquid cuilibet homini determinatus eſt certus dierum numerus, quo viuere poſſit, & non vltra neque magis, neque minus? Et videtur, quòd

Luce. 10. *Quæſtio.* *Iob 14.*

A ſic. Breues dies hominis ſunt, & numerus menſium eius apud te eſt: conſtituiſti terminos eius, qui præteriri non poterunt. Ad oppoſitum quia quis poteſt vitam ſuam breuiare, ergo & prolongare: patet, quia ſeipſum poteſt quis interficere, vel ad infirmitatem ſibiipſi dare occaſionem, quod qui facit, minus viuit, quod ſi non faceret, plus viueret. Reſpondeo quòd quæſtio dupliciter poteſt intelligi: vno modo an apud Deum ſit præuiſum tempus determinatum, quo quis viuet, & non plus, nec minus: ſecundo an natura cuiuſlibet hominis certam habeat intrinſecam virtutem, per quam tantum poteſt viuere, & non plus, neque minus. Et tunc dico ad quæſtionem primo, quòd intelligendo primo

B modo: quòd apud Deum eſt determinatum tempus certum vitæ cuiuſlibet hominis, per quod viuet, & non vltra, neque minus: patet, quia diuina ſcientia omnia futura, & præterita nouit vt præſentia. Vnde Gregor: exponens prædicta verba: *Numerus menſium eius apud te eſt*, dicit: Cuncta futura Deus præſens ante ſæcula decreuit, qualiter per ſæcula diſponantur. Statutum quippe eſt homini, vel quantum hunc mundi proſperitas ſequatur, vel quantum aduerſitas feriat, ne electos eius aut immoderata proſperitas eleuet, aut nimia aduerſitas grauet. Statutum quoque eſt, quantum in ipſa vita mortali temporaliter viuat. Nam etſi annos quindecim Ezechiæ regi ad vitam addidit omnipotens Deus, cùm

C eum mori permiſit, tunc eum præſciuit eſſe moriturum. Qua in re quæſtio oritur, quomodo ei per prophetam dicatur. Diſpone domui tuæ, quia morieris tu, & non viues. Cui cum mortis ſententia data eſt, protinus ad eius lachrymas vita addita eſt. Sed per prophetam prædixit dominus tempus, quo ipſe mori merebatur, per largitatem vero miſericordiæ eum illo tempore ad mortem diſtulit, quod ante ſæcula ipſe præſciuit. Nec igitur propheta fallax fuit, quia tempus mortis innotuit, quo vir ille merebatur mori, nec dominica ſtatuta commutata ſunt, quia vt ex largitate Dei anni vitæ creſcerent: hoc quoque ante ſæcula præfixum fuit, atque

D ſpatium vitæ, quod inopinatè foris eſt additum, ſine augmento præſcientiæ fuit intus ſtatutum: hæc Gregor. Sic igitur quantum ad Dei præſcientiam omnia etiam futura contingentia ab æterno fuerunt ſtatuta, & ad vnam partem de facto: licet non de poſsibili determinata. Si vero quæratur ſecundo modo: ſcilicet an in ipſa vita noſtra ſit determinata virtus, qua quis tantum viuere poſsit. Reſpondeo, dicunt quidam, quòd viuere noſtrum fundatur in humido radicali, quo calor naturalis intrinſecus fouetur, & illo durante eius operatione non impedita durat vita, & illo deficiente, vel eius operatione impedita vita deficit. Et illud humidum eſt certæ, & determinatæ virtutis, licet maioris in vno quàm in alio ſecundum diſpoſitiones

E diuerſas conceptionis, & natiuitatis: virtus iſtius augeri non poteſt, ſed bene foueri poteſt, & conſeruari, ne aliquo conſumatur, niſi quantum calor naturalis continuè conſumit: ipſa autem per calorem naturalem conſumpta, ſtatim deficit vita. Cùm ergo illud humidum radicale ſit determinatæ virtutis, ſic & tanto tempore, & non plus poteſt calorem naturalem fouere. Et ſic in quolibet homine eſt determinatum tempus, quo viuere poteſt, & non vltra. Illud autem humidum radicale poteſt conſumi ab alio, quam per calorem naturalem ordinatum, vt per calorem inordinatum

Respon. *Greg. 13. moral. c. 1.* *Viuere.*

tum febrium, vel per aliã hominis malam vitam, vel poteſt eius operatio totaliter extingui: vt puta quãdo quis interficitur. Et ſic vita poteſt abbreuiari. Et datur exẽplum. Si tantum ponatur in lampade olei quãtum ſufficiat ad nutriendum ignẽ lampadis per vnam diem, quamuis nõ poſſis facere q̃ nutriat vltra vnam diem, tamen potes facere, q̃ minus durabit: vt puta augendo ignem lampadis: quia tũc plus conſumet de oleo, vel extinguendo violenter lampadem. Sic in propoſito dicitur q̃ determinata eſt virtus in homine, per quã per tantũ tempus viuere poteſt, & nõ vltra, ſed illa impediri poteſt: & per cõſequẽs hominis vita poteſt abbreuiari, ſed nõ prolongari. Et hoc dicit alibi Pſalm. Viri ſanguinum & doloſi non dimidiabunt dies ſuos: quia tales per malam vitam diſipant virtutem illam vitalem, & multotiens morte violenta terminantur. Quantitas ergo vitæ ſtat in quantitate caloris naturalis, & humidi radicalis, quo dictus calor nutritur. Ad argumenta ex dictis patet, quid dicendum.

Pſal. 54. *Aliter habetur in origina li Gre.*

638 Ecce menſurabiles poſuiſti dies meos, & ſubſtantia mea tanquam nihilum ante te.

Hic confitetur humanæ vitæ breuitatem vel annihilationem Pſalmiſta edoctus à Deo de tempore incarnationis, quod poſtulauerat. d. *Notum fac mihi, domine, finem meum.* edoctus inſuper de numero dierum, quibus naturaliter viuere poterat, quod poſtulauerat. d. *Et numerum dierum meorum quis eſt*, &c. Statim concluſit ſe non poſſe deuenire ad videndum finem ſuum, ſcilicet, Chriſtum incarnatum. d. *Ecce menſurabiles poſuiſti dies meos. Menſurabiles*, id eſt, numerabiles, & paucos: vel *menſurabiles*, id eſt, breues: quia quod faciliter menſurabile eſt, breue eſt. Vnde glo. *Ecce mẽſurabiles poſuiſti dies meos*, id eſt breues: quia cito tranſit vita noſtra. Quid enim ſunt centum anni, qui principium habent, & finẽ reſpectu æternitatis Dei, quæ ſine caret, & principio? Vnde pſal. 89. Mille anni ante oculos tuos tanquã dies heſterna, quæ præteriit: propter quod dicitur. Homo natus de muliere breui viuens tempore, &c. Quomodo enim tempus noſtrũ longũ poteſt dici, quod continuè terminatur? Vnde Greg. ait: Omne, quod tranſit, breue eſt, etiã ſi tardius terminari videatur. Iuſti autem viri hanc breuitatẽ vitæ cõtinuè conſiderant dies ſuos menſurãtes, ſed mali ipſam aduertere nolunt. Vnde Greg. ait. Reproborũ mens ergo dies præſentis vitæ tanto amore conſtringitur, vt ſic ſemper hic appetant viuere, quatenus, ſi valeãt, viuendi curſum nunquam deſiderent finire. Cogitare quippe futura deſpiciũt, ſpem totã in rebus tranſeũtibus ponũt, habere nulla niſi quæ prætereunt, concupiſcunt. Cũque nimis tranſeuntia cogitãt, & mãſura nullatenus ſperant, ſic inſenſibili cæcitate oculus cordis clauditur, vt ſe morituros nullatenus credant. Vnde fit ſæpe, vt iam corpus moleſtia quatiat, & intima mors virtutem vitalis ſpiritus incidat, nec tamen curare, quæ mundi ſunt, deſiſtãt. Iámque eos vltor ad iudicium pertrahit: & tamen ipſi rebus tranſitoriis occupati, nihil aliud cogitant, niſi qualiter in hoc mundo adhuc viuant: quia ſpes viuendi in eis nõ frangitur, etiam cũ vita terminatur. Dura enim mente mors longè abeſſe creditur, etiam cum ſentitur, &c. At contra iuſtorum mens ad æternitatis intentionem tendit, etiam cùm præſens eos fœliciter vita concomitatur. Magna carnis ſalute vtitur, nec tamen eius fiducia animus retardatur.

Iob 14. *Greg. 13. moral.* *Greg. 8. mor. c. 12.*

A Nullius adhuc articulus mortis erumpit, & tamen hanc quaſi præſentẽ cõtinuè cõſpicit. Quoniã enim præſens vita indefinẽter labitur, ſpes ei viuẽdi funditus amputatur. Hæc omnia bene conſiderat iuſtus. d. *Ecce mẽſurabiles poſuiſti dies meos, &c. Et ſubſtãtia mea tãquam nihilum ante te.* Quod ideo dicit: quia ſubſtantia noſtra id eſt vita noſtra æternitate cõparata, nihil inuenitur. Quid enim eſt vita noſtra, niſi vapor fumi ad modicum apparẽs? Iaco. 1. & Sapiẽ. 2. Tranſit vita noſtra tanquã veſtigiũ nubis. Et benè dicit tanquã veſtigiũ nubis: quia ſicut nubes à vento cito fugatur, & tranſit, ſic & vita noſtra. Vnde Hieronymus ait: Nihil fugatius vita huius ſæculi, quam dum tenemus, amittimus. Et per infantiã ad

B iuuentutem, per iuuentutem, & virilem ætatem neſcientes currimus ad mortẽ: quod nũc notans Pſal. ait. *Et ſubſtantia mea tãquam nihilum ante te*, licet nobis appareat magna. Et hoc benè cõſiderabat Iob. d. Parce mihi, domine, nihil enim ſunt dies mei. Hoc idem aliis verbis exprimit, dicens.

Hiero. li. 3 ſuper Amos. *Iob 7.*

639 Veruntamẽ vniuerſa vanitas, omnis homo viuens.

Secundum grãmaticos, vanus dicitur à Venus, & eſt idem vanus, quod inanis, falſus, vacuus intus, quia venerei homines tales eſſe ſolent. Et inde vanitas quaſi vacuitas, vel falſitas. Dicitur ergo omnis homo viuens vanitas vniuerſa: quia omnis homo inſtabilis vacuus, quia nec ſatiatus. Omnis ergo homo vanitas eſt, id eſt, hic vanitate viuẽs, quod probat glo. quia omnis homo, aut eſt bonus, aut malus. Si malus, tunc eſt deditus mundanis, q̃æ omnia ſunt vana. Vanitas vanitatum, & omnia vanitas. Si autem ſit bonus, tunc deſiderat eſſe cum Chriſto, & per conſequens ei vana eſt vita præſens. Et quantum ad hoc eſt notandum, q̃ triplex eſt vanitas, ſcilicet verſionis flexibilis. Et ſic omnis homo dicitur vanitas: quia vertibilis de eſſe hominis ad non eſſe: quinimo nunquam in eodem ſtatu permanet. Vnde pſal. 143. Homo vanitati ſimilis factus, eſt, dies eius ſicut vmbra prætereũt. Eſt ſecundo vanitas auerſionis vertibilis. & hæc in voluntate, quæ faciliter ad vana vertitur, & peccat. 3. Reg. 6. Peccauerunt, & peccare fecerunt Iſraël, & prouocauerũt Deum in vanitatibus ſuis. Tertia eſt vanitas pœnalitatis contriſtabilis. Cuncti dies hominis dolore, & ærumna ſunt pleni. Et hoc nõnne vanitas eſt? Quid enim aliud eſt habens vita, niſi quædam vanitas, & miſeria? Quoniã, vt ait Greg. Si enim ſubtiliter cõſideretur omne, quod hic agitur, pœna eſt, vanitas, & miſeria. Ipſi enim carni ſeruire ad neceſſaria atq; conceſſa miſeria quædam eſt, vt contra frigus veſtimenta, contra famem alimenta, contra æſtum frigora requirantur: quòd multa cautela cuſtoditur ſalus corporis, quòd etiam cuſtodita amittitur, amiſſa cum graui labore reparatur, & tamen reparata ſemper in dubio eſt. Quid hoc aliud quã mortalis vitæ vanitas quædam, & miſeria eſt, &c. Quibus conſideratis Pſal. merito dicit. *Veruntamen vniuerſa vanitas omnis homo viuens*, propter quòd clamat Apoſtolus, Rom. 8. d. Vanitati creatura ſubiecta eſt. Per creaturam enim intelligit hominem, qui cum omni creatura participat, quia omnis creatura eſt corporalis, aut ſpiritualis.

Vanus. *Vanitas triplex.* *Eccleſ. 1.* *Iob 14.* *Eccleſ. 2.* *Greg. 11.*

640 Veruntamen in imagine pertranſit homo, ſed & fruſtra conturbatur.

12. q. 1. omnis &c. lai.

Hic

Universidad de Deusto
Biblioteca

Hîc cõsequẽter agit de mũdi relinquenda vanitate. Et diuiditur in tres partes. Quia agit primo de singulorum innata dignitate. Secũdo de malorũ vana cupiditate: ibi. *Thesaurizat.* Tertiò de iustorum optata synceritate: ibi. *Et nunc.* Quãtũ ad primũ sciẽdum, q̃ omnium hominũ maxima est innata dignitas: quia quamuis quo ad corpus nihil sint, & vana, tamen quo ad animam imagine Dei sunt insigniti. Vnde dicit. *Veruntamen in imagine*, &c. quasi dicat: Quãuis homo corpore sit vanus, & vanitati subditus, tamen altæ est dignitatis, quia pertrãsit in imagine Dei, quasi dicat: Hoc est mirum, q̃ cùm tanta sit dignitas hominis, q̃ ad Dei imaginẽ, sit factus, q̃ tanta dignitas nõ ipsum retrahit à vanitate. In qua tamen vanitate frustra cõturbatur: quia cum labore & miseria terrena appetit, quæ frustra, id est, sine vti litate conturbant hominem. Est autem notandum, q̃ multiplex ad propositũ repetitur imago, scilicet, quia est Imago qua factus est homo, scilicet, verbi persona. Imago in qua factus est homo, scilicet anima nostra. Imago in qua lapsus est homo, scilicet, culpæ macula. Imago ad quã factus est homo, scilicet æterna gloria. Primo est imago qua factus est homo, quæ imago est æternum Dei verbum: imago enim alicuius dicitur, quod nos ducit in perfectam cognitionẽ alterius: vt dicit Magister. Sicut illa pictura, dicitur imago virginis, quæ nobis ipsam representat: & sic de imagine crucifixi: verbum autem Dei nos perfectè ducit in cognitionem patris, cũ sit impossibile verbũ intelligere, quin pater intelligatur, cũ sint relatiua. Et ideo verbũ dicitur perfecta patris imago, & tanto perfectior imago, quanto patri in omnibus coæquatur, vt deducit Magister. Et de hac imagine verbi dicitur, quòd est speculũ sine macula Dei maiestatis, & imago bonitatis illius. Ista ergo est imago, qua factus est homo, quia omnia per verbũ facta sunt. Sed fortè dices: Si filius dicitur patris imago, quia ducit in cognitionem patris & patri in omnibus est æqualis: nunquid eadẽ ratione pater dicetur imago filij, cũ etiã pater in omnibus filio sit æqualis? Ad hoc respõdet Magister. d. q̃ non, cuius ratio est, quia similitudo alicuius ad hoc vt dicatur illius imago, hoc habet ab illo, cuius est imago, & nõ econuerso verbũ autẽ similitudiné patris habet à patre, & non pater ab eo. De ista ergo imagine dicit Psal. *Verũtamẽ in imagine pertransit homo.* quia nullus homo ex hac vita ad æternam pertransire potest, nec potuit sine fide istius imaginis, scilicet verbi incarnati, vt dicit Magister, li. 3. Secundo est imago, in qua factus est homo: quia quilibet homo factus est ad imaginem Dei, sic scilicet q̃ Dei sumus imago. Creauit Deus hominẽ ad imaginem, & similitudinẽ suã. Quæ verba pertractãs Augustinus dicit: Cùm interiorẽ, & exteriorẽ hominẽ scriptura cõmemoret, quæri potest, vtrũ vnus istorum, aut ambo ad imaginẽ, & similitudinẽ Dei sit factus. Sed quis dubitat eum potius dicere, qui renouatur, quàm qui corrumpitur? Sed qualiter anima nostra sit diuinitatis imago, notandũ, q̃ secundũ Magistrũ: Imago vocatur alicuius, quod nos ducit in perfectã illius cognitionem. Sed anima nostra nos ducit in perfectã cognitionẽ Dei: patet, quia in cognitionẽ trinitatis personarum, & vnitatis essentialis, cognitionis aliorum, & intellectionis spiritualis, dominationis singulorum, & prælationis generalis. Primum patet, quia vt ait Magister. In mẽte nostra cernimus trinitatẽ, nõ quidẽ Deũ, sed imaginem Dei. In ipsa enim quædã apparet trinitas scilicet, memoriæ, intelligẽtiæ, & amoris. Et hæc tria (vt ait Augustinus) non sunt tres vitæ, sed vna vita, non tres mentes, sed vna mens, vna essentia. Verũtamẽ vt ait ibidẽ Magister caueat homo, ne hãc imaginẽ ab eadẽ trinitate factã ita cõparet ei, vt omnino existimet similem, sed potius magnã dissimilitudinem cernat: vt puta quia illa increata, ista creata, illa terminũ psonarũ, hæc vnius essentiæ. Sic enim quælibet creata imago rei cuius est imago magis dissimilis est quam similis. Secũdum patet: quia sicut Deus est naturæ intellectualis: sic & anima nostra inter omnes creaturas inferiores sola est intelligens. Vnde Augustinus 14. de trinitate. Eo anima nostra Dei imago est, quo capax eius, & particeps esse potest. Tertiũ patet, quia sicut Deus omnibus præfertur, & dominatur: sic & homo omnibus aliis creaturis. Vnde Magister li. 2. dist. 15. Omnibus creatis, atque dispositis nouissimè omniũ factus est homo tanquã omniũ possessor, & dominus omnibusq; præferẽdus. Psal. Omnia subiecisti sub pedibus eius. Sed hic occurrit dubium. Vtrũ mulier æquè sit imago Dei sicut vir? Arguitur, q̃ sic: quia dixit Deus. Faciamus hominẽ ad imaginem, & similitudinẽ nostrã: masculũ, & fœminã fecit eos. Ad oppositum videtur Apostolus. d. Mulier orans velat caput suũ: vir autẽ non debet velare, q̃ imago, & gloria Dei est: mulier autẽ viri. Respõdeo, nam vt dictum est, ideo anima nostra dicitur imago Dei, quia eius proprietates in se continet, & nobis ostendit. Sciendum ergo, q̃ quædã sunt in Deo, quæ repræsentat mulier æquè sicut vir, vt trinitatẽ personarum, & vnitatem essentiæ: & secũdũ ista mulier æquè est imago Dei sicut vir. Aliqua sunt, quæ repræsentat vir, & nõ mulier: & secundum ista mulier non dicitur imago Dei, sed vir. Et ista maxime sunt quatuor, vt ostendit glo. super illud Apostoli. Vir est imago, & gloria Dei, mulier autẽ viri. Primũ, quia sicut ex Deo omnia, ita est Adã omnes homines. Secundum q̃ sicut de latere Christi dormiẽtis in cruce formata est ecclesia, & eius fluxit origo, sic de latere Adæ dormientis, orta fuit, & formata Eua eius sponsa. Tertium q̃ sicut regit Christus ecclesiã, & ecclesia ei subseruit, sic vir mulierem habet regere, & mulier subseruire. Quartum quia vir principalius imago Dei dicitur quãtum ad intelligẽtiã, quã mulier, quia naturaliter in viro magis viget ratio, in fœmina autẽ magis sensualitas. Ex dictis ergo tres cõclusiones eliciuntur. Prima, q̃ in aliquibus vir, & mulier æqualiter sunt imago Dei. Secunda, quia in aliquibus vir, & mulier, sed vir principalius. Tertia, q̃ in aliquibus vir, sed nõ mulier. De ista ergo imagine dicit Psal. *Verũtamẽ in imagine pertrãsit homo.* q̃ quicunque tam bonus, quã malus amans cælestia, siue terrena, imaginẽ Dei in se cõtinet: quia licet imago Dei per peccatũ obscuratur in nobis, tamẽ quo ad essentiam penitus deleri nõ potest. Tertia principalis imago est, in quam lapsus est homo, scilicet, macula peccati. Quælibet enim anima peccãs in se imaginẽ diaboli facit p culpã. Fecisti tibi imagines, & fornicata es in eis. Anima enim sibi imagines facit, cũ quib. fornicatur, cùm peccata in se ponit, cũ quibus delectatur. Vnde alius facit sibi imaginẽ superbiæ, alius luxurię, &c. Vnde Origenes Homil. 13. sup Gen. dicit: Fecit Deus hominẽ ad imaginẽ suã: huius imaginis pictor est Dei verbum. Et quia tãtus pictor est, imago eius per malitiã obscurari potest, sed deleri nõ potest: manet semp in te Dei imago, licet tu tibi ipsi superinducas imaginẽ peccati. Istã picturã tuipse tibi depingis. Cũ enim te libido fuscauerit, induxisti colorẽ vnũ terreũ. Si verò auaritiæ studes, induxisti aliũ. Si te ira sanguineũ facis, addis tertiũ colorẽ. Si superbis, addis aliũ. Et sic per singulas malitię species, vel vt quibusdam coloribus congregatis imaginem terrenã tu tibijpsi depingis. Ipse ergo deprecandus est, qui dicit per prophetam, Ego deleo iniquitates tuas. Et cum deleuerit in te istos malitiæ colores, resplendet in te imago illa, quæ à Deo est creata: hæc Origenes? Vnde de quolibet peccatore diligente peccatum dicitur. Diligit mortuæ imaginis effigiem. Et verè peccatum mortis imago dicitur: quia animas ad mortẽ inducit. Omnis qui adorauerit imagine bestiæ, occidetur. Quarta est imago, ad quam, vel propter quam factus est homo: scilicet gloria æterna. Rom. Nam quos præsciuit, & prædestinauit, conformes fieri imagini filij sui: vt sit ipse primogenitus in multis fratribus. &c.

Imago. *Imago. mul-tiplex.* *Magister li. 2. di. 16. Imago. Verbum.* *Magister li. 1. di. 31.* *Sapien. 7 Aban. 1.* *Quæstio.* *Respon. Magister li. 1. d. 31.* *Imago. Anima rationalis.* *Gen. 1. August. 83 q. 8.* *Magister li. 1. di. 3.* *Magister li. 1. di. 3.* *Aug. 10 de trin.* *Aug. li. 14.* *Rom. 8.* *Quæst. Vir. Mulier. Gen. 1.* *1. Cor. 11* *Rom.* *Eccles.* *Origen.*

641 Thesaurizat, & ignorat, cui congregabit ea.

Hîc cõsequẽter agit de malorũ vana cupiditate. Volẽs enim hic ostẽdere Psal. malorum vitia, inter omnia elegit, vt dicit glo. agere de auaritia: quia illa radix est omnium malorũ: & ex cõsequenti omnia alia mala superat. O dibilis coram Deo superbia, & execrabilis omnis iniquitas: auaro autẽ nihil est scelestius. Vnde Ber. super illo verbo. Hæc omnia tibi dabo, si cadẽs adoraueris me, dicit. Planè auaritia radix iniquitatis, ambitionis occasio, subtile malũ, secretum virus, pestis occulta, doli artifex, mater hypocrisis, liuoris parẽs, omniũ vitiorũ origo, criminũ fomes, virtutum erugo, tinea sanctitatis, excæcatrix cordiũ ex remediis morbos creans, generãs ex medicina languorem, &c. Non ergo immeritò volens Psalmista ostendere malorũ vitia, auaritiã pręponit. d. *Thesaurizat, & ignorat*, &c. Si ergo auaritia tãtũ est peccatũ, cui dubiũ, quin magnã inferat pœnã, tã in præsenti quã in futuro? Quod ostendẽs Greg. super illo verbo Iob 20. Omnis dolor irruet in eũ: sic dicit. Auarus namque primo dolorẽ habuit in ipsa sua cõcupiscentiæ fatigatione, qualiter, scilicet cõcupita acquireret, & quomodo alia blãditiis, alia terroribus auferret. At postquã acquisitis rebus, peruenit ad desiderium, hunc dolor fatigat, vt cum sollicito timore custodiat, quod cum graui labore meminit acquisitũ. Hinc insidiãtes metuit, atq; hoc ipse perpeti, quod aliis fecit, pertimescit. Formidat potiorẽ alterũ, ne hũc sustineat violentũ, pauperẽ verò cum cõspicit suspicatur furem. Ipsa quoq; quæ congesta sunt, curat magnopere ne ex natura proprio defectu per negligentiã cõsumantur. In his itaq; omnibus quia timor ipse pœna est, tanta infœlix patitur, quãta pati timet: post hæc quoque ad gehennã ducitur, æternis cruciatibus macipatur. Omnis ergo dolor super auarũ ruit, quẽ & hic prius pœna concupiscentiæ, postmodũ verò pœna custodiæ, & illic quãdoque pœna vltionis cruciat æternæ, &c. Et tamen non mẽte cõsiderat, quòd relinquẽt alienis diuitias suas, & sepulchra eorũ, &c. Et bene alienis, quia *thesaurizat, & ignorat, cui cõgregabit ea.* Tales sic thesaurizãtes reprehẽdũtur Baruch 3. Vbi sunt, qui argẽtum thesaurizãt, & aurũ, in quo cõfidũt homines? Sequitur, exterminati sunt, ad inferos descenderunt. Sed hic est dubiũ, quod est maius vitiũ, vel auare thesaurizando congregare, vel prodigalitate congregata effundere. Ad hoc dico, quod secundum Philosophum: auaritia maius vitiũ est prodigalitate. Quod probat primo, quia melius est infirmari morbo curabili quã incurabili, prodigalitas autem est morbus curabilis, vel ab ætate. Nam qui prodigi sunt in iuuentute, cũ veniũt ad senectutẽ, vt plurimũ curatur eorũ prodigalitas, quia senes auariores sunt iuuenibus. Secundo curatur ab egestate. Nam, qui prodigi sunt, vt plurimũ egent, quia expẽsæ super abundant reditibus, expectẽdo autẽ indigentiã, inducũtur ad prodigalitatis detestationẽ. Sic igitur secũdum Philosophũ, prodigalitas est morbus curabilis, sed auaritia est morbus incurabilis. Quia quanto quis plus procedit in auaritia, & quanto plus senescit, tanto auarior efficitur. Secundo hoc idem probat Philosophus, quia prodigalitas est magis propinqua virtuti, quam sit auaritia. Nam liberalis nõ libenter recipit, & libẽter dat, quorũ vtrũq; facit prodigus, neutrum tamẽ facit auarus. Non ergo differt prodigalitas à liberalitate, nisi quia prodigus non dat vbi debet, & quibus, & cuius gratia debet. Quare cũ prodigus non sit amator pecuniæ sicut nec liberalis de illa, cùm quis est prodigus, potest fieri liberalis.

Sap. 15. *Apoc. 14.* *Greg. 15. mor. c. 11.* *Quæstio.* *Philosophus Ethicorum 4.*

Et nunc quæ est expectatio mea? nónne dominus? & substantia mea, apud te est? 642

Hîc cõsequẽter agit de iustorum optata synceritate. Magna enim est differẽtia inter vota malorũ, & bonorũ, quia mali solũ petũt vana, & tẽporalia, iusti autem petũt spiritualia. Vnde ista pars diuiditur in partes quatuor, secũdũ quòd iusti maximè quatuor desiderãt: scilicet primo diuinã veritatẽ: secũdo cordis puritatem: ibi. *Ab omnibus iniquitatibus.* tertio patientiæ firmitatẽ: ibi. *Obmutui, & non aperui os meum.* Quarto culpæ punitionẽ: ibi. *A fortitudine.* Primo ergo affectat iusti habere Deum, non vana mũdi. Et hoc est, quod dicit. *Et nunc quæ est expectatio mea? nónne Deus?* istum versum exponit glo. de incarnatione Christi, de qua superius dixerat. Notum fac mihi domine finem meũ: ideſt. Christũ incarnãdum. Sciebat enim q̃ sine Christi aduẽtu ad gloriã trãsire nõ poterat. Ideo ipsius aduẽtum ardẽter expectabat, d. *Et nunc quæ est expectatio mea? ecce nunc*, id est, quãdiu sum in vita præsenti, quid est illud, quod desidero, quod expecto: certe nõ tẽporalia, & trãsitoria, sed ipse dominus: scilicet Christus est expectatio mea, qui est dominus omniũ, qui habet in femore suo scriptum. Rex regum, & dominus dominãtiũ. Et q̃d expecto? certe q̃ natura mea ab ipso sic assumpta & diuinitati vnita. Et hoc est quod dicit: *Nónne substantia mea apud te est?* id est, natura mea à te assumpta. Et loquitur de futura incarnatione tanquam de præsenti, d. *Apud te est*: propter certitudinẽ fidei, quã de assumptione nostræ substãtiæ à verbo fiẽda habebat. Vel hic versus de expectatione domini ad vltimũ iudiciũ etiã secundũ glo. potest intelligi, quoniã iusti expectãt gaudẽter, mali autem cũ tremore: vt ostendit Greg. d. visionẽ districti iudicis, quã iustus vehemẽter expectat, iniustus venire formidat. Iustus nãque labores suos cõsiderãs, mercedẽ retributionis quærit, & causæ suæ meritũ scies, præsentiam iudicis expectat, eũque vt veniat in flãma ignis dans vindictã impiis, & contẽplationis suæ speciẽ in retributionẽ iustis deferẽs piissimo ardore cõcupiscit. Illa verò, q̃ iniustitię suę meminit, venire iudicũ pethorrescit, actusq; suos examinari metuit, q̃a damnari si examinetur, nouit. Merito ergo iustus dicit: *Et nunc quæ est expectatio mea? nõne Deus?* scilicet vt veniat ad iudiciũ. *Et substãtia mea apud te est?* Substãtiã. n. dicit, bonã cõscientiæ possessionẽ. Et de substãtia bonę cõscientię dicitur,

Aug. 10 de trin. *Aug.* *Quæst. Vir. Mulier. Gen. 1.* *1. Cor. 11* *Rom.* *Eccles.* *Origen.* *Apoc. 15.* *Greg. 32. mor. c. 2.*

cauerit, induxisti colorẽ vnũ terreũ. Si verò auaritiæ studes, induxisti aliũ. Si te ira sanguineũ facis, addis tertiũ colorẽ. Si superbis, addis aliũ. Et sic per singulas malitię species, vel vt quibusdam coloribus congregatis imaginem terrenã tu tibijpsi depingis. Ipse ergo deprecandus est, qui dicit per prophetam, Ego deleo iniquitates tuas. Et cum deleuerit in te istos malitiæ colores, resplendet in te imago illa, quæ à Deo est creata: hæc Origenes? Vnde de quolibet peccatore diligente peccatum dicitur. Diligit mortuæ imaginis effigiem. Et verè peccatum mortis imago dicitur: quia animas ad mortẽ inducit. Omnis qui adorauerit imagine bestiæ, occidetur. Quarta est imago, ad quam, vel propter quam factus est homo: scilicet gloria æterna. Rom. Nam quos præsciuit, & prædestinauit, conformes fieri imagini filij sui: vt sit ipse primogenitus in multis fratribus. &c.

641 Thesaurizat, & ignorat, cui congregabit ea.

Hîc cõsequẽter agit de malorũ vana cupiditate. Volẽs enim hic ostẽdere Psal. malorum vitia, inter omnia elegit, vt dicit glo. agere de auaritia: quia illa radix est omnium malorũ: & ex cõsequenti omnia alia mala superat. O dibilis coram Deo superbia, & execrabilis omnis iniquitas: auaro autẽ nihil est scelestius. Vnde Ber. super illo verbo. Hæc omnia tibi dabo, si cadẽs adoraueris me, dicit. Planè auaritia radix iniquitatis, ambitionis occasio, subtile malũ, secretum virus, pestis occulta, doli artifex, mater hypocrisis, liuoris parẽs, omniũ vitiorũ origo, criminũ fomes, virtutum erugo, tinea sanctitatis, excæcatrix cordiũ ex remediis morbos creans, generãs ex medicina languorem, &c. Non ergo immeritò volens Psalmista ostendere malorũ vitia, auaritiã pręponit. d. *Thesaurizat, & ignorat*, &c. Si ergo auaritia tãtũ est peccatũ, cui dubiũ, quin magnã inferat pœnã, tã in præsenti quã in futuro? Quod ostendẽs Greg. super illo verbo Iob 20. Omnis dolor irruet in eũ: sic dicit. Auarus namque primo dolorẽ habuit in ipsa sua cõcupiscentiæ fatigatione, qualiter, scilicet cõcupita acquireret, & quomodo alia blãditiis, alia terroribus auferret. At postquã acquisitis rebus, peruenit ad desiderium, hunc dolor fatigat, vt cum sollicito timore custodiat, quod cum graui labore meminit acquisitũ. Hinc insidiãtes metuit, atq; hoc ipse perpeti, quod aliis fecit, pertimescit. Formidat potiorẽ alterũ, ne hũc sustineat violentũ, pauperẽ verò cum cõspicit suspicatur furem. Ipsa quoq; quæ congesta sunt, curat magnopere ne ex natura proprio defectu per negligentiã cõsumantur. In his itaq; omnibus quia timor ipse pœna est, tanta infœlix patitur, quãta pati timet: post hæc quoque ad gehennã ducitur, æternis cruciatibus macipatur. Omnis ergo dolor super auarũ ruit, quẽ & hic prius pœna concupiscentiæ, postmodũ verò pœna custodiæ, & illic quãdoque pœna vltionis cruciat æternæ, &c. Et tamen non mẽte cõsiderat, quòd relinquẽt alienis diuitias suas, & sepulchra eorũ, &c. Et bene alienis, quia *thesaurizat, & ignorat, cui cõgregabit ea.* Tales sic thesaurizãtes reprehẽdũtur Baruch 3. Vbi sunt, qui argẽtum thesaurizãt, & aurũ, in quo cõfidũt homines? Sequitur, exterminati sunt, ad inferos descenderunt. Sed hic est dubiũ, quod est maius vitiũ, vel auare thesaurizando congregare, vel prodigalitate congregata effundere. Ad hoc dico, quod secundum Philosophum: auaritia maius vitiũ est prodigalitate. Quod probat primo, quia melius est infirmari morbo curabili quã incurabili, prodigalitas autem est morbus curabilis, vel ab ætate. Nam qui prodigi sunt in iuuentute, cũ veniũt ad senectutẽ, vt plurimũ curatur eorũ prodigalitas, quia senes auariores sunt iuuenibus. Secundo curatur ab egestate. Nam, qui prodigi sunt, vt plurimũ egent, quia expẽsæ super abundant reditibus, expectẽdo autẽ indigentiã, inducũtur ad prodigalitatis detestationẽ. Sic igitur secũdum Philosophũ, prodigalitas est morbus curabilis, sed auaritia est morbus incurabilis. Quia quanto quis plus procedit in auaritia, & quanto plus senescit, tanto auarior efficitur. Secundo hoc idem probat Philosophus, quia prodigalitas est magis propinqua virtuti, quam sit auaritia. Nam liberalis nõ libenter recipit, & libẽter dat, quorũ vtrũq; facit prodigus, neutrum tamẽ facit auarus. Non ergo differt prodigalitas à liberalitate, nisi quia prodigus non dat vbi debet, & quibus, & cuius gratia debet. Quare cũ prodigus non sit amator pecuniæ sicut nec liberalis de illa, cùm quis est prodigus, potest fieri liberalis.

Sap. 15. *Apoc. 14.* *Greg. 15. mor. c. 11.* *Quæstio.* *Philosophus Ethicorum 4.*

642 Et nunc quæ est expectatio mea? nónne dominus? & substantia mea, apud te est?

Hîc cõsequẽter agit de iustorum optata synceritate. Magna enim est differẽtia inter vota malorũ, & bonorũ, quia mali solũ petũt vana, & tẽporalia, iusti autem petũt spiritualia. Vnde ista pars diuiditur in partes quatuor, secũdũ quòd iusti maximè quatuor desiderãt: scilicet primo diuinã veritatẽ: secũdo cordis puritatem: ibi. *Ab omnibus iniquitatibus.* tertio patientiæ firmitatẽ: ibi. *Obmutui, & non aperui os meum.* Quarto culpæ punitionẽ: ibi. *A fortitudine.* Primo ergo affectat iusti habere Deum, non vana mũdi. Et hoc est, quod dicit. *Et nunc quæ est expectatio mea? nónne Deus?* istum versum exponit glo. de incarnatione Christi, de qua superius dixerat. Notum fac mihi domine finem meũ: ideſt. Christũ incarnãdum. Sciebat enim q̃ sine Christi aduẽtu ad gloriã trãsire nõ poterat. Ideo ipsius aduẽtum ardẽter expectabat, d. *Et nunc quæ est expectatio mea? ecce nunc*, id est, quãdiu sum in vita præsenti, quid est illud, quod desidero, quod expecto: certe nõ tẽporalia, & trãsitoria, sed ipse dominus: scilicet Christus est expectatio mea, qui est dominus omniũ, qui habet in femore suo scriptum. Rex regum, & dominus dominãtiũ. Et q̃d expecto? certe q̃ natura mea ab ipso sic assumpta & diuinitati vnita. Et hoc est quod dicit: *Nónne substantia mea apud te est?* id est, natura mea à te assumpta. Et loquitur de futura incarnatione tanquam de præsenti, d. *Apud te est*: propter certitudinẽ fidei, quã de assumptione nostræ substãtiæ à verbo fiẽda habebat. Vel hic versus de expectatione domini ad vltimũ iudiciũ etiã secundũ glo. potest intelligi, quoniã iusti expectãt gaudẽter, mali autem cũ tremore: vt ostendit Greg. d. visionẽ districti iudicis, quã iustus vehemẽter expectat, iniustus venire formidat. Iustus nãque labores suos cõsiderãs, mercedẽ retributionis quærit, & causæ suæ meritũ scies, præsentiam iudicis expectat, eũque vt veniat in flãma ignis dans vindictã impiis, & contẽplationis suæ speciẽ in retributionẽ iustis deferẽs piissimo ardore cõcupiscit. Illa verò, q̃ iniustitię suę meminit, venire iudicũ pethorrescit, actusq; suos examinari metuit, q̃a damnari si examinetur, nouit. Merito ergo iustus dicit: *Et nunc quæ est expectatio mea? nõne Deus?* scilicet vt veniat ad iudiciũ. *Et substãtia mea apud te est?* Substãtiã. n. dicit, bonã cõscientiæ possessionẽ. Et de substãtia bonę cõscientię dicitur,

Aug. 10 de trin. *Aug.* *Quæst. Vir. Mulier. Gen. 1.* *1. Cor. 11* *Rom.* *Eccles.* *Origen.* *Apoc. 15.* *Greg. 32. mor. c. 2.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

dicitur. Participes Christi effecti sumus, nisi initium substantiæ eius firmum vsque in finem tenuerimus. *Hebr.3.*

643 Abomnibus iniquitatibus meis erue me: opprobrium insipiēti dedisti me.

Eruere. Hîc cōsequenter petit mentis puritatem. Ruo, is, secundum grammaticos cōponitur, cum, e, & dicitur eruo, is, & est eruere, idem quod euertere: & illud eruitur, quod totaliter euertitur. Peccator ergo dum est in peccato, dorsum vertit ad Deum, & faciem ad diabolum. Clamet ergo Deo, & dicat. *Ab omnibus iniquitatibus meis erue me*, id est euerte. Et nota, quòd dicit *ab omnibus*, quia multæ sunt secundum glo. etiam in homine iusto. Et, si accipiantur iniquitates pro peccatis grauioribus (vt cōmuniter accipitur) quæ nō cadunt in iustis hominibus, tūc dicēdum, quod dupliciter Deus hominē eruit ab iniquitate. Vno modo de iniusto ipsum faciendo iustum: & tunc ista verba non sunt hominis iusti, sed peccatoris. Alio modo ipsum ab iniquitate præseruando, ne cadat, vel fiat iniquus: & sic sunt verba iusti hominis. Et sic intelliguntur ad propositum. Considerabat enim Dauid se in magnis fuisse lapsum peccatis, sed Dei gratia liberatum: ideo timēs recidiuationem petit perseuerare. Sed quia iusti hodie vituperantur à malis: ideò subdit. *Opprobriū insipiēti dedisti me*, quasi dicat. Et quia sic ego declinare intendo peccata: ideo opprobrium factus sum malis. Quoniam stultus, qui remanet in vanitate, irridet bonos, quia deridetur iusti simplicitas. *Iob 12.*

644 Obmutui, & non aperui os meum, quoniam tu fecisti, amoue à me plagas tuas.

Tacere. malus. Hic cōsequenter petit patiētiæ firmitatē. Statim enim dixerat se insipientibus datum in opprobriū, tamen opprobria superauit tacendo: propter quod dicit. *Obmutui, & non aperui os meum.* Summum enim remedium contra malos homines insultantes, est tacere, quia eorum malitia responsionibus non sedatur, sed magis inflāmatur: vnde Chrysost. super illud Mat. 21. Relictis illis Iesus abiit foras, ait: Relictis illis, Iesus abiit foras, vt recedendo compesceret, quos respondendo non potuit, quia malus non docetur sermonibus, sed irritatur. Malum enim hominem tacendo, vel locum dando melius poteris vincere quā respōdēdo. Nam, si cōtendis irrationabilē ratione placare: & ipsum nō placas, & teipsum subiicis, &c. Consimili modo Psalmista malos tacendo superauit, d. *Obmutui, &c.* Respondere enim improperanti iniquo, signum est perturbationis interioris. Narrat Valerius, quòd Ægles, qui athleta mutus, cùm sibi præmium victoriæ, quam adeptus fuerat, videret auferri, indignatione tam magna accensus est, vt vocalis euaserit. Sic & in proposito, multi in aduersitatibus, & opprobriis sunt muti patienter opprobria tolerantes. Sed, si contingat eos in vocem erumpere respondendo, hoc signum est magnæ ipsorum indignationis, & iræ: ideo dicitur. *Chrysost.* *Prou. 26.* Non respondeas stulto iuxta stultitiam suam. Dicit ergo Psalmista: *Obmutui, & non aperui os meum.* Et statim subdit à quo tantam virtutem patientiæ habuit, d. *Quoniam tu fecisti*, scilicet me patientem, dans mihi patiētiam. Et vt in tali patientia perfeueret, subdit. *Amoue à me plagas tuas.* quod duobus modis intelligitur. Vbi nota, quòd p plagas intelligit pœnas, & aduersitates à Deo nobis immissas. *Plaga.* Percussit dominus plebem plaga magna. *1. Reg. 6.* Ista ergo aduersa à se remoueri postulat, nescilicet ab eis superatus cadat. Vel aliter, & melius. Ista aduersa iustus à se amoueri postulat, nō quidem ne patiatur aduersa, sed ne aduersa credat esse plagas, sed magis plagarum medicinas. Vt aduersa reputet esse remedium nō dispendium, quia sic fortius seruabit patientiam exemplo infirmi, qui amaram medicinam recipit, quam putat remedium: quam patienter non reciperet, si putaret nocumentum. Cui satis concordat sequens litera, d. *Propter iniquitatem corripuisti hominem.*

645 A fortitudine manus tuę ego defeci in increpationibus: propter iniquitatem corripuisti hominem.

Hic enim ostēdit, quòd Deus nos punit pro peccatis vt sanet, non vt perdat. Vbi notandum, quòd flagella, quæ nobis Deus pro peccatis immittit, vt nos à peccatis emundet, vocantur increpationes: quia per illa nos arguendo corrigit: de quibus dicitur Iob 5. Beatus homo, qui corripitur à Deo, increpationem ergo domini ne reprobes. Quod exponens Gregor. d. Electus quisque vt æterna supplicia euadat, & præmia acquirat æterna, debet hic assiduis flagellis atteri, quatenus in iudicio purgatus valeat inueniri. Ipso nāque infirmitatis nostræ pondere deorsum quotidie ducimur, nisi miri manu artificis per subleuantia flagella releuemur: propter quod dicitur. Beatus vir, qui corripitur à domino: prima autem virtus est, ne perpetrari debeant, sed vitari peccata: secunda autem saltem perpetrata corrigere. Sed plerumque culpas imminentes non solum nō vitamus, verumetiam nec commissas cognoscimus. Et peccatoris mens tantum altius tenebrescit, quantum nec damnum suæ cæcitatis intelligit. Vnde fit plerumque diuini muneris largitate, vt culpam pœna subsequatur, & flagella oculos delinquentis aperiant, quos inter vitia securitas cæcabat. Torpens quippe animus percussione tangitur, vt excitetur, quatenus qui statum suæ rectitudinis securus perdidit, afflictus cōsideret quo iacet. Hinc itaque ipsa asperitas correptionis origo fit luminis. Vnde per Paulum dicitur. Flagellat autem Deus omnem filium, quem recipit. Beatus ergo vir, qui corripitur à domino, quia per hoc, quod peccator dolore correptionis premitur, quandoque ad beatitudinem eruditur. Increpationem ergo domini ne reprobes. Et hoc benè nouerat Psalm. d. *A fortitudine manus tuæ ego defeci in increpationibus, &c.* defeci illo scilicet modo quo deficit iustus. Defecit in salutari tuo anima mea. Sicut enim quis peccando deficit à iustitia, quia desinit esse iustus: sic quis peccata relinquendo deficit à culpa, quia desinit esse peccator. Quia ergo increpationes domini (vt dictum est) animam purgant à culpa, ideo per illas iusti deficiunt, scilicet à peccatis. Et quòd tales domini increpationes sint propter iniquitates nostras purgandas, subditur, *propter iniquitatem corripuisti hominem*, quasi dicat secundum glo. Increpationes tuę, domine, sunt ad correctionem, quia per eas corripuisti hominem, aliter enim iniquitas incurata maneret. Ex quibus apparet, quòd flagella domini, & aduersa plus nobis proficiunt, quam prospera. Dicit Auice. 3. can. loquens de paralytico, quòd aqua ei melior est quàm vinum: cuius ratio est, quia vt plurimum vinum in corporibus eorum acescit: id est fit acetum. Sic & moraliter quandiu sumus in hoc mundo, paralysi dissoluimur, sicut patet ex contrarietate metuum, quos sentimus: ex hoc quod caro

Increpatio. Gregor. 6. moral. c. 14. Aduersa. Flagella. Prosperitas. Paralysis. Aqua. Vinum.

caro concupiscit aduersus spiritum, & econuerso. Et ideo plus nobis aqua proficit quàm vinum. Per aquam intellige aduersa, sed per vinum prospera: quia vinū in cordibus citò acescit, id est, in amaritudinem, & cōscientiæ remorsum citò cōuertitur: & ideo dicitur. Melius est ire ad domum luctus, quàm ad domum conuiuij. De isto inquam vino prosperitatis dicitur. Fel draconum vinū eorum, &c. De aqua autem aduersitatis dicitur. Transiuimus per ignem, & aquam, &c. Consequēter autem modum diuinę increpationis ostendit, cùm subdit. *Eccles. 7. Deut. 32. Psal. 65.*

646 Et tabescere fecisti sicut araneam animam eius. Veruntamen vanè conturbatur omnis homo.

Secundum grāmaticos tabeo, es, idem est, quod putrescere, deficere, vel liquefieri. Aranea igitur dicitur tabescere, quia habet corpus tenue, & citò liquescit, vel deficit ad tactū alterius. Sic & iustus ad tactum Dei, quando per flagella tāgitur, citò deficit à peccatis, & liquefit æternorum amore. Et notat hic glo. conditiones araneæ, propter quas eidē iustus cōparatur, d. Aranea enim corpus tenue habet, nec in terra, sed in alto stat, telas egestione viscerum texit. Consimiliter anima cōuersi ad Deū, & afflicti, terrena deserit, stans in alto cœlestis cōuersationis: & subtiles operationes perficit timore Dei tabefacta, id est, humiliata. Vel cōparatur homo iustus araneæ, quia sicut aranea quoddam tabidum est, & infirmum, sic anima hominis infirmitate, & humilitate eruditur, vt non de se præsumat, qui displicuit fortitudine, & superbia. Est ergo sensus. Ita hominem erudisti, quia *tabescere fecisti sicut araneam animam eius*: id est, fecisti, vt anima tabesceret, id est, infirma fieret per humilitatem, deposita superbia quasi aranea qua nihil est tabidius, quæ leniter tacta digito, deficit. Hęc enim infirmitas bona est, sicut ante fortitudo superba erat mala. Sic enim dicitur. Anima eorū tabescebat in malis: scilicet pœnæ. Ex quib⁹ apparebat, quod de flagellis & increpationibus Dei nullus debet conturbari, quia sunt ad correctionem nō ad perditionē. Et si quis de illis conturbatur peccat. Et hoc est, quod subditur. *Veruntamen vane conturbatur omnis homo*, supple, qui de flagellis Dei conturbatur. *Psal. 106.*

647 Exaudi orationem meam, domine, & deprecationem meam, auribus percipe lachrymas meas.

Hæc est tertia principalis pars, in qua agit de exorāda diuina bonitate. Et tria facit. Quia primo diuinam pietatem postulat: secundo suam egestatem explicat, ibi. *Ne fileas.* tertio suam voluntatem manifestat: ibi. *Remitte mihi.* Primo ergo diuinā bonitatem exorat, d. *Exaudi orationem meā domine.* Vbi nota q⁹ differētia est inter orationem, & deprecationem. Quoniam oratione, bona cōcedi petūtur, sed deprecatione mala remoueri. Sic ergo ille duo postulat: scilicet æterna bona sibi cōferri, d. *Exaudi orationem meam, domine*, secundo mala sua terminari, d. *Et deprecationem meam.* Vel aliter distinguit glossa, d. quòd oratio est, quando Deo pandimus vota, sed deprecatio est frequēs supplicatio: componitur enim ex de, quod est valde, & precor. Sed ne putes Psalmistā tantum verbis orare, subdit, *Auribus percipe lachrymas meas*: quia lachrymæ orantis Deum cogunt ad exaudiendum: propter quod

Oratio & deprecatio.

dixit Angelus Tobiæ. Quando orabas cum lachrymis, ego tuli rationem tuam coram domino. *Tob. 12.*

Ne fileas quoniā aduena ego sum apud te, & peregrinus, sicut omnes patres mei. 648

Hic consequenter ostendit Psalmista suam necessitatem: quia indigēs aduena, & peregrinus hic nihil habens. Notandum, quòd Deus quandoque loquitur nobis, quandoque verò silet à nobis. Loquitur enim nobis, quādo occultè cordibus nostris saluté nobis inspirat. Sic enim ipsum sibi loqui desiderabat Psal. Deo dicens. Dic animæ meæ, salus tua ego sum. Silet autem à nobis, quando salutem nobis nō inspirat: id est, opera salutis nō facit nos facere. Sic em dicebat supra Psal. 27. Ad te, domine, clamabo; Deus meus, ne fileas à me, & assimulabor descendētibus in lacum. Dicit ergo Psalmista Deo. *Ne fileas*, id est, dic mihi salus tua ego sum. Vel *ne fileas*, id est, d. c mihi, remissa sūt tibi peccata tua. Vel *ne fileas*, id est, in futuro dic mihi: venite benedicti patris mei. Et addit causam, quare hoc petit, d. *Quoniā aduena ego sum apud te, &c.* Aduena enim dicitur, qui non est in ciuitate vel loco suo, sed tāquam peregrinus, & forensis alibi ad tempus habitat. Sic & spiritualiter iusti hic aduenæ sunt, & peregrini, quia in mundo isto mente non conuersantur, sed in cœlis. Sic enim dicit Apostolus. Non habemus hic ciuitatem manentem, sed futuram inquirimus: sic etiam dicit: Quandiu sumus in hoc corpore peregrinamur à domino, id est, remoti sumus à Deo spe, tamen in mente ipsum habemus per fidem. Sed ibi quærit glo. cum alibi scriptum sit, In Christo viuimus, mouemur, & sumus, qualiter ergo dicimur peregrinari à domino, vel peregrini esse apud Deum? Sic enim vbiq; est Deus, & in eo sunt omnia, dicimur tamen peregrinari ab eo, quia & vbique Deus est, non tamen hic videtur sicut in cœlis, peregrinamur ergo nō fide, sed spe. Sic enim dicit Psal. *Quoniā aduena ego sum apud te*, scilicet aduena & peregrinus sum per spem, sed apud te sum per fidē. Et hoc *sicut omnes patres mei*, quod ideo dicit, ne ab hac conditione aliquis putetur extraneus. *Hebr. 13. 2. Cor. 6.*

Remitte mihi, vt refrigerer priusquam abeam, & amplius non ero. 649

Hic cōsequenter suā petitionem declarat. Hoc em principaliter petit, vt sua sibi debita remittantur, sciens, quòd ad ciuitatem cœlestem nemo immundus accedere potest. Omnis enim peccator in vita præsenti æstu vitiorum vritur & variis concupiscentiis, sed per pœnitentiam ab æstu vitiorum mens refrigeratur. Et tempus pœnitētiæ est solum in hac vita: ideo subdit, *priusquā abeam*, id est, recedam de præsenti vita. Nam eo, is, cōponitur cū ab & dicitur ab eo, is. Et est abire idē quod recedere: & quia homo per mortem ex ista vita recedit, ideo cùm moritur, dicitur abire. Dicit ergo. *Remitte mihi*, scilicet peccata mea, vt *refrigerer*. i. per pœnitētiam. Et hoc *priusquam abeam*, id est, per mortem recedam: quia tunc *amplius non ero*, scilicet, in statu merendi, vel in statu in quo remissionem peccatorū, recipere possim. Homo enim post mortē dicitur non esse, quia homo mortuus non est homo. Hiere. 4. Intuitus sum, & ecce non erat homo. Quia Psalmista hic quærit sibi dimitti peccata, antequam abeat: quęritur vtrum post vitam aliqua

Depan. d. 3. quæstio. vnica. Abire. Quæstio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

peccata dimittantur. Ægidius dist. 21. articu. 2. q. 1.

650 33. q. 4. quid facies.

PSALM XXXIX.

EXpectans expectaui dominum, & intendit mihi.

Finis.

Secundum Magistrum in glo. titulus istius psalmi est. *In finem psalmus Dauid.* Et licet cõsimilis titulus pluries in præcedentibus psalmis fuerit positus, tamen aliter hic intelligitur, quàm in aliquo prædictorum psalmorum. Vbi nota, quòd finis in titulis psalmorum, quãdoque significat Christum, qui dicitur finis, quia ad ipsum nostra fides & intẽtio terminatur. Rom. 10. Finis est Christus ad iustitiam omni credenti. Aliquando significat plenitudinem temporis, in quo Christus fuit incarnatus, quia tunc finis fuit promissorum. Et tunc maxima

Ioan. 13. Dei charitas nobis fuit ostensa: ideo dicitur. In finem direxit eos. Quandoque vero significat nouũ testamentum, & nouam legem, quia in ipsa tan-

Matt. 5. quam in fine omnia sacramenta reuelãtur. Et quia ipsa fuit finis legis antiquæ, Christo d. Non veni legem soluere, sed adimplere. Et de lege noua quę

Psal. 118. cõsummauit, id est, perfecit antiquam legem dicitur. Omnis cõsummationis vidi finem. Et sic accipitur hic finis pro lege Euangelica à Christo tradita, & pro nouo testamento: quod ecclesia longo tẽpore expectauit desiderans Christum, vt nouum daret testamẽtum. In qua expectatione multa sustinuit à diabolo occultè & manifestè. A quib⁹ etiã post nouæ legis perceptionem omnino immunis non fuit, diaboli insidias vincẽs apertè & occultè nocẽtis. Diabolus enim est leo, & draco. Leo dum apertè sæuit, vt fecit tempore martyrum, vbi opus fuit patientia. Draco vero, cum occultè insidiatur, cùm mouet tentationes, sicut nunc facit, vbi opus est vigilantia. Et magis timendus est, cùm fallit vt draco, quàm cùm sæuit vt leo. Inter hæc autem nõ desinit expectare donec Christum, & nouam legẽ receperit. Est ergo sensus tituli talis. *Psalmus in finẽ*, id est, ille psal. nos dirigẽs *in finem*, id est, in nouum testamẽtum, quia agit de mutatione veteris testamenti in nouum, attribuitur Dauid, id est, Christo, qui loquitur in hoc psal. ex persona membrorum suorum. Intẽtionem mouet, vt relictis cærimoniis legis, & superstitione idololatriæ, ad nouum testamentum accedamus. De materia autem istius psalmi diuersæ fuerunt opiniones. Prima opinio Ra. Sa. d. quod istum psalmũ fecit Dauid gratias agendo Deo pro beneficio liberationis populi Israel de terra Ægypti, & seruitute Pharaonis, vbi seruiebant maximè in luto facientes lateres ad ædificationem ciuitatũ, quas Pharao faciebat fieri. Et hoc notat Dauid, cùm in persona eiusdem populi liberati gratias Deo agẽs dicit. Eduxit me de lacu miseriæ, & de luto fæcis. Sed hæc opinio reprobatur propter quod hic dicitur Deo. Sacrificiũ, & oblationem noluisti, &c. Ex quo ostenditur euacuatio sacrificiorum, & oblationum veteris testamenti, vt patebit exponẽdo literam. Certum est autem, q̃ talia sacrificia tunc nõ fuerunt reprobata, sed tunc magis instituta, & ordinata in monte Sinai. Aliorũ fuit opinio: q̃ istum psalmum fecit Dauid pro graziarum actione, quãdo fuit liberatus à persecutione filij sui Absalon. Sed cõtra hoc videtur, quod in principio huius psalmi dicitur. Et immisit in os meum canticum nouum, &c. Certum est autem, q̃ Dauid fuit liberatus ab illa persecutione p̃ mortẽ ipsius Absalon, pro qua Dauid nõ cecinit cãticum lætitiæ Deo, sed magis mœroris, & tristitiæ, qa tunc planxit Dauid dicẽs. Fili mi Absalon, quis det mihi, vt moriar pro te fili mi? vt patet 2. Reg. 8. Dicendum ergo quòd istum psalmũ non fecit Dauid pro aliqua præterita, sed in persona Christi ad literam hunc psalmum composuit. Quod probat Apostolus ad Heb. 10. ostendens verba istius psal. ad literam in persona Christi dicta, d. Impossibile est sanguine hircorum, aut vitulorum auferri peccata. Ideo ingrediens mundum dicit, scilicet Christus, Hostiam, & oblationẽ noluisti, corpus autẽ aptasti mihi & holocaustomata pro peccato tibi non placuerũt, tunc dixi, ecce venio. In capite libri, &c. Ex quibus clarè patet, q̃ iste psal. ad literã de Christo intelligitur. Veruntamen antequam ad psalmi expositionem accedam: duæ regulæ sunt aduertẽdæ. Prima quòd tãta est vnio capitis ecclesiæ, scilicet, Christi ad corpus, quod est ecclesia, q̃ sub vno contextu verborum scriptura sancta quãdoque loquitur de capite, & statim transit ad membra, & econuerso. Verbi gratia primo dicitur. Induit me vestimento salutis &c. & quasi sponsum decoratum corona & quasi spõsam ornatã monilibus suis. Quod enim dicitur quasi spõsum, refertur ad ecclesię caput, scilicet ad Christum: quod verò dicitur, & tanquam sponsam refertur ad corpus, quod est ecclesia: vt dicit Augustinus. Quod clarius patet in nouo testamẽto. Nam Act. 9. dicitur. Saule, Saule, quid me persequeris? id est, corpus meũ mysticũ, quia Saulus non persequebatur Christum in persona propria, sed eius fideles, & tamen statim de persona propria subdit Christus, d. Ego sum Iesus, quem tu persequeris. Secũda regula est de corpore domini bipartito, quia in corpore domini mystico cõtinẽtur simul boni cum malis vsq; ad diem iudicij: sed tunc segregabuntur boni à malis. Et ratione huius cõmixtionis in præsẽti, aliquãdo vituperãtur boni cum malis: sicut Esa. 1. Cognouit bos possessorem suum, &c. Israël autem me non cognouit, &c. Aliquãdo vero propter bonos etiam insimul mali cõmẽdantur indistinctè. Oseæ 11. Puer Israël, & dilexi eum: in Israël & boni, & mali simul cõtinebãtur. Istis præmissis, accedo ad psal. expositionẽ: diuiditur ergo psal. iste in partes tres. Quia circa Christi incarnationem primo ponitur gratiarum actio: secundo incarnationis exprimitur ratio: ibi. *Sacrificiũ & oblationem*, tertio corporis mystici ponitur deuota deprecatio: ibi. *Tu aut̃ domine*. Circa primã partẽ tria facit. Quia ponitur primo incarnationis ingẽs antiquorum desiderium: secũdo incarnationis adimpletũ mysteriũ: ibi. *Et statuit*, tertio incarnationis Christi multiplex miraculum: ibi. *Multa fecisti*. Prima in duas: quia ponitur primo antiquorũ desiderium: secũdo desiderij perfectum adiutoriũ: ibi. *Et exaudiuit*. Quantum ad primum sciẽdum, quòd corpus Christi mysticũ, scilicet, antiqui sancti patres sciebant reuelatione spiritussancti Christũ incarnãdum, & ex scripturis sacris virginem parituram pro redemptione generis humani, & per fidẽ ipsius incarnationis humanum genus saluandum. Ideo cum ingẽti desiderio eius expectabãt aduentum. Vnde ad personã verbi clamando Esa. 64. d. Vtinam disrumperes cœlos, & descẽderes. Et psal. 143. Domine, inclina cœlos tuos, & descẽde. Vnde in persona antiquorum patrum, scilicet corporis Christi, loquitur, d. *Expectans expectaui dominum*. Et nota, q̃ differẽtia est inter expectare, quãdo simpliciter ponitur, & quando duplicatur: quia expectat etiam qui ingratus est sed expectans expectat, qui mitis, & cum desiderio expectat: vt dicit Magister in glo. *Et intendit mihi*. Vbi notãdũ, q̃ aliqua res intenditur dupliciter, vel alicui dupliciter intenditur: quia secũdũ grãmaticos intendo, is, cõponitur ex in, & tendo, & habet duo significata. Primo intẽdere idẽ est quod augere: sicut dicitur, calor intẽditur, vel est intẽsus calor. Alio modo intẽdere idem est, quod cõsiderare, vel annuere, sicut psal. 5. Intende voci orationis meæ, dominus meus, id est, considera & exaudi. Primo ergo modo intendit nobis Deus, & orationibus nostris, quãdo nostra bona desideria multiplicat, & feruorẽ orationis crescere facit: vt quãdo mẽs per varia d sparsa in vnũ colligit, vnũ desiderat, & petit. Nã secũdũ auctorẽ de causis, omnis virtus vnita fortior est seipsa dispersa. Sicut patet de ferro ignito, qui magis calefacit, vel cõburit, quàm faciat ignis in seipso: cuius ratio est, qa partes ignis in alia materia sunt magis dispersę propter raritatẽ materiæ: in ferro autẽ magis vnitę propter materiæ densitatẽ. Et hinc est, q̃ oratio hominũ mũdanorũ intẽsa esse non potest, quia cor in multis habẽt varium, & dispersum. De quibus dicit Origenes. Origen. in homil. Flectis genua, sed mens tua foris vagatur. Et cor tuũ intus: sed foris est sẽsus. Os tuũ cũ Deo loquitur, sed mens tua cogitat vsurã, reditus cõputat, descriptiones domorũ decernit, amicorũ verba voluit, negligẽtias famulorũ intuetur, &c. Tu nõ audis orationẽ tuã, & vis Deũ exaudire, precẽ tuam? Isto modo ergo Deus nobis *intendit*, quãdo ad seipsum desideria nostra vnit, multiplicat vt crescãt. Vnde & multoties exaudire differt, vt ex dilatione desideriũ crescat oratis, & intẽdat.

Greg. 20. mor. c. 25. Et hoc est quod ait Greg. d. Alto nãque cõsilio omnipotẽs Deus differre solet voces petẽtium, vt merita patientiũ crescãt, quatenus eo magis exaudiãtur ad meritũ, quo citius nõ exaudiũtur ad votum.

Psal. 21. Vnde scriptũ est: Deus meus clamabo per diẽ, nec exaudies, & nocte. Atque ipsa vtilitas de exaudienda mora, mox subditur, cũ illic protinus subinfertur. *Et nõ ad insipientiam mihi*. Ad multiplicãdã quippe sanctorũ sapientiam proficit, q̃ postulata tardè percipiũt, vt ex dilatione crescat desiderium: & ex desiderio intellectus augeatur. Intellectus verò cũ intẽditur, in Deũ ardẽtior affectus aperit. Affectus verò ad percipiẽda cœlestia, tãto fit capacior, quãto fuerit lõganimis expectando. Vt ergo Deus sic augẽdo vota nostra intẽdat, ipsum rogemus dicentes illud Psal. Intende deprecationẽ meã. Alio modo nobis intẽdit, qñ vota nostra cõsiderans, annuit nobis. Sic enim orabat Psal. d. Intẽde voci orationis meæ. Et Psal. 54. Intẽde mihi, & exaudi me. Dicat ergo Psal. *Expectans expectaui dominum*. i. Christum incarnandum. Et *intende mihi*. i. exaudi me. Et istum intellectum declarat statim subiungens.

651 De consec. dist. 2. iteratur.

Et exaudiuit preces meas, & eduxit me de lacu miseriæ, & de luto fæcis.

Matt. 18. Hic cõsequẽter ponitur desiderij perfecta exaditio. Finis enim Christi incarnationis erat liberatio generis humani, ipso d. Filius hominis venit saluare quod perierat. Et hoc præuidẽs psal. cõplẽdũ dicit: *audiuit preces meas*: in hoc quia eduxit me de lacu miserię. Quod enim erat futurũ prędixit prętęritũ propter prophetiæ certitudinẽ. Quid enim in scriptura dicit lacus miseriæ, nisi ipse infernus, qui aliquãdo terra, aliquãdo lacus nuncupatur? vt ostẽdit Greg. d. Quid enim terræ tenebrosę nomine, nisi terra tartari clausura designat? quæ & gręnæ mortis caligo operit, quia dãnatos quosque in perpetuũ à vitæ luce diuĩgit. Nec immerito infernus terra dicitur, quia quicũq; ab eo capti fuerint, stabiliter tenẽtur. Scriptum quippe est, Generatio prętęrit, generatio aduenit, terra aũt i ęternũ stat. Recte ergo inferni clausura terra tenebrosa nominantur, quia quos punièdo accipiũt, nequaquã pœna trãsitoria, vel phãtastica imaginatione cruciãt, sed vltione solida perpetuę dãnationis seruãt. Quę aliquãdo etiã lacus appellatione significãtur, q̃ pheta attestãte, qui ait. Portauerũt ignominiã suã cum iis, q descẽdunt in lacũ. Infernus ergo & terra nominatur, quia susceptа stabiliter tenet. Et lacus dicitur, qa quos caperit semel, fluctuãtes, & trepidos tormẽtis circũsti ẽtibus absorbet. Iste ergo infernus est ille lacus miseriæ, ex quo Christus resurgendo sanctos patres eduxit. Zacha. 9. Tu autẽ in sanguine testamenti tui eduxisti vinctos de lacu, &c. Psal. 29. vnde & Psal. d. Domine, exaudi ab inferno animã meam, saluasti me à descendentibus in lacum. Sic ergo & hic infernũ lacu nomine notãs, dicit: *Et exaudiuit preces meas*, &c. *Et eduxit me de lacu miseriæ*. Sequitur. *Et de luto fæcis*. Quid enim plutũ fecis, nisi carnalis cõcupiscẽtia significatur, quæ pedes nostrarũ affectionum inquinat, & retinet, vel auaritia? vnde Greg. ait: Luti nomine in sacra scriptura, aliquãdo Greg. 34. mor. c. 8. terrenarũ retũ cupiditas, aliquãdo sordidãs iniqua doctrina, aliquãdo desideria carnalis illecebra designantur. Per lutũ quippe terrenarũ rerũ multiplicitas designatur, sicut per Abacuch prophetã dicitur. Abac. 2. Vę ei, qui multiplicat nõ sua, q̃a aggrauat contra se dẽsum lutũ. Dẽso enim luto se aggrauat, qui per auaritiã terrena multiplicãs, peccati sui se oppressione coangustat. Rursum per lutum doctrina Abac. 3. sordida designatur, sicut per eundẽ p̃phetã domino dicit. Viã fecisti in mari equis tuis in luto aquarum multarũ, ac si diceret, Aperuisti iter prędicatoribus tuis inter doctrinas huius sæculi sordida, & terrena sapientes. Per lutũ etiã desiderium sordidę Psal. 68. voluptatis exprimitur, sicut psal. deprecãs, ait. Erripe me de luto, vt nõ infigar. Luto quippe inhærere est sordidis desideriis cõcupiscẽtiæ carnalis iniquitatis, &c. Ex q̃bus potest patere, q̃ per lutũ tria peccata maximè significãtur, quæ hominum mẽtes inquinãt. s. superbia, auaritia, & luxuria. De quib⁹ omnibus Christus incarnatus nos eduxit: ideo dicitur. Deut. 6. Ne obliuiscaris dominũ, qui eduxit te de terra Ægypti: quodlibet eñ peccatũ terra Ægypti dicitur, qa animã facit tenebrosam. Sed hic est dubiũ, quo modo Christus sanctos patres eduxit de lacu inferni, cum in inferno nulla fit redẽptio? Respondeo, supra versi. 108.

652 26. q. 1. per totũ.

Et statuit supra petrã pedes meos, & direxit gressus meos.

Hic consequenter ponit de Christi incarnatione completũ desideriũ. Et diuiditur in partes quatuor. Quia ponit primo incarnationis adimpletũ mysteriũ: secundo nouæ legis prædicatũ Euãgelii: ibi. *Et immisit in os*. tertio ad fidẽ factã cõuersionem Gẽtilium, ibi. *Viderũt multi*, quarto fœlicitatis gręrnæ p̃missum præmiũ, ibi. *Beatus vir*. Quantũ ad primũ sciẽdũ, q̃ Petrę nomine incarnat⁹ Christus intelligitur, teste Apostolo. Petra autẽ erat Christus. Hæc est illa petra, de qua dicitur. Petra fũdebat mihi rivos olei: quod de petra Christo exponit Greg. d. q̃

1. Cor. 10. Iohã 19. Greg. 19. mor. c. 12. 1. Cor. 10.

Universidad de Deusto
Biblioteca

pettæ nomine in sacro eloquio Christus accipitur, A Apostolus ostẽdit,d.Petra autẽ erat Christus : quę videlicet petra nũc ad vsum sanctæ ecclesiæ olei riuos fundit,quia in ea loquẽs dominus prædicamẽta vnctionis intimæ emanat.De hac petra Christo olei riu' exiit,liber Matthęi,liber Marci,liber Lucę,liber Ioánis.In diuersis huiusmodi parcib' quot prædicamẽta edidit,tot petra hæc per omniũ Apostolorum ora olei riuos fundit.Toties adhuc petra hac olei riuus funditur, quoties à sancto spiritu vngẽdis mẽtibus auditorũ, ea quæ in libris veteribus de Christo dicta sunt,explanãtur, &c.De hac ergo petra:scilicet Christo incarnato,ait.*Et statuit supra petrã pedes meos*,id est,affectus quibus anima gradítur,supra Christũ incarnatum firmauit,qa per prędicationẽ Christi cœperũt homines tẽporalia cõtẽnere, & totũ mẽtis affectũ in amorẽ dirigere Dei. Et vide debitũ ordinẽ,quoniã Christus per suã incarnationẽ pri' *de luto facũ*, id est, de peccatis nos eduxit,consequẽter autem pedes nostræ mẽtis per amorẽ supra petrã Christũ statuit, quia prius extirpanda sunt vitia,& consequenter inserẽdę sunt virtutes.Et non solũ affectiones nostras interiores ad seipsum direxit,sed etiã exteriores operationes,qđ notãs dicit.*Et direxit gressꝰ meos*,id est,operationes. Direxit,scilicet ad se,ne retro aspicerẽ, sicut vxor Loth,quæ respiciẽs retro,versa est in statuam salis; *Luce 9.* propter quod dicebat saluator. Nemo mittẽs manũ ad aratrũ, & respiciẽs retro,aptꝰ est regno Dei. C *Direxit ergo gressus meos*, scilicet suis verbis,& exemplis:actꝰ humani generis in vitã direxit, & hoc per *Hebr.9.* legẽ Euãgelicã,quę ducit ad beatitudinẽ,quod lex *Pes noster* antiqua facere nõ potuit,qa nihil ad perfectũ duxit lex. Notãdũ autẽ qualiter pedes nostros ad petrã debemꝰ dirigere.Pes enim noster,amor noster est. Et iste est duplex, scilicet dexter, & sinister. Dexter pes est charitas,& amor æternorum:pes vero sinister est cupiditas,& terrenorũ amor. Primus pes nũquã illaqueatur,quia vel nõ est,vel est liber, *2. Cor.13.* quia secundũ Apostolũ, Charitas nõ est ambitiosa,nõ quærit quæ sua sunt.Et ideo istũ pedẽ in omnibus gressibus nostris semper debemus pręponere,sicut generosa animalia faciunt. Quia vt dicit D *Philos. 2. de anima libro* Arist.aliqua animalia semp pedẽ dextrũ pręponũt, cũ ambulare incipiũt,sicut leo. Ita & nos si volumus gressus nostros à Deo dirigi,semper pedẽ dextrũ charitatis in omnibus nostris operibus præponamus,Deo dicẽtes:Gressus meos dirige secundũ *Psal. 118.* eloquiũ tuũ,vt nõ dominẽt mei omnis iniustitia.

653 *Reuertimini.*

Et immisit in os meum canticum nouum,carmen Deo nostro.

Hic cõsequenter ostẽdit per Christi incarnationẽ nouæ legis prædicatum Euãgeliũ. Vbi notãdũ, qꝑ sicut duplex est homo,scilicet interior, & exterior,nouus,& vetus:vetus,q corrumpit secundum desideria carnis, nouus qui per gratiã quotidie iu- E uenescit:sic est duplex cãticum,scilicet, vetus spectãs ad veterẽ hominẽ,& nouum spectãs ad hominẽ nouum.Cãticũ vetus est veteris testamẽti.Cãticum nouum est Euãgelicæ legis.Quid enim cãtabat lex antiqua,nisi oculum ꝑ oculo,dentẽ pro dente, animã ꝑ anima, qꝑ omnes ad infernũ descẽderẽt, qꝑ clausa erat ianua regni,prohibente cherubin aditũ paradisi?Quę cãtica solũ pœnam resonabant, *Amos 8.* & ducebant,ad plãctũ.Amos. Cõuertã omnia cãtica vestra in plãctum.Sed Christus incarnatus cum *Amos 3.* pietate veniẽs,talia cãtica terminauit, dicens anti quæ legi.Auferà me tumultũ carminũ tuorũ, cãtica lyrętuæ nõ audiã.Vel per cãticũ vetus intellige canticum peccatorum, qđ cantãtes veteres homines facit,& ducit ad interitum.Narrant fabulæ, qꝑ tres fuerunt in mari Syrenes ex parte mulieres, & ex parte volucres,quæ ideo dicebãt Syrenes, quasi *Syrenes.* trahẽtes,Sirin enim Græcè dicit trahere Latinè, eo qꝑ per dulcissimã cãt' melodiam nauigantes ꝑ mare ad se trahebant,& submergebant: dum tamen cantantes eas audirẽt nauigantes, vna illarum cantabat vòce humana,altera canebat lyra,altera vero tibia.Moraliter autẽ istę tres Syrenes incãtatrices hominũ sunt tria peccatorũ genera,quæ suo sono mulcẽtes aures hominũ ipsos ad interitũ ducũt.

B Prima cãtat voce humana:hæc est luxuria. Secũda cãtat lyra,quæ Græcè dicitur stultitia:hæc est superbia.Tertia verò quæ canit tibia : hæc est auaritia. Quia sicut tibia radix videt corporis nostri,sic auaritia corporis peccati radix dicitur esse.Radix omniũ malorũ cupiditas.O quales,& quãtos ista cãtica antiqua submerserunt! vt multi cũ Iob conẽtur dicere.In cãticũ eorũ versus sum,id est, à statu gratiæ auersus.Istud ergo est hominis veteris, & vetus cãticum.Aliud vero dicit cãticum nouum,scilicet qꝑ suo sono facit hominẽ nouum.Et hoc est ex Euãgelica,quã nouus homo attulit,scilicet, Christus,qui dicit. Ecce noua facio omnia. Hæc enim lex noua cantat factã pacẽ inter Angelos,& homines.Facta est cum Angelo multitudo,&c.d. Gloria in altissimis Deo,&in terra pax,&c.Cãtat de resurrectione domini,de incarnatione,de ascẽsione, & *Actũ.* spiritussancti missione. Quod Apostoli maxime cãtauerũt in die Pẽtecostes,quando,recepto spiritu sancto,in signo visibili, loquebantur variis linguis magnalia Dei.Bene ergo de lege Euangelica dicit fidelis psal.*Et immisit in os meũ canticũ nouũ.* Qđ totũ cedit ad vtilitatẽ nostrã & ad Dei honorẽ:quod declarat,d.*Carmen Deo nostro*,id est,ad honorẽ Dei nostri. Quia totus iste psal.agit de cantico legis nouę,ideo in isto psalmo de ipsa tractãdo quæro primo,vtrum canticũ nouũ,scilicet legis nouę,debuerit cãtari,vel dari à principio mũdi vel potius in tẽporis plenitudine reseruari.1.secundę.q.106.art.2. 654 23.q.4. hoc ante.

Videbunt multi, & timebunt, & sperabunt in domino.

Hic cõsequẽter ponit per Christi incarnationẽ factam cõuersionem Gẽtilium.Vbi notãdum,quia multi ex Gẽtilibus videntes signa,quæ in Christi incarnatione facta fuerunt,timuerũt Deum, scilicet timore filiali,quia cõuersi ab idololatria, ad cultũ veri Dei peruenerunt, & sic ĩ domino sperauerũt, vt fuerunt tres Magi:de quibus Matth.2.Vidimus stellã eius,&c.venimus adorare eũ. Vel hoc refertur ad id,quod statim supradictum est. *Et immisit in os meum cãticum nouum.* qđ verificatum fuit in missione spiritussancti,quia tunc spiritussanctus canticum nouũ in ore Apostolorũ misit, quando loquebantur variis linguis Apostoli magnalia Dei.De quo mirabili signo nunc dicit.*Videbũt multi, & timebũt.* quia ad vocẽ Apostolorũ, aliorũq; Deũ laudantiũ cõuenit multitudo,& mẽte cõfusa est prænimia admiratione,vt dicitur Act.2.*Et sperabũt in domino*,scilicet ꝑ pœnitẽtiam cõuersi ad dominũ:quoniam vt ibi dicitur.Auditis verbis beati Petri,multi cõpuncti sunt corde de Christi morte, & cõuersi sunt ad fidẽ. Sed aduertendum,qꝑ si hoc intelligatursecũdum primum modum, de visis in incarnatione Christi signis,

signis,vel de visis signis Apostolorum tẽpore missionis spiritussancti,certum est, qꝑ in vtroq; tẽpore non solum Israelitæ multa signa viderunt,sed & multa audierunt:propter quæ cõuersi sunt ad dominum.Et hic solum mẽtionẽ facit visus, & nõ auditus dicẽs.*Videbunt multi*,& nõ dicit,audiẽt multi: *Philos.3. Meteor.* cuius ratio est: quia, vt dicit Philosophus. Visus propter sui subtilitatẽ facilius immutatur ab obiecto,quã auditus.Sic enim docet experiẽtia, qꝑ si aliquem videris à remotis, ligna cædentẽ, visus prius percipit illum actum,quã auditus sonum illius.Sic etiam & moraliter facilius ad bonum agẽdum immutatur cor hominis per visum,scilicet videndo alterius bona exempla,quã solum per auditũ,audiendo,scilicet bona verba.Et ideo quia plus moti fue- B *Psal. 67.* runt tales videndo,vel Christum incarnatum, vel mirabilia per ipsũ facta potiꝰ per visum quã per auditum,dicit:*Videbunt multi*,&c.& non dicit audiẽt: sic enim ad literã dicitur.Viderunt ingressus tuos Deus,in ingressus Dei mei,&c.ipsum ingredientem in mundum,& per mundum.

655 *De consec. dist.4. gratia.*

Beatus vir, cuius est nomen domini spes eius, & non respexit in vanitates,& insanias falsas.

Hic cõsequenter ponit ex Christi incarnatione æternum nobis promissum præmium. Vbi notan- *Luc.1. Act.4.* dum,qꝑ propriũ nomen verbi incarnati, est Iesus. Sic enim Angelus virgini. Vocabis nomen eius Ie C sum,&c.Iesus autem interpretatur saluator,qa nobis salutem tribuit:propter quod dicitur,qꝑ non est aliud nomen sub cœlo datum hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri.Dicit igitur.*Beatus vir cuius est nomen domini spes eius*,id est,qui nõ temporalia sperat ab eo,sed solum illud,quod nomen eius, scilicet Iesus indicat,id est, qui solum sperat salutem apud Deum.Sed nunquid & consimiliter mulieres sunt beatæ:quarum spes est nomen domini, quare ergo solum de viro loquitur? Dicendum qꝑ vir aliquãdo stat pro sexu,quãdoq; vero pro virtute animi. Similiter & fœmina stat quandoque pro sexu, *Gregor. in moral.* quandoque pro mollitie mẽtis:vt dicit Greg. Hic autem accipitur vir nõ ꝑ sexu,sed pro animi virtute,quod etiã mulieribus cõpetere potest.Et qꝑ solũ in nomine dominiid est,in significato eius nostra *Eccles. 1.* beatitudo cõsistat & nõ in temporalibus,subdit,d. *Et nõ respexit in vanitates,& insanias falsas*.Per vanitates intellige omnia temporalia,quę sũt vana, & instabilia.Vanitas vanitatũ, &c.per insanias vero intellige omnes mundi vel carnis voluptates,quia mẽtẽ insanã faciunt. Notãdũ autẽ ad declarationẽ huius. *Beatus vir,cuius est nomẽ domini spes eius*.s.nomen Iesus,qꝑ nõ immerito spes huius nominis nos facit beatos,quoniã,istud nomen est refugium miserorum,remedium infirmorũ,solatium mœstorũ. Primo est hoc nomẽ refugium miserorum.Narrat *Aug.5.de ciuit. Dei.* in chronicis, & etiã hoc tangit beatus Aug.qꝑ Romulus,qꝑ Romam cõstruxit,fecit ibi templũ; quod asylũ nominabat,cunctis ibi cõfugientibus impunitatem pollicitans,quam ob causam multitudinẽ fugitiuorum,qꝑ apud suos ciues offensam contraxerant,tunc ad se cõfugientem habuit,& recepit. Et *Templum.* sic aucta fuit ciuitas illa, quæ domina futura erat orbis.Sic & spiritualiter Deus ecclesiam fundaturus,ĩ ea posuit tẽplũ. Dicitur enim templum secundum Isidorum 15. etim quasi tectum amplum : qđ huic nomini Iesus aptissime cõuenit. Est enim hoc nomen tectum à tegendo,id est ꝑtegẽdo dictum,

A Psal.90.Protegam eum,quoniam cognouit nomẽ meum.Et est hoc tectum amplum, quia in Israel magnum nomen eius.In hac autem ciuitate,s.ecclesiæ,positum est hoc tẽplum.s.nomen Iesus.Elegit Hierusalẽ, vt sit ibi nomen meum. Huic autem *2. Par.6.* templo cõcessum est, vt omnes ad eum confugientes impunitatem cõsequãt:ideo dicit: Turris fortissima nomen dñi,ad ipsam currit iustus,id est,qui vult iustificari,& saluabitur. Ideo orat Psalm.d. In *Prou. 18.* nomine tuo saluum me fac.Et hinc est,qꝑ ob spem salutis multi ad hoc nomen cõfugientes,ciuitatem ecclesiæ fecerunt populosam:vnde Bernardus sup Cã.Vnde putas in toto orbe tãta,& tam subita lux fidelis,nisi de nomine Iesu? Secundo hoc nomen est remedium infirmorum:vnde Petrus Raue. de hoc nomine dicit:Hoc est nomen, quod surdis dedit auditum,claudis gressum,mutis sermonem, vitam mortuis, totámq; diaboli potestatem de obsessis effugauit corporibus:vnde hoc nomẽ videt *Nota opti* quasi esse illa thiriaca,de qua dicit Auice,2.cant.qꝑ *mi pro-* est sublimior medicinarum & melior ꝑpter mul- *tes thi-* titudinẽ sui iuuamẽti. Et addit qꝑ ille,qui ea vtun- *riace.* tur in hora sanitatis,nõ nocent venena,& fũt securi ab ægritudinib.pestilẽtialibus. Reuera sic est qꝑ hoc nomen Iesus non solum circa præsentia mala expellenda,sed etiam cõtra futura repellenda, & vniuersaliter cõtra omnia mala valet:vnde Bernardus super Cant. Electuarium habes ô anima mea, rexõditum in vasculo nominis huius, quod est Iesus salutiferum certè, quòdque nulli inuenitur pestilentiæ inefficax.Et ideo de hoc nomine dicitur Actuum 4.Neque enim est aliud nomẽ sub cœlo datum hominibus,&c. Tertio hoc nomen est solatium mœstorum.Dicit enim Isidorus, qꝑ oleaster *Isid.17. Etym.* est arbor inculta,amara,& infructuosa. Cui tamen *Nota.* insertus ramus oliuæ vim radicis mutat,& cõuertit eam in proprietatẽ suam,id est,illius rami. Sic & in proposito, nã arbor inculta , & infructuosa erat humana natura peccatrix, quæ & amara dicitur, quoties in amaritudine & dolore recogitat annos suos attendens illud Hieremiæ 2.Scito,& vide q ã amarum est, & malum te dereliquisse dominum Deum tuum,&c.Sic igĩ oportet, qꝑ an mæ amaricatæ,& doléti inseratur ramus oliuę,ille.s.quem columba in ore suo deferens ad arcam reuersa est.s. nomen Iesus. Est enim pater oliua fructifera duos ramos producẽs.s.filium,& spiritum sanctum : iste autem ramus insertus cõuertet radicem amaram, id est cor pœnitentis in sui qualitatem , & suauitatẽ.Hęc est enim proprietas huius rami:vnde Richardus de sancto Victo.Iesus nomen dulce,nomẽ delectabile,nomen cõfortans peccatorem,& nomen beatæ spei.Igitur Iesu esto mihi Iesus.Cãti.1.Oleũ effusum nomen tuum:oleum inquam, de quo psal. vt exhilaret faciem eius in oleo.Quia in eo lætabitur cor nostrum,& in nomine sancto eius sperabimus.Quibus cõsideratis , non immerito nũc dicit. psal.*Beatus vir,cuius est nomen domini spes eius.* *Psal. 67.*

656 *Quantus es mirabilia tua.*

Multa fecisti tu, dñe Deus meus, mirabilia tua , & cogitationibus tuis non est,qui similis sit tibi.

Hic cõsequẽter ostendit circa Christi incarnationem multiplex miraculum.Et diuiditur in duas partes.Quia primo ponitur miraculorum operatio:secundo ipsorum prædicatio:ibi , *Annuntiaui.* Quantum ad primum sciendum , qꝑ ante Christi incarnationẽ,multa mirabilia Deus fuit operatus,

Universidad de Deusto
Biblioteca

quia mundum creauit de nihilo, peccatores extinxit diluuio. Pētapolim cōbussit sulphuris incēdio. Filios Israēl eduxit per medium sicci maris, & similia, quæ sunt innumerabilia: quæ omnia fuerūt mirabilia. Sed maius mirabile quod vnquā fecit, fuit incarnatio verbi, quando scilicet verbū caro factū est, quia tunc fecit Deum esse hominem, & homi-
Aug. 13. de trinit. nem esse Deum: vnde Augu. d. q̄ in rebus per tempus ortis illud est summū q̄ homo in vnitate diuini suppositi sit assumptus. Hæc recogitans Psalmista in persona ecclesiæ Christo Deo loquitur, d. *Multa fecisti tu, domine, mirabilia*, quæ omnia fecisti dicendo & cogitando, quia ipse dixit & facta sunt. Ideo si quæratur quomodo illa fecit. Respōdet: *cogitationibus tuis*. Hic enim cogitatio accipitur ꝓ dicere interiori. *Sed non est qui similis sit tibi*: scilicet, inter omnia opera mirabilia, nō est aliquis effectus qui similis sit tibi, verbo scilicet incarnato, quia tu omnia alia superas incōparabiliter. Quod ex hoc probatur, quia inter omnia per verbū facta excellit rationalis creatura, quæ duplex est, s. Angelus & homo, Angelus autem est naturæ superioris, & perfectioris quàm sit homo. Et sic Angelus erat excellētior creatura à Deo facta, sed nullus Angelus est in perfectione similis Christo, igitur nec aliquis homo vel aliqua creatura: quòd autem nullus sit Angelus similis Christo, clarè probat Apostolus ad Hebræ. 1.

23. q. 1. in scripturis. C

Annūciaui, & loquutus sum, multiplicati sunt super numerum.

Hic ostenditur mirabiliū prędicatio. V bi notādū, q̄ secūdū aliquos doctores ista sunt verba ecclesię, quæ per suos prædicatores mirabilia Dei & maximè facta in Christi incarnatione pronūciare cōatur, quæ tamen sunt tot & tanta, q̄ ipsa plenè pronūciare nō potest. Et hoc est quod dicit: *Annūciaui*, scilicet, mirabilia Dei. *Et loquutus sum*, illa prædicādo, sed illa supra virtutē meā multiplicata sunt: & hoc est quod subdit. *Et multiplicati sunt super numerum*, scilicet, vt illa plenè numerare nō possim,
Ioā. 20. quia vt dicitur Io. 20. Multa alia signa fecit Iesus, &c. arbitror totū mūdum capere nō posse eos, &c. Et dicunt aliqui, q̄ hic est litera corrupta vitio scriptorum, quia quod dicitur *multiplicati*, debet dici *multiplicata*, sed melius est seruare literam, & sub intelligere effectus: vt sit sensus: *Annūciaui*, scilicet, mirabilia incarnationis, & loquutus sum. *Et multiplicati sunt*: scilicet effectus incarnationis, *super numerum*: scilicet effectus mirabilium tuorū. Aliter & magis ad sensum literę dicit, quòd ista sunt verba Christi loquētis de lege Euāgelica per ipsum data, V bi sciēdū, quòd Deus primo per ora ꝓphetarum pnūciauit legē nouā dādam per Christū: Sic enim
Esa. 7. Esaias in pſona Christi loquebatur. Spiritus domini super me, &c. Euāgelizare pauperibus misit me.
Luc. 4. Annunciauerunt etiā, quòd dāda erat in mōte: ibi. Super montē excelsum ascende tu, qui euāgelizas Sion, &c. Et post talē annunciationē factā per prophetas, venit ipse Deus homo factus, & ascēdēs in mōtem, ore proprio ipsam legē Euāgelicā dedit: vt habetur Mat. 5. Et hoc est quod dicit Christus hic: d. *Annunciaui*, scilicet primo p prophetas legem nonam dandam, postea in propria persona veni, & loquutus sum. Sed quis fuit effectus istius Christi locutionis? certē fideliū multiplicatio, quia innumerabiles audita lege Christi quam iusta, quam honesta, quam pia, & vtilis ad fidē sūt cōuersi. Et hoc no tans, d. Et *multiplicati sunt*, scilicet, fideles *super numerū*. Nō tamen per hoc sequit quòd fideles plures sint infidelibus, imo pauci sunt respectu illorū, q̄ *Matth.* multi sunt vocati, pauci vero electi. Sed ne tam al tam materiā annūciationis sanctæ de Christo filētio transeā, hic nota quòd multa miranda de Christo sunt nobis annunciata, quæ & nos aliis annunciare debemus. Primo annunciata fuit Christi incarnatio, qua scilicet verbū caro factū est. Et hanc *Luce 1.* virgini Mariæ annunciauit Angelus, quod ante annunciatum, & prædictū fuerat fiendū p Angelum. Eccles. 10. Qui habet pennas, annūciabit sentētiā. Angelus enim pennas habere dicitur propter sui agilitatē, cùm non grauetur corpore. Quæ autē mæ B ior sententia potest esse, quā annunciare verbū virgini carnē fiēdū? Vnde rectè ille Angelus Gabriel hoc annūcians Marię dicere poterat illud Esa. 42. Noua quoque annuncio, antequā oriātur, & vobis audita faciam. Et quòd fuerit id nouum, quod tūc Angelus annūciauit Mariæ declarat Hiere. 31. Nouum faciet dominus super terrā fœmina circundabit virum. Quod ideo dicit, quia Christus in primo instanti suæ incarnationis fuit perfectus vir à corpore suę matris circundatus. Vnde prædicta verba tractās Bernar. ait: Noua Mariæ annūciauit Angelus cùm eā circundaturā virū prædixit: quę est hæc fœmina? quis vero vir iste intelligitur? Aut si vir, quomodo à fœmina circundatus? Aut si à fœmina circundari potuit, quomodo vir? Et vt apertius dicam. Quomodo potest simul & esse vir, & in vtero matris: hoc est enim à fœmina circundari. Si enim dixisset fœmina circundabit infantē vel paruulū, nec nouum videtur, nec mirum. Nūc qa nihil tale posuit, sed virū, verto me ad cōceptum, partūq; virginalem, si forte inter plurima noua, quæ ibi reperi diligenter inquirēs, etiā hāc quæ de prophetia protuli, reperiā nouitatē. Ibi enim agnoscit lōgitudo breuis, latitudo angusta, altitudo subducta, profunditas plana. Nūqd nō facile est inter hæc agnoscere fœminā virū circundare cū Mariā videas Iesum in suo vtero circumplectētē. Virū autē dixerim Iesum fuisse, nō solum cùm iā diceretur vir propheta D potens in opere, & sermone, sed etiā cū tenera adhuc infantis mēbra Maria blando, vel foueret in gremio vel portaret in vtero. Vir ergo erat Iesus, necdū etiā nat', sed sapiētia nō ætate, animi vigore nō corporis, sēsuū maturitate, nō corpulētia mēbrorū. Neque enim minus habuit sapientiæ Iesus post Angeli annūciationē cōceptus quā natus, par uus quā magnus. Siue ergo latēs in vtero, siue vagiēs in prēsepio, siue iam grandiusculus interrogās doctores in tēplo, siue iam perfectę ætatis docēs in populo, equē vir spiritu sancto fuit plenus, vt merito Angelus Marię dixerit: Noua ego anpūcio ante quam oriantur: & dicere poterat illud Psalm. 88. *Luce 1.* Annūciabo veritatem tuā in ore meo. Secūdo annunciare debemus Christi natiuitatem, quam pa E storibus annunciauit Angelus, dicens: Annuncio vobis gaudium magnum, quia natus est, &c. Quod verbum pertractans Origenes super Lucam, ait: Dicam venisse Angelum nato domino, & annunciasse pastoribus quòd verus pastor exortus. Angeli enim ante Saluatoris natiuitatem parum poterant sibi commissi annunciari vtilitatis. Vix enim vnus ex singulis Gentibus credebat in Deum, nunc autem populi ad Christi fidem accedunt. Istam etiam natiuitatem & nos annunciare *Esa. 12.* debemus, Cantate domino, quoniam magnificè fecit: annūciate hoc in vniuersa terra. Tertio annū- A ciemus Christi operationē miralem. Nō me mirabilia fecit, q̄ cęcis visum, surdis auditū, mutis lo-
1. Pet. 1. quelā, claudis gressum, mortuis dedit loquelā. Ideo nobis dicitur. Annūciate virtutes eius, qui de tenebris vos vocauit in admirabile lumen suum. Quarto annunciemus Christi passionē, & mortem: quæ
Psal. 95. nobis salutis causa fuerunt. Annunciate de die in diem salutare eius, id est, mortē quæ nobis fuit salutaris. Quinto annunciemus gloriosam Christi resurrectionem, quam Angeli annunciauerunt mulierib': vt patet Mar. vltimo. Vnde de gloria resurrectionis annunciāda nobis dicitur psal. 95. Annūciate inter gentes gloriā eius: in omnibus populis mirabilia eius. Sexto annunciemus Christi Ascen- B sionem, qua ad dexteram patris assumptus regnat in æternum. Esa. 52. Quam pulchri supra montes pedes annunciātis pacem, dicentis Sion, regnabit Deus tuus! Et hæc omnia prædicta prædicādo opera Dei annunciamus, quæ omnia Christus etiam ore proprio fuit loquutus, vnde dicit. *Annunciaui*, scilicet per alios omnia prædicta, & etiam ore proprio loquutus sum.

658 Sacrificium, & oblationem noluisti: aures autem perfecisti mihi.

Hic cōsequēter exprimit Psalmista incarnatio-
Mat. 5. nis Christi rationē. V bi notandū est, q̄ principalis C causa incarnationis Christi, fuit p diti hominis reparatio, ipso dicente. Sic Deus dilexit mundū, &c. vt filiū suū daret: &c. Quod fuit ex eo necessariū, quia lex antiqua cū suis cæremoniis vel sacrificiis, nō poterat hoīes peccatores iustificare. Fuit ergo necessariū, venire filiū Dei, vt qđ i lege deficiebat
Ioan. 3. ipse suppleret, ꝓpter qđ dicebat, Nō veni legē soluere, sed adimplere. In veteri autē lege erāt aliqua præcepta cæremonialia de sacrificiis, & oblationibus offerēdis. Hæc autē sacrificia erāt imperfecta, quia nō poterāt à peccatis iustificare. quæ imperfectio fuit ablata per vnū sacrificiū pfectissimū. i. p Christi corpus oblatum in cruce, qđ succedit oīb.
Heb. 10. sacrificiis veteris legis. Et hoc est, quod dicit Apo- D stolus. Impossibile est. n. sanguine hircorū, & taurorū auferri peccata. Ideo ingrediēs mundū. s. Dei filius p suam incarnationē dicit. Hostiā, & oblationem noluisti: corpus autē aptasti mihi. i. corpus passibile aptasti immolationi. Et hoc est, qđ hic dicit in summa, licet nō totaliter forma verborū cōseruetur, quia nō semper Christus, & Apostoli allegābāt scripturā veteris testamēti, de verbo ad verbū. Et sic hoc viso, ista pars diuiditur in partes tres, q̄ ponitur primo legis antiquæ ipfectio: secūdo Christi incarnationis perfectio, ibi. *In capite libri*, tertio præfatę perfectionis promulgatio, ibi. *Annūciaui iustitiā tuā*. Quantū ad primū notandū, q̄ in lege antiqua, aliud erat sacrificiū, aliud oblatio, aliud holo E causti. Et in nullū istorū erat Deo acceptū ratione operis operati, sed solū ratione operātis. Sacrificiū erat, qđ Deo offerebatur de animalibus, & auibus, cuius partē sacerdotes, & ministri tēpli habebāt: reliqua pars cōburebat. Oblatio erat, q̄ fiebat de rebus inanimatis, sicut de similā, de oleo, & huiusmodi. Holocaustū vero, qđ totum incēdebat. Et in nihil horū de se placitū erat Deo, nisi ratione deuotionis offerentis. Sicut & modo, si Deo offers, vel pauperi denariū, vel vestē, oblatio Deo placet ratione deuotionis offerētis, nō ratione rei in se. Sed sacrificium noui testamēti, quod fuit corpus Christi oblatum in cruce, & in sacramēto eucharistitiæ immolatum, non solum Deo placet ratione offerentis, sed etiam ratione rei oblatæ, quia corpus Christi per seipsum Deo placet, & etiam virtūte propria ad purgationem peccatorum facit, quia Deo placet voluntas non res inuoluntaria. Et hoc est, quod primo de sacrificiis, & oblationib. d *Sacrificium, & oblationē noluisti*. i. res sactificaras & oblatas ratione sui nō acceptasti pro solutione peccatorum, sicut sacrificiū corporis Christi de se Deus acceptat summè, etiam ratione sui. Et statim subdit de sacrificio nouæ legis, *Aures autem perfecisti mihi*. Per aures. n. quibus audimus, obediētia significatur, sicut & audire in scriptura, quandoq; idem est q̄ obedire, sicut psal. 80. Israēl, si me audieris nō erit in te Deus recens. Quid est ergo aures autē perfecisti mihi? sunt verba Christi. i. me fecisti ad perfectē obediendū tibi: quod fuit q̄n factus est patri obediens vsque ad mortē crucis: vt habetur ad Phil. 3. Istum autem passum exponit Apostolus ad Heb. 10. vbi hic dicitur. *Aures autem perfecisti mihi*. Apostolus d. *Corpus autē aptasti mihi*, quodidē est in sententia. Quod ibidem exponens Mag. in gl. di cit. Dicit Christus, Hostiā & oblationē noluisti, corpus autē aptasti mihi, quod s. præ omnibus sacrificiis est aptissimum, & idoneum, & aptū, quia sine peccato, & passibile, & mortale corpus mihi dedisti: quod valet offerri in redēptionem oīm. Ablata ergo sunt signa: quia exhibita est veritas. Nūquam enim in odoribus illorum sacrificiorū delectatus est Dominus, nisi in fide, & desiderio offerentis. Et si dicas, quare ergo voluit illa sacrificia offerri? Respondet, vt ipsos ab idololatria retraheret. s. vt sibi potius quam idolis offerrentur, posuitq; illa in seruitutem, non iustificationem, & vt figura essent sacrificij futuri. Consequenter hoc idem addit de oblatione, quæ dicebatur holocaustum, dicens.

659 Holocaustum, & pro peccato nō postulasti, tunc dixi, Ecce venio.

8. q. 1. sicut vestrum.

Silicet ratione rei oblatę, sed solum ratione offerentis. Et ideo ait Christus. *Ecce venio*. s. quando vidi nullum illorum sacrificiorum ratione rei oblatæ tibi placere *tunc*. s. in tempore prænitō. *dixi, Ecce venio* sine aliqua retardatione, ad me tibi pro humano genere offerēdum. Holocaustum enim erat solennius sacrificium, quod tempore legis antiquę fiebat. Et ideo si holocaustum Deo non placebat, consequens est quòd nec aliquod aliud sacrificiū Deo erat placiturū, ideo tunc dixi. *Ecce venio*. Mat. 8. Ego veniam, & curabo eum, quia satis dictū est, quòd antiqua sacrificia non iustificabant: sed sacrificia nouæ legis. Ideo quæritur, vtrum lex euangelica nos à peccatis iustificare possit. 1. secundæ. q. 106. articulo. 2.

In capite libri scriptum est de me: 660 vt facerem voluntatem tuam, Deus meus, volui, & legem tuam in medio cordis mei.

11. q. 3. §.

Hic cōsequēter ostēditur Christi incarnationis pfectio. V bi sciendū, qđ diuina pscientia ac fidelis natio liber quidā æternus dicit, in quo oīa ab æterno sunt dispōsita inuariabiliter, & bonorū electio, ac reprobatio malorū. Quæ liber ideo dicit, qa licet i itellectu nostro maneat sciētia, ipsa tn variat,

Universidad de Deusto
Biblioteca

quia de eadē re diuersi diuersa concludunt. Quinimo de diuersis temporibus. Sed in libro scientia scripta vniformiter manens nō variatur, sic quòd ipsa diuina præsciētia, & prędestinatio inuariabilis pseuerat. Et ille liber dicitur clausus, quo ad illa q̄ nobis sunt occulta, apertus autem, quo ad illa, quæ nobis sunt manifesta. Et qa sapiētia quāuis cōmunis in trib. personis, filio tamē appropriatur, sicut potentia patri, & charitas spiritui sancto: ideo hic liber prædestinationis & scientiæ Dei, filio Dei, id est ipsi verbo incarnato appropriatur, in quo quisque nostrū legere dēt quid agendū, quid sequēdū, quid cauendū, quid timendū, & quid amandū. Seipsū ergo Christus librū appellat d. *In capite libri scriptū est de me.* i. in me q̄ sū liber humani gn̄ris, ī quo legere debet. i. q̄ sum forma iustitiæ horibus. Et aduerte q̄, dicit in capite, qa iste liber. s. Christus cōstat ex Deo & hoīe: Deus autē est caput Christi, sicut Christus caput est ecclesiæ, vñ 1. Cor. 11. Caput viri Christus: caput vero Christi Deus. Sic ergo hic caput accipit ꝓ Christi diuinitate, vt sit sensus. *In capite libri.* i. in diuinitate q̄ est caput libri, q̄libe ego sum. *Scriptū est de me.* i. æternaliter p̄uisū & ordinatū. Sed quid de ipso scriptū sit, subditur. *Vt faceꝝ voluntatē tuam.* s. vt in assumpta humanitate legē nouā cōstituā, humiliter mortē pro redēptione humani generis perferā, quæ oīa humiliter amplectens, ad perfectū duco. Ideo em̄ descendi de cœlo nō vt faciā voluntatē meā, sed volūtatem patris qui misit me, idcirco subditur. *Deus meus volui.* s. oīa præordinata adimplere. Et quia voluntas Christi deliberata, semper diuinę voluntati fuit cōformis, ideo subdit. *Et legem tuam volui in medio cordis mei.* i. in tota plenitudine cordis mei, vnde dicebat. *Nō enim veni legem soluere, sed adimplere.*

1. Cor. 11.
Ioan. 6.
Mat. 5.

661 Annūciaui iustitiam tuam in ecclesia magna: ecce labia mea nō prohibebo, Domine, tu scisti.

15. q. 1. re uerissimo.

Perfectio Christi.

Hic ponitur præfatæ Christi perfectionis explicatio. Perfectio Christi maximē stabat in tribus. s. in doctrina legis euāgelicę, in iustitia vnionis hypostaticæ, in affectione veritatis & misericordiæ. Et scdm hæc ista pars diuidit in partes tres. Quia primo ponit primū, scdo, secundū, ibi. *Iustitiā tuā.* tertio, tertiū, ibi. *Non abscondi.* Quantū ad primū dicit. *Annūciaui iustitiam tuam,* &c. Vbi nota ꝙ per iustitiā intelligitur lex euāgelica, quę perfectā docet obseruare iustitiā: & simulatā prohibet dicēs Mat. 6. Attēdite, ne iustitiā vestram faciatis, &c. Quæ pfecta iustitia in septē virtutibus cōtinetur, quas in principio euāgelicæ legis docuit Christus, in q̄bus docetur quid homo debet Deo, quid sibi, quid ꝓximo. Istā autē iustitiā Christus annunciauit, qñ ascēdit in mōtē, & accesserūt ad eū discipuli eius, & aperiēs os suū do. eos. d. Beati, &. Sed quomodo d. *Annunciaui iustitiam in ecclesia magna*, quia legē illā tūc solūdiscipulis annūciauit, qñ pauci erāt. Resp. primo, ꝙ ipsos Apostolos vocat ecclesiā magnā qa ipsi fundatores ecclesiæ totius fuerunt: propter qd fidelibus dicit Apostolus. Fūdati estis supra fundamentū Apostolorū, & Prophetarū. Vel dicunt ecclesia magna, quia per ipsos lex euāgelica p totum mundum fuit annunciata, scdm illud Psal. In oēm terrā exiuit son⁹ eorū. Et etiā qa post primā annūciationē legis p Christum factā in monte, Christus sępissimē legem pdicauit in tęplo, qd erat ecclesia magna, qa ibi oēs Iudæi cōueniebant, propter qd dicebat Christus. Apud te laus mea in ecclesia magna. Et Christus quotidie erat docēs in templo, & promptus ad prædicandum, ideo subdit, *Ecce labia mea non prohibebo.* scilicet, à prædicatione cessabo, nō vt multi cessant à prędicatione tunore mundano deuicti, contra quod dicit Christus. *Ecce labia mea non prohibebo, Domine, tu scisti.* s. cor meum. q. d. Labia sonāt hominibus, sed cor meum tibi patet.

Perfectio Christi.

Ephes. 2.

Iustitiam tuam non abscondi in corde meo: veritatem tuam, & salutare tuum dixi.

Hic ostenditur prædicatio vnionis hypostaticę. Christus enim verus Deus erat, & verus homo: qđ ideo fuit necessarium ꝓ salute nostra, qa homo tenebatur satisfacere, sed nō poterat, Deus autē poterat, sed nō tenebatur. Ideo homo in vnitate psonæ vnitus est Deo, vt idem Deus esset, & homo, vt inquantū Deus posset nos saluare, inquantū homo teneretur, & ideo insimul Deus, & homo salutare Dei, vel salutare nostrum vocatur, quia per iustitiā ipsius saluatum est genus humanū, nō potentia, vt diffusē deducit Greg. Hanc autē iustitiā factā p salutare Dei. i. p verbū incarnatū, Christus prædicauit, qñ se pro peccatis nostris moriturum dicebat. Sicut Moyses exaltauit serpentem, &c. Filius hoīs venit saluare, qđ perierat. Et hoc est, qđ dicit. *Iustitiā tuā nō abscondi in corde meo.* Illud enim in corde abscōdit, quod intus tenetur & aliis nō manifestatur. Dicat ergo patri Christus. *Iustitiam tuam,* qua. s. redimebas genus humanū, *nō abscondi in corde meo,* imo pdicaui, & docui, quomodo tu per iustitiā hominē volebas redimere. s. mortē meā pro peccatis omnium iustē acceptādo. Et sic p consequens duo Christus ostēdit. Dei veritatē, qui ante promiserat hominē redimere. Gratis venūdati estis, & sine argēto redimemini, gratis, inquā, venundati, qa spōte homo peccādo diabolo se vēdidit. Sed sine argēto redimendus, quia sanguine Iesu Christi. Christus prædicans hoc d. Filius hominis venit saluare, quod perierat, &c. Veritatem patris prędicauit. Similiter ostendit salutare Dei: dum se venisse pro nobis saluandis ostēdit. Et hoc est qđ dicit. *Et salutare tuum dixi,* id est me ipsum pro salute hominum à te dixi missum. Et nota, quòd proprie Iesus dicitur salutare Dei. Iesus em̄ saluator interpretatur, quia ipsius proprium est saluare, non solum ab hostibus visibilibus, sed etiā inuisibilibus. Exultabo in salutari tuo. Ipse em̄ Christus videtur illa medicina vitę, de qua dicit Auic. sic. Medicina vna quæ est de cōfectionibus magnis, sic vocata, quia rationem bonam efficit, animum confortat, & lętificat, & linguam absoluit, scilicet quia expeditam, & absolutam facit. Sic & Iesus salutare dicitur, quia si diligenter consideremus, inueniemus ipsum ex cōfessionibus magnis confectum. Quoniam in ipso inueniuntur tria maxima salubria. s. natura diuina potētissima: anima rationalis beatissima, & humana caro mundissima. Huius autē cōfessionis est triplex effectus: quia rationē bonam habet facere, & hoc per fidem, animam confortare, & lætificare & hoc per spem futurorum, & prędentium perceptionem: linguam absolutam facere, & hoc ad ipsum laudandum per charitatem, & dilectionē. Merito igitur dicitur salutare, & qualibet spiritualiter infirmus hanc medicinam sibi debet applicare, vnde Bernardus super cantica dicit. Siquidē cùm nomino Iesum, hominē mihi propono mitē, humilē, cor de

Greg. 17. mor. c. 15.
Ioan. 3.
Mat. 18.
Mat. 12.
Psal. 50.
Luc. 19.

de sanctitate, ac honestate cōspicuū, e undē ipsum Deū oīpotentē, qui suo me sanet exēplo, adiutorio roboret: & saluet passione, hoc ergo salutarē humiliter postulemus à Deo sibi dicētes. Ostēde nobis, Dñe, misericordiā tuā, & salutare tuum da nobis.

663 Nō abscondi misericordiam tuā, & veritatem tuam à concilio multo.

Hic cōsequēter ostēdit Christus suā iustitiā cōtra malos, & mīam erga bonos. Vbi notādū ꝙ quāuis in oī ope Dei cōcurrāt simul mīa, & iustitia, qa vniuersæ vię Dñi mīa, & veritas: tamē in aliquibus principali' relucet iustitia & cōsequēter veritas, vt in punitione malorū. In aliquib. autē principalius mīa, & cōsequenter iustitia, vt in præmiationibus bonorū. Vnde prima dicunt opera iustitiæ, & secūda dicuntur opera mīæ, & tā prima opera manifestauit Christus quā secunda. Nōne manifestauit opera iustitiæ, qñ punitionē malorū dixit, Discedite à me maledicti &c. & opera misericordię in p̄miatione bonorum dicens ibidem. Venite benedicti &c. Et hoc est, quod hic Christus dicit. *Non abscondi misericordiam tuam, & veritatem,* &c. Per veritatem intellige iustitiā. Et hoc, *A concilio multo,* & debet scribi per c. non s. consilium: vnde hic dicitur *A concilio multo,* in trāslatione Hieronymi habetur. *In ecclesia multa* quod idem est. Et notandū ꝙ quāuis Christus nō abscōderit Dei veritatē, & misericordiam, tamen ipse fuit in multis nobis abscōditus, quia non plenè cognitus fuit. Vnde abscōditus fuit Christus, in ęterna generatione, in virginis incarnatione, in carnis apparitione, in verborum prædicatione, in mortis toleratione, in æterna dominatione. Primo abscōditus fuit Christus, scilicet quò ad verbū in æterna generatione, quia ineffabilis est & incōprehēsibilis, sicut dicitur Esa. 53. Generationē eius quis enarrabit? vñ de hoc dicitur Iob. 28. Vnde sapientia venit, & quis est locus intelligentiæ? Abscōditus est ab oculis omniū viuentium. Secundo fuit abscōditus in virginis incarnatione, quia quod natura nō habuit, vsus nescivit, ignorauit ratio, mens nō capit humana, pauet cœlum, stupet terra, creatura etiā omnis miratur, hoc totum est quod per Gabrielem cœlitus Marię nunciatur, & per Christū adimpletur, vt dicit Heron. in ser. de assumptione, ꝓpter quod beata Maria tūc dicere poterat, Ad me dictum est verbū abscōditum. Tertio abscōditus fuit in carnis apparitione, siue natiuitate. Quāuis enim mūdo fuisset eius natiuitas nota, tamē ꝙ virgo manēs peperisset, erat abscōditus: vt Chrys. in ho. d. Scio ꝙ verbū caro factū est, sed quomodo factum sit, nescio. Miraris, qa nescio, imo etiā omnis creatura ignorat. Et ista est despensatio sacramenti abscōditi, quā Apostolus pdicabat ad Eph. 3. d. Mihi data est gratia illuminare oēs, quæ sit dispensatio sacramenti abscōditi à sęculis, &c. Quarto fuit abscōdit' verborū prędicatione, tā alta enim prædicabat, ꝙ quādoque eius prędicationē nō capiebāt etiā sui Apostoli, & abscōdita erat ab eis verborū intelligētia. Vnde cū eis prędicaret suā futurā passionē, vt dicitur Luc. 18. ipsi nihil horum intellexerunt, & erat verbum istud abscōditū ab eis. Quinto abscōditus fuit in mortis toleratione. Licet em̄ apertū esset, ꝙ ipse pateretur, & in cruce moreretur, absconditum tamē erat, ꝙ in crucis mysterio maneret Christi victoria, per quā vinceret hostē, ꝓpter quod dictum de hoc fuit Abac. 3. Cornua scilicet crucis in manibus eius: ibi abscōdita est fortitudo eius. Sexto fuit abscōditus in æterna sua dominatione. Licet enim aliquibus notū fuerit ipsum ad cœlos ascēdisse, quali tamē triūpho in cœlestibus regnet, nobis manet abscōditum. Et istud est illud regis nostri sacramētū: de quo Angelus Raphael ait. Sacramentū regis abscōdere bonū est: opera autem Dei reuelare & cōfiteri in terris honorificum est. Sic igitur quamuis modis prædictis abscōsus māserit Christus: mundo tamē misericordiam & Dei iustitiam patefecit d. *Non abscōdi misericordiam tuā, & veritatem tuam à concilio multo*

A

B

C

D

E

Thob. 12.

Iob. 4.

Tu autē, Domine, ne longe facias miserationes tuas à me: misericordia tua, & veritas tua semper suscepērunt me. 664

De pot. di. 1. diuinita in natura.

Hic cōsequēter ponitur corporis Christi mystici deuota deprecatio: q̄ deprecatio duo continet, s. primo mali amotionē, scdo boni collationē, ibi. *Exultent. & lętetur.* Prima in duas: qa primo petit diuinā misericordiā, secundo exprimit suā misericordiā, ibi. *Quoniam circūdederunt.* Quātum ad primum sciēdum ꝙ Christus caput ecclesiæ hic loquitur pro mēbris suis, dicens patri. *Tu autem, Domine, ne longe facias miserationes tuas à me.* i. à fidelibus meis. Sic etenim orauerat superi' psal. 21. d. Tu autem, Domine, ne elōgaueris auxilium tuum à me, defensionem meam conspice. Sic & conformiter nunc dicit. *Tu autem, Domine, ne elōgaueris miserationes tuas à me,* glossa. i. noli remouere misericordiā tuam à membris meis, scilicet illos defendendo, & liberādo. Vbi notādū, ꝙ misericordia Dei aliquādo accipitur essentialiter: & sic est idem quod ipse Deus. Et tūc sicut Deus est immutabilis loco, quia omnia replet: sic & ipsa misericordia. Non ergo elongatur à nobis recedendo, sed magis nos elongam' ab ipsa peccando, sicut patet de existēti in naui, quādo nauis recedit à ripa, sibi videt, ꝙ ripa elongetur ab ipso: cùm tamē ripa immobilis perseueret, sed ipse cū naui elōgatur à ripa. Sic est in proposito, quia Deus nō elōgatur à nobis, sed nos peccando elongamur ab ipso. Aliquādo vero accipitur misericordia pro effectu mīæ. Et nūc misericordia Dei nobis assistit, quando nobis miseretur. Elongatur autem à nobis, quando nobis non miseretur. Et per istum modū hic orat Christus dicens, *Tu autē, Domine, ne elongaueris miserationes tuas à me.* i. effectum misericordiæ. Et nota, ꝙ proprie loquēdo aliud est misericordia, & aliud miseratio. Nam misericordia quia bene velle, est misericordiæ actus: sed benefacere est actus miserationis. Est em̄ miseratio circa miseriam alterius actio: sed misericordia est circa miseriam alterius compassio. Sic ergo dicendum *miserationes tuas ne elongaueris à me,* petit ꝙ effectus misericordiæ ab ipso, id est, à sui fidelibus non remoueatur. Sic enim consimiliter oratur Eccl. 36. Ostende nobis lucem miserationum tuarum. Et ne dubites quòd Christus sicut & nos orat dubitans exaudiri à patre: ideo subdit. *Misericordia tua, & veritas tua semper susceperunt me,* id est orationem meam exaudiendo. Omnis enim oratio Christi ex voluntate deliberata procedens, à Deo fuit exaudita. Vñ ipse dicebat Ioan. 11. Pater, ego sciebā, quia semp me audis. Et nota ꝙ aliquæ Christi orationes erāt iustitiæ, & aliquę misericordiæ. Ad mīam spectat exaudire orationes misericordiæ

Universidad de Deusto
Biblioteca

sericordię,& ad iustitiam iustitię. Et ideo ostendês Christus ꝙ in vtrisq; semper fuit exauditus d. *Misericordia tua*, quo ad orationes petentes misericordiam, *& iustitia tua*: quò ad orationes petentes iustitiam.

665 *7.9.2.ad uersitas.* Quoniam circundederũt me mala, quorum nõ est numerus: comprehenderunt me iniquitates meę: & nõ potui, vt viderem.

Hîc cõsequenter suorũ membrorũ explicat miseriã. Et duo facit: qa primo exprimit suã affl.ctionẽ: secũdo postulat iniquorũ punitionẽ, ibi. *Confundãtur*. Prima pars diuiditur ĩ partes tres, qa primo suarũ miseriarũ exprimit diuersitatẽ, secdo earũ exprimit quãtitatẽ, ibi. *Multiplicatæ sunt*, tertio cõtra illas implorat Dei potestatẽ, ibi. *Complaceat*. Quãtũ ad primũ sciendũ, ꝙ triplex est miseria. ſ. pœnę, culpæ, & ignorantiæ, primam ponit, ibi. *Circundederunt me mala, quorum nõ est numerus*, secundã, ibi. *Cõprehẽderunt me iniquitates meæ*, tertiã ibi. *Et nõ potui, vt viderem*. Et his tribus totum genus premitur humanũ. Has ergo exprimẽs d. *Quoniam circundederũt me mala: quorum nõ est numerus*. Hic loquitur de malis pœnæ, quæ præmittit: quia sunt magis nota, quã mala culpæ. Quis enim numerare posset, quod pœnas, & miserias in hoc mundo patimur à dextris, & sinistris, ante, & retro, superius, & inferius? scilicet à dextris prosperitas, à sinistris aduersitas, ante cogitando futura, post recordando præteritas: supra, quò ad animam: infra quo ad carnem. Et *Iob. 14.* hoc est, quod dicitur. Homo natus de muliere, brevi viuens tempore, repletur multis miseriis. Consequenter de malis culpæ, subdit. *Comprehenderunt me iniquitates meæ*. Peccatũ. n. dicitur hominẽ cõprehendere, quia ipsum seruituti diaboli subiicit. *Ioan. 8.* Oĩs, qui facit peccatum: seruus est peccati. Et quia peccata excęcãt hominẽ, ideo subdit. *Non potui vt viderẽ*. Soph. 1. Ambulabũt vt cæci, qa Dño peccauerũt. Et notãter d. *Circundederũt me mala*, &c. Vbi nota, ꝙ ĩ hac vita triplici malo circũdamur. ſ. ignorantia, miseria, & malitia. Primo náq; circũdamur ignorantia, quoniã ignoramus opera nostra præterita, præsẽtia, & futura, an Deo finaliter sint grata, quæ circũdatio est quædã peccatorũ nostrorũ pœna. Iob. 3. Viro cuius absc̃odita est via: & circũdedit eũ Deus tenebris, vnde Gre. d. Via sua viro ab *Greg. 15. mor. c. 3.* scõdita est, quia etsi iã in qua sit vitæ qualitate cõsiderat, adhuc tamẽ ad quẽ finẽ tẽdit, ignorat. Etsi iã ad superna tẽdit, & hoc plenis desideriis quærit, adhuc ĩ in eisdẽ desideriis pmaneat, nescit. Peccata quippe deserentes ad iustitiã tendimus, & vnde veniamus nouimus, sed quò peruenturi ignoramus. Quid hesterna die fuimus, scimus: sed quid cõtingat crastina nos esse, ignoramus, quia sic quisq; pedẽ ponit operis: vt tamẽ præuidere nequeat exitũ cõsũmationis. Est & alia, qua circũdamur ignorantia, quia nõnunquã ea ipsa, quæ recta agere credim', an ĩ districti iudicis examine recta sint, ignoramus. Sæpe eñ opus nostrũ causa dãnationis est, qđ profectus putatur esse virtutis. Sæpe vnde placari iudex creditur, inde ad iracundiã potius irrita *Prou. 14.* tur. Salomone attestãte, qui ait. Est via quę videtur homini recta, nouissima autem eius deducunt ad *Iudi 20.* mortẽ, &c. Et de ista circũdatione ignorantiæ dicitur. Circũdederũt nocte domũ, in qua manebam. Quid enim per noctẽ obscurã, nisi ignorãtia significatur? Secundo circundatio miseriæ. Quis enim in pſenti vita liber potest esse à circũdatione miseriæ? quoniã hic circũdamur pœnis pręsentis miserię. Circundederũt me sicut aqua tota die, circũdederũt me simul. Per aquã enim in scriptura pœna significatur. Circũdamur timore infernalis miseriæ. Dolores inferni circundederunt me, ꝓoccupauerunt laquei mortis. Quod ideo cõtingit, quia nemo scit, vtrũ amore, vel odio finaliter sit dignꝰ: & ideo semp quisq; pauidus doloribus inferni debet circundari. Circũdederũt me dolores mortis, & pericula inferni inuenerunt me. Tertio circũdamur malitia, & peccato. Et hoc est, quod Psal. quęrit d. Cur timebo in die mala? Respondet, quia iniquitas calcanei mei circundabit me, vbi glo. Hic Propheta in sua pſona generalẽ caulam agẽs, quærit causã timoris, & dãnationis malorũ. Cur timebo in die mala. ſ. in die iudicij, quæ dicitur dies: qa oĩa tũc aperta erunt, & manifesta, & dicitur mala, quantũ ad iniustos, qui tunc dãnabũtur. Respõdet ergo. Ecce cur timebo, qa iniquitas calcanei mei circundabit me, & vocatur iniquitas calcanei, quę durat vsq; in finẽ vitæ præsentis, sicut calcaneũ nouim' extremã corporis partẽ. Et de ista circũdatio ne peccati dicit. D. e ac nocte circũdabit sup muros eius iniqtas, & dol'. Accepit diẽ pro ꝓsperitate, & noctẽ ꝓ aduersitate. Et ab ista circũdatione nos liberat Deus, qñ sua mia vitiorũ flãmas extinguit ĩ nobis. Liberasti me scdm multitudinẽ miã noĩs tui, & à pressura flammæ, quæ circũdedit me. Quib. oĩbus cõsideratis, merito dicit. Psal. *Circũdederũt me mala*, &c. Qua ĩ principio huius lectionis de lege euãgelica ostẽdit Christus ꝙ stat in corde, d. Deus meus volui, & legẽ tuã ĩ medio cordis mei, ideo ipsam cõparando ad legem antiquam quęro, Vtrum lex euangelica sit leuior antiqua, vel contrario. 1. secundæ quæstio. 197. articulo 4.

666 Multiplicatę sunt super capillos capitis mei: & cor meũ dereliquit me.

Postquã posuit miseriarũ pſentis vitæ diuersitatẽ, nũc ponit earũ quãtitatẽ. Vbi primo notãdũ, ꝙ capilli ĩ sacra scriptura mysticè sumpti varia significãt: quoniã sunt capilli imquinationis, & immũditiæ, quibus culpa deditis inficimur. Cogitationis, & intelligẽtię, quibus Christo muniti defendimur. Iustificationis, & cæremoniæ, q bus Christo capiti cõiũgimur. De q bus oĩbus præsens exponitur textus. Primo sunt capilli inquinationis &c. ſ. peccata: ꝙ capillos. n. ipsa vitia sequacib' diaboli adhęrẽtia figurãtur. Apoc. 9. dicit locustæ habebãt capillos sicut capillos mulierũ, & dẽtes eorũ sicut dẽtes leonũ erãt. Locustæ. n. quæ nõ nisi saltando se mouent, ipsos superbos significant qui semper saltando appetunt alta. Et illi capillos habent vt capillos mulierum, qui sunt ad eorum vanitatem, & voluptatem carnis incitandam. Et sic potes dicere, ꝙ capillus peccati est multiplex, scilicet. Primo capillus voluptatis, & luxuriæ: qui ab omnibus, & maxime à clericis debet abscindi. Vnde super illo versiculo. *Multiplicatæ sunt super capillos*. &c. dicit gl. Bene in cõparatione aliorũ delictorum carnis vitia capilli dicuntur. Nam ideo in veteri testamẽto sacerdotes capillos radebãt, vt sic carnis vitia deposuisse viderentur. Secundo est capillus pręsumptionis, & superbię, vñ psal. 67. Verũtamẽ Deus cõfringet capita inimicorũ suorũ, sup verticẽ capilli, &c. id est

id est secundũ glossam superbã extollẽtiã hominũ nimis se extollẽtiũ. Tertio est capillus vanitatis, & mũdanæ gloriæ. Isti sunt capilli vanitatis Absalon, de quibus dicitur: ꝙ Absalon decorus erat nimis, qui tõdebat caput semel in anno, & põderabat capillos capitis sui ducentis siclis. Et de istis capillis *2. Reg. 14.* peccati dicitur. Tõde capillũ tuũ, & proiice. Secũdo principaliter est capillus cogitationis, &c. Cogitationes. n. nostræ, ideo capilli dicuntur, quia sicut capilli à capite ꝓcedũt, & si sint pulchri ipsum ornant, si autẽ turpes, ipsum deformant. Sic & nostræ cogitationes ab interiori nostro capite procedũt, ſa mẽte, quæ caput dicitur hominis: quæ si bonæ sint, eidẽ decorẽ præstant, si autẽ prauæ, ipsam inficiunt. Vñ de bonis capillis. i. cogitationib. dicitur. *Leui. 13.* Vir, de cuius capite capilli fluũt, mũdus erit, quia. ſ. sanctæ cogitationes procedentes à mente, ipsam *Greg. 2. mor. c. 38.* mundã manifestãt. Similiter & malæ cogitationes capilli dicũt, vt ostẽdit Gre. super illo verbo Iob. Tõso capite, corruẽs in terrã adorauit d. Quid moraliter per capillos nisi defluẽtes animi cogitationes accipimus? Quid vero per caput, nisi mẽs ipsa significat? Caput ergo tõdere est superfluas cogitationes à mẽte resecare. Ille ergo tõso capite in terram corruit, qui repressis præsumptionis suæ cogitationibus, quã in semetipso infirmus sit, humiliter recognoscit. Et istos capillos malorũ cogitationũ euellere debemus per pœnitentiã. Euulsi capillos *1. Esd. 9.* capitis mei, & sedi mœrẽs. Tertio principaliter est capillus iustificationis, &c. Et sic capillus significat sanctos, & maxime ipsos Apostolos, qui sanctissimo capiti Christo per sanctitatem adhærẽt. Caput *Apoc. 1.* eius, & capilli erant cãdidi tanquã lana alba, & tãquam nix. Christus. n. caput nostrũ dicitur. Eph. 5. Christus caput Ecclesiæ, huius capitis mũdicia lanæ albæ & niui cõparatur. Lana. n. alba, & nix cõueniunt in colore, sed discrepant in effectu, quia lana alba calefacit, sed nix alba frigefacit. Cõparatur ergo Christus caput nostrũ lanæ albæ, & niui ad denotãdũ, ꝙ in Christo fuit ignis charitatis, & frig' humilitatis. Et cõsimiliter sancti Apostoli his duobus cõparãtur, quia ipsorũ mẽs fuit feruida per amorẽ charitatis cõtra frigus aduersitatis, & frigida ꝓ humilitatẽ cõtra ardorẽ cõcupiscentiæ, & voluptatis. Vñ gl. præsentis textus dicit: Capilli capitis Christi sunt fideles, qui in Christo capite sunt radicati, qđ ornãt bene viuendo. Et de illis capillis figuraliter *4. Reg. 1.* Eliseo dictũ fuit. Ascẽde, calue, ascẽde, calue: quia Xps à suis capillis derelictus. ſ. ab oĩbus Apostolis, crucẽ ascendit. Modo ad propositum si capilli primo modo significẽt peccata, tũc est sensus, *multiplicata sunt super capillos*, &c. ꝙ miseriæ nostrę multiplicatæ sunt: propter peccata nostra, vt ly *super* denotet supra fundamẽta, qa. ſ. peccata nostra sunt causa pœnarũ nostrarũ. Si aũt accipiãtur capilli secdo modo. ſ. ꝙ cogitationibus, tũc est sensus, ꝙ miseriæ nostrę *sunt multiplicatæ super capillos*. i. supra cogitationes nostras. qa tot sunt quot excogitari à nobis nõ possunt. Si autẽ accipiãtur capilli tertio modo ꝙ Apostolis, & sanctis viris, tũc est sensus ꝙ Psalmista præuidẽs quã multa aduersa Apostoli, & alij sancti erãt ꝓ Xpo passuri, in persona Xpi loquens, ait. *Multiplicatæ sũt*. ſ. miserię *super capillos capitis mei*. i. super Apostolos, & alios sanctos viros. Et inter alias miserias quas pro peccato patimur est cordis ignorãtia, qa cor nostrũ nõ solũ aliorũ corda non cognoscit, sed neq; seipsum. Sicut Petrus seipsum nõ cognouit, cũ Christo dixit, Etiãsi oportuerit me mori tecũ, nõ te negabo. Et hoc est, quod dicit. *Cor meũ dereliquit me*, i. ratio cognitiua. Et nota, quod ait. *Cor meũ dereliquit me*. Dicit. n. dereliquit ad denotãdũ, quod ista cæcitas nõ est naturaliter in homine, sed propter peccatũ à primo homine à quo cæci facti sumus propter peccatum. Vnde ab istis miseriis optans liberari, subdit.

667 Cõplaceat tibi, Domine, vt eruas me: Domine, ad adiuuandum me respice.

Hîc ergo cõtra prędictas miserias postulat Christi potestatẽ. Hic. n. Christus orat pro corpore suo mystico, vt istis malis De' finẽ imponat, quod erit per collationẽ gloriæ. Dicit ergo cõplaceat, nõ diffidẽs de potẽtia Dei, si adsit voluntas. q. d. Si tu vis tu potes, *Domine ad adiuuandum me respice*. quasi respice pœnitẽtes in dolore suo. Respicere aũt Dei *Respicere Dei.* est nobis auxiliari. Et nota, ꝙ hic mysteriũ trinitatis pſonarũ, & vnitatis essentiæ demõstratur. Vnitatẽ essentiæ demõstrat cùm dicit, *tibi*: sed trinitatem dicẽs *complaceat*: placere enim vni soli cõpetere potest, complacere autẽ cùm sit idẽ qđ simul *Mat. 3.* placere, vni soli cõpetere non potest. Cõsimili modo nominatur vnitatis trinitas, cũ pater ait. Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui.

668 Confundantur, & reuereantur simul qui quęrunt animam meam: vt auferant eam.

Postquã Christus postulauit suorũ defensionẽ, hic consequenter secundũ debita iustitiæ postulat reproborũ punitionem, & diuiditur in partes tres. Quia primo ponit malorũ damnationẽ, secũdo electorũ conuersionẽ, ibi. *Conuertantur*, tertio cõuersorum satisfactionẽ, ibi. *Ferant*. Quãtum ad primum sciendũ, ꝙ quãdocunq; Christus, vel ecclesia orat cõtra malos, hoc nõ facit, quia de directò gaudeat de pœnis malorũ, sed solũ per accidẽs, inquantũ. ſ. pœna malorũ proficit bonis ad ipsorũ gaudiũ augendũ, quia sicut cõtraria iuxta se posita magis elucescunt, sic & gaudia beatorũ cõparata pœnis malorũ, clarius cognoscuntur. Vel potius dicendũ, ꝙ talia orat Christus magis prædicendo, quæ futura sunt, quã optãdo. Sic ergo prædicẽdo malorũ pœnam orat d. *Confundantur & reuereantur, qui quærunt animam meam*, quæ in vnitate animæ cum corpore consistit. Et hic loquitur Christus non solum de seipso, sed etiam dicit, & re vera sic factum est, ꝙ Christi persecutores, & aliorum sanctorum confusi sunt, non solum æternaliter, sed etiam multoties temporaliter: vt Pilatus à Cæsare fuit interfectus, Herodes vermibus cõsumptus, Nero à senatu interfectus: & sic de aliis. Et hic potes notare, ꝙ multiplex est confusio: vt habetur supra versiculo 146. Item nota, quòd reuereri idem est, quod vere cũdari, & erubescere: de quo supra versiculo 344.

669 Conuertantur retrorsum, & reuereantur, qui volunt mihi mala.

Hîc Christus orat pro electorum conuersione. Certum est enim, quòd inter persecutores Christi, & aliorum sanctorum, multi erant: qui postea ad Deum sunt cõuersi: vt Paulus Apostolus, Cęturio, q videns miracula in Christi morte facta, clamás. d. Verè filius Dei erat iste, &c. Et ꝓ talibus hic Christus orat d. Cõuertãtur retrorsum, gl. id est humiles

Universidad de Deusto
Biblioteca

sequantur, qui superbi præibãt, hoc enim Christus de suis membris futuris dicit. *Qui volunt mihi mala.* quo notatur peccati grauitas, quia grauius est velle mala quàm dicere, vel facere, quia illa non sunt peccata, nisi in quantum à mala voluntate procedunt. Et nota, ꝙ dirit *Conuertantur retrorsum.* Nam qui conuertitur retrorsum, opposito modo se habet quã prius. Peccatores autẽ iacentes in terram vultu terrã respiciunt: sed dorsum vertunt ad Deũ. Si vero conuertantur retrorsum: vt scilicet pars superior fiat inferior, & inferior fiat superior: tunc dorsum vertet ad terram, & faciẽ ad cœlum, quia sicut ante totam mentem suam habebant ad mundum, & dorsum ad Deum, sic post cor vertunt ad Deum, & dorsum ad mũdum. Sic etenim peccatores conuersi Deo dicunt illud, Psalm. 43. Auertisti nos retrorsum post inimicos nostros, &c.

670 Ferant cõfestim confusionẽ suam: qui dicunt mihi, euge, euge.

Hic petit conuersorum satisfactionem. Peccatũ enim impunitum manere non potest, quia vel peccator ipsum punit satisfaciendo in præsenti: vel Deus ipsum puniet in futuro: vnde & peccata cõuersorum, quæ hic debitè non sunt punita: in purgatorio puniuntur. Sed sine comparatione melius nobis est hic pœnã peccatorum nostrorũ portare: quã in purgatorio, quoniã quælibet minima pœna purgatorij est multo maior quã aliqua in ista vita possit portari, vt dicit Mag. lib. 4. dist. 21. & de pœnit. di. 7. ꝙ quamuis licet. Et ideo Christus hic optat conuersos pœnam peccatorum suorum hic portare d. *Ferant confestim.* i. statim confusionẽ suam. i. pondus pœnæ, & confusionis pro peccato debitæ.

Euge. Sed quibus hoc optat, subdit. *Qui dicunt mihi euge, euge.* Vbi nota, ꝙ euge est interiectio exultãtis, quę aliquãdo profertur ad congaudendũ, sicut Matth. 25. seruo bono dicitur. Euge, serue bone, & fidelis intra, &c. Quę verba exponens Rabanus, ait. Euge interiectio est lætantis per quod gaudium suum Dñs insinuat, qui bene laborantẽ seruum ad æterna gaudia inuitat. Sic ergo, qui sunt illi, qui Christo dicunt euge, euge, nisi conuersi peccatores, qui congaudent gloriæ Christi? Et istis optat Christus, vt in præsenti ferant confusionẽ peccatorũ suorũ. Aliquãdo tamẽ euge est interiectio derisionis. Sic enim persecutores martyrũ deridẽdo eos dicunt. Euge, euge. Psal. 34. Dilatauerunt super me os suũ, & dixerunt euge, euge. Viderunt oculi nostri: vide supra ver. 546. 549.

671 Exultẽt, & lætẽtur super te oẽs quę rẽtes te: & dicãt, semper magnificetur Dominus, qui diligũt salutare tuum.

22. q. 2. gloria.

Postquã Christus orauit pro malorum ablatione, hic cõsequenter orat pro bonorũ collatione. s. suo corpori mystico. Et tria facit Christ', quia petit tria à patre. s. primo patrem iustis cõseruare lætitiam: secũdo de iustis habere prouidẽtiã, ibi. *Ego autem mendicus.* tertio iustorũ habere custodiã, ibi. *Adiutor meus.* Quãtum ad primũ sciendũ ꝙ omnis nostra lætitia & exultatio in solo Deo debet fundari, vel in aliquo creato, vt referatur ad Deũ. Quomodo enim in præsenti vita causa potest esse lætitiæ, quę tota miseriis est plena quæ à ploratu incipit, & in pœnã terminatur in morte? Dicũt naturales, & maxime Solinus de mirabilibus mũdi libro 2. ꝙ vox prima, quã emittit homo natus, est plora-

A tus, quia si masculus est, plorando clamat, a. Si verò fœmina clamat, e. Vox autẽ lætitię vsq; ad quadragesimũ diẽ differtur. Et si oppositũ cõtingat in aliquo, malũ signũ est eius malę vitę futuræ. Vnde (vt dicit idẽ Solinus) Zoroastes in hora suę natiuitatis risisse legitur, quod in ipso malũ signũ fuit, quia factus adultus amplius nunquã risit. Hic adinuentor artiũ magicarum fuit, & dæmonibus dedicatus. Sic spiritualiter in præsenti vita nullus in mundo debet lætari, sed semper hic plãgere, & in statu pœnitentiæ permanere, considerata miseria tam culpæ quàm pœnæ, quam propter peccatum Adam, & Euæ genus incurrit humanum. Vnde semper primos parẽtes in memoriam debemus habere, & ipsorũ casum lachrymab liter ferre. In cuius signum masculus statim natus clamat plorando a. Adæ casum plorãdo. Et fœmina clamat, e, casum plorando Euæ. Si autẽ quis hic cũ mũdo gaudere, & lętari incipiat, signũ est ꝙ talis citò dæmonib. per peccatũ est dedicandus, & suppliciis deputãdus æternis, sicut fuit Zoroastes. Ergo, charissimi, differamus signa lætitiæ nostræ & exultationis vsque in quadragesimũ d. ẽ, vt post in Deũ semp gloriemur. Quid ꝙ quadraginta dies, nisi totum tẽpus vitæ præsentis intelligitur: post quos ad cœlũ ascẽdimus, sicut & Christus, qui post resurrectionẽ suã, cõpletis quadraginta diebus, cœlos ascendit, quia omnẽ nostrã lætitiã in futuro seruare debemus. Exẽplo nationis Thraciæ, de qua narrat Valerius, ꝙ Thraciæ natio merito sibi sapientiæ laudẽ vẽdicauerat, quæ natales hominũ flebiliter, & exequias cũ hilaritate celebrabat: quæ verũ nostræ cõditionis habitum puidit. Remouẽat ergo omnium hominũ animalium dulcedo vitę quę multa facere, & pati turpiter cogit, ꝙ ea mortua, aliquãdo ei' fœlicior, ac beatior reperietur finis. Ex quib. omnibus patet, ꝙ solum in Deo nõ in mundo nostra est ponẽda lætitia. Et lætẽtur omnes, qui sperant in te: in æternũ exultabunt, &c. Et hoc est, quod hic Christus suis fidelibus optat, vt in solo Deo lætẽtur d. *Exultent, & lætentur super te.* s. fundati omnes, *qui quærunt.* s. in me glorificantes per bonã vitã. *Et dicant. semper magnificetur Dominus,* & hoc gratias agẽdo. *Qui diligunt salutare meum.* i. me Christum, quem pro mundi salute misisti. Sic enim dicitur. Ego autem exultabo, & lætabor in te, psallam nomini tuo, altissime.

Omnis masculus a, masculus, e, fœmina, profert.

Psal.

Psal.

Ego autem mẽdicus sum, & pauper: Dominus sollicitus est mei.

672 13. q. 4. duo.

Hic autẽ cõsequẽter ostẽdit Deũ de istis solertẽ habere prouidẽtiã. Vult. n. hic ostẽdere Christus, ꝙ nõ debemus sollicitari in factis mũdi, qa etsi pauperes simus, & mẽdici, bonũ habemus procuratorẽ. s. Deũ, qd suo exẽplo nobis ostẽdit d. *Ego autem mendicus sum & pauper.* Ad literã. n. Christus pauper fuit, & mẽdicus, inquantũ homo, qd patet ex eius natiuitate, vita, & morte. Qui cũ diues esset, pro nobis pauper fieri voluit, vt sua paupertate nos diuites faceret, vt dicit Apostolus. Potest etiã intelligi de corpore Christi mystico: in quo multi paupertatẽ voluntariã profitẽtes, Dei solicitudine gubernãtur, dicẽte Dño. Quærite primũ regnũ Dei, & iustitiã eius, &c. Sollicitudinẽ nostrã in Deũ proiicere debemus. Ps. 54. Iacta sup Dñm curã tuã, & ipse te enutriet. Nã intenti curis mũdi, vitã tẽporalẽ perdũt, & ęternã. Qd exẽplo narrat Valerius de Archimede philoso. d. ꝙ Marcellus captis Syracusis, machinationibus Archimedis philosophi diu victoriã

Euge.

Matt. 6.

Act. 1.

Valerius lib. 8. c. 13.

2. Cor. 8.

Matt. 11.

Valerius lib. 8. c. 7.

suam inhibitam sensit, delectatúsque eius prudentia, præcepit vt eius capiti parceretur. At is, dum animo, & oculis in terra defixis formam protrahendo describeret, multi qui prædandi gratia domum eius irruperant, stricto que super caput eius gladio, quisnam esset, interrogarent: ille autem propter animi sollicitudinẽ inuestigandi, quod requirebat, nomẽ suum indicare nõ potuit. Sed protracto manibus puluere, Noli, inquit, obsecro, figuram istam disturbare. Qui mox non cognitus, obtrũcatus sanguine suo lineamenta confudit. Sic est de hominibus terrenis deditis. Nam, si respicias eorũ occupationes, videbis quod nõ sunt nisi quædam protractiones in puluere. Nihil enim aliud est plantare, ædificare, & huiusmodi, nisi protrahere figuras: qui etiam sic sunt fatui, quod eorum ciuitas, id est, anima capta est ab hostibus, & ingrediũtur ex omni parte, & per omnes partes, id est, per omnes sensus, & tamen ita mundanis sunt intenti, quod cùm gladius diuinę sentẽtiæ super ipsorum capita stringatur, secundum illud Danie. 13. Ecce Angelus Domini accepta sententia, &c. ipsi non aduertunt, donec gladio feriantur, & proprio sanguine. i. peccato opus proprium, & totam sollicitudinẽ vitæ suæ confundant. Et ideo contra istos ait Christus. Nolite solliciti esse, dicẽs, quid manducabimus, &c. Scit enim Pater vester, &c. Vnde 1. Petri 5. Omnẽ sollicitudinem vestram proijcite in eum, quia ipsi cura est de vobis. Et hoc est, quod de se, suisque nunc ait Christus. *Ego autem mendicus sum, &c.*

673 Adiutor meus, & protector meus tu es, Deus, ne tardaueris.

Hic ostendit Deum habere iustorum custodiã. Orat enim vt Deus protegat suos, ne tentationib. vel aduersitationib. superentur. Vbi nota, ꝙ Deus adiuuat omnes ad ipsum deuotè recurrentes, quoniam adiuuat captiuatos, eos liberando personaliter: tribulatos, eos consolando paternaliter: impugnatos, eos defensando virtualiter: fatigatos, eos roborando socialiter; infirmatos, eos sanando spiritualiter: adoptatos, eos beatificãdo facialiter. Primo ergo adiuuat captiuatos, &c. Hoc enim adiutorium postulabant antiqui patres, quando Christi incarnationem pro redemptione humani generis captiuati postulabant dicentes. Exurge in adiutorium meum, Domine Deus salutis meæ. Surrexit enim Deus in adiutorium nostrũ, quando Dei verbum vt nos adiuuaret, est caro factum. Hũc adiutorem flagitabat Iob pro redẽptione nostra, cùm dicebat, Quis tribuat mihi adiutorem, vt desiderium meum omnipotens audiat? Quod exponens Gregorius ait. Sciẽs sanctus Iob, quòd suis meritis redimi non poterat, adiutorem quærit. Et quem, nisi vnigenitum Dei filium contemplatur, qui humanam naturam in hac mortalitate laborantem, dum suscepit, adiuuit? Ipse quippe *adiutor* adiuuit hominẽ, factus homo, vt quia puro homini via nõ patebat redeundi ad Deum, via fieret per verbum Dei. Longe quippe distabamus à iusto, & immortali nos mortales, & iniusti. Sed inter inmortalem & iustum, & nos mortales & iniustos apparuit mediator Dei, & hominum mortalis, & iustus, qui & mortẽ haberet cum hominibus, & cum Deo iustitiam, vt quia per ima nostra longe distabamus à summis, in se ipse vno adiutor noster factus iungeret ima cum summis. Atq; ex eo nobis via redeũdi

A fieret, quo summis suis ima nostra copularet, &c. Istud adiutorium verbi incarnãdi pro nostra liberatione petebat Psalmista. Adiuua nos, Deus salutaris noster, & propter gloriam nominis tui libera nos, &c. Cõformiter nunc Christus pro nobis orat dicẽs. *Adiutor meus, & protector meus tu es, Deus meus ne tardaueris.* Sed, cùm Deus in se ipso nullo modo possit variari, ꝙd est Deũ accelerare adiutorium, vel non tardare, nisi immobilia in se manẽs facere nos adiutorium suum percipere? Sic enim & Psal. dicebat. Deus, in adiutorium meũ intende: Domine ad adiuuandum me festina, id est, sic me festinè adiutorium tuum percipere. Et hic nota, quod in nobis tarditas est duplex, scilicet quædam reprehensibilis, & quædã laudabilis. Tarditas reprehensibilis est triplex, scilicet in adhæsione credẽdorũ. O stulti, & tardi corde ad credẽdum. In cõuersione peccatorũ. Ne tardes conuerti ad Dominũ, & ne differas, &c. In adimpletione promissorũ. Votum fecisti Domino Deo tuo, non tardabis reddere. In istis ergo tribus rogare debemus Deũ, ne adiutorium suũ tardet in nobis, dicẽtes, *Adiutor meus, &c. Deus meus ne tardaueris.* Est & alia triplex tarditas laudabilis. Prima est loquelæ, Sit omnis homo tardus ad loquendum, &c. Secunda est iræ, Sit omnis homo tardus ad iram. Tertia est orationis, quæ est tardare, id est perseuerare in oratione. Mirabãtur, ꝙ ipse tardaret in templo, &c. Quia per legem nouam euangelicam nobis adiutor factus est Deus. Ideo sequendo materiam istius Psalmi quæro: vtrũ lex euangelica vsque in finem debeat durare. 1. secundæ quæst. 106. artic. 4.

Psal. 78.

Psal. 69.

Luc. 9. Eccl. 5.

Deut. 23.

Iacob 1. Luc 2.

PSALM. XL.

674 1. q. 1. non est.

BEatus, qui intelligit super egenum, & pauperem: in die mala liberabit eum Dominus.

Psalmus iste talem habet titulum. *In finem Psal. Dauid intellectus filiis Chore.* Ad huius intelligentiam sciendum quòd vt habetur Num. 16. Cùm Dathan & Abiron mouissent seditionem cõtra Moysen, & Aaron: propter quam Dathã, & Abiron cum omni familia sua viui absorpti sũt à terra, Chore vero, & cum eo ducenti quinquaginta, ꝙ thuribula acceperant, vt adoleret incensum in conspectu Domini, diuino igne cõbusti sunt, quia officium Aaron & filiorum eius vsurpauerant. Tunc fuerunt quidam filiorum Chore, qui patris nequitiam nõ sunt imitati. Vnde postea successores eorũ à Dauid in ministerium domus Domini assumpti fuerunt, & à Domino spiritu prophetico prædotati: propter qd in titulis Psalmorum sæpe fit mentio ipsorum filiorum Chore. Non solũ propter prædicta, sed maximè propter nominis interpretationem, ex qua intelligẽtia Psal. percipitur, vt in isto Psalmo. Chore enim interpretatur caluaria, ꝙ fuit locus dominicæ passionis. Vnde per caluariam Christi passio intelligitur. Filij ergo Chore, i. caluariæ, sunt filij passionis, & crucis Christi, q. s. in cruce Domini nostri Iesu Christi gloriãtur cũ Apostolo, d. Mihi autem absit gloriari, &c. Et his talibus filiis Chore intellectus huius Psal. attribuitur, qui s. credũt Christum, etsi pauperem mortuum, esse tamẽ verum Deum. Est ergo sensus tituli iste. Iste *Psalmus,* ꝙ est tendẽs, & dirigens nos *in finem,* scilicet, qui est Christus est *Dauid.* i. factus à Dauid, ꝙ Psal. est *intellectus filijs Chore.* i. filiis crucis, quia de Christi passione tractat, &

Universidad de Deusto
Biblioteca

cruce. De materia autem huius Psal. sciendũ, quòd A iste Psal. ad litteram de Christo est: quoniã Dauid, qui plura Christi mysteria præuidit in spiritu eleuatus, præuidens Christi passionem, & resurrectionem, de Christo fecit hunc Psalmum: quod manifestissimè patet, quoniam litteram huius Psal. Christus allegauit de se dictã, dicẽs de Iuda. Sed vt impleatur. Scriptura. Qui mãducat panem meum, leuabit calcaneum suum contra me. Quæ verba secũdum omnes catholicos doctores, de isto Psalmo sunt accepta, vbi dicitur. Homo pacis meæ, in quo speraui, q edebat panes meos, magnificauit super me supplantationem. Et si aliqua dissonãtia videatur in verbis: tamen nulla est in sententia. Sic enim etiam Euangelistæ narrãtes eandem rem, nõ semper cõcordant in verbis. Sic igitur iste Psalmus ad litteram de Christo est dictus. Et secundum hoc Psalmus iste diuiditur in tres partes. Quia primò agitur de Christi paupertate. Secundò de Christi passione, ibi. *Inimici mei.* Tertiò de Christi resurrectione, ibi. *Tu autem, Domine.* Prima diuiditur in partes tres. Quia Psal. inducit primò Christi pauperta tem. Secũdò, ostendit eius vtilitatem, ibi. *Dominus conseruet eum.* Tertiò, implorat Dei pietatem, ibi. *Ego dixi.* Quantũ ad primũ notandum quod secundum grammaticos, differentia est inter pauperem, & egenum, quia egenus dicitur, qui nihil habet: sed pauper, qui aliquid habet sed parum. Christ⁹ ergo dictus est pauper, & egenus: pauper quidem, quia C parum de mundi facultatibus possedit, si cõsideres eius natiuitatem, quia de paupere matre natus, in paupere loco, pauperibus pãnis inuolutus, in paupere vita conuersatus, propter quod ipse dicit, Vulpes foueas habent, & volucres cœli nidos, Filius autem hominis, &c. In morte autem non fuit pauper, id est parum habens, sed egenus: quia omnibus etiam suis vestibus expoliatus, & in alieno sepulchro collocatus. Sic ergo Christus dicitur & pauper & mendicus fuit, vel egenus, secũdum diuersa tempora, propter quod dicit Psalmista, Egenus, & pauper ego sũ. De isto ergo paupere, & egeno ait, *Beatus, qui intelligit super egenũ, & pauperem.* Vbi nota quod intelligo est verbũ cõpositum, ab inter, & D lego legis: & est intelligere, s. intus in conscientia legere. *Beatus* ergo, *qui intelligit*, id est, intus mente credit Christum quo ad humanitatẽ esse egenum, & pauperem, tamen verum esse Deum. Et aduerte secundum Magistrum in glo. quod non dicit, Beatus, qui dat, sed qui intelligit, vt etiam nõ petentibus detur. Qui enim petẽti dat, bene quidem facit: qui vero tacẽtem intelligit, sine dubio beatus est, vnde beatus, qui præoccupat vocem petentis. Sequitur. *In die mala liberabit eum Dominus*, scilicet in die iudicij, quæ mala erit peccatoribus: iustis autẽ, bona per effectũ. Et nota, quòd quamuis illa dies sit bona, & mala diuersis, sæpius tamen in Scriptura vocatur mala à superabũdãti, quia pluribus erit E mala, & paucioribus bona. Iste versus quantum ad literam de Christo dictus, potest etiam moraliter de membris Christi intelligi, scilicet quòd beatus sit qui pauperibus miseretur, & egenis. In cuius signum omnia opera virtuosa, & merita sanctorum in iudicio Christ⁹ tacebit, sola opera misericordię pauperibus facta memorans, & cõsimiliter cætera malorum peccata filẽs, solum peccatum impietatis erga pauperes allegabit. Et hoc pulcherrime inducit Petrus Ra prædicta verba exponẽs. d. *Beatus qui intelligit, &c.* Tuba magistr⁹ bellorũ dat suis vires, hostibus dat pauorem. Qui sine tuba dimicat, miles non est, fertur furore, non prælio, virtutẽ nõ agit, sed pericula, perire quærit non vincere: hęc diximus, vt Christi miles cœlestis intelligat, quare præmissa fuit cãtilena. Cõstituti in sęculi cãpo cum diabolo pugnam⁹, bella cũ viciis sustinemus. Quoties ergo nobis intonat propheticus clãgor, toties nos in pace cautos, in acie fortes, & in plio reddit iuictos, *Beatus, inquit, qui intelligit*, nuditate algid⁹, tabidus fame, siti aridus, lassitudine tremẽs, defectu lãguidus: q⁹ egenus sit, qs labor intelligere est? Et si labor nullus, vnde fructus? verùm quod ipse, qui cœlum regit sit nudus in paupere, quod in esuriente esuriat saturitas rerum: quod sitiat in sitiẽte B font fontium intelligere, quomodo nõ magnũ est? Quomodo nõ beatũ intelligere quòd ei sit ampla paupertas, cui angustum est cœlũ? Qui dat mũdũ, quòd egeat in egente, quòd frustũ panis, aquæ calicem dator omniũ quærat, q⁹, sic amore pauperis se deponat, vt non tãtum adsit pauperi, sed etiã ipse sit pauper. Esuriui, inquit, & dedistis mihi mãducare. Se mãducare dicit, q⁹ ille comederit, q⁹ pauper bibit, sibi testatur infusum. O quid agit amor pauperis! gloriatur in cœlo Deus: vnde pauper erubescit in terra. Et hoc computat in honorẽ sibi, quod pauperi reputatur iniuria. Verũ est igitur, qd verus amor non nisi passionibus probatur. In regno cœlĩ corã oĩbus Angelis in conuentu oĩm resurgentiũ q⁹ Abel passus sit, quòd Noe mundũ seruauit, quòd Abraham fidẽ incœpit, q⁹ Moyses legẽ tulit, q⁹ Petrus crucẽ resupinus ascẽdit, Deus tacet, & clamat solũ; q⁹ comedit pauper. *In die mala liberauit eũ Dominus.* In die mala illi Deus liberator assistit: qui à malis paupertẽ liberat. Et sine causa accusant peccata, quem pauper excusat. Accusari non potest, quę fames pauperis excusarit, &c. Et ideo dicitur. Inclina pauperi sine tristitia aurem tuam, vt perficiatur propiciatio & benedictio tua.

Pauper & egenus quomodo differant.

Matt. 8.

Intelligere.

Nota bene istum versum misereri egeni dat pauperi exhibenda.

Ioan. 13.

675 Dominus conseruet eum, & viuificet eum, & beatum faciet eum in terra, & non tradat eum in animam inimicorum eius.

Hic cõsequẽter Psal. ponit vtilitatẽ Xp̃i paupertatis, quæ est duplex. s. spũalis, & corporalis, secundũ quę ponit, ibi. *Dominus opem.* Quantũ ad primũ notãdũ, q⁹ prædestinati super pauperẽ Christum intẽdẽtes, & in ipsum credentes, etiã aliquãdo cadunt in peccatũ. Et sic duobus indigẽs remediis. s. vt à peccato iustificẽtur, & vt iustificati in gratia cõseruẽtur. Et istos duos effectus hic ponit, & primò secundũ. d. *Dominus conseruet eum*, s. in statu gratiæ. Nõ derelinquet sanctos suos, in æternũ cõseruabũtur. Et si incõtingat eos cadere per peccatũ, ipsos finaliter iustificat. Et ideo subdit, *Et viuificet eum.* Cùm. n. quis de statu gratię cadit, in culpã mortificat, quia sicut aĩa est vita corporis, qua recedẽte, corpus mortificatur, & aĩa redeũte p resurrectionẽ ad corpus, ipsum corpus viuificat, sic & ipsa gratia est vita aĩæ, qua redeũte, aĩa mortificat. Aĩa, quæ peccauerit, ipsa morietur, & gratia redeũte, ipsa viuificatur. Io. 6. Caro nõ prodest quicquã, spũs est, qui viuificat, qa quãdiu aĩa cũ Christo per gratiã cõiũgitur, viuit, & statim mortĩ, cùm gratiã pdit. Sicut Auicẽna 3. de aĩalibus. Quod si apis præcidatur, viuit, dũ tñ caput pectori sit vnitũ: si aũt caput à pectore separet, cõfestim moritur. Sic spũaliter. Nã apes sunt Xp̃i fideles,

Nota bene.

Psal. 118.

Deut. 4.

Gregor. 6. mor. c. 15.

De pœnit. dist. 1. mõe suoram.

Aristo. 3. de animalibus.

Isider. 12. Etym.

les, quia secundum Isidorum Apis dicitur eo quod A sine pedibus nascitur, nam post pedes, & pẽnas accipit. Sic & nos primo nascimur sibi irę, non habẽtes pedes, quibus rectè possimus incedere: nec alas quib, possimus in altum surgere, quia nec iusta opera, nec sãcta desideria, sed postmodũ hæc à Deo recipimus, qui operatur in nobis velle, & perficere. Coniungitur aũt istarum apum caput pectori, quãdiu aĩa nostra per gratiã Deo adhęret, vnde quidquid nobis accidat, solũ quod vnio maneat viuimus, si aũtẽ perdatur, statim animæ mors sequitur. Ideo dicit. Vos qui adhæretis Deo viuitis. Sic nos viuificat Deus, quãdo per gratiã nos iustificat, propter quod dicit. *Dominus cõseruet eũ, & viuificet eum.* Et hoc petebat Psal. d. Secundũ misericordiã tuã B viuifica me. Et in tali sic viuificato dęmones potestatem non habent, vnde subditur. *Et non tradat eũ in animam inimicorum eius. In animam.* i. in voluntatẽ dæmonum, quia etsi aliquando in manus dæmonũ hic corp⁹ iusti tradat ad metẽdũ, tamẽ aĩam, quam quęrit, offendere non potest. Vide supra vers. 396.

Magister lib. 3. dist. 25. Greg. li. 6. mor. c. 7

676 Dominus opem ferat illi super lectũ doloris eius: vniuersum stratum eius versasti in infirmitate eius.

Hic ostendit vtilitatẽ tẽporalium, quia Deus intelligentes super pauperem Christũ non solum saluat quoad aĩam, sed etiam multories quoad corpus infirmitates sanando. Vbi notandum, quòd lectus doloris, hic vocatur lectus infirmitatis, quo qs infirmatus quiescit: qui lectus paratꝰ infirmis sicut grabatus: sed quãdo est liberatus, tali grabato amplius non indiget, & sic lectus versatur, siue tollitꝰ & portatur, sicut dixit Dominus languido curato, *Ioan. 5.* Tolle lectum tuum & vade in domum tuam, Dicit ergo *Dominus opem ferat illi super lectum doloris*, i. illi infirmo stãti *super lectum*, s. sanet illum. Et statim sermonẽ conuertit ad Deũ, loquẽs in secũda persona, dicens. *Vniuersum stratum* vel *lectum eius versasti*. i. remouisti, tãquã lectus quo amplius ille sanatꝰ non indiget. Moraliter aũt magis hoc exponit Magister in glo. s. d. quòd quasi lectus quietis sunt hæc bona temporalia, sed Deus hæc facit doloribus plena, ne spes ponatur in ipsis, ideo illa nominat lectũ doloris. Si ergo quæras, Cur ergo Deo opem ferẽte tanta patitur, iste sermonem cõuertens ad Deum, exponit consilium medicinę, dicens. *Vniuersum stratum eius*, &c. Quia per ista aduersa, quæ in temporalibus posuit, nos docet illa nõ amare. Stratũ enim dicit aliquid terrenũ, quod infirmus licet iustus sibi elegit, in quo pauset, vt vxor, filij, & cætera licita cũ labore mentis in Deum exensæ, vt possit tolerare assiduè: sed Deus volens nos amorẽ nõ habere nisi æternæ vitæ, his delectationibus miscet amara, & vertit infirmitatem nostrã, ne in via, qua peregrinamur à Domino, stabulum in quo curãdi sumus, pro C domo æternæ beatitudinis amemus. Et hoc est qd dicit Gregorius, Electus quisq; vt æterna supplicia euadat, vt ad perennem gloriam pauper ascendat, debet hic assiduis flagellis atteri, quatenus in iudicio valeat purgatus inueniri.

Lectus doloris.

Ioan. 5.

Gregor. 6. mor. c. 15.

677 Ego dixi Domine, miserere mei, sana animã meam, quia peccaui tibi.

Hinc implorat diuinã pietatẽ: orat enim Dauid pro se. Vbi notandũ, quòd postquam Dauid ostendit bona, quæ Deus facit intelligentibus in paupere Christum, vt sit de ipsorũ numero se cõuertit ad Christum, dicẽs. *Ego dixi*, &c. Considerabat enim peccata sua præterita, adulterium cum Bersabe, homicidium Vrię, populi numerationem. Ideo pro ipsorum remissione orat, vt in Christum pauperem corde intelligere possit. Vnde non petit iustitiam, nõ excusat peccata sua, sed accusat, dicens, *Ego dixi*, &c. Christus enim cùm sit verus Deus, virtus Christi est æterna, & sic etiam peccata antiquorum patrum sanabat: mo à peccatis nunquam aliquis mundari potuit nisi per fidem Christi, vt ostendit Magister: Sanatur ergo anima virtute fidei per flagella & debitam confessionem peccati. Ista autem tria in se hic profitetur prius: vt sanetur. Primò se Christi fidẽ habere ostendit sibi, dicens. *Ego dixi, Domine miserere mei.* Secũdò, flagella hic petit, dicens. *Sana animam meam*, quia aduersa corporis animã sanant, quia vt ait Gregorius, Percutit Deus, vt sanet, quia idcirco foras verbera admouet, vt intus animæ vulnera sanet. Tertiò peccatum suum cõfitetur, nõ excusat, dicens, *quia peccaui tibi*, quasi dicat, secũdum Magistrum in glossa. Nullo modo excuso peccatũ, sed accuso, dicens. *Peccaui tibi.* Et nota quod iste versus cantatur in hora tertiæ, quia operatione trinitatis, & fide anima sanatur à peccatis. Item postquã anima sanata fuerit quid ad cõseruationem sanitatis requiratur, ostenditur per cõseruationẽ sanitatis incorporalis. Dicit Auicenna, quòd in ciuitate ad bonam sanitatem cõseruandam, expedit quòd feneſtræ, & portæ sint orientales. Et maximè debet esse sollicitudo, vt venti oriẽtales structuras in domo ingredi valeãt, & vt sol ad vnumquemque locum peruenire possit. Et idẽ dicit Philosophus politicę 7. Sic & spiritualiter in anima quæ tanquam vna ciuitas q⁹ ponitur Eccles. 24. In ciuitate sanctificata similiter requiem. Hui⁹ feneſtręque sunt corporis sensus, vt visus, auditus, odoratus, &c. Portæ verò sunt intellectus, & voluntas. Expedit ergo, quòd iste sint orientales, id est respicientes ad orientem, scilicet Christum: quo Zachariæ sexto. Ecce vir nomen eius oriens. Et tunc venti orientales qui sunt optimi, secundũ Auicennam, & Philosophum, intrabunt hanc animæ ciuitatem, ad purgationem, & sanitatis cõseruationem, scilicet bona spiritus sancti, qui vbi vult spirat, ab isto oriente procedentia, quia vt habetur Lucę sexto. Virtus de illo exibat, & sanabat omnes, id est spiritus sanctus, Sol etiã, id est, calor claritatis cum veritatis cognitione ad omnem locum veniet, si omnia opera nostra ad Deum respiciãt. 4. Reg. 13. Aperi feneſtram orientalem. Et Baruch 5. Exurge Hierusalem & sta in excelso, & circunspice ad orientem. Sic autem cõspicare confert ad sanitatem. Quia sicut dicit Cassiodorus Psal. 15. Qui Christum ac ie mentis intuetur, nullatenus infirmari potest interius. Ei ergo dicamus, *Sana animam meã quia peccaui tibi.* Et secundò animę sanitatem à Deo postulemus, quia ipse præ omnibus animas nostras diligit. Quod maximè patet ex tribus, supple ex eius dolorosa animę perditione, ex eius studiosa animę inquisitione, ex eius gaudiosa animę recuperatione. Primum patet: sapiens enim nõ multum dolet de amissione rei, quam sibi carã non tenet. Sed Christus Dei sapientia plus doluit de amissione paucarum animarum, quam si totum mundi thesaurum perdidisset. Nam multę ciuitates sunt perditę, multi thesauri pro quibus nunquam fleuisse legitur, sicut pro paucis animabus, quas in ciuitate Hierusalẽ perituras videbat:

Ioan. 3.

Luc. 6.

De pœnit. dist. 1. mõe suoram.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Luc.19. quãdo videns ciuitatem fleuit super illã, &c. Vbi A secũdum glo. plangit reproborum animas, qui etiã nesciunt cur plangũtur, sed in pessimis rebus exultant. Et hoc fuit maximum signum Christi amoris ad animas. Parcis omnibus, quæ tua sunt, Domine, qui amas animas. Quod bene cõsiderans Esaias ei Esa.22. dicebat. Sana animam meam, &c. Secundum patet, sapiens non multum sollicitatur, si aliquod vile perdat, & nõ sibi carum: sed si multum sollicitatur in quærendo rem perditam, signum est amoris ad illam. Christus autẽ in partibus remissionis diu scilicet per triginta tres annos aĩas perditas cum magnis laboribus diligentissimè perquisiuit. Narrãt fabulę, q̃ Orphe' vxorẽ suã perditã diu quęsiuit, nec inuenit, donec ad infernum descendit. Sic & Christus animas nostras sibi desponsatas per fidem, sed per peccatum perditas diu quæsiuit per mundum istum, nec ipsas inuenit, donec pro ipsis moriẽs ad Ioan.10. infernum descẽdit: propter quod dicebat ipse. Animam meam pono pro ouibus meis, propter quod ei secure dicit Psal. *Sana animam meam*, &c. Tertiũ patet, quia Christus videns totũ mundum non sufficere pro redemptione animarum, pro ipsis redimendis, animam suam exposuit dicens. Filius homi- Mat.20. nis venit saluare, quod perierat, & dare animam suam in redẽptionẽ pro multis. Sed aduerte, quòd quãuis anima nostra à Deo sit dilecta, multi tamẽ facientes oppositum animas suas vilipendunt, nec illas appreciantur: quod patet, si consideres quod C studiosè aliqui animas suas perdũt, aliqui vẽdunt, & aliqui impignorãt. Primò animam suam perdũt aliqui, scilicet negligentes ad omne opus bonum, non amãtes nisi quod trãseat tempus. Est qui perdit animam suam præ confusione. Secundò animã Eccle.20. suam aliqui vẽdunt, scilicet cupidi, & auari, qui pro diuitiis, & temporalibus bonis animam non verentur exponere. Non est iniquius, quàm amare pecunias: hic enim animam suam venalẽ facit. Tertiò Eccle.10. aliqui animam impignorãt, scilicet voluptuosi, qui delicijs carnis insistunt. Qui enim impignorat rem aliquam, non intẽdit ex hoc illam alienare, sed sibi ipsi retinere dominium rei, & ad tempus vsum rei, vel custodiam alteri cõcedit. Sic & tales de die in D diem proponunt abstinere, & se à malis retrahere: sed dęmones, qui sunt pessimi fœneratores, dãt eis ad tempus mutuo, quod volunt, scilicet delicias, & voluptates carnis, & honores mundi, & huiusmodi: & eos in istis taliter suis vsuris implicãt, quod animam suam repetere erubescunt. Et sic in malis inueterati animam suam finaliter perdunt, quod tamen in principio nõ proponebant. Isti figurantur per Iudam, qui, vt redimeret pignus, quod dederat ipsi Thamar, ipsum rehabere non potuit, vt habetur Genesis 38. Sunt tamen aliqui, qui iuste, & virtuosè animam suam dicuntur impignorare, sicut boni prælati, qui animam suã ponunt pro ouibus 3.Reg.10 suis, quibus dicitur. Custodi virũ istum, quoniam si E lapsus fuerit, erit anima tua pro anima illius. Quartò animam suam pro nihilo dant inuidi, & iracundi. Cupidus enim recipit diuitias, voluptuosus delitias, ambitiosus honores, gulosus cibum. Isti autem nihil delectabile accipiunt, nisi amaritudinẽ, & sic animas suas gratis dant diabolo, Iudith.9. Animam suam dedit periculis. Contra quos animæ sanitatem quærit Psalmista dicens. *Sana animam meam*, &c. Quæstio vtrum anima sanata per gratiam amplius possit cadere, Ægidius distinctione 14.

Inimici mei dixerunt mala mihi, quãdo morietur, & peribit nomẽ eius? 678 6.q.1.c. mortua.

Hic cõsequenter agit de Christi passione. Et diuiditur in sex partes. Quia ponitur primo mortis Christi Iudæorũ consultatio. Secundo cõtra Christũ cordialis malignatio, ibi. *Et si ingrediebatur*. Tertiò virtutum Christi iniqua diffamatio, ibi. *Egrediebatur foras*. Quartò contra Christum occulta susurratio, ibi. *Aduersum me*. Quintò contra Christi resurrectionem vana cogitatio, ibi. *Verbum iniquum*. Sextò Iudæ proditoris præuisa supplãtatio, ibi. *Etenim homo*. Quantũ ad primum sciẽdum, quòd hic Psalmista mutat loquendi modum: prius enim Psalmi- Psalm. B sta fuerat loquutus de Christo, nunc autem introducit Christum loquentem de seipso. Sic enim fecerat supra Psalmo secũdo, in quo prius Psalmista loquitur de Christo, dicens. Astiterunt reges, &c. aduersus Christum: & post consequenter introduxit Christum de se loquentem, dicens. Ego autem constitutus sum, &c. Et hæc mutatio frequenter fit in prophetis. Nunc igitur in persona Christi loquẽs dicit. *Inimici mei dixerũt mala mihi*. Quod patet, quia multoties ei vituperia dixerũt, sicut Ioan.8. Nõne benedicimus nos, quia Samaritanus, &c. & dæmoniũ habes? Et Ioan.9. Nos scimus, quia hic homo peccator est. Quod totum faciebãt, vt per ista mala, quæ de ipso dicebant, inducerent ipsum ad mortem. Et hoc est quod principaliter intẽdebant, propter quod subdit. *Quando morietur, & peribit nomen eius?* Quia cogitabãt per Christi mortem delere eius fidem & nomen: cuius tamen oppositum totaliter euenit. Et ideo frequẽter cogitauerũt de morte Christi, vt nomen eius deleret. Ab illo ergo die Ioan.11. cogitauerũt illum occidere, &c. Sed quare talia cogitabant contra Christum, nisi quia ipsorum vitia arguebat. Vnde dicit glossa, quod hoc Iudæi faciebant, quia tædiosus erat eis, & grauis ad videndum: & ex hoc timebant, ne ipsi perderent locũ, & gentem. Ideo dicebãt, *quando morietur?* sperãtes, quòd in morte eius nomen periret, quasi dicat. Populi videntes eum mori, scient se falsè in ipsum speralsse. Sed nunquid mortem inimici quis licite quærere Quæstio. potest: propter quod sic Psal. Lætabitur iustus, cùm viderit vindictam, manus suas lauabit, &c. Ad oppositũ. Eccles.8. Noli de morte inimici tui gaudere, &c. Respondeo, quòd mors inimici dupliciter potest considerari, scilicet aut secundum quod est malum inimici, aut secundum quod cedit ad bonum aliorum. Primum nunquam licet. Secundum verò sic. Et hoc satis deducit Gregor. dicens. Si e- Greg. 34. moral. cap. 12. nim quis de prosperitate inimici tristatur, & de aduersitate lętatur, constat quia non amat, quem non vult esse meliorem, cumque etiam stantem voto persequitur, quem cecidisse gratulatur. Sed inter hęc sciendum est, quia euenire plerumque solet, vt non amissa charitate et iã inimici nos mors, vel iniuria lætificet, & rursum eius gloria sine inuidiæ culpa constringat: cùm & ruente eo, quosdam bene erigi credimus, & proficiente, plures iniuste opprimi formidamus. Qua in re mẽtem nostram nec iã defectus eius erigit, nec eius profectus addicit. Sed recta nostra cogitatio nõ quid in ipso, sed quid de illo circa alios agatur attendit. Sed ad hæc seruanda valde est necessarium subtilissimę discretionis examen, ne cùm nostra odia exequimur, fallamur, & sub specie vtilitatis alienæ. Si enim de inimici morte gaudendum omnino nõ esset, prophe-

ta non diceret. Lætabitur iustus, cùm viderit vindictam, &c. Ex quibus apparet, quòd sicut licitè quãdo vita inimici alijs est damnosa, eius mors potest optari: sic per oppositum quando eius vita aliis est vtilis, eius mortem velle magnum est crimẽ. Et sic grauiter peccabãt inimici Christi eius mortem tractantes, cùm eius vita omnibus vtilis esset.

679 21.q.3. nõ solum.

Et si ingrediebatur, vt videret, vana loquebatur cor eius: congregabit iniquitatem sibi.

Hic ostendit malignitatem cordis Iudæorũ erga Christum. Et hic etiam mutat modum loquendi, quia statim ante inimicos suos nominat Christi B pluraliter, dicens. *Inimici mei*, &c. Nũc autem ipsos ponit in singulari. d. *Et si ingrediebatur*, &c. Vnde more Scripturæ hic accipitur numerus singularis pro plurali: vel accipitur hic numerus singularis pro inimicorũ multitudine, vt sit sensus. Et si multitudo inimicorum ingrediebatur, &c. Dicit ergo Christus. *Et si ingrediebatur*. s. multitudo inimicorũ vel aliquis de inimicis meis: vt videret, s. me docentem, vel miracula faciẽtem, statim bonum quod videbatur conuertebat in malũ. Et hoc est quod subdit. *Vana loquebatur*, quia falsa referebãt ad meam diffamationẽ, vt puta quando ingressi sunt ad Deũ quærentes, an liceret tributum dari Cæsari. Ipse autem respondit, Reddite quæ sunt Cæsaris, Cæsari. C Sed ipsi falsa retulerũt, dicentes. Hunc inuenimus prohibentem tributum dari Cæsari. Sic & quando viderunt ipsum miracula faciẽtem, vana, & falsa loquebantur peruertendo miracula. In Beelzebub principe dęmoniorum, &c. Et si quandoque nõ poterant peruertere miracula, quia erant manifesta, peruertebant modũ faciendis, dicentes, Nõ est hic homo à Deo: qui sabbathum non custodit. Et quia hæc est summa iniquitas, bona proximorum in malum peruertere, ideo subditur. *Cor eius congregabit iniquitatem sibi*, scilicet parans calumniam: & hoc sibi, quia tales sibi ipsis non alijs nocent. Vel iste versus non solum exponitur de Christi apertis inimicis, sed magis de fictis, & simulatis amicis, vt fuit Iudas, de quo dicit. *Et si ingrediebatur*, quasi dicat, secundum glos. Non solum aperti inimici, sed etiam qui se simulauerant amicos, dixerunt mihi mala. Quia etsi ingrediebatur aliquis eorum (vt Iudas) *vt videret*, id est, vt exploraret. Sic enim & de subintroductis falsis fratribus ait Apostolus ad Galatas. Qui subintroierũt explorare libertatem nostram. *Vana loquebatur*, id est ficta, vt cùm Iudas ingressus ad Iesum dixit, Aue rabbi. Et sic *cor eius congregabit iniquitatem sibi*, id est ad dãnũ suum. Et nota, quòd Philo. 12. polit. secũdum philosophum, quia vaniloquium multũ est damnosum, ideo pueri, & iuuenes circa loquelam multũ sunt refrenandi, quia circa ipsam maximè tripliciter peccant. Primò quia de facili loquũtur lasciuia. Secundò quia de leui loquuntur falsum. Tertiò, quia vt plurimum loquũtur fatua. Primò, q̃ iuuenes leuiter loquũtur lasciuia, patet, quia iuuenes sunt insequutores passionũ, & ad lasciuiã proni: quare cùm semper sit adhibẽda cautela vbi periculum imminet, cohibẽdi sunt iuuenes à locutione lasciua, & sermonib. turpibus, & increpandi, quando talia eos loquentes cont gerit. Ratio autem secundũ Philosophum vbi supra, est, quia ex talibus loquutionibus de facili ad apertè turpia inclinantur: ipsa enim locutio turpium facit in nobis me-

Egrediebatur foras, & loquebatur in idipsum. 680 6.q.1. de verbis.

Hic consequenter prędicit, quomodo Iudei virtutes & opera Christi peruertendo exterius diffamabant. Et in hoc differt versus iste à præcedenti: quia in præcedenti ipsum diffamabãt in corde suo inter eos, hic autem exterius: quia diffamationem quam prius Scribę & Pharisæi de Christo inter seipsos primo fabricabant, postea ad turbas, & populares egredientes, ipsam diffamationem promulgabant. *Egrediebantur ergo foras*. i. ad plebeios. *Et loquebantur in idipsum*. i. malum, quod prius cogitauerãt, vel *in idipsum*, id est vno consilio. Et vide in istis malum ingressum, & malum egressum, quia *ingrediebantur vt viderent*, id est, vt & obseruarent, sed egrediebantur vt diffamarẽt. Et possumus hic notare, quòd multiplex est egressio. s. Christi iusti, & peccatoris. Egressus autem est Christus multipli- D citer. s. de solio regali carnem assumendo, à summo cœlo egressio eius, de aluo virginali carnem assumẽdo. Egredietur Dominus de loco sancto suo. Et Mich.5. De te enim egredietur, qui sit dominator in Israel: De vita temporali moriendo. Egredietur Dominus ante te, vt percutiat castra Philistiim. Egreditur iustus multipliciter, scilicet de terra Ægyptiorum per victorum impugnationem. Egressus est omnis populus de terra Ægypti. De terra Chanaanorum ad Dei cõuersionem. Mulier Chanæa à finibus illis egressa clamabat dicẽs. Domine, miserere mei. De terra Babyloniorum, per mortũ ordinationẽ. Egredimini de medio Babylonis, &c. Babylon enim interpretatur confusio. De terra Chaldæorum per mundanorum despectionẽ. Egredere de terra tua, &c. Egreditur autem malus magis ad propositum. Ad voluptatis incendiũ, in quo corrũpitur castitatis integritas. Egressa est Dina, vt videret mulieres, &c. Ad cupiditatis diluuium, in quo relinquitur tranquillitatis securitas, & significatur per egressum cerui, qui egrediebatur, & non reuertebatur, designans egressum mali religiosi de quiete claustri ad diluuium mundi. Ad crudelitatis maleficium, in quo permittur fraternitatis charitas. Talis fuit egressus Cain. Egrediebat foras, &c. Et populi Iudæorum, cuius interiori mala cogitatio-

Egressio multiplex

Psal.18. Esa.26. 1.Par.14. Exod.11 Mat.25. Hiere 51 Gene 12. Genes.34 Genes. 7. Genes. 4

Universidad de Deusto
Biblioteca

ne foras egrediebantur ad Christi diffamationem: A vt noster nunc dicit textus. *Egrediebatur foras, & loquebatur in idipsum.*

581 Aduersum me susurrabãt omnes inimici mei, aduersum me cogitabãt mala mihi.

Hic consequenter prædicit Iudæorũ cõtra Christum occultam murmurationem, vel susurrationẽ. Vbi sciẽdum, q̃ secundũ grãmaticos Susurro susurras idẽ est, quod murmurare, in aure alicuius latenter dicere, vel alicui detrahere. Vnde Greg. dicit. Qui enim susurrat, occultè loquitur: & vocẽ nõ exprimit: sed imitatur. Susurrabãt ergo inimici Christi contra ipm: quia vidẽtes q̃ turbę habebant ipm vt verũ ꝓphetã nõ audebãt palã de ipso malum dicere: sed inter seipsos secretè ipsi detrahebãt. Quoniã vt dicitur Ioan. 7. Nemo palam loquebatur de illo ꝓpter metũ Iudæorũ. Vnde glo. Magistri. *Aduersum me susurrabãt*, &c. i. in auribus inuicem murmurando. Non enim audent detegere cõsilia sua q̃ in scelere socij sunt. Et hoc maximè fuit, quãdo pontifices & Pharisæi timentes turbas, secretũ cõsiliũ fecerũt. d. Quid facimus: hic homo multa signa facit, si dimittimus eũ sic, oẽs credẽt in eum, &c. Et quia in illo susurro, & secreto cõsilio fuit deliberatum ab oĩbus vt Christus occideretur: quia ab illo die cogitauerũt vnanimi cõcordia vt interficerẽt eũ. Ideo hoc prædicẽs Psal. in persona Christi dicit. *Cogitabant mala mihi*, scilicet me interficere. Et quantum ad hoc possumus notare, q̃ oĩs malè cogitans aduersus Christum mala cogitat, q̃a cõtra eĩ bonitatẽ. Et sic aduersus Christũ est multiplex mala cogitatio, scilicet cogitatio primò ambitiosi & superbę: quę etiã altas mentes inuadit. Vnde apostolorũ Christi etiã mẽtes percussit. Intrauit aũt cogitatio inter eos, quis eorum videret esse maior. At Ies' videns cogitationes eorũ, apprehẽdens paruulũ &c. s. dans eis humilitatis exemplum. Et quòd illa fuerit cogitatio superbiæ ostẽdit Cyrillus ibidem. d. Insidiatur enim diabolus multimodè optimã de ligẽtibus vitam. Et si quidẽ per carnales illecebras abscindere valeat alicuius mentẽ, affectus voluptatis exacuit. Si quis effugerit cupiditatis laqueos, gloriæ suscitat passionẽ: quæ quidem glorię cõcupiscentia eius apostolorum corda inuasit: quia intrauit cogitatio in eos, &c. Hoc enim cogitare est cupidinis superesse. Improbabile autẽ puta omnes apostolos hanc cogitationẽ incurrisse. Sed vno eam passo, ne crimẽ aliquod contra aliquẽ discipulorũ euangelista machinari videretur, indeterminatè exprimit. d. Intrauit autẽ in eos cogitatio dominus aũt, qui saluos facere suos nouit: videns in mente discipulorum superbiæ cogitationẽ exortam, velut quandam amaritudinis radicẽ: priusquam augmentum susciperet, radicitus ipsam euellit. Cùm enim inchoãt passiones in nobis facile deuitãtur: sed auctæ difficilè sunt mobiles. Ideo vidẽs cogitationes eorum, apprehendens puerum statuit eum secus se, &c. Hæc enim cogitatio superbiæ dicitur mala: quia cõtra nos nostrum fortificat hostiẽ in eo quòd diaboli famem pascit. Vnde Greg. 33. Moral. c. 2. ait. Qui in elationis suę altitudine remanẽt, & ad diuina eloquia flecti humiliter dedignantur: pro eo quod iuxta diaboli desideriũ praua cogitare non desinunt, diaboli famẽ reficiunt ex eo quod nequiter cogitant, vel operantur. Et ideo ne superbi tali cogitatione superbiãt cuilibet eorum dicitur. Quid te eleuat cor tuum: & quare magna cogitãs attonitos habes oculos? Ad propositũ talis erat cogitatio Iudæorũ contra Christũ: quia videntes quòd à turbis magis honorabatur: æmulatione superbiæ moti cogitauerunt illum occidere. Et est hoc, quod hic dicit Christus. *Omnes inimici mei aduersum me cogitabant mala mihi*, ꝓpter quod dicitur. Ab illo ergo die cogitauerũt vt interficerẽt eum.

Greg. 5. mor. c. 20.

Ioan. 7.

Ioan. 11.

Mala cogitatio in Christum multiplex

Iob 15.

Ioan. 5.

582 Verbum iniquum constituerunt aduersum me: nunquid, qui dormit, non adijciet vt resurgat?

Hic consequenter ostendit qualiter cõtra Christi resurrectionem vana cogitauerunt. Vbi sciẽdũ, quòd Scribę, & Pharisæi ac alij sacerdotum principes audierant multotiẽs à Christo, quod ipse occisus ab eis resurgeret. Ipsi autem hoc nolẽtes credere, putabant, quod ipso mortuo discipuli corpus eius furarentur, & prædicarent postea populo ipsum surrexisse, & in cœlum ascẽdisse. Ideo huic ꝙ imaginabantur volentes obuiare ordinauerunt, ꝙ corpus in sepulchro à militibus custodiretur ne discipuli ipsum possent furari. Et hoc fuit illud verbũ iniquũ, quando scilicet conuenerant principes sacerdotũ, & pharisęi ad Pilatum. d. Domine, recordati sumus, q̃a seductor ille dixit adhuc viuẽs, post tres dies resurgam: iube ergo custodiri, &c. vt habetur Mat. 27. Quod ideo fecerunt, quia nõ credebãt Christum resurgere posse: sed hunc per apostolos esse furandũ. Et hoc est quod dicebãt. *Nunquid qui dormit.* i. qui in sepulchro iacet mortu', nõ *adijciet.* i. faciet *vt resurgat.* q. d. non. Quæ omnia dicebat cõtẽnendo eius resurrectionẽ. Et vide q̃ ipsimet suis verbis capiuntur: quia Christum in sepulchro positũ dicunt dormire. In potestate autẽ est dormientis, seipsum excitando resurgere. Vel mortui ideo dicuntur dormire, scilicet, Deo: etiam si nobis sint mortui. quia Deus ad libitum illos potest excitare. Et attende, quòd conuenienter Christi mors & passio quædam dormitio dicitur ꝓpter multa. Primò quia secundum Philosophum somnus videtur quodammodo esse medium inter viuere, & nõ viuere. Sic fuit mors Christi. Nam status præsens est non viuentium: quia hæc vita mors dicenda potius est quàm vita: quoniam ipse quotidianus defectus corruptionis nihil aliud est quàm quædã prolixitas mortis. Status vero gloriæ est viuentiũ. Credo videre bona domini in terra viuẽtiũ. Sed mors Christi mediauit, quia per mortẽ transiuit de vno statu ad alium: & nos consimiliter per mediationẽ mortis eius transimus. ad Heb. 9. Noui testamenti mediator est vt morte intercedẽte, &c. repromissionem accipiãt, qui vocati sunt, &c. Mediauit etiam inter statum legis veteris, & carnalis, nouæ, & spiritualis, quorum primus status erat nõ viuentium: secundus autem viuentium. Quoniam littera occidit: spũs autẽ viuificat. Secũdò mors Christi dicitur dormitio: quia sicut docet philosophus in libro de somno, & vigilia. In somno redit virtus sensitiua & spiritꝰ sensibilis & sanguis ad interiora, scilicet ad cor. Sic & spiritus Christi ab exterioribus, scilicet à nobis, qui extra terra habitamus, scilicet in superficie terrę, vbi primò operabatur, reduxit se ad interiora terræ, scilicet ad infernũ, qui dicitur esse in centro terræ: sicut cor in medio animalis. Similiter & virtus sanguinis Christi ibi congregata est ad salutem

Psal. 87.

Ioan. 20.

Heb. 9.

lutẽ electorũ. Nã Deus noster nõ solũ ĩ superficie terræ operatus est salutẽ: sed etiã in medio terræ. Erit filius hominis in corde terræ tribus diebus & tribus noctibus. Et ideo Christi' licet quãtũ ad corpus in sepulchro dormierit: tamẽ corde vigilabat. Ego dormio, & cor meũ vigilat. Et possunt esse ista verba etiã ipsius Christi affirmantis resurrectionẽ suã cõtra crudelitatẽ Iudeorũ, vt sit sensus. *Nũquid qui dormit, non adijciet, vt resurgat?* q. d. imo adijciet.

Mat. 12.

Cant. 5.

683 Etenim homo pacis meæ, in quo speraui, qui edebat panes meos, magnificauit super me supplantationẽ.

De pœnit. dist. 1. homicidiorum.

Hic ponitur Iudæ proditoris præuisa supplãtatio. Ista enim verba ad litterã de Iuda sunt dicta. Vnde dicit Christus. *Etenim homo pacis meæ*, &c. q. d. Christus. Non est mirum si Iudæi inimici mei talia dicebãt contra me, & faciebant: quia etiam Iudas discipulus meus, familiaris meus, & commensalis meus, cõtra me cõspirauit cũ eis. Et hoc est, quod dicitur. *Etenim homo pacis meæ.* i. Iudas, qui se mecũ habere pacem simulauit, dum meipsum prodẽdo, est osculatus. Et sic est hic expressa ꝓphetia de osculo pacis à Iuda dato Christo. Fuit eĩm Iudas de numero illorum, de quibus dicitur. Qui loquuntur pacem cum proximo suo: mala autem in cordibus eorum. *In quo speraui.* i. cui dedit signa confidentiæ, quòd cõfiderem de ipso in hoc quòd portabat loculos, & custodiebat illa, quæ Christo offerebãtur ex deuotione ꝓ necessitate Christi, & apostolorũ eius. Vel, *In quo speraui*, quia prætendi me nescire intentionem suam. Vel, *In quo speraui.* i. quantũ est ex parte mea sic egeram cum illo, quod merito in ipso sperare poterã. Vel, *In quo speraui*, scilicet quo ad mẽbra mea: quia alij fratres sperabãt in illo sicut & in cæteris apostolis. Isto cõsimili modo etiã Christus in pauperibus se dicit esurire. *Qui edebat panes meos*, scilicet, q̃ mihi erat cõmẽsalis. Et dicit panes in plurali, q̃a Iudas cũ aliis apostolis in cœna duplicem panẽ mãducauit, scilicet corporalẽ, & sacramentalem: quia corpus Christi in cœna cũ aliis sumpsit. Et secundum glo. hic est expressa propheti a de buccella panis, quã Christus dedit Iudę: qua ipsum designauit. *Magnificauit super me supplãtationem.* i. magnificã sup me fecit deceptionẽ, vt scilicet me tradendo morti omnibus conculcãdũ & supplantandũ. i. sub plãta pedũ redderet. Sed frustratus fuit intentione sua: q̃a ꝓ hoc Christꝰ magis fuit exaltatus. Istũ enim versum expressẽ adducit Christus dictũ de Iuda: dicens. Qui mãducat panẽ meũ, leuabit calcaneum suum sup me, hoc enim secundum Chrysost. dicit Christus, ostendẽs quòd non ignorans traditur, quod sufficiens erat Iudã à proposito proditionis reuocare. Dicit aũt, Qui mãducat panẽ meũ &c. i. q̃ à me nutritus est: q̃ mensa mea comunicauit. Quod ideo sic dicit, vt, si quãdo à famulis, aut ab aliquibus vilioribus patiamur aliquod malũ, non scandalizemur respicientes Iudæ exẽplũ, qui infinitis potitus bonis in contrariũ remunerauit benefactorem. Vnde Augustinus super Ioan. Illi discipuli, qui electi erãt, manducabãt panẽ Christi ad salutẽ: Iudas autem mãducabat panẽ domini contra dominum: illi vitam, iste pœnam. Qui enim manducat indignè (vt ait Apostolus) iudicium sibi manducat, & bibit. Hic quæritur, vtrũ mali in peccato mortali scienter existentes, comunicando recipiant verum Christi corpus. Ægidius. dist. 9.

Ioan. 13.

Phil. 2.

Panis.

Quæst.

Tu autẽ, Domine, miserere mei, 684 & resuscita me, & retribuam eis.

Postquàm Psalm. egit de Christi passione: hic consequẽter agit de Christi resurrectione. Et diuiditur in quatuor partes. Quia Christus primò orat pro sua resurrectione. Secundò se certum ostendit de sua exauditione: ibi. *In hoc cognoui.* Tertio suam exauditionẽ ostẽdit rationem: ibi. *Me autem.* Quartò ex præ lętis surgit ad gratiarum actionẽ, ibi'. *Benedictus.* Quantum ad primũ rogãs Christus ꝓ sua resurrectione accelerãda ait. *Tu autẽ, domine, miserere mei*, &c. Sed quomodo ĩ Deo cadere potest misericordia, cũ mia sit cordis cõpassio de aliena miseria? Dicẽdũ, q̃ q̃dã virtutes sut, q̃ dicunt pfectionẽ absq; oĩ imperfectiõe annexa: vt est charitas, sapientia, fortitudo, iustitia &c. Et istę plenè sunt in Deo: imo potius Deus est idem ꝙ illę virtutes. Vñ Deus dicit fortitudo, Deꝰ est charitas, & hmoi. Quædam sũt virtutes quæ aliq̃ ĩperfectionẽ hãt annexã, vt est fides, spes, mia &c. q̃a fides dicit cognitionẽ ęnigmaticã, spes cõfidẽtiã de nõdũ habito mia dicit volũtatẽ subleuandi alterius miseriã cũ quadã cordis cõpassione, & dolore. Et tales virtutes dicũtur de Deo s. dm illud, ꝙ dicũt pfectionis, oĩ ĩperfectione remota. Vñ hanc dubitationẽ movet Greg. & soluit. d. Dicit enim Deus zelãs, sicut scriptũ est. Dñs zelotes nomẽ eius. Dicit iratus, sicut est scriptum. Iratus est dñs contra Israël. Dicit pœnitens, sicut scriptũ est. Pœniteт me fecisse hominẽ. Dicitur misericors, sicut scriptũ est. Miserator, & misericors dñs, Dicitur præscius, cùm de illo dicat Apostolus. Quos præscíuit, & ꝓdestinauit, Cùm tamẽ nec zelus, nec ira, nec pœnitentia, nec misericordia, nec præscientia esse possint in Deo, hæc nanq; omnia ab humanis in illũ qualitatib. tracta sunt: dum ad nostræ infirmitatis verba descẽdit: vt quasi quibusdã nobis gradib. factis, & iuxta nos positis p ea, quę nobis vicina cõspicimus, ad summa Dei ascẽdere quandoque valeamus. Zelari etem dicitur, qui cũ cruciatu mẽtis castitatẽ exstodit vxoris. Iratꝰ dicitur, qui furore animi cõtra puniẽdũ vicium accẽditur. Pœnitere dicitur, cui id, q̃d fecit, displicet, & ecõtra mutãdo aliquid aliud facit. Misericors dicitur: qui pietate ad proximũ ꝓmouetur, mia cũ a misero corde vocata est: eo quòd vnusquisque intuetur quẽp. ã miserũ, atque ei cõpatiẽs dum dolore animi tãgitur, ipse cor miserũ facit, vt eũ a miseria liberet, cui intendit. Præscire dicit: qui vnãquãque rem, anteq̃ veniat, videt: & id quod futurum est priusquã præsens fiat præuidet. Deus ergo quomodo zelãs est, qui in custodienda castitate nostra nullo mẽtis cruciatu tãgit? Quo iratꝰ, q̃ ĩ vlciscẽdis viciis nostris nulla pturbatiõe animi cõmouet? Quo est pœnitens, qui illud, q̃d semel fecerit, se fecisse nunquam dolet. Quomodo habet misericordiam, qui cor miserum nunquã habet? Quomodo est præscius, dum nulla, nisi quæ futura sunt, præsciãt? Et scimus, quòd Deo nihil futurũ est, ante eius oculos, præterita nulla sunt, præsentia nõ trãseunt, futura non veniũt. Quippe quia omne, quod nobis fuit, & erit, in eius cõspectu præsto est. Et omne, quod præsens est, sciri potest potius quàm præsciri. Et tamẽ dicitur zelans, dicitur iratus, dicitur pœnitens, dicitur misericors, dicitur præscius. Vt quia castitatem animæ vniuscuiusque custodit, humano modo zelãs vocetur, quãuis mentis cruciatu non tangatur. Et quia culpas percutit, dicit iratꝰ:

Greg. 20. moral. c. 25.

4. Reg. 13.

Gen. 6.

Rom. 18.

Universidad de Deusto
Biblioteca

quamuis nulla animi pturbatione moueat. Et qa ipse immutabilis,illud,quod voluerit mutat,pœnitere dicitur,quamuis rem mutet, cõsilium nõ mutat:& cùm miseriæ nostræ subuenit,misericors vocatur,quãuis miseris subuenit, & miserum cor nũquã habet. Et quia ea,quę futura sunt nobis,videt, quæ tamẽ ipsi semper præsto sunt præscius dicitur, quamuis nequaquam futurum præuidet quod præsens videt. Nam quæcunque æternitate eius videntur,nõ ideo videntur quia sunt,sed potius ideo sunt quia videntur. Dum ergo ad verba nostræ mutabilitatis descenditur, ex eis quasi quibusdã gradibus factis ascẽdat, qui potest ad immutabilitatẽ Dei,vt videat Deum sine zelo zelãtem,sine ira irascentem,sine dolore pœnitentem,sine misero cor de misericordem, sine præuisionibus præscientẽ, &c. Ex quibus omnibus patet propositum.s. quòd misericordia quantum ad illud præcisẽ,quod dicit perfectionis.s.voluntatem tollẽdi alterius miseriã, cadit in Deo,non autem quantũ ad illud, quod est imperfectionis. s. cordis miseria. Postquam ergo Christus narrauit miserias suæ passionis, nunc vt terminẽtur,misericordiã Dei implorat,dicens. *Tu autẽ,Domine,miserere mei.* Et loqtur homo Christus Deo patri,vel toti Trinitati. Sed qualẽ misericordiam implorat,subditur. *Et resuscita me,* id est ne dimittas diu animam meam in inferno,& corpus iacere in sepulchro,reuniendo animam meam corpori meo:quod factũ fuit,quando tertia die resurrexit cum corpore glorioso,in quo iudiciariam potestatem malos puniẽdi recepit, quod manifestãs subdit. *Et tribuam eis.*s. inimicis, & persecutoribus Iudæis. Sed quid retribuet? Respõdet glossa, Retribuam eis in præsenti,& in futuro,in præsenti. s. vt disperganturin futuro,vt dãnentur:quòd enim Iudæi dispersi sunt per mundum, ad admonitionem est,non ad dãnationem. Hoc autem fuit adimpletum,quando in vindictam mortis Christi Iudæorũ populus per Titum, & Vespasianũ Romanos principes fuit occisus,captiuatus,& dispersus,sicut p̃dixerat Christus Lucæ 19. quando videns ciuitatem fleuit super illam dicens. Quia si cognouisses & tu. s.mala,quæ tibi retribuentur,similiter fieres.

685 24. q. 4. Nabuchodonosor.

In hoc cognoui, quoniam voluisti me, quoniam non gaudebit inimicus meus super me.

Hîc consequẽter ostẽdit Christus se fore exauditũ. Omnis enim Christi oratio ex deliberatione facta fuit exaudita,quia cùm aĩa Christi clarẽ diuinam vnitatẽ aspiceret, nihil nisi eidem conforme orando petebat,vnde ait, In hoc qd *inimicus meus,* s.populus Iudaicus,*nõ gaudebit super me.*s.de morte mea finaliter non gaudebit. *In hoc.*s.cognoui quoniã exaudisti me resuscitare. Populus enim Iudaicus ad tẽpus gauisus fuit de morte Christi, sed de resurrectione eius turbatus,& anxiatus. Vel sic,In hoc.s.quod suscitas me cognoui,q̃ inimicus meus non gaudebit super me, quia per resurrectionem Christi magis fuit declarata gloria Christi, & Iudæorum offensa malitia,propter quod à Romanis dissipati fuerunt. Vel sic,*In hoc,* scilicet qd voluisti me, id est dilexisti me:quia velle aliquid importat dilectionem eius,quasi dicat. Per hoc quod me dilexisti,cognoui,q̃ inimicus meus finaliter *non gaudebit super me*, id est de morte mea. Sed hic cadit dubiũ. Cùm anima Christi ab instanti suę creationis habuerit omniũ perfectã cognitionẽ, & scientiam,quomodo per suam resurrectionẽ,vel per patris dilectionem cognouit futuram Iudæorum punitionem? vel quomodo per talem punitionẽ cognouit se forte exauditum? Respondeo,quòd p̃ter scientiam diuinã,quæ competit Christo,inquantũ Deus, à doctoribus ponitur in Christo triplex notitia. Prima est, quæ cognoscit verbũ,& alia ĩ verbo. Et secundũ istam notitiã,non cognoscit vnã creaturam per aliam,vel vnum effectũ per alium, quia ĩ hac notitia nõ sũt cognitiones volubiles ab vno in aliud trãseũtes:sed per verbum immediatè cognoscuntur,quia vidẽs verbum, insimul omnia in ipso videt. Secunda est notitia,qua à principio suę cõceptionis cognouit res in ꝓprio genere p̃ scientiã sibi diuinitus infusam. Et ista notitia potest cõsiderari dupliciter. Vno modo ad acquisitionẽ, & sic nõ cognoscit verbũ p̃ aliud, qa notitia omniũ quæ sic cognoscũtur,fuit sibi simul infusa. Alio modo quãtũ ad vsum,& sic bene cognoscit vnum per aliud,sicut habens notitiam acquisitam, aliquãdo vidẽdo causam,cõcludit effectũ, vel ecõtrario, & vnum simile per aliud, & sic de aliis modis cõcludendi. Et isto modo Christus cùm quæsiuisset à Petro, Reges terrę à quibus accipiũt tributum,à filijs suis,an ab alienis? cõclusit Christus, ergo filij sunt liberi. Tertia est notitia experimẽtalis,quæ fuit acquisita p̃ lumẽ intellectus agentis. Et ista cognouit vnum p̃ aliud, nõ solum quãtum ad vsum,sed etiã quãtum ad acquisitionem experiẽtiæ. Et secũdum hoc de Christo dicit Apostolus, qđ didicit ex iis, quæ passus est obediẽtiã. i. experientiã obediẽtiæ. Item notãdum,quod Christi, ac etiã Dei cognitio in Scriptura variè accipitur. s. quãdoq; ꝓ simplici eius notitia. Et sic oĩa cognoscit bona & mala, p̃ sentia,p̃terita, & futura. Et sic dicebat Apostolus. Omnia nuda,& aperta sũt oculis eius. Et Dan. 13. Deus æterne,qui absconditorũ es cognitor,tu nosti omnia: antequã fiãt. Aliquãdo verò accipitur Dei cognitio ꝓ eius approbatione,& sic illud quod ap ꝓbat,dicitur cognoscere,& illud,quod nõ approbat nescire. Et isto modo de populo Gẽtili, quem ante Deus nõ approbat.d. Populus,quem non cognoui, seruiuit mihi. Et quãtũ ad hoc ait Gre.sup illud Iob.12. Ipse nouit decipientem, & eũ qui decipitur. Sc.qa scire Dei aliquãdo cognoscere dicit, & aliquando approbare:& scit iniquũ,quẽ aliquãdo cognoscẽdo iudicat. Neq; enim iniquũ aliquãdo iudicaret,si eũ nequaquã cognosceret. Et tũ iniquũ nescit,qa eius facta nõ approbat. Cognoscit ergo,quia eũ deprehendit,& nõ nouit,qa hunc in sapientiæ suæ specie nõ recognoscit, sicut de veraci quolibet viro dicitur,quod falsitatem nesciat:non quia vel cum ab alijs falsum dicitur hoc deprehẽdere ignoret,sed eãdem ipsam fallaciam, & scit in examine,& nescit in amore,vt videlicet hanc ipse non agat,quam prolatam ab aliis damnat,&c. Sic igitur notitia simplicis visionis malos, & peccata cognoscit. Vnde reprobis Iudæis Dñs dicit. Tãtũ modo vos cognoui ex oĩbus cognationibus terræ, idcirco visitabo super vos omnes iniquitates vestras. Et sic isto modo cognouit malitiã Iudæorũ, & pœnam eis correspondẽtem dicens. *In hoc cognoui,quoniam voluisti me*, &c. Et sic noto,q̃ isto modo

Cognitio Christi. Notitia Christi. Resp.

Psal. 137.

Rom. 6.

Mat. 17.

Hebr. 2.

Cognitio Christi varia.

Psal. 17. Greg. 11. moral. c. 8.

Mat. 7.

Amos 5.

do ad nostrã vtilitatem Christus multa cognoscit, scilicet nostram ambitionem,& superbiam,nostrã fragilitatem,& miseriam,nostram asperitatem, & pœnitentiam,nostram iniquitatẽ,& malitiam,nostram humilitatem & iustitiam,nostram in aduersitate patiẽciam. Primò cognouit nostram ambitionem,& superbiam,sed à longè. Quoniam excelsus Dominus,& humilia respicit,& alta à lõgé cognoscit,vbi glo. Humilia respicit Dominus oculo misericordiæ. Si autẽ aliqui sint superbi,non eum latent,sed à longe cognoscuntur ab eo,quia per gratiam non est cum eis. Nõ ergo hoc agat superbus, vt minus perfectè ab eo cognoscatur:sed vt nõ sit cum illo à quo videtur. Et hoc est,alta à longe cognoscit. Secundò patet,quoniã per hoc inclinatur ad nobis cõpatiẽdum,& miserẽdũ. Psal.102. Quomodo miseretur pater filiorũ: misertus est Dominus timentibus se, quoniam ipse cognouit figmẽtum nostrũ,vbi glo. Cognoscit enim Deus figmẽtum nostrum.i.infirmitatem,& miseriam nostram. Nouit eĩ quod fecit,quomodo dilapsum sit,quomodo instaurãdũ sit:Creatura eĩ Dei sumus, sed peccãdo repulsi,ipsi nos finximus. Tertium patet quoniam ipse cognouit pœnitentiã,quam agimus per aduersa quæ nobis immittit. Domine probasti me & cognouisti me, tu cognouisti sessionẽ meã, & resurrectionem meã,vbi glo. Cognoscit Dominus sessionem nostram,& resurrectionẽ, quia ipse nobis donat. Sedent humiles in patientia, surgunt recti in spem vitæ æternæ. Item, sedent confitẽtes peccata sua,surgũt iustificati gratia eius. Dicamus ergo Deo,Tu cognouisti sessionem meam. s. ꝙ in humilitate patientiam habeo,& peccata cõfiteor. Tu cognouisti resurrectionem meam,quia per tuã gratiam iustificatus surgo,& in spem erigor æternę vitæ. Et hoc Deo dicere nihil aliud est quam eius dona cognoscẽdo sibi gratias agere. Quantum patet, quomodo enim peccata iustè iudicare posset, nisi clarè cognosceret illa,ideo dicit, Nõne Deꝰ requiret ista? ipse enim nouit abscondita cordis. Et Hiere.17. Prauum est cor hominis & inscrutabile,quis cognoscet illud? ego Dominus,&c. Quintum patet. Aliter enim bona opera iustorum præmiare nõ posset:propter quod ipse ait, Ego cognosco oues meas,&c. Sexta patet, qui à ipse nostrã in aduersitatibus patientiam cõsiderat. Quoniã nouit Dominus viam iustorũ,& iter impiorũ peribit. Et Psal. 46. Nouit Dominus dies immaculatorũ, & hæreditas eorum in æternũ erit. Per immaculatos intellige in aduersis seruantes patientiam.

Psal. 43. Ioan. 10. Psal. 1.

686 Apoc. 4. Nota.

Me autem propter innocentiam suscepisti, & confirmasti me in conspectu tuo in æternum.

Hîc ratione ostendit suam innocentiã. Vbi notandum, quòd istam litteram quidam exponũt de assumptione incarnationis, vt qa Deus p̃idit innocẽtiam, & sanitatem futuram humanitatis Christi, ideo illam ad vnionem assumpsit hypostaticã, & illum impeccabilẽ fecit. Vnde hoc notãs Christus,dicit. *Me autem suscepisti.*.s.verbo vniendo:& rationem assignat,dicens. *Propter innocentiam.* s. meã futuram,quam præuidisti. *Et confirmasti me in cõspectu tuo in æternum.*s.me faciendo impeccabilẽ. Sed ista expositio stare non potest,quia tunc in Christo præmium præcessisset meritum, ac etiam quia tũc meruisset,antequã eius anima fuisset, quod implicat cõtradictionem. Est ergo iste versus intelligẽdus de assumptione resurrectionis,vel ascensionis in cœlũ, vt sensus sit iste. *Me autem propter innocentiam.*s.propter meritum innocentis vitæ meę,quia sine peccato suscepisti me.s. in resurrectione cõferendo mihi corpus gloriosum. *Et confirmasti me in conspectu tuo in æternũ*, quia Christus in resurrectione reassumpsit corpꝰ impassibile,& immortale, ꝓpter quod dicebat Apostolus. Christus resurgens à mortuis,iam non moritur, mors illi vltra nõ dominabitur. Nõ est autem hic intelligẽdum (sicut quidam putauerũt) quod in morte Christi humanitas eius à verbo fuerit dimissa,& in resurrectione reassumpta,propter ꝙ nunc homo Christus dicat verbo. *Me autem propter innocentiam suscepisti.*.s.de nouo ad vnitatem personæ. Quia licet morte Christi anima separata fuerit à corpore,anima fuerit ĩ limbo,& corpus in sepulchro:tamen ipsi verbo & aĩa semper vnita remãsit & corpus, quia qđ semel assumpsit nũquam dimisit,vt dicit Damascenus. Sed fuit assumptus homo Christus ad gloriã,& immortalitatem corporis, quam ante resurrectionem nõ habuerat. Et de hoc Christus gratias Patri agẽs, dicit. Tenuisti manum dexteram meam,in voluntate tua deduxisti me, & cum gloria suscepisti me. Vel potest hoc exponi de ascẽsione Christi,in qua gloriosus in cœlum fuit assumptus,vt dicitur Mat.vlt. Et Dominus quidem Iesus postquam loquutus est eis, assumptus est in cœlum. Et quia assumptio sic est stabilis, vt nullus ibi assumptus amplius cadere possit,quæ stabilitas p̃ sedere significatur:ideo subdit. Et sedet à dextris Dei. Quod hic alijs verbis exprimit,dicẽs. *Et confirmasti me in conspectu tuo in æternũ.* Et nota,quòd iste cõspectus Dei tãtæ est efficacię, quòd non solum ante ipsum stantes confirmat,sed etiã in p̃senti vita,& in futuro nos illuminat,expellendo ignorantiam,nos purificat nostram acceptando pœnitentiam, nos humiliat nostram ostẽdendo iniustitiam, nos beatificat nostram satiãdo conscientiã. Primò conspectus Dei nos illuminat, &c. Si eĩ corpus solare suo cõspectu tenebras expellit,quanto magis Deus suo cõspectu nostras animas illuminat,vt ipsum Deũ,& nosipsos cognoscamus? Viuemus in cõspectu eius. sciemus, sequemur,que,vt cognoscamꝰ Dominũ. Ille ergo est ille Dei conspectus nos erudiens,& illuminãs, de quo ad litterã dicitur. Et in cõspectu sedis tanquã mare vitreum simile crystallo. Ex quibus nota,quòd cõspectus Dei maximè hic de trib. nos illuminat,que per illa tria quæ in isto conspectu sunt posita designantur.s.mare,vitreũ,& christallus. Per mare, qđ est salsum,& amarũ,intelligit supplicij damnatorũ acerbitatẽ. Per vitrũ autẽ,quod est fragilissimũ,nostræ humanitatis fragilitatẽ. Per crystallũ verò, ꝙ est album,lucidum, & diaphanũ, intellige virtutũ claritatem,puritatem,ac honestatẽ. Stãtes ergo in cõspectu sedis diuinæ efficiũtur mare, dum in illo conspectu intelligunt tormẽtorũ amaritudinẽ. Efficiuntur vitrum, dum in illo conspectu intelligũt propriam miseriam,& fragilitatẽ. Efficiuntur crystallus, dum in illo conspectu solidantur ad virtutum claritatem, & stabilitatẽ, propter quod tales albis vestibus.s.virtutũ dicuntur indutisunt stãtes ante thronũ ĩ cõspectu agni amictistolis albis, &c. Secũdò diuinus cõspectus nos purificat. Quid eĩ stare ante conspectum Dei,nisi per pœnitentiã, & lachrymas ꝓpria peccata lauare? Psal. 55. Posuisti lachrymas meas in conspectu tuo. Sic & in conspectu Dei Iob pœnitentiam suam agẽbat, dicẽs.

Apoc. 7.

Iu

Universidad de Deusto
Biblioteca

In conſpectu eius arguam vias meas, & ipſe erit A men. Notandum quòd ſecundũ Hieronymum, li-
Iob.13 Saluator meus. Quod ad propoſitum exponens ber Pſalterij diſtinguitur in quinq; libros, ſic quod
Gregorius ait, cùm Apoſtolus dicat, Si noſmetipſos iu- vbicũque in fine Pſalmi dicitur fiat, fiat: quod idẽ
1.Cor.11. dicaremus, nõ vtique iudicaremur: eo tunc Domi- eſt quod amen, amen, ibi eſt finis libri. Et ſecundũ
Greg.12. nus ſaluator inuenitur, quo nunc per timorem iſtam opinionẽ, hic finitur liber primus Pſalterij.
moral. Domini peccata noſtra à nobiſmetipſis in conſpe- Secundus finitur in fine Pſal.71. Tertius finitur in
cap.29. ctu ipſius redarguuntur. Vnde electi quoque ſuis fine Pſal.88. Quartus finitur in fine Pſal.105. Quin
culpis nunquam parcere ſciunt, vt poſſint culpa- tus finitur ibi, Omnis ſpiritus laudet Dominum,
rum iudicem placatum inuenire, Saluatorem cre- Quia in principio huius lectionis, Chriſtus à Patre
dunt, quem modo iudicem metuũt. Nam, qui ſibi poſtulat reſurrectionem ſuam, dicens. Tu autẽ Do
nunc in culpa parcit, ei poſtmodum in culpa non mine reſuſcita me &c. Quæro vtrũ Chriſti reſurre
parcitur. Dicat ergo, Vias meas in conſpectu eius ctio ſit cauſa noſtræ reſurrectionis. Ægi. diſtin. 43.
arguam, & ipſe erit Saluator meus. Et infra, Scien-
dum quoque eſt, quòd duobus modis in conſpectu
Domini venimus, vno quidẽ quo hic peccata no- B
ſtra ſubtiliter perpendentes in eius conſpectu nos
ponimus, & ſtendo deijudicamus. Nã quoties cõ-
ditionis potẽtiam ad ſenſum reducimus, toties in
conſpectu eius ſtamus. Vnde rectè quoque per vi
rum Dei Heliam dicitur. Viuit Dominus, in cuius
conſpectu ſto. Alio quoq; modo in conſpectu Do-
mini venimus, cùm in extremo iudicio ante tribu-
nal eius aſtamus, &c. Ideo quod iſte conſpectus
nos ad pœnitentiam prouocet, & lachrimas, dici-
Pſal.78. tur, Intret in conſpectu tuo gemitus compenditio-
rum. Et per conſequens iſte conſpectus nos facit
immaculatos. Elegit nos vt eſſemus ſancti, & im-
maculati in conſpectu eius. Tertiò iſte cõſpectus
nos humiliat. Quis enim ante cõſpectum Domini C
conſiderãs ſe iniuſtum, vilem, & inutilem ſeruum,
non humilietur? Quilibet enim quatumcunque iu
ſtus ſi ante conſpectum Dei ſe ſtatuat, ſtanti ſibi
Iob.15. ipſi apparebit immundus. Quid eſt homo vt imma
culatus ſit, & vt iuſtus appareat? Ecce inter ſanctos
eius nemo immutabilis, & cœli non ſunt mundi in
Greg.12. conſpectu eius. Quod exponens Gregorius dicit.
moral. Cœlorum nomine homines iuſtos ſignificauit, de
cap.17. quibus dicitur. Cœli enarrant gloriam Dei. Cœli
ergo non ſunt mundi in conſpectu eius, quia per
ſemetipſos ante diſtrictum Dei iudicium: nec ipſi
eſſe mundi ad perfectum poſſunt, qui munditiæ
1.Ioan.1. prædicatores ſunt, Ioanne atteſtante, qui ait: Si di- D
xerimus quoniam peccatum non habemus, noſ-
ipſos ſeducimus. Si igitur cœli ſic in cõſpectu Dei
non ſunt mundi, quis quantumcunque iuſtus in
conſpectu Dei ſe ponens de iuſtitia præſumat, &
non potius humilietur? Et hoc eſt, quod orabat
Pſalmiſta, dicẽs. Non intres in iudicium cum ſer-
Pſal.14. uo tuo, quia non iuſtificabitur in conſpectu tuo
omnis viuens. Quartò iſte conſpectus nos beatifi-
cat, quod oſtenditur Pſal.16. cùm dicitur, In cõſpe
ctu tuo ſatiabor, cùm apparuerit gloria tua. Et
Pſal.67. Iuſti epulẽtur in conſpectu Dei, & deleẽ-
tur in lætitia. Sic ergo nunc & Chriſtus oſtendendo
ſe immortalẽ, & glorioſum factum, dicit. *Cõfir-* E
maſti me in conſpectu tuo in æternum. Vel dicamus, q̃
Chriſtus iſta oĩa dicit in perſona membrorum ſuo
rum, dicẽs. *Me autem*, i. meos ſuſcepiſti propter in-
nocentiam, & ſanctitatem meã, & cõfirmaſti, &c.

687 Benedictus Dominus Deus Iſraël
à ſæculo, & in ſæculum, fiat, fiat.

Hſc ex omnibus prædictis Chriſtus ſurgit ꝑ ſe,
& ſuis ad gratiarũ actionem, dicens. *Benedictus, &c.*
quamuis enim per creationem, & gubernationem
ſit Dominus omnium, tamen per verum Dei cul-
tum erat ſpecialiter Deus Iſraël, quia gẽtes ipſum
non colebant. *Fiat, fiat*, in Hebræo habet, amen, a-

PSALM. XLI.

687 QVemadmodũ deſiderat ceruus
ad fontes aquarum, ita deſide- *De pœn. diſt.1. reſuſcitamur.*
rat anima mea ad te, Deus.

Iſte Pſalmus talem habet titulum ſecũdum Ma
giſtrũ in gloſ. *In finem intellectus filijs Chore.* Adhuius
intellectum oportet recurrere ad illa, quæ ſunt dic-
ta in titulo Pſalmi immediatè præcedenti. ſ. qua-
liter filijs Chore, qui patris iniquitatem nõ fuerũt
imitati, datus fuit à Deo ſpiritus propheticus. Vñ
& multos Pſal. fecerunt, quorum iſte eſt vnus ſecũ
dum Hieronymũ. Itẽ, vt ibidem dictum fuit, Cho-
re interpretatur caluaria, qui fuit locus Chriſti paſ
ſionis, & crucis. Et ſic p Chore hic intelligit crux
Chriſti, atque paſſio. Et ſic fil j Chore dicũtur filij
crucis Chriſti, & paſſionis. Filij ergo caluariæ ſunt
filij calui. i. hominis Chriſti in calua Heliſæo præfi-
gurati. Dũ enim Heliſeus aſcenderet de Hiericho
in Bethel, vt habet 4.Re.2. Egreſſi ſunt de Bethel
quadraginta duo pueri irridentes Heliſeum, & di-
cẽtes, Aſcẽde, calue, aſcẽde, calue. Tunc iuſſit He-
liſæus duos vrſos exire de ſaltu, à quibus pueri in-
terfecti ſũt. Ita ſpiritualiter. Cùm Chriſtus aſcẽ-
deret in Bethel. i. in carne aſſũpta, & veniret ad ſyna
gogã, quæ prius erat domus Dei, qđ ſonat Bethel,
quæ domus Dei interpretatur, irrius fuit à paruu- D
lis clamantibus, aſcende, calue. i. à Iudęis puerili fa
tuitate clamantibus. Tolle, tolle, crucifige eũ, qui
deuorãtur à duobus vrſis, ſcilicet à Tito, & Veſpa-
ſiano, quos Deus miſit ad deſtructionem Iudæorũ
quadrageſimo ſecundo anno poſt Chriſti reſurre-
ctionem, ſicut illi pueri quadraginta duo fuerũt à
duobus beſtijs deuorati. Sic ergo filj Chore ſunt,
qui tropheũ Chriſti. i. ſignum crucis in fronte cor-
dis, & corporis ſuſceperũt, quibus attribuitur pſal.
iſte. Eſt ergo ſenſus tituli iſte. *Intellectus* huius Pſal.
dirigens nos *in finem*, id eſt in Chriſtũ, cõuenit *filijs*
Chore, id eſt crucis, qui in caluaria fuit. Cõuenit e- E
nim iſte pſal. omni Chriſtiano, q̃ fiãma diuinę cha
ritatis accẽditur, de qua iſte pſ. agit. Eſt enim totus
iſte pſal. vox fidelis populi Deum deſiderãtis cha-
ritatis amore accẽſi. De materia aũt litterali iſtius
pſal. eſt notãdum, quòd prædicti filij Chore ſpiritu
prophetico prædotati longe ante præuiderunt cap-
tiuitatem Babylonicã populi Iudæorum factam
tempore Ioſiæ regis Iuda. Præuiderũt etiã populi
Iudæorum captiuati magnũ deſiderium liberatio-
nis ab illa captiuitate, & reuerſionis ad terrã pro-
priam, & ad domũ Dei, ſ. ad tẽplũ, qđ erat in Hieru
ſalem. Et ſic iſte pſal. narrãdo hiſtoricè illorum de-
ſiderium, oſtẽdit myſticè deſiderium fidelis populi
deſiderantis liberari à captiuitate, & miſeria præ-
ſentis

ſentis vitæ, & pueniẽdi ad domũ Dei. ſ. ad cœleſtẽ A Vnde & inter ſpinas, id eſt diuitias, ſaltans eas nõ
Hieruſalẽ. Et primo narrabo hiſtoriã Pſal. Secun- ſentit, quia in ipſis cor non apponit. Summitatibus
do intellectũ hiſtoriæ. Quãtum ad primũ, Pſal. iſte virgularum paſcitur, quia prius cœleſtem appetit
diuiditur in partes duas. Quia primò oſtẽditur deſi- cibum quàm terrenum. Vnde quilibet talis pau- Pſal.27.
derium liberationis. Secũdo, tædiũ liberatiõis. ibi. per dicit. Qui perfecit pedes meos tanquam cer-
Fuerunt mihi lachrymæ meæ, &c. Dic vt Nic. de Ly. uorum ſuper excelſa ſtatuens me. Vbi gloſſa per-
Quantũ verò ad intellectũ hiſtoriæ iſte Pſal. ait de fecit pedes meos ceruorum currẽtium, ne ſ. fluẽ-
iuſtorũ deſiderio pueniẽdi ad Dei facialẽ viſionẽ. tium rerum cupiditates impediant greſſus meos, i.
Et diuiditur in partes duas. Quia ponitur primò iu opera mea. Perfecit, inquam pedes meos, id eſt,
ſtorum deſideratio. Secũdò, deſideraũtiũ cõfortatio, amorem meum, quo ad ipſum vado. Tanquam cer
ibi. *Quare triſtis es, anima mea.* Prima in duas qa uorum. ſ. ad tranſeunda ſpinoſa, & vmbroſa ſæculi
ponitur primò deſiderij affectio. Secũdò dilatiõis implicamenta. Et ſuper excelſa ſtatuit me, ſup. in
afflictio, ibi. *Fuerunt mihi.* Prima in duas, quia ad ex cœleſtibus, non in terrenis intentionem meam
primendũ iuſtorum deſideriũ primò ponitur quæ- locauit. Vnde quilibet voluntarius pauper dicit. Habac.2.
dam ſimilitudo. Secundò ſimilitudinis applicatio, B Deus Domin' fortitudo mea, & ponet pedes meos
ibi. *Sitiuit.* Quãtum ad primum ponit ſimilitudinẽ ſicut ceruorum, & ſuper excelſa deducet me. Ter-
de deſiderio cerui ad fontes aquarũ, & de deſide- tium patet, ſ. de cerno, qui eſt paſtor. Ceruus enim
rio animæ ad Deũ. Inter alias ꝓprietates cerui (vt naturaliter montes quærit, & diligit aquas. Sic &
dicunt naturales) hæc eſt: q̃ naribus trahit ſerpẽtes quilibet prælatus, vt ceruus in montibus contem-
de cauernis ſuis, & ipſos interimit: quo facto, cauſa plationis, & perfectionis vitæ debet habitare, & Pſal.103.
bibẽdi ardenti deſiderio fontem quærit. Sic cõfor- inde haurire aquas ſapiẽtiæ. Vnde de prælatis dici
miter & fideles conſumptis in ſe viciis, & peccatis tur: Herodij domus dux eſt eorum, montes excelſi
fontẽ contẽplationis deſiderãt, vt reficiantur. Vn- ceruis, petra refugium herinaciis. Vbi ſecundum
de ait Magiſt. in glo. *Quemadmodũ deſiderat, &c.* Ec- gloſ. Herodius auis rapaciſſima eſt, & omnium vo-
ce exquiſita ſimilitudo. Nã cùm ſecũdum multas lantum maior, qui etiã aquilam vincit. Et ſic per
alias proprietates, ceruus fideli cõparetur, ob hanc Herodiũ intelligitur tribus Beniamin, de qua fuit Gen.49.
velut excellẽtiorẽ, & expreſſiorem hic in cõpara- Paulus, de quo dicitur. Beniamin lupus rapax ma-
tionẽ additur. Ceruus enim grauatus excreſcẽ- ne rapiet prædã, & veſpere diuidet eſcas. qa Pau-
tibus cornibus, atque pilis, ſerpẽtes narib. haurit, C lus in ſua adoleſcentia perſequutus eſt eccleſiã, &
& ipſorum hauſto veneno eſtuat: vnde fontẽ ad bi- poſtea ſpolia rapuit, ſ. à diabolo, prædicando. Do-
bẽdum ardentiſſimè deſiderat, quo hauſto, cornua, mus ergo Herodij, id eſt, Paulus de tribu Beniamin
& pilos deponit, & cõſequẽter applicat, vt dixi. Per dux eſt eorum ceruorũ, ſ. prælatorum, quia nõ tm
Cornu cornua accipe peccata ſuperbiæ, ſed p pilos pecca ſuis meritis, & exemplis prælatis ducatum præſti-
ta carnis, quæ fidelis deponit bibẽs aquã fontis vi- tit, ſed etiam eis ſingularem viuendi regulam cõ-
tæ. ſ. gratię ex deſiderio peruenẽdi ad Deũ. Et ad ſcripſit, vt patet 1.Tim.3. Mõtes excelſi ceruis, quia
uertendũ q̃ multis proprietatibus ceruus ſignifi- excelſa ſcripturarum præcepta ceruis, id eſt præla-
cat diuerſimodè iuſtos. Nã in Scriptura ceruus mul tis, qui tranſcendentes ſuo curſu omnia ſpinoſa ſę-
ta ſignificat, quæ iuſtis cõpetunt, ſ. prædicationem culi in altis mente conuerſantur. Vel montes ſunt
euãgelicam, paupertatem volũtariam, paſtoralem altiora ſcripturarũ præcepta, quæ prælati præ cæ-
eminentiam, doctrinalẽ ſapiẽtiam, fraternalẽ amici- teris obſeruare debent. Et petra refugium herina-
tiam, fidelitatẽ catholicam. Primũ patet, vt enim ciis. Per petram accipe Chriſtum, quia petra erat
dicit Magiſter de proprietatib. rerũ, ceruorũ hoc Chriſtus. Per herinacium autem, vel hericium, ani- *Herinacium.*
eſt propriũ, q̃ naturaliter ſerpẽtibus inimicantur. D mal ſpinoſum, & timidum, accipe diuites huius ſę-
Vnde ſpiritu eos narib. de cauernis educũt, & ſum- culi, qui alta tenere non poſſunt. Quibus tamẽ re-
pto veneno eorum, ipſorũ pabulo reficiũtur. Quid fugium factus eſt Chriſtus, quia ſi pauperes extol-
enim ſerpẽtes, niſi infideles, & hereticos deſignat, lit, non tamen diutes expellit. Iſtos tales cernos, id
qui venenũ falſæ doctrinæ, & peruerſæ operatio- eſt prelatos, ſubditi ſibi incorporare debẽt per imi
nis emittunt ad alios inficiendum, quibus natura- tationẽ. Et hoc eſt, quod cuilibet ſubdito dicitur.
liter prædicatio euangelica inimicatur, nõ ratione Ceruum comedes duntaxat abſque eſu ſanguinis, Deut.12.
perſonæ, ſed veneni. Vnde ad hoc laborãt prędica quem effundes ſuper terram. Et notãter dicit abſ-
tores, vt eos de cauernis peccatorum abſtrahãt, & que eſu ſanguinis. Per ſanguinẽ ſignificatur pec- *Greg. lib. 13 moral. cap.20.*
ſibi eos incorporent per amorem. Vnde de ceruis catum, vt ait Gregorius. Quia ſi cõtingat prælatũ
prædicatorum, dicitur, Vox Domini præparantis quandoque peccare, in hoc ipſum imitari non de-
Pſal.17. ceruos, & reuelabit cõdenſa, &c. Quod ad propo- bes. Quartum patet de cerno, ſ. qui eſt doctor ſpiri
ſitum exponit gloſſa dicẽs. Vox Domini præparat tuali eruditus ſapiẽtia. Dicũt naturales, quod cùm
ceruos, quando prædicatoribus quibuſdam tribuit E cerua parere vult, ſe incuruat, & cum magno dolo
ſapientiæ ſpiritum, per quem ſuperant, & repel- re filios parit. Sic & ſancti doctores, vt filios ſpiri-
lunt venenoſas linguas hæreticorum. Et ſic per eos tuales pariant, à ſpirituali cõtemplatione ſe incur-
reuelat cõdenſa, id eſt, diuinitatis occulta. Secun- uant, ſubditis condeſcendendo cum magno dolo-
dũ patet, nam, vt dicit liber de proprietatibus re- re pariunt, cadentibus compatiendo, & timendo
rum, ceruus eſt tantæ agilitatis, quòd currendo vel de ſtantibus, ne cadant, vnde de doctoribus ſub
ſaltando, quaſi terram non tangit, & in ſpinas ceruarum nomine dicitur: Numquid parturientes
ſaltando, eas non ſentit, & paſcitur ſummitatibus ceruas obſeruaſti? incuruantur ad fœtum, & pa- *Iob 39. Greg. lib. 30 moral. cap.20. Gen 49.*
virgularum. Sic & quilibet voluntarius pauper eſt riunt, & rugitus emittunt. Quæ de doctoribus ex-
magnæ agilitatis, quia mente totus cœleſtis, intan- ponit Gregorius diffuſe. Vnde de doctore qui præ
tum quòd quandiu hic habitat, quaſi terram vel dicationis eloquio alios habet filios concipere,
terrena non tangit, dicens cum Apoſtolo. Haben- & parere dicitur. Geneſis quadrageſimo nono.
tes alimenta, & quibus tegamur, his cõtenti ſimus. Nephthalim ceruus emiſſus, Dans eloquia pul-
chritudinis

Universidad de Deusto
Biblioteca

chritudinis. Nephthalim enim q̃ interpretatur cõuertens eos significat doctores, qui sua doctrina hos ad Christum satagunt conuertere. Quintum patet. s. de ceruo amicitiæ, vel amico: qui dicit quilibet homo misericors proximis & pius. Nam vt dicit Magister de proprietatibus rerũ. Cerui tãtam humanitatem ad se inuicem habent: quod quando magnam aquam habent trãsire, fortiores debilioribus compatiũtur, sic. s. quod cerui debiliores capita cornibus præcedentium superponũt: & sic sibi inuicem succedentes nullum laborem oneris sentiunt. Quo ergo exẽplo charitatis amicitia potest demonstrari, quàm exemplo cerui, qui in submersionis periculo potentior iuuat infirmum ne pereat? Et hinc est, quod ipse ceruus dicitur animal charissimum: à charitate: & gratissimum à gratia. Prou. 5. Cerua charissima, & hinnulus gratissimus: vbera eius inebriẽt te omni tempore: & in amore illius delecta te iugiter. Ergo, charissimi, ceruorum exemplo omnibus compatiamur, & infirmos quãtum possumus, adiuuemus: & tunc ante Deum ficut cerui saltantes ascẽdemus. Esa. 35. Tunc saliet sicut ceruus claudus. Claudus dicitur ille, qui compassionem, quàm in affectu gerit, ad proximũ per effectum ostendere, nõ potest. Sextum patet. s. de ceruo fidelitatis: qui est quilibet fidelis, & iustus: qui toto corde desiderat videre faciem Dei. De quo præsens textus intelligitur cùm dicitur, *Quemadmodum desiderat ceruus ad fontes, &c.*

Compassio proximi.

689 Sitiuit anima mea ad Deum fontem viuum: quando veniam, & apparebo ante faciem Dei?

De pœn. dist. 1. si autequã.

Hîc ponitur similitudinis applicatio. Nota q̃ hic textus variatur: quia aliqui dicũt. *Sitiuit anima mea ad Deum viuum.* Sed in trãslatione Hieronymi iuxta Hebraicã veritatẽ, fontem, ibi non ponitur, sed vitio scriptorum in libris nostris cõmuniter additur, & dicitur *ad Deum fontẽ, &c.* vel ex imperitia aliquorum correctorũ, qui posuerũt ibi *fontem*: eo quod in præcedenti versiculo ponitur, quemadmodum desiderat ceruus ad fontes aquarum Sciendũ quòd sitis desiderium significat tam in bono quàm in malo. De siti mala dicitur de auaro. Exardescet cõtra eũ sitis. i. desideriũ, & amor terrenorũ. Vnde dicta verba exponẽs Gregor. ait. In ei' quippe aĩo contra eum exardescit sitis. s. auari, quia quo agere peruersa consueuit, eo ad ebibẽda mala vehementius accenditur. Impio quippe sitire est huius mũdi bona cõcupiscere. Vñ Redẽptor noster ante Pharisæi domum hydropicũ curat. Et cùm cõtra auaritiam disputaret: scriptum est, Audiebãt autẽ hæc omnia Pharisæi, qui erãt auari, & deridebãt illum. Quid est ergo, quòd ante Pharisæi domũ hydropicus curatur, nisi quòd per alterius ægritudinẽ corporis in altero exprimitur ægritudo cordis? Hydropicus quippe quo ampli' biberit, amplius sitit: quia omnis auarus ex potu sitim multiplicat: quia cùm ea, quæ appetit, adept' fuerit, ad appetẽda alia amplius anhelat. Qui enim adipiscendo plus appetit: huic sitis ex potu crescit. Significat etiam sitis quãdoque desiderium bonũ, sic enim dicebat Christus. Beati qui esuriũt, & sitiũt iustitiam. i. secundũ glo. desiderant iustitiam. Sic & Christus ardens desiderium nostræ salutis siti significat, Ioan. 19. d. Sitio. i. desiderio salutem humanam. Et sic cõformiter sitim pro bono desiderio accipit Psalmista dicẽs. *Sitiuit anima mea ad Deum, &c.* gl. Id est desiderat anima mea ad te Deus. Et quid sitiuit, vel desiderauit, subdit. *Quando veniam, & apparebo ante faciem Dei?* Quasi cũ Apostolo diceret. Cupio dissolui, & esse cum Christo, quia sitio in peregrinatione: satiabor in aduẽtu. Et notãter dicit, *ante faciem*, quia in præsenti solum dorsum Dei videmus: quia solum per creaturas ipsum cognoscimus, sed in futuro faciẽ videbimus: quia videbimus eum, sicuti est. Idcirco cùm Moyses oraret Dominum. d. Ostẽde mihi faciem tuam, vt sciam te. Respondet Dominus, Nõ poteris videre faciem meam: nõ enim videbit me homo, & viuet. Vel aliter. Desiderãdo videre faciẽ Domini, quid aliud desiderabãt, nisi Christi incarnationem: quæ rectè per faciẽ designatur. Dicit. n. Philosophus. Non est rectũ, vt in aliquo vocetur facies, nisi in homine. Et quia Christus verus fuit homo: ideo propriè facies vocatur, quàm faciẽ optabat Psalmista dicens, Ostende nobis faciẽ tuam, & salui erimus. Hæc aũt facies nõ videbatur à nobis, donec apparuit Christus: cuius visionẽ maximè desiderabãt patres antiqui. Nec mirum, quoniã sicut dicit Augustinus. Bona facies tria cõtinet, quia sicet est dimensa pariliter: affecta hilariter, & colorata luculẽter. Sic & natura humana in Christo assumpta fuit dimensa pariliter. i. proportionaliter, & correspõdenter: quia singulæ eius partes. s. tam corpus quàm anima, & earum virtutes sibi debitè correspondebant: nõ sicut in nobis, vbi pars inferior superioris proportionem excedit. Erat etiam quo ad bonos affecta hilariter. Vñ de ista facie dicitur. Dignos seipsa circuit, & in viis ostẽdet se illis hilariter. Fuit etiam colorata luculẽter: quia nullus color videtur faciei cõueniẽtior, quàm ille, de quo Can. 5. Dilectus meus candidus, & rubicũdus. Sed in ista facie lucebant illi duo colores. Quantum ad candidum patet per illud Sapien. 7. Candor est lucis æternæ, &c. Quantum ad rubicũdum patet considerãti Christum pro nobis sanguine cruentarum, vt sibi competat illud 1. Reg. 16. Erat autem rufus, & pulcher aspectu.

Sitire. Desiderare. Iob 18. Greg. 14. mor. ca. 5. Luc. 16. Matt. 5.

690 Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes die, ac nocte: dum dicitur mihi quotidie, vbi est Deus tuus?

Hîc ponitur dilationis desiderati afflictio: affligitur autẽ iustus in præsenti vita ex tribus. s. ꝓpter præsentis vitæ miseriam. Secundò propter statum perditi memoriam ibi. *Hæc recordatus sum.* Tertiò propter æternæ felicitatis lætitiam, ibi. *In voce.* Quantum ad primum sciendum, quòd vita iusti in præsenti vita semper est in luctu, & miseria, quia si prosperа mundi sibi arridẽt, illa despicit: si aduersa, in illis gemit. Et hoc notat dicens, *Fuerũt mihi lachrymæ meæ panes die, ac nocte.* Nã per diẽ, intelligit prosperа mũdi: sed per noctem, aduersa. Vnde ipse dẽmõ nos dicitur impugnare tam de die quàm de nocte: quia tam in prosperis quàm in aduersis semp nos Deo culpabiles conatur reddere. Vñ Greg. dicit. Scriptura autẽ sacra sæpe diem ꝓsperis, noctem autẽ pro aduersis ponere cõsueuit. In die autem, & nocte nos insequitur dæmon, & accusat, quia modo nos in ꝓsperis, modo in aduersis accusabiles ostẽdere cõtendit. In die accusat, cùm prosperis malè nos vti insinuat. In nocte accusat, cùm in aduersis nos non habere patientiam demonstrat. Et nota, quòd per tales lachrymas habitas tædio vitæ præsentis, diuina sapientia eruditur homo

Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes die, ac nocte. 11. q. 3. ad meipsum.

Philip.

Exod. 33

Facies. Incarnatio.

Philosophus. 1. de anima. Psal. 79.

August. 2. de trinitate.

Sapiens.

Greg. 1. mor. c. 3.

homo ad Deum magis cognoscendum & seipsum, talis autem eruditio, & sapientia panis in scriptura dicitur. Cibauit illũ pane vitæ, & intellectus. Et ideo hoc notans, has lachrymas panes vocat. d. *Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes, &c.* Quia per has lachrymas se cognoscit à Deo peregrinari. Ideo causam harum lachrymarum ostendit. d. *Dum dicitur mihi quotidie, vbi est Deus tuus?* q. d. Inde sunt lachrymæ: quia à Deo elongatum me video. Ex hoc enim vult ostendere talium lachrymarum vtilitatẽ. Vbi nota quòd philosophus dicit: quòd aqua pluuialis magis est fructifera, & magis conuenit plantis, quam aqua fontis, vel fluminis. Et nihil vniformiter bene crescit, nisi aqua pluuiali imbibatur. Similiter duplex est aqua lachrymarũ, scilicet aqua pluuialis, scilicet lachrymæ, quæ veniunt pro desiderio cœlestis patriæ, & aqua fõtis, vel flum nis. s. lachrymæ emissæ pro amissione terrenorũ. Et primæ lachrymæ sunt fœcundãtes, sed non sic aliæ. Vnde ait Psal. Cibabis nos pane lachrymarum. Dum ergo intellectus, & affectus vident se elongatos à Deo, & dicunt interius: *vbi est Deus tuus?* tunc lachrymæ erumpunt.

Ecclesi. 3.

Philosophus 7. de animalibus.

Aqua lachrymarũ duplex.

Psal. 79.

691 Hæc recordatus sum, & effudi in me animam meam, quoniam transibo in locum tabernaculi admirabilis, vsque ad domum Dei.

Hîc ostendit suam afflictionem ex statu perditi memoria. Quis enim considerans statum in quo primus homo fuit creatus, in quo nihil pœnæ, vel molestiæ, sed omnia erant ordinata ad votum, ibi angelorum beatorum consortium, ibi Deus præsens videbatur, & statum, in quo modo sumus lapsi, miseria plenum & ignorantia, qui nõ nisi per mortem terminatur: quis enim ista recordans non gemat? nõ affligatur? Et hoc est, quod hic dicit iustus. *Hæc recordatus sum*, scilicet primũ statum, & istum. *Et effudi in me animam meã.* Effunditur anima, quando dilatatur ad cogitandum, vel orandum. Sic & iustus cogitans mundi miserias, dilatat animam suam, vt Deum quærat, & non valens hic Deum inuenire, recurrit ad fidem, vt, si Deum hic videre non possit per speciem salutis, ipsum contẽpletur per fidem, quousque perueniat ad claram visionem: propter quod dicit. *Quoniam introibo in locum tabernaculi admirabilis, &c.* Vbi nota, quòd differentia est inter domum, & tabernaculum: Quoniam domus dicitur mansio firma. Tabernaculum autem mansio transitoria, sicut mansiones, quæ fiunt in campis armorum, vel quas sibi faciunt viatores ad manendũ per breue ẽpus. Et sic tabernaculum significat ecclesiam militantẽ, quæ continuè est in peregrinatione. Domus autẽ significat ecclesiã triũphantẽ, quæ stabilis manet in termino. Vnde de ecclesia militãte, in qua nobiscũ manet Deus per fidẽ, & gratiã, dicitur Apoc. 21. Ecce tabernaculũ Dei cũ hominibus, & habitabit cũ illis. De domo autẽ ecclesiæ triumphantis, vbi secundũ diuersitatẽ meritorũ præmia dantur, dicit Christus. In domo patris mei mansiones multæ sunt. Iustus ergo in tot aduersitatibus positus sibi hoc statuit, vt ster in tabernaculo militantis ecclesiæ per fidẽ, donec veniat ad domũ triumphantis. Et hoc est, quod dicit. *Quoniam introibo in locum tabernaculi admirabilis.* s. per fidem, & verè admirabilis propter mirabilia in fide, & ecclesia contẽta. Et quãdiu itabo in hoc tabernaculo declarat. d. *Vsq; ad domũ Dei.* i. vsquequò perueniã ad domũ patriæ.

Recordari

Domus. Tabernaculum.

Tabernaculum est ecclesia militans.

Apoc. 21.

1. Ioan. 4

692 In voce exultationis, & confessionis, sonus epulantis.

Hîc consequenter affligitur iustus considerando æternæ fœlicitatis lætitiã, à qua peregrinatur. Vbi ostendit quòd in æterna gloria est exultatio: quia *in voce exultationis.* Psal. Exultabunt sancti in gloria, lætabuntur &c. ibi est gratiarum actio, quia *in voce confessionis.* Psal. Confitebor domino nimis in ore meo: in medio multorum laudabo eum. Ibi est æterna satietas, & refectio, quia *sonus epulantis.* Iusti epulentur, & exultẽt in conspectu Dei, & delectentur in lætitia. Quia in toto isto psal. agitur de desiderio iustorum, quo Deum appetunt videre beatifice: ideo quæro generaliter vtrum omnes homines appetant beatitudinem veram. Ægi dist. 49.

Psal. 67.

Quæstio.

693 Quare tristis es, anima mea, & quare conturbas me?

11. q. 3 existimant.

Hîc consequenter ponitur iustorum cõfortatio. Et diuiditur in partes duas. Quia ponitur primò cõfortatio. Secundò eiusdẽ explicatio, ibi. *Quare tristis es anima?* Prima in duas. Quia primò super hoc mouet quæstionẽ. Secundò ponit responsionẽ, ibi. *Spera in Deo.* Q. an. ũ ad primum notandum, quòd anima secundum philosophos est triplex. s. vegetatiua, sensitiua, & intellectiua, quæ triplex in homine continetur, vel ipsarum operatio, sed duæ primæ. s. vegetatiua, & sensitiua actus suos habent in carne, & sensibus corporalibus, tertia autem actum suum in seipsa retinet interius. Ad propositum ergo, quia ex aduersis, & miseriis mũdi anima exterior. i. sensualitas turbatur, quæ turbatio etiam displicentiam infert rationali animæ, ideo ipsa anima rationalis, vel ipsa ratio confortans sensualitatem, sibi loquitur. d. *Quare tristis es, anima mea, &c.* q. d. Transiui vsq; ad tabernaculũ Dei per veram fidem, & spem, quibus indubitanter transibo ad domum patriæ. Si ergo hoc fide credis, spe tenes, quare ergo tristaris? q. d. non debes tristari, sed patiẽter expectare. Istorum enim consideratio summè valet ad omnẽ tristitiam remouendam. Notant naturales, & medici, quòd aurum verum, & falsificatum licet exterius in apparentia æqualiter lætificent aspectũ, tamen in hoc differunt, quia aurum verum in medicinis positum infirmum habet confortare, & lætificare: sed aurum artificiale magis grauat infirmũ, & conturbat. Sic est de auro gloriæ Dei & gloriæ mũdi: quia licet vtraq; videatur delectabilis, & placida, tamen gloria Dei, quia vera gloria ostensa infirmo & tribulato statim ipsum confortat & lætificat, gloria verò temporalis per oppositum, ideo ratio sensualitatem volens consolari, ei gloriam Dei proponit dicens vt sequitur.

Tristicia.

Aurum verum & falsificatũ.

694 Spera in Deo, quoniam adhuc cõfitebor illi, salutare vultus mei, & Deus meus.

Hîc ergo respondet ad motã quæstionem ostendens, q̃ hic turbari non debemus, sed omnia expectando Deũ patiẽter tolerare. Et ad hoc multa nos debent inducere, quæ hic ponit. s. primò habita de Deo confidẽtia, in principio. Secundò plena de seipso diffidentia: ibi. *Ad meipsum.* Tertiò vtriusque legis consonãtia, ibi. *Abyssus abyssum.* Quartò aduersitatum pœna transitoria, ibi. *Omnia excelsa.* Quintò impensa in pœnis misericordia, ibi. *In die mandauit.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

Sextò ostensa nobis Christi patientia. ibi. *Apud me.* Septimò impensa nobis Dei beneficia, ibi. *Quare oblitus.* Octauò exquisita diaboli malitia, ibi. *Dum confringuntur.* Quantum ergo ad primum ostendit, quòd nos cõsolatur, & fortificat in aduersis confidentia, & spes habita in Deo, sicut infirmum cõfortat spes habita in medico. Cuius ratio est, quia ipsa *Spes.* *Anchora.* spes est sicut anchora quædam firma, qua nauis animæ nostræ firmatur, quandiu sumus in magno mari huius mũdi. Vnde Chrysost. in de reparatione lapsi. *Chrysost.* Spes est nostræ salutis anchora, & vitæ nostræ fundamentum. Accedamus ergo ad tenendam propositam spem, quã sicut anchorã habemus. Ad anchoram autẽ spectat firmare, & stabilire nauẽ, ne à fluctibus rapiatur. Dicit enim Ambr. quòd Echinus. s. *Ambrosius homilia 5. hexamer.* animal marinũ exiguum, vile, ac despicabile, cùm procellam ventorũ præsenserit, calculum validum arripit, eúmque tãquam anchoram trahit, ne excutiatur fluctibus. Itaq; non suis se liberat viribus, sed alieno stabilitur põdere. Sic & nos, imminẽte tempestate tentationis, vel aduersitatis huius mũdi eripiamus calculũ illum, de quo Apoc. 2. dicitur. Dabo *Apoc. 2.* calculum candidum, & in calculo nomen meũ scriptum. i. Christũ, & huic fortiter inhæreamus in ipso sperantes, & non in viribus nostris, ne inundatione *Psal. 124.* fluctuum moueamur, quoniam scriptum est. Qui confidunt in domino sicut mons Sion, non commouebitur, &c. Et hoc hic facere docet confortans seipsum & d. *Spera in Deo, &c.* q. d. Si anima dicat ideo conturbor, quia ibi non sum, quòd desiderio tẽdo, & ideo grauor, nõ sic: *sed spera in Deo*, scilicet interim, quem si modo plenè non habes, in futuro tamen plenè ipsum habebis, cùm illum videbis, sicuti est. Interim ergo confitebor illi per fidem: sed quid confitebor subdit: quia ipse. s. Christus *est salutare vultus mei*, scilicet quòd salus mea nõ est ex me, sed è Christo, qui est *salutare vultus mei*, id est, ex forma mea, quam assumpsit: & etiam est Deus meus ratione verbi, quod humanitatem nostram suscepit. Et sic confitebor, quòd ipse Deus est, & homo.

695 Ad meipsum anima mea conturbata est, propterea memor ero tui de terra Iordanis, & Hermonij à monte modico.

16. q. 3. c. 9 lici. Hic ostendit, quòd vt confortemur in aduersis, sicut ideo debemus habere plenã cõfidẽtiam, sic in nobis plenã diffidentiã, quia omnis nostra tribulatio est ex nobis, sed cõsolatio ex solo Deo. Ex nobis sunt cõturbationes, sed ex Deo finis earũ. Primam partem ponit. d. *Ad meipsum anima mea conturbata est.* q. d. Anima tristis est. s. à me: quæ à Deo reficitur. *Psal. 36.* Non est mihi firmitas vel spes in me, ideo non præsumo de me, sed sperabo in Deo. Spera in Deo, & fac bonitatẽ &c. Et hoc est quod subdit. *Propterea memor ero tui.* i. tuarum miserationum, vnde festino ad te, qui excludis omnia mala. Ecce ergo remediũ, quo euadat tribulationes, non in seipso confidere, sed in Deo. Quomodo autem cõfidendũ sit in Deo, hoc ostendit, quod hoc est per memoriã eius beneficiorum, & exemplorũ, quibus omnia peccata liberè relaxat, & ad veram humilitatis formam inducit. *Memorari.* Et hoc est quod subdit. d. *Memor ero tui de terra Iordanis, & Hermonij à monte modico.* Vbi notandum, *Iordanis Baptismus dicitur.* quòd per Iordanem, in quo Christus fuit baptizatus, & virtus lauandi animas aquis tradita, significatur baptismus, in quo omnia peccata remittuntur, in quo & virtutes infundũtur, quibus anima sit terra fruct. fera per productionẽ meritorũ. Dicit ergo. *Memor ero tui de terra Iordanis* id est, de beneficio baptismi, vbi fit remissio peccatorũ, quem tamẽ dico terrã, quia de terra Iordanis: quia ex hoc homo fit terra fructifera reddẽs fructum meritorum trigesimum, vel sexagesimum, vel centesimũ. Et hoc non sufficit recordari nisi etiam sini memor humilitatis Christi ipsam imitando. Hermon namq; est mons *Hermon.* quidam iuxta Iordanẽ, modicus quidẽ, sed fructuosus multũ. Et significat Christum, qui mons fuit luminosus per sapientiam, sed modicus per humilitatem, & fructuosus per spiritus sancti missionẽ. Quid est ergo, *memor ero Hermonij à monte modico*: nisi memor ero humilitatis Christi, ipsam imitando? quòd enim per montem Hermon Christus significetur, qui rore spiritus sancti dotauit ecclesiam, patet psal. 13. vbi dicitur. Sicut ros Hermon, qui descendit in montem Sion. Non enim est intelligendum materialiter, quòd ros de monte Hermon descendat in montem Sion: tum quia mons Sion de multo est altior: tum quia isti montes multum ab inuicem distant. Sed mons modicus Hermon est Christus, mõs *Psal. 35.* verò Sion est ecclesia. Ros ergo, id est, gratia spiritus sancti descendit à monte Hermon, id est, à Christo in montem Sion, id est, in ecclesiã, & etiam, quia spiritus sanctus à Christo missus realiter descendit supra apostolos existentes in mõte Sion. Ad propositum vult ostẽdere, quòd prædictorũ memoria nos fortificat in aduersis. Vel aliter exponunt aliqui. Nã Hermon, qui est mons modicus interpretatur anathematizatio, & significat illa, quæ in Iordane, id est in baptismo promisisti, ibi enim anathematizasti diabolum, mundum, & pompas eius, ipsis abrenunciãdo, ibi te promisisti modicum facere. i. humilem & Deo subiectum. Dicit ergo *Memor ero tui de terra Iordanis.* i. beneficij remissionis peccatorũ in baptismo factæ. Memor ero etiam eorũ, quæ tibi promisi ibi: quia memor ero *Hermonij.* i. anathematizationis, qua renunciaui diabolo, mundo &c. ac etiam *à monte modico:* quia promisi me facere montem per constantiam fidei, & modicum per humilitatem.

Abyssus abyssum inuocat, in voce catarrhactarum tuarum. *696 23. q. 5. c.*

Hic ostendit, quòd ad patiẽter aduersa toleranda nos inducit vtriusq; testamẽti cõsonantia. Vbi nota, quòd abyssus dicitur secundũ grãmaticos altitudo, vel profunditas aquarum, quæ tanta est, q̃ videri nõ potest. Vnde dicitur ab, ab, quod est sine, & visus quasi sine visu. Et quia scripturarum profunditas tãta est, q̃ à nobis penetrari nõ potest, ideo scriptura nuncupatur abyssus, quam sola Dei sapientia penetrare potest, ipsa dicente. Gyrum cœli circuiui so- *Ecclesia* la, & profundum abyssi penetraui. Ista ergo abyssus scriptura duas partes habet, scilicet antiquum testamentum, & nouum, quarum quælibet nos docet patientiam in aduersis tenere, & q̃ aduersa sunt signa diuini amoris. Vnde in prima parte huius abyssus, scilicet in antiquo testamẽto dicitur. Beatus homo, *Iob 5.* qui corripitur à domino. Increpationẽ ergo domini ne reprobes, quia ipse vulnerat, & medetur, percutit, & manus eius sanabunt: & Iudi. 8. Omnes qui placuerunt Deo, per multas tribulationes transierunt fideles. In hoc etiã concordat nouũ testamentum. Ego, quos amo, corrigo, & castigo. &. Flagellat *Apoc. 3. Hebr. 12.* aũt Deus omnẽ filiũ, quẽ recipit. Hãc ergo concordiam abyssi scripturarũ ad nostrã confortationem

præuidẽs psalmista dicit. *Abyssus abyssum inuocat.* A gl. id est euangeliũ & lex in hoc concordant, quia lex confirmatur per euangelium, & econtrario. Et hæc inuocatio fit *in voce catarrhactarum tuarum.* id est, secundum glos. per doctrinam Apostolorum, & prophetarum: de quibus fluenta Dei manant. Nam catarrhactæ cœli dicuntur fenestræ cœli: quæ per quasdam similitudines videntur aperiri in voce tonitrui, & fulgũris, & magnarum pluuiarum. Dicuntur ergo prophetæ, & Apostoli catarrhactæ: quia ex eis fluxit aqua pluualis, scilicet sanctarum scripturarum, fulgura miraculorum, & tonitrua cõminationis tormentorum.

697 Omnia excelsa tua, & fluctus tui super me transierunt. *7. q. 1. aduersitas.* B

Hic ostendit habendam patientiam ratione breuitatis pœnarum, quia omnia mundi aduersa sunt breuia, & citò transeunt. Et hoc est, quod dicit, *Omnia excelsa tua*, vbi secundum glo. per excelsa intellige omnes aduersitates maiores, & pœnas, sed per fluctus, minores. Vel per excelsa intellige aduersitates ab excelso, scilicet Deo immissas, per fluctus autem aduersa à mundo vel diabolo procurata. Et tamen omnia transeunt: &, si patienter tolerentur, ad perpetuũ refrigerium ducũt, iuxta illud Psal. 65. Transiuimus per ignem, & aquam, & eduxisti nos in refrigerium. Sic & per oppositum omnis mundana delectatio faciliter transit, sed ad perpetuam C *1. Ioan. 2.* pœnam deducit. Transit mundus, & concupiscentia eius. Si ergo faciliter aduersa transeunt, ergo sunt patienter toleranda. Et hanc rationẽ facit Psalmista hic. d. *Quoniã omnia excelsa tua, & fluctus tui super me.* s. immissa *transierunt.* i. transibunt, ponit enim præteritum pro futuro prophetica certitudine.

698 In die mandauit dominus misericordiam suam, & nocte canticũ eius. *24. q. 1. non turbat hur.*

Hic ostendit, quòd misericordia Dei in pœnis nobis immissa ad patientiam in aduersis habendam nos inducere debet. Vbi notandum, quòd per diem intelligit prospera, & per noctem aduersa. *Aduersitas. Prosperitas. Misericordia Dei.* Et tam in die prosperitatis, quàm in nocte aduersitatis omnia ad salutem nostram disponit. Quia in die prosperitatis mandauit nobis misericordiam suam facere. s. aliis subuenire: vt. s. quilibet alteri misereatur secundum facultatem suæ prosperitatis. Sic enim præcipitur Tobiæ 4. Ex substantia tua fac eleemosynam, & noli auertere faciem tuam ab vllo paupere. Si multum tibi fuerit, abundanter tribue, si exiguum tibi fuerit, etiam illud libenter impartire. Ideo enim diem prosperitatis alicui dat Deus, vt tanquam dispensator misericordiam faciendo alios illuminet. Et hoc est, quod dicit. *In die mandauit dominus misericordiam suam.* s. aliis fieri. Et hoc est magis ad vtilitatem dantis, quàm recipientis. Et per consequens diem ad salutem nostram disponit, similiter & noctem. Ideo enim immittit aduersa, vt nos corrigat, & purget à peccatis, & per con- E sequens adoptet in filios, qua nulla lætitia maior esse potest, quia nulla gratia maior: propter quod *Rom. 5.* dicebat Apostolus. Gloriamur in tribulationibus, scientes, quòd tribulatio patientiam operatur, patientia autem probationem: probatio autem spem, spes autem non confundit. Sic igitur in aduersitatibus gaudere debemus finem considerantes. Et hoc est, quod dicit, *Et in nocte mandauit canticum eius:* quia in tribulationibus præcepit exultare in ipso.

699 Apud me oratio Deo vitę meæ, dicam Deo, susceptor meus es.

Hic consequenter ostendit, quòd ad tolerantiam aduersorum nos inducit ostensa nobis patientia Christi. Vbi nota, quòd Christus suscipiendo hominem, suscepit omnes infirmitates nostras, & defectus, sola ignorantia excepta. Et in omnibus aduersis exemplum nobis patientiæ dedit. Tanquam *Esa. 53.* agnus ad occisionem ductus est &c. Et 1. Petr. 2. Qui cùm malediceretur, nõ maledicebat, &c. quod Psalmista spiritu præuidens prophetico, ipsum Christum futurum in exemplum sibi proponit. Cogitans quòd Christus susciepit hominem, & pauper erit, *Christus.* non habens quid Deo offerre possit, nisi seipsum, & patientiam in aduersis, eodem modo eius exemplo & ego facere debeo. Et hoc est quod dicit. *Apud me oratio Deo vitæ meæ*, quasi dicat. In his omni- *Oratio Christi.* bus tribulationibus, domine, Deus noster, non habeo quid tibi offeram, nisi orationem meam, & vitam meam, quæ est apud me, & non extra me, quia intus habeo, quod offeram tibi: non de longinquo offeram tibi thura, & aromata, non de grege vitulum, vel arietem. In me est, quod tibi offeram. s. oratio vitæ meæ. i. voluntaria oblatio vitæ meæ quam per aduersitates offero tibi probandã. Et hoc exemplo Christi, qui seipsum obtulit Deo patri. Et hoc est, quod subdit, *Dicam Deo, susceptor meus es.* Quia sicut susscepisti Christum in aduersitatibus patienter, ita sperando tibi dicam, *susceptor meus es.*

700 Quare oblitus es mei? & quare contristatus incedo: dum affligit me inimicus?

Hic cõsequenter ostẽdit idem ex beneficiis nobis in aduersitate impensis. Hoc enim ostendit per modum cuiusdam querelæ dicens deo. *Quare oblitus es mei.* i. quare pateris me nunc his miseriis vexari? quare sic prolõgasti incolatum meũ. Videbat enim ille, quæ sit dulcedo patriæ, & quanta sint pericula mundi, quæ horrebat. *Et quare tristis incedo*, &c. Hic loquitur secundũ sensualitatẽ, quæ has horret difficultates. Et hoc est petere, quare sic ordinasti, quòd solum per tristitiã, & aduersitates incedamus ad patriam? Incedimus enim tunc maximè ad patriam, *Gloria æterna. Aduersitas. Prosperitas.* dum nos inimicus affligit, scilicet diabolus tentando, mundus alliciendo, caro spiritui repugnando. Et hoc est quod dicit. *Quare tristis incedo.* s. ad patriam: & maximè dum affligit inimicus triplex prædictus. Proponit ergo quæstionẽ, & ipsam tanquam claram ex dictis supra, ibi. *In die mandauit*, &c. ipsi non respondet. Et responsio stat in hoc, quia tales miseriæ, & aduersitates inter magna Dei beneficia computantur, quia si patienter tolerentur, culpas purgant, augent merita, & ad vitam transmittunt æternam. E Sicut enim mali prosperitatibus ad infernum trahuntur, sic econtrario boni aduersitatibus tendunt ad patriã: vnde Greg. dicit. Quisquis in via præsenti *Greg. 26. cap. 30.* recta agit, & aduersa sustinet, laborare quidẽ ex aduersitate cernitur, sed ad benedictionẽ hæreditatis perpetuæ consummatur. Quisquis verò peruersa agit, & tamen prospera recipit, seq; à malis actibus nec donorum largitate cõpescit, prosperari quidẽ conspicitur, sed reatui perpetuæ maledictionis ligatur. Si ergo iustus à Deo quærat, *Quare oblitus es mei &c.* Ei respondet Deus: vt te ad patriam ducam. Arcta est enim via, quæ ducit ad vitã, &c. Matth. 7.

Universidad de Deusto
Biblioteca

701 Dum confringuntur ossa mea, exprobrauerunt mihi, qui tribulant me, inimici mei.

Hoc idem hic inducit ex exquisita diaboli malitia. Tanta est enim diaboli malitia, quòd ad hoc solum nobiscum in aduersitatibus certat, vt nos peccare faciat per impatientiam, & ex hoc nos ad damnationem trahat. Si ergo hostis malitiam cognoscimus: oportet nos contra ipsum armis patientiæ muniri: propter quod dicitur. Aduersarius vester
1.Petr.5. diabolus, tanquam Leo rugiens, circuit quærens, quem deuoret, cui resistite fortes. Et quantò fortiores superat, tanto amplius exultat. Et hoc est, quod B dicit. *Dum confringuntur ossa mea.* Quid enim per ossa in quibus fortitudo corporis consistit, nisi viri fortes in ecclesia, & virtuosi designantur? in quibus maximè Deus laudatur, propter quod Deo dicit eccle-
Ossa. sia. Omnia ossa mea dicent, Domine, quis similis tui: quia nullus quantuncunque iustus Deo potest assimilari. Quando ergo diabolus aliquem iustum ad impatientiam per aduersa ducere potest, eidem improperando lætatur. Et hoc est, quod dicit. *Dum confringuntur ossa mea.* i. dum viri fortes ecclesiæ, & iusti per impatientiam franguntur, tunc *exprobrauerunt mihi, qui tribulant me inimici mei*, scilicet dæmones. Et, si quæras, quid exprobrando dicunt? consequenter ostenditur, cum dicitur.

C
702 Dum dicunt mihi per singulos dies,
15.q.5.ne mirum. vbi est Deus tuus? quare tristis est anima mea, & quare conturbas me?

Sic enim loquitur diabolus, vt ad casum ducat in aduersis. *Vbi est Deus tuus?* Hoc enim maximè in tentationibus ecclesiæ dicitur fidelibus. *Vbi est Deus tuus?* q.d. Deus tuus nullus est, vel Deus tuus de te non curat, liberet te si potest. Sed quia ex hoc turbatur sensualitas, ideo ipsam increpat ratio, dicens. *Quare tristis es anima mea?* &c. vt versic. 693.

703 Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor illi, salutare vultus mei, & Deus meus. D

Vt suprà versiculo 694. Quia vt dictum est, totus iste psalm. agit de beatitudine, ad quam per ad-
Quæstio. uersa tendimus. Quæro vtrum omnes iusti in cœlo sunt æqualiter beati. Ægidius distinctione 49.

PSALM. XLII.

704 IVdica me, Deus, & discerne causam meam de gente non sancta, ab
De consec. dist. 2. credere. homine iniquo, & doloso erue me. E

Psalmus iste talem habet titulum. *In finem psalmus Dauid.* Hic per Dauid secundum Magistrum
Dauid. Christus. in glo. intelligitur Christus, non vt caput ecclesiæ, sed vt corpus. s. ipsa Christi ecclesia, quæ Christi corpus dicitur, scilicet ipsa iustorum congregatio, quæ hic inter malos habitat, habens cum eis multa communia, vt puta nasci, mori, prospera, & aduersa, bellum, pestem, salutem, & morbos: per hoc enim omnia non discernuntur boni à malis, nec econtrario. Non tamen habet causam istorũ communem nec meritã: quia aliter, & alio merito ista accidunt iustis, aliter malis. Et ideo ecclesia iustorum à malis hominibus petit saltem in futuro separari, dicens Deo. *Iudica me Deus*, &c. Est ergo sensus tituli. *In finem psalmus Dauid*, id est, iste psalm. dirigens nos in finem, scilicet, in Deum, qui est finis omnium, est Dauid: id est, corporis Christi, quod hic loquitur. Intentio Psalm. est monere nos, ne in aduersis, & pressuris mũdi deficiamus. De materia autem, supra quam iste psal. fundatur, sciendũ quòd est eadem cum psalmo præcedente. Quia sicut filij Chore præuidentes spiritu prophetico futuram captiuitatem populi Iudæorum per regem Babylonis, ad mouendum eos ad patientiam, & ad spem liberationis, fecerunt psalmum præcedentem, scilicet. Quemadmodũ desiderat. Sic Dauid eandem captiuitatem præuidens istum psalmum composuit. Prædicta enim captiuitas fuit facta tempore Ioachim regis Iuda, quem rex Babylonis cum suo populo captum adduxit in Babylonem. Sic ergo istum exponẽdo psalmũ, primo applicabo literam psalm. ad historiam: secundo ostendam intellectum psalm. Quantum ad primum psalmus iste allegat Deo rationem pro sua liberatione, quæ sumitur ex malitia gentis Babyloniæ, quæ idololatriæ erat dedita. Et ideo videbatur rationabile, q̃ populus, qui verum Deum colebat, ab eius seruitute liberaretur. Et sic
C iste psalm. diuiditur in duas partes: quia populus captiuatus primò à Deo suam petit liberationem, secundo pro liberatione se offert ad gratiarum actionem, ibi. *Et introibo ad altare Dei*, &c. Dic vt Nico. de Ly. Quantum verò ad intellectum Psalm. sciendum, quòd tota eius intentio est monere fideles, ne hic deficiant in aduersis. Et circa hoc duo facit. Quia primò ostendit mala, quæ hic patimur, secundò ostendit bona, quæ in futuro expectamus. ibi. *Et introibo.* Circa primum tria facit. Quia primò suam liberationem postulat: secundò suam tribulationem explicat, ibi, *Quia tu es Deus*, tertiò modum suæ liberationis manifestat, ibi. *Emitte lucem tuam.* Quantum ergo ad primum iste videns malos cum bonis simul corpore mixtos, & bonos à malis multa mala pati, postulat à malis liberari, & si non D loco, tamen merito, scilicet quòd Deus discernat causam suam à causa malorum, id est, ipsam faciat manifestam, dicens. *Iudica me, Deus, & discerne causam meam de gente non sancta.* Non hoc petit iustus confidens de sua iustitia, sed magis confisus de diuina misericordia: vnde glos. *Iudica me, Deus*, &c. q.d. Non metuo iudicium, quia noui misericordiam tuam. Non metuo vltorem: quia te cognosco indultorem: timerem, si districtè mecum ageres, misericordia tua opus mihi est. Nam si iudicium exhibueris sine misericordia, quo ibo? Si iniquitates obseruaueris, domine, domine, quis sustinebit? E In misericordia ergo tua sperandum est, & insistendum humili confessioni, vnde iudicij metus tollitur, vel mitigatur, vt metum pœnæ superet spes gloriæ. Omnis tamen homo iudicium Dei horret. Quid enim faciet virgula deserti: vbi concutitur cedrus paradisi? Ex quibus apparet, quòd iste petens à Deo iudicari, primò præsupponit Dei misericordiam, de qua plenè confidit. Item nota, quòd duplex est iudicium, & quomodo hic mali cum bonis semper sunt mixti, supra versiculo, 367. *Ab homine iniquo & doloso erue me.* Hæc est gens

non sancta, à qua petit segregari. Vbi notat glossa, A quòd iniquus est, qui mala facit apertè, sed dolosus qui occultè, à quibus erui postulat, id est, separari desiderat, sciens, quòd malorum societas multos bonos corrumpit, psalm. Erue me de manu filiorum alienorum, quorum os loquutum est vanitatem, hic est vir dolosus, & dextera eorum dextera iniquitatis, hic est vir iniquus.

705 Quia tu es Deus fortitudo mea,
23.q.3.fortasse. quare me repulisti, & quare tristis incedo, dum affligit me inimicus.

Hæc consequenter suam tribulationem explicat. Et, ne videatur in tribulationib. diffidere de Deo, B primò totum seipsum Deo committit, dicens. *Quia tu es Deus fortitudo mea.* q.d. Ideo dixi, erue me, quia tua est potentia. non mihi arrogo fortitudinem, qua mala fero patienter, sed ipsam attribuo tibi, dicens. *Quia tu es Deus fortitudo mea.* Qualiter autem Deus dicatur fortitudo nostra, cùm nostra fortitudo sit exilis, Dei autem fortitudo immensa, vide superius
Quæstio. Psal. 94. 439. *Quare me repulisti.* Sed nunquid iustos repellit,
Repellit nos Deus qualiter. cùm dicatur. Non repellet dominus plebem suam? Respondeo, quòd sicut anima non deserit corpus, nisi propter defectum corporis, sic nec Deus aliquem à se repellit, ipsum deserendo, nisi propter defectum alterius ipse prius repellatur. Sed ideo sic C nunc loquitur Psalmista, dicens. *Quare me repulisti*, cùm sis fortitudo mea, quia omnis aliquid petens putat se repulsum statim cùm non habet, quod petit, cùm tamẽ ex hoc quòd non exauditur ad votum magis sit acceptus, sicut patet de infirmo sanando, quem medicus non exaudit ad votum, et concedendo petita, sed magis ad vtilitatem ipsum exaudit, illa prohibendo. *Et quare tristis incedo, dum affligit me inimicus*, dic vt supra versiculo. 700.

706 Emitte lucem tuam, & veritatem
2.q.1.c.1. tuam, ipsa me deduxerunt, & adduxerunt in montem sanctum tuum, & in tabernacula tua. D

Hîc manifestat modum suæ liberationis, qui modus est Christi incarnatio, per quam saluati, & liberati sumus. Et hanc postulat, dicens. *Emitte lucem*
Lux dicitur Christus. *tuam, &c.* Ad literam enim Christus dicitur lux, & veritas. Dicitur lux. Ioan. 8. Ego sum lux mundi. Dicitur veritas. Ioan. 9. Ego sum via, veritas & vita. Et istam lucem & veritatem mitti in mundum desiderabat, dicens, *Emitte lucem tuam, & veritatem tuam.* Vnde Magister in glo. *Emitte lucem*, &c. id est, Christum. Lux enim mundi, & veritas patris est Christus, qui veniens in primo aduentu modo discernit causam meritorum: sed in secundo eruet ab iniquo, & doloso: quia mittet angelos suos, qui separabunt bonos à malis, triticum à paleis, vt colligant de regno E eius omnia scandala. Et consequenter denotat vtilitatem aduentus Christi, dicens. Ipsa scilicet lux, &
Aduẽtus Christi. veritas *me deduxerunt, & adduxerunt*, &c. Vbi nota, quòd in primo aduẽtu Christus nos liberauit à peccato, portando in corpore suo nostrorum pœnam peccatorum, & pro nobis satisfaciẽdo: quod nemo alius facere potest. Et per consequens nos eduxit de manibus diaboli, vt ostendit Magister. Et hoc no-
Magister lib. 3. dist. 19. tans Psalmista dixit. *Ipsa me deduxerunt*, scilicet, à
Thren. 2. peccatis. Deducere enim idem est, quod extra ducere, sic enim dicitur Thren. 2. Deduc quasi torrentem lachrymas, id est, extra duc. In secundo autem aduentu omnes iustos, in corpore, & anima suscitatos adducet ad regnum. d. Venite benedicti, &c. Et hoc notans dicit. *Et adduxerunt in montem sanctum tuum*, &c. Quid enim est mons sanctus domini, nisi gloria cœlestis? Quis ascendet in montem do-
Mons sanctus. Psal. 23. mini, &c. In quo monte sunt tabernacula plura, secundum diuersitatem meritorum. Vnde statum gloriæ significabat Petrus per tabernacula, quando vidit gloriã Christi transfigurati. d. Faciamus hic tria tabernacula. Et aduerte, quòd licet Christus, qui est lux, & veritas sit vnus, & idem, sit Dei veritas, & lux, tamen propter diuersa connotata hic ponitur in plurali, cùm dicitur. *Ipsa me deduxerunt*, &c. Et nota quàm congruè hic verbum incarnatum lucem appellat. d. *Emitte lucem tuam*, &c. Nam secundum na-
Lucis proprietates Christo cõpetunt. turales, & vt experientia docet, lux habet aliquas proprietates, quas omnes eminenter habuit Christus, propter quod & meritò lux appellatur. Lux enim vt patet, est peccatorum correctiua. Est viatorum directiua. Est aduersorum lenitiua. Est terrenorum fœcundatiua. Est distinctorum vnitiua. Est oculorum mirat ua. Primum patet, sicut enim docet experientia, omnis malè agens timet lucem, nec coram alijs in luce auderet facere, quæ in tenebris, nullo vidente, facit. Cuius ratio est: quia ipsa lux malè agentes arguit intrinsecus. Vnde etiam ipsi dæmones lucem sustinere non possunt, & ad ortum
Psal. 103. lucis fugantur. De ipsis dicit Psalmista. Ortus est sol, & congregati sunt, & in cubilibus suis collocabuntur. Vnde & Greg. dicit in hymno hoc. s. Ortu lucis omnis errorum chorus viam nocendi deserit: quia ipsi dæmones non tantum nobis in luce, quantum in tenebris nocere audent. Et hoc confirmans Chri-
Ioan. 3. stus. d. Omnis, qui malè agit, odit lucem, &c. glos. quia ipsa lux peccata detegendo arguit. Sic & conformiter Christus ad instar veræ lucis, sua puritate peccatores arguendo increpat, vt ex decursu totius sacræ scripturæ patet, & maxime Matth. 23. Væ vobis hypocritæ, &c. vnde de ipso dicitur. Lux in te-
Ioan. 1. nebris lucet, &c. s. Christus inter peccatores. Sed dolendum est, quòd huic luci peccatores obstinati
Iob. 2. rebellant, dum eius correctionibus contradicunt, de quibus dicitur. Ipsi fuerũt rebelles lumini, id est, Christo, qui eos illuminare venerat, ipsius correctiones contemnentes. Et hoc est, quod ipse Chri-
Ioan. 3. stus de seipso dicit, Ego lux veni in mundum, & dilexerunt homines magis tenebras quàm lucem, erant enim eorum opera mala. Secundum patet, quis enim gressus suos rectè dirigere poterit sine
Ioan. 11. luce? certè nullus, teste Saluatore. Si quis ambulat in die, non offendit: quia lux huius mundi videt. Si autem ambulauerit in nocte, offendit: quia lux non est in eo. Sic & conformiter Christus ad modum veræ lucis iustos viatores per vias iustitiæ dirigit, ne tenebris operti pedibus affectionum labantur, propter quod de seipso Christus dicit. Quandiu
Ioan. 9. sum in mundo, lux sum mundi, scilicet, iustos per vias dirigens iustitiæ. Et ideo Christus fuit figuratus in illo angelo luminoso, de quo Apocal. 18. dici-
Apoc. 18. tur. Vidi Angelum descendentem de cœlo, habentem potestatem magnam, & omnis terra illuminata est à gloria eius. Moraliter iste Angelus est Dei filius, qui ideo dicitur Angelus. i. nũcius: quod propriè sibi competit: quia à patre velut nuncius in hunc mundum fuit missus, vt nobis (secundum Chrysost.) annunciaret amicitiam Dei ad nostram factam naturam, diaboli superationem, & apertionem, paradisi,

Universidad de Deusto
Biblioteca

Hîc angelus de cœlo descendit: dum pro nobis re-
dimendis de cœlo, veniens in vterum virginis no-
Ioan.6. strum naturam assumpsit. Ego descendi de cœlo, vt
faciam volũtatem patris, &c. Hic habet potestatem
Matt.vlt. magnã. Data est mihi omnis potestas in cœlo, & in
terra. i. in iustis hominibus, qui cœlũ dicuntur: & in
peccatoribus, qui sunt terra. Iste autẽ angelus dum
esset in præsenti vita tantæ fuit sanctitatis, quod
Ioan.1. omnis terra. i. omnis homo de terra creatus est suis
exemplis illuminatus, & virtutibus. Erat lux vera,
quæ illuminat omnem ho.ve.in hunc mundum, sci-
licet, quantũ ex parte sua. Tertiũ patet. docet enim
experientia oriente solis luce infirmi alleuiantur:
lux incarceratis præstita ipsorum mitigat pœnam:
lux reddita cæcis ipsis magnam ingerit consolatio-
nem. In tantum quòd sine luce quasi nullum gau-
Iob.5. dium potest haberi. Tobias angelo dixit. Quale
gaudium mihi erit, qui in tenebris sedeo: & lumen
cœli non video. Vnde dicit Damascenus, Lux tene
bras expellit, mœrores dissoluit: ægritudines alle-
uiat: & omnem speciem lætam, iucundámq; facit:
omnibúsque rebus formã tribuit, & decorem. Sic
& Christus ad modum veræ lucis omnes infirmi-
tates alleuiat, & aduersitates: dũ suo, scilicet exem-
plo patientiam nobis tribuit in aduersis. In cuius
præsagium statim ipso nato Angelus cum magna
luce apparuit pastoribus, dicens. Annuncio vobis
gaudium, &c. Dicit Magist. de proprietatib. rerum,
quòd duo sunt precioſi lapides ad se inuicem quasi
Sardius. Onyx. contrarij, scilicet, Sardius, & Onyx. Nam Sardius C
sua luce expellit timores, & lætitiam ingerit, atque
securitatem. Onyx autem habet excitare rixas, &
lites. Verũtamen Sardius positus in præsentia Ony-
cis, ipsum totaliter à suis nocumentis prohibet. Mo-
raliter Onyx, qui est lapis nigri coloris significat ad
uersitatem, vel etiam ipsum diabolum, qui quãtum
potest, nobis aduersatur. Sardius autem, qui est ru-
bei coloris ad modũ sanguinis, significat Christum
proprio sanguine rubricatũ. Hic ergo sua præsentia,
& luce expellit timorem, & securitatẽ præstat, dum
nostram mentem fortificat, ne diabolum timeamus
Hester 8. gaudiũ donat, dum spem præmij dat nobis, vt me-
ritò Christus sit illa lux, de qua Hester 8. Noua lux
oriri visa est gaudium cunctis, honor, & tripudium. D

Quartum patet, docet experientia, quòd illa ter-
ra, quam sol magis directè sua virtute tangit, fœcun
dior est, & plures, ac meliores fructus producit. Illa
verò quasi sterilis manet: quæ luce solis caret, pro-
pter quod dicitur. Deut.33. In fructibus lucis Solis,
& Lunæ erit benedictio tua. Sic & Christus ad mo-
dum veræ lucis terram nostræ humanitatis fœcun-
dam facit per virtutes, & merita: quia ille, quem lu-
Matt.26. ce suæ gratiæ tangit: ille fructus bonos facit. In cu-
ius figuram statim cùm Christus luce suæ gratiæ
Petrum respexit: ille bonum fructum pœnitentiæ
Magister lib.2.dist. 25. fecit. Ille autem, à quo lucem gratiæ suæ auertit,
nullum fructum bonum potest facere, vt ostendit
Esa.60. Magister. Vnde de ista luce cuilibet iusto dicitur. E
Erit tibi dominus in lucem sempiternam. Huius fi-
gura habetur Apoc.21. vbi Ioannes ait. Vidi ciuita-
tem sanctam descendentem de cœlo, habentem cla
ritatem Dei in se: & lumen illius simile lapidi pre-
cioso iaspidis, & crystalli. Hæc enim ciuitas dicitur
anima sancta, in qua Deus habitat per gratiam, & re
quiescit. Eccle.24. In ciuitate sanctificata requieui,
quæ de cœlo dicitur descendere: quia omnis gratia,
& virtus, per quã Dei ciuitas efficitur, de cœlo de-
scendit à patre luminum. Iac.1. Sed attẽde, q; lumen
A istius ciuitatis, per q; fœcũda redditur, est simile Ia-
spidi, & chrystallo: quia Christus, qui verũ lumen est,
fœcundans animam, istorum lapidum in se cõtinet
De pro. prie. rer. lib. 12. proprietates. Nam secundum Magistr. de propriet.
rerum, Iaspis præstat fœcunditatem generationis,
vnde & mulieres parturiẽtes iuuat. Christallus autẽ
radiis solis oppositus ignẽ de se excutit & accendit
paleas. Sic & Christus lux animarũ nostrarũ ad mo-
dum crystalli ignem charitatis de se excutiens pa-
leas aridas. i. animas nostras ad suum amorem acce-
Luc.12. dit, ipso dicente. Ignẽ veni mittere in terram, &c.
Item ad modũ Iaspidis præstat generationis fœcun-
ditatem, dum lucẽ suæ gratiæ nobis infundit, quæ
in nobis bona opera generat, dum de tenebris nos
1. Petr.2. B vocauit in admirabile lumen suum. Sic ergo Chri-
Ephes.5. stus ad modum veræ lucis terram nostræ humanita-
tis fœcundat. Fructus lucis est in omni bonitate, iu-
stitia, & veritate. Quintum patet: est enim lux quod-
dam vinculum, quo cœlum, & terra connectuntur:
quia lux de cœlo ad terram effusa est velut medium
continuans cœlũ cũ terra. Et ideo ab antiquis ipsa
lux est dicta catena aurea ligans cœlum cum terra:
quia vna lux numero omnia à cœlo vsque ad terrã
Iob.37. inclusiuè comprehendens illuminat. Lumen illius
super omnes terminos terræ. Sic & Christus vt vera
lux distincta copulat, dum in vna persona Deum, &
hominem coniungit, ac etiam dum nos per pecca-
tum seperatos à Deo, vt verus mediator Deo copu-
lauit, de quo Iob 33. Hęc omnia operatur per singu-
Ephesi. los, vt reuocet animas eorum à corruptione, & illu-
minet in lumine viuentium. Et ideo vos per Chri-
stum, qui eratis aliquãdo tenebræ, nũc autem lux in
domino, vt filij lucis ambulate. Sextum patet, vnde
dicit Damascenus, quòd sine luce omnia occulta
sunt, & ignota. Auser lumen, & omnia in tenebris
ignota manebunt, vnde Ephes.5. Omne, quod ma-
nifestatur, in lumine est. Sic & Christus est omnium
occultorum manifestatiuum, dum luce suæ sapien-
Ioan.8. tiæ nostras illustrat animas. Ego sum lux mundi, qui
sequitur me, non ambulat in tenebris, &c. In cuius
figura dicitur Exod.10. In tota terra Ægypti erant
tenebræ: vbicunque autẽ habitabant filij Israël, erat
lux. Sic verè moraliter, Ægyptus, qui interpretatur
tenebræ, vel obscuritas, significat homines in tene-
bris peccatorum existẽtes, de quibus dicitur Esa.31.
Væ iis, qui descendunt in Ægyptum. Filij autem
Israël, qui interpretantur videntes Deum, significant
fideles, qui Deum hic vident per spem, in fu-
turo autem facie ad faciem videbunt. In terra ergo
Ægypti sunt tenebræ: quia peccatores hac luce.
quæ Christus est, priuati sunt. Sed vbi habitant filij
Israël, id est, iusti, & contemplatiui, est lux: quia in
talibus habitat Christus ipsos ad supernorum cogni
Eccl.34 tionem illuminando, dicente Christo. Ego illumi-
nabo omnes sperãtes in domino. Quid ergo mirũ, si
Psalm. sub nomine lucis Christum petit incarnãdũ,
dicens, *Emitte lucem tuam, & veritatem tuam, ipsa me
deduxerunt, & adduxerunt in montem sanctum tuum, &
in tabernacula tua.*

Et introibo ad altare Dei, ad Deũ, qui lætificat iuuentutem meam. 707 12.q.3.a. finaliter.

Hic consequentet ostendit bona, quæ expecta-
mus in futuro, & tria facit. Quia primò æternam ex-
plicat lætitiã, secundò diuinã recognoscit gratiam,
ibi. *Confitebor*. tertiò in Deo suã ponit cõfidentiam:
Spera in Deo. Quantum ad primum sciendum, quòd
Altare. quamuis altare sit multiplex, vt ostensum fuit versi.

372. tamen aliter hic altare accipitur: scilicet pro
gloria cælesti quæ dicitur altare. Quoniam sicut hic
in altari Christus per fidem esse creditur: ita in illa
gloria per speciem facie ad faciem cernitur. Vnde
de gloria cœlesti sub nomine altaris dicitur. Ange-
lus stetit ante altare aureum, habens thuribulum
aureum, & data sunt ei incensa multa, vt daret de
orationibus sanctorum super altare aureum, quod
est ante thronum. Quod ideo dicit: quia beati an-
geli orationes nostras ante conspectum Dei offe-
runt: sicut & nos oblationes nostras ante altare of-
ferimus. Et hoc sonat nomen altaris: quòd compo-
nitur ex altus, & ara, quasi alta ara. Et ad istud alta-
re: hic iustus introire desiderat nunc dicens. *Et in-
troibo ad altare* &c. Vbi gl. i. ad illud mirabile altare
cœlestis Hierusalem: ad quod qui accedit, sumitur
in holocaustum, diuino igne totus succensus. Et ibi
notat glo. quòd ad altare missam celebraturus sa-
cerdos istum versiculum accedens dicit. *Introibo ad
altare* &c. q. d. Desiderio illius superioris altaris ad
hoc altare visibile accedo: non caduca petiturus: vt
Christi celsitudinẽ humilis sequar. Et quòd de isto
altari gloriæ intelligat subdit. *Ad Deum, qui lætifi-
cat iuuentutem meam*. Quod ideo dicit: quia omnes
cœlestem gloriam intrantes: in iuuenili ætate re-
surgent, scilicet, in ætate triginta trium annorum,
& trium mensium, sicut fuit Christus: secundum
quòd dicit Apostolus ad Ephes. 4. Quia omnes oc-
curremus in mensuram ætatis plænitudinis Christi, C
vt ostendit Magister lib.4.distin.44.

708 Confitebor tibi in cithara, Deus, Deus meus: quare tristis es anima mea & quare conturbas me?

15.q.1.re uertimini.

Hic diuinam recognoscit gratiam. Notat hic,
quòd aliud est confiteri Deo, vel Deum laudare in
cithara: aliud in psalterio. Quoniam cithara in in-
feriori parte sonat: sed psalterium in superiori. Et
Cithara. Psalterio. Laudare Deum. ideo qui præcepta Dei facit, & non patitur, in psal-
terio confitetur: qui verò facit, & patitur, quod est
ex inferiori natura, in cithara confitetur. Et est sen-
sus, *confitebor tibi in cithara*, id est, gratias agam tibi D
in tribulatione, &c. patet in superiori psalmo.

709 Spera in Deo, quoniam adhuc cõfitebor illi, salutare vultus mei, & Deus meus.

Hic vt supra versiculo. 694. Quia tactum est
supra, quòd omnes resurgent in iuuenili ętate. Ideo
Quæstio. quæro vtrum omnes in eadem ætate ad altare cœ-
leste introibunt. Ægidius distinctione. 44. circa
literam.

PSAL. XLIII.

710 DEus, auribus nostris audiuimus, E patres nostri annũciauerunt nobis.

Titulus. *In finem filijs Chore ad intellectum*. Ad hu-
ius tituli intelligentiam est sciendum: quod con-
trario modo se Deus habebat in antiquo testa-
mento cum populo suo, quàm se modo habeat in
nouo. Quoniam in antiquo testamento multis iu-
stis contulit Deus abundanter temporalia bona
tanquam rudibus: ex hoc alliciens eos ad suum cul-
tum: paucos verò in operatione affligi permisit. In
nouo autem testaméto oppositio mundo facit, quia
paucis iustorum florem mundialium rerum appo-
A nit, & multos pati, & affligi permittit, castigans eos
tanquam filios, vt fiant filij Chore, id est, Caluariæ
Christi, scilicet passionis. Et dicant alia bona esse
quærenda, quæ non sunt communia malis, scilicet
bona spiritualia, & æterna, quæ figurantur per illa
temporalia bona, quæ populo rudi data fuerunt.
Et sic in antiquo testamento suis dabat Deus tem-
poralia bona, & inferiora. In nouo autem dat spiri-
tualia bona, & superiora. Et ad hoc significandum
ordinauit ecclesia, quòd prophetiæ, quæ de veteri
testamento leguntur, voce submissa terminentur.
Sed Epistolæ, quæ de nouo testamento sumuntur,
voce eleuata finiantur, quia ibi scilicet in veteri te-
stamento temporalia, & inferiora bona promitte-
B bantur, hic autem, id est, in nouo testamento supe-
riora, & æterna. Et ad hoc significandum in titulo
ponitur *ad intellectum*. Et est sensus tituli, psalmus
iste dirigens nos in finem, id est, in Christum, attri-
buitur filiis Chore, id est, filiis passionis Christi, sci-
licet, sanctis martyribus, quorũ vox hæc est. Et hoc
ad intellectum. s. vt ex hoc intelligamus cur marty-
res Deus videtur reliquisse, eis subtrahendo tempo
ralia, & ipsos permittendo affligi, cùm patres anti-
quos defenderit valida manu, & ipsis contulerit
temporalia bona. Quod ideo facit Deus, vt deside-
rent æterna, & temporalia non ament, nec sic sibi
quærant fieri sicut rudibus est factũ. Illis enim pro-
spera concessit Deus vt crederent. Istis aduersa in-
fert, vt futura quærant: & intelligant per tempo-
ralia illorum significari spiritualia sua. Et sic iste
psalmus est quædam infirmorum confortatio. De
historia autem psal. notandum, quòd filij Chore
spiritu prophetico eleuati præviderunt persecutio-
nem populi Iudæorum tunc futuram sub Antiocho
Nobili, factam tempore Machabæorũ, de qua dif-
fusè habetur in duobus libris Machabæorũ. Vnde
in isto psalmo loquuntur in persona populi op-
pressi ab ipso Antiocho. Et secundum hoc psalm.
iste diuiditur in tres partes. Quia primò describitur
antiquorum beneficiorũ Dei recordatio, secundò
ponitur præsentium malorum deploratio, ibi. *Nunc
autem repulisti*. Tertiò pro liberatione ponitur di-
uinæ misericordiæ imploratio, ibi. Hæc omnia, &c.
Dic vt Nic. de Ly. Quantum verò ad intellectum
psal. tota intentio istius psalmi est, nos inducere ad
contemptum terrenorum, & ad desiderium æter-
norum. Et secundum istum intellectũ psalmus iste
diuiditur in partes tres. Quia primò patribus anti-
quis multa facta munerantur beneficia, secundò
præsentis tẽporis multiplex recolitur miseria, ibi.
Nunc autem repulisti. Tertiò pro adiutorio Dei im-
ploratur misericordia, ibi. *Exurge, quare obdormis*.
Prima in tres: quia primò ponitur beneficiorũ Dei
perceptio, secundò beneficiorum explicatio, ibi,
Opus, &c. tertiò pro beneficiis gratiarum actio, ibi.
In Deo laudabimur. Quantum ad primum, quòd
hic filij Chore non loquuntur in persona propria
dicens. *Deus, auribus nostris audiuimus*, &c. sed in
persona populi futuri. Vt enim patebit, ipsi loquũ-
tur de beneficio, quo Deus extraxit patres miracu-
losè de Ægypto, quo ipsos miraculosè per deser-
tum adduxit: & in terra promissionis collocauit.
Ista autem Dei beneficia isti non audierant ab
aliis, nec fuit expediens, quòd patres sui hæc nar-
rarent eis, quoniam ipsi præsentes erant, & oculis
propriis conspexerant. Loquuntur ergo in persona
futuri populi, scilicet tempore Machabæorum, qui
talia Dei beneficia audierant à patribus eorum, sed

Universidad de Deusto
Biblioteca

non oculis cõſpexerát, Sic enim Iudas Machabæus confortando populum multoties eis narrabat dicta
1.Mac.4. Dei beneficia. Memẽtote, quomodo ſalui facti ſunt patres noſtri in mari rubro, cum perſequeretur eos Pharao cũ exercitu ſuo. Et hoc eſt, quod illi recolẽtes Deo dicebant. *Deus, auribus noſtris audiuimus*, &c.

710 ## Opus, quod operatus es in diebus eorum, & in diebus antiquis.

Hîc fit beneficiorum explicatio. Et diuiditur in partes quinq;, ſecundũ q̃ quinq; beneficia in ſingulari facta cõmemorat. Primũ eſt mundi creationis. ſecundũ introductio in terrá promiſſionis, ibi. *Manus tua.* tertium eſt Chriſti incarnationis, ibi. *Non enim in brachio.* quartũ eſt noſtræ redemptionis. ibi. *Tu ipſe rex meus.* quintum eſt diaboli ſuperationis, ibi. *In te inimicos.* Quantum ad primũ agit de beneficio creationis mundi, quo Deus ſua gratuita bonitate totum mundum de nihilo creauit, & creatum ſub poteſtate hominis dedit. Quare autem hic iſta beneficia cõmemorat, eſt ratio: quia volens exprimere magna præſentis temporis miſeriam, in quam nos Deus permittit cadere, oſtendit primò Dei beneficia, quibus ante Deus exaltauit hominem: quia oppoſita iuxta ſe poſita magis elucęſcunt. Agens ergo de beneficio mundi creationis, dicit. *Quid audiuimus à patribus noſtris.* Reſpondet. *Opus, quod operatus es in diebus eorum*, &c. Tempus enim creationis mundi vocantur dies antiqui, quia cæteris antiquiores, vocantur etiam dies patrum noſtrorum:
Ioan.5. quia omnia illa propter hominem creata fuerunt. Quamuis enim Deus ſemper operetur. Pater meus vſque modo operatur, &c. tamẽ illo tempore creationis mundi ſcriptura dicit Deum ſpecialiter operatum, quia omnia genera creaturarum condidit. Et poſt dicit eum quieuiſſe ab omni opere, nõ quia nunc, & continuè nõ operet: quia omnia, quæ fiunt,
Ioan.1. ipſe facit. Sine ipſo factum eſt nihil. Sed quia poſt noua creaturarũ genera non condidit, vt dicit Aug. Et per iſtam operationem vult Pſalmiſta intelligere, quòd omnia illa creationis opera etiam nunc Deus ſpecialiter operatur in nobis, quòd ſatis dedu xit ſupra verſic. 253. vide ibi.

711 ## Manus tua, domine, gentes diſperdidit, & plantaſti eos, afflixiſti populos, & expuliſti eos.

7.q.1 cum percuſſio. Liberatio de Ægypto.

Hîc agit de beneficio liberationis de Ægypto, & introductionis in terram promiſſionis. Quando Deus eduxit Iſraël de Ægypto, multas gentes diſperdidit, multas afflixit, & multas eiecit. Nam diſperdidit Pharaonem, & virtutem eius in mari rubro, & per deſertum multos reſiſtere volentes populo Dei, & etiam multos in terram promiſſionis, quos filij Iſraël occiderunt gladio, vt patet in libro Ioſue. Aliquos verò afflixit diuerſis plagis, ſicut
1.Reg.4. Philiſtæos. Aliquos verò eiecit: quia multi ante introitum filiorum Iſraël in terram promiſſionis, audientes quòd Deus ſiccauerat mare pro filiis Iſraël, & eis viam fecerat per medium Iordanis, timore iſtorum fugerunt. Et omnibus iſtis gentibus eiectis, plantauit, id eſt, firmauit populum ſuum in terra promiſſionis. Et hoc eſt, quod hic dicit. *Manus tua, domine.* i. poteſtas tua, quæ per manum deſignatur, *gentes diſperdidit.* ſ. alios ſubmerſit, alios occidit. *Afflixiſti populos.* ſ. Philiſtinorum. *Et expuliſti eos*, qui timore tuo receſſerunt. *Et ſic plantaſti eos.* ſ. filios Iſrẽl in terra promiſſionis. Simile habetur pſal. 79. Vineam tranſtuliſti de Ægypto, eieciſti gentes, & plantaſti eam. Per hoc enim Pſalmiſta vult oſtendere, quòd omnia iſta ſpiritualiter hodie fiunt in nobis: quia vt nos plantet in terra promiſſionis. ſ. cœleſtis patriæ per amorem, à nobis gentes. i. vitia expellit, quod patet conſideranti, quas gentes de terra promiſſionis eiecit. Sex enim nationes gentium inde electæ fuerunt. De quibus dicitur. Exo. 33. Eiiciet dominus Chananæum, Amorræum, Ethæum, Euæum, Hiebuſæum, & Pherezæum. Iſte enim ſex nationes malorum hominum, quæ tempore antiquo terram promiſſionis occupabant iniuſtè, ſignificant ſex vitiorum genera, quæ ante Dei ortum noſtram animam occupãt, quas hodie Deus per ſuam gratiã expellit: quia expellit Chananæum cupiditatis, & auaritiæ, Amorræum carnalitatis, & luxuriæ, Ethæum torpoſitatis, & acediæ, Pherezæum temeritatis, & ſuperbiæ. Euæum iniquitatis, & inuidiæ, Hiebuſæum obſcuritatis, & ignorantiæ. De quibus omnibus nunc dicitur. *Manus tua, domine gentes diſperdidit*, &c. Primò expulit Chananæum cupiditatis, &c. Chananæus enim commotio interpretatur. Et quid magis totum commouet orbem quàm peccatum auaritiæ? Quod commouet ſæculares, & clericos, famulos, & dominos, fœminas, & maſculos. Hiere. 6. à maiore vſque ad minorẽ, quo ad laicos, à propheta vſque ad ſacerdotem, quò ad clericos, omnes auaritiæ ſtudent. Et hũc Chananæũ eiicit Chriſtus à nobis ſuæ
2.Cor.8. paupertatis exẽplo: quia, cũ diues eſſet, pauper pro nobis fieri voluit, &c. Secundò Amorræus ſignificat vitium luxuriæ. Amorræus enim idem eſt quòd reus amor, & ſignificat vitium luxuriæ, quo diabolus amore reo perſonas adinuicem ligat, vt eas capiat facilius, quoniam voluptates arma ſunt hoſtis antiqui ad miſeras animas capiendas, extra de renu. niſi cum pridẽ. Et hunc eiecit Chriſtus à nobis, caſtitatem docens ſeruare, dicens. Sint lumbi veſtri, &c. Luce.12. Tertiò Ethæus ſignificat peccatum acediæ. Ethæus enim formidans interpretatur. Et quid magis formidare facit hominẽ, ne ad opera ſurgat peragenda quàm acedia? Et hũc à nobis Chriſtus eiecit, ſuo exemplo nos docẽs, ſemper patris facere voluntatem, dicens. Meus cibus eſt, vt faciã voluntatẽ eius, Ioan.4. qui miſit me. Quartò Pherezæus ſignificat peccatum ſuperbiæ. Pherezæus enim ſeparatio interpretatur, quod maximè conuenit ſuperbiæ: quæ dæmones à Deo ſeparauit, atque homines. Et hunc à nobis Chriſtus eiecit ſuæ humilitatis exemplo dicens. Diſcite à me, &c. Quintò Euæus ſignificat peccatũ inuidiæ, quia Euæus interpretatur peſsimus, & ſignificat peccatum inuidiæ, quod præ cæteris eſt peius, eo quòd inuidia in interioribus medullis radicẽ habet abſconditam. Hũc à nobis eiecit ſuæ charitatis exẽplo, qua pro nobis ſeipſum dedit in mortẽ. Maiorem charitatẽ nemo habet, &c. Sextò Hiebuſæus ſignificat ignorantiam, interpretatur enim conculcatio. Et quid magis conculcat hominem quàm ignorantia, per quam beſtiis ſimilis efficitur? Homo, cùm in honore eſſet, non intellexit, &c. Iſtæ Pſal.48. ſunt ergo gentes, quas manus domini eiicit à nobis, vt nos per amorem plantet in terram promiſſionis, de quib. nunc ait Pſal. *Manus tua, domine*, &c.

712 ## Non enim in gladio ſuo poſſederunt terram, & brachium eorum non ſaluauit eos.

Hîc

Hîc conſequenter agit de beneficio incarnationis. Vbi ſciendum, quòd à gaudiis paradiſi per peccatum expulſi, ad illa reuerti propriis viribus non poteramus. Et ideo filius Dei carnem ſuſcepit, vt perditum hominem ad regna cœleſtia reuocaret. Et ideo circa iſtud duo facit. Quia primò oſtendit, quòd homo non poterat redire per ſeipſum, ſecundò quod reductus fuit per Chriſtũ incarnãtum, ibi. *Sed dexterа.* Quantum ad primum hoc oſtendit ſub exemplo antiquorum patrum. Quia ſi antiqui patres non potuerunt intrare terrã promiſſionis virtute propria, quantò minus nos terram cœleſtis patriæ viribus noſtris intrare poterimus? Et hoc eſt
Gladius. quòd dicit: *Non enim in gladio ſuo poſſederunt terram* &c. Similiter nec nos gladio noſtro terram poſſidemus. Vbi nota quod per gladium in ſcriptura pœna ſignificatur, qua quis, ſcilicet, punitur ab alio,
Roma.13. vel punit ſeipſum, propter quod dicit Apoſtolus. Non ſine cauſa gladium portat: Dei enim miniſter eſt, vindex in iram ei, qui malè agit. Et ſic gladius dicitur alienus, quando pro peccatis noſtris punimur ab alio. Dicitur autem noſter, quando noſipſos propter peccatum punimus, ſcilicet, per pœnitentiam. Quid eſt enim dicere. *Non enim in gladio ſuo poſſederunt terram*, niſi quòd homo non eſt per ſe ſufficiens ad puniẽdum peccatum ſuum, vt pro ipſo plenè per ſeipſum ſatisfaciat? Et ſine debita peccati ſatisfactione, nullus regnum cœleſte poteſt intrare. Et hoc eſt, quod ſtatim inferius dicit. Gladius
Brachiũ. meus non ſaluabit me. *Et brachium eorum non ſaluauit eos.* Vbi notandum, quòd per brachium virtus corporalis oſtenditur, & poteſtas. Populus autem Iudæorum multos contrarios habuit, antequam terram promiſſionis poſſet poſſidere, qui ipſum totaliter delere cupiebant, à quibus omnibus fuerunt ſaluati; ſed nõ poteſtate propria, ſed diuina. Et hoc eſt quod dicit. *Et brachium eorum non ſaluauit eos*, ſcilicet ab inimicis. Conſimiliter ergo per brachiũ intelligitur virtus ſpiritualis, & bona operatio. Poſuit vt arcum æreũ brachia mea. Per hoc ergo vult
Pſal. 17. Pſalm. intelligere, quòd homo per ſe tantam virtutem, & opera bona habere nõ poteſt, quod per ipſa ſaluetur. Et hoc eſt quod dicit. *Et brachiũ eorũ.* ſ. virtus, vel operatio ipſorum, *non ſaluauit eos.* Sed quid nos ſaluat, ſubdit: quòd Chriſtus incarnatus.

713 ## Sed dextera tua, & brachium tuũ, & illuminatio vultus tui, quoniam complacuiſti in eis.

Per hoc quantum ad literã intelligit, quod non propria virtute, vel poteſtate, ſed ſolum poteſtate diuina fuerunt ab inimicis ſaluati, & poſſederunt terram promiſſionis. Et per hoc vult intelligere, quòd ſola virtute Chriſti incarnati ab inimicis ſpiritualibus ſaluamur, & ad poſſeſsionem cœleſtis pa-
Dextera. triæ introducimur. Vbi notandum, quòd hic Chriſtum triplici nomine deſcribit, quia ipſum vocat dexteram, brachiũ, & illuminationem. Primò ergo
Iſidor. 11. Etym. Chriſtus incarnatus per dexteram ſignificatur, cuius ratio eſt, quoniam ſecundum Iſidorum, dextera dicitur à dando, quia per ipſam pignus pacis dabatur antiquitus. vnde. 1. Mach. 6. dicitur. Demus dexteras hominibus iſtis. Et ratio poteſt eſſe, quia pars dextera eſt principium motus, & membra dextera
Philoſophus 1. de animalibus. ſunt fortiora ſiniſtris, ſecundum Philoſophum. Et ideo, qui dat alteri dexteram, ſignum facit, quòd ſibi adimit potentiam ad nocendum, imo quaſi vo-

luntarium ſibi præſtat impedimentum nocendi. Sic & Deus pater in ſignum hominibus conceſſum filium ſuum vt dexteram ſuam nobis dedit in aſſumptione noſtræ humanitatis. Me ſuſcepit dextera tua, Pſal. 62. id eſt, filius tuus: in cuius ſignum tunc angeli cantauerunt. Gloria in excelſis Deo, & in terra pax &c. Et ideo datio dextera fuit conueniens ſignũ pacis. Quia in dando nobis dexteram, quaſi ſibi ademit poteſtatem nocendi, imo quod plus eſt mirabile, vt ſecuriores eſſemus, hanc dexteram permiſit fortiter ligari, & clauis affigi cruci, vt quaſi impotens ad nos percutiendum redderetur. Et ideo ſi timemus potentiam Dei patris, ſummum remedium eſt fortiter amplecti & ſtringere dexteram eius, nec
B ipſam dimittere. Tunc enim ſi percutiat, percutiet ſolum ſiniſtra: cuius percuſsio tolerabilis eſt. Nam ablatio æternorum pertinet ad dexteram, ablatio vero temporaliũ ad ſiniſtrã. Longitudo dierum in Prouer.3. dextera illius: & in ſiniſtra illius diuitiæ. vnde pſal. 20. Dextera tua inueniat omnes, qui te oderunt, pones eos vt clibanũ &c. Iſta eſt ergo illa dextera, cui' virtute ſaluamur. Dextera dom.ni fecit virtutem, Pſal.117. dextera domini exaltauit me. Secundò Chriſtus vocatur brachiũ. Cuius ratio eſt. Nam ſecũdũ Catho- Brachiũ. licon: brachiũ dicitur à bary, quod eſt forte. Et quis Mat.12. fortior Chriſto, cui data eſt omnis poteſtas in cœlo, & in terra? propter qđ ei nullus reſiſtere poteſt. Propter quod dicitur Sapien. 11. Virtuti brachij tui quis reſiſtet? Quoniam tanquam momentum ſtateræ, ſic ante te eſt omnis orbis terrarum. Momentum enim ſtateræ quali nullam habet reſiſtentiam: quia cùm ſtatera in æqua lance manet, nulli ponderi addito reſiſtere poteſt quin ſtatim cadat deorſum. Sic & per comparationem omnis creatura reſpectu brachij potentiæ Chriſti. Propter quod dicitur. Tu humiliaſti ſicut vulneratũ ſuperbum, id eſt, Pſal. 88. diabolum. In brachio virtutis tuæ depoſuiſti omnes inimicos tuos. Tertiò Chriſtus dicitur illuminatio Vultus. vultus diuini. Vbi notandum, quod vultus Dei dicitur gloria æterna, in qua Deus clarè cognoſcitur. vnde Gregor. ſuper illo verbo Ioan. 36. Qui Gregor. 7. mo.vic.13. tenet vultum ſolij ſui, dicit. In vultu ſolet cognitio
D deſignari. Solij ergo ſui vultum Deus tenet à nobis in hac vita, regni eius gloria, non quanta intrinſecus habetur cognoſcitur, ſuper quo rectè expandi nebula dicitur, quia ſicut eſt illa cœleſtis regni gloria, non videtur &c. Sed quis amplius cognitionem iſtius vultus nobis dedit, quam Chriſtus, qui primus regnum cœlorum prædicauit? Et ſic vultum Dei illuminauit, quando æternam gloriam nobis in lucem poſuit, propter quod Chriſtus lumen vultus Dei dicitur. Domine, in lumine vultus tui am- Pſal. 88. bulabunt, id eſt, in Chriſto, ſcilicet per eius exempla. Quibus omnibus conſideratis, benè de Chriſto, qui nos ſaluauit, dicit. *Sed dexterа tua, & brachium tuum, & illuminatio vultus tui*, ſcilicet, Chriſtus, illos ſaluauit. Et vnde hoc facit? certè non meritis noſtris, ſed ſolum gratuita ſua bonitate, quod notans dicit. *Quoniam complacuiſti in eis*, id eſt, hoc feciſti ex beneuolentia tua. Et iſtam complacentiam ſancti patres ſuppliciter poſtulabant, Pſal.39. dicẽtes. Complaceat tibi, domine, vt eruas me. Sed quia dictum eſt, quod ſine Chriſto de peccatis noſtris non valemus ſatisfacere, verſiculo 713. Ideo Quæſtio. quæro vtrum peccator de peccato commiſſo Deo poſsit ſatisfacere. Ægidius diſtinct. 15.

714 ## Tu es ipſe rex meus, & Deus meus, qui

Universidad de Deusto
Biblioteca

qui mandas salutes Iacob.

Hic consequenter ostendit beneficiū nostræ redemptionis. Vbi notandum quantū ad literā, quòd antiqui patres vt Moyses, Iosue, Gedeō, & alij bellatores populi Dei, videntes victorias mirabiles, quas Deus dabat eis contra hostes suos, vt vnus fugaret mille, & duo decem millia, istas victorias non sibi, sed Deo attribuebant, ex hoc sperātes etiā in futurum per Deū de inimicis triumphare. Vnde & Iudas dicebat. Nō in multitudine exercitus est victoria belli, sed de cœlo. Sic & antiqui bellatores Deo attribuentes victorias suas dicebant. *Tu es ipse rex meus*, scilicet, qui me regis in bellis contra hostes. Et Deus meus per specialem cultum, quia solum tunc notus erat in Iudæa Deus. *Qui mandas salutes Iacob. Mandas*, id est, facis, *salutes*, id est, victorias, *Iacob*, id est, populi Hebræorū, qui exiuit de Iacob per duodecim patriarchas filios suos. Ex ista autem litera Psal. vult intelligere beneficium nostræ redemptionis. Quia sicut Deus sua virtute contra hostes corporales victoriam dabat illis, eos liberādo, & saluādo ab inimicis. Sic & modo Christus, qui est rex, in quantum homo. Ipse est rex regum, & dominus dominantium, qui etiam est Deus ratione suppositi, quia verbum caro factum est, nunc salutē nostram operatur, nos à peccatis redimēdo. Et hoc est, quod dicit. *Qui mandas salutes Iacob.* Per Iacob intellige omnes fideles, qui supplantant diabolū, carnem, & mundum. Nam Iacob supplantator interpretatur. Et hanc nobis salutem per Christum esse factā ostēdit Zacharias, dicens. Benedictus dominus Deus Israël, quia visitauit & fecit redemptionem plebis suæ. Sequitur, Salutem ex inimicis nostris, & de manu omnium, qui oderunt nos: quod de hostibus spiritualib. intelligitur. Vnde Origenes dicta verba exponens. ait, Nō autem putemus nunc de corporalibus inimicis dici, sed de spiritualib. Venit enim dominus Iesus fortis in prælio destruere omnes inimicos nostros, vt nos ab eorum insidijs liberaret. Sic ergo meritō Christo dicamus. Salus nostra in manu tua est. Quod nunc attendens Psal. ait Christo. *Tu es ipse rex meus*, &c. *qui mandas salutes Iacob.*

1. Mac. 3.
Salutem Christus operatur.
Apoc. 19.
Origenes.
Gene. 4.

714 In te inimicos nostros ventilabimus cornu, & in nomine tuo spernemus insurgentes in nobis.

Hic consequenter agit de beneficio diabolicæ superationis. I. qualiter concessum est nobis per Christum, vt diabolum superare possimus. Et quantum ad hoc tria facit. Quia ad hoc ostendit primò, quòd in Christo nostra debet esse confidentia. Secundò quòd de nobis debet esse diffidentia, ibi. *Nō enim in arcu.* Tertio quid per Christū habetur, ibi. *Saluasti enim nos.* Quantum ad primum notandum quantum ad literam, quod iste victoriam inimicorū suorum omnem corporaliū ipsi Deo iam attribuerat, dicens. *Non enim in gladio suo possederunt terram*, &c. Et ex præteritis sumebant spem futuræ victoriæ de hostibus futuris: Et hoc est, quod nunc pro futuris spem in Deo ponens dicit. *In te inimicos nostros ventilabimus cornu.* i. per tuā virtutē fugabimus inimicos nostros. *Et in nomine tuo spernemus insurgentes in nobis*, id est, eorum insultus non timebimus, confidentes in virtute tui nominis. Quia turris fortissima

Victoria est Dei.
Prou. 18.

A nomen domini, ad ipsam currit iustus, & saluabitur. Per hoc autem spiritualiter vult intelligere quod inimicos nostros spirituales per Christum superamus. Hoc maximè, quia Christi virtute ipse diabolus manet ligatus, ne ad libitum nos seducere possit. Dicat ergo Deo. *In te inimicos nostros ventilabimus cornu.* Vbi notandum, quòd per cornu Christi potestas designatur, de quo Lucæ. 1. Erexit nobis cornu salutis in domo Dauid pueri sui, vbi Chrysostomus ait. Cornu salutis vocat potentiam Christi, à brutis animalibus illud accipiens, quibus loco fortitudinis Deus cornua dedit. Nec mirum, si Christus per cornu magis significatur quàm per alia ossa, quoniam, vt ait Beda, Omnia ossa carne sunt inuoluta,
B cornu excepto, quod carnē excedit. Et ideo Christus cornu vocatur, quia ipso mundus, & gaudia carnis superantur. Vnde de ipso dicitur. Protector meus, & cornu salutis meæ. Item notandum, quòd cornua sunt animalibus data loco armorum, nō solum ad defensionem, sed etiam ad inuadendum. Et ideo Christus dicitur cornu, quia per ipsum inuadimus spiritus malignos. Notandum autem, quòd (sicut dicit philosophus) quando animal habet vnum solum cornu, illud habet in medio capitis, sicut patet de vnicornio. Sic & Christum, qui est vnicū cornu nostrum in medio capitis nostri. s. nostræ mentis habere debemus semper, vt dicere possimus cum Psal. Exaltabitur sicut vnicornis cornu meum. Qui
C autem istud cornu sic habet in medio mentis, nullū hostē debet timere. Dicit enim Vegetius lib. 1. Necesse est, vt dimicandi acriorē audaciam sumat, qui, munito capite, vulnus non timet. Qui verò habet Christum in capite, satis est munitus. Sic munitus, & cornutus erat Moyses, de quo dicitur Exod. 34. Cornuta erat facies Moysi ex cōsortio sermonis domini, id est Christi. Et talis acriorem audaciam impugnandi dæmones habet. vnde dicit. *In te inimicos nostros ventilabimus cornu.* Sed aduerte, quod aliqua cornua sunt magis impedimenta salutis, quàm iuuamēta. Dicit enim Philosophus, quòd aliqua animalia non habent iuuamentum magnum à cornibus sicut
D cerui: quia magnitudo corporis, & multiplicatio ramificationis cornuum est propinquior eorum nocumento quàm iuuamento. Et Albertus. 12. de animalibus dicit, quòd cornua cerui magis sunt purgamenta naturæ, quàm iuuamentum. Et propter hoc eijcit ceruus cornua sua. Sic & moraliter quidam potentes sæculi cornua habent magna, id est, potestatem in hoc mundo, de quibus Ezechi. 34. Cornibus vestris ventilabatis omnia. Sed talia cornua nō sunt adiuuamentum salutis, sed potius impedimenta, quia multitudo ramificationis eorum est eis nociua, vt facilius capiantur. Et ideo tanquam nociua sunt reijcienda, alioquin à domino sunt cōstringēda. psalm. 74. Omnia cornua peccatorum confringam. Nō ergo sic, sed totam fiduciam nostrā in cornu Christi potestatis ponamus, dicentes. *In te inimicos nostros ventilabimus cornu.*
E

Cornu. Christi potestas.
Pſal. 17.
Philosophus. 13. de animalibus.
Bellator.
Bellator. Philosophus. 13. de animalibus.

715 Non enim in arcu meo sperabo, & gladius meus non saluabit me.

Postquam ostendit, quòd in Christo tota nostra debet esse confidentia, ex hoc sequitur, quòd nullam confidentiam in viribus nostris debemus ponere, quia à nobis ipsis non possumus habere salutem

tem propter quòd quantū ad literam antiquis dicebat populus. *Non enim in arcu meo sperabo, &c.* Per hoc autem spiritualiter Psalmista vult intelligere, quòd nullus in seipso quantumcunque sapiens, vel potēs cōfidere debet. Et notāter dicit se non speraturum in arcu suo, neque in gladio. Vbi nota, quòd duo maximè sunt, in quibus mundani cōfidunt, quia aliqui in sapientia, vel astutia sua, aliqui autem in mundi potētia, vel diuitiis. Ille autem dicit in neutro esse confidendum. Per arcum enim, qui ferit à longè, intelligit sapientiam mundi, vel astutiam, quę à longè scit de rebus iudicare. Sed per gladium intelligit potestatem, quæ alios ferit de propè. Multotiens enim, & sæpe accidit, quòd arcus, id est, sapientia, vel astutia mūdi decipitur, & superatur. 1. Reg. 2. Arcus fortium superatus est. Sic & de mundi potentia, Deposuit potentes de sede, &c.

Arcus significat sapientiā: gladius significat potestatē. Lucæ 1.
A
B

716 Saluasti enim nos de affligentibus nos, & odientes nos confudisti.

Hic consequenter concludit, quòd per Christum omnis nostra constat victoria. Quantum ad literam clarus est textus, quia omnem victoriam de hostibus habitam attribuit Deo. Quantum verò ad intellectum Psalm. hoc idem intelligitur de hostibus spiritualibus. Et secundum glo. hic ly *saluasti & confudisti*, quamuis sint temporis præteriti, tamen accipiuntur pro tempore futuro, vt sit sensus. *Saluasti*, id est, saluabis. *Confudisti*, id est, confundes, quia prophetæ quæ reuelata habent à Deo futura, ita certum habēt illa futura, sicut certum est præteritum esse præteritum. Ideo de futuris multoties loquuntur per verba
Saluare. præteriti temporis. Et nota, quòd idem est nos saluare, & hostes nostros confundere, quia eo ipso hostes nostri quo de nobis intentum suum habere non possunt, confunduntur in seipsis. Et nota quòd in hoc Christus dæmones nos odientes cōfundit, quod nos tripliciter saluat, scilicet primò nos saluat per pœnitētiā de sceleribus, quia virtute passionis Christi nostra pœnitentia ad nos saluandum habet efficaciam. Hiere. 23. In diebus illis saluabitur Iuda. Iudas enim, qui confitens interpretatur, quēlibet pœnitentē significat. Secūdò saluat per mūditiā in ope
Iob 22. rib. quia mūditia sine eius gratia haberi nō pōt. Saluabitur innocens mūditia manuum suarum. Tertiò
Tobiæ 13 saluabat per patiētiā in aduersitatibus. Tu flagellas, & saluas. Sic & quilibet patiens in aduersis Deo di-
Confusio. cere potest. *Saluasti nos de affligentibus nos &c. Et odiētes nos confudisti*, quia odientes iustos æternaliter cōfunduntur à Deo. Qui oderunt te, induētur confusione, quod intelligitur tā de hominib. quam de dæmonib. Et nota, quod hoc non solum intelligitur de
Iob 8. cōfusione dānationis æternæ, qua dæmones & mali ab initio damnabātur, sed magis de cōfusione cuiusdam indignationis, qua mali cōfunduntur in seipsis, & indignātur, quādo malitiam cōtra iustos cōceptā ad effectū perducere nō possunt. Sicut quando amici Iob videtes virtutes eius, & cōstantiā, à qua ipsum flectere non potuerunt, vt cōceperant, cōfusi fuerūt
Iob 6. in seipsis. Vnde Iob de eis dixit. Confusi sunt, quia sperauī: venerunt vsque ad me, & pudore cooperti
Greg. 7. mo. c. 20. sunt. Quod ad propositum exponens. Greg. ait. Cū bonis mala reprobi ingerunt, si hos à spe intima labefactari cōspiciunt, & effectu deceptionis hilarescunt. Lucrum namque maximū erroris sui reputāt, quia habere se ad perditionem socios exultāt. Cùm
C
D
E

verò bonorum spes interius figitur, & nequaquam malis exterioribus ad ima declinatur, prauorū mentē confusio occupat, quia, dū peruenire ad afflictorum intima nequeunt, incassum se existere crudeles erubescunt. Et talē inimicorum confusionē quærebat alibi Psal. dicens. Fac mecū signum in bonum, vt videant, qui me oderunt, & confundantur, quoniam tu, domine, adiuuisti, & consolatus es me. *Psal. 85.*

717 In Deo laudabimur tota die, & in nomine tuo cōfitebimur in sæculum.

Hic consequenter ex omnibus prædictis Dei beneficiis Psal. surgit ad gratiarum actionē. Hic enim quantū ad literā de prædictis Deus laudatur. Quantum verò ad intellectum nos admonet Deo semper gratias reddere. Si autem quæras, quid sit laudari in domino, vide supra vers. 502. Dicat ergo. *In Deo laudabimur tota die.* Dies enim hic significat claritatem lucis æternæ. Et est sensus. *In Deo laudabimur tota die*, id est, in perpetuitate, quæ non est interpolata noctibus. *Et in nomine tuo confitebimur in sæcula*, id est, in confessione laudis. Propter quod alibi dicitur. Beati qui habitant in domo tua, domine, in sæcula sęculorum laudabunt te. Et hoc *in nomine tuo*, quod est Iesus, scilicet, quia nos saluasti.

Dies significat claritatem glo riæ.

618 Nunc autem repulisti, & confudisti nos, & non egredieris, Deus, in virtutibus nostris.

1. q. 4. Ioannini.

Hic consequenter explicatur multiplex miseria pūtis tēporis. Et duo facit. Quia primò multas enumerat miserias. Secūdò bonorum explicat iustitias, ibi. *Hæc omnia venerūt super nos.* Et diuiditur in partes quinq; secundū quod quinque miserias enumerat. Et ponitur primò adiutorij subtractio, secundo inimicorū persecutio, ibi. *Auertisti nos.* tertiò martyrum trucidatio, ibi. *Dedisti nos.* quartò captiuorum venūdatio, ibi. *Vēdidisti populū tuū:* quintò opprobriorum insultatio, ibi. *Posuisti nos.* Omnes enim istas miserias literaliter passus est populus Dei tempore Antiochi regis, vt apparet ex libris Machabæorū, quas hic Psal. enumerat, vt facilius Deum flectat ad misericordiam. Prima ergo miseria fuit subtractio diuini adiutorij. Quoniā (vt ex præmissis apparet) Deus solebat pugnare pro ipsis cōtra hostes. Sicut pugnauit contra Pharaonem, ipsum submergendo, contra Seon regem Amorræorum, contra Og regem Basan, contra Amalech, in deserto contra omnes habitatores terræ promissionis. Tempore autem Antiochi ipsos permittebat ab hostibus superari, propter quod videbatur Deus eos à se repulisse, nō pugnando pro ipsis. Et hoc est, quod dicit. *Nunc autem*, scilicet tempore Antiochi, *repulisti*, quia tunc videbatur gens Iudæorum à Deo repulsa. *Et confudisti nos*, non quidem interius, sed exterius in facie' hominum, quia omnib. gentibus erant in confusionē propter quod dicitur. 1. Macha. 1. quòd vniuersa domus Iacob induit cōfusionem. Et maximè quia Antiochus altare aureū, quod erat in templo, & omnia vasa templi comminuit, & asportauit. Et posuit idolum desolationis in templo. Iudæi autē illi nō poterant resistere, quia Deus non pugnabat pro illis. Et hoc, quod subditur. *Et nō egrediens, Deus in virtutibus nostris.* Hic enim virtutes accipiuntur pro exercitibus, secūdum Hieronymum. Et est sensus. O Deus, non exibis tu amplius nobiscum ad pugnandum contra hostes, sicut alias faciebas. Quod ideo dicit quia Iudæi præcepto Antiochi exercitum congre-

Antioch.
Repulit. Deus nos qualiter.
Exod. 14. adiutorij Dei.
Hieronym.

gare

Universidad de Deusto
Biblioteca

gare non poterant. Quantum ad intellectum ista A
sunt verba iustorum desiderantium dissolui, & esse
cum Christo. Vnde dicunt Deo. *Nũc autem repulisti.*
Hoc dicũt, quia differtur prouisio, dum hic iusti ha-
bentur iniquis opprobrio, omni enim desiderauti
tempus longum esse videtur. *Et confudisti*, non qui-
dem confunduntur iusti in conscientia, sed in facie
hominum. *Et non egredieris in virtutibus nostris.* In cõ-
tinuo enim bello sumus cum diabolo, cui sine Dei
adiutorio resistere nõ valemus. Et ideo adiutorium
petit per modum interrogationis dicens. *Et non egre-*
dieris, &c. quasi dicat, imò egredieris.

719 Auertisti nos retrorsum post inimi
cos nostros, & qui oderunt nos, diripiebant sibi.

Hic ponitur inimicorum persecutio. Hoc realiter impletum fuit tempore Antiochi, quoniam Iudæi fugerunt à facie Antiochi persequentis: vnde dicitur. 1. Macha. 2. Et fugit Matathias, & filij eius in montes, & reliquerunt omnia, quæ habebant in ciuitate, quæ omnia, scilicet fuerunt ablata ab hostib. Et hoc insinuans dicit. *Auertisti nos retrorsum post inimicos nostros*, scilicet nos insequentes. *Auertisti*, id est, fugere fecisti. *Et qui oderunt nos, diripiebant sibi*, scilicet inimici nostri diripiebant sibi bona nostra: quæ *Auersio.* in ciuitate dimiseramus. Quantum verò ad intellectum, hoc secundum gl. dicit pro illis, qui in aduersitatibus deficiunt à fide, vel in tentationibus victi cadunt in peccatis, quasi dicat. *Auertisti nos*, &c. quia illi victores, & nos victi sumus. Et quia cadẽs in peccatum perdit omnia merita, quę prius habebat, ideo dicit. *Et qui oderunt nos*, scilicet, dæmones, *diripiebant sibi*, id est, dissipabant omnia merita nostra. Et nota quòd dicit. *Auertisti nos.* Deus enim nos auertere dicitur, quando non præstat adiutorium. Vel auertit nos Deus, quando multoties peccatis nostris prouocatus suam protectionem subtrahit, auertendo se
Psal.88. à nobis: sic enim dicitur. Auertisti adiutorium gladij eius & nõ es auxiliatus ei in bello. Et nota, quòd ista diuina auersio quandoque est temporalis, & quandoque æterna. Temporalis enim est pœnitentibus sed obstinatis æterna. Et æternum formidando Dauid dicit. Vsquequo, domine, obliuiscẽris me
Psal. 12. in finem? vsquequo auertisti faciem tuã à me? Auertit enim se Deus quandoque à nobis, & hoc ad nostram vtilitatem, vt scilicet homo seipsum sine Deo nihil posse cognoscat: & sic non superbiat, sed Deo subditus humiliter viuat. Sic enim accidit ipsi Dauid: qui in principio regni sui vidẽs, quòd Deus erat secum, & quòd ipse prosperabatur in omnib. quasi
Psal. 29. in seipso nimis confidens dixit. Ego dixi in abundantia mea, non mouebor in æternum. Et hoc quia cõfidebat in decore, & fortitudine à Deo sibi data: propter quod subdit, Domine, in voluntate præstitisti decori meo virtutem. Volẽs igitur Deus ipsum ad cognitionem suæ propriæ fragilitatis reducere, E
se ad tẽpus auertit ab eo, quo facto, statim ipse per adulterium, & homicidium grauiter fuit lapsus. Et ideo subdit. Auertisti faciem tuam à me & factus sum cõturbatus, scilicet, in grauia peccata deiectus. Sed ista fuit temporalis auersio Dei. Vnde post orabat, dicẽs. Auerte faciem tuam à peccatis meis &c. Et ideo etsi Deus quandoque pro nostra vtilitate temporaliter auertatur à nobis, tamen ne æternaliter auertatur, ipsum orare debemus, dicentes illud Psalm. 84. Conuerte nos, Deus, salutaris noster, & auerte iram tuam à nobis.

720 Dedisti nos tanquam oues escarũ,
& in gentibus dispersisti nos.

Hic ponitur martyrum trucidatio. Oues occi- *Occisi vt oues fuerunt Iudæi.* duntur, vt edantur. Sic ad literam tempore Antiochi multi Iudæorũ fuerunt occisi, & insepulti dimissi, & per consequens in escam bestiis terræ dati. Nã *1. Mac. 1.* gentes Antiochi intulerunt Iudæis bellum die sabbati, & mortui sunt ipsi Iudæi, & vxores eorũ, & filij eorum, & pecora eorum, vsque ad mille animas hominum. Et sic multis aliis vicibus sunt trucidati. Le- *Lib. Machab. 6* gitur etiam, quòd duæ mulieres delatæ sunt natos suos circuncidisse, quas infantib. ad vbera suspensis publicè per ciuitatem cum circũduxissent, per muros præcipitauerunt. Quid de septem fratrib. crudelissimè cum matre occisis? ibidẽ ca. 7. & sic de multis aliis. Istas ergo martyrum trucidationes præuidẽtes filij Chore, in ipsorum martyrum persona dicũt. *Dedisti nos tanquam oues escarum*, Et subdit. *Et in gentibus dispersisti nos*, quia illo tẽpore multi ex Iudæis fuerunt in seruitutem aliarum gentium venundati, vt patet in lib. Mach. Istã etiã martyrum illo tẽpore trucidationem fimendam præuiderat Psalm. cùm *Psal. 78* dicit. Posuerunt morticinia seruorum tuorum escas volatilibus cœli &c. Et nota quòd dicit Deum hoc fecisse, eo quòd omnia potestate Dei fiunt, vel permittuntur. Hic notat gl. diuersa genera martyrũ notari, quia alij fuerunt esca feris, alij gentib. traditi in seruitutem. Quãtũ aũt ad intellectũ vult Psal. nota- *Omn.* re, quod ad verũ martyriũ requiritur in nobis mortificatio ouis: ideo martyres cõparat ouib. mortificatis, dicens. *Dedisti nos tanquam oues escarũ*, quę sunt oues mortuæ. Vbi notandum, quòd ouium nomine præsens vita designatur, cuius ratio est. Quoniã (vt dicũt naturales, & experiẽtia docet) oues in æstate tẽpore caloris insimul strictæ cõgregantur. In hyeme aũt, quãdo frigus est, ab inuicẽ magis dispergũtur quod faciunt propter frigiditatem flatus ipsarũ. Sic & vita præsens tẽpore æstiuo, & prosperitatis homines adinuicẽ copulat, & vnit. Sed hyemali tempore. s. aduersitatis ipsos separat, & dispergit. Quod accidit propter frigiditatẽ flatus. i. propter paruitatem caloris charitatis, dicente sapiente. Est amicus *Eccles.* mẽsę, & nõ permanebit in die tribulationis. Sic ergo oues significãt vitã præsentẽ dicente. Psal. Posuit sicut oues familias. Quid ergo sunt oues mortificatæ, nisi mortificatio vitæ præsentis. Ille ergo verè martyr vocatur, qui moritur mundo, posito quòd mundus sibi viuat. Ille aũt martyr est solo nomine qui mundo viuit, posito quòd mortuus sit sibi mundus. Hic sequendo materiã primæ lectionis conse- *Quæstio.* quenter quæro, vtrũ quis de vno peccato satisfacere possit, non satisfaciendo de alio. Aegidius distin. 15.

721 Vẽdidisti populum tuum sine pre-
tio, & non fuit multitudo in commutationibus eorum.

Hic ponitur captiuorum venundatio, quæ facta *Occisio & damnum.* fuit tempore ipsius Antiochi. Tot. n. de Iudæis vendebãtur, & dabantur pro modico pretio, quod quasi nihil reputabatur. Ita quod nõ solum fuerunt trucidati, sed etiam captiuati, & venũdati. De hac trucidatione & venditione dicitur 2. Macha. c. quòd Antiochus rex armis cepit ciuitatem Hierusalem, & iussit milites omnes interficere, nec parcere occurrentibus, & per domos ascendentes trucidare. Fiebant ergo cædes iuuenum, & senioru̇m, mulierum, & natorum extermina, virg. cumque, & parUllorum

uulorum neces. Erant autem toto triduo octo- A
ginta millia interfecti, quadraginta millia vincti,
non minus autem venundati. Postquam ergo in
præcedenti versiculo egit de ipsorum interfectione, hic agit de ipsorum venundatione. d. *Vendidisti populum suum sine pretio.* Erat enim pretium modicum: quia tot Iudæi venditione erãt exposiri: quod respectu multitudinis illorum pauci erant emptores. Et hoc est quod subditur. *Et non fuit multitudo in commutationibus eorum*, scilicet multitudo emẽtium. Vel aliter: *non fuit multitudo in commutationibus &c.* Ad hoc enim martyres Deus ordinauit in ecclesia: vt ipsorum exemplo alij ad fidem cõuertantur. Illo autem tempore multi erant cæsi, & venundati: pauci tamen ex hoc conuertebantur ad B
Dei cultum. Et hunc intellectum habet Magister in glo. Martyres dum dantur alienigenis, venduntur sine pretio. Videmus enim quos dedisti: sed non quos accepisti: quia quasi nullus acquiritur, vel si quis acquiritur: pauci tamen sunt. Moraliter autem populus Dei sine pretio venditur: quando quis opera de se virtuosa pro laude facit humana, *Vendere. Greg. 8. mor. c. 28.* vnde Gregor. ait. Quid enim in cunctis operibus suis hypocrita sperat nisi honoris reuerentiam: gloriam laudis: à melioribus metus: sanctus ab omnibus vocari. Et infra. Magna quippe vecordia est, laboriosa agere: & aure laudibus inhiare: forti opere præceptis cælestibus inseruire: sed terrenæ retributionis præmium quærere. Vt enim ita dixerim: qui pro virtute, quam agit, humanum fauorem desiderat: rem magni meriti vili pretio venalem portat. Vnde regnum cœlorum emi potuit: inde nummum transitorij sermonis quærit. Vili ergo pretio opus vendit: qui magna impendit, & minima recipit.

722 Posuisti nos opprobrium vicinis
nostris: subsannationem, & derisum iis, qui in circuitu nostro sunt.

Quatuor modis aggrauatur vituperium. Hic consequenter ponitur opprobriorum insultatio. Vbi sciendum, quòd opprobrium & vituperium alicui illatum quatuor modis aggrauatur. Et secundum hoc ista pars habet quatuor partes. Nam aggrauatur opprobrium, primò vilipensione in principio: secundò demonstratione: ibi. *Posuisti nos in similitudinem*, tertiò continuatione: ibi. *Tota die*: quartò diffamatione: ibi. *A voce.* Quantum ad primum dicit. *Posuisti nos opprobrium vicinis nostris.* Gentes enim, quæ stabant circa terras Iudæorum, quæ colebant idola: videntes Iudæos vnius veri Dei cultores sic crudeliter persequi: & per consequens cultum veri Dei quasi ad nihilum redigi gaudebant: & ipsis Iudæis insultabant dicentes. Vbi est Deus vester: liberet vos, si potest. Quasi ex hoc inferentes: quod Deus, quem colebant Iudæi, E
verus Deus non esset. Per hoc enim quòd *vicinis nostris, & iis, qui in circuitu nostro sunt*, aggrauatur opprobrium: quia secũdum glo. Grauior est afflictio, quæ à vicinis ingeritur, quàm quæ à remotis. quia non transitoriè dicitur, quod à circunstantibus irrogatur. Hanc autem insultationem vt grauem ostẽdat: tribus nominibus vocat, scilicet opprobrio, *Opprobrium. Derisio.* subsannationem, & derisum. Primò dicitur opprobrium. Vbi notat secundum grãmaticos, quod probro.as, idem est, quod vituperare, & iniuriari: à quo deriuatur probrum, id est, vituperium. Et cõ-

ponitur cum ob, & dicitur opprobrium, id est, magna vituperatio, vel iniuriatio. Subsannatio verò dicitur derisio facta despectiuè contracto naso, & rugato. Derisus verò dicitur quædam vox confusa lætitiæ insultationem immoderata lætitia denuncians. Per hoc autem moraliter denotatur, quòd sicut Iudæi, qui confitentes interpretantur, à gentibus, & malis deridebantur, sic & hodie per bonam *Philosophus 8. Ethicorũ* vitam Deum confitentes à malis hominibus vilipenduntur: quia sicut similitudo est causa dilectionis, ita & dissimilitudo causa est odij. Cùm vita bonorum malis sit dissimilis, hinc est quòd mali bonos oderunt, & ipsos vilipẽdendo deridẽt. Et hoc *Greg. 8. mor. c. 3.* est quod ait Greg. Hoc namque proprium vnius cuiusque solet esse, vt qualis ipse fuerit, tales sibi coniungi & alios velit. Mali ergo simplicitatem vitæ refugientes, hoc imitandum allis imprimunt, quod amant. Vnde & apud malos simplicitas omnis in crimine est. Apertas quippe mentes dijudicant, & puritatem cordis hebetudinem appellant. Omnẽ quoque, quos sibi adhærere cupiunt, à simplicitatis itinere diuertunt. Nunc itaque simulatores gaudeant: despiciatur iustorum simplicitas: atque à malis fatuitas vocetur. Sed citius despectus simplicium transit, cuius malorum gloria perditrix: quia despectum bonorum Deus gloriando erigit, & malorum gloriam reprobando constringit, &c. Ex quibus patet, quòd opprobria à malis nullis illata sunt ad bonorum meritum, & gloriam: sed malis ad supplicium, & pœnam. Sed forte d. opprobria *Greg. 10 mor. c. 27.* alicui propter culpam illata, posito quod patienter illa sustineat, nunquid illi sunt meritoria? Ad hoc respondet Greg. d. Sunt nonnulli, quos etiam humanæ derisiones deprimunt: & tamen diuinis ausibus exaudibiles non sunt, quoniã cùm derisio cõ- *3. Reg. 18* tra culpam nascitur, profecto nullum virtutis meritum in derisione generatur. Sacerdotes enim Baal clamosis vocibus hũc implorantes derisi ab Helia fuerunt, qui dicebat. Clamate voce maiore, Deus enim vester aut forsitam loquitur, aut in diuersorio est. Sed hęc eius irrisio eis ad virtutis vsum non fuit: quia per culpæ meritum venit.

723 Posuisti nos in similitudinem gen
tibus, commotionem capitis in populis.

Hic consequẽter ponit derisionem ex demon- *Similitudo gentium.* stratione. Iudæi enim in tãtum opprobrium detulerant, quòd digito demonstrabantur à gentibus. Sicut demonstratur quis ex abundanti gloria: vt, cùm dicimus, ille est sapientior homo ciuitatis, vel dominus. Sic ex infortunio, vt dicendo, ille est, qui tantum erat superbus, & ecce quomodo est humiliatus. Sic ergo & Iudæi erant in similitudinẽ gentibus. Vel aliter. Quando gentes loquebantur de infortunio aliquorum ponebant pro exemplo vel similitudine infortunium Iudæorum. Vel quando volebant alicui maledicere pro exemplo adducebant maledictionem Iudæorum, vt puta dicendo. Sic accidat tibi, sicut Iudæis accidit. Sicut in quis alteri maledicens diceret: vtinam pereas, sicut perijt Laurentius. Vel aliter secundum glo. vt sic sensus. *Posuisti nos gentibus in similitudinem Christi*: quia sicut Christus à gentibus fuit illusus, flagellatus, & mortuus, sic illo tempore accidit Iudæis. Et hic iste propheta hic non solum præuidit futuram persecutionem Iudęorum, sed etiam passionem Christi, cui passionẽ Iudęorũ assimilauit. Et quantũ ad hoc

Universidad de Deusto
Biblioteca

subditur. *Commotionem capitis in populis.* Sic enim mouet quis caput cõtra aliquem quasi ipsum despiciendo,& sibi minando vel ad insultandum. Dicat ergo. *Posuisti nos commotionem capitis in populis*, s.ad nobis insultandũ sicut & Christo insultauerũt in sua passione mouentes capita sua. Per hoc autẽ mysticè notatur, quòd gentes idololatræ, quæ ante Christi passionẽ fidelibus Iudęis, qui verum Deũ colebãt: erant dissimiles per Christi passionem: similes fidelibus efficerentur, verum Deum colẽdo.
Iob 38. Et hoc notãs dicit. *Posuisti nos in similitudinẽ gẽtibus*, vt scilicet ad nostram similitudinem cõuertantur, & nobis similes fiant. Et de hac similitudine dicitur. In similitudinem lapidis aquæ indurantur. Per lapidem intellige Christum: vel Christi fideles. 1. Corin.10. per aquas verò ipsos gẽtiles, qui per idololatriam, & alia vitia non constãtes, sed fluxibiles erant: Aquæ ergo indurantur in similitudinem lapidis: quando gentilis populus ad Christi similitudinem super fundamẽtũ fidei stabilis fuit effectus.
Caput. Superbia. Et quid sequitur ex hoc nisi quod sequitur. *Et commotionem capitis in populis*? Quia ex hac cõuersione caput amotum fuit à gentibus. s. vitium superbiæ: quod caput est omnium vitiorum, vnde Abacuc.3. Percussisti caput de domo impij &c. scilicet superbiã de corde impij, scilicet populi idololatræ. Istud est illud superbiæ caput: quod septẽ capita portat: quia septem principalia, & capitalia vitia ex hoc capite oriuntur. Apoca.13. Vidi bestiam ascẽdentem de mari habentem capita septem. Hæc bestia dicitur esse superbia: quia homines extra cognitionem propriam trahens vertit in bestias. Hæc ascendit de mari, s.huius mundi: quia ex rebus mundanis, scilicet diuitiis, potentiis, scientiis & huiusmodi oritur: hæc habet capita septẽ: quia septem capitalia vitia ex ipsa procedũt, scilicet inanis gloria, inuidia, ira, tristitia, vẽtris ingluuies, auaritia, & luxuria, vt deducit diffuse Grego. Tunc ergo facta
Grego. fuit *commotio capitis in populis*, scilicet gẽtiũ: quando, deposito capite superbiæ, humiliter se fidei
Psal. 17. Christi submiserunt Christi capitis, quod præuiderat Psalmista in persona Christi. d. Eripies me de contradictionibus populi, scilicet Iudæorum, constitues me in caput gentium.

724 **Tota die verecundia mea contra me est: & confusio faciei meę cooperuit me.**

Hic consequẽter auget opprobrium ex cõtinuatione. d. *Tota die*, &c. Ad huius intelligẽtiam videamus primò, quid est verecundia. Verecundia enim propriè est quidam timor. Sed nota, quod dupliciter quis timere potest, scilicet quia vel timet mala corruptiua, vel mala turpia, & inhonorantia: si primũ, vocatur timidus: si secũdũ, dicitur verecundus. Nihil ergo aliud est verecũdia, quã timor inhonoratiõis, vel inglorificatiõis. Vñ verecũdia aliq̃ndo
Verecũdia Timor. dicitur erubescẽtia: qa verecũdates cõiter erubescũt: sicut timẽtes pallescũt. Nã ex eo q̃ aliq̃s amittere vitã (q̃ est bonũ substãtiale) credit, dicitur timere. Sed ex eo q̃ timet se amittere glotiã, honoré & hmõi: quæ sunt bona exteriora, verecũdatur. In timẽdo ergo sãguis venit ad intima, & ad interiora recurrit ad cõfortãdũ cor. Et ideo mẽbra exteriora pallescũt: quia timor cõsurgit ex eo q̃ quis credit se amittere interiora bona. Sed cũ quis verecũdatur, sanguis fugit ad exteriora, & facies apparet rubea. Currit enim tunc sanguis ad exteriora: quia verecũdia cõsurgit ex eo q̃ quis credit se amittere bona exteriora. Ad propositũ ergo Iudæi virtuosi in illa persecutione omnia temporalia, ac etiã vitã corporis inter bona exteriora computabãt. Animã autẽ & virtutes inter bona interiora ponebãt. Et sic nõ timebãt amittere nisi bona extrinseca: propter quod talis timor ꝓpriè verecũdia, vel erubescentia dicebatur. Sed quia pro tũc talis timor cõtinuus erat in eis, ideo dicũt. *Tota die verecũdia mea cõtra me est.* vbi glo. Verecundia grauis erat contra sanctos, vel corã sanctis. i. ante oculos sanctorum, quando quos impios sciebant, sibi insultare videbãt. Vel dicit *contra me*. i. contra hoc, q̃ boni erant: quia ideo persequebantur, quia fideles. Non enim commiserãt, vnde verecũdari deberẽt. Vnde subdit. *Et confusio faciei meæ*, &c. Quodam enim pallio cõfusionis vultũ dicit opertum: dum nube sanguinea facies inflammata rutilat. Aliquando tamen aliter accipitur verecũdia secundũ Philosophum, *Philosꝓ de ethicorũ.* s. prout est quædam erubescentia de turpi actu. Et isto modo verecũdia nõ cõpetit virtuosis: & maximè in senibus est abominabilis. Cùm ergo virtuosus nihil agat: ex quo debeat timere turpitudinẽ à se factibilem, verecũdari nõ põt. Etiam quia senes sic debent esse dispositi, vt nihil agant verecundia dignum: ideo in eis verecũdia nõ cadit, vt dicitur. 4. ethicorũ. Si tamẽ senex faceret aliquid verecundia dignum, plus vituperabilis esset quàm iuuenis: vt ibidem dicitur. Ex prędictis patere potest, quòd verecundia quandoque consurgit ex facto alieno: & sic in iustis cadere potest: quãdoque ex facto ꝓprio, & sic nõ cadit. Notãdum etiã q̃ quamuis verecundia nõ cadat in iustis: timor tamen verecundiæ cadit, & est vtilis: sicut malis nõ timere verecũ
Greg. li. mor. c.13. diã, occasionẽ præstat peccãdi. Vñ de hoc Gre. d. Sũt nõnulli quos ad perpetrãdam nequitiam oborta subito malitia inuitat: sed tamen humana verecundia hos reuocat. Et plerunque per hoc quòd exterius erubescunt, ad interiora sua redeunt: & cõtra se internum iudicium sumunt: quia si propter hominẽ mala facere metuũt: quãto magis propter Deum, qui cuncta inspicit, nec appetere mala debuerunt. In quibus fit, vt mala maiora corrigant per bona minora, s. per exteriorẽ verecũdiã interiorẽ culpã. Et sunt quidã, qui postquã Deũ in mẽte cõtẽpserint, multo magis humana iudicia spernũt: atque omne malũ, q̃ appetũt, audacter perage re nõ erubescunt. Quos ad perpetrandũ malũ occulta iniquitas inuitat: & nulla aperta verecundia retardat. Sicut de quodam iniquo iudice dicitur: quòd Deũ nõ timebat: nec hominẽ verebatur &c.
Luce.18.

A voce exprobãtis, & obloquẽtis, 725 à facie inimici, & persequentis.

Hic cõsequẽter aggrauat opprobriũ ex diffamatione. Vbi aduerte, q̃ exprobrare est in facie maledicere: sed obloqui est absenti detrahere quod Iudæis accidit tẽpore Antiochi. Et qui nõ solũ verbis, & oblocutionibus: sed magis ipsos gladiis psequebãtur: ideo subdit. *A facie inimici, & persequẽtis.* Inimici nomine significatur animus malus: sed per
exprobratio. secutione malus exterior actus. Notandum quòd exprobratio est multiplex: qm̃ quædã pertinet ad cõtumeliã. psal. Tota die exprobrabãt mihi inimici mei. Quædã ad fallaciã. Secretũ extraneo nõ re-
Prou. 25. 4. Reg. 19 ueles: ne forte insultet tibi, cùm audierit: & exprobrare nõ cesset. Quædam ad blasphemiam. Cui exprobrasti, vel quẽ blasphemasti? Quædam ad charitatis amicitiã: quo ad exprobrantẽ. Exprobrauit
Mat. viii. incredulitatem illorum. Quædam ad fœlicitatis gloriam: quo ad tolerantem. Si exprobrum ni in
A cẽt inferẽdo obliuionem Dei: sed etiã ꝓficiunt, ad Deũ nos dirigendo, vnde subdit.

Et non recessit retrò cor nostrũ: & 726 declinasti semitas nostras à via tua.

Quasi dicat. Nõ nocuerũt nobis aduersa, vt remoueret cor nostrum à te per apostasiam idololatrãdo. Retro enim regedere est: nõ solũ bonũ inchoatum omittere: sed ad oppositũ tendere per actum, vel per motum contrarium. Et isto mõ loquebatur Christus. d. Nemo mittẽs manũ suam ad aratrum, & respiciẽs retro: aptus est regno Dei. Et addit perfectum. d. *Et declinasti semitas nostras a via tua.* Vbi notãdũ, quòd via Dei dicitur illa via arcta, quę du-
Luce 6. cit ad vitã. s. beatam, quę stat in obseruatione mãdatorum spe regni cœlestis: nõ tẽporalũ bonorũ. psal.118. Viam mandatorum, &c. Semita autẽ nostra dicitur affectio vel desiderium prosperitatis, & voluptatis mũdanæ. Et dicitur sem ta. i. via stricta: qa omnis prosperitas mundi m. hũ arctat hominẽ
Iob 6. diuersis pressuris, & amaritudinibus. Vnde for s apparet via lata: sed in mente est semita stricta: sicut econtra, via Dei foris apparet arcta: sed intus est multum lata: quia per ipsam cor dilatatur. psal. Viã mãdatorum tuorum cucurri, cũ dilatasti cor meũ: vnde de ist s semitis dicitur. Inuoluræ sunt scripturæ grossium eius, scilicet multis amaritudinibus. Notandum etiã, quòd ista prælocutio, à, quãdoque notat separationẽ, sicut Matt.25. Discedite à me maledicti, &c. Quandoque notat causalitatem: sicut Matt.11. Discite à me, quia mitis sum. &c. Sic in ꝓposito cũ dicitur à via tua, iy, à, notat causalitatem: & est sensus, *à vita tua*. i. propter viam tuã. D cit ergo q̃ in prefatis aduersitatibus *declinasti semitas nostras à via tua*. i. tulisti, vel remouisti semitas nostras. i. affectiones, & desideria tẽporaliũ: *à via tua*, i. propter viã tuã imitãdum. Et ad istum intellectum exponit Magister in glo. d. Semitæ enim nostræ erant in ꝓsperitatibus, & voluptatibus seculi, sed tulisti eas à via tua: qa ostẽdisti nobis arctã viã, quæ ducit ad vitam. In isto versiculo spiritualiter ostẽditur, q̃ quamuis aliq̃s sit licitũ cessare à bono opere: nunquã tamẽ licet retrorsum. i. facere contrariũ: vnde ait glo. *Non receßit retro cor nostrũ*. i. ratio nostra, ita. q̃ retroiret: desperando de bonitate Dei. Eremi si aliq̃s descẽdat à cõtẽplatione veritatis: nõ ĩ retroit. Et ideo nõ dixit simpliciter nõ recessit cor nostrũ, sed addidit retro. Sequendo materiã satisfact onis, quæro vtrũ ꝓ opera extra charitatẽ facta q̃s possit satisfacere pœnitẽtiã sibi impositã. Ægid. d. lit. 15.
Retrocedere. Via. Luce 6. Semita. Quæstio.

Qm̃ humiliasti nos in loco afflictiõis: & coopuit nos vmbra mortis. 727

Hic cõsequẽter ostẽdit alia via vtilitatẽ ex aduersis habitã. Et diuidit in quatuor partes secundũ q̃ quatuor vtilitates procedunt ex aduersitatibus. Prima est mẽtis humiliatio. 2. da est Dei memora-
Aduersitates apponit superbiam propellere. tio, ibi. *Si obliti sumus*: tertia est peccati detestatio. ibi, *Nonne Deus*. quarta est carnis mortificatio: ibi. *Quoniã propter te mortificamur*. Quãtũ ad pr mũ sciẽdũ, q̃ ipsa aduersa supbiã cordis deponũt: & ad humilitatẽ inclinant. Sicut ꝓ oppositũ prosperæ mũdi
Greg. 17. mor. c.2. mẽtẽ per supbiã inflant: Quod satis ostẽdit Greg. super illo verbo Iob.6. Qui cæpit, ipse me cõteret: d. Sæpe namque fiducia longæ prosperitatis inflati in quodam fastu elationis erigimur: cumq; nos extolli cõditor conspicit: sed amorem suum erga nos ꝓ verbera nõ exercet: quasi ad feriẽda nostra vitia

Universidad de Deusto
Biblioteca

manũ ligatã tenet. An nõ affectus ſui manũ ligaue A
rat,cũ peccãti populo dicebat. Iam nõ traſcar tibi,
& zelus meus receſſit à te. Soluat ergo manum di-
citur.i.exerceat affectum. Rectè autẽ ſubditur. Et
ſuccidat me. Cùm.n.ſecuros nos,ac de virtutũ af-
fluentia elatos repentinus vel flagelli dolor,vel in-
firmitatis tẽtatio pcutit,protinus à ſtatus ſui vertice mẽtis noſtrę elatio ſucciſa cadit, vt de ſemetipſa nihil audeat,ſed infirmitatis ſuæ ictu proſtrata manũ leuantis quærat. Hinc eſt,quòd ſancti viri cũ de occulta erga ſe diſpoſitione ſuſpecti ſunt, plus proſpera ipſa pertimeſcunt,tẽtari appetunt,flagellari cõcupiſcũt,quatenus incautã mentem metus, & dolor erudiat,ne in hac peregrinationis via,hoſte ex inſidiis erumpente, ſua eam deterius ſecuritas ſternat. Hinc Pſalm. ait. Proba me,Domine, & tenta me. Et rurſum. Quoniam ego in flagella paratus ſum. Quia enim ſanctæ mentes corruptionis ſuæ vulnus ſine putredine non eſſe conſiderant:libenter ſe ſub manu medici ad ſectiones parant:vt aperto vulnere virus peccati exeat, quòd ſub ſana cute int' occidebat. Ex quibus apparet,ꝙ ꝓſpera mẽtem eleuant:ſed aduerſa humiliant:ſic ꝙ maximæ difficultatis eſt in proſperis humilitatem ſeruare. Hoc autem hic notans Pſal. dicit. *Quoniam humiliaſti nos in loco afflictionis.*i.quia afflixiſti nos, humiliati ſumus. Tempore enim Antiochi humiliati fuerunt Iudæi ex maxima afflictione:quoniam illo tempore fugerunt Iudęi ad loca deſerta,quæ erant C
afflictiua:ita quòd habebant afflictionem ſuper afflictionẽ. Nam vt dicitur.2. Machabæo.5. Iudas autem Machabæus receſſit in locum deſertũ:ibique inter feras vitam in montibus cum ſuis agebat: & fœni cibo veſcentes demorabantur. Quis autẽ in tali afflictione, vel in loco afflictionis exiſtens ſuperbiret?certè nullus:ſed magis humiliaretur. Vel per locum afflictionis accipe præſentem vitam:in qua multis miſeriis humiliamur, & deprimimur: ſed in futura exaltabimur,vt ait gloſ. Sequitur. *Et cooperuit nos vmbra mortis.* Vbi notandũ,quòd aliud eſt vera mors,aliud eſt figuratiua mors,quę dicitur vmbra veræ mortis. Quoniã mors vera eſt illa, qua anima ſeparatur à Deo, vel mors æterna. Vmbra D
autem mortis dicitur mors corporalis,vnde Greg. ſuper illo verbo Iob.12. Producit in lucẽ vmbram mortis:ait. Iſta enim mors, in qua caro ſeparatur ab anima,vmbra illius mortis eſt,in qua anima ſeparatur à Deo. In lucẽ ergo vmbram mortis Chriſtus producit,cùm,intellecta morte ſpiritus, mors carnis minimè timetur. Volẽs ergo iſte exprimere affl ctionem populi Iudaici, dicit in ipſorũ perſona. *Cooperuit nos vmbra mortis.* continuè eramus ſub morte ęrporis,& in periculo mortis.

Aduerſitas. Humilitas

Vmbra mortis. Mors.

Greg. lib. 11. mor. c. 12.

728 *De pœn. diſt. 1. medicina.*

Si obliti ſumus nomẽ Dei noſtri, & ſi expandimus manus noſtras ad Deum alienum.

E

Hîc oſtendit, quòd aduerſitas inducit in nobis memoriã Dei. Sicut enim proſperitas claudit mẽtis oculos, ne Deum conſideret:ſic ecõtra aduerſitas aperit,vt Deũ,& ſeipſum cognoſcat,vnde Gregori. ait. Flagella oculos mentis aperiunt: quos inter vitia ſecuritas proſperitatis cæcabat. Torpens quippe animus percuſſione tangitur, vt excitetur: quatenus,qui ſtatum ſuæ rectitudinis ſecurus perdidit,afflictus conſideret,quo iacet. Hinc itaque ipſa aſperitatis correctionis origo fit luminis, &c. Et hoc eſt,quod hic ait Pſalmiſta,ꝙ in aduerſitatib. *ſi obliti ſumus nomẽ Dei noſtri,&c.* Vbi aduerte,ꝙ in ſacra ſcriptura ly ſi, multoties accipitur negatiuè, vt pſal. 94. Quibus iuraui in ira mea,ſi introibũt, &c. i.nõ introibunt,ſic,& hic ly ſi,ſtat pro nõ,& eſt ſenſus, *Si obliti*.i.non ſumus obliti nomen Dei noſtri, eius recordationẽ debitis temporibus omittendo. *Si expãdimus*.i.nõ expãdimus manus noſtras *ad Deũ alienũ*.ſ.idololatriam cõmittendo. Et hic notat gl. d. Ecce iſte eſt intellectus filiorum Chore: de quo agit titulus:qui propter omnia mala nõ obliuiſcuntur dominum. Qui non expandunt manus ſuas ad Deum alienum:ſed ſolum crucifixũ adorant,quia, qui manus extendit,de ſeipſo crucẽ facit: per hoc B
ſignificãs ſe crucifixum adorare. Et nota hic, quòd per Deũ alienum intelligit idola, qui aliena ſunt à realitate bonitatis Dei in vocabulo Dei deſignatæ:quia ſcilicet nomen habẽt Dei:ſed realitate carẽt. Vnde & de idolis dicitur Iſraël, ſi me audieris: non erit in te Deus recens,neque adorabis Deum alienum,vbi gloſ. Alienũ Deum dicit idolum:quia nomine,non eſſentia Deus eſt, vnde & Exod.20. Non habebis Deos alienos coram me.

Alienum.

Pſal. 80.

Nónne Deus requiret iſta?ipſe enim nouit abſcondita cordis.

729

Hîc conſequẽter oſtendit,quòd aduerſitas peccati deteſtationẽ inducit. Vnde poteſt formari talis ratio. Quãdocũque ad aliquod antecedẽs neceſſario ſequitur aliquod conſequens, quicunque fugit cõſequens,fugere debet antecedẽs,ſed ad peccatum neceſſariò ſequitur pœna: igitur, qui timet pœnam multò fortius peccatũ timere debet,& fugere:quòd autem peccatũ neceſſariò pœna ſequatur, oſtendit hic Pſalmiſta.d. *Nónne Deus requiret iſta?*q.d.ſic requiret ad iudicandum. Vbi notãdum quòd cùm ly *iſta* ſit pronomẽ demonſtratiuum ſolum illa peccata ſignificãs, quæ poſſunt demonſtrari. Cùm ergo propriè loquendo ſolum exteriora ocularitẽr poſſint demõſtrari cõſequẽs eſt,quod per ly iſta,intelliguntur peccata exteriora, quæ Deus iudicãdo requirit. qd probãt:quia etiã peccata occulta cordis ipſe cognoſcit,propter quod ſubdit. *Ipſe enim nouit abſcondita cordis.* Non eſt intelligendũ, quòd Deus peccata requirat.ſ.ad cognoſcendum, quaſi ante nõ cognouerit illa,ſed dicitur illa requirere & cognoſcere, qñ per aduerſa te facit peccata tua requirere,& cognoſcere ad illa deteſtanda. Et hoc eſt qd hic ait gl. Noſcere dicitur Deus: quia te facit noſcere:vnde ad Abraham ait. Nũc cognoui quod timeas Deũ.i.te & alios cognoſcere feci. Nouit ergo Deus eo modo quo requirit:ſed nõ pro ſe, ſed ꝓ te.ſ.quãdo aduerſa facit:vt tu inuenias te,vt tu peccatũ cognoſcas & fugias, vt ei gratias agas. Et nota,quod hic peccata dicuntur abſcõdita cordis:quia mali quãtũ poſſunt,nitũtur ſua peccata abſcõdere,& occultare. Cuius ratio eſt:quia quaſi naturaliter omnis,qui malè agit,odit lucẽ. Nõ aduertẽtes,quod ſcribitur Prou.28. Qui abſcõdit ſcelera ſua,nõ dirigetur,&c. Hoc non faciebat Iob,qui dicebat. Si abſcõdi quaſi homo peccatũ meũ:ſi,ꝙ non. Quod dicit contra illos qui peccata ſua excuſando,aũtuntur abſcondere, ac per hoc Deum accuſare, & ſeipſos excuſare nituntur more primi parẽtis,vt oſtendit Greg.d. Hæc nãque ſunt veræ humilitatis teſtimonia: iniquitatem ſuam quemque cognoſcere,& cognitam voce cõfeſſionis aperire.

Aduerſa aperiunt oculos, proſpera claudunt.

Gregor. 6. mor. c. 16.

Abſcõdita cordis.

Ioan. 3. Iob. 3.

Greg. 22. mor. c. 13.

At con

At cõtra humani generis vitium eſt, & labẽdo pec A
catũ cõmittere, & commiſſum negãdo abſcõdere, & cõmiſſum defendẽdo multiplicare. Ex ipſo quippe lapſu primi hominis hęc argumẽta nequitię ducimus, ex quo ipſam radicẽ trax mus culpę, &c. vide ibi. Et nota,ꝙ ſpecialiter mali quędã abſcõdũt peccata.ſ.quia abſcõdunt cupiditatẽ auaritiæ, võluntatẽ immunditię, ocioſitatẽ pigritiæ, ambitionem ſuperbiæ, detractiones fallaciæ, infidelitatem idololatriæ. Primum patet Matt.25. Abiẽs fodit in terrã,& abſcõdit pecuniam domini ſui. Nõne pecuniã domini ſui.i. Dei abſcondit in terrã, qui diuitias abſcõſas retinet, & pauperib. vt fidelis diſpẽſator non tribuit illas, iuxta domini ſui præceptum.

Abſcõditur peccata multa.

Prou. 11. Vnde tales maledictionẽ Dei merentur,& mundi. B
Qui abſcondit frumenta, maledicetur in populis. Quinimo & mortem tẽporalem, & æternã merentur. Cuius figurã geſſit Achã, de quo Ioſue 7. Vidi enim inter ſolia pallium,& ducẽtos ſiclos argenti, & regulã auream,& concupiſcẽs abij,& abſcõdi in terra,&c. Qui propter hoc cõſequenter fuit lapidatus. Secundum patet in illis immundis ſenibus qui in Suſannam libidine exarſerant qui abſcõditi ſtabant. De quib. Dan.13. dicitur. Nõ erat ibi quiſquã prẽter duos ſenes abſconditos, contemplantes eã. Et ibidẽ de Suſanna dicitur. quòd neſciebat ſenes intus eſſe abſconditos. Et tamen iſtud luxurię peccatum difficulter abſcõditum poteſt manere, quin ſtatim publicetur per aliqua ſigna. Propter quod C
Prou. 9. ad literam de iſto peccato dicitur. Nunquid abſcõdere poteſt homo ignem in ſinu ſuo, vt veſtimenta illius nõ ardeãt, aut ambulare ſuper prunas, vt non cõburantur plantæ eius? Sic qui ingreditur ad mulierem,&c. Tertium patet,quoniã pigri quaſi ſemper latent abſconſi. Abſcondit pigri manum ſuam ſub aſcella, nec ad os ſuum applicat eã. Manus ſub aſcella abſcõſa eſt virtus operãdi ligata. Quartum patet de ſuperbis, qui ſub humilitatis habitu vel verbis, cor ſuperbum tenẽt abſcõſum, non aduertentes ꝙ (vt hic dicitur) Deus nouit abſcõdita cordis. Et Iob 34. Non ſunt tenebræ, non eſt vmbra mortis, vt abſcondantur ibi qui, operantur iniquitatem. Quod exponens Greg. ait. Lux æterna, quæ D
Greg. 25. mor. c. 9. Deus eſt, quanto incõmutabiliter fulget, tanto penetrabiliter videt. Et neq; occulta neſcit, quia cuncta penetrat, neq; penetrata obliuiſcitur, quia incõmutabiliter durat. proinde quotiẽs indigni, atq; ſuperbi aliquid corde cõcipimus, totiens in lucem peccamus, quia ipſa nobis etiam non ſibi præſentib. præſto eſt, & peruerſè gradientes in ipſam impingimus, à qua per meritum longè ſumus. Cum verò videri non credimus in ſole clauſos oculos tenemus, illum videlicet nobis abſcondimus nõ nos illi. Propter quod Dan.13. Deus æterne, qui abſconditorum es cognitor, &c. Quintum patet: quia detractores venenum ſub ſpecie cõpaſſionis vel ſub alio abſcondunt colore. Prouerb.10. Abſcondunt E
odium labia mendacia. Sextum patet, quicunque enim plus aliud colit quàm Deum, eſt idololatra. Sed quanti ſunt, qui ſub ſpecie religionis plus amant creaturas quàm Deum. Et tales ſub ſpecie religionis abſcõdunt idola, verbis,& operibus mentientes. Quorum figuram geſſit Rachel, de qua Geneſ.31. Rachel. feſtinans abſcondit idola ſub ſtramenta camelꝝ,& ſedit deſuper. Omnis autem prædicans abſconſiones apud Deum eſſe, benè nouerat Pſalm. dicens. *Nónne Deus requiret, &c. ipſe enim nouit abſcondita cordis.*

Quoniã propter te mortificamur tota die, ęſtimati ſumus ſicut oues occiſionis.

730

Hic cõſequenter oſtendit, quòd aduerſitas inducit carnis mortificationem. Quanto enim caro fortior eſt, tantò amplius contra ſpiritum reluctatur, quãtò aũt debilior, ſpiritui magis ſubiicitur. Quid autem tantum mortificat carnem, ſicut aduerſitates toleratæ patienter? Et hæc eſt vox ſanctorum martyrum, qui non mortificantur, vel patiuntur propter peccata ſua, ſed fidem Chriſti confirmandam. Et ſonat iſta vox.d. Deo. *Quoniam propter te*.i. non pro criminib. noſtris,ſed vt fides tua gentibus
1. Mach. 12. augearur. Ad literam enim iuſſerat Antiochus omnes Iudæos occidi, qui nollẽt trãſire ad ritum gentilem. Tamen boni libentius mortem tolerabant, quàm cultũ Dei relinquere vellẽt, vt patet de Elęazaro antiquo, qui ait. Senectute quidem dignus apparebo, adoleſcentib. autem exemplũ forte relinquam, ſi prõpto animo, ac fortiter pro ſanctiſſimis legib. honeſta morte perfũgat, & ſic fuit de multis aliis. Et ideo ad denotãdum, quòd ſine reclamatione mortem acceptabant pro lege Dei ſeruãda, dicit. *Aeſtimati ſumus ſicut oues occiſionis*.i. ſecundum gl. ſine aliqua reluctatione occiſi. Spiritualiter autem hoc cõpetit omnibus ſanctis viris, qui ſeipſos mortificant ſuper terram, vt Deo viuãt. Vnde prędicta verba exponẽs Ricardus ait. *Quoniam propter* *Ricardus.*
te mortificamur tota die, &c. Quare mortuus nõ creditur, qui quotidie mortificatur? An fortè quia nõ dixit morimur: ſed mortificamur. Scimus tamen quia in Dei oculis maioris meriti eſt ſæpe mortificari, quam mori. Nõnne mors martyrũ tantò erat pretioſior, quantò mortem præcedens pœna productior erat, quibus volentibus mori, non dabatur occidi. Nõne prædeſtinatis ad vitam hoc ipſum ad gloriæ cumulum proficit, quod ſine graui pugna, ſine acerba pœna carnalis in eis vita nõ ſ ffi-
cit.d. *Quoniam propter te mortificamur tota die?* Mortificare ergo ſecundum Apoſtolum mẽbra veſtra: mortificate, inquam, in die tantum: vt omnia in lucẽ diſcretionis ſiantinę vltra, citrá vè menſurę metam operum noſtrorum rota diſcurrat.

Exurge, quare obdormis, domine?exurge, & ne repellas in finem.

731

Hic conſequẽter pro adiutorio imploratur Dei miſericordia. Vbi notandum, quòd Chriſtus omnes ſuos fideles adiuuat virtute fidei in ipſum habitæ. Fides autem Chriſti maximè creuit in mundo ratione eius reſurrectionis, mũdo manifeſtatæ. propter quam gentes Chriſti fidem receperunt. Et ideò iſte pro adiutorio poſtulat: vt Chriſtus à mortuis reſurgat. Et diuiditur iſta pars in tres. Quia primò petit Chriſti reſurrectionem. Secundò aſſignat ad hoc ſuam rationem, ibi. *Quoniam humiliata.* Tertiò petit humani generis redemptionem: ibi. *Exurge, adiuua nos.* Primò ergo petit Chriſti reſurrectionẽ. Iſte enim ſpiritu eleuatus prophetico pręuidit myſterium Chriſti paſſionis. Et quod in eius paſſione multi etiam, qui ante fideles fuerant, apoſtarent fide, ſicut Thomas, cui Chriſtus dixit. Noli eſſe incredulus, &c. ſicut Lucas, & Cleophas, qui iam amiſſa fide, dixerunt Chriſto. Nos autem ſperabamus, quòd ipſe eſſet redẽpturus Iſrael, quaſi dicat, Amplius non ſperamus. Præuidit etiam, quòd per Chriſti reſurrectionem fides perdita recupe-

Paſſio Chriſti F. dei.

Universidad de Deusto
Biblioteca

raretur sicut factũ fuit in prędictis:ac etiã gẽtes ad fidẽ reducerẽtur. Et ideò pro suo,& aliorũ adiutorio Christi resurrectionẽ postulat cõtra omnia mala prædicta.d.*Exurge, quare obdormis domine.*s.Christe. Videtur enim dormire Deus,quando differtur, quod postulatur. Et dicit. *Quare obdormis.*s.causa quare tantũ differtur resurrectio tua, tibi cognita est,nõ nobis. *Et ne repellas in finẽ.* Repellere videtur Deus,quos in manib.persecutorũ reliquit. Dicit ergo,*ne repellas in finem.*q.d. Et si modo nos flagellas, & percutis,non hoc facies,finaliter damnãdo. Spiritualiter verò hic sancti martyres orant, vt Christus per fidem resurgat in gentibus: quia etsi sciãt Christũ nõ dormire, & sibi resurrexisse,precantur: tamen ipsum resurgere per fidẽ,non sibi, sed gentibus, quæ Christũ putant esse mortuũ. Si enim crederent Christum resurrexisse credentes in eũ non persequerentur.q.d. Tota die mortificamur. Et vt hoc finiatur,precamus exurge per fidẽ:quia tu,domine,obdormis,nõ quidẽ nobis credẽtibus,sed gẽtib.quæ nõ credũt.*Exurge,& ne repellas in finẽ*: quia si per fidẽ resurgis in eorũ mẽtibus, cessabit omnis persecutio. Et idem aliis verbis postulat,dicens.

732 ## Quare faciem tuam auertis, obliui sceris inopiæ nostræ, & tribulationis nostræ?

Vbi nota,quòd aliquos respicit Deus,qui etiam Deum respiciunt,sic bonos respicit,quib.dat prospera. Aliquos non respicit:qui etiam nec ipsum respiciunt sicut malos, quib.dat aduersa. Aliquos respicit,qui ipsum non respiciunt,sicut malos, quib. dat prospera. Sed aliquos non respicit, qui tamen ipsum respiciunt,sicut bonos,quibus infert aduersa. Vide versi.2 45. Quia ergo sanctos martyres exponebat persecutionibus,illos dicebatur nõ respicere,sed ab eis auertere faciem,& eodẽ modo de ipsis non recordari. Vbi notandum, quòd per faciẽ Dei,eius misericordia significatur. Deus enim habet faciem & tergum.s.misericordiã, & iustitiã: sed misericordia est pars anterior,quia omnia opera incepit à misericordia:quia gratis omnia produxit. Et sic illis ostẽdit faciem, quib.misericordiam facit. Ab illis vero auertit faciẽ,quos flagellis exponit. Clamant ergo sancti martyres,*quare faciẽ tuam auertis?* scire cupientes sui certaminis finem.

Facies & tergũ dei.

733 ## Quoniã humiliata est in puluere anima nostra, cõglutinatus est in terra venter noster.

Hic suam allegat rationem.s.quare ipsum Deus debeat exaudire. Inter omnia enim humilitas orãtis orationem facit exaudibilẽ Iudith 6. Humiliũ, & mansuetorũ tibi, domine, semper placuit deprecatio. Sed humiliati sumus:quia *humiliata est in puluere anima nostra*,&c. Igitur nos exaudire debes. Ad literam enim Iudæi tẽpore persecutionis Antiochi humiliabantur in puluere orantes. Quoniam vt habetur 1.Mach.3. Induerunt se ciliciis, & cinerẽ imposuerũt super capita sua.&c. Et hoc est, quod hic dicunt. *Quoniã humiliata est in puluere anima nostra.*i. vita nostra: quia in signum humiliationis ponebãt cinerem super capita sua, sicut mos erat Iudæorũ in afflictione positorũ. Tum etiam quia, vt dictum est,habitabãt in mõtib.inter feras, vbi lectisternia nõ habebãt, & sic iacebãt in terra. Et ideo subdit.

Oratio. Humilitas.

*Conglutinatus est in terra vẽter noster.*i. corpus nostrũ terræ adhæret. Quantum ad intellectũ psal.ista est vox martyrum,& pœnitentium,qui animam suam in puluere humiliant,quãdo cõsiderantes peccata sua,per ipsorum memoriam animã suam cruciant secundũ morẽ pœnitentium. Cinis enim,& ciliciũ sunt arma pœnitẽtiũ. Hinc est quod in capite quadragesimæ,cinis spargitur super caput pœnitentiũ ob humilitatem,& memoriã suæ fragilis conditionis. Et hoc est. Non debes obliuiscí,*quoniam humiliata est in puluere anima nostra.*i.ad pœnitentiã compũcti sumus. *Et conglutinatus est in terra vẽter noster.* i.corpus nostrum orando,terræ adhæsit. Hoc autẽ dicendo summã humilitatẽ ostendit. Qui enim genua orãdo flectit in terrã habet, quo plus humilietur. Qui vero sic humiliatur,vt venter hęreat terrę, nõ habet vltra,quo humilietur:quia venit ad summum signũ humilitatis: quia bassior ex omni parte fieri non potest. Et isto modo orando se Christus humiliauit, qui primò genu flexit, secundò procidit in faciem suam, sed tertiò totum corpus ad terram prostrauit,quando scilicet factus in agonia,prolixius(scilicet corpore)orabat.

Cinis.

Humilitas.

Luc.22.

734 ## Exurge,domine,adiuua nos, & redime nos propter nomen tuum.

Exurge,hic petit redemptionẽ à malis. Hic enim nullum allegat suum meritũ,sed totum gratiæ Dei attribuit.d.*propter nomẽ tuum.* Hic non solum petit bonos liberari,sed etiã malos prędicit puniẽdos.d. *Exurge*,&c. Vbi nota,quòd quãdo quis iacet, totus occultatur,quãdo verò sedet, occultatur secũdum partẽ inferiorẽ,& videtur secũdũ superiorẽ, quãdo verò stat,videtur secũdũ omnẽ partẽ. In Deo autẽ sũt quasi duæ partes,misericordia,& iustitia, quarũ misericordia est pars superior,psalm. Miserationes ei* super omnia opera eius. Initũ;ꝙ à iustitia licet appellare ad misericordiã. Misericordia superexaltat iudicium. Deus autẽ nunquã legitur iacẽs:quia nullus est,qui non sentiat misericordiã eius,vel iustitiam,nec aliquod est tempus,quod non sit misericordiæ,vel iustitiæ. Sed quandoq; Deus ostendit hominib.partẽ superiorẽ.s.misericordiã, & occultat inferiorẽ.s.iustitiã,& tunc dicitur sedere. Quando verò ostẽdit vtrumq; dicitur stare. Quãdo autẽ dissimulat punire,tunc ostẽdit misericordiã, & nõ iustitiam,& ideo dicitur sedere, quod pertinet ad statum præsentẽ,sed in futuro ostendet suã misericordiam,bonos beatificando,& iustitiã,malos puniẽdo. Ideo tũc dicitur stare, & exsurgere quãdo.s. iudicabit.psal. Terra tremuit,& quieuit,cùm exsurgeret in iudiciũ Deus. Petens ergo psalm.vt Christus exsurgat,quid aliud nisi vt ad iudicium veniat, requirit, vt boni præmientur, & mali puniantur? Quia in præcedenti quæst.dictum est, quòd per opera extra charitatẽ facta quis potest satisfacere. Ideo nunc quæro, vtrum illa alicuius sint meritoria. Ægidius distinctione 15.

De propri. dict. hui⁹ ser.

Exurge Deus.

Iacere. Sedere Dei.

Iust.

Quæst.

PSALM. XLIIII.

735 ## Eructauit cor meũ verbũ bonũ: dico ergo opera mea regi.

De propri. dict. huius ser.

Iste Psal. talem titulum habet.*In finem pro ijs qui commutabuntur,filijs Chore ad intellectum pro delicto.* Pro cuius euidentia sciẽdum,quòd totus iste psal. agit de sanctis nuptiis sponsi, & sponsę.s.Christi & ecclesiæ,saluatoris,& saluãdorũ. Vnde iste psal. dicitur

Epithalamium.

dicitur epithalamium carmen.i.laus thalami,quia laus sponsi,&sponsæ hic cãtatur. Cõsuetũdo enim fuit in nuptiis ad honorem spõsi, & sponsæ quædã cantari carmina,quę dicebãtur epithalamia.i.laudes thalami, *ἐπὶ* enim Græcè.i.supra,cõponitur cũ thalamo, & sic dicitur epithalamium. i.cantus super thalamum. Talẽ cantum primũ Salomon adinuenit in laudẽ Christi spõsi,& ecclesiæ suę spõsę,vt patet per totũ librũ,qui dicitur cantica canticorũ.

Hieron.

Vnde Hiero.in epistola ad Paulinũ dicit. Salomõ pacificus,& amabilis domini mores corrigit, naturam docet,ecclesiam,& Christũ coniungit,& sanctarũ nuptiarum dulce canit epithalamiũ. Similiter ergò filij Chore prędicẽtes has sanctas nuptias Christi,& ecclesiæ futuras,istũ psal. i. epithalamiũ in laudẽ sponsi,& sponsæ fecerunt. Harum nuptiarum copulã in thalamo vteri virginalis fecit Dei gratia,quando verbum caro factum est,& humana natura verbo diuino vnita,& sponso Christo ecclesia sponsa primò charitate, & post imortalitate est coniuncta. Est ergo sensus tituli talis. Iste *psal.in finem*.i. Christum nos dirigẽs, est scriptus *filijs Chore.* id est,filiis Christi,siue crucis. Et hoc *ad intellectum.* s.tanti mysterij cõiunctionis Christi,& ecclesiæ. Et est iste psal.*pro ijs,qui commutabuntur.*s.de veteri homine in nouum. Et etiã est *pro delicto.*i.pro Christo sponso,qui est à patre dilectus. Hic est filius meus dilectus. Hic enim describitur,per quem cõmutabuntur & laus spõsi, & spõsæ decãtatur. Iste ergo psal.factus fuit à filiis Chore ꝙ nuptiis Christi, & ecclesiæ. Sed de materia psal.quo ad literã diuersæ fuerunt opiniones. In isto enim psal. secũdũ literã exprimitur quædam magna proprietas,& lætitia filiorũ Israël quæ fuit præuisa à filiis Chore. Sed quę fuerit illa prosperitas,& lætitia,variæ sunt opiniones,apud Hebræos. Aliq dicunt,quòd fuit illa quæ fuit sub rege Assuero ad procurationẽ reginæ Hester ad statum prosperum Iudæorum, & hostium suorum confusionem. Et ad hoc satis litera videt aptari. Alij dicunt,ꝙ loquitur de prosperitate,quæ fuit sub Salomone,quæ satis describitur tertio Regum per multa capitula. Et secundũ istos, psal. iste ad literam loquitur de rege Salomone,& filia Pharaonis,quam in vxorẽ accepit. Alij dicũt,quòd iste psal.ad literã loquitẽ de rege Dauid, & vxore eius Bersabee,ex quib.descẽderũt multi reges, & iusti: vt Ezechias,Iosias,& alij plures. Sed nulla istarum opinionũ stare potest:quia rex,de quo iste psal.loquitur,est perpetuus,& est Deus,propter quod dicitur in psal.isto, *Sedes tua Deus in sæculum sæculi, virga directionis*, &c. Et infra de isto rege,& regina dicitur. Audi,filia,& vide, & inclina aurẽ tuã, &c. subditur, Et concupiscet rex decorem tuũ,quoniã ipse est dominus Deus tuus, &c. De Assuero autẽ, vel de Dauid,vel Salomone, vel alio quolibet rege ꝑdicta verificari non possunt. Propter qđ dico, quòd ad literam iste psal.loquitur de Christo rege vero Deo,& æterno,& de spõsa eius.s.ecclesia. Ad huius probationẽ Apostolus Paulus adducit literã istius psal.de Christo dictã ad Heb.1.d.de Christo. Ad filium autem thronus tuus Deus in sæculũ sæculi. Sic ergo iste psal.literaliter agit de Christo. Et secundũ istũ intellectum psal. iste diuiditur in duas partes. Quia primò præmittitur quædã præfatio. Secundò subsequitur narratio,ibi. *Speciosus forma.* Prima in duas,quia primò huius psal.ostẽditur causa materialis,& subiectiua. Secundò causa principalis effectiua,ibi. *Lingua mea.* Quantum ad primũ sciendum est, quòd totus iste psal.est de verbi incarnatione, & cõiunctione ecclesiæ cum Christo,quã in spiritu præuidit vnus ex filiis Chore. Et hoc est,qđ hic prẽmittit, ꝙ in isto psal.de vero rege.s.Christo intẽdit loqui,dicens. *Eructauit cor meũ verbum bonum.* Eructare enim est ructu facere,& emittere, quod fit quãdo sapor recepti cibi reducitur ad rumẽ.s.ad superiorem partem gutturis,tunc enim ructus emittitur. Vnde sicut venter cibo repletus eructat, sic cor istius prophetæ spiritu prophetico repletus hunc sermonem quem intus à spiritusãcto didicerat,eructauit exterius,& emisit. Et hoc est. *Eructauit cor meum verbum bonũ.* i. sermonẽ de Christi incarnatione, & ecclesiæ despõsatione. Hoc mysterium *verbum bonum* dicitur:quia in ipso omnis nostra salus consistit. Vnde *verbum bonum* accipitur pro laude Dei in isto psal. contẽta. Sicut enim qui blasphemat eructat verbũ malũ, ita qui Deum laudat eructat verbũ bonũ. Et de qua materia sit ista ad verbum bonum,subdit.d. *Dico ego opera mea regi.*i.ad laudẽ regis regum Iesu Christi. Et notat glo.quòd hic per ly *opera* intelligit istum psal.& Dei laudẽ. Sic ergo per regẽ intelligit Christum, & meritò. Vbi notandum,quòd propriè rex noster dicitur Christus. Et hoc propter duo, quæ ad verũ regem requirũtur,vt distinguatur à tyrãno. Requiritur enim primò ex parte plebis liber consensus. Dicit enim philosophus, quòd regnum est principatus voluntarius,si autem per fraudẽ principatur aliquis,vel per violentiam,iam hic non rex,sed tyrannus dicitur. Est autẽ differẽtia inter Christũ, & diabolũ: quia Christus solũ regnat in volentib. & amantib.eius principatum. Vnde Bernar.li.de diligendo Deum,ait, Iustis non est lex imposita.i.non tanquã inuitis imposita,sed voluntariis liberaliter data,quo suauiter inspirata. Vnde & pulchrè dicit. Tollite iugum meum super vos,ac si diceret. Non impono inuitis, sed vos tollite, si vultis, alioquin nõ requiẽ,sed laborẽ inuenietis. Et Chrysostomus homil.14.super Matth. Verè iustũ regnum est,quãdo & rex vult homines habere sub se, & homines cupiunt esse sub eo. Quando autem rex per violẽtiam cogit eos subesse,illud, quãtum ad veritatem non est regnũ,sed tyrannis. Et ideo Deus quamuis homines habeat in potestate, tamẽ solũ recipit voleates,ne tyrãnus videatur,sed rex. Diabolus autẽ propriè tyrãnus dicitur, quia nolẽtes etiã cõpellit facere voluntatem suam,hæc Chrysostomus. Ideo de Christo rege dicit. Dominus regnauit, exultet terra. Secundũ est ex parte regis paternus affectus. Dicit ẽm philosophus, ꝙ pater principatur filiis principatu regali. Et ꝙ rex debet esse quasi pater subditorum. Sicut Homerus vocauit Iouem patrẽ hominum,volens innuere,ꝙ erat pater hominum & rex. Et Seneca li.1.de clemẽtia. Hoc qđ parenti etiam principi faciendũ est,quẽ appellamus patrẽ patriæ. Cætera enim nomina honori data sunt. Sic & Christus ad suos paternum ostendit affectum. d. Pater noster qui es in cœlis,&c. Adueniat regnum tuũ. Et sic pater,ꝙ Christus est verus rex, & vt rex à tyranno distinguitur. Et ideo ei debemus timorẽ & amorẽ. Dicit ẽm Ambros.in exameron, ꝙ apes regẽ suum summa protectione defendunt:pro suo rege perire pulchrũ putãt. Et nos multo magis, & si mori oporteret pro rege nostro illud pulcherrimum reputare debemus. Nam de Christo dicitur. Ipse est Deus viuẽs,& rex sempiternus. Et huic regi istum psal.iste canit.d. *Dico ego opera mea regi.*

Bernardus.

Mat.11.

Philosop.

1.Polit.

Mat. 6.

Ambros.

Hier. 10.

Universidad de Deusto
Biblioteca

736 Lingua mea calamus scribæ, velo citer scribentis.

De consec. dist. 5. de sancto.

Spiritus sanctus dicitur scriba, & lingua prophetarum calamus.

Hic ponit principalis causa effectiua istius psal. quæ.s.fuit spiritussanctus. Vbi notandũ, q̃ sicut calamus scriptoris præcise se habet in scribẽdo: vt instrumentum scriptoris motum per manum ipsius scriptoris: sic lingua prophetarum in prophetizãdo erat præcise instrumentum motũ à spiritu sancto, Et hoc est quod dicitur. 2. Petri. 1. Non em̃ voluntate humana allata est aliquãdo prophetia: sed spiritu sancto inspirati, loquuti sunt sancti Dei homines. Sic ergo spiritussanctus hic dicitur scriba: & lingua, ꝑphetę calamus scribæ. Et hic scriptor velociter scribit: quia spiritussanctus ad scribendũ in corde alicuius. i. ad ipsum docendum non requirit temporis processum: sed velociter, & subito mentes, quas tangit, illuminat, vt ostendit Greg. in homil. de pẽtecost. d. Libet, fratres charissimi, oculos fidei in virtute spiritussancti attollere: & sparsim patres veteris, ac noui testamẽti cõsiderare &c. Hic em̃ doctor nulla addiscentium mora agitur: sed in omne, quod voluerit, subito mẽtem illuminat. Et ideo dicitur *velociter scribentis*. Vnde Magister in glo. Hoc dicitur, vt notetur virtus prophetiæ, quæ non sub cruciatu humano cogitat, quæ de arcano diuinitatis aliis diuulgat, sed statim spiritusancto tacta illuminatur. Et ideo dicitur. Qui emittit eloquium suum terræ, velociter currit sermo eius.

Psal. 158.

737 Speciosus forma præ filiis hominũ, diffusa est gratia in labiis tuis, propterea benedixit te Deus in æternũ.

De consec. dist. 3. c. vit.

Hic consequẽter ponitur narratio siue psal. executio. Et diuiditur in tres partes. Quia ponitur primò regis Christi sponsi magnificentia. Secũdò sponsæ Christi condecentia, ibi. *Astitit regina*. Tertiò genitæ prolis continentia, ibi. *Adducentur regi*. Prima pars diuiditur in quatuor secundum ꝙ à quatuor commẽdat Christum sponsum. s. primò à decoris speciositate. Secundò à vigoris potestate, ibi. *Accingere gladio*. Tertiò à iudicij æquitate, ibi. *Sedes tua*. Quartò ab ornatus varietate, ibi. *Murrha, gutta*. Primò ergo commendat Christum sponsum à specio sitate, & pulchritudine, non tam corporis quàm animæ. Species enim idẽ est, quòd pulchritudo, vn de speciosus est idẽ quòd pulcher, & decorus. Volens ergo Psal. præferre Christum omnib. aliis hominibus, dicit. *Speciosus forma præ filijs hominũ*. Hoc ideo, quia immunis à peccato, quod de nullo alio dici potest, quin peccatũ actuale, vel originale cõtraxerit formaliter, vel causaliter. Et quãquã Christus speciosior sit, nõ tantũ præ omnib. hominibus, sed etiã præ omnib. angelis, vt deducit Apost. ad Heb. 1. tamen hic solum mentionẽ facit de hominibus, per hoc volẽs demõstrare ipsum verum hominẽ esse, & non angelũ natura, quãuis officio. Vnde de Christo sub nomine arcus cœlestis dicit. Vide arcũ &c. valde speciosus est in decore suo. Sequitur. *Diffusa est gratia in labijs tuis*. i. p, labia tua: quod dicit ad differentiã aliorũ sanctorũ, patrũ, qui legẽ antiquã dederũt, quę lex erat timoris. Sed Christus personaliter aperiẽs os suũ, & labia sua, dedit legẽ euangelicã quę est lex gratię. vnde Ioan. 1. Lex per Moysẽ data est: sed veritas, & gratia per Iesũ Christũ facta est: vel *diffusa est gratia in labijs tuis*: qa omnia verba, quæ de ore eius exibant erant gratiosa.

Speciosus & species.

Hebr. 1.

Eccle. 45

A Mirabantur omnes de verbis gratiæ, quæ exibant de ore eius. *Propterea benedixit te Deus in æternũ*. Istã benedictionẽ accepit Christus in resurrectione, & ascensione ad cœlum. s. corpus immortale, & gloriosum, quod in conceptione non acceperat: quia Christus resurgẽs ex mortuis, iam nõ moritur &c. Qualiter autem Christus prę omnibus aliis sit speciosus: ostendit Greg. exponẽs illud Iob. 28. Non adæquabitur ei topazium de Æthiopia. d. Nullus sanctorum quibuslibet virtutibus plenus æquari potest ei, de quo dictum est. Quod nascetur ex te sanctũ, vocabitur filius Dei. Nos quippe etsi sancti efficimur, non tamen sancti nascimur: quia ipsa naturæ corruptibilis conditione constring. mur, vt B cũ propheta dicamus. Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum &c. Ille aũt veraciter sanctus natus est: qui vt ipsam cõditionem naturæ corruptibilis vinceret, ex commixtione carnalis copulæ nõ est cõceptus. Huic sapientiæ alios æquare voluit quidã hæresiarcha, qui dixit. Nõ inuideo Christo Deo facto, si volo, & ipse possum fieri. Qui Iesum dominum nostrum, non per mysterium cõceptionis, sed per profectum gratiæ Deum putauit, peruersa allegatione astruens eum purum hominẽ natũ: sed vt Deus esset, per meritũ profecisse, atque ob hoc existimãs se & quoslibet alios ei posse coæquari, q̃ filij Dei per gratiam fiunt. Non attendens, ꝙ aliud est natos homines gratiã adoptionis percipere, C aliud vnum singulariter per diuinitatis potentiam Deũ ex ipso cõceptu prodisse. Nec æquari potest gloria vnigeniti per naturam habita, aliis cõcepta per gratiã. Mediator quippe Dei, & hominum homo Christus Iesus non (sicut iste hęreticus delirat) in humanitate alter, alter in diuinitate est, nõ prius homo cõceptus, atque editus, post per meritum vt Deum esset accepit, sed nunciante angelo, & adueniente spiritu, mox per verbũ in vtero, mox intra vterum verbum caro, & manente incommutabili essentia, quæ ei est cum patre, & cum spiritu sancto coæterna, assumpsit intra virginea viscera, vt & impassibilis pati, & immortalis mori, & tẽporalis ęternus ante sæcula posset esse in fine sæculorum, &c. D Notandum autem, ꝙ totum textum præcedẽtem aliter exponũt, omnia verba prædicta nõ sunt verba Psal. sed verba Dei patris (vt quidam putãt) vt dicunt Augu. & Hieron. magis superstitiosè quàm verè: arbitrãtur autem omnia ex persona patris dicta intelligi sic, cõmendat enim Deus pater Christum secũdum vtramq; naturam. Et prius secundũ naturã diuinã. d. *Eructauit cor meum*, quasi nõ extrinseco cõiugio genui, sed de corde, sicut homo generat cõsilium suum de corde, antequã sit illud, quod per cõsilium est facturus. Consilium verò patris est filius, quẽ ante omnia creata ex se pater genuit. Et E est sensus. *Cor meũ eructauit verbum bonum*. i. secreta essentia mea genuit verbum. i. filium, qui dicitur verbum: quia per eum pater est notus, quod verbũ bonũ dicitur: quia Dei filius in natura sui solus bonus est cũ patre, & spiritu sancto. Vnde nemo bonus nisi solus Deus. Est etiam bonũ hoc verbum, quia omnia bona per ipsum facta sũt. Sequitur. *Dico ego*. i. verbũ profero, idẽ dicit hic, quod prius dixerat, sed addit *opera mea regi*. Vbi in ipso verbo omnia opera Dei dicit. Vñ alibi. Quod factũ est, in ipso vita erat. s. quod factum est in tempore, vt. s. nihil sit in opere, quod prius non fuerit in consilio. Et est sensus. *Dico ego opera mea regi*. i. verbũ æternaliter gigno, cum quo, & in quo omnia dispono antequam

Ioan. 1.

antequam sint in opere. Idem verbũ etiã vocat lin A guam dicens. *Lingua mea calamus scribæ*. Aperta cõparatio. Vt enim scriba nihil sine calamo, nec calamus sine scriba operatur: sic cooperatur pater, & filius. Et nota, quòd non sono, qui transit, comparat verbũ, sed scripto, quod manet, vt ostẽdat filiũ patri coæternũ. Scribę dico velociter scribẽtis, qa non vnum post aliud. s. omnia simul in vno verbo æterno pater disposuit. *Speciosus forma* &c. Supra pater cõmendauit filium secũdum naturam diuinam, hic commẽdat secũdũ humanã. q. d. Genitus est filius, secundũ quòd Deus, de mea essentia. Et ipse idem, secũdũ quod hõ est speciosus forma prę filiis hominũ. Hęc omnia ex parte Dei patris sunt dicta. Sed consequẽter Psal. in ꝑsona propria loqB tur, dicens. *Propterea benedixi te Deus in æternum*, id est, propter tuã speciositatẽ, Christe, dedit tibi regnum, cuius regni non erit finis. Hæc omnia ponit Magister in glo. Sed prima expositio data. s. vt omnia ista verba sint Psal. in persona propria loquẽtis, proprior est, quamuis ista sit subtilior.

Psal. 50.

738 Accingere gladio tuo super femur tuum, potentissime.

Hic consequenter commẽdatur Christus à vigoris potestate. Vbi nota, quòd Christus incarnatus suam potestatẽ maximè mũdo ostendit in quatuor, quæ hic ponuntur. s. primò coniunctos carne separando. Secundò cõpunctis corde miserendo, C ibi. *Specie tua*. Tertiò opera mira faciẽdo, ibi. *Propter veritatem*, Quartò inimicos suos cõuertendo, ibi. *Sagittæ tuæ*. Quantum ad primum sciendum, quòd amor patris ad filium, & econtrario, viri ad vxorem, & econtrario nurus ad socrũ est naturalis amor, vt patet 8. Ethico. Ideo difficulter pater separatur à filio, vir ab vxore &c. Sed Christus suo verbo ꝓdicationis omnes istos faciliter separauit d. Mat. 10. Nõ veni pacẽ mittere in terrã, sed gladiũ. Veni. n. separare hominẽ aduersus patrẽ suũ, & filiũ aduersus matrẽ suã, & nurũ aduersus socrũ suum. Quod fuit factũ tẽpore Christi prædicatiõis, & apostolorum, quia multi relinquẽtes patres carnales in infidelitate, conuertebantur ad Christũ, D & sic separabantur, quia amor spiritualis carnalem superabat. Et hoc prædicens Psal. ait. *Accingere gladio tuo* &c. q. d. Christo. Accingere ad modũ pugnaturi gladio tuo. Gladio tuo non quidem materiali gladio, quo Christus non fuit vsus, sed gladio spirituali, qui est verbũ Dei, vt dicit Apostolus. *Super femur tuum*, id est, super carnem tuam. Femur enim *Ephe. 6.* est humanæ propagationis seminarium, per quod cõgruè caro accipitur. *Potentissime*. Quod ideo dicit: quia gladius sermonis Christi magnam potestatem ostẽdit. Vt puta, quod vnus homo Christus ex pauperib. parentib. natus mũdo contemptibilis in paruo tempore gladio suæ prædicationis totum mundum diuideret à pristino statu. s. vt relictis idolis, verum Deum coleret. Iste est ille gladius Christi, de quo Apostolus ait. Viuus est em̃ sermo Dei, E & efficax, & penetrabilior omni gladio &c.

Hebræ. 4.

739 Specie tua & pulchritudine tua intende prosperè, procede, & regna.

Misericordia ostendit Christi potestatem.

Hic cõsequẽter ondit Christi potestatẽ in miserẽdo cõtritis. Potẽtia. n. Christi magis ostẽditur miserẽdo, quã puniẽdo, pp qđ in oratione dicit ecclesia. Deus, q̃ omnipotẽtiã tuã maximè miserẽdo, & pcẽdo manifestas &c. Cuius rõ sumit à nobis. Nulla. n. maior potẽtia, quã vincere seipm. Hõ ãt magis naturaliter inclinatur ad vindictã offensę q̃ ad parcẽdũ. Et ió vincẽs i hoc naturã suã, vt nõ vindictã offensę quærat, sed libẽtr parcat offẽdẽti, potẽtior dicitur, quàm si vindictã quereret. Sic ergo à simili Christi potentia in hoc demõstratur, quòd prõptè parcit peccãti. Et hoc notans Psalmista dicit. Specie tua &c. Vbi notãd. ꝙ ad remissionẽ peccati, & ad miserationẽ cõcurrit diuinitas Christi, quæ culpã delet: cõcurrit & humanitas, quæ pro culpis nostris satisfacit. Ista duo hinc tangit. d. *Specie tua & pulchritudine tua*. Nam secũdũ ꝙ ait gl. Species hic refertur ad humanitatem, in qua mũdo apparuit. Pulchritudo autem ad diuinitatẽ, qua omnia pulchra sunt, & decora. Istis duob. s. humanitate, & diuinitate, Christus culpas relaxando, in fidelib. reguat. Et hoc est, qđ dicit. *Specie tua*, id est, humanitate, qua ꝓ peccatis satisfacis. *Et pulchritudine tua*, id est, diuinitate, qua. s. peccata dimittis. *Intẽde prosperè*: id est, hominẽ misericorditer, & prosperè respice. Quod vt facias, *procede*. s. de vtero virginali, vt sponsus de thalamo suo. Quo facto, *& regna*, id est, tũc regnabis in hominib. qui tibi per fidẽ subijciẽtur, quãdo processeris de vtero virginis, & intẽdes prosperè in nobis culpas remittendo. Vel aliter, *Specie tua* &c. Vbi sciendum, quòd speciositas personæ, ꝓpriè cõsistit in viuacitate coloris. & ꝓportione mẽbrorum, sed pulchritudo vltra ista requirit perfectionẽ debitæ quãtitatis. Vnde 4. ethicorum, dicitur quòd parui homines possunt esse speciosi, & formosi. i. debitè cõmẽsurati, & proportionati, sed nõ possunt esse pulchri, quia carent debita quantitate. Christus aũt etiam quo ad humanitatem fuit speciosus, & pulcher, quia nihil ei defuit ex iis, quæ pertinẽt ad debitã perfectionẽ corporis, quoad viuacitatẽ coloris, & membrorũ proportionem, & iõ speciosus. Nec etiã quo ad debitam corporis quantitatem, quia staturæ cõmunis, & iõ fuit pulcher. Ei igitur loquitur Psal. d. *Specie tua, & pulchritudine tua*, id est cũ specie, & pulchritudine, *intende prosperè*, id est, respice genus humanum prosperè, & non aduersè. *Procede*. i. per viam nostræ mortalitatis, prosperè procedes, qa sine offensione Dei. Et sic *regna*, id est, per hoc regnabis, quia. s. finito decursu vitæ mortalis, obtinebis regnũ æternũ quãtũ ad executionẽ, licet quãtum ad iurisdictionẽ habuit regnũ à principio suę cõceptionis, pp qđ post resurrectionẽ ait. Data est mihi omnis potestas in cœlo, & in terra. Quia totus iste psa. agit de vnitate sponsi, & sponsæ, scilicet, humanitatis, & verbi, ideo quæro, vtrum per verbi incarnationẽ ista propositio sit concedenda, Deus est hõ.

Gladius verbi Dei.

740 Propter veritatem, & mansuetudinem, & iustitiam, & deducet te mirabiliter dextera tua.

De consec. dist. 2. ait ora tur.

Hic consequenter ostẽdit Christi spõsi potestatem ex miraculorum operatione. Ad cuius intelligentiã primò notandum, quid hic per veritatem, quid per mansuetudinem, quid per iustitiã, & quid per dexteram intelligitur. Quantum ad primũ sciẽdũ, quod veritas, de qua hic loquitur Psal. est veritas, non quidẽ verborum, sed vitæ, de qua dicebat Ezechias. Memẽto, domine, quomodo ambulauerim coram te in veritate. Hęc autẽ veritas cõsistit, in quadam æquatione hominis interioris ad Deũ, & exterioris hominis ad interiorẽ. Sicut enim ille,

Veri as.

Universidad de Deusto
Biblioteca

le,qui plus dixit,quàm ſit, deuiat à veritate per ſuperabundantiã, & ille, qui minus dicit,quã ſit,deuiat à veritate per defectum.Sic & homo interior quãdo plura appetit, quàm Deus velit ipſum appetere,deuiat à veritate per ſuperabundantiã,& quãdo minus,deuiat per defectũ. Sic quãdo tãtũ appetit vt Deus vult nec amplius nec minus, tunc talis æquatio veritas eſt interioris hominis, & vitæ. Sic & conformiter de homine exteriori reſpectu interioris,quia quando qs de ſe verbis,vel factis plura, vel maiora oſtẽdit, quã ſint:tunc deuiat à veritate per ſuperabundantiam, quãdo autẽ de ſe ſingit aliqua vitia,quę nõ ſunt,vel negat de ſe quę ſunt,tũc *4.ethi.* à veritate deficit p defectũ.Oporter igitur dare aliquam virtutẽ mediam:per quã moderantur diminuta,& reprimũtur ſuperflua, & iſta virtꝰ vocatur veritas. Hæc autem veritas fuit in Chriſto ſponſo, quia eius ratio interior ſemper cõformis fuit voluntati patris. & homo exterior interiori, propter *Ioan. 18.* quod de ſeipſo dicit. Ego eñ ad hoc natus ſum, & ad hoc veni in mundum,vt teſtimonium perhibeã veritati &c. Quantum ad ſecundũ ſciẽdũ, q̃ man- *Manſue-tudo.* ſuetudo eſt quædam virtus medians inter iram, & iraſcibilitatem. In vindicãdo autẽ exteriora mala ab aliis facta aliqui ſuperabundant,vt iracundi nimis vindicatiui. Quando enim vindicta vehemẽter,& nimis deſideratur, tunc ſanguis accẽditur circa cor,quo accenſo iraſcitur.Quidam autẽ per oppoſitum ſunt iniraſcibiles, omnẽ iniuriam diſſi- C mulantes: & aliorum mala ſemper impunita relinquentes.Et horũ quodlibet eſt vitioſum.Iraſci enim cuilibet,& ſemper,& de quolibet vindictam expoſcere,vt faciunt iracũdi,vitioſum eſt.Rurſum nũquam iraſci,& in nullo velle aliquẽ puniri, etiã vitioſum eſt,quia eſt agere contra ordinẽ rationis. Ratio enim dictat punitiones aliquas eſſe faciendas,& quod eſt iraſcendum, cui debet, & quando *Philoſophus 4. ethicorũ.* & quomodo. Iraſci enim loco, & tempore eſt virtus ſecundum philoſophum. Et iſta virtus vocatur manſuetudo.ſ.quandoquis,alteri non iraſcitur quando nõ eſt iraſcẽdũ, & iraſcitur,quãdo eſt iraſcendũ.Et quando vindictam non deſiderat quando oportet. Hæc autẽ virtus manſuetudinis fuit in ſponſo noſtro.quia mala patienter ſuſtinuit,non vindicãdo,quando non oportuit. Tãquam agnus mãſuetus &c. Quando autem oportuit rigidẽ malos increpabat,vt patet Matt.23.Quãtũ ad tertium ſciẽ- *Hiere.11. Iuſtitia. Philoſo. 5. ethico-rum.* dum, quòd iuſtitia eſt duplex.ſ. legalis,& æqualis. Iuſtitia legalis eſt quid generale,& eſt quodammodo omnis virtus. Nam ex hoc quis habet iuſtitiam legalẽ. quia adimplet præcepta legis, ſicut dicitur in primo magnorum moraliũ. Lex autẽ præcepit actus omniũ virtutum,præcipit.n.lex operari fortia temperatè, & prudenter, & vnicuique debita reddere.Et 5.ethi.dicitur, quòd lex præcipit nõ derelinquere aciẽ,nec fugere, nec abiicere arma, E quod ſpectat ad fortitudinem:præcipit nõ mœchari,quod pertinet ad tẽperantiã &c. Ex quo patet, qualiter iuſtitia legalis eſt omnis virtus.Iuſtitia aũt æqualis vocatur quædam virtus ſpecialis, per quã redditur vnicuique,quod ſuũ eſt, vt patet ibidem. Hæc autẽ virtus fuit in Chriſto perfectiſſimè. De iuſtitia legali patet,quia ipſe totã legẽ adimpleuit. Nõ venit legẽ ſoluere, ſed adiplere.De iuſtitia aũt *Matth.5.* æquali patet,potiſſimè in hoc, q̃ vt Deo redderet honorẽ debitũ p primos parẽtes ablatũ, ſe.p̃m ad Dei honorẽ patri obtulit in cruce.Quod fuit opus A ſummę iuſtitiæ,vt meritò ipſe Ioãni dixerit.Sic decet nos implere omnem iuſtitiam. Quantum ad *Matth.3. Dextera.* quartum. ſ. quid per dexteram intelligitur. Notãdum,quòd in Chriſto erat duplex natura.ſ. diuina & humana, quarum diuina dicitur dextera, quia fortior,ſed humana dicitur ſiniſtra, quia debilior. Vnde quia diuina aſſumpſit humanam, ideo dicit Pſal.Me ſuſcepit dextera tua. Ex prædictis omnibus patet textus,cũ Chriſto loquitur Pſal.d.*Propter veritatem.*ſ.vitæ.quam habuiſti, & *manſuetudinem*, quã.ſ.obſeruaſti puniendo, & parcẽdo ſicut oportet,& *iuſtitiã* quã.ſ.exercuiſti ,p nobis Deo ſatisfaciẽdo propter omnia iſta.*Deducet te mirabiliter dextera tua.*i.diuinitas tua deducet te per mũdũ mira- B bilia faciẽdo.Quod iõ dicit,qa miracula,quę Chriſtus faciebat,erãt virtute diuinitatis.Vel *deducet te* de populo ad populũ de populo Iudæorũ ad populũ gentilem, vel de mortalitate ad immortalitatẽ.

Sagittæ tuæ acutæ, populi ſub te cadent,in corda inimicorum regis. 74ª

Hic cõſequenter oſtenditur Chriſti poteſtas ex inimicorũ cõuerſiõe.Magna eſt.n.poteſtas,animũ hominis immutare.& ex inimico amicũ facere,qđ Chriſtus ſua poteſtate fecit ſuis verbis, & inſpirationib.Hic primò quãtũ ad cõſtructionẽ literæ notandũ,q̃,vt dicit Rabbi Salomõ, litera iſtius verſus eſt tranſportata. Vñ ad habẽdũ planum intelle C ctum eius,ſic eſt ſituanda. *Sagittæ tuæ acutæ cadẽt in corda inimicorum regis*,& iõ *populi ſub te*.ſ.erunt.Per ſagittas.n.quæ emiſſæ à longẽ,& acutæ feriunt,intelliguntur verba Chriſti,quę à longe corda hominũ penetrãt. Vel etiã ſagittæ dicũtur ipſi apoſtoli, *Mat. vlti.* à Chriſto ad prædicãdum miſſi per mundum. Eũtes docete omnes gentes &c. Iſtæ autem ſagittæ *mu.* ceciderunt *in corda inimicorũ regis.*ſ.Chriſti.Ita ſ.penetrantes corda in fidelium,& gentiliũ, qui Chriſto inimicabantur q̃ ipſorũ multi conuerſi ſunt ad Chriſti fidẽ,& de inimicis facti amici.Vt qui prius Chriſtum,& eius mẽbra perſequebãtur ad mortẽ, poſtmodum iſtis ſagittis vulnerati taliter Chriſti amici ſunt effecti,vt pro eius nomine mortẽ acce- D ptarent libenter. Vñ hic ait glo. *Sagitta tua acuta* *Sagitta.* &c.i.verbũ tua,Chriſte,& ſacræ ſcripturæ,quæ corda hominũ penetrãt, & velociter quo vult ſpiritꝰ, perueniunt,& lõgè diriguntur.Et ſic incomprehẽſibilis potentia Chriſti hic oſtenditur. Vnde populi iſtis ſagittis vulnerati ſub te cadẽt, vt ſcilicet de inimicis fiant amici. Sicut Saulus prius erectus cõtra Chriſtum cœlitus emiſſa ſagitta percuſſus eſt, & cecidit per humilitatẽ.d. Domine, quid me vis facere? Et ſic ſecundum gl. ly *cadent* refertur ad ly *populi*,non ad ly *ſagittæ*. Vt ſit ſenſus populi cadẽt ſub te.Et aduerte, q̃ non incongruè per ſagittas ſignificãtur apoſtoli.Sagitta.n.ſecundũ Raba.dicitur à ſagaci iactu quia ſagaciter iacitur.Sic & apo- *Apoſtoli.* ſtoli ſagaciter, & prudẽter ſunt emiſſi. Vñ & apoſtoli miſſi iterpretãtur.Rom.10.Quo pdicabunt,niſi mittãt? Tã ſagaciter verò emiſſi ſũt à Chriſto ſagittario inter infinita obſtacula,vt quoſcunq; vellet, vulnerarẽt in cord.Act.13.Et crediderũt quotquot *Auguſt.* pordinati erãt &c. Vñ Aug.de ipſis loquẽs dicit.In *5. de ciuit. Dei.* ter maledicta & opprobria,inter cõtumelias,graueſſimáſque perſecutiones, & crudeles pœnas nõ ſunt deterriti,à prædicatione ſalutis humanæ tanto fremitu offenſionis humanę,& debilitatis quodammodo cordibus duris, atque introducta pace iuſtitiæ ingẽs in eccleſia Chriſti gloria conſequuta eſt

Hiere.50. eſt.Sagitta eius quaſi viri fortis non reuertetur vacua.Secundò,apoſtoli ſagittis cõparantur propter cõpoſitionẽ.Sagitta.n.cõponitur ex ligno rectiſſimo, quod pennis inuolutũ aptatur,& ferro armatur. Sic apoſtoli erant quaſi lignum rectiſſimum, Prouer. 15. Lingua placabilis lignum vitæ. Aptari erant pennis virtutum. Eſa. 40. Aſſument pennas vt aquilæ &c.Erãt etiã armati ferro, cuius virtute penetrabant obſtantia & illæſi manebant. Ferrũ Chriſtus erat.Daniel.2.Ferrum omnia domat. Et ideo de ipſis nunc benè dicitur. *Sagittæ tuæ acutæ &c.* Pſalm.119.Sagittæ potentis acutæ &c.

Sedes tua Deus in ſæculum ſæculi,virga directionis virga regni tui. 74ª

Hic conſequenter Chriſtus ſponſus cõmendatur à iuſtitia & æquitate. Et diuiditur in duas partes. Quia ponitur primũ iuſtitiæ Chriſti rectitudo & ſtabilitas. Secundò eiuſdem iuſtitiæ plenitudo, *Thronus. Cathedra Tribunal.* & vtilitas,ibi. *Dilexiſti iuſtitiam.* Quantũ ad primum *Matt.25.* nota quòd p ſedẽ poteſtas Chriſti iudiciaria ſignificatur. Vñ & quãdo Chriſtus ad iudicium veniet, tũc ſedebit ſup ſedẽ maieſtatis ſuę,qa.ſ. in iuſtitia, & iudicio iudicabit. Vñ ſecũdum grãmãticos. Rex hẽt thronũ ſiue ſoliũ,doctor cathedrã,iudex tribunal ſiue ſedẽ. Sic ergo p ſedẽ hic ſignificatur poteſtas iudiciaria Chriſti. Et eſt iſta ſedes in ſæculũ ſæculi, quia quicquid iudicat Chriſtus, nũquã mutatur,qa iuſtitia eius ſemp eſt iuſta,& ab ipſo appellari nõ põt. Eſt ergo ſenſus. *Sedes tua Deus in ſæculũ ſæculi*,i.iudiciũ tuũ,Chriſte,inuariabile eſt,& ſemp durabit. Vñ quãdocũq; in ſcriptura ponitur ſæculũ ſæculi, denotatur illius rei ppetuitas à parte poſt. Et hoc aliis verbis exprimit,dicẽs. *Virga directionis virga regni tui*,quia.ſ. eſt iudiciũ tuũ ſic directũ, qđ nunquã obliquari põt. Per hoc ẽt vult oſtẽdere qđ dominiũ Chriſti eſt dominiũ regale & nõ tyrãnicũ quia in hoc ſecundũ philoſophũ differt rex à tyrãno,quia tyrãnus querit vtilitatẽ propriã p ſubiectorũ oppꝑſſionẽ,rex aũt quærit bonũ cõmune, & ſubditorũ directionẽ.Et hoc de Xp̃o notat.d. *Virga directionis virga regni tui*,q.d.Regimen tuũ eſt ad dirigendum ſubditos,nõ ad opprimendũ,vel eſt virga D directionis vnicuique tribuẽs ſecũdũ merita.ſ. bo- *Pſal. 22. Pſal.2.* nis prẽmia, & tormẽta malis.Nã quoad bonos eſt virga cõſolationis.Virga,& baculꝰ tuus ipſa me cõſolata ſunt, ſed quoad malos eſt virga punitionis. Reges eos in virga ferrea &c. Nemo ergo ſibi de miſericordia Xpi multũ blãdiatur,quia virga directionis eſt ei,nã ſic alios regit,vt alios cõterat. Vel *Sedes.* p ſedẽ intellige humanitatẽ Chriſti, in qua verbũ Deus vt in ſede quieſcit,& habitat,de qua ſede di- *Lucæ 1.* citur Lucæ.1.Dabit ei dominus ſedem Dauid,&c. quia Chriſti humanitas ſecundũ carnẽ de ſemine Dauid proceſſit. Iſta ſedes eſt in ſæculum ſæculi, *Iudex. Iuſtitia. Pelliũ. Valerius li.6.ca.2.* quia humanitas Chriſti immortalis eſt effecta. Iſtã E ſedẽ ſemp cõſiderare debemus, vt peccata omnia vitemus.Narrat Valerius,quòd Cãbyſes rex.cuiuſdam iudicis cupiditate corrupti pellẽ detractã ſedi iudiciali apponi fecit,& in ipſa ſede filium dicti iudicis iudicẽ factũ ſedere fecit, vt pellẽ patris in ſede ſua continuè videndo,æquum iudicium ſemper ferret,& timeret iudicium peruertere.Sic moraliter, Adam pater omnium cupiditate ſcientiæ corruptus, iudicium dedit corruptum, dum magis vxori quàm Deo obediẽdũ decreuit, & ſe in ſcientia Deo voluit æquare. Cambyſes autem rex.ſicet Deus pater,vt omnibus eius filiis timorem incuteret,quòd iuſtum iudicium darent,pellem ipſius A Adæ detraxit,ſcilicet, ab eius humanitate corpus detraxit humanũ, quo anima inuoluitur, per mortem detraxit,& excoriauit.ſ.quãdo corpus ab anima ſeparauit. Et ipſam pellẽ,vel carnẽ humanã ſedi iudiciali affixit.ſ.ipſi verbo,à quo omne iudiciũ emanat. Et tunc filium excoriati iudicis.i.omnem hominem ex Adam natũ in illa ſede à ſeipſo iudicãdum ſedere facit, dum per conſiderationẽ tibi proponit pellem Adæ propter iniuſtum factũ iudicium ab ipſo ſeparatam & Dei filio virtutem,in qua iudicaturus eſt iuſte, vt iſta conſiderando & iuſtitiam ſummi regis timendo,nullum iniquum de te audeas iudicium dare,ſed Deo obediendo ſemper iudices iuſtè. Et de iſta ſede Chriſti humanitatis B iam glorificata,dicitur. Sedes poſita erat in cœlo, *1.Cor.4.* & ſupra ſedem ſedens &c.

Dilexiſti iuſtitiã, & odiſti iniquitatem,propterea vnxit te Deus,Deus tuus oleo lætitiæ præ cõſortibus tuis. 743

Hic oſtenditur iuſtitiæ Chriſti plenitudo & vtilitas.Iuſtitiæ.n.ſunt duæ partes.ſ.odire malũ,& diligere bonũ,quę Chriſtus plenè ſeruauit.Quod hic declarat:dicẽs Chriſto. *Dilexiſti iuſtitiã.* Hæc eſt dilectio boni, *& odiſti iniquitatẽ*, ecce odiũ mali. Vñ hic ait gl. *Dilexiſti iuſtitiã*,qa nõ ſolum Chriſte,in te iuſtus es,ſed etiam in alios diligis iuſtitiam. *Et odi-* C *ſti iniquitatem*, non homines, ſed iniquitatem, aliter non perfectè diligitur iuſtitia, niſi odiatur iniquitas. Si ergo homo iniquitatem in ſe odit, cum Deo facit.Odit Deus iniquitatẽ,oderis & tu, vt vnã rem ambo oderitis. Eris enim Deo amicus, ſi diſpliceat in teipſo iniquitas tua,& placeat creatura ipſius.Sequitur. *Propterea vnxit te Deus, Deus tuus &c.* Hic enim Deus duplicatur, quia licet ſit ſolus *vnctio Chriſti.* vnus Deus eſſentialiter, eſt tamen trinus perſonaliter.Hic ergo bis ponitur Deus.Vbi primò eſt caſus vocatiui,& ſtat pro filio. Secundò verò eſt caſus nominatiui, & ſtat pro patre, vt ſit ſenſus. O Chriſte Deus, Deus pater vnxit te &c.Eſt etiã notandum,quòd illa Chriſti vnctio dupliciter intelligitur.Fuit enim primò vnctus vnctione gratiæ, qñ ſ.in primo inſtanti ſuæ creationis animę habuit ratam gratiã quantũ ei Deus dare potuit, quia Ioan. 3. Non eſt ei datus ſpiritus ad menſuram. Et tunc ly *Propterea* notat cauſam, nõ quidẽ quod qa dilexit iuſtitiam,&c.iõ fuit vnctus per gratiã, quia non prius dilexit iuſtitiã,quã habuerit gratiã,ſed magis econuerſo,vt ſit ſenſus.*Propterea*.ſ.vt diligeres iuſtitiã,& odires iniquitatẽ,vnxit te Deꝰ,qa iõ dilexiſti iuſtitiã,&c.qa à Deo fuiſti vnctus per gratiã. Et ſic ly vnctio eſt cauſa dilectionis iuſtitiæ. Secundò fuit Chriſtus inunctus,qñ.ſ.regni ſui poſſeſſionem accepit. Reges enim quando poſſeſſionem regni accipiebant vngebantur. Chriſtus autem accepit poſſeſſionem regni poſt reſurrectionem ſuam, *Mat. vlt.* quando.ſ.dixit. Data eſt mihi omnis poteſtas &c. Et tunc eſt ſenſus.Ideo te,Chriſte,Deus pater vnxit in regem,dando tibi poſſeſſionem,quia tu dilexiſti iuſtitiam &c. pro qua ſeruanda, & iniquitate deſtruenda,mori voluiſti, iuxta verbum Apoſtoli Phil.2.Factus eſt obediens &c.propter quod Deus exaltauit illum &c. Et nota quòd in vtraque vnctione Chriſtus fuit vnctus *præ cõſortibus ſuis*, id eſt, præ omnib.Apoſtolis,& aliis omnib.ſanctis quoad primam vnctionem, quia maiorem gratiam habuit omnibus aliis ſanctis, quoad ſecundam, quia maiorem poteſtatem,& dignitatem obtinet, quia vt

Universidad de Deusto
Biblioteca

vt dicitur Dani.7. Potestas eius,potestas æterna, quæ non auferetur, & regnum eius,quod non corrumpetur.

744 **Myrrha,& gutta,& casia à vestimentis tuis, à domibus eburneis, ex quibus delectauerunt te filię regum in honore tuo.**

Hîc consequenter commẽdatur sponsus ab ornatu,quia,scilicet,omnib⁹ virtutibus fuit ornatus. Vbi notãdum,quòd ista diuersarum specierum genera,scilicet,myrrha, gutta,& cassia diuersarũ virtutum genera significat. Myrrha enim quæ est spe- *Myrrha.* B cies amara,& vermes mortificans,& carnem à putredine conseruans,significat carnis mortificationem,quæ sensualitati est amara, quæ vermes malorum desideriorum repellit, & præseruat à putre- *Matt. 2.* dine vitiorũ. Vnde Vlricus super illo verbo. Apertis thesauris suis &c.ait. Myrrha in corde tuo dolor est,myrrha in corpore labor,si tamen iste vel ille pœnitentialis est, myrrha namque amarissimũ gustum sui etiam nomine perdit. Effectum autem præter alias sui vtilitates corruptioni resistit. Et quid gustu amarius?& quid effectu salubrius quàm dolor,quo peccator ad pœnitentiam contristatur? Quid verò labor corporis,non tam myrrha est quã fasciculus myrrhæ &c. Sic ergo per myrrham intel C ligitur carnis mortificatio. Ista autem virtute sponsus Christus fuit ornatus, nónne in ipso fuit myrrha doloris in corde?quando ait. Tristis est anima *Mat. 26.* mea vsque ad mortem. Nónne myrrha laboris corporalis,scilicet,ieiunando,famescendo,prędicando,clamando, & suum corpus fatigando, quia Ie- *Ioan.4. Cantic.5 Gutta. humilitas* sus fatigatus ex itinere sedebat &c. Vt meritò de cubili sui corporis nobis dicat. Digiti mei, id est, opera mea pleni sunt myrrha probatissima. Gutta autem est quædam species aromatica, quæ pellit omnes inflaturas,& tumores. Quid ergo significat nisi virtutem humilitatis, quæ omnem tumorem superbiæ sedat, & expellit? Et ista virtute fuit Christus præ omnibus ornatus, qui cùm in forma Dei esset, semetipsum exinaniuit factus obediens &c. Et hanc nobis commendat. d. Matth. 11. Discite à me &c. vbi Cassianus. Humilitas semper est necessaria,quæ superbiæ tollat tumorẽ, opera autem signorum non semper sunt necessaria: nec omnibus commoda,nec omnibus conceduntur. Humilitas autem est omnium via,omnium virtutum magistra, ipsa cœlestis ædificij est fundamentum firmissimum,ipsa donum proprium, atque magnificum saluatoris &c. *Cassia.* Cassia autem est species, quæ & fistula dicitur, quæ nascitur in locis inaquosis, & crescit in immensum. Et significat virtutẽ fidei, quæ per baptismi aquã in immensum crescit. Hac virtute fuit ornatus sponsus ecclesiæ, non quidem in se, quod fidem habuerit, quia semper fuit comprehensor,sed quia fundamentũ fidei fuit. De quo *1. Cor.3.* dicit Apostolus. Fundamẽtum aliud nemo ponere potest præter illud, quod positum est Christus &c. Istæ autem virtutes fluunt à vestimentis sponsi ecclesiæ. Vestis autẽ Christi dicitur humanitas eius, qua verbum cooperiebatur,vt vestimento. Est ergo sensus istius versiculi. *Myrrha*, scilicet, carnis mortificatio,*gutta*,scilicet,humilitas,*& casia*,scilicet.fides,*à vestimentis tuis*,id est, ab humanitate tua spirauerunt, quia omnium illarum virtutum nobis dedisti exemplum. Et non solum per teipsum, A sed etiam per tuos Apostolos,qui post te etiam ista rum virtutum nobis dederunt odoris exemplum. Et hoc est quod subdit, *A domibus eburneis*. Domus eburneas vocat ipsos Apostolos,cæteróſq; sanctos qui dicuntur domus, quia in ipsis per gratiam habitat Christus, dicuntur etiam domus eburneæ propter mentis castitatem. Ebur enim est frigidæ naturæ,vt dicit glossa,& ideo in eo figuratur castitas,etiam elephans animal castissimum dicitur. Dicit ergo, quòd prædictæ virtutes, scilicet, myrrha, gutta, & cassia fluxerunt *à domibus eburneis*, id est, ab Apostolis & cæteris sanctis, in quibus Deus per gratiam habitat vt in domo. Sequitur. *Ex quibus de-* *Rex Christus.* *lectauerunt te filiæ regum &c.* Rex in singulari significat Christum, qui est rex regum. In plurali autẽ significat reges terrenos. Dicit ergo. *Ex quibus*,scilicet,virtutibus *delectauerunt te*, id est, delectabilẽ habuerunt,*filiæ regum*,scilicet, terrenorum. Et hoc *in honore tuo*, scilicet, præferentes honorem tuum honori regum patrum suorũ, vt fuit beata Catherina regis filia, quæ honorem Christi prætulit honori paterno. Sic & beata Cecilia,& de multis aliis, quæ attractæ ex virtutibus Christi præfatis, Christum honori patrum carnalium prætulerunt. Vel per istas filias regum (vt Nicolaus de Lyra dicit) intelligitur Magdalena cum aliquibus mulieribus, quæ cum ea venerunt, vt corpus Christi mortuum pungerent. Vnde sic dicit, *Myrrha,& gutta,& casia*. Per istas species aromaticas, intellige aromata, quæ sanctæ mulieres emerunt ad vngendum corpus domini, quia de talibus speciebus erant cõfecta. Et quia corpus dominicũ erat quasi vestimentum diuinitatis,vt dicitur Phil.2. Habitu inuentus vt homo,ideo subditur. *A vestimentis tuis*, quod dicitur in plurali propter diuersas corporis partes. *A domibus eburneis*. Domus æburneæ fuerunt pixides factæ de ebore,vel de alabastro,quod est simile ebori, in quibus illa aromata erãt reposita sicut in domibus tuis. *Ex quibus delectauerunt te*,quia deuotio illarum mulierum fuit accepta à Christo, licet non vnxerint eum in sepulchro, iam enim re- D surrexerat. *Filiæ regum*. Inter illas enim mulieres fuerunt Maria Iacobi,& Salomæ,quę fuerũt sorores virginis Mariæ ex parte matris, de qua certum est,quod descendit de stirpe Dauid & aliorum regum à Dauid descendentium. Et ideo verisimile est de eius sororibus. Ideo dicitur hic, *Filiæ regum, in honore tuo*, quia illam vnctionem facere voluerunt ad Christi honorem. Hic sequere quęstionem de gratia superius inchoatam.1.secundæ q.109.

Astitit regina à dextris tuis in vestitu deaurato, circundata varietate. 745 32.3.3. Psalm.

E Narrata superius Christi sponsi magnificentia, hic consequenter inducitur sponsæ Christi condecentia. Hic enim commẽdatur ecclesia Christi sponsa:non tamen ita excellenter,sicut supra commendatus est sponsus. Cõmendatur autem à quinque principaliter,scilicet,primò ex multiplici virtutum dignitate. Secundò ex legis euangelicæ credulitate,ibi. *Audi filia*. Tertiò ex diuinæ voluntatis conformitate,ibi. *Et concupiscet*. Quartò ex genitæ prolis fœcũditate ibi. *Et filiæ Tyri*. Quintò ex interioris conscientiæ puritate, ibi. *Omnis gloria*. Quantum ad primum sciendum, quod per istam reginam

reginam sponsam Christi intelligitur sancta mater A ecclesia, tam in præsenti vita militans,quã in cœlis triumphans,quę assistit in conspectu Dei à late- *Astare.* re dextro. Sto enim stas quod idem est quòd erectus manere, componitur cum a. & dicitur asto, astas,quod idem est quòd ante & in conspectu stare. Astat ergo ecclesia triumphans ante Deum: quia omnes sancti sunt in conspectu agni amicti stolis albis. Et stat à dextris. Pars enim dextera nobilior est quam sinistra, & per consequens significat bona æterna:& sinistra bona temporalia. Stat ergo à dextris quæ manet in bonis æternis. Ecclesia autem malignantium quæ non est regina sed ancilla:stat à sinistris peritura. Ecclesia etiam militans stat à dextris spe erecta,& si nõ adhuc re. Vel B per dexteram accipe bona gratię,quę sunt potiora *Vestis.* bona præsentis vitæ. *In vestitu deaurato*. Vbi sciendum quòd sicut sancta ecclesia est vestis Christi,sic *Greg. 20. mor.c.24.* & vestis ecclesię sunt ipsi fideles,vt ait Greg.dicẽs. Vestis sanctæ ecclesiæ est fidelium vita. Nam sicut tota simul ecclesia vestis Christi est,ita fideles quique eiusdem ecclesiæ vestimentum reputantur. Si *Ephe.5.* enim sancta ecclesia vestimentum Christi non est, Paulus profectò non diceret, vt exhiberet sibi gloriosam ecclesiam non habentem maculam nec rugam, id est,nec per peccatum habentem maculam,neque per duplicitatem rugam:quia & per iustitiam munda est, & per simplicem intentionem tensa. Quæ ergo abluta est ne habeat maculã,tensa est ne habeat rugam, vtique Christi vestis. Sicut ergo vestimentum Christi tota generaliter ecclesia dicitur, sic vestis ecclesiæ sunt singulorum animæ qui ab errore conuersæ, eandẽ ecclesiam credendo eique inhærendo circundant. Istud autem *Aurum.* ecclesiæ vestimentum, scilicet fideles,est deauratũ & non de auro. Per aurum enim intelligitur ipsa charitas quæ omnes alias virtutes excellit sicut aurum metalla. Quod.n.est aureũ,totum est de auro: quod vero est deauratum aureum habet, & tamen aliud est. Deaurati ergo dicuntur fideles quia charitatem habent, sed non sunt charitas:sicut albus habet albedinẽ:non tamen est albedo. *Circundata varietate*,scilicet vitæ & meritorum. Quamuis enim D vna sit fides ecclesiæ, tamen varij sunt gradus vitæ & meritorum. Nam varietatẽ facit in ecclesia,status coniugatorum,status virginum,status cõtinentium, status martyrum, status confessorum. status actiuorum,status contemplatiuorum, status cleri- *Scriptura sacra.* corum, status laicorum, status prælatorum, status subditorum. Qui tamẽ omnes sic varij gradus sunt *Exo.26.* vnum vestimentum ecclesiæ,sic diuersis coloribus meritorum variatum. Et in figuram huius varietatis,dixit dominus Moysi. Facies velum pulchra varietate contextum. Aliter autem istum textum ex- *Ricardus.* ponit Ricardus de sancto Victore de sacra scriptura, d. O suauissima lux purgatæ mentis: sapientia cunctarum ancillantium scientiarum regina, quæ E sa, nec tamẽ omnes gentiles:sed pars ipsorũ. Et isti semper astas à dextris Dei in vestitu deaurato,circundata varietate. Et nũc vt preco ante regẽ, nũc vero vt vox ante verbũ:nunc vt iustitia corã Deo, nunc vt lex coram prętore:mira officiorum varie- *Nota.* tate vestiris. Tu quidem lex immaculata, tu testimonium domini fidele,tu iustitiæ rectæ,tu præceptum lucidũ,tu iudicia vera, tu timor domini sanctus,ignitum eloquium tuum, meditatioque suauis, ac totius diuinitatis nuncius diceris & interpres. Tu ponderas merita,tu promulgas præcepta, tu suades optima,tu præmia polliceris &c. Sed ista expositio est magis moralis, quam literalis. Aliter istum textũ exponit idẽ Ricardus de virtute Charitatis.d. *Astitit regina à dextris tuis &c.* Merito regina virtutum charitas esse dicitur:quia virtutis nomen amittit,quæ non iungitur charitati. A sinistris Dei sunt bona tẽporalia, à dextris autẽ bona æterna. A dextris ergo Dei charitas stare dicitur, quia bonis æternis nõ tẽporalibus innititur. In solis nãq; illis charitas regnat,quos amor æternorum inflammat. *In vestitu deaurato*. Manifestũ est eã sereni regis oculis velle placere:quæ tã ptiosas vestes querit habere. In vestitu,opera institiæ:in auro intellige claritatẽ sapiẽtiæ. Vestimẽta ergo deaurata opera sunt discreta. *Circundata varietate*, decet sanè regnam multiplicẽ habere vestẽ ac variã. Qui ergo semper vult esse in cõtẽplatione, vestiri nescit varietate. Quisquis enim vno quolibet quãtumlibet preciosо semper delectatur opere charitatis, ornatum nõ habet circundatũ varietate &c. Hæc consimiliter expositio magis est moralis quam literalis.

Audi filia & vide, & inclina aurẽ tuam:& obliuiscere populum tuum & domum patris tui. 746

Hîc regina cõmendatur ex legis euãgelicę credulitate. Vnde hic Psal.alloquit reginã s. ecclesiã tanquam vnus de patribus.i.de apostolis.d.O regina filia mea.i. mea ꝓdicatione genita, *audi & vide*. i.audi int⁹ corde,vide foris opere:ipsum.s. Christũ sponsum tuũ.q.d. Iudæi enim ipsum audierũt, viderunt,sed occiderunt. Tu autem audi euangeliũ & credẽdo videbis Deũ:hic per imaginem,sed in futuro per speciẽ. Vel audi antiquas prophetias:quæ Christi incarnationẽ prędixerunt:& vide ipsas esse impletas : quia qui diligenter antiquas prophetias audire voluerit, quæ prædixerunt nõ soliũ verbum incarnandum,sed ex quibus quãdo & vbi,oculariter videbit illas omnes impletas esse in Christo. *Audire scripturas.* Verũ quia multi audiũt scripturas,& ipsas nõ intelligunt,de suo nimis cõfidẽtes ingenio, volẽtes ratione intelligere quod sola fide cognoscitur. Ideo volens prophetias de Christo dictas intelligere:nõ superbè sapere, sed humiliter cor suũ ad illa debet inclinare:quoniã vt ait Greg. Lumen intelligẽtiæ *Greg.25. mor.c.17.* humilitas aperit: & superbia absc͛dit. Et ideo reginã istam vt intelligat quæ de Christo sunt dicta, Psal.ad humilitatẽ hortatur.d. *Et inclina aurẽ tuam*. glossa.i.vt humiliter audias : parũ est enim audire, nisi humiliter audieris. Et attẽde ꝙ hic alloquitur Psal.ecclesiã quæ nõdũ erat:sed futurã.i.ipsam gẽtilitatẽ ostendens quid debeat facere:vt à Christo in spõsam,& reginã accipi mereat.d. *Audi filia &c. Et obliuiscere populum tuum*. Ecclesia enim pro maiori parte de populo gentili est ad Christum cõuersa, nec tamẽ omnes gentiles:sed pars ipsorũ. Et isti parti quæ vẽtura erat ad fidẽ loquitur.d. *Obliuiscere populum tuum*, gentilem dimittendo ipsum & suas ceremonias ac idololatriam. Nullus enim ad fidẽ Christi venire potest nisi primò idololatriã & ritũ gentilium derelinquat. Et hoc idẽ aliis verbis exprimit.d. *Et domũ patris tui*. Multi.n. parẽtes & domos & patriã relinquẽtes ad Christũ sunt cõuersi: vt in vitis sanctorum multorũ legitur. Vel aliter, *& domũ patru tui*. Vbi nota ꝙ ois idololatra filⁱ est *Ioan.8.* diaboli iuxta verbũ Xpi.d. Vos ex patre diabolo estis: domus autẽ diaboli est cõscientia mala quam

Universidad de Deusto
Biblioteca

diabolus inhabitat in peccatum. Quid dicitur seu iubetur ergo gẽtili populo, & idololatræ relinque re domum patris tui, nisi conscientiam suam quæ domus erat diaboli, facere ne sit amplius diaboli domus, sed Dei. Et notãdum quòd hic singulariter actus duorum sensuum præcipit volenti ad fidem venire. s. audire & videre. Secundum enim philoso- *Auditus. Visus.* phum libro de sensu & sensato, inter omnes sensus corporales auditus & visus magis sunt necessarij prudẽtibus. i. scientiam volentibus addiscere, quia isti duo sensus plures rerum differentias nobis ostendũt quam alij sensus. Et ideo magis valent ad discernendum verum à falso in contẽplatione, & bonũ à malo in operatione. Verũtamẽ visus propter suam simplicitatẽ & subtilitatẽ certius & velocius immutatur ab obiecto suo, quã auditus, vt *Philosophus 3. de anima.* dicit philosophus: vt patet de vidente & audiente à remotis hominẽ cædentẽ ligna: quia citius videbit actũ quã auditus percipiat sonum, & sic sensus auditus est imperfectior visu. Cum ergo nostra cognitio incipiat ab imperfecto tẽdens ad perfectũ: hinc est q̃ fidem volens Christi percipere prius se *1. Philoso. tum.* disponere debet humiliter ad audiẽdum quam ad videndum ea quę sunt fidei. Et hũc ordinẽ Psal. dicit. *Audi filia & vide.* i. prius audi quæ sunt fidei, & *Auditus verbum Dei.* postea illa videbis. Et notandũ q̃ si consideremus quantæ vtilitatis est auditus diuinę legis, meritò illa debemus audire. s. aure cordis. Quoniã auditus verbi diuini debitè circũstantionatus, ipsis audi- C tibus multa bona confert. s. primò dat criminis victoriã, q̃ de infidelitate ad fidẽ adducit. Multi co- *Actuũ 4. Ephes. 4.* rum qui audierunt verbũ crediderunt. Ideo dicit Apostol'. Sermo malus ex ore vestro nõ procedat, sed si quis bonus est ad ædificationẽ fidei, vt detur gratia audientibus. Et hoc est quod dicit Apostolus, *Rom. 10.* Quomodo inuocabunt, in quẽ non crediderunt? aut quomodo credẽt ei quem nõ audierũt? Et cõcludit infra. d. Ergo fides ex auditu, auditus autem per verbum Christi. Secundò dat diuinã iustitiam. *Ioan. 8.* Quæ est enim vera iustitia, nisi ex Deo nasci p veram fidẽ & imitationẽ? Qui est ex Deo verbũ Dei audit. Sed caueamus ne nobis dicatur quod subditur. Propterea vos nõ auditis, quod ex Deo nõ estis D Tertiò dat roboris potentiã, quia nos fortes cõtra *Eccle. 24. Prouer. 1.* diabolũ facit, ne cõfundamur ab eo. Eccl. 24. Qui audit me, non cõfundetur: & qui operantur in me nõ peccabunt. Vnde Prouer. 1. Qui audit me absq; terrore requiescet, & abundantia perfruetur malorum timore sublato. Quartò dat in opere cõstãtia. s. patientiam in aduersis, & in bonis perseuerantiã. *Luc. 8.* Lucæ 8. Hi sunt qui corde bono & optimo verbũ audientes retinent, & fructum afferunt in patiẽtia. Quintò dat luminis scientiã: quia. s. mentẽ illuminat veritate. Audite sapiẽtes verba mea, & eruditi *Iob 34. Prouer. 1.* auscultate. Et prouer. 1. Audiens sapiens sapientior erit. Sextò dat felicitatis gloriam. Ioan. 5. Qui audit *Ioan. 5.* verbum meum &c. habet vitam æternam. Auditus E enim verbi diuini, primò peccatorẽ terret, sed post consolationẽ ingerit menti. Quod ostendit Greg. *Greg. 27. mor. c. 13.* dicit. Notandum vero est q̃ vox Dei, nõ in gaudio sed in terrore audiri perhibetur: quia nimirũ peccator quisque dum solũ quæ terrena sunt cogitat, dum cor oppressum in infimis cogitationibus gestat, si repentè diuinæ gratiæ inspiratione agitur: ante omnia intelligit q̃ cuncta quæ agit, districti iudicis animaduersione puniantur. Auditio igitur vocis Dei primo in terrore fit, vt post in dulcedinẽ vertatur, quia ante districti iudicij nos timore ca- A stigat: vt iam castigatos, superne dulcedinis consolatione reficiat. Vnde & dominus ait. Beati qui au- *Luc. 11.* diunt verbum Dei, & custodiunt illud.

Et cõcupiscet rex decorem tuum, quoniã ipse est dominus Deus tuus, & adorabunt eum. 747

Hic commendatur sponsa ex diuinæ volũtatis conformitate. Vbi nota q̃ sacrificia quæ fiebãt in *Sacrificia veteris legis* lege antiqua pecudũ ex se Deo nõ erant placita ratione operis operati: sed solum ratione operis operantis: vnde illi populo data fuerunt: nõ tanquam B diuinæ volũtati cõformia, sed magis vt per illa corporalia sacrificia tenerẽtur, ne ad idololatriã declinarẽt. Omnia autem illa antiqua sacrificia sunt terminata per vnum verum sacrificium in ecclesia à Christo institutum. s. eucharistiæ: cuius sacrificiæ omnia illa aliqualiter erãt figuratiua. Istud sacrificium ex seipso conforme & acceptum est diuinæ voluntati: quia ibi realiter cõtinetur Christus Dei filius dilectus à patre. Et istud sacrificium vocatur *Psal. 15.* pulchritudo & decor ecclesię. De quo decore dicit Psal. Domine dilexi decorẽ domus tuæ. De isto ergo sacrificio à Deo sic accepto, dicit. *Et concupiscet rex decorem tuum:* quia rex Christus & ecclesiæ spõsus cum magno desiderio istud sacramentum con C ficere dicit. Propter quod dicebat de istosacramẽto. Desiderio desideraui hoc pascha mãducare vo- *Luc. 22. Eucharistia.* biscũ &c. Vbi per pascha realiter intelligit eucharistiæ sacramẽtum. Vnde dicta verba exponẽs Eusebius ait. Cum dominus nouũ pascha celebraret opportunè dixit. Desiderio desideraui hoc pascha. i. nouum mysteriũ noui testamenti quod tradebat discipulis: quod plures ante eum prophetæ & iusti cõcupierãt: sed ipse sitiens cõmunem salutem hoc tradebat mysterium quod toti mũdo competeret. Sic ergo de isto sacramento prędicit Psal. ecclesię. *Et concupiscet rex decorem tuũ.* Et quod de isto sacramẽto intelligat, subdit. *Quoniã ipse est dominus Deus tuus.* Quia si quæratur ab eo quis est iste decor? Re- D spondet. *Ipse est dominus Deus tuus.* Quod ideo dicit quia in isto sacramẽto realiter Deus cõtinetur, quia totus Christus qui est Deus, & est ab omnibus fidelibus adorandus: propter quod subdit. *Et adorabunt eum:* sicut magi fecerũt. Et procidẽtes adorauerũt *Mat. 2.* eum. Sed fortè dices. Quomodo Deus aliquid põt concupiscere, cum cõcupiscentia sit quoddam desideriũ, desiderium autẽ non habiti volitio? vult ergo Deus habere aliqua quæ nõ habet, si concupiscit. Respõdeo primò, q̃ hic accipitur concupiscẽtia non propriè, vt est desiderium respectu non habiti, sed vt est quædam complacentia, & sic est respectu præsentis. Sic enim accipitur Iosue 7. quãdo Achan accepit pallium & virgulam auream, ait. E Concupiscens abstuli & abscondi, & tamen de facto illa habebat. Vel dico secundò quòd dicitur Deus concupiscere & desiderare, quando nos cõcupiscere facit & desiderare, sicut & cognoscere, quando nos cognoscere facit. *Iosue 7.*

Et filiæ Tyri in muneribus, vultũ tuum deprecabuntur omnes diuites plebis. 748

Hic cõmẽdatur spõsa ex genitę pl's fæcũditate. Ad prædicationẽ Xpi & apostolorũ, filij spirituales nati

nati sunt ecclesiæ, quia multæ gentes cõuersæ sunt ad fidem sponsæ, offerendo seipsas Deo, ac etiam temporalia bona. Et hoc significat psal. apertè ponendo totum. Tyrus enim ciuitas erat gentilium, & sub nomine illius ciuitatis cęteras gentiliũ ciuitates comprehendit. d. *Et filiæ Tyri.* i. filiæ gentilium *Quæstio.* *in muneribus* venient. s. seipsas Christo offerendo. Et si dicas cum primitiæ gẽtium ad fidẽ Christi venientium fuerint tres magi qui ab oriente nato do- *Mat. 2.* mino venerunt Hierusalem ipsum adorare, vt habetur Matt. 2. De quibus dicit August. in sermone de Epiphania. Isti magi quid fuerunt, nisi primitiæ gentium, Israelitæ pastores, magi gentiles: illi propè, isti longè. Quare ergo cum isti fuerint filij & non filiæ, mares & non fœminæ: dicit. *Et filiæ,* B & non dicit, *Et filij.* Respõdeo q̃ in scriptura sacra, vir vel masculus quandoque ponitur non pro sexu sed pro animi virtute. Similiter & fœmina siue mulier ponitur quandoq; non pro sexu, sed pro mẽtis mollitie: vt habetur 32. q. 7. sed illud. Sic dico in proposito de filiis & filiabus, q̃ filij accipiũtur pro virilitate animi, nõ pro sexu: filiæ autem pro mẽtis inconstantia siue molitie. Cũ ergo Gẽtiles omnes essent idololatræ, & per cõsequẽs non virtuosi: sequitur q̃ nõ filij sed filiæ magis debuerunt appellari. Et ideo tales ante cõuersionẽ filias & nõ filios *Matt. 15.* vocat. d. *Et filiæ Tyri in muneribus.* Et horum omniũ figurã gessit illa mulier Chananæa quæ de finibus Tyri & Sidonis egressa venit adorare dominũ. Et C *Munus. 1. q. 1. sũt nonnulli.* dicit in plurali. *In muneribus*: q̃a munus est triplex, scilicet ab obsequio, à manu, & ab ore. Quę tria munera gẽtiles conuersi obtulerũt domino. *Vultũ tuum deprecabuntur omnes diuites plebis.* Per diuites *Diuites plebis.* plebis, intellige mundi sapientes & potẽtes ex gentibus conuersos, qui honorant Christi sponsam. s. ecclesiam, & in ipsa suas orationes offerunt Deo. Vel aliter eadẽ sententia interduci potest. Nã Tyrus interpretatur angustia. Quæ ergo sunt *filiæ Tyri,* nisi animæ gentilium quæ erant in angustiis peccatorum, quæ ad fidẽ cõuersæ domino munera obferunt. s. seipsos per pœnitentiam affligendo, bona sua dando, ecclesias construẽdo, & ecclesiarum ministris prouidendo. *Vultum tuum deprecabuntur* D *omnes diuites plebis:* quia solum in vnitate ecclesię orationes factę valent ad salutem: quia salus extra ecclesiam haberi non potest. 24. q. 1. quia ex sola.

749 Omnis gloria eius filię regis ab intus in fimbriis aureis, circumamicta varietatibus. 27. q. 1. nũ pharum.

Hic commendatur Christi spõsa ex puritate in- *Gloria hypocritarũ.* terioris conscientiæ, quod dicit ad differentiã synagogę. Synagoga enim omnẽ gloriam suam ponebat in rebus exterioribus, puta in templi mirabili structura, in deauratione parietum, in variis cęremoniis. Sed non sic ecclesia, quæ totam suam gloriam ponit intùs in bonitate conscientię, non in E *2. Cor. 1. Gloria nostra hęc est, &c. Gloria interiorum ecclesia.* exteriori apparatu, dicẽte Paulo Apostolo. Gloria nostra hęc est, testimonium conscientię nostrę. Quod notãs nũc Psal. dicit. *Omnis gloria eius ab intus,* ad differentiam etiam hypocritarum qui gloriã habẽt seu quærunt ab extra nõ ab intus. Et si quæras cuius *eius?* quia dicit omnis gloria eius, statim explicat. d. *Filiæ Regis:* Ecclesia enim vt in pluribus scripturę locis patet, quãdoq; vocatur mater Christi, quia fratres generat Christo. Dixit Christus de *Mat. 12.* ecclesia. Quicunq; fecerit volũtatẽ patris mei, &c. hic mater est, &c. Quandoque vocatur soror: quia A à Deo patre genita. Veni in hortum meum soror mea. Quandoq; sponsa. Veni ostẽdam tibi spõsam nouam agni. Quandoque filia vt hic. *Omnis gloria eius ab intus filiæ regis.* Et attende quòd quãuis omnem gloriam principaliter ponat intus in cõscientia, tamen etiam curat exteriora opera munda seruare, vt aliis de se bona prętet exempla, sibi Chri- *Matth. 5.* sto. d. Sic luceat lux vestra, &c. propter quod subdit. *In fimbrijs aureis circumamicta varietatibus.* Per quod denotat q̃ etiam exteriora opera hęc aurea. i. charitate ornata. Vnde Greg. exponẽs ista verba *Greg. 19. mor. c. 9.* dicit. Quisquis em exteriora sua benè disponit, sed *Exteriora opera.* interiora negligit, in circuitu oculos habet, sed intus non habet. Sãcti vero omnes: quia & exteriora B sua circunspiciunt vt bona de se exempla fratribus prębeant, & interiora sua vigilãter attendunt, quia sese irreprehensibiles æterni iudicis obtutibus parant, in circuitu oculos & intus habere perhibentur: magisq; se quo Deo placeant, sua æterna componunt. Sicut per Psalmistã de sancta ecclesia dicitur. *Omnis gloria eius filiæ regis ab intus.* Sed quia exteriora sua etiã irreprehensibilia custodit, iure de *Fimbriæ.* ea subdidit. *In fimbrijs aureis circũamicta varietatibus,* vt & pulchra intus sibi sit, & aliis foras: & se prouehens per internam gloriam, & alios erudiens per exteriora operum exempla. Vel per fimbrias quæ sunt vltima pars vestis intellige finem vitę vniuscuiusque: quia quantũcumq; quis sanctitate polleat in vita, solũ tamen iudicatur secundũ finẽ vitæ. Et sic est sensus, q̃ ecclesia gloriam intus principaliter retinet in conscientia & consequenter in exterioribus quæ perseuerantiam vsq; ad finem requirunt. Vel per fimbrias vestimenti ecclesię. s. electorum, intellige ipsum Deum, ad quem vt ad finẽ cordialiter tẽdunt: & dicit in plurali *fimbrias,* propter personarum pluralitatẽ: quæ non deauratæ sed aureæ sunt, quia sunt ipsa charitas. Et aduerte quòd fimbriæ dicuntur aureæ, sed vestis supra dicitur deauratarideo quia charitas in fine erit consummata & perfecta. *Circũamicta varietatibus,* exponitur vt superius versiculo. 745. Accipe quęstionem de gratia vbi supra.

Adducẽtur regi virgines post eã, proximę eius afferentur tibi. 750

Hic consequenter describitur prolis conueniẽtia. Et diuiditur in partes duas. Quia primò agitur de generatione filiarum. Secundò de generatione filiorum, ibi. *Pro patribus.* Prima in duas. Quia primò agitur de filiarum propagatione. Secundò de generationis exultatione, ibi. *Afferentur tibi in lętitia.* Quantum ad primum sciendum quòd ista gene- *Generatio spiritualis* ratio filiorum & filiarum ecclesię, non est per propagationem carnis vel sanguinis, sed per regenerationem spiritus per fidem, de qua dicitur Ioan 3. Nisi quis renatus fuerit, &c. Et non solũ mares in fide generantur, vel solũ fœminæ, sed etiam & ma- *Ioan. 3.* res & fœminæ. Verum quia maior apparet dubitatio de fœminis, vtrum per sacramentum baptismi possent regenerari sicut & mares: quia circumcisio *Ioan. 3.* antiquæ legis quæ homines ad synagogam ducebat, solum viris & non mulieribus cõperebat. Ideo ad hoc remouendum, primò agit de generatione fœminarum. d. *Adducentur,* &c. Vbi sciẽdum quòd *Maria.* gloriosa virgo Maria fuit inter mulieres prima, quę in ecclesia Christi sponsa votum virginitatis emisit, & suam virginitatẽ Deo consecrauit. Et sic fuit

Universidad de Deusto
Biblioteca

prima quæ ad sponsum adducta fuit, quam cæteræ A virgines sequuntur, quia exemplo eius aliæ multę mulieres virginitatem suã Christo sponso dedicauerunt. Et hoc notans hic psal. dicit. *Adducentur regi virgines*: & hoc *post eam*. s. post gloriosam virginẽ Mariam, quæ omnium fuit prima, quã cęterę vt do micellę reginam sequuntur. Et statim sermonẽ suũ conuertit ad regem Christum. d. *Proximæ eius afferentur tibi*. Vbi notandum quòd triplex gradus in ecclesia. s. virginum, cõtinentium, & coniugatorũ: vt dicit August. super illo verbo Matth. 13. Et attulit fructum aliud centesimum, aliud sexagesimum, & aliud trigesimum. Cẽtesimus fructus virginibus, sexagesimus viduis & continẽtibus, trigesimus autem sancto matrimonio deputatur. Maioris enim B meriti est virginitas quã cõtinentia vidualis vel cõiugium, ipsa vero continentia vidualis sicut minoris meriti est quam virginitas, sic est maioris quam sit sanctum matrimoniũ. Ex quibus patet q̃ status continentium approximat virginitati, & status cõiugalis continentiæ. Et per consequens omnes tam continentes quam cõiugatæ proximæ dicũtur virginitati. Virgo autẽ Maria omnes istos status in se habuit, quoniã virginitatẽ Deo cõsecrauit: vidua fuit: quia tẽpore Christi passionis iam mortuus fuerat Ioseph maritus eius: aliter enim ipsam Christus Ioanni nõ commẽdasset: fuit etiam cõiugata, quia vero matrimonio ipsi Ioseph desponsata. Et ideo eius exemplo nõ solum virgines ipsam sequuntur, C sed etiam *proximæ eius*. s. tam continentes quã coniugatæ. Et hoc est quod psal. dicit Christo. *Proximæ eius afferentur tibi*. s. exemplo eius. Et ista videtur intentio glossæ. d. *Post eam*. s. reginam. *Adducentur regi virgines*. s. robusti & fortes. *Proximæ eius*, s. viduæ castæ quæ sunt in gradu secundo, & alij infirmi quasi imbecillitate fatigati *afferentur tibi*.

751 ## Afferẽtur in lętitia & exultatione adducentur in templum regis.

Hic consequenter agit de generationis exultatione. Vbi sciendum quòd omnia opera meritoria debent esse voluntaria: quia nõ placent coacta seruitia. Cũ ergo omne voluntariũ inducat lętitiã mẽtis, sic omne inuolũtariũ & coactũ tristitiã, sequitur q̃ omne opus meritorũ cũ lætitia mẽtis est quã uis nõ semper cum lætitia carnis. Et hoc notãs hic Psal. dicit. *Afferentur in lætitia & exultatione*: quia voluntariè tam virgines quã proximę se Deo afferũt: propter quod dicit Apostolus. Hilarẽ enim datorẽ diligit Deus, id est voluntarium. Vnde ibi magister in gloss. ait. Hilarem enim datorem diligit Deus. i. qui ex voluntate dat Deus hunc diligit. i. approbat & remunerat: non tristem & murmurantẽ. Qui enim dat vt careat tędio interpellãtis: non vt reficiat viscera indigẽtis: & rẽ & meritũ perdit. Quicquid ergo boni facis cũ hilaritate fac & bene facis. Si aũt cum tristitia facis: hoc fit de te nõ tu E facis. Verum quia nõ omnes virgines continentes vel coniugatæ sunt infra ecclesiam quia etiã inter paganos multi seruant virginitatẽ: multi viuunt cõtinẽter & matrimonio multi vtuntur debitè. Quod etiã est de multis qui nomen Christianitatis habẽt, vt sunt hypocritæ: qui non sunt tẽplum nec habitatio Dei: sed magis diaboli. Ideo tales excludens de illis virginibus & proximis quæ Christo offerunt: dicit quòd *adducentur in templum regis*. i. ad hoc adducentur vt sint templum regis, scilicet *Christi sicut* virgines prudẽtes adductæ fuerũt ad Christum: fatuæ aũtẽ foras manserunt. Quælibet enim anima quæ est in statu gratię: & per consequẽs mẽbrũ ecclesiæ templum Dei dicitur: quia in illa sicut in tẽplo suo habitat Deus. 1. Cor. 6. Templũ sanctũ Dei est quod estis vos: & spiritus Dei habitat in vobis. *Adducentur ergo in templum regis*. i. ad hoc adducentur fideles ad Christum: vt fiant Dei templũ. Ad qd intelligendum est notandũ quòd meritò quælibet iusta anima dicitur Dei tẽplũ: cuius ratio est. Quoniã tẽplum dicitur à theos quod est Deus, & platea inde templum quasi platea Dei. Quia igitur anima sancta est platea Dei, eo quòd in illa specialiter habitet Deus: hinc est quòd talis anima templum regis dicitur. Vnde magister dicit. In sanctis habitat B Deus: in quibus est per gratiam. Non enim vbicunque est Deus ibi habitat, vbicunque verò habitat: ibi est. Sed in solis sanctis habitat qui sunt tẽplum eius & sedes. Vnde dominus per Esaiã ait. Cœlum mihi sedes est, quia in electis qui sunt cœlum habitat Deus & regnat qui eius voluntati deuoti obtemperant. Vnde sapien. 7. Thronus sapientię anima iusti: quia in iustis specialius est quàm in aliis rebus. In quibus tamẽ omnibus totus est. Quemadmodum anima (vt ait August. in epistola ad Hiero. de origine animæ) per omnes particulas corporis tota adest simul, nec minor in minoribus, nec in maioribus maior est. Sed tamen in aliis intensius, in aliis remissius operatur. Ita Deus cum in omnibus sit essentialiter, ac totus: tamen plenius esse dicitur in illis quos inhabitat. i. in quibus ita est vt faciat eos templum suum, &c. hæc magister. Istud est ergo illud tẽplum quod à rege Christo, qui est fons & origo omnium gratiarum ædificatur. De quo Zacha. 6. prędictum. Ecce vir oriens nomẽ eius, & ędificabit tẽplũ domino. s. per gratiã habitãdo animã. Ad videndum autem moraliter qualiter istud templum ædificatur, est sciendũ, q̃ ad similitudinem tẽpli materialis à Salomone constructi, quælibet anima, quæ Dei tẽplum vult esse, quatuor cõditiones debet habere. Nam in illo materiali templo inter cætera quatuor erant. s. Fundationis solidata permanentia. Habitationis tripartita differẽtia. Fenestrationis requisita congruentia. Decorationis exquisita refulgentia. Primum patet quia illud tẽplũ erat fundatum de lapidibus magnis & quadratis, qui sunt magnæ firmitatis. Vnde. 3. reg. 5. præcepit rex Salomon vt tolerent lapides grandes in fundamẽtum tẽpli & quadrarent eos. Et in hoc notatur fundamentum templi spiritualis cõscientiæ, quod fundamentum est humilitas: quia sicut fundamentum statum in parte inferiori omnẽ sustinens structuram, sic & humilitas in fundamento templi spiritualis. Vnde Cassiodorus de spiritu superbiæ: ait. Nullo modo poterit in anima nostra virtutũ structura consurgere: nisi prius iactata fuerint in corde veræ humilitatis fundamenta quæ perfectè collocata, perfectionis culmẽ valeant sustinere. Sed nota q̃ in isto fundamento debent poni lapides grandes & quadrati. Quia humilitas huius templi fundamentum debet esse, Dura vt lapis cõtra præsumptionem Magna & grandis erga inferiorem. Quadra & fortis prẽter defectionem. Sic ergo humilitas dura vt lapis, &c. Quia sicut lapis sua duritia resistit vento. Sic humilitas vera sua duritia resistere debet vento superbiæ. Et hoc contra humilitatem fictam quæ nõ resistit superbię, sed ipsam includit, de qua Eccles. 19. Est qui nequiter se humiliat & interiora eius plena sunt dolo. Si ergo humilitas sit

Gradus ecclesiæ triplex. s. virginũ, coniugatorũ & viduarum. *Mat. 13. Augus.* *Mat. 25.* *Templum. Anima.* *Humilitatis tres gradus.* *Magister lib. 1. sent.* *Exo. 30.* *Esa. 66.* *Aug. 9.* *Esdr. 5.* *Bernard.* *3. reg. 6.* *Zacha. 6.* *Anima quatuor requisita ad templum Dei.* *Templum spirituale.* *Pœnitentia.* *Peccati cognitio.* *Contritio.* *Remissio.* *Hier. 3.* *1. Esdr. 5.* *Humilitas.* *Eccle. 19.*

sit stabilis & fortis velut lapis, erit huius tẽpli fun- A damentum de lapidibus preciosis, vt dicitur 3. Regum 7. Secundò sit humilitas magna & grandis, &c. vt, scilicet altiorẽ gradum humilitatis habeat. Ideo præcepit rex vt in isto fundamento ponerentur lapides grandes. Vbi notandum quod humilitas etiam vera, est triplex. s. sufficiens, abundans & grandis, quę alio nomine omnis iustitia dicitur. Vnde glos. Matth. 3. ait, quòd perfecta humilitas habet tres gradus. Primus est subdere se maiori, & se non præferre æquali, & hic dicitur sufficiens. Secundus est subiicere se æquali, nec se præferre minori, hic dicitur abundans. Tertius est subdere se minori, in quo omnis habetur iustitia, & hic dicitur humilitas grandis. In hoc igitur quod dicitur B quòd præcepit rex vt ponerentur lapides grandes, notatur quòd qui seipsum regis tẽplum vult facere quòd istũ gradum grandis humilitatis debet habere. Et sic iuxta illud quod habetur Hier. 30. Templum iuxta ordinem suum fundabitur. Tertiò hæc humilitas debet esse quadra: quia sicut lapis quadrus magis est stabilis, &c. omni alio lapide, sic ista humilitas debet esse quadra. i. stabilis per perseuerãtiam. Sic enim vt habetur Esdræ 5. Præcepit, rex Cyrus vt ponerent in templo fundamenta de lapidibus supportantia altitudinem & latitudinem. Tunc enim solum fundamentum altitudinẽ & latitudinem ædificij dicitur supportare, quando sub ipsis dicitur perseuerare. Et talis debet esse humili C tas per perseuerantiã, propter quod ait Bern. super cantica, quòd spirituale ædificium non potest stare nisi super humilitatis stabile fundamentũ. Et in figurã huius dicitur, quòd cum tẽplum ædificaretur, malleus & securis & omne ferramentum non sunt audita in domo domini: quia. s. tanta in tali debet esse humilitas, vt in sua mente nulla murmuratio cadat vel audiatur. Secundò principaliter in tẽplo Salomonis erat habitationis tripartita differentia. Nam vt habetur 3. Reg. 6. In tẽplo erant tres mansiones sic quòd ab inferiori per cochleam ascendebatur in mediã, & à media in superiorẽ. Et per hoc significatur quòd qui templum Dei se construit in seipso tres mansiones debet habere. s. infimam, me D diam, & supremã, vt in tali anima sit pro inferiori mansione peccati cognitio, pro media peccati cõtritio, pro suprema peccati remissio. Nec immeritò peccati cognitio dicitur mansio inferior: quia stante generali influctia, à solo homine potest esse: quia nõ includit gratiam gratum facientem: cum multi peccata sua cognoscãt, & nõ relinquant. Est tamẽ magna hominis ad bonum prouocatio: quia initium salutis hominis est cognitio peccati. Qui enim peccare se nescit: corrigi nõ vult. Et ideo ani mę peccatrici, vt fiat templum Dei, dicitur. Hier. 3. Leua oculos tuos in directum, & vide vbi prostrata sis, &c. Et sic talis anima, quę considerat peccata 1. Esdr. 5. sua, erit de numero illorũ de quib. dicitur 1. Esdr. E 5. quòd cœperunt ædificare tẽplũ domini. Secunda mansio templi dicitur peccati contritio, quæ benè dicitur media: quia sicut medium participat naturam extremorum. s. Dei & hominis: quia nõ potest esse contritio sine voluntate hominis, nec sine gratia Dei gratum faciente. Et ad istam secundã mansionem ascenditur à prima: quia contritio præsupponit cõfessionem. Tertia habitatio est peccati remissio, quæ suprema dicit: quia à solo Deo fit sine hominis cooperatione: quia solus Deus peccata remittere potest. Et tunc anima talis poterit dicere illud 3. Reg. 5. Cogito ædificare templum nomini domini Dei mei. Principaliter in materiali templo Salomonis erat fenestrationis, &c. Vnde 3. Reg. 6. dicitur quòd Salomon fecit in tẽplo fenestras obliquas, quæ. s. erant exterius structæ, sed interius latæ. Hæc enim sunt benè dispositę ad illuminandum interius. Per hoc autẽ spiritualiter intellige, quòd anima Dei templum effecta quæ vult speciali gratia per cõtemplationem cœlestiũ perlustrari, quod debet habere fenestras, id est, affectiones voluntatis quæ fenestræ dicuntur, quia illis tanquam fenestris illuminatur domus conscientię. Et istę debẽt esse strictę exterius. s. respectu temporalium, & latę interius. s. respectu spiritualium. Et tunc talis anima habebit fenestras per circuitum obliquas. 1. Mach. 4. Accenderunt lucernas & lucebant in tẽplo. Quartò principaliter in tẽplo erat decorationis, &c. quia. 3. Reg. 6. dicitur quod nihil erat in tẽplo q̃ nõ auro tegeretur. Et per hoc significatur q̃ templum animę triplici virtute debet ornari per aurum significara. s. castitate, charitate & patientia. Nam aurum inter cętera metalla habet splendorẽ charitatis: & sic significat castitatem quę summè lucet. O quàm pulchra est casta generatio cum claritate. Valorem bonitatis: & sic significat charitatẽ quę summè valet. 1. Cor. 13. per totum & in fine. Maior autem horum charitas. Pondus grauitatis: & sic significat patientiam quæ hominem summè stabilem facit & pẽderosum: vt non leuiter per iniuriam moueatur. In patientia vestra possidebitis animas vestras. Auro igitur totum templum tegebatur: quia istis tribus virtutibus omnis actio tẽpli Dei spiritualis debet decorari. Et sic omnis ędificatio constructa crescit in templum sanctum in domino. Et sic de talibus nunc dicit psal. quod *adducẽtur in templum regis*.

Fenestræ obliquæ. *1. Mach. 4.* *Castitas.* *Charitas.* *Patientia.* *Luc. 2* *Eph. 5.*

752 ## Pro patrib. tuis nati sũt tibi filij: cõstitues eos principes sup omnẽ terrã.

Vbi sciendum quod Christus & si secundum di- *Pater habuit Christus.*
uinitatem non patres sed solum vnum patrem habẽt, tamen secundum humanitatem plures habuit D patres: eo modo quo scriptura omnes illos patres appellat: ex quibus alij mediatè vel immediatè processerunt, sicut enim Christus Iudęis dicebat, Patres vestri manducauerunt mamna in deserto, &c. Consimili modo Christus plures habuit patres, ex quibus secundum carnem descendit, vt puta Abraham, Isaac, Iacob, Dauid, &c. Patriarchę & prophetę. De quibus Psalm. Christo regi nunc loquitur, dicens. *Pro patribus tuis*, &c. Et sic hic agitur de filiorum generatione. Et diuiditur in partes tres. Quia agitur primò de filiorum generatione. Secundò de ipsorũ prędicatione, ibi *Principes erunt*. Tertiò de gentiũ cõuersione, ibi *Propterea populi*. Quantum ad primum sciendũ q̃ loco patrum Christi patriarcharũ & prophetarum Christo sunt nati spirituales filij. s. apostoli & discipuli dñi, qui patriarchis & pphetis successerũt, qui fuerũt ecclesię principes & prelati per totũ mundũ ad prædicandum Christi fidẽ dispersi, vt ex illis alij spiritualiter generarẽtur, & sic ecclesia Christi vsq; in finẽ cõtinuaretur. Vel aliter, vt ista verba psal. loquatur, nõ Christo sed ecclesię. Vnde ista verba Aug. exponit dicẽs, & habetur dist. 68. quorũ vices, sic. *Pro patribus tuis nati sunt tibi filij*. Nã patres ecclesię fuerũt apostoli, pro apostolis *nati sũt filij*. i. episcopi. Hodie

Ioan. 6. *Eph. 5.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

enim episcopi qui sunt per totũ mundũ diffusi vn- A de nati sunt. Ipsa ecclesia patres illos appellat, ipsa illos filios genuit, & ipsa illos constituit in sedib. patrũ. Quasi psal. dicat ecclesiæ. Nõ te putes deserũ: quia non vides Petrũ: quia nõ vides Paulum: quia nõ vides illos per quos nata es, de prole tua creuit tibi paternitas. *Pro patrib. tuis nati sunt tibi filij, constitues*, &c. filios genuit ecclesia, & constituit eos pro patrib. suis principes super omnem terrã. Ad intelligendum autẽ hãc natiuitatẽ spiritualẽ, quia dicit, *nati sunt tibi filij*. Sciendũ ꝙ ista natiuitas spiritualib. licet plurib. modis fiat vnum solũ hic tangã. Fit enim virtute sacramẽti baptismi. d. Christo. Oportet vos nasci denuò: quia nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto non potest introire in regnũ Dei, nec per cõsequens filius Dei fieri, cui iure hæreditariæ regnũ Dei debeat. Quod sic patet. Nam per ipsum baptismũ anima de nõ esse spiritualiter venit ad esse spiritualiter, & tota renouat. Et ideo baptismus habet hominẽ spiritualiter regenerare & renouare, ad Titum 3. Per lauacrũ regenerationis & renouationis spiritus sancti, quem effudit in nobis abundẽ. Quærit Arist. quare aqua pluuialis habet magis virtutẽ generatiuã eorũ quę nascũtur de terra, & meliores fructus facit, q̃ aqua putealis. Respõdet: ꝙ aqua pluuialis est subtilior, & ideo facilius penetrat terram & poros arborũ, & sic citius illas germinare facit. Aqua autẽ putei grossior est, & ideo tardius generat. Similiter quia aqua pluuia C lis est magis subtilis & depurata ab elemẽto grosso terræ, ideo fructus dulciores facit & meliores q̃ aqua putei. Spiritualiter. Quid est aqua pluuialis de alto descẽdẽs nisi ipsa aqua baptismalis ab ipso spiritu sancto sanctificata & depurata. Si igitur aqua pluuialis absq; speciali influẽtia spiritus sancti virtutẽ multã habet generãdi, quid miraris si aqua baptismalis per assistentiam spiritus sancti & bene dictionẽ tota spiritualis effecta habet virtutẽ spiritualiter hominẽ generãdi? Ad cuius cõfirmationẽ attẽde ꝙ si fœtus conceptus in corpore matris secundũ astrologos nascitur in octauo mense, viuere nõ potest. Si autẽ nascitur in septimo vel in nono viuere potest. Cuius causam ipsi assignãt dicẽtes ꝙ quilibet planeta per mẽsem integrum dominatur supra fœtum conceptũ, eo ordine quo sunt situati. Sic ꝙ in primo mense dominatur Saturnus, in secũdo Iupiter, in tertio Mars, in quarto Sol, in quinto Venus, in sexto Mercurius, in septimo Luna. Et sic iterum incipiẽdo in octauo Saturnus, in nono Iupiter, &c. Dicũt ergo quòd si nascitur in octauo mẽse nõ viuit: quia nascitur sub Saturno, qui habet duas qualitates mortificatiuas. Siccitatem & frigiditatem. Si autem nascitur in septimo mẽse viuit, quia nascitur sub dominio Lunæ quæ habet virtutem generatiuã: quia dominatur aquis. Similiter si nascatur in nono mense viuit, quia nascitur sub dominio Iouis quæ est planeta totus dulcis & beniuolus, propter quod dicitur Iupiter quasi iuuans pater. Moraliter, Saturnus qui est planeta mortificãs propter suam frigiditatẽ & siccitatẽ significat peccatũ quod animas mortificat, quod est frigidũ carens igne charitatis. Matt. 24. Quoniã abũdauit iniquitas multorum, refrigesceret charitas. Est etiam siccum: quia caret humiditate aquæ baptismalis. Et sic nascentes sub Saturno sunt existẽtes in peccato ꝙ carẽt charitate, & baptismali gratia. Et ideo viuere nõ possunt, vt semẽ ortũ supra petrã, quod natũ erat: quia nõ habebat humorẽ. Luc. 8. Quid autẽ per Lunã, quæ dominatur aquis nisi aqua baptismalis intelligitur. Iupiter autẽ qui iuuans pater dicitur, est ipse spiritus sanctus qui adiuuat infirmitatẽ nostrã. Nascẽtes ergo sub dominio lunæ. i. sacramẽto aquæ baptismalis regenerati viuũt, ac etiã sub dominio Iouis. i. gratia spiritus sancti baptizati, tales viuũt spiritualiter & fructificant multipliciter. Scitote quoniam omnis qui facit iustitiam, natus est ex Deo. Et isto modo nati sunt ecclesiæ filij, scilicet apostoli & eorũ successores episcopi, de quibus dicitur. *Pro patribus tuis nati sunt tibi filij.*

Nascuntur

Ioan. 3.

Tit. 3.

Philosf. in lib. de problem. a qua pluuialis.

Aqua baptismi.

Nota.

Planeta. Saturnus. Luna. Iupiter.

Pœnitẽtia.

Matt. 24.

Luc. 8.

Memores erũt nominis tui dñe, in omni generatione & generationem. 753 24.q.1. quia ex ps.

B Hic agitur de ipsorum filiorum natorum prædicatione. Quia ipsi apostoli vel episcopi pro eis nati fidẽ Christi per oẽs generationes orbis prædicauerunt. Et sic per oẽs generationes memores fuerunt nominis Christi, ipsum exultãdo & verum salnatorem prædicando. Vel vt alia litera habet. *Memor ero nominis tui*, & tunc loquitur populus Christianus. q. d. Christo. Constitues eos principes super omnem terram. s. ad prædicandum nomen tuum. Ideo per eorum prædicationem. *Memor ero nominis tui.* Et nõ solum vno tẽpore vel in vna generatione, sed *in omni generatione & generationẽ*, quia populus Christianus per omnes generationes vsque ad finem sęculi durabit.

Propterea populi confitebũtur tibi in æternum, & in sæculum sæculi. 754 1.q.1. ex catholico.

Hic cõsequenter agit de gentium conuersione, quia ad prędicationẽ apostolorum & successorum ipsorum populi gentilium cõuersi, Christi nomen cõfitentur & confitebuntur vsq; in sempiternum. Hic accipe quæstionem de gratia, vt suprà.

PSALM. XLV.

DEus noster refugiũ & virtus, adiutor in tribulationibus, quæ inuenerunt nos nimis. 755 5.q.3. omnis.

D Iste psalmus talẽ habet titulũ. *In finem filijs Chore pro arcanis psal.* Ad cuius intell gentiã sciendum, quòd vt dicit Ra. Sa. aliiq; doctores Hebræorũ, ꝙ filij Chore hunc psalmũ fecerũt, quãdo miraculosè fuerunt saluati pereunte Chore patre eorum cum aliis multis, vt habetur Nume. 16. Tunc enim factum est grãde miraculum, vt pereunte Chore non perirent eius filij: quod quidem miraculum sic fuit. vt dicit Ra. Sa. & satis verisimiliter. Nã vt habetur Num. 16. Chore Dathan & Abiron, qui erãt magni principes in populo cupientes dominari insurrexerunt cõtra Moysen nolentes ei obedire, quia ipsi E summũ sacerdotiũ sibi vẽdicare volebãt quod ipsi Aaron dederat dominus. Tunc & Moyses dixit ad eos. Tu & omnis cõgregatio tua state seorsum coram domino, & Aarõ die crastina separatim. Tollite singuli thuribula vestra & incensum offerẽtes domino ducẽta quinquaginta thuribula, quia tot numero illi rebelles Moysi erant. Aaron quoque teneat thuribulũ suum. Tunc dixit dominus ad Moysen. Præcipe omni populo, vt separetur à tabernaculis Chore Dathan & Abiron. Cùmq; recessissent filij Chore non recesserunt, sed remanserunt cum patre suo suadentes ei, vt se humiliaret Moysi & sibi

Num. 16.

Chore filij

sibi obediret. Et tunc ipso non acquiescẽte, sed in A cõmunitatẽ, sequitur ꝙ propriè per incarnationẽ rebellione perdurante, subitò dirupta est terra sub pedib. eorum: & aperiens os suum, deuorauit illos cum tabernaculis suis, & vniuersa substantia eorũ, descẽderũntque viui in inferno operti humo. Filij autem eius diuina virtute protecti remãserunt in aëre in medio illius aperturæ, quoúsq; terra sub pedibus eorum fuit recluſa. Et hoc fuit grãde miraculum & arcanũ mysterium. Si enim recessissent cũ aliis à tabernaculo patris sui ante aperturã terræ, nullum fuisset miraculum de salute ipsorum, sicut nec de salute aliorũ. Viso ergo tãto miraculo Dei circa se, cõuersi sunt ad dominũ toto corde gratias agentes Deo. Et tũc in ipsis requieuit spiritus propheticus. Et pro gratiarum actione fecerunt hunc B psalmum. Ex prædictis autem apparet litera tituli qui est. *In finem psal.* i. iste Psal. dirigẽs nos in finẽ. s. in Deum, vt puta ad considerandum Dei potẽtiã. *Filius Chore.* s. attribuitur: quia hunc psalmum ipsi fecerunt. Et hoc *Pro arcanis*, quia. s. agit de arcanis Dei & secretis, quæ in dicto miraculo apparuerũt. Ex quib. etiam patet materia psal. quò ad literã & eius effectiua causa. Exponendo ergo istũ psalmũ, primò declarabo literã, secũdò intellectũ Psalmistæ. Quãtum ad primum iste psal. dividitur in duas partes. Quia filij Chore primò de sua liberatione Deo gratias agũt. Secundò aliqua de proximo futura prędicunt, ibi. *Fluminis impetus*, &c. Dic vt. N. Quantum ad intellectum Psalmistæ, quò ad declaC rationem tituli, sciẽdum est quòd iste psal. agit de arcanis diuinæ dispositionis, quæ sunt ꝙ Deus sit homo, & homo Deus, ꝙ salus est promissa vtrique populo, quòd Iudæi in aduentu Christi excæcati fuerunt, & gentiles illuminati, quòd apostoli relictis Iudęis trãsierunt ad gentes, quòd pax summa fuit in mundo tẽpore Christi natiuitatis & passionis. Ista ergo sunt arcana de quib. agit iste Psal. Dicitigitur titulus. *In finem psalm. filij Chore pro arcanis.* Qui sunt filij Chore, nisi filij ceucis & passionis Christi, quoniam Chore caluaria interpretatur. vt supra dictum est versi. 709. qui de arcanis prędictis hic loquuntur. Intentio autem Psal. est nos ad fidẽ mouere & inducere. Iste ergo psal. diuiditur in par D tes tres. Quia ostendit primò aduẽtus Christi mysterium. Secundò ecclesiæ in Christo fundato dominium, ibi. *Fluminis impetus.* Tertiò incarnationis Christi multiplex factum miraculum, ibi. *Venite &* vi. Prima diuiditur in trẽs: quia ponitur primò circa nos diuina miseratio, secũdò diuini verbi incarnatio, ibi. *Propterea non timebimus*, tertiò apostolorum per orbem prædicatio, ibi. *Sonuerunt.* Quãtum ad primum ponitur diuina erga nos protectio per mysterium incarnationis. Vbi notandũ quòd ante Christi incarnationẽ Deus multũ natura distabat à nobis: qa ille creator, nos creatura, ille dominus, nos serui, ille immortalis, nos mortales, ille Deus, nos homines. Et sic nihil commune erat nobis & E Deo. Et sic quãdoq; dicebat noster, semper tamen per supereminentiã: nunquam tamen per æquiparantiam, vt puta quia dicebatur noster rex, noster noster dominus. Sed post verbi incarnationẽ, dictus est noster per æquiparantiam & æqualitatem, quia cõmunia nobiscum accepit, vt puta carnẽ & animam, seruitutem, passionẽ, & mortẽ. Vnde nobiscũ dicebatur homo, passibilis, mortalis & huiusmodi. Vnde meritò dicere de ipso poteram illud Gen. 37. Caro enim & frater noster est. Cum ergo hoc pronomen noster propriè importet quandam

Filij Chore.

Gen. 37. Incarnatio Christi.

Propterea non timebimus, dum turbabitur terra & transferẽtur mõtes in cor maris. 756

Hic ponitur verbi incarnatio. Vbi sciẽdũ quod tempore Christi natiuitatis caput totius orbis erat Romana ciuitas: in qua tunc multa mirabilia fuerunt ostẽsa: inter quæ maximum fuit de subuersione templi pacis, quod in illa mirabiliter erat constructum: quando totum mundum pacificè Cæsar Augustus possidebat. De quo templo à diis respõsum habuerãt quòd durare debebat: quousque virgo pareret infantem. Et quia hoc impossibile crediderunt: ex hoc concluserunt quòd illud templũ semper esset duraturum, propter quod ipsum intulauerunt, Templum pacis æternum. Sed in ipsa hora natiuitatis Christi terra suprà quã fundatum erat illud tẽplũ fuit turbata. i. mota: quia ibi terræmotus est factus: & illud templum funditus est ẽuersum. Quod signũ Christi natiuitatis Psalmista prævidens ait. *Propterea non timebimus dum turbabitur terra.* q. d. Dictum est quòd Deus est refugium nostrum & adiutor: propterea non timebimus. Sed quando erit hoc? certè quando turbabitur terra. scilicet, tunc veniet Christus refugium nostrum,

Refugiũ.

Deut. 19.

Matt. 3.

Tribula. tio.

Vsq; ad. 114.

Templi pacis.

Natiuitas Christi.

Nostet dicitur Deus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

& virtus. Consimile alibi dicitur. Terra mota est: etenim cœli distillauerunt. s. verbum incarnatum iuxta illud Esa. 45. Rorate cœli desuper, &c. Completo autē incarnationis Christi mysterio apostoli ad prædicandum per totum mūdum missi fuerūt. Et hoc est quod subditur. *Et transferentur montes in cor maris.* Vbi notandum quòd per montem in singulari significatur in scriptura Christus incarnatus, sed per montes in plurali significantur prædicatores & apostoli, vt ostēdit Greg. d. Mōs quippe in singulari dominum incarnatum significat, sicut scriptum est. Et erit in nouissimis dieb. præparatus mons domus domini in vertice montium. Mons quippe in vertice montiū est incarnatus dominus transcendēs celsitudinem omnium prophetarum. Per montes autē in plurali apostolorum atq; prophetarum celsitudo demonstratur, sicut scriptum est. Iustitia tua sicut montes Dei. Et Pauli voce dicitur. Vt nos efficiamur iustitia Dei ī ipso. Per mare vero quid nisi incredulitas gētium significatur, vt ostendit Greg. dicens. Quid autē maris nomine nisi præsens sæculum designatur, in quo corda hominum terrena quærentium diuersis cogitationū fluctibus intumescunt? quia elatione superbiæ incitati: dum alterna intentione se impetunt, quasi aduersantes se vnde collidunt. Sed iam incarnato domino discordantia sæcularium corda cōcorditer credunt. Iam Petrus in mari ambulat, quia nimirum Christi prædicatoribus illa quondam gentilium tumida corda, humili auditu subiiciuntur. Quid igitur sunt montes, nisi apostoli? Quid autem cor maris, nisi corda gentilium? Tunc igitur montes in cor maris sunt translati, quando sancti apostoli & prædicatores Iudæam relinquentes, ad docenda corda gentilium sunt translati. Propter quod ipsi apostoli Iudæis dixerunt. Actuum 13. Vobis oportebat loqui primum verbum Dei, sed quoniam illud repulistis &c. ecce conuertimur ad gentes. Hoc ergo prouidēs Psalmista dicit *Et trāsferentur montes in cor maru.* Sic enim istum textum exponit Greg. d. In scriptura sacra montium nomine, prædicatium altitudo designatur. De quib. per Psalmistā dicitur. Suscipiant montes pacē populo. Electi quippe prædicatores æternæ patriæ non immeritò montes vocantur: quia per vitæ suæ celsitudinem, ima terrarum deserunt, & cœlo propinqui fiunt. Sed montes Christus transtulit cum prædicatores sanctos obdurationē Iudeę subtraxit, & misit ad gentes. Vnde per Psalmistā dicitur. *Transferentur montes in cor maru.* In corde enim maris montes translati sunt, cum sancti apostoli à Iudeæ perfidia repulsi ad intellectum gētium venerunt. Vnde & ipsi quoque in suis Actibus dicunt, Vobis oportebat primum loqui verbum Dei, &c.

Esa. 45.
Mōs Christus Apostolus.
Greg. 33. mor. c. 2.
Psal. 35. 2. Cor. 2.
Greg. lib. 17. c. 15. Mare incredulitatis.
Actuum. 13.

757 Sonuerūt & cōturbatæ sunt aquę eorū, conturbati sunt montes in fortitudine eius.

7. q. 1. aduersitas.

Hic ponitur consequenter ipsorum montium, id est apostolorum per orbem prædicatio. Vbi notandum quòd dum apostoli Christi fidē per mundum prædicabant, quamuis aliqui gaudenter assumerent ipsorum verba, multi tamen turbati sunt, vidētes quòd ex hoc cultus Deorum ipsorum dissipabatur. Vnde & ipsos apostolos vsque ad mortem persequebantur. Est ergo sensus. *Sonuerunt.* scilicet apostoli prædicando Christi fidem. *Et conturbatæ sunt aquæ eorū.* In scriptura enim per aquā scientia significatur, aqua sapientiæ salutaris, &c. Quid est ergo aqua maris, nisi gentiū per mare significatarum scientia, qúa docebāt idola esse colenda, quæ scientiæ fuerunt ad prædicationem apostolorum conturbatæ: quia cultus idolorum dissipatus, quoniam vt hic dicit gloss. Ad sonum prædicationis apostolorum aquæ maris, scilicet populi gentium, vel doctrinæ eorum sunt conturbatæ: quia sunt infatuatæ corruscante doctrina saluatoris. Stultam enim fecit Deus sapiētiam huius mundi. Vbi scriba, vbi doctus, &c. sicut scriptum est. Perdam sapientiam sapientum, & prudentiam prudētum reprobabo. Et quia multi proceres gentilium videbant per prædicationē montium, id est, apostolorum cultum Deorum suorum euacuari, ideo turbati contra apostolos per fortitudinem temporalem ipsos montes persequebātur & trucidabant. Et hoc est quod dicit. *Conturbati sunt montes*, id est apostoli, *in fortitudine eius*, scilicet asperæ persecutionis. Conturbati sunt apostoli martyrizati, non mente sed carne, sicut & Christus morte imminente dixit. Tristis est anima mea, &c. Cum enim omnis homo naturaliter fugiat pœnam, quis est qui secundum exterio rem hominem non conturbetur, intentata sibi morte? quinimmò & ipse Christus dicit. Nunc anima mea turbata est. Similiter & apostoli, de quibus nūc dicit. *Conturbati sunt montes in fortitudine eius.* s. duræ persecutionis mundi. Quia iste psal. agit de Christi incarnatione, qua verbum caro factum est. Ideo quæro vtrum ista sit vera propositio, Deus factus est homo, &c. in scripto meo.

Ioan. 12.
Ioa. 1.

758 Fluminis impetus lętificat ciuitatem Dei sanctificauit tabernaculum suum altissimus.

Hic ostēdit multiplex priuilegium ecclesiæ suprà Christum fundatæ. Et circa hoc facit quatuor, quia quatuor ostendit de ecclesia per Christi incarnationem facta. s. quòd ecclesia per Christum plenè iucūdatur, in principio. Secundò per Christum iustè gubernatur, ibi. *Deus in medio eius.* Tertiò per Christum mundo dominatur, ibi. *Conturbatæ sunt.* Quartò per Christum Deo copulatur, ibi. *Dominus virtutum.* Quantum ad primum sciendum quòd per flumen rectè sacra scriptura designatur ab antiquis patribus docta, vnde Greg. Quid nanque per flumen nisi antiquorum patrū dicta designantur? Quis nanque pensare sufficiet quam vehemēs fluuius dum legem conderet ex pectore Moyses erupit: quā vehemens fluuius ex Dauid corde prorupit: quanta Salomonis ore atq; omnia prophetarum flumina manarunt. Quibus scilicet ecclesia Dei irrigatur: ipsa sacra scriptura dicente. Ego sapientia effudi flumina. Quid est ergo fluminis impetus nisi abundantia intellectus scripturæ sacræ quam Christus donauit ecclesiæ suæ: dum legem nouam ore proprio sedens in monte dedit: declarans omnia quę in lege continebantur. Quid autē per ciuitatem Dei nisi sancta ecclesia accipitur, De qua ad literam dicitur. Vidi ciuitatē sanctam Ierusalem descendentem de cœlo, sicut sponsam ornatā viro suo, Quod ideo dicitur, quia ipsa ecclesia est Christi sponsa, vt supra dictum est psal. 44.

Ecclesiæ 24.
Psal. 44.

Fluminis

Ecclesi. 15. Aqua significat sapientiā.
Flumen scripturā significat. Greg. 17. mor. c. 23.
Ecclesia Dei ciuitas. Apoc. 21.

Fluminis ergo impetus lætificat ciuitatem Dei, quia lex noua à Christo data lætificat ecclesiā, dum per legem nouam fœlicitatem æternam sponsæ suæ promittit, dum ipsam in sponsam assumit, dum ipsam suo sanguine ornat, vt meritò huic ciuitati dicat. Gloriosa dicta sunt de te ciuitas Dei. Et aduerte qđ sancta ecclesia nō solū ciuitas, sed etiā tabernaculū dicitur. Ciuitas enim dicitur propter vnionem ciuiū, quos coniungit charitas, sed tabernaculum, quia in continuo bello manet in præsenti. Tabernaculū dicitur habitatio pugnātiū. Vñ de ecclesia subdit. *Sanctificauit tabernaculum suū altissimus.* i. ecclesiā suā quā sanctificauit, dū pprio sanguine lauit à peccatis, & donis spiriᵗᵉ sancti ipsam dotauit. Et notandū quod non immeritò ecclesia tabernaculum dicitur. Primò propter nominis expositionē. Dicit Cassiodorus super psalmum. 14. quod antiqui domos pauperum tabernas appellabāt, propter hoc qꝙ solum de trabib. & nōdum tegulis tegebantur, quasi tabernas. Et quia ibi cibū sumebāt ex duob. nominib. s. taberna & cænaculū vnū traditur esse factū vocabulum. s. tabernaculū. Dicitur igitur ecclesia militās tabernaculum, quasi taberna & cænaculū. Et meritò, quia modo taberna propriè ad potū pertinet, cænaculū verò ad cibū. In ecclesia verò est vtrūque, quia sicut dicitur. Caro mea verè est cibus &c. & sanguis &c. Iō de ecclesia dicitur. Sapiētia ædificauit sibi domū, miscuit vinū & posuit mēsam. Ista enim duo semper sunt in ecclesia ad sustentationē fidelium, cuius rō est, quia sicut in corpore humano calor naturalis agens in humidū radicale consumit ipsum, & ideo nisi fieret restauratio, citò periret corpus, hæc autē restauratio fit per cibum & potū. Sic spiritualiter est de anima. Nam calor fomitis. i. concupiscentiæ inordinatę cōtinuè agit & inclinat ad cōsumptionem humoris gratiæ, vt eam auferat, & saltem per dispositionem per peccata venialia virtutem gratiæ debiliter. Et iō nisi fieret restauratio per cibū & potū spirituale, citò periret, ad Hebr. 9. Tabernaculū factū est primū in quo erat mēsa & propositio panū. Secundò ecclesia dicitur tabernaculū, propter rei significatæ cōditionē. Tabernaculum enim nō est firma domus, nec habet fundamentū, sed huc illucq; mutatur, & cū trāsmigrāte migrat. Et secūdū Cassiodorū tabernaculū dicimus expeditionales & subitas mansiones. Sic & ecclesia in præsenti non habet firmitatem, scilicet, in terra vbi colocatur, quia sicut dicit Apostolus. Non habemus hic ciuitatem manentē &c. Vnde & cū fidelibus qui super huius tabernaculi habitatores discedētibus à mūdo & ipsum etiā discedet. Hic etiā fundamētū nō hēt, quia in terra nō figitur, sed vix terrā tāgit, quia terrena nō amat, nisi quātū ad sustentationē vitæ tēporalis necessariū est, quia Philip. 3. pē. 3. Nostra conuersatio in cœlis est, & per consequens, qui in terra figuntur, non sunt huius tabernaculi habitatores, sed ille solum qui potest dicere cum Petro illud. 2. Petri. 1. Certus sum quod velox est depositio tabernaculi mei. Si velox est depositio, ergo nō est in terra profunda eius fixio. Vnde solum simplices in hoc ecclesiæ tabernaculo possunt habitare. Iacob vir simplex habitabat in tabernaculis. Et de isto tabernaculo quod est ecclesia, nunc dicitur. *Sanctificauit tabernaculum suum altissimus*, quod tabernaculum sanctificatur, quando Deus per gratiam secretè manet in ecclesia Iob. 29. Deus erat mecum in tabernaculo meo.

Psal. 86.
Tabernaculum. Ecclesia.
Ioan. 6. Prouer. 9.
Hebræ. 9.
Hebre. 13.
Philip. 3.
2. Petri. 1.
Gene. 25.
Iob 29.

Deus in medio eius non commouebitur, adiuuauit eam Deus mane diluculo.

759 *Psal. 45. Hebræ. 12.*

Hic ostenditur quod ecclesia per Christū rectè gubernatur. Ciuitas. n. tunc rectè p regē gubernatur, quādo nō est partialis, nec personarum, acceptor: Si enim plus ad vnum declinaret quā ad aliū, iam partialis foret, & non iustè regeret. Deus autē ciuitatē ecclesię sine partialitate & acceptione psonarū regit, quia stat in medio ecclesiæ, æquè omnibus consulens æqualiter, personas non accipiēs. Sicut punctus qui stat in medio circuli æqualiter respicit omnem circunferentiam circuli: equaliter distans à qualibet parte, & æqualiter cuilibet appropinquans. Et in hoc satis figuratur virtus iustitię, quæ nō attēdit ad psonas, sed ad merita personarum & demerita, quæ de seipsa dicit. In viis iustitiæ ambulo in medio semitarum iud. cij. Notandū quod Christus stat in medio ecclesiæ sua multipliciter. s. tanquam Medium placatiuum diuinæ iracundiæ. Medium donatiuū vitæ nostræ animæ. Medium institutiuum nostræ ignorantiæ. Primum patet, quoniā Christus videns nos à Deo diuisos, & per peccatū in odiū Dei constitutos se ponens in medio, Deum iratum nobis placauit & nos Dei amicos cōstituit, propter quod appellatur mediator Dei & hominum. 1. Timo. 2. Mediator Dei & hominum vnus Christus Iesus. Quæ verba exponens glo. ait. Vnus est mediator Dei & hominum, id est, ad cōponēdum pacem, quia medius arbiter. s. Christus Iesus pro hominib. factus homo vt sic esset mediator, non enim aliter quā per hominē mediat. Mediator enim inter Deum, & homines oportebat vt aliquid hominibus, simile haberet, & aliquid simile Deo, ne per omnia hominibus similis longè esset à Deo, aut per omnia similis Deo lōgè esset ab hominib. atque ita mediator non esset. Verè itaque mediator Christus inter mortales peccatores & immortalem iustum apparuit mortalis cū hominibus, & iustus cum Deo, tdeo dicitur mediator Dei & hominum, quia inter Deum immortalē & hominem mortalē est Deus homo reconcilians hominem Deo. Vnde nobis dicere potest. Ego sequester & medius fui inter Deum, & vos, quia. s. rigorem iustitiæ contra peccatores placauit, & nos per pœnitentiam Deo reconciliauit. Figura huius mediationis habetur Ezech. 9. vbi sententialiter dicitur quod Ezechiel vidit sex viros missos ad occidendū populum, & in medio eorum vidit hominem lineis indutum, & atramentarium scriptoris ad renes eius, qui signabat signo thau omnes gemētes super peccata facta. Et istis signatis nō poterāt illi sex viri nocere, cæteros autem omnes occiderūt. Moraliter illi sex viri parati ad occidēdū omnes homines peccatores, sunt sex mundi ætates Christum præcedentes, in quibus contra peccatores rigidè procedebatur. Prima fuit ab Adam vsque ad Noë, vbi rigor iustitiæ apparuit, quia per diluuium omnes homines fuerunt deleti, octo exceptis. Secunda fuit à Noë vsque ad Abraham, vbi apparuit rigor iustitiæ in punitione Sodomorum. Tertia fuit ab Abraham vsq; ad Moysem, vbi apparuit rigor iustitiæ in submersione Ægyptiorum. Quarta à Moyse vsque ad Dauid, vbi apparuit rigor iustitiæ in punitione occisionis vxoris Ieuitæ, ex quo octuaginta quinq; millia sunt occisi. Quin-

Acceptio personarum.
Deum & hominum.
1. Timo 2.
Deute. 5.
Ezechi. 9.
Aetates mundi sex.
Iudi. 20.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ta à Dauid vsque ad trãsmigrationem Babylonis, A
vbi apparuit rigor iustitię in occisione prophetarũ
3.Reg.19. Baal per Heliam.3.Reg.19. Sexta à transmigratio
ne Babylonis vsque ad Christum, in qua apparuit
rigor iustitiæ ex multis victoriis Machabeorum.
Isti ergo sunt sex viri parati ad occidẽdum popu-
lum, quia in illis sex Ætatibus iustitiæ rigor erga
peccatores obseruabatur. Sed attẽde quod in me-
dio istorum erat vir indutus lineis. s. Christus, quia
qualibet Ætate illarũ fuit Christus figuratus. Fuit
autem indutus lineis, quando mũdissimam vestem
carnis assumpsit de purissimis sanguinib. virginis
gloriosæ. Tunc enim facta sunt vestimẽta eius al-
Matt.27. ba sicut nix. Hic atramẽtariũ scriptoris portabat,
quia ipse vt mediator tãtæ seueritatis legẽ miseri- B
cordię scripsit temperãs iustitiã cum misericordia,
Matt. 9. dicens. Misericordiam volo & non sacrificiũ, quiæ
veni vocare peccatores ad pœnitentiam, quia ipse
omnib. pœnitentib. debitẽ liberẽ parcit. Vnde om
nes gentes pro peccatis signat signo thau. i. signo
crucis, dum tales facit participes suæ passionis. Et
ideò quia talibus sic signatis parcit, rigor iustitiæ
istis non nocet, cęteros autẽ occidit dũ omnes im-
pœnitentes perpetuò dãnat. Nisi pœnitẽtiã egeri-
Actuũ. 3. tis, omnes simul peribitis. Et iõ quia sic fuit mediũ
placatiuũ, iõ ipse stãs in medio, pacẽ cum Deo fa-
ctam annunciauit, quãdo. s. morte pro nobis tole-
Ioan. 20. rata, stetit in medio discipulorum, & ait. Pax vo-
bis. Quod benè nũc cõsiderans Psalmista, ait. *Deus* C
Cor. in medio eius. Secundum patet. s. quod est mediũ vi-
tæ donatiuũ. Dicunt naturales quod cor cuius vir-
tus ad cætera membra effluens eis vitã tribuit, est
in medio corporis, & si influxus suæ virtutis impe-
diatur, ne ad aliquod mẽbrum trãseat, statim illud
membrum arescit & mortificatur. Sic spiritualiter
Christus à quo omnis vita gratiæ procedit stat in
medio animæ nostræ ipsam viuificãs. Et si per ali-
quod peccatum fluxus suæ gratiæ impediatur sta-
tim anima mortificat. Et ideo multũ lætari debet
anima quando Christum sic habet in medio sui.
Zacha. 2. Lætare Hierusalem, quia habito in medio tui: ego
Gene. 2. dominus. Et in hoc figuratur Christus per lignum
vitæ, de quo Gene. 2. Produxit Deus lignũ vitæ in D
Damas. medio paradisi. Vbi nota quod secundum Damas.
li. 2. libro. 2. Paradisus terrestris est locus purissim⁹ om
Paradi- ni terra altior & luminosus. Et sic significat deuo-
sus. tam cõsciẽtia, quæ est pura per expultionẽ vitiorũ
altior omni terra per dilectionem supernorum, lu
minosa per cõtẽplationẽ diuinorum. Vnde de tali
Eccle. 40 anima dicitur, q⁹ est sicut paradisus benedictionis.
Sed per lignum vitę cuius esu vita conseruabatur,
Ioan. 6. propriè Christus significatur, cuius mãducatio vi-
tam in nobis cõseruat. Qui manducat me, ipse vi-
uet propter me. Hoc ergo lignum vitæ plantauit
Deus in medio paradisi, quia. s. in deuota anima
Christum qui est vita spiritualis facit habitare in
medio ęius existens velut cor in medio corporis, E
omnes eius potẽtias viuificet, propter quod cuili-
bet deuotæ animę dicit illud Psal. Magnus in me-
dio tui sanctus Israël. Tertium patet. s. quod Chri-
stus est medium informatiuum &c. Sicut enim sol
est in medio cœli, vt omnes stellas melius illumi-
net, sic Christus in medio conscientiæ nostræ, vt
ipsam illuminet ad subuertẽdum vitia. In cuius fi-
gura sol stetit in medio cœli, donec populus Dei
Iosue. 10 subuertisset ciuitatem Hay. Iosue. 10. Quia Chri-
stus stat in medio conscientiæ nostræ ipsam, scili-
cet, illuminando, donec subuertat ciuitatem Hay,
scilicet, mundum cum suis concupiscentiis. Nam
Hay interpretatur quæstio vitę, eius peccata signi-
ficans, vt de Christo dicatur. Quasi stella matutina *Eccle. 50.*
in medio nebulæ, & quasi luna plena in diebꝰ. suis
lucet. Sic ergo stat Christus in medio ecclesiæ, quę
scilicet, est cõgregatio fidelium, ipso dicente. Vbi *Mat. 18.*
sunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi
sunt in medio eorum. Quod benè nunc prędicens
Psal. de ecclesia dicit. *Deus in medio eius non commo-*
uebitur, id est ipsa ecclesia durabit firmiter, quia
Deus est in medio eius, vt dictum est. Sequitur. *Ad-*
iuuabit eam Deus manè diluculo. Vel secundum aliã
literam. *Adiuuabit eam Deus cultu suo.* Ad intellectũ
primæ literæ sciendum quod per manè quod est
principium diei, significatur principium boni ope
ris, sed per diluculum quod est principium lumi-
nis, significatur spiritus sancti illuminatio, vel in-
spiratio. Et sic est sensus literæ. Quia Deus est in
medio ecclesiæ, ideo iuuabit eam *manè*. i. in princi
pio boni operis. Et si quæras quomodo, respõdet.
Diluculo. i. per inspirationem spiritus sancti. Quã-
tum vero ad secundam literam sciendum, quod p
vultum per quẽ cognoscitur quis, significatur in-
carnationis Christi mysterium: per quod Deus no
bis est manifestatus, de quo dictũ est psal. 44. Vul- *Psal. 44*
tum tuum deprecabuntur omnes diuites plebis. s.
Christum incarnatum. Et sic est sensus. *Adiuuabit*
eam de vultu suo. i. per mysteriũ suæ incarnationis.

Conturbatæ sunt gentes, & incli- 760
nata sunt regna, dedit vocem suam, *11.q.3.ad mensam.*
mota est terra.

Hic ostẽditur quomodo ecclesia per Christum
mundo dominatur. Ad prædicationem enim Chri
sti & apostolorum suorum gentes mũdi in adver-
sis regnis & partibus relinquentes idola Christi fi-
dem susceperunt & contritæ de peccatis suis pœ-
nitentiam egerunt, & se iugo Christi humiliter in-
clinauerunt. Et hoc est quod dicit. *Conturbatæ sunt*
gentes, id est de peccatis contritæ pœnitentiã agẽ-
tes. *Et inclinata sunt regna* s. ub fide Christi humilia
ta. Et vñ talis cõturbatio, vñ talis inclinatio? certè
nõ, nisi per Christi p dicationẽ & apostolorũ. Vnde
subdit. *Dedit vocem suam*, scilicet, prædicationis. *Et* *Cõmotio*
commota est terra, id est terreni & peccatores homi- *pœniten-*
nes commoti, scilicet, sunt ab idololatria ad verã *tię.*
Christi fidem. Attende quod cõgruè peccatorum
conuersio dicitur esse quædam commotio, quoniã
magna est commotio quando peccator per pœni-
tentiam de vitiis ad virtutem, de odio ad gratiam,
de idololatria ad fidẽ, de filio perditionis, ad filiũ
Dei commutatur. Et de tali commotione dicitur.
Commouisti terram & conturbasti eam, sana con- *Psal. 59.*
tritiones eius, quia commota est, quod de commo
tione pœnitentiæ intelligitur. Vnde ibidẽ ait glo.
Commouisti terram, scilicet, ab errore ad pœnitẽtiã,
Et hoc vibrato gladio spiritus. s. prædicationis, dũ
dixisti. Pœnitemmi & credite euãgelio, appropin-
quabit enim regnum cœlorum. Commota est er-
go terra ad pœnitentiam conscientia peccatorum
accusante &c. Sic & nũc de tali commotione pœ-
nitentiæ loquitur Psalmista dicẽs. *Dedit vocem suã,*
& commota est terra.

Dominus virtutum nobiscum, su- 761
sceptor noster Deus Iacob. *24.q.1. quæ di-*
gnior.

Hic ostẽditur quomodo ecclesia per Christum
Deo copulatur. In Christo enim coniuncta est in
vna

vna persona natura diuina & humana. Et sic nobis A
cum est Deus, & nos cum ipso. Quod exprimens
ait. *Dominus virtutum nobiscum.* Virtutes enim sunt
quidã ordo angelorũ, ad quos spectat miracula &
Psal.102. mirabilia signa facere. De quib. dicit. Benedicite
domino omnes virtutes eius. Et p istũ ordinẽ an-
gelorũ hic omnes alij ordines intelliguntur, cum
dicitur. *Dominus virtutum*. i. omnium angelorũ *no-*
biscum. s. per carnis assumptionem. q.d. Qui olim ad
homines mittebat angelos ipse in propria. s. pona
venit, & est nobiscum. Et quod loquatur quod
sit nobiscum per incarnationis mysterium, declara-
tur cum subdit. *Susceptor noster*. i. nostræ humanita-
tis, *Deus Iacob*. s. ille Deus verus, quẽ adorabat Ia-
cob. Et aduerte quod cum dicit. *Dominus virtutum* B
nobiscum. innuit proprium Christi nomen quod est
Emanuel, quod interpretatur nobiscũ Deus. Vel
moraliter. *Dominus virtutum nobiscum*. s. per gratiã,
&cũ quib. s. cũ filiis Chore, q⁹. ille psal. attribuitur.
i. cũ filiis crucis, p filios Chore significatis. Et sic
Susceptor noster Deus Iacob. q.d. Ipse est *Deus Iacob*. i.
illorum qui figurantur per Iacob, qui, scilicet, sup-
plantant vitia mundi carnem & diabolum. Nam
Iacob supplantator interpretatur.

762
5.q.1. si omnino. Venite & videte opera domini, quæ posuit prodigia super terrã, au-
ferens bella vsque ad finem terræ.

Hic consequenter ostẽditur multiplex miracu- C
lum in Christi incarnatione factum. Et diuiditur
in tres partes, secundum tria maximè miranda fa-
cta in Christi incarnatione. Primum fuit totius or-
bis pacificatio, in principio. Secundum fuit nostræ
mẽtis expurgatio, ibi. *Arcum conteret*. Tertium fuit
Nativi- populi gentilis subiugatio, ibi. *Vacate*. Quantum
tas. ad primum sciendum quod tempore Christi nati-
Christi. uitatis pax generalis fuit per vniuersum orbẽ, quia
totus orbis Cæsari Romano erat subditus. Et hoc
ad denotandum quod ille nascebatur qui totius
orbis verus erat dominus, & peccatores Deo re-
conciliare veniebat, propter quod & tunc primò
per angelos fuit decãtatũ Gloria in altissimis Deo
& in terra pax homin. b. Hoc signum mirandum D
prædidit Psalmista dicens, *Venite & videte opera do-*
mini, quæ posuit prodigia super terram. Et quæ sint
ista opera & prodigia, ostendit dicens. *Auferens bel-*
Pax pro- *la vsque ad fines terra*, q⁹ ia in tota terra nullum erat
digium. bellum, sed pax mutua. Et aduerte quod tale opus
pacis per orbem factę vocat prodigium. Prodigiũ
enim dicitur procul à dicto, scilicet, quãdo p vnũ
factum aliud factum procul futurum designatur,
quod sic fuit in proposito, q⁹ia per pacem illã tem
poralem significatur pax ęterna omnib. electis dã-
da per Christum, vel pax futura inter carnem &
2.par.14. spiritum post resurrectionem, vt de Christo meri-
tò dicatur. Nulla temporibus eius surrexerunt bel
la pacem domino largiente. E

763 Arcum conteret, & cõfringet ar-
ma: & scuta comburet igni:

Hic ostenditur secundum mirandum mẽtis ex-
purgatio. Sicut enim Christus nascẽdo pacem ex-
teriorem per mundum esse, sic in mente nostra pa
cem voluit facere. Et auferẽdo vitia ab animabus
Arcus lu- nostris, quib. impugnamur interius, quę per arcum
xuriæ. arma & scuta significãtur. Per arcum qui à remo-
tis vulnerat, intellige peccatum luxuriæ, q⁹iod lon-
Psal.7. gè positos vulnerat, & concupiscentiæ flamma ac-
cendit. psalm.7. Arcum suum tetendit &c. sagittas
suas ardẽtibus effecit. Per arma accipe peccatum
auaritiæ. Arma enim cum sint ferrea sunt dura &
frigida, sic & peccatum auaritiæ homines auaros
erga suos proximos duros & crudeles facit, & frigi
dos absque aliquo igne charitatis. Vnde de quoli-
bet auaro dicitur. Pingui ceruice armatus est. Per
scutum vero accipe peccatum obstinationis & su-
perbiæ. Quia sicut scutum iacula emissa repellit
ne interiora penetrent, sic & superbia iaculis. i. ver
bis diuinis & inspirationibus retistit ne pertingant
ad cor, ne conuertatur ad Deũ. Vnde de quolibet
superbo dicitur. Corpus eius quasi scuta fusilia, &
compactum scamis sese prementibus, quod de si- B
perbis intelligitur, vt ostendit Greg. d. Corpus il-
lius quasi scuta fusilia, quia omnes superbi ne ad se
corripientium verba perueniant, contra aduersan
tium iacula scuta defensionum parant. Sic igitur
peccata, luxuriæ, auaritiæ, & superbiæ, per arcum
arma figurantur & scutum, quæ Christus ven ens
igne spiritus sancti consumpsit, vt etiam interius
homo pacem haberet. Et hoc Psalmista prædicẽs
de Christo dicit, quòd omnia hic *comburet igni*, sci-
licet spiritus sancti.

Arma auaritiæ.

Tob 15.

Scutũ obstinatio-nis.

Iob 41.

Greg.33. mor.c.31.

Vacate & videte quoniã ego sum 764
Deus: exaltabor in gentibus, & exal- *11.q.3.ad mensam.*
tabor in terra. C

Tertiũ mirabile fuit gentiũ subiugatio, quæ per
Christi incarnati prædicationẽ Christo sunt subiu-
gatæ. Vnde hic loquitur Christus dicens. *Vacate &*
videte. Loquitur enim omnib. vt cõsiderẽt mira o-
pera eius ex quib. Christũ verũ Deũ esse cogno-
scãt. Ex hoc n. quod corda gẽtilium ad se cõuertit, *Nativi-*
verũ se Deum probat. Cuius cõuersionis in nativi- *tas.*
tate sua clarum signũ ostendit, quoniã in hora suæ *Christi.*
nativitatis omnia idola Ægypti corruerunt, ad si- *Idolum.*
gnificandum quod per suam prædicationẽ & apo-
stolorũ idololatria erat tollenda, & gẽtes sibi sub-
iugandæ per fidẽ, propter quod subdit. *Exaltabor in*
gentibus, & exaltabor in terra. Vbi secundũ glo. Per
terram intellige Iudęos, qui principalẽ terrã mũdi,
s. terrã promissionis habitabãt. Per gẽtes autẽ po-
pulum gentilẽ idololatrũ. Christus autẽ in sua na-
tiuitate fuit exaltatus in gẽtib. quãdo caput orbis. s.
Octauianus imperator ad informationem Sybillæ
puerum natũ adorauit, & thura sibi exhibuit. Quã-
do tres magi gẽtiles ad terram procidentes Chri-
stum natum adorauerunt. Quod prædicens Psal-
mista in persona Christi. dicit. *Exaltabor in gentibus*.
Fuit etiam subitò exaltatus in terra, scilicet, in po- *Psal.148.*
pulo Iudæorum, quando à pastoribus Iudæis fuit
spiritualiter adoratus, & ab Anna prophetissa & Si
meone Deus prędicatus. Et ideo dicit. *Exaltabor in*
terra. propter quod ait psalm. 148. Exaltatum est
nomen eius solius.

Dominus virtutũ nobiscum, susce- 765
ptor noster Deus Iacob.

Hic ostendit Christi incarnationem factam &c.
Dic vt supra verbo. 761. Quia hic dicitur domi-
nus virtutum *nobiscum, scilicet*, per incarnationem,
& ostensum est in præcedenti quæstione, quod ista
propositio est vera, Deus factus est. Ideo conse-
quenter quæro vtrum ista sit vera, homo factus
est Deus, in scripto meo.

PSAL

Universidad de Deusto
Biblioteca

PSALM. XLVI.

766 OMnes gẽtes plaudite manibus, iubilate Deo in voce exultationis.

Hîc psalmus talem habet titulum. *Ad victoriã filijs Chore Psal.* Pro cuius expositione sciendũ quod filij Chore (de quib. dictũ est in titu. præcedentis psalmi) spiritu prophetico multa futura præuiderunt, quæ significabãt alia futura tempore Christi. Et inter cætera pauiderunt multas victorias futuras populi Dei tempore Iosue. Et de illis victoriis habitis à populo Dei de inhabitãtibus terrã promissionis, hic aliquæ narrãtur. Et sic sensus tituli est. Iste Psal. factus ad ostendendã victoriã. s. multiplicẽ habitã tempore Iosue, attribuitur filiis Chore, quia. s. ab eis est factus. Intentio Psal. est monere nos ad laudẽ Dei & gratiarum actionem de beneficiis receptis ab ipso. Quantum vero ad intellectũ Psalmistæ aliter exponitur. Nam filij Chore significant filios crucis. i. deuotos Christi passionis. Et est sensus, iste psal. qui est ad victoriam Christi per crucẽ habitã, attribuitur filiis Chore. i. rectè cõpetit filiis crucis. Istũ ergo psalmũ exponẽdo primò exponã literã, secũdò dicam intellectũ Psalmistæ. Quantũ ad primũ ille psal. habet duas partes. Quia primò Dei beneficia narrantur. Secũdò omnes ad gratiarum actiones inuitantur, ibi. *Psallite &c.* vt N. Quantum vero ad intellectũ Psalmistæ, iste psalm. agit de victoria Christi & beneficiis per Christum nobis collatis. Et diuiditur in duas partes. Quia primò narrantur Christi beneficia. Secũdò ostenditur debita sibi reuerẽtia, ibi. *Psallite.* Prima in duas, quia ostenditur primò Christi gloriosa operatio. Secundò eius gloriosa ascensio, ibi. *Ascendit Deus.* Prima in duas, quia primò populus ad
Plaudere. Dei laudẽ excitatur. Secundò ratio laudis demonstratur, ibi. *Quoniam dominus excelsus.* Quantum ad primum sciendũ quod Psal. gentilem populũ, quẽ in præcedenti psalmo Christo per fidẽ subiugãdũ prædixit, in præsenti psal. ipsum iam cõuersum ad laudem Dei inuitat dicẽs. *Omnes gentes &c.* Vbi nota quod secũdum grãmaticos plaudo. dis. idem est quod manus adinuicẽ ex lætitia repercutere, clãdere vel simul iũgere, vel manib. sonum ex gaudio
Magnus significat opera. facere. Secundũ theologos autem per manus quibus operamur, opera nostra significãtur, vt ait Gre
Grego. go. Quid est ergo plaudere manib. nisi opera bona operibus bonis cõiungere, & sic hilaritatẽ mẽtis & exultationem resonare? Vnde hic ait gl. *Omnes gentes plaudite manibus.* i. gaudete bonis operib.
Psal. 97. Cõsimiliter dicitur. Flumina plaudent manu simul vbi ait glo. Sancti pleni spiritu sancto exultabunt bonis operib. Et aduerte quod in isto inuitat gentes ad plaudendum Christo, & non Iudæis, eo quod præuidebat Iudæos nõ recepturos Christũ,
Ioan. 1. secundũ illud Ioan. 1. In propria venit, & sui eum nõ receperunt, sed gentes eius fidem recepturas. Idcirco ad gentes se cõuertens ait. *Omnes gẽtes plaudite manibus.* q.d. secundum gl. Et si Iudæi ipsi nostro Chore. i. caluo Christo insultẽt deridendo dicẽtes, calue, calue. Vos tamẽ omnes gẽtes ad quas transiuit gratia, *plaudite manibus* Christo, id est bonis operibus gaudete. Et aduerte quod hoc signũ vniuersale *omnes*, hic stat pro generibus singulorũ,
Iubilare. non pro singulis generum. *Iubilate Deo in voce exultationis.* Vbi notandum quod secundum grammaA ticos iubilus est gaudium mentis tantum quod verbis recitari non potest, nec tamen pœnitus reticeri. Et sic iubilare est quadam voce confusa gaudiũ
Gregor. 8. mo. c. 40. mentis ostendere. Et cõformiter Grego. dicit. Iubilum dicimus cum tantam lætitiam corde concipimus, quantam per sermonis efficaciam non explemus. Et tamen mentis exultatio hoc quod sermone non explicat voce sonat. Quid ergo propriè est homini iubilare, nisi purgatis prius vitiis superna patriæ præmia cõsiderare, & inde tantã in corde lætitiam concipere, vt ipsam sermone explicare non possit, sed quadam voce confusa ipsam resonare? Quod ostendit Greg. dicẽs. Deus innotes-
Greg. 24. mo. cap 6. cendo homini, prius ipsum afficit, postmodum exB hilarat. Aliter enim quisque compungitur cum interna intuens malorum suorum pauore terretur. Aliter vero cõpungitur, cum gaudia superna conspiciens spe quadã in securitate roboratur. Illa cõpunctio tristes, hæc vero lætas lachrymas mouet. Iubilum namque dicitur, quando ineffabile gaudium mente concipitur, quod nec abscõdi possit, nec sermonibus aperiri, & tamen quibusdam motibus proditur, quamuis nullis proprietatibus exprimatur. Vnde Dauid propheta intuens electorũ animas tantum gaudium mente concipere, quan*Psal. 88.* tum sermone non valent aperire, ait, Beatus populus qui scit iubilationem, non ait qui loquitur, sed qui scit. Quia sciri quidem iubilatio intellectu poC test, sed verbis exprimi non potest. Sentitur quippe per illam quod vltra sensum est, & quamuis ad hanc contemplandam sufficiat conscientia scientis, ad hanc tamen dicendam non sufficit lingua dicentis. Et subdit. Sic ergo cordibus nostris, lux se veritatis insinuans iustitiam prætendendo contristat, postmodum æterna gaudia aperiendo lætificat, vt post lachrymas ad iubilũ consurgat. Ex quibus apparet quod gentili populo dicere. *Iubilate Deo in voce exultationis*, nihil aliud est dicere quam prius considerando peccata vestra illa per pœnitẽtiam purgate, & post *iubilate Deo* per internum
Psal. 65. gaudium de cõsideratione præmiorum, id est Deũ laudate. Iubilate Deo omnis terra, psalmum dici-
D te nomini eius &c.

Quoniam dominus excelsus, terribilis, rex magnus super omnẽ terrã. 767

Hîc cõsequenter ostẽditur ratio quare sic Deũ laudare debemus. Et diuiditur in partes tres, secundum quod hic ostendit quod triplici ratione Deo iubilare debemus, scilicet. Primò ratione diuinæ maiestatis excelsæ. Secundò ratione dignitatis ecclesiæ cõcessæ, ibi. *Subiecit.* Tertiò ratione hæreditatis nobis promissæ, ibi. *Elegit nobis.* Quantum ad primum sciendũ, quod regis nobilitas & excellen*Rex Christus.* tia, non parum subiectos lætificat, propter quòd
E dicitur. Beata terra, cuius rex nobilis est. Sed quis nobilior rege & domino nostro Iesu Christo, certè *Eccle. 10.* nullus. Et hoc est quod dicit, *Quoniam dominus excelsus & terribilis. Excelsus* in potentia, *terribilis* in iustitia. *Excelsus* bonos eleuando, *terribilis* malos iudicando. Quod ideo dicit, vt bonos ad iubilum de tanto domino inducat, & malos terrendo con- *Dominus.* uertat, vt se dominum habere credãt. Narrat. P. Alfonsius, quod quidam in tantam demẽtiam *Caput.* venerat & insaniam quod credebat se non habere caput, nec cor, neque aliqua inter ora, nec aliquis ab hac opinione aliquibus persuasionibus poterat ipsum

Exiplum. ipsum remouere. Quidam vero medicus subtiliter A recursum in persona Christianorum dicit, *Subiecit*
agẽs circa ipsum, fecit fieri pileum plũbeum multæ grauitatis, & imposuit capiti illius. Et sic ille par- *populos nobis.* Sic enim dominus prædixit Iudæis. Si *Lesit. 2.*
tim ex onere, quod gerebat in capite: & partim ex non audieritis me, subiiciemini iis, qui vos oderunt,
repercussione sanguinis, & caloris, qui ex tali põdere ad caput ascendebat: deductus est paulatim ad scilicet Christianis, qui odio habent infidelitatem
suam notitiam, vt sentiret se caput habere. Sic mo- vestrã. Sequitur. *Et gentes sub pedibus nostris.* Vbi no-
raliter multi sunt, qui non se credunt habere caput, tandum, quòd hic per pedes sancti & apostoli, &
i. dominũ supra se, qui eos iudicare, vel punire pos- prædicatores intelliguntur: quia, sicut pedes cor- *Pes significat apostolos.*
sit, dicentes illud psal. 11. Quis noster Deus est? istis pus portãt, ita sancti apostoli, & prædicatores Chri-
ergo Christus vt se illorũ ostendat dominũ: nã quia sti, & Christi fidem portauerunt per orbem. Illi
ex visu hoc percipere nolũt, ex põdere pœnæ hoc ex enim pedes à Iudæis repulsi ad gentes se transtule-
perientur eis ætẽraliter infligẽdę: eorũ superbiam runt, & ad illas fidem Christi portauerunt: vt osten-
quæ semper ascendit deprimẽte. Quæ quidem ęterna pœna propter grauitatẽ põdus plumbeũ dicitur: dit Greg. super illo verbo Iob 28. Quos oblitus est *Greg. 18. mo. ca. 19.*
pes egentis hominis: dicens, Quis hoc loco alius ac-
B cipitur egenus, nisi ille de quo per Paulum dicitur. *2. Cor. 8.*
Qui propter nos egenus factus est, cùm esset dives. Cuius egentis humanis pedes sancti prædicatores fuerunt, per quorum profecto præsentiam gentilitatem circumiens mundum perambulauit vniuersum. Sed Iudæos pes egentis hominis est oblitus, quia in ipso initio nascentis ecclesiæ dum sancti Apostoli Iudęis regnum cœlorum prędicare voluissent, videntes, quòd eis nihil omnino proficerent, ad prædicandum gentibus deflexerunt. De quibus per prophetam dicitur. Transferentur montes in *Psal. 45.*
cor maris: quia repulsi à Iudæa apostoli, in hoc gentilitatis sæculo sunt translati, &c. Præuidens ergo psalmista gentes per prædicationem apostolorum ad fidem ecclesiæ subiiciendas. in persona ecclesiæ
C dicit. *Et gentes sub pedibus nostris*, scilicet subiecit. Vel ista possunt esse verba apostolorum. d. *Subiecit gẽtes, &c.* Vnde ait glo. hic. Apostoli enim passi à suis, scilicet à Iudæis, honorantur à gentibus: vnde & dicũt. *Et gentes*, scilicet subiecit *sub pedibus nostris*, id est, sub prædicatione nostra. Per pedes enim prædicationem, accipe, quibus gentes subiecit.

Elegit nobis hæreditatem suam speciem Iacob, quem dilexit. 769

De pœnitentia dist. 2. sect.

Hic ostendit Christum à nobis laudandum ra-
D tione hæreditatis promissæ: ad quam gratis, & non ex meritis nostris nos Deus ab ęterno elegit. dicente apostolo. Deus benedixit nos in omni benedictione spirituali in cœlestibus in Christo Iesu: sicut *Ephes.*
nos elegit in ipso ante mundi constitutionem, &c. Et ibi notat Magister in glo. quòd duæ sunt Dei electiones, siue prædestinationes, & duplex earum *Electio. Prædestinatio.*
effectus: quarum altera est de præsenti ad iustitiam, & altera de futuro ad gloriam. Nec tamen intelli-
ges, quòd sint in se duæ Dei electiones, vel prædestinationes: cùm vna tantum sit prædestinatio, quæ est ipse Deus, sed quia de duobus est ipsa Dei electio, vel prædestinatio, scilicet de iustitia in præsen-
E ti, & de gloria in futuro: Deus enim ante mundi cõstitutionẽ cùm nullus adhuc aliquid meruerat: præordinauit, quòd in tempore gratiæ aliquos à perditis separaret: & iustos, & immaculatos faceret, præordinauit etiam, quòd & illos iustos ad æternam hæreditatem perduceret. Alteram electionem hic implet, quę iustos facit: alteram in futuro implebit, quæ erit omnium perfectio. Et ab ista vltima apostolus incipit. d. quòd Deus benedixit nos in omni benedictione, scilicet in cœlestibus: accipiens præteritum pro futuro propter certitudinem rei futuræ. d. Benedixit, id est, benedicet, id est, in futuro exultabit ad gloriam. Sed de prima electione, quæ est in præsenti ad iustitiam: subdit. Sicut

Subiecit populos nobis, & gentes sub pedibus nostris. 768

6. q. 1. si omnia.

Hic ostendit Christum esse laudandum ratione dignitatis cõcessæ sponsæ suæ. i. ecclesiæ: cui orbem terrarũ subiecit. Vbi notandũ, quòd sicut spõsa nomen dignitatis sponsi cũ sponso participat, vt puta sponsa regis dicitur regina: imperatoris dicitur imperatrix, &c. sic & dignitatẽ, cum sponso participare debet. Christo autem Deus subiecit orbem terrarum. psal. 8. Omnia subiecisti sub pedibus eius. Sic & per consequens orbem terræ Christus suæ sponsæ subiecit. Et hoc est, quod ecclesia de Christo di-
Iudæus. cit. *Subiecit populos nobis.* Quid. n. per populos nisi Iudæos intelligere debemus, sicut per gẽtes ipsos gẽtiles idololatras: vt patet supra versic. 8. Dicat ergo sancta mater ecclesia, *Subiecit populos nobis*, id est, Iudęos. Qui etsi fide disĉordãt ab ecclesia, nec sperant nobiscũ ætẽrna bona percipere, tamẽ ex omni parte orbis profugi ad solam ecclesiam refugium habent: & eius dominio subiiciũtur. Et hoc clarè hic notat glo. d. Loquitur hic psalmista in persona totius ecclesiæ. q. d. Ideo plaudite, & iubilate Deo, quia subiecit populos nobis. i. vniuersali ecclesiæ. Hoc enim dicere omnibus fidelibus vniuersaliter conuenit: quia omnes extrinseci, scilicet Iudęi subiecti sunt. Quot enim modo currunt ad ecclesiam, nondum Christiani, rogãtes auxilium ecclesię, subueniri sibi temporaliter volunt, etsi in ætẽrnum adhuc regnare nobiscum nolunt. Psal. ergo præuidens populum Iudęorum solum ad ecclesiam habiturum

Universidad de Deusto
Biblioteca

nos elegit in ipso ante mundi constitutionem. q.d. A Benedicet nos in futuro, qđ & si videtur ex meritis nostris, ita tamen gratis erit, sicut & prima electio. s.ad iustitiã est gratuita:quia merita,quæ præcedunt futuram gloriam ex gratia sunt, & dona Dei sunt. Coronat ergo Deus in nobis dona sua, non quæ ex nobis sunt merita. Et hoc est, quod ait. Sicut elegit nos ante mundi constitutionem. q.d. Ita gratis nobis dabit gloriam sicut gratis nos elegit in Christo ante mũdi cõstitutionẽ. s. sine aliquibus nostris meritis. Qũo autẽ elegit eos,qui nondũ erant nisi prædestinando? Sicut ergo non elegit nos ante mundi constitutionem, eo quòd tunc sancti essemus: quia nõdũ eramus:sed solũ gratis elegit nos, vt sancti essemus:ita quòd diuina electio est causa,quare sancti sum⁹,&nõ sanctitas nostra est causa quare nos Deus B elegit. Ita omnia intelligẽs psal. hic ait. *Elegit nos hæreditatem suã.* s. elegit nos ad iustitiã, vt nobis hæreditatẽ suam. s. gloriæ daret. Et,si quæras:qui sunt illi, quos sic Deus elegit? Respõdet. *Speciem Iacob, quem dilexit.* q.d. Illi à Deo sic sũt electi,qui speciẽ Iacob imitãtur. s. vitam speciosam Iacob. s. qui terrena dat ꝓ cœlestibus: sicut Iacob dedit edulii lẽtis ꝓ primogenitis Esau. Et nota, ꝙ hic textus in multis libris variatur:quia aliqui habẽt *speciem Iacob, quem dilexit*, & aliqui *quã*. Et tñ vtroq; mõ textus est clarus: quia si dicatur *quã*, tunc refertur ad speciẽ, si aũt dicatur *quem* tũc refertur ad Iacob. Et quia hic innuit psal. quòd gratis, & sine meritis sumus à Deo electi, & prædestinati:ideo ad hoc declarãdum quęro, vtrũ electio, vel prædestinatio in nobis habeat causam C meritor am, &c. Bonauentura primo. d. 41. q. 1.

770 ## Ascendit Deus in iubilo, dominus in voce tubæ.

Hic agitur de gloriosa Christi ascẽsione. Vbi notãdũ, ꝙ sicut ꝓpter nos de cœlo descẽdit ad terras: sic & ꝓpter nos de terris ascendit ad cœlos. Vñ de ipso ait apostolus:quòd aũt ascẽdit quid est, nisi quia descẽdit primũ in inferiores partes terræ? Qui descẽdit, ipse est, & qui ascẽdit sup oẽs cœlos. Et de ista ascensione nunc ait, psal. *Ascendit Deus in iubilo.* Accipit præteritum pro futuro. d. *Ascendit*. i. ascẽdet. Docet.n. experientia, ꝙ res naturaliter tñ ascẽdere potest, quãtũ descendit: sicut patet in conductis aquæ, per quas aqua quantum prius descendit, tñ postea D ascẽdere põt. Christ⁹ ergo, cũ descẽderit de cœlis ad terras, quid mirum, si de terris ad cœlos ascẽdit? Et circa istã ascensionẽ notãdũ, ꝙ tripliciter Christus ascendit. s. euidenter, sapiẽter, & lætanter. Primò ascendit euidenter: & nõ in occulto, vt viã nobis ostẽderet: vnde scribitur. Vidẽtibus illis, eleuat⁹ est, &c. Sicut n. palã crucẽ ascenderat, quæ ascẽsio fuit meritum suæ glorificationis: quia per ascensum crucis meruit ascendere cœlos. Sic & iustum fuit, vt palam ascẽderet & cœlos: ꝓpter quod de ascẽsu crucis dicebat, Ascẽdã in palmã, & apprehẽdã fructus eius. Sic ergo palã ascendendo, nobis ascendendi viam demõstrauit. Ascẽdit iter pandẽs ante eos. Secundò ascendit sapienter. Sapiens, n. ædificiũ suum in altũ E erigere volens primò fundamẽtum solidũ facit. Sic & Christus, priusquã ascenderet, fundamentum suæ ascẽsionis collocauit, qđ fuit, crucis, & passionis ascẽsus. d. Oportuit Christũ pati, & ita intrare gloriam suã. Et sic primò descẽdit ad penã, vt inde ascẽderet ad gloriã. Qui descẽdit, ipse est, & qui ascendit. Ascendit sapiẽter. Ciuitatẽ fortiũ ascẽdit sapiẽs. Tertiò ascendit lætãter. Et hoc est, qđ nunc ait psal. *Ascendit Deus in iubilo.* Quãtã. n. credere debem⁹ fuisse apostolorum lætitiã. qũ. videntibus illis, assumptus est in cœlum. Vnde hic ait gl. *Ascendit Deus in iubilo*: s. Christus: quia gaudiũ admirantium apostolorum non poterat exprimi verbis. Est. n. iubilus ineffabile gaudiũ, qđ nec taceri põt, nec exprimi valet. Quod ecclesia repræsentat in præcipuis solẽnitatibus circa eandẽ vocẽ varias formãdo melodias: vt in natali domini cantant, tanquã sp̃osus: quasi nõ valens exprimere mentis hilaritatẽ sentiẽs de se: sicut Hieremias ait. A. A. A. Domine Deus, puer sum, nescio loqui. Et Moyses, postquã cœpit loqui cũ dñõ, dicit se factũ esse impeditioris, & tardioris linguæ: qui ante omni sapiẽtia Ægyptiorũ fuerat eruditꝰ. Nã cũ quis accedit ad intelligẽdũ, & loquẽdũ de verbo, qđ erat in pricipio apud Deũ: mẽs deficit, vox silet, &c. Prę- *Bernard. Epbes. 4. Deus ascendit Christus.*
fatos aũt ascensionis Christi gradus notãs Ber. super illo verbo apostoli. Nemo ascẽdit in cœlũ, &c. d. Dominus noster Iesus Christus volẽs nos docere, qũo ascendere debemus in cœlũ, fecit, quod docuit. Ascẽdit in cœlũ. Et quia ascẽdere nõ potuit nisi prius descẽdisset, assumpsit descẽdendo naturã, in qua ascẽdere posset. Descẽdit itaq; quò inferi⁹ nõ decuit, ascendit quò celsius nõ potuit. Ipsumq; descensum egit fortiter: quia Dei virtus erat, ascẽsum verò disposuit suauiter quia Dei sapientia erat. Descendit autẽ, nõ cecidit: quia qui cadit sine gradib. ruit, qui autẽ descẽdit gradatim, pedẽ ponit. sunt ergo in descendendo: sunt & in ascẽdendo gradus. In descendẽdo quidem primus gradus est. A summo cœlo vsque ad carnẽ. Secũdus vsq; ad crucem. Tertius vsq; ad mortẽ. Ecce quousq; descẽdit. Vidimus descensũ, videm⁹ & ascẽsum. Similiter & ascẽsus tres grad⁹ hẽt. Primus ascẽsionis gradus est gloria resurrectionis. Secũdus potestas iudiciaria. Tertius ascẽsus ad dexterã patris. De morte. n. meruit resurrectionem. De cruce iudiciariã prãtem: qm̃ in illa iniustẽ iudicat⁹ est: vt de illa iustẽ obtineret iudicis censurã. Ipsam. n. serui formã. in qua passus est, & mortu⁹ resuscitatione euexit super oẽs cœlos, & super oẽs angelorũ choros, vsq; ad dexterã patris. Quid hac dispositione suauius, vbi mors absorbetur in victoriã? vbi ignominia crucis vertitur in gloriã? vbi ipsa carnis humilitas ex hoc mũdo ascendit ad patrem? Sic ergo per suæ incarnationis mysteriũ descendit Christus: & postmodum gloriosus ascendit, relinquens nobis exemplum, vt sequamur vestigia eius, at descendamus per viã humilitatis. Ponaturq́ue primus gradus eius nolle dñari. Secũdus velle subiici. Tertius in ipsa subiectione quallibet iniurias, & contumelias illatas, æquanimiter pati. Et tũc Christus nobis dicet. Ascẽde mecũ in sorte meã. Sic ergo ascẽ- *Iudic. 1.*
dit dñs in iubilo: sequitur. *Et dominus in voce tuba.* Vbi nota, ꝙ vox angelorum tuba vocatur: cuius ratio est, quia vox tubę procedit abhomine, alio à se assũpto instrumento, quia tuba nõ per se sonat, sed per hominem, cuius est instrumentũ. Similiter & angeli cũ de se corpus nõ habeãt, per se vocẽ formare non possunt, sed assumunt corpora in quibus loquuntur: & ideo eorũ vox dicitur vox tubæ. Ipse dominus in voce archangeli, & in tuba Dei descendet de cœlo. Et certum est, quòd ipse dominus ascendit cum vo- *1. Thess. 4.*
ce angelorum manifestè clamantium. Viri Galilæi quid statis aspicientes in cœlum, &c.

771 ## Psallite Deo nostro, psallite, psallite regi nostro, psallite.

Hic ostẽditur debita Christo reuerentia. Ista aũt reue-

Ascensio Christi. *Ephes. 4.* *11. 7. 2. in quibus.* *Actuũ. 1.* *Philip. 2.* *Cant. 7.* *Michæc. 2.* *Luce. 24. Ephes. 4. Prouer. 21.*

reuerentia Christo debita penes quatuor põt consiA derari. s. ista reuerentia, in qua re debet sibi fieri, quomodo, quare, & quis finis. Et secũdum hoc ista pars habet quatuor partes: quia ostẽditur istius reuerẽtiæ Christo debitę primò causa materialis, & subiectiua. Secundò causa formalis, & discretiua, ibi. *Quoniã rex.* Tertiò causa mouẽs, & allectiua, ibi. *Regnauit.* Quartò causa finalis, & præmiatiua, ibi. *Principes populorum.* Quãtum ad primũ sciẽdum, ꝙ reuerentia Christo debita nõ cõsistit in verbis, sed ma- *Matt. 7.*
gis in operib⁹, ipso d. Nõ omnis, qui dicit mihi, domine, dñe, intrabit in regnũ cœlorum, sed qui facit *Psallere.*
&c. Hoc notat psal. d. *Psallite Deo &c.* Vbi nota, ꝙ secũdũ grãmaticos psallere propriè est gestu corpoB ris exprimere gaudiũ mẽtis: & sic psallere nõ tã stat in voce, quã in opere. Quod verbũ à psalterio scriptũ est: quia Dauid psalmos decãtabat domino, nõ solũ voce humana, sed principali⁹ psalteriũ decẽ chordarũ manu tangendo. Et sic psallere idẽ est ꝙ psalteriũ decẽ cordarũ tãgendo pulsare. Quid autẽ per psalteriũ decẽ chordarũ intelligitur nisi decalogus decẽ præceptorũ? Tunc ergo psallimus dño, cùm decẽ domini præcepta manu tangentes adimplem⁹ opere. Et sic laus Christo debita stat in opere virtuoso, nõ in voce: vnde hic ait gl. *Psallite Deo nostro*. i. operib⁹ laudate dominũ Iesum Christũ, quẽ irriserũt Iudæi. Et nota, ꝙ in isto versu quater dicit *psallite*. Pro cuius euidẽtia notandum, ꝙ reuerentiã C Deo quatuor modis exhibemus. s. ipsum humiliter postulãdo, obsecrãdo, orando, & gratias agendo. Vt ergo dominum Iesum Christũ istis quatuor modis *Bernard.*
honorem⁹, & hic quater dicitur psallite. Vnde Ber. de multis modis orandi dicit in epistola ad Cartus. d. Reuerentiã Christo offerre debemus quadrupliciter, Postulatione, obsecratione, oratione, & gratiarum actione. Postulatio est, quã primã posuimus *Postulatio.*
circa obtinenda tẽporalia, & necessaria aliqua vitæ huius, in qua Deus postulantis quidẽ approbãs bonã voluntatem, facit tamen quod melius ipse iudicat, & dat libenter sequi benè postulantem. Obse- *Obsecratio.*
cratio verò in exercitijs spiritualibus est annexa ad Deum instãtia, quibus ante gratiam succurrentem *Oratio.*
qui apponit sciẽtiam, nõ apponit nisi dolorẽ. Oratio verò est hominis Deo adhærentis affectio & familiaris quædam, & pia allocutio. Porrò gratiarum *Gratiarum actio.*
actio est in intellectu, & cognitione gratiæ Dei bonæ voluntatis indeficiens ad Deum & inreflexa intentio, &c. Quia ergo istis quatuor modis Deũ laudamus, ideo in isto versic. quater nobis dicitur *psallite*. q.d. *Psallite Deo nostro* postulando. *psallite* obseD crando. *psallite* orando regi nostro. *psallite* gratias agẽdo. Sed fortè d. aliquis: quæro vtrũ psallere semper sit orare: hoc est vtrum omnis psal. sit oratio. Et *Orare.*
hãc quẽstionem mouet Hugo de sancto Victore in *Hugo de sancto Victore, nota totum.*
libro de virtute orandi. d. Quosdam mouere solet, quòd in orationibus nostris illos⁹ etiã nonnunquam psalmos, qui vel petitionis verba nõ habẽt, vel qui E ad nostrã petitionem nõ pertinent, decantare solemus, cùm inquiunt, Deum pro indulgentia peccatorũ nostrorũ deprecari volumus, quid nobis prodest si psalmos, quare fremuerunt gentes vel attendite, populę meus: vel alium huiusmodi psa. decantamus. Respõdeo, quod, cùm oratio sit ascẽsus mẽtis in Deũ, omne illud ad orationem pertinet, quod dicendo nostram deuotionem erga Deum auget, & eleuat. Vnde sic respondet idem. d. Dicamus ergo omnes illas scripturas idcirco conuenienter posse inter vota precum nostrarum ab orantibus recitari, quæ in nobis affectionẽ piæ deuotionis excitant, & cor nostrum vel narrãdo laudẽ Dei ad eius amorem prouocãt, vel nostram commemorando miseriam ante cõspectum eius nos humiliant, vel malitiã aduersariorũ nostrorũ exaggerant: & vtilẽ nobis sollicitudinẽ, & fiduciam coram ipso amplioẽ prę- *Cultus Dei. Psallere.*
stant. Siue ergo laudem Dei in bonitate, & potẽtia, siue miseriã nostram in infirmitate, & culpa nostra: siue malitiam aduersariorũ nostrorũ in tyrãnidem eorum, & astutiã ad exercitationẽ mẽtis, & augmẽtum bonæ deuotionis orantes cõmemoramus: nihil ineptum facimus, sed per ipsum affectũ, quem ipsa in nobis verba excitant, vbiq; orãtes sumus. Vnusquisq; ergo cùm in oratione vel psal. vel alias quascunq; scripturas decantat, diligenter cõsideret cui affectui deseruiant, & ad illũ affectũ toto nisu corsuũ excitet, ad quem illud quod loquitur magis pertinere videt. Sicq; per intelligẽtiã verborũ in amorem & deuotionẽ affectũ ascendet. Nos ergo precibus nostris prẽueniamus faciẽ Domini. Et vt meream⁹ obtinere, quod petimus, nõ simulatã deuotionẽ, sed veram charitatẽ offeramus. Beatificemus amicos domini nostri, indignemur inimicis eius, laudemus in eo potentiam, pietatẽ, sapientiã, æquitatem. Itẽ narremus ei miseriã nostram, offeramus ei obedientiã nostram: dicamus, & credamus aliũ nõ esse, per quẽ possimus eripi, per quem speremus liberari. Item ostẽdamus ei aduersariorum nostrorum dæmonũ, ac peruersorum hominũ malitiã, crudelitatem, iniquitatẽ, tyrãnidem, ꝙ ei aduersantur, qui nos persequũtur: ꝙ nos odimus, quod ille odit: quod diligimus, quod ille diligit: malle nos propter eum omnia odia inimicorum eius perpeti, quàm cõtra eius volũtatem habere pacem eorũ: hæc ille.

772 ## Quoniam rex omnis terræ Deus psallite sapienter.

Hic cõsequẽter ostẽditur diuinę laudis rõ formalis, & discretiua. s. quòd discretè, & sapienter ipsum venerari debemus pp qđ dicit *psallite sapienter*. Vbi *Cultus Dei. Psallere.*
sciẽdũ, quod, vt dictũ est in præcedẽti vers. psallere idem est, quòd operib. laudare, vel orare. Ille autem Deum laudat sapienter, ꝙ discretè, ille aũt discretè, ꝙ colit, qđ est colẽdum, & qđ nõ est colẽdũ, nõ colit. Qđ dicit ꝓpter gẽtiles, & idololatras, ꝙ colẽbãt lapides, & ligna, ꝙ facturã suã adorabãt: & tales non psallebant sapiẽter, sed stultè. postquam autem per Christi, & apostolorum p̃dicationẽ ad verum Deũ sunt cõuersi, sapienter psallunt: ꝙa colũt, qđ est colendum. Vnde hic dicit glo. d. *psallite sapienter*. hic docet, qũo sit psallendum. s. sapiẽter: olim enim sine sensu psallebant gentes, dum lapides colerent. Nemo. n. sapiẽter facit, quæ nõ intelligit: vel qui exhibet deuotionẽ idolo, qđ nõ habet intellectum. Vel ille psallit sapienter, qui sapienter orat. Ille autem sapienter orat, ꝙ Deum quærit orãdo, nõ quæ sunt supra terram. Vel ille sapienter psallit, qui Deum, quem verbis colit, corde, & operibus veneratur. Sapientia. n. veritatẽ includit. Ille autẽ veritatẽ coret: qui vnum verbis loquitur, & oppositum cogitat & operatur. Vel aliter *psallite sapienter*. i. psallendo amor vester tendat in Deum. Ipsa enim sapien- *Sapientia amor Dei*
tia per Dei amorem causatur in nobis. Quod declarat Liconiensis in sermone de pastoribus. d. Sicut cera mollis, sigillo applicato, format omnem imitationem formarum, & figurarum sigilli recepti, sic anima per amorẽ ad Deum applicata similẽ formã ipsius pulchritudinis recipit. Et cũ summa pulchri-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tudine nulla sit superior pulchritudo, nec aliqua sibi desit pulchritudinis cõditio: ideo anima per amoris copulam à summa pulchritudine impressa nõ carebit aliqua pulchritudine quæ est supra illã, & omnis pulchritudo inferior parum refulgebit respectu istius. Amor ergo, qui facit hominẽ Dei formẽ, facit eũ summæ sapiẽtiæ participatione sapientẽ: quia ipse amor est ipsius veritatis notitia. Et hinc est quod per sapiẽtiã deuenimus in cognitionẽ creatoris. Ex quibus patet, q̃ sapientia includat amorem Dei, & sic psallere sapienter, est psallẽdo principaliter Deũ amare. Et sic sapienter psallebat apostolus. d. Psallã
1. Cor. 14. spiritu, psallã & mente. Et huius causam præmittit. d. *Quoniam rex omnis terræ Deus.* per hoc volens verum Deum à falsis diis distinguere. Nullum enim fuit idolum, vel falsus Deus, q̃ vbiq; coleretur. Sed vna ciuitas, vel patria vnũ idolũ colebat, vel deũ falsum, & alij alium: quia illi dij virtutẽ suã per dæmones illis applicatam, non generaliter in omni terra, sed solũ in aliqua terra demonstrabant. Sed Deus noster non sic, sed vbi regnat, omnia regit, & gubernat. Et hoc est quod dicit *Quoniam rex omnis terræ Deus.* Vnde hic ait glos. *Quoniã rex omnis terræ Deus,* i. in omni terra prædicatus, & cognitus. Nõ est Deus tãtum partis terræ, vt Iupiter Cretæ, Mars Thraciæ
Psal. 73. &c. Sed deus noster rex vniuersalis, rex etern⁹. Deus autem noster rex ante sæcula. Est ergo sensus versiculi, *Psallite Deo sapienter.* s. per amorem, ratio: quia *ipse est rex omnis terræ.*

773 ## Regnabit Deus super gentes, Deus sedet super sedem sanctam suam.

Hic conuenienter ponit laudis diuinæ causa mouens, & allectiua, q̃ q̃libet suũ verum regem, & dominũ honorare, & laudare tenetur. Christus autem
Regnare. est verus oĩm rex. Et hoc est, qđ ait. *Regnabit Deus* &c. Et, si dicas, quare de futuro loquitur, d. Regnabit & nõ regnauit? Respõdeo q̃ secundũm philosophum. 5. poli. ad hoc, q̃ aliquis verè regnet, & aliquorum rex dicatur, duo concurrunt. s. vnũ ex parte regentis. s. amor subditorum, & reipublicæ, & aliud ex
D parte subditorũ. s. amor erga regem, & voluntaria subiectio. Modo quãuis ãte Christi prædicationẽ, & apostolorũ ipse Deus esset oĩm gentium verus dñs, & rex: quãtum ad id, qđ spectat ex parte dñi, vel regis, nõ tamen quãtum ad id, qđ spectat ad subditos, q̃a gẽtes Christi dñium refugiebant, sed p prædicationem dictam voluntariè se Christi dñio subm serunt, & integraliter factus est rex eorũ. Et hoc præuidẽs psal. de futuro dicit. *Regnabit &c.* Et si in multis locis psalmorum inuenias de præterito regnauit, hoc est intelligendũ, quantũ ad id, quod requiratur ex parte regentis, vel q̃ ibi accipitur præteritum p futuro more scripturæ. Dicat ergo regnabit Deus sup gentes. q. d. Qui olim regnauit sup vnam solam
E gentem Iudæorum (q̃a solum in Iudæa notus erat
Psal. 85. Deus) regnabit sup omnes mundi gentes, q̃ voluntariè eius cultũ recipient. Oẽs gentes quascunq; fecisti, venient, & adorabunt corã te &c. Et q̃a ad regem spectat iudicare subditos, bonos præmiare, &
Mat. 25. punire malos, ideo subditur. *Deus sedet super sedẽ sanctã suam:* q̃a in fine veniet oẽs iudicare. Cùm venerit filius hominis &c. tũc sedebit sup sedem &c. Sed
Origenes. quæ erit illa sedes? Respondet. Origenes ibidem. d. Sedes autem Christi aut quidam pfectiores sanctorum dicuntur, de quibus scriptum est. Illic sederunt sedes in iudicio: aut quædam virtutes angelicæ, quæ throni dicuntur. Vel p sedem intellige ipsas gentes
A quæ prius sedes erãt dæmoniorum, sed nunc sedes factæ sunt Christi per fidem: vt Christus in ipsis habitet. De sede Christi vide supra vers. 742.

774 ## Principes populorum congregati sunt cũ Deo Abrahã, quoniã dij fortes terræ vehementer eleuati sunt.

23. q. 5. Regnat.

Hic ostendit diuinæ laudis causa finalis, & præmiatiua: quia. s. se venerãtes debitè beatificat. Vbi nota, q̃ sicut peccato principis q̃nq; populus punitur: vt patet. 2. Reg. 22. vbi peccato Dauid numerãtis tot millia subditorum perierũt. Sic etiam multo
B tiens in scriptura etiã sub nomine principis subditi includuntur: quia sine subditis nõ consistit principatus. Sic. n. dicitur Psal. 2. Principes cõuenerunt in vnum aduersus &c. quia nõ solum principes Iudæorum, sed etiam plebeij in vnũ contra Christũ cõuenerunt. Similiter in proposito *principes populorum &c.* i. principes, & dñi gẽtium cum suis subditis conuenerunt per fidẽ *cũ Deo Abraham.* i. cũ Christo, qui specialiter vocatur Deus Abrahã: quia sibi primò *Deus.* promissus, q̃ descẽderet ex semine suo. Et dicit principes populorum in plurali: quia nõ solum vna natio: sed de omnibus nationibus gẽtium ad Christũ sunt per fidẽ cõgregati. Et si quæras causam, quare
C gẽtes ad christũ p fidẽ cõuenerũt. Respõdet, *Quoniã Iudæus.* *dij fortes terræ vehemẽter eleuati sint.* Ipsi. n. Iudei dij in terra vocabantur, qm̃ vt ait Xps. Illos dixit deos, ad quos sermo Dei factus est. sermo Dei maximè Iudæis fuit reuelatus, vt ex scripturis patet: ergo ipsi *Ioan. 7.* dij merito erãt vocati. Vnde ipsis ad literã dicitur. Ego dixi dij estis &c. Quę ergo causa cõuersionis gẽ *Psal. 81.* tiũ? hæc est, *Quoniam dij fortes terræ.* i. Iudei *vehemẽter eleuati sunt.* i. superbierũt cõtra Christũ, & eius apostolos. Superbia. n. Iudęorũ apostolos transmisit ad prædicãdam fidẽ gẽtibus. Vel aliter per deos fortes accipe apostolos. qui dij dicuntur: quia ad illos specialiter factus est sermo Dei, qui dicũtur fortes, q̃a neq; mors, neq; vita, vel aliud aliquid potuit eos l.
D parare à charitate Christi. *qui vehemeter sunt eleuati:* i. doctrina, & miraculis exaltati. Est ergo sensus, q̃ ideo gentes cõgregatę sunt per fidem cũ Deo: quia ipsi apostoli miraculis, & doctrina mirabiliter claruerunt. Hanc ergo gentium cõgregationẽ ad Christum per fidem præuidens psalmista dicit. *Principes populorum congregati sunt &c.* & ponitur præteritum pro futuro ratione certitudinis prophetiæ. Istã congregationem p suos seruos apostolos fecit Christus, dicens eis. Ite ad exitus viarũ, & quoscunq; in *Mat. 22.* ueneritis bonos. & malos vocate ad nuptias, egressi autẽ serui cõgregauerũt omnes quoscũq; inuenerunt bonos, & malos. Quod exponens Origenes di- *Origenes.* cit. Egressi serui. i. apostoli de Iudęa egressi, & venientes ad vias diuersas gẽtes morum diuersorũ cõgregauerunt, quoscunq; inuenerunt: & nõ curauerunt vtrum ante vocationẽ fuerint boni, vel mali. Bonos autem hic intelligere cõuenit humiliores, & rectiores ex eis, qui veniebant ad cultum Dei. De quibus dicebat apostolus. Gentes, quæ legem nõ habẽt, ea, quæ legis sunt, faciunt, sibi ipsi sunt lex. Et ista fuit *Grego. 31. mor. ca. 5.* miraculosa cõgregatio: vt ostendit Greg. super illo verbo Iob 39. Nunquid credes ei, q̃ reddat semen *Mat. 13* tẽ tibi, & areã tuã cõgreget? d. Quid aliud semen, ni *Mar. 5.* si verbum prædicationis accipit? Sicut dominus, in euangelio dicitur, Semen est verbum Dei. Quid autem area, nisi ecclesia debet intelligi, de qua præcursoris voce dicitur. Et permũdabit areã suã. Quis ergo

ergo in initio nascẽtis ecclesiæ crederet dũ contra A eã ille indomitus principatus terræ tot minis & terroribꝰ sæuiret. Quis posset tũc infirmorum credere: q̃ eius areã sic Deus semine prædicatiõis cõgregaret. Ecce enim mõ pro ecclesia principes populorũ leges promulgant; qui dudum contra eam per varia tormenta sęuiebant. Ecce qualiter gentes capere potuit: quia eas ad fidei gratiam suadendo perduxit. Cur hoc. Quia videlicet nunc aream cõgregat: quam aliquando diabolus superbò cornu ventilando dispergebat. Audiant ergo reges, audiant & principes quanta nunc deuotione famulentur ecclesiæ gentes, quæ ipsam alias persequebantur: quia nunc *principes populorum congregati sunt cum Deo Abraham* per prædicationem Apostolorum: quare dij terræ, &c. Quæstionem prosequere præcedentis lectionis. B

775 *de consecr. dist. 2. ac testimonium.*

¶PSAL. XLVII.

MAgnus Dominus & laudabilis nimis: in ciuitate Dei nostri in monte sancto eius.

Iste Psalmus talem titulum habet. *Psalmus Cantic. filiorum Chore secunda sabbati.* Hic ad memoriã oportet reducere quod alias fuit dictum. s. q̃ orationes in isto libro Psalmorum contentæ variæ à Prophetis Deo decantabantur, quia aliquãdo sola voce, & tunc dicebantur Canticum, aliquando solo instrumento musico, & tunc dicebãtur Psalmus: aliquan- C do humana voce pariter & instrumẽto, & tunc varię: quia quando illas incipiebant voce humana, & cõsequenter instrumento musico, & tũc dicebantur Psal. cãtici: quãdoque verò ecõtrario: & tunc dicebantur cantici Psal. Ex quo apparet quare ista oratio dicitur *Psalm. cantici filiorum Chore.* quia scilicet iste Psal. ab illis fuit factus. Et hoc *secunda sabbati.*
Sabbatũ. Vbi notandum quòd sabbatum, idem est quod requies. Bis autem maximè requieuisse dicitur populus Dei postquam exiuit terram Ægypti, scilicet, primò tempore Iosue: quando Iosue interfectis triginta vnum regibus terram permissionis pacificè popu-
Iosue 12. lo diuisit: vt habetur Iosue 12. & infrà. Secundò quieuit tempore Salomonis: quando cessantibus D vndique bellis, Salomon ędificauit solemniter ciuitatem Hierusalem, & mirabile templum extruxit in
3. Reg. 6. ipsa, vt habetur. 3. Reg. 6. Et quia de ædificatione ciuitatis & templi: in qua fuit secunda requies agit iste psalm. ideò dicitur. Psalm. pro secunda sabbati. Ex quibus apparet sensus literalis tituli. Quantum verò ad intellectum Psalmistę notãdũ q̃ sabbatum in scriptura, quãdoque significat totam septimanã:
Luc. 18. sicut Luc. 18. vbi Pharisęus ille dicebat, Ieiuno bis in sabbato. Res enim denominatur à suo fine. cum
Theophil. ergo finis septimanæ sit sabbatum, ideo totam septimanã sabbatum dicebant. vnde Theophilus exponens prædicta verba, dicit: Sabbatum dicebant hebdomadã totam ab vltima Die quietis, Ieiunabãt enim pharisæi secunda & quinta feria. Quando E verò significat solum vnum Diem septimanæ: & tunc sabbatum aut ponitur absolutè sine articulo, aut cum articulo numerali. Si absolutè, significat solum vltimam diem septimanæ ab ipso Saturno sic dicta, vel à requie, quia in illa cessauit Deus ab
Ioan. 9. operibus suis. s. à nouis generibus creaturarũ, pducendis. sic accipitur Ioã. 9. Nõ est hic homo à Deo, p sabbatũ nõ custodit. Quãdoque verò accipitur cũ articulo numerali: vt cũ dicitur prima sabbati, secũ

da sabbati, &c. Et sic prima sabbati est dies prima septimanæ. s. dies dominicus: secunda sabbati dies, quæ immediatè sequitur primam: & sic &c. Prima ergo sabbati est dies dominicus, quæ deputatur resurrectioni: quia illa die Christus resurrexit: & sic significat resurrectionem. Sed secunda sabbati erit illud, quod immediatè sequitur. s. Christi resurrectionem. Et hoc fuit ecclesiæ fundatio. Vnde sicut prima die Deus fecit lucẽ & diuisit lucẽ à tenebris: sic in dominico die Xpm à mortuis suscitauit: & lucem immortalitatis à tenebris mortalitatis discreuit. Secunda autẽ sabbati. i. secunda die: Deus fecit firmamẽtũ, sic immediatè post resurrectionẽ suã fundauit ecclesiã: quia ecclesia post Christi resurrectionẽ fundata est suprà firmam petrã, à qua dimoueri nõ pôt. B Et sic secunda sabbati significat ecclesiæ firmamentũ. est ergo sensus tituli talis. iste Psal. *cãtici est filiorũ chore.* s. crucis & Christi passionis. *Secunda sabbati.* s. quia est ages de ecclesia, quæ post Xpi resurrectionem est firmata: his visis venio ad psal. Et primò ad expositionem literalem: secundò ad intellectũ psal. Quantum verò ad expositionem literalẽ, dic, vt. N. Et illam impugna cõsimiliter. Propter quod vt idẽ ait: iste psal. ad literam exponendus est de Christo cuius aduentus iam transiit. In cuius aduentu ipse sine cõparatione magis glorificauit ciuitatẽ Hierusalẽ & tẽplum, quàm alias antè fuerit: vt putà, quia ibi antè offerebatur oues, boues, & animalia bruta: sed ibi est ipse verus Deus homo factus oblatus in C templo à beata virgine, & à Simeone in vinis receptus. Ibi pluries docuit: ibi apertissima miracula fecit: ibi cum discipulis cænauit moriturus & sacramentum Eucharistiæ instituit: ac ibi pro nobis seipsum obtulit patri. Ibi primò suam resurrectionẽ manifestauit: & de monte Oliueti qui est ,ppe Hierusalem in cœlũ ascendit: & in monte Sion spiritũ sanctum discipulis misit. Et propter ista & similia multa Deus hõ factus: ciuitatem Hierusalem, & tẽplum multum glorificauit. Vnde de aduentu Xpi dicitur: Adhuc modicũ, & ego mouebo cœlũ & terrã & ma- *Aggæi 2.* re & aridã. Et veniet desideratus cũctis gẽtibus. Et implebo domum istã gloria, dicit dominus. Et subditur. Magna erit gloria dom⁹ istius nouissimę plusquã primę. Et certũ est q̃ ,ppheta iste loquebatur de tẽplo reædificato post reditionẽ de captiuitate Babylonica. Et istud quasi nullius reputationis fuit, respectu templi prioris per Salomonem constructi, propter quod in nullo potest verbum prophetæ verificari, nisi per hoc quod ipsum glorificauit præsentia sua modis ꝑdictis. Illud templum reædificatum duravit vsque ad destructionem ciuitatis per Titũ & Vespasianum. Intelligitur ergo iste Psalm. ad literam de Christo. Et secundum hoc Psalm. iste diuiditur in partes tres: quia ponitur primò prophetię denunciatio: secundò denuntiationis impletio: ibi. *Sicut audiuimus.* Tertiò impletionis publicatio: ibi. *Circundate Sion.* Quantum ad primam ptem Psalmista de ecclesia multa ꝑdicit, & ipsam cõmendãdã præuidit multipliciter. Vnde de ecclesia duo prædicit. s. qualiter ædificatur: secundò qualiter multiplicat: ibi. *Ipsi videntes.* Circa ædificationem ecclesiæ tria ostendit. s. primò locũ vbi situatur, secũdò materiã ex qua ædificatur: ibi. *Fũdatur.* tertiò lumen quo plustratur: ibi. *Deus in domibus.* Quãtũ ad primũ sciẽdũ ꝙ *Mõs Chri* í scriptura mõs sanctꝰ maximè dñs dicit Iesus Xps: q̃ ad modũ veri mõtis fuit altꝰ p verbi diuinitatẽ: fuit *stus.* clarꝰ p sciẽtię claritatẽ: fuit firmꝰ p patiẽtię stabilitatẽ: fuit fertilis p opũ sctitatẽ. Et de isto monte dicit:

Universidad de Deusto
Biblioteca

Matth. 5. Chrysost. Non potest abscondi ciuitas supᵖ mõtẽ posita. quod exponẽs Chrysostomᵘˢ ait. Hæc autem ciuitas ecclesia sancta est de qua dicitur. Gloriosa dicta sunt de te ciuitas Dei: cuius ciues sunt oẽs fideles. De quibus apostolus ait. Vos estis ciues sanctorũ. Hæc ergo ciuitas ecclesiæ posita est supra mõtem Xpm. de quo Daniel ait. Lapis abscisᵘˢ ẽ sine manib. & factus ẽ mõs magnᵘˢ: qa Xps sine opere carnali cõceptᵘˢ factᵘˢ est mõs magnᵘˢ ois virtutis & gratię. Vnde de isto

Dan. 2. *Esa. 2.* monte Xpo dicitur. Erit præparatus mons domus domini in vertice mõtium, & fluent ad eũ oẽs gentes. s. credendo pfidẽ. Iste aũt mons Xps dicitur magnus dominus quia magnus in sanctitate. Magnificus in sctitate terribilis atque laudabilis. magnus in dignitate: quia filius Dei hic erit magnus & filius

Magnus. 1. Reg. 2. altissimi vocabitur magnus, in sapientiæ charitate Deus magnus vincens scientiam nostram: magnus in potestate: quia eius voluntas est omps. Psal. Magnus dominus & magna virtus eius, magnus laude: quia ad plenum laudari nõ põt. Benedicentes Deũ exaltate illum quantum põtis: maior est enim omni

Luce 1. Iob. 36. *Eccle. 43.* laude. Et ps. Magnus dominᵘˢ & laudabilis nimis: & magnitudinis eius non est finis. De isto ergo domino. s. Iesu Xpo ait Psalmista. *Magnus dominus & laudabilis nimis.* i. excedens nostrã facultatem ad ipsum laudãdũ. Sed in loco vel à q bus sit laudãdus subdit.

Ciuitas Ecclesia. *In ciuitate Dei nostri.* Per ciuitatem enĩ Dei, intellige ecclesiam catholicam quæ verè ciuitas dicitur quia ad modum ciuitatis vnum habet principem. s. Xpm & p charitatem vnitatem suorum ciuium continet:

Hier. 31. & suos ab hoste maligno defendit. hæc est illa Dei ciuitas: q̃ ex Iudęis & gẽtibus ędificãdã Hieremias prævidit. Ecce dies veniunt dicit dominus: & ædificabitur ciuitas domino à turre Ananehel vsque ad portam anguli. quòd de ciuitate ecclesiæ exponit

Greg. 25. moral. c. 11. Greg. dicens sic: Ciuitatẽ nãque esse domini sanctã ecclesiam nullus ignorat. Ananehel verò gratia Dei interpretatur. In angulo autem duplex paries iungitur. Ciuitas ergo domini à terra Ananehel vsque ad portam anguli ędificari phibetur: qa sancta ecclesia à celsitudine supernæ gratiæ inchoans vsque ad ingressum susceptionémque vtriusque populi Iudaici videlicet atque gentilis dilatatur. Ante enim incarnationem Christi hæc ciuitas solum Iudæos continebat: sed per Christũ gentibus est aperta. vn-

Hier. 39. de Hierem. 39. dicitur. Aperta est ciuitas: & ingressi sunt omnes principes regis Babylonis: qui scilicet Gentiles erant. Ex quibus omnibus patet præsens litera, quæ dicit. *Magnus dominus.* scilicet Iesus Christus & *laudabilis nimis*: quia eius sanctitas nostram facultatem excedit. *In ciuitate Dei nostri.* scilicet in sancta ecclesia: quæ scilicet ciuitas ecclesię fundata est. *In monte sancto eius.* scilicet in ipso domino Iesu Christo. Et hæc expositio est secundum intellectum Psal. Sed quantum ad literam magis sic exponitur. Vt per ciuitatem Dei intelligas ciuitatem Hierusalem quæ diuino cultui erat mancipata: & per montem sanctum ipsum montem Sion: in quo templum domini erat constitutum. Et tunc sic exponitur. *Magnus dominus & laudabilis nimis.* scilicet dominus Iesus Christus erit magnus dominus, &c. ex magnis suis beneficijs. *In ciuitate Dei nostri*, scilicet, Hierusalem quæ fuit ad cultum Dei electa. *In monte sancto eius.* scilicet in monte Sion qui erat in parte ciuitatis: in quo erat templum Deo consecratum. Et ideo dicebatur mons sanctus: quia sanctum in vna significatione idem est quòd diuino cultui deputatum, sicut & vestes sacerdotales dicimus sanctas. In illis enim locis magnus dominus fuit Iesus Christus: & laudabilis precando, sanando, & peccata remittendo, & similia.

Fundatur exultatione vniuersæ terræ mons Sion, latera aquilonis ciuitas regis magni. 776

Hic consequẽter ostenditur materia de qua fundatur ecclesia: quia. s. de omni natione mundi. Nam totus orbis diuidebatur inter cultores Dei & idolorum: quia omnis natio aut erat ex Iudæis, aut ex gentib. Et ex omnib. istis fundata est ecclesia. Vnde ait. *Fundatur exultatione vniuersæ terræ.* quia in primitiua ecclesia, qui præordinati erant cũ magno gaudio verbum domini audiebãt, & sic cũ exultatione omnium tam Iudæorum q̃ gentilium fundabatur ecclesia. Vnde de Apostolis dicitur. Ibant Apostoli *Act. 5.* gaudentes, &c. de gentib. autem dicitur. Audientes *Act. 13.* gentes gauisæ sunt, &c. Et de gaudio & exultatione quæ fuit in fundatione ecclesiæ factus fuit Psal. singularis. s. In conuertendo dominus, &c. Et cõsequẽter ostendit partes ex quib. ipsa ecclesia fundatur dicẽs. *Mons Sion, latera aquilonis.* Vbi nota qᵖ per mõtem Sion intelligit populum Iudæorum, sed per latera aquilonis populum gẽtilem, cuius ratio est. Nã principalior ciuitas populi Iudæorum erat Hierusalem, principalior autem pars ciuitatis erat mons Sion. Et per consequens principalior pars totius terræ Iudæorum erat mons Sion, & sic à Monte Sion, vt à principaliori parte tota terra Iudæorum intelligitur. Per latera autem aquilonis gẽtes intelligit, cuius ratio est. Quia per aquilonem qui est vẽtus frigidus & durus, significatur diabolus, qui ait, Ponam sedẽ meã ab Aquilone, & de quo Hier. 1. Ab Aquilo *Hierem. 1.* ne pãdetur omne malum, quia à diabolo omne malum processit. Qui sunt ergo latera Aquilonis, nisi qui diabolo hærent? Quicunq; enim alteri adhęret, latus eiᵘˢ solet dici. Vnde solemus dicere de aliquo ille est bonus homo, sed habet latera mala. i. mali sunt qui ei coniuncti sunt. Sic & gentes: quia per idololatriam adhærebant diabolo, ideo dicebantur Aquilonis. 1. diaboli latera. Vnde quòd diabolᵘˢ per Aquilonẽ designetur, ostendit Greg. dicens. Aquilo *Greg. 17. mor. c. 18. Aquile. Esa. 14.* nis nomine in sacro eloquio appellari diabolus solet, qui vt torporis frigore gentium corda constringeret, dixit. Sedebo in monte testamenti in laterib. Aquilonis, &c. Ex dictis patet sensus literæ, qui talis est. *Ciuitas regis magni.* s. sancta mater ecclesia, *fundatur exultatione vniuersa terræ*, quia ex omni natione terræ aliqui exultantes Christi fidem receperunt. Et hoc declarat ostendendo ponens duas nationes ex quib. fundatur. Prima est mons Sion, qui populũ Iudaicum designat. Alia est latera Aquilonis, quib. gentilis significatur populus. Et istæ duæ nationes statim Christo nato ad ipsum adorandum concurrerunt Iudæi vt puta pastores, gentiles vt puta magi. Quantum ad literam magis notandum qᵖ mons Sion erat in ciuitate Hierusalẽ in parte Aquilonari, in quo monte erat tẽplum in quo Christus pluries prædicauit. Et in illo monte post ascensionẽ suam spiritum sanctum misit apostolis, ex cuius missione totus in orbe terrarum mundus exultat, quo spiritu sancto repleti apostoli fidẽ Christi primò in Iudæa, deinde per mundum dispersi gentib. prædicauerũt. Et sic fides Christi ab illo monte Sion exiuit primitus

Esa. 2. mitus secundum quòd prędixerat Esa. De Sion exibit lex, & verbum domini de Hierusalem. Est ergo sensus literæ. *Ciuitas regis magni.* s. ecclesia. *fundatur exultatione vniuersæ terræ.* i. ad exultationem vniuersę terrę, quia fides catholica de Hierusalem ad alias partes orbis per prędicationem apostolorũ est deri-

Articuli fidei. uata, quod est causa exultationis cunctis fidelibus. Et locus huius fundationis fuit *mons Sion, latera Aquilonis.* s. qui est in parte Aquilonari ciuitatis Hierusalem. Quia hic agitur de fundamento ecclesiæ, cũ dicitur quòd *fundatur exultatione vniuersa terra.*

Quæstio. fundamenta autẽ eius sunt articuli fidei. Ideo circa ista fundamẽta quæro, vtrum articuli fidei in Symbolo conuenienter sint positi. Et arguo quòd non, primò sic. Primus articulus nõ spectat ad fidẽ, ergo non est articulus fidei, ergo variè positus. Probatur B antecedens: quia quod ratione naturali potest demonstrari, nõ spectat ad fidẽ, quæ est de his quæ non

Philosophus. videntur. Primus autem articulus, qui est credere Deũ esse vnum ratione naturali deducitur. sic patet 12. Metaphisicæ: & ẽt multi alij philosophi ad hoc demõstrationes induxerũt. & sic de multis alijs articulis: vt puta qᵖ Christus natus fuerit de virgine: hoc mater p experiẽtiã sciuit, qᵖ fuerit passus, mortuus & sepultus & resurrexerit: oculis corporalibus viderunt apostoli. cum ergo fides sit de his quæ non videtur: sequitur qᵖ de talibus fides esse non põt: & p cõsequẽs neq; de ipsis articulus fidei dẽt esse. Ad oppositũ est sacra auctoritas ecclesiæ: cui cõtradicere hæreticum est: qa ista quæstio magnas difficultates includit. Ideo in ipsa tria faciã. Primò articulos C fidei enumerabo. Secundò de quolibet specialiter pertractabo. Tertiò ad quęstionẽ formaliter respõdebo. Quãtum ad primũ sciendũ, qᵖ aliquorum fuit opinio qᵖ articuli fidei plures esse non possunt, sed qᵖ sit tãtũ vnus, quia si in fide posset esse multitudo articulorũ, aut hoc esset ratione formalis obiecti fidei, aut rõne creditorũ. Nõ ratiõe formalis obiecti: quia illa est vnica & inuariabili, quæ. s. est veritas prima, quia fides nostra nõ assẽtit alicui verbo nisi inquãtum formaliter est reuelatũ à prima veritate, & ipsi primæ veritati tanquã medio infallibili inni-

Dion. 7. c. de diui. nominib. titur, vnde Diony. de diuinis nominib. dicit, qᵖ fides est circa simplicẽ & semper existẽtẽ veritatem, nec etiã debet distingui penes creatã materiã, quia tunc nõ solũ essent duodecim articuli, immo essent quasi D infiniti, quia ęqualiter obligor ad credendũ qᵖ spiritus domini ferebatur sup aquas, & qᵖ Deus post peccatũ eiecit hominẽ de paradiso, & qᵖ ipsi Iacob loco Rachelis Lya fuit suppositа, & cætera omnia quæ in textu canonis continentur. sicut quòd Christus passus sit sub Pontio Pilato. Si igitur secundum numerũ creditorũ deberẽt articuli distingui & multiplicari, tunc infiniti essent qñ est incõtinens. Sed ista opinio est falsa. Propter quod sciẽdũ, qᵖ articuli vel fundamẽta fidei debẽt esse plures & distingui: & hoc penes rationem formalẽ. Sed hæc est duplex. s. ex parte obiecti fidei, & illa est solũ vnica vt dicebatur. Alia est ratio formalis ex parte nostra, & hæc est multiplex, secundũ quod credita variam & multiplicẽ difficultatem includunt. Verbi gratia: Licet E aliud sit credere Christũ passum sub Pilato, & aliud ipsum esse mortuum, & aliud ipsum esse sepultum, tamen de istis omnib. vnus solus existit articulus: quia omnia ista vnã difficultatẽ includũt, & omnia vna facilitate creduntur: quia credẽti quòd sit passus, nulla difficultas ingeritur qᵖ etiam sit mortuus & quòd sit sepultus. Sed quia eius resurrectio aliam A difficultatẽ includit, ideo alium etiã facit articulũ, sic de descensu ad inferos, sic de ascensu ad cœlos. Nec valet dicere quòd etiã isto modo quasi infiniti erunt articuli: quia aliam difficultatẽ includit quòd lex data fuit Moysi. Alia qᵖ ad tactũ corporis Heli- *Exod. 20.* sei mortuus resurrexit. Et sic de infinitis in sacra scri- *4. Reg. 4.* ptura cõtentis, quæ tamen omnia credere oportet, *Credere.* & sic infiniti erũt articuli. Respondeo & dico quòd non: quia talia per se non faciunt articulũ. Vbi notandum quòd credibilia sunt duplicia, quædam de quib. est fides secundum se, & quædam de quib. non *Fides.* est fides secundum se, sed tamẽ in ordine ad alia sicut in alijs sententijs, quædam proponitur vt per se intenta, quędam vero ad manifestandum alia. Fides autem nostra est principaliter circa illa quæ videre *Ad Heb. 11.* speramus in patria, secundum illud Apostoli. Fides est rerum sperandarum, &c. Duo autem solum sunt, quæ in patria principaliter videre speramus quib. beatificamur. s. diuinitas & humanitas Christi, secundum illud Ioan. 17. Hæc est vita æterna, &c. Et *Ioan. 17.* ideo quãdo circa ista duo occurrerit noua difficultas, & ratio noua credẽdi ex parte nostra, tũc distinctus formatur articulus. Alia autem quæ ponũtur in scriptura, vt quòd Deus dedit legẽ Moysi, qᵖ Abraham fuit pater Isaac, &c. non sunt credita tanquam principaliter intẽcta, sed tãquã aliorũ manifestativa, & ideo nouũ articulum per se non faciunt. Ex prædictis ergo patet, quòd articulorũ distinctio debet sumi penes diuinitatẽ & Christi humanitatẽ, circa quæ principaliter intẽctio fidei fundatur. Et quia il- C la circa sunt duodecim distinctæ difficultates, sicut & duodecim erant Apostoli, ideo fidei. nostræ sunt articuli duodecim. Sic qᵖ quilibet Apostolorũ ante quã abinuicem dispersi essent ad prædicãdum per mũdum cõposuerũt symbolum fidei, in quo ipsorũ quilibet vnum posuit articulum. Et primò incæpit apostolorum princeps Petrus ponens primum ecclesiæ fundamentum & articulum, dicens, Credo, &c. Prosequar in lectionibus sequentibus.

Deus in domibus eius cognoscetur, cùm suscipiet eam. 777

de præd. diuin. sanctam.

Hic cõsequenter ostẽditur lumẽ quo ciuitas ecclesiæ perlustratur. Sicut enim quælibet ciuitas & habitatio debito lumine indiget, sic & ciuitas ecclesiæ quæ non perlustratur lumine corporali, sed magis spirituali. s. claritate diuina, per q̃ Deum cernit & omnia credẽda: hic per fidẽ & spem, sed in futuro videbit facie ad faciem, sicut de ciuitate ecclesia ad literã dicitur. Ciuitas illa non eget sole neque luna *Apoc. 21.* vt luceãt in ea, nã claritas Dei illuminabit illã. Ista claritas Dei, est credẽdorum reuelatio & inspiratio in præsenti, sed in futuro erit aperta demonstratio. Et hoc est quod hic dicit psal. *Deus in domibus eius cognoscetur.* Ecclesia enim plures habet domos licet *Domus ecclesiæ.* sit vna ecclesia sola, sicut & vna ciuitas plures habet domos & in præsenti & in futuro: in præsenti plures habet domos secundum distinctionem ordinum vel meritorum. In futuro etiam plures habet domos secundũ distinctionem præmiorũ. Sic enim *Ioan. 14.* Christus dicit: In domo patris mei mãsiones multæ sunt. Legitur ergo ista litera & de præsenti & de futuro. De præsenti sic: *Deus in domib. eius.* s. ciuitatis ecclesię. *cognoscetur.* s. per fidẽ. *Cum suscipiet eam.* s. naturã humanã. Et hoc est quod hic dicit glo. *Deus in domib. eius.* s. ciuitatis ecclesiæ. *In domibus.* dicit pluraliter: quia iam plures domus sunt in ciuitate ecclesiæ, multi enim sunt ecclesiarum ordines. Cognoscetur

Universidad de Deusto
Biblioteca

scetur, scilicet per fidem: quod totũ erit ex gratia suscipientis. vnde subdit: *Cum susceperit eam.* s. naturã humanã curandam. Vel domos huius ciuitatis dicit ecclesias particulares: quia ipsa vniuersalis ecclesia multa habet mẽbra: sicut cũ dicitur ecclesia Rauenatis: ecclesia Alexãdrina: ecclesia Cõstãtinopolis: quorũ tamẽ oĩm ecclesia Romana caput est & magistra. Istas tamẽ domos exponit Greg. de gradibus meritorum & virtutũ: quia in meritis & virtutibus gradatim, sicut de domo inferiori ad superiorẽ pergimus. De futuro aũt legitur iste textus: quia secũdũ gradus meritorũ erit & gradus præmiorum: quia qui maiori merito hic fuerint ꝑdotati, maiori ꝑmio erũt eleuati. Et hoc est quod hic dicit gl. *Deus in domibus eius.* i. secũm gradus meritorum singulis dabit cognitionẽ sui: *cũ susceperit eã.* s. ecclesiã ĩ æterna beatitudine: quia licet bti oĉs equaliter videant Deum: tamẽ clarius vnus videt alio: secũm maius lumẽ gratię vel minus quod habet: secũm maius vel minꝰ meritum quod hic habuit. Et de ista Dei cognitione docebat Apost. Nũc cognosco ex parte: tunc cognoscam sicut & cognitus sum. q. d. secũm proportionẽ qua Deus hic per suã gratiã me cognoscit: sic & in futuro Deum cognoscã. Ex quibus sequitur quòd cognitio patriæ qua Deũ cognoscũt sancti est maior vel minor secundum proportionem, qua in ꝓsenti cognoscimus Deum per charitatis amorem.

Aliter habetur in originali. Gregory. Greg. c. 22. mora. c. 20.

1. Corin. 13.

278 2. q. 7. nõ si.

Quoniam ecce reges terræ congregati sunt: conuenerunt in vnum.

Hic cõsequenter ostenditur fidei multiplicatio. Ista pars dupliciter exponitur. Vbi sciendum quod ecclesia Xp̃i ex ꝓsecutionibus tyrannorũ & infidelium creuit & fuit dilatata. Sicut tpe martyrũ: quorum cõstãtiã, vitæ sctitatẽ & miracula multi videtes cõuertebãtur ad fidẽ. Quod ꝓuidẽs Psal. vt ostẽdat ecclesiæ multiplicationem hic ponit ecclesiæ persecutionem: quæ incæpit statim xp̃o nato: qui statim ad mortẽ fuit persecutus ab Herode rege & suis cõplicib. fuit persecutus ab Herode filio primi Herodis tẽpore suę passionis. Et hoc ꝓuidẽs Psalm. dicit.

Persecutio.

Psalm. 2. *Quoniam ecce reges terræ congregati sunt, &c.* Simile dixit Dauid, Psal. 2. Astiterũt reges terræ, & principes cõuenerũt in vnum, &c. vide ibi. Et tales persecutores videntes mirabilia q̃ Xp̃s faciebat admirabãtur & icascebantur in cordibus suis. Vnde de Herode

Matth. 2. dicitur Matt. 2. quòd audiens Xp̃m natum turbatus est: & omnis Hierosolyma cum illo, propter quod & Innocentes occidit. Et hoc est quod subditur. *Ipsi videntes sic admirati sunt, conturbati sunt.* s. animo cõmoti sunt ad persequendũ. Et quæ fuit causa subdit. *Tremor apprehendit eos:* quia Herodes timuit regnum suum perdere, audiens natum regem Iudæorum. Et magnitudinem doloris eius exprimit per quandam similitudinem dicens. Ibi scilicet in Herode & suis complicibus dolores vt parturientis: quia cruciabatur doloribus: dum parere non potuit iniquitatem quã cõceperat. s. occidere Christũ. Et si quæras quare nõ potuit cõplere cõtra Christũ iniquitatẽ suam. Respõdet: quia tu Deus in spiritu vehementi contéres naues Tharsis. Per naues Tharsis superbia persecutorum intelligitur. Tharso namque interpretatur exploratio gaudij. Ad naues autem pertinet per diuersas mundi partes faciliter discurrere. Quid ergo significat naues Tharsis, nisi persecutores ecclesiæ discurrẽtes per mundum explorantes vana gaudia mundi: quos Deus spiritu iræ suæ contriuit, dum ipsorum potestatem redegit ad nihilum, vt dicitur

Iob. 4. Iob. 4. Vidi eos qui operantur iniquitatẽ spiritu iræ suæ esse consumptos. Aliter autem ista litera legitur de conuersione Gentiũ ad fidẽ. Et primò ostẽditur qui fuerint primi ex Gentibus conuersi ad ecclesiã. Isti nanque fuerunt tres magi, siue reges: qui statim nato domino, venerunt Christum, vt verum Deum adorare: qui videntes stellã, quę Christi natiuitatem ipsis ostendit: *Congregati sunt & conuenerunt in vnũ.* vt insimul venientes Christũ adorarent. Quod præuidens Psalmista, dicit: *Quoniam ecce reges terræ congregati sunt, &c.* Et quod isti magi fuerint primi ex Gentibus conuersi, ostendit Augustin. in serm. de Epiphania, dicens: Isti reges & Magi quid fuerunt nisi primitiæ Gentium, sicut primitiæ Iudæorum pastores, magi Gentiles, pastores Israelitæ, illi prope: isti longe, vtriq; tamen ad angularem lapidẽ conuenerunt. Manifestatꝰ est ergo Iesus nec doctis quia pastoribus, nec iustis quia magis Gentilibus: prę ualet nanque imperitia in rusticitate pastorum: impietas in sacrilegijs magorum: vtrosq; sibi ille lapis angularis attribuit: quia ipse est qui venit stulta eligere vt confundat sapientes: & non vocare iustos sed peccatores, vt nullus magnus superbiret: nullus infirmus desperaret. Isti ergo sunt illi reges qui congregati sunt ad adorandum dominum: de quibus dicitur. Esa. 60. Venient ad te curui filij eorum qui humiliantur: & adorabunt vestigia pedum tuorũ omnes qui detrahebant tibi: & vocabunt te ciuitatem domini Syon sancti Israël.

Magi.

Augustin.

Esa. 60.

779

Ipsi videntes sic admirati sunt, conturbati sunt, commoti sunt: tremor apprehendit eos.

Ipsi enim reges & magi videtes stellã ducentẽ eos: videtes stellã disparuisse cũ intrassent Hierusalem: videtes eã iterũ eis apparere admirati sũt ꝑ gaudio. Vnde dicitur Mat. 2. Videtes stellã magi gauisi sũt gaudio magno valde. q̃ enim admiratio ꝓcreat ex gaudio dicitur Lucæ 24. de apostolis. Illis autẽ admirãtibus præ gaudio, &c. Consimiliter & isti magi videntes: sic admirati sunt, sed q̃o mirati sunt præ gaudio cũ statim sequatur. *Admirati sunt, conturbati sunt.* Respondeo quòd magi videntes puerum cum Maria matre eius: statim spiritu sancto inspirati cognouerunt ipsum esse verũ Deũ: & fidem eius recipiẽtes plenã contritionem de cultura idolorũ & de alijs suis peccatis habuerunt: hæc autẽ conturbatio pro peccatis non excludit gaudiũ mentis, sed ipsum auget. Quia certũ est quòd quanto quis ampliorem contritionẽ habet pro peccatis suis: tãto ampliorẽ habet gratiã, quãto autem quis est in maiori gratia, tãto amplius gaudiũ mentis habet. *Cõturbati sunt,* ergo ꝓ peccatis. *Commoti sunt.* Aliud est enim mouere: aliud cõmoueri. Mouetur q̃s ꝓprie quãdo secundũ partẽ mutatur, cõmouetur aũt quãdo totus simul mutatur. Verbi gratia: Quis faciendo reuerentiam alteri, mutatur, quãdo secundũ vnã sui partem facit sibi reuerentiam: vt puta quando stando caput illi inclinat vel manibus plaudit. sed cõmouetur quando totus se ad eius pedes prosternit, quod magi fecerunt videntes Christum: quia non solum capite vel manibus vel genibus Christum sunt venerati: sed toro corpore ante ipsum se prostrauerunt ad terram, propter quod dicitur. Et procidentes adorauerunt eum. Et hoc idẽ his aliis verbis dicit. *Commoti sunt.* Et causam subdit. d. *Tremor apprehendit eos.* Hic fuit timor filialis reuerentiæ: sine quo

Magi.

Matt. 2.

Luce. 24.

Mouere, cõmouere.

Matth. 2.

Cõturbatio 1. q. nullus iustificari potest. Ad clarius intelligendum, q̃ de Magis dicit, q̃ videntes Christum conturbati sunt, est notandum, q̃ cõturbatio duo potest notare. s. peccati defectum, vel penitentis affectum. Primò modo cõturbatio capitur dupliciter, quia conturbatio q̃nque opponitur puritati, sicut quãdo dicimus, aquam turbatam, siue turbidam. Et sic ex peccato cõturbatur cõscientia, dum species rerũ, quas illicitè appetit, immiscent se cogitationib. nostris, & implent fontem conscientiæ aqua turbida. psal. Torrentes iniquitatis cõturbauerũt me. Tali nẽpe aqua turbida potatur diabolus. Dicit enim philosophus, q̃ equꝰ diligit aquam turbidam, vnde si inuenit eam claram, eam pede cõturbat. Sic & diabolus cogitationes nostras, quæ ad modum aquæ sunt continuè fluxibiles, si claras, & mundas inueniat eas ipsas conturbare nititur, quia non diligit aquas claras. Et ideo de illo dicitur. Quid tibi in via Ægypti, vt bibas aquam turbidam? Alio modo cõturbatio opponitur ordini, per quem modum exercitus dicitur cõturbatus, q̃n nõ tenet ordinem debitum. Et sic peccatum cõturbat animam, quia soluit debitum ordinem, dum sensualitatem rationi præponit, immò & quãlibet animæ partem perturbat, tanquã debito regimine perdito. Vnde Aug. d. diffiniens virtutem dicit, q̃ virtus est ordo amoris, & per consequens, qui virtutem perdit, hunc ordinem perdit. Et propter hoc anima peccatrix nõ est dæmonibus terribilis, vt castrorum acies ordinata, sed potius est sicut castrorum acies dissipata, & ideo dispolita magis ad fugiendum, quàm ad resistẽdum, ad succumbendum, quàm ad vincẽdum. Dicit enim Vegetius lib. 1. Periculum ab hoste lib. grauissimum semper sustinuit diuisus, & inordinatus exercitus. Vnde Iudith 15. Omnia itaq; castra cõturbata sunt, & vociferantes fugerunt. Alio modo turbatio dicit pœnitentis affectum. Et sic dicitur anima, cõturbata, q̃n est plene de peccatis contrita, & anxia pro peccatis. Dicitur. n. anima pœnitens cõturbata, quia quãdiu placent homini fœces peccatorũ, & homo delectatur in ipsis, tamdiu fœces peccatorum quasi resident in profundo cõscientiæ quasi immobiliter. Sed quando incipit cogitare turpitudinem peccatorũ, & ipsam reuoluere, tũc quasi de ꝓfundo conscientiæ incipiũt fœces moueri, & ideo sic cõscientia agitatur, & cõturbatur. psal. Anxiatus in me spiritus meus, & in me cõturbatum est cor meum. Sic in proposito, isti reges videntes verbum incarnatũ, inceperũt cogitare, quàm malè, & superstitiosè idola coluerãt, & pœnitere, & per consequens isto modo conturbari, propter quod dicitur. *Ipsi videntes sic admirati sunt, conturbati sunt &c.* Sic enim cuilibet nostrum istorum exemplo præcipitur Eze. 12. Fili hominis, panem tuum in cõturbatione comede, & aquam tuam cum mœrore bibe.

Philosophus. 7. de animalib.

Hiere. 2.

Aug. 15. de ciuit. Dei. cap. 22.

Vegetius.

780 23. q. 5. nõ est nostrum.

Ibi dolores vt parturientis, in spiritu vehementi conteres naues Tharsis.

Aliqui istum versum referunt ad primam expositionem. s. de turbatione Herodis propter Christi natiuitatem, propter quod multa millia innocentũ fecit occidi, sic quod hic agitur de dolore matrum puerorum occisorum propter Christum, cùm dicitur. Ibi dolores vt parturientis, quia nõ minorẽ dolorem habebant illę matres videndo filios suos occidi quam habuerint, ipsos pariendo, quia dolorem partus mitigat spes nascituræ prolis, quæ in ista occisione locum nõ habebant. Et ad huius expositionis veritatem facit quod subditur. *In spiritu vehementi conteres naues Tharsis.* In Hebreo autem habetur *in spiritu vredimis*, q̃ dicitur ab vro vris. Herodes enim audiẽs, q̃ magi per aliam viam rediissent in terram suam. s. per mare in nauib. Tharsis, iratus naues reuersas igni succendit, vt habetur in historia scholastica. Et ibidẽ dicitur, q̃ ista prophetia fuit tunc adimpleta. Hanc expositionem non improbo. Sed sequendo expositionem præmissam in duob. versiculis præcedentib. sciendum, q̃ dolor pœnitentiæ assimilatur doloꝛi parturientis, q̃a sicut ex dolore partus fructus gemmæ prolis procedit, sic ex dolore pœnitentiæ in nobis nascitur Christus, & spiritus salutis. Vnde Esa. 26. à timore tuo, domine, cõcepimus, & parturiuimus spiritum salutis. Ex tali eiũ dolore pœnitentiæ omnis tumor inundanæ superbiæ deprimitur. Et hoc est, quod subditur. *In spiritu vehementi conteres naues Tharsis.* i. per spiritum sanctũ, qui est spiritus vehemens, deponitur omnis superbia gentium. Probo: nã isti magi erant reges gentilium ante alti, & elati. Et vide q̃ per dolorem pœnitentiæ spiritu sancto in eis, vel Christo nato humiliati omnem superbiam deposuerunt. Vnde procidẽtes adorauerunt eum. Ad literã. n. isti erant reges Tharsis, vt dicitur psal. 71. Reges Tharsis, & insulæ munera. Quid ergo sunt naues, quæ per mare discurrunt, nisi superbia magnorum, quæ per mare huius mundi vaga discurrit, quæ tamen per aduentum Christi fuit contrita.

Dolor pœnitentiæ parturitẽt.

Act. 1.

781

Sicut audiuimus, sic vidimus in ciuitate domini virtutum, in ciuitate Dei nostri, Deus fundauit eã in æternum.

Hic cõsequenter ponitur prophetiæ adimpletio. Loquitur. n. psal. hic in persona regum, illorum, qui Christũ adorauerunt, quia omnia prædicta de Christi natiuitate ꝓphetizata, vt puta q̃ matre nasceretur virgine, q̃ nasceretur pauper, & in Bethlee quod audierunt magi in Hierusalem, quando Herodes scisciabatur à scribis, & principib. sacerdotũ, vbi Christus nasceretur, audierũt q̃ in Bethlee, q̃ à regib. gentilibus adoraretur. Reges Tharsis, & insulæ. &c. omnia ista propriis oculis magi viderunt, quæ ante per prophetas audierant. Vel aliter hic loquitur Psalm. in persona omnium fidelium. Vnde gl. hic ait. Decursis omnib. quæ tempore incarnationis & natiuitatis Christi acta sunt concludit. q. d. Et quia ita est. Ergo sicut audiuimus in promissionibus propheticis, sicut est illud. Adorabunt eum omnes reges terræ, omnes gentes seruient ei, & illud, In semine tuo benedicentur omnes gentes &c. Sic vidimus in exhibitione, omnes enim reges, & omnes gentes adorabunt eum. Et nota q̃ quamuis nondum sit totaliter adimpletum. s. quod omnes reges, & gentes Christum adorent, implebitur q̃n in iudicio omnes videbunt eum, vel in cœlesti patria. Et ideo id, quod hic dicitur. *Sic vidimus*, de præterito, accipitur præteritum ꝓ futuro. *vidimus.* i. videmus. Et hoc *in ciuitate domini virtutũ.* i. in ecclesia, quæ dicitur ciuitas dñi virtutum. i. dñi angelorum, quia ꝓp reuerentiã cultus diuini, angeli frequẽtant ecclesiã. Vel ꝓ ciuitate dñi virtutum accipe ciuitatem Hierusalem, in qua præmissa quòd ad maiorem partem sunt adimpleta. Et hoc idẽ aliis verbis repetit. d. *In Ciuitate Dei nostri.* s. in ecclesia catholica, quam dicit Dei nostri ad differẽtiam infidelium

Esa. 7.

Matt. 2.

Psal. 71.

&

Universidad de Deusto
Biblioteca

& hæreticorũ,qui non sunt de hac ciuitate eccleſię. A ter omnium.Sed hic dubitatur.vtrũ exiſtens in pec *Quæſtio.*
Sequtur de ciuitate eccleſię.*Deus fũdauit eã in æternũ.* cato mortali licitè dicere poſſit iſtã partem, Credo *Credere.*
id eſt, Chriſtꝰ qui fundauit eccleſiã in fide q̃ ſtabilis in Deum:probatur q̃ nõ, quia talis non diligit Deũ
eſt,quia & ſi fides trãſeat,quod tñ fide creditur, eter per charitatem, igitur, &c.conſequentia patet per *Magiſter*
naliter manet.Et quia de fundamentis huius ciuita- Aug.& allegatur à Magiſtro.d.Aliud eſt credere in *lib.3. diſt.*
tis,q̃ sunt articuli fidei incœpi agere in præcedenti Deum,aliud Deo,aliud Deũ. Credere Deo eſt cre- 23.
lectione,ideo hic perſequor de quolibet in ſpecia- dere vera eſſe, quæ Deus loquitur, quod mali fa-
li. Primum fundamentum huius ciuitatis poſuit Pe- *Primus articulus fidei.* ciunt:& nos credimus homini, ſed & non in homi-
trus primus apoſtolorũ,dicẽs,Credo in Deum patrẽ nem.Credere Deum, eſt credere Deum eſſe, quod
omnipotẽtem creatorem cœli, & terræ.Vbi primò & dæmones credunt.Sed credere in Deum,eſt cre-
ſciendũ,q̃ conſuetudo erat Iudæorũ ad illud, quod dendo amare, & credendo in eum ire.Ad oppoſi-
loquebantur,adducere parabolas, vel exempla, vt tum quia talis vt pura ſacerdos tenetur dicere ho-
quod dicebatur, per ſimilitudinem magis commen ras ſuas,in quibus credo in Deum continetur,ergo,
daretur memoriæ, ſic.n.& Chriſtus multotiens ſua &c.Reſpondeo quòd talis vel hoc intendit dicere
dicta per parabolas,& exempla confirmabat,vel de B ꝛanquam perſona priuata, & proipſo ſolo, & ſic
clarabat.Similiter & Ioannes euangeliſta iſta duo- ſcienter loquendo peccat,vt probat præfata autho
decim fundamẽta ciuitatis.ſ.eccleſiæ, quæ ſunt duo ritas. Vel loquitur non in perſona ſua, ſed totius
decim articuli per duodecim lapides pretioſos ex- eccleſiæ,& ſic non peccat,nec dicit falſum. Vbi no
preſſit Apoc.21.vbi ait,Fundamenta muri ciuitatis ta, quòd cõfeſſio fidei dicitur in ſymbolo in perſo- *Malac.3.*
omni lapide pretioſo ornata. Fundamentũ primũ na totius eccleſiæ.fides autem eccleſiæ eſt fides for
iaſpis, ſecundum ſapphirus, tertium calcedonius, mata; quæ eſt in omnib.qui ſunt membra eccleſiæ
quartum ſmaragdus, quintũ ſardonyx, ſextum ſar- numero, & merito. Et ideo confeſſio fidei traditur
dius,ſeptimum chryſolithus,octauũ berillus, nonũ in ſymbolo,ſecundum quod competit fidei forma-
topazius,decimum chryſopraſus,vndecim hyacin- tę. Secunda conditio iaſpidis eſt, quod præſtat ge-
thus,duodecimum amethyſtus.Primum ergo fun- nerationis fœcunditatem. Nam ſecundum quod
damentum eſt iaſpis,per quem primus articulus in- dicit Albertus vbi ſupra.Hic lapis iuuat cõceptum,
telligitur.Quoniam vt dicit Magiſter de proprieta- & regit partum.Et ex hoc declarat ſecundam par-
tib.& patet per Albertum lib.2.de mineralib.Iaſpis *Iaſpis.* rem articuli.ſ.primæ perſonæ fœcunditatem, cùm
inter alias cõditiones tres habet proprietates,quib. C dicitur. Patrem omnipotentem.Iſta pars à duobus
primus declaratur articulus.Quoniam iaſpis diſgre erroribus nos liberat.ſ.ab errore Iudæorum,qui in
gationis pluralitatem vetat variam. Generationis diumis negant pluralitatem ſuppoſitorum, & per
fœcunditatem præſtat placidam. Operationis po- conſequens ibi negant patrem, cùm pater ſine fi-
teſtatem habet maximam.Sic & primus fidei articu lio eſſe non poſſit.ideo dicit patrem,& ab errore
lus diuinitatis docet vnitatem, qua in Deo tollitur philoſophorum, qui dicũt ex nihilo nihil poſſe fie-
diuerſitas.Credo in Deum.Fœcunditatis pãdit ve- ri,contra quod dicit omnipotentem.Cùm.n. quic-
ritatem, qua in Deo creditur paternitas.Patrẽ om- quid eſt perfectionis in creatura Deo debeat attri-
nipotentem.Fertilitatis tradit poteſtatem:qua Dei bui,& generare ſibi ſimile in quãtum huiuſmodi in
cernitur immenſitas.Creatorem cœli,& terræ.Pri- nobis dicat perfectionẽ, ergo Deo attribui debet,
mò iaſpis vetat diuerſitatem & pluralitatem variã. pp quod Deus pater dicit.Nũquid ego qui alios pa *Eſa.66.*
In tñ.n.vnitatem diligit,q̃ ſanguinem ab homine rere facio,ipſe non pariã, & qui generationem cun
diuidi,& ab ipſo ſeparari nõ permittit,ſed in huma- ctis tribuo,ſterilis ero?q.d.non.Sed hic eſt dubium, *Omnipo-*
no corpore vnitum facit permanere,vt dicit Magi- cùm omnipotentia ſit tribus perſonis communis, *tentia.*
ſter vbi ſupra,& Albertus.Ex quo cõcluditur,q̃ ia- D equare Petrus ipſam appropriat patri.d.Patrem om *Magiſter*
ſpis naturaliter vnitatem diligit, & indicat.Et per nipotentem? Reſpõdet Magiſter quòd licet in Deo *lib.3.diſt.*
hoc declarat diuinitatis vnitate, quæ in prima par- ſit vna potentia,vna bonitas,vna ſapientia omnib. 34.
te articuli ponitur,cùm dicitur:Credo in Deũ. Iſta tribus perſonis communis,tamen ſcriptura non ſi-
pars in ſymbolo maiori exponitur de vnitate diui- ne cauſa attribuit patri potentiam, ne.ſ.ex antiqui
nitatis.Vbi dicitur iſtum paſſum declarando, Cre- tate defectus potentiæ in eo eſſe credatur, filio ſa-
do in vnum Deum. Et iſta pars à duob.nos liberat pientiam,&c. Tertia cõditio iaſpidis eſt,quod ope
errorib.ſ.ab errore gentiliũ,qui nõ credũt in Deũ, rationis poteſtatem habet multam. Vnde dicit ma-
ſed in idolum,vel in aliam creaturam, & ab errore giſter de proprietatib.q̃ eſt lapis maximę efficacię,
Manichæorũ, qui dicunt plures Deos eſſe,vel plura vnde tot habet virtutes, quot venulas habet.Sic &
principia.Et iſtã partẽ articuli accepit Petrus deu- Deus quot ſunt creaturæ,tantam ſe nobis oſtendit
tero.6.Dñs Deꝰ tuus vnus eſt.Tanta.n.vnitate om habere virtutis poteſtatem.Et per conſequens iſte
nia in diuinis eſſentialiter ſunt vnum, quod in hac lapis explicat tertiã partem huius articuli.d.Crea-
vita mortali à creatura plenè cognoſci non poteſt. *Dionyſius.* torem cœli,& terræ.Sed fortè ſtatim dices. Quare
Vnde Dionyſius de diuinis nomin.c.1.Illud,inquit, E in ſymbolo apoſtolorũ dicit Petrus. Creatorẽ cœli,
incognitum vnum ſupereſſentiale per ſe optimum, & terræ.In ſymbolo autẽ maiori dicitur: Factorem
quod quidem trinam vnitatẽ dico,nec dicere, nec cœli, & terræ, viſibilium,&c.Reſpondeo, q̃ creare
intelligere poſſibile eſt.Hæc autem diuinitatis vni- propriè eſt de nihilo aliquid facere, facere verò eſt
tas declaratur.Primo exemplo naturali, quoniã in commune ad operari aliquid ex nihilo, vel aliquid
anima rationali ſunt tres potentiæ quarum vna non ex aliquo.Vt ergo oſtendatur, quòd Deus facit, &
Magiſter li. 1. diſt. 3. eſt, alia,quæ tamen tres ſunt vna mens,vna eſſentia operatur,non ſolum illa,quæ producuntur ex nihi-
animæ,vt dicit Magiſter lib.1.diſt.3.Secundò typo- lo,vt ſunt animæ,& angeli,ſed etiam illa, quæ fuit
figurali.Gene.40.vbi pincerna Pharaonis vidit vi- ex materia præiacente.vt corpora,& arbores ex ter
nius vitis tres eſſe propagines, ad denotandum, q̃ ra:ideo dictum Petri declaratũ fuit in maiori ſym-
in vna diuinitatis eſſentia eſt perſonarum trinitas. bolo,cùm dicitur:Factorem cœli,& terrę &c.Et de
Tertiò verbo prophetali.Ephę.4.Vnde Deꝰ,& pa- hoc vide in poſtil.Ioannis.18.

Suſce

782 Suſcepimus, Deus, miſericordiam A ĉti ſumus ab hac triplici ira per Chriſtũ, qui factus
24.q.1. *alienus.* tuam,in medio templi tui. eſt nobis à Deo patre ſapientia, ſanctificatio, & re-
demptio,videamus ne denuo cõtingat irã incidere,
Poſtquã pſal.egit de eccleſię fundatione,hic cõ ne ſint nouiſſima noſtra peiora prioribꝫ. quia nõ ĩ
ſequẽter agit de eccleſiæ decoratione. Maximè au- natura.ſed propria voluntate filij ſumus iræ,hęc ille.
tẽ eccleſia fuit decorata, q̃ Chriſti præſentia fuit Poſſumus etiam hic notare qualiter Chriſtũ in me-
viſitata, vt pura q̃ Chriſtus in ea fuit præſentatus, dio templi animæ noſtræ recipimus. Vbi notandũ, *Meditus Chriſtus*
& à Simeone receptus in vlnis.Et diuiditur iſta pars q̃ Chriſtũ in medio noſtri multipliciter ſuſcipimus,
in tres. Quia agit primò de Chriſti in tẽplo præſen- ſ. Per officium intercęſſionis, Per cõmunitatẽ con-
tatione.Secundò de nominis Chriſti per orbẽ præ- uerſationis, Per immenſitatem adimpletionis, Per
Templum. dicatione,ibi.*Secũdũ nomẽ tuũ.* Tertiò de mũdi p fi- doctrinã inſpirationis, Per ſcripturas antiquæ legis,
dẽ exultatione,ibi.*Lætetur mõs Siõ.* Quãtum ad pri- Per æquitatem operationis. Primò ſuſcipimus Chri-
mum ſciendũ,q̃ iſta litera dupliciter exponitur.ſ.de ſtũ in medio noſtri per officiũ interpellationis. Ad
templo materiali, in quo Chriſtus perſonaliter fuit hoc enim venit in carnem, vt medius ſtaret inter
præſentatus,& de tẽplo ſpirituali.Si de templo ma- B Deum, & homines pro nobis patrẽ interpellando.
teriali exponatur, ſciẽdum quod ꝓphetæ prædixe- Iſtum modum ponit Magiſter lib.1.diſt.19.Chriſtus
runt Chriſtũ ſtatim poſt natiuitatem ſuã tẽplum Iu- verè dicitur Dei,& hominum mediator,& nõ pater
Malac.3. daicũ ſua præſentia viſitaturũ.Sic.n.de ipſo dicitur. nec ſpiritus ſanctus. Vnde ait apoſtolus. Mediator
Statim veniet ad tẽplũ ſanctũ ſuũ dominator dñs, Dei,& hominum Chriſtus Ieſus,quia ipſe eſt in me-
quẽ vos quęritis,& angelus teſtamẽti,quẽ vos vultis, dio,quaſi arbiter ad cõponendum pacẽ.i.ad recõci-
quod ad literã de Chriſto ĩtelligitur.Hoc per Chri- liandum homines Deo. Chriſtus dicitur mediator,
ſtũ fuit adimpletũ,qñ (vt habetur Lucę 2.) cõpletis eo q̃ medius inter Deum,& homines ipſos recõci-
dieb.purgationis Mariæ, Simeõ ſpiritu ſancto inſpi liat Deo, recõciliat autẽ dum offẽdicula hominum
ratus,venit in tẽplum.Chriſtus in tẽplo fuit præſen- tollit ab oculis Dei.i.dum pcã delet,quib. Deus of-
tatus,& ipſe accepit eum in vlnas ſuas.& benedixit fendebatur,&c.Iſto modo ꝓpter ſimile officium in-
Deũ,&c. Hoc autem pſal.ſpiritu prophetico tactus terpellãdi Moyſes ſtetit medi⁹ inter Deũ,& populũ,
præuidit.d.*Suſcepimus, Deus,miſericordiã tuã.*i.Chriſtũ ipſo.d.Ego ſequeſter,& medi⁹ fui inter Deũ,& vos, *Deut.5.*
per quẽ accepimus miſericordiã *in medio tẽpli tui.* Et in tpe illo,vt annũciarẽ vobis verba eius. Sed fuit
dicit in medio,vt denotet,q̃ Chriſtus publicè & nõ C medius per cõtatẽ cõuerſationis,quia.ſ.eius cõuer-
in angulo tẽpli fuit præſentatus. Et more ꝓphetico ſatio omnib.erat cõis nõ ſolũ iuſtis, ſed etiã peccatorib.& publicanis,aliis hominib.ſimilis factus. Vn-
ꝓpter certitudinem ꝓphetiæ,pro futuro præteritũ de ſuper illo verbo. Medius aũt veſtrũ ſtetit,&c. ait
ponit.Iſtã expoſitionem ponit gl.Magiſtri.d.Hic a- Chryſoſt.decẽs erat Chriſtũ populo vt vnũ multorũ, *Ioan.1.*
git de actuali ſuſceptione Chriſti qua ſuſceptus fuit ſe vbiq; humilẽ eẽ doceret,pp qđ ipſe.d.i go antẽ ĩ *Chryſoſt.*
à Simeone & aliis qñ in templo eſt præſentatus. Et medio veſtrũ ſum,ſicut q̃ miniſtrat. Tertiò fuit me- *Luce 22.*
eſt ſenſus *Suſcepimus, Deus,miſericordiã tuã.*i. filiũ tuũ dius p ſuã immenſitatẽ qua oia replet,& omnia oc-
*in medio tẽpli tui,*quod eſt in Hieruſalem.Et per hoc cupat,cũ.n. verbum Dei ſit infinitũ,immenſum, &
grauius accuſantur Iudæi,q̃ cõtẽnunt eũ,qui in me- illimitatũ,oportet q̃ omnia ſua immẽſitate repleat.
dio eorum cõſpectus eſt. Et per hoc notatur incar- Si.n.alicubi eſſet,& nõ vbiq;, iã finitaretur, & eſſet
natio Chriſti,qui ſecundum q̃ homo, in templo eſt limitatus. Et ideo ipſum verbũ rõne ſuæ immẽſita- *Hiere.23.*
præſentatus. Si autem legatur de templo ſpirituali, tis dicit.Cœlũ,& terrã ego impleo,dicit dñs. Sic er-
quod eſt fidelis anima,vt ſupra patuit. ver.751. tunc go dicitur Chriſtus Dei verbum in medio omnium
ſecundum gl. hic agit de ſuſceptione Chriſti per fi- rerũ,quia vniuerſã implet creaturã. Quartò fuit me-
dẽ,qua ab omnib. credẽtib.ſuſcipitur. Et eſt ſenſus. D dius p doctrinã inſpirationis. Vbi notãdũ, q̃ quãuis
*Miſericordia. Suſcepimus.*ſ.fide, *Deus, miſericordiã tuã in medio templi* intellectus noſter ſit immaterialis, & careat organo
*Bernard. tui.*i.in cõmune populi tui. Et de iſta ſuſceptione in corporali,& ſic ſit nobilius,qđ eſt in homine ĩ mul-
templo ſpirituali loquitur Ber. iſta verba exponens totiens in ſcriptura noſe corporalis mẽbri.ſ. cordis
oſtendendo quãtæ nobis fiunt vtilitatis,dicens. *Su-* nũcupatur, eo q̃ cor ſit nobilius mẽbrũ,quod ſit in
*ſcepimus, Deus,miſericordiã tuã in medio tẽpli tui.*In me homine.Sic.n.accipitur cor ꝓ intellectu ꝓuer.2. Si
dio templi noſtræ animæ miſericordia Dei eſt non intrauerit ſapiẽtia cor tuum,&c. Et Salomõ inquit. *Philoſo-*
in angulo,aut diuerſorio, quia nõ eſt apud Deũ ac- Dabis ſeruo tuo cor docile. Et Lucæ.2. Maria autẽ *phus.3. de*
ceptio perſonarũ. In cõi poſita eſt,omnib. offertur, cõſeruabat omnia verba hæc,&c. Sed ſecũdũ natu- *anima.*
& nemo illius expers eſt,niſi qui renuit. *Suſcepimus,* rales cor ẽ in medio corporis cõſtitutũ. Vñ & pſal.
miſericordiam tuã,&c. Lõgè eſt hæc gratiarum actio 21.Cor meũ tãquã cera liquẽs in medio ventris mei.
à voce illa gemẽtis. Domine,in cœlo miſericordia. Sic ergo noſe medij ĩtelligitur cor,qđ eſt ĩ medio:&
Quid.n. Videturne tibi in medio fuiſſe miſericor- noſe cordis intellectus, & ſic de primo ad vltimum
dia, cùm apud ſolos cœligenas haberetur? Aut vbi noſe medij ĩtellectus intelligitur. In iſto autẽ medio
Chriſtus minoratus paulominus ab angelis, factuſq; E ſtat Ieſus,qa quicquid ſapiẽtię,& lucis eſt in intelle- *Ioan.1.*
eſt Dei,& hominis medius,ex hoc,*Suſcepimus, Deus,* ctu noſtro, totũ ꝓuenit à Chriſto, ſecũdũ illud Ioã. *Origenes.*
miſericordiã tuã,&c. Eramꝰ enim nos natura filij iræ, 1.illuminat oẽm hoiem,&c.Sed quia multi illumiñã-
Ephe.2. ſed cõſequuti ſumus miſericordiam. Cuius iræ filij, tur à Chriſto q̃ tñ ipſum cognoſcere nolũt,ideo di-
& quam miſericordiam conſequuti? Nempe filij citur.Medius autẽ veſtrum ſtetit,quem vos neſcitis.
ignorantiæ,impotentię,& captiuitatis,ſed cõſequuti Quod exponẽs Origenes,ait. Quod dicitur medius
ſapientiam,virtutem,& redemptionem.Ignoran- veſtrũ ſtetit, &c. intelligẽdũ eſt de nobis homo.cũ.n.
tia mulieris ſeductæ excæcauerat nos.Mollicies viri ſimus rationales, in medio noſtrum exiſtit ex eo, q̃
abſtracti, & allecti à propria concupiſcentia ener- principale membrum, ſcilicet cor in medio totius
uauerat nos. Malitia diaboli expoſitos nos iuſtè à corporis poſitum eſt. Qui igitur Chriſtum in medio
Deo captiuauerat nos. Sic ergo naſcimur vniuerſi, gerunt, non autẽ cognoſcũt de quo fonte manauit,
ignari,deſides,& captiui.Nunc ergo,cùm iã ſalui fa

nec

Universidad de Deusto
Biblioteca

nec quo cōsistat in eis, hi verbum caro factum in medio obtinētes ignorant. Quintò fuit medius per scripturas legis antiquę. Scribæ.n. & Phariſæi ſcripturas maxime antiqui teſtamenti meditabantur, in quib. Chriſtus pronunciabatur Act.3. Huic omnes prophetę teſtimoniū perhibent,&c. Phariſęis.n. dixit Ioannes. Medius veſtrū ſtetit, quē vos neſcitis, id eſt, in ſacra ſcriptura, quā ſemper in medio veſtrū habetis. Sed tamen ipſum neſciebāt, qa ſcripturas, quas de ipſo legebāt nō intelligebāt. Sextò fuit medius per iuſtitiam operationis. Nomine enim medij ipſa iuſtitia meritò intelligitur, quia omnis virtus cōſiſtit in medio. Ipſa autē iuſtitia eſt omnis virtus, 5. Ethi. In medio ergo ſtat Ieſus, quia in omnib. ſuis operib. ſeruauit iuſtitiam. propter quod. d. V bi duo, vel tres ſunt cōgregati in nomine meo, ego in medio eorū ſum. Vnde Prouerb. 8. In viis iuſtitiæ ambulo, in medio ſemitarum iudicij.

783 De pœni. di. 8. cap.

Secundum nomen tuum, Deus, ſic & laus tua in fines terrę, & iuſtitia plena eſt dextera tua.

Hic cōſequenter ponitur nominis Chriſti p mūdū prædicatio. Iſtud nomen Chriſti, qđ per totū orbē laudatur, eſt nomē Ieſus, de quo dicit apoſtolus, Philip. 2. Dedit illi Deus nomē, quod eſt ſuper omne nomē, vt in nomine Ieſu, &c. Eſt ergo ſenſus. *Secundū nomē tuū, &c.* id eſt, ſecūdū magnitudinē nominis tui, quæ eſt infinita, ſic & laus tua in fines terræ. i. diffuſa eſt per totū orbem terrarū per apoſtolorū prædicationē. V el ſecundū gl. ſic exponitur. *Secundū nomē tuum Deus*, quod. ſ. vbique diffuſum eſt, quia nullus eſt, qui nomini Ieſu nō ſe ſubiiciat, etſi neſciat cultū. *Secūdū ergo nomen tuū.* i. ſicut reuerētia tui nominis dilatatur, ſic & laus tua, quæ nō eſt niſi in ſanctis. Et verè dilatata eſt, quia *in fines terræ.* i. in eccleſia, quæ toto orbe terrarū diffuſa eſt, laus tibi datur. Nō.n. deſunt qui te laudent per omnes terras. Cuius rationē reddit, quia *iuſtitia plena eſt dextera tua.* i. quia dextera. ſ. virtus tua iuſtificauit multos, qui te laudant. Quod ideo dicit, quia de omni natione orbis, & de omni parte terræ aliquos elegit, & vocauit ad gratiā. Vel *iuſtitia plena eſt dextera tua*, id eſt, dextera tua. ſ. ęterna beatitudo plena eſt iuſtitia. i. iuſtis, quia multi ſūt iuſti. qui ſtabunt ad dexterā. De hoc nomine Ieſu, & eius laude vide ſupra verſ. 655. Item qualiter nomen Chriſti eſt admirabile. vide ſupra ver. 82.

784

Lætetur mons Sion, & exultent filiæ Iudæ, propter iudicia tua, domine.

Hic agit de exultatione facta per orbē de fundatione eccleſiæ, quę exultatio maximè fuit, qñ fundamenta eccleſiæ fuerunt confirmata, ne amplius cadere poſſent. ſ. in miſſione ſpiritus ſancti, in qua totus mundus exultauit, quia ibi erāt ex omni mundi natione præſentes, vt habetur Act 2. quæ miſſio ſpiritus ſancti in monte Sion facta fuit. Vnde dicit. *Lætetur mons Sion, &c.* V bi notandū, quòd hic per montem Sion intelligit Iudæos, & per filias Iudæ gentes. Cuius ratio eſt. Quia mons Sion erat principalior, & nobilior locus totius terræ Iudæorum, & ſic per illum tota terra Iudæorum intelligitur. Filiæ autē Iudæ ſunt gentes ad fidem conuerſæ, ſicut nos dicimus, quod regenerans aliquem eſt pater illius, & regeneratus eſt filius. Sic & cōuertens aliquē ad fidem ſua prædicatione, eſt pater illius, & conuerſus eſt eius filius. Cùm ergo gentiles per prędicationem apoſtolorum ad fidem Chriſti ſint conuerſi, conueniens eſt, quòd filij dicātur apoſtolorū, q̄ omnes Iudæi fuerūt, propter quod & ipſi apoſtoli patres dicūtur fidelium. pſal. 44. Pro patribus tuis nati ſunt tibi filij, &c. Dicit ergo *Lætetur mons Sion.* ſ. apli Iudęi. ſ. apoſtoli, & alij Iudæorum fideles. *Et exultent filiæ Iudæ.* ſ. gentiles per prædicationem Iudæorum ad fidē conuerſi. Et cauſam ſubdit. d. *Propter iudicia tua, domine.* De quibus iudiciis dicit apoſtolus, O altitudo ſapientiæ, & ſcientiæ Dei, &c. quàm incomprehenſibilia ſunt iudicia eius: vt pote quod ab æterno ſapientia diuina iſtum ad fidem elegerit, & illū dimiſerit, quod maior pars Iudæorum in aduentu veræ lucis excæcata fuerit, quæ ante erat fidelis: & gētiles, qui ante idololatræ erant, Chriſti fidem receperint. Iſta ſunt iudicia Dei nobis occulta, quæ nullus hominum intelligere poteſt. Et iſta eſt intentio glo. d. *Lætetur mons Sion.* i. Iudæa, quæ primos radios fidei recepit. *Et exultent filiæ Iudæ.* i. confeſſionis. ſ. gentes à Iuda. i. ab apoſtolis genitæ per confeſſionem. Et hoc *propter iudicia tua, domine*, quib. cæcitas contingit in Iſrael, vt plenitudo gentium intraret. De iſtis iudiciis diuinis ſic à nobis occultis ait Gre. Iudicia Dei cōprehēdi à nobis nō poſſunt. Vnde. n. vnum ex multis loquar. Duo ad hanc lucē paruuli veniunt, ſed vni datur, vt ad redemptionem per baptiſmum redeat, alter autē ſubtrahatur, ante quàm hunc regenerationis vnda perfundat, & ſæpe fidelium filius ſine fide rapitur, ſæpe infidelium, cōceſſo fidei ſacramento, renouatur. Sed fortaſſe aliquis dicet, quia peccare etiam poſt baptiſma hūc Deus nouerat, & idcirco eum ad baptiſmatis gratiam nō perduxit, quod ſi ita eſt, peccata quorundā procul dubio, priuſquā ſint perpetrata, puniuntur. Et quis iſta rectè ſentiens dixerit, quod omnipotens Deus qui alios à perpetratis facinorib. liberat, & hæc etiā in aliis non perpetrata condemnat? Occulta itaque ſunt Dei iudicia. Et quanta obſcuritate à nobis nequeunt conſpici, tanta debent humilitate venerari, &c. Ex quib. apparet, quòd quilibet ad fidem à Deo electus ſola Dei gratuita bonitate eſt electus, & ſic tam Iudæi quam gentiles à Deo electi, de hoc debent lætari, propter quod tam de Iudæis quàm de gentib. conſimilis ſententia ponitur. pſal. 96. Audiuit, & lætata eſt Sion. Et exultauerunt filiæ Iudæ propter iudicia tua, domine.

785

Circundate Sion, & complectimini eam, narrate in turribus eius.

Hic conſequenter ponitur impletę promiſſionis publicatio. Et diuiditur in duas partes, quia primò oſtenditur locus, in quo debet publicari fides. Secūdò quid debet prædicari, ibi. *Quoniam hic eſt Deus.* Prima in duas, quia oſtendit quòd primò prędicanda eſſet Iudæis. Secundò gentibus, ibi. *Ponite corda veſtra.* Quantum ad primum ſciēdum, quòd Iudęis, quibus Chriſtus fuerat promiſſus, & ex quibus fuerat natus, & cum quibus fuerat conuerſatus, tanquàm propinquioribus primum fides erat prędicāda, ne excuſationem de ipſorum infidelitate habere poſſet, propter quod Paulus, & Barnabas dixerunt Iudæis. Vobis oportebat loqui primum verbum Dei, ſed quoniam illud repuliſtis, &c. ecce cōuertimur ad gentes. Et hoc eſt, quod dicitur apoſtolis, & primis fidei prædicatoribus. *Circūdate Sion*, quia, ſcilicet, in monte Sion vbi erat templum, & etiam in aliis locis circa templum ipſi circuibant conſtanter, Chriſtum prædicando, & miraculis Chriſti fidem affirmando. In tantum quod in plateis

plateis ponebāt infirmi, vt, veniēte Petro, ſaltē vmbra illius obumbraret quoſq;, & liberarētur ab infirmitatib' ſuis: vt habetur Act. 5. Et q̄ iſta fidei prædicatio deberet eſſe facta nō in ſecreto, ſed publicè, & apertè, ſecundū q̄ Chriſtus ſuis p̄cepit diſcipulis, dicēs. Quod vobis dico in tenebris, dicite in lumine. Et qđ in aure auditis, prædicate ſupra tecta. Et ideo hoc præuidens pſal. dicit. *Narrate in turrib. eius.* i. manifeſtè, & publicè prędicate, ſicut p̄cones clamātes in turrib. audiūtur à tota ciuitate. Et attēde. q̄ ait prædicatorib. *Circūlate Sion, & cōplectimini*: qa p̄dicator prædicare dēt ſubditis nō amore tēporalis lucri: qa tūc vēderet Dei verbū, ſed loco amore charitatis totū referēdo ad Dei laudē, & vtilitatē ſubditorū. Et hoc eſt qđ dicit. *Circūdate, & cōplectimini.* i. brachijs charitatis amplexamini.

Mat. 10.

786 De conſecrat. diſt. 1. omnes baſilicæ.

Ponite corda veſtra in virtute eius, & diſtribuite domos eius, vt enarretis in progenie altera.

Hic conſequenter oſtenditur, q̄ poſtq̄ prędicata erat fides Iudeis, q̄ prædicanda erat gentibus. V bi aduertēdū q̄ poſtq̄ apoſtoli expulſi fuerūt de Iudęa diuiſerūt ſe p̄ orbē, & epiſcopos ordinauit Petr' in diuerſis partib. orbis, vt domos. i. eccleſias ordinarēt, ſ. q̄b' diuina celebrare poſſēt, & verbū Dei aliegenis. ſ. alijs à generatione Iudæorū. i. gentib. prędicare. Quod præuidēs pſalm. prædixit Apoſt. *Ponite corda veſtra in virtute eius.* i. in virtute noſtri Chriſti, in cui'. ſ. virtute miracula faciebāt, vt diffuſè in actib. Apoſt. habetur. Et *diſtribuite domos eius.* i. eccleſias p orbem diſtribuite, & ordinate. Quamuis. n. vna ſit eccleſia generalis, multę tñ ſunt particulares, vt putà eccleſia Hieroſolyma diſtributa fuit Iacobo, Roma Petro, India Bartholomęo, Achaia Andreę, Grecia Ioāni: & ſic de ſingulis. Et hoc eſt qđ dicit. *Diſtribuite domos ei'.* Et ad q̄d? certe, *vt enarretis in progenie altera.* ſ. gētib'. quæ nō erāt de p̄genie Iudæorū. Ex iſtis autē verbis oſtēdit: q̄ prædicatores nō tm̄ verbis quātū operib' bonis p̄dicare debēt: p̄pter qđ ipſis dicit. *Ponite corda veſtra*, nō tātū ora, vel verba. *In virtute ei'.* i. in charitate, q̄ eſt virt' hui' ciuitatis, &c.

787

Quoniá hic eſt Deus Deus noſter in æternum, & in ſæculum ſęculi, ipſe reget nos in ſæcula.

Hic cōſequēter oſtēdit, quid debeant prędicare. Tota enim prædicatio apoſtolorū in hoc fundabatur ad oſtēdendum, q̄ Chriſtus erat verus Deus, & verus homo: ideo poſtquam dixit, vt enarretis, &c. oſtēdit qđ dicat. *Quoniam hic.* ſ. Chriſtus *eſt Deus Deus noſter.* ſ. qui ſeipſū dedit nobis: & bis dicit *Deus Deus noſter*: & hoc ad maiorem expreſſionē: quia hoc eſt quod principaliter prędicare debebant. Et ad differentiā deorū, ſiue idolorū, quæ Gētiles deos appellant ſubdit, d. *In æternum & in ſæculū ſæculi*: q. d. Non eſt Deus noſter ad tēpus, vt falſi dij gentium. Quod dicit cōtra illos qui tēporales homines deos faciebant. Vel. q. d. *Hic eſt Deus Deus noſter*: quia ſeipſum dedit nobis, & nō ſolum in præſenti per gratiā, ſed etiā erit noſter in æternum: quia ſeipſum nobis dabit per gloriā. *Ipſe reget nos in ſæcula.* Chriſtus enim non in præſenti, vt rex ſuos regit, ne finaliter cadāt à gratia, ſed in æternū eos reget, ne cadere poſſint à gloria. In trāſlatione autē Hieronymi habetur. *Ipſe reget nos in morte*: & idem valet: quia, qui regitur in morte, ne cadat à gratia poſtea ſemper erit in gloria. Sequēdo materiā inceptā de ſūdamēt's ciuitatis eccleſiæ. i. de articulis fidei, ſequitur agere de ſecūdo fundamēto. Secūdum fundamentū ciuitatis erat ſapphirus, cui correſpōdet ſecundus articulus fidei, quem poſuit ſecundus apoſtolus. ſ. Andreas, dicens. Et in Ieſum Chriſtum filium eius vnicū, dominum noſtrum. Circa quē duo ſunt videnda. ſ. primò, qualiter iſte articulus per eccleſiā exponatur: ſecundò, qualiter per ſecundū fundamētum, quod ſapphirus eſt, figuratur. Quātum ad primū notandum q̄ circa iſtum, articulum, qui eſt de perſona filij multi errauerūt, & maximè Arrius: qui ſecundū dominū Gregorium circa iſtū articulū errauit in quinque. Dicebat enim: Primò, filiū nō eſſe eiuſdē ſubſtantię cum patre. Secundò, filium nō eſſe patri coæternum, ſed natum extempore. Tertiò, filiū nō eſſe æqualē patri, ſed minorē patre. Quartò, Chriſtum nō eſſe filiū naturalē Dei, ſed adoptiuū. Quintò, dicit filiū Dei Ieſum Chriſtū purā eſſe creaturā. Cōtra iſtos quinque errores eccleſia declarās iſtum articulū in maiori ſymbolo quinq; addit, dicēs, Et in vnū dominū Ieſum Chriſtum filiū Dei vnigenitū. Per hoc enim quod dicit filium, oſtēdit ipſum eſſe eiuſdē ſubſtantiæ cum patre. Vnde Aug. in lib. de ſymbolo dicit. Cùm audis filium, agnoſce hunc eſſe Deum. Si enī verus eſt filius: eſt id, qđ eſt pater. Si ergo pater eſt Deus, & filius eſt Deus: hāc cōſubſtātialitatē filij ad patrē cōtra Arrianos concludit Chriſtus. d. Ego, & pater vnum ſumus. V bi Aug. V trinq; audi, & vnū, & ſumus. Quod dicit vnum, liberat te ab Arrio: qđ dicit ſumus, liberat te à Sabellio. Secūdus error Arrij erat, q̄ filius nō eſt patri coæternus. Quod ꝓbabat, vt refert Aug. 1. de Trin. d. Omne, quod natum eſt, principium habet, omne autē quod habet principium, nō ſemper fuit: ergo, ſi filius natus eſt: patri nō eſt coæternus. Cōtra iſtum errorē eccleſia addit: Et ex patre natum ante omnia ſæcula. Quod declarat exēplo familiari. d. Lumē de lumine: quia cum lumen procedat à corpore luminoſo, eſt tamen ſibi coæuum. Et ideo ad argumentū Arrij reſpōdet Auguſt. vbi ſupra, dicēs, Qui homo dicit: non intelligit natū eſſe ſempiternū Deo, vt ſit coætern' patri filius, ſicut ſplendor, qui gignitur ab igne, coæuus eſt illi, & eſſet coæternus, ſi ignis eſſet æternus. Tertius error Arrij fuit, q̄ filius eſt minor patre, qđ probabat. quia oīs mittens alium: maior eſt illo, quem mittit. Pater autem miſit filium, & filius miſſus eſt à patre. ad Gal. 4. Miſit Deus filium ſuum, &c. Ergo contra iſtū errorē addit eccleſia, dicēs, Deū de Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero. q. d. Sicut cōtradictionem implicat, aliquem eſſe Deo maiorem, cùm Deus ſit, quo maius cogitari non poteſt: ſic quòd filio Dei, q̄ eſt Deus de Deo natus, patrem eſſe maiorem, vel illum patre eſſe minorem implicat contradictionem. Ad argumentum autem Arrij reſpondet Aug. dicēs. Non ideo putandum eſt, filiū minorē eſſe patre: quia miſſus eſt à patre: quia propter principij commendationem non propter imparitatem, vel inæqualitatem, vel diſſimilitudinem ſubſtātiæ in ſcriptura hæc poſita intelliguntur, &c. Vnde hanc æqualitatem cum patre ſe filius habere oſtendit, dicens ſe habere à patre quo nihil maius eſt. d. Pater meus, quod dedit mihi, maius omnibus eſt. V bi Auguſt. vide quòd non creſcendo, ſed naſcendo filius æqualis eſt patri: qui ſemper natus eſt de patre filius: de Deo verus Deus: hoc eſt ergo quod dedit mihi pater, quod maius eſt omnibus, vt ſim ſplendor lucis eius, ſibi æqualis. Quartus er-

Iudicia Dei Ro. 11.

Errores Arr. q.

Auguſt. 4. de Trin.

Ioan. 10.

Aſſum. 3.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ror Arrij fuit, quòd filius Dei nõ sit filius naturalis, sed adoptiuus:probat, quia nullus pater sine sui decisione generat filium sibi naturalem,quod de Deo dicere est absurdum:& sic restat, q̃ Deꝰ pater nunquam habuit filiũ sibi naturalẽ.Cõtra hoc addit ecclesia.d.Filium Dei vnigenitum.q.d.licèt adoptiui filij sint multi:hic aũt q̃a vnigenitus est naturalis.Et ideo ad argumentũ eius respondendo & ponendo differẽtiam inter filios adoptiuos & filiũ vnigenitũ. Hilarius 12.de trin.dicit:Vero patri solus filius,qui ex eo nascitur,verè filius est.Nos quidẽ filij Dei sumus,sed per facturã:fuimus.n.aliquãdo filij iracundiæ,sed filij Dei per adoptionẽ facti sumꝰ, &c.Vult dicere ad argumẽtũ, q̃ habet veritatẽ de generatione,qua filij deducũtur de nõ esse ad esse : qđ nõ habet in proposito locũ:vnde Iesus se verum esse Dei filium natura nõ adoptione ostẽdit.d.Sic Deus di-
Ioan.3. lexit mundũ,vt filium suũ vnigenitũ daret.Vbi Hilarius.Hic est verus Dei filius naturali veritate non adoptione.Quintus error Arrij fuit, q̃ filius Dei nõ erat Deus,sed creatura.Qđ cõcludebat ex prędictis erroribus,ex eo quia alterius substãtiæ à patre:quia natus ex tẽpore : quia minor patre, & adoptiuus filius non natiuitatis proprietate:ex quibus sequitur quòd sit pura creatura.Cõtra hoc addit ecclesia in maiori symbolo.d.Per quem oĩa facta sunt:quasi sic arguens.Si omnia per filium facta sunt : ergo filius nõ est factus:patet cõsequentia, quia nulla res seipsam facere potest.Si ergo omnia per filiũ facta sũt, ergo ipse nõ est factus:sed si factꝰ nõ est, ergo creatura nõ est:& si creatura nõ est, ergo creator & Deꝰ est.Et sic ex prædictis apparet, qualiter ecclesia declarat in maiori symbolo secũdũ articulũ fidei positũ in symbolo apostolorũ, vbi solum dicitur.Et in Iesum Christum filiũ eius vnicũ dñm nostrũ.Consequẽter restat videre,qualiter iste articulus per secundum fundamentum ciuitatis.s.per sapphirum declaratur:quod fiet in sequenti lectione.

¶PSAL. XLVIII.

788 AVdite hæc,omnes gẽtes,auribus percipite,oẽs,qui habitatis orbẽ.

Hic psalmus talẽ habet titulum.*In fine filijs Chore psal.* Iste psal.historiæ alicuius fundamentum non habet,sed totus est doctrinalis,atque moralis factus à filijs Chore, de quib.dictum est suprà in principio psal.45.Hic ostendit mundum cum illis , quæ sunt in mundo:vt diuitias,honores , & gloriam non esse diligendum , ostendens omnes mundi amatores cũ sua gloria citò perituros.Et quòd Christus est redẽptor,nõ illorum,qui mundum colunt : sed illorum, qui mundum,& ea,quæ in mundo sunt, contẽnunt. Insuper illos redarguit, qui ideo Deum colunt , vt assequantur ,psperа mundi , & qui murmurant de ,psperitate malorum.Est ergo sensus tituli talis.Iste psal.à filijs Chore factus , *In finẽ*.s.in Christum nos dirigit.Vel iste psal.dirigens nos in finẽ:cõpetit filijs Chore.i.crucifixi : vt fuit dictum in titulo psal. 41.Iste ergo psal.diuiditur in partes quatuor.Quia primò auditores ad intelligentiã dicendorum excitat.Secundò, quæ corde intus cõceperat extrà verbis explicat , ibi.*Cur timebo*.Tertiò,supplicia malorum,& bonorũ præmia ꝑdicat, ibi.*Sicut oues*.Quartò,ad mundum non timendum bonos ,puocat.ibi. *Ne timueris*.Primò ergo omnes excitans ad attentè percipiendum dicenda,ponit quatuor, quæ auditores attentos debẽt facere.Quorum primum est dicendorum cõis vtilitas.Secundum est audientium A status diuersitas, ibi.*Quique terrigenæ*.Tertiũ est dicendorum profunditas , ibi.*Os meum*.Quartum est apertæ locutionis facilitas, ibi.*Inclinabo in parabolã*. Quantum ergo ad primum , quia quod omnes tangit , ab omnibus debet meditari.Et ea doctrina in psalm. ipso tradita , omnes tangit tam bonos quàm malos , tam diuites quàm pauperes : ideo ab omnibus debet audiri , & meditari : propter quod omnes ad audiendũ excitat dicẽs.*Audite hæc omnes, gentes*.Vbi notandum, quòd secundum glo.per gẽtes,quæ idola colebant,intelligit peccatores,& iniustos , sed per habitantes orbem , intelligit iustos, qui,scilicet,sunt domini rerum, & orbis , non serui
B eorum.Habitant enim orbem , qui non tenentur ab orbe , nec eius implicantur erroribus. Istos ergo omnes prouocans dicit : *Audite , &c.auribus percipite,&c.*Et attende,quod ait.*Audite, & percipite auribus*:quoniam non sufficit audire verba Dei, nisi adsit & percipere.Nam percipio,percipis,secundũ grammaticos,cõponitur ex per , & capio.pis.& inde percipere,id est, perfectè capere , & intelligere. Ille ergo audit,qui verborum sonum capit , sed ille auribus percipit.qui quod dicitur perfectè , & attento corde intelligit Et non frustrà dicit,*auribus percipite*.Vbi notandum , quòd per aures vult intelligere perfectam cordis intelligentiam.Auribus enim
C corporalibus natura tria tradidit.Primò ipsas fecit apertas,quod non fecit de organo visus,quod clauditur palpebris,& gustus , quod clauditur dentibus, & labijs, ad denotandum , quòd proniores esse debemus ad audiendum quàm ad videndum , vel gustandum.Vnde & Seneca ait:Auribus quàm lingua *Seneca in de mutil.* frequentius vtere.Sic etiam & Iac.1.dicitur.Sit aũt omnis homo velox ad audiendum,tardus autem ad loquendum. Secundò , natura aures fecit paruas: animalia enim bruta secundum sui corporis quantitatem(vt in pluribus)maiores habẽt aures, quàm homo, vt patet de asino,boue,equo,cane,lepore,& similibus.Ad denotandum,quòd illa, quæ audimus distinctè,atque discretè recipere debemus:vt, scilicet , non omnia audita credamus.Et ad istum sensum dicitur eccles.28.Sepsi aures tuas spinis, & noli audire linguam nequam.Vnde & Seneca in prouerbijs dicit: Difficilem oportet habere aurem ad crimina. Vnde & in canone dicitur: In scriptura, *Dist. 96. in scriptu ra.* narratur Constantinum imperatorem dixisse: Verè si oculis propriis vidissem sacerdotem Dei , aut aliquem eorum , qui monachali habitu circumamicti sunt , peccantem , chlamydem meam explicarem, & cooperirem eum,ne ab aliquo videretur.In quo commonemini, &c. Sed hęc quidem diximus,cautos vos reddere cupientes,vt si de domini sacerdotibus aliquid contigerit vos audire , quod confusionem pijs mentibus ingerat,non infrunitum,sed pudoratos filios Noë imitantes , paternam de reliquo verecundiam contegatis,vt affluenti,quemadmodum illi , benedictione repleri moderante domino mereamini , &c.Et sunt verba Nicolai papæ Ludouico imperatori.Tertiò , natura aures fecit homini non cadentes , sicut habent canes , sed stantes. Ad denotandum , quòd verbis terrenis aures inclinare non debemus, sed solum cœlestibus audiendis , & spiritualibus , & ad verba legis diuinæ.Vnde & Nehemiæ 8.dicitur , quòd aures omnis populi erectæ erant ad librum legis. Quibus omnibus consideratis , non est contentus psalm.hunc psalm.audire etiam , nisi addat , *Auribus percipite.*

Quique

789 Quique terrigenæ,& filij hominũ, simul in vnum diues,& pauper.

Hic tãgitur status auditorum diuersitas. Vbi notãdũ, q̃ quãuis omnes homines creati sint de terra, tñ aliqua corpora terrena gerentes animum habẽt cœlestem : aliqui verò sicut & corpora,ita & animũ gessẽt terrenũ,id est,terrenis applicatum.Cùm ergo a nobiliori parte totum debeat denominari,illi homines vocantur cælestes , qui animũ habẽt cœlestẽ: & illi *terrigenæ*.i. terrenæ generationis, qui animum habent terrenum.Sic n.legimus in toro genere humanæ naturæ duos homines principales.s. vnũ terrenum , & causam mortis, qua corpora nostra redigũtur in terrã.s.Adã, & aliũ cœlestẽ, & causam vi-
B tę.s.Christũ:Sic & hodie sunt duę generationes.s.filij Adæ terreni hominis,qui ipsum imitantur, & filij Christi cœlestis, qui ipsum imitantur.Has autẽ duas generatiões.s. bonorũ, & malorũ hic excitat psal.d. *Quiq; terrigenæ & filij hominum*.Per terrigenas,intelligit filios Adã peccatores,sed p filios hominũ intelligit iustos Christi imitatores : qui in scriptura dicitur filius hominis.Consimilẽ distinctionẽ bonorum, & malorum , licet sub aliis verbis, faciebat apo-
1. Corint. 15. stolus.d.Primus homo.s.Adã de terra terrenus : secundus.s.Xps de cœlo cœlestis. Et hãc intẽtionẽ habet glo.hic.d.Terrigenæ sunt,qui vitia terrena sequuntur quasi geniti à terra:hi sunt in parte Adæ, qui fuit
C homo:sed non filius hominis.Filij aũtẽ hominũ sunt iusti,qui sunt in sorte Christi,qui fuit filius hominis: cuius gessit imaginẽ.Hos ergo omnes tã bonos,quã malos,excitat psal.d.*Quiq; terrigenæ,&c.*Ac si dicat, Nulli sermonẽ subtraho. Audiat hæres terræ , qua loquar de iudicio vnde iudicetur,vt sic timeãt. Audiant filij hominũ.i. iusti, quia loquar de regno cœlorum:vbi regnẽt, & sic diligãt. Sed statim insurgit dubium,quomodo per filios hominũ intelligit filios
Quæst. Christi & imitatores,cùm ipse Xps non sit filius hominũ,sed solũ hominis? Respõdeo, q̃ primi à Christo geniti,vt fuerũt apostoli, & illi benè possunt dici filij hominis : quia Christi imitatores immediatè. Sed quia illis filiis primis mediantibus , alios plures genuit fideles:isti ab illis geniti filij hominũ dici pos-
D sunt.Et q̃a in præsenti vita simul sunt corpore mixti boni cum malis, licèt merito distincti : ideò subdit : *Simul in vnum diues, & pauper*. Diues refertur ad terrigenas,pauper autem ad filios hominum.Et est sensus. *Diues*,id est,terrigena.*pauper*,id est, filius hominis.Audite,qui estis simul in vnũ nõ separati vsq; ad messem, quandoque nõ simul eritis, quandoque scilicet separabũtur zizania à tritico,oues ab hœdis. Audiatis ergo omnes,qui nunc estis simul in vnum, antequã veniat,qui segreget oues ab hœdis , & ponat oues ad dexterã : hœdos autẽ ad sinistrã:tunc.n. auditus erit ad iudicãdum,non ad corrigẽdum.Moraliter autem per hoc q̃ auditores suos vnitos desiderat.d. *Simul in vnũ diues & pauper*. vult ostendere
E q̃libet , qui fructuosè verbum Dei vult audire, vnitatẽ, & cõcordiam cum proximis debet habere:
Nehem.8. propter quod dicitur: Congregatus est omnis populus quasi vir vnus ad audiẽdam legem. Qui enim discordiam cum proximis habet, ipsum Deum non amat. Docet autem experiẽtia,quòd graue est omni homini audire verba illius,quem non amat. Vnde , sicut graue est iustis audire verba malorum, ita graue est malis audire verba bonorum , & Dei. Et hæc differentia est inter bonos, & malos:quia boni, qui per amorem vniuntur personę malorum,sed nõ A vitiis, libenter audiunt malorum bona verba, sed non vitiosa. Mali autem, qui per odium separantur à bonis , nulla bonorum verba possunt audire libẽter.Quod ostendit Greg.dicens, Peruersæ mentes, *Greg. lib.* si semel ad studium cõtrarietatis erũperint : siue rẽ- *9. mor.* ctum quid à bonis audiant , aduersis hoc responsionibus impugnant. Quia cum persona displicet,nec recta, quæ protulerit, placent. At contrà bonorum corda,quibus in odium non venit persona, sed culpa,iũc peruersa diiudicant,vt quę recta dicuntur,assumant.Sic enim malè prolata respuunt : vt approbent,quę ex veritate cognoscunt,&c.Hic ergo psal. volens auditores ad audiẽdum aptos reddere, ipsos admonet in vnum.s.amore primo conuenire,dicẽs. *Simul in vnum diues,& pauper.*

B

790 Os meum loquetur sapientiam, & meditatio cordis mei prudentiam. *4. reg. 1. c. 2.*

Hic consequenter reddit auditores attentos ex profunditate dicendorum. Proponit enim de duobus se locuturum.s.de sapientia,& de prudẽtia,quæ duo sunt profunditatis maximæ. Quoniã secundum glo. sapientia spectat ad diuina , quæ sunt altissima: & prudẽtia ad mores instruendos, Et sic per sapientiam intelligit Christum,sed per prudentiam vitam moribus honestis regulatam. In his enim duobus omnis sermo diuinus continetur. Est autem aduertendum, q̃ duplex est sapiẽtia.s.increata, quæ Deus est, & creata, qua homines dicuntur formaliter sapientes. Sapientia autem increata appropriatur filio Dei:vnde dicit apostolus.Nos prędicamus Christum Dei virtutem,& Dei sapientiã. Quod exponẽs Magister in gl.d.Xps.n.sapiẽtia patris est,qm̃ ipse est verbũ patris,& manus patris:per quẽ tanq̃ manu,& verbo pater oĩa facit. Vñ est illud, Omnia in sapiẽtia fecisti,& verbo domini cęli firmati sũt.Quod ergo verbo facit pater,hoc & manu : & qđ manu,hoc & verbo fecit.Dicit ergo apostolꝰ,prędicam' Chri- *1. Cor.1.* stũ Dei virtutẽ,& Dei sapiẽtiam. Caue ne intelligas filiũ Dei sapientiã Dei patris,tanquam ipse solus filius sit,intelligens, vel sapiens sibi, & patri, & spiritui sancto. Si enim solus filius intelligitur sapiens sibi,& patri, & spiritui sancto sapiens , rectè redi-
D tur ad illam absurditatem : vt pater non sit sapiens de seipso,sed de filio. Nec sapientia sapiẽtiam genuerit,sed ea sapientia dicatur pater sapiens esse,quam genuit,vbi enim non est intelligentia,nec sapientia pót esse.Et inde.s.pater ipse non intelligit ipse sibi: sed filius intelligit patri, profectò filius patrẽ sapiẽtem fecit. Et sic idem est Deo esse quòd sapere ; & idem sapientia quòd essentia : non filius à patre est, sed à filio potiùs pater habet essentiam : quod falsissimum est.Est ergo Deus pater sapiens ea , quæ ipsa est sapientia sua. Et filius sapientia patris est sapiẽs, sapiens de sapientia, quæ pater est, de quo est genitus filius.Sic pater intelligens est ea,quæ ipse est sua intelligentia : filius autem intelligẽtia patris,est in-
E telligens de intelligentia,quæ est pater. Et sic hæc increata sapientia cùm sit idem,quòd diuina essentia , tamen appropriatur ipsi Christo , qui dicitur Dei virtus, & Dei sapientia. Et de ipsa increata sapientia se loquuturum dicit psal.d. *Os meum loquetur sapientiam*, id est, Christum Dei filium. Alia est sapiẽtia creata, qua nos formaliter dicimur sapientes. Et ista est quidam habitus in mente nostra creatus,quo diuina sapiẽ cognoscuntur , qui habitus differt ab habitu prudentiæ : quia sapientia est diuinarum , & humanarum rerum cognitio. Et

Universidad de Deusto
Biblioteca

sic sapiens diuina, & humana rimatur, sed prudens ea, quæ corporis sensib. experiuntur. Vñ sapiens in diuinis, sed prudens in humanis. Grãmatici autẽ (vt Catholicõ) distinguũt inter sapiẽtiã, sciẽtiã, & intelligentiã. d. Sic distingui põt inter sapientiam, scientiam, intelligentiã, & prudẽtiã. Qua sapientia creator tñ inspicitur & cũ sapida delectatione, Scientia verò ad cognitionẽ refertur omniũ: etiã sine delectatione, & bonis moribus. Intelligẽtia aũt ad creatoris, & creaturarũ cognitionẽ visibilium, & inuisibilium. Prudentia verò ad rerum tẽporaliũ administrationẽ, & inter bonos, & malos debitã conuersationẽ. Ex quib. patet, q̃ aliud est sapientẽ esse, aliud prudentem: & quòd aliquis est prudens, qui non est sapiens: & ecõtrariò. In hoc ergo, quod psal. dicit se loquuturum de sapientia: quia de diuinis reddit auditores attentos ex profunditate dicendorum.

791 32. q. 4. meretrices.

Inclinabo in parabolam aurem meam: aperiam in psalterio propositionem meam.

Hic consequenter reddit auditores attentos ex parte facilitatis locutionis. Vbi primò sciẽdũ, quid per parabolam, & psalteriũ intelligit. Parabola. n. secũdũ Grãmaticos est rerũ genere dissimiliũ cõparatio, vt illud, Simile est regnũ cœlorũ grano sinapis: illud, Sicut Moyses exaltauit serpentẽ in deserto: ita exaltari oportet filiũ hominis. Et illud, Semẽ est verbum Dei. Et cõponitur parabola à παρὰ qd est iuxta, & βολὴ qd est sñia. inde parabola, q̃a iuxta sñiam: nõ. n. parabola est ipsa sñia, quę sonat, sed iuxta illã. Sic ergo loquẽs in parabolis nõ aperte loquitur, sed similitudinariè, & ænigmaticè: qd nõ omnes capiũt. Et aduerte, q̃ quãuis parabola nõ statim intelligatur, quia non est aperta locutio, sed similitudinaria: tñ intellecta multũ persuadet, & inducit ad cognitionẽ veritatis. Et ideo Christus turbis loquebatur in parabolis: vt dicit Chrysostom⁹: quia loquebatur idiotis indigentibus ab his induci. Dicit ergo psal. *Inclinabo in parabolã aurem meã*. i. humiliabo me veritati, quæ per parabolas, & ænigmata me docet: quia quasi tota scriptura sacra parabolis est plena. i. figuris, & ænigmatibus, q̃a cũ per vnũ factũ etiã ostendit aliud ab illo genere distinctũ, faciẽdũ est parabola. Sicut q̃ Moyses aquã de petra eduxit: erat parabola, docẽs, q̃ de Xpi latere (q̃ vera petra dicitur:) aqua baptismalis erat exitura, &c. pp qđ dicit apostolus, Oĩa in figura cõtingebãt illis. *Inclinabo ergo in parabolam aurẽ meam*. i. ad sanctã scripturã quæ parabolicè loquitur. Sequitur. *Aperiam in psalterio propositionẽ meã*. Vbi notãdũ, q̃ aliqua instrumẽta pulsantur ore, vt tuba, vel musa: & aliqua manu, sicut organum, & psalteriũ. Prima significant doctrinã prædicationis, quæ promitur ore, sed secũda significant doctrinam operationis, quæ efficitur manibus, sicut q̃ñ aliquis aliũ docet, nõ modò verbis, sed magis operibus, quę doctrina est efficacior prima, & hæc maximè in psalterio decem chordarum denotatur: in quo obseruatio per opera decẽ mandatorũ figuratur. Dicit ergo psal. *Aperiam in psalterio propositionẽ meam*, id est, factis ostendã propositionẽ meã. i. factis, & operib. ostẽdã quæ dico: quia sicut dico æternã beatitudinẽ cæteris omnibus esse præponendã: ita hoc esse faciendũ factis ostẽdam. Et hoc est, qđ dicit: *Aperiã*. i. declarabo, quod clausum est dissoluam: quia parabolas explicabo: quod ideo dicit, quia multa alibi parabolicè dicta, hic factis aperiuntur. Et cõformiter dicitur

2. Cor. 10.

Psal. 32. psal. 32. In psalterio decem chordarum psallite illi.

Moraliter aũt in psalterio aperit propositionẽ suã, qui bonũ suæ mẽtis propositũ per facta etiam exteriora manifestat. Quod facere non possunt terrenis dedit⁹: qui psallere Deo dignè nõ possunt. Dicit Isidorus 3. etymol. agens de prima diuisione musicæ, q̃ illa vox cæca dicitur, quæ mox, vt emissa fuerit, conticescit, atque suffocatur, & nequaquam lõgius producitur: sicut est in vasis fictilibus. Sic morabatur. Quid enim sunt vasa fictilia, i. de luto facta: nisi corda hominũ terrenorum? de quibus psal. 2. Tãquam vas figuli cõfringes eos. Habent enim ista corda lutea, id est igne cupiditatis & auaritiæ decocta & indurata: vnde vox eorũ cæca est, nec apta suaui melodiæ: qualem regem angelorum audire decet: vnde sicut meritò fatuus reputandus esset, qui pulsando vas fictile corã rege terreno, suauem melodiam, & regiæ celsitudini conuenientem crederet facere: sic aliqui corde fictili, luctuoso, & terrestri Deo psallendo crẽdit sibi placere. Vox enim illa cùm sit cæca, mox emissa conticescit, nec longiùs producitur: & per consequens cœlum non ascendit, nec ad aures perducitur Dei. Vnde Ber. in meditationibus. Non potest fieri, vt cum Deo loquatur: qui cum toto mundo tacens fabulatur. Cõtinuando materiam articulorum fidei superiùs inceptam, nũc restat videre qualiter secundus articulus per sapphirum, qui erat secundum fundamentum ciuitatis, declaratur. Vbi sciendũ, q̃ sapphirus lapis quasdam habet proprietates, per quas huius secundi articuli singulas significat partes: ac eiusdẽ filij Dei (de quo iste est articulus) ꝓprietates. Nam secũdũ Magistrũ de proprietat. Sapphirus habet virtutẽ distinctorum vnitiuam. Virtutem infirmorum sanatiuã. Virtutẽ turbatorũ solatiuã. Virtutẽ oculorũ seruatiuã. Virtutẽ gẽmarum prælatiuã. Sic & verè filius Dei (vt in verbis istius articuli ostẽditur) hẽt virtutẽ vnitiuã, quia distinctarum vnitiuus naturarum: Et Sanatiuam, q̃a pditorũ redẽptiu⁹ peccatorũ: q̃a Iesum. Solatiuã. quia afflictorũ solatiuus miserorum: quia Christum. Seruatiuam oculorum: quia cunctorum cognitiuus occultorum: quia Christum. Prælatiuã: quia dominium tenet cæterorum: quia filium Dei vnicum dominum nostrum. Primò ergo sapphirus habet virtutem vnitiuam. Nam vt ibidem dicit Magister: Sapphirus secundũ Dioscor. habet virtutẽ recõciliatiuã discordãtium: multum enim valet ad pacem reformandam. Sic & conformiter filius Dei humanam naturam per peccatum à Deo diuisam reconciliauit, & vniuit, dum in vna persona naturam diuinam, & humanam coniunxit. Vnde Hieronymus in explicatione fidei catholicæ. Confitemur in Christo vnam esse filij personã: vt dicamus duas integras, & perfectas esse substantias. i. diuinitatis, & humanitatis, &c. Et hãc filij virtutẽ vnitiuã notat iste articulus. d. Est enim, &, copulatiua coniũctio: vnde istam vnitatem per ly &, ostẽdit Paulus. d. Mediator Dei, & hominum Christus Iesus, &c. Secundò, sapphirus habuit virtutẽ sanatiuã. s. multarum infirmitatum. Vnde secundum Magistrum, vbi suprà, valet cõtra tumorem apostematis: quia apostema reprimit inflaturam: valet contra antracẽ, quia habet virtutẽ malitiæ, & venenositatis atrosis expulsiuã: valet cõtra venenum: cuius experientia est, quia si araneam infra pixidem posueris: & verum sapphirum supra pixidis orificium aliquandiu retinueris, aranea eius virtute victa: quasi subitò morietur. Hanc virtutem singulariter habet Dei filius, qui humanam naturam peccato morbidam, & infirmam sanauit:

ac

ac ꝓ peccatis eius satisfaciendo saluauit. Q̃a virtutem de ipso notat secundũ verbum articuli. d. Et in Iesum. Iesus enim saluator interpretatur. Et ideo

Luce 1. de ipso dixit angelus. Vocabis nomen eius Iesum, ipse enim salũ faciet populũ suũ à peccatis eorum.

Esa. 54. Et sic quia Iesus in saluatione fundatur, ideo ei dicitur. Fundabo te in sapphiris. Tertiò, sapphirus habet virtutem solatiuã. Nã vt dicit Magister, vbi suprà, habet virtutẽ lętificatiuã cordis, vnde valet cõtra cardiacum, & quamlibet passionẽ melãcholicã. Sic & Dei filius eius aspectu fideles lætificat, ipso te

Ioan. 16. Luce 2. ste. Videbo vos, & gaudebit cor vestrum. Et hanc virtutẽ de ipso ponit secũdus articulus. d. Christũ, q̃ vnctus interpretatur: quia vnxit nos oleo lætitiæ. Ideo ait angelus: Annũcio vobis gaudiũ magnum, quod erit omni populo: quia natus est saluator mũdi, qui est Christus, &c. Et de hac virtute solatiua

Tob. 13. sapphiri dicitur. Portæ Hierusalẽ ex sapphiro, & p vicos eius alleluia cãtabitur. Quartò, sapphirus habet virtutẽ visus saluatiuã. Nã, vt dicit Magister vbi suprà, de sapphiro dicit Dioscorides, q̃ tollit de oculis sordes, & de fronte doloré. Sic & Dei filius, q̃ est lux vera, illuminans omnẽ hominẽ venientẽ in hũc mundũ, in quẽ p ipsum solũ oculis cordis possumus cognoscere patrẽ. Hãc virtutẽ de ipso secũdus narrat articulus, dicens. Filium. s. cui attribuitur sapiẽtia. Hãc virtutẽ nomine filij demõstrabat Chri

Matt. 11. stus dicẽs, q̃ nemo nouit patrẽ, nisi filius, & cui voluerit filius reuelare. Hæc virt⁹ cognitiua in sapphi

Exod. 28. ro figuratur, quãdo in rationali Aarõ, quod rationẽ & intelligentiã significat, poni iubetur. Quintò, habet virtutẽ prælatiuã, quoniã ꝓpter sui excellentiã rex lapidũ dicitur. Vnde Magister, vbi suprà, hic lapis est gẽma preciosa, regũ digitis præ cæteris apta. Vnde hic lapis in lapicidario ꝓpter sui excellentiã gẽma gemmarũ vocatur. Sic verè Dei filius tantam habet super cæteros excellentiã, q̃ eius nomen est super omne nomen, vt in nomine Iesu omne genu flectatur, &c. Et hanc virtutem de ipso demonstrat iste articulus dicens, ipsum vnicum dñm nostrum. Apoc. 19. Ipse est rex regum, & dñs dominantium.

Iob. 28. Et hæc virtus prælatiua in sapphiro figuratur. Iob. Preciosissimo sapphiro non adæquabitur.

792 13. q. 6. schismatici.

Cur timebo in die mala: iniquitas calcanei mei, circundabit me.

Hic psal. per modum tractat⁹ incipit verbis explicare, q̃ prius corde cõceperat. Intentio enim psal mistæ est ostendere, quòd mundi prosperitas non est affectãda. Et circa hoc primò proponit quæstionem, & eam soluit. Secundò, solutionis ponit declarationem: ibi. *Qui confidunt*. Quantũ ad primũ sciẽdũ: quòd vltimum iudicium iustis erit valde delectabile: sed iniustis valde formidabile. Quã diuersitatem non faciet diuersitas iudicis, sed diuersitas

Greg. 32. mor. c. 6. conscientiarum iusti, & peccatoris. Quod declarãs Greg. d. In extremo iudicio Christus in semetipso incommutabilis manẽs, nulla vicissitudine aut cõmutabilitate variatur. Sed tamen electis, ac reprobis nequaquam sub specie eiusdem incommutabilitatis ostenditur: quia & tranquillus iustis, & iratus apparebit iniustis. Testem enim conscientiam intra semetipsos deferunt: vnde & eorum mentes æquè vnum respiciant, sed non æqualiter modificẽtur: quia & istis eũ benignũ ostẽdit anteacta iustitia: & illis terribilem culpa. Quorum pauorẽ qs explicet: cùm cõtigerit miseris, & intra se culpas cernere, & ante se iudicem iustum videre? Hoc nimirum

A quotidie in vsu vitæ præsentis agitur, vt de qualitate venturi iudicis mortalium corda doceantur. Nam cùm duo ad iudicium pergunt, alius innocentiæ sibi conscius, & alius culpæ, ante prolatam sententiam adhuc tacentẽ iudicẽ vtriq; conspiciunt, & tamen culpæ debitor grauẽ cõtra se irã, hoc ipsum iudicis silentium suspicatur. Quã iram sibi non denũciat p turbatio iudicis, sed recordatio prauitatis. Quia etsi adhuc foris reum sententia non clamat, intus iam conscientia grauiter accusat. At cõtrà iustitiæ amicus decernentis iudicis vultum conspicit, sed intus de testimonio bonæ recordationis hilarescit. Et quod apud se, quod metuat, nõ habet, omne, q̃ cõtra ipsum est, blandũ videt. Ex quib. apparet, q̃ dies iudicij malis erit multũ formidabilis. Et super hoc

B psal. fundat intentionem suam quærens: quare mali timebunt in die iudicij? Et sic format quæstionem suam. d. *Cur timebo in die mala*. i. in die iudicij, quæ dicitur dies: quia erit clara, quia tunc omnia erunt manifesta, & aperta. Et dicitur mala quantum ad iniustos: quia tunc dãnationis sentẽtia contra ipsos fulminabitur. Vnde de illa die respectu malorum

Sophr. 1. dicitur: Dies illa tribulationis, & angustię, dies calamitatis, & miseriæ, dies tenebrarum, & caliginis, dies nebulæ, & turbinis, dies tubæ, & clãgoris. Horum ergo causam quærit. d. *Cur timebo in die mala?* Et statim respondet. d. *Iniquitas calcanei mei circundabit me*. hæc enim est causa. Vbi notandum, quòd per calcaneum, qui est extrema pars corporis, & finis, intelligitur finis vitæ præsentis. Et quia Deus

C omnem hominem iudicat secundum statum finis, q̃a etsi in vita malus fuerit & bonus in fine inter bonos iudicabitur, vt patet de latrone, & si bonus in vita, & malus in fine, inter malos iudicabitur: quia secundum Isidorum, quemlibet iudicat Deus, nõ de præterita vita, sed de fine vitæ. Ideo Diabolus maximè hunc calcaneum. i. finem nostrum obseruat. Sic enim dictum fuit serpenti à principio: Ipsa conteret caput tuũ, & tu insidiaberis calcaneo

Psal. 55. eius. i. finis vitæ. Et dæmonibus dicitur. Ipsi calcaneum meum obseruabunt. Et sic iniquitas calcanei est peccatum, in quo quis moritur. Et hæc est causa, quare timebit quis in die mala. Et istam intentionem ponit Magister in glo. d. Ecce cur timebo: quia *iniquitas calcanei mei circundabit me*. i. pro iniquitate timebo, quam tamen tunc vitare possum. q. d. Nõ est, quod timere me oporteat, si volo, cùm iniquitatem, quæ est causa timoris, vitare in mea sit potestate, pro qua tamen timebitur in die

D nouissima quæ erit mala damnatis, non iustis. Ideo ergo tunc timet iniustus: quia *iniquitas calcanei mei circũdabit me*. Per calcaneum enim finis vitæ intelligitur, cui maximè diabolus insidiatur. Circundabitur enim tunc peccator ab iniquitate sua: quia ex omni parte erit manifesta. Sic enim dicitur psal. 17. Circundederunt me dolores mortis, torrentes

E iniquitatis conturbauerunt me.

Qui confidunt in virtute sua, & in multitudine diuitiarum suarum gloriantur.

793 De pœn. dist. 3. quã quam.

Hic explicat solutionẽ dată superiùs, ostendens ex quo ꝓuenit iniquitas calcanei, quæ timorem inducit in die iudicij. Et ostẽdit q̃ ꝓuenit ex duob. s. ex nimio appetitu ꝑsentis fœlicitatis. Secundò, ex contemptu futuræ fœlicitatis, ibi. *Non videbit*.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Circa primũ duo facit. Quia primò ostendit, in quo cõsistit fœlicitas vitæ præsentis. Scdò, ostẽdit q̃ illa in die mala nõ ꝓficit, ibi. *Frater nõ redimet.* Quãtum ad primũ ostendit, q̃ fœlicitas huius mũdi maximè in duob. cõsistit. s. in potestatis robore, & in diuitiarum multitudine. Et quantũ ad hoc dicit: *Qui confidunt in virtute sua.* q. d. Si queras, q̃ sunt illi, quos circundabit iniquitas calcanei, respondet, q̃ illos circundabit, q̃ cõfidunt in virtute sua. Vbi notandum q̃ bona mundi, in quib. mundani cõfidunt, sunt duplicia. s. quædã intrinseca, vt scientia, fortitudo, eloquentia, pulchritudo, & huiusmodi. Et hæc omnia nomine virtutis intelligũtur. Quædam sunt extrinseca, vt diuitiæ, honores, amici, fama, &c. Et hęc omnia nomine diuitiarum significantur. Prima enim sunt quodãmodo intrinseca personæ, & ideo nomine virtutis. s. q̃ quodãmodo intrinseca est homini, de notantur. Alia autẽ sunt extrinseca, sicut & diuitiæ. Et in istis summa omnium bonorũ tẽporalium cõsistit. Quasi. d. pſ. Timor. est de iniquitate, iniquitas autẽ ex cõfidentia terrenorũ consiltit. Et q̃a textus iste multũ est notabilis, & multos tãgit, ideò ipsum magis explicando, est notandum, q̃ cõfidunt aliqui in rebus temporalib. multipliciter malè: quia confidentia mala est multiplex. s. confidentia auarorum terrenalis abundantię, superborum personalis sanctimoniæ, hypocritarum exterioris vanæ gloriæ, tyrannorum mundialis eminentię, reproborũ fæcularis sapientiæ. Primò est confidentia auarorum. Sunt enim quidam tantùm excæcati, q̃ totã suã cõfidentiam in mundi diuitijs ponunt, nõ considerantes q̃ illæ tẽpore necessitatis. i. mortis deserunt hominẽ.

Baruch. 3. Et de istis dicitur. Vbi sunt principes gentiũ, q̃ dominantur bestijs terræ, q̃ in auib. cœli ludunt, q̃ argentum thesaurizant, & aurũ in quo confidunt homines, & nõ est finis possessionis eorũ? Et tamẽ exterminati sunt, & ad inferos descenderũt. Vnde talium cõfidentia q̃ sit vana ostendit Greg. 22. mor. c. 2. dicẽs. De creatore desperasse, est in creatura spẽ posuisse. In rebus autẽ dubijs fixerat confidentiam *Luce 12.* suam diues ille, q̃ dicebat. Anima mea habes multa bona reposita in annos plurimos, requiesce, comede, bibe, epulare. Sed hũc superna vox increpat. d. Stulte hac nocte animã tuam tollam à te, quę autem parasti, cuius erunt? Eadem enim nocte sublatus est, q̃ in rerum abundãtia multa sibi fuerat tpa præstolatus, vt. s. q̃ in lõgum sublidia colligenda ꝓpexerat, sequentem diem vel vnum minimè videret. Quasi enim in aquis defluentib. fundamẽtum ponere, est in rebus labentib. cõfidẽtia spei velle solidare. Stãte enim in perpetuum Deo, transeũt omnia. Quid ergo nisi à stante fugere, est transitorijs rebus inhærere? Quisquis ergo defluere deuitat, superest vt qd defluit, fugiat: ne per hoc, quod amat, in hoc cogatur peruenire, quod vetat. Qui enim rebus labẽtib. inhæret: illo trahitur, quò tendit, quod tenet. Prius itaque curãdum est, ne quisque temporalia diligat, ac deinde ne in eisdẽ tẽporalib. qui nõ ad dilectionem sibi, sed ad vsum retineret, cõfidentiam ponat. Et infrà. Sed sunt pleriq; qui etsi in reb' trãsitorijs nequaquam fiduciã ponũt, cũ tamẽ sibi ad vsus necessarios abundè adsunt, mẽte tacita lætantur. Qua in re dubium nõ est, quia tũc quisq; minus dolet, q̃ desint æterna, quãto magis gaudet, q̃ adsunt temporalia. Et q̃ minus dolet, q̃ desunt tẽporalia interius, magis expectat, vt adsint æterna. hæc Greg. propter qd̃ dicitur. Qui cõfidit in diuitijs, corruet. Secũdò, *Prou. 11.* est cõfidẽtia superborum. Quidam enim aliqua sua bona cõsiderãtes, & mala, nulla aliorum autẽ mala, & nulla bona volẽtes attendere, in seipsis superbiẽ cõfidentes, cæteros despiciũt. De quorum numero fuerat ille Pharisæus, de quo dicitur. Pharisæus stans à longè, hæc orabat. d. Gratias ago tibi, dñe, quia nõ sum sicut cęteri hominũ, &c. Ille enim in seipso de sua sanctitate cõfidit, q̃ bona, quæ facit, nõ Deo, sed sibi attribuit, quod maximæ superbiæ est indicium. Vnde Theoph. prædicta verba exponẽs sup Lucã. d. Quia enim superbia plusquã aliæ passiones vexat hominum mẽtes, ideò crebriùs de hac nos dñs eloquent. Est autẽ superbia Dei cõtẽptus, quotiens enim aliquis, nõ Deo, sed sibi ascribit bona, quæ facit q̃d est aliud quã Dei negatio? Causa ergo cõfidentiũ in seipsis, non autẽ totũ attribuentiũ Deo, sed ob hoc etiã cæteros cõtemnentiũ, parabolã dñs proponit, ostendens q̃ iustitia hominũ, quamuis approximet Deo, si tamẽ assumat superbiã, hominẽ ad infimum *Prou. 18.* deijcit. Et ideò dicit. Qui cõfidit in corde suo, stultus est. Tertiò, est confidentia hypocritarum. Multi enim suã cõfidentiã solũ in exteriori apparentia, & gloria ponunt nihil de interiori veritate curantes. Et tales idolum videntur colere. Quoniã idolũ exterius prætendit formam rei animatæ, cuius virtute caret interius. Similiter faciunt hypocritæ: de quib. dicit pſa. Similes illis fiãt. s. idolis, q̃ faciũt ea, & qui cõfidunt in eis. Quartò, est cõfidentia tyrannorũ. s. mundialis eminẽtiæ, sicut illorũ, qui cõfidunt in tẽporali potẽtia, in aliorũ amicitia, in robore, vel virtute ꝓpria. Et de istis ad literam hic dicit pſal. *Qui confidũt in virtute sua, &c.* Sed quã vana sit talis cõfidentia, multa naturæ docẽt exẽpla. Nónne multotiens, qd̃ fortius est, à debiliori re superatur? Nónne petrã durissimã aqua mollis suis paruis guttis excauat? Nónne ferrum sua rubigine cõsumitur? Cetus piscis maximus à crocodilo paruo animali sępe occiditur? Nónne gigas ille magnus Goliah, & fortissimꝰ à puero Dauid fuit occisus, & decapitatus? Nónne Sampson ille fortissimus ab vna vili meretricula captus fuit, & ligatus? Ideo dicitur: Maledictus homo, q̃ confidit in homine, & ponit carnẽ brachium suum, &c. Consimiliter dicendum de cõfidentib. in potẽtia mundi. Cæsar enim imperator potẽtissimꝰ orbis, qui in potentia cõfidebat armorũ, cum stilis ferreis à Romanis in concilio fuit occisus. Ille potentissimus Alexander, amicorum veneno interijt. Quoniã ergo vanum est cõfidere in tpali potentia, quæ sibi adhærentes in casu defendere non potest, ideò dicit pſal. Nolite cõfidere in principib. in fi- *Pſalm. 9.* lijs hominum, in quib. non est salus. Nam sępe contingit, q̃ hodie qui maior est ciuitatis, crastina die expellitur, hodie imperat, cras decapitatur, hodie dilectus, cras habitus odio. Quintò, est confidentia reproborum, qui. s. in sæculari sapientia confidunt. Quãti enim sunt hodie, qui in astutia verborum, & *Nota contra malos aduocatos.* in stylo sæcularis sapientiæ cõfidunt cæteros posse suppeditare, & ad libitum ducere mũdum? cùm tamen tales ignorantes verã sapientiã sint cęci, & du- *Hier. 7.* ces cæcorũ. Et istis dicitur: Nolite cõfidere in verbis mendacij, &c. vnde in sapiẽtia sæculari, vel eloquẽtia non est cõfidẽdum: quia nõ solum in se cõfidentib. plerunq; est causa mortis æternæ, sed etiam tpalis. Quid profuit Catoni sapiẽtia sua, in qua plurimum confidebat, vt per eã inuidens potestati Cęsaris se occiderit ꝓpria manu? Quid Senecæ sua sapientia, ꝓpter quam à Nerone coactus fuit eligere sibi mortem? Quid ipsi Achitofel sua sapientia, quę tanta erat, vt eius consilium Dei putaretur, qui eam in se-

Prou. 11. in se semel vidẽs despectã, laqueo suspẽdit seipsum. Et ideo dicitur. Qui confidũt in cogitationib. suis, impiè agũt. Cõfidendũ nõ est in prædictis, sed solũ in Deo. pſal. 124. Qui confidit in dño, sicut mons Sion, non cõmouebitur, &c. Omnes ergo in temporalibus confidentes, reprehendens pſal. ait. *Qui confidunt in virtute sua, & in multitudine, &c.*

794 13. q. 2. in præsenti. ## Frater nõ redimet, redimet homo? & non dabit Deo placationem suam.

Hic cõsequenter ostẽdit, q̃ talia tẽporalia in die mala nõ ꝓficiunt, nec iuuare possunt. Vbi notandũ q̃ nomine fratris hic Christus intelligitur, q̃ nostrũ *Pſal. 21. Ioan. 20.* se fratrẽ appellat. d. Narrabo nomen tuum fratrib. meis. Vnde post resurrectionem dixit Magdalenæ. Vade & dic fratrib. meis, ascendo ad patrẽ meum, *Rom. 8.* &c. Et de ipso dicit apostolus. Ipse est primogenit' in multis fratribus. Iste frater. s. Christus solus, peccatores redimere potest: quia solus pretiũ sufficiens ꝓ nostris peccatis Deo soluere potuit. Et quamuis vita illius, quã pro nobis dedit in mortẽ, fuerit sufficiẽs pretium ꝓ redemptione omniũ peccatorum, nõ tamen omnes redimet p efficaciã, sed solũ illos, q̃ ad participãdum pretium sue passionis debitè se disponunt. Cùm ergo in tẽporalib. confidẽtes se nõ debitè disponãt, ideo Christi passio eis nõ proficit, nec redimit eos. Si autẽ Christus non redimit tales, & nullus alius eos redimere pót: quia nullus alius homo à Christo debitum pretium quo Deus placetur peccatori, & peccator redimatur, exoluere potest. Sequitur quòd tales in die mala damnabuntur, & tẽporalia bona, in q̃b. cõfidebant, eos iuuare non poterunt. Et hoc est, quod dicit hic de ipsis. *Frater nõ redimet.* hoc dicit affirmatiuè. i. frater Christus nõ redimet tales. Cõsequenter interrogatiuè dicit. *Redimet homo.* q. d. Non, quia nullus alius homo à Christo potest, quare? quia nullus alius placationẽ Dei ꝓ peccato, vel pretiũ redẽptionis debitum soluere potest. Et ideo subdit. *Non dabit Deo placationem suam,* & precium redẽptionis animæ. Si ergo tales in mundo cõfidentes non redimentur in die iudicij, quid erit de ipsis, nisi q̃ damnabuntur æternaliter? Vnde de quolibet tali subdit. Laborabit in æternum. Nónne magnus est labor perpetuũ sustinere cruciatum, inuitè pati, mori velle, & non *Apoc. 9.* posse mori? Desiderabũt enim mori, & mors fugiet ab eis. Ideo subdit, & viuet in finem. Quia etsi vita præsens, in qua confidebat, hic finitur, viuet tamen in finem. i. post finem vitæ viuet secũdum animam: quia non moritur anima cum corpore, sed dolori reseruabitur, quousq; reassumpto corpore, vtrumq; simul crucietur. Ideo dicit,

795 De pœnit. d. 3. quid ergo. ## Et pretium redemptionis animæ suæ, & laborabit in æternum, & viuet adhuc in finem.

De dãnatorũm dolorib. & vita sine morte loquitur Greg. 15. mor. de quolibet dãnato dicẽs. Persoluit enim in tormento, quæ hic illicita seruauit delideria, & flãmis vltricib. traditus semper moritur: quia semper in morte seruatur. Nõ enim in morte cõsumitur: quia si cõsumeretur vita morientis, cum vita etiã pœna finiretur, sed vt sine fine crucietur, viuere sine fine in pœna cõpellitur, vt cui? vita hic mortua fuit in culpa, illic eius mors viuat in pœna. Cruciabitur enim, & non extinguetur, moritur, & viuit, deficit, & non subsistit, finitur semper, & sine fine semel erit. Hæc solo auditu valdè sunt terribilia, quãtò magis passione? hæc Greg. Cõtinuãdo materiam articulorum suprà inceptã nunc restat tertium articulum declarare, ex tertio ciuitatis fundamento. Vbi notãdũ, q̃ tertium articulũ posuit Ioannes euangelista. d. de Christo Qui conceptus est de spiritu sancto, natus ex Maria virgine. Qui articulus figuratur per tertium fundamentum, qui est Calcedonius. Ad hoc autem intelligendum est notãdũ, q̃ secundum Magistrũ, vbi suprà, Calcedonius multas habet proprietates, istum articulum declarãtes. Habet enim mititatis apparentiã in colore, charitatis cõgruentiam in colore, vtilitatis abundantiã in valore, puritatis efficaciã in vigore. Sic & cõformiter iste articulus continens verbi incarnationem, & natiuitatem continet quatuor dicta. s. verbi mititatẽ, humanitatis nostræ fragilitatẽ assumẽdo. Qui cõceptus est. Spiritus charitatem liberationis nostræ vtilitatẽ peragẽdo. De spiritu sancto. Fructus vbertatem humanitatis, verbi natiuitatẽ demonstrando. Natus. Matris puritatem virginatis sacræ, synceritatem conseruando. Ex Maria virgine. Prima proprietas Calcedonij est, quòd habet in colore mititatis apparẽtiam. Habet enim colorẽ pallidum, & hebetẽ, vt dicit Magister, vbi suprà. Hic autẽ color signi- *Hester. 15.* ficat humilitatem. In cuius signũ regina Hester coram Assuero rege humilis apparens in pallorẽ colore mutato reclinauit caput. Hanc virtutẽ cõtinet articulus iste, ostendẽs verbi humilitatẽ, &c. d. Qui cõceptus ẽ. i. cũ carne simul capt'. Quod clarius aperiẽs maius symbolũ ait. Et incarnatus est. Hæc autẽ fuit verbi humilitas maxima, vt carne mortali sibi vnita formã serui acciperet dñs omnium. Philip. 2. Qui cùm in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est, &c. formam serui accipiẽs in similitudinem hominum factus, & habitu inuentus, vt homo. Istã cõceptionem prædixit Esa. Ecce virgo cõcipiet, & pariet filiũ, & vocabitur nomẽ eius Emanuel quod est nobiscũ Deus. Est ergo sensus huius partis. Qui conceptus est. i. qui nostræ humanitati vnitus est: quia secũdũ Magistrum. Verbum totum hominem in hac conceptione assumpsit, simulq; sibi vniuit animã, & carnem, nec caro prius cõcepta, & postmodum assumpta: sed in conceptione assumpta, & inassumptione concepta. Ex ista parte istius articuli excluduntur errores. Primus est Valẽtinianorum, & Eutychetis, qui dicũt verbũ corpus cœleste sęcũ altulisse, nihilq; de Maria virgine assumpsisse. Quorum ratio est secũdũ Magistrum: quia humana caro cùm de se sit immunda, verbo diuino sine eius inquinatione nõ posset vniri. Cõtra istum errorem dicit Ioannes: Qui cõceptus est: quia si verbũ illud tale corpus de cœlo in virginis vterum attulisset, iã ibi cõceptus nõ fuisset, sed solum receptus. Ideo istum errorem Aug exterminans in libro de agone Christiano, & recitatur à Magistro, vbi suprà, dicit *Aug. in lib. de agone Chri. cap. 6.* Non sunt audiendi, qui nec verũ hominẽ filiũ Dei. suscepisse dicũt, neq; natum de fœmina, sed falsam carnẽ, & imaginem corporis simulatã oltẽdisse vidẽtib. In quẽ errorem prorepunt: quia timẽt, qd̃ fieri non potest, ne humana carne veritas, & substantia Dei inquinetur. Et tamẽ prædicant istum visibilem solem radios suos per omnes fœces spargere, & eos mundos seruare. Si ergo visibilia munda à visibilib. immundis contingi possunt, & nõ inquinari: quantò magis incõmutabilis, & inuisibilis veritas totum hominem sine sui contaminatione assumpsit? &c. hunc ergo errorem extirpans ait. Qui conceptus

Universidad de Deusto
Biblioteca

est. Secundus fuit error Photini: qui dicit, quòd iste conceptus in virginis vtero fuit purus homo. Cuius ratio est. Quia, cùm omnis natura cõposita ex corpore, & anima humana sit homo, & per consequens persona creata, si persona verbi talẽ personam assumpsisset iam Christus esset duæ personæ. Contra istum errorem dicitur. Qui cõceptus est. Nã ly qui, refertur ad personã filij, de qua superiùs immediatè dictũ est. Et in Iesum Christũ filium Dei. Ipse ergo filius cõceptus est. i. simul carni vnitus. Cõtra istum errorem instat Theoph. in sermone. d. Dicat nunc Photinus, quomodo humana natura p vuluã virginalẽ nata, vuluæ virginitatem seruauit incorruptã? Nullius enim hominis mater virgo permansit. Sed quia natus est de carne Deus verbũ custodiuit matris integritatem, seipsum p hoc verbum esse ostendens. Neq; enim nostrum verbum cùm concipitur, vel paritur, corrumpit mentem, nec Deus verbũ in conceptione, vel partu peremit virginitatẽ. Ad rationem autem ipsorum patet, q̃ assumit falsum. s. q̃ persona verbi personam hominis assumpsit, quod est falsum, vt deducit Magister lib. 3. dis. 5. Nec etiã assumpsit animã priùs corpori vnitam, vt supponit. Quia illa in conceptione fuerunt assumpta, & in assumptione concepta. Ex prædictis apparet, q̃ istum conceptum habemus credere Christum esse verum Deum contra secundum errorẽ, & verum hominẽ contra primum, vt sic virgo ipsum cõcipiens dicat.

Genes. 4. Concepi hominem per Deum, vbi vide nostram humanitatem: quia concepi hominem, vt verbi diuini tãtem: quia per Deum. Istas duas naturas in isto conceptu esse vnitas clarè ostẽdit angelus Mariæ. d. Ecce concipies, & paries filium, quem demõstrauit esse Deum. d. & filius altissimi vocabitur, & verum hominem ipsum appellans filium Dauid. d. Et dabit illi Deus sedẽ Dauid patris sui. Vbi Beda. Omittat ergo Nestorius dicere Christum hominem tantum à virgine natum, & hunc cum verbo Dei nõ in vnitate personæ esse receptum. Angelus enim, qui asserit eundem ipsum patrem habere Dauid, quem filium altissimi vocari pronunciat, in duabus naturis vnam Christi personam demonstrat. De alijs partibus articuli dicam in sequentibus.

Luc. 1.

D

796 **Non videbit interitum, cùm viderit sapiẽtes morientes, simul insipiẽs, & stultus peribunt.**

Hic consequenter ostendit, q̃ malitia mundanorum prouenit ex contẽptu supernæ fœlicitatis, ex eo. s. quia mundani non credunt aliã vitã nisi præsentẽ: ideò liberiùs ad peccata currũt. Et diuiditur in duas partes. Quia ponitur primò illorum opinio falsa. Secundò, fideliũ opinio vera, ibi. *Homo cum in honore.* Prima pars diuiditur in partes tres, secũdum quod tripliciter probant suam falsam opinionem. E Primò, ex parte personarũ: quę æqualiter moriũtur. Secundò, ex parte diuitiarum, quæ æqualiter relinquuntur, ibi. *Et relinquent.* Tertiò, ex parte ædificiorum, quæ solenniter fabricãtur, ibi. *Tabernacula eorum.* Quantum ad primũ sciẽdum, q̃ mundanorum falsa opinio est, quòd nõ sit alia vita post istam, & q̃ sicut moritur corpus, ita moriatur & anima, ꝓpter quod dicunt, quòd in præsenti vita homo debet voluptuosè viuere, & frui tẽporalibus bonis, vnde in

Sapien. 2. persona talium dicitur. Dixerunt impij apud se cogitãtes non rectè. Exiguũ est, & cum tædio tẽpus vitæ nostræ, & nõ erit refrigerium in fine hominis, & nõ est agnit⁹, q̃ sit reuersus ab inferis. Et infrà: Venite ergo fruamur bonis, quæ sunt, & vtamur creatura, vino precioso, & vnguentis nos impleamus, nõ p transeat nos flos tẽporis, coronemus nos rosis, antequam marcescãt, nullum pratum sit, quod non pertranseat luxuria nostra, quia post hoc erimus tãquam nõ fuerimus, &c. Et ista opinio est occasio omnium peccatorum, quia tales ponunt fœlicitatẽ suam, & finem precisé in vitapræsenti. Probant ergo istam opinionẽ. primò ex hoc, quòd omnes æqualiter moriuntur iusti, & iniusti, & sapientes, & stulti. Et ideo ex æqualitate mentis arguunt, q̃ nõ sit alia vita, in qua iusti præmientur, & mali puniantur. Et sic non intelligunt verum interitũ, & damnationem malorum. Et hoc est, quod de vnoquoque illorum dicit psal. *Non videbit interitum.* i. non intelliget quis sit verus malorum interitus. Et hoc *cùm viderit sapientes morientes.* i. quia videt æqualiter mori bonos, & malos. q. d. Si sapiens, qui Deum coluit, mortuus est, cur sequar eum, faciam ergo mihi bene, dum viuo. Et ita nescit iste, quis sit verus interitus, qui illi imminet æternus. Ex hoc concludens, quòd sicut moritur sapiens, similiter, & insipiens. Et hoc est, quod subdit Simul. idem. similiter. sicut *sapiens insipiens, & stultus peribunt.* Vnde ad istum intellectum hunc textum exponit Gregorius 26. moralium. cap. 15. d. *Cùm viderit sapientes morientes.* Quos enim mali mori visibiliter cõspiciunt, inuisibiliter viuere posse non credunt, atque eò reatum infidelitatis suæ cumulant, quòd, visa morte fidelium, de æternitate desperant. Tales ergo faciliter peccant, quia animam nostram credunt cum corpore mori. Sed quod hoc sit falsum, non solum patet ex fide, sed etiam ex dictis antiquorum, & naturalium philosophorum. Nam Plato in Timæo. cap. 4. inter alia dicit, quòd anima est immortalis, & secundum quòd passiones vicerit, vel ab eis victa fuerit, præmiabitur, vel punietur post separationem. Vnde ponit ibidem, quòd si anima existens in corpore virili, vincitur à passionibus corporis, post separationem à corpore virili, in corpus muliebre ponetur. Et si male ibi se habuerit, postea ponetur in corpore pecoris. Et secundum quòd melius, vel peius se habuerit, mittetur in nobiliori corpore, vel ignobiliori. Finaliter tamen dicit, quòd post expiationem malorum omnium ad originalem redibunt innocentiam. Secundò, hoc idem patet per Pythagoram, sicut recitat Ouidius metamorpho. lib. 3. d. Morte carẽt animæ semper, priore relicta, & nouis in domibus habitant, viuuntq̃ receptę. Tertiò, Hermes ad Asclepium dicit, quod anima si virtuosa in corpore fuerit, post mortem præmiabitur, si vtiosa, punietur. Item Aristoteles 16. de animalibus dicit, quòd solus intellectus est ab extrinseco, & solus habet esse diuinum. Item tertio de anima dicit, quòd anima separatur à corpore tanquam perpetuum à corruptibili. Ad hoc etiam legimus de quodam religioso, qui alium redarguit, qui dicebat animam esse mortalem dicens ei. Quære à te, an anima sit mortalis, vel immortalis. Si mortalis, nullum incommodum ex hoc infligetur illis, qui credunt illam esse immortalem, ex quo ipsa non est post separationem. Si verò sit immortalis, sequitur aliquod bonum credentibus ipsam esse immortalem, & per consequens melius est credere ipsam esse immortalem quàm mortalẽ.

Et

797 *23. q. 1. paratus.* **Et relinquent alienis diuitias suas, & sepulchra eorum domus illorum in æternum.**

A quàm in aliena. Simile enim legitur, 2. Reg. 18. de Absalon. vbi dicitur. Porrò Absalon erexerat sibi titulum, cum adhuc viueret. Dixerat enim: Non habeo filium, in quo scilicet remaneat memoria mea, & hoc erit monimentum nominis mei. Consimile habetur Gene. 11. Dixitq̃ue alter ad proximum suũ: Venite faciamus ciuitatem, & turrem, cuius culmẽ pertingat ad cœlum, & celebremus nomẽ nostrum. Ista autem non facerent homines, si post hanc vitam viuerent, quia cum ipsis nomen ipsorum, & fama duraret. Sed hoc argumentum non valet, quia etsi peccatores, qui aliam vitam nõ sperant, per talia transitoria famam suam perdurare conantur, nõ tamen iusti, qui solum per virtutes famam suã apud Deum ponere laborãt, vt notat Greg. dicens. Omnes. qui cogitatione terrena huic sęculo cõformantur, per omne, quod agunt, huic mundo relinquere sui memoriam conantur. Alij bellorum titulis, alij altis ædificiorum mœnibus, alij disertis doctrinarum sæcularium libris instanter elaborant, sibimet memoriam, & famam ædificant. Sed cùm ipsa ad finem celerius vita percurrat, quid in ea fixum stabit, quando & ipsa celeriter mobilis pertransit? Aura etenim cinerem rapit, sicut scriptum est. Non sic impij, non sic, sed tanquam puluis, quem proiicit ventus à facie terræ. Rectè ergo stultorum memoria cineri comparatur: quia illic ponitur, vbi ab aura rapiatur. Quantumlibet etenim quisque pro perficienda gloria sui nominis elaboret, memoriam suam quasi cinerem posuit, quia hanc citiùs ventus mortalitatis rapit. Quocirca de iusto scriptum est. In memoria æterna erit iustus. Eo enim ipso, quo facta sua solius Dei oculis imprimit, nomen suæ memoriæ in æternitatem figit.

Greg. 11. lib. moral. c. 17.

Psalm. 1.

Psalm. 3.

B

C

Hic cõsequẽter ꝓbãt opinionẽ suã. s. q̃ nõ sit alia fœlicitas quàm vitæ præsentis, ex eo quòd diuitiæ æqualiter relinquuntur in morte, quasi arguant sic. Si alia vita esset post istam, in illa melius deberet esse iustis quàm iniustis, bonis quam malis, quod maximè apparere deberet in morte, sed non est melius in morte bonis quam malis. quia sicut mali nihil secum portãt in morte de suis diuitiis, sed alienis omnia dimittunt, consimiliter & iusti. Et hoc est quod dicit: *Et relinquent alienis diuitias suas.* Sed ista ipsorum ratio falsum supponit. Quia etsi peccator post mortem de suis diuitiis nihil habet, iustus tamen ex eis nihil perdit, quia illas ante se ad perpetuam vitam transmittit, vt ostendit Greg. 18. mora. c. 9. super illo verbo Iob. 27. Diues cum dormierit, nihil secũ affert. d. huic sententiæ psal. concordat. d. Dormierunt somnum suum, & nihil inuenerunt omnes viri diuitiarum in manibus suis. Vt enim in sua manu diuites post mortem suam suas diuitias inueniãt, eis ante mortem dicitur, in quorum manib. diuitias suas ponãt. Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, vt cũ de re. v. &c. Diues ergo cùm dormierit, secum nihil affert. Res enim suas cum morietur secum tolleret, si ad perentis vocem, cum viueret, sibi tribuisset. Nam terrena omnia, quæ seruando amittimus, largiendo seruamus, patrimoniumque nostrum retentum perditur, sed manet erogatum, diu enim cum rebus nostris durare non possumus, quia aut nos illas amittendo deserimus, aut illæ nos viuentes quasi deserunt pereundo. Agendum ergo nobis est, vt res absolutè perituras ipsas erogãdo, in non pereuntem transire faciamus mercedem. Ex quib. apparet, quòd iusti non dimittunt alienis diuitias suas, vt peccatores, sed illas ante se per pauperes transmittũt. Consimili enim modo dicebat beatus Laurẽtius Decio. Nã & facultates ecclesiæ, quas requiris, in cœlestes thesauros manus pauperũ deportauerunt. Ad opinionem autem illorũ sequitur, quòd mortuo homine, moritur anima, & sic de homine mortuo nõ remanet nisi cadauer, quod in sepulchro ponitur, propter quod sequitur. *Et sepulchra illorum domus illorum in æternum*, id est, in æternũ alias domos non habebunt. Quasi dicat: Tam iusti quàm iniusti post mortem nihil habent, nisi quod cadauera eorum in sepulturis maneant in æternum, id est, absque spe resurrectionis futuræ.

D

798 *De pœni. dis. 3. quid ergo.* **Tabernacula eorum in progenie, & progenie, vocauerunt nomina sua in terris suis.**

E

Hic ponitur tertia ratio ex parte ædificiorum quæ stat in hoc. Si alia vita esset post istam homines non quærerent cum sumptuosis ædificiis memoriam suam perpetuare, cuius oppositum videmus: quia homines faciunt quandoque magna, & fortia ædificia, quæ longo tempore possint durare, & in multis generationibus, ad istum finem, vt in illis remaneat ipsorum nomen, & fama. Sicut videtes palatium Iulij Cæsaris, eius famam sibi reducunt in memoriam. Et sic per talia ædificia vocauerunt, id est, in memoriam reduxerũt, *nomina sua in terris suis.* Homo enim tam in vita quàm post mortem magis cupit famam, & suum nomen dilatari in terra sua,

Eccle. 3.

Greg. 24. mo. c. 8.

1. Cor. 3.

sti.s

Universidad de Deusto
Biblioteca

illis ratione distinguit.illos, quos non subiici pas- A sionũ motib.demõstrat.Quib.per prophetã dicitur:
Eccles.34 Vos aũt greges mei homines estis, quia illos nimirũ Deus pascit, quos voluptas carnis iumentorũ more nõ afficit. At cõtrà,ij.q carnali affectioni succũbũt, nõ iã homines,sed iumẽta nominãtur.sicut de quib. in peccato suo morientib.per prophetã dicitur.Cõputruerunt iumẽta in stercore suo. Iumenta quippe in stercore suo computrescere,est carnales hoies in fœtore luxurię vitã finire. Nõ.n.esse homines.sed iumẽta declarãtur:de quib.per prophetã dicitur.Carnes asinorum,carnes eorum, & fluxus equorum fluxus eorũ. Vnde &per Dauid dicitur. *Homo,cũ in honore esset, non intellexit: comparatus est iumẽtis insipientib. & similis factus est illis.* Sic ergo meritò vocãtur homines,qui iustitiæ ratione suffulti sunt,sic & irrationabilia animalia vocantur ij, qui carnali delectationi deseruiunt, hæc ille. Istum textum pulchrè sub aliis verbis deducit Ber.d: *Homo,cum in honore esset,non intellexit,&c.* Heu quo de grege facta est egregia creatura. Puto dicerent iumenta, si possent loqui. Ecce Adam factus est quasi vnus ex nobis. *Cùm in honore esset*,inquit. In quo honore ? certè quia habitabat in paradiso in loco voluptatis,cõseruatio eius nihil molestiæ,nihil indigentiæ sentiebat,odoriferis stipatus malis,fultus florib. gloria , & honore coronatus, & constitutus super opera manuũ psalmatoris: magis autẽ ob insigne diuinæ similitudinis, & imaginis pcellebat.Erat illi societas cum angelis,& cum omni militia cœlestis exercitus, sed mutauit illã gloriã ad similitudinẽ vituli comedẽtis fœnũ: Inde est, quòd panis angelorũ factus est fœnum peccatorum. Ergò cibus hominis mutauit se in cibum peccatoris , homine mutato in pecus. Heu tristis , & lachrymosa mutatio,vt homo paradisi accola,terrę domin',cœli ciuis,domesticus dñi sabaoth,spũum cælestium,& cohæres virtutum, repẽtina se conuersione inuenerit propter infirmitatem iacentẽ in stabulo,propter pecorinã similitudinem indigentẽ fœno,& propter indomitam feritatẽ alligatũ præsepio. Agnosce tũ, ô bos,possessorẽ tuũ,& tu asine,præsepe domini tui. Cognosce pecus,quẽ non cognouisti homo. Adora D in stabulo,quẽ fugiebas in paradiso.Adora eius præsepium , cuius contemplisti imperium. Sed quæ est causa tantæ defectionis, hęc est quã *homo cum in honore esset,non intellexit,&c.* hæc Bernard.

8.q.1. imitare.

800 Hæc via illorum scandalum ipsis: & postea in ore suo complacebunt.

Hic ostẽdit,vnde tũ peccatorũ processerit scandalum,s.ab amore vitæ præsentis.Vnde notandũ,q̃ præsens vita in rei veritate nihil aliud est,quã quędã via:qua cõtinuò pgimus ad mortẽ:quia cõtinuè iusti pergũt ad patriã,& mali ad gehennã.vnde Greg. d. Viator quippe dicitur,qui præsentem vitã viã sibi esse, & nõ patriã attendit:qui in dilectiõe prętereũtis sęculi cor figere despicit:qui nõ remanere in trãseuntib.sed ad æterna peruenire cõcupiscit,&c.Dicat ergo Psal. *Hæc via illorum scãdalum.*s. hæc præsens vita, quæ realiter est via , est scandalũ illorũ.s. casus illis , quia amor vitæ præsentis omne scandalũ causat peccatorũ,quia inde procedit omnis dolor,omnis stimulus,securitas nulla , sed timor omnis. Hic enim amor facit eis scãdalum , quia facit eos ruere de peccato in peccatũ.Et tamen istis nõ obstãtibus peccatores in præsenti vita fœlicitatẽ suã ponentes iactant se de tali vita tanquamq̃ assecuti fœlicitem homini possibilem.Et hoc est,quod subditur. *Posteà*

Greg. 15. mo. cap. 27.

*in ore suo complacẽbunt.*s.habita huius vitę fœlicitate, ex hoc verbis sibiipsis cõplacentibus se extollunt. Consequendo materiam articulorũ, restat secunda pars tertij articuli,declarata prima , quæ dicit. Qui cõceptus est.Sequitur: De spiritu sancto, quam particulã declarat secundũ fundamẽtũ. s. Calcedonius. Nã vt dicebatur, secũda proprietas Calcedonij est, quòd hẽt in calore charitatis cõgruẽtiã. Cõditio. n. charitatis est quòd hõ ipsa calefactus , & inflãmatus alios quãuis debiliores , & imperfectiores sibi vnit, & ad se attrahit,iuxta illud. In charitate ppetua dilexi te,ideo attraxi te miserãs. Hãc aũt cõgruentiã, & similitudinẽ hẽt Calcedonius, qui suo calore res B etiã viles ad se attrahit & sibi vnit:quia secũdũ Magistrum,vbi suprà,Calcedonius calefactus paleas ad se attrahit. Hãc conditionẽ cõtinet hic secũda pars articuli ostendẽs spũs charitatẽ,dicẽs de spiritu sancto. Vbi notandũ, quòd, cũ charitas spiritui sancto approprietur,iõ ad ostẽdendũ, quòd ille conceptus nullis nostris meritis præcedentib.sed solũ charitate,qua nos dilexit Deus , est factus , quo naturã humanam noĩe paleę significatã calore suæ charitatis velut Calcedonius paleas sibi vniuit. Vñ Magister dicit , quòd cũ Christus de spũ sctõ conceptus dicitur , insinuatur nobis Dei gratia , qua homo nullis suis meritis præcedẽtib.in ipso exordio naturæ suæ, quo esse cœpit,verbo Dei copularetur in tãtã personę vnitatẽ,vt idẽ esset filius Dei,qui sili⁹ hominis,& C ecõtrariò, quæ gratia per spũm sanctũ est significata,quia ipse propriè sic est Deus , vt sit & donũ Dei. Per hoc ergo , q̃ de spiritu sancto conceptus esse Christus dicitur,quid aliud quàm ipsa gratia demõstratur , qua hõ mirabili,& ineffabili mõ verbo Dei est vnitus,&c. Sic ergo Christus tãquã Calcedonius paleas attrahit, dum feruore suæ charitatis accensus paleas nostræ humanitatis sibi copulauit. Quod cõfirmat Magister ibidẽ.d. De spiritu sancto cõceptus dicitur Christus,quia spiritus sanctus est charitas, & donum patris,& filij,& ineffabili Dei charitate verbum Dei caro factũ est,& inæstimabili Dei dono filius Dei sibi vniuit formam serui. Et ideo filius Dei summa charitate hunc conceptum , quo sibi nostrã naturã copulauit,eẽ factũ ostẽdit ante lõgè, cùm de omnib.prædixerat.Osee 11.d. Trahã eos in funiculis charitatis.Aduertendũ autem , quòd ex ista particula de spiritu sancto, aliqui sumpserunt occasionẽ erroris,dicentes, q̃ Christus quantum ad humanitatẽ est filius spiritus sancti,sicut quãtũ ad diuinitatem est filius patris. De quib.ait Aug.in Enchiridio, Nunquid ideò dicturi sumus patrẽ hominis Christi esse spiritum sanctũ,vt Deus patre verbũ genuerit, & spiritus sanctus hominem? Quod autẽ tam absurdũ est,vt nulle fidelium aures id velint sustinere. Et cõsequenter ponit argumentũ eorũ.d.Qũo ergo eũ E dicimus de spũ sancto natum,vel conceptum,si non eum genuit spiritus sanctus? Ad hãc rationẽ respondet Hiero.in exposit.fidei catholicę,dicẽs, Nõ,sicut quidã sceleratissimè affirmant,spiritũ sanctum dicimus fuisse ,p semine,sed potẽtia,ac virtute creatoris dicimus operatũ.Et ideo hunc conceptum effectiuè:naturaliter enim de spũ sancto fuisse prædixit angelus Marię,dicens, Spũs sanctus superueniet *Luc.1.* in te:& virtus altissimi,&c. Tertia ,pprietas Calcedonij est,quòd in ortu tẽporis plenitudinẽ.Nam vt ait Magister,vbi suprà,hic lapis inuenitur ad repercussum plenæ lunæ.Hanc conditionem cõtinet hic articulus, ostendens verbi incarnati natiuitatem in temporis plenitudine factum.d. Natus.Et verè hic natus est,vt Calcedonius in plenilunio.Vbi nota q̃ lunæ

lunæ noĩe in scriptura tẽpus designatur,& hoc pp suã mutabilitatem,q̃a sicut tempus est res successiua,nunq̃ in eodẽ statu permanẽs,sic & luna. Et ideo Hebræi mẽses,& tẽpus secundũ lunationes mensurãt,secũdũ Aug. Et iõ luna ,p tẽpore accipiẽs psal. d. Fecit luna in tẽpora. Si ergo p luna tẽpus significatur,q̃d significat, nisi temporis plenitudinẽ ? Sed natiuitas Christi fuit in plenitudine tẽporis,ergo in plenilunio,& p cõsequens Christus vt Calcedonius apparuit in plena luna:q̃d aũt Christus natus fuerit in plenitudine tẽporis apost.d. At vbi venit plenitudo temporis, misit Deus filium suũ, &c. In ista parte insurgunt duo dubia. Primũ,quare tẽpus natiuitatis Christi dicitur plenitudo tẽporis. Ad hoc respõdet Magister Io. Bachon.in postilla ad Gal.d.quòd B pp multa. Primò. pp plenitudinem pacis , & bonorum temporalium,iuxta illud Esa.2.Cõflabunt gladios suos in vomeres , &c.psal.71.Orietur in diebꝰ eius iustitia,& abundãtia pacis.Sed ,pp plenitudinem gratiarum. Io.1.De plenitudine eius omnes accepimus,gratiã pro gratia. Tertiò , pp adimpletionem figurarũ,& legaliũ,Matth.5.Non veni legem soluere,sed implere.Quartò,pp plenitudinem diuinarum promissionum.2.Cor.1.Quotquot enim ,pmissiones Dei sunt,in illo est, ideo per ipsum.Quintò,,ppter impletionẽ ,ppheticarũ visionũ. Dan. 9. Vt impleatur visio & ,pphetia,&c.Sexto ,ppter impletionẽ tẽporis.1.Cor.10.Nos sumus , in quos fines fæculorum deuenerunt.Septimò,,ppter impletionẽ ruinæ angelorum. psal.109.Implebit ruinas, Octauò.propter plenitudinẽ præmiorũ.Esa.58.Implebit splendorib. aĩam tuã,&c.Nonò ,ppter plenitudinẽ vniuersorum.Ephe.1.Proposuit in ipso ī dispẽsatione plenitudinis ipsi⁹ ĩstaurare omnia,& quæ *Christus nasimitate in vtero dicitur factus nõ natus; sed ex vtero dicitur factus.* in cœlis,& q̃ in terra.Secundũ dubium est,quo Ioãnes hic dicat Christũ natũ,cũ apostolus dicat eũ nõ natum,sed factũ.Gal.4.Misit Deus filium suum factũ est muliere,&c.Rũdeo,quãuis Christus verè de Maria virgine sit natus teste angelo.Lucę.2.Annuncio vobis gaudiũ,&c.quia natus est , &c. Apostolus tñ dicit eundẽ factum,vt ostẽdat differẽtiã inter huius natiuitatem,& aliorũ,vñ Magister d.Quæri põt. *lib. 4. dist. 4.* cur nos saluatorẽ natum profiteamur,cùm Apostolus eum factum dicat ex muliere,cùm aliud sit fieri,& aliud nasci. Aliquid eñ significat homo. Quia enim non humano semine cõcreata est caro domini in vtero virginis,& corpus effecta,sed effectu , & virtute spirit⁹ sancti,ideo apostolus dicit eũ factũ, nõ natũ. Aliud est.n.semine ad mixto , & sanguine coagulato generare.Aliud est nõ permixtione , sed virtute procreare,possunt.n.homines generare filios,sed nõ facere.Ecce ergo,quare dicit apostolus Christũ factũ nõ natũ:ne.s.eius natiuitas,quę fuit sine viri semine,nostræ similis putaretur,quæ seminũ commixtione conficitur , &c. Et istam natiuitatem *Esa.9.* Esa.prædixit.d. Puer natus est nobis, &c.& vocabitur nomen eius admirabilis,Deus fortis,&c.

801 Sicut oues in inferno positi sunt, mors depascet eos.

Hic consequenter explicat bonorum præmia,& supplicia malorũ.Et diuiditur in tres partes. Quia ponit primò malorum supplicium.Secundò,bonorum dominium,ibi.*Et dominabuntur.* Tertiò , Christi adiutorium.ibi.*Verumtamen.* Quantũ ad primum sciendum,quòd prophetę multotiens de futuris loquuntur per verba de prætẽrito,vel de præsẽti,eò quod sicut prętẽrita sunt certa certitudine omni dubio, A sic & prophetis futura reuelata erant certa. De illis ergo,qui in præsenti vita bonis creatis fruuntur.d. *Sicut oues in inferno positi sunt.*i. ponentur post ipsorũ mortẽ.Sicut oues.n.qa sicut ouis ignorãtes ducitur ad mortẽ,sic isti ignorantes vitã futurã ad infernum ducũtur.Hunc aũt passum sic exponit Ber.*Sicut oues in inferno positi sunt*,quã bene sicut oues, quia detracto vellere terrenarũ diuitiarũ durè pressęque detonsi sempiternis nudi dãnabũtur incendiis.Sequitur. *Mors depascet eos.* Quod iõ dicit secundum Ber. quia in inferno semper moriuntur ad vitam,& semper viuunt ad mortẽ , vñ hic ipsorum caro vermib. illic anima dæmonibus deputatur, donec rursus infœlici collegio tormentis pœnalibus sociẽtur, qui B socij in vitiis fuerunt. Vbi notandũ, quòd res multotiens ab effectu accipit nomẽ,sicut dicitur pictor à pictura.vnde quia Christus est vitæ dator , dicitur vita,sicut dicit:Ego sum via , veritas, & vita. Sic *Ioan. 14.* & quia diabolus fuit prima cã mortis,non immeritò ipse mors appellatur.Sapien.2.Inuidia diaboli mors introiuit in orbẽ terrarum. vnde ad literã de diabolo dicitur: Et nomen illi mors.Sic ergo *mors depascet eos.*i.diabolus. Vnde glo *Mors depascet eos.*i. diabolus.hoc.n.dicitur à simili iumentorũ,qui non radicitùs corrodendo herbas,euellunt, sed summitates capiunt,vnde iterum herbæ nascuntur ad pastum. Sic & in inferno morte depasti reuiuiscunt. quia nunquam deficiunt , vel *depascet eos.*i.de pascua ad pascuã.i.de pœna ad pœnã deducet. Alia litera,vt dicit Magister habet sic, *Mors pastor est eis*,q̃a C sicut Christus suis est vita , ita diabolus est mors malis ;qui pastor est illis vt ouibus , quas trahit ad pascua mortis.

Et dominabuntur eorum iusti in matutino, & auxilium eorum veterascet in inferno à gloria eorum. 802

Hic ponitur bonorum præmium ad dominium. Vbi notandum, quòd per matutinũ siue per manè intelligitur resurrectio generalis,vbi omnia omnibus erunt nuda , & aperta. In resurrectione autem *Mat. 25.* iusti præmiabuntur , & honorabuntur , quia cum Christo iudicabuntur.vnde sicut iudex habet dominium supra reũ, ipsum iudicando , sic & in matutino resurrectionis iusti dominabuntur peccatorib. Hoc dominium beatorũ supra damnatos benè præ uiderat Salomon d. Seruus prudens dominabitur *Prouer. 1.* filiis stultis.Iusti.n.in præsenti vita sunt serui prudẽtes per humilitatem Christo seruientes,peccatores autem,qui florent in mundo,& habent libertatem malitiæ , vt filij diaboli stulti dicuntur , quia vsu rationis carent,sibi de auxilio in tempore opportuno prouidere nolentes , propter quòd subditur. *Et auxilium eorum veterascet in inferno.*i.auxilium, quod hic viuentes habebãt,vt puta auxilium diuitiarum. potentiam scientiarum,vel amicorũ ibi nihil proficiet illis.Et hoc est,quod dicit.*Veterascet in inferno*, i.cessabit , quod.n. antiquatur,deficit.Et , si quæras qualiter veterascet,vel deficiet,respondet , *a gloria eorum* , id est , iuxta quantitatem gloriæ ipsorum, quam in præsenti vita habuerunt.Quia quantò aliquis malus in præsenti visus est habere gloriam inter homines,tãtò in inferno ampliorem corruptionẽ patietur,iuxta illud quod habetur Apoc.18.Quãtum glorificauit se,& in delitiis fuit, tantum date ei tormentum,& luctum. Alia autem litera habent , *A gloria sua expulsi sunt.*

Veruntamen

Universidad de Deusto
Biblioteca

803 Veruntamen Deus redimet animã meã de manu iferni, cũ acceperit me.

Hic ponit Christi adiutorium. Quia quamuis de malis dixit superius, quòd frater non redimet. s. Christus nõ redimet. s. malos, boni tamẽ per ipsum redimentur. vnde in persona omnium iustorum dicit. *Veruntamen Deus redimet, &c.* Et nota, quod redẽptorem nostrũ verum fatetur Deum, & hominem: verum hominẽ, quia per humanitatem ipsum nostrum fratrem appellat, dicẽs: Frater nõ redimet verum Deum. vnde hic dicit, *veruntamen Deus redimet, &c.* Et sicut superiùs terruit malos per desperationẽ redemptionis. d. Frater nõ redimet. Ita modò bonos cõsolatur spe redẽptiõis. d. *Deus redimet, &c.* Et quia redemptorem nostrũ oportebat Deũ, & hoiem esse. s. Deũ, qui posset, hominẽ, qui deberet. Iõ hic vtrũq; ponit. s. Deũ, cùm dicit: Deus redimet, & hominẽ cùm addit, *cum acceperit me*, id est, humanitatem meam in vnitatem suæ personæ. Et notãdum, quòd nomine inferi quãdoq; intelligitur ipse diabolus, quãdoq; verò pœna infernalis siue locus. Significatur. n. inferni nomine diabolus. Iob. 26. Nudus est infernus corã eo, quod dicitur de diabolo: quia omnis eius malitia, & cogitatio Deo nuda est, & aperta, vt exponit Greg. 17. mora. c. 11. Et tunc est sensus. *Veruntamen Deus redimet animã meam de manu inferi.* i. de potestate diaboli. Quod facit etiam in præsenti, peccata dimittẽdo. Significatur ẽt inferni noĩe locus inferior, ad quem ante Christum omnes quantumcunq; iusti descendebãt, licet diuersimode: de quo inferno sanctos patres redemit, cùm illos secũ extraxit ibidem dimittendo reprobos. Sed quomodo redimet animã de manu inferni, cùm in inferno nulla sit redemptio?

Greg. 12. mor. c. 7. Ad hoc respondet Greg. dicens. Quia ante aduentum mediatoris Dei, & hominũ, omnem hominem quamuis mundæ, probatæq; fuerit vitæ, ad inferni claustra descendi, dubiũ nõ est. Quoniã hõ, qui per se cecidit, ad paradisi requiem per se redire nõ potuit, nisi veniret ille, qui suæ incarnationis mysterio eiusdem nobis paradisi iter aperiret. Nec tamẽ ita iustorum animas ad infernum dicimus descendisse, vt in locis pœnalib. tenerẽtur: sed esse alia inferiora inferni loca, alia superiora credẽda sunt, vt & in superiorib. iusti requiescerent, & in inferiorib. iniusti cruciarentur. Vnde & psal. propter prævenientem se Dei gratiã dicit: Eripuisti animam meã ex inferno inferiori. Ex inferno ergo electos eduxit, & reliquit reprobos. Vnde per Osee prophetã dominus dicit: Ergo mors tua, ô mors, ero morsus tuus, ô inferne. Quod. n. occidimus, agimus penitùs vt nõ sit, ex eo vero quod mordemus, partem abstrahimus, partemq; relinquimus. Quia ergo in electis suis dominus funditùs occidit mortem, mors mortis extitit, quia verò ex inferno partem abstulit, partemq; reliquit: non occidit funditus, sed momordit infernum. Dicit ergo: Ero mors tua, ô mors. i. in electis meis te funditùs perimo. Ero morsus tuus, inferne, quia sublatis eis, te ex parte transfigo. Vult ergo Greg. dicere, quòd in inferno sunt diuersa loca. Aliqua pœnarum, aliqua sine pœnis. In primo nulla est redẽptio, sed benè in secũdo. Vel secũdũ alios, idẽ locus erat bonorum, & malorum, sed malis erat locus pœnarum, & non bonis. Sicut idem locus carceris, vni potest esse locus damnationis ad mortem, alteri verò ad requiem.

Osee. 13.

804 Ne timueris, cùm diues factus fuerit homo, & cùm multiplicata fuerit gloria domus eius.

12. q. 2. gloria.

Hæc est quarta pars principalis, in qua ad mundum non timendum iustos prouocat. Admonet. n. non timere mundi aduersitates, nec affectare mundi gloriam. Et hoc propter tria: Primò, quia prosperitas & gloria mundi in morte terminatur. Secundò, quia solùm verbis commẽdatur, ibi. *Quia anima eius.* Tertiò quia in pœnis terminatur, ibi. *Introibit.* Quantum ad primum sciendum, quod multi videntes malos prosperari in mũdanis, & bonos aduersa multa pati, admirantur quomodo Deus talia permittit. Et ex hoc timent bonos esse, ne aduersa patiantur. Et quemlibet talem admonet psal. d. *Ne timueris.* s. esse bonus. Et hoc cùm videris, quod *diues factus fuerit homo*, & tu pauper, cùm etiam videris quòd *multiplicata fuerit gloria domus eius*, & tu sis alijs in opprobriũ. *Ne timueris* ista. i. ne mireris ista, qa prosperitas mũdi signũ est calamitatis æternæ. Aduersitas autem est signum fœlicitatis futuræ. Secundum. n. naturales res vnũ quodq; denominatur bonum, vel malum à suo fine. Sic quòd illud, cuius finis est bonus, illud quoq; bonum est, & illud, cuius finis est malus, illud quoque malũ est, cùm ergo finis prosperitatis mundi sit malus, ipsa erit dicenda mala, & p consequens fugienda, & cùm finis aduersitatis sit bonus, ipsa erit bona, & appetenda. Sic. n. dicitur de homine syluestri, qui quandocunque habet pulchrum tempus, ipse tristatur, sciens quòd post pulchrum tempus, sequitur pluuia. Consimiliter quando habet aduersum tẽpus lætatur, sciens quòd post tempestatem sequitur tranquillitas. Vnde Greg. 16. moral. dicit. Quisquis in vita præsenti recta agit, & aduersa sustinet, laborare quidẽ ex aduersitate cernitur, sed ad benedictionem hæreditatis perpetuæ conseruatur. Quisquis verò peruersa agit, & tamen prospera recipit, seque à malis actibus nec donorũ largitate compescit, prosperari quidem cernitur, sed reatu perpetuæ vltionis ligatur. Quod idem Greg. familiari exemplo ostẽdit, dicens: Proprium infirmantium. i. peccatorum iudicium esse solet, vt tantò quempiam. existiment iustum, quantò hunc adipisci conspiciunt omne, quod appetit. Cùm tamen nouerimus bona terrena, nonnunquam iustis subtrahi, quæ largo munere tribuuntur iniustis. Quia & desperatis ægris medici, quicquid possunt, dari præcipiunt, & eos, quos reduci posse ad salutem præuident, quæ appetunt, dari eis contradicunt. Sic ergo non admirari de temporali prosperitate malorum nos admonet psalm. dicens *Ne timueris, cùm diues, &c.* id est, ne mireris ex hoc, vel turberis. Consimiliter admonebat Matathias filios suos dicens: A verbis viri peccatoris ne timueritis, quia gloria eius stercus, & vermis est, hodie extollitur, & non inuenietur: quia, scilicet, omnis talis gloria in morte terminatur. vnde subdit,

Greg. 16. mor. c. 32.

805 Quoniam cùm interierit, non sumet omnia, neque descendet cum eo gloria eius.

Omnia hic possessa.

Et notanter dicit, descendet, quia talis quilibet in morte ad inferni tormenta cadit, & ab omnibus diuitiis, & amicis derelinquitur. Et ideo ratione suæ breuitatis omnis mundi gloria, vel apparatus

ratus despici debet. vnde Greg. 15. mor. c. 1. Ex præteritis colligitur quàm nulla sunt, quæ videntur aliquid esse, dum sunt. Si enim ab ipso humani generis exordio vsq; ad tempus, in quo sumus, mentis oculos ducamus, omne, quod finiri potuit, quàm breue fuerit videmus. Ponamus enim quemlibet hominem à primo die mundi cõditum, vsque ad hodiernum diem vitam ducere, hodie tamẽ eandẽ vitam quam longã ducere videbatur, finire. Ecce finis adest, præterita iam nulla sunt, quia cuncta transierũt. Futurum in hoc mundo nihil est, quia nullum ad vitam vel breuissimum restat momentum. Vbi est ergo longum tempus, quod inter initium, finẽmque depressum ita cõsumitur, ac si nec breue vnquam fuisset? Impij itaq;, qui præsentem vitam diligunt, in ea proculdubio elati prosperari appetunt, gloriã quærunt, non esse boni, sed videri appetunt, quam prosperitatẽ, & gloriã longam esse existimant, dũ assequuntur, sed breue intelligunt fuisse, dum ãmittunt. In fine quippe eis ostenditur, quod nihil fuerit, quod amauerunt. d. Psal. *Quoniam, cùm interierit, nõ sumet omnia: neque descendet cum eo gloria eius.*

806 Quia anima eius in vita ipsius benedicetur, confitebitur tibi, cùm benefeceris ei.

Hic ostenditur, quòd prosperitas vitæ præsentis solum verbis commendatur. Vbi notandum quòd diuitib. & magnis adulantur hoies, non pauperib. & patientib. aduersa. Ideo quandiu manet homo in prosperitate vitæ præsentis, *anima eius*, id est, ipse: vel ipsius sensualitas *benedicitur* per adulationem, & vanam laudem. *Confitebitur tibi, cùm benefecerit ei*, qa tales laudant illos, qui ipsos adiuuant ad statum prosperitatis tenendum, vel ampliandum. Et ideo sicut aliis ipsis adulantur, ita & aliis ipsi. Sed ista est falsa laudis confessio, quam parit prosperitas, vera autem, quæ sit in aduersis. Vnde istum textum exponens Greg. 8. mor. ait. Per Psal. cõtra cõfessionẽ peccatoris dicitur: *Confitebitur tibi, cùm benefeceris ei.* Despecta quidem vox cõfessionis est, quam format iucunditas prosperitatis. Sola autem illa confessio habet magnum meritũ põderis, quam à veritate rectitudinis nequaquam separat vis doloris, quam vsque ad iudicium vocis exacuit aduersitas telris cordis. Quod ideò dicit, quia cõfessio facta in prosperitate adulatio quædam esse videtur, quæ multùm nocet ipsi, cui adulatur. Dicit philosophus, quòd cũ ventus fuerit meridionalis, illud, quod nascitur de ouibus, erit fœmina. Ventus meridionalis est placidus, quia temperatus, & significat linguam blandã adulatoris, quæ suo flatu. i. loquela fœtus qui esset futurus masculus. i. opus, quod quis virtuosè ageret, efficitur fœmineum. i. debile, vel simpliciter nullius virtutis. Quia opus virtuosum bono fine inchoatũ superueniens confessionis adulatio, ipsum inani gloria permiscet. Et tũc efficitur partus fœmineus, & nullius meriti, sed monstruosus.

Gregor. 8. mor. c. 25.

Philo. 18. de anima libro.

807 Introibit vsque in progenies patrũ suorum, & vsque in æternum non videbit lumen.

Hic consequenter ostenditur, quòd mundi prosperitas ĩ pœnis terminatur. Sicut enim filius alicuius dicitur ille, qui ei' est imitator, sicut dicit Christ'. Si filij Abrahæ estis, opa Abrahæ facite, sed vos ex patre diabolo estis, & desideria patris vestri vultis facere. Sic & conformiter patres malorũ vocantur priores iniusti, quorũ illi peccata imitantur, vt Cain fuit pater omniũ malorum, & etiam diabol' cum omnib. angelis suis apostatis, & ad ipsorum societatẽ malos ducit, psperitas mũdi. Quod de quolibet notat psal. *Introibit vsq; in progenies patrũ suorũ*, qa q patres pessimos imitãtur, eorã societate sunt damnati. Et q9 de dãnatione intelligat, subdit: *Et vsque in æternũ non videbit lumen.* Quia sicut hic in peccatis manentes tenebras interiores patiuntur, sic in inferno positi tenebris exterioribus, & æternis inuoluuntur. Sic ergo vide quã diuersus sit finis prosperitatis mundialis malorum, & finis iustorũ. Nam iusti bona sua ante se præmittunt, mali autem illa alienis relinquũt. Iusti redimuntur, malos autẽ non redimet frater. Iusti in lumine Dei æternum lumen videbunt, mali autẽ in æternum non videbunt lumen. Quod fuit figuratum c. 17. vbi dicitur. Ignis. s. infernalis nulla vis poterat illis lumen præbere, nec siderum limpidæ flammæ illuminare poterant illam noctem horrendam.

808 Homo, cùm in honore esset, non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis.

Hic replicando reddit rationem prædictorum malorum, ostendens quòd mala voluntas nostra est causa, quia non conseruauimus honorem à Deo nobis collatum: expone vt suprà vers. 799. Sequendo materiam tertij articuli, restat declarare quartã partem articuli ex quarta proprietate Calcedonij. Nam vt dicebatur, quarta proprietas Calcedonj est, quod habebat in vigore puritatis efficaciam. Hic enim lapis secundum Magistrum, vbi suprà, & Dioscо. est conseruatiuus castitatis, quia valet contra illusiones. Hanc virtutem nouit quarta pars huius articuli, ostendens matris virginitatem in partu conseruatam, dicẽs: Ex Maria virgine. Merito enim decuit salua matris virginitate Christum nasci ex Maria virgine: Vnde Ansel. in de conceptu virginali, inquit. Decebat vt illius hominis conceptio de matre purissima fieret. Nempe decens erat: vt ea puritate, qua sub Deo maior nequit intelligi, virgo illa niteret, cui Deus pater vnicum filium suum, quem de corde suo equalem sibi genitum tanquam seipsum diligebat, ita dare disposuit, vt naturaliter esset vnus, eiusdémque cõmunis Dei patris & virginis filius. Et quamuis hoc sit mirabile, quod virgo concepit, & peperit, non tamen impossibile videri debet. Cuius possibilitatem ostendit Bacho super Matth. multis exemplis virginem de spiritu concipere. & parere posse. Primò, virtute spiritus elementaris. Nam vt dicit Aristo. Fœminæ perdices si fuerint maribus oppositæ, & flauerit ventus concipiunt. Similiter Beda libro primo de imagine mundi, dicit, quòd in Cappadocia equæ concipiunt de vento. Sic in proposito multò fortius ad inspirationem spiritus sancti, qui in euangelio vento comparatur, virgo concipere potuit & parere. Et ista comparatio ponitur Ioan. 3. vbi dicitur. Spiritus. i. ventus, vbi vult, spirat. Et sequi-

Philosophus plus 5. de animalib.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tur ibi. Sic est omnis, qui natus est ex spiritu. Secundò, hoc probatur per spiritum vitalem. Alimentum enim conuertitur in naturam aliti, & hoc fit per spiritum vitalem. Ergo à simili virtute spiritus sancti sanguis beatæ Mariæ conuerti potuit in naturā hominis Iesu Christi. Tertiò, hoc probatur per spiritum animalem. Apes. n. sine patrib. in materno vtero crescunt. Et hoc exemplum ponit Aug. ad ostendendum, ꝙ virgo possit parere de spiritu sancto. li. 3. de mirabilib. nouj, & veteris testamenti. Et addit ibi, ꝙ multæ aues possunt sine marib. oua gignere, & hoc fit virtute spiritus animalis. Consimiliter in proposito erit possibile. Quartò, hoc probatur per spiritum intellectualem. Secundum. n. philosophos intelligentia mouens cœlum, causat vermes ex terra, ergo à fortiori intelligentia prima potest ex sanguinib. beatę Marię, quæ est materia propria fœtus, causare hominem. Et confirmatur, quia sol ex materia Phœnicis redactæ in cineres producit formam nouæ Phœnicis: ergo à fortiori, prima intelligentia de sanguinib. fœminæ potest producere hominem. Probatur consequentia, quia mulieris propinquior materia est ab homine, quā cineres ad auē. De incineratione, & generatione phœnicis, habetur lib. 12. de proprietatib. rerum. c. 15. Ad propositū ergo. Si lapis calcedonius in portante puritatem conseruat, & ista virgo in pariendo fuit purissima: quid expressiùs per calcedonium, quàm ipsa virgo pariens designatur? Quia ex Maria virgine. Ex isto articulo condemnatur error Antidiocamaritarum dicentium, ꝙ etsi beata Maria, virginitate salua, genuit Christum, post tn̄ per Ioseph cognita alios habuit filios, quos virgo non cōcepit. Hic error ponitur. 24. q. 3. quidā hæretici. Quod nituntur probare ex hoc quod dicitur Matth. 1. ꝙ Ioseph nō cognoscebat eam, donec peperit filium suum primogenitū quia arguunt, donec, ergo postea cognouit. Itē per hoc quod subditur primogenitum: quia primogenitus non dicitur nisi respectu aliorū genitorum, ꝙa dixit quidam Christo. Ecce mater tua, & fratres tui foris stant quærentes te. Oppositum autem tenet fides catholica. 27. q. 2. matrimonium. Ad primum ergo dicitur, ꝙ in scriptura ly donec, quandoq; significat aliquod tempus determinatum, quo tran- D sacto aliquid fiat, sicut dicitur Iosue 6. Non clamabitis, donec veniat dies, in quo dicam vobis clamate. Quandoque verò significat æternitatem vt psal. Donec ponā inimicos tuos, &c. Et sic accipitur hic. Ad secundum dicitur, quod primogenitus accipitur dupliciter. f. affirmatiuè. i. ante omnes alios, & negatiuè. i. antequam nullus, & sic accipitur hic. Ad tertium dicitur, quòd consuetudo scripturæ est consanguineos, fratres vocare.

Arist. de generat.

Augusti. de mirabilib. nouj & veteris testamenti.

PSALM. XLIX.

809 *6. q. 1. si omnis.*

DEus deorū dominus locutus est & vocauit terram. E

Titulus huius psalmi est. *Psalmus Asaph.* vt enim habetur. 1. paral. 15. Asaph cū multis aliis fuit à Dauid positus super cantores, qui laudes domini in tabernaculo habebāt cātare. Et hic habuit spiritū prophēticū, & multos psal. fecit, vt apparet inferiùs. Et hic istum psal. fecit. Et sic dict⁹ psal. Asaph. f. ab ipso factus. Etiā alia ratione dicitur psal. Asaph. Quoniā Asaphè Hebraicè, Latinè dicitur cōgregatio. Grecè vero synagoga. Et sic Asaph idē est, quod synagogæ A congregatio. Synagoga autem duas partes habuit. Quia aliqui in synagoga fuerunt fideles, & Deo deuoti, vt Dauid, Ezechias, Iosias, & multi alij reges. Aliqui autē infideles, & Deo recalcitrantes, vt fuit Roboā, Achab, & multi alij reges. Iste ergo in hoc psal. loquitur in persona synagogæ quo ad partē fidelē: vt p. ipsam alios infideles, quasi per testes magis certos, ad fidē reducat. Quantū verò ad materiā, ps iste de multis agit. f. de duplici aduētu Christi, ꝙ primū alliciēs fideles, & per secundū terrēs peccatores. Agit de datione legis euāgelicæ. Agit de mutatione sacrificiorū legaliū in sacrificium laudis, & eucharistiæ. Per omnia ista mouēs fideles, ne ad sacrificia legalia iam terminata redeāt. Et sic intelligēdo psam. Iste psal. diuidit in partes tres. Quia agit B primò de Christi aduentu, & manifestatione. Secūdò, de lege euangelica, & sacrificiorum terminatione, ibi. *Audi populus meus.* Tertiò, de præsumptione peccatorū, & ipsorum increpatiōe, ibi. *Peccatori autem.* Prima in duas. Quia primò agit de aduētu Christi in mundū. Secūdò, de eius aduentu ad iudicium, ibi. *Deus noster manifestè.* Prima in duas. Quia primò ostēdit aduētū Xpi in mundū. Secundò, eius publicationē per mundū, ibi. *A solu ortu.* Quantū ad primū notādū, ꝙ primus versus quo ad sentētiā determinatur ibi inclusiuè. *A solis ortu vsque ad occasum.* Et secundus versus incipit, ibi. *Ex Sion.* Prædicando ergo Christi aduētum in carne dicit: *Deus deorum dominus, &c.* Vbi notandū, ꝙ hoc nomen Deus in scriptura accipitur tripliciter. f. naturaliter, & substantiuè. Vt Deus trinitas pater, & filius, & spiritus sanctus. Deute. 6. Dominus Deus tuus vnus est. Itē spiritualiter, & adoptiuè, & sic omnis iustus Deus dicitur, & filius Dei. Ioan. 1. Dedit eis potestatem, filios Dei fieri. Itē vocaliter, & nuncupatiuè, & sic idola, & dæmones dij vocātur. psal. Omnes dij gentiū dæmonia. Deus autem essentialis, & verus dns est omniū aliorū deorū, quia generaliter omnes sibi subijciuntur. Tamē specialiter dicitur dominus ꝓphetarum, qui spiritu sancto inspirati ipsius diuinitatis magis sunt participes. Et sic per Deos intellige sanctos ꝓphetas, de quib. dicitur. Ego dixi dij estis, & *Psal. 81.* filij excelsi omnes. Quod exponit Christus de prophetis. Ioan. 11. d. Illos dixit Deos ad quos sermo Dei factus est. Sic ergo dicitur. *Deus deorū.* i. prophetarum dominus. *Locutus est.* i. nostrā assumpsit humanitatem, in qua ore proprio nobis est locutus, qui nobis per ora prophetarū loq̄ solebat. Iuxta dictū apostoli ad Hebræos. 1. Multifariè, multisq; modis olim Deus loquens patrib. in prophetis nouissimè locutus est nobis in filio, &c. gl. Locutus est nobis in filio. i. per filium vnicum incarnatū qui maior est omnib. prophetis & omnium prophetarū dns. Quid aūt sit locutus subdit: *Et vocauit terrā. A solis ortu vsque ad occasum.* Vbi aduerte, ꝙ Xps loquendo nobis legē dedit euāgelicā, quā nō vni tm̄ gēti dedit. sicut lex Moysi soli populo Iudæorū fuit data, sed omnes mūdi partes ad ipsam vocauit per seipsum prædicando, & per apostolos, eis. d. Eūtes docete omnes gentes baptizantes eos, &c. docentes eos seruare omnia, &c. Quod ipsi deuotè impleuerunt, quia ex omni parte mundi gentes ad fidem vocauerunt. vnde psal. 18. In omnē terram exiuit sonus eorum, &c. Et hoc est quod hic dicit. *Vocauit terrā à solis ortu vsque ad occasum.* f. per apostolos suos. Notandū autē qđ ait. *Et vocauit terram.* Terra enim hic peccatores significat, quos vocare ad fidem, & pœnitētiā Christ⁹ venit, ipso. d. Nō veni vocare iustos, sed peccatores.

Matt. vlt.

Matt. 9.

Significat

Significat autem terra peccatores propter eius tres conditiones. Nam terra inter cætera elementa, est in quantitate minima. Est in qualitate frigida. Est capacitate pessima. Primò, terra est in quantitate minima inter omnia elementa, quia terra est inclusa inter omnia elementa. Et ideo sicut circulus inclusus infra circulum necessariò est minor circulo, infra quem clauditur: sic & terra omnibus aliis elementis. Vnde & secūdum Basilium in hexameron. Terra dicta est scabellum Dei, eò quòd in corpore mundi minima est species inter elementa. Hoc directè peccatori congruit, quia peccatum non solum homines facit paruos: imò ipsos à vero esse elongādo annihilat. Quia secūdum Aug. super Ioan. Peccatum est nihil, & nihil fiunt homines cùm peccāt. Cuius ratio potest esse, quia sicut corpus opacum se B elongans à corpore luminoso aliquid perdit de claritate, & quantò magis elōgatur, tātò plus eius claritas perditur. sic cùm verū esse soli Deo cōueniat, vt dicit Magister lib. 11. dist. 8. hinc est, quòd quantò quis magis Deo appropinquat, magis de esse participat. Et quantò plus elongatur à Deo: tātò amplius ab esse recedit, & perdit ipsum esse. Qualiter autem potest homo se elongare à Deo, nisi per peccatum? vt docet Magister lib. 2. dist. 35. d. quòd per peccatū ptiuatur homo illo bono, cuius participatione cætera sunt bona, quo tātò magis priuatur, quò magis se ab eo elongat. Ab eo autē se elōgat. per peccatū, nō locorū distātia, quia vbiq; totus præsens est omnib. & omnia in ipso sunt: sed quia per peccatū ab eius similitudine recedit, & tantò lōgiùs, quātò fit dissi- C milior. Et ideo quia peccatores peccato cōsimmūtur dicitur Thre. 4. ꝙ cōsumpti sunt à sterilitate terræ. f. à pctō. Secūdò, terra est in qualitate frigida. Quia secundū Basiliū in hexamerō, terra est corpus frigidū, & siccū. Et ideo potest esse, quia magis distat ab elemēto ignis quolibet alio elemēto. Et hoc directè peccato cōgruit, quod animā priuat igne diuini amoris. Quia vt dicitur Hiere. 6. Sicut frigidam facit cisterna aquā suā, sic frigidam fecit malitiā suā. Et *Osee 4.* ideo dicitur, Maledictū, adulterium, homicidium, & furtum inundauerunt, & propter hoc lugebit terra. Tertiò, terra est capacitate pessima, ꝙa capit pessimū. f. infernū, quia secundū doctores infernus est in cētro terę, distās à superficie terræ per tria millia, & ducēta 45. milliaria cū dimidio, vt deducit Catholi- D cō in vocabulo terra. Hoc directè peccatorib. congruit: quia infernus est in medio cordis eorum, dum per cogitationes suas & opera ad infernum cōtinuè tēdunt, vbi virga diuinæ iustitiæ puniantur, propter quod dicitur Esa. 11. quòd Deus percutiet terrā virga oris sui. Sic ergo quia per terrā significātur peccatores, ideò tūc Deus deorū dominus vocauit terrā, quando venit in hūc mundū vocare peccatores, ipsos iustificando. Rom. 3. Quos prædestinauit, hos & vocauit, quos vocauit, hos & iustificauit.

A ex Sion, quia in monte Sion manifestatus, quoniam in monte Sion erat templum, in quo Christus mul- *Mat. 21.* totiēs prędicando seipsum manifestauit mūdo. Etiā ex alio, quia in mōte Sió apostolis datus fuit spiritus sanctus, quo accepto, ipsi plenè illuminati se per totum orbē diuiserunt, verbum caro factū prædicando, quia in illo monte receperunt virtutem linguarum omnium, per quam omnib. gētib. Christū prædicare possunt. Et hoc est qđ dicit: *Ex Sion species decoris eius*, quia prędicatio nominis Christi in illo mōte inchoata ex illo ad alias partes mundi fuit deriuata, sicut prædictum fuerat: Esa. 2. De Sion exibit rex, & verbum domini de Hierusalem. Et, si queras ad quas partes mundi ex Sion processit prædicatio speciei, & decoris Christi. Respondet: *A solu ortu vsque ad occasum.* 1. ad omnes mundi partes. Et nota, ꝙ B ista prædicatio Christi quantò ad remotiores partes orbis, pcessit, plus fideles calefecit, & instruxit. Ideo notanter dicit. *A solis ortu vsque ad occasum.* quia Iudæa, vnde cæpit origo fidei, frigida in incredulitate remansit, sed gentes, quæ ad occasum solis habitabant, conuersæ fuerunt. In occasu enim & in parte occidentali hodie fides remansit, vt in Italia, Francia, Alemania, Anglia, & huiusmodi. Vnde nota, ꝙ, vt tradunt astrologi, & experientia docet, Sol quantò magis elongatur à nobis, magis nos calefacit, & illuminat, quā quando nobis appropinquat, vtputa quando est in summo circuli zodiaci vt in Cancro, vel Leone: quam quādo est in infimo, vt in Pisce vel Aquario. Et ratio, quia in æstate, quādo est in summo, directi⁹ ad nos immittit radios suos, quādo aūt est in imo, in basso, tūc magis obliquè nos respicit. Sic accidit de vero sole iustitiæ Christo, quòd illos qui erant à remotis à loco natiuitatis eius & cōuersationis, directius respiciēdo calefecit per suum amorem, & illuminauit per fidem, vt meritò dicatur illud psal. 112. A solis ortu, scilicet incipiendo, vsque ad occasum illuminando, laudabile nomē domini.

Deus manifestè veniet, Deus noster & non silebit. 811

Hic cōsequēter agit de aduētu Christi ad iudiciū. Circa autē istum aduentū quatuor ostendit. f. quòd iste aduentus primò cūctis erit publicus, mūdi perlustrando omnia. Secundò, malis erit timidus, signe comburēdo fœcula, ibi. *Ignis in conspectu eius.* Tertiò, defunctis erit validus, ipsorum suscitando corpora, ibi. *Aduocauit cœlum.* Quartò bonis erit placidus, iustorum præmiando merita, ibi. *Congregate.* Quātum ad primum, ꝙ Christus ad iudiciū veniens cunctis tā bonis q̄ malis (in forma humanā tn̄ glorificatā) apparebit manifestus, vt ostendit Magister lib. 4. di. 48. d. Solet quēri, cū in humana forma cōstet Christum in iudicio apparituru, an in illa forma gloriosa apparebit, sicut verè est, an in forma infirma, qua lis in passione extitit. Quidam putant à malis talem videri, qualem crucifixerunt. f. infirmum, quia dicit scriptura. Vt videāt, in quem pupugerunt. Sed apertè Aug. dicit formam serui glorificatam à malis & bonis tūc videri. vnde Aug. super Iohel. Cùm in forma serui glorificata viderit boni, & mali, tolleturi impius, vt nō videat claritatē Dei, qua Deus est, quem soli mundo corde videbunt. Forma ergo humana in Christo glorificata videbitur à cunctis. Et hoc est, quod hic dicit psal. *Deus noster manifestè veniet.* Vel & alio modo. *Deus manifestè veniet*, quia manifestum dabit iudiciū. Manifestū. n. dicitur iudicium, qn̄ cā iudicij est clara, & manifesta: quod tunc erit, quia

Veniet Christus manifestè

A solis ortu vsque ad occasum, ex Sion species decoris eius. 810

Decons. d. 3. c. vltime.

Hic cōsequēter ponit aduētus Christi publicatio E nē p mundum. Vbi nota, ꝙ species decoris Christi & eius pulchritudo dicitur ipsius humanitas assumpta, quę tota decora fuit: nō solū quoad animā quæ *Psal. 92.* nullā peccati habuit maculā, sed ēt quoad corpus. sicut de ipso dicitur psal. 44. ꝙ est speciosus forma præ filiis hoīm: Vñ de humanitate Christi, qua velut indumento tegebatur diuinitas dicitur, Dns regnauit decorē indutus est. Iste autē decor publicat⁹ fuit

Universidad de Deusto
Biblioteca

quia sicut merita bonorũ ꝓ quib. dabitur sententia, ꝓ illis omnib. erunt manifesta: sic & omnia demerita peccatorum, pro quib. cõtra illos sententiabitur, omnib. erunt nota. Et ideò dicitur iudicium vltimũ dies. Vnde Magister lib. 4. di. 43. dicit: Aduẽtus domini ad iudicium, dies domini dicitur, nõ pro qualitate temporis, sed rerum, quia tunc cogitationes
Daniel. 7 & consilia singulorum patebunt, vnde in Dan. dicitur. Vetustus dierum sedit, & libri aperti sunt coram eo. Libri sunt conscientiæ singulorũ, quæ tunc aperientur aliis, & tunc implebitur, quod scriptum est,
Mat. 10. Nihil occultum, quod non reuelabitur. Adueniente enim summo iudice, non solùm tenebræ aëris illuminabuntur, sed etiam absconditа cordium manifestabuntur. Virtute enim diuina fiet, vt vnicuique
1. Cor. 4. omnia opera sua bona, vel mala cuncta in memoriam reuocentur, & mentis intuitu mira celeritate cernantur, vt accuset, vel excusẽt hominẽ conscientia, eaque teste saluetur, vel damnetur. Sic enim dicit apostolus: Veniet dominus qui illuminabit abscondita tenebrarum. & manifestabit consilia cordium. Vbi gl. Abscõdita tenebrarum, id est, peccatorum & manifestabit consilia cordium, id est, bonas cogitationes quia omnia gesta, vel cogitata bona vel mala tunc erũt aperta. Et hoc notãs hic psal. dicit. *Deus noster manifeste veniet*, scilicet ad iudicandum illa, quæ erunt manifesta. Et ideo quia omnia tam bona quam mala erunt manifesta, ad ipsum spectabit pro bonis, & contra malos ꝓferre sententiã.
Mat. 25. Et hoc est, quod subdit. d. *Et non silebit*, quia, scilicet dabit sententiam pro bonis dicẽs. Venite benedicti, &c. & contra malos dicet. Discedite à me, &c.
Quæstio. Dicat ergo non silebit. Sed hic dubitatur, vtrum illa sententia dabitur verbis, vel alio modo. Hãc quæstionem Magister mouet, & indiscussam dimittit li. 4. dist. 47. dicens. Solet quæri, qualiter dabitur iudi-
Sententia iudicij vltimi. cij sententia, sed non est perspicuum illud explicare. Non enim scriptura apertè diffinit: an voce illa proferantur: Venite benedicti, & ite maledicti: an virtute iudicis ita fiat (conscientiis singulorum attestantibus) vt modo dicitur futurũ, vt iudicis potentiæ effectus ipsius dictione significetur. Illa etenim, eſuriui, & non dedisti mihi, & huiusmodi, magis cõscientiis exprimẽda plurimi putant quàm verbis. qa apostolus in momento: & in ictu oculi cõsummandum iudiciũ tradit. Sed illud ad resurrectionis statum tantum referunt illi, qui iudicij sententiam, & malorum increpationẽ, & bonorum præconia verbis exprimenda asserunt. Ex litera tamẽ videtur, ꝙ sententia dabitur verbis, quia dicit: *Et non silebit.*

812 Ignis in conspectu eius exardescet, & in circuitu eius tempestas valida.

Hic ostenditur, quod illud iudicium malis erit timidum: quia ante iudicium erit ignis cõflagrationis, quo corpora malorum, qui viui reperientur, cõsumentur, sed nõ bonorũ. Vnde dicit Magister lib. 4. di. 48. Domino enim venĩẽte ad iudiciũ præcedet
Ignis præcedet iudicium. ante eũ ignis, quo comburetur facies mundi huius, & peribit cœlum, & terra: non quidem secundum substantiam: sed secundum speciem, quæ immutabitur, cœlum quidem aëreum non æthereum. Tantum enim ascendet ignis in iudicio quantum ascenderunt aquæ in diluuio. Ille autẽ ignis malis qui reperti fuerint viui, erit consumptio: bonis verò non. Vt enim ait Augustinus hoc erit incẽdium mundis sanctis quod fuit caminus ignis tribus pueris. In quibus quod purgandũ fuerit, per illum ignem purgabitur, aliis verò nullã ingeret molestiam. Et hoc est, quod hic dicit psal. *Ignis in conspectu eius exardescet.* Et hic meritò malis incutiet timorem, quia ipso comburẽtur. vnde gl. *Ignis ante ipsum exardescet.* Timeat ergo palea se arsuram, quia exardescet, id est, torquebit impios, & hoc in cõspectu eius, quia etiam ignis malæ conscientiæ malos comburent, cùm conspicient iudicantem. Sed de isto igne quærunt doctores, qualis ignis erit, vel de nouo à Deo creatus, vel ignis naturaliter productus. Ad hoc dico, quòd sicut prima purgatio mundi in diluuio facta per aquam, non fuit per aquam miraculosè productam, sed per aquam elementarem & naturalem, sic & secunda purgatio in iudicio faciẽda per ignẽ, fiet per ignem naturalem & elementarem. Vt enim dicit Augustinus ille ignis tunc fiet mundanorũ ignium cõflagratione: ita enim factum est aquarum inundatione diluuium. Et ideò, vt dicit Ægidius li. 4. di. 47. huic auctoritati inhærendo, dico quòd in diluuio non sunt nouæ aquæ creatæ, sed eædem ipsæ multiplicatæ sunt in hoc operatione, & adiutorio superiorum corporum, per quæ facta est eleuatio vaporum. Sic & dico, quod non solum ignis, qui est in sphæra sua, sed etiam omnes ignei, qui in terra, & supra terram, & infra terram sunt, concurrent ad conflagrationem. Et benè credo, quòd virtus superiorũ corporum adhuc concurret ad ignis multiplicationem, & actionem. De isto ergo igne, quo purgabuntur omnia elementa, dicit: *Ignis in conspectu eius exardescet.* Sequitur. *Et in circuitu eius tempestas valida.* Hæc tẽpestas non erit tẽpestas realis, quæ fit vẽtis, vel procellis, sed ista tempestas erit iudicio Dei, quo fiet, vt per eius potentiam statim post ignem prædictum area ventiletur, & boni separentur à malis. Quæ iudicatio dicitur tempestas, quia sicut tempestas subitò veniet. Et sicut tempestas cadens super messem separat à paleis grana, sic illa Dei iudicatio subitò bonos separabit à malis. Hæc autem tempestas erit in circuitu eius, quia primò erunt insimul loco permixti boni, & mali. Christus in medio omnium veniens existentes in suo circuitu diuidet, ponendo hœdos à sinistris, oues autem à dextris. De ista enim tempestate dicitur Nau. 1. Dominus in tẽpestate & turbine veniet. Sequendo materiam fundamentorum ecclesiæ, & articulorum, nunc restat videre quartum articulum per quartum lapidem figuratum, qui erat smaragdus, quẽ quartũ articulũ posuit Iacobus maior. d. Passus sub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus, & sepultus. Et hic duo faciam, quia primò ostendam qualiter iste articulus quoad suas partes per smaragdũ figuratur. Secundò, qualiter huius articuli. s. virtus passionis Xpi, & mortis p dictũ lapidẽ declaratur. Quãtũ ad primũ sciendũ, ꝙ smaragdus habet tres proprietates huius articuli declarariuas. Nã secũdũ Magistrũ vbi supra. Iste lapis aduersitatis aquilone spirãte inquirẽtib⁹ reuelatur, Viriditatis colore excellẽtius rutilãte coloratur, Immanitatis tremore ab hominib. circundante occultatur. Sic & conformiter Dei filius in isto articulo est Aquilone aduersitatis realiter sub Pilato flagellatus. Passus sub Põtio Pilato. Colore viriditatis amariter crucis morte vulneratus, crucifixus, mortuus. Tremore immanitatis occultatur in sepulchro tumulatus, & sepultus. Prima ergo conditio smaragdi est, ꝙ in aquilone aduersitatis, &c. Quoniã hic lapis maximè flãte aquilonari vento reperitur: quòd smaragdi maximè inueniũtur flante aquilone, quia tellure discooperta, intermicant, quia arenæ moũẽtur maximè

maximè his ventis. Quid autem per ventum aquilonarem, nisi passio, aduersitas, intelligitur, & pœna? Quoniam dictus ventus frigidus est & tempestuosus. Eccl. 43. sic & status aduersitatis. Vnde
Hiere. 4 aduersitatem & pœnam aquilonis nomine vocabat Hieremias. Malũ ego adduco ab aquilone, & cõtritionẽ magnã. Isto vẽto aduersitatis, & pœnæ ad modum smaragdi Christ⁹ reuelatur: quia ex his, ꝙ verus sit homo, demõstratur. Quia. n. aliqui ipsum negabant verum hominẽ esse: ideo talibus per tales aduersitates se verũ hominẽ manifestat. Quoniã teste Magistro lib. 3. d. 15. Dei filius naturam accepit passibilem. s. animam passibilem, & carnẽ passibilẽ & mortalem: vt enim probaret se verum corpus habere, suscepit pœnas corporis: & vt veram animã probaretur habere, suscepit pœnas, & defectus animæ. Isti autem defectus, & pœnæ maximè in ipso apparuerunt passionis tẽpore: quando. s. est passus sub
Passio Christi vniuersalis Põtio Pilato: vbi omne pœnæ malũ in Christi corpore apparuit: vt de tali aquilone passionis Christi dicatur, illud Hiere. 1. Ab aquilone pandetur omne malum. Et verè in aquilone Christi passionis omne malum est repertum: quia corpus eius omni genere passionis fuit respersum: qm̃ passus fuit omni genere passionis, quo quis homo potest pati. Quod patet tripliciter. Primò ex parte illorũ, à quibus est passus, quoniam passus est à gentilibus, & Iudæis, à masculis, & fœminis, vt patet de ancilla accusante Petrum, Passus est à principibus, & ipsorum ministris, & populariibus secundũ illũ psal. 2. Quare fremuerũt gentes, &c. Passus est à notis, & familiaribus, patet de Petro ipsum negãte, de Iuda ipsum prodẽte. Ex quibus patet, ꝙ ab omni hominũ genere fuit passus. Secundò, hoc potest patere ex parte rerũ, in quibus aliquis homo põt pati: quoniam passus fuit in amicis eũ deserẽtib. Mat. 26. Tunc oẽs discipuli, eo relicto, fugerunt. Passus fuit in suis parentibus. s. videndo matris augustinã, quam doloris pertrãsibat gladius. Lucæ. 2. Et tuam ipsius animã, &c. Passus fuit in fama per blasphemias, cõtra ipsũ illatas. Matth. 27. Prætereuntes blasphemabant eum, &c. Passus fuit in honore, & gloria per cõtumelias. Mat. 27. Dederunt arundinẽ in manu eius, & genu flexo ante eum illudebant, &c. Passus fuit in rebus: quia suis vestib. spoliatus. Passus in anima per timorem, & tristitiã. Matt. 26. Cæpit cõtristari, & mœstus esse: & ait: Tristis est anima mea, &c. Passus est in corpore per vulnera, & flagella. Ioan. 16. Apprehendit Pilatus Iesum, & flagellauit eũ. Tertiò, hoc potest patere ex parte membrorum, in quibus fuit passus. Nam passus fuit in capite per spineam coronam: in manibus, & pedibus per clauorum confixionem: in facie per alapas, & sputa: in collo per colaphos: in lingua per vinum cum felle mixtum. Passus in toto corpore, dum totum corpus eius pro nobis pendebat in cruce. Esa. 50. Corpus meum dedi percutientibus, & genas meas, &c. Fuit etiam passus secũdum omnem sensum corporeũ, scilicet secundũ tactũ, quia flagellatus: secundum visum, quia oculis velatus: secundum auditum, quia blasphematus: secundum odoratum, quia in loco fætido crucifixus: secundum gustum, quia aceto, & felle potatus. Sic omni genere passionis fuit passus. Propter quod meritò de ipso dicit Iacobus: Passus sub Pontio Pilato: per quæ omnia verus homo fuit demonstratus: vt merito dicat Illud Iob. 16. Aperuerunt super me ora sua, exprobrantes percusserunt maxillam meã, saturati sunt opprobriis meis: hæc passus sum absque iniquitate manus meę, &c. Secunda cõditio smaragdi est, quòd viriditatis colore excellẽtⁿ insignitur. Vnde dicit Magister, vbi suprà, ꝙ smaragdus gẽmarum omniũ obtinet principatũ. Tãta. n. viriditate fulget, ꝙ nullis gẽmis, vel herbis maior ineſt viriditas. Nã herbas virentes, & frondes superat, inficiens circa se viriditate nimia, nec eiⁿ viror in sole aliquo modo obscuratur. Hanc cõditionem continet secunda pars huius articuli ostẽdẽs. d. Crucifixus, & mortuus. Vbi notãdum, quòd per viriditatem smaragdi, amaritudo crucis, & mortis Christi denotatur. Quoniã secũdũ Isidorũ omne satis viride amarum dicitur. Si ergo smaragdus hẽt summã viriditatem, sequitur quòd significet summã amaritudinẽ, quæ in cruce Christi, & morte fuit. In cuius articulo myrrha, & felle fuit potatus, quæ sunt amarissima. Vnde de ista crucis, & mortis amaritudine, quæ fuit causa nostræ pacis, dicat Iesus. Ecce in pace. s. humani generis, amaritudo mea amarissima. Ex ista parte articuli excluditur error Basilidianorum, inter alios errores quarto loco ponuntur, ꝙ Christus non fuit crucifixus nec mortuus, sed loco eius Simon Cyreneus, qđ probãt p illud, quod dicitur Lucæ 23. quòd cùm ducerent Iesum apprehẽderunt Simonem Cyrenensem, & imposuerunt illi portare crucem post Iesum, id est, pœnam crucis. Sicut cùm dicitur 1. Petri 2. Peccata nostra pertulit super lignum crucis in corpore suo, id est, pœnam peccatorum nostrorum. Hic error hic excluditur cùm dicitur Crucifixus, & mortuus. Vnde de ser-
Mat. 26. pso Christus dicit. Filius hominis tradetur principibus sacerdotum: & condemnabunt eum morte, & tradent eum gentibus ad illudendum, flagellandum, & crucifigendum. Et teste Angelo: Iesum quę
Mar. 16 ritis crucifixum, &c. Tertia conditio smaragdi est, quòd immanitate tremoris circundante, custoditur ab hominibus. Nam, vt dicit Magister, vbi suprà, & Isidorus libro 16. Hic lapis à gryphis eripitur, & ne possint smaragdi in copia inueniri, gryphorum immanitate visus hominis impeditur. Sic & Christus occultabatur in sepulchro tumulatus quia sepultus. Vbi nota, quòd gryphi habent corpus leonis, & alas, & pluinas aquilæ. Quid autem per leonem, nisi Christum intelliges, qui est leo de tribu Iuda? Apoca. 5. Quid autem per aquilam qui teste Iob. 39. In petris manet, nisi sepulchrum Christi in petra excisum designatur? Sic ergo in grypho corpus leonis sub alis aquilæ absconditur, ad significandum Christi sepulchrum, vbi verus leo Christus sub alis aquilæ, id est, lapidei sepulchri fuit absconsus. Ideo in fine articuli dicitur Sepultus.

Isidorus libro 16. eorum.

Esa. 21.

Aduocauit cœlũ de sursum, & terram discernere populum suum.

813

Hic ostenditur, quòd Christi aduentus ad iudicium, defunctis erat validus, ipsorum suscitando corpora. vbi notandum est, quod, vt dicit Magister. li. 4. di. 47. Purgato in fine mundi mundo per ignem, tunc mittet angelos suos, & archangelus Michael in voce tubæ, scilicet, in voce magna, & sonora clamabit. d. Surgite mortui, venite ad iudicium: Et tunc surgent omnes mortui ministerio angelorum, id est virtute data illi tubæ vel voci angelicæ à Deo. Quo facto, angeli congregabunt omnes bonos, q. rapiẽtur, Christo venienti obuiã sacra,

Universidad de Deusto
Biblioteca

reprobis remanẽtibus in terra, qui terrã dilexerũt. Et hæc est illa collocatio bonorum à dextris,& malorum à sinistris: quia boni erunt sursum in aëra cũ Christo,malis in terra remanẽtibus. Pars.n. sursum per dexterã:qa nobilior,inferior autẽ per sinistrã significatur. Et tũc præconia bonorũ,s.Esuriui,& dedistis mihi,&c.& increpationes malorũ proferẽtur. s.Esuriui & nõ dedistis mihi mãducare, &c.& cõsequẽter vtrorũq; sníe. Venite benedicti, &c. Ex quibus apparet,qp in iudicio Xps primò vocabit angelos,vt sua voce mortui resurgant:secundò, vocabit terrã.s.corpora malorũ,& sanctorũ in terrã reuersa, vt resurgãt cũ animab.suis,& veniant ad iudicium. Angeli aũt,qa cælestes,significãtur per cælũ.Corpora autẽ mortuorũ,per terrã.Et hęc oía notãs psal.d. *Aduocauit cælũ de sursũ*.i.vocabit sanctos angelos qui bus dabit officiũ tubæ, ad cuius vocẽ mortui resurgãt.Deinde vocabit terrã.i.corpora defunctorũ,vt. s.virtute dictæ tubę resurgãt.Et hoc totũ erit *discernere populũ suũ*.i.vt discernat,& separet populũ suũ. s.bonos à malis,vt.s.bonos beatificet, & dãnet malos.Sed hic insurgit dubiũ:quia,vt hic dicitur,Christus,*vocabit terrã*.i.corpora nostra defuncta ad resurrectionẽ solum in fine mũdi:ideo cũ Christi resurrectio sit forma nostrę resurrectionis:quęret aliquis cũ Christus surrexit statim tertia die post mortem, quare nostrã resurrectionẽ tardare voluit vsq; in finẽ? Ad hoc respõdetur,qp ,ppter tria. Primò, ,ppter meritorũ multiplicationẽ. Resurrectio.n.futura,est vnus articulus fidei, quia si cuidẽter statim quilibet mortuus resurgeret,nõ esset meritũ ipsam credere: quia fides nõ habet meritũ, cui humana ratio præbet experimẽtũ: vt ait Greg.i homil.Et quia secũdũ Magistrum li.3.di.32. Fides est de iis,quæ nõ videntur:vel quæ nõ habentur per sensum, & experiẽtiã. Nec valet dicere,qp virgo Maria habuerit certã experientiam, se Christum peperisse,saluo virginitatis sigillo: huius tamen veram fidem habuit, sicut de articulo fidei,q est qp Christus natus est ex Maria virgine. Cõsimiliter Petrus vidit experimentaliter Christũ pati,& tamẽ articuli passionis,& mortis habuit fidẽ.Ad ista duo.Ad primum dico,qp virgo Maria non habuit fidem in hoc, quòd scribat se virginẽ peperisse:sed in hoc, quòd credebat se peperisse Deum,& hominem:de hoc autem experientiam non habuit,sed fidem.Consimiliter dico,quòd Petrus non habuit fidem, in hoc quòd hominẽ Christum credebat in cruce pati, quem videbat, sed in hoc quòd illum hominem credit esse Deum, quod non videbat.Secundò,nostrã distulit resurrectionẽ. propter suffragiorum multiplicationem. Si enim mortui statim resurgerent, suffragia pro ipsis opus non haberent. Et sic nõ solũ defuncti multa adiutoria perderent, sed etiam viui facientes pro mortuis suffragia multa merita omitterent, quæ non omittunt. Tertiò,propter hæreticorum extirpationem. Quoniam si mortui statim resurgerent non deessent hæretici, qui dicerent resurrectionem esse virtute naturali: sicut est natiuitas. Et quòd sicut corpora cœlestia conferunt ad natiuitatem: sic & ad resurrectionem.Et sicut natiuitas nostra non est virtute natiuitatis Christi, sic & resurrectio nostra non esset virtute resurrectionis Christi: quæ falsa sunt, & hæretica. Omnes ergo tales errores volens Christus extirpare, dignum duxit vsque ad diẽ vltimum terram nostram per resurrectionem vocare.

814. Congregate illi sanctos eius, qui ordinant testamentum eius super sacrificia.

Hic cõsequenter ostendit, quòd aduentus Christi ad iudicium bonis erit delectabilis & placidus, quia tunc cum Christo in anima,& corpore viuent simul: vbi notandum est quòd in antiqua lege plura erant sacrificia,vt puta agnorum,arietum, & vitulorum, ex eo quòd nullum illorum erat perfectum.Si enim vnũ esset perfectum,& sufficiens,frustra multiplicarentur. Sicut dicimus, qp filius in diuinis nõ põt multiplicari: quamuis tantam virtutẽ intelligẽtiæ habeat filius sicut pater:quia tãtæ perfectionis est ipse vnicus Dei filius, qp in se continet perfectionem omnem cuiuslibet possibilis filiationir.In nouo autẽ testamento vnicum solum est sacrificium.s.Eucharistiæ. Et quia est perfectissimum oẽm pfectionẽ cõtinẽs, ideo multiplicari non põt. Et vnicum sacrificium fide tenuerunt etiam patres antiqui testamenti,sciẽtes omnia sacrificia antiqua ad istud ordinari tanquam diuersæ figuræ ad vnum figuratum. Hic ergo per testamentum in singulari accipe sacrificium vnicume vcharistiæ noui testamenti: de quo dixit Christus. Hic est sanguis meus noui testamenti.Istud sacrificium ordinauerũt sancti patres tam antiqui,quam noui testamenti: quia ipsum extulerũt super omnia sacrificia.Vel etiam: quia etsi Christus,hoc sacrificium ordinauit,quantũ ad illud,qd in eo est essentiale, tamen sancti patres ad eius decorẽ, & solẽnitatẽ multa circa illud fieda ordinauerunt,vt est de ordine missæ,de tonsura,de vestibus sacerdotalibus, de cõsecratione altaris, & huiusmodi. Psalmista ergo futura præuidens quasi præsentia,ad angelos loquẽs ipsos hortatur, vt oẽs sanctos de omnibus mũdi locis cõgregent,& Christo in iudicio adducant, cum ipso in perpetuũ regnaturos.Et hoc est,qd angelis loquẽs dicit. *Cõgregate*.i.cõgregabitis illi.s.Christo.*sancto eius*. Et quos sanctos? Sequitur. *Qui ordinant testamẽtũ eius super sacrificia*.vt dictum est. Vbi sciẽdum, quòd cõgregatio sanctorũ in die iudicij fiet per sanctos angelos. i.ipsorum ministerio.Sic.n.dei ista cõgregatione dixit Christus, Videbunt filium hominis venientem in nubibus cæli. s. ad iudicium, & mittet angelos suos cum tuba,& voce magna,& cõgregabunt electos eius à quatuor ventis,à summis cælorum vsque ad terminos eorum.Ex quibus apparet quòd, sicut Christi aduentus malis erit timidus, vt dictum est versic. 812. sic per oppositum iustis erit placidus: quia cum Christo congregabuntur, vt cum ipso regnent in perpetuum. Tunc.n. non solũ gaudebit iustus de Christi cõsortio,de visione Dei,de securitate fœlicitatis, sed etiam de damnatione malorũ quia lætabitur iustus,cùm viderit vindictam.

Et annunciabunt cæli iustitiam eius: quoniam Deus iudex est. 815. 6. q. 1. ſ. omnia.

Hic ostẽdit psalmista, quòd antequam prædicta de die iudicij eueniant,omnia erunt per apostolos, & sanctos prædicatores mũdo annunciatia. q.d. Iustitiam Christi, quam in iudicio exercebit bonos præmiando, & damnando malos cœli.i.apostoli,& alij prædicatores mũdo annũciabunt, ostendentes quòd Deus iudex est. Et hoc iam adimpletũ videmus: qa cœli annunciauerunt nobis iustitiã Dei.s. quòd quidam erunt ad dexterã,& quidã ad sinistrã, nullum

nullũ granum tunc erit cũ palea, & si nũc maneant permixta. Et sic *annunciabunt,quoniam Deus iudex est*. i.discernens bonos à malis. Et attẽde,quod sanctos apostolos,alios q; iustos nomine cœlorum designat. d. *Et annunciabunt cœli iustitiam eius*. Nec mirũ. Qm, sicut cœli cæteris corporib.sunt altiores,sic sancti p donum patientiæ.Puriores, sic sancti per donum innocentiæ. Clariores, sic sancti per donũ sapientiæ. Aptiores, sic sancti per donum obedientiæ. Primò enim cœli sunt cæteris corporib.altiores. Quãtum enim aliquod corpus naturaliter est nobilius, tantum naturaliter altius situatur. Sicut patet in ordine elementorũ,vbi aqua est altior terra: aër altior aqua:ignis altior aëre, quia subtilioris, & melioris est naturæ. Ideo dicitur. Cœlũ sursum,& terra deorsum. Prou. 25. Hæc eñ duo extrema maximè nominauit, vt per ista ordinẽ mediorũ intelligas, quod quãto corpus est nobilius,tãto ,proximius cœlo,& ecotrà. Conformiter sic apostoli, & alij sancti per donum patiẽtiæ cæteris sunt sublimiores, vt nec minis terreantur,nec inclinẽtur verberib.Et quod maius est,nec blanditiis,vel laudib.dissoluãtur. Quãtumcunq; eñ ista inferiora agitentur, nunquã tñ cœlũ à sua pace turbatur. Sic & quãuis qñq; iniustos viros inferiores agitentur, ratio tñ ipsorum semper in tranquillitate quiescit.Et in figurã huius cœlum,quod positũ est in medio aquarũ,dicitur firmamentũ: Nõ qa non moueatur, quinimò ad ipsius motum stellæ in eo fixæ mouentur,sed quia in suo motu non fatigatur,vel perturbatur. Vnde de quolibet iusto virtute patientiæ stabilito dicitur. Gen.1. Vocauit Deus firmamentũ cœlũ.Secũdò,cœli sunt cæteris corporib. puriores.Lux.n.est tantæ puritatis, vt per fœda loca transiens, nõ maculetur,vt patet de radiis solis. Cũ ergo cœli ex luce sint creati,cõsequẽs est qp naturaliter sint purissimi. Nec obstat quod dicitur Iob 15. Cœli nõ sunt mundi in cõspectu eius, quia hoc dicitur cõparatiuè ad munditiã Dei, respectu cuius puritatis,omnis nostra puritas fordescit. Conformiter Apostoli,& cæteri iusti in se puritatẽ cõseruãt, licet enim omnes nascamur filij iræ, tñ per baptismũ mũdati cœlestes efficimur,quod figuraliter ostendebat Paulus.d Primus homo de terra terren⁹.s.primo natiuitate carnis, sed secũdus homo de cœlo cœlestis, s.natiuitate spirituali. Tertiò,cœli sunt aliis corporib.pulchriores, quod patet,si cõsideres eorũ ornatum luminariũ stellarũ, & planetarum, in quib.pulchritudo cœli consistit. Propter quod dicitur Eccl. 43.Species cœli in visione gloriæ. Sic & sancti apostoli aliiq; iusti, & doctores diuersis virtutib. ornati, quasi stellis pulchri redduntur.In illis enim tãquam in cœlo reperies Saturnum pietatis, & clementię: Iouem charitatis,& benevolentię:Martem fortitudinis, & constantię: Solem claritatis, & sapientiæ: Venerem amoris,& complacentiæ:Mercurium disertæ eloquentiæ:Lunam castitatis,& continentiæ. Sicut enim Deus cœlum istis stellis ornauit, sic & sanctos prætatos virtutibus illis significatis decorauit.Genes.1. Fecit Deus duo magna luminaria, & stellas,& posuit eas in firmamento cœli, &c. Quartò, cœli præ aliis corporibus sunt ad motum aptiores.Corpora enim quantò magis sunt sphęrica,tantò amplius ad motum sunt apta,vt experientia docet.Cœlum autem est summè sphæricum,cui simile nullius ars producere posset. Et ideo faciliter est mobile,& motoribus obediẽs. Idcirco admiratiuè de tanto ordine cœlorũ,quo suo motori obediunt, dicitur.Nunquid nosti ordinem cœli? &c.Sic conformiter sancti apostoli,& doctores,per virtutẽ obedientiæ à primo motore mouentur faciliter, plus Deo obedire curantes quam hominib.d. Obedire oportet magis Deo, quam hominib. Isti sunt cœli intellectuales, qui domini intelligentes voluntatẽ, eidem in omnib.famulantur, de quibus Psalm. Fecit cœlos in intellectu, quos mirabiliter Deus ornauit.Iob.26. Spiritus eius ornauit cœlos. Isti ergo sunt cœli, qui iustitiam Christi iudicis mundo annunciauerunt: de quibus supra Psal.21 Annunciabunt cœli iustitiam eius populo,qui nascetur,quem fecit dominus. Act.3.

816 De cons. dist.in 3.c. 76.

Audi populus meus, & loquar, Israël, & testificabor tibi, Deus, Deus tuus ego sum.

Hic consequenter agit de legis Euãgelicę datione facta per Christum. Vt autem legem nouũ ostendat,duo describit principaliter.s.latoris nouæ legis diuinitatem. Secundò, sacrificij nouæ legis subtilitatem,ibi. *Non in sacrificijs*.In istis.n.duob.principaliter consistit lex euangelica.s.in dignitate legislatoris, per quam probantur omnia esse vera, quæ in ipsa continentur & in sacrificij nobilitate, quia ad ipsum omnia sacrificia antiquæ legis reducuntur. Quantũ ergo ad primum sciendum est, qp tanta est dignitas Christi latoris legis, qp non solum est verus homo,vt fuit Moyses dator legis antiquæ,sed etiam est verus Deus: qui nec falli, nec fallere potest. Et hãc diuinitatẽ.i.se esse verũ Deũ,ipse probauit verbis,& factis.Verbis.d.Ego,& pater vnũ sum⁹.Factis aũt,qa faciebat miracula imperatiuè ,ppria potẽsta te,quę null⁹ alius à Deo facere potest. Si.n.alij sancti miracula faciebãt,nõ autem virtute propria,sed Dei,vñ & Deũ inuocabãt,vt illa facerent? Sic ergo dicebãtur alij sancti facere miracula,qa Deus ad ipsorum orationem illa faciebat. Vnde & nunc Psal. in persona Christi loquens populo Israëlitico dicit. *Audi populus meus,&c.Deus tuus ego sum*. Lex.n.euangelica primò fuit data solum filiis Israël,quib.prædicauit Christus.Vnde dicebat.Nõ sum missus nisi ad oues,quæ perierũt domus Israël.Si.n.aliqñ prædicauit Samaritanis,tñ ita rarò, qp quasi pro nihilo reputatur.Et hoc est quod populo suo Iudæorũ nunc loquitur.d. *Audi populus meus*, quia.s.de te carnẽ assumpsi. *Et loquar tibi,Israël*, quia ad te principaliter sum missus.Et testificabor tibi per scripturas, & per miracula, quid testificabor? hoc.s. *quod Deus tuus ego sum*.Dicat ergo, *audi, populus meus*. Vbi notandũ,qp propriè loquendo,nomine populi solũ bonis,& iusti intelligũtur, in tantũ, quod mali nunquã populum facere possunt.Nam vt recitat Aug.secundum sententiam Scipionis,& Ciceronis populus sic diffinitur. Populus est cœtus multitudinis, iuris consensu, & vtilitatis cõmunione sociatus. Ex quib.sequitur, quòd vbi iustitia non est, ibi populus esse nõ potest. Quod sic ibidem deducit Augustꝰ. Nam iuris consensus sine iustitia geri non potest. Vbi ergo iustitia non est, ibi ius esse non potest, quod enim iure fit, profectò iustè fit, quod autem fit iniustè,nec iure fieri potest. Non enim iura dicenda sunt, vel putanda iniqua hominum statuta. Quocirca vbi vera iustitia non est, iuris consensu sociatus cœtus hominum non potest esse. Et ideo nec populus iuxta illam Scipionis, vel Ciceronis diffinitionem. Ex istis sequitur, quòd peccatores, & mali non faciunt populum, quia in malis non est ve- Aug. 19. de Ciuit.c. 21.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ta iustitia. Quoniã vt dicit can. Iustitia cum scelerato homine cõsortiũ habere nõ potest. Quod ibidem declarat Augustꝰ subdens. Qua pp vbi homo Deo nõ seruit, quid in eum putandũ est esse iustitię, qñquidem Deo nõ seruiẽs, nullo modo potest iustè animus corpori, aut humana ratio vitiis imperare? Et si in homine tali qui. s. Deo nõ seruit, nõ est vera iustitia, proculdubio nec in hominum cœtu, qui ex talib. hominib. cõstat. Non est hic ergo ille iuris cõsensus, qui hominum multitudinem populum facit, Et infrà in principio capituli vigesimi quarti cõcludit Augustꝰ propositum. d. Quapropter vera iustitia est populi, vt secundum suam gratiam ciuitati obedienti, Deus imperet vnus, & summus. Et per hoc in omnib. hominib. ad eandem ciuitatem pertinentib. atq; obedientib. Deo, animus etiã corpori, atq; ratio vitiis ordine legitimo fideliter imperet: vt, quemadmodum iustus vnus, ita cœtus populusq; iustorum vniatur ex fide, quæ operatur per dilectionem, qua homo diligit Deum, sicut diligendus est Deus, & proximũ sicut semetipsum. Vbi ergo non est ista iustitia, profectò nõ est cœtus hominum iuris cõsensu, & vtilitatis cõmunione sociatus, quod si non est, vtique populus nõ est, si vera est hæc populi diffinitio. Hæc omnia Augustꝰ. Ex quib. sequitur, q̃ propriè loquẽdo populi nomine solùm boni intelliguntur. Et isto modo loquebatur Petrus gentibus ad fidem conuersis. d. Vos estis genus electum, &c. qui aliquãdo non populus, nunc autẽ populus. Verum est tñ, q̃ populus accipitur quandoque magis largè. Et sic populum diffinit Aug. d. quod populus est cœtus multitudinis rationalis rerum, quas diligit, cõcordi cõmunione sociatus. Et isto modo impropriè mali etiã populum faciũt, nõ quidẽ Dei, sed magis diaboli. Vñ de malis dicitur. Quare fremuerunt gẽtes, & populi meditati sunt inania? Et Matt. 15. Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe est à me. Sequendo materiã fundationis ecclesiæ, & articulorum, nunc circa quartum articulum restat videre, qũo huius quatti articuli. s. passionis, & mortis Christi efficacia per quartũ fundamẽtũ. s. smaragdi significatur. Vbi notãdũ, q̃ hic lapis smaragdus multas habet ꝓprietates, quib. significat multas vtilitates, ꝓ Christi passionẽ nobis collatas. Nã, vt dicit Magister vbi suprà. Habet iste lapis ex natura beneficio multas virtutes. Est. n. viroris sui multiplicatiuus. Ex se. n. generat radiũ quo virore circũcingit aërem circumfusum, habet corpus speculare, ac perspicuũ obiectarũ figurarum, & imaginũ ostensiuus, diuersarum infirmitatum est curatiuus, auget opes, in causis dat suasoria verba, visum conseruat, & debilem cõfortat, lasciuos motus cõpescit, reddit memoriã, valet contra illusiones, & phãtasmata dæmonũ, & tẽpestates sedat. Ex q̃b. verè elicio, q̃ iste lapis decẽ habet virtutes significantes decẽ vtilitates Christi passionis. Nam hic lapis radios multiplicat, prælia specificat, languidos sanificat, facundiam clarificat, diuitias amplificat, luxuriã refrigerat, oculos illuminat, memoriam fortificat, phantasmata exterminat, turbidos lætificat. Sic & passio Christi cõformiter radios multiplicat, virtutẽ charitatis diffundendo, prælia specificat, nostrum hostẽ superando, languidos sanificat, nostras culpas remittendo: facũdiam clarificat, grata verba ꝓferendo, diuitias amplificat, cœlum nobis reserando, lasciuiã refrigerat, carnem menti subiugãdo, oculos illuminat, nobis fidem inspirãdo, memoriã fortificat, morte mortem redimendo, phantasmata exterminat, tentationes expellendo, turbidos lætificat, captiuos redimendo. Prima virtus huius lapidis est, quod suos radios multiplicat. Vnde dicit Magister vbi supra, quod hic lapis est viroris sui multiplicatiuus. Ex se enim generat radium, quo cingit aërem circumfusum. Istam virtutem in sua passione consumiliter habuit Christus, virtutem charitatis diffundendo. Tunc enim ad modum Smaragdi radios suæ charitatis emisit, & multiplicauit, quia ex hoc maximam nobis: charitatem ostendit. Roma. 5. commendat Deus charitatem suam in nobis: quia, cùm adhuc peccatores essemus, Christus pro nobis mortuus est. Et sicut smaragdus de se emittendo radios circunstantem aërem afficit sua viriditate, sic & Christus in passione populum circunstantem, id est, sibi per fidem adhærentem sua viriditate conspersit, dum virtute suæ passionis ipsum virore virtutum virescere fecit, q̃a ipsum à peccatis liberauit, & viriditate prædotauit charitatis. Dicẽte Magistro lib. 3. distin. 19. Per mortem Christi in nobis commendatur eius charitas. i. apparet eximia, & commendabilis Dei charitas erga nos in hoc quod filium suum tradidit in mortem pro nobis peccatoribus. Exhibita autem tantæ charitatis arrha, & nos mouemur, accendimurque ad diligendum Deum, qui tantùm fecit pro nobis. Et hanc charitatem nobis insinuat Hiere. d. In charitate perpetua dilexi te, ideo attraxi te miserans. Secunda conditio huius lapidis est, quòd imagines. s. obiecta repræsentat. Quoniam, vt dicit Magister, habet hic lapis corpus speculare, ac perspicuum, obiectarum figurarum, & imaginum ostensiuum. Et hic lapis licet imagines obiectas repræsentet, specialiter tamen antiqui illo vtebantur ad prælia in ipso speculanda. Vnde dicit Isidorus 16. etymo. quòd Nero Cæsar in smaragdo gladiorum pugnas præsciebat. Hoc passioni Christi conuenit, quæ prælia specificat, &c. In hoc enim singulariter potes speculari prælium, quod pro humano genere inter Deum vertebatur, & diabolum, quod in Christi cruce fuit terminatum, vbi misericordia, & iustitia simul in vnum conuenerunt, in quo vt tam iustitiæ quàm misericordiæ satis fieret, decreuit Deus, vt filiꝰ Dei in cruce mortis pœnam pro omnibus toleraret. Vnde pater filio dixisse videtur, illud 3. Reg. 22. Sume arma, scilicet humanitatis, & ingredere prælium, quod & fecit pro nobis. Tertia conditio lapidis huius est, q̃ lãgores sanat. Vnde Magister, vbi suprà, dicit, quòd est diuersarum infirmitatum curatiuus, & inter alios morbos curat caducum. Hoc Christi passioni conuenit, quæ languidos sanificat, &c. & maximè curat morbum caducum, scilicet, mortale peccatum, quo anima cadit à Dei gratia ad gehennæ tormenta. Et modum huius sanationis ostendit Magister. d. Per mortem Christi à peccato. i. diabolo, & pœna redempti sumus. Quia, vt ait Apostolus. In sanguine ipsius iustificati sumus, id est, à peccatis soluti, à diabolo liberati sumus, qui nos vinculis peccatorum tenebat: hoc ideo, quia per fidem mortis huius à peccatis mundamur, vnde Apostolus. Quem posuit Deus propitiatorem per fidem in sanguine ipsius, id est, per fidem passionis eius, vt olim aspicientes serpentem æneum, in ligno erectum à morsibus serpentum sanabantur. Si ergo recto fidei intuitu in illum aspicimus, qui pro nobis pependit in ligno, à vinculis diaboli soluimur, id est, à peccatis, &c. Vnde 1. Petri 3. Christus pro nobis mortuus est, iustus pro iniustis, vt nos offerret

3. de Trin. 2.

Aug. 15. de ciuita. Dei. c. 24.

Psalm. 2.

Hiere 31.

Magister lib. 2. dist. 19.

Rom. 3.

ret Deo, mortificatos quidem carne, viuificatos autem spiritu, &c.

817 Non in sacrificiis tuis arguam te, holocausta autem tua in conspectu meo sunt semper.

Hic consequenter describit sacrificij nouæ legis sublimitatem, & dignitatem, quod est sacrificium eucharistiæ summè laudandum, ac venerandum. Et diuiditur in duas partes. Quia ponitur primò sacrificiorum antiquæ legis terminatio. Secundò, sacrificij nouæ legis institutio, ibi. *Immola Deo.* Quantum ad primum sciendum, quòd sacrificia antiquæ legis aliquando fuerunt necessaria. s. à tempore, quo fuerunt instituta per Moysen diuino præcepto vsque ad mortem Christi, quando fuit sacrificium eucharistię institutum, per quod omnia illa terminata fuerunt: pro tempore enim illo peccatum fuisset omittere illa. Aliquando vero fuerunt neutralia, scilicet à tẽpore Christi mortis vsque ad nouæ leg. s publicationem factã per apostolos. Illo enim medio tẽpore non erant necessaria, quia iam cessauerãt, nec erant mortalia, quia homines illa offerentes, excusabat ignorantia. Aliquando autem fuerunt mortalia, scilicet post nouæ legis publicationem. Et secũdum hoc prẽsens pars diuiditur in duas. Quia primò ponitur tempus, in quo fuerunt neutralia. Secundò, tẽpus, in quo fuerunt mortalia, ibi. *Non accip. ã.* Quãtum ergo ad primum sciẽdum, quòd tempore inter Christi passionem, & legis euangelicæ promulgationem, quia antiqua sacrificia erant neutralia qui illis vtebantur & illa omittebant, nisi aliquod istorũ ex contemptu facerent, non erant culpabiles. Et quantum ad hoc dicit. *Nõ in sacrificiis tuis arguam te,* scilicet pro tempore illo, nec illa omittẽdo, nec illa faciendo: quia vbi non est culpa, ibi nõ cadit reprehẽsio. Sed quia illa sacrificia etiam sic neutralia, nõ semper durare debebant: immò lege Christi publicata, & sub pœna peccati erant prohibita, & mortifera. Ideò subdit: *Holocausta autem tua in cõspectu meo sunt semper,* id est, non semper. In translatione autem Hieronymi iuxta Hebræam veritatem dicitur, *Holocausta autẽ tua corã me sunt semper.* Vbi aduertendũ. quòd quando aliqua propositio hypothetica, & copulatiua in principio habet negationem, illa vnica negatio deseruit ambabus partib. propositionis. vt cùm dicitur: Non dabit Deo placationem suam, & pretiũ animæ suæ. Et est sensus. Non dabit Deo placationem suam, & non dabit pretium, &c. Similiter & in proposito cùm dicitur. *Nõ in sacrificiis tuis arguã te, & holocausta non sunt,* id est, non durabunt *semper in conspectu meo,* quia, scilicet facta publicatione legis euangelicæ, nullo modo erunt licita, vel dicamus, q̃ illa secũda pars tenet interrogatiuè, quasi dicat, *Holocausta tua erunt semper in conspectu meo?* supple, non. Vel aliter illa, quæ nullo modo sunt ex nobis, non possunt esse meritoria, cùm omne meritum sit à voluntate, & gratia. Illa ergo sacrificia cùm non essent ex nobis de se, & ratione operis operati meritoria non erant, sed solum ratione operis operantis, scilicet deuotionis, & fidelitatis offerentium. Vnde illa sacrificia non dicebantur nostra, sed mentis deuotio, quæ à voluntate est, dicitur nostra, & istud est sacrificium Deo placitum. vnde istum textum sic exponit Magister: *Non in sacrificiis tuis arguam te,* id est, nõ quæro animalia in sacrificium, hæc nolo: sed holocausta tua, quæ, scilicet, sunt tui iuris, semper sunt in cõspecta meo, scilicet & non ad tẽpus, illa mihi placent. Holocausta autem dicit animã totam igne charitatis inflãmatam. vnde & alibi. Sacrificiũ Deo spiritus contribulatus. Ad huius euidentiam est sciẽdum quòd sacrificium nostrum, quod Deo placet, est bona operatio, ex amore, & Dei gratia procedens. Ad hoc enim Dei templum erat institutum, vt in eo offeretur sacrificium. Et secundum apostolum, Nos sumus templum Dei. Ergo in hoc templo, scilicet in nobis ipsis est sacrificiũ Deo offerendum. Eccle. 35. Salutare sacrificium est attendere mãdatis domini, & discedere ab iniquitate. Notãdum est ergo, quòd in antiqua lege triplex erat sacrificiũ, scilicet hostia pacifica, hostia pro peccato, & holocaustum. Primum sacrificium Deo offerunt, qui Deo offerunt, & conseruant munus innocentię, qui, scilicet cum Deo semper pacem seruãt, quales sunt, qui pactum cum Deo factum in baptismo semper custodiunt. Et istud dicitur sacrificium iustitiæ conseruatæ. Secundum sacrificium Deo offerunt, qui pro peccatis perpetratis rigore pœnitentiæ se affligunt. quod sacrificium pœnitẽtiæ magis ad iustitiam pertinet, quam sacrificia legis antiquæ. Quia in antiqua lege in sacrificia pro peccato immolabatur animal, quod non peccauerat. Ideò minus iustum videbatur, quòd vno peccante, alius occideretur, sed erat signum, quòd peccans sic occidi merebatur. Sed in sacrificio pœnitentiæ, qui peccat, immolatur, dum, scilicet homo mortificat membra sua per pœnitentiam, quibus fuerat vsus ad culpam, & spiritus, qui carni consenserat, affligitur cum carne. Iuxta illud psal. 50. Sacrificium Deo spiritus contribulatus. Et istud dicitur sacrificium iustitiæ, quia peccans non ex arbitrio suo, sed secundum arbitrium sacerdotis sacrificium pœnitẽtiæ agere debet. In cuius signum in veteri lege de hostia pro peccato offerens nihil habebat, sed vnam partem habebat sacerdos, residuum Deo offerebatur. Tertium sacrificium Deo offerunt, qui perfectionem legis euangelicæ seruãt. Dicitur enim holocaustum quasi totum incensum. Et istud erat Deo gratissimum. Vnde in illo sacrificio nihil seruabatur, sed totum Deo offerebatur resolutum per ignem. Sic sacrificãt Deo, qui Deo totam vitam suam offerunt: nihil sibi de propria voluntate relinquentes, sicut perfecti religiosi, qui nõ solùm præcepta, sed etiam consilia Christi obseruare studeant, vt tota vita ipsorum sit spiritualis. & tota igne charitatis accẽdatur. Et hoc est sacrificium iustitiæ perfectæ, de quo dicit Gregorius super Ezechielem. Sunt quidam, qui nihil sibi metipsis reseruant, sed sensum, linguam, cũctámque substantiam, quam perceperant, omnipotenti Deo immolant, &c. Ista sunt ergo sacrificia Deo accepta, in quibus debitè factis nulla reprehensio cadit, vt dominus cuilibet sic sacrificanti dicat. *Non in sacrificiis tuis arguam te, holocausta, &c.*

1. Petri 2.

Non accipiam de domo tua vitulos, neque de gregibus tuis hircos. 818

3. q. 7. in grauibus.

Hic agit de sacrificiis antiquæ legis pro tempore, quo fuerunt mortalia, scilicet, post publicationem legis euangelicæ. Vbi notandum, quòd antiqua sacrificia acceptabat Deus, nõ ratione animalium, quæ offerebantur, sed solum ratione significationis, quia in illis figurabatur verum sacrificium corporis Christi. Ideò quia in illis sacrificiis offerentes spiritu sancto inspirati verum Christi sacrificium

Barbaria sacrificium.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ficiũ venerabãtur, ideo tali ratione illa Deus acceptabat, quia ergo, sicut adueniente sole, cessat vmbra, adueniente figurato, cessat figura. Sic adueniente vero sacrificio Christi corporis, cessauerunt omnia sacrificia antiqua, & ideò Deo amplius accepta non fuerunt, nec ratione significationis ipsorũ: nec ratione Dei, quia ipsis indigeret. Et ideò duo facit. Quia primò ostendit, ꝙ Deo nõ sunt amplius accepta ratione significationis. Secundò, quod nec rõne indigẽtiæ Dei, vel necessitatis, ibi. *Si esuriero, nõ dicã tibi.* Quantũ ad primum notandum, quod sacrificia antiqua de diuersis reb. fiebant, quæ omnia cessauerunt. s. de animalib. & de auibus & fructib. terræ. Et duo facit. Quia primò ostendit sacrificium animalium esse finitum. Secũdò, sacrificium & fructus terræ, & auiũ, ibi. *Cognoui.* Prima diuiditur in duas partes. Quia ostendit primò, ꝙ in illis non habet complacentiã. Secundò, ꝙ in illis non habet indigentiã, ibi. *Quoniam meæ sunt.* Quantũ ad primũ ait. *Nã accipiã de domo tua vitulos, &c.* Id est, sacrificiũ vitulorũ, vel hircorum. s. publicata lege euangelica. Illa enim duo animalia maximè Christum figurabant. s. vitulus propter habilitatẽ nutrimẽti. Nã, vt dicit Magister de proprietatib. rerũ, vitulus inter cętera animalia habet carnes laudabilis nutrimenti, quia est facilis digestionis propter calorẽ, & humidũ dominãs in illo. Sic & Christus est nobis cibus perfectissimi nutrimenti, quo ad vitam nutrimur æternã. Ioan. 6. Caro mea verè est cib⁹. Hircus vero significat Christum ratione suæ potestatis. Nam tantæ potestatis dicitur esse hircus, quod caliditate sui sanguinis frãgit adamãtem, qui nulla alia re domari potest. Et sic significat Christum, qui calore sui sanguinis. i. charitate in suo sanguine exhibita superauit diabolum, quẽ nullus alius superare potuit. Si ergo illa sacrificia facta per vitulũ, & hircũ figurabant sacrificium corporis Christi, ideo meritò per istud sacrificiũ illa cessare debuerunt. Et hoc est, quod dicit, instituto sacramento eucharistię. *Nõ accipiã de domo tua vitulos, &c.* Magis moraliter. Per vitulũ, & hircũ significantur duo peccata, quæ inter cætera regnabãt in Iudæorum populo. s. per vitulum accipe peccatum auaritiæ, & per hircũ peccatum luxurię: quia est animal inter cætera magis luxuriosum. Per vitulum significatur peccatum auaritię. Nam vt habetur Exo. 32. Dum Moyses esset cum Deo in monte ad accipiendũ legẽ, Aaron remãsit inferius cũ populo. Populus autem dixit ipsi Aaron. Fac nobis Deos, qui præcedant nos: Moysi enim nescimus quid acciderit. Tunc Aaron postulauit à populo inaures aureas, aurũ ipsorum, & argẽtũ, vt ex illis faceret eis Deos, quod cũ accepisset, fecit ex eis vitulum cõflatilem, in quo populo fuit occasio idololatriæ, suisque successorib. exẽplum idololatriæ dedit. Vnde Moyses cũ descendisset, ex hoc fuit turbatus, quia Aaron dixit. Dederunt mihi aurũ, & proieci illud in ignẽ, & egressus est hic vitulus. Vnde prædicta verba ad propositũ exponens Gualf. dicit. Aurum dederũt mihi, &c. Mira res, sed tamẽ vera, quod hujus idololatriæ sacerdos actor extiterit. Audi ergo sacerdos. Quare aurum tibi datum est? Nõ. n. ex tuo thesauro habes, patrimonio, vel labore, sed ex oblatione fidelium. Sed acceptum aurum sacerdos misit in ignem. Et hoc est in auri concupiscentiã per auaritiã hominũ corda inflammare. Ignis enim auaritię significat ardorẽ, & in hũc ignem à sacerdotib. mittitur aurum, quorũ exemplis agitur, vt ardenter ametur. Quę est enim subuersio maxima populorum, nónne auaritia sacerdotum? vnde studium hoc, & cura vehemẽtiùs terrena colendi, immoderatiùs incũbendi huiusmodi lucris agendis, nõ in solis iã secretis oritur, sed foris etiã manifesta operis executione profertur. Et ideò quia in illo vitulo aureo aliis datum est exemplum auaritiæ, Moyses reprehendens Aaron ei dixit. Quid fecit tibi populus iste, vt induceres super eo peccatum? Veruntamen Aaron in fabricatione huius vituli excusatur aliqualiter, quia ipsis petentib. ab eo, vt eis faceret Deos, ipse studiosè ab eis inaures aureas postulauit, vt ex difficultate rei postulatæ, ipsos à suo malo proposito reuocaret. Vnde Rabanus super eodẽ dicit, quod iubet Aaron aurum sibi dari ab aurib. vxorum, & filiarum, vt illis faceret Deos, non absurdè intelligitur difficilia voluisse præcipere, vt difficultate præcepti eos ab intentione idololatriæ faciliùs reuocaret. Et, si dicas, postquam ex hoc non potuit eos reuocare, non tamen debuit ex dato auro vitulum pro idololatria eis facere. Ad hoc dicitur, quòd ipse acceptum aurum, non proiecit in ignem, intentione faciendi vitulum, sed potiùs, vt turbatus ex petitione ipsorum, iocalia ipsorum destrueret. Sed ex auro illo arte dęmonis vitulus fuit formatus. Vnde Magister in historiis super Exo. dicit. Tradunt quidã Aaron inaures proiecisse in ignem, sed opere dæmonis conflatum fuisse caput vituli, quod tamen quandoque vitulum, quãdoque caput vituli vocatur. Vnde in excusationem sui Aaron dixit Moysi. Proieci illud in ignem, & egressus est vitulus iste. Sic ergo per vitulum, auaritiam, quæ est idolorum seruitus, & per hircum intellige luxuriam, quæ maximè in domo ecclesiæ Deus deresiatur. propter quod & nunc dicit: *Non accipiam de domo tua vitulos, &c.*

A B C D E

Quoniã meæ sunt omnes feræ syluarum, iumenta in mõtibus & boues. 819

Hic consequẽter ostẽdit, ꝙ istorum nõ habet indigentiam. s. vt de manu nostra ista accipiat, qa omnia sunt sua, & non nostra. q.d. secũdum gl. Quia ista nõ sunt tua, sed mea, cur ergo quærã à te, quod meũ est. Vbi notandũ, quòd animaliũ quędam sunt syluestria, quæ non possidẽtur ab homine, quæ sunt indomita. Et ista notat. d. *Quoniã meæ sunt omnes feræ.* Quædam verò sunt domita, quæ ab homine possidentur, & nutriuntur, vt boues, equi, & oues. Et ista notat. d. *Iumenta in montib. & boues.* Sub istis duobus generibus cætera omnia includens animalia.

Cognoui omnia volatilia cœli, & pulchritudo agri mecum est. 820

Hic cõsequenter ostẽdit cessasse sacrificiũ, quod fiebat antiquitus ex auib. & fructib. terrę. Fiebãt em aliqua sacrificia de auib. vt de turturib. & passerib. & aliqua de fructib. terræ. Et omnia cessauerunt sicut sacrificium animalium, & eisdẽ rationib. vt supra. Notat ergo primũ, cùm dicit. *Cognoui omnia volatilia cœli.* Ac si dicat: Omnia sunt mea non tua, quę cognoui ab æterno, quod nullus hominum fecit. s. quæ, & quot sunt. Notat secundum. d. *Et pulchritudo agri mecũ est.* i. vbertas omnium ex terra nascentiũ *mecum est.* i. mihi seruit. vel *mecum est*, quia ego vbique sum. Vnde propheta. Cœlum, & terram ego impleo. Vel *mecũ est*, quia apud me nihil præteriit, nihil futurum est, cũ illo sunt omnia. Et hic notandum, quòd Dei cognitio accipitur dupliciter, quia est quædam Dei cognitio simplicis notitiæ, & sic omnia cognoscit bona, & mala Dan. 13. Deus æterne

6. q. 1. §. omnia.

Cognitio Dei.

ne, qui absconditorum es cognitor, tu nosti omnia, antequã fiant. Quædam verò dicitur cognitio approbationis, & cõplacentiæ, & sic solum bonos, & bona cognoscit, sed non malos nec mala, quia non approbat illa. Sic enim populo gentili, quem non approbabat, dicit: Populus quem non cognoui, seruiuit mihi. i. seruiet. Ad propositum ergo omnia illa sacrificia, quæ fiebãt de animalib. auib. & fructib. terræ, ante institutionẽ veri sacramenti, cognoscebat etiam approbatiuè. Instituto autem vero sacrificio, illa non approbat, licèt cognoscat. Et hoc est quod dicit: *Cognoui omnia, &c.* s. approbaui de præterito. nunc autem non approbo. Quæ præteritio se tenet ex parte nostra, non Dei.

Psal. 17.

A

821 Si esuriero, nõ dicam tibi, meus est enim orbis terræ, & plenitudo eius.

Postquam ostendit, ꝙ illa sacrificia amplius Deo non sunt accepta ratione significationis, hic ostendit, quòd sibi non sunt accepta ratione suæ necessitatis. Vbi notãdum, quòd nullius boni creati Deus habet indigentiam, quia essẽtia, sua eminẽter, & excellentissimè omnia creata, & creanda, ac possibilia, & non creanda continet: propter quod psal. d. psal. 15. Bonorum meorum non indiges. Et hoc est, quod hic dicit. *Si esuriero, non dicam tibi.* q.d. Si ita esset quod esurirẽ (quod tamen est impossibile) non oporteret ꝙ aliquid à creatura peterem, cùm omnia potestati meæ sint subdita, *quia meus est orbis terræ, & plenitudo eius.* psal. 23. Domini est terra, & plenitudo eius orbis terrarum. &c. Sed dices: Nunquid Deus esuriit, & petiit mãducare? Esuriui, & dedistis mihi, &c. Nunquid sitiuit & petiit bibere? Dixit Samaritanæ, Da mihi bibere? Respondeo, quod esuriuit Deus, non in se, sed in assumpta humanitate. Vnde quod in se esurire non possit sequitur dicens.

Matt. 25. Ioan. 4.

B C

822 Nunquid manducabo carnes taurorũ, aut sanguinẽ hircorum potabo?

Quasi dicat, non. Vel magis moraliter. Per taurum, quòd est animal indomitum, intellige superbos. Per hircos autem quod est animal fœtidum, & luxuriosum, luxuriosos. Istos non comedit Deus, quia tales non approbat, non sibi incorporat. Nam illud, quod manducamus, & bibimus, nobis incorporamus. Sic spiritualiter illos manducat Deus & bibit, quos sibi per approbationem, & dilectionem incorporat, & facit membra corporis sui, & per oppositum illos non manducat, neque bibit, quos sibi per dilectionem non incorporat, nec approbat.

Mandu. curr.

D

823 Immola Deo sacrificium laudis, & redde altissimo vota tua.

Reprobatis sacrificiis veteris legis, hic commendatur nouæ legis sacrificium. s. eucharistiæ. Et duo facit. Quia primò nobis imponit eius immolationem. Secundò, ostendit ejus vtilitatem, ibi. *Et inuoca me.* Circa primum sciendum, quòd sacer componitur cum facio, cis. & inde sacrifico, cas. i. sacrum facere. Et inde sacrificium, id est, sacrum factum. Vocatur ergo meritò eucharistia sacrificium, quia panis fit verum Christi corpus, quod est sacrum, & vinum fit sanguinis Christi. Vocatur etiã sacrificiũ laudis, quantum est ex parte sua, quia dignum omni laude, immò maius omni laude. Et quantum est etiam ex parte nostra, quia præ omnib. alijs sacrificijs cum maioribus laudib. offertur. propter quod dicitur: Nihil in sacrificiis diuinis maius potest esse, quã corpus, & sanguis domini nostri Iesu Christi. Nec vlla oblatio potior est, sed hæc omnes præcellit. Quæ pura conscientia domino offerenda est, & pura mente sumenda, atq; ab omnib. veneranda, & sicut potior est cæteris, ita cæteris potiùs extolli, & venerari debet. Item notandum, ꝙ hoc sacrificium dupliciter immolatur. s. quando per sacerdotem sacramentum consecratur, & quando iã cõsecratum sumitur, solis sacerdotib. primum cõuenit, secundum autem & cæteris. Ratione primi vocatur sacrificium, sed ratione secũdi dicitur holocaustum, quia per primum fit sacrum, per secundũ autem totum cor hominis acceditur: & inflammatur igne diuini amoris. In vitis. n. patrũ legitur de quodam episcopo sancto, qui dũ accederent fideles ad perceptionem huius sacramenti, vidit conscientias accedentium. Vidit ergo bonos quosdam, qui, dum accederent, & corpus Christi reciperent, exurebat eos, & incendebat. Alij autẽ sicut lumen efficiebantur in se, & corpus Christi per os ingressum totum corpus eius illustrabat. Et ideo de hoc sacrificio dicit Damascenus: Diuinum carbonem sumamus, & participatione diuini ignis deificemur. Vnde Deuter. 4. dicitur. Deus noster ignis cõsumẽs est. Et hæc benè in carbone denotantur. Nam carbo dicitur ignis in materia terrestri. Ignis autem Deus est, natura vero humana secundum carnem terra est. Sic ergo Deus in carne est quasi carbo. Qui ergo vult inflammari amore diuino hunc sibi carbonem frequenter applicet. Et hoc est, quod dicit. *Immola Deo sacrificium laudis.* Sed attende, quid prius facere debeas. Vnde subdit: *Et redde altissimo vota tua.* s. quæ promisisti in baptismo, q.d. sine obseruatione voto rum. i. in baptismo promissorum, hoc sacrificium dignè immolari non potest. sed magis ad iudicium sumitur quàm ad vitam. Vnde Ionæ 2. dicitur. Ego in voce laudis immolabo tibi. Et modum subdit, dicens: Quæcunque voui, reddam pro salute mea domino.

De cõsec. d. 2. c. nihil.

E

824 Et inuoca me in die tribulationis, & eruam te, & honorificabis me.

Hic ponitur vtilitas dignè immolãtis, quia in omni tribulatione adiuuatur à domino. q.d. Si immolaueris sacrificium laudis (& hoc soluendo vota tua domino) tũc securè *inuoca me in die tribulationis.* s. ad uersitatis, vel tentationis, *& eruam te.* s. à tribulatione, ecce præmium immolationis. *Et sic honorificabis me.* quia dignè sumens eucharistiam, Deum honorat. Sic enim dicitur infrà: Sacrificium laudis honorificabit me. Sed hic est dubium, in qua immolatione magis quis meretur, vel dignè sacrificando, vel dignè manducando. Ad hoc dico, quòd sacrificando. Sic etiam per oppositum magis quis peccat indignè sacrificando, quam indignè communicando, quod patet ex tribus. Primò, ratione maioris potestatis, qua Christi corpus consecratur, sicut enim altior gradus causa est maioris demeriti, sic & meritii, si quis illo dignè vtatur. Nulli autẽ dubium, quòd maior est potestas in consecratione, quæ solùm competit sacerdotibus, quàm in communicatione, quæ omnibus tam viris, quàm mulieribus conuenit. Secundò, ratione maioris dignitatis, qua ipse Christus præsentatur, quia sacerdos in consecratione

Quæstio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cratione gerit personam Christi,in cõmunicatione autẽ personam hominis.Ideò sicut plus peccat indigne agendo primum actum,quã secundum,consimiliter digne agẽdo magis meretur.Tertiò ratione maioris vnitatis,qua Christi sponsæ magis conformatur: quoniã consuetudo est ecclesiæ Christi sponsę ꝙ maiorem Christo exhibet reuerẽtiam in actu consecrationis,quã cõmunicationis:ergo sicut indignè consecrãs sibi magis difformatur,quã indignè communicans,sic per oppositũ digne cõsecrãs sibi magis cõformatur,& per cõsequens magis meretur.Sequendo materiam fundamentorũ ecclesiæ. i.articulorum:nũc videre restat alias vtilitates mortis Christi per quartum lapidem. S.smaragdum figuratas.Quarta enim conditio huius lapidis est,ꝙ facũdiam clarificat,vnde Magister,vbi suprà,dicit, ꝙ hic lapis in causis dat psualoria verba.Hoc autem excellenter Christi passioni conuenit, quæ facundiam clarificat,grata verba proferendo. Arbor enim crucis stola fuit Christi, in qua suam doctrinam ad breuem formam verborum reduxit, in qua nunc vt Deus, nunc vt homo gratè loquebatur. Vnde Bernard.in de verbis Christi in cruce dictis, ait.Itaque ex illa cathedra crucis quoddam Deuteronomium dictatum est,in qua recapitulans breuiter, quæ multa prolixitate dicta fuerant, satagit simul magister bonus facere,& docere,& exemplo cõfirmare doctrinã.Ne tam veritatis præceptor esset quã testis,modo vltimo loquitur, qui paulò ante ad Pilati,& Herodis inquisitiones cõticuit,curio sitatem,& fastum tumentium hominum aspernatus,pauperes spiritu edocet de patibulo.Ibiq; stylũ religionis iterum instruẽs pauca proponit capitula, in quib.affectum charitatis intimat,& zeli sancti imitationem cõmendat.Non possunt impedire tormenta doctrinam.Seipsum igitur modò hominem exhibet,modò Deum,modò omnipotẽtem, modò infirmum,modò supplicat,modò se dicit derelictũ, modò latroni promittit paradisum, hæc Bernard.

Nota victoriam sepiẽ verborum & Christo in cruce prolatorũ cõtra septẽ peccata mortalia.

Hoc autem clarius patet si cõsideres facundiam septem verborũ,quæ in cruce protulit,quæ nobis victoriam cõtra septem peccata mortalia præstãt. Primum fuit charitatis, & concordiæ cõtra inuidiam, dicens:Pater,dimitte illis,&c. Secundum largitatis, & misericordiæ contra auaritiam, dicens latroni. Hodie mecum eris in paradiso.Tertium puritatis, & munditiæ contra luxuriam,dum matrẽ virginem virgini cõmendauit,dicens.Mulier ecce filius tuus, &c.Quartum humilitatis, & patiẽtiæ contra superbiam,dicens:Heli,hèli lamazabathani,&c.Quintũ fuit asperitas pœnitẽtiæ,dicens:Sitio,&c. Sextum fuit operositatis, & obedientiæ contra ocediam. dicens:Consummatum est.Septimum fuit æquitatis,& iustitiæ contra iracundiam,dicens: Pater, in manus tuas, &c.Et ideo hanc mirabilem loquendi crucis facundiam admirans apostolus dicit. Accessistis ad Iesum, & sanguinis Christi aspersionem melius loquentem quàm sanguis Abel.videte ne recusetis Deum loquentem.Quinta conditio smaragdi est,quòd diuitias multiplicat.Vnde vbi supra dicit Magister.Hic lapis auget opes.Sic & Christi passio diuitias amplificat, cœlum iustis reserando, quoniam per hanc passionem non solum peccatorum nobis relaxantur merita, sed etiam æternas diuitias cœlum aperiendo,vt ostendit Magister lib. 3. dist. 18. dicens.Decreuerat enim Deus propter primum peccatum nullum intromitti hominem ad gloriam, nisi in vno homine tanta existeret humilitas,quæ omnibus suis sufficere posset: sicut in primo homine tãta fuit superbia,quòd omnib. suis nocuit.Non est autem inuentus inter homines aliquis,quo illud posset impleri,nisi leo de tribu Iuda,&c.Vnde & hanc passionem nobis cõtulisse gloria diuitias prædicat apostolus.d. Videmus Iesum per passionẽ mortis gloria, & honore coronatum, vt gratia Dei pro omnibus gustaret mortem. Sexta conditio smaragdi est,ꝙ luxuriam refrigerat.Vnde Magister,vbi suprà,dicit,quòd lasciuos motus compescit,vnde hic lapis coitũ non valet sustinere.Vnde dicit Albertus lib.2.de mineralib. Expertum est temporibus nostris,quòd hic lapis smaragdus,si verè bonus est,non sustinet coitum. Vnde rex Vngariæ Bella, qui nostris temporibus regnat, in coitu cum vxore sua lapidem hunc in digito habuit, & propter coitum in tres partes fractus est. Et ideo probabile est, quod quidam dicunt, quòd hic lapis gestantem se ad castitatem inclinat. Hoc passioni Christi congruit qui in sua passione asperitate maxima carnem à carnalibus voluptatibus abdicat, nos exemplo suo admonens omnis luxuriæ fugere voluptatem.Sic enim,vt dicitur.1.Petri.2. Christus passus est pro nobis, nobis relinquens exemplum, vt sequamini vestigia eius,qui peccatum non fecit, &c.

C Peccatori autem,dixit Deus, quare tu enarras iustitias meas, & assumis testamentum meum per os tuum? 825 3.q.7. ibi testatum.

Hic consequenter agitur de præsumptione peccatorum, & ipsorum increpatione.Quia statim dictum est,ꝙ Deus querit sacrificium laudis.S.in quo, & per quod Daus laudetur.d.Immola Deo sacrificium laudis.Ideo ne putet peccator hanc sibi imperari,prohibet ne linguam presumat laudare cui obuiat conscientia.hoc tamen non interdicitur iã cõuersis ad pœnitentiam, quia iã peccatores nõ sunt, sed in malo perseuerantib. Ista ergo pars diuiditur in partes tres.Quia primò ponit peccatorum increpationẽ.Secundò,peccatorum distinctionẽ,ibi. *Tu verò odisti.* Tertiò.infert intentam conclusionẽ, ibi. *Intelligite.*Quantum ad primum sciendum,ꝙ verbũ Dei cum summa reuerentia est audiendũ,vt ostẽdit Aug.& habetur.1.q.1.Interrogo vos,fratres,&c.Cũ ergo non sit minoris dignitatis verbum domini alijs prædicare,quàm ipsum ab alio audire,sed maioris.Sequitur, quòd ad tantam ipsius reuerentiam obligatur prædicator diuini verbi, quantam auditor, & plus.Et ideo si auditor peccat, negligenter audiens,quãtò fortior prædicator immundus? Vnde rales increpat hic, cuilibet talium dicens.*Peccatori autẽ dixit Deus:Quare tu enarras iustitias meas,&c.* Et attende,quòd per iustitias intelligit legem euangelicam, quæ animam iustificat à peccato, sed per testamentum legem antiquam. Præponit autem iustitiam testamento, quia euangelium dignius est antiqua lege.Sed hic oritur dubium. Vtrum prædicator malæ vitæ sit prohibendus à publica prædicatione,& consimiliter à publica lectione verbi Dei in ecclesia.Et videtur quod non,quia à bono opere nullus est prohibendus, sed prædicare publicè,& legere verbum Dei, sunt bona opera, ergo ab illis nullus debet prohiberi. Ad oppositum videtur præsens nostet textus dicens. *Peccatori autem dixit Deus, &c.* Respondeo. Dicunt aliqui, quòd

Opera multiplicia.

quòd opera sunt in triplici differentia quædã sunt merriti,vt opera misericordiæ,& pœnitentiæ,quædam sunt remedij: vt sumptio Eucharistiæ, quædam sunt dignitatis:vt prædicare,legere,vel regere. A primis nullus debet prohiberi quantumcunque malus:quia etsi in peccato facta non sunt meritoria: sunt tamẽ dispositiua ad gratiam. A secundis mali sunt prohibendi: quia talibus non remedium conferet,sed damnationem. A tertiis,si sunt in notorio peccato,sunt arcendi, ne scandalizetur populus:si autem peccatum ipsorum sit occultum, non sunt arcendi propter vtilitatem audientium. Quamuis hic vnum sit clarum,scilicet, quòd quilibet irreuerenter tractans verbum Dei, grauiter peccat:tamen dubium est, scilicet quòd esset existenti in peccato, vel malæ vitæ minus malum, vel maius peccatum, an prædicare, vel à prædicatione cessare. Et ad hoc declarandum respondet magister Gerardus tertio quolibeto suo,multiplicem ponens distinctionem. Prima, tali prædicaturi aut prædicare ei incumbit ex officio suo.vt puta quia est episcopus, vel curatus, & sic ex officio ei incumbit in ecclesia sua verbum Dei prędicare: alibi autem non:vel hoc sibi competit ex priuilegio, vel commissione illius, cui incumbit ex officio:tunc enim potest,sed non obligatur. Item distinguendum est de peccato eius, aut est populo, cui debet prædicare, publicum, & notorium, aut occultum,& secretum.Item distinguẽdum ex parte audientium: quia aut indigent, & sunt dispositi ad audiendum: aut non indigent, vel nõ sunt dispositi ad audiendum. Et secundum ista variæ ponuntur conclusiones. Prima conclusio, quòd si tali malæ vitæ non incumbit prædicare ex officio: quòd tunc minus peccatũ est illi tacere quàm prędicare: probatur quia talis ex præsumptione magis videretur prædicare, quia ad hoc non obligatur,sed potest:& sic,si omittat, non peccat ex hoc. Si vero faciat,peccat:quia Dei verbum irreuerenter pertractat. Vnde Grego. ait. Lex quippe est ipsis prædicatoribus posita: vt viuendo impleant, quod suadere festinant. Nam loquendi auctoritas perditur, quando vox opere non adiuuatur. Hinc etiam Per Psal. dicitur *Peccatori autem dixit Deus. Quare tu enarras iustitias meas, & assumis testamentum meum per os tuum? Tu verò odisti disciplinam: & proiecisti sermones meos retrorsum.* Sermones etenim Dei prædicator post se proiicit:cum hoc,quod dicit,facere contemnit.Quomodo autem dictis eius alter obediat: dum ipse respuit opere, quod prædicat voce: & dissimulat audire,quòd narrat? &c. Talibus enim ait Apostolus. Qui alium docesitei-ipsum non doces,qui prædicas non furandum, ipse furaris? &c. Secunda conclusio est, quòd, si tali prędicare incumbit ex officio:& peccatum eius sit publicum,quòd grauius peccat prædicando,quàm tacendo. Probatur: quia ex tali actu magis scandalizatur populus, quàm informetur. Et talibus dicit Hieronymus in epistola ad Nepotianum. Non confundant opera tua sermonem tuum: ne ibi,cum in ecclesia prædicaueris, tacitus quilibet audiens dicat. Cur ergo, quæ dicis, ipse non facis? Delicatus est magister: qui pleno ventre de ieiuniis disputat.Nam & latro accusare auaritiam potest. Sacerdotis Christi os cum mente concordet: vt, quod verbis prædicat, ipse prius obseruator existat. Et confirmatur:quia cum plus,& efficacius exempla moueant.& inducant videntes, quàm verba audientes, talis sua mala vita plus videntes prouocabat ad malum, quàm audiẽtes ad bonum. Et,si dicas talis ex officio prædicare tenetur: ergo si omittat,peccabit:& per te,si prædicet,peccabit: ergo cogitur ad peccatum.Respondeo, quòd non cogitur, sicut verbi gratia. Quilibet tenetur communicare semel in anno sub pœna peccati mortalis: quæro ergo de publico vsurario, aut communicabit,& sic peccabit, quia indignè:aut non communicabit,& sic peccabit,quia inobediens ecclesiæ:ergo ad peccandum cogitur. Certum est,quòd non,quia vsuras potest restituere, & pœnitere. Similiter dico in ꝓposito. Tertia cõclusio est, quòd si peccatum talis,qui ex officio ad prædicationem tenetur,sit occultum:tunc minus peccabit prædicando,quàm tacendo:quia ex hoc scandalum nullum sequitur:& officium impler, ad quod tenetur: licet non eodem modo,quo tenetur. Ex prædictis ergo apparet, quòd quilibet aliis prædicans bona, quæ ipse non perficit, peccat, propter quod dicebat Apostolus. Non enim audeo loqui aliquid eorum:quæ per me non effecit Christus.

Greg. 19. mor. c. 1.

Psal. 47.

Rom. 2.

Hieronym.

Conclusio.

2. Conclusio.

3. Conclusio.

Rom. 15.

Tu vero odisti disciplinam:& proiecisti sermones meos retrorsum. 826

Hic consequenter ponit peccatorũ distinctionem:quæ maximè officium impediunt prædicationis. Et ista sunt quinque,quę hic ponũtur. Primum præsumptionis,& superbiæ in principio. Secũdum elationis & iactãtiæ:ibi. *Si videbas furem.* Tertium est detractionis,& malitiæ:ibi. *Os tuum.* Quartum est infectionis, & nequitiæ: ibi. *Sedens.* Quintum est abnegationis diuinæ iustitiæ: ibi. *Existimasti.* Quantum ad primum sciendum, quòd magna est præsumptionis superbia.Deo nolle subiici, & Deũ spernere:spernit autem Deum,& Deo subiici recusat,omnis, qui mandatis eius contradicit. Et hoc peccatum notans dicit. *Tu vero odisti disciplinam.* Vbi notandum,quòd disciplina multipliciter accipitur.Vide supra versi.236. Hic autẽ accipitur pro contritione,vel compũctione. Nam disciplina secundum Catholicon dicitur à displiceo,es. Contritio autem, & compunctio facit compuncto displicere commissa peccata. Hæc autem disciplina quatuor modis contingit:vt ostendit Grego. super illo verbo Iob.33.Erudiens eos instruit disciplina. Erudiens,inquit,eos instruit disciplina: quia consideranti menti, & se per pœnitentiam laceranti, quasi quædã plagę sunt percussionis lamenta compunctionis. Vnde compunctionem non incõgruè disciplinã vocat. Quatuor quippe sunt qualitates, quibus iusti anima in disciplina, vel compunctione vehementer afficitur. Cum aut malorũ suorum reminiscitur,considerans vbi fuit.Aut iudiciorum Dei sententiam metuens: & secum quærens cogitat vbi erit. Aut cum mala vitæ præsentis solerter attendens,mœrens cõsiderat,vbi est.Aut,cum bona supernæ patriæ contẽplatur:quæ quia necdum adipiscitur,lugens conspicit,vbi non est.Malorum suorum Paulus meminerat: & ex eis se in quibus fuerat affligebat, cum diceret.Nõ sum dignus vocari Apostolus: quia persequutus sum ecclesiam Dei.Rursus diuinum iudicium subtiliter pensans: in futuro malè esse metuebat:dicens. Castigo corpus meum: & in seruitutem redigo:ne forte, cum aliis prædicauero, &c. Rursus mala præsentis vitæ

Grego. 33. mor. c. 11.

Disciplina. Cassiod. Panuent.

1 Cor. 9.

Universidad de Deusto
Biblioteca

penſabat,cum diceret.Dum ſumus in corpore,pe- A
2.Cor.5. Rom.7. 1.Cor.13. regrinamur à domino.Infœlix homo,quis me libe rabit de corpore,&c.& rurſus bona æternæ patriæ conſiderabat, dicens. Videmus nunc per ſpeculũ in ænigmate , tunc autẽ facie ad faciem , &c. Ex quibus apparet,quòd ille odit diſciplinã , qui prædicta quatuor non conſiderat, vt contritionem de ſuis habeat peccatis, quòd maximè in prædicatore eſt deteſtandum , qui alios ad contritionem ducere conatur.Et de iſtis dicitur Hiere.5.quòd renuerunt accipere diſciplinam,non cõſiderantes,quod dicitur Sap.3. Qui abiicit diſciplinam,infœlix eſt. *Et proiecisti ſermones meos retrorſum.* Vbi glo. quaſi dicat. Quæ dicis,poſt te ponis, ne videas, ſcilicet, ne dicas,te non feciſſe. Et ſic iſtud proiicere ſermones Dei retrorſum, eſt quaſi quoddã velle ignoGreg. lib. 19.mor.c. 6. rare.Greg.autem dicit vt ſupr.lib.19.mor.c.6. Sermones enim Dei prædicator poſt ſe proiicit, cum hoc,quod dicit , facere contemnit. Quod omnia procedunt ex peccato præſumptionis,& ſuperbię.

827 6.q.1. ex merito. Si videbas furẽ, currebas cum eo, & cum adulteris portionem tuam ponebas.

Hic conſequenter ponitur peccatum elationis, & iactantiæ. Vbi notandum, quòd ille propriè fur Fur. dicitur:qui bona rapit aliena. Et quia hoc à principio diabolus facere ſtuduit , dum Dei gloriam ſibi C vſurpare voluit:ideo ipſe propriè fur nuncupatur, de quo ait Chriſtus Ioan.10. Fur non venit niſi vt mactet,furetur,& perdat.Conſimiliter fur vocatur prædicator , qui de ſua prædicatione gloriam ſibi, & non Deo quærit. Exemplo diaboli primi furis. Eſt ergo ſenſus. *Si videbas furem*, id eſt, diabolum, qui Dei gloriam vſurpare conatus eſt: tu cum eo currebas,ſcilicet conſimiliter Dei gloriã tibi quærendo.Vnde meritò tales hypocritæ propriè quærentes laudem cum primo fure currere:imo & ipſi fures dicuntur. Præda quippe vel furtum dicitur, cum auferuntur aliena:omnis autem, qui ex bono opere laudem ſibi quærit, alienum profecto eſt, quod tollit. Et hoc idem ſub aliis verbis exprimit, dicẽs. *Et cum adultero portionem tuam ponebas.* Adul-Adulter. ter enim dicitur omnis ille prædicator,qui ex prędicatione non fructum , ſed propriam gloriã quæGreg. rit.Quod oſtẽdens Greg.16.mora.cap.22.ait.Paulus ait.Nõ ſicut plurimi adulterantes verbum Dei. Adulter namque in carnali coitu non prolem. ſed voluptatem quærit.Ideo peruerſus quiſque prædicator vanæ gloriæ ſeruiens,rectè adulterare verbũ Dei dicitur:quia per ſacra eloquia, non Deo filios generare,ſed ſuam ſcientiam deũderat oſtendere: quem enim libido glorię ad loquẽdum trahit, voluptati magis quàm generationi operam impendit. *Cum adulteris ergo prædicator portionem ſuam ponit*:qui ex prædicatione gloriam Deo debitam,appropriare ſibi quærit.

828 Os tuum abundauit malitia,& lingua tua concinnabat dolos.

Hic cõſequenter ponitur peccatũ detractionis. Detractio enim ex abundanti malitia procedit. Nam detrahere eſt verbis alterius famã diminuere. Vnde detractio eſt malitia oris procedẽs à doloſitate cordis. Vnde iſtud peccatum ponẽs dicit. *Os tuum abundauit malitia, &c.* Hic enim accipitur os pro corde: ex cuius malitia conſequenter lingua exterior concinnat dolos,& detractiones, vnde Iob.15. Docuit iniquitas os tuum. Hic notandum,vtrum omnis diminuens famam alterius per Bona quæ ſtia. malitiam,& doloſitatem,ei illam reſtituere teneatur.Ad hoc reſpondet Catholicon in termino fa- Detract. Iuſt. Fama. ma dicens. Secundum theologos quis poteſt alterius famam tripliciter auferre,vel diminuere.Vno modo verum dicendo, & iuſtè , puta cum aliquis crimen alterius prodit, debito ordine ſeruato. Vt cum iudex publicat latronem:& ipſum ſuſpendit: & tunc non tenetur ad reſtitutionem. Alio modo falſum dicendo iniuſtè: & tunc tenetur reſtituere, ſe dicendo falſum dixiſſe. Tertio modo verum dicendo,licet iniuſtè:vt puta cum quis prodit crimẽ B alterius contra ordinem debitum , vel intentione mala.Et tunc tenetur ad reſtitutionẽ famæ,quantum poteſt,ſine mendacio tamen. Vt puta dicendo,quod dixi de tali,verum dixi: ſed ego defeci ſic dicendo:quia debitum ordinem non ſeruaui. Sed in iſto tertio membro non credo eſſe verum : quia ſic dicẽdo,nullo modo eidem famam reſtituit: ſed magis dictum ſuum ſine debito ordine prolatum confirmat. Dico ergo , quòd in tali caſu ſic diffamanti debito ordine non ſeruato , ſuffĩcit contritio,& confeſſio ſacramentalis.

829 Sedẽs aduerſus fratrem tuum loquebaris , & aduerſus filium matris tuæ ponebas ſcandalum:hæc feciſti, & tacui.

Hic conſequenter ponitur peccatum infectio- Sedere. nis,ſcilicet malũ exemplum aliis miniſtrando. Vbi primo notandum , quòd prima pars iſtius verſus ſpectat ad ſententiã verſiculi præcedentis: in quo actum eſt de peccato detractionis: dicẽs. *Os tuum abundauit malitia,& lingua tua*,&c. Vnde hic ponit modum talis detractionis: dicens. *Sedens aduerſus fratrem tuum loquebaris*, ſcilicet verba detractoria. Vbi notandum,quòd aliqui aliis detrahunt nõ deliberato animo,ſed caſu:& iſti non ſedent,ſed ambulant. Alij autem deliberatè:& iſti ſedere dicuntur. Vnde aggrauans peccatum deliberatum: dicit. *Sedens aduerſus fratrem tuum loquebaris.* Vnde gloſſ. *Sedens.&c.* Non enim ſedens,caſu alteri derogat: ſed ſtudio. Qui autem tranſiens hoc facit Frater. caſu, non voluntate facit. Per fratrem autem omnem hominem intellige:quia omnes homines fratres ſunt conditione primæ natiuitatis. Conſequenter ad propoſitum accedens dicit. *Et aduerſum filiũ matris tuæ ponebas ſcandalum*, id eſt, malum verbum : vel malum exemplũ proximo præbebas. quod ei occaſio ruinæ fuit. Vbi notandum , quòd ſcandalum aliud eſt corporale , aliud ſpirituale. Scandalum corporale dicitur: vt quando alliquis Scandalum. E ob exponitur alicui in via corporali: cui impingens diſponitur ad ruinam : & talis obex dicitur ſcandalum.Similiter in proceſſu vię ſpiritualis cõtingit aliquem diſponi ad ruinam ſpiritualem per dictum , vel factum alterius : inquantum , ſcilicet ſua locutione,inductione, vel exẽplo alterum trahit ad peccandum , & talis locutiõ , monitiõ, vel exemplum dicitur ſcãdalum ſpirituale,vnde Hie- Hieronym. Matth.18. rony.ſuper illo verbo , Quicunque ſcandalizauerit vnum,&c. dicit. Scandalizat alium , qui alteri dicto,vel exemplo occaſionẽ ruinæ præbet. Et illud peccatum maximè contradicit vitæ prædicatorum

torum: qui ſunt ordinati ad leuandum iacentes. A
1.Cor.8. vnde diſt.82. Nemo in Eccleſia Dei ampliꝰ nocet, &c. Et ideo dicebat ille prædicator Paulus. Si eſca ſcandalizat fratrem meum , non manducabo carnem in æternum. *Hæc feciſti, & tacui*, q.d. Tu prædicta feciſti, *& ego tacui*,id eſt,diſtuli pœnam , expectando emendam. Et tu expectationem ad impunitatem vertis:quia ex hoc quod punire differo, tu credis me ſimilem tibi,qui peccatum tuum impunitum vis permanere.Vnde ſequitur.

830 de pœn.di ſtin.1. medicina. Exiſtimaſti,inique, quòd ero tui ſimilis:arguam te, & ſtatuam contra faciem tuam.

Hic conſequenter ponit peccatum abnegationis diuinæ iuſtitiæ , multi enim mundani conſiderantes , quòd in vita præſenti multoties Deus peccata impunita dimittit:cogitant peccata Deo placere,quia ſi Deo diſpliceret , cum ſit omnipotens, Peccatum malum. illa non permiteret.Sed tales non aduertũt, quòd, ſi Deus hominem in libero arbitrio non relinqueret,iam homo non haberet,vnde à Deo iuſtè præmiari,vel puniri poſſet. Permittit ergo Deus peccata:non quia ſibi placeãt, ſed vt ex hoc vel homo cognoſcens infirmitatẽ ſuam , humilietur,vel ipſe puniẽdo iudex appareat iuſtus. Etiam alia ratione mala,quæ tamen ſibi non placent,fieri permittit:it C quia ex illis malis bona ſcit elicere.Vnde ait Magiſter lib.1.diſt.46.Nam , vt ait Auguſt.mala fieri bonum eſt : nec ſinerentur mala ab omnipotente Deo fieri : niſi eſſet bonum , vt ea fierent : quia ex malis,quæ fiunt,Deus bona elicit. Et infrà patet, quòd ex malis,quæ fiunt,quædam proueniunt bona:cum comparatione malorum bona magis placent,& laudabiliora exiſtunt. Ipſis etiam facientibus,ex malis , quæ faciunt , interdum bona proueniunt.Iis,qui ſecundum propoſitum vocati ſunt ſancti : talibus enim vſque adeo omnia cooperantur in bonum:vt,ſi qui eorum deuiant , & exorbitant,hoc eos faciat , proficere in bonum, quia humiliores reddũtur,atque doctiores,vt Petrus. Illa etiam mala , quæ ab iniquis fideles perferunt pie: D vtique proſunt illis ad demenda peccata : vel ad exercendam,probandámque iuſtitiam : vel ad demonſtrandam huius vitæ miſeriam, &c.Ex quibus apparet,quòd quamuis Deus mala permittat : ipſa tamen non amat,vt mali , qui in hoc Deum ſibi ipſis ſimilem exiſtimant Et hoc eſt , quod hic peccatori Deus dicit , *Exiſtimaſti , inique , quòd ero tui ſimilis*, ſcilicet conſentiẽdo malis,quia putas;quòd placent mihi mala. Sed ego peccata finaliter impunita non dimittam:quia *arguam te*, ſcilicet te puniendo. *Et ſic ſtatuam contra faciem tuam* , ſcilicet, peccata tua,ſcilicet,vt oſtendam tibi,quòd diſplicent mihi : ideo ipſa puniam. Et peccata propria arguent peccatorem , & oſtendent ipſi peccatori, E quòd Deo non placent. Et hoc eſt quod dicitur Hier.2. Hierem.2. Arguet te malitia tua , & conuerſio tua increpabit te. Sequitur. Scito quam amarum eſt, te dereliquiſſe dominum Deum tuum.

831 Intelligite hæc, qui obliuiſcimini Deum, nequando rapiat, & non ſit, qui eripiat.

Hic ponitur intenta concluſio, quæ eſt , vt per prædicta mali ante mortem corrigantur:& ſic per virtutem ſacramenti euchariſtiæ (quod viaticum dicitur) deducantur ad pœnitentiam. Et primo ponit peccatorum correctionem. Secundo ipſorum per Euchariſtiam deductionem , ibi. *Sacrificium.* Quantum ad primum dicit, *Intelligite hæc* , ſcilicet, quæ ſupra ſunt dicta de ſtatu bonorũ, & malorum. *Vos,qui obliuiſcimini Deum*.i.qui me Deum eſſe non creditis. *Nequando rapiat*.ſ.Deus ad pœnã vos poſt mortẽ:*& tunc non ſit,qui eripiat*:quia, qui ante mortem non conuertitur ad Deũ,poſt mortem à pœna non liberatur:quia in inferno nulla eſt redemptio.

832 Euchariſtia. Sacrificiũ laudis honorificabit me.

id eſt,ſacrificium Euchariſtiæ:quod ſacrificiũ laudis dicitur,vt patet verſi.823.*Honorificabit me*, ſcilicet,debite celebratũ,& receptũ,quia per illud ſumB mas gratias deo reddimus pro omnibus bonis,quę nobis cõtulit.Et hoc ſacrificiũ dicitur via eũdi ad Deum : propter quod viaticũ dicitur,vnde ſubdit. *Et illic iter*.ſ.in ſacrificio illo , quia hoc ſacrificium eſt via ad Deum.Hæc eſt ſcala Iacob , qua Angeli, id eſt,fideles aſcendunt,& deſcendunt, ad laudem aſcendunt diuinitatis , ſed deſcendunt ad laudem humanitatis Chriſti , quia in iſto ſacramento eſt vera diuinitas,& humanitas Chriſti. Et ideo ſubdit. *Et illic iter , quo oſtendam ſalutare Dei.* Salutare Salutare Dei. Dei dicitur Chriſtus,qui eſt Saluator noſter. Lucæ 2.Quia viderũt oculi mei ſalutare tuum. Hic ergo oſtenditur ſalutare Dei : quia hic Saluator noſter realiter continetur,& etiam quia per virtutem , & C immolationem huius ſacramenti ſaluamur. Con- Articuli quinti. tinuando materiam articulorum:nunc reſtat quintus articulus,quem,ſ.poſuit Thomas,dicẽs. Deſcẽdit ad inferos,tertia die reſurrexit à mortuis : figuratus per quintũ fundamentũ , qui erat Sardonyx. Sardonix Hic enim lapis ſuis cõditionibꝰ , & proprietatibus huius articuli ſingulas ſignificat partes. Vbi notandum eſt , quòd iſte articulus tres continet partes.ſ. Captiui viſitationẽ generis,quod inferni continebatur carcere,quia deſcendit ad inferos. Defuncti reſurrectionem corporis , quod ſepulchri regebatur lapide,quia reſurrexit à mortuis. Præſtiti numerationem temporis : quod à Chriſti docebatur pe- D ctore, quia tertia die. Hæc omnia ſignificat iſte lapis Sardonyx.Quoniam hic lapis ſecũdum Magiſtrũ lib.17.virtutibus afficitur , quibus viſitationis infernalis figuratur vtilitas:quo ad primum ex partibus componitur , quibus reſurrectionis corporalis demonſtratur veritas,quoad ſecundum.Coloribus afficitur,quibus numerationis tridualis denotatur quantitas,quoad tertiũ. Primo ergo hic articulus continet captiui viſitationẽ generis, dicens. Deſcendit ad inferos.Chriſti enim humilitas non Deſcendit ad inferos. fuit contẽta pro humano genere carnẽ aſſumere, & in crucis patibulo mortẽ tolerare pro ipſo , niſi etiam in mortis triduo corpore remanente in ſepulchro,eius animas ſanctos patres in infernum vi litaret:ipſoſque ſuo perluſtrãdo lumine liberaret. Vnde Ambr.in 3.libro de ſpiritu ſancto, & allegatur à Magiſtro lib.3.diſt.22.Lumen vitæ fundebat Ambroſ. æternæ,radiabat illuc lux vera ſapientiæ : illuminabat infernum:ſed in inferno non claudebatur. Et infrà. Confitemur enim Chriſtum pependiſſe in ligno,& iacuiſſe in ſepulchro , ſed in carne : & fuiſſe in inferno,ſed in anima ſola. Hæc autem tanta,& conſummata Chriſti animæ deſcenſiones ad infernum humilitas,in hoc figuratur lapide. Quoniam ſecundum Magiſtrum,vbi ſupra,hic lapis Sardonyx humilem efficit. Et ideo Chriſtus de anima

Universidad de Deusto
Biblioteca

sua, à qua fluit corporis vita, dicit in Psalm. Vita mea, id est, anima inferno appropinquauit, æstimatus sum cum descendentibus in lacum, &c. Sed circa istum articulum occurũt dubia. Primum, vbi sit locus inferni, ad quem Christus descẽdit. Ad quod notandum, quòd secundum antiquos doctores infernus est quadruplex, scilicet, damnatorum, vbi est carentia lucis gratiæ, & gloriæ, & pœna sensibilis. Secundus est limbus puerorum, vbi sunt duo prima sine tertio. Tertius est purgatorium, vbi sunt duo vltima sine primo. Quartus est limbus patrum, in quo sine extremis est medium. Et ad istum quartum Christus descendit: & omnes, quos inuenit, liberauit. Tamen quia Gregor. Homil. 22. expressè ponit, quòd Christus non omnes de inferno, ad quem descendit extraxit, ideo notandum, quòd ista inferna possunt considerari aut secundum situm, aut secundum qualitatem. Si secundum qualitatem, sic nulli dubium, quòd sunt distincta inferna: quia in vnũ est pœna sensus, in alio non: in vno est gratia, in alio non: in vno est gratia cum pœna sensus, in alio non: & sic de aliis, vt patet ex diuisione dicta. Si autem considerentur quantum ad situm, tunc probabile est, quòd omnium istorum sit vnus situs: sic quòd in eodem loco saltem continuo sunt omnia inferna dicta. Hoc autem probo: quia infernus damnatorum, & limbus patrum sunt in eodem loco, igitur & omnia alia inferna sunt in eodem loco: patet consequentia, quia limbus patrum minorem conuenientiam habet cum inferno, quam limbus puerorum, vel purgatorium, quia cum ipso solum conuenit, in vno, scilicet in carentia gloriæ. Sed in isto conueniunt cum inferno limbus puerorum, & purgatorium, & in aliquo alio, quod patet de limbo puerorum: quia ibi est carentia gloriæ, & vltra hoc carentia gratiæ. De purgatorio patet, quia ibi est carentia gloriæ, & vltra hoc pœna sensus, ergo. Sed probo antecedens, primo per Gregor. Homil. 22. vbi vult expresse, quòd Christus descendendo ad inferos, de inferno damnatorum ex traxit sanctos patres, ibidem relinquens damnatos. Vnde sic dicit. Si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad meipsum, omnia traxit, qui de electis suis apud inferos nullum reliquit. Omnia ergo abstulit vtique electa, neque enim infideles quosque, & pro suis criminibus æternis suppliciis deditos, dominus resurgendo ad vitam reparauit, sed illos ex inferni claustris rapuit, quos suos in fide, & actibus recognouit. Vnde rectè per Oseam dicitur. Ero mors tua, ô mors, ero morsus tuus, inferne. Id namque, quod occidimus, agimus, vt penitus non sit. Ex eo autem, quòd mordemus, partem abstrahimus, partémque relinquimus, quia ergo in electis suis funditus occidit mortem, mors mortis extitit, quia vero ex inferno partem abstulit, partémque reliquit: non occidit funditus infernum, sed momordit. Ait ergo. Ero mors tua, ô mors, ac si apertè dicat, quia in electis meis te funditùs perimo. Ero morsus tuus, inferne, quia sublatis eis, te ex parte transfigo. Et hæc eadem verba ponit idẽ Greg. lib. 12. moral. cap. 8. Item huic opinioni assentit Sanctus doctor lib. 4. distinct. 45. dicens, quòd potest dici, quòd limbus patrum, & infernus sunt in eodem loco, hoc etiam dicit de limbo puerorum. Item hoc est de mente beati Augustini. d. Non absurde credi videtur, antiquos sanctos, qui venturi Christi tenuerunt fidem à tormentis quidem impiorũ remotissimos, licet apud inferos fuisse: donec eos inde Christi sanguis eruceret. Et ista opinio potest declarari ex verbis articuli, dicentis, quòd Christus descendit ad inferos, quia locus, ad quem anima Christi descendit, in plurali dicitur inferna, non propter pluralitatem locorum, sed propter eiusdem loci qualitates diuersas, à quibus diuersimode appellatur, quia aliquando infernus damnatorum, aliquando limbus &c. Secundum dubium est, vbi existit situaliter iste locus inferni, ad quem Christus descẽdit. Ad quod dicitur, quòd est in medio terræ, de hoc vide suprà versi. 108. Tertium dubium est, per te sancti patres erant in inferno, nunquid pœnam patiebantur inferni? Ad quod dicendum, quòd secundum Greg. Ignis inferni habet ardorem, quo cruciat, & obscuritatem, qua excæcat: propter primum cruciat animam, propter secundum priuat gloria. Et istę operationes non sunt necessario annexæ: nec in omnem animam ibidem existentem insimul efficiuntur, sed secundum quòd anima est disposita, vt illis accidentibus sit subdita. Fit autem subdita anima eius ardori, & concremationi per culpam mortalem, vel eius reatum. In animam ergo in inferno existentem, si careat culpa mortali, & eius reatu, ignis ille licèt sua obscuritate possit priuare lumine, non tamen suo ardore potest illam cruciare. Sicut patet de nostro igne, qui suo splendore aliqua potest illuminare, quæ suo ardore non potest cremare, vt patet de Salamandra. Quia igitur sancti patres ante aduentum Christi carebant culpa mortali: eius reatu licet ibi priuati essent lumine gloriæ, non tamen pœnam sensus patiebantur. Et consimiliter dicendum est de paruulis in solo originali discendentibus. Istam autem huius articuli primam partem concludit Bar. 4. cap. dicẽs. Deputatus es cum is, qui descendunt in infernum.

Infernus. Limbus.

Gregor.

Gregor.

Aug. 20 de ciuita te Dei. ca pit. 25.

PSALM. L.

833. *de pœn. & sinc. p. cap.*

Miserere mei, Deus, secundum magnam misericordiã tuam.

Psalmus iste talem titulum habet.

Psalmus Dauid, cum venit ad eum Nathan Prophetа: quando, vel quoniam introiuit ad Bersabee.

Ad cuius intellectum sciendum: quod, vt habetur. 2. Regum. 12. Postquã Dauid commisit peccatum adulterij cum Bersabe vxore Vriæ, & ipsa concepisset: volens occultare peccatum suum, fecit occidi Vriam virum eius, & postmodum illam accepit in vxorem. Quod factum displicens domino, misit ad eum Nathan Prophetam, vt ipsum argueret de commissis peccatis. Qui cum venisset ad Dauid, proposuit ei iudicium quærẽs. Diues quidam cum haberet centum oues, vicino suo pauperi vnam solam, quam habebat oujeulam rapuit, quod cum audisset Dauid, iudicauit hunc reum esse mortis. Et Nathan ipsum ex hoc reprehendit, dicens. Tu es ille, qui hoc fecisti: qui cum multas vxores, & concubinas haberes, vnam solam, quam habebat Vrias, rapuisti. Ad cuius vocem territus Dauid, statim rediens ad cor, pœnituit. Et in conspectu omnium confessus est peccatum suum, dicens. Peccaui Domino, & Dei petens misericordiam, fecit istum Psalmum. Ex quibus apparet sensus tituli, & materia Psalmi. Est ergo sensus tituli talis. Psalmus Dauid, scilicet

scilicet agens de humilitate, & pœnitentia, quam habuit Dauid, *quando venit ad eum Nathan propheta*, scilicet à Deo missus ad ipsum arguendum de peccato, quod fecit, *quando intrauit Bersabee*, vel redarguit eum, quoniam intrauit ad Bersabee. Et no tandum, quòd in isto Psal. Dauid nobis omnibus ponitur in exemplum non cadendi: sed, si quis ceciderit resurgendi. Et ne desperes de alicuius immanitate peccati: cum videris Dauid post reatum adulterij, & homicidij per pœnitentiæ humilitatem Deo placuisse: quia ad vocẽ prophetę ipsum arguentis, non negauit peccatum: non se excusauit, vt homines facere solent: sed peccatum suum publicè confitens, ait: Peccaui Domino. Vnde hic spiritualiter nobis humilitatis datur exemplum: quæ summè pœnitentibus valet. Et hinc est, quòd præ omnibus aliis Psalmis pœnitentialibus, iste frequentius in ecclesia legitur: quia hic magis quam in aliis humilitatis datur exemplum pœnitentibus: quam omnes habere debent, & possunt quantumcumque debiles, & infirmi. Quoniam in isto Psalmo nihil difficile dicitur: vt in aliis pœnitentialibus Psalmis: in quibus. Lauabo per singulas noctes lectum meum. Et in alio. Grauata est super me manus tua. Putruerunt, & corruptæ sunt cicatrices meæ. Et in alio. Cinerem tanquam panem manducabam. Et in alio. De profundis clamaui. Et in alio. Persecutus est inimicus animam meam. Sed in isto solum à Deo patre misericordiarum misericordiam implorat humiliter, dicẽs. *Miserere mei, Deus.* Alibi enim districtiora fortioribus. Hic autem temperata, & leuia infirmis prouidet: per quod omnes docentur agere pœnitentiam, propter quod in isto psalm. dicitur. *Docebo iniquos vias tuas*, &c. Per istum enim modum faciliter de peccatis venia impetratur. Et hinc est quod iste psalm. in ordine psalmorum est quinquagesimus, significans annum iubileum: qui erat annus remissionis: in quo omnia debita remittebantur: & possessiones alienatæ restituebantur. Sic conformiter per humilitatem pœnitentiæ, de qua hic agitur, plena præstatur peccatorum remissio, & restituitur gloria alienata per peccatum à nobis. Istis visis, accedo ad psalmi diuisionem: qui diuiditur in partes tres. Quia primo petit culpæ remissionem. Secũdo petit gratiæ infusionem: ibi. *Asperges me.* Tertiò promittit satisfactionem: ibi. *Docebo iniquos.* Prima in tres: quia primo ponit misericordiæ Dei implorationem. Secundo petit plenam purgationem: ibi. *Amplius lauа me.* Tertiò ad hoc inducit multiplicem persuasionem: ibi. *Quoniam iniquitatem.* Prima in duas, quia primò petit gratiam Dei in generali. Secundò in speciali: ibi. *Et secundum multitudinem.* Quantum ad primum sciendum, quòd propriè misericordia non cadit in Deo, cum misericordia sit quædam compassio alterius miseriæ: de hoc vide supra versicu. 55. Sed dices: quæ est misericordia Dei, quæ dicitur magna? Audi Bernardum istum passum pertractantem: vbi sic ait. *Miserere mei Deus*, &c. Sicut sunt peccata minima, sunt & magna, sunt & mediocria. Sic & misericordia Dei dicitur quædam parua, quædam mediocris, & quædam magna. Magnus peccator magna opus habet misericordia, vt vbi superabundauit peccatum, superabundet, & gratia. Parua misericordia Dei dicitur expectatio peccatoris, quod non statim punitur cum peccat: sed ad pœnitentiam expectatur. Parua inquam misericordia, non in se, sed in comparatione cæterarum: alioquin magna nimis valde, misericordia Dei est expectatio peccatoris. Nam peccantem Angelum non expectauit, sed statim præcipitauit è cœlo: primum quoque hominem peccantem statim extulit de paradiso. Et certè si consideremus quam magna, & quam multa quotidie committimus, nonne leuia illa reputabimus, quæ statim damnationis exceperunt sententiam: Sed hæc potestas crucis, & virtus est, quam Christus dicit. Nolo mortem peccatoris, sed vt conuertatur, & viuat. Hæc vox videtur Christi: videtur & resurgentis à morte peccatoris. Ac si dicat velit, nolit Iudæus, viuo ego: nolo mortem peccatoris, qui pro peccatoribus mori volui, volo quòd fructuosa sit mors mea, & sit per eam misericordia magna, & copiosa redemptio. Parua inquam hæc misericordia: quia hæc sola non sufficit ad salutem, sed iudicium damnationis accumulat, vt peccator audiat: hæc fecisti, & tacui. Apostolum etiam proinde audiamus terribiliter tonantem. An diuitias bonitatis eius, & longanimitatis contemnis? Ignoras, quòd benignitas Dei te ad pœnitentiam adducit? Tu autem secundum duritiam cordis tui, thesaurizas tibi thesauros iræ, qui thesauros prærogatæ tibi misericordiæ contempsisti, secundum duritiam tuam ait, & cor impœnitens. Sed quis scindet duritiam istam? Est itaque prima misericordia patientia Dei. Secunda misericordia omnino maior est priore, quæ facit, ne prima perniciosa sit, & infructuosa. Et hæc quidem leuibus sufficit in peccatis, quibus scilicet, dum gestamus corpus mortis, non possumus abstinere. At in grauioribus, & quæ ad mortem sunt, non solum pœnitentia opus est, sed etiam continentia. Res planè difficilis, & possibilis soli Deo, susceptum solum peccati iugum à ceruicibus excutere. Et hæc est magna misericordia magnis necessaria peccatoribus, de qua nunc ait Psalmista. *Miserere mei, Deus secundum magnam misericordiam tuam.* Sed statim dices, potest ne misericordia Dei maior esse respectu vnius, quam respectu alterius? quia vocat misericordiam Dei magnam, magnum enim comparatiuè dicitur ad minorem. Et sic hoc est quærere, vtrum Deus misericordius agat cum vno quam cum alio. Et videtur quòd sic. Quoniam miserere est auferre miseriam, sed Deus magis aufert miseriam vnius quam alterius: quia scilicet ab vno aufert totam miseriam, vt puta à beatis: ab alio autem solum aufert partem, puta à damnatis, quia non eos tantum punit, quantum puniri meruerunt: ergo. Ad oppositum arguitur: quia cum misericordia Dei sit idem quod Deus: & Deus non suscipiat magis nec minus: consequens est quod nec misericordia eius maior, nec minor poterit dici, & sic non misericordius aget cum vno, quã cũ alio. Respondeo, quod Deum magis vel minus misereri tripliciter potest intelligi, scilicet, aut maiori habitu, aut minori actu, aut maiori effectu, primo modo, & secundo est impossibile magis, vel minus in Deo ponere, sed tertio modo, scilicet, quo ad effectum, qui est subleuare à miseria, verum est tam in præsenti quam in futuro, sed aliter nunc, & aliter tunc: quia nunc misericordiæ effectus sunt principaliores: & effectus iustitiæ sunt consequentes. Tunc autem, iustitiæ effectus erunt principaliores: & misericordiæ erunt annexi.

Misericordia Dei.

Quæstio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Tunc enim reddet Deus secundum opera sua vni cuique:nunc autem secũdum benignitatem suam. Et ideò simpliciter magis miseretur in præsenti eius,cui magis vult.In futuro vero magis eius, qui magis indiget. Vnde magis misero magis condonabit,secundum quantitatem absolutam, non secundum quantitatem relatam. Ex istis patet ad argumenta.

834 *De pœn. disp. 3. Serpens.* Et secundum multitudinem miserationum tuarum, dele iniquitatem meam.

Dauid. Peccatũ. Hîc consequenter misericordiam Dei in speciali postulat:ostendendo, quid petat, scilicet culpæ remissionem. Vbi notandum, quòd Dauid implorando misericordiarum Dei multitudinem, se apertè manifestat peccasse multipliciter. Et ideo attẽde,quòd ex illo peccato,quod in Bersabee cõmisit, multiplex peccatum implicatur. Nam ibi primo fuit peccatũ luxuriæ: quia adulterium cum aliena vxore commisit. Secũdò ibi fuit peccatum deceptionis,& fallaciæ:quia peccatum suũ occultare voluit. Et ideo statim, cum sciuit illam esse grauidam,misit pro Vria viro eius,vt illam cognosceret,& sic ei attribueret conceptum. Tertiò ibi fuit peccatum auaritiæ,siue rapinæ. Nam ex hoc, quòd volebat Vriã cognoscere vxorem suam iam grauidam, volebat quòd Vrias conceptum Dauid crederet esse suum rapere: & per consequens falsum hęredem ipsi Vriæ voluit supponere,quod est alienam hæreditatem velle rapere. Quartò ibi fuit peccatum homicidij: quia non potens Vriam militem fideliſſimum inducere ad dormiendum cum vxore sua, ipsum proditoriè etiam fecit occidi. Quintò quia occasione mortis Vriæ, plures alij de seruis Dauid interfecti fuerunt, vt apertè habetur 2. Reg. 11. Tot ergo, & tanta peccata sua Dauid considerans, multitudinem misericordiarum Dei petit, dicens. *Misericor dia.* *Et secundum multitudinem miserationum tuarum*,&c. Et attẽde, quod in primo versu postulauit *magnam misericordiam*. Hic autem *multitudinem miserationum* per hoc innuens, quòd misericordia differt à miseratione: quia misericordia notat interiorem miserẽtem habitum, sed miseratio actum notat exteriorem. Vnde dicit. *Et secundum multitudinem miserationum tuarum dele iniquitatem meam.* Dele inquit, vt nullũ remaneat peccati vestigiũ. In primo ergo versiculo notauit misericordiam Dei secundum quantitatem continuam, dicens. *Magnam*. Hic autem secundũ quantitatem discretam, dicit. *Secundum multitudinem.* Istam autem miserationum multitudinem præbet Deus nobis in præsenti. In futuro autem magis iustitiam. Dicit Magister in libro de natur. rerum, *Aquila. Cornux.* quòd aquilam cornis diu insequitur: sed aquila ex nobilitate animi diu dissimulat, tandem propter importunitatem eius: quia non desistit ab incepto, vnguibus ipsam rapit, & lacerat. Sic moraliter. Nam aquila ab acumine visus dicitur Christus, qui in altis habitat, & humilia respicit in cœlo, & in terra, quem mali licet insequantur, ipse tamen dissimulat, & patienter sustinet: & à malo desistere volentibus libere parcit. Psal. 102. Quomodo miseretur pater filiorum, misertus est dominus timentibus se: quoniam, &c. Tandem verò, non cessantibus peccatoribus, propter ipsorum importunitatem vnguibus suæ iustitię, ipsos rapiens damnat, & punit. Ideò in presenti hanc postulemus misericordiam, quia post hanc vitam peccatoribus obliuiscetur misereri Deus, & continebit in ira sua misericordias suas: vt dicitur Psal. 76. Et no tandum, quòd bene Dei misericordia multiplex dicitur, & magna. s. intensiuè, extensiuè, & durationè. Primò est multa, & fortis intensiuè, patet, quia delet peccatum, quod est tantæ malitiæ, vt pro ipso nullus mortalium satisfacere possit, vt ostendit Anselmus. 1. cur Deus hom. cap. 6. Vbi ostendit, quòd oportuerat dare hominem pro peccato commisso aliquid maius omni eo, quod non est Deus, ad satisfaciẽdum pro peccato, quod nullus mortalium facere potest. Et ideo ex misericordia, Deus incarnatus est, vt pro homine satisfaceret Deus factus homo: quòd autem homo teneretur dare pro peccato aliquid maius omni eo, quod non est Deus, probat ipse Anselmus in cap. 21. d. Quia homo nõ satisfacit pro peccatis suis: nisi reddat aliquid maius quã sit illud, pro quo peccare non deberet, sed pro omni eo, quod non est Deus: non debuit homo peccare: ergo oportet pro peccato reddere aliquid maius omni eo, quod nõ est Deus. Et istud est vita Christi. Et ideò dicitur ad Titum 3. Non ex operibus iustitiæ, quæ fecimus nos, sed secundum suam misericordiam saluos nos fecit. Ita ergo misericordia fuit fortis intensiuè. Dicit enim Aristotel. quòd fortitudo potentiæ actiuæ terminatur per maximum, in quod potest. Vnde si esset aliqua potentia, quæ posset in duplum, triplum, & sic in infinitum: illa diceretur infinita intensiuè: sed talis est misericordia Dei, quia non est dare peccatum ita graue, vel magnum, quin misericordia Dei maior sit ad remittendum. Refert Ambrosius de obitu Theodosij, quòd tantæ fuit misericordiæ, quòd nunquam negauit misericordiam petenti, de quo sic scribit. Beneficium putabat se accepisse Theodosius, cum rogaretur ignoscere, Et tunc pronior erat veniæ, quando fuisset maior commotio: optabatur in eo quod ab aliis timebatur vt irasceretur. Habebat reorum remedium, quoniam & habuit super eos potestatem, quasi parcens postulari malebat, quam contra iudicium punire æquitatis: vides impunè abire, qui nunquam veniam petenti negauit. Et sic fuit verè filius illius, qui dicit. Estote misericordes, sicut pater vester misericors est Luc. 6. Ex hoc considerare potes, quantò maior est misericordia Dei. Secundò misericordia Dei est infinita extẽsiuè. Hoc autem dupliciter potest declarari. Primò ex parte subiecti ipsius. s. Christi, sic. Si aliquis omnibus vicinis suis consideret riuulos de fonte, vt sibi facerent aquæductus pro libito, signum esset, quòd fons ille magnę esset sufficientiæ. Isto modo Deus pater filium suum, qui est fons sapientiæ, verbum Dei in excelsis misit in mundum, & voluit eum scaturire de terra vteri virginalis. Et, vt esset omnibus copiosiùs, permisit cuilibet riuulum sibi facere, quando Iudæorum, & Gentilium voluntati se dedit, vt ipsum crucifigerent. Ideo benè dicitur in plurali. Hieremię 42. Dabo vobis misericordias. Secũdò hoc ex parte hominis patet, cui Deus multipliciter miseretur. Primò præseruando vt caueat, secundò expectando vt redeat: tertiò condonando vt pœniteat. Vnde Augustinus 2. Confession. Gratiæ, & misericordiæ tuæ deputo, quæcunque mala non feci, quia, te duce, non feci. Tertio

tio est infinita durationè, quia quantuncunque homo expectet tarde, statim vt vult, pœnitere, ipsum *Luce. 23. Bernard.* recipit, & indulget. Exemplum de latrone: vnde Bernardus super cant. Omninò propter misericordiam tuam post te currimus, ô bone Iesu: videntes, quòd non spernis pauperem, peccatorem non horres, non horruisti latronem confitentem, non lachrymatem meretricem, non Chananæam deprecantem, non deprehensam in adulterio, nõ sedentem in teloneo, non supplicantem publicanum, non persecutorem Paulum, non ipsos tuos crucifixores. Ex quibus apparet, quòd non immeritò misericordiam Dei Psal. dicit magnam in primo versiculo: sed multiplicem in secundo. Per oppositum autem misericordia hominum est debilis, & modica multipliciter. Primò intensiuè: quia vix quis mouetur ad compassionem alterius, iuxta illud 2. Timoth. 3. Erunt homines seipsos amãtes absque misericordia, &c. Secundò extensiuè: quia si sit aliqua compassio hominis ad alium, est forte ad consanguineum, non ad extraneum, ad amicum, vel familiarem, & non vltra: ideo dicitur, *Eccle. 28.* Miseratio hominis circa proximum suum, misericordia autem domini super omnem carnem. Tertiò est breuis durationè: quia non durat, nisi quandiu homo cernitur in oculis. Osee 6. Misericordia vestra quasi nubes matutina, & quasi ros mane *Tobia 4.* pertransiens. Non sic docuit Tobia filium suum sibi d. Quantum potueris, esto misericors, ad Coloss. 3. Induite vos sicut electi Dei viscera misericordiæ, non dicit verba, sed viscera: quia multi verbis compatiuntur: sed operibus pauci. Vnde dicit Petrus Ra. in quodam ser. In resurrectione corã omnibus Angelis in conuentu omnium resurgentium, non dicitur, quòd Abel fuit passus, quòd Noë mũdum seruauit, quòd Abraham fidelis fuit, quòd Moyses legem dedit: quòd Helias in cœlum ascendit, quòd Petrus resupinus crucem ascendit, quòd Paulus decapitatus fuit, quòd Laurentius combustus. Omnia enim hæc Christus tacet, & solum de operibus misericordiæ loquitur, dicens, Esuriui, & dedistis mihi mãducare, &c. vt ostendat quòd, qui misericors est, & ipse à Deo misericordiam meretur. Distinguens ergo Psal. misericordiam Dei à nostra ipsam dicit magnam, & multiplicem, dicens, *Miserere mei Deus, secundum magnam misericordiam tuam. Et secundum multitudinem miserationum tuarum*, &c. Item notandũ, quòd Dei misericordia est multiplex, scilicet præuen ẽs, quo ad boni propositi inspirationem. Psal. Misericordia eius præueniet me. Subsequens, quoad meritorum cooperationem. Psalm. Misericordia tua subsequatur me omnibus diebus vitæ meæ. Perficiens, quoad præmij æterni retributionẽ. Esa. 49. Non esurient, neque sitient amplius: neque percutiet eos æstus, & sol: quia miserator eorum reget eos. Et ideo istam misericordiã multiplicem Psal. notans dicit. *Et secundum multitudinem miserationum tuarum*, &c. Sequẽdo materiam articulorum: restat declarare secundam partem quinti articuli, scilicet præsciti determinationem temporis resurrectionis Christi: propter quod dicit articulus, ter*Tertia die.* tia die. Tribus enim diebus Christus secundum corpus mansit in sepulchro: sed, habita mortis victoria, tertia die resurrexit: quod ipse adhuc viuẽs *Mat. 20.* suis prædixit discipulis, dicens. Filius hominis tradetur principibus sacerdotum, & scribis: & condemnabunt eum morte. Sequitur. Et tertia die resurget. Et Matth. 12. Erit filius hominis in corde terræ tribus diebus, &c. Hic autem prædictus numerus in Sardonyce figuratur. Quoniam hic lapis tribus coloribus distinguitur, &c. Secundum enim Magistrum vbi supra: hic lapis ex tribus cõstat coloribus: quia in imo est niger, in medio candibus: & in summo rubicundus. Istis enim tribus coloribus, rectè tres dies quibus Christus in sepulchro iacuit, figurantur. Primus enim dies fuit dies Veneris, quãdo scilicet hora iam tarda completorij etiam obscurata die, sepulturæ fuit traditus. Et quia illa die fuit in sepulchro solum hora iam nigra, & obscura: hinc est, quòd illa dies per primum colorem huius lapidis, scilicet nigrum, figuratur, vt de ipsa prima die iam nigra, & obscura dicatur. Dies domini ista tenebræ, non lux. *Amos. 5.* Secundus dies fuit dies sabbati. In qua per totum diem iacuit in sepulchro. Et hæc dies figuratur per secundum colorem huius lapidis, qui est candidus. Nam, cum per totam hanc diem Christus fuerit in sepulchro, hæc dies debet denominari à principaliori parte sua, quæ est meridies. Tunc enim sol existens in altiori loco, & gradu suo magis splendet, & feruet, quàm in aliqua alia hora diei. Et sic meritò per colorem candidum, & splendidum illa etiam dies figuratur: vt de hac secunda die dicatur. Sicut lux meridiana clara est. Ter- *Esa. 28.* tius dies fuit dies dominica, in qua fuit in sepulchro per ipsius scilicet primam partem: quia, scilicet, in aurora resurrexit. Illa autem pars diei quando tempus est clarum est rubicunda. Et ideo merito per tertium colorem huius lapidis rubeum figuratur: vt merito, de hac die, in qua solum in principio diei, & mane mansit in sepulchro dicatur. Mane dies vnus. Vnum de istis tribus diebus, *Genes. 1.* quibus Christus in sepulchro à nobis mansit absconsus potest dici. Tribus diebus nemo vidit fratrem suum. De quibus expresse ait saluator. Sicut *Exod. 16. Matt. 12.* Ionas fuit in vētre ceti tribus diebus, & tribus noctibus, sic erit filius hominis in corde terræ tribus diebus, & tribus noctibus. Sed statim occurrit dubium, qualiter, scilicet, Christus fuit in sepulchro tribus diebus, & tribus noctibus. Ad hoc respõdet *Augus.* gloss. & est August. d. Dicitur tribus diebus more antiquorum, qui diem cum nocte præcedẽte computabant. Et sic accipit partem diei, qua sepultus est cum nocte præterita pro tota die per synecdochem. Sabbato verò noctem, & diem integrum accipit, noctem vero dominicam cum eodem die illucescente, partem pro toto. Et sic habes tres dies, & noctes. Tertia vero pars huius articuli cõ- *Resurre. ctio Christi.* tinet defuncti resurrectionem corporis: quod sepulchri tegebatur lapide, quia resurrexit à mortuis. Christus enim in principio tertiæ d ei resurrexit: & non post tertiam diem: vt Iudæi falsè *Matt. 27.* Pilato allegabãt, dicentes. Domine, recordati sumus, quia seductor ille, &c. dixit post tres dies resurgam. Hæc autem Christi resurrectio Sardonyce lapide figuratur, qui ex partibus componitur: quibus Christi resurrectionis demonstratur veritas. Secundum enim Magistrum vbi suprà. Sardonyx est lapis compositus ex sardio, & onyce figurans compositionem, vel vnionem animæ Christi cum corpore in hac sancta resurrectione. Nam per sardium lapidem, qui coloris est sanguinei, figuratur anima rationalis: cuius sedes est sanguis. iuxta illud Leuitic. 17. anima omnis carnis in sanguine est. Et sic per sardium colorem habens

Universidad de Deusto
Biblioteca

sanguinem, figuratur anima. Per onycem autem lapidem, qui lapis ex sua proprietate multiplicat lites, & commouet animos ad rixas & lites: humana caro, siue corpus humanum figuratur, quod lites, & bella semper aduersus spiritum excitat: secundum illud Galat.5. Caro concupiscit aduersus spiritum, &c. Sardonyx ergo compositus ex sardio figurante animam, & ex onyce figurante corpus, expressè Christi resurrectionem significat: in qua Christi corpus, & anima ad inuicem coniuncta fuerũt. Et hoc ponẽs ista pars articuli quinti dicit. Surrexit à mortuis. Et hanc partẽ ponit Apostolus. 1.Cor.15.d. Tradidi verbis imprimis, quoniã Christus mortuus est pro peccatis nostris: & quoniam sepultus est: & quia resurrexit tertia die, &c.

835 *De pœnit. dist. tota.*

Amplius laua me ab iniquitate mea: & à peccato meo munda me.

Hic consequenter petit plenam à peccatis mũdationem. Vbi sciẽdum, quòd peccatum commissum diuturnitate semper augetur: quia impœnitentia de peccato, quandiu durat, & peccatũ amplius aggrauatur, quoniam vt habeatur extra de cõsuetudine, cum tanto. Peccata tanto sunt grauiora, quanto diutius infœlicem animam detinent alligatam. Dauid autem in istis peccatis adulterij, & homicidij, &c. diu permansit, antequam pœniteret, vel confiteretur, scilicet per annum, vel circa. Quòd ex hoc probatur: quia iam natus erat puer, quem per adulterium conceperat Bersabee de ipso Dauid. Vnde quãdo Nathan reprehendit eum, ei inter alia prædixit, Filius, qui natus est tibi, morte morietur. Peccata autem, quanto sunt grauiora, & diuturniora difficilius lauantur, & purgantur. Sicut macula in panno recens faciliter lauatur, sed antiquata difficulter. Et ideo Dauid plenè pœnitens volens oltẽdere grauitatem peccati sui ex diuturnitate temporis, non solum petit per Dei misericordiã lauari, scilicet, ab actu peccati, sed etiam amplius lauari propter diuturnitatem in peccato habitam. d. *Amplius laua me*, &c. Alia etiam ratione hoc idem petit. Nam pœna, consequens est necessarium ad culpam: quia peccatum impunitum esse nõ potest: sed mitigari potest. Videns autem Dauid, quòd à Deo erat ordinatum, vt peccatum suum grauiter ac multipliciter puniretur: orat, vt non solum à peccato lauetur, sed etiam amplius à pœna multiplici liberetur. Nam pœnæ sibi per Nathan reuelatæ ex parte Dei. 2. Reg. 12. Prima, quòd a filio suo persequeretur, & de regno expelleretur. Vnde ei dixit. Non recedet gladius de domo tua. Secunda, quòd, sicut ipse vxorem alterius tulerat: sic & coram eo alius, scilicet, Absalon tolleret vxores ipsius Dauid: & dormiret cum eis publicè: quod & factum fuit. Tertia quòd peccatum suum, quod secretè fecerat, omnibus fieret manifestatum: quod & factum fuit. Ideo postea Dauid continuè populo fuit exosus, quandiu vixit. Quarta quòd puer ille ex adulterio natus moreretur: quod & factũ fuit ibidem. Videẽs ergo Dauid tot pœnas pro peccato sibi prædictas: Deum orat pro remissione culpæ, & iniquitatis, dicens. *Laua me ab iniquitate mea.* Item pro remissione illarum pœnarum, vel saltem mitigatione. d. *Amplius munda me à peccato meo*, vt sit sensus. *Amplius*, d est, etiam, dicit ergo *laua me ab iniquitate mea*, & vltra hoc peto amplius, scilicet, *à peccato meo munda me.* Et sic hic accipitur peccatum pro pœna: iuxta modum loquẽdi Petri Apostoli de Christo dicentis. Qui peccata nostra pertulit in corpore suo super lignum crucis, &c. vbi patet expressè: quod peccata ponit pro pœna peccati. Similiter & in proposito. Vel ideo amplius lauari petit, eo quod peccatum suum grauabatur ratione dignitatis, & prælationis: quia quantò altior est gradus: tantò grauior est casus. Ideirco ampliori gratia mundationis indigebat, quam si fuisset simplex subditus ipse Dauid, qui erat rex populi Dei.

Peccatũ. Pœna. *1. Petr. 2.*

Quoniam iniquitatẽ meam ego cognosco: & peccatum meum cõtra me est semper.

836

Hic consequenter assignat multiplicem rationem, qua Deus peccatum suum sibi remittere debet. Et diuiditur in tres partes: secundum quòd tres adducit rationes. Prima est ex parte ipsius pœnitentis. Secunda ex parte Dei promittentis: ibi. *Tibi soli peccaui.* Tertia est ex parte humanæ fragilitatis: ibi. *Ecce enim.* Quarta ex parte diuinæ veritatis: ibi. *Ecce enim veritatem.* Quantum ad primum sciendum, quòd diuina iustitia peccatum impunitum dimittere non potest: quia vel homo illud punit per contritionem: vel Deus illud punit per damnationem. Et cum idem peccatum semel sufficienter, punitum amplius puniri non debeat: hinc est, quòd, quãdo homo vere pœnitet de peccato commisso, & sic ipsum punit: Deus illud dimittit, & amplius non punit. Et hoc est, quòd dicitur de pœni. dist. in. 1. si peccatum. Impunitum non dimittit Deus peccatum: quia aut homo punit, scilicet, per veram pœnitentiam, aut Deus punit. Ad propositum ergo Dauid ad vocẽ Nathan Prophetæ statim doluit de peccato cõmisso, & pœnituit: & sic veniam meruit. Et hanc rationem hic insinuat Dauid. d. *Quoniam iniquitatem meam ego cognosco*, quasi dicat. Miserere debes mei, quoniam iniquitatem meam tanquam verus pœnitẽs recognosco. *Et peccatũ meum contra me est semper*, id est, mihi displicet tanquam mihi contrarium, quasi. d. Sicut suum contrarium quilibet abhorret videre: sic & ego peccatum meum abhorreo. Vnde secũdum glo. Dauid hic respondet cuidam tacitæ quæstioni. Posset enim quis ipsi Dauid dicere. Tu petis per misericordiã peccatum tuum deleri. Quid ergo erit? per misericordiam sic peribit iustitia, vt peccatum tuum sit impunitum? Respõdet huic quæstioni Dauid dicens, non manebit impunitum: quia ego punio. Et ideo tu ne punias: *Quoniam iniquitatem meam ego cognosco.* Ideo ignoscẽ: quia ego agnosco, non dissimulo, propter quod subdit. *Et peccatum meum contra me est semper*, id est, coram facie mea, sic enim accipitur cõtra pro coram. Vnde & alia littera habet, *coram*. Contra se ergo habet peccatum, qui eius fœditatem recogitat: post se peccatum habet, qui de illo nõ penitet. Prius enim Dauid habuit peccatum suum post tergum, quando Nathan proposuit ei parabolam de diuite, qui rapuerat ouem pauperis: & ipse sententiam contra diuitem dedit oblitus: quia ipse erat ille diues, qui morte dignus erat, sed ad verba Nathan statim peccatum coram mente sua statuit: vt verus pœnitens. Et idcirco nunc dicit. *Et peccatum meum contra, vel coram me est semper.* Notandum, quòd initium salutis peccatoris, est

Peccatũ. Punitio. *Cognitio peccati.*

est scipsum, & sua vitia cognoscere, quia illis cognitis, statim remedia quærit. Sicut homo se infirmum non cognoscens: non quærit remedia, propter quod dicit Seneca epistola sexta, quòd lignũ est meliorati animi, cum vitia sua cognoscit, ollẽdit per simile. Quibusdam enim ægris congratulamur, cum seipsos ægros esse senserunt. Et ideo homines, qui suos defectus non aduertunt, correctores quærere debent, qui eos doceant, quando peccant. Sic enim in proposito Dauid peccata sua non aduertebat: sed per Nathan correctus illa cognouit: propter quod dicit. *Quoniam iniquitatem meam ego cognosco.* Vnde Augustinus. O homo, si te videres, tibi displiceres, & mihi placeres: sed quia te non vides, mihi displices, & tibi places. Et ideo opus maximæ charitatis est corripere peccatorẽs vt se, & sua peccata cognoscat. Non est enim aliquis tam sapiens, qui omnes suos defectus cognoscat. Vnde legitur in libro de dictis philosophorum, quòd quidam fuerat in seruitio Alexãdri diu commoratus, & nunquam de aliquo vitio increpauerat Alexandrum. Cui tandem dixit Alexãder, Non delector in seruitio tuo. Et cum ille peteret causam. Respondit Alexander. Quia cum tanto tempore mecum fueris, me nunquam de aliquo vitio increpasti. Aut enim nunquam perpendisti me errare: cum tamen pluries errauerim: & sic ignarus es: aut percepisti, & mihi occultasti: & sic infidelis mihi fuisti. Et propter istam causam docebat Plato, quòd magis nobis proficiũt inimici, quam amici: quia inimici vitia nostra nobis improperant: & sic nos ad illorum cognitionem ducunt: amici autem illa cooperiunt, & occultant: propter quod melius est à sapiente corripi, quam ab adulatore decipi. Ex quibus omnibus patet, quòd peccati sui cognitio facit ipsum detestari, & fugere: quia sicut quilibet naturaliter fugit vita priuari, sic & fugere debet peccato maculari: quia peccatum ipsum tollit, & priuat vitam hominis. Quod sic probo, Quia peccator solo corpore viuit, & non anima: quia vita animæ est ipsa gratia Dei, qua caret peccator, vt dicit Magister l. 3. dist. 4. Et ideo tales carentes gratia: carent & vita animæ. Cum ergo denominatio debeat fieri à principaliori parte hominis: cuius est anima: & in ipsis non viuat anima, sed sit mortua: sequitur, quòd ipsi merito non viui: sed mortui digne sunt dicẽdi iuxta illud Apoc.3. Nomen habes, quòd viuas, & mortuus es. Et hoc est, qd dicit Seneca epist. 78. quod non est dicenda vita, quandiu vixeris, sed solùm quandiu bene vixeris. Hoc benè considerabat ille, qui postquam in sæculo per multa tempora peccator fuerat, tandem peccata sua cognoscens, & pœnitens religionem ingressus virtuose vixit. Vnde cum à quodam fuisset interrogatus, quantum in hoc mũdo vixisset. Respondit dicens. Vixi. (Fuerat enim in religione.) xvij. annis. Tunc interrogans dixit. Non dubito, quòd vixisti: sed quantum vixisti, interrogo. Respondet ille. Quantum vixi dixi, voluit dicere illo tempore me vixisse non reputo, quo male vixi, sed solũ illo, quo benè vixi. Vixi autem benè per tot annos: quod significant literæ numerales illius dictionis vixi, quia significat xvij. quia ibi est. v. significans quinque, & x. significans decem, & duo ij. qui significant duo, quia solo illo tempore vixi, quo peccatum meum cognoui: quia ad peccati cognitionem sequitur peccati pœnitentia. Vnde d. cui. 4. dicitur.

Humilis Deo placet. Augusti. *Exemplũ valde notandum.* *Seneca.* *Plato.* *Vita.*

A Cum cognouerit homo peccatum suum, offeret capram immaculatam, id est, seipsum ad modum capræ se Deo debet offerre. Capra enim secundum naturales carnes habet siccas, & difficillimæ digestionis, pilos habet asperos: & cibo vtitur grossiori: quia, scilicet, virgultis arborum. Sic verè tales peccatum suum cognoscentes: vt Deo satisfaciant carnem siccam habere debent per abstinentiam, & ieiunium: quæ debet esse difficilis digestionis, illud enim, quod digeritur, in alimentum vel substantiam digerentis conuertitur. Talis autem carnem non debet digerere: quia affectiones carnales non debent à nobis sic recipi: vt in nobis per approbationem conuertantur. Pilos B etiam asperos debet habere: quia carnem suam non mollibus vestibus: sed magis cilicio operire debet. Cibo grosso debet vti, id est, solido, scilicet, verbo Dei, quod est tantæ soliditatis, quod manet in æternum. Et sicut capra per vias asperas ascendit ad alta: sic & talis per asperã pœnitentiæ viam ad alta, id est, ad cælestium cõtemplationem perueniet: quia, scilicet ex hoc cognoscet Deum, quẽ per peccatũ offendit. Et tunc dicit illud psal. 118. Cognoui, domine, quia æquitas iudicia tua: & in veritate tua humiliasti me. Sic & Dauid sua errata cognoscens dicit. *Quoniam iniquitatem meam ego cognosco.*

Capra. Pœnit.

Tibi soli peccaui, & malum corã te feci: vt iustificeris in sermonibus tuis, & vincas, cum iudicaris.

837 C *Vt pœnit. dist. 1. & veniæ.*

Hic inducit secundam rationem, quæ sumitur ex parte Dei promittentis. Vbi notandum, quòd antequam Dauid prædicta peccata adulterij, & homicidij committeret: dominus ei promiserat, quòd firmaret regnum suum ad filios suos, & posteros: & quod filius eius ædificaret templum domini, vt patet 2. Reg. 7. Item quod ex semine eius Christus nasceretur, vt patet psalm. 131. Iurauit dominus Dauid, & non frustrabitur eum: de fructu ventris tui ponam super sedem tuam. Statim autem cum peccatum Dauid fuit publicatum, multi ex populo dicebant prædictis promissionibus se indignum fecisse: & ideo ipsum illis esse frustratum. Et ideo Dauid pro remissione peccati obtinenda, dictam promissionem allegat Deo. d. *Tibi soli peccaui.* Et quomodo dixit, *Tibi soli peccaui*? Nonne peccauerat contra proximum, auferendo ei vxorem, & ipsum morti tradendo, cum multis aliis? Respondeo: quòd aliud est, peccare contra aliquem, aliud est, peccare alicui. Peccat contra aliquem, qui illum suo peccato offendit: peccat alicui, qui subiicitur illi, vt scilicet per ipsum puniri eius peccatum debeat. Et peccamus in proximum, illum offendendo, sed peccamus iudici, nos eius punitioni alligando. Quia ergo Dauid ista peccata committendo, erat rex: & in terra superiorem iudicem, à quo puniri deberet, non haberet: ideo soli Deo se peccasse verè confitetur. Et hoc est, quod dicit glossa. *Tibi soli peccaui.* Quod ideo dicit, quia rex est omnibus superior: & ideo solum à Deo, qui est ipso maior, puniendus est. Si quis autem de populo errauerit, & Deo peccat, & regi. Rex verò soli Deo peccat, quia non habet hominem, qui eius facta dijudicet. Sic enim ipsi Nathan, quando eum reprehendebat, ait Dauid. Peccaui domino. Ex hoc autem

Peccare contra aliquem, & peccare alicui. *1. Reg. 12.*

non

Universidad de Deusto
Biblioteca

non negat,quin etiam peccauerit in proximum,& contra proximum:propter quòd de peccato facto in proximum subdit, *Et malum coram te feci.* Sciebat enim Deum vbique esse præsentem, & omnia, videntem,sicut dicit Apost.Omnia nuda,& aperta sunt oculis eius. Vnde modo seipsum arguit corã Deo,corã quo ante peccare,non erubuit:vt ipsum saluatorem inueniat. Et hoc est,qđ dicitur Iob.13. Vias meas coram illo arguam:& ipse erit saluator meus.Quod exponẽs Greg.11.moral.cap.19.dicit. Cum Paulus Apostolus dicat.Si nosmetipsos dijudicaremus, non vtique iudicaremur. Eo tunc dominus saluator inuenitur,quo nũc præ timore domini coram ipso peccatum nostrum à nobismetipsis redarguitur. Vnde electi quique suis culpis nunquam sciunt parcere, vt possint culparum iudicem placatũ inuenire. Et verè postmodum eum saluatorem inuenire credunt: quem modo districtum iudicem metuunt. Nam,qui sibi nunc in culpa parcit, ei postmodum nõ parcitur in pœna. Sic ergo nunc,& conformiter Psalm.non sibiipsi parcit,sed seipsum arguit coram Deo.*Tibi soli peccaui, & malum coram te feci.* Sequitur. *Vt iustificeris in sermonibus tuis.* Vbi sciendum,vt dictum est, quòd multi considerantes peccata Dauid enormia,quæ fecerat, dicebãt,quòd Deus ei nõ compleret promissa:quia indignum se fecerat. Et per consequẽs dicebãt Deum in promissis non esse veracem. Petens ergo iste peccatorum veniam, hãc rationem allegat.d.*Amplius lauа me ab iniquitate mea.* Ad hoc scilicet.*Vt iustificeris in sermonibus tuis*, id est, vt iustus, & verax ab hominibus iudiceris, vt scilicet, sicut non te iudicant veracem in promissis, quia non credunt te mihi implere promissa, ita si me mundaueris à peccato, & promissa compleueris: te iustificabunt,id est,iustum credent. Et sic rogo *vt vincas,cum iudicaris*,quasi dicat, Tu iudicaris ab hominibus nõ verax, ergo imple promissa:vt opinionem hominum vincas:qua te iudicant. Vnde non est sensus:quòd Deus si dimittat peccata,iustificetur,id est, iustus efficiatur: sed quòd iustus apparebit per effectum hominibus,& videbitur.

Hebr.4.

Iudicare. Arguere.

838 De cõsecra.dist.3. firmissime.

Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea.

Hic inducit tertiam rationem, quæ sumitur ex parte nostræ fragilitatis. Vbi sciendum, quòd natura humana peccato originali sic est vulnerata,vt ad malũ inclinetur: & sensualitate trahatur deorsum. Nam ex primo peccato facta est quædam rebellio inter carnem, & spiritum, quia sicut spiritus fuit Deo rebellis,Dei non obseruando præcepta, sic iusto Dei iudicio factum est, vt caro, quæ prius spiritui subdebatur, ipsi spiritui rebellando contra ipsum concupiscat. Vt Apostolus in persona omnium dicat. Ego autem carnalis sum, venũdatus sub peccato, &c. Quòd ideo dicit secũdum glossam ibidem. Quia ex primo peccato concupiscentia contra spiritum nata est in carne. Ex qua concupiscentia carnis quicquid peccati est in dictis,in factis,& cogitationibus, totum oritur ex illa concupiscẽtia, quæ ex primo peccato processit. Et, si consentientem traxerit, atque ille consenserit, tunc concipit, paritque peccatum. Ex quibus apparet, quòd homo ad concup.scentiam cõtra illa,quæ sunt spiritus,per carnem peccato corruptam trahitur. Cui concupiscentiæ difficile est resistere, vt Apostolus ibidem dicat. Non, quod volo bonum, hoc ago, sed quòd odi malum, hoc facio. Quòd ideo dicit, quia ex carne est concupiscentia. Etsi non assensum præbeo, ex ratione tamen adhuc confligo:nondum vici, magnũ mihi est certamen, quia etsi concupiscentiæ non consentio, tamen adhuc concupisco, & nolo, facio ergo,quod odi, scilicet, concupiscere. Ex quibus apparet,quòd peecatũ, quod oritur ex carnis concupiscentia,minus est,& magis venia dignũ,quam fuisset ante primum peccatum, quando concupiscentia non erat in carne: quia quanto peccatum à maiori tentatione,& impulsu progreditur, tanto minus peccanti imputatur, quia minus habet de voluntario. Hanc ergo rationem adducens scilicet,carnis concupiscentiam, quæ continuum bellum contra spiritum facit: dicit. *Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum*, scilicet in peccato originali, ex quo caro concupiscit aduersus spiritum. Et per consequens peccatum meum magis est remissibile. Sed statim insurgit dubium, quomodo Dauid,vel quilibet alius cõcipitur à matre in peccatis originalibus,quia certum est,quòd tempore, quo mater concipit prolem, ibi non est in conceptu anima rationalis,quæ non creatur, & corpori infunditur,nisi post corpus cõceptum, formatum, & distinctum: corpus autem conceptum non habet debitam formam, nisi post quadraginta dies à cõceptione.si est masculus,si autem fœmina, post octuaginta. Cum ergo peccatum non possit esse nisi in anima,& quando mater concipit fetum,ibi non est anima, quomodo ergo mater in peccatis concepit fetum? Ad hoc respondetur dupliciter. Primo quòd illud peccatum, vel illa peccata, in quibus fetus concipitur, non sunt peccata prolis conceptæ,sed parentũ cõcipientium. Licet enim ante primum peccatum hominis carnalis copula posset fieri sine libidinosa concupiscentia, tamen post peccatum fieri non potest absque libidinosa concupiscentia: quæ semper est vitium, & peccatum, vt dicit Magister lib.2. distinct.31. nisi excusetur per bona matrimonij, vt scilicet ad mortale non imputetur. Sic ergo *in peccatis concepit* eum *mater* eius, quia parentes,ipsum concipiendo,peccauerunt ex libidinosa cõcupiscentia, saltem venialiter. Secundo dicitur, quòd in peccatis cõcepit eum mater eius, quia in conceptione seminis in semine cõcepto est quædam necessitas ad causandum peccatum originale in anima, quandò fuerit eidem coniuncta. Sic enim aliud dicitur fieri, cum fit illud, ad quod illud necessario dicitur consequi. Verbi gratia. Dixit Deus primis parentibus. In quacunque hora comederitis de ligno scientiæ boni, & mali, moriemini, non quidem quod statim mortui fuerint,quando de ligno comederunt, quinimmo post Adam vixit nongẽtis, & triginta annis.Sed idcirco dictum est, quacunque hora comederitis moriemini, id est, contrahetis necessitatem moriendi: sic in proposito. Et ideo notant doctores, quòd peccatum originale contrahitur dupliciter, scilicet causaliter, & formaliter. Contrahitur causaliter in conceptione seminis, quia tunc contrahitur necessitas ad ipsum contrahendum formaliter, quando anima creata infunditur corporis, nisi interim Deus per suam gratiam purificet, & sanctificet semen conceptum

Peccatum originale. Concupiscentia.

Rom.7.

Concepti.

Quæstio.

Respon.

Peccatum originale.

conceptum ab illa libidinosa concupiscentia:sicut fuit in conceptione beatæ Mariæ.Contrahitur autem formaliter in conceptione hominis. Et ambæ duæ prædictæ solutiones sunt venerabilis Anselm. in lib.de conceptione beatæ Mariæ. Istam materiam diffusè declaraui in tractatu de conceptione beatæ Mariæ. Vide ibi.

839 Ecce enim veritatem dilexisti:incerta,& occulta sapientiæ tuæ manifestasti mihi.

Hic adducit quartam rationem,quæ sumitur ex parte diuinę veritatis,vbi notandum,quòd quia in præcedẽti ratione videbatur aliqualiter peccatum suum excusare ex concupiscẽtia carnis,quæ in conceptione trahitur,ideo vt verus pœnitẽs vult ostendere, quòd quæ dixit, non dixit ad excusandum, sed magis ad gratiam impetrandam:propter quod hic consequenter peccatũ suum aggrauat. Quantò enim quis maiora recipit à Deo beneficia, tantò amplius peccans est Deo ingratus: & peccatum suum grauius existit. Inter alia autẽ beneficia Dei magnum beneficiũ est intellectus illuminatio ad veritatem cognoscẽdam, & diuinæ voluntatis beneplacitum. Et ideo quantò magis quis à Deo intellectum habet illustratum ad cognitionem supernorum agendorum, & fugibilium: tantò amplius peccat cæteris paribus. Quod ostendit Gregor.28.lib.moral.cap.7.d. Scriptum est,seruus,qui cognouit voluntatem domini sui, & non fecit secundum voluntatẽ eius,vapulabit multis. Qui autem non cognouit, & non fecit digna plagis, vapulabit paucis. Rursumque scriptum est. Scienti bonum facere, & non facienti, peccatum est illi. Ad maioris ergo culpæ cumulum hostes suos sancta ecclesia perhibet scire, quod sequi debeant, & sequi nolle,quod sciant:de quibus alias dictum est, Descendant in infernum viuentes. Viui sunt, qui sentiunt,quæ erga illos fiunt.Mortui enim omnino nec sciunt,neque sentiunt. Mortui itaque,qui non sentiunt pro nescientibus: viuentes vero,qui sentiunt pro scientibus poni solent. Viuentes ergo in infernum descẽdere est scientes,sentiẽtesque peccare.Sic ergo magnitudo sciẽtiæ peccantis peccatum eius aggraua. Sed quis altius illuminatus à Deo fuit ipso Dauid, vt clarè cognosceret secreta Dei mysteria,Dei iudicia: quæ faciẽda,quæ vitanda ipso Dauid? vnde prophetæ per excellentiam dicitur.Sicut cum Apostolus dicitur absolutè intelligitur Paulus: sic cũ absolutè dicitur Propheta intelligitur Dauid propter altitudinem scientiæ,quã à Deo fuit inspiratus. Vnde alias dicebat Psal. 15. Benedicam dominũ,qui tribuit mihi intellectum. Ex quibus omnibus sequitur,quòd grauissimè peccauit,dum adulterium,homicidiũmque commisit. Et ideo, vt facilius mereatur veniam, se vt verus pœnitens accusat. d. *Ecce enim veritatem dilexisti.* Hic enim veritas pro iustitia accipit,vt Psalm.84. Misericordia,& veritas obuiauerunt sibi. *Ecce ergo veritatem*, id est iustitiam *dilexisti*. Psalm 10. Iustus Dominus, & iustitias dilexit. Quæ quidem iustitia peccati mei punitionem exigit. Quod quidẽ peccatum est magnum, quia directè factum per malitiam non per ignorantiam, quia *ta incerta, & occulta sapientiæ tuæ manifestasti mihi*. Vbi per occulta,& incerta sibi reuelata intelligit arcana mysteria sacræ scripturæ,quæ aliis sunt occulta,& incerta:sed isti manifestata fuerunt:vt est beatorum gloria,damnatorum supplicia,& similia,de quib.multotiens agit in psal. Vnde de ipso singulariter potest dici illud Iob. 28. Profunda fluuiorum scrutatus est: & absconditа produxit in lucem. Vel per absconditа, & occulta intelligit mysterium incarnationis Christi:quod etiã ante ascensionem multis beatis Angelis fuit occultũ,& incertum. Vnde hic ait gloss. *Incerta,& occulta,&c.* id est,aduentum filij tui,qui aliis incertus est, & aliis occultus. Per hanc enim prophetiam notat, quòd ei reuelatum est,vt sciret, quòd Dei filius de suo semine nasceretur,vnde sibi à peccato magis erat cauendũ. Vel per incerta,& occulta intelligit remissionem peccatorum suorum,sibi reuelatã,scilicet per Nathan prophetam,qui ei pœnitenti dixit. Dominus transtulit peccatum tuũ. Incerta enim & occulta sunt, quòd peccatoribus ignoscat Deus. Vnde sub hac incertitudine Ninuitæ pœnituerunt dicẽtes. Quis scit,si conuertatur,& ignoscat Deus? Sed hoc ipsi Dauid per Nathã prophetam fuit reuelatũ, Vnde ipse Dauid Deo dixit. Tu,domine, reuelasti auriculam serui tui. Nunc ergo, domine, tu es verus Deus:& verba tua erunt vera. Sequẽdo materiam articulorum restat agere de sexto articulo, & de sexto fundamento ciuitatis Hierusalem,quod erat sardius. Sextum autem articulum posuit Iacobus minor.d. Ascendit in cœlũ,sedet ad dexteram Dei patris omnipotentis. Et hic articulus rectè figuratur per sextum lapidem,qui est sardius. Vbi notandum,quòd iste articulus duas partes continet principaliter:quia ostendit, quòd Christus à terris eleuatur ad cælestia:vt homines comprehensores efficiat iocũdius:quia Ascendit in cœlum. A dextris patris collocatur verius, vt homines viatores protegat ab hostibus:quia Sedet ad dexteram Dei patris omnipotentis. Hæ autem duæ huius articuli partes per sardium lapidem figurantur. Quoniam hic lapis secundum Magistrum vbi suprà,expellendo tædium,lætificat iocundius:cuius efficacia cœli figuratur gloria,quoad primum. Roborando animum fortificat solidius, cuius ex potentia patris figuratur dextera quoad secundum. Primò ergo cõtinet dictus articulus,qualiter Christus à terris eleuatur,&c. Postulat enim ordo rationis: vt,sicut Dei verbum se nobis copulando,de cœlo ad terras descenderat,sic vt nos suæ copularet gloriæ,de terris ascenderet ad cœlum. Quantum enim descendit aqua,tantum naturaliter per conductum ascendere potest. Et ideo sicut Christus de cœlo descendit ad terram:sic de terra ad cœlum scandere debuit. Vnde glo.super illud Apoc.12.raptus est,&c.dicit. Raptus est Dei filius: & ascendit ab humilitate ad diuinitatem in transfiguratione, à passibilitate ad immortalitatem in resurrectione, à minoritate ad patris equalitatem in ascensione. Quia quantus fuit descensus de sinu patris ad patibulum crucis,tantus fuit ascensus à patibulo crucis vsque ad dexteram patris. Ad hoc autem ascendit (vt dicebant) vt homines comprehensores efficeret iocundius: quia in hac Ascensione ipse ianuam cœli omnibus prædestinatis aperuit. Quia sicut eius resurrectio fuit causa nostræ resurrectionis: sic & eius Ascensio nostræ Ascensionis. Vnde Augustin.in sermone de resurrectione. Quorum sepulchra in passione domini sunt patefacta, horum corpora,Christo resurgente, sunt resuscitata. Decebat enim,vt ille primum resurgeret,deinde alij, sicut

Iacob.4.

Viuentes descendere in infernum quid.

Ascensio.

Resurrectio.

Augustin.

Reuelatio Dauid.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sicut dicit Apostolus. Christus surrexit à mortuis, primitiæ dormientium. Et, sicut ipsi cum domino surrexerunt, sic etiam ipsi cum ipso ascendente ascenderunt. Si ergo ista Christi ascensio est causa nostræ glorificationis: benè sequitur, quòd nobis debet esse causa magnæ lætitiæ, & exultationis. In cuius figuram dicitur. Ascendit Deus in iubilo: & Dominus in voce tubæ. Hæc autem huius articuli pars, scilicet, quòd Christus à terra eleuatur, &c. clarè in isto sexto lapide, scilicet sardio figuratur: Quoniam hic lapis expellendo tædium, lætificat, &c. Nam vt dicit Magister lib. 16. Hic lapis excitat gaudium, & excutit timorem, & onycem reprimit ne sua præsentia nocere possit. Quæ omnia planè ad cœli applicari possunt gloriam. Ideo de gloria paradisi, per hunc lapidem significatam: cuilibet beato dicitur. Tu in delitiis paradisi Dei omnis lapis pretiosus operimentum tuum: sardius, topazius, &c. Et ideo de Christo sic ascendente & nobis fœlicitatis ianuam aperiente dicitur Michee 2. Ascendit, iter pandens ante eos. Et hoc notat prima pars articuli dicens. Et ascendit in cœlum. Sed circa istam partem primo dubitatur. Qualiter fuit possibile Christum in cœlum ascendere, ratio est, quia Christus post resurrectionem non potuit moueri: ergo nec ascendere, consequentia nota: quia omnis ascensio motum includit, probatur antecedens: quia omnis motus est actus imperfectus: quia omnis motus fit propter indigentiam termini ad quem, quo caret. Sed corpus Christi post resurrectionem, cum esset glorificatum, nullum poterat habere actum imperfectum: nec aliquo carere: ergo nec moueri, nec ascẽdere. Præterea, si Christus ascendit in cœlum, aut ascendit, secundum quòd homo: aut secundum quòd Deus. Non secundum quòd Deus: quia ascendere, & descẽdere sunt proprietates circumscripti corporis: cuiusmodi non est Deus. Nec secundum quòd homo: quia non descendit secundum quòd homo, ergo nec ascendit secundum quòd homo antecedẽs notum: quia humanitatem suam non attulit de cœlo secundum errorem Eutychetis, & Origenis: sed ipsam de matre virgine assumpsit, & patet consequentia: quia secundum eandem naturam ascendit: secundum quam descendit, secundum illud Ioan. 3. Nemo ascendit in cœlum, nisi qui de cœlo descendit. Ad oppositum est articulus. d. Et ascendit in cœlum. Respondeo, vnde pro declaratione primæ difficultatis sciendum, quòd quędam mouẽtur à principio extrinseco: & talis motus arguit imperfectionem in mobili: Quædam vero à principio intrinseco: vt puta, quia habent motiuum in seipsis, vt animata. Et ista sunt in duplici differentia: quia quædam mouentur propter supplementum indigentiæ, in quibus est motus: & iste arguit imperfectionem. Alius autem est motus ad virtutis declarationem. Primus motus ponit imperfectionem in mobili. Secundus vero perfectionẽ. Ascensio autem Christi non fuit motus habens principium extra se: nec ad supplementum indigentiæ: sed habuit principium intra se, scilicet, suam beatam animam, & naturam corporis glorificati obedientem animæ: & vtrumque obediens diuinitati. Et sic talis motus in ipso arguit perfectionem sine imperfectione. Ad secundum dico, quòd ly secundum, aut potest dẽnotare conditionem ascendentis: & sic ascendit secundum quòd homo, vel secundum naturam humanam, quæ loco continetur, & motui potest subiici, & non secundum naturam diuinam: aut designat causam ascensionis: & sic ascendit secundum quòd Deus: non secundum quòd homo: quia ascendit virtute diuinitatis. Vnde Aug. in sermone de ascensione. De meo est, quòd filius Dei ascendit in cruce, de suo, quòd ascendit in cœlum. Et sic patet, qualiter intelligitur illud Ioan. 3. Nemo ascendit in cœlum, &c. quia ipse filius hominis vnus, & idem Deus erat, & homo: qui descendit, in quantum Deus, quia semetipsum exinaniuit in incarnatione. Ascendit autem, secundum quòd homo. Hanc autem articuli primam partem concludens Apostolus ait. Qui descendit, ipse est, & qui ascendit super omnes cœlos, vt adimpleret omnia. Si ergo hic lapis sardius excitat lætitiam, & excutit timorem, vt dictum est: meritò significat statum cœlestis gloriæ: vbi nostrum perfectum est gaudium: & nullus reperitur timor.

Aug. Ephes. 4.

Asperges me, domine, hyssopo, & mundabor: lauabis me, & super niuem dealbabor. 848

Hic cõsequenter Dauid petit gratiæ infusionẽ. Multiplicem enim à Deo hic postulat gratiam, scilicet, gratiam humiliantem in principio. Secundo gratiam iocũdantem: ibi. *Audi tui*. Tertio gratiam absoluẽtem, ibi. *Auerte*. Quarto gratiam iustificantem: ibi. *Cor mundum*. Quinto gratiam confirmantem: ibi. *Ne proijcias*. Sexto gratiam illuminantem: ibi. *Redde mihi*. Distinguitur enim Dei gratia secundum diuersos effectus eiusdem. Primo ergo postulat gratiam humiliãtem: vt, sicut peccando se erexerat contra Deum, eius mandata contemnendo: sic modo per pœnitentiam seipsum humiliter se Deo totaliter subiiciendo, vnde dicit. *Asperges me, domine, &c.* Vbi notandum, quòd per hyssopum herbam significatur humilitas. Quoniam secundum quòd dicunt naturales, hyssopus est herba humilis, id est, parua, medicinalis, quia purgat pulmonem: radix eius petræ hæret. Sic verè virtus humilitatis est parua, scilicet in sua reputatione, licet sit magna in conspectu domini: quia quilibet paruus in conspectu suo magnus est in conspectu domini: & quilibet magnus in conspectu suo, paruus, & abiectus est in conspectu Dei. Sic enim dixit Samuel ad Saul. Nónne cum paruulus esses in oculis tuis, caput factus es in tribubus Israël? Secundo hyssopus purgat pulmonem, Nam secundum naturales in pulmone manẽt inflationes: & sic significat inflationẽ superbiæ, quam purgat humilitas, sic enim virtute humilitatis dixit Dauid. Humiliabo me, & vilior fiam in conspectu domini. Tertio radix hyssopi petræ hæret: & sic humilitas petræ, quæ Christus est, (1. Cor. 10. Petra autẽ erat Christus.) nos facit humiles: quia solum humiles Christum imitantur. Discite à me: quia mitis sum, &c. Sic ergo, per hyssopum virtus humilitatis designatur. Quid est ergo dicere domino. *Asperges me: domine, hyssopo, & mundabor*: nisi asperge me virtute humilitatis, & mundabor à superbia. Attendant ergo aqua benedicta aspergẽtes se, dicendo, *Asperges me, domine, &c.* vt, quod ore petunt, fortius desiderent mẽte. Et, quia superbia est omnis peccati initium: sic & humilitas omnis virtutis, & munditiæ est fundamentum. Ideo ad humilitatem sequitur

Gratia multiplex. Hyssopus. 1. Reg. 15. 2. Reg. 6. Matt. 11.

plena purgatio mentis, propter quod subditur. *Lauabis me, & super niuem dealbabor*, id est, habita humilitate, mundus efficiar, & dicit *super niuem*, id est, incomparabiliter albus, & mundus ero: quia albedo spiritualis animæ incomparabiliter melior est albedine niuis corporalis. Quia autem isto versiculo sæpius vtimur, nos aqua benedicta aspergentes. Ideo ad ipsius deuotionem confirmandam est notandum, quòd multiplex est asperssio, scilicet, Asperssio sanguinis Saluatoris, quo emundantur crimina. Asperssio sanguinis figuralis, quo aspergũtur corpora. Aspersio aquæ salutaris, qua expiantur venialia. Primò est asperssio sanguinis Saluatoris, &c. Sicut enim Pelicanus, vt filios viuificet, ipsos proprio aspergit sanguine, sic Christus vt morte culpæ sublata, vitam nobis daret gratiæ, proprio suo nos aspersit sanguine. Ad Heb. 12. Accessistis ad Iesum, & sanguinis asperssionem melius loquentem quam sanguis Abel. vbi glos. Asperssio sanguinis Christi melius loquitur quam sanguis Abel: quia iste veniam petit, ille vindictam: iste salutem, ille damnationem clamat. Iste pro persecutoribus implorat indulgentiam, ille vindictam. Qui ergo à peccatis cupit mundari, isto sanguine debet aspergi. Sed quale asperssorium debeat esse figuraliter ostenditur Leuit. 14. vbi dicitur, quòd cum ligno cedrino, cocco, & hyssopo tinget in sanguine passeris immolati, quo asperget leprosum septies, & mundabitur. Et sic asperssorium ex tribus debet componi, scilicet ex ligno cedrino, cocco, & hyssopo. Per hæc enim tria tres significantur virtutes, quibus Christi sanguinem super nos debemus aspergere. Per cedrum enim, quæ est arbor fortis, & alta, cuius odor fugat serpentes, spem accipe, quæ est de cœlestibus, & altissimis, quæ fortis est: quia omnem aduersitatem patienter tolerare facit, & suo odore fugat serpentes, scilicet diaboli tentationes. Sed quia spes sine charitate esse non potest, ideo secundum requiritur, scilicet coccus, quod est genus tinctũræ rubeæ. Et secundum Magistrum in gloss. ad Heb. 9. significat charitatem. quæ feruorem spiritus sancti igneo colore restatur. Tertio requiritur hyssopus. Et per hoc accipe humilitatem. Nam vt ait glo. Exo. 12. Hyssopus est herba humilis, nascens in petris, purgans pectus, & pulmonem: & significat veram humilitatem, cuius exemplum Christus in seipso præbuit nobis. Sic ergo fasciculum, id est, asperssorium cedri, cocci, & hyssopi sanguine Christi tingimus, & nos illo aspergimus, quando memores Christi passionis, spem in illum ponimus: ipsum charitate vera diligimus, & eius humilitatem sectamur. Et ideo dicitur Exod. 12. Fasciculum hyssopi sanguine tingite, & aspergite ex eo, scilicet dicendo, *Asperges me, domine, hyssopo, &c.* Et nota virtutem talis asperssionis: quia per ipsam primo peccata mundantur, quod probat Apostolus ad Hebræos nono, dicens. Si enim sanguis vitulorum, & hircorum asperssus, inquinatos sanctificat ad emundationem, &c. quanto magis sanguis Christi, &c. Secundo dicordes pacificantur, prima Petri capitu. primo. In asperssione sanguinis Christi est pax. Tertio porta cœli nobis reseratur. Exod. 12. Sanguine, qui est in limine, aspergite ex eo superliminare, & vtrunque postem. Quod exponens ibi Gregor. in glo. dicit. Super vtrunque postem sanguis aspergitur, quando non solum ore corporis, sed etiam ore cordis hauritur, & ad imitationem intenta mente cogitatur. Nam qui sic redemptoris sanguinem accipit, vt imitari passionem eius nec dum velit: vnum solum postem Christi sanguine aspergit: qui etiam in superliminaribus domorum aspergendus est. Domus enim mentes nostræ sunt, in quibus per cogitationem habitamus. Superliminare verò, quod præeminet actioni, intentio est. Qui ergo intentionem cogitationis ad imitationem Christi passionis dirigit, superliminare domus aspergit sanguine Christi. Vel domus nostræ sunt corpora nostra, in quibus habitamus dum viuimus. Superliminare ergo domus Christi sanguine aspergimus, quando crucem passionis Christi in fronte portamus. Et hæc asperssio debet fieri septies, id est, contra septem peccata, propter quod Leuitic. quarto, dicitur. Sanguine asperget septies contra velum, id est, contra peccata: quod velum, vel velamen dicitur, quia velat, vel obfuscat intellectum peccatoris. Secundo principaliter est asperssio sanguinis figuralis. Vbi notandum, quòd quadruplici figurali sanguine in antiqua lege fiebat asperssio, scilicet sanguine hædi, vituli, hirci, & vaccæ, & passeris. Ad significandum, quòd sanguine multiplicis peccati à nobis debemus aspergere, & expellere. Primo aspergebatur sanguis hædi. Exod. duodecimo. Immolabit hædum, &c. & fasciculum aspergite in sanguine, &c. Quid enim sanguis hædi nisi vitam significat luxuriosam. Quoniam vt ait Hieronymus super Matthæum. Hædus lasciuum animal est, & semper ad coitum feruens. Huius sanguis aspergitur, cum luxuriosa vita virtute continentiæ dissipatur. Sic enim figuraliter sanguine Iezabel asperssus est paries, & equorum vngulæ, &c. vt dicitur quarto Regum nono. Iezabel enim, quæ fluxus sanguinis interpretatur, significat ipsam luxuriam, quæ in quodam fluxu consistit. Secundo aspergebatur sanguis vituli Leuitici quarto. Tollet de sanguine vituli, & asperget septies digito contra propitiatorium ad orientem. Quid enim vitulus nisi superbos significat, qui vt vituli sunt sine iugo superioris: imo nec Deo subiici volunt, vt dicit Magister in glo. super illo verbo. Circumdederunt me vituli multi. Et sic sanguis vituli figuraliter aspergitur, cum superbia spargitur, & deponitur, vnde dicitur Leuit. 4. Sanguine vituli septies aspergens altare, sanctificet illud ab immunditiis suis. Vbi per altare cor nostrum, in quo sacrificium Deo offerebamus, intellige. Tertio aspergebatur sanguis hircorum, secundo Paralippomenon, cap. vigesimonono. Asperserunt sanguinem hircorum coram altari pro peccato populi. Quid enim sanguis hirci, nisi auaritiam significat: cuius tanta est caliditas, vt adamantem, quem nec ferrum, nec ignis domare potest, solus dissoluat. Quartò aspergebatur sanguis vaccæ. Numeri decimonono. Vaccam rufam ætatis integræ, in qua nulla sit macula, immolabit, intingens digitum in sanguine eius, asperget contra fores tabernaculi. Secundum enim quòd ait Magister in glossa ad Hebræos nono. Vacca rufa est caro Christi infirma. Sexus enim fœmineus positus est propter infirmitatem carnalem. Rufa est quia caro Christi in passione sanguine fuit cruentata. Ætatis erat integræ: quia Christus in passione fuit triginta trium annorum. Absque macula fuit, quia in illa nullum fuit peccatum. Huius ergo sanguinem figuraliter aspergimus septies, cum

Asperssio. Sanguis Christi. Asperssorium. Leuit. 4. Sanguis. Hædus. Hieronym. Vitulus. Psal. 21. Hircus. Vacca.

Universidad de Deusto
Biblioteca

per memoriam suæ passionis corda nostra ab om- A
ni purgamus peccato, ipsius sanguinem deuotè
Hebr. 10. medi tantes, scilicet secundum quòd Apostolus
ait. Accedamus verò corde in plenitudine fidei
aspersi corda à conscientia mala. Et de isto san-
guine dicitur ad Hebr. 9. quod Moses aspersit po-
pulum. d. Hic est sanguis testamenti, quod man-
dauit Deus, &c. Vt ergo prædictis modis aspersi
Aqua benedicta. valeamus, dicamus Deo. *Aspergesme, domine hyssopo & mundabor.* Tertia principalis aspersio est aquę
salutaris, &c. scilicet aquæ benedictæ, figuratæ per
aspersionem aquæ expiationis: qua immũdi aspergebantur, vt mundarentur. Numer. 19. Qui tetigerit cadauer hominis mortui, aspergetur hac
aqua die tertio, & septimo: & sic mundabitur. B
Tangens cadauer hominis mortui: est omnis de-
scendens ab Adam seminaliter: cuius semen pri-
mo peccato fuit mortificatum. Sed si aspergatur
aqua expiationis, scilicet baptismi, mundatur. Si
tamen aspergatur die tertio, & septimo. Die, scili-
cet tertio, id est, in fide sanctæ trinitatis: & die se-
ptimo, qui est dies requietionis, scilicet vt in illa
fide requiescat: nec ab illa discedat. Vnde nota
quòd in aspersione huius aquæ peccatum remittitur. Numer. 8. Aspergatur aqua, & radat omnes pi-
los suos, scilicet superfluas cogitationes, vt purifi-
cetur. Item spiritus sanctus condonatur. 2. Mach. 1.
Iussit Neemias sacrificia aspergi aqua, & ligna: &
factum est, vt, cum sol refulsit, accensus est ignis C
Aqua benedicta. magnus, &c. Vel per aquam expiat onis accipe
aspersionem aquæ benedictæ, per quam fugantur
dæmones, peccata delentur venialia, & gratia mul-
tiplicatur: vnde Alexander dicit, & habetur in can.
de consecrat. di. 3. aquam sale. Vbi sic dicitur.
Aquam sale aspersam popalis benedicimus, vt ea
cuncti aspersi sanctificentur, & purificentur, quod
omnibus sacerdotibus faciendum esse mandamus. Nam, si cinis vituli aspersus, populum sancti-
ficabat, atque mundabat: multo magis aqua bene-
dicta sale aspersa, diuinisque precibus sacrata, san-
ctificat populum. Et, si sale asperso per Helisæum
prophetam sterilitas aquæ sanata est: quanto ma-
gis diuinis precibus sacratus sal sterilitatem rerum
aufert humanarum, & coinquinatos sanctificat, &
purgat, &c. bona multiplicat: & insidias diaboli
auertit & à phantasmatibus & versutiis homines
Quæstio. Nota dubium cum sua solutione de virtute aquæ benedictæ. defendit. Sed fortè multi mirantur, q omodo per
aquam benedictam aspersam peccata saltem ve-
nialia remittantur, & expellantur dæmones. Quia
cum aqua benedicta sit res materialis, quomodo
in animam potest agere, illam purgando, vel dæ-
mones expellere, cum secundum naturales corpus
in spiritum agere non possit: quia corpus agit per
contactum, spiritus autem tangi non potest. Sed
ista dubitatio aliam mouet, quia eodem modo
quæram, sanguis Christi, cũ sit res materialis: quo-
modo potest animam à peccatis lauare, cum ta-
men dicatur Apoc. 1. quòd Christus lauit nos à
peccatis nostris in sanguine suo: vnde eadem diffi-
cultas est vtrobique. Respondeo ergo, & dico,
quòd res materialis vt sic, in spiritum agere non
potest, sed rei materiali aliqua virtus spiritualis
potest applicari, virtute cuius in spiritum poterit
agere. Sic enim ignis infernalis, qui est ignis ma-
terialis, agit in animam, ipsam cruciãdo: quia cer-
ta virtus spiritualis illi igni à Deo est communi-
cata. Similiter & sanguis Christi virtute diuinita-
tis sibi coniunctę. Similiter & aqua benedicta: non
ratione aquæ, sed ratione benedictionis spiritualis
in animam agere potest, ipsam purificando. Etiam
alio modo: quia considerata benedictione spiri-
tuali aquæ per ipsam aspersi accendimur ad Dei
reuerentiam, & deuotionem, per quam deuotio-
nem, quæ spiritualis est, delentur venialia, & dæ-
mones fugantur. Consimilem rationem ponit
Magister de sanguine Christi, quomodo purgat
peccata. lib. 3. dist. 19. dicens, quòd per sanguinem
mundamur. 1. per charitatem, & deuotionem, quæ
per considerationem Christi sanguinis, & passio-
nis excitantur in nobis. Sic ergo cum fiducia, &
deuotione aqua benedicta aspergamur. d. *Aspergesme, domine, hyssopo, &c.*

Auditui meo dabis gaudium, & lætitiam: & exultabunt ossa humiliata. 84

De tentatione diuersa de anima.

Hic consequenter Dauid postulat gratiam &
iocundantem. Vbi sciendum, quòd Dauid sicut
de prædicto adulterij peccato fuit reprehensus per
Nathan Prophetam, statim corde pœnituit, & do- *Contritio.*
lorem per contritionem magnum habuit: consi-
derans quam grande peccatum fecerat: vnde &
dicebat. Iniqu tatem meam ego cognosco: & pec-
catum meum contra me est semper. Per hoc insi-
nuans, quòd sine dolore peccati non datur ve-
nia. Quanto autem maior fuerit dolor de pecca-
to, tanto, impetrata venia, maior est consolatio de
remissione peccati. Quod narrabat alibi Psal. d.
Secundum multitudinem dolorum meorum in
corde meo, consolationes tuæ lætificauerunt ani-
mam meam. Quod ad propositum exponit Gre- *Gregorius.*
gor. 35. moral. c. 8. d. Secundum metam afflictio-
nis d sponitur mensura consolationis. Vnde alias
scriptum est. Secundum multitudinem dolorum
meorum in corde meo consolationes tuæ lætifi-
cauerunt animam meam. In ea enim mensura
consolati m se, in qua afflictus fuerat, indicauit:
qui lætificetur se secundum multitudinem dolo-
rum clamat. Non autem minime lector instrui-
D tur: si ipsum remunerationis ordinem contem-
pletur: quoniam excessus, id est, peccatum correc-
tio, correctionem pœnitentia, pœnitentiam ve-
nia, veniam verò munera, & consolationes se-
quuntur. Et hoc est quod hic Dauid ex dolore cõ-
tritionis consolari de venia petit. d. *Auditui meo dabis gaudium, & lætitiam, & exultabunt ossa humiliata.*
Quod ideo dicit, quia in sua pœnitentia descen-
dit deorsum ad locum solitarium, & s. ipsum humi-
liando iacebat supra terram, vt habetur. 2. Reg.
12. Et nota hic tria verba iocunditatis, quę distin-
ctè ponit, scilicet gaudium, lætitiam, & exultatio-
nem, vt ostendat quantam consolationem pecca-
tor post veniam debet habere, & intus, & extra.
E Quoniam secũdum Grammaticos illa tria distin-
guuntur: quoniam gaudium est mentis, lætitia vul-
tus, exultatio verò verborum, atque membrorum.
Dicit ergo Psal. *Auditui meo dabis gaudium &c.* id
est, post contritionem peccati facies me intus,
& extra tuam percipere consolationem. Notan-
dum ergo, quòd gaudium, siue lætitia, vel exul-
tatio est multiplex. Est enim gaudium Tempo-
rale, quod est peccatorum, Spirituale, quod est *Gaudium multiplex.*
deuotorum, Supernale, quod est bonorum. Pri- *Prou. 1.*
mum est gaudium peccatorum, qui lætantur,
cum male fecerint, & exultant in rebus pessimis,
non

non aduertentes, quod scribitur. Qui gaudet ini- A
Eccle. 19. quitate, deuorabitur, quia tale gaudium ad trist i-
Virgo. Omnia cuius. Anatei. Et fœmina pro fere. tiam perducit æternam. Prouer. 14. Extrema gau-
dij luctus occupat. Dicunt naturales, & maximè
Solinus de mirabilibus mundi lib. 2. quòd vox pri-
ma, quam emittit homo statim natus, est ploratus,
quia si est masculus plorando clamat. A. si est fœ-
mina clamat. E. Vox autem gaudij vel lætitiæ vs-
que ad quadragesimum diem differtur. Et si con-
tingat in aliquo oppositũ, malum signum est eius
futuræ vitæ. Vnde dicit idem Solinus, Zoroastes in
hora suæ natiuitatis risisse legitur, quod in ipso ma
lum fuit signum: quia factus adultus, amplius nun-
quam risit. Hic adinuentor magicæ artis fuit, & dæ-
monibus dedicatus. Sic spiritualiter facit gaudium B
mundi: quia ad malũ finem suos perducit: propter
quod quilibet in præsenti vita non gaudere mun-
dialiter debet, sed semper plangere, & in statu pœ
nitentiæ stare, cõsiderata miseria tam culpæ, quam
pœnæ: quam propter posteritatem Adæ, & genus
incurrit humanum: vnde primos parentes, id est,
ipsorum peccatum semper in memoria debet ha-
bere, & ipsorum casum lachrymabiliter flere. In
cuius signum masculus statim natus clamat. A. plo-
rando casum Adæ: & fœmina E, plorando casum
Euæ. Si autem statim natus, id est, ad ætatem adul-
tam perductus ridere, & gaudere vult cum mũdo,
signum est, quòd talis erit dæmonibus dedicandus,
Zoroastes & supplicijs deputandus æternis, sicut fuit Zoroa- C
stes: quia de talibus dicitur Iob. 21. Tenent tym-
panum, & citharam, gaudent ad sonum organi,
ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferos
descendunt. Ergo vt gaudeamus æternaliter, d ffe-
ramus signa lætitiæ nostræ vsque ad quadragesi-
mum diem. Quid enim quadragesimus dies nisi
dies, quo homo à vinculis carnis absolutus ascẽdit
ad gloriam? In cuius figura Saluator noster resci
tatus, quadragesimo die cœlos ascendit. Quoniam
huius mundi gaudium nihil est, & ad pœnam ducit
æternam. Iob. 20. Gaudium hypocritæ ad instar
puncti, id est, in fine perdetur. Secundum est gau-
dium spirituale, scilicet deuotorum, qui gaudent, D
cum corpus affligunt per pœnitentiam, per quam
liberantur à seruitute peccati. Quid enim est gau-
Cor. Pœnitentia. dium, nisi cordis dilatatio? Cor antẽ dilatatur ama
ris, sed dulcibus stringitur, & oppilatur. Et amara
sunt causa lætitiæ cordis, quia purgant, & cor dila-
Auicenna. tant: sed dulcia mortis. Dicit Auicenna 3. canon.
quòd cor nutritur cum suis viribus naturalibus ex
dilatatione suæ attrahitur ad ipsum sanguis sicut &
Sanguis. aër. Sanguis autem est eius nutrimentum. Secun-
dum autem ipsum in eodem lib. quandoque circa
cor multiplicantur humores, quibus cor constrin-
gitur, & oppilatur: & sic dilatari non potest, & tunc
interficitur. Quãdo autem illi humores per potio-
nes amaras purgantur, sic respirat. Sic & spirituali- E
ter amaritudine pœnitentiæ purgantur opilantia
cordis nostri, & voluntatis: & sic dilatatur. Quando
autem cor dilatatur, nutritur spiritualiter. Nam
sanguis Christi pro nobis effusus est spirituale nu-
trimentum cordis nostri: Leuit. 17. Anima omnis
carnis in sanguine est. Iste sanguis ad cor attrahi-
tur per tribulationem, & amaritudinem pœniten-
tiæ: quia qui in amaritud ne pœnitentię gaudent,
ad cor reuocant Christi sanguinem, & mortem.
Sed circa multorum corda sic multiplicantur hu-
mores, & superfluitates temporalium, quòd de spi
ritualibus nihil curant, propter quod ipsorum cor
illis constructum dilatari non potest, & sic vitam A
spiritualem perdũt. Vnde de gaudio pœnitentium
dicitur Esa. 12. Haurietis aquas in gaudio, aquas
scilicet lachrymarum? Quantum enim gaudium
debet habere pœnitens, dum per pœnitentiam se
à seruitute peccati videt liberatum? Refert enim
Valerius, quòd Philippo rege Macedonum à Ro-
manis superato, cum Romani omnes vrbes Gre-
ciæ, quæ sub Philippo erant, libertati donassent,
tanta alacritate clamoris gaudio cœlum repleuе-
runt, quòd certitudinaliter constat, aues, quæ
desuper volabant, attonitas, & pauentes cecidisse.
Sic multo fortius peccator, qui vilissima diaboli
seruitute per peccatum fuit oppressus, quando vir-
tute doloris pœnitentiæ per Christum libertati B
donatur, maximo gaudio repleri debet: vt dicit il-
lud Psalm. 29. Conuertisti planctum meum in
gaudium mihi. Et istud est gaudium, quod nunc
quærit Psalm. dicens. *Auditui meo dabis gaudium*
&c. Tertium est gaudium supernale beatorum,
quod consistit in faciali Dei visione, de quo Psal-
mo 20. Lætificabis eum in gaudio cum vultu tuo.
Nunc prosequendo materiam articulorum, restat
declaranda secunda pars articuli sexti, quæ est. Se-
det ad dexteram Dei patris omnipotentis. Ad cu- *Dextera.*
ius euidentiam sciendum, quòd in scriptura sacra
nomine dexteræ multa significantur, scilicet Dei-
tatis honor. & reuerentia. Psalm. Dextera tua susce
pit me. Fœlicitatis valor, & excellentia. Psalm.
Delectationes in dextera tua vsque in finem. Au-
ctoritatis potestas iudiciaria. Psalm. Dextera tua
inueniat omnes, qui te oderunt. Et ideo ad viden-
dum qualiter Christus sedet ad dexteram patris,
est sciendum, quòd Deus Christus considerатur
tripliciter, scilicet, vel secundum quòd Deus, vel
secundum quòd homo, vel secundum quòd Deus
homo. Si ergo accipiatur dextera primo modo,
sic sedet ad dexteram patris tanquam Deus, quia,
scilicet, sic est vnius substantiæ, & per consequens
vnius honoris, & reuerentiæ cum patre. Quod
ostendit Paulus ad Hebr. 1. dicens de Christo, in-
quantum Deus, scilicet. Qui cum sit splendor glo-
riæ, & figura substantiæ eius, portans omnia ver-
bo virtutis suæ, purgationem peccatorum faciens,
sedet ad dexteram maiestatis in excelsis. Si autem
accipiatur dextera secundo modo, sic Christus se-
det ad dexteram patris, inquantum homo: quia
inquantum homo potior, & maior beatitudo
quam alicui alteri est concessa. Et ideo probans
ipsum Apostolus, maiorem habere beatitudi-
nem, quàm aliquis Angelorum dicit ad Hebr. 1.
Ad quem autem Angelorum, dixit aliquando, se-
de à dextris meis, &c. supple sicut Christo ho-
mini. glossa. Sede à dextris meis, id est, in po-
tioribus bonis meis. Si autem accipiatur dexte-
ra tertio modo, sic sedet ad dexteram Dei pa-
tris, inquantum Deus homo. Quia homini assum-
pto iudiciariam potestatem contulit pater iudi-
candi quoslibet secundum illud Ioan. 5. Pater
omne iudicium dedit filio. Et sic de Christo lo-
quitur Apostolus ad Ephesios primo, dicens,
Pater constituit eum ad dexteram in cœlesti-
bus super omnem principatum, & potestatem,
& omnia subiecit sub pedibus eius. Hæc au-
tem pars huius articuli, qua Christus ad dexte-
ram patris sedet, figuratur in sardio lapide, qui *Sardius.*
laborando animam fortificat solidius. Et sic per
ipsum, figuratur Dei dextera. Hic enim lapis

Universidad de Deusto
Biblioteca

tripliciter habet virtutem, qui triplicem dexteram Dei prædictam significat. Quoniam vt patet per Magistrum vbi suprà: hic lapis resistit maleficiis. Ecce dexteram honoris diuinitatis, & reuerentiæ. Acuit mentem. Ecce dexteram valoris fœlicitatis, & excellentiæ. Confert audaciam. Ecce dexteram auctoritatis potestatis iudiciariæ. De qua triplici dextera per sardiū figurata dicitur Psal. 117. Dextera domini fecit virtutem, dextera domini exaltauit me, dextera domini fecit virtutem. Ex prædictis ergo patet, quòd hic lapis sardius sua efficacia prouocans lætitiam Christi figurat gloriam. Quia ascendit in cœlum. Conferens potentiam patris figurat dexteram. Quia sedet ad dexteram patris. Et ideo Christus, qui ascendit ad cœli gloriam, & iudicandi habet potentiam. Hinc lapidi sardio similem asserit Ioan. Apoc. 4. de Christo dicens. Sedes posita erat in cœlo, & supra sedem sedens, & qui sedebat similis erat aspectui lapidis iaspidis, & sardij.

A tisti adiutorium gladij eius, & non es auxiliatus ei in bello. Quod ideo dicit, quia quando Deus à Iudæis non erat auersus, pauci illorum multos ex aliis superabant, sed quando propter ipsorum peccata Deus se auertebat ab illis, ipsorum multi à paucis aliorum superabantur. Vnde ibidem dicit glos. Solebant enim pauci illorum multos vincere, modo à paucis victi sunt, & captiuati: quia dominus ab eis est auersus, populus enim armatus sine Deo inermis est. Et aduerte, quod Deus multotiens se auertit à nobis ad nostram vtilitatem, vt, scilicet, homo seipsum sine Deo nihil posse cognoscat, & sic non superbiat, sed sub Deo humiliter viuat. Sic enim accidit ipsi Dauid, qui in principio regni sui videns se in omnibus prosperari, quasi in seipso confidens, dixit. Ego autem dixi in abundantia mea, non mouebor in æternum. Et hoc ideo: quia confidebat in decore, & fortitudine à Deo sibi data: propter quod subdit, Domine, in voluntate tua præstitisti decori meo virtutem. Volens ergo Deus ad cognitionem propriæ fragilitatis ipsum reducere, se ad tempus auertit ab eo, quo facto ipse statim grauiter per adulterium & homicidium fuit lapsus: ideo subdit. Auertisti faciem tuam à me, & factus sum conturbatus. Secundò, auersio Dei quandoque est actus pietatis & clementiæ, &c. Deus enim ad orationem verè pœnitentis se clementer ab eius peccatis auertit, illa delendo. In cuius figuram statim cum Phinees luxuriantes percussit, Deus iram suam auertit à populo Numeri 25. Vnde dixit Deus. Phinees auertit iram meam à filiis Israël. Quia quotiens contriti peccata nostra punimus, Deus clementer faciem suam à nostris peccatis auertit. Vnde de omnibus pœnitentibus dicitur Ose. 14. Sanabo contritiones eorum. Diligam eos spontaneè: quia auersus est furor meus ab eis. Et hoc est, quod nunc pœnitens orat, dicens. *Auerte faciem tuam à peccatis meis*, &c. Tertiò, auersio Dei quandoque est actus æquitatis, &c. Iustitia enim durante, Deus à damnatis se auertit, eos æternaliter puniendo, vt nullus ipsum quibuscunque precibus ab hoc actu iustitiæ ipsum auertere possit. Iob. 23. Ipse solus est, & nullus potest auertere cogitationem eius. Quod ideo dicit, quia eius iudicia nullus mutare potest, &, si quando mutetur sententia, quæ stat in exterioribus signis, vt ibidem deducit Gregor. 16. moral. Vnde de damnatis dicitur. Auertantur retrorsum, & confundantur, &c. Fiant tanquam puluis ante faciem venti, &c. Quartò, auersio Dei quandoque est actus paternalis diligentiæ, &c. Si enim pater naturalis à suis filiis auertit mala quantum potest: quanto magis Deus pater omnia mala à suis filiis auertit, scilicet à beatis in patria, ipsos auertendo ab omnibus peccatis, & ab omni peccatorum sequela: propter quod dicitur, Aperit aures virorum, & erudiens eos instruit disciplina, vt auertat hominem ab iis, quæ fecit, scilicet, peccatis, & liberet eum de superbia, scilicet, diaboli, liberans animam eius à corruptione, scilicet, perpetuæ damnationis. Sic ergo Deus à beatis omne malum auertit, eis concedens gaudium perpetuum, & exultationem. Psalm. 13. Cum auerterit Dominus captiuitatem plebis suę, exultabit Iacob, & lætabitur Israël. Quibus omnibus consideratis, humiliter Deo dicamus. Conuerte nos, Deus salutaris noster, & auerte iram tuam à nobis. Consimiliter & nunc quilibet pœnitens orat, dicens.

Psal. 84.

Psal. 29.

Greg. 16. moral. c. 18. Psal. 34.

Iob. 33.

Psal. 84.

842 *De præd. 2. cogno uernut. Auersio.*

Auerte faciem tuā à peccatis meis, & omnes iniquitates meas dele.

Hic consequenter Psal. petit gratiam absoluentem. Vbi notādum quòd secundum grammaticos Auerto. tis, duo habet significata. Est enim auertere idem, quòd remouere, vnde Psal. Auerte oculos meos, ne videant vanitatem. Quandoque verò idem est, quòd tergum vertere. Qui autem tergum alicui rei vertit, illam rem non videt, nec aspicit: vnde Psal. Conuerte nos, Deus salutaris noster, & auerte iram tuam à nobis. Ne, scilicet, ira tua nos videat, vt puniat. Petēs ergo Psal. à peccatis mundari, petit à Deo, vt ab illis faciem suam auertat, id est, vt illa sic per veniam deleat vt amplius illa non aspiciat. d. *Auerte faciem tuam à peccatis meis &c.* Vnde hic notat glo. quòd quando nos faciem nostram vertimus ad peccata nostra, vt ipsa consideremus ad puniendum, tunc Deus illa non respicit: quando autem ab illis faciem nostram auertimus, non considerando illa, nec puniendo: tunc Deus faciem suam ad illa vertit & punit. Vnde sic ait glos. *Auerte faciem tuam à peccatis meis.* Non à me sed à peccatis meis: quia illa ante faciē meam habeo. Si enim homo aduertit peccatum, Deus auertit faciem suam, ne puniat. Aduerte ergo peccatum, vt auertat Deus, ne aduertendo animaduertat. Quid autē sit Deum auertere faciem suam à peccatis nostris statim ostendit. d. *Et omnes iniquitates meas dele:* quia tunc auertit faciem, quando illa per veniam remittit, & delet. Econtra autem de illis, qui peccata sua nolunt considerando punire dicitur Psal. 108. In memoriam redeat iniquitas patrum eius in conspectu domini, & peccatum matris eius non deleatur. Et notandum hic, quòd auertit Deus se multipliciter à nobis. Quoniam Dei auersio quandoque est actus supernalis iracundiæ: quo Dei priuamur adiutorio. Auersio quandoque est actus pietatis, & clementiæ, quo alto protegimur præsidio. Auersio quandoque est actus æquitatis, & iustitiæ, quo mali damnantur in supplicio. Auersio quandoque est actus paternalis diligentiæ, quo summo gloriamur in palatio. Primo auersio Dei est quandoq; actus supernalis iracundiæ. Multotiens enim Deus nostris prouocatus peccatis, suam protectionem subtrahit, auertendo se à nobis. Sic enim dicitur Psal. 88. Auer-

dicens. *Auerte faciem tuam à peccatis meis, &c.*

843 *Cor*

Cor mundum crea in me, Deus, & spiritum rectum innoua in visceribus meis.

Hic consequenter postulat gratiam iustificantem. Quamuis enim insimul, & in eodem instanti fiat peccati remissio, & gratiæ iustificantis infusio, quia gratia simul cum peccato stare non potest, vnde, cum gratia infunditur, remittitur culpa, & cum culpa remittitur, infunditur gratia. Tamen secundum nostrum modum intelligendi ordine naturali, prius intelligimus cor mundum à peccatis quàm Dei gratiā infusam in corde. Et hunc ordinem satis hic notat Psal. præmittendo munditiam. d. *Cor mundum crea in me, Deus.* & consequenter addendo gratiam dicens. *Et spiritum rectum, &c.*

Cor. Vbi notandum, quòd cor nostrū de se est immundum, & maculatū, nisi per diuinam emūdetur gratiam. Quoniam ab ipso corde omnia procedunt *Matt. 15.* peccata, Christo dicente. Quæ autem de ore procedunt, de corde exeunt. De corde enim exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falsa testimonia, blasphemiæ: hæc sunt, quæ coinquinant hominem. Ex quo patet, *Cogitatio.* quòd omnia vitia oriuntur à corde, & non à diabolo, vt quidam arbitrantur. Quoniam diabolus malarum nostrarum cogitationum non est auctor. Sed, cum illas ex actibus exterioribus in corde nostro esse natas prospexerit, tunc illas suis tentationibus fouet, & nutrit. Vnde Hieronymus super Matth. exponens præmissa Christi verba dicit. Arguendi sunt ex hac sententia, qui malas cogitationes à diabolo immitti putant, & non ex corde nasci, & propria voluntate. Diabolus enim adiutor, & intentator malarum cogitationum potest esse, auctor autē esse non potest. Si autem diabolus semper in insidiis positus leuem cogitationum nostrarum scintillam suis fomitibus inflam, mauerit, non debemus opinari eum occulta quæque cordis nostri rimari, sed ex corporis habitu, gestisque exterioribus æstimare, quid in nostro corde versetur interius. Verbi gratia, Si pulchram mulierem nos crebrò viderit inspicere, intelligit ab oculis cor vulneratum esse luxuria. Vnde, si quandoque reperiatur in scriptura, quòd diabolus cogitationes malas, & peccata immittit in corde nostro, non est intelligendum, quòd diabolus illas malas cogitationes faciat, sed suis suasionibus ad illas ex corde nostro generandas inducit nos, & prouocat, sicut cum dicitur Ioan. 13. Cum diabolus misisset in cor Iudæ, vt traderet eum Iudas, &c. Illa enim immissio solum quædam persuasio fuit. Vnde illa verba exponens Augustin. super Ioan. dicit. Missio ista suggestio spiritualis est: & non sit per aurem, sed per cogitationem, diabolicæ enim suggestiones immittuntur humanis cogitationibus. Factum ergo iam fuerat in cor Iudæ, scilicet per diabolicam suggestionem, vt discipulus magistrum traderet. Ex quibus omnibus patet, quòd cor nostrum de se est immundum: quia ab illo omnia nostra *Mar. 7.* peccata procedunt, propter quod dicitur. Prauum est cor hominis: & inscrutabile, & quis cognoscet illud? Et hoc est, quod considerans nunc pœnitens dicit. *Cor mundum crea in me, Deus,* quasi dicat, Munda in me cor meum. Vnde notandum,

A quòd cor nostrum mundatur à Deo multipliciter, scilicet, Cor mundatur per fidem credendorum. Cor mundatur per contritionem peccatorum. Cor mundatur per effusionem vitiorum. Cor mundatur per lauationem lachrymarum. Cor mundatur per orationem deuotorum. Cor mundatur per conuersionem reproborum. Primo cor mundatur per fidem. Act. 15. Qui nouit corda? Deus dat spiritum sanctum, fide purificans *Fides.* corda eorum: vnde fides non solum corda purificat, sed etiam ipsa mundata sic sigillando conseruat, vt ipsa amplius per peccatum violare non audeat diabolus, scilicet fide manente. Vnde Gregorius 29. moral. cap. 2. dicit. Qui immortalitate per-
B dita, ad Deum pœnitendo reuertitur, per fidei signaculum munitur. Vnde à sponso suo ecclesiæ *Cant. 8.* dicitur. Pone me vt signaculum super cor tuum. Ideo namque signaculum rebus ponitur: ne diripientium præsumptione violentur. Sponsus ergo super cor, vt signaculum ponitur, quando fidei mysterium in custodia nostræ cogitationis imprimitur, vt ille aduersarius noster diabolus cum signata fide corda considerat, tentando ea diripere non præsumat. Ex quibus patet, quòd fides corda mundando contra diabolum fortificat, pro- *2. Par. 16.* pter quod dicitur. Oculi domini contemplantur vniuersam terram, & præbent fortitudinem, qui corde perfecto credunt in eum. Secundo cor mun- *Contritio.* C datur per contritionem. Statim enim, cùm peccator debitè dolet de peccatis commissis, à Deo veniam recipit: quia Deus cor contritum despicere non potest Psalm. 50. *Cor contritum, & humiliatum Deus non despicies:* quia sacrificium Deo spiritus contribulatus. Et aduerte secundum glos. quòd prius dicit. *Cor contritum*, & postea *humiliatum*: quia cor humiliari non potest, nisi primo contritum fuerit. Vnde Esa. 57. dicitur. Dominus in sancto habitat, & cum contrito, & humili spiritu: vt viuificet cor contritorum. Quid enim est cor contritorum viuificare, nisi ipsum à peccatis, quibus spiritualiter moritur emundare? Secundum enim Valerium, tantum honoris confert
D patriæ offensæ malorum punitio, quantum iniuriæ ipsæ mala perpetrata intulerunt. Et sic per punitionem mali reformatur perditus honor. Cum contritio cordis puniat offensam diuinam, sequitur, quòd honorem ablatum Deo restituit, & per consequens perditam recuperat iustitiæ munditiam. Tertiò cor emundatur per effusionem vitio- *Confessio.* rum, quando, scilicet vitia effunduntur: id est, extra mittuntur, quod fit per confessionem. Vnde cuilibet pœnitenti dicitur. Effunde sicut aquam *Thren. 2.* cor tuum, in conspectu domini. Et benè dicit, Effunde sicut aquam cor tuum, & non sicut vinum, vel oleum, quoniam omnis alius liquor ab aqua effusus saporem suum, & aliquid sui dimittit
E in vase, non autem aqua: ad denotandum, quòd in confessione nihil peccati in corde debet relinqui, sed totum effundi. Vnde predicta verba exponens Hugo de S. Victore, dicit, Effundere debem' sicut aquam corda nostra pia confessione ante dominum. Vt, quemadmodum cum aqua effunditur, nihil ibi occultum relinquitur: ita in corde nostro nihil relinquamus absconditum, sed omnia per confessionem Deo reuelemus, vt cor nostrum mundum efficiatur, propter quod dicitur. Effundite coram illo corda vestra: Deus adiutor noster in æternum. Quarto cor mundatur per lauationem *Psal. 61.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

lachrymarum. Sic enim Magdalena cordis maculas lachrymis lauit, sic & Petrus, qui egressus foras fleuit amarè, propter quod dicitur. Laua à malicia cor tuum, Hierusalem. Hierusalem enim interpretatur visio pacis, & significat animam, quæ ad visionem pacis habendam est creata. Dicat ergo. Laua à malitia &c. quasi dicat. O tu anima, si visionem pacis cupis habere, primo cor tuum à malitia lachrymis laua. Nec immeritò: quia solum mundi corde Deum videre possunt. Matth. 5. Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt, vt sic meritò pœnitens dicat. Multi gemitus mei: & cor meum mœrens. Quinto cor mundatur per orationem. Si enim quicquid orantes petimus, quia accipiemus, debemus credere, consequens est, vt, qui orando deuote cordis munditiam petit, ipsam indubitanter recipiat à Deo. Et ideo dicit Apostolus. Accedamus ad eum cũ corde vero in plenitudine fidei, asperli corda à conscientia mala. Et sic nunc deuotè Psalm. mundiciam cordis petit orando, dicens, *Cor mundum crea in me, Deus.* Sexto cor mundatur per conuersionem. Cum enim auersus à Deo ad Deum conuertitur, statim à Deo cor efficitur mundum Iohel. 2. Conuertimini ad me in toto corde vestro, sequitur. Scindite corda vestra, &c. quia benignus est, & præstabilis super malicium. Vnde sic mundare corda nostra docet Iacob. d. Purificate corda vestra, miseri estote, & lugete, risus vester in luctum conuertatur, & gaudium vestrum in mœrorem. Quod si sic fecerimus, tunc dominus nobis dicet illud Ezechiel. 16. Mundabo cor tuum, ait Dominus Deus. Et hoc est, quod nunc orat Psal. dicens, *Cor mundum crea in me, Deus: & spiritum rectum innoua in visceribus meis.* Rectus est enim spiritus, qui rectè tendit in Deum, qui ad terrena non curuatur. Et nota, quòd viscera hic accipit pro viribus interioribus, vt est intellectus, voluntas, & memoria.

Hiere. 4.
Threm. 1 Oratio.
Hebr. 10.
Conuersio.
Iaco. 4.

844 *De partibus oppositis.*

Ne proiicias me à facie tua, & spiritum sanctum tuum ne auferas à me.

Perseuerantia.

Hic consequenter petit gratiam confirmantem, vbi notandum, quòd nulla virtus sine perseuerantia ad meritum æternæ vitę proficere potest. Quid enim prodest ad brauium acquirendum velociter currere, si antequam perueniatur ad brauium deficiat cursus? Quod ostendens Ber. super illo verbo. Lucæ 11. Qui perseuerauerit vsq; in finem, hic saluus erit, dicit. Perseuerantia sola meretur viris gloriam, coronam virtutibus: prorsus absque perseuerantia nec qui pugnat victoriam, nec palmam consequitur victor. Vigor virium virtutum consummatio est. Nutrix ad meritum, mediatrix ad præmium. Soror est patientiæ, constantiæ filia, amica pacis, amicitiarũ nodus, vnanimitatis vinculum, propugnaculum sanctitatis. Tolle perseuerãtiam, nec obsequium mercedem habet, nec beneficium gratiam, nec laudem fortitudo. Denique non qui inceperit, sed qui perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit. Saul cum esset paruulus in oculis suis, super Israël est rex constitutus, non perseuerans in humilitate, & regnum amisit, & vitam. Si cautela Samsonis, si Salomonis deuotio perseuerantiam retinuissent, nec iste sapientia, nec ille viribus priuaretur. Et ideo Dauid considerans se alias spiritum sanctum habuisse: tamen ab illo per peccatum adulterij fuisse proiectum, nunc à Deo in gratia perseuerantiam postulat, ne amplius spiritum sanctum perdere possit, dicens. *Ne proijcias me à facie tua, &c.* Proijcere enim nos dicitur Deus: non quia sit causa nostri casus, & proiectionis, sed quia peccantem non diligit. Spiritum sanctum aufert, quia cum peccato gratia spiritus stare non potest. Dicat ergo, *ne proijcias me à facie tua*, quasi dicat. A peccatis meis auerte faciem tuam, non à me. *Et spiritum sanctum tuum ne auferas à me*, id est, gratiam spiritus sancti. Ne auferas dicit: quia qui pœnitet, iam habet donum, & gratiam spiritus sancti: quia non potest esse vera pœnitentia, & peccati punitio in homine ex seipso, vt dicit glos. Cum enim quis irascitur sibi ipsi, & displicet: sine dono spiritus sancti non est. Dicat ergo. *Ne proijcias me à facie tua.* Per ista enim verba ostendit Psalm. quantum desiderium habebat Christum incarnatum videre: qui per faciem in scriptura designatur. psalm. Ne auertas faciem tuam à puero tuo. Duplici enim ex causa Deus faciem suam conuertit ad nos, scilicet, vt nos videret, & vt videretur à nobis: voluit enim videre nos oculo cõpassionis, vt nostras tolleret infirmitates. Dicit Plinius de Coladion, quæ est auis, quæ si ad infirmum ducatur, & in eum oculos defigat, signum est sanitatis futuræ, si verò oculos auertat ab eo, signum est mortis. Sic & spiritualiter Deus faciem suam, & oculos quasi à nobis auertit, quandiu incarnationem Christi distulit. Et ideo omnes iltam incarnationem præcedentes descenderunt in mortem. Sed in sua incarnatione faciem, & oculos in hominem defixit: quod fuit signum futuræ salutis. psal. Ostende nobis faciem tuam, & salui erimus. Secundo ad nos conuertit faciem, vt videretur à nobis: quia nos ipsius videndo faciem beatificamur. Gen. 32. Vidi dominum facie ad faciem, & salua facta est anima mea.

Bernard.
Plinius.

845

Redde mihi lętitiam salutaris tui, & spiritu principali confirma me.

Spiritus.
Trinitas Patrum.

Hic consequenter petit gratiam illuminantem. Vbi sciendum, quòd Dauid post peccatum adulterij, & homicidij, statim spiritum propheticum perdidit, nec spiritum prophetizandi habuit vsque ad actum pœnitentiæ, & confessionis suorum peccatorum. Ideo ipsum spiritum sibi à Deo restitui nunc postulat, dicẽs. *Redde mihi lætitiam, &c.* Quem spiritum vocat lætitiam salutaris Dei: quia per ipsum cognouit Christum esse venturum, qui salutare Dei dicitur. Lucæ 2. Viderunt oculi mei salutare tuum. In quem sicut nos lætamur, quia venit, ita antiqui lætabantur in ipsum venturum. Quoniam sicut nos saluamur per fidem Christi incarnati, ita saluabantur antiqui patres per fidem Christi venturi. Dicat ergo, *Spiritu principali confirma me*, id est, spiritu prophetico, quem prius habui, cognoscendo Christum venturum, confirma me per fidem eius, & sic reddes mihi lætitiam. s. salutaris tui, quam per peccatum amisi. Notandum, quòd in istis vltimis tribus versiculis, ter spiritum posuit, diuersimodè articulatum. In primo dixit. *Spiritum rectum innoua in visceribus meis.* In secundo dixit. *Spiritum sanctum*

sanctum tuum ne auferas à me. In tertio dixit. *Spiritu principali confirma me.* Per hoc denotans trinitatem personarum in Deo, cum vnitate essentiæ. Spiritus enim Deus est, & non corpus. Ioan. 4. Spiritus Deus est, & in spiritu adorare oportet. In hoc ergo, quod semper hic spiritum ponit in singulari, nota vnitatem essentiæ. In hoc autem, quòd tribus vicibus ponit, notat trinitatem personarũ, spiritum rectum dicit filium, spiritum sanctum intelligit tertiam personam: sed spiritum principalem intelligit patrem, qui à nullo est, & à quo sunt alij. Hoc notat Bernard. super isto passu. d. In istis trib. versib. intellige trinitatem. Spiritum sanctum ipsum intelligo proprio nomine designatum, pro quo rogat, dicens. *Ne proijcias me à facie tua*, tanquam, scilicet, aliquid immundum, quia spiritus iste odit sordes, nec habitare potest in corpore subdito peccatis. Cui enim proprium est repellere peccatum, ipsi & proprium est odire peccata. Recepto ergo spiritu sancto per sanctimoniam: quæ a peruersæ & immundæ cogitationes separant à Deo, orandum est, vt cor mundum creetur in nobis. Quod vtique fiet, si spiritus rectus fuerit in visceribus nostris innouatus. Quod autem ait spiritum rectum conuenienter huic conuenit, qui nos veteri homine exuens, nouum induit, quo nos renouauit in spiritu mentis nostræ, tanquam in nostris visceribus: vt cogitemus, quæ recta sunt: formam enim rectitudinis attulit de cœlis quam reliquit in terris, immittens dulcedinem rectitudinis in omnibus operibus nostris, sicut scriptum est. Dulcis, & rectus dominus. Castigato ergo corpore, per sanctitudinem operum, mundato corde, vel potius innouato per rectitudinem cogitationum, redditur lætitia salutaris. Quid ergo iam restat, nisi vt spiritu principali confirmeris? patrem intellige spiritum principalem, non quia maior, sed quia solus à nullo. In quo autem confirmatio hæc consistit, nisi in charitate? Aut quod donum aliud tam dignum potest esse? Quod munus aliud tam paternum? Quid nos separabit à charitate Christi, tribulatio, angustia, &c. certè scitis, quia neque mors, neque vita, neque alia cætera, quæ Apostolus tam multipliciter quàm audacter enumerat, poterunt nos separare à charitate Dei, quæ est in Christo. Id est, vt scias vas tuum possidere in sanctificatione, & honore, & non in passione desiderij, spiritum sanctum accepisti, vt quod tibi vis fieri ab omnibus: vt tu facias illis. Et quod tibi non vis fieri alteri non facere, spiritum rectum, ad opus accepisti proximi. Hæc est enim recta tudo quã lex vtraque commendat innata & illata, iam, si in his perseueras, spiritum principalem, quem solum Deus approbat, recepisti. haq;, si desideras, vt in te Deus partem eligat sibi, esto sollicitus, sicut tibi spiritum sanctum, sic proximo spiritum rectum, sic ei tanquam vero principi, & patri spiritum principalem exhibere. hæc Bernard. Sequendo fundamentorum Ecclesiæ materiam, restat videre de septimo articulo fidei, quem posuit Philippus. d. Inde venturus est iudicare viuos, & mortuos. Qui apertè declaratur per septimum fundamentum ciuitatis, quod erat Chrysolitus. Qui lapis huius articuli significat singulas partes. Vbi nota quòd iste articulus de Christo venturo iudice tria manifestat, quæ in quolibet iudice requiruntur. Oportia, nec ille viribus priuaretur. Et ideo Dauid considerans se alias spiritum sanctum habuisse: tamen ab illo per peccatum adulterij fuisse proiectum, nunc à Deo in gratia perseuerantiam postulat, ne amplius spiritum sanctum perdere possit, dicens. *Ne proijcias me à facie tua, &c.* Proijcere enim nos dicitur Deus: non quia sit causa nostri casus, & proiectionis, sed quia peccantem non diligit. Spiritum sanctum aufert, quia cum peccato gratia spiritus stare non potest. Dicat ergo, *ne proijcias me à facie tua*, quasi dicat. A peccatis meis auerte faciem tuam, non à me. *Et spiritum sanctum tuum ne auferas à me*, id est, gratiam spiritus sancti. Ne auferas dicit: quia qui pœnitet, iam habet donum, & gratiam spiritus sancti: quia non potest esse vera pœnitentia, & peccati punitio in homine ex seipso, vt dicit glos. Cum enim quis irascitur sibi ipsi, & displicet: sine dono spiritus sancti non est. Dicat ergo. *Ne proijcias me à facie tua.* Per ista enim verba ostendit Psalm. quantum desiderium habebat Christum incarnatum videre: qui per faciem in scriptura designatur. psalm. Ne auertas faciem tuam à puero tuo. Duplici enim ex causa Deus faciem suam conuertit ad nos, scilicet, vt nos videret, & vt videretur à nobis: voluit enim videre nos oculo cõpassionis, vt nostras tolleret infirmitates. Dicit Plinius de Coladion, quæ est auis, quæ si ad infirmum ducatur, & in eum oculos defigat, signum est sanitatis futuræ, si verò oculos auertat ab eo, signum est mortis. Sic & spiritualiter Deus faciem suam, & oculos quasi à nobis auertit, quandiu incarnationem Christi distulit. Et ideo omnes iltam incarnationem præcedentes descenderunt in mortem. Sed in sua incarnatione faciem, & oculos in hominem defixit: quod fuit signum futuræ salutis. psal. Ostende nobis faciem tuam, & salui erimus. Secundo ad nos conuertit faciem, vt videretur à nobis: quia nos ipsius videndo faciem beatificamur. Gen. 32. Vidi dominum facie ad faciem, & salua facta est anima mea.

Plinius.

Redde mihi lętitiam salutaris tui, & spiritu principali confirma me.

Spiritus.
Trinitas Patrum.

Hic consequenter petit gratiam illuminantem. Vbi sciendum, quòd Dauid post peccatum adulterij, & homicidij, statim spiritum propheticum perdidit, nec spiritum prophetizandi habuit vsque ad actum pœnitentiæ, & confessionis suorum peccatorum. Ideo ipsum spiritum sibi à Deo restitui nunc postulat, dicẽs. *Redde mihi lætitiam, &c.* Quem spiritum vocat lætitiam salutaris Dei: quia per ipsum cognouit Christum esse venturum, qui salutare Dei dicitur. Lucæ 2. Viderunt oculi mei salutare tuum. In quem sicut nos lætamur, quia venit, ita antiqui lætabantur in ipsum venturum. Quoniam sicut nos saluamur per fidem Christi incarnati, ita saluabantur antiqui patres per fidem Christi venturi. Dicat ergo, *Spiritu principali confirma me*, id est, spiritu prophetico, quem prius habui, cognoscendo Christum venturum, confirma me per fidem eius, & sic reddes mihi lætitiam. s. salutaris tui, quam per peccatum amisi. Notandum, quòd in istis vltimis tribus versiculis, ter spiritum posuit, diuersimodè articulatum. In primo dixit. *Spiritum rectum innoua in visceribus meis.* In secundo dixit. *Spiritum sanctum*

Bernard.

Articulus septimus fidei.

Index. Iudicii.

Iude.

Mat. 26.

Ioan 5.

fiendit enim primo plenam auctoritatis iurisdictionem, quæ à patre Christo traditur. Inde venturus est. Secundò iustum cond gnitatis retributionem, quæ à Christo cunctis redditur. Iudicare. Tertio multam societatis congregationem quæ à patre Christo subditur. Viuos, & mortuos. Quæ omnia per istum lapidem Chrysolitum figurantur. Quoniam hic lapis. primo roborat ingenium, iudici posse Christo significans traditum. Secundo rutilat vt aurum, iudicis Christi iustum significans solium. Tertio terrificat dæmonium, iudici Christo mundum significans subditum. Primo ergo iste articulus continet plenam auctoritatis iurisdictionem, &c. dicens. Inde venturus est. Vbi nota, quòd istud aduerbium, Inde, semper denotat quendam ordinem sequentium ad præcedentia. Et quantum ad præsens spectat in scriptura triplicem ordinem notat, scilicet. Ordinem locutionis: vt inde videbo. Numer. 23. Veni mecum in alterum locum, vt partem Israël videas inde, &c. Ordinem factionis vt primo fac hoc, inde illud. 1. Corint. 15. Christus visus est Cephæ, &c. deinde visus est Iacobo, &c. Ordinem participationis, vt sol calet, inde aër. 1. Corin. 15. Primitiæ dormientium Christus. s. resurrexit, deinde quæ sunt Christi, scilicet, virtute Christi resurrectionis resurgent. Modo ad propositum istis tribus modis hic exponi potest ly, Inde. Primo modo potest notare ordinem locutionis, & tunc ly, inde, refertur ad primam partem præcedentis articuli, dicens. Ascendit ad cœlum. Et tunc est sensus. Inde, scilicet de cœlo venturus est, &c. Et hic sensus aduatur Act. 1. vbi dicitur. Quemadmodum vidistis eum euntem in cœlum, sic veniet, id est, quemadmodum vidistis eum de terra in cœlum ascendere, sic in iudicio, inde, scilicet de cœlo descendet ad terram. Secundo hic potest notare ordinem successionis. Et tunc est sensus. Inde, id est, post eius ascensionem venturus est, scilicet in fine mundi, quia eius ascensio & ad dexteram patris glorificatio merito debuit præcedere vltimum iudicium, vt eius glorificata humanitas nobis spem tribueret glorificationis. Et sic eius glorificationem & ad dexteram patris sessionem præcedere vltimum iudicium notabat saluator, dicens, Videbitis filium hominis sedentem à dextris virtutis Dei, & venientem in nubibus, &c. Tertiò potest notare participationem, & causalitatem. Et tunc est sensus, quia postquam de Christo dictum est, quòd sedet ad dexteram patris, sequitur, Inde, scilicet, ab eadem patris dextera habet, quòd sit venturus iudicare, &c. Sic enim loquebatur Christus de patre, Pater potestatem dedit filio iudicium facere, &c. Inde ergo venturus est, id est, ab eadem patris dextera habet filius, vt sit venturus, &c. Ex quibus pater, quòd iste articulus ostendit plenam auctoritatis iurisdictionem, &c. dicens, Inde venturus est. Notandum autem, quòd filium habere à patris dextera auctoritatem iudicandi potest dupliciter intelligi, scilicet, vel inquantum Deus, vel inquantum homo. Primo inquantum Deus, quia sicut à patris dextera genitiua habet, quòd sit filius: sic etiam quòd sit iudex, quia quicquid habet filius, nascendo accepit. Vnde Chrysostomus super Ioan. dicens, Pater omne iudicium dedit filio, id est, genuit eum omnium iudicem. Secundo

Universidad de Deusto
Biblioteca

candò in quantum homo, quia forma serui, quæ in iudicio apparebit, ab ipso patre habebit auctoritatem iudicandi. Vnde Ioan.5. Pater non iudicat quenquam, sed omne iudicium dedit filio, &c. Vbi august. Pater omne iudicium dedit filio, quia in iudicio non forma Dei, sed forma filij hominis apparebit. Ac si diceret, Patrem nemo videbit in iudicio, sed omnes filium hominis, &c. Hæc autem potestas iudiciaria à patre filio tradita in isto lapide Chrysolito figuratur. Hic enim roborat ingenium. Quoniam secundum Magistrum de proprietatibus lib.16. Hic lapis confortat intellectum. Per intellectum enim intelligitur ipse Dei filius, qui est intellectus, & sapientia patris, cui attribuitur virtus intellectiua. *Psal.135.* Et ideo de filio, per quem pater operatur omnia, sub nomine intellectus ait Psal. quòd fecit cœlos in intellectu. Hic ergo intellectu, scilicet, Dei filius confortatur cum sibi à patris dextera omnis iudiciaria potestas tradatur. Et sic hic lapis confortans intellectum significat iudicis posse Christo traditum. Vnde & Dei filius isto lapide ornatus dicitur: *Ezech.28* Tu signaculum similitudinis, omnis lapis pretiosus operimentũ tuum, Sardius, Topazius, Chrysolitus, &c.

346 Docebo iniquos vias tuas, & impij ad te conuertentur.

De pœnitentia dist. 3. ornatum.

Hæc est certa pars principalis huius psalm. in qua pœnitens Deus promittit satisfactionem. Vbi norandum, quòd satisfactionis tres partes assignantur principales, ad quas reducuntur cæteræ. Prima est eleemosyna, & ad istam reducitur omne opus pietatis impensum proximo, tam spirituale quàm corporale. Sit alium docere, est actus pietatis, & spiritualis eleemosyna. Secunda est oratio, & ad istam reducitur omnis supplicatio, & Dei laudatio, & sic laudare Deum ad orationem pertinet. Tertia est ieiunium, & ad istam reducitur omnis afflictio corporalis, vt abstinentia, & peregrinatio, disciplina, vestium asperitas, & huiusmodi. Et secundum istas tres partes satisfactionis Psalm. se Deo satisfacturum promittit. Primo per actum eleemosynæ alios infirmando in principio. Secundo per actum orationis Deum laudando ibi. *Libera me.* Tertio per actum afflictionis corporalis ibi. *Quoniam si voluisses.* Quantum ad primum sciendum, quòd, sicut verbis, vel actibus detractoris famam alterius lacerãs nisi tẽ omnibus modis quibus potest, ipsam tenetur restituere, sic conformiter in suo malo exemplo alios in moribus corrumpens, tenetur quantum potest, ipsos bonis exemplis, & verbis ad bonum statum reducere. Cum ergo peccatum principis multos ad peccatum inducat: quia nemo in Ecclesia amplius nocet quàm qui pertuetse agens dignitatem, vel nomen sanctitatis habet, vt dicitur distin. 82. nemo. Nulli dubium, quòd peccata Dauid regis publicata multis occasionem peccandi dederunt, propter quod & Dauid obligatur ad eos iuxta posse reducendum. Et hoc est, quòd hic se facturum promittit, dicens. *Docebo iniquos vias tuas*, non solum verbis sed fortius exẽplo. Vnde hic glossa ait. *Docebo*, exẽplo, & verbo: exẽplo quidẽ, quia, dum mihi parcitur, aliis spes veniæ datur. Docebo verbo: quia posteà magnalia tua prædicabo. Item nota, quòd dicit *docebo iniquos, & impij convertentur.* Iniquos dicit qui in fide manentes peccant. Impij autem dicuntur, qui sunt sine pietate: pietas autem dicitur cultus Deo debitus, & sic impij dicuntur, qui sine fide peccant, scilicet infideles. Dicat ergo. *Docebo iniquos vias tuas*, id est, misericordiam, & iustitiam: quia vniuersæ viæ domini misericordia, & veritas. psalm.24. Sed hic occurrit dubitatio. Quia dictum est, quòd qui alium verbo, vel exemplo ad peccandum traxit, tenetur ipsum docere, & ad bonum reducere. Quæro ergo vtrum mulier hoc facere possit, vt quæ alium male loquendo corrupit, ipsum postea teneatur reducere ad bonum docendo. Et videtur quòd non, quia mulier alium docere non potest, dicente Apostolo. Mulieri docere non permitto: neque dominari in virum. Vbi expressè secundũ glo. Apostolus docendi auctoritatem mulieribus negat. Ad oppositum autem: quia in scriptura reperiuntur multæ mulieres, quæ prophetissæ fuerunt, & docebant populum, vt Anna prophetissa, quæ omnes docebat in templo aduentum Christi, & Sibilla quæ docuit Octauianum Christum incarnatum. Item B. Catherina publicè cum philosophis disputauit de fide, & docuit eos fidem. Sic & Iudith docuit sacerdotes, & populum spem in Deum ponere. Iudith 4. &c. Respondeo: vbi scienciã, q̃ docere includit tria necessaria ad hoc quod quis licitè docere possit, scilicet, Sapientiæ claritatem, Iudicij firmitatem, Passionis serenitatẽ. Primum requiritur vt sciat discernere inter verum, & falsum. Nemo enim alteri communicare potest, quod non habet. Si ergo volens docere aliũ, non habet sapientiam, docebit non sapientiã, sed stultitiam, etiam si loquatur verba composita non erit audiendus: quia vt dicitur Prouerb.56. In ore stulti non erit docens parabola. Vnde nec sunt audiendi sophistæ, qui scientiã theologicam, & moralem sophismatibus permiscent: tales enim non sunt doctores (sicut dicit Arist.) quòd repromittunt sophistæ se docere, agit autem nullus secundum politicam scientiam, scilicet ad bene viuendum. Nam vt dicit Seneca in Epistola 17. Ex quo tales venerunt, boni esse desierunt: sequitur quia docemur magis disputare quàm viuere. Secundo debet habere iudicij firmitatem: vt scilicet sciat discernere inter rectum, & obliquum, iustum, & iniustum, maximè in docendo, quò ad mores, & de iis, quæ ad fidem pertinent. Et, vt sciat bene iudicare inter opiniones diuersas, aut illas concordare: quia locus ad persuadendum, siue ad docendum sumitur à iudicio, vt dicit Philosophus 2. Rhetoricæ. Tertio debet habere passionis serenitatem. Quia sicut dicitur 7. & 10. Ethicorum, Existens sub passione non bene iudicat, maximè vbi oportet discernere inter agenda, & fugienda, inter bonum, & malum: sicut est in scientiis moralibus. Ad propositum ergo, quia sexus mulieb- E bris deficit multum in istis tribus. Primo in sapientiæ claritate propter suam instabilitatem in proposito. Sicut dicit Seneca, in libro de remediis fortuitorum, quòd mulieris animus in lubrico est: nihil enim tam mobile quàm fœminarũ voluntas. Et Philosophus primo politicæ dicit: q̃ seruus, & fœmina principatum non habent: quia deficiunt mẽte. i. prudẽtia. Secũdo carẽt iudicij firmitate ad discernendũ, quia (vt dicit Philosophus) seruus nõ habet cõsiliatiuũ, mulier habet, sed inualidũ, puer habet, sed imperfectum. Tertio caret serenitate passionis.

Nota bene quæ sit qui possit docere & audire debet, & per consequens ad officium qui non.

Quæstio.

Hieronym.

1. Tim. 2.

Luc. 2.

passionis, quia vt dicitur 7. Ethicorũ. Masculinum differt à fœminino per vinci, & non posse contendere, id est, resistere passionib', quia scilicet mulieres vincuntur à passionibus faciliter, quia non resistunt. Ex quibus omnibus ad quæstionem patet, quod docere non debet mulier maximè de iis, quæ sunt fidei, vel circa mores propter prædictas rationes. Neque etiam publicè, & locis solennibus de quacunque scientia docere debent mulieres, vt dicit Hieronymus super epistolam ad Tim. vt sic trãllata doctrina à mulieribus in viros, quòd esset valde indecens, & periculosum, quia non debent mulieres principari, aut principes sub mulieribus regi: vt dicit Philosophus. 2. Politic. Per hoc tamen non excluditur: quin benè possint docere, & exhortari ad bonum pacificè filios, & filias: amicos. & parentes: imo viros suos retrahere ab excessibus, & malis, quia vt dicitur 1. Corinth. 7. Vir infidelis per mulierem fidelem saluabitur. Ad argumentum autem cum dicitur, quòd multæ mulieres publicè docebant de fide, &c. Dicitur quod tales per miraculum, & inspiratione diuina erant doctæ, & paucæ fuerunt respectu virorum, & aliarum mulierum, ideo legem non faciunt: quia vt dicitur 4. q. 2. Testes: miracula diuina sunt admiranda: nõ in exemplum trahenda actionis humanæ.

Hieronym.

347 Libera me de sanguinibus, Deus, Deus salutis meæ: & exultabit lingua mea iustitiam tuam.

Hîc se promittit satisfacturum per actum laudis diuinæ, quæ ad orationem reducitur. Sed fortè dicum secũdum grammaticos sanguis careat plurali, quia non dicimus sanguina, nec sanguines, quomodo hic Psal. dicit. *Libera me de sanguinibus*, &c. Respondeo primo: dico quòd translatores volentes ostendere scripturam sacram omnes alias excedere scientias, & nulli subiici: & per consequens, nec regulis grammaticorum subiici, quandoque illud osẽ in suis trãslationibus regulas grammaticæ non observabant, sicut Ioan. 4. Et sermonem, quem auditis, non est meus, cum secundum regulam grammaticæ diceretur. Et sermo, quem auditis. Sic & in proposito. Vel vt dicit Catholicon, quamuis sanguis in plurali cõmuniter non reperiatur apud omnes: apud aliquos tamen reperitur. Vnde & euangelista ait. Qui non ex sanguinibus, &c. Item notandum, quòd in scriptura sanguis peccatum significat, quia sicut inter omnes humores sanguis est magis maculatiuus, sic & peccatum animam summè deturpat. Vnde Grego. 13. moral. cap. 10. ait. Per prophetam dicitur. Sanguis sanguinem tetigit. Solet enim sanguis nomine significari peccatum, sanguis ergò sanguinem tangit, cum culpa cumulatur. Vnde Psal. qui à peccatis per pœnitentiam liberari desiderat clamat dicens. *Libera me de sanguinibus*, &c. Ista autem verba dicit Dauid in persona propria, ac etiam in persona cuiuslibet pœnitentis. Si in persona propria sciendum, quòd Dauid multum sanguinem fuderat, quando Vriam in bello fecit occidi: cuius occasione & multi alij occisi fuerũt, propter quod & mortem meruerat. Nunc ergo orans & pœnitens dicit. *Libera me de sanguinibus*... à pœna mortis, quam incurri propter effusionem sanguinis Vriæ, & aliorum eius occasione interfectorum.

Not. quòd pœna dimissa non reducit sub debitum legis ea quæ grammaticæ, quia omnes sententias excedit.

Si verò dicatur in persona cuiuslibet pœnitentis, hic considerat pœnitẽs, quòd originale peccatum, quod causaliter contrahitur in seminatione sanguinum siue seminum, est causa, & origo omnium peccatorum, & inde de sanguinibus orat liberari, id est, de omnibus peccatis, quæ prouenunt ex origenali peccato. Et hæc est expositio Augustin. d. *Libera me de sanguinibus.* Omnes nos nouimus Latinè non dici sanguines: sed sanguinem. Sed etsi min' Latinè dicatur pluraliter, quàm singulariter, tamen magis propriè pluraliter dixit: innuẽs multa peccata trahi ex origine carnis peccati, id est ex carne, per originale peccatum corrupta. Vnde sanguinem pro peccato accipit scriptura. d. Caro, & sanguis regnum Dei nõ possidebunt, id est, peccata, quæ de corruptione carnis, & sanguinis veniunt. Et hoc est quod pœnitens dicit. *Libera me de sanguinibus, ô Deus,* id est, de carnalibus peccatis quæ multa sunt, vt desinam. Quo facto, *Exultabit lingua mea iustitiam tuam*, id est, cum exultatione lingua mea annunciabit iustitiam tuam. Quod ideo dicit, quia nullus nisi prius mundatus fuerit à peccato, Dei iustitiam, vel laudem dignè annunciare potest. Sic enim dicitur Psalm. 49. Peccatori autem dixit Deus. Quare tu enarras iustitias meas, &c. Sed videtur quòd potius debuit dicere misericordiam tuam. quàm iustitiam, quia misericordiæ est, peccata dimittere: sed iustitiæ est, peccata punire. Ad hoc respõdeo, quod in omnibus Dei operibus semper insimul concurrit iustitia, & misericordia. Et ideo cum dicitur hic, *Iustitiam tuam*, subintelligitur misericordia temperata, quę fuit in proposito. Quia licet Dauid non fuerit tunc pœnam mortis passus, quantum meruerat in propria persona, tamen ipsam passus est in persona filij nati de Bersabee, vt habet 2. Reg. 12. pro qua multum doluit. Cum hoc etiam propter peccatum illud grauem persecutionem sustinuit à filio suo Absalon contra eum motam in pœnam huius peccati, sicut ibi dixit Nathã. 2. Reg. 12. Suscitabo aduersum te malum de domo. Hanc ergo pœnam, quam pro peccato illo passus diuinæ iustitiæ attribuit: se iustè asserens fuisse punitum. Ideo nõ murmurans: sed magis iustè punitum recognoscens, dicit. *Et exultabit lingua mea iustitiam tuam*, scilicet misericordia temperatam. Aliqui codices habent. *Et exaltabit*, & ibi est defectus scriptorum. Verum quia dignè nullus Deum laudare potest, ni si inspiratione diuina tactus, ideo ad hoc faciendũ diuinum adiutorium postulat, d.

Iustitia. Misericordia.

Domine labia mea aperies, & os meum annunciabit laudem tuam. 348

De pœn. distin. 2. quærẽdũ.

Cùm enim (vt dicitur Eccle. 15.) nõ sit speciosa laus in ore peccatoris: ideo necesse est, quòd dignè Deum laudemus: vt per eius gratiam cor nostrum, & cordis labia aperiat: Et nota, quòd multa nos Deo aperire debemus, quæ tamen ipse prius aperit nobis. Debemus enim Deo aperire cor per contritionem peccatorum, Aperire os per confessionem vitiorũ, Aperire oculos per discretionem agendorum, Aperire aures per obseruationem mandatorum, Aperire manus per substentationem ægenorum, Aperire labia per laudationem diuinorum. Primò ergo aperiamus cor, &c. vt scilicet consideremus mala, quæ fecimus, & scindamus corda nostra ad illa expellenda. Res enim clausa exire non potest. Si enim corporalis medi-

cus

Universidad de Deusto
Biblioteca

cus apostema intus congregatum aperiendo purgatne ipsius veneno moriatur corpus, quod tamẽ non sine magno dolore corpus infirmi sustinet, & affectat. Quanto magis ne apostema peccati existens in mente animam funditus occidat cor nostrum aperire debemus, & peccati venenum per contritionem expellere. Et quia ista cordis apertio principaliter fit à Deo: ideo dicitur Actuũ 16. Quædam mulier nomine Lydia purpuraria audiuit, cuius dominus aperuit cor, intendere iis, quæ dicebantur: per istã mulierem intellige animam, quæ se Deo templum cupit ædificare. Vnde & Lydia interpretatur ædificatio eius. Et hæc purpuraria dicitur. Purpura enim tingitur sanguine rubicundo vermiculi, & sic significat Christi sanguinem, qui se vermem dicit. Psal. 21. Ego autem sum vermis, &c. Et sic illa anima purpuraria dicitur, quæ isto sanguine per deuotionem seipsam tingit. Quod vt facit statim cor eius aperit dominus per detestationem peccatorum, & verbi diuini receptionem. Quid enim est conscientia, quæ peccata intus retinet clausa, nisi tumulus peccatorum, & sepulchrum? Sed ista sepulchra aperuit dominus cum contritionẽ inspirat in corde. Vnde Ezec. 37. Ecce ego aperiam tumulos vestros, & educam vos de sepulchris vestris. Secundo aperiamus os, &c. Aperit enim os, qui seipsum per confessionem accusat. Vnde cuilibet peccatori dicitur, Prouerb. 31. Aperi os tuum, mute: & discerne, quod iustum est: & iudica. Iustum est enim, quòd reus seipsum accusẽt: & seipsum iudicet puniendo peccatum. Ista oris apertio figuratur Iosue 10. vbi dicitur. Aperite os speluncæ, & educite quinque reges, qui in ea latitant. Per spelunca accipe animam subditam peccatis. In ista quinque reges clausi manent, scilicet, Rex Hierusalem, Rex Hierimoth, Rex Hebron, Rex Lachis, & Rex Eglon. Per istos quinque reges intellige quinque peccata, quibus præcipuè dæmon in anima regnat, scilicet, Peccatum superbiæ: quòd figuratur per regem Hierusalem, quæ visio pacis interpretatur: quia superbus, vt sibi videtur, omnes alios merito subiugare pacifice debet. Secundum est peccatũ gulæ, quod figuratum per regem Hierimoth, qui interpretatur ebrietas. Tertium est peccatum auaritiæ, quod figuratur per regem Lachis: quod interpretatur sibimet vir: quia auarus solum de seipso curat. Quartum est peccatum luxuriæ: quod per regem Ebron figuratur: qui interpretatur coniugũ: quia luxuriosus semper ad actum libidinis, quo sexus coniunguntur, manet intentus. Quintum est peccatum iræ, quòd per regem Eglon figuratur, qui interpretatur vitulus mœroris. Iosue ergo, qui saluator interpretatur, id est, Christus, nobis præcipit, dicens. Aperite os speluncæ, id est, animæ, quę dæmoniorum dicitur spelunca, scilicet aperite per confessionem. Et educite quinque reges, id est, prædicta quinque peccata. Nos ergo obedentes aperiamus os nostrum domino, dicentes. Iudic. 11. Aperui ad dominum os meum, &c. Tertio aperiamus oculos, &c. Et secundum quod discretio iudicabit, imitemur: Baruc. 3. Aperi oculos tuos, & vide, quia non mortui dabunt honorem domino. Mortui enim per peccatum, honorem Deo non referunt, sed magis, quantum in se est, vituperium. Ideo ne de illorum numero simus, vbi dicitur. Aperi oculos tuos, scilicet per discretionem, & vide. Tamen attende, quòd multi sunt leoni simi-

A les: qui (vt dicitur) apertis oculis dormit, quia multi oculos habent apertos, scientes quæ agẽda sunt, & quæ vitanda: sed tamen dormiunt, quia secundum iudicium, quod habent, agere nolunt. Ad hoc enim Deus mentis oculos nobis per cognitionem aperit: vt à peccatis surgentes, ipsum imitemur. Esa. 42. Vnde Christo homini dicit pater. Dedi te in lucẽ gentium, vt aperies oculos cæcorum: & educeres de conclusione vinctum, & de domo carceris. Vinctus enim, & in domo carceris dicitur esse, quisque peccatus ligatus. Quarto aperiamus, &c. Quid est enim aures apertas habere, nisi ad obedientiam Dei mandatorum se reddere promptum? Et ideo tunc aures nostras aperit Deus: quando nos erudiens liberat à superbia: & nos obseruationi suorum subiicit mandatorum, Vnde Iob. 33. Aperit aures virorum, erudiens eos, vt auertat hominem ab iis, quæ fecit: & liberet eum à superbia. Quid est enim aperiendo aures liberare à superbia: nisi mentem per humilitatem mandatis diuinis subiicere? Et hoc est, quod dicitur Esa. 60. Dominus Deus aperuit mihi aurem: ego autem non contradico: retrorsum non abij, &c. Quinto aperiamus manus, &c. Exemplo fortis illius mulieris, de qua Prouerb. 31. Manus suas aperuit inopi, & palmas suas, &c. Sic etenim nos sustentãdo manum suam nobis aperit Deus Psalm. 144. Aperis tu manum tuam, & imples omne animal benedictione. Sic & magi, apertis thesauris suis, obtulerunt domino, &c. Sexto aperiamus labia, &c. Et quia ad hoc sufficientes non sumus, labiorum apertionem à Deo implorando: dicamus præsentem versiculum. *Domine, labia mea aperies*, &c. Quæ verba exponens Gualfridus, dicit. Vtinam, domine, meorum verborum, mearum cogitationum, & affectionum digneris esse materia: vt mente te cogitem, corde te diligam, ore te laudem, & glorificem. Vtinam inspirando moueas spiritum meum: vt ex abũdantia cordis loquatur os meum. Et ipsa quoque labia mea purgare, & aperire digneris per cooperantem in homine, & præuenientem gratiam tuam: vt labiis apertis os meum annunciet laudem tuam. Vtinam nobis interim & deuotè, tuis annuas vacare laudibus ante mortem: dignius verò, & deuotius quandoque post mortem: dignissimè verò, & deuotissimè in perpetuum post resurrectionem. Et ideo quia hoc à nobis agere non possumus in principio vigiliarum nostrarum orantes, istum versiculum Deo dicimus. *Domine, labia mea aperies*, &c. Quasi secundum glo. dicat. *Domine, labia mea aperies*, quæ propter peccatum clausa fuerunt. *Et os meum* tunc *annunciabit laudem tuam*, scilicet, quod me creasti, quod me peccantẽ non dereliquisti, quod confiteri monuisti: quod me mundasti, &c.

B

Labia.

C

D

E

Quoniam si voluisses sacrificium, dedissem vtique: holocaustis non delectaberis. 849

De pœn. dist. 2. ad confitendum.

Hic consequenter satisfacere se promittit per actum afflictionis corporalis. Et tria facit. Quia primo ostẽdit, quod sacrificia exteriora de se Deo non sunt placita. Secundo quòd sacrificia interiora Deo sunt placita: ibi. *Sacrificium de*. Tertio quòd verum sacrificium solum sit in ecclesia: ibi. *Benignè fac*. Quantũm ad primum sciendum, quòd sacrificia

crificia antiquæ legis de se Deo non erant placita: sed solum ex fide, & deuotione offerentium: quia acceptabat Deus sacrificia propter offerentem: & non offerentem propter sacrificia, propter quod dicitur Gene. 4. Respexit Deus ad Abel, scilicet, primò: & consequenter ad munera eius. Econtra autem de sacrificiis nouæ legis vt puta de Eucharistia: quæ à quocunque offeratur, acceptissima est Deo. Illa ergo antiqua sacrificia non valebant: nisi ex deuotione offerentis. Et ideo Dauid ante remissionem peccati sui, non erat in statu offerendi sacrificium, quod Deo fuisset acceptum. Et hoc est, quod dicit. *Quoniam si voluisses sacrificium, dedissem*, scilicet pro peccato meo. Sed quia peccatum adhuc mihi dimissum non erat, ideo tibi sacrificium meum non fuisset acceptum: ideo subdit, *Vtique holocaustis non delectaberis*. De his sacrificiis, & nouis vide superius versic. 817. Et inf...

A

B

Sacrificium Deo, spiritus contribulatus: cor contritum, & humiliatum, Deus, non despicies. 850

De pœ. d. 1. in electione.

Hic ostendit, quòd sacrificia interiora Deo sunt accepta: sicut est dolor, & contritio de peccato: per quam non solum homo affligitur mente: sed etiam consequenter & corpore. Hoc enim sacrificium contritionis tantum Deo est acceptum: quod debitè contrito nunquam peccati denegatur venia. Quoniam (vt dicitur) cum auerterit se impius ab impietate sua: ipse animam suam viuificabit, &c. Et nota ordinem verborum. *Quia cor contritum, & humiliatum, &c.* Per cor contritum notat interiorem contritionem & peccati displicentiam: sed per cor humiliatum notat confessionem: quæ debet esse humilis, id est, accusans peccatum commissum & non excusans. Et sic præmittit contritionem confessioni, quia confessio sine contritione est nulla. Et vere sacrificium Deo acceptum est, *Spiritus contribulatus*, id est, simul de omnibus peccatis tribulatus. Iustitia enim requirit: vt, per quæ peccauerit homo: per hæc & satisfaciat modo scilicet, contrario. Verbi gratia. Vt qui furatur aliena, satisfaciat etiam, propria dando. Sicut & corporaliter qui peccat, nimis comedendo, postea reducitur ad debitum statum, abstinendo. Sicut spiritualiter vult Dei iustitia: vt qui in peccato vanam delectationem habuit, satisfaciat dolendo: more Ezechiæ dicentis. Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ. Dicunt enim naturales medici, quòd omnia dulcia sunt oppilatiua: & amara sunt purgatiua. Sic & spiritualiter dulcia, & delectabilia secundum carnem, opilant animam interius, & claudunt ne inde à peccato possit purgari: sed amaritudo contritionis habita, ipsam à peccato purificat. Qui enim nõ dolet de peccatis suis, eo ipso peccat, quia Deum non diligit, cuius offensa ei non displicet. Et hæc talis contritio animam Deo immediate reconciliat. Vnde Cassiodorus super illud Psal. 6. Laboraui in gemitu meo, dicit. Contritio flentes consolatur: pœnitentes emundat: diabolum fugat: Christo reconciliat: amaritudo dulcis: lachrymæ fœlices: salutaris afflictio in contritione consistit. Ideo dicitur. Humiliemus illi animas nostras in spiritu contrito & humiliato seruientes illi.

C

Ezech. 18.

Contritio.

Iudic. 8.

D

E

Benigne fac, domine, in bona voluntate tua Sion: vt ædificentur muri Hierusalem. 851

De pœ. d. 1. tacitur-nitat.

Hic ostendit, quòd verum sacrificium Deo in Ecclesia sit offerẽdum. Vbi notandum, quòd Deus Dauid promiserat. 2. Regum. 7. quòd filius ex eo nasciturus erat, scilicet, Salomon, qui templum Deo ædificaret in Hierusalem in monte Sion. Dauid autem propter sua peccata meruerat mortem. Vnde, si secundum rigorem iustitiæ Deus egisset cum eo, ipse fuisset mortuus: nec Salomon ex eo natus: & sic per filium eius templum non fuisset ædificatum. Hic ergo orat Dauid: vt Deus non agat cum illo secundum rigorem iustitiæ: sed magis secundum benignitatem suæ misericordiæ parcendo sibi: vt promissum possit impleri. Vnde dicit, *Benignè fac in bona voluntate Sion*, id est, ipsi monti Sion. Et ad quid, subdit. *Vt ædificentur muri Hierusalem*, scilicet muri templi, quod fiendum erat in Hierusalem in parte illa ciuitatis: vbi erat mons Sion. Et in hoc figuraliter petebat aduentum Christi: qui Ecclesiam Catholicam ædificaret, vbi verum sacrificium esset offerendum. Vnde hic ait Magister in glo. Iam si propheta de ædificatione Ecclesię prophetizat: in qua est verum iustitiæ sacrificiũ, vt sit sensus. *Benignè fac Sion*, id est, ipsi Ecclesiæ, quæ Sion dicitur, quod hic speculatur, quod sperat, id est, mitte filium tuum: dimitte peccata, nam filij Dei incarnatio benignitas dicitur. Psalmo 84. Dominus dabit benignitatem, & terra nostra, id est, virgo Maria dabit fructũ suum. Et hoc *fac in bona voluntate tua*, quia filij tui incarnatio non erit ex meritis nostris: sed ex bona voluntate tua. *Et tunc ædificabuntur muri Hierusalem*, id est, Ecclesiæ, quę per Christum & Apostolos fundata, & fabricata fuit. 1. Mach. 4. Ædificauerũt mõtem Sion: & per gyrum eius muros altos. Isti muri sunt articuli fidei, quibus defensatur Ecclesia.

A

Tunc acceptabis sacrificiũ iustitię, 852

24. q. 1. odi Iustitia.

scilicet ædificata Ecclesia. Vbi nota quòd sacrificiũ iustitiæ vocatur sacrificiũ à iusto homine factũ, quia iustitia nõ nisi in iusto homine potest esse. Vnde totus iste versus consummationem Ecclesiæ respicit: quæ solum completa, & perfecta erit in patria. Quoniam quandiu durat vita præsens, continuè noui lapides viui apponuntur Ecclesiæ. Dicat ergò: tunc scilicet, in patria, *Acceptabis sacrificium iustitiæ, oblationes, & holocausta*, glo. id est, sanctos, qui erunt sacrificium iustitiæ, quia iusti. Erunt etiam oblationes, & holocausta: ita vt diuinus ignis eos totos cõsumat, id est, feruor charitatis. *Et tunc imponent super altare tuum vitulos*, id est, ipsi angeli mestores. Vitulos, id est, nouos, & innocentes populos habentes colla libera à iugo legis carnis, & peccati *super altare tuum*, quod est cœlestis Hierusalem. Sequendo articulum fidei septimum, cuius pars prima fuit pertractata in præcedenti lectione: restat tractare secundam. Nam iste articulus secundo continebat iustam condignitatis retributionem quæ à Christo cunctis redditur: eum dicitur iudicare. Hic enim actus iudicandi importat iustam retributionem iudicis. Quoniam sicut iustitia dicitur iure statos: sic & iudex quasi ius dans vel docens, extra de verborum signifi. foras. Et sic iudicare nihil aliud est, quam ius alteri dare. Et ideo iudex dici non debet, in quo non est iustitia, ibidem. In hoc ergo quòd de Christo dicitur

B

Chrysost. Iudicare.

Universidad de Deusto
Biblioteca

citur: quòd venturus est iudicare, significatur, quòd ipse est venturus vnicuique ius suum dare: & per consequens iustam omnibus retributionem facere, iuxta illud. Iudicabit orbem terræ in æquitate, & populos in veritate sua. Vbi glo. In illo iudicio veritas, & æquitas erit. Quid enim æquius, & verius, quam electos congregare secum ad iudicandum: & cæteros diuidere, hos ad dexteram, qui fecerunt misericordiam: & illos ad sinistram, qui non fecerunt. Iudicabit ergo in æquitate & veritate, quia in illa separatione duo populi erunt: quibus dabit sententiam veritatis, vt alij in vitam, alij in pœnas vadant. Vnde ista iustitia, qua Christus venturus est iudicare, figuratur Apocal. 11. Vbi Ioanni datus est calamus mensuræ, dictumque est ei. Surge, metire templum Dei, atrium autem, quod est foris, ne metieris, quoniam datum est gentibus, & calcabunt illud. Ioannes, in quo est gratia, Christum significat, in quo summa gratia fuit, cui datus est calamus mensuræ ad modum virgæ, id est potestas iudiciaria, per virgam figurata Psalm. 44. Virga æquitatis virga regni tui, vt ista mediante, mensuret templum, id est, bonos, qui templum Dei sunt 1. Corin. 3. Templum sanctum Dei est, quod estis vos. Istud templum Christus metietur singulorum merita discernendo, & vnicuique iustè retribuendo iuxta illud Psalmi. Qui seminant in Lachrymis, in exultatione metent. Atrium autem, quod est foris templum, est collegium reproborum quod est foris ecclesiam. Apoc. 22. Foris canes, venefici, & impudici, homicidæ, & idolis seruientes, & omnis, qui amat mendacium. Istos dico non metietur, eos scilicet, præmiando, quoniã dati sunt gentibus scilicet, sine lege viuentibus, id est, dæmonibus: & calcabunt eos, scilicet perpetuo cruciando. Et ideo benè dicitur, quòd venturus est iudicare, scilicet vnicuiq; ius suum reddere. Ezech. 7. Iudicabo te iuxta vias tuas. Ista autem iustitia retributiua in lapide Chrysolito figuratur, qui rutilat vt aurum. Nam secundum Magistrum lib. 16. hic lapis de die rutilat vt aurum: de nocte verò, vt ignis. Qui autem per diem in quo lux habetur, nisi iustorum significatur collegium, in quo lux solis iustitiæ, scilicet gratiæ Christi reperitur. Et per oppositum quid per noctem obscuram: nisi status malorum intelligitur: qui lumine gratiæ priuatur? Vnde Apostolus iustos filios diei dicit, malos autem filios noctis. 1. Thessal. 5. dicens iustis. Omnes vos filij lucis estis, & diei: non sumus filij noctis, neque tenebrarum. Aurum autẽ, quod inter cætera metalla est maioris splendoris, ponderis, & valoris, significat vitam æternam, & gloriam, quæ continet magnum splendorem cognitionis, firmum pondus durationis: & summum valorem fruitionis. Et ideo supernam ciuitatẽ Hierusalem, & gloriam similem esse auro dicit Ioan. Apoca. 21. In hoc ergo, quòd iste lapis de die lucet, vt aurum: notatur, quòd Dei iustitia in die, id est, in collegio iustorum apparebit aurum, scilicet gloriæ æternæ eis conferendo præmium. In nocte verò peccatorum, apparebit ignis, scilicet ipsos æternis supplicis deputando, Matth. 15. ibunt hi in supplicium, &c. Et ideo Christus sic iudicando iustè in iudicio erit quasi visio lapidis Chrysoliti, Ezech. 10. Tertio iste articulus continet multam societatis congregationem, &c. scilicet, viuos, & mortuos. Istis enim duobus nominibus: omnis congregatio iudicandorum figuratur, quod dupliciter exponitur, viuos, & mortuos, id est, iustos, & peccatores: quia iusti vitam gratiæ habent, peccatores autem illa priuãtur. Vel aliter viuos, & mortuos, id est, illos, qui in aduentu eius viui corpore reperientur: & illos, qui ante mortui erant. Tunc enim viuentes subitò morientur, & statim resurgent vt ad iudicium cum aliis congregentur. Et hoc est, quod dicit Apostolus. Testificor coram Deo, & Christo Iesu, qui venturus est iudicare viuos, & mortuos. Ista autem cunctorum congregatio, in lapide Chrysolito figuratur, qui terrificat dæmonium, &c. Hic enim lapis dæmones terret, & fugat: ex quo significatur dæmonum subiectio, & per consequens totius mundi, cum ipse diabolus huius mundi sit princeps, significat ergo totum mundum esse subiectum. Et cui magis quã Christo: qui dicit, Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra. Et ideo Christi vniuersale dominiũ, cui viui, & mortui subiiciuntur, figurabat iste lapis. Vnde Dan. 10. vbi de Christo dicitur: ecce vir vestitus lineis: & corpus eius quasi Chrysolitus. Per istum ergo lapidem Chrysolitum, qui septimum fundamentum ponitur ecclesiæ rectè significatur septimus fidei articulus, &c.

Psal. 95.

Chrysolitus.

2. Tim. 4.

Mat. vlt.

PSAL. LI.

QVid gloriaris in malitia, qui potens es in iniquitate? 853

1. q. 3 in fine.

Gloriari. Peccare.

Hic Psalmus talem habet titulum. *In finem Psalmus Dauid, cum venisset Doech Idumæus, & nunciasset Sauli: venit Dauid in domum Abimelech.* Iste titulus manifestat historiam, supra quam littera istius Psalmi fundatur. Quæ historia habetur 1. Reg. 18. quòd, cũ Saul manu propria lancea occidere voluisset Dauid, & non potuisset: qua Dauid declinauit à lancea, Dauid cognoscens Saulis malitiam contra ipsum esse firmatam: fugitiuè recessit de regno ipsius Saulis: & iuit ad regem Geth, in terra Philistinorum. Dum autẽ iret, transiuit per ciuitatem Nobe, quæ erat ipsius Saulis, in qua manebat Abimelech sacerdos cum filiis, & multis aliis sacerdotibus: ad hunc ergo Abimelech veniens Dauid, finxit se festinanter missum à rege, pro negotiis regis: & quæsiuit ab eo panes, & gladium Goliæ: quem ille habebat, quibus sibi datis: Dauid inde recessit, & iuit ad Achis regem Geth. Dum autẽ Abimelech daret ipsi Dauid panes, & gladiũ. Ibi præsens erat quidã amicissimus Saulis, & potentissimus cum rege scilicet, Doech Idumæus. Qui postquam reuersus fuisset ad Saul, & Saul quadam die conquereretur, quòd nullus sibi nunciaret, vbi esset Dauid, tunc iste Doech dixit regi. Vidi Dauid in Nobe apud Abimelech sacerdotem: qui consuluit pro eo dominum: & dedit ei cibaria, & gladiũ Goliath. Ex quo apparet, quòd iste detractoriè ista retulit, volens complacere regi, quia falsum adiunxit, vt detractores facere solent: dicens, quòd Abimelech consuluit pro eo dominum, quod verum non fuit. Quod audiens Saul, contra Abimelech statim furibundus fuit effectus. Vnde præcepit emissariis, id est, cursoribus, vt irent in Nobe, & interficerent Abimelech, & omnes sacerdotes, qui erant in Nobe, & mulieres, & paruulos: ac etiam animalia omnia. Cum emissarij nollent ponere manum in sacerdotes

cerdotes domini, ait Saul ad Doech. Irrue tu in sacerdotes, & irruit Doech, & trucidauit octoginta sacerdotes: viros quoque, qui erãt in Nobe, & mulieres, & paruulos, & animalia occidit. Solus autẽ Abiathar filius Abimelech euasit, & fugit ad Dauid, nuncians ei, quod factum fuerat, & factus est socius peregrinationis eius. Quod audiens Dauid, cõsiderata malitia ipsius Doech, cõtra ipsum fecit istum Psal. Primo ergo dicã sensum literalẽ. Secũdo sensum propheticũ. Quantum ad literam Psal. iste duas partes habet. Quia primo, malitia Doech reprehẽditur. Secũdo innocẽtia Dauid describitur, ibi. *Ego autẽ.* Prima pars in tres. Quia Dauid primo arguit Doech malitiã. Secundo ipsius pœnã prædicit futurã, ibi. *Propterea.* Tertio ex hoc ostendit vtilitatis consequẽtiam: ibi. *Videbunt iusti.* Dic vt Nic. de Ly. Quantũ autẽ ad intellectũ propheticũ intẽtię Psal. est discernere bonos à malis in præsenti vita, etsi nõ loco, tamẽ merito. Vnde hic agit de cõditionibus malorũ, & bonorũ: vt roboret fideles, & bonos contra malos, & infideles. Et sic Psal. iste diuiditur in duas partes. quia agit de statu malorũ, & peccatorũ. Secundo de statu bonorũ, & deuotorũ, ibi. *Ego autẽ.* Prima diuiditur in partes tres. Quia primo ostẽditur peccatorũ status, & malitia. Secũdo ipsorũ finis, & miseria, ibi. *Propterea.* Tertio ex hoc iustorũ aucta lætitia: ibi. *Videbunt iusti.* Quantum ad primũ sciendum, q̃ status malorũ variatur secundum diuersos modos peccãdi. Peccatur autẽ quatuor modis, quos hic ponit illos reprehendendo. s. peccatur vana delectatione, in principio: Peccatur praua cogitatione: ibi. *Tota die.* Peccatur mala dilectione: ibi. *Dilexisti.* Peccatur iniqua locutione: ibi. *Dilexisti omnia.* Quantũ ad primũ sciendũ q̃ sicut summa virtus, & Deo placẽs est, post peccatũ turbari dolore & cõtristari de malo: sic summa iniquitas est, post peccatũ commissum lætari, & gloriari de peccato cõmisso: quia, sicut dolor de peccato cõmisso sic placet, q̃ Deo per ipsum peccatũ plenè tollitur: sic gloriatio de peccato cõmisso tãtum Deo displicet, q̃ per ipsam peccatũ cõmissum multiplicatur. Vnde peccatores tales execrans sapiens, dicebat. Lætãtur, cùm male fecerint, & exultant in rebus pessimis. Consimiliter nũc tales primo reprehendens Psalmista ait, *Quid gloriaris in malitia, &c.* quod ideo dicit: quia sunt multi, qui nõ solũ delectãtur, & gloriãtur peccãdo, & dum malè faciunt: sed etiã transacto peccato, & ipsius delectatione, recordãdo de cõmisso peccato, in tali recordatione delectãtur & gloriãtur. Tales enim in mẽte sua fabricant quoddam idolũ præteritorum malorum, ad cuius contemplationẽ lætantes gloriantur, & sic gloriã, quã in Deo deberent habere, in gloriã idoli mutant. De quibus conqueritur dominus. d. Hiere. 2. Populus meus mutauit gloriam suam in idolum. Non aduertentes, quòd talis gloriatio ad ignominiam æternæ damnationis tendit. Osee 4. Gloriam eorum in ignominiam commutabo. Sed fortè dices. In quo quis grauius peccat, vel in delectatione peccati, dũ peccatũ cõmittit, vel in delectatione, & gloriatione peccati cõmissi: dũ recordatur de ipso: verbi gratia. Quis delectatur fornicando, transacto actu, cogitando quid fecit, delectatur in quo graui' peccat? Similiter quis commisit homicidium, & post homicidium delectatur in recordatione ipsius? Respõdeo, quòd cæteris paribus, magis peccat in delectatione peccati, & gloriatione post ipsum commissum quàm in eius commissione. Probo primo quantæ bonitatis est dolor, & contritio de peccato commisso: tantæ malitiæ est delectatio, & gloriatio de peccato cõmisso, cæteris paribus. Patet, quia ista duo dolor, & delectatio circa idem peccatum directè cõtrariantur in bonitate, & malitia. Sed tantæ bonitatis est dolor, & contritio de peccato commisso, quòd eius bonitas superat malitiam peccati cõmissi: q̃ ipsam tollit: ergo consimiliter lætitia, & gloriatio de commisso peccato erit tãtæ malitiæ, quòd peccati commissi malitiam superabit. Propterea, cùm peccatum sit solum in voluntate: quia sola voluntate peccatur, secundum Magist. lib. 2. dist. 15. illud peccatum erit grauius, quo volũtas magis obliquatur, sed magis obliquatur voluntas in tali delectatione, & gloriatione peccati cõmissi, quàm in actu ipsius primi peccati: quod patet, quia omnẽ obliquitatẽ in primo peccato habitam (cùm illud primum peccatum cõmitteret in gloriatione, & delectatione recordationis illius peccati) habet. Patet: q̃a nunc illud peccatũ vult, & acceptat. Et vltra hoc habet nouã deordinationẽ actus difformis gloriæ, & exultationis de ipso peccato: ergo nunc magis obliquatur quàm ante. Hunc ergo singulariter reprehendens Psal. dicit. *Quid gloriaris in malitia, qui potens es in iniquitate?* Vbi nota, q̃ potestas faciendi malũ, non proprie dicitur potestas, quintmo defectio potestatis: probatur: quia, cũ Deus sit omnipotens in se, habet rationem omnis potestatis: & tamen Deus non potest facere iniquitatem. Ex quo sequitur, quòd posse iniquitatẽ facere: non est posse, sed magis non posse, vel à posse deficere. Sicut quandoque nõ posse notat potestatem, vt, si dicam. Iste nõ potest vinci ab aliquo: & ille potest vinci. Nonne nõ posse vinci, significat potestatem illius, qui vinci non potest, & posse vinci significat defectum potestatis illius, qui vinci potest? Eodem modo posse mori, non est posse, sed potestatis defectus: sed non posse mori, est potestatis. Consimiliter posse peccare, nõ est posse, sed à potestate deficere, sed non posse peccare potestatis est. Et hinc est, quòd Deus propter suam omnipotentiam non potest peccare, non potest mẽtiri, non potest mori, quia illo posse nõ est potestatis, sed defectus potentię: sed non posse mori, non peccare, non mentiri, potestatis est. Si in proposito cùm dicitur. *Qui potens es in iniquitate.* Per hoc in peccatore nulla designatur potentia, qua possit iniquitatem facere, sed magis in potentia, qua à bono cadere potest. De his vide Magistrum lib. 1. distinct. 42.

Gloriari. Peccare.

Prouer. 2.

Posse. Potestas.

Tota die iniustitiã cogitauit lingua tua: sicut nouacula acuta fecisti dolũ. 854

6. q. 1. sunt plurimi.

Hic agit de peccato cogitationis. Vbi sciendum, quòd sola mala voluntate peccatur: etiam si opus volitum malę voluntatis nõ sequatur. Vnde quando volũtate malum vt fiat, cogitatur: tunc talis cogitatio ratione voluntatis deliberantis imputatur ad peccatũ. Sic enim cogitatione peccauerunt Iudæi, quando cogitauerunt, vt Lazarum resuscitatum interficerent: quia multi propter eum credebant in Iesum, quamuis de facto ipsum non occiderẽt, vt habetur Ioan. 12. Vnde cogitationes tales malorum vocantur iniustæ: quia contra iustitiam tendunt. Psalm. 118. Spreuisti omnes discedentes à iudiciis tuis: quia iniusta cogitatio eorum. Vnde de talibus cogitationibus hic Psalmista malos reprehendit, dicens. *Tota die iniustitiam cogitauit lingua*

Peccatum cogitationis.

Cogitatio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

rua, id est, iniustitiam, quam cor cogitauit, lingua manifestauit. Quia secundum quòd dicit gl. Talis si non potest malũ facere, loquitur malũ: &, si hoc nequit, saltẽ cogitat: vt quando aliquid mali abest à manibus, à cordibus non abfit. Istas cogitationes malas à nobis amputare debemus: quia à Deo sunt cognitæ. Si enim homines mundi nostras cogitationes inspicerent, nónne à malis cogitationibus abstineremus? quanto magis quia Deus iudex noster cõspicit illas? Vnde Iob 42. Scio quòd nulla te latet cogitatio. Quod exponẽs Greg. d. Sancti viri tanto subtilius se in cogitatione constringũt, quãto à superno iudice districtius se cõsideran cõspiciunt. Et hanc rationem assignabat Psal. dicens. Psal. 93. Dominus scit cogitationes hominũ, quoniam vanæ sunt. Et bene vanæ. Nam vanum dicitur, quod fine caret intento. Mali autem suis cogitationibus intendunt nocere bonis: & tamen eis proficiunt. Et hoc est, quod subditur. *Sicut nouacula acuta fecisti dolũ.* Vbi nota, quòd nouacula dicitur rasorium sic dictũ à nouo. as. quia innouat hominem. Sic & mali suis persecutionibus contra iustos sunt, sicut nouacula acuta: quia ad modũ nouaculę omnes pilos exteriores radendo auferunt, sed non lædunt hominem, sed magis innouãdo purificant. Quid enim per pilos nisi exteriora bona intelliguntur: quibus ablatis, per malos iustus turpior non redditur, sed pulchrior, & magis acceptus? Dicat ergo malis. *Tota die &c. Sicut nouacula acuta fecisti dolum.* i. dolum, quem contra bonos cogitasti facere, eis fuit sicut nouacula acuta, quæ superfluos, & inutiles pilos radit. Ita eũ malis suis persecutionib' sanctis pilos radũt. i. inutilia & superflua auferunt, etiam quãdoque vitam corporalem: sed quod vtile est eis, s. animam, auferre non possunt: propter quod nobis dicitur. Nolite timere eos, qui occidunt corpus, &c. Vnde de ista nouacula persecutionis dicitur. In die illa radet dominus in nouacula acuta caput, & pilos pedũ, & barbam vniuersam, quod facere dicitur dominus: quia hoc facere malos permittit. Per caput enim, quod est principale in exteriori homine: intelligitur mens, quæ in interiori homine principatur. Per barbam autem, quæ sexũ distinguit exterius, accipe extrinsecum hominis corpus. Sed per pilos pedũ, intellige infimas temporalium curas. Ista ergo persecutionis nouacula radit caput, dum malas cogitationes à mente resecat. Radit barbam, dum carnales refrenat tẽptationes. Radit pilos pedũ, dum infimas temporalium resecat curas. Quæ omnia iustos innouant, & eis ad vtilitatẽ proficiunt. Ex quo apparet, quòd cogitationes malorum contra iustos iniustæ & vanæ dicuntur: quia fine carent intento.

Gregor.

Nouacula persecutio.

Pili.

Matt. 10. Esa. 7.

Caput.

855 Dilexisti malitiã super benignitatẽ, iniquitatẽ magis, quã loqui ęquitatẽ.

Hic agit de peccato directionis inordinatę. Quidam enim hic satis dubitant: quomodo quis malitiam possit diligere: quia dilectio est actus voluntatis. Voluntas autem cùm pro obiecto habeat bonum: quia bonum est, quod omnia appetunt. Cùm ergo malitia nullo modo sub obiecto voluntatis cõtineatur, quomodo à volũtate alicuius potest esse volita? Sciendum ergo, quòd malitia, sed neque malum ab aliquo per se, & sub ratione malitiæ, vel mali non diligitur: sed solũ per accidens, scilicet ratione alicuius commodi, quod ex malo quis intendit consequi. Et modum declarat Sanctus doctor, dicens: quòd appetitus inclinetur ad malum: hoc contingit ex aliqua corruptione, vel inordinatione in aliquo principiorum hominis. Principia autem humanorum actuum sunt intellectus, & appetitus tam naturalis quàm rationalis, id est, tam voluntas quàm sensus. Ex quibus peccatum cõtingit in humanis actibus. Et hoc quandoque ex defectu intellectus: puta cùm aliquis per ignorantiam peccat: quandoque ex defectu appetitus sensitiui, sicut cùm aliquis ex passione peccat, quandoque ex defectu voluntatis: qui est inordinatio ipsius. Est autem voluntas inordinata, quando minus bonum magis amat quàm maius. Quilibet autem eligit pati detrimentum in bono minus amato: sicut, cùm homo vult pati absc ssionem membri, etiam sciens, vt conseruet vitam, quam magis amat. Et per hunc modum, quando aliqua inordinata voluntas, aliquod bonum temporale: puta diuitias, vel voluptatem, magis amat quàm ordinem legis diuinæ, vel charitatem, vel aliquid huiusmodi. Sequitur quòd tunc velit dispendium pati in aliquo spiritualium bonorum, vt potiatur aliquo temporali bono. Nihil autem aliud est malum, quàm priuatio alicuius boni. Et secundum hoc aliquis scienter vult aliquod malum spirituale, quod est malum simpliciter, per quod bonum spirituale priuatur, vt bono temporali potiatur. Et tunc dicitur ex certa malitia, vel ex industria peccare: quasi scienter malum eligens non quidem per se, sed ratione alterius minoris boni, quod appetit. Et hoc est, quod dicit Dam. Nemo respiciens ad malum, operatur, sed omnis peccans, peccat ratione alicuius æstimati boni, quod per peccatum intendit consequi, vt quis mentitur, vt per mendacium acquirat al cuius gratiam, vel pecuniam, vel al quid huiusmodi. Hoc etiam dicit Augustinus, & habetur in cano. 15. q. 1. meritò, dicens. Omnes quippe homines, qui scienter faciunt, quòd non licet, vellent licere facere: vsque adeo nemo ipsum peccare appetit propter hoc ipsum, sed propter illud, quod ex eo consequitur. Ex quibus patet quomodo quis malitiam, vel malum potest diligere, non quidem per se, sed per accidens. Sic ergo peruerso homini, ait Psalm. *Dilexisti malitiam super benignitatem.* Vbi Augustin. q.d. Vtrunque ante te habes, scilicet, malitiam, & benignitatem, malum, & bonum, sed malitiam eligis peruersè. Et ita facis, quasi leues aquas super oleum, & terras super cœlum. Sed cum his, id est, ad similitudinem horum cadit inferius. Quia sicut ista suo ponderę deorsum feruntur: sic tu benignitati præferens malitiam, ruis in profundum: quia talentum plumbi, super quod sedet iniquitas (vt Zacharias propheta ait) amplexaris. Et quia vnusquisque qualis est, talia loquitur & facit, vt dicitur 1. Ethi. & Matth. 12. Ex abundantia cordis os loquitur. Et ideo tales, sicut mali interius, sic & peruersa loquuntur exterius. Et hoc est, quod subditur. *Dilexisti iniquitatem magis quàm loqui æquitatem.*

Quæstio.

Malitia. Malum. Voluntas.

Aug. 1. de Trinit. Damas. cap. 22. Philos. Plato. Prou. 8. Prou. 10.

856 Dilexisti omnia verba præcipitationis, lingua dolosa.

Hic consequenter agit de peccato peruersę locutionis. Vbi nota, q̃ secundum Grammaticos, ca put componitur cum præ, & dicitur præceps. tis. omnis generis, qui. s. cadit, vel ruit præcedente capite, & corpore sequente. Et ex hoc ille homo dicitur

Prou. 10. Prou. 26.

dicitur præceps, qui omnia sua facta agit sine modo, & cum periculo. Et sic verba præcipitationis sunt verba periculosa, quæ aliis sunt causa præcipitij & ruinæ, vt sunt verba detractoria, diffamatoria, quæ sunt causa diuisionis, & discordiæ. Et de talibus linguosus homo hic reprehenditur, cùm dicitur. *Dilexisti omnia verba præcipitationis, lingua dolosa*, quasi dicat, Tu quis es, lingua dolosa, id est, linguosus, & dolosus. *Dilexisti omnia verba præcipitationis*: dum vnum gestas in corde, & aliud in ore. Talis enim lingua dolosi, quantæ sit præcipitationis, & periculi, ostendit Greg. dicens. Quibusdam enim ruinæ suæ gradibus desidiosa mẽs, ad lapsum impellitur. Nam, dum ociosa verba cauere negligimus ad noxia peruenimus, vt prius loqui aliena libeat: & postmodum detractionibus eorum vitam, de quibus loquimur, lingua mordeat. Quandoque autem vsque ad apertas contumelias erumpat. Hinc seminantur stimuli, oriuntur rixæ, accenduntur faces odiorum, pax tota extinguitur cordium. Vnde benè per Salomonem dicitur. Qui dimittit aquam, caput est iurgiorum. Aquam quippe dimittere est, linguam in fluxu eloquij relaxare. Qui ergo dimittit aquam, caput est iurgiorum: quia qui linguam non refrenat, concordiam dissipat. Sequendo materiam articulorum, restat declarare octauum articulum, quem posuit Bartholomæus, dicens. Credo in spiritum sanctum, quod ex octauo fundamento ciuitatis Hierusalem declaratur, qui erat lapis, qui dicitur beryllus, qui hunc articulum clarè manifestat. Vbi sciendum, quòd ad maiorem huius articuli declarationem, & ad multorum hæreticorum confutationem: huic articulo ecclesia multa addidit in maiori symbolo, dicens. Et in spiritum sanctum, dominum, & viuificantem, qui ex patre, filioq; procedit: qui cum patre, & filio simul adoratur, & conglorificatur, qui locutus est per prophetas. In quibus verbis confundens hæreticos, ecclesia de spiritu sancto nobis ostendit, scilicet, quòd ipse spiritus sanctus habet potestatis dominium, iure cunctis imperans: quia, Et in spiritum sanctum dominum. Bonitatis officium, vitã iustis condonans: quia, Et viuificantem. Charitatis glutinium, verbum patri copulãs: quia, Ex patre, filioq; procedit. Honestatis consortium, cultum Dei vendicãs: quia, cum patre, & filio simul adoratur, & conglorificatur. Veritatis eloquium, verbum Dei referans, quia, Locutus est per prophetas. Hæc autem omnia in isto octauo fundamento, scilicet in Beryllo declarantur. Quoniam, vt patet ex dictis Magistri lib. 1. hic lapis aliquas habet proprietates, quę huius articuli singulas partes significant. Nam hic lapis: vt ibidem dicitur, tanto vigore hostes superat, Dei denotans imperium: quò ad primum. Suo virore morbos medicat, vitæ condonans remedium: quoad secundum. Grato amore mentes alligat, verum indicans connubium: quoad tertium. Alto honore dignas magnificat, summum explicans consortium, quò ad quartum. Claro splendore mentes illuminat, verum referans eloquium: quoad quintum. Primum ergo in isto articulo de spiritu sancto ostenditur: quòd ipse habet potestatis imperium, &c. quia dicit. Et in spiritum sanctum dominum. Vbi primo sciendum, quòd spiritus sanctus dupliciter accipitur secundum Magistrum libro primo, distinctione 26. scilicet, secundum substantiam, & secundum relationem. Nam secundum substantiam

Lingua.

Loqui.

Gregor. 7. mor. c. 12.

Prou. 17.

Spiritus sanctus.

Octauus articulus fidei.

Beryllus.

est nomen commune omnibus tribus personis diuinis: quoniam Deus spiritus est. Itaque pater, filius, & spiritus sanctus, vnus sunt Deus, & Deus vtique sanctus est, & Deus spiritus est: potest appellari tota trinitas vnus spiritus sanctus. Si autem accipiatur relatiuè: tunc solum dicitur de persona tertia trinitatis. Et sic accipitur hic, cùm dicitur. Et in spiritum sanctũ dominum. Huic enim tertiæ personæ spiritus sancti propriè competit ius imperij, & dominij. Quod patet ex hoc: quia spiritui sancto attribuitur summa libertas: ergo & ius dominij, & imperij: patet consequentia: quia libertas est de ratione intrinseca dominij, & econtrario. Et quantum in aliquo est de ratione libertatis: tantum est in illo de ratione dominij: cùm dominium, & seruitus ex opposito distinguantur: quia ille veraciter dominus est, cuius libertas nulla potestate premitur. Sed antecedens patet per Apostolum. 2. ad Corinthios 3. vbi libertatem spiritui sancto attribuit, dicens. Vbi spiritus domini, ibi libertas. Et ideo concludit ibidem spiritum sanctum esse dominum, dicens. Dominus autem spiritus est. Hanc ergo primam spiritus sancti conditionem exprimens symbolum, dicit. Et in spiritum sanctum dominum. Ista conditio per Beryllum exprimitur, qui rato vigore hostes superat. Nam, vt ibidem dicit Magister, iste lapis habet virtutem contra pericula hostium, & contra lites inuictum reddit hominem. Cùm ergo resistere hostibus, & inuictum permanere, dominium importet: sequitur, quòd iste lapis spiritus sancti significat dominium. Hanc autem cõditionem dominij de spiritu sancto concludit Apostolus 1. ad Corinthios 12. quia omnia gubernat ad libitum, & distribuit, dicens. Diuisiones gratiarum sunt, idem autem spiritus, diuisiones ministrationum sunt, idem autem dominus: quia hæc omnia operatur vnus, atque idem spiritus, diuidens singulis prout vult. Secundò: vt patet ex articulo, spiritus sanctus habet bonitatis officium, &c. quia, Et viuificantem. Spiritus sanctus enim est ille, qui mortuis peccatoribus vitam spiritualem inspirat: quod patet: quia, sicut peccatum est mors spiritualis animæ: sic gratia peccato opposita, est vita animæ spiritualis, quæ ipsam viuificat, secundum Magistrum lib. 4. distinct. 17. sed ipsa gratia propriè spiritui sancto appropriatur: qui charitas, & gratia dicitur: secundum Magistrum lib. 1. distin. 17. Igitur & viuificatio animarum, quæ est effectus formalis gratiæ, ipsi spiritui sancto debet appropriari, vt sic spiritus sanctus dicatur viuificans. Quod Christus ostendens, dicit. Caro non prodest quicquam, spiritus autem viuificat. Ideo Ricardus. 6. de Trini. ait: quòd sicut spiritus humanus qui procedit de corde vita est corporum: sic spiritus sanctus, qui procedit à patre, & filio, vita est animarum. Sicut enim habitare animam in corpore probant vitales motus corporis, ita habitare spiritũ sanctum in anima, probat vita spiritualis. Vnde Apostolus dicit, quòd Christus viuificabit mortalia corpora nostra per inhabitantem spiritum eius in nobis. Huius autem effectus spiritus sancti, qui est viuificare, habetur expressa figura Ezec. 37. vbi Ezec. in spiritu domini fuit ductus in medio cãpi, qui erat plenus ossibus aridis, & ei dixit dominus. Ecce ego intromittã spiritum meum in ossibus istis, & viuent. Et sequitur. Et ecce commotio, & accesserunt ossa ad ossa: vnumquodque ad iuncturam suam. Et ecce super ea

Dominus

Vita.

Ioan. 6.

Ricardus.

Rom. 8.

Universidad de Deusto
Biblioteca

nerui, & carnes ascenderunt, & extenta est in eis cutis desuper. Et dixit dominus. A quatuor ventis veni, spiritus, & insuffla super interfectos istos, & reuiuiscant. Et ingressus est in eos spiritus, & vixerunt, &c. Et hanc de spiritusancto virtutem tangens articulus dicit. Et viuificantem. Rom. 8. Prudentia spiritus, id est, efficacia, vita, & pax. Illud autem spiritusſanctus pietatis officium in isto lapide Beryllo figuratur, qui suo virore morbos medicat, &c. Nam secundum Magistrum, vbi supra, iste lapis valet contra infirmitatem hepatis. Hepar enim, in quo calor naturalis sedem habet, à quo ad cætera membra se diffundit, significat vitam spiritualem, in qua sedet calor, & ignis spiritusſancti, ad cætera membra se diffundens. Per charitatem huius autem hepatis, scilicet vitæ spiritualis infirmitates sunt vitia, & peccata, quæ vitam spiritualem interimunt. In hoc ergo quòd Beryllus valet contra infirmitates hepatis, clarè figuratur spiritusſancti efficacia: quæ valet contra vitia, & peccata, vitam spiritualem nutriendo. Nec mirum, quoniam dicitur. In manu eius est anima omnis viuentis, & spiritus vniuersæ carnis hominis. De aliis in sequenti lectione. *Iob 12.*

857 Propterea Deus destruet te in finem, euellet te, & emigrabit te de tabernaculo tuo: & radicem tuam de terra viuentium.

Hic consequenter ponitur status malorum, finis & miseria. Et nota hic processum miseriæ malorũ. Quoniam praui quamuis in præsenti vita aliqua bona agant: prosperitatibus eleuentur, cum iustis insimul commorentur, tamen finaliter cadunt, & hæc omnia perdunt. Vnde in isto versiculo notat quatuor. s. quòd iniquus primo à Deo finaliter diuiditur, in principio. *Propterea Deus destruet te in finẽ.* Secũdo à mundo tẽporaliter euellitur, ibi. *Et euellet te.* Tertiò à viris iustis secernitur, ibi. *Et emigrabit te de tabernaculo tuo.* Quartò à beatis æternaliter excluditur, ibi. *Et radicem tuam, &c.* Quantum ad primum nota, quòd Dei electio, siue prædestinatio est duplex, scilicet secundum præsentem iustitiam, & secundum æternam Dei præscientiam. Similiter & reprobatio. Vnde multi prædestinati secundum æternam Dei præscientiam, quandoque sunt reprobati secũdum præsentem iustitiam, sicut fuit Petrus, quando Christum negauit. Paulus, quando Christum persequebatur. Dauid, quãdo peccauit. Sic econtrario multi prædestinati secundum præsentem iustitiam, sunt reprobati secundũ æternam Dei præscientiam, sicut Iudas, si quando fuit in statu gratiæ. Et differentia est inter istos; quia si primi quandoque mortaliter peccent, tamen finaliter eos Deus non deserit, quin ad statum veræ pœnitentiæ resurgant, & in statu gratiæ decedant. Etsi secundi quandoque sint in statu gratiæ, & aliqua opera meritoria faciant, tamen finaliter à Deo deseruntur, & per peccatum cadunt, & in illo moriuntur. Quod ostendit Magister libro 1. distinct. Et hoc notans Psalmista cuilibet prauo secundum æternam Dei præscientiam reprobato, etsi quandoque sit in statu gratiæ, dicit. *Propterea* propter peccata tua, *Deus destruet te in finem.* Quid est enim Deum mentem hominis destruere, nisi ipsam deserere? Vnde Gregor. ait. Omnipotens Deus humanum cor destruit, cùm relinquit; ædificat, cùm gratia replet. Neque enim humanã mentem debellando destruit, sed recedendo: quia ad perditionem suam sufficit sibi dimissa. Et hoc est, quod hic ait. *Propterea Deus destruet te in finem,* id est, finaliter te deseret, vt in gratia vitam non termines, nec à peccatis resurgas. Psalm. 27. Destrues illos, & non ædificabis eos. Secundo à mundo temporaliter euelletur. Vnde subdit. *Et euellet te.* Euellere idem est, quod eradicare, etiam radices extirpare. Euelluntur ergo peccatores à mũdo: quia quandoque etiam temporaliter à mundo deseruntur, & de magnis dignitatibus, & fortunis ad magna infortunia cadunt, & miserias, vt amplius resurgere non possint, sicut arbor radicitus euulsa, amplius non germinat: sic talibus omnis spes prosperitatis euelletur, vt quilibet talium de mundi fortuna dicat illud Iob 19. Tanquam euulsæ arboris abstulit spem meam. Et si quandoque in prosperitatibus mundi vsque ad mortem perdurant, tamen tunc ab illis euelluntur & ad perpetuas miserias deducuntur. Vnde de talibus dicitur. Prævaricatores quasi spinæ euellẽtur vniuersi: ignique succensæ comburentur. Et istum intellectum habet glo. Aug. dicentis. *Euellet te,* id est, dignitatem tuam auferet à te. Tertiò à iustis secernitur. Vnde subdit. *Et emigrabit te de tabernaculo tuo.* Vbi nota, quòd tabernaculum peccatorum est caro, vel corpus eorum. Vnde Gregor. ait. Iniqui enim tabernaculum caro est: quia ipsam lætus inhabitat: & si sit possibile, optat, vt eam nunquam derelinquat. Iniquus ergo, quia omne gaudium suum in carnali vita posuit, in tabernaculo carnis habitauit. De hoc ergo tabernaculo corporis Deus emigrat iniustum, id est, facit transire, scilicet per mortem. Et tunc secernitur à iustis. Quia quandiu sumus in vita præsenti, insimul manet granum cum paleis, mali cum bonis: sed per mortem emigrantes mali separãtur à iustis: quia iusti ad Deum ascendunt,: mali verò descendunt ad infernum. Et hinc vide differentiam inter iustos, & malos: quia mali emigrant de tabernaculo suo in morte: vt dictum est, iusti autem non: sed in tabernaculo suo magis confirmantur. Nam tabernaculum alicuius dicitur illud, in quo habitat. Iusti autem mente hic non habitant in carne, sed in cœlestibus. Ideo cœlestia tabernaculum iustorum dicuntur. Psal. 41. Transibo in locum tabernaculi admirabilis vsque ad domum Dei. Iusti autem per mortem ab isto suo tabernaculo non emigrant, sed magis in ipsum cõfirmantur. Vnde quilibet iustus dicit Psalm. 61. Deus meus Saluator meus, adiutor meus, & non emigrabo. Quarto à beatis æternaliter excluditur, vnde subdit. *Et radicem tuam de terra viuentium,* scilicet, emigrabit. Vbi nota, quòd alia est radix bonorum, & alia malorũ. Nam radix bonorum est charitas, ex qua velut radicem omnia opera bona fructificant. De qua ad Rom. 11. Si radix sancta, & rami sancti. Radix autem malorum, in qua fundantur, est cupiditas in qua fundantur, omnia sibi subiugare volentes. De qua 1. Timo. 6. Radix omnium malorum cupiditas. Quod non solum intelligitur de cupiditate auaritiæ, sed multo fortius de cupiditate gloriæ, ex qua omnia mala procedunt, scilicet, homicidia, sacrilegia, proditiones, furta, adulationes, &c. Et de homicidio, quod maius malum videtur ratione cupiditatis gloriæ commisso, narrat Valerius, quòd Pausanias gloriæ

Prædestinatio reprobatorũ *Destruere. Deserere.* *Gregor. 21. moral. cap. 5.* *Tabernaculum corporis.* *Gregor. in moralibus.* *Radix omnium malorum cupiditas.* *Homicidium.* *Valer. lib. 8. cap. 15.*

Valerius lib. 8. c. 1. gloriæ cupidus, cum Hermoclem percũctatus esset quonam modo subitò clarus posset euadere, atque is respondisset. Si aliquem virum illustrem occidisset, futurum vt eius gloria ad ipsum redundaret, continuò Philippum patrem eius virum illustrem occidit, & quidem quod perierat, assecutus est. Nonne consimili modo cupiditas gloriæ Absalonem ad persequendum patrem excitauit? Et consimiliter multis exemplis reperimus, quòd cupiditas gloriæ omnium malorum est radix. Bene ergo dicit Apostolus de hac, quòd radix omnium malorum cupiditas. Ista ergo radix semper tendit ad alta germinanda. Sed deducetur ad infima inferni, ne scilicet in terra viuentium germinet. Et hoc est, quod hic dicitur. *Et radicem tuam de terra viuentium,* scilicet em grabit. Radix autem iustorum in terra viuentium germinabit, quia ex radice charitatis, ibi iusti præmiabuntur. Quoniam vt dicitur Sap. cap. 15. Radix est immortalitatis.

858 Videbunt iusti, & timebunt, & super eum ridebunt, & dicent, ecce homo, qui non posuit Deum adiutorem suum.

Hic ostenditur expœnis malorum iustis habita lætitia. Vbi sciendum, quòd iusti in hoc mundo vident, & cognoscunt mala opera prauorum, consimiliter & videbunt in futuro, nec tamen ex hoc cõpatientur eorum in futuro videntes pœnas eorum, sicut hic eis compatiuntur, videndo ipsorum mala opera. Ex visione ipsorum in præsenti, ad Dei timorem inducuntur, sed ex visione ipsorum in futuro, ad gaudium, & lætitiam amplorem promouentur. Et hoc est, quod dicit Psalm. in præsenti. *Videbunt iusti, & timebunt.* Quia iusti in præsenti vident peccata malorum, & cognoscũt quid mali *Beatus.* euentorum sit eis in fine. Et hoc videntes, timent, ne scilicet ipsi in cõsimilia mala cadant. Et tali timore magis subduntur Deo, & oritur timor reuerentiæ finalis. In futuro autem videntes finem re- *Dãnatus.* proborum, tunc securi super eum ridebunt, & lætabuntur, quia damnatorum pœna visa à beatis, ad *Greg. 33 mor. c. 19* augmentum erit gloriæ ipsorum. Vnde Grego. 33. mor. ait. Damnatorum cruciatus iusti, scilicet beati videndo non compatiuntur, sed in laudibus Dei crescunt: quia & in se cernunt bonum, quo remunerati sunt, & in illis inspiciunt malum, quod euaserunt, & supplicium. Ita enim tunc pulchra erit vniuersitas, dum & gehenna iustè cruciat impios, & æterna fœlicitas iuste remunerat pios. Sicut enim niger color in pictura sternitur, vt superiectus albus, vel rubeus pulchrior ostendatur. Ita & tunc malos benè ordinans Deus, fœliciora exhibet gaudia beatorum, ostensis ante eorum oculos suppliciis reproborũ. Et quamuis illud ex visione diuina eorum gaudium non sit, quo crescat, magis autem auctori suo se sentiunt esse debitores, quãdo bonum cernunt, quòd iuste remunerati perceperunt, & malum, quod misericorditer adiuti vicerunt. Et eãdem sententiam ponit Magister lib. 4. distinct. vltima. Sic ergo in futuro, impium damnatum videbunt iusti, & super eum ridebũt, id est, gaudebunt, videndo pœnas illorum, quia Psal. 57. Lætabitur, cùm viderit vindictam, &c. Sicut enim damnati modo videntes beatos, quos in vita ista contempserunt, amplius cruciantur, dicent. Nos

A insensati vitam illorum putabamus insaniam, &c. & ecce quomodo computati sunt inter filios Dei &c. Sic & sancti videntes supplicia damnatorum, lætabuntur cogitantes vanitatem ipsorum, & dicent. *Ecce homo, qui non posuit Deum adiutorẽ suum,* sed diuitias. Et ideo *præualuit in vanitate sua,* id est, in hoc, quòd quis non in Deo sperat, sed in multitudine diuitiarum, summa, & præualens vanitas ostenditur. Vnde glossa. *Et præualuit in vanitate sua.* Quid enim vanius eo, qui putat plus valere nummum quàm Deum? Et consimilem sententiam posuit superius Psalm. dicens. Et dominabuntur eorum iusti in matutino, & auxilium eorum veterascet in inferno à gloria eorum. Vide B expositionem huius ad propositum superius versiculo 820. *Psal. 48.*

Sed sperauit in multitudine diuitiarum suarum, & præualuit in vanitate sua. 859 *De consuetudine. Iesuitis.*

Quæ est maior vanitas, quàm in diuitiis sperare? quæ necessitatis tempore & miseriæ maximè aduersantur, vel deserunt. Vnde nota, quòd spes in diuitiis poni non debet: quia diuitiæ sperantibus in eis sunt damnosæ: quia impediunt cognitionem. Sunt dolosæ: quia non seruant promissionem. Sunt spinosæ: quia inducunt damnationem. Primum patet. Tum quia impediunt verbi Dei cognitionem, quia Matth. 13. Fallacia diuitiarum suffocat verbum. Tum quia impediunt cognitionem inimicorum: quia propter diuitias multi, qui realiter inimici sunt diuitis, se prætendunt amicos. Propter quod Boëtius. 2. de consolatione: ostendens quòd aduersa plus proficiunt homini quàm prospera, dicit. Hæc scilicet prosperitas semper fidem fœlicitatis promittit, cùm videtur blanda, & mentitur; hæc verò, scilicet aduersitas semper vera est, cùm se miserabilem mutationem demonstrat. Illa fallit, hæc instruit. Illa mendaciter sæpe bonorum mentes fouendo ligat, hæc aggregatione fragilitatis, fœliciter absolut. D Propter quod dicitur. Qui amat diuitias, fructum *Eccl. 5.* non capiet ex eis. Secundum patet: quia diuitiæ promittunt lætitiam, quam nunquam exhibent veram: quia semper timorem secum portant. Narrat Augustl. quod quidam diues transiens, pauperem *Aug. 6.* quendam iocantem inuenit, quem diues videns *confess.* ingemuit, suisque sociis dixit. Ecce omnibus inquit conatibus ad hoc laboramus, vt ad securam lætitiam perueniamus, quò nos iste mẽdicus præcessit. Ille lætabatur, & ego anxius eram, ille securus, & ego trepidus. Dolositas diuitiarum benè apparuit in illo diuite, qui dicebat: Anima mea habes multa bona recondita in annos plurimos, &c. *Luce 12. Psal 36.* Propter quod dicitur. Melius est modicum iusto, E super diuitias peccatorum multas. Tertium patet. Luc. 16. Mortuus est diues, & sepultus in inferno. Propter quod dicitur. Nolite sperare in iniquitate, & rapinas nolite concupiscere, diuitiæ si affluant, nolite cor apponere. *Psal. 6.*

Ego autem sicut oliua fructifera in domo Dei, speraui in misericordia Dei in æternum, & in seculum seculi. 860

Hic consequenter agit de statu bonorum. Vbi

Universidad de Deusto
Biblioteca

nota, quòd vitam iustorum hic Psalmista oliuæ cõparat propter multa. Primo propter vnitatem concordiæ, quæ in oliua designatur, quæ in signum pacis, & reconciliationis portatur. In cuius figuram pacificato Deo cum humana natura, post diluuiũ venit columba ad arcam portans in ore ramum virentis oliuæ. Genes. 8. Secundo firmitatem constantiæ, quæ in oliua figuratur, quoniam æquanimiter viresc it tempore ætatis, & hyemis, scilicet prosperitatis, & aduersitatis. Sic & iustus per virtutem constantiæ inter aduersa, & prospera viresc it, & floret. Psal. 91. Iustus vt palma florebit, &c. Eccles. 24. Quasi oliua speciosa in campis. Tertio propter synceritatem conscientiæ. Oliua enim est fomentum luminis, & puritatẽ conscientiæ significat, & claritatem. Vnde iusto dicitur. Oliuam vberem, pulchram, fructiferam, speciosam vocauit dominus nomen tuum. Ratione quorum dicit Psalm. in persona iustorum. Ego autem sicut oliua, &c. Vel ideo iustos oliuæ comparat propter quatuor virtutes, in quibus iusti cõsidunt per quatuor colores oliuæ designatas. Nam docet experientia, quòd oliua in suo fructu successiuè quatuor habet colores. Nam primo est viridis, secundo rubea, tertio huida, & quarto nigra. Vt sic color viridis significet claritatem diuinæ cognitionis, rubeus charitatem fraternæ dilectionis, liuidus asperitatem pœnitentiæ & afflictionis, sed niger humilitatem modestæ conuersationis. Primo ergo iustorum spes, & gloria consistit in claritate diuinæ cognitionis, scilicet in hoc quòd verum Deum cognoscit, & colit. Hierem. 9. Hæc dicit dominus. Non glorietur sapiens in sapientia sua, & non glorietur fortis in fortitudine sua, & non glorietur diues in diuitiis suis, sed in hoc glorietur, qui gloriatur, scire, & nosse me, &c. Sicut enim summa spes, & expectatio iustorum consistit in faciali Dei visione in æterna fœlicitate, sic conformiter & expectatio iustorum in præsenti vita consistit in visione fidei, & ænigmatica diuinitatis. Propter quod dicebat Apostolus. Qui gloriatur, in domino glorietur. Hoc autem iustorum desiderium, & spes, in primo colore oliuæ designatur, qui est color viridis. Quia sicut inter omnes colores viridis plus confert oculis corporis ad videndum, sic & diuinitatis cognitio oculos mentis magis, ac summè perficit, & illuminat. Propter quod dicitur. Beatus vir qui inuenit sapientiam. Sequitur. Longitudo dierum in dextera illius, & in sinistra illius diuitiæ, & gloria. Quidenim per dexteram, nisi vita beata, quid per sinistram nisi vita præsens designatur? Illa igitur sapientia diuinæ cognitionis habet in dextera dierum longitudinem, dum beatis sine fine vitam tribuit. Sed in sinistra diuitias habet, & gloriam, dum in præsenti vita iustorum desiderium solum ad Deum dirigit. Sed forte quis dicet. In præsenti vita ponam desiderium meum ad Deum cognoscendum, cùm hic nullatenus ad ipsius cognitionem pertingere valeamus? dicente scriptura. Qui scrutator est maiestatis, opprimetur à gloria. Respõdeo quòd quamuis in vita præsenti cognitio clara haberi non possit, habetur tamen cognitio ipsius ænigmatica. 1. Corinth. 13. Videmus nunc per speculum in ænigmate. Dicũt naturales, & docet experientia, quòd quamuis corpus solare clarè nostris oculis videre nõ possimus in vita præsenti propter excessum luminis ipsius ad sensum visus, tamẽ si accipiatur speculum clarum, & ponatur in aqua clara lucente sole, tunc videbitur sol triplicatus, scilicet vnus in cœlo, qui est fons luminis, vnus in speculo generatus à primo, & vnus in aqua generatus ab vtroque. Sic spiritualiter debes facere, si Dei cognitionem saltem ænigmaticã vis habere. Quid enim per speculum, nisi rationalis anima intelligitur, in qua velut in speculo Dei gloria manifestatur, cùm sit facta ad ipsius similitudinẽ? de qua Sap. 7. Est speculũ sine macula Dei maiestatis, & imago bonitatis illius. Quid autem per aquã nisi spiritus sancti designatur gratia, Christo d. Qui credit in me, &c. Flumina de vētre eius fluent, &c. Hoc autem dicebat de spiritu sancto. Si igitur hic Deum vis cognoscere, pone speculum in aqua, id est, fac quòd anima tua sit in statu gratiæ, & tunc poteris videre solem triplicatum, id est Deum in tribus personis suppositum. Tunc enim videbis vnum solem in cœlo, scilicet personam patris. Cùm enim cœlum inter cætera sit maximũ opus: quia est circulus maior omnia continens, habet manifestare potentiam sui productoris, quæ patri appropriatur. Videbis alium solem in speculo, s. personam verbi in humanitate assumpta. Cùm enim speculum dicatur rationalis anima (vt dictum est) quæ est pars principalior humanitatis assumptæ, meritò per speculum intelligitur ipsa humanitas à verbo assumpta, cùm à principaliori parte totũ denominetur. Consequenter videbis alium solem in aqua, id est, personam spiritus sancti ab vtroque procedentem in aqua suarum gratiarum, quibus anima nostra purgatur & irrigatur, atq; fecundatur. Gen. 1. Spiritus domini ferebatur super aquas. Hæc est ergo prima confidentia iustorum. s. in Dei cognitione, per primum colorẽ oliuæ designata. Et propter hoc iusti oliuæ cõparantur. Psal. 127. Filij tui sicut nouellæ oliuarum in circuitu mensæ tuæ. Propter quod & nunc Psal. in persona iustorũ dicit. Ego autem sicut oliua, &c. Secundo iustorum gloria consistit in charitate actionis meritoriæ, quæ in hoc consistit, vt omnia bona nostra recognoscamus esse à Deo, ei honorum operum gloriã dantes non nobis. 1. Corinth. 10. Omnia in gloriam Dei facite. Cùm enim omnia nostra merita non à nobis sint, sed à Deo: non nobis sed Deo ipsorũ gloriam dare debemus. In cuius figurã legitur. 2. Reg. 12. quòd cùm Ioab in virtute exercitus regis Dauid obsideret ciuitatem filiorum Moab, & in breui ipsam esset capturus, videns, quòd hoc non faciebat virtute propria sed exercitus ipsius Dauid, noluit gloriam victoriæ sibi, sed ipsi Dauid attribuere, &c. Sic spiritualiter quilibet iustus considerans quòd omnia bona, quæ facit, facit virtute gratiæ Dei, & non propria, gloriam illorũ non sibi, sed Deo debet attribuere. d. psal. Quoniam gloria virtutis eorum tu es. Et hæc virtus charitatis, in qua sic iusti gloriantur, per secundum colorem oliuæ, qui est rubeus ad modum ignis figuratur: quia, sicut ignis inter omnia elemẽta est magis actiuus, sic & charitas inter omnes virtutes ab benè agendũ nos magis inclinat. Dicunt naturales, quòd quando quis est inflãmatus amore alicuius personæ: quæ sit illa ex velocitate pulsus percipi potest. Nam pluribus personis ei nominatis, audito nomine illius ad quam afficitur, cuius præsentia caret, statim pulsus eius fortius agitatur. Et ratio est: quia tunc spiritus descendit ad cor ratione amoris, & sic cor magis inflammatum magis mouet partes exteriores. Sic spiritualiter, quãdo homo est accensus charitate Dei, & gratia, statim audito Christi nomine, ad bene operandum cor eius cætera membra fortius mouet. Et ratione huius secundi coloris oliuæ, iustum oliuæ comparat scriptura. d. Erit quasi oliua gloria eius. Quod & nunc confirmans Psalm. d. *Ego autem sicut oliua*, &c. Tertio iustorum gloria consistit in asperitate pœnitentiæ. Cùm enim gloria iustorum sit sequi dominum, (Eccles. 25. Gloria magna est sequi dominum,) & Christus Dominus, & pater iustorum asperitatem pœnitentiæ in sua assumpserit carne, consequens est, vt iusti patrem sequentes, in asperitate pœnitentiæ glorientur, more Apostoli qui solum in Christi cruce gloriabatur. d. Mihi autem absit gloriari. &c. Quid enim crux, quæ à cruciatu dicitur, nisi pœnitentiæ significat cruciatum? Hæc verò virtus pœnitentiæ iustorum in tertio colore oliuæ figuratur, qui est liuidus, qui ex verberatione in carne facta consurgit: quia pœnitẽtes non quærunt in mundo florere, sed magis sub liuore pœnitentiæ carnem domare, propter quod de iusto sub nomine oliuæ dicitur. Lignum oliuæ non fortuit. Conformiter nunc in persona iustorum dicit Psal. *Ego autem sicut oliua*, &c. Quarto gloria iustorum consistit in humilitate internæ conscientiæ. 2. Cor. 1. Gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ. Hæc autem virtus humilitatis per quartum colorem figuratur oliuæ: qui est color niger, qui inter colores tenet statum infimum, significans humilitatem, qua quis se infimum cæteris putat. Quæ virtus quanto hominem sibipsi reddit viliorem, tanto amplius ipsum Deo reddit speciosum. Vnde de iusto humisi dicitur, quòd est quasi oliua speciosa in campis. Sic ergo omnibus prædictis consideratis, oliuæ iustos comparat Psalm. nunc d. *Ego autem sicut oliua*, &c. Et ex hoc vult ostendere in quanta reuerentia iusti ab aliis debent haberi, & venerari. Nam vt dicit Palladius libro primo, Græci iubent oliuam, cùm plantatur, aut colligitur solum à mundis pueris, & virginibus debere pertractari, per hoc significantes quòd iusti per oliuam significati, multum à cæteris debent honorari.

861 ## Confitebor tibi, quia fecisti, & expectabo nomen tuum quoniam bonum est in conspectu sanctorum tuorum.

Hic vltimo iustus ex omnibus prædictis consurgit ad gratiarum actionem d. *Confitebor tibi*, scilicet confessione laudis. Laudabo te, & quare? quia fecisti me iustum, scilicet quòd sim oliua, vel fecisti omnia bona, quæ in me sunt, vnde confitebor, quòd tu illa fecisti, non ego. *Et expectabo nomẽ tuum*, scilicet, rem nominis tui, quod est Iesus: quia scilicet tunc per ipsum saluabor. Et quamuis Iesus à malis fuerit vilipensus, tamen à iustis multum fuit honoratus. Propter quod dicit, quòd illud nomen, scilicet Iesus, *bonum est in conspectu sanctorum tuorum*, id est, iustorum. Nunc restat agere de tertia parte articuli octaui, quod est quòd spiritus sanctus à patre, filioque procedit. Ex qua ostenditur, quòd spiritus sanctus est charitatis glutinium, patri verbum copulans. Nullum enim maius glutinium potest esse quàm sit amor, qui tantum cum amato ligat amantem, vt vnum transformet in alterum. Vnde Dionysius de diuino. c. 5. Amorem dicimus mutuam, & coniunctiuam virtutẽ. Et Aug. dicit. Quid est amor, nisi vita, duo aliqua copulãs, & copulare appetens, amantem, scilicet, & amatum? Istud autem tantum ligamẽ amoris attribuitur spiritui sancto: quia ipse secundum Magistrum lib. 1. dist. 10. est amor, & charitas patris ad filium, & econtrario. Vnde & Hieron. super Psalmum 14. dicit, spiritus sanctus nec pater est, nec filius est, sed dilectio, quam habet pater in filium, & filius in patrem. Et sic meritò dicitur: quòd spiritus sanctus est charitatis glutinium, patri verbum copulans. Quod ostendit iste articulus de spiritu sancto. d. Qui ex patre, filioque procedit. Et ideo istum Spiritum à patre, atque filio procedere, & sic ambos immensi amoris vinculo copulare, ostendit Christus d. Mittam vobis à patre spiritum veritatis, qui à patre procedit. Istud autem amoris vinculũ in lapide Beryllo figuratur, qui grato amore mentes alligat, &c. Nam vt dicit Magister lib. 16. hic lapis amorem diligit coniugalem. Qui, scilicet amor coniugalis: quia ipsos coniuges efficit vnam carnem, figurat increatum spiritus sancti amorem, quo verbum cum patre vnius substantiæ manet. Et ideo de spiritu sancto sic viuente, & ad modum beryll. per amorem ligante dicitur. Solliciti seruate vnitatẽ spiritus in vinculo pacis. Quare to Spiritus sanctus habet maiestatis consortium. Quia cum patre, & filio simul adoratur, & conglorificatur. Nec mirum cùm spiritus sanctus sit vnius substantiæ cum patre, & filio, & per consequens in omnibus ipsis æqualis, & ideo rationis postulat ordo, vt ei cum patre, & filio vnus cultus, vnus honor, & vna ascribatur maiestas, & sic cum patre, & filio simul, & æqualiter adoretur, & glorificetur. Et ex hoc excluditur error Arrij. d. Spiritum sanctum puram creaturam esse. Contra quem ait Christus. Spiritus est Deus, & eos, qui adorant, in spiritu, & veritate adorare oportet. Istud Spiritus sancti cũ patre, & filio æquale consortium in lapide Beryllo figuratur, qui alto honore dignos magnificat. Nam, vt dicit Magister vbi supra, hic lapis hominem magnificat, in quo ostendit Spiritus sancti maiestatem, qua æqualiter cum patre, & filio magnificatur. Nec mirum: quia pater verbum & Spiritus sanctus, hi tres vnum sunt. Quinto Spiritus sanctus habet veritatis eloquium, &c. Quia locutus est per prophetas. Hic enim spiritus humanam mentem, quam replet, arcana docet diuinitatis, & sic ad prophetizandum prophetas erexit. 2. Petri 1. Spiritu sancto inspirati locuti sunt sancti Dei homines. Quibus Christus d. Non enim vos estis, qui loquimini, sed Spiritus sanctus, qui loquitur in vobis. Vnde de Zachar. dicitur, quòd impletus Spiritu sancto, prophetizauit. Istam virtutem loquendi figurat lapis Beryllus, qui claro splendore mentes illuminat. Vnde Magister vbi supra dicit quod iste lapis facit bonum ingenium, & per consequens hominem aptum ad veritatis eloquium, quod confert Spiritus sanctus, qui loquutus est per Prophetas. Vnde Actuum 2. dicitur, quòd repleti sunt Spiritu sancto, & cœperunt loqui, &c.

PSAL. LII.

862 DIxit insipiens in corde suo, non est Deus.

Iste Psalmus secũdum Magistrum talem habet titulum

Universidad de Deusto
Biblioteca

titulum. *In finem intellectus Dauid pro Amaleth.* Ad cuius euidentiam sciendum, quòd Psal. iste multũ in verbis concordat cum Psalm. 13. quasi per omnia verba, tamen differentem sententiam multum habet, & quo ad historiam & quoad intellectum propheticum. Nam primus, (scilicet Psalm. 13.) agit de persecutione Babyloniorum, qui Iudæos sunt persecuti, & ciuitatem Hierusalem ceperunt, & ipsam cum templo euerterunt, vt ibidem fuit dictum. Iste autem Psalmus agit de persecutione Græcorum, qua scilicet Antiochus Iudæos est persecutus, vt cultum veri Dei ex toto à Iudæis auferret: quia etiam in magna parte fecit, à quo Iudæi multi fugati fuerunt, multi interfecti, & multi captiuati, vt plenè continetur in libris Maccabeorũ. Sciẽdum etiam, quòd ipsi Græci per Amaleth intelligũtur. Nam Amaleth interpretatur gẽs bruta. Quæ autem gens brutis animalibus magis ex brutis morib' assimilatur quàm Græci? Vnde de Cretẽsibus quæ vna ex principalioribus partibus Græciæ fuit, dicit Apostolus ad Titũ 1. Cretenses semper mendaces, malæ bestiæ, vẽtres pigri. Agit ergo littera istius Psalmi, de persecutiõe facta per Græcos, per Amaleth significatos contra Iudæos, quã spiritu prophetico præuidens Psal. ipsam per hunc Psalmum prædixit. Est ergo sensus tituli litteralis iste. *Intellectus Dauid quem* scilicet habuit à spiritu prophetico, in isto Psal. contentus est *in finem*, scilicet in Christum nos dirigens, *pro Amaleth*, id est, pro Græcis per Amaleth significatis: qui sunt persecuti Iudæos. Ex quibus apparet materia Psal. & titulus. Sed historia, quia prolixa est, & totum libri Machabeorum occupat, in breuibus dici non potest, sed in littera tangam partes historiæ, vt littera requirit. Sic ergo primo dicam sensum litteralem, secundò sensum propheticum. Quantum ergo ad primum, Psalmus iste diuiditur in partes quatuor. Quia primo describitur Regis Antiochi malicia. Secundo ipsius examinatio diuina, ibi. *Dominus de cœlo prospexit.* Tertio ipsorum debita pœna, ibi. *Nonne scient.* Quarto populi Iudæorum liberatio ex Dei misericordia, ibi. *Quis dabit ex Sion.* Quantum ergo ad primum præuidens propheta malitiam Antiochi, dicit de ipso. *Dixit insipiens in corde suo, &c.* Hic enim cogitabat tantam esse potentiam suam, vt Deus sibi resistere non posset, & sic negando potentiam Dei (quæ est idẽ quod Deus) ipsum Deum negabat, propter quod & eius cultum conatus fuit annihilare. Dic vt Nic. de Ly. *Dixit insipiens*, &c. Quantum ad intellectum propheticum sciẽdum, quòd Psal. 13. qui simili modo incipit, & in parte continuatur similiter (vt ibidem fuit dictum) directè agebat contra Iudæos. Hic autem Psalmus quasi idem in litera agit contra Antichristum. Præuidens enim Psal. durã Antichristi persecutionem in fine futuram cõtra ecclesiam (ipsam per istum Psalmũ reddit cautam) confortat, & consolatur: vt patet ex fine Psalmi. Et hoc satis sonat titulus Psalmi prædictus. d. *In finem intellectus Dauid pro Amaleth.* Amaleth enim, vt prædictum est, interpretatur gens bruta. Gens bruta dicuntur omnes, sine ratione viuentes. Ipse Antichristus cum omnibus suis sequacibus, sine ratione, vel vsu rationis erunt, Deum non colentes. Est sensus tituli talis. *Intellectus Dauid*, id est, factus à Dauid. *in finem*, scilicet nos dirigens, *pro Amaleth*, id est, pro persecutione ipsius Amaleth fienda contra ecclesiam. Et sic intelligendo Psal.

A Psalmus iste diuiditur in partes tres. Quia ponitur primo malorum increpatio, in principio. Secũdo ponitur malorum comminatio, ibi. *Nonne scient.* Tertio ponitur bonorum consolatio, ibi. *Quis dabit ex Sion.* Quantum ad primũ de multis hic Antichristus, & omnes mali increpãtur. Primo de ipsorum stultitia. Secundo de ipsorum idololatria, bi. *Corrupti sunt.* Tertio de ingrata resistentia, ibi, *Dominus de cœlo.* Et omnes istos Psalm. quatuor versus exponere potes contra Antichristum, & malos vt expositi sunt supra cõtra Iudæos Psalm. 13. Et si dicas, quid est negare Deum, vel dicere Deum nõ esse? Respondet glo. Qui putat Deo placere mala, non putat eum esse Deum, vel qui dicit eum omnibus parcere. Idem namq; est Deo esse Deum, & esse iustũ: quia iustitia in Deo, Deus est. Qui ergo negat eum esse iustũ, negat eum esse Deum. Eum vero negat esse iustum, qui putat ei mala placere, vel non punire. Item quia *dixit insipiens in corde suo, non est Deus*, est notandum, q̃ negant Deum aliqui multipliciter. Primo quidam solum ore, & non corde, vt illi, qui timore pœnæ negant, quod corde credunt. Et sic negauit Petrus. Secundò quidam negant solo corde, & non ore, sicut hypocritæ, & occulti hæretici, qui in aperto Deum confitentur, sed non corde: de quibus dicitur. Fuerũt & pseudoprophetæ in populo sicut & in nobis erant magistri mendaces, qui introducerent sectas perditionis, & qui cum eis erant, Deũ negant. Tertio quidam negant Deum opere solum, sicut illi, qui scienter peccant mortaliter cũ remorsu conscientię: quia licet sciẽter peccent opere, tamen corde, & ore Deum timent, cõfitentur, & credunt. Vnde 31. Iob postquã enumerauit multa peccata, de quibus se mundum dicebat, cõclusit scilicet quòd ea cõmittere erat negotio cõtra Deum altissimum. Quarto quidam negãt Deum ore simul, & corde, sicut publici hæretici, qui cõtra Christi fidem sentiunt, & prædicant. Vnde 1. Ioan. 2. Quis est mendax, nisi qui negat, quòd Christus non est? & iste est Antichristus. Quinto quidã negant Deum corde, ore, & opere simul, vt persecutores ecclesię: vt etiã D fuerunt Iudei, qui ore ante faciem Pilati Christũ negauerunt, corde tetlati sunt, opere occiderunt. De quib. Act. 3. Vos autem iustum, & sanctum negastis, & petistis virum homicidam dari vobis, auctorem verò vitæ interemistis, &c.

Quæstio. Negare Deum.

Negant Deũ multipliciter.

Matt. 26.

Petr. 2.

Corrupti sunt, & abominabiles facti sunt in iniquitatibus, non est, qui faciat bonum. 863

Hic consequenter mali reprehẽduntur de ipsorum idololatria. Vbi notandum, quòd sicut corruptio luxuriæ vastat corpora, sic & idololatria corrumpit animas. Vnde & ipsa idololatria quædam fornicatio, vel luxuria spiritualis dicitur. 1. Paralip. 5. Reliquerunt Deum, & fornicati sunt post Deos populorum terræ. Et 28. qu. 1. solum dicitur, quòd fornicatio est duplex, scilicet carnis, & idololatriæ. Pro cuius euidentia sciendum, quòd omne peccatũ corruptio est alicuius boni. Vnde dicit Magister lib. 2. distinct. 35. quòd omne peccatum est corruptio boni: vt puta superbia est corruptio humilitatis, luxuria castitatis, &c. Et ideo omnes peccatores generaliter Psal. dicit esse corruptos, hic dicens. Corrupti sunt, & abominabiles facti sunt. Vbi nota, quòd peccatorum corruptio est

E

1. Paral. 28. q. 1.

Corruptio

est multiplex, scilicet, Corruptio infidelitatis idololatriæ. Corruptio ambitionis, & superbiæ. Corruptio cupiditatis auaritiæ. Corruptio conuersationis infectoriæ. Primo est corruptio idololatriæ infidelitatis. Infidelitas enim, & idololatria fidem corrumpunt, & de ista corruptione dicit Apostol. 1. Cor. 11. Timeo enim, ne, sicut serpens seduxit Euam, ita corrumpantur sensus vestri, & excidant à simplicitate fidei, quæ est in Christo Iesu. Quod ad propositum exponit ibi glos. d. Timeo, ne corrumpantur sẽsus vestri à simplicitate, & c. id est, à paradiso simplicis fidei: quæ nihil alienum recipit. Isti corrupti similes sunt Euæ: pseudoprophetæ similes sunt serpenti, id est, diabolo, qui per eos insidiatur: lux fidei similis est paradiso, quorum ergo fides corrumpitur, à paradiso eiiciuntur: quia præponũt mendacium veritati. Qui ergo mẽdacium ædificant in hominibus: ab eis pellunt veritatem: & immittunt diabolum: & ita expellunt Christum. Si quid enim dixeris cõtra fidem: intrat putredo de veneno serpentis: & nascitur vermis mendaciorum, & nihil integrum remanet: sed corrũpitur totum. Et ideo sicut partibus nostris aduersus leonem opus erat patientia: sic & nobis aduersus draconem vigilantia. Tunc enim cogebat, nunc docet, tũc rugebat violentias, nunc insidias, videbatur tunc fremens: nunc librum os oberrans facilè videtur. Ideo timet Apostolas, ne, sicut per serpentem seducta est Eua, ita per hæreticos corrumpatur ecclesia virginitate fidei, quam gestat in corde. Modo ergo, anima, virginitatem tuam serua, postea fœcundaberis in amplexu sponsi tui. Sepite ergo aures vestras spinis. Adhuc enim mussitat serpens, & non tacet, quod gestum est in illo paradiso, nunc geritur in ecclesia. Nemo vos corrũpat ab isto paradiso ecclesiæ. Sufficiat quòd lapsi sumus illuc: vel experti corrigamur. De istis ergo hæreticis, & corruptoribus fidei dicit Apostolus, Hi resistunt veritati homines corrupti mente, reprobi contra fidem. Consimiliter & idololatræ corruptores sunt fidei, de quibus dicitur Rom. 1. quod mutauerunt gloriam incorruptibilis Dei in similitudinem imaginis corruptibilis hominis, volucrum, quadrupedũ, & serpentum. Vbi ait glos. Simos enim fuit ab antiquis Romanis adorare simulacra hominũ, scilicet, Romuli, Iouis, & aliorum: & maximè ab aduentu Æneæ in Italiam, volucrum autem, quadrupedum, & serpentum simulacra coluerunt: ex quo Alexandria victa est ab Augusto. Secundo est corruptio ambitionis, & superbiæ. Superbia enim omnem corrumpit virtutem, & hominem suppliciis deputat æternis. Hierem. 51. Ecce ego ad te, mons peslifer: qui corrumpis vniuersam terrã, extendam manum meam super te, & dabo te in morte combustionis. Per montem pestiferum intellige superbum corde elevatum. Tertio est corruptio cupiditatis auaritię. Quem enim hodie non corrumpit auaritia? non est sacerdos, non iudex, non princeps, qui huius corruptionẽ euadat. Vnde Sopho. 3. dicitur, Principes in medio eius quasi leones rugientes, iudices eius lupi: Prophetę eius vesani, viri infideles, sacerdotes eius polluerunt sanctum, & sequitur de omnibus istis. Diluculo surgẽtes corruperunt omnes cogitationes suas. Principes quasi leones, sunt potentes sæculares qui opprimunt. Iudices lupi, sunt iudices, qui saturari non possunt. Prophetæ vesani, sunt doctores, qui non sana, sed placita consilia, & insana tribuunt corrupti pecunia. Sacerdotes polluti, sunt omnes clerici, qui omnia per auaritiam peruertunt, non aduertentes, quod dicitur. Ne accipias personam, vt delinquas, de iudicio iustificare impium, de datione hæreditatis amicorum, de æqualitate staterę, & ponderum: de corruptione emptionis, & negotiatorum. Quarto est corruptio conuersationis infectoriæ. Malorum enim conuersatio atque locutio, multos corrumpit spiritualiter. 1. Corinth. 15. Corrumpunt bonos mores colloquia praua. Vbi glossa. Corrumpunt bonos mores, &c. virtutes etiam necant, assiduitas enim praui colloqui j mentem vitiat: & ideo ab his cauendum est. Et à tali corruptione immunem se dicebat Apostolus. Neminem læsimus: neminem corrupimus: neminem circunuenimus: quasi dicat, Neminem læsimus improperando, vt pseudoprophetæ faciunt, neminem corrupimus à mixtione falsitatis, neminem circunuenimus fraudulẽta vestrorum ablatione. Omnibus ergo istis modis corruptionis consideratis de malis. dicit Psalmist. quòd *Corrupti sunt, & abominabiles facti sunt: non est qui faciat bonum*, quia etsi quis sit bonus, tamen quia tam pauci sunt respectu malorum, nulli dicuntur, quia quod modicum est, nihil dicitur esse. 2. Physicorum. Ex prædictis infertur vnum dubium, quia dictum est in primo versiculo, quod multipliciter Deus negatur, ideo dubitatur verum negans Deũ verbo plus peccet quàm negans Deum facto solum, vel econtrario. Et probatur, quòd plus peccat negans facto: quia plus consideranda sunt facta, quàm sermones, vt dicit Eustathius primo Ethicorum. Ergo plus peccat malefaciens, quàm dicens. Igitur plus peccat negans Deum facto, quàm verbo. Secundo quia Iudas Christum negauit facto: Petrus autem verbo: nulli autem dubium, quod Iudas plus Petro peccauit. Ad oppositum, quia aliter quilibet in omni peccato mortalis plus peccaret, quàm hæreticus, qui negat Deum verbo. In omni autem peccato, mortali facto negatur. Secũdo quia negare Deum verbo, est apostatare à fide, apostasia autem maximum peccatum est: ergo. Respondeo, quod si negare verbo, vel facto accipiantur generaliter sine aliqua restrictione, quod multum est simpliciter grauius altero, quia se habent sicut excedentia, & excessa. Et ad hoc videtur esse beatus Aug. & habetur. 8. quæstio. 1. Vtrum Catholicum pessimis moribus aliqui hæretico, in cuius vita præter illud, quòd est hæreticus, non habent homines quòd reprehendant: præponere debeamus, non audeo præcipitare sententiam. Et ideo dicit post, quòd, si negatur facto, sit grauius, oportet quòd sit processius sic: quòd primo sit consensus, secundo verbum, tertio factum: Et sic secundum ipsum negans facto videtur negare. Et sic videtur consentire, quòd Christianus prauis moribus, grauius peccat quam simplex hæreticus. Dici tamen potest, quòd circunstantiæ circa aliquam istarum negationum, faciunt peccatum esse grauius, vel leuius. Et sic rationes vtriusque partis ex diuersitate circunstantiarum possunt solui. Sequendo materiam articulorum restat tractare nonum articulum, quem posuit Matthæus. d. Sanctam ecclesiam catholicam. Vt sit sensus. Credo in spiritum sanctum facientem ecclesiam esse sanctam, & catholicam: patet quia spiritus sanctus donum suum, scilicet, Charitatis quo sanctificatur ecclesia, sic confert ecclesiæ catholicæ, vt quasi eccle-

Idololatria. Infidelitas. 1. Cor. 11.

Fides. Hæreticus

2. Tim. 3.

Superbia.

Auaritia

Locutio mala.

2. Cor. 7.

Quæstio. Negare. Deum.

August.

Hæreticus

Articulus nonus. Ecclesiæ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

si ecclesiæ dicatur esse proprium donum: vt habetur. 1. quæstio. 1. multo. Et ideo ecclesia propter charitatem sanctitatis, quam à spiritu sancto recipit, Christi sponsa immaculata dicitur: quæ nunquam adulterari potest, vt habetur 24. quæst. 1. loquitur, vbi dicitur, quòd vnam esse ecclesiam in cantico canticorum spiritus sanctus ex persona Christi designat, dicens. Vna est columba mea: vna est perfecta mea: vna est electa genitricis meæ. Et infra: ecclesia Christi adulterari non potest, sponsa Christi incorrupta est, & pudica, vnam domũ nouit: vnius cubilis sanctitatem custodit. Hanc ergo ecclesiæ sanctitatem concludit articulus, d. Sanctam ecclesiam catholicam. Et addit catholicam, quod idem est, quòd vniuersalem, ad denotandum, quòd licet ecclesia Christi sit vnica, est tamen vniuersalis, & communis, quia per omnes mundi partes latè, lon-
24. q. 1. géque diffusa. Quod multis exẽplis probatur. 24. quæst. 1. loquitur. Primo exẽplo luminis: quia sicut vnum lumen diuersos habet radios: sic & vna ecclesia multa membra habet diuersa, vt declarat
2. Cor. 12. Apostolus, d. Quosdam posuit Deus in ecclesia, primo quidem Apostolos, secundo Prophetas, tertio doctores. Secundo exemplo arboris, quæ ex vna radice multos ramos habet. Tertio exemplo fontis: à quo vno, multi riui deriuantur. Sic est vna ecclesia catholica, id est, vniuersalis: ex qua generantur omnes fideles. Nec mirum: quia Christus caput est omnis ecclesiæ, Coloss. 1. Ideo & vos sanctificate ecclesiam Iohel. 2. Sed hic est vnum
Quæstio. dubium, scilicet, vtrum debeat dici, In sanctam ecclesiam: vel sine ly in. Et sicut dixit Alexand.
Leo. lib. 3. quæstio. 773. Leo Papa dicit quòd non debet
Ambros. dici in sanctam: sed sanctam. Ambrosius autem dicit, quòd debet dici in sanctam. Respondeo, & dico quòd licet vtrumque possit dici: communius tamẽ dicitur sine in. Si enim dicatur sine in, tunc est sensus. Sanctam, &c. id est, Credo in spiritum sanctum facientem ecclesiam sanctam, &c. Si autem dicatur cum in: tunc est sensus. Credo in sanctam &c. id est, credendo amo ecclesiam, eique vt eius membrum adhæreo, iuxta dictum magistri lib. 3. d. quòd credere in Deum, est credendo amare, ei-
D demque adhærere. Iste autem nonus articulus in nono fundamento ciuitatis Hierusalem: quod erat
Topazius. topazius, significatur. Quoniam hic lapis lucem solis speculare recipit, conformiter. Nam vt dicit Magister lib. 16. Hic lapis topazius sic lucẽ solis recipit conformiter, quod tunc magis lucet, quando solis radio tangitur, & omnium aliarum gemmarum superat claritatem. Quid enim solis nomine: nisi ipse Deus significatur, qui sol iustitiæ dicitur? Malach. 4. Cuius, s. radio gratiæ ecclesia perlustrata, & sanctificata velut topazius summè refulget: & omnium aliarum gemmarum, d est, legum, vel sectarum superat claritatem. Nec mirũ, quoniam in dicto sole gratiæ Deus posuit taber-
Psal. 18 naculum ecclesiæ: iuxta illud psal. In sole posuit tabernaculum suum. Ideo de ecclesia potest exponi illud Iob. 28. Adæquabitur ei topazius, quia ergo ecclesia velut topazius à sole illustratur scilicet, Deo, & sanctificatur ideo in sanctitate fundata di-
Psal. 86. citur. Fundamenta eius in montibus sanctis.

863 Dominus de cœlo prospexit super filios hominum, vt videat, si est intelligens, aut requirens Deum.

Hic consequenter agitur de malorum ingrata resistentia. Vbi nota, quòd per cœlum intelligitur humana natura à verbo assumpta, per quam oculo
Respicere. suæ misericordiæ respexit super filios hominum, id est, super omnes homines. Quid enim est respicere Dei, nisi misereri, suam misericordiam nobis inspirare, & largiri? De cœlo ergo Deus respexit super filios hominum, quia homo factus, homines ad suam gratiam adduxit, homines dico vel
Greg. 30. mor. c. 34. filij hominum, scilicet, secundum rationem viuentes. Vnde Greg. dicit. Per prophetam dicitur. Nõ repellet dominus plebẽ suam, quia in manu eius sunt omnes fines terræ, & altitudines mõtium ipse conspicit. Altitudines quippe montium sunt elaB tiones superborum, quas dominus conspicere dicitur, id est, ab iniquitate sua in melius cõmutare. Conuertit namque eum, quem conspicit Deus.
Luc. 22. Vnde scriptum est. Respexit dominus Petrum, & recordatus est Petrus, &c. & egressus foras, fleuit amare. Sed attende, quòd Deus aliter respicit bonos: & aliter malos. Vnde Gregor. dicit. Duobus
Greg. 35. mor. c. 6. enim modis peccator respicitur à domino, aut, cùm à peccato conuertitur, aut cùm pro peccato punitur. De respectu enim conuersionis, dicitur, quòd respexit dominus Petrum, &c. De respectu autem vltionis dicitur. Vultus autẽ domini super facientes mala, &c. Vtroque autem modo arrogans sternitur, cùm respicitur à domino, quia aut
C pœnitendo cognoscit culpam, aut pereundo percipit pœnã. Superbi ergo ex respectu domini confunduntur, aut hic culpam cognoscentes & damnantes, aut ibi supplicia de culpa sustinentes. Ex quibus apparet quòd incarnatus dominus respexit de cœlo super filios hominum, scilicet, suam gratiam offerendo, & minãdo supplicia. Tanta autem est aliquorum ingratitudo, quod nec gratiam oblatam verentur, nec minata supplicia timent. Vnde de tanta ingratitudine reprehendens malos: ait.
De cœlo, &c. *Vt videat si est intelligens*, &c. Vbi nota, quod tunc Deus videre dicitur, quãdo nos videre facit, sic & cognoscere, quando nos cognoscere facit. Item nota quòd ly si aliquando stat affirmatiuè. Lucæ 1. Si in digito Dei eiicio dæmonia, &c.
Si. si id est, quia sic est. Aliquando stat negatiuè: vt in Psalm. Quibus iurauì in ira mea, si introibunt, &c. si, id est, non. Hic autem stat negatiuè cùm dicitur, *Vt videat, si est intelligens*, &c. id est, vt nos videre facit, quia non est intelligens, scilicet, cognitionem: *Aut requirens Deum* operatione. Quod ideo sic dicit, quia cognoscentes, & requirentes Deum
Matt. 20. pauci sunt respectu malorum, ideo quasi null esse putantur, quia multi sunt vocati, pauci verò, &c. Et hoc est, quod subdit, istum intellectum declarando, dicens:

864 Omnes declinauerunt, simul inu-
E tiles facti sunt, non est, qui faciat bonum: non est vsque ad vnum.

Peccatum. Id est, omnes peccauerũt. Quod ideo dicit, quia ante Christi aduentum, omnes peccato erant obnoxij, vt ostendit Gregor. d. Omnes nos illa vnica
Greg. 24. mor. c. 3. persuasio culpæ contagio, ab ipsa radice polluerat. Nullusque erat, qui apud Deum pro peccatoribus loquens, à peccato liber appareret, sed ex eadem massa editos, cunctos par reatus inuoluerat. Proinde venit ad nos vnigenitus patris: assumpsit à nobis naturam, non perpetrans culpam

pam, &c. Et hoc est, quòd tangit Psalmus, dicens. A
Omnes declinauerunt, scilicet, à mandatis Dei, quia non ad Deum, sed ad terrena incuruabantur: vnde Psalmus 19. Oculos suos statuerunt declinare in terrã. Vnde de ista generali declinatione dicitur. Omnes in viam suam declinauerunt; vnusquisque
Inutilis. ad auaritiã suam, à summo vsque ad nouissimum. *Simul inutiles facti sunt.* Quamuis enim in peccato existens aliqua bona de genere quandoque faciat, tamẽ quia illa carent forma gratiæ, Deo non placent, & inutilia quò ad præmium à Deo iudican-
Greg. 12. Moral. tur. d. Vnde Gregor. Homo peruersus quẽdam recta agere videtur, sed per ea, quæ iniqua sunt, destruuntur. Et quia multum displicent Deo mala, nec illa placent quæ sunt malorum, qui ergo in B malis suis Deo abominabilis est in bonis inutilis est, quia, dum se per praua opera Deo abominabilem exhibet, nec illud quod rectum in eo videtur, Deo placet. Ideo dicitur, Opera eorum inutilia, ratio: quia opus iniquitatis in manibus eorum.
Esa. 59.
Vnus. Sequitur. *Non est vsque ad vnum.* Per vnum intelligo Christum, qui est vnicus patris, quia sine isto vno scilicet, sine fide Christi, nullum bonum Deo placitum facere potest. Vnde gloss. Psal. 13. *Non est vsque ad vnum*, id est, præter vnum, quia nullus facit bonum sine vno, scilicet, sine Christo. Quod ideo dicit, *Vsque ad vnum*, id est, vsque ad Chri-
Facere Exemplũ. stum, quia ipse solus homo factus boni faciendi C efficax nobis dedit exemplum, non tam verbis quàm factis. Efficacius enim mouent exempla ad
Seneca. bonum faciendum quàm verba. Dicit Seneca epistola. 42. quòd longum est iter per præcepta, sed breue, & efficax per exempla: narrat Photinus. lib. 4. de Xenophonte, quòd cùm equo insideret, & pedites collem quendam præruptum occupare præcepisset, vnus militum eius murmurando dixit. Facillimum esse sedentem in equo tam laboriosa imperare. Quod audiens Xenophon statim de equo descendit, & illum militem murmurantem equum ascendere fecit, ipso duce ad prædictum collem occupandum curium properante. Cuius facti ruborem cùm dictus miles perpeti non posset: cæteris commilitonibus ipsum irridẽtibus, D de equo descendit, & cum maxima difficultate obtinuit, vt Xenophon equum iteratò ascendere vellet. Sic spiritualiter multa, quæ Deus præceperat, laboriosa videbantur, vt ergo doceret hominem factis, & exemplis, quo illa faciliter facere posset, descendit de maiestate sua factus homo, vt suis exemplis omnes ad bonum peragendum incitaret. Et sic vsque ad vnum non erat, qui faceret bonum, id est, vsque ad Christum.

865 Nónne scient omnes, qui operantur iniquitatem, qui deuorant plebem meam vt cibum panis?

Cibus. Dic vt versiculo 163. Et nota quòd quia dignitas peccantis auget peccatum, sic & maior ei pœna correspõdet, ideo istum versum principaliter prælatis applicat Psalm. qui subditos vt cibum deuorant: vt subditi cibus sint prælatorum, scilicet, quã-
Iob 30. doque per cupiditatem auaritiæ. Iob 30. Radix iunipetorum erat cibus eorum. In iunipero enim, quæ ex omni parte habet aculeos, quibus pungit: nota auaritiam, quæ ex omni parte aculeos habet punctionum, quandoque per detractionem, & inuidiam: quod prohibetur Prouerb. 23. Non come-

das cum homine inuido, & ne desideres de cibis eius. Et ibidem, Ne desideres de cibo eius, in quo est panis mendacij, quandoque per elationem, & superbiam, ideo cane te à superbo, quoniam vt dicitur Eccles. 13. Confundet te in cibis suis, donec te exinaniat.

Deum non inuocauerũt, illic trepi- 866
dauerunt timore: vbi non fuit timor.

Hic redditur ratio talis punitionis, dic vt versic. 164. Vel aliter, ista verba dicit Psal. de malis, quibus spiritus bona inspirat, sed timore temporal. ũ
Timor. Greg. 7. Mor. ca. 12. inspirationem omittunt. Sic enim istum passum exponit Grego. exponens illud Iob. 6. Qui timent B pruinam, irruet super eos nix. d. Pruina quippe inferius congelascitenix autem de superioribus ruit. Et sæpe nonnulli dum temporalia aduersa pertimescunt, districtionem æternæ animaduersionis incurrunt. De quibus bene per Psalmist. dicitur. *Illic trepidauerunt timore, vbi non erat timor.* Iste namque veritatem iam libere defendere appetit. Sed tamen in ipso suo appetitu trepidus, indignationem potestatis humanæ pertimescit. Cùmque in terra hominem contra veritatem pauet, eiusdem veritatis iram cœlitus sustinet. Ille peccatorum suorum conscius ea, quæ possidet, indigentibus iam elargiri desiderat, sed tamen ne datis rebus egeat, ipse formidat. Cùmque carnis subsidia
C reseruando trepidus præparat, ab alimentis misericordiæ animam necat. Et cùm pati in terra inopiam metuit, æternam sibi abundantiam supernæ refectionis abscindit.

Quoniam Deus dissipauit ossa eo- 867
rum, qui hominibus placent: confusi sunt, quoniam Deus spreuit eos.

Ossa. Confirmatur eadem ratio, quia qui hominibus placere cupiunt, Deo displicent. Qui autem displicent Deo, confunduntur finaliter. Et hoc est, quod dicit: *Quoniam Deus dissipauit*, &c. Vbi notandum, quòd per ossa intelligantur interiores animæ virtutes. Et hoc propter duo. Primo,
Albert. 16. De animalibus. quia sicut dicit Albertus. Si ossa crescerent semper, animal, cuius sunt, semper cresceret, quia his crescentibus, crescunt & membra, quæ ossibus sustentantur. Magnitudo enim animalis est maximè ex magnitudine ossium. Sic est de viribus interioribus animæ, vt puta intellectu, voluntate, &c. quia, quandiu vires istæ proficiunt in bono, tamdiu membra extrinseca scilicet, sensus corporei, quorum bonitas ab interioribus dependet, crescunt in bono. Esa. 66. Ossa vestra quasi herba germinabunt. Secundo quia ossa medullis irrigantur, alioquin arescerent. Sic & vires
E interiores medullis gratiæ debent irrigari. Iob 21. Medullis ossa illius irrigantur, alioquin deficcantur, & pereunt. Dicit Philosophus, quòd in ossi-
Philosophus 4. De animal. bus porcorum minimum est de medulla. Sic & illi, qui porcis sunt similes, quales sunt illi, qui admodum porcorum terram effodiunt: qui oculos suos statuerunt declinare in terram: modicum habent de medulla prædicta gratiæ: immo nihil. Et tunc necesse est talium ossa dissipari: quia cùm nõ pos-
2. Can. sint esse vacua, si non replentur medulla, replentur vento. Dicit autem Auicena, quod in ossibus
Auicen. quandoque fiunt ventositates, quæ erumpendo, frangunt ossa. Sic est de ossibus interioribus malorum

Universidad de Deusto
Biblioteca

rum, quia non replentur spirituali medulla gratiæ ipsa replentur vento vanitatis inflatione superbiæ, quæ vires animæ rumpit, & dissipat, quia multis, curis distrahit mentem. Esa. 38. Quasi leo sic contriuit omnia ossa mea. Et Psal. Dissipata sunt omnia ossa nostra secus infernum. Ad propositum ergo illi, qui curant non Deo placere, sed hominibus, habent vires interiores ventositatibus plenas, & ideo Deus extrahendo ventositatem, dissipat illas. Sicut de antiquis Philosophis, qui habebant intellectum acutum, tamen qui voluerunt magis hominibus quàm Deo placere, Deus dissipauit intellectum eorum, dum tradidit eos in reprobum sensum, vt dicit Apostolus. Et hoc est, quòd hic dicit Psalmus. *Quoniam Deus dissipauit ossa eorum, &c.* Sed hic insurgit dubium scilicet, vtrum licitum sit placere hominibus. Et videtur quòd non ex isto textu. *Quoniam Deus dissipauit, &c.* Item Apostolus dicit. Si adhuc hominibus placerem, Christi seruus non essem. Ad oppositum præcipit Apostolus. Sine offensione estote Iudæis, & gentibus, & ecclesiæ Dei sicut & ego per omnia omnibus placeo, non quærens quod mihi vtile est, sed quod multis, vt salui fiant. Istam quæstionem cum argumentis facit glo. ad Galat. 1. Et sic respondet. Sunt homines aliqui temerarij iudices susurrones, murmuratores, quærentes suspicari, quod non vident, contra tales sufficit testimonium conscientiæ nostræ. Neque etiam in aliis, quibus placere volumus gloriam nostram quærimus, vel quærere debemus, sed illorum salutem, vt nos bene ambulantes imitando, non errent, & inde non nos, sed Deum laudent, qui tales nos facit. Non ergo vtilitatem, vel gloriam nostram quærimus, cùm placere hominibus volumus, sed gaudemus eis placere, quod bonum est propter ipsorum vtilitatem, non propter nostram dignitatem, Ideóque Apostolus & non se hominibus rectè placere dicebat, quia in eo ipso vt Deo placeret intuebatur: & placendum sic esse hominibus rectè præcipiebat, non vt hoc appeteretur tanquam merces rectè factorum, sed quia placere Deo non posset, qui non se his, quos saluos fieri volet, imitandum præberet. Et sicut in Apostolo videbantur: sic in euangelio illa videntur contraria. Dixit enim Christus. Luceat lux vestra coram hominibus. Item, nolite facere iustitiam vestram coram hominibus, vbi illos arguit, qui opera sua ita faciunt, vt finem bonorum operum in laudem hominum ponant, eandémque quasi pro mercede computant operum suorum, ideo ait. Vt videamini ab eis, quasi nolite sic facere coram hominibus, quicquid boni faciis, vt videamini ab eis, id est, vt ipse sit finis boni operis vestri videri ab eis, nolite hic facere finem. Stat ergo solutio in hoc, quod hominibus non debemus velle placere isto fine, vt ipsorum gratiam, & benivolentiam acquiramus: sed vt salutem animarum ipsorum procuremus.

Rom. 1. Quæstio. Placere.

Gala. 1.

1. Cor. 10.

Matth. 5.

868 Quis dabit ex Sion salutare Israël? cùm auerterit dominus captiuitatē plebis suę, exultabit Iacob, & lætabitur Israël.

Hic ponitur finalis bonorum consolatio. Dic vt versiculo 166. loco Iudæorum ponendo omnes bonos, &c. Restat agere de decimo articulo. Decimus articulus, quem posuit Simon est, Sanctorum communionem, remissionem peccatorum. Vnde aduerte, quòd hoc, quod dicitur, sanctorum communionem, dupliciter exponitur. Primo, credo per fidem sanctæ ecclesiæ peruenire ad sanctorum communionem. Et iste sensus approbatur, extra de summa Trinitate, cap. firmiter. Vbi dicitur: quòd vna est vniuersalis fideliū ecclesia: extra quam nemo saluatur. Vel sic, credo, quòd vnitas ecclesię tanta est, quòd quilibet, qui est membrum ecclesiæ, particeps est omnium, quæ sunt totius corporis. Pro cuius declaratione sciendum, quòd tanta actualis est vnitas fidelium, & ecclesiæ, quòd omnes fideles sua merita, & bona opera sibi inuicem communicant, secundum magis, & minus vt fideles sunt magis, & minus dispositi ad huiusmodi participationem. Disponitur autem quis ad participandum bona, & merita vniuersalis ecclesiæ, per gratiam, quæ omnia facit esse cōmunia, ideoque secundum quod aliquis est in maiori, vel minori gratia, secundum plus, & minus participat ecclesiæ bona: etiam si sibi specialiter non applicentur. Et hoc notabat Psal. d. Particeps ego sum omnium timentium te. Et hoc est, quod notat articulus. d. Sanctorum communionem. Non solum autem hoc verum de sanctis, quandiu sunt in via: sed etiam de animabus in purgatorio existentibus, quia omnium bonorum, quæ hic fiunt habent communionem, scilicet, secundum quòd sunt magis vel minus capaces. Et hoc ex parte operis operati. Ita quod si celebrarem pro Petro existente in gratia, & Martino, si Martinus sit in maiori gratia, magis de ista missa participabit, posito quòd ego missam ad Martinum non applicarem. Ista tabs sanctorum communio probatur primo auctoritate Hiero. & habetur de consec. dist. 5. non mediocriter. Vbi dicitur quòd cùm pro eunctis animabus Psal. vel missa dicitur: nihil minus accipit quisque, quàm si pro vnoquoque ipsorum diceretur. Secundo hoc expresse tenet dominus Guido in expositorio, exponens dictum capitulum: non mediocriter. Tertio hæc est opinio Domini Præpositiui, dicens: quòd suffragia pro aliquo facta, non magis prosunt ei, pro quo fiunt, quàm aliis, sed prosunt vnicuique secundum quod magis sunt digni. Ratio: quia charitas facit omnia esse communia, diuidens singulis pro vt sunt capaces, ponit exemplum de candela, quæ accenditur pro aliquo diuite, quæ non minus prodest illis, qui cum ipso sunt, quàm diuiti, sed forte magis secundum quod oculos habent clariores. Similiter de lectione, quæ non magis proficit ei, pro quo legitur, quàm aliis, &c. Quarto hæc est opinio domini Hostien. in summa sua: titulo de pœnitentia, paragrapho, quibus mortuis. Verumtamen ad maiorem declarationem horum, ego noto quòd opera bona vt orationes, &c. possunt considerari dupliciter, vno modo in quātum meritoria, alio modo inquantum satisfactoria. Primo modo reputo verum quod dictum est. Secundo modo reputo dubium. Et hoc ex opere operato non operantis. Sed hic est vnum dubium. Si tanta est sanctorum communio virtute charitatis, quòd omnes fideles in charitate existentes, sanctorum, & iustorum merita participant, vnusquisque secundum suæ charitatis proportionem, nunquid Petrus existens in maiori charitate, quàm Linus, merita Lini, vt puta ieiunium Lini, oratione, vel

Sanctorū cōmunio. Articulus fidei decimus.

De sancta Trinitate.

Communio.

Opera bona ex orationes duplices.

Charitas.

vel eleemosynā magis participat ipso *Lino*. Et videtur quòd sic: quia postquam sanctorum bona ab omnibus participantur secundum virtutem charitatis ipsorum, quæ facit sanctorum communionem, & Petrus est in maiori charitate quàm *Linus*, sequitur propositum. Respondens dico, quòd, non obstante sanctorum communione, meritum plus proficit merenti quàm alteri: licet in maiori charitate existenti. Et ideo nota, quòd charitas sic applicat merita, & facit sanctorum communionem, sicut & dilectionem. Dilectionem autem sic facit charitas, vt dicit Magister libro tertio, distinctione vigesimanona. vt prius diligatur Deus, secundo quòd nos sumus, tertio proximus, quarto quod infra nos est, scilicet corpus nostrum. Sic ergo posito, quòd proximus sit in maiori charitate quàm ego: virtute tamen charitatis teneor me plus diligere quàm ipsum. Cuius ratio est: quia via charitatis incipit à se, & decurrit in proximum. Sed quia proximos respicit secundum eorum bonitatem: ideo secundum proportionem charitatis, & bonitatis aliorum alios facit charitas diligere. Sic dico in proposito, quòd cùm ordinata charitas incipiat à seipso, & consequenter tendat in alios: quòd charitas *Lini*, cuius virtute est opus suum meritorium: primo, & principalius illud sibi applicat, ac magis: quia ipse simul cum charitate operatur: consequenter autem illud applicat ad proximos magis & minus, secundum eorum maiorem, vel minorem bonitatem, vel charitatem. Et sic plus habenti, plus datur, & minus habenti, minus. Sic enim est de merito Christi, quod applicatur cæteris secundum eorum charitatis bonitatem. Istam ergo meritorum communionem notans articulus dicit. Sanctorum communionem. Vnde nos vnà cum Apostolo dicentes. Simus obsecrantes gratiam, & communicationem ministerij, quod est inter sanctos. Sed quia hæc sanctorum communio, solum virtute charitatis habetur, quæ omnia peccata remittit, ideo remissionem peccatorum, quæ huic communicationi est necessaria, subdit articulus. d. Remissionem peccatorum. Et est sensus. Credo quòd charitas, & sacramenta, quibus fideles communicant, conferant remissionem peccatorum. Sic enim debemus credere pœnitentiam in remissionem peccatorum in omnes gentes: quod principalius facit charitas. Figura de Magdalena, cui remissa sunt peccata multa. Alia ratio non assignatur, nisi quia dilexit multum. Iste autem articulus quo ad duas partes prædictas significatur in decimo fundamento ciuitatis, quod erat Chrysoprasus: qui lapis actum ignis virtualem exprimit. Nam vt dicit Magister libro decimosexto, hic lapis de nocte est igneus. Ignis autem habet duas virtutes, scilicet multiplicatiuam: quia se communicat sine sui detrimento, & purgatiuam: quia metalla ab omni sorde purificat. Ex prima significat sanctorum communionem: ex secunda remissionem peccatorum. In hoc ergo, quòd iste lapis de nocte est igneus, figuratur quòd in nocte præsentis vitæ ex dicto articulo fidei dictas duas virtutes ignis debemus credere: vnde iste articulus potest dici sermo Dei ignitus. prouerb. 30. iuxta illud Psal. Ignitum eloquium tuum vehementer, & seruus tuus dilexit illud. Et quia iste articulus tractat sanctorum communionem, remissionem peccatorum: quæ fiunt per charitatem,

Dilectio.

2. Cor. 8.

Luce. 24.

Luce 7. Chrysoprasus. Ignis.

Pro. 30. Psal. 118.

PSALM. LIII.

869 DEus, in nomine tuo saluum me fac, & in virtute tua iudica me.

Iste Psalmus talem habet titulum. *In finem in carminibus intellectus Dauid, cùm venissent Ziphæi dixerunt ad Saul, & nunciassent Sauli, nonne Dauid absconditus est apud nos?* Pro expositione literali huius tituli, est notandum, quòd (vt habetur historia 1. Regum vigesimotertio) cum Saul persequeretur Dauid: Dauid fugit, & abscondit se cum suis in monte Ziph, in quo habitabant Ziphæi, qui erant de tribu Iuda cum ipso Dauid. Quapropter Dauid magis confidens de ipsis, apud eos declinauerat: vt ibi saluari posset ne Saul ipsum inueniret. Ipsi autem, Ziphæi gratiam Saulis acquirere volentes, proditores fuerunt & nunciauerunt Sauli dicentes. Ecce Dauid apud nos latitat, descende vt tradamus eum in manus tuas. Descendit ergo Saul. Quod cùm nunciatum fuisset ipsi Dauid: statim recessit inde, & fugit ad tutissima loca Engaddi. Erat autem ibi in monte quædam magna spelunca, in qua Dauid cum suis habitabat. Quod ignorans Saul, speluncam illam intrauit, vt ventrem purgaret: & deposuit chlamydem ad partem. Tunc Dauid, qui ibidem latitabat cum suis, videns se habere persecutorem suum in manu sua: noluit tamen manum mittere in ipsum: sed latenter præscidit oram chlamydis Saul: & recessit. Saul autem de hoc non aduertens, purgato ventre, recessit. Tunc Dauid post ipsum exiuit speluncam, & clamauit post Saul, dicens. Domine mi rex, quare audis verba hominum dicentium, Dauid quærit malum aduersum te? Respice, & cognosce oram chlamydis tuæ in manu mea. Quoniam cùm præciderem oram chlamydis tuæ: nolui extendere manum meam in te. Aduerte ergo, quòd non est malum in manu mea: tu autem insidiaris animæ meæ. Dixitque tunc Saul ad Dauid Fili mi, tu iustior es quàm ego: tu tribuisti mihi bona, & ego reddidi tibi mala &c. Ad propositum ergo, cùm Dauid videret se inimicum suum habere in manu sua, fecit istum psalm. rogans Deum vt saluaret eum, id est, præseruaret ab homicidio: ne scilicet interficeret Saulem, sicut suggerebant ei viri sui. Vnde orans dixit. *Deus, in nomine tuo saluum me fac, &c.* ne scilicet incurram homicidium. Ex prædictis apparet expositio literalis tituli, & materia psal. Et ad istum intellectum psalm. iste litteraliter habet duas partes. Quia Dauid primo ponit suam deprecationem. Secundò vt facilius exaudiatur, facit Deo votum, & promissionem: ibi. *Voluntarie.* Quantum ad primum dicit. *Deus, in nomine tuo &c.* Dic vt. Nic. de Ly. Quantum vero ad intellectum propheticum, sciendum quòd totus iste psalmus agit de bonis, & sanctis viris: ostendens qualiter hic in præsenti sunt inter malos, & persequuntur

Decouse. quam.

1. Reg. 23.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sequuntur ab eis: monens eos inter malos habere A patientiam, & auxilium sperare diuinum. Et hoc innuit titulus prædictus intellectus spiritualiter.

Ziphæi. Vbi notandum, quòd Ziphæi, inter quos latitabat Dauid, interpretatur florentes. Et significant illos, qui in præsenti florent gloria temporalium rerum: quorum gloria est vt flos fœni, quod hodie floret, & cras in clibanum mittitur. Dauid autem iustus, qui inter illos latitabat: significat viros sanctos mortuos mundo, quorum vita in præsenti latet,

Coloss. 3. quibus dicebat Apostolus. Mortui enim estis, & vita vestra abscondita est cum Christo in Deo &c. Saul autem, qui interpretatur abutens, significat diabolum regem super omnes filios superbiæ, qui creaturis Dei abutitur: dum homines omnes ad malum conatur inducere. Ziphæi ergo tunc nunciant Sauli, quòd Dauid inter illos habitat, vt ipsum tradant in manibus Saul, quando homines mundi, & peccatores bonos persequuntur, ad hoc vt ipsos per peccatum diabolo tradant: quod tamen effectum non habet. Est ergo sensus tituli talis. *Intellectus Dauid in carminibus*, id est, in laudibus: quia per hoc intelligitur etiam, quòd in aduersis laudandus sit Deus. *Cum venissent Ziphæi, & nunciassent &c.* scilicet quando mali bonos in manibus diaboli tradere volunt. Et hoc in finem: quia scilicet in præsenti non apparet virtus iustorum inter malos, sed apparebit finaliter. Intentio Psal. est bonos mouere: vt etiam in aduersis laudent Deum. Et secundum hoc Psal. iste diuiditur in partes tres. Quia Psal. in persona bonorum omnium loquens, videns se inter malos positum, & persecutum ab illis, primò diuinam implorat misericordiam. Secundò persecutorum explicat malitiam: ibi, *Quoniam alieni*. Tertiò in Deo plenam ponit confidentiam: ibi. *Ecce enim Deus adiuuat me*. Prima diuiditur in partes duas. Quia primo ponit suam orationem. Secundò suæ orationis implorat exauditionem, ibi. *Deus exaudi*. Quantum ad primum ait. *Deus, in nomine tuo saluum me fac*. Vbi

Duplex nomine verbi incarnati. nota quòd duplex est nomen verbi incarnati, scilicet proprium, & appellatiuum, proprium nomen est Iesus: sed appellatiuum est Christus: quia omD nes inuncti reges, & sacerdotes Christi vocabantur: hic autem loquitur de proprio nomine, quod est Iesus. De quo Lucæ 1. Vocabis nomen eius Iesum: ipse enim saluum faciet populum suum à peccatis eorum. Vnde qualiter nos saluat: vide superius versiculo 655. Sic ergo hic dicit. *Deus, in*

Saluare. *nomine tuo*, scilicet quod est Iesus: *saluum me fac*, id est, imple in me rem nominis tui, quæ est saluatio: quia Iesus saluator interpretatur. Ex quo apparet, quòd Dauid sic orando mysterium incarnationis præuidit. Sequitur. *Et in virtute tua iudica me*. Aliqui textus habent. *Et in virtute tua libera me*: quia aliqui timentes diuinum iudicium, non audent petere iudicari: sed solum liberari. Et sic textum istum corrumpunt: quia verus textus dicit. *Et*

Iudicare Dei. *in virtute tua iudica me*: Vbi sciendum, quòd duplex est iudicium, scilicet discussionis, & discretionis: de quo supra versi. 367. Hic autem loquitur de iudicio discretionis. Item notãdum quòd virtus Dei dicitur verbum Dei per quod omnia facta sunt.

Heb. 1. Ad Hebr. 1. Portans omnia verbo virtutis suæ, quod in humanitate assumpta in finali iudicio di-

Matt. 25. uidet & discernet bonos à malis. Matth. 25. Quia statuet quidem oues à dextris &c. Et sic dicere: *in virtute tua iudica me*: nihil aliud est, nisi per verbum tuum incarnatum discerne me à malis & damnandis. Vel per virtutem Dei intellige misericordiam, quæ maximè omnipotentiam Dei manifestat, sicut cantat ecclesia. Deus, qui omnipotentiam tuam parcendo, & miserando maximè manifestas. Et tunc petit, vt per misericordiam sibi peccata dimittantur: vt à malis diuidatur: quasi dicat. Per misericordiam tuam iudica, id est, diuide à malis.

Deus, exaudi orationem meam, auribus percipe verba oris mei. 870

Hic consequenter suæ orationis implorat exauditionem. *Auribus percipe* &c. Vbi nota quòd auris Dei non est corporale instrumentum: sed est eius *Auris Dei capere.* B gratia, qua nostris votis annuit. Sic enim auris Dei pro exauditione accipit Salomon 2. Paralip. 6. dicens Deo. Sint aures tuæ intentæ super orationem quę fit in loco isto, & Psal. 85. Inclina aurem tuam, & exaudi me. Item nota, quòd capio componitur cum per: & sit percipio, pis, & est idem quòd perfectè capere, & intelligere. Quamuis enim Deus omnia perfectè percipiat, & intelligat, tamen propriè illud dicitur perfectè capere, quod approbat, & sic percipere Deum verba nostra est orationem nostram acceptando approbare. Sic enim orabat superius Psal. 5. d. Verba mea auribus *Duplex virtualis modus.* percipe, domine &c. Et nota hic duplicem modũ C orandi, scilicet corde, & voce. Quantũ ad primum dicit. *Deus, exaudi orationem meam.* Quantum ad secundum dicit. *Auribus percipe verba.* Ad denotandum, quòd in oratione cũ affectione cordis, etiam verba vocalia concurrere debent. Sed forte d. *Quæstio.* Nunquid sufficit orare corde sine exterioribus verbis. Dic vt supra versũ 39.

Quoniam alieni insurrexerunt aduersum me, & fortes quæsierunt animam meam, & non proposuerunt Deum ante conspectum suum. 871

Hic persecutorum explicat malitiam. Quantum ad literam, si Dauid loquitur in persona propria, loquitur de Ziphæis, qui eum prodere solebant in manibus Saul. d. *Quoniam alieni*, id est, Ziphæi *insurrexerunt aduersum me*, scilicet proditoriè. *Et fortes quæsierunt animam meam*, id est, Saul cum suis complicibus, qui erant fortes temporaliter, *quæsierunt animam meam*, id est, vitam meam sine ratione: ideo *non proposuerunt Deum ante conspectum suum.* Sed non videtur, quòd Ziphæi essent alieni à Dauid: quia erant de eadem tribu. Ziph nanque vicus erat pertinens ad tribum Iudæ, de qua tribu erat Dauid. Sed dic, quòd alieni *Alieni.* erant à Dauid non tribu, vel loco, sed malicia, & E voluntate: quia prodiderunt eum Saul. Secundum autem sensum propheticum Dauid loquitur *Greg. 12. mor. c. 18.* in persona omnium bonorum, contra quos alieni, id est, dæmones insurgunt. Vnde istum textum exponit Greg. d. Quis verò alienus nisi apostata angelus vocatur? Vnde per Psal. de cunctis simul spiritibus malignis dicitur. *Quoniam alieni insurrexerunt aduersum me, & fortes quæsierunt animam meã.* Et sic nomine alienorum, accipiuntur dæmones cum omnibus suis membris, id est, iniquis hominibus, qui iustos persequuntur. Vel Dauid ista verba in persona Christi dicit de Iudæis, qui cum carne propinqui

propinqui essent Christo, tamen voluntate peruer A sa increduli facti sunt alieni. De quibus dicitur

Iob 19. Iob 19. Fratres meos longè fecit à me, & noti mei quasi alieni recesserunt à me. Iudæi enim fratres erant Christi carne, noti erant lege: quia per prophetas, & legem ipsum cognouerunt venturum. Sed quando venit, elongati sunt ab eo cultu, & fi-

Greg. 14. mor. c. 21 de: & sic facti sunt alieni. Vnde prędicta verba exponẽs Greg. dicit. Ioãnes de Christo dicit. In pro-

Ioan. 1. pria venit, & sui eum non receperunt. Ab ipso quippe Christo Iudęi fratres secundũ carnem longè facti sunt: & noti recesserũt: quia quem per legẽ & prophetas nouerant venturum, venientem mini mè recognoscebãt. Iudæi enim propinqui per carB nem, noti per legis instructionem: quasi obliti sunt quem prophetauerant: dum eum & incarnandum

Psal. 17. verbis legis canerent, & incarnatum verbis perfidiæ negarent, &c. Vnde & de Iudæis conqueritur Christus. d. Filij alieni mentiti sunt mihi. &c. Vide versic. 246. Notandum autem quòd generaliter omnes mali dicuntur à Christo alieni: quia etsi per baptismum efficiuntur filij: tamen peccando efficiuntur alieni & filij diaboli. Dicitur in libro de na-

Aspides. turis rerum, quòd Syris, & Aphris non nocent aspides. Et ideo pueros ex se natos obiciunt aspidibus, vt experiantur, an sint sui filij, vel alieni. Si enim eis nocent aspides, sciunt eos non esse suos, sed adulterinos. Si verò eis non nocent, approbãt C eos esse suos. Sic & cõformiter Christus habet experientiam de regeneratis. Scit enim quòd quandiu sunt filij sui, aspis. i. diabolus eis non potest nocere, nec eos venenare: quia de filio Dei scribitur.

Psal 90. Super aspidem, & basiliscum ambulabis, &c. Et ideo si quis à diabolo venenatus, scit ipsum nõ esse filium suum, sed alienum: quia vt dicitur 1. Ioan. 3. Omnis qui natus est ex Deo, non peccat. In hoc

Psal. 17. manifesti sunt filij Dei, & filij diaboli, &c. Vnde de istis filijs sic alienatis dicit. Filij alieni mentiti sunt mihi: filij alieni inueterati sunt, &c. Vnde tales multipliciter describuntur. Primo ex nimia falsitate. Et quantum ad hoc dicit Christus. Filij alieni mentiti sunt mihi: quia, scilicet, quæ in baptismo promiserunt, non obseruant: promiserunt enim D renunciare diabolo, & omnibus pompis eius: tanquam ascripti militiæ regis cœlestis. Dicit Vege-

Vegetius lib. 1. Milites. tius. quòd milites iurant omnia se strenuè facturos, quæ præcepit Imperator, nunquam desertoros militiam, nec mortem recusantes pro republica. Cõsimillia iurant, qui ad militandum summo imperatori ascribuntur. Ideo falsi Christiani non solum sunt mendaces: sed etiam facti iuramenti sui, seu voti transgressores. Cùm enim ad pugnam venerint, non confligunt: sed aciem, & militiam dese-

Veg. lib. 2. runt. Et ratio potest haberi ex eo, quod dicit Vegetius. Miles qui scit sumptus suos apud signa positos, de deserendo nihil cogitat, sed magis signa diligit: pro illis in acie fortiter dimicat: vt pro illis E habeat maximam curam, in quibus suam positam videt substantiam. Ex quo patet, q̃ si sumptus atque substantiam alibi quàm apud signa habeat, retrahit hoc militem à pugnando: & est ei occasio signa deserendi. Propter quod Agesilaus dux Lacædemoniorum (sicut narrat Sextus Iulius Frontinus lib. primo,) cùm comperisset multos suos milites in ciuitate, quæ prope fuerat, omnia sua preciosa deposuisse, præcepit oppidanis, ne quicquam reciperent, quod ad suos milites pertinebat, vt sic ardentius dimicarent milites, qui scirent pro omnibus suis esse bellãdum. Sic in acie Christianorum, cùm ipse Christus crucifixus sit signum secundum illud Esa. 55. Erit dominus nominatus in signum eternum. Apud istud signum cogitat verus miles Christi omnem suam substantiam esse repositam. *Psal 38.* dicens illud Psalm. Substantia mea apud te est. Et ideo de deserẽdo signo, talis nunquam cogitat, sed constanter pro ipso dimicat. Secus est de illo, qui totam substantiam suam alibi repositam habet, puta in ciuitate huiusmodi, dicens illud Psalm. Substãtia mea in inferioribus terræ. Vnde talis nec est fidelis miles, nec verus Christianus. Vnde Aug. de decem chordis. Non enim debent Christianorum mentes de præsenti sæculo cogitare. Qui enim de futuro sęculo non cogitat, nec propterea Christianus est, vt illud quod in fine promittitur accipiat: necdum Christianus est. Tales ergo infideles milites, & falsi Christiani dicuntur alieni, qui contra ecclesiam insurgunt. De quibus nunc dicitur. *Quoniam alieni insurrexerunt aduersum me, &c.* Amos 5. Filios alienos genuerunt.

Ecce enim Deus adiuuat me, & dominus susceptor est animæ meæ. 872

Hic ostendit Psalmista se in Deo plenam habere confidentiam. Et diuiditur in partes quatuor. Quia primò in Deo suam ponit confidentiam. Secundò ad inimicos veram ostendit amicitiam: ibi. *Auerte mala*. Tertiò debitam Deo exoluit gratiam: ibi. *Voluntariè*. Quartò in Deo perfectam habet lętitiam: ibi. *Quoniam ex omni tribulatione*. Quantum ad primum ostendens se in Deo habere confidentiam, & non in mundo, dicit, *Ecce enim Deus adiuuat me, &c.* Vbi sciendum, quòd propheta spiritu pro- *Adiutor noster Christus.* phetico eleuatus vidit verbum pro nostro adiutorio incarnandum: vnde istud adiutorium per incarnationem factum humiliter postulabat Psal. dicẽs.

Psal 37. Exurge in adiutorium meum, domine Deus salutis meæ. Surrexit enim Deus in adiutorium nostrum, quando Dei verbum caro factum est. Et

Iob 31. hunc adiutorem flagitabat Iob 31. d. Quis tribuat mihi adiutorem, vt desiderium meum omnipotens audiat? Quod exponens Gregor. dicit. Sciens *Greg. 22. mor. c. 18.* sanctus Iob, quòd suis meritis redimi non poterat, adiutorem quærit. Et quem nisi vnigenitum filium Dei contemplatur, qui humanam naturam in hac mortalitate laborantem dum suscepit, ad- *Incarnatio Christi.* iuuit. Ipse quippe adiutor adiuuit hominem factus homo: vt quia puro homini via non patebat redeũdi ad Deum, via fieret per Verbum Dei. Longè quippe distabamus à iusto, & immortali, nos mortales, & iniusti. Sed inter immortalem, & iustum & nos mortales, & iniustos apparuit mediator Dei, & hominum mortalis, & iustus, qui & mortem haberet cum hominibus, & cum Deo iustitiam: vt quia per ima nostra longè distabamus à summis: in seipso vno adiutor noster factus iungeret ima cum summis: atque ex eo via redeundi nobis fieret: quo summis suis ima nostra copularet, &c. Hunc ergo modum adiutorij hic Psalmist. præuidens in persona omnium bonorum dicit. *Ecce enim Deus adiuuat me.* Et statim modum ostendit, dicens. Et (pro quia) *Deus susceptor est animæ meæ.* Per animam enim, quæ est principalior pars hominis totam naturam humanam intellige. Suscepit ergo dominus animã nostram, quando Dei filius, vt nos adiuuaret, factus est

Universidad de Deusto
Biblioteca

homo. Et in isto adiutorio plenè confidit quilibet iustus dicens filio Dei illud Psal. 118. Adiutor, & susceptor meus es tu, & in verbum tuum, scilicet incarnatum, supersperaui. *Psal. 118.*

873 *20. q. 3. præseus.*

Auerte mala inimicis meis, & in veritate tua disperde illos.

Hic consequenter ad inimicos se ostendit habere amicitiam, & hoc pro ipsis orando vt conuertantur, d. *Auerte mala &c.* Vbi nota, quòd verto vertis, componitur cum a, & fit auerto. tis. & habet duo significata, scilicet remouere. Et sic dicitur Psal. 118. Auerte oculos meos, ne videant vanitatem: aliquando idem est quòd tergum vertere: Psal. 43. Auertisti nos retrorsum post inimicos nostros &c. Hic autem accipitur pro remouere. Orat ergo vt auertantur. i. remoueantur mala ab inimicis, & non tam pœnæ quàm culpæ. *Et in veritate tua disperde illos*, id est, disperde illos à priori intentione, & pone eos *in veritate tua*, id est, fac vt veniant ad veritatem tuam. *Auertere.* *Psal. 118.*

874 *De consecr. dist. 5. non mediocriter.*

Voluntariè sacrificabo tibi, & cõfitebor nomini tuo, domine: quoniam bonum est.

Hic promittit gratiarum actiones. Vbi notandum, quòd sacrificium est triplex, quòd Deo sacrificare debemus: vide supra versi. 817. Item nota q voluntariè sacrificare, est gratis, & non propter aliud sacrificare. Ille ergo voluntariè Deo sacrificat, qui propter sacrificiũ suũ nihil aliud à Deo quærit, qui autem propter sacrificium aliud à Deo quærit, si illud haberet, non sacrificaret. Et quia omnia nostra bona opera in laudem Dei debent terminari: ideo subdit. *Et confitebor nomini tuo.* s. confessione laudis: quoniam bonum est. Sed quod est illud nomen cui confitendum est? certè nomen Iesus: accipiendo nomen pro significato nominis: de quo dicit Apostolus ad Philip. 2. Dedit illi nomen, quod est super omne nomen: vt in nomine Iesu omne genu flectatur: & omnis lingua confiteatur &c. *Triplex Deo sacrificium est offerendum.* *Phil. 2.*

875 *7. q. 8. aduers. 5.*

Quoniam ex omni tribulatione eripuisti me, & super inimicos meos despexit oculus meus.

Hic ostendit, q̃ solum in Deo vera habetur lætitia: quia solus Deus ab omni tribulatione nos liberare potest. Non quidem plenè liberat in præsenti: sed in futuro: ideo hic accipitur præteritum pro futuro ratione certitudinis propheticæ. In præsenti enim vita tribulationes patimur, vt purgati in futuro consolationem Dei inueniamus, propter quod dicitur Iob 5. In sex tribulationibus liberabit te, & in septima non tanget te malum. Quod exponens Greg. ait. Quid enim senario numero, quẽ septimus sequitur: nisi præsentis vitæ operatio, discursusq; significatur? Sextò quippe die omnia perficiens, hominem condidit: & septimo, die Deus requieuit. Perfectis ergo omnibus requies sequitur: quia post bona vitæ præsentis opera, retributio æternæ quietis inuenitur. In sex itaque tribulationibus dominus nos liberat, ne nos in septima malum tangat: quia per paternæ pietatis eruditionem præsentis vitæ labore nos atterit. Sed in aduentu iudicis à verbere abscondit: vt tanto tunc ad salutem certiores exhibeat: quanto nunc flagella durius secant. *Et super inimicos meos despexit oculus meus.* Quod ideo dicit: quia sancti in patria videbunt damnatos deorsum positos. Nam specio. cis, quod est videre, vel considerare: componitur cum de, & fit despicio despicis, quod est deorsum aspicere, vel contemnere. Restat in materia articulorum nunc consequenter agere de vndecimo articulo, quem posuit Iudas, vel Thadæus, dicens. Carnis resurrectionem. Vbi notandum, quòd secundum Augustinum, duplex est resurrectio, scilicet prima, quæ est animarum: & secunda, quæ est corporum. Prima fit, quando homo vitam gratiæ per peccatum perditam recuperat: de qua dicitur. Beatus, qui habet partem in resurrectione prima. In his enim secunda mors non habet potestatem. Secunda est resurrectio corporum, quæ erit in fine generaliter omnium tam bonorum quàm malorum: de qua 1. Corinth. 15. Omnes quidem resurgemus, &c. Articulus autem præcedens primam resurrectionem posuit, dicens, Remissionem peccatorum. Hic autem ponit secundam, dicens. Carnis resurrectionem. Hic autem articulus maximè mouere debet homines ad bona opera peragenda. Remota enim spe resurrectionis, remota erit omnis obseruatio pietatis. Et ideo diabolus homines in errorem contra istum articulum nititur inducere, vt ipsos peccatis facilius inficere possit. Vnde Chrysostomus super Matt. Videns diabolus, quòd iustitiam Dei omnino extinguere non potuit, introduxit hæresim Saducæorum, qui dicunt, non esse resurrectionem mortuorum: quæ res omni homini faciendæ iustitiæ propositum frangit. Quis enim erit conatus aduersus semetipsum quotidie luctamina exercere, nisi ad spem resurrectionis aspiret? Et ideo ad huius articuli declarandam veritatem multiplex est ratio. Prima ex parte diuinæ iustitiæ, quam facit Damasc. lib. 4. dicens. Si resurrectio non est, nec Deus est, neque prouidentia est: tunc casu omnia feruntur, & aguntur, videmus enim plurimos iustos esurientes, & iniuriam ferentes: peccatores autem, & iniustos in diuitiis, & in omnibus voluptatem habentes. Sed quis vnquam hoc iusti iudicij, vel sapientis prouidentiæ opus benè sentiens suspicabitur? Erit ergo resurrectio. Iustus ergo Deus est iis, qui confidunt in eum: mercedis retributionem in resurrectione seruans: malis autem punitionem. Et hanc rationem tangit Apostolus. 1. ad Corinth. 5. dicens. Oportet nos omnes manifestari ante tribunal Christi, vt referat vnusquisque propria corporis, quæ gessit, siue bonum, siue malum. Secunda ex parte resurrectionis Christi, sicut arguit Apostolus, dicens. Christus resurrexit: ergo & nos resurgemus: antecedens patet: quia aliter vana esset fides nostra: & consequentiam probat gl. quia Christus propter nos totum fecit: & patet ex alio: quia si resurrectio repugnaret humanitati Christi, repugnaret omni homini: quia quantum ad humanitatem Christus est vniuocè homo cum aliis hominibus. Hanc rationem expressè facit Iob cap. 19. dicens. Scio, quia redemptor meus viuit: & in nouissimo die de terra surrecturus sum. Ipse enim tunc fidem habens de Christo futuro, & futura eius resurrectione, cuius certitudine fidei præteritum pro futuro posuit, dicens: scio, id est, firmiter credo, quòd Redemptor meus Christus pro omnibus moriturus resurget à mortuis & viuet in *Tribulatio.* *Iob 5. Sex. Septem. Greg. 6. mor. c. 17.* *Resurrectio.* *Articulus vndecimus fidei.* *Aug. 22. de ciuit. c. 7. Apoc. 20* *Damasc.* *1. Cor. 15.*

in æternum. Et ideo ad Christi resurrectionem, tanquam ad antecedens addit consequens. d. Et ideo in nouissimo de de terra surrecturus sum, & rursum circundabor pelle mea, &c. Hanc fidem resurrect onis confessa fuit illa discipula Christi Martha, dicẽs. Scio quòd resurget in resurrectione in nouissimo die. Tertia, ex parte satisfactionis: quia iustum est, quòd satisfacto pro peccato, pœna peccati cesset: sed mors, siue priuatio vitæ est pœna peccati Adæ. Rom. 5. Cùm ergo Christus plenè satisfecerit pro peccato Adæ, iustè debet cessare mors, & priuatio vitæ. Et hanc rationem facit Apostolus 1. Corinth 15. d. cens. Quoniam quidem per hominem mors, & per hominem resurrectio mortuorum: sicut ergo in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes viuificabuntur. Quarta, ratione appetitus naturalis: quia anima separata appetit vniri corpori, tanquam ad perfectũ esse naturæ humanæ secundum speciem: vnde anima separata manet imperfecta quo ad esse specificum. Decet autem diuinam bonitatem (quæ omnia fecit, vt essent perfecta) quòd anima non semper careat esse perfecto secundum speciem. Et hoc est quod dominus promittit Esa. 26. d. Viuent mortui tui, & interfecti tui resurgent. Sed contra veritatem huius articuli restat vna difficultas: quia multorum mortuorum animæ iam sunt beatæ. Aut igitur volunt reuniri corpori, aut non. Si volunt & de facto non vniuntur, ergo non sunt beatæ, contra positum, patet consequentia: quia beatus est, qui habet quicquid vult. Si autem nolunt, ergo non reuniuntur: quia cùm omne inuoluntarium sit triste. 3. Ethic. iam in beatis caderet tristitia, quod est falsum. Respondeo. & dico q̃ volunt vniri. Ad argumentum dico, q̃ beatus habet quicquid vult, sicut vult, & quando vult: anima autem beata vult vniri corpori suo modo, non pro modo, sed pro tempore statuto. Iste articulus figuratur in vndecimo fundamento, quod erat hyacinthus, qui lapis vitam membris animalem tribuit stabiliter. Nam vt dicit Magist. l. b. 16. hic lapis vigorem dat membris, & vegetat neruos. Et sic significat vltimam resurrectionem corporum, quę membris omnium quanquam incineratis, & dissolutis ac dispersis in vnum colliget: & vigorem vitæ ipsius reuniendo animam præstabit: vt amplius mori non possint, vnde resurrectionis immortalitas, etiam in isto lapide figuratur: qui vt dicit Magist. vbi supra: resistit pestilentiis, ad denotandum, quòd talis ac tanta erit virtus resurrectionis, vt omni pestilentię mortis resistat integraliter. Et ideo de immortalitate resurrectionis per istum lapidem hyacinthum figuratè, dicetur humano generi illud Ezech. 27. Hyacinthus operimentum tuum. *Resurrectio.* *Esa. 26.* *Quæstio.* *Resp.* *Hyacinthus.* *Ezec. 27.*

PSALM. LIIII.

876

EXaudi Deus orationem meam: & ne despexeris deprecationem meam: intende mihi & exaudi me.

Hic Psalmalem habet titulum. *In finem in carminibus intellectus Dauid.* Pro cuius intellectu notandum, quòd Dauid fecit istum Psalm. quoad litteram, quando ipse fugiens de Ceila, saluatus fuit de manibus Saul, qui volebat eum in Ceila obsidere. Vbi notandum, quòd (vt habetur 1. Reg. 23. cùm Dauid fugiens à facie Saulis: maneret cum suis absconsus in saltu Aret, nunciatũ est ei, quòd Philisthęi oppugnarent Ceilam ciuitatem, qui statim assumptis sociis, abiit in Ceilam, & pugnauit aduersus Philisthęos, & percussit eos plaga magna, & sic saluauit habitatores Ceilæ, & cœpit manere in Ceila. Quod cùm audisset Saul, cum exercitu suo se præparauit, vt ad ciuitatem Ceilæ veniret, & obsideret eam, quousque traderent viri Ceilæ Dauid, & viros eius in manibus Saul. Reuelauit autem Deus ipsi Dauid, quòd si maneret ibi, viri Ceilæ traderent eum, & suos ipsi Saul, & tunc exiuit ciuitatem cum suis, & vagabãtur huc atque illuc incerti. Et videns Dauid se liberatum de manibus Saulis, fecit istum Psalmum: etiam rogans Deum, vt in futuro ipsum de manibus Saulis liberaret. Est ergo sensus tituli talis. Iste Psalm. dirigens nos in finem, scilicet, Christum, est *intellectus Dauid in carminibus*, id est, intellectus Dauid in isto Psalm. est *in carminibus*, id est, in laudibus diuinis, quia ipsum liberauit de manibus Saulis. Quia ergo Psalm. iste est historialis: Primo dicam litteram, iecundo sensum propheticum exponam. Quantum ergo ad litteram iste Psalm. diuiditur in partes tres. Quia primò Dauid suum explicat periculum. Secundò Ceilæ increpat populum: ibi. *Præcipita, domine.* Tertiò diuinum implorat suffragium, ibi. *Ego autem ad dominum clamabo.* Dic vt Nicolaus de Ly. Quantum verò ad sensum Prophet cum, primò exponendus est titulus, dicens, *In finem in carminibus intellectus Dauid.* Vbi sciendum, quòd secundum Magistrum per Dauid hic intelligitur Christus non secundum caput, sed secundum corpus, id est, ipsa bonorum ecclesia. Cuius eruditio, & intellectus summopere est aduertere locum, in quo modo est: in quo multa aduersa patitur. Et hoc intelligere debet in carminibus: in laudibus. vt hoc intelligẽs semper Deum laudet: siue eruditi aduertis, siue lætis consoletur. Quod si faciat tunc dirigetur in finẽ. s. in Christum. Iste ergo psal. est *intellectus*. i. eruditio Dauid, scilicet, ecclesiæ dirigens nos in finẽ, scilicet, Christum. Et hoc *in carminibus*, id est, in laudibus. Intentio Psalmistæ est monere ecclesiã attendere mala, quæ hic patitur: & inter illa plangendo laudare Dominum. Et sic iste Psal. diuiditur in partes tres. Quia Psalmista in persona ecclesiæ contra mala præsentis vitę suam ponit orationem. Secundò diuinam expectat consolationem, ibi. *Expectabam eum.* Tertiò diuinam iustam ponit retributionem: ibi. *Ego autem.* Prima pars diuiditur in partes tres. Quia primò postulat suam orationem Deo fore placitam. Secundò suam multiplicem explicat miseriam: ibi. *Contristatus sum.* Tertiò pro remedio diuinam petit gratiam: ibi. *Quis dabit mihi.* Quantum ad primum sciendum quod non omnis oratio quæ exauditur à Deo est Deo beneplacita. Quia quandoque multi exaudiuntur ad votum, etiam ad ipsorum detrimentum, & peccatum, vt si quis à Deo petat in temporalibus prosperari, & amittat æterna, vel vt prosperè committat furtum, vel adulterium, & obtineat, tunc enim Deus iratus tali concedit postulata, quæ sibi tamen non sunt placita, sed sola oratio, quæ sit pro æternis, & cœlest. b. Deo placet. Psalmista ergo non solum à Deo petit exaudiri, sed quod principalius est, vt eius oratio Deo sit placita. Et hoc est, quod dicit quantum ad primum. *Oratio.* *Exaudire*

Universidad de Deusto
Biblioteca

Exaudi, Deus, orationem meam. Quantum verò ad secundum dicit. *Et ne despexeris deprecationem meam.* Illam enim deprecationem Deus despicit, quam non approbat. Et ista duo sub aliis verbis repetit dicens. *Intende mihi,* quo ad secundū, & *exaudi me,* quò ad primum. Vbi aduertendum, quòd intendo, dis, componitur ex in, & tendo, & fit intendo, & habet duo significata. Quoniam intendere quādoque idem est, quòd augere, vt calor intenditur, quandoque idem est, quòd respicere, considerare, vel dirigere: vt intende quid agas. Et sic Deum intendere nobis, est ipsum nos dirigere, & nostras preces approbare, sicut dicitur Psal. 5. *Intende voci orationis meæ, &c.* Et sic accipitur hic cùm dicitur, *Intende mihi, & exaudi me.* Et benè post intendere sequitur exaudire sicut consequens: quia ista consequentia est bona. Deus intendit istam orationem, id est, approbat: ergo ipsam exaudit. Sic enim dicitur Psal. 39. Expectans expectaui dominum, & intēdit mihi, & exaudiuit preces meas, primum ergo, quod orando à Deo debemus petere, est, vt nobis intendat.

Intēdere. *Psal. 5.* *Psal. 39.*

877 Contristatus sum in exercitatione mea, & conturbatus sum à voce inimici, & à tribulatione peccatoris.

Hic consequenter ecclesia tua multiplicem explicat miseriam. Et dividitur in partes quatuor, secundum quod iustorum ecclesia hic quatuor mala sustinet. Quia, scilicet primo à dæmonib. aggreditur & exercitatur. Secundò detractionibus impetitur & diffamatur, ibi. *Quoniam declinauerunt.* Tertio timoribus concutitur, & conturbatur, ibi. *Cor meum.* Quantum ad primum sciendum, quòd viri sancti multis tentationibus impugnantur à diabolo: quia illos maximè impugnat, quos sibi magis contrarios videt, illos autem quos possidet, tentare contemnit: quod ideo Deus permittit, ne de suis virtutibus boni glorientur, sed vt per tentationem exercitati se ipsos cognoscant, & humilitatem conseruent. Quod ostendit Gregorius dicens. Dispensante Deo permittitur, vt conuersus quilibet post conuersionem suam tentationum stimulis fatigetur, ne ipsum securitas sternat. Iam quidem per conuersionem mare rubrum transitum est, sed adhuc in eremo vitæ præsentis ante faciē hostes occurrūt, iam per peccata extinctos Ægyptios post terga relinquimus. Sed adhuc nocentia vitia quasi alij hostes obuiant, vt ad terram promissionis pergentibus cœptum iter intercludant, iam priores culpæ prostratæ sunt, sed tentationum stimuli quasi hostes alij contra faciem veniunt, qui & cum nostro labore superentur. Hoc ideo: quia conuersio securitatem parit, mater autem negligentiæ solet esse securitas. Ne ergo securitas negligentiam generet, scriptum est. Fili, accedens ad seruitutem, Dei, sta in iustitia, & timore, & præpara animam tuam ad tentationem. Non ait ad requiem, sed ad tentationem: quia hostis noster adhuc in hac vita nos positos quantò magis nos sibi rebellare conspicit, tantò amplius expugnare contendit. Eos enim pulsare negligit: quos quieto iure possidere se sentit: contra nos verò vehementius incitatur, quo ex corde nostro, quasi ex iure nostro propriæ habitationis expellitur. Hoc enim in semetipso dominus sub quadam figuratione præsignauit, qui diabolum non nisi post baptismum se tentare permisit, vt signum nobis quoddam futuræ conuersationis innueret, quod membra eius postquam ad Deum proficerent, tunc actiores tentationum insidias tollerarent, &c. Ad propositum viri sancti talibus tentationibus exercitātur (quod permittit Deus) ne superbiant. Quæ tamen tentationes magnas molestias, & turbationes inferunt, dum eis bellando resistitur. Quod exprimens Paulus ait. Datus est mihi stimulus carnis, qui colaphizet me, &c. Vnde de istis tentationibus contristatus Psalm. in persona omnium bonorum, dicit, *Contristatus sum in exercitatione mea.* Et quia has tentationes aliquādo diabolus facit per seipsum, aliquando verò per homines malos, qui verba iniuriosa cōtra bonos proferunt, deo de vtroque subdit. *Et conturbatus sum à voce inimici,* quo scilicet ad homines malos voces iniuriosas proferentes. *Et à tribulatione peccatoris,* quò, scilicet ad diabolum dum tentat per seipsum, qui singulariter peccator dicitur. Psal. 108. Constitue super eum peccatorem, & diabolus stet à dextris eius.

Tentatio Securitas. *Greg. 14. mor. c. 11.* *Eccli. 2.* *Psal. 108.*

Quoniam declinauerūt in me iniquitates, & in ira molesti erant mihi. 878

Hic ostendit quomodo ecclesia à detractoribus impetitur, & diffamatur. Mali enim sua peccata imponunt bonis propositi diffamando, & sic dicuntur iniquitates in iustos declinare. Sic enim fecerant Christo. Vnde de ipso dicitur. Quoniam declinauerunt in te mala: vt quādo sibi dicebant, Dæmonium habes, & Ioan. 9. Nos scimus, quia hic homo peccator est. Mali enim homines vt se bonos ostendant, mala sua in bonos declinant, vt ostendit Gregorius, dicens. Esse proprium peruersorum solet, quòd mala sua per conuitium bonis ingerant, priusquam de eis veraciter accusentur. Et dum metuunt increpari de iis, quæ faciunt, aduersantibus suis prauitatibus iustos hæc facere tentantur. Sanctī autem viri patienter audiunt, etiam quæ se nunquam fecisse meminerunt, quamuis ea mala, quæ sibi ingeri conspiciunt, ab ipsis suis criminatoribus nouerint perpetrata, et iam cùm eos prædicando corrigere non possunt, patiendo tollerant, quatenus si fructum conuersionis eorum consequi non valeant, ex ipsis tamen præmium longanimitatis acquirant. Vnde & sancta ecclesia, Dauid prophetæ vocibus, dicit. Supra dorsum meum fabricauerunt peccatores, quia videlicet, dum reprobos, quos non valet corrigere tollerat, facta peccantium supra dorsum portat, hæc ille. Sic & nunc conformiter dicit. *Quoniam declinauerunt in me iniquitates.* Et huius declinationis causam statim subdit, dicens. *Et in ira molesti erant mihi.* Cùm enim bonus iratus peccatis malorum, ipsos corrigit, tunc propter talem iram, & displicentiam, quam habet iustus de peccatis malorum, ipsi mali contra bonos insurgunt: quia in hoc iustus malis se contrarium ostendit, vnde mali dicunt. circumueniamus iustum, quoniam contrarius est operibus nostris, & improperat nobis peccata legis. Et hoc est, quod hic dicit. *Et in ira molesti erant mihi.* Ad videndum autem, quàm graue peccatum sit sua mala in alios declinare, vel

Psal. 108. *Ioan. 8.* *Ioan. 9.* *Greg. 13. mor. cap. 1.* *Sap. 2.* *Quæstio.*

vel alium diffamare iniustè, quærunt doctores vtrum inter peccata contra proximum commissa detractio sit maximum. Vide secundam secundæ, q. 73. articulo 3. Vltimo circa materiam articulorum incœptam. Duodecimus articulus est, quem posuit Matthias, dicens, Vitam æternam. Vbi nota, quòd vita æterna dupliciter potest accipi, scilicet pro vita, vel pro viuere, quæ non terminatur, sed in æternum durat. Et sic omnes animæ tam bonæ quàm malæ viuunt æternaliter. De bonis dicitur. Qui viuit, & credit in me non morietur in æternum. De malis autem dicitur in psalm. Viuet in æternum, & laborabit adhuc in finem. Vel propriè, & sic accipitur solum pro vita beata. Et sic dicebat Christus ponens differentiam inter bonos, & malos. Ibunt hi in supplicium æternum, iusti autem in vitam æternam. Et sic iste articulus potest dupliciter intelligi, scilicet de prima vita, & tunc est sensus, vitam æternam, id est, generaliter credo, quòd omnes post resurrectionem, tām boni quām mali viuent sine fine. iuxta dictum Apostoli dicentis de humano genere corruptibili & mortali. Oportet enim corruptibile hoc induere incorruptionem, & mortale hoc induere immortalitatem. Vel aliter, & communius exponitur de secunda vita, scilicet beata. Et tunc est sensus. Vitam æternam, id est, credo quòd Deus post resurrectionem æquitate iudicante, dabit vitam æternam, sicut Christus de suis fidelibus dicit. Ego vitam æternam do eis. Et tunc est dubium, quare in hoc articulo non est facta æqualiter mentio de damnatorum æterna miseria, sicut de beatorum vita æterna. Respondeo, quòd quamuis non explicite, tamen in hoc articulo implicitè intelligitur æterna damnatorum miseria: quia si Deus virtute iustitiæ & misericordiæ præmiat bonos æternaliter, consequens est vt malos etiam puniat æternaliter: quia indifferenter ad virtutem iustitiæ spectat vtrunque. Et ideo quòd ad æternam vitam bonorum, sequatur etiam æterna pœna malorum, ostenditur Dan. 12. vbi dicetur. Qui dormiunt in puluere euigilabunt, scilicet per resurrectionem, alij in vitam æternam, alij in opprobrium. Quam consequentiam approbans saluator Ioan 5. ait. quòd procedēt qui bona fecerunt in resurrectionem vitæ, qui verò mala, in resurrectionem iudicij. Hic articulus per duodecimum fundamentum figuratur qui est lapis amethystus qui statum mentis salutarem infundit. Nam sicut ait Magister lib. 16. Hic lapis facit hominem vigilem, & bonum confert intellectum. Quæ autem melior vigilia vel intellectio, quàm vita beata, quæ in summi boni cognitione, tāquam in actu fundamentali consistit? Ioan. 17. Hæc est vita æterna, &c. Ad quam cognitionē sequitur fruitio, & summa tentio, in quibus completè æterna vita consistit. Quod fuit figuratum per lapidem amethystum. Exod. 28. vbi in tertio ordine copulabantur illi tres lapides adinuicem, scilicet amethystus, achates, & ligurius. Amethystus qui bonum confert intellectum, figurat claram Dei visionem. Achates, qui facit hominem dilectum, & gratum, significat plenam charitatis fruitionem. Ligurius autem, qui sanat fluxum, significat omni fluxu defectibilitatis sanato, firmam, & æternam tentionem in quibus integraliter æterna vita consistit. Duodecimus ergo articulus, qui est, vitam æternam, per amethystum significatur, &c.

Articulus fidei duodecimus. *Vita æterna.* *Ioan. 11.* *Matt. 25* *1. Cor. 15* *Ioan. 10.* *Amethystus.* *Exod. 28.* *Achates.* *Ligurius.*

Cor meum conturbatum est in me, & formido mortis cecidit super me. 879

Hic ostendit, quòd iustus in præsenti timoribus conturbatur. Vbi notandum quòd iusti in præsenti vita in quocunque statu sint, semper timent: quia, si prospera arridēt illis, timent, ne sint præmium bonorum suorum. Si eos aduersa percutiūt, timent, ne sint initium pœnæ futuræ. Vnde Greg. ait. Iusti semper timent, & magnis se lamentis cruciant: quia deseri formidant, & quamuis in aduersis de correctione sua gaudeant, eorum tamen trepidam mentem correptio ipsa perturbat, ne malum, quod tolerāt, non pia percussio disciplinę sit, sed animaduersio iusta vindictę. Quod benè Psal. consideratis ait. Quis nouit potestatem iræ tuę? Potestas quippe diuinę iræ nostra non potest mente apprehendi: quia eius dispensatio obscuris super nos dispositionibus sæpe vnde minatur deserere, inde nos recipit, & vnde nos recipere creditur, inde derelinquit, vt plerunque hoc fiat gratia. quod ira creditur, & hoc aliquando ira sit, quod gratia putatur. Nonnullos quippe flagella corrigunt, nonnullos verò ad impatientiam perducūt. Et alios prospera, quia demulcent, ab insania mitigant. Alios quia eleuant, funditus ab omni spe conuersionis eradicant. Cunctos autem vicia ad ima pertrahunt, sed tamen quidam eo ab his facilius reuocātur, quòd se in eis corruisse altius erubescunt. Et semper virtutes ad superna subleuant, sed nonnunquam quidam dum tumorem de virtute concipiunt, per ipsum tramitem ascensionis cadunt: quia ergo potestas diuinæ iræ minimè cognoscitur, in cunctis necesse est, vt sine intermissione timeatur. Ex quibus apparet, quòd iusti semper timent tam in prosperis quam in aduersis, ne per illa ad mortem æternam tendant. Et hoc est, quod in persona iustorum hic ait Psal. *Cor meum conturbatum est in me*, & quare? *quia formido mortis cecidit super me*, scilicet, mortis æternæ: quia nullus in præsenti vita de suo fine manet securus, vnde subdit.

Iustus timet. *Greg. 5. mor. c. 5.* *Psal. 89.*

Timor & tremor venerunt super me, & contexerunt me tenebræ. 880

Verè enim quisquis quantuncunque iustus debet timere, vnde causam tanti timoris aperiens Gregor. dicit. Quis cognouit, si ille, qui tunc iniquus cernitur, in iniquitate vitam finiat? vel is, qui iustus cernitur, extremitatem vitæ suæ cum iustitiæ perfectione concludat, vel cui bona actio perseuerans, æternam mansionem præstet in regno, vel quem vsque ad terminum suum actio prava constringens in æternum damnet supplicium? Quis hominum ista discussus dicatur? vel quis ista saltem imperterritus audiat? Multos enim videmus quotidie, qui iustitia resplendent, & tamen ad finem suum nequitiæ obscuritate tenebrantur. Et multos cernimus nequitiæ tenebris obuolutos, & inde iuxta vitę suę terminum repente reddi iustitię luce liberos. Multos etiam nouimus semel inuentam viam iustitię illibatè vsque ad obitum tenuisse. Et plerosque cōspeximus vsq; ad exitum cœpta semel crimina sine cessatione cumulasse. Quis verò inter ista iudiciorum nubila

Timere. Greg. 29. mor. c. 9. *Ignoramus finem nostrum.* *Nota hic altitudinē iudiciorū Dei, propter quod semper debemus timere.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

mentis suæ radium mittat, vt aliqua cõsideratione discernat? vel quis perduret in malo, vel quis perseueret in bono, vel quis ab infimis conuertatur ad summa, vel quis à summis reuertatur ad infima? Latent hic sensus hominum, nec quicquam de cuiusl bet fine cognoscitur, quia diuinorum iudiciorum abyssus humanæ mentis oculo nullatenus penetratur. Scimus, quòd latro de patibulo transiuit ad regnum, Iudas de apostolatus gloria lapsus est in tartarum: quia quandoque, quæ cœperunt, non imitantur. Sed quia quidam imitantur quæ cœperunt, scimus latronem alium peruenisse ad supplicium, & cæteros apostolos percepisse, quod desiderauerunt, regnum. Video Paulum ex illa persecutionis sæuitia ad gratiam apostolatus vocatum, & tamen sic inter iudicia occulta formidat vt reprobari, etiam postquam vocatus est, timeat. 2. Cor. 9. Ait enim. Castigo corpus meum, & in seruitutem redigo, ne fortè aliis prædicans, ipse reprobus efficiar. Iam de illa voce dominica, dictum fuerat. Vas electionis mihi est iste, & tamen adhuc castigans corpus suum, timet ne reprobetur, vę miseris nobis: quia de electione nostram nullã adhuc Dei vocem cognouimus, & iam in ocio quasi securi torpemus. Debet ergo nobis in spe esse nõ solum securitas, sed etiam timor in conuersatione, vt & in illa certantes foueat, & in ista torpentes pũgat. Vnde per prophetam dicitur. Qui timent dominum, sperent in domino, hæc ille. Ex quibus patet, quòd quilibet quantumcunque iustus in præsenti vita semper debet timere, quòd suum finem ignorat. Et hoc est, quod hic dicit psalm. *Timor, & tremor venerunt super me*, & rationem subdit: *quia contexerunt*, id est, vndique operuerunt me *tenebræ*, scilicet ignorantiæ, contempserunt, id est, contemptibilem fecerunt. Et nota quòd differentia est inter timorem, & tremorem, & timiditatem. Quia tremor est corporis, sed timor, & timiditas mentis. Timor autem est ad tempus, scilicet quando quis ex aliqua causa timet ad tempus, & sic timor est animi vitium ad tempus, sed timiditas est animi vitium sempiternum, quod est etiam si timor Homerus. non sit. Vnde Homerus ait. In Achile fuit aliquando timor, sed timiditas nunquam.

881 7. q. 1. ad uersitas. ## Et dixi, quis dabit mihi pẽnas sicut columbæ, & volabo, & requiescam.

Hic consequenter Psal. diuinam petit gratiam. Et duo facit. Quia primò gratiam Dei postulat. Secundò se exaudicum manifestat, ibi. *Ecce elongaui*. Quantum ad primum sciendum quòd vt patet ex dictis, iustus timet in prosperis & in aduersis. Duo autem sunt remedia contra illum timorem, quem significant in pennis columbæ. Nam Accipiter. sicut dicunt naturales, Accipitrum sunt duo genera, quidam sunt nobiles, qui aues non caperent nisi in altum volando essent eleuatæ à terra, & Columba. quidam sunt degeneres, qui eas non caperent, nisi in terra. Columba autem istos cognoscens, vt primos videt, statim descendit ad terram, & quando secundos, statim volat in altum. Sic & moraliter. Accipiter auis rapax est diabolus, qui aliquos rapit in alto, scilicet in statu prosperitatis, & aliquos in basso, scilicet in statu aduersitatis. Columba autem significat iustos, & simplices, qui felle peccati carent. Hæc columba duas Humilitas. Patientia. alas habet, scilicet humilitatem, & patientiam,

A Quando ergo iustus videt accipitrem diabolum ipsum volentem rapere sursum in alto prosperitatis, tunc vti debet ala humilitatis, per prospera nõ se exaltando, sed ex hoc se magis Deo debitorem cognoscendo: quia, cùm augentur dona, rationes etiam crescunt donorum. Quando autẽ videt diabolum se volentẽ rapere in terra, scilicet in basso aduersitatis, tunc volare debet in altum per alam patientiæ & spei, sperando quòd patientia est via ad cœlum meditans verbum Christi. Lucæ. 21. In patiẽtia vestra possidebitis animas vestras. Istæ ergo sunt alæ columbæ, quas iustus à Deo sibi dari petere debet scilicet humilitas in prosperis, & patientia in aduersis. d. *Quis dabit mihi pennas vt co-*
B *lumba?* Talis ergo colũba duabus prædictis alis volat mente à prosperitatibus mũdi, illis non se exaltando: & ab aduersis illis non se deiiciendo: sed in foraminibus plagarum & passionis Christi requiescit, tali Christo dicente Canti. 2. Veni, columba Columba. mea in foraminibus petræ. Vel aliter, per columbam intellige Apostolos Christi. Quoniam sicut Apostoli. refertur: quædam sunt columbæ qui nunciorum funguntur officio, litteras dominorum suorum sub alis portantes: & modico tempore multa terrarum spacia transeuntes: quæ maximè sunt necessariæ, quando per terras hostiles alij nuncij transire non Plinius. audent. Vnde Plinius dicit lib. 10. quòd in obsidione Mutinensi, Decius Brutus epistolas ligatas pedibus colũbarum in castra consulum transmisit. Consimile narrat eodem libro de hirundinibus. Et ex hoc apostoli columbis assimilantur, qui verbum Dei per totum orbem in breui tempore portauerunt. Quod in spiritu admirans Esaias, de Apostolis ait. Qui sunt isti, qui vt nubes Esa. 60. volant, & quasi columbę, &c. Quę autem sunt pennę istarum columbarum, scilicet apostolorum nisi virtutes quibus eleuantur à terra ad cœlestia, Gregor. in Ezech. quę sunt quatuor, vt dicit Gregor. super Ezechiel. parte prima homil. quarta super illo verbo Ezechiel. 1. Duę pennę iungebantur, & duę tegebant eorum corpora. Hæ sunt quatuor virtutes. Duę respectu futurorum, scilicet amor, & spes, & Ala pœnitentiæ. D respectu præteritorum timor, & pœnitentia. Primę duę iunguntur: quia profectò electi & amant cœlestia, quę sperant, & sperant, quę amant. Duę autem alię tegunt eorum corpora, quando eorum mala præterita à cõspectu iudicis timor & pœnitentia absconduntur. Scriptum quippe est. Beati quorum remissę sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata. Istas ergo quatuor pennas à Deo petit iustus, vt à malis sęculi euolando requiescat in Christo. dicens psal. 4. In pace in idipsum dormiã, & requiescam.

882 8. q. 1. vlt. ## Ecce elongaui fugiens, & mansi in solitudine.

E Hic se exauditum ostendit. Vbi notãdum quod præfatis duabus primis alis, scilicet spe, & amore homo à tumultu temporalium rerum volat ad solitudinem contemplationis, in qua manens, Contemplatio. nec aduersa sentit, quibus turbetur, nec prospera, quibus eleuetur inflatus: quia amor ęternorum temporalium expellit amorem, & spes cœlestium spem temporalium non patitur secum. Et sic talis elongatur à malis, non corpore, sed mente, non loco, sed merito. Vnde glos. *Ecce elongaui fugiens*

fugiens, id est me elongaui à malis: non loco, ne A rumpatur charitas bonorum: & ne perdatur malorum exercitiũ: quos Deus admiscet cum bonis: vt Iudam apostolis. Fugiens se elongat: quia turba terrenorum desideriorum dimissa: in alta se Dei contẽplatione subleuat. *Et mansi in solitudine*, scilicet, mentis, vbi nullus cum eo, nisi Deus, vbi quies. Manet enim in solitudine, qui contemplando Deum manet in remota mentis intentione. Greg. lib. 4 mor. c. 35. Tamen notandum quod (vt ait Gregor. lib. 30. c. 23. (duplex est solitudo, scilicet mentis, & corporis. Secunda non valet sine prima: sed prima benè sine secunda. Vnde istum versum exponẽs Gregor. dicit. *Ecce elongaui fugiens*, &c. Fugiẽs se elongat, qui à turba desideriorum temporalium in al- B ta Dei contemplatione se subleuat. Manet verò in solitudine, qui perseuerat in remota mẽtis contemplatione. Sed statim occurrit dubium: quia iste perfectionem suam ostendit ex vita solitaria, Vita solitaria. dicens. *Ecce elongaui*, &c. Vtrum vita solitaria sit homini licita. Et videtur quod non: quia est Homo. contra naturam hominis: cùm homo naturaliter sit animal ciuile & sociale: vt deducit Philos. 1. Poli. dicens, quod eligens vitã solitariam, non est pars ciuitatis, sed est aut bestia, aut Deus: Ad litteram enim eligentes non conuiuere aliis: aut hoc est quia sunt nimis scelerati: & non possunt societatem aliorum supportare: & tunc sunt quasi bestiæ: vel quia sunt nimis boni & volunt vacare contem- C plationis ocio: & tunc sunt quasi diuini, quod autem homo naturaliter sit animal ciuile, & sociabile: ex hoc manifestè deducitur, quia natura cùm nihil agat frustra: omni rei dat naturaliter illa, sine quibus res in esse conseruari non potest. Cùm ergo viuere sit homini naturale, naturaliter homo habet illa sine quibus in vita conseruari non Cibus. potest, quorum præcipuum est societas. Quod ex multis patere potest. Prima sumitur ratione cibi quo naturaliter indiget. Natura enim omnibus animalibus sufficienter ministra cibum, quæ viuunt ex herbis: vel aliis animalibus quæ de terra producuntur. Homo verò quia habet inter cætera animalia meliorem tactum, & complexionem D magis puram cæteris animalibus: indiget cibo magis diligenter, & artificialiter præparato, vt puta. Frumentum enim, quod à natura producitur, etsi esset sufficiens cibus aliis animalibus non tamẽ homini, nisi præpararetur, & depuraretur, moleretur, pinseretur, & decoqueretur. Et quia ad hæc omnia vna sola persona non bene sufficit, ideo homo ratione victus indiget societate: & sic natu- Victus. raliter est animal ciuile. Secunda sumitur ex parte vestimentorum, quibus tegimur. Natura enim sufficienter de tegumento prouidit omnibus aliis animalibus, quia, aliquibus pro indumento dedit lanam: aliquibus plumas, homini autẽ non. Vnde E oportet, quòd artificialiter sibi indumenta præparet: quia cùm sit subtilioris complexionis aliis animalibus: magis offenderetur à frigiditate, & ab inæqualitate aëris. Sed nullus vnus sibi ad hoc sufficit sine societate alterius: ergo homo natura Arma. est animal sociale. Tertia sumitur ex remotione prohibentium scilicet, ex defensione ab hostibus, & inimicis. Natura enim omnibus animalibus arma defensiua dedit, vt puta aliquibus cornua, aliquibus dentes, aliquibus vngues, aliquibus corporis agilitatem. Sed natura homini nullum istorum pro sui defensione dedit: sed dedit manus, quibus arma defensiua sibi facère possit. Sed ad hæc facienda nullus solus sibi sufficit sine societate: quare sequitur, quòd naturaliter homo est animal ciuile. Quarta sumitur ex parte loquelæ & disciplinæ. Cætera enim animalia ex instinctu naturæ inclinantur ad opera sibi debita absque al- Disciplina. terius instructione. Vt aranea ad telam faciendam vt sibi capiat cibum. Hirundines ad faciendum nidum. Canes ad pariendum, & ad partum nutriendum, etiam si nunquam alium parere vidissent: homo autem nõ. Vnde mulier cùm parit, nescit qualiter in partu se debet habere nisi ab aliis sit edocta. Quia ergo homo ex instinctu naturę non sufficiẽter inclinatur ad opera sibi debita, sed ex disci- B plina, hinc est, quòd natura homini præ aliis animalibus dedit loquelam, per quam homines ab inuicem instruantur in faciendis, sed instructio mutua hominum fieri nõ posset, si adinuicem non cõuenirent. Ex quo sequitur, quòd naturaliter homo est animal ciuile. Et hac ratione maximè innititur Philos. 1. Poli. scilicet, quod quia sermo est Philosophus. ad alterum, vt ad socios, ex quo natura dedit homini sermonem, quem non dedit aliis animalibus, sequitur hominem magis naturaliter esse animal ciuile, & sociale: quàm cætera animalia. Ex quibus omnibus sequitur ad propositum: quòd recusantes societatem, non viuunt vt homines, & sic solitudo non videtur homini licita. Sed nunquid Ioannes Baptista sanctificatus in vtero fugiens societates habitauit in solitudine? Dicendum ergo, quòd vitam solitariam eligentes, non faciunt contra naturam hominis, sed supra naturam. Vel quòd vita solitaria non excludit omnem societatem: sed societatis tumultum: Nonne Ioannes habitabit in solitudine, & tamen ad ipsum confluebat multitudo copiosa Iudęorum? Sic & de beato Antonio, & aliis anachoretis, qui tamen consocios habebant: & tales non sunt bestię, sed meliores homine, quia plus mente tendunt ad illud, quod est supra hominem, scilicet, ad Deum, quàm ad ipsum hominem.

883 ## Expectabam eum, qui saluum me fecit à pusillanimitate spiritus, & tẽpestate.

Hic Psalmista Dei prestolatur gratiam, scilicet, Christi incarnationem, qua salui facti sumus. Et duo facit. Quia primo prędicit Christi incarnationem. Secundo contra Christum Iudęorum impugnationem: ibi. *Præcipita, domine.* Quantum ad primum: quia solum per Christum saluamur, vnde & Iesus, qui saluator interpretatur, est vocatus. Ideo dicit. *Expectabam eum, qui saluum me fecit*, se Saluare. Christi incarnationem dicitur prestolare. Qui saluos nos fecit, dum fides eius ardescit in nobis: & dum videmus, quæ pro nobis tulerit: & nos adportandum omnia aduersa animamur. Vnde ait Apostolus. Recogitate eum, qui talem sustinuit à Hebr. 12. peccatoribus contradictionem: vt non fatigemini, &c. Sed à quibus nos saluat, subdit dicens. *A pusillanimitate spiritus, & tempestate.* Vbi notandũ quòd duo maxime nos impugnant, scilicet, prosperitas, & aduersitas: quia prosperitas nos eleuat per superbiam: aduersitas nos deprimit per impatientiam. Impatientia autem prouenit ex pusillanimitate. Nam pusillanimus componitur ex pusillus, quod est paruus & animus quasi paruus animus

Universidad de Deusto
Biblioteca

animus: quia qui impatienter aduersa tollerat, pusillum animum habet. Saluat ergo nos Christus à pusillanimitate: dum exemplo suo nobis patientiam tribuit in aduersis. Tempestas autem significat superbiã: quæ ex prosperitate procedit. Tempestas enim componitur ex tempore, & pestle: & est tempestare idem, quod destruere, dissipare, nocere quod directè conuenit superbiæ. Saluat ergo nos Christus à tempestate scilicet, à superbia quæ procedit ex prosperis, quia suo exemplo nobis humilitatem tribuit in prosperis, quia, vt dicit Apo- *Philip. 2.* stolus, Cùm in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est, &c. sed semetipsum humiliauit, &c. Saluat ergo *à pusillanimitate spiritus* id est, ab impatientia aduersorum saluat *à tempestate*, scilicet, à superbia prosperorum. Et hoc est quod dicitur. Psal. 35. *Psal. 35.* Homines, & iumenta saluabis: per homines intellige prosperitatem habentes: sed per iumẽta aduersitate depressos. Quia de solitaria vita actum est, & dictum quòd est licita, ideo posito quòd sint duæ religiones: quarũ vna vacat vitæ solitariæ, & contemplationi: alia verò societati, & actioni, quæritur, quæ illarum sit perfectior, & maioris meriti. Vide secundam secundæ quæst. 188. art. 6.

884 Præcipita domine, & diuide linguas eorum: quoniam vidi iniquitatem, & contradictionem in ciuitate.

Hîc consequenter ponit contra Christum Iudæorum iniquitatem. Et duo facit. Quia primo ponit Iudæorum contra Christum malignationem. Secundo ipsorum iustam prædicit punitionem: ibi. *Veniat mors.* Prima pars diuiditur in partes multas: secundum quod multa mala Iudæorum ostendit. Quia ponitur contra Christum primò popularis contradictio. Secundò principum persecutio: ibi. *Dic ac nocte.* Tertiò tormentorum aggrauatio: ibi. *Et non defecit.* Quartò Iudæorum falsa simulatio: ibi. *Quoniam si inimicus.* Quintò Iudæ manifesta proditio: ibi. *Et ſiu: qui oderat.* *Contradictio Iudæorum quadruplex* Quantum ad primum sciendum, quod non solum principes sacerdotum Christo contradicebãt: sed etiam ciues populares, & minores. Et hoc multiplici contradictione. Vbi noto quatuor contradictiones: quibus Iudæi Christo contradixerunt, scilicet, Contradictio temeritatis, & superbiæ. Contradictio afflictionis, & miseriæ. Contradictio operationis, & fallaciæ. Contradictio infidelitatis, & nequitiæ. Primò est contradictio superbiæ scilicet, & inobedientiæ, vt puta: quando inobediti suo domino inobedientes contradicunt, sicut Cain Deo, & Chore Mosi domino suo. Vnde Iudas in epistola sua dicit. Væ illis, qui in via Cain abierunt, & in contradictione Chore perierunt. Isto modo per inobedientiam Iudæorum populus Christo contradixit nolentes Christo obedire Matth. 23. *Matt. 23.* Quotiens volui congregare filios tuos, & noluisti, &c. Sic & eius Apostolis Actuum. 13. Videntes Iudæi gentes, repleti sunt zelo & contradicebant his quæ à Paulo dicebantur, blasphemantes. Secundò est contradictio afflictionis, qua scilicet alicui cõtradicitur, non solum verbis sed etiam flagellis, & verberibus. Quod enim maius signum contradictionis contra aliquem potest esse: quàm ipsum iniustè persequendo ad mortem ducere? Si Iudæi Christo contradixerunt: sicut de ipso prædixerat Simeon Lucæ 2. Ad Mariam matrem eius. Ecce positus est hic in ruinam, & in resurrectionem multorum in Israël: & in signum cui contradicetur. Quod exponens Basilius ait. Signum huius contradictionis fuit ipsa crux dominica. In quo signo Christo posito ab omnibus contradicebatur, dum ab omni genere, & sexu, & gradu patiebatur. Sed ab ista contradictione per resurrectionem fuit liberatus: & caput gentium per *Psal. 17.* fidem effectus, ipso dicente. Eripies me de contradictionibus populi: constitues me in caput gentium. Tertiò est contradictio operationis, & fallaciæ: quando scilicet quis verbis cum alio concordat, sed voluntate, & factis contradicit. Et tales maximè præsides, & rectores debent corrigere, ad Titum. 1. Oportet episcopum esse sine crimine, vt potens sit exhortari in doctrina sana: & eos, qui contradicunt, arguere. Vbi glo. Contradicunt veritati, male viuentes, & benè loquentes. Non contradicunt multi lingua, sed vita, quos redarguere magnũ opus est. Isto modo contradicebant Iudæi Christo: quia ipsum verbis extollebant: sed corde vilipendebãt, vt puta Matth. 22. Magister, scimus quia verax es, &c. Propter quod eis dixit Christus. Hypocritæ, benè prophetauit de vobis Esaias, *Matt. 15.* dicens. Populus hic labiis me honorat: cor autem eorum longè est à me. Contra quos dicitur Esa. 45. Væ illis, qui contradicunt factori suo. Quartò est contradictio infidelitatis: qua scilicet fideì contradicunt infideles, fideles tamen suos Deus protegit in tabernaculo ecclesiæ, Psalm. Proteges eos in tabernaculo tuo à contradictione linguarum. Sic contradicebant Iudæi Christo, dum ipsum verum Dei filium negabant: & vsque hodie fidei eius contradicunt: & prædicatores fidei spernunt. Iudith 1. Qui omnes vno animo contradixerunt: & nuncios abiecerant sine honore. Ad propositum ergo præuidens Psalm. tantam contra Christum Iudæorum popularium contradictionem, rogat vt dispergantur per mũdum: quatenus dispersi, minus ecclesiæ, & fidei nocere possint, dicens. *Quoniam vidi*, id est, præuidi, *iniquitatem, & contradictionem in ciuitate*, scilicet, in populo ciuitatis Hierusalem contra Christum futuram. Ideo ne inualescãt domine, *præcipita, & diuide linguas eorum.* Dicit ergo *Præcipita re.* *præcipita.* Vbi nota, quòd caput componitur cum præ. & sic præceps. tis, id est qui cadit capite inclinato, & corpore sequente. Et sic præcipito. tas, est aliquando præcipitem facere: vel sic deiicere. Sic enim Iudæi fuerunt præcipitati: quia per Titum & Vespasianum primò sacerdotes, qui erant caput eorum, fuerunt capti, & trucidati, & consequenter alius populus. Fuerunt etiam diuisi: quia per totum orbem dispersi, & ad diuersas linguas, & nationes missi. Quæ præuidens Psalmista dicit. *Præcipita, domine, & diuide linguas eorum.* Causam subdit. *Quoniam vidi iniquitatem, & contradictionem in ciuitate*, id est, in ciuibus contra Christum. Nec mireris, si psalmista precatur, quòd Iudæorum vnitas diuidatur: quia mali quantò amplius sunt vniti, tantò fortiores sunt in malo, & magis incorrigibiles, sed diuisi melius corrigi possunt. Vnde Gregor. dicit. Qui enim diuisi corrigi *Gregor. 33. mor. c. 33.* poterant, in iniquitatum suarum pertinacia vniti perdurant. Vnde sicut solet esse noxium, si vnitas desit bonis, ita pernicioſum, si non desit malis.

Peruersos

Peruersos quippe vnitas corroborat, dum concordat, & tantò magis incorrigibiles, quantò vna- *Psal. 16.* nimes facit. Vnde etiam Psal. 17. Iudæorum diuisionem orabat, dicens: Domine, à paucis de terra diuide eos in vita eorum. Sic enim Deus diuisit linguam superborum, qui turrem pertingentem vsque ad cœlum ædificare volebant: ne vniti ipsorum superbam voluntatem perficere possent. Genesis 11.

885 Die, ac nocte circundabit eam super muros eius iniquitas: & labor in medio eius, & iniustitia.

Hic consequenter ostenditur principum contra Christum persecutio. Vbi notandum, quod per muros ciuitatis, quibus ciuitas munitur, & custoditur, significantur principes sacerdotum, & maiores, quibus ciuitas regebatur, & custodiebatur. *Maius.* Vnde de istis muris scilicet, principibus: quia salus eorum est salus ciuitatis, & econtrario, dissipatis muris, dissipatur ciuitas, orat Psalmista Psal. 50. dicens. Benigne fac, domine, in bona voluntate tua Sion: vt ædificentur muri Hierusalem. Ibi enim Psalmista petebat Apostolos, & alios principes ecclesiæ ordinari. De istis ergo muris scilicet, de principibus sacerdotum scribis, & Pharisæis: quia continuè meditabantur inique contra Christum, dicit Psal. *Die, ac nocte circundabit eam*, scilicet, gentem Iudæorum, iniquitas, & dolus: & quare? quia primo super muros eius, id est, principes, est iniquitas, & dolus. Vel sic. *Iniquitas*, scilicet, & dolus existens super muros eius, id est, super principes *Circundabit eam*, scilicet, ciuitatem. Vel aliter, volens ostendere destructionem gentis, & populi Iudæorum: inducit per similem modum destructionis ciuitatis Hierico, & mororũ eius. Nam *Iosue 6.* vt habetur Iosue 6. Volens Iosue capere ciuitatem Hierico: quæ erat muris clausa: circundedit ciuitatem cum arca domini septem diebus. In septimo autem die facta circundatione septima, omnes muri Hierico funditus corruerunt. Quid enim arca domini continens manna, virgam, & tabulas legis, nisi Christum significat, in quo erat manna diuinitatis, virga potestatis, & tabulæ legis, scilicet plenitudo omnis sapientiæ, & veritatis? Ista ergo arca scilicet, Christus circundedit ciuitatem, id est, gentem Iudæorum septem diebus, id est, septem virtutibus, contra septem vitia Iudæorum, per septem verba quę in cruce dixit figuratis. Quibus peractis muri ciuitatis corruerunt: quia principes Iudæorum per Christi mortem à suo statu corruerunt: quia ex hoc perdiderunt gentem, & locum, id est, dominium gentis & loci. Est ergo sensus: *Iniquitas, & dolus est super muros eius*, id est, super principes: & in medio eius labor, & iniustitia: quia cordialiter laborant, iniustè cogitantes Christum morti tradere. Ideo Christus circundabit eam vt corruat: sicut & muri Hierico corruerunt. Quia propter iniquitatem factam erga Chri- *Thren. 2.* stum omnes muri eius in manibus inimicorum traditi fuerunt. Thren. 2. Tradidit in manus inimici muros eius.

886 Et non defecit de plateis eius vsura & dolus.

Hic consequenter ponitur cõtra Christum tormentorum aggrauatio. Vbi notandum, quòd aliud est vsura, aliud dolus. Ad videndum autem quid sit vsura: sciendum, quod duplex est: quia quædam *Vsura.* committitur in recipiendo, quædam in reddendo. Prima est vsura rerum, & bonorum. Secunda est vsura iniuriarum, & malorum. Ad euidentiam primæ notandum, quod res sunt in duplici differentia: quædam sunt quarum vsus est ipsarum consumptio: vt pecunia, frumentum, vinum, & huiusmodi: aliæ sunt quarum vsus non est ipsarum consumptio: vt equus, domus, possessio &c. Res verò quarum vsus est earum consumptio: non habent vsum discretum ab ipsis rebus. Vnde in talibus nõ debet seorsum computari vsus rei à seipsa. Sed cuicunque conceditur vsus rei: conceditur ipsa res. Vnde in talibus per mutuum transfertur dominium rei. Si quis ergo seorsum vellet vendere vinum, & seorsum vellet vendere vsum vini, eandem rem bis venderet. Vnde manifestè per iniustitiam peccaret. Et tale peccatum vocatur vsura, quia vendit vsum rei: qui non distinguitur ab ipsa re. Similiter peccat quicunque mutuat triticum, pecunias, vinum hominem: perens ex hoc duas recompensationes, vnam quidem restitutionem non rei mutuatæ, sed æqualis: aliam verò pretium vsus, quod vsura dicitur. Aliæ verò res sunt, quarum vsus non est ipsa rei consumptio: sicut vsus domus est habitatio: non autem dissipatio. Et in talibus potest vtrumque seorsum concedi: puta cùm aliquis tradit alteri dominium domus, reseruando sibi ad aliquod tempus vsum ipsius. Vel econtrario cùm quis concedit alteri vsum domus, reseruato sibi dominio. Et propter hoc potest homo licitè recipere precium pro vsu domus, & potest petere domum commodatam, sicut patet in conductione, & locatione domus. Ad propositum ergo: *Philosoph. 5. Ethi. & 1. Polit.* quia secundum Philosophum, pecunia principaliter est inuenta ad commutationes faciendas: & ita proprius, & principalis vsus ipsius pecuniæ est ipsius consumptio, vel distractio: secundum quod in commutationibus distrahitur, nõ quidem quod pecunia consumatur in se: sed consumitur illi, qui ea vtitur: quia ipsa vtendo, dominium eius transfert in alium. Et ideo pro vsu pecuniæ mutuatæ precium petere, est vsuram committere, & iniustè alienum auferre: & ideo restitutione indiget. Veruntamẽ notandum quòd in casu, quo pecunia mutuaretur, non transferendo dominium pecuniæ mutuatæ: sed solum vsum, vt puta si aliquis concederet pecuniam signatam ad ostentationem, vel ad ponendum loco pignoris, tunc talem vsum pecuniæ potest quis licitè vendere: sicut & vsura vasorum argenteorum, & huiusmodi, vt expresè ponit sanctus doctor secunda secundæ quæst. 78. artic. 1. Vsura autem, quæ est reddendo, est in malis, vt puta cùm quis recepit iniuriam ab aliquo, & vindicando maiorem iniuriam reddit quàm acceperit. Sic enim accipit vsuram Magister hic in glo. Dicens. Vsura est: quando plus exigit iniuria, quàm acceperit: non dimittit, vt sibi dimittatur. Et isto modo hic accipitur vsura. Vbi notandum, quòd quamuis Christus Iudæis nunquam iniuriam intulerit: ipsi tamen ab ipso se iniuriatos reputabant: ex hoc quòd ipsorum vitia reprehendebat. Mali autem odio habent se corripientes. Quoniam vt dicitur Prouerb. 15. Non amat pestilem eum, qui se corripit. Et ideo Christum habuerunt

Universidad de Deusto
Biblioteca

buerunt odio, & se ab ipso reputabant offensos in verbis. Ipsi autē pro tali iniuria ab ipsis reputata: multo plus reddiderunt Christo, quia ex hoc continuè machinati sunt ipsum ad mortem deducere, & non ad quamlibet mortem, sed ad mortem magis opprobriosam, magisque pœnosam. Et ideo quia plus in malis reddebant Christo, quàm etiam secundum ipsorum reputationem ab ipso receperant, in hoc vsuram cum Christo faciebant. Et hoc est quod ait Psalmista. *Et non defecit de plateis eius.* s. Hierusalem, *vsura.* Et dicit *de plateis*, quia in publico prædictam vsuram cum Christo fecerunt, & tamē ipse Christus tam pro illis quam pro aliis seipsum per mortem obtulit patri, si ab iniquitate voluerint conuerti, & ab istis vsuris eos redimeret. Psal. Ex vsuris, & iniquitate redimet animas illorum. Dolus autem aliud est. Nam secundum grammaticos dolus dicitur malitia occulta, blandis sermonibus ornata. Et dicitur dolus à dolore, eo quòd dolorē inferat. Sic Iudæi dolum agebant contra Christum, quia dolosè insidiabantur ei, vt ipsum caperēt in sermone, sicut quādo ipsi dicebant. Matth. 22. Magister, scimus quia verax es, &c. Quia igitur publicè vsuras, & dolum contra Christum exercebant, ideo dicit de ipsis. *Et non defecit de plateis eius vsura, & dolus.*

Psal. 71. *Dolus.* Matt. 22.

887 Quoniam si inimicus meus maledixisset mihi, sustinuissem vtique.

21. q 3. pau per.

Hic consequenter ad declarandum dolum ipsorum, ponitur Iudæorum falsa simulatio, quia scilicet prætendebant se amicos exterius, & de facto interius erant inimici. Grauior est enim iniuria recepta ab illo, qui reputatur amicus, & grauiorem dolorem ingerit, quā illata ab illo, qui est apertus inimicus, nulla enim peior pestis, quam familiaris inimicus. Dicat ergo de Iudæis Christus. *Quoniam si inimicus meus maledixisset mihi, sustinuissem vtique,* id est, magis de se fuisset supportabile. Et hic per inimicum scilicet apertum, intelligit gentes, quæ apertè inimicabantur Deo, adorantes idola. Quātò enim quis grauius peccat, tantò amplius Christum offendit. Quantò autem quis magis Christo per fidem copulatur, cæteris paribus grauius peccat. Vnde magis peccabāt Iudæi contra Christum insurgentes cæteris parib. quā pagani. Sicut & modo Christiani magis quā Iudæi, vel pagani. Et consequenter hoc idem aliis verbis declarat, dicens.

Iniuria. Amicus. Inimicus. *Peccare.*

888 Et si is, qui oderat me *Super me magna locutus fuisset.* quasi dicat. *Et si is, qui oderat me*, scilicet manifestè, *super me magna locutus fuisset*, id est, mihi superbè insultasset, & magnificaret se supra me, & minaretur, quicquid posset, *Abscondissem me forsitan ab eo.* Hic enim loquitur Christus more humano illorum, qui ab apertis inimicis se abscondūr, non quidē timore, sed illorum amore, ne scilicet eius præsentia magis incitentur ad malum. Quoniā vt ait Chrysost. super Matthæum. Malus homo non docetur sermonibus, sed magis irritatur. Malum enim hominem melius vincere potes locum dando, quàm respondendo. Nam si contendis irrationabilem ratione placare, & ipsum nō placas & teipsum subiicis, &c. Sic etenim Christus non timore abscondit se, & exiuit de templo, quando Iudæi voluerunt ipsum lapidare, vt dicitur Ioannis 8. Et conformiter loquitur hic, dicens. *Abscondissem me forsitan ab eo.* Alia litera habet *Abscondissem me vtique ab eo.*

Tu verò, homo vnanimis, dux meus, & notus meus. 889

Hic consequenter explicatur Iudæ manifesta proditio. Et primò ponitur eius proditio. Secundò eius punitio, ibi: *Veniat mors.* Aggrauatur autem peccatum Iudæ super aliorum peccata ex duobus. Primò ratione singularis familiaritatis. Secundò ratione sacramentalis communicationis, ibi. *Qui simul mecum.* Quantum ad primum sciendum, quòd Iudas inter alios Apostolos multum erat Christo familiaris, in cuius signum ipsum præ aliis exaltauerat, faciēdo ipsum omnium aliorum ministrum, quia ipse loculos habebat, & cæteris vt dispensator habebat prouidere, vt habetur Ioan. 13. quod erat signum maioritatis, quia vt dixerat Christus, Quicunque voluerit inter vos maior esse, sit vester minister. Hanc ergo singularem familiaritatem notans Christus, vertit se singulariter ad Iudam, ei dicens. *Tu verò, homo vnanimis*, scilicet, inter cæteros. Vnus enim componitur cum animus, & fit vnanimis, id est, vnius animi, & vnius voluntatis. Dicebatur ergo Iudas vnanimis Christi, quia Christus ad ipsum singularem familiaritatem videbatur habere, & sic per signa exteriora videbantur vnius animi, licet intrinsecè animus Iudæ discordaret ab animo Christi. *Dux meus.* quia ipse Iudas ratione officij sibi dati, quia dispensator, cæteros regere, & ducere videbatur. *Et notus meus.* Quod ideo dicit, nequis suspicetur Christum ignorasse proditionem Iudæ, cui tanta beneficia contulerat. Ideo sibi dicit. *Et notus meus.* quasi dicat. A me tamen eras cognitus, scilicet, quòd à me animo discordabas, propter quod ipse dicebat. Ioan. 13. Ego scio, quos elegerim.

Iudas. Matt. 20. *Vnanimis.*

Qui simul mecum dulces capiebas cibos: in domo Dei ambulauimus cum consensu. 890

Hic aggrauatur peccatum Iudæ ratione communicationis. Vbi sciendum, quòd Christus sacramentum corporis, & sanguinis sui in cœna Iudæ dedit, sicut & omnibus aliis, non faciens in hoc distinctionem inter Iudam, & alios apostolos. Ex eo, quia peccatum Iudæ aliis apostolis adhuc erat occultum, ne ergo occultum peccatum proderet Christus, ipsum communicauit cum aliis. Vnde Remigius super Matth. ait. Christus Iudam proditorem communicauit, in quo facto ecclesiæ suæ reliquit exemplum, vt neminem à societate sui nec à communicatione corporis, & sanguinis domini separet, nisi pro aliquo publico & manifesto crimine. Ex hoc ergo peccatum Iudæ aggrauatur, quia in tanto crimine consistens sacramentum sumpsit indignè. Quia ergo in exteriori apparentia Iudas cum aliis apparebat vnius voluntatis, licet intus discordaret, ideo notans exteriorem apparentiam Christus dicit. *Qui simul mecum dulces capiebant cibos*, id est, omnes apostoli, qui sacramenta corporis, & sanguinis cum Christo receperunt. *In domo Dei*, id est, in cœnaculo, quod dicitur domus Dei ratione Christi, & apostolorum, etiam quia in eodem loco spiritus sanctus super Apostolos fuit missus. Ambulauimus

Eucharistia. Communicatio Iudæ. *Remigius.*

mus cum consensu, quia scilicet exterius omnes apparebant eiusdem voluntatis, & consensus. Et si quæras quare sacramentum vocat cibos, & non cibum. Respondeo propter multiplicem virtutem, qua animam deuotè sumentem reficit.

Quæstio.

891 Veniat mors super illos, & descendant in infernum viuentes.

23. q. 8. si non licet.

Hic consequenter ponitur eius punitio, scilicet & omnium ei similium. Et primo ponit pœnam. Secundò causam: ibi. *Quoniam nequitiæ.* Quantum ad primum sciendum quòd similia peccata simili pœna puniri merentur. Peccatum autem Iudę fuit simile peccato Dathan, & Abiron. De quibus habetur Num. 16. q tanquam schismatici diuiserunt se ab aliis, nolentes obedire Moysi. Vnde seditionem mouerunt aduersum Moysen, & Aaron: quos terra viuos cum omnibus suis absorbuit, & viui descenderunt in infernum. Chore quoque & cum eo ducenti, & quinquaginta illorum sequentes malitiam, arripuerunt thuribula, vt adolerent incensum in eōspectu domini, quod erat officium Aaron: qui illico diuino igne igne sunt consumpti, qui etiam vastauit de populo quatuordecim millia, & septingentos. Et sic super illos, qui schisma aduersus dominū suum fecerunt, venit noua mors. Ad propositum ergo Iudas consimili peccato peccauit, schisma auersus Christum faciendo dum se diuisit à consortio Apostolorum, & ab obedientia Christi, & alios contra Christum induxit. Ergo consimili pœna meruit puniri. Et hoc est, quod de Iuda, & eius sequacibus dicit Psal. *Veniat mors, super illos, & descendant in infernum viuentes.* Hic enim Psalmista prædicit illud, quod Iudas meruit, non quod euenit de facto. Vel secundum alios hic Psalmista orat pro malis, & schismaticis, vt cōuertantur ad Christum. Vbi notandum, q inter alia, quæ peccatorem mouent ad conuersionem, est mortis consideratio, & meditatio pœnarum inferni. Vnde ait Hieronymus in prologo Bibliæ. Facile contemnit omnia: qui se cogitat morituram. Et quantum ad considerationem mortis dicit. *Veniat mors super illos.* Mors enim super illum venit, qui illam iugiter in corde meditatur. Quantum autem ad considerationem pœnarum inferni dicit. *Et descendant in infernum viuentes.* Illi in infernum mortui descendūt, qui post mortem damnati in inferno cruciantur. Illi autem viui descendunt, qui hic viuentes, mentem inclinant ad ipsum meditandum. Ista ergo duo orat iste, vt malis eueniant, & conuertantur ad Deum.

Schisma. *Inferni.* *Hieronym.* *Mors.*

892 Quoniam nequitiæ in habitaculis eorum, in medio eorum.

Hic ostendit causam ipsorum punitionis. Vbi notandum, quòd per habitacula intelligit præsentem vitam, in qua vt peregrini habitamus, & transimus. Vnde ait. *Quoniam nequitiæ*, id est, peccata *in habitaculis eorum*, scilicet in vita præsenti. Et hoc *in medio eorum*, id est, in corde ipsorū, quod est in medio animalis. Quia dictum est, quòd pœna schismaticis debita, est pœna inferni. Ideo ad aliquid de ipsa intelligendum quæro, vtrum in inferno sit ignis realis, qui in spiritum separatum agere possit. Vide in scripto meo libro 4. quæstio. 44. articulo. 2.

Quæstio.

Ego autem ad dominum clamaui, & dominus saluauit me. 893

Hic consequenter ostendit iustam diuinam retributionem. Hic Psalmista mutat stylum loquendi: quia supra loquebatur in persona capitis ecclesię. s. Christi: hic autem loquitur in persona corporis scilicet ecclesiæ. Et duo facit: quia ostendit primò quid diuina iustitia retribuat bonis. Secundò quid retribuat malis, ibi. *Exaudiet Deus.* Quantum autem ad retributionem bonorū Psalmista ostendit, q iustis Deus tria bona retribuit. Quia primò ipsos saluificat, condonando crimina. Secundò ipsos iustificat cōferendo petita ibi. *Vespere.* Tertiò ipsos pacificat, largiēdo præmia, ibi. *Redimet in pace.* Quantū ad primū notandū, q clamare ad Deū, nō est nisi mentis desiderio in ipsum tendere orādo. Qui aliquid à Deo petit orando, non clamat ad Deū: sed in infimis iacens loquitur lingua corporis, sed corde permanet mutus: Oratio autem deuota quidam clamor cordis est aures pulsans diuinas. Vnde orans Psalmista dicit. Domine, exaudi orationem meam, & clamor meus ad te veniat. Vnde Moysi corporis lingua tacenti, sed oranti, dixit dominus. Quid clamas ad me? Videns ergo ecclesia se inter tot malos, & mala positam, pro salute sua orat, dicens. *Ego clamaui ad dominum, & saluauit me.* Vel etiam possunt esse verba Christi pro suo corpore, quod est ecclesia orantis. Sicut quando dixit. Pater, non pro mundo rogo: sed pro iis, quos dedisti mihi. i. quos meos futuros esse ab æterno prædestinasti. Et ipse exauditus fuit, sicut ait Apostolus. Cum clamore valido, & lachrymis orans, exauditus est: quod nunc ostendit prophetа in persona Christi, dicens. *Ego clamaui ad dominum, & saluauit me*, id est, meos. Et hic potes notare, quòd Christus clamauit ad Deum multoties, ac multipliciter. Vide supra versiculo 399. Si autem ista sint verba non Christi, sed ecclesiæ: tunc nota quòd iusti oratio pro multis ad Deum clamare debet. s. debet clamare pro sustentatione vitæ corporalis. Clamare pro liberatione pœnæ temporalis. Clamare pro consolatione mentis internalis. Clamare pro euasione pœnæ infernalis. Clamare pro remissione culpę criminalis. Clamare pro adeptione gloriæ triumphalis. Primo ergo clamet iustus pro sustentatione vitæ temporalis. Quia sicut licitum est etiam velle naturaliter viuere, quinimò & naturale, sic & alimenta huius vitæ clamando petere. In cuius figuram Gen. 41. Clamauit populus ad Pharaonē, alimenta petens, scilicet necessitatis nō superfluitatis: & sic clamādo sperare debemus, quòd illa nobis dominus dabit. Esa. 30. Ad vocem clamoris tui dabit tibi dominus panem arctū, & aquam breuē. Panem enim arctum, & aquam breuem nobis tribuit dominus quando nobis non superflua tribuit: sed necessaria vitæ. Sic enim necessaria vitæ clamando postulauit Helias. 3. Regum 17. quando clamauit post tergum viduæ dicens. Affer mihi obsecro bucellam panis in manu tua. Secundò clamet pro liberatione pœnæ temporalis. Animalia enim etiam bruta pœnis afflicta clamant, multò fortius & nos pœnis afflicti pro nostra liberatione ad Deum clamare debemus. Cuius figuram nobis ostendit ille strenuus miles Mardochæus, qui videns mala

Psal. 101. Oratio. *Exod. 14.* *Ioan. 17.* *Hebr. 5.* *Mors.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

ludæis præparata pro liberatione clamauit ad dominum. Hester. 4. Quæ cùm audisset Mardochæus scidit vestimenta sua, & indutus est sacco, & voce magna clamauit, ostendens amaritudinem animi sui. Ex quo apparet, quòd non solum pro præsentibus pœnis, sed etiam pro imminentibus orando clamare debemus. Et sic cùm clamor noster non sufficit, ad iustos viros recurrere debemus, vt pro nobis ad dominum clament, more Hebræorũ, qui
1. Reg. 7. se videntes malis arctatos, Samueli dixerunt. Non cesses pro nobis clamare ad dominũ deũ nostrum. Tertiò clamet pro cõsolatione mentis &c. Naturaliter enim tribulati consolationẽ quærunt. Psal. 119. Ad dominũ cùm tribularer clamaui, & exaudiuit me. Sic enim nos cõsolari se dominus promB
Psal. 90. ptum promittit, dicens. Clamauit ad me: & ego exaudiam eum, cum ipso sum in tribulatione &c. Quartò clamet pro euasione pœnę infernalis, quã quilibet iustè fugere velle debet. In cuius figuram Petrus cum in mari mergi cœpisset, clamauit ad
Matt. 14. dominum, dicens. Domine, saluum me fac. Mare enim ab amaritudine dictum, amaritudinẽ pœnæ infernalis significat: in quã propter peccata proiiciuntur homines cum ipsis peccatis. Mich. 7. Deponet omnes iniquitates nostras, & proiiciet in profundum inferni omnia peccata nostra. Cùm ergo quis se videt pondere peccatorum in infernum demergi, clamet cum Petro ad dominum dicens. Domine, saluũ me fac, & liberabitur. Psal. 33. C
Iste pauper clamauit, & dominus exaudiuit eum, & ex omnibus tribulationibus eius saluauit eum. Quintò clamet pro remissione culpæ criminalis, scilicet confitendo peccata. Esa. 38. Sicut pullus
Hirundo. hirundinis, sic clamabo, & meditabor vt columba: sequitur. Recogitabo tibi omnes annos &c. Vbi apparet, quòd volens ad Deum pro remissione peccatorum clamare, vt hirundo, & vt columba, se debet habere: quia scilicet debet peccata per confessionem extra cor suum emittere. Et hoc
Nota hic quòd peccata per confessionẽ extra emittere debemus, ad exẽplũ hirudinis, qui filios suos instruit sibi vt ster cora proiiciant extra nidum. significat hirundo: quæ vt dicitur libr. 12. de proprietati. rerum, pullos suos summè instruit, vt eiiciant stercora extra nidum. Quid enim stercus, nisi peccatum: quid nidus nisi conscientiam significat? consequenter de commissis debet pœnitentiam agere, quod figurat columba, quæ pro cantu gemitum reddit. Qui ergo sicut hirundo, & sicut columba clamauerit ad dominum per confessionẽ, & gemitum, liberabitur à culpa. Sic enim mulier Chananæa à finibus illis egressa clamabat dicens, Domine, filia mea &c. & sanitatem impetrauit. Quę mulier primo peccata reliquit: quia à finibus illis egressa. Secundò pœnitentiam agit: quia sua peccata confiteri nõ erubuit dicens. Filia mea, id est, anima mea &c. Vt nostrum quilibet sic clamando dicat illud Esa. 26. Sicut quæ concepit, cùm appropinquat ad partum, dolens clamat: sic facti sumus à facie tua, domine. Sextò clamat pro adeptione gloriæ. Psal. 56. dicens. Clamabo ad Deum altissimum, ad Deum, qui benefecit mihi: quia misit de summo, & liberauit me, &c. Quicunque enim pro prædictis deuotè clamauerit, liberabitur, vt dicere cum Psalmista possit. *Ego autem clamaui ad dominum, & dominus saluauit me.*

894 Vespere, & mane, & meridie narrabo, & annunciabo, & exaudiet vocem meam.

Hic consequenter ostendit, quòd Deus suos iustificat, postulata eis concedendo. Vbi notandum quòd illos maximè Deus exaudit, qui fidem docendo alios informant. Sic enim dicit Christus Apostol. s. Docete omnes gentes &c. Ego autem vobiscum sum. s. vobis conferendo petita. Et hoc *Matt. vlt.* hic ostendit Psalmista, qui ex prædicatione fidei se exaudiendum ostendit, dicens. Vespere &c. & dominus exaudiet vocem meã. Vbi notandũ: quid *Passionem. Mane resurrectionem. Meridies ascensionem.* hic vespere, quid mane, quid meridie significatur. Non enim per ista vocabula hic intelliguntur horæ temporales: sed in illis horis celebrata. Vespere enim, id est, declinante die Christus in cruce emisit spiritum: quia hora nona clamans, emisit spiritũ. Et sic per, vespere, intellige Christi passionem. Mane autem surrexit Christus, sic etenim mulieres valdè manè vna sabbatorum venient ad monumẽtum &c. quibus ait angelus. Surrexit &c. Et sic per mane accipe Christi resurrectionem. Meridie autem ascendit in cœlum: quia discipulis cum ipso prandentibus. Et sic per meridiem accipe Christi ascensionem. Dicat ergo Psalmista. *Vespere, & mane, & meridie narrabo.* i. narrabo & annunciabo Christi passionem, resurrectionem & ascensionem. Et propter hoc ipse Deus *exaudiet vocem meam*, scilicet postulata concedendo.

Redimet in pace animam meã ab 895 iis qui appropinquãt mihi, quoniam inter multos erant mecum.

Hic ostẽdit, qꝙ Christus suos pacificat conferendo pacis prędmia. Vbi notandũ est, qꝙ differentia est *Multi vocati pauci electi.* inter vocatos ad fidem, & electos. i. prædestinatos: quia teste Christo, vocati sunt multi, pauci verò electi. Matth. 20. Et ideo vocati significantur per *Reliqui.* multos. s. qui non sunt prædestinati: sed prædestinati significantur per paucos. In vita autẽ præsenti multi illi, & pauci appropinquant, & sunt insimul, loco non merito, corpore nõ mente, exteriori apparentia, non interiori exiltentia. Et quãvis passio Christi fuerit sufficiens pro omnibus redimendis, D non tñ omnes æqualiter redemit: quia multos redemit solũ quò ad sufficiẽtiam, non quoad efficaciam: quia quamuis pro omnib. fuerit passus, multi tamen se ab eius passione peccatis fecerũt alienos, & sic non habent finem Christi passi, qui est pax æterna. Pauci autem prædestinati redimuntur aliter: quia non solum quo ad sufficientiam, sed etiã quoad efficaciam: quia finem redemptionis, qui est pax æterna, consequitur: quia se per peccatum finaliter non diuidunt à Christi corpore. Quo viso, patet sententia. Vnde Psalmista dicit in persona electorum. *Redimet in pace animam meam*: quia scilicet finẽ redẽptionis, qui est pax æterna, habebo. Et sic ero separatus ab iis, qui modo *appropinE quant mihi*, scilicet à malis, qui hic mihi corpore, & loco appropinquant, non merito. Et qꝙ de malis sibi appropinquantibus intelligat, ostendit dicens. *Quoniam inter multos erant mecum*, quasi dicat, loquor de malis, qui sunt mecum inter multos, non inter paucos: quia scilicet sunt de multitudine vocatorum non de paucitate electorum, mali enim sunt multi, qui bonis appropinquant sicut paleæ tritico. Nã paleę, & triticũ vno semine nascuntur, in vno agro radicantur, de vna pluuia nutriuntur, sub eodem messore colliguntur: eadem tritura tione vtuntur: eandem ventilationem expectant:

sed

sed in vnum horreum finaliter simul non intrant. Sic & mali appropinquant bonis, & multis sacramentis: non tamen similiter terminantur: quia boni ad pacem ducũtur, vt granum ad horreum, mali autem igni comburendi vt paleæ reseruantur.
Psal. 4. Vnde merito quilibet electus dicat. In pace in idipsum dormiam, & requiescam. Sed impiis non est pax, dicit dominus. Esa. 48.

896 Exaudiet Deus, & humiliabit illos, qui est ante sæcula.

Ostenso quid Deus retribuit bonis, nunc ostendit quid retribuit malis. Et diuiditur in partes quatuor, secundum quòd de malis quatuor ostendit. Quia primo ponit malorum depressionem. Secũdò malorum obstinationem: ibi. *Non enim est illis.* Tertiò ipsorum transgressionem: ibi. *Contaminauerunt.* Quartò ipsorum damnationem: ibi. *Tu verò Deus.* Quantum ad primum sciendum, quòd aliud est humilitas, & aliud humiliatio. Quoniam humilitas virtus est, & semper sonat in bonum. Humiliatio autem non semper est virtus, sed depressionem, & pœnam significat: sicut dicitur Lucæ 18. Omnis qui se exaltat humiliabitur, id est, deprimetur, & punietur. Sic etiam dicitur 1. Reg. 7. quòd ab Israël humiliati sunt Philistæi: nec apposuerunt vltra vt venirent in terminos Israël. Sic & Esa. 15. Glorioſos terrę humiliabo. Vnde humilitas C iustificat, sed humiliatio abiicit, & vilificat. Vnde Hugo super magnificat, dicit. Humilitas est intus in virtute mentis. Humiliatio autem foris in abiectione humanæ opinionis. Sic igitur humiliatio significat depressionem & abiectionem. Et hanc Deus retribuet malis: quia licet in præsenti videantur alti, & honorabiles: tamen finaliter depressi erũt, & abominabiles. Et hoc est, quod dicit hic Psalmista. *Exaudiet Deus*, scilicet, qui est ante sæcula, quia æternus, exaudiet, scilicet iustos, sed illos humiliabit.

Humilitas. Humiliatio.

897 Non enim est illis commutatio, & non timuerunt Deum, extendit manum suam in tribuendo.

Hic ostendit malorum obstinationem, qui scilicet à malitia sua nolunt commutari, & ad bonum conuerti. Vbi sciendum, quòd maximum remedium conuersionis malorum est timor Dei: quia vt dicitur. Eccles. 1. Per timorem Dei declinat omnis homo à malo. Qui autem timorem Dei non habet, à malo ad bonum conuerti non potest. Quia qui sine timore est, non poterit iustificari. Et ideo quia mali non timent Deum, ideo non commutantur à malo. Et hoc est, quod hic dicit. *Non enim est illis commutatio*, scilicet, vitæ à malo E ad bonum. Et causam subdit, dicens. *Et* (pro quia) *non timuerunt Deum.* Hoc enim remedio, scilicet, timore Dei, vt dicit glos. conuertitur homo. Et ideo si non est illis commutatio à malo, dignè puniri merentur à Deo. Vnde de Deo subditur. *Extendit manum suam in retribuendo*, scilicet eis pœnam. Loquitur enim à simili hominis ferire volentis: qui manum eleuat, vt grauius feriat.

Timor. Eccles. 1.

898 Contaminauerunt testamentum eius, & diuisi sunt ab ira vultus eius, & appropinquabit cor illius.

Hic ponit malorum transgressionem. Et tria facit. Quia primò ponit malorum transgressionem. Secundò ipsorum inexcusationem: ibi. *Molliti.* Tertiò iustorũ conseruationem: ibi. *Iacta.* Quantum ad primum sciendum quòd testamentum *Testamentum.* Dei in scriptura significat tria, scilicet, quandoque scripturam sacram. Eccles. 24. Hæc omnia liber vitæ, & testamentum altissimi, & agnitio veritatis. Quandoque Christi passionem: supra versic. 354. & 358. Zachar. 9. Tu autem in sanguine testamenti tui eduxisti vinctos de lacu, &c. Quandoque verò hæreditatem æternam. Psalm. 88. Disposui testa- *Contaminare.* B mentum electis meis. Item notandum, quòd contaminare secundum Grammaticos, idem est quòd polluere, deturpare, vel corrumpere. Testamentum scripturæ sacræ contaminant hæretici, scripturam falsè exponendo. Testamentum passionis Christi contaminant luxuriosi: illud quantum in se est polluendo. Testamentum hæreditatis æternæ contaminant omnes obstinati, illud pro temporalibus vilipendẽdo. Prima contaminatio spectat ad peccatum superbiæ. Secunda ad peccatum luxuriæ. Tertia ad peccatum auaritiæ. Et ad ista tria reducuntur omnia alia peccata. Et ideo generaliter de omnibus malis peccatoribus dicit nunc Psalmista. *Contaminauerunt testamentum eius.* Ratio autẽ C quare contaminauerunt testamẽtum eius est: quia diuisi sunt ab ira vultus eius. Ira enim vultus Dei nihil aliud hic accipitur quã eius iustitia: qua peccatores punit secundum Gregor. Illi ergo diuisi *Greg. lib. 12. mor.* sunt ab ira vultus Dei, qui ipsum non credunt peccata punire, & per consequens ipsum non timent. Idẽ ergo est hic dicere, *diuisi sunt ab ira vultus eius*, quod versiculo præcedenti dixit. *Non timuerunt Deum.* Vnde sicut *non est illis commutatio*: quia *non timuerunt Deum.* Ita cõformiter. *Contaminauerunt testamentum eius*: quia *diuisi sunt ab ira vultus eius*: hoc quia non timuerunt Deum. Et tamen in hoc valdè decipiuntur: quia cor, & voluntas Dei semper parata est ad puniendum peccatores induratos. Et hoc est quod subdit. *Et appropinquabit cor illius*, scilicet ad ipsos puniendum Ezec. 7. Scietis quia ego sum dominus percutiens, & non erit requies in eis. Venit tempus, appropinquabit dies.

899 Molliti sunt sermones eius super oleum, & ipsi sunt iacula. 23. q. 3. sex.

Hic ponitur talium obstinatorum malorum inexcusatio. Vbi notandum hic, quòd sermones *Sermo scriptura.* eius sunt sermones Dei, scilicet sacræ scripturæ, qui dicuntur molliti: quod enim mollitur redditur subtilius, quod autem subtilius est, magis est penetratiuum. Sermones ergo Dei, vel sacræ scripturæ dicuntur molliti super oleum: quia sunt subtiles, & penetratiui super oleum: id est, magis quam oleum: quod etiam ossa penetrat. Vult ergo ex hoc habere, quòd sermones Dei ita sunt molliti, & penetratiui, quòd etiam cor peccatoris habent penetrare: nisi ponat obicem. Si ergo ipsis cor peccatoris non penetratur, culpa est peccatoris. Et ideo inexcusabilis redditur. Et ideo subdit. *Et ipsi sunt iacula.* Quia quantum est de se: nisi obex ponatur, parati sunt

Universidad de Deusto
Biblioteca

penetrare cor peccatoris, sicut iacula penetrant corpus. Et hoc est, quod dicebat Apostolus. Viuus est sermo Dei, & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti: pertingens vsque ad diuisionem animæ, ac spiritus &c. Si ergo cor tuum non penetrat, culpa est tua non sermonis, & sic tu es inexcusabilis. *Hebre. 4*

900 Iacta super dominum curam tuam & ipse te enutriet, & non dabit in æternum fluctuationem iusto.

Cura. Sollicitudo.

Hic differenter à malis ponit iustorum conseruationem. Vbi notandum, quòd Deus totum mundum per seipsum regit, & gubernat: & secundum debitum iustitiæ omnium curam habet tanquam paterfamilias. Vnde sicut peritus medicus nunc amaras potiones infert per aduersitates: nunc dulcibus reficit per prosperitates, propter quod de ipso dicitur. Nec est alius Deus quam tu, cui cura est de omnibus. Sicut ergo familia domus totam curam iactat super patremfamilias, vt domum disponat ad libitum, ita & nos totam curam vitæ nostræ super dominum iactare debemus. Non tamen ex hoc sequitur, quòd ociosi manere debeamus. Sed sicut filij familias patri relinquentes curam domus quam ipse per se ordinat & aliis agenda imperat: parati sunt patri obedire, & in his, quę sibi pro cura domus imposuerit, se exercere. Sic & nos nobis imposita per Deum pro cura nostra exercere debemus: vt totam curam iactemus super Deum, tanquam super ordinatorem, & præceptorem, nos autem eidem obedientes illa sollicitemus, quæ nobis imposuerit. Ex quibus omnibus sequitur, quòd etiam de vita nostra sollicitari debemus: sed solum sub Dei voluntate: sic quòd nihil agamus contra eius voluntatem, sed solum nobis per ipsum imposita. Et hoc est quod dicitur. Omnem sollicitudinem vestram proiicientes in eum, quoniam illi cura est de vobis. Et isto modo intelliguntur verba Christi dicentis. Nolite solliciti esse dicentes, quid manducabimus, &c. Non enim præcipit, quòd non seminemus, quòd non metamus, quòd non ponamus granum in horreum, sed solum hoc intendit quòd nostra sollicitudo, & cura eius curæ subiiciatur, ne pro vita nostra aliquod peccatum incurramus. Hic enim etiam brutis animalibus prouidet dando eis industriam naturalem, vnde viuere possint: quanto magis hominibus? Vnde Sap. 6. Æqualiter est ei cura de omnibus. Istum intellectum habet Ioannes Chrysostomus super Matth. dicens. Qui credit se iudicio Dei gubernari, escam suam in manu Dei committat. Cogitet autem ipse de bono, & de malo, scilicet in omni sollicitudine & cura sua: de quo nisi quis sollicitus fuerit, nec malum fugiet, nec bonum apprehendet. Et ideo dixit Christus. Quærite primum regnum Dei, & iustitiam &c. Regnum Dei est retributio bonorum operum. Iustitia autem eius via pietatis, per quam itur ad regnum. Si ergo cogitas qualis erit gloria sanctorum, necesse est aut vt propter timorem pœnæ recedas à malo: aut propter desiderium gloriæ festines ad bonũ. Et, si cogitas quid sit Dei iustitia, quid odit Deus, & quid amat: ipsa iustitia ostendit tibi vias suas, & amantes se sequitur. Non enim daturi sumus rationem, si pauperes fumus, vel diuites, sed si bene, vel malè egerimus, quod est in nostro arbitrio. *Et non dabit in æternum fluctuationem iusto.* Fluctuo, fluctuas, idem est quòd vacillare vel dubitare. Iustus autem qui sperat in domino, non dubitat se à Deo relinqui: ideo non fluctuat.

Sap. 12.

1. Petr. 5

Matth. 6.

Chrysostomus.

900 Tu verò, Deus, deduces eos in puteum interitus.

Interitus. Diabolus Puteus.

Hic ponitur malorum damnatio. Vbi notandum, quòd secundum Gregor. 14. mor. cap. 5. Interitus dicitur diabolus, quia quos hic exaltat, post ea æternaliter interire facit. Vnde de diabolo, qui malos calcat, dicitur Iob decimooctauo. Calcet super eum quasi rex interitus. Est ergo hic interitus casus genitiui: & est idem puteus interitus, id est, puteus diaboli. Quid est autem puteus diaboli nisi infernus: de quo Apocalypsis nono. Aperuit puteum abyssi, & ascendit fumus de puteo, & obscuratus est sol, &c. Sic ergo ponês damnationem iustam malorum, dicit. *Tu verò Deus, deduces eos in puteum interitus*, id est, æternaliter ipsos damnabis.

901 Viri sanguinum, & dolosi non dimidiabunt dies suos: ego autem sperabo in te, Domine.

Dimidiare dies.

Et ne credãt mali damnationem suam tardam esse: hoc remouet, dicens, quòd viri mali *non dimidiabunt dies suos.* Quia quamuis cuilibet naturaliter sit determinatum tempus, quantum viuere possit secundum proportionem caloris naturalis ad humidum radicale: tamen terminus ille breuiari potest, quod maxime accidit malis, qui per malam vitam suam dissipant virtutem vitalem: & multotiens morte violenta terminantur: vt ostensum fuit superius versic. 637. Vel aliter ille malus non dimidiat dies suos, qui continue vsque ad finem perseuerat in malo. Ille verò dimidiat, qui postquam partem dierum in malis consumpsit, aliam partem ad bonum per pœnitentiam cõuertit. *Viri ergo sanguinum non dimidiant dies suos*: quia nunquam ad pœnitentiam reuertuntur. Et isto modo exponit istum versum Gregor. 5. moral. cap. 28. d. De reprobis per Psalm. dicitur. *Viri sanguinum & dolosi non dimidiabunt dies suos.* Dies quippe dimidiare est tempus vitæ male in voluptatibus ductum ad pœnitentiæ lamenta diu dere, atque hoc ad bonum vsum pœnitendo reparare. Sed iniqui dies suos nequaquam dimidiant: quia peruersam mentem neque etiam in extremo tempore immutant, &c. Quia de sollicitudine & cura vitę presentis dictum est. Iacta super dominum curam tuam. Ideo quæro, vtrum sollicitudo rerum temporalium sit licita. Respondeo secunda secundæ. quæstio. 55. articulo. 6.

Gregor. 5. mor. c. 28.

22. q. 55. art. 6.

PSALM. LV.

902 Miserere mei, Deus, quoniam cõculcauit me homo, tota die impugnans tribulauit me.

Huic Psalmo talis præmittitur titulus. *In finem ipsi*

ipsi Dauid, cum tenuerunt eum Allophyli in Geth. Pro cuius euidentia sciendũ, quòd iste Psalmus, & psal. 33. fuerũt facti pro eadem historia, licet diuersis respectibus. Nam, vt dictum fuit in expositione tituli psalm. 33. cum Dauid fugeret Saul persecutorem suũ, cõtulit se ad Achis regẽ Geth, &c. vt ibi. Tunc serui Achis cognoscentes Dauid, suaserunt regi Achis vt teneret Dauid, & occideret eum. Dauid ergo in tali periculo se videns positum, fecit istum psalmũ, Dei postulãs adiutoriũ. Differt autem iste psalmus in materia à 33. quia psal. 33. respicit euasionem Dauid de manib. eorum, quãdo per regem Geth fuit vt fatuus expulsus. Et ideo illum psalmũ incœpit à gratiarum actione, dicẽs, Benedicam dominum, &c. Iste autem psalmus magis respicit tentionem ipsius Dauid, quando fuit ibi in periculo mortis. Et ideo istę incipit ab imploratione diuinę misericordiæ. d. *Miserere mei, Deus, &c.* Notandum etiam q̃ Allophyli dicũtur ipsi Philistæi, qui erant in ipsa ciuitate Geth, qui tenuerunt Dauid, quia erant alienigenæ à populo Iudæorũ. Nã allon idẽ dicitur q̃ alienũ, & cõponitur cum phylus, & dicitur allophylus. i. alienigena maximè Philisteus. Ex quib. apparet titulus. s. iste psalmus in finem nos dirigens attribuitur ipsi Dauid, quia ipsum fecit *cum tenuerunt eum Allophyli in Geth.* Et quia iste psal. est historialis. Primo dicam sensum literalem. Secundo sensum propheticum. Quantũ ad sensum literalem iste Psalm. diuiditur in partes tres: quia primo ponitur Dauid deprecatio. Secũdo deprecationis exauditio, ibi. *Sicut sustinuerunt.* Tertio gratiarum actio, ibi. *In Deo laudabo, &c.* vt Nic. de Ly. Quantum verò ad sensum propheticũ notandũ, q̃ tota intentio Psalmistæ est confirmare ecclesiam, & bonos fideles contra persecutiones, & aduersitates. Et secundum hoc psal. iste diuiditur in partes tres. Quia ecclesia primo suam multiplicem explicat tribulationem. Secundò ad Deũ suam erigit intentionem, ibi. *In quacunque die inuoc.* Tertiò Deo refert gratiarum actionẽ. ibi. *In Deo laudabo.* Quantum ad primum, sciendum q̃ in præsenti tres patimur hostes, à quib. continuè tribulamur. s. diabolum, mundum, & carnem. Et secundum hoc tria facit: quia ostendit primò tribulationes, quas infert diabolus. Secundò illas, quas infert mundus, ibi. *Ab altitudine.* Tertiò illas, quas infert caro, ibi. *In Deo Laudabo.* Quantum ergo ad primum ostẽdens qualiter à diabolo conculcamur, & tribulamur dicit. *Miserere mei Deus, quoniam conculcauit me homo.* Vbi sciendum, quòd diabolus quandoque dicitur homo, quandoque dicitur inimicus hominis. Dicitur enim homo nõ naturaliter, sed astutia. Sicut enim diabolus quandoque se transfigurat in angelum lucis, vt decipiat, cum tamẽ non sit angelus lucis: sic se quandoque transfigurat in hominem, vt homines decipiat. Nam transfigurat se in angelum lucis: cum ad peccandum inducit, spiritualia bona prætendens. Vt dum volens hominem inducere ad superbiam sibi proponit meritum regiminis aliorum, vt gradu prælationis adepto, facilius per superbiam eleuetur. Transfigurat autem se in hominem, cum ad peccandum inducit bona prætendẽs humana. Vt cùm amorem filiorum tibi proponit, vt ad illicita lucra inducat. Et ideo saluator diabolum appellat hominem, dicens. Cum autem dormirent homines, illuc venit inimicus, & superseminauit zizania, quod de diabolo ad literam dicit. Vnde statim istum inimicum diabolum hominem appellat. d. Inimicus homo hoc fecit. Vbi Hieronymus, Diabolus inimicus homo appellatur, quia desæuire non desinit. Et de ipso scriptũ est in Psal. Exurge, domine, non prævaleat homo. Vel etiam diabolus dicitur inimicus homo, quia sub similitudine rationis humanæ hominem decipit vel ex eo q̃ homini à principio inimicatur, vel ab euentu, quia deiecit hominem. De diabolo ergo sub nomine hominis hic ait Psalm. *Miserere mei, Deus,* & causam adiungit. *Quoniam conculcauit me homo.* Calco, calcas, componitur cum con, & fit conculco, conculcas, quod idem est q̃ alium deprimere simul & superare. Cõculcat ergo diabolus hominem, cum ipsum tentãdo superat. Sicut econtrario homo diabolum conculcat, cum ei resistendo, ipsum superat. psal. 90. Super aspidem, & basiliscum ambulabis, & cõculcabis leonem, & draconem. Et quia diabolus impugnare non desinit, ideo subdit. *Tota die impugnans tribulauit me. Tota die.* i. in omni parte diei. Dies enim naturalis diuiditur in lucem, & tenebras. Per partem lucis intellige prospera, sed per tenebras aduersa. Tribulat ergo tota die, quia per aduersa, & prospera nos tentãdo, ad peccatum conatur inducere. Quibus consideratis nostrũ quilibet meritò cogitur Deo cum Psal. dicere. Tribulationes cordis mei multiplicatæ sunt, de necessitatibus meis erue me. Vnde & hoc aliis verbis insinuat, dicens.

Hieron.

Cõculcare

Dies.

Bellũ diabolicum.

903 Conculcauerunt me inimici mei tota die, quoniam multi bellantes aduersum me.

3. q. 1. nulus.

Diabolus dicitur in tertium.

Inimici nostri dicuntur dæmones, quia cõtinuè nobis aduersantur, vt nos subiiciãt. 1. Pet. 5. Aduersarius vester diabolus, &c. quia quos suis tentationibus ad peccatũ trahunt, hos pedib. suæ tyrannicæ dominationis cõculcant, vt ostendit Greg. lib. 14. mor. c. 8. d. super illo Iob 18. Calcet super eũ quasi rex interitus, dicens. Hoc loco interitus nomine ipse inimicus humani generis, qui interitum nobis intulit designatur, de quo ad Ioannem dicitur. Et nomen illi mors. Ille namque interitus quasi rex super impiũ calcat: quia quẽ prius blandis persuasionib. decepit ad interitũ, violentis nexib. ad supplicium rapit, tantoq; eum durius premit, quanto in prauis actib. eũ vehemẽtius astringit. Qui hic quoque mentẽ reprobi dum possidet calcat: quia quotiẽs eam delectationib. premit, quasi totiẽs sup eã pedes suæ tyrannicæ dominationis ponit, vt & peccatores dicere cogãtur. *Cõculcauerũt me inimici mei tota die, quoniam multi bellantes aduersum me.* Quod ideò dicit: quia quos diabolus, vno tẽpore, vincere nõ potest, dæmonũ multitudine vincere conatur. Diabolus enim bellicosus est, & seditiosus. Vnde & ab initio contra sanctos angelos bellauit. Apoc. 12. Factũ est prælium magnum in cœlo, dum draco cõmitteret bellum. Michael, & angeli eius prælia-bantur, &c. Hic etiã cõtra Christum hic etiam victus, & deiectus postmodum cõtra Christum bellũ aliud mouit, quando. s. post Christi ieiunium ipsum tentando multipliciter inualuit. Sic & nõ quiescendo contra homines continua bella facit per se suosq; satellites nos multipliciter impugnando. Et hoc est, quod hic ait Psalm. *Quoniam multi bellantes aduersum me.* Sed qualiter contra ipsum armari debeat ius, ostendit Gregor. d. Sancti viri, quia contra mul iformem aduersarium se pugnare consideret.

Apoc. 6. a Calcat diabolus.

Matth. 4.

Gregor. 6. mor. c. 29.

Diabolus dicitur homo.

Matth. 13.

Universidad de Deusto
Biblioteca

rant, semetipsos in certamine multipliciter armant. Habent enim contra famem diuini verbi pabulum, contra belli gladium continentiæ scutum, contra flagellum linguæ protectionem patiētiæ, contra exterioris calamitatis damnum interni amoris adiutorium: vnde miro modo agitur, vt quò hostis callidus numerosius tentat, eò circunspecti Dei milites virtutibus fiant ditiores &c. Et nota, quòd Dei filius videns nos tantis dæmonum bellis oppressos, pro nobis contra diabolum bellum assumpsit, dum assumpto nostræ humanitatis habitu, cōtra ipsum ad bellum processit. Sic enim scribitur 3. Reg. vltimo. Rex Israël mutauit habitum suum, & ingressus est bellum. Israël enim, qui videns Deum interpretatur, quem proprius significat, quàm Dei filium, qui omnium beatorum videntium Deum rex gloriæ, & dominus existit, de quo Psal. 23. Dominus virtutum ipse est rex gloriæ. Hic habitum suum mutauit, quando nostræ mortalitatis habitum, quem ante non habebat, assumpsit, de quo ad Phil. 2. dicitur, quòd exinanuit semetipsum, formam serui accipiens in similitudinem hominum factus, & habitu inuentus vt homo. Et sic, nostro assumpto habitu, pro nobis contra diabolum ingressus est bellum, quando in assumpta humanitate pro nobis à diabolo bellum tentationis sust nuit, in quo ipsum superando eius vires contra nos diminuit, & nobis potestatem ipsum vincendi concessit. Quæ notans Psalm. ista dicit ipsi Christo. Præcinxisti me virtute ad bellum, & supplantasti insurgentes in me subtus me. Si ergo bello dęmonum, impugnaris, inuoca Christum pro adiutorio, dicens. *Miserere mei, Deus, quoniam multi bellantes aduersum me.*

Christus bellat pro nobis.

Psal 17.

904 Ab altitudine Dei timebo, ego verò in te sperabo.

Xl. q 1. cui portio.

Hic consequenter ostendit tribulationes, & bella, quæ nobis infert mundus. Vbi nota, quòd secundum glossam altitudo diei dicitur mundus, id est, mundana altitudo, vbi est superbiæ tumor. Et hanc timere non debemus, quia citò terminatur. Vnde sicut altitudo diei nullam stabilitatem habet, sed statim vergit ad occasum: quia cum sol continuè moueatur, quando peruenit ad altiorem suum gradum, quod facit in meridie, statim incipit ad occasum declinare. Sic est de potestate mundi, quæ dum ad altum gradum peruenerit, ibi diu durare non potest: sicut est de certo puncto in rota, quæ continuè volutur, signato, qui cum in altiori gradu fuerit, inde statim accipit casum. Et hoc cōsiderans hic Psalm. dicit, *Ab altitudine diei timebo*, quod dicit interrogatiuè, quasi dicat, non. Et causam quare timere non debet, adiungit, dicens. *Ego verò in te sperabo.* In quo scilicet speranti nulli timendum est. Cuius ratio est: quia qui sperat in Deum, in suis tribulationibus Deum secum habet Psal. 90. Quoniam in me sperauit, & ego liberabo eum &c. cum ipso sum in tribulatione. Qui autem Deum secum habet, qui est omnipotens, nullum hostem timere debet. Vnde Chrysostomus super illud Lucæ 11. Erat Iesus eiiciēs dæmonium, dicit. Neque enim timere debet hostem fortem, qui secum principem habet fortiorem. Narrat Iustinus libro 2. de Alexandro, quòd cum nullo hoste minus pugnauit, quem non vincere t, nec vllam ob sedit, quam non expugnaret, nec vllam ge em

Altitudo diei dicitur potestas mundi.

Timor.

Chrysost. mis.

Iustinus.

A inuasit, quam non obtineret. Et idem eius præsentia tantam fiduciam eius militibus contulerat: vt illo præsente, nullum hostem, nec arma timerent. Multò ergo fortius Christus dominus noster, cuius virtuti, nihil resistere potest, sua præsentia tantam fiduciam tribuit suis, quia in omni aduersitate se præsentem eis exhibet: vt nullum timere debeant. Et hoc bene aduerterat Psal. dicens. Si ambulauero in medio vmbræ mortis, nō timebo mala, quoniam tu mecum es. Et nunc similiter dicit Psalm. *Ab altitudine diei timebo*? quasi dicat non. Et rationē subdit, dicens. *Ego verò in te sperabo*: & sic te præsentem habebo.

B In Deo laudabo sermones meos, 905 in Deo speraui, non timebo, quid faciat mihi caro.

Hic consequenter ostendit tribulationes, & bella carnis. Et tria facit. Quia primo ponit carnis impugnationem. Secundo contra illam ad Deum erigit suam deuotionem, ibi. *Deus vitam meam.* Tertio ostendit suam à Deo exauditionem ibi. *Sicut & in promissione.* Prima pars diuiditur in duas. Quia primo bellum carnis proponitur. Secundo ipsum prosequitur, ibi. *Tota die.* Quantum ad primum sciendum, quòd bella carnis timere C non debet, qui secum Deum habet. Habet autem homo secum Deum, dum per recognitionem beneficiorum ab ipso receptorum sperat ab ipso alia in futurum recipere. Sic ergo hic Psal. primo recolit beneficia à Deo recepta, dicens. *In Deo laudabo sermones meos.* Vbi sciendum, quòd hic per sermones accipiuntur omnia opera bona, & meritoria, quæ rectè sermones dicuntur. Nā secundū Grammaticos sermo dicitur à sero seris: ipsa autem opera nostra sunt semina, quæ seminamus, secundum quæ & metemus bonum, vel malum, dicente Apostolo. 2. Cor. 9. Qui parcè seminat, parcè & metet: & qui seminat in benedictionibus, de benedictionib. & metet vitam æternam. Et semina pro opeD ribus accipit Apostolus, dicens. Quæ enim seminauerit homo, hæc & metet. Et sic sermones à serendo dicti, significant operationes, de quibus nunc ait Psalm. *In Deo laudabo sermones meos*, id est, ei retribuam opera bona, quæ ego facio: quia ipsa ab eo recognoscam, quia sua sunt. Vbi nota, quòd boni sermones, id est, opera omnia nostra bona dicuntur esse Dei, & nostra: Dei quia per eius gratiam facta: nostra autem quia per liberum arbitrium nostrum tanquam per instrumentum motum à gratia eius facta. Vnde Grego. 33. moral. cap. 26. dicit. Bonum quippe, quod agimus & Dei est, & nostrum, Dei per præuenientem gratiam, nostrum per hoc obsequentem liberam voluntatem. E Si enim Dei non esset, vnde ei in æternum gratias ageremus? Rursum si nostrum non esset, quomodo ex illo nobis præberi præmia speraremus? Quod ergo non immeritò gratias agimus, scimus quòd eius munere præuenimur. Et rursum: quia non immeritò retributionem quærimus: scimus quia subsequenti libero arbitrio bona eligimus, quæ ageremus. Et illum intellectum habet Magister in glos. dicens. *In Deo laudabo sermones meos*: ei, scilicet, attribuens quòd benè loquor, vel ago, quia ab eo habeo. Sermones meos dico, idest, opera: quia ab ipso accepi. Vnde & Dei sunt, qui dat

Galat. 6.

Bona quę faciemus Dei sunt, & nostra.

dat: & mea quia accipio. Ex quib' patet, quòd per ista verba, *In Deo laudabo sermones meos*, à Deo recognoscit omnia bona, quæ agit, & loquitur. Et per hoc sperat in futurum alia à Deo sibi danda, vnde subdit. *In Deo speraui.* Et ideo ex hoc fortificatus in mente, dicit. *Non timebo, quid faciat mihi caro.* Carnis enim tentatio, si sibi resistatur, mētem non iniquinat, sed purgat. vnde Grego. ait. Sciendum est, aliud esse, quod animus de tentatione carnis patitur, aliud verò cum per consensum delectationibus obligatur. Plerunque enim cogitatione praua pulsatur, sed renititur, plerumque autem cum peruersum quid concipit, hoc intra semetipsum etiam per desiderium voluit. Et nimirum mentem nequaquam cogitatio immunda B inquinat, cum pulsat, & renititur. Sed cum hanc sibi per delectationem subiugat, hinc etenim prædicator egregius dicit. Tentatio vos non apprehendat, nisi humana. Humana quippe tentatio est, quia plerunque in cogitatione tangimur etiam nolentes. Quia vt nonnunquam & illicita ad animum veniant, hoc vtique in vobismetipsis ex humanitatis corruptibilis pondere habemus. Hæc iam verò dæmoniaca est, & non humana tentatio, cum ad hoc, quod carnis corruptibilitas suggerit, per consensum se animus astringit. Repugnans ergo animus carni dicat. *In Deo speraui, non timebo quid faciat mihi caro.* Quia hic ait Psalm. *In Deo speraui*, &c. Ideo quæritur, vtrum quis licite C in homine possit sperare, secunda secundæ quæst. 17. articulo 4.

Tentatio carnalis. Greg. 21. mor. c. 3.

1. Cor. 15.

Quæstio.

906 Tota die verba mea execrabātur, aduersum me omnes cogitationes eorum in malum.

Hic consequenter Psal. in persona iustorū ostēdit mala, quæ à prędictis inimicis patitur, scilicet à mundo, carne, & diabolo. Et tria facit secūdum quòd sunt tria mala. Primum est veritatis impugnatio. Secundum est adulatoria obseruatio, ibi. *Inhabitabunt.* Tertium est simplicitatis persecutio, ibi. *Sicut sustinuerunt.* Quantum ad primum sciendum quòd mali verba bonorum sustinere non possunt, sed totis viribus illa impugnant, vt ostendit Gregor. 8. moral. c. 24. d. Iniustis semper grauia sunt verba iustorum. Et quæ ad ædificationem prolata audiunt, hæc quasi super impositum pondus ferunt: quia cū corrigi iniqui despiciunt, bene prolata criminantur. Hoc enim expressè in domino nostro apparuit, qui cum Iudæos reprehenderet dicēs. Omnis, qui facit peccatum, seruus est peccati, statim verba eius execrantes dixerunt, Dæmonium habes, & ipsum lapidare voluerunt. Hoc ergo etiam de membris Christi hodie faciūt mali. Quod notans hic psalm. d. *Tota die verba mea* E *execrabantur*, &c. i. verba mea maledicebāt, vel me propter illa. Nam secundum grāmaticos. Execror componitur de ex, & sacro sacras. Et est execrare idem q. maledicere, vel extra sacrum ponere. Execrantur ergo mali verba bonorū dicta ad ipsorum correctionem, quia ipsa sufferre non possunt. Et ideo contradicentē ipsa interpretantur in malum. Et hoc est, quod subdit. *Omnes cogitationes eorum in malum.* Quia semper cogitant persequi corripientem. Et hoc est, quod dicitur Prou. 9. Qui arguit derisorem, ipse sibi iniuriam facit. Qui arguit impium, generat maculam sibi. Noli arguere derisorem, ne oderit te. Argue sapientem, & diliget te. De talibus autem cogitationibus dicitur. Peruersæ cogitationes separant à Deo.

Bonum Malus Verbum

Isaiæ. 3.

Sapien. 1.

Inhabitabunt, & abscondent, ipsi 907 calcaneum meum obseruabunt.

Amicus fictus.

Hic ostēditur adulatoria obseruatio. Vbi aduerte, q. aliqui bonos apertè persequuntur, de quibus statim dictum est. Tota die, &c. Aliqui autem absconsè fingentes se iustorum amicos: & hi peiores sunt, de quibus nūc dicit. *Inhabitabunt*, id est tales simul cum bonis habitant & conuersantur & cum eis ostendunt se amicitias habere, vt sunt falsi adu B latores, qui amicitias simulant, vt fortius damnent. vnde ait glos. Hic agit de fictis fratribus, qui latenter subintrant vt noceant, quasi dicat. Quidam apertè impugnant, quidam autem latēter, qui dolos abscondunt, & hi peius nocent, quàm aperti mali. Sicut & Iudas, qui cum diabolus esset, tamen vt fictus amicus cum Christo, & Apostolis habitabat. Et de talibus nūc dicit. *Inhabitabunt, & abscondent*, quasi dicat. *Inhabitabunt*, scilicet cum aliis conuersando, *sed abscondent*, scilicet in corde dolos, quos cogitant, vt noceant. Et hoc est, quod subdit. *Ipsi calcaneum meum obseruabunt*, id est, pedem meum obseruabunt ad lapsum, vt calumnientur: quia suis absconditis machinationibus nihil aliud obseruāt, C nisi vt aliorum vitā calumniari possint. vnde glos. Tales amici ficti calcaneum iustorum obseruant, iustorum omnia verba vel facta quærentes, vt laqueos, & nodosas calumnias facere possint. Quibus tamen ipsi prius capiuntur vt pereant, quàm alios capiant, vt perdant. Vel per calcaneum, qui est finis corporis intelligē finem vitę scilicet mortem: quia mali iustos obseruabāt, vt ipsos ad mortem ducere possint. Sic enim Iudas obseruabat calcaneum Christi, quando quærebat opportunitatem, vt eum traderet ad mortem. Hic autem nota quòd obseruare accipitur multipliciter, vide supra vers. 224. & 442.

Calcaneus

D Sicut sustinuerūt animam meam 908 pro nihilo, saluos facies illos, in ira populos confringes.

Hic consequenter ponitur sanctitatis persecutio. Vbi sciendum, quòd mali videntes iustorum pacientiam, & virtutes, inuident illis: quia Deus protegit eos. Et ideo vt Deus derelinquat eos, conantur ad peccatū illos inducere, vt derelinquantur à Deo. Sic enim & diabolus à principio vidēdo quòd verbum Dei hominē debebat assumere, hominem ad peccatum induxit, vt Deus sperneret eum, nec ipsum assumeret. Et hanc malorum nequitiam, qua sanctitatem iustorum persequuntur, hic notans Psal. dicit. *Sicut sustinuerunt animā meam pro nihilo.* Sustinere enim idem est, quod expectare. Sic enim discipulis Christus dicebat. Sustinete hic, & vigilate mecū, id est expectate. Nihil autem significat peccatum, quod nulla res est sed priuatio boni: quia si peccatum esset aliquid, cū omnia, quæ sunt, per verbū sint facta, iam peccatum per verbum factum fuisset. Vnde Aug. super Ioānem, Peccatum est nihil, & nihil fiunt homines cū peccant, &c. Quid est ergo sustinere animam alicuius pro nihilo, nisi ipsam expectare pro peccato, id est, expectare illam & obseruare, vt in peccatū cadat?

Iust. 14. Nihil dicitur peccatum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Omnis autem, qui animam alteries sic sustinet, dignus est pœna æterna. Ex quibus patet sententia versiculi. vt Psal. Deo dicat de talibus malis, *Saluos faciet illos?* interrogatiuè vel ironicè quasi dicat tu Deus non saluos faciet illos, immo illos dãnabis. Quia sicut sustinuerunt animã pro nihilo, ipsam. s. impellentes ad peccatum, ita in ira populos. s. illos malos confringes. psal. 2. Reges eos in virga ferrea & tanquã vas figuli cõfringes. Vt hic ly ita non denotet mensuram pœnæ, sed proportionem culpæ. q. d Sicut enim grauiter peccauerunt, sustinentes animã meã pro nihilo, sic tu grauiter punies eos, quia in ira populos. s. illos confringes. Sed quia dictum est, quòd peccatũ est nihil, ideo admirãtur multi dicẽtes: cũ Deus dãet homines solum propter peccatũ, quod est formaliter nihil, sequitur quòd Deus nõ propter aliquid, sed solũ propter nihil homines dãnat. qđ videtur esse summæ crudelitatis. Ad istã imaginationẽ respondet venerabilis Ansel. d. quod licet Deus puniat hominem pro peccato, quod est nihil, non tamen punit ipsum pro nihilo, sed pro hoc. s. vt regnũ suũ ordinatum cõseruet: quia puniendo hominẽ pro peccato debitum sibi honorẽ, quem sibi peccator peccando abstulerat, quem spõtè reddere noluit, ab ipso inuito exigit. Sed fortè, quia prædicta responsio aliquib. videtur obscura, declarabo qualiter peccatũ nihil esse dicitur. Vbi notandum, quòd nihil accipitur dupliciter. s. negatiuè, & priuatiuè. Nihil negatiuè est simplex negatio entis, vt cum dicitur chimæra est nihil, & sic peccatũ nõ dicitur nihil. Nihil verò priuatiuè est negatio entis nõ simpliciter, & absolutè à subiecto, de quo dicitur, sed cum debito inesse, vt cum dicitur cæcitas est nihil: quia licet per hoc denotetur, q̃ cæcitas nõ sit aliqua entitas, tamen per hoc connotatur alicuius rei inesse debitũ: quia. s. cæcitas connotat visionẽ inesse debitã, quæ tamẽ nõ inest. Et hinc est, q̃ lapis non dicitur cæcus, licet careat visione: quia visio non est lapidi inesse debita. Itẽ notãdum, q̃ nihil priuatiuè accipitur dupliciter: quia aut cõnotat rẽ inesse debitã respectu corporis, aut respectu animæ. Si respectu corporis, aut intrinsece, vt cæcitas, quæ connotat visionẽ homini inesse debitam intrinsece, aut extrinsece, vt irreuerentia, quę connotat honorẽ ab extrinseco inesse debitũ. Si autem tale nihil priuatium cõnotet rẽ inesse debitam respectu animæ, tunc hoc potest contingere tripliciter, sicut sunt tres vires animæ: quia aut connotat rem inesse debitam respectu intellectus, vt est ignorãtia eorum quæ quis scire tenetur, aut respectu memoriæ, vt est obliuio, aut respectu volũtatis, vt iniustitia. Ex prædictis pono aliquas propositiones declarantes propositũ. Prima, q̃ peccatũ non est nihil sumptũ mere negatiuè, patet: quia aliter cũ quælibet creatura ante sui productionẽ penitus sit nihil, tunc foret peccatũ, quod est falsum. Secunda q̃ peccatũ non est nihil priuatiuũ, vt cõnotat debitum inesse respectu corporis, patet: quia corporales priuationes sunt in corpore, peccatũ autem solum est in anima. Tertia q̃ peccatum non est nihil priuatiuũ respectu intellectus, patet: quia cum tale nihil sit in intellectu, sicut & res debita, quam negat, tunc peccatum foret in intellectu, quod negat Anselmus. Quarta q̃ peccatum nõ est nihil priuatiuum respectu memoriæ eadem ratione. Quinta quòd peccatum est nihil priuatiuum, quod connotat rem inesse debitam respectu voluntatis, vt puta voluntas debet habere talẽ actum, vt puta diligere Deum, & vult habere, vel non vult habere, & tale nolle, vel non velle dicitur iniustitia, & peccatum. Vnde posito casu, tu teneris ad officium tuum dicendum, & cùm voluntariæ omittis, tũc tu peccas, & debes puniri, non præcisè pro nihilo absolutè, sed pro nihilo, quod tenebaris omittere, & positiuum illius oppositum habere. Ex quibus apparet, qualiter peccatum dicitur esse nihil, & qualiter pro nihilo Deus hominem damnat, & punit. Vel aliter constituendo ly *pro nihilo*, cum ly *saluos facies*, vt Deo dicat. Nunquid tu *pro nihilo*, id est, pro peccato *saluos facies illos*, quasi dicat, non: quia non decet hoc iustitiam tuam, vt pro peccato reddat præmia. Sed sicut sustinuerunt animam meam obseruando vt ad peccatum caderet, ita in ira confringes populos.

Anselm. lib. de concept. virg. cap. 6.

Quæstio.

Nihil dicitur multipliciter.

Deus, vitam meã annunciaui tibi, 909
posuisti lachrymas meas in cõspectu tuo.

De pœnit. dist. 3. ratio turnitas.

Hîc iustus ne cũ malis pro nihilo confringatur, à Deo misericordiam Dei impetrare conatur. Vbi notandum secundum glossam, q̃ est triplex in nobis vita in præsenti. s. vita naturę, qua homo naturaliter viuit Genes. 1. Inspirauit in faciem eius spiraculum vitæ, & factus est, &c. Vita gratiæ, qua in Christo viuimus. Ad Gal. 2. Viuo ego iam nõ ego, viuit autem in me Christus. Et est vita culpæ, quæ in vitiis agitur. 1. ad Tim. 5. Vidua, quæ in deliciis vjuit, mortua est. & Apoc. 3. Nomen habes, q̃ vivas, & mortuus es. Duæ primæ vitæ sunt à Deo, quia bonæ sunt. s. vita naturæ, & gratiæ, sed tertia, scilicet culpæ est à nobis, quia mala est. Et has omnes vitas Deo annunciare debemus. Primo ergo annunciemus vitã peccati, quæ semper est mala. Istam Deo annũciat, qui peccata sua cõfitetur, non Deum docẽs, sed seipsum damnans, vt sic soluatur. Et de ista dicit Psalm. *Deus vitã meam*. s. peccati, quæ mea dicitur: quia à me est, non à te. *Annunciaui tibi*. s. confitendo, & pœnitentiam agendo per quæ. s. indulgentiam peccatorum accepi, vnde subdit. *Posuisti lachrymas meas in conspectu tuo*. i. acceptasti lachrymas meas mihi parcendo. Potest etiam intelligi de vita naturæ, & gratiæ, quæ à Deo annunciatur, dum à Deo haberi recognoscitur, gratiam ei agendo, & ipsam vitam ad eius honorem exponendo, vt qui viuit, iam non sibi viuat, sed ei, qui pro omnibus mortuus est.

Sicut & in promissione tua, tũc cõ- 910
uertentur inimici mei retrorsum.

Hîc ostendit qualiter per lachrymas inimici nostri superentur. Vbi notandum, q̃ Deus hominibus promisit, quòd quacũque hora pro peccatis gemerẽt, & plorarẽt corde, quod illis liberè peccata dimitteret. Ezec. 18. Si egerit impius pœnitentiã ab omnib. peccatis suis, quæ operatus est, omnium iniquitatum eius non recordabor. Et infra. Conuertimini, & agite pœnitentiam ab omnib. iniquitatibus vestris, & non erit vobis in ruinam iniquitas. Hoc ergo prævidens Psal. dicit. *Sicut & in promissione tua*. q. d. Posuisti lachrymas meas in conspectu tuo, mihi condonando peccata. *Sicut & in promissione tua* promisisti dimittere: quia à lachrymarum pœnitentia omnia peccata condonantur. Et hoc est, quod subdit. *Tunc conuertentur inimici mei retrorsum. Inimici*, id est, peccata quæ ad pœnitentiam retrorsum conuertuntur, quia deficiunt, vt amplius nocere non possint. Vel etiã per inimicos intellige dæmones, qui nobis aduersantur continuè, qui tamen per statum lachrymatum & pœnitentiæ retrorsum conuertuntur à nobis, vt nocere non possint, & infirmantur. psal. 9. In conuertendo inimicum meum retrorsum, infirmabuntur, & peribunt à facie tua. Vel per promissionem Dei intellige Christum in lege promissum, Ad Rom. 1. Ante promiserat in scripturis sanctis de filio suo, &c. In ista ergo promissione conuertentur inimici mei retrorsum, quia per Christum dæmones superati fuerunt. Vide supra vers. 93. Ad cuius euidentiam sciendum, quòd (vt dicit Albumazar) luna dum est in veniendo ab oriente in occidentem, reptilia egrediuntur, & in declinando, recondunt se. Sic in proposito. Nam per reptilia spiritus maligni intelliguntur. Per lunam verò humana natura à verbo assumpta. Hæc autem luna fuit in ascendendo ab oriente vsque ad meridiem, à principio generis humani vsq; ad incarnationem. Oriebatur enim in primis parentibus, & versus nos appropinquabit transiens per patriarchas, prophetas, & omnes alios patres, ex quibus descendit humanitas illa, quam Christus assumpsit, fuit enim in omnibus illis secundum carnem, licet non secundam rationem seminalem. Toto autem tempore reptilia egrediebantur ad intoxicandum homines Abac. 5. Egredietur diabolus ante pedes eius. Sed tunc attigit meridionalem punctum, quando verum virginis intrauit. Hæc est enim illa meridies de qua Ecclesia. 1. Girat per meridiem, & vertitur ad aquilonem lustrans vniuersa. Hæc autem luna fuit in declinando, & quasi ad occasum tendendo à principio suę natiuitatis vsque ad diem suę mortis. Hac autem luna sic declinante, reptilia ista se absconderunt & ad sua latibula se reduxerunt. Iob. 37. Ingredietur bestia latibulum suum, scilicet hora suæ passionis imminente, quam horam huius promissionis prævidens nunc Psalmist. dicens. *Sicut & in promissione tua tunc conuertentur inimici mei retrorsum.*

Psalm 9.

Promissio Christus.

Luna. Incarnatio.

911 In quacunque die inuocauero te: ecce cognoui, quoniã Deus meus es.

Hîc consequenter Psalm. ad Deum suam erigit intentionem, exprimens quanta erga peccatores sit gratia Dei, qui omni hora paratus est peccatorem recipere pœnitere volentem, vnde subdit. *In quacunque die inuocauero*, &c. Vbi glossa. In quacunque die, id est, siue in pueritia, siue in media ætate, siue in fine vitæ. *Inuocauero te*, scilicet & non alium. *Ecce cognoui, quòd Deus meus es*, scilicet me exaudiendo, & condonando peccata. In quo mira Dei clementia ostenditur, quæ quodlibet tempus nostræ conuersionis expectat, & quandocunque rogatur, indulget. Sed aduerte, quòd quanto Dei erga nos maior est clementia, tanto amplius peccatur si contemnatur. Teste Gregorio super illo verbo Iob. 24. Dedit ei tempus pœnitentiæ, & ipse abusus est eo in superbia. d. Quisquis delinquit, & viuit, idcirco hunc diuina dispensatio in iniquitate tolerat, vt ab iniquitate compescat. Sed quid diutius toleratur, non tamen ab iniquitate compescitur, munus quidem supernæ patientiæ pertulit, sed reatus suis vinculis ex ipso se munere arctius constringit. Nam qui accepta pœnitentiæ tempora diuertit ad culpam, districtus in vltimis iudex impensa augmenta misericordiæ conuertit ad pœnam. Hinc namque per Paulum dicitur. An ignoras, quia patientia Dei ad pœnitentiam te adducit? tu autem secundum duritiam tuam & cor impœnitens thesaurizas tibi iram in die iræ. Hinc Esaias ait puer centum anno rum morietur & peccator cẽtum annorum maledictus erit. Ac si apertè nos deterreat dicens. Vita quidem pueri in longum trahitur, vt à factis puerilibus corrigatur: sed, si à peccati perpetratione nec temporis longinquitate compescitur, hæc ipsa longinquitas vitæ, quam per misericordiam accepit, ei ad cumulum maledictionis crescit. Vnde necesse est, vt dum nos diutius expectari conspicimus, ipsa prorogatæ pietatis tempora, quasi damnationis argumenta timeamus, ne ex clementia iudicis crescat suplicium peccatoris, &c. Hanc ergo clementiam expectationis insinuant Psalm. d. *In quacunque die, inuocauero te*, &c.

Rom. 2.

Esa. 65.

912 In Deo laudabo verbum, in domino laudabo sermonem, in Deo speraui, nõ timebo, quid faciat mihi homo.

Hîc consurgit ad gratiarum actiones. Et diuiditur in partes tres. Quia primò ponit, cui gratias agit. Secũdò de quibus: ibi. *In me sunt, Deus*. Tertiò pro quibus, ibi. *Quoniam eripuisti*. Quantum ad primum notandum, quòd hic ponuntur tria nomina, quibus personarum diuinarum significatur trinitas, quibus gratias iste agit. s. Deus, verbum, & dominus. Per Deum intellige patrem, quia pater totius diuinitatis principiũ est, & origo, quia ab ipso procedit, & filius, & spiritussanctus, vt ostendit Magister libro primo di. 29. Sic enim Deũ pro patre accipit Christus. d. Sic Deus dilexit mundum, vt filium suum daret. Per verbum autem intelligitur filius. Iuxta illud Ioã. 1. In principio erat verbum, &c. Sed per dominum accipitur spiritussanctus, quia ad dominum maximè spectat subditis dona largiri, quo spirituisancto appropriatur. 1. Corin. 12. diuisionem gratiarum sunt, idem autem spiritus, diuisiones ministrationum sunt, idem autem dominus. Istis ergo tribus Psalm. gratias agit. s. Deo patri verbo filio & domino spiritui sancto. Quod notans dicit. *In Deo*, scilicet, patre, *laudabo verbum*: id est, filium. *In domino*, id est, in spiritu sancto, *laudabo sermonem*, id est, ipsum filium: quia quicquid gratiæ nobis ab vna persona datur, & ab omnibus aliis datur: cùm opera trinitatis ad extra sint indiuisa. Laudare autẽ Deũ, est ei gratias agere, & ab ipso bona, quæ habemus, recognoscere. Sed, quia sic mente gratias agens Deo de acceptis beneficiis sperare debet ab ipso adiuuari, ideo subdit. *In Deo speraui, non timebo quid faciat mihi homo*. Et verè sperans Deo hominem timere non debet, quia homo solum exteriora arripere potest, non interiora. Ille autem, qui sperat in domino, in nullo exteriori fiduciam ponit.

Pietas dei

Gregorius moral. c. 3.

Gratiarũ actio.

Ioan 3.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ponit.vide superius vers.443.

913 In me sunt,Deus,vota tua,quę reddam laudationes tibi.

17.q.1. *Sunt quæ dam.*

Hic ostēdit, de quibus rebus gratias Deo vult reddere, Vbi notandum, quòd res exteriores & corporales de se Deo non sunt placitæ, nisi ratione interioris bonæ cōscientię. Vnde eleemosynas exteriores datas Deus non acceptat,nisi ratione iustitiæ dantis. Sed bona interiora,vt sunt virtutes, & bona gratiæ, quæ à voluntate recta procedunt, illa Deus acceptat. Et de istis principaliter sibi vult gratias reddi.Quod satis notatur psal. 49.vbi Deus dicit. Nunquid manducabo carnes taurorum,&c.Sequitur. Immola Deo sacrificium laudis,&c. Et ista interiora sunt illa, quæ pro gratiarum actione Deo offerre debemus. Et hoc est, quod dicit hic Psalm.*In me sunt,Deus,vota tua*, &c. quasi dicat.Quæro quid reddam domino pro gratiarum actione, certè non quæ extra me sunt: sed quæ in mente manent intus, quia per illa Deus laudatur.& talia quærit à nobis.

914 Quoniam eripuisti animam meā de morte: & pedes meos de lapsu, vt placeā corā Deo in lumine viuentiū.

Beneficia triplex.

Hic ostendit Dei beneficia, pro quibus gratias vult agere Deo. Vbi notandum, quòd tria maxima sunt Dei beneficia, pro quibus Deo gratias agere debemus,scilicet,Primum, quia nos à morte culpæ suscitat.Secundum, quia ab æterna pœna nos liberat. Tertium, quod æterna præmia nobis condonat: Quæ tria, ille hic enumerat dicens. *Reddam tibi vota tua,quæ sunt in me.Quoniam eripuisti animam meam de morte*: scilicet culpæ, peccata condonando, de qua morte dicitur.Anima, quæ peccauerit,ipsa morietur:*Et pedes meos de lapsu*, scilicet ad æternam miseriam & infernalem pœnam, ab illa me absoluendo, de quo lapsu æternæ pœnę siue casu dicitur Hiere.8. Qui cadit, non resurget.*Vt placeam coram Deo in lumine viuentium.* Hic notat collationem gloriæ, quoniam lumen viuentium dicitur lumen gloriæ, in quo omnes existentes Deo sunt accepti, & ei placent, de quo lumine dicitur psalm. In lumine tuo videbimus lumen. Quia dictum est superillo verbo. In quacunque die inuocauero te, &c.quod Deus omni tempore pœnitentiam peccatoris acceptat. Ideo quæro vtrum pœnitentia in extremis facta, culpam remittat. Vide in scripto libro quarto.dist.quæstio. 22.articulo primo.

Ezec. 18.

Psal 35

Quæstio.

PSALM. LVI.

915 Miserere mei, Deꝰ:miserere mei: quoniam in te confidit anima mea.

Titulus huius psal.est *In finem, ne disperdas David in tituli inscriptione, cum fugeret à facie Saul, in Speluncam.* Vbi sciendum, quòd Dauid tribus vicibus fuit vnctus in regem. Et primo in domo patris sui à Samuele, antequam persecutionem Saulis pateretur.Secundò in Hebron à viro solum Iuda. Tertio in Hebron fuit inunctus super totum Israël. Et in prima vnctione habuit titulum regis de iure,sed non possessionem. In secunda habuit possessionem partis regni, quia tribus Iudæ. In tertia verò habuit possessionem totius regni. Postquam autem Saul vidit qualiter Dauid prosperè in cunctis agebat: statim dubitauit, ne regnum suum ad ipsum Dauid deueniret. Et ideo motus inuidia ipsum persequebatur. Vnde dixit ipsi Dauid. Scio certissimè, quòd regnaturus sis: & habiturus in manu tua regnum Israël. Ex quibus patet, quòd Saul ideo persequebatur Dauid,vt titulum regum, quem ipsi Dauid dederat Deus in prima vnctione, deleret ipsum interficiendo. In isto ergo psal.orat Dauid,ne disperdatur.i.interficiatur pro titulo, quem sibi Deus dederat regali. Item notandum pro secunda parte tituli, quòd Dauid persecutus à Saule, bis legitur fugisse in speluncam. Primo in speluncam Odollam,vbi venerunt ad eum fratres sui, & multi, qui erant in angustia,& oppressi ære alieno, & factus est eorum princeps. Et de ista fuga non habetur in isto Psalm.sed in psal. 141. Secundo quòd Saul persequebatur Dauid super abrutissimas petras, quæ solum ibicibus peruiæ sunt: vt habetur 1. Reg.24.Et tunc Saul intrauit eandem speluncam ad purgandum ventrem. Dauid autem, & viri eius fugientes Saul prius intrauerant eandem speluncam latitantes in interiori eius parte, ipso Saule ignorante. Et tunc viri Dauid voluerunt Saulem occidere, sed Dauid illos impediuit. Et silenter præcidit oram chlamydis Saulis, quam deposuerat ibi, vt ventrem purgaret. Et cum exiisset Saul de spelunca, Dauid post eum clamauit: ostendens ei oram chlamydis,quam præciderat,in argumentum quòd potuerat eū occidere,si voluisset.Quod Saul recognoscens gratias egit ipsi Dauid, & recessit cum exercitu suo, & cessauit ad tempus persequi ipsum Dauid.Et de fuga Dauid ad hanc speluncam loquitur iste psal.Erat enim in mortis periculo Dauid, quando ad istam speluncam fugit. Ex prędictis apparet sensus litteralis tituli.Nam Dauid fecit istum psal.Quando intrauit istam speluncam orans Deum ne occideretur à Saule, pro titulo regis, quem iam acceperat à domino. Dicit igitur.*In finē.*i.iste psal.nos dirigēs, in finem, id est in Christum,scilicet, ad confidendum in ipso, est factus à Dauid,quid sic Deum orabat,*Cum fugeret à facie Saulis in speluncam d. Ne disperdas Dauid*, id est ipsum occidi non permittas. *In tituli inscriptione*,id est,pro titulo regni sibi inscripto. Ex prædictis etiam apparet materia historialis psalm.quam primò dicam. Secundò ad intellectum propheticum accedam. Quantum ad primum Psal.iste diuiditur in tres partes. Quia ponitur primò ipsius Dauid anxia deprecatio. Secundò ponitur diuina exauditio, ibi. *Misit de cœlo.* Tertiò gratiarum actio:ibi.*Exaltare*,&c. Dic vt.Nic.de Ly. Quātum verò ad sensum propheticū,notandum,quòd psal. iste agit de titulo crucis Christi, de eius passione, sepultura,& resurrectione. Vt enim habetur Ioan. 19. Christo crucifixo, Pilatus scripsit titulum, & posuit super crucem eius. Erat autem scriptura. Iesus Nazarænus rex Iudæorum. Hunc autem titulum voluerunt corrumpere Iudæi, dicentes Pilato. Noli scribere rex Iudæorum,sed quia ipse dixit, rex sum Iudæorum. Sed quia inspiratione spiritussancti prædictus titulus erat scriptus, idcirco dicit spiritussanctus Pilato. *Ne disperdas David in tituli inscriptione.* Per Dauid intellige Christum ex Dauid natum. Est ergo sensus, quod propheta Dauid per spiritum sanctum præuidens dictum titulum Christi dicit, Psal. iste dirigens nos in finem, id est, in Christum hoc orat. Tu, Pilate vel quicunque es ad instantiam Iudæorum,ne disperdas,vel corrumpas Dauid, id est, Christum in tituli inscriptione scilicet, negādo ipsum Christum verum regem esse, vt titulus inscriptus affirmat. Quem tamen corrumpere voluerunt Iudæi, sed quando ipsum voluerunt corrumpere,subdit. *Cùm fugeret à facie Saulis in speluncam.* Vbi per Saul, qui interpretatur abutens, accipe Iudæos,qui abutebantur lege à Deo sibi data. Per speluncam verò accipe Christi sepulchrum, quod ad literam spelunca quædam erat, in saxo cauato. Voluerunt ergo Iudæi corrumpere titulum Christi, cùm ipse per passionem suam fugeret, id est, se occultaret à facie Saulis,id est, Iudæorum in spelunca sepulchri. Et ideo Pilatus inspiratus à Deo titulum non corrupit, sed confirmauit dicens. Quod scripsi scripsi. Totus iste Psal.intentionem cunctorum monet. Ne quis contradicat titulo crucis scilicet, vt quisque corde,& ore confiteatur Christum omnium angelorum, & hominum verum esse regem. Diuiditur autē Psal. iste in tres partes, quia Christus in passione existens tria facit. Quia primo suæ passionis petit liberationem. Secundò defuncti corporis prædicit resurrectionem: ibi. *Misit de cœlo.* Tertiò surgit ad gratiarum actionem:ibi. *Paratum cor meum.* Prima pars diuiditur in tres, quia Christus in passione politus:primò misericordiam patris postulat. Secundò immunditiam nostram expiat: ibi. *Et in vmbra.* Tertiò rationem exauditionis explicat:ibi.*Clamabo.* Quantum ad primum sciendum, quòd Christus vt verus homo mortem timebat secundum voluntatem naturalem:sed secundum voluntatem deliberatam ipsam pro mūdi salute auidè suscipiebat,vnde & dicebat. Pater, saluifica me ex hac hora, & Matth. 26. Tristis est anima mea vsque ad mortem. Et ideo vt verum hominem se ostenderet in passione positus, misericordiam patris postulat dicens.*Miserere mei Deus*, scilicet pater, me ab ista passione liberando,vnde hic ait glo. *Miserere mei,Deus.* Hoc Christus patri dicit ex nostro nos docens orare, qui tamen cum patre vt Deus nostri miseretur. Et repetit, *Miserere mei*: Repetitio enim dolorem magnum passionis ostendit. Et causam quare misericordiam obtinere debeat:adiungit. d. *Quoniam in te cōfidit anima mea.* Confidentia enim in Deo postulata impetrat faciliter, sicut confidentia infirmi habita in medico ad sanitatem multum proficit: propter quod dicitur Deo. Non est confusio cōfidentibus in te.Et hanc rationē assignat hic Christus dicens. *Miserere mei.* Ratio. *Quoniam in te confidit anima mea.*Quod dicit ad differētiam confidentiæ malorum:quę non in Deo,sed in rebus confidunt transitoriis.Vnde notandum,quòd cōfidentia est multiplex,scilicet confidentia terrenalis abundantiæ, quæ est auarorum. Personalis sanctimoniæ, quæ est superborum. Temporalis vanæ gloriæ,quæ est hypocritarum. Mundianis eminentiæ, quæ est tirannorum. Sæcularis sapientiæ: quæ est reproborum. Spiritualis innocentiæ, quæ est deuotorum. Primò est confidentia terrenalis abundantiæ, quæ est auarorum: qui tantum sunt excæcati,quòd totam suam confidentiam in rebus transitoriis, id

Passio Christi.

Ioan. 12.

Daniel.3.

Confidentia multiplex.

est,diuitiis ponunt,non considerantes, quòd tempore maioris necessitatis deserunt confidentes in ipsis. De quibus dicitur. Argentum,& aurum thesaurizant, in quo confidunt homines, & non est finis possessionis ipsorum, & tamen exterminati sunt & ad inferos descendunt. Et quàm sit talis confidentia vana ostendit Gregor.d. In rebus dubiis confidentiam suam fixerat ille diues, qui dicebat. Anima mea habes multa bona repolita in annos plurimos. Requiesce,comede,bibe,epulare. Sed hunc superna vox increpat dicens. Stulte, hac nocte animam tuam tollent à te: quæ autem parasti, cuius erunt? Eadem quippe nocte sublatus est: qui in rerum abundantia sibi multa tempora fuerat præstolatus, vt scilicet, qui in longum subsidia colligenda prospiceret, sequentem diem vel vnum minimè videret. Quasi enim in aquis defluentibus fundamentum ponere: est in rebus labentibus confidentiam velle solidare. Stante enim in perpetuum Deo, transeunt omnia. Quid ergo nisi à stante fugere est trāseuntibus rebus inhærere? Quisquis ergo defluere deuitat: superest, vt quod defluit, fugiat,ne per hoc,quod amat, in hoc cogatur peruenire,quod vitat &c. Et ideo dicitur. Qui confidit in diuitiis corruet. Talis namque confidentia confidentem à vita excludit ęterna, propter quod dicebat saluator Matth. 10. Filioli, quàm difficile est confidentem in pecuniis in regnum Dei intrare &c. Secundo est confidentia personalis sanctimoniæ. Quidam enim aliqua sua bona considerantes, sed nulla mala: aliorum autem mala, & bona nulla volentes attendere: in seipsis superbè confidentes, cæteros despiciunt. De quorum numero fuerat ille Pharisæus, de quo parabolam posuit Christus dicens ad quosdam, qui in se confidebant tanquam iusti, & aspernabantur cæteros duos homines &c. sequitur quòd Pharisæus hæc apud se orabat. Gratias ago tibi, domine: quia non sum sicut cæteri hominum &c. Ille enim in seipso de sua sanctitate confidit, qui bona, quæ agit, non Deo,sed attribuit sibi, quod superbię maximum est signū. Vnde Theophy.prędicta exponens verba dicit super Lucam. Quia enim superbia præ cæteris passionibus vexat hominum mentes, ideo crebrius de hac nos admonet dominus. Est autem superbia Dei contemptus. Quotiens enim quis non Deo,sed sibi ascribit bona,quæ facit:quid est aliud,quam Dei negatio &c. Nullus ergo hominum quantumcunque iustus de sua iustitia confidere debet: sed semper timere debet casum: propter quod dicitur. Qui confidit in corde suo, stultus est. Tertiò est confidentia vanæ gloriæ &c. Multi enim suam confidentiam in solo apparatu exteriori ponunt de virtute interiori nihil curantes. Et tales idolum colere videntur. Quoniam idolum exteriorem formam animatæ rei prætendit, cuius veritate caret interius. Sic faciunt omnes hypocritæ: de quibus dicitur in Psal. Similes illis fiant,qui faciunt ea:& omnes,qui confidunt in eis. Vnde quàm similis sit idolo hypocrita, qui apparentiam exterius habet:cuius veritate caret interius:ostendit Greg.d. Hypocritarum confidentia aranearum telis similis esse dicitur: quia omne, quod ad obtinendam gloriam impendunt, ventus vitæ mortalis dissipat. Nam quoniam bona æterna non quærunt, bona temporalia cum tempore perdunt. Considerandumque est, quòd fila araneæ per ordinem ducunt

Diuitiæ. Baruc.3. Amarissa.

Greg. 22. moral.c.2.

Mar. 12. Luc. 12.

Negare Deum.

Prou.28.

Prou.11.

Luc.18.

Gregor.8. mor.c.29.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ducunt: quia sua hypocritæ, quasi sub discretione opera disponunt &c. Verè enim hypocritarum confidentia similis telæ aranææ dicitur quæ cum magno ordine & (vt ita dicam) discretione texitur: sed à minimo flatu subito dissipatur. Vnde cuilibet hypocritæ dicitur. Hæc est ciuitas gloriosa, habitans in confidentia, sequitur. Quomodo facta est in desertum cubile bestiæ? Quartò est cõfidentia mundialis eminentiæ &c. scilicet eorum, qui confidunt in temporali potentia in aliorum amicitia, vel in fortitudine propria, de quibus dicitur. Qui confidunt in virtute sua, & in multitudine diuitiarum suarum gloriantur. Sed quàm vana sit confidentia talis, multa naturæ ostendunt exempla. Nónne multoties, quod fortius est, à debiliori re superatur? Nónne petram fortissimam aqua mollis suis guttis excauat? Nónne ferrum sua rubigine consumitur? Cetus piscis maximus à cocrodilo animali parvo sæpè occiditur? Elephas ab vnicornio sæpè in ventre perforatur. Nónne gigas ille fortissimus Goliath à puero Dauid prostratus fuit, & depredatus? Samson ille robustissimus ab vna vili meretricula capitur & ligatur. Ideo dicitur. Maledictus homo, qui confidit in homine: & ponit carnem brachium suum &c. Consimiliter dico de confidentibus in potentia mundi. Cæsar potentissimus imperator in armorum potentia confidebat: qui tamen stylis ferreis à Romanis in consilio congregatis fuit occisus. Similiter Nero ille crudelissimus Cæsar, dum vellent eum Romani occidere, ipse fustem dentibus propriis acuit: & se transfodit per ventrem. Ille inuictissimus Alexander amicorum veneno fuit interfectus, quàm ergo sit vanum confidere in potentia temporali, patet, quæ nec se, nec sibi adhærentes potest in casu aduuare. Ideo dicitur Psal. 145. Nolite confidere in principibus, neque in filiis hominum, in quibus non est salus. Quinto est confidentia sæcularis sapientiæ, &c. Quanti sunt hodie, qui in astutia verborum, & stylo sapientiæ sæcularis confidunt cæteros posse suppeditare: & ad libitum ducere mundum: cùm tamen in veritate sint intus cæci, & duces cæcorum? Vnde cuilibet talium dicit Apostolus. Instructus per legem confidis teipsum ducem esse cæcorum &c. Qui ergo alium doces, teipsum non doces &c. In ista enim sæculari sapientia non est confidendum: quia in se confidentibus: non solum est causa mortis temporalis: sed etiam æternæ. Quid enim profuit Catoni sapientia sua, in qua plurimum confidebat: vt per eam potestati Cæsaris inuidẽs se propria occideret manu? Quid Senecæ valuit confidentia scientiæ suæ: propter quam ipsum coëgit Nero sibi eligere mortem? Quid Achitopheli valuit sapientia, quæ tanta erat: vt consilium eius, quasi consilium Dei putaretur: qui ipsam solum videns despectam seipsum laqueo suspendit? Et ideo dicitur Prouer. 12. Qui confidit in cogitationibus suis, impiè agit. Sexto est confidentia spiritualis &c. qua scilicet, boni & deuoti non in suis confidunt meritis sed in sola misericordia Dei. Et hanc cõfidentiam suo exemplo nos docet Christus habere, dum misericordiæ, patri loquentes dicit. *Miserere mei, domine, miserere mei: quoniam in te confidit anima mea.* De hac confidentia quantæ sit vtilitatis vide supra [illegible] 333. 344. Circa prædicta quibus ostenditur, quod in solo Deo debet esse confidentia nostra: [illegible]

Sophon. 2. *Psal. 48.* *Hiere. 17.* *Scientia mundi.* *Roma. 2.* *2. Reg. 17.* *Quæstio.*

A vtrum spes sit in beatis, secunda se cundæ. q. 18. articulo 2.

Et in vmbra alarum tuarum sperabo: donec transeat iniquitas. 915

915 11. q. 3. Ad mensam.

Hic consequenter ostendit Christus quomodo per suam passionem nostras purgat iniquitates. Vbi primò sciendum, quòd sicut gallina duas alas habet, quibus suos pullos calefacit, protegit, & nutrit: sic mysticè Deus duas alas habet, quibus suos fideles calefacit per amorem: protegit à diabolo: & nutrit per fidem. De quibus dicitur. *Sub vmbra alarum tuarum protege me à facie impiorum.* Istæ duæ alæ sunt misericordia, & charitas: per misericordiam à rapacitate diaboli nos protegit: sed per charitatem nos suo nutrit amore. Istæ sunt alæ, de quibus Christus dicebat Iudæis. Hierusalem, Hierusalem, quotiens volui congregare filios tuos: quemadmodum gallina congregat pullos sub alis: & noluisti &c. Est ergo sperare in vmbra alarum Dei, sperare protegi à Deo per misericordiam, qua mala terminat: & per Charitatem qua bona cõcedit. Item notandum, quòd iniquitas quandoque dicitur ipsum peccatum, prout est culpa: quandoque verò dicitur ipsum peccatum, prout est pœna. Iniquitatem pro culpa accipit Psal. dicens. Quoniam iniquitatem meam ego cognosco &c. Et isto modo iniquitas in Christo non fuit. Esa. 53. Iniquitatem non fecit: neque dolus fuit in ore eius. Iniquitatem verò pro pœna non culpa. Et isto modo iniquitas magna fuit in Christo tempore passionis: quia pœnam omnium peccatorum portauit in corpore suo super lignum crucis: vt dicitur 1. Pet. 2. Sic enim de Christo dicitur. Omnes nos errauimus, vnusquisque in vitam suam declinauit: & dominus posuit in iniquitates omnium nostrum. Dicat ergo Christus tempore suæ passionis patri positus in passione. *Sperabo in vmbra alarum tuarum*, id est, confidam in misericordia, & charitate tua: *Donec transeat à me iniquitas*, id est, donec finiatur passio mea, quæ est pœna satisfaciens pro peccatis omnium electorum: quia per ipsam iniquitas omnium consummabitur. Et si dicas: nonne Christus vt homo sperauit in vmbra alarum Dei, solum tempore passionis: quia dicit, sperabo donec transeat à me iniquitas? Donec enim ponit terminum temporis. Sciendum ergo, quòd hæc dictio donec in scriptura tenet dupliciter. Quia quandoque significat aliquod tempus determinatum, quo transacto aliquid fiat. Iosue 6. Non clamabitis, donec veniat dies, in qua dicam vobis, clamate. Quandoque verò significat tempus indeterminatum, vel æternum, vt Psal. 109. Dixit Dominus Domino meo: sede à dextris meis, donec ponam &c. Nunquid posquam omnes inimici Christi erunt subiecti pedibus Christi, non sedebit Christus ad dexteram patris? Certum est, quòd sic. Similiter dicitur. Mat. 1. quod Ioseph non cognoscebat eam, donec peperit filium suum primogenitum. Similiter vulgari sermone dicitur. Non loquar tibi, donec vixero, non tamen sequitur, ergo loquar tibi, postquam non vixero. Si verò hic iniquitas accipiatur pro culpa: tunc Christus loquitur de iniquitate suorum electorum, quæ merito suæ passionis transitura erat, vt sit sensus. *Donec transeat à me iniquitas*, id est, à meis.

Ala Dei. *Donec.* *Iniquitas.* *Psal 50.* *Matt. 23.*

Clamabo

Clamabo ad Deum altissimum, Deum, qui benefecit mihi. 916

Hic Christus rationem quæ à patre debet exaudiri explicat, vbi notandum, quòd experientia beneficiorum ab aliquo perceptorum fiduciam præstat, alia consequenter recipiendi, vt puta si Deus gratiosè absque omni merito nostro nos in filios adoptauit: ex hoc sperare debemus, quòd orationes intendit exaudire iam factorum filiorum. Et ideo, vt suis daret fiduciam exauditionis, quando eos orare docuit: vt beneficio primo gratis recepto prius recordarentur admonuit. d. Sic orabitis pater noster, &c. Vbi August. lib. 1. de sermone domini in monte dicit. Cùm homines dicunt Deo, Pater noster: quædam fiduciæ impetrandi, quæ petituri sumus, generatur in nobis. Cùm antequã aliquid peteremus tam magnum donum accepimus: vt dignamur Deo dicere, Pater noster. Quid enim nõ dabit iam filiis petẽtibus, cùm hoc ipsum ante dederit, vt filij essent? &c. Consimiliter ergo Christus homo ex tanto beneficio à patre recepto, vt mera gratia verbo diuino personaliter vniretur: sic vt verus Dei filius esset, fiduciam plenam recepit, omnem suam orationem exaudiẽdam à patre. Et hoc hic Christus notans ait. *Clamabo ad Deum altissimum*, scilicet, per orationẽ. Et causam exauditionis subiungit dicens. *Deum, qui benefecit mihi*, quasi dicæ: secũdum glo. Quia expertus sum, quòd benefecit mihi ante: vt puta, quia me ad vnionem hypostaticam assumpsit: per hoc plenè confido, quòd clamantem audiet. Similiter ex beneficiis præteritis nos exaudiẽdos sperare debemus: vnde glo. Si enim impios quæsiuit, qui eum non quærebant, & pro impijs mori voluit: clamantes quomodo non exaudit?

Oratio. Exaudire Matt. 6. Augusti. Pater noster.

Misit de cœlo, & liberauit me, dedit in opprobrium conculcantes me. 917

Hæc est secunda pars, in qua suam prædicit resurrectionem. Et duo facit: quia prædicit primò suam resurrectionem. Secundò suam ad cœlos ascensionem: ibi. *Exaltare*. Prima in duas. Quia primò prædicit suæ resurrectionis gloriam. Secundò ostendit Iudæorum malitiam, ibi. *Filij hominum*. Prima in duas: quia primò prædicit suæ resurrectionis triumphum. Secundò declarat ipsius resurrectionis modum, ibi. *Misit Deus*. Quantum ad primum sciendum, quòd differentia est inter Christi resurrectionem, & aliorum: quia nullus aliorum propria virtute resurgere potest: sed Christus seipsum suscitauit à mortuis: propter quod ipse filius dicebat. Potestatem habeo ponẽdi animã meam, & potestatem habeo iterum sumendi eam. Cum enim opera trinitatis ad extra sint indiuisa, & pater suscitauerit Christum, consequens est, vt verbum etiam suscitauerit Christum: cùm ergo Christus sit verbum, consequens est: vt Christus suscitauerit seipsum. Hanc ergo resurrectionem patri attribuens, pro cuius gloria omnia faciebat: dicit. *Misit de cœlo, & liberauit me.* Vt sit sensus. Pater liberauit me, scilicet, à morte resuscitando: quo facto statim *misit de cœlo*, scilicet, Angelum, resurrectionem factam prædicantem, & milites custodes sepulchri exterrẽtem: propter quod de angelo misso subdit. *Et dedit*, scilicet ipse angelus *in opprobrium conculcantes me.* Conculcabant enim illi custodes Christum: quia supra Christi sepulchrum iacebant, qui ad vocem angeli in opprobrium dati fuerunt: quia vt dicitur Matth. 28. Præ timore autem eius exterriti sunt custodes, & facti sunt velut mortui. Vel hoc accipi potest de Iudeis, qui Christum conculcabant, quando ipsum in cruce pendentem vilipendebant: propter quod dati sunt in opprobrium: quia per totũ orbem dispersi.

Differentia Christi vt surrectio ab aliorũ resurrectione. Ioan. 10.

Misit Deus misericordiam suam, & veritatem suam, & eripuit animam meam de medio catulorum leonum, dormiui conturbatus. 918

Hic declarat Christus modum suæ resurrectionis. Hic veritas accipitur pro iustitia. Sciendum est ergo, quòd Christi resurrectio fuit opus iustitiæ, & misericordiæ: fuit opus misericordiæ: quia virtute illius nos surgimus à peccatis: fuit etiam opus iustitiæ: quia virtute illius corporaliter omnes resurgent: differenter tamen secundum differentiam meritorum: alius cum maiori claritate, & gloria, alius cum minori, vt dicit Apostolus 1. Corinth. 15. quòd sicut alia est claritas solis, alia lunæ, & alia stellarum: & sicut stella differt à stella in claritate, sic & resurrectio mortuorum. Quod ideo dicit: quia sicut in hominibus sunt diuersitates meritorum, vt puta: quia aliqui habent fructum centesimum, vt virgines, alij sexagesimum, vt continentes: alij trigesimum, vt coniugati, sic erit differens claritas resurrectionis, vt ostendit glo. prædicta verba Apostoli exponẽs, dicens. Sicut enim sol, luna, & stellæ, etsi vnius naturæ sint, diuersæ tamen claritatis sunt, sic & homines cùm sint eiusdem generis: dissimilis tamen gloriæ in resurrectione erunt: vt claritatem solis illorum dignitas exæquatur, qui centesimum numerum habent: lunari verò claritati comparetur illorum dignitas, qui sexagesimum numerum habent, stellis verò, qui trigesimum habent. Sic ergo ipsa Christi resurrectio est opus misericordiæ, quo ad peccatorum remissionem, sed opus iustitiæ, quo ad præmiorum retributionem. Et hoc est, quod de sua resurrectione hic dicit Christus. *Misit Deus misericordiam suam, & veritatem suam*, id est, fecit resurrectionem meam: quæ dicitur opus misericordiæ, & iustitiæ. Et quòd loquatur de sua resurrectione, subdit dicens. *Et eripuit animam meam de medio catulorum leonum*, vbi per leones intellige principes sacerdotum, Scribas, & Pharisæos, qui alios habebãt regere, & nutrire: qui leonibus propter ipsorum crudelitatem contra Christum comparantur. Per catulos verò leonum accipe plebeios, ab ipsis principibus seductos. Eripuit ergo Deus animam Christi, id est, vitam de medio illorum, quia per suam resurrectionem factus fuit immortalis, & impassibilis: ne sibi amplius Iudæorum crudelitas posset nocere: quamuis ad modicum tempus ipsum morti tradidissent. Et hoc est, quod subdit. *Et dormiui conturbatus.* Mors enim Christi dormitio dicitur, sicut & aliorum mors corporalis. Ioan. 11. Lazarus amicus noster dormit: quia Deo facile est, à morte defunctum reuocare ad vitam sicut dormiẽtem excitare. Sic enim dicit at Christus. Psal. 3. Ego dormiui, & soporatus sum: resurrexi. Dormiuit Christus in morte conturbatus: non secundum rationem, sed secundum carnẽ [illegible] rtis timore. Vnde ait Matthæus. 26. Tri-

Resurrectio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

stis est anima mea vsque ad mortem.

919 Filij hominum dentes eorum arma, & sagittæ, & lingua eorum gladius acutus.

Dentes. *Gregor. 11. mor. c. 18. Threno. 3.*

Hic ostendit Iudæorum malitiam contra Christum. Vbi notandum, quòd per dentes significantur nostri sensus interiores, vt ostendit Grego. dicens. Per dentes sensus interiores, accipi solent, quod Hieremias propheta attestatur dicens. Fregit ad numerum dentes meos. Per dentes enim cibus frangitur, vt glutiatur. Vnde non immeritò in dentibus internos sensus accipimus qui singula, quæ cogitant quasi mandunt: atque ad ventrem memoriæ transmittunt, quos propheta ad numerum fractos dixit: quia per iustam mẽsuram vniuscuiusque peccati, intelligentiæ cæcitas generatur in sensibus. Sic ergo per dentes hic accipe cogitationes Iudæorum, & acuta consilia contra Christum. De quibus psalm. 3. Dentibus suis fremet, & tabescet. Et de istis dentibus nunc dicit Christus. *Filij hominum*, id est, Iudæi, qui filij hominum erant, scilicet sanctorum patrum quòd secundum rationem vixerãt, licet ipsi homines non essent. *Dentes eorum*, id est, eorum cogitationes, & consilia: *arma, & sagittæ*: quia ipsis suis cogitationibus meditabantur morte Christi se defendere, ne perderent locum, & gentem: & quantum ad hoc erant arma. Cogitabant insuper Christum non per se, sed per præsidem morti tradere, & sic se immunes à Christi morte ostendere, & quantum ad hoc dicuntur sagittæ: quia occultè feriunt, & à remotis. Vnde de illo Iudæorum populo loquitur Christus Iob 16. d. Collegit furorem suum in me: & comminans infremuit contra me dentibus suis. Vel per dentes accipe Iudeorum crudelitatem: vt supra ver. 27. Sequitur. *Lingua eorum gladius acutus.* Per linguam enim intellige eorum verba dicta per linguam: sicut per causam quandoque intelligitur effectus, quandoque econtrario. Verè enim eorum verba erat gladius acutus mortem Christi accelerans: vt quando clamantes dicebant. Crucifige eum, crucifige eum: & huiusmodi: quia tales voces, etiam fecerunt Christi mortem: vt facit gladius acutus. Vnde de linguis Iudæorum acutis tempore Christi passionis dicitur psalmo 63. Exacuerunt vt gladium linguas suas, &c.

Lingua.

920 Exaltare super cœlos, Deus, & super omnem terram gloria tua.

Ascensio.

Hic ostendit Christus ad cœlos suam ascensionem. Et tria facit. Quia primò Christi ascensionem postulat. Secundò Iudæorum malitiam explicat: ibi. *Laqueum.* Tertiò ipsorum pœnam explicat, ibi. *Foderunt.* Quantum ad primum sciendum, quod ista verba dupliciter exponuntur: quia possunt esse verba Psalmistæ ad Christum, vel Christi ad patrem. Quantum ad primum intellectum psalmi, visis iniuriis Christo illatis, visa per fidem sanctum Christi resurrectione, desiderãt quod Christus cognoscatur super omnem creaturam gloriosus: ipsius ascensionem prædicendo postulat dicens. *Exaltare super cœles, Deus.* Quamuis enim Christus in primo instanti suæ conceptionis verus esset Deus: & per consequens super omnem creaturam exaltatus, non tamen ante suam resurrectionem, & ascensionem, sed in sua ascensione vt Deus exaltatus apparuit. In resurrectione enim super omnes homines exaltatus apparuit: quia inter omnes solus factus immortalis: sed in ascensione apparuit exaltatus super omnes angelos. Quia tunc ascendit super Cherubin: & volauit super pennas, &c. id est, super omnes angelos ascendit. Vnde hic per cœlos Angelos cœlestes intelligit. Nam sic cœlum pro Angelica natura accipit Christus. Matthei sexto, dicentis. Fiat voluntas tua, sicut in cœlo & in terra. Quod exponens Gregorius vigesimo septimo moralium, capitulo vigesimoquinto, dicit. Per cœlos enim ij, qui cœlestibus sunt conditi, angelici spiritus designantur. Vnde & orando voce dominica dicere instruimur. Fiat voluntas tua sicut in cœlo, & in terra. Vt nimirum voluntas Dei sicut à superiore, id est, angelica natura agitur: ita etiam in omnibus ab humana infirmitate seruetur. Cùm ergo psalmista Christo dicit. *Exaltare super cœlos, Deus*, hoc prædicit, quòd Christus in ascensione super omnes angelos exaltaretur: vt sic omnia cognoscantur Christo subdita. Psalmo octauo. Omnia subiecisti sub pedibus eius. Exaltatur autem Deus, non in se, sed in nobis: quando scilicet nos ipsum exaltatum cognoscimus. Et sic ad exaltationem ascensionis, consequenter Christi gloria per omnem terram fuit dilatata: quando post Christi ascensionem gloria Christi per Apostolos per omnem terram fuit prædicata, iuxta illud psalmi decimioctaui. In omnem terram exiuit sonus eorum. Et hoc notans Psalm. dicit. *Et super omnem terram gloria tua*, quasi dicat. Post tuam ascensionem gloria tua super omnem terram erit prædicata. Si autem sint verba Christi ad patrem, tunc est sensus: vt Christus patri dicat. O tu Deus pater, *Exaltare super cœlos*, id est, fac in me per quod altus videaris super omnes angelos, scilicet, fac me ascendere. Et tunc gloria tua apparebit hominibus gloriam angelorum excedere: quia tunc Apostoli mei tuam gloriam per totum mundum prædicabunt. Et sic apparebit *super omnem terram gloria tua.*

Psal. 17. Cælum significat Angelos. Matth. 6. Greg. 27. mor. c. 11.

Exaltatio Dei.

921 Laqueũ parauerũt pedibus meis, & incuruauerunt animam meam.

Laqueus est dolosa cogitatio.

Hic ostendit Christus Iudæorum nequitiam. Vbi nota, quòd laqueus mysticus dicitur dolosa cogitatio, qua quis conatur alterum decipere: sicut quando Saul cogitabat per manus Philistinorum occidere Dauid. Ideò dolosè cogitauit dare ei filiam in vxorem, si sibi centum præputia Philistinorum præsentaret, vt habetur primo Regum decimooctauo. Et tamen ipse deceptus laqueo suo fuit captus: propter quod dicit Dauid. In laqueo isto, quem absconderunt, comprehensus est pes eorum. Consimiliter Iudæi multos laqueos Christo parauerunt: vt ipsum dolosè morti traderent. Vt puta: quia faciebant occultas suas imaginationes: quibus necessario ipsum in suis responsionibus capere credebant, & ipsum ad mortem sub colore iustitiæ deducere, &c. vt suprà versic. 440. Et de tali multiplici laqueo hic Christus dicit. *Laqueum parauerunt pedibus meis.* Pedes enim Christi, quibus per mundum ibat, sunt increpationes malorum & promissiones præmiorum, quibus quasi pedibus per mundũ incedebat, cum malos increpabat & bonis præmia promittebat. Istis enim pedibus laqueũ parabant Iudæi, vt cum adulteram adduxerũt ante eum, &c. vt versi. 440. Sequitur. *Et incuruauerunt animam meam*, id est, per tales laqueos voluerũt incuruare animam meam, scilicet ipsam per mortem ad infernũ deprimere.

Psal. 7. de populo Iudæorum dicitur, Incidit in foueam, quam fecit.

Esther 7.

Dan. 13.

Eccl. 27.

922 Foderunt ante faciem meam foueam & inciderunt in eam.

Foueæ.

2. Reg. 18.

Hic explicat debitam pœnam Iudæorum, per foueam enim mors intelligitur: quia hominem in fossam sepulturæ deducit. Tobiæ 8. Abierunt, vt foderent sepulchrum. Et de Absalon dicitur. Proiecerunt eum, scilicet mortuum in foueam grãdem. Isti ergo parauerunt foueam ante faciem Christi, quando in conspectu eiusdem sententiam mortis dederunt cõtra ipsum. Quoniam vt habetur Matthæi 26. dum princeps sacerdotum Christum examinaret, dixit circunstãtibus. Quid adhuc egemus testibus? ecce nunc audistis blasphemiam: quid vobis videtur? Qui omnes dixerunt. Reus est mortis. Et sic quandocũque tractabant de morte Christi, fodebant ei foueam. Et quia nihil faciebant, contra Christum, quod Christũ lateret: ideo dicit quòd *foderunt foueam ante faciem meam*: quia secundum glo. ipse sciebat totum, quod mobiliebantur cõtra ipsum: tamen sic faciẽdo sibiipsis nocuerunt, propter quod subditur. *Et inciderunt in eam*, quia propter hoc ipsi inciderunt sententiam mortis corporalis (quia in vindictam mortis Christi à Tito, & Vespasiano fuerunt trucidati, captiuati, & per mundum dispersi. Luc. 19.) ac etiam æternæ. Vnde de populo Iudæorum dicitur, *Incidit in foueam, quam fecit.* Hoc enim satis est commune, quòd in illud malum quis incidit, quod dolosè alteri parat. Sic enim Aman suspensus fuit in cruce, quam Mardocheo parauerat. Sic Saul manu Philistinorum fuit interfectus: quod cõtra Dauid molitus fuerat. Sic sapientes Babylonis in lacum missi à leonibus deuorati sunt, quod Danieli parauerant. Sic iniqui Sacerdotes morte, quam parauerant contra Susannam, sunt perpessi. Et hoc est quod dicitur Eccles. 27. Qui fodit foueam, incidit in eam, & qui statuit lapidem proximo, incidet in eo: & qui laqueum alij ponit, peribit in illo.

923 Paratum cor meum, Deus, paratum cor meum, cantabo, & psalmum dicam.

Hic consequenter Christus surgit ad gratiarum actionem. Vnde circa gratiarum actionem Christus tria facit. Quia primo ostendit modum. Secundò effectum: ibi. *Exurge.* Tertiò causam: ibi. *Quoniam magnificata.* Quantum ad primum ostendit modum, quo gratias agit patri dicens. *Paratum*, &c. Gratiæ enim aguntur duobus modis. s. verbis, & operibus: verbis, Deum laudando: operibus, aduersa patienter tolerando. Quia sicut ille, qui in aduersis murmurat. Deũ accusat, vt ostendit Gregor. sic & per oppositum patienter tolerans, Deo gratias agit. Quantum ergo ad ista duo dicit Christus. *Paratum cor meum, Deus*, quasi dicat. Et si illi parant mihi mortis foueam: tamẽ paratum est cor meum ad tolerantiam. Iterum repetit. *Paratum cor meum*: ad te verbis laudandum, vnde sicut hic autem glo. Gratiæ aguntur verbo, & opere. Et ideo bis dicit, *Paratum cor meum*: vt alterum ad opus, alterum ad verbum referatur. Quæ duo aliis verbis distinguit dicens. *Cantabo, & psalmum dicam*: quasi dicat, *Cantabo*, i. verbis gratias agam: *& psalmum dicam*, id est, operibus: quæ prædictæ geminationi reddidit: quia ad vtrũque est paratus. Psalmus enim dicitur à psalterio: quia manu pulsatur: & sic significat opus. Cantare autẽ fit voce, & sic significat verba.

Gratiarum actio. Patientia. Gregor. 5. mor. c. 26.

Psal. 17.

Laqueus est dolosa cogitatio.

Pet. Christi.

924 Exurge, gloria mea, exurge psalterium, & cithara: exurgo diluculo.

Resurrectio Christi.

Gloria Christi dicitur caro

Diluculũ.

Hic consequenter ostendit gratiarum actionis effectum, scilicet, quid inde consecutus fuit Christus. Quia enim gratias egit patri, patet enim mortem tolerando: ideo gloriã resurrectionis, & exaltationis super omnem creaturam fuit consecutus: vt dicit Apostolus ad Philip. 2. Vnde de resurrectionis gloria nunc dicit Christus. *Exurge, gloria mea.* Vbi notandum, quòd hic per gloriam Christi intelligitur caro Christi, quæ fuit causa gloriæ Christi. Vnde & ipsa Christi caro gloriosa resurrexit. Et de hac gloria sua, id est, carne gloriosa dicebat Christus. Luc. 24. Oportuit sic Christũ pati: & ita intrare in gloriam suam, id est, propter passionem in carne mortali habitam. Christus carnem gloriosam resurgendo accepit. De hac ergo carne gloriosa dicit Christus. *Exurge, gloria mea*, id est, exurges, sed quando consequenter notat horam resurrectionis dicens. *Exurgam diluculo*, quia Christi resurrectio diluculo celebrata fuit. Et consequenter ad resurrectionem Christi gloriosa secuta fuit gentium credulitas, quæ crediderunt Christum verum fuisse Deum & verum hominem: quod notatur per psalterium, & citharam. Nam psalterium, quod sonat à superiori, significat diuinitatem. Cithara vero, quæ sonat ab inferiori, significat humanitatẽ. Et hoc notans dicit *Exurge, psalterium, & cithara*, id est, per resurrectionem carnis gloriosam exurgam in gentibus *psalterium, & cithara*, quia credent me verum Deum, & hominem. Consimiliter etiam in aliquibus Iudæorum surrexit. Et hoc est, quod subdit.

925 Confitebor tibi in populis, domine, & psalmũ dicam tibi in gẽtibus.

15. q. 1. ore aeterimo

Per populos accipe Iudæos, scilicet per gentes idololatras, qui ad Christi fidem cõuersi, Deo confitebantur. Christus enim se facere dicit, quod fui fideles per suam gratiã faciunt. *Confitebor ergo tibi in populis & in gentibus*, id est, per populos, & gentes laudabo te, & bonis operibus honorabo: quæ per psalmum significãtur. Consimile dixit psal. 16 Propterea cõfitebor tibi in nationibus, & nomini tuo psalmum dicam. Vide superius versic. 250.

926 Quoniã magnificata est vsque ad cœlos misericordia tua, & vsque ad nubes veritas tua.

Hic ostendit causam tantæ actionis gratiarum

Universidad de Deusto
Biblioteca

Vbi primo notandum, quòd per misericordiam Dei intelligitur humanitas Christi à verbo assumpta: de qua dicitur psal. 47. Suscepimus, Deus, misericordiam tuam in medio templi tui. Hæc magnificata fuit vsque ad cœlos, quando in ascensione ascendit super omnes cœlos, per nubes autem intelliguntur Apostoli, & prædicatores, qui impleti veritate aliis compluunt doctrinis: per quos tanquam per nubes dominus coruscat miraculis, pluit doctrinis, & minis tonat. Vnde Gregor. dicit. Nubium nomine quid aliud quam Apostoli, & sancti prædicatores designantur, qui per mundi partes circumquaque missi, & verbis nouerant pluere, & coruscare miraculis? Quos Esaias propheta longè ante intuens dixit. Qui sunt isti, qui vt nubes volant? & alibi. Mandabo nubibus meis, ne pluant super vos imbrem. Est ergo magnificata veritas vsque ad nubes, quando prædicatores spiritu veritatis repleti fuerunt: per quam totum orbem docuerunt. Ista ergo sunt duo motiua actionis gratiarum, scilicet primum: quia humanitas Christi super omnes cœlos, id est angelos est exaltata: quod notans dicit. *Quoniam magnificata est vsque ad cœlos misericordia tua.* Secundum quia prædicatores veritate fidei repleti fidem Christi per totum orbem prædicauerunt: quod notans dicit. *Et veritas tua vsque ad nubes.* Consimile dixit psalm. 35. Domine, in cœlo misericordia tua, & veritas tua vsque ad nubes.

Misericordia dicitur Christus. *Ephes. 4.* *Greg. 17. mor. c. 12.* *Prædicator.* *Nubes.*

927 Exaltare super omnes cœlos, Deus, & super omnem terram gloria tua.

Hic replicat, quod superius dixerat, fidem nostram confirmans. Vide supra versi. 920.

PSALM. LVII.

928 SI verè vtique iustitiâ loquimini, recte iudicate, filij hominum.

a. q. 1 nomen.

Hîc psal. talem habet titulum. *In finem, ne corrumpas Dauid in tituli inscriptione.* Istius tituli expositio patet ex expositione primæ partis tituli præcedentis immediate. Quantum verò ad materiam psalm. dicit Rabbi Sa. quod Dauid fecit hunc psal. quando ad denunciationem Ziphæorum, Saul cognouit Dauid esse apud eos, & tunc assumptis tribus millibus virorum electorum, venit, vt ipsum Dauid caperet. Quæ historia habetur. 1. Reg. 26. Nam cum Dauid fugiens Saulem habitaret in deserto Ziph latitans cum suis, Ziphæi proditiosè nunciauerunt Sauli dicentes. Ecce Dauid absconditus est in desertum Ziph. Tunc Saul electis tribus millibus virorum electorum, descendit in desertum Ziph, vt quæret, & caperet Dauid. Tunc Dauid cognito per exploratores, quòd Saul venisset ad ipsum quærendum: ac etiam didicisset locum, in quo dormiebat rex Saul: & Abner princeps militiæ Saulis, & quòd Saul dormiebat, & Abner cum reliquo exercitu: quia sopor domini irruerat super eos, tunc Dauid assumpto vno ex militibus suis, scilicet Abisai, venit ad castra Saulis nocte, & secretè. Et inuenerunt Saulem dormientem in tentorio, & hastam fixam ad caput eius in terra: & cyphum aquæ, & Abner cum reliquo populo dormientem in circuitu regis. Tunc Abisai dixit ad Dauid. Conclusit hodie Deus inimicum tuum in manus tuas: & voluit interficere regem. Quod Dauid mansuetus prohibuit, sed acceperunt hastam, quæ erat ad caput regis, & cyphum aquæ, & recesserunt, sic quòd nullus de exercitu Saulis aliquid perpendit. Cumque essent tantum elongati, quòd erant in loco tuto, Dauid clamauit fortiter. Euigila, Abner. Abner autem euigilatus respondit. Quis es tu, qui clamas, & inquietas regem? Et respondit Dauid. Digni estis morte, quoniam malè custodistis dominum vestrum regem. Ingressus est enim vnus de turba, vt interficeret regem. Nunc ergo vide, vbi sit hasta regis, & cyphus aquæ, qui erat ad caput regis. Tunc excitatus Saul cognouit vocem Dauid, & dixit. Num est vox tua hæc, fili mi Dauid? Et ait Dauid, Vox mea est, domine mi rex. Quid enim mali feci? quare me persequeris? Ecce dedit te Deus in manu mea hodie, & nolui extendere manum meam in te, &c. Et ait Saul. Peccaui, nequaquam tibi vltra malè faciam, eo quòd fuerit anima mea preciosa in oculis tuis. Et recessit Saul. Tunc ergo Dauid videns iniquitatem illorum, qui diffamabant eum apud regem illos increpans fecit istũ psalmum. Per hunc spiritu prophetico prędicans multa alia futura. Sic ergo primo dicam sensum historicũ. Secundò sensum propheticum. Quantum ad primum psal. iste diuiditur in duas partes. Quia Dauid primo ostendit Saulis, & suorum malitiam. Secundò ostendit pœnam eis debitam, ibi. *Deus conteret*, &c. vt Nic. de Ly. Quantũ verò ad sensum propheticum, patet expositio tituli per expositionem tituli immediatè præcedentis. Intẽtio psal. est mouere omnes, ne quis Christo contradicat, sed vt vero regi obediat ei. Et secundum hoc psal. iste diuiditur in tres partes. Quia primò Iudæorũ exprobratur malitia. Secundò peruersorũ demonstrantur supplicia, ibi. *Deus cõteret.* Tertiò ex hoc de totorum explicatur lætitia, ibi. *Lætabitur iustus.* Prima pars diuiditur in partes quatuor: quia ponit primo Iudæorum in seipsis demonstrata contradictio, Secundò ipsorum iniquitatis exquisita operatio, ibi. *Etenim in corde.* Tertiò ipsorum à prophetis antiquata diuisio, ibi, *Alienati.* Quartò ipsorum in peccatis indurata obstinatio, ibi. *Furor.* Quantum ad primum sciendum, quòd Iudæi de Christo in seipsis cõtradicebant: quia labiis iusta, & vera de Christo prædicabant, contra ipsum corde dolos cogitabant, vt puta, quando ad ipsum adduxerunt mulierem deprehensam in adulterio, quando ad ipsum miserunt discipulos cum Herodianis dicentes. Magister scimus, quia verax es, &c. Ipsi enim vera loquebantur: sed corde ipsum persequebantur. Istos ergo reprehendens dicit. (*Si verè vtique iustitiam loquimini.*) quare non rectè corde iudicatis? Et vocat istos non homines, sed filios hominum: quia ipsi non viuebant, vt homines secundum dictamen rectæ rationis, quamuis essent filij hominum, id est, sanctorum prophetarum, & patriarcharum. Vnde notandum, quòd aliqui sunt homines, & filij hominum: vt boni nati de bonis aliqui neque sunt homines, neque filij hominum, vt mali nati de malis. Alij sunt homines, sed non filij hominum, vt boni nati de malis: alij sunt filij hominum, sed non homines: vt mali nati de bonis: de quibus dicitur Psal. 4. Filij hominum, vsquequo graui corde, &c. Et isto modo hic Iudæos vocat

Filij hominum vel homines.

Iustitia. vocat filios hominum. Vel aliter, vbi notandum, quòd vera iustitia non stat in verbis, sed in factis, si idem sit in corde quod in ore, & per facta cognoscantur verba. Quilibet enim in corde suo naturaliter iustitiam habet scriptam. Vt puta, quod tibi vis fieri, alteri facias: & quod tibi non vis fieri, alteri non facias. Hanc etiam iustitiam quilibet loquitur ore, sed factis multi contradicunt. Et tales loquuntur iustitiam, sed non verè: quia aliter agunt, quàm loquuntur. Et ad hoc glossa ponit exemplum dicens. Interrogatus, quod sit melius, an aurum, an fides. Indub è corde, & ore præponis auro fidem. Sed amicus tuus nullo teste, aurum tibi commendauit, discedit, & mortuus est, filium hæredẽ reliquit, qui ignorat, quid tibi commendauerit pater, & cogita te similiter alteri aurum commendasse, nullo alio sciente, & te filium reliquisse. Quid velles filio tuo, à tuo amico præstari? Respondes, quid tibi respondet cogitatio. Et hoc idẽ tu iudica cum filio amici tui. Statim enim respondebis, quòd propter aurum fides non est neganda. Sed aliud iudicat auaritia, qua cogitas aurum negare hęredi amici tui. Auare locutus es, & cognouisti meliorem esse fidem. Et modo auaritia corruptus, melius dixisti esse aurum. Non sic iudicasti, vt locutus es, vera locutus es: sed falsa iudicasti. Veritas iubet omnes loqui iustitiam, ne dicantur iniusti. Veritas omnibus clamat. *Si verè vtique iustitiam loquimini*, id est, si non falsè, si non aliud in labiis, & aliud in voluntate. *Rectè iudicate, filij hominum*, id est aure, & cæteris aliis fidem præponite, & alia huiusmodi, aliter enim hypocritæ estis, quasi Iudæis dicat Christus. Si dicitis mihi, Magister scimus, quia verax es, & viam Dei in veritate docet. Et nostis, quòd veraci mos non est intentanda, quare ergo queritis mortẽ meam? Sed Iudæi sic de Christo iudicauerunt, vt fictè de ipso locuti probentur, verbis suis illaqueantur, & accusantur. Et hanc sententiam ponit sapiens Eccl. 31. dicens. Intellige, quæ sunt proximi tui ex te ipso, id est, ita iudica de proximo tuo, sicut de te ipso velles rectè iudicari, vel sicut recta ratio in teipso dictat esse iudicandum.

Ecclc. 31.

Etenim in corde iniquitates operamini in terra, iniustitias manus vestræ concinnant.

Hîc consequenter ponitur Iudæorum exquisita iniquitas. Vbi notandum, quòd sicut malę locutiones procedunt ex corde malo, consimiliter & malæ operationes, dicente Christo Matthæi decimoquinto. De corde exeunt cogitationes malæ, furta, homicidia, adulteria. Vnde fundamentum omnis malæ locutionis & operationis manet in corde, propter quod dicit Philosophus, quòd vnusquisque talia operatur, & dicit, qualis est. Et ideo causam maligniatis Iudæorum contra Christum ostendẽs esse malitiam cordis eorum, ait hic. *Etenim in corde iniquitates operamini in terra*, quasi dicat. Ideo opera vestra exteriora sunt mala: quia prius in corde vos iniquitates operamini, quæ postea operibus adimpletis: quia opera vestra prauæ cogitationi correspondent: quia manus sequitur cor. Et sic peccatum operis peccato cordis adiungitis. Et hoc est, quod subdit. *Iniustitias manus vestræ concinnant*, id est, coniungunt. Vnde alia litera habet. *Iniustitias manus vestræ connectunt*, quia, scilicet peccatum peccato abiungunt. Et attende, quòd Christus volens demonstrare, quòd omnia ista agebant contra ipsum, dicit. *Iniquitates operamini in terra*, scilicet in me, quẽ hominem quo ad corpus de terra factum conspicitis. In terram ergo, scilicet, in corpus Christi operabantur mala, sed non in animam. Vnde de terra corporis Christi dicitur. Terra data est in manus impij. Quod ad propositum exponens Gregor. 9. morali cap. 21. ait. Quid enim terrę nomine, nisi caro Christi exprimitur? Quis appellatione impij, nisi diabolus designatur? Huius impij manus fuerunt ij, qui in redemptoris nostri morte grassati sunt. Terra itaque data est in manus impij, quia antiquus hostis redemptoris nostri mentem corrumpere per se tentando non valuit, sed eius carnem per suos satellites ad triduum permissus extinxit, & dispensationi supernæ pietatis, nescienti ex ipsa permissione seruiit. Tribus enim tentationibus redemptorem nostrũ pulsans, corde tenere non valuit, sed tamen suas manus ad mortem carnis eius excitauit. Cum enim cohortem, atque à pontificibus, & Phariseis ministros tradidit, nimirum iste impius tunc manus ad terram tetendit. Huius certè manus sacerdotes, & principes, Pilatus, atque illusores milites fuerunt, &c. Et hęc omnia notans Christus dicit. *Etenim in corde iniquitates operamini in terra.* Sed hic glossa quæstionem mouet dicens. Si iniquitas manus, iniquitati cordi desit, nunquid sine culpa erit? Respondet quòd non: quia quicquid vis, si non potes, factum Deus imputat. Verum quia hic dicitur. *Etenim in corde iniquitates operamini*, forte dices. Nunquid diabolus malas cogitationes, & iniquitates in cordibus nostris operatur? Et videtur quòd sic. Nam de Iuda dicitur. Cum diabolus iam misisset in cor Iudę, vt traderet eum. Ad oppositum videtur Christus dicens Matthęi decimoquinto, quòd de corde exeunt cogitationes malę, &c. ex quo patet, quòd à corde oriuntur, non à Diabolo. Respondeo, quòd diabolus malarum cogitationum auctor non est, sed cum illas ex actibus nostris in corde nostro esse natas perspexerit, illas suis tentationibus fouet & nutrit. Vnde Hieronymus exponens predicta verba Christi dicit. Arguendi sunt ex hac sententia, qui malas cogitationes à diabolo immitti putant, & non' ex corde nasci, & propria voluntate. Diabolus enim adiutor, & intensor malarum cogitationum potest esse, auctor autem esse non potest. Si autem diabolus semper in insidiis positus, leuem cogitationum nostrarum seintillam suis fomitibus inflammauerit, non debemus opinari, eum occulta quoque cordis nostri rimari, sed ex corporis habitu, & gestis exterioribus æstimare, quid in nostro corde versetur interius. Verbi gratia. Si pulchram mulierem crebrò nos viderit inspicere, intelligit ab oculis, cor maculatum esse luxuria. Ad auctoritatem autem in oppositum: quia cum misisset diabolus in cor Iudę, &c. & ad omnes similes dicendum, quòd non debet intelligi, quòd diabolus illas malas cogitationes faciat, sed quòd suis suasionibus ad illas ex corde germinandas prouocat. Vt cum illa immissio quando diabolus immisit in cor Iudę, &c. fuit quędam persuasio. Vnde Augustinus super Ioan. exponens illa verba dicit.

Terra data Christo. *Iob 9* *Greg. 9. mor. c. 21.* *Quæstio.* *Cordis cogitatio. Diabolus* *Ioan 13.* *Matt. 15* *Resp.* *Hieron.* *Matt 15.* *August.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

Augus. Missio ista suggestio spiritualis est, & non fit per aurem, sed per cogitationem. Diabolicæ enim gestiones mittuntur humanis cogitationibus, factum ergo iam fuerat in corde Iudæ, scilicet per diabolicam suggestionem, vt magistrum traderet discipulus.

930 *22.q.1. omnia ex-tas.*

Alienati sunt peccatores à vulua, errauerunt ab vtero, locuti sunt falsa.

Hic ponitur Iudæorum à suis patribus antiquata diuisio. Antiqui enim Iudæorum patres, sicut Abraham Isaac, & Iacob, toto corde desiderabant Christi aduentum in carnem, qui spiritu prophetico venturum sciebant, Christo dicente. Multi reges, & prophetæ voluerunt videre, quod vos videtis, &c. Isti autem à fide parentum alienati Christum videre nolebant, sed ipsum totis conatibus persequebantur. Quod de ipsis notans *Vulua.* psalm. ait. *Alienati sunt peccatores à vulua.* Quid enim nomine vuluæ, quæ fœtum concipit, & parit, nisi antiqui patres, à quibus Iudæi persecutores Christi, concepti fuerunt, & geniti? *Alienati ergo sunt à vulua*, id est alieni à suis patribus effe- *Psal. 17.* cti, propter quod de ipsis dicitur psalm. 17. Filij alieni, scilicet effecti à patribus, mentiti sunt mihi, &c. versic. 246. Alienati ergo à patribus mentiti sunt: quia contra dictamen conscientiæ ipsorum Christum persequebantur. Et hoc est, quod sub- *Veritas dicitur mēs.* dit. *Errauerunt ab vtero*, id est, discordauerunt à mente, & conscientia sua. Vbi notandum, quòd vteri nomine mens nostra, siue conscientia desi- *Greg. 12. mor. c. 28.* gnatur, vt ostendit Greg. 12. mora. c. 28. dicens. In sacro eloquio vteri nomine mens nostra solet intelligi. Hoc est enim, quod per Salomonē dicitur. Lucerna domini spiraculum hominis, qui inuestigat omnia secreta ventris. Lux enim gratiæ, quæ desuper venit, spiraculum præstat homini ad vitam, quæ scilicet lux omnia secreta ventris inuestigare dicitur: quia occulta nostræ mentis penetrat, vt ea, quæ de seipsa latebant, anima ante eius fiendo oculos reducat. Hinc Hieremias ait. Ven- *Hier. 4.* trem meum doleo. Qui vt ostenderet, quid dixisset ventrem suum, adiunxit. Sensus cordis mei turbati sunt. Vteri itaque nomine rectè mens accipitur: quia sicut proles in vtero concipitur, sic cogitatio in mente generatur. Et sicut in ventre cibi, ita continentur in corde cogitationes. Et de vtero mentis dicitur Iob 15. Vterus eius præparat dolos. *Errare ab vtero.* Quid est errare ab vtero, nisi discordare verbis, vel factis à propria conscientia, vel mente? quod Iudæi faciebāt erga Christum: quia dictante ipsorum mente, quod ei nihil dignum morte erat aptum, ipsi clamando dixerunt. Reus est mortis. Tolle, tolle crucifige eum. Et sic locuti sunt falsa: quia verbis discordabant à mente. Vnde ipsos à *Ioan. 8.* parentibus, alienatos ostendens Christus, dicit. Quæritis me interficere, hominem, qui veritatem locutus sum vobis. Hoc Abraham non fecit, vos facitis opera patris vestri, scilicet diaboli, &c.

931 *11.qu.3. quicunq.*

Furor illis secundum similitudinem serpentis, sicut aspidis surdæ & obturantis aures suas.

Hic consequenter ponitur ipsorum [illegible] ea- tis obstinatio. Ad cuius euidētiam sciēdum, quòd, vt dicit Magister de proprietatibus rerum libro vndecimo, quòd aspis serpens quando prævidet incantatorem suis carminibus ipsum euocare de cauerna volentem, & sibi soporem immittere, vt arripiat carbunculum, quem gerit in fronte, ille nolens exire, aurem vnam ponit in terram fixam, & alteram cauda obturat, ne voces magicas audias incantatoris. Per hanc ergo similitudinem vult psalmista ostendere induratam Iudæorum obstinationem contra Christum: quia ipsi ne audirent verba prædicationis eius, & Apostolorum, ad modum aspidis aures suas obturabant, vnam terra, aliam cauda. Quid enim mouit eos contra Christum, nisi terra, id est, terrenorum *Terra.* cupiditas, ne, scilicet perderent dominium, & bona terrena? Vnde & Caiphas consulendo dicebat. *Ioan. 11.* Si dimittimus eum sic, venient Romani, & tollent nostrum locum, & gentem. Aliam verò aurem clauserunt cauda. Quid enim per caudam, nisi hypocrisis, & falsa simulatio intelligitur? Quia sicut cauda turpitudinem animalis cooperit, & posteriora, sic Iudæi Christi tempore hypocritæ falsa simulatione verborum, & signorum exteriorum occultabant malitiam contra Christum conceptam. Veniebant enim ad Christum multotiens in vestimentis ouium, sed intrinsecus erant lupi rapaces. Vnde de tali hypocritarum cauda dicitur. *Esa. 9.* Longæuus, & honorabilis ipse est caput, Propheta docens mendacium, ipse est cauda. Ipsi enim erant falsi prophetæ: quia simulabant, quod non erat, & sic toto corpore mentiebantur. Vnde Gualfredus, super illud psalmi. Odisti omnes qui operantur iniquitatem, ait. Si graue est solo ore mentiri, quantò grauius toto corpore? Toto siquidem corpore mentitur hypocrita, cauda cooperire suas turpitudines volens: quia simulat sanctitatem vitæ, cuius veritate caret, de quo dicit dominus. Propheta docens mendacium, ipse est cauda. Sic ergo Iudæi ad modum aspidis vnam aurem terra, id est, cupiditate terrenorum, aliam cauda, id est, falsa simulatione obturabant, ne Christum prædicantem audirent, sed in sua malitia potius obstinati remanerent. Et hoc est, quod dicit. *Furor illis.* Vocat enim iram obstinatorum furorem: quia irrenocabilis est, secundum similitudinem serpentis, sed quia variæ sunt naturæ serpentium declarat de quo serpente intelligat dicens. *Sicut aspidis surdæ, & obturantis aures suas.* Sic enim non solum ad vocem Christi obturabant aures suas, ne ipsum audirent, sed etiam ad vocem Apostolorum, & discipulorum. Sic enim ad vocem Stephani (vt dicitur Act. 7.) continuerunt aures suas, & impetum fecerunt, scilicet, ne audirent prædicationem. Et hoc *Act. 7.* est, quod subditur.

932 *Incātatus*

Quæ non exaudiet vocem incantantium, & venefici incantantis sapienter.

Incātatores propriè sunt vt dicitur 24. quæst. 4. igitur, qui artem verbi peragunt. Sic ergo Christus, & apostoli erant incantatores, qui arte verbi scilicet prædicationis, audientes conuertebant ad Deum. Et hoc sonat vocabulum incantator, id est

id est, intus in corde cantator. Et sic quando arte verborum quis alium conatur ad bonum ducere, dicitur incantator bonus, quando verò ad malum, malus. Sed vt plurimum incantator in malum accipitur, licet hic in bonum accipiatur. *Et venefici incantantis sapienter.* Vbi aduerte, quòd venefici dicitur faciens venenum, vel componens, venenum autem cum sit res frigidissima, directè opponitur sanguini, & sic dicatur à venarquia contrarium venæ, quæ sanguinem continet. Quid ergo notat venenum, nisi frigidam pœnitentiam, & paupertatis viam, quæ carni, & sanguini contrariatur, & vitam mortificat corporalem? Venefieus erat ergo Christus, venefici erant apostoli, qui tale venenum prædicando conficiebant, docentes asperitatem pœnitentiæ. Et vt ostendat, quòd loquitur hic de venefico in bonum, dicit. *Et venefici incantantis sapienter.* Vnde glos. S. cut enim aspis non audit incantantium vocem, ne educatur ad lucem, sic & Iudæi audire noluerunt Christi vocem, & apostolorum, qui sunt incan- *Psal. 115.* tatores sapientes, vt ad lucem exirent. Sicut de ipsis dictum est. Aures habent, & non audient. Hic propter hoc, quod dicit, quòd non exaudiet vocem incantantium, cadit quæstio scilicet, vtrum incantationes, vel obseruationes ordinatæ ad im- *Quæstio.* mutationem corporum, puta ad sanitatem, vel aliquid huiusmodi, sint licitæ, vide secundam secundæ. q. 96. artic. 2.

933 *2.q.7. ac-cusatio.*

Deus conteret dētes eorum in ore ipsorum, molas leonum confringet dominus.

Quadruplex Iudæis pœna debita. Hic consequenter demonstratur pœna Iudæis debita. Notatur autem hic quadruplex pœna eis debita. Prima quia mendaces ostendentur. Secunda per mundum dispergentur, ibi. *Ad nihilum deuenient.* Tertia lumine priuabuntur, ibi. *Sicut cera, quæ fluit.* Quarto æterno igne cremabuntur, ibi *Priusquam.* Quantum ad primum sciendum quod dupliciter Iudæi Christum persequebantur, scilicet quandoque dolosè, & occultè, sicut quando volentes eum capere in sermone, miserunt discipulos cum Herodianis, dicentes. Magister, &c. Quandoque apertè, sicut quando ante Pilatum *Mat. 22.* clamabant, dicentes. Tolle, tolle, crucifige eum. *Ioan. 19.* Ioan. 19. Et per omnia ista intendebant Christi nomen, & fidem delere, cuius tamen oppositum euenit. Vnde propter persecutionē dololam cōparantur aspidi, sed propter apertam leoni. Primo ergo propter persecutionem occultam, & dolosam comparantur aspidi. Cuius ratio est. Nam vt *Aspis.* dicit Magister de proprietatibus, Aspis non nocet Aphris, quamuis ore venenum immitat. Vnde volentes Aphri pueros de se natos probare, eos obiiciunt aspidi, si de ipsorum semine fuerint, aspis nil nocet eis, si adulterinus, mox ipsum interimit. Sic conformiter est de dolosa persecutione, quæ ab adulatione incipit, quæ non nocet Aphris. Apher enim fuit vnus ex posteris Abrahæ, natus de Cetura. Abraham autem, qui interpretatur pater multarum gentium, significat ipsum Deum omnium creatorē, cuius filios probat adulatio: quia si talis sit filius Dei, adulatio ei non nocet, quia per ipsam non inflatur, si autem ex alieno, scilicet diabolo sit genitus, statim per superbia erigitur, & interficitur per peccatum. Ideo de iustis, qui aspidem adulationis non timent dicitur psal. 90. Super aspidem, & basiliscum ambulabis. *Psal. 90* Vnde superius Iudæos adulatores aspidi cōparat, dicens. Furor illis &c. sicut aspidis surdæ. Secundò, Propter persecutionem apertam cōparātur leoni. *Leo.* qui aperte sæuit, vt rapiat & deuoret, propter qđ de ipsi dicitur Susceperunt me sicut Leo, paratus *Psal. 16.* ad prædam. Vnde prima pars istius versus referatur ad persecutionem occultam, cum dicit. *Deus conteret dentes eorum in ore ipsorum. Dentes eorum*, C aspidum. Vnde gl. *Deus conteret dentes* &c. i. ipsorum verba dolosa, quibus est furor sicut aspidis. Et hoc *in ore ipsorum*, quia in verbis suis capiet eos, ore enim suo contra se dicunt, dum laudant, quem perdere volunt. Consequenter eos comparat leonibus ratione persecutionis apertæ, dicens. *Et molas leonum confringet dominus.* Vbi glo. *Molas leonum confringet*, id est, apertas clamationes ipsorum mortis Christi, quas Iudæi fecerunt, ne ad effectum veniant, quibus fidem Christi extinguere conabātur. Nota ergo, quòd aspides erant Iudæi, dum insidiosè tentabant, sed leones, dum apertè mortem Christi clamabant. Sed horum dentes & molæ fractę sunt, quando Christus surrexit, & omnes illos ostendit fuisse mendaces.

934

Ad nihilum deuenient, tanquam aqua decurrens, intendit arcum suũ, donec infirmentur.

Hic ponitur secunda pœna, scilicet dispersionis per mundum. Vbi aduerte, quòd secundum na- *Aquæ.* turales, omnis virtus vnita fortior est seipsa dispersa, sicut exercitus, qui congregatus in vnum fortis est, dispersus nullius est virtutis. Sic & Iudæorum populus, dùm esset vnitus cum Deo, fortis erat, sed per peccatum contra Christum commissum à Deo diuisus deuenit ad nihilum: quia propter hoc etiam à Romanis principibus fuerunt de propria terra abiecti, trucidati, & venundati, sic quòd ipsorum potestas ad modum aquę decurrentis fuit lapsa. Quod prævidens propheta de Iudæis ait. *Ad nihilum deuenient tanquam aqua decurrens.* Primò ergo ad nihilum, vt aqua decurrens deuenerunt Iudæi, & hoc in seipsis per peccatum: quia ad modum aquæ decurrentis instabiles sunt effecti. Peccator enim rectè aquæ comparatur, propter suam instabilitatem. Vnde de ipso dicitur Iob 24. quòd leuis est super faciem aquæ. Quod ad propositum exprimens Gregor. dicit. Aquæ enim superficies huc, illucque aura *Greg. lib.* impellitur, & nulla stabilitate solidata, passim mo- *16. ca. 30.* uetur. Peccatoris ergo mens, & iniqui plusquam aquæ superficies leuis est: quia quælibet hanc aura tentationis attigerit, sine tarditate aliqua pellit. Si enim cordis fluxum cuiuslibet peccatoris cogitemus: quid aliud quàm in vento positam aquæ superficiem cernimus? Nunc namque illum aura impellit iræ, nunc aura luxuriæ, nunc aura inuidiæ, nunc fallaciæ pertrahit. Super faciem ergo aquæ leuis est peccator, quem quilibet *Pecator.* rroris ventus impellit. Vnde bene per Psalmistam dicitur. Deus meus pone illos vt rotam, *Psal. 82* & sicut stipulam ante faciem venti. Vt rota quippe pontur iniqui: quia in circuitu laboris missi, dum e[illegible] quæ ante sunt negligunt: & ea, quæ de-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ferenda sunt, sequuntur, exposterioribus eleuan- A gnificari vide bonitatis mititatem, præceptorum
tur, & in anterioribus cadunt. Qui rectè quippe legis impletiuam, quoad Deum, contra superbiam. Puritatis castitatem, vitiorum exclusiuam
stipulæ ante faciem venti comparantur: quia ir- quò ad se, contra luxuriam. Pietatis charitatem
ruente aura tentationis, dum nulla subnixi sunt proximorum protectiuam, quò ad proximum, cõ-
gravitatis ratione, eleuantur, vt corruant. Et sæpè tra auaritiam. Primò in cera vide bonitatis hu- *Humilitas.*
eo se alicuius meriti existere existimant, quo eos militatem, &c. Vt enim dicit Magister de pro-
in alta flatus erroris portat. De quibus nunc ait prietate rerum, libro 19. Inter alias ceræ proprie-
psalm. *Ad nihilum deuenient sicut aqua decurrens.* tates vna hæc est, quòd cera calori non resistit,
Secundò hoc exponitur de ipsorum dispersione sed liquefit. Et in hoc significat humilitatem,
per mundum facta per Titum & Vespasianum, quæ calore ignis Spiritus sancti non resistit per
quæ vsque hodiè durat. Verum, quia aliqui Iu- superbiam, sed statim liquefit, diuinæ voluntati
dæorum à Deo erant prædestinati, ideo de ipso- se totaliter subiiciens. Cera enim calefacta, ad
rum conuersione dominus sollicitus ostenditur. libitum faciliter ducitur. Et similiter humilis sine
Vnde subditur. *Intendit arcum suum donec infir-* B resistentia præceptis Dei obediens, ducitur faci-
mentur. Arcus enim Dei dicitur scriptura sacra & liter. Propter quod sponsa calefacta igne diuini
Arcus scripturæ. verba ipsius Dei, quæ corda hominum feriunt à amoris dicit, Canticum 5. Anima mea liquefacta
remotis, vt superius patet versiculo 76. Arcum est, vt dilectus locutus est. Quid enim est dile-
ergo suum ad conuersionem electorum dominus ctum nostrum nobis loqui, nisi sponsum Chri-
intendit, quando per scripturam vel prædica- stum nostræ dilectionis terminum, præcepta sua
tionem suam electos ad fidem conuertit donec nobis inspirare? Ad cuius vocem anima lique-
deposita omni superbia humiliter Christo subii- fit, quando sine resistentia omnibus suis præce-
ciantur, sic enim tetendit arcum suum, dum ter- ptis se subiicit, vt meritò tunc dicere possit il-
rens Saulum persecutorem ipsum ad terram pro- lud psalmi 21. Factum est cor meum tanquam
strauit. Et sic statim infirmatus à sua superbia, cera liquescens in medio. Et aduerte quòd non
humilis fuit factus. Vnde gloss. *Intendit Deus* solum virtus humilitatis in cera significatur, sed
arcum suum, id est, verba scripturæ sacræ, qui- etiam præmium ei debitum, quod est exaltatio.
bus minando peccatoribus ipsos terret. Et hoc Lucæ 14. Omnis qui se humiliat, exaltabitur.
donec infirmentur, id est, conuertantur. Vt Sau- C Nam secundum Magistrum libro 19. Cera inter
lus infirmatus est audiens eus. Saule, Saule, quid me cætera hoc habet proprium, quòd inter omnes
persequeris? Vnde statim respondit. Domine, quid *Actuũ 9.* me vis facere? Qui enim dixit, Saule, Saule, arcum liquores supernatat, & cum calescit, ad fundum
tetendit de cœlo. non descendit, sed potius tendit semper sursum,
quod faciunt aliquæ partes igneæ, & aëreæ, quæ
935 Sicut cera, quæ fluit, auferentur: prædominantur in cera. Sic & verè humilis ex
supercecidit ignis, & non viderunt igne dilectionis diuinæ, & aëre, qui dominatur
solem. terræ, scilicet ratione carni dominante, quæ in se
humilis includit, semper tendit ad superiora. Cu-
Hic ponitur tertia pœna, scilicet, quòd Iudæi ius figuram gessit ille primus pater noster Helias,
lumine Dei priuabuntur. Ante enim Christi pas- quando in curru igneo per aërem ascendit in cœ-
sionem, & resurrectionem, solum in Iudæa no- lum. 4. Reg. 2. Helias enim interpretatur Dei do-
tus erat Deus, sed per Christi passionem, & re- minatio, & significat humilitatem, quæ Dei do-
surrectionem cæci fuerunt illuminati, & viden- D minationi se totaliter subdit. Secundò in cera vi- *Castitas.*
tes cæcati: quia gentes fidem receperunt, & Iu- de castitatis puritatem. Nam ipsa cera producitur
dæi, qui legem habebant excæcati fuerunt, non ab apibus, quæ nunquam violant castitatem,
quidem ab ipso Christo, sed ab ipsorum malitia, sed semper virginitatem conseruant. Et non so-
quoniam, vt habetur Sapien. 2. Excæcauit illos lum ex hoc significant castitatem, sed etiam ex
malitia ipsorum. Et hanc cæcitatem ponens di- vtilitate consequente. Nam fructus, & vtilitas
cit, *Sicut cera, quæ fluit, auferentur.* Hæc pars spe- *Cera.* castæ puritatis, est diuina visio. Matthæi 5. Beati *Matth. 5.*
ctat ad præcedentem versiculum, declarans quo- mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt. Et
modo propter peccatum mortis Christi ipsi ex- quid clarius designat Dei visionem, ipsa cera?
pellerentur de terra sua, vagabundi per orbem. quoniam ex ipsa cerei conficiuntur, & nutritur
Sicut enim cera calida fluens, nullam habet sta- lumen. Ad denotandum, quòd virtute puritatis
bilitatem, sed decurrit semper ad loca inferiora, lumen spirituale nutritur, quo Deus à mundo cor-
sic Iudæi per peccatum mortis Christi, ad modum E de cernitur. Tertiò in cera vide pietatis charita-
ceræ, quæ fluit, instabiles effecti, ad loca infe- tem, quod patet. Nam tria maximè debet quis ex
riora descenderunt: quia de libertate ad seruitu- pietate proximo impendere, quæ significantur
tem, à terra promissionis hæreditariæ eis data, per ceram: quia quilibet debet proximum ab ad-
ad seruitutem Christianorum. Et hoc quantum uersis defendere; de secretis non prodere, de
ad primam partem versiculi præcedentis. Quan- agendis instruere. Primum patet, quoniam Ec- *Eccl. 17.*
tum verò ad secundam partem, quæ est, *Intendit* clesiastes decimo septimo. Vnicuique mandauit
arcum suum, donec infirmentur, ostendens quali- Deus de proximo suo, scilicet vt proximo suo
ter infirmabuntur, dicit, *quòd sicut cera, quæ fluit* misereatur. Et hoc significat cera, quoniam vt pa-
à facie ignis. Pro cuius declaratione notandum, tet per Magistrum vbi supra, pannus lineus cera
quòd per ceram significantur operationes bonæ *Cera.* virtutum, quæ propriè tribus vitus principa- infectus, libris, & aliis rebus inuolutus, virtute
bus opponuntur. De quibus dicitur [illegible] cap. 2. ceræ omnia inuoluta custodit ab aqua. Sic & ho-
Omne, quod est in mundo, &c. [illegible]n cera si- mo cera charitatis infectus proximum infra se re-
cipiens, ipsum ab aduersis custodit. Vnde cuili-
bet nostrum dicitur. Ecclesiast. quarto. Libera
eum,

Prou. 11. eum, qui iniuriam patitur, de manu superbi. Se- A ex consideratione pœnæ ipsorum lætitiæ summæ
cundum patet Prouer. 11. Qui fidelis est, celat ami occasionem, quod ostendit Magister lib. 4 dist. 50.
ci consilium. Et hoc significat cera: quia ipsa litte- d. Cum sancti malos in tormentis videant: nonne
rarum secreta sigillo occultantur. Tertium patet: aliqua compassione erga eos mouentur? Nonne
quia cera tenebris lumen ministrat. Ad propositũ eos de tormentis liberare cupiunt? Et respondet.
ergo de prædestinatis conuertendis, de quibus sta- Recole illud Euangelij, quod illi diuiti existenti
tim suprà dixit. *Intendit arcum suum, donec infirmen-* in tormentis Abraham respõdit. Inter nos, & vos
tur, nunc ostendens ipsorum cõuersionis modum chaos magnum firmatum est: vt illi, qui volunt
dicit, quod sicut cera, quæ fluit, auferentur, scilicet hinc ad vos transire, non possint: nec huc inde
de statu superbiæ per humilitatem immũditię, per transire. Quid est illud chaos inter bonos, & ma-
castitatem, auariciæ, per liberalitatem. Sed de ma- los, nisi hinc iustitia, inde iniquitas, quæ nulla-
lis Iudæis subditur tertia pœna eis debita, cum di- tenus sociari valent? Adeo enim isti diuinæ iusti-
citur. *Supercecidit ignis, & non viderunt solem.* Nihil tiæ addicti sunt: vt nulla compassione ad repro-
enim tantum intellectum spirituali lumine priuat, bos transire valeant, nulla pro eis inter sanctos
sicut peccatum. Sopho. 1. Ambulabũt vt cæci, quia B fiat intercessio. Quomodo ergo inde volunt ali-
domino peccauerunt. Sic & Iudæi peccatis sub- qui transire, & non possint? Non quia velint, &
diti, lumen legis perdiderunt: vt legem, & Pro- non possint, sed quia, etiam si vellent, non pos-
phetas de Christo dictas non intelligerent, quod sent eos iuuare. Et infrà. Apud animum iustorum
notans hic psalm. dicit. *Supercecidit ignis*, scilicet, non obfuscat beatitudinem inspecta pœna repro-
peccati illis, & ideo non viderunt solem scilicet, borum, quia vbi iam compassio miseriæ non erit,
Christum, qui est Sol iustitię. Per ignem enim pec- diminuere beatorum lætitiam non valebit. Et li-
catũ significatur. Prouer. 6. Non potest homo ab- cet iustis sua gaudia sufficiant, ad maiorem tamen
scondere ignem in sinu suo: vt vestimenta eius nõ ipsorum gloriam vident pœnas malorum, quas
ardeant: sic qui ingreditur ad mulierem proximi. per Dei gratiam euaserunt. Vnde scriptum est.
Lætabitur iustus, cum viderit vindictam. Consimi-
936 Priusquam intelligerẽt spinæ ve- liter istũ versum exponit Greg. super illud Iob. 5. *Greg. 6. moral. cap. 20.*
stræ rhamnum: sicut viuẽtes sic in ira In vastitate, & fame ridebis, diceris. In vastitate,
absorbet eos. & fame iustus ridebit, quia, cum iniquos omnes
C extrema vltio percutit, ipse de gloria dignæ re-
Hic ponitur quarta pœna: quia æterno igne cre tributionis hilarescit. Nec damnatis iam nunc ex
mabuntur. Ad cuius euidentiam sciendum, quod humilitate compatitur, quia diuinæ iustitiæ per
Spina. Rhamnus. Peccatũ. secundum grammaticos rhamnus est genus spina- speciem inhærens, inconcusso discretionis inti-
rum: & (vt dicunt) est spina alba: quæ in herba est mæ vigore solidatur. Erectas namque in claritate
mollis, & pulchra: sed postea efficitur spinis plena, supernæ rectitudinis electorum mentes nulla mi-
& aspera. Per istam ergo herbam intellige pecca- seria afficit; quia has in miseriis altitudo beatitu-
tum, quod à principio delectat peccatorẽ, & mul- dinis alienas reddit. Vnde benè per Psalmistam
cet: sed postea tristat in spinis, quæ pungunt, quia dicitur. Videbunt iusti: & timebunt, & super eum
ad æternum cruciatum peccatorem deducunt. Et ridebunt, & dicent. Ecce homo, qui non posuit
de isto rhamno dicit Iudæis. *Priusquam intelligeret* D Deum adiutorem suum. Iniquos enim nunc iusti
spinæ vestræ rhamnum, id est priusquam intelligere- vident, & metuunt tunc visuri sunt & ridebunt,
tis, & cognoscere tis scilicet, per experientiã, quòd quia enim modo labi ad eorum mutationem pos-
spinæ vestræ, id est, pœna æterna causaretur per sunt, hinc habent formidinem, quia vero damna-
rhamnum, scilicet per peccatum, id est, prius quã tis tunc prodesse nequeunt, illic nõ habent com-
habeant experientiam de pœna æterna per pecca passionem: Æterno itaque supplicio deditis, non
tum causata, *Sicut viuentes, sic in ira absorbet eos*, esse miserendum, in ipsa, qua beati sunt, iustitia
id est, dum sunt adhuc in vita ista viuẽtes. Et dicit iudicantis legunt. Qui quod suspicari fas non est,
sicut viuentes, & non dicit simpliciter viuentes: qualitatem sibi perfectæ fœlicitatis imminuunt:
quia non est vera, sed falsa vita peccatorum: quia si in regno positi volunt, quod implere nequa-
videntur viuere, cum non viuant: quia principalis quam possunt. Vnde bene dicitur, *Lætabitur iustus, cum viderit vindictam. Manus suas lauabit in san-*
ipsorum pars scilicet, anima mortua manet: dum *guine peccatoris*, quod ideo dicit: Non quod sanguis
enim sicut viuunt, *sic in ira absorbet eos*: quia Deus manus lauet: sed amplius deturparet. Sed quia,
contra illos iratus, ipsos absorbet tollẽdo de mũ- sicut docet experientia: contraria iuxta se posita
do: ipsos absorbet, eos tradens spinis, scilicet, æter- magis eluescunt. Idcircò tunc manus, id est, opera
nis tormentis. Et notanter de Deo dicit, sic in ira: beatorum comparata sanguini, id est, peccatis
& non simpliciter in ira: quia Deus tranquillus iu- damnatorum pulchriora videbuntur: quia iustus
dicat: qui tamen damnandis dicitur iratus: quibus E comparatus impio, pulchrior apparet. Vnde
ad modum irati se habet, illos puniendo. istum versum exponens Adam de perseuerantia
dicit. *Lætabitur iustus, cum viderit vindictam*, &c.
937 Lætabitur iustus, cum viderit vin- Lætabitur inquam, sed cur *manus suas lauabit*
37. q. 1. Vi duus. dictam: manus suas lauabit in sangui *in sanguine peccatoris*? Non inquinabit sangui-
ne peccatoris. ne, sed lauabit: vt vnde ille cruentus magis,
inde ipse mundior videatur: vnde ille pius sor-
Beatus. Damnatus. Hæc est tertia pars, in qua deuotorum explica- det, iste pulchrius eluescat. Sic nimirum sibi in-
tur lætitia de punitione malorum. Vbi aduertendum, quòd iusti, & beati malos in tormentis vi- icem collata contraria, suum quidem vtrunque
dentes ipsis nullatenus compatiuntur, sed magis v[illegible]letur suscepisse augmentum aliquod qualita-
tis. Vt album nigro si conferas: & illud candi-
dius & istud tetrius apparebit. Nec tibi durum
videatur,

Universidad de Deusto
Biblioteca

videatur, quod ridebis in interitu impiorum. Ridebis certe. Non quod velut quadam immanitate crudelitatis in ipsa tibi vltione complaceat: sed quòd modus ipse pulcherrimus diuinæ ordinationis, vltra quam credi possit, iustitiæ zelatorem, & amatorem æquitatis oblectet.

937 Et dicet homo: si vtique est fructus iusto, vtique est Deus iudicans eos in terra.

Hic ex omnibus præmissis concluditur diuina iustitia. Iustus enim iudex non personas hominũ, sed merita attendere debet, vt, sicut malis supplicia, sic & bonis præmia largiatur. Sic autem faciet Deus. Et hoc est, quod dicit. *Et dicet homo*, scilicet, quilibet rationalis Deum esse iustum: quia sicut dabit bonis præmia, sic & malis supplicia. Vnde subdit, quòd dicet, si pro quia: quia sic est, *si vtique est fructus iusto*, scilicet, quia, iustus de sua iustitia habet fructum, & præmium. *Sic vtique est Deus iudicans eos*. s. malos *in terra*, scilicet, in inferno, qui
Iob.10. terra dicitur, quia in medio terræ situatus. Iob. 10. Terra miseriæ, & tenebrarũ, vbi nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat. Quia hic agitur de
Quæstio. damnatorum pœna. Quæro vtrum dãnati in pœnis, velint se peccasse. Ægydius distinct. 50.

PSALM. LVIII.

938 11. qu. 3. Ad mensam. ERipe me de inimicis meis, Deus meus: & ab insurgentibus in me, libera me.

Huius psalmi titulus est: *In finem, ne corrumpas, vel disperdas Dauid in tituli inscriptione quando misit Saul, & custodiuit domum eius, vt interficeret eum.* Expositio istius tituli quòd ad primam partẽ patet per expositionẽ tituli psal. 56. versi. 915. quæ dicit. In finẽ ne disperdas Dauid in tituli inscriptione. Pro declaratione vero sequentis partis est notandum, quòd (vt habetur. 1. Regum. 19.) semel dum Dauid psalleret coram Saule. Saul voluit eum lãcea interficere, sed Dauid declinando ab ictu lanceæ, euasit, & recessit ad domum suam. Tunc Saul misit nocte satellites suos, vt custodirent domum Dauid, sic quod non posset euadere: & ipsum Dauid mane exeuntem de domo sua, interficerent: quòd cùm præsciuisset Michol vxor Dauid, & filia Saulis: notificauit ipsi Dauid: & deposuit eum per fenestram, & abiit, & sic saluatus fuit. Tunc quando Dauid se vidit in tali periculo mortis, quia satellites Saulis domum eius custodiebant, vt ipsum interficerent, fecit istum psalmum, Deum rogans, ne sic permitteret eũ occidi. Et sic patet tituli sensus litteralis, quem sensum litteralẽ primo dicam, & consequenter sensum propheticum. Quantum ergo ad sensum litteralem, iste psalmus diuiditur in tres partes. Quia ponitur primò ipsius Dauid oratio. Secundò Dei exauditio: ibi. *Et tu, Domine.* Tertio gratiarum actio: ibi. *Ego autem cantabo.* Prima pars diuiditur in tres. Quia Dauid orando primò allegat suam miseriam. Secundò suam innocẽtiam: ibi. *Neque iniquitas mea.* Tertiò persecutorum malitiam: ibi, *intende ad visitandas*, &c. Et vt

Nic. de Ly. Quãtũ verò ad sensum propheticum, prima pars tituli apparet ex dictis superius in titulo psal. 56. Sed quantum ad secundam partem, quę dicit, *quando misit Saul, & custodiuit domum eius vt interficeret eum.* Notãdum, q̃ hic domus Dauid scilicet, Christi, dicitur Sepulchrum eius, in quo tanquam in domo quò ad corpus in triduo quieuit. *Sepulchrũ Christi.* De quo psalm. 75. In pace factum est locus eius. Saul autem rex, qui abutens interpretatur, significat principes sacerdotum, qui præ aliis, diuinis beneficiis abutebantur. Qui miserunt satellites, vt custodirent domum Christi, id est, sepulchrum, quando scilicet vt habetur Matth. 27. Conuenerunt principes sacerdotum, & Pharisæi ad Pilatum, dicentes. Domine, recordati sumus: quia seductor ille dixit adhuc viuens, post tres dies resurgam. Iube ergo custodiri sepulchrum vsque in diem tertium, &c. Et ait illis Pilatus. Habetis cuᵒ stodiam, ite, custodite sicut scitis. Illi autem abeuntes munierunt sepulchrum, signantes lapidem cum custodibus. Sed non videtur cõcordare, quod subditur in titulo, scilicet, *vt interficerent eum*, quia Christus mortuus erat, quando posuerunt custodes ad sepulchrum. Respondet gloss. quod tunc quærebant eum interficere, non quidem corporaliter, sed spiritualiter, id est, nomen eius, & famam ex toto extinguere, ne crederetur in eũ. Mortuus enim homo corporaliter, viuit in fama, & nomine suo, sicut nomen Pauli viuit, Alexandri, Arist. Sed tamen hoc facere non valuerunt, quia surrexit Christus & viuens regnat super Iudæos, & gentes, Hoc ergo in spiritu prævidēs Propheta, fecit istũ psalm. Est ergo tituli sensus. Psalmus iste in finem, id est, tendens in Christum, hoc agit ne tu iudex, vel Pilate, vel alius quisque *corrumpas, vel disperdas Dauid in tituli inscriptione*, id est, ne disperdas titulum crucis Christi, quod conabantur principes sacerdotum, quando dixerunt Pilato. Noli scribere rex Iudæorum: sed quia ipse dixit, &c. Pilatus autem titulum non corrupit, sed confirmauit, dicens. Quod scripsi, scripsi. Et hoc fuit *quando misit Saul*, id est, principes sacerdotum milites, *vt custodirent domum eius*, id est, sepulchrum, *vt interficerent eum*, id est, famam, & fidem eius delerent. Sed ipsi sua intentione frustrati sunt, & Christi nomen, atque fides vbique prędicatur. Intentio Psalmistæ est monere, ne aliquis Christo contradicat. Quantum ergo ad sensum istum, psalmus iste diuiditur in partes tres. Quia Christus orando primò adiutorium Dei patris inuocat. Secundò conuersionem gentium explicat ibi. *Intende.* Tertiò conuersionem finalem Iudæorum manifestat: ibi. *Et scient.* Prima pars diuiditur in tres. Quia Christus primò suam necessitatem explicat. Secundò suam innocentiam allegat: ibi. *Neque iniquitas.* Quantum ad primum notandum, quòd tria sunt *Inimici.* inimicorum genera: quia quidam persequuntur verbis iniuriosis, quidam operibus perniciosis, quidam verò his non contenti, ad mortem intendunt. Et secũdum hoc Christus tria facit. Quia primò orat liberari ab irrisoribus, in principio. Secundò à percussoribus: ibi. *Eripe me de operantibus.* Tertiò ab occisoribus: ibi. *Quia ecce.* Quantum ad primum notandum, quòd primum genus inimicorum est illorum, qui contra alios verbis insurgunt, vt blasphemando, detrahendo, falsè accusando. Et omnibus istis modis Iudæi Christo iniuriabantur. Primò ipsum blasphemando,

vt

vt quando ipsum dæmoniacum appellabãt. Ioan. 8. Seductorem. Matt. 28. Leccatorem, dicens. Mat. 11. Hic est homo vorax, & potator vini. Etiam falsè ipsum in multis accusauerunt, vt quando dicit. Hunc inuenimus subuertentem gentem nostrum, & prohibentem tributa dari Cæsari. Propter quod dicitur Lucæ 22. quòd multa blasphemantes dicebant in eum. Sic ergo verbis insurrexerunt contra Christum. Psal. 53. Quoniam alieni insurrexerunt in me, & psal. 26. Insurrexerũt in me testes iniqui, & mentita est iniquitas sibi. Ab his ergo Christus liberari petit à patre, dicens. *Eripe me de inimicis meis Deus meus.* Et prædictum genus inimicorum explicat, dicens. *Et ab insurgentibus in me*, supple verbis. *Libera me.* Vnde ad illum intellectum hunc versum exponit glo. dicens: ait Christus. *Eripe me de inimicis meis, Deus meus*, scilicet, ab ipsis Iudæis, qui me odio habent. *Et ab insurgentibus in me libera me*, qui scilicet verbis mihi nocent, & infamant. Cõsimili modo etiam orat Psal. 139. dicens. Eripe me, domine ab homine malo: à viro iniquo libera me.

939 Eripe me de operãtibus iniquitatem, & de viris sanguinum salua me.

Hic petit liberari à percussoribus. Non solum enim Iudæi cõtra Christum verbis insurrexerunt, sed etiam malis operibus, vel gentiles ad ipsorum instantiam. Vt quando vnus ministrorũ dedit alapam Iesu, dicens. Sic respondes pontifici? Quoniam Pilatus apprehẽdit Iesum, & flagellauit eum. Quando milites plectẽtes coronam de spinis, imposuerunt capiti eius. Quando genibus flexis dixerunt. Aue, rex Iudæorum. Et dabant ei alapas. Quando colaphizabant eum: & dabant ei alapas. Quando arundine percutiebant caput eius, & similia. Isti enim non solum verbis: sed malis operibus insurgebant in Christum: à quibus nunc petit liberari, dicens. *Eripe me de operantibus iniquitatem.* Et sic ipsum flagellando, & spinis coronãdo, multum eius sanguinem fuderunt. Ideo subdit. *Et de viris sanguinum salua me.* Viri enim sanguinum dicuntur, iniustè sanguinem fundentes humanum. De
Psal. 93. Iudæis autem fuit prædictum. Captabunt in animam iusti, scilicet, Christi: & sanguinem innocentem condemnabunt.

940 Quia ecce ceperũt animã meam: irruerunt in me fortes.

Hic petit Christus liberari ab occisoribus scilicet, à morte, quam illi sibi intulerunt. Et hoc per resurrectionem, dicens. *Quia ecce ceperunt animam* *Anima.* *meam.* Vbi nota, quòd anima quandoque accipitur pro parte hominis, scilicet pro forma substan-
Psal. 15. tiali. Et sic de anima dicebat Christus. Non derelinques animam meam in inferno, nec dabis sanctum tuum videre corruptionem. Primam partem ponit, quòd ad formam substantialem. Secundam quòd ad corpus. Quãdoque verò accipitur anima pro toto homine, & sic Matth. 20. Filius hominis venit dare animã suam in redemptionem pro multis, vbi anima accipitur pro toto composito: similiter in proposito accipitur anima pro toto composito: quia cùm dicitur. *Quia ecce ceperunt animam meam*, id est vitam meam, per mortem scilicet. Vel potest accipi anima pro parte hominis: & tunc est sensus: *Ceperunt animam meam*, id est, per passionem illatam animam separauerunt à corpore: & in idem redit. Et qui fuerunt illi declarat dicens. *Et irruerunt in me fortes.* Per fortes intelligit diuites in temporalibus abundantes, qui ponunt Deum adiutorem suum, sperantes in multitudine diuitiarum suarum. Vel per fortes intelligit superbos, qui Deum non timent, de seipsis præsumentes, sicut erant principes sacerdotum, & Pharisæi. De quibus dixerat superius Psal. 53. Quoniam alieni insurrexerunt in me, & fortes quæsierunt animam meam, &c. Sed quia in illo vltimo versiculo videtur quòd Christus fuerit mortuus, quia fortes acceperunt animam eius, scilicet, per tormenta ipsam à corpore diuiserunt: ideo quæro vtrum in Christo fuerit necessitas moriendi, scilicet vtrum fuisset mortuus senio, si passio ei ab extrinseco non fuisset illata. Vide Hugon. libr. 3. distinct. 16. quæstio. 1.

Neque iniquitas mea, neque peccatum meum, domine: sine iniquitate cucurri, & direxi. 941

Hic Christus allegat suam innocẽtiam. Et duo facit. Quia primò ostendit suam puritatem. Secundò suam cum patre æqualitatem, ibi. *Exurge.* Quãtum ad primum hic notat glos. differentiam inter iniquitatem, & peccatum. Quia iniquitas notat offensam, & iniuriam in proximum, sed peccatum offensam sibiipsi factam. Vnde iniquus dicitur, qui proximum offendit, sed peccator, qui seipsum ex diuina offensione. Accipitur enim iniquitas pro peccato: quod proximo nocet. Sic enim dicitur *Eccle. 21.* Ecclesiast. 21. Romphea bis acuta iniquitas. Omne enim peccatum primo offendit peccantem, sed illud proprie iniquitas dicitur, quod nõ solum peccantem sed etiam proximum lædit, sicut furtum, adulterium, & huiusmodi. Dicitur ergo iniquitas Romphea bis acuta, scilicet, peccatum, quod lædit peccantem, & proximum. Sed id solum peccatum dicitur, quod solum lædit peccantem, vt puta peccatum malę voluntatis, quod latet in corde. Iob 31. Si abscondi quasi homo peccatũ meum. Volens ergo Christus suam exprimere innocentiam, dicit. *Neque iniquitas mea, neque peccatum meum*, quasi dicat secundum gloss. *Neque iniquitas mea*, quam in eos fecerim, causa fuit, quare irruerunt in me. *Neque peccatum meum*, quod in me sit, aliquo modo causa fuit persecutionis meæ. *Quia sine iniquitate cucurri, & direxi*, quasi dicat, sine iniquitate cucurri viam mandatorum obseruando. Psalm. 118. Viam mandatorum tuorum cucurri. Et non solum in me obseruaui iustitiam, sed *Passio* etiam alios ad iustitiam induxi. Ideo subdit. *Et di-* *Christi.* rexi, scilicet, distortos ad iustitiam, quantum in me fuit. Vnde ista duo respondent Psalm. duobus. Primo enim dixit. *Neque iniquitas mea*, probat, quia alijs non nocui, sed alios direxi. Secundo dixit. *Neque peccatum meum*, probat, quia sine iniquitate cucurri. Ex quibus explicat Christus, quòd innocenter sit passus. Vnde meritò dicit illud. Iob 16. Iniustus sum absque iniquitate manus meæ: *Greg. 13.* cùm habeam mũdas ad Deum preces. Quod ex- *mor. c. 11.* ponens Gregor. dicit. Absque iniquitate manus

suæ

Universidad de Deusto
Biblioteca

suæ passus est Christus: quia peccatum non fecit: nec inuentus est dolus in ore eius: & tamen dolorem crucis, pro nostra redemptione toleravit. Qui solus mundas ad Deum preces habuit: quia & in ipso dolore passionis, pro persecutoribus orauit, dicens. Pater, dimitte illis: non enim sciunt quid faciunt. Quid enim dici, quid cogitari in oratione mundius potest, quàm cùm & illis misericordia intercessionis tribuitur, à quibus dolor toleratur? *Luca 23.*

942 Exurge in occursum meum, & vide, & tu, domine Deus virtutum, Deus Israël.

Occursus. Hîc Christus suam cum patre ostendit æqualitatẽ. Quamuis enim Christus per incarnationem acceperit humanitatem nostram: quam sibi prius vnitã non habebat, non tamen dimisit, quod prius erat, & sic semper quòad suppositum patri remansit æqualis. Et hoc notãs Christus, dicit patri. *Exurge in occursum meum, & vide.* Vbi notat Magister in gloss. quòd occurrere non nisi de æqualibus dicitur. Vnde proprie maior non occurrit minori: nec minor maiori, sed obuiat. Sic ergo dicit Christus patri. *Exurge in occursum meum*, te patri ostendit æqualem. Vnde ait gloss. *Exurge in occursum meum, & vide*, id est innotesce, & fac videri, quòd tibi æqualis sum. Occurrere enim non nisi de æqualibus dicitur. Christus enim non desiit esse æqualis patri. Licet pro nobis factus sit infirmus, qui seipsum exinaniuit formam serui accipiendo. Vnde in euangelio se gallinæ comparat, dicens. Hierusalem, Hierusalem, quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina cõgregat pullos sub alis: & noluisti. Nulla enim auis adeo infirmari propter pullos videtur, quemadmodum gallina, cuius vox rauescit, sit hispidum totum corpus, deponuntur alæ: laxantur plumæ. Et hæc est materna charitas, qua inuenitur infirmitas. Sic & Christus propter nos infirmatus est, vt nostram tolleret infirmitatem. Sed in ea infirmitate occurrit patri æqualis. Ita enim assumpsit, quod non erat, vt non amitteret, quod erat. Ita ergo se exinaniuit, quia dignitatem, quam habet pater, non demonstrauit. In ipsa ergo infirmitate agnoscendus est patri æqualis, non visione corporali, sed fide, vt, quod videre non possumus, saltem credamus. Et, dum hoc credimus ipse ad patrem in nobis ascendit. Vnde, Mariæ Magdalenæ, cui primo post resurrectionem apparuit, ait. Noli me tangere, nondum enim ascendi ad patrem meum. Quid est hoc, noli me tangere? Nónne posteà mulieres redeuntes à monumento adorauerunt eum, & tenuerunt pedes eius? Sed hîc agit de tactu mentis non corporis. Id est non illud solum credas quod vides, ne hæreat nimis meæ humanitati aspectus tuus, quasi tactus tuus. Ideo hoc dico, quia nondum ascendi ad patrem meum, vtique in corde tuo, quia nondum postquam vidisti me mori, credis me patri æqualem. Attende ergo, quibus gradibus ascendit. Cœpit enim ab infirmitate, & paulatim conscendens ad resurrectionis gloriam, & ad patris æqualitatem peruenit. Hæc omnia gl. Ex quibus patet, quod occursus Christi ad patrem, est ipsius æqualitas cum patre, quòad diuinitatem, quia omnem summam, & immensitatem perfectionis, quam habet pater, habet & Christus verbum. Et hæc æqualitas per occursum demonstratur, cùm de Christo dicitur Psal. 18. A summo cœlo scilicet, à patre egressio eius, & occursus eius vsque **ad summum** eius. Hanc ergo æqualitatem volens mũdo manifestari, ait patri. *Exurge in occursum meũ*, scilicet declarandũ. *Et vide.* i. fac videri, quod exurgis in occursum meum, i. quod tibi sim æqualis. Et quod Deo patri loquatur, subdit. *Tu, domine Deus virtutum, Deus Israel.* Per virtutes accipe omnes angelorum ordines. Per Israël verò, qui interpretatur videns Deum, accipe omnes beatos. Quid est ergo. *Domine Deus virtutum, Deus Israel*, nisi tu Deus omnium angelorum & beatorum? *Matt. 23.* *Nota de infirmitate gallinæ super pullos.* *Maria Magdalena. Ascensio. Tangere.*

943 Intende ad visitandas omnes gentes: non miserearis omnibus, qui operantur iniquitatem.

Hîc consequenter Christus pro cõuersione gentium orat. Et diuiditur in partes tres. Quia agit primò de gentium conuersione. Secundò de Iudæorum obduratione, ibi. *Et tu, domine.* Tertiò dẽ Iudæorum dispersione, ibi. *Disperge illos.* Prima pars diuiditur in tres. Quia circa conuersionem gentium. Primò ponit Christi orationem. Secundò ipsius exauditionem, ibi. *Conuertentur.* Tertiò populorum prædicationem, ibi. *Ecce loquentur.* Quantum ad primum sciendum, quòd Deum visitare homines, nihil aliud est, quã ipsos ab obscuritate culpæ ad lumen gratiæ conuertere. Vnde Greg. exponens illud Iob. 7. Visitas eum diluculo, ait, Quis nostrum nesciat, quia diluculum dicitur, cùm iam nocturna tempora in claritatẽ lucis mutãtur? Nos itaque noctis tenebris premimur, cùm perpetratione iniquitatis obscuramur. Sed nox in lucem vertitur, cùm errores nostri veritatis cognitione iudicantur. Nox in lucem vertitur, cùm corda nostra iustitiæ fulgor illuminat, quę cæcitas culpæ deprimebat. Hoc diluculum discipulorũ mentibus **otiri** Paulus aspexerat, cùm dicebat. Nox prę cessit, dies autem appropinquauit. Diluculo ergo nos dominus visitat, quando erroris nostri tenebras lucis suæ cognitione illustrat, contemplationis munere subleuat, in arce virtutis exaltat, &c. Sic ergo Christus pro conuersione gentium orans dicit patri. *Intende ad visitandas omnes gentes*, id est, intende ad illuminandas gentes per gratię lumen, & fidem. Et attende, quòd Deus tripliciter nos visitat, vt ostendit Alredus super illud Prouer. 31. Dat siceram mœrentibus, dicens. Tripliciter autem suos visitat Deus: quia visitat aliquando ad exercitationem, aliquando ad consolationem, aliquando ad præmiationem. Ad exercitationem visitat dormientes, ad consolationem laborantes: ad præmiationem ad cœlestia suspirantes. Prima visitatio ad sanctitatem prouocat. Secunda sanctitatem conseruat. Tertia sanctitatem remunerat. Prima terret contemnentem, vel trepidantem. Secunda fouet, & promouet admittẽtem. Tertia amplectitur venientem: prima est quasi stimulus, deuium corrigens. Secunda quasi baculus, debilem sustinens. Tertia quasi lectulus ad quietem suscipiens. Quid ergo magis poterit esse diuinæ miserationis iudicium, quàm vt illa suauitas, illa iocunditas, illa mira serenitas, in qua nihil inquinatum incurrit animæ inquinatæ Deus sua visitatione impertiatur? Nec solum terrore ad Deum ipsam conuertat: sed omnia mentis claustra seris vitiorum obserata penetrabilitate perscindens, fœdis adhuc labus: quoddam suæ dulcedinis imprimat **osculum**, ac ineffabili suauitate sua blandiatur, & auersæ animæ suam gratiam impartiatur? Et hanc Dei visitationem gentibus Christus imprecabatur patri, dicens. *Intende ad visitandas omnes gentes.* Vt ly *omnes* stet pro generibus singulorum, non pro singulis generum. Sequitur. *Non misereari omnibus, qui operantur iniquitatem*, quasi dicat. Ita visita gentes, ipsas ad fidem conuertendo: vt tamen ipsarum peccata impunita non dimittas. Hoc est dictu. Visitabis gentes ipsas conuertendo: non tamen sic misereberis ipsorum, vt eorum peccata impunita relinquas. Nulla enim peccata impunita relinquuntur: quia vel homo pœnitendo illa punit, vel Deus iudicando punit illa. Vel aliter, quia inter gentes aliqui erant à Deo prædestinati, & aliqui reprobati. Pro prædestinatis orat Christus, dicens. *Intende ad visitandas omnes gentes.* Sed de reprobatis subdit. *Non misereari omnibus, qui operantur iniquitatem*: quia illi non conuertentur ad fidem. *Visitatio Dei. Diluculo. Greg. lib. 30. moral. 10.* *Rom. 13.* *Visitat Deus tripliciter.*

944 Conuertentur ad vesperam, & famem patientur vt canes, & circuibunt ciuitatem.

Vesperæ. Ætates mundi. Hîc ponitur exauditio orationis Christi, scilicet quòd gentes conuertentur, sed ad vesperam. ad cuius euidentiam sciendum primo, quòd per vesperam, quæ est finis diei, significatur vltima ætas, in qua mundus finitur. A doctoribus enim ponuntur septem mundi ætates. Prima ab Adam vsque ad Noe. Secunda à Noe vsque ad Abraham. Tertia ab Abraham vsque ad Moysen. Quarta à Moyse vsque ad Dauid. Quinta à Dauid vsque ad transmigrationem Babylonis. Sexta à transmigratione vsque ad Christum. Septima à Christo vsque ad finem mundi. Sic ergo vltima ætas mundi incœpit à Christo: & quia vltima, ideo vespera dicitur. Et vsque ad istam ætatem gentes in infidelitate, & cultura idolorum pertinaciter permanebant. Adueniente autem Christo, & prædicante per se, & Apostolos suos, gentes ad fidem sunt conuersæ. Quod præuidens ante longo tempore, psalmista dicit de gentibus: quòd *conuertentur ad vesperam*, id est, in vltima mundi ætate. Ista est illa vespertina, in qua Christus innocens natus, pacem attulit mundo. Geneseos octauo. Columba venit ad vesperum portans ramum virentis oliuæ, in qua Christus est pro nobis immolatus. Exod. duodecimo. Immolabit eum vniuersa multitudo filiorum Israël ad vesperum. Et psalmus vigesimus nonus. Ad vesperum demorabitur fletus. Et in hac vespera gentilis populus ad Dei cultum est conuersus: quia eis hoc tempore data est lux gratiæ. Zacharias decimo quarto. In tempore vesperi erit lux. In die illa erit dominus vnus, scilicet gentium, quæ diuersos dominos habebant: quia diuersa colebant idola. Quæ postea per prædicationem Christi, & Apostolorum sub vno domino, & sub vna fide conuenerunt. Sequitur, *Et famem patientur vt canes.* Sicut enim homo ex duabus naturis constat, scilicet corporis, & animæ: sic est duplex fames, scilicet, corporis, & animæ. Fames corporis est desiderium naturale cibi corpotalis. Et fames animæ est desiderium cibi spiritualis, scilicet, audiendi verbum Dei. Vnde Amos octauo dicitur. Ecce dies veniunt, dicit dominus, & mittam famem in terram, non famem panis, sed audiendi verbum domini. Quia, scilicet, gentes ad fidem conuersæ cum magno desiderio, verbum Dei audient. *Et circuibunt ciuitatem*, id est, munient ecclesiam contra hæreticos, per quos enim munita est hostis ecclesia: nisi per gentiles conuersos, vt sunt doctores ecclesiæ, qui omnes ex gentibus sunt conuersi? *Canes.* *Amos 8.*

945 Ecce loquentur in ore suo, & gladius in labiis eorum, quoniam qui audiuit?

Hîc ponit modum cõuersionis gentium: quia conuersæ fuerunt per prædicationem Apostolorum. Et hoc ponens dicit. *Ecce loquentur*, scilicet prædicando fidem, & clarè: quia in ore ipsorum. Aliud enim est loqui in ore, & aliud in corde, qui enim loquitur in corde non intelligitur. Quid est ergo. *Ecce loquentur in ore suo*: nisi clarè, & apertè prædicabunt? Quia quæ prophetæ ænigmaticè de Christo prædixerunt, ipsi clarè annunciabant populo. Sicut resurrectionem Christi ænigmaticè per psalmistam prædictam, Petrus clarè exponendo prædicabat. Actuum secundo, dicens. Christum Deus suscitauit. Dauid enim dicit in eum: Prouidebam dominum in conspectu meo semper &c. Quoniam non derelinques animam meam in inferno: nec dabis sanctum tuum videre corruptionem. Ista verba de Christo apertè Petrus declarat dicens. Viri fratres, licet audacter dicere ad vos de patriarcha Dauid, quoniam defunctus est, & sepultus est, & sepulchrum eius est apud vos. Propheta ergo cum esset, quia iureiurando iurasset illi Deus: de fructu lumbi eius, sedere super sedem eius, prouidens locutus est de resurrectione Christi, cuius omnes nos testes sumus &c. Et consimiliter dum alias scripturas ænigmaticè dictas declarabant, tunc ipsi in ore suo loquebantur. Sic enim quilibet ipsorum dicere poterat illud Psalmi 144. laudationem domini loquetur os meum &c. Sed quid prædicabunt, & quid loquentur, subdit, *Quia gladius in labijs eorum.* Quid enim gladius in scriptura: nisi verbum Dei dicitur? ad Ephesios sexto. Assumite gladium spiritus, quod est verbum Dei &c. Vbi gloss. Est enim verbum Dei gladius bis acutus, docens de temporalibus, & æternis illorum consolationem in veteri, illorum perfectionem in nouo testamento promittens. Quod enim tantum temporaliter nobis promissum est: ad vnam partem gladij pertinet, quod verò sempiternum, ad alteram. Nam ideo duo testamenta dicuntur: quia vetus terrena, sed nouum æterna promittit. De hoc gladio dominus ait. Non veni mittere pacem, sed gladium. Iste gladius verè acutus est: quia enim quem ferit, à mundo diuidit. Quid est ergo gladius in labiis eorum, scilicet Apostolorum: nisi verbum Dei, quod sedulò mundo prædicabant? Secundum aliam literam dicitur. *Et mors in labijs eorum.* Et mors est in sententia. Quia Apostoli glo- *Gladius. Verbum Dei.* *Matt. 10.* *Psalm. 15.* *Ætates mundi.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

dio verbi diuini occidunt malos, vt boni viuant, percutiunt, vt sanent: percutiunt corpus, vt anima viuat. Et ista erant valdè alias inaudita, quæ apostoli prædicabant, puta quòd Deus homo factus, passus fuisset, mortuus, & sepultus: quòd mortuus propria virtute resurgens, patenter ascenderet cœlũ. Et hoc est, quod subditur. *Quoniam quis dudiuit*, supple talia, qualia ipsi Apostoli prædicabant? certe nullus. Vel aliter per gladium accipe ipsum Christum, quem Apostoli continuè in ore gestabant. Vbi nota, quòd secundum omne genus causæ, Christus gladio comparatur. Primo secundum causam efficientem: quia sicut gladius fit à fabro, sic Christus ab eo fabro est productus illo fabro, scilicet Deo patre. De quo dicitur Psal. 73. Tu fabricatus es auroram, & solem. Secundò ratione causæ formalis. In gladio enim sunt duæ partes: quarũ vna manu tenetur: altera verò propter suam acutiem teneri non potest. Sic & in Christo erant duæ naturæ, scilicet humana, quæ in passione in manibus persecutorum tenebatur. Quoniam ad hoc venerat in mundum, vt comprehenderetur, & moreretur: altera, scilicet diuina propter suam subtilitatem, teneri non potuit. Tertiò ratione causæ materialis: quia ferreus est: sic & Christus ferro comparatur. Quoniam ferrum contactu sanguinis humani: citissimè rubiginem trahit, secundum Isidorum. Sic & Christus veniens sibi humanam naturam ex purissimis sanguinibus virginis gloriosæ, statim rubiginem traxit: etsi non culpæ, tamen pœnæ. Dicit enim Philosophus, quòd aliquando ferrum cadit de nubibus, & illud (sicut dicunt Arabes) est optimum pro gladiis faciendis. Sic & ferrum istud de nubibus venit: quia de patriarchis, & prophetis originem duxit. Ex hoc ferro fabricatus est ille gladius optimus, qui est penetrabilior omni gladio: pertingens vsque ad diuisionem spiritus, & animę. Quartò ratione causæ finalis, quæ est scindere & diuidere. Nam secundum Raba. Gladius dicitur quasi gulam diuidens, id est, separans caput à corpore. Sic & Christus venit separare diabolum, qui est caput omnium malorum, cuius omnes mali sunt membra. Ioan. 12. Nunc princeps huius mundi eicietur foras: imò etiam venit separare spiritum à carne: pertingens vsque ad diuisionem animæ, & spiritus. Iste ergo gladius, scilicet, Christus, *erat in labijs* Apostolorum: quia continuè Christum prædicabant, vt meritò de ipsorum quolibet dicatur: illud Apoca. 1. Ex ore eius exibat gladius ex vtraque parte acutus.

Gladius dicitur Christus.
Ferrum.
Philosophus. 4 Meteor.
Hebræ. 4.

946 Et tu, domine, deridebis eos, & ad nihilum deduces omnes gentes.

Hic consequenter agit de Iudæorum obduratione: quia gentibus ad prædicationem Apostolorum Christi fidem recipientibus, ipsi credere noluerunt. Et tria facit. Quia ponitur primo Iudæorum pœna debita. Secundò Christi erga Iudæos patientia: ibi. *Fortitudinem meam.* Tertiò Christi erga Iudæos misericordia: ibi. *Deus ostend[it] mihi.* Quantum ad primum Iudæi Messiam [illegible] lege promissum, scilicet Christum recipere n[illegible]erunt, qui ad ipsos saluandos venerat. Et ide[illegible] meritò derisione erant digni, sicut & infirm[illegible] medicum abiiciens. Notãs ergo Christus ipsor[illegible] malitiam ponit ipsorum pœnam vt ab affectu cognoscatur causa, & à pœna culpa, dicens. *Et tu domine deridebis eos.* Vbi nota, quòd derisio est quædam vilipensio, vel despectio derisi facta à deridente. Et sic ille, qui deridetur à Deo, à Deo despicitur. Despici autem à Deo, est summa pœna, quia despectus à Deo manet incorreptus, & obstinatus in malo: propter quod dicitur Eccles. 7. Considera opera Dei: quia nemo possit corrigere, quem ille despexerit. Et sic in hoc, quòd Deus deridebit Iudæos: eorum obstinatio denotatur, & superbia indurata. Sed gentes ad verba prædicationis Apostolorum se humiliauerũt: Christi fidem recipientes. Et hoc notans subdit. *Ad nihilum deduces omnes gentes.* Qui enim verè est humilis, de se nihil præsumit, imò se nihil reputat esse, sed quia tantam virtutem à seipso nullus potest habere, nisi Deo faciente, ideò tanta humilitas Deo attribuitur cum dicitur. *Et tu, domine, ad nihilum deduces omnes gentes*, id est, de omni genere generationum. Vnde hic ait glo. *Ad nihilum deduces omnes gentes*, id est, pro nihilo habebis, conuertere omnes gentes, id est, facile conuertes, quia facilè erit tibi facere, vt credant in te omnes gentes. Ac si dicat. Omnes gentes Christianæ futuræ sunt.

Deridere.
Nihil.

947 Fortitudinem meam ad te custodiam: quia Deus susceptor meus es, Deus meus, misericordia eius præueniet me.

Hîc ponitur Christi erga Iudæos patientia, Christus enim sua potestate omnes Iudæos ipsum persequentes poterat vindicando delere, sed noluit vti sua potestate, sed magis patientia, dimittens omnem vindictam Deo patri. Et hoc est quod dicit. *Fortitudinem meam ad te custodiam*, quasi dicat, illud quod mea fortitudine facere possem, tibi pater, reseruo. Nec immeritò. *Quia Deus susceptor meus es*, qui scilicet, peccatum impunitum non dimittis. Ideo me suscepisti, vt peccatum generis humani impunitum non maneret, quasi dicat. Meritò me patienter habere debeo in aduersis per Iudæos illatis: quia ad hoc suscepisti me, Deus meus, scilicet, ad vnitatem hypostaticam, vt ista sufferrem. Sed ne quis credat Christum sic à Deo meritis suis præcedentibus fuisse assumptum, ideo subdit. *Deus meus misericordia eius præueniet me*, id est, præuenit: vbi futurum pro præterito ponit. Per hoc notans, quòd etiam in futurum misericordia Dei præueniet ipsum, & hoc in membris suis. Dicat ergo: *misericordia eius præueniet me*: quasi dicat. In me nullum præcessit meritum, quoad vnitatem verbi deberem assumi, sed hoc totum fuit ex misericordia Dei, præueniente me: quia in primo instanti suæ creationis fuit assumptus. Nullus autem meretur prima dona Dei. Vnde dicit Magister, quòd diuinæ misericordiæ nullum est meritum: sed liberè, & gratis datur à Deo. Et hoc est quod notabat Apostolus ad Rom. 11. dicens. Quis prior dedit eis, retribuetur ei? q.d. nullus: quod probat, quia ex ipso & per ipsum sunt omnia. In omnibus ergo bonis à Deo receptis, vel recipientis: non merita nostra, sed Dei misericordiam prœuenientem considerare debemus, dicentes. *Misericordia eius prœueniet me.*

Gratia Dei & misericordia.

948 Deus ostendit mihi super inimicos meos: ne occidas eos, nequando obliuiscantur populi mei.

6. q. 1. cau. plurimos.

Hic ostenditur Christi erga Iudæos misericordia. Vbi notandum, q̃ anima Christi à principio suæ creationis habuit omnis gratiæ, & scientię plenitudinem, sic q̃ omnia cognouit, quę Deus cognoscit, quia ei clarè ostendit omnia præterita, præsentia, & futura. Et per consequens ei ostendit, quòd Iudęi eum persequerentur, & eius fidem: qui tamen in finem ad ipsum conuerterentur, & eius fidem reciperent. Et hoc est, quod Christus hic dicit, *Deus ostendit mihi super inimicos meos*, id est, secundum glo. *Deus ostendit mihi super Iudæos*, quid de ipsis agendum sit. Et, si quęras, quid de ipsis agendum fuit, tibi ostendit. Respondet Christus hoc, vt non penitùs ex toto occidantur: sed quòd pro eis orarem, & diceremus. *Ne occidas eos.* Et hoc est, quod pater ei ostendit: vt pro Iudęis patrem oret: dicens. *Ne occidas eos.* Peccatur enim ne Iudęi funditus pereant: dispersi quidem sunt, vt ad conuersionem prouocentur. Quasi secundum Cassio. Christus orans dicat patri. *Non occidas eos*, qui me occidunt: sed maneat gens Iudæorum cum signo circũcisionis, vt Cain signum habuit, vt nemo eum occideret. Ita & gens Iudæorum habens signum suum, non est occisa, quia necessaria est gentibus, quia per illos præcisos cognoscitur quanta misericordia gentibus insertis fit facta. Item ideo Iudæi præseruantur: quia sunt nobis testes legis, & prophetarum, qui prædixerunt omnia Christi mysteria. Et etiam quia in fine ad fidem nobiscum conuertentur, per illos enim ad memoriam nobis reducũtur prædicta de Christo, & postmodum adimpleta. Etiam ex alio: quia per illos cognoscimus quanta gratia Dei nobis sit collata: quando conspicimus populum Iudæorum sibi dilectum, propter ipsorum peccata derelictum: & nos gentes idololatras per eius misericordiam ad eius gratiam, & fidem receptas. Et sic quodammodo sunt causa, quare recordamur magis Dei. Et hoc est quod dicit. *Ne occidas eos*, ne scilicet, populi mei. s. fideles *obliuiscantur mei.*

Iudæi.

949 Disperge illos in virtute tua, & depone eos, protector meus domine.

Hic agitur de Iudæorum dispersione. Et diuiditur in tres partes: quia ostenditur primò, quomodo Iudæi per orbem disperguntur. Secundò quomodo superbi comprehẽduntur: ibi. *Delictum oris.* Tertiò quomodo comprehensi humiliantur ibi. *Et de execratione.* Quantum ad primum notandum, quòd Iudæi sunt testes fidei nostræ: quia ipsi habent omnes scripturas antiqui testamenti: in quibus totum nouum testamentum prophæticæ continetur tanquam signatum in signo, & figuratũ in figura. Vt ostendit Greg. super Ezech. parte prima, homil. 6. super illo verbo. Quasi si sit rota in medio rotæ, dicens, Rota intra rotam est testamentum nouum intra testamentum vetus: quia quòd designauit testamentum vetus, hoc testamentum nouum exhibuit. Vt enim panca de multis loquar. Quid enim est quòd Adam dormiente, Eua producitur: nisi quòd moriente Christo, ecclesia formatur? Quid est q̃ Isaac ad immolandum ducitur, & ligna portat: arę superponitur, & viuit: nisi quòd redemptor noster ad passionem ductus, lignum sibi crucis ipse portauit. Et sic in sacrificio pro nobis ex humilitate est mortuus, vt tamen immortalis ex diuinitate maneret. Quid est, quòd homicida post mortem summi pontifi cis absolutus, ad terram propriam redit: nisi quòd humanum genus, quòd peccando sibi metipsi mortem intulit: post mortem veri sacerdotis videlicet redemptoris nostri peccatorum suorum vinculis soluitur, & in paradisi possessione reparatur? Quid est q̃ in tabernaculo propiciatorium fieri iubetur, super quod duo Cherubim, vnũ à summitate vna, & alterum à summitate alia, ex auro purissimo ponuntur, expandentes alas, & operientes oraculum: qui se mutuo respiciunt versis vultibus in propiciatorium, nisi q̃ vtraque testamenta ita sibi in mediatorẽ Dei, & hominum cõgruũt, vt quod vnum significat, alterum exhibeat? Quid enim per propiciatorium, nisi ipse redemptor humani generis designatur? De quo per Paulũ dicitur. Quę posuit Deus propiciationem per fidẽ in sanguine ipsius. Quid verò per duo cherubim, qui plenitudo scientiæ dicũtur: nisi vtraq; testamẽta signata sunt? Ex quibus vnũ à sũmitate vna propiciatorij, aliud verò à summitate altera stat, quia quod testamẽtum vetus de incarnatione nostri redẽptoris cœpit prophetizando promittere, hoc testamentum nouum perfectè narrat expletum. Duo autem Cherubim ex auro mundissimo facta sunt: quia vtraque testamenta pura, ac simplici veritate describuntur. Expandunt vero alas, & oraculũ operiunt, quia nos, qui omnipotentis Dei oraculum sumus, à culpis imminentibus, scripturæ sacræ ædificatione protegimur. Cuius dum sententia sollicitè aspicimus ab errore ignorantiæ eius alis velamur. Duo verò Cherubim se mutuo respiciunt versis vultibus in propiciatorium: quia vtraque testamenta in nullo à se discrepant: & quasi ad semetipsa vicissim facies tenent, quia quod vnum promittit aliud exhibet: dum inter se positum Dei & hominum mediatorẽ vident. Facies quippe à semetipsis Cherubim auerterent: si quod vnum testamentum promitteret, aliud negaret. Sed dum concorditer de mediatore Dei, & hominum loquuntur, vt vicissim se respiciant, in propiciatoriũ intendunt. Rota ergo in medio rotæ est: quia in veteri testamento, testamentum nouum inest. Et quod testamentum vetus promisit: hoc nouum exhibet. Et quod illud occultè annũciat, hoc istud exhibitum apertè clamat, hæc ille. Ex quo apparet, quod Iudæi legem antiquam habentes, & tenentes, testes sunt legis, & fidei nostræ. Et idcirco vt testimonium fidei, & legis Christi vbique portarent, ipsi per orbem fuerunt dispersi. Vnde glo. hic dicit. *Disperge illos*, scilicet Iudæos per omnes gentes, qui portant codices nostros. A principio enim per omnes gentes dispersi fuerunt, vt veritas nostræ fidei omnibus patefieret. Et ipsi in sua obstinatione permanentes, essent omnibus opprobrium. Veruntamẽ quia in fine conuertentur, ideo subditur. *Et depone eos, protector meus domine.* i. depones eos, in eo quòd sunt mali: vt boni surgant: vt in Paulo Actum. [illegible]st: quia non surgeret Paulus, nisi prius caderet Sa[illegible]lus. Deponere enim in scriptura stat pro conuerte[illegible] aliquem à peccatis Mich. 7. Deponet iniquitate nostras: & proiiciet omnia peccata nostra.

Scriptura Testamentum nouũ & vetus.
Greger.
Genes. 2.
Genes. 22.

Universidad de Deusto
Biblioteca

950 Delictum oris eorum sermonē la A
biorum ipsorum, & comprehendantur in superbia sua.

Hic ostenditur, quomodo Iudæorum superbia comprehenditur. Iste versus per se nullam habet sententiam, nisi referatur ad superiora. Statim enim dixit. Depone eos protector meus domine. Vnde hic subditur. *Delictum oris eorum.* i. sic depone eos: vt etiam deponas delictum oris eorum, & sermonem, &c. i. dimitte delictum oris eorum, &c. Vbi nota, quòd per delictum, & sermonem comprehendit omne genus peccati. Nam peccatum generaliter distinguitur, quia aliud est peccatum commissionis, & aliud peccatum omissionis. Sicut enim duplex est pars iustitiæ. s. declinare à malo, & facere bonum: sic duplex est pars iniustitiæ. s. declinare à bono, & facere malum. Prima pars propriè vocatur delictum. Secunda verò vocatur peccatum. Primum stat in omissione. Secundum in commissione. Vnde Aug. in quæstionibus Leuitici ait. Aliud est declinare à bono, aliud facere malum. Delictum est declinare à bono: peccatum autē facere malū. Delictū ergo dicitur derelictio boni: quod ipsum nomen ostēdit. Quid n. aliud sonat delictum nisi derelictū? Et quid delinquit, nisi qui derelinquit bonum? Ad propositum ergo per delictum oris: quo scilicet derelinquebāt laudes Deo debitas, intelligit omne peccatum omissionis: per sermonem verò qui stat in loquendo, quo male loquebantur, intelligit omne peccatum commissionis. Sic ergo hic orat psal. quòd omnia peccata Iudeorum deponantur in fine, & conuertantur. Et hoc est, quod subdit. *Et comprehendantur in superbia sua.* Quid autem sit comprehendi in superbia, ostendit Magister in gl. dicens. Comprehenditur enim aliquis in superbia, cum immanitatem peccati sui attendens, videt se superbe egisse, & frustra. Sic autem erit de Iudeis in fine, quia cognoscent per superbiam suam nihil contra Christum potuisse. De isto modo comprehensionis dicitur versic. 238. Persequar inimicos meos: & comprehendam illos. Vide ibi.

Delictū. Peccatū.

951 Et de execratione, & mendacio annunciabūtur in consummatione, in ira consummationis, & non erunt.

Hic ostendit quomodo Iudei comprehensi humiliabuntur. Vbi sciendū, quòd inter alia peccata Iudeorum, quę ipsi cōmiserunt contra Christum, duo fuerunt: Vnum quod commiserunt in ipsum ante mortem, scilicet ipsum execrando, blasphemando, & abominando. Nam execratio secūdum Grammaticos idem est, quòd maledicere, excommunicare, vel blasphemare. Ipsum enim maledixerunt, dicētes. Demonium habes: & huiusmodi. Ipsum excommunicauerunt: quia (vt habetur Ioan. 9.) conspirauerunt Iudei: vt, si quis eum Christum confiteretur, extra Synagogam fieret. Aliud peccatum commiserunt in ipsum post mortem, & iam resuscitatum, quod fuit mirabile mendacium, scilicet, quando post Christi resurrectionem pecuniam copiosam dederunt militibus, qui ad custodiam sepulchri positi fuerant, vt mendaciter dicerent, quòd, ipsis dormientibus, sepuli nocte corpus de sepulchro furati fuisset, vt habetur Matth. vltimo. Et tamen tanta est diuina misericordia, quòd Iudæis conuerti volentibus, ista duo peccata fuerunt dimissa: quia vbi superabundauit delictum, superabundauit & gratia. Et hanc gratiam factam Iudæis, Apostoli gentibus prædicabant per mundum: vt ipsorum exemplo conuerterentur ad dominum. Et hoc præuidens psalmista: quòd Iudæi *de execratione, & mendacio annunciabuntur in consummatione*, id est, Apostoli, annunciabunt illos de dictis peccatis ad consummationem, id est, ad perfectionem peruenisse: quia illa peccata à Deo eis fuissent dimissa. Et hoc *in ira consummationis*, id est in ira Dei, quæ consummat, & perficit. Est enim ira consummationis quia aliquando punit Deus, vt perficiat: & est ira consumptionis, quæ punit, vt damnet. Istis autem dimissa sunt pecccata in ira consummationis, qui voluerunt conuerti. Sequitur. *Et non erunt*: quia scilicet sic consummati in ira consummationis non erunt amplius in superbia. Isto enim modo non esse accipit scriptura. d. Verte impios: & non erunt.

Execratio Iudæorum, & mendacii.

952 Et scient, quia Deus dominabitur Iacob, & finium terræ.

Hic notatur generalis Iudæorum conuersio in fine mundi. Et diuiditur in partes tres: quia de Iudæis tria ostendit in fine mundi futura. Ostendit enim, quòd Iudæi tunc primo crucis Christi verum recognoscent titulū. Secundò quòd ad Christi fidem suum conuertent animum, ibi. *Conuertentur ad vesperam.* Tertiò quod Christum auide aliis prædicabunt dominum, ibi. *Ipsi dispergentur.* Quantum ad primum notandum q̄ titulus crucis Christi erat. Iesus Nazarenus rex Iudæorum. Hunc titulum negauerunt Iudæorum principes, dicens Pilato. Noli scribere rex Iudæorum, sed quia ipse dixit, rex sum Iudæorum. Quamuis enim Christus ex patte sua verus esset rex Iudæorum, & dominus: non tamen quantum erat ex parte ipsorum. Quoniam, vt dictum fuit superius. versic. 773. dominium regale vt à dominio tyrannico distinguatur: duo requirit (secundum Philosophum primo Poli.) Primum ex parte regentis, scilicet amor subditorum, & reipublicæ. Secundum est ex parte subditorum, scilicet voluntaria subiectio. Primum habuit Christus erga eos à principio: qui ideo venit, vt saluum faceret populum suum: & seipsum pro ipsis daret in mortem. Sed secundum deficiebat ex parte ipsorum: quia Christo nolebant subiici. Et ideo titulum crucis eius negauerunt, sed in fine mundi ipsi Christi fidem suscipientes voluntariè subiicient se Christo. Et sic tunc ipsum verum regem, & dominum Iudæorum confitebuntur, ac etiā omnium fidelium. Et hoc est, quod dicit. *Et scient quia Deus dominabitur Iacob*, per Iacob intellige Iudæos, qui ex Iacob descenderunt. Scient ergo, & confitebuntur, q̄ Deus, id est dominus Iesus Christus dominabitur Iacob, quem tamen ante contempserunt. Confitebuntur etiam, q̄ dominabitur finium terræ, id est, gentium. Sic ergo Iudæi quia primò vt superbi gentes contemnebant: tunc se gentibus comparabunt: quia scient se pares esse gentibus: quia cognoscent superbia contra Deum se erexisse, sicut & gentes. Vnde tunc dicēt illud psal. 94. q̄ Christus est magnus dominus, & rex magnus super oēs deos: qa in manu eius sunt omnes fines terræ, quoad gentiles: & altitudines montium ipse conspicit, quoad Iudæos altos per superbiam.

Mat. 10.

Christus dominus & rex Iudæorum.

Conuer

953 Conuertentur ad vesperam, & famem patiētur vt canes: & circuibunt ciuitatem.

Hic ostenditur, quomodo ad Christi fidem suum conuertent animum. In scriptura enim sacra per vesperam quandoq; finis mundi intelligitur: quia vespera est vltima pars diei, hic ergo *conuertentur ad vesperam*, i. in fine mundi. Vel hic per vesperam intellige Antichristum in fine mundi venturū: cuius tempore multi Iudæorum conuertentur ad ipsum: & multi ipsorum Christi fidem recipient. Ipse enim Antichristus vesperum dicitur, sic & Christus lucifer. Vt ostendit Greg. super illo verbo Iob. 38. Nūquid producis luciferum in tempore suo, & vesperum super filios terræ consurgere facis? d. Pater in tempore suo luciferum produxit, quia scriptum est. Cum venit plenitudo temporis, misit Deus filium suum factum ex muliere, &c. Qui natus ex muliere velut lucifer in tenebras nostræ mortis apparuit, quia fugata obscuritate peccati æternum nobis mane nunciauit. Lucifer verò se innotuit: quia diluculo ex mortuis resurrexit, & fulgore suo mortalitatis nostræ tenebras pepulit, &c. Vesperum verò dominus super filios hominum consurgere facit: quia infidelibus Iudeorum cordibus dominari antichristum, eorum peccato exigente permittit. Qui idcirco huic à domino vesperi subduntur: quia ipsi sponte sua filij terræ esse voluerunt, &c. Per vesperum ergo intellige ipsum antichristum in fine mundi venturum. In quo mundi fine Iudæi conuertentur ad Christum, quia qui prædicatores fidei expulerunt ipsos in fine recipient. Vt ostendit Greg. super illo verbo Iob 9. Qui claudit stellas sub signaculo dicens. Pensandum est, quòd idcirco aliquid sub sigillo clauditur, vt cum tempus congruerit, in medium proferatur. Et sacro eloquio attestante didicimus, quòd Iudea, quæ nunc deseritur ad finum fidei, in fine colligatur. Hinc namque per Paulum dicitur. Donec plenitudo gentium introierit, tunc omnis Israel saluus fiet. Quia ergo prædicatores suos nunc Deus Iudæis subtrahit, seu postmodum eis in finem eos mittet quasi sub signaculo stellas claudit. Hinc est, quòd duo illi eximij prædicatores, scilicet Enoch, & Helias, dilata morte subtracti sunt, vt ad prædicationem vsum in finem reuocentur, &c. Hanc ergo finalem Iudæorum ad Christum conuersionem præuidens Psalmista, dicit. *Conuertentur ad vesperam.* Pro istorum declaratione est notandum, quòd licet Helias translatus sit in cœlum, & Enoch, isti tamen redibunt tempore antichristi ad fidem prædicandam. Vnde Malach. 4. dicitur. Ecce ego mittā vobis Heliam antequam veniat dies domini magnus, & horribilis, vt conuertat cor patrum ad filios, & cor filiorum ad patres. Hæc pertractans Augustinus dicit. Curru igneo raptus est Helias de rebus humanis. Cum venerit ergo legem spiritualiter exponendo, conuertet cor patrum ad filios, vt scilicet filij, id est Iudæi sic intelligant legem, quemadmodum patres eorum, id est, prophetę, vt Moyses, & alij intellexerunt. Hoc est enim corda patrum ad filios conuerti, cum intelligentia patrum ad filios perducitur. Et conuertet cor filiorum ad patres, dum id, quod senserunt patres, sentient similiter & filij. Et hoc est quod Christus dixit, Helias venturus est, & restituet omnia. Quod exponens Chrysostom. ait. Helias in fine mundi veniens, restituet omnia dum corriget infidelitatem Iudæorum, qui tunc inuenientur, quod est conuertere corda patrum ad filios, id est, Iudeorum ad Apostolos, & prophetas. Ipsi sic conuersi famem patientur, vt canes. Hoc exponitur sic supra versic. 944.

Vesperū antichristus.

Lucifer Christus. Greg. 29. mor. c. 30.

Iudæi conuertentur. Gregor. 9. mor. c. 4.

Rom. 11.

4. Reg. 2. Gen. 5.

Aug. 20. de ciuitate Dei. c. 29.

Mal. 4.

954 Ipsi dispergentur ad manducandū, si verò non fuerint saturati, murmurabunt.

Hic ostenditur, quòd Iudæi conuersi fidem aliis auidè prædicabunt. Vbi nota, quòd sicut manducare corporaliter, est cibum sibi extrinsecum incorporare, & ad suam naturam conuertere, sic & manducare spiritualiter, est proximum à fide extraneum sibi per amorem incorporare, & ipsum masticando, id est, prædicando, & suadendo, ad veram fidem, quam ipse habet, conuertere. Sic & Iudei conuersi, alios conuertere procurabunt cum magno desiderio. Et hoc est, quod dicit glos. *Ipsi*, scilicet iam digni effecti, *dispergentur vbique ad manducandum*, id est ad alios lucrandum. *Et si non fuerint satiati*, id est omnes illos non conuertent, quos desiderabunt conuertere; *murmurabunt*, scilicet contra pigros, id est, increpabunt alios nolentes credere.

Murmuratio.

955 Ego autem cātabo fortitudinem tuam, & exultabo mane misericordiam tuam.

Hic ex omnibus præmissis surgit ad gratiarum actionem. Et duo facit. Quia gratias agit primo laudibus. Secundo operibus, ibi. *Adiutor meus.* Quantum ad primum notandum, quòd sicut fortitudo corporalis erga corporalia demonstratur, sic & fortitudo spiritualis erga spiritualia. Fortis namque vocatur, qui hostes suos corporaliter superare potest, sed multo fortior, qui inimicorum amicos ad suum amorem conuertere potest. Fortis apparuit Christus, dum Saulum persequentem sola voce ad terram proiecit, sed multo fortior, dum eius mutauit animum, & de persecutore fecit defensorem. Similiter in proposito. Magna fuit Dei fortitudo, quòd verbis prædicationis gentilium corda, dimissis idolis, conuerteret ad fidem. Fortis apparebit, quando in fine Iudeorum superbiam sub iugo fidei humiliauit. Vnde & hanc fortitudinem ecclesia cōsiderans, Deo gratias agit dicens. *Ego autem cantabo*, id est laudabo, *fortitudinem tuam*. Vbi glos. Iam tota gaudet ecclesia vtroque pariete coniuncta in angulari lapide, quasi dicat. Longè erat prius vterque paries, sed ego, scilicet tota ecclesia, *cantabo fortitudinem tuam*: quia gentes erigis, & Iudeos humilias. *Et exultabo mane misericordiam tuam.* Vbi nota, quòd sicut per noctem significatur vita præsens, in qua alium corda videri non possunt, sic per manē, in q. lumen clarum fulget, significatur vita futura, in qua omnium corda omnibus erunt manifesta, quę in vltimo iudicio integraliter inchoabitur. Vnde Gregor. dicit. Mane enim dicitur illa

Fortitudo Dei.

Mane.

Gregor. 8. mor. c. 23.

Universidad de Deusto
Biblioteca

manifestatio mentium, quæ in aduentu iudicis apertis cogitationibus, quasi post noctis tenebras demõstratur. De quo mane per psal. dicitur. Mane astabo tibi, & videbo. Illo enim mane, *Exultabo misericordiam tuam*, id est, cum exultatione pronunciabo. Vnde glos. *Exultabo mane misericordiam tuam*, id est, transactis tentationibus, cum nox sæculi transierit, quando iam latronum insidias, scilicet diaboli, & angelorum eius non timebimus, quando ipsum Dei verbum tanquam solem contemplabimur. Hoc itaque mane exultabo, in cuius figuram Christus mane surrexit, vnde ad vesperam demorabitur fletus, & ad matutinum lætitia. Apostoli enim vespere fleuerunt mortuum, mane ad resurgentem exultauerunt. Cantabo ergo primo susципiens misericordiam tuam, sed ipsam exultabo mane, quæ erit in remuneratione. Vnde & materiam tantæ exultationis subdit, dicens. *Psal. 5.*

956

Quia factus es susceptor meus, & refugium meum, in die tribulationis meæ.

Tota enim causa nostræ lætitiæ, est Christi incarnatio, qua nostram susцepit, in qua patiendo nos redemit, in qua resurgendo, nostram resurrectionem effecit, in qua ascendendo ad cœlos, portas cœli nobis aperuit, in qua ad dexteram patris sedendo, nos in tribulationib. adiuuat, & protegit. Vnde si quæratur ab ecclesia, quare, Christe, cantabo tibi, & exultabo, &c. Respondet. *Quia factus es susceptor meus*, id est humanitatis meæ. Et ex hoc quòd Deus susцepit humanitatem nostram *Factus est refugium meum in die tribulationis meæ.* Sic enim de Christo dicitur. Deus noster refugium, & virtus, adiutor in tribulationibus, &c. Vide supra versiculo 755. *Psal. 45.*

957

Adiutor meus, tibi psallam, quia, Deus susceptor meus es, Deus meus, misericordia mea.

Hic consequenter gratias agit operibus. Psallere enim, vt dictum fuit superius versic. 771. idem est quòd operibus laudare. Psallit ergo Deo, qui bonis operibus ipsum laudat. Et attende, quòd psallunt boni Deo in presenti vita & in gloria: quia bona opera habent hic, & ibi, sed hic sunt meritoria, non ibi: quia hic bona opera merecedem merentur, sed non sunt ipsa merces. Ibi autem opera bona sunt ipsum præmium formale. Dicit ergo. *Adiutor meus, tibi psallam*, quàm multipliciter autem adiutor noster sit Deus, vide supra versic. 673. Magis autem dilatando materiam, dicamus, quòd Deus multa genera hominum adiuuat: quia scilicet adiuuat contritos pœnitentes, culpas remittendo, iniustè patientes, pœnas mitigando, cum hoste præliantes, vires confortando, egenos mendicantes, ipsos saturando, in Deo confitentes, tales protegendo, deuotè exorantes, vota adimplendo. Primò Deus adiuuat contritos pœnitentes, &c. Sicut sum Deus culpa offenditur, & patrocinari nesc[io] peccatis, sic & pœnitentia placatur, & con[tra] adiutorium præstat. Dum enim quis pec[cat] & in peccatis perseverat, mortuus est Deo, [nu]llo spi- *Adiutor Deus.*

ritualiadiutorio carens, in persona talium dicente psalm. 87. Factus sum sicut homo sine adiutorio inter mortuos liber. Sicut enim homo corporaliter mortuus, propriè non est homo, sed propter effigiem exteriorem dicitur non homo, sed sicut homo. Sic & spiritualiter peccato mortuus, non est homo, sed secundum quandam exteriorem apparentiam dicitur sicut homo inter mortuos deputatus. Et ideo sine adiutorio gratiæ liber existit, non quidem à culpa, sed liber à gratia, iuxta modum loquendi Apostoli dicentis. Cum enim serui essetis peccati, liberi fuistis iustitiæ. Sed dum ad cor rediens peccatum sibi displicet, illum adiuuat Deus, culpam ei remittendo, & liberat à perditione, vnde peccator tunc sic adiutus à Deo & liberatus, Deo dicit. Confitebor tibi, domine rex, & collaudabo te Deum saluatorem meum, quoniam adiutor & protector factus es mihi, & liberasti corpus meum à perditione. Vbi notandum, quòd in isto adiutorio quo Deus pœnitentes adiuuat, tria concurruat, quia adiuuat, culpam remittendo. Adiuuat, gratiam infundendo. Adiuuat, & gehenna liberando. Et secundum ista tria, anima pœnitens Deum adiutorem suum nominat. Quoniam vocat ipsum Deum regem, & dominum. Primò ergo in isto pœnitentis adiutorio est culpæ remissio, in qua prius anima iacebat, quã culpam Deus delet, ipsam remittendo. Et quia culpam delere est actus infinitæ potentiæ, cum sit maius peccatorem iustificare, quàm mundum creare, vt ait Augu. super Ioan. Potentia autem maximè in nomine domini intelligitur. Exo. 15. Dominus quasi vir pugnator, omnipotens nomen eius. Ideo quoad istum actum adiutorij ipsum vocat dominum dicens. Confitebor tibi, domine. Secundo in isto adiutorio est gratiæ infusio, qui est actus clementiæ. Et quia clementia maximè spectat ad regem: quia vt ait Seneca lib. 2. de clementia ad Neronem, nullum magis quàm regem clementia decet. Ideo quò ad istum actum infusionis gratiæ, ipsum adiutorem vocat Regem dicẽs. Confitebor tibi, domine rex. Eccles. 51. Misericordia, & veritas custodiunt regem, & clementia roborabitur thronus eius. Tertiò in isto adiutorio est à gehenna liberatio. Et hic est actus iustitiæ. Quid enim iustius quàm innocentem à pœna liberare? Peccator autem ante actum pœnitentiæ, æternæ pœnæ erat obligatus, sed quia per actum pœnitentiæ à Deo liberatur à culpa, & innocentiæ redditur, ideo actus iustitiæ est, vt etiam à pœna liberetur vel à debito pœnæ. Sed quia actus iustitiæ specialiter spectat ad Deum, qui fons est omnis iustitiæ, iuxta illud psalm. 7. Deus iudex iustus, fortis, & patiens. Ideo quo ad istum actum iustitiæ adiutorem suum vocat Deum dicens. Collaudabo te Deum saluatorem meum, quoniam adiutor, &c. Et istud adiutorium quo Deus iuuat culpas remittendo, psalm. implorabat dicens. Adiuua nos Deus salutaris noster, & propter gloriam nominis tui, domine, libera nos, & propitius esto peccatis nostris, &c. Et aduerte, quòd qui sic adiuuari cupit à Deo, vt sibi peccata remittat, & ipse cõformiter adiuuare proximum debet, omnẽ sibi illatam offensam remittendo. Vnde sic adiuto à proximis suis offensa remittitur dicit dominus. Pax adiutorib. tuis. Propter quod dicit. Aug. in lib. de ser. domini in monte. Istum consilium est, vt, qui à potentiori vult adiuuari, *Exod. 15.* *Aug. 83.* *Seneca.* *Eccl. 51.* *Psal. 7.* *1. Par. 22.* *Aug. de ser. dom. in mon.*

adiuuari, & ipse adiuuet infirmiorem, in quo est ipse potentior. Et hoc est cõtra multos, qui quando aliquem in peccato aliquo viderint lapsum, solum lapsum, & casum inquirunt, non autem quomodo ipsi ad resurgendum adiutorium præstento. De quibus ait Aug. in epistola ad Hiero. Eleganter dictum est. Cum quis in puteum cecidisset, & in puncto suffocationis esset, accessit alius sibi notus, & eo viso, admirans ait. Quomodo huc, amice, cecidisti? Ille autem obsecro inquit, quomodo me adiuuando hinc liberes, non quomodo hic ceciderim quæras. Et isto modo Deus cupit nos coadiutores suos esse, vt scilicet sicut volumus ab ipso adiuuari per remissionem culpæ, ita & nos consimiliter adiuuemus proximos, offensas remittendo, quod si fecerimus, dicere poterimus *1. Cor. 3.* cum Apostolo, Dei enim adiutores sumus. Sed heu, quòd plures hodie ad peccandum reperiuntur adiutores, quàm à peccatis resurgendum. De quibus Zachar. 1. dicitur. Ipsi adiuuerunt in malum. Adiuuat enim in malum qui consulit, fauet, vel aliquo modo aliam ad peccandum inducit. Et tales non Dei adiutores, sed dæmonis esse dicentur. Nullum enim Deus sic ad peccandum adiuuat. Ioo 10. Nunquid bonum tibi videtur si calumnieris, & opprimas me, & consilium impiorum adiuues? quasi dicat, non. Vnde prædicta verba exponens Gregor. dicit. Quo nanque hoc loco impios, nisi malignos spiritus vocat? qui cum redire ad vitam ipsi nequeant, crudeliter socios ad mortem impellendo quærunt. Quorum nimirum consilium fuit, vt beatum Iob diuina correptio tangeret, vt qui in tranquillitate iustus extiterat, saltem per flagella peccaret. Sed impiorum consilium dominus non adiuuat: quia eorum tentationibus carnem iusti prodidit, sed animam negauit. Hoc indesinenter contra bonos maligni spiritus indesinenter iuuat: vt hi quos seruire Deo innocuè in tranquillitate conspiciunt, vexati aduersitatibus ad voraginem culpæ rapiantur. Sed eorum consilium Deus non adiuuat: quia pius conditor cum viribus flagella moderatur, ne virtutem pœna transeat, & per astutiam fortium humana infirmitas excidat. Vnde *2. Cor. 10.* benè per Paulum dicitur. Fidelis autem Deus, qui non patietur vos tentari supra illud, quod potestis, sed faciet cum tentatione prouentum, vt possitis sustinere. Nisi enim omnipotens nos adiuuando, cum viribus tentamenta moderaret, nullus profectò est, qui malignorum spirituum insidias non corruens portaret. Hæc ille. Ex quibus patet, quòd Deus malignorum consilium non adiuuat, sicut illi qui alios ad peccandum inducunt. Qui omnes tales mali adiutores, figurantur in Ioab & Abiathar sacerdote. De quibus dicitur. 3. Reg. 1. quòd Adonias eleuabatur dicens. Ego regnabo, scilicet contra voluntatem patris sui Dauid. Sequitur. Et sermo eius cum Ioab filio Saruiæ, & Abiathar sacerdote, qui adiuuabant partes Adoniæ. Adonias autem, qui interpretatur seruus mœrens, significat ipsum diabolum, qui rectè seruus dicitur ratione peccati, quo peccauit ab initio: quia omnis qui facit peccatum, seruus est *Ioan. 8.* peccati. Mœrens autem ideo dicitur: quia semper in pœna infernali cruciatur. Hic eleuatur, & regnare cupit: dum Dei imperium vsurpare cupit. *Esa. 14.* Hic est enim, qui ait. Super astra cœli exaltabo solium meum, & similis ero altissimo. Et certum est quòd non potest regnare nisi super iniquos, cum ipse sit rex super omnes filios superbiæ. Iob 41. Vt ergo regnũ suum possit dilatare, semper quærit ad peccatum homines inducere: quia vt dicitur. 1. Pet. 5. Tanquam leo rugiẽs circuit quærens, quẽ deuoret. Sed istius Adoniæ, id est, diaboli adiutores sunt Ioab, & Abiathar. Duobus enim modis quis conatur in hac parte diabolum adiuuare, scilicet aut odio, aut amore. Odio scilicet qui cõtra aliquem procedit vt peccet à proposito, vt malus efficiatur, & corruat. Et hic est Ioab, qui inimicus interpretatur. Amore autem qui alium amore inordinato diligens, ipsum ad peccandum induscit, vel sibi peccare consentit, ne ipsum contristet, sicut fuit de Adam respecto Euæ. Et hic est Abiathar, qui interpretatur pater suscitans peccatum: quia tales ratione amoris, patres vocantur, sed inordinato amore peccatum suscitant. Et contra omnes tales Psal. docet inuocare adiutorium Dei, dicens. Iniqui persequuti sunt me, adiuua me, domine Deus meus. Qui adiutus à Deo gratias ei agendo dicat. *Adiutor meus, tibi psallam*, &c. Et causam subdit. *Quia Deus susceptor meus*, scilicet meæ humanitatis, per quam nos adiuuat. Et tu idem *Deus meus misericordia mea.* Vocatur enim Deus misericordia: quia totum gratis donat, & non ex meritis nostris. *Nota hic quod duobus modis pœna homines quos adiuuat diabolus scilicet odio, aut amore.*

PSALM. LIX.

958

DEus, repulisti nos, & destruxisti nos, iratus es, & misertus es nobis. *Pœnit. dist. 1. cum tanta.*

Iste psalmus habet titulum valdè prolixum, qui talis est. *In finem pro his qui commutabuntur inscriptione tituli ipsi Dauid in doctrinam, cum succendit Mesopotamiam Syriæ, & Syriam Sobal: & conuertit Ioab, & percussit Edom in valle salinarum duodecim millia.* Pro cuius intellectu literali sciendum quòd (vt habetur 2. Reg. 10.) cum Naas Rex Amonitarum mortuus esset, & regnaret pro eo filius eius Annon, Dauid misit ad Annon nuncios ad consolandum eum de morte patris, ipsi autem Annon suggesserunt principes sui, dicentes. Putas quòd propter honorem patris tui, Dauid miserit ad te consolatores, & non ideo vt inuestigaret, & exploraret ciuitatem, & euerteret eam misit Dauid seruos suos ad te? Quibus auditis, iratus Annon rex contra nuncios Dauid, fecit radi dimidiam partem barbæ ipsorum, & præscindi medias vestes ipsorum vsque ad nates, & sic dimisit eos. Deinde videns Annon, & populus eius, quòd iniuriam fecissent ipsi Dauid, conduxit vndequaque potuit currus, & equites de Mesopotamia, Syria, & aliis locis. Quod cum audisset Dauid, misit Ioab principem militiæ contra eos ad prælium. Et debellatis illis, rediit Ioab cũ exercitu in Hierusalem, & tunc Dauid disposuit se cum toto exercitu suo vt iret ad debellandũ Syros: quia venerant in adiutoriũ ipsi Annõ Reg. Amonitarum. Et vt dicit Rabbi Samuel, Syri hoc audientes, miserunt nuncios ad Dauid, dicentes, quòd non erat eis citum venire contra ipsos propter fœdus, quod fecerat Iacob cum Labam Syro, ex quo ipsi Syri processerant, sicut Israelitæ ex Iacob, vt habet. c. Gen. 31. Et tunc Dauid consuluit super

Universidad de Deusto
Biblioteca

hoc sapientes suos. Qui respondérunt ei, quòd A licitum erat, eo quòd Syri prius fregerunt iuramentum, veniendo ad impugnandum seruos Dauid in auxilium Amonitarum, vt dictum est. Et quia Chusanrasa Thaim ante pugnauerat contra filios Israël, subiiciendo eos seruituti per octo annos, vt habetur Iudicum 3. Et sic Dauid bellum gessit contra eos, & eos superauit. Legitur etiam 2. Regum 10. quòd Dauid percussit Adadezer Regem Syriæ, & percussit Dauid de Syris septingentos currus, & quadraginta millia equitum. Quod videntes cæteri reges, fecerunt pacem cum Israël, & seruierunt ei. Omnes istas historias tangit titulus. Item notandum quòd antequam regnum esset in manu Dauid, fuerat multipliciter afflictũ, B & vastatum vndique, vt patet in libro Iudicum & in principio regni Saulis, in quo Philistæi tenebant ipsum in tanta seruitute, quòd nullus faber ferrarius erat in tota terra Israël, cauerant enim Philistæi, ne Hebræi facerent gladium, aut lanceam, ne possent rebellare, vt habetur. 1. Regum 13. Item mortuo Saule, Philistæi intrauerunt ciuitates regni Israël, vnde fugerat populus, & habitabant ibi, vt habetur 1. Reg. 31. Item post mortem Saulis facta est longa concertatio de regno inter domum Dauid & domum Saulis, vt habetur 2. Regum tertio. Propter quod gentiles in circuitu regni Israël existentes, vastabant illud multipliciter, non habentes validam resistentiam pro- C pter dictam concertationem. Ad propositum ergo Dauid considerans primum statum regni Israël: in quo per gentiles vastabatur & subiugabatur, & statum prosperum quem tempore suo habuit, fecit istum psalm. narrans primum statum & prædicens secundum. Ex prædictis apparet sensus tituli, qui est talis. *In finem proiyt, qui commutabuntur in inscriptione tituli ipsi Dauid*, id est, iste psal. dirigens nos in finem, agit de iis, qui commutabuntur, scilicet de illis gentibus, quæ primo dominabantur, & subiugabant Iudæos, qui *commutabuntur*, scilicet seruient ipsis Iudæis, & hoc *in inscriptione tituli*, id est tituli regalis data ipsi Dauid. Et hoc fuit *quando succendit Mesopotamiam Syriæ* &c. vt prædictæ historiæ dicunt, &c. Quibus visis, accedo ad expositionem literalem. Et diuiditur iste psalm. in duas partes. Quia primo Dauid destructionem regni Israël plangit. Secundo eius erectionem propheticè prædicit, ibi, *Vt liberentur*, &c. Dic vt. Nic, de Ly. Quantum verò ad sensum propheticum, notandum, quòd spiritualis intelligentia tituli ex interpretationibus nominum in titulo positorum, est sumenda. Mesopotamia enim interpretatur eleuata vocatio. Syria, sublimis. Sobal, vana vetustas. Ioab, inimicus. Edon, terrenus. Istis omnibus nominibus figurantur elati magnitudine terrenæ vanitatis, quos omnes Christus igne charitatis, quem in E terram misit, succendit, id est, conuertit ad fidem. Et conuertit Ioab, scilicet diabolum in fugam. Et percussit Edon, id est terrenos, vt viuant cœlestes. Est ergo sensus tituli talis. Iste psalm. dirigens nos *in finem*, id est in Christum agit pro iis, *qui commutabuntur*, scilicet de veteri vita in nouam. *In inscriptione tituli*, scilicet suscepta per fidẽ, id est, qui commutabuntur in regnum Christi, & hoc ipsi Dauid vt scilicet amplius non sibi viuant, sed *ipsi Dauid*, id est Christo. Et hoc in doctrinam eius, scilicet credendo, oportet enim in doctrinam eius credere, qui vult in regnum eius transire, & hoc fit per ignem charitatis, quo suos electos incendit. Et hoc est quod subditur, *quando succendit Mesopotamiam* quando, scilicet eleuatos & altos igne charitatis humiliauit, &c. Intentio psalmistæ est ostendere bonum esse contemnere mundum, vt acquirantur æterna. Et diuiditur in partes duas. Quia Psal. primò narrat aduersitates immissas, vt peccata vitentur. Secundò prosperitates promissas, vt superna diligantur, ibi. *Vt liberentur*. Quantum ad primam partem notandum quòd aduersitates ideo Deus immittit, vel nobis immitti permittit, vt nos reuocet à peccatis & à pœnis liberet æternis. Vnde Gregorius dicit. Vt electus quisque supplicia euadat æterna, vt ad perennem gloriam pauper ascendat, assiduis flagellis hic atteri debet, quatenus in iudicio purgatus, valeat inueniri. Ipso namque infirmitatis nostræ pondere, deorsum quotidie ducimur, nisi mira manu artificis per subleuantia flagella releuemur. Vnde benedicitur. Beatus vir, qui corripitur à domino. Prima autem virtus, vt perpetrata vitari debeant peccata. Secunda autem saltem perpetrata corrigere. Sed plerumque culpas non solum imminentes minimè vitamus, verumetiam nec commissas agnoscimus. Et peccatoris mens tantò altius tenebrescit, quanto nec damnum suæ cæcitatis intelligit. Vnde fit plerumque diuini muneris largitate, vt culpam pœna subsequatur, & flagella oculos delinquentis aperiant, quos inter vitia securitas cæcabat. Torpens quippe animus percussione tangitur, vt excitetur, quatenus qui statum suæ rectitudinis securus perdidit, afflictus consideret, quo iacet. Hinc itaque asperitas correctionis sit origo luminis, argumentum verò salutis est vis doloris. Hinc est, quod Salomon ait, Curatio cessare faciet peccata maxima. Et iterum dicit. Quem enim diligit Deus, castigat. Flagellat autem omnem filium, quem recipit &c. Ex quibus apparet, quòd Deus flagella multa, & aduersa populo suo immisit, vt ipsum corrigeret à peccatis. Quæ narrat psalmista in prima parte huius psalmi, quæ diuiditur in D partes quatuor, secundum quòd quatuor ponit aduersorum genera. Primò ergo ponit aduersa connaturalia. Secundò aduersa corporalia, ibi. *Commouisti terram*. Tertiò aduersa temporalia, ibi. *Ostendisti populo tuo*. Quartò aduersa internalia, vt est timor, &c. ibi. *Dedisti*. Quantum ergo ad primum sciendum quòd illa aduersa connaturalia dicuntur, quæ cum natura contrahuntur ex peccato primi hominis, vt est quantum ad corpus, moriendi necessitas, & quantum ad animam, originale peccatum, quia sicut Adam peccante, contraximus necessitatem moriendi, sic & carentiam originalis iustitiæ, qua natura dicimur filij iræ, per quæ famus à Deo repulsi ratione culpæ, & destructi ratione mortis necessariæ. Quæ duo notans Psalmista dicit. *Deus, repulisti nos*. Et hoc quia per culpam quasi in Adam contraximus, à te sumus diuisi quò ad animam. *Et destruxisti nos*, quia propter peccatum contra nos mortis sententiam dedisti, qua homo destruitur, quia per mortem homo desinit esse homo, & sic destruitur quò ad esse hominis. Et aduerte, quòd Deus hominem quem misericorditer fecit, crudeliter à se non repellit: nisi prius ipse ab homine repellatur. Sicut enim anima corpus

Aduersitates.

Greg. 6. mor. c. 16.

Ephes. 2.

corpus à se non repellit, vt diuidatur à corpore, ni A si propter corporis defectum, vt propter infirmitatem, vulnerationem, & huiusmodi. Sic multò fortius non repellit nos Deus, nisi à nobis ipse prius fuerit repulsus, vel originali culpa vel actuali. Sequitur. *Iratus es, & misertus es nobis*. Iratscitur enim Deus peccatis nostris: quia ad modum irati se habet, dum hominem propter peccatum punit. Quia tamen quandiu viuimus locus pœnitentiæ nobis seruatur, quia ex sua misericordia expectat ad pœnitentiam: ideo in ira sua nobis miseretur. Sic enim dicitur Abac. 3. Cum iratus fueris misericordiæ recordaberis. Quia tam electos quam reprobos peccantes, ad pœnitentiam expectat. Sed quibus post hanc vitam iratscitur: illis B amplius non miseretur. Vel aliter, Repellit Deus peccatores, & destruit, quando ipsos per aduersa iustificat, quia peccatores facit non peccatores. Et sic destruit peccatorem, & repellit iniustum, quia peccator pœnitens amplius peccator dici non debet. 36. q. 2. his auctoritatibus. Vnde hic dicit glo. *Deus, repulisti nos* &c. scilicet, malè ædificatos, vt erigeres in bonum ædificium. *Iratus es*: & sic *Misertus es nobis*. Non enim misereris, nisi iratscaris. Ita est vetustatis vt pereat, misericordia autem innouat interiorem hominem, & si exterior corrumpatur. Oportet enim primo repellere & destruere vitia, antequam virtus ædificetur. Sic enim dicitur Hiere. 1. Dedi verba mea in ore tuo: vt C euellas, & destruas, & consequenter ædifices, & plantes.

Ira Dei.

Repellit Deus.

959 Commouisti terram, & conturbasti eam: sana contritiones eius, quia commota est.

12. q. 1. exemplum.

Hic consequenter ostendit aduersa corporalia: vt sunt infirmitates corporis, & dolores. Vbi sciendum quod in statu innocentiæ ante peccatum, natura humana ab omni pœna, & infirmitate erat libera. Quia cum omnis pœna si iusta est, peccati D sit pœna, ante peccatum nulla potuit esse pœna. Vnde in statu innocentiæ nec aqua suffocasset hominem, nec ignis combussisset: nec febres inuasissent, nec ferrum eius carnem diuisisset. Sed homo, sine morte, sine pœna aliqua in ætate perfecta ad cæli gloriam fuisset translatus. Sed statim vt peccauit, mortalis factus corpore fuit: & cæteris passionibus subditus. Vt ostendit Gregor. 4. mora. Hæc est ergo magna & mirabilis terræ scilicet, corporis nostri mutatio: vt de impassibilitate ad passibilitatem, de immortalitate ad mortem mutatum fuerit, vt omnis creatura homini nocere possit post peccatum, cui nihil an- E te peccatum nocere poterat. Nam modo ab igne comburitur: ab aqua submergitur, à terra suffocatur, à ferro secatur, febribus æstuat, doloribus afficitur. Et istam commotionem propter peccatum factam nunc notans psal. ait Deo. *Commouisti terram, & conturbasti eam*. Quid enim nomine terræ, nisi homo de terra creatus intelligitur? Vnde primo homini dixit Deus. In sudore vultus tui vesceris pane tuo, donec vertatis in terram, de qua sumptus es, quoniam puluis es, & in puluerem reuerteris. Et quia terra nostri corporis tot aduersis premitur, ideo consequenter implorat Deum vt sanetur, d. *Sana contritiones eius*, quia *commota est*, quod scilicet fiet in resurrectione, quando mortale hoc induet immortalitatem, & corruptibile hoc induerit incorruptionem, vt ait Apostolus ad Corin. 15. Vel aliter. Commouet Deus terram scilicet hominem peccatorem, & terrenum, quando de peccato ipsum mouet ad statum pœnitentiæ, de iniustitia ad iustitiam, de superbia ad humilitatem, de luxuria ad castitatem, quod facit gladio spiritus, vt puta quando dixit. Pœnitentiã agite: appropinquabit enim regnum cœlorum. Conturbat eam, quando dolet de peccatis commissis, cõscientia peccatorum accusante. Et quia tunc meretur veniam, ideo subditur. *Sana contritiones eius: quia commota est*. q.d. Sicut cœpisti, perfice, quia aliter non est dignus sanari per veniam, nisi commota fuerit, & contrita de peccatis. Sed adueniente tali commotione, statim digna est venia, & sanatur à Deo Psal. 102. qui propiciatur omnibus iniquitatibus tuis, sanat omnes infirmitates tuas. Et nota, quod contritio peccatoris rectè commotioni terræ, id est, terræmotui comparatur, cum dicit. *Commouisti terram*, &c. Et hoc propter tria, quæ sunt in terræmotu. Primò namque, sicut dicit Philosophus 3. meteor, terræmotus fit quando causa diluuij, vel magnæ inundationis super terram, intra terram coarctantur venti diuersi, sicut meridies, & septentrio, & tunc eleuat vnusquisque aquam prius latentem sub terra. Sic moraliter est de corde peccatoris, quando conuerti incipit. Sunt enim quasi duo venti oppositi scilicet, meridies, id est, spes venæ, & septentrio, id est, timor gehennæ, qui aquam lachrymarum in tantum eleuant, vt sint quasi inundates super terrã Psal. 64. Visitasti, & inebriasti eam &c. Flumen Dei repletum est aquis. Secũdo quia sicut dicit Albertus 3. meteor. Signum cõcomitans terræmotum est sonus, qui non quiescit aliquando, donec terra sit rupta, & tunc exit sonus cum vento magno. Sic in proposito. Nam signum conuersionis peccatoris à malis, est sonus ille de quo psal. 37. Rugiebam à gemitu cordis mei. Vel etiam sonus conuersionis, de quo Psal. 9. Periit memoria eorum scilicet, peccatorum cum sonitu qui non cessat, donec terra scindatur. Aperiatur ergo & ventus superbiæ, & inflationis contra Deum expiret. Eccl. 10. Quid superbis terra, & cinis? Tertiò quia sicut dicit ibidem Albertus. In terræmotu quandoque terra sic euertitur, quod illud, quod erat prius inferius, efficitur superius, & econtrario. Sic est in conuersione peccatoris. Nam caro, quæ prius dominabatur spiritui, efficitur inferior tanquam subdita spiritui, & econtrario. Vnde Matth. 28. Angelus domini descendit de cœlo, & ecce terræmotus, &c.

Fervitem ia. Contrit.

Matth. 3.

Terræmotus.

960 Ostendisti populo tuo dura: potasti nos vino compunctionis.

21. q. 4. Quidam.

Hic consequenter ostendit aduersa temporalia vt sunt bella, persecutiones, pestilentiæ, fames, & huiusmodi, quæ dura dicuntur, quòd ad carnem, licet sint causa salutis. Vnde & Iob dicebat. In dura via manus tuæ aduersaris mihi. Vbi ait Greg. Manu enim domini dura creditur cum voluntati nostræ contrario hoc, quod est in nobis displicet, ferendo persequitur, & flagella ingeminat, cum dolentis animæ clementiam expectat. Sicut medicus dum secat putridum membrum, persequen-

Iob. 30. Greg. 20. mor. c. 26.

Commotio est homo.

Gregor. 4. mora.

Genes. 3.

tis

Universidad de Deusto
Biblioteca

tis manus duritia infirmitati aduersatur, sed concordat saluti. Istũ intellectum ponit glo. d. *Ostendisti populo tuo dura*, id est, temporales miserias, quæ per infirmitatem carnis graues sunt nobis. Sed quis sit effectus istarum miseriarum, ostendit cum subdit. *Potasti nos vino compunctionis*: quia, scilicet, per miserias huius vitæ homo ad cognitionem Dei, & sui ducitur, & de suis peccatis conpungitur. Vel vinum compunctionis dicitur tribulatio temporalis, qua purgatur patiens: vt vulnus vino vitis purgatur, quia ex tribulatione nascitur in nobis compunctio de peccatis. Et nota, quòd in scriptura multipliciter vino potamur. Est enim potatio quædam criminalis, qua culpa intus gignitur. Quædam spiritualis, qua Christi sanguis sumitur. Quædam salutaris, qua crimen fletu tegitur. Primo est quoddam potare criminalis immunditiæ. Vnde in scriptura potare quandoq; idem est, quod peccare. Vnde de peccatore homine dicitur. Abominabilis, & inutilis homo, qui bibit quasi aquam iniquitatem. Quod ideo dicitur, quia sicut aqua sine labore, & difficultate potatur, sic & mali sine labore peccare videntur. Vnde prædicta verba exponẽs. Greg. ait. Hoc nãque, quod comeditur, cum mora glutitur. Hoc autem, quod bibitur tanto ad glutiendum moram non habet, quantam nullam ad mandendum necessitatem habet. Culpa ergo quia à stulto homine sine nulla retardatione perpetratur quasi aqua iniquitatis bibitur. Qui enim illicita sine timore facit, quasi potum iniustitiæ sine obstaculo bibit. Sic enim diabolus peccatis omnes potare conatur. Apoc. 14. Vino fornicationis suæ potauit omnes gentes. Secundò est potare spirituale &c. quo scilicet Christus fideles suo sanguine potat dicẽs, Bibite ex hoc omnes, hic est sanguis meus &c. Quod fuit maximæ charitatis signum, vt pro saluanda vita subditorum, proprium sanguinem eis ad potandum traderet. Vnde huius potationis necessitatem ipse ostendens Ioan. 6. d. Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Sed ex istis verbis aliqui occasionem dubitationis sumpserunt, dicentes. Quamuis fide teneamus, quod in hostia consecrata sit verus sanguis Christi, & corpus, non tamen bibimus Christi sanguinem sumendo consecratam hostiam, sed manducamus Christi corpus. Sicut sumendo consecratum calicem, bibimus sanguinem, sed non manducamus corpus. Cum ergo soli sacerdotes, vt communiter bibant Christi sanguinem, ac laici de manu Papæ communicantes, quomodo ergo alij vitam spiritualem habent, qui Christi sanguinem non bibunt, cum Christus de vtroque copulatiuè dicat, Nisi manducaueritis & biberitis &c. Respondeo, quòd duplex est manducatio corporis, vel potatio sanguinis Christi. Prima sacramentalis, quæ stat in sumptione consecratæ hostiæ, vel potatione consecrati calicis. Secunda est spiritualis, quæ est in Christo manere per fidem. Prima sine secunda non proficit, sed nocet, dicente Apostolo. Qui manducat, & bibit indignè &c. Sed secunda bene valet sine prima. Et de secunda Christus intellexit: dicens. Nisi manducaueritis, & biberitis &c. Et hoc statim Christus declarat postea. d. Qui manducat meã carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in eo. Quo exponens Augustin. in homil. dicit. Hic ostendit Christus, quid sit manducare eius carnem, & sanguinem bibere, dicens. Qui manducat &c. In me manet &c. Hoc est ergo illam manducare escam, & illum bibere potum, in Christo manere per fidem & ipsum in se habere manentem &c. Sic ergo primo probat seipsum homo. Et sic de pane illo edat, & de calice bibat &c. Tertio est potare salutaris pœnitentiæ &c. quam secundum peccati mensuram potare debemus. Vnde Ezech. 4. Aquam in mensura bibes. Quod ideo dicit: quia non oportet plus debito nec minus aquam pœnitentiæ potare. Quod ostendens Gualfredus super illo verbo Gen. 28. Egressus Iacob de Bersabee, pergebat Aram, dicit. Accedendum est nobis ad puteum pœnitentiæ, & ex eo vsque ad sacietatem potandum. Intrauerat enim ad istum puteum, & satis potauerat, qui dicebat. Ad meipsum anima mea turbata est. Intrat autem, sed non gustat ille, qui conscientiam propriam discutere incipit, sed resilit continuo, & quasi necdum potatus egreditur, vt in curis exterioribus occupetur. Bibit sed nõ satis, qui mediocriter dolet & deflet quod vbe rius oportet, Bibit & satis, qui iuxta modum sui reatus modum compunctionis ostendit. Bibit & vltra quam satis, qui desperatus & absynthio inebriatus, pœnitentiæ modum excedit &c. Vnde quod istud bibere debeat esse moderatum dicitur. Æqua vita hominibus, vinum in sobrietate potatum, si bibas illud moderate, eris sobrius. Et isto vino suos electos dominus potat, dum compunctionem de peccatis per aduersa eis immittit, vt sibi dicant. *Ostendisti populo tuo dura*, scilicet, aduersa immittendo. Et sic per consequens. *Potasti nos vino compunctionis*, id est, contritionis de peccatis commissis.

Bibere. Potare. Iob. 15.

Greg. 22. mora. c. 17.

Sanguis. Christi. Mat. 26.

Quæstio Nota quæ sitoné, siue dubium, quare cõmunicantibus non datur calix sanguinis Christi, sicut & hostia.

x. Cor. 11.

Dedisti metuentibus te significationem: vt fugiant à facie arcus. 961

23 q. 4. Quadam. Parua.

Hic ostendit aduersa interiora, vt est timor. Vbi notandum, quòd præsentes mundi aduersitates, quibus Deus omnes percutit, scilicet, tam bonos quam malos, nobis significant pœnam æternam, qua in iudicio malos damnabit, quia si suos electos hic pœnis castigat, vt emendentur, quanta putas puniet pœna reprobos, qui in suo odio vitam terminabunt? Vnde sicut mors corporalis communis bonis, & malis est quædam significatio mortis æternæ damnatorum, sic & præsens aduersitas est significatio aduersitatis æternæ damnatorum. Quia secundũ glo. Si hic tam aspere nos Deus punit, quid in futuro faciet? Sic enim Iob flagellatus sine peccato, significabat qualiter flagellandi essent in peccato morientes. Quod ipse dicebat. Confregit me, posuit me sibi quasi in signum. Et hoc hic notans Psal. ait. *Dedisti metuentibus significationem*, id est, immisisti pœnas metuentibus te. Et ad quid valet talis significatio, scilicet, *vt fugiant à facie arcus*, id est, vt fugiant à pœna æterna in futuro iudicio, contra malos iaculanda. Vbi notandum, quòd futurum iudicium non incongrue per arcum figuratur. Vt ostendit Grego. istum passum exponens, vbi dicit Per arcũ dies iudicij figuratur. Vnde per psalmistam dicitur. *Ostendisti populo tuo dura, potasti nos vino compunctionis, Dedisti metuentibus te significationem, vt fugiant à facie arcus*, in arcu enim quanto longe trahitur corda, tanto de eo districtior exit sagitta. Sic nimirũ extremi iudicij dies, quanto

Iob 16.

Arcus. Iudicium vltimum. Greg. 19. mor. c. 28. Psal. 59.

rò lõgè differtur vt veniat, tantò cum venerit, districtior de illo sententia procedit. Idcirco autem nunc diuersis cladibus percutimur, vt his correcti, paratiores tunc inueniri valeamus. Vnde illic præmissum est. *Ostendisti populo tuo dura flagella*, videlicet sæculi, quæ secuturum grauius iudicij diem præcurrunt. *Potasti nos vino compunctionis*, vt terrena gaudia in lachrymis verterentur. *Dedisti metuentibus te significationem, vt fugiant à facie arcus.* Ac si apertè diceret. Hoc tempus misericordiæ est, illud tempus iudicij erit. Per ista ergo huius temporis flagella significas, quomodo tunc percussurus es, quando non parcens iudicas, qui sic districtè modo percutis, quando parcis, hæc Gregor. Vel aliter secũdum glo. Significatio accipitur vexillum crucis, quod pro signo nobis datur vt sequamur Christi passiones: per quod euademus faciem arcus, quia si socij passionum sumus, simul & resurrectionis erimus. Et est sensus. *Dedisti metuentibus te significationem*, id est, vexillum crucis ad imitandum, vt per hoc *fugiant à facie arcus*, id est, euadant æternum iudicium.

Parabolæ. 1. Cor. 10.

Vt liberentur dilecti tui, saluum me fac dextera tua, & exaudi me. 962

Postquam psalmista narrauit aduersitates immissas, hic consequẽter narrat prosperitates promissas. Et diuiditur in tres partes. Quia ponitur primo electorum consolatio. Secundo diuinæ virtutis recognitio: ibi. *Quũ deducet*. Tertio reprobo rum finalis damnatio: ibi. *In Deo faciemus*. Prima pars diuiditur in quinque. Quia ponitur primo Ecclesiæ generalis deprecatio. Secundò gentium ad fidẽ conuersio: ibi. *Deus locutus*. Tertiò gentium conuersarum applicatio: ibi. *Meus est*. Quartò tribulationum consolatio: ibi. *Iuda rex meus*. Quinto Euangelij Christi per orbem prædicatio: ibi. *In Idumæam*. Quantum ad primum sciendum quod aduersa à Deo nobis immissa, non omnes corrigunt, imo aliquos magis indurant, vnde aliquibus sunt ad correctionem, aliquibus autem ad damnationis initium. Vnde Gregor. dicit. Solus quippe præsens aduersitas à supplicio liberat, quos immutat. Nam quos præsentia mala non corrigunt, ad sequentia supplicia perducunt. Si autem nequaquam præsens pœna quosdam ab æterno supplicio defenderet, Paulus non dixisset, Cum iudicamur, à domino corripimur, vt nõ cum hoc mundo damnemur. Sæpe ergo mens iusti vt magis secura sit, altius trepidat, & cum flagellis cingitur, superni iudicij incertitudine turbatur. Pauet ne initium sequentis damnationis sit omne, quod patitur &c. Ad propositum ergo Psalmista in persona Ecclesiæ, vel cuiuslibet iusti, hic Deo supplicat, vt flagella, quæ hic patimur, ad salutem nobis proueniant, non ad damnationem, dicens. *Vt liberentur dilecti tui*. Quasi dicat. Vt per flagella, & aduersitates vitæ præsentis, dilecti tui liberentur ab æternis. Rogo vt sim de illorum numero. Ideo subdit. *Saluum me fac dextera tua*, id est, filio tuo, qui patris dextera nuncupatur. *Et exaudi me*, id est exaudies me. Quia secundum quod dicit glossa. Iustus salutem petens æternam, semper exauditur à Deo: de terrenis autem non semper exauditur ad votum, sed ad vtilitatem. Quod autem Christus per dexteram significetur, vide supra versiculo 713. Et sic Psalmista dicendo, *Saluum*

Aduersitas.

Greg. 9. mor. c. 33.

1. Cor. 11.

me fac dextera tua. Christi incarnationem pro salute electorum petebat.

Deus locutus est in sancto suo, lętabor, & partibor Sychimam, & conuallem tabernaculorum metibor. 963

23 q. 4. dixit de miste.

Hic ostenditur per Christum, gentium conuersio. Vbi nota, quod per ly sanctum, absolute intelligit Christus per eminentiam, qui omnes alios sanctificat. Sic enim Mariæ dixit angelus. Quod enim nascetur ex te sanctum vocabitur filius Dei. Et Leui. 21. Ego sanctus sum, qui sanctifico vos. In isto ergo sancto locutus est Deus, quia in ipso & per ipsum nobis salutem dare promisit, propter quod Angelus ait. Vocabis nomen eius Iesum, ipse enim saluum faciet populum suum &c. Et quia quod Deus promittit & loquitur certum est esse futurum, idcirco de tali promissione certificatus psalmista dicit. *Lætabor*, id est faciam, quod mihi ad lætitiam cedat. Et sunt verba Ecclesię dicentis. *Lætabor*. Et, si quæras, quid ages, & in quo lætaberis. Respondet, quòd in conuersione gentium ad fidem, quam prædicando virtute Christi perficiam. Et hoc est, quod subdit. *Et partibor Sychimam & conuallem tabernaculorum metibor*. Vbi notandum, quòd hic per Sychimam intelligitur populus gentilis & idololatra. Ratio est: quia secundum historiam Sychima est locus, in quo Iacob rediens à Labam, fecit tabernacula propter oues, & armẽta, quæ secum habebat. Vbi etiã Rachael abscondit idola, quæ habebat de Syria. Et erat locus ille in partibus Syriæ, vbi gentiles habitabant, vt habetur Gen. 31. Et ideo quia locus ille erat gentilium, & quia idola ibi absconsa fuerant, per Sychimã intelligit gentes idololatras. d. *Et partibor Sychimam*, id est gentilem populum diuidam, quia non omnes conuersi sunt ad fidem, sed aliqui sic: & quidam non, & sic fuerunt diuisi. Ista est illa diuisio, quam Christus venit facere. d. Matt. 10. Non enim veni pacem mittere in terram, sed gladium. Veni enim separare hominem aduersus patrem suum, & filium aduersus matrem &c. Vel aliter Sychima interpretatur humerus, quo scilicet portantur onera. Ecclesia autem onera partitur, & diuidit, quia aliquos peccata grauant, alijautem per Ecclesiam conuersi bene Christi iugum ferunt. Et secundum hoc per Sychimam accipiuntur generaliter onera bona, & mala, id est, Christi, & diaboli. Vel aliter vt per Sychimam intelligantur solum boni humeri, id est, onus Christi, quod pro viribus Ecclesia distribuit singulis, secundum quod diuersos gradus ipsa Ecclesia cõtinet. Vnde aliud est onus prædicantium, aliud actiuorum, aliud contemplatiuorum, aliud virginum, aliud continentium, aliud coniugatorum &c. quia licet diuisiones gratiarum sint, idem autem est dominus. Sequitur. *Et conuallem tabernaculorum metibor*. Vbi nota, quòd Iacob in eodem loco scilicet in Sychima fecit tabernacula, in quibus suas oues collocauit & armenta. Qui autem dicuntur oues Iacob, nisi Iudæi ab ipso Iacob geniti? Et ideo per conuallem tabernaculorum intelligit Iudæos, quos etiam diuisis: quia aliquos ad fidem cõuertit, & aliquos in infidelitate reliquit. Est ergo sensus. *Et conuallem tabernaculorum metibor*, id est, de Iudæis non paucos ædificabo.

Mat. 10.

1. Cor. 12.

Meus

Universidad de Deusto
Biblioteca

964 Meus est Galaad: & meus est Manasses: & Ephraim fortitudo capitis mei.

Hìc ponitur conuersorum applicatio. Vbi notandum, quòd Deus suos fideles ad fidem conuersos, ad diuersa applicat officia. Quoniam ex illis aliquos suæ fidei efficit testes, aliquos confessores, quosdam verò prædicatores. Quæ omnia in isto versiculo notantur. Primò ergo aliquos efficit fidei testes, & isti sunt martyres, qui sanguine proprio veritatem fidei attestantur, de quibus dicit Apostolus. Sancti ludibrial, & verbera experti sunt &c. Lapidati sunt, secti sunt, in occisione gladij mortui sunt. Et hi omnes testimonio fidei probati inuenti sunt. Et istos significat, dicens. *Meus est Galaad.* Nam vt habetur Gen. 31. Galaad est mons, vbi Labam comprehendit Iacob fugiétem. Vbi post rixas, & iurgia pacificati fuerunt, & fœdus amicitiæ inimul inierunt. Collectísque lapidibus, fecerunt cumulum, & comederunt super illum, quem vocauit Labam cumulus testis. Et Iacob aceruus testimonij. Dixitque Labam. Cumulus iste testis erit inter me, & te &c. Et sic Galaad idem est, quod aceruus testimonij. Et sic per Galaad intelliguntur martyres, in quibus est aceruus testimonij, dum inter omnia opprobria Christiani nominis Christum constanter confitentur. Est ergo sensus. *Meus est Galaad*, id est, meus est aceruus testimonij, id est, mei sunt martyres veri, quia illos conuersos fidei efficio testes. Secundò ex conuersis aliquos efficit confessores, qui scilicet, oblìti idolorum cultum, Christum verum Deum confitentur. Et hos notat. d. *Meus est Manasses.* Manasses enim fuit primogenitus Ioseph, qui hoc nomine ipsum vocauit, dicens. Obliuisci me fecit Deus laborum meorum, & domum patris mei. Ideo Manasses interpretatur oblitus, per quem conformes significantur, qui prioris confusionis, id est, cultus idolorum obliti Christi fidem honorificè confitentur, & sine confusione dicentes cum Apostolo. Non enim erubesco Euangelium. Tertiò ex conuersis, aliquos efficit prædicatores, & doctores, qui lumen fidei spargentes per orbem de fide & credendis cæteros illuminant, & sic per illos fideles multiplicantur & crescunt, quibus dicebat Christus. Vos estis lux mundi. Et istos per Ephraim notat. d. *Meus est Ephraim fortitudo capitis mei.* Nam Ephraim fuit alter filius Ioseph quem sic vocauit, dicens. Crescere me fecit Deus. Vnde Ephraim interpretatur crescens, siue augmentum. Et sic significat prædicatores, per quos augmentantur, & crescunt fideles, qui quanto amplius multiplicantur, & crescunt, tanto Christi fides amplius fortificatur. Ideo ipsi prædicatores dicuntur fortitudo capitis ecclesiæ, id est Christi, & fidei iplius. Sic enim in persona cuiuslibet prædicatoris dicitur. Repletus sum fortitudine spiritus domini.

Galaad. Martyres.
Hebr. 11.
Manasses. Confessores.
Rom. 1. Ephra. Prædicatores.
Matt. 5.
Micheæ 3.

965 Iuda rex meus, Moab olla spei meæ.

23. non frustra.

Hìc ponitur tribulationum cõsolatio. Vbi notandum, quòd iusti in præsenti vita plus aduersis consolantur, quam prosperis. Et plus tristantur pro-

Prospera, aduersa.

A spera quam aduersa. Vt ostendit Gregorius dicés. Quia inter diuina iudicia graui incertitudinis suæ caligine humana mens premitur, ideo viri sancti cum sibi suppetere prospera huius mundi conspiciunt, pauida suspitione turbantur. Timent enim, ne hic fructus laborum suorum percipiant, timent, ne quod diuina iustitia latens in eis vulnus aspiciat, & exterioribus eos muneribus cumulans, ab intimis repellat. Cum verò taciti cogitant, quod nec bona agant nisi vt soli Deo placeant, nec in ipsa affluentia se prosperitatis exaltant, minus quidem de prosperis occulta contra se iudicia metuunt. Sed tamen eadem prospera, quia se ab intima intentione præpediunt, ægre ferunt: & præsentis vitæ blandimenta molestè tolerant, quia per hæc se vtcunque tardari in interno desiderio non ignorant. Plus enim in hoc mundo honor, quam despectio occupat & magis prosperitas sublimitatis, quam necessitas aduersitatis grauat. Per hanc namque nonnunquam cũ homo exterius premitur, ad concupiscenda, quæ interius sunt liberior relaxatur. Per illam verò animus, dum multis parere cogitur, à desiderij sui cursu retinetur, vnde fit, vt sancti viri magis in hoc mundo prospera quam aduersa formident. Sciunt namque quia mens, quæ de blanda occupatione premitur, aliquando libens ad exteriora deriuatur. Sciunt quia sæpe sic hanc clandestina cogitatio decipit, vt quomodo permutetur ignoret. Pensant autem, quæ sint æterna bona, quæ cupiunt, & cognoscunt quam nihil sit omne, quod blandum temporaliter arridet. Cunctáque huius mundi prospera, mens eorum eo ægrè tolerat, quo supernæ fœlicitatis est amore fauciata, tantóque magis in præsentis dulcedinis aspernatione erigitur, quanto hanc conspicit, quia furtiuè sibi internæ gloriæ despectu blanditur, hæc ille. Ex quibus apparet, quòd iusti magis aduersitatibus consolantur, quam prosperis. Et hoc est, quod hic notat Psal. dicens. *Iuda rex meus &c.* Vbi notandum quòd hic per Iudam Christus intelligitur, qui de Iuda originem duxit vt patet Matth. 1. Moab verò quidam populus est, qui descẽdit à Moab, quem genuit maior filia Loth, abutens patre ebrio, per quem intelligitur omnis abutens lege. Sicut enim filia male abutens patre genuit Moabitas, sic qui male vtitur lege, generat opera mala, sicut qui bene, bona. A male autem vtentibus lege Dei, scilicet, à malis hominibus oritur olla, id est, tribulatio ecclesiæ, quæ per ollam significatur. Hæc est olla feruens ab aquilone, id est, à diabolo, de qua Hiere. 1. Ollam succensam ego video, & facies eius à facie aquilonis. Vnde ab aquilone pandetur omne malum, id est, à diabolo. Ab illo ergo aquilone olla tribulationum ebullit in Ecclesia. Sed Christo rege duce, hæc olla tribulationum ardens, sit iustis spes gloriæ futuræ, quia tribulatio patientiam operatur, patientia verò probationem, probatio autẽ spem. Rom. 5. Quia per spem charitas diffunditur in cordibus, quæ ardorem tribulationis superat. Est ergo sensus versiculi istè. *Iuda rex meus*, id est, Christus, quo me regente olla Moab, id est, tribulatio à malis bonis illata est spei malæ, id est, tribulatio me plenius sperare facit bona æterna, & non deficere. Et per hoc vult ostẽdere, quòd aduersitas, & tribulatio iustis est causa consolationis. 2. Corin. 1. Benedictus Deus, qui consolatur nos in omni tribulatione nostra.

Greg. 5. moral. Mala hominum.

Olla fortis fecit tribulationes.

In

965 In Idumæam extendam calciamentum meum, mihi alienigenę subditi sunt.

Hìc ostenditur euangelij Christi per orbem prædicatio. Vbi notandum, quòd per calciamentum in scriptura, multa intelliguntur. Primo per calciamentum significatur Christi incarnatio. Sic enim dicebat Ioannes Baptista de Christo. Post me venit, qui ante me factus est, cuius non sum dignus corrigiam calciamenti soluere. Vbi aduertendum, quòd per calciamentum, quod fit de pellibus mortuorum animalium, figuratur nostra natura mortalis, quam Christus assumpsit, cuius calciamenti corrigia fuit ipsa inexplicabilis vnio naturæ humanæ ad verbum: dissoluere vero corrigiam est ipsam vnionem clarè manifestare. Sed quia hæc vnio talis est, ac tanta, quòd nullus mortalium eam plenè explicare potest: ideo hoc Ioannes de se fatetur, dicens, cuius non sum dignus &c. id est, non sufficio explicare vnionem naturæ humanæ ad verbum, per quam Deus factus est homo, & homo Deus. Et istum intellectum habet Greg. in homil. d. Quis enim nesciat, quia calciamenta de mortuis animalibus siunt? Incarnatus ergo dominus quasi calciatus apparuit, qui in diuinitate sua morticina nostræ corruptionis assumpsit. Corrigia ergo calciamenti est ligatura mysterij. Ioannes ergo soluere corrigiam calciamenti eius non valet: quia incarnationis mysterium, nec ipse inuestigare sufficit. Ac si patenter dicat. Quid mirum, si ille mihi prælatus est: quem post me natum quidem considero, sed natiuitatis eius mysterium non comprehendo? Secundo per calciamentum intelligitur desponsatio ecclesiæ facta per Christum. Vbi aduertendum, quòd in lege erat præceptum: quòd quando aliquis moriebatur sine liberis, frater defuncti vxorem relictam debebat ducere: vt ex ea suscitaret semen fratri suo. Si autem nollet eam in vxorem ducere: tunc alius propinquior defuncti eam ducere volens debebat illum primum discalciare publicè in porta ciuitatis, in signum illius concessionis, & in opprobrium discalciati, qui nolebat eam ducere: & postea domus eius vocabatur domus discalciati. Et sic ille, qui non erat dignus alium discalciare, eo ipso non erat dignus vxorem sibi debitam, in vxorem sumere. Ad propositum vxor Christo debita erat sancta mater ecclesia, quam in fide suæ passionis sibi desponsaturus erat. Osee 2. Desponsabo te mihi in fide. Mortuo ergo Moyse sponso synagogæ, ipsa debebatur Christo, vt ex ea filios spirituales generaret. Cùm ergo nullus mortalium esset dignus Christum discalciare: sequitur, quòd nullus alius à Christo dignus erat ecclesiam in sponsam ducere. Et istam expositionem ponit etiam Grego. in homil. prædicta verba Ioannis exponens. d. Mos apud veteres fuit, vt, si quis eam, quæ sibi competeret, vxorem accipere nollet: ille ei calciamenta solueret, qui ad hanc sponsus iure propinquitatis veniret. Rectè ergo Ioannes se indignum ad soluendam corrigiam calciamenti eius iudicat. Ac si apertè dicat, Ego redemptoris vestigia denudare non valeo: & ideo sponsi nomen immeritus mihi non vsurpo. Vel per calciamenta, quæ de pellibus mortuorum animalium fiunt, potest intelligi mors, & passio Christi. De istis ergo calciamentis, scilicet de mysterio incarnationis desponsationis

Calciamentum. Incarnatio. Ioan. 1.
Gregor.
Desponsatio ecclesiæ. Deut. 25.

A ecclesiæ, & Christi passionis hìc loquitur psal. d. *In Idumæam extendam calciamentum meum*, id est prædicabo incarnationem Christi, ecclesiæ desponsationem, & Christi passionem, scilicet, in omni terra: quod significat Idumæa. Nam Idumæa interpretatur terrena. Et sic est sensus. *In Idumæam extendam &c.* id est, vsque ad terminos terræ: quod fuit adimpletum tempore Apostolorum. De quibus dicitur. In omnem terram exiuit sonus eorum &c. Quis autem fuerit fructus huius extensionis, siue prædicationis, ostendit subdens. *Mihi alienigenæ subditi sunt*, quia scilicet gentes, quæ alienæ erant à Deo per idololatriam, per talem prædicationem Christi fidem receperunt: & iugo fidei se submiserunt. Et hoc est quod dicitur Osee 1. Vocabo non plebem meam, plebem meam. Vnde & gentibus dicitur. Qui aliquando non populus, nunc autem populus Dei: qui non consecuti misericordiam, nunc autem misericordiam consecuti.

Psalm. 18.
1. Petri 2.

Quis deducet me in ciuitatem munitam, quis deducet me vsque in Idumæam? 967

Hìc ponitur diuinæ virtutis recognitio. Vbi notandum, quod ecclesia militans integraliter ad cœlestem transire non potest, donec numerus electorum fuerit completus, quo completo, statim terminabitur mundus. Qui electorum numerus est iuxta numerum angelorum, non quidem qui ceciderunt, sed illorum, qui permanserunt, vt scilicet tot sint beati homines, quot angeli: & econtrario. Vnde ait Magist. li. 2. dist. 9. Non enim iuxta numerum eorum angelorum, qui ceciderunt, sed qui permanserunt homines ad beatitudinem admittuntur. Vnde Grego. ait. Superna illa ciuitas ex angelis & hominibus constat, ad quam credimus tot homines ascendere: quot illic contigit angelos remansisse. Sicut scriptum est. Statuit terminos populorum iuxta numerum angelorum Dei. Ad propositum ergo psalm. hoc præuidens quærit, quis ecclesiam debet deducere & dilatare per orbem vt compleatur electorum numerus: & per consequens quis ipsam deducet ad ciuitatem cœlestem. Nam per ciuitatem munitam, intelligit cœlestem Hierusalem, quæ omni bono fulcitur: sed per Idumæam terrenos, & gentiles conuertendos ad fidem. Primo ergo de hoc format quæstionem. Secundò ponit solutionem: ibi. *Nonne.* Quærit ergo primò, *Quis deducet me in ciuitatem.* id est, in cœlestem Hierusalem? Et quia oportet quòd primo de gentibus numerus compleatur, subdit. *Quis deducet me vsque in Idumæam*, id est, vsque ad gentes terrenas, vel ad terminos terræ in quibus Christi fides suscipiatur? Et consequenter respondet, dicens.

Angelus homo beatus. Numerus. Greg. Deut. 32.

Nónne tu, Deus, qui repulisti nos, & non egredieris, Deus, in virtutibus nostris? 968

Quia enim duæ negationes faciunt vnam affirmationem: quia negatio præcedens negat quidquid sequitur. Ideo nónne est affirmatio: vt sit sensus. Quis deducet me &c. certe tu, Deus, qui repulisti

Egredietur Deus contra hostes.

Universidad de Deusto
Biblioteca

repulisti nos, & tribulari finis, nos deduces ad præ-
dicta. Sed qualiter deduces nos: subdit. *Et non egre-*
dieru in virtutibus nostris. Vbi notandum, quòd ali-
ter Deus deducit ecclesiam suam, & aliter deduxit
synagogam. Quia synagogam contra hostes de-
duxit, aperte pugnando contra hostes: sicut apertè
pugnauit contra Pharaonem, ipsum cum exercitu
suo submergendo: contra Hierico muros ad vo-
cem Iudæorum dissipando: contra ciuitatem Hai,
solem immobiliter per vnam diem stare faciendo.
Et hæc Dei pugna erat exterior, & cunctis appa-
rens. Non sic autem deducit ecclesiam exterius vi-
sibiliter pugnando, sed intus mentes martyrum, &
fidelium contra dæmones fortificando. Et ideo nō
egreditur extra in virtutibus nostris, vel exercitī-
bus visibiliter pugnando, sed intus manet in corde.
Et hoc est, quod dicit. Tu, Deus, deduces nos: sic
tamen quod non egredieris in virtutibus nostris.
Et hæc est intentio glossæ dicentis. *Et non egredieris*
in virtutibus nostris, id est, non contra hostes appa-
rebis, vt olim fecisti patribus: quia non ostendes
potentiam tuam qualem fecisti in Moysen, in Iesu
Naue, in Dauid, quibus gentes violenter cesserūt,
& magna strage facta, terram promissam obtinue-
runt: sed pro nobis intus operaberis, vt gentes non
coactè, sed sponte cedant idolis, fide susceptа. Et
sic melius deduces ecclesiam, quam feceris synа-
gogam.

969 **Da nobis auxilium de tribulatio-**
ne, quia vana salus hominis.

Hic vt sic fiat orat psal. scilicet vt ex tribulatio-
ne præsenti ecclesia fortificetur, vt prædictum est
versic. 865. q. dicat, Non est curandum, si tu, Deus,
non egrediaris in virtutibus nostris, scilicet exterius
saluando corpus, dummodo interius iuues, quia
per tribulationes nobis subuenis, vnde putaris de-
serere. q. d. Non curo de salute exterioris hominis,
quia illa est vana: sed de salute interioris: quia illa
est solida. Et hoc est, quod dicit. *Quia vana salus ho-*
minis, scilicet exterioris.

970 **In Deo faciemus virtutem, & ipse**
22. q. 3. ad
mensam. **ad nihilum deducet tribulantes nos.**

Nihil di-
citur pec-
catum. Hic ponitur reproborum finalis damnatio. Vbi
notandum, quod in scriptura sacra per nihil intel-
ligitur peccatum, quod nulla est entitas: quia om-
nis entitas per verbum est facta, peccatum autem
non est factum per verbum, & sic nihil pro pecca-
to accipitur. Ioan. 1. Omnia per ipsum facta sunt, &
sine ipso factum est nihil. Quod exponens August.
August. super Ioan. dicit. Sine ipso factum est nihil, id est,
peccatum: quod non per verbum factum est: pec-
catum enim nihil est, & nihil sunt homines cum
peccant: quia peccatum à vero esse separat homi-
nes & ad malum trahit: & sic ad non esse deducit.
Qui enim à summi boni participatione recedunt
quod solum verè ac propriè est: meritò non esse di-
cuntur. Si ergo propter peccatum quis nihil dicitur
esse: quia non habet verum esse. Sequitur, quod
quantò quis pluribus & grauioribus peccatis a-
Nihil di-
citur dia-
bolus. stringitur, tantò proprius dicitur esse nihil: cuius mo-
di est diabolus. Vnde diabolum post hāc vitam sub
nihilo reperiunt auari. Iob 27. Diues, cum dormie-
A rit, aperiet oculos suos, & nihil inueniet. Et ad istū
nihilum tribulantes ecclesiam Deus deducet, ipsos
cum diabolo damnando æternaliter. Est ergo sen-
sus, vt iusti à malis afflicti dicant: *In Deo*, scilicet spe-
rantes, *faciemus virtutem*, id est opera virtuosa, & ipse
ad nihilum, id est, ad diabolum *deducet tribulantes*
nos, quia cum diabolo illos damnabit æternaliter.

PSALM. LX.

971 EXaudi, Deus, deprecationē meā,
intende orationi meæ.

Hymni.
psalm. 4. Titulus huius psalmi est. *In finem hymnus psal. Da-*
uid. Vbi notandum, quòd iste psal. habet eandem
historiam pro fundamento, quam habet & psalm.
B quartus. Vnde patet iste titulus ex expositione titu-
li psal. quarti: nisi quòd ibi ponitur canticum, &
non hymnus. Hic autem ponitur hymnus, & non
canticum. Sciendum ergo, quòd secundum gram-
maticos, hymnus hymni masculini generis, est
laus Dei cum cantu, vel cantus continens laudes
Dei. Si ergo sit laus, & non sit laus Dei, vel si sit laus
Dei & non cantetur, proprie non dicitur hymnus.
Si autem sit laus Dei, & cantetur, propriè dicitur
hymnus. Laus vero lamenti vel funeris cantata,
non dicitur hymnus, sed canticum terrenum, vel
carmen lamenti. Hodie tamen magis strictè ca-
pitur hymnus, scilicet pro laude Dei metricè
C scripta, cantata, vel dicta. Et sic in horis canoni-
cis dicimus hymnos. Et horum hymnorum, qui in
horis dicuntur quatuor fuerunt principales auto-
res, scilicet, Gregorius, Prudentius, Ambrosius, &
Sedulius. Sed postea quidam nomine Hylarius vi-
dens istos multos composuisse hymnos, illos om-
nes in vnum collegit libellum: & per horas cer-
tas dicendos ordinauit. Vnde & multotiens ab
illo Hylario etiam hymni facti dicuntur: quia ab
ipso collecti fuerunt. Ex præmissis vero apparet ti-
tuli sensus: qui est iste. Psalmus iste dirigens nos
in finem, id est, in Christum: est hymnus, id est,
laus Dei cum cantu exhibita: Dauid, id est, ipsi
Christo. De materia vero istius Psal. notādum quòd
D Dauid fecit istum psalm. postquam euasit manus
Saulis, ipsum in modum coronæ cingentis: vt ha-
betur 1. Reg. 23. Propter quod Dauid inde ascen-
dens, habitauit in locis tutissimis Engaddi: qui
erant in confinibus regni Saulis. Vt habetur 1. Reg.
24. Vt si Saul ipsum persequeretur, cito posset exi-
re de regno & potestate eius: propter quod & fina-
liter se transtulit ad terram Philistinorum. Vt ha-
betur 1. Reg. 27. Et pro hac etiam liberatione fecit
psalmum quartum. Sed sciendum, quòd licet psal.
Psalm. 4. 4. & iste sint facti de eadem materia: tamen sic dif-
ferunt: quia ille psal. 4. propriè fuit factus pro gra-
tiarum actione liberationis de manu Saulis: ipsum
in modum coronæ cingentis. Immediatè enim
E post recessum Saulis fecit illum psalm. 4. Istum ve-
ro psalm. 60. fecit Dauid postea quando iam elon-
gatus erat in finibus regni Saulis. Quibus visis, ac-
cedo ad expositionem literalem psal. Diuiditur er-
go psal. iste in tres partes. Quia Dauid primo bene-
ficia sibi exhibita recolit. Secundò alia sibi præstan-
da propheticè prædicit: ibi. *Inhabitabo*. Tertiò pro
vtrisque gratias agit: ibi. *Sic psalmum dicam*. Dic vt
Nic. de Ly. Quantum verò ad sensum propheti-
cum, sciendum, quòd iste psal. est vox ecclesiæ la-
borantis in hoc sæculo, quæ à finibus terræ clamat
ad Deum. Quæ etsi laborat inter impedimenta
sæculi

A rumpatur: tamen is, qui intus est, renouatur de die
in diem. Id enim, quod in præsenti est leue, & mo-
mentaneum tribulationis nostræ, supra modum in
sublimitate æternæ gloriæ pondus operatur in no-
bis &c. Ex quibus patet quare Deus electos suos
siue ecclesiam suam affligit, & tentari permittit.
Et hæc à finibus terræ. Ecclesia nanque incœpit in
Hierusalem, vbi Christus prædicauit, sacramenta
instituit, passus fuit, ascendit, & spiritum sanctum
visibiliter misit. *A finibus ergo terræ*, id est, circum-
quaque per orbem terrarum passa est ecclesia, &
continuè in suis patitur membris. Vnde anxia ad
dominum clamans, orat, dicens. *A finibus terræ ad te*
clamaui, dum anxiaretur cor meum. Et quòd non fru-
stra clamauerit: ostendit subdens: *In petra exaltasti*
me. Quid enim nomine petræ nisi Christus in-
telligitur? qui de ipso ait. Super hanc petram æ- *Petra*
dificabo ecclesiam meam. Et Apostolus. Petra *Christus.*
autem erat Christus. Est ergo sensus. *In petra exal-* *Mat. 16.*
tasti me, id est, in Christo, & per Christum om- *1. Cor. 10.*
nium aduersitatum, & tentationum victoriam mi-
hi dedisti: quia ad vtilitatem mihi cesserunt: non
ad nocumentum: quia etsi cor meum in illis an-
xiatur, non tamen vincitur. Et nota, quòd Chri- *Mat. 16.*
stus dicitur petra, in qua exaltantur iusti: quia in
Christo fundatur ecclesia. Super hanc petram ædi-
ficabo ecclesiam meam. Per Christum nobis fluit
salutis gratia: Numeri. 20. Loquimini ad petram,
C & ipsa vobis dabit aquas. In ipso conseruatur fi-
delis conscientia: prouerb. 30. Collocat in petra
cubile suum. Cantic. 2. Veni, columba mea, in fo-
raminibus petræ. Per ipsum corrigitur sensualis
concupiscentia. psalm. 136. Beatus, qui tenebit &
allidet paruulos tuos ad petram. glos. id est paruas
cōcupiscentias carnales, antequam robur accipiāt,
ad Christum petram allidendo occidit.

973 **Deduxisti me, quia factus es spes**
2. q. 7. ca.
Spes. **mea, turris fortitudinis à facie ini-**
mici.

Spes no-
stra Chri-
stus. Hic ponitur supernæ protectionis securitas: vbi
D notandum, quòd Christus dicitur spes nostra fa-
ctus: non quidem essentialiter, cum spes sit quæ-
dam animæ virtus, sed causatiuè: quia ab ipso ipes
nobis datur: sic etiam dicitur patientia nostra, per-
seuerantia nostra: quia scilicet ab illo habemus
istarum virtutum exempla, vel dicitur spes nostra,
quia est obiectum spei nostræ, vt sit sensus, vt ec-
clesia Christo dicat, *Deduxisti me*, per te viam ad
te veritatem, & vitam. Et hoc, *quia factus es spes mea*,
qui scilicet sperantes exaltas. Aliter enim non es-
ses nobis dux, nisi spes esses nobis factus. Sed in *Deducere*
hoc factus es spes nobis: quia speramus, quòd non *exempla*
perdet pater: propter quos filium tradidit. Et ad- *virtutum.*
uerte, quòd secundum grammaticos differentia
est inter abducere, & producere, & deducere. Quo-
niam abducitur in honestum, producitur ad stu-
dium, deducitur ad honorem. Et sic illos Deus de-
ducit, quos virtutum exemplis ad honorem tra-
hit regni cœlestis. Et sic nota, q; Deus ecclesiam
suam deduxit, deducit, & deducet. Deduxit in præ-
teritum exemplis antiquorum patrum, velut stel-
lis fulgentibus, noctem præsentis vitæ perlustran-
do. Ostendit Greg. 1. mora. cap. 10. d. Deduxit nos
Deus per noctem vitæ præsentis, dum nostræ no-
ctis tenebras sanctorum exemplis quasi stellaru-
rum radiis perlustrauit: vnde ad ostendendam

Oratio. Deprecatio. 972 **A finibus terræ ad te clamaui, dum**
anxiaretur cor meum, in petra exalta
sti me.

B Hic ostenditur illatę anxietatis vtilitas. Vbi no-
Aduersi-
tas tostus. *Peccator.* tandum, quòd permittit Deus suos electos tenta-
tionibus diaboli & mundi aduersitatibus affligi,
non ad ipsorum consumptionem, sed magis ad
ipsorum vtilitatem. Vt puta: quia nemo potest co-
ronari: nisi vicerit: nemo potest vincere nisi cer-
tauerit: nemo autem certare potest, nisi inimicum
habuerit: ergo de primo ad vltimum, nemo coro-
nari potest, nisi tentatus, & anxiatus fuerit. Et sic
Greg. 10.
mor. c. 21. quanto plura aduersa patitur ecclesia, illā superan-
do maiora præmia meretur. Vnde Gregorius ait.
Peccatoris lumen in die, est obscuritas in vespere:
quia in presenti vita fœlicitate attollitur sed ad-
uersitatis tenebris in fine deuoratur. Iusto autem E
meridianus fulgor ad vesperum surgit, quia quan-
ta sibi claritas maneat cum iam occumbere cœpe-
Psal. 126. rit, agnoscit. Hic namque scriptum est. Timenti
Deum benè erit in extremis. Hinc per psalm. dici-
tur. Cum dederit dilectis suis somnum, ecce hære-
ditas domini: quia in huius quoque vitæ certami-
ne positus, cum consumptum se putauerit, vt Lu-
cifer orietur: quia fori, cadens intus innouatur. Et
2. Cor. 4. quo magis exterius aduersa tolerat, eo verius vir-
tutum lumine interius coruscat. Paulo attestante,
qui ait. Sed licet is, qui foris est, noster homo cor-

Universidad de Deusto
Biblioteca

innocentiam, venit Abel ad docendam actionis munditiam, venit Enoch ad insinuandam longanimitatem operis, & spei, venit Noe ad manifestandam obedientiam, venit Abraham ad demonstrandam coniugalis vitę castimoniam, venit Isaac ad insinuandam laboris tolerantiam, venit Iacob ad rependendam pro malo bonæ retributionis gratiam, venit Ioseph ad ostendendam mansuetudinem, venit Moyses, ad informandam contra aduersa fiduciam, venit Iosue, ad ostendendam inter flagella patientiam, venit Iob. Ecce quam fulgentes stellas in cœlo cernimus, vt in offenso pede operis deducti, iter nostræ noctis ambulemus. Et ideo dicitur Deduxisti sicut oues populum tuum. Secundo nos deducit in præsenti, nos sua gratia ab insidiis diaboli protegendo. Et hoc est quod subdit. *Deduxisti me, quia factus es spes mea.* Sequitur. *Turris fortitudinis à facie inimici.* Est enim nobis Deus turris fortitudinis à facie diaboli, dum Christus suos defendit contra omnia scandala inimici rugientis: quia etsi te tentat, cogita quoniam & Christus prius est tentatus, si te aduersis percutit, & Christus prius percussus fuit: si te infamat, & Christus prius fuit infamatus: si bona tua rapit, & Christus suis vestibus fuit spoliatus: etiam si vsque ad mortem persequeris, & Christus fuit crucifixus, & similia: quæ quis mente cogitando velut in quadam fortissima turre positus, inimici insidias liber euadit: quia suis exemplis tunc te Christus regit. Psalm. 79. Qui regis Israel intende, qui deducis velut ouem Ioseph. Tertiò nos deducet in futurum, dum ad gloriam suos electos assumet. psalm. 142. Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam. Et sic Christus est illa fortissima turris nostræ defensionis, de qua Prouerb. 18. Turris fortissima nomen domini, ad ipsam currit iustus, & saluabitur.

Psal. 76.

974 Quoniam tu, Deus, exaudisti orationem meam, dedisti hæreditatem timentibus nomen tuum.

Hic ponitur orationis exauditio. Et aduertendum quòd hic dicit orationem esse exauditam, & non dicit deprecationem: cum tamen in principio psalm. orauerit & etiam fuerit deprecatus. Quòd ideo dicit: quia cum deprecatio sit pro malis amouendis: Deus autem à suis electis non omnia mala remouet vitæ præsentis: quinimò illa multotiens infert ad virtutum custodiam, vel augmentum meritorum. Hinc est, quòd iustorum deprecatio, non semper exauditur ad votum, licet ad vtilitatem. Oratio autem pro bonis conferendis semper exauditur: quia omnia, quæ Deus suis electis infert, vel permittit inferri, ad hoc tendunt, vt illis æternam conferat vitam. Et ideo dicit orationem suam exauditam: sed non deprecationem. Diuiditur autem ista pars in tres: quia ostendit primo, quòd iustis datur patris hæreditas. Secundò ostenditur hæreditatis dignitas: ibi. *Dies super.* Tertiò hæreditatis ostenditur æternitas, ibi. *Permanet in æternum.* Quantum ad primum sciendum, quòd hæreditas est multiplex, scilicet hæreditas abominabilis & perniciosa, hæreditas mutabilis, & fluctuosa, hæreditas vtilis, & gratiosa, hæreditas desiderabilis, & gloriosa. Primò est hæreditas abominabilis &c. scilicet hæreditas malorum, qui supplicium hæreditabunt æternum. Vnde de impio dicitur. Deuorabit eum ignis, qui non succenditur, & affligetur. Sequitur. Hæc est pars hominis impij à Deo: & hæreditas à domino verborum eius. Quæ exponens Gregorius, ait. Iniquus si in hac vita positus benè agere voluisset, apud Deum hæreditatem regni cœlestis haberet. Sed quia prauis subdi desideriis elegit, hæreditatem suam à Domino in tormentis inuenit: quia eiusdem domini participare gratiam non quæsiuit. Bene autem dicitur, hæreditas verborum eius à domino. Qui enim pro magnis malis in supplicium mergitur, fortasse credebatur quòd pro illis, quæ malè dixerat, minimè iudicaretur: sed cum districta omnipotentis Dei iustitia supplicium à reprobis pro peruersis actibus exigit, eis etiam mala vsque ad verborum retributionem reddit: vt qui de magnis malis debitores sunt, suppliciis traditi, etiam nouissimum quadrantem soluant. Nam quos magna premunt, etiam mala minima pariter in gehenna affligunt &c. Hæc autem malorum hæreditas est detestabilis: quia contumeliam malus hæreditabit: & omnis peccator est horribilis. Ecclesiast. decimo. Cum morietur homo, scilicet peccator, hæreditabit bestias, serpentes & vermes. Et est odibilis: quia Iob. 20. dicitur. Deuorabit eum ignis: & hæc est hæreditas impij à domino. Secundò est hæreditas mutabilis. scilicet, temporalium rerum, & hæc datur bonis & malis. Et ideo satis est paruipendenda. Et hæc hæreditas sæpè obtinetur per violentiam: quia vt plurimum quidam aliorum temporalia rapiunt violenter. Iob. 27. Hæc est hæreditas violentorum, quam ab omnipotente possidebunt. Sæpe obtinetur per malitiam. Prouerb. 20. hæreditas, ad quam festinatur in principio, in nouissimis benedictione carebit. Quod ideo dicitur: quia de malè acquisitis non gaudebit tertius hæres. Et hæc hæreditas quanto maior est, tanto sibi maiores acquirit inimicos: patet, quia quanto quis plura bona suo reliquit, hæredi, tanto hæres magis optat illius mortem. Vnde Seneca dicit. Quanta dementia est hæredis sui res procurare, vt hæredem ex amico faciat inimicum hæreditas magna? Hinc est, quòd plus tristantur de morte domini serui quàm filij hæredes: vt idem dicit in libro declamationum, declamatione tertia. Vnde & idem Seneca in libro de Prouer. dicit: quòd malè agit secum, qui medicum facit hæredem, quia scilicet ipsum de amico facit inimicum. Et ideo de ista hæreditate dicitur. Hæreditas mea facta est mihi quasi leo in silua. Tertiò est hæreditas vtilis & gratiosa, scilicet scientiæ & virtutum. De qua Eccles 37. Sapiens in populo hæreditabit honorem. Et benè dicit, hæreditabit: quia nihil in præsenti vita securius possideri potest, quam ipsæ virtutes quæ per violentiam auferri non possunt, Vnde Boetius. Quid ô mortales extra petitis? intra vos positam fœlicitatem habetis. Ostendam tibi cardinem fœlicitatis. Estne aliquid tibi teipso preciosius? nihil inquies. Ergo si tui compos fueris, teipsum possidebis: quem nunquam amittere velis: nec fortuna possit auferre. Modo homo est sui compos per virtutes. Quapropter vt narrat Seneca de tranquillitate animi ante finem, naufragio, inquit Zeno, cum audiret omnia sua submersa, dixit. Hoc iubet me philosophari. Et Polycrates

Hæreditas.

Iob 20.

Greg. 17. mor. c. 10.

Seneca ep. ad Lucilium 6.

Hieron. in Vitam.

Boet. lib. 2. de cons.

crates dicit, illum respondisse petenti: cum omnia perdidisset ex vastatione inimicorum: & totum incendio fuisset consumptum, sic, Nihil perdidi, omnia mea mecum sunt. Ex quibus planè patet, quòd virtutes, quæ in nobis sunt, violenter auferri non possunt, & ideò ipsorum hæreditas est vtilis & gratiosa. Esaiæ 54. Hæc est hæreditas seruorum Dei, iustitia eorum. Quartò est hæreditas desiderabilis, & gloriosa. scilicet, hæreditas gloriæ quæ verè delectabilis est, quia possidetur cum fiducia, ad Hebr. 9. Repromissionem accipiant, qui vocati sunt æternæ hæreditatis. quòd autem est æternum, cum fiducia possidetur, possidetur cum bonorum abundantia. Leuit. 20. Possidete terram, quam dabo vobis in hæreditatem, manantem lacte, & melle. Possidetur cum letitia. ad Ephe. 1. Sciatis, quæ sunt diuitiæ hæreditatis eius in sanctis. Et hæc est illa hæreditas gloriæ, quam Deus suis conferet electis post hanc vitam. psalm. 126. Cum dederit dilectis suis somnum, ecce hæreditas domini &c. & de ista nunc loquitur Psalm. dicens, *Quoniam tu, Deus meus, exaudisti orationem meam, dedisti hæreditatem timentibus nomen tuum.* Et aduerte, quòd dicit *dedisti*, in præteritum, ponens præteritum pro futuro pro nimia certitudine. Et est sensus. *Dedisti.* ne dicam dabis. adeò enim certus sum, quasi esset iam. Vel dedisti in spe. Ex eo enim quod dedit nobis potestatem filios Dei fieri, dedit nobis potestatem hæreditatis suæ. Et hoc est quod dicit Apostolus. Rom. 8. Sumus filij Dei. Si autem filij, & hæredes, hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi. Sed ibi quæstionem mouet glos. dicens, quòd cum hæres quis solum dicatur, cum iam hæreditas morte decessoris tenuatur, nec alio modo possit intelligi hæreditas firma, secundum leges humanas, quomodo ergo nos hæredes Dei possumus dici, cum ipse Deus non moriatur? Respondet, nos hæredes Dei dicimur, etsi non Deus decedat: quia hæreditatem æternam nos filij speramus, quam in futuro possidebimus: non per patris mortem, qui mori non potest: quia ipse est hæreditas nostra. Vel potest dici, quod decedet secundum modum cognitionis, quo cognoscitur à nobis. Nunc enim ex parte cognoscimus, & per speculum videmus, decedet ergo, vt tunc non videatur per speculum in ænigmate sicut nunc, sed facie ad faciem. Potest etiam dici, quòd Christus, qui est Deus, mortuus est, in cuius morte testamentum hæreditatis nostræ fuit confirmatum. Et hoc est quod de Christo dicitur, quòd noui testamenti mediator est, vt, morte intercedente, repromissionem accipiant, qui vocati sunt, æternæ hæreditatis.

Hæreditas Dei.

Dies æternus.

Hebr. 9.

975 Dies super dies Regis adicies, annos eius vsque in diem generationis, & generationis.

Hic ostenditur eiusdem hereditatis dignitas: quia scilicet filij eandem hereditarem habebunt cum patre, & milites cum Rege, ac serui cum domino, quia scilicet erimus heredes quidem Dei: coheredes autem Christi, Dum itaque dicit, quę sit hereditas regis, scilicet Christi, significat etiam quę sit militis, quasi dicat. *Dedisti nobis hæreditatem.* sed quam? quam scilicet habet Christus rex. Et ipse quam hereditatem habet? habet scilicet æternam: quia scilicet tu adiicies dies Regis super dies, id est, dies æternos super temporales. Per hoc enim significat æternitatem Christi, qui est Rex noster. Christo itaque Regi, dedit pater dies sine fine, super istos dies quibus in præsenti regnat ecclesia, vt non solum in istis diebus regnet Christus in ecclesia, sed etiam cum illo sancti regnent in æternum. Et hoc aliis verbis exprimit, dicens *Annos eius vsque in diem generationis, & generationis.* quasi dicat. Hi dies, & hi anni sunt vsque in diem generationis huius præsentis, & generationis futuræ, scilicet sunt vnus dies, qui vnus dies continet, & transcendit sæcula præsentis & futuræ generationis. Et hic dies est æternitas. De quo die dicitur. Melior est dies vna in atriis tuis super millia. *Psal. 83.*

Dies super.

976 Permanet in æternum in conspectu Dei, misericordiam, & veritatem eius quis requiret?

Hic declaratur huius hæreditatis æternitas, dicens, quòd illa hæreditas. *Permanet in æternum.* Vbi notandum, quod de essentia formalis beatitudinis sunt tria, scilicet clara visio, vera fruitio, & firma siue æterna tentio, vt notatum supra versiculo 491. Quomodo enim esset quis verè beatus, si de æternitate suæ beatitudinis certus non esset? semper enim timet cadere, & cum timor talis sit pœna, beatus in pœna semper staret, quod implicat contradictionem. Et de ista æternitate certificantur, videndo diuinam essentiam in qua relucet. Et hoc est, quod subdit. *In conspectu Dei.* quasi dicat. Ista hæreditas permanet in æternum, & de hoc sunt certi: quia sunt in conspectu Dei. Et quia ista hæreditas omnibus bonis abundat, ideo subdit. *Misericordiam & veritatem eius quis requiret?* quasi dicat: Nullus. In æterna enim hæreditate nulla potest esse miseria, ergo ibi non est opus misericordiæ, quia ibi nullus erit miser. Ibi omnes clarè videbunt Deum, qui est ipsa veritas per essentiam: ergo ibi nullus potest errare. Veritas autem cum requiratur, vbi non cognoscitur, & ibi omnes cognoscent clarè veritatem, sequitur quòd ibi nullus veritatem requirit: quia nemo requirit, quod habet, & scit se illud habere. Exponitur ergo ista pars negatiue, scilicet in patria misericordiam, & veritatem eius quis requiret? quasi dicat, nullus: quia ibi nulla miseria, ibi omnis veritas.

Hæreditas.

Misericordia.

Veritas.

977 Sic Psalmum dicam nomini tuo in sæculum sæculi, vt reddam vota mea de die in diem.

Hic est vltima pars, vbi ponitur gratiarum actio. Vbi notandum, quòd beati continue cum spiritibus angelicis in diuinis laudibus immorantur, in Deum referentes omnia sua bona opera, & ex hoc ipsum laudantes. Vnde de ciuitate superna dicitur Esa. 51. Gaudium, & lætitia inuenietur in ea, gratiarum actio, & vox laudis. Et hoc est, quod hic dicit psalmista in persona cuiuslibet beati. Sic, scilicet in hæreditate æterna positus, *Psalmum*

Universidad de Deusto
Biblioteca

dicam nomini tuo. Psalmus enim vt frequenter dictum est, significat bonam operationem. Et sic psalmum dicere domino, est omnem bonam operationem Deo attribuere & non sibi. Sic psalmum
Iacob.1. Deo dicebat Iacobus apostolus. Omne datum optimum, & omne donum perfectum de sursum est, &c. *In seculum seculi*, id est, in perpetuum. Vide supra versic. 95. Sequitur. *Vt reddam vota mea de die in diem.* Vbi notandum est, quòd voluntas nostra quandiu carni manet in præsenti alligata totaliter in Deum ferri non potest, quia pondere carnis grauatur. Vnde præceptum dilectionis Dei, quo est diligendus toto corde &c. in præsenti ad plenum perfici non potest, perficietur autem in futuro, vbi anima à pondere carnis libera erit. vt dicit beatus August. in libro de perfectione iustitiæ. B Et sic in præsenti vota nostra, id est, actus voluntatis nostræ plenè Deo reddere non valemus, sed in patria ipsos actus plenè in Deum referemus, ipsum amando toto corde, &c. Et hoc est, quod ait. *Vt reddam vota mea*, id est, actus voluntatis meæ totaliter tibi. Et hoc *de die in diem*, id est, absolutus à die vitæ præsentis, ac deductus in diem fœlicitatis æternæ. De quo psalm. 83. Melior est dies vna in atriis tuis super millia. Et hic notat glos. quòd in figuram huius laudis diuinæ, quæ erit post hanc vitam post omnia in ecclesiasticis officiis dicitur, Benedicamus domino: quia de omnibus bonis, quæ in præsenti facimus, Deum perenniter in futuro laudabimus. A pueris autem dicitur: quia C tunc angelicæ puritatis consortes erimus. Nullus enim in regnum cœlorum intrabit, nisi paruulus.

PSALM. LXI.

978 33.q.8. vel 2. tim.

NOnne Deo subiecta erit anima mea? ab ipso enim salutare meu.

Titulus huius psalmi est. *In finem pro Idithum Psalmus Dauid.* Vbi pro literali intelligentia notandum, quòd Dauid constituit multos cantores ad canendum Deo laudes in tabernaculo ante arcam fœderis. Quibus tres præpositos instituit, qui omnibus alijs cantorib. præessent, sic quòd quilibet illorum trium certam partem cantorum sub se habebant. Et laudes domini per vices decantabant, sicut modo hebdomadarij per vices suas officium faciunt in choro. Et isti tres præpositi fuerunt, Asaph, Heman, & Idithum. Vide supra versicu. 632. Et sic Idithum est nomen proprium. Et sic sensus literalis tituli est: quòd iste psalm. dirigens nos in finem, fuit factus à Dauid decantandus à Leuitis, qui erant sub Idithum. De materia autem psalm. quòd Dauid fecit istum psalmum, quando persecutus à Saul fugerit in terram Moab, sed admonitus à Gad propheta, fuit E reuersus in terram Iuda. vt habetur 1. Regum 22. De quo etiam reditu fecit psalmum decimum, sed illum fecit redeundo de terra Moab ad terram Iuda. Istum autem fecit postquam per aliquod tempus in terram Iuda remanserat. Et quia in Iudæa sub diuina confidentia manebat, ideo istum psalmum à diuina confidentia, in qua subie as manebat, incœpit dicens. *Nonne Deo subiecta erit anima mea, &c.* Sic ergo literaliter psalm. iste diuiditur in duas partes. Quia primo ponitur ipsius A Dauid in Deo confidentia. Secundò aduersariorum eius exprimitur malitia, ibi. *Quousque irruitis, &c.* Dic vt Nic. de Ly. Quantum ad sensum prophe ticum notabdum, quòd ex titulo declaratur materia psalm. cum dicitur. *In finem Psalmi Dauid pro Idithum.* Idithum enim nomen proprium fuit cuiusdam cantoris. Et secundum Catholicon Idithum interpretatur transiliens eos, vel saliens, quia quosdam humo inhærentes, & ea, quæ sunt in homo cogitantes, & in rebus transitoriis spem ponentes, transiliuit iste Idithum, qui vocatur transiliens & acuitur in fine. De tali ergo transiliente agit Psalm. iste qui à terrenis ad cœlestia mètre trãsire docet. Monens pigros illuc sequi, & laudans locum quo transiliendo peruenit. Ostendit enim, quòd transiliens ista terrena, Deo subditus esse debet. Est ergo sensus tituli iste: psalm. iste factus à Dauid, est pro Idithum, id est agit de transiliente de mundo in finem, id est in Christum. Vnde tota intentio psalmistæ est, vt spretis terrenis, æmemus æterna. Quantum ergo ad istum intellectum psalmus iste diuiditur in tres partes. Quia transiliens talis quilibet tria debet facere, scilicet primo pro fundamento habere humilitatem. Secundò, Dei debet cognoscere pietatem, ibi. *Quia ipse Deus meus.* Tertiò spernere debet mundi vanitatem, ibi. *Verumtamen vani.* Prima in duas, quia primo ponit suam humilitatem. Secundò ludæorum iniquitatem, ibi. *Quousque.* Prima in duas: C quia primo ponit suam humilitatem. Secundò humilitatis causam & rationem, ibi. *Nam & ipse.* Quantum ad primum sciendum, quòd in isto psalmo loquitur ecclesia in persona cuiuslibet iusti, vel suorum membrorum. Et quia fundamentum cuiuslibet virtutis & iustitiæ est humilitas, ideo ab humilitate incipit, dicens. *Nonne Deo subiecta erit anima mea?* Nam vt dicit Gregorius. Humilitas est omnium virtutum mater, & magistra. Deo autem quilibet homo rectè subiici debet, & hoc multiplici ratione. Quoniam ad hoc nos inducit. Primò dispositio generalis circa vniuersum, in quo videmus inferiora subiici superioribus, quia quanto aliqua sunt puriora, & digniora, tanto in mundo sunt superiora, vt patet de igne, qui est supra aërem, aër supra aquam, aqua supra terram. Et ideo quia terra indignior est omnibus elementis, cæteris omnibus subiicitur. Cum ergo Deus ignior sit omnibus, omnia Deo subiici debent. Et hanc rationem notabat apostolus dicens. Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit. Quid autem hic dicitur anima, nisi ipse homo, quem vocat animam, vt ostendat, quòd non solum corpore Deo quis debet subiici, sed principalius anima, & voluntate. Secundò ad hoc nos inducit obligatio naturalis hominis ad Deum. Naturaliter enim, qui sibi inferioribus vult præesse, & dominari, & ipse suis superioribus subiici, & obedire debet. Qua enim fronte quis superior ab inferioribus obedientiam exhibet, si ipse suo superiori subesse contemnit? Cum ergo homo suis inferioribus velit præesse, vt puta iumentis, auibus, & cunctis animantibus terræ, dignum est vt se subiiciat suo superiori. Vnde homini dicitur. Subditus esto domino, & ora cum. quasi dicat. Si Deo non te per humilitatem subiicis, nec alia tibi erunt subiecta, In cuius signum ante peccatum, animalia venenosa homini nocere non potuissent, neque aliqua alia creatura, sed omnia inferiora

Idithum.

Subiici Deo.

Greg. 23. mor. 13.

Psal. 38.

A refertur ad id, quod statim dictum est, in primo versiculo. *Ab ipso enim salutare meum*, scilicet filius, qui est auctor salutis meæ, quod scilicet salutare est Deus meus. Per hoc ostendens, quòd filius non sit minor patre, quia Deus vnus est cum patre. Et ipse filius *est salutaris meus*, id est redemptor meus per incarnationem. Vnde qualiter sit salutaris meus ostendit, dicens: quia susceptor meus: quia scilicet me, id est humanitatem meam susceptit ad vnionem hypostaticam. Et quia illa susceptio hominis est inseparabilis: quia quod semel filius assumpsit, nunquam dimisit, ideo subdit. *Et non mouebor amplius.* i. homo assumptus semel, amB plius à verbo non separabitur. Si autem accipiatur hic Deus essentialiter, tunc est sensus. *Nam & ipse Deus meus*, quia licet sit omnium Deus per potentiam, meus autem est per gratiam. *Et salutaris meus.* scilicet in quo est finis meus & saluatio mea: quia beatitudo nostra erit in visione & fruitione diuinæ essentiæ & non alicuius personæ præcisè. *Et susceptor meus.* quia scilicet Deus vel diuina essentia me suscipiet ad gloriam in qua beatificabor. Quod cum factum fuerit. *Non mouebor amplius.* quia scilicet ad beatitudinem assumptus à Deo, amplius cadere non potero: quia. s. quilibet beatus est certus de æternitate suæ beatitudinis.

Salutare.

979 Nam & ipse Deus meus, & salutaris meus, susceptor meus, non mouebor amplius.

Meus. Relatio.

Hic suæ humilitatis ostendit causam. Vbi sciendum, quòd ista pronomina, meus, tuus, & similia: notant quandam relationem habentis ad habitum, vel habiti ad habentem. Vnde quandoque notant maioritatem, & excellentiam subiecti supra prædicatum, vt, cum dicitur, dominus meus, quandoque econtrario, vt cum dicitur, seruus meus. Et hæc differentia denotatur in subiecto importante excellentiam, & perfectionem, vt dominus meus, pater meus, magister meus, vel in subiecto importante aliqualiter minorationem & defectum, vt seruus meus, filius meus. Vnde talis relatio dicitur indifferens, videlicet ratione subiecti importantis maioritatem aliquam, vel minoritatem secundum nostrum modum intelligendi: vt puta dicendo alicui. Ego sum vester, vel vos estis meus, talis relatio est indifferens: quia potest esse sensus. Ego sum vester, scilicet dominus, vel seruus: vel vos estis meus, scilicet dominus, vel seruus. Sed quando ponitur subiectum importans excellentiam facit relationem excellentiæ, vt dominus meus, vel Deus meus: econtrario relatione importante subiectionem. Cum ergo hoc nomen Deus sit nomen summæ excellentiæ, quandoque sibi additur meus, vel tuus, denotat relationem superioris ad inferiorem, vel genitoris ad genitum, & huiusmodi. Deus enim nomen est summæ excellentiæ. Quoniam secundum grammaticos, Deus dicitur à deos: quia in Græco significat metum, eo quod Deus sit timor omnibus colentibus eum. Vel dicitur Deus, à do, das: quia omnia ab ipso dantur bona. Vel dicitur Deus, à dilego, gis: quia omnia, quæ sunt, diligit, & nihil odit eorum, quæ fecit. Et cum omnes istæ deriuationes sint excellentiæ, sequitur, cum dicitur, *Deus meus*, quòd ibi notatur excellentia & dominium Dei, supra rem, cuius est Deus. Ad propositum ergo psalmista volens ostendere se Deo subiectum, & causam subiectionis, dicit. *Nam & ipse Deus meus*, scilicet cui merito subiici debet anima mea, quamuis enim Deus sit omnium Deus & dominus, quantum est ex parte sui, non tamen quantum est ex parte subditorum: quia non omnes voluntariè ei subiici volunt, nec eum suum Deum recognoscere. Sed fidelis quisquis propriè dicere potest Deus meus, qui ipsum pro Deo recognoscit, & domino. Et nota, quòd hic Deus accipi potest essentialiter, & personaliter. Si accipiatur personaliter, tunc

Deus.

980 Quousque irruitis in hominem, interficitis vniuersi vos tãquam parieti inclinato, & maceriæ depulsæ?

Homo. Persecutio.

Hic consequenter ostendit Iudæorũ, & aliorum reproborum iniquitatem. Vbi notandũ, quòd vniuersalis ecclesia assimilatur vni homini qui habet vnum caput & membra distincta. Caput autem ecclesiæ est Christus, quia ipse est caput super omnem ecclesiam. Ephe. 1. Cæteri autem fideles sunt huius hominis membra, vt puta, actiui dicuntur manus, prædicatores pedes, & huiusmodi. Hunc autem hominem semper mali sunt persecuti: quia reprobi semper persecuti sunt bonos volentes ecD clesiam bonorum dissipare. Sed hoc frustra fecerunt. quia licet quandoque potestatem habuerunt supra hominem exteriorem, nunquam tamen hominem interiorẽ dissipare potuerunt, immo quanto maior erat persecutio exterioris hominis, tantò amplius roborabatur interior homo. Vnde istos reprobos reprehendens psalmista dicit. *quousque irruitis in hominem?* Per hoc enim, quod dicit *quousque*, notat continuationem persecutionis, quia à sanguine Abel iusti incœperunt irruere in hunc hominem. Et nõ solum in membra, sicut in persecutione prophetarum, & sanctorũ patrum, sed etiam in ipsum caput, quod est Christus. Irruerunt enim E in Christum volentes per eius mortẽ eius nomen, & fidem perdere. putabant enim ipsum Christum à Deo defectum, & Dei auxilio destitutum. Vnde de ipso dicunt. Si filius Dei est, liberet eum nunc, si vult. Et hoc est, quod dicit. *Irruitis in hominem.* scilicet ecclesiam, vel Christum. *Tanquam parieti inclinato, & maceriæ depulsæ.* q. d. Putatis ex fine defensore sit, & facile ruat vt inclinatus paries, qui etiam non impulsus caderet. Et quasi macera, quæ est constructio saxorum sine ligamine cementi, vt sit circa hortos, & vineas, quæ faciliter dissoluitur. Sed quid mali ex hac persecutione Christi, & ecclesiæ consequuntur? Certè nihil proficiunt, quia ex hoc ecclesia roboratur, & ipsi se ipsos occidunt

Persecutio.

Mat. 27.

Universidad de Deusto
Biblioteca

aternaliter. Vnde de illis dicit. *Interficiens vniuersi vos*, scilicet, metipsos interficitis, non Ecclesiam neq; caput Ecclesiæ Christũ, quia vt scribitur Sap. 11. Homo per malitiam occidit animam suam.

981 *nulli q. 1.*

Veruntamen pretium meum cogitauerunt repellere, cucurri in siti, ore suo benedicebant, & corde suo male dicebant.

Pretium Christus.

Hic ostenditur malorum iniquitas & malitia. quia tota persecutio cõtra Christum & Ecclesiam ad hoc intendebat, vt Christi fides & nomen tollerentur, ne ipsum tollerent homines. Et hoc notans dicit: *Veruntamen pretium meum cogitauerunt repellere.* Hic enim loquitur Ecclesia. Quod est enim pretium Ecclesiæ, nisi Christus, quo Ecclesia de captiuitate diaboli redempta fuit? 1. Corint. sexto. Empti enim estis pretio magno, glorificate, &c. glo. Pretio magno, id est, sanguine Iesu Christi. Hoc ergo pretium ne redimeretur Ecclesia, cogitauerunt mali repellere, id est, perdere, & dissipare eius fidem, & nomen per mortem, sed eius morte pretium nostrum non fuit perditum, sed pro nostra redemptione erogatum. Tamen non obstante Iudæorum cogitatione peruersa, Christus charitatem ad eos habens, ipsorum salutem desiderabat. Quod notans subdit. *Cucurri in siti.* Quid enim sitis significat, nisi desiderium? Vide versiculum 689. Vnde & Christus pendens in cruce desiderio humanæ salutis ait, Sitio. Et sic conformiter sitim pro bono desiderio accipit psal. dicens. Sitiuit anima mea ad Deum. Sic & nunc desiderium salutis Iudæorum innuens Christus ait. *Cucurri in siti*, scilicet salutis eorum. Sed illi tanquam ingrati, & infideles, *ore suo benedicebant, & corde suo maledicebant.* Vbi notandum, quòd mos est peruersorum, primo laudare illos, quos perdere volunt. Vt ostendit Greg. dicens. Iniqui enim ne praui videantur, loquuntur aliquando bona de iustis, quæ esse iam cognita & aliis nouerunt, sed hæc ipsa protinus ad cumulum reatus protrahunt. Et credendum sibi in contrariis, ex eo quòd prospera loquuntur ostendunt. Tantoque mala quasi verius infamant, quanto bona quasi deuote laudant. Ad vsum ergo intorqueut crimnis voce fauoris, dum iustorum vitam inde post grauius vulnerãt. Vnde hanc ante specietenus laudabant. Consimiliter & Iudæi, vt facilius Christum perdere possent, ipsum quandoque verbis laudabant, vt quando dixerunt. Magister, scimus, quia verax es, &c. Et hoc tangens psalmista in persona Christi, de ipsis dicit. quod *ore suo benedicebant, & corde maledicebant.* Sic enim conformiter de ipsis Christus dixit. Populus hic, labijs me honorat, cor autem eorum longè est à me. Et ex omnibus prædictis concludendo repetit primum versum suæ humilitatis ostensiuum, dicens.

Laudare) Adulatio. *Greg. 5. mor. c. 13.* *Matt 22.* *Matt. 15.*

982 *7. q. 1. scié dum.*

Verũtamẽ Deo subiecta esto anima mea, quoniam ab ipso patientia mea.

Hæc enim repetitio menti nostræ róbur infigit, quasi dicat, Quicquid illi faciant, Deo subiecta esto anima mea, quia scilicet, patientiam in aduersis seruabo: quam non sibi, sed Deo attribuit, dicens, *Ab ipso enim patientia mea.*

Quia ipse Deus meus, & saluator meus, adiutor meus, non emigrabo. 983

Hic consequenter ostenditur, quòd quilibet transiliens mundum, & siue iustus, debet cognoscere Dei bonitatem. Bonitas autem Dei maxime in tribus apparet: secundum quòd pars ista diuiditur. Nam Deus suos in se sperantes fortificat, ne cadant à virtutibus. Secundò glorificat, vt scandant in cœlestibus: ibi. *In Deo salutare.* Tertiò iustificat, ne viuant in criminibus: ibi. *Sperate in eo.* Quantum ad primum, sciendum, quod quandiu sumus in præsenti vita, impugnamur vndique vt à virtutibus cadamus in peccatum: sed Deus suos adiuuat, ne cadant, pro nobis pugnando contra hostes. Si enim gallina pullos suos contra miluum protegit, & defendit: quomodo credendum est quòd ipse Deus filios suos sine adiutorio relinquat pugnantes contra diabolum? certe minime. In cuius figuram legimus 2. Para. 26. quòd Ozias pugnabat contra Philistiim, & adiuuit eum Deus contra Philistiim, & contra Arabes, & cõtra Amonitas. Vbi notandũ, quod contra tres hostes spiritualiter gerimus bellum, quos sine Dei adiutorio superare non possumus, figuratos per Philistæos, Arabes, & Amonitas, scilicet diabolum, carnem, & mundum. Philistæi enim, qui interpretantur cadentes, vel ruina populi, significant dæmones, qui de cœlo ceciderunt. Esa. 14. Quomodo cecidisti, &c. Arabes vero, qui interpretãtur campestres, vel deserta, significant mundum, qui ad modum deserti se habet de iure: quia ab omnibus est deserendus. Vnde de qualibet anima iusta dicitur. Quæ est ista quæ ascendit per desertum, &c. Sed Amonitę, qui interpretantur comprimentes, significant carnem, quæ nos vndique comprimit: quia caro semper concupiscit aduersus spiritum. Ozias autem, qui interpretatur videns Deum, significat quamlibet deuotam animam, quæ in triplici pugna prædicta oculos mentis ad Deum habet erectos. Dominus ergo Oziã, id est, quemlibet deuotam personam adiuuat contra Philistæum, dum aduersarium nostrum diabolum nobis subiicit psalmus. Deus adiutor noster tũ in æternum. Contra Arabes, dum suo adiutorio nos mundum spernere facit, & mundi derisiones vel opprobria non timere. Psalm. 72. tanquam prodigium factus sum multis, & tu adiutor & fortis. Contra Amonitas, dum suo adiutorio nos carnem facit superare, & nos in carne existentes, ad instar Angelorum præter carnem facit viuere, ne per carnem cadamus. Et istud adiutorium per Angelos nobis administrat, vt quilibet sic adiutus, dicat illud Dan. decimo. Ecce Michael vnus de principibus primis, venit in adiutorium meum, & nemo est adiutor meus in omnibus his nisi Michael. Quis enim tales, tantósque hostes sine Dei adiutorio vincere posset? certè nullus. Vnde tales considerans hostes, Deo dicebat ille miles probus Iudas Machabæus. Quomodo poterimus resistere ante faciem illorum, nisi tu adiuues nos? Et nota, quòd quandoque ad tempus electos suos Deus sine adiutorio prædicto deserit, sed ad ipsorum humilitatem, vt inde in humilitate magis fundentur, sed eos finaliter adiuuat, ne scilicet finaliter à virtutibus cadant. Quod bene considerans psalmista, dicit. Psalmo 118. Non me derelinquas vsquequaque. Quod exponens

Adiutor Deus. Præstat cœtera diabolum. *Hostis triplex, diabolus, caro & mundus* *Gal. 3.*

Vlricus, dicit. Ac si diceret. Scio quòd derelinquere soles vtiliter sanctos tuos, ab eis quandoque tuum subtrahendo adiutorium, vt eos probes, aliter enim ab aduersario tentari non possent. Et ideo non rogo, ne vnquam me derelinquas, quia non expedit mihi, velut meam infirmitatem sentiens dicam, bonum mihi, quòd humiliasti me, vel vt exercitium habeam præliandi. Sed magis peto, ne me vsquequaque deseras, id est, vsque ad nimietatem. Nulla enim virtus humana, si diutius tuo deseratur adiutorio, in tentatione sua constantia poterit perdurare. Vnde oportet vt tu, qui humanarum virium es conscius, sis & luctaminum moderator. Et hoc est, quod alibi psalmista petit, dicens. Adiutor meus esto, ne derelinquas me, neque despicias me, Deus salutaris meus. Ex quibus omnibus patet, quod Deus suo adiutorio animam fortificat ne per peccata cadat à virtutibus. Et hoc est quod recognoscens hic psalmista: dicit. *Quia ipse Deus meus est saluator meus & non emigrabo.* scilicet à virtutibus non cadam, finaliter. Nam migrare, idem est, quod transire, & componitur cum e, & fit emigro, gras. id est, valde transire, quòd fit, quando homo de statu gratiæ transit ad statum culpæ.

Psal. 26.

984 In Deo salutare meum, & gloria mea, Deus auxilij mei: & spes mea in Deo est.

Gloria aduersis acquiritur. *Greg. 10. mo. c. 22.* *Psal. 125.* *2. Tim. 2.* *Actuum 14.* *Apoc. 7.*

Hic ostendit, quòd bonitas diuina suos glorificat. Vbi sciendum, quòd præsens vita est via, non terminus. Ideo hic non debet poni gloria nostra, sed solum in vita futura, vbi iustis erit requies sine labore, vita sine morte, gaudium sine mœrore. Ad quam quisque fœlicior perueniet, quanto hic grauiora fuerit passus pro Deo. Vnde Gregor. ait. Tanto namque spes in Deum solidior surgit, quanto pro illo quisque grauiora pertulerit, quia nequaquam retributionis gaudium de æternitate colligitur, quod non hic prius pia tribulatione seminatur. Hinc enim per Psalmistam dicitur. Euntes ibant, & flebant, mittentes semina sua, venientes autem venient cum exultatione portantes manipulos suos. Hinc Paulus ait. Si commorimur, & conuiuemus, si sustinemus, & conregnabimus. Hinc discipulos admonet, dicens. Per multas tribulationes oportet nos introire in regnum Dei. Hinc sanctorum gloriam Ioanni indicans angelus ait. Hi sunt, qui venerunt de tribulatione magna, & lauerunt stolas suas, & candidas eas fecerunt in sanguine agni. Quia ergo nunc per tribulationem feritur, vt post gloriæ fructus metatur, tanto maior fiducia mentem roborat, quanto fortior hanc pro veritate afflictio calcat. Ex quibus patet, quòd in Deo, non in mundo, in futuro, non in præsenti gloriam sperare debemus. Et hoc est, quod hic ait psalmista. *In Deo salutare meum, & gloria mea.* q. d. Non in mundo, non in præsenti, sed in futuro, quia tunc saluus, & glorioſus ero in Deo. Sed hoc non meritis meis, sed Dei adiutorio. Vnde subdit. *Deus auxilij mei*, scilicet in præsenti certamine. Quod ideo dicit. Ne quid boni sibi reputet homo, sed totum diuinæ gratiæ attribuat. *Et spes mea in Deo est*, scilicet donec perueniam ad perfectum, scilicet, ad illam gloriam, vbi iusti fulgebũt, sicut sol in regno patris eorum.

Sperate in eo omnis congregatio populi, effundite coram illo corda vestra: quia Deus adiutor noster in æternum. 985

Hic ostendit, quod diuina bonitas suos iustificat. Vbi notandum, quod sine spe veniæ nullus iustificari potest. Vnde talis spes contritioni, & confessioni præponitur. Vnde & hic psalmista spem præponit pœnitentiæ, dicens. *Sperate in eo omnis congregatio populi.* Et statim pœnitentiam subdens dicit. *Effundite coram illo corda vestra.* vbi glo. *Effundite coram illo corda vestra*, scilicet prauas cogitationes cordis vestri emittite, sperando veniam, confitendo peccata, plorando ruinam. Per lachrymas enim cor effunditur. *Effundite ergo.* Nolite intus retinere virus peccati. Hæc effusio significatur in tunsione pectoris. Dum enim pœnitens extrinsecus pectus tundit, quantum peccati conscientia animum pungat, intimatur: vnde Eccl. 22. Pungens oculum deducit lachrymas, & qui pungit cor, profert sensum. In hac vero tunsione pectoris sonus est, quo figuratur sonus, & clamor confessionis peccatorum &c. Et notandum, quòd meritò spes veniæ primitus est habenda iustificari volenti: quia cum debite, peccati venia speratur à Deo, peccata remittitur, & sub protectione Dei ponitur peccator. Vnde ait dominus. Quoniam in me speravit, & ego liberabo eum, protegam eum &c. Non enim est aliquid faciens peccatum irremissibile, nisi desperatio veniæ. Vnde Iudam proditorem non tã scelus, quod commisit, damnauit, quantum veniæ desperatio. Quoniam vt ait Augusti. De venia nemo desperet, quoniam Iudam proditorem, non tam scelus, quod commisit, quam desperatio veniæ interire fecit. Ab hac enim spe nihil mentem nostram auellere debet. Non quidem magnitudo criminũ. Vnde Ambrosius. Nemo diffidat, nemo peccatorum veterum conscientia ductus, præmia supernа desperet, nouit dominus mutare sententiam, si tu nueris emendare delictum. Non diuturnitas culpæ. Vnde Isidorus libro 2. de summo bono. Nullus debet desperare veniam, etiam si in fine vitæ suæ conuertatur, vnumquemque enim Deus de suo fine, non de vita sua iudicat præterita. Sed aduerte, quòd hæc spes veniæ temperata debet esse cum timore diuinæ iustitiæ, ne sub spe veniæ aliquis peccatum aliquod committat, quia ipse Deus non solum misericors est, sed etiam iustus. Et hoc est, quod docet Greg. dicens. Nemo sit, qui dicat, quia pius est Deus, ideo venialiter pecco. Et nemo sit, qui, cum peccauerit, dicat, quia iustus est Deus, ideo de peccati venia despero. Relaxat enim Deus facinus, quod deflet ur. Sed perpetrare quisque timeat, quod an digne deflere possit, ignorat. Ante culpam ergo iustitiam metuat, post culpam de pietate Dei præsumat. Neque ita iustitiam timeat, vt nulla spei consolatione conualescat. Neque ita confidat de misericordia, vt adhibere vulneribus suis digna pœnitentiæ negligat medicamina. Sed quem præsumit bi pie parcere semper cogitet, & districte iudicare. Sub pietate quippe eius spes peccatoris gaudeat, sed sub districtione illius pœnitentis correctio contremiscat. Et subdit ad propositum. Spes ergo præsumptionis nostræ habeat morsum. timoris,

Effundi-tur cor. *Spes veniæ.* *Psal. 90.* *Augu. li. de vtilita te Pœnitentiæ.* *Iustitia th mor.* *Gregor. 33. mo. c. 15.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

moris, vt ad corrigenda peccata & iustitia iudicantis terreat, quem ad spem veniæ, gratia parcentis inuitat. Hinc enim per quendam sapientem dicitur. Miserationes domini multæ, peccatorum meorum non memorabitur. Vnde protinus subdit, dicens. Misericordia enim & ira ab illo cito proximant. Ad hoc quippe in scriptura sacra virorum talium, scilicet Dauid, & Petri peccata recitantur, vt cautela minorum sit ruina maiorum. Ad hoc vero & vtrorunque illic pœnitētia insinuatur, vt spes pereuntium sit reparatio perditorum. De suo ergo statu Dauid cadente, nemo superbiat. De lapsu suo Dauid resurgente, nemo desperet. Ecce quam mirabiliter scriptura sacra eodem verbo superbos premit, quo humiles leuat. Vnam namque rem gestam retulit, & diuerso modo superbos quidem ad humilitatis formidinem, humiles vero ad spei fiduciam reuocauit. O ineffabile noui generis medicamentum, quod vno eodemque ordine positum premendo tumentia exiccat, & subleuando arentia infundit. De magnorum nos lapsu terruit, sed de temperamento roborauit. Sic quippe semper nos diuinæ dispensationis misericordia & superbientes reprimit, & ne ad desperationem corruamus, spe fulcit. Hæc Grego. Sic ergo hanc spem veniæ semper cum timore iustitiæ nos docet habere psal. dicens. *Sperate in eo &c.* Sequitur. *Effundite coram illo corda vestra.* scilicet per pœnitentiam timendo iustitiam.

Eccle. 5.

986 *32.q.1.omnia alias.*

Veruntamen vani filij hominum, mendaces filii hominū in stateris: vt decipiāt, ipsi de vanitate in idipsum.

Hæc est tertia pars in qua ostendit, quòd debemus spernere mundi vanitatem. Circa quod tria facit. Quia primo mundanorum describit vanitatem. Secundo electorum informat bonitatem, ibi. *Nolite.* Tertiò circa omnes diuinam concludit æquitatem: ibi. *Semel.* Quantum ad primum sciendum, quod cum homo dicatur proprie solum ille, qui viuit secundum rationem, vt patet supra versicul. 589. quod aliqui dicuntur filij hominum, sed non homines, illi scilicet, qui de bonis parentibus sunt geniti, sed ipsi non vt homines sed vt bestiæ sine ratione viuunt, vt patet versiculo 31. Et de talibus hic loquitur, dicens. *Veruntamen vani filij hominum.* Sed quamuis omnis homo sit vanitas, aliter tamen vani sunt mali, aliter boni. Mali enim sunt vani, quia mundanis, quæ omnia sunt vana, sunt dediti, sed boni dicuntur vani, quia desiderant esse cum Christo, & sic eis vana videntur, & per cōsequens vita præsens est ipsis vana. Et quantum ad hoc nota quod triplex est vanitas. Vide supra versiculo 639. Quæ considerans psalmista, ait. *Veruntamen vani filij hominum.* Et quod de vanitate peccatorum sit quod per filios hominum intelligat malos & peccatores, subdit. *Filij hominum mendaces in stateris.* Et nota quod statera est triplex, in qua filij hominum sunt mendaces, scilicet statera nostræ redemptionis, statera mercatorum & venditionis, & statera loquelæ vel exterioris ostensionis. Prima statera dicitur Christus, eo quod ipse ponderat omnia nostra merita, & demerita, merita cum præmiis, demerita cum pœnis, & suppliciis. Et istam stateram Iob desiderabat, dicens. Iob. 6. Vtinam appēderentur peccata mea quibus iram merui, in statera. Quod exponens Greg. dicit. Quis alius nomine stateræ, nisi Dei, & hominum mediator intelligitur? Qui ad ponderandum vitæ nostræ meritum venit ac secum misericordiam, & iustitiam simul detulit. Sed misericordiæ lance præponderans, culpas nostras, pendendo leuigauit. In manu enim patris quasi statera miri libraminis factus, hinc in se calamitatem nostram, & illic peccata suspendit. Sed grauis pōderis calamitatē moriēdo innotuit, & apud misericordiam leue esse peccatum relaxando monstrauit &c. De hoc etiam vide Gre. In hac autem statera sumus mendaces, quando spe vana credimus ipsum per misericordiam non punire peccata, & sic peccata vltra debitum leuia facimus, & eius misericordiam grauem, vel quando credimus ipsum per iustitiam peccata non dimittere. & sic per peccata per desperationem vltra debitum grauamus, & misericordiam facimus leuem, more Cain dicentis. Maior est iniquitas mea &c. Non considerāt tales mendaces, quod in sola potestate stateræ diuinæ iustitiæ est peccata remittere, vel damnare, iuxta illud Sapien. 11. Quasi momentum stateræ, sic ante te est omnis orbis terrarum. Secundò est statera mercatorum, per quam intelligitur æqualitas mercationis, scilicet emptionis & venditionis. Et de hac dicitur Leuiti. 19. Nolite facere iniquum aliquid in iudicio, in regula, in pondere, & mensura, statera iusta, & æqua sint pondera. Et hoc dicitur contra omnes mercatorum falsitates, quia stateră iustam non facit, qui malum vendit pro bono, paruum pro magno, qui vnum pondus tenet pro emendo, aliud pro vendendo, similiter de mensuris. Contra quos dicitur. Statera dolosa abominatio est apud dominum, & pondus æquum voluntas eius. Sic ergo illi mercatores mendaces dicuntur in stateris, qui mendacia, vel falsitates in suis mercationibus exercent, & tales Deo sunt abominabiles, de quibus dicitur. Abominatio est apud dominū pondus, & pōdus, statera dolosa nō est bona. Tertiò est statera loquelæ, vel exterioris apparentiæ. Ad hoc enim inuenta fuit statera, ne deceptio fieret in emptionibus, & venditionibus. Et sic stateram iustam habet, qui nullum verbis vel signis decipit. Et de hac statera verborum, & operum dicitur. Verbis tuis facito stateram, & frænos ori tuo rectos. In ista statera sunt mendaces adulatores, qui vnum corde dicunt & aliud ore, quia non est æqua lanx inter cor, & os. Consimiliter hypocritæ, qui vnum exterius ostendunt, & aliud sunt interius. Vnde. g. hic ait. Hic de hypocritis agit, qui aliud sunt, aliud videri volunt, dicēs. Filij hominum sunt mendaces, quia falso examine fallunt intuentes, quia iusti videri volunt, cùm sint fallaces. Et hoc est quod subditur. *Mendaces* dico *In stateris*, id est, in libra iustitiæ, per quod facilius decipiat. Et hoc est quod subditur. *Vt decipiāt ipsi de vanitate in idipsum*, id est, per hoc ipsum quod boni esse creduntur, cum tamen non sint boni. Vnde tales dicunt. Supponamus stateras dolosas, vt possideamus in argento egenos, & pauperes. Quod ideo dicit. Quia quicquid faciunt hypocritæ, ad hunc finem dirigunt, vt aliorum bona possideant.

Greg. in 7. moral. c.11.

Greg. lib. 21. moral. c.6.

Gen. 4.

Prouer. 11.

Prou. 20. Statera malorum.

Eccle. 28.

Amos 8.

987

Nolite sperare in iniquitate, & rapinas nolite concupiscere, diuitiæ si affluant

affluant, nolite cor apponere.

Hic consequenter informat electorum bonitatem. Vbi notandum, quòd hæc psalmista vult abducere electos ab amore temporalium rerum, quæ maximè consistunt in tribus, scilicet in astutiis, & malitiis. Et contra hoc dicit. *Nolite sperare in iniquitate.* In potentia, & rapinis, & contra hos, dicit. *Rapinas nolite concupiscere.* In temporalibus diuitiis, & contra hoc dicit. *Diuitiæ si affluant &c.* Primò namque aliqui confidunt in suis malitiis & astutiis. Sic confidebant illi malitiosi antiqui iudices, qui suæ astutia crediderunt seipsos iustificare, & Susannam ad mortem ducere, ipsi tamen in sua astutia fuerunt deprehensi, & Sulanna liberata. Dan. 13. In tali enim astutia non est confidendum, quia illam Deus faciliter comprehendit, & confundit confidentes in ipsa, propter quod dicitur Iob 5. quod comprehendit sapientes in astutia eorum, & consilia prauorum dissipat. Quod multis exemplis declarans Grego. dicit: Sæpe enim nonnulli humana sapientia influti &c. Vide versiculum 940. Et adde ad illud quod ibidem ponit alia exempla scilicet de Saule, & de Iona, quæ ibi consequenter ponit Gregor. dicens. Sic Saul dum Dauid subiectum quotidiano virtutum successu crescere concupisceret, suam ei in coniugio filiam spopondit, atque in eius dotem centum dari ab eo Philistinorum præputia petiit, vt cum prouocatus miles &c. vide ibi. Aliud exemplum ponit ibidem ca. 13. de astutia Iudæorum contra Christum, quæ ipsis nihil profuit, sed in ipsa comprehensi fuerunt, dicens. Cum ad redemptoris miracula credentium turba conflueret, cum sacerdotes inuidiæ facibus accensi mundum post eum ire proclamarent, dicentes. Videtis, quia nihil proficimus. Ecce mūdus totus post eum abiit, vt ab illo vim tantæ occursionis abscinderent, finire eius potentiam per mortem opinati sunt, dicentes. Expedit vt vnus homo moriatur, & non tota gens pereat. Sed comprehensi fuerunt in astutia sua, quia totum oppositū euenit illius, quod intendebant. Vnde subdit, persecutores ergo peregerunt hoc, quod pernitiosè moliti sunt. Intulerunt mortem, vt ab eo abscinderent fidelium deuotionem, sed inde fides creuit, vnde hanc se extinguere infidelium crudelitas credidit &c. Ex quibus apparet, quod non est sperandum in iniquitate, quia vt dicitur Prouerb. 5. Iniquitates suæ capiunt impium &c. Secundò aliqui confidunt in potentiis mundi, & rapinis. Et contra hos dicit. *Rapinas nolite concupiscere*, id est aliena violenter vel astute rapere. Sic enim præcipitur Exo. 20. Non concupisces domum proximi tui, non bouem, non asinum, nec omnia, quæ illius sunt. Cuius ratio potest esse, quia talis concupiscentia quanto maior est, tanto pauperiorem facit hominem: quia quanto plura concupiscit, tanto sibi deficiunt plura, & quanto plura sibi deficiunt, tanto pauperior est. Qui autem nihil concupiscit, ei nihil deficit, & per cōsequens ditior est. Vnde & Valerius Maximus lib. 4. capit. 4. ait. Omnia nimirum habet, qui nihil concupiscit. Eo quidē certius quo cuncta possidet, quia dominium rerum collabi solet, bonæ mentis vsurpatio nullum tristioris fortunæ recipit incursum. Ita quorsum attinet, aut diuitias in persona fœlicitatis parte aut paupertatem in vltimo miseriarum statu ponere: cum & illorum frons hilaris multis intus amaritudinibus sit referta, & huius horridior aspectus, A solidius & certis bonis abundet? Istam autem concupiscentiam auaritiæ benè nouit Paulus abiicere, vt virtutibus diceretur dicens. Argentum, & aurum aut nullius vestem concupiui, ipsi scitis quoniam ad ea, quæ mihi opus erant, & iis, qui mecum sunt, ministrauerunt manus istæ. Consimiliter ergo ne aliena concupiscamus, dicit psalmista. *Rapinas nolite concupiscere.* Tertiò aliqui confidunt in diuitiis iam habitis. Et hos corrigit, dicens. *Diuitiæ si affluant, nolite cor apponere.* vbi glo. Hoc diuitibus dicitur. Ille ergo, qui non habet, non ambiat, ille qui habet, non superbiat. Et notandum, quia non dicit. Nolite habere, sed *nolite cor apponere.* Non enim damnat diuitias vnde mercamur cœlum sed cor appositum, quod scilicet non expendit, sed recondit, more diuitis illius, dicentis. Anima mea, habes multa bona reposita in annos plurimos &c. Quibus consideratis, ait Apostolus. Diuitibus huius sæculi præcipe, non sublime sapere, neque sperare in incerto diuitiarum &c.

Astutia. Sapientia mundi.

Gregor. 6. moral. c. 11

Iudæus. Christus.

Ioan. 11.

Ioan. 11.

Cupiscētia diuitiarum.

Pauperies.

Valerius.

Actuum. 20.

Diuitiæ.

Luce 12. 1. Tim. 6.

988

Semel locutus est Deus, duo hæc audiui: quia potestas Dei est, & tibi, domine, misericordia, quia tu reddes vnicuique iuxta opera sua.

De pœnit. distinct. 1. quæ nō diligit.

Hic ostendit circa omnes diuinam æquitatem. Vbi notandum, quòd diuina locutio aliquando dicitur ad intra. & sic sola semel loquitur Deus, quia suum loqui siue dicere, est verbum æternum generare. Vnde psal. 2. Dominus dixit ad me, filius meus es tu &c. Aliquando autem dicitur ad extra, & sic multoties, multiplicitérque loquitur Deus: ad Hebræ. 1. Multifariè, multisque modis olim Deus loquens patribus &c. Hic ergo agit de locutione ad intra, dicens. *Semel locutus est Deus*, vnde glo. semel locutus est Deus, quia vnum verbum genuit, per quod omnia facta sunt & in quo omnia simul disposita sunt. Et de isto loqui dicitur Iob 33. Semel loquitur Deus, & idipsum sermo non repetit. Quod exponens Greg. d. Semel loquitur Deus, quæ pater vnigenitum consubstantialem sibi filium genuit. Loqui enim Dei, est filium gennisse. Semel autem loqui est verbum aliud præter vnigenitum non habere &c. Hinc autem verbo Dei duo maxime appropriantur sicut vero iudici, scilicet, iustitia, qua peccata impunita non relinquit, & misericordia, qua præmia iustis largitur, propter quod de ipso verbo Dei filio dicit Apostolus. Factus est nobis iustitia, & sanctificatio. Ista enim sunt illa duo principalia, quæ ad verum iudicem spectant. Vnde glo. ait. Apud se semel loquitur Deus, quia vnum verbum genuit, per quod omnia facta sunt & in quo omnia simul disposita sunt. Inter quæ omnia hæc duo, quæ hic opus est, dici audiuit, cum multa alia audiuit, quæ hic memorari non est opus. Illa duo sunt potestas, id est, iustitia, & misericordia, de quibus omnes scripturæ sunt, propter quæ duo lex, & prophetæ sunt, propter quæ duo ipse Christus missus est, & Apostoli. Potestas ergo tollitur, misericordia ametur, nec pro misericordia potestas contemnatur, nec pro iustitia, vel potestate de misericordia desperetur. Dicit ergo psalmista de verbo incarnato. *Duo hæc audiui*, scilicet

Loqui Dei

Iob 33.

Gregor. 25. moral. c. 19.

Misericordia. Iustitia.

1. Cor. 1.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cet, de verbo incarnato, quod potestas Dei est, scilicet, quod ipsum verbum est potestas Dei, scilicet iustitia Dei, iuxta illud psalm. 71. Deus, iudicium tuum regi da, & iustitiam tuam filio regis. Et consequenter se vertit ad ipsum verbum, dicens. *Et tibi, domine, misericordia*, scilicet est appropriata, qua iustos habes præmiare, & pœnitentibus peccata dimittere. Vnde ipse ad litteram de se dicebat. Euntes discite, quid est misericordiam volo, & non sacrificium. Non enim veni vocare iustos, sed peccatores ad pœnitentiam. Sic ergo per iustitiam, & misericordiam verbum Dei malos punit, & præmiat bonos. Et hoc est, quod subditur. *Quia tu reddes vnicuique iuxta opera sua.* Et hoc est, quod de ipso dicitur. Qui inspector est cordis, ipse intelligit, & seruatorem animæ tuæ nihil fallit, reddétque homini iuxta opera sua. Vel aliter, iste textus intelligi potest, vt per Dei locutionē intelligamus sacram scripturam. Quæ dicta duo, scilicet iustitiam, & misericordiam Dei nobis præ cæteris omnibus manifestat, per quam etiam ad omnes quæstiones generaliter respondet, licet non per se singulatim cuilibet. Quod ostendit Grego. super illo verbo Iob. 33. Non ad omnia verba respondet tibi. Semel loquitur Deus: & id ipsum secundo non repetit dicens. Ac si diceret. Deus singulorum cordibus priuatis vocibus non respondet, sed tale eloquium constituit, per quod cunctorum quæstionibus satisfacit. In scripturæ enim sacræ eloquio causas nostras singuli si requirimus, non inuenimus. Nec opus est, vt in eo quod specialiter quisque tolerat, responderi sibi diuina voce quærat. Ibi enim nobis omnibus in eo quod specialiter patimur, vniuersaliter respondetur. Ibi enim vita præcedentium sit forma sequentium. Vt enim vnum ex pluribus proferamus, ecce dum passione aliqua, vel molestia carnis afficimur, scire fortasse occultas causas passionis eiusdem vel molestiæ optamus, quatenus in eo quod patimur, ex ipsa rerum scientia consolemur. Sed quia de specialibus tentationibus nostris nequaquam nobis singulis specialiter respondetur, ad scripturam sacram recurrimus: Ibi scilicet inuenimus, quod Paulus carnis infirmitate tentatus audiuit. Sufficit tibi gratia mea, nam virtus in infirmitate perficitur. Quod idcirco illi in infirmitate propria dictum est, ne sigillatim nobis omnibus diceretur. In scriptura enim sacra voce Dei afflicto Paulo audiuimus, ne eum fortasse affligimur, singuli audire illa priuata consolatione quæreremus. Non ergo dominus ad omnia verba nobis respondet, quia semel loquitur Deus, & id ipsum secundo non repetit, id est, in iis, quæ per scripturam sacram ad patres nostros protulit, nos erudire curauit &c. Et quia sacra scriptura maximè versatur circa iustitiam, & misericordiam Dei, iccirco subdit, *Duo hæc audiui, &c.* vt expositum est supra.

Matt. 9.
Prouerb. 24.
Scriptura sacra.
Greg. 23. mor. c. 18. Iob 33.
2. Cor. 12.

PSALM. LXII.

989 DEus, Deus meus, ad te de luce vigilo.

Istius psalmi titulus est. *Psalmus Dauid, cum esset in deserto Idumææ.* Ad cuius notitiam sciēdum, quòd istum psalmum fecit Dauid quando fugiens à persecutione Saulis abscondit se in deserto Idumææ. Vt enim habetur 1. Reg. 22. Dauid fugiens persecutionem Saulis, venit ad regem Moab, qui erat gentilis. Et ne haberet occasionem idololatrandi, venit ad eum Gad propheta missus à domino, dicens. Noli manere in præsidio, sed vade in terram Iuda. Et tunc venit Dauid in saltum, siue desertum Aret. Non enim audebat manere in ciuitatibus propter persecutionem Saulis. Vnde tunc maximè indigebat diuinis consolationibus. Tum quia erat infra regnū Saulis sui persecutoris. Tum quia erat in locis sterilibus omnibus bonis, & desertis. Et quia ad mandatum Dei reuersus fuerat intra regnum Saulis persecutoris, decens erat, vt ipsum Deus consolaretur. Vnde tunc pro consolatione diuina habenda fecit istum psal. Ex quibus apparet sensus tituli, & materia psal. Sed hic vnum cadit dubium de eo quod dicit titulus, cum esset in deserto Idumææ, quia in tota illa persecutione non legitur, quòd Dauid aliquando fuerit in Idumæa, nec quod fuerit extra regnum, nisi quando fugit in principio ad regem Moab, & vltimo in terram Philistinorum. Ideo in translatione Hieron. habetur in titulo, *cum esset in deserto Iudææ.* Et sic etiam habetur in libris Hebraicis. Vnde dicitur, quòd Idumæa in titulo non accipitur propriè, sed secundum interpretationem. Quoniam Idumæa interpretatur rubra. Et illud desertum Iudææ ad quod tunc fugit Dauid, terram rubram habebat. Vt sit sensus. *Psalmus Dauid cum esset in deserto Idumæa*, scilicet terræ rubræ. Iste ergo psal. quo ad sensum litteralem diuiditur in tres partes, quia Dauid in tali anxietate positus primò suum Deo explicat desiderium. Secundò persecutorum prophetizat interitum, ibi. *Ipsi vero.* Tertiò gratiarum Deo reddit debitum, ibi. *Rex vero &c.* vt Nic. de Ly. Quantum vero ad sensum propheticum, quo ad titulum notandum, quod in isto titulo Dauid significat ipsum Christum, quo ad corpus, scilicet, Ecclesiam fidelium, sed per desertum Idumææ significatur præsens mundus, vel prauorum congregatio. Idumæa namque terrena interpretatur, & sic significat homines prauos, qui totam mentem habent in terrenis deserti huius mundi, propter quod & ipsi terreni appellantur, cum denominatio à principaliori parte rei sit facienda. Et sic est sensus tituli talis. *Psalmus Dauid*, id est, iste psal. attribuitur Dauid, id est, Ecclesiæ sanctæ, vel congregationi bonorum, quæ hic loquitur. Et est iste psal. de iis, quæ Ecclesia sustinet, vel sustinuit, *dum est vel esset in deserto Idumæa*, id est, in deserto huius sæculi, vel inter malos posita. Intentio autem psal. est nos monere, vt boni in medio malorum positi suam bonitatem conseruent, quia eis malorum societas non est ad consumptionem sed ad probationem, & ad meritorum augmentum. Magis enim est meritorium inter malos virtutem seruare, quàm inter bonos, quia magis laboriosum, cæteris paribus. Iste ergo psalm. diuiditur in tres partes. Quia ostendit primò quod bonorum vota in Deum diriguntur. Secundo quod malorum vitia à Deo puniuntur, ibi. *Ipsi vero.* Tertiò quod bonorum opera à Deo præmiantur, ibi. *Rex vero.* Prima pars diuiditur in tres, quia ostendit primo, quòd iustorum diligentia in cœlis conuersatur. Secundo quod iustorum desideria ad Deum erigantur, ibi. *Sitiuit.* Tertio quod iustorum patientia in aduersis roboratur, ibi. *In terra deserta.* Quantum ad primum sciendum, quod homo ex duabus

bus naturis contrariis componitur, scilicet, ex corpore, & anima. Vnde hi, quòd quando anima dormit, corpus vigilat, & econtrario: & quando anima vigilat, dormit corpus: vt ait Gregorius. Vnde anima vigilat ad Deum, quando verè est memor Dei: tunc autem dormit ad Deum, quando obliuiscitur. Dei. Similiter anima tunc dormit ad mundum, quando mundi obliuiscitur: tunc vigilat ad mundum, quando ipsum mundum diligit. Et notandum, quòd tempus vigiliæ est tempus laboris: sed dormitionis est tempus quietis. Cum ergo ad dormitionem sequatur vigilia, & ad vigiliam dormitio; consequens est, vt qui hic benè vigilauerit, quòd in futuro dormiendo quiescet: & qui dormierit, in futuro laborabit in pœnis. Ergo hic mente est vigilandum: vt in futuro quiescamus. Notandum ergo, quòd ad vigilandum mente ad Deum, multa nos inducere debent, scilicet Hostilitas crudelis inuasionis, Vtilitas fidelis administrationis, Debilitas terrestris habitationis. Primum patet. Existentes enim in bello mortali dormitioni vacare non possunt: nos autem bello mortali, & continuò cum hoste crudeli pugnamus, de quo prima Petr. 5. Sobrij estote & vigilate in orationibus, quia aduersarius vester, &c. Dicunt naturales quòd grues inter se vigilias diuidunt & illa, quæ vigilare debet, in pedibus lapidem tenet, vt si illa dormiret, lapis cadens se & alias excitaret. Si ergo auis insensata sibi prouidet contra noctis pericula, multò fortiùs nos rationales cautelam contra somnum quærere debemus, Vigilate, & orate, vt non intretis in tentationem. Et prima Petri, capit. 5. Sobrij estote & vigilate in orationibus, quia aduersarius vester diabolus, &c. Et benè præmittit sobrietatem ad vigiliam. Nam ebrietatem necessariò sequitur somnus. Est enim de aduersario nostro, sicut de quodam duce Carthaginensi refert Tullius libro sexto, capitulo quinto. quòd dux Romanus habuit bellum cōtra Aphricanos: quia Carthaginenses rebellauerant. Fuerunt autem illi de Aphrica auidi ad bibendum vinum: quod audiens dux: contra illos talem accepit cautelam. Accepit enim multa dolia vini, & cum vino miscuit vinum mandragoræ, quæ mirabiliter prouocat somnum, vt docet Aristoteles. 1. de somno & vigil. Facit enim dormire homines ita profundè, quòd fiunt quasi insensibiles. Et ideò solet dari hominibus, qui propter aliquam infirmitatem sunt secandi, vt possint secari sine dolore. Dolia ergo vini sic infecti dimisit in tentoriis suis, & fugit, ad cautelam relinquens tentoria. Aphricani ergo gaudentes, tentoria inuadunt, & inuenientes victualia comederunt, & biberunt de vino infecto: & statim opilati sunt somno, ita vt se nullatenus iuuare possent. Quod dux explorans de nocte, super eos irruit, & sicut voluit omnes trucidauit. Moraliter consimili cautela vtitur diabolus contra homines. Vinum, quod lætificat, significat lasciuiam, quam diabolus sic immiscet succo mandragoræ, id est, delectationi luxuriæ, quòd omnes ex ea bibentes sunt quasi insensibiles. Mandragora enim est herba habens masculum, & fœminam, & omnia lineamenta humani corporis impressa: ad generationem confert, & libidinem. Vnde Genesis trigesimo dixit Rachel Liæ de Iacob viro suo. Dormiat tecum hac nocte pro mandragoris filij tui. Et ideò meritò voluptatem significat carnis. Quia ergo vita humana his duobus delectatur tentata per diabolum, ideo multi sic dormiūt in peccatis, quòd ad correctionem prædicatoris quasi insensibiles existunt. Vt de quolibet eorum dicat illud Prouerb. 23. Vulnerauerunt me, & non dolui: traxerunt me, & non sensi: quando vigilabo, & rursus vina reperiam. Nos ergo sic, fratres: sed in omnibus exhibeamus nos sicut Dei ministros in vigiliis multis, in castitate, &c. Secundum patet. Debemus enim esse sicut serui de nocte vigilantes, expectantes aduentum domini sui de nuptiis redeuntis. Nupiæ sunt in cælo ineffabilis gaudij de visione naturæ diuinæ, & humanæ. De alijs nuptiis venturus est Christus finaliter omnes iudicare. Propter quod dicitur. Vigilate, quia nescitis quando dominus venturus sit. Et Lucæ duodecimo. Sint lumbi vestri præcincti, &c. Et vos similes hominibus, &c. & sequitur: Beati sunt serui illi, quos dominus inuenerit vigilantes. In cuius signum dominus inueniens Apostolos dormientes, increpauit Petrum dicens. Simon, non potuisti vna hora vigilare mecum? Tectum patet. Qui enim faceret in domo ruinosa, ex omni parte debili: & cum hoc sciret, quòd aliquis inimicus eius foderet muros ad opprimendum eum: non daret se somno, si prudens esset, sed sollicitus vigilaret. Domus animæ est corpus luteum. Iob 4. Habitant domos luteas terrenum habentes fundamentum. Fossor autem est mors, quæ nititur fodere domum nostram, id est, corpus: vt furetur animam, & ducat ad pœnam. Ideo dicitur. Si sciret pater familias, qua hora fur veniret, vigilaret vtique. Sed timendum est, ne sit de nobis sicut de pueris nouiter natis. Dicit Aristoteles primò de somno, & vigil. quòd pueri quando nati sunt nouiter, semper tenent oculos clausos, & dormiunt propter consuetudinem dormiendi in matrice. Sic multi peccato diu oppressi negligentes, diu vigilare non possunt. Et illi debent cauere de tribus malis passionibus, quæ communiter in somno accidunt, scilicet, epilepsia, ephialtes, & lethargia. Epilepsia est quædam passio cerebri faciens hominem cadere ex inopinato. Ephialtes est passio in somno faciens homini apparere, quòd aliquis eum suffocet, vel opprimat. Lethargia est infirmitas hominem compellens dormire, & dormiendo mori. Moraliter istæ tres passiones tria generalia mala significant, quibus totus inuoluitur mundus, scilicet superbi, & ambitiosi, qui ad altum gradum ascendere, volant. Vbi epilepsiæ casus abundat. Vnde Claudianus, Iniqui tolluntur in altum, vt casu grauiore ruant. Luxuriosi patiuntur ephialtem, quibus concupiscentia carnis dominatur, & opprimit eos, ne surgere possint. Auari sunt quasi lethargiti, id est, obliuiosi, qui quantò plura à Deo recipiunt, tantò magis obliuiscuntur tam sui, quàm Dei. Vnde in isto versiculo dicit glossa. Ad Deum verè vigilat, qui Dei memor est, ad Deum autem dormit, qui Deum obliuiscitur. Ad propositum ergo sancta ecclesia ac etiam quilibet bonus istis rationibus attentis ad Deum vigilare cordialiter studet, dicens, *Deus, Deus meus, ad te de luce vigilo.* Vbi per lucem accipe gratiam, qua cor ad Deum dirigitur. Si autem quæras, quid hic spiritualiter est vigilare: Audi Greg. in homil. d. Ille verè vigilat, qui ad aspectum veri luminis oculos cordis tenet apertos, Ille vigilat, qui seruat operando quod credit. Ille vigilat, qui à se corporis & negligen-

Vigilare. Dormire.
Greg. 18. mor. c. 10.
Aliter habetur in originali Gregorij.
Matth. 26.
Ebrietas.
Philosophus.
Matt. 24
Matth. 26.
Matt. 24
Pater.
Philosophus. Plin.
Pueri.
Epilepsia.
Ephialtes
Lethargia.
Vigilare.
Gregorius.

Universidad de Deusto
Biblioteca

gligentiæ tenebras expellit.

990 23. q. 4. qui peccat.

Sitiuit in te anima mea, quàm multipliciter tibi caro mea?

Desiderium sitis.

Hic ostendit quomodo iustorum desideria diriguntur ad Deum. Vbi notandum, quòd per sitim significatur desiderium tam bonum quàm malum: vt dictum est suprà vers. 680. Hic autem solum significat bonum desiderium: vt sit sensus. *Anima mea sitit*, id est desiderat te, Deus. Hoc etiam facit caro: imò plurib. ex causis: quia hic plures defectus patitur caro, quâ anima iusti. Propter quod dicit, *Quàm multipliciter tibi caro mea.* Caro enim hic aduersis quatitur, & non anima. Caro resurrectionem expectat, & non anima, quamuis enim anima cum carne hîc sit coniuncta, caro est moritura, non anima, quia caro mortalis, sed anima est immortalis. Et nota, quòd est quoddam desiderium rationale: & hoc est animæ. Et quoddam naturale: & hoc est carnis. Sed hic cadit dubium. Cum anima multo nobilior carne: quia illa immortalis, & ista mortalis. Quare Deus tam nobilem creaturam, vt est anima: voluit vnire cum carne tam ignobili, & mortali? Ad hoc dico, quòd triplici ratione, scilicet, Primò, vt promissa doceret præmia. Secundò, vt commissa puniret vitia. Tertiò, vt perfecta augeret merita. Primum patet: quia hæc vnio carnis ad animam, mentem eleuat ad cognoscendum, & sperandum qualiter anima nostra sic Deo beatificè vniri poterit: vt ab ipso nullo modo possit velle separari. Quia si anima tam infimæ rei, scilicet carni, sic vnitur, vt ipsam sibi vnitam nullo modo possit odire, nec ab ipsa velle possit separari, quantò magis per amorem ipsi Deo vniri poterit beatificè: vt ipsum toto corde diligat: nec ab ipso aliquo modo patiatur separari? Et hanc rationem tangit Apostolus ad Ephes. 5. dicens. Nemo vnquam carnem suam odio habuit. Et subdit ad propositum. Sacramentum hoc magnum est. Et istam rationem in forma ponit Magister lib. 2. dist. 1. dicens. Ideo carni voluit Deus vnire animam, vt in hac humana conditione ostenderet nouum exemplum beatæ vnionis, quæ est inter Deum, & spiritum creatum. Putaret enim creatura se non posse vniri creatori suo tanta propinquitate, vt eum tota mente diligeret, & cognosceret, nisi videret animam, quæ est creaturarum excellentissima: tam infimæ creaturæ (vt est caro, quæ de terra est) tanta dilectione vniri, vt non valeat arctari ad hoc, vt velit eam relinquere: pro exemplo ergo futuræ societatis inter Deum, & spiritum creatum perficiendæ in glorificatione Deus animam carni & terrenis mansionibus copulauit. Secundum patet, quoniam anima multas tribulationes & pœnas patitur in carne: ex quibus quandoque pœna soluitur peccato debita: quas pœnas sine carne pati non posset: sicut est pœna famis, sitis, caloris, frigoris, & huiusmodi. Vt ostendit magister lib. 3. dist. 15. Certum est autem, quòd per tales pœnas Deo satisfacit: quia, dum caro mortificatur, spiritus viuificatur. Sic enim Christus nos obtulit Deo, mortificatos quidem carne, viuificatos autem spiritu. Tertium patet, quia talia opera carnis affuncta quæ anima sine carne facere non posset, deuotè facta sunt meritoria. Propter quod dicit Apostolus. Viuere in carne, mihi est fructus.

Caro. Anima. Quæstio.

Petri 3.

Philip. 1.

991

In terra deserta, inuia, & inaquosa sic in sancto apparui tibi, vt viderem virtutem tuam, & gloriam tuam.

Hic ostendit quomodo iustorum patientia in aduersis roboratur. Et duo facit. Quia ostendit primò iustorum ex aduersis professionem. Secundò, ponit inter bonos, & malos distinctionem, ibi. *Sit memor fui tui.* Prima in quatuor. Quia ostendit quòd iusti ex aduersis quatuor perfectiones acquirunt: quia ex aduersis primò intellectus noster illuminatur. Secundò, homo interior gratificatur, ibi. *Quoniam melior est.* Tertiò, mens ad Deum eleuatur, ibi. *Sic benedicam.* Quartò, anima verius fortificatur ibi. *Sicut adipe.* Quantum ergo ad primum ostendit primò conditiones huius sæculi, siue congregationis malorum, dicens, quòd est terra deserta, inuia & inaquosa. Præsens enim mundus dicitur terra deserta: quia in ipso nullus sanctorum habitat: & si corpore non tamen mente, dicente apostolo. Nostra conuersatio in cœlis est. Dicitur etiam inuia, quia præsens mundus ipsum diligentes, vel eius sequentes vestigia ad terminum fœlicitatis intentum non ducunt, sed magis ad oppositũ damnationis. Dicitur enim inaquosa, quia caret aqua gratiæ: & ipsum sequentes nullatenus satiat. Est ergo præsens sæculum terra deserta, aqua veniens, ventus scilicet tentationis, concutit quatuor angulos domus, scilicet nostræ mentis, qui sunt quatuor virtutes cardinales, & ipsam dissipat. Iob 1. In ista ergo terra deserta habitant iusti, etsi corpore, non mente. Et quamuis ista terra de se sit deserta: tamen in ipsa habitationem habent: quia Deus habitat in ipsis, quamuis sit inuia: ibi tamen viam inueniunt, scilicet Christum, qui est via, veritas, & vita: quamuis sit inaquosa: ibi tamen inueniũt fontem aquæ vitæ salientis in vitam æternam. Et ideo per sanctum desiderium coram Deo mente persistunt. Et hoc est, quod quilibet iustus dicit. *In terra deserta, inuia, & inaquosa sic in sancto desiderio apparui tibi.* Et ad quid in sancto desiderio apparet hic iustus coram Deo? non quidem, vt videatur à Deo: quia omnia nuda, & aperta sunt oculis eius, sed magis, vt ipse videat Deum. Et hoc est quod dicit. *Vt viderem virtutem tuam, & gloriam tuam.* Per virtutem, & gloriam Dei intellige Christum. Et vide contextum verborum. *Apparui tibi vt viderem, &c.* Quid est enim apparere alicui nisi videri ab illo? Est ergo sensus. *Apparui tibi vt viderem, &c.* id est vidisti me, vt viderem te. Nemo enim videt Deum, nisi prius appareat Deo, id est videatur à Deo. Sicut enim sol sua luce nos respiciens nos illuminat, vt videamus: ita & Deus, dum nos respicit, facit nos suam gloriam, & virtutem videre. Ergo vt hic ait gl. Nos in sancto desiderio appareamus Deo, id est nos videat Deus, vt ipse appareat nobis, id est videatur à nobis. Et hic notandum, quòd modum, quo Deo apparere debemus, nobis ostenditur Exod. 34. vbi dicitur. Tribus vicibus anni apparebit omnis masculus in conspectu omnipotentis Dei. Vbi notandum quòd quamuis, secundum Philosophum quarto physicorum: non habeamus de tempore nisi nunc, tamen secundum Grammaticos tres sunt temporis partes, scilicet præteritum, præsens, & futurum. Et sic per tria tempora anni in

Philosophus.

conspectu domini in terra deserta huius mundi apparere debemus. Primò, per tẽpus præteritum, scilicet recogitando omnes annos nostros in amaritudine animæ nostræ ipsi Deo. Et hoc de ipsis agendo pœnitentiam. Secundò, per præsens, *2. Cor. 6.* tium tempus habemus, operemur bonũ, ad omnes iuxta dictum Apostoli de ipso præsenti tempore dicens. Ecce, nunc tempus acceptabile. In omnibus exhibeamus nos sicut Dei ministros, &c. Tertiò, per tempus futurum: & hoc per firmum propositum perseuerandi in bono: dicentes illud Iob. 27. Donec deficiam, non recedam ab innocentia mea: iustificationem meam, quàm cœpi, tenere non deseram. In istis ego tribus temporibus anni omne masculum coram Deo apparere debet, id est, omnis homo perfectus: quòd si fecerit, & Deus, ei apparebit: vt sicut ipse videtur à Deo: ita ipse videat Deum. Et tunc Deo dicere poterit: *In sancto*: id est desiderio *apparui tibi*, scilicet *vt viderem virtutem tuam, &c.*

992

De pœni. dist. 1. quia, diuitus.

Quoniam melior est misericordia tua sup vitas, labia mea laudabunt te.

Hic consequenter ostendit, quòd per aduersa homo Deo gratificatur. Vbi notandum, quòd sicut prospera hominẽ per superbiam eleuant: sic & aduersa mentes humiliant. & ex consequenti gratificant Deo. Vnde Greg. dixit. Duobus modis omnipotens Deus vulnerat, quos reducere ad salutem curat. Aliquando enim carnem percutit, & mentis duritiam suo pauore tabefacit. Vulnerando ergo ad salutem reuocat, cum electos affligit exterius, vt interiùs viuant. Vnde per Moysem loquitur, dicens, Ego occidam, & ego viuere facii, percutiam, & ego sanabo. Occidit. n. vt viuificet: percutit, vt sanet. Aliquando autẽ & si flagella exterius cessare videantur, intus vulnera infligit: quia mentis nostræ duritiam suo desiderio percutit: sed percutiendo sanat: quia terroris sui iaculo transfixos, ad sensũ nos rectitudinis reuocat, &c. Ex quo apparet, quòd magnam misericordiam Deus nobis exhibet, cùm nos, vt, sanet percutit per aduersa. Talis autem misericordia nobis melior est quam vita corporalis: quia per illam, vitam spiritualem habemus, qua Deo gratificamur, quę melior est omni vita corporali. Et hoc est quod hic ait Psal. *Quoniam melior est misericordia tua super vitas.* Vnde hic ait glos. *Melior est misericordia tua.* s. qua per flagella me corripiens das vitam gratiæ. *Super vitas.* s. humanas, quæ & si longæ, & prosperæ sint, non tamen peruenire possunt ad longitudinem, & prosperitatem vitæ spiritualis. Et nota, quòd dicit vitas in plurali, quia vitæ temporalis multiplex est differentia, quia. s. est vita militis, vita artificis, vita agricolæ, &c. quasi. d. Melior est vita gratiæ, quam per aduersa das correctis, quàm quælibet mundalis vita, quam eligũt peruersi. Sed quia magnum beneficium requirit gratiarum actionẽ: ideo per aduersa accepta vita gratiæ, ad gratiarum actionem surgens dicit: *Labia mea laudabunt te.* scilicet gratias agendo.

Aduersitas.

Greg. 6. mor. c. 18.

Vulneratio.

Occidere.

993

Sic benedicam te in vita mea: & in nomine tuo leuabo manus meas.

Hic ostendit quomodo per aduersa mens ad Deum eleuatur. Vbi notandum, quòd in scriptura per manus significatur operatio: quia illis operamur vnde Iob 13. Animam meã porto in manibus meis. Quod ideo dicit, quod secũdũ opera anima iudicatur. Et ideo quã opera sunt bona, & tendũt ad Deũ, tũc manus eleuantur: quãdo aũt sunt mala & à iustitia declinant, tũc deprimũtur. Cũ ergo bonitas operum, vel malitia ab interiori anima procedat: sequitur, q̃ per bona opera anima eleuatur in Deum, sicut per mala anima ad infernum declinat. Et hoc est, quod hic ait psal. *Sic benedicam te in vita mea.* Vnde quid sit Deum benedicere subdit: *In nomine tuo leuabo manus meas.* q. d. Tunc te benedicã, quando leuabo ad Deum manus. i. quando bona operabor, quoniã melius Deus benedicetur operibus bonis quã verbis. Vnde hic ait Magist. in gl. *Sic benedicam te in vita mea, &c.* i. misericordiæ tuæ attribuã vt tam meam, in qua te laudo bona faciẽdo. Vnde subdit, *Et in nomine tuo leuabo manus meas.* i. ad honorem tuum, nõ pro laude hominũ opera bona perficiam. Vt Christus leuauit manus suas in cruce pro nobis, vt manus nostræ tam corporis quam bonę operationis extendantur ad Deum. In nomine Dei nempe manus leuat, qui bonis operibus insistendo tẽsis manibus in figura crucis Deum orat. Vnde Apostolus ait. Leuantes manus puras in oratione sine ira, & disceptatione. In cuius rei figura præcessit, quod Moyses in Exodo fecisse legitur. Qui, dum in oratione manus ad Deum leuabat, populus Dei vincebat Amalech, dum verò manus deponebat, superabatur Israel. Quia, dum aliquis bona operatur pro cælestibus, vincit Amalech, id est demonum turbã sanguinẽ nostrę perditionis lingentem. Dũ aũt deponit manus. i. dum pro terrenis operatur, vincitur ab Amalech. Moraliter autẽ notandum, q̃ multa multipliciter leuare debemus. s. oculos, animã, vocẽ, & manus. Oculos autem leuare debemus ad tria, scilicet ad illud, quod intra nos, ad id, quod est extra nos, & ad illud, quod est supra nos. Primò ergo oculos leuemus ad illud, quod est intra nos. s. ad peccati deformitatem purgandam, vt velociter surgamus: sicut qui cecidit in luto, videns vbi sit, velociter surgit. Hiere. 3. Leua in directum oculos tuos, & vide, vbi nunc prostrata sis. Secundò, ad illud quod est extra nos, scilicet ad temporis breuitatem, vt bonum instãter faciamus: sicut operarius leuat oculos suos ad solem, vt videat si tempus sufficiat ad opus suum perficiendum. Ioã. 4. Leuate oculos vestros: & videte regiones, quoniam iam albæ sunt ad messem: & qui metit, mercedem accipit, & congregat fructum in vitam æternam. Tertiò, ad illud quod est supra nos. s. ad Dei, & sanctorum societatem, vt eos humiliter exoremus. sicut pauper leuat oculos ad diuitem, vt ei dues subueniat: psalm. 120. Leuaui oculos meos in montes, vnde veniet auxilium mihi. Sed proh dolendum, quòd de multis hodie dicitur illud Psalm. 76. Statuerunt declinare oculos suos in terram. Secundò, debemus animam leuare ad Deum. Et hoc propter triplex bonum quod inde prouenit. Primo, propter notitiam veritatis, quam præstat. Sicut viator leuat oculos suos ad indigenam, vt eum dirigat: sic debet homo animam suam leuare ad Deum, vt eum dirigat ad viam æternam. psalm. 142. Notam fac mihi viam, in qua ambulem: quia ad te leuaui animam meam. Secundò, propter lætitiam deuotionis, quam condonat, psalm. Lætifica animam serui tui: quoniam ad te, domine, animam meam leuaui. Tertiò, propter fugam confusionis, quam declinat. Sicut auis leuat se à terra, ne capiatur: sic homo animam leuare debet ad Deum de terra, ne à peccato capiatur, psalm. 24. Ad te, domine, leuaui

Opus.

Leuare manus.

Exod. 17.

1. Thi. 2.

Leuare animam.

Leuare oculos.

Universidad de Deusto
Biblioteca

animam meam, Deus meus, in te confido, &c. De
Greg. 16. mor. c.10. ista autem leuatione animæ ad Deum, ait Grego. Ad Deum faciem vel animam leuare, est cor ad sublimia inuestiganda attollere. Nam sicut per corporis faciem hominis: ita per interiorem imaginem Deo noti iam, atque conspicabiles sumus. Cùm verò reatu culpæ deprimimur, ad Deum leuare cordis nostri faciem veremur. Dum verò nulla bonorum operum confidentia fulcitur, intueri summa mens trepidat: quia ipsa se conscientia accusat. Cũ verò iam pœnitentiæ lamentis culpa diluitur: & sic perpetrata planguntur, vt plangenda minimè perpetrentur, magna menti fiducia nascetur: & ad inspicienda supernæ retributionis gaudia cordis no-
Leuare vocem. stri facies leuatur, &c. Tertiò, principaliter debemus leuare vocem, & hoc ad tria. Primò, ad confitendum peccatum, sicut homo leuat vestem, vt ostendat vulnus medico. In cuius figura legitur de Agar: quòd recedens, Agar iuit in desertum vbi nõ erat aqua: & sitiuit puer eius. Gen. 21. Leuauit vocem suam, & fleuit: & exaudiuit dominus vocem eius, &c. Secundò, ad quærendum remedium: sicut pauper leuat vocem ad quærendum panem: sic debet homo pro remedio peccatorum. Exemplum habetur de decẽ Leprosis. Luc. 17. Leuauerunt vocem, dicentes: Iesus præceptor, miserere nostri: sequitur, Ite, ostendite vos sacerdotibus: & dum irent mundati sunt. Tertiò, ad laudãdum Deum. Esa. 52. Vox speculatorum tuorum leuauerunt vocem, simul laudabunt psalm. 92. Eleuauerant flumina, domine, eleuauerunt vocem, &c. Quartò, principali-
Leuare manus. ter debemus leuare manus: & hoc ad tria. Primò, ad impugnandum malum, sicut pugnator leuat manum cum gladio ad impugnandum aduersarium. Et hoc fit per opera misericordiæ. psalm. *In nomine tuo leuabo manus meas.* Huius figura habetur Iosue. 8. Leua clypeum, qui in manu tua est, contra vrbem Hai, quoniam tibi tradidi eam. Et de hoc potest exponi illud Exod. 17. Cumq; leuaret manus Moyses, vincebat Israël: si autem paululum remisisset, vincebat Amalech. Secundò, ad operandum bonum, sicut operator leuat manus ad laborandum. Et hoc fit per opera obedientiæ, psalm. 118. Leuaui manus meas ad mandata tua, &c. Tertiò ad oran-
dum Deum, sicut pauper in pressura leuat manus ad diuitem, vt aliquid recipiat. Et hoc fit per cordis deuotionem. Thren. 3. Eleuemus corda nostra cum manibus ad Deum in cœlo. psal. 140. Dirigatur oratio mea, sicut incensum in conspectu tuo: eleuatio manuum mearum sacrificium, &c. Vnde & Apostolus ait. Volo viros orare in omni loco: leuantes manus puras coram Deo. Prædictis ergo modis psalm. hic nos docet manus leuare dicens. *Et in nomine tuo leuabo manus meas.*

994 Sicut adipe, & pinguedine repleatur anima mea, & labiis exultationis laudabit os meum.

Hic ostendit quomodo mens per aduersa fortificatur. Aduersitates enim iustorum in eis perpetuam securitatem concedunt: vt deducit Greg. lib. 10. moral. cap. 16. Et hoc hic notat psalm. dicens. *cut adipe, & pinguedine, &c.* Vbi notandum quòd a-
Adeps. deps est in intestinis: pinguedo verò in carne. Et sic per adipem intellige sapientiam, quæ stat in abscondito, scilicet in anima: quia hæc est pinguedo animæ, sine qua anima macrescit, & ita ex illis est, vt in bonis operibus cito deficiat. Per pinguedinẽ verò intelligitur fortitudo spiritus. Et sic secũdum glo. est sensus. *Anima, repleatur adipe, & pinguedine,* id est, scientia & fortitudine spiritus. Quo facto, *Laudabit te os meum labiis exultationis*, id est, ex pura conscientia, cuius comes exultatio. Vel aliter. Vbi notandum, quòd triplex est adeps vel pinguedo moraliter quo debet repleri qui dignè Deũ *Adeps.* laudare cupit. Adeps enim in scriptura significat tria, scilicet, Æternorum desiderium sanctitatis & munditiæ. Altaris sacrificium vnitatis & concordiæ. Deuotorum adiutorium charitatis & amicitiæ. Primum patet. Sicut enim naturaliter adeps, vel pinguedo semper quærit. supremam partem rei & superficiẽ: quia supernatat aliis liquoribus, sic & desiderium cœlestium superna petit, ima deserens: quia solũ in cœlestibus conuersatur, & domino consecratur. Vnde de tali adipe dicitur. Omnis adeps *Leuit. 3.* domini erit iure perpetuo: quia. s. omne desiderium in ipsum debet terminari. Vnde de isto adipe loquitur Greg. super illo Iob. Cutis mea aruit. d. In *Greg. 8. mor. c. 12. Iob 7.* sanctæ ecclesiæ corpore ij, qui exterioribus curis inseruiunt, congruè cutis vocantur. Quæ nimirum cutis arescendo contrahitur: quia mẽtes carnalium dum præsentia diligunt, & quasi iuxta posita concupiscunt, ad futura extendi per longanimitatem nolunt. Qui dum interne spei pinguedinem negligunt, attrahuntur, & arefiunt. Hanc autem arefactionem psal. form: dauerat, cùm sanctitatẽ mentis intuens dicebat. *Sicut adipe & pinguedine repleatur anima mea.* Adeps quippe pinguedinis animam replet, cùm hanc contra præsentium desideriorum escam supernæ spei infusio refouet. Cutis ergo arescens contrahitur, cùm cor rebus exterioribus deditum in auctoris sui amorem non tenditur: sed in semetipso (vt ita dixerim) rugosa cogitatione plicatur. Hic ergo est adeps illorum, qui non quæ sunt super terram, sapiunt, sed quæ sursum sunt, quærũt: de quo Leuit. 3. offerent domino adipem, qui operit vitalia. Hic enim adeps operit vitalia: quia vitam spiritualem conseruat. Et nota quod secundum Aristot. Animalia, quæ abundant in pinguedine, *Philos. 4. de anima 1bus.* parum habent de sanguine, & econtrariò. Item ibidem dicit, quòd adeps magis crescit in hyeme quã in æstate. Sic moraliter est de adipe cœlestis desiderij. Quid enim per sanguinem in scriptura, nisi *Psal. 15.* peccatum intelligitur? iuxta illud psalm. Libera me de sanguinib. &c. Sic ergo fit mystice, quòd quantò quis abundat adipe, minùs habet de sanguine: quia quantò quis supernis per desiderium est intentus, tantò minus peccatis implicatur: & econtrariò. Similiter sicut adeps magis crescit in hyeme quàm in æstate, sic & adeps spiritualis desiderij. Quid enim per æstatem nisi prosperitas? quid per hyemen frigidum nisi aduersitas designatur? quia tempore aduersitatis mens nostra magis eleuatur ad Deum quàm tempore prosperitatis, dicente *Psalm. 7.* psal. Cùm occideret eos, quærebant eum. Et Osee. 6. In tribulatione sua mane consurgent ad me. Sed quia multi quandoque cœlestia desiderant, sed statim habita opportunitate, reuertuntur ad mundum. Ideò contra tales dicitur, Offerent domino adi- *Leuit. 3.* pem, & caudam totam. Per caudam enim, quæ est finis animalis, accipe virtutem perseuerantiæ vsque in finem. Secundum patet. Quoniam in hoc sacra- *Eucharistia.* mento totalis gratiæ pinguedo continetur, qua plenè nos reficit Deus. psalm. 80. Cibauit eos ex *Psal. 80.*

adipe frumenti, &c. Quid enim frumenti nomine
Ioan. 12. nisi Christi corpus intelligitur? Vnde de seipso ait: Nisi granum frumenti cadens in terra, &c. si autem mortuum fuerit multum afferet fructum. s. fructum nostræ redemptionis. Istud frumentum habet corticem, & adipem: vt cortex sit ipsa humanitas, adeps verò sit intus latens diuinitas: quia in hoc sacramento satiamur: qui in ipsa nostra finalis beatitudo consistit. Vnde prædicta verba Psalm. exponens glos. dicit. Cibauit eos ex adipe frumenti, id est, sacramento corporis Christi. Vnde & psalm. 147. *Qui posuit fines tuos pacem*, ex adipe frumenti satiat te. Quod ideò dicit: quia sicut adeps frumenti est vnitiuus: quia ex multis granis vnus panis conficitur: sic istud sacramentum est vnitiuum: quia omnes dignè sumentes vnit & pacificat, dum eos vnum corpus facit in Christo. Vnde de adipe
Ezech. 39. sacramentali corporis & sanguinis Christi ipse suis pollicetur electis dicens. Comedetis adipem in saturitatem: & bibetis sanguinem in ebrietatem de victima, quam ego immolo vobis. Quid enim est victima à Christo nobis immolata, nisi corpus suum & sanguis, quæ in cruce pro nobis obtulit patri? Ex qua comedimus adipem in saturitate, dum corpus Christi dignè sumendo eius gratiis replemur. Et sanguinem in ebrietate bibimus: dum per Christi sanguinem sumptum eius replemur amore. Vnde magister in glos. psalm. 14. Ex adipe frumenti satiat te, id est, pane, qui de cœlo descendit, qui adeps frumenti dicitur: quia carne clausus in mundo sola fide cognitus est interius. Tertium, patet: Adeps enim realiter defendit vitalia interiora, & ipsa operit: sic & virtus charitatis, & amicitię proximum operiendo custodit. Vnde Leuit. 3. dicitur. Offerent domino adipem, qui intrinsecus operit vitalia, & quicquid pinguedinis est intrinsecus. Vitalia enim interiores virtutes dicuntur, quas operit charitas, & custodit, quam Deo debemus offerre: quia omnis actus verè charitatis terminatur ad Deum. Adeps ergo charitatis operit vitalia: quando quis vitam proximi charitate defendit, nutrit, & protegit. Dicit Magister de proprietatibus rerum libro septimo, quòd si adeps vel pinguedo in corpore hominis dissoluatur: statim deficit calor naturalis, & mors subitanea sequitur. Quid enim est calor naturalis, nisi ipsa vita gratiæ, in qua consistit nostrum viuere spirituale, sicut & vita corporalis in naturali calore? Si ergo adeps interius coagulatus dissoluatur, id est, vnio charitatis ad proximum disrumpatur statim cessat calor spiritualis, in quo vita gratiæ consistit: & sic subitò sequitur mors animæ. Istum ergo adipem charitatis conseruare debemus, scilicet corde, & opere. In cuius figuram dicitur Leui. 7. Tenebit in manibus adipem hostię & pectusculum. Per manus opera intellige: sed per pectusculum, in quo latet cor, ipsam intentionem. Debemus ergo adipem charitatis tenere in manibus, E id est, charitatem per opera proximis ostendere, debemus etiam pectusculum tenere in manibus, vt scilicet operibus exterioribus copuletur charitas interior: vt scilicet solum propter Deum exteriora opera fiant, & non propter aliquod temporale, vel carnis delectationem, vt scilicet adeps charitatis separatus sit à carne, id est, ab omni carnis voluptate vel affectione, sicut de Nathan pro-
Eccl. 47. pheta dicitur. Surrexit Nathan propheta quasi adeps separatus à carne. Qui ergo prædictum triplicem adipem habuerit, dignè Deum poterit laudare. Et hoc innuẽs psal. dicit. *Sicut adipe & pinguedine repleatur anima mea*, & tunc scilicet, *labius exultationis laudabit os meum.*

Si memor fui tui super stratũ meũ, in matutinis meditabor in te: quia fuisti adiutor meus. 995 *7. q. 1. de nique.*

Hic ostendit differentiam inter bonos, & malos: quia boni laudant Deum: & ipsius sunt memores in prosperitate. & aduersitate: mali autem non: quia ipsi prosperis eleuantur, sed frãguntur aduersis. Primò ergo ostendit conditionem bonorum in prosperitate. Secundò, in aduersitate, ibi. *Et in velamento.* Quantum ad primum sciendum, quòd per stratum, siue lectum, qui est locus quietis, significa- *Stratus.*
tur status prosperitatis, in quo sine turbatione homo quiescit. Et sic ille memor est Dei super stratum suum, qui in statu prosperitatis positus virtutem seruat humiliatis, & bona opera sibi sternit, in quibus requiescere possit. Vnde Gregorius ait: *Greg. 23. mor. c. 23.* Per stratum repausatio in bonis operibus designatur. Vnde in Apostolorum actibus Petrus apostolus *Act. 9.* dicit, Ænea, sanet te dominus Iesus Christus, surge & sterne tibi. Quid est dicere surge: nisi mala quæ fecisti, derelinque? Et quid est dictum, sterne tibi, nisi talia bona, in quibus quiescere possis, operare? vt & deserat surgendo, quæ fecit: & inueniat sternendo, quod non fecit. Quod vtrumque propheta breuiter comprehendit, dicens. Declina a malo, & fac bonum. Declinare à malo quippe est ab eo, in quo iacuit surgere: bonum verò facere, & mercedis opera in quibus requiescere debeat operari. Qui enim declinat à malo: sed adhuc bona non facit: surrexit quidem ab eo, quo iacuit, sed vbi requiescere debeat, nondum strauit, &c. *Psal 36.*
Sic autem memor Dei continuè meditatur quomodo Christi Deo seruire possit. Et hoc est, quod subdit. *In matutinis meditabor in te*, id est, continuè die, ac nocte: nam matutinum est finis noctis, & principium diei: & sic vtrunque comprehendit. Et ne opera bona, & talis meditatio videatur sibi attribuere, sed totum ipsi Deo, Ideo subdit. *Quia fuisti adiutor meus.*

Et in velamento alarum tuarum exaltabo, adhæsit anima mea post te, me suscepit dextera tua. 996 *1193. ad verum fam.*

Hic ostendit statum bonorum in aduersitate, quia scilicet, tunc maximè Deo adhærent per patientiam. Vbi notandum, quod Alæ Dei, quibus nos protegit, & velat, sunt duæ, scilicet misericor- *Alæ.*
dia, & charitas. Vnde dicit glos. psalm. 16. Illis enim velatus, aduersis frangi non potest. Nam per alam misericordiæ fecit cum tentatione prouentum, quia non patitur nos tentari supra id, quod possumus: sed per alam charitatis aduersa immittendo, nos magis ad suum amorem trahit. Quod notans subdit. *Adhæsit anima mea post te*, scilicet charitate. Vbi notandum, quod illi rei cor nostrum adhæret, quam diligit, cùm ergo Deum toto corde de- *Adhæret.*
beamus diligere, sequitur quod toto corde ei debeamus adhærere. Adhæremus autem Deo cha-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ritate, eius præcepta obseruando. Propter quod A dicitur. Diligatis dominum Deum vestrum, vt ambuletis in omnibus viis eius, & obseruetis omnia mandata eius, adhæreatisque illi in omni corde vestro. Et attende, quòd ista adhæsio est tantæ vtilitatis, quòd sic adhærentes vnit Deo, quòd illos deificat, dicente apostolo. 1. Cor. 6. Qui adhæret Deo, vnus spiritus est cum eo. Quod tamen dictum sanè oportet intelligi, vt ibidem ostendit Magister in glos. dicens: Qui adhæret Deo, scilicet eius voluntatem semper faciens, non vna caro est cum Deo, sed vnus spiritus cum spiritu Dei: Cùm ergo vnus est spiritus non substantiæ identitate, sed participatione diuinæ beatitudinis. Diuersæ enim sunt substantiæ spiritus hominis, & spiritus Dei. Sed quia noster spiritus adhærendo Deo, accedit ad participationem veritatis diuinæ, & beatitudinis illius. Vnus est ergo spiritus hominis, qui adhæret Deo cum spiritu Dei, cùm ei sic adhæret, vt particeps eius beatitudinis plenè fit, cùm scilicet, satiabatur eius desiderium in ipsa trinitate adhærens Deo, cuius est imago. Non ergo spiritus hominis adhærens Deo est, ita vnum, vel vnus cum spiritu Dei, sicut filius cum patre est vnum, vel vnus Deus. Sic enim dicimus de patre & filio, quòd vnum sunt, quia vnius substantiæ duo sunt, Diligenter ergo aduerte, quòd quando de rebus duabus, vel pluribus vnum est, vel vna est, & additur quid vnum, vel quid vna de iis, quæ diuersæ sunt, & de iis, quæ sunt eiusdem substantiæ, dici potest. Diuersæ enim sunt substantiæ spiritus hominis, & spiritus Dei, & tamen dicitur, qui adhæret Deo, vnus spiritus est cum eo. Vbi autem dicitur de duobus, vel pluribus vnum, nec additur quid vnum, talia diuersa non intelliguntur, sed vnius substantiæ, sicut dictum est: Qui plantat, & qui rigat, vnum sunt, & item. Ego, & pater vnum sumus. Si ergo de iis, quæ diuersæ sunt substantiæ, quòd sint vnus spiritus, rectè dicitur, quantò magis, quæ vnius sunt substantiæ, rectè dicuntur vnus Deus esse. Hæc Magister. Ex prædictis ergo patet, quòd aduersitas facit adhærere Deo. Item quòd adhæsio Dei facit nos assumi ad vnitatem Dei modo prædicto. Et ideo concludit Psalm. dicens. *Adhæsit anima mea post te.* & quid ad hoc sequitur. *Me suscepit dextera tua*, scilicet ad talem vnitatem.

Iosue 22.

Vnum cũ Deo.

1. Cor. 3. Ioan. 10.

997 Ipsi verò in vanum quæsierunt animam meam, introibunt in inferiora terræ, tradentur in manus gladij, partes vulpium erunt.

Hæc est secunda pars principalis, in qua ostenditur, quòd malorum vitia à Deo puniuntur. Vbi notandum, quòd mali nocere cupientes bonis, ipsis non nocent, sed sibiipsis, peccantes enim contra bonos bonis proficiunt, sed sibiipsis damnationem acquirunt. Decius enim persequendo Laurentium, sibi ipsi nocuit, sed Laurentio non modicum profuit, & sic alij tyranni, quærentes sanctos funditus perimere, non sanctis, sed sibiipsis nocuerunt, & sic eorum persecutio erat vana, quantum ad persequentes: quia finem intentum habere non poterant. Vnde Gregor. 20. mora cap. 22. dicit, Omnipotens Deus electorum suorum aduersarios temporaliter permittit excrescere, vt per malorum sæuitiam purgetur vita bonorum. Nunquam enim dominus aduersus bonos eos sæuire permitteret, nisi etiam quantum prodesset, videret. Nam dum iniusti sæuiunt, iusti purgantur, & vtilitati innocentium militat vita prauorum, dum hanc & premendo humiliat, & humiliando semper ad melius format. Vnde rectè per Salomonem dicitur: Qui stultus est, seruiet sapienti. Et tamen sæpè conspicimus sapientes subesse, stultos verò arcem dominij tenere. Sapientes seruiliter obsequi, stultos tyrannidis elatione dominari. Quomodo ergo diffinitione diuinæ sapientiæ, stultus sapienti seruit, dum plerumque hunc iure temporalis dominij comprimit? Sed sciendum est, quòd dum contra sapientis vitam, stultus præminens terrorem potestatis exercet, dum hunc laboribus fatigat, contumelis lacerat, profectò hunc ab omni vitiorum rubigine vrendo purgat. Stultus ergo sapienti etiam dominando seruit, quem ad meliorem statum premendo prouehit, &c. Quia ergo mali persequendo bonos, intentum contra bonos non acquirunt, ideò in vanum animam bonorum quæsierunt. Vnde hic dicit psalm. de malis. *Ipsi vero in vanum quæsierunt animam meam.* quasi dicat: In carnem potestatem habent, non in animam. Sed qualis eos pœna sequatur, subdit dicens, *Introibunt in inferiora terræ.* Vbi tres prauorum numerat pœnas. Prima est, quia in infernum demergentur, quam notat dicens: *Introibunt in inferiora terræ*, id est, in infernum, qui est in inferioribus terræ situatus, vt dictum fuit suprà in versiculo 108. ibi Conuertantur in infernum, &c. Secunda est, quia à Christo iustè, iudicabuntur, *quia tradentur in manus gladij.* Quid autem hic est gladius, nisi iusta Christi sententia, quæ in iudicio malos occidet, & quo ad corpus & quo ad animam? De quo gladio dicitur Apocal. 1. quòd ex ore eius exibat gladius ex vtraque parte acutus. Tertia est, quia à dæmonibus cruciabuntur, quia *partes vulpium erunt.* Quid enim per vulpes fraudulentas intelligitur, nisi ipsi dæmones deceptores, & fraudulenti? De quibus ait Christus illi auaro. Vulpes foueas habẽt, & volucres cœli nidos, id est secundum glos. vulpes, id est dæmones dolosi, volucres cœli, id est, dæmones superbi in corde tuo habent habitaculum, sed non filius hominis. Vnde nõ solum dæmones ratione dolositatis vulpes dicuntur, sed etiam homines dolosi. Vnde & Christus Herodem appellauit vulpem. Dicite illi vulpi, &c. Vbi glos. Vulpis enim est animal plenum fraudibus, in fouea propter insidias latens, odore fœtens, nunquam rectis itineribus incedens. Quę omnia dæmonibus competunt, & hominibus prauis. Est ergo sensus. *Partes vulpium erunt.* in partes hæreditatis dæmonum erunt, sicut Deus est pars hæreditatis iustorum, psalm. 15. Dominus pars hęreditatis meę, &c.

Nocere mali bonis nõ pos sunt.

Pœna malorum.

Vulpis.

Matth. 8.

998 Rex verò lætabitur in Deo, laudabuntur omnes, qui iurant in eo, quia obstructum est os loquẽtium iniqua.

Hic consequenter ostenditur quomodo bonorum opera à Deo premiantur. Vbi nota quòd quilibet iustus regis nomine intelligitur: Cùm enim rex dicatur à rego, regis, sicut scriptor à scribo, & doctor à doceo. Ideo sicut scriptor dicitur, qui bene scribit

Rex quilibet iustus.

scribit, & doctor qui bene docet, sic & rex dicitur quilibet, qui seipsum bene regit. Cùm ergo solùm iusti seipsos bene regant, carnem subdentes spiritui, & spiritum Deo, sequitur, quòd ipsi dignè reges vocantur. Et econtrà, illi, qui se non bene regunt, vt sunt praui, iniustè reges nuncupantur, quacunque temporali fulgeãt dignitate. Vnde Isidor. lib. 3. de summo bono, dicit. Reges à rectè agẽdo dicti sunt. Ideoque rectè faciendo nomen regis retinent, peccando autem perdunt. Vnde Pro. 20. Rex qui sedet in solio suo, scilicet mentis, dissipat omne malum. Certum est autem, quòd iusti totam suam gloriam in Deo ponunt, & lætitiam non in rebus creatis, psal. 31. Lætamini in domino, & exultate, iusti. Et hoc est, quod hic de iustis sub regis nomine dicit psalm. *Rex vero lætabitur in Deo.* Vnde & psal. 20. ait Domine, in virtute tua lætabitur rex. De lætitia autem iustorum vide supra versicu. 479. Subditur. *Laudabuntur omnes qui iurant in eo.* Vbi secundum glo. Ille iurat in Deo, qui obsequium, & vota Deo promittit, Et obseruat: Et tales laudabũtur, scilicet ab ipso Deo in iudicio quãdo eis dicet: Venite benedicti patris mei, &c. Mali autem tũc à nullo laudabuntur. Nõ quidem à Deo, nec à iustis: quia mala laudare non norunt, neq; à malis, & adulatoribus, vt in vita præsenti. Quia in iudicio *obstructum est*, id est obstruetur *os loquentium iniqua.* Iniqua enim loquitur omnis, qui alterius mala cõmendat. Secundum enim Grãmaticos obstruo cõponitur ex ob, & struo, struis, & est obstruere idem quòd claudere, oppilare, vel vndiq; obturare. Obstructum ergo tunc ostendit os malorum, quia ibi non erit tempus excusandi mala, vel laudandi: quia omnia omnib. erunt manifesta. Et hoc est, quod de malis dicitur, impij in tenebris conticescẽt. Quod exponens Greg. ait. Nunc enim malus bonis derogat, & recta, quæ agere negligit, hæc in aliis obtrectando lacerare non cessat: Sed tunc iniquitas os suum contrahit, cùm iustis quanta suppetat gloria retributionis agnoscit. Tunc enim eis loqui contra bonos non vacat, quia malorum suorum digna retributione linguam tormenta ligant. Vnde benè, Anna prophetizãte, dicitur. Pedes sanctorum suorum seruabit, & impij in tenebris cõticescẽt. Quod nunc confirmans psal. ait. *Obstructum est os loquentium iniqua*, præsens ponens pro futuro.

Os peccatorum.

Obstruo.

1 Reg. 2.

Greg. 6. mor. c. 16.

PSAL. LXIII.

999 Exaudi, Deus, orationem meam cùm deprecor, à timore inimici eripe animam meam.

Psalmus iste hunc habet titulum. *In finem psalmus Dauid.* Patet ex prædictis multotiens expositio. De materia vero psalm. quo ad literam dicunt doctores Hebræorum, maxime Ra. Sal. quod Dauid hunc psalmum facit de ipso Daniele propheta, qui de semine Dauid descendit. Vnde Ezechiæ regi dixit Esaias. 4. Reg. 20. De filiis tuis, qui egredientur ex te, quos generabis, tollentur, & erunt eunuchi in palatio regis Babylonis. Et hoc impletum fuit in Daniele, & sociis eius, vt habetur Danielis 1. Dauid ergo spiritu prophetico præuidens, quod Daniel de suo semine nasciturus, per inuidiam malignantium fuerat in lacum leonum proiiciendus, & inde miraculose liberandus, hunc A psalmum in persona Danielis composuit. Et secundum istum sensum literalem psalm. iste diuiditur in tres partes. Quia primò diuinum beneficium recolitur. Secundò, malignantium iniquitas describitur, ibi. *Quia exacuerunt.* Tertiò, vtilitas considerantium concluditur, ibi. *Conturbati sunt, &c.* vt Nic. de Ly. Quantum verò ad sensum prophet. cum, notandum, quod iste psalmus agit de Christi passione, & resurrectione. Vnde in isto psalmo Christus loquitur, sed quandoque vt caput, quandoque vt corpus, quod est ecclesia. Sicut enim Christus caput ecclesiæ in sua passione orauit, sic & ecclesia in suis passionibus Deum debet orare. Est ergo sensus tituli. *In finem psalmus Dauid*, id est, iste psalmus dirigens nos in finem, id est, in Christum, qui est omnium fidelium finis, attribuitur ipsi Dauid, id est, Christo, quia in isto psal. Christus loquitur, vt dictum est. Intentio psalmistæ est, fideles mouere, ne in passionib. turbentur, sed tunc maximè in Deum sperent, & per orationẽ ad ipsum deuotè recurrant. Sub isto ergo intellectu tractando psalmum, psalmus iste diuiditur in tres partes. Quia ponitur primò passionis Christi acerbitas. Secundò, Christi in passione stabilitas, ibi. *Accedet homo.* Tertiò, passionis Christi vtilitas, ibi. *Conturbati sunt omnes.* Prima in tres: quia ponitur tempore Christi passionis primò Christi deprecatio. Secundò, deprecationis exauditio, ibi. *Protexisti.* Tertiò, Iudeorum malignatio, ibi. *Quia exacuerunt.* Quantum ad primum notandum, quòd quamuis timoris multæ sint species, vt dictum fuit versic. 261. Quantum tamen ad præsens restat sciendum, quòd timor est duplex, scilicet corporalis, & spiritualis. Corporalis, quo pœna timetur corporis, vt timere infirmitates, verbera, vel mortem. Spiritualis autem, quo spiritualis inimicus timetur, ne suis tentationibus vel pœnis immissis ad casum trahat. Et quamuis primus timor sit quasi naturales, nunquam tamen tantus esse debet, vt superet rationem, vt scilicet pro aliqua pœna vitanda aliquod fiat inhonestum, quinimmò ante omnis pœna corporalis eligi debet, vt deducit Chrysostomus super illo verbo Matthæi decimo. Nolite timere eos qui occidunt corpus, &c. dicens, Nolite timere eos, qui occidunt corpus, quoniam corpus, etsi ab impiis occisum non fuerit propter dominum, à seipso post modicum morientur propter naturam. Ergo occisi secundum corpus ab impiis, nihil perditis, nisi mortis dilationem, vt corpus quod post modicum fuerat moriturum, ante modicum moriatur. Magis autem nec ipsam mortis dilationem. Si enim verum est, quòd nec solum quidem cadet de arbore sine Dei præcepto, quia numerati sunt dies qui vitam nobis sunt dati, credere debemus, quòd nec morimur ante diem, nec transire possumus diem. Nunc anteponamus, quòd ante diem morimur propter Deum. Si ergo & gratis post modicũ morituri sumus, nulla Dei causa proposita, quare non ante modicum in causa Dei cum gloria moriatur, vt fiat voluntarium, quod futurum est necessarium, vt offeramus pro munere, quod redditur pro debito. Ideo nolite timere eos, qui occidunt corpus, substantia enim hominis non est corpus, sed anima. Hanc enim solam ad imaginem suam Deus fec. & hanc diligit, propter hanc fecit & mundũ, & hanc zelat, & persequitur inimicus, & propter hanc ipse Dei filius venit in mundum. Corpus autem vestimentũ est animæ. Sicut ergo vestimẽtum

Timor corporalis.

Nota totũ ad non timendum fuisse mortem corporalẽ pro demonstrando eum se eam obiisse.

Universidad de Deusto
Biblioteca

super homines positum, si quis furibundus scin- A
dat, dolorem quidem iniuriæ sentit homo, dam-
num autem non patitur in natura. Sic corpus su-
per animam positum si occidatur ab impiis, anima
quidem occisionis illius sentit dolorem, damnum
autem suæ naturæ non patitur. Aut quod sentio ve-
rius, non solùm ad vestimentum animæ caro crea-
ta est, sed magis ad tentationem eius, quasi dome-
stica, & naturalis inimica copulata, vt, dum expu-
gnatur à carne, nec vincitur, coronetur à Deo. Si
ergo caro animæ inimica tentatio est, quis sapiens
non intelligit, quia occisio corporis optãda est ma-
gis quàm timenda. Ideò enim tibi corruptibilis na-
tura creata est, ideò deponendi corpus tempus est
numeratum, vt, dum homo moritur, quotidie cor-
pori illi non parcas, sed conuenientiæ perituræ
compares tibi vitam mansuram. Ecce si mutuò ac-
ceperimus, vt putà equum, aut bouem: nónne assi-
duè opus tuum operaris in eum? Dicis enim apud
te, hodie, aut cras tollendus est à me: quia non est
meus. Et in corpore corruptibilis natus quare ad
vtilitatem animæ tuæ non vteris temporali corpo-
re tuo? sciens, quòd post modicum tollendum est
à te, quia non est tuum. Quæ est ista insipientia no-
stra, odire, quod nostrum est, & amare, quòd no-
strum nõ est? studere, quod saluare non possumus,
& negligere, quod in æternum habituri sumus!
hæc ille. Ex quibus patet, quòd mortem corporis
nullus timere debet: vt pro ipsa vitanda aliquid
agat inhonestum. Sic ergo Christus hic orans *A ti-*
more inimici eripe animam meam. non petit ne mo-
riatur, sed vt eos non timeat qui tantùm corpus
occidere possunt, sed magis illum timeat, qui cor-
pus & animam perdere potest. Et hoc modo à ti-
more inimici eripitur, etiam dum occiditur: quia
homines non timet, sed nec morti cedit, vt hic di-
cit glo. Et attende quòd non tam pro se hic orat
Christus, quàm etiam pro suis, scilicet ne martyres
illos timeant, qui solum corpus occidere possunt,
vnde hic ait August. *Exaudi, Deus, &c. à timore, &c.*
eripe animam meam. Sæuierunt inimici in martyres.
Quid ergo orabat ista vox corporis Christi? Hoc
orabat, vt eruerentur ab inimicis, & vt non eos oc- D
cidere possent inimici. Ergo exauditi non sunt:
quia occisi sunt. Nunquid deseruit Deus contri-
tos corde seruos suos, & sperantes in se despexit?
Absit. Quis enim inuocauit Dominum, & derelic-
tus est? Quis sperauit in eum, & ab eo desertus
est? Exaudiebantur ergo, & occidebantur, & ta-
men ab inimicis eruebantur. Alij enim timentes
consentiebant & viuebant, & tamen ab inimicis
absorbebantur. Occisi itaque eruebantur, viuen-
tes autem mori timentes absorbebantur. Vnde est
illa vox gratulationis, forsitan viuos absorbuis-
sent nos. Multi absorpti sunt viui, absorpti sunt
multi mortui. Qui enim putauerunt inanem esse
fidem Christianam, mortui absorpti sunt. Qui au-
tem scientes, veritatem esse prædicationem euan-
gelij, Christum esse filium Dei dicentes, & hoc cre- E
dentes, & hoc intus tenentes, victi tamen dolori-
bus cesserunt, & idolis sacrificauerunt. Illi viui ab-
sorpti sunt. Illi absorpti, quia mortui. Illi autem,
quia absorpti mortui. Quid ergo orabat hæc vox
martyrum dicentium. *A timore inimici eripe animam*
meam. Non vt me non occidant inimici, seu ne a-
Mat. 10. nima mea cõsentiat inimicis. Hoc ergo orat Chri-
stus in suis impleri quod iubet in euangelio di-
cens: Nolite timere eos, qui occidũt corpus, a- A
nimam autem non possunt occidere, sed eum ti-
mete, qui animam, & corpus potest perdere in ge-
hennam. Oretur ergo, vt præstet quod jubet. *A ti-*
more inimici erue me, Deus, & subde timori tuo, id
est, non timeam eum, qui corpus occidit, timeam
autem te, qui habes potestatem & corpus & ani-
mam occidere in gehennam ignis. Non enim à ti-
more tuo volo esse alienus, sed à timore inimici li-
ber, sub timore verò seruus domini.

1000

Protexisti me à conuentu malignantium, à multitudine operantium iniquitatem.

Hic ponitur deprecationis exauditio. Vbi no-
tandum, quòd tego, tegis, habet duo significata, se-
cundum quæ & humanitas Christi protegebat di-
uinitatem: & diuinitas humanitatem, vide suprà
versic. 438. Protexit ergo diuinitas humanitatem
Christi, quia ipsam defendit, ne malignantes Iu-
dæi ipsam, vt conabantur, superare possent: quia
etsi corpus in manibus ipsorum est traditum, ani-
mam autem in aliquo lædere non potuerunt, sicut
diabolo de Iob dominus dixit. Ecce caro eius in *Iob. 1.*
manu tua est: veruntamen animam eius serua.
Et de hoc vide supra versicul. 396. Orat etiam hic C
Christus pro corpore suo, & sanctis martyribus. *Martyr.*
Vnde virtute eius orationis sancti martyres sic à
Deo fuerunt protecti, vt fortiores essent patien-
do quàm inimici sæuiendo. Vnde hic ait glo. hoc
quod hic dicitur, *Protexisti*, in capite factum cer-
nimus. Quod & membra experiuntur. Hoc enim
exemplo reliqui firmantur. Vnde Augusti. in ser-
mone. *Protexisti me à conuentu malignantium, &c.*
Iam ipsum Christum protectum intueamur, mul-
ti enim martyres talia passi sunt, sed nihil sic re-
luceret, sicut in Christo, qui est martyrum caput.
Versus iste sic est intelligendus, vt, dum Prophe-
ta agnoscit se hactenus à Deo protectum esse ta-
citè intelligatur precari, vt in posterum ab eo-
dem protegatur. Insuper collige ex hoc versicu-
lo, quòd solum in Deo vera lætitia habetur: quia
solus Deus nos ab omni tribulatione liberare po-
test. Non quidem plenè liberat in præsenti, sed
in futuro. Ideò accipitur hic præteritum pro fu-
turo, ratione certitudinis propheticæ. In præsen-
ti enim vita tribulationes patimur, vt purgati
in futuro consolationem Dei inueniamus. Pro-
pter quod dicitur Iob. 5. In sex tribulationi-
bus liberabit te: & in septima non tanget te ma-
lum. Quod exponens Gregorius ait, Quid enim
senario numero, quem septimus sequitur, nisi præ-
sentis vitæ operatio, discursusque significatur?
Sexto quippe die omnia perficiens hominem con- E
didit, & septimo die Deus requieuit. Perfectis er-
go omnibus requies sequitur. Quia post bona vi-
tæ præsentis opera, retributio æternæ quietis in-
uenitur. In sex itaque tribulationibus Dominus
nos liberat, ne in septima nos malum tangat: quia
per paternæ pietatis eruditionem, præsentis vitæ
labore nos atterit. Sed in aduentu iudicis à ver-
bere abscondit, vt tantò tunc ad salutem cer-
tiores exhibeat: quantò nunc flagella durius
secant.

Quia

1001

6. q. 1. ex merito.

Quia exacuerunt vt gladium linguas suas: intenderunt arcum rem amaram: vt sagittent in occultis immaculatum.

Hic ponitur Iudæorum contra Christum ini-
quitas, & malignatio. Et diuiditur in quatuor par-
tes. Quia ponitur primò Iudæorum venenata lo-
Lingua Iudæorũ. cutio. Secundò, ipsorum obstinata præsumptio,
ibi. *Subitò sagittabunt.* Tertiò, ipsorum meditata de-
ceptio, ibi, *Narrauerunt.* Quartò, ipsorum frustrata
intentio, ibi. *Scrutati sunt.* Quãtum ad primum no-
tandum, quòd multotiens nomine causæ significa-
tur effectus, sic nomine voluntatis significatur a-
ctus, voluntate elicitus. Sic & in proposito no-
mine linguæ significantur verba per linguam for-
mata. Dicat ergo de Iudæis Christus, *Quia exacue-*
runt vt gladium linguas suas, id est, verba, scilicet,
aperte clamãdo mortem Chr. sti, dicentes. Tolle,
tolle, crucifige eum. Et potes notare quod Iudæi
acuerunt linguas suas contra Christum multipli-
citer, scilicet, ante passionem. Primò, ipsum blas-
phemando. Ioan. 8. Dæmonium habes. Secundò,
ipsum increpando. Mat. 11. Ecce vorator, & pota-
tor vini, & publicanorum amicus. Tertiò, ipsum
tentando. Matt. 22. Si licet censum dare Cæsari. C
Quartò, adulando. Matt. 22. Magister, scimus quia
verax es, &c. In passione etiam multipliciter acue-
runt linguas suas, scilicet ipsum accusando. Lucæ
23. Hunc inuenimus subuertentem gentem no-
stram: ipsum condemnando. Matt. 26. Qui omnes
clamauerunt. Reus est mortis. Ipsum crucifixerunt
deridendo. Matt. 27. Vah, qui destruis templum
Augusti. Psal. 56. Dei, &c. Vnde hic ait Augu. *Exacuerunt vt gladium*
linguas suas. In alio psal. dicit. Filij hominum, den-
tes eorum arma, & sagittæ, & linguæ eorum gla-
dius acutus. Ita & hic qui exacuerunt, &c. Non di-
cant ergo Iudæi, non occidimus Christum, quia
propterea eum dederunt Pilato iudici, vt quasi à
morte eius viderentur immunes. Nam cùm dixis-
set eis Pilatus. Accipite eum vos, & secundum le- D
gem vestram iudicate eum. Respondentes. No-
bis non licet interficere quemquam. Iniquitatem
facinoris sui in iudicem refundere volentes. Sed
nunquid Deum iudicem fallebant? Pilatus autem
in eo quod fecit, aliquantulum particeps fuit, sed
in comparatione illorum multò ipse innocentior.
Instituit enim quantùm potuit, vt ipsum ex ipso-
rum manibus liberaret. Nam propterea flagella-
tum ipsum perduxit ad eos. Non persequendo do-
minum flagellauit, sed ipsorum furori satisfacere
volens, vt vel sic iam mitescerent & desineret vel-
le eum occidere, quem flagellatum viderent. At E
vbi perseuerauerunt cùm ipse Pilatus lauisset ma-
nus, fecit tamen, quod voluerunt, vel inuitus. Nun-
quid ergo innocentes fuerunt, qui ipsum coëge-
runt, vt faceret? Nullo modo. Ille dixit in eam sen-
tentiam, & iussit eum crucifigi, & ideo ipse quasi
eum occidit. Sed vos eum corde, & voce occidi-
stis, ô Iudæi. Acuistis enim linguas vestras, & eum
Crucifige. percussistis, quãdo clamasti. Crucifige, crucifige.
Crucifixit ergo Christum Pilatus: crucifixerunt &
Iudæi. Ex quo vnum soluitur dubium. Nam Mar.
15. dicitur, quòd hora tertia crucifixerunt eum,
Ioannes autem dicit, quod erat hora quasi sexta,
Marci 15. Ioan. 19. Vnde ista concordans Augu. in sermone dicit. Ait
enim vnus euangelista dominum crucifixum esse

A hora sexta, alius autem hora tertia. Iam quidem
incipiente sexta hora Pilatus sedit pro tribunali.
Et re vera quando dominus leuatus est in lignum,
hora erat sexta. Sed alius euangelista Iudæorum
intuens animum, qui volebant immunes à morte
domini videri clamantes crucifige, ostendit eos
esse reos, dicens dominum hora tertia fuisse cruci-
fixum. Ergo verius illi tunc occiderunt, quando
sic impiè clamauerunt. Apparitores autem pote-
statis hora sexta crucifixerunt. Iudæi hora tertia
clamauerunt, quod illi manibus hora sexta, hoc
isti lingua hora tertia fecerunt, quando, scilicet,
Exacuerunt vt gladium linguas suas. Sic ergo magis
B rei illi fuerunt, qui clamando sæuiebant, quàm illi,
qui obtemperãdo administrabant. Sequitur, *Inten-*
derunt arcum, rem amaram, &c. Arcus enim occul- *Arcus Iu-*
dæorum.
tè ferit, sed gladius apertè. Lingua vt gladio ferie-
bant, cum apertè clamabant. Crucifige. Sed arcu
quando dolosè eius mortẽ tractabant, quando in-
sidias parauerunt, vtpote, quod per discipulũ trade-
retur, quod est res amara, vt conuiua sit proditor,
vt scilicet, ipsi omnia facientes nihil fecisse vide-
rentur. Vnde Aug. hic, *Intenderunt arcum, rem ama-*
ram. Arcum dicit insidias, qui enim sagittam mit-
tit fallit vt feriat, prius autẽ sagitta percutit, quàm
ad illum venire præuideatur, quem latent insidiæ
cordis humani. Sed nunquid dominum nostrum
Iesum Christum latebant, qui opus non habebat
C vt quisquam ei testimonium perhiberet de homi-
ne? Qui dixit. *Intenderunt arcum*, hoc est, in absco-
ditis quasi fallentes insidiis. Nostis enim quibus
dolis egerũt, quemadmodum Iudam pecunia cor-
ruperunt, vt Iesum traderet illis? Quomodo falsos
testes procurauerunt, quibus insidiis, & dolis eger-
runt, vt sagittent in occultis immaculatum. O cor
durum volens occidere hominem qui mortuos su-
scitabat.

1002

Subitò sagittabunt eum: & non timebunt: firmauerunt sibi sermonem nequam.

Hic ostenditur Iudæorum obstinata præsum-
ptio. Vbi sciendum, quòd signum obstinatæ præ-
sumptionis maximum, est potentiorem non time-
re, contra stimulum velle calcitrare, mortuos su-
scitantem velle interficere, in deliberatione mala
scienter velle perdurare. Sic & Iudæi faciebant
contra Christum, quia sermonem, id est, delibera- *Obstina-*
tio Iudæo-
rum con-
tra Chri-
stum.
tionem, quam de eius morte fecerunt, nullis Chri-
sti miraculis visis deposuerunt, sed in ipsa perman-
serunt obstinati, & non timuerunt contra Deum
extendere manũ. Et hoc est, quod de Iudæis psal.
hic prædicit. *Subitò sagittabunt eum*, scilicet Chri-
stum. *Subitò.* ait glo. id est, insidiosè, quasi non præ-
E uisi, & non præmeditati, quasi nescientem, vnde
Augu. hic. *Firmauerunt sibi sermonem nequam*, id est,
obstinati obfirmauerunt sermonem de Christi
morte, quem conceperant, quia post tanta Christi
facta miracula non sunt moti, sed perstiterunt in
consilio maligno. Traditus est ille iudici, trepidat
iudex, & non trepidant, qui tradiderunt iudici, cõ-
tremiscit potestas, & non contremiscit immani-
tas. id est, immunita humilitas, vult ille lauare ma-
nus, & illi linguas suas inquinantur. Sed quare
hoc? quia *Firmauerunt sibi sermonem malignum:* Mul-
ta autem egit Pilatus vt refrenaretur: sed *Firma-*
uerunt sibi sermonem nequam, dicẽtes. Crucifige, cru- *Lucæ*
cifige. Repetitio affirmatio est maligni sermonis.

Vide

Universidad de Deusto
Biblioteca

Vide quomodo acrius firmauerunt sibi sermonem malignum. Pilatus dixit. Regem veltrum crucifigam? Illi autem dixerunt: Non habemus regem nisi Cæsarem. Offerebat illis regem filium Dei, Illi ad hominem recurrebat, quasi digni qui illum haberent,& istum non haberent. Adhuc audi quomodo firmauerũt sibi sermonem malignum. Non inuenio aliquid in homine isto (ait iudex) quo dignus sit morte. Et illi qui firmauerunt sibi sermonem malignum,respõdent. Sanguis eius super nos & super filios nostros. Firmauerunt ergo sibi sermonem malignum,non domino, quoniam dicunt: Sanguis eius super nos,& super filios nostros. Quod ergo firmauerunt sibi ipsis firmauerunt non domino,sicut alibi scriptum est. Foderunt ante faciem meam foueã,& ipsi inciderunt in eam,Deum mors non occidit,sed ipse mortem. Illos autem iniquitas occidit,quia noluerũt occidere iniquitatem. Prorsus,fratres,nobis certamen incumbit,aut occidere iniquitatem,aut occidi ab iniquitate. Noli autem quærere occidere iniquitatem, tanquam aliquid extra te,sed ad teipsum respice,& vide quod tecum pugnet in te,cauc quoque, ne expugnet te. Iniquitas enim tua nisi interfecta fuerit à te,quia est ex te, aduersus te rebellat. Ex quodam quidem parte tu hæres Deo,& ex quadam delectaris in sæculo. Illud quod delectaris sæculo pugnat aduersus mentem tuam,quæ hæret Deo. Ergo hærear mens tua Deo, vt cohæreat, non deficiat, dum contra se dimicat, quia magnum adiutorium habet. Subiiciet quod in se sibi rebellat,si impugnando perseueret. Est peccatum in corpore tuo, sed non regnet. Non ergo (inquit Paulus apostolus) regnet peccatum in corpore nostro mortali, ad obediendum desideriis eius. Si non obedieris, & si est quod suadet, quod delectat ad malum, si non obtemperabis factis, non regnabit, & ita fiet postea, vt non sit, quod erat. Sed quando? Certè cum absorpta fuerit mors in victoriam, cùm corruptibile induerit incorruptionem,vbi nõ erit quod tibi repugnet nisi Deus, Vide ergo Iudæorum obstinationem contra Christum. Inuidebãt domino, quia delectabãt eos principatus mundi. Viderant enim ab eo sibi auferri principatum, & ex delectatione sua,rebellauerunt contra dominum, quia si sibiipsis rebellassent, id est,aduersus delectationem suam malam, inuidentiam suam vincerent, nec vinceretur ab ea,vt esset illis dominus saluator,qui venerat vt saluaret. Nũc autem fauerunt febri, & repugnauerunt medico. Et quicquid suggerebat febris,faciebant,quicquid verò econtrà iubebat medicus, negligebant. Ergo illi magis occisi sunt,non dominus. Nam in domino mors occisa est. In illis iniquitas vixit. Et viuente in se iniquitate,illi occisi sunt.

Rom.6.

1003 ## Narrauerunt, vt absconderent laqueos: dixerunt quis videbit eos?

Hic ponitur Iudæorum præmeditata, & consulta deceptio. Iudæi enim pluries fuerunt congregati, consulendo quomodo Iesum dolo tenerent,& occiderent. Et hoc est, quod præuidẽs psal. dicit, *Narrauerunt vt absconderent laqueos*, scilicet ipsi Christi, id est, consilium fecerunt prius apud se quomodo ipsum occiderent. Ioan.11. Collegerunt pontifices,& pharisæi consilium, & dicebant. Quid facimus, quia hic homo multa signa facit, &c. & ibi deliberatum fuit, vt occideretur. Postea vt ipsi à morte eius immunes viderentur, absconderunt ei laqueos mortis, scilicet, tractantes cum discipulo, vt ipse traderet eum iudexq; ipsum interficeret. Et sic absconderunt laqueos ei mortis, quasi dicat. Si discipulus tradit, & Romani crucifigunt, quid ad nos? quasi dicat. Parabimus Christo laqueos mortis. *Et quis videlicet eos?* quia ipse nõ perpendet, nec aliquis nobis eius mortem imputabit. Vnde Augustinus in sermone. *Narrauerunt vt absconderent muscipulas, & dixerunt quis videbit eas?* Latere putabant eum, quem occidebat hominem, latere Deum ecce putat homo. Nunquid erat Christus sicut cæteri homines, nesciens quid de illo cogitaretur? Nunquid Deus nescit? O cor humanum, quare dixisti tibi, quis videt me, cùm ille videat, qui fecit te? Dixerunt, quis videbit nos, videbat Deus, videbat & Christus, quia Christus est Deus. Et nota quòd multos laqueos parauerunt Iudæi Christo, vt ipsum morti traderent. De quibus vide supra vers. 440.& vers.529. De laqueis ergo paratis dixerunt. *Quis videbit eos*, id est quis poterit ab illis cauere?

1004 4.94 Nullus.

Scrutati sunt iniquitates, defecerunt scrutantes scrutinio.

Hic ostenditur ipsorum frustrata intentio: frustrà enim illud dicitur fieri, quod caret fine intento. Finis autem persecutionis Iudæorũ, erat Christi nomen, & fidem per mortem ipsius extinguere, sic tamen quod ab ipsius morte reputarentur immunes. Sed certè totum oppositum euenit; quia & propter Christi nomen eius fides est per totum orbem diffusa, & eius nomen sublimatum, vt docet apostolus ad Philip. 2. Sic igitur consilia ipsorum, & dolositates defecerunt. Et hoc est, quod hic dicit. *Scrutati sunt,& c. defecerunt scrutantes,&c.* Vnde gl. *Scrutati sunt iniquitates*, scilicet quomodo iustum per falsos testes accusarent, quomodo eum perderent, ne mundus abiret post eum,& super hoc acerba,& occulta consilia. Dicebant enim, per discipulum tradatur,a iudice occidatur,& ita nihil ad nos. Sed defecerunt in scrutinio suo, scilicet in prauo consilio, quia quantò occultiùs cogitabant, tantò plus defecerunt à veritate & æquitate, & in tenebras merguntur, quia enim illi Deum non videbant, ideò putabant se non videri à Deo. Vnde & Aug. *Scrutati sunt iniquitates, defecerunt scrutantes scrutationes*, id est, acerba,& acuta consilia, scilicet non tradatur per nos,sed per discipulum, nõ occidatur è nobis,sed à iudice. Totum nos faciamus,& nihil facere debeamus. Sed vbi est clamor linguæ? Crucifige,crucifige. Sic cæci estis,vt surdi scitis. Simulata innocentia non est innocentia, Simulata æquitas non est æquitas, sed duplex iniquitas, quia iniquitas est simulatio. Ibi ergo isti defecerũt scrutãtes scrutationes. Quantò enim acutiùs sibi excogitare videbantur, tantò magis deficiebant, quia à lumine veritatis,& æquitatis in profunda malignorum consiliorum demergebantur. Habet enim iustitia quandam lucem suam, qua perfundit, & illustrat animam inhærentem sibi. Animam autem auertens se à luce iustitiæ, quantò magis quærit quid inueniat contra iustitiam, tantò plus à luce repellitur. Meritò ergo & ipsi perscrutantes quid contra iustitiam molirentur, à iustitia recedentes,tantò plus deficiebant perscrutantes perscrutationes.

Luce 23.

Consilia Iudæorum defecerunt contra Christum.

O quam

Matt.27 O quàm magnum est consilium innocentiæ. Nam Pilatus lauat manus, dicens. Innocens ego sum à sanguine iusti huius. Latro de cruce clamabat, di-
Luce. 23. cens. Nos quidem digna factis recipimus, hic autem nihil mali gessit. Miles crucifixo clamat, di-
Luce 23. Matt.27 cens. Verè hic homo iustus erat. Iudas proditor pœnitet,dicens. Peccaui tradens sanguinem iustum. Quibus consideratis de ipsis Iudæis dicitur. Su-
Psal. 72. bito defecerunt, & perierunt propter iniquitatem suam.

1005 ## Accedet homo ad cor altum,& exaltabitur Deus.

Hic ponitur Christi stabilitas. Et duo facit, quia primò ponitur Christi in passione fortitudo. Secundo, eius in resurrectione altitudo, ibi. *Sagittæ paruulorum.* Quantum ad primum sciendum, quòd sicut cor paruum dicitur habere, qui omnia pericula timet, propter quod omittit illa, quæ facere debet, sic per oppositum ille cor altum, & magnum habere dicitur, qui pro iustitia saluanda mortem corporis constanter aggreditur. Quod & Christus in sua passione fecit, qui patri obediens factus, mortem crucis intrepidus est pro nobis aggressus. Altum ergo cor habuit, dum ad omnia mala, quæ de ipso cogitabant, patienda constanter se obtulit. Et hoc est quod de Christo homine hic dicit. *Accedet homo ad cor altum*: per quod nobis exemplum patiendi reliquit. Vnde August. in sermone. *Accedet homo ad cor altum*, homo, id est, Christus, quia homo erat propter homines factus: & in homine latens Deus, vt ne scientibus exemplum fortitudinis daret, ipse sciens omnia sustinebat. *Accedet ergo homo ad cor altum & exaltabitur Deus.* Illi dixerunt. Quis nos videbit? & defecerunt scrutantes consilia mala. Accessit homo ad ipsa consilia, id est,ad tolerandum mortem, quam consuluerant. Passus est Deus homo teneri. Non enim teneretur, crucifigeretur, aut moreretur, nisi esset homo. Accessit ergo homo ad omnes illas passiones, quæ in illo nihil valerent, nisi esset homo. Si verò ille homo non esset, non liberaretur homo; accessit ergo homo Christus ad cor altum, obiiciens se aspectibus humanis hominem, seruãs intus Deum, id est, accessit in forma serui, qua minor est patre. Accessit ergo, & occiditur homo, & exaltatur Deus,quod enim occisus est,ex infirmitate humana fuit, quod verò resurrexit,& ascendit, ex potestate diuina. Vel aliter. Quilibet homo cor suum in altum volens eleuare ad considerandum alta, scilicet sacramentum redemptionis nostræ factæ per Christi mortem,statim eleuatur ad Dei amorem,& sic Deus exaltatur in corde ipsius, & magnificatur. Et ista videtur intentio magistri in glo. dicentis: *Accedet homo ad cor altum*, id est,ad altum cordis intellectum, vt qui res diuinas considerat. *Accedit ergo ad cor altum*, qui charitatem Dei erga nos considerat, qui proprio filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum. Et tunc exaltabitur Deus, scilicet in corde ipsius. Deus enim non in se,sed in corde hominis grandescit. Qualiter autem Deus exaltari vel magnificari potest: Vide suprà ver.69. & ver.503. Magnificate dominum mecum, & exaltemus nomen eius in idipsum.

Cor altũ.

Homo Christus passus.

Psal.33.

1006 ## Sagittæ paruulorum factæ sunt plagæ eorum, & infirmatæ sunt contra eos linguæ eorum.

Hic ponitur Christi in resurrectione sublimatio,quia,tunc per suos prædicatores, primò per totam Iudæam, deinde per totum orbem fuit exaltatus. Vbi sciendum,quod sagittarum nomine prædicatorum verba signantur,quæ à paruulis,id est, humilibus emissa audientium corda transfigunt. Vnde istum textum ad propositum exponit Gre.dicẽs. Quid enim per sagittas, nisi verba prædicationum accipimus? quæ si ex voce bene viuentium diffunduntur, audientium corda transfigunt. His sagittis ecclesia percussa fuerat, quæ dicebat: charitate vulnerata ego sum. De his sagittis psal. voce dicitur. *Sagittæ paruulorum factæ sunt plagæ eorum*: quia scilicet, verba humilium apostolorum penetrauerunt animos superborum. De his sagittis venienti propugnatori dicitur. Sagittæ tuæ potentis acutæ, populi sub te cadent in corda, id est regis. Vir itaque sagittarius est,qui per sanctæ intentionis arcum audientium cordibus verba rectæ exhortationis infigit. Ad propositum ergo. *Sagittæ paruulorum*, id est verba, & prædicationes apostolorum *factæ sunt plagæ eorum*,scilicet Iudæorum. His etenim sagittis aliqui Iudæorum vulnerabantur ad mortem, aliqui ad vitam. Ad vitam vulnerati fuerunt, quando prædicante Petro baptizati sunt circa tria millia. Actuũ 2. Vulnerati fuerunt ad mortem principes sacerdotum, & magistratus: dolentes quòd apostoli annunciarent in Iesum resurrectionem ex mortuis, & iniecerunt in eos manus, &c. Quæ omnia præuidens psal. de apostolis ait. *Sagittæ paruulorum factæ sunt plagæ eorum.* Et consequenter conuertens sermonem ad principes sacerdotum & magistratus dicit. *Et infirmatæ sunt contra eos linguæ eorum*, quia scilicet, principes sacerdotum & magistratus, qui in Christi passione linguas magniloquas contra Christum habebant, constanter accusantes eum, voce alta clamantes. Tolle, tolle, crucifige eum. Audita, & diuulgata Christi resurrectione amplius non audebant loqui. Et si loquebantur, in mendaciis statim deprehendebantur, & ad eorum verecundiam reuertebantur. Vnde hic ait gl. *Infirmatæ sunt contra eos linguæ eorum.* vt putà quibus dixerunt custodibus sepulchri. Dicite, quia vobis dormientibus, venerunt discipuli eius,& furati sunt eum. *Infirmatæ sunt contra eos linguæ eorum.* ad ipsorum,scilicet verecundiam. Si enim dormiebãt, quomodo videre potuerunt? Si verò nihil viderunt, quomodo testes fuerũt? Contra se ergo mentiẽdo loquuti fuerunt. Sic enim de ipsis prædixerat psal. 11. Disperdet dominus labia dolosa,& linguam magniloquam.

Sagittæ Prædicatio.

Greg. 34. mor. c.5.

Cantic.5.

Psal. 63.

Psal. 44

Actus 4.

Luc. 23.

1007 ## Conturbati sunt omnes, qui videbant eos;& timuit omnis homo.

Hic ponitur passionis Christi vtilitas, quæ est scilicet peccatorum conuersio, Apostolorum prædicatio, ibi. *Et annunciauerunt.* Deuotorum exultatio, ibi. *Lætabitur.* Quantum ad primum notandum, quòd per conturbationem in scriptura significatur pœnitentia, eo quòd quilibet pœnitens conturbatur, & dolet interius de commissis peccatis. Vnde hanc conturbationem pœnitentiæ imprecatur

Conturbatio pœnitentia.

Universidad de Deusto
Biblioteca

imprecatur peccatoribus psal. 82. d. Erubescant, & conturbentur in sæculum sæculi, confundantur, & pereant. Vt sit sensus secundum glo. Peccatores erubescant, & conturbentur, scilicet, de peccatis in præsenti per pœnitentiam, confundantur & pereant, scilicet in quantum mali sunt, vt boni fiant. Vnde & cuilibet pœnitenti dicitur. Fili hominis, panem tuum in conturbatione comede: & aquam tuam cum mœrore bibe. De ista ergo conturbatione pœnitentiæ dicit. *Conturbati sunt omnes, qui videbant eos*, scilicet paruulos apostolos prædicantes, quia displicuit illis, quæ in Christum fecerunt, omnes dico conturbati sunt, id est, pœnituerunt qui, scilicet salutis suæ quærebant consilium. Et hoc est, quod dicitur Actuum, 12. quòd prædicante Petro Christi resurrectionem, Iudæi his auditis, compuncti sunt corde, & dixerunt ad apostolos. Quid faciemus, viri fratres? Petrus verò ait ad illos. Pœnitentiam agite, & baptizetur vnusquisque in nomine Iesu Christi, &c. *Conturbati ergo sunt omnes qui videbant eos*, scilicet apostolos prædicantes, quia sagittis suis corda aliorum penetrabant. Sic enim prædictum fuerat psal. 143. Emitte sagittas tuas, & conturbabis eos. Et quia ad veram pœnitentiam sequitur timor Dei, ideò subditur. *Et timuit omnis homo*, scilicet Deum. Et dicit omnis homo, id est, omnis vtens ratione, qui ergo non timuit, non fuit homo.

Ezc.12.

Grego.17. mor.c.16.

1008 Et annunciauerunt opera Dei, & facta eius intellexerunt.

Petrus primo timidus fortis fuit effectus.

Hic ponitur apostolorum prædicatio. Quantus enim ante Christi mortem apostoli tantùm timerent mundum, vt Christi nomen prædicare non auderent, sicut patuit de Petro, qui ad vocem ancillæ Christum negauit, tamen ipsi post Christi resurrectionem, accepto Spiritusancto, omni hominum timore postposito, constanter nomen Christi prædicauerunt. Vnde quando principes sacerdotum præceperunt apostolis, ne amplius loquerentur, neque docerent in nomine Iesu, vt habetur Actuum 4. Petrus constanter respondit. Si iustum est in conspectu Dei, vos potius audire quàm Deum, vosipsi iudicate. Non enim non possumus, quæ vidimus, & audiuimus non loqui. & sic à timore, quo prius terrebantur, eruti, iam liberè annunciauerut opera Dei. Quod ostendit Grego. dicens: Scimus enim, quòd apostolorum primus, scilicet Petrus, ante acceptam spiritus sancti gratiam, quoties dum mori timuit, vitam negauit. Qui non pœnis, non afflictionibus, non terribili potestate cuiusquam, sed vnius mancipij sola interrogatione fuit prostratus. Et quidem vile mancipium, quia ancilla inquirente est prostratus. Ecce quàm vilis persona ad tentandum est requisita, vt apertè monstraretur quanta eum timoris infirmitas possideret, qui non ante vocem ostiariæ ancillæ subsisteret, sed iam hic paulò antè timidus, qualis post aduentum Spiritus sancti exiterit, videamus. Certè Luca attestante, didicimus contra sacerdotes, ac principes quanta dominum auctoritate prædicauit. Nam cùm facto miraculo, quæstio fuisset exorta, & sacerdotum principes seniores ac scribæ in apostolorum persecutionem concurrerent, eos in medio statuentes, in qua virtute fecerit miraculum percunctari curauerunt. Quibus Petrus Spiritu A sancto repletus, dixit. Principes populi, & seniores, si nos hodie iudicamur in beneficio hominis infirmi, in quo iste saluus factus est. Notum sit vobis omnibus, quia in nomine Iesu Christi Nazareni, quem vos crucifixistis, quem Deus suscitauit à mortuis, in hoc iste astat coram vobis sanus. Cumque erga hæc persequentium furor excresceret, eosque sacerdotes, ac principes Christum prædicare prohiberent, contra iram principum quanta auctoritate Petrus extiterit indicatur, cùm illic protinus subditur: Petrus, & apostoli dixerunt, Obedire oportet Deo magis quàm hominibus. Sed cum auctoritate prædicantium resistentium præcepta non premerent, ad flagella peruenitur. B Nam subditur: Principes sacerdotum apostolis cæsis denunciauerunt, ne loquerentur in nomine Iesu, & dimiserunt eos. Sed quia virtutem apostolorum premere nec flagella potuerunt, patenter ostenditur, cùm subditur: Et illi quidem ibant gaudentes à conspectu concilij, quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati. Mox & post flagellorum gaudia, quid agerent indicatur. Omni autem die in templo, & circa domos nõ cessabant docentes, & euangelizãtes dominum Iesum Christum. Ecce illi, qui paulo ante timidi iam linguis loquuntur, coruscant miraculis, infidelitatem sacerdotum, ac principum libera voce increpant, ad prædicandum Iesum, exemplum auctoritatis cæteris præstant, quia libera voce *Annunciauerunt*, id C est, prædicauerunt opera Dei, id est incarnationem, passionem, resurrectionem, & ascensionem. Sed quid ex eorum prædicatione secutum sit subditur. *Et facta eius intellexerunt*, scilicet, auditores, id est, conuersi prædicationem apostolorum intellexerunt esse opera diuina non humana, scilicet, Cur Christus fuerit passus, cur non descendit de cruce, quia scilicet pro nostra redemptione oportebat ipsum pati, & tertia die resurgere, quæ antè non intelligebant.

Actuũ 4.

1009 Lętabitur iustus in domino, & sperabit in eo: & laudabuntur omnes recti corde.

D

Hic ostenditur ex Christi passione deuotorum exultatio. Vbi nota quòd per Christi passionem liberati sumus à seruitute diaboli, ab infectione peccati, & à pœnis inferni, vt ostendit Magister lib. 3. dist. 19. Quæ quidem passio quantum ad sufficientiam, se extendit ad omnes immò ad infinitos mundos, si essent ratione suppositi, quod erat Deus. Sed quoad efficaciã, solùm ad iustos. Et sic passio Christi, sicut iustis est causa salutis. & per consequens lętitiæ, sic iniustis est occasio maioris damnationis, & miseriæ, quia tanti beneficij sunt ingrati. Ideo non E de peccatoribus, sed de iustis hic dicit psal. *Lætabitur iustus in domino.* Scilicet redẽptus per Christi passionem. *Et sperabit in eo*, scilicet per ipsum præmiũ æternum habere. *Et sic laudabuntur omnes recti corde*, scilicet in iudicio, quando demerita malorum prænunciabuntur, & bonorum præconia. Vel ista iustorum lætitia procedit non à Christi passione, sed à Christi resurrectione. Contrarij enim effectus à cõtrariis causis procedunt. Cũ ergo mors Christi, & resurrectio oppositio modo se habuerint, quia mors Christi ipsum vita corporali priuauit: resurrectio autẽ illam sibi restituit, sequitur, quòd sicut mors iustis induxit tristitiam,

sic & resurrectio lætitiam. Propter quod dicitur psal. 31. Lætamini in domino, & exultate iusti & gloriamini omnes recti corde. Qualiter autẽ iusti lætentur in domino, vide supra versiculo 479.

PSAL. LXIIII.

1010 TE decet hymnus Deus in Sion, & tibi reddetur votum in Hierusalem.

Te conuenit tibi laus Deus.

Hic psalmus hunc habet titulum. *In finem psalmus Dauid canticum Hieremæ, Aggæi, & Ezechieli de verbo peregrinationis vel de populo transmigrationis cum inciperent proficisci.* Ad huius euidentiam sciendum quod iste psalmus ad literam agit de captiuitate populi Israël, quæ per septuaginta annos in Babylonia fuerunt captiui sub Nabuchodonosor rege, & de reditu ab ipsa captiuitate in Hierusalem. Et quia illam captiuitatẽ maximè prophetizauerunt Hieremias, Aggæus, & Ezechiel, & eius reditum: ideo vocatur canticum illorum prophetarum. Nam vt legitur. 4 Reg. 24. Nabuchodonosor rex Babyloniæ filios Israël captiuauit eosque euersa Hierusalem, in Babyloniam transtulit. In qua captiuitate septuaginta annis sunt detenti. Cuius captiuitatis causa ad literam fuit ver- C bum quod factum fuit in aula regis Nabuchodonosor. Vbi cum diceretur omnes gentes debere ei subiici: dictum est quòd Iudæi essent rebelles, & ideo eos captiuauit. Hanc autem captiuitatem Hieremias futuram prædixit: præsentem vidit, & præteritam in Threnis deplorauit: prophetizauit etiam Hieremias post septuaginta annos redituros populum in Hierusalem. Inter captiuos autem erant aliqui prophetæ, scilicet, Aggæus, & Ezechiel, qui etiam prædixerunt & intellexerunt liberationem à dicta captiuitate, cõpletis septuaginta annis sub Cyro rege Persarum. Ex quibus patet titulj sensus literalis: quia. s. quando populus incœpit proficisci de prædicta captiuitate, ex D magna lætitia: canticum istud factum à Dauid, decantabant Deo dicentes. *Tẽ decet &c.* Quibus visis venio ad diuisionem psal. literalem, qui diuiditur in duas partes. Quia agitur primò de reditu dictæ captiuitatis, Secundò de prosperitate habita post reditum, ibi. *Visitasti terram &c.* Dic vt Nic. de Ly. Quãtum verò ad sensum propheticum sciendũ quòd tota intẽtio Psalmistæ in isto psalmo est consolari nos in hoc exilio, ne quis desperet, quia nos certificat de liberatione exilij & peruentione ad patriam cœlestem, & de prosperitate habenda post exilium. Quantum ergo ad istum sensum iste sensus diuiditur in tres partes. Quia primò affirmat exilij terminationem. Secundò post E exilium ostendit futuram consolationem, ibi. *Beatus quem elegisti.* Tertiò surgit ad gratiarum actionem, ibi. *Exaudi nos Deus.* Prima pars diuiditur in tres: quia primò prædicit præsentis exilij liberationem. Secundò pro hac deuotam facit orationem, ibi. *Exaudi.* Tertiò huius exilij causam dicit priorum parentum præuaricationem, ibi, *Verba iniquorum.* Quantum ad primum sciendum quòd quandiu sumus in præsenti sæculo: sumus in quodam exilio, & peregrinamur à Domino, dicente Apostolo, quandiu sumus in hoc corpore, pere- A grinamur à domino Quod ideo dicit, quia quamuis Deus sit vbique, & in eo sint omnia: dicimur tamen peregrinari ab eo, quia & si vbique Deus est, non tamen à nobis hic videtur sicut in cœlis videbitur: peregrinamur ergo non fide sed spe: vnde ibidem subdit Apostolus. Per fidem enim ambulamus, id est, ad Deum tendimus: non per speciem, id est, non per præsentiam. Qui enim peregrinatur & per fidem ambulat, nondum est in patria sua: sed iam est in via. Qui autem non creditmec est in patria neque in via. Ista autem peregrinatio terminabitur, quando de posito mortali corpore, in patria clarè videbimus Deum, & laudabimus ipsum perfectè. Quia videmus nunc per *1.Cor 13* B speculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem &c. Hanc ergo exilij liberationem & ad patriam peruentionem, firma spe nobis ostendit *Hymnus.* Psalmista dicens. *Te decet hymnus Deus in Sion.* Vbi nota quòd hymnus dicitur laus Dei cum exultatione de æternis habita. Et quia sic sancti in patria Deum laudant: ideo tunc Deo perfectè hymnum decantabant, scilicet quando ipsum Deum facialiter speculabuntur. Et ideo determinans locum in quo hymnus iste à beatis cantabitur dicit. *In Sion:* quod specula interpretatur. *Et tibi reddetur votum in Hierusalem.* Primum enim votum quod Deo facimus in baptismo est renunciare diabolo & peccatis, & Deo adhærere & eius C mandatis: quandiu autem sumus in præsenti vita, hoc votum plenè obseruare non possumus, carne trahente deorsum: sed in patria plenè soluemus. Et hoc est quod dicit. *Tibi reddetur votum in Hierusalem*, scilicet, in cęlesti patria: quia Hierusa- *Quæstio.* lem visio pacis interpretatur. Sed hic occurrit dubium scilicet, vtrum sit magis meritoriũ illa vota in baptismo facere & obseruare, quã illa obseruare sine voto: vt pura quis recipit baptismum, & nullum votum Deo facit: alius recipit & vouet &c. & vterque ille æqualiter viuit, & vnus omnia facit & obseruat, quæ alius. Quæritur modo, quis istorum magis meretur. Et sic quæri potest generaliter de omni bono, vtrum sit magis meritorium illud an cum voto facere, sine voto, Et videtur quòd magis sit meritorium facere sine voto: quia actus liberè elicitus est magis meritorius, quam ex necessitate, sed actus factus ex voto fit ex necessitate: quia votum necessitatem im- *2.Cor.9.* ponit: actus autem sine voto fit ex libertate: ergo. Et istam rationem videbatur Apostolus dicere. Faciat vnusquisque prout destinauit in corde suo, non ex tristitia aut ex necessitate. Hilarem enim datorem diligit Deus. Ad hoc etiam videtur Prosper in secundo de vita contemplatiua di- *Prosper.* cens. Sic abstinere vel ieiunare debemus vt non nos necessitati ieiunandi subdamus, ne iam non deuoti, sed inuiti rem voluntariam faciamus. Modo ille qui vouet aliquid se facturum, subdit se F necessitati illud faciendi: ergo. Ad oppositum videtur: quia scriptura consulit vota facere, consilium autem semper est de meliori, vnde psalmus. Vouete & reddite &c. vbi glo. vouere voluntati *Psal.75.* consulit. Et confirmatur: quia qui facit aliquid sine voto: vnum tantum consilium implet, scilicet, de faciendo. Qui autem facit cum voto, implet duo consilia, scilicet de faciendo bono, & de voto adimplendo. Respõdeo quòd maioris meriti est aliquid facere ex voto, quam sine voto: cæte- *22.q.88.* ris parib. Hoc autẽ sanctus doctor probat triplici

Peregrinatio. 2.Corin.5.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ratione secunda secundæ. q. 88. Primò sic, actus virtutis quanto à nobiliori virtute est imperatus tanto est magis meritorius: sed actus virtutis factus ex voto est huiusmodi: ergo: maior patet: quia actus nobilioris virtutis est melior eo: quia imperatur à superiori virtute, vt puta actus fidei, & spei, imperatus à charitate melior est, quam non imperatus: similiter de actu ieiunij vel castitatis: quia vltra actum virtuosum, ibi est obedientia superiori virtuti. Sed patet minor, quoniam vouere est actus latriæ quæ est nobilior virtus inter omnes virtutes morales: quia est cultus Deo debitus. Et ideo actus aliarum virtutum moralium: puta ieiunare, qui est actus abstinentiæ: continere, qui est actus castitatis: sunt meliores, & magis meritorij si fiant ex voto: quia sic iam pertinent ad diuinum cultum, quasi quædam Dei sacrificia. Vnde August. dicit in lib. de virginitate. Quia neque ipsa virginitas est, sed quia Deo dedicata est honoratur, quam vouet, & seruat cõtinentiam pietatis. Secundò sic: ille, qui vouet, & facit: plus se Deo subiicit, quàm ille, qui facit sine voto, patet: quia Deo se subiicit, non solum quantum ad actum, sed etiam quantum ad potestatem: quia de cætero oppositum facere non potest. Sicut Anselmus ponit exemplum in libro de similibus, quòd plus donaret alicui qui donaret arborem cum fructibus: quam qui donaret solum fructus, proprietate arboris sibi retenta. Tertiò, quia per votum voluntas immobiliter firmatur in bonum. Facere autem aliquid ex voluntate firmata in bono, pertinet ad perfectionem virtutis: vt vult philosophus secũdo Ethicorum: & sic est maioris meriti. Sicut patet per oppositum facere aliquod malum ex voluntate obstinata in malo: est maioris demeriti. Ad argumentum ad oppositum dicendum q̃ necessitas est duplex, scilicet, immutabilitatis, & coactionis. Secunda benè tollit meritum, & de illa argumentum procedit, sed necessitas immutabilitatis quæ stat cum liberate complacentiæ meritum non tollit, sed auget: & talis est in voto. Verbi gratia. Christus necessitate immutabilitatis agebat actus meritorios, & virtuosos: quia oppositos facere nõ poterat: quia nec peccare. Nunquid ergo actus eius non erant virtuosi, & meritorij? Similiter de Apostolis, qui fuerunt in gratia confirmati in aduentu spiritussancti, tamen meritoriè operabantur magis quàm ante confirmationem. Similiter loquendo etiam moraliter actus bonus quanto ex maiori habitu virtutis procedit, sit magis immobiliter, & tamen moraliter est maioris bonitatis: vt deducit philosophus secundo Ethicorum.

Augusti. *Anselmus.* *Philosophus.*

1011 Exaudi orationem meam: ad te omnis caro veniet.

Hic pro exilij terminatione suam ponit orationem. Hic enim orat vt omnis homo de exilio præsentis vitæ ducatur ad patriam: quod nomine carnis totus homo intelligitur: vt apertè totum intelligatur, scilicet corpus simul, & anima. Nec incongruè. Quoniam secundum grammaticos (vt alias dixi,) caro in singulari numero proprie stat pro carne humana. In plurali autem numero stat pro carnibus aliorum animalium. Vnde verificator ait. Carnes carnifices &c. Non autem dicitur propriè caro nisi dum viuit. Caro autem humana non vivit, nec dicitur caro humana, nisi à forma humana: sicut nihil dicitur album, nisi per formam albedinis. Cum ergo sola anima rationalis sit forma substantialis hominis secundum philosophos & theologos, sequitur q̃ propriè non dicitur caro, nisi informata sit anima rationali, & sic significat totum hominem. Cum ergo orat hic Psa. quòd omnis caro ad Deum perueniat, quid aliud petit nisi q̃ omnis homo de hoc exilio perueniat ad patriam? Itẽ notandum q̃ hic hoc signum vniuersale *omnis* stat pro generibus singulorũ: non pro singulis generũ. Vnde hic ait glo. *Omnis caro ad te veniet*, id est, omnis homo. i. ex omni genere hominis. s. pauperes & diuites: viri & mulieres, docti & indocti, pueri & senes. Sic enim accipitur omnis caro pro omni genere hominum. Gen. 6. Omnis caro corruperat viam suam super terram: & statim subditur post. Finis vniuersæ carnis venit coram me. Certum enim est, quòd ibi caro accipitur pro toto homine, & signum vniuersale pro generibus singulorum non pro singulis generum: quia Noë non corruperat viam suam super terram, nec filij sui, nec finis illorum venerat coram domino, cum saluati fuerint à diluuio.

Caro significat totum hominem.

1012 Verba iniquorum præualuerunt super nos, & impietatibus nostris tu propiciaberis.

Hic ostendit præsentis exilij causam fuisse primorum parentũ præuaricationem. Vbi aduertendum, quòd omnium iniquorum caput est diabolus & omnes peccatores, & iniqui membra sunt diaboli. Iniquus ergo à principio fuit diabolus: fuerũt & primi parentes. Quorum verba præualuerunt super nos: quia ipsorum occasione totum genus humanum in huius exilij peregrinatione est missum, Quorũ verborum principium fuit diabolus dicẽs, Quare præcepit vobis Deus? &c. Nequaquã moriemini. Verba primorum parentum, quia dum requisiti de peccato peccatũ suum cõfiteri debebant, ipsum excusando in Deũ retorserunt Adam dicente, Mulier, quam dedisti mihi sociam, dedit mihi, & comedi. Verba mulieris dicentis, Serpens decepit me &c. Propter istorum iniquorum verba in exilium huius mundi missum est genus humanum: vnde ait. *Verba iniquorum præualuerunt super nos*, gl. 1. verba diaboli, & primitiuorum parentum, *præualuerunt super nos*. i. proiecerunt nos in hoc exilium: quia. s. fuerunt occasio exilij nostri: quia nisi verba, & peccata iniquorum fuissent, homo sine huius vitæ exilio ad requiem transisset. Vt ostendit Greg. d. Ad hoc in paradiso homo positus fuerat, vt, si se ad conditoris sui obediendam vinculis charitatis astringeret, ad cœlestem angelorum patriam quandoque sine morte carnis transiret, Sic namque immortalis est conditus, vt tamen, si peccaret, etiam mori posset. Et sic mortalis est conditus, vt si non peccaret etiam nõ mori posset, atque ex merito liberi arbitrij beatitudinem illius regionis attingeret, in qua vel peccare, vel mori non posset &c. Sic igitur *verba iniquorum*. s. dæmonis tentantis, mulieri suadentis, & viri consentientis *præualuerunt super nos*. Sic enim quilibet illorum (vt dicitur Psal. 51.) præualuit in vanitate sua. Sed ab isto exilio per verbum incarnatum liberamur, & ducimur ad patriam: & hoc

Verba iniquorum. *Primi parentes Mors Gloria Greg. 4. mor. 33.*

Propitiacr. hoc est quòd subditur. *Et impietatibus nostris tu propiciaberis.* Vbi nota quòd secundum Grammaticos propitius dicitur à propè, q̃ benignus, misericors, mitis, placatus. Et hinc dicitur propitior propitiaris idem q̃ fieri vel esse propitium & placatũ: quia cum peccatis nostris Deus longè fiat à nobis non loco, sed similitudine, cum peccata nobis placatus dimittit, tunc nobis propitiatur, id est, propè nos efficitur, & nos propè eum similitudine: quia ei magis similes efficimur. Propitiatur ergo Deus impietatibus nostris, quando ignoscit & dat veniã: quod maximè fecit Christus quãdo pro peccatis nostris se hostiã obtulit patri in ara crucis. Propter quod dicitur. *Si quis peccauerit, aduocatum habemus apud patrem Iesum Christum, & ipse est propitiatio pro peccatis nostris.* *1. Ioan. 2.*

Omnis.

1013 Beatus quem elegisti & assumpsisti habitabit in atriis tuis.

11. q. 3. ad mensam.

Hic ostenditur quanta post exilium hoc erit consolatio. Et duo facit. Quia ostendit q̃ in patria erit beatorum stabilis permanẽtia. Secundò quòd ibi erit omnium bonorum vniuersalis abundãtia, ibi. *Replebimur.* Quantum ad primum notandum quòd Deus multipliciter nos elegit, scilicet, æternaliter prædestinando, temporaliter vocando, æternaliter glorificando. Primò elegit æternaliter prædestinando. Ad Ephes. 1. Elegit nos ante mundi constitutionem, vt essemus sancti & immaculati. Vbi nota q̃ differentia est inter effectum prædestinationis vel electionis æternæ, & prædestinationis: nam effectus prædestinationis est ipsa gloria, & hũc præcedũt merita. Sed ipsa prædestinatio est ipsa æterna electio quã nulla merita nostra precedunt. Vnde ad glo. Eph. 1. Ne quis putet animas cũ Deo fuisse æternas: & tunc aliquid meruisse iuxta errorem illorũ qui dicũt ante hęc visibilia fuisse animas sanctas, & ideo tũc fuisse electas. Ideo Apostolus apertè ostendit hoc esse falsum dicens. Elegit nos ante mundi constitutionem. Quomodo autem eligeret eos qui nondum erant, nisi prædestinando? Elegit ergo prædestinans nos. Et sicut non elegit nos eo quòd tũc sancti essemus, ita nec ideo tunc elegit, quia sancti futuri eramus: sed potius elegit nos ad hoc, vt essemus sancti & immaculati. Sic ergo electio eius est causa sanctitatis futuræ, & non sanctitas futura est causa electionis eternę. Secundò elegit nos temporaliter vocando. Et sic quandoque elegit & vocat prescitos. Sic enim elegit Iudam, quãdo ipsum ad Apostolatum vocauit. Ioan. 6. Nonne ego vos duodecim elegi, & vnus ex vobis diabolus est? Et si dicas. Quomodo elegit Iudam, quem prescibat damnandum? Respondet Aug. sup. Ioan. Electus est iste Iudas, de quo nolente & nesciente magnũ aliquod bonum fieret, Sicut enim iniqui malè vtuntur bonis operib. Dei: sic econtra Deus benè vtitur malis operibus hominum. Quid Iuda peius? sed malo eius benè vsus est dominus: quia ab ipso se tradi pertulit, vt nos redimeret. Tertiò nos eligit æternaliter glorificando: & ad gloriam assumendo. Sic enim dicitur Matth. 13. Simile est regnum cœlorum sagenæ, &c. sequitur. Elegerũt bonos in vasa sua, malos autem foras miserunt. Vbi Greg. in Homil. Nunc enim ecclesia bonos malosq; communiter continet: sed in fine boni pisces in vasis eliguntur: mali autem foras proiiciuntur: quia electus quisque in tabernacula æterna recipitur: & ad exteriores tenebras reprobi pertrahuntur. Vnde de quolibet tali nunc dicitur. *Beatus quem elegisti & assumpsisti.* glos. Beatus quem elegisti per gratiam à massa perditorum: & assumpsisti tecum ad gloriam Angelorum. Et nota quòd antequam Deus sic eligat hominem, & assumat ad beatorum gloriam: multipliciter ipsum probat. Quia probat ipsum sicut clericum ante promotionem, sicut nouitium ante professionem, sicut bacealarium ante inceptionem, sicut denarium ante oblationem. Primò eligendus ad vitam, probatur sicut clericus, &c. Clericus enim antequam ordinetur: probatur & examinatur. Et quanto altiorem gradum est recipiendus, tanto est strictius examinandus. Illi autem quos Deus eligit, promouendi sunt ad ordines Angelorum: quia erunt beati in cœlo sicut Angeli Dei. Magnus autem fauor fieret clerico, si prænoueretur de qua materia deberet examinari. Iste autem fauor nobis fit: quoniam nobis prædicitur de quibus debemus examinari pro ordinibus in generali iudicio fiendis: quando iusta opera nostra ad ordines angelorum promouebimur: quia, scilicet examinabitur de communibus, non de difficilibus: quia, scilicet, de operibus pietatis. vt patet Matth. 5. Et qui in his sufficientes reperti fuerint, cum angelis erunt ordinati, qui autem insufficientes, repudiati, quia ibunt in supplicium æternum: iusti autem in vitam æternam. Et isto modo: quia Dauid in operibus misericordię fuit repertus sufficiens, ideò à Deo fuit electus Psalm. 77, Elegit Dauid seruum suum. Secundum patet, Examinatur enim nouitius ante professionem. Vnde secundum iura, tempus nouitiatus dicitur tempus probationis. In quo tempore licet gerat habitum professorum: tamen ipsum libere dimittere potest ante professionem. Moraliter habitus & ornatus animæ est gratia: vita præsens est tempus nouitiatus & probationis. Licet igitur habeamus habitum professorum, id est, beatorum, qui est gratia consummata, non tamen sumus professi, sed habitum gratiæ prohibere possumus ad libitum: quem si proiiciamus, non professamur cum beatis, si autem perseueranter per totum tempus probationis, scilicet vitæ præsentis tenemus nos eligit Deus ad professionem beatorum. Sic enim dicitur Numeri decimosexto. Sanctos applicabit sibi, & quos elegerit appropinquabunt ei. Et nota quòd nouitij antequam ad professionem eligantur, communiter de quinque interrogantur, quæ Christus in suis nouitiis requirit vt professentur. Primò requiritur an sint seruilis conditionis. Istud requirit Christus, scilicet an homo sit mundanis seruitiis dedicatus, vel pro delitiis, vel delitiis, vel honoribus mundo implicatis. Quod si sit, non admittitur: quia, nemo potest duobus dominis seruire. Narratur de quodam Philosopho, qui aliis coram principe assurgentibus, & ipsum honorantibus, ipse principi assurgere noluit. Et dum causa quæreretur, ipse respondit. Quia ipse est seruus serui mei: quare ergo ei assurgerem? Et causam assignat dicens, quia mundus mihi seruit, & ipse seruit mundo. Iste non fuit seruilis conditionis, sed valdè nobilis. Secundò quæritur à nouitio, an sit alterius professionis. Sic moraliter ille qui est radicatus in ali-

Probat Deus suos *Seruire.* *Matth. 6.* *Nota de quodã philosopho.*

Elegimus Deus multipliciter. *Prædestinatio.* *Ephes. 1.* *Aug. sup. Ioan.* *Gregor.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

qua mala consuetudine, viuens in peccatis, est: quasi alterius professionis, & talis sibi cauea, quia licet à Christo possit ad professionem eligi tamen cum magna difficultate ex parte ipsius. Tertiò requiritur an sit coniugatus, id est, an sit carnis operibus dedicatus: quia si sit cum perfecta voluntate ad professionem non potest venire, Lucæ 14. Vxorem duxi, & ideo non possum venire. Quartò quæritur, an sit debitis obligatus. Homo enim obligatur ad computum, & ad restitutionem, si fuerit vsurarius, & sic ditatus. Sic est qui per falsum testimonium pauperem, vel alium spoliauit, qui per falsas apparentias, vel hypocrisim aliorum bona acquirunt, & tales à Christo non admittuntur, Psalm. 124. Declinantes autem in obligationem adducet dominus cum operantibus iniquitatem. Quintò requiritur an habeat occultam infirmitatem: hoc est, si habeat peccatum occultum de quo non sit confessus, quod infirmitas occulta dicitur. Et tales ad professionem Christus non admittit. Sic ergo ad omnia prædicta benè respondere potest, à Deo eligitur ad professionem, sin autem repudiatur, Eccles. 45. Elegit eum ex omni carne. Tertium principale patet. Quilibet enim electus à Deo, sicut baccalarius ante inceptionem, tribus modis examinatur scilicet, legendo, respondendo, & opponendo. Ita nos debemus legere volumen conscientiæ nostræ. Stolidus enim clericus reputatur, qui nescit legere scripturam suam, vel opus suum cognoscere. Ita qui nescit cõfiteri, vel in propria conscientia legere. Gal. 6. Opus autem suum vnusquisque probet, & sic in semetipso. Secundò habemus opponere, & hoc per iustam correctionem proximorum. Matth. 18. Si peccauerit in te frater tuus, vade & corripe &c. Et Sapien. 1. Probata autem virtus corripit insipientes. Tertiò debemus re- 1. Thess. 5. spondere per gratiarum actionem. In omnibus gratias agite. Et qui ista bene perfecerit, dignus erit gradu magistrali. Exemplo Tobiæ, qui hæc omnia in se compleuit integraliter, peccata confitendo, vxorẽ corripiendo, Deo pro flagello gra- Tob. 12. tias agendo. Vnde & dictum fuit, quia acceptus eras Deo, necesse fuit vt tentatio probaret te. Vt cuilibet tali dicat dominus. Elegi te in camino Esa. 48. paupertatis. Quartò principaliter eligendus à domino examinatur, sicut denarius ante oblationẽ. Qui enim mutuauit alteri denarium: in solutione considerat quantitatem, pondus, & imaginem: quia si in aliquo istorum deficiat, non est legalis moneta, nec recipienda. Moraliter quantitas est æquitas, pondus est charitas, imago est veritas. Æquitas, ad proximum, charitas ad Deum, veritas ad seipsum. Vnusquisq; autem accepit à Deo denarium mutuò, id est, animam rationalem habentem imaginem regis. Et in die mortis est tempus solutionis: quia tunc oportet imaginem reddere, & Deo offerre. Matth. 22. Ostendite mihi numisma census huius denarij, id est, animæ. Et nisi habeat, tria prædicta, scilicet, quantitatem, pondus, & imaginem reprobatur. Hiere. 6. Argentum reprobum vocate eos: quia dominus proiecit eos. Si verò illa tria habuerit, dicet Christus illud Gen. 43. Pecuniam quam dedistis mihi, probatam ego habeo. Et de nostro denario verificabitur illud Psal. 11. Argentum igne examinatum, &c. examinatum igne charitatis, probatum, purgatum septuplum, scilicet à septem peccatis mortalibus.

A Et sic quilibet talis electus erit à Christo, qui est patris vnicus, electus Psal. 17. Cum electo electus eris. Et nota quod tales electus Deus transfert, scilicet de rebellione ad reconciliationem. De dissolutione ad religionẽ. De peregrinatione ad quietationem. Primum patet. Quoniam existeres in statu peccati, & iniustitiæ originalis, vel actualis ad statum gratiæ, vel pœnitentiæ transfert sicut misericors rex profugos, & exules reuocat gratiosè, & ad pacis reconciliationem admittit. De isto exilio reducti fuerunt Petrus, Paulus & alij plures. ad Colossen. 1. Eripuit nos de potestate tenebrarum, & transtulit nos in regnum dilectionis filij sui. Ipse cuilibet pœnitenti, dicet, Elegi te, & non B abieci te. Secundum patet. Sicut enim hortulanus plantas delicati fructus, quãdo est prope viam, & in loco cõmuni, vbi modo à bestiis læditur, modo à trãseuntibus excutitur, ita quod vix producit fructum ad maturitatem, quin lædatur, vel in germine quando germinat, vel in flore quando floret, vel in fructu quando matureſcit, propter quod talem plantam, vel transfert in viridarium, vel in hortum benè conclusum, vbi fructificet sine impedimento, & fructus eius ad vsum domini sui conseruetur. Ita moraliter Christus aliquando videt personam aptam ad fructificandum in ecclesia, quando ergo est in mundo: qui est in via communi omnium transeuntium & profert germen, & C flores, scilicet, sanctũ propositum: quia bona multa proponit facere, sed statim læditur à bestiis, id est, à bestialibus hominibus datis voluptatibus huius vi- Psal. 77. tæ: vel excutitur manibus, scilicet, aliorum exemplis, & ab eis agitatur, & sic læditur fructus eius ex malorum consortio, talem transfert in hortum religionis, de quo Can. 5. Veni in hortum meum, &c. Et in isto horto est myrrha pœnitentiæ, aromata sanctè doctrinæ. Et de hac translatione dicitur. Vineam de Ægypto transtulisti, &c. id est, de tenebris peccatorum. Tertium patet. Rex enim habẽs hominem qui benè in aliquo officio fideliter secum laborauit, promouet eum ad aliquem certum statum pro labore suo: & sic de labore transit ad requiem. Figuratur. 2. Reg. 19. vbi dicitur Berzellai, Veni mecum, vt requiescas securus in Hierusalem. Berzellai interpretatur tribulatio nostra, & significat sanctos, qui mala huius mundi fortiter portauerũt. Istos Christus: quia in hac vita fecerũ fortiter laborauerunt, transfert æternaliter in requiẽ, regni cœlestis. Eccles. 44. Enoch placuit Deo, trãslatus est in paradisum. Eccl. 54. Elegi te eum ex omni carne. Quibus omnibus consideratis, benè de quolibet sic electo ait Psalm. *Beatus quem elegisti, & assumpsisti*: quia *habitabit in atriis tuis*, scilicet amplius non mouendis.

Electio à Deo. Transfert.

Esa. 49.

Replebimur in bonis domus tuę, sanctum est templum tuum, mirabile in æquitate. 1014 24. q. 1. alius.

Hic ostenditur, quod in patria erit omnium bonorum vniuersalis abundantia. Vbi nota, quòd bona, quibus beati replentur in patria: excedunt cætera bona: quod patet, si consideres, quod quædam in præsenti vita sunt bona possessionis temporalis. Operationis moralis, Gratiæ salutaris. Quæ tamen omnia, à bonis patriæ exceduntur. Primò considera bona possessionis temporalis. Et ista

Bonũ malũ triplex.

ista sunt valdè mutabilia: quia modo accedunt, modo recedunt. Vnde à sapientibus vocantur inter bona, bona minima: licet hodie multis credantur bona maxima. Quod patet si consideres, Primò quòd ista sunt variabilia. Quanti enim magni, & potẽtes de magnis bonis temporalibus est magna infortunia deuenerunt? Sicut apparet in illo diuite, de quo Lucæ 12. Anima mea, habes multa bona &c. Et vide mutationem: quia eadem nocte sublatus est de medio. Secundò sunt insatiabilia. Vnde dicit Philosophus 1. polit. quòd concupiscentia pecuniæ est infinitaſt. Vnde Ecclesia. 4. Est vnus, & secundum nõ habet: non filium, non fratrem, & tamẽ laborare non cessat, nec satiantur oculi eius diuitiis: nec recogitat, dicens. Cui laboro, & fraudo animam meam bonis. Tertio sunt ad aliud ordinabilia. Vnde Philosophus dicit. Sunt autem diuitiæ alterius gratia, scilicet, vt subueniatur proximo. Propter quod Zachæus dicebat. Dimidium bonorum meorum do pauperibus. Quibus consideratis, ista bona temporalia minima bona debent vocati: quamuis hodie maxima reputentur: quia circa illa hodie errore decipimur. Docet enim experientia: quòd quando visus aliquam rem videt per medium diuersum, puta densum, vel diaphanũ, malè iudicat de re visa, sicut patet de medio diuerso: de baculo, cuius pars est in aqua, alia verò pars extra aquam. Cuius scilicet vnam partem videt oculus per medium aëris, & aliam per C medium aquæ, tunc enim oculus iudicat illum baculum esse curuum: cum tamen sit rectus. Sic res visa per medium densum apparet maior quàm sit: & quàm appareat in medio rariori. Sicut patet de denario sub aqua: & de stellis, quæ sunt corpora maxima: quæ tamen visæ per medium subtile aëris, paruæ apparent. Quod non solum est propter maximam distantiam, imò etiam propter media subtilia, per quæ videntur: sicut est sphera aëris, & sphera ignis. Sic moraliter ista bona temporalia, vt sunt diuitię, delectationes corporis, &c. quæ sunt in rebus grossiotibus: quàm sit oculus mentis, scilicet, intellectus, qui est purus, & immaterialis, vt dicitur tertiò de anima. Ideo talia D videntur grossiora, & maiora, quàm realiter sunt. Bona verò gratiæ cùm spiritualia sint: & delectationes eorum sint spirituales, à Deo, qui est summè spiritualis, nobis immissæ: videntur minora quàm sint: propter quod signanter dicitur. Qui peruersi cordis est: non inuenit bonum. Item in istis bonis decipiuntur homines mundani credentes delectationes carnis, & voluptates esse bona principalia. Cõtra quos Sen. arguit dupliciter, primò sic: aut illa bona non sunt, quæ vocantur: aut homo felicior est Deo: quoniam, quæ parata sunt nobis, non habet Deus in vsum, nec libido apud ipsum est: nec epulatio, nec opes, nec quodcunque ex his, sed impossibile est bona Deo deesse. E Igitur ista, quæ vocantur bona, non sunt vera bona, sed falsa. Secũdò arguit sic. Ista temporalia bona sunt corruptibilia: ergo in eis non est summa fœlicitas. Et concludit quòd omnis fœlicitas sit perfecta, dum consummatur virtutibus. Vnde dicit. Proprium bonum hominis perfecta ratio est: cætera enim cum animalibus communia sunt: quia fortis est leo, formosus pauo, velox equus. Ratio autem hominis est: quia vnumquodque est bonum cum eius ratio bona est. Et hoc est, quod dicitur Micheæ 5. Indicabo tibi, ô homo, quid sit bonum, & quid Deus tuus quærat à te? vtique facere iudicium, & iustitiam, & sollicitè ambulare cum Deo tuo. Secundò dicitur esse bonum operationis moralis: quod, scilicet consistit in virtutibus moralibus, & earum operationibus. Et isto bono multi etiam infideles suo modo boni dicuntur, dum moraliter viuunt secundum iustitiam, aliena non rapientes, castè viuentes, sobriè, & sic de aliis virtutibus moralibus. Quoniam per has morales virtutes homo redditur bonus, & eius opus bonum: & dicitur secundò Ethicorum. Et istud bonum apud philosophos dicitur bonum honestum: dicitur etiam bonum intrinsecum: quia à nullo potest violenter auferri. Vnde narrat Valerius libro se- Valerius. B ptimo, capitulo secundo: quòd Bias, cum patriam eius inuasissent hostes: & capta ciuitate, permisissent omnes incolumes, cum illis bonis, quæ asportare poterant, fugere. Aliis ergo preciosarum rerum pondere onustis fugientibus, & ipse Bias de suis bonis nihil asportaret: & super hoc interrogatus: ipse Bias respõdit. Ego bona mea mecum porto. Illa enim pectore gestabat non humeris, nec oculis exterioribus visenda, sed examinanda animo. Quæ domicilio mentis inclusa, nec mortalium, nec Deorum manibus labefieri queunt. Et vt manentibus presto sunt, ita fugientes non desserunt. Et quamuis ista de se sint bona, non tamen habent sufficientiam: quia ad finem principalem hominis, qui est beatitudo, non sufficit: vt de talibus moraliter bonis (vt fuerunt Philosophi, tamẽ infideles) dicatur illud Iob. 21. Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad infernum descendunt: tertiò est bonum gratiæ salutaris. Et illud differt à bono morali. Quia licet bonum morale sit gratis datum à Deo, non tamen de se sine forma charitatis facit Deo grattum, vt ostendit Magist. lib. 2. dist. 24. Et istud est bonum meritorium vitæ æternæ: de quo dicitur Rom. 8. Omnia cooperantur in bonum iis, qui secundum propositum vocati sunt sancti. Quod ideò dicit, quia qui bonum charitatis habet, vbique rationem meriti inuenit, quia omnia talia cooperantur in bonum, siue bona, siue mala, siue mors, vel vita, siue prospera, vel aduersa: quod ostenditur tam de bonis quàm de malis. De bonis, quoniam bona sunt duplicia, scilicet, quæ facimus, & quæ recepimus. Bona quæ facimus, bonis vertuntur in bonum, dum in his solum salutem animę, proximorum edificationem, & Dei laudem quærunt. Similiter bona, quæ recipiunt boni, illis vertuntur in bonum, dum illa cum gratiarum actione, vt Dei beneficia recipiunt. Similiter & mala, quæ recipiunt, dum in illis armantur patientia: quinimò, vt dicit Vlricus super illo Psalm. 17. Diligam te, domine, fortitudo mea. Per bonum gratiæ omnis fortitudo mihi contraria succumbit, anti qui draconis malitia nocere cupiens, mihi proficit. Seuire poterit mundus, sed hoc erit mihi seruire. Vrere poterit, tondere, d issecare, sed hoc erit mihi fabricare coronas. Vltimò corpus occidere poterit, sed hoc erit mihi, ru pro carcere, ad libertatem gloriæ euolare. Sed istud bonum adhuc meniem non satiat, quia est via, non terminus, exilium, non patria: etiam quia ante finem deficere potest. Sed bonum gloriæ omnia prædicta superat bona: quia primum est dece-

Bonũ morale.

Bonũ gratiæ.

Mala bona non proficiunt.

Bonũ gloriæ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ptorium,scilicet bonum temporale,& in gloria est perfecta cognitio,& sapientia:quia ibi clarè videtur Deus & in ipso omnia. Ioan. 17. Hæc est vita æterna,&c. Secundum,scilicet bonum morale est insufficiens, quia non satiat, & in gloria est mens perfectè satiata. Psal. 16. Satiabor,cum apparuerit gloria tua. Tertium scilicet bonum gratiæ est dubium, quia deficere potest ante finem:sed bonum
Aug. 22. de ciuitate Dei. gloriæ non potest deficere. Vnde Aug. dicit. Ibi erit Deus omnia bona:quæ ab hominibus desiderari possunt,scilicet vita,salus, virtus, copia, gloria,honor,pax: & vnum bonum omnia continens bona. Cuius bonorum firmitatem notabat Apo-
Gala. 6. stolus, dicens. Bonum facientes non deficiamus: tempore enim suo metemus non deficientes. Ista ergo sunt bona gloriæ, quibus Deus suos replet electos. De quibus nunc in persona omnium electorum ait Psalmista. *Replebimur in bonis domus tuæ.* Notandum tamen, quòd non omnes æqualiter illa bona participabunt,sed differenter secundum differentiam meritorum: quia Ioan. 14. In domo patris mei mansiones multæ sunt. Et hoc notans
Coloss. 1. subdit. *Sanctum est templum tuum mirabile in æquitate.* Quid enim proprius dicitur templum Dei, quàm ipse Christus, in quo habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter? Ad iustitiam enim distributiuam pertinet, secundum differentiam meritorum conferre & præmia. Est ergo templum Dei,id est,Christus, sanctum, & mirabile in æquitate: quia secundum quod dictat æquitas, tribuit præmia iustis: propter quod Psal. 95. de ipso dicitur. Iudicabit orbem terræ in æquitate.

1015 Exaudi nos,Deus,salutaris noster, spes omnium finium terræ,& in mari longè.

Hîc Psalmista consurgit ad gratiarum actionem,& ad laudem diuinam. Et diuiditur in partes tres. Quia ostendit primò diuinæ bonitatis immẽsitatem. Secundò Christi incarnationis humilitatem,ibi. *Visitasti*. Tertiò sacramenti eucharistiæ vtilitatem,ibi. *Flumen Dei*. Quantum ad primum: quòd ostendens diuinam potestatem,ipsam ostendit in tribus,scilicet, in bonorum consolatione, in prædicatorum illustratione, ibi. *Præparans*: in mundanorum conturbatione, ibi. *Turbabuntur*.
Mare pœnitentia. Gregor. 2. mor. c. 30. Quantum ad primum notandum, quòd hic per terram intelligũtur peccatores: sed per mare pœnitentes. Primum ostendit Grego. dicens. Quid per terram nisi peccator homo intelligitur? Primò quippè peccanti homini dictum est, Terra es,& in terram ibis. Sed per mare intelligitur pœnitentium status: patet, quoniam mare ab amaritudine dicitur: quia,scilicet aquas amaras habet, & salsas. Similiter & pœnitentia dicitur mare, id est, amara: quia aquas amaras lachrymarum,& contritionis emittit, dum per ipsam homo seipsum punit: quia sensualitati valdè existit amarum. Vnde de pœnitentia sub nomine maris dicitur illud Iosue 12. quòd est mare deserti, quòd estimare salsissimum. Dicitur enim pœnitentia mare deserti: quia per ipsam homo deserit mundum: quinimò etiam & corpus proprium, dum ipsum flagellis subiicit. Dicitur etiam & mare salsissimum propter amaritudinem pœnitentiæ, quam continet.

A Ideo cuilibet verò pœnitenti dicitur. In mari via tua,&c. Volens ergo ostẽdere Psalmista,quòd Dei potestas est refugium peccatorum, ipsos vocando ad pœnitentiam,refugium pœnitentium,ipsis plenam conferendo veniam,ait. *Exaudi nos,Deus salutaris noster*,id est,exaudies. *Spes omnium finium terræ*, id est, omnium peccatorum. *Et spes in mari longè*, id est,omnium pœnitentium,qui per humilitatem à se remotos reputant. Si autem moraliter de mari pœnitentiæ vis loqui. Nota quòd pœnitentia propriè significatur per mare æneum, quod Salomon fecit: vt habetur 3. Regum. 7. Fecit Salomon mare æneum decem cubitos habens in latitudine,&c. Vide in prædicationibus meis quadragesimalibus.

Præparans montes in virtute tua, accinctus potẽtia, qui cõturbas profundum maris,sonum fluctuũ eius. 1016

De pœnitentia dist. 1. ca. finem.

Hic ostendit Dei potestatem in prædicatorum illustratione. Vbi nota quòd scriptura per montes significat fidei prædicatores, vt ostendit Greg. super illo verbo Iob. 9. Qui transtulit montes,&c. di-
Montes sunt prædicatores. Gregor. 9. mor. c. 2. cens. In scriptura sacra montium nomine prædicantium altitudo designatur. De quibus per Psal-
Psal. 71. mistam dicitur. Suscipiant montes pacem populo, &c. Electi quippe prædicatores æternæ patriæ:nõ immeritò montes vocantur:quia per vitæ suæ celsitudinem:ima terrarum deserunt:& cœlo propin qui sunt, &c. Istos ergo montes præparauit Deus, quando per Spiritum sanctum ipsos perlustrauit: vt puta quando Apostolos omnium linguarum genera docuit. Et hoc fuit apertum signum diuinæ potestatis, vt, scilicet,homines illiterati,& simplices à Spiritu sancto inspirati,sua prædicatione totum conuerterent mundum:& miracula aliàs inaudita facerent. Quod notans Psalm. dicit hic. *Præparans montes*, id est, disponens sanctos prædicatores ad totum mundum docendum. Et hoc *in virtute tua*: quia magna Dei virtute fuit factum, vt piscatores subito efficerẽtur doctores. Et homines despecti subito miraculis potestate inaudita fulgerent. Et quia hoc fecit homo Christus, nõ quidem virtute humanitatis,sed diuinitatis,cui erat vnitus. Ideo subdit. *Accinctus potentia*, id est, secundum
Mare superbia. gloss. diuinitate: quia humanitas verbi maiestate præcincta est: vt,quod homo ex se non habuit,daret deitas. Quid autem per istos montes sic præparatos, vel prædicatores fecerit. Audi quod sequitur. *Qui conturbas profundum maris, & sonum fluctuum eius.* Hic enim per mare accipitur peccator, & maximè superbus: quia superbia omnium peccatorum est caput. Nam mare inter alias conditiones est tumidum. Intumescit enim ad modum montium:& in altum eleuatur:propter quod dicitur psal. 92. Mirabiles elationes maris. Et verè mirabiles, quia quandoque ita bassum est, quòd vix videtur, & subito in altum eleuatur. Et sic significat superbiam: quæ multis de re vili, & bassa cor hominis in altum eleuat: vt puta quandoque per diuitias, quandoque per pulchritudinem, quandoque ex aliquo bono per hypocrisim facto. Quæ tamen omnia deberent hominem magis bassum tenere, si considerent se per ista Deo fore magis obligatum: quia cum augentur dona, rationes crescunt donorum. Tantò ergo humilior quisque debet

debet esse ex ratione,&c. Verũtamẽ superbia hoc
Hieron. non cogitans,ad modum maris,de basso,id est, vnde se bassum deberet reputare, in altum erigit cor hominis. Et sic benè de superbo potest dici. Mirabiles elationes maris quia secundum quod ait Hierony. in epistolis. Quid tam magnũ,& mirabile videri potest: quam superbum aduersus eius voluntatem viuere, à quo ipsum viuere accepit? illius præcepta despicere,qui ideo solum aliquid præcepit, vt causam habeat remunerandi. Sic igitur per
Fluctus superbiæ. mare superbi significantur, quos tamen Deus per suos prædicatores cõturbauit, quando per prædicatores mundi superbos ad pœnitentiæ conturbationem perduxit. Et hoc est,quod hic Psal. Deo dicit. *Qui conturbas profundum maris*, id est, secundum gloss. superbos ad pœnitentiam ducis, vt scilicet ex profundo cordis pœniteãt. *Et sonum fluctuum eius*, quia superbi ad pœnitentiam conuersi contradictiones contra Christi fidem sonantes, & persecutiones omiserunt Christo seruientes, vt puta rabies imperatorum & aliorũ tyrannorum alias cõtra ecclesiam sæuiens ac mirabiliter sonans,modo defecit,quia conturbata est virtute pœnitentiæ. Sic enim hoc præuidens Psalmista. 88. ait. Motum autẽ fluctuum eius tu mitigas.

1017 Turbabuntur gentes, & timebunt, qui habitãt terminos,à signis tuis, exitus matutini,& vesperę delectabis.

21. q. 3. tra.

Hîc consequenter ostenditur Christi potestate mundi conturbatio. Vbi nota quòd ad prædicationem apostolorum gentiles primo turbati fuerunt,vt puta: quia videbant deos suos, & ipsorum cultum ad nihilum deuenire, dum Apostolos diis suis prævalere viderent. Et inde turbabantur. Sic turbatus fuit Nero ad Petri prædicationẽ. Ægeas ad Andreæ prædicationem,& sic de aliis. Et hoc est,quod ait. *Turbabuntur gentes*. Sed tamen postea ipsorum visis miraculis, multi per orbem timuerunt Christi nomen, & conuersi sunt. Et hoc est, quod ait. *Timebunt qui habitant terminos*,scilicet,terræ *à signis tuis*. Tã enim visis Christi miraculis, Christiani vbique Deum timent *à signis tuis*, id est, à miraculis,quę per Apostolos sunt facta. Sed aduerte,
Timor. quòd differentia est inter timorem mundi, & timorem Dei,quoniam timorem mũdi sequitur tristitia,sed timorem Dei sequitur gaudium, & exultatio,vnde Eccle. 1. Timor domini delectabit cor, quia qui timet Deũ,gaudet in prosperis per gratia
Prosperitas. Aduersitas. rum actionem,gaudet in aduersis per virtutem patientię. Et hoc notans psalmista dicit. *Exitus matutini & vespere delectabis*. Vbi nota secundum glos. quòd per mane prosperitas, quia lętum est mane post tristitiam noctis. Per vespere autem intelligitur aduersitas. In his enim duobus tentatur homo scilicet, prosperis, vt eleuetur, aduersis vt cadat. Sed in his duobus dat Deus suis exitum, id est modum euadendi,ne pecc ent. Quia si adsunt prospera,inde non capiuntur, qui pro diuitiis Deum habent. Si adsunt aduersa,inde non terrentur,pro quibus passus est Christus. Est ergo sensus.
Exitus. *Exitus matutini & vespere delectabis*,id est, ex aduentu prosperitatis, & aduersitatis *delectabis*, id est, tuos in hac vita delectabiles facies. *Vel exitus matutini, & vespere delectabis*,id est facies tuis delectabile exire à prosperis,& ab aduersis. Si enim non delectet hominem exitus prosperitatis,inde non laborat exire,sed capitur lucris, cui non placet promissio Christi. Et terretur aduersis,quem non delectat ille,qui pro eo voluit pati, vt de aduersis exitum faceret nobis. Sicut enim dominus nos inducit in prosperis,& aduersis,sic inde nos custodiendo educit psal. 102. Dominus custodiat introitum tuum, & exitum tuum.

Visitasti terram,& inebriasti eam: multiplicasti locupletare eam. 1018

1. q. 1 ex Carolico.

Hîc consequenter ostendit Christi incarnationis humilitatem. Supra enim psalmista prędixit exilij huius mundi terminationem & bonorũ consolationem,nunc ostendit,quę fuit horũ causa scilicet,Christi incarnatio,dicens. *Visitasti terram*,&c. Vbi nota, quòd per terram nostra humanitas designatur, quę quãuis ex corpore de terra creato, & anima spirituali constet, tamen quia pars terrena experimẽtaliter magis cognoscitur quàm anima, deo quandoque per terram ipsa humanitas,id est,totus homo ex anima, & corpore compositus designatur. De ista ergo terra humanitatis nostræ, nunc dicit psal. *Visitasti terram*,&c. Visitauit ergo
Visitatio. incarnatio. dominus terram,quando nostram humanitatẽ per sonæ verba copulauit hypostaticè. Sic enim Dei visitationem pro incarnatione accipit Zacha. dicẽs. Benedict' dominus Deus Israel,quia visitauit,& fecit redemptionẽ,&c. Quod exponens Beda super
Luc. 1. Lucam ait. Visitauit dominus plebẽm suam, quasi longa infirmitate tabescentem, & quasi venditam sub peccato, quando verbum caro factum habitabit in nobis. Quid ergo est, *Visitasti terram*: nisi visitasti humanitatem nostram? quia tu fieri homo dignatus es. Et quid habuerit terra nostra ex ista visitatione sequitur. *Et inebriasti eam*. Quod ideo dicit,quia per talem visitationem, nostra humanitas in Christo omni gratia sunt repleta. quia tantam ei Deus gratiæ plenitudinẽ dedit, quod maiorem ei conferre non potuit, vt dicit Magister libro. 3. distin. 13. Vnde sequitur *Multiplicasti locupletare eam*, quia non solum humanitatem Christi repleuit omnibus bonis, sed etiam omnes suos fideles in ipso diuites fecit,in omnibus virtutibus,& spiritualibus bonis. 1. Corin. 1. In omnibus diuites facti estis in illo,in omni verbo,& in omni scientia, ita vt nihil vobis desit in vlla gratia.

Flumen Dei repletum est aquis,parasti cibum illorum: quoniam ita est præparatio eius. 1019

Hîc consequenter ostendit sacramenti eucharistiæ vtilitatem, per quod scilicet nos locupletes fecit,quia per ipsum summa Dei nobis gratia datur. Circa autem illud sacramentum sic procedit. Quoniam ostendit, quòd per illud sacramentum, primo ecclesia plenè saturatur. Secundò, ecclesia per ipsum sanctificatur,ibi. *Benedices*. Tertiò ecclesia per ipsum fundatur, ibi. *Pinguescent*. Quartò quod per ipsum ecclesia iocũdatur,ibi. *Induti sunt*. Quantum ad primum ostendit primò quòd ecclesia ipso sacietatur,quo ad cibum. Secundò quo

Universidad de Deusto
Biblioteca

Eucharistia.

ad potum, ibi. *Riuos eius.* Quantum ad primũ scien- A dum, quod quamuis sacramentum eucharistiæ sit vnicũ, tamen nobis sub duplici specie ministratur, scilicet, panis & vini, cibi, & potꝰ. Et ratione ostendit Magister dicens. Sed quare sub duplici specie sumitur, cum sub altera totus sit Christus? Respondet. Vt ostenderetur Christum totam naturam humanam assumpsisse, vt totam redimeret, panis enim ad carnem refertur, vinum ad animam, quia vinum operatur sanguinem, in quo sedes animæ à phylicis esse dicitur. Ideo ergo sub duabus speciebus celebratur, vt animæ, & carnis susceptio in Christo, & vtriusq; liberatio in nobis significetur. Sic ergo psalmista hic agit de sacramento primo, vt ministratur sub specie panis, & cibi, dicẽs. *Flumẽ Dei repletum est aquis, parasti cibum illorum.* Quid enim hic fluminis nomine, nisi decursus vitæ præsentis intelligitur? Vnde Gregor. ait. Quid fluminis nomine, nisi humanæ vitæ decursus designatur: qui velut à fontis sui origine nascendo surgit: sed quasi ad ima defluens pertransit. Per aquam verò intellige spiritumsancti gratiam. Vnde idem Greg. dicit. Aquæ nomine spiritussancti gratia designatur, sicut veritatis voce in euangelio dicitur. Qui credit in me, sicut dicit scriptura, flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ. Hoc autem dicebat de spiritusancto, &c. Quid est dicere. *Flumen Dei repletum est aquis,* nisi vita fidelium, vel ipsa ecclesia plena est gratia, & spiritussanct donis? Et causam sub dit. *Quia parasti cibum illorum,* id est, quia dedisti sacramentum corporis tui in cibum illorum. Quod quidem sacramentum, vel cibus omni dono, & gratia repletur, propter quod eucharistia dicitur, id est, bona gratia, quia in illo non solum sumitur, augmentum gratiæ, sed etiam ille sumitur, qui est fons, & origo cunctarum gratiarum. Et hoc sacramentum non datur nobis meritis nostris, sed solũ ex Dei mera gratia, & liberalitate. Ideo subdit. *Quoniam ita est præparatio eius.* Vbi glos. Illũ cibum paratti, vt illis des per tuam misericordiam, non quia ipli hoc meruerint.

Flumen vitæ præsentis.

Aqua spiritussc.

Greg. 11. mor. c. 6. Ioan. 6.

Greg. 33. mor. c. 7.

1020 Riuos eius inebria: multiplica ge- D nimina eius, in stillicidiis eius lętabitur germinans.

Hic agit de sacramento, vt datur sub specie potus. Vt enim ita in dictum est. Flumen dicitur ecclesia. Qui sunt ergo rui illius fluminis, nisi ipsi fideles, qui sacramentum illud bibendo inebriantur? Sic enim dicitur psalm. 22. Calix meus inebrians, quam præclarus est. Ita enim sanguinis potatio hominẽ inebriat. Quod ideo sic dicitur similitudinarie, quia sicut mens ebrii absorbetur à vino, sic mens deuota absorbetur à gratia, in potatione Christi sanguinis data. Vnde psalm. 35. E inebriabuntur ab vbertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos. Sed aduerte differentiam inter istam ebrietatem gratiæ, & vini corporalis, quia ebrietas corporalis obscurat intellectũ, hæc autem magis illuminat. Quod bene notat, psalmista, dicens. Calix tuus inebrians quam præclarus est, id est, multum clarus. Vnde Ambr. & habetur de consecr. distin. 2. in calice. Quotiescunque calicem dominicum bibis, remissionem peccatorum accipis, & inebriaris, non carne, sed spiritu. Vnde Apostolus ait. Nolite inebriari vino, in quo est luxuria, sed implemini spiritu sancto. Quid est ergo dicere. *Riuos eius inebria,* nisi fideles tuos per sacramentum sanguinis tui gratia implebis. Vnde glosia. *Riuos eius inebria,* id est, apostolos, & alios, qui de calice sanguinis tui biberint gratia inebriãdo, vt sibi, & aliis sufficiant. Vnde subditur, *Multiplica genimina eius.* Secundum Grammaticos hoc genimen, inis, idem est, quod generatio, vel germen productum. Et dicitur à gigno. nis. Genimina ergo ecclesiæ sunt successores per apostolos & alios primitiuos patres generatos. Est ergo sensus. *Multiplica genimina eius,* id est, virtute huius sacramenti dabis imitatores prouectos à tuis generatos, quasi ex credentibus alij credant. Subditur. *In stillicidijs eius lætabitur germinans.* Vbi nota, quod stilla, id est, gutta componitur cũ cado. is. & fit hoc stillicidium. dij, & sunt stillicidia guttæ aquæ succedentes. Germinãs ergo ecclesia, scilicet noua, & rudis, quæ incipit à stillicidiis, id est, à guttis doctrinæ, & sacræ scripturæ lætabitur, quod ideo dicit, quia inde proficiũt rudes, & parui, quando minora misteria scripturarum eis stillãtur, quia necdum maiora capere possent. Sic enim dicebat Apostolus paruulis, & rudibus, quasi paruulis in Christo. Lac vobis potum dedi non escam, quia nõdũ poteratis, &c. propter quod dicitur Iob. 29. Super illos stillabat eloquium meum.

Genimina.

Stillicidium.

1. Cor. 3.

Benedices coronæ anni benigni- 1021
tatis tuæ, & campi tui replebuntur vbertate.

Hic ostendit quomodo ecclesia sanctificatur. Vbi notandũ, quod annus benignitatis dicitur totum tempus gratiæ, scilicet ab aduentu Christi vsque ad finem seculi, quia & ipsa incarnatio Christi Benignitas dicitur psal. 84. Dominus dabit benignitatem, & terra nostra dabit fructum suum. Corona ergo anni benignitatis dicitur tota ecclesia fidelũ, quæ dicitur corona, quia coronam victorię præstat vincenti diabolum, carnem, & mundũ. Est ergo sensus. *Benedices coronæ anni benignitatis tuæ,* id est benedices multitudini fidelium acquisitæ anno benignitatis tuę, id est, ab aduẽtu Christi, vsque ad finẽ seculi. *Benedices,* id est, bona dabis, scilicet gratiam, quia fideles noui testamẽti per sumptionem huius sacramenti gratia sanctificantur. Et hoc est, quod subditur. *Et campi tui replebuntur vbertate,* id est, iusti replebuntur vbertate prolis genitæ, & meritorum, Dicat ergo. *Benedices coronæ anni benignitatis tuæ,* id est, anno benignitatis tuæ, scilicet iustis in anno gratiæ acquisitis, dabit coronam benedictionis. Vbi nota, quod dominus annum benignitatis, scilicet iustis multipliciter coronat, scilicet, E Coronat eternaliter eligẽdo. Coronat penaliter recidmẽdo. Coronat habiliter dispensando. Coronat ipsos in carne præseruando. Coronat in mẽte perlustrando. Coronat in pœnis roborando. Primò coronat Deus iustos ipsos æternaliter eligendo. Quæ enim maior benignitas potest cogitari, quã hominem, nullo præcedente merito, ad summum bonum participandum eligere? Et de hac corona cuilibet iusto dicitur. Eris corona gloriæ in manu domini. In manu dicit Dei, quia solius Dei est bonitas, vt nullus præcedentibus meritis quis ad talem

Coronat Deus iustos multipliciter.

Isa. 62.

talem coronam sit electus. Secundum patet. Nam A
corona quę nobis à Deo erat parata exigentibus
nostris peccatis perdita, nullis nostris operibus
Thren. 5. poterat recuperari. Qui deplorabat Hieremias,
dicens. Cecidit corona capitis nostris, væ nobis
quia peccauimus. Ideo venit Christus, vt sua morte hanc coronam nobis repararet, dum pro nobis
spineam ipse susc epit coronam. Ioan. 19. Exiuit
Iesus portans spineam coronam. O Christi coro-
Cant. 3. na totis affectibus amplexanda quæ nostra corona perdita recuperatur! Vnde ad hanc meditandam nos scriptura prouocat. d. Egredimini & videte regem Salomonem in diademate, quo coronauit eum mater sua, Salomon rex pacificus est
Christus, mater verò dicitur synagoga, ex qua se- B
cundum carnem processit. Tertium patet, Quoniam suos dominus coronat dum in tẽtationibus,
Hierony. & aduersis fortificat. Nam vt ait Hierony. in ser.
In stadio sumus continuè pugnamus, aduersariis
totus mundus est plenus, nos autem debiles sumus, nec sine victoria coronari debemus, quo-
2. Tim. 2. niam vt ait apostolus. Non coronabitur, nisi qui
legitimè certauerit. Est autem legitimè certare hostibus non cedere, sed de ipsis reportare victoriã.
Ideo dicitur Apocalip. 3. Tene quod habes, scilicet, stabiliter pugnando, ne alius accipiat coronam tuam. Oportet ergo vt nostro inuicto principi fideliter semper adhæreamus qui nos seruabit inuictos. Vnde ad hoc quemlibet nostrum pro C
uocat Apoca. 2. Esto fidelis vsque ad mortem, &
Eccle. 45. dabo tibi coronam vitæ. Quartum patet. Quia iustos præseruat, ne à carnis libidine superentur. Et
ista corona maximè debetur virginibus, quæ dicitur aurea. Aurum enim propter suam puritatem,
& incorruptionem carnis significat integritatem.
Et de hac corona dicitur. Corona aurea super caput eius. Quintum patet. Dum iustis dat scripturarum sapientiam & cognitionem. Et ista corona
maximè debetur doctoribus quæ dicitur stellata. Stella enim propter suam, claritatem significat scripturarum sapientiam, et iamquia sicut stella est deuiantium directiua, sic scriptura sacra errantium illustratiua. Apoca. 12. Et in capite eius D
corona stellarum duodecim, quia scilicet scriptura maximè circa duodecim articulos fidei versatur. Sextum patet. Quoniam suos roborat Deus in tormentis, ne deficiant. Et ista corona maximè competit martyribus qui pro Christo fortiter certauerunt quæ corona dicitur lapidea. Nam lapis
Psal. 20. propter suam duritiam significat in aduersis patientiæ firmitatem. Et de ista corona dicitur. Posuisti domine super caput eius coronam de lapide precioso. Et hanc coronam dare martyribus venit Christus. Esa. 61. Spiritus domini super me ad annunciandum mansuetis misit me vt consolarem omnes lugentes, vt darem eis coronam pro cinere, &c. lugentes dicuntur sancti martyres, qui in aduersis tribulationibus fuerunt, hos consolari venit Christus dum eis victoriæ coronam promittit. Quæ corona pro cinere datur, quia scilicet
1. Petr. 5. corpora sanctorum martyrum fuerunt occisa combusta & vsque ad cinerem redacta pro Christi fide seruanda. Vnde talibus dicitur Percipietis immarcessibilem gloriæ coronam. Omnibus ergo prædictis modis coronę iustorum Deus benedicit. Vnde nunc dicitur. *Benedices coronæ anni benignitatis tuæ.*

1022 Pinguescent speciosa deserti, & exultatione colles accingentur.

Hic ostenditur quomodo ecclesia Christi fecundatur, cum scilicet continuè noua proles generatur in ea, vbi notandum, quod per desertum ipsa gentilitas intelligitur, quando ante Christi aduentum infidelis existens per Christũ incarnatũ ad ecclesiæ fidem fuit deducta. Vnde Greg. dicit. In gentilitate in qua patriarcha nõ fuit, Propheta nõ fuit: ad intelligendũ Deũ, q̃ ratione vteretur pene homo nõ fuit, solitudo dicitur vel desertum, de qua per Esa. dicitur. Delectabitur deserta & inuia, & exultabit solitudo, & florebit, quasi lilium. Et rursum de ecclesia dicitur. Ponam desertum eius B
quasi delicias, & solitudinem eius quasi hortum do-
Esa. 51. mini. In hac ergo solitudine Christus domum accepit, quia incarnatus dominus pro hominibus, derelicta Deo gentilitatis corda possedit, &c. Et hoc hic notans psal, dicit. *Pinguescent speciosa deserti,* id est corda gentilium, quæ prius erant deserta, per aduentum Christi recipientur ad fidem, & sic pinguescent per gratiam & fient speciosa. Et istũ sensum hic ponit glos. dicens, *Pinguescent speciosa deserti,* id est gentilitatis desertum. Desertum namque sunt omnes gentes quibus nullus Propheta missus est. Hæ autem gentes pinguedinem receperunt quando apostoli ad eas venerunt, per quos doctæ factæ sunt, & speciosæ, vbi ergo prophetæ non sonuerunt, vbi acceptus est prophetarũ dominus. Sequitur. *Et exultatione colles accingentur.* Vbi nota q̃ hic per colles significantur alti nõ
quidem spiritu superbiæ, sed meritis & virtute humilitatis: quia humiles à Deo exaltantur, sicut & superbi deprimuntur. Iob. 5. Ponit humiles in sublime. Et istum sensum hic habet glos. dicens. *Exultatione colles accingentur,* colles, id est, illi quos Deus per humilitatem erigit: quia scilicet Deus exaltat humiles, quia tales in ecclesia *accingentur,* id est, confortabuntur ad prædicandum aliis. Et hoc exultatione, quia alios suo exemplo inducendo ad Christi fidem exultabunt, sicut de apostolis Act. 5. dicitur, Ibant Apostoli gaudentes à conspectu concilij, &c.

1. 2. q. 1. exemplũ.

Deserti figuificat gentes Greg. 30. mor. c. 30.

Colles significant humiles.

Induti sunt arietes ouiũ, & valles 1023
abundabunt frumento, clamabunt, etenim hymnum dicent.

Hic ostendit, quomodo ecclesia per Christum iocundatur, vbi nota quod ecclesia Christi duas partes habet: quia aliqui sunt in statu prælationis, & alij in statu subiectionis. Prælati enim qui subditos habent ducere, & dirigere, per arietem significantur, vt ostendit Greg. dicens. Scriptum est, Tria sunt quę bene gradiuntur, scilicet leo fortissimus bestiarum, qui ad nullius pauebit occursum gallus succinctus lumbos, & aries nec est rex, qui resistat ei. Ipse quippe hoc loco leonis nomine ponitur, scilicet, Christus de quo scriptum est, vicit leo de tribu Iuda. Qui fortissimus bestiarum dicitur, quia in illo hoc quod infirmum est Dei fortius est hominibus qui ad nullius pauet occursum dicit enim. Venit princeps mundi hu-
1. Cor. 1. Ioan. 14. i. : & in me non habet quicquam, gallus succinctus lumbos sunt prædicatores sancti, qui inter huius noctis tenebras verum mane nunciant, qui succincti lumbos sunt: qui à membris suis luxuriæ fluxum restringunt. Aries nec est rex, qui resistat

Aries significat prælatos. Greg. 30. mor. c. 5.

Leo Christus. Apoc. 5.

Universidad de Deusto
Biblioteca

resistat ei. Quem aliùm hoc loco arietem accipimus, nisi primum intra ecclesiam ordinem sacerdotum de quibus scriptum est. Afferte domino filios arietum qui per exempla sua gradientem populum, quasi subsequentem ouium gregem trahunt. Quibus spiritualiter rectéque viuentibus nullus rex sufficit omnino resistere, quia nullus intentionem eorum valet impedire. Sciunt enim ad eum, quem desiderant, & anxiè currere, & moriendo peruenire. Ex quibus apparet, quòd arietum nomine prælati, & principes significantur. Per valles autem, quæ stant in basso, significatur status subditorum. De istis ergo duobus statibus ecclesiæ, scilicet, superiorum, & subditorum, dicit. *Induti sunt arietes ouium*, id est, prælati: & duces ouium. *Induti sunt exultatione*, quia scilicet gaudent de fructibus suis. *Et valles*, id est, humiles populi & subditi, *abundabunt frumento*, id est, fruges boni operis, quia multum fructum afferent. Et sic tam arietes quàm valles clamabunt. Deo gratias agendo. Vnde sequitur. *Etenim hymnum dicent* Deum laudandum. Et attende quod secundum magistrum in glos. Iste psalmus dicitur in exequiis mortuorum, quia hic psalmus agit de reditu Babyloniæ huius mundi ad patriam cœlestem, ad quam sancti in obitu de carne educti ad patriam fœliciter migrant: simplam stolam statim recipientes: donec in resurrectione stola geminæ beatitudinis glorificentur.

Psal. 82.

PSAL. LXV.

1024 IVbilate Deo omnis terra, Psalmum dicite nomini eius: & date gloriam laudi eius.

Psalmus iste hunc habet titulum. *In finem canticum Psalmi & resurrectionis.* Vbi notandum, quod iste psal. est factus ad gratias agendum Deo pro liberatione populi Iudaici de captiuitate, & seruitute Ægyptiaca, pro qua liberatione etiam multi alij psalm. facti fuerunt. Vbi notandum quod vita hominis naturaliter in libertate consistit, quoniã anima quæ est substantialis forma hominis naturaliter est libera, & sic totus homo per animam viuens liber & dominus actuum suorum naturaliter debet esse. Sic ergo vita nostra in libertate consistit. Vnde e ccl. 15. dicitur Deus ab initio constituit hominem, & reliquit illum in manu consilij sui, adiecit mandata, & præcepta sua apposuit tibi aquam, & ignem, ad quod volueris, porrige manum tuam: ante hominem vita, & mors, bonũ, & malum. Sequitur ergo quod si vita nostra in libertate consistit, quod tollens libertatem, tollit vitam libertatis, & sic mortem inducit. Cum ergo seruitus libertatem tollat, mortem inducit. Cum ergo populus Hebræorum in Ægipto seruitute præmeretur, mortuus dicebatur. Sicut ergo isto modo seruitus mortem inducit, sic & liberatio à seruitute hominem resuscitat & per consequens liberatio filiorum Israël de seruitute Ægypti, isto modo resurrectio ipsorum debet appellari. Ex prædictis apparet sensus literalis tituli. *In finem canticum Psalmi.* Iste Psal. vel canticum dirigens nos in finem, est gratiarum actio resurrection. s, id est, pro liberatione populi Israël, à seruitute Ægyptiorum quæ mors quædam moralis dicebatur. Et isto titulo apparet materia psalmi, sed auctor nõ apparet. Vnde iste psal. dicitur ignotus, quo ad auctorem, quia nescitur quis istum fecerit psalmum. Procedam ergo primò secũdum sensum historicum, deinde iuxta sensum propheticum. Quantum ad sensum literalem, & historicum, tota sententia est omnes inducere ad Dei laudem propter liberationem Hebræorum de Ægypto, Secundum hoc psalmista duo facit. Quia primò inducit omnes ad Dei laudationem. Secundò ad hoc multiplicẽ inducit rationem, ibi. *Venite, & videte*, &c. vt Nic. de Ly. Quantũ vero ad sensum propheticum pro expositione tituli notandũ, quòd in antiqua lege Iudæi sperabant pro sua iustitia solum in bonis temporalibus præmiari. Nam regnum cœlorum primum in nouo testamento promissum fuit. Sperabant etiam resurrectionem futuram. Sed post resurrectionem eadem temporalia bona sperabant habere quæ modo ante mortem habentur. Quod manifestè patet ex hoc, quod quæstioni Saducæorum, qui resurrectionem negabant, de muliere, quæ successiue habuit septem viros, cuius illorum in resurrectione erit vxor, ipsi Iudei nesciebant respondere (vt habetur Mat. 2.) credentes quod connubia fierent post resurrectionem, sicut fiunt ante mortem. Vnde Christus ait, Erratis, nescientes scripturas, neque virtutem Dei. In resurrectione neque nubent, neque nubentur, sed erunt, sicut angeli Dei in cœlo. Contra ergo illum errorem Iudæorum agit iste psalm, ostendens, quòd post resurrectionem boni habebunt spiritualia bona non carnalia. Vt sicut Christus caput totus spiritualis resurrexit, ita & nos spirituales resurgemus. Est ergo sensus tituli talis: Canticum istud dirigens nos in finem, id est, in Christum, vel in consummationem futuræ beatitudinis, est resurrectionis, quia hic est exultatio de resurrectione capitis quæ præcessit, & corporis quæ futura est. Et est canticum psalmi, quia pro resurrectione futura monet benè operari. Vnde tota intentio psalmi, est mouere nos ad iubilum prospere resurrectioni futuræ. Et ad istum intellectum Psal. iste diuiditur in quatuor partes. Quia primò de Christi resurrectione nos docet habere lætitiam. Secundò pro nostra resurrectione nos docet habere iustitiam: ibi. *Venite, & videte.* Tertiò ex hoc in tribulatione nos docet habere patiẽtiã. ibi, *Benedicete.* Quartò suo exẽplo nos in Deo docet habere patiẽtiã, ibi, *Venite, & audite* Prima pars diuiditur in tres. Ostẽditur primo pro Christi resurrectione debita Deo gloria. Secundò in Christi resurrectione Iudæorũ ostenditur fallacia, ibi, *Dicite Deo.* Tertiò per Christi resurrectionem gẽtilium deponitur superbia: ibi. *Omnis terra.* Quantum ad primum notandum, quòd quatuor festa de Christo celebram' in quib. angeli apparuerunt in signum lętitiæ & exultationis mundo datæ scilicet, festum incarnationis, natiuitatis, resurrectionis, & ascensionis. In festo annunciationis: & resurrectionis apparuerunt angeli solum mulieribus. In festo verò natiuitatis, & ascensionis, solum viris, vt puta in festo natiuitatis pastoribus, etiam in ascensione Apostolis. In festo verò incarnationis, apparuit angelus Mariæ soli annuncians illam, sed in festo resurrectionis apparuit mulieribus pluribus, vt patet Matt. vlt. Cum igitur sexus fœmineus sit infirmior virili, cõsequens est

Mors. Vita. Resurrectio.

Captiuitas.

Festa Christi quatuor.

est, quod maioris gratiæ est angelos mulieres consolari, quàm viros, & per consequens maioris est lætitiæ. Et sic maioris lætitiæ debet esse mundo Christi incarnatio & resurrectio, quam natiuitas & ascensio. In incarnatione autem solum vni mulieri apparuit angelus, scilicet, Mariæ, In resurrectione autem pluribus, & per consequens quantum ad hoc maioris lætitiæ mundo fuit Christi resurrectio quàm eius incarnatio, quia quamuis in incarnatione maior mundo fuerit facta gratia, tamen in resurrectione gratia mundo facta magis per effectum fuit declarata. Ex quibus omnibus sequitur, quod festum Christi resurrectionis cum sit causa efficiens nostræ resurrectionis inter omnia alia Christi festa est maioris gaudij, & exultationis: in cuius argumentum ecclesia in festo resurrectionis continuè cantat. Hæc dies quàm fecit dominus, exultemus & lætemur in ea. Quæ omnia considerans hinc Psal. vt in Christi resurrectione exultemus, & Deo iubilemus, hic ait, *Iubilate Deo omni terra, &c.* Et in isto versiculo nos hortatur ad tria, scilicet ad mentis iubilationem dicens, *Iubilate Deo omnis terra.* Ad bonam operationem dicens, *Psalmum dicite nomini eius*, & ad gratiarum actionem dicens. *Date gloriam laudi eius.* Quantum ad primum ait. *Iubilate Deo omnis terra.* q. d. Non solum Iudęa, sed omnis terra pro festo resurrectionis Deo debet iubilare, quia Christi resurrectio est causa resurrectionis nostræ, non solum Iudæorum quinimmo, & totius orbis. Quale autem gaudium sit iubilatio, vide superius versi. 766. Secundò ex hoc non excitat ad bonam operationem, dicens. *Psalmum dicite nomini eius.* Psal. enim dicere: idem est, quod psalterium tangere. Psalterium autem, quod erat instrumentum decem chordarum, quod manu pulsabatur, significat operibus decem Dei præcepta adimplere. Et de hoc vide superius versi. 771. Tertiò ex hoc nos excitat ad gratiarum actionem, dicens. *Date gloriam laudi eius.* Quia si Christi resurrectio causa est nostræ resurrectionis, in qua beatificabimur in corpore & anima, hæc à Deo debes recognoscere, & non ascribere meritis tuis. Et hoc est, quod hic dicit glo. *Date gloriam laudi eius.* Non vestram, sed Dei quæratis gloriam, non industriæ vestræ ascribatis, vt Iudæi faciunt, qui meritis suis dant iustitiam, & gentibus inuident gratiam, sic enim dicitur Psal. 28. Afferte domino gloriam & honorem, afferte domino gloriam nomini eius.

Resurrectio Christi.

Psal. 28.

1025 Dicite Deo, quam terribilia sunt opera tua dñe, in multitudine virtutis tuæ mentientur tibi inimici tui.

Hic ostenditur Iudæorum falsitas de Christi resurrectione. Vbi aduertẽdum quod psalmista volens ostendere falsitatem Iudæorum circa Christi resurrectionem, per modum cuiusdam similitudinis ipsos hic assimilat Ægyptiis, quia sicut Deus fecit mirabilia in Ægypto & terrenda quando inde filios Israël cum magna potestate eduxit, vt patet in multis plagis quibus percussit Ægyptum, & tamen ipsi Ægyptij multoties promiserunt filios Israël dimittere exire, & statim postea reuocantes promissionem Deo mentiebantur. Sic & Iudæi viderunt mirabilia Christi, scilicet quia homo factus est, quod cum ipsis sanctè conuersatus est quod multa & terribilia signa ostendit in passione, quod gloriosè resurrexit & tamen ipsi obstinati in multitudine tantæ virtutis Deo sunt mentiti, quia ad negandam Christi resurrectionem mendacia multa, & falsa composuerunt, quoniam, vt habetur Matth. 28. Christo resuscitato, quidam de custodibus sepulchri venerunt in ciuitatem & nunciauerunt principibus sacerdotum omnia, quæ facta fuerant, scilicet qualiter angelus apparuerat mulieribus Christum resurrexisse annunciauerat, & sepulchrum apertum & vacuum viderant, &c. Tunc ipsi sacerdotum principes istis terribilib. auditis statim ad mendacia, & falsitates confugerunt. Vnde congregati cum senioribus, consilio accepto pecuniã copiosam dederũt militibus dicentes, Dicite quia discipuli eius nocte venerunt, & furati sunt eum, vobis dormientibus. Sed quod isti expressè fuerint mentiti ostendit Chrysosto. in homi. dicens. Qualiter autem furati fuissent corpus Christi discipuli, homines pauperes & idiotæ, & neque apparere audentes? Si enim Christum adhuc viuum videntes fugerunt, qualiter mortuo eo, non timuissent tot militum multitudinem? Nunquid hostium sepulchri poterant euertere: lapis enim imminebat magnus multis indigens manibus. Nunquid etiam non erat signum superimpositum? Propter quid autem non furati sunt prima nocte, quando nullus sepulchro affuit. Sabbato enim petierunt à Pilato custodiam. Quid autem sibi volunt hæc sudaria, quæ Petrus vidit iacentia? Si enim vellent furati non essent nudum corpus furati non solum ne iniuriarentur, sed etiam ne in exuendo tardarent, & traderent militibus se detinendi facultatem, maximè quia mirrha erat corpori, & vestimentis affixa, ita glutinosè vt nõ esset facile à corpore euellere vestimenta: quare non persuasibilia sunt sed mendacia, quæ de furto dicta sunt. Vnde per quæ resurrectionem obumbrare conantur, per ea ipsum faciunt clarere. Dicentes enim quòd discipuli furati sunt, confitentur corpus non esse in sepulchro. Furtum autem ostendit esse mendax, custod a militum, & discipulorum pauor. Ex quibus apparet: qualiter tempore resurrectionis Christi inimici eius mentiti sunt ei. Sed illa mendacia magis ostenderunt Christi potestatem. Vnde glo. solent mentiri inimici cuiusquam, vt potentiam eius minuant, Christo autem contrarium accidit, quia minus appareret potentia Christi, si ei inimici mentiti non fuissent, potentia enim Christi secundum hominẽ maximè in resurrectione apparuit, vnde Psal. iste intitulatur. Ad commendationem ergo huius potentiæ valuit mendacium Indæorum quo ad crucem eum perduxerunt, vt sic resurgeret, valuit & mendacium falsorum testium ad soluendum templum, quibus creditum est, & damnatus est, Christus, sed resurrexit. Accesserunt etiam mendacio custodes sepulchri, qui & probati sunt falsi. Auctus est numerus mendacium vt augeretur merces credentium. Mentiti sunt ergo mendaces: & contra mendaces Christus verax apparuit & terribilia suæ potentiæ suis ostendit, vt sibi dicat ecclesia. *Quam terribilia sunt opera tua domine*, scilicet de sepulchro resurgendo sed *in multitudine virtutis tuæ.* s. ad ipsam virtutem declarãdam *mentientur tibi inimici tui.* Sic enim dicitur Psal. 80. Inimici domini mentiti sunt ei, & erit tempus eorum, scilicet punitionis, in sæcula.

Festa Christi quatuor.

Resurrectio Christi. Iudæorum mendacia.

Exod. 8. & 9.

Omnis

Universidad de Deusto
Biblioteca

126 Omnis terra adoret te & psallat tibi: psalmum dicat nomini tuo.

Tropologice significat gentiles.

Hic ostenditur, quòd per Christi resurrectionē gentilium deponitur superbia. Quia post Christi resurrectionem ad prædicationem Apostolorum per totum orbem gentiles relictis idolis, ad fidem Christi sunt conuersi. Quod præuidens Psalmista, dicit, *omnis terra adoret*, id est, adorabit te Deus &c. Et hic ly, *omnis*, signum vniuersale accipitur pro generibus singulorum, non pro singulis generum. Nomine verò terræ ipsa gentilitas intelligitur, quam Iudæis Christus relictis ad fidem conuertit, vt deducit Greg. super illo verbo Iob 1. *Greg. 2. mor. c.29.* Tonso capite, corruens in terram adorauit, dicēs. *Ezec 5.* Quid enim per decisos capillos nisi sacramentorum subtilitas designatur? Vnde ad Ezechielem prophetam dicitur. Tu, fili hominis sume tibi gladium acutum radentem pilos, assumes eum & duces per caput tuum, & barbam. Vt scilicet, facto prophetæ iudicium redemptoris exprimatur, qui in carne apparens caput rasi, quia à Iudaico sacerdotio præceptorum suorum sacramenta abstulit barbam rasit, quia regnum Israëliticum deserens, decorem virtutis illius amputauit. Quid verò per terram, nisi homo peccator exprimitur? Primo quippe peccanti homini dictum est. Terra es & *Gen.3.* in terram ibis. Terræ ergo nomine peccatrix gentilitas designatur. Mediator ergo noster quasi detonso capite in terram corruit, quia Iudæam deserens ad noticiam gentilium venit. Quod hic notat Psal. dicens. *Omnis terra adoret te, Deus &c.* Et quod tria prædicit, gentiles facturos, scilicet primo Christi fidem recepturos, dicens. *Omnis terra adoret te Deus.* Secundo Christi præcepta perfecturos: dicens. *Psallat tibi.* Tertio alios Christi fidem docturos: ibi. *Psalmum dicat nomini tuo.* Quæ omnia hic notans glo. dicit. Te cuius potentiæ mentiti sunt Iudæi adorat omnis terra, scilicet gentilitas fide loco Iudæorum substituta quo ad primum *Psallat tibi* opere *Psalmum dicat nomini tuo*, scilicet, alios informando. Sic enim dicitur Psal. 71. Adorabunt eum omnes reges terræ, omnes gentes seruient ei,

127 Venite: & videte opera Dei, terribilis in consiliis super filios hominum.

Consilia Iudæorū contra Christum dissipata.

Hic consequenter Psalmista nos docet habere iustitiam pro nostra resurrectione, & spirituali iustificatione. Vocat enim hic gentiles ad iustitiam fide: & hoc triplici ratione. Primò ratione diuinæ sapientiæ. Secundò ratione diuinæ misericordiæ, ibi. *Qui conuertit.* Tertiò ratione diuinæ potentiæ, ibi. *Qui dominatur.* Quantum ad primum sciendum, quod talis ac tanta est diuina sapientia, quòd omnia malorum consilia sub vnico consilio dissipat, & illa ad suum propositum reducit: vt patet suprà versiculo. 490. Sic & Iudæorum contra se facta consilia ad suum propositum contra ipsos Deus reduxit sua sapientia. Quid enim suis con-

Greg. 6. mo. c.13. siliis intendebant nisi per Christi mortem suam fidem delere, & inde est aucta vt deducit Grego. dicens, Cum ad redemptoris nostri miracula credentium turba conflueret, cum sacerdotes populi inuidiæ fascibus accensi, mundum post eum ire proclamarent, dicentes. Ecce mundus totus post eum abiit, vt ab illo vim tantæ occursionis abscinderent, finire eius potentiam morte conati sunt, dicentes. Expedit, vt vnus homo moriatur, & non tota gens pereat. Sed redemptoris mors ad coniunctionem sui corporis id est, ecclesiæ valuit, non *Ioan. 11.* ad separationem. Persecutores ergo peregerunt *Ioan. 12.* hoc, quod pernitiosè moliti sunt. Intulerunt mortem, vt ab eo abscinderent fidelium deuotionem: sed inde fides creuit, vnde hanc se extinguere infidelium crudelitas credidit. Cumque se æstimant persequendo abscindere, hoc nimirum compulsi *Nota.* sunt nescēdo dilatare &c. Ex quibus apparet Dei sapientia, quia suo consilio prauorum consilia ad *Greg. 2. mor. c.29.* suum propositum contra prauos retorquet. Et ista sunt opera Dei terribilia, quæ Deus operatus est, prauis Iudæorum consiliis, gētes ad fidem vocando. Ad quæ consideranda omnes gentes nunc Psal. inuitat dicens. *Venite, & videte opera domini, terribilis in consiliis super filios hominum*, scilicet, super Iudæos, qui ex hominibus vtentibus ratione geniti erant, licet ipsi non viuerent secundum rationem: vnde ipsum intellectum assignat August. in glo. dicens. O vos gentes venite, & videte opera Dei, quibus expullis Iudæis, ad vos dirigitur fides. Et quæ sint illa opera, ostendit dicens. *Videte*, scilicet, opera, in quibus est terribilis in consiliis habitis *super filios hominum*, id est, super Iudæos, quia scilicet, filij hominum, habuerunt consilia perdendi eum, ille autem habuit consilium excæcandi superbos, & vos ex hoc gentes illuminandi, Per hoc docentur gentes timorem domini semper habere Psal. 33. Venite, filij audite me, timorem domini docebo vos.

128 Qui conuertit mare in aridam in flumine pertransibunt pede: ibi lætabimur in ipso.

De consti. di. 2. te vera.

Hic consequenter adducit gentiles ad fidem ex Dei misericordia, qui eis misericorditer præparauit sacramenta, quibus possunt saluari. Vbi *Mare pœnitentiæ.* notandum, quòd hic per opera Dei, qui educens filios Israël de Ægypto mare conuertit in aridam, Exo. 14. vt securum accessum haberent ad terram promissionis, vult intelligere sacramentum pœnitentiæ, quo de Ægypto liberati ad terram promissionis æternæ deducimur, Nota ergo, quòd sacramentum pœnitentiæ rectè maris appellatur nomine. Quoniam mare ab amaritudine dicitur, quia aquas salsas, & amaras habet. Similiter & pœnitentia dicitur mare, quia aquas lachrymarum amaras, & contritioni emittit, dum per ipsum homo amaricatus ex peccatis, seipsum punit, quod valdè amarum sensualitati videtur, vt merito pœnitētia dicatur illud mare, de quo Iosue. 12. Mare deserti, quod est mare salsissimum. Dicitur enim pœnitentia mare deserti, quia per illam homo deserit mundum, quinimo etiam & corpus proprium, dum ipsum flagellis atterit. Dicitur etiam mare salsissimum propter amaritudinem *Mare æneum.* pœnæ, quam continet, vt merito pœnitentia si figurata per illud mare æneum, quod Salomon ante introitum templi posuit, de quo 3. Reg. 7. Vbi dicitur, quòd Salomon fecit mare æneū habens decē cubitos in latitudinem, & quinque in altitudine, tres digitos in spissitudine, & erat inferius strictum &

& latum superius ad modum calicis, & duodecim A quem transeunt pede: qui solum habentes alimenta, & quibus tegantur, sunt contenti, non quærentes gaudium in mundo, sed solum in vero Deo. Ideo subdunt. *Ibi lætabimur in ipso*, id est, dum pede transibimus mundi flumen, non in ipso mundo lætabimur, sed in Christo, scilicet Deo, qui conuertit mare in aridam, quia in ipso lætari debemus, non in mundo Psal. 31. Lætamini in domino, & exultate iusti.

Qui dominatur in virtute sua in æternum, oculi eius super gentes respiciunt, qui exasperant, non exaltentur in semetipsis. 129

Nota benè istum de pœnitentia ad terrorem faciendo, eiam per exteriorē vestium confessionem.

Hic consequenter inducit gentes ad fidem ex consideratione diuinæ potentiæ. Tanta enim est diuina potentia, quòd non solum subiicit corpora, sed & corda interius immutat ad libitum, illos interius, quos vult docet, & illuminat, & conuertit ad bonum, quod nulla creata potentia facere potest, quæ solum ad corpora, non se extendit ad corda. Vnde Grego. ait. Voce sua Deus foris per *Greg. 27. mor. c.17.* apostolos insonat, sed corda audientium per semetipsum interius illustrat. Paulo attestante, qui ait. Ego plantaui, Apollo rigauit: sed Deus incrementum dedit. Neque qui plantat est aliquid, nec *1. Cor. 3.* qui rigat: sed qui incrementum dat Deus. Et Chrysostomus super Matth. c. 23. super illo verbo, Nolite vocari Rabbi. Vnus est enim magister vester, *Chrysost.* &c. dicit, quasi dicat. Nolite vocari Rabbi, ne, *Deus facultatem immutat, non homo Hesier 13.* quod Deo debetur, vobis præsumatis. Nolite & alios vocare Rabbi, ne dominium, & honorem hominibus deferatis. Vnus est enim magister omnium, qui omnes homines docet interius. Si enim hominem homo erudiret: omnes homines naturaliter discerent, qui haberent doctores. Nunc autem, quia non homo docet, sed Deus: multi quidem docentur: sed pauci discunt. Homo enim docendo, non præstat intellectum homini, sed à Deo præstitum per admonitionem exercet. Ex quibus patet, quòd potestas Dei in hoc superat hominis D potestatem, quòd Deus quando vult, intellectum & voluntatem hominis immutat: quod homo facere non potest. Habet ergo Deus potestatem conuertendi gentes: habet & voluntatem: ergo & sic faciet. Et hoc est, quod hic dicit Psal. primò quo ad potestatem, dicens. *Qui dominatur in virtute sua in æternum*, quasi dicat: dominium Dei est æternum: ergo infinitum. Et sic quicquid vult per ipsum fieri: ipse facere potest. Vnde Deo dicitur. Non est, qui tuæ possit resistere voluntati. Quo verò ad voluntatem subdit. *Oculi eius super gentes respiciunt.* Quid enim est respicere Dei, nisi velle nobis misereri? Vide supra versiculo. 863. Oculi ergo domini super gentes respiciunt: quia eis mi- E sereri, & ad fidem decreuit conuertere. Istum respectum diuinæ misericordiæ postulabat Psal. 85. dicens, Respice in me & miserere mei. Ex quibus patet, quòd de se vel genere suo vel viribus suis nullus præsumere debet, sed solum de Dei misericordia, propter quod subdit, *Qui exasperant non exaltentur in semetipsis.* Et hoc dicit contra Iudæos, qui suis peccatis exasperabant dominū, & ad iram prouocabant. Ipsi ergo *non exaltentur in semetipsis*, id est, non in genere suo, non in carnalib. obseruantiis, &c. Non in lege sibi data: quia hæc non habuerunt suis meritis, sed mera gratia Dei.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Si ergo ex his volunt exaltari, in domino glorientur, non in semetipsis. Exaltatur enim in semetipso, qui bona sibi à Deo collata sibiipsi tribuit, non Deo.

1030 Benedicite gentes Deum nostrum, & auditam facite vocem laudis eius.

Aduersitas pœnitentiæ.

Hic consequenter Psalmista suo exemplo nos docet in aduersitatibus habere patientiam. Et quantum ad hoc duo facit. Quia primò ostendit quòd in aduersis Deum debemus laudare. Secundò quòd in aduersis nos ipsos Deo debemus immolare, ibi. *Introibo in domum tuam.* Prima in duas: quia primò ex aduersis ostendit debitam Deo laudem. Secundò ad hoc multiplicem assignat rationem, ibi. *Qui posuit.* Quantum ad primum notandum, quòd gentes non ducuntur ad fidem nisi per asperitatem pœnitentiæ & contritionis, quæ sensualitati non modicum aduersantur, in tantum ꝙ multi conuerti differunt, vt asperitatem euadant pœnitentiæ. Cum enim plus diligatur voluptas propria, quàm temporalis sensus vel pecunia, & dilectio pecuniæ, ne ipsa deseratur, multos à conuersione ad fidem retrahat, vt patet de Iudæis: ergo multo fortius multi retrahuntur, ne voluptates suas perdant, quas fides Christi non admittit. Tales ergo hortatur Psal. vt pœnitentiæ asperitatem non timeant, dicens eis. *Benedicite gentes Deum nostrum*, quasi dicat. In amaritudine pœnitentiæ non debetis murmurare, sed Deum benedicere qui vos de tenebris vocauit in admirabile lumen suum. Similiter hoc dicitur cuilibet peccatori, qui per pœnitentiã de peccato conuertitur ad Christum. Dicat ergo talibus. *Benedicite gentes Deum nostrum*, quasi dicat. Benedicite Deum corde. Psal. 102. Benedic, anima mea, domino, & omnia interiora mea nomen sanctum eius. Benedicite opere, eius præcepta obseruando. Psal. 102. Benedicite domino omnes virtutes eius, ministri eius, qui facitis voluntatem eius. Benedicite voce. Tob. 4. Omni tempore benedic Deum, & pete ab eo, vt vias tuas dirigat. Et non sufficit Deum benedicere: nisi etiã ad hoc idem inducamus proximos. Ideo subditur, *Auditam facite vocem laudis eius*, id est, secundum glo. aliis palam facite: vt qui diligit Deum, diligat & proximum, ei annunciando quod vtile est. Et hinc est, quod clerici Deum benedicunt alta voce in ecclesiis, vt proximis laudem Dei notam faciant. Propter quod dicitur Psal. 133. Ecce nunc benedicite dominum omnes serui domini. Qui statis in domo domini, &c.

1031 Qui posuit animam meam ad vitam, & non dedit in commotionem pedes meos.

Aduersa iustificat.

Hic assignat multiplicem rationem laudandi Deum in aduersis. Primò quia aduersa hominem viuificant, in principio. Secundò hominem purificant, ibi. *Quoniam probasti*. Tertiò hominem humiliant: ibi, *Induxisti nos*. Quartò hominẽ refrigerant, ibi. *Transiuimus*. Primò ergo aduersa hominem viuificant. Vita enim interioris hominis est ipsa gratia qua viuit anima, quæ per aduersa acquiritur, & conseruatur. Sic enim Paulus ad vitam gratiæ vocandus, primò prostratus fuit, & excæcatus, sic & Petrus prius lachrymis respersus, sic & latro prius suspensus in patibulo: & sic de aliis. Vnde Greg. dicit, ꝙ aduersitatibus inexpers nunquam fuit aliquis iustus. Cuius ratio est. Quia aduersa magis cõseruant animam in statu gratiæ, quam prospera: propter quod in canone dicitur, quòd aduersitas bonorum non est argumẽtum reprobationis ipsorum, sed magis virtutis. 7. q. 1. aduersitas. De hoc vide versiculum 19. Et hoc innuit hic Psal. dicens, *Qui posuit* scilicet per aduersa, *animam meam ad vitam*: vt, scilicet sibi non mihi viuam. Sed quia talis vita gratiæ sine perseuerantia finaliter non proficit: quæ à solo Deo habetur: ideo subdit. *Et non dedit in commotionem pedes meos.* Commouere enim aliquid, est illud à loco, vel à statu suo totaliter remouere. Sic enim commouetur peccator, quando de statu peccati ad statum gratiæ reducitur. Sic enim dicitur Psal. 59. Commouisti terram, & conturbasti eam, &c. Quod ideo sic dicit: quia cõuersio peccatoris licet non sit sine libero arbitrio: principalius tamen est à Deo. Hiere. 31. Conuerte me, domine, & cõuertar: quia tu es dominus Deus meus. Consimiliter commouetur iustus: quãdo de statu gratiæ ruit in peccatum, quod facere dicitur Deus permittiuè. Sed electos suos finaliter sic commoueri nõ permittit, quia ipsos inhabitat. Psal. 45. Deus in medio eius non commouebitur, adiuuabit eam Deus, scilicet, ne commoueatur. Et hoc notans Psal. in persona omnium electorum quibus dat Deus finalem perseuerantiam, dicit. *Et non dedit in commotionem pedes meos.* Per pedes accipe vires interiores, quibus interior homo portatur.

Quoniam probasti nos, Deus, igne nos examinasti, sicut examinatur argentum. 1032

Aduersitas purificat. Greg. 16. mor. c. 11.

Hic adducit secundam rationem, scilicet, quia aduersitas hominem purificat. Nam vt ait Grego. super illo verbo Iob 23. Probauit me quasi aurum quod per ignem transit. Aurum quippe in fornace per ignem transiens, ad naturæ suæ claritatem proficit: dum sordes amittit. Quasi ergo aurum, quod per ignem transit, animæ iustorum probantur, quibus per exustiones tribulationis, & subtrahuntur vitia, & merita augentur. Et hoc est, quod dicitur Psal. 16. Probasti cor meum, &c. Igne me examinasti, & non est inuenta in me iniquitas. Vbi notandum. Nam vt ait Vincentius lib. 8. speculi naturalis. Aurum in igne ponitur propter tria, scilicet ad purgandum, ad fabricandum, & ad examinandum. Sic & electos suos in ignem aduersitatis Deus ponit. De quibus dicitur Sapien. 3. Tanquam aurum in fornace probauit electos dominus, &c. Primò vt purgentur. Vbi sciendum, ꝙ, vt dicit Plinius libro trigesimotertio. Aurum cum plumbo coquitur, sic & electi purgandi per ignem tribulationis, & aduersitatis. Nam plumbum grauitatem significat peccatorum: quod admixtum confert purgationem: quia si ille qui est in aduersitate positus, consideret quam grauia sunt peccata pro quibus patitur: omnia tollerabit patienter. Constat enim grauitatem peccati maiorem esse grauitate pœnæ. Qui igitur voluit, & sciuit ferre grauitatẽ peccati, multò fortius potest grauitatem ferre pœnæ: propter quod dicit Martialis. Qui sua

sua metitur pondus ferre potest, scilicet aduersitatis. Patientia autem ad purgationem multum valet. Vnde Numeri 31. Quod potest transire per flammas, igne purgabitur. Secundò aurum, vel argentum in ignem mittitur: vt fabricetur. Est autẽ Deus parer faber, qui fabricatus est auroram, & solem. Vnde de filio dicitur Marc. 6. Nónne hic est filius fabri? Vterque autem istorum assiduè fabricatur in auro isto, scilicet, in nobis. Ioan. 5. Pater meus vsque modo operatur, & ego operor. Et hoc ad fabricandam, vt formam habeant conuenientem variis virtutibus ornatã. Et ideo aurum illud semper est in igne tribulationis: vel prope Eccle. 38. Vapor ignis vrit carnes. Et ideo si quis nunquam ad istum ignem applicatur, signum est reprobationis. Et quanto amplius applicatur, signum maius est electionis. Ab aduersis ergo remoti, aurum reprobum esse dicuntur, Hiere. 6. Aurum reprobum vocaui eos. Vnde Ambrosius super Beati immaculati, dicit, Fortasse cùm persecutionem nõ patimur, tanquam condẽnati habemur. Nam cum diffinita sit sententia, quòd omnes, qui piè volunt viuere in Christo, persecutionem patiuntur: videtur, quòd is, qui persecutionem non patitur, abdicatus est eo quòd nõ sit piè intentionis in Christo. Vnde solum electi dicere poterunt illud, quod hic sequitur. Transiuimus per ignem. & aquam, & eduxisti nos in refrigerium. Tertiò aurum in ignẽ mittitur ad examinandum, & probandum. Cõstat enim, quòd ignis in sua sphæra est quasi mediũ inter corpora cœlestia, & inferiora: & licet vtrisque coniungatur, tamen ipsum cœlum ab ipso non alteratur, quoniam est corpus impassibile. Corpora autem inferiora cum sint passibilia, omnia ab ipso alterantur, Et ideo si ignis aliquod corpus alteret, & ad corruptionem disponat, aperta probatio est, quòd illud non est de natura corporum cœlestiũ, propter quod & stellæ, quę videntur per aërem discurrere, non sunt stellæ cœlestes, sed quidã vapores terrestres, qui ab igne inflammantur, & consumuntur. Sic est de aduersitate, & tribulatione, quæ quamuis contingat tam bonis, quàm malis: tamen per ipsam mala alterantur, & ad corruptionem disponuntur: quia vel contra Deum murmurant, vel sua mala non corrigunt. Econtrario autem est de bonis. Et ideo mali quamuis luceant ad tẽpus coram hominibus: non sunt tamen cœlestes, sed terrestres. Boni autem, vt apertè probatur, sunt cœlestes. Vnde Aug. dicit, ꝙ sicut sub vno igne aurum rutilat, palea fumat, &c. Ita vna, eadémque vis irruens, bonos probat, & purificat, malos autem obscurat, & damnat: vnde in aduersitate mali blasphemant Deum, & detestantur: boni autem ipsum laudant. Et sic non interest, qualia aduersa quis patiatur: sed qualis quisque patiatur. Hæc Aug. Huius figura habetur Dan. 3. de igne fornacis Chaldæorũ, qui malos cõbussit, sed bonis occasionem tribuit Deum benedicendi. Et hæc omnia considerãs hic psalm. dicit. *Probasti nos, Deus, igne nos examinasti, &c.* quasi dicat secundum glos. Ignem aduersitatis nobis applicando non in cinerẽ vertisti nos, sed peccatorum sordes abstulisti.

Aug. 21. de ciuit. Dei.

Ambros.

Aduersitas multũ proficit. Greg. 23. mor. c. 24.

Aduersitas pœnitentiæ.

Aurum igni.

Plinius lib. 33.

1032 Induxisti nos in laqueũ, posuisti tribulationes in dorso nostro, imposuisti homines super capita nostra.

Dæmon. disp. &. opponitur. Aduersa humiliat.

Hic ostendit tertiò, quòd aduersitas nos humiliat. Sic enim Apostolo Paulo ad custodiam humilitatis datus est aduersans stimulus carnis. Ne magnitudo reuelationum extollat me, datus est mihi stimulus carnis meæ, &c. Vbi glo. Cætera vitia tantum in malè factis valent, superbia verò sola in rectè factis cauẽda est. Cum enim quisque benè profecerit, superbia tentatur, vt perdat totum profectum. Non itaque mirum si contra capitale vitium Apostolus appositum sibi dicit mordax epithema: quo tumor curaretur. Quomodo securus agnus egrediretur, vbi aries sic periclitari metuit, &c. Et Gregor. dicit. Supernus dispensatione nobiscum agitur, cum fatigamur aduersis: quia cum proficimus, infirmitatis nostræ obliuiscimur. Ideo aduersis tangimur, vt cum profectu nostro quid de diuino munere, & quid de propriis viribus simus, agnoscamus. Quæ aduersitas profectò nos ad plenum raperet: nisi dispensatio superna seruaret. Sed pulsat, nec frangit, impellit, nec mouet, contrahit, nec deijcit, vt de nostra infirmitate sentiamus esse, quòd quatimur, & de diuino munere esse, quòd stamus. Et quia sæpè anima alicuius boni sibi conscia, cum virtutes suas sibi ad memoriam reuocat, quadam delectatione pascitur: & quasi gratulatione propriæ plenitudinis impinguatur. Et ideò qui nos alicuius esse momenti bona nostra pensando credidimus, pulsati paulò amplius nos perituros formidamus. Tunc omne bonorum nostrorum gaudium vertitur in pauorem pœnarum. Tunc iniquos nos esse deprehendimus, qui paulò ante sanctos nos omnes credebamus. Tabescit mens, stupescunt oculi, omne, quod prius prosperũ arridebat, euanescit, &c. Sic igitur consimiliter nunc Psalmista aduersa nobis à Deo immissa ad humilitatem ostendit, dicens. *Induxisti nos in laqueum*, scilicet, quò ad aduersitates captiuitatum. Non quidem vt moreremur, sed vt inde liberati misericordiam tuam experiremur, *Posuisti tribulationes in dorso nostro*, quò ad aduersitates flagellorum, quæ in dorso nostro ponuntur: vt malè per superbiam erecti, per humilitatem curuemur. Sic Romanis mulieribus ordinauit beatus Gregorius. vt caput inclinatum portarent ad terram, & magnum scutum variè ornatum lapidibus pretiosis portarent in dorso: vt in ponderibus semper curuatæ, cernerent terram. *Imposuisti homines super capita nostra*, scilicet quò ad aduersitates persecutionum, & occisionum & duræ seruitutis, multotiens enim patimur superiores tyrannos, quos nouimus esse peiores. Quæ omnia aduersitatis genera ad humiliandum nostram præsumptionem Deus immittit. Et hoc est quod dicitur Prouerb. 12. Mœror in corde viri humiliauit eum. & Psalm. 43. Humiliasti nos in loco afflictionis. Et de hac materia vide ibi supra versiculo. 727.

2. Cor 12.

Trãsiuimus per ignem & aquam, & eduxisti nos in refrigerium. 1033

Refrigerium.

Hic ponitur quarta ratio, scilicet, quia aduersitates refrigerium præstant. Vbi nota, quòd refrigerium idem est quòd requies, & cõsolatio. Nam secundum grammaticos, frigero, ras, idem est quòd recreare, quietare, & cõponitur cum re, & dicitur refrigero,

Universidad de Deusto
Biblioteca

refrigero,ras,idem quòd releuare,cõsolari. Et in- A de refrigerium idem ꝙ releuatio, quies, & consolatio. Volens ergo Psal. ostendere, ꝙ aduersa nos ad quietem, & consolationem ducunt æternam: dicit. *Transiuimus per ignem, & aquam, & eduxisti nos in refrigerium.* Vbi nota,quòd hic per ignem significatur aduersitas: sed per aquam prosperitas, secundum gl.quia ignis vrit, & pœnam infert: & sic significat aduersitatem. Sic enim statim dictum est versu.1031. Igne me examinasti.Sed per aquam, quæ mollis est, & dulcis, significatur prosperitas: quia aqua naturaliter habet corrumpere res existentes in ipsa,sic & prosperitas homines corrumpit,& ad peccatum perducit. In cuius figuram vt dicitur Exodi.7. Aqua,id est,prosperitas,versa est B in sanguine: & pisces, qui erant in aqua, mortui sunt. Est ergo sensus. *Transiuimus per ignem,& aquã.* Per aduersa in illis habendo patientiam.*Per aquam*, id est, per prospera in illis habendo humilitatem. *Et eduxisti nos in refrigerium*, id est, spe istis nos ducis ad refrigerium salutis æternæ. Et hoc est,quod dicitur Sapien. 4. Iustus si morte præoccupatus fuerit,in refrigerio erit.

Ignis. Aqua.

1034 Introibo in domum tuam in holocaustis:reddam tibi vota mea,quæ distinxerunt labia mea.

17. q. 1 sunt quædam.

Hic consequenter Psalmista docet,quòd in ad- C uersis nos ipsos deo liberè debemus offerre,& immolare.Sic enim consuluit apostolos Rom.12. dicés. Obsecro vos per misericordiam Dei,vt exhibeatis corpora vestra hostiã viuam, sanctam, Deo placentem,&c. Ad hoc autem,quòd hæc hostia sit sancta, Deo tripliciter debet offerri, quæ tria hic docet Psal. Primò vt offeratur cum sancta operatione,in principio. Secundò cum plena contritionenibi.*Et locutum*. Tertiò cum deuota intentione: ibi. *Holocausta*. Quantum ad primum sciendum,ꝙ holocaustum differebat in antiqua lege à sacrificio. Quoniam illa oblatio dicebatur sacrificium: cuius pars incendebatur ad Dei honorem: & alia pars pro victu sacerdotum relinquebatur. Sed ho- D locaustum erat illa oblatio,quę tota ad Dei honorem incendebatur, vnde, & holocaustum dicitur ab holon, quod est totum & caustos, quod est incendium:quasi totum incendium. Vult ergo Psal. quòd nos totos Deo offeramus, non partem Deo, & partem mundo: quia nemo potest duobus dominis seruire. Et ideo in persona omnium bonorum dicit. *Introibo in domum tuam in holocaustu.* Per bona enim opera, quæ hic facimus, nos totaliter Deo dedicãtes, habemus spem introeundi in domum Dei,scilicet gloriæ. Idcirco dicit. *Introibo in domum tuam* scilicet,cœlestis gloriæ,& hoc *in holocaustu*,scilicet bonorum operum,prius in præsenti exhibitis. Et tunc,scilicet,cum introiero, *Reddam* E *tibi vota mea*, scilicet,vota laudum, quæ hic continuè promittimus, reddam tibi cum angelis. Quæ quidem vota *distinxerunt labia mea*. Vbi nota,quòd ille vota distinguit, qui discretè vouet, qui autem indiscretè vouet,vota non distinguit, quia discretionis est discernere: distinguit autem vota laudum Dei, qui corde dicit se nihil esse, & Deum omnia,qui dicit se Deo egere,non illum se. Qua-

Oblatio nostra Deo.

Rom.12.

liter in præsenti nos offeramus Deo debitè:ostendit Pe.Ra.dicens.Ait Apostolus.Obsecro vos,&c. vide supra versiculo.411.

1035 Et locutum est os meum in tribulatione mea.

Hic ostendit, quòd nos Deo debemus offerre cum plena contritione. Quæ enim oblatio magis Deo placet, quam sacrificium spiritus contribulati,cordis contriti,& humiliati? Certè nulla. In oblatione autem verę contritionis quilibet Deo vouet detestationem peccatorum commissorum,& propositum abstinendi deinceps:hæc autẽ vota,quandiu sumus in præsenti vita plenè seruari non possunt propter corpus corruptibile, quod aggrauat animam,& ipsam continuè trahit deorsum. Sed in patria plenè seruabuntur: vbi nulla existet rebellio carnis ad spiritum, nec spiritus ad Deum. Et ideo de istis votis nunc loquitur Psal.dicens.quòd tunc illa plenè Deo reddet,dicens. *Reddam tibi vota mea quæ distinxerunt labia mea*,vt prędictum est. Et nunc subdit, *Et locutum est os meum in tribulatione mea*, id est, etiam illa vota reddam tibi, quæ *locutum est os meum*, scilicet cordis *in tribulatione*, scilicet, veræ contritionis.

1036 Holocausta medullata offerã tibi cum incenso arietũ, offeram tibi boues cum hircis.

Hic consequenter ostendit, quòd nos Deo offerre debemus cum deuota oratione. Vbi sciendum,quòd per medullam, qua ossa repleta conseruantur:significatur charitas,quæ omnem virtutem hominis confirmat. Vnde de quolibet bono dicitur Iob.21. Medullis ossa illius irrigantur. Per incensum verò, ipsa oratio deuota intelligitur Psal. 140. Dirigatur oratio mea sicut incensum in conspectu tuo. Per arietes verò, qui sunt duces gregũ primitiui patres ecclesiæ significãtur,scilicet,apostoli primi fundatores ecclesiæ: qui nos per euangelium Deo genuerunt. De quibus dictum est supra versic.411. Afferte domino filios arietum. Per boues verò, qui in agro domini operantur,intelligè doctores,& sanctos prędicatores:quibus necessaria sunt ministranda.Deutero.25. Non alligabis os bouis triturantis in area fruges tuas. Per hircos verò intellige peccatores, qui peccata sua fletibus delent, qui fuerunt peccatores, sed plorando desinunt peccatores vocari: quia peccator per pœnitentiam nomen perdit peccatoris. 32. quæst. 1. quod autem tibi. Ostendens ergo Psal. qualis erit in patria oblatio nostra, dicit. *Holocausta medullata offeram tibi*, id est, meipsum cum medulla charitatis, & intimi amoris. Intus enim mihi charitas est: non in superficie,sicut illis, qui hominibus placẽt, Et hæc offeram tibi.*Cum incenso arietum*,id est,cum oratione Apostolorum, qui sunt duces gregis,quia Deo placet,quòd doctrina ipsorum fit. Item. *Offeram tibi boues cum hircis*, scilicet doctores,qui in area domini operãtur, *Cum hircis*.i.cum peccatoribus,qui peccata pœnitẽtia delẽt, & sic nõ remanẽt peccatores,sed per pœnitẽtiã sanati offerũtur. Vel aliter,vt ista sint verba generalis ecclesiæ,in quib' ostendit quos gradus, & status hominũ offert Deo ad gloriam percipiendam.d. *Holocausta medullata offeram tibi*. Ista sunt S.martyres,qui quãto amplius persecutio grassabatur exterius, tanto ipsi interius magis

Medulla.

Incẽsum.

Arietes.

Hircus.

magis charitate impinguabuntur, & se totaliter in A holocaustum Deo offerebant.*Cum incenso*. Isti sunt sancti cõfessores & virgines,qui Deo reddunt suauitatem odoris famæ & sancti nominis *Arietem*. Isti sunt Apostoli & primi fundatores: vt statim fuit dictum.*Boues*. Isti sunt sancti doctores.*Hirci* sunt pœnitentes, vt supra expositum est.

1037 Venite & audite & narrabo omnes qui timetis Deum, quanta fecit animæ meæ:

Hic Psalmista suo exemplo nos docet in Deo B habere confidentiam. Vnde ad hoc alios indigere intendens, quatuor facit. Primò alios inducendo excitat,in principio.Secundò se à Deo exauditum indicat: ibi. *Ad ipsum*. Tertiò quid impediat orationem explicat, ibi. *Si iniquitatem*. Quartò ostendit quid orationem exaudiri faciat, ibi. *Benedictus dominus*. Quantum ad primum sciendum quòd Psalm.suo exemplo cæteros inuitat ad sperandum in Deum: quia in se sperantes non deseruit: dicens.*Venite & audite,&c.* Vnde secundum glos.hic deuotos mouet: vt exemplo suæ liberationis amplius confidant in domino, benedicentes dominum de exauditione,quasi dicat. Ita ego facio, & *Venite multiplex narrabo*, ô vos gentes, venite omnes, fide, & audite me, & C vos dico qui timetis Deum.Si enim Deum non timueris, non audies: quia timor Dei aperit aures.*Narrabo quanta fecit animæ meæ*,quasi dicat,Si vultis eadem facie vestræ.Et quæ sint illa quæ sibi fecit:statim postea narrat, dicens. *Ad ipsum ore meo clamaui*,&c. Sicut ergo in principio matutini cantor inuitando alios ad laudem Dei semper incipit inuitatorium,dicẽs. Venite.Sic & nunc facit Psal. dicens. *Venite,&c.* Sed nota quòd diuersi cantores diuersimodè alios inuitando diuersa inuitatoria cantant. Quoniam cantant Voluptuosi vnum venite: quod est voluptatis & luxuriæ. Malitiosi vnum venite:quod est iniquitatis & malitiæ. Ambitiosi vnum venite, quod est ambitionis & su- D perbiæ. Religiosi vnum venite, quod est sanctitatis & reuerentiæ. Quantum ad primum inuitatorium quod voluptuosi cantant ponitur Sapient.2. vbi in persona voluptuosorum dicitur. Venite fruamur bonis, quæ sunt, & vtamur creatura, non prætereat nos flos iuuentutis nostræ, &c.nullum pratum sit, quod non pertranseat luxuria nostra, &c. Vbi notandum quòd quando aliquis ecclesiam intrat ad audiendum matutinas alicuius sancti, statim audiendo inuitatorium potest cognoscere in quanta reuerentia habetur sanctus ille, de quo dicuntur matutinæ. Quoniam in ferialibus diebus cantatur solus ab vno. In festiuis ante à E duobus. Et quando festum est maius cantatur à quatuor. Inter nos autem in vita præsenti multi diuoluntur, vt puta aliqui colunt mundum, alij carnem, alij dæmonem, &c. Videamus ergo quis plures in suo choro habeant cantores ad cantandum venite. Et inueniemus quòd Deus verus habet pauciores, & omnes alij dij habent plures. Si loquatur de mundo: nam senes & iuuenes, viri & mulieres inuitantur ad colendum mundum. Iste vt fiat mercator, ille artifex, ille doctor, & sic de aliis, qui omnes vna voce dicunt: venite fruamur bonis quæ sunt, &c. Et sicut illi qui sunt magis vani, à cantatoribus magis excitantur ad cantandum : ita homines familiariter conuersantes cum sæcularibus & carnalibus, nullo modo possunt euadere, quin eis in moribus conformentur. Vnde Isidorus de summo bono dicit. Necesse est vt quis inter vanitates sæculi positus à malis maneat implicatus, nec diu potest esse securus, qui periculo stat proximus. Et certè pauci sunt hodie, qui homines inuitent ad mundi contemptum, ad propria relinquendum: ad pœnitentiam de peccatis agendum, imò tantus est strepitus cantorum inuitantium ad mundi voluptates: quòd si qui dicunt inuitatorium Christi, vix possunt audiri. Secundum inuitatorium, quod cantant malitiosi *Venite ma* ponitur Hierem.18.vbi dicitur.Venite cogitemus *lorem.* contra Hieremiam cogitationes, non enim peribit lex à sacerdote, nec consilium à sapiente, neque sermo à propheta.Et notate quomodo homines malitiosi ponunt pro parte sua sacerdotes sapientes & prophetas. Moraliter sacerdotes sunt magni prælati:sapientes sunt iustitiarij, prophetæ sunt religiosi. Et nunquam videbitis in republica aliquam magnam malitiam factam, nisi ab istis vel ab aliquo istorum procedat: vnde illi tres perfectè cantant inuitatorium malitiosorum, & conspirationes sciunt facere contra bonos dicentes illud Hierem.18. Venite percutiamus eum lingua, & non attendamus ad vniuersos sermones eius. Percutere hominem lingua : est, ei præcludere viam respondendi, vel conspirare, vel falsè testificari. Et nota quòd isti malitiosi habent triplex inuitatorium sibi proprium, quo se ad malum adiuuant. Primò recolligunt se ad conspirandum subtiliter, dicentes. Venite & cogitemus contra *Hiere.18.* iustum cogitationes. Secundò congregant se ad accusandum ciuiliter : scilicet, sub iuris colore, dicentes. Venite percutiamus eum lingua: ecce accusatio. Tertiò ad occidendum crudeliter: dicentes. Venite,occidamus eum:& habebimus hæ- *Mat.21.* reditatem eius: & hæc est vltima conclusio intenta. Tertium inuitatorij quod cantant superbi, ponitur Gen.11.vbi in ipsorum persona dicitur. Venite ędificemus nobis turrim, cuius cacumen pertingat ad cœlum: & celebremus nomen nostrum. Et nota quòd omnes ambitiosi exponunt se magnis laboribus pro honoribus consequendis: vnde isti ad ædificandum turrem talem se exponunt, & tantam vexationem sustinent quòd curiis papæ, regum, episcoporum, & huiusmodi se mancipant: dant munera, adulantur, mentiuntur, nequiter humiliant quibuscunque. Vnde dicit Innocentius *Innocen.* de vilitate conditionis humanæ. Ambitiosus semper est pauidus, ne dicat quod displiceat: humilitatem simulat:honestatem mentitur:affabilitatem exhibet, benignitatem ostendit, amicos honorat vniuersis se inclinat, frequentat curias, omnibus assurgit, amplectitur, applaudit, adulatur.Et ideo de talibus ambitiosis, qui castra regum sequuntur dicit quidam. Sunt, nec dicuntur miseri, qui castra sequuntur. Quartum inuitatorium, quod cantant boni Christiani & religiosi ponitur psalm.nonagesimoquarto. Venite exultemus domino,&c. *Venite ho* Et istud cantatur hodie valdè ferialiter: o immò *norum.* tantus strepitus sit in choro mundi: quòd istud inuitatorium non auditur in choro Christi. Sed dolendum est qualiter isti cantores expediunt se: vt dicitur Matth.22.vbi habetur de rege, qui fecit

Universidad de Deusto
Biblioteca

nuptias filio suo, & misit seruos suos vocare inuitatos, dicens. Venite ad nuptias. Quod cum factum esset, inuitati neglexerunt: vnde vnus iuit in villam suam, alius ad negociationem suam &c. Illi ergo qui nunc sunt inuitati ad cœnam Christi bona hora, vt parent se per confessionem: si neglexerint & mundi negotiis se implicuerint: in die iudicij non recipientur: sed illis dicetur. Ite in ignem æternum. Venite ergo & adoremus & procidamus ante dominum: vt nobis tunc dicat. Venite benedicti patris mei &c.

1038 Ad ipsum ore meo clamaui, & exultaui sub lingua mea.

Hic à Deo se exauditum indicat. Superius enim dixerat se merituum quanta Deus fecerat animæ suæ. Et dicere incipit, dicens. *Ad ipsum ore meo clamaui.* Vbi notãdum quòd clamor orationis *Clamor orationis.* deuotæ à Deo est principal ter: quia Deus sua gratia præuenit clamorem nostræ orationis, inspirando voluntatem orandi: & sic antequam clamemus nos exaudit. Et hoc notabat Psal. 16. dicens. Ego clamaui quoniam exaudisti me Deus. Sic ad propositum Psal. hic dicit à Deo hoc sibi esse factum: quòd ipse orando clamaret ad Deum, quasi dicat secundum glo. Hoc animæ meæ fecit Deus vt clamarem ad ipsum: cum gentes ad idola surda & muta clamẽt. Et aliud etiam fecit mihi, scilicet, quòd *Exultaui sub lingua mea.* Sub lingua enim esse dicitur cor, quia antequam verbum ad linguã pro- *Exultatio cordis.* cedat: manet in corde: & ex corde procedit ad linguã. Dicit ergo. *Et exultaui sub lingua mea.* q. d. Hoc etiam fecit mihi: quòd illud quod ore loquor scilicet orando, clamando, ipsum laudando prius intus habeo in corde. Deo ergo dicit sibi fecisse Deum, scilicet quòd clamaui, quòd exultaui. Et est sensus. *Clamaui,* id est, ipsum publicè prædicaui. *Et exultaui sub lingua mea,* id est, in secreto ipsum cõfessus sum cordis mei: quia quod in ore hoc in corde habeo. In his enim duobus perfectio Christiani consistit.

1039 Iniquitatem si aspexi in corde meo: non exaudiet dominus.

De consid. 1. quoniam.

Hic ostendit quid orationem impediat. s. ipsa cordis malitia, & iniquitas. Quando enim oratio à corde procedit immundo: à Deo exaudiri nõ meretur. Esa. 1. Cum multiplicaueritis orationes vestras, non exaudiam vos: manus enim vestræ, plenæ sunt sanguine. Quod declarans Greg. superillo verbo Iob 11. Tunc leuare poteris faciem tuam ad Deum sine macula dicens. Interna facies hominis meus est: in qua nimirum cognoscimur ab auctore nostro, vt ab ipso diligamur. Quam scilicem faciem leuare est ad Deum per studium orationis animum attollere. Sed eleuatam faciem macula inquinat, si intendentem mentem reatus sui conscientia accusat: quia à spei fiducia protinus frangitur, si intenta precibus culpæ memoria, mordetur: diffidit namque accipere se posse quòd appetit: quæ profecto reminiscitur nolle se adhuc facere. quod diuinitus audiuit. Hinc per Ioannem dicitur. Si cor nostrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus apud Deum, quòd quicquid petierimus ab eo accipiemus. Hinc Salomon ait

Greg. 10 mor. c. 17. Facies mentis.

Oratio munda debet esse.

1. Ioan. 3.

A Qui auertit faciem suam, ne audiat legem, oratio eius erit execrabilis. Cor quippe nostrum in petitione nos reprehendit, cum resistere se præceptis eius, quem postulat meminit. Et oratio sit execrabilis, cum à censura auertitur legis: quia dignum profectò est, vt ab eius beneficiis sit quisque extraneus, cuius nimirum iussionibus non vult esse subiectus. Vt ergo ad orationẽ sine macula facies leueturi: ante orationis tempora semper debet sollicitè cõspici quicquid potest in oratione reprobari. Continilem sententiam nunc ponit Psal. dicens. *Iniquitatem si aspexi in corde meo, non exaudiet dominus.* Non enim hæc dicit iustus secundum gl. quòd iniquitas ei non suggeratur, sed nõ amatur. Et est, B *si iniquitatem aspexi in corde meo,* id est, si dilexi iniquitatem in corde meo, Multi enim apud se amãt, quod in aliis damnant.

Prou. 28.

Propterea exaudiuit Deus, & attendit voci deprecationis meæ. 1040

Per locum enim à contrariis si iniquitas est causa, quare oratio non exauditur, cõsequens est, quòd puritas cordis orationẽ faciat exaudiri. Et hoc est quòd dicit. *Propterea exaudiuit Deus,* &c. scilicet, quia iniquitatem in corde non dilexi.

Benedictus Deus, qui non amouit orationem meam, & misericordiam suam à me. 1041

De pœn. dist. 1. sacerdotes.

Hic ostendit quid orationem facit exaudiri, scilicet, perseuerantia. Non enim proficit benè incipere, nisi adsit perseuerare. Deus autem sicut homini inspirat principium orationis, sic & dat perseuerantiam orandi. Et hoc est quod dicit. *Benedictus Deus, qui non amouit orationem suam à me,* quasi dicat, sed perseueranter me fecit orare, vt, scilicet, in oratione non tepescam, sed orem perseueranter. Et quia donum perseuerantiæ in bono est, ex magna Dei misericordia, deo subdit, *Et misericordiam* D *suam à me,* quasi dicat, Ideo oraui perseueranter, quia misericordiam suam mihi perseuerãtem dedit. Vel aliter: quia perseueranter orau. ideo misericordiam eius impetraui. Perseuerantia enim orationis facit impetrare quòd homo postulat: vt apparet in parabola quam Christus posuit Luc. 11. dicens. Quis vestrum habebit amicum, &c. Sequitur. Ille si perseuerauerit pulsans: dico vobis, surget, & dabit illi quotquot habebit necessarios. De bono autẽ perseuerantia, vide superius vers. 844.

PSALM. LXVI.

DEus misereatur nostri, & benedicat nobis: illuminet vultum suum super nos, & misereatur nostri. 1042

De pœn. dist. 1 sacerdotes.

Iste psalm. talem habet titulum. *In finem in hymnis Psalm. cantici Dauid.* Iste psal. historiam pro fundamento non habet, sed est quædam oratio, qua Dei postulantur beneficia, & de receptis gratiarum actio. Vnde dicunt aliqui quòd iste Psalm. est quædam gratiarum actio pro fertilitate cuiusdam anni. Iudæi enim recollectis fructibus conueniebant

ueniebãt in Hierusalem in mense Septembri, qui A cit creator creaturæ, aliter & ecõtrario. Nã creator benedicit creaturæ, ipsam multiplicando numero, & merito. Creatura autem benedicit creatori, ipsum corde voce, & opere laudando, & omne bonum quod habet ipsi ascribendo. Item notandum, quod aliqua est Dei benedictio, quæ communis est bonis, & malis, vt benedictio temporalium rerum, in diuitiis, filiis, &c. Et ista est benedictio sinistræ, quæ indifferenter bonis datur, & malis. Si enim solum bonis daret Deus bona sæculi, putaret malus propter hoc Deum esse colendum, quod si solis malis daret, timeret infirmus ad Deum cõuerti, ne ista sibi deessent. Sicut multi Iudæi ad fidem timent conuerti, ne sua tẽporalia perdant. Dat ergo ista Deus bonis, vt consoletur intrantes, dat malis, vt discant boni quærere alia, non cõmunia malis. Tollit ea à bonis, vt probent se fortes. Tollit ea à malis, vt infirmus non timeat perdere quæ perdit malus, cui nihil remanet intus, hic verò si persistat, habet intus quo consoletur. Ecce cur ista dantur vel tolluntur bonis & malis. Alia autem est benedictio solis bonis competens: quia scilicet, anima per Dei gratiam illuminatur. Et istam petit Psal. dicens, *Benedicat nobis: illuminet vultum suum super nos,* id est, ostẽdat Deus pater filiũ suum nobis, scilicet, claritatem filij sui, qui est vultus patris, quia per ipsum cognoscitur pater.

Vt cognoscamus in terram viam tuam: in omnibus gentibus salutare tuum. 1043

Hic petit in singulari gratiam, vt ab eo Christus cognoscatur: Vbi sciendum, quod quamuis æterna Dei sapientia sit incommutabilis, quia Deus est, ipsa tamen ratione humanitatis assumptæ mutabilis fuit, & ad nos venit quando nostram humanitatem accepit. E. sic via Dei ad nos fuit eius incarnatio. Quod ostendit Greg. super illo verbo *Via Christi est incarnatio.* Iob 28. Deus intelligit viam eius, & ipse nouit locum illius, dicens. Hæc cœterna Dei sapientia aliter habet viã, & aliter habet locũ. Locũ verò si qs *Greg. 19. mor. c. 2.* intelligatur non localẽ nã teneri corporaliter: vel localiter nõ potest Deus. Sed (sicut dictũ est) locus intelligitur non localis. Locus sapientiæ pater est, locus patris sapientia est, sicut ipsa sapientia dicit, Ego in patre, &, pater in me est. Aliter ergo hæc *Ioan. 14.* sapientia habet viam, aliter locum. Viam habet per humanitatis transitum, locum verò per statum diuinitatis. Inde enim non transit, vnde cœterna, est. Sed inde transit, vnde propter nos apparuit temporalis. Sic namque in euangelio scriptum est, quia egrediens dominus à Hierico transibat. Duo autem cæci sedentes secus viam clamauerunt: d centes. Domine, miserere nobis, filij Dauid. Ad quorum vocem (sicut illic scriptum est) stetit Iesus & lumen reddidit. Quid est autem transeundo audire, stando lumen reddere, nisi quod per humanitatem suã nobis misertus est qui per diuinitatis suæ potentiam à nobis mentis nostræ tenebras exclusit: q enim propter nos natus, & passus est, quòd resurrexit, ascendit in cœlos, quasi transiit Iesus, quia nimirum hæc actio est temporalis, Sed stans nos tetigit, & illuminauit, quia non sicut illa dispẽsatio verbi tẽporalis, ita verbi æternitas transit, quæ in se manẽs innouat omnia. Stare

Universidad de Deusto
Biblioteca

enim Dei est incommutabili cogitatione, mutabilia cuncta disponere. Qui ergo voces petentium transiens audiuit stans lumen reddidit, quia & si propter nos temporalia pertulit, inde tamen nobis lucem tribuit, vnde habere mutabilitatis transitum nescit, quia ergo quando per carnem appareret, hominibus incertum fuit, recte dicitur. Deus nouit viam eius, ac si à parte diceretur. Humanæ cogitationi occulta sunt quando per carnem sapientia ad homines veniat, &c. Ex quibus apparet quod per viam intelligitur incarnatio Christi. Et sic petere cognoscere viam Dei, nihil aliud est quàm petere videre Christi incarnationem. Sa-
Salutare dicitur Christus. lutare autem Dei nihil est aliud quam ipse Christus incarnatus, qui ad saluandum mundum à patre est missus De quo ait Simeon Lucæ.2. Quia viderunt oculi mei salutare tuum, quod paratti ante faciem omnium populorum. De isto salutari vide superius versiculo.105 146. 155. 272. 662. Sic ergo postulare vt salutare Dei in omnib. gentibus cognoscatur, nihil aliud est nisi postulare, vt Christus incarnatus ad omnes, gẽtes per fidem descendat, accipiendo ly omnes pro generibus singulorum, non pro singulis generum.

1044 ## Confiteantur populi Deus, confiteantur tibi populi omnes.

Confessio. Hic consequenter gentes vocat ad gratiarum actionem ex Christi incarnatione. Et primò inducit ad gratiarum actionem. Secundò ad mentis exultationem, ibi. *Lætentur.* Quantum ad primum notandum quod in scriptura sacra, confessio multotiens accipitur pro gratiarum actione de receptis beneficiis. Sic enim dicitur Psal. 110. Confitebor tibi domine in toto corde meo, in consilio iustorum, &c. Sic enim alicui confiteri, est illum laudare magnificare, & de acceptis beneficiis gratias agere & de tali confessione plena est scriptura: ostendens quod non solum homines, sed etiam inanimata suo modo debent Deo cõfiteri. psalm. 144. Confiteantur tibi omnia opera tua. Vbi glos. D Omne enim quod est, confitetur domino, vel per se, vel prationales creaturas, sicut ea quę nõ habẽt sensum laudandi, quæ tamen nobis sunt materia
Laudare debemus Deum. laudis, quia dum inquiris, inuenis magnam vim in eis quæ est ab ipso Deo. Veruntamen homo maximè sic Deo tenetur confiteri, quia mirabiliora circa ipsum Deus operatur. Et inter homines magis boni & spirituales. Vnde super illo verbo psal. Confitebuntur cæli mirabilia tua domine ait glos.
Psal. 88. Cæli id est, cælestes homines laudabunt te, non merita sua, sed mirabilia tua scilicet, quod nos redimis, quod nos iustificas per incarnatum verbum tuum & misericordiam tuam. In omni enim misericordia perditorum, in omni iustificatione impiorum, quid confitemur, quid laudamus, nisi mirabilia Dei? Laudas quia mortui surrexerunt, plus confitere & lauda, quia per Christum incarnatum redempti sunt perditi. Vide enim hominem heri vorag ne ebrietatis absorptum, hodie sobrietate ornatum, heri cæno luxuriæ infectum, hodie castum, heri blasphematorem Dei, hodie Deum laudantem, heri idolorum cultorem, hodie Deum colentem. Hæc enim sunt mirabilia quæ cæli, id est, cælestes homines confiteantur à Deo iustificati. Cum ergo hæc omnia mirabilia in gentibus per A Christi incarnationem peruenerint, merito omnes gentes ad Deo confitendum, & ipsum laudandum prouocat hic psal. dicens. *Confiteantur tibi populi Deus*, &c, vt merito omnis populus terræ dicat illud psalm. Confitebor domino nimis in ore meo, in medio multorum laudabo eum.

Lætentur & exultent gentes, quo 1045 niam iudicas populos in æquitate, & gentes in terra dirigis.

Hîc omnes inducit ex Christi incarnatione ad mentis exultat onem. Vbi nota, quod lætitia differt ab exultatione, quia lætitia proprie est intus: B sed exultatio extra, vide supra versi. 92. Hic enim loquitur de gentibus ad Christi fidem conuersis qui Christum confitentur. Et causam exultationis ostendit dicens: quia ipse Christus incarnatus est iudex iustus & verus Magister. Iudex iustus, quia iudicat populos in æquitate. Æquum enim & iustum est, vt dominus fideli seruitori suo præmia reddat. Cum ergo Christus sit iustus, suis fi- *Iudicat.* delibus qui ipsum confitentur præmia dabit: quod erit inæstimabilis causa lætitiæ. Et contra malis dabit supplicia, quod erit causa ipsorum tristitiæ, *Lætentur ergo & exultent gentes*, scilicet, ad Christi fidem vocatæ. Et per oppositum populi. s. Iudæi, C qui soli populus Dei dicebantur, contristentur: quia fidem perdiderunt: & per consequens secundum æquitatem iudicabuntur. Hanc ergo differentiam inter gentes conuersas & populos Iudæorum peruersos ponens dicit. *Quoniam iudicas populos in æquitate*, id est, Iudæos in iustitia, licet enim in dam natione Iudæorum sit Dei misericordia cum iu- *Dirigere.* stitia, tamen ibi principalius relucet iustitia, sicut ècontra in præmiatione beatorum principalius relucet miser cordia & consequenter iustitia. Vnde de gentibus conuersis dicit. *Et gentes in terra dirigis*, id est, ad terram viuentium per tuam misericordiam perducis. Et nota quòd dirigere componitur ex rego, regis & di, & dicit dirigo, quod idem est quòd indirectum regere. Illos ergo dirigit Deus quos ad æternam patriam regendo perducit. Suos ergo in terrã dirigit, quia in præsenti vita vt ad patriam tendamus regit. Quod psal. 5. postulat dicẽs, Dirige in conspectu tuo viam meam.

Cõfiteantur tibi populi Deus: con 1046 fiteãtur tibi populi omnes, terra dedit fructum suum.

Hîc ostendit ex virgine Maria Christi generationem. Vbi aduertendum quòd hic nomine terrę *Terra dicitur beata Maria.* beata Maria intelligitur, quæ tunc fructum suum dedit, quando Iesum benedictum fructum sui ventris peperit mundo, de qua terra dicitur psal. 84. E Dominus dabit benignitatem, & terra nostra dabit fructum suum. Nec immerito virgo Maria terra vocatur, si consideres secundum antiquos imaginem terrę. Nam vt dicit Magister de proprietatibus rerum li. 14. cap. 4. Antiqui gentiles considerando fecunditatem terræ, ipsam pro Deo adorantes, ei talem fecerunt imaginem. Erat enim quædam magna imago fœminæ, quæ mater alma nuncupabatur, habens coronã in capite supra currum posita, cui leones subiiciebantur, in vna manu portabat

portabat clauem, & in alia cymbalum, cuius auri- A figurantur per stellas, vt ostendit Greg. sequitur
gæ vibrabant gladios, quos gestabant, & galli matronam in curru sedentem subsequi fingebantur. Quam imaginem ad terram idem sic applicat ibidem dicens, quòd terra mater fuit dicta, eo quòd plura pariat, & omnibus mortalibus generet cibũ. Dicitur etiam & mater alma, eo quod alat elemen-
Isidorus. ta. Est enim nutrix elemẽtorum, vt dicit Isidorus. Coronam gestat in capite, quia tantis ciuitatibus, & castris insignitur. In curru rotato vehitur, & sedet, quia cum omnia elementa moueantur, ipsa sola immobilis manet, scilicet, secundum se totam. Leones ei subiiciũtur, quia nullum est genus ita ferox, qui per mortẽ terræ subiiciatur. Clauẽ gestat in manu, quia in hieme clauditur, & in æstate B fructus producẽdo aperitur. Cymbalum portat in manu, quo ferramẽtorum strepitus in colendis agris significatur. Eius aurigæ gladios vibrant, quia pro defendenda terra, vel acquirenda sæpe bella geruntur. Galli eã sequũtur, quia omnes aues eius indigent nutrimento. Hæc omnia magister. Ista tamen terræ imago aliter ad gloriosam virginem applicatur faciliter. Nam ipsa velut fertilis terra mater dicitur, quia non solum naturalis mater Dei, & hominis, sed omnis gratiæ & virtutis, quia Maria mater gratiæ, & mater misericordiæ. Eccl. 24. Ego mater pulchræ delectionis, agnitionis, & sanctæ spei, in me omnis gratia, &c. Hæc coronã gestat in C capite, quia eius mens omni virtute fuit decorata.
Corona Mariæ. Apo. 12. Mulier amicta sole, sequitur, & in capite eius corona stellarũ duodecim. In istis duodecim stellis coronæ gloriosæ virginis, quædam duodecim eximia arbitrõr cõmendari. Quorum quatuor prima corpori, quatuor animæ, & quatuor vtrique cõmunia. Si quidem quo ad corpus hęc mulier intacta concepit, illæsa peperit, incõtaminata lactauit, & mortis soluto debito, sine dolore surrexit. Quãtum verò ad animam totidem stellis coronatur, quæ sunt, fidei magnitudo, verborum, quæ dicebantur, conseruatio, ex passione filij gladij doloris transuerberatio, & compassio miserorum & intercessio. Quantum verò ad totum coniunctum D scilicet ex anima, & corpore totidem stellis fuit coronata scilicet, quia in vtero matris fuit sanctificatione præuenta, ab angelo fuit salutata, in omni scientia, & virtute fuit decorata, quod in anima, & corpore super choros omnium angelorum est exaltata. Vnde de beata virgine prædictis consideratis, dicitur sapien. 4. quod in perpetuum corona ta triumphat. Aliter illas duodecim stellas, quibus beata virgo coronatur possumus, assignare. Quia eius mens duodecim virtutibus fuit ornata, quæ in quatuor virtutibus cardinalibus continentur scilicet prudentia, fortitudo, temperantia, & iustitia, quarum quælibet tres sub se continet virtutes, primò namque prudentia continet memoriam, E quoad præterita, intellectum quo ad præsentia, prouidentiam, quantum ad futura. Secũdò temperantia tres virtutes continet, scilicet, abstinentiam respectu gulæ, continentiam respectu luxuriæ, & modestiam respectu loquelę. Tertiò fortitudo tres virtutes continet scilicet, magnanimitatem in aggressu arduorum, & æquanimitatem in tolleratione aduersorum, & longanimitatem in expectatione præmiorum. Quartò iustitia tres alias continet virtutes, scilicet, reuerẽtiam respectu superiorum, beniuolentiam respectu parium proximorum, & clementiam respectu inferiorum. Et quia virtutes

Greg. in prosti. 1. lib. mor. c. 10. & lib. 4. cap. 33.

Esa. 45.

Trinitas personarum vnitas essentiæ.

Magister lib. 1. dist. 3.

Psal. 62.

PSALM.

Universidad de Deusto
Biblioteca

PSAL. LXVII.

1048 1.Cor.10. hæc omnia.

EXurgat Deus, & dissipẽtur inimici eius: & fugiãt, qui oderũt eum à facie eius.

Titulus huius psal. est. *In finem Psal. cantici Dauid.* Pro cuius euidentia sciendum, quòd in isto psal. qui totus est doctrinalis, magis quam historialis, agit Dauid de exultatione ecclesiæ hic, & in futuro, quam debet habere de Christi exaltatione, & inimicorum Christi deiectione, vt malos terreat, & lætificet bonos. Est ergo sensus tituli: Iste psal. quẽ fecit Dauid dirigens nos in finem, scilicet in Christum, est, *Psal. cantici*, id est, laudis, & exultationis. Mouet ergo omnes fideles exultare de Christi exaltatione, & resurrectione, & inimicorum deiectione, ostẽdens primò misericordiã exultationis, quæ maximè est duplex, scilicet, Christi resurrectio, & Christi ascensio. Et sic psal. iste diuiditur in duas partes. Quia primò agit de Christi resurrectione. Secundò de Christi ascẽsione, ibi. *Cantate Deo.* Circa primum tria facit. Quia prædicit primò Christi resurrectionem. Secundò Iudæorum confusionẽ: ibi. *Sicut defecit.* Tertiò iustorum exultationem, ibi *Et iusti epulentur.* Quantum ad primũ, resurrectionẽ Christi pronuncians ait. *Exurgat Deus*, id est, resurgat Christus à morte, vt nos exaltando dissipet inimicos. Vbi notandum, quòd tempore Moysi facto in deserto tabernaculo & arca domini, quãdocunque pugnaturi erant cum hostibus, vt de ipsis triumpharent, arca domini per sacerdotes eleuabatur, & tũc Moyses dicebat, Surge, domine, & dissipentur inimici tui, & fugiant, qui oderunt te, à facie tua, vt habetur Numeri. 10. In quo figura erat, aperta, quòd dum Christus à mortuis resurgeret, inimici sui tam efficaciter, scilicet, Iudæi: quam inuisibiles, scilicet, dæmones, dissiparentur. Consimiliter & Dauid sequens Moysi vestigia per Christi resurrectionem prædicit inimicos dissipandos, hic dicens. *Exurgat Deus & dissipentur*, id est, dissipabuntur, &c. Vbi per inimicos Iudæos intelligit qui tamen carne erant parentes & domestici Christi, de quibus dicitur. Inimici hominis domestici eius. Illi enim per resurrectionem Christi sunt dissipati, quando in vindictam Christi montis per Titum, & Vespasianum fuerunt partim captiuati, partim trucidati, partim per orbẽ dispersi. Vnde Magister in gl. *Exurgat Deus, & dissipentur inimici eius.* Hoc iam factum est: quia surrexit Christus, & dispersi sunt omnes Iudæi. Hoc etiam de inimicis spiritualibus, scilicet, de dæmonibus verificatum est, quia Christo resurgente, ipsorum mundi principatus, & potestas fuit dissipata, Christo dicente. Nunc princeps huius mundi eiicietur foras, id est, eius potestas dissipabitur, ne in cordibus gentium, vt ante, regnare possit. Vnde Augustin. ibidem super Ioannem. Nunc princeps huius mundi eiicietur foras. Absit vt diabolum ita mundi principem dictum existimemus, vt cum cœlo, & terræ dominari posse credamus, sed mundum gentes appellauit, quæ toto orbe terrarum erant diffusæ. Ideo dicit Apostolus, quòd Deus erat in Christo, mundum reconcilians sibi. Hæ sunt ergo gentes, ex quarum cordibus mũdi princeps eiicitur foras, quia præuidebat dominus post passionem, & resurrectionem suam per vniuersum mundũ multas gẽtes crediturras, in quarũ cordibus diabolus intus erat, cui quando ex fide renunciant, ipse dissipatur, & eiicitur, quod etiam ante longè prẽuiderat Psal. dicens. *Exurgat Deus, & dissipentur inimici eius*, id est, Exurget à mortuis: & dæmones dissipabuntur. Et difficilius est intelligere, quod subditur. *Et fugiant qui oderũt eum, à facie eius.* Quomodo enim à facie Dei quis potest fugere, quia Deus vbique præsens est? Sicut enim impossibile est, fugere à cœlo: quia à quacunque parte cœli fugeris, ad aliam partem accedis. Sic multò fortius impossibile est à Deo fugere, qui vbique præsens existit psalm. 138. Quo ibo à spiritu tuo, & quo à facie tua fugia? Ad quod intelligendum sciendum, quòd duplex est fuga. s. quædã localis: & quædam cordialis. Localis fuga à facie Dei nullus fugere potest, quia vbique præsens est. Cordiali fuga à Deo fugiunt qui timore mentis, eius præsentiam timent, & libẽter ab eius presentia vellent abesse. Sic fugiunt mali, & obstinati homines, & dæmones, qui Dei præsentiam sufferre nõ possunt. Vnde glos. *Et fugiant, qui oderunt eum, à facie eius.* Fugiant, non loco, quia vbique presens est, sed metu animi, scilicet timendo, non latẽdo. Et est sensus. Tollantur metu animi, & voluntate à præsentia Dei, qui vbique præsens est. Et hoc est graue tormentum, & horrenda malorum hominum, & dæmonum maledictio, vt velint, & conentur fugere, quod nullatenus fieri potest.

Resurrectio Christi. Arma fædera.

Matt 10. Iudæorum dispersio

Ioan. 12.

August.

Princeps mũdi diabolus.

1049 Sicut deficit fumus, deficiat, sicut fluit cera à facie ignis, sic pereant peccatores à facie Dei.

De consecr. dist. 3. cap. vii.

Hic clarius ponit Iudæorum omnium maligno rum confusionem, & præcipuè Iudæorum, & duplicem ipsorum confusionẽ notat. s. in præsenti, & in futuro. Quo ad præsens dicit. *Sicut deficit fumus, deficiant.* Fumus enim ex igne procedens in altũ eleuatur. Et quanto plus eleuatur, tãto citius euanescit, & deficit. Et sic per fumum nota superbiam Iudæorum contra Christum, quæ ex igne auaritiæ processit. Quoniam principalis causa propter quã Christũ persequebantur, erat cupiditas dominandi in populo, à quo lucra temporalia recipiebant. Istam enim causam in consilio suo ipsi allegabant dicentes. Si dimittimus eum sic, venient Romani, & tollent locum nostrum, & gentem, &c. ex isto ergo igne cupiditatis processit fumus eorum superbiæ contra Christum. Nonne ascendebat fumus eorum superbiæ, quando clamando dicebant, Tolle, tolle, crucifige eum, & similia? Sicut ergo fumus deficit ascendendo, sic eorum superbia se contra Christum eleuando fuit dissipata, & cito euanuit, quia propter Christi mortem perdiderunt locum, & gentem. Vnde de ipsis dicitur. Inimici verò domini mox vt honorificati fuerint, deficientes quemadmodum fumus deficient vide, versiculum 586. Quo verò ad pœnam futuram subdit. *Sicut fluit cera à facie ignis, sic pereant peccatores à facie Dei.* Quod ideo dicit quia sicut cera ad ignem posita liquescit, & nulla stabilitate subsistit, sic & Christi persecutores ante faciem iudicis Christi liquefacti subsistere non poterunt. Vnde Michæ. primo cap. Sicut cera scindentur à facie ignis. Vel aliter,

Fugere à Deo quomodo quẽ potest.

Fumus superbiæ.

Cera significat peccatores.

aliter totus iste versus de pœnitentibus exponitur, Vbi nota quòd peccator ad pœnitentiam veniens, primò deficit sicut fumus. Per fumum enim deuotio conscientiæ intelligitur. iuxta illud Apoc. 8. ascendit fumus incensorum &c. Deficiunt ergo pœnitentes, vt fumus, quia per deuotionem conscientiæ desinit esse peccator. Sic enim dicitur Psal. 103. Deficiant peccatores à terra, & iniqui, ita vt non sint, id est, deficiant à peccatis, ne iam sint, quod prius erant, id est, vt amodo non sint iniqui. Conformiter loquitur textus canonis, dicens. 2. q. 1. quid autem tibi, quod nomen adulteræ adultera per pœnitentiam perdit, & sic de quolibet alio peccato, quia scilicet per pœnitentiam de peccato conuertitur ad virtutem. Quod magis aperit, dicens. *Sicut fluit cera à facie ignis, sic &c.* Vbi notandum quod per ceram tres virtutes significantur tribus principalibus vitiis oppositæ, de quibus vitiis dicitur, Omne, quod est in mũdo &c. Nam in cera vide figuram humilitatis præceptorum legis impletiuæ. Puritatis vitiorum carnis excluiuæ. Pietatis proximorum famis solatiuæ. Primò in cera figuratur humilitas. Nam secundum magistrum lib. 19. de proprietatibus rerum. Inter alias ceræ proprietates, cera calori non resistit. Et in hoc notatur humilitas, quæ calori veri ignis (scilicet Deo) non resistit per superbiam, sed liquescit, se diuinæ voluntati totaliter subdens. Nam, vt experientia docet, cera liquefacta faciliter ducitur, & tractatur ad libitum. Sic & verè humilis sine resistentia diuinis obedit præceptis. Quòd de se ostendens sponsa, ait. Anima mea liquefacta est, vt dilectus locutus est. Quid enim est dilectum nostrum nobis loqui, nisi Deum sua præcepta nobis inspirare: ad cuius vocem anima liquescit, quando sine resistentia omnibus Dei mandatis se subiicit, vt qnilibet talis dicere possit. Factum est cor meum tanquam cera liquescens &c. Et attende, quòd non solum virtus humilitatis in cera designatur, sed etiam eius præmium, quod est exaltatio, quia omnis qui se humiliat, exaltabitur. Lucæ 18. Sed quid exaltationem animæ expressius significat, quam cera? Nam secundum magistrum vbi supra. habet hoc cera proprium, quòd super omnes liquores supernatat, & cum liquefit, non descendit, sed potius semper sursum tendit. Et hoc faciunt aliquæ partes igneæ, & aëreæ, quæ in ipsa cera prædominantur. Sic & verè humilis ex igne dilectionis Dei, & aëre dominante terræ scilicet, ratione dominante ipsi carni, quæ in se includit, semper tendit ad superiora. Cuius figuram gessit ille primus noster pater Helias, qui in curru igneo per aërem ascendit in paradisum. 4. Reg. 2. Helias enim interpretatur Dei dominatio, & significat verum humilem, qui Dei dominationi se totaliter subdit. Secundò in cera figuratur puritatis castitas. Quoniam ipsa producitur ab apibus, quæ nunquam coitu maculantur, sed virginitatem semper conseruant. Et ideo castitatem significat, quæ solum castæ mentis fructus dicitur. Etiam castitatem significat ex vtilitate consequente. Nam fructus castitatis est diuina visio. Mat. 5. Beati mũdo corde, quoniam ipsi Deum videbunt. Et quid clarius designat Dei visionem, quam ipsa cera? Quoniam ex ipsa lumen nutritur. Ad denotãdum, quòd virtute puritatis lumen spirituale nutritur in nobis, quo Deus à mũdis videbitur. Castitas etiam nos Deo summè similes facit, qui est speculum sine macula. Et hæc similitudo in cera denotatur. Nam secundum magistrum vbi supra, Cera inter omnia est apta ad recipiendum similitudinem rei sibi impressæ, & figuram, vt patet in sigillationibus. Sic & puritas est aptissima ad nos Deo conformandum. Propter quod dicitur, Cum apparuerit, similes ei erimus. Et quod ista similitudo sit propter puritatem subdit. Omnis, qui habet hanc spem, sanctificat se, sicut ille sanctus est. Tertiò in cera significatur pietatis charitas. Nam tria maximè habet homo ex charitate proximo impendere, quæ per ceram significantur. Nam quilibet debet proximum ab aduersis defendere. De secretis non prodere. De agendis instruere. Primum patet, quia vt dicitur Eccl. 17. vnicuique mandauit Deus de proximo suo, & hoc, vt miseratio hominis sit circa proximum suum. Eccl. 18. Et hoc significat cera, quia pannus lineus exilla confectus, libris, vel aliis rebus inuolutus, per ipsam ceram ab exteriori nocumento custodit, vt puta ab aqua. Sic & homo cera charitatis contectus, proximum infra se recipiens, ab aqua aduersitatis, quantum potest custodit. Vnde cuilibet nostrum dicitur. Libera eum qui iniuriam patitur, de manu superbi secundum patet, quia dicitur. Qui fidelis est, celat amici consilium. Hoc significat cera, quia ipsa secreta literarum sigillata occultantur. Tertium patet 1. Esdræ 7. Imperitos doce liberè. Hoc significat cera, quæ in tenebris lumen ministrat. Ad propositum ergo peccator pœnitens, sicut cera perit à facie Dei, quia de superbo efficitur humilis, de immundo castus, & de cupido pius. Vnde istam expositionem ponit glo. dicens, quòd iste versus potest dici de pœnitentibus in bono quasi dicat, Odientes Deum fugiant & dissipentur, sed alij scilicet, pœnitentes sicut fumus deficiant, non vt ad nihilum reducantur, sed vt quiescant à peccatis suis. *Et sicut cera fluit à facie ignis, sic pereant peccatores à facie Dei*, in hoc quod mali sunt, scilicet, vt lachrymis pœnitentiæ, admoto igne spirituſsancti, duritia eorum soluatur.

Ioan. 2. Cera significat humilitatẽ, castitatẽ & charitatem.

Com. 5.

Psal. 21.

Eccl. 4.

Prou. 11.

1050 Et iusti epulentur, & exultent in conspectu Dei, & delectentur in lætitia.

De consec. dist. 5. Ieiunium.

Hic consequenter ponit iustorum exultationem. Hoc ideo dicit, quia sicut malis supplicia, ita & iustis præmia debentur. Hoc autem intelligi potest de præsenti, & de futuro. Nam, si de præsenti epulamur gaudentes cum Christo, quando sumimus eucharistiæ sacramentum omni suauitate plenum. Sic enim docet Apostolus dicens, itaque epulemur, non in fermento veteri malitiæ, & nequitiæ, sed in azymis &c. Per azyma enim intellige Christi sacramentũ, quod in azymis efficitur. Sic enim de fidelibus dicitur, quod post resurrectionem Christi, quod erant vnanimiter perdurantes in templo, frangẽtes panem circa domos, sumebant enim cibum cum exultatione, collaudãtes Deum. Si autem de futuro accipiatur, per epulas quibus iusti epulantur in conspectu Dei, intellige gloriam æternam. Isto enim modo loquebatur Christus suis electis, dicens. Ego dispono vobis regnum, vt edatis, & bibatis super mensam meam in regno meo. Quod exponens ad propositum Beda dicit mensa proposita omnibus sanctis ad fruendum cœlestis est gloria vitæ, quia qui esuriunt, & sitiunt iustitiam

Epulæ spirituales.

1. Corin. 5.

Act. 2.

Luc. 22.

Beda.

Universidad de Deusto
Biblioteca

iustitiam, saturabuntur fruendo desiderato gaudio veri boni. Non autem hoc dicit, quasi futuris illic corporalibus escis, & quasi regno suo sensibili futuro. Erit enim illic angelica conuersatio. Sed & Paulus dixit, quòd regnum Dei esca, & potus non possidebunt. Sic enim dixit supra Psal. 31. Lætamini in domino, & exultate iusti &c. vide versi. 479. Vel per istas epulas intellige sacram scripturam, quæ epulas delitiis plenas nobis præstat, quibus in præsenti vita iusti delectantur iuxta modum loquendi Greg. dicentis. Super omnipotentem deliciis affluere, est in amore illius sacræ scripturæ epulis satiari in cuius nimirum verbis tot delitias inuenimus, quot ad profectum nostrum intelligentiæ diuersitates accipimus, vt modo nos nuda pascat historia, modo sub textu literæ velata medulitus nos reficiat moralis allegoria, modo ad altiora suspendat contemplatio in præsentis vitæ tenebris, iam de lumine æternitatis intermicans &c.

Greg. 16. mor. c. 10.

1051 Cantate Deo Psalmum dicite nomini eius: iter facite ei, qui ascendit super occasum dominus nomen illi.

De pæ. 1. Omnis qui non dirigit.

Hæc est secunda pars principalis Psal. in qua agit de Christi ascensione & eius beneficiis. Et diuiditur in duas partes. Quia ad laudandũ Christũ ascendentẽ, primò inuitat angelos. Secundò inuitat homines, ibi. *Regna terræ cantate domino.* Prima in duas. Quia primò inuitantur angeli ad laudandum Deum de ipsius mysterio. Secundò de ipsius consortio, ibi. *Currus Dei.* Prima in duas, quia primò Dauid facit propositum. Secundò ad hoc adducit exemplum, ibi. *Deus, cum egrederiris.* Circa primam partem ostendit quatuor Christi prærogatiuas, propter quas angeli, ac etiam homines in eius ascensione ipsum debent laudare, scilicet, primo ratione suæ victoriæ. Secundò ratione suę clementiæ, ibi. *Exultate in conspectu eius.* Tertiò ratione suæ concordiæ, ibi. *Deus in loco.* Quartò ratione suæ potentiæ, ibi. *Qui educit.* Quantum ad primum notandum, quòd Psal. volens ostendere Christum laude dignum, ostendit ipsum fœliciter triumphasse per hoc quod ipse super occasum ascendit. Quid enim occasus propriè dicitur, nisi mors? Nam secundum grammaticos ab occido, occidis, occasus, ideſt, obitus, mors, euersio. Sic ergo victoria Christi fuit, quia ascendit super occasum, quia de morte triumphauit. Sic enim istum versum exponit Greg. dicens. *Iter facite ei, qui ascendit super occasum.* Super occasum Christo fuit ascendere ipsam mortem, quam pertulerat resurgendo superasse. Ait ergo. *Et qui ascendit super occasum, iter facite*, id est, resurgẽti, & ascendenti domino in cordibus vestris, per fidem viam præbete. Et secundum istam expositionem Psal. magis hic hominibus loquitur quam angelis, quia angeli per fidem Christo viam propriè præparare nõ possunt. Istum etiam modum exponendi, ponit magister in glo. dicens. *Cantate &c. qui ascendit super occasum.* Quia Christus resurgendo casum corporis vincit, morte quippe sua mortem nostram consumplit. Vel per occasum intelligitur mors vitiorum, quo à gratia anima cadit. Et tunc est sensus, quod Psal. fideles hortatur ad Christi laudem, quia surrexit dominus.

Greg. 19. mor. c. 3.

Occasus est mors.

Occasus est peccatum.

Occasus est pœnitentia.

A Et ideo *cantate* mente, viuendo Deo, & *psalmum dicite nomini eius*, id est, rectè operamini ad gloriam nominis eius. *Iter facite ei*, id est, in cordibus vestris præparate iter, vt intret, quia impolluta est via eius. Et ideo, *iter facite ei, quia ascendit super occasum.* Occasus enim mortis, id est, vitiorum, & peccatorum cedit illi, cum sol iustitiæ oritur &c. Si autem hic Psal. principalius loquatur ad angelos, vt in diuisione textus dixi, tunc notandum, quòd per occasum hic cœlum intelligitur. Nam secundum quòd dicit Nicolaus, propria litera Hebræorum hic habet. *Qui ascendit super cœlum*, quod propriè Christo competit, qui ascendit super cœlum empyreum, quod antonomasticè dicitur cœlum. Et hoc notat B hic textus noster, dicens. *Super occasum.* Vbi aduertendum, quòd Iudæi adorabant versus occasum, nam facies anterior tabernaculi erat ad oriẽtem, & sancta sanctorum, versus quam orabant, ad occidentem per oppositum ecclesiarum nostrarum. Per hoc ergo, quod dicitur, Christum ascendisse super occasum, intelligitur ipsum ascendisse super locum adorationis humanæ scilicet, ad locum adorationis angelicæ, qui locus est cœlum empyreum, vbi adorant Deum, & venerantur. Sic ergo iste versus ad angelos principaliter dirigitur, qui Christo ascendenti exhibebant ministerium cum laudibus, non propter sui indigentiam, sed propter sui reuerentiam, sicut fecerunt post dæmonis tentationem, Matt. 4. Ecce angeli accesserunt, & ministrabant ei. Vnde in eius ascensione apparuerũt angeli, vt patet Actuum 1. Dicat ergo angelis. *Cantate Deo &c. iter facite ei*, id est, ministerium exhibete Christo ascendenti, *qui ascendit super occasum, &c.* Et subdit ad Christi laudem. *Dominus nomen illi*, quia super omnem creaturam plenam habet potestatem, propter quod dixit. Data est mihi omnis potestas in cœlo, & in terra.

Matth. vltimo.

1052 Exultate in conspectu eius: turbabuntur à facie eius patris orphanorum, & iudicis viduarum.

D Hic ostendit Christum laudandum, ratione suæ clementię, quia scilicet ipse est pater orphanorum & viduarum. Vbi notandum quòd dominum vel principem nulla res apud subditos magis laudabilem reddit, quàm pietas & clementia. Vnde Isidorus dicit, quod regiæ virtutes præcipuæ sunt quæ scilicet, iustitia & pietas, plus autem in regibus pietas laudatur. Hæc autem virtus maximè fuit in Christo, cui proprium erat misereri & parcere. Quod innuens Psal. hic ipsum vocat patrem orphanorum & viduarum iudicem, quia inter cæteros orphani & viduæ magis miseratione indigent. Spiritualiter autem orphanus dicitur quilibet iustus. Nam orphanus dicitur pupillus carens patre & matre. Pater autem omnium nascentium omnium est ipse diabolus, quia omnes nascimur filij irę, vel ipse mundus. Mater autem est ipsa concupiscẽtia carnis. Et sic orphanus dicitur quilibet iustus, qui patrem primum scilicet, diabolum vel mundũ abnegauit, & à se abdicauit matrem. s. concupiscẽtiam carnis. Et quia tales Christus in suam accipit curã ideo orphanorum dicitur pater, ideo Christo dicitur. Tibi derelictus est pauper, orphano tu eris adiutor. Vidua verò dicitur quæ marito præterito caret. Quis autem maritus animæ primus

Pietas.

Orphanus dicitur quilibet iustus.

Psal. 9.

primus nisi peccatum cum quo oritur, à quo ducitur, & regitur? Et per consequens illa anima dicitur vidua, quæ caret peccato. Et talium iudex est Christus, ipsius merita præmiando. Iob 29. Cor viduæ consolatus sum. Ante faciem ergo Christi, qui est pater orphanorum, & iudex viduarum, iusti exultabunt, sicut prædictum est. Et iusti epulentur, & exultent in conspectu Dei: sed mali, & peccatores turbabuntur: quia videbunt iustos præmiari, se autem æternis deputari suppliciis. Sap. 5. Videntes turbabuntur timore horribili &c.

A cens. *Similiter eos qui exasperant*, scilicet contra Christum, & fidem eius verbis, & factis persequentes. Propter quod Paulo sic exasperanti fuit dictũ. *Act. 9.* Saule, Saule, quid me persequeris? Adhuc etiam difficilius videtur, quòd aliqui, qui in infidelitate sint mortui, & sepulti in mortali peccato, vt scilicet tales reducantur ad vitam, & per pœnitentiam conuertantur ad Christum. Sicut fuit de iuuene suscitato à sancto Ioanne euangelista: & de illo, qui per suspendium se interfecerat, à beato Martino resuscitato, & baptizato: & de multis aliis, qui in nomine Christi resuscitati fuerunt. Et de istis dicitur. *Qui habitant in sepulchris.* Vnde de omnib. istis dicit hic gl. *Qui eduxit vinctos*: quia soluit vincula peccatorum, vel educit vinctos ad cœlum de inferno, quo tenebantur. Similiter educit eos, *qui exasperant*, id est, blasphemant in Deum, vel qui exasperant persequẽdo bonos, & resistendo iustitiæ. *Et qui habitant in sepulchris*, id est, in carnalibus & fœtidis desideriis sepulti: hos enim omnes soluit per gratiam. Et hoc *in fortitudine sua*, quam habet vt Deus.

1053 Deus in loco sancto suo, Deus, qui inhabitare facis vnius moris in domo.

B

Vnitas.

Hic ostendit Christum laudandum ratione suæ vnitatis, & concordiæ: quia scilicet non dyscolos, & schismaticos secum habitare permittit, sed solũ charitate vnanimes, & concordes. Vbi notandum, quòd quamuis Deus sit vbique per potẽtiam, præsentiam, & essentiam: tamen specialiter in cœlo empyreo dicitur esse: quia ibi dicitur res esse, vbi apparet. Ibi autem apparet Deus sanctis sicut est. Ideo locus hic Dei, & Christi dicitur ipsum cœlum empyreum, in quo animas beatificat: de quo loco dicitur Psalmo vigesimoquinto. Dõmine, dilexi decorem domus tuæ, & locum habitationis gloriæ C tuæ. In isto autem loco, & domo solum vnanimes facit habitare, quia nullus sine charitatis vnitate ibi manere potest. Vel per istam domum intellige ecclesiam militantem, quæ statim post Christi ascensionem fuit vnius moris: quia vt habetur Actuum 4. Multitudinis credentium erat cor vnum, & anima vna: nec quisquam eorum, quæ possidebant, suum aliquid esse dicebat, sed omnia erant eis communia. Et sic qui in domo ecclesiæ vult habitare: cõcordiam cum omnibus debet tenere. Sic enim dictum est Psal. 54. In domo Dei ambulauimus cum consensu, id est, cum vna voluntate.

Psal. 54.

1054 Qui educit vinctos in fortitudine, similiter eos, qui exasperant, qui habitant in sepulchris.

D

Vinculũ peccati.

Hic ostendit Christum fore laudandum ratione suæ potestatis. Hic enim ex multis ostendit potentiam Christi. Primò in absolutione peccatorum. Secundum enim quod dicit Augustinus super Ioannem. Maius est, iustificare impium, quàm creare cœlum, & terram. Vnde Iustificare impium alicui creaturæ Deus communicare non potest, sicut nec potestatem dimittendi peccata, vt dicit magister. libro 4. distinct. 5. maximè autem de illo peccatore, qui in peccatõ manet ligatus vinculo pravæ consuetudinis. Et tamen hoc potest Chri- E stus & facit. Propter quod dicit de Christo. *Qui educit vinctos in fortitudine*, scilicet, sua peccato ligatos absoluit. Et de istis peccatorum vinculis dicitur Sapien. 17. Iniqui vinculis tenebrarum compediti sunt. Adhuc autem secundum nostrum modum intelligendi maioris potestatis esse videtur, quòd quando aliquis non solum prædicto modo ligatus existit: sed etiam quando actualiter est in actu persecutionis fidei, & Christi, quòd talis subito de infidelitate conuertatur ad fidem: sicut fuit de Paulo, & pluribus aliis. Et de talibus subdit, di-

Vide centum in principio huius tom.

Potestas Christi.

Act. 9.

1055 Deus, cum egredieris in conspectu populi tui, cum pertransieris in deserto.

C

Hic consequenter Psal. per exemplum conferendo legem euangelicam cum antiqua, ostendit consimiles gratias, imò maiores per Christum nobis factas, quam fuerint gratiæ factæ in antiqua lege. Et ideo amplius ipse Christus nunc est laudandus. Et diuiditur in duas partes: quia ponitur primò Christi incarnatio. Secundò legis euangelicę publicatio, ibi. *Dominus dabit verbum.* Prima pars diuiditur in quatuor. Quia ponitur primò Christi incarnatio. Secundò gentium conuersio, ibi, *Terra mota est.* Tertiò gratiæ infusio, ibi, *Pluuiam.* Quartò credentium perfectio: ibi. *Animalia.* Quantum ad primum sciendum, quòd Psal. hic vult deducere beneficia legis nouę per exempla beneficiorum D legis antiquæ. Inter autem omnia beneficia legis antiquæ illud fuit magnum, quòd populum suum eduxit de Ægypto, & quadraginta annis duxit per desertum, præcedens semper populum in die per columnam nubis, quæ omnibus dabat refrigerium, & in nocte per columnam ignis, qua noctis obscuritas perlustrabatur. Inter omnia autem beneficia nouæ legis, maximum fuit beneficium incarnationis: quo verbum Dei humanitatem nostrã assumpsit. Et istud sine comparatione præcedit primum: ergo nunc amplius tenemur laudare Deum. Ponit ergo beneficium antiquæ legis primum dicens. *Deus, cum egredieris in conspectu populi tui*, scilicet exeuntis de Ægypto: tu supple præcedebas eos per diem in columna nubis &c. Et hoc tam diu durauit, quandiu transierunt per desertum. Et hoc est quod subditur. *Cum pertransieris in deserto.* Per hoc autem nobis innuit Christi incarnationem. Quoniam egressus Dei quid aliud est, nisi eius incarnatio? ipso dicente. Exiui à patre, & veni in *1. Ioã. 16.* mundum. Et est sensus secundũ glo. *Deus cum egredi..ris in conspectu populi tui*: carnem. s. assumendo verè nos educis per gratiam tuam, & doctrinã. Educis, scilicet, de Ægypto tenebroso. s. de peccato. Egreditur autem in conspectu populi, cũ hominibus per opera se Deũ manifestat. Hæc autem sunt

Incarnatio. Egressus Christi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

opera, quibus apparet: quia vinctos soluit, quòd A buerunt? Non quidem à seipsis, sed à facie Dei Si-
mortuos suscitat. Et hæc tandiu nobis exhibes, nai, id est ab illo vero Deo, qui legem antiquam
quandiu pertrãlieris in deserto, scilicet huius mũ- patribus dedit in monte Sinai. Isti cœli scilicet A-
di, nobiscum essendo, id est, vsque ad finem mun- postoli habuerũt gratiam, qua legem euangelicam
di: ipso dicente. Ego autem vobiscum sum vsque mundo distillando prædicarent. Istam expositio-
Mat. vlt. ad consummationem sæculi. Moraliter autem circa nem satis innuit magister in glo. dicens. Ideo terra
istam egressionem incarnationis, notandum mota est: *quia cœli*, id est Apostoli, & sancti prædi-
quòd ista egressio nobis figuratur. Gen. 2. vbi dici- catores *distillauerunt*, id est fide mundum irriga-
tur quòd fluuius egrediebatur de loco voluptatis uerunt. Et hoc *à facie Dei*, scilicet informati, & in-
ad irrigandum paradisum, qui diuiditur in qua- spirati: cuius Dei subdit. De Sinai, id est illius Dei,
tuor capita. Nomen vni Phison: ipse circuit ter- B qui legem dedit Mosi in monte Sinai. Et per hoc
ram Euilath: nomen secundo Geon: ipse circuit vult ostendere conformitatem legis nouæ, & ve-
terram Æthiopiæ: nomen tertij Tigris, ipse vadit teris: quia ab eodem leg slatore data: quia ille qui
contra Assyrios: fluuius autem quartus, ipse est Eu- legem dedit populo per Mosen in monte Sinai:
phrates. In qua figura huius egressionis Christi, illemet dedit legem Euangelicam toti orbi per
scilicet per incarnationem vide tria, scilicet Pro- Apostolos. Quamuis prima lex data sit in terrore,
lis incarnatę humilitatis excellentiam: quia fluuius secunda verò in gratia, & amore.

Pluuiam voluntariam segregabis, 1057
Deus, hæreditati tuę, & infirmata est: tu verò perfecisti eam.

Hic consequenter ostenditur terræ motæ gra-
tię infusio. Vbi notandum quantum ad exemplum
legis antiquæ, quòd (sicut habetur Leuit. 26.) pro-
miserat Deus antiquis patribus, dicens. Si in præ-
ceptis meis ambulaueritis, dabo vobis pluuiã tem-
poribus suis, qua scilicet terra fructum debitum
producere possit. Per hoc exemplum volens osten-
dere, quòd in nouo testamento multo fortius dat
pluuiam: qua terra nostræ humanitatis fructus me- *Pluuia*
ritorios gignere possit. Quid enim est pluuia ni- *gratia*
si aqua deorsum descendens? quid autem est aqua *& doctrina.*
nisi spiritus sancti gratia? Pluuiam ergo voluntā-
riam segregat Deus hæreditati suæ: quia gratiam
suam suis donat electis, quæ vocatur pluuia vo-
luntaria: quia gratia non datur ex meritis, sed so-
la Dei voluntate, & gratia: vnde glo. *Pluuiam vo-*
luntariam &c. id est doctrinam & spiritus sancti gra-
tiam, quę voluntaria dicitur: quia sine meritis da-
tur sola Dei voluntate: voluntariè quippe segrega-
D uit nos verbo veritatis. Vel per pluuiam voluntā-
riam accipe fidei prædicationem, qua terrenorum
corda irrigantur. Sic enim istum versum exponit
Greg. super illo verbo Iob 38. Quis pater plu- *Greg. 29. mor. c. 12.*
uiæ est: dicens. Sunt enim plerique ad verba Dei
valdè insensibiles: fidei quidem nomine cẽsentur:
verba vitæ auribus audiunt: sed ea transire vsque
ad interna cordis non permittunt. Hi quid aliud
quàm deserta terra sunt? Quæ scilicet terra homi-
nes nõ habet: quia eorum mens sensu rationis ca-
ret. Sed cum misericors Deus imbri suo cursum
viam dare dignatur: compuncti per internam gra-
tiam verbis vitæ aures cordis aperiũt. Et sic facies
terræ, gratia innouatur, dum gratia stillãte cõplui-
E tur. De hac enim pluuia per Psal. dicitur. *Pluuiam*
voluntariam segregabis, Deus, hæreditati tuæ. Pluuiam
quippe voluntariam hęreditati suę Deus segregat:
quando eam nobis nõ pro nostris meritis, sed pro
suę munere benignitatis prestat &c. Sed q̃d ex ista
pluuia cõsequatur hæreditas Dei, scilicet gẽtilitas
conuersa, subdit. *Infirmata est, tu verò perfecisti eam.*
Quid.n. est infirmari: nisi humiliari, & se infirmũ,
& nullius boni dignum cognoscere? Infirmata est
ergo hæreditas Dei per pluuiã gratiæ, & prædica-
tionis. qa ex hoc agnouit nihil esse ex se. Et ex tali
humilitate perficitur: quia vt dicit apost. 2. Cor. 12.

Virtus

Virtus in infirmitate perficitur. Et hoc est, quod A enim vos estis, qui loquimini, sed spiritus sanctus,
subditur. *Tu verò perfecisti eam.* qui loquitur in vobis. Sed forte dices. Quomodo *Quæstio.*
sollicitudinem studendi Dei verbum, quod prędi- *prædica-*
1058 Animalia tua habitabũt in ea, parasti in dulcedine tua pauperi, Deus. *tor.*
care habemus, hic nobis prohibet Christus, dicẽs.
Nolite cogitare quomodo, aut quid loquamini, 1. Petr. 3.
cum alibi Petrus Apostolus dicat. Paratí semper
ad satisfactionem omni poscenti vos rationẽ red-
dere de ea, quæ in vobis est fide. Ad hoc respondet
Anima Chrysostomus super Matth. dicens. Cum inter fi- *Chrysost.*
significat deles, & in medio amicorum certamen erit iuben
euangeli- tur esse solliciti. Cum autem iudicium terribile, &
stas & do- plebes insanientes, & timor vndique, auxilium à
ctores. Christo præbetur, vt confidenter loquantur, & nõ
obstupescant. Quia ergo in primitiua ecclesia apo
stoli erant missi ad prędicandum non amicis, & fi-
B delibus, sed infidelibus. Ideo ne timerent, in eis spi
ritus sanctus loquebatur. Et hoc est, quod hic no-
tat Psalmista, dicens. *Dominus dabit verbum euange-*
lizantibus. Et aduerte quòd nõ solum datur à Deo
verbum prædicatoribus: sed etiã in virtute multa.
Quod ideo dicit, quia in primitiua ecclesia prædi-
catores prædicando Christi fidem multa miracula
faciebant, vt non solum verbis, sed signis ad fideles
ad fidem conuerterent. Propter quod dicitur Ac-
tuum 4. Virtute multa reddebant Apostoli testi-
monium resurrectionis Iesus Christi. Sed in hoc *Quæstio.*
multi mirantur: quare in primitiua ecclesia præ- *Miracu-*
dicatores à Deo habebant verbum prædicationis *lum.*
in virtute multa: quia prædicando multa miracula
C faciebant: nunc autem sine ostensione miraculo-
rum prædicant: nunquid ergo deserta putabitur à
Christo ecclesia? Hanc difficultatem mouet Greg.
& soluit, dicens. Sunt namque nonulli, qui cum mi *Greg. 17. mor. c. 4.*
ra Apostolorum opera audiunt: quòd accepto spi-
ritu sancto, mortuos verbo reliscitarent ab obses-
sis dæmonia pellerẽt: sola vmbra infirmitates amo
uerent, ventura quæque prophetizãdo prædicarẽt:
& vnigenitum verbum Dei omnium gentium lin-
gua prædicarent: quia has virtutes nunc in ecclesia
non vident: subtractam iam ab ecclesia supernam
gratiam suspicantur, nescientes pensare, quod scri- *Psalm. 9.*
ptum est. Adiutor in tribulationibus. Tunc quip-
pè sancta ecclesia miraculorum adiutoriis in-
digu it, cum eam tribulatio persecutionis pressit.
Nam, postquam superbiam infidelitatis edomuit,
non iam virtutum signa, sed solum merita operum
requirit, quamuis & illa per multos, cum oportuni-
tas exigit, ostendat. Vbi ergo omnes fideles sunt,
quæ causa exigit, vt signa monstrẽtur? Vnde citius
fortasse satisfacimus, si quid de ipsa apostolica di-
spensatione memoremus. Paulus nanque egregius *1. Tim 5.*
prædicator Mitilenem veniens, & plenam infide-
libus insulam sciens: patrem Publij dysenteria, fe-
bribúsque vexatum, orando saluauit. Et tamen æ-
grotanti Timotheo præcipit, dicens. Modico vi-
no vtere propter stomachum tuum, & frequentes
tuas infirmitates. Quid est, ô Paule, quòd ægrum
E infidelem orando ad salutem reuocas, & tuum ad-
iutorem euangelij more medici per alimenta cu-
ras: nisi quòd idcirco fiunt exteriora miracula, vt
mentes hominum ad interiora perducantur? qua-
tenus per hoc, quod mirum visibiliter ostenditur,
), quæ mirabiliora sunt inuisibilia credantur. Si-
guo quippè virtutis pater Publij sanandus fuerat:
vt mente vniuisceret, dum miraculo ad salutẽ redi-
ret. Timotheo autem adhibendum miraculũ foris
non fuerat: quia iam totus intus viuebat. Quid igi-
tur mirum, si propagata fide crebro miracula non

Terra significat gentiles.
Mat. vlt.
Anima significat euangelistas & doctores.
Ezech. 1.
Greg. 31. mor. c. 33.
Apoc. 4.
Pluuia gratia & doctrina.
Greg. 29. mor. c. 12.
Psal. 93. ira sæpe.
Mat 10.

Universidad de Deusto
Biblioteca

fiunt,quando hoc ipsi quoque Apostoli in quibus- A fuit scripturarum concordia. Pro cuius expositio-
dam iam fidelibus non fecerunt,&c.

1060 Rex virtutum dilecti, dilecti, & speciei domus diuidere spolia.

Dilectus. Hic ostendit,quòd per prædicationem euangelij fiebat peccatorum remissio. Quoniam multi reges mundi,& potentes,qui infideles multis peccatis erant inuoluti, per prædicationem euangelij venerunt ad fidem, & sic purgati facti sunt dilecti Christi.Et multa donaria ecclesiæ sunt largiti,quæ postea ecclesia diuersis locis distribuit, & officiis. Quod notans hic dicit. *Rex virtutum*, id est, reges in mundo potentes. Accipitur enim hic singulare B pro pluralisicut Exod.8. Venit musca,id est multitudo muscarum. Dicat ergo,*Rex virtutum dilecti*, id est,reges multi potentes,facti sunt dilecti. Et sic ly primum *dilecti* est numeri pluralis, & casus nominatiui. Sed cuius facti sunt dilecti, subdit, *Dilecti*, id est, Christi,qui est dilectus patris. Matth. 3. Hic est filius meus dilectus. Et sic ly secundum, *dilecti*, est numeri singularis, & casus genitiui. Sequitur. *Et speciei domus diuidere spolia.* Nam vt dicta est reges conuersi ad ornamentum ecclesiæ magna dona contulerunt : vt patet de Constantino,de Carolo magno,& de aliis, quæ dona diuersis officiis, & locis distribuere spectabat ad eccle- C siam Romanam,quæ est caput,& pulchritudo omnium ecclesiarum. Quid est enim species domus, nisi ecclesia Romana, ad quam scilicet spectat diuidere spolia,id est,dona ecclesiæ collata? Vel aliter secundum magistrum in glo. vt ly *rex* sit Deus pater:qui dicitur rex virtutum,id est, omnium angelorum,qui virtutes dicuntur. Psal.102. Benedicite domino omnes virtutes eius &c. Quæ etiam virtutes sunt ipsius Christi,qui dilectus patris dicitur. Et sic est sensus. *Rex virtutum dilecti*, id est, pater, qui est rex omnium angelorum, qui angeli sunt etiam ipsius Christi à patre dilecti. Quod autem iterum repetitur dilecti,fit ad maiorem Christi commendationem : quamuis in pluribus libris dilecti semel ponatur. Ad istum ergo regem, sci- D licet Deum patrem spectat diuidere spolia speciei domus: vbi per spolia accipe omnes illos, quos diabolus captiuos tenebat, qui per Deum de potestate diaboli sunt erepti, quos Deus diuisit, scilicet per diuersa officia : quia scilicet aliquos fecit Apostolos,aliquos euangelistas : quosdam prophetas. Et sic ista spolia diuidendo facta est *species domus*, id est ecclesia speciosa, & ornata. Ista spolia per Deum sic ad speciem domus ecclesiæ diuisa,notat Apostolus.1.Corint.12. dicens. Quosdam quidem posuit Deus in ecclesia, primum Apostolos: secundò prophetas, tertiò doctores, deinde virtutes, exinde gratiam curationum, genera linguarum &c. Nunquid omnes Apostoli, nunquid E omnes prophetæ, nunquid omnes doctores &c. Sicut enim diuersitas colorum picturam reddit magis speciosam, sic & donorum varietas, ecclesiam facit pulchriorem.

Ecclesia speciei domus.

1061 Si dormiatis inter medios cleros, pennæ columbę deargentatæ, & posteriora dorsi eius in pallore auri.

Hic ostendit, quòd in prædicatione euangelij

per ly *cleros*,significantur duo testamẽta sacrę scripturæ. Cuius ratio est. Nam cleros idem est quòd sors, vt dicitur distin.21.cleros. Sors autem in veteri testamento partes hæreditatis terræ promissæ significat,quæ ex promissione dicitur:quasi ex sorte prouenianț. Sicut ergo cleros significat duo testamenta:quia per ea datur nobis hereditas ęterna. Dormire ergo inter medios cleros, est in auctoritate,& fide duorum testamentorum pacificè quiescere. Dormit ergo prædicator euangelicus inter medios cleros:quando duo testamẽta firmiter credens,ipsorum concordiam docet,& prædicat. Per columbam verò intellige ecclesiam, Christi sponsam quæ(vt habetur 24.q.1.omnibus cõsideratis.) vnica columba appellatur, quæ sponsa est Christi non habens maculam,neque rugam. Ista autem columba est deargentata, id est, diuinis eloquiis erudita. In scriptura enim diuina,per argẽtum diuina eloquia intelligũtur. Vnde in psal.dicitur, Eloquia domini,eloquia casta : argẽtum igne examinatum. Pennæ autem,scilicet alæ istius columbæ ecclesiæ, sunt sancti doctores & prædicatores,per quos semper volat ad alta:quia ipsorum prędicatione in cœlũ fertur gloria ecclesiæ. Posteriora verò dorsi huius columbæ ecclesiæ sunt posteriora temporaecclesiæ quæ, scilicet, erũt in communi resurrectione,vel quæ erunt in fine cuiusque. Quæ posteriora dorsi in specie auri splendebunt : quia postquam quisque membrum ecclesiæ exit de ecclesia militante, statim additus ecclesiæ triumphanti super aurum splender. Vocatur ergo columba ecclesiæ in parte anteriori argentea,sed in parte posteriori aurea:quia hic in præsenti vt argentum sonat,& lucet veritate doctrinæ : sed in posterioribus.i post hanc vitam erit *in pallore auri*.i.in requie cœlestis gloriæ, quæ per aurum denotatur. His visis, talis est sensus literæ,vt Psalm.loquatur doctoribus, & prædicatoribus euangelicis per pennas columbæ figuratis, dicens. Vos,ô pennæ *columbæ deargentatæ*,id est,ô vos doctores ecclesiæ militantis : *Si dormiatis inter medios cleros*, id est, si fide requiescatis inter duo testamenta, eorum consonantium,scilicet verbis docendo,& operibus adimplendo,tunc *posteriora dorsi eius*,id est,ecclesiæ erunt *in pallore auri*,id est,in requie cœlesti. Ex hoc enim notat quòd bonitas doctorum est causa bonitatis subditorum: & consimiliter malitia doctorum est causa malitiæ subditorum. Ideo totum imponit doctoribus, dicens. Si vos *pennæ columbæ deargentatæ dormiatis*,&c. aliter istum textum magis mysticè exponit Adamant.de virgine Maria, dicẽs. *Si dormiatis inter medios cleros*,&c.Columba est virgo Maria,in qua manet spiritussanctus ad emũdationem omnis iniquitatis.Columba est,cuius simplicitatis antidoto venenati serpentis detegitur astutia multiformis. Pennę huius columbæ duę sunt,scilicet humilitas, & virginitas.Deargẽtatæ sunt:quia diuino eloquio insignitæ. Eloquium Dei est verbum Dei, filius Dei. Quid est ergo argentum in columbæ pennis, nisi filius Dei in materia per præsentiam carnis? His pennis leues,& expediti volant ad cœlum : his malè deorsum æstuantibus refrigerij prestatur vmbraculum. *Posteriora dorsi eius in pallore auri.* Ecce nos præcessit ad gloriam Maria, præcedentem sequamur.Quid de præcedẽte nisi dorsum videmus?

Columba dicitur virgo Maria.

Posterio-

Posteriora dorsi eius nos sumus quicunque post A dorsum relicti, ipsam aliquatenus imitari conamur posteriora hæc in pallore auri sunt. Per aurum, quo nullum in metallis est preciosius : designatur virginitas Mariæ, qua nihil post Deum est excellentius. Aurum hoc habet splendorem, & pallorem. Splendorem in veritate naturæ. Pallorem in superficie mutabili massæ. Splendorem ergo habet naturaliter. Pallorem accidentaliter. Splendor auri est castitas incorrupta. Pallor est castitas post lapsum per continentiam reformata. Vtrumque est in auro Mariæ, & splendor, & pallor: quia inhærendo ei, alij permanent in integritate corporis,alij de longe eam sequendo et si florem perdiderunt virginitatis, castitatis tamen amore vincunt in se luxuriam carnis. Quid ergo si B virginitatem perdidimus, ideo nequaquam ad virginem, vel ad virginis filium pertinemus? Ne desperes : quia posteriora dorsi eius in pallore auri. Quam pulchra columba, & quam diues, deargentata est in pennis, in posterioribus deaurata? In pennis sonat argentum, & licet in dorso splendet aurum, & pallet. Lux argenti refertur ad gratiam, sonus ad doctrinam : splendor auri ad sapientiam, pallor ad patientiam : pallor,qui est iudicium vultus afflicti, designat patientiam in aduersis exhibitam ex amore Dei. Ergo & gratiæ plenitudo : & doctrinæ rectitudo sunt in pennis columbæ, hoc est in virtutibus Mariæ. Fulgor cœlestis sapientiæ, & pallor patientiæ sunt in dorso columbę,id est,in C exemplum actionis virgineæ. Sed quare in dorso aurum vt sequentibus, & dorsum solum intuentibus aurum ostendatur? In dorso quid auro concupiscibilius,quid in præcedentis dorso conspicabilius? Qui ergo aurum in dorso portat,sectatores,& æmulatores habere desiderat. Sed cui datũ est aurum hoc æmulari, & has pennas intueri? Cui concessum est dormire inter medios cleros, hoc est in medio clerorum? Nam cleros sors dicitur:sors hæreditas appellatur. Sortes ergo sunt duæ hæreditates filiorum hominum : vna, quàm habent ex eo quòd sunt filij Dei, altera quia filij hominum. Illa cœlestis,ista terrestris:illa animæ, ista corporis:illa futura,ista præsens:illa debet esse in desiderio, ista D in vsu necessario, Qui ergo requiescit inter vtraque, inferioris strepitum fugiens, superioris quie-
Psalm. 4. tem appetens:sic dormiendo, videt sponsam sicut columbam ascendentem desuper riuos aquarum. Vnde & Dauid videns requiem quòd esset bona, ait. In pace in idipsum dormiam, & requiescam. Vnde sequaces habere volens, & dormitionis suæ socios. Si dormiatis, inquit, inter medios cleros, &c. Medium clerorum vbi dormiendum est:charitas dici potest, per quam in animo mundi cupiditas tumultuosa sopitur, & æternæ hæreditatis quietum desiderium expectatur. Vis videre medium clerorum? mediatricem intuere Mariam. Ipsa medium est inter cœlum,& terram. Media,& E mediatrix est inter Deum, & hominem. Medium intelligamus per condescensionis clementiam. Quæ tamen super cœlos eleuata est per gloriam. In ipsa ergo quiescendum est:quia super ipsam requieuit spiritus almus, sine quo omnis spiritus est iniquus. Aliter istum versum magis literaliter ex-
Nicolaus. ponit Nico.de Lyra,vbi dicit:Sciendum est,quòd cleros Græcè, idem est quòd sors Latinè. Columba autem hic accipitur pro ecclesia:quæ columba frequenter nominatur in Canticis. Pennæ autem

1062 Dum discernit cœlestis reges super eam, niue dealbabuntur in Selmon, mons Dei mons pinguis.

Hic consequenter ostendit, quòd in prædicatione Euangelij est gratiarum distributio. Pro cuius euidentia,primò notandum, q̃ cœlestis dicitur quilibet in cœlis habitans. Et sic cum Deus singulari modo in cœlis habitet:ipse per cœlestẽ significatur. Et sic cœlestis quandoq; dicitur Deus pater. Mat.6.Pater noster qui es in cœlis. Et Luc. Estote perfecti sicut pater vester cœlestis perfectus est. Dicitur etiã Christus cœlestis.1.Cor.15. Primus homo de terra terrenus,secundus de cœlo cœlestis. Et sic accipitur hic cœlestis pro Deo patre, siue pro ipso Christo. Notandum etiam,q̃ reges dicti sunt apostoli & principes ecclesiæ, ac eius successores:quia ecclesiã habent regere. Vnde de ipsis dicitur. Pro patribus tuis nati sunt tibi filij : cõstitues eos principes super omnem terram. Et Magist.dicit lib.4. dist.29.q̃ prælati,& clerici reges dicuntur:quia se, & alios regere habent. In cuius signum coronam in capite portant. Item notandum, quod secundũ Grammaticos, discernere idem est, quòd videre, desiderare,præponere,statuere,& diuidere. Hic autem accipitur pro diuidere,siue distribuere. Itẽ notandum, quòd Selmon aliquando est nomen propriũ cuiusdã montis:vt habetur Iudic.9.q̃ Abimelech ascendit montem Selmon. Quandoque verò Selmon est nomẽ appellatiuũ, & sic interpretatur vmbra. Et sic significat vmbraticos,& obscuros gẽtiles,& idololatras peccatis obscuratos. Ex prædictis ergo sic versus debet construi, & exponi, *Dum discernit cœlestes reges super eam*.i.dom cœlestis pater Deus, siue Christus:*discernit*.i.distribuit *reges*.i.apostolos,& alios prælatos super ecclesiam. Quia ad regimen ecclesiæ Apostoli fuerunt à Deo in diuersis partibus mundi discreti,& deputati. Et ipsi per orbem alios episcopos & sacerdotes, qui omnes reges dicuntur, ordinauerunt, vt patet ex eorum gestis. Quid ex hoc secutum est,quòd Dei gratia distributa est gentibus,quæ accepta fide Christi,sunt ab omnibus vitiis purgatæ? Et hoc est quòd illi,qui sunt in Selmon,id est,in gentilitate, *niue dealbabuntur*,id est,supra niuem albi,& puri efficientur:quia per fidem accipient puritatem animę,quæ excedit omnem puritatem,vel albedinem corporalem. Et *Psal. 15.* sic illi,qui prius erant in Selmon,id est,in obscuritate errorum & infidelitatis, per distributionem Apostolorum, Episcoporum, & Regum, à peccatis purgabuntur : quia, scilicet,per ministros fideles ecclesiæ baptizabuntur. Et quia per conuersionem talem gentilium augmentata numero,

Celestis.

Reges dicuntur præsati.

Psal. 44.

Dispersit re.

Selmon.

Universidad de Deusto
Biblioteca

& gratiis ditata fuit ecclesia. Ideo de ecclesia subditur. *Mons Dei, mons pinguis.* Vbi notandum est, quòd in scriptura sacra mons in singulari numero, multa significat, & alia in plurali numero. Vt ostendit Gregor. super illo verbo Iob 40. Huic montes herbas ferunt, dicens. In scriptura sacra cum mons in singulari numero ponitur, aliquando incarnatus dominus, aliquando sancta ecclesia: aliquando testamentum Dei: aliquando apostata angelus: aliquando quilibet hæreticus designatur. Cum verò montes in plurali numero nominantur: aliquando celsitudo Apostolorum: aliquando verò sæcularium potestatum timor exprimitur. Mons namque dominum significat. Sicut scriptum est. Et erit in nouissimis diebus preparatus mõs domini in vertice montium. Mons quippe est in vertice montium incarnatus dominus, transcendẽs celsitudinem prophetarũ. Rursus per montem sancta Dei designatur ecclesia, sicut scriptũ est. Qui confidunt in domino, sicut mõs Sion. Sion namque speculatio dicitur: per quam. s. speculationem cõtemplans Deum ecclesia figuratur. Rursus per montem testamentum Dei accipitur, sicut Abacuc ait. Deus à libano veniet: & sanctus de mõte umbroso, & condenso. Qui enim venturum se per testamenti sui paginas spopondit, quasi inde venit, vnde velut sub promissione se tenuit. Quod scilicet testamentum benè mons condensus & umbrosus dicitur, quia spissis allegoriarum obscuritatibus opacatur. Rursus per mõtem apostata angelus designatur: sicut sub Babylonis regis specie: de antiquo hoste prædicator bus dicitur. Super montem caliginosum leuate signum. Prædicatores quippe sancti super caliginosum montem signum eleuant: quando contra Sathanæ superbiam quæ sæpè sub nebula simulationis abscõditur, virtutem crucis exaltant. Rursus per mõtem hereticus quilibet exprimitur, sicut ex voce ecclesiæ Psal. ait. In Domino confido, quomodo dicitis animæ meæ, transmigra in montes sicut passer. Cum enim fideli animæ vnitate derelicta, in tumenti doctrina cõsidere hæretici prædicatoris dicitur, deserto domino quasi in mõtem transmigrare suadetur. Rursus per montes, Apostolorum atque prophetarum celsitudo designatur, sicut scriptum est. Iustitia tua sicut montes Dei. Et voce Pauli dicitur. Vt nos efficiamur iustitia Dei in ipso. Vel sicut iterum voce sperantis ecclesiæ, Psal. ait. Leuaui oculos meos in montes, vnde veniet auxilium mihi. Rursum per montes, sæcularium potestatum tumor exprimitur: de quibus Psal. ait. Montes sicut cera fluxerunt à facie domini: quia multi qui prius alta rigiditate tumuerunt, Deo in carne apparente magno sunt per pœnitentiam timore liquefacti &c. Ad propositum ergo hic cum dicitur. *Mons Dei, mons pinguis.* Per montem significatur ecclesia, quæ mons pinguis dicitur propter multitudinẽ gentium ad ecclesiam cõuersarum: & propter abundantiam gratiæ in ecclesia fidelibus collatam. Vel aliter, istũ versum exponit magister in gl. ab illo loco. In Selmon mons Dei mons pinguis, dicens, q̃ ecclesia propter reges distributos super niuẽ dealbabor. i. purificabor & causam huius purificationis subdit, dicens. *In Selmon.* i. in vmbra gratiæ quæ venit ex corpore Christi. Selmon enim interpretatur vmbra: gratia spiritussancti, quia non meritis suis discernuntur ab æstu carnis, sed spiritu obumbrãte. Vmbra enim gratię defensaculum nobis est contra incẽtiua carnalium concupiscentiarum. De qua ad virginem paritũrã angelus ait. Virtus altissimi obumbrabit tibi, id est, vmbram faciet tibi. Vmbra autem fit lumine & corpore. Lumen est verbum. Caro Christi corpus. Accessit lumen corpori, id est, verbum carni, verbum enim caro factum est. Et credentes hac vmbra protegimur, quæ de corpore eius manet, de cuius plenitudine omnes accepimus. Deinde ad cõmendationem montis subdit, dicens. Iste Selmon, id est, iste in quo est plenitudo gratiæ, & vnde nobis vmbra fit, scilicet Christus est mons Dei, mons positus in vertice montium, ad quem fluent omnes gentes. Et est *mons pinguis*, id est, vber, vnde aquæ, scilicet, irriguæ & suaues currunt.

Mons coagulatus, mons pinguis, 1063
vt quid suspicamini montes coagulatos?

Hic ostendit quòd in prædicatione Euangelij est generalis omnium eruditio. Vbi notandum, quòd Euangelij prædicatores primò considerant capacitatem auditorum, & paruulis intellectu leuia prędicant, quæ faciliter capi possunt, altioribus autem altiora: quia nec paruuli altis instruerentur, nec alti leuibus: sicut mater filio paruulo lac porrigit, non escam: maiori autem escam, & non lac. Sic dicebat Apostolus 1. Corin. 3. Non potui vobis eloqui quasi spiritualibus, sed tanquam carnalibus: tanquam paruulis in Christo, lac potum vobis dedi, non escam. Et sic omnibus conuenit sermo diuinus. Vnde Gregor. ait. Diuinus etenim sermo sicut mysteriis prudentes exercet, sic plerumque superficie simplices refouet. Habes in publico, vnde paruulos lacte nutriat, seruat in secreto vnde mentes sublimium in admiratione suspendat. Quasi quiddam quippe est fluuius (vt ita dixerim) planus & altus, in quo & agnus ambulet, & elephas natet, &c. Istam communitatem scripturæ sacræ omnibus paruulis & magnis congruentem hic ostendit Psalm. dicens de scriptura Euangelica: quòd est mons coagulatus, mons pinguis. Per mõtem enim ipsa ecclesia in qua prædicatur Euangelium designatur, vt in præcedenti vers. fuit dictum. Dicitur ergo ecclesia mõs coagulatus: quoad paruos, quos lacte fidei nutrit. Nam coagulatus est lac coagulo constrictum: & sic est cibus lacteus. Dicitur etiam mons pinguis propter fertilitatem altioris doctrinæ: qua alta ingenia pascit. Et istum intellectũ ponit Magister in glos. dicens. *Mons coagulatus* dicitur quoad paruulos, quos lacte interioris doctrinæ nutrit. Dicitur autem *mons pinguis*, propter fertilitatẽ altioris intelligẽtiæ, quoad maturos & doctos, quos pane solidioris doctrinæ cibat. Et propter ista ecclesia catholica omnem aliam doctrinam & sectã excedit: quia ecclesia sola omnibus dat doctrinam salutis, quæ extra ecclesiam reperiri non potest, quia extra catholicam ecclesiam salus non consistit. extrà de summa trinit. cap. firmiter. Et hoc notans Psal. vertit se ad gentes idola colẽtes, dicens. *Vt quid suspicamini, montes coagulatos?* id est, vt quid falso creditis extra ecclesiam esse montes coagulatos, scilicet aliquas leges vel sectas esse extra ecclesiam, quæ salutem possint suis conferre: vt facit mons coagulatus ecclesiæ?

Mons

1064 Mons in quo benè placitum est Deo habitare in eo: etenim dominus habitabit in finem.

Hîc ostẽdit q̃ in ecclesia habitat Christus, & ponitur Christi exaltatio. Vbi notandũ est q̃ quãuis Deus sit vbique per essentiã, præsentiã, & potentiã: non tamen vbique habitat, sed solum ibi habitat, vbi est per gratiam. Vnde ait Magist. lib. 1. dist. 37. non enim vbicunque est Deus, ibi habitat: vbi verò habitat, ibi est. In solis verò bonis habitat, qui sunt templum eius, & sedes. Vnde per Esaiam dominus ait. Cœlum mihi sedes est, & terra scabellum pedum meorum, quia in electis, qui sunt cœlum, habitat Deus, & regnat, qui eius voluntati deuoti obtemperant, malos verò, qui sunt terra: iudicij discretione calcat. Vnde in li. Sapien. dicitur, Thronus sapientiæ anima iusti, quia in iustis specialius est quàm in aliis: in quibus tamen omnibus est totus. Quemadmodum anima (vt ait Augustinus) per omnes particulas corporis tota adest simul nec minor in minoribus nec in maioribus maior est, sed tamẽ in aliis intensius, in aliis remissius operatur, cũ in singulis particulis corporis tota sit. Ita & Deus cum sit essentialiter in omnibus, ac totus in illis tamen plenius dicitur esse, quos inhabitat. id est, in quibus ita est, vt faciat eos esse templum suum, &c. Ex quibus patet, quod ibi solum Deus habitat, vbi est per gratiam gratum facientem: cum ergo extra montem ecclesiæ, id est: cõgregationem fidelium nullus sit in gratia, quia sine fide impossibile est placere Deo, ad Hebræ. 11. sequitur quòd Deus solum in montem ecclesiæ habitat, & non extra. Et hoc notans psal. dicit quòd ecclesia est *mons in quo benè placitum est Deo habitare in eo.* Et hoc quantum ad ecclesiam militantem: propter quod dicebat Christus. Ego autem vobiscum sum omnibus diebus: vsque ad finem sæculi. Quo autem ad ecclesiam triumphantem subdit. *Etenim dominus habitabit in finem*, quia in illa æternaliter habitabit in sanctis. Vnde textus Hierony. habet. *Etenim dominus habitat in sempiternum.* Vel aliter secundum glo. per istum montem intelligitur Christus, in quo solo habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter, quod de nullo sancto verificatur, ideo de Christo dicit, quod est mons in quo benè placitum est Deo habitare in eo. Sic enim de ipso ait pater: Hic est filius meus dilectus: in quo mihi bene complacui. Conformiter hoc prædicit Psal. dicens. Mons, in quo benè placitũ est Deo habitare in eo. Quòd ideo dicit ne quis audeat eum cæteris comparare propter illos, qui dicebant eum esse Ioannem Baptistam, alij Heliam, &c. quos increpat hic: quia iste solus est mons, in quo benè placitum est, &c. Deo, id est, verbo habitare in eo per se, in aliis autem per ipsum. Et quia verbum inseparabiliter habitat in Christo, ideo subdit. *Etenim dominus.* s. verbum, *habitabit in finem.*

Habitatio Dei. *Esa. 66.* *Augustin. in epistola ad dire. de origine anime.* *Matt. 7.*

1065 Currus Dei decem millibus multiplex, millia lætantiũ, dominus in eis in Synai in sancto.

In ista parte inuitantur angeli ad laudandum Deum de Christi ascensione ex eius consortio. Et diuiditur in partes duas. Quia primò facit quod dictum est. Secundò ostendit ex ascensione Christi ecclesiæ vtilitatem, & profectum, ibi. *Benedictus dominus*, Quantum ergo ad primum sciendum q̃ ad regis dignitatem declarandam facit multitudo militum, & ministrorum ipsum associantium. Vnde Prouerb. 14. dicitur, in multitudine populi dignitas regis: in paucitate verò plebis ignominia principis. Volẽs ergo Christus suam regiam dignitatem ostendere: cum magna multitudine militum, id est, sanctorum angelorum ascendit. Et quantum ad hoc primò psal. hoc probat per exemplum arguens per locum à minori. Secundò concludit propositum, ibi. *Ascendisti in altum.* Quantum ergo ad primam partem psal. facit talem orationem, si de quo minus videtur inesse inest: & id de quo maius: sed minus videtur quòd Deus in datione legis descenderit in monte Synai cum angelorum multitudine, quã q̃ ipse de terris ad patrẽ, & tamẽ primũ fuit, ergo & secundũ: hic autẽ ꝓbat primũ fuisse, s. quod cũ angelorũ multitudine Deus descendit in mõte Synai legẽ daturus. dicens. *Currus Dei decẽ millib. multiplex millia.* Sciẽdũ est ergo quòd quando Deus descendit in montem Synai ad dandum legem cum ipso descenderunt sibi ad ministerium legis dandum viginti millia angelorum. vnde dicitur Deute. 32. Dominus de Syna venit, & cum eo sanctorum millia, & in dextera eius ignea lex, & hoc est quod hic ponit Psal. declarans quot millia sanctorum, scilicet angelorum cum ipso fuerint, dicens, *Currus Dei decem millibus multiplex millia.* Currus enim Dei dicuntur sancti angeli, in quibus Deus vt in sede, vel in curru sedet, & ꝑ quos sua iudicia operatur. Vnde psal. 79. dicitur. Qui sedes super cherubim. Sed quot angeli fecerunt istum currum, subdit, *Decem millia multiplex*, id est, decem millia multiplicata, id est, duplicata vnde in Hebræo habetur. *bis decẽ millia lætantium*, quia tot angeli fuerunt in datione legis in monte Synai. Et hoc est quod subdit, *Dominus in eis in Synai in sancto*, id est, dominus ab eis fuit, associatus in datione legis super montem sanctum Synai. ex hoc ergo vult arguere psal. q̃ maior multitudo angelorum lętantium cum Christo debuit esse quando in cœlum ascendit. Quia Christi ascẽsio fuit maioris solemnitatis tam angelis, quã hominib. quia in illa ex hominib. cæpit restaurari ruina angelorum, & hoc est quod subditur de Christi ascensione.

Ascendit Christus cum angelorũ multitudine. *Currus Dei.*

Ascendisti in altum, cepisti captiuitatem, accepisti dona in hominib. 1066

Christus enim quo ad humanitatem ascendens in cœlum altiora loca cœli penetrauit, ad quæ ante nullus hominum fuerat ingressus, quia ascendit in cœlum trinitatis, quod supereminet omnibus aliis cælis. Et hoc est quod dicit. *Ascendisti in altum.* Et ponit præteritum pro futuro. Et verè ascẽdit in altum: quia super omnes cælos, ad Ephe. 4. Ascendit super omnes cœlos. Nam ponunt doctores septem esse cœlos. Vnde glos. super 2. c. Deut. enumerat septem cœlos. Primò ponens cœlum aërum. Secundò cœlum æthereum. Tertiò cœlum igneum. Quartò fidereum. Quinto cœlum crystallinum, Sextò cœlum empyreum. Septimo cœlum sanctæ trinitatis. Et istud dicitur cœlum cœlorum

Ascensio Christi. *Cœlũ multiplex.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

lorum propter dignitatis excellentiam. Et ad istud Christi ascendit. Quod notans psal. ait, *Ascendisti in altū.* Sic enim dicitur infra. Psallite Deo, qui ascendit super cœlum cœli. Sequitur, *Cepisti captiuitatem.* Christus enim ascendendo secum ad cœlos duxit sanctos patres, qui prius in limbo tenebantur captiui Zacha. 9. Eduxisti vinctos de lacu, in quo non erat aqua. *Accepisti dona in hominibus,* Christus enim ascendens, accepit à Deo dona spiritussancti hominibus distribuenda. Vnde post eius ascensionem misit hominibus spiritumsanctum in signo visibili. Sic ergo ascendens à Deo accipit dona spiritussanctinon quidem in se, quia ab instanti suæ conceptionis spiritu sancto fuit plenus. Sed pro tanto dicitur tunc accepisse dona spiritussancti, quia ad declarationem suæ gloriæ, quòd sedet ad dexteram maiestatis spiritumsanctum in signo visibili misit, propter quod dicitur Ioan. 7. quòd spiritussanctus nondum erat datus, quia nondum Christus erat glorificatus. Istū versum ad literam de Christo dictum allegat apostolus ad Ephes. 4. dicens. Vnicuique nostrum data est gratia secundum mensurā donationis Christi propter quod dicit. Ascendens in altum captiuam duxit captiuitatem, dedit dona hominibus: quod exponit ibidem glos. dicens. Christus ascēdit in altum loco: & dignitate. Captiuam ducit captiuitatē, id est, eos: quos diabolus captiuauerat à paradiso, & proprios mundi, & inferni fecerat. Iterū fecit Christus captiuos: dum ad cœlos reducerentur. Ipsos namque homines appellauit captiuitatem, quia captiuati tenebantur sub diabolo, sicut cum dicitur militia intelliguntur, qui militant. Eandem captiuitatem Christus captiuam ducit: vt sit fœlix captiuitas: possunt enim homines ad bonum capi: Vnde dictum est Petro. Ex hoc iam eris homines capiens. Captiuati ergo dicuntur, quia captiui: & capti quia captiuati sub leue iugum Christi missi liberati, à peccato, serui autem facti Deo. *Dedit dona hominibus*, id est spiritumsanctum. Notissimum enim est dominū Iesum Christum cum post resurrectionem ascendisset in cœlum: dedisse spiritum sanctum: quo impleti credentes loquebantur omnibus linguis: Tamen glo. ibidem notat varietatem inter textum psalmi & apostoli. Quia in psal. dicitur. Accepisti dona in hominibus: Paulus verò apostolica auctoritate maluit dicere, Dedit dona hominibus, vt ex vtroque verbo, vno scilicet, apostolico, & altero prophetico (quia in vtroque est diuini sermonis auctoritas) sensus plenissimus redderetur, vtrumque enim verum est, & quia dedit dona hominibus, & quia accepit. Dedit hominibus tanquam caput membris suis. Accepit in hominibus idem ipse vtique in membris suis. Ipse Christus dedit de cœlo, & accepit in terra: dedit, quia Deus est cum patre, secundum quod dat accepit, quia ipse est in suis membris, & ecclesia in qua accepit. Et hoc est in hominibus accipere. Et hæc omnia etiam sententialiter hic ponit glos. Ex his omnibus vult ostendere Psalmista, quod illa Christi ascensio maioris festiuitatis angelis, & hominibus fuerit quàm datio legis antiquæ, & ideo si in datione legis fuit associatus à viginti millibus angelorum, multo fortius in ista ascensione. Et attende, quod dicit, Accepisti dona in hominibus indefinitè loquens de hominibus, quia spiritumsanctum in signo visibili non solum dedit apostolis vt proA miserat, sed etiam aliquibus gentilibus. Vnde sequitur.

Ioan. 1.

B

C

D

E

Etenim non credentes, inhabitare dominum Deum. 1067

Id est, per donum spiritussancti fecisti inhabitare gentes dominum Deum, quæ tamen prius non credebant in Deum, Sicut legimus de Cornelio centurione qui gentilis erat, quem tamen spiritussancti per donum suæ gratiæ habitauit, & conuertit ad fidem: vt habetur Actu. 10. Sic & de multis aliis gentilibus, conuersis ad fidem, quos Deus per gratiam habitabat, & ipsi Deum inhabitabant, quoniam vt dicitur 1. Ioan. 4. Qui manet in charitate, in Deo manet. & Deus in eo. Et sic Ly. *non credentes* potest hic teneri nominatiuè. & accusatiuè. Hoc autem quod spiritus sanctus in gentibus quæ prius non credebant, per gratiam fuerit etiam in signo visibili datus, magnā admirationem induxit Iudæis etiam credentibus, quoniam vt habetur Actu. 10. Adhuc loquente Petro cecidit spiritussanctus super omnes qui audiebant verbum. s. gentiles, & obstupuerunt ex circuncisione fideles, quia & in nationes spiritussancti gratia diffusa est audiebant enim illos loquentes linguis, &c.

Gentilis conuersio.

Benedictus dominus die quotidie: prosperum iter faciet nobis, Deus salutarium nostrorum. 1068

De confes. dist. 2. ac. cessarium.

Hic ostendit ex ascensione Christi ecclesiæ vtilitatem, & profectum & hoc dupliciter, scilicet primo ex Christi ascensione declarando ecclesiæ promotionem. Secundò inimicorum depressionem ibi. *Veruntamen.* Promotio autem fidelium est duplex, quia ascensio Christi primò paradisum nobis aperuit. Secundò nos in aduersis fortificauit, ibi, *Deus noster.* Quantum ad primum notandum, quòd primus homo cœlos penetrans fuit Christus in sua ascensione, quia ante nullus quamtumcunque iustus cœlum intrabat, sed descendebat ad limbum. Vnde Christus ascendens cœlum aperuit, & omnibus iustis iter in cœlum ascendendi fecit, propter quod de ipso dicitur figuraliter. Mich. 2. Ascendit iter pandens ante eos. Et de hoc Deo gratias agens Psal. ait, *Benedictus dominus,* &c. *Prosperum iter faciet nobis,* id est, aperiet cœlum ascendendo vt nobis iter ad ipsum prosperè sequendum ostendat, Dicit ergo. *Benedictus dominus die quotidie,* id est per singulos dies laudetur dominus à fidelibus Vnde alia litera habet. *Benedictus dominus de die in diem,* id est, iugiter quod dē valet. Et causam subdit dicens. *Prosperum* iter faciet nobis, scilicet quo possimus ad ipsum ire. Tum quia ascendens cœlum nobis apperuit, tum quia spiritum sanctum misit qui ecclesiā suam ad cœlestia dirigit semper. *Deus salutarium nostrorum* quod ideo dicit in plurali salutarium, & non solum salutis quia de pluribus periculis nos saluat, vt puta quia non credentes vocat, peccata remittit per gratiam iustificat. Sic conformiter in plurali dixit Psalmus 27. Dominus fortitudo plebis suæ & protector saluationum Christi sui est, Vide supra vers. 409.

Ascensio Christi iter nobis facit.

Deus

Deus noster, Deus saluos faciendi, & domini domini exitus mortis. 1069

Vbi nota differentiam inter Deum nostrum, qui verus Deus est, & deos gentium. Quoniam dij gentium nullum saluare possunt: quia nec ipsi in se ipsis habent salutem, Deus autem noster est Deus saluationis. Primò quia omnes vult saluos fieri voluntate signi. Vnde. 1. Tim. 2. Vult omnes saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire. Etiam quia suos electos multipliciter saluat, vt dictum fuit versicu. 716. Et de hoc vero Deo dicit. *Deus noster* inquam est, *Deus saluos faciendi*, qui scilicet suos saluat, quia nullus saluatur, nisi per ipsum. Est ergo *Deus saluos faciendi*, scilicet, qui potestatem habet, & voluntatem saluandi suos electos: vnde ab ipso est salus nostra, sed perditio à nobis, Vnde Oseæ. 13. Perditio tua ex te, Israël, tantum modo in me auxilium tuum. Et quia saluat nos in ipsum sperantes, aduersa timere non debemus, exemplo eius fortificati, propter quod subdit, *Et domini domini exitus mortis.* Quod duobus modis de Christo exponitur. Primò quod Christus, qui erat omnium dominus, & sine peccato etiam passus fuit mortem. Cum ergo miles delicatior rege non debeat esse, sequitur ꝙ tu Christi exemplo mortem timere non debes. Et quantum ad istum sensum dicit. *Et domini domini exitus mortis*, quasi dicat secundum glos. Ipse est Dominus saluos faciēdi. Sed ne dicas. Cur morimur? potius patienter fer mortem. Non indigneris si morieris, quia & dominus Deus noster Iesus Christus etiam habuit exitum, scilicet, de vita præsenti, qui exitus vtique fuit exitus mortis, qui scilicet exitus mortis nos à timore liberat mortis. Voluntate enim Christus habuit exitum mortis, ne homo mortem timeret. Sic ergo Christus per exitum mortis, quem habuit, nos fortificat in aduersis. Christo ergo in carne passo, & vos eadem cogitatione armamini. Et ad istum intellectum loquitur Greg. dicēs. Redēptor noster susceptit mortē, ne mortem timeremus. Ostēdit resurrectionē, vt nos resurgere posse confidamus, &c. Secundo modo hoc de Christo exponitur, vt per exitum mortis non intelligas Christum de mundo exisse per mortem, sed Christum exiisse à morte per resurrectionem. Est ergo sensus, *Deus noster Deus saluos faciendi*, &c. id est, Deus saluat nos. Et ne turberis de morte, sed spera resurrectionem, quia Christus à morte per resurrectionem exiuit, & nobis similiter exitum parauit. Et hoc est, quod dicit. *Et domini domini exitus mortis*, id est, resurrectio, qua à morte exiuit. Sed forte dices. Quare hic duplicat hoc nomē *domini domini*? Videtur enim quædam nugatio. Sciendum ergo, quod in Hebræo hic loco *domini domini*, habentur duo nomina scilicet, tetragrammaton, Adonai, Tetragrammaton autem idem significat simpliciter quod Deus. Adonai autem idem quod dominus. Et pro istis duobus nominibus, hic dicitur, *Domini domini*, id est, domini Dei, domini scilicet, qui est Deus, scilicet Christus. 1070

A

B

C

D

E

Mortem fuit Christus.

Moi timere non debet. 1. Petr. 4. Grego 14. mor. c. 19.

Tetragrammaton.

Adonai.

Veruntamen Deus confringet capita inimicorum suorū, & verticem capilli perambulātiū in delictis suis.

Hic ex Christi ascensione ponitur inimicorū Christi depressio. Et primò quantum ad Iudæos reprobos. Secundò quantum ad gentiles obstinatos, ibi. *Increpa feras.* Prima in duas. Quia primò ponitur Iudæorum depressio. Secundò fidelium exaltatio, ibi. *Præuenerunt principes.* Circa autem depressionem Iudæorum Psal. duo facit. Quia primo ponit ipsam. Secundò ipsius depressionis assignat causam, ibi. *Viderunt ingressus.* Quantum ad primam partem psalm. ostendit destructionem Iudæorum, quoad tria. Primò quoad principes sacerdotum. Secūdo respectu ciuitatis Hierusalem, & ædificiorum, ibi. *Dixit dominus.* Tertiò respectu cætorum popularium, ibi. *Vt intingatur.* Quantum ad primum sciendum, quòd hic inimici Dei dicuntur ipsi Iudæi Christi persecutores, ex quibus secundum carnem erat natus. Matth. 10. Inimici hominis domestici eius. Quorum capita erant principes sacerdotum, pharisæi, & scribæ, quia illi regebant populum, & ipsorum suasionibus induxerunt populares ad Christum persequendum. Et isti, qui erant aliorum capita, quando per Titū, & Vespasianum fuit capta ciuitas Hierusalem in vindictam mortis Christi, fuerunt primò ante alios trucidati, vt Iosephus dicit. Et hoc est, quod præuidens Psalm. de illis dicit. *Veruntamen Deus confringet capita inimicorum suorum*, scilicet, ipsos principes pharisæos, & scribas quasi dicat, Psalm. Et quamuis Deus noster sit Deus saluos faciendi, nō tamen credas quòd mala pertinacium sint impunita. Vnde ait. *Veruntamen Deus confringet capita inimicorum suorum, verticem capilli perambulantium in delictis suis.* Vbi notandum quòd per verticem capilli intelligit ciuitatem Hierusalem, quæ dicebatur vertex, & caput totius regni Iudæorum, quia erat metropolis. Dicebatur etiam vertex capilli, id est, capillorum, quia ibi capillus ponitur pro capillis, quia sicut caput benè capillatum capillis ornatur, ita ipsa ciuitas quæ caput regni erat, videbatur capillis ornata scilicet, propter altos muros, & turres, & templum, quod erat in monte. Quibus ędificiis ciuitas ornabatur, & fortificabatur, sicut vertex capillis. Ista autē capita inimicorum Christi illam ciuitatem possidebant & in ipsa dominabantur, & non ad Dei cultum amplandum, sed magis ad suas voluptates exequendas. Vnde ipsi dominando perambulabant *verticem capilli*, id est, ciuitatem Hierusalem in delictis suis. Vel moraliter potest intelligi, quòd Deus *confringet capita inimicorum suorum*, scilicet, principes gentilium, ipsos ad pœnitentiam reducendo, & sibi subiugando per fidem.

A

B

C

D

E

Capita Iudæorū sūt sacerdotes.

Vertex capilli sūt Hierusalē.

Dixit dominus ex Basan cōuertā, conuertam in profundum maris. 1071

Hic ostendit destructionem ciuitatis, & ædificiorum. Ad cuius intellectum sciēdum, quòd terra Iudæorum (in qua metropolis erat Hierusalē) ex vna parte habet flumen Iordanis iuxta quod est terra Basan, vt habetur Deute. 3. & ex lib. Numerorum in multis locis. Ex alio verò latere habet mare mediterraneum. Vespasianus missus à Nerone contra Iudæam, cōgregauit sibi exercitū ex vtroque latere scilicet, per terram Basan, & per mare, vt expugnaret Hierusalem. Et hoc est, quod dicitur. *Dixit dominus*, id est, disposuit destruere ciuitatem Hierusalem, in vltionē Christi mortis sicut

Destructio Hierusalem.

Iosephus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cut Christus prædixerat Luc.19. & per quem modum subditur. *Ex Basan conuertam.* i. exercitū cōtra Hierusalem etiam *conuertam in profundum maris.* id est, etiam adducam exercitum, à parte maris profundi, quia ex vtraque parte congregauit Vespasianus exercitum. Vel aliter *conuertam in profundum maris*: quia plures Iudæorum tunc fugientes, fugiebant per viam, quæ ducit ad mare. Quos hostes persequentes, proiecerunt in maris profundum. Vel aliter, sed magis moraliter, Basan enim interpretatur cōfusio, & significat gētiles qui confusè viuebant adorando idola. Per mare autem, quod est amarum, accipe amaritudinem pœnitentiæ. Multos autem conuertit Deus de gentibus ad fidem per pœnitentiam. Et sic est sensus. *Dixit dominus.* Dicere Dei est facere, quia ipse dixit, & facta sunt. *Ex Basan conuertam*, id est, ex gentilitate, conuertam *in profundum maris*, scilicet in amaritudinem pœnitentiæ.

Conuersio.

1072 Vt intingatur pes tuus in sanguine: lingua canum tuorum ex inimicis ab ipso.

Hic ostendit destructionem popularium Iudæorum. Vbi notandum, quòd in destructione Hierusalem, tantorum fuit occisio Iudæorum, & tanta sanguinis effusio, quòd pedes ambulātium sanguine occisorum tingebantur. Similiter & canes sanguinem occisorum lingua bibere poterāt. Nam sicut dicit Iosephus in lib. de Iudaico bello. A principio belli vsque ad finem fuerunt occisa decies centena millia Iudæorum. Quod præuidens psalm. ait, quod tanta erit strages Iudæorum, *vt in tingatur pes tuus in sanguine: & lingua canum tuorum ex inimicis ab ipso*, scilicet, sanguine possit satiari. Vel aliter, & magis moraliter. Vbi notandum, quòd per canes, qui suis latratibus custodiunt domum, intelliguntur sancti doctores, qui suis prædicationibus, & latratibus contra infideles custodiunt domum ecclesiæ, qui pro fide vsque ad sanguinem sunt parati certare. Hi autem canes sunt ex inimicis scilicet, conuersi. Sicut egregius prædicator Paulus de persecutore factus defensor, ex impugnatore fidei, factus est prædicator. Qui non à fidelibus conuersi sunt ad fidem prædicandam, sed *ab ipso*, scilicet, Christo, vt de Paulo patet. Item notandum, quòd dicti canes, id est, sancti prædicatores dicuntur pedes Christi, quia ipsum Christum, per mundum prædicando portauerunt, vt ostendit Greg. est ergo sensus. *Lingua canū tuorum*, i. prædicatorum tuorum, *ex inimicis ab ipso*, scilicet, Christo conuersis, talium inquam canum lingua est parata constanter, vsque ad sanguinem veritatem prædicare. Et hoc est quod dicit. *Vt intingatur pes tuus in sanguine*, id est, vt si necesse fit pes tuus ô Christe, id est, quilibet talis prædicator *intingatur in sanguine*, scilicet, proprio pro veritate martyrium non recusans. Et ad istum sensum exponit hunc versum. Greg. dicens. Quis est grex sanctæ ecclesiæ, nisi multitudo fidelium? Vel qui alij huius gregis canes vocantur, nisi doctores sancti, qui eorundem fidelium custodes extiterunt? Qui dum pro domino suo diurnis, nocturnisque vigiliis intēti clamauerunt, magnos latratus prædicationis dederūt. De quibus canibus eidem ecclesiæ per psalm. dicitur. *Lingua canum tuorum ex inimicis ab ipso*, Nō-

Canes sūt ab ipso, scilicet, prædicatores.

Pedes Christi sunt prædicatores. Greg. lib. 18 mor. c. 19.

Greg. 20. mor. c. 7.

nulli quippe ab idolorum cultura reuocati, facti sunt prædicatores Dei. Lingua ergo canum ecclesiæ ex inimicis prodiit, quia conuersos gentiles dominus prædicatores fecit, &c.

1073 Viderunt ingressus tuos, Deus, ingressus Dei mei, regis mei: qui est in sancto.

De consec. dist. 2. christus.

Hic depressionis Iudæorum prædictæ assignat causam, quia scilicet ex malitia moti, veritati, quā viderunt de Christo, credere noluerunt, neque ipsum recipere. Et hanc causam assignat Psal. Christo loquēs. dicens, *Viderunt ingressus tuos, Deus.* Viderunt enim apertè Iudæi ingressum Christi per mundum, vt puta quod in Christi natiuitate adimpleta erant omnia per prophetas de venturo messia prædicta. Viderunt in eius ingressu angelos cantantes Gloria in altissimis Deo. Angelum clara voce dicentē. Annūcio vobis gaudium, &c. Magos ab oriente Christum adorare, stella duce *Matth. 2.* venientes. Viderunt gressus Christi per terram ipsorum discurrendo, prædicando, miracula faciēdo. Et tamen obstinati, in omnibus istis credere noluerunt. Et ideo ex his ipsorum peccatum aggrauabatur, & ipsi magis erant puniendi. Hanc ergo causam notans psal. punitionis ipsorum dicit. *Viderunt ingressus tuos, Deus, ingressus Dei mei*, scilicet, Christi. Et ideo quia ista viderunt, de peccato suo excusationem non habent. Et hoc est, quòd de ipsis Christus. Si opera nō fecissem in eis, quæ *Ioan. 15.* nemo alius fecit: peccatum non haberent. Nunc autē viderunt, & oderunt me, &c. Si non venissem & locutus eis non fuissem, peccatū non haberent. Nunc autem excusationem non habent de peccato suo. Et nota, quod Psalmista dicit. *Regis mei qui est in sancto.* Loquitur enim de Christo, *qui est in sancto*, scilicet assumptus in cælo supremo. Quod quidem sanctum vocatur propter diuinitatis inhabitationem. Vel per hoc mysticè Psalmista vult ostendere vnde prædicatores habent tantam constantiam, quia vsque ad mortem sunt parati prædicare veritatem, vt in versiculo præcedenti est dictū. Certè ex hoc, quia *viderunt ingressus tuos, Deus*, scilicet, quia viderūt te, Christe præcessisse, & pro veritate saluanda te mortem non recusasse: & te modo cognoscunt in cœlis triumphare, quia es in sancto, scilicet, cœlo. Hoc enim exemplo moti, & ipsi pro fide certant.

Viderunt Iudæi opera Christi, & intellexerunt. Christus de Messia venturo esse impletum.

1074 Præuenerunt principes coniuncti psallentibus, in medio iuuēcularum tympanistriarum.

Hic ex Christi ascensione ponitur fidelium exaltatio. Exaltantur autem fideles in multis secundum literam. Primò, quia à malo fuerunt præseruati. Secundò, quia ad Dei laudes fuerunt eleuati, ibi. *In ecclesijs.* Tertiò, eorum inimici fuerunt pacificati. ibi, *Ibi Beniamin.* Quartò, quia fideles in bono fuerunt confirmati, ibi, *Manda, Deus.* Quantū ad primum sciēdum, quòd dum instaret excidium ciuitatis Hierusalem, multa signa ante apparuerunt, vt illis moniti fideles de Hierusalem recederent, ne in captione ciuitatis interirent. Vnde angelicæ voces auditæ fuerunt per ciuitatem multis dicentes

dicentes. Transeamus ab his sedibus, antequam Romani veniant ad obsidendam ciuitatem Hierusalem. Quibus vocibus, & signis spiritusancto edocti principes fidelium, qui alios fideles dirigebant, cum omnibus aliis fidelibus vtriusque sexus, de Hierusalem recesserunt, & se transtulerunt ad regnum Agrippæ, qui cum Romanis erat confœderatus, vt ibi securi existerent, vt plenius in historiis scholasticis habetur. Et hęc pręuidens Psalmista, ait, *Præuenerunt principes*, id est, Apostoli, & alij principales inter fideles, pręuenerunt obsidionem ciuitatis inde recedentes, & ad regnum Agrippæ confugientes, vbi cum aliis fidelibus diuinis laudibus insistebant, rogantes Deum, vt in tanto excidio futuro ecclesiam suam conseruaret. Et hoc est, quod dicit, *Coniuncti psallentibus*. Et quia in tali fuga erant multæ mulieres, matronæ, virgines, & adolescentulæ cum eis. Ideo dicit, quod isti sic fugientes erant in medio iuuencularum. Inter omnes enim deuotas mulieres, nominat iuuenculas, quia ratione ipsarum puritatis, earum laudes Deo sunt gratiores. Et hæ vocantur tympanistriæ, quia cum aliis fidelibus diuinis insistebant laudibus. Ista enim causa beatus Augustinus. in ser. de natiuitate beatæ Mariæ, vocat beatam Mariam tympanistriam, id est, Dei laudatricem, dicens. Audite quemadmodum tympanistria nostra Maria cātauerit. Ait enim, magnificat anima mea dominum &c. Cuius ratio est, quia cum instrumentis musicis laudes cantabantur domino. Inter quæ organum maximè viris congruebat, sed mulieres magis tympano, & cymbalo vtebantur. Est ergo sensus versiculi, quòd principes, id est, principales fidelium edocti à spiritusancto, prænenerūt, scilicet, captionem ciuitatis Hierusalem fugiendo ad regnum Agrippæ. Et non ipsi solum, sed etiam cum aliis fidelibus & virginibus Deum laudantibus. Ideo erant in medio iuuencularum tympanistriarum. Magis moraliter per iuuenculas tympanistrias intellige fideles animas, quæ carne domita, corio siccato per pœnitentiam, & extenso, excluſa enim duplicitate peccati, in Dei laudes consurgunt. Fit enim tympanum de corio extenso, & siccato. Sic igitur prævenient principes, id est, prælati ecclesiarum, prævenient diem mortis, benè operando. Ideo *coniuncti psallentibus*, id est, bonis operibus manu psalterium decem præceptorum adimplentibus. *In medio iuuencularum &c.* id est, omnium animarum, *tympanistriarum*, id est, per tympanum pœnitentiæ ad iuuentutem gratiæ deductæ, iuxta illud Psalm. 102. Renouabitur vt aquilæ iuuentus tua.

Augus.

1075 *24. q. 1. alterum.* In ecclesijs benedicite domino, de fontibus Israël.

Hic ponitur ex prædictis fidelium ad laudem Dei eleuatio. Ex eo enim quod principes ecclesiæ sic præuenerunt excidium ciuitatis Hierusalem fugiēdo, ipsorum exemplo alij omnes ad Dei laudem sunt excitati, qui suos fideles sic liberauit. Ex hoc ergo Psalmista alios ad laudem Dei prouocat dicens, *In ecclesijs benedicite domino.* Vbi notandum, quòd fontes Israël literaliter dicuntur ipsi Apostoli, & alij primitiui ecclesiæ principes, quia ex eis tanquam à fontibus processit principium fidei, & laudis diuinæ, qui etiam ex Israël duxerunt originem. Dicat ergo (omnes ad laudes Dei excitando) Psal. *In ecclesijs benedicite domino*, id est, in congregatione fidelium, *Benedicite domino*, id est laudando Deum, ei agendo gratias. Et hoc eruditi ab Apostolis, & aliis principalibus in fide, qui erant fontes diuinę laudis. Ideo dicitur *de fontibus Israël*, id est, accipientes exemplum diuinæ laudis ab ipsis Apostolis, qui erant ex Israël secundum carnem geniti. Vel per fontes Israël accipe doctrinam Apostolorum, quos Christus prius ex Israël elegit, vt eos faceret fontes aquæ viuæ salientis in vitam æternam. Et tunc est sensus. *Benedicite Deo de fontibus Israël*, id est, ad imitationem doctrinæ Apostolorum laudes Dei prædicate, & ei de omnibus bonis vobis collatis gratias agite.

Fontes Israël sunt Apostoli.

1076 Ibi Beniamin adolescentulus in mentis excessu.

Hic ostendit materiam laudis diuinæ, quia tantæ est potentiæ, quòd ex inimicis ad libitum facit amicos, laudatores ex detractoribus. Quis enim inter Iudæos fuit apertior Christi inimicus quàm Paulus? quis apertior detractor nominis Christi. *Paulus cō-uersus.* Vnde dixit Ananias, quando dominus ipsum ad Paulum mittebat. Actuum 9. Domine, à multis audiui de viro hoc, quanta mala fecerit sanctis tuis in Hierusalem, & hic habet potestatem alligandi omnes, qui inuocant nomen tuum. Et tamen Deus quando voluit subitò ipsum fecit amicum & prædicatorem fidei, quem prius impugnabat, & ipsum Apostolis sociauit. Et hoc prævidens Psalmista dicit. *Ibi*, scilicet inter Apostolos Deum laudantes, *Beniamin in mentis excessu.* Per Beniamin enim intelligitur ipse Paulus. Ad literam enim ipse fuit de tribu Beniamin, sicut ipse dicit ad Rom. 11. Nam & ego Israëlita sum ex semine Abrahę, de tribu Bēiamin. Vnde de ipso Paulo de tribu Beniamin nato prædixerat Iacob Beniamin lupus rapax, mane comedet prædam, & vespere diuidet spolia, quia à principio fuit rapax, & Christi persecutor, sed postmodum dona spiritus sancti gentibus, prædicando diuisit. Hic etiam dicitur adolescentulus, quia in adolescentia conuersus fuit ad Christum. Vt enim dicitur Actuum 7. quando Stephanus fuit lapidatus testes deposuerunt vestimenta sua secus pedes adolescentuli, qui vocabatur Saulus. Et eodem anno fuit ad fidem conuersus. De Paulo ergo, qui tantus ecclesiæ persecutor fuit, volens ostendere Christi virtutem, qui ad libitum inimicos facit amicos, & laudatores, dicit. *Ibi*, scilicet inter Apostolos, & principes Deum laudātes, ibi inquam est, *Beniamin.* Et quod maius est, non solum Paulus cum aliis fuit Deum laudans, sed præ aliis fuit in mentis excessu: quia præ omnibus aliis Apostolis hic fuit raptus vsque ad tertium cœlum, & audiuit arcana verba &c. Qui raptus vocatur mentis excessus: quia visio ei ostensa, excedebat vires suæ mentis. Vnde dicebat. 2. Cor. 12. se raptum vsque ad tertium cœlum, siue in corpore, siue extra corpus, nescio, Deus scit. Fuit ergo in mentis excessu, vsque ad tertium cœlum raptus. Sed qualiter vsque ad tertium cœlum raptus fuerit in mentis excessu, ibi notat magister in glo. dicens. Tres cœli intelliguntur tria genera visionum. Nam primum cœlum est corporaliter visio, cum quædam corporaliter videntur Dei munere, quæ alij videre non possunt, sic Hæliseus vidit igneos currus quando raptus fuit Helias

Raptus Pauli fuit mētis excessus.

Cœli triplex dicitur tri. plex visio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Helias in cœlum, & Balthasar vidit manum scribentem in pariete. Secundum cœlum est visio imaginaria, vel spiritualis, scilicet quando aliquis in extasi vel in somno videt, non corpora, sed rerum imagines Dei reuelatione. Vt Petrus. Actuum 10. vidit linteum emissum de cœlo, in quo erant omnia quadrupedia, & serpentia terræ. Tertium cœlum est visio intellectualis, quando nec corpora, nec imagines eorum videntur, sed in substantiis incorporeis intuitus mentis, mira Dei potentia figitur. Ad hoc cœlum raptus est Paulus, vt ipsum Deum in se, nõ in aliqua figura videret, &c. Et sic Beniamin fuit in mentis excessu. Sed ne tu ex hoc credas Paulum solum fuisse ducem fidelium in primitiua ecclesia. Ideo Psal. consequenter ostendit alios etiam Apostolos Christi fuisse duces ecclesiæ. De quibus subdit.

1077 Principes Iuda duces eorũ, principes Zabulon, principes Nephtalim.

Hic enim ostenditur, quòd apostoli, & non solum Paulus fuerunt duces ecclesiæ fidelium. Vnde nominat tres tribus, ex quibus fuerunt, scilicet, Iuda, Zabulon, & Nephtalim. De tribu Iuda fuit Christus, qui ex Iuda secundum carnem descendit, vt habetur Matth. 1. Et per consequens consobrini eius, scilicet Iacobus, & Ioannes filij Zebedæi, Iacobus minor, Simon, & Iudas, qui omnes erant de tribu Christi, quia consanguinei Christi. Istos ergo nominans dicit. *Principes Iuda duces eorum*, id est, prædicti Apostoli de tribu Iuda, qui principes dicebantur. Psal. 44. Constitues eos principes super omnem terram. *Erant Duces eorum*, scilicet fidelium: quia prælati eorum, & doctores. De aliis autem Apostolis subdit. *Principes Zabulon, principes Nephtalim.* Istæ enim duæ tribus acceperunt sortem suam in Galilæa, vt haberi potest Iosue 19. Multi autem Apostolorum Christi fuerunt de Galilea, vt Andreas, Petrus. Vnde & Apostoli Galilæi dicebantur. Actuum 1. & 2. Quia Apostoli principes ecclesiæ, & duces fidelium, maximè, fuerunt existis tribubus, scilicet de tribu Iuda. Zabulon, & Nephtalim. Ideo hos notans Psal. dicit *principes Iuda duces eorum*, scilicet fidelium. *principes Zabulon, principes Nephtalim.* Illum autem textum aliter exponit, in Hieron. in translatione iuxta Hebraicam veritatem, dicens. *Princeps Iuda in purpura sua*, vt ly *purpura*, referatur etiam ad principes Zabulon, & Nephtalim. Vbi notandum quòd purpura, quæ tingitur ex sanguine vermiculi, martyrium significat, quo martyres proprio sanguine rubricantur. Dicit ergo istos principes, id est Apostolos in purpura sua: quia omnes martyrio pro Christo rubricati fuerunt, ad dandum aliis in fide exemplum fortitudinis. Et si obiicias de Ioanne euangelista, qui sine gladio vitam finiuit. Tamen certum est, quòd paratus fuit pro Christo sustinere martyriũ, quando in feruentis olei dolium fuit missus, martyrium autem plus stat in mente quàm in carne. Et vide secundum glo. ordinem martyrij in istis tribus nominibus, Iuda, Zabulon, Nephtalim. Nam Iudas confessio interpretatur, Zabulon fortitudo, & Nephtalim dilatatio. Quia in martyribus primò præcedit Iudas, id est confessio fidei. Sequitur fortitudo patienter tormenta tolerando, ad quæ sequitur Nephtalim, scilicet cordis per charitatem dilatatio.

Apostuli duces ecclesiæ. *Hieron.* *Apostolorum martyrium.*

1078 Manda, Deus, virtuti tuæ: confirma hoc, Deus, quod operatus es in nobis. *14. q. 5. loquitur.*

Hic ostenditur fidelium in bono confirmatio. Hic enim Psalmista orat, vt virtutes, quas Deus principibus ecclesiæ contulit, scilicet Apostolis, illas confirmet per finalem in bono perseuerantiam. *Ioan. 16.* Vbi notandum, quòd Christus prædicando promisit Apostolis se illis missurum spiritum sanctum, quo scilicet fortificarentur, & de omnibus prædicandis plenè informarentur. Vnde dicit. Si enim non abiero, paracletus non veniet ad vos: si autem abiero, mittam eum ad vos &c. Vnde & hoc impleatur orat Psalmista, dicens. *Manda Deus, virtuti tuæ.* Per virtutem Dei accipe ipsum verbum incarnatum. Vnde ad Hebr. 1. Portans omnia verbo virtutis suæ, &c. Dicit ergo patri. *Manda virtuti tuæ*, id est per effectum fac cum verbo tuo, quod disposuisti, scilicet spiritum sanctum mittere. Et per illum spiritum sanctum, *confirma hoc, quod operatus es in nobis.* Loquitur enim in persona Apostolorum, & primitiuorum fidelium, qui virtutem fidei, spei, & charitatis iam per Christi gratiam acceperant, sed in illis nondum confirmati erant. In cuius signum ab illis omnes ceciderunt tempore Christi passionis, sed post missionem spiritus sancti sic illi fuerunt confirmati, vt nec verba, aut verbera, sed ne mortem timerent: quia vt habetur Actuum 5. Ibant Apostoli gaudentes à conspectu concilij, &c. Et hic nota, quòd Deus suos electos confirmat multipliciter, scilicet confirmat per aduersitatis tolerantiam. Confirmat per prædicationem Apostolicam. Confirmat per fidem catholicam. Confirmat per eucharistiæ efficaciam. Confirmat per spiritus sancti gratiam. Confirmat per salutarem pœnitentiam. Primò patet. Quoniam sicut prosperitas etiam iustos mollificat, & remittit, sic e contrario aduersitas ipsos in bonum roborat, & confirmat: propter quod dicit Apostolus. Cum infirmor, tunc potens sum. Ideo de patientibus aduersa dicitur. In Christo modicum passos, ipse perficiet, confirmabit, solidabitque. Vnde glo. super illud Psal. 36. Quoniam brachia peccatorum conterentur: confirmat autem iustos dominus, dicit. Confirmat iustos dominus in aduersis per spem, per exempla, & maximè exemplo suæ crucis. Crux enim finita est, & pœna, & gloria manet. Vnde crux à locis supplicium transit ad frontes imperatorum. Qui tantum honorem dedit pœnis suis, quid faciet fidelibus suis? Et ideo quia Christus præ omnibus aliis acriora fuit passus, ipse singularius à Deo dicitur confirmatus Psal. 79. Fiat manus tua super virum dexteræ tuæ, & super filium hominis, quem confirmasti tibi. Secundum patet. Quoniam confirmatis columnis, restat vt ædificium superexistens confirmatum credatur. Apostoli autem in suis prædicationibus fuerunt columnæ virtutum, qui à Deo confirmati dicuntur. Psal. 74. Liquefacta est terra, & omnes, qui habitant in ea, ego confirmaui columnas eius. Vbi glo. Terra, id est, eius habitatores, prius viriis erat constricta, sed modo stante spiritu sancto, liquefacta est, vt germina virtutum emittat, & rationem subdit. Quia ergo confirmaui columnas eius, id est Apostolos, qui in passione mutauerunt, qui confirmati sunt resurrectione

Confirmat nos Deus multiplicitèr. *2. Cor. 12.* *1. Pet. 5.*

rectione. Vnde dẽ confirmatione per prædicationem apostolicam dicitur Actuum 15. Verbo plurimo consolati sunt fratres, & confirmauerunt. Tertium patet. Sic enim per fidem confirmare Romanos optabat Paulus. Rom. 1. d cẽs. Desidero videre vos &c. Ad confirmandum vos per eam, quæ inuicem est fidem vestram, atque meam. Sic per fidem se confirmatum asserit Psal. dicens. Psal. 70. In te confirmatus sum ex vtero. Vbi glos. In vtero ecclesiæ concipimur, sed per fidem confirmamur. Quartum patet. Psal. 103. Panis cor hominis confirmet. Vbi glo. Temporalis panis stomachum cõfirmat hominis, & ventrem replet, sed hic est spiritualis panis, qui confirmat cor: hic est panis, qui de cœlo descendit: & idem est panis, & vinum, qui vt vinum lætificat cor, vt panis confirmat. Ideo Psal. 104. Quærite Deum, & confirmamini. Quintò confirmamur per spiritussancti gratiam, quia sicut illa nos mundat à peccatis: sic nos confirmat in bonis Psal. 50. Cor mundum crea in me, Deus: sic iuxta: & spiritu principali confirma me: vide bi. Vnde de ista confirmatione gratiæ dicitur. 1. Thess. 3. Abundare faciat charitatem vestram ad confirmanda corda vestra. Sextò confirmamur per pœnitentiam. Quoniam exempla aliorum pœnitentium, & veniam consequentium multos ad pœnitentiam prouocant, ipsosque in bonis confirmant. Considera quod ad pœnitentiam prouocauit, & confirmauit pœnitentia Dauid, Petri, Pauli, & Magdalenæ, ac cæterorum, qui post peccata enormia pœnitendo veniam sunt consecuti. Et ad istum sensum dixit dominus Petro. Tu aliquando conuersus confirma fratres tuos: quod non solum de eius fratribus, s. Apostolis intelligitur: sed etiam de cæteris fidelibus, qui eius exemplo ad pœnitentiam erant pronocandi. Vnde præd cta verba exponens Theophilus, ait. Confirma fratres tuos, q. d. Postquam me negato ploraueris, ac pœnitueris: corrobora cæteros, cum te principem Apostolorum deputauerim. Hoc enim decet te: qui meum robur es, & petra ecclesiæ. Hoc autem intelligendum est non solum de Apostolis, vt confirmarentur à Petro: sed de omnibus, qui vsque ad finem mundi futuri sunt fidelibus, ne scilicet aliquis fidelium diffidat de venia, videns eum, qui cum esset Apostolus, Christum negauit, & iterum per pœnitentiam obtinuit prærogatiuam, vt esset antistes mundi. Vnde in figuram huius de mari pœnitentiæ dicitur. Tu confirmasti in virtute tua mare. Et omnibus istis modis confirmata est ecclesia: quod postulabat Psal. hic dicens. *Confirma hoc, quod operatus es in nobis.* Per istas enim confirmationes deducitur finaliter ad confirmationem gloriæ facialis Dei visionis. Psal. 40. Me autem propter innocẽtiam suscepisti, & confirmasti me, in conspectu tuo in æternum.

Luc. 22. *Theophil.* *Psal. 73.*

1079 A templo tuo, quod est in Hierusalem, tibi offerent reges munera.

Hic enim declarat prædictum versiculum quoad duo. Primò ad hoc quod dicit, quod operatus es in nobis. Secundò quoad effectum dictæ confirmationis. Quantum ad primum Psalmista in ecclesia Christi postulauit confirmationem virtutum, scilicet fidei, spei, & charitatis, quas Christus prædicando in suis fidelibus fuerat operatus. Si autem quæras de loco, in quo istas virtutes in suis fidelibus fuerat operatus. Respondet, quòd in *templo sancto tuo, quod est in Hierusalem*: quia in templo illo Christus frequenter docuit, & prædicauit. Vnde ipse ait. Quotidie eram in templo docens. *Luc. 7* Et dicit *à templo*, vt ly *à* accipiatur pro in, vel *à templo*, scilicet inchoando. Vel aliter magis mysticè, per ly templum, accipe Christum incarnatum: ipso dicente. Ioan. 2. Soluite templũ hoc &c. *Ioan. 2.* confirma ergo dicit Deo, hoc quod operatus es in nobis. *A templo*, id est ab ipso verbo incarnato. Consequenter declarat huius confirmationis effectum, dicens. *Tibi offerent reges munera.* Quod aliqui exponere volunt de regibus tribus, qui venerunt adorare Christum statim natum. Sed hoc stare non potest: quia Christus nondum vocauerat Apostolos patres ecclesiæ, nec in illis dictas virtutes fuerat operatus. Intelligitur ergo de aliis regibus, post ascentionem Christi conuersis. Certum est enim, quòd per hoc, quod Christus Apostolos, cæteróque fideles sic per spiritum sanctum confirmauit, quòd ipsi constanter fidem per totum orbem prædicauerunt: quòd multi reges, & principes conuersi ad fidem, obtulerunt multa, & magna munera, tam ad ædificationem ecclesiarum, quam ad sustentationem pauperum: sicut patet de Constantino imperatore, de Carolo magno, & multis aliis.

1080 Increpa feras arundinis, congregatio taurorum in vaccis populorum, vt excludant eos, qui probati sunt argento.

Hic consequenter ponitur infidelium depressio, quantum ad gentiles obstinatos. Vbi aduerte, quòd iste versus maximè de tyrannis superbis Romanorum intelligitur. Et primò ponitur ipsorum increpatio. Secundò diuersarum nationum ad fidem Christi conuersio: ibi. *Venient legati.* Notandum, quòd principes Romanos, & imperatores hic vocat feras arundinis. Feras enim ipsos dicit propter crudelitatem quam exercuerunt in sanctos martyres. Sicut Nero in Petrum, & Paulum: Decius in Laurentium, & huiusmodi. Vt enim notant grammatici, à fero fers, dicitur hæc fera feræ, vel ferus feri: quia toto impetu feratur. Et est idem quod crudelis, inhumanus. Vnde Psal. 79. Singularis ferus depastus est eam. Sic ergo Romani principes propter crudelitatem, quam exercebant in Christianos, feri siue feræ dicebantur. Vel quia multoties sanctos martyres feris tradebant deuorandos: vt patet in multis sanctorum historiis. Vocabantur etiam feræ arundinis. Nam arundo faciliter vento mouetur & agitatur: vt dicit Christus Matth. 11. Quid existis in deserto videre, arundinem vento agitatam? Romani autem principes quicquid agebant, totum faciebant agitati vento vanæ gloriæ, vt deducit Augustinus in principio de ciuitate Dei per plures libros. Vocat ergo ipsos feras arundinis, id est, crudeles vento vanæ gloriæ agitatos. Et bene feras arundinis, quia quamuis quælibet gentium haberet Deum suum, ipsi tamen Romani ad cultum cuiuslibet idoli faciliter conuertebantur. Vnde de ipsis dicit Leo Papa in sermone

Fera. Arundo. Romani. *Mat. 11.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

Apostolorum Petri, & Pauli: quòd Romani magnam se credebant fecisse religionem, cum nullius gentis deos respuissent. De istis ergo dixit. *Increpa feras arundinis*, id est, argue, & castiga, vel corrige. Vnde hic dicit Nic. de Ly. quòd in hoc Psal. spiritu prophetico eleuatus præuidit Constantinum imperatorem post multam stragem Christianorum à Deo lepra percutiendum: & à Petro, & Paulo percutiendum, & sic corrigendum, & ad fidem conuertendum: vt patet in historia sancti Syluestri. De eisdem etiam Romanis principibus subdit. *Congregatio taurorum in vaccis populorum.* Vbi nota, quòd tauri siluestres, cum vaccis familiariter conuersari non possunt, sed bene tauri domiti. Dicebantur Romani feræ arundinis: & congregatio taurorum in vaccis populorum. Primum quia non solum conabantur crudeliter dissipare Christianos per tormenta tanquam feræ, sed etiam multotiens tanquam tauri domestici, per blandimenta conabantur Christianos à fide Christi seducere eis promittendo diuitias, honores & similia. Et sic dicebantur, *Congregatio taurorum in vaccis populorum*, id est, tauri domestici cum vaccis: quia sic crudelitatem sanctis, quos pervertere volebant, non ostendebant, sed sub quadam pietatis apparentia, illos alliciebant. Et totum ad istum finem, vt eos à Christi fide seducerent. Et hoc est, quod subditur. *Vt excludant*, scilicet à fide, *eos*, scilicet sanctos, *qui probati sunt argento*, id est, qui sunt à Deo magis in fide probati, quàm argentum in fornace. Sic enim loquitur scriptura. Tanquam aurum in fornace probauit electos dominus.

Constantinus conuertitur.

Sapien. 3.

1081 *6. q. 1. si omnia.*

Dissipa gentes, quæ bella volunt, venient legati ex Ægypto, Æthiopia præueniet manus eius Deo.

Ista pars spectat ad præcedentem versum, quæ similiter de Romanis intelligitur, qui bellis totum orbem sibi subiecerunt. Et notandum, quòd dissipatur quis dupliciter, scilicet quo ad substantiam scilicet quando destruitur vel occiditur. Psalm. 52. Deus dissipat ossa eorum, qui hominibus placent. Et quo ad qualitatem: vt quando mali hominis malitia tollitur, & ipse bonus efficitur. Sic dicitur Prouer. 20. Rex qui sedet in solio suo dissipat omne malum, scilicet quia dissipat hominũ malitias: & sic accipitur hic. *Dissipa gentes, quæ bella volunt*, id est, Romanos belligerosos conuerte ad fidem, in eis dissipando infidelitatem. Sequitur. *Venient legati ex Aegypto.* Hic ponitur diuersarum nationum ad fidem conuersio. Istum textum exponunt aliqui de Philone. Vbi sciendum, quòd sicut dicitur in libro virorum illustrium, Philo fuit quidam genere Hebræus, patria Alexandrinus, de genere sacerdotum scriptorum insignissimus, magnæ scientiæ, qui multos libros composuit. Hic post Christi ascensionem, de Alexandria, quæ est in Ægypto, fuit cum certis sociis Romam missus legatus ad Caium, vel ad Claudium. Et tunc dum esset Romæ, contraxit familiaritatem cum beato Petro Apostolo Romæ existenti. Qui legatione completa, rediit Alexandriam, & Christi fide à beato Petro suscepta, construi fecit ecclesiam sancti Marci in Alexandria, quam multis donis ditauit, & in suis scriptis fidem catholicam multum commendauit. Istius ergo legationem cum suis contribulibus, & conuersionem ad fidem prę- A uidens Psalm. dicit. *Venient legati ex Aegypto*, id est ex Alexandria, quæ est in Ægypto. Et tamen quia ante istius conuersionem iam beatus Matthæus conuerterat Æthiopiam, quæ est prope Alexandriam. Qui veniens ad Æthiopiam baptizauit regem, & eius filium, quem mortuum suscitauerat, & regis filiam virginem Christo dedicauit, & eam ducentis virginibus præfecit, & magnam partem populi illius regni ad fidem conuertit, & baptizauit: vt in historia beati Matthæi habetur, ideo narrata conuersione Ægypti, conuersionem Æthiopiæ ipsi præponit, dicens. *Aethiopia præueniet*: scilicet in conuersione præueniet Ægyptum. B *Manus eius Deo*, id est, confœderabitur cum Deo per fidem. Vbi notandum, quòd dare manus alteri, est signum confœderationis: vt patet supra versiculo 713.

Regna terræ, cantate domino, psallite domino. 1082

Hic ex omnibus præmissis inuitantur homines ad gratiarum actiones Deo referendas: dicens. *Regna terræ cantate domino*, id est, homines qui habitatis in vniuersis regnis terræ, *cantate*, id est, laudibus extollite. *Psallite domino*, id est, operibus bonis ipsi obedite. Quid enim si cantate domino, & quid psallere. Vide supra versiculo 399.

Psallite Deo, qui ascendit super cœlum cœli ad orientem. 1083

Vbi notandum, quòd *cœlum cœli* dicitur summum cœlorum, ad quod Christus secundum quòd homo ascendit, vt dictum fuit versiculo 1066. Et sic in isto versiculo notat Psal. duos terminos ascensionis Christi, scilicet terminum ad quem ascendit: quia *super cœlum cœli*. Secundò terminum à quo ascendit: scilicet *ad orientem*. Vbi nota, ꝙ, vt D habetur Actuum 1. Christus ascendit in cœlum de monte Oliueti: qui est in parte orientali ciuitatis Hierusalem. Et sic dicitur ascendisse ad orientem de parte illa, quæ respicit ad orientem. Vnde & alia litera habet, *ab oriente*. Vel magis moraliter: ascendit *ad orientem*, scilicet nostræ illuminationis. Et est *ascendit ad orientem*, id est, ascendit vt lumen gratiæ nobis oriri faceret.

Ascensio Christi.

Ecce dabit voci suæ vocem virtutis, date gloriam Deo super Israël, magnificentia eius, & virtus eius in nubibus. 1084

E Quia de loco, ad quem ascendit Christus, ad iudicandum mundum est venturus, ideo descripto loco ascensionis, describitur aduentus ad iudicium. Vbi notandum, quòd iste textus per Magistrum in gl. exponitur de voce, qua suscitabuntur mortui. De qua ait Apostolus, quòd ipse dominus in voce Archangeli descendet de cœlo: cui dabit tantam virtutem, vt ad ipsius vocis sonitum omnes mortui resurgant. De qua dictum est Psalm. 28. Vox domini in virtute, vox domini in magnificentia. In illo autem aduentu non veniet

niet humilis, vt in primo, sed magnificus, & glorio- A sus. Vnde ab omnib. in forma serui glorificata videbitur. Et sic à malis plus timebitur quam in primo aduentu, & à bonis plus glorificabitur. Ideo hoc præuidens dicit. *Date gloriam Dei super Israel*, id est, tunc boni magis Christum glorificabunt, quam fecerit populus Israël in primo aduentu. Sed cum quibus veniet, subdit, quod *magnificentia eius, & virtus eius in nubibus*, vbi per nubes intellige sanctos, cum quibus descendet ad iudicium: vnde Matth. 25. dixit. Videbitis filium hominis venientem in nubibus cœli. Vbi ait Origen. Hæ nubes sunt Prophetæ, & Apostoli sancti; viri: quibus mandauit pluere, cum oportet. Et sunt nubes cœli non transeuntes, quasi portantes imaginem cœlestis, & dignæ sunt vt sint sedes Dei: quia hæredes B Dei, cohæredes autem Christi. Vel aliter, & fortè magis literaliter, totus iste versus intelligitur de prædicatione Apostolorũ, quibus ascendens Christus præcepit. Ite prædicate Euangeliũ omni creaturæ. Et hæc dicitur vox Christi, eo ꝙ eius mandato ipsi prædicauerint. Cui voci dedit vocem virtutis: quia ipsorum prædicationi dedit virtutem miraculorum, & penetrãdi gentiliũ corda, vt ad fidem conuerterentur: quia voci ipsorum Christus coope- rabatur, propter quod dicitur. Illi autem profecti prędicauerunt vbique domino cooperante, & sermonem confirmante, sequentibus signis. Sequitur. *Date gloriam Deo super Israel.* Vbi nota, quòd per Israël, quod interpretatur videns Deum, intelliguntur omnes fideles, qui Deum per fidem speculatur, qui etiam circunciduntur: non quidem carne, sed spiritu: iuxta modum loquẽdi Apostoli ad Rom. 2. volentis, quòd Iudæus dicitur, non qui carne circunciditur, sed spiritu. d. Non enim qui in manifesto circunciduntur in carne: sed qui in abscondito Iudæus est: & circuncisio in spiritu, non litera. De fidelibus ergo dicit. *Date gloriam Deo super Israel.* i. propter bona, quę fecit super fideles: quia ipsorum voce Apostolorum vocauit ad fidem. Vnde de ipsis Apostolis subditur. *Magnificentia eius, & virtus eius in nubibus.* i. in Apostolis, qui nubes dicuntur. Esa. 60. Qui sunt isti, qui vt nubes volant, &c. Vide ver. 556. In Apostolis enim fuit magnificentia Chri D sti: quia ipsum magnificum per totum orbem prædicauerunt.

Nubes sunt sancti.

Mar. vlt.

Mar. vlt.

Mirabilis Deus in sanctis suis, Deus Israël ipse dabit virtutem, & fortitudinem plebi suæ: benedictus Deus. 1085

Tit. conf. diff. 5. de spiritu sancto.

Si versus iste continuetur ad præcedentem, secundum primam expositionem, tunc iste versus exponit quod dictum est superius: & virtus eius in nubibus: quia descendet ad iudicium cum sanctis E suis qui nubes dicuntur. Vnde de nubes aliter intelligeres, nisi sanctos, cum quibus veniet: statim de ipsis subdit. *Mirabilis Deus in sanctis suis.* Quia in ipsis apparebit mirabilis, eo quòd tunc omnibus sanctis erit Israël, quia Israël interpretatur videns Deum. Et tunc omnes sancti videbunt eum, sicut est. Et tunc in iudicio ipse Deus dabit virtutem, & fortitudinem plebi suæ. Virtutem quoad animam, quam supra virtutem naturalem eleuabit per lumen gloriæ ad claram diuinitatis visionem. Fortitudinem, quo ad corpus: quia tantam fortitudinem A corporis dabit, vt amplius nec mori possint nec pati: etiam dabit fortitudinem agilitatis, vt nullo pondere grauentur. Esa. 40. Assumet fortitudinem: current, & non laborabunt, &c. Pro quibus omnibus gratias agens, dicit, *Benedictus Deus.* Si autem continuetur ad præcedentem iuxta secundam expositionem, tunc per sanctos hic intellige ipsos Apostolos, in quibus Deus mundo apparuit mirabilis: quia per ipsos faciebat mirabilia, sanando infirmos, mortuos suscitando. Et quod amplius est, mentes infidelium ad fidem conuertendo: & conuersis tantam donando constantiam, vt pro ipsius fide seruanda omnia aduersa patienter tolerarent: etiam & ipsam mortem: quod est supra naturalem virtutem. Vnde talis constantia à Deo datur. Et B hoc est, quod dicit. *Deus Israël*, id est, fidelium, *ipse dabit virtutem, & fortitudinem plebi suæ*, id est, fidelibus suis: pro quibus omnibus magnificandus est Deus. Ideo concludit. *Benedictus Deus.* Et nota, quòd Psalmista Christi fideles vocat nomine plebis. Cuius ratio est, quoniam à polys, quod est pluralitas, dicitur hæc plebs: quia in populo plures sunt plebeij quam nobiles. Est enim plebs collectio tantum ignobilium. Cum ergo primi fideles fuerint, quo ad modum ignobiles. Vnde. 1. Corint. 1. Videte vocationem vestram, fratres, quia non multi sapientes secundum carnem, non multi potentes, non multi nobiles: sed quæ sunt mundi ignobilia elegit Deus, &c. Ideo ratione primorum C fidelium omnes fideles plebeij vocantur: quamuis etiam inter fideles sint multi, etiam secundum mundum nobiles. Vnde de Ioanne Baptista dicitur Lucæ 1. Ipse præibit ante illum parare domino plebem perfectam.

PSALM. LXVIII.

Saluum me fac, Deus, quoniam intrauerunt aquæ vsque ad animam meam. 1086

Titulus huius psal. est. *In finem pro ys, qui commutabuntur ipsi Dauid.* Ad cuius intellectum considerandum, quòd in sacra scriptura commutatio multiplex reperitur, scilicet commutatio valoris, & iustitiæ, quam facit æqualitas: commutatio doloris, & miseriæ, quam facit pœnalitas: commutatio falsitatis, & malitiæ, quam facit iniquitas: commutatio salutaris pœnitentiæ, quam facit synceritas. Primò est commutatio valoris, & iustitiæ, quando, scilicet secundum iustitiam commutatiuam vna res pro alia commutatur: vt puta panis vnus commutatur pro vno denario. Quæ commutatio dicitur æqualitatis: non quidem quòd in se tantum valeat vnus denarius, sicut vnus panis, imò nec etiam mille: sed quia ad conuenuendum simul, iustitia commutatiua sic disponit, quòd tales res pro talibus commutantur. Ideo dicitur commutatio, quando res datur pro tali, vel tanto pretio. Et de ista commutatione loquitur Saluator Matth. 16. Quid prodest homini, si vniuersum mundum lucretur: animæ verò suæ detrimentum patiatur? aut quam dabit homo commutationem pro anima sua? Ex hoc innuens, quòd in mundo non est aliquid tanti valoris, pro quo iustè commutari possit anima. Vnde Chrysostomus super Matth.

Universidad de Deusto
Biblioteca

prædicta verba exponens, ait. Sed pone etiam cum anima, id est, cum vita corporali totũ orbem terrarum, quid ex omnibus his erit amplius homini, anima in perpetuum pereunte? Si enim famulos tuos videris in lætitia, te autem in malis victimis constitutum, quid hic lucraberis ex eorum dominio? Hoc enim in anima tua reputa, cum carne lasciuiente ipsa futuram perditionem expectat. Sed etsi regnaueris supra vniuersum orbem terrarum, non poteris animam tuam emere. Propter quod dicit Christus. Aut quam dabit homo commutationem pro anima sua? q.d. diuitias si perdideris, poteris alias dare, ad ipsas redimendas, animam autem tuam si perdideris, non poteris aliam animam dare pro ipsa redimenda, sed nec aliquid aliud. Quii autem mirabile si hæc omnia coniungunt animæ: cum hæc omnia contingant in corpore nostro: vt nulla pro ipso possit fieri commutatio? Etenim si decem milia diademata corpori insanabiliter ægroto imposueris, non curatur. Et ideo quòd anima nullo pretio commutari possit, dicitur Iob 28. Nec appendet argentum in commutatione eius. Secundò est commutatio doloris, & miseriæ. Mirabilis est enim commutatio, cum quis de gloria ad pœnas, de honore ad opprobria commutatur. Istam commutationem in Christo factam nobis improperant infideles dicentes ipsum commutatum fuisse ad pœnas, crucem, & mortem, ignorantes quòd ista commutatione nos commutamur de morte ad vitam: de terris ad cœlum. Et hoc est quod dicitur Psal. 88. Memor esto, domine opprobrij seruorum tuorum. Sequitur. Quod exprobrauerunt inimici tui, domine, quod exprobrauerunt commutationem Christi tui, quasi dicat, secundum glo. Memor esto opprobrij illati seruis tuis à multis gentibus. Iam enim Christus sedet in cœlo: & crimen Christianis obiicitur de Christo. Vnde sequitur. Quod exprobrauerunt inimici tui, domine. i. Iudæi, & pagani nobis improperant dicentes periisse Christũ morte crucis. Et repetit d. q exprobrauerũt commutationẽ Christi tui. Hanc.n. cõmutationẽ Christũ nobis obiiciũt dicẽtes, q Christus mortuus est, & crucifixus. ¶Sed hæc cõmutatio à temporali vita ad æternã, à terra ad cœlũ, à Iudeis ad gẽtes cedit in gloriam nostram. Quid ergo insani hanc commutationem nobis obiiciunt? Nunquid opprobriũ est, quod obiiciunt? Num opprobriũ est, quod obiicitur? Vtinam & ipsi sic cõmutarentur: sed de ipsis dicitur, Non est illis commutatio, scilicet talis: & non timuerunt Deum &c. Tertiò est commutatio falsitatis, & malitiæ, qua scilicet homines virtutes commutant ad vitia, & veritatem in fallaciam: de qua Rom. 1. Qui commutauerunt veritatem Dei in mendacium. Quartò est commutatio salutaris pœnitentiæ prædictæ oppositа qua de falsitate aliquis ad veritatem commutatur, & de vitiis ad virtutes. Et hęc est summa commutatio, si consideres, quòd Deus super bonos manum dexteram tenet, super malos verò sinistram: sed dum boni commutantur ad vitia, mali verò per pœnitentiam ad virtutes, ipse Deus, similiter manus suas super illos commutat. Quod plenè fuit figuratum in commutatione manuum Iacob super Ephraim, & Manassen: de qua Gen. 48. Vbi dicitur, quòd Ioseph posuit duos filios suos, scilicet Ephraim, & Manassen ante Iacob patrem suũ, vt eis benediceret: & posuit Ephraim ad sinistram patris, Manassen verò ad dextram. Qui Iacob manus extendens, dexteram manum posuit super caput Ephraim iunioris: sinistram verò super caput Manasse cõmutãs manus. Ephraim enim, qui crescẽs interpretatur, significat illos, qui commutantur per pœnitentiam de vitiis ad virtutes, qui cum essent in culpa, erant ad sinistram Dei collocati, sed per pœnitentiam commutatis, dextera manus Dei super illos extenditur, qui in virtutibus crescunt. Manasses verò, qui obliuiosus interpretatur, significat illos, qui de statu gratiæ ad culpam commutantur: & Deum, quem prius nouerunt obliuiscuntur, & isti de dextera Dei commutantur ad sinistram. Et ideo, quia carent commutatione pœnitentiæ, carent etiam benedictione diuinæ dexteræ. Et hæc commutatio est à Deo. Eccl. 8. Potentissimus faciem eius commutat. Ad propositum ergo de ista commutatione pœnitentiæ, qua quis commutatur de malo ad bonum, & de bono ad melius, loquitur titulus psalm. dicens. *In finem pro ijs qui commutabuntur, &c.* Et quia talis commutationis causa est Christi passio, à qua & per quam pœnitentia nostra efficaciam habet. lib. 2. dist. 18. lib. 4. distin. 2. Per hanc enim ipse Christus transiuit de mundo ad patrem, in qua & nos transire facit de morte ad vitam æternam, de terra ad cœlum. Inde ipse descendit ad eos, qui ceciderant, vt eos subleuaret. Est ergo sensus tituli talis. Psal. iste dirigens nos in finem, id est, in Christum, attribuitur ipsi Dauid, id est, Christo, qui hic loquitur secundum caput & secundum corpus, agens pro iis, id est de causa mutationis eorum, id est, de passione Christi, qui commutabuntur de malo ad bonum, de timore ad securitatem: de mundo ad cœlum: quia. s. psal. hic agit de Christi passione, quę est causa talis commutationis. Sciendum etiam quod iste psal. non habet historiam antiquę legis pro fundamento, sed ad literam loquitur de Christi passione, & suorum, quia psal. prævidens Christi passionẽ in Christo & in suis membris futuram, fecit hunc psalm. quod ex multis locis noui testamenti potest declarari. Primo quia Christus adducit scripturam istius testamenti de se dictã, dicens. Sed vt impleatur sermo, qui in lege eorũ scriptus est, Quia odio habuerunt me gratis: quod de isto psalm. sumitur, vbi dicitur. *Multiplicati sunt super capillos capitis mei, qui oderunt me gratu.* Ecce hoc Christus dicit de se adimpletum, ostendens quod hoc de ipso fuit prædictum. Item Apostolus de Iudæis, qui Christum persequentes fuerunt excæcati, adducit literam istius psalm. dicens. Fiat mensa eorum coram illis in retributionem & in scandalum, obscurentur oculi eorum, ne videant. Item ad Roma. 15. adducit. quod habetur in hoc psalm. de Christo. *Et opprobria exprobrantium tibi ceciderunt super me.* Quod ad literam in personam Christi ostẽdit dictum fuisse. Item Ioan. 2. dicitur quod cum Christus facto flagello de funiculis eiecisset vendentes & ementes de templo, recordati sunt discipuli eius, quia scriptum est. *Zelus domus tuæ comedit me,* per hoc ostendens Euangelista, q hæc scripta erant de Christo. Ex quibus omnib. clarè patet, q totus iste psal. ad literam de Christo dictus est, & de membris eius. Sic ergo intelligendo psal. istum accedo ad eius diuisionem. Dauid ergo loquens in persona Christi, & membrorum eius tria facit. Primò petit à pœnis absolutionem. Secundò prædicit Iudæorum punitionem, ibi. *Fiat mensa eorum.* Tertiò consurgit ad

Anima.

Psal. 54.

Ioan. 15.

Rom. 11.

ad Dei laudationem, ibi. *Ego sum pauper.* Prima in duas: quia primò ponitur pœnarum explicatio. Secundò à pœnis postulatur liberatio, ibi. *Ego verò orationem meam.* Prima pars diuiditur in duas: quia primo explicantur pœnæ illatæ factis. Secũdo pœnæ illatæ verbis, ibi. *Quoniam propter te.* Prima in duas: quia primo plangitur pœnarum illatio. Secundò inferentium multiplicatio, ibi. *Multiplicati sunt.* Prima pars diuiditur in partes quatuor: quia Christus primo à Iudæis reus mortis iudicatur. Secundò à gentibus vestibus suis denudatur, ibi. *Infixus sum.* Tertiò Christus sepultus custoditur, ibi. *Veni in altitudinem.* Quartò Christus clamans à suis non auditur, ibi. *Laboraui.* Quantum ergo ad primum ostendit Psalm. quòd Christus à Iudæis morti fuit adiudicatus, dicẽs patri. *Saluum me fac, Deus,* &c. Vbi notandum, quòd ista litera dupliciter exponitur, scilicet de capite Christi, & de membris eius. Si de Christo sciendum, quòd in scriptura per aquas intelligitur populus: quia sicut omnes partes aquæ, sic coniunguntur adinuicem, quòd faciunt vnum corpus aquæ, sic & omnes, qui sunt de vno populo vniti, vnum corpus debent facere. Propter quod dicitur Apoc. 17. Aquæ populi sunt. Inter omnes autem gentes mundi, ante solum Iudæi faciebant populum: cæteri autem gentes vocabantur. Propter quod gentilibus conuersis dicebat Petrus 1. Petr. 2. Qui aliquando non populus, nunc autem populus Dei. Cuius ratio assignatur superius. versi. 816. quia nulla multitudo facit populum, nisi regatur iustitia, iustitia regi non potest, qui non subditur Deo. Quia igitur soli Iudæi subdebantur Deo per verum cultum, ideo soli Iudæi faciebant populum. Sic ergo aqua significat populum: & populus Iudęos: ergo ex consequenti aqua significat Iudæos: de quibus hic ad patrem orãs Christus dicit. *Saluum me fac, Deus, quoniam intrauerunt aquæ,* id est, Iudæi, *vsque ad animam meam.* vnde glo. *Saluum,* &c. *quoniam intrauerunt vsque ad animam meam aquæ,* id est turbæ Iudæorum: *intrauerunt vsque ad animam meam* tallendam: quia, scilicet deliberauerunt non solum me tenere, me ligare, flagellare: sed etiam me occidere, & auferre animam meam. Sic enim de istis aquis Iudæorum dicitur. Inundauerunt aquæ super caput meum, dixi perij. Et Dan. 12. Si autem ista verba sint corporis, scilicet Christi membrorum suorum fidelium, tunc per aquas intell ge aduersitates, pœnas, & miserias vitæ præsentis. Recte enim per aquas aduersitas vitæ præsentis figuratur: quoniam sicut in aqua res leues supernatant, & eminent, vt lignum: res autem graues submerguntur, vt plumbum, & ferrum: sic leues, & bonos homines peccati põdere non grauatos aduersa sursum eleuant per gratiam, & ad Deum ipsorũ mentes dirigunt, sed malos, & graues, scilicet, peccatis implicatos per impatientiam submergunt, Et hoc est, quod dicitur Sapientię 10. Transuexit illos, scilicet bonos per aquam nimiam: inimicos autem eorum, scilicet, malos demersit in mare. Iusti ergo aduersitatibus afflicti, ne desperent clament ad Deum, dicentes. *Saluum me fac, domine: quoniam intrauerunt,* &c. ne cedant iniquitati timore mortis: vltra non habẽt mali aliquid quod eis facere possint. Clama ergo, Christi membrum, ad dominum, & saluabit te: de quo dicitur psalmo trigesimotertio. Iste pauper clamauit, & dominus exaudiuit eum, & ex omnibus tribulationibus eius saluauit eum.

Aqua significat populũ & Iudæos.

Thren. 5.

Aqua significat aduersa.

Infixus sum in limo profundi, & non est substantia. 1090

Hic Christus vestibus suis denudatur. Vbi notandum, quòd nomine substantiæ bona temporalia intelliguntur: quæ per contemptum nobis subijcere debemus, & non mente subijci illis. Sic enim substantiam pro diuitiis & temporalibus rebus accipit scriptura de Abraham & Loth: vbi dicitur. Erat enim eorum substantia multa, & nequibant habitare simul. Et Tob. 4. De substantia tua fac eleemosynam. Secundò notandum quòd per limum intelligitur humanum genus, quod fuit de limo terræ formatum quo ad corpus. Gen. 2. Formauit dominus Deus hominem de limo terræ, &c non tamen de profundo limo, sed de limo, qui erat in superficie terræ: sed homo per peccata cadendo factus est limus profundi, id est, iniquitatis. Et sic per limum profundi intelliguntur mali, qui limus dicuntur ratione corporis, sed limus profundi ratione iniquitatis. Dicit ergo Christus. *Infixus sum in limo profundi:* id est, traditus sum in manibus malorum, qui ad profundum iniquitatis deuenerunt. Et isti maximè fuerunt milites Pilati, qui Iudæis cupientes complacere omnia Christi bona temporalia abstulerunt. Christus enim præter vestes alia temporalia bona non habebat: quibus tamen à militibus fuit expoliatus, & nudus crucifixus: & in maiorem Christi derisionem diuiserunt sibi vestimenta eius, & super illa miserunt sortem. Et hoc est, quod dicit Christus. *Infixus sum,* &c. *Et non est substantia,* quia ad tantam paupertatem temporalium me deduxerunt, quòd nulla substantia mihi remansit: quia etiam vestes, quibus tegebar, abstulerunt, vt sic expoliatus omnibus temporalibus Christus illud psal. 38. diceret. Substantia mea tanquam nihilum ante, id est, ad nihilum prorsus est deducta.

Substãtia significat diuitias.

Limus dicitur peccator.

Psal. 21.

Veni in altitudinem maris, & tempestas demersit me. 1091

Hic consequenter Christus mortuus sepelitur. Vbi notandam, quòd Christo statim in cruce mortuo, anima descendit ad infernum: corpus verò sepulturæ traditum fuit. Quæ duo hic de se Christus ostendit, quo ad primum dicit. *Veni in altitudinem maris,* quo verò ad secundum dicit. *Et tempestas demersit me.* Quid est enim maris profundum, nisi infernus ad quem anima Christi descendit? Vnde Gregor. tractans illud Iob 38. Nunquid ingressus es profundum maris, &c. dicit. Ac si apertè dicat Christus. Ego non solum mare, id est, sæculum per assumptam carnem, atque animam petij, sed etiam per animam sponte in morte positam: vsque ad vltima inferni quasi ad maris profunda descendi. Si enim mare diuini eloquij sæculum debet intelligi, nihil prohibet profundum maris inferni claustra sentire. Profundum ergo maris dominus petiit, cum inferni nouissima electorum suorum animas erepturus intrauit. Vnde per prophetam dicitur. Posuisti profundum maris viam, vt transirent liberati. Hoc namque profundum maris ante redemptoris aduentum, non via sed carcer fuit: quia etiam electorum

Mare dicitur infernus. Greg. 29. mor. c. 7.

Esa 51.

Universidad de Deusto
Biblioteca

animas quamuis non in locis pœnalibus clausas tenebat, quod tamen in profundum dominus viam posuit: quia illuc veniens electos suos à claustris inferni ad cœlestia transire concessit &c. Hoc ergo Christus notans dicit. *Veni in altitudinem maris*, id est, ad profundum inferni descendi. Quid enim hic est altitudo, nisi profunditas: sicut dicitur Ioan. 4. Puteus altus est: id est, profundus. Quo verò ad sepulturam corporis didit. *Et tempestas demersit me.* Vbi notandum, quòd mors est causa sepulturæ: quia mortuo homine, statim de sepultura corporis agitur. Tempestas autem significat mortem. Nam tempestas secundum grammaticos componitur ex peste, & tempore: & sic significat mortem temporalem. Notans ergo Christus sepulturam sui corporis ait. *Et tempestas:* id est, mors temporalis *demersit me.* Demergere enim est deorsum mergere vel includere, & sic significat Christi sepulturam, in qua corpus Christi defunctum fuit demersum & inclusum. Quam demersionem & sepulturam fecerunt duo amici & pacifici Christi, scilicet Ioseph ab Arimathia, & Nicodemus. De qua sepultura dicitur. Viri pacifici tui demerserunt te. Huius demersionis, & sepulturæ figuram prætulit Ionas, qui à Ceto absorptus, demersus est: sed tertia die vomitus, vt habetur Ionæ 2. & Matth. 12.

Tempestas demersio.

Hieren. 38.

1092 Laboraui clamans, raucæ factæ sunt fauces meæ, defecerunt oculi mei, dum spero in Deum meum.

Hic Christus clamans non auditur. Christus enim multotiens clamauit, Iudæos increpando, vt eos ad gratiam reduceret, vt puta quando clamabat. In die magno festiuitatis stabat Iesus, & clamabat dicens. Si quis sitit, veniat ad me, & bibat. Et quàdo clamabat. Væ vobis, Scribæ, & Pharisæi &c. similia. Et in isto clamore laborabat, quia fructum sui clamoris non percipiebat. Clamans enim tunc laborat, cùm non auditur: non autem laborat, cùm votum eius impletur: vnde subditur. *Raucæ factæ sunt fauces meæ.* Et ideo dicit, quia raucus effectus quanto magis clamat, minus intelligitur. Sic & Christus quanto magis Iudæos clamando reprehendebat, tanto amplius ipsi contra ipsum indignabantur, & minus ipsum curabant intelligere. Et quod grauius est, non solum Iudæi non intellexerunt eum clamantem, sed etiam nec discipuli sui. Nonne in nocte passionis omnes suos discipulos de scandalis ipsis futuris docuit, dicens, Omnes vos scandalum patiemini in me in nocte ista? Ipsi autem de seipsis cõfidentes ipsum intelligere noluerunt. Vnde & Petrus dicit. Ego nunquam scandalizabor. Similiter & omnes discipuli dixerunt. Et tamen omnes in eadem nocte scandalizati defecerunt. Et hoc est, quod subdit. *Defecerunt oculi mei, dum spero &c.* Per oculos Christi intellige eius discipulos. Vnde alia littera habet. *Discipuli mei disparuerunt*, quod fuit, quando, Christo capto, discipuli videntes quòd Christus nolebat vti sua potestate, omnes relicto, eo, fugerunt. Et hoc est, quod subdit. *Dum spero in Deum meum.* Qui enim in aliquem sperat non vtitur potestate sua, sed totaliter illi, in quem sperat, se cõmittit. Sic & Christus se totaliter patri committendo, in quem sperabat, potestate sua non fuit vsus, quando se capi, & ligari permisit. Quod oculi sui, id est, discipuli videntes, defecerunt, scilicet ab eius sequela, & ipso relicto, fugerunt. Et de isto clamore Christi qui raucus est effectus, dicitur Apocal. 10. quòd clamauit voce magna, quemadmodum leo, cum rugit. Vbi notandum, quòd clamor Christi clamori leonis comparatur. Nam vt ait Magister de proprietatibus lib. 12. Leo clamando terribiliter bestias in terra concludit, liberaliter gratiam humilibus facit: efficaciter vitam filiis tribuit, stabiliter aduersa multa recipit, laudabiliter benefactori se subiicit: mirabiliter captiuis libertatem concedit. Primò ergo leo clamando terribiliter bestias in terra concludit. Dicit enim Magister vbi supra, Eſurit, clamat, & bestiæ adueniunt: & tunc ipse cum cauda circulum facit, vt nullum animal audeat exire. Sic & Christus prædicando circulum fecit in terra, verbum Dei vbique spargẽdo: quoniam vt habetur Matth. 9. Circuibat Iesus per ciuitates, & castella docens in synagogis eorum. Et in isto circulo concludebat bestias, id est, bestiales homines: quia ipsos intrà metam rationis, & fidei astringebat. Isto enim modo Paulum prius bestialem, & infidum suo circulo concluſit, quando circumfulsit eum lux de cœlo, &c. ita vt circulum fidei exire non auderet. Rom. 8. Quis nos separabit à charitate Christi, &c. Sic enim sibi fuerat dictum à patre. Hiere. 22. Clama & in Basan da vocem tuam, clama ad transeuntes. Basan enim confusio interpretatur, & significat infideles, ad quos Christus clamando prædicabat. Secunda conditio leonis est, quòd clamando liberaliter humilibus gratiam facit. Dicit enim Magister vbi supra, quòd leo nisi læsus nescit irasci, & prostratis animalibus parcit. Sic verè Christus, nisi peccatis offensus, nescit irasci. Esa. 30. Populus prouocans me ad iracundiam est, & humilibus, scilicet contritis humiliter parcit liberaliter. dicit Psalm. 114. Humiliatus sum, & liberauit me. Patet de Achab. 3. Reg. 21. Sicut enim vt parceret clamabat Iesus. Si quis sitit veniat ad me, &c. Tertio leo clamando filiis tribuit vitam. Nam vt dicit Magister vbi supra leonis talis est natura, quòd catulus suus genitus tribus diebus, & noctibus fertur dormire: sed leo magno rugitu clamoris ipsum catulum excitat ad vitam. Sic verè filius Dei filios suos, quos in hoc mundo creauit, tribus diebus vt mortui iacent, scilicet, tribus principalibus peccatis, scilicet superbiæ, luxuriæ, & auaritiæ: quos tamen Christus suo clamore excitat ad vitam: dum eos de tumulis dictorum peccatorum ad gratiam vocat. Sic enim clamando Lazarum resuscitauit de morte ad vitam. Sic enim sibi à patre dictum fuit. Clama, ne cesses, quasi tuba exalta vocem tuam, & annuncia populo meo scelera eorum, & domui Iacob, &c. Quartò leo aduersa multa sustinet: quoniam vt ait Magister, leo quasi continuè febricitat: imò frequenter seipsum clamando cauda sua verberat, & isto modo se reddit audacem. Sic & Christus aduersa multa sustinuit vt animaret ad patienter tollerandum aduersa. 1. Petr. 2. Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, &c. Et ideo aduersa patiendo, clamauit in cruce, quando circa horam nonam clamauit Iesus voce magna, dicens. Heli heli, &c. quasi sic clamans diceret patri. Ad hoc me aduersitatibus exposuisti, vt meo exemplo ad patientiam vocarem fideles, vt sicut me in aduersis clamantem liberasti, sic & ipsi inter aduersa clamantes, à te liberari sperarent. Psalm. 119. Ad dominum cum tribularer, clamaui, & exaudiuit me. Quintò leo se suo benefactori subiicit. Est enim animal mirabiliter suum recognoscens benefactorem. Nam vt refert Plinius de mirabilibus mundi, cum semel vltra mare esset exercitus Romanorum, quidam miles casu quendam leonem reperit, quem quidam serpens taliter ligauerat cauda, quòd se non poterat mouere, qui miles pietate motus, serpentem occidit, & liberauit leonem. Leo autem ille vt gratus, se seruituti militis subiecit, sic & quotidie ibat per nemora prædas capiendo, quas captas militi deferebat in tantum quòd non solum militi, sed etiam magnæ parti exercitus contulit plura commoda. Sic verè & Christus in quantum homo fecit: quia Deo benefactori suo se subiiciens, & prædas scilicet animarum de manu diaboli capiens suo patri offerebat. Sic enim fecit, quando in cruce voce magna clamans, ait. Pater, in manus tuas commendo spiritum meum, id est, meorum. Sextò leo donat libertatem. Nam vt dicit Magister vbi supra, leo capriuos obuios liberè in patriam ire permittit. Sic & Christus clamans in cordibus nostris, nos peccato captiuos liberans ad patriam redire facit, dum clamore suo nos patri adoptat in filios: quia milit Deus spiritum filii sui in corda nostra clamantem, abba pater. Sed quia tempore eius passionis istos clamores discipuli intelligere noluerunt, ideo de ipsis nunc conqueritur Christus dicens. *Laboraui clamans*, vt expositum est.

Exempli de leone.

Magister lib. 12. de proprietatibus rerum.

Act. 9.

Luc. 23.

Galat. 4.

1093 Multiplicati sunt super capillos capitis mei, qui oderunt me gratis.

Postquam Christus expressit pœnarum illationem, hic plangit inferentium multiplicationem. Et circa istam partem Christus multa prædicit, scilicet primò contra ipsum Iudæorum multiplicationem. Secundò gentilium malignationem, ibi. *Confortati sunt.* Tertiò suorum membrorum compassionem, ibi. *Deus tu scis.* Quartò patrum de limbo liberationem, ibi. *Non erubescant.* Quintò discipulorum confirmationem, ibi. *Non confundantur.* Quantum ad primum notandũ, quòd inimici Christi, ipso prædicante, cõtinuè multiplicabantur, procurante inuidia malorum. Nam primò cum cœpit corrigere sacerdotum vitia, ipsi odium ceperunt contra Christum, deinde ipsorum procuratione, Pharisæi, deinde scribæ, & doctores, vltimò populus ab omnibus istis deceptus, Christum fuit persecutus. Propter quod dicitur. Principes autem sacerdotum concitauerunt turbam, vt magis peterent Barrabam, Iesum verò perderent. Hoc ergo notans Christus dixit de ipsis. *Multiplicati sunt super capillos capitis mei.* Modus est loquendi, ad ostendendum inimicorum multiplicationem. Sic enim similiter dicitur Genes. 26. Multiplicabo semen tuum sicut stellas cœli, &c. Sed quia Christus eis causam non dederat talis inimicitiæ ideo subdit de illis dicens. *Qui oderunt me gratis.* Ideo sine causa, cum ecõtrario meipsum deberẽt diligere propter doctrinam, & multa beneficia per me ipsis collata. Vnde istum textum de se literaliter dictum allegat Christus dicens. Nunc autem viderunt, & oderunt me, & patrem meum, sed vt impleatur sermo, qui in lege

Literaliter. Ioan. 15 Odierunt &c.

A ge eorũ scriptus est: quia odio habuerunt me gratis. Vbi Aug. Gratis odit, qui nullum ex odio commodum quærit, vel incommodum fugit. Sic oderunt Iudæi Christum, sic diligunt iusti, vt alia præter illum non expectent, quoniam ipse erit omnia in omnibus. Consimiliter de Iudæis conqueritur Christus. psalm. 119. dicens. Cum iis, qui oderũt pacem, eram pacificus, cum loquebar illis, impugnabant me gratis. Vel aliter, & pulchrius exponitur iste versus. Vbi notandum, quòd caput ecclesiæ est ipse Christus, ad Ephes. 1. Capilli autem huius capitis sunt omnes Apostoli, & alij iusti Christo capiti per charitatem adhærẽtes, & munditiam. De quibus dicitur Apoca. 1. quòd caput eius & capilli erant candidi tanquam lana alba, & tanquam nix. Lana enim alba, & nix conueniunt in colore, sed discrepant in effectu, quoniam lana alba calefacit, sed nix alba frigefacit. Comparatur ergo primo caput nostrum Christus lanæ albæ, & nui, ad denotandum quòd in Christo fuit ignis charitatis, & frigus humilitatis. Consimiliter capilli huius capitis, id est, homines sancti his duobus ratione suæ munditiæ comparantur: quia ipsorum mens fuit feruida per charitatem contra frigus aduersitatis, & frigida per puritatem contra calorem luxuriæ & voluptatis. Vnde & glos. super illo verbo, psalm. 39. *Multiplicatæ sunt super capillos capitis mei.* dicit. Capilli capitis Christi sunt fideles, C qui in Christo capite sunt radicati, quod ornũt bene viuendo. Et de istis capillis vide supra versicu. 666. Ad oppositum volens ostendere Christus, quòd maior erat numerus inimicorũ suorum quã iustorum, de inimicis dicit, quod *multiplicati sunt super capillos capitis sui*, id est, plures facti sunt inimici, quàm sint amici, & plures reprobi, quàm prædestinati: quia plures sunt vocati, pauci verò electi.

August.

Capilli dicuntur ii.

Mat. 20.

1094 Cõfortati sunt, qui persecuti sunt me inimici mei iniustè, quæ non rapui, tunc exoluebam.

Hic consequenter ponit gentilium malignationem, & aggrauationem. Hic enim loquitur de principibus gentilibus, scilicet de Pilato, & Herode, qui contra Christum fauorem Iudæis dederunt, vt puta Herodes spreuit illum cum exercitu suo, & illusum veste alba remisit ad Pilatum. Et sic fuit confortatus, id est, simul cum Iudæis ad malum contra Christum fortificatus. Similiter & Pilatus qui in fauorem Iudæorum scienter sententiam dedit contra Christum. Et sic Christo imposuerunt pœnas, quas non meruerat. Quod notans subdit. *Quæ non rapui, tunc exoluebam.* Vbi D nota, quòd omnis peccans, rapinam committit, quia honorem Deo debitum non exoluit. Et talem rapinam si quis voluntariè non soluit per pœnitentiam, Deus ab ipso inuito exigit per damnationem æternam. Raptores ergo fuerunt primi parentes, sed solutor pœnæ debitæ Christus, qui pœnam peccatorum nostrorum portauit in corpore suo super lignum crucis. Vnde glos. *Quæ non rapui, tunc exoluebam*, scilicet in passione, quasi dicat Christus. Non peccaui, & pro peccato pœnas exolui. Rapuerunt Adam & Eua, id est. præsumentes rapere voluerunt diuinitatem, & per-

Confortati sunt.

Deus tu scis.

Non erubescant.

Non confundantur.

Luc. 23.

Rapere. Soluere.

Glossa.

Christi passio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

diderunt fœlicitatem. Christus autem huius debiti fuit solutor. Ista autem verba tractans Balduinus ad propositum dicit. *Quæ non rapui, tunc exoluebam.* Debitores sumus Christo, qui commune omnium negotium gerens, pœnam, quam non meruerat, pro nobis exoluit. Verum qualia soluit pro nobis, talia exigit à nobis. Et qui ei poterit exæquari? Quædam magna summa passionum Deo debebatur pro liberatione generis humani, & singuli conferre debemus ad hanc summam, donec facta collatione, tota compleatur, Deóque soluatur. Quid enim iustius, quàm quòd homo patiatur pro Christo, pro quo passus est Christus? Hinc Apostolus ait. Adimpleo, quæ desunt passionum Christi in carne mea. Ergo Christo pro nobis passo, non solum timoris, sed pudoris nobis esse debet, si delicatè viuamus, si curam carnis in desideriis perficiamus, Nam si dominus & talis dominus in cruce pendeat, & seruus malus plagisque dignus in delitiis agat, nónne confusione dignus est? nónne ridiculum est, si Christus in cruce pendens dixit, sitio, & corda nostra grauentur crapula, & ebrietate? Nónne probrosum est (vt vulgo dici solet) non æquè partitus est ludus ille. Passio certè Christi nec ludus est, nec ludo similis. At nos vitam nostram ludo similem æstimamus, & quasi artem quandam ad ludendum compositam. Ad hoc in mundo versamur quasi in campo certaminis, in quod dominus noster pro nobis occisus est. Quod si quis de hoc campo exierit, non habens in se plagam, nec tumorem, nec liuorem, inglorius reputabitur. Et nos siquidem qui liuore ipsius sanati sumus, domino pro nobis in acie occiso, si illęsi euadamus, si sani, & corpore integri, nónne rei proditionis iudicabimur, reiq; mortis Christi? Verè etenim mortis Christi, rei fuerunt, & auctores mortis Christi, & qui consenserunt, & ministri qui crucifixerunt. Reus siquidem mortis Christi quodammodo est, qui virtutem mortis Christi in se male viuendo euacuat. Quamuis enim non egerit vt Christus mortuus sit, id tamen agit, vt quantum ad ipsum gratis mortuus sit. Mors enim Christi illi ad salutē non operatur, nec crux saluatoris illi proficit, qui crucem Christi non baiulat, ipse se perdit, hæc ille.

Baldu.

Nota totum.

Coloss. 1.

Prouerb.

1095 Deus tu scis insipientiam meam, & delicta mea à te nō sunt abscondita.

Hic Christus ostendit suorum membrorum compassionem: quia defectus nostros suos esse ex compassione reputat. Vnde hic loquitur in persona mēbrorum suorum. Ista enim verba de persona Christi intelligi non possunt, in qua nulla fuit insipientia, cum ab initio suæ conceptionis omnia nouerit, quæ Deus nouit, vt ait Magister sententiarum lib. 3. dist. 13. Sed hoc dicit per modum compassionis ratione vnitatis membrorum cum capite. Vnde sicut sibi dicit factum, quod suis membris factum fuerit, sic & insipientiam suorum dicit suam, & delicta suorum dicit sua. Dicit etiam insipientiam suam, & delicta sua, quia illa, id est, pœnam illorum pro nobis portauit. Satisfaciens enim pro debito alterius illud quodammodo facit esse suum. Et aduerte, quòd non omnem insipientiam dicit esse suam, neque omnia delicta, sed solum illam insipientiam, quam Deus nouit, & illa delicta, quæ à Deo non sunt abscondita hic commendans confessionis mysterium, Quamuis enim sint nota, quantum tamen ad nos illa dicuntur abscondita Deo, quæ nos abscondere conamur, & illa Deo manifesta, quæ nos per confessionem reuelamus. Quamuis enim passio Christi sufficiens fuerit pro omnibus peccatis quorumcunque, tamen pro illis solum satisfecit quo ad efficientā, quæ Deo per confessionem reuelantur. Et quia illa dicit sua pro quibus efficaciter satisfecit, ideo nunc ait Deo. *Delicta mea à te non sunt abscondita*, quasi dicat, Illa delicta dico mea, & ad meam passionem pertinere, quæ à te non sunt abscondita, sed per confessionem reuelata.

A

B

Non erubescant in me, qui expectant te, domine, domine virtutum. 1096

Hic prædixit Christus ex morte sua liberationem patrum suorum de limbo. Vbi sciendum, quòd sicut magna erubescentia esset homini sapienti, & astrologo, si prædiceret aliqua esse ventura tali tempore, & ex tali causa, si illa non euenirent, sic sanctis patribus & prophetis qui prædixerunt Christi passionem, mortem, & resurrectionem, & ipsorum per Christum de limbo eductionem, merito erubescere deberent, si prædicta non euenirent. Prædixerunt enim sancti patres Christi resurrectionem, vt puta Dauid in multis psal. Christi animæ ad infernum descensionem, & per eum sanctorum patrum inde liberationem. Vt puta Zacha. 9. Tu autem in sanguine Testamenti tui, &c. Ipsis ergo in limbo existentibus qualis esset confusio, si per eos prophetata non euenirent? Ideo de ipsis patribus, & maximè prophetis in limbo cum magno desiderio Christum expectantibus, qui talia ventura prædixerunt, loquitur Christus orans, vt prædicta eueniant, dicens. *Non erubescant in me, qui expectant te*, scilicet per meipsos libera nunc *Domine Deus virtutum.* Vbi nota, quòd erubescentia propriè loquendo, est quoddam signum interioris verecundiæ, vide supra 344. In eo autem quod dicit. *Domine Deus virtutum*, notandum, quòd virtutes accipiuntur pro Angelis: quia quidam Angelorum ordo virtutes vocantur, & sic apertè denominando totum per virtutes intelliguntur omnes Angeli. Item per virtutes intelliguntur dona gratiarum ac etiam potestates mundi, quorum omnium Deus dominatur, vide supra versicu. 343. Et nota, quòd sancti in limbo multipliciter Deum expectabant, vide versic. 601.

C

Erubescere.

Expectare.

D

Non confundantur super me, qui quærunt te, Deus Israël. 1097

Hic quærit Christus ex morte, & resurrectione sua discipulorum confirmationem. Sciebat enim Christus discipulorum animos in sua passione perturbandos, sed in resurrectione aliqualiter erigendos, sed per spiritus sancti missionem ex toto confirmandos ad Christi confessionem, & omnium tormentorum tolerationem. Petit ergo hic à patre suam resurrectionem, per quam erigantur, petit etiam spiritus sancti missionem, per quam plenè cōfirmentur, dicens. *Non confundantur super me*, &c. Vbi notandum, quòd confundi, dis, componitur ex con, & fundo, dis, & est confundere

E

Confundere.

fundere idem quòd totum simul fundere, siue spargere. Confunditur ergo ille, qui totaliter spargitur, & dissipatur. Et sic quanto quis est in maioribus bonis, & virtutibus, tunc confunditur, quando peccat: quia omnia ipsius bona spargūntur, & dissipantur. Orat ergo Christus pro Apostolis, vt per spiritum sanctum sic confirmentur, ne amplius per mortale peccatum confundantur. Vnde notandum est, quòd circa peccatum multipliciter est confusio, & bona & mala, vt ostendit Bern. super illo verbo Matth. 11. Venite ad me omnes, qui laboratis, &c. dicens. Est confusio in vitiis, & est confusio contra vitia. Confusio in vitiis est, quando quis pessimis pationibus dissipatus, non ratione regitur, sed vitiorum tumultu pessimè agitatur. Confusio pro vitiis est, quando quis comprehensus, & conuictus criminis alicuius confunditur, vel pœnitens, & confitens quæ commisit salubri purgat confessione. Porrò cōfessio contra vitia est, quando homo conuersus ad Deum tentationi, quam patitur ex parte confusionis recordatione, resistit. Hic autem orat Christus ne Apostoli sui confundantur prima confusione, scilicet quæ est in vitiis, dicens. *Non confundantur*, &c. Et in hoc maximè orat, vt Apostoli à triplici præseruēntur peccato, quod maximè omnia in homine bona confundit, scilicet superbia, auaritia, & luxuria, vide supra versic. 346. quia ista tria vitia maximè prædicatoribus, & Euangelicis viris contradicunt. Dicat ergo Christus orando patri. Apostoli mei, qui quærunt te Deus Israël, scilicet manifestare per orbem, cultum diuinum vbique prædicando, oro vt *non confundantur super me*, id est, vt non peccent super me, id est, non contradicant fundamento virtutum per me eis datum, scilicet humilitatis contra superbiam. Matth. 11. Discite à me, quia mitis sum, &c. paupertatis contra auaritiam. Matth. 10. Nolite possidere aurum, neque argentum, &c. castitatis contra luxuriam. Lucæ. 12. Sint lumbi vestri præcincti, &c.

A

B

C

Confusio.

Ioan. 8.

1098 Quoniam propter te sustinui opprobrium, operuit confusio faciem meam.

Hic consequenter Christus explicat pœnas sibi verbi illatas. Et diuiditur in partes duas: quia primò ostenditur Iudæorum malitia. Secundò Christi iustitia, ibi. *Quoniam* zelus. Iudæorum autem ostenditur in duobus. Primo quia Christum verbis blasphemauerunt. Secundò ipsum fide non receperunt, ibi. *Extraneus.* Primò ergo ponit iniuriam sibi verbis à Iudæis illatam, dicēs patri. *Quoniam propter te sustinui opprobrium*, &c. Vbi notandum, quòd omnia Christi verba, & opera erant ad excitandum patris honorem in cordibus hominum. Propter hoc enim vitia Iudæorum corrigebat, virtutes prædicabat, & miranda faciebat opera, vt fidem verbis suis darent. Ipsi autem ex hoc magis contra ipsum insurgebant, & ipsum lacerabant. Propter quod eis dicebat Christus. Ego honorifico patrem meum, & vos inhonoratis me. Ex quibus patet, quòd omnia conuitia, quæ Christus à Iudæis sustinuit, fuerunt propter patris honorem, quem prædicabat. Vnde & nunc patri loquens dicit. *Quoniam propter te sustinui opprobrium.* Sed quale opprobrium? Nam vocauerunt eum magnum, dicentes. In Belzebub principe dæmoniorum eiicit dæmonia. Vocauerunt dæmoniacum, dicētes: Nónne bene dicimus nos, quia Samaritanus es tu, & dæmonium habes? Gulosum dicentes. Hic homo est vorax, & potator vini. Et multa opprobria consimilia Christo propter patrem, quem honorabat, intulerunt. Ex quibus omnibus confusionem Christi quærebant. Et hoc est, quod subdit. *Operuit confusio faciem meam.* Vbi aduerte, quòd confusio accipitur hic, non pro erubescentia, qua quis ex peccato commisso verecundatur, sed pro iniuria etiam contra iustitiam alteri illata. Sic enim facies Christi à Iudæis fuit confusa, quando ante Annam pontificem alapa fuit percussus, quando velauerunt faciem eius, & quando expuerunt in faciem eius. Quæ omnia ad Christi confusionem, & verecundiam faciebant, quod Christus notans dicit. *Operuit confusio faciem meam.* Sed quia gloriosus hic notat, quòd talis confusio maximè euenire solet in bono laceratis, qui solent tanto amplius ad tempus effici tristes, quanto in se cognoscunt iniqua confingi. Ideo occurrit quærendum, quæ est causa maioris tristitiæ, & confusionis, scilicet an iniuriari sine culpa, siue cum culpa. Et videtur, quòd sine culpa, quia ibi est maior iniustitia. Iniuriari autem pro culpa est, quasi actus debitus, & iustitiæ. Certum est autem quòd actus iniustitiæ maioris confusionis, & tristitiæ causa est quàm actus iustitiæ. Et hinc est quod communiter dicunt sine causa patientes, si fecissem, quod imponitur mihi, patienter portarem, & similia. Ad oppositum quia iniuriari pro culpa commissa, duo mala continet, scilicet culpam, & pœnam. Respondeo, quòd tolerabilius est, pati sine culpa, quàm pro culpa, patet, quia innocentem confortat innocentia, sed rerum deprimit culpa. Ad argumentum autem dico, quòd quamuis pati sine culpa includat iniustitiam ex parte agentis, non autem ex parte patientis, puniri autem pro culpa includit iniustitiam ex parte patientis. Quilibet autem recto ordine magis tristari debet de culpa propria quàm de aliena.

D

Operuit confusio.

Luc. 11.

Ioan. 8.

Matt. 11.

Ioan. 19.

Mat. 26.

Quæstio.

1099 Extraneus factus sum fratribus meis, & peregrinus filiis matris meæ.

Hic notat Iudæorum infidelitatem, qui Christum fide non receperunt. Vbi nota, quòd aliqui dicuntur adinuicem fratres multipliciter, scilicet carnis propinquitate, vt qui ex eisdem parentibus sunt geniti. Sic enim dicitur Gen. 42. Duodecim fratres sumus ex vno patre geniti. Item legali adoptione, vnde adoptatus in filium dicitur secundum iura, frater carnalis filij. Sic enim Christus, qui est naturalis Dei filius, frater est omnium fidelium à Deo in filios adoptiuorum. ad Hebr. 2. Non confunditur vocare eos fratres, dicens. Narrabo nomen tuum fratribus meis. Item sacramenti ratione. Vnde filius spiritualis alicuius frater dicitur filij naturalis. Sic enim omnes Apostoli à Christo baptizati adinuicem fratres dicebantur. Propter quod dicit Christus Petro. Tu autem conuersus confirma fratres tuos. Iudæi autem erant Christi fratres secundum carnem, quia & Christus secundum carnem ex Iudæis natus erat, de quibus dicit Christus. Fratres mei præterierunt me. Sic ergo nomine fratrum Iudæos intelligit non

E

Luc. 22.

Iob 6.

Universidad de Deusto
Biblioteca

non qui Christũ per fidẽ recipere noluerũt, quoniam vt dicitur Ioã.1. In propria venit,& sui eum non receperunt, quod hic notans Christus ait. *Extraneus factus sum fratribus meis.* Et hoc idem aliis verbis exprimit dicens. *Et peregrinus filijs matris meæ*, quia ipsum non reputabant fratrem sed aduenam,& forensem,vnde de Christo dixerunt. *Ioan.9.* Hunc autem nescimus vnde sit. Et nota, quòd quamuis Iudæi ex malitia reputauerunt Christum extraneum,& peregrinum, tamen realiter quantum ad spiritum peregrinus potest vocari, sicut in die resurrectionis ei dixerunt illi duo discipuli. Tu solus peregrinus es? Habuit enim Christus omnes veri peregrini conditiones, vt notat Iacobus de Voragine in sermone feriæ ij. post Pascha. Vnde Christus populo Iudæorum dicit illud psal.38. Quoniam aduena ego sum apud te, & peregrinus sicut omnes patres mei.

1100 Quoniam zelus domus tuæ comedit me,& opprobria exprobrantium tibi ceciderunt super me.

Hic ostẽdit Christus suam iustitiam. Iustitia autem perfecta consistit in multis, quæ omnia Christus hic se habuisse ostendit. Primum est cultus veneratio, in principio. Secundum est proprię carnis maceratio, ibi. *Et operui in ieiunio.* Tertium est patiens iniuriarum toleratio, ibi. *Aduersum me.* Quantum ad primum sciendum, quòd ad venerationem diuini cultus non solum requiritur Deum colere, sed etiam omnia, quæ ad ipsum cultum spectant venerari, sicut sunt vasa sacra, vestes & locus ad cultum deputatus, scilicet ecclesia: quia irreuerentia circa prædicta habita peccatum aggrauat, non modicum, magis enim peccat quis indutus sacris quàm sine, magis in die festo, magis in loco sacro quàm extra: vt satis haberi potest extra de reliquiis, & veneratione sanctorum, decret. lib. vj. Principes autem sacerdotum cupiditate moti, domum Dei vilipendendo, fecerant forum animalium, qui in templo ordinauerant animalia vendi, campsores tenere mensas suas, quo- *Auaritia sacerdotis.* niam vt ait Beda. super Ioan. Quoniam homines de longè ad Hierusalem ratione sacrificij properantes, quæ iussa fuerant immolari secum ferre non poterant, eorum pretia secum deferebant. Vnde nacta occasione, hæc animalia scribæ, & Pharisæi vendi in templo instituerunt, vt venientes emerent, & offerrent: eadémque oblata ipsi aliis venderent, & sic sua lucra accumularent. Vnde & numularij ad hoc sedebant ad mensam, vt inter emptiones, venditionésque bestiarum prompta esset pecunia. Dominus autem Iesus nolens in domo sua aliquid esse terrenæ negotiationis, omnes expulit foras zelo domus domini motus. Hunc ergo Christi zelum domus domini prænidens psal. in persona Christi dicit patri. *Quoniam zelus domus tuæ comedit me.* Sic ergo hæc prophetia verificata fuit in Christo, quando Christus inue- *Ioan.2.* nit in templo vendentes oues,& boues, & numularios sedentes, quos omnes facto flagello eiecit, dicens. Auferte ista hinc, &c. Vnde statim subditur. Recordati sunt discipuli, quia scriptum est. *Zelus domus tuæ comedit me.* Est autem hic zelus quidam feruor animi, quo mens relicto humano timore, pro defensione veritatis accendi- A tur. Per istum autem zelum Christi indignati principes sacerdotum, videntes quòd eorum illicita lucra destruebantur, Christi mortem tractauerunt. Et hoc est quod subdit. *Et opprobria exprobrantium tibi ceciderunt super me.* In hoc enim quòd domus Dei male tractabatur opprobriũ Deo patri inferebant, sed quia ista opprobria Christus voluit corrigere, ideo eius mortem tractauerunt, & sic illa opprobria super Christum ceciderunt. Et sic est sensus. *Zelus domus tua comedit me*, id est, fuit mihi causa mortis.

Et operui in ieiunio animã meam, 1101
& factum est in opprobrium mihi.

Hic ostenditur iustitia Christi ex carnis maceratione. Requirit enim iustitia, vt semper inferius suo superiori obediat, vt anima Deo, & caro animæ. Caro autem delicatè nutrita aduersus animam bella mouet. Vnde Prouer. 29. dicitur. Qui delicatè nutrit seruum suum, inueniet eum contumacem. Ne ergo caro repugnet spiritui, non delicatè est nutrienda, sed ieiuniis castigari iustitia dictat. Et quamuis in Christo non esset fomes peccati, quo caro spiritui repugnaret, tamẽ exemplum iustitiæ nobis præbens, carnem suam afflixit ieiunio, quod fuit adimpletum, quando Chri- *Ieiunium* stus in desertum ductus à spiritu ieiunauit quadraginta diebus, & quadraginta noctibus. Et hoc ieiunio operta fuit anima Christi, id est, vita Christi: quia per illud ieiunium diabolus dubitauit, an Christus esset verus homo: quia per quadraginta dies, & noctes cibum non capiendo viuere excedit virtutem humanam. Et istud ieiunium ad opprobrium Christi deuenit, propter quod subdit. *Et factum est in opprobrium mihi.* Nónne ad opprobrium domini vertitur, quòd seruus supra dominum eleuetur, quòd seruus sibi quærat subiicere dominum? Hoc autem Christo propter suum ieiunium euenit: quia ex hoc diabolus occasionem accepit ipsum tentandi, imo quod opprobriosum magis fuit, diabolus Christo suasit, vt ipsum adoraret cadens in terra. Audire enim contumelias nobis illatas gloriosum est, & meritorium, sed audire contumelias Deo illatas, est nimis opprobriosum. Et ideo quando Christus audiuit tantam Dei cõtumeliam, vt diabolus cultum Dei sibi vendicare vellet, ad opprobrium sibi reputauit. Vnde & per modum indignantis ipsum diabolum repulit dicens. Vade Sathana. Vnde Chrysostomus super Matth. ait. Quando diabolus post ieiunium Christi Dei sibi vsurpauit honorem, dicens. Hæc omnia tibi dabo, si cadens adoraueris me, tunc Christus exasperatus est, & repulit eum dicẽs, Vade, Sathana, vt nos illius discamus exemplo nostras quidem iniurias magnanimiter sustinere, Dei autem iniurias neq; vsque ad auditum sufferre, quoniam quidem in propriis iniuriis esse quempiam patientem, laudabile est: iniurias autem Dei dissimulare, nimis impium est.

Et posuit vestimentum meum ci- 1102
licium, & factus sum illis in parabolam.

Hic ostendit Christus suæ carnis maceration-em à vestibus, per cilicium enim intellige historicè

ricè asperitatem vestium Christi, quibus ipse vtebatur. Cum enim Christus improbaret molliciem *Matt.11.* vestimentorum, dicit. Ecce enim, qui mollibus vestiuntur, in domibus regum sunt, consequens est, quòd ipse asperis vestibus vtebatur, quia omnia, quæ Christus docuit, ipse primò fecit. Vnde vtebatur Christus cilicio ad carnem. Nam secundum Nicolaum, tunica Christi, quæ erat inconsutilis desuper contexta per totum, erat quoddam cilicium. Certum est enim, quòd cilicium est vestis non consuta, sed contexta totaliter. Et ista tali veste factus est Christus in Parabolam, quando ad eius derisionem milites Christi vestimenta diuidentes, super istam vestem cilicinam sortem mi- *Iob 19.* B serunt. Tunc enim factus fuit Christus Iudæis in parabolam, id est, in prouerbium, quoniam ipsis in prouerbium versum fuit. Christus tamen rex fuit, quòd ipsius vestimenta inter milites fuerunt diuisa, & super eius vestem cilicinam sors fuit missa. Vel magis mysticè per cilicium, quo caro pungitur, accipe punctiones pœnarum, quas Christus pro nobis in cruce suscepit, dum pœnam peccatorum nostrorum pro nobis portauit in cruce, in quo cilicio, siue pœna factus fuit Iudæis in parabolam, quando ipli insultantes dicebant. Alios saluos fecit, seipsum non potest saluum facere, & similia. Vel per cilicium intelligе carnem Christi, qua diuinitas celabatur, & occultabatur. Vide supra versicu. 536. Ipse autem propter carnem passibilem factus fuit illis in parabolam, propter quod dicit Psal. 34. Ego autem cum mihi molesti essent, induebar cilicio. C

1103 Aduersum me loquebantur, qui sedebant in porta, & in me psallebant, qui bibebant vinum.

Videre in parabola Iudæis. Hic ponitur Christi patiens iniuriarum tolera- ratio. Ad cuius euidentiam sciendum, quòd per sedentes in porta significantur sacerdotum principes, scribæ, & Pharisæi, qui certum populum ha- *Greg. 21. mor. c. 14.* bebant iudicare, quoniam vt ait Greg. Mos apud D veteres fuit, vt ad portam ciuitatis sentores sederent, id est, iudices, qui certantium iurgia iudiciaria examinatione distinguerent, quatenus vrbem, in qua concorditer oportet viuere, discordes minimè intrarent. Et sic portæ nomine iudicium intelligitur, quod in portis agebatur. Et sic sedentes in porta sunt iudices, qui in iudicio sedent. Sic ergo sacerdotes, scribæ, & Pharisæi dicuntur sedentes in porta. Vel quia in porta domus domini sta- *Hier. 7.* bant prædicando. Sic enim Hieremiæ sacerdoti à Deo dictum fuit. Sta in porta domus domini, & prædica ibi, &c. Isti aduersum Christum loquebantur, quando quærebant falsum testimonium ad- E uersus Iesum, vt eum morti traderent, quando cõdemnauerunt eum esse reum mortis, quando Christo iam crucifixo, principes sacerdotum cum scribis, & senioribus dicebant. Alios saluos fecit, seipsum non potest saluum facere? Quid autẽ mirum si loquebantur aduersus Christum, quoniam ex abundãtia cordis os loquitur: Matth. 12. Omnis autem illorum cogitatio erat contra Christum, vt ipsum morti traderent. Psal. 55. Omnes cogitationes eorum aduersum me in malum. *Et in me psallebant qui bibebant vinum.* Vbi notat Nicolaus quòd scribitur in quodam libro Hebraico, qui intituletur, A condemnatus iudicio, quod propter Salomonis dictum Prouerb. 31. Date siceram, id est potum inebriatiuum mœrentibus, & vinum iis, qui amaro sunt animo, quod sapientes Iudæorum ordinauerunt, vt condemnatis ad mortem daretur plenus cyphus de vino forti, vt quasi inebriati mortis dolores minus sentirent. Et tale vinum fuit in die passionis pro Christo, & duobus latronibus condemnatis præparatum. Sed Iudæi in Christi derisionem, & vt maiorem dolorem sentiret in morte, illud vinum bonum biberunt, & ad Christum potandum acetum felle mixtum præparauerunt. Et de istis hic loquitur Christus, dicens. *Et in me psallebant, qui bibebant vinum*, id est contra me cantabant, & me deridebant, *qui bibebant vinum.* Vel hic aliter Christus vult dare differentiam inter principes & iudices Iudæorum, qui ipsum persequebantur, & eius fideles, qui ipsum venerabantur. Nam primi per sedentes in porta significantur, qui aduersum Christum (vt dictum est) loquebantur. Sed per bibentes vinum significantur deuoti, qui Christi sanguinem sub specie vini traditum deuotè recipiunt, quo spiritualiter lætificentur. De quo vino dicitur, Psal. 103. Et vinum lætificet cor hominis. Isti autem tales in Christo psallunt: quia Christum bonis operibus laudant dicentes illud Psal. 137. In conspectu Angelorum psallam tibi, &c.

Ego vero orationem meam ad te, 1104
domine, tempus beneplaciti, Deus.

Hic consequenter Christus pro se, & suis petit à pœnis liberationem. Et facit duo: quia primo petit liberationem, secundò ad hoc adducit rationem, ibi. *Exaudi me domine.* Prima in duas: quia primo petit liberationem in generali, secundò in speciali, ibi. *Eripe me de luto.* Et primò ponit orationem, secundò petit exauditionẽ, ibi. *In multitudine.* Quantum ad primum sciendum, quòd in per- *Oratio aduersa.* secutionibus & aduersitatib. maximum remedium est, pro persecutorib. orare, quod Christus facere nos suo docuit exemplo, quando in cruce positus, patrẽ pro persecutorib. orauit, dicens. Pater, igno- *Luce 23.* sce illis, &c. Quod prænidens Psalmista hic in persona Christi dicit, quòd illi aduersum me loquebantur, *ego vero orationem meam ad te, domine*, supple dir go. Vbi glo. Hic enim Christus prædictis malis orationem apponit, vt nos discamus, non rixas, sed orationes iurgiis opponere, quasi dicat Christus. Illi contra me sæuiunt, ego verò, dum illi sic insultant, dirigebam ad te orationẽ meam. Cum enim mali non corriguntur, non testat nisi pro eis orare. Sed quod hic loquatur de oratione, quam pro persecutoribus fecit tempore passionis ostendit, dicens. *Tempus beneplaciti, Deus.* Tempus enim beneplaciti Dei fuit tempus reconciliationis Dei ad humanam naturam, quod fuit tempus Christi passionis, quando, scilicet Christus per mortem suam nos Deo reconciliauit. Colossen. 1. *2 Cor. 6.* De quo tempore ait Apostolus. Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis. Et nota, quòd tempus Christi passionis dicitur tempus beneplaciti Dei, quia in illo tria fuerunt, in quibus specialiter constitit Dei beneplacitum. Primum est peccatorum absolutio. Eccles. 35. Beneplacitũ, est domino, recedere ab iniquitate. Et hoc fuit tempus Christi passionis, quando lauit nos à

peccatis

Universidad de Deusto
Biblioteca

peccatis nostris in sanguine suo. Secundum est concordia proximorum,& dilectio. Eccles.25. In tribus beneplacitum est spiritui meo, concordia fratrum, amor proximorum,&c. Et hoc fuit tempus passionis Christi, quando Christus pacificauit omnia per sanguinem crucis eius. Tertium est fides deuotorum. Eccles. 1. Beneplacitum est illi fides, & mansuetudo. Et hoc fuit tempus Christi passionis, quando rogauit, ne fides Ecclesiæ deficeret. Istis ergo caulis tempus passionis Christi dicitur tempus beneplaciti.

Apoc.1. *Coloss.1.* *Luc.22.*

1105 In multitudine misericordiæ tuæ exaudi me, in veritate salutis tuæ.

Hic petit Christus orationis exauditionem. Vbi notandum, quòd Christi passio à Deo erat ordinata pro peccatorum nostrorum satisfactione, quod fuit opus magnæ misericordiæ, vt ipse pœnam nostrorum peccatorum portaret in cruce. Fuit etiam opus multæ misericordiæ: quia nostra peccata erant multa. Et ideo Christus hic orans, vt effectus suæ passionis impleatur, quo scilicet multitudo nostrorum peccatorum tollatur: multitudinem diuinæ misericordiæ inuocat, dicens. *In multitudine misericordiæ tuæ,&c.* Et attende quomodo misericordia Dei dicatur magna, & multiplex. Vide supra vers.834. Et nota, quòd pro sua exauditione non solum inuocat misericordiam patris, sed etiam iustitiam, dicens. *In veritate salutis tuæ.* Iustitia enim Dei requirit, vt ipse sua promissa perficiat. Promisit autem per prophetas per Christi passionem nos liberare, sic quòd propter nos pateretur. Esa. 53. Verè langores nostros tulit, & dolores nostros ipse portauit. Ipse autem vulneratus est propter iniquitates nostras &c. cuius liuore sanati sumus. Hoc ergo notans Psalmista, dicit. *Exaudi me in veritate salutis tuæ*, id est, propter tuam iustitiam, & veritatem, qua salutem mundo per mortem meam promisisti. Omnis autem Christi oratio fuit exaudita: quia solum postulabat, quæ patri erant placita. De hoc vide supra vers.190. Et, si dicas, quare Christus orabat, cum omnia, quæ petebat, clarè sciret futura? Respondeo, quòd sicut præsciebat omnia, quę petebat esse futura, sic & præsciebat illa virtute suæ orationis esse ventura.

1106 Eripe me de luto, vt non infigar, libera me ab iis, qui oderunt me, & de profundis aquarum.

Hic in speciali explicat Christus suam orationem. Vbi notandum, quòd sicut Christus sua passione pro nostris peccatis satisfecit, sic sua resurrectione causat nostram resurrectionem & corporis, & animæ. Propter quod hic Christus specialiter orat pro sua resurrectione. In morte enim Christi corpus positum fuit in monumento, ad lumbum autem descendit anima. Et sic Christus orando pro sua resurrectione, duo petit. Primò ne corpus domini detineatur à sepulchro. Secundò ne anima diu detineatur in limbo, ibi. *Non me demergat.* Quantum ad primum sciendum, quòd hic per lutum intelligitur Christi sepulchrum, quamuis excisum esset in petra: quia omnis lapis, est de luto, vel terra productus. Vel secundum aliquos, quamuis sepulchrum Christi esset cauatum in saxo, vel petra, tamen ibi exterius ad ornamentum illius speluncæ erant aliqua opera de lateribus facta, qui lateres propriè de luto efficiuntur. De isto ergo luto sepulchri Christus orat, ne suum corpus in eo infigatur. Infigitur enim res in luto, quando sic in ipso profundatur, quòd inde faciliter extrahi non potest. Et hoc est, quod dicit. *Eripe me de luto, vt non infigar*, id est eripe corpus meum de sepulchro, ne ibidem per corruptionem infigatur. Hoc autem fuit per resurrectionem, quando corpus Christi gloriosum resurrexit, & impassibile. Et ideo tunc corpus Christi liberatum fuit ab omni persecutione Iudęorum, & omnium iniquorum, & liberum factum ab omni aduersitate. Et hoc est, quod subdit, dicens. *Libera me ab iis, qui oderunt me*, id est, per resurrectionem me ab illis liberabis: quia amplius in corpus meum sæuire non poterunt, etiã ab omni aduersitate liberabor. Vnde subdit. *Et de profundis aquarum.* Per aquas enim aduersa significantur, vt patet supra versic. 250. & 1089. In passione enim sua Christus fuit in profundo aduersitatum. Hic nota, quòd in scriptura multiplex lutum reperitur, scilicet, Primò lutum nostræ humanitatis & hoc quo ad corpus. Iob 10. Memento, quòd sicut lutum feceris me. Secundò lutum peccati & iniquitatis, Psal. 17. Vt lutum platearum delebo eos. Tertiò lutum pœnæ & aduersitatis. Psal. 39. Eduxit me de lacu miseriæ, & de luto fecis, Quartò lutum gratię & pietatis. Ioan. 9. Lutum fecit Iesus ex sputo, & cœcum illuminauit. Quintò lutum auaritiæ & cupiditatis. Abacuc. 2. Væ ei, qui congregat non sua, vsque quo aggrauat contra se densum lutum. Sextò lutum Christi sepulturæ siue mortis, vt hic. *Eripe me de luto,&c.* Gregorius autem distinguit aliter lutum. 24. mor. cap. 8. dicens. Luti nomine in sacro eloquio, aliquando terrenarum rerum multiplicitas, aliquando sordidum sapiens iniqua doctrina, aliquando autem desider j carnalis illecebra designatur. Per lutum quippe terrenarum rerum multiplicitas designatur, sicut per Abacuc prophetam dicitur. Væ ei, qui congregat non sua, vsquequo aggrauat contra se densum lutum. Denso enim luto se aggrauat, qui per auaritiam terrena multiplicans, peccati sui oppressione se angustat. Rursum luti nomine doctrina sordidum sapiens figuratur, sicut per eundem Prophetam domino dicitur. Viam fecisti in mari equis tuis in luto aquarum multarum. Ac si diceret. Aperuisti iter prædicatoribus tuis inter doctrinas huius sæculi sordida, & terrena sapientes. Per lutum quoque desiderium sordidæ voluptatis exprimitur, sicut Psalmista deprecans ait. *Eripe me de luto, vt non hæream.* Inhærere luto est sordidis desideriis concupiscentiæ carnalis inquinari.

Lutũ multiplex. *Abacuc. 2.* *Abacuc. 3.*

1107 Non me demergat tempestas aquæ, neque absorbeat me profundum, neque vrgeat super me puteus os suum.

Hic Christus orat, ne eius anima diu detineatur in limbo. Vbi nota, quod nomine profundi infernus intelligitur, similiter & nomine putei. Profundum namque significat infernum, ad quem ante Christum Patres, & sancti descendebant.

Propter

Propter quod & Iob dicit, Iob 17. In profundum infernum descendent omnia mea. Quæ verba exponens Gregor. quæstionem mouet, dicens. Cum constet, quòd apud inferos iusti non in locis pœnalibus, sed in superioris quiete sinu tenerentur, magna nobis oboritur quæstio, quidnam sit quòd beatus Iob asserit, dices. In profundum infernum descendent omnia mea. Quoniam etsi ante aduentum mediatoris Dei, & hominum in infernum descensurus erat, liquet tamen, quia in profundissimum infernum descensurus non erat. An ipsa loca superiora inferni profundissimum infernum vocat, quia videlicet quantum ad sublimitatem cœli iam huius aëris spacium non immeritò infernus dici potest. Vnde cum apostatæ angeli à cœlestibus sedibus in hoc caliginoso sunt detrusi aëre, Apostolus Petrus dicit. Angelis peccantibus non pepercit, sed rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit, in iudicio cruciandos reseruari. Si itaque quantum ad celsitudinem cœli aër iste caliginosus infernus est, quantum autem ad eiusdem aëris altitudinem & illa loca inferni, quæ superiora sunt aliis receptaculis inferni, hoc loco non incongruè inferni profundissimi appellatione significantur: quia quod aër ad cœlum, terra ad aërem, hoc ille est superior infernorum locus ad terram, &c. Vnde & sancti patres, qui in limbo, vel inferno erant orantes vt inde, per Christum educerentur, dicentes. Psal. 129. De profundis clamaui ad te, Domine, &c. Sic ergo nomine profundi infernus, siue limbus intelligitur. Similiter & nomine putei idem infernus siue limbus designatur. Vide suprà versic. 900. Est ergo sensus Christi orationis hic. *Non me demergat tempestas aquæ*, id est, oro ne tempestas aduersitatis, & passionis meæ me demergat, id est, ex toto suffocet, ne resurgam: quod exponès subdit. *Neque absorbeat me profundum*, scilicet, ne infernus sic absorbeat animam meam: vt ibi diu detenta non valeat exire. Et idem aliis verbis repetit, dicens. *Neque vrgeat super me puteus os suum*, id est, neque claudat super animam meam puteus, id est, infernus os suum. Vnde litera Hebraica habet. *Non obturet super me os suum puteus*, id est, infernus, siue limbus. Hoc enim ideò orat ad differentiam aliarum animarum quæ sic ad infernum descendebant: quòd inde exire non poterant. Anima autem Christi licet ad infernum vt aliæ descenderit, tamen ad libitum inde tertia die exiuit. Propter quod dicit Christus. Psal. 87. Anima mea in inferno appropinquabit. Sequitur. Factus sum sicut homo inter mortuos liber.

Gregor. 13. mor. c. 22. *Putem dicitur infernus.* *1. Petr. 2.*

1108 Exaudi me, domine, quoniam benigna est misericordia tua, secũdum multitudinem miserationum tuarum respice in me.

Hic Christus adducit rationem, quare exaudiri debet. Vbi aduertendum, quòd septem rationes adducit Christus, quibus ostendit se dignum exaudiri. Primò ratione diuinæ pietatis. Secundò ratione suæ puritatis: ibi. *Ne auertas.* Tertiò ratione Iudæorum iniquitatis: ibi. *Intende animæ.* Quartò ratione manifestæ veritatis: ibi. *Tu scis.* Quintò ratione diuinæ potestatis, ibi. *In conspectu.* Sextò ratione derelictæ humilitatis, ibi. *Et sustinui.* Septimò ratione inflictæ pœnalitatis, ibi. *Et dederunt.*

A Prima ergo ratio sumitur ex parte diuinæ pietatis, & misericordiæ. Misericordia enim est quædã Dei proprietas, qua miseris cõpatitur. Duæ enim sunt principales virtutes regum, & dominorum, scilicet, iustitia, & pietas, plus tamen in ipsis commendatur, & relucet pietas, vt dicit Isidorus. 9. etymol. Cum ergo Deus sit rex regum, & dominus dominantium, in ipso summè regnat pietas, vnde & eius dicitur esse, propter quod cantat ecclesia, dicens. Deus, cui proprium est misereri, &c. Hanc ergo causam allegat Christus, dicens. *Exaudi me domine, quoniam benigna est misericordia tua,&c.* Et hic nota, quanta est benignitas diuinę misericordię: quoniam, vt docet scriptura, diuina benignitas culpæ remittit vitium: pœnæ absoluit debitũ, humanum assumpsit habitum: nos fortificat in agonibus, nos gratificat in operibus: nos glorificat in cœlestibus. Primum patet, quoniam ipse Deus offensus à nobis sua benignitate ad se reuertentibus, sua benignitate statim dimittit offensam, propter quod consulitur Ioel 2. 2. Conuertimini ad dominum Deum vestrum: quoniam benignus, & patiens est, & misericors, & præstabilis super malitiam. Cuius ratio est: quia ipse Deus non delectatur in perditione morientium: sed magis vt conuertantur, & viuant, sciens quòd non minus est gloriosum misereri infelici, quam hostem superare, vt ait Valerius libr. 5. cap. 1. In hoc ergo diuina reluceat benignitas, quòd liberè offensas dimittit. Vnde ipsa diuina benignitas in benignitate Pompeij Romani principis potest figurari. De quo ait idem Valerius vbi suprà, quòd cum Pompeius regem Armeniæ, qui magna, & multa cõtra rempublicam gesserat bella, & infestissimus vrbi Romanæ fuerat, cepisset, ipsum tamen captum in conspectu suo diutius iacere supplicem non fuit passus, sed beniguis verbis ipsum consolatus, diadema, quod abiecerat, capiti reponere iussit, cæterisq; rebus imperatis, in pristinæ fortunæ gradum ipsum restituit, æquè pulchrum esse iudicans, & vincere reges, & facere. Et conformiter est de Deo, & nobis. Nos enim multa agimus contra Deum: quia quãdo peccamus, ipsum impugnamus bellando, sed tandem ab ipso captiuamur, quando ipso inspirante, eius ditioni subiicimur: & veniam supplices postulamus, ipse tunc aliqua nobis imponit, scilicet, emendationem vitæ per contritionem, confessionem, & satisfactionem, & ad pristinum statum, scilicet, meritorum nos adducit. Vnde ista benignitate omnes ad pœnitentiam meritò trahit, dicente Apostolo. An ignoras, quòd benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit, &c. Secundũ patet, quoniam quodlibet peccatũ, quo Deus mortaliter offenditur, æternam pœnam meretur, quam tamen Dei benignitas in pœnam tẽporalem, & breuem commutat. Peccatum enim Deus nõ relaxat inultum (vt ostendit Greg.) quia aut nos punimus, aut Deus punit. Benignitas autẽ Dei, vt à nobis peccati pœnam auferret debitam, ipsam in Christi dorso posuit. Propter quod dicitur Ephe. 4. Estote autem inuicem benigni, misericordes, donantes inuicem: sicut Deus in Christo donauit nobis. In Christo enim Deus pœnas nobis donauit debitas, dum nostras pœnas in suo corpore posuit. O quam admirabilis benignitas, & omni prosequenda laude: quia, vt nos liberaret, se tradidit morti: meritò quantum ad hoc figuratus in illo Panopionis seruo: de quo narrat Valerius. libr. 6. cap. 8. quòd

Dissimilitudo. *Benignitas Dei.* *Ad Rom.* *Exemplũ.* *Greg. 4. mor. c. 21.* *Valerius.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

cum ipse ad dominum suum proscriptum occiden A narum virium es conscius, tua benignitate sis &
dum milites venisse cognosceret: mira benignita- luctaminum moderator. Hanc benignitatis diui-
te motus, commutata cum eo veste, illum posticó na contra hostes fortificationem petebat Psalmi-
clam emisit, & se in lectum eius posuit, & sic se- sta dicens. Benigne fac in bona voluntate tua Sió: *Psal. 50.*
se pro Panopione occidi permisit. Quis itaque vt ædificentur muri Hierusalem. Quid enim per
iste Panopio proscriptus est, nisi genus humanum muros Hierusalem, nisi fortitudo designatur? Sed *Nota de*
peccato primi parentis à paradisi patria exul effe- ista benignitate fortificate illi abutuntur, qui non *prouocatio-*
ctum? Quis autem iste seruus tam fidelis, & beni- solum se à tentationibus vinci permittunt: sed ipsi *tibus tenta-*
gnus, nisi Dei filius, qui propter nos exinaniuit se- peccando tentationes præueniunt. Vnde cuilibet *tionum.*
Philip. 2. metipsum, formam serui accipiens? Qui vt nos à tali dicitur. Dilexisti malitiam super benignita- *Psal. 51.*
pœnis liberaret inferni, nobiscum cõmutauit ha- tem, &c. Propterea Deus destruet te, &c. Quin-
bitum, quia habitu inuentus vt homo, & se pro tum patet: quoniam nulla nostra opera ex se esse
nobis permisit occidi. Nam dicam occisores pro- possunt meritoria, nisi ex mera Dei benignitate
uocauit, vt à pœnis liberaret ingratos: vt de eius ad meritum sint accepta. Et sic sola Dei benigni-
benignitate dicatur illud Lucæ 6. Ipse benignus B tate terra nostra fructificat in meritis psal. 84. Do-
est super ingratos, & malos. Tertium patet: quo- minus dabit benignitatem: & terra nostra dabit
niam ipse Deus hominem deuium vt corrigere fructum suum. Sextum patet, quoniam sicut ipsa
Gregor. mor. libr. 24. c. 1. posset, factus est homo: vt deducit Greg. 24. mor. diuina benignitas nostra facit merita, sic & meri-
cap. 1. Et hãc benignitatem commendat Apostolus tis præmia demõstrat, ad Tit. 3. Apparuit benigni-
ad Titum. 3. dicens. Apparuit benignitas, & hu- tas, & humanitas saluatoris nostri Dei, &c. qui se-
manitas saluatoris nostri Dei, &c. Quomodo enim cũdum misericordiam suam saluos nos fecit. Ideo
nos ab æterna morte eripuisset: nisi sua benignita- si æterna præmia cupimus: oportet nos benignita-
te homo factus fuisset? Cuius benignitas satis fi- tem Dei implorare, & cũ Psalmista dicere. *Exau-*
guratur in benignitate illius nobilis Romanorum *di me, domine, quoniam benigna est misericordia tua.*
principis Curtij. De quo ait Valerius lib. 5. cap. 6. Quibus omnibus de diuina benignitate conside-
quòd cum in mediam partem fori vasto, ac re- ratis consulit Apostolus Coloss. 3. Induite vos sicut
pentino hiatu terra subsideret, responsúmque es- electi sancti viscera misericordiæ, humilitatem,
set à diis eare illum tantummodò compleri pos- benignitatem, supportantes inuicem, &c. Hanc
se, qua populus Romanus plurimum valeret. Cur- C ergo rationem, scilicet, benignitatem Dei allegat
tius & animo, & genere nobilissimus adolescens, hic Psalmista, dicens. *Exaudi me, domine, quoniam*
militaribus insignibus ornatus, equum conscendit, *benigna est misericordia tua.* Et hoc aliis verbis con-
cúmque vehementer admotis calcaribus, præci- firmat dicens. *Secundum multitudinem miseratio-* *Respicere*
pitem in illud profundum egit, super quem vni- *num tuarum respice in me.* Respicere enim Dei in *Dei.*
uersi ciues honoris gratia certatim fruges inges- nos, est nos exaudire. Vide suprà versi. 444. & 541.
serunt, & continuò terra pristinum habitum re- Qualiter autem misericordia differt à miseratio-
cuperauit. Magna postea decora in foro Roma- ne, vide suprà versiculo 664.

no fulserunt. Nullum tamen hodie pietate Curtij
erga patriam clarius obseruatur exemplum. Hic
clarè vide figuram benignitatis Christi: qua car- 1109
nem assumpsit humanam: quoniam ante eius in- **Et ne auertas faciem tuam à pue-**
carnationem in medio fuerat hiatus vel vorago, **ro tuo, quoniam tribulor, velociter**
quæ omnes ad infernum trahebat: à Deo data fuit **exaudi me.**
sententia, quòd claudi non poterat, nisi nobilio-
re genito. Et quis est iste nisi filius Dei, qui assum- D Hic Christus se exaudiendum ratione suæ pu-
ptis regalibus ornamentis, factus homo: vt ipsum ritatis petit, ex contrariis enim contraria efficiun-
clauderet ibidem se præcipitem dedit, quando tur. Cùm ergo impuritas, & peccatum impediant *Exaudi-*
scilicet in triduo mortis ad infernum descendit? orationem ne exaudiatur. Esa. 1. Cum multiplica- *tur oratio pura.*
Vnde quãtum ad benignitatem in illo triduo no- ueritis orationes vestras, non exaudiam vos, ma-
bis ostensam dicere possumus illud Actuum 28. nus enim vestræ sanguine plenæ sunt. Et Ioan. 9.
Nos suscipiens triduò benignè exhibuit. Quar- Scimus quia peccatores Deus non exaudit, con-
tum patet, quia sua benignitate contra insidias sequens est, quòd puritas orationem facit exau-
diaboli nos fortificat. Quomodo enim contra diri. Quod ostendit Gregorius dicens. Faciem ad *Greg. 10. mor. c. 27.*
tot, & tales hostes, scilicet dæmones, mundum & Deum leuare, est in Deum animum per studium
carnem possemus resistere: nisi sua benignitate orationis attollere. Sed eleuatam faciem macula
nos dextera sua protegeret? Vnde Sapien. 7. dici- inquinat, si intendentem mentem reatus sui con-
tur, quòd ipse est spiritus humanus, benignus, sta- scientia accusat, & à spe fiducia protinus frangi-
bilis, securus, & certus: omnem habens virtutem. E tur: si intenta precibus necdum deuictæ culpæ me-
Vnde quòd sola Dei benignitate illorum tenta- moria mordetur. Diffidit namque se accipere pos-
tionibus valeamus resistere, Viricus super illo ver- se, quod petit, quæ profecto reminiscitur nolle se
Psal. 118. Derelinquere. Tentatio. bo psalmi. Non me derelinquas vsquequaque, di- adhuc facere: quod diuinitus audiuit. Hinc per Ioã *1. Ioan. 3.*
cit, quasi dicat, Scio, quòd derelinquere soles vti- nem dicitur. Si cor nostrum non reprehenderit *Nota de*
liter sanctos tuos, vt eos probes, aliter enim ab nos, fiduciam habemus apud Deũ, quòd quicquid *retinentibus propositum peccandi, quod execrabilis erit.* Cor quippe in petitione nos re-
aduersario tentari non possunt, nisi à te paulispер petierimus, ab eo accipiemus. Hinc Salomon ait. *rum oratio sit exsecrabilis.*
fuerint derelicti. Et ideo non rogo, vt me nun- Qui auertit faciem, ne audiat legem, oratio eius
quam derelinquas: sed vsque ad nimietatem. Nul- execrabilis erit. Cor quippe in petitione nos re-
la enim virtus humana, si diutius in tentatione prehendit, cum resistere præceptis eius, quem po-
tuæ benignitatis auxilio deseratur, sua poterit con stulat, se meminit. Et oratio sit execrabilis cum
stantia perdurare. Vnde oportet, vt tu, ii humana- à censura auertitur legis, quia dignum profecto
est, vt ab eius beneficiis sit quisque extraneus,
cuius

cuius nimirum iussionibus non vult esse subiectus, A in persecutionibus sic fortificentur gratia, ne con-
&c. Ideo dicebat Apostolus. 1. Tim. 2. Volo viros tra Deum consentiant hominibus, Alteram libera
orare leuantes manus puras, &c. Hanc autem pu- tionem, scilicet, apertam, & corporalem tangit,
ritatem in se Christus ostendit, hic se purum vo- dicens, *Propter inimicos meos eripe me.* Hic enim *Inimicus*
cans, dicens. *Ne auertas faciem tuam à puero tuo.* petit sui corporis apertam resurrectionem: vt cor- *Custis.*
Puer dicitur Christus. Vbi nota, quòd puer quandoque dicitur ab ætate, pus per resurrectionem effectum gloriosum, & im-
& sic significat munditiam: quia illa ætas adhuc car passibile, manibus inimicorum non sit subditum.
nis voluptates ignorat. Esa. 9. Puer natus est nobis Et hæc liberatio fuit facta propter inimicos Chri-
&c. Dicitur quandoque à qualitate: quia puer à pu sti, scilicet, ad aliquos conuertendos: & ad puniendos obstinatos. Sic enim multi audientes libera-
ritate dicitur. Et sic omnis iustus dicitur puer. Vn- tionem corporis Christi per resurrectionem con-
de & Christus Apostolos suos iam ætate prouectos uertebantur: sicut legitur Actuum 2. quòd prædi-
post resurrectionem pueros vocabat, dicẽs. Pueri, cante Petro Christi resurrectionẽ multi ad fidem
Ioan. 21. nunquid pulmentarium habetis? Sic & isto modo sunt conuersi. Et tunc intelligitur *propter inimicos,*
Christus hic dicitur puer à puritate. Vnde Actuum B scilicet, conuertendos. Sic etiam propter istam li-
4. dixit Petrus. Conuenerunt aduersus puerũ san- berationem corporis Christi: multi obstinati ma-
ctum tuũ Iesum Herodes & Pontius Pilatus cum nentes fuerũt cõfusi, scilicet à Tito & Vespasiano
gentibus & populis, &c. Puer etiam dicitur à sen- trucidati, captiuati, venundati, & per orbẽ dispersi:
sualitate, qui scilicet magis sensualitate quam ra- & ex hoc gentiles multi ad fidem conuersi: & hoc
tione regitur. Esa. 65. Puer centum annorum mo- est quod Christus dicit, Psalmo 17. Eripies me de *Psal. 17.*
rietur: & peccator centum annorum maledicetur. contradictionibus populi: constitues me in caput
Gloss. Vnde hic ait gloss. *Ne auertas faciem tuam à puero* gentium.
tuo, id est, à Christo. De quo per prophetam dici-
tur. Ecce puer meus, quem elegi: qui rectè dicitur
puer à puritate propter peccati immunitatem.

1110 **Tu scis improperium meum, & IIII**
confusionem meam, & reuerentiam
meam.

Intende animæ meæ, & libera eã: Hic ostendit Christus se exaudiendum ratione
propter inimicos meos eripe me. man festę veritatis. Iudex enim in manifestis iniu-
Hic Christus ostendit se exaudiendum ratione C riis procedere debet ad punitionẽ rei. Cum ergo
iniquitatis inimicorum. Iustum est enim iniquos iniusta Iudęorũ contra Christum persecutio Deo
persecutores comprimere: & liberare afflictos in- sit manifesta, consequens est, quòd Deus illos iu-
Eccles. 4. iustè. Propter quod dicitur. Libera eum, qui in- dicare debet, & Christũ liberare. Et hãc rationem
iuriam patitur de manu superbi. Iudæi autem in- assignat Christus patri, dicens. *Tu scis improperium* *Improperium.*
iustè Christum innocentem persequebantur, ergo *meum*, &c. Improperium enim dicitur iniuria, &
iustum erat Christum de ipsorũ manibus liberare. conuitium verbis iniuriosis illatũ, vt puta quando
Vnde de Christo ad literam dicitur, Sapiẽ. 2. Si est Iudei Christo dicebãt. Dęmoniũ habes, vel ipsum
verus filius Dei: liberet eum de manibus contra- blasphemabant: quomodo vt habetur Matth. 27.
riorum. Hanc causam assignans Christus dicit. *In-* Prętereuntes blasphemabant eum, mouentes ca-
tende, &c. Propter inimicos meos, scilicet, iniustos pita sua. Ad ipsum & latrones, qui cum eo cruci-
eripe me, id est, considerata iniquitate inimicorum fixi erant, improperabant ei. Propriè tamen lo-
meorum, qui me iniustè opprimunt, me liberare quendo: improperium illud magis insultantium
debes. Notandum autem, quòd Magister in gloss. Christo, quam ipsius Christi erat, sicut econtra ho-
istam petitionem admiratur, dicens. Miranda pe- D nor propriè dicitur, non in honorato, sed in hono-
titio ista: nec cursum trãsilienda: quòd causam suę rante: vt habetur, 4. Ethic. *Et confusionem meam*, vt
ereptionis cõstituit Christus in confusione inimi- puta, quia captus, & ligatus ad modum latronis,
corum, vel conuersione, tanquam aliter non sit li- sputis deturpatus, vt fatuus ab Herode illusus. Et *Confusio.*
Liberatio duplex. berandus: quod si neutrũ illorum est, nunquid non nota, quòd talis confusio temporalis est, non ęter-
est liberandus? Est vtique. Sed ideo sic dicit: vt no- na, exterior, non interior: apparens in conspectu
tentur duæ liberationes: occulta, scilicet, & mani- hominum, sed non existens apud Deum. Sic enim
festa. Est enim quædam liberatio occulta, scilicet Deus quandoque confundit electos suos tempo-
1. Mac. 7. in animabus quæ fuit in sanctis martyribus. Sic enim raliter, dum eos passionibus, & opprobriis expo-
illi septem fratres Machabęi occultè liberati sunt, nit, vel ad augenda merita, vel ad ipsorum virtutes
qui corporaliter igne consumpti sunt, cum matre manifestandas, vel pro aliorum salute. Sic enim
eos hortante, vt potius eligerent pro legibus Dei, sancti martyres talem confusionem temporalem
mori, quam contra eas hominibus consentire. Sic patiebantur, dum à falsis eis falsa crimina impone
& Stephanus, sic Petrus, sic Paulus, sic Laurentius E bantur. Vnde in persona eorum dicitur. Confusio *Psal. 43.*
occultè in anima sunt liberati: quamuis in corpore faciei meę cooperuit me à voce exprobrantis, &
perierint. Est etiam & alia liberatio manifesta: obloquentis, id est, crimen imponentis. Exprobra- *Nota dif-*
quæ sit propter inimicos vel puniendos, vel libe- re enim est in faciem maledicere: sed obloqui est *ferentiam inter exprobrare & obloqui.*
randos. Sic enim tres pueri de camino ignis libe- absenti detrahere. Consimili modo & Christus
Dan. 3. rati sunt. Vnde ipse Nabuchodonosor conuersus, confusus dicitur. Sic enim dicit superius patri.
Dan. 14. Deum ipsorum, quem ante contempsit, prędica- Quoniam propter te sustinui opprobrium: ope-
uit. Sic etiã liberatus fuit Daniel de lacu leonum, ru t confusio faciem meã. Vide supra versic. 1098.
vnde eius persecutores fuerunt puniti. Et ambas *Et reuerentiam meam.* Hic enim accipitur reue-
istas liberationes hic tangit Christus. Primam di- rentia non pro honore, sed pro verecundia. Sic
cens. *Intende animæ meæ, & libera eam*, hoc ad oc- irreuerens dicitur inuerecundus: sic & reueren- *Reuerentia.*
cultam liberationem pertinet animæ. Et hoc intel tia quandoque dicitur verecundia. Vnde textus

Universidad de Deusto
Biblioteca

Hieronym.habet. *Et ignominiam meam*, id est verecundiam mihi factam, puta alapas, flagella, & quòd Pilato tanquam reus fuit traditus. Quæ omnia non pro reatu suo: sed pro nobis sustinuit. De his ergo omnibus ad patrem loquitur, dicens. *Tu scis.* Quantum est ex parte Iudæorum, tu scis scientia visionis, sed quantum est ex parte mea, tu scis, illam acceptando pro satisfactione peccati generis humani. A

1112 **In conspectu tuo sunt omnes, qui tribulant me, improperium expectauit cor meum, & miseriam.**

Hîc ostendit Christus se exaudiendum ratione diuinæ potestatis. Vbi notandum, quòd per conspectum Dei quandoque significatur eius sapientia, qua omnia cognoscit, etiam occultas cogitationes cordium. ad Hebr. 4. Non est vlla creatura inuisibilis in conspectu eius: quia omnia nuda, & aperta sunt oculis eius. Aliquando verò accipitur pro potestate Dei: cui nihil resistere potest: vnde 1. Reg. 6. quis poterit stare in conspectu Dei? Quia ideo dictum fuit, quòd tanta est diuina potestas, quòd ad conspectum eius dum arcam federis conspicerent Bethsamitæ, mortui fuerunt quinquaginta millia hominum. Hic ergo accipitur conspectus Dei pro potestate, vt sit sensus. *In conspectu tuo sunt omnes, qui tribulant me*, id est, in potestate tua: & pro voluntate tua ipsos punire potes. Sequitur. *Improperium expectauit cor meum, & miseriam.* Hic Christus omnia prædicta se ostendit voluntariè passum pro nobis. Omnia enim ista præuidit, & discipulis prædixit. Math. 26. Scitis, quia post biduum pascha fiet: & filius hominis tradetur, &c. Non tamen fugit, vt illa euaderet, sed sponte ad locum passionis venit crucifigendus, expectans pati pro nobis. Propter quod dicit. Desiderio desiderauit hoc pascha manducare vobiscum, antequam patiar. Et hoc notans Christus dicit. *Improperium expectauit cor meum, & miseriam.* Et dicit *cor meum*, quia licet caro fugeret mortem, voluntas tamen, quæ per cor intelligitur, illam quærebat, illam desiderabat. *Conspectus Dei.* B C D

1113 **Et sustinui, qui simul contristaretur, & non fuit, & qui consolaretur, & non inueni.**

Hîc ostendit se exaudiendam ratione derelictæ humanitatis. Miseria enim hominis augetur, & dolor, quando non videt alios sibi compatientes, sed magis sibi improperantes. Sic fuit de Christo tempore passionis: quia omnes contra ipsum insurgebant: vnde Lucæ vigesimotertio. Surgens omnis multitudo eorum duxerũt eum ad Pilatum, & cœperunt accusare illum in multis. Homini autem innocenti sic ab omnibus derelicto, magis est succurrendum. Et hoc est quod allegat Christus patri dicens. *Et sustinui qui simul contristaretur, & non fuit.* Sed fortè dices hoc esse falsum: quia vt habetur Lucæ 23. quando Christus ducebatur ad mortem, sequebatur illum multa turba populi, & mulierum, quæ plangebant, & lamentabantur eum, etiam omnes Apostoli in eius morte contristati sunt: secũdum quod prædixerat eis. Ioan. 16. Amen dico vobis: quia plorabitis, & flebitis vos? &c. Propter quod canit ecclesia. Tristes erant Apostoli de nece sui domini. Item quia dicitur Lucæ 23. quòd omnis turba eorum, qui simul aderant ad spectaculum illud, & videbant, quæ fiebant: percutientes pectora sua reuertebantur. Quomodò ergo Christus dicit, quòd non fuit qui simul cum eo contristaretur? Ad hoc respondet glos. quòd Christus loquitur de persecutoribus, qui scelus mortis Christi læti peregerunt. Vel aliter dicendum, quòd Christus hic loquitur secundum modum loquendi, quo dicitur nullus adest, vbi pauci sunt comparatiuè. Sicut dicitur nullus est in ecclesia, vel in foro: quia pauci sunt secundum quòd deberent, vel cõsueuerunt esse. Ita in morte Christi comparatiuè pauci fuerunt contristati: cum tamen omnes debuissent cõpati ei, cui etiam insensibilia compati videbantur: quia in morte Christi sol obscuratus est, terra mota est: & petræ scissæ sunt, & monumenta aperta sunt, vt patet Matth. 27. *Et qui consolaretur, & non inueni*, scilicet ex persecutoribus. Sicut enim consolatur medicũ, qui curatur infirmus, sic Christum consolatur, qui ad ipsum conuertitur: quod nullus ex persecutoribus fecit tempore passionis. Et si ali qui, pauci tamen fuerũt. Vnde de humilitate Christi dicitur. Nõ est, qui consoletur eam ex omnibus charis eius. Quin etiã mater eius compatiens non cosolabatur, sed eius augebat dolorem. *Comparatio.* *Consolari.* *Thren. 1.* E

1114 **Et dederunt in escam meam fel, & in siti mea potauerunt me aceto.**

Hîc ostendit Christus se exaudiendum ratione inflictæ pœnalitatis. Quantò enim maior est erudelitas iniustè persequentium, tantò facilior debet esse exaudi tio innocentis iniustè persecuti. Crudelitatem ergo Iudæorum allegans pro sua exaudi tione, dicit. *Dederunt in escam meam fel*, &c. Et vide quam clarè Dauid Christi passionem præuidit, quia ad literam ipsi Christo existẽti in cruce, dum diceret sitio, potum fellis & aceti propinauerunt. Vbi notandum, quòd Christo in passione bis Iudæi potum dederunt, vt narrat Matth. 27. Primò quando peruenerunt ad locum crucifixionis. Tũc enim crux extensa fuit in terra, & Christus affixus cruci. Et tunc antequam crux eleuaretur, sic Christo affixo cruci dederunt bibere vinum cum felle mixtum. Et secundum Marcum, hoc vinum vocatur myrrhatum, id est myrrha, quæ est amarissima, mixtum. Sic ergo potus Christo primò datus fuit felle mixtus, & vinum myrrhatum: quod duobus modis intelligitur. Primò quia in illo vino erat fellis, & myrrhæ mixtio, quorum vinum ponit Matth. dicens. Et dederunt ei bibere vinum felle mixtum. Secũdum verò ponit Mar. 15. dicens, & dabant ei bibere myrrhatum vinum. Secundò vt nomine fellis amaritudo intelligatur, & sic vinum myrrhatum, quia est amarissimum, dicatur felle mixtum. Et istos duos modos intelligendi ponit Augustinus in de consensu Euangelistarum, dicens. Secundum Matth. dederunt ei bibere vinum felle mixtum. Fel quippe pro amaritudine posuit. Myrrhatum enim vinum amarissimum est, quanquam fieri possit, vt fel, & myrrha vtrumque simul vinum amarissimum redderẽt. Secũdò autem cum iam in cruce fuisset per tempus, videns omnia à patre sibi imposita consummata, iam *Contristatio.* *Bibit cum felle & myrrha mixtum.* *August.* E

iam morti appropinquans, cum dixisset sitio: vas positum erat ibi aceto plenum, tunc illi spongiam aceto plenam hissopo circumponentes, obtulerũt ori eius. Ipse autem cum gustasset, noluit bibere. Istas ergo duas potiones amaras præuidens psalmista, dicit. Primò quoad primam. *Dederunt in escam meam fel.* Quantum verò ad secundam. *Et in siti mea potauerunt me aceto.* Sed hic duo occurrunt dubia. Primum, quare Psalmista dicit. *Dederunt in escam meam fel*, cum euangelista dicat: quòd dederunt ei bibere vinum felle mixtum. Aliud est enim esca, aliud potus. Hanc dubitationem glos. soluit dicens. In euangelio legitur ei oblatum vinum fel le mixtum: sed in potum, non in escam. Quomodo ergo nunc dicit psalmista. *Dederunt in escam meam fel*, & non dicit in potum? Respondit: mysticè ergo hoc dicitur. Vnde bene congruit quòd non dicitur fel dederunt in potũ, sed fel dederunt in escam: quia iam dominus escam acceperat, qui cum discipulis manducauerat pascha. Vbi sacramentum sui corporis manducauit, & ministrauit, quod est esca dulcis, esca suauis, esca veritatis Christi, quam commendat Apostolus dicens. Quoniam vnus panis, & vnum corpus multi sumus. In hanc ergo escam, id est, super hanc escam suauem quam cum discipulis acceperat, quæ est vnitas Christi in æternum: fel, id est, amaritudinem resistendo veritati, & resistendo euangelio, quod adhuc hodie facit cõtemptor sedẽtis in cœlo: & grauius peccat: quam qui crucifixerunt ambulãtem in terra. Sicut ergo tunc Iudæi, ita etiam hodie dant bibendum amarum potum, qui malè viuendo faciunt scandalum in ecclesia: vt hæretici amaricantes: hæc gloss. Est ergo sensus, quòd *dederũt in escam fel*, id est, fel, quod dederunt ad potãdum Christo, dederunt in escam Christi, id est contra escam, quam Christus in cœna sui corporis dederat discipulis. Secũdum dubium est: quomodo hic dicit potauerũt me: cum dicatur Matt. 27. quòd cum gustasset, noluit bibere, & sic non fuit potatus? Respondetur: quòd hic notat intentionem Iudæorum, qui volebant aceto Christum potare, in euangelio verò euangelista notat effectum. *Gloss.* *1. Quæst.* *Resp.* A B C D

1115 **Fiat mensa eorum coram ipsis in laqueum, & in retributionem, & in scandalum.**

Hîc consequenter Christus ponit Iudæorum punitionem: & est secunda pars principalis psalm. Et diuiditur in sex partes, secundum quòd sex pœnas Iudæis ex morte Christi prædixit esse futuras: quoniam ipsi primò ab inimicis fuerunt circundati, & obsessi. Secundò in Dei cultu fuerunt excæcati, ibi. *Obscurentur.* Tertiò à Romanis fuerunt captiuati ibi. *Effunde super eos.* Quartò vt vagabundi fuerunt per orbem dispersi, ibi. *Fiat habitatio.* Quintò in peccatis fuerunt multiplicati, ibi. *Appone.* Sextò de libro prædestinationis fuerunt cancellati, ibi. *Deleantur.* Quantũ ad primum notandum, quòd Iudæorũ principalia festa per octo dies celebrabant: & tunc omnes ad ciuitatem metropolim, scilicet Hierusalem, vbi erat templum, conueniebant. Et secundum Chrysosto. super illo verbo Ioan. 7. In nouissimo autem die magnæ festiuitatis: inter istos octo dies festiuitatis, prima, & octaua erat solennior, & circa Dei cultum magis vacabant: Per sex autem dies medios magis intendebant voluptatibus, lætitiis, & comestionibus. Cum autem Titus, & Vespasianus vindictam mortis Christi vellent facere, applicuerunt infrà octauam festi paschæ, & sic inuenerunt omnes Iudæos in Hierusalem congregatos solatiis vacantes, & mensis: & sic dum vacarent solatiis, & mensis, à Romanis illaqueati sunt. Quod præuidens psalmista dicit, *Fiat*, id est, fiet *mensa eorum coram ipsis in laqueum*, id est, quando insimul mensis, & epulationibus vacabant infrà octaua festiuitatis, à Romanis illaqueati fuerunt: quia statim ciuitas fuit circũdata: & ad modum laquei, ne quis euadere posset, obsessa. Et hoc est, quod eis prædixerat Christus. Circundabunt te inimici tui vallo, id est fossatis, & munitionibus circũcirca: ne aliquis euadere possit. Et iste talis laqueus fuit eis in retributionem, scilicet, propter culpam mortis Christi. Sic enim prædixerat eis Christus. Circũdabunt te, &c. eo quòd non cognoueris tempus visitationis tuæ. De hac retributione dictum est psal. 30. Veritatem requiret dominus, & retribuet abundanter facientibus superbiam. Hæc autem retributio fuit eis in scandalum. Scandalum enim secundum grammaticos est idem, quòd ruina: quia per istam conclusionem & illaqueationem factam à Romanis, Iudæi in ruinam ceciderunt, vnde scandalum, quod Christo præparabant, super eos cecidit: propter quod de Christo dicitur 1. Petr. 2. Hic est lapis offensionis, & petra scandali iis, qui offenderunt: & Matth. 26. Væ illi, per quem scandalum venit. Aliter autem, & magis mysticè hunc passum exponit Magister in gloss. dicens. Mensa scriptura sancta est, quia sicut in mensa diuersa fercula ad refectionem corporis ponuntur, ita & in sancta scriptura diuersæ sententiæ ad animarum refectionem. Vnde & in tabernaculo domini post introitum erat mensa, super quam erant duodecim panes de simila Deo positi. Panes duodecim: duodecim Apostoli sunt, & eorum successores, qui theologicis paginis inuigilare debent vt sint parati omni poscenti reddere rationem de fide, & spe. Vnde dicitur Malach. 2. Labia sacerdotis custodiũt scientiam. Hanc autem mensam habuerunt Iudæi, dum mandata Dei coluerũt, sed postquam à fide ieiuni sunt, hæc mensa coram ipsis gentibus data est: vt grauius doleant. Sic enim dicitur Matth. 21. Auferetur à vobis regnum Dei: & dabitur genti, &c. Est ergo sententia verficuli. *Mensa eorum*, id est, scriptura eorum, quę eis prolata est, & quæ gentibus coram ipsis data est, *fiat eis in laqueum*, id est in reprehensionem: vt qui litera alios astringebant, in ea obligati cadant. *Et in retributionem*: quia illis ablata, & gentibus data malorum retributio fuit: dum nolentes in ea epulari spiritualiter intelligendo, ab ea excluſi sunt. *Et in scandalum*: quia deferentes pacis auctorem, rixas sibi, & dissidia praua excitans. Ista tamen expositio magis mystica est, quam literalis. *Mensa.* *Laqueus.* *Scãdalũ.* *Mensa scriptura sancta.* D E

1116 **Obscurentur oculi eorum, ne videant, & dorsum eorum semper incurua.**

Hîc ponitur secunda pœna, quæ est interioris hominis excæcatio. Iudei enim, qui erant scripturarum doctores, in Christi presentia intellectum scripturarum perdiderunt, & datus fuit gentibus. Propter quod Christus dicit. Ego veni in iudicium *Festa Iudæorum.* *Chrysost.* *Iudæorũ excæcatio.* *Ioan. 9.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

in hunc mundum, vt qui non vident, videant, & A qui vident, cæci fiant. Quod ad literam de Iudæis, & gentibus intelligitur, quia Iudæi Christum recipere nolētes: intellectum scripturarum amiserunt, & gentiles, qui scripturas sanctas ignorabant, per spiritum sanctum intellectum scripturarum receperunt. Dicat ergo de Iudæis. *Obscurentur oculi eorum, ne videant*, scilicet, oculi interiores. *Et dorsum* Oculos. Dorsum. *eorum semper incurua*: vt scilicet mens eorū de vno pecccato ad aliud cadat. Vel aliter, per oculos Iudæorum intellige ipsorum scribas, & legis doctores, qui lumen scripturarum aliis præstabant. Per dorsum verò intellige subditos, & minores. Et sic est sensus. *Obscurentur oculi eorum, ne videant*, scilicet doctores eorum lumen sciētię perdent. *Et dorsum eorum semper incurua*, id est, minores: quia, dum scientiam perdunt, qui aliis ducatum præstant, sequentes ad terrena quærenda inclinantur. Et sic Greg.25. mo. c. vlt. iſtum versum exponit Greg. dicēs. *Obscurētur oculi eorum*, &c. ac si dicat, qui humanæ vitę actionibus quasi præuidendis itineribus præsunt, veritatis lumen non habeant, vt & qui sequuntur subditi iniquitatum suarum oneribus incuruati omnem statum rectitudinis amittant: quod factum proculdubio in Iudęa nouimus: cum in ipso nostri redemptoris aduentu Phariseorum, scribarùmque turba, ac sacerdotum à vero lumine mentis oculos clausit: & per prępositorum exempla gradiens in infidelitatis tenebris populus errauit. Consimiliter C iſtum textum ad propositum adducit Apostolus ad Rom. 11.

1117 Effunde super eos iră tuam, & furor iræ tuæ comprehendat eos.

Hic ponitur tertia pœna, quę fuit à Romanis captiuatio. Notandum, quòd, vt dictum fuit superius versiculo 12. quamuis ira, & furor non cadant in Deo, quia tam ira, quam furor sunt passiones, Sap. 12. Ira Dei. Furor Dei. motum animi contra aliquem significantes: qui motus non cadit in Deo, qui nunquam ira, vel furore cōmouetur, dicente sapiente Deo. Tu autē, domine virtutum, cū tranquillitate iudicas. Cum tranquillitate autem non stat ira, neque furor. Sed dicitur Deus iratus, vel furibundus iuxta nostrum modum loquendi, quia ad similitudinem irati, vel furibundi quandoque videtur punire malos. Differt ergo isto modo in Deo Ira à furore: quia tunc dicitur Deus iratus contra peccatores: quando ipsos punit vt emendet: quia iraſcitur contra nos Deus, vt nos conuertat, non vt perdat, vt dicitur de pœniten. distin. 1. sed econtrario. Propter quod Deute. 32. dicitur Deo. Cum iratus fueris, misericordię recordaberis. Furit autem, quando punit, vt Ira Dei in præsenti: furor Dei in futuro. dānet. Et sic ira Dei effunditur in præsenti: sed furor in futuro malos comprehendit. Propter quod Iob. 35. dicitur. Nunc enim non infert furorē suū, E neque vlciſcitur scelus valdè. Ad propositum autem tunc super Iudęos effudit iram suam: quando puniuit eos in presenti per Romanos principes ipsos cruciando, venundando, captiuando: & per totum orbem dispergendo. Ex qua punitione non est dubium, multos ad Deum fuisse conuersos. Sed faror irę suę comprehendit eos, quando obstinatos in malo supplicio damnat ęterno. Hoc ergo notās hic psalmista ait, *Effunde super eos iram tuam*, ipsos per Romanos captiuando, & cruciando: sed in futuro obstinatos, *furor iræ tuæ comprehendet eos.*

In vita enim prędenti quoad animam nullus comprehensus dicitur quia voluntas libera de malo ad bonum, & econtrario lib erè potest permutari. Sed in futuro malı comprehenduntur: quia à malo ad bonum conuerti non possunt. In prędenti ergo punit iratus, sed in futuro comprehendit furibundus.

1118 Fiat habitatio eorū deserta, & in tabernaculis eorum non sit, qui inhabitet.

Hic ponitur quarta Iudęorum pœna, scilicet ip B sorum per orbem dispersio. Et primo ponitur hęc pœna. Secundò ipsius redditur causa, ibi. *Quoniam quem tu percussisti.* Quantum ad primum sciendum, quòd iste versus dupliciter exponitur, scilicet de habitatione temporali, & spirituali. De temporali: quia Romani capta ciuitate Hierusalem, ipsam destruxerunt: & maximè templum, & palatium regis, quæ erant in monte Sion, ita vt nullus in illis habitare posset: quia funditus destructa. Reliquam autem ciuitatem destruxerunt, non quidem funditus, quin aliqua habitatio ibidem remaneret ad tē pus: sed postea funditus destructa fuit, sicut prædixerat Christus, Lucæ 19. Non relinquent in te lapidem super lapidem &c. Et hoc secundum Greg. ipsa ciuitatis transmigratio testatur: quia nunc in eo C constructa est, vbi extra portam fuerat dominus crucifixus: vnde prior illa Hierusalē funditus euersa est. Intelligitur ergo iste versus de habitatione temporali templi, & palatiæ regalis, in quibus maximè Iudæi confidebant. Etsi pro tunc aliqua pars ciuitatis, vel domus remanserit in qua aliquis habitare posset: non tamen aliquis Iudæus ibi habitare poteſt. Vnde hic dicit gl. *Et non sit, qui inhabitet in ea*, id est inhabitatione templi, & palatij simpliciter, Vel si ad ciuitatem referatur: *Non sit qui inhabitet in ea*, scilicet de numero Iudæorum. Secundò exponitur de habitatione spirituali. Nam ibi habitat Deus, vbi adest per gratiam. Et sic ante solū in D Iudæis habitabat, quoniam solum Iudæa Deū colebat. Psal. 75. Notus in Iudæa Deus, &c. Et ibi. Habitatio eius in Sion. Sed propter Christi persecutionem ab eis recessit Deus, & transmigrauit ad gentes. Et hoc est, quòd dicit: *Fiat habitatio eorum deserta*, id est deserantur eorum mentes à Deo, *Et non sit qui inhabitat in ea*, id est & Deus non sit ille qui habitet in ea: sed diabolus, secundum quod prædictum fuerat Esa. 13. Habitabunt ibi struthiones, & pilosi saltabant ibi.

1119 Quoniam quē tu percussisti, per E secuti sunt, & super dolorum vulnerum meorum addiderunt.

Hic ponitur causa prædictæ dispersionis. Vbi notandum, quòd eadem res à duobus potest fieri, ab vno scilicet benè, & virtuosè, ab alio autem malè, & vitiosè. Sicut duo medici possunt dare eādem potionem infirmo: vnus ad finem, vt ipsum sanet: alius ad finem, vt ipsum occidat, & tamen eadem potio erit. Sic & de passione Christi. Nam Christus traditus fuit in mortem à patre, & à Iudæis. Tradidit illum pater. Roman. 8. Proprio filio suo

suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit A illum. Tradiderunt illum iniqui. Actuum 2. Iesum traditum per manus iniquorum, quē interemistis. Vnum ergo fuit opus passio Christi, sed à Deo bene, à Iudæis autē malè. Vnde Magist. lib. 3. dist. 21. Traditus est Christus à patre, traditus est à seipso, traditus est à Iuda, & Iudæis. Ab istis omnibus vna res facta est. Quid ergo discernit inter illos? quia hoc fecit pater, & filius ex charitate. Iudas verò ex Voluntas. proditione. Vnde non quid facit homo, sed qua voluntate, considerandum est. In eodem facto inuenimus Deum, & Iudā, Deum benedicimus, Iudam detestamur: quia Deus cogitauit nostram redemptionem, Iudas cogitauit pretium, quo vendidit dominum. Passio ergo Christi & opus fuit Iudæorum, & Dei, &c. Ex quibus apparet, quòd Christus in passione percussus fuit à patre, sed bona voluntate nostræ redemptionis & pro satisfactione peccatorum nostrorum. Esa. 53. Propter scelus populi mei percussi eum. Et hoc est, quod Psalmista patri loquitur, dicens. *Quoniam quem tu percussisti per se*, scilicet quasi dicat secūdum gl. patri. Percussisti Christum, non pro culpa sua, sed pro redemptione generis humani, illum isti persecuti sunt, scilicet ad malum: quia mala voluntate ipsum ad mortem deduxerūt. Vnde supra versi. 1094. Persecuti sunt me iniustè, quæ non rapui, tunc exoluebam, vide ibi. Et vide eorum malitiam: quia adhuc non fuerunt contenti persequi Christum ad mor- C tem, nisi etiam super Christi mortem adderēt persecutiones Apostolorum, martyrum, & aliorum fidelium. Et hoc est, quod subdit. *Et super dolorem vulnerum meorum addiderunt*, quia non solum persecuti sunt Christum, sed etiam membra eius, vt puta Stephanum lapidādo, Iacobum gladio perimendo, & alios fideles incarcerando. Si ergo quæris causam, quare habitatio fuit deserta, respondet Christus, *quia quem tu percussisti*, id est me, &c. Et istam causam sub aliis verbis exprimit Christus, dicens. Eo quòd non cognoueris tempus visitationis tuæ, scilicet mei aduentus, veneram enim Luce 19. visurus, & saluaturus te.

1120 Appone iniquitatē super iniquitatem eorum, & non intrent in iustitiam tuam.

Hic ponitur eorum quinta pœna, quæ est in peccatis multiplicatio. Qualiter autem Deus apponit iniquitatem super iniquitatem, cum Deus iniquitatem non faciat, sed neque diligat? aliis verbis ostendit Paulus ad Rom. 1. dicens. Propter quod Deus tradidit illos in desideria cordis eorum, &c. Vbi glo. Tradere autem est permittere, Qualiter Deus adducit peccato. non incitare, non immittere. Et similiter apponere iniquitatem iniquitati est permittere. Præcedentibus quippe culparum causis, iure, & merito deseruntur à Deo peccatores, vt in aliis peccatis cadere permittantur, vt ostendit Gregor. 25. Gregor. 25. mor. c. 12. moral. cap. 12. dicens. Omne quippe peccatum, quod citius pœnitendo non tergitur, peccatum est, & causa peccati, aut peccatum est, & pœna peccati. Peccatum namque, quod per pœnitentiam non diluitur, ipso suo pondere ad aliud trahit. Vnde fit, vt non solum sit peccatum, sed peccatum, & causa peccati. Ex illo quippe vitio culpa subsequens oritur ex quo cæcata mens ducitur, vt

Peccatum est pœnitētia peccati & causa.

A peius & in alio ligetur. Sed peccatum, quod ex peccato oritur, non iam peccatum tantummodo, sed peccatum est, & pœna peccati: quia iusto iudicio Deus omnipotēs cor peccantis obnubilat, vt præcedentis peccati merito etiam in aliis cadat. Hinc enim voce angeli ad Ioannem dicitur. Qui nocet, noceat adhuc, & qui in sordibus est, sordescat adhuc. Apoc. 22. Hinc Dauid ait. *Appone iniquitatem super iniquitatem eorum*, &c. Vel etiam iniquitati apponitur iniquitas: quia peccatum quātum vlterius procedit fortius aggrauatur, sicut viam rectam deserens, quantum amplius procedit, amplius errat, vt patet de duabus lineis rectis procedētibus à centro ad circunferentiam, quæ quanto vlterius pro- B cedunt, magis abinuicem distant. Vel aliter, & facilius. Vbi notandum, quòd accipitur quandoque pro culpa iniquitas, vt patet psalm. 50. Quoniam iniquitatem meam ego cognosco. Quādoque pro pœna peccati, vt Esa. 53. Omnes nos errauimus, & dominus posuit in ipso iniquitates omn ū nostrum, scilicet pœnam peccatorum. Cum ergo dicitur hic. *Appone iniquitatem super iniquitatem eorum*, primo loco iniquitas stat pro pœna, secundo pro culpa, vt sit sensus. *Appone iniquitatem*, id est, pœnam debitā *super iniquitatem*, id est supra peccata, quod est reddere eis pœnam peccatis ipsorum debitam. Et tunc ly apponere, propriè competit Deo, quia pœnam apponit Deus, & punit & non solum permittit.

1121 Deleantur de libro viuentium, & cum iustis non scribantur.

Hic ponitur sexta pœna, quæ est de libro vitæ cancellatio. Vbi notandum, quòd aliquis dicitur scribi in libro vitæ, siue prædestinationis diuinæ tripliciter, scilicet primò secundum æternam Dei prædestinationem. Secundò secūdum præsentem iustitiam. Tertiò secūdum opinionem propriam. Primo modo scribuntur ab æterno, qui sunt præ- D destinati, & electi à Deo, sicut fuit Petrus, & tales. de dicto libro delentur secundum præsentem iustitiam, quando mortaliter peccant, sed non delētur secundum æternam præscientiam, quia finaliter saluantur. Secundo modo scribuntur omnes Prædestinatio. Reprobatio. qui sunt in statu gratiæ, quamuis æternaliter sint reprobati. Et tales delentur: quia finaliter in pec- Deleri de libro vitæ quid sit. cato moriuntur. Tertio modo scribuntur illi, qui de sua iustitia præsumētes, se in libro vitæ scriptos putant, licet non sint. Et tales delentur, quando experimentaliter se vidēt damnatos. Hic ergo loquitur de deletione facta secundo modo & tertio modo. Et est sensus. *Deleantur de libro viuentium*, id est finaliter in peccato decedant, & cum iustis, qui sunt in libro secundum æternam Dei præsciētiam, nō scribantur. Et hoc fuit impletum de persecutoribus Christi. De ista materia vide diffusè in decretis, de pœn. dist. 4. in multis capitulis.

1122 Ego sum pauper, & dolens, salus tua, Deus, suscepit me.

Hæc est tertia pars principalis psalm. in qua Christus ex omnibus prædictis consurgit ad Dei laudem, & gratiarum actionem. Et diuiditur in partes quatuor, quia Christus primò suæ resurrectionis explicat beneficium. Secundò gratiarum

Universidad de Deusto
Biblioteca

actionis exhibet officium, ibi. *Laudabo nomen Dei.* A
Tertiò fidelium ad hoc excitat consortium, ibi.
Nota. *Videant pauperes.* Quartò beatorum prædicat solatium, ibi. *Quoniam Deus saluam faciet Sion.* Quantum ad primum sciendum, quòd beneficium collatum alicui, tanto maius apparet, quanto recipiens in maiori necessitate consistit. Maius enim esset beneficium pauperi accipere denariũ, quàm diuiti equum. Ideo ad magnificandum resurrectionis beneficiũ, Christus primo præmittit suam
Pauper id est humilis. necessitatem, dicens. *Ego sum pauper, & dolens.* Vbi nota, quòd pauper quandoque dicitur idem quòd humilis. Matth. 5. Beati pauperes spiritu, &c. Vbi Auguſt. in sermone Domini in monte. Spiritus audaciam, & superbiam significat. Vnde vulgo super bi magnum spiritum habere dicuntur, nam spiritus vētus vocatur. Quis verò nesciat superbos inflatos dici tanquam vento distentos? Quapropter
Christus Pauper. hic rectè intelliguntur pauperes spiritu, id est humiles, & timentes Deum, id est, non habentes inflantem spiritum. Et isto genere paupertatis, nullus fuit pauperior Christo, qui cum in forma Dei esset, humiliauit semetipsum factus obediens vsque ad mortem crucis. Secundo pauper significat egenum rebus mundi. Sic enim dicitur, psalm. 73. Pauper, & inops laudabunt nomen tuum. Et isto modo Christus fuit etiam pauper: quia in paupertate natus, in paupertate conuersatus, in pau per C
tate mortuus, & sepultus: quia in alieno sepulchro
2. Cor. 8. repositus. Propter quod de Christo dicitur. Scitis enim gratiam domini nostri Iesu Christi, quoniã propter nos egenus factus est, cum esset diues, vt illius inopia nos diuites faceret. Vnde Christus di
Matth. 8. cit. Vulpes foueas habent, &c. filius autem hominis non habet, vbi reclinet caput suum. Consimiliter ergo hic dicit. *Ego sum pauper, & dolens,* scilicet ratione passionis. In qua passione, vt dicitur Esa. 53. Languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portauit. Propter quod dicit psal. 87. Pauper sum ego, & in laboribus à iuuentute mea.
Resurrectio dicitur susceptio. Omnis dolor irruet in eum. Iob 20. Sequitur. *Salus tua, Deus, suscepit me,* scilicet me resuscitando à morte. Vnde psal. 72. patri dicebat. Tenuisti manum dexteram meam & in voluntate tua deduxisti me, & cum gloria suscepisti me. Sic ergo suscipere notat resurrectionem. psal. 3. Tu autem susceptor D
meus es, gloria mea, &c. Hanc resurrectionem postulat Christus, vt inimici confundantur, dicens. Suscipe seruum tuum in bonum, vt non calumnientur me superbi.

Laudabo nomen Dei cum cãtico, & magnificabo eum in laude. 1123

Hic Christus insurgit ad gratias. Et duo facit, quia primo Deum laudat, secundo Dei laudem E
exaltat ibi. *Et placebit.* Quantum ad primum nota, quòd canticum significat lætitiam mentis interiorem, vt dictum fuit versic. 29. Et sic Deum laudat cum cantico, qui Deum læto corde exaltat, quod dicitur ad differentiam illorum, qui laudant cantando ore, sed cor habent alienum, vt hypocritæ, pigri, & negligentes, *Et magnificabo eum in laude.* Non est intelligendum, quòd ex laude nostra aliquid Deo accrescat, propter quod à nobis magnificus fieri dicatur, sed magnificamur in illo, dum laudibus extollimus ipsum. Vnde qualiter nos magnificamur in Deo, & nos Deum magnificamur, vide supra versi. 272. & 503. Aliter exponit istum versum Hugo, vide in originali, vers. 1002.

Et placebit Deo super vitulũ nouellũ, cornua producẽtẽ, & vngulas. 1124

Hic laudem Dei exaltat. Vbi notandum, quòd in antiqua lege offerebantur sacrificia animalium vitulorum, hircorum, & huiusmodi, quæ quidem de se Deo non erant accepta, sed solum ratione deuotionis offerentis. Sed sacrificium laudis cum cantico, id est ex deuoto corde procedentis, ratio
B
ne sui Deo est acceptum. Et hoc est, quod hic dicit, quòd sic laudare Deum cum cantico, placebit Deo super vitulum, &c. id est magis quàm sacrificium vituli, qui ad literam producit vngulas, & cornua. Vel per sacrificium laudis dicitur sacrificium Eucharistiæ, vt fuit superius ostensum versic. 823. Certum est autem, quod istud magis Deo placet, quàm sacrificium vitulorum. Propter quod dicitur Psal. 49. Sacrificiũ laudis honorificabit me, &c. Vel per vitulum nouellũ, &c. intellige superbos, & lasciuos sudeos, vt supra versic. 840. De qui
Psal. 21. bus dicit Christus. Circundederũt me vituli multi. Et illi vituli producebant cornua, & vngulas, scilicet cornua superbiæ contra Christum, & vngulas
C
rapinę contra proximum. Quia sacerdotes Iudeorum, ne sacrificia carnalia perderent, Christum superbè sunt persecuti, & cum illis sacrificiis expoliabãt subditos. Vult ergo dicere Psalmista, quòd sacrificium laudis, scilicet noui testamenti, & Eu-
Placent Deo mul-ta. charistiæ placet Deo *super vitulum,* &c. id est, plus quàm sacrificia sacerdotũ legis antiquæ. Hic nota, quòd multa Deo singulariter placent, scilicet deprecatio humilium ad exauditionẽ. Iudith 9. Humilium, & mansuetorum semper tibi placuit deprecatio. Secundò tribulatio innocẽtium, quò ad probationem. Iob 1. Sicut domino placuit, sic factum est. Tertiò confessio pœnitentium, ad peccati detractionem. Malach. 3. Placebit Deo sacri-
D
ficium Iuda, qui confessio interpretatur.

Videãt pauperes, & lætẽtur, quærite dominum, & viuet anima vestra. 1125

Hic ad Dei laudem fideliũ aduocat cõsortium. Et primò facit hoc. Secundò adducit motiuum, ibi. *Quoniam exaudiuit.* Quantũ ad primum sciendum, quòd nomine pauperum intelligit primitiuos fideles, vt Apostolos, & alios, qui in primitiua ecclesia nihil possidebãt, sed omnia erant eis cõmunia, vt habetur Act. 4. Habere enim in communi, non obuiat veræ paupertati. Vel per pauperes intelligit humiles, vt dictum est, supra versi.
E
1122. Et tunc hortatur omnes fideles, qui in humilitate fundari debent, dicens. *Videant pauperes. Videant,* scilicet Christum trãsisse de morte ad vitam, de pœnis ad gloriã. Videant etiam per Christum sacrificia antiquæ legis in vnum verum sacrificium Eucharistiæ permutata. Et ideo ex hoc lætentur laudantes Deum, & sic sacrificium laudis offerẽtes. Et ex hoc vide differentiam inter sacrificia legis antiquæ, quæ fiebant in vitulis, agnis, & aliis animalibus, quæ solum diuites offerre poterant: quia pauperes illis carebant. Sacrificium autem laudis nouæ legis commune est omnibus tam

tam pauperibus quàm diuitibus, à quo nullus se A
excusare potest: quia hoc sacrificium stat in mente, illa autem in rebus exterioribus. Dicat ergo. *Videant pauperes, & lætentur,* scilicet in Christo. Vbi nota, quòd lætitia est multiplex, scilicet temporalis, spiritualis, & æternalis. Vide supra ver. 841. Vn
Psal. 96. & psal. 31. de psal. dicit, Lætamini in domino, & exultate iusti, quasi dicat non in mundo, sed in Christo domino. Propter quod subdit. *Quærite dominum, & viuet*
Quærere Deum. *anima vestra,* id est quærite dominum per fidem, & amorem, & viuet anima vestra vita gratiæ. Qualiter autem quærendus sit Deus, notandum, quòd aliqui Deum non quærunt, nec inueniunt, aliqui Deum quærunt: sed non inueniunt, aliqui Deum
B
quærunt, & inueniunt. Primi sunt, qui totam
Nota. spem suam in temporalibus ponunt, de Deo nihil curantes, figurati per regem Asa. de quo dicitur 2. Paralip. 16. quòd ægrotauit dolore pedum vehementissimè, nec in infirmitate sua quæsiuit dominum, in arte medicorum confisus, & mortuus
Asa. est. Vbi nota, quòd per regem Asa, qui plasmatio interpretatur, significatur homo, quem Deus fecit quò ad corpus, & creauit quò ad animam, qui ideo rex dicitur: quia omnibus creaturis præpositus fuit. Tales autem multi sunt solum quærentes temporalia, & non Deum, & moriuntur non solum corporaliter, sed etiam æternaliter, qui infirmantur in pedibus, id est in affectionibus mentis, quas ad vana mundi applicant. Vnde de talibus dicitur 2.
C
Paral. 15. Si quis nõ quæsierit dominum, moriatur. Secundi sunt, qui stant in carnis delitiis. Isti figurantur per sponsam, quæ dicit. Cant. 3. In lectulo meo per noctes quæsiui, quem diligit anima mea, & non inueni. Tertij sunt, qui in munditia, & puritate cordis eum quærunt. Et tales inueniũt figurati in Magis, qui venerunt Hierosolymam quærentes regem Iudæorum, & ipsum inuenerunt.
Nota qua liter tripliciter est quærẽdus Christus. Matth. 2. Et nota, quòd Magorum exemplo, Christum tripliciter quærere debemus, scilicet festinãter, ne morte præueniamur, perseueranter vt ad fidẽ perducamur, gaudenter, ne coacti iudicemur. Primò quæramus festinãter, quamuis enim certus
D
sit quilibet, quòd quandocunq; per pœnitentiam perfectè Deum quæsierit, quòd placatũ inueniet per gratiam, tamen dubius esse debet, an in futurũ ipsum debitè poterit inquirere: quia vt dicitur Eccles. 9. Nescit homo finem suum, quilibet ignorat quid sibi futurum tempus apponat. Quia etsi Deus pœnitenti veniam spopondit, peccanti tamen diem crastinum non promisit. Propter quod Christus dicit. Prouer. 8. Qui mane vigilauerit ad me, inueniet me. Et dicit mane, quia statim habita opportunitate, debes de peccato dolere, & per pœnitentiam quærere Deum. Sic & Magi fecerunt: quia statim Christum natum quęsierunt. Et hoc est quod dicitur. Eccles. 5. Ne tardes conuerti ad do-
E
minum, &c. vnde Esa. 55. Quærite dominum, dum inueniri potest, &c. Et Magister lib. 4. distinct. 20. Dico tibi, dum sanus es, pœnitentiam age, &c. Secundò quæramus ipsum perseueranter. Quid
Videbunt. Isai. 10. enim bonum facere proficit, si ante finem vitę deseratur? quoniam secundum Isidorum vtrumquẽque Deus iudicat non de sua vita præterita, sed de suo fine, & Christus ait: Qui autem perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit. Vnde dicitur Hierem. 29. Cum quæsieritis me in toto corde vestro, inuenietis me. Psalm. 104. Quærite dominum & confortamini, quærite faciem eius semper.

Quærit Deum in parte cordis, qui ad tempus illum quærit, sed in toto corde, qui perseueranter. Tertiò quæramus lætanter. Omnia enim bona nostra cum lætitia cordis debent fieri, non cum tristitia, quia omnes triste coactum, & violentum iudicatur, & nullum coactũ seruitium apud Deum meretur præmium. Et hoc est, quod dicitur psalmo 69. Lætentur in te omnes, qui quærunt te. Sic enim & Magi quærentes dominum, gauisi sunt gaudio magno. Sic & nunc conformiter psalmista dicit. *Audiant pauperes, & lætentur, quærite dominum,* &c.

Quoniam exaudiuit pauperes do minus, & vinctos suos non despexit. 1126

Hic ostendit Christus motiuum, quare cum lætitia Deum debemus quærere, quia scilicet deside- Deus in lætitia quærendus. ria pauperem adimplet, captiuos liberando. Per pauperes enim intellige humiles, quos exaudit Deus, quoniã inter virtutes humilitas orationem exaudiri facit, vt patet suprà versic. 315. & 362. & 437. *Et vinctos suos non despexit.* Per vinctos intellige sanctos patres, qui vincti tenebantur in lymbo, quos Christus resurgendo liberauit Zach. 9. Tu autem in sanguine testamenti tui eduxisti vinctos de lacu, in quo non erat aqua. Vel per vinctos accipe peccatores, quoniam vt dicitur. Prouerb. 5. Funibus peccatorum suorum constringitur quisque. Sed nota, quòd peccatores sunt duplices, ali- Peccator duplex. qui sunt Dei, & aliqui diaboli. Dei sunt peccatores, qui tamen æternaliter à Deo sunt prædestinati, sed diaboli sunt, qui à Deo æternaliter sunt reprobati. Primos Deus nõ despicit, sed finaliter saluat, & liberat. Sed secundos finaliter despicit, & damnat. Vnde de primis hic postulat psalmista. d. *Et vinctos suos non despexit.* Vel *vinctos suos,* id est præceptis suis, & legibus astrictos.

Laudent illum cœli, & terra, mare, & omnia reptilia in eis. 1127

Hic ex prędictis ostendit omnem creaturam ad Deum laudandum obligatam. Et primò proponit laudem debitam. Secundò ostẽdit laudis causam, ibi. *Quoniam Deus.* Quantum ad primum sciendum, quòd laus est duplex, quædam verborum, & quædam operum. De laude verborum dicitur 2. Paral. 29. Præcepit Ezechias, vt laudaret dominũ sermonibus Dauid. De laude operum dicitur de sapientia increata Prouerb. 31. Laudent eũ in por- Laudare Deum. tis opera eius. Laudare Deum verbis, & operibus potest omnis creatura rationalis, quia ipsum laudat sermonibus, dum ipsum verbis verum Deum confitetur. Psalmus. Labia mea laudabũt tc. Laudat operibus, dum mandata Dei, & ordinem sibi à Deo datum perficit omnis creatura. Isto modo homo laudat Deum, quando mãdata Dei perficit. Solum laudat Deum: quando ordinem sibi datum à Deo conseruat, sic mare, &c. Hęc omnia insensibilia Deum laudant, dum seruando ordinem à Deo sibi datum, ipsum Deum laudandum nobis ostendunt. Hic ergo ex Christi resurrectione sic omnem creaturam ad Dei laudem excitat, vt sicut omnis creatura in Christo passo turbationem ostendit, sic & in resurrectione lætetur. Nam Angeli suo modo fuerunt turbati. Esa. 33. Angeli pacis

Universidad de Deusto
Biblioteca

cis amarè flebût. Cœli, quia sol obscuratus est. Ter A ter multæ dicuntur ecclesiæ, vt ecclesia Romana, Constãtinopolitana, Rauennen. &c. Apostoli autem spiritu sancto recepto, per orbem diuisi ciuitates ædificauerunt, id est ecclesias, quod notans Psalmista dicit. *Et ædificabuntur ciuitates Iudæ*, id est ecclesiæ Christi, qui per Iudam significatur: quia fuit de tribu Iuda. Potest etiam exponi de ecclesia triumphante, quæ Sió appellatur, quia Deũ facietenus speculatur. De qua dicit Apostolus ad Heb. 12. accessistis ad Sion montem, & ciuitatẽ Dei viuentis Hierusalem cœlestem &c. Et de hac cœlesti Sion dicit: *quoniam Deus saluam faciet Sion*: quia, scilicet per homines beatificatos restauratur angelorum ruina, & sic *ædificabuntur ciuitates Iudæ*, id est ordines angelorum restaurabuntur, qui dicuntur *ciuitates Iudæ*, id est Christi, qui fuit de Iuda: quia in beatis angelis, & hominibus, qui sunt ciues supernæ ciuitatis, est summa voluntas, vnitas & concordia.

Et inhabitabunt ibi, & hęreditate 1129
acquirent eam.

Hoc similiter exponitur de ecclesia militante, & triumphante. Vbi notandum, quòd differentia est inter habitare, & inhabitare. Nam habitatur corpore, sed inhabitatur mente, quoniam inhabitare est intus habitare. In ecclesia militante multi habitant, qui non inhabitant, vt puta, qui nomine sunt christiani, non re. Sed illi inhabitãt, qui re, & mente ecclesiæ sunt membra, sicut fuerunt apostoli, & alij Christi fideles. De quibus dicitur psal. 67. Deus, qui inhabitare facit vnius moris in domo: quia in ecclesia nullus mente inhabitat, nisi cum cæteris fidelibus sit vnius moris, & voluntatis. Et tales ecclesiam sibi hæreditate acquirunt spe. De beatis autem exponitur, quòd in cœlesti Hierusalem beati inhabitabunt ibi. *Et hæreditate acquirent eam*, id est stabiliter in perpetuum ibi habitabunt: quia Deus hæreditas eorum erit, psalm. 15. Dominus pars hæreditatis meæ. De hac hæreditate, vide supra ver. 974. & 975.

Philosophus 10. de anima text.

Habitare. Inhabitare.

1128 Quoniã Deus saluam faciet Sion, & ædificabuntur ciuitates Iudæ.

Hîc beatorum explicat gaudium, siue solatium. Vbi notandum, quòd omnes tres versus sequẽtes D exponuntur, nõ solum de viatoribus, vel de ecclesia militante: sed etiam de triumphatoribus, & ecclesia triumphante. Primo ergo exponitur de ecclesia militante. Vbi notãdum, quòd per Sion intelligitur militans ecclesia, & ratione nominis, & ratione operis. Ratione nominis: quia Sió interpretatur specula, & ecclesia militãs videt per speculum in ænigmate. Et iam ratione operis: quia in monte Sion incœpit Christi ecclesia ædificari per Christi prædicationem, quoniam in templo quod erat in monte Sion, Christus pluries prædicauit. Ibi etiam Christus cœnauit, & sacramentũ eucharistiæ confecit. Ibi spiritum sanctum misit apostolis, quo informati apostoli ecclesiam per orbem dilatauerũt. De hac ergo dicit, quòd tenemur laudare Deum, ratio, *quoniam Deus saluam faciet Sion*, id est ecclesiam militantem: quia scilicet, saluabit omnes, qui sunt membra ecclesiæ: saluabit in præsenti, quia apostolos, & alios fideles fortificabit, ne per peccatum cadant aduersitatibus pressi, vt patuit in apostolis, & martyribus. Et saluabit in futuro eorum meritis dando præmia. Quæ autem sint eorum merita ostendit dicens. *Et ædificabuntur ciuitates Iudæ*. Ecclesia enim catholica dicitur ciuitas, eo quòd in ipsa sit ciuium vnitas. Et quamuis sit solum vna ecclesia generalis, tamẽ particulari-

Sion significat ecclesiam.

Et semen seruorum eius possidebit eam, & qui diligunt nomen eius, habitabunt in ea. 1130

Hîc exponit, qui sunt illi, qui habitant in ecclesia militante, vel triumphante. Vbi nota, quòd nomine seminis imitatores intelliguntur, eo quòd semen, quod nascitur ex arbore, vel herba, imitatur, & continet naturam herbæ, vel arboris, ex qua oritur, vnde simile generat. Sic & in hominibus illi vocantur semen alterius, qui illius mores imitantur. Sic enim semen bonorum vocantur boni psalm. 21. Qui timetis dominum, laudate eum, vniuersum semen Iacob, glorificate eum. Consimiliter & mali malorum semen dicuntur. Dan. 13. Semen Chanaan, & non Iuda, &c. Serui autem Dei vocantur propriè patres antiqui, qui Dei voluntatem seruabant, vt Abraham, Isaac, & Iacob, vel quia ipsi à Deo seruabantur. Nam vt ait August. 19. de ciuitate Dei. Origo vocabuli seruorum in Latinam linguam inde creditur educta: quia ij qui iure belli à victoribus poterant occidi, conseruabantur, & serui fiebant à seruando appellati.

Semen.

Serui.

Sic

Sic ergo sancti patres serui Dei dicuntur: quia ab A ipso Deo seruati, ne à dæmone per peccatum occiderentur finaliter. *Semen ergo seruorum eius possidebit eam*, scilicet hæreditatem, id est imitatores patrum sanctorum. Et sic exponit glo. dicens. *Semen seruorum eius, &c.* id est imitatores fidei, & bonorum operum sanctorum patrum. Sed quia nullus potest imitari sanctos patres, nisi Deum diligat, ideo exponit quid per nomen seminis intelligat, dicens. *Et qui diligunt nomen eius habitabunt in ea.* Vbi gloss. Hi sunt semen seruorum, non qui carne filij sunt: quia etiam serui dilexerunt nomen eius, qui non diligunt, non se dicant semen eius, & qui diligunt nomen eius, non se negent semen seruorum eius. Et nota, quòd hic accipitur pro re B significata per nomen Dei.

PSALM. LXIX.

1131 DEus, in adiutorium meum intẽde, domine, ad adiuuãdum me festina.

Hîc psalmus talem habet titulum. *Psalmus Dauid in rememoratione, quòd saluum fecit eum dominus.* Pro cuius expositione sciendum, quòd istum psalmum fecit Dauid, quãdo ab Absalon filio suo, Deo permittente propter peccatum adulterij, & homicidij commissum in Bersabe, & Vriam de Hierusalem fugit. Nam vt habetur 2. Regum 15. Fuit enim tunc in magno mortis periculo, à quo tamen saluus factus est, ipsum Deo protegente mediante consilio Chusi, & eius inimici fuerunt mortui, & dissipati. Et tunc hoc videns Dauid fecit istum psalmum, in recordatione tanti beneficij à Deo recepti. Ex quibus patet materia psalmi, & tituli. cuius sensus est iste. Psal. Dauid, scilicet quem fecit Dauid, *in rememoratione, quod saluum fecit eum dominus*, scilicet à persecutione Absalon, & aliorum. Et sic quantum ad literam iste psalmus habet tres partes: quia Dauid in ista persecutione primo petit inimicorum deiectionem. Secundò amicorum D exultationem, ibi. *Exultent, &c.* dic vt Nic. Quantum verò ad sensum propheticum sciendum, quòd iustorum recordatio stat in duobus, scilicet in recordatione peccatorum commissorum, propter quæ Dei iudicium timemus, & in recordatione æternorum præmiorum, quæ firmiter speramus. De prima recordatione agit titulus psalm. 37. De secunda verò agit iste. Propter hoc dicitur, *in recordatione, quòd eum saluum fecit dominus*, scilicet per spem. Et sic est sensus titularis. Psalm. Dauid, id est iste psalmus factus est à Dauid, & competit omni iusto per Dauid figurato. Et factus est adhuc *in rememoratione*, id est agens de rememoratione, E non vtique peccatorum, sed huius rei, *quod dominus saluum fecit eum ipse*, scilicet, & certitudine. Et vide quàm bene præsens psalmus sequitur præcedentem ad ostendendum conformitatem capitis, & membrorum Christi, & fidelium. Nam in præcedenti psalm. actum est de Christi persecutione, morte, & passione, & consequenter de ipsius resurrectione. Hic autem conformiter agitur de membrorum Christi persecutione, & pœnis, & consequenter de ipsorum gloria, & præmiatione. Diuiditur ergo psalmus iste in duas partes: quia primo petit Dei adiutorium, vt ab inimicis

Titus diabolus Securitas negligentia. Gregor. mor. c.

Memoria.

Adiutor Deus.

protegatur. Secundò vt in bonis collocetur, ibi, *Exultent*. Prima in duas: quia primo petit adiutorium Dei contra persecutiones dæmonum. Secundò contra persecutiones hominum, ibi. *Confundantur*. Quantum ad primum sciendum, quòd diabolus illos magis tentat, & inuadit, quos sibi magis rebellare per bona opera conspicit, quod ostendit Gregor. dicens. Mater negligentiæ solet esse securitas. Ne ergo securitas negligentiam generet, scriptum est, Fili, accedens ad seruitutem Dei, sta in iustitia, & timore, & prepara cor tuum ad tentationem. Non enim ait, ad requiem, sed ad tentationem: quia hostis noster adhuc in hac vita nos positos, quantò magis nos sibi rebellare B conspicit, tantò amplius expugnare contendit. Illos enim pulsare negligit, quos quieto iure possidere se sentit. Contra nos verò eo vehementius excitatur, quo ex corde nostro quasi ex iure proprio nostræ habitationis expellitur. Hoc enim in seipso dominus quasi sub quadam dispositione figurauit, qui diabolum non nisi post baptisma se tentare permisit, vt signum nobis quoddam futuræ conuersationis innueret, quod membra eius postquam ad Deum proficerent, tunc acriores tentationum insidias tolerarent, &c. Ad propositum ergo iusti in hoc mundo videntes, quòd quantò deuotius erga Deum disponuntur, tanto acrius infestantur à diabolo, cui per seipsos resiC stere non valent, ad Dei inuocandum adiutorium excitantur, dicentes. *Deus, in adiutorium meum intende.* Quia si Dei adiutorium tardat, nos aduersarius superat. Et ideo accelerationem adiutorij quærit, dicens. *Domine, ad adiuuandum me festina.* Et notãdum, quòd inter alias virtutes oratio maximè mẽtes nostras ad Deum erigit. Et ideo orantes maximè diabolus impugnat. Et ideo ne nobis orantibus prævaleat, semper in principio horarum istum versiculũ præmittimus, dicentes. *Deus, in adiutorium meum intende, &c.* Et hoc est, quod Magister notat in glo. dicẽs, Nota, quòd hic versiculus ante omnes horas dicitur: quia cùm orare debemus, tunc maximè nos diabolus tentat. Contra ergo illius insultus, auxilium à domino postulamus ante omnia. Circa adiutorium Dei nota, quòd Deus adiutorium suũ multis generibus hominum præbet: quia adiuuat pœnitentes, adiuuat patientes, adiuuat prælIantes, adiuuat meditantes, adiuuat confidentes, adiuuat deprecantes. Vide suprà ver. 957. vbi agitur de primo membro. De secundo membro agitur. versic. 983. De sexto autem membro, quod est magis ad propositum agitur vers. 673. vbi istud membrum distinguitur in sex. Quia ibi notatur, quòd orando debemus petere adiutorium Dei, vt scilicet adiuuet captiuatos, tribulatos, impugnatos, fatigatos, infirmatos, & adoptatos. Et ibi agitur de prima. Nunc ergo dicamus de secundo. Dico ergo quòd orando debemus petere, vt Deus adiuuet tribulatos consolando paternaliter, dicen. illud psalm. 45. Deus noster, refugium, & virtus, adiutor in tribulationibus, &c. Ipse enim in tribulationibus orantes adiuuat: propter quod dicitur. Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo, consolationes tuæ lætificauerunt animam meam. Et rationem adiungit, dicens, quia factus est mihi dominus in refugium, & Deus meus in adiutorium spei meæ. Secundum enim naturam tribulationis dat consolationem. Sic enim adiunit tres pue-

Psal. 45.

Psal. 93.

Dan. 3. Dan. 14.

ros

Universidad de Deusto
Biblioteca

ros in camino ignis positos, ventum roris mini- A
strando. Danielem in lacum leonum missum, leo-
nes mansuefaciendo. Susannam eius accusatores
occidendo, & multa similia. Vnde merito quili-
Psal. 93. bet in tribulatione sic adiutus, ei dicat. Tu autem
domine, adiuuisti, & consolatus es me. Tertiò, pe-
tamus, vt adiuuet impugnatos nos defensando.
Sine enim Dei adiutorio à dæmonibus impugnan
tibus, & malis hominibus saluari non valemus.
Psal. 118. Et ideò dicamus ipsi Deo. Adiuua me, & saluus
ero. Deus enim, qui non est acceptor personarum,
stat in medio omnium oppressorum paratus equa-
liter omnes adiuuare, ipsum inuocantes. Propter
quod de ciuitate omnium oppressorum dicitur.
Psal. 45. Deus in medio eius non commouebitur, adiuua-
bit eam Deus manè diluculo. Quartò petamus, vt
adiuuet fatigatos, eos sociando. Hoc est, quòd nos
sic adinuicem societ, vt vnus adiuuet alium one-
ra nostra portantes adinuicem, & tunc securi eri-
mus, quoniam vt scribitur Prouerb. 18. Frater, qui
adiuuatur à fratre, quasi ciuitas firma. Quintò vt
adiuuet infirmantes, eos roborando. Quilibet enim
per se debilis est, & infirmus ad tolerandum ad-
uersa, propter quod Dei egemus adiutorio. Sic &
illa Hester contra Aman hostem Iudæorum debi-
lem se cognoscens, à Deo quærebat adiutorium,
Hester 14 dicens. Domine, rex solus, adiuua me: quia præter
te nullus auxiliator est alius, & statim fuit adiuta.
Sextò vt adiuuet adoptatos nos beatificando, sibi
C dicentes illud psal. 108. Adiuua me, domine Deus
meus, saluum me fac propter misericordiā tuam.
Et aduerte, quòd illud Dei adiutorium aliqui con-
temnunt, qui scilicet plus in diuitiis quàm in Deo
confidunt. psalm. 51. Ecce homo, qui non posuit
Deum adiutorium suum, sed sperauit in mul. &c.
Aliqui illud tollunt, qui scilicet proximos adiuua-
re contemnunt: quia tales Dei adiutorio se indi-
gnos faciunt. De quibus psalm. 109. Non sit illi
adiutor, nec sit, qui misereatur pupillis eius, ratio-
nem subdit, dicens. Pro eo quòd non est recorda-
tus facere misericordiam. Aliqui impugnant, sci-
licet, qui non credunt Deum disponere ista infe-
riora, sed solum superiora. Et sic tales non credunt D
se adiuuari à Deo, sed magis suis operibus credunt
iuuare Deum, quos reprehendit scriptura, dicens.
Iob 16. Cuius est adiutor, nunquid imbecillis, & sustentas
brachium eius, qui non est fortis. Veruntamen
sciendum, quòd ipsum Deum fortissimum etiam
humiliter agētes adiuuare dicimus. Vnde per Pau-
1. Cor. 3. lum dicitur. Adiutores Dei sumus. Nam cui ipse
internam gratiam infundit, nos exhortationis vo-
ce concurrimus, hoc ille per spiritum agit intrin-
secus, quod nos exterius ministerio vocis adiuua-
mus. Aliqui intrant, qui scilicet gratia Dei iustifi-
cantur. Et sic intrare cupiebat psalmista, dicens.
Psal. 78. Adiuua nos, Deus salutaris noster, & propter glo-
riam nominis tui libera nos, &c. Aliqui transeunt E
per istud adiutorium: qui scilicet per gratiam, ope-
rantem proficiunt in meritis. Et sic intrabat &
transibat illa anima, quæ dicit psal. 45. Adiuuabit
eam Deus mane diluculo, Deus in medio, &c.
Aliqui autem in isto adiutorio habitant, qui, scili-
cet in gloria sunt assumpti. De quibus psalm. 88.
Posui adiutorium super potentē, & exaltaui elec-
tum, &c. Nos ergo isto modo adiuuari quæra-
Psal. 118. mus, dicentes. Adiuua me, & saluus ero. Quod
nunc nos facere docet psalmista, dicens. *Deus, in*
adiutorium meum intende.

Confundātur, & reuereantur, qui quærunt animam meam. 1132

Hic petit Dei adiutorium cōtra persecutiones
hominum. Et diuiditur in tres partes, secundum
quòd sunt tria genera persecutorum: quia quidam *Persecu-*
sunt aperti, quidam occulti, quidam adulatores. *toris tria*
Primò petit contra primos. Secundò contra secun *genera.*
dos, ibi. *Auertantur.* Tertiò contra adulatores, ibi.
Auertantur statim. Primò ergo agit de apertis per-
secutoribus, dicens. *Confundantur, & reuereantur,*
&c. Vbi notandum, quòd confusio est triplex, vt *Confusio.*
dictum fuit supra versiculo 345. scilicet cōfusio in
vitiis, pro vitiis, & contra vitia. Confusio in vi-
tiis, est mentis deordinatio propter vitia. Confu- B
sio pro vitiis, est pœna vitiis debita. Sed confusio
contra vitia, est displicentia propter commissa vi-
tia, siue pœnitentia. Hic ergo versus potest intel-
ligi de qualibet illarum. Nam, si intelligatur de
duabus primis confusionibus, tunc fiat præuisiuè,
non optatiuè, vt talium confusionem præuidens
Psalmista, non optans dicat. *Confundantur*, id est
confundentur. Sic etenim dicit Hier. 17. Confun-
dantur illi, & non cōfundar ego. Si autem accipia-
tur tertio modo, tunc stat optatiuè, vt scilicet ta-
les persecutores considerantes mala sua erube-
scant, & conuertantur. Et istum sensum magis so-
nat litera. Propter quod sequitur. *Et reuereantur.*
C Vereor enim secundum grammaticos, idem est
quòd ex aliquo facto verecundari, vel timere cum
exhibitione alicuius reuerentiæ. Et componitur *Reuereri.*
cum re, & sic reuereor, id est valde vereri. Et sic
peccator reueretur, quando ex cōsideratione pec-
catorum erubescit, & verecūdatur, & timens Deo
exhibet reuerentiam. Vnde hic ait glo. *Confundan-*
tur, primò de peccatis suis, & postea *reuereantur*,
id est conuertantur. Nam reuereri est timere, ne
pro læsa iustitia pœna sequatur. Sic enim dicitur
psalm. 70. Lingua mea tota die meditabitur iusti-
tiam tuam, cum confusi, & reueriti fuerint, qui
quærunt mala mihi.

Auertantur retrorsum, & erubescant qui volunt mihi mala. 1133

Hic agit de inimicis, & persecutoribus occultis.
Vbi notādum, quòd diuersa fuit persecutio eccle-
siæ, & fidelium. Nam primo fuit impetus perse-
quentium apertus, quando, scilicet reges, & impe-
ratores aperte persequebantur ecclesiam, marty-
res trucidantes. Et de illis statim dicitur. *Confundan*
tur, & reuereantur, qui quærunt animam meam, id est
vitam meam auferre per mortē. Postea venit per-
secutio occulta, scilicet hæreticorū, qui sub ratione
christianitatis, Christi fidē persequebātur, vt tem-
pore Arrij, Nestorij, & huiusmodi. Et isti plus no- E
cuerunt quam primi: quia periculosior est hostis
occultus quàm manifestus, sicut morbus occultus
quam manifestus: quia contra manifestum reme-
dia apponi possunt, non contra occultum. Et de
istis occultis persecutoribus, orat dicens. *Auertan-*
tur retrorsum, & erubescant, id est reuertantur, vt
ecclesiam sequantur, & non ipsam præscindere
velint. Sic enim multi hæretici finaliter ecclesiæ
veritatem cognoscentes, auersi sunt à via sua ma-
la, *& retrorsum*, id est post ecclesiam abierunt, vt
de Euthychio expresse ostendit Gregor. libr. 14.
mora.

mor. capit. 31. Quia verecundatus errore suo, quo A
resurrectionem negabat corporum, veritatem fuit
confessus. Et hoc est quod dicit. *Et erubescant.* Erubescentia enim signum est interioris verecundiæ.
Auersio multiplex Ezech. 18. Vide supra versic. 344. Et notandum, quòd auersio quandoque accipitur in bono, quandoque in
malo. De bona dicitur. Cum auerterit se impius
ab impietate sua &c. De mala autem dicitur ibi-
dem. Si auerterit se iustus à iustitia sua &c. Hic
autem accipitur de bona auersione, qua quis ab
errore conuertitur ad veritatem. Vnde ista aduer-
sio dicitur quidam actus salutaris pœnitentiæ. De
qua Eccle. 8. dicitur. Ne despicias auertentem se à
peccato &c. Et hæc auersio est multiplex. Primò
est auersio à mala societate, sic Moyses auertit se à B
Pharaone. Exod. 10. Auertit se Moyses, & egressus
est à Pharaone. Secundo est auersio à crudelitate,
scilicet per pietatem. Thobiæ 4. Noli auertere fa-
ciem tuam ab vllo paupere. Ita enim fiet, vt non
auertatur à te facies domini. Tertiò à dolositate
ad virtutem. Prou. 4. Non declines ad dexteram,
neque ad sinistram, auerte pedem tuum à malo. In
huius enim figuram asina Balaam, sciens viam
suam contrariam Deo: cernens angelum stantem
euaginato gladio, auertit se de itinere. Quarto
Num. 22. 1. Reg. 25. furoris ad pacem. Prouer. 29. Homines pestilen-
tes dissipant ciuitatem: sapientes verò auertūt fu-
rorem. Sic & illa mulier sapiens Abigail suis ver-
bis pacificis auertit furorem Dauid concitatum C
contra virum suum Nabal. Quinto à luxuria ad
castitatem. Cant. 6. Auerte oculos tuos à me: quia
ipsi me auolare fecerunt, & Eccl. 9. Auerte faciem
tuam à muliere compta: & circunspicias speciem
alienam. Sextò ab idololatria ad fidem. Ezech. 14.
Recedite ab idolis vestris: & ab vniuersis conta-
minationibus vestris auertite facies vestras. Septi-
mò ab hæresi ad veritatem, quam in persona hæ-
reticorum postulabat Dauid, dicens. Auerte ocu-
Psal. 118. los meos, ne videant vanitatem. Hic enim accipit
oculos interiores, quibus vera vel falsa contem-
plamur: qui tunc vanitatem vident, quando falsi-
tatem contra veritatem sacræ scripturæ attestan-
tur, & docent. Et istam auersionem hæreticorum D
hic postulat Psalmista, dicens. *Auertantur retrorsum*
& erubescant, qui volunt mihi mala, scilicet mala se-
mina falsitatis inferere.

Auertantur statim erubescentes, qui dicunt mihi euge, euge. 1134

Adulatio. Hic agit de inimicis adulatoribus, qui sub spe-
cie boni ad malum alios trahunt, quales sunt ho-
die in ecclesia multi laudantes alios etiam in ma-
lis. Et tales multum nocent: quia laudata culpa
fauoribus crescit: vt deducit Gregor. 4. moral.
capitul. 23. Et contra istos orat propheta dicens. E
Euge. *Auertantur statim erubescentes, qui dicunt &c.* Euge
enim est interiectio lætantis, sicut quando quis
vult alteri congaudere, & ipsum laudare, dicit. Eu-
ge euge, quasi dicat: benefecisti. Et sic adulatores
etiam fidelibus nocent, dum eis adulando ipsos
ad vanam gloriam incitant. Vnde hic ait glosa.
Auertantur statim &c. qui dicunt. Euge euge, glo. id
est irrisorie, vel adulatorie. Duo enim sunt genera
Vituperatio. Laus. persequentium: scilicet adulantium, & vituperan-
tium. Sicut enim aurum igne probatur: ita vir lin-
gua adulantium. Plus enim lingua adulatoris no-
cet, quam manus persecutoris. Vtrunque enim, A
scilicet laudatio, & vituperatio ignis est, intrat
hunc ignem, qui tentatur vituperio, vel laude,
exit integer, qui neutro capitur. Et, si quæras quod
magis nocet homini, vel vituperium siue conui-
tium illatum: vel laus, & adulatio: credo quòd
plus nocet adulatio, & laus, quia difficilius est
resistere laudi, ne homo per superbiam eleuetur,
quam vituperio, ne per impatientiam irascatur: multi. n. vituperio resistunt, non tantum
perfecti, sed laudi nullus resistit nisi perfectus.
Quod ostendit Greg. dicens. Despecto enim ho- *Greg. 22. mor. c. 9.*
nore conditoris, seipsum plus amare conuinci-
tur, qui suis præconiis lætatur. Quamuis etiam
B sancti viri de bona sua opinione gaudeant, sed
cum hanc perficere audientes pensant, nec ideo
de opinione sua, sed de proximorum gaudent
vtilitate, quia aliud est, fauores quærere, & aliud,
ad vtilitatem subditorum gaudere. Qua in re ne-
cesse est, vt cum audientium vtilitati non proficit,
mentem nostram fama laudis non eleuet, sed fati-
get &c. Et sequitur. Vnde per Salomonem dici- *Prou. 27.*
tur. Sicut probatur in conflatorio argentum: &
in fornace aurum, ita probatur homo ore laudan-
tis. Argentum quippe vel aurum si reprobum est,
igne consumitur, si perfectum verò, igne decla-
ratur. Sic nimirum est de hominibus. Nam qualis
sit quisque in eo quod laudatur ostenditur. Si enim
C auditis suis laudibus se extollit, quid iste aliud
quam aurum vel argentum reprobum fuit: quem
videlicet fornax linguæ consumpsit. Si autem
fauores suos audiens ad superni iudicij considera-
tionem redeat, ac de his apud occultum ar-
bitrum grauetur, metuit, quasi ex purgationis
igne ad magnitudinem claritatis excrescit, & vn-
de incendium trepidationis sustinet: inde cla-
rius fulget. Ex quibus claret, quam periculosa sit
laudatio, quam bene trepidans Psalmista nunc
dicit. *Auertantur statim erubescentes, qui dicunt mi-*
hi euge, euge. Quod nihil aliud est orare, nisi vt
adulatores non lint.

Exultent, & lætentur in te omnes qui quærunt te, & dicant semper magnificetur dominus, qui diligunt salutare tuum. 1135

Hæc est secunda pars principalis, in qua à per-
secutionibus liberatus petit in bonis collocari.
Vbi ostendit, qui vult in Deo finaliter beatifi-
cari, tria debet facere, scilicet, Primo Deum ma-
gnificare. Secundò debet seipsum humiliare, ibi.
Ego autem. Tertiò debet in solo Deo spem pone-
re, ibi. *Adiutor meus.* Quantum ad primum scien-
dum, quòd omnis nostra lætitia, & exultatio pone-
da est in Deo solo: propter quod dicitur. Lætami- *Psal. 31.*
ni in domino, & exultate iusti &c. De hoc vide su-
pra, ver. 479. & 480. Nota etiam, quòd iste versus
& alij duo sequentes quasi formaliter ponuntur
supra in fine Psalm. 39. vide ibi. ver. 671. & 672.
Dicat ergo Psalm. *Exultent, & lætentur in te omnes,*
qui quærunt te, scilicet in præmium, *& dicant*
semper magnificetur dominus. Loquitur enim hic mo-
re humano: vbi quis laudibus crescit, quod non fa-
cit Deus: sed nos Deum laudando proficimus.
Non ergo in se, sed in nobis magnificatur Deus.
De hoc vide supra. ver. 272. & 501. & 551.

Universidad de Deusto
Biblioteca

1136 Ego verò egenus, & pauper sum: Deus, adiuua me.

Hic ostendit, quòd homo seipsum debet humiliare: si Deum in præmium vult habere. Quid enim est seipsum humiliare, nisi seipsum cognoscere, quòd à se nihil habet, quòd per se nihil potest, vnde sicut debemus Deum magnificare, ita nos egenos, & pauperes confiteri debemus. Quæ autem differentia sit inter egenum & pauperem vide supra ver. 674. Sequitur. *Deus, adiuua me.* Qua-
Psal. 39. liter autem pauperes & mendicos, dicitur superius. Psal. 39. Ego autem mendicus, & pauper sum, dominus sollicitus est mei, vide ibi ver. 672.

1137 Adiutor meus, & liberator meus es tu, domine, ne moreris.

Hic ostendit, quòd in solo Deo spem debemus ponere. In tot enim aduersitatibus positi, sine Dei adiutorio subsistere non valemus. Ipse autem tribulatos, & in aduersis oppressos in se sperantes adiuuat, quod patet: quia, si iustus homo dici non posset, qui iustos iniustè oppressos non adiuuaret, dum posset, quomodo Deus iustus diceretur, si iniustè oppressis denegaret adiutorium? Vnde de ipso dicitur Psalm. 9. Factus est Deus refugium pauperi, adiutor in opportunitatibus, in tribulatione. Et de isto adiutorio abundat tota scriptura. Nonne Deus adiuuit tres pueros in camino ignis positos iniustè, quibus ignis nocere non valuit? Sic
Dan. 3. Adiutor Deus. adiuuit Ioseph propter castitatis amorem incar-
Gen. 41. ceratum iniustè: vt inde ipsum honorificè extraheret, & dominum Ægypti constitueret. Sic adiu-
Dan. 14. uit Susannam propter amorem castitatis iniustè ad mortem cõdemnatam: vt ipsius castitatem ostendens falsos criminatores traderet morti. Et sic de multis aliis. Propter quod dicitur Psalm. 45. Deus noster, refugium, & virtus: adiutor in tribulationibus &c. Etsi quandoque ad adiuuandum tardus nobis videatur, tamen adiuuare nos semper est paratus: & tempore debito auxilium præstat: vnde festinum eius auxilium postulat Psalm. dicens. *Domine, ne moreris*, id est, ne mihi tardius videatur, quòd adiuues. Illi ergo qui eget, adiutorium sibi tardius præstari videtur. Sic ergo vide quomodo finis istius Psal. concordat principio: quia in principio dicitur. *Deus, in adiutorium meum intende*: hic autem dicitur. *Adiutor meus, & liberator meus es tu, domine.* Ibi dicitur. *Ad adiuuandum me festina*, hic autem dicitur. *Domine, ne moreris.* Item nota, quòd propter septem peccata mortalia aduersa, vndique premunt: quia cuilibet peccato sua correspondet pressura: quia aliunde premitur superbus: aliunde auarus, & sic de singulis. Ideo septem vicibus in die, id est, in septem canonicis horis adiutorium Dei postulamus dicentes. *Deus, in adiutorium meum intende.*

PSAL. LXX.

1138 IN te, domine, speraui, non confundar in æternum, in iustitia tua libera me, & eripe me.

Secundum aliquos expositores iste Psal. non est Psal. distinctus à præcedenti: sed idem penitus: vt in multis bibliis Hebræorum reperitur. Sed quia Hironymus ponit istum psalmum distinctum à *Hierony.* præcedenti: quia præcedentem dicit 69. sed istum vocat septuagesimum. Et sic communiter vt Psal. distinctus tractatur in libris nostris. Ideo ipsum vt distinctum à præcedenti tractabo. Et quamuis in Hebræo, & secundum Hieronymum hic nullus ponatur titulus, Magister tamen in glo. hic talem titulum ponit. *Psal. Dauid filiorum Ionadab, & priorum captiuorum.* Sed quia iste titulus in nullo facit ad literam Psalmi: sed solum ad sensum propheticum: ideo primo exponam literam Psalmi, antequam ad titulum accedam. Sciendum igitur quòd etsi iste Psal. à præcedenti sit alius, habet tamen eandem materiam: quia tam iste quam ille fuit factus à Dauid, quando Absalon filius suus ipsum persequebatur. Vnde in præcedenti Psal. diuinum postulabat adiutorium pro sua liberatione, hic autem consequenter inducit rationes pro sua exauditione. Et sic Psal. iste diuiditur in partes duas: quia Dauid primo pro sua exauditione adducit rationes ex parte Dei. Secundò ex parte sui, ibi. *In te cantatio.* Tertiò ex parte aduersarij, ibi. *Confundantur, & deficiant.* Circa primum allegat primo Dei magnificentiam. Secundò eius iustitiam, ibi. *Deus meus eripe me &c.* Dic vt Nic. de Ly. Quantum verò ad sensum propheticum primò exponendus est titulus, qui est, *Psal. Dauid filiorum Ionadab, & primorum captiuorum.* Vbi notandum, q̃ per filios Ionadab significantur iusti. & Deo obedientes: sed per primos captiuos significantur mali, & peccatores. Ratio primi est: quia fi- *Hiere. 35.*
lij Ionadab summè patri suo Ionadab fuerũt obedientes. Vnde obedientiam ipsorum ad exprobrandum inobedientiam Iudæorum Deo adducit propheta dicens, quòd adduxit filios Ionadab in domo domini: & posuit corã eis cyphos vino plenos dicens eis, Bibite vinum. Qui responderunt. Non bibemus vinum: quia Ionadab filius Rechab pater noster præcepit nobis dicens, Non bibetis vinum &c. obediuimus ergo voci Ionadab filij Rechab patris nostri. Et ex ista obedientia improperatur Iudæis, quòd voci Dei obedire nolebant. Vnde sequitur in eodem cap. Vade, & dic viris Iuda. Nunquid nõ recipietis disciplinam, vt obediatis voci domini? dicit dominus. Præualuerunt sermones Ionadab filij Rechab, quos præcepit filiis suis, vt non biberent vinum, & non biberunt vsq; in præsentem diem, obedientes voci patris sui. Ego autem locutus sum ad vos, & non obedistis mihi &c. Et sic ratione tantæ obedientiæ per filios Ionadab intelliguntur iusti Deo obedientes. Sed per priores captiuos intellige peccatores, & iniustos. Vbi aduerte, quòd captiui dicuntur omnes peccatores: quia per peccatum à diabolo captiui tenentur. Et isti sunt in duplici differentia scilicet in præsenti, & in futuro, scilicet in inferno. Illi qui sunt in præsenti captiui peccato possunt liberari: vnde & primi captiui dicuntur. Sed captiui peccato in inferno amplius euadere non possunt, & dicuntur captiui secundi, sicut captiuitas præsens futuram præcedit. Est ergo sensus tituli iste, *Psal. Dauid filiorum Ionadab*, id est iste Psal. est obedientium: qui ideo cantatur, vt in obedientia Dei perseuerent. Est etiam *priorum captiuorum*. s. captiuorum, qui sunt in præsenti, qui ideo cantatur, vt à peccato desistant. Sic ergo iste Psal. mouet

mouet iustos ad perseuerantiam, & malos ad pœnitentiam. Quibus visis, sciendum, q̃ hic psalm. loquitur generaliter in persona iustorum, & diuiditur in partes tres: quia primò petit à malis liberationem. Secundò malorum conuersionem, ibi. *Confundantur, & deficiant.* Tertiò surgit ad gratiarum actionem, ibi. *Ego autem semper sperabo.* Prima in partes duas: quia Deum inuocando, primò allegat De misericordiam. Secundò suam innocentiam, *In te cãtatio.* Prima in duas: quia primò allegat Dei misericordiã. Secũdò Dei iustitiam, ibi. *Deus meus, eripe me.* Prima diuiditur in tres partes, quia primò ponit suam in Deo confidentiam. Secũdò Dei petit clementiam, ibi. *Inclina ad me.* Tertiò Dei confitetur potentiã, ibi. *Quoniam firmamentum.* Quantum ad primum sciẽdum, quòd spes, siue confiden- *Oratio.*
tia in Deo habita orationem facit exaudiri. tria enim sunt, quę orationem faciunt exaudibilem, scilicet pœnitentia, de diabolo victoria, & in Deo confidentia, vide vers. 624. Et hanc confidentiam Psal. se ostendit habere. d. *In te, domine speraui.* q. d. iustus Deo. *In te, domine, speraui*: non in me, non in mundanis, quæ caduca sunt. Et ideo si in illis spero, confusionem patior, sed quia in te spero, ideo in æternum non cõfundar, sed à peccatis liberor: & tẽporalib. periculis. Ideo subdit. *In iustitia tua libera me.* s. à peccatis, & *eripe me* à periculis. s. secundum hoc quòd tua iustitia exigit. s. vt parcas oranti: non in sua iustitia, sed in tua confidentia: vnde Eccles. 2. dicitur. Respicite, fili, nationes hominũ: & scitote, quia nullus sperauit in domino, & confusus est, permansit in mandatis eius, & derelictus est. Meritò ergo sperare debemus in domino. Vbi *Spes.*
notandum, quòd tribus hominum generibus spes maximè est necessaria, in quib' est in præsenti quilibet homo. Est enim spes necessaria primò dimicantibus (quia spes victoriæ vires pugnantis fortificat: nos autem in presenti) vt adiuuentur. Secundò nauigantibus, vt conseruentur. Tertiò ægrotantibus, vt liberentur. Primò dimicantibus quia spes victoriæ vires pugnantis fortificat, nos autem in præsenti in continuo bello pugnamus, scilicet contra diabolum, carnem, & mundum. Psalm. 55. Multi bellantes aduersum me. Quomodo autem istis resistere possemus: nisi spe essemus muniti? Ideo dicitur psal. 61. Sperate in eo omnis congregatio populi, effundite coram illo corda vestra: quia Deus *Exemplũ.*
adiutor noster in æternum. Narratur in historiis Britonum, quòd Harturus in scuto suo ab intra portabat imaginem beatæ Mariæ, quæ filium tenebat in brachijs. Vbi quotiens in bellis præssura fatigari incipiebat, ad hanc imaginem respiciebat: ex cuius intuitu vires resumebat, & quasi recens fiebat: quia spem in Christum, & in matrem ponebat. Sic & nos bellantes fatigati spem nostrã erigamus ad Deum, & vires ministrabuntur à Deo. In cuius figuram dicitur 2. Mach. 15. quòd Machabeus confidebat cum omni spe auxilium sibi affuturum à Deo, & hortabatur suos, & sequitur, quòd victoriam obtinuit. Secundò sumus nauigantes in huius mũdi mari periculoso, de quo Psal. 103. Hoc mare magnũ, & spatiosum, illic reptilia, quorũ nõ est numerus. Nautis autem magnum solatium confert, quando de nocte stellam maris aspicere possunt, quia ad ipsius intuitum gressus suos dirigunt, sine cuius intuitu quasi desperant. Quid autem est stella maris, nisi Christus, qui de seipso dicit. Ego sum genus, & radix Dauid, stella splendida, & matutina. Et ideo dum ipsam stellam spe conspicimus, assecuramur. Vnde sperando in ipsum dicamus illud psalm. 64. Exaudi nos, Deus salutaris noster, spes omnium finium terræ: & in mari longe. Tertiò sumus ægrotantes, spes autem sanat ægrotos: vnde primo Machab. 2. Dicebat Matathias filijs. Cogitate per generationem, & generationem, quia omnes, qui sperant in Deum, non infirmantur. Narrat Seneca in suis decla- *Exẽplum Seneca.*
mationibus, quòd quidam pater abdicauit filium: abdicatus autem filius audiens medicinam, medicus effectus est. Contigit autem patrem infirmari. Rediit filius factus medicus: & patrem curat: facta cura, filius reconciliatur patri. Contigit, quòd vxor patris nouerca filij simili morbo infir- *Oratio.*
matur. Iubet pater filio curare nouercam: filius se excusat, & abdicatur. Secundò pater accusat filium de eo quòd noluit, & sciuit curare nouercam. Quod autem sciuit, & potuit, probat per hoc, quòd patrem de simili morbo curauerat. Filius respondet, quòd nescit, an possit eam curare, vel nõ, quia spes, quam habuit pater curari à filio, fortè fuit magis causa curationis, quam scientia eius. Ad propositum cum simus multipliciter infirmi, spes nobis summè est necessaria, & confidentia tam de habenda salute, quam de Christi medicina, ac bonitate. In cuius figuram paralytico Christus dicit. Confide, fili, remittuntur tibi peccata tua. Propter defectum huius spei peccatum Cain, *Mat. 9.*
& Iudæ fuit irremissibile: quia peccauerunt in spiritum sanctum, q̃d non remittitur in hoc seculo, nec in futuro. Vnde de quolibe peccatore sperante in ipsum, dicit Christus. Quoniam in me sperauit, & ego liberabo eum, protegam eum, &c. Et hoc ponit hic Psalm. dicens, *In te, domine, speraui, &c.* *Psal. 90.*

1139 Inclina ad me aurem tuam, & salua me.

Hic consequenter diuinam petit clementiam. Et primò petit, vt exaudiatur. Secundò vt protegatur, ibi. *Esto mihi.* Quantum ad primum nota, quòd nullus aurem alteri inclinat, nisi minori. Qui enim altiorem vult audire, aurem eleuat, non inclinat. Petens ergo psal. vt Deus ad ipsum aurem in- *Oratio.*
clinet, se paruum dicat, & humilẽ: vide supra ver. 437. Vnde hic ait gl. *Inclina ad me aurem tuam.* Hęc enim est cõfessio humilitatis. Qui enim hoc dicit, *Humilitas.*
hoc confitetur, quia iacet velut æger medico stãti prostratus, ideo subdit. *Et salua me.* s. ab egritudine, quæ intus est. s. à peccatis. Vbi nota, q̃ tripliciter saluamur à peccatis. s. per pœnitentiam de scelestibus. Hierem. 23. In diebus illis saluabitur Iuda, qui confitens interpretatur, per munditiam in operibus. Iob 22. Saluabitur innocens munditia manuũ *Saluare.*
suarum. Per patientiam in aduersitatibus. Tob. 13. *Hiere. 3.*
Tu flagellas, & saluas. Et sic dicere Deo, salua me, idem est q̃ petere, da mihi veram peccatorum pœnitentiam: da mihi in operibus, & in conscientia munditiam: da mihi in aduersis veram patientiã. Si ergo Deo deuote dicamus, salua me: ipse statim respondet. Tecum sum dicit dominus, vt saluet te. Item nota quod in scriptura auris Dei quandoque *Auris dei duplex.*
significat Dei misericordiam, quandoque Dei iustitiam. Primum patet, quoniam quando diuina pietas nostras supplicationes exaudit: tunc aurem

Universidad de Deusto
Biblioteca

suam nobis inclinare dicitur, vel auribus suis nostra percipere vota. Sic enim Psal. 5. dicitur Deo. Verba mea auribus percipe &c. intellige clamorem meum. Quòd exponens glo. ait. Auris Dei non corporeum instrumentum est, sed potentia diuinæ maiestatis accipitur. Vox enim corporalis aure corporis auditur: spiritualis verò intelligitur. Auris enim Dei eius est misericordia, & clementia. Et quia Dei misericordia exaudit preces iustorum: ideo dicitur Psal. 33. Oculi domini super iustos: & aures eius in preces eorum. Secundum patet, scilicet de aure iustitiæ, quoniam Deus aures habet iustitiæ, quibus ad vindictam audit oppressiones malorum: vnde Iac. 5. dicitur. Ecce merces operariorum vestrorum, quæ fraudata est à vobis, & clamor ipsorum in aures domini sabbaoth introiuit. Hic autem accipiuntur aures pro misericordia Dei.

1140 Esto mihi in Deum protectorem, & in locum munitum, vt saluum me facias.

Duæ diuinæ virtutes. Hic petit vt à Deo protegatur. Vbi nota, quòd duæ sunt maximè virtutes, quæ de Deo prædicantur. s. misericordia, & iustitia. Et quamuis ista vnũ sint in Deo, habent tamen diuersa significata siue connotata, quia misericors dicitur, quando parcit siue defendit, sed iustus, quando punit. Et sic aliquibus se offert in Deum protectorem per misericordiam, aliquibus autem in Deum punitorem per iustitiam. Iustus ergo non confidens de sua iustitia, Deum postulat habere protectorem per misericordiam, non vtorẽ per iustitiam, dicens. *Esto mihi in Deum protectorem*: vide supra versic. 438. Et nota, quòd ostendit scriptura tres virtutes nos protegere. i. quòd illæ virtutes Deum prouocant ad nos protegendum, & defendendum. Primò æquitas iustitiæ. Eccle. 27. Si sequeris iustitiam, apprehendes illam, & proteget te. Secundò largitas misericordiæ. Eccl. 7. Sicut protegit sapientia, sic protegit & pecunia. s. liberaliter impensa. Tertiò fidelitas amicitiæ. Eccles. 6. Amicus fidelis protectio fortis. Ergo, si vis Deum habere protectorem, serua iustitiam, vt sis obediens Deo serua misericordiã, vt sis compatiens proximo, serua amicitiã, vt sis fidelis in promissio. Et sic securè Deo dicere poteris illud Psal. 16. Sub vmbra alarum tuarum protege me &c. Et idem aliis verbis exprimit dicẽs. *Et in locum munitum.* Locus enim munitus dicitur locus fortis ad defensionem aptus, in quo quis ab hostibus potest saluari. Et ideo quia martyres gratia Dei sic erant fortificati, & persecutorum iacula eorum corda penetrare non poterant, ideò dicebantur mysticè ciuitates munitæ. Sic. n. *Hiere. 1.* Hieremiæ dictum est. Nec te timere faciam vultum eorum, ego enim dedi te hodie in ciuitatem munitam &c. Et nota, quòd in præsenti tres defectus patimur, contra quos nos munit Deus, scilicet ignorantiam, concupiscentiã, & impotentiam. *Munitus.* Contra ignorantiam nos munit per sapientiã illuminantem, vnde Sap. 4. Videbunt finem sapientis: & non intelligent, & munierit illum Deus. Contra concupiscentiam per gratiam fortificantem. Et hanc specialiter hic quærit Psal. dicens. *Esto mihi in locum munitum.* Vel hic quærit muniri per gloriam, vt ab omnibus periculis sit saluus. Et hanc mu-

nitionem alibi quærebat psal. 59. dicens. Quis deducet me in ciuitatem munitam, &c. scilicet, gloriam, vt saluum me facias: quia in illa solum salus nostra consistit.

1141 Quoniam firmamentum meum, & refugium meum es tu.

Hic psal. confitetur Dei potentiam. Vbi nota, quòd Deus aliter est firmamentum iustorum, & aliter refugium. Est enim firmamentum, dum in aduersis nobis dat patientiam. Est refugium, dum ad se nostram dirigit conscientiam. Dirigit ergo firmamentum, dum nobis in aduersis donat patientiam. Quis enim mundi aduersa posset sustinere, nisi per patientiam Deus ipsum firmaret? Vnde ipse dicitur patientia nostra: quia ipsam efficit. De isto firmamento figuraliter dicitur Genes. 1. Fecit Deus firmamentum, & diuisit aquas, quæ erant sub firmamento ab iis, quæ erant supra firmamentum. Vbi nota, quòd per aquam fluidam significantur mundi aduersitates, quæ homines faciunt fluxibiles, & instabiles: iuxta illud psalm. 68. Saluum me fac, Deus, quoniam intrauerunt aquæ vsque ad animam meam. Istæ autem aquæ sunt duplices, scilicet superiores significantes aduersitates, quæ nobis immittuntur à Deo, vt est infirmitas corporalis, &c. & inferiores significantes aduersitates, quæ immittuntur à mundo, à carne, à diabolo, vt sunt odia, persecutiones, concupiscentiæ, &c. Sed Deus tunc nostrum firmamentum efficitur, quando inter istas aduersitates per patientiam nos fortificat, ne illas formidemus, quod facit per donum fortitudinis. Quod patuit in Petro, qui antequam per donum forutudinis fortificaretur à Deo inter aduersa firmus esse non poterat. Vnde ad vocem ancillę Christum negauit. Sed post acceptum donum fortitudinis inter omnia aduersa firmamentum factus fuit, vt habetur Actuum 4. Quod ostẽdit Gregor. dicens. Scimus, quòd Petrus Apostolorum primus ante acceptum spiritum dum mori timuit, vitam negauit, qui nõ pœnis, non afflictionibus, non terribili potestate cuiusquam, sed vnius mancipij interrogatione prostratus, scilicet ab ancilla ostiaria requisitus. Ecce quam vilis ad tentandum persona est requisita: vt apertè proderetur, quãta eum timoris infirmitas possideret, quia ante vocem ancillæ non subsisteret. Sed iam hic paulò ante timidus qualis post aduentum spiritus extiterit videamus. Certè Luca attestante, discimus, quanta contra sacerdotes, ac principes auctoritate dominum prædicauit: vt nec verba, nec verbera, nõ mortem iam firmatus timeret, &c. vide ibi. Petro ergo firmamentum factus est Deus, quando per spiritum sanctum dono fortitudinis inter omnia aduersa ei patientiam contulit, vt meritò diceret illud psal. 17. Diligam te, domine, fortitudo mea; dominus firmamentum meum, & refugium meum, & liberator meus. Dicitur autem Deus nostrum refugiũ, dum nostram conscientiam ad se dirigit. Qualiter autem Deus sit nostrum refugium, vide supra versic. 438.

Firmamentum. Aduersa. Patientia.

Gregor. 17. moral. c. 10. Petrus.

1142 Deus meus, eripe me de manu peccatoris, & de manu contra legem agentis, & iniqui.

Hic

Hic orando allegat Dei misericordiam. Ad misericordem enim spectat, miseris compati. Ideo vt exaudiatur tria facit: quia iustus primo explicat suam miseriam. Secundò allegat Dei misericordiã ibi. *Quoniam tu es.* Tertiò Dei potentiam, ibi. *In te confirmatus.* Quantum ad primam sciendum, quòd duo sunt genera hominum, qui nos in præsenti opprimunt. s. aliqui sunt sub nomine Christianitatis: & aliqui sine lege. Ab istis fuit passus Christus, scilicet, à Iudæis, qui legem Dei acceperant, & à gentilibus, qui legem Dei non acceperant. Consimiliter & Christi membra patiuntur. Primò ab infidelib. qui. s. conati sunt ecclesiam ad nihilum deducere, persequendo Christianos, & martyrizãdo: vt fuit Nero, Diocletianus, Maximianus, &c. Secundò à fidelibus, qui, scilicet fidem confitentur, vt puta à tyrannis, qui simplices persequuntur: & à falsis fratribus. Et ab his omnibus hic Psal. à Deo petit liberari, primo in genere, dicens. *Deus meus, eripe me de manu peccatoru.* Peccator enim generaliter est omnis iniustus persecutor: deinde istos peccatores distinguit in dicta duo genera, dicens. *De manu contra legem agentis.* i. de manu transgressoris legis. Propriè. n. contra legem agere dicitur, qui legẽ accepit, & ipsam trãsgreditur. Et aliud genus subdit. d. *Et iniqui.* Per iniquum enim simpliciter intelligit infidelem quemlibet sine lege peccantem. Et *Glossa.* hoc notat hic glos. dicens. Duo enim sunt genera peccatorum. Alij enim legem acceperunt, vt Iudæi, & Christiani, & istos significat, dicens. *Et de manu contra legem agentis.* Alij non, vt pagani: & *Eripere.* istos significat, dicens. *Et iniqui.* Et nota quòd à tribus hostibus nos maximè eripit Deus. s. à carne tentante. 2. Petr. 2. Nouit Deus de tentatione nos eripere. A dæmone decipiente. Coloss. 1. Eripuit nos de potestate tenebrarum, &c. A mundo alliciente. Gal. 1. Dedit semetipsum, vt nos eriperet de præsenti sæculo nequam.

Persecutio duplex.

1143 Quoniam tu es patientia mea, domine, domine, spes mea à iuuentute mea.

Hic allegat Dei misericordiam. Notandum est hic, quòd aliqua prædicantur de Deo per essentiã, aliqua verò per causalitatem. Illa prædicantur de Deo per essentiam, quæ idem sunt, quòd essentia Dei: vt cum dicimus, Deus est bonus, æternus, iust' &c. Illa verò prædicantur per causalitatem, quæ singulari efficiẽtia in nobis causantur ab ipso, vt cum *Patiẽtia. Spes. Deus.* dicimus, Deus est amor meus, spes mea, patientia mea. Et est sensus, Deus est patientia mea. i. causa patientiæ meæ, & huiusmodi. Vnde ait Magister lib. 1. dist. 17. Dicitur Deus spes nostra, patiẽtia nostra, non quòd ipse sit ista, sed quia ista ex eo sunt: vnde in psal. dicit. Quoniam ab ipso patiẽtia mea. Sic ergo volens ostendere psalm. misericordiam Dei dicit, *quoniam tu es patientia mea*: quasi dicat. Tu sola misericordia tua mihi donas patientiam, & spem. Sed notandum est, quòd non omnis patientia est bona nec à Deo similiter nec omnis spes. Quod non omnis patientia sit bona: patet: quia patientem esse in iniuriis Dei est summa cru- *Hieronym. Bernard.* delitas, vt ait Hieronymus. Vnde Bernar. super illo verbo. 2. Corin. 11. Libenter sufferti insipientes ait. Magna est virtus patientiæ, sed interdum impatientem esse, probius est. Tu ne approbes illorum patientiam, quibus Paulus dicebat. Libenter sufferti insipientes, &c. Nisi fallor ironica erat, vt non laus, sed suggillatio quorundam mansuetudinis, qui à pseudoapostolis trahi se in peregrina, & peruersa dogmata patienter ferret: vnde & subdit dicens. Sustinetis enim, si quis vos in seruitutem redigit, &c. Non est patiẽtia bona, cum possis esse liber, seruum te fieri permittere, &c. De tali ergo patientia non possumus Deo dicere. *Quoniam tu es patientia mea.* Sic enim dicitur homo duplex, scilicet nouus, & vetus: nouus per gratiam generatus, vetus in peccatis antiquatus. Sic & dicitur iuuenis. i. nouus, & antiquus. i. vetus. Dicit ergo, *spes mea à iuuentute mea.* i. postquam me per gratiam generasti, *Iuuenis.* & renouasti. Et nota, quòd qui in iuuentute gratiæ, vult generari: in iuuentute naturali ad bona opera debet assuefieri, & maximè ad tria. s. ad munditiam castitatis, ad prudentiam veritatis, ad obedientiam humilitatis. Primò ad munditiam: nam vt dicitur 2. Ethi. Non paruæ confert, imò multũ, si sic, vel sic ex iuuene confestim assuesti: sed magis autem omne. i. totum. Quia vt dicitur. 2. Pol. Amamus prima magis: vt. s. sicut in talibus crescit ætas corporis: sic & crescat ætas virtutis. Vnde & Hie- *Hieron.* ronymus in lib. de continentia virginali, ait. Crescit vitæ ætas cum annis: cum ætate iustitia: & fides eo perfectior videatur, quo senior. Et sequitur. Omne tempus, in quo te non senseris meliorem, hoc te existima perdidisse. Et propter hoc dicitur Thre. 3. Bonum est viro, cum portauerit iugum ab *Adolescẽs* adolescentia sua. Et Hierem 31. Lætabitur virgo in choro, iuuenes & virgines simul. Secundò ad prudentiam, vt. s. sint moribus ornati, sensibus præditi, gestu maturi & honesti. Vt enim ait Valerius. Ciui- *Valerius lib. 7. c. 5.* tas nostra. i. Roma nobilium iuuenum ingenia ab insolentia reuocando, magnos, & vtiles ciues fecit, honoribusq; , non patiendo eos à securis peti: debitum vtilitatis pondus adiecit: vnde dicitur psal. 118. In quo corrigit adolescẽtior, &c. Et Sapien. 8. Puer eram ingeniosus, & sortitus sum animam bonam. Tertiò ad obedientiam, vt, scilicet, sint obsequiosi, non proterui aut dyscoli. Quia, vt dicit *Bernard.* Bernar. lib. de duodecim abusionibus, tertius gradus abusionis, est adolescens sine obedientia. Et sequitur. In senibus sobrietas, & morum perfectio requiritur. Sic in iuuenibus obsequium, subiectio, & obedientia iure debentur. Et post, sicut fructus non reperitur in arboribus, in quibus prius flos non apparuit: sic nec in senectute honorem legitimum consequi poterit, qui in iuuentute sua disciplinæ non laborauerit. 1. Reg. 3. quia vt dicitur Eccles. 30. Filios habes? curam fer eorum à iuuentute. vnde 1. Petr. 5. Adolescentes subiecti estote. Et ista tria documenta ponit Philosophus. 8. Pol. circa *Philosophus.* principium.

1144 In te cõfirmatus sum ex vtero, de ventre matris meæ, tu es protector meus.

Hic allegat Dei potentiam. Vbi notandum, quod per vterum æternum Dei consilium vel prædestinatio intelligitur: quia sicut in vtero proles concipitur, quæ in hac vita profertur, sic in Dei prædestinatione ab æterno cõcepti ad vitã gratiæ

Universidad de Deusto
Biblioteca

Greg. 14. mor. c. 22.

naſcimur, vnde Greg. ait. In Deo, qui corporis forma non circumſcribitur, membra corporis, i. manus, oculus, vterus: ita nominatur, vt ex membrorum vocabulis effectus eius potentiæ deſignetur. Oculos quippe habere dicitur: quia cuncta videt. Manus habere deſcribitur: quia cuncta operatur. *Vterus. Prædeſtinatio Dei.* In vtero proles concipitur, quæ in hac vita profertur. Quid ergo vterum Dei, niſi eius conſilium debemus accipere: in quo ante ſæcula per prædeſtinationem concepti ſumus, ita vt creati per ſæcula perducamur, vt de iſto vtero dicatur illud Iob 31. Nunquid in vtero fecit me Deus? Eſt ergo ſenſus. *In te confirmatus ſum ex vtero*, id eſt quod ſim in gratia tua confirmatus finaliter, hoc habes ex vtero tuæ prædeſtinationis: quia prædeſtinatio cauſa eſt noſtræ confirmationis in bono. Sequitur. *De ventre matris meæ tu es protector meus.* Quid enim eſt mater noſtra, niſi ſancta mater eccleſia, quę nos per ſacramenta generat Chriſto? De ventre ergo matris producimur, cum per ſacramenta generamur: quibus ſacramentis protegimur contra diabolum, & adiuuamur, quia ſtatim, vt per ſacramenta generati Chriſti nomen accipimus ſub eius protectione gubernamur. Vnde de quolibet ſic nato ait Pſal. 90. Protegam eum, quoniam cognouit nomen meum. Et de matre eccleſia, & eius ventre dicitur Pſal. 21. De ventre matris meę Deus meus es tu, ne diſcedas à me.

1145 In te cantatio mea ſemper, tanquam prodigium factus ſum multis, & tu adiutor fortis.

Hic conſequenter iuſtus quilibet vt exaudiatur allegat ſuam innocentiam. Et diuiditur in tres partes: quia primò oſtendit ſuam innocentiam. Secundò petit in bono perſeuerantiam ibi. *Ne proijcias.* Tertiò exprimit perſecutorum malitiam, ibi. *Quia dixerunt.* Vbi nota, quòd Dei laudes ſolum innocentes poſſunt canere. Et hoc eſt quod dicitur Apocal. 14. quod nemo poterat dicere canticum, niſi illi, qui cum mulieribus non erant coinquinati: virgines enim ſunt &c. In hoc ergo quòd iſte ſemper Deo cantat, ſuam oſtendit innocentiam. Sed aduertendum, quòd duplex eſt cantus, ſiue cantatio, ſcilicet quædam deuotionis, & reuerentiæ, qua Dei laudantur mirabilia, & quædam exultationis & lætitiæ, qua Dei recoluntur beneficia. Prima eſt in præſenti. Secunda in patria. Primò ergo agit de prima. Secundò de ſecunda, ibi. *Repleatur.* Quantum ergo ad primum ſciendum quòd non ſolum corde: ſed etiam ore *Pſal. 97.* Dei mirabilia reſonare debemus, Pſalm. 97. Cantate domino &c. quia mirabilia fecit, & talis eſt cantus eccleſiaſticus: qui ideo eſt inſtitutus, vt ipſo fideles ad deuotionem excitentur. Et ideo ab ipſo omnis vanitas debet excludi: vt ſolum per illum mens cantantis & audientis dirigatur in Deum. Propter quod dicit Hugo in lib. de 12. abuſionibus clauſtri. In eccleſia dum ad cantandum ventum fuerit &c. vide ſupra ver. 482. Hanc autem deuotionem omni excluſa vanitate, ſe hic iuſtus habere prætendit dicens Deo. *In te cantatio mea ſemper*: quia cantatio mea eſt, vt ſoli tibi placeam, non hominibus. Verùm quia quantò quis iuſtior eſt, & magis Deo deuotus, tantò amplius deridetur à malis, vt patet verſicu. 449. ideo ſubdit. *Tanquam prodigium factus ſum multis.* Per multos intellige malos, vt ſupra verſic. 895. Prodigium enim dicitur quaſi procul à digito, vt quando quis deriſorie è digito aliis monſtratur. Sic enim hodie boni malis tanquam prodigium efficiuntur: vt puta quando eis inſultant, dicentes, Quid vis perdere, quòd habes, ſcilicet temporalia, pro eo, quod non habes? vel quare vis credere, quod non vides? & ſimilia. Sed boni adiuti à Deo ipſorũ inſultationes ſuperant. Propter quod ſubdit, *Sed tu adiutor fortis.*

Repleatur os meum laude, vt can 1146
tem gloriam tuam, tota die magnitudinem tuam.

Hic de cantu patriæ nota. Vbi ſciendum, quòd quandiu ſumus in præſenti vita carne mortali grauati, tota mente in Deum tendere non valemus, ſed hoc fiet in patria, vbi perfecta erit charitas in nobis, vt oſtendit Magiſter lib. 3. diſt. 37. Ibi enim os noſtrum, ſcilicet cordis Dei laude totaliter repletum erit. Et hoc poſtulat hic iuſtus, dicens. *Repleatur os meum laude*: quia in patria ſummè recolentes Dei beneficia, exultãdo laudabimus Deum cantando gloriam Dei per ipſum nobis communicatam. Et talis cantus ſine magna cordis lætitia eſſe non poterit, quod patet: quoniam inter omnes actus humanos cantare requirit lætitiam mentis & organorum debitam diſpoſitionem: vt oſtendit Gregor. 1. moral. cap. 5. dicens. Quilibet peritus cantandi artifex artem cantandi explere non valet, niſi ad hanc exteriora inſtrumenta concordẽt, quia nimirum cantum quem docta manus imperat, quaſſata organa propriè non reſultant: nec artem flatus exprimit: ſi ſciſſa rimis fiſtula ſtridet. Vt igitur debitè Dei beneficia recolendo eidem canticum reſonare valeamus, oportet quòd cum debita exultationis lætitia fiat. Propter quod dicitur Pſalm. 99. Iubilate Deo omnis terra, ſeruite domino in lætitia. Vbi conſidera, quod ſancti in patria Dei beneficia recolendo, & laudando triplicem lętitiam habent. Prima eſt lætitia mentis interioris: quod notatur, cum dicitur, Iubilate. Iubilum namque ſecundum Gregor. dicitur quando ineffabile gaudium mente concipitur, quod nec abſcõdi poteſt, nec ſermonibus aperiri: quod quãuis quibuſdam moribus proditur, nullis proprietatibus exprimi poteſt. Sic ex natiuitate Chriſti eccleſia tantum gaudium concipiens, quòd nec tacere valet omnino: nec perfectè exterius oſtendere, diuerſis melodiis cantando illud conatur exprimere in nocte natiuitatis Chriſti, cantando illum verſum. Tanquam ſponſus, &c. quem præ aliis diuerſis melodiis cantat. Hic ergo eſt cantus lætitiæ cordialis, qui erit in patria. De quo Tob. 13. de cœleſti Hieruſalem dicitur. Per vniuerſos vicos tuos decantabitur alleluiah. Secũda eſt lętitia vocis, & oris, quæ notatur, cum dicitur. Cantate, exultate. Ibi enim facta reſurrectione, non ſolum corde, ſed etiam ore Dei laudes reſonabunt. Propter quod dicitur infrà. Exultabunt labia mea, cum cantauero tibi, &c. Et Pſal. 88. Miſericordias domini in æternum cantabo. Tertia eſt lætitia exterioris operis, quæ notatur, cum dicitur. Pſallite. Pſallere enim eſt cũ pſalterio canere, quod fit per tactum manus, quo ſignificatur operatio. In patria autẽ ſancti omnes

Cantare.

Lætitia. Iubilum.

Greg. 24. mor. c. 6.

Cantare.

ſuas operationes totaliter in Deum dirigent: vt quilibet eorum dicat. Cantabo domino, qui bona tribuit mihi: pſallã nomini domini altiſſimi. Pſal. ergo vt taliter Dei laudem in patria canere poſſit: ideo nunc orat dicens. *Repleatur os meum laude: vt cantem tibi gloriam tuam*, i. vt tibi gratias agam de gloria tua: quam mihi dediſti, &c. *Pſal. 12.*

1147 Ne proiicias me in tempore ſenectutis: cum defecerit virtus mea, ne derelinquas me.

Hîc conſequenter petit in bono perſeuerantiam. Sciens enim Pſalm. quòd ſenectus deficit in multis: ideo ne tempore illo cadat à gratia petit à Deo conſeruari. Vbi nota, quod Deum hominem proiicere à ſe vel derelinquere: nihil aliud eſt quã hominem propriis viribus relinquere: quod fuerat expertus Dauid, quando ſibiipſi à Deo relictus, ſtatim per adulterium cecidit & homicidium. *Pſal. 50.* Ideo poſtea à Deo poſtulabat dicens. Ne proiicias me à facie tua, &c. vide ibi. ver. 844. Et hoc maxime timendum eſt tempore ſenectutis, quando virtus hominis amplius ſolito deficit. Nam vt ponit Magiſter Ioannes in epiſtola ad Titum. Senectus deficit à cognitionis claritate, inficit corpus infirmitate, excludit ab omni voluptate, impellitur mortis propinquitate. Primo deficit à cognitionis claritate: nam per philoſophum dicentem. Formidabile eſt, quod ſeniores (etſi ſunt virtuoſi) ſint per totam vitam domini iudiciorum. *Ariſto. 2. polit.* Item Ariſtotel. dicit: quod qui vexerunt multum & multa ſunt experti: & in multis decepti fuerunt: tales non affirmant aliquid ſimpliciter: ſed in omnibus dubitant magis quam oportet. Et quia nihil ſciunt: ideo dubie ſententiantes, in dictis eorum ſemper apponunt æque. i. quaſi, & fortè. Et ita dicunt omnia: fixe autem nihil. Et ideo dicitur. Iob. 31. Non ſunt longæui ſapientes, nec ſenes intelligunt iudicium. Sed contra hoc videtur quod ait Ariſto. 7 pol. dicens, quod potentia eſt in iunioribus: ſed prudentia in ſenibus. Et ſecundo rhetoricæ dicitur: quod loqui ſententiis congruit ætate ſeniorum. Et Tullius dicit. Non enim viribus, aut celeritate, aut velocitate corporum res magnæ geruntur: ſed conſilio, auctoritate, & ſcientia: quibus non modo orbari, ſed augeri ſenectus ſolet. Ad hoc reſpondetur, quod primum eſt communius: iſtud autem rarius. Secundo inficit corpus infirmitate. vnde Aug. in lib. de catechizandis rudibus ait. Quiſquis optat ſenectutem, quid ſibi optat niſi infirmitatem? Et hæc eſt ratio, quare ſenes communiter ſunt auari, & illiberales: quia propter ipſorum continuas infirmitates ſemper timent, ne eis deficiat ipſorum ſubſtantia, quam ſciunt ſibi prodeſſe: vt dicit Philoſophus. 3. pol. Vnde Philoſophus. 4. Ethi. dicit. Videtur omnis ſenectus, & omnis impotentia illiberales facere. Tertiò ſenectus excludit ab omni voluptate: patet: quia propter eorum continuas infirmitates ſemper ſunt triſtes. Propter quod dicitur. 8. Ethic. Breue eſt, quod in ſenibus delectationis eſt. Et hæc eſt ratio, quare ſenes deficiunt in affabilitate. Nam vt videmus ad ſenſum ſemper turbantur, quando vident iuuenes ſolatiari, aut ludere. vnde ſenes nihil amant niſi cauſa lucri non delectationis: vt dicitur. 3. Rheto. & 8. Ethico. Quartò ſenectus impellitur mortis propinquitate, vnde & Cyprianus dicit. Quid ſtolidius fieri poteſt, ſi mens ad perfectionem venire non contendat: quando totus habitus corporis ſenectute confectus ad interitum feſtinat? Dum oculi caligant, aures grauiter audiunt: capilli fluunt, facies in pallorem mutatur, dentes numero minuuntur, cutis areſcit, flatus non ſuauiter olet, tuſſis cachinat, pedes inflantur, genua trepidant: & hæc omnia domum ruituram cito pronunciant. Hæc igitur omnia conſiderans Pſal. vt in bono finaliter perſeuerare poſſit tẽpore ſenectutis quo tot defectus concurrunt: petit ne relinquatur ab adiutorio Dei dicens. *Ne proijcias me, &c.* *Cyprianus de 12. abuſionibus.*

Quia dixerunt inimici mei mihi: 1148
& qui cuſtodiebant animam meam, conſilium fecerunt in vnum:

Hîc conſequenter oſtẽditur perſecutorum malitia. Et primo ponitur ipſorum malitia. Secundo inuocatur Dei miſericordia, ibi. *Deus, ne elongeris.* Prima in duas: quia primo ponitur ipſorum mala conſultatio. Secundò malæ conſultationis deliberatio, ibi. *Dicentes.* Quantum ad primum ſciendum quòd mali homines conantur bonos ad malum inducere: ſicut vnum contrariorum conatur aliud ad ſuam trahere ſimilitudinem. Sunt enim omnia mundi naturaliter contagioſa tam bona quam mala. Volunt ergo mali bonos ad malum trahere quandoque ſub ſpecie pietatis: & hoc diſconfortando eos: vt puta ſi quis ieiunat dicunt, quare carnem tuam tantum affligis: vt ſis tuipſius homicida? Si quis humilitatem ſequitur, dicunt. Cum enim ſis imago Dei, teipſum deſpiciendo, deſpicis Deum: & ſimilia. Et ſic malè conſulunt iuſtis, vt ad præcipitium trahant. Quod hic notans pſal. ait: *Quia dixerunt inimici mei mihi*, ſcilicet mala verba, ſcilicet me diſconfortauerunt à boni perſeueratione. Sic enim cuſtodientes, & obſeruantes iuſtorum vitam, conſuluunt adinuicem, vt ipſos faciant cadere more dæmonũ. De quibus ait Gregorio. Aſtuta dæmonum conſilia: dum quaſi blanda prouiſione conſuluunt: cor à forti intentione peruertunt. Et ponit exempla. Ecce quidam propriis rebus contentus huius mundi occupationibus implicari formidans, quietis ſuæ luera perdere: & peccatis lucra cumulare deſpicit. Ad hunc hoſtis callidus veniens vt intentionem bonæ opinionis ſubruat: quaſi vtilitatis conſilium ſubminiſtrat, dicens. Ea quidem quæ habes in præſenti ſufficiunt: ſed his deficiẽtibus, quid acturus es? ſi etiam nulla poſt hæc prouidentur: quæ ad præſens ſunt, impendenda ſunt filiis, ſed cum paranda ſint, quæ frequenter deeſſe poſſunt: ſolicitudo prouida eſſet parare, quod deeſt. Annon terrena actio ſine peccato peragi poteſt? Hoc iterum blandiens inſinuat, & eorſum iam in negotio terreno, quos præuidit peccati laqueos parat. Et conſequenter aliud ponit exemplum dicens. Alius decreuit non ſolum terrena commoda non quærere: ſed etiam cunctis, quæ poſſidet renunciare: vt Chriſtum nudũ valeat nudus ſequi. Huius cor hoſtis inſidians occulta ſuggeſtione alloquitur dicens. Vnde hæc temeritatis tantæ audacia ſurrexit: vt credere audeas, quòd omnia relinquendo ſubſiſtas? Aliter te creator condidit: aliter tu teipſum diſponis.

Mali bonos perſequuntur.

Greg. 32. mor. c. 20. Conſilium malorum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Robustiorem enim te fecisset:si sequi te sua vestigia cum inopiæ necessitate voluissem, &c.multa alia exempla ponit consequenter, vide ibi. Et de talibus consultoribus ad malum hic loquitur Psal. dicens. *Et qui custodiebant animam meam, consilium fecerunt*,&c.De quibus dictum est.psal.21. Circundederunt me sicut canes multi : consilium malignantium obsedit me.

1149 Dicētes, Deus dereliquit eū : persequimini, & comprehedite eū:quia non est,qui eripiat.

Hic consequenter ponitur malæ consultationis intentio, quæ, scilicet, est vt bonos perdant. Vbi notandum, quòd Deus tripliciter hominem derelinquit, scilicet, temporaliter non ostendendo potentiam, vt puta quando ab aduersis nonliberat. Et isto modo etiam hominem Christum dereliquit in cruce psal.21.Deus meus, Deus meus, vt quid dereliquisti me. Quod exponens Magister lib.3.dist.21.dicit. Fatemur Deum quodammodo in morte illum hominem dereliquisse, qui potestati persequentium illum exposuit ad tempus suam potestatem non exercendo, illum non defendit vt non moreretur, &c.vide versic.291. Secundò derelinquit spiritualitet ipsum, propriæ virtuti relinquendo, & isto modo nunquam derelinquit hominem, nisi primò relinquatur ab homine.Et de ista derelictione dicit Greg.Omnipotens Deus cor humanum destruit, cum derelinquit, &c.vide vers.857. Vnde 2.Paral.15.dicitur. Si dereliqueritis Deum derelinquet ipse vos. Tertiò derelinquit æternaliter non saluando per misericordiam.2.Paral.24. Quare derelinquistis dominum,vt derelinquat vos?Modo ad propositū mali in præsenti videntes iustos primo modo à Deo derelictos, id est, aduersitatibus expositos, cum maiori audacia ipsos persequuntur, videntes Deum non pugnare pro ipsis.Sic enim Decius videns beatum Laurentium captum non liberari à Deo,crudelius sæuiebat in eum, & sic de aliis per secutoribus martyrū.Quinimo & sic de ipso Christo accidit in cruce posito, cui insultando dicebant.= Confidit in Deo, liberet eum nunc,si vult. Consimiliter dicunt de quolibet iusto.*Persequimini & comprehendite eum*,quia nō est,qui eripiat, non aduertentes,quòd etti Deus iustos à præsenti miseria non statim eripit, ex hoc ipsorum vtilitatem intendit : & tamen ipsos eripit multipliciter, scilicet à pugna tēptationis ne capiātur.2.Petr.2.Nouit Deus pios de tentatione eripere.A culpa inquinationis,ne maculentur psal.55. Eripuisti animam meam de morte,pedes meos de lapsu. A potestate dęmonis,ne superentur.Coloss.1. Eripuit nos de potestate tenebrarum. A tormentis æternis,vt glorificentur.2.Thessa.1.Eripuit nos ab ira ventura.

Derelinquere.

Greg.13. mor.c.5.

1150 Deus, ne elongeris à me, Deus meus,in auxilium meum respice.

Hic inuocatur Dei misericordia, vt iustum persecutum non deserat. Sed dubitant multi, cum Deus sit spiritus incircunscriptus, qui loco non comprehenditur, qui est vbique per essentiam, præsentiam,& potentiam,& nullibi deesse potest, & per consequens à nulla re potest elongari.Qualiter ergo orat psalmista, dicens.*Deus meus,ne elongeris à me.* Sciendum ergo quòd specialiori modo est Deus in hominibus iustis quàm in cæteris rebus, vt ostendit Augustin.in lib de præsentia Dei ad Dardanum,dicens.Cum Deus sit natura incorporea, & incommutabiliter vna æterna stabilitate in seipsa manens, totus adest rebus omnibus & singulis inest totus, sed in quibus habitat, habent eum pro suæ capacitatis diuersitate, alij amplius, alij minus, &c. Quamuis ergo sit impossibile Deum ab aliqua re elongari per essentiam, potentiam & præsentiam, tamen eo modo quo est in iustis per gratiam elongari potest, scilicet quando subtracta gratia, vel protectione sua,ipsos suis viribus exponit. Et sic Deus elongatur à nobis, quando nos per peccatum elongamur ab eo. Et quando nostris peccatis exigentibus, nos aduersitatibus exponit.Sic enim dicitur Prouer.15.Longè est dominus ab impiis. Et istam elongationem formidat iustus dicens.Tu autem,domine ne longè facias miserationes tuas à me,vide suprà versic. 664.& psal.21.Tu autē domine ne elongaueris auxilium tuum à me.Consimiliter & nunc iustus orat dicēs.*Deus ne elongeris à me*, scilicet,auxilium tuum subtrahendo.Et hoc est quòd exponendo quod dixerat subdit. *Deus meus in auxilium respice.* Vel aliter. Vbi sciendum, quod Deus ad tempus suos iustos deserit,vt fortius probētur & purgētur. Quod ostendit Gregorius super illo verbo Iob.30 Dissipauerunt itinera mea, & non fuit qui ferret auxilium,dicēs.Cum de diuino adiutorio psal.clamet. Adiutor in opportunitatibus in tribulatione, speremus in te, qui nouerunt nomen tuum, quoniam non derelinquis quærentes te, domine. Qua itaque ratione nunc iusti dicunt, & non fuit,qui ferret auxiliū, nisi quia omnipotēs Deus eos, quos in æternum diligit, aliquando ad tempus relinquit? Vnde scriptum est.Ad punctum in modico dereliqui te, & in miserationibus magnis cōgregabo te. Hinc & Psalm.deprecatur,dicens. Non me derelinquas vsquequaque.Derelinqui ergo se ad modicum posse nouerat, qui ne vsquequaque derelinqueretur petebat. Sanctos etenim suos dominus veniendo adiuuat, & derelinquendo probat, donis firmat,tribulationibus tentat. Vnde omnipotens Deus electorum suorum aduersarios permittit excrescere, vt per malorum sæuitiam purgetur vita bonorum.Nunquam quippe dominus aduersos bonis esse permitteret,nisi etiam quantum prodesset videret.Nam dum iniusti sæuiunt,iusti purgantur,& vtilitati innocentium militat vita prauorum, dum hanc & premendo humiliat, & humiliando semper ad melius formar. Quæ omnia considerans iustus oppressus,vel ipsa ecclesia orat dicens. *Deus,ne elongeris à me.*i.permittendo me aduersis succumbere.Ideo subdit.*Deus meus, in auxilium meum respice.*

Quæstio. Elōgatur Deus ano bis longè.

Psal. 39.

Psal. 21.

Deserit Deus iustos. Greg. 20. mor. c.22. Psalm. 9. Adiutorium Dei.

Esa.54.

Psal. 118.

1151 Confundantur,& deficiant detrahentes animæ meæ, operiantur confusione, & pudore, qui quærunt mala mihi.

Hic consequenter orat pro malorū conuersione.Vbi nota,quod confusio est multiplex,scilicet, *Confusio multiplex*

in vitiis,pro vitiis,& contra vitia, vide supra vers. 345.& 1097. Hic autem loquitur de confusione, quæ est contra vitia, quando, scilicet, quis pœnitens considerando vitia, quæ commisit, abhorret, turbatur, & confunditur. Ad hoc enim Deus sua peccata homini ostendit,vt illis consideratis confundatur, & doleat,vnde Hier.31.dicitur:postquā conuertisti me, egi pœnitentiam, & postquam ostendisti mihi, percussi femur meum, confusus sum, & erubui,Notandum autem, quòd aliqui ex consideratione peccatorum suorum sic confunduntur, quòd de illis verè pœnitent, & per confessionem illa emittunt.Et ista propriè dicitur confusio,quasi simul peccatorum effusio. Et ista confusio gratiam præstat, & gloriam. Aliqui autem sic confunduntur, quòd interius dolent se peccasse,tamen verecundia ducti peccata per confessionem non effundunt. Et ista confusio propriè confusio non dicitur,nec gratiam acquirit, sed magis auget peccatum, quia tales plus timent verecundari apud homines quàm offensam Dei. Et de ista duplici confusione dicitur. Pro anima tua non confundaris dicere verum. Est enim confusio adducens,peccatum, & confusio adducens gratiam, & gloriam.Quæ verba exponens Bernard.ad propositum ait. Bonus pudor, quo peccasse aut peccare cōfunderis, & tam diuinum quàm humanum tam verecundius reuereris aspectum,quāto verius tam Deum quàm hominem cogitas puriorem,tanto que grauius offendi à peccante, quanto constat longius ab illo esse omne peccatum. Huiusmodi confusio fugat opprobrium, parat gloriam dum aut peccata omnia admittit,aut admissa pœnitendo punit, & confitendo expellit. Quod si quis tantum compungitur,intus, sed tamen confiteri confunditur, talis confusio peccatum adducit,& gloriam de conscientia perdit quando malum quod ex profundo cordis compunctio conatur expellere confusionis, & pudoris metus obtuso labiorum ostio, non permittit exire. Ideoque sapiens ait. Non confundaris pro anima tua dicere verum.Ad propositum ergo de confusione, quæ peccatum totaliter effundit:nunc orat ecclesia pro suis persecutoribus,vt confundantur,dicens. *Confundantur, & deficiāt*,&c.Deficit quis multipliciter vers.1789. Deficiunt,scilicet à peccatis : vt amplius non sint peccatores.Sic enim alibi orat Psalmista, Psal.103. Deficiant peccatores,& iniqui,ita vt non sint. scilicet peccatores. Et hoc idem aliis verbis replicat dicens.*Operiantur confusione, & pudore, qui quærunt mala mihi.*. Vbi nota quòd confusio spectat ad mētem : quia est quædam verecundia mentis, & compunctio de malis gestis.Sed pudor secūdum grammaticos est verecundia corporis,id est apparensin corpore ex aliquo casu malo. Est ergo sensus. *Operiantur confusione*,id est, intus ex compunctione verecundentur, & pudore, id est, etiam in signis corporalibus ostendant verecundiam.Sicut quando aliquis ex aliquo malo casu faciem vel oculos non audet eleuare.

Crubescio bona.

Eccl.4.

Confusio mala.

1152 Ego autem semper sperabo, & adijciam super omnem laudē tuam.

Hic consurgit ad gratiarum actionem.Et diuiditur in partes tres:quia primò gratias agit.Secundò gratiarum modum ostendit, ibi. *Quoniam non cognoui.* Tertiò rationes gratiarum adducit, ibi. *Deus docuisti.* Prima in duas:quia primo gratias agit corde.Secundò ore ibi.*Os meum.* Quantum ad primum ait. *Ego autem semper sperabo*, quod ideo præmittit : quia sine spe nullus debitè Deum laudare potest:quia qui non sperat,desperat. Et ideo nota quod tripliciter sperare debemus, vide suprà versic.202. *Et adijciam super omnem laudem tuam.* Vbi notandum, quòd quamuis alij sancti prophetæ Deum laudauerunt, vt Moyses, Abraham, Iacob,&c.Nullus tamen laudes Dei docuit, vt Dauid, qui de pluribus beneficiis Deum laudauit, dum nobis prædixit verbi incarnationem, Christi passionem,resurrectionem,ascensionem, spiritus sancti missionem,&c.quę omnia clarè in eius psalmis continentur, vt ostendit in principio.Et ideo quia plures Dei laudes prædixit quàm aliquis aliorum,ipse per excellentiam super omnes alios propheta dicitur:Quod tunc notans dicit. *Et adijciam super omnem laudem tuam.*Similiter hæc sunt verba ecclesiæ, quibus Christū de omnibus virtutibus laudat, quòd nulla alia secta facit.Vel per hoc intelligit Christum laudare de redemptione peccatorum.Si enim Deus damnaret peccatores,adhuc laus Deo esset perfecta : quia hoc requirit iustitia, sic omnis virtus laudans Dei iustitiam, ipsum perfectè laudat.Hic autem perfecta laus accipitur pro omni laude. Et sic laudans Deum:quia peccatores saluat, & liberat,adiicit laudem super omnem laudem Dei:qu a super laudem iustitiæ. De laude Dei vide supra versic.1044. Et nota, quòd tripliciter Deus laudatur, scilicet corde in ipso exultando. Dan.3.Hi tres quasi vno ore laudabant, & glorificabant Deum.Opere ipsum honorando.Threno. 2.Surge,& laudā in nocte,&c. Spe ipsum manifestando.Esa.49.Laudate,cœli, & exultet terra.

1153 Os meum annunciabit iustitiam tuam,tota die salutare tuum.

Hic Deum laudat ore: quia hiç Christum prædicat aliis:vel se prædicaturū promittit dicens. *Os meum annunciabit iustitiam tuam.* Vbi sciendum quòd in scriptura sacra Christus dicitur iustitia, non quidem participatione, sed per essentiam, quia est iustitia iustificans, vt ostendit Gregor.18. mora.c30. Quod etiam deducit lib.16.c.15.super illo verbo Iob.23. Nolo multa fortitudine contendas mecum, æquitatem proponas contra me,dicens. Mens enim quælibet iusti si ab omnipotente Deo districtè iudicatur, mole magnitudinis premitur. In quibus nimirum verbis hoc quoque intelligendum est,quòd sanctus vir, dum Dei fortitudinem deuitat, quid aliud quàm eius infirmitatem desiderat. Et scriptum est. Quod infirmum est Dei, fortius est hominibus, ideo protinus subiungit. Proponat æquitatem contra me. Quis enim alius nisi mediator Dei, & hominum homo Christus Iesus æquitatis nomine designatur de quo scriptum est. Qui factus est nobis sapientia à Deo,& iustitia.Quæ,scilicet iustitia dum in hunc mundum contra vias peccatorum venit, antiquum hostem vincimus, à quo captiui tenebamur.Dicit ergo, proponat contra me æquitatem, id est, ad redarguendas vias meas filium incarnatum mittat,&c. Istam ergo iustitiam, scilicet Christum incarnatum se prædicaturum dicit

1. Cor 1.

1. Cor 1.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ecclesia dices. *Os meum annunciabit iustitiam tuam.* Et quòd iustitia pro Christo accipiatur, declarat cum subdit. *Tota die salutare tuum.* Quis enim salutare dicitur, nisi Christus, de quo ait Simeon. *Quia viderunt oculi mei salutare tuum.* Et ipsa virgo dicit. Exultauit spiritus meus in Deo salutari meo? Istam expositionem ponit glos. dicens. *Os meum annunciabit iustitiam tuam*, id est Christum, per quem impleta est omnis iustitia, quia ait Ioannis. Sine modo, sic decet nos implere omnem iustitiam. Sed ne aliter accipias iustitiam, addit. *Salutare tuum.* Et nota, quòd dicit, *tota die.* Tota enim dies dicitur dies cum nocte. Per diem autem intelliguntur prospera, sed per noctem aduersa. Et sic est sensus. *Os meum annunciabit iustitiã tuam tota die*, id est, in prosperis, & in aduersis, quia tam prospera quàm aduersa laudis materiam mihi præstant. Vel aliter secundum glos. Tota dies dicitur dies cum sua nocte, quod tamen totum tempus dicitur dies & non nox: quia nox diei seruit, & non dies nocti. Nox verò caro nostra est, & dies iustitia est. Quicquid ergo fit in carne veluti in nocte, iustitiæ tãquam diei seruiat. Et quicquid fit ex præcepto Dei, non propter emolumenta carnis ilia, ne dies nocti seruiat, sed propter iustitiam vt diei seruiat nox. Et sic est sensus. *Tota die annunciabo salutare tuum*, id est ita, vt quicquid in carne gero, iustitiæ seruiat.

Luc. 1. Luc. 1. Matt. 3. Dies.

1154 Quoniam non cognoui literatũ, introibo in potentias domini, domine, memorabor iustitiæ tuę solius.

Hîc modum gratiarum ostendit. Vbi sciendum quòd per literaturam hic intelligit legem Moysi secundum sensum literalem acceptam, vt communiter faciunt Iudæi, de qua litera dicit Apostolus. Littera occidit, spiritus autem viuificat. Per literam intelligit antiquam legem, sed per spiritum nouam. Illa enim (vt ait Magister) multum distat ab euangelio: qui habent diuersa promissa: quia illa terrena promittebat, hæc cœlestia. Habent diuersa sacramenta, quia illa solum significabat gratiam, ista conferunt, &c. Illa litera occidit, quia morbum ostendit, sed non curat, quia scilicet ostẽdit quid debeas facere, sed non confert gratiam adiuuantem. Et sic facit scienter peccare. Ista autem ostendit, & per gratiam iuuat. Ad cuius euidentiam dicit glos. 2. Cor. 3. Aduerte, quam dicit Apostolus literam, quæ occidit, qui velut econtrario spiritum viuificantem ingerit. Illa certè litera est decalogus in illis duabus tabulis scriptus, quia lex subintrauit, vt abundaret delictum. Porrò autem præcepta ista vtilia sunt facienti, & nisi quis ea fecerit, vitam habere non potest. Non ergo dicitur litera occidẽs, eo quòd mala sit lex, sed quia prohibens peccatum, præuaricationem cumulat, nisi liberet gratia per legem fidei. Apparet ergo literæ vetustas, si desit nouitas spiritus, reos facit potius homines congregatione peccati, quàm liberet à peccato. Vnde qui apponit scientiam, apponit dolorem. Non lex ipsa malum est, sed quia mandatum bonum habet tantum in litera demonstrante, non in gratia adiuuante, quod mandatum si fit timore pœnæ, non amore iustitiæ, seruiliter non liberaliter fit, ideo nec benè fit. Iterũ nota, quòd cognoscere quandoque idem est, quod approbare, & nõ cognoscere, idem quod non approbare. Dicat ergo nunc mater ecclesia. *Quoniam non cognoui literaturam*, id est literam legis non approbaui, sed ipsius propheticum sensum & spiritualem: quia sensus spiritualis legis antiquæ totam euangelicã legem continet. Et nunc exemplum ponit de ista literatura glos. dicens. Misit Helisæus baculum per seruum suum ad suscitandum puerum mortuum, & non surrexit, descendit ipse, & incuruauit se super puerum, & surrexit puer, vt habetur 4. Reg. 4. Lex enim fuit baculus Helisæi per seruum missus ad suscitandum mortuum, quo non surrexit mortuus. Venit ergo ipse Helisæus, & cum viuus esset, & adultus contraxit magnitudinem suam, & coaptauit se puero mortuo, & surrexit mortuus. Helisæus est Christus, qui per seruum, scilicet Moysen misit baculũ, scilicet legem ad suscitandum mortuum in peccato. Sed quia legis baculus non potuit viuificare illum, venit ipse Helisæus, scilicet Christus contraxit suam magnitudinem ad paruitatem mortui: quia semetipsum exinaniuit formam serui accipiendo, & coaptauit se mortuo: quia habitu inuentus est vt homo, & ita surrexit mortuus. Et hunc sensum in illa historia approbat ecclesia parum de litera curans. Et hoc est, quod dicit. *Quoniam non cognoui literaturam*: quia per illam historiam intelligit Christi incarnationem, per quam potentiam patris filio est communicata ad suscitãdum mortuos spiritualiter, ipso dicente. Data est mihi omnis potestas, &c. Ideo subdit. *Introibo in potentias domini*, i. literã antiquam applicabo ad Christum, qui est patris potestas. Et quia tota litera legis ad Christi misteria, qui est vera iustitia, applicatur: ideo subdit. *Domine, memorabor iustitiæ tuæ solius*. q. d. In tota antiqua litera *solius iustitiæ tuæ*. i. Christi recordabor.

2. Cor. 3. Literatura. Magister lib. 3 dist. 4.

Helisæus significat Christum. Matt. vlt.

1155 Deus, docuisti me à iuuẽtute mea, & vsque nunc pronunciabo mirabilia tua.

Hîc adducit gratiarum actionis rationes Et diuiditur in duas partes: quia primo assignat recepta beneficia, pro quibus gratias agit. Secũdò gratiarum actionem resumit, ibi. *Nam & ego.* Prima diuiditur in partes quinque: secundum quod quinque beneficia narrat. Primum est mentis illustratio. Secundum est fidei confirmatio ibi. *Et vsque in senectam.* Tertium est verbi incarnatio, ibi. *Donec.* Quartum est operum iusta retributio, ibi. *Potentiam tuam.* Quintum est in aduersis consolatio. Ibi. *Quantas.* Quantũ ad primum sciendum quod aliter docet Deus hominẽ, aliter homo, quia homo solum docet exterius voce exteriori pulsando aurem corporis: sed Deus docet interius mentem illustrando. Quod ostendit Gregor. super illo verbo Iob. 38. Et viam sonanti tonitrui dicens. Al quando tonitruus ipsa vox prædicationi accipitur: per quam supernorum iudiciorum terror auditur. Sed quia prædicator quilibet verba dare auribus potest, corda verò aperire non potest, & nisi per internam gratiam solus omnipotens Deus prædicantium verbis ad corda audientium insibiliter aditum præstet: incassum prædicatio aure audientis percipitur: quæ peruenire ad intima surdo corde prohibetur, ideo dominus se viam sonantis

Docet. Greg. 29. mor. c. 16. Prædicator. Tonitrum

sonantis tonitrui dare asserit: qui cum prædicationis verba tribuit: per terrorem corda compungit. Hanc viam egregius prædicator Paulus dum superna mysteria terribiliter insonaret: se à se habere non posse conspiciens: discipulos admonebat dicens. Orantes simul & pro nobis: vt Deus aperiat nobis ostium verbi ad loquendum mysterium Christi. Qui ergo mysteria loquebatur: sed in corde audientium eisdem mysteriis à domino aperiri ostium precabatur: habebat iam quidem tonitruum: sed dari ei desuper viam quærebat. Hanc viam se dare non posse cognoscebat Ioannes, qui dicebat. Non necesse habetis, vt aliquis doceat vos: sed sicut vnctio eius docet vos de omnibus &c. Et hoc satis apertè ostendebat Christus dicens. Nolite vocari magistri super terram: vnus enim est magister vester Christus, qui solus docet animam interius: nos autem exterius solum formamus verba. Vbi Ioannes Chrysostomus ait. Vnus est. n. Magister vester Christus: qui scilicet homines naturaliter docet. Si enim homo hominem doceret omnes homines discerent, qui habent doctores. Nunc autem quia non homo docet: sed Deus, multi quidem docentur: sed pauci discunt. Homo enim non intellectũ præstat homini docẽdo: sed à Deo præstitum per admonitionem exercet. Sic ergo quia solus Deus animam docet interius: ideo ecclesia se à Deo illuminatam recognoscit dicens. *Deus docuisti me ex iuuentute mea.* Quia statim formata ecclesia fuit à Deo illuminata scilicet in die Pentecostes: quãdo Apostoli patres & fundatores ecclesiæ (qui ante homines idiotæ piscatores, & sine literis erant) per spiritum sanctum plenè de omnibus mysteriis fidei edocti fuerunt, sicut ante eis promiserat Christus, dicens. Cum autem venerit spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem. Et quia ecclesia adhuc in principio sic per spiritum sanctum fuit docta, & illuminata: vt quę didicerat, aliis prædicando, gentes vocaret ad fidem. Ideo hoc se facturam promittit dicens. *Et vsque nunc pronunciabo mirabilia tua.* Vbi sciendũ, quod per ly *nunc*, quod est præsentis temporis denotatur æternitas, cui nihil præterit, nihilque succedit: cui omnia subsistunt præsentia: vt ostendit Gregor. 4. moral. c. 32. Dicat ergo *vsque nunc pronunciabo mirabilia tua*, id est, per omne tempus vitæ præsentis. Sed quæ mirabilia pronũciabit? Respondet Magister in glo. *Pronunciabo mirabilia tua*, scilicet quòd me regis, quod me in via posuisti salutis, quod me viuere facis, quem in anima suscitasti, quod est mirabile. Quid enim mirabilius, quam mortuos in anima suscitare? Suscitatus corpore viuit & absente suscitatore: sicut Lazarus Christo corporaliter absente: quia vita corporis in anima est. Sed anima suscitata non sic viuit sine Deo, qui est eius vita. Hæc est gratia mirabilis: vt suscitet mortuos: & post nobiscum sit, ne moriamur. Vel mirabilia, quæ pronunciat ecclesia, sunt verbi incarnatio, quod Deus est homo, & homo Deus: Christi passio, resurrectio, & huiusmodi, quod tantum nos dilexit Deus: vt filium suum vnigenitum in mortem daret pro nobis. Quæ omnia considerando dicamus illud Luc. 5. Vidimus mirabilia hodie.

Ad Col. 4. Ioan. 16. Nunc. Ioan. 3.

1156 Et vsque in senectam, & senium: Deus, ne relinquas me.

Hic ostendit secundum beneficium, quod est fidei, & ecclesiæ confirmatio. Vnde ad videndum, quid sit propriè ecclesiæ militantis senectus, vel senium: sciendum, quod, vt dicit Catholicon, mundi ætates distinguuntur ad similitudinem ætatis vnius hominis. Variantur autem in homine ætates secundũ diuersas & notabiles varietates in statu ipsius. Vnde prima ætas dicitur infantia vsque ad septimum annum. Secunda pueritia vsque ad tertium decimum. Tertia adolescẽtia vsque ad vigesimum septimum. Quarta iuuentus vsque ad quinquagesimũ. Quinta senium vsque ad septuagesimum. Sexta senectus, quæ nullo annorum termino concluditur. Senium autem dicitur vltima pars senectutis. Consimiliter ergo in tẽpore mundi sex describuntur ætates. Prima ab Adam vsque ad Noë: in qua fuit humani generis institutio, & lapsus. Secũda à Noë vsq; ad Abraham: in qua fuit generis humani per diluuium consumptio, & reparatio. Tertia ab Abram vsque ad Dauid: in qua fuit circuncisionis & legis institutio. Quarta à Dauid vsque ad transmigrationem Babylonis: in qua lex floruit sub regibus, & prophetis. Quinta à trãsmigratione Babylonis vsque ad Christum: in qua fuit populi captiuatio, & liberatio. Sexta à Christo vsque ad finem mundi: in qua est humani generis redemptio. Ad propositum ergo sicut sexta hominis ætas vocatur senectus, cuius finis dicitur senium: sic & vltima ætas mundi quę durat à Christo vsque ad finem mundi: dicitur senectus, cuius vltima pars, quæ scilicet erit tempore antichristi, senium appellatur. Ecclesia ergo orans ne derelinquatur à Deo vsque in senectam, & senium, petit ecclesiæ fidem seruari à Deo vsque in finem & præcipuè in senio, id est, tempore antichristi, quo ecclesiæ maxima persecutio fiet. Dicat ergo ecclesia. *Et vsque in senectam* &c. quasi dicat secundum glo. quia nisi vsque ad vltimum mecum sit gratia tua, nihil ero. Vel potest dici, quòd ista verba non tam dicit precatiuè quam predictiuè: vt exponatur ly *ne derelinquas*. i. non derelinques. Sic enim docta orat ecclesia à Christo, quod vsque ad vltimum ab ipso non derelinquetur: ipso dicente. Ego autem vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem sæculi.

Senium. Senectus. Ætas

Matt. vlt.

1157 Donec annunciem brachium tuũ, generationi omni, quæ ventura est.

Hic ponitur tertium beneficium, quod est Christi incarnatio. Vbi notandum, quod quamuis in scriptura brachium multa significet, vt patet, supra versicu. 583. hic tamen specialiter significat Christum incarnatum, qui quandoque dicitur dextera, quandoque brachium, vt patet supra versic. 713. Recolens ergo ecclesia Christi incarnationem ipsam mundo prædicando annuntiare cupit. Et ideo ad hoc petit vt non derelinquatur à Deo, ad hoc, scilicet, *donec annuntiem brachiũ tuum*, id est, Christum incarnatum *omni generationi, &c.* Sed aduerte, quod ait *donec*. Ista enim prædicatio solum durabit in vita præsenti: quia in futura vita non erit opus doctrina vel prædicatione. Non quidem beatis: quia clarè videbunt Dei verbum in quo relucent omnia, sed neque damnatis: quia non erunt in statu in quo possint ad bonum conuerti, vt deducit Greg. lib. 30. mor. c. 9. Dum igitur petit non derelinqui à Deo, donec annuntiet brachiũ Dei, nihil quid ergo vult derelinqui, postquam

Brachiũ. Christus.

hoc

Universidad de Deusto
Biblioteca

hoc fecerit. Dicendum, quòd donec quandoque A
significat semper &c. vide supra vers. 915. Præsens
ergo versus est quasi expositio præcedentis: quia
enim statim superius dicit. Pronunciabo mirabi-
lia tua. Ideo si quæras, quæ mirabilia. Respondetur, scilicet Christi incarnationem, in qua cætera
miracula relucent.

1158 Potentiam tuam, & iustitiam tuam, Deus, vsque in altissima, quæ fecisti magnalia, Deus, quis similis tibi?

Hic ponitur quartum beneficium, quòd est ope-
Potentia. rum iusta retributio. Vbi notandum, quòd in scriptura per potentiam Dei intelligitur eius miseri- B
cordia, qua peccatores iustificat, & iustificatos præ-
Iustitia Dei. miat. Per iustitiam verò eius æquitas: qua in malo obstinatos æternaliter damnat. Et ratio primi est: quia secundum Aug. super Ioan. maioris potestatis est impium iustificare, quàm totum mundum ex nihilo producere. Cuius ratio est: quia peccatum magis Deo contrariatur quàm nihil. Et hoc est, quod in collecta quadam notat Ecclesia dicens. Deus, qui omnipotentiam tuam parcendo maximè & miserando manifestas. Sic enim Dei misericordiam sub nomine potentiæ, vt nos salvos fa-
Psal. 79. ceret orando postulabat Psal. dicens. Excita, domine potentiam tuam, & veni, vt salvos facias nos. Ratio verò secùdi est: quia quamuis in omni ope- C
re Dei insimul concurrant misericordia, & iustitia, tamen in punitione malorum principalius relucet iustitia. Vnde malorum punitio vocatur iustitia. Sap. 14. Benedictum lignum, per quod fit iustitia. Est ergo huius versiculi sensus. *Annunciabo mirabilia tua.* Et si quæras, quæ? Respõdet, *Potentiam tuam & iustitiam.* Et istum in effectum ostendit Magister in glo. dicens. O Deus *annunciabo potentiam tuam*, scilicet liberando homines: qui a per tuam incarnationem captivos liberas. *Et iustitiam tuam*, qua, scilicet punis malos: qua, scilicet homine peccante ito iudicio damnas. Ista autè duo. s. potentia ad salvandum, & iustitia ad puniendum, inter opera Dei vocatur magnalia, quia in omni opere Dei D
concurrunt. Opera enim misericordiæ dicuntur magnalia. Vnde (vt habetur 2. Reg 7.) cum promisisset dominus Dauid firmare regnum eius, ait Dauid Secundum cor tuum domine fecisti omnia magnalia hæc. Opera etiam iustitiæ quæ malos puniunt dicuntur magnalia. Vt puta quib. puniuit Ægyptios Psa. 105. Qui fecit magnalia in Ægypto. Vnde glo. hic ait. Vtraque opera sunt magnalia. s. per gratiam redimere hominem, qui per iustitiam erat damnatus. Et per iustitiam Adam expellitur de paradiso, qui in paradiso fuerat creatus per gratiam latiorem in paradisum ponere, & per iustitiã Iudam Apostolũ damnare. Et nota quòd ista magnalia opera gratiæ, & iustitiæ non solũ fecit Deus in hominibus de terra creatis, sed etiam in Angelis altissimis in cœlo altissimo creatis: quia bonos per gratiam beatificauit, superbos autem iustitia damnauit. Et hoc est quod ait. *Vsque in altissima quæ fecisti magnalia.* Vnde glo. *Vsque in altissima quæ fecisti magnalia* quod ideo dicit: quia Angelos in altissimis factos quosdam misericorditer beatificauit, quosdam verò iustè puniendo damnauit. Et hæc omnia considerans Psal. concludit dicẽs. *Deus quis similis tibi?* Et loquitur Christo incarnato per quem in Ecclesia ista magnalia fiunt. Vide supe-

rius quòd in Christo nullus similis dici potest vers. 532. Et hoc notat gl. quòd homines dupliciter Deo similes esse dicuntur. s. benè & malè, vnde dicit. Et simil. tudo peruersa, qua homo stultus se extulit, & credidit diabolo suggerenti, eritis sicut dij. & inde fuit captiuus. Omnis enim, qui ipsi Adæ similis est, dum peruerse vult esse similis Deo, cadit in captiuitatem. Est & alia similitudo bona, qua homo iustus, qui diligit inimicos, & benefacit eis, similis est Deo, ad cuius imaginem factus est, qui solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos, & iniustos. Hæc est similitudo obedientiæ non superbiæ, imitationis non æquiparationis. Est ergo bene similis Deo, qui credit Deum summum esse: nullo egere, se verò non per se, sed per eum esse. Qui verò vult esse per se vt Deus à nullo est, peruerse vult esse similis Deo, vt diabolus, qui noluit esse sub eo, & homo, qui vt seruus noluit teneri præcepto, sed voluit vt nullo sibi dominante esset quasi Deus, quæ est peruersa similitudo. Prima ergo similitudine imitationis boni sunt similes Deo. Sed secunda, quæ est superbiæ, & ambitionis, multi quidem similes Deo esse volunt, sed similis nullus existit. Propter quod dicitur. Non est similis tui in diis, domine, non est se- *Psal. 85.*
cundum opera tua.

Quantas ostendisti mihi tribula- 1159
tiones multas, & malas! & conuersus viuificasti me, & de abyssis terræ iterum reduxisti me.

Hic ostenditur quintum beneficium, quod est in aduersis consolatio. Vbi notandũ, quòd ecclesia à principio per aduersitates, & persecutiones exercitata fortis effecta numero creuit, & sanctitate. Vnde quãdo sancti martyrizabantur, corpore moriebatur vnus, & spiritu innumerabiles viuificabantur. Quod nũc prequidẽs Psal. ait. *Quantas ostendisti mihi tribulationes, &c.* Vnde & multi gentiles videndo martyrum constantiam, conuertebantur D
ad Christũ. Hoc ideo, quia Deus illorum exemplis se conuertebat ad illos. Et hoc est, quod sequitur. *Et conuersus viuificasti me*, quia. s. gentiles vita gratię carentes reuocauit ad vitam, & illos, qui erant in abyssо terrenorum vitiorũ, reduxit ad gratiam. Sic ergo Deus percutiebat electos, vt ægros eos sanaret, occidebat viuentes, vt mortuos reuocaret ad vitã. Et hoc beneficium recolẽs Ecclesia dicit. *Quantas ostendisti mihi tribulationes, &c.* Potest etiã hic versus intelligi de quolibet electo, quem Deus idcirco tribulationibus percutit exterius, vt intus animam reducat ad vitam. Vnde Greg. ait. Aliquãdo *Greg. 8. mor. c. 17.*
enim omnipotens Deus carnem percutit, & mentis duritiã suo pauore tabefacit. Vulnerando ergo E
ad salutem reuocat, cum electos affligit exterius vt interius viuant. Vnde per Mosen loquitur dicens. Ego occidam, & ego viuere faciã, percutiam *Deut 32.*
& ego sanabo. Occidit enim, vt viuificet, percutit vt sanet, quia idcirco foras vulnera adhibet, vt intus vulnera delictorum curet. Et hoc est quod ait Apostolus. Id enim quod in præsenti est momen- *2. Cor. 4.*
taneum, & leue tribulationis nostræ supra modum in sublimitate æternum gloriæ pondus operatur in nobis. Quod ideo est, quia tribulatio amorem Dei *Isidorus.*
accendit in nobis. Dicit enim Isidorus. 16. etym. *Calx.*
quòd natura calcis viuæ dicitur esse mirabilis:

nam

Calx. Oleum. nam aquis incenditur, quibus ignis solet extingui, A
& oleo extinguitur, quo ignis solet accendi. Et
causam primi reddit Albertus tertio meteor. quòd
in calce frigido est ignis dispersus, qui congregatur in vnum, per hoc quòd per aquam expellitur à
quibusdam partibus calcis ad alias quasdam. Ex
quo patere potest causa secundi, scilicet de oleo:
quia certum est, quòd oleum talem frigiditatẽ expellens, non habet ignem congregare, sed magis
dispergere, & sic ipsum extinguit. Similiter in proposito. Nam per calcem amor intelligitur: quia
vsus calcis est in structura domorum interius: quia
lapis lapidi fortiter adhærere non potest, nisi calce
coniunctus. Sic per amorem sit adhæsio fortis amantis cum amato. Contingit ergo quandoque B
amorem nostrum circa Deum & spiritualia tepescere, & secundum dictum Christi multorum charitatem frigescere: quia feruor cordis circa temporalia distrahitur. Et ideo Deus quandoque infundit aquam tribulationis & aduersitatis, vt sic
feruor cordis extrinsecus repercussus (quia nihil
inuenit extra se, nisi aduersum & contrarium) interius congregetur, & erga Deum inflammetur.
Oleum autem, id est, prosperitas mundi omnino
facit oppositum. Et hoc est quod dicitur Nahum
Nahum 1. 1. Bonus dominus, & confortans in die tribulationis. Et hoc confirmans subdit.

1160 Multiplicasti magnificentiã tuã, C
& conuersus consolatus es me.

Vbi nota, quòd magnificentia dicitur Christus, vt patet superius vers. 83. quæ multiplicari debet, non in persona: sed in naturis: quia in vna persona verbi, tres substantię sunt vnitę. s. diuinitas, anima,
Multiplicatur Christus. & caro. Ista ergo magnificentia fuit multiplicata, quando verbum caro factum est. In qua multiplicatione consolatus est nos, dando nobis exemplũ patientiæ in omnib. aduersis, & præmia pro aduersorum patientia conferens æterna. Et nota, quòd multiplicata magnificentia, dicit Deum esse conuersum, quod ideo dicit: quia per incarnationem
Christi feueritas legis antiquæ in amorem nouæ D
legis est mutata, vt qui ante dominus vocabatur per timorem, nunc per amorem dicitur pater misericordiarum, & Deus totius consolationis, qui
consolatur nos in omni tribulatione nostra. 2. Cor.
2. Corin. 1. 1. Quinimo secundum mensuram tribulationis
datur mensura consolationis. psal. 93. Secundum
Psal. 93. multitudinẽ dolorum meorum in corde meo cõsolationes tuæ lætificauerunt animam meam.

1161 Nam & ego confitebor tibi in vasis psalmi veritatem tuam, Deus, psalam tibi in cithara, sanctus Israel.

Hic resumit gratiarum actionem. Et ex tribus assumit materiam gratiarũ actionis. Primò ex diuinitatis veritate. Secundò ex pietatis charitate,
Veritas multiplex ibi. *Exultabunt.* Tertiò ex retributionis æquitate, ibi. *Sed & lingua mea.* Quantum ad primum sciendum, q̃ veritas est duplex, sicut & iustitia, quædam
per essentiã, qua omnia sunt vera, & hæc est Deus
Ioan. 14. dicẽte Christo, Ego sum via, veritas, & vita. Quædam autem est veritas accidentalis, & participata. s. quælibet creata veritas. Et hæc est triplex. s. veri-
Tobiæ. 1. tas vitę. Tob. 1. Viam veritatis non deseruit. Veritas doctrinę. Exo. 28. Pones in rationali doctrinam *Exod. 28.*
& veritatem. Veritas iustitiæ. Exo. 18. Prouide de *Exod. 18.*
omni plebe viros timentes Deum, in quib. sit veritas. Et quælibet istarum est veritas accidentalis,
quia deficit & minuitur. psal. 11. Diminutę sunt ve- *Psal. 11.*
ritates à filiis hominum. Prima namque veritas,
scilicet vitæ iam penè in omnib. defecisse videtur.
Esa. 59. Facta est veritas in obliuionem. Et Micli. *Esa. 59.*
7. Periit sanctus de terra, in hominib. non est veritas. Secunda veritas, scilicet doctrinæ defecisse videtur: quia quamuis multi multa scientes vera loquantur, tamen pauca faciunt eorum, quæ docent,
& sic propriè in talib. non dicitur esse veritas, quæ
est adæquatio rei ad intellectum. Vnde de talibus
dicit Greg. super Ezech. parte prima Homil. 10, B
quòd eorum intellectus ad spiritualia inuitat: & tamen vita in factis carnalib. remanẽs ab intellectu
discordat. de quib. dicitur 2. Timo. 4. Erit tempus
(& nunc est) cum sanam doctrinam non sustinebunt &c. Tertia vero veritas. s. iustitiæ defecit in
iudicib. & rectoribus. 1. Mach. 7. Non est in eis veritas, & iudiciũ. & Esa. 59. Iustitia lõgè stetit: qa corruit veritas. Veritas autẽ essentialis, quæ Deus est,
stabilis est & æterna. psal. 116. Veritas domini manet in æternum. Ad propositum, quid est confiteri
veritatẽ Dei, nisi quòd Deus verè Deus est? quod
de diis gentium dici non potest. Et hoc est quòd
dicit. *Nam & ego confitebor tibi veritatem tuam*, scilicet, q. quòd verè Deus es, & hoc *in vasis psalmi*, id
est in decantatione psalmorum, qui sunt vasa veritatis. Illud enim, quod veritatem, & laudem continet vas vocatur, sic enim quia Deus veritatem
fidei impleuerat, Paulum in triduo excœcationis
ipsum vas nominauit dicens Ananiæ: Vade quo- *Act. 9.*
niam vas electionis est mihi iste, vt portet nomen,
&c. Sic & conformiter psalmi, quia laudem, quam
continent, per totum spargunt, vasa dicuntur. Sequitur. *Psallam tibi in cithara, sanctus Israel.* Hoc
multipliciter intelligitur secundum quòd multiplex est cithara, vide supra vers. 481.

Exultabunt labia mea cũ cãtauero tibi, & anima mea, quã redemisti. 1162

Hic gratias agit ratione suæ pietatis, & charitatis, qua nos redemit. Secundum enim q̃ ait Chrys. *Chrysost.*
super Matt. Nihil est, propter quod magis gratias
Deo agere debeamus, quam propter mortẽ suam,
qua nos piè redemit. Vnde omnis nostra salus in
Christi morte consistit. Considerans ergo ecclesia
se à Christo redemptam, cum exultatione gratias
agens, dicit. *Exultabunt labia mea, cum cantauero*
tibi, id est cum prædicauero charitatem, qua me
redemisti, & tibi gratias adducam per fidem. Et, si
quæras, quæ est causa talis exultationis & cantus,
Respondet. *Anima mea, quam redemisti.* Qualiter
autem redempti sumus per Christum, vide supra
versi. 431. Et nota, quòd ad hoc quòd labia nostra E
dignè Deo cantare valeant, multas conditiones
debent habere, scilicet quia debent esse labia discreta contra verborum temeritatem. Prou. 10. In
labiis sapientis inuenitur sapientia. Labia mode- *Labia.*
sta, contra verborum superfluitatem. Prouer. 5. Di. ipsum labia tua conseruent. Labia honesta,
contra verborum inhonestatem. Prou. 22. Qui diligit cordis munditiam propter gratiam labiorum
habebit amicum regem. Labia iusta & recta contra verborum iniquitatem. Prouerb. 23. Exultabunt renes mei, cum locuta fuerint recta labia

Universidad de Deusto
Biblioteca

mea. Talibus ergo labiis exultãdo ecclesia Deum laudat, dicens. *Exultabunt labia mea, &c.*

1163 Sed & lingua mea tota die meditabitur iustitiam tuam, cum confusi, & reueriti fuerint, qui quærunt mala mihi.

Hîc gratias agit ratione æquitatis, & iustitiæ. Vbi notandum, quòd in vita præsenti sicut mali præ aliis florent, ita & iusti infirmantur, prosternuntur, & vituperantur, vnde non benè discernuntur à malis. Sed in futura vita, vbi omnia erũt clara & aperta, mali confundentur: iusti autem coronabuntur. Ideo, hic iusti non habent meritum perfectæ lætitiæ, sed habebunt in futuro, sic enim dictat diuina iustitia. Et hoc est, quod hic dicitur. *Sed & lingua mea meditabitur iustitiam tuam*, id est contemplando laudabit iustitiam tuam. Sed quando hoc erit? *Cum confusi fuerint, & reueriti qui quærunt mala mihi*, id est, cum mali apertè confusi fuerint, quod erit in iudicio. Quanta autem tunc erit confusio damnatorum, vide supra versic. 455. De quib. nunc dicit. *Cum confusi, & reueriti fuerint.* Sed quid est, reueriti fuerint? Sciendum, quòd secundum grammaticos vereor, eris, veritus sum: idem est, quòd verecundari, vel timere, & componitur cum re, & sic reueritus sum, id est, iterum confusus, vel verecundatus. Erunt ergo in futuro mali reueriti: quia dupliciter confusi, & verecundati, scilicet intus & extra. Intus, quia ipsos accusabit conscientia: extra, quia ipsorum mala opera erunt omnibus manifestata. Et hoc est, quod aliis verbis de ipsis dicitur. Induantur sicut diploide confusione sua, diplois enim est vestis duplex. Induentur ergo sicut diploide confusione secundum glos. quia confundentur intus, & foris, & coram Deo, & coram hominibus.

Reueriti. *Psal.108.*

PSALM. LXXI.

1164 DEus, iudicium tuum, regi da, & iustitiam tuam filio regis.

Hîc psalmus talẽ habet titulum. *In Salomonem.* Secundum opinionem multorum Hebræorum, ac etiam doctorum nostrorum Dauid fecit hunc psalmum orans pro Salomone filio suo, quem regem constituerat, orans Deum vt regnum Israel in manu sua prosperaretur cum iustitia, & veritate. Et ideo intitulatur à Salomone, non tanquàm ab auctore, sed tanquam ab illo, pro quo fuit factus. Sed Hieronymus in prologo super psalterium expressè dicit, quòd Salomon istum psalmum fecit. Et hoc tenetur communius. Vnde pro tituli expositione sciendum, quòd iste psalmus non agit de prosperitate regni Iudæorum sub Salomone, sed agit de prosperitate ecclesiæ per Christum regem in veritate, & iustitia gubernatæ. Multa enim in isto psalmo continentur, quæ de Salomone rege intelligi nõ possunt, vt puta, orietur in diebus eius iustitia, & abundantia pacis, donec auferatur luna, &c. Pax enim, quæ fuit sub Salomone, nõ durauit vsq; ad ablationem lunæ, quæ erit in die iudicij. immo ipso mortuo, statim regnum eius diuisum fuit, vt patet 3. Reg. 11. Etiam Salomon non habuit dominiũ à mari vsque ad mare, nec vsque ad terminos orbis terrarum, (sicut hic dicitur) sed tãtum in Iudæa, & aliquib. terris propinquis fuit dominatus. Sed hæc omnia in isto psal. cõtenta cõperunt propriè Christo. Et per Salomonẽ hic intellige Christum. Salomon enim interpretatur pacificus, quod verissimè competit Christo: qui vt verus mediator pacem attulit mundo. Propter quod ipso statim nato, angeli cãtauerunt. Gloria in altissimis Deo, & in terra pax hominibus: nos Deo pacificauit in sanguine suo. Ephe. 2. Ipse est pax nostra, qui fecit vtraque vnum. Cum iniuriantib. pacificus mansit. psal. 119. Cum iis, qui oderũt pacẽ, eram pacificus. In hunc ergo Salomonem verum pacificum dirigitur iste psalmus. Quib. visis, accedo ad diuisionem psalmi. Ergo iste agẽs de Christo diuiditur in partes quinque: quia agit primo de Christi iudiciaria potestate. Secũdo de Christi humili natiuitate, ibi. *Descendet.* Tertiò de Christi adoranda diuinitate, ibi. *Et dominabitur.* Quartò de Christi cõmendanda bonitate, ibi. *Quia liberauit.* Quintò de Christi laudanda maiestate, ibi. *Sit nomen domini.* Prima pars diuiditur in tres: quia primò agit de Christi potestate. Secũdò de potestatis auctoritate, ibi. *Iudicabit.* Tertiò de ipsius æternitate, ibi. *Et permanebit.* Prima pars diuiditur in tres: quia primò Christi potestas optatiuè prædicitur. Secũdò declaratiuè exponitur, ibi. *Iudicare.* Tertiò qualiter recipiatur ostenditur, ibi. *Suscipiant.* Quantum ad primũ sciendum quòd nomina relatiua, quę de Deo dicuntur, sunt duplicia: quia quædam sunt intrinseca, quædã extrinseca. Intrinseca sunt, quæ de Deo dicuntur æternaliter, vt pater, & filius: spirator, & spiritus. Sed extrinseca sunt, quæ relationem ad creaturam important, vt dominus dicitur respectu serui, gubernator respectu gubernati: cõseruator respectu conseruati, sic & rex respectu recti. Cum igitur relatiua posita se ponant, & perempta se perimant, & ab æterno nõ fuerit seruus, nec gubernatus, nec cõseruatus, nec aliquis ab alio rect⁹, sequitur, quòd ab æterno Deus nõ fuit dominus, non cõseruator, nõ gubernator, neque rex, sed simul cùm creatura cœpit esse, talia nomina relatiua de Deo prędicari potuerunt extrinsecè. Et quia tales relationes extrinsecæ æqualiter de trib. personis dicũtur, sequitur quòd omnes tres æqualiter dicũtur vnus dominus, vnus conseruator, vnus rex respectu creaturæ. Istã tamen dignitatem regiam Deus Christo homini cõmunicauit, quando verbum humanitatẽ nostrã assumpsit. Quod prævidens nunc Psal. Deo loquitur, dicẽs. *Deus, iudicium tuũ regi da*, id est Christo homini, qui est rex, inquantum Deus dabis potestatem iudiciariã, qua habebit omnes iudicare. Cum enim iudicare sit actus ad extra, & per cõsequens toti trinitati cõpetat, tamen, quia solus filius inhumanitate ab omnib. in iudicio videbitur, ideo specialiter iudicium filio attribuitur. Est etiam filius Regis: quia filius Dei, de quo subditur. *Et iustitiam tuam filio regis.* Sed replicatur eadem sententia sub aliis verbis: quia repetitiones eiusdem sententiæ sub eisdem verbis, vel sub aliis, multum cõmendant diuina eloquia, maximè quæ sunt in eodem genere sermonis, quo effectus animi est mouendus, vt cum dicitur. Deus meus, Deus meus, vt quid dereliquisti me? Vel cum dicitur. Domine Deus salutis meæ. Vel aliter secundum grammaticos differẽtia est inter iudicium, & iustitiam: quia iudicium dicitur à ius, quasi iuris dictio, & est iudicium, cum causa discutitur, sed iustitia, cum

Hieron. in prol. super psal. *Salomon.* *Iudicium.* *Psal. 71.* *Psal. 87.* *Iustitia.*

Mat. 25. cum causa determinatur. Si Christus in iudicio vltimo faciet iudicium, cum dicet. Esuriui, & dedistis mihi, &c. Sed iustitiam cum dicet. Venite benedicti patris mei, &c. Et nota, quòd quãuis Deus trinus: & vnus sit vere rex noster: quia nos gubernat, & regit: tamen Christus incarnatus singulari modo rex noster dicitur. Dicit enim philosoph' 1. pol. quòd rex debet esse de genere illorum, quibus principatur. Sic enim erit maximè regis & subditorum mutuus amor. Ideò Christus vt congruentius nobis rex fieret, de genere nostro voluit esse, dum nostram naturam assumpsit. Et hoc satis insinuat scriptura dicens. Non poteris alterius generis hominem regem facere, qui non est frater tuus. Et de isto rege dicitur. Deus autem rex noster ante sæcula operatus est salutem in medio terræ. i. rex noster Christus, qui est rex ante sæcula.

Rex dicitur Christus. *Aristotel.* *Deut. 17.* *Psal. 73.*

1165 Iudicare populum tuũ in iustitia, & pauperes tuos in iudicio.

Hic declaratur iudiciaria Christi potestas. Quia enim statim prædixit dandam Christo potestatem iudiciariam, nunc declarat ad quid. q. d. Da iudicium tuũ regi &c. Ad quid, ad hoc scilicet. *Iudicare populum tuum in iustitia &c.* Vbi nota q⁹ duplex est iudicium. s. discretionis & condemnationis. Et de vtroque loquitur hic dicens. De iudicio discretionis, vt. s. discernat populum suum à non suis, & pauperes à diuitibus. i. humiles à superbis, quod facit in præsenti, non quidem loco, sed merito. In iudicio autẽ faciet loco, & merito, quando scilicet separabit oues ab hædis Matth. 25. Et nota hic, quòd pro eodem accipitur *populum tuum*, & *pauperes*. Quis autem propriè dicatur populus, vide supra versi. 816. Sed quilibet sic faciens populum est humilis, & per consequẽs pauper spiritu: vide 99. & 128. Et sic per populum & pauperes iusti significantur. Istos ergo *iudicabit in iustitia*, dando sententiam pro ipsis, & *in iudicio* eorum merita discutiendo. Item nota, quòd per hoc quod dicit *tuum & tuos*, ostendit omnia quæ sunt patris, esse filij & econtrario: vnde & ipse & filius patri dicebat. Ioan. 17. Omnia mea tua sunt, & omnia tua mea sunt.

Iudicium duplex. *Pro eodẽ populus tuus & pauperes.* *Ioan. 17.*

1166 Suscipiant montes pacem populo, & colles iustitiam.

Hîc ostenditur, qualiter Christi potestas, vel ipse Christus recipitur. Vbi primò notandũ, quid per montes, quid per colles intelligitur. Secundò quid per pacẽ, & quid per iustitiã. Primò nãq; per montes significantur Sancti angeli, quia sicut montes nos protegunt. Vnde Greg. Montes sunt sublimes angelorum virtutes, quæ hic nos ministrando, & adiuuando reficiunt, quæ Deo largiente in omni nos certamine protegunt, quorum defensione contra aduersarios ex omni latere munimur. De quibus dicitur Psal. 124. Montes in circuitu eius. i. angeli. vt August. exponit. Et sic per colles, qui sunt montes minores, intelliguntur sancti apostoli, & doctores, quibus angelorum ministerio mysteria diuina sunt reuelata. Apoca. 1. Significauit Deus mittens per angelum suum seruo suo Ioãni &c. Propter quod de diuinis mysteriis dicitur. De monte in collem transierunt. Dicit igitur. *Suscipiant montes pacem populo*, quia sancti angeli acceperunt mandatum à Deo annunciando pacem populo in Christi natiuitate dicentes. Et in terra pax hominibus bonæ voluntatis. *Et colles iustitiam.* Per iustitiam autem hic accipe legem euãgelicam, quæ hominem iustificat obseruantem. Hoc ideo, quia apostoli & alij doctores acceperũt mandatum de prædicãdo populo euangelia. Mar. vltimo. Euntes in mundum vniuersum, prædicate Euangelium omni creaturę. Vel aliter per mõtes accipe apostolos, prælatos, & alios, qui inter cæteros eminent dignitate, & magis per vitam approximant cœlo. De quibus dicitur psal. 120. Leuaui oculos meos in mõtes, &c. Per colles vero accipe minores, & subditos. Ad prælatos autẽ, & maiores pertinet præcipuè subditorũ pacem procurare, & vnitatem, vt habetur dist. 90. discordantes. Ad subditos autem præcipue spectat humilitas, qua suis obediant superioribus. Ipsa autem humilitas per iustitiam, significatur. Matth. 3. Sic decet nos implere omnem iustitiã. Dicat igitur Psal. *Suscipiant montes pacem populo*, id est prælati, & doctores mandatum pacis in populo seruandæ: quia excellentes in ecclesia debent paci vigilanti animo consulere, ne propter suos honores superbè agendo schisma ta faciant, vnitatis compage dirupta. *Et colles iustitiam*, id est, minores humilitatem, vt maioribus obediant, & in eis Christum anteponant vt de his dicatur. Incuruati sunt colles mundi.

Luc. 2. *Mar. vlt.* *Montes Prælati.* *Matt. 3.* *Abac. 3.*

Montes angeli. *Greg. 30. mor. c. 29.* *Collet, id est, gradi faciores.* *Hieremi. 5.*

1167 Iudicabit pauperes populi, & saluos faciet filios pauperum, & humiliabit calumniatorem.

Hic agitur de potestatis Christi auctoritate. Vbi aduertendum, quòd cum paupertas sit multiplex, scilicet quædam necessitatis, quædam voluntatis non spiritualis, quædam autem voluntatis spiritualis, solum de tertia est hic intellegendum, quòd tales pauperes saluos faciat Christus: quod ostendit Bernard. super illo verbo Matth. 5. Beati pauperes spiritu, dicẽs. Quid enim tam absconditu, quam paupertatem esse beatam? attamen veritas loquitur, quæ nec falli nec fallere potest. Sic vos, insensati filij Adam, diuitias quæritis, diuitias desideratis vsque adhuc: cum beatitudo pauperum diuinitus sit commendata? Qua fronte vel qua mente Christianus diuitias quærit, postquam Christus beatos pauperes prædicauit. Sed diligenter attende, quod non simpliciter pauperes nominat propter plebeios pauperes necessitate miserabiliter, non voluntate, de quibus hoc loco non dicit, sed de iis, qui possunt dicere: Voluntariè sacrificabo tibi. Sed nec omnes pauperes voluntarij laudem habent apud Deum. Nam & philosophi omnia sua voluntariè reliquisse leguntur: vt expediti à mũdialibus curis studio veritatis vacare possent liberius: & nolebant sensu abundare terreno, vt abundarent magis in sensu suo. Hos discernit, quòd dictum est, spiritu, id est spirituali voluntate. Beati enim pauperes spiritu, id est, spirituali intentione, propter solum beneplacitum Dei, & animarum salutem, quoniam ipsorum est regnum cœlorum: & meritò. Nam miserrimus ille hostis antiquus de cœlo electus est: quoniam affectauit celsitudinem, sublimitatem præsumpsit, nonne consequens est beatos esse, qui sponte in paupertatis humilitate sese deponũt? Et vide, quã sapienter ordinauit sapientia cõtra primum

Pauperitas multiplex. *Bernard. Matth. 5.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

peccatum remedium primum opponens, ac si dicat. Vis obtinere regnum cœlorum, quod perdidit superbiens angelus, qui confisus est in virtute sua & in multitudine diuitiarum suarum, paupertatis vtilitatem amplectere, & tuum erit? Et hoc est quod hic sub aliis verbis dicit Psal. *Iudicabit pauperes populi.* i. in populo. Sed qualiter eos iudicabit, subdit. Et. i. quia *saluos faciet filios pauperum.* Idē enim sunt pauperes, qui & filij pauperū: sicut idem est ciuitas Sion, & filia Sion. Sequitur. *Et humiliabit calumniatorem.* Quis autem dicatur calumniator ostendit Greg. dicens. Calumniatores rectè dicere possumus omnes iniquos, non solum qui exteriora bona rapiunt, sed etiam qui malis suis moribus, & vitæ reprobæ exemplo interna nostra dissipare contendunt. Illi namque ea, quæ nobis extra sunt, inuadere ambiunt, isti vero prædari in terius quærunt. Illi amore rerum: isti odio non cessant sæuire virtutum. Illi inuident quod habemus, isti quòd viuimus. Illi studentrapere bona exteriora, quia placent, isti studentinteriora bona dissipare, quia displicent. Quanto ergo morum vita à rerum substantia distat, tanto grauior calumniator est qui malè viuendo vim infert, nostris mentibus quam qui violenter opprimendo damna ingerit rebus &c. Ex quibus patet, quòd duplex est calumniator. scilicet spiritualis, qui bonis spiritualibus insidiatur, & alius temporalis qui temporalibus. Primus est diabolus. Secundus quilibet tyrannus. Et de vtroque hoc exponit. Et primò de calumniatore spirituali diabolo, quem Christus humiliauit: dum per suam passionem dominium mundi ei abstulit. Vnde Magister in glos. Calumniator diabolus humiliatus est in Christi passione, quando per calumnias Iudæorum eum occidit in quo nihil iuris habuit: vnde meritò eos amisit, in quibus aliquid iuris habere videbatur: qui verè calumniator dicitur: quia innocentes in culpam trahere nititur, quod est calumniari. Hunc autem humiliauit Christus in passione, sed nondum penitùs extinxit. Vnde alibi scriptum est. Humiliasti sicut vulneratum superbum. Potest enim intelligi de calumniatoribus temporalibus: quia Christus humiliauit tyrannos fidelium persecutores, sicut patet de Nerone, qui primam persecutionem mouit contra ecclesiam, & de Domitiano, qui mouit secundam, & vterque deiectus fuit de imperio. Vnde primus interfecit seipsum: secundus autem à senatu fuit occisus, & sic de multis aliis.

Calumniator. *Greg. 26. mor. 6. 9.*

Calumniator duplex. *Diabolus fuit humiliatus.* *Psal. 88.*

1168 Et permanebit cum sole, & ante lunam in generatione & generationem.

Hic agitur de Christi æternitate. Vbi nota, quod in Christo est duplex natura, scilicet diuina, & humana. Secundum diuinam est simpliciter æternus. sed secundum humanam à parte ante non est æternus, sed à parte post. Itē nota, q. per solem accipitur omne tēpus, sed per lunā omnia tēporalia. Per solē enim ideo significantur omnia tempora, quia iuxta cursum solis mutātur, & distinguuntur tēpora. Et sic est sensus. *Et permanebit cum sole.* i. secūdū humanitatem quandiu voluerit ipse permanebit scilicet in ecclesia per sacramentum sui corporis. Matth. vlt. Ego autem vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem seculi. Et hoc dicit ad confutationem illorum, qui dicunt ecclesiam vel Christianam religionem aliquando defuturam. Quantum verò ad diuinitatem dicit, ante lunam. Per lunam enim, quæ nunquam in eodem statu permanet, intellige omnem creaturam, quæ de se semper mutabilis est. Si ergo Christus permanet ante lunam, sequitur quòd permanet ante omnem creaturam, & sic est æternus: ad Hebr. 13. Christus heri, & hodie ipse in sæcula. Vel aliter per solem intellige Deum patrem, quia sicut sol habet splendorem sibi coæuum: sic & ipse filium, qui est splendor, & figura substantiæ patris: ab Hebreos 1. Permanet ergo cum sole: quia coæternus est patri, quò ad diuinitatem. Sed permanet ante lunam, per quam ecclesia intelligitur: quæ de præsenti generatione, scilicet mortali transibit ad generationem immortalem. Permanet ergo, *ante lunam*, id est in conspectu ecclesiæ ipsum protegendo, donec transeat de generatione mortali ad immortalem.

Sol pro omni tempore, luna pro temporalibus. *Matt. vlt.*

Luna omnem creaturam significat.

1169 Descendet sicut pluuia in vellus, & sicut stillicidia stillantia super terram.

Hic consequenter agitur de Christi incarnatione, & natiuitate. Et duo facit: quia primò ponit natiuitatis modum. Secundo eius fructum, ibi. *Orietur.* Quantum ad primum sciendum, quòd iste versus fundatur super historiam, quæ habetur Iudicum 6. Nam cum populus Israël propter peccata sua in seruitutem Madian esset traditus: angelus domini apparuit Gedeoni dicens, quòd ipse liberaret populum de manu Madiā. Gedeon autem super hoc volens habere aliquam certitudinem, dicit ad Angelum. In hoc sciam, quòd dominus liberet populum per manum meam. Ponā vellus in area: & si hac nocte descendat pluuia supra vellus solum, sic quòd in tota terra areæ sit siccitas. Et factum est ita. Nam de mane consurgens, inuenit totum vellus madidum: sic quòd ex vellere concham plenam roris expressit, & in tota terra erat siccitas. Deinde vt certior fieret, postulauit signum per oppositum, scilicet vt tota area complueretur, & in solo vellere siccitas esset, quod & factum est. Nam nocte descendit pluuia suauiter distillans, & guttatim, & compluit totam aream. In vellere autem solo remansit siccitas. Consimiliter ergo ad istam historiam ostendit Psalmista Christi incarnationem fiendam. Vbi notandum, quòd in incarnatione sua non venit cum magnitudine potestatis, sed benignitate humilitatis maximæ, secundum quod fuerat prophetatum Zacha. 9. Ecce rex tuus venit tibi mansuetus, &c. Et hoc notans dicit. *Descender sicut pluuia in vellus*, id est, suauiter, & imperceptibiliter descendet in virginem, quia in humilitate summa & lenitate veniet. Et hoc est. Descendet in vterum virginis, sicut pluuia in vellus Christus, qui magna potestate venire potuisset si voluisset. Leniter sine aliquo strepitu in vterum virginis descendit, sicut pluuia in vellus. Et congrua similitudo, vt ait glos. Lana enim accipiendo vel reddendo aquam non rumpitur, sed integra manet. Sic in gloriosa virgine Maria, virginitas ante partum, post partum, & in partu permansit inuiolata. Et adhuc addit aliam similitudinem, dicens.

Iudic. 6. Madian. Gedeon.

cens. *Et sicut stillicidia stillantia super terram.* Stilla enim id est gutta componitur cum cado, dis. & sic stillicidium. dij. i. aqua guttatim, & suauiter cadēs. quæ in modum roris summa suauitate descendit. Quis ergo (ait. glos.) post tam aptam similitudinē adductam dubitet de virginis partu? Et attende, quòd sicut isto signo prædicto Gedeō liberauit populum de Manu Madian. Gedeon enim interpretatur circuiens in vtero, & significat Christum, qui in vtero virginis existens, totum mundū circuiendo continebat. Madian vero interpretatur iniquitas vel contradictio, & significat diabolum, qui sua iniquitate omnibus bonis contradicit. Et ista similitudine voluit vti Psalmista, demonstrando Christi incarnationē. Vel aliter exponitur iste versus secundum glos. quæ dicit. In exēplo enim Gedeonis significatur mystice, quòd populus Iudęorum prius irroraretur gratia Christi, remanēte sicca area gentilitatis: postea compluereturgētilitas, sicco remanente vellere Iudęorū. Per vellus enim Iudæa accipitur, quæ auctoritate doctrinæ expolianda erat, vt ouis vellere. Per vellus enim Iudęa accipitur: quia pluuiam doctrinæ detinebat, quam gentibus prædicare noluit, vt vellus detinet pluuiam. Ait ergo de Christo, quòd scilicet prius *descēdet sicut pluuia in vellus*, id est gratia Christi prius descendet in populum Iudæorum: vnde sibi matrē elegit & apostolos sicca remanente area totius orbis: sicut pluuia prius descēdit in vellus Gedeonis, sed postea *descendet sicut stillicidia stillantia super terram*, id est super gētes, sicco vellere Iudęorum: sicut postea compluta fuit area Gedeonis, sicco vellere. Et sic Christus primò venit ad Iudæos, relictis gentibus, postea ad gentes, relictis Iudæis.

Vellus Iudea.

1170 Orietur in diebus eius iustitia, & abundantia pacis, donec auferatur luna.

Hic ostenditur fructus Christi natiuitatis. Vbi notandum, quòd per iustitiā intelligitur lex euangelica, in qua omnis iustitia continetur: quia lex antiqua solam iustitiam docebat exteriorem, hæc autem exteriorem simul, & interiorem. Propter quod de lege noua sub nomine iustitiæ dicitur psal. 118. Iustitia tua iustitia in æternum, & lex tua veritas. Et de hac iustitia dicit. *Orietur in diebus eius iustitia*, quia scilicet ipse Christus natus, legē iustitiæ dedit in monte discipulis suis. *Et abundantia pacis.* Quidam de pace temporali hoc exponunt, quę fuit per vniuersum orbem tempore Christi natiuitatis, quādo vnus erat in orbe monarcha. Sed hoc non videtur competere literæ sequenti. d. *Donec auferatur luna*: quia illa pax non multum durauit, & maximē in Iudæa, ipsis Iudæis rebellantibus Romanis: propter quod Hierusalem destructa fuit, & ciuitates multæ. Sed ad hoc dici posset, quòd Psalmista prædicit duo tempora Christi orienda, scilicet iustitia euangelica legis, & abundantia pacis: quorum primum durabit, donec auferatur luna, non secundum. Et sic ly *donec auferetur luna*, refertur ad ly *iustitia*, non ad *abundantia pacis*. Aliter autem, & melius exponitur de pace spirituali, quā attulit Christus. De qua, ipso nato, angelus ait. Et in terra pax hominibus bonæ voluntatis: quia in bonis hominibus semper durat pax melioris conscientiæ, quia vt dicitur prouerb. 12. Non contristabit iustum, quicquid ei acciderit. Ista autem durabit donec auferatur luna: per lunam enim intelligitur ecclesia: quia sicut luna illuminatur à sole, sic ecclesia à Christo. Vnde Greg. 17. lib. mor. c. 8. dicit. Quid per lunam nisi cūcta simul designatur ecclesia? propheta attestante, qui ait. Abacuc. 3. Eleuatus est sol, & luna stetit in ordine suo: quia ascendente ad cœlos domino, sancta protinus ecclesia in prædicationis auctoritate roboratur &c. De ecclesia ergo dicit. *Donec auferatur luna*, scilicet ecclesia tollatur de statu mortali, in quo nunc est: & deducatur ad statum immortalitatis. Vnde alia litera habet. *Donec extollatur luna*, id est donec ecclesia subleuetur per statum resurrectionis. Et accipe hic *donec*: vt supra versi. 915.

Lex antiqua. *Lex noua* *Luc. 2.* *Prou. 12.*

1171 Et dominabitur à mari vsque ad mare: & à flumine vsque ad terminos orbis terrarum.

Hic consequenter agit de Christi adoranda diuinitate. Et diuiditur in partes quatuor: quia primò ponitur regni Christi dilatatio. Secundò gentilium ad fidem cōuersio, ibi. *Coram illo.* Tertiò dominij Christi recognitio, ibi. *Reges Tharsis.* Quartò fidelium per orbem multiplicatio, ibi. *Et adorabunt.* Quantum ad primum notandum, quòd regnum Christi dilatatum fuit: primò ratione suæ potestatis, qua corda infidelium per gratiam sibi poterat subiugare. Et istam potestatem habuit in primo instanti suæ conceptionis in vtero virginis. Secundò fuit dilatatum per prædicationem legis, & sacramentorum collationem, & incœpit in baptismo Christi, quando à Ioanne fuit baptizatus in Iordanis flumine. Primam dilationis causam notat, dicens, *Et dominabitur à mari vsque ad mare.* Per mare enim in scriptura aliquando intelligitur virgo Maria. Vnde ipsa à mari Maria nuncupatur. Nec mirum, quoniam ipsa ad modum maris est magnæ puritatis, capacitatis, & vtilitatis. Patet primum: quia nihil immundum retinere potest, sic nec virgo aliquam peccati contraxit immunditiam. Vnde de ipsa dicitur Apoca. 4. In conspectu sedis, (scilicet Dei) tanquam marę vitreum simile crystallo. Crystallus enim, & vitrum habent claritatem, & frigiditatem, quæ puritati congruunt virginis Mariæ. Secundum patet: quia omnia flumina intrant mare. Sic in beata virgine omnes gratiæ conregatæ fuerunt. Vnde Hieronymus. Cæteris gratia per partes præstatur, Mariæ autem se tota gratiæ plenitudo infundit &c. Vnde Genesis primo. Congregationes aquarum appellauit maria. Tertium patet quia non est terra ista sterilis, quæ (supra mare situata) non abundet omnibus bonis. Sic & beata virgo omnibus peccatoribus iuxta ipsam per deuotionem positis gratiarum copiam confert. Vnde Bernardus. Maria omnibus sinum suæ misericordiæ aperuit: vt de plenitudine eius capiant vniuersi. Secundò per mare quandoque intelligitur pœnitentiæ status: mare ab amaritudine dictus. Vnde Ricardus super Psalm. Qui diuisit mare rubrum in diuisiones, ait. Maris aquæ amaræ sunt valde. Quid ergo mare, nisi amaritudo pœnitentiæ? Mare ergo quasi indi-

Mare dicitur virgo Maria *Hieron.* *Bernard. Maria pœnitentia.* *Ricardus. Psal. 135.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

indiuiſum manet: quando quis ſolum ex damnationis formidine gemere nouit. Sed mare diuiditur,quando compunctione geminatur amaritudo cordis, quando quis, ſcilicet compunctionis fletum geminat: vt non ſolum defleat malum,quod pertimeſcit,ſed etiam pro bono, quod cõcupiſcit. Et in iſto mari pœnitentiæ Ægyptij ſubmerguntur: quia per pœnitentiam omnia peccata annullantur. Vnde Micheæ 7 Proiiciet in profundum maris omnia peccata noſtra. Eſt igitur ſenſus pſalmi. *Et dominabitur à mari vſque ad mare*: quia dominatio Chriſti, qua per ſuam gratiam dominatur,& regnat in fidelibus, incœpit à mari glorioſæ virginis Mariæ: quando, ſcilicet in ea fuit conceptus, & proceſſit per totum orbem vſque ad mare,id eſt,ad omnes per pœnitentiam pro peccatis amaros. Secundò dilatatum fuit Chriſti regnum per prædicationem euangelij, & ſacramentorum collationem: & quantum ad hoc, dicit: *A flumine vſque ad terminos orbis terrarum.* Hic enim fluuius ſecundum gloſſ. fuit Iordanis, in quo Chriſtus fuit baptizatus:& ſuper ipſum vox patris inſonuit. Hic eſt filius meus dilectus. Inde ergo incœpit Chriſti doctrina,ibi incœperunt ſacramenta: quia baptiſmus, qui eſt ſacramentorum omnium ianua, & fundamentum. Et inde,id eſt ab iſto flumine manuit doctrina Chriſti, & ſacramentorum: *vſque ad terminos orbis terrarum*, id eſt, per totum orbem diffuſa fuit: vt dicitur pſalm. 18. In omnem terram exiuit ſonus eorum &c.id eſt apoſtolorum, & aliorum prædicatorũ. Vel aliter. Vbi nota,quòd tota terra mari circũdatur. Mare enim Oceanum licet ſit vnum mare, ſecundum tamen ſui partes diuerſas variè nuncupatur,vt puta mare orientale à parte orientis, occidentale à parte occidentis, aquilonare à parte aquilonis,& ſic de aliis. Quid eſt ergo à mari vſque ad mare, niſi ab vno extremo terræ,vſque ad aliud extremum? Et per conſequens in omni terra: quia in omni parte terræ Chriſtus habuit aliquos per fidem ſibi ſubiectos. Sed tamen quia iſta prædicatio incœpit à flumine Iordanis, vt dictum eſt, ideo ſubditur, *A flumine vſque ad terminos orbis terrarum*, vt ſupra.

Fluuius Iordanis.

1172 Coram illo procident Æthiopes, & inimici eius terram lingent.

Hic oſtenditur gentium ad fidem Chriſti conuerſio. Vbi nota,quòd ad prædicationem apoſtolorum ex gentibus aliqui ſunt conuerſi ad Chriſtum: aliqui vero in ſua infidelitate permanſerunt.

Æthiopũ conuerſio.

De primis dicit. *Coram illo procident Æthiopes*, qui conuerſi fuerunt ad prædicationem beati Matthæi Apoſtoli, quia ad illam prouinciam veniens,ſuſcitato filio regis defuncto, ipſum regem cum filio baptizauit, & vnam eius filiam virginem Chriſto conſecrauit,& eam ducentis virginibus præfecit, & populũ regni illius Æthiopiæ pro magna parte baptizauit. Sic ergo Æthiopes, qui erant prius gentiles,accipiuntur generaliter pro omnibus gentibus: vt moris eſt ſcripturæ accipiendi partem pro toto. Vnde de conuerſis gẽtilibus,dicit. *Coram illo*, ſcilicet Chriſto *procident Æthiopes*, ſcilicet generaliter gentiles. Nam ſecundum grammaticos cado,dis.componitur cum pro, & hic procido, dis.id eſt, ante cadere,ſicut quando aliquis vult adorare alium,cadendo ante illum ſe proſternit,vt dicitur pſalm. 94. Venite, adoremus, & procidamus ante Deum. De illis autem: qui in infidelitate permanſerunt, ſubditur. *Et inimici eius terram lingent*, ſcilicet pertinaces, & ſchiſmatici, qui gloriæ Chriſti inuident, *terram lingent*, ſcilicet in modum ſerpentis, cui dictum eſt. Terram comedes: *Lingent terram*, id eſt amabunt terrena, ſpreta gloria Chriſti Micheæ 7. Lingent puluerem ſicut ſerpentes. Vel aliter etiam exponitur in bonum, ſcilicet de gentilibus, qui prius erant inimici Chriſti per idololatriam: audita prædicatione Euangelij, inclinauerunt ſe ad Chriſtum adorandum deuotè, ac ſi terram ex deuotione, & humilitate lingere vellent,ſicut prædictum fuit Eſa. 60. cap. Venient ad te, qui detrahebant tibi, & adorabunt veſtigia pedum tuorum. Et ſic in iſtis impletum eſt,quod dictũ eſt Eſa. 49. Vultu in terra demiſſo, adorabunt te, & puluerem pedum tuorum lingẽt. Vel aliter, hoc exponitur ab aliquibus de Iudæis contra Chriſtum obſtinatis, qui in obſidione Titi fuerunt ita fame compreſſi, quòd ipſi quærebant ad comedendum illa, quæ de emundatione eiborum, ad terram fuerant proiecta:& ſic terram lingere videbantur.

Lingere terram.

1173 Reges Tharſis, & inſulæ munera offerent, Reges Arabum, & Sabba dona adducent.

Hic ponitur dominij Chriſti recognitio, quoniam alij reges terræ venerunt ad Chriſtum ſtatim, ipſo nato,ad recognoſcendum ipſum verum regem,& in modum tributi ei obtulerunt munera. Vnde ad literam hoc exponitur de illis tribus regibus de quibus dicitur Matth. 2. Cum natus eſſet Ieſus &c. Ecce Magi &c. qui venerunt adorare dominum cum muneribus, qui ad literam fuerunt de iſtis prouinciis hic nominatis, cũ quibus etiam inſuiæ,id eſt aliqui extremi. Vnde & illi dicebant. Venimus cum muneribus adorare eum. Sic & hoc præuidit Pſalm. dicens: *Reges Tharſis,& inſulæ offerẽt ei munera &c.* Quia apertis theſauris, obtulerunt ei munera,aurum,thus,& mirrham. Quilibet enim illorum iſta tria munera obtulit. Vnde cognouerunt ipſum eſſe verum Deum, quia thus obtulerunt, quod in ſacrificiis diuinis offertur: verum regem: vnde obtulerunt aurum, quod offertur regibus. Et verum hominem mortalem: quia obtulerunt myrrham, qua corpora mortuorum condiuntur. Vnde Auguſt. in ſermone de Epiphania, dicit, Aurum ei ſoluitur quaſi regi magno, thus ei immolatur, vt Deo vero, myrrha ei præbetur tanquam pro ſalute omnium morituro, vnde & ſinguli prædicta,munera obtulerunt, quia ſinguli ipſum ſuis muneribus regem Deum, & hominem prædicauerunt. Poteſt etiam hic verſus exponi de alijs regibus, & principibus mundi, qui ad Chriſti fidem conuerſi larga munera dederunt ad ſuſtentationem pauperum,& eccleſiarum conſtructionem.

Magi.

Auguſt.

Manuſ.

Gentes.

1174 Et adorabunt eum omnes reges terræ, omnes gentes ſeruient ei.

Hic ponitur familiæ Chriſti per orbem multiplicatio Vbi notandum, quòd hoc videtur impletum

Procidere

pletum fuiſſe tempore Conſtantini, cui tanquam monarchæ obediebant omnes reges terræ, & ipſe præcepit ad cultum, & honorem Chriſti eccleſias vbique ædificari. Et ſic omnes reges terræ adorauerunt Chriſtum: quia Conſtantinus, qui erat caput omnium regum. Vel alio modo intelligitur, vt hic ly *omnes* ſtet pro generibus ſingulorum non pro ſingulis generum: quia non fuit gens aliqua,quæ ſaltem in parte ſui non adorauerit Chriſtum. Quid autem ſit adoratio, & qualiter diuerſa diuerſimodè adorari debẽt, vide ſupra verſiculo 320.

Adorare.

1175 Quia liberauit pauperem à potente, & pauperem, cui nõ erat adiutor.

Hæc eſt quarta pars principalis, in qua agitur de Chriſti commẽdanda bonitate. Vbi notandũ, quòd duæ virtutes maximè regibus conueniunt (vt dicit Iſidorus.) ſcilicet iuſtitia, vt iniuſtè oppreſſi liberentur, & miſericordia, vt bonis præmia conferantur. Et ſecundum iſta duo hic regis noſtri commendatur bonitas. Primo in liberatione oppreſſorum. Secũdò in collatione bonorum, ibi. *Et viuet.* Quantum ad primum ſciendum quòd ante Chriſti aduentum humanum genus triplici malo premebatur. Primò diabolo ſubiugabatur. Secũdò peccato maculabatur. Tertiò pœnæ obligabatur. A quibus tribus liberauit nos Chriſtus. Et ſic pars prima diuiditur in tres partes,quia primo oſtenditur,quòd nos liberauit à diabolo. Secundò à peccato, ibi. *Parcet.* Tertiò à pœna, ibi. *Ex vſuris.* Primò ergo ante Chriſti aduentum nos diabolus tenebat captiuos. Vnde & princeps mundi dicebatur, ex eo quòd eius tentationibus nullus plenè poterat reſiſtere, vt deducit Greg. 2. moral. c. 22. dicens. Ab Adam quippe vſq; ad aduentum domini diabolus omnes nationes gentium poſt ſe traxit. Circuiuit terram, & perambulauit: quia per corda gentium iniquitatis ſuæ impreſſit veſtigia. Cadens enim de ſublimibus humanas mentes iure poſſedit: quia in culpæ ſuæ vinculo nolentes aſtrinxit, tantóque in mundo latius eſt vagatus, quanto à reatu illius quiſque per omnia liber inuentus non eſt. Cui quaſi ex poteſtate mundum circuiſſe eſt, nullum qui ſibi plenè reſiſteret inueniſſe. Vnde de ipſo dicebatur Iob 41. Non eſt poteſtas ſuper terram, quæ comparetur ei. Sed ab eius poteſtate nos liberauit Chriſtus, ne tantum poſſit in nobis, quantum poterat ante. Quod oſtendit Magiſter, dicens. Chriſtus diabolum morte ſua vicit vt in hac vita tentando, nobis non præualeat. Licet enim nos tentet poſt Chriſti mortem, quibus modis ante tentabat, non tamen vincere poteſt, ſicut ante vincebat. Nam & Petrus, qui ante Chriſti mortem voce ancillæ territus negauit Chriſtum, poſt Chriſti mortem ante reges, & præſides ductus, non ceſſit, quare? quia fortior, id eſt, Chriſtus veniens in domum fortis, id eſt, in corda noſtra, vbi diabolus habitabat, alligauit fortem, id eſt, à ſeductione compeſcuit fidelium &c. Et hoc eſt, quod præuidens hic Pſalmiſta dicit. *Quia liberauit pauperem à potente, pauperem* inquam, ſcilicet populum humilem, & credentem, *à potente*, id eſt à diabolo, quem non ſua virtus, ſed hominum peccata potentem fecerunt, quem pauperem nullus præter Chriſtum liberare poterat: quia non angelus, non communis homo iuſtus, non liberum arbitrium poterat eum liberare, niſi tantum leo de tribu Iuda. Et hoc eſt, quod ſubdit. *Pauperem, cui non erat adiutor.*

Iſidorus.

Ioan. 12. Greg. 2. moral. c. 22.

Magiſter li. 3. diſt. 19. Tentatio diaboli.

Matt. 26. Actuũ 4. & 5. & multis locis.

Liberat Chriſtus.

Parcet pauperi, & inopi, & animas pauperum ſaluas faciet. 1176

Hic oſtenditur quomodo nos Chriſtus liberauit à peccato: quia ſcilicet peccata dimittit, ſed quibus? pauperi, & inopi. Vnde nota, quòd pauper dicitur, qui aliquid habet, licet parum. Inops vero dicitur, qui nihil habet. Per pauperem ergo intellige peccatorem, qui fidem Chriſti habet licet informem, vt puta, qui fide recepta peccauit. Hi enim parum habent, quia talis fides informis, licet non ſit meritoria, diſponit tamen ad pœnitendum: quia ad cogitandum peccatum commiſſum. Per inopem autẽ intellige infideles, & idololatras, qui de fide Chriſti nihil habent. Iſtis duobus generibus peccatorũ parcit Chriſtus & peccata dimittit, pauperibus per actum pœnitentiæ, ſed inopibus quando eis ſupernaturaliter fidem inſpirat. Vel per pauperem & inopem intellige humiles, qui de ſeipſis nihil præſumunt, ſed ſolum de gratia Dei. Sed hic eſt dubium, quomodo Deus parcit peccatori, cùm peccatum impunitum dimittere non poſſit? Vnde ſcriptum eſt, Verebar omnia opera mea, ſciens,quòd non parcis delinquenti. Ad hoc reſpondet Gregor. prædicta verba tractando, dicens. Si enim delinquenti non parcitur,quis ab æterna morte eripitur, cum à delicto mundus nemo reperiatur? An pœnitenti parcit, & delinquenti nõ parcit: quia cum delicta plangimus,nequaquam iam delinquentes ſumus? Sed quid eſt quòd Petrus cum negat reſpicitur, & redemptoris negati reſpectu ad lachrymas vocatur? Quid cum Paulus redemptoris nomen conaretur in terra extinguere, eius verba meruit audire? Sed tamen culpa in vtroque punita eſt: quia & de Petro teſte euangelio, ſcriptum eſt. Recordatus Petrus verbi Ieſu, quod dixerat, egreſſus foras, fleuit amarè. Et de Paulo hæc eadem, quæ ipſum vocauit veritas, dicit. Ego oſtendam ei, quanta oportet eum pro nomine meo pati. Delinquenti ergo nequaquam dominus parcit: quia delictum ſine vltione non deſerit: aut enim ipſe hoc homo in ſe pœnitens punit, aut hoc Deus cũ homine vindicans percutit. Nequaquam igitur parcit peccato, quia nullatenus ſine vindicta relaxatur. Sic igitur pœnitenti parcit Deus. Malach. 2. Parcam eis ſicut vir parcit filio ſuo. Quod præuidens Pſalmiſta, dicit. *Parcet pauperi, &c.* Sequitur. *Et animas pauperum ſaluas faciet*, ſcilicet ab iniquitate, ſcilicet dando gratiam ad faciendam iuſtitiam, & opera meritoria. Et attende ſecundum quod ait Magiſter in glo. duplex adiutorium gratiæ hic commendatur. Primum eſt, quòd in remiſſione peccatorum cum ait, parcet pauperi, & inopi. Secundum eſt, quod in participatione iuſtitiæ cum addit: *& animas pauperum ſaluas faciet.*

Pauper.

Inopi.

Quæſtio.

Iob 9.

Parcere peccato.

Gregor. 9. mor. c. 27.

Luc. 22.

Actum 9.

Malac. 2.

Ex vſuris, & iniquitate redimet animas eorum, & honorabile nomen eorum coram illo. 1177

Hic oſtendit, quod Chriſtus nos liberat à pœna.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Multiplex vsura. Vbi sciendum est pro eius, cuidentia, quòd vsura est multiplex, scilicet vsura culpæ: vsura pœnæ: vsura gloriæ. Primo est vsura culpæ: vt culpa, cum *Psalm.14.* quis exigit vltra sortem: in rebus, cuius vsus est ipsarum consumptio. Et de ista dicitur. Domine, quis habitabit in tabernaculo tuo, &c. Sequitur: Qui pecuniam suam non dedit ad vsuram. Et ab ista nos debent retrahere multa. primum timor *Leuit. 23* diuinæ maiestatis. Leuit. 23. Dominum Deum time: vt possit viuere frater tuus apud te, pecuniam tuam non dabis ei ad vsuram. Secundum est a- *Deut. 23.* mor diuinæ bonitatis. Deu. 23. Fratri tuo id, quo indiget: sine vsura cammodabis: vt benedicat tibi Deus. Tertium odium dolosæ iniquitatis: contra quod dicitur in psalm. Non defecit de plateis eius vsura, & dolus. Quartum est desiderium supernæ fœlicitatis: ad quam non ascendit vsuras exercens: vt dictum est, qui pecuniam suam non dedit ad vsuram &c. de isto genere vsuræ, vide supra versic. 885. Secundo est vsura pœnæ: quando scilicet plus exigitur in pœnis, quam commissum fuerit in delictis. Et de ista intelligitur iste versus. *Ex vsuris &c.* Vsuræ enim secundum glo. sunt, quando plus exigitur in suppliciis: quam cõmissum fuerit in culpis. Et istud plus intelligitur multipliciter, scilicet quoad plura. Verbi gratia. Cum homicida tantum corpus hominis perimat: animæ vero nihil noceat: ipsius tamen homicidæ corpus, & anima perditur in gehenna. Vel potest intelligi, quò ad durationem: quia peccati delectatio est breuis, & transitoria: sed pœna æterna. vel quò ad intentionem: quia longè maior, & intensior est afflictio in pœna, quam fuerit delecta- *Ezech.22.* tio in culpa. Ezechiel. 22. Vsuram, & superabundãtiam accepisti. Tertiò est vsura gratiæ siue glo- *Luc. 19.* riæ. De qua dicitur. Quare non dedisti pecuniam meam ad mensam: vt & ego veniens cum vsuris exegissem illam? Dominus enim nobiscum vsurã facit: quia per suos prædicatores verbum Dei nobis præstat, & cum verbis à nobis exigit opera. *Chrysost.* Vnde prædicta verba exponens Chrysostomus ait. In sensibilibus, & temporalibus diuitiis debitores solius accommodati obnoxii sunt: quantum enim receperunt: tantum necesse est eos reddere, nec plus ab eis quæritur. In diuinis autem eloquiis non solum ad custodiã obligamur: sed etiam mul- *Beda.* tiplicare monemur. Qui enim verbi pecuniam à doctore percipit credẽdo, necesse est vt cum vsuris eam soluat operando: ac etiam vt ex iis, quæ audiuit etiam alia studeat intelligere: quę necdum ex prædicatoris ore didicit. Ad propositum igitur hic loquitur de vsuris secundi generis: quia cum Deus à culpa nos liberat: etiam ab vsuris pœnæ æternæ absoluit. vnum enim consequens est ad aliud. Ideò illa duo simul copulat, dicens. *Ex vsuris, & iniquitate redimet animas eorum.* Sequitur: *Et honorabile nomen eorum coram illo.* quia scilicet tales ante se in regno collocabit honorificè. Vel secundum aliam literam. *Et honorabile nomen eius coram ipsis:* quia tales sic per Christũ liberati in multa reuerentia, & honore habent Christi nomen.

1178 Et viuet, & dabitur ei de auro Arabiæ: & adorabũt de ipso semper: tota die benedicent ei.

Hîc consequenter commẽdatur bonitas Christi ex collatione bonorum. Duo autem bona maximè suis confert, scilicet veritatis cognitionem, & in bono confirmationem. Secundum, ibi. *Erit.* *Aurum sapientia.* Quantum ad primum sciendum, quòd in scriptura per aurum sapientia designatur. De qua per Salomonẽ dicitur. Thesaurus desiderabilis requiescit in ore sapientis. Aurum quippe sapientiam vidit: quam thesaurum vocauit: qui rectè auri appellatione significatur: quia sicut auro temporalia, ita sapientia æterna mercantur. Si enim aurum sapientia non esset: nequaquam Laodiceæ ecclesiæ ab angelo diceretur. Suadeo tibi emere à me aurum ignitum. Aurum quippe emimus: cum ad acceptam sapientiam prius obedientiam præbemus. Ad quem videlicet contractum nos bene quidem sapiens excitat, dicens. Concupiscę sapientiam: serua mandata: & dominus præbebit illam tibi, &c. Per Arabiam namque, quæ humilis interpretatur: humilitatis accipe virtutem. Quid ergo est dicere: *Dabitur ei de auro Arabiæ*: si dabitur ei, scilicet Christo sapientia, qua seipsum humiliabit pro nobis vsque ad mortem crucis? Sapientiam enim tantam Deus animæ Christi contulit quoad ei amplius conferri non potuit: quia omnia nouit quæ Deus. vt ostendit Magister libr. 3. distin. 13. Humilitatem vero habuit: quia humiliauit semetipsum formam serui accipiens *Ad Phil. 2.* &c. Propter quod & Deus exaltauit illum &c. Dicat ergo de Christo. *Et viuet.* i. etsi pro nobis sit mortuus: tamẽ resurget immortalis: quia Chri- *Rom.6.* stus resurgens ex mortuis, iam non moritur. Ro. 6. *Et dabitur ei de auro Arabiæ*, de fonte diuinæ sapientię cum summa humilitate. Et hæc omnia accepit Christus propter nos: scilicet sapientiam, vt nos de mysteriis fidei illuminaret, ipso dicente. *Ioan. 8.* Ego sum lux mundi. Humilitatem, vt nos ad humilitatem inclinaret. Matth. 11. Discite à me: quia *Mat. 11.* mitis sum &c. Et ideo fideles per Christum illuminati fide seipsos illi humiliant ipsum adorando. Quod præuidens psalmista, de fidelibus nunc loquitur, dicens. *Et adorabunt de ipso semper.* s. illi qui sunt de ipso. i. de corpore suo: quod est ecclesia: semper Christum vt verum Deum adorabunt: & hoc actu, vel habitu. *tota die benedicent ei.* s. gratias agendo pro receptis ab eo beneficiis. Vel aliter: per aurum Arabiæ accipe sapientiam sæcularem, nam Arabia interpretatur terrestris. Et sic dabitur de auro Arabiæ: quia sapientes mundi sibi subiicientur. Sic enim exponit glo. dicens. *Et dabitur ei de auro Arabiæ.* i. sapientes mundi in Christum credent. Per Arabiam enim gentes significantur. Per aurum vero, quod excellit inter omnia metalla: sapientia, quæ excellit inter doctrinas. Vel ideo hoc dicit: quia post resurrectionem Christi multi principes, & potentes ad fidem Christi conuersi, dederunt aurum, & munera preciosa ad ædificationẽ ecclesiarum. Et sic verisimile est, quod dederunt de auro Arabiæ, quod est preciosius &c.

1179

Erit firmamentũ in terra in summis montium: superextolletur super Libanum fructus eius: & florebunt de ciuitate sicut fœnum terræ.

Hîc ostendit, quod Christus fuit conferens in bono confirmationem. Vbi primo notandũ quod secundum

secundum aliquos doctores hæc litera vitio scriptoris est corrupta quando dicit. *Et erit firmamentum*, quia dicere debet. *Et erit frumentũ.* Quod probant per hoc: quia in Hebræo habetur. *Et erit abundantia frumenti.* Et in translatione Hieronym. habetur. *Et erit memorabile triticum.* Et ideo dicunt quod translatio communis est corrupta per scriptores ex similitudine dictionum habens firma- *Frumentũ De aduẽtu messiæ secundum Hebræos.* mentum pro frumentum. Vnde istum passum exponunt Hebræi, dicentes, quòd in aduentu messiæ, quem falsò expectant, frumenta crescent in altitudine tanta, sicut cedri Libani, & facient spicas altas, & latas, ex quibus, vento flante, decidet simila, de qua Iudæi ad libitum poterunt saturari. Sed posito, quòd textus diceret. *Et erit frumentum*, tamen illa expositio videtur satis puerilis, & non *Eucharistia. Ioan. 12.* vera. Sed tunc acciperetur frumentum pro sacramento eucharistiæ, in quo Christus realiter continetur, qui se grano frumenti comparat. Et tunc sic exponeretur. *Et erit frumentum*, scilicet sacramentum eucharistiæ, *in terra, in summis montium.* quia episcopi, & sacerdotes, qui sunt in ecclesia Dei quasi montes, super capita sua eleuant hoc sacramentum. *Superextolletur super libanum fructus eius*, quia fructus huius sacramenti extollit, & eleuat hominem ad altitudinem cœli, & vitæ beatæ. Ioan. 6. Si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum. *Et florebit de ciuitate sicut fœnum terræ*, id est Christiani, qui in ecclesia velut in ciuitate vniuntur fide, & charitate. Ciuitas enim dicitur ciuium vnitas. De ista ergo ciuitate florebũt Christiani, id est multiplicabuntur. Et hoc sicut fœnum terræ. Quod ideo sic dicit: quia sicut fœnum subito multiplicatur. sic & Christiani in paruo tempore per totum orbem multiplicati fuerunt. Sed legendo istum textum vt habet communis translatio, scilicet, *Et erit firmamentum in terra, &c.* Vbi notandum quòd per montes in scriptura sacra sancti prædicatores designantur, vt ostendit *Gregor. 9. moral. c. 2. mõtes sunt prædicatores.* Gregor. dicens. In scriptura sacra sæpe montium nomine prædicantium altitudo designatur. De quibus per psalmistam dicitur. Suscipiant montes pacem populo. Electi quippe prædicatores æternæ patriæ non immerito montes vocantur: quia per vitæ suæ cellitudinem ima terrarum deserunt, & cœlo propinqui fiunt. Summa ergo montium sunt summi prædicatores scripturarum, scilicet Prophetæ, & Apostoli: quorum vaticiniis Christus incarnatus fuit. Firmamentum, quia omnia ab illis prædicta per Christum sunt firmata & com- *Firmamẽtum dicitur Christus.* pleta. Et hoc in terra, id est propter eos qui sunt in terra. Vnde propter hoc Christus in terram venit, vt in ea impleret quæ prædicta erant. Firmamentum ergo prophetarum est, quia quod dixerunt impleuit. *Et extolletur super Libanum fructus eius.* Quis est enim fructus Christi, nisi quilibet iustus? De quo fructu dicit Iesus Apostolis. Ego posui vos, vt eatis, & fructum afferatis, & fructus vester maneat. De isto ergo fructu dicit. *Et extolletur super Libanum fructus eius.* Quod ideo dicit: quia sicut Libanus producit proceros fructus, & altos, ita Christus iustus suos altius subleuat, dum eos attollit ad cœlum. *Et florebunt de ciuitate*, scilicet Ecclesiæ, vt supra *sicut fœnum terræ.* Vbi nota quòd hic fœnum accipitur pro viriditate, non pro ætate, sicut de iustis alibi dicitur. Iustus vt palma florebit: quia viriditatem gloriæ semper obtinebunt.

1180 Sit nomen eius benedictum in sæcula, ante solem permanet nomen eius.

Hæc est vltima pars, in qua agit de Christi laudanda maiestate. In qua per multas rationes probat Dei maiestatem à cunctis venerãdam. Et primò ratione suæ æternitatis, quia ante solem permanet nomen eius, ergo ante omnem creaturam cuius deductio ex hoc patet. Omnia creaturarum genera à principio simul creata fuerunt & non successiuè. Eccles. 18. Qui viuit in æternum creauit omnia simul, quod Augustinus intelligit omnia simul fuisse creata in materia, & forma. Sed Gregor. solum in materia, postea autem per opera sex dierum fuerunt per suas species distincta. ex quibus sequitur, quòd nulla creatura fuit ante solem vel saltem materiã solis. Ergo omne, quod fuit ante solem, est æternum, sed Christus fuit ante solem, quia nomen eius ante solem permanet, quod verum est quantum ad suppositum Christi. Vel aliter per solem intelligitur natura angelica, quia sicut sol cæteris astris cunctis est luminosior, sic & natura angelica cæteris creaturis quamuis non pertingat ad claritatem cognitionis diuinæ: quia vt dicitur Eccles. 23. Oculi domini multo *Eccles.23.* lucidiores sunt sole, quod exponitur de natura angelica. Cum igitur ante naturam angelicam nihil fuerit creatum, consequens est vt qui ante solem fuit, sit æternus. Et hanc rationem laudis assignat psalmista, dicens. *Sit nomen eius benedictum.* id est dignum est benedictione, probat ratione æternitatis. *Et ante solem permanet nomẽ eius.* Vbi ly, &, stat pro quia.

1181 Et benedicentur in ipso omnes tribus terræ, omnes gentes magnificabunt eum.

Hîc ostendit Christum laudandum ratione suæ bonitatis, quam scilicet omnibus communicat. *Benedictio Christi.* Vbi nota, quòd Christus incarnatus in mundo conuersatus, passus, & mortuus fuit, non pro vna gente tantum, vt puta pro Iudæis, vel Sarracenis vel pro Græcis, sed pro omnib. generaliter quantum ad sufficientiam, pro solis autẽ electis quantum ad efficaciam, quib. passio fuit causa salutis, cuius participationẽ benedictionẽ cœlestem cõsequuntur ab ipso Christo. Et hoc erit in die iudicij, quando omnes electos insimul congregatos *Matt.25.* ad regnum cœleste vocabit, dicens. Venite bene- *Gene. 12.* dicti, possidete, &c. Ista est promissio facta Abrahæ. Benedicentur in te omnes cognationes terræ, vt signum vniuersale ly omnes accipiatur pro generibus singulorum non pro singulis generum, quod in Christo qui fuit de semine Abrahæ completum fuit, quod etiam nunc præuidens psalmista, ait. *Et benedicentur in ipso omnes tribus terræ.* Vbi notandum, quòd hoc nomen hæc tribus dicitur *Tribus vnde dicitur.* à tris vel à tribus. Et dicitur tribus progenies à tris: quia in principio Romani à Romulo fuerunt trifariam transcripti, scilicet in senatores milites, & plebeios. Et sic alia est progenies senatorum, alia militum, alia plebis. Et isto modo duodecim filij Iacob fecerunt duodecim tribus: quia de quolibet illorum tres prædictæ progenies descenderunt,

Universidad de Deusto
Biblioteca

runt: cum ad istam trilpicem progeniem quilibet reducatur: quia quilibet aut est de progenie dominorum, aut militum, aut plebium: sequitur quod per omnes tribus intelligitur omnis homo. *Benedicentur ergo in Christo omnes tribus*, id est, omnis homo. Et quia sancti à Christo sic, benedicti: non sunt sibi ingrati: ideo sequitur. *omnes gentes*, scilicet sic à Deo benedictæ magnificabunt eum. Qualiter autem Christus magnificatur & magnus efficitur à nobis. vide supra verficu. 272. & 503. & 551.

1182 Benedictus dominus Deus Israel: qui facit mirabilia solus.

Hic ostendit Christum fore laudandum ratione suæ potestatis: quia ipse solus mirabilia facit. Omnia enim opera trinitatis ad extrà sunt indiuisa: & sic æqualiter competunt filio, vt patri. Cum ergo solus Deus mirabilia faciat sua infinita potentia: consequens est, quod etiam Christus solus mirabilia facit: quia Christus est Deus. Vnde Iob 5. Quia fecit magna, & inscrutabilia, & mirabilia absque numero. Quod exponens Grego. 6. mora. c. 6. ait. Quis omnipotentis Dei mirabilia scrutari sufficiat: quod cuncta ex nihilo creauit: quod ipsa mundi fabrica mira potentiæ virtute dispositæ: & super aëra cœlum suspenditur: & super abyssum terra libratur: quod ex rebus inuisibilibus omnis hæc vniuersitas existat: quod hominem fecerit (vt ita dixerim) in breui colligens mundũ alterum: quod hunc ex anima & carne constitues inuestigabili virtutis dispositione permiscuit spiritum & lutum? Ex his itaque aliud nouimus, aliud sumus: sed tamen hæc mirari negligimus: quia ea, quæ incomprehensibili indagatione mira sunt humanis oculis vsu viluerunt. Vnde fit vt si mortuus homo suscitetur, in admiratione omnes exiliant, & quotidie homo, qui non erat, nascitur: & nemo miratur, cum proculdubio omnibus cõstet, quod plus sit creari, quod non erat, quam reparari, quod erat. Quia arida virga Aaron floruit, cuncti mirati sunt: quotidie ex arente terra arbor producitur: virtusque pulueris in lignum vertitur, & nemo miratur. Quia quinque fuerunt panibus quinque millia hominum satiati, creuisse escas in dentibus cũcti mirati sunt, quotidie sparsa grana seminum plenitudine implentur spicarum, & nemo miratur. Aquam semel in vinum permutatam videntes cuncti sunt admirati: quotidie humor terræ, in radicem vitis attractus per botrum in vinum vertitur, & nemo miratur. Mira itaque sunt omnia, quæ mirari homines negligunt, quia ad considerandum (vt prædiximus) vsu torpescunt. Et sequenti cap. addit alia exempla ad propositum ex quibus omnibus patet mira Dei potentia, quæ mirabilia operatur. vnde & laude concluditur dignus. Quod modo attendens psalmista, ait. *Benedictus dominus Deus Israel, qui facit mirabilia solus.* Et si dicas. Nonne etiam quandoque homines alij faciunt mirabilia: vt Petrus, qui sola vmbra sui corporis curabat infirmos: solo verbo suscitabat mortuos: erigebat claudos: cæcos illuminabat: & sic de aliis etiam sanctis? Quomodo ergo de Christo dicitur: qui facit mirabilia solus? Ad hoc respondet glo. quia & quicunque alius si mirabilia facit, ipse in illo facit: quia omnia per ipsum facta sunt Ioan. 1. Vnde Esa. 26. Omnia opera nostra operatus es in nobis domine.

Ioan. 1. *Esai. 26.*

Et benedictum nomen maiestatis eius in æternum: & replebitur maiestate eius omnis terra: fiat, fiat. 1183.

Hic ostendit Dei maiestatem laudandam ex eius immensitate. Sicut enim æternitas Dei simul continet omnia tempora præsentialiter: sic & immensitas Dei simul replet omnia loca, & omnem naturam: sic quod vbique præsens est. Quoniam vt ait Magister libro 1. dist. 37. Deus incommutabiliter semper in se existens, præsentialiter, potentialiter, & essentialiter est in omni natura, siue essentia, sine sui diffinitione, & in omni loco sine circunscriptione: & in omni tempore sine mutabilitate &c. Vnde Hiere. 23. dicitur, Cœlũ, & terram ego implebo, dicit Dominus. Vnde Grego. ait. Creator quippe hominũ in parte non est: quia vbiq; est, & tũc minus inuenitur, quando is, qui totus vbique est, in partæ quæritur. Incircunscriptus nãque spiritus omnia intra semetipsum habet: qui tamen omnia implendo circundat: & circundando implet: & sustinendo transcendit, & transcendendo sustinet: Hæc autem Dei immensitas, scilicet quod omnia repleat, ratione naturali probari potest: vt sic arguatur. Aut Deus est essentialiter vbique: aut nusquam: aut alicubi sic: & alicubi non. Si primum habetur propositum. Si secundum: ergo Deus non est, si nullibi est, dato quòd sit solus. Quis enim audeat dicere, diuinam essentiam nusquam esse? Si autem detur tertium, quod alicubi sit, & alicubi nõ: ergo sequitur, quod Deus sit localis: & quod possit de loco ad locum moueri, quod nulla philosophia suspicatur. Nec valent aliquorum argumenta ad propositum facta, dicẽtium, Deus ab æterno non fuit vbique, ergo nunc essentialiter non est vbique. Patet consequentia: quia omne, quod Deo conuenit essentialiter, ei conuenit ab æterno, cum eius essentia ab æterno fuerit perfectissima. Sed antecedẽs patet, quia ab æterno non fuit in ciuitate Bononiæ, quia ciuitas Bononiæ non erat, nec in aliquo loco, quia nullus locus erat. Et cõfirmant, quia Deus essentialiter est incommutabilis, ergo non est vbique: patet consequentia, quia tunc sequeretur, quòd ad creationem noui loci esset in illo in quo ante non fuit. Vnde & Damasce. dicit libro 1. quod Deus immaterialis existens, in loco non est. Ista non concludunt. Non primum, quia, cum dicitur, quòd omne, quod Deo conuenit essentialiter, ei conuenit ab æterno. Hoc enim intelligi debet de illis, qui nullam creaturam connotant. Nam Deus essentialiter est dominus omnium, quod non fuit ab eterno, quia Deum esse dominum cõnotat seruitutem creaturæ. Et sic dico in proposito, quod Deum esse vbique, connotat creaturam quia connotat locum. Ad secundum consimiliter dicitur, quod solum illud quod locum nouum acquirit circunscriptione, vel habitum, sic deperdit: quod solum tale mutatur. Deus autem circunscriptiuè locum nouum non acquirit, vel habitum perdit, sed solũ dicitur esse in loco nouo, quia locus nouus est, vel habitum deperdit, quia habitus locus desinit esse. Ad Damascenum dicitur consimiliter, quod intelligit de esse in loco circunscriptiuè.

Hier. 23. *Grego. 10. mor. c. 35.* *Vbique est Deus.*

cunscriptiuè. Ad propositum ergo ratione huius immensitatis diuinæ, psalmista ostendit Dei maiestatem fore laudandam, dicens. *Et benedictum nomen maiestatis eius in æternum.* Et subdit causam, dicens. *Et*, pro quia, *replebitur maiestate eius omnis terra: fiat, fiat*; id est, amen, amen. Et secundum distinctionem factam in principio, hic finitur secundus liber psalterij. Quia vbicunque ponitur fiat, fiat: ibi est finis libri. Quid autem nomine maiestatis intelligitur: dicit Catholicon, quod maiestas dicitur à maior, & est maiestas idem quod dignitas sic dicta, quasi maior potestas.

Maiestas.

PSALMVS LXXII.

1184 Quam bonus Israël Deus iis, qui recto sunt corde!

Titulus huius psalmi est. *Defecerũt laudes vel hymni Dauid filij Iesse. psalmus Asaph.* Circa istũ titulum duplex est opinio. Prima: totus iste titulus vsque ad illud, psalmus Asaph: spectat ad psalmum præcedentẽ, & est finis ipsius: sed titulus istius psalmi solum est. *psalm. Asaph.* Et hæc est opinio aliquorum Hebræorum: Vnde in fine precedentis psalmi hoc totum ponitur. *Defecerunt laudes, vel hymni Dauid filij Iesse.* Et si arguatur contra, quia psalmus, & orationes Dauid in præsenti psal. non sunt completæ, quia postea in hoc libro etiam consequenter ponuntur multi psal. ab ipso Dauid facti. Quomodo igitur in precedenti psalmo defecerunt laudes Dauid? Respondet, quòd hoc dicitur pro tãto, quia in precedenti psalmo agitur de Christi regno ad quod omnes psalmi à Dauid facti, vt ad finem sunt ordinati. finis autem importat complementum. Sed ista responsio non valet, quia multi alij psalmi Dauid agunt de Christi regno, vt est psal. 20. & 23. & 22. &c. Non tamen in illis ponitur talis finis, scilicet defecerũt laudes &c. Ideo aliter respõdet Nicolaus, dicens, quod iste psalmus fuit vltimus inter psalmos factos à Dauid, sed in hoc libro non fuit vltimo loco scriptus, quia psalmi scribebantur eodem ordine, quo inueniebantur. Et ex hoc contigit, quòd psal. 144. qui primus fuit factus à Dauid, vel factus fuit de Psal. est positus propè finem libri, quia fuit de vltimis inuẽtis. Et cõformiter accidit, quod iste psalm. qui fuit vltimus factus à Dauid, ponitur circa medium libri, quia scilicet tali ordine fuit inuentus. Et hanc solutionem dicit tangere Ra. Sal. in glo. Vnde quamuis in titulis psalmorum multorum ponatur nomen Dauid absolutè, nunquam tamen ponitur cum articulo vt hic Dauid filij Iesse, quod nõ vacat mysterio. Nam quando Dauid absolutè ponitur, ratione suæ interpretationis significat Christum quò ad caput, vel quò ad membra. Ideo ne hic sic acciperes Dauid secundum interpretationem pro ipso Christo, ipsum non posuit absolutè, sed cum articulo. s. filij Iesse, vt intelligeret illũ hominem realiter, qui fuit dictus Dauid filius Iesse, quo tempore suo temporaliter regnauit in populo ludæorum carnali. Et sic quia Dauid erat rex, & caput illius carnalis populi, per ipsum Dauid intellige illum populum ludæorum, qui pro temporalibus bonis habendis Deo seruiebat, non intelligens, quod per illa bona temporalia, quæ Deus eis dabat, & promittebat signabãtur bona spiritualia, & æterna. Vnde & illa bona temporalia multotiens Deus ab eis auferebat, & dabat idololatris, vt viderent illa communia esse bonis, & malis, & per consequens pro illis non debere Deum colere principaliter, sed pro bonis æternis in illis signatis. Boni autem ludæi, & spirituales, qui significantur, non per Dauid filium Iesse, sed per Dauid filium Dei, non colebant Deum pro illis temporalibus, sed pro spiritualibus figuratis per illa. Et sic in istis deficiebãt laudes Dauid filij Iesse, id est, illius populi carnalis, sed non laudes Dauid filij Dei. Ad propositum, Asaph, qui fuit vnus de principaliorib. cantoribus, quos Dauid instituit volens abducere illum carnalem populum ab illis terrenis ad bona spiritualia, & æterna per illa figurata, fecit istum psalmum. Ex quibus apparet sensus tituli, qui est talis. *Defecerunt laudes vel hymni Dauid filij Iesse*, id est laudes illius carnalis populi, qui pro temporalibus Deum colebat, significari per Dauid filium Iesse, *defecerunt* scilicet in bonis, & spiritualib. qui scilicet non laudant Deum, vel colunt pro temporalibus principaliter, sed pro bonis æternis. Et de hoc agit ille psal. quem fecit Asaph. Iste ergo psal. non est exponendus historialiter, sed solũ doctrinaliter. Vnde in toto psalmo, iste vult ostendere diuinam bonitatem erga illos, qui ipsum colunt deuotè. Diuiditur ergo psalmus iste in tres partes quia primo psalmista ponit intentam conclusionem. Secundo arguit ad vtramque partem, ibi. *Mei autem*. Tertiò ponit veritatis determinationem, ibi. *Sic dicebam*. Quantum ad primum sciendum, quòd principalis intentio psalmistæ est, ostendere erga nos Dei bonitatem, quam proponit dicens. *Quam bonus Israel Deus &c.* quasi dicat, Deus Israel est valde bonus. Et loquitur ipsi populo Israel, quia quamuis Deus sit omnium Deus, specialiter tamen erat Deus Israel per verum cultum, & cognitionem, quia solus populus Israel Deum colebat. Vbi notandum, quòd iste Asaph, quandoque fuit opinionis contrariæ, scilicet quod Deus esset melior malis quam bonis, quia videbat malos amplius prosperari in præsenti. Nunc autem ab errore conuersus oppositum tenet, quod bonis, & rectis corde melior est. Vnde dicit. *Quam bonus Deus iis, qui recto sunt corde*, quasi dicat secundum glo. Hoc mihi non semper visum fuit, quia peruersus eram, & verè bonus est Deus bonis: quia bonitas diuina non sentitur à malis, sicut nec claritas solis delectabilis est oculis ægris. Ideo dicit. *Iis qui recto sunt corde*, qui scilicet recto corde tendunt in Deum sicut in summum bonum. Et nota, quòd solus Deus multipliciter dicitur esse bonus. Vide supra versicu. 351.

Tertius liber psalmorum.

Mei autem penè moti sunt pedes: penè effusi sunt gressus mei. 1185

Hic incipit arguere ad partes. Et primò arguit ad oppositum diuinæ bonitatis. Secundò ad propositum, ibi. *Si dicebam*. Quantum ad primum arguit contra bonitatem diuinam improbans diuinam prouidentiam ex duobus. Primo ex prosperitate malorum. Secundo ex aduersitate bonorum, ibi. *Conuerteretur*. Quantum ad primum notandum, quod hic propheta loquitur in persona propria: quia quandoque non fuit veræ opinionis in ista materia, vt dictum est. Vel loquitur in persona

Universidad de Deusto
Biblioteca

sona populi infirmi, qui videns malorum prosperitatem incipit dubitare de bonitate diuinæ prouidentię. Propter quod multi dicũt diuinam prouidentiam etiam circa ista inferiora non versari. *Iob 22.* In quorum persona dicitur Iob 22. Circa cardines cœli perambulat, nec nostra inferiora considerat. Circa hoc autem duo facit, quia primò describit malorum prosperitatem: Secũdò ostendit ipsorum iniquitatem, ibi. *Ideo tenuit.* Prosperitatem autem malorum describit ex tribus. Primò, quia pacis habent tranquillitatem. Secundò, quia vitæ habent diuturnitatem, ibi. *Quia non est.* Tertiò, quia quietis habent voluptatem, ibi. *In labore:* Ante tamen quam ista producat præmittit quòd istorum consideratio sibi periculum ruinæ fuit, & erroris, dicens. *Mei autem penè moti sunt pedes.* Vbi notandum, quòd per pedes hic accipit affectiones, & cogitationes, quibus totus homo interior circunfertur, sicut exterior corporis pedibus. Videntes enim multi tam malorum prosperitates quam bonorum aduersitates, & scientes quod iustitia oppositum dictat, scilicet vt mali deprimantur, & boni exaltentur, in seipsis syllogizant, dicentes. Aut Deus non est iustus, aut de istis inferioribus non habet prouidentiam. Hac enim consideratione motus Hieremias. d. Iustus quidem tu *Hiere. 12.* es, domine, si disputem tecum, verumtamen iusta loquar ad te. Quare via impiorum prosperatur, bene est omnibus, qui inique agunt, &c. Consimiliter & Iob ista considerans, dicit. Quare impij viuunt, subleuati sunt, confortatique diuitiis &c. Et multorum affectiones & iudicia à via recta diuinæ prouidentiæ errant, & aliqui sunt in periculo erroris. De quorũ numero hic erat psalmista, dicens. *Mei autem penè moti sunt pedes, & effusi gressus*, sed penè, quia cœpi errare, sed non perseueraui, cœpi cadere, sed non cecidi. Vnde hic idem sunt pedes, & gressus. Et sic prima pars versus, & secunda continent eandem sententiam, sed replicatam aliis verbis. Et notandum, quòd effu- *Effusio multiplex Gen. 49.* sio est multiplex: scilicet voluptatis, & lasciuiæ. *Psal. 78.* Gen. 49. Ascendisti cubile patris tui, effusus es &c. Quædam crudelitatis & malitiæ Psal. 78. Effuderunt sanguinem innocentem &c. Quædam mi- *Esa. 58.* serationis & clementiæ, Esa. 58. Cum effuderis esurienti animam tuam, orietur in tenebris lux *Matt. 26* tua. Quædam deuotionis, & reuerentiæ. Matt. 26. *Psal. 61.* Alabastrum vnguenti effudit super caput eius. Quædam contritionis, & potentiæ. Psalm. 61. Effundite coram illo corda vestra. Quedam dubitationis, & inconstantiæ, vt hic. *Pene effusi sunt gressus mei.*

1186 Quia zelaui super iniquos, pacem peccatorum videns.

Hîc declaratur malorum prosperitas. Et primo quia habent hic pacis tranquillitatem. Vnde iste versus cum duobus sequentibus respondet prædicto: quia si quæratur, quare penè moti sunt pedes &c. respondet. *Quia zelaui super iniquos, &c.* Vbi notandum, quòd zelare quandoque sumitur in bono, & quandoque in malo. Nam secundum *Zelus.* grammaticos zelus zeli masculini generis idem est quandoque quod amor, quandoque idem quod inuidia, quandoque idem quod æmulatio tam in bono quam in malo. Et hinc dicitur zelo, las, idem quod amare, inuidere vel æmulari siue imitari. Est enim zelare idem quod imitari. psal. 36. Noli *Psal. 36.* æmulari in malignantibus, neque zelaueris, id est imitatus fueris facientes iniquitatem. Quandoque idem quod amare. Eccle. 9. Neque zeles, id est a- *Eccle. 9.* mes, mulierem proximi tui. Quandoque idẽ quod inuidere & dolere. Actuum. 17. Cum multitudo *Act. 17.* magna fidem Christi recepisset, zelantes Iudæi assumpserunt quosdam de vulgo, & turba facta, concitauerunt ciuitatem. Sic & in proposito zelare stat pro inuidere, vel dolere. Vnde dicit. *Quia zelaui super iniquos, &c.* glo. quasi dicat. *Videns pacem peccatorum*, inuidi eis, & grauiter tuli. Vel secundum alios hic zelari stat pro imitari, vt sit sensus. *Zelaui super iniquos*, id est quasi motus fuit per quandam concupiscentiam ad sequendum eos. Et motiuum dictæ concupiscentiæ tangit, dicens: *Pacem peccatorum videns*, scilicet ipsorum fœlicitatem temporalem. Circa autem pacem peccato- *Pax triplex peccatorum.* rum notandum, quòd pax peccatorum triplex reperitur, scilicet pax libidinosæ familiaritatis, quæ est carnalium peccatorum. Pax calumniosæ fraternitatis, quæ est mundalium conspiratorum. Pax ociosæ impunibilitatis, quæ est negligentiæ prælatorum. Primò dicitur pax libidinosæ, &c. Et hæc reperitur inter libidinosos virum, & mulierem, se inhoneste amantes. Vnde talis mulier dicit illud Can. 8. Ego murus, & vbera mea sicut turris *Can. 8.* ex quo facta sum cum eo pacem reperiens. Talis pacificus fuit Salomon. De quo Ecclesiast. 47. *Eccle 47* Salomon imperauit in diebus pacis, & citò post de ipso dicitur. Inclinasti femora tua mulieribus. Et notandum, quòd talis pax non habetur in diebus belli, vel aduersitatis: quia tunc homines non vacant libidini: sed in diebus otij, & prosperitatis. Vnde Dauid cum ociosus deambularet in solario domus, suis militibus existentibus in bello, commisit adulterium. 2. Regum 11. Sic & ciui- *2. Reg. 11.* tas Romana, cum à bellis, quibus Carthago euersa est, habens pacem, continuò Romani vitiis gulæ, & luxuriæ vacantes fuerunt. Vnde plus nocuit Romæ euersa Carthago, quàm prius noceret aduersa: sicut dicit Augustinus 3. de ciuita- *August.* te Dei. Secundò est pax calumniosa, &c. quæ nihil aliud est, quàm quædam violentia calumniosæ fraternitatis: quia mali confederant se adinuicem, vt bonis resistere possint. Hæc figuratur per pacem Herodis, & Pilati, qui Christum occiderunt. Sic enim videmus, quòd inter spinas steriles maior est connexio, quàm inter arbores fertiles, si & inter malos maior est connexio ad brigas, & discordias, quàm inter bonos ad bona. Sic & Iudas pacem fecit cum Iudæis, vt traderet Christum. psalm. quadrage- *Psal. 40.* simo. Homo pacis meæ, in quo sperabam. Tertio est pax ociosa. Et hæc nihil aliud est quàm quædam negligentia punitionis. Quando enim prælatus videt delictum puniendum, & dissimulat, nec punit: tunc à subditis vocatur pacificus. Similiter & quando Deus malos non punit, dicunt mali se habere pacem cum Deo. Et de ista pace hic loquitur psalmista, dicens. *Quia ze-* *1. Thes. 5.* *laui super iniquos, pacem peccatorum videns.* Sed aduertant, quod scribitur. Cum dixerint pax, & securitas, tunc repentinus eis superueniet interitus.

Quia

1187 Quia non est respectus morti eorũ, & firmamentum in plaga eorum.

Hîc secundò declaratur malorum prosperitas: quia habent vitæ diuturnitatem. Vbi sciendum, *Respectus* quòd respectus dicitur à respicere, seu videre. Et sic illud dicitur habere respectum, quod sæpe cernitur, & videtur: & illud nõ habere respectum, quod tardius: vel raro videtur. Et isto modo, quia Deus in præsenti sanctos suos aduersitatibus exponit, ipsi à Deo respici non videntur: sed quia in futurum ipsos conseruabit: ideo tunc erit respectus illorum Sapien. 3. Tanquam aurum in fornace probauit electos dominus. Sequitur. Et in tẽpore, sci- B licet, futuræ vitæ erit respectus illorum. Et isto modo hic loquitur Psalmista: quòd *non est respectus morti* malorum: quia scilicet diu viuunt amplius quàm iusti. Et hoc est, quod dicit: *quia non est respectus morti eorum*: quia etsi aliquando infirmantur, cò quia in diuitiis abundant: habent remedia præparata medicorum, & aliorum necessariorum, quibus citò curantur. Iusti autem quia temporalibus carent, illa remedia habere nõ possunt. Et hoc est, quod subdit. *Et firmamentum in plaga eorum.* Vnde negatio, quæ est in principio versus, ad ambas partes refertur: vt dicatur, *Non est respectus morti eorum: & non est firmamentum in plaga eorum.* quia scilicet eorum plaga, vel infirmitas non firma C tur, vt diu duret: sed citò curatur. Sed huic sententiæ videtur aduersari, quod superius dictum est psalmo 54. Viri sanguinum, & dolosi non dimidiabunt dies suos. Hic autem dicitur, *quòd non est respectus morti eorum.* Respondeo, quòd ambæ propositiones sunt indefinitæ, ideo insimul stare possunt in veritate: sicut iste homo currit: & homo non currit. Secundò quòd illud, viri sanguinum &c. non dimidiabunt dies suos: intelligitur, quòd non interponent medium malis suis per pœnitẽtiam: vide vbi sup. versu. 902. Vel aliter iste versus exponitur. Vbi considerandum, quòd multiplex est mors, scilicet culpæ. Ezech. 18. Anima, *Mors multiplex* quæ peccauerit, ipsa morietur. Naturæ. Hebr. D 9. Statutum est hominibus semel mori. Gratiæ: qua scilicet quis moritur mundo, & peccatis. 1. Petr. 2. Christus peccata nostra pertulit super lignum crucis in corpore suo: vt peccatis mortui, iustitiæ viuamus. Isto enim modo religiosi dicuntur mortui: quia ex perfectione sua mundo, & vitiis mori profitentur. Et de ista morte gratiæ loquitur Psalm. 30. dicens. Obliuioni datus sum tanquam mortuus à corde. Quod exponens Gilbertus, dicit. Obliuioni datus sum tanquam mortuus à corde, id est, à propria voluntate. Bona obliuio, si teipsum nescias, vt proximo prosis. *Aliter.* Bene autem mortuus à corde qui dicit. Viuo ego, iam non ego: viuit autem in me Christus. Mortem E hanc, quæ sit à corde, infert charitas. De qua loquitur sponsa in canticis. Vulnerata charitate ego sum, fortis est vt mors dilectio: vt mortem in nobis, non vitam occidat. Vnde & audacter morti minatur, dicẽs. Ero mors tua, ô mors. Quia peccatum contingit, quod animæ vitam expulerat, animam innocentię restituit. Verum si prævalet morti charitas: ita vt illum in ingressu vincere possit: cur non dicitur morte fortior: nisi quia & ipsa est mors, & seipsa fortior esse non potest. Bona mors, non vitæ, sed mortis. Bona mors non abhorrẽda: quæ etiam si vitam adimit, adimit quidem, sed ad tempus restituendam in tempore sine tempore duraturam &c. Ad propositum. Ista morte aliquando moriuntur mali: quia pœnitent de peccatis: & charitate eleuantur ad Deum: sed nõ perseuerant ad vitam peccati redeuntes. Et hoc notãs hic Psalmista, dicit, quòd *non est respectus mortis eorum, & firmamentum, &c.* quia scilicet non durant firmiter vsque ad mortem.

In labore hominum non sunt: & cum hominibus non flagellabuntur. 1188

Hîc tertio declarat prosperitatem malorum: *Iob 5.* qui quietis habent voluptatem. Cum enim dicatur. Homo nascitur ad laborem, & auis ad volandum: ille videtur à natura declinare hominis, qui in præsenti labore caret. Sed quis est hic cũ in omni statu, & gradu labor sit, & dolor? Et ideò notandũ, quòd sicut duplex est homo, scilicet re, qui viuit secundum rationem, vt quilibet iustus, & est homo solo nomine, qui viuit, non secundũ rationem, sed secundũ sensualitatem. Sic duplex est labor, scilicet hominum iustorum, & labor peccato- *Labor duplex.* rum. Labor iustorum est hic quotidie flagellis, *pœn.* & aduersatibus atteri, & mente ad cœlestia eleuari. Vnde Grego. exponens illud, Homo nascitur ad laborem, ait. Ad laborem quippe homo nas- *Gregor. 6. mor. c. 5.* citur, quia nimirum is, qui præditus est ratione, considerat, quòd valde sit sibi impossibile, vt hic peregrinationis suæ tempora sine gemitu euadat. Vnde benè Paulus cum tribulationes suas discipulis enumeraret, adiunxit. Ipsi enim scitis, quòd *1. Thes. 3.* in hoc positi sumus, sed in eo quòd caro flagellis afficitur, mens ad appetenda altiora subleuatur, Paulo attestante, qui ait. Et licet is, qui foris *2. Cor. 4.* est noster homo, corrumpatur, is tamen, qui intus est, renouatur de die in diem. Homo autem ad laborem nascitur, & auis ad volandum, quia inde mens ad summa euolat, vnde caro in infimis durius laborat &c. Et in istis laboribus aduersorum, & flagellorum fuerat Paulus, qui dicebat. In laboribus plurimis, in carceribus abundantius, in plagis supra modũ, in carceribus frequenter. Et *2. Cor. 11.* in illo labore dicit Psalmista, quòd multi mali non sunt, quia voluptatibus, & deliciis vacant. Et sic *in labore hominum*, scilicet, iustorum nõ sunt. Sed nunquid ideò sunt sine labore? Certe in labore sunt peccatorum, quinimo quantò in mundo altior est gradus diuinitatis, gradus voluptatis, vel diuitiarum, tantò in illis magis anxie laboratur. Nam grauis labor est hanc ipsam præsentis vitæ gloriam quærere, quæsitam quandoque percipere, & perceptam cum omni circunspectione custodire. Grauis labor est, hic cum magna fatigatione apprehendere, quòd is, qui apprehendit, nouerit, se diu stare non posse. Ille enim huius mundi mala veraciter sentit, qui mundi bona inhianter appetit. Verba sunt Gregor. sexto mor. cap. 5. In istis autem laboribus peccatorum non sunt iusti, quia transeuntia non amant, ideo in eorum grauibus ærumnis non laborant. Sic & mali in labore iustorum non sunt, quia cœlestia non desiderant, ideò amore cœlestium carnem non affligũt. Et hoc est, quod hic de malis dicit. *In*

Universidad de Deusto
Biblioteca

labore hominum non sunt, & cum hominibus, scilicet *iustis non flagellabuntur*. Istum, autem versiculum exponit Bernardus de clericis lasciuis, & prælatis dicens. *In labore hominum non sunt dicit.* Ad nullos rectius arbitror, quàm ad nostri temporis clericos referendum. Habent enim singula quæque hominum genera laboris aliquid, & aliquid voluptatis. Sed aduerte prudentiam istorum & mirare quemadmodum nouo inter hæc artificio discernentes, torum quod delectat eligunt, quod molestum est, fugiunt, & declinant. Cum militibus nempè superbiæ fastus amplam familiam, & nobiles apparatus, equorum phaleras, accipitres, aleas, & similia quæque frequentant: & molliciem omnem atque gloriam suam à mulieribus mutuantes. Cautè verò loricæ pondus, & insomnes in castris noctes, incertáque præliorum discrimina vitant. Mulierúmque verecundiam, & disciplinam: & si aliquid ille sexus laboris habere credatur, declinant. Sudant agricolæ: putant, & fodiunt vinitores, & clerici inter hæc ocio torpent. Accedēte verò fructuum tempore, innouari sibi horrea iubent: & promptuaria eorum plena: vtinam non præ illis: vtinam vel cum illis: viuunt tritico: bibunt sanguinem vuæ meracissimum, parum est impinguantur, & dilatantur ex adipe frumenti. Herbarum viribus peregrinum mutant vina saporem, & additur oleum camino. Sed considera, & negociatores. Circumeunt mare, & aridam in labore corporis, & periculo vitæ perituras sibi diuitias congregantes: & isti in terra dulces capiunt somnos, ne dicam in stratis suis lasciuiunt. Erit tamen inuenire in die festo graues in vasis aureis & argenteis ministrorum dexteras, refertas variis opibus manticas, & perticas oneratas, & in scriniis tam multiplices loculos, vt si mensas adhibueris, numularios illos putes. Quid fabros, quid cæmentarios cæteróſque huiusmodi operarios necesse est enumerare? Victum sibi multo labore quærunt, illi autem madent delitiis, copiis affluunt ociosi. An non meritò tales poëta subsannet? Ne forte cum suas repetitum venerit olim grex auium plumas, moueat cornicula risum furtiuis nudata coloribus. Cum ergo resurgere homines cœperint, vnusquisque in ordine suo, vbi putas generatio ista locabitur? Si ad milites fortè diuertant, exsufflabunt illos, quod non secum pericula, & labores toleraverunt. Sic agricolæ, sic negociatores, & cæteri singuli à finibus suis eos arcebunt, vt putà, quia in labore hominum non fuerunt. Quid ergo restat, nisi, vt quos omnis ordo repellit pariter, & accusat, eum fortiantur locum, vbi nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat? Erunt enim necessariò in labore demum qui cum hominibus non flagellati, in labore hominum non fuerunt.

Bernard. in sermone dixit Simon Petrus ad Iesum.

1189 Ideò tenuit eos superbia: operti sunt iniquitate, & impietate sua.

Hîc consequenter describit malorum iniquitatem. Horum autem iniquitatem ostendit per quatuor. Primò ex præsumpta superbia. Secundò ex certa malitia, ibi. *Prodyt*. Tertio ex docta nequitia, ibi. *Cogitauerunt*. Quartò ex ingrata dementia, ibi. *Posuerunt*. Quantum ad primum sciendum, quòd vitia quandoque tenent hominem, quandoque verò tenentur ab homine. Tenent homine, quando sic radicata sunt in homine, vt homo ab illis faciliter diuertere non possit, sicut quando quis peccat ex habitu vitioso, qui de difficili dicitur mobilis. Sicut grauiter infirmus ab infirmitate tenetur, quia sibi non est facilè ab illa resilire. Sic enim dicitur Luc. 4. Socrus autem Simonis tenebatur magnis febribus. Sed homo tunc tenet vitia, & non tenetur, quia non peccat ex habitu, vel consuetudine, sed solum aliquo actu accidentaliter, vnde ab illo faciliter resilire B potest, sicut homo illud, quod tenet in manu, faciliter potest dimittere. Sic dicebat Apostolus secundo Thessal. 2. cap. Qui tenet nūc, teneat. Per hoc ergo quod dicit. *Ideò tenuit eos superbia*, quia talis malorum superbia non est ad horam per modum passionis transeuntis, sed magis per modum habitus permanentis. Quod ideò contingit, quia quasi connaturaliter altum gradum, vel magnas prosperitates mundi superbia concomitatur. Vnde glossa. *Tenuit eos superbia*, quia prosperis sunt eleuati. Ideo, *Ideò tenuit eos superbia*, quasi quibusdam manibus ne euadere possint, quod peius est scilicet, superbia teneri, quam quodlibet actu superbire. Vnde ad denotandum, quòd tales totaliter à superbia possidentur, subdit. *Operti sunt iniquitate, & impietate sua*. Vnde non dicit amicti sunt, sed *operti*, nam qui vestitus est, saltem caput habet liberum, qui autem opertus est, nihil liberum habet. *Operti sunt ergo iniquitate* contra proximum, & *impietate sua* cōtra Deum, quia superbia & Deum contemnit, & proximum calcat. Et ad prædictum sensum istum passum exponit Gilbertus, dicens. *Ideò tenuit eos superbia &c.* Quid est tenuit, nisi irretiuit, & implicauit, & delicato vinculo consuetudinis obligauit? Et hoc est, quod sequitur. *Operti sunt iniquitate, & impietate sua*, vt scilicet non facilè euoluere, & explicare ab illa se possint. Et amplius dicam, quasi cute, quadam sic ali- D qui praua operti & inuoluti sunt consuetudine vitiorum, vt illam exuere non tam expoliari sit quàm excoriari. In cuius rei iudicium forte continet legis institutio hostiæ pellem abstrahi. Nam è regione quod stricta sacerdos indui iubetur linea, veritatis te vult illius, quæ de terra orta est habitu arctius astringi, vt per se castimoniæ, & puritatis, & innocentiæ tibi virtus inhæreat, & tibi conglutinetur, sed omnia sacerdotis indumenta catenulis, vel vitris astricta, & colligata sibi vult esse lex, vt cùm indueris dominum Iesum Christum, certè indueris viscera misericordiæ, benignitatem, charitatem, & contemplandæ virtutis inuiscaueris affectum, omnia tibi coaptentur: & E constricta sint, nihílque circa te vagari, & fluctuari possit nec ex tentationis vento dissolui.

Prodiit quasi ex adipe iniquitas eorum: transierunt in affectum cordis. 1190

Hîc ostendit malorum iniquitatem ex eorum

rum deliberata malitia. Vbi sciendum, quòd peccatum tantò grauius est, quantò ex minore occasione procedit. Hinc est, quòd peccatū dæmonis fuit maius quā peccatū hominis: quia dæmō nullā habuit occasionem ad peccandū, nisi volūtatē propriam. Homo autem ad peccandum fuit tentatus. Ideò peccatum hominis remedium habere me- *Greg. mo. lib. 4. c. 9.* ruit: non autem dæmonis peccatum, vt ostendit Grego. lib. 4. mor. cap. 9. Vnde si quis mentitur timore mortis: alias autem sola libidine mentiendi, grauius peccat secundus quàm primus. Similiter si quis furatur paupertate coactus, minus peccat quàm diues. Et ideo mali tyranni, qui in hoc sæculo prosperantur, alios expoliantes, quia hoc non faciunt ducti necessitate, sed magis abu- B tentes libertate propria, magis peccant, quàm facerent pauperes indigentia moti, alios expoliantes. Volens igitur psalm. ostēdere malorum grauitatem peccati, qui prosperantur in mundo, ait. *Prodyt quasi ex adipe iniquitas eorum*: quasi dicat secundum glo. Iniquitas eorum in apertum prodidit ex adipe, id est ex abundantia, non ex motiuo necessitatis. Sunt enim quidam mali ex macie. i. ex necessitate, alij autem ex abundantia, vt cùm pauper egestate furatur, diues ex cupiditate. Et hoc notans subdit. *Transierunt in affectum cordis*. i. peccando sunt imitati affectum, & voluntatem cordis eorum, nō necessitatem, vel aliam occasionem inducentem ad extra: quasi dicat. Hoc desiderio C agunt, non necessitate, vt grauius ostendant illos peccasse. Vnde istum versum ad propositum inducit Gregorius 13 mor. cap. 25. dicens. Sicut enim ex abundanti cibo adeps, ita ex abundantia rerum nascitur quod impinguat mentem diuitis, dum eleuatur animus superbientis. Superbia enim cordis, quasi quædam pinguedo est crassitudinis. Vnde & plerique ex abundantia peccata perpetrant, sicut per prophetam dicitur. *Prodyt quasi ex adipe iniquitas eorum.*

1191 Cogitauerunt, & locuti sunt nequitiam, iniquitatem in excelso locu D ti sunt.

Hîc ostendit malorum iniquitatem ex docta nequitia. Vbi sciendum, quòd quamuis peccatum, quod aliis exemplum, & occasionem peccandi tribuit: grauius est quam aliàs foret. Vnde & si quis publicè peccat, & transacto actu peccati, tantò grauius augetur peccatum, quantò exemplo illius alij ad peccandum inducuntur: sicut dicitur de Arrio hæretico, quòd peccatum eius continuè augetur: dum alij suo errore inducti deficiunt, sic ad propositum peccans in secreto cordis sui, non tantum malus est sicut pec- E catum suum publicans, & docens alios consimiliter peccare grauius peccat. Sic malorum iniquitatem nunc exasperans psalmista, dicit. *Cogitauerunt*, scilicet in corde malum facere, & sic fecerunt. Et hoc non suffecit eis, nisi etiam alios docerent malè facere. Vnde subdit. *Et locuti sunt*. scilicet alios docendo: quasi dicat secundum glos. Non satis fuit eis peccatum, quod intus habent, nisi illud exterius effundant, & alios doceant. Et quia nullus peccare potest in proximum, quin etiam peccet in Deum, ideo doctrina, qua quis alium peccare docet, contra Deum procedit: & est quod subditur. *Iniquitatem in excelso locuti sunt*. Quia sicut omnia bona proximis exhibita Deus sibi exhibita approbat: sic cōformiter de malis est iudicandum. Et nota quòd in hoc quod dicit. *Locuti sunt nequitiam*, notat quòd mali sunt parati alios omnia peccata docere, quia per nequitiam omne significatur peccatum: quoniam nequitia significat primo peccatum superbiæ. primo Regum decimo sexto. Exagitabat eum spiritus nequam. Et Eccles. trimogesimo septimo. O presumptio nequissima, vnde creata es? Secundò peccatum inuidiæ. Eccles. decimo quarto. Nequam est oculus inuidi. Matthei vigesimo. An oculus tuus nequam est, quia ego bonus sum? Tertio iracundiæ. Eccles. vigesimo quinto. Morari cum leone, & dracone magis placebit, quam cum muliere nequam, nequitia enim mulieris immutat faciem eius. Quartò auaritiæ. Actuum octauo. Pœnitentiam age ab hac nequitia tua, volebat enim Simon emere gratiam, vt ipsam aliis dando lucraretur: & inde dicuntur simoniaci. Quintò acediæ. Eccles. decimoquarto. Qui sibi nequam, cui bonus erit? Talis est ociosus, qui nec sibi nec aliis proficere curat. Sextò luxuriæ. Eccles. decimonono. Qui se iungit fornicariis, nequam erit. Septimo gulæ. Eccles. decimoseptimo. Quid nequius quàm quod cogitat caro, & sanguis? Et ideò de malis dicendo, quòd *locuti sunt nequitiam*: vult ostendere, quòd ipsi alios omnia genera peccatorum docent.

Posuerunt in cœlum os suum, & 1192 lingua eorum transiuit in terra.

Hîc ostendit malorum iniquitatem ex ingrata dementia. Quid magis ingratum excogitari potest quàm suo benefactori non solum gratias non agere, sed honorem ei debitum iniquè sibi vsurpare? Quod quidam faciunt prosperantes in D mundo: qui maiorem reuerentiam & obedientiam sibi exhiberi cogunt quàm Deo. Et in hoc se Deum æstimari volunt: quia sua præcepta seruari volunt plusquam Dei. Si quis blasphemauerit Deum leuiter, parcitur sibi. Si quis blasphemauerit principem, statim crimine læsæ maiestatis punitur. In hoc ergo *os suum ponunt in cœlum*: quia se Deo præponentes, detrahunt Deo: more Nabuchodonosor, qui Holoferni præcepit, vt omnes deos terræ exterminaret, ad hoc vt ipse solus Deus putaretur. Et ideo *lingua eorum transiuit in terra*. Quamuis enim tales cōtra domini præcepta faciant, non tamen eorum præcepta à iustis recipiūt, sed ab eis contradicitur more Petri dicentis. Actuum quinto. Obedire E oportet magis Deo quam hominibus. Non ergo transit præceptum eorum in iustis, sed solum *in terra*, id est in terrenis hominibus, qui terrenis principibus complacere volentes, ipsorum præcepta recipiunt: & Dei mandata contemnunt. Et hoc est quod subdit. *Et lingua eorū transiuit in terra*: quia scilicet solum ab hominibus terrenis est recepta.

Ideò conuertetur populus meus hic 1193

Universidad de Deusto
Biblioteca

hic, & dies pleni inuenientur in eis.

Hic consequenter arguit contra bonitatem diuinæ prouidentiæ ex aduersitate bonorum. Circa quam sic procedit: quia ponitur primò aduersitatis bonorum consideratio. Secundò ex hoc infertur conclusio, ibi. *Et dixerunt.* Tertiò conclusionis probatio, ibi. *Ecce ipsi.* Circa primum sciendum, quòd vita iustorum pluribus aduersis quoad corpus, & mundum hic premitur, quàm vita malorum, quinimo vt in pluribus, quantò quis iustior, tanto grauiora sustinet aduersa, vt patet de Christo, de Apostolis, & sanctis martyribus. Sic quòd nullus vnquam iustus expers aduersitatum fuit, vt deducit Greg. lib. 5. moral. cap. 14. Sic autem hic iusti assiduè considerant, & reperiunt dies suos plenos pœnalitatibus, & aduersis. Et hoc est quod dicit. *Ideo conuertetur populus meus hic*, scilicet ad considerandas aduersitates bonorum: *Et dies pleni*, scilicet aduersitatibus *inuenientur in eis.* Sic enim ad hoc considerandum se conuertit, & alios conuerti docebat illa sancta mulier Iudith omnibus dicens. Memores estote: *Iudith. 8.* quomodo pater noster Abraham tentatus est, & per multas tribulationes probatus amicus Dei effectus est. Sic Isaac, sic Iacob: & omnes qui placuerunt Deo, per multas tribulationes transierunt fideles. Et nota, quòd ista talis consideratio aliquos inducit ad amorem Dei: quia considerant Deum ad modum boni patris filiorum mala hic emendare velle, & corrigere, ne puniatur æternaliter, reproborum autem mala ad æternam damnationem reseruare: aliquos autem ducit in errorem, quia considerat cùm Deus sit iustus, quomodo bonis infert aduersa, & malis prospera, si prouidentiam haberet de istis inferioribus. Et ideò ex hoc arguunt, quòd Dei scientia, vel prouidentia ad ista inferiora non se extendit. Vnde & argumentationem ex hoc errantium infert consequenter. d. Vel aliter. Iusti plenos habent dies, scilicet, mercede æterna. Vide Gregorius. 5. moral. cap. 16. & 20.

1194 Et dixerunt, quomodo scit Deus, &, si est scientia in excelso?

Hîc ergo ex præmissis infertur conclusio. Cùm enim ad principem spectet bonos præmiare, & punire malos, quos nouit, sequitur quòd postquam Deus hic malos non punit, nec præmiat bonos, quòd nostra bona opera, vel mala non cognoscit. Inter omnes enim virtutes, quæ requiruntur in principe est scientia, qua opera, & conditiones subditorum cognoscere possit. Ad principem enim spectat iudicare de subditis. Solum autem quis rectè iudicare potest de iis, quæ nouit, & horum solum est bonus iudex: vt ait Philosophus 1. Ethi. Vnde quòd in regno aliquo boni deprimantur, & mali exaltentur, ex duobus prouenire potest, scilicet aut ex malitia principis, aut ex nescientia. Cùm ergo in præsenti vita mali exaltentur, & boni deprimantur, aut hoc est ex malitia Dei, aut ex nescientia: sed cùm malitia in Deum cadere non possit: sequitur quòd hoc prouenit ex nescientia. Et sic concludunt, quòd Deus non habet scientiam actuum nostrorum. Sic ergo multi videntes prauorum prosperitatem, & aduersa bonorum dixerunt. *Quomodo scit Deus, & si est scientia in excelso?* id est in Deo: quasi dicat, si Deus ita sciret ista, talia euenire non permitteret. Ista opinio, scilicet quòd Deus actus nostros non sciat, ponitur Iob 22. vbi dicitur. Quid enim nouit Deus: & quasi per caliginem iudicat, nec nostra considerat, &c. Istius etiam opinionis videtur Philosophus fuisse in 11. meta. vbi ponit, quòd intelligibile est perfectio intelligentis: ergo si Deus intelligit aliud à se, intellectus eius perficitur ab alio. Quòd si verum dicatur, ad hoc sequitur triplex inconueniens. Primum quòd eius cognitio vilescit, cùm perficiatur à re minus nobili quàm sit Deus. Secundum quòd eius cognitio transmutatur, quia omne, quod ab aliquo alio perficitur, transmutatur: & per consequens etiam ipse Deus transmutatur, cùm cognitio Dei sit ipse Deus. Tertium est, quòd Deus ab alio extrinseco perficitur. Sed ad oppositũ, scilicet quòd Deus omnia cognoscat, est textus Eccl. 23. Domino Deo, antequam crearentur, omnia sunt agnita, & post perfectius respicit omnia. Ad hanc autem difficultatem dicendum, quòd Deus omnia nostra opera cognoscit. Vnde ad intelligentiam huius difficultatis notandum est, quòd Deum cognoscere ista inferiora, & alia à se potest intelligi dupliciter. Primò quòd illa cognoscat per aliquod medium à se distinctum. Secundò quod illa cognoscat non per aliquod medium à se distinctum, sed per seipsum. Quando enim cognoscens cognoscit aliud à se per aliud & non per seipsum, tunc verum est, quòd perfectionem habet aliunde, & est transmutabile. Hoc autem est omninò impossibile circa Deum. Quando autem cognoscit per seipsum: tunc cognoscens est actus respectu cognitionis. Et tunc non recipit perfectionem à cognoscibili, sed magis e contrario. Et isto modo ponemus Deum cognoscere alia à se, non per aliud, sed per seipsum. Et sic non procedit ratio philosophi, sed secundum primam viam: & ita intellexit philosophus, si verum dixit. Errant, ergo, qui dicunt, quòd non scit Deus ista inferiora, & quòd non est scientia in excelso. Quam opinionem hic recitat psalmista, dicens. *Et dixerunt, quomodo scit Deus?*

Ecce ipsi peccatores, & abundantes in sæculo obtinuerunt diuitias. 1195

Hîc ponitur probatio conclusionis ipsorum errantium circa diuinam prouidentiam. Et hoc inducit primo ex prosperitate malorum. Secundò ex aduersitate bonorum, ibi. *Et dixi.* Quantum ad primum (vt dictum est) multi mirantur, quòd mali in hoc mundo magis florent, & bonis temporalibus abundant quàm boni: & ex hoc arguunt Deum actuum nostrorum non habere notitiam. Et hanc rationem adducit psalmista, dicens. *Ecce ipsi peccatores, & abundantes in sæculo*, id est in malis & vitiis huius sæculi, *Obtinuerunt diuitias*, id est abundant diuitiis. Ex quo sequitur quòd etiam abundant aliis bonis temporalibus: quia vt dicitur Eccles. 10. Pecuniæ omnia obediunt. Sed tales sic arguentes non aduertunt quòd sicut Deus nullum malum dimittit impunitum, sic & nullum bonum irremuneratum. Cum ergo reprobi quantumcunque mali, aliquod bonum de genere bono rum quandoque faciant, quia illo non sunt digni æterna remuneratione, Deus in præsenti vita bonis temporalibus eos præmiat. Vnde diuitiæ, & prospera huius sæculi sunt magis signum diuinæ reprobationis quàm dilectionis, vide supra versiculo 587. 1.

1196 Et dixi, ergo sine causa iustificaui cor meum, & laui inter innocentes manus meas?

Hîc consequenter arguunt errantes propositum suum ex aduersitate bonorum. Et primò ponit bonorum frustrationem. Secùdò bonorum afflictionem, ibi. *Et fui.* Quantum ad primum sciendum, quòd quantò quis iustior est, tantò amplius premitur aduersis. Quod multi considerantes, dicunt. Ad quid proficit se abstinere à peccatis, cùm talibus plura eueniant aduersa? Et hoc inferunt dicentes. Ergo postquam bonis mala eueniunt, frustra à peccato abstineo. Et notat hic duplex peccatum, scilicet peccatum cordis, dicens. *Sine causa iustificaui cor meum*, id est iustũ cor habui abstrahendo à peccato cordis. Et peccatum operis dicens. *Et laui inter innocentes manus meas*, id est, manus habui mundas à peccato operis, quia ex hoc præmiũ non consequor, sed magis supplicium. Et tales sic arguentes non aduertunt, quòd non est aliquis tam iustus, quin multotiens cadat, quia si dixerimus quòd peccatũ non habemus, nosipsos seducimus. *1. Ioan. 1.* Deus autem electos in futuro præmiare volens, hic de suis peccatis punit, vt postmodum purgati reperiantur. Et nota, quòd cor iustificatur, siue emundatur multipliciter, scilicet per adhæsionem credendorum. Require supra versic 8 43. Et statim causam quare dicit, sine causa iustificauit cor meum, adiungit dicens.

Peccatum duplex.

1197 Et fui flagellatus tota die, & castigatio mea in matutinis.

Loquitur enim hic in persona istorum, qui præ cæteris magis hic affliguntur aduersis. Vbi nota, quòd per diem tempus vitæ nostræ designatur, vt ait Gregorius. Tota ergo die flagellatur iustus: quia per totam vitam suam aduersis quatitur, vel per magnam partem. Sic enim dicitur psal. 37. Miser factus sum, & curuatus sum vsque in finem, tota die contristatus ingrediebar. Talia autem flagella iustis non immittit Deus frustra, sed vt in ipsis purget, si quod vitium ha- *Psal 33.* bent, dicens. Multæ tribulationes iustorum, & de omnibus his liberauit, &c. Et Apostolus ad Hebræos 12. Flagellat autem Deus omnem filium, quem recipit, & Apocalyp. 3. Quos amo, hos corrigo, & castigo. Et non solum flagellat Deus iustos, sed flagellare non tardat. Quod notans psalmista, dicit, *Et castigatio mea in matutinis*, id est, velociter adhibita. Quando enim electi cadunt in peccatum, Deus non differt eos punire vsque ad finem, sed citò punit, & corrigit, quod est signum magnæ misericordiæ. Vnde dicitur. 2. Machabeor. 9. Etenim multo tempore non sinere peccatoribus ex sententia agere, sed statim punitiones adhibere, magni beneficij est indicium. Et nota, quòd castigatio idem est quòd disciplina, vel correctio. Castigatio autem Dei quandoque præcedit peccatum: quia quandoque flagella Deus immittit, vt per illa peccatum vitetur, sic dicebat Apostolus. Ne magnitudo reuelationum extollat me, datus est mihi stimulus, &c. Quandoque concomitatur peccatum. Sic enim dicitur psalm. 77. Adhuc escæ eorum erant in ore ipsorum: & ira Dei ascendit super eos. ad Heb. 12. Quem diligit Deus, castigat, &c. Quandoque sequitur post peccatum. Sic enim populum Iudæorum propter ipsorum peccata castigauit, quando ipsum in captiuitatem duci permisit. Tob. 13. Castigauit nos propter iniquitates nostras.

Castigatio Dei.

2. Cor. 12.

Si dicebã, narrabo sic, ecce nationem filiorum tuorum reprobaui. 1198

Hîc consequenter arguit ad oppositum quæstionis: ostendens, quod si aduersa adueniunt iustis, quòd hoc non est ideò, quia Deus non cognoscat ipsorum virtutes, & merita, sed ideo scienter illa immittit, vt iustorum præmia augeantur, quia coronam non meretur, nisi qui legitimè certat. Et sic, quanto certamen est maius, tanto sibi maius præmium correspondet. Et hoc est, quod dicebat illa sancta mulier Iudith. Omnes, qui placuerunt Deo, per multas tribulationes transierunt fideles, sic Abraham, sic Isaac, sic Iacob. Vnde & Ioseph à fratribus fuit venditus, Dauid à Saule persecutus, Esaias secatus, Hieremias lapidatus. Vnde Actuum 14. Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei. Ex quibus apparet, quòd filij Dei non casu, sed à prouidentia Dei patiuntur aduersa in præsenti, vt in futuro ipsorum præmia augeantur. Quid est ergo negare prouidentiam Dei, nisi negare generationem filiorum Dei? Et hoc exponens psalmista ait. *Si dicebam, narrabo sic*, id est, si tenebo opinionem prædictam, quòd Dei prouidentia non se extendit ad ista inferiora. *Ecce nationem filiorum tuorum*, id est iustorum, *reprobaui*, id est negabo: quia scilicet sic negarem ipsorum meritum, & præmium. Reprobat enim nationem filiorum Dei, qui dicit illos per aduersa non mereri, & à Deo amplius præmiari. Vnde Magister in glossa. *Si dicebam narrabo sic*, id est si astruam sic, scilicet, quòd Deus non curat ista, quòd quis frustrà iustè viuat, *ecce reprobaui*, id est reliqui, *nationem filiorum tuorum*, id est sanctorum patriarcharum, & prophetarũ, qui omnes docent iustè viuere, & Deum æternaliter cognoscere.

Iudith. 8.

Existimabam, vt cognoscerẽ, hoc labor est ante me. 1199

Hîc consequenter ponitur prædictæ quæstionis determinatio. Et primò ponitur quæstionis difficultas. Secundò ostenditur quæstionis veritas, ibi. *Verumtamen* Prima pars diuiditur in duas, quia primò ostenditur, quòd quæstio est difficilis, Secundò ostenditur, quòd est solubilis, ibi. *Donec intrem*, &c. Quantum ad primum sciendum, quòd opera Dei, & iudicia humana ratione comprehendi non possunt: sed fide credenda sunt, vt ostendit Grego. dicens. Auctoris facta semper indiscussa veneranda sunt: quia iniusta esse nequaquam possunt. Rationem quippe de occultis Dei quærere, nihil aliud est quàm contra eius consilium super-

Gregor. 9. mor. c. 11.

Universidad de Deusto
Biblioteca

bire. Cùm ergo factorum Dei causa non deprehenditur, restat vt iub factis illis cum humilitate taceatur: quia nequaquam sufficit sensus carnis, vt secreta penetret maiestatis. Qui ergo in factis Dei rationem non videt, infirmitatem suam considerans cur non videat, rationem videt, &c. Ex quibus patet, quòd si quis velit per rationem naturalem diuina facta discutere, hic quidem laborat, sed suo labore ad cognitionem veritatis peruenire non potest: quia talium operum Dei veritas, & ratio sola diuina inspiratione & reuelatione cognoscitur. Et hoc est quod dicitur. Difficile æstimamus scire quæ in terra sunt, & quæ in conspectu nostro sunt inuenimus cum labore. Quæ autem in cœlis sunt, quis inuestigabit? quasi dicat nullus. Et hoc hic notans psalmista dicit. *Existimabam vt cognoscerem*, id est cogitabam, vt scirem dictæ quæstionis veritatem, & multæ difficultates mihi occurrebant, scilicet, si Deus cognoscit ista inferiora, qualiter est iustus, cùm bonis det mala, & bona malis? Et ideo. *Hoc labor est ante me*, id est supra me. Sic enim ante accipiebat pro supra Ioannes, dicens. Qui post me venit, ante me factus est. Et aduerte, quòd quamuis sit nobis occultum, cur hæc Deus bonis mala, & malis bona confert, tamen magis secretum, & occultum est nobis, cum bonis bona, & malis mala tribuit, vt deducit Gregor. dicens. Cùm valde occulta sint diuina iudicia, cur in hac vita nonnunquam bonis malè sit, & malis benè, tunc tamen occultiora sunt, cum & bonis hic benè est, & malis malè. Nam cùm bonis malè est, & malis benè, hoc fortasse deprehenditur, quia & boni si qua deliquerunt, hic mala recipiunt, vt plenius ab æterna damnatione liberentur, & mali bona quæ pro hac vita faciunt, hic inueniunt, vt ad sola postmodum tormenta perrabantur. Vnde & ardenti in inferno diuiti dicitur. Memento, fili, quia recepisti bona in vita tua, & Lazarus similiter mala. At cùm bonis hic bene est, & malis malè, incertum valde sit, vtrum boni idcirco bona accipiant, vt prouocati ad aliquid melius crescant, an iusto latentique iudicio hic suorum operum remunerationem recipiant, vt à præmijs vitæ sequentis inanescant. Et vtrum malos idcirco aduersa feriant, vt ab æternis supplicijs corrigentia defendant. An hic eorum pœna incipiat, vt quandoque complenda eos ad vltima gehennæ tormenta perducat. Quia ergo inter diuina iudicia graui incertitudinis suæ caligine humana mens premitur, sancti viri cùm sibi suppetere prospera mundi conspiciunt, pauida suspicione turbantur. Timent enim, ne hic laborum suorum fructus percipiant, timent, ne quod diuina iustitia latens in eis vulnus aspiciat, & exterioribus eis muneribus cumulans, ab intimis repellat, &c. Ex quibus patet, quòd non solum sit laborioſum inuestigare, cur Deus hic bona malis det, & bonis mala, sed multo plus cur bona bonis, & mala malis. Et ideò ait psalm. quòd hoc cognoscere vel inuestigare, est labor ante eũ, id est, supra vires humanas, quia scilicet talia non possunt cognosci nisi reuelatione diuina, vel per scripturam sacram à Deo reuelatã. Vnde sequitur.

Sap. 9. *Ioan. 1.* *Gregor. 1. mor. c. 1.* *Luc. 16.*

1200 ## Donec intrẽ in sanctuarium Dei, & intelligam in nouissimis eorum.

Hic consequenter ostendit qualiter dicta quæstio potest solui, scilicet per scripturam sacram. A Vbi notandum, quòd per sanctuarium Dei intelligitur scriptura sacra: quia sicut in sanctuario Dei, id est in sancta sanctorum diuina dabantur responsa, sic per sacram scripturam nobis loquitur Deus. In isto enim sanctuario, scilicet sacræ scripturæ nobis ostenditur solutio dictæ quæstionis, scilicet cur Deus bonis in præsenti dat mala & bona malis, vt puta Luc. 16. dum dicitur diuiti. Recepisti bona in vita tua, & Lazarus similiter mala, nunc autem hic cõsolatur, tu verò cruciaris. In hoc etiã sanctuario ostenditur, quòd omnia Deus cognoscit, & disponit iustè. Eccles. 17. De hominibus dicitur, quòd viæ eorum non sunt absconsæ ab oculis, scilicet Dei. Intrans ergo sanctuarium Dei, id est, scripturam intelligit nouissima eorum, scilicet bonorum, & malorum: quia finaliter bonis dabuntur æterna præmia, sed malis supplicia. Vnde Dan. 12. dicitur. Qui dormierunt in puluere euigilabũt, alij in vitam æternam, alij in opprobrium, videãt semper. Vel aliter. Per sanctuarium Dei, accipe Christum, qui est sanctus sanctorum, in quo nobis dicta quæstio soluitur. Vnde ait Magister in gl. Sanctuarium Dei Christus, in quo sunt omnia consilia super filios hominum, qui vt Deus merita singulorũ cognoscit. Et est sensus. *Donec intrem in sanctuarium Dei*, id est mente in Christum tendam, qui hic prospera non habuit, nunc autem regnat in æternum cum patre. *Et intelligam in nouissimis eorum*, id est per ipsum Christum intelligam finem bonorum, & malorum: quia ipse in iudicio dabit bonis regnum, sed malis æternum supplicium.

Sanctuarium Dei dicitur Christus.

1201 ## Veruntamen propter dolos posuisti eis, deiecisti eos, dum alleuarẽtur.

Hic consequenter declaratur dictæ quæstionis veritas. Et primò circa malorum prosperitatem. Secundò circa bonorum aduersitatem, ibi. *Quia inflammatum est.* Circa primum ostendit, quòd malorum prosperitas verum bonum non est, nec ex illo debent gloriari. Quod probat ex tribus, ostendens quòd eorum prosperitas primò non est pura. Secundò, quòd non est firma, ibi. *Quomodo facti sunt.* Tertiò quòd non est vera, sed phantastica, ibi. *Velut somnium.* Quantum ad primum sciendum quòd malorum prosperitas semper pœnalitatibus est admixta, quia illa semper est cum peccato, peccatum autem omne semper pœna est, & corruptio boni. Et ideò omnis malorum prosperitas verum malum continet, sed falsum bonum, sicut phreneticus se regem putat, dum est in vinculis, fatuus se liberum putat, dum seruit. Sic & quilibet malus, dum maiori prosperitate attollitur, grauius cadit, dum temporaliter amplius dominatur dæmonibus, durius seruit, & dum magis floret, magis labora teste Gregor. dicente. Carnalis quisque, dum transeuntia appetit desideriorum suorum se pondere affligit. Grauis quippe labor est hanc ipsam gloriam præsentis vitæ quærere, quæsitam quandoque recipere: & perceptam cum omni circunspectione custodire. Grauis labor est hoc cum magna fatigatione apprehendere, quod is, qui apprehenderit, nouerit diu stare non posse. Vnde meritò nunc psalmista ostendens malorum prosperitatem puram non esse, sed multis pœnis admixtam, ait. *Veruntamen propter dolos*, id est propter dolositates ipsorum, & peccata. *Posuisti eis*

Prosperitas malorum non est pura. *Greg. 6. mor. c. 5.*

eis, scilicet pœnas multas admixtas. Vnde gloriabitur iustus cum viderit vindictam impij. Vnde & Iob dicit etiam in hoc mundo malos non esse immunes, & impunitos: quia etsi fœlices sunt, reatum gestant, id est vermem conscientiæ: quia & quanto amplius temporalibus florent, magis spiritualibus carẽt. Propter quod eorum temporalis exaltatio, est realiter ipsorum depressio. Propter quod subditur. *Deiecisti eos, dum alleuarentur.* Quia talis eleuatio casus est, sicut & diabolus dum se in altum eleuare voluit, grauissimè corruit. Sic etiam patet de Nabuchodonosor, qui, dum superbè se eleuaret, à consortio hominum eiectus est. Sic & Holofernes, cùm se contra Deum eleuaret, manu fœminæ corruit. Sic & Anthiochus illustris, dum se superbè contra Deum eleuaret, de curru suo cecidit, & abominabilis omnibus factus est. Sic & Herodes, vt patet Actuum 12. Meritò ergo de malis prosperantibus dicit. *Deiecisti eos, dum alleuarentur*, quia ipsorum eleuatio, ipsorum est casus. Vnde in persona omnium malorum, ait psalmista psal. 101. Eleuans allisisti me. Quod ideo est, quia superbia semper deiicit ad ima, vt ostendit Greg. libro 34. mora.

Esa. 14. *Dan. 4.* *Iudith. 13.* *2. Mach. 9.*

1201 ## Quomodo facti sunt in desolationem, subito defecerunt, perierũt propter iniquitatem suam.

Hic ostendit, quòd malorum prosperitas non est stabilis, nec firma, sed cito labilis, & caduca. Vnde & mundi prosperitas, siue fortuna ad modum rotæ pingitur: quia ad modum rotæ rotundæ nulla stabilitate fingitur, vide supra vers. 575. Vnde psal. 36. Vidi impium superexaltatum, & eleuatum sicut cedros Libani, transiui, & ecce nõ erat, &c. Quod ideo dicit: quia subito de prosperitate ruunt in aduersitatem, de gloria ad opprobrium, de libertate ad seruitutem, &c. Exempla quotidie nobis apparent manifesta. Et si dicas, q̃ quandoq; malorum prosperitas etiã vsq; ad mortem durat, ex hoc non concluditur, q̃ sit stabilis: quia sicut ipsorum vita corporalis diu stare non potest, sed per mortem subito deficit, sic & eorũ prosperitas. Et hoc est, quod hic dicit. *Quomodo facti sunt in desolationem*, quia ab omnibus rebus deseruntur in morte, quæ repente venit eis. Vnde subdit. *Subitò defecerunt*, quia sicut fumus ascendendo, deficit subito, sic & ipsorum prosperitas per mortem. psal. 67. Sicut deficit fumus deficiant, sicut fluit cera à facie ignis, sic pereant peccatores à facie Dei. Et non solum per mortem perdunt prosperitatis honorem, quẽ habebant, sed etiam æternam miseriã incurrunt. Vnde subdit. *Perierunt*, scilicet æternaliter, *propter iniquitatem suã*. Vnde de malis dicitur Iob 11. Oculi impiorum deficient, & effugium deperibit ab eis. Quod exponens Grego. dicit. Oculi impiorum sunt intentiones in eis carnalium desideriorum, qui idcirco deficiunt, quia æterna negligunt, & sola semper transitoria præstolantur. Ad pisci quippe terrenam gloriam cogitant, multiplicari rebus temporalibus exoptant, ad mortẽ quotidie cursu labentiũ rerũ tendunt. Carnis vita per momenta deficit, & tamẽ carnale desiderium crescit, res habita instante fine corrumpitur, & habendi anxietas non finitur. Sed cùm mors impios subtrahit, eorum profectò desideria cum vita terminantur. De quibus ait psalmista. In illa die peribunt omnes cogitationes eorũ, quia & æterna ma-

Prosperitas malorum defecit. *Greg. 10. mor. c. 23.*

A la nunquam cogitata reperiunt, & subito amittunt bona temporalia, quæ diu tractata tenuerunt. A quibus & omne effugium perit, quia eorũ malicia quo se valeat ab animaduersione districti iudicis occultare non inuenit. Nam nunc iniqui, cùm tristia aliqua vel aduersa patiuntur, effugij latebras inueniunt: quia ad voluptatem protinùs desiderium carnalium recurrunt. Ne enim paupertas eos cruciet, diuitiis animam demulcent, ne despectus proximorum opprimat, sese dignitatibus exaltant. Si fastidio corpus atteritur, ante positis epularum diuersitatibus, nutritur. Si quo animus impulsu mesticiæ deiicitur, mox per interposita iocorũ blãdimenta releuatur. Tot igitur habent effugia, quot sibi præparant delectamẽta. Sed quandoq; ab eis effugium perit: quia eorum mẽs, amissis omnibus, se solummodo, & iudicem cõspicit, tunc voluptas subtrahitur, sed voluptatis culpa seruatur, & repẽte miseri pereũdo discunt: quia peritura tenentur, vt de ipsis meritò dicatur. *Subito defecerunt, perierunt propter iniquitatem suam.* *Psal. 145.*

1203 ## Velut somnium surgentium, domine, in ciuitate tua imaginem ipsorum ad nihilum rediges.

Hic ostenditur, quòd malorum prosperitas non est verum bonum, sed simulatum, & phantasticũ. Sicut enim res, quæ videntur in somno, non sunt veræ res, sed imaginariæ, & phantasticæ, sic & gloria temporalis, vel prosperitas malorum. Vnde sicut pauper somniat se diuitẽ esse, vel seruus regẽ: & cùm euigilat, nihil horũ se esse reperit, sic prosperitate temporali diuitiis, vel dignitate hic malè gaudentes, cùm anima ipsorum, quæ in vitiis hic dormiebat, per mortem euigilauerit in pœnis, quia pœna aperit oculos, quos clausit culpa, nihil horum se inueniunt habere. Si ergo quæras, quid sit temporalis prosperitas malorum, Respondet Psal. dicens, quod est *velut somnium surgentium*. Quod benè ostenditur Iob. 27. vbi dicitur. Diues, cùm dormierit, nihil secum auferet, aperiet oculos suos, & nihil inueniet. Quod exponens Gregor. dicit. Vt enim in sua manu diuites posit mortem suam quicquam inueniant, eis ante mortem dicitur. Diuitias tuas in quorum manibus ponant. Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, vt cùm defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula. Dives enim cum dormierit nihil secum auferet. Res suas cùm moritur, secum tolleret, si ad petentis vocem, cùm viueret tribuisset. Nam terrena omnia, quæ seruando amittimus, largiendo seruamus. Patrimonium quoq; nostrum rerentum perditur, manet erogatum. Diu enim cum rebus nostris durare non possumus, quia aut nos illas moriendo deserimus, aut illæ nos viuentes quasi deserunt pereundo. Agendum ergo est nobis, vt res absolutè perituras in non pereuntem transire faciamus mercedem. Sed mirãdum valdè est quod dicitur. Cùm dormierit, aperiet oculos suos, & nihil inueniet. Vt dormiamus quippe oculos claudimus, & vigilãtes aperimus, quia cùm homo ex anima constat, & corpore, cùm vnius rei somnus dicitur, alterius vigilię demonstrãtur: quia cùm corpus dormit in morte, anima vigilat in cognitione. Dormit ergo dives, & oculos aperit, quia cùm carne moritur, eius anima videre cogitur, quo præuidere contempsit, & tunc nihil esse

Prosperitas malorum somnium dicitur. Greg. 18. mor. c. 9. *Luc. 16.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

conſpicit quod tenebat. Tunc ſe vacuum inuenit, qui plenum rebus præ cæteris hominibus ſe eſſe lætabatur. Nam culpa rerũ ſimul ducitur, quamuis hic omnia, pro quibus culpa perpetrata fuit, relinquantur. Eat ergo nunc dives, & acceptis rebus, tumeat, ſeſéque ſuper cæteros extollat, glorietur, ſe habere, quod proximus non habet. Veniet quãdoque tẽpus, vt euigilet, & tunc cognoſcet, quàm vacuũ fuerit, quod in ſomno tenuerat. Sæpe nãq; contingit dormienti inopi, vt ſe per ſomnium diuitem videat, atq; eiſdem rebus animam extollat, lætetur ſe habere, quod nõ habet, ſed repente euigilans euigilaſſe ſe doleat, qui interim diuitiarum imaginem vel dormiens tenebat. Hęc ille. Ex quibus omnibus patet, quòd proſperitas temporalis malorum velut quoddam ſomnium eſſe dicitur, De quibus pſal. 75. Dormierunt ſomnum ſuum, & nihil inuenerunt omnes viri diuitiarum in manibus ſuis. Et nũc ait Pſalm. *Velut ſomnium ſurgentium, domine,* & hoc *in ciuitate tua,* ſcilicet in cœleſti gloria: quia mali ibi nihil habent, cùm moriuntur. Et ſic totum, quicquid hic habuerunt, ſomnium fuit. Sequitur. *Imaginem ipſorum ad nihilum rediges.* Per imaginem malorum intellige temporalẽ gloriam ipſorum, quæ non eſt vera gloria, ſed ſimilitudo gloriæ: quia cùm deerit eis veritas ſupernæ ciuitatis peribit etiam imago: quia nec ſimilem retinebunt, qui de vera beatitudine nihil habebunt. Vnde de proſperitate omniũ malorum per Eſa. 29. ſomnium ſignificata dicitur. Sicut ſomniat eſuriens, & comedit, cùm autem fuerit expergefactus, vacua eſt anima eius, ſic erit multitudo omnium gentium, &c. id eſt malorum.

Imago malorum.

1204 Quia inflammatum eſt cor meũ, & renes mei commutati ſunt, ego ad nihilum redactus ſum, & neſciui.

Hic conſequenter exequitur declarationem propoſitæ quæſtionis circa conditiones bonorum. Et diuiditur in duas partes: quia primò ponit iuſtorum virtutes, & præmia. Secũdò inter iuſtos, & malos concludit differẽtiam, ibi. *Quia ecce.* Prima in duas: quia primò ponit iuſtorũ virtutes in præſent. Secundò ipſorum præmia in futuro, ibi. *Tenuiſti.* Quantum ad primum ſciẽdum, quòd fortius argumentum ſuperius factum ad probandum, q̃ Dei prouidentia non ſit in iſtis inferioribus, fuit quia bonis eueniunt mala. Et ad illud hic reſpondens Pſal. dicit, q̃ bonis eueniunt mala in præſenti ex diuina prouidentia, nec ex hoc Deus iniuſtus dicitur: quia mala iuſtis permittit euenire, non ad ipſorum conſumptionem, ſed magis ad ipſorũ vtilitatem. Quę vtilitas eſt duplex. Et ſecundum hoc hæc pars habet duas: quia oſtendit q̃ aduerſa iuſtos primò virtutibus ornant. Secundò iuſtos Deo ſociant, ibi. *Vt iumentum.* Quãtum ad primũ ſciendum, q̃ aduerſa in nobis præcipuè tres inducũt virtutes. S. charitatem, caſtitatẽ, & humilitatem, quas omnes virtutes in iſto verſic. tangit. Et ponit virtutem dilectionis, & charitatis dicens. *Quia inflammatum eſt cor meum,* quaſi in perſona omnium iuſtorum loquitur, dicens. Non fruſtra, nec iniuſtè mihi Deus immittit aduerſa, ſed ad meam vtilitatem: quia per aduerſa inflammatum eſt cor meũ, ſcilicet Dei dilectione, & charitate. Sicut enim ad uerſa mundi ab eius amore animum reuocant, ſic ad Dei dilectionem mentẽ inflammant, vt oſtendit Greg. dicens. Iuſti ex aduerſitatibus vires ſumunt: quia creſcente pugna, glorioſiorem ſibi non ambigunt imminere victoriam. Sic itaque electorum deſideria dum premuntur aduerſitate, proficiunt, ſicut ignis flatu premitur vt creſcat, & vnde quaſi extingui cernitur, inde roboratur. In eo namque oſtendimus, quanta ad Deum cupiditate flagramus, ſi non ſolum ad eum per tranquilla, & mollia, ſed etiam per aſpera, & dura trãſimus. Hinc namq; propheta ait. Qui perfecit pedes meos tanquam ceruorum. Ceruus enim cum montium iuga aſcendit, quæq; ſibi aſpera, quæque obuiant ſentibus illigata, dato ſaltu tranſgreditur, & abſq; vllo curſus ſui obſtaculo in ſuperiora eleuatur. Ita etiam electorum mentes quæq; ſibi in hoc mundo aduerſa obſiſtere atque obuiare conſpiciunt, contemplationis ſaltu tranſcendunt, & more ceruorũ deſpectis terrenorum ſentibus, in ſuperna ſe fortius eleuant, &c. Vnde de mundo, qui pauca bona miniſtrat, & multa aduerſa, dicitur. Exigua dabit, & multa improperabit, & aperti- Eccl. 20. o oris eius inflammatio. Et ſic aduerſa nobis proficiunt, dum nos ad Dei amorem accendunt. Et hoc eſt, quod nunc ait Pſal. quia ſcilicet per aduerſa *inflammatum eſt cor meum.* In cuius figuram quando Ioſeph aduerſa carceris, & compedum iniuſtè patiebatur, eloquium domini inflammauit eum, pſal. 104. Secundò aduerſa iuſtis proficiunt: quia caſtitatem conſeruant. Nam vt ait Gregor. Internus medicus peccatorum contagia, quæ meſſe medulitùs reprobat, ſecat. Abſcindit enim virus libidinis ferro tribulationis. Et hoc notans Pſalmiſta, dicit. *Et renes mei commutati ſunt,* ſcilicet per aduerſa à carnis concupiſcentia, quæ in rebus viget. In cuius figuram de Helia virgine dicitur 4. Regum 1. quòd zona pellicea circa renes eius eſſet accinctus. Tertiò aduerſa in nobis humilitatem conſeruant, ſicut proſpera ad ſuperbiam inducunt, vt oſtendit Gregorius 26. moral. cap. 20. Et hoc inſinuans Pſalm. dicit hic. *Et ego ad nihilum redactus ſum,* id eſt per aduerſa nihil me eſſe reputaui, & neſciui, id eſt me neſcientem, & ignorantem reputaui. Sic enim & Iob per aduerſa humiliatus dicebat. Redactus ſum in nihilum.

Aduerſa caſtitatẽ inducunt. Greg. 26. mor. c. 16.

Greg. 10. mor. c. 15.

1205 Vt iumentum factus ſum apud te, & ego ſemper tecum.

Hic conſequenter oſtendit, quòd aduerſa nos Deo ſociant. Vbi ſciendum quòd iumentum dicitur à iuuo iuuas, vel à iuuamentum per ſyncopam dicitur iumentum: quia iumenta ſuo labore nos iuuant, vt bos arando, equus trahendo, aſinus onera portando. Et ideo iuſti humiles iumentum dicuntur: quia ad modum iumenti diuinis alligati præceptis, aduerſitatum onera patienter portent, & ad aliorum adiutorium ſe totis viribus ſubiiciant, vnde ſicut iumentum non liberè vadit, ſed loris ligatum ducitur, ſic & iuſti ducuntur à Deo. Vnde iſtum verſum inducens, Gregor. ait. Sæpè diuina miſeratio, quos prodire in effrenationem illicitæ libertatis cõſpicit, obiectione proſperę aduerſitatis frangit, quatenùs læſi deſcant quàm reproba erectione tumuerunt, vt iam flagelli experimentis edomiti, quaſi iumenta domeſtica præceptorum loris mentis colla ſubiiciant, ſubiiciant, & vitæ præſentis itinera ad nutum præſidentis pergant. Quibus loris bene ſe ligatum nouerat, qui dicebat. *Vt iumentum factus ſum apud*
Pſal. 72. *te, & ego ſemper tecum.* Et nota quòd iuſti aduerſa patienter tollerãtes adhærent Deo, & ipſum Chriſtum imitantur, ideo cũ Deo ſemper dicuntur eſſe, quinimo, & vnum eſſe cum Deo per imitationem, vt patet, ſupra verſiculo. 996. Sunt ergo tales cum Deo, & Deus cum illis, dicente domino.
Eſa. 42. Dum ambulaueris per ignem, ego tecum ſum.

Iumẽtum dicitur iuſtus.

1206 Tenuiſti manum dexteram meá & in voluntate tua deduxiſti me, & cum gloria ſuſcepiſti me.

Hîc conſequenter oſtendit in futurum iuſtorum præmia, & mercedẽ virtutum. Et diuiditur in partes tres. Quia primò oſtenditur, quòd iuſti per aduerſa ad gloriam deducũtur. Secundò quòd nõ in creatura, ſed ſolũ in Deo beatificantur, ibi. *Quid enim mihi eſt in cœlo.* Tertiò quòd omnes ſenſus noſtri à gloria ſuperantur, ibi. *Defecit cor meum, & caro mea.* Quantum ad primum notandum, quòd per dexteram manum ſignificatur proſperitas, ſiue præmium bonis operibus debitum, ſicut per ſiniſtram pœna debita culpis, iuxta illud. Dele-
Pſal. 15. ctationes in dextera eius. Dextera ergo iuſtorum dicitur præmium debitum bonis operibus ipſorum, quod Deus quandiu ſunt in præſenti vita apud ſe retinet, non præmians ipſos in præſenti, ſed multis aduerſitatibus ſubiiciens ipſos, vt deducit Grego. lib. 10. mora. cap. 21. Sed e cõtrario malis dat dexteram ſuam in præſenti, quia de bonis ipſorum operibus hic præmium ipſis concedit, quia ipſos in futurum præmiare non intendit, vt deducit Gregor. 5. mora. cap. 1. Quid eſt ergo iuſtũ Deo dicere. *Tenuiſti manum dexteram meam,* niſi præmium operibus bonis mihi debitum hic, non conceſſiſti, ſed magis aduerſis me percuſſiſti, iuxta illud ad Hebr. 12. Flagellat autem Deus omnem filium, quem recipit. Et quia per aduerſa ad amorem Dei magis accendimur, & per conſequẽs Dei voluntati conformamur, ideò ſequitur. *Et in volũtate tua deduxiſti me.* Deducit enim illos Deus, quos virtutum exemplis ad honorem regni cœleſtis trahit, vide ſupra verſicu. 973. Ideo ſubditur *Et cum gloria ſuſcepiſti me.* Quia ſuos electos, quos in præſenti flagellis percutit, ipſos poſtmodum de præſenti miſeria ad æternam gloriam ducit, iuxta illud prouerb. 29. Humilem ſpiritu ſuſcipiet gloria. Et hic nota, quod iuſtos multipliciter ſuſcipit Deus, ſcilicet ſuſcipit innocentes per gratiã conſeruantem, pſalmo 37. Me autem propter innocentiam ſuſcepiſti, & confirmaſti &c. Suſcipit pœnitentes per gratiam reparantem Hiere. 3. Reuertere ad me, & ego ſuſcipiam te. Suſcipit aduerſa patientes ad gloriam conſummantem. Act. 7. Domine Ieſu, ſuſcipe ſpiritum meum. Sic & modo loquitur iuſtus aduerſitatibus preſſus dicens. *Et cum gloria ſuſcepiſti me,* id eſt ſuſcipies, præteritum ponens pro futuro.

1207 Quid enim mihi eſt in cœlo, & à te quid volui ſuper terram?

Hic conſequẽter oſtendit, quòd iuſtorum beatitudo in ſolo Deo conſiſtit. Cùm enim beatitudo ſatiet mentem beati, quia aliter beatus non eſſet, & ſolus Deus noſtram mentem ſatiare poſſit, cùm mens noſtra ſit capacitatis infinitæ, & ſolus Deus ſimpliciter ſit infinitus, ſequitur quòd in nulla creatura cœleſti vel terrena beatificari poſſumus. Et hoc eſt quod hic dicit. *Quid enim mihi eſt in cœlo, & à te quid volui ſuper terram?* quaſi dicat neque in cœlo, neque in terra eſt aliud à te, id eſt, aliqua creatura, quæ ad me beatificandum ſufficiat mihi, quia vera beatitudo in ſolo Deo, qui eſt bonitatis infinitæ, obiectiuè conſiſtit. Etiam quia noſtræ beatitudinis cauſa ſola diuina prædeſtinatio exiſtit, vide ſupra verſicu. 492. Et ideo hoc oſtendens dicit. *Quid enim mihi eſt in cœlo* &c. quaſi dicat *à te,* id eſt, quid aliud à te pro beatitudine volui in cœlo, vel in terra? ſcilicet nihil, quia pſal. 143. Beatus populus, cuius dominus Deus eius.

Duplex vtilitas aduerſitatis.

Defecit caro mea, & cor meum, 1208 Deus cordis mei, & pars mea, Deus in æternum.

Hîc conſequenter oſtendit, quòd omnes ſenſus noſtri tam interiores quàm exteriores ſuperantur à gloria. Vt enim ait Gregor. in homil. Quę autem lingua dicere, vel quis intellectus capere ſufficit, quanta illius ſupernæ ciuitatis ſint gaudia, angelorum choris intereſſe cum beatiſſimis ſpiritibus gloriæ conditoris aſſiſtere, præſentem Dei vultum cernere, in circunſcriptum lumen videre, nullo mortis metu affici, incorruptionis perpetuæ munere lætari? quaſi dicat nulla, nullus, quia vt dicitur 1. Corin. 2. Oculus non vidit, neque auris audiuit. Et hoc quo ad ſenſus corporales, quò verò ad ſenſus interiores ſubdit. Nec in cor hominis aſcendit, quæ præparauit Deus diligentibus ſe. Et hoc eſt, quod ait. *Defecit caro mea, & cor meũ,* quia ſcilicet non ſufficiunt tantam gloriam comprehendere. Et quod ſolus Deus ſit beatitudo noſtra, ſubdit dicens. *Deus cordis mei,* ſcilicet beatificator. Et ideò *pars mea Deus in æternum,* quaſi dicat, Pro beatitudine ſua eligant ſibi ſuperbi honores, auari diuitias, luxurioſi delitias, &c. Ego autem partem meam eligo Deum. Et nota quod hic pars ſtat pro hæreditate, ſicut pſalm. 15. Dominus pars hæreditatis meæ &c. Et nota quia dicit, *Deus cordis mei,* quod vt Deus ſit cordis noſtri beatificator ipſum cor noſtrum multipliciter ſibi debemus offerre, ſcilicet, Liberaliter ſine coactione. Integraliter ſine diminutione. Perpetualiter ſine terminatione. Primò ergo offeramus cor noſtrum Deo liberaliter, & ſponte, vt ſcilicet ipſum Deo non mutuemus, nec vendamus, ſed offeramus liberè. Deo enim mutuant cor ſuũ, qui ei ſeruiunt ſub ſpe temporalis retributionis, qui quando eis temporalis retributio ſubtrahitur, vel proſperitas, & ipſi cor ſuum à Deo ſubtrahunt. Illi autem vendunt, qui pro temporali mercede Deum diligunt, qui ſolum tantum de Deo cogitant, quantum de beneficiis ſe à Deo percepiſſe cognoſcunt. Et tales cor ſuum habent diuiſum, qui ſecundum partem minorem Deum diligunt & ſecundum ampliorem eius beneficia amant. De quibus Oſeæ 10. Diuiſum eſt cor eorum, iſtinc interibunt. Illi autem cor ſuum Deo liberaliter

Universidad de Deusto
Biblioteca

liberaliter donant, qui non amore commodi: sed A iustitiæ Deo seruiunt. Iuxta illud Iosue 24. Nunc ergo timete dominum, & seruite ei corde perfecto, atque verissimo. Secundò offeramus integraliter. Ille enim nō integraliter, sed partialiter cor suum dat Deo, qui aliquid aliud diligit cum Deo, & non propter Deum. Deus enim sicut sponsus sponsæ suæ, sic & cordis nostri zelotypus est, nec alium à corde nostro permittit amari, vnde totum cor sibi vult applicari. Deut. 6. Diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo. Videmus enim, quòd cùm ipsa auis nobilis de manu domini sui volauerit, & ceperit prædam, cor prædæ suæ requirit habere. Sic & Christus auis nobilis, qui volauit à manu patris in vterum virginis, ac ad mundum, & patibulum crucis, & de inferno prædam B cepit generis humani, quam captam in cœlum portauit ad patrem, huius prædæ cor petit habere. Et ideo consuluit Psalm. dicens. Effundite corram illo corda vestra. Vnde cuilibet nostrum dicit. Fili, præbe mihi cor tuum. Tertiò debemus offerre cor nostrum Deo perpetualiter sine terminatione, quia nemo mittens manum suam ad aratrum, & respiciens retro, aptus est regno Dei. psal. 111. Confirmatum est cor eius, non commouebitur.

Prouerb. 23.

1209 Quia ecce qui elongant se à te, peribunt, perdidisti omnes, qui fornicantur abs te.

Hîc finaliter concludit differentiam inter iustos, & malos, quæ differentia stat in hoc, quia mali à Deo sunt remoti, sed boni propinqui. Ideo primò ostendit primum. Secundò secundum, ibi. *Mihi autem.* Quantum ad primum sciendum, quòd homo existens in gratia, manet cum Deo, quia similis est Deo, sed per peccatum fit Deo dissimilis, & sic per peccatum elongatur à Deo, non quidem loco, sed dissimilitudine, vt ostendit Magister dicens. A Deo elōgatur homo per peccatum, non quidem loci distātia, quia vbique præsens est D Deus, & in omnibus rebus. Per peccatum ergo non secundum locum quis longè fit à Deo, & in eo longè fit, quia ab eius similitudine recedit, & tanto longius, quanto fit dissimilior. Nam quæ participatione similia sunt Deo, recipere possunt dissimilitudinem, ipsa autem similitudo ex nulla parte dissimilis esse potest. Vnde cum filius sit similitudo patris, ex nulla parte potest esse patri dissimilis, cuius participatione similia sunt, quæcunq; Deo similia sunt, & illa possunt recipere dissimilitudinem. Nihil est autem, quod hominē à Deo dissimilē faciat quemadmodū peccatū per quod homo elongatur à Deo. Ideo dicitur psal 118. de peccatoribus. A lege autē tua longe facti sunt. Et quia E per peccatum mortale quis elōgatur à Deo, quòd pœnam meretur æternā, ideo ait. *Quia ecce, qui elōgant se à te.* I. per peccatū mortale: *peribūt*, psal. 67. Sicut fluit cera à facie ignis, sic pereant peccatores à facie Dei. Quod aliis verbis confirmans, ait. *Perdidisti omnes, qui fornicantur abs te.* Vbi nota, quòd in scriptura per fornicationem intelligitur idololatria, vt habetur 28. q. 1. non solum. Vnde 1. Paral. 5. Reliquerunt Deum, & fornicati sunt post Deos populorum terræ. Omnis autem peccans mortaliter est idololatra, quia aliud plus quàm Deum diligit. Illud autem, quod plus diligis, colis. Et sic dicitur hic, *perdidisti omnes, qui fornicantur abs te*, idem est dicere, quod *perdidisti*, id est perdes æternaliter omnes, qui alium Deum à te adorant. Prouer. 6. Qui autem adulter est, scilicet idololatra, perdet animam suam.

Elongatur à Deo quis per peccatum. Magister lib. 1. dist. 35.

1210 Mihi autem adhærere Deo, bonum est: & ponere in domino Deo spem meam.

Hîc ostendit quòd boni sunt Deo propinqui, quia ipsi Deo adhærent. Vnde notandum, quòd triplex est adhæsio, qua iusti adhærent Deo, secundùm quam ista pars diuiditur in tres. Prima est adhæsio charitatis, & amicitiæ. Secunda est adhæsio spei, atque confidentiæ, ibi. *Et ponere in Deo spem meam.* Tertia est fidelitatis, & credentiæ, ibi. *Vt annunciem.* Quantum ad primum sciendum, quòd illi rei cor verius seu magis adhæret quàm diligit. Et ideo quia Deum toto corde debemus diligere, & proximum sicut nos, ideo & Deo, & proximo charitate adhærere debemus, scilicet Deo per mandatorum obseruantiam, proximo autem per charitatem, & compassionem. De adhærere Deo per mandatorum obseruantiam dicitur. Diligatis C dominum Deum vestrum, vt ambuletis in omnibus viis eius, & obseruetis mandata eius. Adhæreatisque ei in omni corde vestro. Sic enim adhæserat Deo psal. quando dixit. Adhæsi testimoniis tuis, domine, noli me confundere. Sic enim adhærere Deo, nihil aliud est quam ipsum diligendo, eius mandata custodire. Vnde dicta verba exponens Magister in glo. dicit, Adhæret testimoniis Dei, qui mundo renunciat, & qui curam huius vitæ & tædia spernit, qui luxuriæ studio ac pecuniæ cupiditate non curuatur, & reliqua Dei custodit mandata. Vnde talis Deo confidēter dicit. Noli me confundere, scilicet ab expectatione mea, sed fac, vt quò curro, perueniam. Et de ista adhæsione charitatis nunc ait Psalm. *Mihi autem Deo adhærere bonum est.* Nec mirum, quoniam qui adhæret Deo, vnus spiritus est cum eo, vt ait Apostolus. 1. Corin. 6. Secunda adhęsio est spei, quia iusti adhærent Deo. Quanto enim aliqua res est solidior, tanto res illi adhærens firmior est, atque securior. Cùm ergo Deus sit fortitudo per essentiam, & perpetua stabilitas, ei adhærens, nihil timere debet. Quod considerans Psalm. nunc ait. *Mihi autem adhærere Deo, bonum est, & ponere in Deo spem meam.* Cum enim spes sit certa expectatio futuræ beatitudinis ex Dei gratia proueniens, & meritis, ille dicitur per spem adhærere Deo, qui in gratia ex stens de præmio futuro confidit, quòd scilicet illud habebit post hanc vitam in re, E quod nunc habet in spe. Vnde hic ait Magister in glo. *Mihi autem adhærere Deo, bonum est* &c. quia nihil est melius quàm videre Deum facie ad faciem. Et ideò interim dum sum peregrinus, dum non est spes, bonum est mihi adhærendo, id est cōfidendo de Deo ponere spem meam in ipso, quæ spes, est quasi anchora præmissa ad terminum, qua nostra vita in huius mundi fluctibus stabilis perseuerat. Vnde & Bernardus, super Can. exponens ista verba dicit. *Mihi autem adhærere Deo bonum est* &c. Tu domine, es spes mea, quicquid agendum, quicquid declinandum, quicquid tolerandum

Adhæsio triplex Iustorum Deo.

Ioſue. 23.

Psal. 118.

randum, quicquid optandum, tu es, domine, spes A mea, hæc mihi vna promissorum causa, hæc tota ratio meæ expectationis. Prætendat alter meritum suum, abstinere se iactet, pondus diei, & æstus portare, ieiunare se bis in sabbatho dicat, se non esse sicut cæteri hominum gloretur. Mihi autem hoc solum bonum est adhærere Deo, & ponere in domino Deo spem meam. Ideo nobis præcipitur Iosue 22. Illi soli, scilicet Deo adhęreatis: quoniam ipse est vita vestra.

1211 Vt annunciem omnes prædicationes tuas in portis filiæ Sion.

Hîc agit de tertia adhæsione fidelitatis, qua iusti Deo vniuntur. Vbi nota, quòd sicut arbor adhæret terræ, à qua trahit humorem, quo viuit, quòd si ab eius adhærentia se alienaret, statim vita illius deficeret: sic quilibet homo Deo adhærens per fidem, quæ animæ tribuit vitam spiritualem, à qua si recedat statim spiritualiter mortificatur, vnde Deut. 4. Vos, qui adhæretis Deo, viuitis vniuersi. Ille autem, qui Deo per fidem adhęret, non solum, quæ sunt fidei, credit, sed credenda aliis annunciare conatur. Et hoc est, quod nunc ait. Psalm. *Vt annunciem &c.* quasi dicat. Ideò tibi Deo adhæreo per fidem, vt annunciem omnes prædicationes *Hiere. 7.* tuas. Vnde & Hieremiæ dictum fuit. Sta in porta domus domini, & prædica, &c. Consimiliter iste dicit. *Vt annunciem &c. in portis*, scilicet templi *filiæ Sion*, id est, ciuitatis Hierusalem, quæ filia Sion dicitur, quia in monte Sion erat portalitium, quo ciuitas Hierusalem protegebatur, vt filia à matre. Consimilia loquitur Psal. cùm dicit, qui exaltas me de portis mortis, vt annunciem omnes laudationes tuas in portis filiæ Sion. Ibi vide de duplicibus portis, scilicet versic. 104.

Adhærere.

PSALM. LXXIII.

1212 VT quid, Deus, repulisti in finem? iratus est furor tuus super oues pascuæ tuæ? D

Psalmus iste hunc habet titulum. *Intellectus Asaph.* Vel secundum alios. *Eruditio Asaph.* Et potest habere duplicem sensum. Primus est, quòd iste psalmus est eruditio, qua Asaph à Deo per reuelationem fuit eruditus de cōtentis in isto Psal. Alius sensus est, quod iste psalm. est eruditio aliorum, quia istum psalmum scripsit Asaph ad aliorum eruditionem de contentis in ipso. Materia autem psalm. est, quia Asaph propheta spiritu prophetico præuidit captiuitatem futuram populi Iudaici factam per Nabuchodonosor regem Babylonis. Et in isto psal. orat pro liberatione à dicta captiuitate, de qua captiuitate habetur 4. Reg. 24. Vel E secundum alios hic loquitur de captiuitate Iudęorum facta per Titum, & Vespasianum & destructione templi, & ciuitatis Hierusalem, de qua loquitur Christus Luc. 19. Est ergo in toto psal. isto intentio Asaph. rogare Deum pro liberatione populi Iudæorū ab illa captiuitate. Et vt facilius exaudiatur, ipse multa allegat, vt Deum ad misericordiam inclinet. Et maximè quatuor adducit secundum quæ iste psalmus diuiditur in quatuor partes, quia allegat primò Dei ad Iudæos pristinam familiaritatem, & amicitiam. Secundò aduersantium iniquitatem, & malitiam, ibi. *Leua manus tuas.* Tertiò Dei bonitatem, & potentiam, ibi. *Vsquequo Deus.* Quartò populi Iudæorum afflictionem, & miseriam, ibi. *Ne tradas.* In prima autem parte tria facit, quia primò per modum quæstionis dictam proponit captiuitatem. Secundò per modum inclinationis Dei ad illos antiquam inducit familiaritatem, ibi. *Memor esto.* Tertiò per modum recognitionis Dei erga illos memorat bonitatem, ibi. *Redemisti.* Quantum ad primum sciendum, quòd quādo populus Iudęorum Deum deuotè colebat, Deus erat adiutor eius, & pro ipso contra hostes dimicabat, vt patuit in Pharaone, quem miraculosè cum toto suo exercitu submersit: in regibus B Amorrhæorum, quos lapidibus grandinis cum suis interfecit Iosue 10. In habitatoribus terræ promissionis, quos mirabiliter deleuit, vt patet Iosue per totum. Sed quando ipsi peccatis suis Deum ad iracundiam prouocabant, ipsos deserebat, & in manibus persecutorum tradebat. Sic enim dicitur Psal. 105. Et commixti sunt inter gentes, & didicerunt opera eorum, & seruierunt sculptilibus eorum. Sequitur. Et iratus est furore dominus in populum suum, & abominatus est hęreditatem suam, & tradidit eos in manus gentilium, & dominati sunt eorum, qui oderunt eos. Est enim de Deo respectu nostri sicut de anima respectu corporis, quia sicut anima non recedit à corpore, nisi propter de- C fectum corporis, sic nec Deus à nobis, nisi propter defectum nostrum. Propter peccata ergo Iudæorum Deus repulit eos, & tradidit eos captiuos in manu regis Babyloniæ, qui regem Ioachim, & omnes filios eius, & mortem ac omnes proceres regni captiuos duxit in Babylonem, vt habetur 4. Reg. 24. Similiter post tradidit eos in manus Romanorum, qui omnes trucidauerunt, vendiderunt, & captiuauerunt, & templum cum ciuitate funditus destruxerunt. Et ista captiuitas vsq; hodie durat, & durabit vsque in finem sęculi. Hāc ergo captiuitatem per modum querelæ proponit Psalm. Deo, dicens. *Vt quid, Deus, repulisti*, id est repelles, scilicet Iudæos *in finem*? Et dicit *in finem*, quasi dicat ex toto, quia non parcitur homini, non sexui, non ætati, non templo quod potest exponi de captiuitate Babylonica. Vel aliter, & clarius. *Vt quid Deus repulisti in finem?* id est vsque ad finem sæculi, & tunc intelligitur de captiuitate Romanorum. Et istum intellectum magis approbat glo. *Iratus est furor tuus super oues pascuæ tuæ.* Quamuis in Deo non cadat ira nec furor: quia cum tranquillitate *Sapi. 12.* iudicat, tamen quando perimit, & homines à se repellit, dicitur se habere secundum modum nostrum intelligendi, ad modum irati, vel furibundi, *Super oues pascuæ tuæ.* Oues autem pascuæ Dei dicebantur Iudæi, quia per cultum veri Dei soli Deo voluntariè subdebantur, & ab eo sicut oues à pastore regebantur Psalm. 94. Nos populus pascuæ eius, & oues manus eius. Et nunc singulariter Iudæos oues Dei nominat secundum glo. vt misericordiam pij pastoris per humilitatē facilius acquirant. Et dicit oues pascuæ eius, quia in eos temperantius solemus vindicare, quos aliquando fuisse nostros meminimus.

Rep. illi vos Deus, propter peccata.

1213 Memor esto congregationis tuæ, quam possedisti ab initio.

Hîc consequenter antiqua Dei beneficia per

Deum

Universidad de Deusto
Biblioteca

Deum populo Iudæorum facta, & familiaritatem proponit, vt Deum ad ampliora beneficia eis præstanda inclinet. Circa quod sciendum, quod quamuis vera amicitia solum sit inter bonos, quod si aliquis eorum paruus efficiatur, statim amicitia est dissoluta, vt habetur octauo Eth. corũ. *amicitia.* Tamen in illo, qui in bonitate perseuerat, semper remanet quædam inclinatio ad illum, qui prius erat amicus ad ipsum gratiosè recipiendum, si ad bonum reuertatur, & ad iniurias ei liberè dimittendas. Cùm igitur ab initio populus Iudæorum, qui incepit in sanctis patriarchis, vt Abrahã, Isaac & Iacob: qui erant virtuosi, & per consequens amici Dei, vnde Iaco. 2. dicitur. Credidit Abraham Deo, & reputatum est ei ad iustitiam, & ideo amicus Dei appellatus est. Sequitur quòd quamuis dictus populus postea Deum offenderit per diuersa peccata, quod tamen Deus ratione pristinæ amicitiæ libenter ipsum, si reuerti voluerit, recipit, & libere iniurias illi dimittit. Et ideò ad placandum Deum hic Psal. Deo proponit pristinam eius cum isto populo amicitiam dicens Deo. *Memor esto congregationis tuæ &c.* Vnde hic ait Magister in gl. Priora beneficia huic populo data Psal. commemorat, vt pius iudex inuitetur ad consuera beneficia, & plus sua beneficia in eis quàm ipsorum errata, attendat. Orans ergo pro eis ait. *Memor esto congregationis tuæ &c. quam possedisti ab initio*, scilicet illius populi, id est, à patriarchis, qui fuerunt initium eius. Hic est enim populus Israël, quem Deus possedit, quibus specialiter legem dedit, & prophetas, non gentibus. Et nota, quod populum Iudæorũ vocat congregationem, in hoc recolés beneficium liberationis à captiuitate Ægyptiaca, quoniam populus Hebræorum per diuersas partes Ægypti dispersus erat ad onera diuersa deputatus, sed quando ipsum Deus liberare voluit, ipsum totum insimul in Rameſſe ciuitate Ægypti congregauit. Id. ò illã congregationem commemorans dicit. *Memor esto congregationis tuæ*, vt conformiter nunc Deum inclinet ad liberandum ipsum populum de præsenti captiuitate. Item nota, quòd quamuis Deus omn ũ generaliter sit dominus, illios tamen populi specialiter dicitur possessor, qui ad eius obedientiam *Exo. 24.* se sponte obligauit. Sic fuit de Iudæorum populo, qui lege susceptra, ad eius obseruantiam se obligauit liberè, dicens. Omnia, quæ locutus est dominus, faciemus. Sic & nunc possidet fideles, qui ad eius obedientiam in baptismo se obligauerunt. *Psal. 103.* Vnde de gentibus conuersis ad fidem dicitur. Im- *Psal. 134.* pleta est terra possessione tua. De Iudæis autem dicitur. Dominus Israël elegit in possessionem sibi. Et hic nota, quòd multiplex est congregatio tam bona quàm mala, vide in dicto loco suo.

1214 Redemisti virgã hæreditatis tuæ, mons Sion, in quo habitasti in eo.

Hîc consequenter alia Dei erga Iudæos recolit beneficia. Vbi notandum, quòd per virgam hereditatis domini, intelligitur populus Iudaicus, cuius ratio est, quia volens Deus liberare popu- *Exo. 4.* lum de Ægypto, & illum possidere, virgam Moysi vertit in serpentem: sed apprehensa cauda rediit in virgam. Cùm enim dixisset Moyses Deo, quod signum dabo filiis Israël, vt credant quia tu me misisti? Ait ad illum dominus. Quid tenes in manu tua? Qui respondit. Virgam. Et ait illi dominus. Proijce illam in terram. Et dimisit virgam in terram, & facta est serpens, & expauit Moyses, & fugit. Et ait illi dominus. Apprehende caudam eius. Et apprehendit, & reuersa est in statum suum virga facta, sicut ante virga erat. Et propter hoc ipsa congregatio populi Iudæorum virga dicitur. De hac ergo virga dicit Psalm. *Redemisti virgam hæreditatis tuæ*, id est, redemisti de seruitute Pharaonis Iudæos, qui dicuntur *virga hæreditatis tuæ*, quia *Esa. 19.* ille populus hæreditas domini dicebatur, quia sicut ille solus populus verum Deum colebat, sic illi soli hæreditas regni cælestis debebatur, dicente domino. Hæreditas autem mea Israël. Sed postquam istam hæreditatem redemit, & in terra promissionis collocauit, quis fuerit principalior locus vbi ipsam collocauit, adiungit dicens, *Mons Sion, in quo habitasti in eo.* Quia enim ibi erat templum, in quo Deus colebatur, & palatium in quo caput regni habitabat, ideo Deus singulariter in monte Sion habitasse dicitur psal. 75. In pace facta est locus eius, & habitatio eius in Sion. Et nota moraliter, quod triplex virga reperitur, quoniã *Virga triplex.* legimus florentem virgam mirabiliter, virgam reficientem suauiter, virgam potentem efficaciter. Primo vide virgam mirabiliter florentẽ. Hæc fuit virga Aaron, de qua Num. 14. Inuenerũt virgam Aaron germinasse, & ingentibus gemmis eruperãt flores. Per hanc virgam intellige virginem parturientem, de qua Esa. 11. Egredietur virga de radice Ieſſe, & flos de radice eius ascendet. Per secundã intellige Christum nos reficientem infundendo gratiam. 1. Reg. 14. Ionathas extendit summitatem virgæ in fauum mellis, & conuertit manum suam ad os suũ, & illuminati sunt oculi eius. Sic & Christus gratia sua nos reficiendo illuminat interius. Psalm. 22. Virga tua, & baculus tuus ipsa me consolata sunt. Per tertiam intellige crucem summæ potentiæ confundendo diabolicam potestatem. Exod. 4. Virgam hanc sumes in manu tua, in qua facturus es signa.

1215 Leua manus tuas in superbias eorum in finem: quanta malignatus est inimicus in sancto.

Hîc consequenter ad inclinandum pro liberatione dictæ captiuitatis diuinam clementiam Psal. allegat iniquitatem, & iniustitiam aduersitantium. Aduersantes autem duplices erant, scilicet extrinseci, & intrinseci. Extrinseci erãt persecutores ipsos captiuos detinentes, vt puta Babylonij, vel *Aduersantes duplices.* Romani. Intrinseci autem erant aliqui ex Iudæis ipsorum peccatis dictam captiuitatem promerentes. Primo ergo allegat iniquitatẽ extrinsecorum. Secundo intrinsecorum, ibi. *Signa nostra.* Quantum ad primum sciendum, quod primo allegat malitiam eorum in generali. Secundo in particulari ibi. *Et gloriati sunt.* Notãdum quod (vt dictum est) iste psalmus potest intelligi de captiuitate Babylonica, vel de captiuitate Romana. Si de captiuitate Babylonica, tunc Psalm. ista, quæ contra captiuantes loquitur dicit non optatiuè, sed prædictiuè, dicens. *Leua manus tuas in superbias eorum*, id *Manus Dei.* est, leuabis. Quid enim per manum qua operamur nisi potestas designatur? Et sic leuat super aliquos Deus manus suas cum potestate sua ipsos pro peccatis suis punit. Sic enim leuauit manum suam super Philistæos, quando pro peccatis eorum ipsos interficiebat. 1. Reg. 5. Fiebat manus domini super singulas ciuitates interfectionis magnæ nimis, & percutiebat viros, &c. Præuidens ergo Psal. quòd Deus puniturus erat Chaldæos, qui Iudæos captiuauerant, dicit. *Leua manus tuas in superbias eorum*, id est, manus leuabis ad puniendum ipsorum superbias, quod adimpletum fuit, quando Deus per Cyrum, & Darium reges Persarum Babyloniam destruxit, vt habetur Daniel 5. Et causam huius punitionis adiungit, dicens. *Quanta*, id est, multa *malignatus est inimicus in sancto*, id est, rex Babylonis, & eius populus, *in sancto*, id est, in templo sancto cultui diuino deputato: quia & tẽplum destruxit, & vasa sancta asportauit, & populum captiuauit. Si autem intelligatur de captiuitate Romanorum, tunc ista dicit propheta per modum prantis, & optantis. Vbi sciendum, quòd tunc Deus dicitur manum suæ potestatis habere ligatam, qualido peccatores non puniendo, non corrigit, sed manum leuat, vel soluit, quando ipsos flagellat, & corrigit, vt ostendit Grego. super illo ver- *Gregor. 7. moer. ca. 8.* bo Iob 6. Soluat manum suam, & succidat me: dicens. Sæpè namque fiducia longæ prosperitatis inflati in quodam fastu elationis erigimur. Cúmque nos extolli conditor conspicit, sed amorem suum per verbera erga nos non exercet, quasi ad ferienda nostra vitia manum ligatam tenet. Annon affectus sui manum ligauerat, cùm peccanti populo dicebat. Iam non irascar tibi, & zelus meus recessit à te. Soluat ergo manum dicitur, id est, exerceat affectũ, id est, succidat me. Cum enim securos nos, ac de virtutum affluentia elatos repentinus vel flagelli dolor, vel infirmitatis tentatio percutit, protinùs à statu sui vertice nostræ mentis elatio succisa cadit &c. Sic Deum leuare manus in superbias hominum, est vitia corrigendo superbos ad humilitatem conuertere. Sic ergo Psalm. præuidendo superbiam Romanorum erat pro ipsorum conuersione, dicens: *Leua manus tuas in superbias eorum in finem.* Quod exponens ad istud propositum glo. ait. *Leua manus &c.* id est, leua potentiam tuam in superbias eorum, à quibus scilicet euersa est Hierusalem, scilicet in superbias Ro- *Romani.* manorum, vt superbias eorum vertas ad humiliatem, *in finem*, id est, in Christum, quod & iam impletum cernimus, quia Romæ Christiana religio efloruit. Et notanter dicit, *Leua*, quia ex multum superstitiosa facta est sanctissima, & ipsorum primò superbiam admiratiuè exprimit dicens. *Quanta*, id est, multa *malignatus est inimicus in sancto*, id est in iis, quæ sancta tua erant, scilicet in templo, in sacerdotio, & in cæteris sacramentis. Quæ omnia permisit Deus, quia iam illa nihil præsignabant, cùm res per illa signata iam aduenisset. Admirando ergo dicit. *Quanta malignatus est inimicus in sancto!* quasi dicat multa, quia sacerdotes, & ministeria templi præda illis fuerunt, tota gens occisa, vel captiuata fuit. Et hoc fecit inimicus, id est, Roma- *Gual. subditus Prelatum.* nus exercitus, istum passum exponit Gual. de subditis superbis, qui contra prælatos suos malignantur, dicens. *Quanta malignatus est inimicus in sancto!* Iam si dispar est, & satis molestior vexatio malignantium quàm amantium, sed tamen nescio, quæ nostri temporis huius miseria, ipsi amantes facti sunt malignantes. Quanta malignatur hodie amicus in sancto, dixisse debuissem inimicus, sed dixi amicus in sancto, quod magis dolet. Ipsi enim amici facti sunt inimici: amici professione, inimici actione, specie amici, virtutem amicitiæ abnegates. Amicus Absalon, quia filius, sed quanta malignatus est sceleratus in sancto, filius in patre, Absalon in Dauid? Absalon pax patris dicitur, bonum planè nomen, sed ipse veritatem nominis confudit, quoniam affectauit regnum, incestauit cubile. Fœlix tamen Dauid, cùm inter tot filios, non nisi vnus malignator erupit. Quis dabit mihi hodie, vt contra magistros non nisi vnus Absalon insidietur? Verùm quasi Absalones quidam sunt qui (sicut scriptum est) pacem prædicant, & dentibus mordent, affectant locum patris, cubile fœdant, dum suffurrationibus socios corrumpunt, & subuertunt corda innocentium, in quibus pax patris suauiter quiescebat. Imitatione Absalon, est qui magistri & locum sibi arrogat, & derogat viris. *Quanta malignatur est inimicus in sancto!* Denique quæ non videt, suspicatur. Posuerunt, inquit signa sua, & non cognouerunt, quia pónunt quæ non inueniunt: ponunt quæ postea prauè exponunt. Signa inquit sua: seipsos enim in signum ponunt, cùm ex suæ prauitatis regula alios metiuntur. Signa inquit, quasi dicat tantum signa, & non veritatem, signa non certitudinis, sed suspicionis, & non cognouerunt. Non enim cognitione, sed coniectura vincuntur. Malignater inimicus in sancto. In quo sancto? In sancto sanctorum. In sancto qui dicit. Qui vos spernit, me spernit &c.

Et gloriati sunt, qui oderunt te, in medio solemnitatis tuæ. 1216

Hîc consequenter in particulari exponit malitiam persequentium. Et diuiditur in partes quinque: quòd quinque mala in particulari narrat de ipsis, quoniam illi primò Deum corde contempserunt. Secundò signa vana erexerunt, ibi. *Posuerunt.* Tertiò portas ciuitatis destruxerunt, ibi. *Quasi.* Quartò sanctum templum combusserunt, ibi. *Incenderunt.* Quintò festa Dei abiecerunt, ibi. *Dixerunt.* Et omnia prædicta de duplici captiuitate intelliguntur. Quantum ad primum sciendum, quòd ad primam captiuitatem Babylonorum, quòd Babylonij, capta ciuitate Hierusalem, & destructo templo, gloriabantur in semetipsis, quasi propria virtute hoc fecissent, non considerantes, quod Deus iustus hoc fieri mandauerit, vt Iu- *Gloriari de malo.* dæorum peccata hoc modo puniret, & vt Iudæi qui in prosperis à Deo recedebant, per aduersa ad ipsum colendum reducerentur. Et nota, quòd ipsos Babylonios dicit odientes Deum, quia ipsi idololatræ erant, & sic cultum Deo debitum idolis impendebant, quod sine contemptu Dei fieri non poterat. Dicit ergo. *Et gloriati sunt*, scilicet captiuato populo, & destructa ciuitate tanquam hoc propria virtute fecissent, *Qui oderunt te*, scilicet Babylonij, qui erãt idololatræ *in medio solemnitatis tuæ*, id est, in destructione Hierusalem, quæ dicebatur in medio solemnitatis Dei, quia illa erat sita in medio tertæ promissionis, ad quam Iudæi *in circuitu* manentes ter in anno conflebant ad solennitates domini celebrandas. Sub festo paschæ, pentecostes, & tabernaculorũ, vt habetur Exo. 23. Si autẽ de secunda captiuitate intelligatur, tunc eodẽ mo-

Universidad de Deusto
Biblioteca

do applicatur ad Romanos principes, de quibus dicitur. *Et gloriati sunt*, scilicet, de victoria, quam habuerunt contra Iudæos, *qui oderunt te*. s. Romani, qui tunc erant serui dæmonum. Et notatur maximè ipsorũ peruersitas, scilicet de malo facto gloriari. Ex quo notat glos. quòd Romani non bono zelo destruxerunt Hierusalem, & templum, & populum captiuauerunt, sed magis liuore vindictæ: quia Romanis rebellauerunt. Vnde ait glos. Ecce quòd non bono zelo fecerunt, gloriati enim sunt de malo, cùm post scelus sequi soleat pœnitudo, sed isti ad gloriam verterunt. Et in quo tempore hoc fecerunt ostendit, dicens. *In medio solemnitatis tuæ.* Tunc enim versa fuit Hierusalem, quando pascalis, solennitas agebatur: & sic *in medio solennitatis*, scilicet paschalis. Et vide mirabilia Dei iudicia: quia sicut Iudæi in solennitate paschali contra Christum fæuierunt congregati, sic congregati in solennitate paschali perierunt. Sed quid dicendum, cùm doctores dicant, quòd illa captiuitas, & destructio fuerit facta in vindictam mortis Christi, sed ex parte populi Romani fæuientis fuit in vindictam rebellionis factæ contra Romanos. Quamuis ergo illi tunc facerent, quòd Deus disposuerat illos facturos, non tamen recto animo id agebant: quod patet: quia ex hoc vanè gloriabantur: de quibus Prouer. 2. Lætantur, cùm malè fecerint, & exultant in rebus pessimis. An sit maius peccatum gloriari de peccato commisso, quàm in se fuerit primum peccatum, vide versic. 853.

Nota. tis.

Quæstio.

1217 Posuerũt signa sua signa, & nõ cognouerũt sicut in exitu super sũmũ.

Hoc eodem modo exponitur de Babyloniis, & Romanis: quia capta ciuitate, in signum victoriæ posuerunt vexilla in locis altis, & in portis. Et hoc est, quod dicit. *Posuerunt signa sua*, id est, vexilla Romana, dracones, & aquilas, quibus in prælio vtebantur. Et replicat signa in signum doloris: vt scilicet ad celerem vindictam prouocaret iudicem, ostendens quòd suis viribus victoriam ascriberet, & non Deo. Vnde subdit. *Et non cognouerunt*, scilicet, quòd hoc esset à Deo, & q̃ Dei dispositione hoc fieret. Sequitur. *Sicut in exitu super summum.* Per exitum intellige portas ciuitatis, per quas quis exit ciuitatem. Sicut ergo posuerunt signa sua in exitu, id est, in portis ciuitatis, sic etiam illa posuerũt *super summum*, id est, in summitate turrium. Vel per signa intellige statuas principum, qui victoriam obtinuerunt, quas ad rei memoriam posuerunt, & in portis, & in locis supremis. Vel per summum intellige templum, cuius summitas omnia alia ædificia excellebat. Erat enim ad modum cuiusdam turris altissimæ, tres habens mansiones. Vnde de templo sub nomine turris dicitur. Turris nebulosa filia Sion, vsque ad te veniet. Vocabatur enim turris propter altitudinem, sed nebulosa propter fumum holocaustorum sacrificiorum & incensorum.

Summũ. Signa.

Mich. 4.

1218 Quasi in silua lignorum securibus exciderunt ianuas eius in idipsum: in securi, & ascia deiecerunt eam.

Hîc consequenter ostendit, quòd portas ciuitatis sanctæ, scilicet Hierusalẽ destruxerũt: quod vniformiter de vtraque captiuitate intelligi potest: quia quando ceperunt ciuitatem Hierusalem (vt consuetum est in talibus) primum quod victores faciunt, vt habeant liberum ingressum, & egressum, portas ciuitatis destruunt, ne per insidias, vel aliis superuenientibus includantur: vnde ait, quòd sine aliqua reuerentia cum *securi, & ascia exciderunt.* Ianuas, scilicet ciuitatis, quemadmodum indifferenter in silua lignorum ligna inciduntur. Et hoc *in idipsum*, scilicet existentes conspirati in vnum constantes. Et nota, quòd Asaph prophetizat destructionem ciuitatis in securi & ascia, ad denotandum, quòd totaliter dissipari debebat. Nam securis primo ligna grossa præscindit, ascia verò minutius prosequitur. Per hoc ergo rès magnas, & minimas ciuitatis dicit deiiciendas, vt ostendat ciuitatem funditùs dissipandam. Possumus autem hic moraliter notare, quòd per ianuas ciuitatis intelligitur aditus regni cœlestis. Nam triplex ianua est, scilicet superior, anterior, & exterior. Prima aperitur per beneficiorum Dei collationem Psal. 77. Ianuas cœli aperuit, & pluit illis manna ad manducandum. Secunda aperitur per animarum præparationem. Apoc. 3. Ego sto ad ostium, & pulso, si quis aperuerit mihi ianuam, intrabo ad illum &c. Tertia aperitur per superborũ damnationem. Esa. 45. Aperiam ante eam ianuas, & glorioſos terræ humiliabo. Sed prima ianua, scilicet cœlestis, dissipatur per ingratitudinem diuinorum beneficiorum, vt ingratis non pateat. 2. Paral. 28. Disruptis omnibus vasis, atque confractis, destruxerant ianuas templi. Vnde nunc de ingratis dicitur. *Exciderunt ianuas eius*: & hoc *in securi, & ascia.* Per securim, quæ ligna grossa cædit, accipe ingratitudinem beneficiorum spiritualiũ, sed per ascíam, quæ minutè cædit, accipe ingratitudinem beneficiorum corporalium: quæ sunt minuta respectu spiritualium.

Securis.

Ianuæ.

Incẽderunt igni sanctuarium tuũ 1219 in terra, polluerunt tabernaculum D nominis tui.

Hîc ostendit consequenter, quòd tẽplum combusserunt. Quia enim templum de lapidibus erat, qui securi, & ascia excidi non possunt, vt ligna, ideò ipsum per ignem vastauerũt. Vbi nota quòd per sanctuarium, & tabernaculum hic idem intelligitur, scilicet templũ ad Dei cultũ fabricatũ, vtin ipso nomen Dei laudaretur, quod igne tam per Chaldæos, quàm postea per Romanos fuit combustum, capto tamen tẽplo, antequã illud cõburerent illud polluerunt, immolantes in eo idolis suis, quibus victoriam suam attribuebant. Et hoc est, quod subditur. *Polluerunt tabernaculum nominis tui.* s. nomini tuo dedicatum. Et notanter dicit in terra: quia tabernaculum Dei, quod est in cœlo nec tangere nec violare potuerunt. Et nota moraliter quòd tabernaculum nominis Dei, scilicet Christi est multiplex, scilicet primum in quo requieuit, carnem assumendo, scilicet virgo Maria. Eccl. 24. Qui creauit me, requieuit in tabernaculo meo. Secundum est, in quo requiescit, fidem collocando, scilicet vniuersalis ecclesia, vel quælibet sancta conscientia. Apoca. 21. Ecce tabernaculum Dei cum hominibus, & habitabit cum illis, s. per fidẽ, & gratiam. Tertiũ est in quo requiescit gloriam

Tabernaculũ multiplex.

gloriam conferẽdo, scilicet gloria æterna. psal. 14. Domine quis habitabit in tabernaculo tuo, aut quis requiescet, &c. Primum tabernaculum polluunt hæretici, qui dicunt ipsam Christum concepisse ex virili semine. Contra quos ipsa dicit. Secretò Deus erat mecum in tabernaculo meo. Secretum enim est, quod nulli communicatur. Et sic Deus in tabernaculo virginis erat secretò, quia eius cõceptio alteri homini non fuit cõmunicata. Secũdum tabernaculum, scilicet ecclesiũ, vel conscientiam, polluunt infideles, & peccatores, qui ecclesiam, vel conscientiam vertunt in spelunca latronum. Contra quos dicebat psal. 83. Elegi abiectus esse in domo Dei mei magis, quàm habitare in tabernaculis peccatorum. Tertium tabernaculum, scilicet gloriæ polluunt, resurrectionem corporum negantes. Contra quos dicebat Saluator. Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, vt, cùm defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula.

Iob 29.

Luc. 16.

1220 Dixerunt in corde suo cognatio eorum simul, quiescere faciamus omnes dies festos Dei à terra.

Hîc consequenter ostendit, quomodo Dei festa abiecerunt. Vbi aduertendum quòd intentio tam Chaldæorum in prima captiuitate, quàm Romanorũ in secunda, erat tollere de terra cultum Dei, & cæremonias Iudæorum, ne Deus Hebræorum amplius ibi coleretur. Et hoc statuerunt communi consilio, scilicet primo Chaldæi intra se: & secundo Romani intra se. Et hoc est quod dicit. *Dixerunt in corde suo*, id est, intentio ipsorum erat hæc, & post simul cõgregati super hoc consiliũ fecerũt, *cognatio eorum simul*, scilicet omnis eorum cognatio simul congregata. Et quid dixerunt, vel quid deliberauerunt, subditur. *Quiescere faciamus omnes dies festos Dei à terra*, id est, sic destruamus ritum Iudæorum, & cæremonias, vt dies ipsorum festiui amplius non memorentur. Et nota, quòd dies festiui apud Iudæos maximè erant tres. Primum est azymorum, scilicet festum paschæ in memoriam liberationis de Ægypto, per quod festum significatur serenitas conscientiæ. 3. Esdræ 7. Celebrauerunt diem festum azymorum. Secundum erat festum Pentecostes in memoriam legis à Deo datæ, quod alio nomine dicebatur festum nouarum frugum: quando scilicet panes de nouis frugibus Deo offerebant: de quo Deut. 16. Celebrabis festum domino Deo tuo. Tertium erat festum tabernaculorum, quod dicebatur scenopegia, in quo comedebant in vmbraculis, in memoriam quòd per quadraginta annos in vmbraculis ipsos per desertum Deus pauit. Phagein enim, quod est comedere, componitur cum scenos, quod est vmbra, & inde scenophagia, id est, festum tabernaculorum in quo sub vmbra ramorum habitabant, & comedebant. De hoc Ioan. 7. Erat dies festus Iudæorum, qui dicitur scenopegia, &c. Et de istis tribus festis, hue festiuitatibus dicitur Exod. 23. Tribus vicibus per singulos annos festa celebrabitis. Per primum festum moraliter intellige puritatem conscientiæ. Per secundum nouitatem vitæ. Per tertium, quòd erat vltimum, celebritatem gloriæ. Sed fortè dices: Dies festus quando incipit, & quando terminatur. Respondet glos. extra de fer. quoniam in parte. libr. 2. dicens. Dies incipit, & terminatur horis diuersis diuerso respectu. Quantum enim ad officij diuini celebrationẽ incipit in vesperis, & terminatur. Quoad iudicia incipit in mane, scilicet, in ortu solis, & terminatur in occasu. Quo ad contractus incipit in media nocte, & terminatur. Quo ad esum carnis incipit post cœnam. Quò vero ad obseruationem treugæ, incipit in ortu solis, & sic terminatur. Quò vero ad operationem, non dicit quando incipiat, vel terminetur, sed credo quòd incipit in occasu solis, & sic terminetur. Et in hoc maximè locorum cõsuetudo debet considerari.

Festum.

Scenopegia.

Festum.

Dies.

Signa nostra non vidimus, iam 1221 non est Propheta, & nos non cognoscet amplius.

Hîc allegata iniquitate extrinsecorum aduersantium, consequenter allegat iniquitatem intrinsecorum. Hoc aliter exponitur de captiuitate Babylonica, & aliter de Romana. Quantum ad captiuitatem Babylonicam, sciendum, quòd multi Iudæorum talem captiuitatem videntes, & templi destructionem, desperabant, & se à Deo totaliter repulsos credebant, propter quod idololatriam committebant. Vnde dicebant. *Signa nostra non vidimus*, id est, Deus nunc non ostendit nobis signa quæ fecit patribus nostris, quando ipsos de Ægypto eduxit: quando per desertum multos reges nobis subiecit, quando in conspectu nostro in terra missionis gentes euerit. Et videtur, quòd ex toto nos reliquerit. Similiter ex alio, quia patribus dedit Prophetas, qui eis Dei voluntatem manifestabant. Nunc autem nullus est propheta, qui nobis eius voluntatem annunciet. Ex quo concludebant quòd Deus ipsos amplius non recognosceret, vt populum peculiarem sibi acceptum. Et hoc est, quod subdit. *Iam non est propheta, & nos non cognoscet amplius.* Et ex hoc inferebant. Si nos vt populum suum amplius non vult recognoscere, nec nos ipsum vt Deum, & dominum nostrum recognoscere debemus, & sic in desperationem cadebant. Ex hoc enim vult Psalm. allegare causam domino pro liberatione dictæ captiuitatis, ne scilicet populus, in quo solo diuinus erat cultus, ad idololatriam totaliter verteretur. Sed contra hoc, quod dictum est, quòd tempore dictæ captiuitatis non erat prophetia in populo Dei, qui ei annunciaret Dei voluntatem, videtur quòd tempore dictæ captiuitatis fuit Hieremias propheta: vt patet Hierem. 1. Respondeo, quòd quamuis tempore illo Hieremias eis prophetizaret, tamen ipsum non reputabant verum prophetam, imò etiam illi, qui remanserant in Iudaismo, dicebant. Non misit te dominus, & mendacium loqueris: vt patet Hier. 43. Quantò magis apostatæ Iudæorum ipsum verum prophetam non reputabant. S. e & hic psal. allegat eorum opinionem dicens. *Iam non est propheta.* Quantum verò ad captiuitatem Romanorum sic exponitur. Nam omnia veteris testamẽti erant quasi figuræ, & figura noui testamenti, vt deducit Apostolus. 1. Corint. 10. Omnia in figura contingebant illis. Sicut autem adueniente luce, cessat vmbra, sic aduẽiente veritate, siue re figurata, cessat figura, & signa. Cessauerunt autem

Obiect.

Resp.

Signum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

omnia signa veteris legis tempore nouæ legis data per Christum: quia venit res figurata. Quia igitur captiuitas Iudæorum facta per Romanos fuit tempore legis nouæ, ideo notat propheta istam captiuitatem non esse signum, sed res significata per captiuitatem Babylonicam. Vnde dicit quòd tempore dictæ captiuitatis Romanorũ: *signa nostra non vidimus*, scilicet in ista captiuitate, quia scilicet venit res signata: *& iam non est propheta*, scilicet, sicut in aliis captiuitatibus fuit, qui eis prædicet liberationem ab ista captiuitate. *Et nos non cognoscet amplius*, scilicet nos reducendo, quia scilicet ista captiuitas Iudæorum manere debet vsque ad finẽ sæculi, quando per Heliæ, & Enoch prædicationem Iudæi conuertentur ad fidem Christi. Et secũdum hoc iste versus respondet interpretationibus psal. superius positis pro liberatione populi, dicẽs, quòd ille populus ab ista captiuitate liberari non debet, nec à Deo recognosci vsque ad finem sæculi. Moraliter autem hic nota quòd multiplex est prophe ta. vide in lectura Ioannis.

Inimicus. *Propheta* *Nota.*

1222 Vsquequo Deus improperabit inimicus ? irritat aduersarius nomen tuum in finem.

Hic consequenter pro liberatione populi psal. C allegat Dei bonitatem, & potentiam. Et diuiditur in partes tres, quia per psal. primo tempus dictæ captiuitatis deploratur. Secundò vt Deus ipsam terminet imploratur, ibi. *Vt quid auertis.* Tertiò ad hoc Dei potestas explicatur, ibi. *Deus autem rex noster.* Quantum ad primum, sciendum quòd aliter legitur iste versus de captiuitate Babylonica: & aliter de Romana. Quantum ad primam captiuitatem per aduersarium, & inimicum intelige populum Babyloniorum: qui populo Dei aduersabatur, & inimicabatur. Sic enim inimici nomine illum populũ nominabat Hieremias Thre. 2. dicẽs. Quos educaui, & enutriui, inimicus meus consumpsit eos. Ille enim populus Chaldæorum Iudæis captiuis improperabat, quòd Deus Iudæorum non esset verus Deus, quia ipsos non defenderat de manibus ipsorũ. q.d. Si esset verus Deus, non vos si captiuari permisisset. Et quia tale improperium erat ad iniuriam Dei, ideo sic improperando Deum irritabant contra se: & ad iram prouocabant. Quærit ergo hic psal. quamdiu Deus hoc sustinebit dicens, *Vsquequo, Deus, improperabit* &c. id est, quamdiu hoc durabit: an vsque in finem, scilicet sæculi. Non tamen vsque in finem durabit sæculi, sed solum vsque ad Cyrum regem Persarum, qui reduxit captiuitatem Iudæorum ad propria, vt habetur 1. Esdræ 1. Sed tamen sic loquitur psalm. vsque in finem, quia sicut expectanti liberatione omne tempus longum videtur. Si autem intelligatur de secunda captiuitate per inimicum, & aduersarium, intellige populũ Iudaicum, qui homini Christo inimicatur, qui ex eorum gente carnem assumpsit. De quibus dicitur Matth. 10. Inimicis hominis, domestici eius. Quamdiu enim extra fidem Christi manent, improperant Christo, & per consequens Deo, quia Christus est Deus. Querit ergo psalm. quamdiu Iudæi extra Christi fidem manebunt, dicens, *Vsquequo Deus improperabit inimicus ?* scilicet populus Iudaicus,

Inimicus. *Inimicus Dei Iudæi.*

& statim respondet, quod vsque ad finem sæculi, quando scilicet Helias conuertet corda patrum ad filios, & econtrario. Et hoc est, quod subdit. *Irritat aduersarius*, id est populus Iudaicus tibi aduersans *nomen tuum*, id est Christum, *in finem*, id est vsque ad sæculi finem, quia tunc conuertetur. vide supra versi. 953.

1223 Vt quid auertis manum tuam, & dexteram tuam de medio sinu tuo in finem?

Hic Psal. implorat captiuitatis terminationem. B Quantum ad primam captiuitatem, sciendum quòd vulgariter manum in sinu tenere dicitur, quod quando potest quis non operatur. Sic conformiter Deus manum in sinu tenere dicitur, quamdiu populum Iudaicum suo cultui deputatum ab infidelibus, & idololatris non defendit. Et ideo vt ipsam de sinu extrahat Iudæos liberando dicit. *Vt quid auertis manum tuam, & dexteram tuam*, supple extrahere *de medio sinu tuo in finem?* id est tam diu. Loquitur enim ipsi Deo ad modum quo loquetur homini. Quantum ad secundam captiuitatem nota quòd per manum Dei intelligitur populus Iudaicus. Per manus enim operamur. Et C quia soli Iudæi opera Dei faciebant, quia soli legem Dei obseruabant: ideo ipsi inter omnes nationes manus Dei dicebantur, & ipsorum opera Deo erant accepta. Ideò dicitur de ipsis. Opera manuum tuarum, id est, fidelium Iudæorum non despicies. Quid autem est sinus Dei nisi Christus Dei filius? Nam (vt ait Grego. per sinum, secretum mentis accipitur, ipse autem filius Dei Iesus est secreta patris notitia. Vnde quia Ioannes Euangelista per amorem erat coniunctus Christo, ideo in sinu Iesu recubuisse dicitur. Extra sinum ergo Dei manet manus eius, quamdiu populus Iudaicus extra Christi fidem permanet. Quando verò ad Christi fidem in fine mundi reducetur, tunc D Deus manum suam ponet in sinum. Hoc satis figuraliter nobis fuit ostensum Exod. 4. vt deducit Magister in glos. quando Moysi patri, & ductori Iudæorum dixit Deus, Mitte manum tuam in sinum tuum, Et misit, & ait. Produc eam, & produxit, & inuenta est immunda. Iterum dixit reuoca eam in sinum tuum, & reduxit, & munda effecta est. Hæc manus populus Dei est, qui quamdiu manet extra sinum, scilicet Christi fidem, immundus est. Sed quando reuocabitur ad sinum veræ fidei Christi, mundus erit. Vt ergo Iudæi ad fidem reducãtur, ait psal. Deo. *Vt quid auertis manũ tuam.* Et de qua manu intelligat, subdit. *Et dexterã tuam de medio sinu tuo.* Id est, vt quid auertis populum Iudaicum à Christi fide, & non reducis eum in E finem, id est in Christum. q.d. secundum glos. Vt quid alienas populum tuum à te, vt foris remaneat immundus? vsquequo non reuocas manum in finem, id est in Christum, vt eum agnoscat saluatorem? Et nota quòd illos dicitur auertere à fide Christi, quos non conuertit.

Manus Dei Iudæi. *Psal. 137.* *Greg. 22. mor. c. 14.* *Ioan. 13.* *Sinus dei Christus.* *Gloss.*

1224 Deus autẽ rex noster ante sæcula, operatus est salutem in medio terræ.

Hic Dei potestatem ostendit, ostendens quòd Deus potens est ipsos ad libitum liberare. Et duo facit

facit. Quia primo Dei potestatem declarat. Secun A do Dei bonitatẽ implorat, ibi. *Memor esto.* Prima pars diuiditur in sex: quia ex sex mirabilibus declarat Dei summam potestatem. Primò ex hoc quòd Iudæos in terram promissionis patenter adducit. Secundò quia ad ingressum Iudæorum mare diuisit, ibi. *Tu confirmasti.* Tertiò quia in mari principes Ægyptiorum submersi, ibi. *Tu confregisti.* Quartò quia in deserto de petra aquam eduxit, ibi. *Tu dirupisti fontes.* Quintò quia omnia corpora cœlestia creauit, ibi. *Tuus es dies.* Sextò quia omnia corpora inferiora produxit, ibi. *Tu fecisti.* Primò ergo ostendit Dei potentiam, quia Iudæos miraculosè ad terram promissionis adducit, dicens. *Deus autem rex noster.* Vbi nota, quòd terra *Medium terræ mul tipli. iter.* promissionis dicitur esse in medio terræ habitabilis, & sic operatus est salutem in medio terræ, quando saluauit populum suum de captiuitate Ægypti, & ipsum ad terram promissionis induxit. Vel aliter per salutem intellige Christi incarnationem, & mortem, per quam liberati sumus, *Beda Mũt Calvaria vbi fuit.* quam operatus est in medio terræ. Nam vt ait Beda in libro de imagine. Mons caluariæ directè in medio terræ habitabilis esse dicitur, ẽ ideo ibi voluit Christus pati, vt passionem suam omnibus offerret æqualiter. Vel aliter. Infernus dicitur esse in medio terræ, vt patet supra vers. 108. Ibi autem fecit salutem, quando eius anima in triduo ad infernũ descendẽs, inde saluans sanctos patres edu- *Bernard.* xit, quam salutem amplius non est operaturus. Vnde illum passum exponens Bernard. ait. *Deus autem rex noster ante sæcula operatus est salutem*, &c. Operatus est salutem Christus in medio terræ. Vade & tu in medio gehennæ, & expecta salutem, quæ iam facta est in medio terræ. Non enim relinquitur amplius hostia pro peccatore mortuo in peccatis, non crucifigitur amplius pro te filius Dei: mortuus est semel, iam non moritur, non descendit apud inferos sanguis, qui effusus est super terram. Biberunt ex eo omnes peccatores terræ. Non est, qui de eo sibi vendicet dæmones ad extinguendum focos suos, sed neque homines socij dæmonum. Semel illò descendit, non sanguis, sed anima: & hæc portio eorum, qui in carcere erant: vna illa visitatio, quæ tunc facta est per præsentiam animæ, cùm corpus penderet exanime super terram. Sanguis aridam rigauit, sanguis infudit terram, & inebriauit eam, sanguis, quæ in terra sunt, & quæ in cælo, pacificauit. Non autem & quæ apud inferos, nisi quòd semel illo (vt dixi) anima eius exierat, & fecit ex parte redemptionem, ne vel eo momento vacarent opera pietatis, sed vltra non adiiciet hoc. Hæc ille. Sed aduerte, quòd dicitur. *Deus autem rex noster ante sæcula.* Dupliciter. n. hoc potest exponi. Vno modo sic. Rex noster qui est Deus ante sæcula, id est ab æterno, non tamen rex est ab æterno, quia nomen E regis connotat respectum ad creaturam subditam quę non fuit ab æterno. Alio modo vt per sęcula intelligantur reuolutiones certorum annorum. *Sæculum quid dicitur.* Sæculum enim communiter accipitur pro reuolutione vnius iubilei, vel quinquaginta annorũ. Ab exitu enim de Ægypto vsq; ad fundationem templi per Salomonem, fluxerunt anni quadringenti octoginta. Quo tempore fuit factus iste psal. Asaph qui fuit cõterraneus ipsi Dauid. Et sic patet, quòd multi iubilei fluxerunt ab exitu de Ægypto vsque ad tempus, quo Asaph fecit istum psal. Et sic

Mare. Greg. *Greg. mo. lib. 17. c. 15.*

illud tempus denotans Asaph, dicit. *Deus autem rex noster ante sæcula*, &c.

1225 Tu confirmasti in virtute tua mare, contribulasti capita draconum in aquis.

Hic consequenter ostendit Dei potestatẽ: quia ad ingressum Iudæorum mare diuisit. Nam, vt habetur Exo. 14. leuante Moyse virgam supra mare, aquæ maris fuerunt diuisæ, & erant Iudæis quasi pro muro à dextris & à sinistris: quam aquarum solidationem virtute diuina factã ostendit, dicens, B *Tu confirmasti in virtute tua mare*, id est, lapsum maris rubri, vt filius Israel esset iter siccum per medũ maris. Vel aliter & magis mystice. Per mare, quod amarum, fluctuans, & immundum est, intellige gentes, quæ erãt amarę per idololatriam, fluctuantes per superbiam, immundæ per luxuriam. Hoc mare dominus confirmauit, cùm ad fidem Christi incarnationis gentiles reduxit. Vnde Gregor. 17. moral. c. 15. ait. Quid aliud maris nomine, nisi præsens sæculum designatur? in quo corda hominum terrena quærentium diuersis cogitationum fluctibus intumescunt: quia elatione superbiæ incitati dum alterna intentione se impetunt, quasi aduersantes se inde colliduntur. Sed amen fortitudine C illius maria sunt confirmata: quia incarnato domino, discordantia sæculariũ corda concorditer credunt. Iam Petrus supra mare ambulat: quia nimirum Christi prædicationibus illa quondã tumida corda gentilium humili auditu subtracta sunt, &c. Est ergo sensus. *Tu cõfirmasti in virtute tua mare*, id est, fluctuantia gentilium corda in Christi fide firmasti. Vnde huius confirmationis mysterium subdit, dicẽs. *Contribulasti capita draconum in aquis*, id est superbias dæmonum in aquis baptismi annihilasti. Et dicit *contribulasti*, quia dæmones simul condolent virtute aquarum baptismi de cordibus gentilium se fore expulsos. *Baptismus.*

1226 Tu cõfregisti capita draconis, dedisti eum escã populis Æthiopum.

Hic consequenter ostendit Dei potestatem ex submersione Ægyptiorum. Vbi notandum, quòd in scriptura draconis nomine, regnum Ægypti intelligitur vnde Ezech. 29. dicitur. hęc dicit dominus. Ego ad te rex Ægypti, draco magne, &c. Et sic per capita draconis intellige principes, & *Draco.* proceres regni Aegypti, qui omnes confracti fuerunt, & in mari submersi, vt habetur Exod. 14. Et Exod. 15. dicitur. Electi principes submersi sunt in mari rubro, abyssi operuerunt eos, descenderunt in profundũ quasi lapis. Quod aliis verbis psal. recolit, dicens. *Tu confregisti capita draconis*, scilicet regni Aegypti. Sed quid de ipsis postea factum fuerit, subdit. *Dedisti eum escam populis Aethiopum.* Vbi sciendum quòd (vt habetur Exod. 14.) postquam illi fuerunt in mare submersi, ipsorum cadauera mare proiecit ad littus. Vnde ibi dicitur, quòd viderũt filij Israel Aegyptios mortuos supra littus maris. Vnde & aues coruini generis, quę affectuosè cadauera mortuorum comedunt, ad ista cadaũera descenderunt, & illa comederunt. Vnde aues illas nigras coruini generis, hic psalm. figuratiuè vocat populũ Æthiopum, propter coloris

Universidad de Deusto
Biblioteca

nigredinem, dicens, *Dedisti eum*, scilicet regnum, *Escam populis Aethiopum*, id est ausibus nigris. Ma-
Glossa. gis autem mysticè hoc exponit glos. de dracone diabolo in aquis baptismi confracto, dicens. *Tu confregisti capita draconis*, id est, potestates draconis, id est, principis dæmoniorum. Vel caput draconis est initium peccati, quod est superbia. *Et dedisti eum*, scilicet draconem *escam populis Aethiopum*, id est, gentium omnium, quæ prius nigræ erant peccatis, sed post baptismum lotę candore virtutum sunt dealbatæ, quibus diabolus datur in escam cõsumptionis, sed Christus datur illis in escam consummationis. Christus enim esca est, qua confirmamur in bono, sed diabolus est esca quam consumimus, dum per virtutes eius vires deducimus ad nihilum. Sic ergo gentes, quæ credunt hodie, corpus diaboli deuorant, dum alia diaboli membra ad Deum conuertunt. Sic ergo gentibus conuersis corpus diaboli prębet in escam. Iob 38. Quis prępărat coruo escam suam? supple nisi Deus.

1227 **Tu dirupisti fontes, & torrentes, tu siccasti fluuios Ethan.**

Hic ostendit diuinam potentiam, ex eo quòd de petra aquam eduxit. Nam vt habetur Nume. 20. Cùm venisset Hebręorum populus in desertum Sina, aquam ad bibendum non habebant, propter C sitim moriebantur tam homines quàm iumenta. Clamauit populus ad Mosen, Moses autem orauit ad dominum dicens. Domine Deus, audi clamorem populi huius, & aperi eis thesaurum tuum fontem aquę viuę, &c. Et ait illi dominus. Tolle virgam in manu tua, & congrega populum tu, & Aaron, & loquimini ad petram coram ipsis, & il-
Aqua de traditione. la dabit aquas. Cumq; eleuasset Moses manum, percutiens virga bis silicem, egressę sunt aquę largissimę quasi de fonte in modũ torrentis inundantis, & bibit omnis populus, & iumenta. Et hanc historiam in breui cõmemorat hic psal. dicens, *Tu dirupisti*. s. petram, & exierunt fontes, & torrentes aquarum. Vel *tu dirupisti*, id est, aperuisti petram, D &c Et de petra, quę sua natura aquam non habebat, aquam abundanter fecit exire, quod est signum summę potestatis. Sic & econtrario flumina quę naturaliter aquarum habent abundantiam, in siccum pro libito redegit. Et hoc est, quod subdit, *Tu siccasti fluuios Ethan*. Vbi sciendum, quòd
Ethan. Iordanis. Ethan interpretatur fortis, & robustus. Et sic per fluuios Ethan intelligitur fluuius Iordanis, qui inter omnes fluuios terrę promissionis fortior est, & profundior. Et accipitur hic plurale pro singulari, cùm dicitur *fluuios*, id est, fluuium, sicut
Exod. 32. Fluuius. cùm dicitur. Isti sunt dij tui Israël, &c. cùm tamen esset solum vnus vitulus. Est ergo sensus. *Tu siccasti fluuios Ethan*, id est fluuium Iordanis: quia vt habetur Iosue 3. Deus ad transitum filiorum Israël siccauit Iordanis fluuium tempore, quo aquis magis erat repletus. Vide ibi historiam. Magis autem mysticè hoc exponit glos. dans differentiam inter
Torrens. Prædicator. fluuios, & torrentes. Per fluuios intelligens bonos prædicatores, à quibus continuè aqua sapientię fluit, sed per torrentes illos prędicatores, qui ad tempus prędicant, sed in tempore tentationis deficiunt. Vnde dicit. In aliis enim verbum Dei sit fons aquę salientis in vitam æternam, & in aliis torrens, quę est aqua currens, sed in æstate siccatur. Hi sunt illi, qui accepto verbo, prædicant, & currunt, sed tentationibus cedunt, qui non sic habent verbum, vt benè viuant, sed vt aliis annuncient: tamen ex vtrisque terra fidelium irrigatur à Deo. *Tu siccasti fluuios Ethan*. Ethan enim interpretatur fortis, & significat doctrinas philosophorum gentilium, & magorum de se præsumentium, quas Deus siccauit, dum ad prædicationem simplicium Apostolorum, illos subiecit: quia elegit infirma, vt fortia quæque confundat, vt ait Apostolus. 1. Corint. 1.

1228 **Tuus est dies, & tua est nox, tu fa-**
B **bricatus es auroram, & solem.**

Hìc ostendit diuinam potentiam ex eo quòd cœlestia corpora creauit. Vbi notandum, quòd per cursum solis dies à nocte distinguitur: quia quando sol est supra hemisphærium nostrum, in ipso diem causat, quando verò est infra, in ipso causat noctem. Ex quo sequitur, quòd in cuius potestate est motus solis, in eius potestate est tempus, dies, & nox. Cùm igitur sol sit in potestate Dei: quia ipsum solem facit, ergo & dies, & aurora, & nox. Et hoc notans psalm. Dicit. *Tuus est dies, & tua est nox*, quia scilicet ista sunt in potestate tua, probat: quia sol, à quo ista causantur, est ipsius Dei. Vnde subdit. *Tu fabricatus es auroram, & solem*. Ex hoc vult concludere, quòd omnia corpora cœlestia Deus sua potestate creauit: quia per solem, qui inter omnia corpora cœlestia nobis magis apparet, & maioris efficaciæ videtur, cætera corpora cœlestia vult intelligere. Per auroram autem hic intelligitur luna: quoniam aurora est finis noctis, in qua splendet luna. Omnis autem res à suo fine denominari potest, & ideo quia aurora terminat lunæ lumen, per auroram accipe lunam: Est ergo sensus. *Tu fabricatus es auroram, & solem*, id est, lunam, & solem, & ex consequenti cæteras stellas, iuxta illud Genes. 1. Fecit Deus duo luminaria magna, &c. & stellas. Magis autem D mysticè secundum glos. per diem hic accipe perfectos, & spirituales, quos illuminat sol iustitiæ Christus. Per noctem verò accipe minus perfectos & carnales, quos luna, id est, Christi perlustrat humanitas, quibus ait Apostolus 1. Corint. 3. Non potui vobis loqui quasi spiritualib. sed quasi carnalibus. Per auroram autem quæ est principium diei, intellige insipientes, sed per solem qui perfectam generat claritatem, intellige in sapientia & fide Christi perfectos. Et hos omnes fabricat Deus, quia ab ipso omnis sapientia grandis siue parua procedit secundum illud Ioan. 1. Illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum: quia nullus nisi per ipsum illuminatur.

E 1229 **Tu fecisti omnes terminos terræ, æstatem, & ver tu plasmasti ea.**

Hìc consequenter ostendit Dei potentiam ex productione corporũ inferiorum. Vbi per termi- *Terminus terræ.*
nos terræ accipe omnia quæ terminantur, & vertuntur in terram, vt sunt omnia generabilia, & corruptibilia, quæ de terra generantur, & in terra terminantur. Est ergo sensus. *Tu fecisti omnes terminos terræ*, id est, omnia corruptibilia quæ vertuntur in terram. Et per hoc vult habere, quòd etiam fecit omnia quæ sunt media inter cœlum, & terram

terram: quia, si fecit omnia cœlestia: & omnia terrestria, omnia superiora & inferiora, consequens est, quòd etiam fecit media, & sic fecit omnia entia permanentia. Ioan. 1. Omnia per ipsum facta sunt. Sed Deus de rebus successiuis, vt est motus, & tempus subdit. *Aestatem, & ver tu plasmasti*, per ista duo intelligens omnia tempora. Quamuis enim sint quatuor tempora anni, scilicet ver, æstas, autumnus, & hyems, tamen quia extrema tẽpora sunt æstas & hyems, æstas in calore, hyems in frigore tenet extremitatem, ideo per ista duo extrema alia duo media intelligit. Omnia autem prædicta ab illo loco, Deus autem rex noster induxit Psalm. ad ostendendam Dei potẽtiam, qua Iudæos de captiuitate ad libitum liberare potest, B Iob. 24. Ab omnipotente non sunt abscondita tempora. Magis autem mysticè fecit Deus omnes terminos terræ, quia omni rei terrenæ & corruptibili posuit terminum, vt ostẽdit Greg. super illo verbo Iob. 14. Constituisti terminos eius, qui
Greg. 10. mora. c. 1. Præscientia Dei ordinauit omnia. præteriti non poterunt, dicens, Nulla quæ in hoc mundo hominibus fiunt, absque omnipotentis Dei consilio veniunt. Nam cuncta Deus futura præsciens, ante sæcula decreuit, qualiter per sæcula disponantur. Statutum quippe est homini, vel quantum hunc hæc mundi prosperitas sequatur, vel quantum aduersitas feriat ne electos eius aut immoderata prosperitas eleuet, aut nimia aduer- C sitas grauet. Statutum quoque est quantum in ipsa vita mortali temporaliter viuat. Nam etsi annos
Vita. 4. Reg. 20. quindecim Ezechiæ regi ad vitam addidit omnipotens Deus, cùm eum mori permisit, tunc eum præsciuit esse moriturum. Qua in re quæstio ori-
Mors. tur, quomodo ei per prophetam dicatur. Hæc dicit dominus, d spone domui tuæ: quia morieris tu, & non viues. Cui cùm mortis sententia data est, protinus ad eius lachrymas, & vita addita est. Sed per prophetam dominus dicit, quo tempore mori ipse merebatur, per largitatem verò misericordiæ illo tempore eum ad mortem distulit, quòd ante sæcula ipse præsciuit. Nec propheta igitur fallax: quia tempus mortis innotuit, quo vir ille mori merebatur, nec dominica statuta permutata sunt: quia vt ex largitate Dei anni vitę crescerent, hoc quoque ante sęcula præfixum fuit: ac spacium vitæ, quod inopinatè foris est additum, sine augmento præscientiæ fuit intus statutum. Benè ergo dicitur. Cõstituisti terminos eius, qui præteriri
Terminus vitæ. non poterunt. Et hoc non solum de rebus corporalibus, sed & de spiritualibus est intelligendum secundum Magistrum hic in glo. Vnde & ibi se subdit Greg. dicens, quòd dicitur. Constituisti terminos eius, qui præteriri non poterunt, etiam iuxta spiritum intelligi valet: quia nonnunquam in virtutibus proficere conamur, & quædam dona percipimus, à quibusdam verò repulsi in imis iacemus. Nemo enim est qui tantum virtutis ap- E prehendat quantum desiderat, quia omnipotens Deus interiora discernens ipsis spiritualibus proiectibus modum ponit, vt ex hoc homo vel bonum, quod apprehendere conatur, & non valet, in illis se non eleuet, quæ valet. Vnde ille quoque egregius prædicator, qui raptus vsque ad tertium cœlum fuerat, paradisi arcana penetrauerat, esse post reuelationem tranquillus, atque intentatus non valebat. Sed quia omnipotens Deus terminos constituit homini, qui præteriri non poterunt, & eleuauit hunc ad cognoscendum sublimia, & A reduxit iterum ad infirma toleranda, vt modi sui mensuras aspiciens, dum securitatem apprehendere conaretur, & non posset, ne per elationem extra se iret, per humilitatem cogeretur intra suos semper se terminos redire. Hæc ille. Ex quibus patet, quòd non solum rebus terrenis Deus terminos fecit, sed etiam omnibus spiritualibus.

Memor esto huius, inimicus im- 1230
properauit domino, & populus insipiens incitauit nomen tuum.

Hic psalmista narrata potentia Dei, ipsius bonitatem implorat dicens. *Memor esto huius.* Sed cuius huius non dicit, sed subintelligitur, scilicet operis tui. Vnde alij transtulerunt. Memor esto huius creaturæ tuæ. Cuius creaturæ? scilicet prædicti populi Iudæorum. Ista litera aliter legitur de *Inimicus.* captiuitate prima, aliter de secunda. Nam, si exponitur de prima captiuitate, tunc ly *inimicus*, & *populus insipiens* stat pro populo Babyloniæ, qui Iudæos captiuauerat, & tunc est sensus. *Memor esto huius*, scilicet populi Iudæorum, vt ipsos liberes. Adducit causam, quoniam in ista captiuitate *inimicus improperauit domino*, scilicet populus Babylonicus. Improperauit enim domino, dum Iudæis captiuatis dicebatur. Ecce quàm potens est Deus vester, qui non valuit vos defendere à manibus nostris. Et hoc improperium directè tendebat contra Deum. De quo etiam populo Babylonico subdit. *Et populus insipiens incitauit nomen tuum*, quod est replicatio eiusdem sententiæ. Nam ipse populus Babylonicus ideo dicitur insipiens: quia caret cognitione veri Dei, in qua sola vera sapientia consistit. *Incitauit nomen tuum.* *Incitare.* Incitare nomen domini, est ipsum promouere, & instigare ad iram. Et sic idem significatur in prima parte versus, cùm dicitur. *Inimicus improperauit domino*, quod in secunda ostenditur. *Et populus insipiens incitauit nomen tuum*, quia inimicus, & populus insipiens stat pro populo Ba- D bylonico. Et improperare domino, & incitare nomen domini idem est, scilicet Deum ad vindictam incitare. Si autem exponitur de secunda captiuitate, tunc ly *inimicus* & *populus insipiens*, stant pro populo Iudæorum, qui inimicus dicitur: quia iniustè Christum persecutus est. Matthæi decimo. Inimici hominis domestici eius. Etiam populus insipiens dicitur: quia Christum qui ad eum saluandum venerat, noluit recipere. Ioannis primo. Sui eum non receperunt. Iste ergo inimicus, & populus insipiens Iudæorum improperauit domino, & incitauit nomen domini, vt puta quando Christo dicebant. Dæ- *Ioan. 8.* monium habes. Et Ioannis nono. Scimus, quia *Ioan. 9.* E hic homo peccator est, non nouimus vnde sit, Moysen nouimus, cui locutus est dominus, & similia. Et sicut tunc Christo improperabant, & ipsum ad iracundiam concitabant, sic & hodie faciunt, & facient, vsquequo ad fidem Christi reducantur. Ne ergo isti in tanto malo perseuerent, pro ipsis rogat psalm. allegans malum ipsorum, vt ex tanti peccati displicentia, ne perdurent, & Deum pr nocent ad iracundiam, dicens. *Memor esto huius.* Quomodo autem memoratio, vel obliuio cadat in Deo, vide supra versiculo 349.

Universidad de Deusto
Biblioteca

1231 Ne tradas bestiis animas confitẽtes tibi,& animas pauperum tuorum ne obliuiscaris in finem.

Hæc est vltima pars principalis psal. in qua vt Deum ad misericordiam prouocet, allegat populi Iudæorũ afflictionẽ, & miseriam. Et facit quinque. Quia primò allegat Iudæorum pœnalitatem. Secundò promissionis Dei fidelitatem, ibi. *Respice.* Tertiò Iudæorum humilitatem, ibi. *Ne auertatur.* Quartò Dei offensionem, ibi. *Exurge.* Quintò persecutorum iniquitatem, ibi. *Ne obliuiscaris.* Primò ergo allegans Iudæorum pœnalitatem, dicit. *Ne tradas*, &c. Vbi sciendum, quòd aliter exponitur de prima captiuitate, quàm de secunda. Si de prima exponitur, sciendum, quòd homo quamuis nõ sit solum corpus nec solum anima, quia propriè nec anima est homo, nec corpus est homo, sed anima simul cum corpore est homo. Vndè nec propriè dicitur, quòd Iudas homo est in inferno, sed *Homo. Anima.* solum pars hominis illius. s. anima. Sic nec homo Petrus est in Paradiso, sed solum anima illius hominis, vnde in triduo Christus nec erat homo in sepulchro, nec erat homo in inferno: quia sola anima in inferno, & solũ corpus in sepulchro erat. Tamen multotiens nomine partis principalioris totum intelligitur. Et quia anima est principalior hominis pars, nomine animæ totus homo accipitur. Sic enim dicitur Exod. 1. Omnes animę, quæ egressæ sunt de femore Iacob, &c. i. omnes homines. Similiter & in proposito accipitur anima pro toto homine, cùm dicitur. *Ne tradas bestijs animas confitẽtes tibi*, quod de Iudæis intelligitur: quia tunc soli Iudæi confitebantur Deo confessione laudis: quia soli Deum colebãt, psal. 75. Notus in Iudæa Deus. *Bestia dicuntur Babylonij.* Nomine autem bestiarum intelliguntur ipsi Babylonij propter ipsorum crudelitatem, quam erga suos captiuos exercebant, vt patuit de tribus pueris, quos innocentes in fornacem ignis ardẽtis posuerunt, de Daniele, quem in lacum leonum clauserunt. Videns ergo psalm. in quorum manibus Iudæi essent traditi, pro ipsis orat dicens. *Ne tradas bestijs*, &c. Si autem accipiatur de captiuitate secũda, sciendum quòd Iudæi hodie per orbem captiuitati Deo confitentur cõfessione laudis, & ipsum colunt, quamuis Christum negent Deũ, & in parte negant, & confitentur in parte. Per bestias verò intelligit ipsos dæmones, vt deducit Gregor. lib. 3. *Bestia Diabolus.* mora. c. 2. Videns ergo psal. quòd Iudæi quamdiu in secunda captiuitate manent, sunt alieni à fide Christi, & sic moriẽtes dæmonibus perpetuo cruciandi traduntur, orat vt Deus ipsis misereatur ipsos ad fidem conuertendo, dicens. *Ne tradas bestijs animas*, &c. id est, oro vt animas Iudæorum, qui hodie per mundum dispersi vagantur, ne obliuiscaris in finem, scilicet Christum, qui est omnium fidelium finis, reducere per fidem: quia si reducantur sic in finem, non tradentur bestiis, scilicet dæmonibus cruciandi.

1232 Respice in testamentum tuum, quia repleti sunt, qui obscurati sunt terræ domibus iniquitatum.

Hic cõsequenter allegat promissionẽ Dei fidelitatem, & inimicorũ malignitatem, quod de vtraque captiuitate exponitur. Si de prima, tunc per A testamentum Dei intellige testamentum vetus, in quo promisit Deus populo Iudaico: quòd quandocunque esset in captiuitatem ductus, si pœniteret de suis peccatis, ipsum liberaret, vnde dicitur Deut. 30. Si ad cardines cœli fueris dissipatus, inde te retrahet dominus Deus tuus, & inducet te in terrã, quam possederũt patres tui, & obtinebis eã. Cũ ergo in illa captiuitate Babylonica multi fuerint Iudæi boni, & pœnitentes, ex hoc testamento probat, q̃ Deus eos debet inde adducere ad terram promissionis, dicens Deo. *Respice in testamentum tuum*, id est, respice promissionem, quam fecisti in scriptura testamenti tui. Consequenter allegat Babyloniorum iniquitatem, dicens. *Quia repleti sunt, qui obscurati sunt*, &c. Quod sic construitur. B *Qui obscurati sunt terræ*, scilicet abundantia terrenorum, scilicet ipse Babylonij, *repleti sum domibus iniquitatum*, id est, repleti sunt iniquitatib. in quibus vt in domib. confidenter habitant. Si autem de secunda captiuitate exponatur, tunc per ly *testamentum*, accipit legem nouam, in qua non terrena promittuntur, sed cœlestia, & æterna. Et tunc Psal. orat vt testamentum nouum cito impleatur, *Testamẽtum nouum.* quia completo ipso, scilicet completo electorum numero, quibus promissio noui testamẽti dirigatur, ipsi Iudæi, qui reperientur, saluabuntur. Dicit ergo. *Respice in testamentum tuum*, id est, imple & perfice quæ promisisti in testamento nouo, scilicet vitam æternam dare beatis. Et quando erit C completum? Quando, scilicet iniquitas Antichristi, & eius satellitum erit impleta. Et hoc est quod subdit, quod hoc erit ad anti christum cum suis, qui obscurati sunt terræ, repleti erunt domibus iniquitatum. Construe vt supra.

1233 Ne auertatur humilis factus confusus, pauper, & inops laudabunt nomen tuum.

Hic allegat Iudæorum humilitatem, siue humiliationem. Nota quòd populus Iudaicus in captiuitatem ductus factus fuit humilis, & confu- D sus, quia depressus, & subiugatus. Nam humilitas quandoque significat virtutem, quandoq; pœnam & afflictionem, vt dictum est, vers. 616. & ver. 896. Hic ergo humilis accipitur pro afflicto, & subiu- *Humilis.* gato, quod satis ostendit cùm subdit. *Factus confusus*, quia non modica confusio fuit Iudæis, sic per idololatras captiuari, & subiugari. De populo ergo Iudæorum sic humiliato, & confuso dicit. *Ne aduertatur.* s. à te vel à tua misericordia, sed reducatur, quia si reducatur ad propria, quãuis sit pauper, & inops, tamen laudabunt nomen tuũ, quòd & sic factum fuit: quia quando per Zorobabel de captiuitate eductí fuerũt in Hierusalẽ, statim ædificauerunt altare domino, & festũ tabernaculorum fecerunt laudãtes nomen domini, vt habetur 1. Esd. 3. E Si autem de secunda, tunc accipitur humilis, & confusus pro virtuoso: quia Iudæi, qui in fine reperientur, sub Christo humiliabuntur, & de sua infidelitate pudore perfundentur, quæ confusio est virtuosa, vt notatur supra ver. 345. Quod autem de humilitate, & confusione virtuosa loquatur, ostendit cùm subdit. *Pauper, & inops laudabunt*, &c. quia pauper, & inops dicitur qui verè est humilis. Matt. 5. Beati pauperes spiritu. Quæ autem sit differẽtia inter pauperem, & inopẽ, vide superius, vers. 580.

Exurge

1234 Exurge, Deus, iudica causam tuã, memor esto improperiorum tuorũ, corum, quæ ab insipiente sunt tota die.

Hîc consequenter allegat diuinã offensionem. Vbi aduerte, quòd iniuria, & opprobria illata cõtra populum Dei per Babylon cos directè militabant contra ipsum Deum, tum, quia dicebãt Deũ Iudæorum illos non potuisse defendere, tum quia iniuria illata mẽbris resultat in caput. Cùm ergo Deus sit caput nostrum, & nos membra eius, mala *Gregor. 3. mor. c. 11.* suis illata ad ipsum pertinent vt deducit Gregorius dicens. Si enim caput nostrum tormenta nostra non tangerent, nequaquam afflictis membris *Pœnæ nostræ sunt Christi. Act. 9.* persecutori etiam de cœlo clamaret. Saule, Saule, quid me persequeris. Si cruciatus nostri eius pœnæ non essent, conuersus, afflictíque Paulus minimè diceret. Suppleo ea, quæ desunt passionum *Ephes 2.* Christi in carne mea. Et tamen de resurrectione iam sui capitis exaltatus dicit. Qui nos conresuscitauit, & consedere fecit in cœlestibus. Nempe hunc in terra persecutionum tormenta constrinxerant, sed pœnãrum suarum ponderibus pressus, ecce iam per gloriã capitis in cœlo residebat. Ex quibus apparet, quòd iniuriæ nobis illatę, & pœnæ Christi esse dicũtur. Quod bene considerans psal. nũc ait. *Exurge, domine, iudica causam tuam.* Quæ C causa? quia scilicet dicunt Babylonij, vbi est Deus tuus, qui te liberare posit? Vel si referatur ad captiuitatem secundam eodem modo exponitur de Romanis. Vnde causam istam exprimit dicens, *Memor esto improperiorum tuorum.* Hic ly *tuorum* vel referri potest ad Deum, vt improperia dicantur Dei, id est, contra Deum, vel ad populum Iudæorum, vt sit sensus. *Memor esto improperiorum tuorũ*, qui scilicet sunt tui per cultum singularem. Et à quibus sint ista improperia illata subdit. *Quæ sunt ab insipiente tota die*, scilicet ab insipiente populo Babylonico, quòd ad primam captiuitatem, vel ab insipiente populo Romano, quòd ad secun- D dam: qui vterque populus dicebatur insipiẽs, quia *Memorari Deus multipliciter.* sine cultu veri Dei erat. *Memor ergo esto eorum*, scilicet tuis dans coronam, hostibus pœnam. Et aduerte quòd memoratur Deus bonorum & malorum multipliciter, scilicet primò nobis miserendo. Iob. 7. Memento mei, Deus, quia ventus est vita mea. Secundò in tribulatione subueniendo psalm. 135. Quia in humilitate nostra memor fuit nostri. Tertiò æternaliter præmiando, vt hic & psal. 113. Dominus memor fuit nostri, & benedixit nobis. Quartò peccata relaxando. Tob. 3. Nunc, Domine, memor esto mei, neque vindictam sumas de peccatis meis. Quintò malorum E memoratur ipsos puniendo. Psalm. Memor esto, domine, filiorum Edon.

1235 Ne obliuiscaris voces inimicorũ tuorum, superbia eorum, qui te oderunt, ascendit semper.

Hîc vltimò allegat persequentium iniquitatem. Si ad primam captiuitatem referatur, ipsi Babylonij dicebantur inimici Dei, tum quia Deũ blasphemabant, dicentes ipsum non posse liberare Iudæos de ipsorum manibus, tum quia erant ido- A latræ, & superbia pleni, de quibus subdit. *Superbia eorum*, scilicet Babyloniorum, *ascendit semper.* *Superbia.* Quandiu enim superbia, & aliud peccatum durat, semper crescit: quia diuturnitas peccati ipsum auget, etiam quia in tantum superbia Nabuchodonosor regis Babyloniorum ascendebat, quod se adorari tanquam Deum volebat ab omnibus in statua aurea, quam erexerat, vt habetur Daniel. 3. Si autem exponatur de secunda captiuitate, tunc exponitur de superbia Romanorum quæ tantum ascendit, quod Christum vbique persequebantur in terris. Vnde hoc de superbia Romanorum exponit Magister in glo. Sed hic est vnum dubium, *Quæstio. Vnum Dict.* scilicet quomodo Deus odio haberi potest ab ali- B quo ethnicorum. Vnde sicut summum malum nõ potest ab aliquo diligi, sic nec summum bonum odiri. Ad oppositum tamen est, quod hic dicitur, & Ioan. 15. Nunc autem viderunt, & oderunt me, *Ioan. 15.* & patrem meum. Responsio: dicendum, quòd odium est quidam motus potentiæ appetitiuæ, quæ non mouetur, nisi ab aliquo apprehenso. Deus autem ab homine, dupliciter potest apprehendi. Vno modo secundum seipsum, puta cùm videtur per essentiã. Alio modo per effectus eius, putà cùm inuisibilia Dei per ea, quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur. Deus autem, per essentiam suam est ipsa summa bonitas, quam nullus odio habere potest, quia de ratione boni est, quòd ametur, ergo multo fortius de summo bono. Et ideo C impossibile est, quod omnis videns Deum per essentiam, ipsum habeat odio. Vnde dicit Magister lib. 4. distinct. vlti. quòd damnati in iudicio non videbunt diuinam essentiam: quia diuinitas sine gaudio videri non potest, nec odiri, quia res odita visa non gaudium ingerit, sed turbationem. Si autem Deus ab homine apprehenditur per effectus suos, tunc sciẽdum, quod aliqui sunt effectus diuini, qui nullo modo possunt esse contrarij voluntati humanæ, sicut esse, viuere, & intelligere, quę omnibus sunt appetibilia, & amabilia. Et secundum istos effectus Deus odio haberi non potest. Quidã D autem sunt effectus diuini, qui repugnant voluntati inordinatæ, sicut cohibitio peccatorũ per legem Dei, pœnæ inflictio. Talia enim repugnant voluntati per peccatum deprauatæ. Et secundum considerationem talium effectuum, Deus ab aliquibus odio potest haberi, inquantum scilicet, apprehenditur, vt peccatorum, & delectationũ carnalium prohibitor, peccatorum damnator, pœnarum inflictor, & huiusmodi. Cùm ergo dicitur quod Deus est summum bonum, carens omni malo, ergo odiri non potest: conceditur sub nomine huius, sed benè in quantum punitor & huiusmodi. Vnde & damnati tantum habent Deum E odio, quod vellent ipsum non esse, vt dicit Magister lib. 4. distinct. 50.

PSALM. LXXIIII.

1236 Confitebimur tibi, Deus, confitebimur, & inuocabimus nomen tuum.

Titulus huius psalmi hic est. *In finem, ne disperdas, vel corrumpas, psalmus cantici Asaph.* Vbi notandum quòd sicut psalmus præcedens ab Asaph fuit factus pro liberatione filiorum Israël à captiuitate

Universidad de Deusto
Biblioteca

uitate Babylonica,& Romana, sic ipse Asaph istũ psalmum consequenter fecit rogãs Deum,ne amplius permitteret populum suum à gentibus captiuari. Est ergo psalmus iste oratio ipsius Asaph, vt Deus populum suum liberatum de captiuitatibus amplius captiuari non permittat. Et hic est sensus tituli ad literam. *Iste psalmus cantici Asaph*, qui quidem est psalmus, quia docet bene agere, est canticum, quia docet Deum laudare, qui dirigit nos in finem. Orat: & quid? ne scilicet *disperdas, vel corrumpas*, scilicet, ne disperdi, vel corrumpi amplius permittas populum tuum Israël ab aliquibus hostibus. Et hic quò ad literam psalmus iste diuiditur in tres partes, quia ponitur primo liberatorum confessio. Secundò inimicorum amotio, ibi. *Dixi iniquis*. Tertiò Deo gratiarum actio, ibi. *Ego autem*, &c. Dic vt Nic de Ly. Quantum verò ad sensum propheticum sciendum, quòd intentio Psalmistæ est ostendere Christum verum Deum, & verum hominem, iudicémque venturum viuorum omnium, ac mortuorum, ad hoc maximè, vt Iudæi credant in ipsum, & ne aduersitatibus pressi corrumpant, vel disperdant fidem, & spem, quam ipsorum patres antiqui habuerunt in Christum venturum. Est ergo sensus tituli, iste psalmus, quem fecit Asaph, est in finem, scilicet in Christum nos dirigens, qui dicitur psalmus, qui mouet ad benè optandum, dicitur etiam canticum, quia agit de præmiatione æterna. Hoc intendit, ne tu, Iudæe, vel quicunque alius aduersitatibus pressus disperdas, vel corrumpas fidem, scilicet & spem, quam antiqui patres habuerunt in Christum, Psal. autẽ iste diuiditur in duas partes, secundum quòd sunt duo genera hominum, quia quidam sunt humiles, & depressi, quidam verò florentes, & superbi. Primò ergo consolatur humiles. Secundò terret superbos, ibi. *Narrabimus mirabilia*. Quantum ad primum sciendum, quantum ad præsens spectat, quòd confessio est triplex, scilicet confessio foralis eloquentiæ, reorum damnatiua, confessio salutaris pœnitentiæ, peccatorum purgatiua, confessio laudis, & excellentiæ, gratiarum redditiua. Prima est confessio foralis, quæ scilicet fit in foro iudiciali, per quam reus confessus iustè condemnatur à iudice, de qua ad literam dicitur Iosue 7. Dicit Iosue ad Achor. Fili, da gloriam Deo, & confitere, atque indica mihi, quid feceris, ne abscondas. Respondit Achor. Verè ego peccaui, &c. ex qua confessione iustè fuit condemnatus ad mortem. Et nota, quòd ista confessio facta in foro iudiciali solum confitenti præiudicat, & non alteri, vt habetur. 2. quæst. 1. nos. Sed fortè dices, quis est reus, nunquid in iudicio tenetur se quis reum confiteri? Et videtur quòd non, quia tunc esset suispius homicida. Ad oppositum videtur, si veritatem non confiteatur, proditor erit veritatis, quod nunquam licet. Respondeo quòd sic, quia iudex tenetur respondere, & non nisi verum, ergo non est homicida suispius propriè, sed valdè indirectè, quia aliquod peccatum in hoc casu sibi non imputatur, & ista confessio non est ad propositum. Secunda confessio est salutaris pœnitentiæ, & de ista dicitur. Dixi confitebor aduersum me iniustitiam meam domino &c. vbi Psalm. docet aliena peccata tacere, & solum propria confiteri, & se solum accusare, non excusare, dicens. Confitebor aduersum me iniustitiam meam. Notandum tamen, quòd in casu licet alienum peccatum in confessione dicere, immo expedit, non quidem ad excusationem sui peccati, sed ad declarationem. Verbi gratia. Quis cognouit matrem: ipsa volente, vel mulier quædam cognita est à curato suo, ipso instigante. Talis enim non potest confitendo grauitatem peccati declarare, nisi peccatum alterius dicat. Ista autem confessio est peccatorum purgatiua. Vnde gloss. super illud Psal. 95. Confessio & pulchritudo in conspectu eius, ait. Confitendo fit homo de fœdo pulcher. Si ergo amas pulchritudinem, confitere, vt sis pulcher, id est iustus. Ideo prius dicit confessio: & postea pulchritudo. Vnde & Rebecca de camelo prosiluit, viso Isaac, vt ei iungeretur, quia ecclesia de tortuosa vitiorũ gibbositate per confessionem descendit veniens ad Christum. Et ideò debitè confessio dicitur decor. Psalm. 103. Confessionem, & decorem induisti amictus lumine sicut vestimento, quia scilicet per confessionem decor, & lumen gratiæ acquiritur. Tertia confessio est laudis. Sic enim confiteri alicui est illum laudare & extollere, vel illi gratias agere, & sic Deum laudando, ei confitemur, psalmus 108. Confitebor domino nimis in ore meo, in medio multorum laudabo eum. Ad propositum ergo confessionem laudis diuinæ præcedere debet confessio salutaris pœnitentiæ, quia nullus Deum laudare potest, nisi à peccatis fuerit purgatus, quoniam vt habetur psalm. 49. Peccatori dixit Deus. Quare tu enarras iustitias meas, &c. Prius ergo quàm ad confessionem laudis accedat ad confessionem criminis accedere debet, per quam peccata purgantur. Et hoc notans quilibet verus humilis, dicit. *Confitebimur tibi, Deus*, scilicet confessione prima pœnitentiali. Et iterum replicat, dicens. *Confitebimur tibi*, scilicet post confessionem criminis confessione laudis. Vnde gloss. hic ait. Cõfiteri peccata vel semel terreno iudici, mortem inducit, sed Deo facta frequens confessio, vitam parit. Post confessionem verò criminis, laus sequitur Dei: sed post laudem, inuocatio. Vnde subditur. *Et inuocabimus nomẽ tuum*. Inuocatio enim diuini nominis sequitur confessionem, quia prius est (vt ait glossa) peccata confiteri, per quod euacuatur à malis, postea Deum inuocare in auxilium, quo bonis implentur. A purgato enim animo inuocatur Deus vt à suo. Indeuotus verò, si eum vocat, iudicium sibi postulat. Quid autem propriè sit inuocare Deum, vide suprà versiculo 454.

Confessio multiplex.

Quæstio.

Resp.

Psal. 31

Nota contum.

Narrabimus mirabilia tua, cùm accepero tempus, ego iustitias iudicabo. 1237

Hæc est secunda pars, in qua terret superbos. Nihil autem tantum terret peccatores, sicut consideratio vltimi iudicij, in quo mirabilia aget Deus circa iustos, ac reprobos. Ideo vt bonos consoletur, & malos terreat, hic mirabilia diuini iudicij narrare proponit, quæ mirabilia maxime sunt tria, scilicet, primum, quòd Christus erit verus iudex: secundum quòd erit vniuersalis omnium iudex, ibi. *Quia neque ab oriente*, tertium quòd erit iustus iudex, ibi. *Hunc humiliat*. Quantum ad primum, ostendit tria, primum quod potestas iudicandi Christo condonatur. Secundum quod dignitas

dignitas iudicandi bonis applicetur, ibi. *Liquefacta est*. Tertium, quod malorum iniquitas inexcusabilis demõstratur, ibi. *Dixi iniquis*, &c. Quantum ad primum sciendum, quòd potestas iudiciaria data est Christo, inquantum homo est, non in quantum Deus, quod ipse exprimens ait. Ioan. 5. Potestatem dedit ei iudicium facere, quia filius hominis est. Vbi Augustinus. Christus filius Dei, & filius hominis est, quia filius hominis est, accipit potestatem iudicium facere, quod scilicet erit in fine sæculi, vbi erit resurrectio corporũ mortuorum. Animas enim suscitat Deus per Christum filium Dei, corpora verò suscitat per eundem filium hominis. Nam secundum quòd filius Dei est, semper potestatem habuit iudicium facere, secundum autem quòd filius hominis est, accepit hoc ex tempore. Et hoc est, quod ait Psalmista. *Cum accepero tempus, ego iustitias iudicabo*. Modo enim tempus est docendi, & miserendi, sed in fine erit tẽpus iudicij. Accepit enim Christus tempus, nunquid accepit filius Dei tempus? Filius Dei non accepit tempus, sed filius hominis. Idem tamen est, filius Dei per quem facti sumus, & filius hominis per quem refecti sumus. Accepit ergo tempus, vt filius hominis, qui gubernat tempora vt filius Dei. Accepit ergo Christus secundum hominem, quod ipsemet dat Deus, scilicet potestatem faciendi iudicium. Nam secundum quòd filius Dei, nunquam caruit potestate iudicandi. Hæc sunt ergo mirabilia, quæ narrare incipit, scilicet vt factor temporum, tempus accipit, vt creator omnium, potestatem accipiat iudicandi.

Iudex est Christus vt homo.

Augusti.

Psal. 74.

1238 Liquefacta est terra, & omnes, qui habitant in ea, ego confirmaui columnas eius.

Hic ostendit secundum mirabile, scilicet quòd dignitas iudiciaria bonis applicatur. Vbi sciendum, quòd non solum sancti apostoli, sed etiam alij boni cum Christo sedebunt in iudicio ad iudicandum, licet diuersimodè, dicente Christo suis Apostolis. Vos, qui secuti estis me, sedebitis super sedes duodecim iudicantes duodecim tribus Israël. Quod non solum de Apostolis intelligendum est, sed de omnibus imitatoribus Christi, vt ostendit Greg. 10. moral. c. 30. dicens. Vos qui secuti estis me, &c. Duo denario numero quantitas vniuersitatis exprimitur: quia quisquis stimulo diuini amoris excitatus hic possessa reliquerit, illic proculdubio culmen iudiciariæ potestatis obtinebit, vt simul tunc iudex cum iudice veniat, qui consideratione iudicis sese spontanea paupertate castigat &c. Sic ergo in hoc numero duodenario iudicantium omnes intelliguntur, qui propter euangelium sua dimiserunt, & secuti sunt dominum. Vnde Augustinus ait. Ex hoc loco discimus cum suis discipulis iudicaturum Iesum, nec quoniam super duodecim sedes sessuros esse ait, solum hos duodecim homines cum ipso iudicaturos putare debemus. Duodenario quippè numero vniuersa quædam significata est iudicantium multitudo, propter duas partes numeri septenarij, quo significatur plerunque vniuersitas, quæ duæ partes, id est, tres, & quatuor, altera per alteram multiplicata duodecim faciunt. Alioquin tùm in locum Iudæ tradi-

Nota.

Matt. 19.

Greg. 10. moral. c. 30.

Iudicabunt omnes iusti Aug. 20. de ciuitate Dei.

Duodenarius sæpe.

toris Matthiam legimus ordinatum, Apostolus Paulus, qui plus omnibus laborauit, vbi ad iudicandum sedeat non habebit, qui profectò cum aliis sanctis ad numerum iudicum se pertinere demonstrat, cùm dicit. Nescitis, quia angelos iudicabimus? Hanc ergo dignitatem bonis concessam hic prædixit Psalm. dicens. *Liquefacta est terra &c.* Vbi per terram accipe omnes homines terram in habitantes, quorum columnæ fuerunt Apostoli & cæteri alij iusti, qui tamen à calore peccati omnes liquefacti sunt, vt puta Apostoli in Christi passione fugerunt, qui columnæ fidei principales erant. Et hoc notans, dicit. *Liquefacta est terra*, scilicet à stabilitate virtutis, & iustitiæ defluxit. Sed de qua terra loquatur, exponit cùm subdit. *Et omnes habitantes in ea*, & ponitur pro, id est, vt sit sensus. *Liquefacta est terra*, id est, omnes habitantes in terra. *Ego confirmaui columnas eius*, id est, dicit Christus. Ego, qui non sum nunc suppliciorum exactor, sed peccatorum donator, *confirmaui columnas eius*, id est, bonos, & prædestinatos, scilicet Apostolos, & cæteros iustos consummaui in fide per meam resurrectionem, confirmaui in charitate per spiritus sancti missionem, confirmaui in honore per iudiciariam mecum potestatem. Et nota hic, quod Apostoli etiam cæteri iusti per columnas significantur, quia septem donis spiritus sancti ditantur, quibus velut columnis septem ecclesia sustentatur. Vnde de domo ecclesiæ dicitur. Sapientia ædificauit sibi domum, excidit columnas septem. Vbi nota, quòd sacra scriptura septem materias columnarum diuersarum ostendit, per quas septem dona spiritus sancti quibus iusti fortificantur demonstrat. Prima columna est donum timoris, quo mens semper Deo humiliatur, quod figuratur in columna nubis, quæ à spiritu circunquaque mouetur faciliter, sic & humilitas impulsum spiritus sancti sequitur semper. Nec. 9. In columna nubis ductor eorum fuisti, scilicet iustorum. Secunda columna est donum pietatis, quæ per columnam auream figuratur. De qua Eccle. 26. Columnæ aureæ super bases argenteas. In auro enim ratione sui coloris, & valoris significatur pietas. Tertia columna est donum scientiæ, quæ per columnam argenteam denotatur, quia argentum ad modum scientiæ sonorum est, atque perlucidum Can. 5. Columnas eius fecit argenteas. Quarta columna est donum fortitudinis, quæ per columnam ferream figuratur. Hiere. 1. Dedi te in columnam ferream: per ferrum enim quod inter metalla fortius est, designatur fortitudo. Quinta columna est donum consilij, quod figuratur in columna fumi. De qua dicitur Iudicum 20. Viderunt columnam fumi de ciuitate conscendere. Fumus enim, qui ex sui natura semper sursum ascendit, & ad cœlum eleuatur, significat donum consilij, quo quis, omnibus mundi spretis, cælestis efficitur. Sexta columna est donum intellectus. Intellectus enim ad munditiam pertinet cordis, quia intellectus nullis obfuscatur immunditiis, quod figuratur in columna marmorea, quæ sordes retinere nescit, sed semper candida splendet. De qua Can. 5. Crura eius columnæ marmoreæ. Septima columna est donum sapientiæ, quod figuratur in columna pacis, & requiei, quia sapientia mentem quietat. De qua dicitur Eccle. 36. Adiutorium illi est, & columna, & requies. Istæ ergo sunt septem columnæ, quibus ecclesia Dei sustentatur

Sapien. 9.

Columna multiplex

Dona spiritus sancti per columnas significantur.

Fumus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

stentatur, & iusti omnes significantur. Ideo iusti columnarum nomine significantur, cùm hic dicitur. *Ego confirmaui columnas eius.*

1239 Dixi iniquis, nolite iniquè agere, & delinquentibus, nolite exaltare cornu.

Hìc consequenter ostendit malorum iniquitatem in iudicio fore inexcusabilem. Vbi notãdum quod quamuis lege naturali quilibet faciens malum, sciat se facere malum, vt deducit Gregor. 27. mora. cap. 18. Tamen quando peccator de peccato suo corrigitur & amouetur, tunc minus excusationem de peccato suo prætendere potest. Excusationem ergo aliquam prætendebant gentiles ante Christi incarnationem, quia ad eos neque propheta, neque alius, qui eos corriperet, fuerat missus, quia prophetæ in solo populo Iudæorum manebant, secundum illud psal. 147. Non fecit taliter omni nationi &c. Venit ergo Christus, apostolos per vniuersum mundum misit, qui peccatores corrigerent, & sic eis nullam excusationem de peccatis suis relinquerent. Et hoc est, quòd hic ostendit Psalmista, dicẽs. *Dixi iniquis &c.* Et duo facit. Quia peccatores primò admonet, vt peccare desistant. Secundò ne peccata excusent: ibi. *Nolite extollere.* Quantum ad primum dicit. *Dixi iniquis &c.* Loquitur enim illis, qui iam per peccatum ceciderunt, ne in peccato perseuerent. Quid autem dixerit, subdit. *Nolite iniquè agere*, id est, nolite in peccato perseuerare, sed surgite ad medicum. Malum enim est peccare, sed pessimum est, in peccato perseuerare. Et aduerte, quòd aliud est peccatum operis, aliud est peccatum cordis, vt ostendit Gregor. libr. 11. mora. ca. 23. dicens. Scelus in opere, delictum verò plerunque est in cogitatione. Vnde & per Psalmistam dicitur Psal. 18. Delicta quis intelligit? quia videlicet peccatum operis tanto citius cognoscitur, quanto extẽrius ostendit. Peccata verò cogitationis eo ad intelligendum difficilia sunt quo inuisibiliter perpetrantur. Peccata ergo operis reprimit, dicens. *Dixi iniquis, nolite iniquè agere.* Peccata verò cordis reprimit, dicẽs. *Et delinquentibus nolite exaltare cornu.* Per cornu enim ipsum peccatum cogitationis intelligitur, vt statim ostendã. Et sic exaltare cornu, est corde contra Deum superbire.

Gregor. Peccatum Delictum

1240 Nolite extollere in altum cornu vestrũ, nolite loqui aduersus Deum iniquitatem.

Hic admonentur peccatores, ne peccata excusent. In altum enim cornu extollit, qui commissum peccatum superbè defendit. Vnde glossa. Quasi enim cornu in altum erigit, qui peccata sua per alios excusare nititur, vt per diabolum, vel suos suasores, vel per necessitatem stellarum. Et quia tales excusantes peccata sua culpam in Deum nituntur inferre. Ideò hoc clarius exponens subdit. *Nolite loqui aduersus Deum iniquitatem.* Vbi glo. Aduersus Deum iniquitatem loquitur, qui se dicit iniustè pati, cùm nequiores prosperi sint, quod est dicere Deum iniustum. Vel aduersus Deum iniquitatem illi loquuntur, qui non sua culpa, sed necessitate stellarum dicunt se peccasse, vt Deo, non sibi imputetur. Nihil enim aliud est peccatum excusando defendere, nisi iniquitatem aduersus Deum loqui, & Deo peccati culpam imponere, vt ostendit Gregor. dicens. Hæc namque sunt verè humilitatis testimonia, iniquitatem suam cognoscere, & cognitam voce confessionis aperire, vt supra versiculo 553. Et ibidem adde, quod hic dicitur. Cúmque excusare peccatum voluit vir per mulierem, mulier per serpentem, auxerunt culpam, quam tueri conati sunt. Adam enim Deum tangens, quòd ipse peccati auctor extitit, qui mulierem fecit, & Eua culpam ad dominum referens, qui serpentem in paradiso posuisset. Qui enim ore fallentis diaboli audierant, eritis sicut dij, qui Deo esse similes in diuinitate nequiuerunt, ad erroris sui cumulum Deum facere sibi similem in culpa conati sunt. Hic autem moraliter notandum, quòd diuersa peccata in scriptura per cornu significantur. Et sic quia omne peccatum procedit à corde. Ideo per cornu intelige specialiter peccata interiora siue cordis. Nam cornu in scriptura significat ambitionem superborum, simulationem deceptorum, obstinationem reproborum, cupiditatem auarorum, voluptatem lasciuorum, transgressionem mandatorum. Primò cornu significat superbiam, quoniam sicut cornu in corpore animalis altiorem locum poscit, & cætera membra supergreditur, sic & superbia semper ad alta ascendere conatur, & cæteris eminere hominibus, & cætera procedere: vide in dictionario literam cornu.

Grog. 22. mor. 4. 13.

Matth. 5. cornu significat peccatum.

1241 Quia neque ab oriente, neque ab occidente, neque à desertis monti bus, quoniam Deus iudex est.

Hìc ostendit, quòd ipse Christus est vniuersalis omnium iudex, sic quod illius iudicium nullus effugere potest, cùm Deus sit immensus omnia replens, aliquo singulari loco non continetur, vt ab alio sit absens, & sic ad nullum locum potest esse fuga, vt eius euitetur iudicium. Vnde ad istum intellectum inducit hûc versiculum Gregor. dicens. Potestas enim diuini iudicij (quia vndique stringit) circulus dicitur & quia intra se omnia scindendo complectitur, falcis nomine significatur. In falce enim quicquid inciderit, intus cadit. Et quia potestas diuini iudicij nullatenus euitatur, intra enim ipsam sumus quolibet fugere conemur, rectè cùm venturus iudex ostenditur, falcem tenere perhibetur, quia cum potenter ad omnia obuiat, incidendo circundat se esse intra iudicij falcem: propheta conspexerat, cùm diceret. Si ascendero in cœlum, tu illic es: &, si descendero, in infernum, ades. Si sumpsero pennas meas diluculo, & habitauero in extremis maris, etenim illuc manus tua deducet me, & tenebit me dextera tua. Intra quandam falcem diuini iudicij se vidit, cum ex nullo se loco patere fugæ aditum posse cognouit, dicẽs. *Quia neque ab oriente, neque ab occidente, neque à desertis montibus*, subaudit, patet via fugiendi. Atque mox ipsam supernæ potentiæ omnimodam comprehensionem subdens, ait. *Quoniam Deus iudex est.* Ac si diceret. Fugiendi via vndique deest, quia ille iudicat, qui vbique est. Hæc ille. Quamuis enim in certo quodam

Christus omnium iudex.

Psal. 138.

dam loco fiet iudicium vltimum, scilicet in aëre contra montem Oliueti, ex quo ascendit dominus (vt ait magister) tamen potentia iudicis totum orbem occupabit: vt non sit in orbe locus, in quo quis latere possit. Propter quod dicit Apostolus. Omnes enim stabimus ante tribunal Christi. Gl. id est, ante iudicem Deum sedentem. Et hoc dicitur à simili. Tribunal enim est sedes iudicum, quæ in excelso loco locatur, vt iudex ab omnibus videatur, & ipse ex eminenti loco omnes valeat intueri. Ita Christus in iudicio quasi in tribunali sedebit: quia & ab omnibus videbitur, & ipse omniũ conscientias videbit, & omnium causas iudicabit. Et horum causam subdit, dicens. *Quoniam Deus iudex est*, id est, quoniam Christus, qui est iudex, est Deus. Deus autem vbique est, & omnia continet &c. Mysticè autem hoc exponit glo. dicens, quòd oriens sunt boni quibus oritur sol iustitiæ, scilicet, homines claritate cõspicui, occidens sunt, quibus occidit sol iustitiæ, id est, mali. Deserti montes sunt falsi prædicatores, qui locum montium vsurpant, sed à veritate Dei sunt deserti: quibus Deus præsens est, nõ ob merita, vt in bonis, quibus Deus præsens est per gratiam non modo per cognitionem. Est ergo sensus: Cur mala non faciatis, ratio est, quia Deus neque deest ab oriente, id est, à bonis, neque ab occidente, id est, à malis, neq; deest à desertis montibus, id est, à falsis prædicatoribus, quia omnibus generibus hominum præsens est Deus, & cognitor est. Quoniam Deus iudex est etiam eorum, quæ sunt in corde.

Magister l. 4. dist. 48. Rom. 14.

Oriuntur. Occidens Montes deserti.

1242 Hunc humiliat, & hunc exaltat, quia calix in manu domini vini meri plenus mixto.

Hic ostendit consequenter, quod Deus est iustus iudex. Et diuiditur in partes tres. Quia ostenditur primò, quòd per Christum omnes iustè iudicantur. Secundò quòd omnes piè admonentur, ibi, *Ego autem.* Tertiò omnia iustè terminãtur, ibi, *Et omnia.* Quantum ad primum sciẽdum, quòd diuina iustitia à se superbos repellit, & deprimit, sed humiles corde exaltat, Christo dicente. Omnis, qui se exaltat humiliabitur: & qui se humiliat exaltabitur. Quam iustitiam ante longè præuiderat Psalmista dicẽs, *Hunc humiliat*, scilicet, superbum. *Hunc exaltat*, scilicet, humilem. Vbi notandũ, quòd humiliatio est multiplex, similiter & exaltatio. Nã, vt ait Chrysostomus super Lucam. Humilitatis nomen est multiplex. Humilitas enim quandoque virtus est, iuxta illud. Cor contritum, & humiliatum Deus non despicies. Et est humilitas idẽ quòd ærumna siue pœna, iuxta illud Psalm. 142. Humiliauit in terra vitam meam. Similiter & est multiplex exaltatio, scilicet præsumptionis: qua diabolus superbus volnit exaltare seipsum. Esa. 14. Super astra cœli exaltabo solium meum. Et est quædam exaltatio præmiationis. Psalm. 36. Expecta dominum, & exaltabit te, vt hæreditate capias terram. Nunc ad propositum hunc humiliat, hunc scilicet, qui præsumptuosè seipsum extollit, humiliat Deus pœnis, & ærumnis. Et illum, qui se virtuosè humiliat, exaltat præmiis, & honoribus, quia vt dicitur Iob 5. Ponit homiles in sublime. Quod exponens Gregor. dicit, In sublimi homiles ponuntur: quia ij, qui nunc pro Dei amore despecti sunt, postea cum Deo iudices veniunt. Vnde autem veniat talis humilitas, & exaltatio, ostendit, cum subdit. *Quia calix in manu domini vini meri plenus mixto.* Vbi notandum, quòd per calicem significatur lex diuina, quæ ideo calix dicitur, quia inde Deus suos fideles potat, iuxta illud Eccl. 15. Aqua sapientiæ salutaris potabit illum. Hic autem calix legis diuinæ continet vinum merum, & etiam mixtum, id est, feces. Per vinum merum, quod cor lætificat iuxta illud Psalm. 103. Vinum lætificet cor: intellige præmium æternum, iustis debitum. Iudic. 9. Vinum, id est, præmium æternum, lætificat Deum, & homines. Per vinum autem mixtum, & non deputatum, scilicet per feces, intellige pœnã malis debitam. Apoc. 14. Si quis adorauerit bestiam, bibet de vino iræ furoris Dei. Est ergo sensus: quia *calix in manu domini*, id est, sacra scriptura, *plenus vini meri*, id est, declarans premiũ æternum iustis debitum & plenus *mixto vino*, id est, declarans pœnam malis debitam. Iste ergo calix Dei *in manu domini*, id est, in operibus domini: quia scilicet sic dabit iustis præmium, & malis supplicium: vt prædicit scriptura sacra. Vel aliter totum *hunc humiliat, hũc exaltat*: hic duos populos intelligit, scilicet Iudæum, & gẽtilem. Christus ergo veniẽs. *Hunc humiliat*, scilicet, populum Iudaicum, quia in Christũ noluit credere, aliis nationibus subiicit. *Hunc exaltat*, scilicet populum gentilem, qui Christum recepit: quia in cognitione legis diuinæ, & veritatis fuit exaltatus, *quia calix in manu domini*, scilicet scriptura sacra, quę plena est vino mero, & mixto. Vbi notandum, quòd tota scriptura in duas partes diuiditur, scilicet in antiquum, & nouum testamentum. Antiquum testamentum erat quasi quædam figura significans rem noui testamẽti, scilicet ipsum Christum, & legem nouam, vt deducit Gregor. super Ezech. parte 1. Vnde illa sacrificia carnalia erant quasi feces ab illis figuris, Iudæis ergo, quibus remansit vetus testamentum, & illæ figuræ carnales, remansit vinum mixtum, sed gentilibus conuersis, qui Christum, & eius legem recipiunt, datur vinum merum. Ecce ergo quomodo humiliat Iudæos, verum legis intellectum auferens ab eis. Ecce quomodo exaltat gentiles, vinum merum dans eis, scilicet cognitionem Christi, & nouæ legis. Et istum intellectum videtur sequens versus confirmare, dicens.

Humilitas. Exaltatio. Chrysost.

Luca 18.

Gregor. 6. mor. c. 8.

Calix. scriptura.

Vini meri & mixti.

1243 Et inclinauit ex hoc in hoc, veruntamen fex eius non est exinanita, bibent omnes peccatores terræ.

Veruntamen fex eius: vt sit sensus. *Et inclinauit*, scilicet dominus hunc calicem scripturæ, *ex hoc* id est, à Iudaico populo, *in hoc*, id est in gentilem populum, in quem spiritualis sensus scripturæ eliquatus est. Et per hoc patet quomodo humiliat populum Iudaicum, & exaltat gentilem. Vnde sequitur. *Veruntamen fex eius non est exinanita*, scilicet, figuræ legis antiquæ non cessauerunt, scilicet à Iudæis: quia carnalia sacramẽta apud eos remãserũt, quia dicunt in illis figurata, scilicet Christum, & legẽ eius nõdum aduenisse. Vnde de isto calice scripturæ subdit. *Bibent ex eo omnes peccatores terræ.* Vbi sciendum, quòd peccatores sunt duplices scilicet superbi, qui regem suum, scilicet Christum negãt: alij peccatores humiles, scilicet, gentiles cõuersi, q regi suo Christo per fidem se humiliter subiiciunt.

Bibere.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Omnes ergo bibunt ex isto calice scripturæ, sed differenter: quia peccatores humiles bibunt vinum merum calicis, recipiendo Christum, & eius legem, sed peccatores superbi, scilicet Iudei bibũt feces, scilicet antiquas figuras de Christo retinentes, & sacrificia carnalia, quorum significata adhuc impleta non credunt. Vel aliter iuxta primam expositionem versiculi præcedentis, si per vinum merum intelligatur præmium bonis debitum, & per vinum mixtum supplicium debitum peccatoribus: tunc est sensus. *Bibent ex eo omnes peccatores terræ*, id est, ex vino mixto: quia omnes peccatores punientur æternaliter, & nõ solum in præsenti vita, quia per pœnas vitæ præsentis non exinanitur fex, id est, non terminatur pœna debita malis: quia vt dicitur Psalm. 10. Pluet super peccatores laqueos ignis, sulphur, & spiritus procellarum pars calicis eorum, boni autem inebriabuntur ab vbertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos.

1244 Ego autem annunciabo in sæculum cantabo Deo Iacob.

Hic omnes piè admonentur. Deus enim volens omnes homines saluos fieri voluntate, scilicet, signi, omnes semper admonet, vt opera iustitiæ faciant: per quę vinum merum æterni præmij percipere queant, vt ostendit Gregor. in homil. dicens, Ad erudiẽdam autem dominus plebem suam, nullo tempore destitit Deus operarios mittere: quia *Greg. in ho. Matt. 20.* & prius per patres: postmodum per legis doctores, deinde per prophetas: ad extremum verò per Apostolos vineæ, id est, ecclesiæ cultum debitum annunciauit. Vel dicat Christus. *Ego autem annunciabo in sæculum*, id est, quandiu sæculum erit, annunciabo per meos & pœnam malis debitam, & gloriam bonis. *Vel annunciabo in sæculum*, scilicet quæ de Christo sunt credẽda. Vnde circa hoc no-
Annunciare. tandum, quòd de Christo sacra scriptura sex nobis annunciat. Primò annunciat eius incarnationem, qua scilicet verbum caro factum est. Et hanc annunciat angelus. Lucæ primo. Vnde de ista annunciatione facta per angelum dicitur. Qui habet pennas, annunciabit sententiam. Angelus enim pennas habere dicitur, propter suam agilitatem, cum non grauetur corpore. Quę autem maior potest esse sententia, quam annunciare mundo verbum carnem factum. Vnde ille angelus annunciãs
Eccle. 10. Marię rectè poterat dicere mundo illud Esaię 42. Noua ego annuncio, antequam oriantur, & vobis audita faciam. Sed quod nouum tunc annunciauit angelus mundo, declaratur Hiere. 31. Nouum inquit faciet dominus super terram, mulier circundabit virum. De istis, quæ de Christo sunt annunciata, vide supra versic. 657. Sequitur. *Cantabo Deo Iacob.* Quid enim est cantare Deo Iacob, nisi pura mente, & iocunda Deo de eius beneficiis gratias
Cantare Deo quid est. agere? Vbi nota, quòd inter omnes actus humanos cantare requirit lætitiam, & organorum debitam dispositionem: vt ostendit Gregor. dicens, Quili-
Gre. 1. mo. epistol. 5. bet peritus cãtandi artifex, artem cantandi explere non valet, nisi ad hanc sibi instrumenta exterior a concordent, quia nimirum canticum, quod docta manus imperat, quassata organa propriè non sonant, nec artem flatus exprimit si scissa rimis fistula stridet. Vt ergo Dei beneficia recolendo, ei-

A dem canticum resonare valeamus, oportet quòd cum debita exaltationis lætitia fiat. Propter quod dicit Psalmista. Iubilate Deo omnis terra, cantate, & exultate, & psallite. Vbi considera triplicem lætitiam pro beneficiis Dei reddendo canticũ nobis necessariam. Primò est lætitia mentis interioris, quæ notatur, cum dicitur. Iubilate Deo. Iubilum namque secundum Grego. dicitur ineffabile gau-
Greg. 21. mor. c. 8. dium, quod mente concipitur, quod nec absconditi potest, nec sermonibus aperiri, quod quamuis quibusdam motibus prodatur &c. vide in dictionario, litera canere. Sic ergo pro beneficiis per Christum nobis exhibitis reddẽdo Deo gratias, nostrum quilibet dicat. *Cantabo Deo Iacob.* Ad quod nos exhor-
Ad ephes. 5. B tans Apostolus, dicit, Impleamini spiritu sancto, cãtantes, & psallentes domino in cordibus vestris.

Et omnia cornua peccatorum confringam, & exaltabũtur cornua iusti. 1245

Hic concludit conclusionem principalem, scilicet, quomodo per Christum iustum iudicem peccatores damnabuntur, & iusti glorificabuntur. Vbi nota, quòd per cornua in scriptura sacra duo principaliter significãtur, scilicet malorum superbia, & iustorum virtus, & innocentia. De cornu iniquitatis, & superbiæ, vide suprà versic. 1240. De cornu verò virtutis notandum, quòd virtutes quibus effi-
C cimur iusti, in scriptura cornua vocantur, quia sicut cornua animalia defendunt, & ornant: sic & virtutes homines iustos, & maxime tres virtutes per cornua designantur. Primò per cornua significatur virtus humilitatis, & reuerẽtię. Cornua enim animalis semper circa terram aliqualiter inclinãtur. Sic & humilitas mentem declinat ad ima. Vnde de cornu humilitatis dicitur Psalm. 111. Iustitia eius manet in sęculum sæculi, cornu eius exaltabitur in gloria. Vbi ad literam loquitur de homine humili. Vnde ibidem ait glossa. Iustitia eius manet in sæculum sæculi, scilicet, eleemosyna, quæ Deo datur, quia Deo custode nihil petit. *Et cornu eius,*
D id est, humilitas, quæ à superbis contemnitur, exaltabitur in gloria. Quare? quia hic humilis fuit, ibi potestatem habebit. Secundo cornu significatur virtus pietatis, & misericordię. Antiquitus enim in cornibus portabãt oleum, ad inungendum reges, vt per hoc ostenderetur, quòd in eis virtus pietatis vigere deberet. In oleo enim suaui, & linitiuo doloris ipsa signatur pietas. Vnde 1. Regũ 16. dicitur. Tulit Samuel cornu olei, & vnxit Dauid in medio fratrum eius: & per istam vnctionem Dauid totus clemẽs, & pius fuit effectus Psal. 131. Memẽto, domine, Dauid, & omnis mansuetudinis eius. Tertiò in cornu significatur virtus castitatis, & munditiæ. Cornu enim ex carne nascitur, à carne tamen ma-
E net nudatus. Sed ossa à carne quidem originẽ habent, & carne manẽt operta. Ideo per ossa figurantur in carne viuẽtes carnaliter. Sed per cornua homines casti in carne viuentes, sed præter carnem. In cuius figurã facies Moysi cornuta apparuit populo. Exo. 34. Moyses enim, qui assumptus ex aqua interpretatur, significat castos homines, quoniam per aquam ipsa luxuria fluxibilis designatur. Vnde *Apoc. 17.* & Ioanni dictum fuit. Veni & ostendam tibi damnationem meretricis magnæ, quæ sedet super aquas multas. Si ergo per aquam significatur luxuria, quis proprie dicitur Moyses, id est, assumptus

Cornua multiplex scitur peccati & virtutum.

ex

ex aqua, nisi quilibet homo castus à voluptate luxuriæ separatus? Sic ergo per cornu aliquando figuratur peccatorum nequitia aliquando bonorum iustitia. Vnde & de vtroque cornu hic loquitur Psalm. Primò de cornibus vitiorum, dicens. *Et omnia cornua peccatorum confringam*, quasi dicat, secundum glos. quamuis peccatores hic eleuentur & nolint hic per humilitatem frangi, in fine tamẽ, id est, in iudicio confringentur per damnationem ęternam. De iustis autem dicit. *Et exaltabuntur cornua iusti*, id est, virtutes iustorum, quæ hic depressæ videntur, exaltabuntur in iudicio, id est, præmiabuntur. Sic enim de iustis dicit psal. 148. Confessio eius super cœlum, & terram, & exaltabit cornu populi sui.

PSALM. LXXV.

1246 NOtus in Iudæa Deus in Israël magnum nomen eius.

Iste psalmus talem habet titulum. *In finem in carminibus canticum ad Assyrios psalm. Asaph.* Ad cuius notitiam sciendum, quòd istum psalmum fecit Asaph prænidens superbiam Sennacherib Regis Assyriorum, contra regem Iudæorum confidentis in multitudine exercitus sui: qui tamen miraculosè per angelum domini fuit fugatus. Nam vt habetur 4.
C Reg. 19. Sennacherib rex Assyriorum venit contra Hierusalem, regnante Ezechia rege. Misit autem ad Ezechiam regem, dicens. Non te seducat Deus tuus, in quo habes fiduciam: neque dicas. Non tradetur Hierusalem in manu regis Assyriorum. Tu enim ipse audisti, quæ fecerunt reges Assyriorum vniuersis terris, quomodo vastauerunt eas. Nunquid tu solus poteris liberari? Nunquid liberauerunt dij gentium singulos, quos vastauerunt patres mei? Cum autem audisset Ezechias sermones istos, deuotè orauit dominum, vt ipsum saluaret de manu Sennacherib regis Assyriorum. Dominus exaudiuit illum. Vnde illa nocte misit Deus angelum suum in castris regis Assyriorum, & percussit ex
D exercitu regis Assyriorum centum, & octuaginta quinque millia. Cumque surrexisset Sennacherib rex, vidit omnia corpora mortuorũ exercitus sui, & statim territus, recessit ad regnum suum, & mansit in Niniue, & ibi interfectus fuit à filiis suis. Istã ergo miraculosam victoriam populi Iudæorũ contra Sennacherib regem Assyriorum prænidens Asaph spiritu prophetico, fecit istum Psalmum, vt omnes moneret in omni aduersitate spem suam in domino Deo ponere. Est ergo sensus tituli. Iste psalmus, quem fecit Asaph in huẽ, scilicet in Christum nos dirigit, & est *in carminibus*, id est in laudibus de victoria à Deo data Iudæis: & est *canticum*: quia gratias agit Deo de victoria data. Et est iste psalmus *ad Assyrios*, id est contra Assyrios: quia agit de percussione ipsorum à Deo factą miraculosè. Intentionem mouet ad confidendum in Deo in omni aduersitate constitutis. Sic ergo primò declarabo sensum literalem, secundò propheticũ. Quãtum ergo ad sensum literalem sciendũ, quòd psalmus iste diuiditur in tres partes, quia describitur regni Iudææ conditio. Secundò Sennacherib de-
iectio, ibi, *Confregit*. Tertiò gratiarũ actio, ibi. Quoniam cogitatio hominis, &c. Dicvt Nic. de Ly. Quantum vero ad sensum propheticum sciẽdum,

A quòd Psalmus iste agit de Christi gratia, & de Iudæorum ingratitudine & malitia. Et sic diuiditur in tres partes, quia primò cõfundit Iudæorum vanam gloriam. Secundò ostendit Christi veram gratiam, ibi, *Illuminans*. Tertiò consurgit ad gratiarum actionem debitam, ibi. *Quoniam cogitatio*. Quãtum ergo ad primum volens confutare Iudæorum gloriam, quam sibi vsurpãt ex nomine, tria facit, quoniam ostendit primò, qui sunt veri Iudæi quibus notus est Deus. Secundò quòd in veris Iudeis habitat Christus, ibi. *Et factus est in pace*. Tertiò quòd omnia mala à veris Iudæis remouet Christus, ibi, *Confregit*. Quantum ad primum sciendum quòd Psalm. hic vult ostendere, quòd gloria Iudæorum, qua se iactant populum esse Dei, & legem Dei habere, est nulla: quia illi nõ sunt veri Iudæi. Vt enim
B ostendit Apostolus Rom. 2. Duplices sunt Iudæi, scilicet, in manifesto, & in occulto, id est, carne, & spiritu. Carne enim dicuntur Iudæi, qui carnaliter nati sunt de tribu Iuda, qui fuit vnus ex filiis Iacob. Sed spiritu, & in occulto Iudæi sunt, qui rem per nomen significatam conseruant. Nam Iudas interpretatur confitens. Illi ergo non sunt veri Iudæi, qui Christum regem non confitentur. Illi autẽ sunt veri Iudæi, qui Christum verum regem confitentur. Vnde dicit glo. ad Rom. 2. Bene potest fieri Iudæus gentilis & gentilis Iudæus. Vnde verus Iudæus non est, qui solum Iudæus est nomine & natione, vel qui solum labiis cõfitetur, sed corde est
C remotus. Iudæus enim interpretatur confitẽs. Qui ergo verè credit & rectè confitetur, verè Iudæus est. Vnde contra istos, carne Iudæos arguit sic Magister hic in glos. dicens, De tribu fola Iuda reges erant Iudæorum. Vnde benedicens Iacob filius *Gen. 49.* suis, ait, Non deficiet princeps de Iuda, nec dux de femore eius, donec veniat, qui mittendus est. Et ab hac tribu omnes Iudæi dicũtur. De qua etiã venit dominus noster Iesus Christus. Iudæi autem Cæsarem cõfessi sunt regem ipsorum qui non erat de tribu Iuda, & non Christum. Ergo iam qui amplius non sunt appellandi Iudæi: itaque euersum est regnum Iudęorum, quia noluerunt cognoscere verum regem Iudæorum. Abdicauerunt se ab isto nomine, cum dixerunt. Non habemus regem nisi Cæsarem. Si enim non habent Regem nisi Cæsarem, defecit iam princeps de Iuda: venit ergo ille qui promissus est. Illi ergo verius Iudæi sunt, qui Christum de Iuda natum verum regem credunt. Ex isto ergo vult arguere Psalmista quòd Iudæi carne falsò gloriantur de hoc nomine, dicens, *Notus in Iudæa Deus*: arguens. Si enim veri Iudæi essẽt, tunc in vobis notus est Deus: quòd si non est in vobis notus, tunc non estis veri Iudæi. Sed in vobis non est notus Deus, quia Cæsarem gentilem confessi estis, dicentes. Non habemus regem nisi Cæsarem, & Christum negastis de tribu Iuda natum. Et eodem modo vult ostendere, quòd illi, qui sunt Iudæi sola carne, non debẽt dici viri Israëlitę: quia illi non sunt veri Israëlitæ, in quibus non est magnum nomen domini, patet: quia *in Israel est magnum nomen eius*, patet et iam, quia Israël interpretatur videns Deum. Sed nomen domini non est magnum in illis, quia ipsum dominum regem negauerunt, & Cæsarẽ sibi regem elegerunt. Ex quibus omnibus vult Psalmista cõcludere, quòd gentiles ad fidem Christi conuersi veri Iudei & Israëlitæ debent nuncupari, & nõ illi, qui solum de tribu Iuda sunt carnaliter nati.

Iudæus quis proprie dicatur.

Gloss.

Universidad de Deusto
Biblioteca

1247 Et factus est in pace locus eius, & habitatio eius in Sion.

Hic ostendit quòd in veris Iudæis habitat Christus. Vbi notandum, quòd pax est duplex, scilicet exterior, & interior. Exteriorem pacem plus habent peccatores quam iusti, qui semper aduersis impetuntur, sed interiorem, quæ stat in puritate conscientiæ, quæ peccatorum remorsum non habet, habent iusti, & non peccatores. De qua dominus dicebat suis Apostolis. Pacem meam do vobis &c. Hæc autem pax stat in duobus (vt ait Augustinus super Ioan.) scilicet, vt hostem vincamus, & vt nos adinuicem diligamus. Tales autem pacificos inhabitat Christus. Psal. 21. Tu autem in sancto habitas &c. Consimiliter nunc ait. *In pace factus es locus eius.* Locus enim Christi est cor hominis pacifici. Quæ autem conturbent cor nostrum, ne ista pace fruatur, ostendit Hugo de sancto Victore, dicens, Quatuor sunt, quæ in nobis pacis quietem frangunt, scilicet hostis, seruus, vxor, & vicinus. Hostis est diabolus, seruus mundus, vxor caro, vicinus quilibet proximus. Cum ergo diabolus eiicitur, mundus subiicitur, caro affligitur, proximus diligitur, quid aliud agitur, nisi quod pax in nobis ex omni parte stabilitur? Sic ergo ille veram pacem habet in corde, quem nõ conturbat memoria præteritorum delictorum, quem non inquietat desiderium futurorum, qui non frangitur aduersis, neque prosperis eleuatur. Et talem pacificum inhabitat Christus. De quo dicitur. *In pace factus est locus eius.* Sequitur. *Et habitatio eius in Sion.* Vbi aduerte, quòd aliter Christus locum habet in nobis, & aliter habitationem, quoniam locum habet in illis, in quibus est per gratiam, sed habitationem in sanctis, in quibus est per gloriam. Nam quòd propriè non habiter in hominibus, in quibus est per gratiam apparet ex verbis Christi, dicentis iustis, Si quis diligit me &c. Ioan. 14. Sequitur. Ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus. Ecce quòd iam in illis erat per gratiam, quia diligentibus se loquitur, in quibus tamen nondum habitabat per gloriam, ideo de futuro dicit. Ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus. Licet etiã modo communiori habitet in omnibus, in quibus est per gratiam. Hoc ergo insinuans dicit. *Et habitatio eius in Sion.* Sion namq; specula interpretatur: & significat gloriam æternam, in qua beati facie ad faciem Deum speculantur. Propter quod dicitur Psal. 83. Ibunt de virtute in virtutem: videbitur Deus deorũ in Sion. Sic enim speciali modo habitat Deus in beatis. Apoc. 21. Ecce tabernaculum Dei cum hominibus, & habitabit cum illis, & erit illorum Deus. Aliqui autem exponunt istum versum de sepultura Christi, quia à principio natiuitatis suæ semper Christus persecutiones fuit passus vsque ad mortem. Sed post mortem, sepultus in pace requieuit.

Pax.

Ioan. 14.

Hugo. Pax frãgitur à multis

Habitatio Christi.

Ioan. 14.

1248 Ibi confregit potentias, arcum scutum, & gladium, & bellum.

Hic ostendit, quòd à veris Iudæis Christus omnia mala remouet, quia ipsos verè pacificat in gloriam. Multa enim mala in hoc mundo patimur, quæ in patria verè tolluntur. Et hoc est, quod dicit. *Ibi*, scilicet in Sion & in gloria *confregit potentias, &c.* Et quas potẽtias, ostendit subdens. *Arcum, scutum, gladium, & bellum.* Per arcum, qui ferit occultè, intellige dolos. Per scutum quo protegimur, intellige omne illud p quod superbi sua vitia operire conantur. Per gladium omnis rebellio contra Deum. Per bellum, peccatorum excusatio, qua cõtra Deum bellamus. *Ibi* ergo. i. in Sion gloriæ omnia ista remouentur: quia ibi hæc omnia desinunt. Vel aliter. Per arcum intellige peccatum luxuriæ. Per scutum peccatũ obstinationis, & superbiæ. Per gladium peccatum auaritiæ. Per bellũ verò rebellionem carnis ad animã. de quibus vide suprà versic. 763. Aliter istum versum exponit Gregor. ostẽdens, quòd omnia etiam ista in præsenti vita confringuntur. Vnde ait, Ibi confregit cornua, secundum aliam translationem, arcum, &c. In cornibus elatio superborum, in arcu insidiæ longè ferientiũ: in scuto obstinata duritia defensionum, in gladio vicina percussio, in bello verò ipsa contra dominũ mentis motio designatur. Quod nimirum totũ in sancta ecclesia confringitur, dum mentes Deo resistentium supposito iugo humilitatis edomantur. Hinc rursum per eundem Psalmistam dicitur, Arcum conteret, & confringet arma, & scuta combret igni. Arcum enim dominus conterit, cum occulta insidiantium machinamenta dissoluit. Arma confringit, cum ea, quæ contra se erecta fuerãt, patrocinia humana comminuit. Scuta ergo comburit, cum peccant ũ mentes obstinata se duritia defendentes, ad pœnitentiã, & confessionis ardorem spiritussancti calore succendit.

Gregor. 33. mor. c. 29.

Psal. 45.

1249 Illuminans tu mirabiliter à montibus æternis, turbati sunt omnes insipientes corde.

Hic consequenter ostendit Christi veram gratiam, & potentiam. Et primò ostendit erga nos Christi gratiam, & benignitatem. Secundò circa malos iudiciariam Christi potestatem, ibi. *Tu terribilis es.* Circa primum gratiam Christi ostendit in tribus. Primò: quia per fidem mentes illuminat. Secundò: quia per exemplum auaros reuocat, ibi. *Dormierunt.* Tertiò, quia increpando superbos humiliat, ibi. *Ab increpatione.* Quantum ad primum sciendum, quòd Christus mundum per Apostolos suos, & alios prædicatores illuminauit, qui fidem Christi prædicando docuerunt, & miraculis confirmauerunt: quòd præuidens Psalmista, dicit. *Illuminans tu mirabiliter, &c.* Per montes enim intellige sanctos Apostolos, & prædicatores propter vitæ altitudinem, & quia non ima, sed summa prædicabant, vt dictum est suprà versicu. 1016. & 1170. Per quos Deus mundum illuminauit, quia ipsorum prædicatoribus gentes conuertit ad fidem. Qui prædicatores, & Apostoli dicuntur montes æterni, quia ipsorum non terminatur beatitudo, & quia Deus per eosdem mundo vitam promisit æternam. Illuminat autem mundum per ipsos mirabiliter: quia non solum prædicatione, sed etiam per miraculorũ operationem. Et hoc est quod dicit, *Illuminans tu mirabiliter*, id est, per mirabilia per manus tuorum Apostolorum & prædicatorum facta, quia gentilium corda ipsi non tantum verbis, quantum signis conuertebant.

Montes sunt prædicatores.

Illuminat Deus mundum.

Et

Et ne virtutem huius illuminationis cordium quis attribuat Apostolis & prædicatoribus notanter dicit. *Illuminatio tu mirabiliter*, quasi dicat, Non montes ipsi illuminant, sed tu per montes: sicut manus propriè non scribit, sed intelligens per manum, sic homo non docet alium nec illuminat, sed Deus per hominem. vide supra versi. 353. Verum quia ad prædicationem Apostolorum non omnes fuerunt illuminati, sed quidam rebelles & obstinati permanserunt, quia electi crediderunt, reprobi non, sicut dicitur Act. 13. Crediderunt quotquot præordinati erant ad vitam æternam, ideo de illis qui nõ crediderunt, subditur, quòd ad prædicationem Apostolorum, *turbati sunt omnes insipientes corde*, vt homines multi carnales desideria mundi sequentes, turbati sunt, audientes quòd aliam vitam futuram diligere debemus, & calcare præsentem. Sic ergo continuatur præsens versus ad præcedentem: quia dictum est Christus confringet potentias, arcum, scutum, &c. nunc ostendit quomodo: quia *illuminans tu mirabiliter*, &c. Istum versiculum exponit Grego. inducens quòd Deus non illuminat ad sequelam virtutum sanctorum exemplis, qui montes dicuntur æterni. Vnde sic ait, In Psalmo scribitur. *Illuminans tu mirabiliter à montibus æternis.* Qui enim orientem solem contemplari non valet, irradiatos montes conspicit, & quasi sol ortus sit deprehendit. Ex æternis ergo montibus Deus nos illuminat: quia per admiratam vitam patrum præcedentium radio nos suæ claritatis illustrat. Ecce in studio deuotionis dominicæ & charitatis accendimur, sed in hac deuotione atque charitate melius horum montium contemplatione formamur. Quis enim deuotior Petro? quis charior Ioanne? Ille per deuotionem fluida maris dorsa calcare non timuit, iste per amorem in ipso auctoris nostri pectore quieuit. Et qui ad corporalis pœnæ recreationem venerat, spirituale pabulum de sinu redemptoris sumpsit. Sed quia signari per montes Prophetas diximus, necesse est vt adhuc ad mediũ superiorum patrum exempla deducamus. Ecce cum præceptis cœlestibus subdi per obedientiam cupimus, consideratis antiquorum patrum vestigiis iuuamur. Quid enim Abraham obedientius, qui ad vnam vocem dominicam cognatos, & patriam deseruit, & pro adipiscenda æterna hæreditate ipsum ferire non trepidauit, quem senex iam & penè moriturus acceperat hæredem? Cum patientiæ apprehendere virtutem conamur, præcedentium montium exempla conspicimus. Quid enim Isaac patientius, qui ligna portat, & de holocausto interrogat, atque post paululum ligatur & non loquitur, aræ superponitur & non reluctatur? Quid ergo isto viro patientius dici poterit, qui quasi ad solatium ducitur & requiritur, adferiendum ligatur, & conticescit, oblatus in holocaustum tacet? Cùm autem accingi ad laborum tolerantiam nitimur, exemplis præcedentium montium informamur. Quid enim Iacob laboriosius, qui apud Labam tam longo tempore propinquus iure cognationis opera exercuit seruitutis, & vicem obsecutus est famuli, vt perfrueretur præmiis hæredis. Cum arcem continentiæ & castitatis ascendere nitimur, exemplis præcedentium montium subleuamur. Quid Ioseph castius, qui ad desiderium petulantis dominæ iugo luxuriæ premi non potuit, etiam captiuus. Et quidem hominibus seruus extitit, sed contra dominantem nequitiam & in seruitio liber fuit? Cum mansuetudine repleri cupimus, præcedentium patrum exemplis adiuuamur. Quid enim Moyse mansuetius, qui commissi sibi populi seditionem tollerat, & tamen irascentem dominũ pro eisdem suis persecutoribus orat, seq; pro illis diuino furori obiicit, quia in sancto eius pectore etiam in persecutione charitas ignescit? Cum contra aduersa mundi formare nos mentis constantia nitimur, præcedentium patrum consideratione fulcimur. Quid enim Iosue constantius, qui ad explorandam qualitatem gentium missus, nec proceritatis magnitudinem, nec numerositatis multitudinem expauit? Vnde & easdem gentes quas explorando non timuit, etiam prœliando prostrauit? Cum benignitatis culmen apprehendere conamur, præcedentium patrum exẽplis instruimur. Quid enim Samuele benignius, qui de principatu regendi populi delectus, successorem sibi humiliter requirit, inuentúmque vngit in regem, vnctum mox tollerat percussorem à quo, nec moriatur trepidat, & tamen ne ei dominus irascatur rogat. Ipse quoque cum mitteretur, ait, Audiet Saul, & interficiet me. Et ei per semetipsam veritas dicit. Quousque tu luges Saulem, cum ego abiecerim eum? Quid ergo viro isto benignius dici potest, qui & hunc non vult diuinitus percuti, à quo formidat occidi? Cum ad pietatis atque humilitatis celsitudinem tendimus, præcedentium exemplis illuminamur. Quid enim Dauid misericordius, quid humilius dici potest, qui à rege reprobo pro victoriis contumelias recepit, qui de manu hostili Israëliticam gentem fortis eripuit, & tamen ipse ne moriatur, quasi debilis fugit? Qui & se electum diuino iudicio, & persecutorem suum reprobum agnoscit, & tamen eidem persecutori suo crebro satisfactionis humilitate se subiecit, qui persecutoris lanceam tollit, oram chlamydis detruncat, atque ad cacumen montis protinus properat, & vno eodémque tempore quia occidendi potestatem habuerit ostendit, & ne occidatur rogat. Quia ergo in cunctis quæ spiritualiter appetimus, exemplis præcedentium patrum illuminamur, benè de his montibus dicitur, *Illuminans tu mirabiliter à montibus æternis, &c.* Sed quia bonis aliorum exemplis multorum vitia denudantur: quia contraria comparata magis elucescunt, hinc est quòd vnde aliqui illuminantur ad virtutem, inde alij ad odium excitantur & iram. Vnde subditur, *Turbati sunt omnes insipientes corde.*

Turbatio.

Exemplis hominum accedimus ad virtutes.

Abrahã exẽplum obedientiæ.

Isaac exẽplũ patientiæ.

Iacob exẽplũ tollerãtiæ.

Ioseph exẽplũ castitatis.

Moyses exemplo mansuetudinis.

Ioſue exẽplum constantiæ.

Samuel exẽplũ benignitatis.

Dauid exẽplo humilitatis.

1250 Dormierunt somnum suum, & nihil inuenerunt omnes viri diuitiarum in manibus suis.

Hic consequenter per exemplum auaros reuocat. Vbi notandum, quòd vita præsens quædam dormitio dicitur ipsis peccatoribus: quia licet vigilent corpore, anima tamen ipsorum dormit, sic e contra iusti corpore dormiunt, sed anima vigilat. Sic enim ecclesia, in persona omnium iustorum. d. Ego dormio, & cor meum vigilat. Peccator ergo qui secundum animam in præsenti dormit, vigilat in morte: quia tunc eius anima videre cogitur, quæ hic videre nolebat. Psalmista ergo auaros ad pœ-

Canon. 5.

Auaros.

Universidad de Deusto
Biblioteca

nitentiam prouocare volens, adducit exemplum A ris. Et attende secundum glos. tremendam rem, *Increpatio.*
quę sunt dormientes corporaliter, pauperes quandoque somniat se multas habere diuitias, sed cum euigilant, vacuos se reperiunt. Sic est de auaris, quia in præsenti dormientes se diuites putant, sed
Diuitiæ. cum per mortem euigilauerint, nihil se habere reperiunt, De quibus nunc dicit. *Dormierunt somnum suum.* Vbi glo. Auari enim hic dormientes somniant se multos thesauros habere, sed cum euigilant, nihil inueniunt. *Viri diuitiarum in manibus suis.* Et attende quod ait. *Viri diuitiarum*, scilicet subditi diuitiis, non dicit habentes diuitias. Multi enim habent qui non amant. Vnde istum versum ad
Greg. 18. mor. c. 9. propositum exponens Greg. super illo verbo Iob 27. Diues cum dormierit, nihil secum auferet, dicit. Huic nimirum sententiæ Psalmista concordans, dicit. *Dormierunt somnum suum, & nihil inuenerunt omnes viri diuitiarum in manibus suis.* Vt enim in sua mana diuites post mortem suam quicquid inueniant, eis ante mortem dicitur, diuitias suas in quorum manibus ponant, &c. vide supra versiculo 1203. Vnde de istis auaris, diuitibus dicitur Psalm. 48. Et relinquent alienis diuitias suas, & sepulchra eorum domus illorum in æternum, vide ibi.

1251 Ab increpatione tua Deus Iacob, dormitauerunt, qui ascenderunt equos.

Hic superbos increpando humiliat. Vbi sciendum quòd secundum quòd ait Greg. Equi nomi-
Greg. 31. mor. c. 18. ne in scriptura multa significantur. Equi nomine aliquando lubrica vita prauorum, aliquando dignitas vel superbia tẽporalis, aliquando hoc ipsum
Equus significat multa. præsens seculum, aliquando præparatio rectæ intentionis, aliquando sanctus prædicator exprimitur. Equi enim nomine lubrica vita prauorum designatur, sicut scriptum est. Nolite fieri sicut equus & mulus. Et sicut per prophetam alium dicitur. Equi amatores in fœminas & emissarij fa-
Psal. 31. Hiere. 5. cti sunt vnusquisque ad vxorem proximi sui hinniebat. Equi nomine dignitas vel superbia temporalis accipitur Salomone attestante qui ait. Vidi seruos in equis, & principes ambulantes quasi
Eccle. 10. seruos super terram. Omnis quippe qui peccat seruus est peccati, & serui in equis sunt, dum peccatores præsentis vitæ dignitatibus efferuntur. Principes verò quasi serui ambulant super terram, cum multos dignitate virtutum plenos nullus honor erigit, sed summa hic aduersitas velut indignos deorsum premit. Hinc rursum dicitur. *Dormitauerunt qui ascenderunt equos*, id est, in morte animæ mentis oculos à veritatis luce clauserunt qui in præsentis vitæ honore superbè confisi sunt. &c. Sic ergo hic per equos intellige superbas huius mundi dignitates, quas ascendunt superbi, qui Deo subiici nolunt. Ascenderunt ergo equos superbiæ, qui Deo subiici nolunt. Sic Pharao increpatus à Deo increpationes Dei obstinata mente contempsit. Sic & omnes qui negligunt monita Dei dormitãt, quia Deum audire contemnunt, quasi per hoc volens illos abducere à superbia, vt Christo subiiciantur, ne sic accidat eis, sicut Pharaoni, de quo dicitur Exod. 14. Ingressus est eques Pharao cum curribus & equitibus eius in mare, & reduxit super eos dominus aquas ma-

Tu terribilis es: & quis resistet tibi? ex tunc in ira tua. 1252

B Hic cõsequenter ostendit diuinam potestatem, circa quàm tria ostendit, scilicet primò quòd diuina potestas est singulorum excessiua. Secundò quòd est malorum punitiua, ibi. *De cœlo.* Tertiò quòd est bonorum præmiatiua, ibi. *Cum exurgeret.* Quantum ad primum sciendum, quòd tanta est diuina potestas, quòd nullus ei resistere potest, quia sua voluntas est sua potestas. Propter quod dicitur Hester 13. Domine Deus, rex omnipotens in ditione tua cuncta sunt posita, & non est, qui tuæ possit resistere voluntati. Quod nunc confirmans Psalmista ait. *Tu terribilis es, & quis resistet tibi?* quasi di-
C cat, nullus. Sed contra videtur: quia Psalm. 16. dicitur. A resistentibus dexteræ tuæ custodi me. *Resistere Deo.* Et Stephanus Iudæis dicebat. Vos semper spiritui sancto restitistis. Quomodo ergo nunc dicit Psalmista. *Quis resistet tibi?* Hanc quæstionem mouet *Act. 7* Gregor. super illo verbo Iob 9. Deus, cuius iræ nemo resistere potest, dicens. Mirum valdè est, quòd iræ Dei nullum resistere posse dicitur, cum tamen multos indignationi supernæ animaduersionis obuiasse eloquia diuina testantur. An non iræ Dei Moyses restitit, qui pro cadente populo erectus, ipsum supernæ percussionis impetũ, mortis suæ oblatione resistit, dicens. Dimitte illis hanc noxam, alioquin dele me de libro, quem scripsisti. *Exod. 32.*
D An non iræ Dei Aaron restitit, cum inter viuẽtes, ac mortuos thuribulum sumpsit, atque animaduersionis ignem incẽsi fumo temperauit? An non Phinees iræ Dei restitit: quia luxuriantes cum alienigenis in ipso coitu trucidans, zelum suum diuinæ indignationi obtulit, & furorem gladio placauit. An non iræ Dei Dauid restitit, qui angelo ferienti se *Greg. 9. mor. c. 12.* offerens, placationis gratiam, & ante tempus propositum exegit? An non Helias iræ Dei restitit, qui longo iam tempore, terra arente, subductas de cœlo pluuias verbo reuocauit? Quomodo ergo diuinæ iræ nullum posse resistere dicitur, cum multos sæpè restitisse exemplis existentibus demonstratur? Sed, si subtiliter ista pensemus, & verum cognoscimus: quia diuinæ iræ non resistitur, & verum, quia
E multi sæpe restiterũt. Omnes etenim sancti, qui iræ Dei obuiant, ab ipso accipiunt, vt cõtra impetum percussionis eius opponãtur, atque, vt ita dixerim, cum ipso se erigunt contra ipsum, eosq; diuina vis sibi opponit secum: quia in eo quòd aduersum se fœuientem iram foras obtinent, intus eos gratia miserantis fouet, & famulantes interius leuat, quos quasi aduersantes exterius tollerat. Porta ergo contradictionem deprecantium, quàm aspirat, & velut nolenti opponitur, quòd ab ipso vt fiat imperatur. Moysi enim dicit, Dimitte me, vt irascatur fu- *Exod 32.*

ror

ror meus contra eos, & deleam eos, faciamq; te in A lis terribilem culpa. Quorum pauorem quis expligentem magnã. Quid est seruo suo dicere. Dimitcet, cum contigerit miseris, & intra se culpas certe me, nisi deprecanti ausum præbere? Ac si apernere, & ante se iudicem iustum videre? Hoc nimitè diceretur. Pensa quantum apud me valeas, & rũ continuè in vsu vitæ præsentis agitur, vt de qua cognosce quia obtinere poteris, quicquid pro popolitate vẽturi iudicis mortalium corda doceantur. pulo exoras. Aliter autem ad dictam quæstionem Nam, cum duo ad iudicium pergunt, alius innocẽ- *Innocẽtia confortat.*
Gregor. 9. mor. c. 2. respondet idem Greg. dicens, Resistere Deo dici- tiæ sibi conscius, & alius culpæ debitor, graue conmur, cum repugnare eius dispositionibus conatra se hoc ipsum iudicis silentium suspicatur, quam mur, Neque enim nostra infirmitas incommutabili eius sententiæ obuiat, sed tamen quod explere non valet, tentat. Nam sæpè humana infirmitas iram sibi non denunciat perturbatio iudicis, sed occultè vim dispositionis agnoscit, & tamen hanc cordatio prauitatis. Quia & si adhuc fortassis hunc si mutare valeat, appetit, & contra ire satagit, sed reũ sententia non clamat intus tamen conscientia ipso se gladio contradictionis frangit, ordini interiam grauiter accusat. At contra iustitiæ amicus, de no renititur, sed suis victa conatibus ligatur. Hanc B cernentis iudicis vultũ conspicit, sed intus de testi ergo Dei potentiam insuperabilem ostendens, ait. monio bonę recordationis hilarescit. Et quo apud *Terribilis.* *Tu terribilis es, & quis resistet tibi* q. d. nullus. Terribi- se metuat non habet, eo ipso omne, quod est ante lis enim secundum grammaticos, dicitur à terreo ipsum, blandum videt. Cum ergo dicitur Iob. 40. terres, & idem est terribilis, quod metuendus, & Disperge superbos in furore tuo, non perturbatio terrori habilis. Et aduerte tamen, quòd quamuis diuinæ sententiæ, sed super peccatores malè sibi hic nullus, realiter Deo possit resistere, tamen eo conscios examinatio iustæ vindictę, quamuis enim modo quo precib. sanctorum placatur, ei resistere in iudicio eum tranquillum videant, quia tamen dicimur, quia nunc tempus est misericordiæ, sed feriendos se ab illo non dubitant, cum suis moin iudicio, cum tempus erit iustitiæ, & vindictæ, ribus perturbatum putant. Ex quibus apparet, quòd nullis placabitur precibus. Quod notat Psalmista, mali in iudicio tranquillum iudicem timebunt. & dicens, *Ex tunc ira tua*, q. d. secundum glos. Modo cõscientia teste, recalcitrare non valebunt. Et hoc dicunt mali, quæ volunt, disputant contra Deum, notans hic Psal. ait, *Terra tremuit, & quieuit.* quia. s. quod tunc facere non poterunt, quia tunc, scilicet in die iudicij erat ira tua, scilicet, super malos C secundum glo. peccatores terreni cremabuntur, & firmata. perdita potestate malè agendi, vel excusandi, conquiescent.

1253 De cœlo auditum fecisti iudicium terra tremuit & quieuit. Cum exurgeret in iudicium Deus, 1254 vt saluos faceret omnes mansuetos terræ.

Hic ostenditur, quòd diuina potentia est malorum punitiua. Vbi notandum, quòd per cœlum significantur sancti Apostoli, & prædicatores. Psalm. 18. Cœli enarrant gloriam Dei, &c. Et isti Christũ venturum ad iudicandum orbem toti mundo annunciauerunt, tam in nouo quàm in antiquo testamento, vt patet discurrenti in vtroque. Propter quod dicitur Psal. 49. Annunciabunt cœli. i. sancti D patres Apostoli, & prædicatores iustitiam eius, quoniam Deus iudex est. Vnde de Christo iudice dicebat Petrus Actuũ. 10. Ipse est, qui constitutus est à Deo iudex viuorum, & mortuorum. Huic omnes prophetę testimonium perhibent. Quid est ergo *de cœlo auditum fecisti iudicium*, nisi ex ore sanctorũ mundo declarasti Christum futurum iudicẽ mũdi? Vel aliter. *De cœlo auditum fecisti iudicium.* Christus enim de cœlo veniẽs, auditum faciet toti orbi iudicium vltimum. Sic enim dicitur Actuum 1. Quemadmodum vidistis eum euntem in cœlum ita veniet. Ascendit autem in voce tubæ. Psalm. 46. Ascendit Deus in iubilo, & dominus in voce tubæ, ergo & sic descendet in voce tubæ, vt auditum om- E nibus faciat iudicium. Et hoc est quod ait Apost. 1. Thessa. 4. ipse dominus in iussu, & in voce Archãgeli, & in tuba Dei descẽdet de cœlo, &c. Ad hoc enim valet vox tubæ, vt auditores excitet. Illud autem iudicium, vltimum peccatoribus timorem in
Greg. 32. mor. c. 6. cutiet, & iustis lætitiam, vt ostendit Greg. dicẽs. In *Iudicium malos terbat, & iustificat bonos.* iudicio Christus iustis tranquillus apparebit, & iniustis iratus. Testem enim cõscientiam intra semetipsos deferunt, vnde & eorum mẽtes æquè vnum respiciant, sed non æqualiter modificentur, quia & istis eum benignum ostendit anteacta iustitia, & il-

Iustitia.

Hic ostenditur, quòd diuina potentia est bonorum præmiatiua. Vbi notandum, quòd iustitia duos habet actus, videlicet malos punire, & præmiare bonos, quorum vnum per se intendit, scilicet bonorum præmiationem, & aliud per accidens, scilicet malorum punitionem. Non enim malos punit nisi ad vtilitatem bonorum. Propter *Isid. 5. ety mo.* quod dicit Isidorus, Factæ sunt leges, vt earum metu humana coerceatur audacia, tutaque sit *Lex dat per se præmium, sed per accidens supplicium.* inter improbos innocentia, & in ipsis improbis, formidato supplicio refrenetur audacia, & nocendi facultas. Et quamuis hoc dicatur de lege humana, tamen suo modo sic est de lege diuina, quæ principaliter intendit præmiare bonos, sed quasi per accidens malos punire. Sic etenim Christus prius bonos ad præmium vocabit, & postea malos ad supplicium, vt patet Matth. 25. Venite benedicti, &c. Et consequenter dicit. Discedite, &c. Quamuis postea concludendo dicat. Ibunt hi in supplicium æternum, iusti verò in vitam æternam. Quod ad propositum ex- *Origenes.* ponens Origenes ait, Attende quia prius dicit, venite benedicti patris mei, deinde, discedite maledicti, propterea, quia proprium est boni Dei primum recordari facta bonorum, quàm malorum, hic tamen prius concludit pœnam malorum, deinde vitam bonorum, vt primum quæ timoris sunt cuittemus mala, postea quę honoris sunt, appetamus bona. Sic & hic quamuis Deus principalius intendat bonos præmiare, tamen præmisit malorum pœnam dicens. *Terra tremuit*, &c. Tamen vt ostendat bonorum præmium principalius intentum, hic adiungit, quòd principalis

Universidad de Deusto
Biblioteca

cipalis causa iudicij erit bonorum præmiatio, dicens. *Cum exurgeret in iudicium Deus, vt saluos faceret*, &c. Nam ly *vt*, est dictio ostendens causam. Est ergo sensus, quòd terra tremuit, & quieuit, id est, peccator quilibet, *cum Deus exurgeret*, id est, exurget in iudicio. *Vt saluos faceret*, id est, faciet *omnes mansuetos terræ*. Et notanter dicit, *omnes mansuetos terræ*, glos. id est, homines, qui nõ ascendunt equos superbiæ, sed humiliter confessi sunt peccata, qui habent pacem mentis. Quid autẽ propriè sit mansuetudo, & quis mãsuetus dicatur, vide supra versi. 740.

1255 Quoniam cogitatio hominis confitebitur tibi, & reliquiæ cogitationis diem festum agent tibi.

Hìc Psalmista vice bonorum consurgit ad gratiarum actionem debitam. Et tria facit: quia ostendit primò, quòd Deo gratias debemus agere. Secundò quòd promissa Deo debemus reddere, ibi. *Vouete*. Tertiò, quòd terribilẽ Deum debemus credere, ibi. *Terribili*. Quantum ad primum sciendum, quòd secundum grammaticos, reliquiæ dicuntur *Reliquiæ.* à relinquo, is. Et sic reliquiæ dicuntur illa, quæ remanent, vel post relinquuntur, vel sequuntur. Iusti autem habent duo, scilicet, vnum primũ, quod præcedit, scilicet, bona voluntas vel cogitatio, & aliud quod relinquitur post, vel sequitur, scilicet bona operatio. Volens ergo psalmista ostendere, q̃ gratias Deo debemus agere corde, & opere dicit. *Quoniam cogitatio hominis*, scilicet iusti confitebitur tibi, scilicet cõfessione laudis gratias agendo. *Et reliquiæ cogitationis*, scilicet opera, quæ sequuntur cogitationem, *Diem festum agent tibi*, id est, ad laudẽ tuã terminabuntur, & cessabunt ab operib. seruilibus peccatorum. Istam intentionem ponit Magister in gl. dicens. *Quoniam cogitatio hominis confitebitur tibi*, id est, iusti laudant te cogitatione, & etiam opere. Vnde subdit. *Et reliquiæ cogitationis*, i. exhibitio boni operis *diem festum agent tibi*, i. iusti cessabũt à seruili opere peccati non intenti mundo, sed quieti D bonis intendent. Cogitatio enim est conceptio voti, reliquiæ verò, scilicet, operatio reliqua.

1256 Vouete, & reddite domino Deo vestro omnes, qui in circuitu eius affertis munera.

Hìc ostẽdit, quòd promissa Deo post cogitationẽ debemus reddere. Omne enim votum Deo factum, vel promissum necessario est adimplendum, Eccles. 5. Si quid vouisti Deo, ne moreris reddere. Sed hic est dubium, cum votum sit contilij, & non *Votum duplex.* E præcepti, quomodo hic præcipitur votum, cum dicitur. *Vouete, & reddite*. Ad hoc respondet gl. dicẽs, quòd vota sunt duplicia: quia alia sunt vota communia de iis, scilicet, sine quibus nõ est salus, vt vouere fidem in baptismo, & renuntiare diabolo, & pompis eius, non occidere, nõ superbire, & huiusmodi, quæ, etiam si non promittantur, soluere debemus. Et de illis præcipitur hominibus vouere, & reddere. Alia sunt vota propria singulorum, vt castitas, paupertas, virginitas, & huiusmodi. Ad hæc ergo vota nos omnes inuitat, nec præcipit, vt voueamus, sed vt vota facta reddamus. Vouere enim A voluntati consulitur, sed post voti promissionẽ necessariò redditio exigitur. Ideo non ait simpliciter vouete, vel nolite vouere, sed *vouete & reddite*, id est, si vouetis reddite. Alioquin de voto rei tenẽtur & damnationem habẽt: quia fidem datam irritam fecerunt. Vel dicendum, quòd verbum imperatiui modi in scriptura non semper tenet imperatiuè, licet quãdoque. Vnde notandum quod verbum imperatiuum multis modis accipitur, scilicet, quandoque imperatiuè, vt Matth. 6. Nolite fieri sicut hypocritæ tristes. Exod. 20. Honora patrem tuũ, &c. Quandoque permissiuè, sicut Psalm. 4. Irascimini, & nolite peccare. Quandoque deprecatiuè, Psal. B 50. Miserere mei Deus. Quandoq; hortatiuè, sicut ad Ephes. 4. Obsecro vos, vt dignè ambuletis domino, &c. Quandoq; prædictiuè, sicut Ioan. 2. Solui tetẽplũ hoc, &c. Et Ioan. 13. Quod facis, fac citius. Quandoq; derisiuè 3. Reg. 22. Vade tradet tibi dominus Syriam. Quandoque confusiuè, Matt. 25. Discedite à me maledicti. Quãdoque vocatiuè. Thre. 1. O vos omnes, qui transitis per viam, venite, &c. Quandoque consultiuè. Matth. 19. Vade & vende omnia quæ habes, & da pauperibus. Ad propositũ ergo, cum hic dicitur. *Vouete*, &c. hic ly *vouete* teC netur consultiuè, non autem imperatiuè. Dicat ergo consultiuè. *Vouete, & reddite domino Deo vestro*. Sequitur. *Omnes, qui in circuitu eius affertis munera*. Omnes enim iusti dicuntur esse in circuitu Dei, quia tanquam famuli obsequentes illi assistũt. Apocal. 7. Omnes angeli, id est, spirituales, & angelici viri stabant in circuitu throni, &c. Et isti munera offerunt Deo, dum seipsos viuos Deo immolãt, sic dicebat Apostolus Roman. 12. Obsecro vos per misericordiam Dei, vt offeratis corpora vestra hostiam viuentem, sanctam Deo beneplacẽtem, &c. Sed hic est vnum dubium, quia dicit, *vouete, & reddite*, Vtrum votum debitè factum quis licitè possit non reddere? id est, vtrum in voto facto licitè, ne reddatur, cadat dispensatio, vide Thom. secunda secundæ. quæst. 88. art. 10.

Imperatiuum verbum tenetur multiplicter.

Votum.

Terribili, & ei, qui aufert spiritum principum, terribili apud reges terræ. 1257

Hìc consequenter ostendit, quòd Deum terribilem habemus credere, & continuatur ad præcedentem versum: quia dixit: *Vouete, & reddite domino Deo vestro*. Hic quia multi sunt dij gentium dæmonia, declarat, quòd soli Deo vero nostra vota debemus reddere, qui, scilicet, Deus est verus, & apud omnes terribilis, ideo ab omnibus timendus non solum à paruis, sed etiam à principibus, & regibus, quod probat: quia *aufert spiritum principum, & regnum terræ*, id est, vitam: quia anima omnis viE uentis in manu sua est. Iob. 12. In cuius manu est anima omnis viuentis, & spiritus vniuersæ carnis. Vbi Greg. dicit. Per manum quippe potestas intelligitur. Anima ergo omnis viuentis & spiritus vniuersæ carnis hominis in eius est potestate à quo est, vt ipse prouideat qualiter sit, qui præstat esse, quod non fuit. Vel aliter hic ostenditur diuina potestas. Vbi sciendum, quòd per spiritum hominis significatur ipsa superbia. De quo spiritu dicitur Matth. 5. Beati pauperes spiritu. Hunc ergo spiritum Deus aufert, quando corda superborum

Vita nostra in potestate Dei est. Grego. 21. mora. c. 3.

borum suis sagittis vulnerans, ad humilitatem deA ducit. Sic enim dicitur Iob 6. Sagittæ domini in me sunt quarũ indignatio ebibit spiritum meum. *Gregor. 7. moral. c. 3. Spiritus hominis est superbia.* Quod exponens Grego. dicit. Quid enim est spiritus hominis, nisi spiritus elationis? Sagittæ autem domini, spiritus hominis ebibent, cum superne animaduersiones mentem afflictam ab elatione compescunt. Sagittæ domini spiritum ebibunt, quia intentũ exterioribus introrsum trahũt. *Psal. 142* Hoc potatus namque Dauid spiritu fuerat, cum dicebat. In deficiendo ex me spiritum meum, & tu *Psal. 70.* cognouisti semitas meas. Et rursum, Renuit consolari anima mea, memor fui Dei, & defecit spiritus meus. Sagittarum ergo Dei indignatio spiritũ hominis ebibit, quia supernæ sententiæ electos, quos in peccatis inuenerint, dum vulnerant, immutant, vt duritiam suam mens transfixa deserat, &c. Et ad istum intellectum dicitur psalm. 103. Auferas spiritum eorum, & deficient. Vnde hic, ait glos. Qui aufert spiritum principum, id est, audaciam superborum, &c.

PSAL. LXXVI.

1258 VOce mea ad dominum clamaui, voce mea ad Deum, & intendit mihi.

Hìc psalmus talem habet titulum. *In finem pro Idithum Psalmus Asaph.* Pro cuius euidentia est sciendum, quòd Asaph vnus de tribus præpositis cantoribus à Dauid spiritu prophetico tactus, præuidit captiuitatem, & transmigrationem populi Iudæorum in Babyloniam faciendam tempore Nabuchodonosor, regis Babylonis, propter peccata Iudæorum, de qua locutus est Asaph in psal. 73. Vidit etiam terminandam ipsam, mediantibus orationibus aliquorum iustorum, qui erant in captiuitate illa detenti, vt patet Dan. 6. & Ezechielis, & aliorum iustorum illius temporis. Vnde de illa captiuitate futura suo tempore & terminanda modo prædicto fecit istum psalmum. D Notandum, quòd hoc nomen Idithum, quandoque est nomen proprium, & sic fuit nomen cuiusdam cantoris, vt habetur. 1. Paralip. 25. & sic non accipitur hic in titulo. Quandoque est nomen appellatiuum, & sic Idithum interpretatur saliens, vel transiliens. Et sic accipitur hic, & significat populum vel salientem de libertate ad captiuitatem, vel transilientem postea de captiuitate ad libertatem. Et sic quò ad literam sensus tituli est. Iste Psalmus est Asaph, quia scilicet ipsum fecit, qui nos dirigit in finem, scilicet in Christum quem Asaph fecit pro Idithum, id est, pro saliente populo de libertate captiuitatem, vel econtrario. Sic primò procedam in isto psalmo iuxta sensum historicum. Secundò iuxta sensum propheE ticum. Quantum ergo ad primum psalmus iste diuiditur in duas partes, quia Asaph primò ponit suum intentum. Secundò declarat suum propositũ, ibi. *In die tribulationis*, &c. vt Nic. de Ly. Quã tum ad sensum propheticum, sciendũ quod titulus istius psal. est consimilis titulo, qui habetur psalm. 61. Nec est aliqua differentia nisi in nomine auctoris, quia scilicet illum fecit Dauid, & istum fecit Asaph. Vnde eodem modo exponitur quo ad sensum propheticum iste titulus, sicut & ille. vide supra versiculo 978. Hic ergo in isto psalmo loquitur Asaph in persona cuiuslibet deuoti, mundum, & ea, quæ in mundo sunt, transilientis. Et quatuor facit, secundum quæ iste psalmus habet quatuor partes. Primò quia mentem, & opera ad Deum eleuat. Secundò suam miseriam, & necessitatem explicat, ibi. *Renuit*. Tertiò Dei pietatem, & misericordiam explicat, ibi. *Nunquid in æternum*. Quartò nostræ redemptionis potestatem prædicat, ibi. *Notã fecisti*. Prima pars diuiditur in duas, quia hic orando primò ad Deum clamat corde. secundò clamat opere, ibi. *In die tribulationis*. Quantum ad primum sciendum, quod oratio deuota quidam clamor est, aures pulsans diuinas. De quo B psalm. 101. Domine, exaudi orationẽ meam, & clamor meus ad te veniat, quoniam oratio debet esse cum clamore, non quidem vocis exterioris, sed interioris, scilicet, cordis, quilibet enim orans magna mentis affectione, ad Deum clamat. Vnde tacente Moyse voce corporali, dixit *Exod. 14.* dominus ad eum. Quid clamas ad me? Isto ergo modo nunc ait Psalmista. *Voce mea*, scilicet cordis *ad dominum clamaui*. Et nota secundum glos. quod psalm. hic prius ostendit, ad quem clamat. Et non dicit, quid petat, dicens. *Voce mea ad dominum clamaui*. Et si quæras, quare non exprimit quid orando, vel clamando petat. Respondet quia *voce mea ad dominum clamaui*, quasi dicat. Non exprimo, quid petam, quia clamo ad Deum, cui non est C opus aliquid dici, qui omnia, quæ expediunt, nouit, quia omnia nuda, & aperta sunt oculis eius, *Hebr. 4.* Vnde alia litera habet. *Vox mea est ad Deũ*, quasi dicat, Nihil aliud clamando peto nisi ipsum Deum, vltra quem nihil est. Et quia omnem iustum orãtẽ Deus exaudit, ideo ne frustra se clamare ostendat subdit. *Et intendit mihi*. glos. quia semper adest quærentibus se, non autem adest quærentibus aliud ab eo. Vnde Psalm. 17. Clamauerunt, nec erat, qui saluos faceret ad dominum: nec exaudiuit eos. Quid autem sit Deum intendere orationibus nostris, vide supra versicu. 876. Moraliter autem procedendo, hic potes notare quod triplex est *Multiplex vox.* vox, qua clamamus ad Deũ, scilicet vox gemitricis gratiæ, qua proteguntur humiles, vox contemplantis animæ, qua exaudiuntur supplices, vox redẽptoris machinæ, qua superantur dæmones. De istis vide in postilla mea super Ioan. lect. 44.

Clamor orationis.

In die tribulationis meæ, Deum exquisiui manibus meis, nocte cõtra eum, & non sum deceptus. 1259

Hic consequenter clamat ad Deum opere. Vbi notandum, quod tempus totum præsenti vitæ iustorum dicitur dies, & nox, & hoc respectu *Vita præsens dicitur dies et nox.* E diuersorum. Nam vita iustorum hic dicitur nox respectu vitæ beatorum, sed dicitur dies respectu vitæ peccatorum: quod enim dicatur dies respectu vitæ peccatorum, ostendit Apostolus, qui in- *Rom. 13.* ter vitam iustorum, & peccatorum dans differentiam, vitam iustorum vocat diem. Sic vt in die honestè ambulemus, non in commessationibus, & ebrietatibus, &c. Quod ideo dicit, quia status pec- *Ioan 3.* catorum nox dicitur, quia omnis, qui malè agit, *1. Petr. 2.* odit lucem, &c. Quod autem dicatur nox respectu vitæ beatorum, ostendit Petrus Apostolus dicens

Universidad de Deusto
Biblioteca

cens, Habemus propheticum sermonem, cui benè facitis intendentes, donec dies illucescat, & lucifer oriatur in cordibus vestris. Vnde hic ait magister in glos. Venturus est ergo dies post istam noctem, cuius diei comparatione huius vita nox est. Comparata verò vitæ infidelium, est dies. Dies ergo hic est vita iustorum comparatione infidelium, sed nox in comparatione angelorum. Est ergo vita iustorum dies tribulationis, quia tota vita præsens tribulatio est desiderantibus cælestia, psal. 33. Multæ tribulationes iustorum. Dicat ergo. *In die tribulationis meæ Deū exquisiui manibus meis.* Quæro enim componitur cum ex, & sit exquiro, ris. quod est valdè, & desideranter, siue affectuosè quærere, quod est, quando homo corde, & opere Deum quærit. Propter quod subdit. *Deum exquisiui manibus meis.* Per manus enim designantur. Vnde hic ait glos. quasi dicat. Nō solum cordis voce quæsiui Deum, sed etiam *manibus*, id est, operibus, & ideo non inani desiderio, & quod desideranter Deum quærat, non pro vana gloria, non propter aliud, sed propter ipsum Deum. Ideo ad hoc declarandum subdit, *Nocte contra eum.* Per noctem accipe illud, quod per diem, vt dictum est, scilicet, vitam iustorum. Sed dices. Si iustus desideranter quærit Deum in vita præsenti, quomodo ergo dicit se quærere contra Deum? Vbi sciendum, quod contra quandoque accipitur pro coram. Sic enim dicitur Mat. 27. Erant autem ibi Maria Magdalenæ, & altera Maria sedentes contra sepulchrum. glos. i., coram sepulchro. Similiter & psalmo 49. Arguam te, & statuam contra faciem tuam: quia peccatum, quod post dorsum posuisti ante, vel coram facie tua ego ponam vt scias, quia malè egisti, & fidelitatem tuā videas vt erubescas. Similiter in proposito, ly *contra* stat pro coram. Vnde alia litera habet, *nocte coram eo* vbi glo. Contra Deum, vel coram Deo quærit, qui non facit iustitiam suam coram hominibus vt videatur ab eis, sed solum coram Deo, vt illi placeat, qui autem sic orando exquirit Deum coram ipso exauditur. Ideo subdit, *Et nō sum deceptus*, q.d. Inueni Deum: quem quærebam. Decipiuntur enim, qui quærunt in temporalibus requiem, cum mœroribus sint plena. Hic potes notare, quòd contra in scriptura multipliciter accipitur. Vide in dict. onario meo loco suo.

1269 Renuit consolari anima mea, memor fui Dei, & delectatus sum, & exercitatus sum: & defecit spiritus meus.

Hic consequenter explicat iustus suam necessitatem, & miseriam. Vbi nota, quòd miseria iustorum in præsenti causatur ex quatuor, quæ hic ponit Psalmista, scilicet, primò ex implicatione mundanorum. Secundò ex infestatione inimicorum, ibi, *Anticipauerunt*. Tertiò ex dilatione æternorum, ibi, *Cogitaui*. Quarto ex meditatione peccatorum, ibi. *Et meditatus*. Quantum ad primum sciendum, quòd in rebus mundanis nulla verò cōsolatio reperitur, quia omnia mundana sunt quasi somnia, raptim transeuntia. Vnde de omnibus mundanis, & temporalibus dicitur. Somniatores frustra locuti sunt, vanè consolantur. Et non solum est talis consolatio in se vana, sed suos ad æternam miseriam ducit, dicente Christo. Vę vobis diuitibus, qui hic habetis consolationem vestram. Non enim condemnantur diuitiæ, sed in diuitis vana consolatio: quoniam vt ait Ambrosius super Lucam, exponens dicta verba. Qui consolationem vitæ præsentis appetunt, consolationem remunerationis perpetuæ perdunt. Quod pulchrè deducit Bernardus super illo verbo Esa. 40. Consolamini, consolamini popule meus, &c. dicens. Non tantum dicit semel consolamini, sed secundò, vt certi simus, quod tam corpus quam animam sit saluans, qui neutrum suscipere est dedignatus. Sed quibus putas istam consolationem esse daturum? certè populo suo. Consolamini, inquit, populę meus. Ipse enim saluum faciet populum suum à peccatis eorum. Vis noscere populum eius, quem ipse sit saluaturus? Tibi (inquit Psalm.) derelictus est pauper, orphano tu eris adiutor. Ipse in euangelio dicit. Væ vobis diuitibus, qui habetis hic consolationem vestram. Vt quid enim consoletur eos Christus, qui suam habent consolationem? Non consolatur Christi infantia garrulos, non consolantur Christi lachrimæ cachinnantes, non consolantur panni eius ambulantes in stolis, non consolantur stabulum, & præsepe Christi amantes primas cathedras in synagogis, non consolatur Christi nuditas diuites consolationem mundi quærentes. Cæterum nec angeli illos consolantur. Vigilantibus enim pastoribus, & custodientibus vigilias noctis nouæ lucis consolationem euangelizant, & eis saluator dicitur esse natus pauperibus, scilicet, atque laborantibus, non autem vobis diuitibus, qui hic vestram consolationem habetis. Ex quibus apparet, quòd in rebus temporalibus vera consolatio esse non potest. Et ideo vt hic ait glos. iustus semper timet in aliquo temporali lætari & consolari, quia qui in omnibus hominibus scandalum vel inuenit, vel timet, in nullo securus est. Et hoc est, quod ait, *Renuit consolari anima mea*, scilicet in temporalibus rebus. Sed in quo sit vera consolatio iustorum, ostendit cum subdit, *Memor fui Dei, & delectatus sum*. Memoria enim, ac recordatio æternæ fœlicitatis iustos consolatur, qui in præsenti mundo consolationem non quærunt. Quod ostendit Berna. super illo verbo Eccle. 34. Memoria mea in generatione sæculorum, dicens. Quamdiu stare cernitur præsens sæculum, in quo generatio aduenit, & generatio præterit, non decst electis consolatio de diuina memoria. Sed quæ generatio ex Dei recordatione capit consolationem? Illa solum, quæ veraciter dicere potest. *Renuit consolari anima mea memor fui Dei*, &c. Iustum quippe est: vt, quos præsentia bona non delectant, prælto eis sit ex recordatione Dei futurorum consolatio. Et ista iustorum consolatio est tanta, quòd in illa noster deficit spiritus. Propter quod subdit. *Et defecit spiritus meus*. Quis namque est spiritus hominis, nisi superbia, quæ in tali penitus deficit. Sed spiritus Dei fortificatur in ipso, vt deducit Gregor. li. 7. mora. c. 3. vide supra versiculo 1257. Vel aliter iste versus potest exponi de contemplatiuis, quòd quāuis ipsorum spiritus rapiatur ex recordatione Dei, & delectetur, tamen si ad occupationem, vel exercitationem terrenorum se occupent, statim spiritus à contemplatione cadit, quia contemplatio Dei aliam occupationem sequm non admittit. Et istum sensum ponit hic Psal. dicens, *Exercitatus sum, & defecit spiritus meus*. Vnde hunc versum ad istud propositum exponens Gilbertus ait. *Memor fui Dei, & delectatus sum, & exercitatus sum, & defecit spiritus meus.* Si delectatio memoriæ Dei negocio alio se exercet, totum exhaurit spiritum prophetæ quomodo plura poterit, & peregrina complecti negocia? Delicata si quidem species est amoris affectio, & tenui occasione læditur, lætitia spiritualis, & amor æternorum occupationis impatiens est, suis satis habens intendere negociis. Occasione enim accepta, amor nescit, nec exercet negocium aliud. Semper quidem scientia quadam eget auaritia. Semper. n. quem amat, vel præsente eo se oblectat, vel absentem desiderat. Vnde & ocio gaudet, & quiete fouetur ad internam delectationem libera volens habere tempora. An non ipsum hoc tibi videtur sponsa innuere, cum dilectum suum ad cubilis secretum trahit. Non dimittam, inquit, te, donec introducam in cubiculum genitricis meæ. Nouit illa dilectum suum non posse foras possideri, nec in negocio quidem, & quòd durum est amanti dimidiare cum Christo in mundo, quam durum, est inquam in dilectionis vita peregrinas admittere curas, & cœleste secretum turbis sæcularibus infestari? Hæc ille.

1261 Anticipauerunt vigilias oculi mei, turbatus sum, & non sum locutus.

Hic ostendit iustus suam miseriam ex infestatione inimicorum. Hic enim accipit glo. oculos pro inimicis, eo quia sicut oculorum officium est vigilando prouidere, ne corpus lædatur, sic per contrarium inimici semper vigilant ad lædendum. Vnde & alia litera habet hic. *Anticipauerunt vigilias inimici mei.* Quòd non solum de temporalibus inimicis est intelligendum, sed multò amplius de spiritualibus. De quibus dicit Apostolus. Non est nobis colluctatio aduersus carnem, & sanguinem, sed aduersus principatus, & potestates, aduersus spiritualia nequitiæ, quia scilicet dæmones plus vigilant ad decipiendum, quam nos vigilare possumus ad custodiam, vbique ponunt scandala, vbique ponunt muscipulas. Vnde diabolus decipiens nos, dicit illud Amos. 9. Ponā oculos meos id est, astuta consilia mea super eos in malum, & non in bonum. Ad istorum autem oculorum insidias ratio iusti turbatur, sed caro condelectatur. Vnde ait contemplatiuus. *Turbatus sum*, scilicet mēte, *& non sum locutus*, scilicet carne recalcitrando. Ecce intrinsecum bellum, quia ratio & caro adinuicem pugnant, quia in eo quod ratio turbatur, caro quiescit, & condelectatur. Vel hoc potest accipi de inimicis interioribus, scilicet de sensibus corporalibus, qui mentem præueniunt trahendo ad illicita, si cautè non custodiantur. Qui sensus nomine oculorum intelliguntur, quia oculus inter omnes sensus obtinet principatum. Istos oculos cautè custodiebat Iob dicens. Pepigi fœdus cum oculis meis, vt nec quidem cogitarem de virgine. Quòd ad propositum exponens Gregor. dicit. Valdè namque est quòd caro deorsum trahit, & semel species formæ cordi per oculos illecta vix magni luctaminis manu soluitur. Ne ergo quadam lubrica in cogitatione versemus, prouidendum nobis est, quia intueri non debet, quòd concupisci non licet, vt enim munda mens in cogitatione seruetur à lasciuia voluptatis suæ, deprehendendi sunt oculi, quasi quidam raptores ad culpam. Neque enim Eua lignum vetitum contigisset, nisi hoc prius incautè respexisset. Hinc ergo pensandum est, quanto debemus moderamine ab illicitis oculos restringere nos, qui mortaliter viuimus, si & mater viuentium per oculos venit ad mortem. Hinc etiam sub Iudeæ voce, quæ exteriora videndo concupiscens, bona interiora perdiderat, dicit propheta. Oculus meus depredatus est animā meā. Concupiscendo enim visibilia, inuisibiles virtutes amisit. Quæ ergo interiorem fructum per exteriores oculos perdidit, per oculum corporis pertulit prædam cordis, &c. Sic & conformiter pugnam interiorem, quam ab oculis, scilicet sensibilibus exterioribus iusti patiūtur, insinuans nunc Psalmista ait. *Anticipauerunt vigilias oculi mei.* Quod autem sequitur. *Turbatus sum, & non sum locutus*, exponitur vt supra.

Cogitaui dies antiquos, & annos æternos in mente habui. 1262

Hic ostendit iustus suam miseriam ex dilatione æternorum. Iustorum enim animus quibuscunque temporalibus hic habitis, non satiatur, sed semper cogitat æterna præmia, sine quibus omne, quod habet, sibi ad miseriam reputat. Vnde ait Grego. Sanctis enim viris in hac peregrinatione positis, omne quòd sine visione Dei abundat, inopia est, quia cum sibi omnia electi adesse vident, gemunt, quòd auctorem omnium nō vident, eisque totum hoc minus est, quia adhuc species vnius deest. Sicque eos foris exaltat gratia supernæ dispensationis, vt tamē intus sub disciplina teneat meror magistræ charitatis, per quam videlicet discunt, vt de iis, quæ exterius accipiunt, apud semetipsos amplius humilientur, mentem sub iugo disciplinę teneant &c. Quia ergo iusti patriam æternam desiderant, & omne desiderium pœnam includit, hinc est, quod quicunque æterna præmia considerant, ex illius affliguntur desiderio. Vnde & alibi dicit Psal. 119. Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus est. Quod ideo sic dicit, dum cogitat mala, in quibus nunc est, & bona in quibus nondum est. Consimiliter & nunc ait. *Cogitaui dies antiquos &c.* quasi horum cogitatione suam deplorans miseriam. Et nota, quòd secundum glos. hic accipit pro eodem dies antiquos, & annos æternos, scilicet pro æterna fœlicitate. Dicitur enim gloria æterna aliquando dies in singulari propter vnitatem obiecti, sicut in Psal. 83. Melior est dies vna in atriis tuis super millia, Et Psal. 118. Ordinatione tua perseuerat dies. Quandoque verò dicitur dies in plurali propter gaudiorum abundantiam, sicut Prouerb. 3. Longitudo dierum in dextera illius, & in sinistra illius diuitiæ, & gloria. Similiter & hic dicitur de gloria. *Cogitaui dies antiquos.* Similiter & gloria dicitur annus quandoque in singulari. Leuit. 25. Sex annis operaberis, annus verò septimus erit requietionis, quia sex annis Deo seruire debemus, opera faciendo meritoria, sed in septimo, scilicet fœlicitatis æternæ requies dabitur

Universidad de Deusto
Biblioteca

tur nobis. Quandoque autem dicitur anni in plurali. Psalm.101. Anni tui non deficient. Et nota quod iste annus gloriæ quatuor partes habet scilicet quatuor corporis glorificati dotes, quæ per quatuor tempora anni designantur, scilicet impassibilitas in hyeme figurata, in qua constringitur, & fortificatur. Agilitas figurata in vere, in quo corpora nascentia de terra sursum eleuantur: Claritas significata in æstate, in qua sol altior, & clarior demonstratur. Subtilitas in autumno, in quo fructus terræ à fœcibus depurati, in vinum congregantur.

1263 Et meditatus sum nocte cum corde meo: & exercitabar, & scopebam spiritum meum.

Hic ostendit iustus suam miseriam ex meditatione peccatorum. Vbi notandum, quòd inter iustos, & iniustos hæc est differentia, quia mali bona, quæ fecerunt, semper meditantur, & malorum obliuiscuntur: e contrario autem boni peccata sua præterita & mala semper meditantur, & illa defleant, bona verò, quæ fecerunt, non attendunt, sed magis, quæ eis restant facienda. Quòd ostendens Gregor. dicit, Sunt verò nonnulli, qui cum bona aliqua faciunt, iniquitatum suarum protinus obliuiscuntur, & cordis oculum in consideratione bonorum operum, quæ exhibent, agunt: atque eò se iam sanctiores æstimant, quò inter bona, quę agũt, malorum suorum, in quib. adhuc fortasse implicati sunt memoriam declinant. Qui si districtionem æterni iudicis vigilanter attenderent, plus de malis suis metuerent, quã de imperfectis bonis exultarent: plus inspicerent quòd de iis, quæ adhuc eis agenda sunt, debitores tenentur, quam quod operantes quædam iam debiti partem soluunt. Neque enim absolutus est debitor, qui multa reddit, sed qui omnia. Et infra. Amplius ergo debemus inspicere, quæ bona necdum fecimus, quã ea, quæ iam nos fecisse gaudemus. Et habet hoc humana infirmitas propriũ, vt plus ei intueri libeat, quod sibi in se placet, quàm quod sibi in se displicet. Sed electi ab eo, in quo sibi placent, mentis oculos diuertũt, omnem in se peractis bonis lætitiam deprimunt, & de iis, quæ minus se egisse intelligunt, tristitiam requirunt, indignos, & peccatores se æstimant &c. Sic ergo iusti in corde suo quiescentes meditantur bona, quæ nondum fecerunt, & mala, quæ commiserunt. Et hoc est, quòd ait Psalmista. *Et meditatus sum nocte cum corde meo*, & sic meditando satagunt perficere bona, quæ eis desunt, & plangere mala, quæ commiserunt. Et hoc est, quod subditur. *Et exercitabar*, scilicet ad perficiendum bona, & ad mala plangendum. Et quia per pœnitentiam anima purgatur ab omnibus malis, ideo subditur. *Et scopebam spiritum meum*. Vnde Gregor. super illo verbo, Iob.14. Tu quidem gressus meos dinumeratli, sed parce peccatis meis &c. ait. Omnipotens itaque Deus culpas nostras enumerat, cum nosipsos ad singula, quæ fecimus, mala defienda conuertit, & quasi misericorditer relaxat, quia, dum ipsi nos ea punimus, ipse nequaquam in extremo examine iudicat, Paulo attestante, qui ait. Si nosmetipsos diiudicaremus, non vtique iudicaremur. Ex quibus apparet, quòd iustus meditando mala, quæ fecit, & se per pœnitentiam exercitando, scopat spiritum suum, & mundat.

Mali cõsiderant bona quæ fecerunt: sed iusti mala.

Greg. 22. mor. c. 6.

Greg. 12. mor. c. 10.

2. Cor 11

Nunquid in æternum proiiciet Deus, aut non apponet, vt complacitior sit adhuc? 1264

Hæc est tertia pars principalis, vbi Psalmista misericordiam, & pietatem Dei explicat. Hanc autem pietatem Dei in duobus ostendit, scilicet primò in peccatorum iustificatione, secundo in verbi æterni incarnatione, ibi, *Et dixi nunc cœpi*. Circa primum tria facit, quia ostẽdit primò, quod pietas Dei primò peccatores iustificat. Secundò quòd vsq; in finem perducit, ibi. *Aut in finem*. Tertio quòd iram Dei pietas superat, ibi. *Aut obliuiscetur*. Quantum ad primum sciendum, quòd illos peccatores à se proiicit Deus, qui Deum à se repellunt: illos verò iustificat, qui ad ipsum accedũt per pœnitentiam. Cum quis ergo est in peccato, à Deo repellitur, cum autem pœnitet, à Deo recipitur, & iustificatur. Sed, quia nullus est ita iustus, quin quãdoque cadat in peccatum, & sic quin quandoque à Deo proiiciatur. Ideo Psalmista per modum quæstionis quærit, an talis status sit mutabilis an semper in ęternũ sic duraturus. Vel quòd homo quandoque sic iustificetur à Deo, quòd amplius non possit cadere, dicens. *Nunquid in æternum proiiciet?* quasi dicat non, sed veniet status, in quo erit complacitior, modo enim nobis est complacens, dum nos iustificat, sic tamen quòd in gratia non confirmat. Sed tunc, scilicet in patria, erit complacitior, quando nos in gratia reddet confirmatos. Et istam altiorem complacentiam postulabat Psalmista, dicens. Complaceat tibi, domine, vt erues me, scilicet à mutabilitate iustitiæ. Vel peccatoribus iratus dicitur Deus, & eos proiicit, quando ipsos punit pro peccatis, sed complacitior, quando ipsis parcit.

Proiicit nos Deus.

Psal. 39.

Complacet Deus nobis.

Aut in finem misericordiam suam abscindet, à generatione in generationem. 1265

Hic ostendit quòd Dei misericordia erga peccatores durat vsque in finem. Tamdiu enim erga nos durat Dei misericordia, quamdiu durat tempus pœnitentiæ. Hoc autem tempus durat vsque ad extremum articulum vitæ, vt ostendit magister lib. 4. Et de pœniten. distin. 7. nemo. Et hoc est quod innuit Psalmista, dicens, *Aut in finem misericordiam suam abscindet*, quasi dicat non. Quia si quis etiamsi in fine vitæ conuerti voluerit, Dei misericordia hunc recipit à generatione peccatorum, & ponit in generationem iustorum. Et hoc est, quod ait. *A generatione*, scilicet malorum *in generationem* bonorum. Sed aduertat quilibet, quia quos diu patientia Dei tolerat, vt conuertantur, si non conuertantur, illos fortius damnat, dicente Apostolo ad Roma. 2. An ignoras, quòd benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit? Tu autem secundum duritiam tuam & cor impœnitens thesaurizas tibi iram Dei in die iræ. Quòd ostendens Gregor. lib. 17. mo. cap. 3. dicit. Quisquis enim delinquit & viuit, ideirco hunc diuina dispensatio in iniquitate tolerat, vt ab iniquitate compescat. Sed qui diutius

Gregor.

tius tolleratur nec tamen ab iniquitate compescitur, munus quidem superne patientiæ percipit: sed reatus sui vinculis ex ipso se munere arctius astringit. Nam qui accepta pœnitentiæ tempora diuertit ad culpam, districtus in vltimis iudex impensa argumenta misericordiæ conuertit ad pœnam. Hinc namq; per Paulum dicitur. An ignoras quia patientia Dei ad pœnitentiam te adducit? Tu autem secundum duritiam tuam, & cor impœnitens thesaurizas tibi iram in die iræ & reuelationis iusti iudicij. Puer centum annorum morietur & peccator centum annorum maledictus erit. Ac si apertè ostenderet, dicens. Vita quidem pueri in longum trahitur, vt à factis puerilibus corrigatur, sed si à peccati perpetratione nec temporis longinquitate compescitur, hoc ipsa longinquitas vitæ quam per misericordiam accepit, ei ad cumulum maledictionis crescit. Vnde necesse est vt cũ nos diutius expectari conspicimus, ipsa prærogatæ pietatis tempora: quasi damnationis argumenta timeamus, ne ex clemẽtia iudicis crescat supplicij damnationis. Et vnde quisque eripi à morte poterat, inde grauius ad mortem tendat. Ex quibus patet quòd Deus misericordiam suam vsq; in finem vitę nobis impendit, est ex bonitate iudicis, quæ si cõtemnatur, à Deo augmentũ damnationis crescit.

Rom. 2.

Esa. 65.

Ira Dei nisi misericordiam exp. quando quæ misericordia.

1266 Aut obliuiscetur misereri Deus, aut cõtinebit ĩ ira sua misericordias suas.

Hic ostendit quòd pietas Dei eius iram superat. Vbi sciẽdũ, quòd ira Dei dicitur peccatoris damnatio: sed misericordia dicitur peccatoris iustificatio & saluatio. Ita quòd accipitur ira & misericordia pro effectibus. Et hæc duo semper erga peccatores sunt parata, quia & ira ad feriendum obstinatos & misericordia ad parcendum contritis. Sed tunc ira superat misericordiam, quando peccator finaliter in vitiis manet obstinatus: quia super ipsum semper ira Dei manebit, amata misericordia veniæ. Sed tunc misericordia iram Dei superat, quando quis de vitiis finaliter triumphat, quia super talẽ misericordia Dei semper manebit, omni ira remota. Quamuis ergo erga præscitos ira Dei misericordiam vincat ratione obstinationis ipsorum, tamen misericordia Dei iram superat erga prædestinatos ratione conuersionis finalis ipsorum. Et sic quamuis ad tempus in aliquo præscito regnet misericordia Dei & non ira, tamen finaliter in illo ira Dei dominabitur: & e contrario de quolibet prædestinato. De prædestinatis ergo loquitur dicens. *Aut obliuiscetur misereri Deus*, scilicet ipsis prædestinatis finaliter? quasi dicat non. Quia quamuis modo ad tempus contra ipsos irascatur, tamen finaliter non continebit in ira misericordias suas, sed magis misericordia iram superabit. Vnde ad hoc quod dicit. *Aut obliuiscetur misereri Deus*, ostendit quòd Deus iam incœpit prædestinatis, misereri, quando scilicet ipsos ab æterno sua bonitate elegit absque ipsorum meritis, vide sup. ver. 1013. Vnde hic ait glo. In alio non est misericordia, nisi eam Deus donet. Ipse ergo ne erit sine misericordia? Riuus non currit nisi à fonte, & fons siccatus erit? Ipse n. est fons misericordiæ, qui eam naturaliter habet à quo emanat velut riuus à fonte in alios. Dum enim dicit. *Aut obliuiscetur misereri Deus*, significat quòd incœpit. Idem autem repetit sub aliis verbis, dicens. *Aut continebit in ira sua misericordias suas*. i. vincẽtne ira misericordiam?

Et dixi nunc cœpi, hæc mutatio dexteræ excelsi. 1267

Hic consequenter ostendit Dei pietatem ex verbi incarnatione. Vbi ostendit mirabiles effectus ex Christi incarnatione erga nos factos. Ostẽdit enim q̃ Christi incarnatio, primo nos de culpa mutat ad gratiam. Secundò nobis operum Dei tribuit memoriam, ibi. *Memor fui*. Tertiò ad præceptorum Dei nos ducit obseruantiam, ibi, *Et meditabor*. Quartò, de præsenti miseria nos ducit ad patriam, ibi. *Deus in sancto*. Quantum ad primum sciendum q̃ humanum genus nullus à culpa plenè liberare potuit nisi Christus incarnatus qui pro nostris culpis solus potuit satisfacere. Vnde & ipse Christus propriè adiutor noster, & inter Deum & nos mediator esse dicitur: vt deducit Greg. 22. mor. c. 16. dicens. Sciens sanctus Iob, quòd suis meritis redimi non poterat &c. vide sup. ver. 872. Hæc est ergo humani generis mirabilis mutatio, quòd de filiis iræ facti sumus filij Dei, de remotis à Deo propè Deum. Et hæc mutatio est dexteræ excelsi. i. facta per dexteram excelsi. s. Dei patris. Quis autem propriè dextera patris Dei dicitur, nisi ipse Christus incarnatus? Ad hoc vide rationem superius ver. 713. Ista est ergo dextera excelsi, quæ nos suscepit, vt nos de culpa mutaret ad gratiam Psal. 17. dedisti mihi protectionem salutis, & dextera tua suscepit me. Est ergo sensus Psal. *Et dixi*, scilicet statim supra de diuina pietate de qua statim incœpit dicere in illo versiculo. Nunquid in æternum proiiciet Deus, vbi ostẽdit quòd Dei pietas nos iustificat, qua vsque in finem perdurat quòd iram superat. Et si quæras: vnde ergo tanta mutatio erga nos tantæ pietatis. Respondet, quòd hoc habemus per Christi incarnationem: quia, *hæc mutatio dexteræ excelsi*.

Esaie 57.

Christus incarnatus nos iustificat.

Christus est mediator.

Memor fui operum dñi: quia memor ero ab initio mirabiliũ tuorum. 1268

Hic ostendit quòd Christi incarnatio mirabilia Dei nobis ducit ad memoriam. Quamuis enim Christi incarnatio sit inter omnia Dei opera admirabilis: vt puta quòd Deus fuerit factus homo & homo Deus, q̃ virgo cõcepit & pariẽs permansit virgo, q̃ verbũ per quod ofa facta sunt sit caro & similiætamẽ ne mens nostra Christi incarnationem percuntetur fide credere, adiuuatur per alia Dei mirabilia præterita, quæ huius admirabilis incarnationis figura fuerunt, nos inducit. Vt puta nonne magnum admirabile fuit, q̃ Moyses vidit rubum ardere, quæ tamen non comburebatur. Et quid significabat, nisi virginẽ parere filium, & non corrumpi? Quid significabat mirabile signũ ostensum Gedeoni quòd vellus rore aspergeretur, & tota terra sicca maneret, nisi q̃ Maria Christo fecundaretur, & tamen eius caro incorrupta maneret, & q̃ terra rore aspergeretur vellere sicco manente, nisi q̃ tota terra nostræ humanitatis per Christi incarnationem gratia est fecundata ipso vellere. s. Christo quo induimur sicco. i. in crucis passione exsiccato manente? Quid virga Aaron quæ sine humore floruit & fructum produxit: nisi

Exod 5 mirabilia quæ memorare debemus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

fœcunditatem Mariæ sine semine viri? Et sic de aliis. Volens contemplari Christi incarnationem, mittitur ad considerationem operum mirabilium Dei, quæ huius erant figura, vt visis signis figuratum, firmiter credat. Et hoc est, quod dicit Psalm. considerans Christi incarnationem. *Memor fui operum Dei*, in quibus, scilicet, figurata fuit Christi incarnatio, & sic memor ero per incarnationem verbi mirabilium tuorum, quæ scilicet fecisti ab initio. Et hoc est, quod dicit Apostolus. Omnia in figura contingebant illis. Vel aliter. Homo cõtemplatiuus non in se delectatur, sed in contemplatione mirabilium operum Dei. Et hunc sensum hic habet glo. dicens, ne cõtemplatiuus de se tantum lætati videatur, dicit, *Memor ero mirabilium tuorum*, quę, scilicet, generi humano induxit ab initio, vt puta quòd Adam ad imaginem suam fecit, q̃ Abel hostiam accepit, quòd in arca Noë in ecclesia mysterium omnis generis animalia seruauit, quòd de Abraham, cuius immolatione filij Christi incarnationem, & passionem designauit, tandem quòd ipse Deus homo fuerit factus. Hęc enim sunt mirabilia, quæ virum contemplatiuum delectant. Quorum omnium in sui incarnatione memoriam in nobis reduxit. Psal. 110. Memoriam fecit mirabiliũ suorum. Vel aliter, Mirabilia Dei, quorũ memorari debemus, sunt mirabiles modi quib' Christus incarnatus seipsum nobis exhibuit vt nos repararet perditos vt ostenditBern. super illo verbo. Sap. 9. Corpus quod corrumpitur, aggrauat animam: dicens. Venit enim Dei filius, & tot, & tanta mirabilia in mundo operatus est, vt non immeritò intellectum nostrum ab omnibus mundanis euacuauerit, vt semper cogitemus, & nunquam cogitare sufficiamus, quia mirabilia fecit dominus. Quis enim cogitare sufficiat qualiter rerum dominus præuenerit nos, venerit ad nos, subuenerit nobis, & singularis illa maiestas voluerit mori, vt viueremus, seruire, vt regnaremus, exulare: vt repatriaremus, vsque ad serui formam inclinari, vt constitueret nos super omnia opera sua. Et hæc ab initio fecit, quia ante sæcula facere disposuit, vt meritò quilibet nostrum dicat illud Dan 3. Signa, & mirabilia fecit apud me Deus omnipotens.

1269 Et meditabor in omnibus operibus tuis, & in adinuentionibus tuis exercebor.

Hic ostendit, quòd Christi incarnatio nos inducit ad præceptorum obseruantiam. Non enim ad salutem sufficit operum Dei meditatio, nisi etiam adsit præceptorum obseruatio, ad quæ nos inducit Christi incarnatio. Ideo enim humilis factus est Deus, vt superbum non esse hominem doceret, sed collum suum ad Dei mandatorum obseruantiam subijceret, & in illis exercitaretur, vt ostendit Greg. dicens. Ad hoc namque vnigenitus Dei filius formam nostræ infirmitatis suscepit. Ad hoc inuisibilis nõ solum visibilis, sed etiam despectus apparuit. Ad hoc ludibria contumeliarum, irrisionum opprobria, passionum tormenta toleravit, vt superbum nõ esse hominem doceret humilis Deus. Quanta igitur est virtus humilitatis, propter quam solam veraciter edocendam, is qui sine æstimatione magnus est, vsque ad passionem factus est paruus &c. Sed quid est vera humilitas in nobis, nisi collum iugo diuinorum præceptorum subdere, dicente Christo. Tollite iugum meum super vos, & discite à me, quia mitis sum, & humilis corde. Si ergo Christi incarnatio nos ducit ad humilitatem, consequẽs est, quòd nos ad obseruationem etiam mandatorum Dei inducit. Et hoc est, quod hic ait Psal. dicens, *Meditabor in operibus tuis*. Ad obseruationem enim mandatorum primò requiritur illa mente cogitare, & cognoscere, & hoc est, quod præmittit, dicens. *Et meditabor in omnibus operibus tuis*. Meditari enim idem est quòd cogitare & deliberare. Opera autem Dei hic sunt mandata Dei quæ nobis operanda præcepit. Et quia non sufficit mente meditari, nisi opere perficiantur: ideo subdit. *Et in adinuentionibus tuis exercebor*. Vbi nota, q̃ hic per adinuentiones intelligit diuina præcepta. Vnde g̃o. *Exercebor in adinuentionibus tuis*, id est, in præceptis tuis, quæ inuenisti, & nobis seruanda mandasti, vel quibus à nobis inueneris. Vnde alia litera habet. *Et in obseruationibus tuis exercebor*, quia non satis est scripturas, & mandata Dei legere, sed factum operum demonstrare oportet. Ideo ait. *Exercebor*. Nam arceo, ces, quod est constringere, & a, mutata in e, fit exerceo, quod est valdè constringere. Ille ergo in mandatis Dei exercetur qui in illis per opera se astringit. In mãdatis tuis exercebor, & considerabo vias tuas.

1270 Deus in sancto via tua: quis deus magnus sicut Deus noster? tu es Deus, qui facis mirabilia.

Hic ostendit, quòd Christi incarnatio de præsenti miseria nos ducit ad patriam. Sicut enim diabolus fuit via ruinæ nostræ, per quam à cœlo cecidimus, sic & Christus via est nostræ exaltationis, per quam redimus ad cœlum perditum, ipso dicente. Ego sum via &c. Quid autem nomine sancti, nisi Christus intelligitur, ipso dicente angelo Mariæ. Quod enim ex te nascetur sanctum, vocabitur, &c. Vnde de Christo dicit Apostolus Petrus. Conuenerunt Pilatus, & Herodes aduersus sanctũ puerum tuum Iesum. Quid est ergo *Deus in sancto via tua*, nisi ô Deus via redeundi ad te est in sancto, id est, in Christo qui est vitæ via? Vnde gl. *Deus in sancto via tua*, id est, in Christo est via ad te redeundi. Sed tamen quia textus nõ dicit Deus sanctus est via tua, sed *in sancto*, ideo aliter melius accipimus viam hic non esse Christum, sed in Christo non esse sanctum, sed in sancto. Et sic per vias domini, quæ sunt in Christo, accipe virtutes Christi, & exempla, quibus ducimur ad patriam. Vnde Greg. ait, Via incarnatæ sapientię est omnis actio, quam temporaliter gessit. Viæ eius sunt exempla viuendi, quæ ad se venientibus præbuit. Tot itaque ad se venientibus vias præbuit, quot benè viuendi exempla monstrauit. Humilitatis eius vias propheta inspexerat, cum suspirabat dicens. In mandatis tuis exercebor: & considerabo vias tuas. Hinc rursum de vnoquoque iusto dicitur. Qui curat, vt per dominicæ humilitatis exempla gradiatur ad Deum, à domino gressus hominis dirigetur: & viam eius volet. Sed, quia superbi humilitatis dominicę facta contemnunt, de ipsis rectè dicitur. Vias eius intelligere noluerunt. Viæ istæ visione despectæ sunt, sed intellectu reuerendæ. Aliud quippe, quod in eis cernitur, aliud quod expectatur. quid enim in hac via aliud quam deiectionem puta

puta ludibria mortemq̃; intuentium oculis ostendit. Sed per hæc infirma transitur ad summa. Per hęc indecora, quæ procedunt æterna nobis & gloriosa pollicentur, &c. Et quia ista infirmitatis exempla in Christo fuerunt nõ immeritò, ait Psal. *Deus, in sancto via tua*. Et quia valdè mirabile nobis videtur per infirma ascendere ad summa, per opprobria ad gloriam, ideo subdit. *Quis magnus sicut Deus noster, tu es Deus, qui facis mirabilia*. q.d. secundũ glo. quis in dijs gẽtium magnus sicut Deus noster. q.d. nullus: quia tu Deus propriè non alius, tu solus facis mirabilia tam in corpore quàm in anima. Nam in corpore sanati sunt surdi, cæci languidi, paralitici, & mortui resuscitati. In anima verò quia sobrij sunt, qui paulò ante erant ebrioси fideles, adoratores simulachrorum, humiles qui superbi, pauperes, auari & casti, qui erant luxuriosi. Hic potes notare, quod quadruplex via fuit in Christo quam imitari debemus figurata per quadruplicem viam, de qua dicitur Prouerb. 30. Tria sunt mihi difficilia, & quartum penitus ignoro. Via aquilæ in cœlo: via colubri supra petram, via nauis in medio mari: in adolescentia sua via viri. De quibus in postil. super Ioan.

1271 Notam fecisti in populis virtutẽ tuam, redemisti in brachio tuo populum tuum, filios Iacob & Ioseph.

Hæc est quarta pars principalis, in qua manifestat nostrę redemptionis potestatem. Vbi notanter ex multis hic Psal. vult ostendere Christi potestatem in opere nostræ redemptionis, secundum quæ pars ista habet septem partes, quoniam ostendit Christi potestatem. Primò ex peccatorum redemptione. Secundò ex populorum conuersione, ibi, *Viderunt te*. Tertiò ex Apostolorum prædicatione, ibi, multitudo. Quartò ex animorum penetratione, ibi. *Etenim sagittæ*. Quintò ex miraculorum operatione, ibi. *Illoxerunt*. Sextò ex pœnitentiæ commendatione, ibi. *In mari*. Septimò ex ecclesiæ gubernatione, ibi. *Deduxisti*. Quantum ad primũ ostendens Christi potestatem ex redemptione peccatorum, ait. Notam fecisti, &c. vbi notandum quòd per virtutẽ Dei hic intelligitur Christus, vel verbũ incarnatũ, per quod Deus omnia fecit. Ad Hebr. 1. Qui est portans omnia in verbo virtutis suæ. Quid est ergo, *notam fecisti in populis virtutem tuam*, nisi notum fecisti populis Christi incarnatum in populis, quia tam fidelibus quàm infidelibus licet diuersimodè. Vnde hic glos. *Notam fecisti virtutem tuam*. i. Christum, quando eum misisti in mundum. *Notam* dico in populis tam infidelibus quam fidelibus: sed infidelibus sic notum fecisti, vt cognoscant Christum tuum tantum corpore, fidelibus verò vt cognoscant eum etiam diuinitate. Sed quid ex incarnatione sequatur adiungit, dicens. *Redemisti in brachio tuo populum tuum*. Per brachium. n. Dei intelligitur Christus: vide verſ. 715. Quod deo dicit, quia per Christum facta est redemptio nostra, verſi. 533. 377. 431. 521. 662. 794. 803. 895. Et aduerte quòd non solum redemit vnum populũ Iudæorum, sed etiam gentilium: quod notatur, cum subditur. *Redemisti populum tuum filios Iacob, & Ioseph*, quoniam secundum glo. per filios Iacob intellige Iudæos credentes, sed per Ioseph gentilem populum, Ioseph enim peruenit ad gentes, & interpretatur augmentum. Ideo benè significat gẽtes, ex quibus augmentatus est populus Dei. Vel per Ioseph intelligitur Christus, quia sicut Ioseph venditus à fratribus prius, humiliatus est, deinde exaltatus cum in Ægypto regnaret: ita & Christus à Iudæis venditus transit ad gentes, in quibus regnauit à quibus tamen prius fuit humiliatus in persecutionibus matyrum. Filij ergo Ioseph sunt illi, quos elegit in gẽtibus. Est ergo sensus. *Redemisti in brachio tuo*, id est, Christo, *filios Iacob*, id est, populum Iudæorum, & *filios Ioseph*, id est, Christi filios ex gentibus electos. Et quantum ad istam redemptionem notandum, quòd seruitus humani generis duplex erat, scilicet, seruitus peccati grauissima, & seruitus mortis certissima. A prima nos redemit Christus pretium redemptionis exoluendo, quamuis enim ante Christum multi essent iusti, non tamen erant verè liberi, donec ille pro ipsis pretium solueret, qui ait, Si vos filius liberauerit, verè liberi eritis. Ioan. 8. Et in hoc concordat lex humana, quæ vult quòd liber captus ab hostibus ex conuentione redemptionis, tunc demum cum pretium soluerit, statum pristinum recipiat: nam ante ferè per omnia quasi seruus est. Cũ igitur homo primò liber fuerit, & postea peccato suo fuerit captus ab hostibus, non poterat liber esse, imò in multis seruire cogebatur donec redemptionis pretium fuisset solutum per Christum, quod nullus alius præter Christum soluere poterat. Apoc. 5. Redemisti nos Deo in sanguine tuo. Quantum verò ad seruitutem. s. mortis nos liberauit, siue sua morte redemit, quoniam vt ipse ait Matt. 18. Filius hominis venit saluare quod perierat, & dare animam suam in redemptionẽ pro multis. Vnde Ambros. super Psalm. 36. Mors Christi, vita est: Christi vulnus vita est, sanguis Christi vita est, sepultura Christi vita est, Christi resurrectio, vita est vniuersorum: vnde ad Gala. 3. Christus nos redemit de maledictio legis, quod, scilicet, erat mors.

1272 Viderunt te aquæ Deus, viderunt te aquæ, & timuerunt, & turbati sunt abyssi.

Hic ostendit Christi potentiã ex cõuersione populorum. Vbi notandum q̃ hic aquarum nomine populi designãtur, vnde Apost. Ioan. Apo. 17. Aquę multæ populi multi. Cõsimiliter aquas pro populis accipit scriptura. Iob. 26. d. Gigãtes gemũt sub aquis. Quod exponit Greg. d. Gigantũ nomine potestates huius sæculi designantur. In aquis verò populi designantur, Ioanne attestante, qui ait, Aquæ sunt populi. Benè autem contra superbientes dicitur Gigantes gemunt sub aquis, quia elati omnes dum in hac vita assequi honoris celsitudinem cupiunt, sub ponderibus populorum gemunt. Nam quanto quisque hic altius erigitur, tanto curis grauioribus oneratur, eisq; ipsis populis mente & cogitatione supponitur, quibus superponitur dignitate. Et benè istis verbis & breuiter indicatur, quia omnis superbia eo ipso in imo iacet, quo in alta se erigit, vt inde magis cunctis suppolita fiat, vnde cũctis appetit superesse, &c. Et aduerte quòd hic duplicat hoc, *Viderunt te aquæ Deus*. Per hoc innuens duos populos. s. Iudaicum & gentilem: quia ambo populi viderunt Christum in carne, qui verus erat Deus etiam quia videntes Christi humanitatem

Universidad de Deusto
Biblioteca

viderunt ipsum Deum per fidem, quia ex vtroque populo aliqui ad Christi fidem peruenerunt. Et hoc est, quòd ait. *Viderunt te aquæ, Deus*, id est, populus Iudæorum. Et iterum subdit. *Viderũt te aquæ*, id est, populus gentium. Quid autem ex tali visione sit cõsecutum subdit. *Et turbati sunt abyssi.* Quid enim abyssi nomine, nisi profunditas peccati designatur? Nam abyssus dicitur aquarum profunditas, qua faciliter submerguntur intrantes. Et quid facilius submergit hominem, quam culpa? Exo. 15. Abyssi operuerunt eos, descenderunt in profundum quasi lapis. Per abyssum ergo accipe peccatores, in abyssо peccatorum submersos: de quibus nunc ait. Et turbati sunt abyssi turbatione, scilicet contritionis, & pœnitẽtiæ: quia ad Christi præsentiam vel ad Apostolorum prædicationem tam Iudæi quàm gentiles timuerunt, & de suis peccatis pœnitendo turbati fuerunt. De Iudeis namque dicitur quod ad prędicationem Petri compũcti sunt corde, & dixerunt ad Petrum & ad reliquos Apostolos. Quid faciemus fratres &c. De gentibus verò dicitur. Conturbati sunt omnes qui videbant eos, & timuit omnis homo. Conturbatio namque significat pœnitentiam, vide sup. ver. 1097.

Abyssus peccati. *Alluũ 1.* *Psal. 63.*

1273 Multitudo sonitus aquarum, vocem dederunt nubes.

Hic ostendit potestatem Christi ex prędicatione Apostolorum. Maximum enim potestatis signum fuit, quòd duodecim viri ignobiles, idiotæ & pauperes totum mundum in fide Christi permutarẽt: quod Deus fecit ad ostentionem suæ potestatis. Quod admirãs Apostolus ait. Videte vocationem vestram, fratres, quia non multi sapientes secundum carnem, non multi potentes, non multi nobiles, sed quæ stulta sunt mundi elegit Deus, vt cõfundat sapientes, & quę infirma sunt, vt confundat fortia &c. quasi dicat Apostolus. Cõsiderate potestatem Dei, & videte per quos vocati estis, quia insipiẽtes, & infirmi vos vocauerũt. Et istos tales prędicatores hic ponit Psal. dicens. *Vocem dederunt nubes.* Per nubes significantur Apostoli & prædicatores, vt dictum est supra versi. 556. Vnde hic ait glo. Nubes enim Apostoli & prædicatores verbi Dei dederunt vocem in omnibus gentibus Christum prædicando. De quibus nubibus dominus per prophetam ait, scilicet, Esaiam. Mandabo nubibus, ne pluant super eam imbrem, scilicet ne prædicent in Iudæa quando, scilicet de Iudæa fuerunt expulsi, vt ad gentes se conuerterent. Sed quid ex istorum prædicatione est consecutum ostendit, cum dicit. *Multitudo sonitus aquarum*, id est, multitudo populorum ad Christum est conuersa. Quæ multitudo conuersorum erat sicut sonitus aquarum: quia conuersi resonabant in cõfessione peccatorum, in gemitu culparum, in laudibus Dei, in actionibus gratiarum, quasi enim mare confragosum hodie in ecclesia sonant diuersa vota populorum. Vnde ergo in ecclesia tanta multitudo, quæ est vt sonitus aquarum: tanta conturbatio abyssorum, nisi quia nubes vocẽ prædicationis dederunt. Dicit ergo, *Multitudo sonitus aquarum.* Vbi notandum, quòd fidelium multitudo in se tria debet habere, scilicet charitatis connexionem. Act. 4. Multitudinis credẽtium erat cor vnum, & anima vna. Confessionis claritatem. Eccl. 24. In multitudine electorũ, habebit laudem & inter benedictos benedicetur. Sanctitatis imitationem. Ioan. 6. Sequebatur eum multitudo magna: quia videbant signa, quæ faciebat. Primum est respectu cordis, Secundum respectu oris. Tertium respectu operis. Sic econtra multitudinem tria dissoluunt, scilicet, diuisio discordiæ contra primũ. Act. 14. Diuisa est multitudo ciuitatis. Detractio blasphemiæ contra secundum. Nume. 19. Vsquequo multitudo pessima murmurat, &c. Perpetratio malitiæ contrà tertiũ. Phil. 3. Multi ambulant, quos sæpe dicebam vobis, inimicos crucis Christi, &c.

Nota bene. *1 Cor. 1.* *Nubes Apostoli.* *Multitudo.*

Etenim sagittæ tuæ transeunt, vox 1274 tonitrui tui in rota.

Hic ostendit potestatem Christi ex animorum penetratione. Quid enim sagittarum nomine nisi verba prædicationis accipimus, quæ mentem audientis charitate vulnerãt? De quibus dicitur psal. 63. Sagittæ paruulorum factæ sunt plagæ eorum: quod de sagittis intelligitur prædicationum, ostendit Gregor. dicens. Quid enim sagittas, &c. vide supra versicu. 1006. De istis ergo sagittis hic dicitur. *Etenim sagittæ tuæ transeunt*, alia littera habet transierunt: vbi gl. Sagittæ tuæ, ô Deus. i. voces nubium transeunt, vel transierunt vsque ad cor: non in auribus remanserunt: sed corda transfixerunt. Verbum enim scripturæ & prędicationis aliquando dicitur pluuia, quæ descendit à nubibus, quia corda rigat auditorũ. Aliquando dicitur sagitta, quæ emittitur ab arcu: quia cor auditorum vulnerat, & percutit. Et in hoc ostenditur Dei potentia, qui solus cor hominis penetrare, & docere potest. Homo enim aures exteriores sua voce pulsat: sed sol' Deus docet cor intus: vide supra versi. 1155 Vel per istas sagittas aliqui intelligunt ipsos apostolos, & euangelistas, qui transierunt de gente in gentem prędicando, & aliquos vulnerantes ad mortem. s. obstinatos & infideles, & aliquos ad vitam. s. illos quos conuerterunt ad fidẽ, de quibus vide sup. versi. 215. Sequitur, *Vox tonitrui in rota.* Vbi, notandũ quòd tonitruum generatur ex vapore calido, & sicco in nube superius compresso. Qui vapor cum virtute sui caloris nubem frangit violenter nubes reuoluitur, & sic sonus fractionis eius quasi rotatus, & reuolutus longè lateq; auditur. Vnde & vox tonitrui est ad modum sonitus quem facit currus hinc inde rotatus. Ex quibus omnibus sequitur: quòd vox tonitrui non fit in occulto, sed palam longè, lateq; diffunditur. Et huic sono Psal. comparat vocem nubium. i. apostolorum quę per orbem rotata vbique intonuit, dicens, *vox tonitrui tui in rota.* vbi gl. Vox nubium. i. apostolorum nõ in occulto facta est: sed fuit vox tonitrui, id est, aperta, & fuit in rota totius mundi. Rota enim orbis dicitur, quia ad modum rotæ rotundus. *Est ergo vox tonitrui tui in rota*, id est, prædicatio Apostolorum tuorum per rotam totius orbis est diffusa: quia in omnem terram exiuit sonus eorum, &c. Psal. 18. Vnde de isto tonitruo prędicationis dicitur Iob. 38. Quis dedit viam sonantis tonitrui? Quod ideo dicit: quia viam penetrandi corda auditorum verbis prædicantium solus Deus facit. Vnde prædicta verba exponens Gregor. ait. Quid enim per tonitruum nisi prædicatio superni terroris accipitur, quem terrorem dum humana corda percipiunt, quatiuntur, per quod tonitruum supernorũ iudiciorum terror auditur.

Sagitta prædicationis. *Greg. 34. mor. c. 5.* *Gloſſa.* *Tonitruũ.* *Greg. 29. mor. c. 10.*

Sed

Sed quia quilibet prædicator verba auribus dare potest, corda verò aperire non potest, & nisi per internam gratiam solum omnibus prædicantium verbis ad corda audientium aditum inuisibiliter præstet, incassum prædicatio aure audientis percipitur, quæ peruenire ad intima surdo corde perhibetur. Ideò se dominus viam tonantis tonitrui dare asserit, qui cum verba prædicationis tribuit, per terrorem verborum corda compungit, &c. Et de ista prædicatorum voce nunc ait Psalm. *Vox tonitrui tui in rota,*

Prædicatio.

1275 Illuxerunt coruscationes tuę orbi terræ, cõmota est, & cõtremuit terra.

Hic ostendit Christi potẽtiam ex miraculorum operatione. Vbi aduertendum quòd secundũ Grãmaticos, coruscare, idem est quòd resplendere, vibrare, vel iaculari fulgore, vnde coruscatio idẽ est q; splẽdor, vel coruscãdi actio. Quid igitur in ꝓposito significat coruscatio, nisi miraculorum operationem, quibus Christus mundo resplenduit, dũ cæcos illuminauit, claudos erexit, mortuos solo verbo suscitauit, consimiliaq; & maiora per suas nubes. i. Apostolos per mundum fecit? Ex quibus per totum orbem terrarum sonus illuxit. Quod præuidens Psal. nunc ait, *illuxerunt coruscationes tuæ orbi terræ*: accipiens præteritum pro futuro. i. miracula per te Christe & per tuos Apostolos facta toto orbi resplenduerunt. Quæ miracula gentes videntes commouebantur admiratione, & per hoc conuertebantur ad fidem, & de peccatis cõterebantur. Et hoc est quod subdit. *Commota est, & cõtremuit terra*: commota, quia simul mota, quia totaliter de statu peccati euersa, & ad statum gratiæ conuersa. Et de hac commotione dicitur Psal. 59. Commouisti terram, & conturbasti eam. vide sup. versi. 959. vel aliter. *Commota est & contremuit terra*, hoc de Iudæis intelligitur, qui quia Christum miraculis coruscantem recipere noluerant, de terra sua commoti per totum mundum trepidi vagantur. De quibus dicitur Iob 9. Commouit terram de loco suo, & columnæ eius cõcutientur. Vbi per terram Iudæos intelige, qui solum terrena spectabant, Sed per columnas ipsorũ põtifices, pastores, & doctores, qui propter infidelitatem suam à propria patria expulsi & commoti fuerunt. Quod ostendit Greg. d. De loco quippe suo terra cõmota est, cum plebs Israëlitica de Iudeæ finibus est exulsa: quę nimirum colla gẽtibus subdidit, quia subdi suo auctori recusauit. Quæ. s. terra columnas habuit, quia in sacerdotes principes & legis doctores atq; Pharisæos ruituras eius pertinax structura surrexit. In ipsis namque literæ ædificium tenuit & tranquilitatis suo tempore sacrificiorum carnalium quasi superimpositæ fabricæ onera portauit. Sed translatis montibus columnæ concussæ sunt: quia subductis à Iudea Apostolis, nec ipsi viuere in illa permissi sunt, qui ab illa vitæ prædicatores expulerunt. Dignum quippe erat, vt terrenam patriam subacti perderent, cuius amore nequaquam sunt veriti cœlestis patriæ milites impugnare. Sed expulsis sanctis doctoribus Iudæa funditus corruit: & iusto iudicantis examine commota fuit. Quod nunc præuidens Psal. dicit, *Commota est & contremuit terra.* Sic igitur visis coruscationibus miraculorum, gentes ad pœnitentiam venerunt Iudęi increduli de propria terra fuerunt expulsi. Psal. 45. Conturbatæ sunt gentes, scilicet, per pœnitentiam, & inclinata sunt regna, scilicet, sub iugo fidei. Dedit vocem suam, scilicet, Christus prædicando, & coruscando miraculis, & tunc commota est terra, scilicet, Iudęa de terra sua expulsa.

Illuminatum. *Gregor. 9. mor. c 3.* *Iudæi de terra sua fuerunt expulsi.*

In mari viæ tuæ & semitæ tuæ in 1276 aquis multis, & vestigia tua non cognoscentur.

Hic ostendit Christi potentiam ex pœnitentiæ commendatione. Vbi notandum quod per mare ipsa pœnitentia amara designatur, vt patet supra versic. 1028. Via Dei dicitur non solum humilitas, per quam venit ad nos, sed etiam charitas per quã pergimus ad eum, de qua ait Apostolus. Adhuc excellentiorem viam demonstro vobis. Dicit ergo, *In mari*, scilicet pœnitentiæ *via tua*: quia non est charitas nisi in pœnitente. Semita autem quæ arctior est via significat consilia, quæ arctiora sunt præceptis, & multis laboribus plena, de quibus dicit. *Et semitæ tuæ in aquis multis*, id est, tribulationibus & pressuris. Vestigium autem dicitur quod ducit in cognitionem alicuius per formam impressum, sicut forma pedis relicta in puluere docet hominem inde trãsisse. Et sic per vestigia Christi accipe eius doctrinam & miracula quę demonstrabant ipsum esse Deum, quæ tamen Iudæi noluerunt aduertere, de quibus nunc dicit. *Et vestigia tua non cognoscentur*, sc licet à Iudæis. Vnde hic glos. *Et vestigia tua non cognoscentur*, scilicet, doctrina tua, & miracula non cognoscẽtur à Iudæis. Hic enim tangit aliquos Iudæos, qui dicunt: Nondum venit Christus. Vnde hic est increpatio Iudæorum, quasi dicat, licet Christus palam venerit, & se miraculis palam ostenderit, tamen non est cognitus à Iudæis infidelibus. Vel aliter, Per mare intellige corda superborum: quæ tamen Christus pedibus calcauit, cum ipsos per fidem sibi subiecit. Sed quia hoc inuisibiliter facit: ideo in hoc eius vestigia non cognosci dicuntur à nobis. Et ad istum intellectum istum versum exponit Gilbertus, dicens, *In mari via tua.* Ambulat Iesus super vndas maris carnalibus pedibus, cui necdum carne vestito Psalm. ceci nerat, dicens. *In mari via tua*, quod est, conculcas corda tumentium superborum, & fluxa desideria carnalium comprimis, quia iustificas impios & superbos humilias, quod tamen quia inuisibiliter fit carnalis non sentit à quo fit: propter quod subdit. *Et vestigia tua non cognoscentur.*

Via charitas. *1. Cor. 12.* *Semita consilia.* *Vestigia Christi miracula.*

Deduxisti sicut oues populũ tuum, 1277 in manu Moysi & Aaron.

Hic ostendit Christi potestatem ex ecclesiæ gubernatione. Vtitur enim hic quadam similitudine: quia si Deus eduxit filios Israël de Ægypto potenter per manum Moysi & Aaron, quæ eductio erat figura eductionis ecclesiæ de gentibus & infidelibus, nulli debet esse dubiũ, quòd ipsam ecclesiam sic iam deductam potenter conseruat & gubernat. Vbi notandũ quod per istos duos per quos deduxit populum de Ægypto, scilicet Moysen & Aaron, vult ostendere Psal. per quos Deus eduxit ecclesiã de gentilibus & quomodo ipsam cõseruã-

Universidad de Deusto
Biblioteca

dò gubernat. Primum significat Moyses, & Aaron secundum. Primò ergo pro Moyse deducit ecclesiam de gentibus. Moyles namque interpretatur assumptus de aqua, & significat sacramentum baptismi, quo de Ægypto peccatorum educimur. Hic etiam inter cætera signa, in mari viam fecit Hebræis, significans per baptismum fidelium populum ad terram promissionis reduci. Et sic quia Moyses figura erat baptismi, ideo dicit Apostolus. Omnes in Moyse baptizati sunt. Per Aaron verò intelligitur ipse Christus qui sua virtute gubernat ecclesiam. Vnde nota quòd Aaron multipliciter Christum significat, scilicet ratione primò mediationis. Sicut enim Christus est mediator Dei & hominum (ad Hebræos 11.) sic Aaron charitate nimia mediator fuit inter peccatores & iustos se in medio ponens, ne vltio peccatoribus debita transiret ad iustos: nam cùm plaga Dei sæviret in populum, & iam nonnulli mortui essent (vt habetur Numer. 16.) Aaron cucurrit ad medium multitudinis, quam iam vastaret incendium, & obtulit tymiama, & stans inter mortuos & viuentes, pro populo deprecatus est, & plaga cessauit. Vnde hoc de Aaron notãs Isidorus de obitu sanctorum patrum dicit, Aaron frater Moysi, & insignis miraculorum socius, ac in lege domini primus sacerdos, cuius virga sorte electa frondens germine floruit, qui thuribulum in dextera gestans furenti se flammæ opposuit, atque stans inter viuos & mortuos nostrum mediatorem figurans obiecta sui corporis ignem transire ad aggerem viuentium non permisit, Hic per hostiam victimarum & sacrificium sanguinis, futuram Christi passionem expressit, &c. Et ideo quòd Aaron ratione mediationis figuram gesserit Christi ostendit dominus Moysi dicens, Aaron frater tuus erit Propheta tuus ad populum, & os tuum, &c. Secundò Aaron Christum figurat ratione defensionis, quia sicut Christus in omni nostra tribulatione defensor noster est & protector. (2. Cor. 1.) sic & Aaron figuraliter protector erat populi Dei. Vnde Moyses dum ascenderet in mõtem ad Deũ ipsum Aaron dimisit defensorem populi, dicente populo. Habebitis Aaron & Vr vobiscum, si quid natum fuerit quæstionis, referetis ad eos. Quæ verba ad propositum exponens Gualf. ait, Aaron qui mons fortitudinis interpretatur est Christus. Vr autem qui & ignis dicitur, Spiritus sanctus est, quorum custodiæ populus commendatur aptè, & si qua quæstio, id est, aduersitas nos aut pulset tentatio, ad eorum suffragium recurramus contra dubium. Quia si pertristimus per Aaron fortitudinis montem, id est, per Christum nostra infirmitas roboratur, & per Vr qui gratiam spiritus sancti figurat, ignorantia nostra perlustratur. Vnde benè cõtra hæc duo in remedium habemus auxilium filij & spiritus sancti, vnde dicamus, Dominus illuminatio mea & salus mea, contra infirmitatem & ignorantiam. Sic igitur Aaron figurat Christi potentiam, per quam nos in auersis fortificat, & in figuram huius pectusculum hostiæ in quo animalis fortitudo consistit dabatur ipsi Aaron. Leui. 7. Pectusculum victimæ erit Aaron. Tertiò Aaron significat Christum ratione desponsationis. Aaron enim erat de tribu Leui sacerdotali, & accepit vxorem de tribu Iudæ regali, in se copulans dignitatem sacerdotalem & regalem, & sic significat Christum qui verus rex fuit atque sacerdos,

Moyses significat baptismũ

1. Cor. 10. Aaron significat Christum.

Exod. 7.

Exod. 14.

Gualf. Aaron significat fortitudinem.

Isidorus.

Aaron fuit rex & sacerdos.

A vnde de ipso dicitur Exod. 6. Accepit Aaron vxorẽ Helisabeth filiã Aminadab sororem Naason. Certum est autem q̃ ipse Aminadab princeps fuit in tribu Iuda, vt habetur Matth. 21. Vnde prædicta ibi exponens glosator, Hæc Helisabeth de tribu Iuda fuit soror Naason, qui fuit princeps tribus Iudæ in deserto. Nondum enim præceptum erat, vt quisque de tribu sua duceret vxorem. Ideo autem hæc tribus, scilicet Leuitica & regalis iam tunc in personam Aaron coniungebant, vt in ipso Christo intelligeretur rex & sacerdos figuratus ab illis. Vnde istas duas dignitates in ipso Aaron coniunctas ostendit sapiens, dicens. Excelsum fecit Aaron dedit illi sacerdotium gẽtis suæ. Hic vide dignitatem

Eccl. 45.

B sacerdotalem: & coronauit illum. Hic vide dignitatem regalem. Si vis de Aaron vlterius procedere, vide in dictionario. Ad propositum ergo volens ostendere Psal. quòd ecclesia per baptismum generatur, sed per Christum conseruatur, dicit. *Deduxisti sicut oues populum tuum in manu Moysi.* Vide Baptismum, & Aaron, hic vide Christum.

PSAL. LXXVII.

ATtendite, populę meus legem meam, inclinate aurem vestrã C in verba oris mei. 1278

Titulus huius psalmi est, *Intellectus Asaph*, vel secundum alios. *Eruditio Asaph*, quod idem est. Et idẽ titulus habetur per omnia psal. 73. ideo expositionem vide ibi. Ex titulo patet auctor psalm. qui fuit Asaph, sed non apparet materia. Secũdum est ergo quòd intẽtio Asaph in isto Psalmo fuit probare ex scripturis antiquis, quòd regnum populi Israël de iure debebatur tribui Iudæ & non alteri. Per hoc volens inducere quòd Dauid iuridicè regnũ tenebat, q̃ alij vsurpantes non fecerunt, sicut fuit Saul, qui erat de triba Beniamin, & Ieroboã, qui inuasit regnum Israël & eius successores, qui fuit de tribu Ephraim, qui accepit regnum Israël tyrannicè de manu Roboã fil j Salomonis, vt habetur 3. Reg. 11. Sed quia Saul non habuit in regno successorem de tribu sua, Ieroboam autem habuit continuè successores vsque ad captiuitatem Babylonis quoad regnũ Israël. Sola enim tribus Iuda secuta est successores Dauid. Et ideo iste Psal. hic specialiter agit contra tribum Ephraim. Verumtamen quia omnia veteris legis in figura nouæ legis erant (vt ait Apostolus 1. Corinth. 10.) ideo per omnia ista vult Psalm. declarare mysteria nouæ legis. In hoc enim Psal. declarat beneficia Iudæis à Deo collata, & pœnas malorum, per hoc volens ostendere beneficia Dei in noua lege data fidelibus, & pœ-

Psal. 73.

D nas infidelib. debitas. Vnde illa quæ de illis hic historialiter referuntur, illa nobis spiritualiter sunt intelligenda. Et hoc satis notat titulus, dicens. *Intellectus Asaph*: quia, scilicet in isto Psalmo Asaph mouet intellectum auditoris, vt illa quæ hic historialiter dicuntur, intelligat spiritualiter, quia illa quæ tunc figuraliter Iudæis contigerunt, modo realiter in nobis fiunt. Est ergo intentio prophetæ, vt per acta in veteri populo Iudæorum doceat populum nouum, ne ingrati sint de beneficiis Dei, & contra se eius prouocent iram. Insimul ergo legendo literam psalm. dicam propheticum sensum. Psalmus

ergo

ergo iste diuidendus secundum intentionem litterę, & in qualibet parte littera deducatur secũdum spiritum. Diuiditur ergo in tres partes, quia Psal. primò præmittit quandam Præfationem. Secũdò ponit suam narrationẽ, ibi. *Quanta audiuimus.* Tertiò infert intentam conclusionem, ibi. *Et repulit tabernaculum Ioseph.* Quantum ad præfationem duo facit: quia primò auditores ad attentionem prouocat. Secundò causam prouocationis explicat, ibi. *Aperiam in parabolis.* Quantum verò ad primum hortatur auditores, vt dicendis sint attenti, dicens. *Attendite, populę meus, legem meam.* Loquitur hic in persona Dei: quia os Dei erat hic Asaph, quia spiritusancto inspirati locuti sunt sancti Dei homines. 1. Petr. 1. Propter quod & Christus dicit.

Matt. 10.

Non enim vos estis, qui loquimini, sed spiritus patris vestri, qui loquitur in vobis. Dicit ergo in persona Dei. *Attendite*, &c. quasi dicat populo Iudaico quo ad literam. Vos, qui mihi estis populus peculiaris relictus, debetis esse attenti ad audiẽdum legem Dei, quę hic in multa manifestatur. *Inclinate ergo aurem vestram.* Docibilis enim discipuli est, humiliter aurem inclinare ad percipienda verba Magistri. Notandum autem quòd in scriptura multiplex attendere reperitur. s. attendere prohibitionis, impositionis, consiliationis, prælationis, contẽplationis, & eruditionis. Primò est attẽdere prohibitionis, quo prohibẽtur crimina. Vnde in scriptura per hoc verbum attendere multa prohibentur

Attendere multiplex.

Matt. 6. Chrysost.

C crimina. Primò prohibet peccatũ elationis, & vanæ gloriæ, Matth. 6. Attendite ne iustitiam faciatis coram hominib. vt videamini ab eis. Vbi Chrysostomus. Cor nostrum attendere debemus. Inuisibilis est enim serpens quem obseruare iubemur, & latenter ingreditur & seducit. Vbi enim res gloriosa agitur, ibi facilius locum inuenit gloriationis occasio. Ideo hãc prohibet dominus dicẽs. Attendite, ne iustitiam vestram faciatis coram hominib. &c. Secundò prohibet cupiditatem auaritiæ. Eccl. 5. Noli attendere ad passiones iniquas, nihil enim proderunt in tẽpore vindictæ. Tertiò prohibet voluntatem luxuriæ. Prouerb. 7. Fili, attende verbis oris mei, ne obstruatur in viis eius. s. me-

D retricis mens tua, multos enim vulneratos deiecit, fortissimi quique interfecti sunt ab ea. Quartò prohibet gulositatem gastrimargiæ. Luc. 21. Attendite vobis, ne grauentur corda vestra crapula, & ebrietate, & curis huius sæculi, & superueniat in

Basilius.

vos repentina dies illa. Quod exponẽs Basilius ait. Dicit autẽ attendite, vt scilicet discernere possitis à salubri nociuum. Sed quoniam dupliciter contingit attendere, hinc quidem corporeis oculis, illinc verò per intellectiuam virtutem, & oculus corporis virtutem non attingit. Restat ergo dictũ de oculis intellectus. *Attendite*, hoc est, vndiquè circunspicite vos, peruigil habẽtes ad vestram custodiã animæ lumen. Et ideo dicitur Prouer. 23. Quando sedes, vt comedas cũ principibus, diligenter attẽde, quæ posita sunt ante faciẽ tuam, & statue oculum in gutture tuo. Quintò prohibet falsitatem eloquẽtiæ. Eccl. 34. Vana spes mendaciũ, quasi qui apprehendit vmbrã, & persequitur ventũ, sic qui attẽdit ad vniuersa mendacia. Sextò prohibet scãdalum fraternæ iniuriæ. Luc. 17. Væ homini, per quem scandalum venit, Sequitur. *Attendite vobis.* Secundo principaliter est vnum attendere impositionis quod est, scilicet, affirmatiuè præceptũ, vnde Eccl. 32. dicitur, Qui credit Deo, attendit mandatis eius.

A Et Eccl. 35. Sacrificiũ salutare, attendere mandatis domini. Si enim mandatis domini intenderemus, illa obseruando, pax abundaret in nobis. Esa. 48. Vtinam attendisses mandata mea, & facta fuisset sicut flumen pax tua. Sed quia non attendimus mãdatis Dei, ideo nobis dicitur. Hæc dicit dominus, iudicium verum iudicate, misericordiã facite. Sequitur. Et noluerunt attendere, sed auerterunt scapulam recedentes. Tertiò principaliter est vnum attendere consiliãtium, scilicet, ne decipiamur, sic enim consiliauit dominus, dicens, Attẽdite à falsis prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis, &c. Vnde de isto attẽdere cõsiliationis ibi dicit Chrysostomus, quia enim falsi Prophetę erant futuri nõ

Eccl. 35.

Zach. 7.

Matt. 7.

Chrysost.

B manifesti sed absconditi, ideò consulens non dicit aspicite, sed abscõdite. Vbi enim res certa est, aspicitur, id est, simpliciter videtur. Vbi autem incerta attẽditur, id est, cautè consideratur. Sic etiam cõsulit sapiẽs attẽdere à pestifera societate. Eccle. 11. Attende tibi à pestifero, fabricat enim mala, &c. Quartò principaliter est vnum attendere prælationis, scilicet, quod importat gubernationem subditorum, Act. 20. Attendite vobis, & vniuerso gregi vestro, quos spiritus sanctus posuit episcopos, regere ecclesiam Dei, quàm acquisiuit sanguine suo. Sed quid hodie de prælatis attendere debemus, audi consilium Gamalielis dicentis. Attendite vobis super hominibus istis, quid acturi estis. Se-

Act. 5.

C quitur. Et nunc itaq; dico vobis, finite illos, quoniam si ex hominib. est consilium, hoc dissoluetur, si autem ex Deo est, non poteritis dissoluere illud. Quæ autem verba hodie maximè tempore scismatis sunt notanda. Quintò principaliter est vnum attẽdere contemplationis. s. passionis Christi, ipso dicente, O vos omnes, qui transitis per viã, attendite, & videte, si est dolor sicut dolor meus. Sed quia tanquam ingrati eius passionem nolumus attendere, ideo ipse de nobis patri conqueritur, dicens, Attende, domine, ad me, & audi voces aduersariorum meorum, nũquid redditur pro bono malum? Recordare quòd steterim in conspectu tuo, vt loquerer pro eis bonum, & auerterem indignationem tuam ab eis. Non ergo sic, sed vt nobis consulitur: Esa. 51. Attendite ad me, qui quæritis dominum: attendite ad petram, vnde excisi estis. Petra autem erat Christus. 1. Cor. 10. Sextò principaliter est vnũ attendere eruditionis, quo Magister attẽtos admonet esse auditores, sicut hic facit Psal. dicens, *Attendite, populę meus, legem meam*, id est, veritatem rei, quę in scripturis signis tegitur. Et subdit qualiter debemus attendere, dicens. *Inclinate aurem vestram*, &c. id est, per humilitatem inclinate aurem, non quidem corporis, sed fortius cordis, & sic benè attendetis. Tumor namque infusa repellit. Vnde præceptum fuit in lege altera domini concauum fieri, & quadrangulum, vt mens nostra quatuor munita virtutibus per humilitatem

Tiren. 1.

Hier. 18.

Humilitas requiritur ad scientiã addiscendã.

E sic concaua ad receptaculum diuini verbi. Si enim sic sacram scripturam humiliter attenderimus, ibi mirabilia multa reperiemus. Primò absconditæ Dei iudicia, s. quòd malis prospera adueniunt, & bonis aduersa. Iob. 21. Attendite ad me, & obstupescite: quare ergo impij viuunt subleuati sunt, confortati diuitiis, &c. Secundò quia quandoque ante ortũ sanctificatur anima Esa. 49. Audite, insulæ, attendite, populi de longe, dominus ab vtero vocauit me, de ventre matris meæ recordatus est nominis mei. Tertiò quòd pœnitenti omnia di-

Universidad de Deusto
Biblioteca

mittuntur crimina, Luc.17. Attendite, si peccauerit frater tuus, increpa illum, si pœnitentiam egerit, dimitte illi. Sed heu, quia multi hodie sacrę scripturæ non attendunt, sed magis vanis scientiis & doctrinis. Vnde Act.8. dicitur. Vir autem quidam nomine Simon, qui ante fuerat in ciuitate magus seducens gentes. Sequitur, Attendebant in eum. Vnde quemlibet talem increpans Apostolus dicit, Attende lectioni, vt scripturas intelligas. Quod nunc similiter facit Psalm. dicens, *Attendite, populе meus legem meam*, &c. *Tim.4*

1279 Aperiam in parabolis os meũ, loquar propositiones ab initio. B

Hic exprimit causam, quare auditores procurabat esse attentos. Vbi notandum, quòd quanto illa, quæ dicuntur, alias sunt in se magis profunda & obscura, vel sub velamine dicta, tanto magis auditorem oportet esse intẽtum. Sed illa, quæ iste intendit hic tractare sunt profundè, & obscurè dicta, quia parabolicè, ideo auditores oportet esse attentos. Et hoc est quod dicit, *Aperiam in parabolis os meum.* *Parabola* Vbi notandum, quòd parabola dicitur rerum similitudo, vt cum rei per adductam similitudinẽ, quod de illa re dicitur, de alia intelligitur, vt est illud. Simile est regnum cœlorum sagenæ missæ in mare, &c. Per hæc enim similitudinem intelligitur, quòd C ecclesia congregatio præsenti bonos, & malos, sed quando venietur ad litus. i. ad iudicium in finem mundi, tunc mali separabuntur à bonis. Sic ergo iste loquitur in parabolis: quia quę dicit populo Iudæorum à Deo esse facta, vult quòd fuerint quædã similitudines vel figuræ illorum quę in rei veritate nobis sunt. Vt quòd eduxit populum de Ægypto per mare, significat quòd eduxit populum suum de Ægypto, quod interpretatur tenebra. s. de obscuritate peccati per mare pœnitẽtię, & sic de aliis. Vnde dicit, *Aperiam in parabolis os meum.* Sequitur, *Loquar propositiones ab initio.* s. ab antiquo quia. s. narrat. quæ antiquib. patrib. Deus fecit. Alia litera habet, *Loquatur problemata.* Nam problema idem est, D *Problema* qp propositio cõtinens aliquam difficultatem per disputationem soluendam, Est ergo sensus. *Loquar propositiones ab initio*, id est, propositiones magnas difficultates continentes. Nota quòd non solum os aperire debemus, sed & multa alia, & qualiter vide versi. 848. Aliter autem hic de apertione agẽdo nota, quod est quoddam eruditionis, sicut nunc loquitur Psal. dicens, *Aperiam in parabolis os meum.* Ex hoc enim quod dicit. Aperiam os meum, notat quòd illa quę sequuntur sunt diligẽter attendẽda. *Gregor. 4. mor. c. 4. Aperuit.* Vnde Greg. super illo verbo Iob. 3. Post hoc aperuit Iob os suum dicit, Scriptura enim sacra quando de aliquo dicit, Aperuit os suum: ex iis, quæ prẽmittit, reuerenter expectanda indicat, quæ subiungit, Sicut enim clausa vascula, quid intus cõtineãt, ignoramus, aperto verò ore vasculorum, quid intrinsecus cõtineatur, cognoscimus, ita sanctorum corda, quę clauso ore occulta sunt, aperto ore detegũtur, Et cum cogitationes detegunt, os aperire referuntur, vt intenta mente quasi apertis vasculis quid intus cõtineant festinemus agnoscere, atq; nosmetipsos eorum odore intimo recreare. Vnde & sublimia præcepta domino in mõte dicturo, præmittitur. Aperiens os suum docebat eos, quam iis & illic hoc accipi debeat, quia tunc vt doceret os suum in præceptis aperuit, in quibus dudum ora aperierat prophetarum. Et sic nota quòd os nostrum aperire debemus. Primò ad Deum laudandum psalm. 50. domine labia mea aperies, & os meum annunciabit laudem tuam. Secundo ad spiritum sanctum attrahẽdũ psal. 118. Os meũ aperui, & attraxi spiritum. Tertiò ad intellectũ scriptis cognoscendum. Eccle. 15. In medio Ecclesiæ aperuit os eius, & impleuit eum dominus spiritu sapientiæ, &c. Quartò ad alios docendum, sicut & Christus Matth. 5. Aperiens os suum, docebat eos. Et isto modo Psal. vult aperire os suum, dicens. *Aperiam in parabolis*, &c.

Quanta audiuimus, & cognouimus ea, & patres nostri narrauerunt nobis. 1280

Hic incipit tractatum suum siue suam narrationem. Tota enim intentio psalm. est ad concludendum propositum suum ostendere benignitatem Dei erga populum Iudæorum, & ipsius populi ingratitudinem, & maximè tribus Ephraim. Diuiditur ergo in duas partes: quia primò hoc ostendit in generali. Secũdò in speciali. ibi, *Filij Ephraim.* Prima diuiditur in partes duas: quia primo ponuntur Dei beneficia. Secundò Iudæorum ingrata malitia, ibi, *Generatio quæ non direxit.* Prima diuiditur in partes tres: quia primò ponitur diuinorum beneficiorum cognitio. Secũdò ipsorum explicatio, ibi. *Et suscitauit.* Tertiò huius narrationis finis, & intentio, ibi, *Quæ mandauit.* Circa cognitionem autem beneficiorum Dei sic procedit: quia ponit primò à quibus talis cognitio sit tradita. Secundò per quem modum sit tradita, ibi. *Narrantes.* Tertiò quibus sit tradita, ibi. *Non sunt occultata.* Quantum ad primum notandum, quòd Asaph in duobus vertibus præcedentibus locutus est in persona Dei: nunc autem stilum loquendi mutans, loquitur in persona propria, vnde glos. Notandum quòd prius in homine Deus locutus est, nam verba Dei fuerunt prædicta. iam verò homo ipse loquitur, verba enim hominis sunt ista. *Quanta audiuimus.* Illud prę dictum dixit Deus ex se, ne eius locutio in homine post eum loquenti contemneretur. Admiratiuè ergo dicit *quãta audiuimus*, &c. id est, quàm multa be- *Beneficia Dei Iudæis facta* neficia audiuimus à Deo collata populo Iudaico: vt puta in egressu de Ægypto, quando iter per medium ficei maris præbuit, & Pharaonem cum toto suo exercitu submersit. In progressu per desertum, quando eos quadraginta annis pane de cœlo pauit eis de cœlo legem dedit, & ante ipsos multos reges prostrauit. In ingressu terræ promissionis, quando, scilicet, ad ipsorum ingressum aquas Iordanis iuperiores ad instar vitri solidauit, & inferiores ad mare transmisit, & admirabiles victorias contra habitatores terræ promissionis eis dedit. Ista ergo sunt illa quanta, quæ audiuimus, & cognouimus ea. Sed à quibus subdit, *patres nostri narrauerunt nobis*, quibus, scilicet, credendum est. Erat enim præceptum patribus, vt Dei magnalia suis filiis narrarent, vt habetur Deuteron. 6. & Iosue 4. Per hoc autem vult Psalmista ostendere, quòd omnia quæ antiqui in veteri testamento cognouerunt Dei beneficia, nos in nouo testamento per Christi incarnationem cognoscimus impleta

impleta. Et hoc est quòd hic ait gl. *Quanta audiuimus* in veteri testamento Iudæis facta, & nos cognouimus ea in nouo testamento adimpleta. In Christi enim incarnatione cognoscimus realiter nos de Ægypto liberatos sicco pede mare transire, &c. Sed aliqui tam ingrati sunt, quòd Christi incarnatum cognoscere nolunt. Nam hunc incarnã- *Gregor. 9. mor. c. 13. Cognouerunt multi Christi incarnationem.* dum sancti patres cognouerunt, quòd ostendit Greg. dicens, Antiqui patres in quantum humanitatis infirmitas permittebat, creatoris lucem erecta mente contemplati sunt, sed incarnandũ hunc in mundi fine pro cognoscentes, quasi à solis radiis ad terram oculos deflexerunt, & quasi de summis ad ima deuenerunt, dum hunc Deum supra omnia, & hominem infra cognoscunt, Hunc incar- B *Hieron.* natum Iudæi perfidi cognouerunt. Vnde Hieronimus super illo verbo Matth. 2. Agricolæ dixerunt intra se, Hic est hæres, dicit. Ex hoc manifestè probat dominus Iudæorum principes Christum cognouisse, & non per ignorantiam, sed per malitiam Dei filium crucifixisse. Cognouerunt enim illum esse cui pater per prophetam ait, postula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam. Hunc incarnatum cognouerunt Iudæi, & doctores pastores. Luc. 2. Cognouerunt de verbo, quod factũ erat ad illos de puero. Hunc incarnatum cognouerunt *Gregor. 2. mor. c. 23.* dæmones. Vnde Grego. dicit, Antiquus hostis redemptorem humani generis debellatorem suum in mundum venisse cognouit. Vnde per obsessum *Matt. 8.* C hominem in euangelio dicit. Quid nobis, & tibi, fili Dei? venisti ante tempus torquere nos, &c. Ex quibus omnibus sequitur, quòd qui filium Dei pro nobis incarnatum iam cognoscere nolũt, rudibus pallioribus sunt illustriores, obstinatis Iudæis sunt *Ioan 1.* crudeliores quinimo ipsis dæmonibus sunt deteriores Vnde de talibus dicitur, Mundus per ipsum factus est, & mundus eum non cognouit. Si autem tales legerent dicta sanctorum Apostolorum de Christo dicta, cognoscerent omnia fore completa per Christum, & tunc cum Psal. diceret, *Quanta audiuimus*. s. per sanctos patres dicta de Christo in antiquo testamento, & nos cognouimus ea. s. in nouo testamento completa.

1281 Narrantes laudes domini, & virtutes eius, & mirabilia eius, quæ fecit. D

Hic ostendit modum, per quem ista ab antiquis patribus sunt tradita. Hoc enim refertur ad illud quòd statim dictum est, *patres nostri narrauerunt nobis.* Et si quæras quomodo. Respondet, quia *narrantes laudes domini*, &c. Vbi nota quòd tria dicit antiquos patres narrasse, scilicet *laudes domini*, *virtutes*, *& mirabilia.* Per laudes intellige E gratiarum actiones, quas populus egerat in laudem Dei, vt puta quando transito mari rubro, gratias agendo laudare cæperunt dominum dicentes. Cantemus domino glorioſe, &c. Sic & tres pueri liberati de fornace ignis benedicebant *Dan. 3.* dominum, dicentes. Benedicite omnia opera domini, domino, &c. Per virtutes verò intellige potestates magnas, quas pro populi liberatione exercuit. Vt puta quando decem plagis percussit Ægyptum, qñ omnes Ægyptios in mari submersi. Per mirabilia verò intellige misericordias, quas A mirabiliter eis præstitit, vt puta quod per quadraginta annos in deserto vestimenta ipsorum, & calciamenta non sunt attrita, & similia. Et hæc omnia in nouo testamento adimpleta, in quo narrantur Dei laudes, in Christi natiuitate per angelos narrantur virtutes, quòd solo verbo suscitabit mortuos, narrantur mirabilia beneficia quòd Christus vt nos redimeret, seipsum tradidit in mortẽ. Nos ergo meritò laudes Christi narrare debemus. Laus enim secundum Phil. 1. Rhetoricæ, est sermo elucidans magnitudinem virtutis alicuius. In Christo autem maximè elucidatę fuerunt diuinæ virtutes scilicet, charitatis & patientiæ. De charitate, & dilectione patet: quia cum maiorem hac dilectionẽ nemo habeat vt animam suam ponat quis pro amicis suis, quòd ipse non solum fecit, sed etiã pro inimicis & ideo in hoc laudandus est. Vt enim dicit philosophus. 1. Rhetoricæ, sæpè in laudem ponitur si quis prouidens quòd est sibi preciosum agat illud, quòd est pulchrum. Sic in proposito Christus pro amicis suis animam suam. id est, vitam quæ sibi erat præciosa parui pendit mortem eligens cum posset viuere. Hiere. 21. Dedi dilectam animã meã in manibus inimicorum eius. Et ideo laudes eius merito narrare debemus. Propter quod dicitur, Laudate dominum, quoniam bonus est dominus. Ostendit secundò magnitudinem virtutis patientiæ, & fortitudinis. Nam sicut philosophus ter- *Aristot.* tiò Ethicorum, dicetur vtique fortis, qui contra bonam mortem est impauidus, puta in bello pro republica hostibus se ad mortem obiiciens. Quod & Christus fecit, quia pro republica bonam mortem elegit. Dicit enim philosophus in œconomicis, quòd si contigerit mori pro inimicis, scilicet, re publicæ, huius mors maximè honoratur. Cum ergo talis fuerit mors Christi, consequens est, vt summè ipsum honorare debeamus, & eius laudes enarrare, sicut & antiqui patres enarrabant. De quibus nunc dicitur. *Narrantes laudes eius*, &c.

Deut. 26.

Laudes Christi narrare debemus.

Aristot.

Charitas Christi.

Psal. 134

Aristot.

Fortitudo & patientia Christi.

1282 Non sunt occultata à filijs eorum, in generatione altera.

Hic ostendit, quibus sit tradita talis cognitio, quia, scilicet, filiis suis à patribus. Vbi notandum, *Quid dicatur generatio.* quod secundum philosophum generatio dicitur progressus à non esse ad esse: sicut & corruptio dicitur progressus de esse ad non esse. Et sic tantum durat vna generatio quantum communiter durat filius à pre genitus. Et sic filius dicitur vna generatio. Nepos, scilicet, filius filij dicitur alia generatio. Pronepos, scilicet, filius nepotis alia generatio. Et abnepos, scilicet, filius pronepotis alia generatio, &c. Volens ergo Psal. ostendere, quòd cognitio beneficiorum Dei peruenit in antiquo testamento per narrationem patrum ab vna generatione in aliam continuãdo, dicit quòd non sunt occultata à filiis eorum in generatione altera, quia de vna generatione narrabatur ad alteram. Hoc autem in nouo testamento maximè adimpletum est, quia de generatione antiqui testamenti cognitio beneficiorum Dei transiuit ad generationem alteram, scilicet noui testamenti. Vbi notandum, quòd secundum venerabilem *Generatio hominis* Ansel. generatio hominis quadruplex est, scilicet, *quadruplex.* absque

Universidad de Deusto
Biblioteca

absque viro, & fœmina, vt Adam. De viro absque fœmina, vt Eua. De viro, & fœmina, vt communis. De fœmina asque viro, vt Christus. Et quia ista est vltima, quia aliæ tres fuerunt à principio, ista autem in vltima ætate, ideo vocatur altera generatio. Vnde istam generationem distinguens Matthæus ab aliis, singulariter de ista dicit. Generatio autē Christi sic erat quasi dicat altera ab omnibus aliis. Dicat ergo *quod nō sunt occultata à filijs eorū in generatione altera*, quia scilicet talis cognitio peruenit vsque ad Christi generationem. Et quia Christus vnum corpus est cum omnibus suis fidelibus, ideo per hoc intēdit, quòd cognitio beneficiorum Dei ad omnes fideles noui testamenti peruenit. Vel aliter, & ad idem redit. Duplex est generatio scilicet, corporalis, & spiritualis. Corporalis, quę fit quatuor modis prædictis. Spiritualis autem, quæ fit non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex aqua, & spiritu sancto, &c. Et ista dicitur prior altera generatio, quia aliæ carnales, hæc autē merè spiritualis. Et sic generatio altera vocatur, vt fideles noui testamenti ex aqua, & spiritu sancto generati. Et istum sensum tangit magister in glos. dicens *Non sunt occultata à filijs eorum*, scilicet spirituali bus. Quod postea exponit. d. *In generatione altera*, i. gēcium, quę ex aqua, & spiritu sancto generantur.

Matt. 1.

Generatio altera dicitur generatio spiritualis.

1283 Et suscitauit testimonium in Iacob, & legem posuit in Israël.

Hic ponuntur in summa, & in generali beneficia potiora illis exhibita. Vbi notandum quòd per Iacob, & Israël idē lignificatur: quia Iacob patriarcha ex quo populus descendit binominis fuit. Primò enim vocatus fuit Iacob: quem sic vocauit mater cum nasceretur, quia, vt habetur Gene. 25. duos vno partu genuit. Primus egressus est totus rufus, ideo vocauit eum mater Esau, qui rufus interpretatur. Secundò autem egressus est plantam fratris tenens manu. Ideo vocauit Iacob, qui supplantator interpretatur. Sic ergo primum nomen eius fuit Iacob. Secundò autem vocatus est Israël ab Angelo, scilicet quando Deum vidit, qui luctabatur cum eo. Gen. 32. Nam Israël videns Deum interpretatur. Per Iacob ergo & Israel idē intellige, scilicet populum domini, qui de Iacob descendit. Secundò notandum quod per testimonium & legem idem intelligitur, scilicet, testimentum vetus, quod dicitur testimonium, quia testamentum nouum ab ipso testimonium habet scilicet à lege & prophetis. Omnia enim, quæ in nouo testamento continentur pronunciata sunt in antiquo, & figurata, vide supra versiculo 949. Idē autem testamentum vetus dicitur lex à ligando, quia ligat obseruationem eius, nam filij Israël illam susceperunt pro se, & posteris suis, & sic omnes ligabat tam tunc præsentes quàm futuros ex eis, sic enim promiserunt se legem obseruare dicentes. Exo. 24. Omnia, quæ locutus est dominus faciamus. Et illud fuit singulare Dei beneficium, vt legem eis daret, per quam rectè viuerent, quod aliis nationibus non fecit psalm. 147. Non fecit taliter omni nationi, & iudicia sua non manifestauit eis. Et hoc est quod dicit. *Et suscitauit testimoniū in Iacob*, &c. id est, vt populo Iudæorum ex Iacob orto. Et aduerte varium modum loquendi, quoniam dicit quod *suscitauit testimonium in Iacob, & legem posuit in Israel*. Aliud est enim suscitare, aliud ponere. Testimonium suscitauit, quia per legem peccatum, quod latet in carne, reuixit, vt ait Apostolus ad Rom. 7. Peccatum non cognoui nisi per legem. *Posuit etiam legem in Israël*, quia illam imposuit eis quasi iugum, ne vaga voluntate errarent. Similiter ista facit in lege noua, quia suscitat testimonium in Iacob, dum triplici baptismo nos facit vitia supplantare, dicens. Tres sunt, qui testimonium dant in terra, spiritus, aqua, & sanguis. Quod exponens Gilbertus ait, In aqua baptismum intellige; in sanguine martyrium, in spiritu charitatem. Similiter legem nobis imposuit, quando ascendens in montem legem nouā diuulgauit, quæ multo nobilior est antiqua, quia illa timoris: sed ista est amoris. Illa prohibet manum, sed ista animum. Illa promittit temporalia, sed ista promittit æterna.

1. Ioan. 5. Testimonium triplex spiritus, aquæ, & sanguis.

1284 Quanta mandauit patribus nostris, nota facere ea filiis suis, vt cognoscat generatio altera.

Hic ponitur intentio, quare Deus voluit sua beneficia per patres narrari posteris, vt scilicet cognoscat generatio altera. Huius autem hic assignatur quadruplex ratio. Prima ne posteri excusentur per ignorantiam. Secunda vt mereantur per obedientiam, ibi. *Filij qui nascentur*. Tertia vt in Deo ponant confidentiam, ibi, *Vt ponant*. Quarto ne pranis parentibus conformentur per malitiam, ibi. *Ne fiant*. Quantū ergo ad primum notandum, quod ignorantia quandoque peccatum excusat, quandoque ipsum aggrauat. Et quæ sit illa, vide supra versiculo 554. Illi ergo qui doctores habent & addiscere possunt, quæ sunt agenda vel credenda, sed nolunt scire, isti grauius peccant. Voluit ergo Deus patres narrare filiis beneficia eis præstita, vt inexcusabiles essent, si Deo grati non essent. Vnde ait Moyses. Hæc sunt præcepta, atque iudicia, quæ mandauit dominus Deus vester, vt docerem vos, &c. Consimiliter in noua lege mandauit Deus patribus nostris, scilicet, Apostolis, vt nota facerent posteris mirabilia eius, dicens eis. Ite, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris, & filij, & spiritus sancti, docentes eos seruare omnia, quæ mandaui vobis. Vnde quod mandauit patribus illis nota facere filiis suis in figuram nostram erat. Vnde istum textum sic exponit gloss. *Nota facere filijs suis ea.* filij sunt nouus populus in nouo testamento, qui mandata nouit, & fecit, quod quasi exponendo subdit. *Vt cognoscat generatio altera.* s. de gentibus collecta, vt, scilicet, cognoscant spiritualiter, quod ipsi primi patres antiqui testamenti viderant carnaliter de generatione altera. Vide versiculum 1282.

Deut. 6.

Matt. vlt.

1285 Filij sui nascentur, & exurgent, & narrabunt filijs suis.

Hic ostendit secundam causam, scilicet, vt posteri mereantur per obedientiam. Docere enim alium, quæ ad salutem pertinent: actus est de se meritorius. Et quamuis literaliter ista intelligantur de filiis carnalibus Iudæorum, sensus tamen prophetæ est hoc principalius intelligendum de filiis spiritualibus renatis ex aqua, & spiritu sancto, qui à primis patribus scilicet ab Apostolis docti mysteria fidei illa alios filios, quos regenerauerunt in Christo docuerunt, sicut fuerunt successores Apostolorum, & hos maximè notat Psal. cum dicit. *Exurgent*, scilicet cor sursum habebunt. Et hoc notat glo. dicens. *Filij, qui nascentur*, id est, Christiani secundò ex aqua, & spiritu sancto regenerati, exurgent sursum habentes cor. Qui verò nati sunt, & non renati non resurrexerunt, quia non est sursum cor eorum, sed in terra. Et illi narrabunt filiis suis, scilicet posteris per gratiam regeneratis. Hoc enim significabat Psal. 44. dicens. Pro patribus tuis nati sunt tibi filij, constitues eos principes super omnem terram, memores erūt nominis tui, scilicet alios docendo, propterea populi confitebuntur tibi. De hac natiuitate spirituali & narratione filiis facta vide supra scilicet versi. 752. 753. 754.

1286 Vt ponant in Deo spem suam, & non obliuiscantur operum Dei, & mandata eius exquirant.

Hic ponit tertiam causam, quæ est, vt in Deo ponant suam confidentiam. Vbi notandum, quòd inter alia Iudæorum vitia hoc erat, quod gloriabantur de suis patribus antiquis, à quibus duxerunt originem, & per illos sperabant saluari. Vnde de hoc singulariter eos reprehendens Baptista Ioannes ipsis dicebat. Matth. 3. Ne velitis dicere intra vos, patrem habemus Abraham. Dico enim vobis, quoniam potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ. Sed quid prodest filio iustitia patris, quem peccata inficiunt? certè nihil. Sicut peccatum patris virtuoso filio non nocet, quo scilicet ad Deum, vnde Chrysostomus super Matth. prædicta verba exponens ait. Quid enim prodest ei, quem sordidant mores, generatio clara? Aut quid nocet illi generatio, quem mores adornant? Melius est enim alicui, vt in eo glorientur parentes, quia talem filium habent, quam, vt ipse in parentibus glorietur. Sic ergo & vos Iudæi nolite gloriari dicentes, quia patrem habemus Abraham, sed magis erubescite, quia filij estis eius, & sanctitatis eius non estis hæredes. De adulterio enim natus videtur, qui non assimilat patrem. Sic ergo saluari sperabant per ipsum Abraham. Sed istam spem ab eis remouet Psal. dicens, quòd ideo mirabilia Dei narrantur filiis, vt non in patribus spem suam ponant, sed in Deo, vt scilicet considerent, quòd Deus non attendit ad merita, vel ad demerita parentum, sed ad propria. Sicut enim quandoque de malis parentibus filij boni nascuntur, vt de Acham malo natus est Ezechias electus à Deo. Sic quandoque ex bonis nascuntur reprobi, sicut de Isaac natus est Esau reprobatus à Deo. Hoc ergo notans Psal. ait. *Vt ponant in Deo spem suā, & non in parentibus, & non obliuiscantur operum domini*, scilicet iudicat singulos secundum propria merita, & demerita, & non secundum merita parentum. Et ista considerando *mandata eius exquirant*. Exquirere enim componitur de ex & quæro, ris, ex quo est extra. Et est exquirere quasi extra

Parentum mores filijs non prosunt.

Chrysostomus.

4. Reg. 18 et Matt. 1.

Genes. 25.

Exquirere.

A quærere. Et sic ille mandata Dei exquirit, qui non solum corde illa cognoscit, sed etiam operibus illa perficit. Vel exquirere idem est, quod valdè, & perfectè quærere, scilicet tam animus illa meditando, quàm extra, illa operibus adimplendo, Psal. 76. Deum exquisiui manibus meis. Vnde hic ait glo. *Et mandata eius exquiram*, scilicet operādo, qui dicti sunt prius cognouisse, modo dicitur vt exquirant vt scilicet sperantes in domino ab ipso adiuuentur ad mandata opere adimplenda. Et nota, quòd spes nostra meritò in Deo est ponenda, & hoc propter triplex bonum, quòd in se sperantibus largitur scilicet promissionis in necessitate, Psal. 9. Sperent in te, qui nouerūt nomen tuum, quoniam non derelinques &c. Sicut apparuit in Susanna, de qua dicitur Dan. 13. Erat enim cor eius hūc iam habens in domino. Propter beneficium liberationis in tribulatione Psalm. 90. Quoniam in me sperauit, & ego liberabo eum, cum ipso sum in tribulatione &c. Sicut patuit in Iob, qui dicebat. Etiam si occiderit, sperabo in eum. Propter beneficium coronationis æternæ, Prouerb. 28. Qui sperat in domino, saluabitur.

Spes est ponenda in Deo.

Nota. Iob 13.

1287 Ne fiant sicut patres eorum, generatio praua, & exasperans.

Hic ponitur quarta ratio, ne scilicet prauis parentibus conformentur per malitiam. Vbi nota, quòd Iudæi fuerunt patres nostri, quia per ipsos geniti fumus in fide: quoniam Apostoli ex Iudæis etiam carnaliter duxerunt originem. Generatio ergo parentum nostrorum scilicet Iudæorum dicitur praua, & exasperans. Ista autem generatio Iudæorum dicitur generatio praua, generatio mala, & generatio infidelis, & incredula. Dicitur enim praua. Deut. 32. Generatio praua, & peruersa, hæccine reddis domino &c. Et nota quòd praua differt à malo: quia malus dicitur naturaliter, sed prauus ex vitioso vsu, vnde prauus id est, vsu peruersus. Quæ autem maior prauitas potest esse, quàm bona in malum peruertere, & contra veritatem pugnare? Quod & generatio fecit Iudæorum, quia Christi beneficia dæmonibus ascribebat, & in saluatorem manum misit armatam. Vnde de ista generatione dicitur. Generatio, quæ maledicit patri suo, & non benedicit matri suæ. Generatio, quæ sibi munda videtur, & tamen nō est lota sordibus suis. Generatio, quæ pro dentibus gladios habet. Secundò dicitur generatio infidelis, & incredula. Luc. 9. O generatio infidelis & peruersa. Quod ideo dicit Christus, quia quem patres sui venturum prædixerunt, ipsum venientem recipere noluerunt, quia in propria venit, & sui eum non receperunt. Tertiò dicitur generatio mala & adultera. Matth. 12. Generatio mala, & adultera signum quærit &c. Vbi Chrysostomus. Propter hoc vocat eos generationem malam, quia circa benefactores semper fuerunt ingrati, & bona suscipientes semper deteriores fuerunt, quod est vltimæ malitiæ. Vnde hic ait glos. Iudæi dicuntur generatio praua, quia veritatem non recipit & exasperans scilicet Deum à Deo vt in saluatorem armaretur quod fuit super omnes acerbitates. Vnde per Ezechielem dominus dicit. Vade, quia domus exasperans est. Ne ergo filij noui testamenti illis similes fiant, ideo illis narra-

Generatio Iudæorum mala.

Nota differentiam inter prauum & malum.

Prou 30.

Chrysostomus.

re

Universidad de Deusto
Biblioteca

recupit laudes domini & virtutes, & mirabilia, quæ fecit.

1288 Generatio, quæ non direxit cor suum, & non est creditus cum Deo spiritus eius.

Hic notatur Iudæorum ingrata malitia. Vbi notandum, quòd cor directum dicitur cor sursum ad Deum rectum, sicut econtrario cor curuum, dicitur cor ad terrena curuatum. Et sic amans cœlestia cor habet directum, amans verò terrena cor habet incuruatum. Vnde ait Hugo super illo verbo Psal. Quoniam rectus dominus &c. Quærere quæ super terram sunt, curuitas est cordis, sed quæ sursum sunt quærere, eius est rectitudo. Quia ergo Iudæorum generatio tota ad terrena videbatur incuruata, ideo de ipsa nunc dicit. *Generatio, quæ non direxit cor suum.* Et causam adiungit, dicens. *Et non est creditus cum Deo spiritus eius.* Vbi nota, quod plus importat, *non est creditus cum Deo spiritus eius*, quam si dixisset, non credit Deo spiritus eius, Vnde hic ait gl. Multò enim expressius dicit, *non est creditus cum Deo spiritus eius*, quam si dixisset, non credidit Deo. Habere enim cum Deo spiritum creditum, est non credere spiritum sanctum sine Deo facere posse iustitiam, vel aliquid boni, sed cum Deo, quod est credere in Deum, quod vtique plus est, quam credere Deo. Nam credimus homini, sed non in hominem. In Deum credere est ei credendo adhærere ad benè operandum. Vnde Apostolus ait. Qui adhæret Deo, vnus spiritus est cum eo. Ista est ergo, cuius exemplum cauendum est, quæ & si credidit Deo, non tamen in Deum, quia non fide adhæsit Deo, vt ab eo sanata cooperaretur, cooperante in se Deo. Hic autem notandum, quòd immerito de Iudæorum generatione dicit, quòd non dixerit cor suum. Vbi sciendum, quod cor per aliqua vitia incuruatur, & sic non dirigitur, quæ omnia in generatione Iudæorum fuerũt. Nam incuruatur cor hominis per vanitatem, & superbiam, per cupiditatem, & auaritiam, per voluptatem, & luxuriam, per hypocrisim, & fallaciam, per ebrietatem & gastrimargiam, per increpationem, & iracundiam. Primo ergo cor non dirigitur, sed incuruatur per superbiam, quia ad Deũ non dirigitur sed contra Deũ erigitur. Sic.n. in directũ fuit cor luciferi, cui dicitur. Quomodo cecidisti, lucifer, qui dicebas in corde tuo, in cœlũ ascẽdam &c. Cecidit.n. in profundum laci: quia quando se in Deum dicebat erigere, se contra Deum erexit, in quo nobis tremendum datur exemplum: quoniam si indirectio cordis per superbiam tam excellenti creaturæ sic fuit à Deo punita, quomodo cor nostrum indirectum puniretur, quia certum est, quod cor superbum, & indirectum execrabilius est in paupere quàm in diuite, in seruo quam in domino. Quod benè aduertens Radulf. super illo verbo. 2. Reg. 1. A Gelboe autem transeat, ait. Ab angelis tranſiit dominus eorum execrans superbiam cordis. Quid de me fiet terra & cinere, si forte in corde meo superbia fuerit inuenta. Illius cor in cœlo intumuit, meum autem cor in sterquilinio superbit. Quis non tolerabiliorem in diuite quàm in paupere superbiam dicat? Væ mihi si tam durè in angelo primo punitum est, pro eo quod in superbiam erectum est cor eius, quid de me misero fiet & corde superbo? Sed istud vitium maximè in generatione Iudæorum abundauit à principio. Vnde illi generationi ad literam dicebat Moyses Deut. 31. Ego scio contentionem tuam & cervicem tuam durissimam. Adhuc enim me viuente, & ingrediente vobiscum semper contentiosè egistis contra dominum, quanto magis, cum mortuus fuero? Vnde ad literam de Iudæis ait dominus. Oseæ 13. Eleuauerunt cor suum, & obliti sunt mei, & ego ero eis sicut leæna, & sicut pardus. Per leænam, & pardum, quæ sunt bestiæ ferocees, intellige seueritatem pœnæ cordi eorum scilicet Iudæorum debitam. Secundò cor non facit directum cupiditas auaritiæ. Cor enim secundum naturales in sinistra parte corporis hominis situatur, per quam temporalia significantur. Ad significandum quod cor hominis de se non ad cœlestia dirigitur, sed incuruatur ad terrena, quia ipsi Iudæi quasi ex natura ad auaritiam erant incuruati. Vnde de eis ad literam dicitur. Auaritiam suggitur cor eorum. Vnde ait Greg. Curuum est cor cum ima appetit, dirigitur autem cum ad sublimia subleuatur. Istud autem vitium maximè in Iudæis regnabat. Tota enim causa quare Christum sunt persecuti, fuit auaritia scilicet timor ne propter Christi fidem perderent locum & gentem. Vnde illi generationi dicitur ad literam. Tui oculi, & cor tuum ad auaritiam. Tertiò cor facit non directum sed curuum voluptas luxuriæ, quæ principalius in corde sedet quàm in carne. Propter quòd dicitur, Fornicatio, & vinum auferunt cor. Istud autem maximè in generatione praua Iudæorum abundat, quo eius corda non diriguntur. Exemplum habes in Salomone rege Iudæorum, qui, cum tot gratias à Deo recepisset, finaliter tamen per luxuriam cor eius fuit incuruatum, de quo 3. Reg. 11. dicitur. Cumque iam senex esset, deprauatum est cor eius per mulieres, vt sequeretur Deos alienos, nec erat cor eius perfectum cum domino Deo suo, sed colebat Salomon Deos alienos. Si ergo libido incuruauit cor tanti viri, quis ab hoc vitio tutus stabit in seculo, neque in clero? quia etiam presbyterorum corda incuruauit luxuria Iudeorum, qui pulchritudinem Susannæ aspicientes euerterunt sensum suum, & auerterant oculos suos, ne viderent cœlum &c. Vnde illis ait Daniel. Species decepit te, & concupiscentia subuertit cor tuum &c. Quartò cor facit non directum, sed curuum hypocrisis fallacia quæ cor distortum facit ab exteriori apparentia quia tales verbis Dei appropinquãt, sed corde remoti sunt ab eo. Vnde Greg. ait, Omnis. n. hypocrita cum iniquus sit, dicit sanctus, ab hominib. non pertimescit, & si iniquum se tacita cogitatione deprehendit, tamen dum sæpius sanctum se audire reperit, hoc quod de se interius tenebat amittit. Cor quippe exterius fundit, & quia libenter de se foris falsum testimonium recipit, qualem se intus in corde habeat non requirit. Et infra. Quibus benè per prophetã dicitur, Redite, prævaricatores, ad cor. Si enim ad cor redirent, cor per attestationis exterioris verba nõ diffunderet. Nũquid victinus est nobis aliorũ testimoniũ corde nostro? Quid vicinius est nobis ea re, quæ intra nos est. Et tamen cũ per prauas cogitationes cor spergitur à nobis cor nostrũ longius euagatur. Longè ergo propheta prævaricatorẽ mittit cum cum ad cor suum redire compellit, quia quo se exterius, fundit

Hugo.
Auaritia.
Ezechiel 33.
Greg. 24. mor. c. 14.
Ioan. 11.
Hier. 22.
Luxuria.
Oseæ 4.
Credere Deo vel in Deum. 1. Cor. 6.
Cor non dirigitur.
Superbia.
Esa 14.
Nota.
Radulphus.
Dan. 13.
Hypocri.
Greg. 26. mor. c. 28.
Esa. 46.

fundit eo ad se vnde redire possit vix inuenit. Vnde in persona hypocritæ Psal. cogitur dicere. Cor meum dereliquit me. Sed quis isto vitio magis abundat quàm generatio Iudæorum, de qua ad literam dicitur. Populus iste ore suo, & labiis suis glorificat me, cor autem longè est à me. Quæ verba ad literam contra populum Iudæorum recitat Christus. Quæ exponẽs Remigius dicit. Iudæorum namq; populus labiis, & ore Deo appropinquare, & Deum honorare videbatur: quia vnius Dei cultum se gloriabatur habere, sed corde à Deo longè recessit: quia, visis signis, & miraculis, nec diuinitatem eius cognoscere, nec eum suscipere voluerũt. Quintò cor curuum facit, & non directum gulositas gastrimargiæ. Nimia enim pinguedo suffocat, cor, ne ad cœlestia dirigi possit. Hoc autem vitium maximè abundabat in Iudæis: propter quod cor suum ad Deum dirigere non valebant. Vnde de ipsis ad literam Christus dicebat. Incrassatum est cor populi huius, & auribus grauiter audierunt, & oculos suos clauserũt. Sextò cor curuum facit iracundia. Nam vt naturales asserunt. Ira est accensio sanguinis circa cor, ideo cor iracundum accensum sanguine non motu recto, sed sanguinis agitatur calore. Quod benè notatur Psal. 38. Cor meũ concaluit intra me: & in meditatione mea exardescet ignis. Sed isto vitio maximè Iudæorum generatio erat maculata. Quod maximè patuit in passione Stephani Act. 7. vbi dicitur, quod audientes Stephanum, dissecabantur cordibus suis, & stridebant dentibus in eum. Quibus omnibus consideratis, quid mirum si de Iudæis nunc Psal. dicat, quòd sunt *generatio, quæ non direxit cor suum &c.* Vnde de isto populo ad literam dicitur. 2. Paralip. 20. Adhuc populus non direxerat cor suum ad dominum Deum patrum suorum.

Esa 29.
Matt. 15. Remigius.
Matt. 13.

1289 Filij Ephrem intendentes, & mittentes arcum, conuersi sunt in die belli.

Hic in speciali Psal. vult ostendere ingratitudinem populi Iudæorum erga Dei bonitatem. Et primò hoc ostendit quantum ad Ephraim tribum. Secundò quantum ad totum Iudeorum populum, ibi. *Et oblitt sunt.* Quantum ad primum duo facit. Quia primò istius tribus Ephraim ponit elatam superbiam. Secundò ipsius erga Deum contumaciam, ibi. *Non custodierunt.* Quantum ad primum sciendum, quòd inter cæteras tribus populi Hebraici populus Ephraim maximè aspirabat ad regnum populi Israël & ad dominium habendum. Tum quia Ephraim fuit filius Ioseph, qui habuit dominium super omnes alios fratres suos in Ægypto. Tum quia Iacob patriarcha adoptauit Ephraim, & Manassem in filios. Genes. 48. Ettamen Ephraim minorem præposuit ipsi Manasse maiori: quia cum eis duobus vellet benedicere Ioseph, posuit Manassem ad dexteram patris, & Ephraim ad sinistram. Iacob autem non videns, (quia caligauerant oculi eius) manus cancellauit, & posuit dexteram super Ephraim, & sinistram super Manassem, & sic minorem maiori præposuit. Propter quæ ipse Ephraim & ab eo descendentes præ cęteris aspirabant ad regnum. Vnde & Ieroboam qui regnum Israël inualit quo ad decem tribus, de tribu Ephraim fuit istum, ergo versum de ipsa tribu Ephraim exponunt Iudei dicentes, quòd ipsi filij Ephraim, adhuc viuente patre suo, in Ægypto multiplicati, & fortificati, & præsumptuosi effecti volentes habere dominium terræ promissionis, exierunt de Ægypto aliis tribus ibidem relictis, & per viam breuiorem voluerunt ingredi terram promissionis, scilicet per terram Philistiim, quæ vicina est, vt habetur Exo. 12. Sed expugnati, & interfecti fuerunt à Philistæis, qui habitabant in Geth, & in terris circumadiacentibus, quod dominus permisit, eo quòd superbè præoccupabant tempus à Deo constitutum habendi dominium terrę promissionis, quoniam dominus dixerat Abrahæ. Semen eius futurum peregrinum in terra aliena quadringentis annis, qui nondum erant completi. Et istud non videtur verisimile. Primò, scilicet, quia viuente patre in tantum essent multiplicati, quòd crederẽt se violenter posse obtinere terram promissionis. Secundò quia assignatur infra pro causa huius ingratitudinis, quòd coram patribus eorum fecit mirabilia in terra Ægypti. Nulla autem mirabilia leguntur facta pro populo Israël in terra Ægypti ante tempus Moysi, qui longo tempore natus est post mortem Ephraim patriarchæ. Item quia ante tempus Moysi filij Israël erant in Ægypto magna seruitute oppressi. Et sic non est verisimile, quod possent de Ægypto exire ad libitum, & maximè cum exercitu. Exponendus est ergo iste versus de filijs Israël, qui contra voluntatem Moysi processerunt ad prædam contra Amorrhæos, & Amalechitas: vt habetur Num. 14. Inter quos filij Ephraim principaliores fuerunt alios inducentes, eo quòd præ cæteris aspirabant ad regnum, vt dictum est. De istis ergo dicitur. *Filij Ephraim intendentes*, scilicet arcum, & mittentes sagittas suas ex arcu, *Conuersi sunt in die belli* vide Historiam Nume. 14. Quantum autem ad sensum propheticum, Ioseph duos filios habuit, scilicet primogenitum Manassem, & secundo genitum Ephraim, qui duos significant populos, scilicet gentilem & Iudaicum, quorum primus fuit gentilis, secundus autem incœpit in Abraham. Et sic populus gentilis per Manassem intelligitur, Iudaicus autem per Ephraim. Sed sicut Iacob secundum præposuit primò, cancellatis manus, & ponens dexteram super Ephraim, sinistram verò super Manassem. Sic Deus, dimisso populo gentili, Iudaicum populum elegit, sed iste populus Iudæorum defecit in promissis: quia promisit se legem Dei seruaturum, dicens Moysi. Omnia quæ locutus est nobis dominus, faciemus. Propter quod derelictus est: & populus gentilis ad fidem conuersus est electus. De Iudeis ergo per Ephraim significatis dicit. *Filij Ephraim intendentes arcum &c.* id est, secundum glo. promittentes seruare mandata in die auditionis, scilicet quando Deus de aliqua aduersitate eos clamantes audiebat. *Conuersi sunt in die belli*, id est defecerunt in die tentationis. Nihil enim aliud est tendere arcũ, & mittere sagittas, & conuerti in die belli, nisi attendere, & promittere in die auditionis, & deficere in die tentationis: & hoc est quasi præludere armis, sed ad horam tentationis nolle pugnare. Et propter ipsorum culpam facti sunt nouissimi primi. Sed gentiles conuersi, nunc Iudæis sunt prępositi per aduentum Saluatoris. Sed & Abel maiori fratri prelatus fuit, Isaac Ismaeli, Iacob Esau, Phares ipsi Zaram. Dauid fratribus suis maioribus. Sic

Ephraim.
Gene. 48.
Christiani præferuntur Iudæis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

populo Iudæorum prælatus est populus Christianus quia. s. Ephraim audiuit præcepta, sed obedire contempsit. Nam promissionem obedientiæ non auditio sed tentatio probat.

1290 Non custodierunt testamentum Dei, & in lege eius noluerunt ambulare.

Hic ponitur illius tribus contra Deum contumacia. Hoc ideo dicit quantum ad litterā, quia ad mandata Moysi noluerunt ire ad pugnam contra aduersarios, sed volebant in Ægyptum reuerti, vt habetur Num. 13. Postmodum verò propria superbia contra inhibitionem Moysi perrexerūt ad pugnam contra Philistæos & corruerunt, vt dictum est in versiculo præcedenti, & habetur Num. 14. Hic ergo idem accipe pro testamento Dei & lege. s. mandatum quòd faciebat Moyses ex parte Dei, quamuis promisissent se præcepta Dei seruaturos, Exo. 20. Vel aliter Populus Iudæorum & si quādo legē Dei seruabat hoc faciebat timore pœnæ non amore iustitiæ, vnde lex illa lex timoris dicitur. Lex autem noua est amoris in qua præcepta seruantur non timore pœnæ, sed amore iustitiæ. Et hanc differentiam ponens glo. dicit. Et si quando ambulēt in lege Dei, tamē ambulare nolunt, quia non ex corde faciunt. Agunt enim quæ malent non percipi sibi. Ex corde autem nullomodo fit quod sit formidine pœnæ nón amore iustitię, pares sunt manu, sed non corde qui non furatur timore pœnę, & qui amore iustitię. Et nota quòd dignè volēs ambulare in lege Dei ambulando debet multa habere. s. humilitatem in reputatione, puritatem in imitatione, paupertatem in rerū abdicatione, fidelitatem in adhęsione, discretionē in examinatione, equitatē in operatione. Primò ergo ambulet per humilitatem. s. vt sit humilitas in reputatione suiipsius: Suauius enim ambulat qui per viam planam incedit, quàm qui per asperam & montuosam. Omnis enim casus ab alto descendit, & ideo qui in humili & basso ambulat, casum pati non potest. Hāc humilitatis viam ad ambulādum Dauid elegerat cùm dicebat, Domine non est exaltatum cor meū neque elati sunt oculi mei, neque ambului in magnis &c. si non humiliter sentiebam &c. Sic & ille Rex Ezechias eius successor dicebat humiliter se ambulasse dicens. Memento quæso domine quomodo ambulauerim coram te corde perfecto. & in veritate. Sed forte dices, Quomodo ille humiliter ambulabat, qui se tam virtuosum affirmabat? Similiter & Dauid vt dictum est. Ad hoc respondet Greg. dicens. Sæpè contingit vt iusti & iniusti habeant similia verba, sed tamen semper longè cor dissimile. Et ex similibus dictis dominus ab iniustis offenditur, ex quibus à iustis placatur. Nam Pharisæus templum ingressus dicebat, ieiuno bis in sabbato, decimas do omnium, quæ possideo, sed iustificatus exiit magis publicanus quàm ille. Ezechias quoque rex cum molestia corporis laboraret siue afflictus ad extremitatem vitæ peruenisset, in oratione compunctus dixit. Obsecro domine memento mei, quomodo ambulauerim coram te in veritate & corde perfecto: nec tamen dominus hanc confessionē perfectionis eius despexit, quem mox in suis precibus exaudiuit. Ecce Pharisæus se iustificat in opere, Ezechias iustum se asserit in cogitatione, atq; vnde ille offendit, inde iste Deū placauit. Cur itaq; hoc, nisi quia omnipotēs Deus singulorū verba, & cogitationes pensat, & in eius auribus superba non sunt verba, quæ humili corde proferūtur? Isto modo humiliter Achab increpatus per Heliam de morte Naboth 3. Reg. 21. Cum audisset Achab sermones Heliæ, scidit vestimenta sua, & operuit cilicio carnem suam &: ambulauit demisso capite. Require cætera membra in dictionario meo litera ambulare.

Ambulare.

Humilitas.

Esa. 38.

Laudare seipsum. Greg. 12. mor. c. 16.

Luc. 18.

Esa. 38.

1291 Et obliti sunt benefactorum eius: & mirabilium eius, quæ ostendit eis.

Hic consequenter ostendit eorum ingratitudinem quo ad totum populum Iudæorum, & Dei beneficia. Et diuiditur in partes duas. Quia scribitur ingratitudo populi. Primo in cōparatione ad Dei beneficia ante ingressum in terram promissionis. Secūdò quò ad beneficia post eius ingressum, ibi. Et induxit eos in mōtem. Prima in duas: quia primò describūtur Dei beneficia. Secūdò populi ingrata malitia, ibi. *Et apposuerūt adhuc*. Prima in tres, quia primò describuntur beneficia eis præstita in Ægypto. Secundò quæ in mari rubro ibi. *Interrupit mare*. Tertiò quæ in deserto, ibi. *Interrupit petram*. Prima in duas: quia ponūtur primò Dei beneficia in quodam generali. Secūdò magis in speciali, ibi. *Coram patribus*. Quantum ergo ad primum simul ponens in generali Dei beneficia, & ipsorū malitia dicit. *Et obliti sunt benefactorum &c.* Isti enim satis ingrati videntur, qui nunquam ponderāt præconcessa, sed semper aspirant ad habenda. Nō qui acquirūt de præterito cogitant, sed quid accepturi sunt de futuro. Et hæc est pessima species ingratitudinis, sicut dicit Seneca. 2. de beneficiis. Prima ingrati, ae potissima causa ingratitudinis est semper cupiditatibus occupari, non quid habeamus, sed quid petamus cogitare & memorari q; aduersus præterita sumus ingrati: quia quæcunq; recipimus bona ad memoriam non reducimus: nec inter voluptates numeramus. Vnde cōcludit Seneca, quod ad hoc ne simus ingrati magna memoria indigemus, ne propter magna beneficia simus ingrati circa memoriam. Vnde de quodam amico suo dicit Seneca, quòd solebat tales non ingratos, sed oblitos vocare: tanquam ea res ingratum excuset: quia non facit. Et ideo consequenter distinguit Seneca de ingratis sic. Quid beneficiū se accepisse negat, quod accepit, ingratus est. Qui dissimulat, ingratus est. Qui non reddit, ingratus est. Ingratissimus omniū, qui oblitus est. Et hoc probat dupliciter. Primò quia illi, qui sunt memores beneficiorum, licet non reddant, sciunt tamen in animo eorū se debitores esse: & ideò possunt de facili induci ad reddēdū. Isti verò nullomodo: quia nō recordantur. Secundò hoc probat, quia ad reddendum homo indiget multis meminisse, scilicet omnium quæ accepit. Et ideo nunquā voluit esse ingratus qui beneficium non tam longè proiecit, vt extra conceptū suum illud poneret. Vnde de quolibet sic ingrato dicitur. Ingratus sensus dereliquit liberatē se. Bene enim dicitur ingrat' sensum perdidisse, qui memoriā perdidit illius, quod semper sentire debuit. Isto ergo genere ingratitudinis ingrati erāt Iudæi, qui obliti sunt beneficiorum eius.

Obliuio beneficiorum.

Ingratitudo Seneca.

Seneca memoria beneficiorum.

Istud

Istud est ergo primum genus ingratitudinis, scilicet illorum, qui dona Dei non cogitant. Secūdum genus est illorum, qui Deum de beneficiis non honorant. Similes enim sunt porcis, qui glādes quotidie comedunt, sed nunquam oculos erigunt ad arborem, cuius fructu pascuntur. Contra istos dicit philosophus, quod in contribuendo proportionabile commanent, & cohabitant ciues boni, & qui non possunt similia retribuere, saltem gratiarum actiones retribuant: quia gratiarum actio est quædam distributio in illis, qui non possunt æquiualenter retribuere. Cum igitur continuè à Deo beneficia recipiamus, debemus ei continuè gratias agere. Vnde dicit Augustinus in epistola ad Marcellinum: q;òd nihil possumus melius dicere, quā Deo gratias. Quid, inquit gratius, vel animo habea mus, vel ore proferamus, vel calamo scribamus, quàm Deo gratias. Nihil hoc dici breuius, nec audire lætius, nec reddi fructuosius potest. Et ideo dicit Hermes Trimegistus in libro suo, qui logos telios dicitur quasi in fine, quòd non est conueniens thos, vel mirrham incendere, & sic Deum adorare, sed Deo gratias agere. Isto autem genere Iudæi ingrati Deo fuerunt, ipsum pro beneficiis receptis non honorantes, eis ad literam dicente Christo. Vos inhonorastis me. Tertium genus ingratitudinis est illorum, qui Deo sua beneficia exprobrant ad modum vxoris ingratæ, pro qua vir quoddam opprobrium passus vxor ei deinceps improperabat in perpetuum. Istam imitari videntur qui Christo suorum vulnerum enormitatem fatuè mirando improperant, quæ nullatenus sustinuisset, nisi ad hoc eum charitas coēgisset. Eccles. 29. Pascet, & potabit ingratos, & adhuc amara audiet. Isto genere Iudæi ingrati Deo fuerunt, qui panem de cœlo à Deo recepto, ipsi improperabant, dicētes. Nauseat anima nostra super cibo isto leuissimo. Quartum genus ingratitudinis est illorum, qui contra Deum ex suis beneficiis pugnant, qui, scilicet, donis Dei ad peccatum vtūtur, vt aliqui abundant diuitiis, vt necessitati pauperum subueniant & isti sunt pauperum oppressores. Alij fortitudine corporis vigent, & isti in seruitiis diaboli suam fortitudinem consumunt. Alij naturali vigēt ingenio, vt se, & alios diligant, & isti dolositate, & fraude proximos decipiunt, &c. Contra quos dicit Gregorius. Qui rebus diuinitus acceptis, nequaquam recta, sed semper praua agere cogitant, quid aliud faciunt, nisi suis contra dominum donis pugnant? Isto genere ingrati erant Iudæi qui per donum legis à Deo acceptæ contra ipsum per eandem legē pugnabant Pilato, dicentes. Nos legem habemus, & secundum legem debet mori, quia filium Dei se fecit. Ecce quāta ingratitudo Iudæorum erga Dei beneficia, quam breuiter cōmemorans Psal. dicit, *Et obliti sunt benefactorum eius, &c.*

Philosophus.

Gratiarū actio.

Augus.

Deo gratias.

Hermes Trimegistus.

Num. 21.

Num. 19.

Greg. 22. mor. c. 1.

1292 Coram patribus eorum fecit mirabilia in terra Ægypti, in campo Taneos.

Hic ponuntur Dei beneficia magis in speciali, quæ fecit in Ægypto. Istum textum exponit de mirabilibus, quæ fecit Deus, ipsi Pharaoni, ipsum mirabilibus plagis percutiendo, vt de manibus eius suum liberaret populum. De quibus plagis mirabilibus habetur infrà in præsenti Psalm. ibi. *Sicut posuit in Aegypto signa sua*. Vt autem omnem dubitationem tollat, nominat prouinciam, in qua illa facta fuerūt, scilicet Ægyptum: nominat & locum, quia in campo Taneos. Tanis enim est quædam ciuitas in Ægypto, quæ est regalis ciuitas, in qua regia consilia tenebantur, in qua morabatur rex Ægypti, de qua dicitur Esa. 19. Stulti principes Taneos, sapientes consiliarij Pharaonis dederunt consilium insipiens, & quamuis illa mirabilia, & illæ plagæ tangerent totam terram Ægypti, tamen quia per Moysen facta fuerunt ibi in presentia regis, ideo omnia illa dicuntur esse facta in campo Taneos, id est, in campo illius ciuitatis. Sed quia ista mirabilia explicabuntur inferius, ideo nunc omitto. Alij autem istum textum exponunt de mirabilibus factis in eodem loco circa personam Moysi dum adhuc iuuenis esset habitans in domo Pharaonis. Vbi sciendum, quòd super illo verbo, quod dicit dominus Moysi. Quis fabricatus est mutum, & surdum, videntem, & cæcum, nónne ego, dicit dominus? Dicunt doctores, quòd cum Moyses existens adhuc in domo Pharaonis, in qua educatus fuerat, occidisset vnum Ægyptum, vt habetur Exod. 2. fuit captus, & ductus ante Pharaonem, vt occideretur. Speculator autē, qui debebat eum occidere, tunc à Deo cæcitate fuit percussus, & sic Moyses euasit. Videns autem Pharao eum recedentem, statim à Deo factus fuit mutus ad horā, vt seruis suis non posset percipere, vt Moyses caperetur. Similiter & tunc omnes serui ita fuerunt istis visis attoniti, quòd remanserunt quasi surdi essent, & cæci. Et sic ex istis mirabilibus patet, quòd Moyses liberatus fuit miraculosè, & de istis mirabilibus in personam Moysi factis nunc dicit. *Coram patribus eorum fecit mirabilia*, &c. Quia & si patres eorum prædictis præsentes non fuerunt, tamen, quia de illis sufficienter informati fuerunt, ideo coram ipsis illa facta dicuntur.

Tanis.

Exod. 4.

Moyses.

1293 Interrupit mare, & perduxit eos, & statuit aquas quasi in vtre.

Hic describuntur beneficia illis in mari rubro exhibita. Et primò quoad maris transitum. Secundò quo ad ipsorum ductatum, ibi. *Et eduxit*. Quantum ad primum habetur historia Exod. 14. Nam cum filij Israel exissent de Ægypto, venerunt ad mare, & castrametati sunt iuxta mare. Tunc Pharao doluit, quòd ipsos dimisisset exire, aggregatòque toto exercitu Aegypti, persecutus est filios Israël, & inuenit eos iuxta mare. Leuantes ergo filij Israël oculos, viderunt Pharaonem, & exercitum eius grandem contra se venientes, & timuerunt valdè, quia eis fugere non erat possibile, quia ab vna parte Aegyptij armati erant, ex alia verò parte mare ipsos concludebat. Vnde clamauerunt contra Moysen dicentes. Quid est hoc, quod voluisti facere, vt educeres nos de Aegypto? Multo enim melius erat nobis seruire Aegyptiis, quam mori hic in solitudine. Et ait Moyses, Nolite timere, state, & videte magnalia domini, quæ facturus est hodie. Dominus enim pugnabit pro vobis. Et tunc facta est nubes densissima, & tenebrosa: diuidens inter filios Israël & Aegyptios, ex parte Aegyptiorum, ita vt ad se inuicē toto noctis tempore accedere non valerent, sed ex parte filiorum Israël erat luminosa. Tūc Moyses præcepto domi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ni extendit manum supra mare,& statim aquę maris se diuiserunt, & apparuit iter siccum per medium maris. Aquæ autem stabant hinc inde quasi murus, & tunc filij Israël transierunt per medium sicci maris. Pharao autem persequens eos cum toto suo exercitu,submersus est in mari. Hoc autem beneficium narrans dicit Psal. *Interrupit mare* quasi non esset liquidum, & perduxit eos, scilicet ad terram. *Et statuit aquas quasi in vtre.* Aquæ enim detinentur in vtre,ne fluant. Eodem modo aquæ maris diuisæ ex vtraque parte stabant diuina virtute, ne fluerent super filios Israël, quia vt dicitur Exodi. 14. Erant aquæ eis quasi pro muro à dextris & à sinistris. Hoc autem quotidie spiritualiter in nobis facit Deus, vt dicit glo. Tunc enim stare facit aquas & nos deducit,cum cohibet fluida concupiscentiarum,cum huic renunciatur sæculo, vt peccatis omnibus quasi inimicis deletis, populus fidelis perducatur per baptismum. Aliter autem istum versum exponit Grego. super illo verbo Iob 9. Et graditur super fluctus maris, dicens. Quid enim maris nomine, nisi in bonorum nece læuiens huius mundi amaritudo significatur? De quo per Psal.dicitur. *Statuit aquas quasi in vtre.* Aquas enim maris quasi in vtre dominus congregat, cum miro moderam ne cuncta disponens, in suis clausas cordiculis carnalium minas frenat. Super fluctus ergo maris dominus graditur: quia cum se procellæ persecutionis erigunt, miraculorum eius obstupefactione franguntur. Qui enim timores humanæ vesaniæ mitigat, quasi erectas in cumulo aquas calcat. Nam cum morem suum gentilitas destrui nouæ conuersationis prædicatione conspiceret, cum mundi huius diuites elationis suæ contraria facta pauperum cum sapientes sæculi adtenderent sibi imperatorum verba pensarent, in persecutionis, protinus tempestatem tumuerunt: Sed qui verborum adtersitate commoti ad persecutionis procellas insiliunt signorum admiratione temperantur. Tot ergo in his fluctib. dominus gressus posuit, quot superbis persecutionibus mirabilia ostendit. Et sic interrupit mare, & statuit aquas quasi in vtre, dum persecutores ecclesiæ ostensis miraculis placauit. Scribitur enim,Mirabiles elationes maris,sed mirabilis in altis dominus.

Greg. 9. mor. 15.

Aqua maris significat persecutiones.

Psal 92.

1294 Et eduxit eos in nube diei, & tota nocte in illuminatione ignis.

Hic ostendit beneficium,quòd ad ipsorum ducatum. Historia habetur Exod. 13. quod dominus præcedebat populum ad ostendendam viam per diem in columna nubis,& per noctem in columna ignis, vt dux esset itineris vtroque tempore, nunquam defuit columna nubis per diem,nec columna ignis per noctem. Columna enim nubis protegebat eos ab ardore solis in die, & columna ignis ostendebat eis viam in tenebris noctis, quãcunque scilicet habebant intrare de nocte vel mouere castra. Hoc autem beneficium Deus nobis nunc etiam præstat: quia Christus in die apparet per nubem, sed in nocte per ignem: quia in die præsentis vitæ ducatum nobis præstat per nubem dum seipsum nobis in sacramento nube specierum sacramentalium velatum exhibet, sed in nocte futuri iudicij in columna ignis lucatum præstabit,quia tunc magna tribulatio tanquã ignis lucebit iustis, & ardebit iniustis. Et istam expositionem ponit Gregor.super Exod. prædicta verba exponendo,dicens.Dominus præcedebat populũ, &c.In igne terror, in nube visionis blãdimentum, dies vita iusti, nox verò vita peccatoris. Vnde ait Apostolus.Fuistis aliquando tenebræ,nunc autem lux in domino. In die ergo per nubem columna monstrata est,& in nocte per ignem,quia omnipotens Deus & blandus iustis & terribilis apparebit iniustis. Hos ad iudiciũ veniens per lenitatis mansuetudinem mulcens, illos per iustitiæ districtionẽ terrens. Vel aliter secundum Gregor.ibidem.Columna nubis in eremo præbat populum,& splendor ignis non in die, sed in nocte radiabat, quia Christus conuersationis suæ exemplo ducatum sequentibus præstans,de iustitia confidentibus nulla luce claruit, peccatorum verò tenebras agnoscentib.igne sui amoris refulsit.

Gregor.

Ephes.5. Columna ignium & nubium dicitur Christus.

1295 Interrupit petrã in eremo, & adaquauit eos velut in abyssо multa.

Hic ponuntur beneficia illis in deserto præstita. Hic enim specialiter mentionem facit de beneficio aquæ miraculosè illis præstito,quod bis eis fuit collatum,scilicet,ante dationem legis & post. Vnde primo agit de primò, secundò de secundo, ibi.*Et eduxit aquam de petra.* Quantum ad primum, ait.*Interrupit petram,&c.* Historia habetur Exo.17. quòd cum esset populus in deserto Raphidim, vbi non erat aqua ad bibendum, iurgatus est populus contra Moysen,dicens.Da nobis aquam ad bibendum.Cui respondit Moyses, Quid iurgamini contra me? Cur tentatis dominum? Clamat autẽ Moyses ad dominum,dicẽs:Quid faciam populo huic? Adhuc modicum, & lapidauit te. Dixit autem dominus ad Moysen. Accipe virgam in manu tua, percutiesq; petram Oreb, & illa dabit aquas, & bibet populus: quod & factum est, & egressæ sunt aquæ abundantissimæ. Et hoc quod dicit. *Et adæquauit eos velut in abyssо multa.* Oportuit ergo quòd aqua esset in magna abundantia, quia in exercitu Hebræorum erant sexcenta millia absque mulieribus & paruulis, pecoribus & iumentis. Et ideo oportuit esse aquam multam: vnde omnes possent sufficienter bibere, & aquari. Hoc autem beneficium continuè nobis dominus præstat, qui de petra percussa nobis aquam gratiæ parat. Quid enim est petra percussa nisi Christus positus in cruce? Vnde istud beneficium pertractans Origenes super Exodum dicit. Sitiuit inquit populus propter aquam, & murmurabat aduersus Moysen. Sufficiebat dicere quia sitiuit: quid opus fuit addere aquam? non est superflua additio. Sunt enim duæ sites, & quisque habet propriam. Qui beati sunt esuriunt & sitiunt iustitiam: alij quoque dicunt, sitiuit anima mea ad te Deus. Qui verò peccatores sunt, non patiuntur sitim aquæ, neque famem panis, sed audiendi verbum Dei. Sitiuit ergo populus propter aquam, qui debuit sitire iustitiam, sed Deus eruditor infantium & Magister insipientium corrigit culpas & emendat errorem: dicens ad Moysen vt sumat virgam & percutiat petram,& educat aquam. Vult enim nos iam de petra bibere proficere: & ad interiora mysteria peruenire

Aqua de petra fluxit.

Christus est petra, de qua aquæ viuam. Origenes.

Sitis multiplex.

uenite, murmurauerunt enim aduersus Moysen, ideo iubet dominus,vt ostendat eis petram,de qua bibant. Si quis est qui legens Moysen, murmurat aduersus eum, & displicet ei lex secũdum literam: quia in multis non videtur habere cõsequentiam, ostendit ei Moyses petram,quæ est Christus:vt inde bibat,& sitim reiciat. Sed hæc petra non dat aquas nisi percussa, percussa verò fontes producit. Percussus enim Christus, in cruceq; actus noui testamenti fontes produxit. Nisi enim fuisset percussus, & exiisset sanguis,& aqua, omnes sitim pateremur.Propter quod ait Apostolus. Bibebant autem de spiritali consequente eos petra, petra autem erat Christus. Et hoc est, quod ait Psalmista. *Interrupit petram in eremo, & adaquauit eos,*&c.scilicet abundantia prædicationis verbi diuini.

1. Cor. 10.

1296 Et eduxit aquam de petra, & eduxit tanquam flumina aquas.

Hic ostendit beneficium aquæ præstitum post dationem legis,cuius historia habetur Numer.20. quòd cum esset omnis populus in deserto Sina, & indigeret aqua,conuenerunt aduersus Moysen, & Aaron,& versi in seditionem dixerunt. Quare nos fecisti ascendere de Ægypto ad locum istum pessimum,qui seri non potest,insuper & aquam non habet ad bibendum? Moyses ergo,& Aaron ingressi tabernaculum clamauerunt ad dominum,dicẽtes: Domine Deus,audi clamorem populi huius,& aperi eis thesaurum tuum,fontem aquæ viuæ,vt satiati cesset eorum murmuratio. Locutusq; est dominus ad Moysen, & Aaron. Tolle virgam & loquimini ad petram coram populo,& illa dabit aquas. Tulit ergo Moyses virgam, & congregata omni multitudine ante petram dicit eis.Audite rebelles,& increduli. Num de petra hac poterimus vobis aquã eijcere? Et percussit virga bis scilicem, & egressæ sunt aquæ largissimæ,ita vt biberet omnis populus & iumenta.Hanc ergo historiam hic tangens Psalmista, ait. *Et eduxit aquam, &c.* Ista autem fuit aqua contradictionis, propter quam prohibitus est Moyses intrare terram promissionis, sed non prima aqua in præcedenti versiculo educta. Istud beneficium quotidie nobis præstat dominus,quando de petra Christo flumina aquæ viuæ producit. Vnde glos. *Et eduxit aquam de petra.* De petra enim quæ dicitur Christus educitur aqua. Ipse est enim qui ait. Si quis sitis, veniat ad me, & bibat. Hoc autem dicebat de spiritu sancto, &c.Vel aliter,Petra est cor hominis obduratum, & tamen si virga crucis dominicæ percutiatur per deuotionem aquam lachrymarum abundanter educit.Vnde hunc versum exponens Balduinus,ait.*Et eduxit aquam de petra, &c.* Si per obdurationẽ cordis nos petra fumus, quæ virtus, quæ potestas, quæ virga percussionis, aut comminationis aquas salutiferæ pœnitentiæ de corde nostro educere potest, nisi crux Christi? Quid autem sunt hæc flumina,nisi illa, de quibus dicit Christus, Qui credit in me,flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ. Hæc sunt flumina gratiarum & fluenta charismatum,quæ de corde puro per crucis memoriã pia deuotione iugiter compuncto indefinẽter exeunt,& indefinenter fluunt.

Aqua de petra educitur.

Ioan.7.

Lapis cor peccatoris aquam lachrymarum educit cruciatus virtute

1297 Et apposuerunt adhuc peccare ei, in iram excitauerunt excelsum in inaquoso.

Hic consequenter describitur populi ingrata malitia. Et hoc dupliciter.Primò quantum ad eiusdem ingratitudinis magnitudinem. Secundò quantum ad eius multitudinem, ibi. *Quotiens exacerbauerunt eum.* Prima in duas, quia ponitur primo ipsorum ingratitudo in his quæ contigerunt ante missionem exploratorum. Secundò in his, quæ contigerunt post, ibi, *In omnibus hu.* Prima in duas, quia primò ponitur populi ingratitudo. Secundò Dei mansuetudo, ibi, *Ideo audiuit.* Prima diuiditur in tres partes.Quia ponitur primò in partem recidiuatio. Secundò ipsorum malitiosa tentatio, ibi, *Et tentauerunt.* Tertiò ipsorum contra Deum murmuratio, ibi,*Et male.* Quantum ad primum ait. *Et apposuerunt adhuc,*&c. Ante enim collata beneficia prædicta,scilicet transitus maris,columnæ nubis, & ignis, eductionis aquæ,iam offenderant Deum,murmurando contra Deũ, & Moysem,antequam mare apertum fuisset,dicentes.Forsitan non erant sepulchra in Ægypto. Ideo tulisti nosvt moreremur in solitudine.Multò melius erat nobis seruire Ægyptiis, quàm mori in solitudine. Sed quod grauius est, post tanta recepta beneficia,iterum contra Deum murmurare cœperunt,& sic in peccatum priſtinum grauius inciderũt. Tum quia recidiuatio in peccatũ grauior est primo peccato, sicut patet de recidiuatione corporalis infirmitatis. Tum quia post multiplicationem beneficiorum ingratitudo habita grauius est peccatum, Horum ergo recidiuationem Psalmista quasi admiratiuè proponit,dicens.*Et apposuerunt adhuc,*scilicet post tot beneficia recepta *peccare ei. In iram concitauerunt excelsum in inaquoso,* Inaquosum dicitur desertum vbi erat penuria aquæ,hoc est, in deserto concitauerunt Deum excelsum ad iram.Magister autem in gl. hic peccatum eorum dicit peccatum incredulitatis,dicens.*Adhuc apposuerunt peccare ei,* id est,non credere ei,scilicet discredere, & accipitur pro peccato infidelitatis. Et est sensus, Hæc tanta beneficia fecit illis Deus, & tamen illi, scilicet, generatio praua, *apposuerunt adhuc peccare ei,*id est,adiecerunt, vt inter tot beneficia nõ crederent,quod,scilicet, non credere,vt maximũ intelligeretur peccatum cum dominus dixisset in Euangelio,Spiritus arguet mundũ de peccato, continuè exponendo subiunxit, de peccato quidem, quia non crediderunt in me. Ita & hic, peccatum dicit,non credere. Et nota quia dicit, *apposuerunt peccare ei.* Nam sicut dicit Gualfredus,aliud est peccare Deo, aliud peccare in Deum, aliud peccare sibi. Peccat autẽ Deo quis dupliciter, primò cum quis peccat Deo,id est,ad honorem Dei consecutiuè, scilicet per gloriam cognoscendi, ex peccato enim sæpè sequitur contritio,& remissio, quæ sunt ad gloriam Dei. Vnde dicitur. Tibi soli peccaui. Vel peccat quis Deo per curam, quando, scilicet qui peccat, curæ Dei se subdit: quia ab eo sperat salutem. Peccat autem sibi, & non Deo, scilicet, acquisitiuè, scilicet ad damnationem suam,& malum suum. Peccat autem quis in Deum,qui contra Deum erigitur. Tamen in omni peccato istli tres modi peccandi reperiri possunt.

Recidiuatio in peccatum grauius.

Peccatum infidelitatis.

Ioan. 16.

Gualf. ed. Peccare.

Nota differentiam inter peccare Deo, & peccare in Deo, & peccare sibi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quia non crediderunt. Quantum ad primum scien- A bladum consumpsit. Homines autem illius patriæ, quasdam de illis muscis ceperunt, & diligenter inspicientes quales erant, quia nunquam similes viderant, narrauerunt alas ipsarum literas habentes, & in vna scribebatur colore nigro, ira, & in alia scribebatur de auro, Dei. Et tunc manifestum fuit propter peccata eorum accidisse hoc, iuxta illud Hierem. 12. Seminauerunt triticum, & messuerunt spinas, confundimini à fructibus vestris propter iram furoris domini. Tertium, patet, quoniam propter vnius personæ malitiam Deus percutit totam vnam multitudinem. Exemplum Gen.20. vbi tota domus Abimelech fuit flagellata propter eius demeritum, & totus populus Israël pro peccato Achor punitus est, vt non posset stare contra inimicos suos, donec punitus fuit ipse Achor. Et habetur Iosue.22. Vnde & dicit Iosue populo. Nonne Achor præteriit mandatum Dei, & super omnem populum ira Dei incubuit, Deus enim punit vnum pro peccato alius, sed hoc tantum temporaliter. Quartum patet, Narrat Aristoteles in libro de historiis anima- *Aristotel.* lium, quòd leonis natura est non irasci, nisi ledatur, prostratis etiam hominibus parcere dicitur, *Leo.* & est fortis ira leonis. Eodem modo Christus non irascitur nisi læsus iuxta illud Esa.64. Ne irascaris, domine, satis, & ne meminer is iniquitatis nostræ. Immo quantumcunque offensus fuerit, humilitate placatur. Vnde 2. Para.12. Quia humiliati sũt auersa est ira domini.

Exẽplum.

Ira Dei timẽda est propter multa.

tum formidãda est ne ascendat super nos propter multa, scilicet, quia ira Dei non declinatur viriũ C potestate, non debilitatur temporis tarditate, in plures excitatur vnius prauitate, nullo mitigatur nisi humilitate. Primò ira Dei non superatur virium potestate. Naum 1. Ante faciem indignationis eius quis stabit? & quis resistet iræ furoris eius. Et in Psal. Quis nouit potestatem iræ tuæ, &c.

Quia non crediderunt in Deo, nec 1303 sperauerunt in salutari eius.

Hîc iræ Dei assignat causam, quasi dicat. Ideo ira Dei ascendit super eos, quia non crediderunt Deo, visis miraculis tot præcedentibus, ex quibus firmiter sperare debebant, ꝙ Deus esset salutare ipsorum, quia scilicet eis prouideret in necessariis: Vbi notandum, quòd per vnum contrariorũ aliud cognoscitur: quia contrariorum eadem est disciplina, ideo volens videre, quantum malum sit nõ credere Deo, videat quantum bonum & vtile est credere Deo. Notandum ergo, quòd credere Deo est *Credere bona mul ta facit.* vitiorũ purgatiuum, mundanorum cõtemptiuum, tormentorum receptiuum, supernorum adeptiuum. Primum patet quoniam per misericordiam ex parte Dei, & fidem ex parte nostra peccata purgantur, vt patuit in Magdalena, quæ accedens ad Christum, meruit à peccatis purgari, Christo *Luc.7.* dicente, Fides tua te saluam fecit. Huius figura habetur lonę 3. in Niniuitis, de quibus dicitur, quòd crediderunt Niniuitæ domino, & prædicauerunt ieiunium, & induti sunt saccis. Quod videns dominus quòd conuersi essent de via sua mala & fidem haberent in eum, eis pepercit. Secundum patet, E quoniam propter fidem, quam homines in Christum habent, mundana relinquunt, vt in Apostolis patuit Actuum 4. Credentium erat cor vnum, &c. Et vendebant, &c. Similiter & clausirales propter Christi fidem mundo moriuntur, vt Deo viuant. Ioan.6. Qui credit in me, habet vitam æternam. Tertium patet, nam propter fidem sancti martyres multa pertulerunt tormenta, vt deducit Apostolus ad Hebr.11. Sancti per fidem vicerunt regna, &c. Quartum patet, quoniam propter cre- *Ioan.1.* dere efficimur filij Dei, si autem filij, & hęredes.

Quæ

Bœt. de consol.

Probat Boëtius 1. de consolatio, quòd sapiens non habet timere iram cuiuscunque sæuientis contra eum: quia in potestate eius est facere iram alterius inermem: quia sapiens nihil timebit perdere quod tyrannus possit auferre, nec aliquid sperat ab ipso posse recipere, quod ipse ei possit conferre. Et ideo reddit iram suam impotentem, & priuat eum armis. Quicunque enim amat ho- D nores mundi, timet aduersitates fortunæ, & econtrario sapiens qui honores mundi non quærit, aduersa non timet. Sic ergo non timendo iram tyranni, ipsam facit inermem, & superat. Iram autem Dei non possumus facere impotentem: quia non possumus non appetere bonum quod ipse liberè confert, nec velle miseriam quam ira

Valerius.

sua infert. Secundum patet. Vnde Valerius ait libro primo. Lento gradu ad vindictam sui diuina procedit ira, tarditatemque supplicij grauitate compensat. Ecclesiast.16. In gente incredibili exardescet ira. Narratur de quodam, qui ciuitate bellis lacessita, misit ad quendam principem pro succursu habendo, nihilominus vt magis in- E clinaret eius animum, exposuit ei fortitudinem sue ciuitatis in muris, turribus, & fossatis. Cui ille respondit. Etiné ciuitas vestra superius cooperta, vt ira Dei in illam descendere non possit? quod si est, libenter veniam ad defendendum vos. Si autem non, propter peccata vestra con-

Exẽplum.

tra Deum pugnare non audeo. In quadam etiam parte Angliæ contingit semel, quòd blada creuefant pulcherrima in æstate. Et ecce, appropinquante tempore messis, quoddam genus muscarum in tanta multitudine venit, quòd te m illud

Augusti. Gal.4. Quæ omnia considerans Augusti. de verbis domini, dicit. Nullæ maiores diuitiæ, nulli maiores thesauri, nulli honores, nulla huius mundi maior est substantia, quam fides catholica, quæ peccatores iustificat, cæcos illuminat, infirmos curat, pœnitentes reparat, virgines, coniugatas, & viduas casto pudore cõseruat, clericos ordinat, sacerdotes consecrat, & in æterna hæreditate cum angelis collocat. Propter quod dicebat Christus, Qui credit in me, etiã si mortuus fuerit, viuet, & omnis, qui viuit, & credit in me, non morietur in æternum. Vel aliter de credere, vide in dictionario meo.

1304 Et mãdauit nubibus de super, & ianuas cœli aperuit.

Hîc ostendit, quomodo Deus contra ipsorum incredulitatem, ipsorum adimpleuit desiderium: Duo enim postulauerunt superius, scilicet, panem, dicentes. Nunquid & panem poterit dare? Secundo mensam delicatè preparatam, scilicet, carnes, dicentes. Aut parare mensam populo suo. Et quo ad ista duo exaudiuit eos, & primò in petitione panis, secundò in petitione mensæ, siue carnium, ibi. *Transtulit Austrum.* Quantum verò ad primum circa panem eis cælitus datum tria facit, quia ponitur primò huius panis elargitio, secundò eius nominatio, ibi. *Et pluit*, Tertiò huius panis commẽ datio, ibi. *Panem angelorum.* Quantum ad primum, C sciendum, quòd secundum Rabanum septem sunt cœli, scilicet, empyreum, crystallinum, tidereum, igneum, olympium, æthereum, & aëreum, & insuper est illum cœlum sanctæ Trinitatis. Ipsa enim celsitudo diuinæ maiestatis mathematicè dicitur cœlum. Hic autem accipitur cœlum pro cœlo aëreo, de quo dicit Christus. Respicite volatilia cœli, id est, aëris. Iste autem panis à Deo Iudæis in de

Cœlũ multiplex.

Matt 4.

serto datus, generabatur sursum in aëre ad modum roris, vbi est locus nubium, & inde ad modum roris super terram descendebat. Et hoc est, quòd dicit, *Et mandauit nubibus de super.* Quid mandauit? vt, scilicet, talem cibum generarent. *Et ianuas cœli aperuit*, scilicet aperuit aërem, quia per D aërem ille cibus, descendebat ad terram. Per hoc autem denotatur, qualiter Deus in nouo testamento panem verbi suis fidelibus tribuit. Vbi no-

Cœli dicũtur prædicatores.

ta, quòd per nubes significantur Apostoli, & alij prædicatores, vt patet vers. 556. & 1273. & 926. Mãdauit autem istis nubibus, vt panem verbi Dei per mundum distribuerent, dicens eis. Euntes in mundum vniuersum docete omnes gentes, &c. Et sic ianuas cœli aperuit. Quid autem hic nomine cœli, nisi ipsi Apostoli, & cœlestes prædicatores intelligitur? Quorum ianuas tunc Deus aperuit, quando ipsos de Iudæa per totum orbem

Gregor.9. mor. c. 4.

dilatauit, vt ostendit Grego. super illo verbo Iob. 9. Deus extendit cœlos solus, & graditur super E fluctus maris, dicens. Cælorum namque nomine cælestes prædicatores designantur. De qui

Psal. 18.

bus per Psalmistam dicitur. Cœli enarrant gloriam Dei. Ipsi enim cœli nominantur, quia intercedendo protegunt. Cum ergo Iudæa cõtra prædicatores cælestes infremuit, prædicatorum vitam dominus in cunctarum gentium cognitionem apertus dilatauit, & dum illa per iudicium Dei

Apostoli per mundũ sparguntur & quare.

in mundum captiua dispergitur, isti cœli in honorem per gratiam tenduntur. Angusti quippe cœli fuerant, cùm vna sola plebs tot egregios præ-

dicatores tenebat. Quis enim gentilium Petrum nosceret, si in solius Israëlitici populi prædicatione remaneret? Quis Pauli virtutes agnosceret, nisi hunc Iudæa ad nostram persequendo notitiam transmisisset? Ecce qui iam flagris & contumeliis ab Israëlitica plebe repulsi sunt per mundi fines dilatati honorantur. Dominus ergo solus cælos extendit, qui mira secreti dispensatione consilij prædicatores suos non permisit in vna gente opprimi, fecit per mundi cardines inde dilatari. Sic igitur *mandauit nubibus de super, & ianuas cœli aperuit*, cum suos Apostolos per mundum ad prædicandum dilatauit. Ipse est enim, qui aperit ora mutorum, & linguas infantium facit disertas.

Et pluit illis mãna ad manducan- 1305 dum: & panem cœli dedit eis.

Hîc ponitur prædicti panis, & cibi nominatio, quia manna vocabatur. Vbi sciendum, quòd (vt habetur Exod.16.) ad satisfaciendum murmurationibus populi Israël, quibus contra Deum murmurabant, dicentes. Nunquid & panem poterit dare, &c. Deus illis pluit manna de cœlo. Vnde dicit Moysi Deus. Loquere filiis Israël, mane saturabimini panib. Factum est ergo mane ros iacuit *Mane.* per circuitum castrorum. Cumque operuisset superficiem terræ, apparuit in solitudine minutum, & quasi pilo tusum in similitudinem pruinæ super terram. Quod cum vidissent filij Israël, dixerunt adinuicem manhu? quod significat, quid est hoc? Ignorabant enim quid esset. Et ait Moyses. Iste est panis, quem dedit dominus ad vescendum vobis. Propter verbum ergo quod dixerant primò filij Israël videntes dictum cibum, scilicet, manhu, iste cibus appellatus est manna. De quo nunc. *Et pluit illis manna ad manducandum*, quia iste cibus descendebat, cum rore, vt habetur Nume.11. Ros autem, & pluuia non differunt, nisi secundum paucitatem, & multitudinem materiæ. Et ideo dicitur, quòd manna descendebat per modum pluuię, & dicebatur panis de cœlo, quia de D cœlo aëreo descendebat, per hoc autem nobis significatur sacramentum Eucharistiæ in nouo testamento, quòd Deus nobis dat in deserto præsentis vitæ tendentibus ad terram promissionis cœlestis patriæ. Vbi notandum, quòd de isto manna legitur sententialiter Exod.16. & Nume.11. quòd illud manna erat ad modum roris, & in mane apparebat in solitudine per circuitum castrorum, & erat in similitudinem seminis coriandri album, gustusque eius quasi simile, cum melle. Colligebant omni die excepto die sabbati, in quo nihil colligebant, sed in die præcedente colligebant duplum. Colligebant autem omni die vnam mensuram, quæ dicebatur gomor. Et, si quis plus col-

Eucharistia per mannã significatur.

E ligebat, non tamen habebat plus nec qui minus habebat minus. Nota quòd per istud manna sacramentum Eucharistiæ figuratur, quòd ad instar mannæ fuit, sicut ros, & pluuia. Nam sicut ros, & pluuia de cœlo descendit, & terram infundit, sic Christus in virgine per terram significata descendit sicut pluuia, in vellus, & sicut stillicidia stillantia super terram. Cuius figura præcessit in vellere Gedeonis. De quo dicitur Iudi.6. quòd ros in solo vellere fuit. Signanter autem dicitur simile semini coriandri, quę est herba odorifera, quia Christus fuit fructus beatę virginis, signatę per

odoriferam

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quia non crediderunt. Quantum ad primum scien- A dum, quòd Deus differt multorum peccata punire propter multa: Quandoque vt ostendat suam erga peccatores clementiam: quia ipsos patienter expectat, vt conuertantur. Sic enim dicit Apostolus ad Roma. 2. An diuitias bonitatis, & longanimitatis contemnis? Nescis quia patientia Dei ad pœnitẽtiam te adducit? Vbi gloss. Copiosa patiẽtia Dei, quæ tot, & tanta peccantes sustinet, & non citò eos punit, ad pœnitentiam ipsos reducere volens, peccantes diu expectãs ad pœnitentiam. Secũdò differt punire, vt grauius eos puniat, quia cum differt punire culpa despicitur, & sic augetur, & ampliorem pœnam meretur, vide suprà versic. 1265. Tertiò differt, vt ostendat potentiam suam. Et sic in B propositio. Voluit enim primò Deus facere, quod non credebant ipsum posse facere, vt cognoscerẽt se defecisse, quo facto, postea punuit eos. Et hoc est, quod dicit. *Ideo exaudiuit dominus*, scilicet, eorum petitionem dando eis rogata, non quidem propter ipsorum meritum, sed ad iuæ potentiæ declarationem, & distulit, scilicet, inferre eis debitam pœnã. tamẽ disponens eos in futurum punire. Et hoc est, quod subdit. *Et ignis accẽsus est in Iacob.* Ignis, id est, ira Dei, qua disposuit eos punire. Vnde declarãs, quid intelligat per ignem subdit. *Et ira Dei ascendit in Israel.* Notandum autem, quòd ira Dei multum formidãda est ne ascendat super nos propter C multa, scilicet, quia ira Dei non declinatur viriũ potestate, non debilitatur temporis tarditate, in plures excitatur vnius prauitate, nullo mitigatur nisi humilitate. Primò ira Dei non superatur virium potestate. Naum 1. Ante faciem indignationis eius quis stabit? & quis resistet iræ furoris eius. Et in Psal. Quis nouit potestatem iræ tuæ, &c. Probat Boëtius 1. de consolatio, quòd sapiens non habet timere iram cuiuscunque sæuientis contra eum: quia in potestate eius est facere iram alterius inermem: quia sapiens nihil timebit perdere quod tyrannus possit auferre, nec aliquid sperat ab ipso posse recipere, quod ipse ei possit conferre. Et ideo reddit iram suam impotentem, & priuat eum armis. Quicunque enim amat ho- D nores mundi, timet aduersitates fortunæ, & econtrario sapiens qui honores mundi non quærit, aduersa non timet. Sic ergo non timendo iram tyranni, ipsam facit inermem, & superat. Iram autem Dei non possumus facere impotentem: quia non possumus non appetere bonum quod ipse liberè confert, nec velle miseriam quam ira sua infert. Secundum patet. Vnde Valerius ait libro primo. Lento gradu ad vindictam sui diuina procedit ira, tarditatemque supplicij grauitate compensat. Ecclesiast. 16. In gente incredibili exardescet ira. Narratur de quodam, qui ciuitate bellis lacessita, misit ad quendam principem pro succursu habendo, nihilominus vt magis in- E clinaret eius animum, exposuit ei fortitudinem suę ciuitatis in muris, turribus, & fossatis. Cui ille respondit. Etiné ciuitas vestra superius cooperta, vt ira Dei in illam descendere non possit? quod si est, libenter veniam ad defendendum vos. Si autem non, propter peccata vestra contra Deum pugnare non audeo. In quadam etiam parte Angliæ contigit semel, quòd blada creuerant pulcherrima in æstate. Et ecce, appropinquante tempore messis, quoddam genus muscarum in tanta multitudine venit, quòd totum illud bladum consumpsit. Homines autem illius patriæ, quasdam de illis muscis ceperunt, & diligenter inspicientes quales erant, quia nunquam similes viderant, narrauerunt alas ipsarum literas habentes, & in vna scribebatur colore nigro, ira, & in alia scribebatur de auro, Dei. Et tunc manifestum fuit propter peccata eorum accidisse hoc, iuxta illud Hierem. 12. Seminauerunt triticum, & messuerunt spinas, confundimini à fructibus vestris propter iram furoris domini. Tertium, patet, quoniam propter vnius personæ malitiam Deus percutit totam vnam multitudinem. Exemplum Gen. 20. vbi tota domus Abimelech fuit flagellata propter eius demeritum, & totus populus Israël pro peccato Achor punitus est, vt non posset stare contra inimicos suos, donec punitus fuit ipse Achor. Et habetur Iosue. 22. Vnde & dicit Iosue populo. Nõne Achor præteriit mandatum Dei, & super omnem populum ira Dei incubuit, Deus enim punit vnum pro peccato alius, sed hoc tantum temporaliter. Quartum patet, Narrat Aristoteles in libro de historiis animalium, quòd leonis natura est non irasci, nisi ledatur, prostratis etiam hominibus parcere dicitur, & est fortis ira leonis. Eodem modo Christus non irascitur nisi læsus iuxta illud Esa. 64. Ne irascaris, domine, satis, & ne memineris iniquitatis nostræ. Immo quantumcunque offensus fuerit, humilitate placatur. Vnde 2. Para. 12. Quia humiliati sũt C auersa est ira domini.

Ira Dei timẽda est propter multa.

Exẽplum.

Aristotel.

Leo.

Boet. de consol.

Valerius.

Exẽplum.

Quia non crediderunt in Deo, nec 1303 sperauerunt in salutari eius.

Hic iræ Dei assignat causam, quasi dicat. Ideo ira Dei ascendit super eos, quia non crediderunt Deo, visis miraculis tot præcedentibus, ex quibus firmiter sperare debebant, q̃ Deus esset salutare ipsorum, quia scilicet eis prouideret in necessariis: Vbi notandum, quòd per vnum contrariorũ aliud cognoscitur: quia contrariorum eadem est disciplina, ideo volens videre, quantum malum sit nõ credere Deo, videat quantum bonum & vtile est credere Deo. Notandum ergo, quòd credere Deo est vitiorũ purgatiuum, mundanorum cõtemptiuum, tormentorum receptiuum, supernorum adeptiuum. Primum patet quoniam per misericordiam ex parte Dei, & fidem ex parte nostra peccata purgantur, vt patuit in Magdalena, quæ accedens ad Christum, meruit à peccatis purgari, Christo dicente, Fides tua te saluam fecit. Huius figura habetur longe 3. in Niniuitis, de quibus dicitur, quòd crediderunt Niniuitæ domino, & prædicauerunt ieiunium, & induti sunt saccis. Quod videns dominus quòd conuersi essent de via sua mala & fidem haberent in eum, eis pepercit. Secundum patet, quoniam propter fidem, quam homines in Christum habent, mundana relinquunt, vt in Apostolis patuit Actuum 4. Credentium erat cor vnum, &c. Et vendebant, &c. Similiter & clausurales propter Christi fidem mundo moriuntur, vt Deo viuant. Ioan. 6. Qui credit in me, habet vitam æternam. Tertium patet, nam propter fidem sancti martyres multa pertulerunt tormenta, vt deducit Apostolus ad Hebr. 11. Sancti per fidem vicerunt regna, &c. Quartum patet, quoniam propter credere efficimur filij Dei, si autem filij, & hæredes.

Credere bona mul ta facit.

Luc. 7.

Ioan. 1.

Quæ

August. Gal. 4. Quæ omnia considerans Augusti. de verbis domi- A ni, dicit. Nullæ maiores diuitiæ, nulli maiores thesauri, nulli honores, nulla huius mundi maior est substantia, quam fides catholica, quæ peccatores iustificat, cæcos illuminat, infirmos curat, pœnitentes reparat, virgines, coniugatas, & viduas casto pudore cõseruat, clericos ordinat, sacerdotes consecrat, & in æterna hæreditate cum angelis collocat. Propter quod dicebat Christus, Qui credit in me, etiã si mortuus fuerit, viuet, & omnis, qui viuit, & credit in me, non morietur in æternum. Vel aliter de credere, vide in dictionario meo.

1304 Et mãdauit nubibus de super, & ianuas cœli aperuit.

Hic ostendit, quomodo Deus contra ipsorum incredulitatem, ipsorum adimpleuit desiderium: Duo enim postulauerunt superius, scilicet, panem, dicentes. Nunquid & panem poterit dare? Secundo mensam delicatè præparatam, scilicet, carnes, dicentes. Aut parare mensam populo suo. Et quo ad ista duo exaudiuit eos, & primò in petitione panis, secundò in petitione mensæ, siue carnium, ibi. *Transtulit Austrum.* Quantum verò ad primum circa panem eis cælitus datum tria facit, quia ponitur primò huius panis elargitio, secundò eius nominatio, ibi. *Et pluit*, Tertiò huius panis commẽ datio, ibi. *Panem angelorum.* Quantum ad primum, C sciendum, quòd secundum Rabanum septem sunt cœli, scilicet, empyreum, crystallinum, fidereum, igneum, olympium, æthereum, & aëreum, & insuper est illum cœlum sanctæ Trinitatis. Ipsa enim celsitudo diuinæ maiestatis mathematicè dicitur cœlum. Hic autem accipitur cœlum pro cœlo aëreo, de quo dicit Christus. Respicite volatilia cœli, id est, aëris. Iste autem panis à Deo Iudæis in deferto datus, generabatur sursum in aëre ad modum roris, vbi est locus nubium, & inde ad modum roris super terram descendebat. Et hoc est, quòd dicit, *Et mandauit nubibus de super.* Quid mandauit? vt, scilicet, talem cibum generarent. *Et ianuas cœli aperuit*, scilicet aperuit aërem, quia per D aërem ille cibus, descendebat ad terram. Per hoc autem denotatur, qualiter Deus in nouo testamento panem verbi suis fidelibus tribuit. Vbi nota, quòd per nubes significantur Apostoli, & alij prædicatores, vt patet verf. 556. & 1273. & 926. Mãdauit autem istis nubibus, vt panem verbi Dei per mundum distribuerent, dicens eis. Euntes in mundum vniuersum docete omnes gentes, &c. Et sic ianuas cœli aperuit. Quid autem hic nomine cœli, nisi ipsi Apostoli, & cœlestes prædicatores intelligitur? Quorum ianuas tunc Deus aperuit, quando ipsos de Iudæa per totum orbem dilatauit, vt ostendit Grego. super illo verbo Iob. 9. Deus extendit cœlos solus, & graditur super E fluctus maris, dicens. Cælorum namque nomine cælestes prædicatores designantur. De quibus per Psalmistam dicitur. Cœli enarrant gloriam Dei. Ipsi enim cœli nominantur, quia intercedendo protegunt. Cum ergo Iudæa cõtra prædicatores cælestes infremuit, prædicatorum vitam dominus in cunctarum gentium cognitionem aperiens dilatauit, & dum illa per iudicium Dei in mundum captiua dispergitur, isti cœli in honorem per gratiam tenduntur. Angusti quippe cœli fuerant, cũm vna sola plebs tot egregios prædicatores tenebat. Quis enim gentilium Petrum nosceret, si in solius Israëlitici populi prædicatione remaneret? Quis Pauli virtutes agnosceret, nisi hunc Iudæa ad nostram persequendo notitiam transmisisset? Ecce qui iam flagris & contumeliis ab Israëlitica plebe repulsi sunt per mundi fines dilatati honorantur. Dominus ergo solus cælos extendit, qui mira secreti dispensatione consilij prædicatores suos non permisit in vna gente opprimi, fecit per mundi cardines inde dilatari. Sic igitur *mandauit nubibus de super, & ianuas cœli aperuit*, cum suos Apostolos per mundum ad prædicandum dilatauit. Ipse est enim, qui aperit ora mutorum, & linguas infantium facit disertas.

Cœlũ multiplex.

Matt. 4.

Cœli dicũtur prædicatores.

Gregor. 9. mor. c. 4.

Psal. 18.

Apostoli per nubes designantur & quare.

B

Et pluit illis mãna ad manducan- 1305 dum: & panem cœli dedit eis.

Hic ponitur prædicti panis, & cibi nominatio, quia manna vocabatur. Vbi sciendum, quòd (vt habetur Exod. 16.) ad satisfaciendum murmurationibus populi Israël, quibus contra Deum murmurabant, dicentes. Nunquid & panem poterit dare, &c. Deus illis pluit manna de cœlo. Vnde dicit Moysi Deus. Loquere filiis Israël, mane saturabimini panib. Factum est ergo mane ros iacuit *Manna.* per circuitum castrorum. Cumque operuisset superficiem terræ, apparuit in solitudine minutum, & quasi pilo tusum in similitudinem pruinæ super terram. Quod cum vidissent filij Israël, dixerunt adinuicem manhu? quod significat, quid est hoc? Ignorabant enim quid esset. Et ait Moyses. Iste est panis, quem dedit dominus ad vescendum vobis. Propter verbum ergo quod dixerant primò filij Israël videntes dictum cibum, scilicet, manhu, iste cibus appellatus est manna. De quo nunc. *Et pluit illis manna ad manducandum*, quia iste cibus descendebat, cum rore, vt habetur Nume. 11. Ros autem, & pluuia non differunt, nisi secundum paucitatem, & multitudinem materiæ. Et ideo dicitur, quòd manna descendebat per modum pluuiæ, & dicebatur panis de cœlo, quia de cœlo aëreo descendebat, per hoc autem nobis significatur sacramentum Eucharistiæ in nouo testamento, quòd Deus nobis dat in deserto præsentis vitæ tendentibus ad terram promissionis cœlestis patriæ. Vbi notandum, quòd de isto manna legitur sententialiter Exod. 16. & Nume. 11. quòd illud manna erat ad modum roris, & in mane apparebat in solitudine per circuitum castrorum, & erat in similitudinem seminis coriandri albi, gustuique eius quasi simile, cum melle. Colligebant omni die excepto die sabbati, in quo nihil colligebant, sed in die præcedente colligebant duplum. Colligebant autem omni die vnam mensuram, quæ dicebatur gomor. Et, si quis plus col- E ligebat, non tamen habebat plus nec qui minus habebat minus. Nota quòd per istud manna sacramentum Eucharistiæ figuratur, quòd ad instar mannæ fuit, sicut ros, & pluuia. Nam sicut ros, & pluuia de cœlo descendit, & terram infundit, sic Christus in virgine per terram significata descendit sicut pluuia, in vellus, & sicut stillicidia stillantia super terram. Cuius figura præcessit in vellere Gedeonis. De quo dicitur Iudi. 6. quòd ros in solo vellere fuit. Signanter autem dicitur simile semini coriandri, quę est herba odorifera, quia Christus fuit fructus beatę virginis; signatę per odoriferam

Eucharistia per manna figuratur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

odoriferam,& fructiferam herbam,vt sic ipsa meritò dicere posset illud Eccles.24. Ego quasi vitis fructificaui suauitatem odoris.Dicitur autem fuisse album ad instar coriandri, propter puritatem, quam semper habuit, quia peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius.Dicitur autem fuisse pilo tusum, propter pœnas, quas pro nobis sustinuit. Dicitur autem habere gustum mellis & simile,propter dulcedinem spiritualem.Notan ter autem dicitur, quòd filij Israël omni die illud colligebant præter quam in die sabbati.Vbi notādum, quòd per sex dies in quibus colligebatur,vita laboriosa,quam in hoc mundo habemus, intelligitur:Per sabbatum verò intelligitur vita beata, quæ in futuro consistit sine omni labore.In cuius figura postquam Deus in sex diebus mundū creauit,die septimo dicitur requieuisse.Gen.1.Quamdiu ergo in hoc mundo viuimus, quotidie indigemus illo cibo spirituali corporis Christi. Et ideo quotidie in ecclesia sacrificatur, & sumitur ad sustentationem deuotorū fidelium. Vnde iste est cibus quotidianus,quem quotidie petimus, dicētes. Panem nostrum quotidianum da nobis hodie. In vita verò beata isto sacramento nō erit opus, quia videbimus eum,sicuti est.Ideo dicitur, quod septimò die non colligebāt manna,sed die sexto colligebant duplum,ad denotandum,quòd bonis iste cibus datus in fine,non solum auget meritum, sed etiam ducit ipsos ad regnum.Mirum tamen videtur, quod omnes metebant eandem mensuram, quia nec qui plus colligebat,plus habebat,nec qui minus,minus.Quòd figurabat,quòd in sacramento totus Christus continetur in toto, & totus in qualibet parte. Vnde tantum recipit, qui totam integram hostiam sumit,sicut qui partem,& econtrario. Dicitur autem ad mensuram gomor sumi: quæ est mensura trium sextariorum, ad denotandum quòd in isto sacramento tria cōsiderare debemus,scilicet,corpus,animam, & diuinitatem, cui vniuntur. Et aduerte,quod filij Israël istum cibum videntes dixerūt manbu, quòd interpretatur,quid est hoc?Quia si cōsideremus,quæ sunt in hoc sacramento, inueniemus multa mirabilia, excedentia omnem considerationem naturalem.Non mirum quòd totus Christus contineatur sub modica hostia, quod totus in tota, & totus in qualibet eius parte.Et sic de multis.Sed vbi sensus deficit,adfirmandum cor syncerum,sola fides sufficit. Sic ergo de cibo Iudæis dato, qui istud sacramentum figurabat, dicitur quòd pluit illis manna ad manducandum, & quia de cœlo descendebat,ideo subditur.*Panem cœli dedit eis.* Et de isto pane ad literam dicitur. Angelorum esca nutriuisti populum tuum & paratū panem de cœlo præstitisti illis sine labore,omne delectamentum in se habentem, & omnis saporis suauitatem.

Ter.1. *Sap.16.*

1305 Panem angelorum manducauit homo: cibaria misit eis in abundantia.

Hic ponitur huius cibi commendatio. Vocatur enim panis angelorum manna, non quòd angeli illo cibo vterentur, cum cibo non indigeant: quia puri sunt spiritus sine corpore, sed quia angelorum ministerio iste cibus, in cœlo aereo formabatur, & in terram descendebat. Sed de isto pane Angelorum mirum videtur, quod cum Iudæi istum textum allegarent Christo dicentes. Quod signum tu facis vt videamus, & credamus tibi? Patres nostri manducauerunt manna in deserto,sicut scriptum est, Panem de cœlo dedit eis manducare. Quibus respondens Christus ait. Amen dico vobis,Non Moyses dedit vobis panem de cœlo: sed pater meus dat vobis panem de cœlo verum. Ex quibus videtur Christus innuere quòd manna non fuerit panis verus. Ad hoc respondetur, quòd illud manna erat figura Christi (vt statim dictum est versiculo præcedenti) & vera figura figurans verum panem Christum. Non erat ergo is panis signatus, sed figura veri panis signati. Vnde Theophilactus exponens prædicta verba Christi ait. Seipsum dicit Christus panē verum, quia principale signatum per manna est ipse vnigenitus Dei filius, homo factus. Manna namque interpretatur, quid est hoc. Quoniam Iudæi videntes primò illud stupefacti, vnus ad alium dicebat, quid est hoc? Filius autem Dei factus est homo, ipse est potissimum admiratiuum manna, ita vt cuilibet contingat quærere, quid est hoc. Quomodo filius Dei filius hominis est? Quomodo ex duobus naturis vna persona sit? Hæc omnia ergo, quæ de isto pane dicuntur,figura erant corporis Christi.Quod notans Magister in glos.dicit. Mysticè hæc omnia sunt intelligenda & sub historia veteris testamenti gratia euangelica declaratur.Mandauit enim nubibus de super,id est,prædicatoribus, & ianuas cæli aperuit. Ianuæ cœli sunt ipsi prædicatores (quibus intratur in cœlum) videlicet scripturæ sacræ. Aperuit autem ianuas quia suis prædicationibus dedit spiritum, vt intelligerent scripturas. Et pluit illis manna ad manducandum. Manna interpretatur, quid est hoc. Et significat panem, qui de cœlo descendit,scilicet,corpus Christi,qui est verus cibus angelorum, quo incorruptibiles incorruptibiliter pascuntur, quem vt manducaret homo, verbum caro factum est, qui per nubes euangelicas pluitur toti mundo,& apertis cordibus eorum. quasi cælestibus ianuis credenti ecclesiæ prædicatur,non tentāti synagogæ.*Panem angelorum manducauit homo.* Panis cœli non aliud est quā Christus de quo cælestes,id est,angeli reficiuntur eius contemplatione.Et hūc panem,id est, verbum grandi cibo, quo pascuntur Angeli, carnem factum,edit homo.

Theophil. *Eucharistia dicitur mānā.*

1306 Transtulit Austrum de cœlo: & induxit in virtute sua Africum.

Hic ponitur exauditio secundæ petitionis eorum qua carnes postulauerunt.Circa autem istum cibum carnium eis datum quatuor ponit, primò modum, quo illum dedit, secundò copiam, qua ipsum dedit,ibi, *Et pluit.* Tertiò facilitatem ad capiendum,ibi.Et ceciderunt, quartò saturitatem ad comedendum, ibi. *Et manducauerunt.* Quantum ad primum sciendum, quod Auster dicitur quidam ventus perflans à meridie,dictus sic ab oriendo aquas. Nam nebulas nutrit, & dat aquas. Africus autem dicitur quidam ventus occidentalis, lateralis tamen versus meridiem.A parte ergo occidentali castrorum Hebræorum

Auster. *Africus.*

Hebræorum vltra mare erat maxima multitudo coturnicum, Volens ergo Deus illas aues conducere in castris Hebræorum, cessare fecit ventum Austri, qui à castris stabat versus coturnices, & induxit ventum Africum validum, qui ab illo loco, vbi erant coturnices flabat versus castra Hebræorum. Qui ventus Africus sua vehementia coturnices illas de illa patria asportauit ad castra Hebræorum. Et hoc est quod dicit. *Transtulit Austrum de cœlo*, id est, cessare fecit illum ventum, de aëre, quia flabat à castris Hebræorum versus coturnices illas, & sic si regnasset ille ventus, impediuisset aduentum illarum, & *induxit in virtute sua Africum*, id est, ventum quasi oppositum, qui flabat à loco coturnicum ad castra.Et sic ille ventus Africus sua virtute asportauit illas coturnices ad castra Hebræorum. Per hoc autem gratia noui testamenti significatur, qua Iudæis expulsis Gentes sunt vocatæ. Nam secundum Grego. per Austrum populus Iudaicus designatur, quia isti, qui vnum, atque inuisibilem Deum nouerant, eiusque legi saltem carnaliter seruiebant, quasi sub merediano sole feruentes, in fidei calore tenebantur, & sic per Austrum signantur. Gentiles autem quia nullam scientiam supernæ cognitionis attigerant,velut sine sole frigidi sub Aquilone siue Africo remanebant.Modo ergo Deus de cœlo, id est, de cognitione cœlestium *transtulit*, & amouit *Austrum*,scilicet populum Iudaicum, *& induxit in virtute sua Africum*, scilicet ad Dei cognitionem *Africum*,id est,gentilem populum. Et benè dicit,*in virtute sua induxit Africum*, quia secundum Augustinum,maius est impium iustificare, quàm totum mundum creare de nihilo.

Greg.27. mor.c.16. Iudæi. Gentes.

1308 Et pluit super eos sicut puluerem carnes:& sicut arenam maris, volatilia pennata.

Hic ostendit copiam cibi eis dati, quam abundantiam designat nomine puluris, & arenæ maris, quia nec puluis, nec arena maris dinumerari potest. Non tamen credendum est, quòd illa volatilia, vel coturnices, quas adduxit ventus Africus in castris Iudæorum, essent tot, sicut puluis terræ,vel arena maris, sed est consuetudo scripturæ, quando vult alicuius rei copiam ostendere sic loqui. Sic enim dicit dominus ad Abraham. Si quis posset numerare puluerem terræ, semen quoque tuum numerare poterit. Et 1. Reg. 13. dicitur, quòd reliquum vulgus scilicet Philistinorum erat sicut arena, quæ est in litore maris. Per hoc enim denotatur abundantia, & maxima multitudo. Hanc etiam abundantiam notat per hoc verbum, *pluit*, quasi dicat sicut in pluuia descendit innumerabilis guttarum multitudo, sic & illæ coturnices quasi innumerabiles erant.Et quales carnes eis dederit, scilicet nobiles subdit,dicens. *Et sicut arenam maris volatilia pennata*, quia coturnices erant viuæ. Mysticè autem per carnes intellige aduersitates corporales, quæ maximè carni aduersantur, sed volatilia pennata accipe consolationes spirituales, quæ ex aduersitatibus iustis oriuntur, quia ex aduersitatibus iusti hic pressi diuinis consolationibus refecti sursum vt volatilia pennata ascendunt ad Deum mente vt ostendit Grego. 2. libr. mora.

Gen. 13. *Aduersa.*

1309 Et ceciderunt in medio castrorum eorum: circa tabernacula eorum.

Hic ostendit facilitatem,dictum cibum capiendi. Qualiter autem hoc factum fuerit, ne aliquis labor esset ad illas coturnices capiendas ostenditur Num.11. Vbi dicitur,quòd ventus scilicet Africus egrediens à domino, arreptas transmare coturnices detulit, & dimisit in castra itinere, quantum vno die confici potest ex omni parte castrorum per circuitum, volabantque in aëre duobus cubitis super terram. Surgens ergo populus toto die illo, & nocte, ac die altero congregauerunt coturnicum multitudinem, & siccauerunt eas per gyrum castrorum. Sic ergo quia in altum volare nō poterant,vt facilius capi possent,dicitur, quòd ceciderunt in medio castrorum eorum: ac etiam per circuitum castrorum suorum, scilicet circuncirca per spacium vnius dietæ. Mysticè autem per ista volatilia pennata, quæ ceciderunt in medio castrorum eorum, intellige animalia illa pennata, senas alas habentia scilicet sanctos euangelistas,& prædicatores,qui non expectarunt, vt gentes esurientes,& sitientes,id est, carentes cibo verbi diuini ad ipsos venirent vt ab eis satiarentur,sed ipsi sponte vento spiritus sancti deducti venerunt ad homines,& eis attulerūt verba diuinitus missa quo ipsorum fames satiaretur, vt etiam homines in sedibus & in locis suis stantes audirent verba diuina,quoniam vt dicitur Psal. 18. In omnem terram exiuit sonus eorum &c. Et hoc est quod dicit,quod illa *volatilia pennata*, id est, sancti euangelistæ, & prædicatores ceciderunt,id est, deuenerunt. *In medio castrorum eorum* &c. vt scilicet quilibet ad libitum sine labore verbum Dei accipere posset.

1310 Et manducauerunt, & saturati sunt nimis: & desiderium eorum attulit eis: non sunt fraudati à desiderio suo.

Hic ostenditur eorum saturitas, tantum enim de illis volatilibus comederūt, quòd non solum ad sufficientiam saturari fuerunt,sed etiam nimis. quia vt dicitur Numer.11. Comedetis,donec exeat per nares vestras,& vertatur vobis in nauseam.Et sic quod desiderabant plenè assecuti fuerunt.Propter quòd dicitur, quod desiderium eorum attulit eis dominus, & non sunt fraudati à desiderio suo. Sic ergo saturati sunt ventre non mente & conuicti sunt, qui hoc Deo impossibile putauerunt. Hoc ergo ideo fecit dominus, ne impotentia in Deo videretur: ideo *desiderium eorum attulit eis.* Vnde si dicas scriptum est, quod peccatores Deus non exaudit. Cum ergo isti essent peccatores & increduli, quomodo exauditi fuerunt à Deo,quia desiderium eorum attulit eis &c. Ideo notandum quod exaudit dominus postulantes diuersimodè: quia, quandoque ad vtilitatem, & votum, quandoque ad vtilitatem non ad votum, quandoque verò ad votum, & non ad vtilitatem. Primo modo exaudita est omnis oratio Christi. Sic etiam & filij Israël clamantes de Deo, vt de seruitute Pharaonis eriperentur, exauditi fuerunt. Secundo modo exauditus fuit Paulus, quando

Ioan. 9. *Exaudire.* *Oratio.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

quando orabat, vt ſi mulus carnis ab eo auferretur, non enim fuit ad votum exauditus, ſed ad vtilitatem, quia ad conſeruationem humilitatis datus ſibi erat. Tertio modo exauditi fuerunt Iudæi poſtulantes carnes, quia impetrauerunt, quod volebant, ſed non ad eorum vtilitatem, ſed magis ad damnum. Propter quod hic ait glo. *Deſiderium eorum attulit eis dominus*, licèt eis non profuerit. Conceduntur enim interdum, quæ non proficiunt, ſed magis nocent. Quia ergo nos neſcimus, quæ nobis in particulari ſunt profutura, vel quæ nobis nociua. Ideo etiam antiqui philoſophi dicebant, quod nihil in particulari à diis petere, ſed ſolum in vniuerſali, vt nobis conferant bona, vide ſupra verſi. 504.

1311 ## Adhuc eſcæ eorum erant in ore ipſorum: & ira Dei aſcendit ſuper eos.

Hic conſequenter ponitur murmurationis ipſorum pœna, ſiue ſupplicium. Et duo facit, quia oſtendit contra eos primò diuinam indignationem, ſecundò indignationis executionem, ibi. *Et occidit*. Quantum ad primum ſciendum, quòd, quamuis Deus multorum punitionem peccatorum differat, non tamen peccatum omnino impunitum dimittit, ſed quod tardius punit, amplius vindicat. Diſtulit ergo iſtos punire Deus (vt dictum eſt verſi. 1302.) vt euidentius in eis ſuam iuſtitiam oſtenderet. Et hoc eſt, quod modo ait. *Adhuc eſcæ eorum erant in ore ipſorum*, & ira Dei, &c. Veriſimile eſt enim, quòd quando ira Dei venit ſuper eos, quòd adhuc aliqui eorum comedebant.

Num. 11. Et hoc eſt, quod dicitur. Adhuc carnes erant in dentibus eorum, nec defecerat homini cibus, & ecce furor domini concitatus eſt in populum, & percuſſit eum plaga magna nimis, vocatuſque eſt locus ille ſepulchra concupiſcentiæ, ibi enim ſepelierunt populum, qui deſiderauerat carnes. Ex hoc clarè apparere poteſt, quantum vitium gulæ diſpliceat Deo, quod ſic acriter puniuit in populo. Dedit eis, quod quærebant, & puniuit in eis deſiderium eorum malum. Vnde iſtum verſum addu-

Greg. 15. moral. 10. Exauditur ſæpè quis ad malum ſuum. cés Greg. dicit, Maioris quippe iracundiæ eſt cauſa cũ & hoc tribuitur, quod malè deſideratur, quia & hoc quoque obtinuit, quod, Deo nolente, concupiuit. Vnde & per Pſal. dicitur, cum eſcam carnis malè populus deſideraſſe perhibetur. *Adhuc eſcæ eorum erant in ore ipſorum, & ira Dei deſcendit ſuper eos.* Solent namque tardius apparere diuina iudicia, cum præpediuntur, ne implere debeant mala vota. Nam quantò citius malum votum impleri permittitur, plerunque tanto celerius punitur. Et ideo, ne propter eſcam inordinatè deſideratam ira Dei deſcendat ſuper nos: nota quod in deſiderio eſcarum, & comeſtione multa ſunt vitãda. Primò multiplicatio ferculorum, & hoc propter infirmitatem tam corporis quam animæ. Eccl. 37. In multis erit infirmitas. Secundò indiſcreta occaſio ſcandalorum, quia contra ædificationem proximi. 1. Cor. 8. Si eſca ſcandalizat fratrem meum, non manducabo carnem in æternum. Tertiò inordinata poſtpoſitio meliorum ſcilicet ſpiritualium, & diuinorum, quia eſſet contra electionem boni. Matth. 6. Nonne anima plus eſt quàm eſca? ergo

Rom. 14. prius curandum eſt de anima quàm de eſc Non eſt regnum Dei eſca & potus. Quartò nimia delectatio guloſorum: propter quod dicitur. Eſca ventri, & venter eſcis, ſcilicet et ordinatè ſeruire debet. Quia ergo plus comedẽdo eſcas ſibi à Deo datas, prædicta non ſeruauit, ideo *adhuc eſcæ eorum erant in ore ipſorum, & ira Dei aſcendit ſuper eos.* Quantum autem ſit timenda ira Dei, vide verſ. 1302.

1. Cor. 6.

Et occidit pingues eorum: & electos Iſraël impediuit. 1312.

Hic ponitur diuinæ indignationis executio. Vbi notandum, quòd per pingues intelliguntur diuites, & potentes in populo, qui ſcilicet murmurando, Deo reſiſtebant, petendo, quod nõ credebant Deum facere poſſe. Nam pinguedo dicitur ipſa ſuperbia, quæ ex diuitiis habet ortum, vt oſtendit Gregor. dicens. Sicut enim ex abundanti cibo adeps, ita ex abundantia rerum ſuperbia naſcitur, quæ mentem diuitiis impinguat, dum eleuatur animus ſuperbientis. Superbia enim mentis quaſi quædam pinguedo eſt craſſitudinis. Vnde quia plerunque ex abundãtia rerum peccata perpetrantur. Ideo per prophetam dicitur. Prodit quaſi ex adipe iniquitas eorum. Per electos autem accipe bonos, vt erat Moyſes, & alij à Deo electi. De quibus dicitur. Quemcunque elegerit dominus, ipſe erit ſanctus. De diuitibus ergo ſuperbis, & murmuratoribus dicit. *Et occidit pingues eorum*, quia ſcilicet illi ſubita morte occiſi fuerunt à Deo, vt patet Nume. 11. De bonis autem dicit. *Et electos Iſraël impediuit*: vt puta Moyſen, & Aaron. Vbi notandum, quòd quando populus murmurabat contra Moyſen poſtulando aquam ad illorum murmurationem Moyſes dubitauit poſſe educere aquam de petra, vt dixerat Deus: propter quod dubitando dicit populo, Num poterimus vobis de petra hac aquam eijcere? Propter quam dubitationem ipſe & Aaron impediti fuerunt, ne terram promiſſionis intrarent, vnde ſtatim dicit dominus ad Moyſen, & Aaron. Quia non credidiſtis mihi &c. non introducetis hos populos in terram, quam dabo eis. Similiter videtur Moyſes dubitaſſe de datione carnium, vt habetur Numero. vndecimo. Et ideo ipſe & Aaron impediti fuerunt ne intrare poſſent terram promiſſionis. Et ſic intelligit Pſalm. dicens. *Et electos Iſraël impediuit*. Notandum autem quia *occidit pingues eorum*, quoniam (vt habetur Numero 11.) locus, in quo fuerunt occiſi, vocatus eſt ſepulchra concupiſcentiæ, ad denotandum, quòd qui per gulam peccant, meritò ipſorum guttur ſepulchrum concupiſcentiæ debet appellari. Nec mirum, quoniam ſecundum philoſophum 3. Ethicor. maxima delectatio guloſi eſt in lingua, & in gutture. Et ponit exemplum de illo guloſo, qui ſolum à diis poſtulabat habere collum longum ad modum cuius, vt ſcilicet haberet longam delectationem in cibo. Sic ergo guttur guloſi ſepulchro comparatur, quia ſicut in ſepulchro cadauera putreſcunt, ſic & in gutture guloſi, dum alimenta recipit vltra virtutem digeſtiuam, & conuertentem cibum in alimentum corporis, quia tunc cibus in ſtomacho non digeritur, ſed potius corrumpitur, & malos morbos, & humores generat tam mentis quam corporis. In ſepulchris etiam mortuorum (vt recitat Iſidorus. 12. etymolo.) de ſpina dorſi, id eſt

Pingues dicuntur ſuperbi.

Greg. 25. mor. c. 25.

Pſal. 72.

Num. 16.

Guloſus ſine os gulæ dicitur ſepulchrum.

id eſt de medulla eius generatur ſerpens. Quod meritò euenit ſecundum Iſido. vt ſicut per ſerpentem mors hominis: ita & in morte hominis ſerpens generetur. Sic ergo in ſepulchro generantur, ſpecies venenoſæ. ſ. delectatio & concupiſcentia inordinata, quæ totum hominem inficit veneno ſuo. Vnde Gregor. dicit, quòd dum venter non reſtringitur per carnis concupiſcentiam, ſimul cunctæ virtutes obruuntur. Et Ambroſ. in lib. de ieiunio. Inuitas ad mortem prandium: efferre vis ad ſepulchrum, cibos promittis, tormenta irrogas, vina prætendis, venena ſuffundis, omne enim, quod nocet venenum eſt, tollit ſenſus, viſcera exurit, ſomnum infert, caput vexat. Etiam maior eſt vis vini quam veneni: vnde Deut. 32. Fel draconum vinum eorum, id eſt, praua concupiſcentia. Merito illud euenit quia propter hoc ſolum comedit & bibit guloſus, vt concupiſcentiæ ſuę ſatisfaciat. Vnde ſicut concupiſcentia eſt principium immoderatæ ſumptionis, ſic & terminus. Propter quod de gutture guloſi dicitur, quod ſcribitur Nume. 11. Vocatus eſt ille locus ſepulchra concupiſcentiæ &c.

Greg. 30. mor. c. 26. Ambroſ. in lib. de ieiunio. c. 14.

1313 ## In omnibus his peccauerunt adhuc, & non crediderunt in mirabilibus eius.

Conſequenter hic ponitur ingratitudo populi poſt miſſionem exploratorum. Et diuiditur in partes tres, quia ponitur primò ipſorum ingrata malitia: ſecundò ipſorum falſa pœnitentia, ibi. *Cum occideret eos*, tertiò Dei lata miſericordia, ibi. *Ipſi autem miſericors*. Prima in duas, quia primò ponitur ipſorum malitia, ſecundò ipſorum pœna ſubſecuta, ibi. Et defecerunt. Quantum ad primum notandum quòd quando populus Iſraël

Num. 13. per deſertum ambulans, venit ad deſertum Pharam, Moyſes de præcepto domini miſit de omni tribu principes ad conſiderandam & explorandam terram promiſſionis, dicens eis. Conſiderate terram qualis ſit, & populum qui habitator eius eſt, vtrum fortis ſit an infirmus, pauci numero aut plures, quales ſint ibi ciuitates, &c. & afferte nobis de fructibus terræ. Aſcenderuntque ibi exploratores, & luſtrata omni terra poſt quadraginta dies, reuerſi ſunt ad Moyſen portantes de fructibus terræ illius, ſcilicet palmitem cum vua, mala granata & ficus. Et retulerunt coram omni populo dicentes. Terra iſta optima eſt, re vera fluens lac, & mel: quod ex iſtis fructibus cognoſci poteſt, ſed ciuitates habet fortiſſimas, vſque ad cœlum muratas, habitatoreſque viros fortiores nobis, & plures, nequaquam poterimus ipſos ſuperare. Illic enim vidimus gigantes, &c. Ad quorum verba fuit populus territus, & murmuratio magna in populo orta eſt dicens. Vtinam mortui eſſemus in Ægypto, & non inducat nos dominus in terram hanc, vt cadamus gladio, & vxores noſtræ, ac liberi noſtri captiui ducantur: vnde & lapidare voluerũt Moyſen, dicentes. Conſtituamus nobis ducem, & reuertamur in Ægyptum. Sed econtrario Caleb filius Iephonæ, qui fuerat vnus de exploratoribus, & Ioſue confortabat populum, dicens, quòd faciliter poterant illos debellare, & illam terram optimam obtinere. Sed iſta populus noluit credere, ſed magis volebat eos vna cũ Moyſe lapidare. Et hoc eſt grande peccatum populi. Quod hic notans Pſal. dicit, *In omnibus his peccauerunt adhuc*, quaſi dicat, vide populi huius infidelitatem: quia viderant tot mirabilia Dei & circa ipſos miraculoſè operata, tot beneficia eis liberè cõceſſa: punitionem, quam Deus exercuerat contra murmuratores, quia adhuc eſcę eorum erant in ore ipſorum &c. per quæ omnia debebant firmiter credere, quod Deus ipſos introduceret in terram promiſſam. Sed iſtis non obſtantibus, *In omnibus his peccauerunt adhuc, & non crediderunt in mirabilibus eius.* Conſimilis incredulitas fuit in Iudæis tempore Chriſti, qui, viſis tot ſignis, & miraculis factis per Chriſtum, obſtinati permanẽtes credere noluerunt. Propter quod dicitur Ioan. 12. Cum autem tanta ſigna feciſſet coram eis, non credebant in eum. Sed mirandum quod ibi ſubditur, vt ſermo Eſaiæ impleretur, quẽ dicit, Domine, quis credidit auditui noſtro, & brachium domini cui reuelatũ eſt, propterea non poterant credere. Et iterum dicit Eſaias. Excæcauit oculos eorum, & indurauit cor eorum, vt non videant oculis, & intelligant corde. Ex quo textu apparet, quòd Iudæi Chriſto prædicanti, & miracula facienti non crediderunt, nec credere potuerunt, hoc ideo, quia Deus excæcauit oculos eorum, & indurauit cor ipſorum. Ex quo volunt aliqui inducere, quòd talis incredulitas non eſt eis ad culpam imputanda, quia nemo videtur peccare in eo, quod vitare non poteſt. Ad iſtam difficultatem reſpondet Aug. ſuper Ioan. pertractans prædicta verba, d. Dicunt enim nobis, ſi non potuerũt credere, quod peccatum eſt homini non facere, quod non poteſt facere? Si autẽ non credendo peccauerunt, ergo potuerunt credere, & non fecerunt. Si autem potuerunt credere, quomodo ergo dicit Euangelium, & non potuerunt credere, quia dicit Eſaias. Excæcauit eos &c. Et ſic tales, quod grauius eſt, ad Deum referunt cauſam, quare non crediderũt: quonjam ipſe excæcauit eos, & indurauit. Audiſtis ergo propoſitam quæſtionem, quam profunda ſit. Sed reſpondemus. Si enim à me quæritur, quare credere nõ potuerunt, reſpondeo, quia nolebant: malam quidem voluntatem eorum Deus præuidit, & per prophetam prænunciauit, ſed non fecit. Sed dices, aliam cauſam dicit Eſaias propheta, nõ voluntatem eorum, ſed hanc, quia excæcauit oculos eorum, & indurauit cor eorum. Sed reſpondeo eorum voluntatem meruiſſe hoc. Sic enim excæcat Deus, ſic obdurat, quod eſt deſerendo, non faciendo: & hoc meruit eorum voluntas: hoc enim vitium ęgritatis, & duritiæ ſuperbientis voluntatis audacia inſtixit. Si ergo dicant, non poſſunt Iudæi credere: quia hoc prædixit Eſaias: imò non poſſunt, quia nolunt, quod Deus præſciuit, & prædixit, non fecit. Non ergo mirum eſt, quia non potuerũt credere, quorum voluntas ſic ſuperba erat, vt totum ſuis viribus attribuerent, vt negarent ſibi diuinum auxilium eſſe neceſſarium, ad benè viuendum. Quotquot enim tam ſuperbæ ſapiunt, non poſſunt credere in Chriſtum, non quia immutari homines in melius non poſſunt, ſed quia quandiu talia ſapiunt, credere nõ poſſunt. Sicut ergo quòd Deus ſeipſum negare non poteſt laus eſt diuinæ voluntatis, ita quòd illi non poterant credere, culpa eſt voluntatis humanę. Hæc omnia Auguſt. Vnde de ipſis dictum eſt ſupra. Non crediderunt in Deo, nec ſperauerunt in ſalutare eius.

Peccare.

Auguſt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

1314 Et defecerunt in vanitate dies eorum & anni eorũ cum festinatione.

Hic ponitur pœna pro dicta culpa debita subsecuta. Nam propter istud peccatum nouiter post reuersionem exploratorum commissum Deus sic puniuit populum murmurantem, quòd omnes qui exierunt de Aegypto (& hoc à viginti annis,& supra) omnes mortui sunt in deserto,& nullus eorum intrauit terram promissionis, exceptis duobus de exploratoribus prædictis. s. Caleb filio Ie-
Num.14. phonæ,& Iosue filio Nun. Vnde dixit dominus ad Moysen omnes homines qui viderunt maiestatem meam & signa mea,quæ feci in Aegypto, & in solitudine,& tentauerunt me,non videbunt terram, B pro qua iurauí patribus eorum, quia non obedierunt voci meæ,nec quisquam exillis, qui detraxerunt mihi, intrabunt in eam &c. Et hanc pœnam hic ponens Psal dicit. *Et defecerunt in vanitate dies eorum.* Et benedicit in vanitate quia vanum dicitur,quod sine cæteris intento similiter *defecerunt an-*
Num. 16. *ni eorum cum festinatione*, quia mors multorum illorum per multos annos fuit accelerata, sicut in rebellione Core in qua multi à terra fuerunt absorpti,& multi,igne diuino consumpti,& postmodum per serpentes ignitos, quos Deus pluit super populum & postmodum propter peccatum fornicationis cũ alienigenis mulieribus, & idololatriæ, qua deos illarum adorauerunt,propter quod mor- C tui sunt viginti tria millia hominum, & sic multipliciter fuerunt percussi, quod nullus eorum in-
Num.21. trauit terram promissionis,vt dictum est.Ad istum intellectum dicitur Psal.54.Viri sanguinum & dolosi non dimidiabunt dies suos: vide sup.vers.900. Qualiter autem des in vanitate deficiant, nota triplicem vanitatem,supra vers.639.

1315 Cum occideret eos, quærebant eum, & reuertebantur, & diluculo veniebant ad eum.

Hic ponitur ipsorum falsa pœnitentia. Falsa enim pœnitentia dicitur,quæ fit timore pœnæ, & non amore iustitiæ. Et diuiditur in partes quatuor: quia ostenditur primò ipsorũ falsa pœnitentia, secũdò ipsorum instabilis memoria,ibi.*Et memorati*, tertiò ipsorũ falsa amicitia,ibi. *Et dilexerunt*,quartò ipsorum infidelis adhærentia,ibi. *Cor autem eorum*. Vbi notandum,quòd Deum quærere,cuiusque mandata seruare timore pœnæ & non amore iustitiæ,non solum nõ est meritorium,quinimò est culpabile: quia est plus pœnam timere quàm amare Deum. Timor autem pœnæ nõ est nisi ex dilectione sui ipsius. Et per cõsequens plus timere pœnam quam amare Deum, nihil aliud est, quam plus seipsum amare quàm Deum, quod sine peccato esse
Greg.9. mor.c.13. non potest. Vnde Greg.dicit,humani generis cõditorem qui adhuc seruiliter formidat, proculdubio non amat. Nam tunc soli Deo vera obsequia reddimus,cum eum propter amoris fiduciam non timemus, cum nos ad bona opera affectus nõ rectus dirigit,cum malum nostræ menti iam non placet etiam si licet. Nam qui à peruersitatis opere ex timore restringitur, peruersa libenter ageret si liceret. Nequaquam ergo veraciter rectus est qui adhuc à prauitatis desiderio liber non est,quia vera obsequia Deo non reddimus,si timore man-
Timore bonum facere,peccatum est.

datis illius.& non potius ex amore seruimus.Sic & in proposito videntes isti per desertum qualiter Deus infidelitatem illorum puniebat,timebant & ipsi puniri.Et sic timore pœnæ ad Deum reuertebantur. Et hoc est, quod dicit. *Cum occideret eos, quærebant eum.* Non ipsi occisi quærebant,sed alij. Sed sic loquitur quia vnus populus sunt, quia de vno corpore loquitur. Quærebant autem Deum non ex amore propter æternam vitam,sed timẽtes occidi exemplo occisorum.Hæc autem omnia faciebant propter temporalia bona acquirenda, & mala vitanda. Et sic non dominus Deus, sed illa colebantur. Vnde istum versum ad istud propositum exponit Greg.dicens. Iusti viri ante Deũ me- *Greg.11. mor.c.17.*
tuunt, quam eius contra eos ira moueatur, & ne commotum sentiant tranquillum timent.At contra peruersi tunc iam feriri pertimescunt, cum feriuntur,eósque tũc terror eius à somno suæ corporis excitat cum vindicta perturbat. Vnde per prophetam dicitur. Solavexatio intellectum dabit auditui. Cum enim de præceptis Dei cõremptis atq; despectis verberari cœperint per vindictam, tunc intelligunt,quod audierunt. Et Psal.ait. *Cum occi-* *Esa.28.*
deret eos tũc quærebant eum,quia reprobis cordibus, non timor requiem,sed pœna timorem parit. Sic ergo percussi Deum requirebant & reuertebatur, scilicet ad ipsum inuocandum, & diluculo, id est sedulo & festinanter veniebant ad eum.

1316 Et rememorati sunt,quia Deus adiutor est eorum, & Deus excelsus redemptor eorum est.

Hic ponitur instabilis ipsorũ memoria.Memoria enim beneficiorum receptorũ continua debet esse. Sed iste populus tẽpore prosperitatis diuinorum beneficiorum receptorum memoriã non habebat sed tẽpore aduersitatis tunc cogebantur recordari,& talis memoria nõ est stabilis,nec virtuosa. Sic enim de istis dicitur, ꝙ dum occideret eos, rememorati sunt quia Deus adiutor eorũ est, quia s.tũc sunt recordati qualiter pugnauit pro ipsis cõ- *Exod.14.*
D tra Pharaonem & exercitũ eius, propter quod dicebant Aegyptij.Fugiamus Israẽlẽ,dominus enim pugnat pro eis cõtra nos.Quomodo pugnauit pro *Exod.17.*
eis cõtra Amalech, quia dum Moyses leuauit manus vincebat Israẽl,& c.Similiter tunc sunt recordati ꝙ Deus eos redemerat de seruitute Pharaonis. Et hoc est qd subdit. *Et Deus excelsus redemptor eorum est*,scilicet hoc recordati sunt.Dum quis ad- *Memoria beneficiorum.*
uersitate premitur cogitur de adiutore cogitare & præteritos benefactores reducere ad memoriam *Memoria tria impediunt.*
quos in prosperitate obliuioni tradiderat. Hic ergo notandum ꝙ memoriam beneficiorũ quæ deberet esse continua tria impediunt. s. prosperitas, curiositas,& voluptas. Primum patet quoniã pro-
E sperit as facit homines ignaros & obliuiscí amicorum,qui eis in angustiis adiuuerãt. Cuius exẽplum apertum legitur Gen.40.quòd prępositus pincernarum Pharaonis, qui fuerat prius incarceratus cum Ioseph, & per ipsum de sua liberatione propheticè informatus,succedentibus prosperis oblitus est interpretis sui. Sic est de multis qui in tribulationibus, aduersitatibus & infirmitatibus benẽ dñi habẽt memoriã, sed quando ad sanitate vel prosperitatem reducuntur, statim Deũ obliuiscũtur,vt experientia docet de mulierib. parturientibus : de existentibus in periculo maris, qui multa

Deo promittunt,sed liberati statim omnium obli- A
uiscuntur.Sic enim accidit isti populo, de quo di-
Deut.32. cit Moyses. Incrassatus est dilectus, & recalcitrauit, dereliquit Deum factorẽ suum, & infrà,Deũ, qui te genuit,dereliquisti, & oblit' es domini creatoris tui.Ad hoc autem declarandum, quòd.s.me-
Seneca. moria beneficiorum debet esse continua. Seneca in lib.de beneficiis comparat legem beneficiorũ, & gratitudinis ludo pilæ,quo dum homines ludũt, & alternatis vicibus proiiciunt inter se, tandiu durat ludus,& cõtinuatur,quandiu pila ab illo, à quo recipitur,iactatur ad alium:si verò aliquo casu à recipiente non iactatur ad mittentem, statim deficit ludus, qui deficere non potest nisi ex recipientis defectu. Isto modo imaginatur Seneca, quòd de- B
bet esse de beneficentia mutua inter amicos.Si enim à te recipio beneficium,& per gratiarũ actionem tibi retribuo illud:tunc aptè ludo.Si verò acceptum beneficiũ obliuioni trado, nec tibi si possum in aliquo recompenso,ludi facio finem.Si ergo talem recompensationem beneficiorum ad homines semper debemus habere, multo fortius ad Deum,cuius beneficiis semper egemus:ideo dici-
Threm.3. tur.Memoria memor ero,& tabescet in me anima mea. Secũdò istam memoriam impedit curiositas, & nimia circa mundum sollicitudo. Communiter enim dicitur,quòd pluribus intentus minor est ad singula sensus,vnde de talibus dicitur. Obliti sunt
Psal. 77. benefactorum eius,& mirabilium eius,quæ ostendit eis. Tertiò istam memoriam impedit voluptas
Opinio Platonis. carnis;secundum enim opinionem Platonis obliuio nobis accidit ex corpore.Fuit enim opinio Platonis (vt dicit Philosophus.1.poste.) quòd animæ habent omnium memoriam ab initio eis à Deo concreatam,& omnium species rerum indictam à Deo, sed quando anima cõiungitur corpori terreno, illam notitiam tradit obliuioni, nec aliquorũ potest recordari nisi per sensus excitetur. Et ideo ponit Plato, ꝙ addiscere nostrũ non est nisi quoddam reminisci. Et sic secundum istam viam carnis
Psal.105. voluptas impediret memoriam. Vnde de carnalibus dicitur. Non fuerunt memores multitudinis misericordiæ tuæ. D

1317 Et dilexerunt eum in ore suo, & lingua sua mentiti sunt ei.

Hic ostẽditur ipsorum ad Deum falsa amicitia,
Dilectio falsa. quia,scilicet Deum verbis diligebant,sed nõ mente,& sic mentiebantur,quia contra ipsorum mentem loquebantur.Promittebãt enim se omnia facere,quæ Deus mãdabat,sed non secundum promissa operabantur: hæc est autem falsa amicitia.
Esa.29. Amicitia enim ab animo dicitur nõ à verbis:vnde amicus dicitur,quasi animi custos. Vnde de isto Iudeorum populo ad literam dicit dominus. Appro- E
pinquat mihi populus iste ore suo,& labiis suis glorificat me,cor autẽ eorum longè est à me.O quam stultum illi maximè mentiri velle, qui omniũ corda rimatur:vnde gl. *Et dilexerunt eum in ore suo,&c.* non in corde, cum tamen ei omnia secreta nuda sint,& sine obstaculo, quid potius amarent, videbat.*Et lingua sua mentiti sunt ei.* Sic enim contingit
Mat. 15. eis,qui solo timore credũt non amore.Et talis falsa amicitia in eis perdurauit etiam tempore Christi.Vnde contra populum Iudeorum dicebat Christus,Hypocritæ benè ꝓphetizauit de vobis Esaias dicens. Populus hic labiis me honorat, cor autem, *Rabanus.*
eorum longè est à me. Quod exponens Rabanus ait. Præuidit enim Esaias simulationes Iudæorum quòd in dolo pugnarent contra euangeliũ:& ideo *Dilectio falsa contra dilectionem Dei.*
dicit ex persona domini. Populus hic labiis me honorat,&c.Labiis enim Christũ honorabant,quando dicebãt,Magister,scimus,quia verax es,sed cor
eorum à Deo longè fuit, quando miserunt insidiatores,vt eum in sermone caperent.Hic autem notandum quòd multiplex est falsa dilectio hominũ, directè dilectioni Dei cõtraria. Primò enim aliqui diliguntur,sed non diligunt, vt ingrati, sed contra *Prouer.8.*
est de dilectione Dei,dicens,Ego diligẽtes me diligo, & Ioan.14. Qui diligit me, diligetur à patre meo,& ego diligam eum.Secundò sunt aliqui,qui diligunt, sed solum propter propriam vtilitatem. *Seneca.*
Contra quos dicit Seneca in quadã epistola.Nego ciatio est amicitia,quę est propter commodum.Et *Arist.8. Ethic.*
Arist.dicit quòd omnis amicitia est propter bonũ, scilicet vtile, delectabile, vel honestum. Diligere autem propter vtile est minimi amici:& tamẽ hæc amicitia hodie in mundo communior reperitur. Remoto enim bono vtili, frater relinquit fratrẽ, filius patrem,&c. Vnde hodie vulgus amicitias vtilitate probat. Sed econtra Deus nos diligit, non propter suam vtilitatem, quia bonorum nostrorũ non indiget,sed propter nostram:vnde dicit.Sana *Osee. 14.*
bo contritiones eorum, & diligam eos spontanee.
C Tales autem amicos quos sola vtilitas facit, aduersitas statim separat.Tertiò aliqui diligunt viuentẽ, sed mortuum persequũtur,cuiusmodi sunt fratres, filij, vxores,testamẽtorum executores. Cum enim fuerit homo defunctus, tunc illi qui de bonis eius ipsum magis iuuare deberent, ipsum magis expoliant, & præ cæteris ipsius bona rapiendo, sibi appropriant. Vnde quidam ait metricè. Post mortis morsum:vertit dilectio dorsum.Finita vita,finitur & amor. Sed econtra Deum multum diligit viuentes secundum legem, sed multo amplius post mortem,Ioan.13.Cum dilexisset suos qui erant in mundo,in finẽ dilexit eos.Et Hier.31. In charitate perpetua dilexi te : ideo attraxi te miserans.

1318 Cor autem eorum nõ erat rectum cum eo, nec fideles habiti sunt in testamento eius.

Hic ponitur infidelis ipsorum adhærentia. Vbi notandum, quòd cor dicitur rectum cum Deo, quando,scilicet seruit Deo propter ipsum Deum, sed non est rectum cum Deo,sed curuum,quando quærit Deũ propter terrena, vel propter seipsum, quia tunc non ad Deum respicit, sed ad seipsum, vel ad mundum. Statim enim sicut cor nostrum per peccatum ab amore Dei recessit non rectum, sed curuum, ad terrena & fluxibile fuit terrenis il-
laqueatum desideriis propter quod dicitur. Sicut *Eccle.11.*
perdix inducitur in caueã, & vt caprea in laqueũ, sic & cor superborum. Sic igitur quia isti cor non habebant ad ipsum Deum propter Deum, sed solũ propter terrena ab ipso recipiẽda : ideo *cor eorũ non erat rectum cum eo*, quia nõ Deum propter Deũ quærebant. *Nec fideles habiti sunt in testamento eius.* Testamentum Dei dicit legem diuinam, & præcepta, in quibus isti fideles non fuerunt, quia nec præcepta obseruabant, sicut promiserant, & per illa temporalia quærebant,nõ æterna. Hoc autem

Universidad de Deusto
Biblioteca

de multis verificatur hodie, qui volunt seruire deo propter habenda temporalia, & non quærūt temporalia, vt per illa Deo seruire possint, & sic temporalia Deo præponunt. Illi ergo fideles sunt in testamento Dei qui fidem promissam operibus implent, vt Deum super omnia diligant, & non seipsos. Vnde nota, quòd quandoque maior fidelitas reperitur in seruis erga dominos, quam in multis Christianis erga Deum. Narrat enim Valerius lib. 6. cap. 8. quòd dum Panopio esset proscriptus, & seruus eius cognosceret ex certa relatione milites venturos ad ipsum occidendum, ipse seruus, vt dominus suus liber euaderet, sic egit: nam cum domino mutata veste ipsum dominum emisit, & se cum veste domini sui in lecto domini posuit, qui à militibus venientibus se pro domino suo in lecto occidi permisit. Sed quis hodie pro Deo sic mori vellet, cum etiam in tranquillitate positi ipsi fidem non seruemus? Vnde merito de generatione moderna dicitur. Generatio enim peruersa est, & infideles filij.

F. Miles Deo. *Valerius.* *Deut. 32.*

1319 ## Ipse autem est misericors, & propitius fiet peccatis eorum, & non disperdet eos.

Hic ostenditur lata Dei bonitas & misericordia erga illos tam ingratos, quæ ostenditur in tribus: primò in remissione peccatorum: secundò in mitigatione pœnarum, ibi. *Et abundauit*, tertiò in reuocatione infirmorum, ibi. *Et recordatus est.* Quantum ad primum sciendum, quòd misericordia Dei præsto est bonis, & malis, scilicet quia facit oriri solem suum super bonos, & malos, & pluit super iustos, & iniustos: & hoc quò ad temporalia bona, hæc autem misericordia est sinistræ, non dexteræ: temporalis, non spiritualis: quia communis est bonis, & malis. Et isto modo misericors fuit illi populo Deus: quia ipsum non eradicauit de terra, vt meruerat. Alia est misericordia spiritualis, & dexterq, qua scilicet peccata dimittuntur, & bona conferuntur æterna. Et istam illi prauę generationi non fecit, quia maior eorum pars in deserto murmurando, & Deo contradicendo interiit. Hoc ergo, quod dicit, quòd propitius fiet peccatis eorum, hoc non de patribus eorum prauis intelligitur, sed de ipsorum filiis patribus ipsis succedentibus, vt fuit Dauid, Ezechias, Iosias, Daniel & ceteri boni: qui etsi aliquādo peccauerunt, tamen ipsorum peccatis propitius fuit Deus, vt manifestè apparuit in Dauid. Vel per successores eorum intellige gentiles, qui Iudæis successerunt in fide non per carnalem generationem, sed per spiritualem, quorum peccatis Deus propitius fuit. De illa ergo peruersa generatione in se dicit. *Ipse autem est misericors.* Et quomodo? quia *non disperdet eos*, scilicet ex toto quin ex ipsis remaneat semen. Sed de eius successoribus electis dicit. *Et propitius fiet peccatis eorum.* Quomodo autem misericordia cadat in Deo, vide vers. 55. 103. 484. 782. 833. 834. Quid autem sit Deum esse propitium, vide ver. 355.

1320 ## Et abundauit, vt auerteret iram suam, & non accendit omnem iram suam.

Hic ostendit Dei misericordiam in mitigatione pœnarum. Vbi aduertendum, quòd quando Moyses erat cum Deo in monte Sinai ad accipiendum legem: videns populus, quòd moram faceret Moyses descendere de monte, cōgregatus est aduersus Aaron, dicens. Fac nobis deos, qui præcedant nos. Aaron autem volens ex difficultate postulationis removere intentionem eorum, quæsiuit vt omnes portarent sibi aurum, & argentum, quod habebant, quo facto, illud proiecit in ignem, & de igne opere diabolico exiuit vitulus aureus, quem populus idololatrando adorauit, illi offerens holocausta. Tūc dominus dicit ad Moysen, Descēde, quia peccauit populus idololatrando, cerno quòd populus iste duræ ceruicis sit, dimitte me, vt irascatur furor meus contra eos, & deleam eos de terra, &c. Tunc autem ad orationem Moysi placatus factus est Deus, ne omnes illos deleret, sicut dixerat Moysi. Et hoc notans hic Psalm. dicit. *Et abundauit*, scilicet misericordia domini ad preces Moysi, Sed ad quid? subdit. *Vt auerteret iram suam*, id est, punitionem, quam dicit Moysi factura populo propter dictum peccatum idololatriæ. Auertit ergo iram à populo sed non ex toto, imò illa die mortui fuerant viginti tria millia hominum. Et sic in parte exercuit iram suam cōtra populum, sed non in totum quantum meruerāt: & hoc est, quod subdit. *Et non accendit omnem iram suam.* Hic notādum, quòd auersio Dei est duplex, scilicet quædam est auersio, quæ est actus supernaturalis iracundiæ, & quędam quæ est actus pietatis & misericordiæ. Prima patet, quoniam Deus multis nostris irritatus peccatis, suam protectionem à nobis subtrahit, se à nobis auertendo. Sic enim dicitur, aduertit adiutorium gladij eius, & non es auxiliatus eis in bello. Quod ideo dicitur, quia quando Deus ab eis non erat auersus, pauci illorum multos aliorum superabant, sed quando propter ipsorum peccata se ab eis auertebat, ipsi multi paucis aliorum superabantur, vt ibidem ostendit glos. quia populus armatus sine Deo inermis est. Et nota, quòd ista auersio quandoque est temporalis, & quandoque æternalis. Temporalis est enim pœnitentibus, sed obstinatis æterna. Et ideo Dauid fornicando, qualiter Deus ab ipso erat auersus, & ab ipso auxilium suum subtraxerat, humiliter orando postulabat. Vsquequo, domine, obliuiscēris me in finem, vsquequo auertis faciem tuam à me? Deus enim multoties auertit se à nobis ad nostram vtilitatem, scilicet, vt homo se ipsum cognoscat sine Deo nihil posse, & sic non superbiat, sed sub Deo humiliter viuat. Sic enim accidit ipsi Dauid, vt ostendi supra psal. 29. ibi. Auertisti faciē tuam à me, & factus sum conturbatus. Propter quod pòst humiliter orando, dicit, Auerte faciem tuam à peccatis meis, &c. Et ideo ne Deus iratus auertatur à nobis æternaliter, humiliter oremus dicentes illud Psalm. 84. Conuerte nos, Deus salutaris noster, & auerte iram tuam à nobis. Quandoque verò ista auersio est æterna. Psalm. 9. Auertit faciem suam, ne videat in finem. Quod ne nobis contingat humiliter dicamus illud Psal. 131. Propter Dauid seruum tuum ne auertas faciem Christi tui. Secundò auersio Dei quandoque est actus pietatis, & clemētiæ. Deus enim ad orationem veri pœnitētis se clementer à nostris peccatis auertit, illa remittendo. In cuius figuram statim vt Phinees luxuriantes percussit, Deus iram suam auertit à populo. Vnde dixit Deus, Phinees auertit iram meā à filijs Israēl.

Auersio Dei duplex. *Psal. 83.* *Num. 25.*

Quia

Psal. 50. Quia quoties contriti peccata punimus, Deus clementer faciem suam ab ipsis auertit, ideo humiliter orando dicamus. Auerte faciem tuam à peccatis meis, & omnes iniquitates meas dele: vide ibi. Et ipse nos exaudiendo dicet illud Oseæ 14. Sanabo contritiones eorum, & diligam eos spontaneè, quia auersus est furor meus ab eis.

1321 ## Et recordatus est, quia caro sunt, spiritus vadens & non rediens.

Hic ostenditur misericordia Dei in reuocatione infirmorum. Peccatū enim quantò maiori tentatione prævia cōmittitur, tantò magis est remissibile. Similiter & quanto maiori fragilitate: quia sic minus habet rationem volūtarij. Et hinc est quod quia caro humana est infirma, spiritus autē fortior. Spiritus quidem prōptus est, caro autem infirma, ideo maius peccatum fuit peccatum dæmonis qui spiritus est sine carne, quam peccatū hominis qui est spiritus in carne. Et peccatum hominis fuit remissibile, non autem peccatum dæmonis, vt ostendit Greg. vbi ad propositū istū versum adducit. d. Duas ad cognoscendum se creaturas dominus fecerat, angelicam. s. & humanam, vtramque ergo superbia perculit, à statu ingenitæ rectitudinis fregit, sed vna tegmen carnis habuit, alia verò nihil infirmum de carne gestauit. Angelus nāque solū modo est spiritus, homo verò spiritus & caro. Misertus ergo creator vt redimeret, illā ad se debuit reducere quā in perpetratione culpæ ex infirmitate aliquid cōstat habuisse, & eo altius debuit apostatam angelum repellere, quo cū à persistēdi fortitudine corruit, nihil infirmū in carne gestauit. Vnde & rectè Psal. cum miserū redemptorē hominibus diceret, ipsam quoq; causam misericordiæ expressit, dicēs. *Et recordatus est quia caro sunt, spiritus vadens & non rediens*, ac si diceret. Quo eorum infirma vidit, eo districtè culpas punire noluit. *Spiritus vadens & non rediens*, quod ideo dicit, quia spiritus hominis carne cōiunctus per se in peccatum cadere potest, sed per se resurgere non potest. Ideo Deus reuocauit homines qui ad peccandū carnis pondere grauantur, sed per se redire non possunt. Vnde de peccatoribus dicitur Iob 16. Omnes qui in eam. s. viam peccati ambulant, non reuertentur, scilicet per se, sed per gratiam Dei reuocabuntur. Vel spiritus hominis dicitur, *vadens & non rediens*, scilicet, vadens de hoc mundo, & non rediens ad corpus in hoc mundo. Et hæc est breuis definitio mortis. Quare autem Deus animam cum carne vnire voluit, vide in prædicationibus quadrages.

Peccatum hominis remissibile non dæmonis. Greg. 4. mor. c. 9.

1322 ## Quoties exacerbauerunt eum in deserto, in iram concitauerunt eum in inaquoso.

Hic consequenter ostendit ingratitudinis Iudæorum multiplicitatem. Ingratitudo autem stat in duobus, scilicet in commissione, vt benefactori irrogare contumelias, & in omissione, vt recepti beneficia obliuisci. Istis autem duobus modis ille populus Deo fuit ingratus, primò commissione, secundò obliuione, ibi. *Non sunt recordati.* Prima in duas, secundum quòd dupliciter cōmiserunt contra Deum, scilicet, ipsum exacerbando, Secundò ipsum tentando, ibi, *Et conuersi.* Quantum ad primum sciendum, quòd ille populus in deserto non solum semel, sed pluries ac pluries suis malis operibus Deum ad iram prouocauit, vt ex supradictis patere potest. Vnde quando auditis exploratoribus volebant reuerti in Aegyptum, & dominus contra eos fuisset iratus, dum Moyses oraret pro eis, ait dominus Moysi. Tentauerunt me iam per decem vices, nec obedierunt voci meæ. Et tamen hoc dicit Deus anno secundo egressionis eorum de Aegypto, à cuius egressu vsque ad ingressum terræ promissionis fluxerunt quadraginta anni. Si ergo in duobus primis annis iam decies Deum irritauerant, quoties credēdum est illos Deum postea irritasse in triginta octo annis sequentibus? qui semper ad malum erant proniores, quamuis non omnia eorum mala sunt scripta. Ideo admiratiue hic loquitur Psalm. d. *Quoties exacerbauerunt Deum in deserto*. q. d. multoties. & non solum prædictis modis, sed pluribus aliis. Et peccatum ipsorum aggrauat circunstantia loci: quia *in deserto in inaquoso*: quia vbi maiorem indigentiam Dei habebāt, quia erant in terra deserta sine aqua, ibi amplius Deum offendere timere debuerant, & ipsi humili corde seruire. Quoties ergo exacerbauerunt eum. Secundum enim Grammaticos, exacerbo, bas, est compositum de acerbo, quod est facere acerbum aspe rum & durum, sicut acerbi fructus dicuntur asperi, insipidi & duri. Acerbo ergo componitur cum ex, & fit exacerbo, bas, quod est valdè dūrum vel aspe rum aliquem facere, & irritans vel prouocans hominem ad iram dicitur exacerbare illum, id est, du rum & acerbū facere. Sic ergo isti exacerbāt Deū in deserto, quādo suis murmurationib. & peccatis Deum contra seipsos ad iracundiam prouocabāt. Vnde quid sit dictu, exacerbauerunt eum in deserto, statim exponit dicens, *in iram concitauerunt eum in inaquoso*, scilicet loco. Sic & moraliter quan docunque Deum peccatis offendimus, ipsum exacerbamus: quia cōtra nos ipsum asperum facimus, & ad iram ipsum prouocamus. Sic dicitur Psal. 9. Exacerbauit dominum peccator. Et Hier. 32. Filij Israēl, vsque nunc exacerbauerunt me in operibus manuum suarum.

Num. 14. *Exacerbare Deum.*

1323 ## Et conuersi sunt, & tentauerunt Deū, & sanctū Israēl exacerbauerūt.

Hic ostenditur ipsorum ingratitudo Deum tentando. Qualiter autem Deus tentatur dictum est versicu. 1298. Quantum verò ad hoc quod dicit. *Et conuersi sunt.* Notandum quòd duplex est conuersio. A malo ad bonum, & à bono ad malum. Prima est de malo ad bonum, quoniam peccator in peccato existens non faciem sed dorsum vertit ad Deum, faciem autem vertit ad creaturam, quando autem ipsum pœnitet totus vertitur, & sic faciem vertit ad Deum, & dorsum ad inferiora. Et istam conuersionem à nobis postulat Deus, dicens. Conuertimini ad me in toto corde vestro, &c. Ista autem versio debet esse integra: vnde versio componitur cum con, quod est simul, quia totaliter & non partialiter se debet vertere pœnitens ad Deum. Et Hiere. 3. Conuertimini filij reuertentes, quia ego vir vester, & assumam vos. Alia est conuersio opposita, de bono, scilicet, ad malum. Quando enim homo in statu gratiæ faciem vertit ad Deum, & dorsum ad inferiora, sed quādo

Ioel. 2.

Universidad de Deusto
Biblioteca

in peccatum cadit ad oppositum vertitur. Et de A
ista tali conuersione intelligitur iste textus, dicens.
Et conuersi sunt, scilicet de bono proposito quod
habuerunt dicentes. Quæcunque præceperit do-
Exod.23. minus faciemus. Postea ab hoc fuerunt ad oppo-
situm conuersi, scilicet ad faciendum oppositum
præceptorum Dei. Et isto modo reperio istum po-
pulum ad malum multipliciter conuersum, scili-
Conuersio mala multiplex. cet quia cõuersus fuit ad infidelitatis idololatriam
ad vanitatis auaritiam, ad obstinationem & im-
pœnitentiam, ad iniquitatem & iniustitiam, ad
mendositatem & fallaciam, ad ambitionem & su-
perbiam, ad detractionem & infamiam, ad carna-
litatem & luxuriam, ad ingratitudinis nequitiam,
ad irritandam Dei clementiam. Primò sunt con- B
uersi ad idololatriam, isti enim frequenter relicto
domino colebant idola. Sic enim de illo populo
prædixit dominus Moysi, cum morti appropin-
Deut.31. quaret. Cúmque comederint & saturati, incrassa-
tique fuerint, cõuertentur ad Deos alienos & ser-
uient eis & detrahent mihi. Et sic plerumque pec-
catum gulæ est causa spiritualis idololatriæ, quia
guloso venter efficitur Deus: vnde ad literam de
Exod.32. Iudæorum populo scribitur. Sedit populus man-
ducare & bibere, & surrexerunt ludere, scilicet an-
te idolum, quod fecerant. Secundò conuersi sunt
Hier. 6. ad auaritiam, quia solum propter temporalia Deo
seruiebant. Sic enim ad literam de illo populo di-
citur. Omnes auaritiæ student à maiori vsque ad C
minorem. De quibus in Psal. 77. Conuersi sunt in
arcum prauũ. Dicitur enim auaritia arcus prauus,
quia primò ferit arcum tenentem: quia auarus pri-
mo sibiipsi nocet, tertiò conuersi sunt ad obsti-
nationem. Multi enim ex illis aliam vitam non
credentes veniam desperantes, suis cogitationi-
bus ad desperationem conuersi sunt. De quibus
Osee.5. ad literam dicitur. Non dabant cogitationes suas
vt conuertantur ad dominum: quia spiritus forni-
cationis in medio eorum, & dominum non co-
gnouerunt, &c. De aliis vide in dictionario meo.
Propter quæ omnia nunc ait Psal. *Et conuersi sunt*,
scilicet ad irritandum Deum & tentandum.

1324 Non sunt recordati manus eius, die qua redemit eos de manu tribulantis.

Hic ponitur ipsorum ingratitudo ratione omis-
sionis, quæ consistit in obliuione beneficiorum
receptorum. Et duo facit: quia primò ponit ipso-
rum obliuionem, secundò obliuionis aggrauatio-
nem, ibi. *Sicut posuit*. Quantum ad primum quan-
ta sit ingratitudo recepta beneficia obliuioni tra-
dere, nota quæ superius sunt dicta versicu. 1291.
Hoc idem nunc Psal. repetit volens ad maiorem
expressionem ipsorum ingratitudinis alia benefi- E
cia ipsis à Deo facta ab enarratis superius de no-
uo proponere, vnde proponit, dicens. *Non sunt re-
cordati manus eius*, scilicet potestatis diuinæ, quæ
per manum significatur, quam potestatem, scili-
cet maximè ostendit in die *quando liberauit eos de
manu tribulantis*, scilicet de potestate Pharaonis.
Et nota quòd hic accipit in singulari die pro die-
bus in plurali. Nam potestatem suam ostendit non
solum in vna die percutiendo Pharaonem diuersis
plagis, sed etiam hoc fecit multis diebus. Notan-
dum ergo quòd ex tali obliuione ille populus

multum est accusandus. Nam ad recordationem
diuinæ potestatis maximè duo nos inducere de- *Recorda-
tio Dei. Memoria
Dei.*
bent. Primum multiplex eius in nobis similitudo.
Recordatio namque alicuius rei sit per similitu-
dinem rei, vel per similia, sicut quando vides ima-
ginem rei propter similitudinem illius ad rem de
illa recordaris. Vnde recordatio est in cogitatione
præcognitæ rei occasione similium animi recursio.
Et commentator in de memo. & reminiscentia, di
cit, quòd motus rememorationis est motus à simili
rei ad rem. Modo nos multas similitudines Dei ha
bemus in nobis tanquam Dei memorialia. Intra
nos enim est anima, quæ ad imaginem & similitu-
dinem Dei facta est. Ab extra autẽ sunt eius conti- B
nua beneficia, quæ nobis eius potẽtiam à simili re-
præsentant, quinimo omnis creatura nobis Dei po
testatem & bonitatem ostendit. Vnde quocunque
homo se vertat, occurrit sibi quædam Dei simili-
tudo, ex qua deduci debet in recordationem po-
testatis diuinæ. Propter quod dicitur Sapien. 13. A
magnitudine speciei & creaturæ cognosci poterit
verisimiliter eorum creator. Vltra autem ista ge-
neralia, sicut nos habemus apud nos continuè Eu-
charistiæ sacramentum, quod omnem similitudinẽ
diuinæ bonitatis continet ac potestatis, ita & ille
populus continuè ante oculos habebat manna,
quandiu fuit in deserto, quod per quãdam expres-
sam similitudinem ipsis Deum repræsentabat, de
quo dicitur Sap. 6. Angelorum esca nutriuisti po- C
pulum tuum, & paratum panem de cœlo præstiti-
sti illis sine labore, omne delectamentum in se ha-
bentem, &c. Et expressa erat Dei figura & simili-
tudo. & tanta similitudine non deficiente ipsi ran-
quam multum ingrati non sunt recordati manus
eius, &c. Secundum, quod ad recordationem alicu
ius inducit est beneficiorum continua exhibitio.
Quis enim illo magis ingratus dici potest, qui be-
neficium alicuius actualiter recipit, & benefacto-
rem non attendit? Nos autem non solum semel,
non solum quotidie, sed etiam cõtinuè Dei bene-
ficia recipimus, vnde Bern. in meditationib' suis.
Sicut nullum est momentum quo homo nõ vtatur D
Dei bonitate, sic nullum debet esse momentum
quo eum in memoria non habeat præsentem. Et
ideo præmittit ibidem Bernar. Vbicunque fueris *Bernard.*
in lecto aut in alio loco, semper ad Deum est eri-
genda memoria. Vltra autem ista beneficia gene-
ralia, ille populus semper circa se Dei specialia be
neficia sentiebat, vt pura quia Deus semper ei pre
sens erat, in die per columnam nubis, & in nocte
per columnam ignis, ab hostibus, fortioribꝫ ipsum
defendebat, vestimenta & calciamenta ipsorũ per
quadraginta annos illæsa conseruauit. Quibus om
nib. non obstãtibus, *non sunt recordatus manus eius*,
&c.

Sicut posuit in Ægypto signa sua, 1325 & prodigia sua in campo Thaneos.

Hic aggrauatur eorum ingratitudo & obliuio
ne magnitudine beneficiorũ à Deo receptorum,
Beneficia autem eis collata fuerunt duplicia. Pri-
mum fuit potentiæ expressiuum, secundũ clemen-
tiæ collatiuum. Primum ostendit diuersis plagis fla
gellando Pharaonem & omnes Aegyptios. Secun
dum fuit vt filios conseruando & educendo He-
bræos. Primò ergo ponit primum, secundò secun-
dum, ibi. *Et abstulit*. Circa primum duo facit: quia
primò ponit illud beneficium in generali, secũdò
in

in speciali, ibi. *Et conuertit*. Quantum ad primũ no- A
tandũ, quòd iste versus satis expositus est superius
ver. 129. vbi eadẽ sententia ponitur, tamẽ hic nota
quòd sicut Deus multa signa in Ægypto fecit, vt
suum liberaret populum, sic etiam & nobis multa
signa confert vt nos à peccatis liberet. Et maxi-
mè triplex signum nobis ostendit. s. signum placa-
tiuum diuinæ iracũdiæ, signum punitiuum huma-
næ immunditiæ, signum directiuum humanę igno
rantiæ.

1326 Et cõuertit in sanguinem flumina eorum: & imbres eorum, ne biberẽt.

Hic ponit signa in Aegypto facta in speciali. s. B
in plagis, quibus Deus percussit Aegyptum. Vbi
notandum, quòd, vt habetur in Exo. Deus decem
plagis principalib. percussit Aegyptum, multis
autem aliis ipsam percussit, quæ non ponuntur in
textu Exo. vnde hic Psal. ponit aliquas plagas quæ
in Exodo non ponuntur, & aliquæ in Exodo po-
nuntur, quæ hic non ponuntur. Procedendo ergo
de plagis, quæ hic ponuntur: notandum etiam, q̃
hic quandoque duæ plagæ insimul ponũtur, sic er-
go absq; alia diuisione textus est procedendũ quẽ-
libet versum per se exponendo. Prima ergo plaga,
quam hic ponit, est aquæ in sanguinem conuersio.
Ista plaga ponitur Exo. 7. vbi cum Pharao nollet
Dei populũ dimittere, Moyses ex præcepto domi- C
ni coram Pharaone, & seruis eius eleuans virgam
*Aqua cõ-
uertitur i
sanguinẽ.* percussit aquã fluminis, quæ versa est in sanguinẽ,
similiter omnes riui, & paludes omnes lacus aqua-
rum, & omnis aqua, quæ erat in vasis ligneis, & la-
xeis est in sanguinem versa, & pisces, qui erant in
flumine, mortui sunt. Et sic fuit sanguis in tota ter-
ra Aegypti. Et tunc Aegyptij foderunt per circui-
tum fluminis, vt haberẽt aquã ad bibendũ & vbi-
que sanguis erat, & sic non poterant aquas bibere.
Vbi notandum, quòd Deus infert pœnas secundũ
qualitates peccatorum. Peccauerat autẽ Pharao,
occidens pueros Hebræorum, & ipsorũ sanguinẽ
spargens, & ideo meritò in pœnam peccati sangui
ne potatur. Vnde Origen super Exod. ait. Aquę D
Origenes. fluminis vertũtur in sanguinem illis, qui Hebræo-
rum paruulos tradiderunt necandos, vt auctoribus
sceleris poculum redderet sanguinis vt cruorem
polluti gurgitis, quem paruulos in flumine necãdo
polluerant, potando sentirent, vel aliter secũdum
Ricardus. Ricard. hęc prima plaga correspõdet transgressio-
ni primi præcepti, vnde ait super Exo. primum pre
ceptũ de colendo vno Deo, non erunt tibi dij alie
ni præter me, prima plaga in sanguinem aqua ver-
sa, contra primum præceptum, primæ plagæ aqua,
qua generantur omnia, significat vnum Deum ex
quo omnia, sanguis verò carnem mortalem. Aqua
ergo versa in sanguinem est, quia commutauit glo
riam incorruptibilis Dei in similitudinem imagi-
nis corruptibilis hominis. Et hæc quidem com-
mutatio fit in corde prauorum. Istum autẽ versum
Balduin. aliter exponit Balduinus dicens, Est quædam con
*Conuersio
triplex.* uersio aquæ in sanguinem, sed apud Aegyptios.
Est alia conuersio aquæ in vinum sed in nuptiis.
Et est tertia conuersio, scilicet, vini in sanguinem,
sed in dominica cœna. Prima conuersio aquæ in
sanguinem hoc indicare dicitur, quòd aqua mor-
tiferæ sapientiæ, quæ est sapientia huius mundi,
scilicet, prudentia carnis in sanguinem, id est, in
mortem eis vertitur, qui ambulant secundum

carnem. Prudentia enim carnis mors est, & sa- A
pientia carnis inimica est Deo. Hos increpans pro *Sapientia
mundi.*
pheta inquit. Et quid tibi vis in via Aegypti, vt bi-
bas aquam turbidam? Et quid tibi est in Assyrios, *Hiere.2.*
vt bibas aquam fluminis? Omnis enim sapientia
terrena est Deo odibilis de qua bibunt Aegyptij,
id est, amici huius mundi, qui suus inimici Dei. A-
qua ergo Aegypti est quæ in sanguinem conuerti-
tur: quia sanguis eius super eos, qui bibunt eam.
Secunda cõuersio est aquę in vinum, & hoc signi-
ficare videtur conuersionem, scilicet, timoris in a-
morem iustitiæ. Hæc autem cõuersio sit in nuptiis,
quia in fide & iustitia desponsata est ecclesia Deo,
illa vtique iustitia quę est ex fide Iesu Christi. Ter- B
tia verò conuersio vini in sanguinem est, quando
iustitia mẽtem delectat intantum, vt vsque ad san-
guinem & mortem quis pro iustitia certet, & hęc
est perfectio iustitię. Et de prima conuersione, sci-
licet aquę in sanguinem nunc ait Psalmista. *Et cõ-
uertit in sanguinem aquas eorum.*

Misit in eos cynomiã & comedit 1327 eos: & ranam, & disperdidit eos.

Hic ponitur secunda plaga, quę tamen secun-
dum ordinem plagarum in Exodo ponitur quar-
ta. De ista ergo plaga dicitur Exod. 8. Dicit Moy- C
ses ad Pharaonem, Hęc dicit dominus, si non di-
miseris populum meum, ecce ego mittam in te,
& in seruos tuos, & in populum tuum omne genus
muscarum. Fecitque dominus ita, & venit musca
grauissima in domo Pharaonis & in omnẽ terram
Aegypti, corruptaque est terra huiusmodi mu-
scis. Sed hanc plagam hic ponens Psalm. ostendit
specialiter quales muscę illę fuerint dicens. *Misit
in eos cynomiam.* Nam secundum grammaticos *Musca.*
cynomia est quoddam genus muscarum, quę dici-
tur musca canina, & venenosa & multum infesta.
Et dicitur à cyon quod est canis. Quamuis enim
in illa plaga fuerit omnes genus muscarum, tamen
ista musca canina nominatur specialiter, quia pei-
or & molestior erat omnibus aliis. Hanc plagam
muscarum tractans Isid. super Exod. dicit. Aegy- *Isidorus.*
ptus muscis percutitur, musca enim insolens, & in
quietum animal est, in qua insolentes curę carna-
lium desideriorum inquietudinibus feriuntur. Se-
ptuaginta verò interpretes posuerunt cynomiam,
id est, muscam caninam per quam canini mores si-
gnificantur, in quibus humanę mentis voluptas,
& libido carnis arguitur. *Et ranam & disperdidit eos.* *Rana.*
Hęc fuit alia plaga à plaga muscarum, & fuit secun
da in ordine plagarum, de qua habetur Exod. 8. Di
xit dominus ad Moysen. Dic Pharaoni, si nolueris
dimittere populum meum, ego percutiam om-
E nes terminos tuos ranis, & ebuliet fluuius ra-
nas, quę ingredientur domum tuam, & in le-
ctum tuum, & in domos seruorum tuorum, & in
furnos tuos, & cibos tuos, & omnium seruorum
tuorum. Et factum est ita. Notandũ quòd quando
in isto versiculo ponit cynomiam in singulari &
ranam, cum tamen innumerabiles muscę, & ranę
fuerint: quia secundum Aug. ponit singulare pro
plurali. Vnde August. super Exod. Et venit mu- *August.*
sca, &c. Musca pro multitudine muscarum posi-
ta est. Nescio enim quomodo per loquendi con-
suetudinem imbutis sensibus hominibus plus

Universidad de Deusto
Biblioteca

videtur quod singulariter quàm quod pluraliter dicitur. Verbi gratia est, illic miles, plus significat quàm sunt ibi milites, est illic piscis, plus significat quàm sunt ibi pisces. Mysticè autè secundum Origen. Origen. ranæ significant carmina poëtarum, qui inani, & inflata modulatione velut ranarum sonis, & cantibus mundo deceptionis fabulas intulerũt. Ad nihil enim illud animal vtile est, nisi quòd sonum vocis improbis & importunis clamoribus reddit. V el per istas ranas intellige tria principalia vitia, quibus hodie totus mundus infestatur, scilicet, superbia, luxuria & auaritia, de quibus. 1. Ioan. 2. Omne, quod est in mundo, &c. Nam secundum Magistrum de proprietatibus rerum lib. 12. Rana tres habet conditiones. Primò in aquis putridis, & paludibus habitat. Secũdò ventrem habet magnũ respectu reliqui corporis, quo terræ adhæret. Tertiò saltando graditur. Per quæ tria prædicta tria figurat vitia. Primò enim in aquis putridis rana habitat, & conuersatur. Quid enim per talem aquã nisi ipsa putrida, & ferens significatur luxuria? Apoc. 17. Veni, & ostendam tibi damnationem meretricis magnæ, quæ sedet super aquas plurimas, vnde sicut semper præcipitatur ad ima, sic & voluptatis vitium hominem trahit ad nihilum. Secundo rana habet vẽtrem magnum respectu aliorum membrorum, quo terræ hæret. Quid enim per terram, nisi cupidos, & auaros intelligimus? quia sicut terra non satiatur aquis, sic nec cupidus diuitiis. Eccles iast. 14. Hi enim ad modum ranarum magno ventre terræ hærent: quia omnibus suis conatibus amplexantur terreno. Tertiò rana magnos saltus facit, quibus se in altum eleuare contendit. Quid enim tales saltus significant nisi ambitionem superborum, qui semper ad alta, & ad honores cupiunt saltando scandere? quia dimisso vero medio, quo honor acquiritur, scilicet, virtute per saltum scandere conantur. Vnde de istis tribus vitiis sub ranarum nomine dicitur. Vidi tres spiritus immundos in modum ranarum exire de ore draconis. Istam figuram expressius vide in posth. Apocal.

Singulare Plurali. *Rana significat tria peccata.* *Prou. 30* *Apoc. 16*

D

1328 Et dedit erugini fructus eorum, & labores eorum locustæ.

Hîc ponitur quarta plaga eruginis, de qua in Exod. non fit mentio. Ibi enim ponuntur solum decem plagæ notabiles, cum quibus est dubium alias plagas fuisse quæ in Exodo scribuntur, sic hic de erugine, & in sequenti versiculo de pruina. Notandum, quòd fructus duplices ex terra nascuntur, quidam à se sine labore hominum, vt, fructus arborum, quidam verò cum labore hominum, vt segetes, & huiusmodi, primos consumpsit erugo: & secundos locusta. Primum notans dicit, *Et dedit erugini fructus eorum.* Erugo enim est quidam ventus vrens, desiccans, & consumens fructus terræ, quem ventum ad consumptionem fructus Aegyptiorum tunc vehementer Deus flauit, & abundè. Vel aliter, vt ait glos. super illo verbo Amos 4. percussi vos vento vrente, & in erugine multitudinem hortorum vestrorum. Erugo inquit ita fit, cum nocte ros vel imber super teneras spicas cadit, inualescente sole vertuntur in rubeum colorem, & inanescunt grana adhuc tenera. Mysticè autem secundum glos. per eruginem, quæ occultè nocet, intellige vitium, quod difficile apparet, vt est multum fidere de se. Aura enim noxia hoc in fructibus operatur latenter, sic in moribus superbia occulta, cum quis se putat aliquid esse, cum nihil sit. Et de ista erugine dicitur. Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra, vbi erugo, & tinea demolitur, &c. Sequitur. *Et labores eorum locustæ.* Labores eorum, id est, fructus ex laboribus eorum ortos. Locusta fuit octaua plaga, qua Deus percussit Aegyptum, de qua dicitur Exod. 10. Extendit Moyses virgam super terram Aegypti, & dominus induxit ventum vrentem tota die illa, & nocte, mane facto, ventus vrens leuauit locustas, quæ ascenderunt supra totam terram Aegypti, & sederunt in cunctis finibus Aegyptiorum innumerabiles, quales ante illud tempus non fuerunt, operuerúntque vniuersam superficiem terræ, vastantes omnia, &c. Istam plagam locustarum applicat Gregorius ad vitium adulationis dicens super Exod. Exhibitæ cœlitus Aegypti plagæ exigentibus eorum demeritis, corporaliter illatæ sunt. Sed quæ mala quotidie prauos feriant spiritualiter, signauerunt, quibus exteriori percussione Aegyptus afflicta commota humana mens, dolénsque perpenderet, quæ vastationis damna interius negligens toleraret. Per locustas enim, quæ pluſquam cætera minuta animantia fructibus nocent, linguæ adulantium significantur, quæ terrenorum mentes aliqua bona proferentes immoderatius laudando corrumpũt. Fructus enim Aegyptiorum opera cenodoxorum, quæ locustę exterminant, dum adulantes linguę ad appetendas laudes transitorias cor operantis inclinant. Herbam locustæ comedunt, quando adulatores verba loquentium fauoribus extollunt. Poma arborum deuorant cum vanis laudibus quorundam iam quasi fortium opera eneruant.

Superbia. *Matt. 6.* *Gregor.* *Locusta significat adulationem.*

1329 Et occidit in grandine vineas eorum, & moros eorum in pruina.

Hîc ponitur sexta plaga, quæ in Exodo fuit septima ante plagam locustarum posita, de qua dicitur Exod. 9. quòd extendit Moyses virgam in cœlum & dominus dedit tonitrua & grandinem ac discurrentia fulgura super terram, & grando ignis mixta pariter ferebantur, tantęque fuit magnitudinis, quantę ante nunquam apparuit in vniuersa terra Aegypti, & percussit grando in terra Aegypti cuncta, quę fuerant in agris ab homine vsque ad iumentum, cunctam herbam agri percussit grando, & omne lignum regionis confregit, tantum in terra Gessen, vbi erant filij Israël, grãdo non fuit. Per istam plagam significatur, qualiter Deus per verba prædicationis vitam prauorum terret, & reuocat ad gratiam. Vnde Gregor. ait. In grandine, vel niue frigida & dura accipimus corda prauorum. Sed quia omnipotens Deus sanctos suos de talibus eligit, & quàm multos electos adhuc intra prauorum vitam expositos habeat, nouit. Iam aptè in niue & grandine se habere thesauros perhibet. Quos electos ad medium cum iubet producit, & iustitiæ nitore candidos per supernam gratiam ostendit. Grando quippe, & nix fuerat Saulus per frigidam insensibilitatem, sed nix, & grando contra aduersariorum pectora

Greg. 19. mor. c. 13. *Grãdo & nix significant malos.*

factus

factus est, vel, candore iustitiæ, vel districti eloquij correptione. O qualem thesaurum tunc in niue, & grandine habuit Deus, quando illum intra vitam prauorum positum, iam electum latenter dominus vidit. O ad quanta aduersariorum pectora ferienda hanc in manu sua grandinem sumpsit, per quam tot sibi resistentium corda prostrauit. Nemo itaque de suis operibus extollatur, nemo desperet eos, quos adhuc frigidos videt, quia thesauros in niue, & grandine non videt. Quis enim crederet, quòd per Apostolatus gratiam lapidatum Stephanum ille præcederet, qui in morte eius omnium lapidantium vestimenta seruauit? Si ergo ad ista dona vel iudicia occulta occurrimus nullos omnino desperamus, nec illis in corde nostro, quibus pro tempore prælati sumus. quia & si iam videmus quantum præcessimus, nescimus quantum dum currere cæperint, præcedamus. Sicque ergo dominus in grandine occidit in vineas eorum, quando per discreta prædicatorum verba voluptates carnalium ferit. *Et moros eorum in pruina.* In translatione Hiero. habetur, *in frigore*, scilicet, folia mororum corrumpente, Mysticè secundum gl. quia hęc plaga pruinæ in Exod. non habetur, pruina est vitium, quo charitas Christi stultitiæ tenebris quasi nocturno frigore congelascit.

A

B

1330 Et tradidit grandini iumenta eorum: & possessiones eorum igni.

Hîc non ponitur noua plaga, sed est declaratio plagæ grandinis præcedentis, quoniam vt habetur Exo. 9. antequam dominus mitteret plagam grandinis: fecit per Moysen Pharaonem præscium illius plagæ. Vnde Pharaoni dicit Moyses. Pluam grandinem multam nimis, mitte ergo iam nunc & congrega iumenta tua & omnia, quæ habes in agro: homines ergo, & iumenta, & vniuersa, quæ inuenta fuerint foris in agris, super quæ ceciderit ea grando, morientur. Hoc ergo inducens Psal. dicit, *Et tradidit grandini iumenta eorum*, scilicet, quæ nõ fugerunt, interficienda. *Et possessiones eorum igni*, quia vtribidem dicitur, grando ferebatur mixta cum igne. Vbi aduertendum quòd grando cadens in terra non solum destruit fructus terræ, quos inuenit, sed etiam destruit, & impedit fertilitatem terræ in sequenti anno, & ea, quæ percutit, inutilia reddit, in tantum quod etiam iumenta non delectabiliter illa capiant in cibum, quod tamen non facit gutta magna pluuię, quod ideo sit, quia frigus multum est in grandine: frigus autem est qualitas mortificatiua, & hęc virtus manet in aqua grandinis liquefactę. Vnde hęc aqua grãdinis liquefacta humefacit terram, & impedit fertilitatem eius, & infusa fructibus extinguit in eis calidum naturale, quo digeritur humidum naturale in fructibus, & sic fructus crudus remanens generat iumentis abominationem. Gutta autem pluuię quamuis sit magna, tamen cum sit calida, totum oppositum facit, quando sola venit, itaque grando eam non sequitur. Est enim bonę digestionis cum vapore aëreo subtili, & terrestri, & habet in se multum de calore vaporis, ex quo sit & ideo optimè infundit terram, & si lędit aliquos fructus terrę, hoc non facit ratione suę qualitatis, sed vi percussionis. Quę pro tanto dixi, vt nõ incredibile videatur, si tanta grando terrã Ægypti dissipauit, & maximè quia igne mixta cadebat. Mysticè autẽ secundũ glos. morte iumentorũ, vel pecorũ damnũ pudicitię significatur. Concupiscentia quippe, qua sęcundum oritur, communis est nobis cum iumentis, hanc habere domitam, & ordinatã, pudicitię virtus est. hanc autem laxare ad omnes motus, mors animę est. Morte ergo iumentorum stultorum, casus ostenditur, qui velut bestialiter viuentes motus illicitos continentię freno nõ cohibent, ignis verò possessionem dissipãs est cupiditas, quę possessionem, id est statum mentis, & quicquid boni est ex dote naturę vastat.

C

D

Grando. *Pluuia.*

1331 Misit in eos iram indignationis suæ, indignationem, & iram, & tribulationem, immissiones per angelos malos.

Hîc non ponitur plaga noua, sed est quędam exaggeratio quartę plagę, quę fuit occisio primogenitorum. Septem enim plagę hîc enumeratę sunt. Prima conuersio aquarum in sanguinem, secunda immissio muscarum, tertia immissio ranarũ, quarta erugo, quinta locustę, sexta grando, septima pruina. Antequam ergo veniat ad octauã plagam vult ostendere, per quos Deus istas plagas immittebat, quia, scilicet, ministerio dęmoniorũ. Vnde hîc ait gl. Iudicio vtique Dei istę plagę factę sunt illis, sed malorum angelorum ministerio. Sciendum itaque est, quòd malorum angelorum officio Deus vtitur benè, conuenienter, & iustè, quos quidem quantum ad substãtiam ipse fecit, malos verò ipse non fecit, sicut & homo bonis creaturis Dei malè vtitur. Vtitur enim Deus malis angelis non solum ad puniẽdos malos, sicut in inferno damnatorum, vel in isto mundo sicut in rege Achab, quem fallaciæ spiritus seduxit, vt caderet in bello, verùmetiam ad probandos, & manifestandum bonos, sicut fecit Iob. Nam, sicut homo bonus, vel malus vtitur vilibili materia elementorum, scilicet, terra, aqua, aëre, & igne pro modo suo, non solum in necessariis, sed etiam in superfluis, lubricis, & perniciosis operibus, sic angeli boni, & mali eisdem elementis vtuntur, prout cuique potestas est, quæ est eis amplior quam hominibus & maior est bonis quam malis secundum nutum Dei, sed diuersimodè. In malis namque hominibus potest diabolus vt in suis pectoribus, nisi prohibeatur à maiori, scilicet à Deo. In bonis autem non potest, nisi permittatur ad probandum non ad perdendum, sicut homo vt de pectore alieno faciat quod vult, potestatem expectat ab eo sibi dari cuius est. Notandum etiam secundum, gl. quod per bonos angelos quandoque punit Deus, sicut Sodomam, sed iustos per bonos probari non mihi occurrit. Obstinatio ergo in Aegyptijs facta est per malos angelos quibus amica sunt vitia, & mala signata per plagas eorum per eosdẽ immissas, ponimus ergo sine dubio malis angelis attribuere plagas Aegyptiorum, mortes primogenitorum, & obdurationes eorum. Hanc enim obstinationẽ, & indurationẽ Deus facere dicitur nõ instigando, & inspirando, sed deserendo facit, vt illi

Concupiscentia seruitia. *Dæmones ministri sunt Dei.* *Dæmonis potestas.*

operentur

E

Universidad de Deusto
Biblioteca

operentur in filiis diffidentiæ, quod Deus debite, A iuſtéque permittit, &c. Sic malorum angelorum miniſterio aquæ verſæ ſunt in ſanguinẽ, ranæ productæ ſunt, locuſtæ, &c. & interfecti primogeniti Ægyptiorum. Sed nunquid ex hoc dicemus ipſos dæmones creatores, vt quod ranas locuſtas vel eruginem creauerunt, certè non, vt oſtendit Magiſter lib. 2. di. 7. Ipſi namque dæmones triplici acumine ſcientiæ vigent, ſcilicet, ſubtilitate naturæ, experiẽtia temporũ, & reuelatione ſupernorum ſpirituũ. Cognoſcunt ergo naturas rerum, & ſciunt applicare actiua paſſiuis. Et ſic quod natura faceret in magno tempore, ipſi quaſi ſubito faciunt. Sic ergo de ranis, ſic de locuſtis, ſic & de aliis plagis facere potuerunt. Hoc ergo notans Pſal. miniſterium iſtarum plagarũ dæmonibus aſcribens ait. *Miſit in eos iram indignationis ſuæ*, id eſt, effectũ indignationis ſuæ, & iræ ſuæ, ſcilicet plagas prædictas, & ſequentes, & hoc *per angelos malos*. Indignatio enim eodẽ modo cadit in Deo ſicut & ira, quia ſicut quando punit videtur iratus, ſic & indignatio. Vide ſupra verſi. 55. 684.

1332 Viam fecit ſemitæ iræ ſuæ, & non pepercit à morte animarum eorum: & iumenta eorum in morte concluſit.

Hîc ponitur quædam exaggeratio iræ diuinæ. Vbi ſciendum, quòd quamuis plagæ prædictę graues fuerint, & cauſatiuæ doloris, tamen ſequens plaga cæteris grauior fuit, ſcilicet, mors omnium primogenitorum tam hominum quàm iumentorum, cuius grauitatem præ cæteris notans Pſalm. ait. *Viam fecit ſemitæ iræ ſuæ*, quaſi dicat. Ex ſemita iręſuæ fecit viam. Semita enim ſecundum gram- *Semita.* maticos dicitur à ſemis, quod eſt dimidium, quaſi dimidium iter, quia ſemita eſt iter ſtrictum qua- *Via.* ſi dimidia via. Eſt enim ſemita duorum pedum iter ſtrictum adeo, vt alter in tranſitu obuianti D tranſitum dare non poſſit. Via autem dicitur iter latum. Ira autem Dei accipitur pro punitione peccatorum. Pſalm. 2. Cum exarſerit in breui ira eius, &c. Quid eſt ergo ex ſemita iræ facere viã, niſi de parua ad magnam deuenire, de parua punitione ad maiorẽ? Et ſic quia vltima plaga mortis omnium primogenitorũ fuit maior pœna cęteris precedentibus, ideo illam immitendo Deus viam fecit ſemitæ iræ ſuæ. Vel aliter. Semita eſt iter occultum, & rectum, & ſignificat occultam Dei æquitatem, & iuſtitiam, qua iratus erat Ægyptiorum peccatis. Huic autem occultæ iuſtitiæ viam fecit, quando licentiam dedit angelis malis, E iuſtitiam illam occultam per plagas manifeſtas executioni mandare, Et iſtum intellectum habet Magiſter in gloſ. dicens. *Viam fecit ſemitæ iræ ſuæ.* Hîc oſtendit vnde licentia ſit data angelis malis. quaſi dicat his immiſſis fecit viam, id eſt, ampliorem manifeſtationem ſemitæ iræ ſuæ, id eſt, occultæ æquitati ſuæ, qua Deus iratus erat Ægyptiis. Aliter enim non liceret diabolo illa immittere, quę dicuntur ſemita iræ, eo quòd ſemita recta eſt, & occulta. Erat enim ſemita iræ Dei, quæ occulta æquitate puniret Ægyptiorum impietatem, cui ſemitæ fecit viam, vt eos quaſi ex abditis per angelos malos perduceret in apertas ſceleratis, & ſic in euidentiſſimos impios euidentiſſimè vindicaret, ipſos, ſcilicet, interficiendo, propter quod ſubdit. *Non pepercit à morte animarum eorum, & iumenta eorum in morte concluſit*, quia. ſ. tam homines quam iumẽta interfecit. Qualiter autem & quare homo iumentum dicatur vide ſupra verſic. *Iumentũ homo.* 799. hic enim parificat Ægyptios iumentis, quia ſimiles iumentis erant.

Et percuſsit omne primogenitum in terra Ægypti: primitias omnis laboris eorum in tabernaculis Cham. 1333

B

Hîc ponitur vltima plaga mortis primogenitorum, de qua dicitur Exod. 12. quod primo menſe quartadecima die menſis factum eſt in medio noctis percuſſit dominus omne primogenitũ in terra Ægypti, à primogenito Pharaonis, qui ſedet in ſolio, vſque ad primogenitum captiuæ, quæ erat in carcere, & omnem primogenitum iumentorum, ſurrexitque Pharao nocte, & omnes ſerui eius, cunctaque Ægyptus, & ortus eſt clamor magnus in C Ægypto, neque enim erat domus, in qua non iacet mortuus. Aduertendum autem, quòd nulla plagarum præteritarũ peruenit ad terram Geſſen, in qua habitabant Hebręi, ſed iſta vltima ſic, quia in illa terra Geſſen etiam cum Hebręis aliqui Ægyptiorum habitabant, & illorum etiam omnes primogeniti mortuſunt nocte illa. Vnde Aug. ſuper *Auguſt.* Exod. dicit. Cum primogeniti tantum morerentur, quomodo nulla erat domus, in qua non eſſet mortuus, an & hoc diuinitus procuratum fuerat, vt in omnibus domibus eſſent primogeniti, in quibus percuterentur Ægyptij, etiam, qui habitabant in terra Geſſen: hominum quippe erant hic, vel animalium non terrę, id eſt, homines, & animalia primogenita moriebantur occulto, & angelico percuſſu. Non aliquid in cœlo, vel in terra factum erat ſicut rana, vel locuſta, & tenebrę à talibus enim plagis, cum terra Geſſen fuiſſet aliena, perueniebat beneficium ad Ægyptios, qui in ea cum Hebręis morabantur. Hac verò vltima plaga omnes percuſſi ſunt Gloſ. ſuper Exod. quęſtionem facit, vtrum iſta vltima plaga facta fuerit per angelos bonos, vel malos dicens. Vtrum percuſſor bonus, vel malus Angelus fuit, non neceſſe eſt inquiri quicunque enim fuerit, domini præcepto obediuit. Sciendum tamen, quia tales peſtes mali angeli facere ſolẽt permiſſione Dei. Nõ- *Punitio peccati.* tandum, quod diuina punitio recte correſpondet peccatis hominum, vnde & iſta decima plaga correſpondet tranſgreſſioni mandati decimi. Decimum namque præceptum eſt. Non concupiſces rem proximi tui, &c. Huic præcepto decima *Concupiſcere rem alienam.* plaga cõtraria eſt, mors, ſcilicet, primogenitorum. Alio præcepto futurum prohibetur, quo & rapina damnatur, peius eſt enim rapere violenter, quàm latenter. Auferre volens apertè, vel occultè præceptum ſuum habet. Concupiſcere autem rem proximi tui, etiam ſi iuſtum queras ſucceſſorem, non licet. Qui enim volunt res alienas tanquam iuſte poſſidere, heredes quęrunt morientibus eſſe. Tu laudas relictam rem, quaſi iure poſſiden

poſſidentem, Deus damnat iniuſtè cupiẽtem. Qui A tur, quòd Chriſtus ſimplices, & bonos per deſertum huius mundi perducit, ſicut paſtor oues. Boni enim, & fideles ouibus comparantur. Primò ratione innocentiæ, & ſimplicitatis, nam ouis nullum *Ouis ſignificat bonos.* offendit, non morſibus, vt canes, non dentibus, vt apri, non vnguibus, vt leones, non veneno, vt ſerpentes. Sic & boni fideles nullum offendunt, non morſibus, aliena rapiendo, non dentib. aliis detrahendo, non vnguib. alios perſequendo, non veneno, aliis mala exempla præbendo, notantes quòd dicitur. Nemini dantes vllam offenſionem, vt non viruperetur miniſterium noſtrum. Secundò ratio- *2. Cor. 6.* ne patientiæ, & taciturnitatis, nam ouis, dum tondetur, vel occiditur non clamat, non murmurat, vt animalia cætera, ſic & boni fideles. Et hęc eſt cauſa quare Chriſtus oui fuit comparatus. Tanquam ouis ad occiſionem ductus eſt. Sic & patienter ma- *Eſa. 53.* la ſufferre debemus, nulli malum pro malo reddentes. Tertiò ratione affluẽtiæ, & vtilitatis. Nam ouis eſt animal vtile per omnia, ſic & boni fideles proximis per omnia vtiles debent eſſe. Lana nudos veſtire, pelle mandata Dei in ſe ſcripta oſtendere, carne famelicos paſcere, &c. Et tunc à Deo per deſertum huius mundi ſicut à vero paſtore deducẽtur illæſi. De talibus enim dicit Chriſtus. Ego *Ioh 10.* ſum paſtor bonus, & cognoſco oues meas, &c.

Hereditas.

Cham ſignificat Ægyptios.

B

C Et deduxit eos in ſpe, & non timuerunt, & inimicos eorum operuit mare. 1335

Hic oſtendit qualiter ipſos per eductionem perduxit ſine timore. Sed ſtatim contra hoc videtur, quia poſtquam ipſi educti fuerunt de Aegypto multum timuerũt Aegyptios, quoniam poſtquam *Exod. 14.* filij Iſraël exierunt, Pharao cum omni exercitu Aegyptiorum perſecutus eſt eos. Cumq; Aegyptij perſequerentur veſtigia præcedentium, repererũt eos in caſtris ſupra mare. Cumque appropinquaſſet Pharao, leuantes filij Iſraël oculos viderunt Aegyptios poſt ſe, & timuerunt valdè, &c. Quomodo ergo hic dicitur, quod *non timuerunt*. Reſpõ- *Duplex timor.* deo, quòd duplex eſt timor ſcilicet efficax, qui tollit propoſitum, & inefficax, qui non tollit propoſitum. Sicut per exemplum quis vult pergere ad ſanctum Iacobum, timet pericula viarum, aliquando timor eſt tantus, quod iter dimittit, aliquando verò non eſt tantus, quin iter diſpoſitum arripiat, primus vocatur efficax, ſecundus autem ineffi cax. Dico ergo ad propoſitum, quòd ſi filij Iſraël timuerunt Aegyptios, non tamen timore efficaci, quaſi per Moyſen confortati propoſitum ſuum non omiſerunt. *Et inimicos eorum operuit mare*, vt habetur Exod. 14. quod miraculum Dei ab omni timore eripuit ipſos. Myſticè autem per hoc quia Aegyptios demerſit in mare, denotatur, quòd omnia peccata per Aegyptios ſignificata in mari baptiſmi ſubmerguntur, quia ibi omnia peccata delentur.

1334 Et abſtulit ſicut oues populum ſuum: & perduxit eos tanquam gregem in deſerto.

Hic enim narratis plagis Aegyptiorum, narrare incipit quomodo Deus eduxit populum ſuum de Aegypto. Et duo facit, quia primò oſtendit qualiter eos de Aegypto eduxit, ſecundò qualiter eos per deſertos perduxit, ibi. *Et deduxit eos*. Quan- D tum ad primum ſciendum, quòd (vt habetur Exo. 12.) in ſacrificio agni immaculati eduxit Deus filios Iſraël de Aegypto, ſcribitur enim ibidem. Decima die menſis tollat vnuſquiſque agnum per familias, & domos ſuas &c. Sequitur, quòd illo agno immolato, quartadecima die menſis, dominus trãſiuit per totam Aegyptum eadem nocte, percutiẽs omnia primogenita Aegyptiorum, ex quo magnus planctus in tota Aegypto fuit ortus, & non erat domus, in qua nõ iaceret mortuus, quo facto, Pharao emiſit populum totum, viros, & mulieres, magnos, & paruulos cum omnibus ſuis animalibus, & rebus, quinimo Aegyptij non ſolum dimiſerunt E populum liberè exire, ſed etiã (vt ibidem dicitur) vrgebant Aegyptij populum de terra exire velociter, dicentes, Omnes moriemur. Quia ergo per ſacrificium ouium (quia quælibet familia agnum paſchalẽ illa nocte comedit) Deus populum ſuum eduxit de deſerto: ideo nunc ait Pſalm. *Et abſtulit ſicut oues populum ſuum*, ſcilicet per immolationem ouium ipſos eduxit de deſerto, vnde & ſequitur. *Et perduxit eos tanquam oues in deſerto*, ſcilicet cuſtodiendo eos per deſertum quadraginta annis, ſicut paſtor gregem ſuum cuſtodit, & paſcit, quia pane cœleſti ſemper eos pauit. Per hoc myſticè denota-

Et induxit eos in montem ſanctificationis ſuę, montem, quem acquiſiuit dextera eius. 1336

Hic oſtenditur bonitas Dei, & ingratitudo populi

Universidad de Deusto
Biblioteca

puli post introitum terræ promissionis, & diuiditur in partes tres, quia circa hoc ostenditur primò Dei bonitas, secundò populi prauitas, ibi. *Et tentauerunt*, tertiò pœnæ illatæ grauitas, ibi. *Audiuit dominus*. Prima pars diuiditur in tres, secundum quòd ex tribus beneficiis circa illos Dei bonitatem ostendit, primò quia ipsos in terram promissionis induxit, secundò quia inimicos eorum eiecit, ibi. *Et eiecit*, tertiò quia terram promissionis eis possidendam tradidit, ibi. *Et habitare fecit*. Quantum ad primum sciendum, quòd per montem sanctificationis Dei intelligitur mons Sion, quia mons sanctus appellatur propter multa sancta in eo perpetrata, vt puta quia ibi erat templum, in quo Christus sæpissimè prædicauit, ibi cœnando sacramentum eucharistiæ instituit, & ibidem Apostolis congregatis in die pentecostes spiritum sanctum misit. Propter quæ de ipso monte Sion ad literam dicitur. Mons domus domini exercituum, mons sanctificatus. Et per istum montem Sion intelligit totam terram promissionis, quia erat principalior locus, cum ibi esset templum, & palatium regium. Mysticè autem per istum montem intelligitur ecclesia, quæ mons Sion dicitur. Sión enim specula interpretatur, & ecclesia domini in præsenti per fidem in ænigmate cõtemplatur, vt ostendit Greg. vide supra versi. 1062. Ipsa enim ecclesia est mõs, quem Christus acquisiuit sanguine suo, propter quod dicit Apostolis, Attendite vobis, & vniuerso gregi vestro, in quo spiritus sanctus posuit vos regere ecclesiam, quam acquisiuit sanguine suo. Et attende quo ad literam, quòd dicit. *Et induxit eos*, &c. quia non eosdem personaliter, quos eduxit de Ægypto, sed illos nomine, & genere, quia scilicet filios eorum.

Zach.8.

Mons Sion significat ecclesiam.

Greg. 33. moral. c. Act. 20.

1337 Et eiecit à facie eorum gentes, & sorte diuisit eis terram in funiculo distributionis.

Hic ostenditur quòd à facie ipsorum eorum inimicos eiecit scilicet Chananæos, & alios populos idololatras, qui in illa terra habitabant, quòd fuit tẽpore Iosue, qui terrã promissionis de manu gentium Dei potestate miraculosè eripuit, & gẽtes illas occidit, & dissipauit, vt enim habetur Exod. 33. Deus promisit à facie illorũ sex nationes gentium de terra promissionis euellere, illi populo dicens. Mittam præcursorem tui angelum meum, vt eiiciã Chananæum, Amorrhæum, Ethæum, Pherezæum, Euæum. & Hiebusæum, & intres terram fluentem lac, & mel. Et sicut promisit illas eiicere, sic & de facto fecit tẽpore Iosue, vt habetur Iosue per totum. Quibus eiectis, sorte Iosue diuisit eis terram, vt habetur historialiter Iosue 18. Et hanc diuisionẽ fecit *in funiculo distributionis* per sortes. Funiculus enim dicitur mensura, quia vnicuique tribui dedit mensuram terræ promissionis secundum conuenientiam eius, scilicet alicui plus, alicui minus, alicui ad partem orientis, alicui ad partem occidentis, quod sorte fecit per illas, iudicium Dei super his postulans. Sed fortè ex hoc dubitabit quis, vtrũ licitè sorte possumus vti, de hoc vide secunda secundæ q. 95. art. vlt. Mysticè autem per hoc, quod dominus à facie populi sui gentes eiecit, scilicet illas sex nationes prædictas significat, quòd angelus Dei ad nos missus, scilicet Christus incarnatus sex peccatorum genera à suis fidelibus eiecit, per illas sex gentes figurata. Quoniam Chananæus significat peccatum cupiditatis, & auaritiæ. Amorrhæus carnalitatis & luxuriæ. Ethæus torpositatis & acediæ. Pherezæus temeritatis, & superbiæ. Euæus iniquitatis, & inuidiæ. Hiebusæus obscuritatis, & ignorantiæ. Primò ergo Chananæus significat peccatum cupiditatis & auaritiæ, interpretatur enim Chananæus commotio. Et quid magis totum orbem commouet quàm auaritia, quæ commouet sæculares, & clericos, famulos, & dominos, fœminas, & masculos, dicente prophetа. A maiore vsque ad minorem (quo ad laicos) à propheta vsque ad sacerdotem (quo ad clericos) omnes auaritiæ studeant. Hunc autem Chananæum cupiditatis à nobis Christus eiecit suo exemplo, quia, cùm diues esset, pro nobis pauper fieri voluit, vt sua paupertate nos diuites faceret. Secundò Amorrhæus significat peccatum luxuriæ, & est idem quod reus amor, & significat luxuriam, qua diabolus reo amore maximè adinuicem ligat gentes, vt eas facilius capere possit. Hunc Amorrhæum à nobis Christus suo eiecit exemplo, quando mundus de munda virgine voluit nasci, iuxta dictum Esa. 4. Ecce virgo cõcipiet &c. Tertio Ethæus significat acediam, interpretatur n. formidans. Et quid magis facit hominẽ formidare, ne ad meritoria opera peragẽda surgat, quàm acedia? Hunc à nobis suo exemplo eiecit dominus dicẽs, Meus cibus est, vt faciam voluntatem eius, qui misit me. Quartò Pherezæus significat superbiã, interpretatur n. separatio, & maximè quia competit superbiæ, quæ dæmones separauit à Deo, atq; homines, & cõtinuè separat illos. Hunc à nobis suo exẽplo eiecit dicens. Discite à me, quia mitis sum, &c. Quintò Euæus significat inuidiam, interpretatur enim pessimus, & inuidiæ virus peius est cæteris, quia intrinsecus in medullis radicem absc̃ditam seruat. Hunc à nobis Christus eiecit, charitatẽ docẽs nos mutuam habere dicens, Diligite inimicos vestros &c. Sextò Hiebusæus significat ignorantiã interpretatur n. conculcatio. Et quid magis conculcat hominẽ, ne aliis præficiatur, quam ignorantia? Vnde dicitur à domino, Osé. 4. Quia tu scientiam repulisti, repellam te & ego ne sacerdotio fungaris mihi. Hunc à nobis Christus eiecit, dum spiritum sanctum misit, quo illuminantur fideles, dicens suis fidelibus. Ego dabo vobis os, & sapiẽtiam &c. Quibus omnibus consideratis, ait Psalm. *Eiecit à facie eorum gentes*. Mysticè autem, quid sit terram in funiculo distributionis diuidere ostendit Ricardus, istum passum exponendo, dicens. *Eiecit à facie eorum &c.* Primus. n. gentes. i. indisciplinatos mores oportet eiicere, vt consequenter animi motus ad ordinem redigere valeamus. Nihil enim aliud est terram in funiculo distributionis diuidere, quàm indisciplinatos &c. & quod cuique virtuti est proprium etiam mensuram attribuere. Parcitas enim si se infra mensuram trahit, se præcipitat in auaritiam. Largitas etiam si se supra modum extendit, se effundit in prodigalitatem, & sic de singulis.

Chananæus auaritia.

Hiere. 6.

1. Cor. 8.

Amorrhæus luxuria.

Ethæus acedia. Ioan. 4.

Pherezæus superbia.

Matth. 11.

Euæus inuidia.

Matth. 5.

Hiebusæus ignorantia.

Luce 21.

Ricardus.

Funiculus significat mensuram.

Virtus stat in medio.

Quæstio sorti.

1338 Et habitare fecit in tabernaculis eorum tribus Israël.

Hic cõsequẽter ostendit quartũ bñficiũ. s. q; terrã ꝓmissionis eis dedit possidẽdã. Litera est clara, quia

quia villas, ciuitates, & castra per illas gentes in terra promissionis ædificata, in possessionem dedit filiis Israël, vt habitarent in illis. Quid autem sit tribus, & vnde dicatur, vide versic. 1181. Et adde quòd filij Israël tribus dicebantur, maximè quia à tribus patribus à Deo singulariter dilectis & præ cæteris in scriptura nominatis traxerũt originem, scilicet, Abraham, Isaac, & Iacob. Mysticè autem per hoc significatur, quòd in tabernaculis ecclesiæ Christus ab eis expulsis vitiis per illas gentes significatis (vi in præcedenti versic. dictum est) suos fideles habitare facit. Quare autem ecclesia dicatur tabernaculum, vide suprà versic. 758. Sed quare hic dicitur tabernaculis in plurali, cum sit solum vna ecclesia, sicut & vna fides? Ratio est, quia hoc tabernaculum duas habet partes, scilicet partem anteriorem, & militãtem, & partem posteriorem, & triumphantem. Vnde hic ait Magister in glo. Mysticè autem *in tabernaculis eorum habitare facit tribus Israël*, idest, in cœlestem gloriam: vnde angeli deiecti sunt, per gratiam Christi subleuamur nos qui sumus tribus Israël, id est, videntium Deum, vel in militanti ecclesia habitant illi, in quibus primò regnabant peccata, in quibus per baptismum expulsis, modò regnant virtutes.

1339 Et tentauerunt, & exacerbauerunt Deum excelsum, & testimonia eius non custodierunt.

Hic consequenter post tot beneficia exhibita describitur ipsius populi prauitas. Et diuiditur in partes tres, secundum quòd tria mala fecerũt, scilicet primò Deum tentauerant, secundò promissa non fecerunt, ibi. *Et auerterunt*, tertiò idola coluerunt, ibi. *Iratus*. Quantum ad primum quid sit Deũ tentare vide versic. 1298. Et quid sit exacerbare, vide versic. 1322. Ipsi autem postquam fuerunt in terra promissionis, Deum multoties tentauerunt, vt patet per totum librum Iudicum, & sic consequenter Deum exacerbabant, quia ipsum ad iram prouocabant. Et sic testimonia eius non custodierunt, id est, præcepta eius non adimpleuerunt. Hic notandum, quòd ad custodiam diuinorum mandatorum maximè nos inducere debet promissio Deo facta in nostra spirituali natiuitate: quando enim spiritualiter Deo per baptismum regeneramur, tunc Deo promittimus solemni voto renunciare diabolo, & eius vitiis, mundo, & eius pompis: quæ seruare debemus, quia tunc solum fideles sumus, quando, quod promittimus ore, operibus adimplemus, vt ait Greg. Legimus enim de antiquis Romanis, qui tamen nondum æterna præmia sperabant, quòd nulli promissam fidem frangebant, vt de Fabricio dicit Aug. qui nullis promissionibus à fide data poterat auerti: non tormentis, vt patet exemplo Marci Reguli: de quo dicit Aug. 1. de ciuit. Dei: quòd cum per Romanos missus fuisset contra Carthaginenses ad bellum, & captus fuisset ab eis, illi vt rehaberent captiuos suos, quos Romani ceperant, voluerunt omnes captiuos Romanorum eis reddere, & cum ipsis facere pacem. Ad quod pertractandum miserunt Romam prædictum Marcum Regulum captiuum, accepto ab eo prius iuramento, vt, si prædicta non impetraret, ipse ad captiuitatem reuerteretur, morti tradendus. Ille ergo veniens Romam, narrauit Senatui proposita sibi. Romani autem amore illius volebant facere pacem. Ille autem videns, quòd hæc pax nõ cedebat ad honorem Romanorum, quem ipse seruare inrauerat ante, hoc modis omnibus impediuit, & sic vt fidem promissam seruaret, ad captiuitatem moriturus rediit, quem reuersum Carthaginenses crudeliter occiderunt. Si ergo Romani tanta diligentia fidem promissam custodiebant, qui tamen ex hoc præmia non sperabant æterna, sed solum Reipub. vtilitatem, quid nos Christiani amore Dei facere debemus, & spe regni cœlestis? propter quod dicitur. Qui custodierit mandata mea vsque in finem, dabo ei potestatem &c. Meritò ergo hic Iudæi reprehenduntur, quia testimonia Dei non custodierunt.

Custodire præcepta.

Aug. 5. de Ciuit. Dei.

Fides data est seruari.

Apoc. 2.

1340 Et auerterunt se, & non seruauerunt pactum, quemadmodum patres eorum, conuersi sunt in arcum prauum.

Hic consequenter ostenditur eorum prauitas in violatione promissorum. Vbi notãdum, quòd post mortem Moysi filij Israël promiserunt obedientiam ipsi Iosue: dicentes ad Iosue. Omnia quę præcepisti nobis, faciemus, & quocunque miseris, ibimus, sicut obediuimus in cũctis Moysi, ita obediemus & tibi. Sed istud pactum statim post ingressum terræ promissionis irritum fecerunt, vt patet de Acham, & de pluribus aliis: nam Iosue præceperat eis, quòd totum argentum, aurum, & æs, quod reperiretur in captione ciuitatis Hierico, domino cõsecraretur, reliqua omnia igni comburerentur, vt patet Iosue 6. Sed statim capta ciuitate, præuaricati sunt mandatum Iosue, & non seruauerunt pactum promissum, propter quod dicitur, filij autem Israël præuaricati sunt mãdatum, & vsurpauerũt de anathemate. Et hoc notãs Psalmista dicit. *Et auerterunt se*, s. scienter recedentes ab obedientia promissa. *Et non seruauerunt pactum*, scilicet quod fecerunt cum Iosue. Et comparantur patribus, qui promissam obedientiam Moysi in deserto multoties fregerunt. Et hoc est, quod subditur. *Quemadmodum patres eorum conuersi sunt in arcum prauum*. Arcus enim prauus secũdum glo. est qui facilè remittitur, & soliditate caret. Sic erãt isti, qui facilè retroibãt à promissis. Vel arcus prauus est, qui non eminus iaculatur, sed in se spicula conuertit. *Conuersi sunt ergo in arcum prauum*: quia credentes contra Iosue facere, contra seipsos iacula ferebant, quia illa inobedientia contra eos est versa, propter illam enim superati interfecti, & partim fugati fuerũt à viris ciuitatis Hai: vt habetur Iosue 7. Circa hoc notandũ, quòd arcus in scriptura quandoque peccatum significat, quia sicut inter cætera arma arcus improuisè incautos ad mortẽ vulnerat, sic & peccatum animas mortificat incautorũ. Vnde de peccatore dicitur. Arcum suũ tetendit, & parauit illum & in eo paranit vasa mortis. Sequitur. Ecce parturiit iniustitiam, &c. Maximè autem significat peccatũ superbiæ: de quo dicitur. Dedit in forti arcus eius. Sed tales aduertãt, quòd multoties fortuna vertitur: & superborum arcus ab infirmis humilibus superatur: quia primo Regum 2. dicitur, quòd Deus scientiarum dominus est, ipsi præparantur cogitationes. Arcus fortium superatus est, & infirmi accincti sunt robore. Vnde arcus superbię est ille arcus prauus, qui tela in mittentem retorquet, de quo nunc ait Psalm. *Conuersi*

Arcus prauus.

Psal. 7.

Arcus superbiæ Gen. 49.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sunt in arcum prauum. Quod ad propositum de- A ducit Grego. dicens. Viri namque arrogantes, & *Greg. 27 mor. c.26.* docti cum rectè non viuunt, sed tamen recta dicere doctrinæ impulsibus, compelluntur, ipsi damnationis suę aliquo modo prędones sunt, quia dum ea, quæ agere respuunt, prædicantes insinuant se suis vocibus damnandos clamant. Contra benè per Psal. dicitur. *Conuersi sunt in arcum prauum.* Arcus quippe peruersus ipsum, à quo tenditur percutit. In dictis autem suis arrogantium linguæ arcui peruerso sunt similes, quia, dum contra elationem verba proferunt in sui actoribus sagittas figunt, de *Psal.36.* quibus in alio Psal. dicitur. Gladium euaginauerunt peccatores, intenderunt arcum suum: sequitur. Gladius eorum intret in corda ipsorum, & arcus eorum confringetur.

1341 In ira concitauerunt eũ in collibus suis, & in sculptilibus suis ad æmulationem eum prouocauerunt.

Hic tertiò ostendit ipsorum prauitatem: quia idola coluerunt. Vbi sciendum, quòd antequam arca domini poneretur in Sylo postquam filij Israël introierunt terram promissionis, licitum erat Hebræis offerre oblationes, & sacrificia domino in diuersis locis secundùm eorum deuotionem alibi, quam esset arca domini: quia illis temporibus C nondum erat adhuc certus locus pro ipsa arca deputatus. Sed postquam in Sylo fuit posita, & consequenter in domo Aminadab, deinde in domo Dauid, & inde consequenter in templo per Salomonem ædificato, non fuit licitum offerre vota, & oblationes illi populo, nisi ante arcam domini. *Daniel 3.* Propter quod Daniel in captiuitate positus cum Hebræorum populo dicebat. Non est in tempore hoc holocaustum neque sacrificium, neque locus primitiarum coram te, &c. Sed contra hoc populus ille Hebræorum etiam post ædificationẽ templi per Salomonem, immolabant alibi, quam in templo sacrificia sua: quod illicitum erat nisi ex singulari dispẽsatione Dei: sicut legimus. 3. Reg. 18. de Helia, qui obtulit sacrificium Deo in monte Carmelo. Quinimò quod peius est, non solum sacrificia sua alibi offerebant quàm ante arcam domini, sed etiam illa in montibus, & collibus idolis *4. Reg. 16* offerebant, sicut patet de Acham rege Iuda qui filium suum consecrauit idolis ipsum transferens per ignem secundum idola gentium, immolabat quoque victimas, & adolebat incensum in excelsis, & in collibus. Et consequenter in capitulo se- *4. Reg. 17* quenti dicitur. Ambulauerunt filij Israël iuxta ritum gentium, & ædificauerunt sibi excelsa in cunctis vrbibus suis, fecerunt quę sibi statuas, & lucos in omni colle sublimi, & adolebant incensum super aras more gentium &c. Et sic nõ solum offendebant Deum ratione loci, sed etiam ratione idolorum, quæ colebant. Et hoc hic notans Psal. dicit *Sculptile quia fecit.* *in ira*, id est, ad iram *concitauerunt eum*, scilicet Deũ *in collibus suis*, & hoc quantum ad locum non debitum. Quantum verò ad idola per eos culta subdit. *Et in sculptilibus suis*, scilicet idolis manu ipsorum sculptis & factis, *ad æmulationem eum prouocauerunt*, id est, ad vindictam. Æmulatio enim multa significat: vide suprà vers. 566. Hic autem æmulatio stat pro indignatione secundum glo. Mysticè autem in sculptilibus suis Deum ad æmulationem, id est indignationem prouocat qui suo malo exemplo alteri exemplum præstat peccandi.

Audiuit dominus, & spreuit, & ad 1342
nihilum redegit valde Israël.

Hic ponitur prædicti populi prauitatis punitio. Et diuiditur in partes duas, quia primò ponitur ipsorum prauitatis punitio: secundò diuinæ bonitatis consolatio, ibi. *Et excitatus est.* Prima diuiditur in partes quinque, secundum quod quinque pœnas hic assignat: prima est diuini auxilij subtractio: secunda arcæ testamenti captiuatio ibi. *Et repulit*, tertia populi Dei subiugatio, ibi. *Et tradidit*, B quarta multitudinis trucidatio, ibi. *Et conclusit*, quinta est virginum violatio, ibi *Iuuenes.* Sexta sacerdotum interfectio, ibi. *Sacerdotes.* Prima ergo pœna illis illata fuit subtractio diuini auxilij. Quãtum ad primum sciendum, quod quamuis Deus omnia semper videat, & audiat, tamen quo ad nos tunc videre dicitur mala nostra, quando ipsa punit, & non videre, quando ipsa ad tempus impunita dimittit. Similiter audire mala nostra quando per effectum ipsa punit, & non audire quando non punit. Sic etenim Deum audire vota nostra, est effectui mancipare, quod quærimus, & non audire, idem, non exaudire. Sic & in proposito audire *Auxilium sumen subtrahit Deus vitet inde tempus.* Deum peccata nostra est illa percipiendo punire. Sic ergo hic ait Psal. *Audiuit Deus*, id est, secundum C glo. aduertit peccata istorum & vindicauit. Et quę fuit prima punitio: quia *eos spreuit.* i. auxilio suo eos priuauit, quo deserente, nihil sunt, qui per eum totum fuerunt. Deseruit ergo Deus, & spreuit populum suum ad tempus, vt ex hoc cognoscerent se sine Deo nihil posse. Vnde Greg. 23. mor. c. 28. ait. Protectio diuina minus necessaria creditur, si semper habeatur. Sed plerunque vtiliter subtrahitur, vt sibimet ipsi homo quòd nihil sit sine illa ostendatur. Et idcirco, subtracto diuino auxilio, quia per se nihil poterant statim subditur. *Et ad nihilum redegit valde Israël*, quia post mortem Iosue propter eorum peccata duræ seruituti multoties fuerunt D traditi, vt patet ex discursu libri Iudicum, & primi lib. Regum. Sed mysticè quãdocunque Deus propter peccatum spernit hominem, homo efficitur nihil, eo modo quo expositum est, vers. 908.

Et repulit tabernaculum Sylo, ta- 1343
bernaculum suum, vbi habitauit in hominibus.

Hic ponitur secunda pœna, quæ fuit arcæ testamenti captiuatio: historia habetur 1. Reg. 4. Nam cum Philistæi venissent in prælium contra filios Israël, & inito certamine, terga vertisset Israël, cõ- E filio maiorum, diffinitum fuit, vt arca Dei portaretur de Sylo in castra. Quæ cum deducta esset in medio castrorum, iterum inito certamine, superatus fuit Israël, & ceciderunt de populo Dei viginti tria milia peditum, & arca Dei capta fuit, & ducta ad terram Philistinorum. Et consequenter tabernaculum, in quo manebat arca in Sylo, fuit dissipatum. Et hęc commemorans Psalmista dicit. *Et repulit tabernaculum Sylo*, quia scilicet capta arca tabernaculum illud dissipatũ fuit. Sed causam tantæ aduersitatis, vt arca caperetur, tabernaculũ dissiparetur, & tot milia hominum cæderentur adiungit

adiungit, dicens, *Tabernaculum suum vbi habitauit in hominibus*: quasi si quis quęrat cur repulit sic tabernaculum suum? eleganter secundum glos. causam exponit, dicens. *Vbi habitauit in hominibus.* Cum ergo non essent digni in quibus habitaret, meritò repulit illud, quod non propter se, sed propter illos instituerat. Repellit enim nos Deus propter peccata, vt supra. versic. 1212. Notandum autem quòd tota ista repulsio ortum habuit à peccatis sacerdotum filiorum Heli, vt habetur 1. Reg. 2. ad denotandum, quòd peccata maximè clericorum iram Dei prouocant in populum. Hos autem, scilicet *Repellit Deus prælatos propter tria.* sacerdotes & prælatos repellit Deus maximè propter tria. Primò propter ignorãtiam. Osee. 4. Quia tu repulisti scientiam, repellam te & ego, ne la- B diat. cerdotio fungaris mihi. Secũdò propter malitiam. Thren. 2. Repulit dominus altare suum, maledixit sanctificationi suæ. Tertiò propter auaritiã, vt hic, *Repulit tabernaculum Sylo, &c.* Sylo enim interpretatur auulsio, & significat auaritiam, quę omnia repellit & euellit.

1344 Et tradidit in captiuitatem virtutem eorum, & pulchritudinẽ eorum in manus inimici.

Hic ponitur tertia pœna, quæ fuit populi captiuatio. Nam vt habetur 1. Reg. 4. in illo certamine in quo arca Dei fuit capta, cæsus fuit Israël, & fugit vnusquisque: vnde per virtutem eorum intelligit iuuenes robustos & fortes, quos occiderunt & fugauerũt, qui pulchri erãt & speciosi corpore, quos Deus tradidit in manibus inimici. s. populi Philistinorum. Non solum autem Iudæi captiuati fuerunt, sed Iudeæ amplius. Vbi nota q̃ multiplex est captiuitas. s. captiuitas culpæ, & captiuitas pœnæ. *Captiuitas.* Primò est captiuitas culpæ. Cum enim dicatur captiuitas à capio, pis: vnde & captiuus dicitur quasi captus, & peccata peccatorem capiãt, meritò ipsa captiuitatis nomine designatur. Prouerb. 5. Iniquitates suæ capiũt impium. Est & alia captiuitas pec- D cati, scilicet, lex membrorum, siue fomes, quæ captiuitas dicitur, quia nos ad captiuitatem inclinat peccati. De qua Roman. 7. Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me in lege peccati. Fomes enim peccati, qui in membris nostris regnat, vt puta in oculo ad concupiscendum, in manu ad operandum, in lingua ad loquendum, in lumbis ad luxuriandũ, quæ non licent, talis inquam fomes repugnat mẽti & rationi, & dicitur lex, quia legitimè factum est, vt qui non obediuit suo superiori, ei nõ seruiat suum *Gloss.* inferius, scilicet, caro. Vnde ibidem ait glos. Supra te est dominus Deus tuus, infra te est caro tua. Ser- E tui ergo meliori, vt tibi seruiat inferior. Et quia tu contempsisti superiorem in primo parente, nunc torqueris ab inferiori, scilicet à carne, quæ fomitem habet peccati captiuantem te, & captiuum ducentem, id est, inclinãtem in legem peccati. Istã captiuitatem tam culpę quàm fomitis à nobis iuxta posse debemus excludere. Esa. 52. Solue vincula colli tui, captiua filia Sion. Secunda est captiuitas pœnæ, & hęc duplex, scilicet, temporalis & ęternalis. Tẽporaliter captiuati sunt hodie Iudæi, vt Chri- *Luc. 21.* stus prædixit de ipsis. Cadẽt in ore gladij, & captiui ducentur in omnes gentes. Quæ verba exponens *Eusebius* Eusebius, ait. Aduenientibus Romanis & capien-

1345 Et conclusit in gladio populum C suum, & hæreditatem suam spreuit.

Hic ponitur multitudinis populi trucidatio quę, scilicet fuit in illo bello Philistinorum supradicto, quãdo arca Dei fuit capta. Tunc enim de populo Israël gladio Philistinorum ceciderunt illa die 30. millia peditum, vt habetur 1. Reg. 4. Et sic spreuit hæreditatem, quia tradidit populum suum captiuũ sub manu inimicorũ eius. s. Philistinorũ cũ magno opprobrio, intantũ q̃ Philistiim ordinauerunt q̃ in tota terra Israël nõ inueniretur faber ferrarius: quoniã, vt habetur 1. Reg. 13. Porrò faber ferrarius non inueniebatur in tota terra Israël. Cauerunt enim Philistiim, ne fortè facerent Hebræi gladium aut lanceam. Descendebat ergo omnis Israël ad Philistiim, vt acueret vnusquisque vomerẽ suum, ligonem & securim. Ex quo apparet ad quantum opprobrium hæreditas Dei peruenerat. Quod attendens psalm. ait, *Et hæreditatem suam spreuit.* Mysticè autem dominus concludit in gladio populũ suum, *Gladius significat tentationẽ.* quando aliquam tentationibus diaboli permittit superari. Gladius namque significat malã persuasionem, vt dicit Greg. lib. 6. mor. c. 16. Sed nota q̃ ista talis conclusio in gladio nõ fit etiam sine propria voluntate concluũ. Quamuis enim diabolus aduersus nos diuersa cogitet, & quãdoque illa exterius educat, sed sine nostra voluntate concludere nos non valet: vnde ostendit Gregor. super illo *Greg. 15 mor. c. 13.* verbo Iob. 20. Gladius eductus & egrediens de vagina sua, &c. dicens. Diabolus bonis insidiatur: sed dum prauа in cogitationibus machinatur, quasi adhuc gladius in vagina est, dum verò malum quod cogitat iniquè perficit, tunc de vagina sua gladius egreditur: quia de occultatione cogitationis suæ per iniquitatem malæ operationis aperitur, ostenditur in opere qualis latuit in cogitatione. Et notandum quòd ait. Eductus gladius *Educere.* & egrediens de vagina sua, eductus per seductorem, egrediens verò per propriam voluntatem. Nam his qui ducitur ducentẽ proculdubio sequitur, qui autem egreditur secundum suam pergere *Egredi.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

voluntatem videtur. Quia ergo ad mala quæque A opera & ab iniquo hoste trahimur, & tamen sub libero arbitrio in eorum deliderijs obligamur, de vagina sua gladius egrediens & eductus dicitur quando hoc quod exprauo cogitatione exiit ad pessimam operationem, & illius est spiritus qui & eius nequitiæ qui ex propria voluntate consensit. Vnde de isto gladio tentationis diabolicæ dicitur Psal. 36. Gladium euaginauerunt peccatores, vt decipiant pauperem & inopem, vt trucident rectos corde.

1346 Iuuenes eorũ comedit ignis, & virgines eorum non sunt lamentatæ.

Hic ostenditur virginum violatio. Hoc enim B exponitur de igne luxuriæ: quia Philistæi habita tanta victoria de populo Iudæorum, & inuaserunt ciuitates Iudæorum ex eis captiuas duxerunt iuuenes & virgines ipsarum, eis abutentes vt in talibus cædibus malifacere consueuerunt: vel secundum alios Philistæi combusserunt igne ciuitatem Iudæorum, & ex consequenti multi iuuenes & virgines combusti fuerunt, nec fuerunt lamentatæ, quia non vacabat Iudæis sepelire corpora suorum hostili metu fugientes, & sic corpora dimittebant insepulta & inlamentata. Mystice autem per iuuenes possunt intelligi tam boni quàm mali: quia multas habent conditiones (secundum philosophum) tam bonas quam malas. Nam de C malis conditionibus iuuenum ibidem ostendit philosophus. Primò quia sunt passionum insecutiui. Secundò sunt de facili vertibiles. Tertiò sunt nimis crediti ui. Quartò sunt contumelioſi. Quintò sunt mendaces. Sextò in suis actionibus non habent modum, sed omnia faciunt valde. Quorum omnium ratio est. Primò sunt passionum insecutiui, & maximè de passionibus venereorum. Sunt enim incontinentes, & huius duplex est ratio assignata. Prima quia sunt calidæ naturæ, & corpore calefacto fit venereorum appetitus. Secunda ratio quia in actionibus nostris sequimur aut rationem aut passionem. Et quia quando minus viget ratio in nobis, tanto amplius passio fortificatur, ideo quia iuuenes sunt inexperti, & per consequens non vigent intellectu & prudentia magis passionibus reguntur quàm ratione. Secundò sunt de facili vertibiles. Nam anima inclinatur ad sequendas passiones corporis. Cum ergo in corporibus iuuenum humores sint in magno motu, sic & ipsi habent concupiscentias & voluntates valdè vertibiles. Vnde dicit Aristoteles 2. Rheto. q iuuenes acutè concupiscunt, sed citò satiantur, nec vehementer volunt, sed de tali concupiscentia permutantur. Tertiò sunt nimis crediti ui, cuius ratio est duplex. Prima qa nõ sunt maligni moris, ideo non putant alios esse malos, sed sua innocentia alios mensurant, ideo alios faciliter credũt, quia E alios faciliter credunt esse bonos. Secundò hoc contingit: quia sunt inexperti, ideo ad pauca respicientes facilè iudicant. Cum ergo iuuenes sint inexperti cum eis proponitur aliquod negotium, non valentes ad multa respicere, statim de illo negotio iudicãt & credunt sic esse vt proponitur eis. Quartò sunt contumelioſi: quia maximè appetunt excellere: ideo cũ non habent quod appetunt, statim ad contumelias prorumpunt. Quintò sunt mẽdaces, & quodammodo quasi pertinaciter omnia asserunt. Nam quia sunt inexperti ignorãt seipsos & omnia scire putant, ideo de omnibus respondẽt & volunt videri, omnia scire, & omnia affirmãt, vt omnia scire videantur. Sextò in suis actionibus nõ habent modum, sed omnia faciunt valde & odiũt valde. Hoc autem ideo contingit, quia sunt acutæ iræ, & habent acutas concupiscentias. Nã iræ concupiscẽtiæ semper acutæ sunt, nisi per rationẽ moderentur. Et ideo propter omnia prædicta iuuenes significant peccatores, quos finaliter ignis infernalis deuorat, sicut hic dicitur. *Iuuenes eorum comedit ignis*: quod ne contingat ipsi iuuenes sunt sub arcta regula corrigẽdi. Et hoc maximè quãtum ad quatuor: quia primò moribus sunt instruẽdi. Secũdò arctius sunt castigandi. Tertiò parcius sunt sustẽtandi. Quartò mitius sunt iudicãdi. Quantũ ad primũ nota, quòd antiqui Gentiles iuuenes suos tripliciter informare voluerunt, scilicet scripturis librorum, picturis gestorum, figuris signorum. Primum patet: quia gentilium principes exploratores, qui meliores philosophi essent, & sibi pueros suos informandos tam literis quàm moribus tradebant. Vnde Alexander Aristotelem habuit magistrum, & Traianus Plutarchum. Secundum patet quoniam Romani nobiles sic per singulos ordinabant pueros suos nobiles, vt. s. summo mane aspicerẽt arcus triumphales, in quibus victores sui pingebantur: vt sic iuuenes illis visis accenderentur ad virtutẽ per imaginationẽ gestorũ. Deinde bant ad templum Apollinis, qui erat deus sapiẽtiæ, deinde iudices ad forum, & Senatores ad Capitolium ascendebãt, & sic tempus suum vsque ad horam prandij expendebant, & ne iuuenes à bonis occupationibus impedirentur tempus suum exponebant. Tertium patet, vnde narrat Macrobius quòd apud Romanos pueri nobilium vocabantur prætextati. Habebant enim coram pectore suo bullam auream habẽtem figuram cordis humani. Bulla autem erat figuræ fæmirotundæ, & vestem prætextam de purpura, Portabant ergo cordis imaginem ante pectus, ne vecordes in suis actionibus essent. Purpura enim induti, quæ est coloris sanguinei, vt ad sanguinem si opus esset pro republica spargendum animarentur. Istis ergo moribus iuuenes sunt informandi, vt vitia vincere possint. 1. Ioan. 2. Scribo vobis iuuenes, quia fortes estis, & vicistis malignum. Secundò principaliter sunt arctius castigãdi: quia vt dicitur Prouer. 13. Qui parcit virgæ odit filiũ. Tertiò sunt parcius sustentandi, vt scilicet in iuuenili ætate assuescant sobrietati. Ad Titum 2. Iuuenes simul hortare vt sint sobrij. Quartò sunt mitius iudicandi, ne asperitate correctionis desperent. Propter quod dicitur Psalm. 24. Delicta iuuentutis meę, ne memineris.

Iuuenes significãt peccatores. Arist. 2. Rhet.

Iuuenum conditiones malæ.

Prou. 13.

Sacerdotes eorum in gladio ceci- 1347
derunt, & viduæ eorum non plorabantur.

Hic ponitur sacerdotum trucidatio. Nam vt habetur 1. Reg. 4. Heli qui erat summus sacerdos duos filios sacerdotes habebat, scilicet, Ophin, & Phinees. Isti autem bello intererant non causa pugnandi, sed custodiendi arcam testamenti, quam ibidẽ portauerant ad castra. Inito ergo certamine, & superato populo Dei arca fuit capta, & illi duo sacerdotes interfecti. Nam nuncius qui primo venit in Sylo nuncians finem belli dixit ipsi Heli. Fugit

Fugit Israël coram Philistiim, & ruina magna facta A est in populo, insuper & duo filii tui mortui sunt, Ophin, & Phinees, & arca Dei capta est. Cumque ille nominasset arcam Dei. Heli hoc audiens cecidit de sella retrorsum, & fractis cervicibus mortuus est. Nurus autem eius vxor Phinees prægnans erat vicináq; partui, & audito nuncio quòd capta esset arca Dei, & quod mortuus esset socer eius, & vir suus, peperit, & in ipso partu mortua est, quæ iam viduata erat, & sic credendum est de multis viduis audita morte virorum suorum. Ista ergo omnia recitans Psalm. ait. *Sacerdotes eorum in gladio ceciderunt*, scilicet, Ophin, & Phinees, & de viduis mortuis subdit. *Et viduæ eorum non plorabantur*, eadẽ ratione, sicut supradictum est, & virgines eorũ non B sunt lamentatæ. Nota ergo quòd inter omnes interfectos in illo prælio solum de duobus istis sacerdotibus fit specialis mentio, quia ipsi propter ipsorum peccata causa fuerunt totius istius discriminis, & quòd Deus sic populum despiceret, vt habetur 1. Regum 2. Pater eorum, scilicet Heli, audiuit mala, quæ ipsi faciebãt, & non correxit eos, & maximè, quia dormiebant cum mulieribus ad ostium tabernaculi. Vnde ipsi Heli dicit dominus. Quia honorasti filios plus quàm me, præscindam brachium tuum, vt non sit senex in domo tua. Ex quo apparet quòd multoties peccata clericorum sunt causa ruinę populorũ & econtrario. Quod ne con- C tingat ipsi clerici bonis moribus debẽt ornari. Nã vt dicit Polycrates. B. Hieronymus tres clericos semel à mensa sua expulit, quia incompositos eos moribus vidit, dicens, quòd sicut indecens est regem turpibus moribus esse subditum, sic indecens est clericum qui coronam quæ est signum regale, portat in capite aliqua indecentia maculari. Ideo dicitur. Sacerdotes tui induãtur iustitia, per quam, scilicet, omnis virtus intelligitur.

1. Reg. 2.

Peccata clericorũ.

Polycrates.

Hieron.

Psal. 131.

1348 Et excitatus est tanquam dormiẽs dominus, tanquam potens crapulatus à vino.

Hic consequenter ponitur diuinæ bonitatis consolatio. Et primò ponitur diuina miseratio. Secundò Philistinorum percussio, ibi, *Et percussit*. Quantum ad primum notandum quod quamuis Deus multotiens populi sui peccata puniat per malos, sicut idololatriam populi sui puniuit per Babylonios, tamen illi aliorũ peccata male punientes ex hoc non merentur: quia hoc non faciunt amore iustitiæ, sed magis ipsi à Deo puniri merentur. Sic accidit de Philistæis, per quos Deus puniuit peccata populi sui: quia ampliori punitione ipsi punitores digni fuerũt, ideo quia odio & non zelo iustitiæ hoc fecerunt: iram Dei contra se fortius E prouocauerunt. Et hoc est quod Psalm. hic dicit. *Et excitatus est tanquam dormiens dominus*, &c. scilicet contra ipsos Philistæos. Hic enim Psal. de Deo sicut de hominibus loquitur, ei mores hominum attribuens per similitudinem. Videtur enim infidelibus, quod Deus dormiat, quando suis fidelibus periclitantibus non subuenit. Visus ergo est Philistæis Deus Israël dormire, quando populum suum sic dedit in manus eorum. Vnde & tales populo Dei insultabant, dicentes. Vbi est Deus vester? Eodem modo videtur impiis quòd Deus dormiat, quando non tam citò subuenit suis. Et re vera sic putantibus Deus dormit, & est tanquam ebrius alienus, sed talibus postea excitatur, tanquam dormiens, & per somnũ confortatus, & tanquam crapulatus à vino. Secundum enim naturales homines post ebrietatem surgentes à somno ad iracundiam sunt faciles, & ad actus fortitudinis exercendos magis potentes. Hæc ergo omnia ad similitudinem hominum dicuntur de Deo, quia ipsorum peccata, scilicet, Philistinorum valenter puniuit, non solum in ipsos, sed etiã in idolo suo suã ostendendo virtutem, vt statim dicetur. Notandum ergo quod, hæc dictio tanquam, vel sicut notat aliquam similitudinem in illis, in quibus ponitur, quę ista pro maiori dissimilitudine, sicut cum dicitur. Estote perfecti, sicut & pater vester cœlestis perfectus est. Nulli tamen dubium, quòd maior dissimilitudo est inter Deum, & nos, quam sit similitudo. Cum dicitur, quod Deus est excitatus tanquã dormiens, vel tanquam crapulatus, significatur aliqua similitudo, non tamẽ rei veritas dicitur quod Deus excitatus est tanquã dormiens, & ebrius, non quod fuerit dormiens, nec in veritate ebrius. Ipsa crapula, vel ebrietas enormia mala continẽt, quæ nulli homini virtuosè competere possunt, ergo multo fortius nec Deo. Vnde Petr. Ra. super illo verbo. Matth. 24. Si cœperit seruus ille percutere: edere, bibere, & inebriari, dicit. Propriè dixit edere, bibere & inebriari, quoniam ebrietas cædis est mater, parens litium, petulantię magistra, hanc qui habet, se non habet, hanc qui habet, homo non est, hanc qui habet, peccatum nõ solum habet, sed est ipsum peccatum. Ebrietas ergo est dæmon blandus, venenum dulce, voluntaria rabies, illecebra honestatis, & pudoris inimica. Certum est autem quod ista duo competere non videntur: ergo nec ebrietas vel crapula. Nota quod hic crapula est multum vitanda. Primò, quia nocet mẽti, quia per ipsam obturatur. Luc. 21. Attendite ne obturentur corda vestra in crapula. Secundò nocet corpori: quia per ipsam interimitur. Eccl. 37. Propter crapulam multi perierũt. Tertiò nocet possessioni, quia per ipsam D dirimitur Zach. 12. Ponam Ierusalem super luminare crapulæ omnibus populis in circuitu.

Sicut tanquã similitudo.

Matth. 5.

Crapula.

Ebrietas.

Ebrietas quid est.

Et percussit inimicos suos in po- 1349
steriora, opprobrium sempiternum dedit illis.

Hic ponitur Philistinorum percussio. Historia habetur 1. Reg. 5. Nam Philisthim, capta arca domini tulerunt eam in Azotum, & posuerunt eam in templo Dagon iuxta illud idolum. Cumque mane surrexissent, ecce Dagon iacebat pronus in terra ante arcam domini, abscissis manibus, & capite. Aggrauata est ergo manus domini super Philistæos habitantes Azotum, & fines eius, & percussit eos in posterioribus, computrescebant enim *Exta.* prominentes extales eorum. Extalis enim est breuis via purgandi ventrem. Nam propter violentiam dysenteriæ per illam viam habebant putrefacta intestina. Vnde & mures ebulientes de agris illa comedebant. Quod videntes Azotij aggregatis satrapis Philistinorum, & inito cõsilio, quia nec volebant arcam Dei apud se habere, propter plagam, nec ipsam remittere ad populum Israël,

Universidad de Deusto
Biblioteca

deliberauerũt ipſam de ciuitate in ciuitatem mit- A
tere Philiſtinorum, quouſque eſſet in loco, vbi ta-
lis plaga nõ eueniret, & in omni ciuitate ad quam
mittebant arcam domini, ſimilis plaga fiebat &
moriebantur multi. Vnde ad placandum ſibi do-
minum Deum Iſraël, habito conſilio, fecerunt
quinque anos aureos & quinque mures aureos,
ſecundum quod erant quinque prouinciæ Phili-
ſtinorum, quæ à præſentia arcæ Dei in illa parte
poſteriori fuerunt percuſſæ & à muribus corroſæ,
& cum iſtis miſerunt arcam domini ad propria.
Iſtam ergo percuſſionem Philiſtinorum in breui
notans Pſalm. dicit. *Et percuſſit inimicos ſuos in po-*
ſteriora. Et quia iſta plaga facta fuit in turpiſſima
parte hominis, ſcilicet in poſterioribus, ideo op-
probrioſiſſima fuit. Et hoc eſt quod ait. *Opprobrium*
ſempiternum dedit illis: quia iſtud ipſorum oppro-
brium redactum eſt in ſcriptura ad ipſorum ve-
recundiam quæ ſcriptura in æternum durabit.
Percuſſio triplex. Eſt autem notandum, quod iſta diuina percuſſio
ex iuſtitia fuit, & laudabilis. Vbi ſciendum quòd
percuſſio eſt triplex. Quædam ex charitate, quæ-
dam ex malignitate, & quædam ex iuſtitia: & æ-
quitate. Primo eſt percuſſio quædam ex amore,
& charitate. Sic enim parentes & prælati percu-
tiunt quos caſtigare volunt, vt ipſos inſtruant, ſic
Seneca. & Magiſter diſcipulum. Sicut Seneca libro de
prouidentia dicit de Lacedemoniis, quod indo-
lem, vel mores filiorum experiuntur verberibus & C
adhortantur illos, vt ictus flagellorum fortiter
Tullius. perferant. Et Tullius lib. 2. de Tuſculanis queſtio-
nibus, dicit, quòd Spartæ ad experientias exercen-
das in militia & ludis vſque ad effuſionem mul-
Parentes. tam ſanguinis pueros prouocabant. Sic & paren-
tes & magiſtri multum inſudare debent ad cor-
rectionem filiorum ac diſcipulorum. Prouerb. 23.
Noli ſubtrahere à puero diſciplinam, ſi virga per-
cutis eum, non morietur. Vnde negligentes hoc
Cornelius. facere multum ſunt reprehendendi, ſicut ponit
exemplum Grego. 4. dialogorum de puero quin-
que annorum, qui conſueuerat blaſphemare Deũ:
propter quod percuſſus fuit à Deo in ſinu patris,
& mortuus, quia pater eum non corrigebat. E- D
Boëtius. tiam narrat Boëtius de diſciplina ſcholarium de
filio Lucretij ſanguineo diſcipulo Zenonis, eo
quòd fuerat abſque diſciplina nutritus, & peſſi-
mè viuens, & propter hoc ad ſupplicium pluries
ductus, & à patre pluries redemptus cum lachry-
mis ſupplicabat vt patrem poſſet oſculari. Et cum
pater acceſſit, naſum patri morſu acutiſſimo ſe-
cauit, dicens quod ſupplicium pateretur, quia pa-
ter eum in iuuentute non correxerat. Ideo dici-
tur Prouerb. 23. Tu virga percutis eum & animam
eius ab inferno liberaſti, ſecundo eſt quædam per-
cuſſio ex iniquitate, quod eſt maximum vitium, &
præcipuè in prælatis, & principibus. Contra quos
ſcribitur Eſa. 58. Percutitis pugno impiè, & debi-
tores veſtros repetitis. Vnde & clerici percuſſores,
ſ. ex malitia ab officiis ſuis debent deponi, hoc
quod nunquam docuit facere Chriſtus, diſtin. 45.
epiſcopum. Sed econtra docuit dominus, qui cum
malediceretur non maledicebat, cũ percuteretur;
Ira. non comminabatur, vt dicitur. 1. Pet. 2. Iſti autem
ita ſe deberent habere in ſua iracundia ſicut Ar-
chita philoſophus: de quo dicitur in nugis philo-
ſophorum quod cum videret omnia ſua eſſe per-
dita ex negligentia villici ſui, intuens in illum ma-
lè meritum inquit. Sumpſiſſem ſupplici n de te,
niſi eſſem tibi iratus. Maluit ipſum impunitum di-
mittere, quàm propter iram iuſto grauius percute-
re. Simile narrat Seneca lib. de ira. de Platone, qui *Seneca.*
cum ſeruo ſuo iratus fuiſſet, iuſſit eum expoliari,
vt verberaretur, prout tunc moris erat, ſed poſt-
quam ſenſit ſe iratum, manum cum virgis eleuatã
tenebat. Et cum ab amico ſuo: qui ſuperuenerat
interrogaretur, vt quid ſic faceret. Reſpondit, tu
ſeruum iſtum verberibus obiurga, nam & ego ira-
ſcor, propter quod non cædo. Vnde concludit ibi
Seneca. Nihil tibi liceat, dum iraſceris. Et hoc
ideo, quia tunc vis omnia tibi licere, pugna tecum
ipſe ſi iram vincere non potes, illa incipit iam vin-
cere te. Tertiò eſt quædam percuſſio ex iuſtitia & B
æquitate, ſicut iudices ſeculares malos percutiunt.
Vnde Mich. 6. Ego incœpi percutere te ſuper pec
catis tuis. Et qui propter iuſtitiam ſine cõmotione
animi ſic percutiunt malos, ſunt in hoc innocẽtes.
Vnde Seneca lib. 1. de ira. Et ſi peruerſa induenda *Seneca.*
magiſtratui veſtis, & conuocanda claſſica concio
eſt, procedam in tribunal, non furẽs, non infeſtus,
ſed vultu legis, ſed illa ſolennia verba leui magis
grauiq;, quàm rabida voce proferam, & agi iube-
bo nõ iratus, ſed ſeuerus, & quum ſeruicem noxio
imperabo præſcindi ſine ira eodem vultu eodẽm-
que animo ero, quo ſerpẽtes & animalia venenoſa
percutio. Vult dicere. Si iuſtè percutit aliquẽ, ſen-
tentiando, contra ipſum, hoc nõ facit ex ira, ſed ex C
iuſtitia. Et Greg. 25. mor. & recitatur in can. diſtin.
45. diſciplina, dicit, quod miſericordia ſine diſcipli
na multum deſtituitur, ſi vna ſine altera teneatur.
Ad hoc enim prælatus portat baculum, vt feriat
delinquentes, & iudex gladium non ſine cauſa por- *Rom. 13.*
tat (vt dicit Apoſtolus) vt feriat malefactores, vt iu
ſtitia exigente, ille ex cenſura eccleſiaſtica feriat,
alter percutiendo à populo malitiam extirpet. Sic *Mat. 21.*
& ſaluator flagello de funiculis facto, vendẽtes &
ementes percutiendo de templo eiecit. Iſto ergo
modo percutiendo ſeruatur iuſtitia, ſicut lib. 4. de
nugis philoſophorum narratur de Plutarcho, qui
fuit aſſeſſor, & conſultor Traiani Imperatoris, qui
cum propter ſua demerita præcepiſſet ſeruum ver
berari (vt mos erat Romanorum virgis percutere
delinquẽtem) ſeruus verbis iniurioſis inſultauit in
eum, dicẽs, quod non decebat philoſophum iraſci,
& quod ipſe faciebat contra doctrinam ſuam: maxi-
mè quia ipſe conſcripſerat vnum librum de cle-
mẽtia ad Traianum. Cui Plutarchus. Vnde, inquit,
tibi ex hoc iraſci videor? Eſtné ira mea ſi à me de-
bitum recipis? nulla ſigna iræ in me vides? Con-
uerſusq; ad illũ qui verberabat, ait. Dum ergo hic:
& ego diſputamus, age quod agis, & ſine iracundia
retunde ſeruilem contumaciam, & iniquum pœni-
tere doce magis, quàm obiurgare. Ex quibus con-
cluditur, quod ſanctum eſt delinquentem ex iuſti-
tia percutere, quia hoc cedit ad reipublicæ bonũ.
E Propter quod Iob 5. dicitur. Increpationẽ domini
ne reprobes, quia ipſe vulnerat & medetur, percu-
tiet manus eius, & ſanabit. Ad propoſitũ ergo iſto
genere percuſſionis Deus percuſſit inimicos ſuos
in poſteriora.

Et repulit tabernaculum Ioſeph, & tribum Ephrem non elegit. 1350

Hæc eſt tertia pars principalis Pſal. in qua po-
nitur intenta concluſio in toto Pſal. quæ eſt quòd
dignitas

dignitas regia in populo Iſraël diuina ordinatio- A
nõ ſpectabat ad tribum Ioſeph, nec ad deſcen-
dentes ex ea, ſed ad tribũ Iuda, & ad deſcendentes
ex ea. Et primò ponitur reprobatio tribus Ioſeph.
Secũdo electio tribus Iudæ, ibi *Sed elegit.* Quantũ
ad primum ſciendũ quòd tribus Ephraim deſcen-
dens ex Ioſeph totis viribus aſpirabat ad regnum,
vt deductum fuit in principio huius Pſal. verſicu.
1289. Vnde & pro curatione illorum de tribu E-
phraim, quãdo accepit poſſeſſionem terræ promiſ-
ſionis, arca teſtamenti, ad quam omnes recurrebãt
fuit poſita in parte, quam accepit in ſortem tribus
Ephraim, ſcilicet, in Silo, vt habetur Ioſue 18. Vn-
de dicit quòd Deus ad demonſtrandum, ꝙ illã tri-
bũ à regiã dignitatẽ non elegerat, permiſit quòd B
arca Dei inde, ſcilicet de Silo portaretur ad bellũ,
& ibidẽ à Philiſtiim caperetur, ne in tribu illa ma-
neret, vt ibi principatus non videretur eſſe. Et ſi di
cas, nõnne Ieroboam, qui fuit de tribu Ephraim,
regnauit cum ſuis poſteris ſuper decem tribus? vt
habetur. 3. Reg. 11. Dico quòd ille regnauit non ex
diuina electione, ſed magis tyrannicè, & vſurpati-
uè ſicut antè fecerat Saul, qui erat de tribu Beia-
min, Hoc ergo oſtẽdẽs Pſal. ait, *Et repulit tabernacu*
lum Ioſeph. i. ciuitatem Silo, in qua poſita fuit arca
in tabernaculo, quæ ciuitas erat in tribu Ioſeph.
Et tribũ Ephrem, id eſt, Ephraim non elegit, qui ſci-
licet Ephraim fuerat filius Ioſeph, quã, ſcilicet tri-
bum nõ elegit dominus ad dignitatem regiam. Et C
quantum ad hoc notãdum, quòd ratio, quare Deus
Electio multa debet habere. nõ elegit tribum Ephraim ad regiã dignitatẽ, fuit
ipſius tribus præſumptio, & ſuperbia: quia à Deo
non vocati dominari volebãt in populo, vt patuit
in principio pſal. & in ipſo Ieroboam, qui tyrãnicè
magnam partem regni vſurpauit. Et ideo notandũ
quòd in electione regum, vel prælatorum quatuor
maximè conſiderari debẽt, ſecundum quatuor re-
rum cauſas. Primò quantum ad cauſam efficientẽ,
vt, ſcilicet, vbi ſit Dei auctoritas, vt, ſcilicet, electio
fiat, vel à Deo immediatè, vel ab ipſius motione
vt Deo dicãt cõcorditer eligentes illud Act. 1. Do-
mine, qui nosti corda omnium, oſtende quẽ ele-
geris, &c. Secundò quantum ad cauſam finalem vt D
ſit reipublicæ vtilitas, exemplo Chriſti dicentis.
Ego elegi vos, vt eatis, & fructum afferatis. Tertiò
quo ad cauſam materialem, vt ſit perſonæ condi-
gnitas. Act. 6. Elegerunt Stephanum virũ plenum
fide, & ſpiritu ſancto. Vbi vide electi ſufficiẽtiam
quòd ad ætatem: quia elegerunt virum, quòd ad ve-
ritatis notitiam: quia plenum fide non ignorãtia.
quòd ad ſanctitatis gratiam: quia plenum ſpiritu-
ſancto. Quartò quo ad cauſam formalẽ, vt ſit con-
ueniens, & idonea, ne ſcilicet, ſuperueniat aliqua
pactio ſimoniaca, amor carnalis, vel reſpectu vti-
litatis propriæ, ſed ſit electio ſolum à ſpiritu ſan-
cto, formata ſicut apoſtolorum electio, quos Chri-
ſtus per ſpiritum ſanctum elegit. Act. 1.

Sed elegit tribum Iuda, montem Sion, quem dilexit. 1351

Hic ponitur electio tribus Iuda. Et primo po-
nitur electio tribus Iudæ in generali. Secũdò loci
in ſpeciali. ibi. *Et ædificauit.* Tertiò perſonæ in ſin-
gulari, ibi. *Et elegit.* Quantum ad primum ſciẽdum,
quòd ad tribum Iuda ex diuina electione ſpecta-
bat dignitas regalis. Primò quia ex illa tribu na-
ſciturus erat Chriſtus, rex regum, & omnium do-
minus. Et hoc præuidit Iacob, dum filijs moritu- A
rus benediceret. Geneſ. 49. Qui cum veniret ad
Iudam dixit. Non auferetur ſceptrum de Iuda,
nec dux de femore eius, donec veniat, qui mit-
tendus eſt, & ipſe erit expectatio gentium. Item *Iuda tribus eius rex.*
iſta tribus meruit dignitatem regiã propter ipſius
præ cæteris probitatem. Nam quando Moyſes e-
duxit populum de Ægypto, & Deus ſiccauerat ma
re ante eos, adhuc filij Iſraël timentes non audẽ-
bant intrare mare poſt Moyſen, niſi quod Amina-
dab, qui erat de tribu Iuda, & princeps eiuſdem
tribus aſſecurans cæteras tribus audacter cum om
nibus ſuis quadrigis, & rebus intrauit mare, &
omnes de tribu ſua poſt eum, quo viſo, cæteri aſ-
ſecurati ipſum per mare ſunt ſecuti. Et propter *Cant. 6.*
hanc probitatem hæc tribus Iuda habere meruit
regiam dignitatem, vt habetur ſuper illo verbo.
Anima turbauit me propter quadrigas Aminadab
quia, ſcilicet, videntes aliæ tribus tribum Iudæ ad
hanc dignitatem exaltatam, turbatæ fuerunt, quia
non primò intrauerunt, Hoc ergo notans Pſalmi-
ſta, ait. *Sed elegit tribum Iuda.* Per hoc autem, quòd
Deus reprobato Ioſeph, & tribu Ephraim, elegit
tribum Iuda: myſticè datur intelligi, quòd Deus,
repulſo priori Iudæorum populo, Chriſtianum po-
pulum ſibi elegit hæredem, quod deducit magiſter
in gloſ. dicens. His verbis ſignificatur Iudaicus po
pulus à Deo repulſus, & nouus populus Chriſtia- *Chriſtiani Iudæi.*
norum electus. Vnde meritò non dicit, Et repu-
lit Ruben, qui primogenitus fuit, & cæteros, qui
fuerunt ante Iudam, qui meritò viderentur pro-
pter ipſorum opera repulſi, cum Iacob eorum pec
cata deteſtetur. Vel non dicit repulit Beniamin,
ex quo Saul fuit, qui vicino tempore fuerat repro-
batus, ſed potius eos nominauit, qui clarioribus
meritis alios videbantur excellere, ſcilicet, Ioſeph
qui impiè venditus pro iuſtitia ſublimatur, pauit
patrem, & fratres, de quo fuit Ephraim, qui ma-
iori benedictione aut ſui Iacob prælatus eſt. Per
hæc ergo præclari meriti nomina totum illum ve-
tuſtum populum à Deo repulſum intelligimus, &
electam tribum Iudæ non pro meritis Iudæ, quo
lõgè melior fuit Ioſeph, ſed per tribum Iudę, quia
de illa Chriſtus exiuit nouum populum Chriſti
prælatum veteri populo ſcriptura atteſtatur, Iu-
daico populo Chriſto dicente. Auferetur à vobis
regnum Dei, & dabitur genti facienti fructum
eius. Sequitur. *Montem Sion, quem dilexit.* Hic poni-
tur locus ſpecialis, quem pro cultu ſuo Deus elegit
ſcilicet montem Sion: quia in iſto monte mãdato *Mons ſit ecclesia.*
Dei altare fuit ædificatum per Dauid, & poſtmo-
dum templũ à Salomone, vt habetur. 3. Reg. 6. My
ſticè autem per monten Sion, qui ſpecula interpre
tatur, intellige eccleſiam, quæ futura ſpeculatur
non terrena, quę ab initio Hebræę gẽtis vſque ad
Chriſtum procedit, vide ſupra.

E

Et ędificauit ſicut vnicornis ſanctificium ſuum in terra, quam fundauit in ſæcula. 1352

Hic oſtendit ſtabilitatem cultus diuini. Vbi no
tandum, quod ſecundum naturales vnicornis eſt
talis naturæ, quod nullum aliud animal permit-
tit ad ſuum cubile accedere. Et hanc ſimilitudi-
nem adducit Pſalmiſta, dicens. *Et ædificauit ſicut*
vnicorn., &c. quia, ſcilicet, ad modum vnicornis

Universidad de Deusto
Biblioteca

Deus prohibuit omnem alienigenam à sacerdo- A tibus sibi consecratis ad suum cubile accedere, id est, in templo sibi ministrare. Vnde Num.3. Extraneus, qui accesserit ad ministrandum, morte morietur. Vnde & Ozias rex, qui in templo sacrificare voluit, dum incensum offerret, statim lepra percussus fuit à Deo, vt habetur 2. Paralip. 26. Dicat ergo Psalmista. *Et ædificauit sicut vnicornis sanctificium suum*, id est sanctum ædificium, scilicet, templum, sed locum assignat dicens, *In terra quam fundauit in secula*, scilicet, in terra sancta montis Sion, quam fundauit perpetuo duraturam pro cultu suo, & regali solio quantum erat ex parte, sua nisi eorum peccata oppositum demeruissẽt.

Sanctificium.

Vnicornis. Mystice autem per vnicornium intellige gentiles B superbos per partum virginis ad fidem Christi conuersos. Natura enim vnicorni vt ait Gre. est, quòd

Greg 31 moor. c.13

isto modo capitur. Nam puella virgo proponitur, quæ venienti sinum aperit, in quo ille, omni ferocitate deposita, caput deponit, sicque ab eis, à quibus capi quæritur, repentè velut eneruis inuenitur, & capitur. Sic & de populo gentili qui cornu gestabat in fronte, scilicet, superbiæ despiciens Deum ab Apostolis, eorũq; successoribus captus fuit, dũ præposuerunt sibi virginem puellam, scilicet, virginem Mariam, quæ eis sinum suæ gratiæ aperuit, & statim omni ferocitate dimissa per fidem Christi captus fuit. Et hoc tangens Psal. ait. *Et ædificauit sicut vnicornis sanctificium suum*, vbi glo. Sanctificium C est plebs sancta ad Deum conuersa regale sacerdotium, vt ait Petrus: Hoc ergo sanctificium fundauit sicut vnicornis, quia ad modum vnicornis gentes per partum puellæ fide captæ sunt.

Maria virgo.

Glossa.

1353 ## Et elegit Dauid seruum suum, & sustulit eum de gregibus ouium, de post fœtantes accepit eum.

Hîc nominatur persona electa in singulari. Et tria facit. Quia ponit primò Dei electionem. Secũdò electionis intentionem, ibi. *Pascere*. Tertiò intẽ D tionis executionem, ibi. *Et pauit*. Quantum ad primum sciendum, q̃ Dauid ad literam ex pastorali officio pecudum ad regimen populi Dei, quamuis inter omnes fratres suos minimus esset, fuit electus à Deo. Nam vt habetur 1. Reg. 16. cũ dominus reprobasset Saulem regẽ, misit Samuelem in ciuitatem Bethleem ad domum Isai, qui secum in domo septem filios habebat, octauus autem paruulus scilicet, Dauid pascebat oues, sciebatq; Samuel, q̃ vnũ de filiis Isai in regẽ vngere debebat mandato Dei, sed nondum sciebat quẽ, fecit sibi præsentari filios Isai sigillatim. At ille primò præsentauit ei primogenitum suũ Heliab. Et dicit dominus, non est hic. Et sic consequenter omnes filios suos præ- E sentauit Samueli, & nullum illorum elegit dominus. Dixit ergo Samuel ad Isai. Nunquid completi sunt omnes filii tui? Qui respondit, Adhuc est vnus paruulus, qui custodit gregem. Dixitq; Samuel ei, Mitte, & adduc eum. Futq; adductus Dauid de pascuis. Dixitq; dominus ad Samuelem. Surge, & vnge eum, hic est enim quẽ elegi. Vnxit ergo tũc Samuel Dauid in regem de mãdato domini. Hoc ergo breuiter notans Psalm. ait. *Et elegit Dauid seruum suum, & sustulit eum de gregibus ouium*, quia quando fuit vocatus, pascebat gregem. *E te post fœtantes accepit eum.* Nam secundum grammaticos hic fœtans, tis, idem est, quòd Pecus, pecudis. Vnde *de post fœtantes accepit eum*, id est, sequẽtem oues habentes fœtum. Mysticè autem per hoc significatur, quòd Christus à Iudæi ad gentes translatus est, quod sic gloss. deducit. Dauid ad literam ex pastorali officio pecudum ad regimem hominum translatus est. Christus verò ex hominibus ad homines, id est, à Iudæis ad gentes. Iudæi enim primo erant oues fœtantes, dum præcepta legis seruabant. Ab his ergo translatus est Christus ad regẽ, dum homines. i. fideles, secũdũ rationem viuentes.

Pascere Iacob seruum suum, & 1354 Israël hæreditatem suam.

Hîc ponitur electionis intentio. Vbi aduertendum, quòd per Iacob intelligitur populus Israël, qui de Iacob descendit, similiter & per Israël. Ipse enim Iacob binonimis fuit: quia vocatus est Iacob à parentibus, sed Israël à Deo. Qui populus dicitur hæreditas Dei: quia inter cęteras gentes fuit à Deo specialiter electus ad Dei cultum, per quem hæreditas Dei acquiritur. Sic enim loquebatur Moyses Deut. 32. Pars autẽ domini populus eius, Iacob funiculus hæreditatis eius. Ad istum ergo *Pastor.* finem Dauid fuit electus à Deo, vt pasceret popu- C lum suum. Et nota, quòd non ait regere Iacob, sed *Prælatus.* pascere: quia quilibet alteri prępositus plus debet velle prodesse subditis, quam præesse, pascere quã dominaris. Et nõ solum pascere subditos cibo tẽporali: quia hoc cibo à subditis prælatus debet pasci, secundum quòd dicit Apostolus. Si nos vobis *1 Cor. 9.* spiritalia seminamus, non magnum est, si nos carnalia vestra metamus. Sed magis cibo spirituali, vt habetur Hier. 3. Dabo vobis pastores iuxta cor meum, & pascent vos scientia, & doctrina. Vnde conditiones veri pastoris ostendens Adamãtius in de perseuerantia, super illo verbo Ioan. 10. Ego sum pastor bonus, dicit. Octo sunt, in quibus officium boni pastoris disponitur. Ad hoc enim vt sit bonus pastor humilis, & fidelis: debet habere panem in pera, canem in fune, baculum cum virga, cornu cum fistula. Panis est verbum Dei. Pera est memoria verbi. Canis est zelus pastoris, qui zelare habet pro domo domini: & deijcere lupos pijs latratibus sanctæ prædicationis, & orationis indefessæ. Funis, quo canis tenetur est moderamen zelantis, & discretio, qua zelus pastoris spiritu pietatis, & scientiæ temperatur: ne fortè (vt ait Apostolus) zelum Dei habeat, sed non secundum scientiam. Baculus est piæ exhortationis consolatio, qua sustentet pusillanimes, & consoletur ne in tempore tribulationis deficiant. Virga est potestatis auctoritas, qua corripiat inquietos, ne de impunitate audaciam sumant. Cornu cuius sono terribili ad belli conflictum milites animantur, est terribilis gehennę comminatio, qua Christi milites contra vitiorum mollitiem spiritu fortitudinis accingunt. Fistula, quæ dulcius canit, eternę beatitudinis suauitatẽ designat: quam subditorum auribus fidelis pastor dulciter, ac frequenter inculcat, &c. Isto ergo modo Deus elegit Dauid pascere Iacob seruum suum. Quæ omnia in se Dauid fidelis habuit, vt ex primis duobus libris regum potest deduci.

Et

1355 ## Et pauit eos in innocentia cordis A sui: & in intellectibus manuum suarum deduxit eos.

Hîc ponitur intentionis electionis per ipsum Dauid executio, scilicet, quomodo Dauid sanctè & iustè rexit populum à Deo sibi datum. Vbi nota quod aliqui mundas, & innocentes habẽt manus, scilicet, opera, sed cor maculatum, vt puta, qui bona agunt, vel mala declinant, non quidem amore iustitiæ, sed timore pœnæ. Et contra istos dicitur, quòd Dauid habuit in regendo populum cordis innocentiam. Aliqui autem habent cor mundum, & habent zelum Dei, sed non secundum B scientiam, vt puta qui carent intellectu & prudentia, sicut pastores illiterati, aliter tamen boni, qui cæci cæcos dicuntur ducere. Et contra istos dicitur, de Dauid, quòd habuit in regendo populum intellectum, & prudentiam, per quam omnia prudenter agebat: quia in intellectibus manuum suarum, id est, in prudentia, per quam dirigebat opera sua, *deduxit eos*, id est, regebat eos. Sic enim ad literam de Dauid dicitur. 1. Regum. 18.

Dauid quomodo fuit innocens.

quod Dauid in omnibus viis suis prudenter agebat. Sed hic dubitatur, quomodo Dauid commendatur de cordis innocentia, cum multa enormia peccata commiserit, vt ostensum fuit ver. 54. Respondeo primò quòd Asaph, qui psalm. istum fecit C fuit cõtemporaneus ipsius Dauid. Vnde possibile fuit, quòd quãdo istum psalmum fecit, Dauid, nondum peccauerat, illis peccatis. Vel quod si iam peccauerat, quod ab illis per pœnitentiam resurrexerat. Pœnitens autem peccator amplius dici non debet. Vel aliter, quia principale quòd Deus intẽdebat in populo suo, erat sibi soli cultum diuinum exhiberi, etiã si aliis peccatis ex humana fragilitate peccasset. In hoc autem Dauid fuit fidelissimus, quia nunquam idololatrauit, nec aliis idololatrãdi dedit exemplum, vt fecerunt alij reges, vt Salomõ, & successores eius. Et quantum ad hoc pauit eos in innocẽtia, &c. Mystice autem hoc sonat contra prælatos, qui emolumenta à subditis recipiũt, sed D officium, quod subditis debent, non impendunt. Ili enim non gregem sibi cõmissum, sed seipsos pa-

Ezech 34

scunt. De quibus conqueritur dominus dicens. Væ

Iob 31.

pastoribus, qui pascunt semetipsos, gregem autem meum non pascunt. Contra quos meritò subditi clamant. Aduersum me terra mea clamat, si fructum eius comedi absque pecunia. Quod exponẽs

Greg. 22. moor. c. 23.

Gregor. dicit. Fructus enim terrę absque pecunia comedere, est ex ecclesia quidem sumptus accipere, sed eidem ecclesiæ prædicationis precium non præbere. Terræ ergo fructum absque pecunia comedit, qui ecclesiastica commoda ad vsum corporis percipit, sed exhortationis ministerium populo non impendit. Quid ad hoc nos pastores dicimus, qui aduentum districti iudicis præcurrentes, officium quidem prædicationis suscipimus, sed alimenta ecclesiastica muti manducamus? Exigimus quod nostro debetur corpori, sed non impẽdimus quod subditorum debetur cordi.

PSAL. LXXVIII.

1356 DEus venerunt gentes in hæreditatem tuam, polluerunt templum A sanctum tuum, posuerunt Hierusalem in pomorum custodiam.

Psalmus iste istum habet titulum, *Psalm. Asaph.* Asaph enim quidam propheta fuit tẽpore Dauid qui multos psalmos fecit, scilicet à septuagesimo secũdo psalmo. s. quàm bonus Israël Deus, inclusiuè, vsque ad psalm. 84. exclusiuè, scilicet, quam dilecta. Et illos vndecim psalmos contiguos fecit ipse Asaph propheta. De materia autem psal. dicunt doctores, quòd de persecutione populi Israël, quæ tempore istius prophetæ futura erat sub Antiocho illustri, de qua etiam egit Psalmista B 43. Quam persecutionem iste prævidens in spiritu deplorat, deprecans Deum, vt misereatur populo suo. Vel secundum alios hic agitur de persecutione populi Israël facta per Nabuchodonosor regem Babylonis, qui ciuitatem Hierusalem cepit, Iudæos duxit captiuos in Babylonem, & templum destruxit. Et litt&ra Psalmi vtrique persecutioni congruenter applicatur. Qua propter dicendum videtur, quod Psalm. præuidit vtramque persecutionem futuram, scilicet, Babyloniorum sub Nabuchodonosor, & Græcorum sub Antiocho, & pro vtraque sub eodem contexta verborum fecit istum psalmum, rogans Deum pro populo Israël. Nam in vtraque persecutione C gentes occupauerũt hęreditatem Dei, scilicet, terram promissionis datam Iudæis, polluerunt templum, occiderunt populum Dei, & captiuauerunt, de quibus iste psalm. agit. Intentio Psal. est omnes mouere de bonis proximorum lętari, & cõpati calamitatibus, & malis. Et secundum hoc psalm. iste habet tres partes, quia Psalm. primò videns prędictam persecutionem lamentatur. Secundò pro eius liberatione Deum deprecatur, ibi. *Vsquequo*. Tertiò de ipsius terminatione consolatur, ibi. *Nos autem populus tuus*. Applica literam vtriq; persecutioni habes fundamentum in Nicolao. Quantum verò ad sensum propheticum hic psalm. prę- uidet persecutionem martyrum post Christi ascen D sionem toto orbe futuram, & ideo misericordiam Dei implorat, ne succumbat ecclesia. Et ad istum sensum diuiditur psalm. sicut ad literam dictũ est. Sic ergo procedam, quia in quolibet passu primò expolito sensu literæ, sensum propheticum dicam. Prima ergo pars in qua ponitur futuræ persecutionis lamentatio diuiditur, quia Psalm. vt facilius diuinam impetret misericordiã dictã persecutionem exaggerat, ostendendo quantum grauis fuerit. Ad hoc autem ostendendum quatuor narrantur à Psalm. Et primò offensa Dei ostenditur & iniuria. Secundò populi Dei narrantur homicidia, ibi. *Posuerunt*. Tertiò occisorum insepulta deplorantur corpora, ibi. *Effuderunt*. Quartò illata à E gentibus explicantur opprobria, ibi. *Facti sumus*. Quantum ergo primum sciendum quòd aliqui istum textum intelligere volunt de vltima captiuitate Iudęorum facta per Romanos, quando Romani ceperunt ciuitatem Hierusalem & funditus eam euerterunt templum: & multum sanguinem Iudæorum sparserunt. Sed hoc stare non potest, propter hoc quod Psal. ait, *Deus, venerunt gentes in hæreditatem tuam*. Hæreditas enim Dei dicuntur *Hæreditas Dei.* solum boni & electi: quia cum hæreditas ad solos filios spectet, & solum boni & electi sint filij Dei, sequitur quod solum boni hæredes sunt Dei.

Et

Universidad de Deusto
Biblioteca

Et hoc est, quod dicit Apostol. Rom.3.quod si A
filij,& hæredes, hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi. Sed quod nullus electorum tunc esset in Hierusalem,quãdo per Romanos fuit dissipata,ex hoc patet,quia,vt dicitur in historiis scholasticis, ante aduẽtum Romanorum omnes fideles angelorum vocibus fuerunt moniti, vt inde recederẽt,quòd & sic factum fuit,vt ostẽdit vers.1074.
Iudæi. Et hoc est,quod dicit gl.hic. Nõ potest hoc accipi de temporibus post ascensionem Christi, quando vastati sunt Iudæi per Romanos. Tunc enim populus, qui remanserat in Hierusalem, hæreditas Dei non erat,omnes enim reprobi, & excæcati erant. Omnes enim boni,& fideles, aduenientibus Roma nis,monitu Angeli in regnũ Agrippæ secesserunt. B
Potius ergo iste Psalm. accipiendus est de tẽpore antequam Christus veniret. Tunc enim populus ille hæreditas Dei erat, quia ibi erant multi prophetæ,& sancti,scilicet,quando ducti sunt in Babyloniam. Vel de persecutione facta ab Antiocho tẽpore Machabæorum. De ista ergo persecutione futura à spiritu sancto edoctus ait de gentib. *Deus,venerunt gentes*,scilicet, Græci *in hereditatem tuã*,scilicet in Hierusalem,vbi aliqui boni erant. *Polluerũt templum sanctum tuũ*, quia vt habetur 1.Machab.1. Antiochus posuit abominabile idolum super altare in templo. Et aduerte,quòd tempore istius Psal. nondum erat factum templum, & tamen in templo futura narrat quasi facta, & præterita. Et hoc propter certitudinem prophetiæ. Sequitur. *Posuerunt Hierusalem in pomorum custodium*, id est, fecerunt Hierusalem desertam,non tamen eam fundi tus euerterunt, sicut custodes vinearum, vel fructuum faciunt sibi in vinea tugurium, vel aliquod ædificium desertum, vnde possint circũcirca videre damnum inferentes. Sic ad horũ similitudinem Hierusalẽ deserta videbatur. Et tunc impleta fuit
Esa.1. prophetia Esaiæ dicentis. Derelinquetur filia Sion sicut vmbraculum in vinea, & sicut tugurium in cucumerario. Mysticè autem templum Dei est quilibet bonus, vide versũ.136. Diffusius autem de
Templum est anima iusti. hoc vide in postillis Nicol. Hoc autem templum D
polluitur,quando peccato aliquo iusti anima inficitur,&c. Vide etiam de templo,quod est quilibet iustus versũ.751.

1357 Posuerunt morticina seruorum tuorum escas volatilibus cæli, carnes sanctorum tuorum bestiis terræ:

Hic ponuntur sanctorum homicidia. Vbi nota, quòd propriè morticinus est nomen compositum. Et hoc dupliciter. Primò, quia mors componitur cum cædo,dis,& fit morticinus,a,um,id est, morte cæsus, & interfectus, & tunc producit penultimam. Item mors componitur cum cado, dis, & fit morticinus.a.um,id est,morte cadens,sicut quãdo est mortalitas hominum,vel animalium, & tũc corripit penult. Vnde versus. De cado morticinũ, de cædo morticinumque. Hic autem accipitur prout componitur cum cædo,& sic morticina sunt corpora sanctorum, quæ ab infidelibus cæsa fuerunt: quo literaliter fuit in persecutione Antiochi, qua nolentes à lege Dei discedere,passim occidebantur. Vnde dicitur 1.Macha.1.quòd Antiochus perdidit populũ multum ex Israël, & in fine eiusdem capituli dicitur, quòd multi de populo Israël diffinierunt apud se, vt non manducarẽt immunda, & elegerunt magis mori quàm cibis coinquinari immundis,& noluerunt infringere legem Dei sanctã,& trucidati sunt. Et nota istorum Grẽcorum crudelem stultitiam:quia tempore persecutionis illius multi sancti, dum trucidarẽtur spe resurrectionis cõfortabãtur,vt patet 2.Macha.7.vbi trucidati ipsi Antiocho dicebant. Tu: scelestissime,in præsenti vita nos perdis,sed rex mũdi defunctos nos pro suis legibus in æternæ vitæ resurrectione nos suscitabit. Hanc ergo spem resurrectionis insipiens, & crudelis Antiochus ab eis auferre
B volens,mortuorum corpora dabat volatilibus cœli,& bestiis terræ comedenda,stultè cogitãs, quòd sanctorum corpora per diuersas aues, vel bestias comesta Deus in vnum reunire per resurrectionẽ non posset, non cogitans,quòd ille,qui de nihilo fecit hominem, corpus hominis in diuersis mũdi partibus dispersum reunire potest. Hanc ergo stultam crudelitatem ponens Psal. dicit. *Posuerunt morticina seruorum tuorum*,&c. Mysticè autem mortici
C na, & carnes sanctorũ dantur bestiis terræ, & volatibus cœli,quia caro nostra multotiens exponitur potestati dæmonum qui dicuntur bestiæ terræ, & volatilia cœli,sed nũquam anima, vt de Christo ostendit Greg. vide supra vers.396. Ipsi autem dæmones bestiæ dicuntur,quia ratione non vtuntur. Vnde de anima, quæ à gratia cadit in peccatum, & sic fit habitatio dæmonis dicitur Soph.2. Quoniam facta est in deserto cubile bestiæ. Dicuntur etiam volucres cœli,quia habitant istud cœlum aëreum, de quibus saluator ait, quod volucres cœli comederunt semen,quod cecidit secus viam.

1358 Effuderunt sanguinem ipsorum, tanquam aquam in circuitu Hierusalem,& non erat,qui sepeliret.

Hic ostenditur, quòd occisorum corpora dimittebantur insepulta: quod erat signum crudelitatis maximæ, sæuire namque in viuos crudelitas est, sed in mortuos sæuire summæ crudelitatis est indicium. Isti autem persecutores non solum in viuentes, sed etiam in mortuos sæuiebant. Sicut enim sepelire mortuos opus est pietatis, sic abiicere mortuos à sepultura crudelitatis est opus. Sic ad literam fuit tempore persecutionis Antiochi. Quia tanta fuit copia cædis Iudæorum infra ciuitatem Hierusalẽ, & extra, vt nulli vacaret defunctorum corpora sepelire, dum omnibus periculum immineret. Quæ notans Psalmista dixit, quòd *Effuderunt sanguinem eorum tanquam aquam in circuitu Hierusalem*, scilicet, per totam Iudeam, in cuius medio Hierusalem erat. Sic enim ad literam scribitur.1. Macha.1. Et effuderunt sanguinem innocentem per circuitum sanctificationis. Et quod insepultura ipsorum occisorum remanerent corpora apparuit de Iason,de quo ibidem, scilicet,2.Macha 5.dicitur,quod fuerit proditor gẽtis suæ quòd ille qui multos de patria sua expulerat,& qui insepultos inultos abijcerat, ipse & inlamentatus, & insepultus abiectus est, vt per ea, per quæ peccauerit, torqueatur, Sapien.11. Sed quamuis prohibere defunctis iustorum sepulturam

ram sit crudelitatis ipsis tamen iustis nihil infer- A
tur nocumenti:quia si careant sepultura hominum nobiliori modo per sanctos angelos sepeliuntur.
Sepultura bonorum & malorum. Sicut & econtra mali potentes nobilium hominum sepultura honorantur, sed ab angelis sepeliuntur in inferno, vt Christus ostendit de mendico Lazaro & diuite epulone Lucæ 16. Quod ad
Petrus Rauẽnas. propositum pertractans Petrus Rauennas ait. Mortuus est diues & sepultus est in inferno. En fratres quam rerum lamentanda mutatio pauperem portant angeli, diuitem deglutit infernus. Quare ergo sic sepulturæ pompa mentitur, in sepultura diuitis migrat tota ciuitas, cum funus effertur pauperem portat diuinorum miseratio baiulorum. Meritò mox ei officia deputantur angelica, cui tam crudeliter negata sunt ipsa humanitatis extrema. Funus diuitis antecedit lugubris turba suorum, feretrum pauperum antecedit angelorum psallentium multitudo & portatur ab angelis in sinum Abrahæ. Sed cur Abraham sic ambit pauperem, diuitem sic refugit & refutat? Nonne ipse diues fuit. Re vera diues fuit, sed pauperibus nouit succurrere & opes prærogare magis gestiuit in sinu pauperis, quàm in horreis recondere suis, sicut toto ordine vitæ suæ perdocetur. Exterus patria domus nescius ipse & domus omnium fuit, & patria sciens se non possessorem sed dispensatorem diuinæ potius largitatis &c.

1359 Facti sumus opprobrium vicinis nostris,subsannatio, & illusio iis,qui in circuitu nostro sunt.

Hic illata à gentibus explicantur opprobria. Terra enim promissionis situata erat inter gentes idololatras, quorum idola Iudæi despiciebant, & predicabant illa esse dæmonia. Vnde & gentes Iudæos habebant odio, & sic lætabantur in ista persecutione Iudæorum & illos deridebant,dicentes. Vbi modo est Deus vester? Nonne videtis, quod vos defendere non potest & similia. Et sic opprobria & contumelias inferebant Iudæis. Vnde ad D
literam de ista persecutione dicitur. 1. Machab.1. quòd vniuersa domus Iacob induit confusionem. Illud autem opprobrium tanto maius fuit, quanto status ciuitatis illius, & populi erat prius in maiori gloria & honore. Vnde Abac. 2. Repletus est ignominia per gloriam. Et de hoc vicini eorum Philistiim, & aliæ gentes lætabantur. Vnde dicebat populus ille, illud Thren. 1. Omnes inimici mei audierunt malum meum, lætati sunt,quoniam tu fecisti. Quæ omnia notans Psalmista ait. *Facti sumus opprobrium vicinis nostris &c.* Consimilia verba pro ista persecutione dicebat superius Psal. 43. E
posuisti nos opprobrium vicinis nostris,subsannationem, & derisum iis qui in circuitu nostro sunt: vide supra versic.722. Et quid sit opprobrium,vide ibi. Quid sit subsannatio,vide versic. 11. Quid
Illusio. autem sit illusio: nota quod ludo, is, componitur cum in, & mutata n, in l. fit illudo dis, vnde illusio,& est illusio idem,quod deceptio,vel derisio, Mysticè autem sunt verba hæc bonorum qui hodie in opprobrium subsannationem & illusionem habentur à malis,quoniam vt dicitur Iob 12. Deridetur iusti simplicitas,quia quicquid virtutis boni peragunt, totum à malis interpretatur in malum, vide supra versicu. 449.

1360 Vsquequo, domine, irascêris in finem, accendetur velut ignis zelus tuus?

Hic pro liberatione à dicta persecutione, ponitur deprecatio. Et tria facit, secundum quod tria à Deo petit,scilicet,quia petit primo, persecutionis determinationem,secundò persecutorum punitionem,ibi. *Effunde*, tertiò peccatorum populi remissionem,ibi. *Ne reminiscaris*. Quantum ad pri- *Ira Dei Zelus Dei.*
mum sciendum, quod propriè nec ira, nec zelus cadit in Deo, sed solum metaphoricè, vt dictum fuit versic. 55. Vnde hic ait glos. Ira & zelus Dei non sunt perturbationes eius, qui cum tranquillitate iudicat, sed nomine iræ vindicta iniquitatis accipitur, quando nos pro malis punit commissis. Nomine verò zeli exactio castitatis intelligitur,ne anima legem Dei contemnat, & à Deo suo fornicando dispereat. Ne ergo ista persecutio quæ procedebat ex ira Dei, & zelo erga populum suum duret vsque in finem: id est, vsque ad consumptionem totius populi Israël, Psalmilla præcatur, dicens. *Vsquequo domine irascêris in finem?* quasi dicat ne vsque in finem ira tua desæuiat supplico. Conformiter rogabat Psal. 12. dicens vsquequo domine obliuiscêris me in finem &c. Vnde subdit. *Accendetur velut ignis zelus tuus?* Interrogatiuè dici- C
tur quasi dicat. Non decet misericordiam tuam quòd zelus tuus sæuiat, & continuetur vt ignis qui lignis non parcit, sed quandiu combustibile continuè accenditur, & benè ira Dei accendi dicitur, quia ignis accensus, aliqua deuorat, aliqua purgat, ligna redigit in cineres, sed purificat aurum. Sic & ira siue zelus Dei euenit bonis & malis,sed iustos purificat,malòs autem exterminat.

1361 Effunde iram tuam in gentes quæ te non nouerunt,& in regna quæ nomen tuum non inuocauerunt.

Hic petit malorum punitionem, & primo facit hoc. Secundò assignat rationem,ibi. *Qui comederunt*. Quantum ad primum sciendum,quod pœna peccati culpæ correspondet. Culpa verò illorum persecutorum fuit quod iram suam non solum supra Iudæos sparserunt,sed ipsam effuderunt totaliter omnem crudelitatem exercentes in eis. Propter quod de eis statim prædicit. *Effuderunt san-* *Effundere iram Dei vel sparere.*
guinem eorum tanquam &c. Ideo nunc de ipsorum pœna consimiliter Deo dicit, *Effunde iram tuam su-* *per gentes &c.* Aliud est enim, Deo iram suam spargere aliud effundere, quoniam de illo, quod spargitur pars retinetur, & non totum emittitur,quòd autem effunditur, totum emittitur. Et sic spargit iram suam Deus: quando vt iratus peccata punit,vt corrigat, sed ipsam effundit, quando vt iratus peccata punit vt damnet. Iram Dei spargi, non effundi notabat Psal.29.dicens. Quoniam ira in indignatione eius, & vita in voluntate eius. *Exod. 15.*
Sed iram effundi ad æternum interitum ostendit Moyses dicens. Misisti iram tuam: quæ deuorauit eos. Sic ergo Psalmista contra persecutores populi Dei postulat dicens, *Effunde iram tuam &c.* Et secundum glo. hic non est hoc dicere malivolentia: sed præuisa dicuntur. Figura enim optandi futura

prædicit

Universidad de Deusto
Biblioteca

prædicit. Et aduerte quod hic per gentes intelli- A
git subditos, sed per regna ipsorum reges, & prin-
cipes, qui tam maiores Græcorum quam popula-
res contra Iudæos sæuiebant, qui nec Deum no-
uerant per fidem, nec eius nomen inuocabant.
Quomodo enim inuocabunt, in quem non credi-
derunt? vt dicit Apostolus Rom. 10. Aduerte tamè
generaliter, quòd quandoque illos quos ira Dei
fortius damnare despicit, illos hic diutius in suis
iniquitatibus tolerat, vt euidentiorè causam dam-
nationis ipsorum ostendat. Similiter & iustos, quos
Grego 5. altius præmiare disponit, multotiens eius ira tran-
mor.c.15 seundo hic celerius punit. Quod notans Grego.
super illo verbo Iob 4. Vidi eos, qui operantur
iniquitatem, flante Deo, spiritu iræ eius esse con-
sumptos, dicit. Quomodo, flante Deo, spiritu iræ
eius consumpti sunt iniqui, qui plerumque hic,
diutius subsistere iustis fœlicius permittuntur.
Psal.72. Hinc namque de illis per Psalmistam dicitur. In
labore hominum non sunt, & cum hominibus non
Hier.12. flagellabuntur. Hinc & Hieremias ait. Quare via
impiorum prosperatur? Quia enim, sicut scriptum
est, Dominus patiens redditor est, sæpe diu tole-
rat, quos in perpetuũ damnat. Nonnunquam ve-
rò concitè percutit, quia pusillanimitati innocen-
tium consolando occurrit. Aliquando ergo omni-
potens Deus diu in quos prævalere patitur, vt iu-
storum vita mundius purgetur. Aliquando verò
iniustos celerius trucidat, eorumque interitu in- C
nocentium corda confirmat. Si enim omnes ma-
lè agentes trucidaret, extremum iam iudicium
quibus exhiberet? Si autem nullum omninò per-
cutere t, quis Deum res humanas curare credidis-
set. Nonnunquam ergo iniquos ferit, vt ostendat
quia iniusta mala non deserit. Nonnunquam verò
iniquos diu tolerat, vt considerantibus insinuet ad
quid eos ad iudicium reseruet &c.

1362 Quia comederunt Iacob, & lo-
cum eius desolauerunt.

Hic ostenditur causa punitionis eorum. Comede-
re enim aliquando stat pro destruere, vel dissipare. Per Iacob verò intellige populum Israël, ex
eo natum. *Comederunt ergo Iacob*, quia bona populi
ex Iacob nati diripuerunt, & magnam populi par-
tem occiderunt, & captiuauerunt. Isto enim mo-
do tyrannus dicitur comedere pauperes sibi sub-
ditos. *Et locum eius desolauerunt*, id est, ciuitatem
Hierusalem, quæ erat metropolis totius regni, in
qua erat & templum, & palatium regium. Hanc
ciuitatem desolauerũt. Sic enim ad literam de ci-
uitate Hierusalem fecit Antiochus, vt habetur 1.
Comede- Macha. 1. Quia spoliauit templum omnibus loca-
re pecca- libus suis, accepit aurum, & argentum, fecit ma-
torum. gnam cædem hominum, & ciuitatem incendit
igni, & fugerunt habitatores Hierusalem, & facta
est ex terra semini suo, & nati eius reliquerũt eam.
Et sic secundum gloriam eius multiplicata est
ignominia eius. Moraliter autem notandum quod
in scriptura reperitur comestio mala multiplex,
vide in dictionario, ibi, Comestio.

1363 Ne memineris iniquitatum no-
strarum antiquarum: citò anticipent
nos misericordiæ tuæ, quia pauperes
facti sumus nimis.

Hic postulat peccatorum populi remissionem.
Et primò postulat peccatorũ remissionem, secun-
dò ad hoc adducit rationem, ibi. *Ne forte*. Prima
in duas, quia primò petit peccatorum remissionẽ:
secundò diuini auxilij collationem, ibi. *Adiuua*.
Quantum ad primum sciendum, quòd nec memo-
ria propriè nec obliuio cadit in Deo, sed iuxta no- *Obliuio Dei. Memoria Dei.*
strum modum loquendi dicitur recordari pecca-
torum nostrorum, quando ipsa punit, sed obliui-
sci, quando ipsa dimittit per veniam. Quod notãs
Grego. ait. Quis nesciat quia Dei memoria nec
obliuione rerũ rumpitur, nec recordatione sarci-
tur? Sed cum aliqua deserens permittit more no- *Greg. 32. mor.c.5.*
stro obliuisci dicitur, & cum post longum tempus, B
quæ voluerit visitat, nostræ mortalitatis more re-
cordatus vocatur. Quo enim pacto diuinitatis
eius vim obliuio dissipat, cui ipsa quoque lauda-
bilis memoria essentialiter cõcordat? Nulla nam-
que nisi præterita aut absentia recordantur. Quo-
modo ergo Deus præteritorum reminiscitur, cum
ipsa in semetipsis prætereunt, eius verò nutui sem-
per præsentia existunt? Aut quomodo absentiũ re-
cordatur, dum omne quod est, per hoc illi præsto
est quòd in ipso est, quòd si præsto non esset, om-
nino non esset. Nam nõ existentia videndo creat,
existentia videndo continet. Quicquid ergo crea-
tor non videt, essentia subsistendi caret &c. Ad
propositum ergo orat Psalmista, vt Deus peccato-
rum populi non recordetur, id est, vt parcendo il-
la dimittat, dicens. *Ne memineris iniquitatum nostra-
rum antiquarum*, quasi dicat hæc mala nobis infe-
runt inimici, sed scio te nos flagellare pro peccа-
tis nostris, ideò dimitte peccata, & cessabunt fla-
gella. Quòd autem dicit *iniquitatum nostrarum an-
tiquarum*, per hoc non intelligit de præteritis tan-
tum, cũ & illo persecutionis tempore etiam aliqui
Iudæi idola sequerentur, vt habetur 1. Machab. 2.
Sed dicit, *iniquitatũ antiquarum*. i. similiũ antiquis,
quib. innumeris annis peccauerunt, idola colen-
do, vt patet per totum librum Iudicum. *Citò anti-
cipent nos misericordiæ tuæ*, id est, misericordia tua
præueniat iudicium, quia nisi indulgentia præue-
D niat in iudicio, non absoluetur reus. Vel *anticipent
nos misericordiæ tuæ*, scilicet ante totalem consum-
ptionem populi tui. Et dico citò, *quia pauperes fa-
cti sumus nimis*, id est, expoliati afflicti, & iam quasi
ad nihilum redacti, quasi dicat, Si differs misere- *Miseri-
cordia
præuenit
nos.*
ri, erimus consumpti totaliter. Nota quòd in omni
nostra bona actione misericordia Dei nos præue-
nit, & anticipat, & nunquam nos Deum præueni-
mus. Vnde Psalm. 58. Deus meus misericordia *Gregor.*
eius præueniet me, vide supra versiculo 947.
Hoc satis deducit Gregor. 33. mora. c. 25. dicens.
Nemo quippe vt diuina eum gratia subsequatur,
prius aliquid contulit Deo. Nam si nos Deum be- *Psal 58.*
nè operando præuenimus, vbi est, quod propheta
E ait. Misericordia eius præueniet me? Si quid nos ei *Ephe.2.*
bonæ operationis dedimus, vt eius gratiam mere-
remur, vbi est, quod Apostolus ait. Gratia salui fa-
cti sumus per fidem, & hoc non ex vobis, sed do-
num Dei est: non ex operib. vestris, vt ne quis glo-
rietur. Si nostra dilectio Deum præuenit, vbi *1. Ioan. 4.*
est, quod Ioannes ait. Non quia nos dilexerimus
Deum, sed quoniam ipse prior dilexit nos? Vbi, *Osee 14.*
est, quod per Oseam dominus dicit. Diligam
eos spontaneè. Si sine eius munere nostra virtute
Deum sequimur, vbi est, quòd per euangelium ve- *Ioan.15.*
ritas dicit. Sine me nihil potestis facere? Vbi est
quòd

quod ait. Nemo potest venire ad me, nisi pater A
Ioan. 6. meus traxerit eum. Item: Non vos me elegistis,
Ioan. 15. sed ego elegi vos; Si saltem dona bonorum ope-
rum virtute nostra benè cogitando præuenimus,
vbi est quod per Paulum tam subtiliter dicitur vt
omnis de se humanæ mentis fiducia ab ipsa cordis
radice præscindatur cum ait. Non quod sufficien-
tes simus aliquid cogitare à nobis quasi ex nobis,
2 Cor 3. sed sufficientia nostra ex Deo est. Nemo ergo
Deum præuenit meritis, vt tenere eum quasi de-
bitorem possit sed miro modo æquus omnibus
conditor, & quosdam prælegit, & quosdam in suis
reprobis moribus iustè derelinquit. Nec tamen
electis suis pietatem sine iustitia exhibet, quia hic
eos duris afflictionibus premit. Nec rursum repro- B
bis iustitiam sine misericordia exercet, quia hic
æquanimiter tolerat, quos quandoque in perpe-
tuum damnat. Sic ergo electi præuenientem se
gratiam consequuntur, & reprobi iuxta quod me-
rentur accipiunt, & de misericordia inueniunt
electi, quod laudent, & de iustitia non habent re-
probi quod accusent &c. Hoc ergo considerans
Psalmista pro liberatione populi non sua allegat
merita, sed prouenientem Dei postulat misericor-
diam, dicens, *Citò anticipent nos misericordiæ &c.*

1364 Adiuua nos Deus salutaris no-
ster: & propter gloriam nominis C
tui domine libera nos: & propitius
esto peccatis nostris, propter nomen
tuum.

Hic postulata peccatorum indulgentia conse-
quenter erga hostes postulatur Dei gratia, vt sci-
licet Deus populum adiuuando protegat. Vide-
bant enim hostes fortes se infirmos, ideo ad Dei
recurrunt auxilium, dicentes. *Adiuua nos Deus salu-
taru noster*, scilicet qui saluator noster fuisti, de ser-
uitute Pharaonis, qui nos saluasti de captiuitate
Babylonis: nunc adiuua nos in præsenti perse cu- D
tione. Hoc autem dicendo recolit beneficia præ-
terita, & sic magis captat Dei beneuolentiam.
Conditio enim magnifici est libenter audire bo-
na quæ contulit, vt habetur quarto Ethicorum.
Et hinc vulgariter dicitur, quòd gratiarum actio
est ad maiora prouocatio. *Et propter gloriam no-
minis tui domine libera nos*, quasi dicat, non alle-
gamus merita nostra, sed gloriam nominis tui,
vt, scilicet, ab ista persecutione per te liberati
nomen tuum gloriosè per mundum innotescat.
Ideo *propitius esto peccatis nostris propter nomen
tuum*. Quid autem sit aliquem alteri propi-
tium fieri: vide versiculum trecentesimum quin-
quagesimum quintum. Qualiter autem Deus E
suos adiuuat, vide versiculum nonagesimum no-
num, & trecentesimum primum, & sexcentesi-
mum trigesimum primum, & sexcentesimum se-
ptuagesimum tertium, & octingẽtesimum septua-
gesimum secundum, & millesimum centesimum
trigesimum quintum. Moraliter autem ista verba
sunt cuiuslibet volentis benè agere, eo quòd libe-
rum arbitrium sine Dei gratia ad meritoriè per-
agendum, est inualidum, vt ostendit Magist. lib. 2.
dist. 25. Ideo Dei inuocare debemus adiutorium,
dicentes. *Adiuua nos Deus salutaris noster &c.* q. d.
gratia tua adiuuet liberum arbitrium, non tamen
ab opere meritorio ex hoc excludit liberum arbi-
trium, qui enim adiuuatur etiam ipse aliquid fa-
cit. Notandum est ergo quod adiuuat nos multi-
pliciter Deus, scilicet ad recte incipiendum, &
virtuosè perficiendum. Primum adiutorium da- *Adiuto-
rium.*
tur infallibiliter, datur cuilibet qui non resistit si- *Dei.*
cut sol omnia illuminat, nisi ponatur obex. Vnde
ait Origenes super librum Numeri. Maior cura *Origenes.*
pro nobis à Deo geritur ad nostram salutem,
quàm ab aduersariis procuretur ad mortem: quia
Deus pater & filius & spiritus sanctus, non solum
prouocant ad salutem, sed etiam pertrahunt. Igi-
tur nisi coniunxerimus nos aduersariis nostris, &
ipsorum partem fortificauerimus, gratiam adiu-
uantem habebimus. Et ideo nulla alia causa est
quare quis adiuuantem Deum non sentit, nisi il-
la quam ponit Psal. dicens. Ecce homo qui non *Psal.51.*
posuit Deum adiutorium suum. Secundò adiuto-
rium datur omnibus, nisi quis gratiam receptam
negligat. Propter negligentiam enim & gratia da-
ta perditur & danda non obtinetur. Dicit Solinus *Gratia
Adiuto-
rium.*
quòd in capite draconis est quidam lapis precio- *Lapis di-
citur gra-
tia.*
sus, qui extrahitur à draconibus viuis, quia scili-
cet draco quibusdam herbis somniferis dormire
cogitur, vt ab eo viuente sic lapis extrahatur. Sic
& diabolus volens auferre ab homine viuente la-
pidem precio sissimum diuinæ gratiæ, quo viui-
tur: primò soporem negligentiæ procurat, sciens
quòd à litera viuente lapidem illum auferre non
posset. Vnde Chrysostomus super Matthæum, di- *Chrysost.*
cit, quòd gratia est adiutorium infirmitatis huma-
næ. Adiutorium autem non datur dormientibus,
sed festinantibus. Istud apparuit in beato Anto-
nio, de quo in vitis patrum ait Hieronym. quòd *Hieronym.*
cum aduersus malignos spiritus bellum gereret
& ab ipsis multa sæuissima vulnera pertulisset,
cum gaudio per radium solis desuper venien-
tem, & dæmones effugantem, Christi intellexit
aduentum ad se, & ait. Vbi eras ô bone Iesu,
vbi eras? Quare ab initio non affuisti, vt curares
vulnera mea? Et vox ad eum facta est. Antoni hic
eram, sed spectabam certamen tuum. Nunc au- D
tem quia dimicando viriliter non cessisti, semper
tibi auxiliabor. Propter quod dicitur Spiritus ad- *Rom. 8.*
iuuat infirmitatem nostram. Non autem dicit ne-
gligentiam nostram.

1365 Non fortè dicant in gentibus, vbi
est Deus eorum: vt innotescat in na-
tionibus coram oculis nostris.

Hic assignat rationem vt Deum inclinet ad
præstandum sibi adiutorium. Ad hoc autem Psal-
mista adducit quatuor rationes quibus vult Deum
ad misericordiam populi sui inclinare, quia hoc
decet primò diuinam reuerentiam, secundò diui-
nam iustitiam, ibi. *Vltio*, tertiò diuinam poten-
tiam, ibi. *Secundum*. Quartò persecutorum mali-
tiam, ibi. *Et redde*. Quantum ad primum sciendum
quòd sicut ad Dei honorem pertinet ipsum præ-
dicare misericordem & omnia posse: sic contra
eius reuerentiam est de ipso sentire opposita, sci-
licet quòd non sit misericors, nec omnipotens.
Gentiles autem videntes Iudæorum populum in
tanta persecutione, & exterminatione, faciebant

Universidad de Deusto
Biblioteca

talem rationem contra Deum. Deus, quem colunt Iudæi, aut vult eos iuuare & non potest, aut potest, sed non vult. Si primum, ergo est impotens, ergo non est Deus. Si secundum, ergo est crudelis, ergo non est verus Deus. Vbi ergo est Hebræorum? Et hoc est quòd ait Psalmista, *Ne fortè dicant*, scilicet obstinatè *in gentibus*, id est, inter gentes dicant. *Vbi est Deus eorum?* id est, Deus Iudæorum nullius virtutis esse vel momenti videtur, *& innotescat coram oculis nostris.* i. ad tantum deueniant gentes, vt hoc nobis in facie dicant, quia tanta Dei iniuria nullo modo est tolleranda. Tales sic contra Deum arguentes non aduertũt quòd & si Deus naturaliter est misericors & omnipotẽs, est etiam iustus, & peccata nõ sinit impunita. Quia ergo populus Iudaicus peccauerat legem eius præuaricando, Dei iustitia requirebat ipsos puniẽdos. Opus autem misericordiæ est delinquentem temporaliter punire, ne æternaliter puniatur. Dicunt enim naturales & maximè Isidorus 12. Etym. quod leo naturaliter erga homines est mitis, cuius misericordia apparet in multis, nam prostratis parcit, & captiuos obuios liberè repatriare permittit & nisi læsus de facili non irascitur, prouocatus verò ad iram in prouocantem fœuit. Sic & Deus erga homines naturaliter est misericors, & pius, vnde prostratis, id est, pœnitentib. parcit, captiuatos à diabolo volentes ad patriam redire non solum permittit, sed etiam ipsos adiuuat & dirigit: quia vincula peccatorum absoluit. Vnde vt in vitis patrum scribitur, nullum peccatum hominis Dei misericordiam potest vincere, si tamen per pœnitentiam reuertitur. Cum enim sit misericors Deus scit infirmitatem hominum & passionem, fortitudinem atque diaboli astutiam & potẽtiam. Et ideo cum naturaliter sit misericors, cum homines dimissis delictis ad ipsum per pœnitentiam reuertuntur, statim furorem suum mitigans omni eos facit dignos honore. Si verò vltro prouocatus fuerit sicut fit quando post expectationem pœnitentiæ contemnitur secundum quòd ait Psalmista. Irritat aduersarius nomen tuum in finem, talem omnino punit donec per pœnitentiam conuertatur. Vnde in prouerbiis sapientum dicitur. Furens sit læsa patientia sæpè. Vnde & Valerius dicit libro 1. quòd lento gradu ad vindictam sui diuina ira procedit, tarditatem supplicij grauitate compeniat.

Deus misericors trahitur prouocatus. *Leo.* *Exemplũ.* *Punitio peccatt.* *Valerius.*

1366 Vltio sanguinis seruorum tuorum qui effusus est, introëat in conspectu tuo gemitus compeditorum.

Hic adducit secundam rationem quæ fundatur in diuina iustitia, vt sic arguat, Ad iustum iudicem spectat suos subditos iniustè oppressos vindicare. Cum ergo tu Deus noster sis iustus iudex vindica sanguinem nostrum. Et hoc est quod ait. *Vltio sanguinis &c.* Tamen notandum quòd in Hebræo, & in translatione Hieronymi hic terminatur versus præcedens. Et est sensus. *Vltio sanguinis seruorum tuorum qui effusus est* à Græcis innotescat nationibus, ita quòd omnes nationes sciant te iniurias nobis illatas iustè vindicare, & hoc fiat, coram oculis nostris, sic quòd istam vindictam scilicet nos oculis nostris ad laudem tuæ iustitiæ videamus. Vnde hoc euenit, subdit. *In...ueat in conA spectu tuo gemitus compeditorum*, id est, exaudi gemitum nostrum oppressorum & captiuorum, vt scilicet à tanta oppressione liberemur. Secundum autem glo. hic versus exponitur de vltione temporali & æterna. Si de æterna, tunc est sensus: sume vindictam de malis qui fuderunt sanguinem nostrum, ipsos damnando æternaliter. Et tunc hoc dicit non optando, sed prophetizando, quia iusti non delectantur in perditione peccatorum: quia *Plinio.* non eos odit propheta quum sit iustus, sed de diuina iustitia quam diligit. Si autem intelligatur de vltione temporali, optat inimicos ad Deum conuerti, vt ipsimet pœnitendo de peccatis suis accipiant vltionem. q. d. cito fiat vt videamus illos B conuersos qui nos modo persequuntur. Qualiter autem iusti lætantur de vindicta malorum: vide suprà ver. 937. Item quòd Deus multipliciter vindicat, vide sup. ver. 248.

Secundum magnitudinem brachij tui posside filios mortificatorum. 1367

Hic ponitur tertia ratio, quæ fundatur in diuina potentia, quæ eius voluntati æquatur: quia omnia quæ vult potest, vt sic arguat. Diuina potestas potest conseruare sanctos martyres pro eius honore passos, & hoc eius bonitati conuenit, ergo & hoc facere debet quòd autem hoc possit, patet: quia habet brachium cui nihil resistere potest. Fortitudo enim & potentia per brachium designatur, quoniam secundum grammaticos brachiũ dicitur à bary quòd est forte. Vnde Esa. 40. Ecce dominus veniet, & brachium eius dominabitur, vt sic sit sensus, quòd iusti viri qui tempore illius persecutionis Antiochi erant à Deo postulent, dicentes. *Secundum magnitudinem brachij tui*, id est, potentiæ tuæ *posside*, id est, tuos repara, & vt tuos defende nos qui sumus filij mortificatorum, id est, sanctorum patrum qui seipsos mortificabant carnem mortificando. Vel secundum gl. hæc est vox D sanctorum martyrum qui Deum orant vt mors *Martyr.* ipsorum per exemplum proficiat successoribus. Vnde ait. *Posside*, scilicet ne aliquo errore maculentur. *Filios mortificatorum*, scilicet posteros vt accendantur ipsorum exemplo, & non terreantur. Hoc enim semper orant sancti martyres, ne infructuosus esset posteris sanguis eorum, vt scilicet inde cresceret seges vnde putabatur peritura. Et ista est pia precatio, ne Deus filios eorum proiiciat, qui pro eo puniti sunt, sed multiplicet. Notandum quòd mortificatus dicitur à mortifico, cas, & componitur ex morte & facio, cis, & sic mortificatus quasi mortuus factus. Et sic non solum sancti martyres, sed etiam quilibet iustus qui seipsum mortifiE cat mundo, dicitur mortificatus. Vnde tales dicunt illud Psal. 43. Quoniam propter te mortificamur tota die. Quod verbum exponens Ricardus ait. Quomodo non mortuus creditur, &c. vide versi. 730. vel per brachium domini intelligit *Brachium dicitur Christus.* Christum, quoniam sicut brachio totum corpus protegitur & defenditur, sic & Christus incarnatus totum corpus ecclesiæ suis operationibus liberat & defendit. De isto brachio ipsi Iob ait do- *Iob 40.* minus, Si habes brachium vt Deus, & voce simili tonas. Quod ad propositum exponit Gregor. dicens. Per brachium Dei cõsubstantialis eius filius demon-

demonstratur. Ipse enim est brachium, de quo *Esa. 53.* Propheta ait. Et brachium domini cui reuelatum est? Deum ergo habere brachium est operantem filium gignere. Voce verò tonare est consubstantialem sibi filium mundo per incarnationem terribiliter demonstrare. Et nota quod in isto brachio multa mirabilia Deus operatur in nobis, quoniam per istud brachium, primo suum redemit populum Psal. 76. Notam fecisti in populis virtutem tuam, *Christus cognitus docuit.* redemisti in brachio tuo populum tuum. Vbi glos. virtutem tuam, id est, Christum notum fecisti quãdo misisti eum in mundum, notum dico in populis tam fidelibus quàm infidelibus, sed infidelibus sic notum fecisti vt cognoscant Christum tuum corpore, fidelibus autem vt cognoscant eum etiam B deitate. Deinde ostendit quid præstiteris hac virtute, dicens, Redemisti in brachio tuo populum tuum, id est, per Christum. Secũdo istud brachium per totum mundum est dilatatum: quia eius fides vbique dilatata, quod futurum prædixit Psalm. 70. Deus ne derelinquas me donec annunciem brachium tuum generationi omni quæ ventura est, scilicet Christum incarnatum. Et de isto brachio di- *Esa. 53.* citur Esa. 53. Domine quis credidit auditui nostro & brachium domini cui reuelatum est. Primum dicit de incredulis ipsos accusando. Secundum verò ipsorum execrationem remouendo dicit, Et brachium domini cui reuelatum est, quasi dicat. Illi C quibus brachium domini per prædicationem reuelatum est credere noluerunt. Tertiò est fuorum fidelium defensiuum propter quod orat propheta. Domine miserere nostri, esto brachium nostrum in mane, & salus nostra in tempore tribulationis. Et Sap. 5. Brachio sancto suo defendet illum. Quartò est dæmonum ligatiuum. Hoc enim brachium incarnatum dæmones sic terruit, vt nobis ad libitum nocere non possint. Quod prædictũ fuit Exo. 15. Irruat super eos formido & pauor in magnitudine brachij tui. Vnde Sapien. 11. Virtuti brachij tui quis resistet: quoniam tanquam momentum stateræ, sic est ante te orbis terrarũ: propter quæ omnia in isto brachio confidens Psalmista dicit. *Secundum magnitudinem brachij tui posside, &c.*

1368 Et redde vicinis nostris septuplum in sinu corũ: improperium ipsorum quod exprobrauerunt tibi, domine.

Hic adducit quartam rationem: quæ fundatur in persecutorum malitia. Vnde hic Psalmista non optatiuè, sed prædictiuè ponit persecutores à Deo puniendos secũdum peccata sua: sic quòd nihil in eis impunitum remanebit. Vbi notandum, quòd numero septenario vniuersitas designatur. Vnde *Gregor 3. mor. c. 29.* Gregor. ait. Septeno numero vniuersitas exprimi- E tur. Vnde & non amplius quam diebus septẽ hoc tempus transitorium consummatur. Quid est *redde* *Septem significat vniuersitatem.* *vicinis nostris septuplum*: nisi redde eis pœnæ perfectionem, id est, pœnam complete. Hoc enim numero perfectio signari solet. Redde ergo vicinis nostris, scilicet, persecutoribus qui vicini erant: vicini quidem loco, non voluntate: corpore non mente *septuplum*, id est, complete debitam pœnam *in sinu eorum*, id est, in mente ipsorum: vt, scilicet, prius septem peccatis inuoluantur, vt postea improperium sit meritum suppliciorum futurorum. A *Redde etiam eis improperium ipsorum, quod exprobrauerunt tibi domine.* Vbi nota quod improperium quo aliquis alteri improperat, tunc improperanti redditur quando per effectum in seipso percipit quod alteri malè improperabat. Sicut si quis alteri improperaret dicens, tu non vales mecum pugnare, tunc si ille secum pugnando improperantem superaret, tunc improperium sibi illatum redderet illi, sic in proposito illi improperabant Deo dicentes, quòd populum non poterat defendere, vnde & cultum Dei de terra auferre conabantur. Tunc ergo improperium Deo illatum improperantibus Deus reddidit, quando finaliter populum liberauit, & Antiochum miserabili morte prostrauit: vt propriis pœnis flagellatus ipse potentiam Dei in se experiretur, cui improperauerat prius vt habetur 2. Machab. 9. Et ad istum sensum exponit Grego. hunc versum. dicens. Scriptura sacra plerunque sinum pro mente ponere consueuit, sicut voce ecclesiæ de persecutoribus nostris, qui nobis natura quidem coniuncti sunt, sed vita disiuncti per Psalmistam dicitur. *Redde vicinis nostris septuplum in sinu eorum.* Ac si apertè diceretur: in mensa sua recipiant hoc quod in nostris corporibus fœuientes operantur: vt dum nos exterius ex parte præmunt, ipsi interius perfectè puniantur. *Greg. 22. mor. c. 4.*

Nos autem populus tuus, & oues pascuæ tuæ confitebimur tibi in sæculum. 1369

Hæc est tertia pars principalis, in qua Psalmista præuidens finalem populi de dicta persecutione liberationem: gratias Deo agens consolatur. Et primò ponit suam intentionem: secundò suæ intentionis expressionem, ibi, *In generatione.* Quantum ad primum præuidens Psalmista populi liberationem confitetur in persona totius populi se D à Deo gubernari, atque nutriri, dicens, *Nos autem populus tuus*, scilicet, quem elegisti ad cultum tuũ, cui in monte Sinai legem dedisti. *Nos oues pascuæ tuæ*: quia nos in deserto quadraginta annis manna pauisti, quasi dicat, & nunc consimiliter vt tuum populum defendisti & nutristi. Ideo *confitebimur tibi in sæculum*, scilicet, confessione laudis. Vbi no- *Seculum multiplex* ta, quòd seculum accipitur quandoque pro æterno: sic enim dicitur Eccles. 40. Omnia quæ de terra sunt, in terram conuertentur: fides in sæculum stabit: fides, id est, effectus fidei, scilicet præmium debitum fidelibus. Aliquando verò accipitur pro certo, & determinato tempore, scilicet, pro reuolutione vnius iubilei, scilicet pro spatio quinquaE ginta annorum. Et sic multiplicantur sæcula: secundum quod multiplicantur reuolutiones annorum Iubilei. Et isto modo accipitur Eccles. 9. vbi dicitur, Amor, & odium simul perierunt: nec habent partem in hoc sæculo. Et quia spacium quinquaginta annorum est vt in pluribus tempus discretionis hominis, qua caret in pueritia, & senio: sine qua cõfessio laudis nõ est multum laudabilis: ideo ait. *Nos autem populus tuus, &c. confitebimur tibi in sæculum*, id est, discretè, & voluntariè laudabimus nomen tuum. Et aduerte, quòd Psalmista propriè populum Iudæorum oues appellat. Nam secundũ

Universidad de Deusto
Biblioteca

naturales oues in æstate tempore caloris simul manent vnitæ, & ad inuicem strictæ, In hyeme tempore frigoris disiunctæ manent: & abinuicem segregatæ quod faciunt propter frigiditatem flatus ipsarum: quia si in hyeme congregatæ manerent, magis infrigidarentur, sed in æstate congregatæ refrigerantur. Sic & Iudæorum populus tanquam oues tempore æstiuo.s. prosperitatis insimul congregati Deum confitebantur, tempore autem hyemis.s. aduersitatis disiungebantur à Deo, vt in lib. Iudicum multis patet exemplis.

Notãdum quod oues dicuntur multæ.

1370 In generatione, & generationem annunciabimus laudem tuam.

Hic exponit quod statim dixerat. s. confitebimur tibi in sæculum, quia. s. non accipitur sæculum solum pro vno iubileo, sed pro successione omnium generationum.s.pro æterno. Vnde sicut dictum est superius vers.1282. Vna generatio tantum communiter durat quantum durat filius à patre genitus, & sic filius dicitur vna generatio, nepos. s. filius filij dicitur alia generatio, pronepos alia generatio. & sic vlterius. Sic enim accipit generationem Matthæus: dicens. Omnes generationes ab Abraham vsque ad Dauid quatuordecim, à Dauid vsque ad transmigrationem Babylonis generationes quatuordecim, à trãsmigratione Babylonis vsque ad Christum generationes quatuordecim: Volens ergo ostendere Psalmista quomodo sæculum superius acceperat, dicens, *Confitebimur tibi in sæculum*, dicit, in generatione, & generationem. Vbi glos. *in generatione & generationem*, id est, in omnem generationem, quod supra dixerat in sæculum. Vel aliter generatio est duplex. s. accipiendo generationẽ pro re genita. s. generatio præsentis sæculi, & futuri, de prima dicitur Eccles. 1. Generatio præterit, & generatio aduenit. De secunda autem dicitur, 1. Ioan. 5. Generatio Dei conseruat eum & malignus non tangit eum. Dicit ergo *in generatione & generationem*, &c. id est, non solum in præsenti sæculo annunciabimus laudem tuam, sed multo magis in futuro. Apoca. 19. Audiui vocem de cœlo dicentium, laus virtus & gloria Deo nostro est. Moraliter autem notandum, quod Dei laudes meritò annunciare debemus, vt illis auditis proximi in virtutibus crescant. Sic etenim Deus virtutem operum suorum annunciabit populo suo, vt det illis hæreditatem gentium. Quod exponens Grego. dicit. Num Deus qui nos prohibet, ne proprio ore laudemur per scripturam sacram laudes suas nobis annunciat: non quia ipsis indiget, qui proficere laudibus nescit, sed dum suam magnitudinem nãrrando nobis annunciat: nostram ad se imperitiam subleuat: & bona sua loquendo nos edocet, quæ omnino homo non cognosceret, si de se tacere voluisset. Idcirco autem laudes suas nobis indicat, vt valeamus studentes eum cognoscere, cognoscentes amare, amantes sequi, sequentes à dipisci, adipiscentes verò eius visionem frui, vt ait Psalmista. Virtutem operum suorum annunciabit populo suo, vt det illis hæreditatem gentium. Ac si apertè dicat. Idcirco fortitudinem suæ operationis annunciat, vt eum, qui audierit, donis diteſcat. Morem ergo sui creatoris imitãtes sancti viri nonnunquam quædam de se vt audientes instruant annunciando narrant, non vt ipsi proficiãt manifestant, & tamen in his alta se consideratione custodiunt, ne dum à terrena intentione erigunt, ipsi terrenæ laudis appetitu mergantur. Similiter multo fortius laudes Dei annunciare debemus, vt alios ad Dei ducamus amorem, vt meritò dicamus illud Psal. 33. Semper laus eius in ore meo.

Generatio quid sit.

Matth. 1.

Generatio multiplex

Annunciare laudes Dei Greg. 18 mor. c. 5.

Psal. 110.

PSALM. LXXIX.

QVi regis Israël, intẽde, qui deducis velut ouem Ioseph. 1371

Iste Psalmus talem habet titulum. *In finem pro ijs qui commutabuntur Psalm. pro Assyrijs testimonium Asaph.* Vbi sciendum, quòd iste Psal. ad literam de Christo exponitur. Agit enim de primo Christi aduentu quo vineam de Aegypto eductam, scilicet, synagogam per verum intellectum legis ad veram fidem conuertit, & illuminauit, & in melius commutauit. Et sic iste Psalmus est Christi & ecclesiæ testimonium. Vnde agit de commutandis, & de Assyriis. Vbi per commutãdos accipe tam Iudæos quam gentiles. Iudæos, scilicet, à litera legis cõmutandos ad legis intellectum: de figura ad rem figuratam, vt in tota lege intelligant Christum figuratum fuisse. Pro gentibus autem, scilicet, quæ commutabuntur per aduentum Christi ab idolorũ cultura ad vnius veri Dei cultum. Et sic est testimonium pro iis, qui commutabuntur Iudæis, scilicet, vel gẽtilibus. Est etiam testimonium pro Assyriis. Assyrij enim interpretantur dirigentes se. Et sic per Assyrios intellige Iudæos obstinatos, vel gentiles, qui in aduentu Christi non commutabuntur, sed magis se per superbiam contra Christum dirigent, vel ceremonias legis carnales præferendo Euangelio, vel Christi ecclesiam persequendo. Est ergo sensus tituli talis. Iste Psal. quem fecit Asaph. dirigit nos in finem, id est, in Christum, & est testimonium *pro commutandis*, id est, pro conuertendis Iudæis ad Christum vel gentilibus, *& pro Assyrijs*, id est, contra Assyrios, scilicet, superbos, Iudæos vel gentiles, qui contra Christum superbè se erigunt. Et est testimonium, *pro commutandis*, sed contra Assyrios: agit enim de Christi primo aduentu quo commutandi recipiuntur, sed Assyrij superbi reprobantur. Hoc viso accedo ad Psalmi diuisionem. Ad cuius intellectum sciendum quòd sicut vna fides est patrum testamenti, veteris & noui, ita & vna ecclesia noui ac veteris testamenti est, quia illud quod vetus testamentum promittebat esse futurum, hoc nouum declarat iam esse perfectum. Et sic quod antiqua ecclesia credebat esse venturum, scilicet Messiam: ecclesia noui testamẽti iam venisse cõfitetur & credit. Et ista vna ecclesia multotiens in antiquo, & nouo testamento nomine vineæ designatur. Ecclesiam enim veteris legis sub nomine vineæ descripsit Esaias ex parte domini, dicens. Vinea domini exercituum domus Israël est. Similiter & in nouo testamento Christus ecclesiam suam sub nomine vineæ descripsit, dicens, quòd exiit primo mane conducere operarios in vineam suam, &c. Vbi Gregor. in homil. dicit. Quis patris familias rectius similitudinem tenet quam conditor noster, qui regit, quos condidit, & electos suos sic in hoc mundo possidet, quasi subiectos

Vinea dicitur ecclesia.

Esaiæ 5. Matt. 20.

subiectos dominus in domo? qui habet vineam suam, scilicet ecclesia, quæ ab Abel iusto vsque ad vltimum electum, qui in fine mũdi nasciturus est, quot sanctos protulit, quasi tot palmites misit. Istã ergo vineam Asaph in spiritu præuidens: de ipsa hunc psalmum cõscripsit, in quo de ipsa duplicem eius statum ostendit. Primò statum, quem habuit ante Christi aduentum. Secundò statum, quem habuit post Christi aduentum, ibi. *Deus virtutum, conuerte nos.* Prima in duas, quia primò Psalmista pro vinea deprecatur, secundò processus vineę demõstratur, ibi. *Vineam de Aegypto.* Circa primum duo facit: quia primò Christi aduentum inuocat, secundò statum vineæ explicat, ibi. *Domine Deus virtutũ.* Circa primum quatuor petit à Deo, scilicet, primò erga nos Dei considerationem, secundò Dei manifestationem, ibi. *Qui sedes.* tertiò Christi incarnationem, ibi. *Excita.* quartò gẽtis commutationem, ibi. *Deus virtutum conuerte nos.* Quantum ad primũ, sciendum, quod Israël vocatus fuit Iacob, à quo duodecim patriarchæ geniti sunt, à quibus populus Dei descendit, qui diuidebatur in duodecim tribus. Et ideo per Israël intelligitur populus Dei in duodecim tribubus contentus. Quem populum singulari gubernatione Deus regebat, non solũ interius per veri Dei cultum, sed etiam exterius, vt patuit quãdo quadraginta annis ipsum per columnam nubis in die, & per columnam ignis in nocte duxit per desertum, & panes cœli pauit ipsum, vt patet Exo. decimotertio. Et ideo dicebatur Deus regere Israël. Quod notans Psalmista recolens illius beneficij, ait. *Qui regis Israel intende*, scilicet, nobis. Intendere enim dupliciter accipitur, vide vers. 876. hic accipitur pro dirigere. Et sic Deum intendere nobis est ipsum nos dirigere, & nostras præces approbare, sicut Psalmo quinto dicitur. Intende voci orationis meæ. *Qui deducis velut ouem Ioseph.* Hoc quidam sic intelligunt, quia vt habetur Genesis quinquagesimo. Ioseph in morte adiurauit fratres suos, dicens. Scio quòd Deus visitabit populum suum, & vos hinc educet ad terram vestram. Ideo tunc asportabitis hinc ossa mea vobiscum, vt non hic, sed cum patribus meis sim sepultus in terra promissionis. Quod facere volentes filij Israël, quando exierunt de Ægypto propter inũdationem Nili fluminis Ægypti non poterant inuenire sepulchrum Ioseph. Et tunc apparuit eis quædam ouis, quę ductu angelico natauit vsque ad locum sepulchri Ioseph ad ostendendum eis locũ, vt inde ossa Ioseph acciperent. Quæ ossa accipiens Moyses secum asportauit, vt habetur Exodi decimotertio. Et propter hoc vocata est ouis Ioseph. Et tunc esset sensus literæ. *Qui deducis*, scilicet populum Israël per angelum præcedẽtem castra eorum, vt habetur Exodi decimoquarto, *velut ouem Ioseph*, quæ similiter ductu angelico ducta fuit ad sepulchrum Ioseph. Sed hoc, quod dicitur de illa, est satis volũtariè dictum. nec ab aliquo doctorum repertum. Ideo sic exponenda est litera. *Qui deducis velut ouem Ioseph*, id est, populum Israël hic denominatum à Ioseph, eo quòd ipsum tempore famis saluauit in Ægypto sicut ouem, scilicet diligenter custodiens eum, sicut sollicitus pastor diligenter gregem suum deducit. In isto ergo versiculo Psalmista erga nos implorat Dei considerationem, vt sit sensus. *Qui regis Israel*, id est, videntes te per fidem, *intende*, scilicet respice nos mittendo filium tuum nobis. *Qui deducis velut ouem Ioseph*, id

Israel significat populum Dei.

Ouis Ioseph.

Cherubin.

Gregor. in homil.

1372 Qui sedes super Cherubin, manifestare coram Ephraim, Beniamin, & Manasse.

Hic erga nos implorat Dei manifestationem. Ad huius expositionem sciendum, quòd arca testamenti, in qua Deus habitare dicebatur, quia inde dabat populo respõsa, situata erat super duos Cherubin auro puro fabricatos, vt habetur Exodi trigesimoseptimo. Et ideo litteraliter dicebatur Deus sedere super Cherubin: quia arca testamenti duobus Cherubin sustentabatur. Vnde tertio Regum octauo, dicitur. Tulerunt arcam fœderis domini sedentis super Cherubin. Sic ergo Deo loqui tur Psalmista hic iuxta illum modum scripturæ, dicentis. *Qui sedes super Cherubin.* Vel magis realiter Cherubin est quidam ordo angelicus, & interpretatur plenitudo scientiæ? Vnde secundum Gregorium in homil. de Angelis. Illa summa angelorum agmina, ideo Cherubin sunt vocata: quia tanto perfectiore scientia sunt plena, quanto claritatem Dei vicinius contemplantur, vt secundum creaturæ modum eo amplius omnia sciant, quo vicinius visionem conditoris sui per meritum dignitatis appropinquant. In istis ergo angelicis spiritibus ideò sedere dicitur Deus, quia omnis scientia, & cognitio creata ei subditur. Propter quòd & ipse Deus scientiarum dominus dicitur primo Regum secundo. Deus scientiarum dominus est. Istum ergo Deum scientiarum Dominum inuocat Psalmista, dicẽs. *Qui sedes super Cherubin, manifestare coram Ephraim, &c.* Pro cuius expositione literali sciendum, quòd vt habetur Numeri secundo. Erecto tabernaculo per Moysen in deserto, stabat in medio castrorum, sic quòd quælibet tribus habebat determinatum locum circa tabernaculum pro custodia eius. Nam ad partem orientalem tabernaculi ponebantur tres tribus, scilicet Iudas, Isachar, & Zabulon. Ad meridiem verò aliæ tres tribus, scilicet Ruben, Simeon & Gaad. Ad Aquilonem verò aliæ tres tribus, scilicet Dan, Asser, & Nephtalin. Ad Occidentem verò aliæ tres tribus, scilicet Ephraim, Beniamin, & Manasses. In ista verò parte occidentali tabernaculi erat fœderis sancta sanctorum, & propitiatorium, in quo diuina dabantur respõsa, & Deus voluntatem suam populo manifestabat. Ex quibus apparet, quòd istæ tres tribus. s. Ephraim, Beniamin, & Manasses, quia situabantur ad partem Occidentalem, erant propinquiores loco diuinis respõsionibus cæteris. Et ideo quærens Psalmista quòd Deus, qui istis tribus tribubus vicinius manifestari solebat, nunc omnibus per incarnationem se manifestet, dicens. *Tu qui sedes super Cherubin*, eo modo, quo dictũ est.

Universidad de Deusto
Biblioteca

qui te soles manifestare coram Ephraim, Beniamin, & Manasse, supple manifesta teipsum mundo per incarnationem. Et hoc est quod statim subditur, quem ex hoc quærat dicens. *Excita potentiam tuam & veni.* Mysticè autem considerantes, quod istæ tres tribus Ephraim, Beniamin, & Manasses castrametabátur à parte occidentali tabernaculi. Sciendum quod tabernaculum corporis nostri quatuor habet partes, scilicet orientalem, quæ significat natiuitatem. Australem, quæ significat statum prosperitatis. Aquilonarem quæ significat statum aduersitatis: & occidentalem, quæ significat mortem & finalem corporis casum & resolutionem. Et in qualibet tres considerare oportet per tres custodes illius partis figurata. Primò ergo à parte orientali castrametabantur Iudas, Isachar, & Zabulon, & significant tres virtutes quas ex consideratione tuæ natiuitatis debes habere quæ sunt confessio accepti muneris, hæc est Iudas, obseruatio promissi fœderis, hæc est Zabulon, recordatio suscepti nominis, hæc est Isachar. Primò ergo circa natiuitatem tuam, scilicet spiritualem qua Deo regeneratus es per baptismum considera munus quod tunc à Deo accepisti, quia, de filio diaboli factus es filius Dei, de filio gehennæ filius gloriæ, de peccatore iustificatus. Et istud munus semper debes considerare, confiteri, & Deo gratias agere, & hoc significat istius partis primus custos, scilicet Iudas qui confitens interpretatur. Ad hoc enim etiam bruta nos inducunt animalia. Nam de elephante legitur quòd cum in foueam ceciderit, si ab aliquo extrahatur, statim beneficium confitens liberatorem sequitur, & omni feritate deposita, per susceptum beneficium edomatur. De tigride etiã legitur, cum in foueam quandam cecidisset, & miles quidam à casu inde transiens ipsam extraxisset, fera extracta beneficium sibi factum recognoscens, & liberatorem suum recognoscens, cum cauda blandiebatur, & benefactori gratias agere videbatur, vt ponit Plinius. De quodam leone etiam legitur in historia vltra marina, quòd cum vltra mare foret exercitus Christianus, quidam miles casu quendam leonem inuenit, quem quidam serpens taliter cum cauda ligauerat quod se mouere non poterat. Vnde miles pietate motus serpentem occidit, & liberauit leonem. Leo autem tanquam gratum animal seruituti militis se mancipauit. Ibat enim per nemora prædas capiendo, & captas deferebat ad militem, intantum quòd multa commoda exercitui contulit. Ad hoc etiam adduci posset exemplum de leone quem beatus Hierony. curauit. Si ergo bruta animalia beneficia sibi exhibita taliter recognoscunt, multo fortius & nos beneficia in nostra natiuitate nobis exhibita confiteamur & Deo agamus gratias: quod significat primus custos orientalis partis qui erat Iudas, qui confessio interpretatur dicens. Nunc confitebor domino. Et ob hoc vocauit nomen eius Iudam. Secundò ab ista parte debet esse obseruatio promissi fœderis. Considera quid tunc Deo promisisti, scilicet renunciare diabolo, & peccatis, mundo, & eius pompis. Et hoc obseruare debes, quod significat secundus custos illius partis, scilicet Zabulon, qui interpretatur iusiurandum, per quod obseruatio promissi fœderis significatur: quia secundùm Gregor. tunc solum fideles sumus, si, quod verbis promittimus, operibus adimplemus. Ad quod faciendum etiam multa paganorum exempla nos inducunt, qui nec prece, nec precio promissa violare volebant. Narrat August. 5. de ciuitate Dei, de Fabricio Romano, qui tamen satis pauper erat, quod promissa fidelitate Romanis, quòd cum missus fuisset per Romanos contra regem Pyrrhum, & bis fuisset deuictus, nunquam tamen frangere Romanis voluit promissam fidem fugiendo, cuius fidelitatem rex Pyrrhus admirans, ipsum in amicum habere concupiuit, quod vt Fabricius consentiret, medietatem regni sui sibi obtulit, & perpetuam pacem cum Romanis facere, si Fabricius in amicitiã sibi vellet copulari. Qui tamen vt fidem Romanis promissam teneret, spernens omnia sibi oblata, libera voce respondit. Non veni quærere tua, sed te, neque dominium supra tua habere cupio, sed supra te. Idem ad propositum de eodem Fabricio notat Orosius, quòd cum dictus Fabricius bellum contra dictum regem Pyrrhum haberet pro Romanis, medicus Pyrrhi cupiditate ductus, venit ad Fabricium offerens ei, Pyrrhum, si vellet sibi prouidere, veneno interficeret, quod facere poterat: quia rex Pyrrhus de ipso medico multum confidebat. Qui Fabricius statim dictum medicum ligatũ remisit ad Pyrrhum cum literis hoc factum continentibus. Qui Pyrrhus hoc viso, admirans Fabricij fidelitatem, dixit. Antea sol à cursu suo auerteretur, quàm Fabricius à fidelitate sua posset auerti. Similiter ad propositum de Marco Regulo narrat August. in de ciuitate Dei, vide vers. 1339. Si ergo gentiles fidem promissam sic seruare cupiebant, quantò magis Christiani hoc facere debemus, vt nec diuitiis, nec blanditiis, nec tormentis promissam Deo fidem violemus? quod nobis ostendit secundus custos Orientis, scilicet Zabulon. Idcirco cuilibet fideli dicitur. Esto fidelis vsque ad mortẽ, & dabo tibi coronã vitæ. Tertiò ab ista parte debet esse pro custodia recordatio suscepti nominis, quod significat tertius custos, scilicet, Isachar, In natiuitate prædicta accipis nomen Christi, vnde & Christianus diceris. Ergo & nominis significationis recordari debes, ne nomen habeas falsum, & Christum imitari. Hoc significat Isachar, qui memorãs dominum interpretatur, vt meritò quilibet nostrum dicere possit. Memor fui nocte nominis tui domine, & custodiui legẽ tuam. Secundò principaliter à parte Australi erant custodes tres, scilicet Ruben, Simeon, & Gaad. Per partem Australem, in qua sol est altior, intellige statum prosperitatis, in quo homo in altum ascendit. Et tunc si seipsum vult custodire tria debet facere, per tres dictos custodes significata: quia, scilicet, ad medium debet accedere extrema relinquendo Ruben, ad proximum debet intẽdere, egenis miserendo, Simeon, ad dubium debet aspicere fortunam meditando Gaad. Primò in statu prosperitatis homo debet ad medium accedere: extrema relinquẽdo, &c. Hic amplius non prosequor. Vide in postilla mea super Mich. residua membra.

Natiuitas. *Iudas Confessio.* *Gratiarum actio.* *Elephas.* *Genes. 29.* *Gregor.* *Fides data seruari debet.* *Zabulon.* *August.* *Fabricius* *Exemplũ* *Apoc. 2.* *Isachar.* *Memoria nominis Christiani.*

Excita potentiam tuam, & veni, vt saluos faciat nos. 1373

Hic expresè Psal. postulat Christi incarnationem, quam in præcedenti versiculo postulauerat implicitè. Et nota, quòd duo hic petit Psalm. scilicet Christi incarnationem, & eius resurrectionem. Vnde iste versus partes habet transpositas. Primò enim

enim petit Christi incarnationem, dicens. *Veni, vt saluos facias nos.* Secundò petit eius resurrectionem dicens. *Excita potentiã tuam*, scilicet, per resurrectionem. Vnde istum versum sic exponit Magister in glo. dicẽs. Ordo versus talis est. *Veni*, scilicet, tuipse in carnem, & manifesta teipsum mundo. *Excita potentiam tuam*, scilicet, post mortem resurgẽdo: quia scilicet, visus es infirmus in passione dum tibi dicitur, Si filius Dei es, descende de cruce, nihil posse videbaris, prœaluit super te persecutor. *Excita ergo* id est, ostende *potentiam tuam*, vt qui infirmitate humanitatis crucifixus es, ex virtute & potentia diuinitatis resurge. Et hoc totum vt saluos facias nos, quia in his omnibus salus nostra consistit. Et sic Psalm. istum versiculum dirigit ad filium, dicens. *Excita potentiam tuam & veni.* Ante enim veniebat ad nos Deus, sed nõ in persona propria, sed in persona sanctorum prophetarum, quibus admonebat suum populum. Sed his Psal. non contentus, ipsum in propria persona venire desiderãs, ait. *Excita potẽtiam tuam, & veni.* Vnde & ipsum iam sic venisse ostẽdit euangelista, dicens. In propria venit, &c. scilicet ipse filius vel Dei verbũ. Vnde statim subdit. Et verbum caro factum est. Pro cuius declaratione aliqui solẽt quærere, quare pro salute nostra ad nos venit Dei filius magis quàm pater aut spiritus sanctus. Ad hoc multę assignãtur rationes, scilicet, ne in diuinis confunderentur nomina, vt forma iuris remittantur crimina, vt à nato patri supplicetur venia, vt arte verbi reparentur opera, vt conuerso modo sperentur præmia, vt nobis patris commendetur gratia. Primum patet, ne, scilicet, nomẽ filij, in trinitate confunderetur, sic, scilicet, quod in trinitate essẽt duo filij: quia si pater fuisset incarnatus vel spiritus sanctus, iã ibi cõsise diceretur filius: qa ibi esset filius verbũ, & alius filius, scilicet, alia persona incarnata, & ex homine nata. Hanc rationem ponit Magister in glossa. libro 3. distinct. 1. dicens. Ideo ad nos solus filius venit carnem assumendo, & non spiritus sanctus, nec pater, vt qui in diuinitate erat Dei filius, in humanitate filius hominis fieret, ne alius in diuinitate esset filius, & alius in humanitate: & ne idem esset pater & filius si pater de homine nasceretur. Secundum patet, quia secũdum iura ad illum spectat iniuriam remittere qui iniuriam recepit. 23. quæstio. 4. si illic. Sed persona filij de peccatum primorum parentum specialiter fuit iniuriata, quod patet: quia primum peccatum cuius sequela humanum genus erat perditum, fuit peccatũ Luciferi, qui voluit Deo similis fieri. Esa. 14. Ascendam in cœlum, &c. & similis ero altissimo. Similitudo autem est nomen appropriatum filio: quia est imago patris, vt ait Magister libro 1. distinctione 27. & distinctione 31. Hanc rationem tangit Bernardus in sermone de aduentu, dicens. Si consideremus exilij nostri causam, aduertere poterimus quàm congruum fuerit filium Dei ad nos venire, & non patrem neque spiritum sanctum. Patet enim per eo quod similitudinem altissimi vsurpare tentauit, & rapinam arbitratus est esse, se æqualem Deo, quod vtique filij est, illico præcipitus corruit. Potest etiã minor huius rationis forma ri de peccato primi hominis, qui fuit, quia appetiit in scientia Deo assimilari, dicẽte sibi dæmone, eritis sicut dij, scientes bonum & malum. Sapientia autem vel scientia propriè attribuitur filio, vt ostẽdit Magister lib. 1. dist. 34. Tertium patet, quia oportebat redẽptorem nostrũ supplicare pro offensa Deo facta, vt ipsius veniam impetraret, sed nullus alteri cõgruentius supplicare potest, quam filius patri. Et hanc rationẽ prœnotauerat Iob de filio sub nomine angeli, dicẽs. Si fuerit pro eo angelus loquẽs, mi serebitur eius. Quartũ patet, quoniam sicut Deus primò per verbum suum cui attribuitur sapientia omnia fecerat, dicente Psalm. Omnia in sapiẽtia fecisti. Et Ioan. 1. Omnia per ipsum verbum facta sunt, ita decens erat Deum eodem verbo reparare perdita. Hanc rationem tangit Magister libr. 3. distinct. 1. dicens, Venit Dei filius & non pater neque spiritus sanctus, quod vtique cõgruo ordine atque alto Dei sapientiæ fecit consilio, vt, scilicet Deus qui in sapientia sua mundum condiderat, secũdum illud. Omnia in sapientia fecisti domine, in eadem & quæ in cœlis sunt, & quæ in terris restauraret. Quintum patet, quoniam videbatur homini post quam Deum offenderat hæreditatem cœlestẽ de qua eiectus fuerat, non posse recuperare, sicut nec diabolus potest. Volens igitur Deus spem dictæ recuperandę hereditatis mundo dare, voluit ostendere quòd homo etiam post peccatum potest fieri filius Dei, & per consequens hæres. Hoc ostẽdit filius veniendo: quia ipse Deus est factus hominis filius: quasi arguat sic, Filius Dei est factus filius hominis, ergo multo fortius per conuersionẽ simplicem filius hominis fieri potest filius Dei. Si autem fieri potest filius Dei, sequitur quòd de hæreditate patris desperare non debet. Et hanc rationẽ tangit Apostolus, dicẽs, Si filij & hæredes, hæredes quidẽ Dei, cohæredes autem Christi. Sextũ patet: quia cum pater plus in naturalibus diligat filiũ quàm filius patrem, vt multis rationibus ostendit Philos. 8. Ethic. sequitur qꝫ pater in hoc qꝫ ad nos suũ misit filium, maiorem gratiam nobis ostendit & charitatem, quàm si econtrario filius patrem misisset. Non tamẽ per hoc intelligo, quòd in diuinis pater plus diligat filium quàm econtrario. Et hãc rationem tanguit Ioan. Chryso. super illo Ioã. 3. Sic Deus dilexit mundum, &c. dicens. Hoc enim infiniti amoris est ostensiuum: quia pater non hominem misit, non angelum, non archangelum, sed filium suam vnigenitum. Istis ergo rationibus ad nos venit Dei filius, & non pater neque spiritus sanctus ad nos saluãdum. Propter quod dicit, Ego veniam & curabo eum. Et hinc loquitur Psal. d. *Excita domine potentiam tuam & veni, vt saluos facias nos.*

Ioan. 1. *Quæstio.* *Venit filius Dei: & nõ pater nec spiritus sanctus.* *Rom. 8.* *Iob 33.* *Ioan. 1.* *Bernard.* *Chrysost.* *Matth.* *Chrysost.*

Domine Deus virtutum conuerte nos, & ostende faciem tuam & salui erimus. 1374

Hic Psal. prædicit gentis commutationẽ. Cum enim homo sit spiritus vadens & non rediens, quia, scilicet, per seipsum in peccatum cadere potest, sed per se inde redire non potest, nisi Dei adiutus gratia. Hinc est quòd à peccato non potest conuerti, nisi ipsum Deus conuertat. Vnde sicut in peccando nos primò auertimur à Deo, & consequenter ipse auertitur à nobis: sic & pœnitendo accidit oppositum: quia ipse primò se conuertit ad nos, quæ conuersio causat nostram conuersionem. Propter quod dicit dominus Hiere. 15. Hæc dicit dominus, si conuerteris conuertam te, quasi dicat hæc est bona consequentia. Tu conuerteris

Universidad de Deusto
Biblioteca

uerteris à peccato ad me, ergo ego te conuerti: quia effectus infert causam suam. Propter quod Zach.1. Zach.1.dicitur, Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos, in eodem sensu quasi dicat. Si vos conuertimini ad me,hoc ideo est:quia ego primò conuertor ad vos. Dum ergo sumus in peccato, Deus auertit faciem suam à nobis & nos etiam auersi sumus ab eo. Dum autem conuertit faciem suam ad nos,& nos respicit,tũc nos ad eum cõuertimur.Et hoc notat Psal.dicens, *Domine Deus virtutum*,scilicet,angelorum qui virtutes dicuntur,Psa. 102.Benedicite domino omnes virtutes eius, &c. Psal.102. Conuerte nos,scilicet,à culpa ad gratiam,sed per quem modum subdit.*Et ostende faciem tuam.* Quid est faciem aliqui ostendere nisi se ad illum conuertere à quo primo fuerat auersus? Vel per faciem, intellige Christi incarnationem,quæ Dei facies dicitur vide supra vers.689.844 Et istam faciem scilicet Christi incarnationem, Psal.petit,dicens,*Ostẽde faciem tuam*,&c.vnde Magister in glos.ait.*Ostende faciem tuam*,id est,filium tuũ, qui est imago tua, Facies Dei est Christus. hęc facies velata fuit nube carnis,sed hanc faciem ostendit Christus quando surrexit,& ascendit , & ita saluamur.De hac facie dicitur Hester.15. Facies tua domine est plena gratiarum.

1375 ## Domine Deus virtutũ, quousque irasceris super orationem serui tui?

Hic ostẽditur vineę.id est,ecclesiæ turbationem, Et quatuor facit, quia erga istam vineam ostendit primò diuinam conturbationem. Secundò vineæ afflictionem:ibi *Cibabis*.Tertio persecutorum cõtradictionem,ibi,*Posuisti nos*.Quartò Dei petit cõsolationem,ibi. *Domine Deus virtutum*. Quantum ad primum sciendum quod Deus turbatur peccatis nostris, id est,ad modum turbati se habet,quia sicut iratus homo contra aliquem ipsum orantem non exaudit. Sic & Deus peccatoribus iratus eorum orationes repellit,sed amotis peccatis,statim trãquillus nobismanet. Propter quod sibi dicitur Ira Dei. Hiere.3. Hiere.3. Nunquid irasceris in perpetuum,aut perseuerabis in finem,quasi dicat non.Quinimò cum Abac.3 D iratus fueris, misericordiæ recordaberis. Abac.3. Petit ergo hic Psal.vt ira Dei auertatur ab ecclesia vt ipsius orationes sint exaudibiles,dicẽs. *Domine Deus virtutum quousque irasceris,&c.*id est, quousque iratus non exaudies orationem serui tui,quasi dicat, Et si iustè irasceris super orationem inimici tui,ne irascaris iam super orationẽ serui tui. Prœuidebat enim Psal.populum per Chaldæos captiuandum,ideo pro ipsius liberatione orabat. Et nota quòd ira Dei etiam durat super conuersos, sed aliter quàm supra obstinatos. Nam conuersos flagellat, vt patet,sed obstinatos vt iudex, conuersis est ira corrigens , sed obstinatis est ira damnans. Dicit ergo.*Quousque irasceris,&c.*quasi dicat , hoc oro,non vt non flagellet,vt pater & corrigat , sed ne flagellet vt iudex &damnet.Qualiter autem ira cadat in Deo,vide vers.55.684.

1376 ## Cibabis nos pane lachrymarum, &potum dabis nobis in lachrymis in mensura,

Hic consequenter ostendit Psal.ecclesiæ afflictionem : quantum ad literam certum est , quòd A ecclesia fidelium tempore captiuitatis Babylonicæ multas præssuras passa fuit , Homines autem in tali prẽssura & captiuitate existentes ducunt in luctu & lachrymis vitam suam , est ergo sensus , vt ly *quousque*,hic etiam resumatur & dicatur,*Quousque cibabis nos pane lachrymarum* , id est , quousque permittes nos in tali afflictione , vt cibus noster sit semper cum lachrymis : Et idem resumit dicens. *Et potum dabis nobis lachrymis in mensuram* , sciebat enim Psalm. quod secundum mensuram peccati est mensura & pœnæ. Vult ergo dicere. Affligimur & punimur & hanc punitionem meruimus , quia peccauimus tibi , sed quo vsque hoc durabit , quasi dicat. Et si hanc mensuram pœnæ B nos peccatis nostris meruimus , tamen tu non respicias ad peccata nostra,sed libera nos per tuam misericordiam. Et per hoc vult ostendere Psalm. quod ex incarnatione Christi quàm supra statim postulauit fideles multa patiuntur pro fide nominis Christi , tamen illæ passiones erunt ad mensuram , quia erunt ad correctionem , non ad perditionem. Vnde erunt ad mensuram:quia scilicet nõ excedẽt vires fidelium, vt possint sustinere. Et hoc est quod dicit Apostolus. Fidelis Deus,qui non pa- 1.Cor.10. tietur vos tentari supra id,quod potestis,sed faciet cum tentatione prouentum , vt possitis sustinere. *Cibus pœnitentiæ.* Mysticè autem hic agitur de cibo pœnitentiæ & C lachrimarũ , quo Deus pascit pœnitentes in mensura peccati , vt secundum mensuram peccati sit pœnitentiæ mensura. Iste fuit cibus Magdalenæ quando lachrymis Christi pedes rigauit. Luc. *Luc.7.* 7.Isto cibo pœnitens non solum pascitur, sed etiã Deum pascit & reficit,vt ostendit Pe.Ra. de Magdalena , super illo verbo Lucæ.7. Intrauit Iesus domum cuiusdam Pharisæi , &c. dicens. Pharisæi domum Christus intrauit non vt Iudaicos caperet cibos , sed potius diuinam misericordiam largiturus accubuit : non vt pocula saporata melle, floribus stipata sumeret, sed vt pœnitentis lachrymas *Lachryma.* ex ipsis oculorum fontibus in suum sumeret cibum. Et ecce inquit mulier, &c.venit illi pietatis non voluptatis cibum exhibitare , denique & pœnitentię ponit mensam , ferculum compunctionis apponit , cibum doloris infert , potum lachrymis temperat in mensuram & ad delitias diuinitatis totas totam pulsat cordis sui & corporis simphoniam , organi planctibus dat clamorem cithara, per suspiria longa modulatus,gemitus aptat in fistulam , & dum pectus ipsam conscientiam arguens sæpius percutit , facit cymbala personare. Deinde apportat diuinis oculis cibos & totas sic misericordiæ copias reportat. Iste cibus lachry- *Iud.14.* marum benè figuratur in illo problemate quod Samson Philisthæis proposuit,dicens,de comeden te exiuit cibus , & de forte egressa est dulcedo. Vbi notandum quòd per comedentem in scriptu E ra sępè figuratur peccator , eo quòd comedendo *Gen.3.* cibum veritum primum peccauit homo.Genes.3. Per fortem verò significatur amaritudo mundi & castigatio carnis , quæ hominĩ exteriori fortis & *Sap.10.* dura videtur , que tamen dantur nobis vt in ipsis vincamus.Sapient.10.Certamen forte dedit illi vt vinceret per cibum verò significatur ipsa pœnitentia,qua cibatur anima,psalm.41. *Psal.41.* Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes,&c. Per dulcedinem verò denotatur spiritualis delectatio:quia anima diuina adiuta gratia , in aduersitatib.& carnis castigatione delectatur , sic quòd illud quod carnaliter viuentibus

viuentibus amarum sapit,illi amore iustitię totum A bis dominus gessit,& pertulit Et hæc est catholica dulce videtur.Et (vt dicitur Eccle.23) nihil dulcius quàm respicere in mandatis domini. Sic ergo ad propositum de comedente exiuit cibus , quando peccator considerans seipsum,de peccatis suis pœnitentiam agit , & contritus potum lachrymarũ emittit.Et tunc consequenter de forti egreditur dulcedo,quia illa , quæ sibi prius videbantur amara , & fortia.scilicet orationes,& ieiunia,& huiusmodi,omnia sibi nunc dulcia videtur,& sapida,vt meritò dicat illud Iob 6. Quæ prius tangere nolebat anima mea,nunc præ angustia cibi mei sunt. Et de isto cibo nunc ait Psal. *Cibabis nos pane lachrimarum* &c.Et de isto cibo lachrimarum vide supra versi. 690.

1377 ## Posuisti nos in contradictionem vicinis nostris, & inimici nostri subsannauerunt nos.

Hic ostendit persecutorum contradictionem, ad literam hoc dicit Psalm.quia in illa captiuitate Babylonica rex] Assyriorum posuit Samaritanos habitare terras Iudæorum.(vt dicitur 4.Reg.17.) qui odio habebant Iudęos,& econtrario. Propter quòd dicitur Ioan.4. Non enim coutuntur Iudæi Samaritanis.Et ideo , si aliquid proponebant regi de reditu Iudæorum ad propriam terram , illi Sa- C maritani eorum vicini,quantum poterant, cõtradicebant , ne rex ipsos à captiuitate liberaret , acetiam postquam liberati fuerint,& de licentia Cyri ad propria reducti , ipsis Iudęis multum erant infesti, vt patet primò Esdræ quasi per totum. Similiter quando Iudæi reuersi voluerunt reedificare ciuitatem Hierusalem , illi deridebant eos , & subsannabant quasi dicat.Isti non facient,quæ cogitant. Vnde vt habetur Nee.4.cum audisset Sanaballath , quòd ædificaremus murum , iratus est valde,& motus nimis subsannabat Iudæos , & dixit coram frequentia Samaritanorum. Quid isti imbeciles Iudæi faciunt , &c. Per hoc mysticè dat Psal.intelligere,quòd Christo incarnato, resuscita- *Contradicebant gentes Apostolo.* to,& in cœlis assumpto,Apostoli,qui erant veri Iudæi , circuibant per orbem ædificantes ecclesiam Dei in nomine Iesu Christi , quibus ab auditorib. contradicebatur dicentes. Qui sunt isti nouorum dæmoniorum annunciatores ? Sed contradictores vincebantur,& fideles efficiebantur. Prædicabant enim mortuum surrexisse,noua res : sed incredibilis rei fidem miracula faciebant.Et non solum cõtradicebant,sed etiam subsannabant fideles dicentes.Isti colunt mortuum crucifixum,sed multi subsannantes Apostolos prius , facti sunt postea Christiani vsque ad sanguinem confitentes,vt de Apostolo Paulo patuit Act.9.quod ideò vicebant contradictores,quia à Christo protegebantur psal.30. Proteges eos in tabernaculo tuo à contradictione linguarum. Ista est contradictio hæreticorum & schismaticorum , qui fidelibus contradicunt fidei veritatem abnegantes.Act.13.Contradicebant his , quæ dicebantur à Paulo blasphemantes. Vbi ait glos.psal.30.quòd fideles à contradictione hæreticorum in futuro seculo abscondentur , sed in præsenti proteguntur,dum enim in præsenti peregrinamur,contradicunt hæretici negantes futura: sed tu,Deus,proteges eos in tabernaculo tuo,scilicet,intra fidem,quæ est earum rerum,quas pro no bis dominus gessit,& pertulit Et hæc est catholica ecclesia,quæ est tabernaculum fidei,&c.

1378 ## Domine Deus virtutum,conuerte nos: & ostende faciem tuam, & salui erimus.

Hic postulat diuinam consolationem. Et exponitur iste versus vt supra 1374. Et nota quòd in isto psal.tribus vicibus istum versum repetit Psal. petens diuinam consolationem.Prœuidebat enim in spiritu triplicem captiuitatem Iudæorum futuram,scilicet, Babyloniorũ per Nabuchodonosor, B Græcorum per Antiochum , & Romanorum per Titum,& Vespasianũ. Ideò pro liberatione ab illis tribus captiuitatibus per istum versum dicit, petẽs diuinã misericordiã. Hic tamẽ moraliter notã- *Conuersio ad Deum multiplex* dum,quòd rogare debemus Deum,vt nos in multis conuertat secundum multa membra,quæ ad ipsum mysticè debemus conuertere,scilicet vt conuertatur facies ad gratiarum imprecationem , vt conuertatur caput ad superborum detestationem, vt conuertatur oculus ad secretorum considerationem , alias meditationem , vt conuertatur manus ad egenorum sustentationem : vt conuertatur pes ad mandatorum obseruationem,vt conuertatur cor ad diuinorum amorem. Primum patet, C quoniam , qui ab aliquo vult petere , ad illum faciem conuertit,& non dorsum.Sic enim Ezechias rex gratiam vitæ longioris à Deo petere volens, propter Christum , quem ex femine suo sperabat esse futurum , faciem suam conuertit ad ipsum.4. Reg.20.Cõuertit faciem suam ad parietem , & orauit dominum dicens.Obsecro domine,memento mei,&c. Per faciem enim intentionem mentis accipe, sed per parietem Christũ dominum ecclesiæ circundantem , in quem Iudæi vnanimiter irruerunt.psalm.61. Irruitis in hominem vniuersi vos , tanquam pariete inclinato,&c.Ad istum ergo parietem Christum conuertamus faciem , gratiam eius volentes impetrare exemplo Sarræ , de D qua Tob.3.Ad te domine, conuerti faciem meam peto domine,&c.Secundum patet, vt enim pater, conuerte se ad aliquem : est se sibi humiliare , & subiicere,quod fit faciliter, quando homo considerat dolores vitæ præsentis. Propter quod dicitur psalm.7.Conuertetur dolor eius in caput eius, quasi dicat. Ex consideratione humanę fragilitatis , & miseriæ conuertetur caput,& humiliabitur. Omnis enim miseria , omnis dolor , & pœna est *Nota.* quædam pro peccato nobis data retributio , quæ in caput nostrum conuertitur , quando ipsius cõsideratione homo humiliatur. Propter quod dicitur Abdiæ.1. Retributionem tuam conuertet in caput tuum.Tertium patet,sic enim Zacharias se- *Zach.6.* E creta Dei meditari volens ænigmaticè sibi offensa , conuertit oculos suos ad illa dicens. Conuersus sum , & leuaui oculos meos , & ecce quatuor quadrigæ,&c.Ex ista conuersione oculorum, quæ significat attentionem intellectus,vt ibi dicitur de mysterio quadrigarũ fuit informatus.Quartum patet per manus autem designantur opera,& maximè pietatis.Vnde ad exercenda pietatis opera dixit Rex Israël armigero suo.Cõuerte manum 2. Paral. tuam , & educ me de acie quia vulneratus sum. 18. Magnum pietatis opus est infirmis subuenire. Sic & Deus manum suam conuertit ,dum nostri miseretur

Universidad de Deusto
Biblioteca

feretur. Esa.1. Dicit dominus, Conuertam manum meam ad te, & excoquam ad purum scoriam tuã, &c. Patet quintum, quoniam sic pedes suos per quos significantur affectus Psalm. conuerterat dicens. psalm.118. Cognoui vias tuas, & conuerti pedes meos in testimonia tua. Sextum patet, quoniam hoc dominus postulat à nobis, dicens. Conuertimini ad me in toto corde vestro, quòd fit per veram dilectionem. In parte enim cordis, & non in toto conuertitur, qui aliquid retinet in corde per illicitum amorem, quo offenditur dominus. Propter quod dicitur Eccles. 21. Qui timet Deum scilicet timore filiali, qui dilectionẽ includit, conuertetur ad cor suum. Vt ergo omnibus istis modis conuertamur, recurramus ad Deum dicentes. *Domine Deus virtutum, conuerte nos, &c.*

Ioel. 2.

1379 ## Vineam de Ægypto transtulisti: eiecisti gentes, & plantasti eam.

Hic processus vineæ, scilicet ecclesię ante Christi incarnationem demonstratur. Et circa hoc duo ostendit. Primò eius statum prosperitatis. Secundò aduersitatis, ibi. *Vt quid.* Circa primum quatuor ostendit, Primò eius de Ægypto liberationẽ. Secundò in terra promissionis eius radicationem ibi. *Dux itineris.* Tertiò eius in altum eleuationem, ibi. *Aperuit.* Quartò eius in latum dilationem, ibi. *Extendit.* Quantum ad primum notandũ, quòd sicut planta nobilis in terra fertili, & mala posita transplantatur ad terram bonam, vt fructus bonos afferat. Consimiliter Deus populum suum in terra Ægypti, quæ idololatriæ erat dedita ne ad idololatriam cum illis conuersando inclinaretur, abstulit de terra illa ipsum ab Ægyptiaca seruitute liberando, & per desertum quinquaginta annis perducens ad terram promissionis induxit. De qua abiectis gẽtilibus, in ea ipsum suum populum plantauit, dando ei dictæ terræ promissionis possessionem. Et hoc est quod de ecclesia sub nomine vineę Psal. vt cultori dicit Deo. *Vineam de Aegypto transtulisti*, id est, populum tuum vel synagogam quæ vinea dicitur. Esa. 5. Vinea domini exercituũ domus Israël est, *transtulisti*, id est, mirabiliter populum educendo de Aegypto eiecit gentes, scilicet, idololatras de terra promissionis, vt habetur in lib. Iosue, quasi per totum eiiciendo, scilicet, reges Chananæorum, &c. quorũ eiectio fuit miraculosa, & magis diuina virtute, quam humana facta. *Et plantasti eam*, scilicet, ecclesiam. Mystice autem hæc vinea est anima nostra, quæ meritò dicitur vinea ratione multiplicis assimilationis, qua vineæ æquiparatur, scilicet, ratione plantationis, ratione putationis, ratione ligationis, ratione fossionis, ratione occupationis, ratione fructificationis. Primum patet, quoniam sicut vinea plantatur in terra, sic anima nostra in terra corporis creatur, quamuis enim de anima primi hominis apud doctores sit dubium, vtrum primò fuerit creata extra corpus, & postea vnita corpori. De aliis autem certum est, quod in corpore creatur, vt ostendit Magister lib. 2. di. 17. Sicut etiam vinea non potest fructum facere, nisi quandiu in terra manet plãtata, sic nec anima nisi quãdiu vnita corpori manet: quia statim separata amplius non potest mereri, vt ostendit Magister lib.

Vinea dicitur anima nostra

4. dist. 50. Vnde de plantatione huius vineæ dicit dominus, Ego plantaui te vineam electam, omne semen verum. Est enim hæc vinea electa ratione finis, ad quem est creata, & habet omne semen verum ratione fructus ad quem est ordinata. Sicut enim semen in se habet virtutem fructificandi, sic dominus dedit animæ virtutem, qua fructificare possit, scilicet, intellectum ad ipsum cognoscendũ, voluntatem ad ipsum diligendum, memoriam ad ipsum continuè recordandum sed circa istius vineę plantationem occurrit primò dubitatio quam facit Magister lib. 2. di. 1. dicens, Cum maioris dignitatis videtur esse anima, si absque corpore permansisset, cur vnita est corpori vel in corpore plãtata. Ad hoc multiplex assignatur ratio versi. 990. Secundum patet: quoniam sicut vinea putatur vt fructum plus afferat, quinimò ne siluestris efficiatur, ideo enim putata plus fructificat & melius conseruatur, quia virtus radicis eius ad pauciores palmites transmittitur, & sic eius virtus magis vnita vigoratur, & sic putare non est aliud quàm virtutem ad multos palmites dispersam ad vnum reducere. Sic & putanda est anima nostra, quia tota virtus eius ad vnum solùm, scilicet, ad Deum est reducenda, vt, scilicet, intellectus animæ omnibus aliis abiectis solùm ad Dei contemplationem intendat. Voluntas ad Dei dilectionem, memoria ad eius recordationem. Si enim ad multa se velint ista spargere satis faciliter anima efficeretur siluestris & infructuosa. Et si quæras. Nonne mihi licet cogitare de familia mea, diligere eam, & similia. Respondeo, quòd non ratione familiæ tuę, sed solum ratione Dei, sic quòd omnia, quæ cogitas, reducas ad Deum, &c. De ista putatione dicitur Leui. 25. Sex annis putabis vineam tuam, septimus autem annus requietionis erit, non putabis eam. Sex anni putationis sunt sex vitia, quæ ab anima debemus putare, scilicet, vanas cogitationes, prauas delectationes, astutas machinationes, falsas locutiones, prauas operationes, & mundanas occupationes. Quibus sex ab anima amputatis, annus septimæ requietionis habebitur. Sed aduertendum, quòd in putatione oportet tempus obseruare debitum, sicut si tempore incongruo vineam putares, nihil proficeres, sic & in ista spirituali putatione cuius putationis tempus debitum est solũ vita præsens. Can. 2. Tempus putationis aduenit: Ideò de illis, qui tempore isto vineam putare negligunt, conqueritur dominus dicens. Posuit vineam meam desertam, patet, quoniam sicut vinea putata ligatur ad palum, ne ad terram corruat, sic anima putata à prædictis vitiis, ne iterum ad terrã, id est, ad vitia, & terrena cadat, ad Christum per amoris vinculum ligari debet, quia sine Christo causam peccati vitare non posset. In cuius figuram quando tempore Christi passionis ipse in horto volens orare, à discipulis se diuidens, at statim ipsi dormiebant nec poterant vigilare, ad significandum quod sine ipsius sustentatione nullum bonum valemus facere, sed neque dormitationem peccati vitare. Et ideo ad Christum vitem animæ suæ ligauerat Paulus, qui dicebat, Christo affixus sum cruci. Quartum patet, postquam enim vitis est plantata, & ligata, tunc foditur, vt plus humoris habeat, & tunc melius foditur quando pluuia præcesserit, quæ terram aliqualiter irrigauerit. Sic spiritualiter est faciendum de vinea animæ. Vbi sciendum quòd fodere est terram clausam aperire, & illam

Hierem. 2.

Ioel. 1.

Galat 2.

lam partem, quæ subtus manebat absconsa, vertere, & ipsam desuper facere manifestam. Hoc autem facit spiritualiter confessio, quæ occulta peccata sacerdoti facit manifesta, & sic honorem dat animæ, dum Dei acquirit gratiam Prouerb. vigesimo octauo. Qui abscondit scelera sua, non dirigetur, qui autem confessus fuerit &c. misericordiam consequetur. Quintum patet. Sicut enim inter omnes arbores vinea, vt fructum faciat maiorem, requirit occupationem, vt experientia docet, Sic & anima nostra vt fructum afferat multum, requirit diligentiam, quòd satis patet, si consideres quot, & quales habet inuasores, qui eius fructum impedire quærunt. Vnde si quis ociosius stet contra animæ hostes, statim hæc vinea dissipatur. Prouerb. vigesimoquarto. Transiui per vineam hominis pigri, & ecce totum repleuerant vrticæ, operuerant faciem eius spinæ, maceria lapidum destructa erat, quia statim cum custodia animæ negligitur, vrticæ quæ pungunt, licet non lacerent, scilicet vanę cogitationes ipsam replent, consequenter spinæ, quæ vulnerant, scilicet malæ delectationes ipsam operiunt, ex quibus maceria lapidum scilicet virtutum congeries dissipatur. Vnde talis meritò dicere potest illud Canti. 1. Posuerunt me custodem in vineis, vineam meam non custodiui. Sextum patet: quia sicut super omnia ligna vitis, dum viuit in radice ratione fructus est nobilior, sicut & anima, dum in radice charitatis manserit, fructum nobiliorem Deo reddit, immo solum talis vitis fructum Deus acceptat ad meritum. Sic econtrario sicut vitis à radice separata inter omnia ligna contemptibilius lignum est & solum igni aptum (vt ait Augustinus super Ioannem) sic & anima nostra si à radice charitatis separata fuerit, ad nihil valet, nisi vt in ignem mittatur & ardeat. Et hoc est quòd dicitur Ezechiel, decimoquinto. Factus est sermo domini ad me dicens. Fili hominis quid fiet de ligno vitis ex omnibus lignis nemorum? Nunquid tolletur vt ex ea fiat opus? quasi dicat non. Sequitur. Ecce igni datum est. De hac ergo vinea dicat Deo Psalm. *Vineam de Aegypto transtulisti*, per Ægyptum intellige statutum peccati. *Eiecisti gentes*, scilicet Amorrhæorum, Pherezæorum &c. quæ diuersa peccata significant vt habetur versic. 1357. *Et plantasti eam*, scilicet in gratia.

Ezechias 15.

1380 ## Dux itineris fuisti in conspectu eius, & plantasti radices eius, & impleuit terram.

Hic ostendit ecclesiæ in terra promissionis radicationem. Quantum enim ad literam ostendit Psalm. qualiter ecclesiam suam, siue synagogam Iudæorum eduxit Deus per desertum, & induxit in terram promissionis, dicens. *Dux itineris fuisti in conspectu eius*, quia Deus præcedebat per desertum Iudęos per diem in columna nubis, & per noctem in columna ignis, vt dux esset itineris vtroque tempore, vt habetur Exodi decimotertio. *Plantasti radices eius*, scilicet sanctos patres, vt Iosue, Dauid, Esaiam, Hieremiam, cæterósque sanctos patres, & prophetas, in quibus tanquam in radicibus viuebat synagoga Hierem. duodecimo. Plantasti eos, & radicem miserunt. Et sic impleuit terram, quia mirabiliter in paruo tempore multiplicabantur: quod fiebat virtute diuina. Vnde Psalm. 103. Omnia in sapientia fecisti, domine, impleta est terra possessione tua. Per hoc enim quòd synagogam sic Deus deduxit, & multiplicauit, vult ostendere, quomodo Deus ecclesiam noui testamenti gubernat. Nam filius Dei assumpta humanitate nostra, ductor fuit ecclesiæ, qui de seipso dicit. Ego sum via, veritas, & vita. Ioan. 14. Vnde de isto duce ex Iudæis nato dicitur ipsi synagogæ. Matth. 2. Ex te enim exiet dux qui regat populum meum Israël, id est, ecclesiam quæ per fidem Deum contemplatur. *Plantasti radices eius.* Sicut enim antiqui sancti & prophetæ dicebantur radices synagogæ, sic & sancti & Apostoli & prædicatores eorumque successores, radices sunt ecclesiæ, ex quibus ecclesia creuit. Plantauit ergo radices eius, quando sanctos Apostolos & prædicatores elegit, & per spiritum sanctum confirmauit. Et sic etiam impleuit ecclesiam, quando ipsos per mundum misit prædicare euangelium omni creaturæ. Hieremiæ vigesimotertio. Cœlum & terram ego impleo, dicit dominus. Cœlum implet, dum iustos gratia replet, sed terram implet, dum prædicationem fidei spargit per omnem terram, Psalm. 18. In omnem terram exiuit sonus eorum. Moraliter autem notandum, quod hodie multi à malis ducibus malè ducuntur contra Christi ducatum. Nam ducuntur hodie aliqui illecebrosa sensualitate, pernicioſa familiaritate, præsumptuosa temeritate, malitiosa seueritate. Primum patet. Nam illi, qui non ducuntur secundum virtutem, sed secundum passionem, tales ducuntur illecebrosa sensualitate, & non viuunt secundum bonum honestum, sed secundum delectabile. Sic ductus fuit iuuenis ille vecors, quem mulier meretrix vultu placito, sermonibus blandis, & labiis pertrahit, & sequitur eam quasi bos ductus ad victimam. Prouer. septimo. Sed iste ducatus est malus, quia ducit ad mortem, vnde ad Gala. quarto. in Spiritu ambulate, & desideria carnis nõ perficietis, & infra. Si spiritu ducimini, non estis sub lege, si autem spiritu facta carnis mortificaueritis, viuetis. Secundò quidam ducuntur pernitiosa familiaritate. Familiaritas enim, vel societas mala ad vitia multa ducit. Quam vitandam ostendit Seneca epistola decimaoctaua, dicens. Si vis peregrinationes tuas habere iocundas, comitem tuum sana, hærebit tibi auaritia, quandiu auaro, sordidóque coniunxeris, hærebit timor, quandiu cum superbo conuersaberis, & rixas habebis, Si vis vitiis exui, longè à vitiorum exemplis recede, & ad meliores transi. De tali ductore peruerso dicitur. Vir iniquus lactat amicum suum, & ducit eum per viam non bonam. Tertiò ducuntur aliqui præsumptuosa temeritate, quales sunt aliqui, qui proprio sensui nimis adhærent. Imperia enim rusticitas plurimos decipit, & hoc propter inexperientiam. Vnde passio iuuenum est præsumptio, timiditas verò senum, vt dicit Tullius. Et de talibus verificatur illud Matthæi decimoquinto, qđ sunt cæci, & duces cæcorum. Quartò quidam ducuntur malitiosa seueritate, sicut tyranni, & potentes subditos tyrannicè ducunt. Vnde de ipsorum subditis dicitur Esaiæ quinto. Propterea captiuus ductus est populus meus, quia non habuit scientiam, & nobiles

Dux mulipiex.

Prælati mali.

Prouerbio 16.

Dux dicitur Christus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

nobiles eius interierunt fame &c. Sed contra quatuor prædicta Christus dux noster in suo ducatu quatuor virtutes in prælatis ostendit necessarias, qui alios habent ducere, quando duxit discipulos suos in montem excelsum, & coram eis transfiguratus est. Matthæi decimoseptimo. Vbi apparet quòd Christus exemplum, quadruplex dedit prælatis. Primò vt subditos ducant in montem excelsum, scilicet rationis, ne sensualitas rationi prædominetur, contra primum. Secundò vt eos associent cum Helia, & Moyse per honestatem conuersationis, contra secundum. Tertiò vt humiliter viuant & alta de se non præsumant, vnde discipuli ceciderunt in faciem suam. Quartò vt prælati non domini, sed patres se esse cognoscant. Vnde ibi paterna vox audita est suprà Christum. Vnde de Christo dicitur. Ipse sapientiæ dux est, & sapientium emendator.

Sapient. 7.

1381 Operuit montes vmbra eius, & arbusta eius cedros eius.

Hic ostendit ecclesiæ in altum eleuationem si. Hoc ad literam dicit de synagoga, quæ postquam plantata fuit in terra promissionis, altis honoribus & dignitatibus fuit exaltata, & à circunstantibus gentibus, & regibus honorata, sicut tempore Dauid, qui subiugauit sibi gentes per circuitum, & reges scilicet Philistinorum, Moabitarum, & regem Sabba &c. vt habetur secundo Regum octauo. Etiam tempore Salomonis, de quo dicitur tertio Regũ decimo. Magnificatus est rex Salomon super omnes reges terræ diuitiis, & sapientia, & omnes desiderabant videre vultum Salomonis. Quod notans Psalmista dicit. *Operuit montes vmbra eius* &c. Per montes altos, & cedros, intelligit alta regna, & ipsorum regis, quos vmbra, id est, nomen, & fama synagogæ, & regnum eius operiebat. Per hoc vult ostendere Psalm. exaltationem ecclesiæ fidelium, quæ sibi subiecit reges mundi, & principes, vt etiam totius orbis princeps imperator Romanus glorietur, se Christi subditum vocare. Vel aliter mystic̃ loquitur de synagoga, cuius montes erant prophetæ, quos operuit vmbra, quia prophetæ in figuris, & vmbratic̃ loquebantur. Vnde vmbra synagogæ fuit circuncisio, scilicet baptismus, & huiusmodi, quę prophetæ sub figura loquebantur. Ideo velamentis figurarum quasi vmbra fuerunt operti. Per cedros autem intellige altos, & superbos, sicut fuit Nabuchodonozor, Holofernes, Antiochus, & similes. quos tamen synagoga operuit, & sibi subiecit. Et hæc omnia figura erant ecclesiæ Christi, quæ operit omnes prophetas per oppositum, id est, aperit, & superborum sibi subiicit colla.

Dignitas ecclesiæ.

1382 Extendit palmites suos vsque ad mare, & vsque ad flumen propagines eius.

Hic ostendit ecclesię dilatationẽ. Vbi aduertendum, quòd tempore Iosue, filij Israël habuerunt possessionem terræ promissionis, sed succedente tempore, scilicet Dauid, & Salomonis multum ipsorum possessio fuit dilatata, intantum quòd ab A vna parte pro termino habebat mare occidentale, ab alia verò parte pro termino erat fluuius magnus Euphrates. Sic enim eis promiserat Deus dicens. Si custodieritis mandata mea, à flumine Euphrate vsque ad mare occidentale erunt termini vestri, quod impletum fuit tempore Salomonis. Et hoc notans Psalmista dicit. *Extendit palmites suos vsque ad mare, & vsque ad flumen propagines eius.* Per palmites intelligit filios, qui nascuntur ex patribus, sicut palmites ex vite & similiter intelligit propagines progenitis filiis à patribus. per hoc vul Psalm. ostendere ecclesiæ Christi dilatationem, quæ toto orbe terrarum diffusa est. Hinc autem moraliter potes notare, quod B termini ecclesię ad quos se extendit, sunt duo, scilicet mare & flumen. Per mare significatur pœnitentia, à qua inchoatur ecclesia. vide versic. 1171. Per flumen verò intellige spiritum sanctum, quo perficitur, dicente Christo. Qui credit in me, flumina de ventre eius fluent aquę viuæ. Hoc autem dicebat de spiritu sancto &c.

Deut. 11.

1383 Vt quid destruxisti maceriam eius & vindemiam eam omnes, qui prætergrediuntur viam?

Hic agitur de statu ecclesiæ tempore aduersitatis. Et primò ponit synagogæ inuasionem. Secundò eius dissipationem, ibi. *Exterminauit eam aper.* Quantum ad primum sciendum, quòd filij Israël postquam fuerunt introducti per Iosue in terram promissionis, quandiu coluerunt Deum & seruauerunt eius pręcepta, erant vallati angelorum custodia, sicut vinea maceria circundatur vt à transeuntibus sit tuta. Vnde Esa. 62. Super muros tuos Hierusalem, constitui custodes &c. Tũcq; synagoga tua manebat, nec ab hostibus poterat damnificari. Sed statim dum ad idololatriam declinauit, angelorum custodiam perdidit, & à gentibus conculcabatur, vt patet per totũ librum Iudicum. D Vnde traditi sunt quandoque in manu regis Mesopotamiæ, aliquando in manu regis Moab, & sic de aliis. vt patet Iudic. 3. Hoc ergo notans Psal. dicit. *Vt quid destruxisti maceriam eius &c.* id est, vt quid remouisti angelorum custodiam à synagoga qua remota dissipatur, & vindemiatur à gentibus per circuitum. Ad hoc potest respõderi, quòd hoc ei accidit propter idololatriam, & contemptum mãdatorum Dei. Et vt dicit glo. hoc accidit synagogæ, quia superbia fuit aduersus plantatorem, & non solum occidit seruos ad se missos, sed etiam filium hæredem, vt Christus ostendit Matth. 21. Et nota quòd hæc maximè destruunt ecclesiam. Primò clericorum malitia. 3. Reg. 19. Dereliquerunt E pactum meum filij Israël, altaria tua destruxerunt. Secundò regum, & principum auaritia Prouerb. 29. Rex iustus erigit terram, vir auarus destruet eam. Tertiò mulierum malitia. Prouerb. 14. Mulier sapiens ædificauit domum suam: insipiens constructam manibus destruet.

1384 Exterminauit eam aper de silua, & singularis ferus depastus est eam.

Hic ostendit synagogæ dissipationem Synagoga

ga tempore Iudicum fuit vindemiata: sed tamen A remanebat in terra sua plantata: sed postea, multiplicatis eorum peccatis, ex toto fuit exterminata. Vbi nota, quod exterminare propriè dicitur aliquid extra terminos suos ponere. Fuit ergo extrema vindemia synagogę, & non solum vindemiata, quando fuit capta, & extra terram suam ducta, sicut fecit Nabuchodonosor rex Babylonis. 4. Reg. vlt. Antiochus tempore Machabæorum 1. Mac. 1. Romani principes. Luc. 19. Illas ergo captiuitates futuras Iudęorum præuidens Psal. ait. *Exterminauit eam aper de sylua.* Vbi aduerte, quòd per aprum de sylua intelligit Nabuchodonosor regem Babylonis, qui sic dicitur: quia ab hominibus electus, in siluis cum bestiis habitauit: vt habetur Dan. 4. Sed B per singularem ferum accipe principatum Romanum, sic dictum propter singularitatem domini, & exterminationem ciuitatis Hierusalem: populi, ac templi destructionem. Vnde hic ait glo. *Singularis ferus depastus est eam*, id est, Titus princeps Romanus, qui reliquias Iudęorum terribiliter depascens consumpsit. Qui dicitur singularis, id est superbus. Vnde hic idem est aper & ferus scilicet Romanus exercitus. Per hoc autem vult ostendere Psal. crudelem persecutionem ecclesiæ, quæ erit tempore Antichristi, quæ excedet omnem persecutionem præteritam: intantum, quòd illo tempore etiam electos multos prosternet. & superabit: vt ostendit Greg. 32. mor. c. 13. Qui dicitur aper, siue ferus à C feritate vel crudelitate hic dictus.

Aper ferus.

1385 Deus virtutum, conuertere, respice de cœlo, & vide, & visita vineam istam.

Hic ostenditur status ecclesiæ perfectus post aduentum Christi. Et diuiditur in sex partes, secundum quod de ecclesia Psal. sex futura prędixit. Primò q̃ ecclesiæ Deus reconciliabitur. Secundò q̃ per Christũ ecclesia fundabitur, ibi. *Et perfice.* Tertiò quod synagoga terminabitur, ibi. *Incẽsa.* Quartò quòd filius Dei incarnabitur, ibi. *Fiat manus.* Quintò quòd fides confirmabitur, ibi. *Et non discedimus.* Sextò quòd ecclesia beatificabitur, ibi. *Domine Deus.* Quantum ad primum sciendum quòd quamuis Deus in se sit immutabilis, per effectus, tamen mutabilis dicitur. Sic enim dicimus ipsum de irato fieri placatum, quando peccatoribus parcit: de placato fieri iratum quando contra peccatores iram suam ostendit. Similiter ipsum dicimus conuerti, quando nos aduersos ad se conuertit. Et isto modo loquitur hic Psal. dicens. *Domine Deus virtutum.* i. angelorum *conuertere.* i. nos aduersos ad te conuerte, *respice de cœlo.* Respicere enim Dei nihil aliud est quàm nos ad pœnitentiam vocare & ad gratiam vnde suprà ver. 493. Vnde & Respicere quippe Dei est ea quę perdita sunt ad suam gra- E tiam reformare. Vnde scriptum est. Rex qui sedet in solio suo dissipat omne malum intuitu suo &c. *Et vide.* Quid enim est Deo videre, nisi nos facere videre. *Vide ergo & visita vineam istam*, nihil aliud est, nisi fac eam te videre & cognoscere, quod faciet si videat seipsam id est, peccata sua cognoscat. *Et visita* id est, sana ipsam infirmam, sicut medicus infirmum visitat vt ipsum sanet. Per hęc enim omnia prędicit Psal. Deum hominibus per aduentum suum reconciliari. Nota q̃ Deus in scriptura multis modis dicitur conuerti. Conuertitur enim peccatores cõuertendo, afflictos liberando, defunctos suscitando, tribulatos consolando, obstinatos puniendo. Primum patet, sicut enim in peccãdo nos primò auertimur à Deo, & consequẽter ipse auertitur à nobis, sic per oppositum in pœnitendo primò ipse conuertitur ad nos: & consequenter nos ad ipsum. Quis enim lapsum Petrum ad statum pœnitentiæ reduxit, nisi domini conuersio, qua ipsum peccatum suum cognoscere fecit, & pœnitere. Luc. 22. Cõuersus dominus, respexit Petrum & recordatus est Petrus &c. & egressus foras fleuit amarè. Sed quomodo tunc dominus conuersus Petrum respexit, cum in eodem loco nõ essent. Ad hoc respõdet Aug. in de consensu euangelistarum *Augusti.* dicens. Quomodo autem sit accipiendum, quòd conuersus dominus Petrum respexit, considerandum est, quia tunc Petrus erat in atrio foris, & non intus, vbi Christus examinabatur, non ergo dominus conuersus respexit Petrum facie corporali. Qua propter conuersio illa & respectio spiritualiter intelligitur facta: sicut alibi scriptum est. Respice, & exaudi me, & conuertere, domine, & libera animam meam. Sic arbitror dictum: & conuersus dominus respexit Petrum. Vnde Hier. 15. dicitur. Hæc dicit dominus, si conuerteris, conuertam te. Secũdum patet, affligit enim Deus primò peccatores, vt ex pœna cognoscant seipsos, quòd cum se cognouerint, ipse ad ipsos se conuertit, & ipsos consolatur. Et hoc est quod dicitur Psalm. 70. Quantas ostendisti mihi tribulationes multas, & malas: & conuersus viuificasti me, & de abyssis terrę iterum reduxisti me. Vbi glo. quasi dicat. Immisisti mihi passiones, & tribulationes: & meritò, quia recessi ab eo, quod per se bonum est, & beatitudo. Et ideo miser factus sum. Ostendisti, dicit, quòd scit illas prodesse, multas quantitate, malas qualitate. Ecce iustitia in peccantibus, sed hæc disciplina, qua me flagellasti, admonitio fuit conuersionis, non desideratio captiuationis. Vnde sequitur. Et tamen tu conuersus, scilicet dum me conuertisti viuificasti me. Ecce clementia in cõuersis. Et de abyssis terræ, id est, de submersione peccati, D iterum spe reduxisti me. Primò enim cum natura nostra verbo Dei vnita propter nos surrexit, reducti sumus de abyssis terræ, iterum cum credimus in eum, & redimus in eum. Et sic prima resurrectio animę, quę spe iam surrexit cum eo. Vnde Apostolus. Si consurrexistis cum Christo. Vnde dicit hic, iterum reduxisti me. Item secundò iterum reduximus quando postea corpore resurgemus. Vnde postea dicet. Iterum reduxisti me. Vnde tunc anima dicere potest, illud Cantic. 7. Ego dilecto meo, *Cantic. 7.* & ad me conuersio illius. Tertium patet. Nonne magna est conuersio, dum furor in clementiam, & ira conuertitur in amorem? Dum enim in peccatis manemus, furor Dei contra nos exardescit, sed ipse sua clementia conuersus furorem suum in amorem nostrum conuertit. Esa. 12. Confitebor tibi, domine, quoniam iratus es mihi: conuersus est furor tuus, & consolatus es me. Et sic ipse conuersus iram suam cõuertit in misericordiam. Sic enim dicitur. 2. Mac. 8. Ira domini in misericordiã conuersa est. Quartum patet. Conuersio enim eius ad nos defunctis spiritualiter confert vitam. Psal. 84. Deus, tu conuersus viuificabis nos &c. Et hoc fuit, quando per incarnationem suam fuit conuersus. Et vide mirabilem conuersionem Deus primò fecit hominem postea per conuersionem simplicem

Possicere Deo. Greg. 16. mor. c. 4. Prouerb. 10. Videre Deo.

Universidad de Deusto
Biblioteca

homo fecit Deum, quando, ſcilicet miſit Deus filium ſuum factum ex muliere &c. ad Gal. 4. Vnde glo. Deus tu conuerſus viuificabis nos. q. d. Deus tu non extendes iram tuam, ſed potius tu conuerſus ab ira tua in aduentum filij tui viuificabis nos. Quintum patet. Sicut enim pater auertens faciem triſtitiam ingerit filio, ſic poſtea ad ipſum conuertens faciem, ipſum conſolatur. Pſal. 70. Multiplicaſti magnificentiam tuam, & conuerſus conſolatus es me. Et ſi Deus quandoque iuſtis flagella multiplicat, conuerſus tamen eos per ſcripturas conſolatur & præmiat. q. d. ſecundum glo. Et ſi Deus ſuos diſtrictè caſtiget, ipſos tamen triſtes nõ ſinit. Sextum patet. Nunc enim Deus ad nos faciem vertit, vocat nos, veniam premit, vt conuertamur ad ipſum: ſed ſi quis obſtinatus permanſerit, ipſe conuerſus à miſericordia ad iuſtitiam, à venia ad vindictam, æternaliter punit illos. Vnde Ioel. 2. Sol conuertetur in tenebras, & luna in ſanguinem. Solis & lunæ nomine Chriſtum intellige. Dicitur enim ſol ratione ſuæ claritatis, luna ratione ſuæ tractabilitatis. Luna enim faciem mutat quia modo plena, modo vacua. Sic & Chriſtus in vita præſenti à nobis tractabilis eſt, quia ipſum iratum faciliter pœnitentia placamus, & ipſum placatum faciliter peccatis irritamus. Tenebrarum autem nomine pœna inferni deſignatur, iuxta illud Matth. 22. Proiicite eum in tenebras exteriores. Per ſanguinem autem accerbitatem vindictæ intellige. Sol ergo conuertetur in tenebras, & luna in ſanguinem, quando Chriſtus erga damnatos conuertetur à miſericordia ad pœnam, à tractabilitate ſuæ miſericordiæ ad rigorem vindictæ. Vnde Eſa. 34. Dies vltionis domini, & conuertentur torrentes eius in picem, & humus eius in ſulphur, & erit terra eius in picem ardentem nocte ac die, & non extinguetur in æternum.

1386 Et perfice eam, quam plantauit dextera tua: & ſuper filium hominis, quem confirmaſti tibi.

Hic oſtenditur quòd eccleſia in Chriſtum fundatur & perficitur. Vbi notandum quòd ſtatus ſynagogæ & legis antiquæ perfectus non erat. Propter quod dicit Apoſtolus ad Hebr. 7. quòd nihil ad perfectum duxit lex, quia neminem iuſtificatione perfecit lex. Et ſi enim aliqui tunc fuerunt perfecti, non tamen virtute legis, ſed per fidem Chriſti fuit. Legis ergo perfectio reſeruabatur Chriſto.
Matth. 5. Propter quod ipſe ait, Non veni legem ſoluere, ſed implere. i. perficere, quod & fecit, quia præcepta moralia adimpleuit ſuperaddendo conſilia. Præcepta iudicialia perfecit rigorem pœnitentiæ temperando, vt homines cauerent à malis, & bonis inſiſterent magis amore iuſtitiæ quàm timore
Perficit Chriſtus legem. pœnæ, quod eſt propriè perfectorũ. Vnde quidam ait, Oderunt peccare mali formidine pœnæ, oderunt peccare boni virtutis amore. Præcepta verè ceremonialia, quæ tantum figuratiua erant, adimpleuit in ſua incarnatione, paſſione, reſurrectione &c. cuius erant figuræ & loco illorum ſacramẽta inſtituit, quæ gratiam conferunt & introducunt ad gloriam, quod facere nõ poterant ſacramenta legis antiquæ. Hæc omnia præuidens Pſalmiſta põſtulat eccleſiæ perfectionem, vt. ſ. per Chriſtum lex perficiatur, & hoc per legẽ euãgelicam per quam eccleſia perficitur. Et hoc eſt quod ſubdit, *Et ſuper filium hominis quem confirmaſti tibi.* Per filium enim hominis Chriſtus intelligitur, ad differẽtiam aliorum qui ſunt filij hominum, ſcilicet ex patre & matre. Chriſtus autem ex matre ſine patre. Et hunc filium hominis Deus cõfirmauit ſibi. ſ. per vnionem hypoſtaticam, quæ talis confirmationis eſt quòd illud quod ſemel aſſumpſit nunquam dimiſit, vt oſtendit Magiſter li. 3. diſt. 21. Si ergo quæras quomodo debeat iſta vinea perfici. ſ. eccleſia, & ſuper quem debet fundari reſpondet Pſal. *ſuper filium hominis quem confirmaſti tibi.* Sic. n. dicebat Chriſtus de ſeipſo Matth. 16. Super hanc petram ædificabo eccleſiam meam.
Filius hominis Chriſtus.

Incenſa igni, & ſuffoſſa, ab increpatione vultus tui peribunt. 1387

Hic oſtendit quòd ſynagoga terminabitur. Vbi ſciendum quòd quaſi tota lex antiqua & ſynagoga ſtabat in ſacrificiis quæ igne cremabãtur, quorum ſacrificiorum combuſtorum cineres in certo loco ſepeliebantur, & ſic illa ſacrificia, quæ per ſynagogam deſignantur, dicuntur *igni ſuccenſa*, quia comburebantur, & etiã dicuntur *ſuffoſſa*: quia cineres in foſſa ponebantur, vt patet Leui. 1. De iſtis ergo ſacrificiis quòd ceſſare debuerunt in aduentu Chriſti dicit Pſalmiſta. *Incẽſa igni & ſuffoſſa*, id eſt, in terra ſuffoſſa poſita, iſta in quam talia peribunt. Et hoc *ab increpatione vultus tui.* Per vultum enim Dei intellige Chriſtum, de quo Pſalmo 44. Vultum tuum deprecabuntur omnes diuites plebis. Iſte inquam vultus illa antiqua ſacrificia increpauit quando nouæ legis ſacramenta inſtituit, quia illa ſolum erant figuratiua, ſed adueniente figurato ceſſat figura. Vel aliter ſecundũ Nico. per iſtum textum vult Pſalmiſta intelligere ſacerdotes Iudæorum, qui in vltionem mortis Chriſti à Romanis fuerũt obſeſſi, & tandem incendio templi aliqui combuſti, aliqui verò fugerunt ad ſubterranea loca: vbi capti tandem fuerunt & interfecti. Ideo de ipſis ait. *Incenſa igni, & ſuffoſſa ab increpatione vultus tui peribunt*, quia ex rigore diuinæ iuſtiD tiæ quæ hic dicitur increpatio, in vltionem mortis Chriſti perierunt. Vel aliter magis myſticè ſecundũ gl. Vult enim, quòd peccata ſunt duplicia, quia quædam fiunt ex cupiditate, & iſta dicuntur incenſa, & quædam ex timore, & iſta dicuntur ſuffoſa. Vnde ait ſic gl. Peccata dicit: ſed incenſa ſunt peccata illa, quæ facit ardens cupiditas ſuffoſſa dicuntur illa, quæ facit timor malè iacens. Et ſunt hæc omnia criminalia, quia omnia peccata fiunt vel propter cupiditatem, vel propter timorem. Quem enim nõ capit cupiditas vincit timor. Perſcrutamini conſcientias, interrogate corda veſtra vtrum poſſint eſſe peccata, niſi aut timendo aut cupiendo. Omnia peccata quæ res faciunt in ho*Amor & timor.* E mine ſcilicet cupiditas & timor, ſicut ecõtra amor Dei & timor eius ducunt ad omne bonum. Amas vt benè ſit tibi: times, ne tibi malè ſit. Hoc age in Deo, non in ſæculo vterque amor incendit, vterque timor humiliat, ſed aliter & aliter. Ait ergo, *incenſa igni*, id eſt, peccata quæ veniunt ex amore malè incendenti. Incendit enim vterque amor. *Et ſuffoſſa* id eſt, peccata, quæ veniunt ex timore malè humilianti. Humiliat enim vterque timor. *Peribunt ab increpatione vultus tui*, id eſt, filij tui. Hæc eſt facies quæ peccata delet. Quid enim increpauit Chriſtus, niſi peccata.
Peccata ſunt duplicia cupiditas & timor.

Fiat

1388 Fiat manus tua ſuper virũ dexteræ tuæ, & ſuper filium hominis, quẽ confirmaſti tibi.

Hic oſtenditur Chriſti incarnatio. Namque dexterę Dei vir dicitur Chriſtus, quia ſedet ad dexteram patris. Qui ſingulariter dicitur vir à virtute, quia omni virtute & gratia plenus: de quo dicitur Hier. 31. Nouum faciet dominus ſuper terram mulier circundabit virum, de quo vide ſupra ver. 657. Manus autẽ domini ſuper iſtum virum facta fuit, quando mirabili poteſtate abſque virili ſemine ſpiritus ſancti virtute, iſte vir in vtero virginis fuit formatus. Ideo dicit: Nouum faciet dominus ſuper terram, mulier circundabit virum. Iſtam operationem diuinæ virtutis ad iſtum virum in vtero virginis fabricandum petit Pſalmiſta ad effectum deduci, dicẽs. *Fiat manus tua.* i. virtus tua *ſuper virum dexteræ tuæ.* i. Chriſtum ad ipſum formandum. Et q̃ de iſto viro. ſ. Chriſto filio virginis loquatur. Ideo ſubdit. *Et ſuper filium hominis quem confirmaſti tibi.* Hic enim ly, *&*, ſtat pro, id eſt, ſuper filium Mariæ, *quem confirmaſti tibi*, id eſt, in conſilio æternitatis tui ſtatuiſti ipſum tibi vnire hypoſtaticè. Iſtũ intellectum habet gloſ. dicens. *Fiat manus tua, &c.* id eſt, operatio tua ad effectum promiſſa ducat, & precatur operationem ſanctæ incarnationis. Notãdum autem quòd dicit ſuper virum, vocat enim
Vir dicitur Chriſtus. Chriſtum ſingulariter virũ nec immeritò: quoniã multis rationibus Chriſtus præ omnibus aliis vir poteſt nuncupari. Primò ratione ætatis. Ætas enim virilis, & viribus magis abundans eſt ætas triginta trium annorum, in qua ætate Chriſtus fuit paſſus, vt oſtendit Magiſter lib. 4. diſt. 44. Secundò ratione perfectionis & virtutis ſpiritualis. Vir enim à virtute dicitur. Ipſe autem præ omnibus aliis omni virtute fuit plenus à ſua cõceptione tam morali quàm theorica. Vnde ipſe ſolus in vtero matris exiſtens à virtute vir dicebatur. Hiere. 31. Mulier circundabit virum, id eſt, hominem virtutibus plenũ, Eſa. 4. Apprehendẽt ſeptem mulieres virum vnũ, D id eſt, ſeptem virtutes Chriſtum. Tertiò ratione diſpenſationis. Vir. n. idẽ eſt quòd maritus vel ſponſus. Matth. 1. Iacob genuit Ioſeph virum Mariæ. Sic Chriſtus ſolus propriè dicitur vir, quia ipſe ſolus eſt totius eccleſiæ ſponſus. 2. Corinth. 11. Deſpondi enim vos vni viro virginem caſtam exhibere Chriſto. Vnde Theophilus ſuper Ioan. ait. Nullus alius vir eſt eccleſiæ, nec ſponſus, niſi ſolus Chriſtus, omnes autem alij paranymphi ſunt, ſicut & precurſor. Nullus enim bonorũ largitor eſt, niſi Chriſtus, omnes verò alij miniſtri bonorum ſunt quæ dantur à Deo. Vnde & de iſto viro Chriſto dicit Petrus, Ie*Act. 2.* ſum Nazarenum virum approbatum à Deo in nobis virtutibus & ſignis, quem vos interemiſtis.

1389 Et non diſcedimus à te: viuificabis nos, & nomen tuum inuocabimus.

Hic oſtendit q̃ fides per Chriſtum confirmabi*Abrahã peccauit.* tur. Vbi notãdum quòd differẽtia eſt inter ſanctos patres noui teſtamenti, & antiqui. Licet enim antiqui ſancti inhærerent Deo per fidẽ, tamen in gratia in præſenti vita confirmati non erant. Vnde & aliquãdo errabant ſicut Abraham, quando ingreſ- A ſus eſt in Ægyptum dixit vxori ſuæ. Noui quòd pulchra mulier es: & cum te viderint Ægyptij dicturi ſunt, vxor ipſius eſt, & interficient me, & te reſeruabunt. Die ergo obſecro, quòd ſoror mea es. Quãuis enim verè ſoror eius eſſet, ideſt, conſobrina, tamen hoc dicit ad finem quòd illi crederent, quòd non eſſet vxor eius. Cum ergo Deus ſic verba accipiat, ſicut ille qui loquitur illa vult intelligi, ſequitur quòd Abraham in hoc mendacium dixit. Similiter quando ducebat Iſaac ad immolandum, dixit pueris ſuis, quãdo fuit prope locum. Expectate hic donec puer & ego reuertamur ad vos, & tamẽ intentio eius erat immolare puerum, & non reuerti cum ipſo, vt habetur Gen. 22. Sic ergo quia omne B peccatum facit hominem à Deo diſcedere, ſaltem commiſſum ex induſtria, ſequitur quòd illi patres amore vel timore quandoque diſcedebant à Deo. Patres autẽ noui teſtamenti. ſ. apoſtoli, ſic per ſpiri*Apoſtoli cõfirmati fuerunt.* tum ſanctũ fuerunt cõfirmati, quòd ampliùs à Deo diſcedere non poterant, quod oſtendit Apoſtolus, dicẽs. Quis nos ſeparabit à charitate Chriſti? Tri*Rom. 8.* bulatio, fames, nuditas? &c. Certus ſum enim quòd neque mors, neque vita, neque inſtantia, neque futura, neque creatura aliqua poterit nos ſeparare à charitate Dei, quæ eſt in Chriſto Ieſu. Et hoc præC uidens Pſalmiſta in perſona patrum noui teſtamẽti qui Chriſti fidem fundauerũt. ſ. Apoſtolorum. d. *Et non diſcedimus.* i. nõ diſcedemus à te, ſcilicet, poſt ſpiritus ſancti miſſionem. *Et viuificabis nos.* Hic reddit cauſam ſtabilitatis fidei, q. d. Tu per ſpiritum ſanctum viuificabis nos, & ideo non diſcedimus à te, per ſpiritum confirmati. Et nota quòd viuificare componitur ex viuo & facio. cis. quaſi viuum facere. Cum igitur gratia ſpiritus ſancti ſit vita animæ, ſequitur q̃ in miſſione ſpiritus ſancti Apoſtoli recipientes gratiam ſpiritus ſancti viuificati ſunt. *Et nomen tuum inuocabimus.* Quid autem ſit inuocare nomen domini: vide ſup. verſi. 204. Inuocamus autem nomen domini in præſenti & in futuro. In præſenti fideliter orando, in futuro ipſum æternaliter laudando.

Domine Deus virtutum conuerte nos, & oſtende faciem tuam, & ſalui erimus. 1390

Hic oſtenditur quòd eccleſia finaliter beatificabitur. Iſte verſiculus ter in iſto pſalmo ponitur, & cauſa dicta eſt verſic. 1378. In iſta autem vltima repetitione vult oſtendere, quòd in viſione Chriſti erit completa beatitudo noſtra quo ad animam ex viſione diuinitatis Chriſti, & quò ad corpus ex viſione humanitatis eius. Propter quòd ipſe ait. *Beatitudo cõſiſtit in Chriſto. Ioan. 17.* Hæc eſt vita æterna, vt cognoſcant te ſolum verũ Deum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtũ. Chriſtus au E tem hic per Dei faciem intelligitur. Vide ver. 150.

PSALM. LXXX.

EXultate Deo adiutori noſtro, iu- 1391
bilate Deo Iacob.

Iſte titulus huius Pſalmi eſt hic. *In finem pro torcularibus ipſi Aſaph pſalmus quinta ſabbathi.* Ad cuius intellectum literalem notandum quòd iſte Pſalmus communiter cantabatur in tẽplo in feſto

Universidad de Deusto
Biblioteca

tubarum, quod incipiebat prima die Septembris A quæ apud Hebræos est in nouilunio propinquiori æquinoctio autumnali, siue sit ante æquinoctium siue post, siue in ipso æquinoctio. Illo enim tempore communiter in terra promissionis, quæ est terra calida, completæ sunt vindemiæ, & cæteri fructus sunt collecti. Vnde in festo tubarum fiebat sacrificium de vino nouo expresso de torcularibus, & fiebant libamenta sacrificiorum in templo. Et sic iste Psalmus erat gratiarum actio pro fructibus recollectis. Et sic est sensus literalis tituli. Iste Psalmus dirigens nos in finem attribuitur ipsi Asaph. s. tanquam auctori, & est *pro torcularibus*. s. est gratiarum actio pro torcularibus, id est, pro vino collecto ex torcularibus expresso, quod B autem additur *quinta sabbati*, non potest accipi secundum literam, sed nos mittit ad significationem mysticam quam habuit propheta. Vbi sciendum, quòd quinta sabbati, dicitur quinta dies septimanæ, quæ sabbatum dicitur, vt patet versic. 609. & 775. Quinta autem die septimanæ fecit Deus ex aqua pisces, & volatilia, sed piscibus in aquis infrà remanentibus, aues volant ad alta, per quod sacramentum baptismi significatur, quo renati aliqui sunt tanquam aues, qui scilicet, temporalibus contemptis, mentes sursum eleuantur ad cœlestia. Alij verò tanquam pisces, qui in fluctib. huius sæculi remanent curiosi. Per torcularia autē ecclesiā intelligit, quia sicut in torculari tria sunt. s. pressura, & vinū & acinum, quorū alterū reponitur. s. vinum, & alterum proiicitur. s. acinum. Sic in ecclesia est pressura tribulationū, & pōdus passionū, per quod fit discretio bonorū, & malorū, quos tamen eadē sacramenta coniungunt. Sicut. n. racemus in vitę simul habet vinū, & acinum, sic bonis, & malis communia sunt sacramenta. Et sicut vinum pressura torcularis expressum reconditur, sed acinum proiicitur, ità accedente pressura tribulationis, iustus iustior fit, & sordidus magis sordescit. Sic ergo torcularia ecclesiam significāt. Est ergo sensus tituli talis. Iste Psalmus dirigens nos in finem. i. in Christum, est *pro torcularibus*. i. pro ecclesiis, in quibus est pressura tribulationum, qui Psalmus D est ipsius Asaph, *quinta sabbati*. i. agens de baptizatis & baptizandis aqua baptismi, quod significatur per opus quintæ sabbati. Intentionem mouet, vt post baptismū, contemptis temporalibus, in cœlestibus mēte conuersemur. His visis, venio ad diuisionem Psalmi. Diuiditur iste Psalmus in duas partes, quia ostendit primò quid ageadum sit electis, secundò quid reprobis, ipsos redarguens, ibi. *Audi populus meus*. Prima in duas, quia primò bonos inuitat ad gratiarum actionem: secundò ad hoc adducit rationem, ibi. *Quia præceptum est*. Prima diuiditur in tres: quia primò inuitat ad gratiarum actionem corde, secundò opere, ibi. *Sumite*, tertiò voce, ibi. *Buccinate*. Quantum ad primum scien- E dum, quòd iste Psalmus Asaph: quasi proposita sibi imagine cuiusdam solemnitatis, electos omnes ad celebritatem illius inuitat, dicens. *Exultate Deo adiutori nostro*. Exultare enim est lætitiam cordis exterioribus demonstrare: vt habetur versic. 443. Et per consequens exultare Deo, vel in Deo est lætitiam mentis de Deo habitam, per exteriora signa, vel laudes ostendere, vt dictum fuit ver. 480. Item exultare Deo, vel in Deo est, nihil aliud præter Deum quærere, vide versic. 531. Sic ergo dicat, *Exultate Deo*. i. mente, & voce Deo gratias agite, & solum Deum quærite. Sed quia Deus in scriptura accipitur multipliciter, scilicet, naturaliter, & substantiuè, & sic summa trinitas pater, filius, & spiritus sanctus vnus Deus est, & pluraliter nō potest Deus. 6. Dominus Deus tuus vnus est. Item dicitur Deus specialiter & adoptiuè: & sic omnis iustus Deus dicitur, quia filius Dei. Ioan. 1. Dedit eis potestatem filios Dei fieri. Et sic sancti prophetæ, quib. Deus arcana reuelabat, dij dicebantur. Ioan. 10. Illos dicit deos, ad quos sermo Dei factus est, Itē vocaliter solùm, & nuncupatiuè: & sic idola & dæmones dij vocabantur. Psal. 95. Omnes dij gentium dæmonia. Et de hoc vide supra versi. 774. & 809. Et ideo ne in æquiuoco Psalm procedat, declarat cui Deo debemus exultare, quia. s. Deo vero & substantialiter dicto. d. *Exultate Deo adiutori nostro*: quia solus Deus est adiutor noster, qui multipliciter nos adiuuat. vide ver. 99. & 631. & 673. & 957. Sequitur, *Iubilate Deo Iacob*. Dicitur enim Deus, Deus Iacob, non solū quia Iacob verū Deum colebat, sed etiam quia videtur fuisse primus, qui vero Deo votū fecit ipsum colere. d. Si Deus fuerit mecum in via ista, erit mihi dominus in Deum, & lapis iste, quē erexi in titulum, vocabitur domus Dei, &c. Quod autem sit iubilare: vide supra ver. 756.

Deus dicitur multipliciter.

Auct. Pisces.

Torcular diuersi ecclesia.

Gen. 28.

Sumite psalmū, & date tympanū, psalterium iocundum cum cithara. 1392

Hic Psalmista inuitat ad gratiarum actionem opere. Vbi notandum, quod Deus antiquitus laudabatur cum instrumentis musicis, sicut vsque hodie laudamus Deum in solennitatibus cum organis. Hoc ideo quia illa instrumenta musica significabant conditiones, quibus Deum laudare debemus. Ex quibus instrumentis hic tria ponit, scilicet psalterium, tympanum, & citharam. Psalterium enim, quod erat decem chordarum, & manu pulsabatur, significat obseruātiam decem præceptorum non solum verbis, sed operibus exhibitam: vide vers. 389. & 771. & 772. Et psalterium quod manu pulsatur, significat operationem: sicut instrumēta, quæ flatu pulsantur, significant prædicationem, vide ver. 791. Per tympanum verò, quod fit ex pellibus non ex carne animalium, significantur temporalia bona, quib⁹ vt pelle vestimur, & protegimur. Vnde tympanum pro bonis temporalibus carnalibus accipit hic gl. d. Per tympanum enim accipitur carnale, quod à nobis est. Quid est ergo, *date tympanum*, nisi bona tēporalia erogate pauperibus, & maximè dātibus vobis spiritualia? Vnde & Apostolus ait. Si spiritualia vobis seminamus, non est magnum, si carnalia vestra metamus. Sic enim tympanum pro temporalibus bonis accipitur Iob 21. Tenent tympanum, &c. Sequitur. Et in puncto ad inferna descendunt. Loquitur de illis, qui E bona temporalia retinent, & illa non communicant. Vel per tympanum, ad cuius sonum percutitur pellis mortua, accipe patientiam in aduersis, vt sicut illa pellis percussa sonum lætum reddit: sic pellis tua aduersitatibus percussa, Deo gratias reddat. Sic enim dicitur Psalm. 150. Laudate eum in tympano, & choro. Per citharam autem intellige virtutem asperitatis, & pœnitentiæ. Cithara namque corpus est de ligno cōcauū, quod chordis neruiceis exsiccatis, & desuper extentis per tactum sonum reddit. Similiter & corpus nostrum per pœnitentiam sit concauum, & vacuum à cibis abstinens

Psalterium.

Tympanū

1. Cor. 9.

Cithara pœnitētiæ.

stinens, quæ cordis exsiccatis extendit desuper, A dum neruos & pellem remota pinguedine extendit super ossa. Et tunc corpus sic tactum, benè sonat laudes Deo referendo. Sicut enim corpus citharæ si plenum esset non redderet sonum, sic & corpus nostrum cibis repletum cessat à laude diuina. Et de ista cithara pœnitētiæ dicitur, Iob 3. Versa est in luctū cythara nostra & organa mea in voces flentium, vide versic. 481. Ad propositum ergo ait Psalmista, *Sumite psalmum*, id est, operibus, laudate Deum decem obseruādo præcepta. *Date tympanum*, id est, temporalia bona erogate proximis. Et sic fit *Psalterium iocundum cum cithara*, id est, obseruatio diuinorum præceptorum sit cum abstinentia carnis.

Buccinate in neomenia tuba, in insigni die solemnitatis nostræ. 1393

Hic inuitat Psalmista ad gratiarum actionē voce siue tuba. Exemplo enim Iudæorum non inuitat. Vbi sciendum quòd neomenia est nomē compositum ex neos quod est nouum, & mene, quod est defectus, & significat lunam quæ omni mense deficit. Et sic neomenia idem est quòd luna noua. Iudæi enim semper in principio nouę lunæ festum agebant, quod dicebatur festum gubernationis. Tunc enim precipuè rogabant Deum vt ipsos gubernaret, eo quòd in nouilunio cōmuniter magis C apparet transmutatio temporis. Incipiunt enim Iudæi menses secundum lunationes. Sciēdum etiam quòd in principio mēsis Septembris, pro quo maximè factus fuit iste Psalmus ad literam, vt in expositione tituli est dictum, duo festa insimul concurrebant, scilicet festum neomeniæ, & festum tubarum. In principio enim Septembris in memoria illius rei, quòd quando iussu Dei Abraham voluit immolare filium. quod angelus prohibuit, dicens. Ne extendas manum tuam supra puerum, &c. Et tunc ostendit ei dominus arietem inter vepres hærentē cornibus, quem pro Isaac immolauit, vt habetur Gen. 22. In memoriam inquam istius rei faciebāt festum tubarum: quia scilicet clangebant tubis, vt D habetur Leui. 23. & Num. 29. quia tūc angelus clamabat de cœlo, dicens. Ne extēdas manum tuam, &c. Et quia ista duo festa in principio Septembris insimul cōcurrebant, vnde erat maior solemnitas, ideo dicebatur dies insignis, id est, maioris solemnitatis. Nam secundum Grammaticos signū componitur cum in, & dicitur hic & hęc insignis & hoc insigne. i. maioris famæ, & maioris signi. Dicit igitur literaliter Iudæis, *Buccinate*, id est, tuba canite *in neomenia*. i. in noua luna Septembris, *insigni die solemnitatis vestræ*, id est, qui est dies insignis propter festum tubarum concurrens, vt dictum est. Ista autem, quæ Psalmista Iudæis ad literam loquitur, nobis fidelibus spiritualiter dicit. Vbi sciendū, quòd E luna, quæ semper mutatur, & nunquam in eodem statu permanet, significat vitam præsentem. Et de vita nostra dicitur Iob 14. quòd nunquam in eodē statu permanet. Et sic neomenia, id est, noua luna signat nouam vitam nobis datam per Christū, per quam regeneramur in filios Dei. Istam ergo nouā vitam debemus aliis prædicare, & hoc est tuba in neomenia canere. Illum sensum ponit glo. dicens. *Buccinate tuba in neomenia*, id est, nouam vitam prędicate, quam signabat noua luna, in qua Iudæi clāgebāt tubis septem diebus, quia septiformi gratia spiritus sancti innouamur. Et hoc est, quod dicitur Esa. 58. Exalta quasi tuba vocem tuam. Hæc autem nouitas vitæ dicitur dies insignis, quia nos filios Dei facit.

Festū tubarum.

Insignis.

Quia præceptū in Israël est, & iudicium Deo Iacob. 1394

Hic redditur ratio gratiarū actionis. Et duplex assignatur ratio, prima sumitur ex diuino præcepto, secunda ex beneficio dato, ibi. *Testimonium*. Quantum ad primum sciendum, quòd, cum Deus sit omnium dominus, omnes ad eius præcepta obligantur. Vnde Psal. 118. Deo dicitur. Maledicti, qui B declinant à mandatis tuis. Sed Deus prædictas solennitates mandauit. Et hoc est, quod ait. *Quia præceptum est in Israel*, quasi dicat. Benè debetis Deum laudare in prædicta solēnitate, quia dominus hoc præceptum dedit *in Israel*, id est, in populo Israel, scilicet Leui. 23. & Num. 29. Sed vbi est præceptū, ibi cōsequenter est iudicium: quia qui præceptum legis frangit, eo ipso iudicari, & puniri debet, quia: vt dicitur Rom. 2. Quicunque in legem peccauerint, per legem iudicabuntur. Si igitur præceptum est, ergo & iudicium. Et hoc est, quod ait. *Quia præceptum est in Israel*, scilicet à Deo vt hoc fiat, *& iudicium Deo Iacob*, scilicet Iudicium de transgressoribus facere, spectat Deo Iacob. Ratio autem, quare dominus præcepit illam solemnitatem tubarum, fuit multiplex, scilicet, memoria obedientiæ Abrahæ, & memoria liberationis Isaac, ac etiam patientiæ: quia cum esset grandis intantum, quod portabat ligna sufficientia ad totalē combustionē vnius hominis: tamen patienter se ligari permisit, & poni super struem lignorum. Vnde in illa festiuitate Iudæi clangebant cum cornib. arietum in memoriam arietis pro Isaac immolati. Fuit etiā alia causa, vt statim in sequenti parte dicetur. Notandū ergo, quòd in memoriam obedientiæ ipsius Abrahę, & patientiæ ipsius Isaac, Deus illud festum tubarū præcepit, vt, dum exempla illorum audiremus, ad ipsorum imitationem accenderemur, vt ostendit Gregor. d. Quia transire intellectus noster ad diuina non finitur, nisi prius per sanctorum præcedentium exempla formetur, vt qui orientē solem contemplari non valet, irradiatos montes aspicit, & quia sol sit ortus, deprehendit. Ex æternis ergo mōtibus Deus nos illuminat, quia per admiranda vitam patrum præcedentium radio nos suæ claritatis illustrat. In medium ergo sanctorum exempla ducamus. Ecce præceptis cœlestibus subdi per obedientiam cupimus, consideratis antiquorum patrum vestigiis iuuamur. Quid enim Abraham obedientius, qui ad vnam vocem dominicam pro adipiscenda æterna hæreditate, ipsum ferire non trepidauit, quem senex iam, & penè mortuus accepe- rat hæredem? Cum patientiæ apprehendere virtutem conamur, præcedentiū exempla conspicimus. Quid enim Isaac patiētius, qui ligna portat, de holocausto interrogat, atque post parū ligatur, & non loquitur, aræ superponitur, & nō reluctatur? Quid isto viro patientibus dici potest, qui quasi ad solatium ducitur, & requiritur ad feriendum, ligatur, & cōticescit, & oblatus in holocaustum tacet? &c. Si ergo vt istorum exemplis informemur, prædictorum festorum præceptum posuit in Israël, dicens nobis illud Exod. 25. Fac secundum exemplar, quod tibi monstratum est.

Præceptū. Iudicium.

Greg. 27. mor. c. 6.

Exempla sanctorū nos informans.

Abrahā exēplū obedientiæ.

Isaac exēplum patientiæ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

1395 Testimonium in Ioseph posuit illud, cum exiret de terra Ægypti, linguam, quam non nouerat, audiuit.

Hic assignat secundam rationem, scilicet beneficiorum receptorũ. Narrat enim multa beneficia illo populo exhibita, pro quorum memoria illud festum agebatur. Enumerat autem tria beneficia, primum est eruditionis, secundum liberationis, ibi. *Diuertit*, tertium exauditionis, ibi. *In tribulatione*. Quantum ad primum sciendum quòd vt dicit Ra. Sa. eodem die quo Abraham voluit immolare filium, succedente tempore Ioseph qui iniustè incarceratus erat in Ægypto, fuit liberatus. Et sic illa dies non solum erat insignis propter liberationem Isaac, sed etiam propter liberationem Ioseph. Et hoc est quod ait. *Testimonium in Ioseph posuit illud*, id est, illud festum posuit in testimonium Ioseph, qualiter, scilicet illa die fuit liberatus & à Deo informatus. Et hoc cum exiret terram Ægypti, id est, ad videndam terram Ægypti. Statim enim vt fuit à carcere liberatus, per Pharaonem fuit factus præpositus super terrã Ægypti vt habetur Genesis 41. vt prouideret de frumentis cõgregandis. Et tunc statim fuit per terrã Ægypti vt officium sibi commissum adimpleret. Verum quia Ioseph non intelligebat, nisi linguam propriam, scilicet Hebraicam, vt melius sibi commissum officium posset implere: angelus domini statim ipsum perfectè docuit linguam Aegypti. Et hoc est quod dicitur. *Cum exiret terram Aegypti*, scilicet considerandam, *linguam quam non nouerat*, scilicet Aegypti, *audiuit*, scilicet ab angelo ipsum docente, vt dicit Ra. Sa. Nec hoc incredibile videtur quòd Deus qui Apostolos subito docuit omnia genera linguarum, (vt habetur Act. 2.) istũ Ioseph doceret linguam Aegypti, vel aliter iste versus exponitur de toto populo Israël, qui per Ioseph intelligitur, tum quia Ioseph populum Israël in Aegypto saluauit tempore famis, tum quia Ioseph inter filios Israël duas tribus constituit. Habuit enim Israël duodecim filios, qui duodecim tribus fecerunt. Sed quia tribus Leui diuinis officiis mancipata, decimam ab aliis recipiebat, & sic non habuit sortem distinctam in terra promissionis, ideo Ioseph duas tribus fecit ex duobus filiis suis, scilicet Ephraim, & Manasse, ne numerus tribuum minueretur. Et ideo quia ex filiis Israël aliis solum quilibet vnam tribum fecit, iste autem duas nomine Ioseph totus populus Israël intelligitur, de quo dixit. *Testimonium posuit in Ioseph illud*. Quid enim est Dei testimonium datum populo Israël, nisi lex sibi data? de quo Psalm. 18. Lex domini immaculata conuertens animas, testimonium domini fidele: Testimonium ergo legis posuit in Ioseph cum exiret terram Aegypti, id est, statim postquam exierunt terram Aegypti, scilicet quinquagesimo die legem eis dedit. Et tũc ipse populus linguam quam non nouerat audiuit, quia populus audiuit dominum loquentem dantem decem præcepta, quem ante non audierat. Vnde dixerunt. Loquere tu nobis, ne loquatur nobis dominus, ne fortè moriamur.

Ioseph liuguã Aegypti quo modo sciuit.

Ioseph significat populum Israël.

Exod. 19
Exod. 20

1396 Diuertit ab oneribus dorsum eius, manus eius in cophino seruierunt.

A Hic narrat secundum beneficium, scilicet liberationis quo ipsum Ioseph à seruitute liberauit, nã vt habetur Genesis trigesimoseptimo, Ioseph inuidia fratrum suorum venditus fuit ab eis, & peruenit ad seruitutem Phutipharis principis exercitus Pharaonis. Tales autem serui habẽt seruire dominis suis in multis oneribus, & laboribus, & maximè tempore comestionis habent in mensa seruire portando, & asportando panes, & alia cibaria, quæ in cophinis portãtur. Sic enim dicitur Ioannis sexto, quòd postquam Christus saturauit quinque milia hominum ex quinque panibus, quòd discipuli collegerunt duodecim cophinos fragmentorum, &c. Vbi aduerte, quòd secundum Grãmaticos cophinus in penultima corripit, & dicitur à cauo, as, secundum Raban. & multa significat. Quandoque est vas ex virgulis contextum aptum mundare, puta triticum, vel bladum. Quandoque est vas gestatorium sumi, vel fœmi. Quandoque verò est vas aptum ad portandum secum cibaria, sicut sunt sportæ ex palmis, vel ex virgulis textæ. Et sic accipitur cum de Ioseph dicitur, quod *manus eius in cophino seruierunt*. Vel si ad viliora officia ipsum dicimus deputatum, accipitur cophinus pro vase apto ad portandum sumum, sed hoc nõ est verisimile, quoniam (vt habetur Genesis trigesimonono) Ioseph erat in domo Phutipharis domini sui præpositus, & gubernabat creditam sibi domum. De ista autem seruitute Ioseph fuit à Deo miraculosè liberatus, vt patet Genesis quadragesimoprimo. De isto ergo Ioseph dicit. *Diuertit ab oneribus dorsum eius*, cuius, scilicet Ioseph, cuius *manus in cophino seruierunt*: quia liberatus factus fuit dominus Ægypti, vt dicitur de ipso ad literam, Sapien. decimo, quod Deus iustum venditum non dereliquit, sed à peccatoribus liberauit illum, & in vinculis non dereliquit illum, donec afferret illi sceptrum regni. Vel aliter intelligitur (vt in præcedenti versiculo dictum est) de populo Israël, à seruitute Ægyptiaca liberato, quia populus grauibus oneribus luti, & lateris erat oppressus, sed tamen Deus ipsum liberando. *Diuertit ab oneribus dorsum eius*, & à quibus oneribus oltẽdit, dicens, *Manus eius in cophino seruierunt*. Nam, vt dictum est, cophinus est vas ex virgulis factũ, quo secundum glos. populus Israël in Ægypto existens portabat terrã ad faciendum lateres Pharaoni. Et sic est sentẽtia versus. *Diuertit*, scilicet, Deus *ab oneribus dorsum eius*, scilicet Ioseph, vel populi Israël, Modo mutat modum loquendi, quia prius dixit de Deo. *Diuertit, &c.* Nunc dicit de Ioseph vel de populo. *Manus eius in cophino seruierunt*.

Cophinus.

B

C

D

1397 In tribulatione inuocasti me, & liberaui te, exaudiui te in abscõdito tempestatis, probaui te apud aquam contradictionis.

E Hic narrat tertium beneficium, scilicet exauditionis, quo ipsum Ioseph afflictum orantem exaudiuit. Et habetur Gen. 39. Ioseph in Ægyptum vẽditus, & factus præpositus domus Phutipharis domini sui, vxor Pharaonis iniecit oculos in Ioseph, & ait sibi, dormi mecum. Qui acquiescere nolens, dicit ei. Ecce dominus meus, omnibus mihi traditis, ignorat quid habeat in domo sua, nec quicquã est in domo sua, quod non tradiderit in potestate mea præter te, quæ vxor eius es. Quomodo ergo possum

Ioseph ea fatus.

possum hoc malum facere, & peccare in dominũ meum? Quadam autem die accidit vt intraret Ioseph domũ, & illa apprehenso vestimento eius dicit ei, dormi mecum. Qui non acquiescẽs, relicto in manu eius pallio, fugit, & egressus est foras. Cũ ergo vidisset mulier pallium in manibus suis, & se esse contemptam, vocauit homines domus suæ & dixit. En, dominus meus introduxit virum Hebræum, vt illuderet nobis. Ingressus enim est ad me, vt coiret mecum. Cumque clamassem, reliquit pallium in manu mea, & fugit foras. In argumentum ergo rei, marito reuertenti domum, ostendit pallium & ait, ingressus est ad me seruus Hebræus quẽ adduxisti, vt illuderet mihi. Cũmque clamarem, reliquit pallium in manu mea & egressus est foras. His auditis, dominus nimis credulus verbis coniugis tradidit Ioseph in carcerem, vbi vincti regis custodiebantur. In hac ergo tribulatione iniustè positus, Ioseph inuocauit dominum pro liberatione sua, & ipsum exaudiuit dominus quem post duos annos liberatum dominum Ægypti constituit vt habetur Genes. 41. Hanc historiam recolens Psalmista, ipsi Ioseph loquitur, dicens. *In tribulatione inuocasti me, & liberaui te*. Et quia eius liberatio fuit conseruatio populi Israël: quia factus dominus Ægypti tempore famis nutriuit patrem, & omnes fratres suos cum omni domo sua, vt habetur Gen. 46. Ideo totus populus Israël hoc beneficium cognoscere debebat & Deo seruire. Et quia oppositum fecerant ideo Psalmista vertens modo se ad populum ex parte Dei, & sibi improperans, dicit. *Exaudiui te in abscondito tempestatis*, scilicet, Ioseph in carcerem, vbi est absconsio & tempestas tribulationum. Et hoc non obstante infidelis es mihi: quia *probaui te apud aquas contradictionis*, scilicet, Nume. 20. vide de bonitate & potestate mea desperans dixisti. Numquid poterit Deus de petra aquam educere, aut parare in deserto mensam populo suo? vel totum hoc potest intelligi de populo Israël, qui in Ægypto dura seruitute oppressus inuocauit dominum *in abscondito tempestatis*, scilicet, tribulationis & afflictionis: quia palam non erant ausi dominum contra tempestatem sibi inflictam inuocare: sicut & modo populi sub tyranno absconsè gementes, non audent cõqueri palam. Et tamen fuit gratiosè in manu forti à Deo liberatus, Et hoc non obstante, diffidit populus de bonitate domini apud aquas contradictionis, vt dictum est.

A

B

C

D

1398 Audiui, populus meus & contestaborte: Israël, si audieris me, non erit in te Deus recens: neque adorabis Deum alienum.

E Hæc est secunda pars principalis, in qua reprobos Psalmista redarguit, & primò ostendit eorum culpam. Secũdò pœnam eis debitam, & inflictam ibi. *Et dimisi*. Prima pars diuiditur in tres quia ostendendo eorum culpam, vt ipsam exaggeret primò ponit ipsorum increpationem, secundò ipsorum ad bonum inductionem, ibi, *Ego enim sum*. Tertiò ipsorum ad malum obstinationem, ib. *Et non audiuit*. Quantum ad primum sciendum, quod populus Israël dicebatur peculiariter populus Dei, tum quia illi soli legem dederat Deus & sua iudicia manifestauerat eis. Psalm. 147. Non fecit taliter omni nationi, & iudicia sua non manifestauit eis, tum quia ipse populus solus Deum colebat, psal. 75. Notus in Iudæa Deus. Hunc ergo populum increpans ait. *Audi populus meus & contestabor te*. Con enim componitur cum testor, aris, & aliquando idem est, quòd simul testari, & tunc Deus contestatur, id est, simul testatur, quia ipse iudex est: simul, & testis. Et est sensus. *Contestabor te*, id est, simul iudex, & testis ero veritatis. Vnde glos. Ecce testem se facit veritas tam hic quàm in futuro, vt nullus iam dubitet, cum ante iudices terrenos soleãt testes produci ad cognitionem veritatis. Et hoc est, quod dicit dominus. Ego sum iudex, & testis, quæ simul officia nullus alius facere potest. Aliquando verò contestari est idem, quòd contra aliquem testari. Sic enim accipitur 1. Reg. 8. vbi, dum populus à Samuele peteret regem, dicit dominus ad Samuelem. Contestare eos, & prædic eis ius regis, qui regnaturus est super eos, id est, testificare contra eos pressuras, quas à rege sunt passuri. Et isto modo melius accipitur hic, vt Deus populo dicat. *Contestabor te*, id est, testificabor contra te, scilicet, si legem meam non custodias. *Israël si me audieris*, id est, si mihi obediens fueris. Audire enim quandoque idem est, quòd obedire. Sic enim sapientia increata ait. Qui audit me, non confundetur. Sed quid erit si me audieris. *Non erit in te Deus recens, neque adorabis Deum alienum*. Aduerte, quòd hic aliud dicitur Deus recens, aliud Deus alienus. Habent enim aliqui Deum recentem apud se, non tamen Deum alienum, vt puta, qui verbum putat sub tempore Deum esse. Deus enim recẽs dicitur, qui ad tempus factus est. Qui igitur putant filium Dei ex tempore à patre genitum, & non coæternum patri in se habent Deum rec entem. Deus autem noster non est Deus recens, sed ab æterno, inæternum. Cum enim filius Dei sit sapientia patris, si filius est ex tempore, sequitur, quòd pater ex tempore fuit sapiens, & non ab æterno. Etenim Christus Deus noster homo fortè recens est, sed Deus æternus. Habent autem alij Deum alienum, qui, scilicet, idola sibi fabricant à diuinitatis natura alienum. Vnde hic ait glos. Quod enim quisque cupit, & veneratur, hoc illi Deus est, & sic auarus adorat Deum alienum: quia denarium alienum à natura diuinitatis. Gulosus ventrem suum, &c. ad Philipen. 3. quorum Deus venter est. Qui enim audit Deum sibi credendo, & obediendo neque habet in se Deum recentem neque alienum. Sic enim ait dominus in principio legis. Exod. 20. Nõ habebis deos alienos coram me, non facies tibi sculptile, neque omnẽ similitudinem, &c.

Eccle 24. Deus recens.

Deus alienus.

1399 Ego enim sum dominus Deus tuus qui eduxit te de terra Ægypti: dilata os tuum, & implebo illud.

Hic ponitur ipsorum ad bonum exhortatio, quod facit ostendendo: & exhibendo eis suam gratiam. Gratia autem maior alicui exhibetur, quanto magis gratificatus offenderit gratificantem. Ipsi autem Iudæi Deum multum offenderunt fabricantes sibi idola, & illa adorantes, & beneficia à Deo recepta non Deo, sed idolis attribuentes. Quo enim apta & miranda beneficia eis contulerat educendo ipsos de Ægypto, mare ante ipsos exsiccando, inimicos eorum omnes in mare submer-

Universidad de Deusto
Biblioteca

gendo, &c. Et tamen ſtatim poſt omnia attribue- A bant idolis Nam vt habetur Exodi trigeſimoſecũdo. Fecerunt ſibi vitulum cõflatilem, & immolantes ei hoſtias dixerunt, Iſti ſunt dij tui, Iſraël, qui eduxerunt te de terra Ægypti. Et tamen, hoc non obſtante, omnem gratiam, quam ſciunt petere, paratus eſt eis facere. Primò ergo iniuriam eis remittit, dicens. *Ego ſum dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Aegypti*, contra quod tu falſè dixiſti. Iſti ſunt dij tui, qui eduxerunt te, &c. Et conſequenter eis gratiam promittit, dicens, *Dilata os tuum, & im-*
Dilatare. *plebo illud.* Vbi nota, quòd ſecundum grammaticos lato, as, idem eſt quòd ampliare aliquid, vel latum facere. Vnde dilato, as idem eſt quòd multum extendere vel ampliare. Et ſic dilatare os eſt multum B aperire vel ampliare os, id eſt, multa, & alta poſtulare. Et ſic dicit populo ſuo. *Dilata os tuum*, ſcilicet pete, non quidem parua, vt ſunt temporalia, ſed alta, & grandia, vt ſunt ſpiritualia, *& ego implebo illud*, non quidem implebo os, ſed illud quod poſtulabis. Miſticè autem Ægyptus interpretatur tenebræ, & ſignificat peccatum, quod tenebras amat, quia qui malè agit, odit lucem. Ioannis tertio. Et quia ſolus Deus peccata poteſt dimittere, ideo ſolus Deus animã de Aegypto educere po-
Ignis non eſt Deus. teſt, & ſic ſolus dicere. *Ego ſum dominus Deus tuus, qui eduxit te*, &c. Narratur, quòd Chaldæi pro Deo adorabãt ignem. Volẽtes ergo Chaldæi alios inducere ad culturam ignis, cum Aegyptiis pactũ C fecerunt, quòd ſi Deus eorum ab aliquo vinceretur, ſcilicet, ignis dimitterent eius cultum, ſed ſi alios Deos vinceret, quod alij ipſum ignem colerent. Quibus Aegyptij acquieuerunt, ſed hac cautela vſi ſunt contra eos, qui idolum Bel colebãt. Nam depoſuerunt de capite idoli coronã auream, & poſuerunt ſuper caput eius quoddã vas teſteum, in qua erant multa foramina, quæ obturauerunt cera, & illud impleuerunt aqua. Venerunt ergo Chaldæi ad examinandum illud idolum, & appoſuerunt ignem, & ſtatim cera liquefacta eſt, & deſcendit aqua, & extinxit ignem, & præualuit idolum eorum, & extunc permiſſi ſunt idolis ſuis vti. Ex hoc ergo, quòd Deus noſter eduxit D Iſraël de Ægypto, probat ſe præualere idolis, quæ habent poteſtatem ſuper ignem: quia præcedebat eos de nocte per columnam ignis: etiã ſuper aquã, quia mare ſiccauit. Dicat ergo. *Ego ſum dominus Deus*, &c.

1400 Et non audiuit populus meus vocem meam, & Iſraël non intendit mihi.

Hîc oſtendit ipſorum obſtinationem ad malum: quia non obſtantibus tot beneficiis, & promiſſionibus ipſis à Deo factis cõtemperunt obedire. Et E hoc eſt quod dicit. *Et non audiuit populus meus vocem meam*, id eſt, non obediuit voci meæ, quia eis
Intendere Deo. dedi legem, quam tranſgreſſi ſunt. *Et Iſraël non intendit mihi.* Intendere enim idem eſt quod intus tẽdere, de hoc vide ſupra verſiculo 876. Et ſic ille i tẽdit Deo, qui intus in corde ſuo tendit ad Deũ. um ergo peccatum elonget hominem à Deo, ſequitur quòd peccans & legem Dei non ſeruans, n n intendit Deo ſed magis ab eo recedit. Notan
Audire Deum. dum ergo quod ſi volumus audire Deum, & inte re Deo, oportet abſtinere à peccato: quia au ditus Dei eſt gratiarum augmentatio. Prouerb. 1. Audi diſciplinam patris tui, vt addatur gratia capiti tuo. Immundis autem cordibus gratia non additur, cum in illis gratia non præexiſtat. Et ideo notandum quòd verus Dei adiutor à tribus vitiis maximè debet eſſe immunis. Primò à vitio diſcordiæ. Vnde dicitur 1. Eſdræ. 3. Congregatus eſt omnis populus quaſi vir vnus ad audiendum legem. *Diſcor-*
dia. Qui enim diſcordiam habet cum Deo, non diligit Deum, Graue autem eſt audire verba illius, quem quis non amat. Vnde ſicut graue eſt iuſtis audire verba malorum, ſic & graue eſt malis audire Deum, vt oſtendit Gregor. 7. moral. cap. 7. Vnde de concordia auditoribus neceſſaria, dicitur Actuum decimotertio. Conuenit vniuerſa ci-
Auaritia uitas audire verbum Dei. Secundò à peccato auaritiæ quæ auditus Dei maximè fructum impedit quod oſtendit ſaluator, dicens. Quod autem inter ſpinas cecidit, hi ſunt qui audierunt, & à ſolicitudinibus & diuitiis euntes ſuffocantur, & non afferunt fructum. Diuitiæ enim temporales & corporales delitiæ ſpinatę per ſpinas auditum verbi *Luc. 18.*
Diuitiæ. diuini fructificare non ſinunt. Vnde Gregorius in homil. ait, Mirum autem quomodo dominus ſpinas diuitias ſit interpretatus, cum illæ pungant, iſtæ delectent, & tamen ſpinæ ſunt: quia cogitationum ſuarum punctionibus mentem lacerant, & dum vſque ad peccatum pertrahunt, quaſi inflicto vulnere cruentant. Duo autem ſunt, quæ diuitiis iungit, ſcilicet, ſolicitudines, & voluptates: quia per curam mentem opprimunt, & per affluentiam reſoluunt, ſuffocant enim ſemen verbi diuini: quia importunis cogitationibus guttur mentis ſtrangulant, dum bonum deſiderium ad cor intrare nõ ſinunt, quaſi aditum vitalis flatus necant. Tertiò *Arrogan-*
tia. à peccato arrogantiæ: quia cum tremore verbum Dei debet audiri. Abac. 3. Domine, audiui auditum tuum, & timui. Et infra. Audiui, & conturbatus eſt venter meus, à voce contremuerunt labia mea. Ad propoſitum ergo: quia Iudæi his tribus vitiis abundabant, ideo ipſum Deum nõ poterant audire. Propter quod hic dicit. *Et non audiuit populus meus vocem meam.*

Et dimiſi eos ſecundum deſideria 1410
cordis eorum ibunt in adinuentionibus ſuis.

Hîc conſequenter ponitur pœna correſpondens ingratitudini, & peccatis ipſorum, quæ hic oſtenditur triplex, prima eſt priuatio gratiæ ſpiritualis: ſecunda eſt ſubtractio auxilij temporalis, ibi. *Si populus.* Tertia eſt inflictio pœnæ infernalis, ibi. *Inimicos domini.* Quantum ad primum ſciendum, quòd ſubtracto ab homine auxilio diuinæ gratiæ *Gratia.*
E tunc in eo non ratio, ſed ſenſualitas dominatur. Vnde non poteſt non peccare etiam mortaliter, vt oſtendit Magiſter lib. 2. diſt. 25. Iſti autem propter ingratitudinem ſuam diuina gratia ſunt priati. Et hoc eſt, quòd dicit. *Et dimiſit eos*, ſcilicet ipſis ſubtrahendo gratiam præſeruantem à peccatis. Et ideò ſic dimiſſi gratia reguntur ſecundum fomitem peccati. Et hoc eſt quod ſubdit. *Secundum deſideria cordis eorum ibunt in adinuentionib. ſuis*, id eſt, ſecundum inclinationem fomitis ad malum ibunt *in adinuentionibus ſuis*, id eſt, in peccatis enormibus ab ipſis adinuentis. Vel ſecundum aliam

aliam literam *ibunt in affectionib ſuis.* Vbi nota, A
Adinuentiones. quòd in ſcriptura adinuẽtio ſignificat præceptum: vt patet verſiculo 1269. Et hic adinuẽtiones Dei ſunt præcepta Dei, ſed adinuentiones hominum ſunt præcepta hominum, quæ ipſi adinueniunt, & non Deus. Dicit igitur. *Ibunt in adinuentionibus ſuis*, quia propter traditiones ſuas irrita fecerunt mandata Dei, vt ait Chriſtus de ipſis. Matth. 15. Et ideò dimiſit eos ſecundum deſideria cordis eorum, quòd expreſſius ponit Apoſtolus Rom. 1. dicens, Tradidit illos Deus in deſideria cordis eorum in immunditiam. Vbi gloſa: Tradere Dei eſt permittere non incitare, aut immittere. Præcedentib. quippe culparum cauſis, iure & meritò deſerũtur. Ideò B
ij, qui veritatem Dei in iniquitate detinent & deſerun ur à Deo, & tradentur deſideriis malis, iſta verò mala deſideria, quia de ſuperbia ſunt, nõ ſolùm pecata, ſed etiã ſupplicia ſunt. Omne quippe peccatum, quòd citius pœnitendo non detergitur, aut peccatum eſt, & cauſa peccati, aut peccatum eſt, & pœna peccati. Peccatum namque q pœnitentia non deluitur, ſuo pondere mox ad aliud trahit. Vnde fit, vt non ſolum peccatum ſit, ſed etiam cauſa peccati. Ex illo q ppe ſubſequẽs culpa oritur. Peccatum verò, quod ex peccato oritur, non ſolùm peccatum eſt, ſed etiam pœna peccati, quia iuſto iudicio Deus cor peccatis obnubilat, & præcedentis peccati meritò in alio cadit. C
Quem enim liberare noluit, deſerendo percuſſit. Conſimiliter & in propoſito dicitur. *Et dimiſit eos ſecundum deſide. &c.*

1402 Si populus meus audiſſet me, Iſraël ſi in viis meis ambulaſſet.

Hîc ponitur ſecunda pœna, ſcilicet, ſubtractio adiutorij temporalis, & facit vnam conditionalem. Si populus meus fuiſſet mihi obediens, ego liberaſſem eum ab inimicis ſuis, ſed ego non liberaui eum, ſequitur ergo quòd non fuit mihi obe- D
diens. Iſtius conditionalis ſolum ponit antecedẽs. Et primò ponit ſubiectum antecedentis, ſecundò prædicatum, ibi, *Pro nihilo.* Quantum ad primum
Audire Deum & facere. ponit ſolum ſubiectum illius conditionalis, dicẽs, *Si populus meus audiſſet me.* Quid autem intelligat per audire Deum, declarat, dicens. *Iſrael ſi in viis meus ambulaſſet.* Et ita audire Deum eſt mandata eius obſeruare. Nam præcepta domini ſunt viæ, quibus tendimus ad patriam. Matth. 19. Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata Dei. Et ideò nota, quòd audire Deum, eſt opera, quæ mandat adimplere. Non implere autem amplius nocet quàm proficiat, quia contemptus verbi auditi peccatum
Iacob. aggrauat. Propter quod ait. Eſtote factores verbi, E
non auditores tantum, fallentes voſmetipſos, &c. Quid enim profuit Herodi, quòd Ioannem Baptiſtam libenter audiebat, quia tamen plus Herodiadi adulteræ obediens fuit, quàm Ioanni? Nihil ei profuit, ſed peccatum ſuum auxit. Auditus enim verbi diuini obſeruantibus eſt cauſa vitæ, ſed non proditoribus ſuis. Proditor autem verbi Dei dicitur omnis qui audit Deum, & operibus non im-
Ricardus. plet, quod audit. Vnde Ricardus ſuper illud Ioſue 2. Si tamen non prodideris nos, ait. Verbum Dei auditum non permittit nos damnari, niſi tamen prodiderimus eum. Proditor enim eſt verbi Dei, A
qui nõ adimplet opere, quod audit in prædicatione. In hoc maximè differũt boni à malis, quia boni non ſolùm verbum Dei audiunt, ſed etiam guſtãt quando opere implent. Mali autem ſolùm audiũt ſine guſtu, quia quod audiunt exterius, ad ipſorum corda nõ intrat. Ad hoc etiã facit quod ait Greg. *Greg. 31. mor. c. 4.* ſuper illo verbo Iob 12. Auris verba dijudicat, dicens. Hic de electis, & reprobis aliquid innuere videtur, quia verba ſapientiæ, quæ reprobi audiunt, electi non ſolùm audiunt, ſed etiam guſtant, vt eis in corde ſapiat, quod reproborum non mentibus ſed ſolummodo aure ſonat. Aliud namque eſt nominatim cibum audire ſolũmodo, aliud verò guſtare. Electi namque cibum ſapientiæ ſic audiunt, B
vt etiam guſtent, quia hoc audiunt, quod eis per amorem medullitus ſapit. Reproborum verò ſcientia vſque ad cognitionem ſonitus tenditur, vt quidem virtutes audiant, ſed tamen corde frigido qualiter ſapiant ignorent. Et hoc eſt, quod dicitur Lucę 11. Beati qui audiunt verbum Dei, & cuſtodiunt illud. Ad propoſitum ergo, quia populus Iſraël etſi Deum aure corporis audiebat, quia tamen ore cordis q magis eſt audire nolebat, ideò ſimpliciter non audiſſe Deum dicitur.

Pro nihilo forſitan inimicos eo- 1403
rum humiliaſſem, & ſuper tribulantes eos miſiſſem manum meam.

Hic oſtendit prædicatum dictæ conditionalis. Hoc quod hic dicitur pro nihilo, multipliciter exponitur. Primò pro nihilo, id eſt, gratis, & ſine ipſorum labore. Vel *pro nihilo*, id eſt, computaſſem ini- *Nihil.*
micos eorum pro nihilo, ſicut magnus, & potens rex, pro nihilo reputat paruum militẽ deponere. Vel *pro nihilo*, ſicut alia litera habet, id eſt, ad nihilum vel in nihilum inimicos eorum reducendo, ſicut fecit de Ægyptiis inimicis ipſorum quos omnes ad nihilum reduxit in mare, omne ſubmergendo, vel *pro nihilo*, id eſt, pro peccato, nam peccatum nihil dicitur, vt dictum eſt ſuperius verſicu. 908. Quamuis enim peccator ratione peccati ſtatim puniri mereatur, tamen Deus quandoque ipſum permittit in poteſtate tẽporali, vt per ipſum alios peccantes puniat. Et ſic inimicos Iudæorum in poteſtate temporali permiſit, vt per ipſos Iudæorum peccata puniret, ſicut etiam per dæmones punit. Et ſic eſt ſenſus, *pro nihilo*, id eſt, pro peccato inimicorum ſuorum humiliaſſem, id eſt, depoſuiſſem inimicos eorum, ſi ipſi ambulaſſent in viis meis, &c. Sed quia ipſi non ambulauerunt in viis meis ideo permiſi inimicos ipſorum in poteſtate vt ipſos punirent. Et dicit *forſitan*. Cum enim *Forſitan.* forſitan ſit aduerbium dubitandi, & in Deo nulla cadat dubitatio, quomodo ergo dicit forſitan. Nõ enim hoc dicit propter mutationem diuinæ voluntatis vel dubitationem quæ cadat in Deo, ſed propter vertibilitatem hominis de bono ad malum: ver forſitan dicit, non quia dubitatio ſit, ſed per oppoſitum omnis certitudo, ſicut pontus dicitur mare per oppoſitum, quia ponte caret, ſic &c. dicit forſitan, quia hoc omni dubitatione car . Sic enim forſitan pro vero accipiebat Chriſtus. Ji- *Ioan. 5.*
cens. Si crederetis Moyſi, crederetis & mihi fo ſitan, id eſt, verè. Quod autem dicit *humiliaſſem*, hic accipitur humiliatio non pro virtute, ſed pro

pœna

Universidad de Deusto
Biblioteca

pœna. vide versicu. 616. Et est sensus. *Humiliassem*, id est, puniendo inimicos eorum deiecissem ad terram, *& super tribulantes eos misissem manum meam.* Non quidem ad fortificandum eos, sicut dictum est psalm. 79. *Fiat manus tua super virum dexteræ tuæ*, sed ad deponendum, & interficiendum, sicut facta est manus domini super Pharaonem, & exercitum eius, eos in mari submergendo. Sic enim manus domini super aliquem fieri, est ipsum ad nihilū redigere. Isto modo dicitur. 1. Reg. 5. quod fiebat manus domini super singulas ciuitates Philistiim interfectionis magnæ. Ex istis (vt dicit glo.) patet, quòd si nos Deo resistimus, ipse non cōtradicit inimicis nostris, nec manum defensionis nostræ super eos ponit.

Manus domini.

1404 Inimici domini mentiti sunt ei, & erit tempus eorum in sæcula.

Hic ponitur tertia pœna, quæ est infl ictio pœnæ infernalis. Et duo facit. Quia primò ostendit ipsorum ingratitudinem, pro qua pœnam merentur æternam. Secundò ostendit erga eos diuinam bonitatem, vt exaggeret ipsorum malitiam, ibi. *Et cibauit eos.* Quantum ad primum loquitur de peruersis Iudæis, qui domino promiserunt obseruare legem, & omnia eius præcepta dicentes. Omnia quæ mandauit dominus, faciemus, & erimus obedientes. Et tamen satis citò post primum eius mandatum transgressi fuerunt (alium Deum sibi statuentes) quando adorauerunt vitulum cōflatilem vt habetur Exo. 32. Et in hoc aggrauatur peccatū eorum, quoniam grauius peccant, quàm pagani, qui nihil promiserunt, sicut grauius peccatum est aliquod malum contra votum facere quàm sine voto. Vnde sequitur. *Et erit tempus eorum in sæcula.* Distinguit sapiens tempora, dicens. Omnia tempus habent: tempus flendi, tempus ridendi: tempus plangendi, & tempus saltandi. Hic autem loquitur de tempore malorum, quòd est tempus flendi, & plangendi. Sicut enim diuina iustitia exigit, vt tempus ridendi, & saltandi bonorum sit æternū, sic & de tempore plangendi malorum dicit Christus, Ibunt hi in supplicium æternum, iusti autem in vitam æternam. Et hoc est, quòd de tempore malorum hic dicit. *Et erit tempus*, scilicet, punitionis eorum *in sæcula*, id est, in æternum. Vel per tempus, quòd nihil fixum habet, sed semper in successione consistit, & varietate, intellige varietatem pœnarum inferni, quæ erit in sæcula, id est, sine fine. Vbi nota quòd sæculum in singulari significat spacium centum annorum, vt dictum est versiculo 596. sed quando duplicatur, vt sæculum sæculi vel quando in plurali, ponitur tunc pro æternitate saltem à parte post, ad Hebr. 1. Per quem fecit & sæcula. Dicit ergo, quòd *erit tempus eorum in sæcula*, id est, in perpetuum. Hoc autem satis aperte de falsis Christianis potest accipi secundum glos. qui sunt inimici domini. Inimicus enim componitur ex in, quòd est non, & amicus, ergo si non sunt amici, sequitur quòd sunt inimici, sed non sunt amici, quia mēbris sunt ei, scilicet resumē do illa quibus renunciauerunt. Abrenunciauerunt enim diabolo in baptismo, & pompis eius. i. diabolicis factis à Deo dānatis, sed rursū ad ea redeūt & sunt nouissima pejora prioribus. Ecce canis reuersus ad vomitum, & sus lota in volutabro luti. Quid inde eis? Et si hic toleranti sunt, non tamen erunt impuniti, quia erit tempus. s. punitionis ipsorum in sæcula, id est, in æternum. Quid autem sit mentiri, vide versiculo 44.

Exod. 24.

Tempus. Eccles. 3

Matt. 25.

Inimici domini sunt falsi Christiani.

Et cibauit eos ex adipe frumenti, & de petra melle saturauit eos. 1405

Hic Psalmista, vt exaggeret ipsorum malitiam, recolit bonitatem Dei erga illos. Quantum ad literam Deus satiauit eos ex adipe frumenti, quia, non obstante eorum malitia, introduxit eos in terram promissionis, tritico abundantem, & sic vrebantur pane facto de simila, vel de medula frumenti. Et quia in terra promissionis est magna abundantia apum, sic quòd mellificant in rupibus, & sic de petris colligunt magnam copiam mellis, ideò dicit. *Et de petra melle saturauit eos.* Vel per adipem frumenti intellige panem angelorum scilicet manna, quò pane pasti fuerunt quadraginta annis in deserto. Et dicitur manna adeps frumenti, propter bonitatem illius cibi. *Et de petra melle saturauit eos.* Legimus, quòd saturauit eos aqua educta de petra, sed non legimus, quod mel eduxerit de petra. Dicunt ergo aliqui, quod aqua educta de petra hic mel dicitur, quia illa suauissima & dulcis erat ad modum mellis. Vel per adipem frumenti intellige sacramentum eucharistiæ. vide versiculo 994. quo etiam ingratos Iudæos saturauit. Vnde & Iudæ proditori corpus suum ad manducandum dedit: cui etiam in fine pacem dedit, quando in horto osculatus est eum. Vnde Psalm. 147. dicitur ipsi Iudæ. Qui posuit fines tuos pacem & adipe frumenti satiat te. Adeps autem multiplex est. vide versiculo 995. De isto ergo sacramēto eucharistiæ dicat. *Et cibauit eos.* Vbi nota, quòd iste cibus corporis Christi est cibus verus ad substentationem viatorum, cibus electus ad impinguationem aridorum, cibus solidus ad confirmationem perfectorum, cibus absconditus ad glorificationem beatorum, Primum patet Ioan. 6. Caro mea verè est cibus, &c. Qui ideò dicitur verus cibus, & potus, quoniam & si alij cibi vitam humanam sustentant, ipsam tamen perpetuare non valent, iste autem eucharistiæ cibus vitam spiritus non solum sustentat, sed etiam perpetuat ipsam. Ioan. 6. Qui manducat carnem meam, habet vitā æternam, scilicet, hic in spe, sed in futuro in re. Ideo subdit. Et ego resuscitabo eum in nouissimo die, vt, scilicet, sicut iustè cibus hic animæ vitam dedit spiritualem, sic & post hanc vitam animę simul, & corpori resuscitato perpetuam tribuat vitam. Et ideo ad significandum, quòd iste cibus corpori & animæ insimul perpetuam tribuit vitam, dicebat Paulus consociis suis, Actuum. 27. Rogo vos accipere cibum pro salute vestra, quia nullius vestrū capillus de capite peribit. Secūdum patet, quia isto cibo anima ipsum dignè sumens impinguatur omni abundantia charismatum, vt iste sit ille cibus electus de quo Abacu. 1. incrassata est pars eius. Et, id est, quia cibus eius electus. Cum enim homo ex corpore, & anima tanquam ex duabus partibus cōstet, quæ pars est illa, quę isto cibo incrassatur? certè est pars animæ, quæ quantum ipso cibo incrassetur, ostendit Magister lib. 4. dist. 8. dicens quòd Eucharistia spiritualiter reficit. Vnde excellenter Eucharistia dicitur, id est, bona gratia, quia in isto sacramento non tantummodo est augmentum virtutis, & gratiæ, sed hic totus ille sumitur, qui est fons, & origo totius gratiæ

Mel de petra.

Num. 20.

Adeps.

Cibus Eucharistiæ.

tiæ. Et tamen istum cibum electum peruersi fastidiunt: & contemnunt: dicētes. Anima nostra nauseat super cibo isto leuissimo. Qui tamen istis verbis hunc cibum diffamare credentes ipsum mirabiliter cōmendant, dum ipsum cibum leuissimum vocāt, scimus enim quod sicut natura grauium est descēdere, & leuia semper ascendunt: & per consequens superlatiuè leuissimum dicitur, quia præ cæteris naturam habet eleuatiuam: quòd benè isti cibo competit, quòd præ cæteris sacramentis in præsenti per gratiam animam eleuat ad Deum, & finaliter in simul animam & corpus eleuabit per gloriam. Tertium patet, quia hunc cibum dignè sumens contra aduersitates mundi fortificat, & diaboli certamina, de quo ad Hebræos. 5. Perfectorum autem solidus est cibus, eorum, qui exercitatum habent sensum ad discretionem boni, & mali. Dicitur enim solidus cibus, quia non solum ipsum dignè sumentes fortificat, sed etiam hostes nostros dæmones terret. Vnde Pe. Damianus super illo verbo Ioan. 6. Qui manducat carnem meā &c. dicit. Christi corporis cibum, & sanguinis potum etiam ore carnis recipere perutile est. Terretur enim aduersarius cum Christiani labia Christi viderit cruore rubentia. Hic enim recolit suæ perditionis initium, & diuinę victorię, qua captus fuit, non tolerat instrumentum, Isto cibo figuraliter fortificatus fuit ille magnus pater noster Helias, de quo dicitur 3. Reg. 19. quod cum surrexisset, comedit, & bibit, & ambulauit, in fortitudine cibi illius quadraginta dieb. & quadraginta noctib. vsque mōtem Dei. Et nota, q̄ prius surrexit, & postea hunc cibum comedit, quia antequam istum cibū comedas, à terrenis vitiis surgere debes. Quartum patet, Absconditus enim dicitur iste cibus, quia sub alia specie occultatus. Et de isto cibo dicebat ille angelicus spiritus Tobiæ, Ego cibo incebat ille angelicus spiritus Tobiæ, Ego cibo invisibili vtor, qui ab hominibus videri non potest. Ex hoc enim, quòd iste cibus in propria specie videri non potest, est causa nostri meriti, & glorificationis, quia si ibi Christus videretur in propria forma, ibi fides, quæ est meritoria, locum non haberet. Et quamuis iste cibus vera caro Christi sit, & sanguis: quia tamen nō sacerdotibus ministratur solum sub specie cibi, & non potus, sacerdotibus autē sub vtraq; specie. Ideo figuraliter præceptum fuit, Leui. 7. Non sumetis sanguinem cum cibo, quia scilicet sub distinctis specieb. scilicet cibi & potus distinctè sumitur, & seorsum.

Num. 21.

Tobiæ 12.

Sacramentum corporis Christi, nō sacerdotib. ministratur solum sub specie cibi & non potus quod fuit præceptū figuraliter.

PSAL. LXXXI.

1406 Deus stetit in synagoga deorū, in medio autem Deos dijudicat.

Huius Psalmi titulus est. *Psalmus Asaph.* Titulus de se est clarus. Sed de materia Psalmi dicunt doctores tam Hebræi quam catholici, quòd Asaph videns in futurum iudices mundi corruptos, & Iudicia amore, vel odio, aut munerib. frequenter corrumpere, contra ipsos hunc Psalmum composuit super hoc postulans diuinam iustitiam, vt omnia talia ad viam æquitatis reducerentur per ipsam. Iste ergo Psalmus quo ad literam diuiditur in tres partes, quia Psalmista primò arguit iudicum iniquitatem, secundo ostendit ipsorum dignitatem, ibi. *Ego dixi*, tertiò inuocat diuinā iustitiam & æquitatem, ibi, *Surge, Deus.* Prima diuiditur in tres, quia primò ostendit diuinam sapientiam, secundò arguit iudicum malitiam, ibi. *Vsquequo* &c. tertiò accusat ipsorum ignorantiam: ibi. *Nescierunt.* Dic vt Nicolaus. Quantum verò ad sensum propheticum sciendum quòd iste directè arguit Iudæorum proceres, qui Christum eis in lege promissum præsentem non cognouerunt, & conatur eos inducere vt amodo saltem ipsum cognoscāt, & credant ipsum. Et sic Psalmus iste diuiditur in tres partes, quia ostendit inter Iudæos, primò Christi præsentiam corporalem, secundò ipsorum malitiam generalē, ibi, vsquequo. Tertiò Christi resurrectionem triumphalem, ibi. *Surge, Deus.* Quantum ad primum dicit, *Deus stetit in synagoga deorum.* Vbi sciendum quod sicut ecclesia propriè Christianis catholicis congruit, sic synagoga Iudæis quod ex ipsis vocabulis patet. Nam ecclesia interpretatur conuocatio, quia omnes generaliter vocat ad fidem, & recipit: synagoga verò interpretatur congregatio, & est propriè Iudæorum. Distat conuocatio à congregatione, quia etiā congregari pecora solent, quorum congregationem propriè greges à congregatione dicimus: sed conuocari est magis vtentium ratione sicut sunt homines. Vt ergo notaretur Iudæorum infidelitas, dicta est eorum synagoga congregatio quasi pecorum, & indiscretorum, sed vbi fidelitas nostra ipso vocabulo insinuaretur, nostra dicta est ecclesia, id est, cōuocatio quasi rationabilium, & discretorum, Quæ ecclesia dicitur catholica, id est vniuersalis. Non enim facit conuenticula sicut hæretici in aliquibus regionibus, sed per totum orbem diffusa dilatatur. Item nota, quod Iudæi inter omnes gentes dicebantur filij Dei, & eadem natione dij vocabantur, sicut dicitur infrà de Iudæis. Ego dixi dij estis. Et rationem subdit, quia filij excelsi omnes. Dicat ergo Psalmista de Christo. *Deus stetit in synagoga deorum*, idem est quod Deus stetit in synagoga Iudæorum. Vbi nota quod cum Deus ratione diuinitatis cœlum, & terram implet: qui est inter omnia non incluſus, extra omnia non exclusus, proprie ratione diuinitatis in aliquo loco stare non dicitur, sed per hoc, quod dicit, *Deus stetit in synagoga deorum*, Deum hominem factum esse indicat, Sic ergo Deus factus homo *stetit in synagoga deorum*, id est, in populo Iudæorum, vbi filius Dei stetit, secundum quod homo, qui missus fuit ad oues quæ perierunt domus Israël. Præsentia autem diuinitatis, quæ vbique est, non propriè ad synagogam pertinet quæ neque tempore neque loco variatur. Sequitur. *In medio autem Deos dijudicat.* Hic enim ostendit, quare stetit in synagoga deorum scilicet ad eos iudicandum scilicet ad discernendum eos & separandum. Ipse enim nouit, qui inter Iudæos ad bonum sint electi & qui ad malum præsciti. Discernit ergo vasa alia in honorem, alia in contumeliam, & hoc facit stans in medio. Per medium enim virtus iustitiæ intelligitur, quia secundum Philosophum 2. Ethic. Omnis virtus consistit in medio. Ipsi autem iustitia est omnis virtus. 5. Ethi. In medio ergo stetit Iesus, dijudicando Deos, quia omnes iustè discernit, & iudicat. Electi enim iustè sunt prædestinati, & reprobi iustè præscīti. Vnde hic dicit Prouerbiorum quarto. In viis iustitiæ ambulo, in medio semitarum iudicij, qualiter autem Christus steterit in medio vel fuerit medius multipliciter, vide versiculo 759. & 782.

Aristotel.

Vsquequo

Universidad de Deusto
Biblioteca

1407 Vsquequo iudicatis iniquitatem? & facies peccatorum sumitis?

Hic consequenter ostendit Iudæorum malitiam generalem. Et diuiditur in tres partes, quia primò eos de malo arguit, secundò eos ad Christum dirigit, ibi. *Iudicate*, tertiò ipsos ad bonum alicit, ibi. *Ego dixi*. Quantum ad primum sciendum, quòd synagoga quasi à principio semper iustos fuit persecuta, vt ostendit Christus, dicens, Ecce ego mitto ad vos sapientes, & scribas: & ex illis occidetis & flagellabitis &c. Hoc est ergo, quòd hic arguens Psalmista dicit. *Vsquequo iudicatis iniquitatem*, scilicet iustos persequendo, quasi dicat. Misit Deus ad vos legem, & restitistis; misit prophetas, & occidistis; sed vsquequo hoc erit, Nunquid vsque ad aduentum filij Dei scilicet Christi? Et in hoc arguit maiores in populo, scilicet sacerdotes, & scribas, & minores scilicet plebeios. Arguens, enim maiores ait. *Vsquequo iudicatis iniquitatem*. Ad maiores enim spectabat de ceteris iudicare. Et sic illi erant qui sententias iniquas proferebant contra sapientes, & prophetas & innocentes, sicut illi duo presbyteri senes iniquam sententiam dederunt contra Susannam, ipsam condemnantes ad mortem. Istos ergo arguens, dicit. *Vsquequo iudicatis iniquitatem?* Sed de minoribus subdit. *Et facies peccatorum sumitis?* ipsi plebeij propter ipsorum multitudinē maioribus resistere potuissent. Et hinc est, quòd in morte Christi maiores timebāt populum, ne ipsos à morte Christi prohiberet. Vnde dicit Matth. 26. Non in die festo, ne fortè tumultus fieret in populo. Ex quo sequitur, quòd in mortib. prophetarum, & etiam Christi, populus culpabilis fuit, quia non restitit maioribus iniquè iudicantibus. Et hoc est faciem maiorum peccatorum sumere, scilicet, ipsos honorando, ipsis non contradicere, sed consentire. Vnde populo nunc loquens ait. *Vsquequo facies peccatorum*, id est sacerdotum, & maiorum *sumitis*, id est, honorando, eis iniustè iudicantibus non contradicitis? Notandum, quòd multi iniquitatem, id est, iniquè iudicant, quòd maximè cōtingit propter tria. Primò propter personarum acceptionem, contra quos dicitur. Deut. 1. Ita parvum audietis vt magnum, non accipietis cuiusquam personam, & Iacob. 2. dicitur. Fratres nolite in personarum acceptione habere fidem, nonne Deus elegit pauperes hæredes fieri regni? Vos autem exhonorastis pauperem. Nonne diuites per potentiam opprimunt vos, & ipsi trahunt vos ad iudicia? Secundò propter peruersam intentionem. Intendūt enim quidam in remunerationem temporalem, vel in fama acquirenda, & tales quia illud, quod gratis exhibere debent, vendunt muneribus, vel fama, ideò iniquè iudicant, etiam si iustum dent iudicium, vt ostendit Greg. dicens. Plerumque nonnulli terrena præmia appetunt, & iustitiam defendunt, seque innocentes existimant, & esse defensores rectitudinis exultant. Quibus si spes nummi subtrahitur à defensione primus iustitiæ cessatur, & tamen defensores se iustitiæ cogitant, sibique se rectos asserunt, qui neq. iquam rectitudinem, sed nummos quærunt. Quos contra benè per Moysen dicitur. Quod iusta est iustè exequeris. Iniustè quippe quod iustum est exequitur, qui ad defensionem iustitiæ non iustis æmulatione, sed amore præmij tem-

Iudicare iniquitatem.

Dan. 13.

Facie peccatorum sumere.

Greg. 9. mor. c. 19.

Deut. 1.

Iniquè iudicatur propter tria.

poralis excitatur. Iniustè quòd iustum est, exequitur qui ad defensionem ipsam quam prætendit iustitiam venundare minimè veretur. Iustè ergo iustum exequi, est in affectione iustitiæ eandem ipsam iustitiam quærere. Sæpè rectè agimus, & nequaquam præmia, nequaquam laudes ab hominibus expectamus &c. Tertiò propter debiti ordinis prætermissionem. Debent enim quicunque superiores & iudices primo iudicare seipsos, postea alios considerare homines esse non Deos. 1. Cor. 11. Si nosmetipsos diiudicaremus, non vtique iudicaremur. Qualis autem debeat esse, qui alios habet iudicare, docet apertè Ambrosius, super Beati immaculati. Et habetur. 5. quæstio. 7. Iudicet inquit ille de alieno errore, qui non habet in seipso, quod condemnet, iudicet ille, qui non agit eadem, quæ in alio putauerit punienda, ne cum alium iudicat in seipso sententiam ferat. Iudicet ille qui ad pronunciandam sententiam nec odio, nulla offensione nulla lenitate ducatur. Et post, bonus iudex nihil ex arbitrio facit, nec domesticæ voluntatis proprietate, sed iuxta leges, & iura pronunciat, statui iuris obtemperat, non indulget propriæ voluntati nihil præmeditatum de domo profert, sed sicut audiuit iudicat, & sicut se habet rei natura, distinguit.

1408 Iudicate egeno, & pupillo, humilem, & pauperem iustificate.

Hic Iudæos dirigit ad Christum, scilicet cognoscendum. Et duo facit, quia primò eos dirigit ad Christi notitiam, secundò ipsorum ostendit ignorantiam, ibi. *Nescierunt*. Prima in duas: quia primò dirigit maiores, secundò populares, ibi. *Eripite*. Quantum ad primum sciendum, quòd nomine pauperis & pupilli intelligitur Christus. Pauper enim quandoque dicitur idem quod humilis: quandoque idem quod egens temporalibus bonis, & vtroque modo præ omnibus aliis Christus pauper fuit, & egenus. Vnde ait Psal. 68. Ego sum pauper & dolens, vide versic. 1122. Dicitur etiam Christus pupillus. Nam pupillus propriè dicitur, qui caret vel patre vel matre, vel vtroque: Christus caruit patre in terris, & matre in cœlis, & sic pupillus dicitur propriè Ezech. 22. Pupillum & viduam ne contristaueris apud te, per pupillum accipe Christum, sed per viduam virginem gloriosam, quæ tempore passionis Christi iam amiserat sponsum, aliter enim per Christum Ioanni commendata non fuisset. De isto ergo egeno, & pupillo ait iudicibus, & prælatis synagogæ. *Iudicate egeno & pupillo*. Vbi aduerte, quòd aliud est iudicare aliquem, aliud iudicare alicui. Nam qui iudicat alicui semper dat pro illo sententiam, sed generaliter iudicat alium siue dat sententiam pro ipso, siue contra ipsum. Dicit ergo *iudicate egeno & pupillo*, & non iudicate egenum, id est, pro Christo egeno, & pupillo sententiam date. Vnde glo. *Iudicate egeno & pupillo*, id est, intelligite Christum esse Deum, quia pauper est, & pupillus. Et per hoc ostendit eos hoc non fecisse, quasi dicat. Nolite iudicare iniquitatem, sed potius iudicate egeno, & pupillo id est, ad honorem eius iudicare: qui voluit propter vos esse sine patre. Vnde sequitur. *Humilem & pauperem iustificate*: id est, prædicate ipsum esse Christum factum pauperem, & humilem

Christus pauper & pupillus dicitur.

Nota.

Iudicare aliquem & alicui differunt.

humilem propter vos. Quicunque enim iustificat Christum id est, prædicat ipsum esse iustum prædicat verum Deum esse: cuius ratio est, quia si iustus, ergo verax, ipse autem dicit se verum Deum, Ego & pater vnum sumus. Quid est ergo dictum, *humilem & pauperem iustificate*, nisi Christum veracem prædicate siue dicite, & per consequens ipsum verum credite Deum. Hoc autem principibus sacerdotum & scribis dicit, qui alios informare debebant.

Ioan. 1.

1409 Eripite pauperem, & egenum de manu peccatoris liberate.

Hic dirigit simplices. Vt enim dictum est, pupillus potuisset eripere Christum de manu principum, sed permisit ipsos de Christo facere quæcunque voluerunt. Et sic quamuis ipsi plebeij Christi mortem non tractauerunt, tamen quia tractantibus maioribus non restiterunt, ideo ipsis consensisse videntur. Et sic à Christi morte non fuerunt immunes. Cognoscebant populares Christum fore iustum, & ideo ipsum defensare tenebantur. Consentit enim peccatis & malis qui non obuiat cum possit 2. q. 7. negligere. 17. q. 3. quòd autem quæritur 22. q. 3. qui potest. Præuidens ergo Psal. quòd populares non obuiarent in Christi morte maioribus, eos increpat, ostendens quid facere deberent: dicens. *Eripite pauperem &c.* Vnde istum intellectum habet hic glo. dicens. Hoc minoribus dicitur, per quod ostendit nec illos à morte Christi immunes fuisse, qui permiserunt principibus Christum interficere, cum pro multitudine timerentur, & possent illos à facto & consensu liberare. Qui enim facinori desinit obuiare cum potest, peccat & consentit. Dicit ergo. *Eripite &c. de manu peccatoris liberate.* Per manum peccatoris intelligit potestatem principum, & sacerdotum.

Consentit malis qui non obuiat.

1410 Nescierunt, neque intellexerunt, in tenebris ambulant, mouebuntur omnia fundamenta terræ.

Hic ostendit ipsorum ignorantiam tam maiorum quàm minorum, qui nescierunt Christum verum Deum esse. Et hoc est quòd ait Apostolus, dicens, Si enim cognouissent, nunquam dominum gloriæ crucifixissent. Quod secundum glo. intelligitur de dæmonibus & hominibus. Vnde sic ait ibi glo. Si dæmones cognouissent sapientiam Dei de redemptione humani generis implenda per Christi mortem, nūquam dominum gloriæ Crucifixissent. i. non suggessissent crucifigi: quia quomodo suggereret diabolus illum crucifigi, per quem ius perdere se sciret. Vel de Iudæis potest accipi quorum quidam cognouerunt Christum, alij verò non cognouerunt. De ignorantibus dicit Petrus. Scio fratres, quia per ignorantiam fecistis, id est, isti non cognoscebant illum esse, qui in lege promissus erat eis. Maiores verò vt Scribę & Pharisæi, & principes sacerdotum cognouerunt ipsum esse, qui in lege promissus erat &c. vide supra versi. 156. Vel aliter vt ibidem habetur, ipsum primò cognouerunt esse verum Deū filium, sed inuidia contra ipsum incitatis, obscuratum est cor eorum. Et hoc est quod hic ait Psalmista. *Nescierunt neque intellexerunt*, scilicet Christum esse verum Deum, & causam subdit. *In tenebris ambulant*, quia scilicet tenebris peccatorum excæcati fuerunt. Sap. 2. Excæcauit enim illos malitia eorum. Sed quid ad Christi mortem secutum sit subdit. *Mouebuntur omnia fundamenta terræ*. Quod impletum fuit in Christi passione, quando terra mota est, & petræ scissæ sunt. Matth. 27. Vel fundamenta terræ, id est, terreni tunc spiritualiter admirantes moti sunt tanto miraculo viso, vt Centurio qui dixit. Verè filius Dei erat iste. Et Lucæ 23. dicitur quòd omnis turba eorum qui simul aderant viso terræmotu percutientes pectora sua reuertebantur. Vel per fundamenta terræ intellige gentiles, qui terram orbis regebant qui omnes sunt motiralij admirando coli Christum pauperem & crucifixum, & eum contemptis terrenis sectari, alij mouebantur. s. à cultura idolorum ad Christi fidem se conuertendo. Dicit ergo *mouebuntur omnia fundamenta terræ*, quia nullus est qui non miretur, vt conuertatur. Sic enim prædixerat propheta. Adhuc vnum modicum, & mouebo omnes gentes, & veniet desideratus cunctis gentibus.

2. Cor. 2.

Christum an dæmones vel iudæi cognouerint.

Aggei. 2.

1411 Ego dixi Dij estis & filij excelsi omnes.

Hic ad bonum ipsos Iudæos allicit. Et duo facit. Quia primò alicit bonos. Secundò terret malos, ibi. *Vos autem*. Quantum ad primum sciendum quòd ad bonum quis inducitur quandoque ratione verecūdiæ, vt puta, quia timet verecundiam ideo timet mala facere, ne deprehensus in malo, verecundia confundatur. Quantò autem quis est in maiori dignitate, tantò amplius verecundari debet in malo deprehendi. Vt ergo Iudæos electos ad bonum, id est, ad Christi fidem inducat, ipsorum dignitatem eis anteponit, dicens. *Ego dixi dij estis*. Quæ autē maior dignitas esse potest, quàm quòd quis nomine fungatur, & filius Dei appelletur? Si ergo magna est hæc dignitas ne ab ipsa quis cadat magno opere se custodire debet. Sciendum ergo, quòd in scriptura non essentialiter sed participatiuè hoc nomen Deus aliquibus attribuitur. Nam attribuitur dæmonibus, & hoc per falsam hominum æstimationem. Psal. 95. Omnes dij gentium dæmonia. Attribuitur potestatem habentibus, & sic Moyses accepta potestate, qua signa coram Pharaone facere posset: Deus dicebatur, Vnde Exod. 7. Dixit dominus ad Moysen. Ecce constitui te deum Pharaonis. Attribuitur quandoque iudicibus. Exod. 22. Si latet fur, dominus domus applicabitur ad deos, glo. id est, ad iudices. Attribuitur quandoque prophetis & doctoribus. Ioannis 10. Illos dixit deos ad quos sermo Dei factus est. Attribuitur filiis Dei, & hæredibus, vt hic. *Ego dixi dij estis, & filij excelsi omnes.* Inter omnes autem applicationes hoc est maioris dignitatis quòd quis Deus dicatur, quia filius & hæres: de hoc vide suprà versiculo. 774. & 809. Et quamuis hoc solis Iudæis in antiqua lege diceretur, quia soli filij Dei erant per cultum Dei singularem, tamen tunc indifferenter dicitur omnibus cuiuscunque gradus vel conditionis existant, quia omnes has promissiones accipiunt, qui mandata Dei custodiunt, scilicet vt Deus & filij Dei dicantur, quia dedit eis potestatem filios Dei fieri iis qui credunt in nomine

Deum multipliciter dicitur.

Ioan. 1.

Universidad de Deusto
Biblioteca

mine eius,&c. Hoc enim solis iustis dicitur, qui prædestinati sunt ad vitam.

1412 Vos autem sicut homines moriemini,& sicut vnus de principibus cadetis.

Hic consequenter terret malos. Vbi notandum, quòd vt ait Gregorius. Homo accipitur tripliciter in scriptura, scilicet aliquando per naturam, scilicet in qua factus est. Genesis primo. Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram. Aliquando accipitur homo per infirmitatem, sicut scriptum est. Maledictus, qui ponit spem suam in homine, id est, in infirmitate. Aliquando accipitur homo per culpam, sicut Paulus ait. Cum sit inter vos zelus, & contentio, nónne carnales estis, & secundum hominem ambulatis? Ac si dicat, qui discordes mentes ducitis, nónne adhuc ex reprehensibili humanitate peccatis? Ad propositum hic accipitur homo secundum culpam. Homo enim ex culpa mortem meruit, sed ex diuina gratia immortalis efficitur in gloria. Malis ergo Iudæis, qui potuissent esse dij, & filij Dei, & hæredes, qui tamen propter peccata mortem æternam incurrerunt, dicitur. *Vos autem sicut homines moriemini*, non solum, scilicet morte corporis: quia statutum est omnibus hominibus mori, sed etiam morte gehennæ, qua mortuus est dives, & sepultus est in inferno. Et aduerte, quòd sicut supra fecit distinctionẽ inter maiores malos, & minores: maioribus dicit. *Vsque quo iudicatis iniquitatem?* minoribus verò dicit. *Et facies peccatorum sumitis.* Sicut & nunc explicans eorum pœnam: primò minoribus dicit: *vos autem sicut homines moriemini*, vbi sine aliquo titulo honoris nominat homines, sed consequenter maioribus cum titulo honoris dicit. *Et sicut vnus de principibus cadetis.* In scriptura enim sacra dæmones principes appellantur. Ioannis duodecimo. Nunc princeps huius mundi eiicietur foras. Et ad Ephesios sexto. Nobis est colluctatio aduersus principes, & potestates tenebrarum harum. Hi autem principes vitio superbiæ de cœlo ceciderunt. Esaiæ decimoquarto. Quomodo cecidisti, lucifer, de cœlo? De minoribus ergo dicit. *Vos autem sicut homines moriemini.* De maioribus autem. *Et sicut vnus de principibus*, id est, de dæmonibus *cadetis.* Per hoc insinuans peccata sacerdotum, prælatorum, & maiorum etiam circa eandem materiam excedere peccata minorum, & per consequens ampliori pœna fore punienda: sicut maius fuit peccatum dæmonis, quam hominis, & ampliori pœna punitur. Et ideo, sicut peccatum diaboli est irremediabile, peccatum autem hominis remediabile, sic iuxta modum loquendi peccatum maioris, & infidelitatis irremediabile est respectu peccati minoris: quia maioribus imputantur peccata minorum.

1413 Surge, Deus iudica terram, quoniam tu hæreditabis in omnibus gentibus.

Hic prædicit Psalmista Christi resurrectionem, & eius effectum. Vbi notandum, quòd post Christi resurrectionem mundus fuit iudicatus, scilicet iudicio discretionis, quia Iudæi, qui prius erant populus Dei repulsi sunt, & gẽtes idololatræ Dei populus sunt effectæ. Istud iudicium mirabile ostendit Petrus, dicens gentibus. Vos estis gens sancta, populus acquisitionis, vt virtutes annuncietis eius, qui de tenebris vos vocauit in admirabile lumen suum, qui aliquando non populus, nunc autem populus Dei. Et hoc est admirandum iudicium Christi, de quo ipse ait. Ioan. 9. In iudicium ego in hunc mundum veni, vt, qui non vident, videant: & qui vident, cæci fiant. Quod scilicet iudicium fuit: quia gentiles, qui prius Deum verum per fidem non videbant, post Christi resurrectionem conuersi ad fidem ipsum cognouerunt. Iudæi autem, qui prius videbant, infideles effecti sunt excæcati. Et hoc est, quod prævidens Psalmista ait hic. *Surge Deus*, id est ô tu, Christe Deus, surge à mortuis: *iudica terram*, id est terrenos Iudæos, qui timentes perdere templum, & gentem, id est lucra terrena, te crucifixerunt. *Iudica ergo* hanc terram, id est, damna, excæca, quia scilicet ipsa terra repulsa: *Tu hæreditabis in omnibus gentibus*, id est, omnes gentes erunt hæreditas tua. Sic enim dictum fuit filio Psal. 2. Dabo tibi gentes hæreditatem tuam. Qualiter autem hodie gentes sunt hæreditas Dei, vide versiculo. 178.

PSAL. LXXXII.

1414 DEus quis similis erit tibi? neq; taceas neque compescaris, Deus.

Huius psalmi titulus est iste. *Canticum psalmi Asaph.* Quantum ad literam expositio tituli apparet ex dictis. Ex quo titulo apparet auctor Psalmi: qui fuit Asaph. De materia autem Psalmi quò ad literam, dicunt doctores communiter tam Hebræi quam Latini, quòd Asaph fecit istum Psalmum contra hostes populi Dei prosequentes filios Israël, & terram promissionis inuadentes, & maximè contra Sennacherib regem Assyriorum, & eius exercitum, qui multum fuit infestus populo Israël, & terræ promissionis, vt habetur. 2. Paralip. 32. Et Esa. 36. Dicitur quòd tempore Ezechiæ regis venit Sennacherib rex Assyriorum super omnes ciuitates Iudæ munitas, & cepit eas. Pro quâ materia etiam Asaph fecit Psalmum 75. Vnde eadem est materia illius Psalmi, scilicet notus in Iudæa Deus, & istius. Et sic Psalmus iste diuiditur in duas partes: quia Psalmista primò narrat hostium nequitiam: secundò implorat contra illum Dei iustitiam, ibi. *Fac illis &c.* Dic vt Nicolaus. Quantum verò ad sensum propheticum sciẽdum, quòd in isto psalmo, Psalmista agit de secundo aduentu Christi ad iudicium, in quo boni, qui nunc multipliciter patiuntur à malis, coronabuntur. Mali verò, qui nunc bonos persequuntur, condemnabuntur. Et per hoc bonos, qui nunc tribulantur, per patientiam consolatur, sed malos terret, vt persecutione bonorum cessent. Est ergo sensus tituli. *Canticum Psalmi Asaph.* Iste Psalmus dicitur canticum: quia agit de iocunditate mentis habenda in persecutionibus, dicitur etiam Psalmus, quia mouet ad bonas operationes: & vtrunque coniungit simul: quia cum lætitia mentis debet copulari bona operatio: & econtrario. Diuiditur autem Psalmus iste in duas partes

partes, quia proposito timore diuini iudicij, primò agit de peccatis malorum, secundò de punitione ipsorum, ibi. *Fac illis.* Prima diuiditur in duas, quia primò ponitur iudiciaria Christi potestas, secundò Antichristi & suorum peruersa malignitas, ibi. *Quoniam ecce.* Quantum ad primum sciendum, quòd Christus in forma hominis veniet ad iudicium, non in forma diuinitatis. Et hoc vt omnes iudicem suum videre possint: quæ tamen forma serui in Christo tunc omnibus apparebit gloriosa, vt ostendit Magister lib. 4. distin. 48. Et sicut gratia Christi excessit gratiam cuiuslibet alterius creaturæ, vt populus in gratia similis sibi dici possit: sic & cõformiter gloria humanitatis Christi excedet incomparabiliter gloriã cuiuslibet creaturæ. Et hæc omnia prævidens Psalmista, Christo homini loquitur, dicẽs. *Deus quis similis erit tibi?* quasi dicat Christo, Tu qui es Deus, & homo, Deus vt nullus, homo vt alij. Tamen in iudicio, in quo apparebis vt homo, *quis similis erit tibi?* Certè nullus. Quia licet hic fueris iudicatus, cum latronibus deputatus, tamen ibi nullus similis tibi erit. Non in potentia: quia ibi tu terribilis eris: & quis resistet tibi ex tunc ira tua? Non in iustitia: quia iustitia, & iudicium præparatio sedis tuæ. Non in gloria: quia eris speciosus forma præ filiis hominum. Quis ergo erit similis tibi? De hoc vide superius versicu. 532. Sequitur. *Neque taceas, neque compescaris, Deus*, quasi dicat. Quia ergo talis eris in futuro iudicio, ideo tunc ne taceas, scilicet à sententia danda contra malos, qui tamen hic primò tacuisti, quando, scilicet tanquam agnus coram tondẽte se fuit sine voce, & non aperuit os suum. *Neque compescaris, Deus.* Vbi aduerte, quod pesco, scis, deriuatur à pacisco, sceris: quod est facere pacem, & componitur cum com, & dicitur compesco, quod idem est, quòd simul cum alio facere pacem. Prævidens Psalmista, quòd in iudicio erit tempus iustitiæ, & non misericordiæ, & quòd iudex ibi nullius acquiescet precibus, nec suscipiet pro redemptione dona plurima: vt dicitur Prouer. 6. Hoc prophetizando prædicit. *Neque compescaris, Deus*, id est, tunc cum malis non pacificaberis: qui modo faciliter reconciliaris. Christus ergo, qui nunc tacet, hominum peccata tolerando, vt conuertantur, tunc non tacebit, malos puniendo. Vnde dicit Esa. 42. Tacui, semper silui, sicut partu-riens loquar. Quod ad propositum deducit Grego. super illo verbo Iob 12. Lampas contempta apud cogitationes diuitum parata ad tempus statutum, dicit. Christus lampas nobis extitit, qui pro redemptione nostra in cruce moriens tenebrosis nostris mentibus per lignum crucis lucem nobis fudit, quæ tamen apud cogitationes hominum contempta fuit, quia in propria venit, & sui eum non receperunt. Et alibi, Spreuit eum Herodes cum exercitu suo. Sed hæc contempta lampas, quæ in terra irrisiones tolerat: de cœlo iudiciũ corruscat. Vnde sequitur. Parata ad tempus statutum. De quo tempore per Psalmistam dicitur. Cum accepero tempus, ego iustitias iudicabo. Lampas ergo, quæ nunc contemnitur, ad statutum tempus est vẽtura, quia ipse peccata in die vltimo iudicat, qui nunc peccantium derisiones portat. Et tanto tunc durius districtionem expetit, quanto nunc vocandis peccatoribus suam nunc patientiam sternit. Qui enim diu conuertendos expectat, non conuersos sine retractione cruciat. Quod per prophetam insinuat, dicens breuiter. Tacui, semper silui, patiens fui, sicut parturiens loquar. Parturiens enim cum dolore eiicit hoc, quod in intimis longo tempore gestauit. Qui ergo semper siluit, sicut parturiens loquitur: quia venturus iudex, qui sine vltione diu facta hominum pertulit, quandoque cum feruore examinis quasi cum dolore mentis, quantæ animaduersionis sententiam intus seruauerit, ostendit, &c. Hoc ergo prævidens Psalmista, ait, *Neque taceas, neque compescaris, Deus.* Cui Christus respondit, dicens. Non tacebo, sed reddam iniquitates vestras, & patrum vestrorum simul.

Iudicabit Christus in forma hominis gloriosa. — *Esa. 95.* — *Tacet nũc Christus, qui loquitur in iudicio.* — *Greg. 10. mor. c. 30* — *Pſal. 74* — *Lampas dicitur Christus.*

1415 Quoniam ecce inimici tui sonuerunt, & qui oderunt te, extulerunt caput.

Hîc consequenter ostenditur malorum peruersitas. Et diuiditur in partes tres: quia ponitur primò malorum superba contumacia, secundò ponuntur ipsorum acerba consilia, ibi. *Super populum.* Tertiò ipsorum praua consortia, ibi. *Quoniam cogitauerunt.* Quantum ad primum sciendum, quòd Psalmista hic notat persecutionem, quę erit Antichristi tempore, quando, scilicet, inimici Christi apertè contradicent Christo. Inimicos namque Christi dicit omnes iniquos, qui sunt membra Antichristi, sicut modo amici Christi dicuntur omnes iusti qui sunt membra eius: vt ait Gregorius libro 25. moral. cap. 20. Illi autem inimici sonuerunt, id est sonabunt contradicendo Christo. *Et qui oderunt te, extulerunt caput*, id est, extollent. Et nota, quòd non dicit capita, sed caput, quia omnes iniqui habebunt vnum caput, quod erit Antichristus: quod mali extollent, quia ipsum venerabuntur, & adorabunt, vt Deum. Vel istius inimicorum Christi caput est diabolus, qui omnium iniquorum caput dicitur: quia sicut capite membra reguntur, sic ipso dæmone reguntur omnes iniqui: vt ait Gregorius libro 14. moral. cap. 11. Et de isto capite dicitur 2. Paralip. 6. Reddas iniquo iuxta viam suam in caput proprium. Iuxta enim viam iniqui diaboli redditur in caput suum: quia omnis eius via, & iniquitas ipsius capiti ad vltionem cedit. Omnes ergo, qui Christum odiunt, extollunt caput suum, quia omnes peccatores ipsi diabolo subiugantur, & seruiunt, quia omnis, qui facit peccatum, seruus est peccati, quinimò tot dæmoniorum, quot vitiorum.

Caput malorum diabolus, & Antichristus. — *Greger.*

1416 Super populum tuum malignauerunt consilium, & cogitauerunt aduersus sanctos tuos.

Hic ponuntur acerba Antichristi cõsilia. Et primò ponuntur cõsilia, secundò ostẽduntur in consiliis deliberata, ibi. *Dixerunt.* Quantum ad primum sciendum, quòd Antichristus astutis vtetur consiliis contra fideles, vt illos omninò exterminare possit. Sicut enim Christus ad prædicandam fidem catholicam elegit stulta, & infirma, id est, homines simplices, & idiotas, homines pauperes, & abiectos, vt ostenderet diuinitus fidem ipsius per orbem dilatatam non potentia mundi, aut astutia, sic per oppositum Antichristus ad se Deum prædi-

Nota ad hic de Antichristo.

Universidad de Deusto
Biblioteca

candum eliget prædicatores scientia mundi plenos,& in mundo potentes,vt ostendit Grego. lib. 13. moral.c.6. Cum quibus astuta habebit contra Christianos consilia. Quæ omnia consiliis dæmonum peragentur,sic quòd consilia dæmonum imitabuntur. Diaboli enim consilium est sanctos decipere vt illos ad peccatum adducere possit, quod aliquando facit per aduersa,& quãdoque per prospera. Quandoque enim hoc facit per aduersa, vt ostendit Greg. super illud Iob.10. Nunquid bonũ tibi videtur si calumnieris &c. Et consilium impiorum aduues?dicens. Quos namque hic impios, nisi malignos spiritus vocat? qui cum redire ad vitam ipsi nequeant crudeliter socios quærunt ad mortem. Quorum nimirum consilium est, vt qui in tranquillitate iustus permanet, saltem flagellatus peccet. Hoc indesinenter consilium cõtra bonos maligni spiritus ineunt, vt, quos seruire Deo innocuè in tranquillitate conspiciunt, vexati aduersitatibus ad voraginem culpæ rapiantur. Sed ipsorum consilij acumen destruitur,quia pius conditor cum viribus flagella moderatur. Nisi enim omnipotens Deus cum viribus tentata modificaret,nullus est, qui malignorum spirituum insidias nisi corruens portet. Quandoque consilium facit per oppositum scilicet vt non per aduersa, sed per prospera fortius faciat cadere iustos,quia vt habetur Prouerb. 12. Consilia impiorum fraudulenta sunt. Quod ostendens Gregorius ait. Ecce quidam contentus rebus propriis, nullis huius mundi occupationibus implicari valde formidans,&c. vide supra versic.345. Consimiliter Antichristi astutis consiliis cogitabit populum Christianum perdere quia modo inferendo asperatormenta, modo diuitias conferendo,& honores,et tunc meritò quilibet iustus dicere possit illud Psalm. vigesimoprimo. Circundederunt me canes multi, consilium malignantium obsedit me. Quæ omnia præuidens Psalmista ait. *Super populum tuum malignauerunt consilium,&c.*

Greg. de consiliis diaboli.

Gregor. 9. mor.c.34.

Greg.31. mor.c.21

1417 Dixerunt venite & disperdamus eos,de gente, & non memoretur nomen Israël vltra.

Hic declarantur quæ per eorum consilium sunt deliberata. Tanta enim erit superbia Antichristi, vt nõ solum cõtendere Deo facere æqualem,sed quod execrabilius est, se maiorem Deo conabitur ostendere, vt ostendit de Antichristo Apostolus dicẽs quod filius perditionis.i. Antichristus aduersatur &extollitur supra omne,quod dicitur Deus aut colitur, quia diabolus in Antichristo se maiorem Deo conabitur ostendere, vt ostendit Gregor.dicens. Diabolus lapsus suo crimine in mensura ruinæ suæ minimè permansit, sed quando ab omnipotentis gratia defuit, tanto magis reatum criminis cumulauit, nam qui ideo cecidit,quia perturso ordine Deo, esse similis voluit, eo vsque deductus est, vt in Antichristum veniens videri eo similis dedignetur,atque eum,quem non potuit habere superbus, æqualem, damnatus putet habere inferiorem. Nam cum de illo dicitur. Extollens se supra omne, quod dicitur Deus aut colitur, aperte monstratur, quod appetendo sibi Deum similitudinem, quasi iuxta Deum se erigere voluit, sed in superbiæ culpa crescendo, iam supra omne quod dicitur Deus & colitur, extollitur, &c. Sic igitur diabolus per Antichristum conabitur cultum Dei de mundo tollere, & Christi fidem annullare, vt Christi nomen amplius non memoretur per orbem. Et hoc est consilium eius, Quod præuidens Psalmista de ipso & eius satellitibus dicit quòd dixerunt, id est, suis consiliis deliberauerunt,*venite & disperdamus eos*, scilicet, Christianos,Christi cultores *de gente*,id est,de omni generatione. Gens namque à generatione dicitur. *Disperdamus*, ergo dicit,*de gente*, ne,scilicet,sint inter homines genitos,id est,omnes fideles eradicemus de terra. Et ad quid,ostendit,dicens,*Et non memoretur nomen Israël vltra. Et*, id est, vt, Vbi per Israël intelligitur Christus, nam Israël interpretatur vir videns Deum, quòd per excellentiam de Christo dicitur, qui in primò instanti conceptionis suæ fuit vir perfectus, & clarissimè ac beatificè Deum vidit. Nomen autem Christi de mundo auferre conabitur, quia nomen Dei maximè in Christo refulget. Sic enim de Christo sub Israël nomine dicitur.In Israël magnum nomen eius. Hic autem Antichristus primò seducet Iudæos, & in ipsis primò accipiet dominium: quia maximè scit ipsos Christi nominis inimicos, vt qui Christum verum regẽ negauerunt, dicentes. Non habemus regem nisi Cesarem,primi falso regi subiiciantur. Vnde Gregor.dicit. Quia verum regem super se regnare Iudæa noluit,idcirco eius demeritis exigentibus, sub Antichristi regimine prior deriuatur.

Israël significat Christũ.

Psal.75. Antichristus primo regnabit in Iudæa. Ioan.19.

Grego.25. mor.c.20.

Quoniam cogitauerunt vnanimiter simul aduersum te, & testamentum disposuerunt tabernacula Idumæorum, & Ismaëlitæ. 1418

Hic aperiuntur ipsorum mala consortia, scilicet qui in istud consilium congregabuntur. Nominat enim hic multas gẽtes, quæ populum Israël sunt persecutæ, per quas vult significare quales coadiutores contra fideles Antichristus habebit. Et ostendit quod sui adiutores primò erunt auari & luxuriosi.Secundò,quòd erunt idololatræ & falsi Christiani,ibi.*Moab*. Tertiò quòd dæmones & omnes superbi,ibi. *Et enim Assur*.Quantum ad primum ostendit primo ipsorum intentionem,dicens,*Quoniam cogitauerunt vnanimiter,&c.* quasi dicat, sicut omnes gentes statim nominandæ infestæ erant filiis Israël,sic & per illas gentes mali designati, vnanimiter cum Antichristo persequẽtur fideles.Omnes ergo insimul congregabuntur aduersus nomẽ Christi,quasi, ex multitudine fortiores Christo esse se credant. Et hoc est quod ait, *Quoniam cogitauerunt vnanimiter simul aduersum te*: Et qualiter, subdit.*Testamentum disposuerunt*, id est,pactum inter se fecerunt. Testamentum enim in scriptura non solum dicitur voluntas vltima hominis, quæ solum valet post mortem eius: vnde dicitur testamentum, quia solum valet post monumentum, id est, post mortem. Sed etiam testamẽtum dicitur pactũ factum inter aliquos,quod etiam valet inter viuos. Vnde hic ait gl. Testamentum quippe in scripturis non solum illud dicitur,quod non valet, nisi testatore mortuo,sed etiã omne pactum & placitum quod etiam inter viuos tenet,testamentũ vocatur.

Testamentum dicitur pactũ.

Sicut

Sicut Laban, & Iacob inter se testamentum fecerunt, id est, pactum, quod viui etiam obseruarent. Ecce ergo testamẽtum quod inter se facient mali ẽum Antichristo ad extinguendum fideles,quia pactum facient vt vnanimiter bonos persequantur. Et qui erunt isti, subdit. *Tabernacula Idumæorum & Ismaelitæ*. Tabernacula,id est,habitantes in illis tabernaculis, inimicos enim Christi sub certis nominibus gentium exprimit, quæ secundum interpretationem conueniunt ipsis. Sic ergo per hæc nomina declarat inimicos Christi, qui cum Antichristo simul congregabuntur ad Christum persequendũ, sic & gentes hic nominatæ realiter populum Dei persequebantur. Et primo loco boni tabernacula Idumæorum. Idumæi dicuntur ab Edon, scilicet, gentes, quæ fuerunt genitæ ab Edon.Hic est Esau frater Iacob, qui alio nomine Edon est vocatus. Hic enim sicut odiebat fratrem suum Iacob quærens occidere eum, sic & Idumæi descendentes ex eo, odio habebant descendentes ex Iacob, scilicet, filios Israël. Vnde quando transiebant per desertum euntes ad terram promissionis habentes transire per terram Edon, nunquam transitum voluit eis concedere rex Edon. Vnde Moyses ad eum legationem misit vt habetur Num.20. dicens regi Edon, hæc mandat frater tuus Israël. Obsecramus te,vt nobis transire liceat per terram tuam.ibimus per viam ruram aquam precio ememus,&c.Respondit rex Edon. Non transibitis.Sed timq; egressus est obuius cum infinita multitudine.Per istos ergo Idumæos significantur auari.Idumæi namque interpretantur terreni & sanguinei, & sic significant auaros, qui terrena amant, & sanguinem pauperum sitiunt. Tales erunt cum Antichristo: quia plures ad se muneribus conuertet & donis.Ismaëlitæ isti descenderunt ab Ismaële filio Abrahæ, qui habebat odio filios Israël: quia propter Isaac Agar mater Ismaëlis de domo Abrahæ fuit eiecta, vt habetur Genes.14. Per istos autem Ismaëlitas,etiam intelligit auaros,qui de proximis non curantes, sibi solis congregant terrena:nam Ismaël interpretatur obediens sibi,quia tales propter lucrum proprium Antichristo copulabuntur.

Idumæus & Edon significat auaros.

Gen.27.

Agareni significat hypocritas.

Gregor.25. mor.c.20.

Gebal significat crudeles.

(vt dicit Gregorius) Antichristus multos electorum seducet & superabit. Sequitur. *Et Agareni.* Isti sunt Sarraceni idem quòd Ismaëlitę,quia quãuis ex ancilla sint geniti, falsò tamen se dicunt ex Sarra vxore Abrahæ generatos.Isti habebant odio filios Israël,& persequebantur eos, sed filij Ruben & Gaad pugnauerunt contra eos, & traditi sunt in manibus eorum, vt habetur 1.Paralip.5. Per Agarenos autem intellige hypocritas, qui alieni sunt ab apparentia sua: quia vnum ostendunt exterius, aliud autem sunt interius. Vnde & Agareni alieni interpretantur. Et isti erunt in societate Antichristi: quia maximus hypocrita erit,& simulator, imò ipse erit omnium hypocritarum caput, vt dicit Gregor.super illo verbo Iob 34 Qui regnare facit hypocritam propter peccata populi. Per hunc hypocritam designatur Antichristus, omnium hypocritarum caput. Seductor quippe ille tunc sanctitatem simulabit, vt ad iniquitatem alios trahat. Sequitur, *Gebal*. De isto Gebal nihil reperitur, ideo cogimur hoc non literaliter accipere, sed magis mystice. Gebal namque interpretatur vorago exterminans, & significat crudeles homines, qui voragine crudelitatis alios deuorare conantur. Quis autem crudelior imaginari potest Antichristo, qui etiam secum multos crudeles habebit, intantum quòd tempore suo grauiora tormenta & persecutiones erunt in ecclesia, quàm alias ante fuerunt, vt dicit Gregorius libro trigesimoprimo moral.capit.20. Vnde de ipso dicitur Hierem.6. Crudelis est, & non miserebitur. Sequitur. *Et Ammon*. Iste fuit filius Loth, quem de ipso ebrio genuit filia minor, à quo & Ammonitæ dicti sunt. Isti infesti fuerunt populo Israël & ingrati. Nam vt habetur 2. Reg.10 Mortuo rege filiorum Ammon, Dauid misit ambassiatores ad filium, vt consolarentur eum. Ipse autem ingratus vilipendit nuncios Dauid, & rasit medietatem barbæ illorum, & scidit vestes eorum vsque ad nates, & postea instruxit bellum contra filios Israël. Isti significant ingratos, non solum ex re gesta, sed etiam ex interpretatione nominis.Nam Ammon interpretatur populus iniquus.Et quæ maior potest esse iniquitas, quàm ingratitudo. Et ingrati erunt in societate Antichristi, imò ipse ingratissimus, quia acceptis donis contra Christum pugnabit. Sequitur.*Et Amalech*. Iste fuit filius primogeniti Esau,à quo Amalechitę sunt orti. Iste odiebat filios Israël sicut & Esau pater ipsorum. Iste populus Amalech fuit primus qui pugnauit contra filios Israël,postquam egressi sunt de Ægypto, vt habetur Exod. decimoseptimo. Quem superauit populus Israël orante Moyse, vt ibidem habetur. Per istos signantur luxuriosi, vitam brutorum ducentes animalium. Nam Amalech gens bruta interpretatur. Et tales luxuriosi erunt cum Antichristo, nam præ omnibus & ipse luxuriosus erit. Vnde ad literam de ipso dicitur. Daniel.11. Aduersus Deum deorum loquetur magnifica, & erit in concupiscentiis fœminarum. Et tales ei associabuntur. Sequitur. *Alienigenæ cum habitantibus Tyrum*. Vbi enim nos habemus *Alienigenæ*, textus Hebraicus habet *Philistim*. Isti sc per inimici fuerunt populi Israël, vt patet per totum primum lib.Reg. vnde & arcam domini in spolio cepe runt, vt habetur 1.Reg.4. Per istos autem significantur gulosi comessationibus vacantes, & ebrietatibus,nam Philistęi interpretantur bibentes populo. Tales enim cum Antichristo erũt... enim luxuriis

Amalech significat luxuriosos.

Philistiim significat gulosos.

Universidad de Deusto
Biblioteca

luxuriis vacabit, consequens est etiam quòd comessationibus, & ebrietatibus vacabit. *Cum habitantibus Tyrum.* Quamuis enim Tyrij essent confœderati cum populo Israël tempore Dauid, & Salomonis, vt habetur tertio Regum quinto, tamen fuerunt eis postea inimici: & incitauerunt Sennacherib Regem Assyriorum cõtra populum Israël tempore Ezechiæ Regis, vt habetur quarto Regum decimooctauo. Per habitantes ergo Tyrum intellige potentes in sæculo. Nam Tyrus fortitudo interpretatur. Ipse autem potentes & fortes sibi associabit. Tales consocios ergo Antichristus habebit: & non solum tales malos homines sibi associabit: sed etiam dæmones, vnde sequitur.

Tyrus significat fortes.

1420 Etenim Assur venit cum illis, facti sunt in adiutorium filiis Loth.

Hic ostendit, quòd dæmones erunt ei socij. Vbi notandum quantum ad literam, quòd Assur hic accipitur pro Nabuchodonosor: qui erat Rex Assyriorum, per quem intelligitur ipse diabolus. Assur enim interpretatur colens robustum: & significat ipsum diabolum: qui etiam robustos quandoque suis temporibus in peccatum cadere facit. Et iste versus est quasi redditio causæ præcedentis. Vt si quæratur: quomodo tot mali & vitiosi associabuntur Antichristo. Respondet iste versus. *Et enim Assur venit cum illis*, id est, diabolus erit in societate ipsius, omnes istos sibi congregans. Et ideo de omnibus istis sic congregatis ait, *Et facti sunt in adiutorium filijs Loth.* Qui enim dicuntur filij Loth, nisi angeli apostatæ? Nam Loth declinans interpretatur. Filij ergo Loth sunt Angeli apostatæ, qui sunt filij declinationis: quia à veritate declinando in societatem diaboli descenderunt. Vnde Apocalyp. duodecimo dicitur, quòd draco cecidit, & traxit secum tertiam partem stellarum. Venient ergo omnes isti mali cum Antichristo in adiutorium filiis Loth: quia omnes suis malis operationibus iuuabunt dæmones ad seducendum fideles. Vel per omnes istas gentes nominatas significar, quòd omnia vitia per illas signata erũt in Antichristo. Et in prædictis semper accipit verbum præteriti temporis pro futuro, more prophetarum ratione certitudinis prophetiæ.

Assur significat diabolum.

1421 Fac illis sicut Madian, & Syſaræ, ſicut Iabin in torrente Cyſon.

Hic consequenter agit Psalmista de punitione ipsorum. Vbi sciendum, quòd multi sociorum Antichristi, quando videbunt ipsum Antichristum, quem Deum reputabant, à Christo manifestè superatum & interfectum, cognoscẽt errorem suum, scilicet, quòd Antichristus Deus non erat: & sic aliqui eorum ad Christum conuertentur, aliqui autem obstinati perdurabunt. Et secundum hoc Psalmus duo facit. Quia primò agit de pœnis obstinatorum. Secundò de conuersione aliquorum, ibi. *Impple facies eorum.* Prima in duas: quia primò agit de pœnis, quas patientur in præsenti. Secundò de eis, quas patientur in futuro, ibi, *Sicut ignis.* Pœnas autem, quas in præsenti patientur, potest assimilitudinem pœnarum, quas passi sunt realiter, propositum Dei persequẽtes, quas sub multis exemplis numerat. Ad quas intelligendas historias exemplorum videre oportet. Ait ergo, *Fac illis sicut Madian.* Vbi sciendum, quòd Rex Chananæorum nomine Iabin, habebat ducem exercitus sui nomine Syſarã. Iste oppresserat vehementer filios Israël per viginti annos, & clamauerunt ad dominum filij Israël. Tũc Delbora prophetissa, quæ iudicabat Israël, præcepit Barach filio Abinoem, vt assumeret secum decem millia pugnatorum, & iret ad torrentẽ Cyſon, & ipsa ibidem ad eum cõuerteret Iabin regem, & Syſaram ducem exercitum cum toto exercitu suo, & omnes traderet in manibus ipsius Barach. Qui tamen Barach noluit ad dictum locũ pergere, nisi ipsa Delbora pergeret secũ. Perrexerunt ergo simul cum decem millibus pugnatorum. Cum Cyſara audisset, quòd ascẽdisset Barach cum exercitu in monte Thabor, & ipse congregauit exercitũ suum, scilicet, Iabin regis, & venit ad torrentem Cyſon. Tunc Delbora dixit ad Barach. Surge, quia tradidit dominus Syſaram, & exercitum eius in manus tuas. Descẽdit Barach cum suis ad torrentem Cyſon, & statim perterruit dominus Syſaram in conspectu Barach, & totum exercitum eius in tantum, quòd Syſara de curru descendens pedester fugeret, & Barach cum persequebatur cũ exercitu suo, cecidit q; omnis exercitus Syſaræ. Syſara autem peruenit ad domum Iaël, quæ egressa in occursum Syſaræ dicit ei. Intra ad me, domine mi, ne timeas. Qui ingressus, postulauit, vt biberet, quia valde sitiebat. Quæ aperuit vrẽ lactis, & dedit ei bibere, & cooperuit eum. Vt autem ille dormiuit, ista, accepto clauo & malleo, posuit supra tempus capitis eius, percussitq; malleo defixit in cerebrum eius vsque ad terram, & mortuus est. Et sic Deus in illo die humiliauit Iabin regẽ Chanaan coram filiis Israël. Hæc omnia habentur Iudicum quarto. Huius ergo humiliationis hostium populi Dei recolens Psal. vt Deus sic puniat Antichristum cum suis, dicit, *Fac illis sicut Madian, & Syſaræ, & sicut Iabin in torrente Cyſon. Et sicut Madian.* Vbi sciendum, quòd (vt habetur Iudicum 7.) Gedeon cum trecentis viris inermis exercitum Madian prostrauit. Madian enim fuit filius Abrahæ natus de Cetura, à quo Madianitæ descenderunt, vt haberur Genes. 25. Isti autem multum opprimebant filios Israël, vnde vt habetur Iudic. 6. Omnis Madian, & Amalech, & omnes Orientales populi cõgregati sunt simul, & transeuntes Iordanem castrametati sunt in valle Iesraël, Gedeon autem omnes illos cum trecentis viris sine armis ipsos debellauit. Vide lustoriam, versi. 235. Vult ergo Psal. dicere Deo, sicut tua virtute miraculosè debellasti Madian, debellasti Syſaran, & Iabin in torrẽte Cyſon, id est, iuxta illum torrentem sic & percute Antichristum cum exercitu suo.

Iudic. 4. Syſara. Delbora. Barach.

Madian.

Iabin.

1422 Disperierunt in Endor, facti sunt vt ſtercus terræ.

Hic notat locum, in quo Syſara, & Iabin cum suo exercitu interfecti fuerunt. Ad literam enim locus, in quo erat torrens Cyſon, dicebatur Endor, vel fons Endor, vt ait Magister in gloſ. *Et facti sunt vt ſtercus terræ.* Hoc ideo dicit, quia corpora interfectorum ibi supra terram remanserunt insepulta, & sic vt stercus terræ reputata. Sed postea torrens Cyſon creuit, & rapuit illorum cadauera, vt habetur Iudicum 5. Ex istis apparet, quòd non virtute humana bellatum est contra istos, sed solum diuina virtute superati fuerunt. Vnde dicitur Iudic. 5. Venerunt reges Chanaan, & pugnauerunt, de cœlo dimicatum est contra eos. Ex omnibus istis vult inferre Psalmista, quod sicut diuina virtute & non humana isti fuerũt superati, sic virtute diuina & non humana superabitur Antichristus, quia non ab homine, nõ ab angelo, sed per ipsum Christum interficietur. 2. Thes. 2. Quem dominus noster Iesus Christus interficiet spiritu oris sui, & destruet illustratione aduentus sui: quia secundum Gre. sine manu conteretur, quia non angelorum bello, non sanctorum certamine, sed per aduentum iudicis solo oris spiritu æterna morte feretur.

Greg. 32. mor. c. 14.

1423 Pone principes eorũ, sicut Oreb, & Zeb, & Zebee, & Salmana.

Hic explicat quod dictum est superius, scilicet, fac illis sicut Madian. Quando enim Gedeon miraculosè cum trecentis viris sine armis percussit castra Madian, ibi erant quatuor reges Madian, scilicet Oreb, & Zeb, & Zebee, & Salmana, vt habetur Iudicum 7. & 8. Dum enim fugerent castra Madian viri Ephraim præoccupauerunt vada Iordanis: & ibi ceperunt duos reges ex illis fugientes, scilicet, Oreb, & Zeb, & amputauerunt capita ipsorum, & illa portauerunt ad Gedeon. Interim autem Gedeon persequebatur alios reges fugientes cum quindecim millibus bellatorum qui remanserant ex omni exercitu orientaliũ. Iam enim centum viginti millia bellatorum cæsa erant. Zebee autem & Salmana requiescebant cũ illis quin decim millibus, credentes se esse in loco tuto, nihil mali suspicantes, quos aggrediens Gedeon, turbato omni exercitu eorum ipsos fugiẽtes comprehendit, & interfecit, vt habetur Iudicum 8. Ex hoc vult habere Psal. quod sicut Deus miraculosè istos quatuor reges orientalium cum toto ipsorum exercitu, scilicet, centum triginta quinque millia pugnatorum miraculosè prostrauit, & non humana virtute, sic ipsum Antichristum, & omnes principes eius miraculosè interficiet: quia ipsemet Christus spiritus oris sui interficiet illos. Et hoc est quod ait, *Pone principes eorum*, sociorum Antichristi *sicut Oreb*, &c. Vel per nomina istorum regum secundum gloſ. vult Psalm. ostendere conditiones Antichristi, & suorum illas deducens ex interpretationibus prædictorum nominum. Nam Oreb interpretatur siccitas, significans quòd illi erũt inexsiccati ab humore gratiæ diuinæ: quia non reuocabuntur ex persecutione Antichristi ad gratiã, sicut fuit Paulus ad gratiam reductus. Zeb verò interpretatur lupus qui est animal rapax, & crudele, significans quòd illi erunt contra bonos rapaces & crudeles, quia ipsorum persecutio crudelior erit, quàm vnquam aliqua alia fuerit ante. Zebee verò interpretatur victima lupi. Per lupum verò diabolus crudelis intelligitur, qui gregem dominicum dispergit crudeliter. Ioan. 10. Lupus rapit & dispergit oues. Erunt ergo victima lupi: quia diabolo æternaliter sunt mactandi. Salmana verò interpretatur vmbra commotionis, significans quod diabolus ad libitum dominabitur eorum, sic quòd absque stabilitate aliqua erunt omni suggestioni diaboli consentientes, vel instabiles: quia adueniente Christo omni potestate deposita, ad modũ vmbræ cedent Christi potestati.

Oreb. Zeb. Zebee. Salmana.

Gloſſa.

1424 Omnes principes eorum, qui dixerunt; hæreditate poſsideamus ſanctuarium Dei.

Hic consequenter declarat causam, quare Antichristus cum suis sic erit à Deo puniendus, quia, scilicet sanctuariũ Dei inuadere, & sibi subiicere iniustè conabuntur. Vbi aduertendum, q̃ sanctuarium dicitur à sanctitate. Et est sanctuarium idem q̃ locus vel habitatio sanctitatis: & sic per sanctuarium intellige Christum, in quo habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter ad Col. 1. Sic Antichristus cum suis principibus conabitur possidere sanctuarium Dei, id est, Christum, & fidẽ eius subiicere, & hoc hæreditate, scilicet, vt perpetuo iure sibi subiiciatur. Vel per sanctuarium intellige iustos fideles, in quib. Christus sanctus sanctorum habitat per gratiam, quibus loquitur Apostolus 1. Cor. 6. Templum sanctũ Dei, quod estis vos & spiritus Dei habitat in vobis. Et sic sanctuarium Dei conabuntur hæreditate possidere, quia conabũtur omnes iustos à fide abducere, & fide perfidiæ subiugare, & istum intellectum ponit glo. dicens. Sanctuarium Dei iusti dicuntur. De quo Apostolus ait. Templum sanctum Dei est, quod estis vos. Isti sunt sancti, de quibus dixerunt. *Hæreditate possideamus*, &c. vt, scilicet, cedant nobis subditi, & sic hæreditatem Dei inuadent vt suam.

Sanctuarium dicitur Christus & quilibet iustus.

1425 Deus meus, pone illos vt rotam, & ſicut ſtipulam ante faciem venti.

Hic ostendit Antichristi, & suorum finalem instabilitatem, & comparat eos duab. rebus stabilitate carentib, scilicet rotę, & stipulæ. Vbi nota quòd per rotam hic intelligitur quoddam genus herbæ, quod in pratis nascitur, quæ desuper in summitate producit quandam sphæram ex omni parte rotundam albam, habentem pillos subtilissimos ad modum lanuginis, quæ rota ad modicum flatum statim dissipatur, & remanet calamus eius desuper rasus ad modum cutis depilatæ. Et quia talis rota nulla stabilitate fulcitur, idcirco instabilitatem Antichristi, & suorum hic comparat prædicẽs quod futurum est, dicens, *Deus meus pone illos vt rotam*, scilicet, pone eos instabiles vt rotam. Vel si rotam accipiamus pro qualibet re figuræ sphæricæ, certũ est, quod eodem modo significat instabilitatẽ. Res enim quadra stabilitatem habet, rotunda verò faciliter est mobilis. Vel ideo rotæ assimilatur Antichristus, & eius complices. Rota enim quamdiu circumuoluitur, pars anterior cõtinuè cadit & descendit, sed pars posterior semper ascendit. Vnde ei, qui videt partem posteriorem, semper videtur quòd ascendat: sed aspicienti partem anteriorem semper apparet quòd descendat. Nota ergo quod Deus voles vertere hominem de malo ad bonum sibi duo anteponit, vt vertatur, quæ habet duas partes, scilicet anteriorem, & posteriorẽ. Ista rota est præmissio præmiorum, & cõminatio tormentorum. Istis duobus mali vt rota vtuntur, quia in eis pars posterior semper eleuatur, & crescit, sed anterior cadit. Pars anterior est promissio premiorum, quia Deus principaliter intendit hominem

Rota dicitur quidã flos, sine herba.

Rota.

Universidad de Deusto
Biblioteca

reducere,& ipsum beatificare.1.Tim.2. Deus vult omnes homines saluos fieri, &c. Sed pars posterior est illatio tormentorum, quæ non per se, sed per accidens intenditur à iudice. In illis ergo accidit vt in rota, quia pars anterior semper cadit, quia isti à præmiis æternis efficiuntur alieni, sed
1.Reg 25. pars posterior semper exaltatur: quia semper eis maius suplicium accumulatur. Vnde Christus dicitur. Anima inimicorum tuorum rotabitur sicut in impetu,& circulo fundæ. *Et sicut stipulam ante faciem venti.* Hoc ideo dicit, quia stipula ab omni
Glossa. vento impellitur, & ipsi ab omni tentatione diabolica mouebuntur, vnde glos. *Et sicut stipula ante faciem venti*, id est, ante præsentiam tentationis,
Ventus est tentatio. vt, scilicet, cadent omnibus motibus prauę suggestionis. Ventus enim pro tentatione ponitur, quia leuia, & inania corda premuntur. Per has ergo similitudines prædicit Antichristi, & suorum futuras calamitates in præsenti.

1426 Sicut ignis, qui cõburit siluam, & sicut flamma, comburens montes.

Hic autem prædixit pœnas, quas in futuro patientur. Vbi aduertendum, quòd Psal. hic impios dupliciter nominat: scilicet siluam, & montes. Sic & duplici pœna eos dicit puniendos, scilicet siluã per ignẽ, sed mõtes per flammam. Vocat ergo eos
Silua dicũtur peccatores. primò siluam. Secundum enim grammaticos silua dicitur à silẽ, quod est vastitas, vel silentium, & sic silua dicuntur loca vasta, & deserta. & silentio plena. Sic & conformiter peccatores silua dicũtur: quia vasti, & deserti omni fructu bono carentes, & à laude muti. Et quia diabolus in talibus habitat, ideo dicitur aper de silua, Psal. 79. Exterminauit eum aper de silua. Vel aliter silua dicitur à Xylon, quod est lignum: quia silua non producit nisi ligna, quæ sunt nutrimentum ignis, sic & mali non producunt nisi peccata, quibus ignis æternus accenditur, & nutritur. Secundò malos dicit montes, & hoc propter altitudinem superbiæ, qua supra cæteros eleuantur, montes supra valles, vt ostendit Greg. 33. mor. c. 1. in futuro autem iguis D comburet siluam: quia secundum quantitatem lignorum accenditur ignis inferni, sed flãma cõburet & montes. Flamma enim supra ignem ascendit & significat altiorem pœnam superbis debitã. Per hoc autem aliud non intendit, nisi quòd secũdum quantitatem, & qualitatẽ peccatorum erit punitio malorum, quia altiores peccatores altius cremabũtur. Et hoc est, quod dicitur Sapient. 6. Exiguo cõceditur misericordia, potentes autem potẽter tormenta patiẽtur. Vnde istam differentiã punitionis
Gregor. 9. mor. c. 47. infernalis ignis ostendit Greg. dicẽs, Æterno igni tradendi pares paribus sociabuntur, vt quos similis culpa inquinat, par etiam pœna constringat, &
Ignis inferni. qui nequaquam dispari iniquitate polluti sunt, neE quam dispari tormento crucientur, quatenus similis damnatio conterat, quos similis elatio sublevabat, quosque non dissimilis dilatauit ambitio, non dissimilis afflictio angustet, & par cruciet flãma applicij, quos igne luxurię par succendit flamma peccati. Sicut enim in domo patris mansiones variæ sunt pro diuersitate virtutis, sic damnatos diuerso supplicio gehennæ ignibus subiucit
Ignis diuersimode punit damnatos. disparitas criminis. Quæ, scilicet, gehenna quãuis cunctos sit vna, non tamen cunctos vna, eademq; qualitate succendit. Nam sicut sole omnes tanA guntur, nec tamẽ sub eo omnes vno ordine æstuamus, quia iuxta qualitatem corporis sentitur etiã pondus caloris, sic damnatos vna est gehẽna, quę afficit, & tamen non vna qualitate comburit: quia quod hic agit dispar valitudo corporum, hoc illic exhibet dispar causa meritorum.

Ira persequeris eos in tempestate 1427
tua, & in ira tua turbabis eos.

Vbi notandum, quòd per tempestatem furor vltimi iudicij designatur. Sic enim dictum est psal. 49. Ignis autem ipsum præcedet, & in circuitu e ustempestas valida. Ignis enim præcedet faciem iudicis quò mundus comburetur, & postea sequetur tempestas valida, discernens malos à bo-B nis. vide supra versic. 812. Vnde & tempestas pro vltimo iudicio accipitur Iob. 27. vbi de peccatore dicitur, Nocte opprimet eum tempestas. Quod ex-*Greg. 18. mor. c. 11.* ponens Greg. dicit. Quid hic noctem, nisi absconditum tempus repentini exitus appellat. Tempestatis verò nomine iudicij turbinem designat, *Iudicij tẽpus est occultum.* quod etiam Psal. testatur dicens. Deus manifestè veniet, Deus noster, & non silebit. Ignis in conspectu eius ardebit, & in circuitu eius tempestas valida. De qua tempestate etiam per Salomonem *Prouer. 1.* sapientia dicit. Ego quoque in interitu vestro ridebo, cum vobis, quod timebatis, aduenerit, cum irruerit repentina calamitas, & interitus, quasi tempestas ingruerit Ei quia ipsa venturi iudicis ignorantia nox vocatur, rectè dicitur. Nocte opprimet eum tempestas, id est, turbo diuini iudicij eum dum ignorat apprehendit. De tempestate ergo diuini iudicij quo damnabitur Antichristus cum suis dicit. *Ira persequeris eos in tempestate tua & in ira tua turbabis eos.* Sic enim dictum est psalm. 20. Dominus in ira sua conturbabit & deuorabit eos ignis: ira enim tunc erit in Deo: quia ad modum irati contra Antichristum, & suos se habebit, eos iustè puniendo. Qualiter autem ira cadat in Deo, vide versic. 55. 684.

Imple facies eorum ignominia, & 1428
quærent nomen tuum, domine.

Hic agit de conuersione quorundam electorũ. Et tria facit. Quia primò agit de electorum emendatione. Secundò de obstinatorum æterna conturbatione, ibi, *Erubescant.* Tertiò de dominationis diuinæ generalis cognitione, ibi. *Et cognoscant.* Quantum ad primum sciendum, quòd ignominia idem est, quòd confusio & verecundia. Nam nomen componitur cum in, & fit ignominia, quasi *Ignominia.* sine nomine, & honore. Et hæc multotiens cedit ad bonum homini, vt puta quando falsè credens, ex opinione sua videns se confusum, reducitur ad
E ritatem. Vt in crucifixione Christi populus, qui primò Christo illudebat, ipso mortuo, videns terremotus, & alia signa, ad veritatem redieus percutientes pectora sua, reuertebantur. Et sic erit in morte Antichristi, quòd multi, qui erunt cum eo, credentes ipsum esse Deum, videntes quam subitò, & miraculosè interficietur à Christo, putabunt se confusos, & ab Antichristo delusos, & sic pœnitentes quærent Christũ & ad Christi fidem conuertentur. Et hoc est quod dicit, *Imple facies eorũ ignominia*, &c. Aduersitates enim, inter quas etiã ignominia computatur, oculos mentis quandoque

aperiunt

aperiunt, quos clauserat culpa. Vnde Gregor. ait A
Gregor. 6. mor. c. 17. quod multotiens culpas commissas non cognoscimus, & peccatoris mens tanto altius tenebrescit
Aduersa oculos magis aperiunt. quanto nec damna suæ cæcitatis intelligit. Vnde fit plerumque diuini muneris largitate, vt culpam pœna, vel ignominia sequatur, vt oculos delinquentes aperiat, quos inter vitia securitas cæcabat. Torpens quippe animus percussione tangitur, vt excitetur, quatenus, qui statum suæ rectitudinis securus perdidit, afflictus consideret, quo iacet. Sic etenim Paulus Christum persequendo ad terram à Christo prostratus, ignominia percussus, Christum, quem persequebatur, verum Deum cognouit. Sic & in proposito multi Antichristum sequentes, & ipsum Deum credentes, ipso sic per B Christum mirabiliter interfecto, & ex hoc confusi (quia illum crediderant Deum,) reuertentur ad Christum. Benè ergo Psalm. *Imple facies eorum ignominia, & quærent nomen tuum, domine.* Et illum intellectum ponit glo. dicens. Hic orat Psalm. pro creditoris, qui non habent scelerum laudatores, sed culpatores, quos sæpè opprobrium corrigit. quasi dicat. *Imple facies eorum ignominia*, id est, fac eos sibi, & aliis ignominiosos videri, & sic quærent nomen tuum, domine, Sic ergo melius est homini ruere, vt pœniteat, quam sub specie religionis superbire. Quod autem per confusionem, & ignominiã aliqui reducantur mali ad statum gra-
Mich. 1. tiæ, ostendit propheta, dicens. Filia Sion, venies C vsque ad Babylonem, & ibi liberaberis. Babylon enim confusio, vel ignominia interpretatur.

1429 Erubescant, & cõturbentur in sæculum sæculi, & confundantur & pereant.

Hic agit de obstinatorum æterna confusione. Quamuis enim verecundia, & confusione aliqui ad bonum conuertantur, aliqui tamen ex hoc amplius Deum blasphemant, & in peccatis magis in-D durantur, sicut & in passione Christi aliqui ex persecutoribus cõfusi ex signis, quæ viderunt in morte, confusi quòd iniustè iustum fuerant persecuti,
Mat. 27. seipsos correxerunt. Vnde & Centurio, visis signis, ait. Vere filius Dei erat iste. Aliqui autem magis contra fidem Christi indurati fuerunt, vt sacerdotum principes, qui non signis visis, non conuersione Centurionis, non confessione Iudæ proditoris dicentis, Peccaui, tradens sanguinem iustum, emoliri potuerunt, sed magis indurauerunt cor suum, dicentes Pilato, Domine, recordati sumus,
Greg. 14. mor. c. 13 quia seductor ille, &c. Istorum differentiam ponit Gregor. dicens, Sunt nonnulli, quos ad perpetran-
Verecundia aliquos reuocat à malo, aliquos non. dam nequitiam humana verecundia reuocat. Et E plerumque per hoc quod exterius erubescunt, ad interiora sua redeunt, & contra se internum iudicium sumunt, quia si propter hominem [illegible]ere mala metuunt, quanto magis propter Deum qui cuncta conspicit, nec appetere mala debue[illegible]nt, In quibus sit, vt mala maiora corrigant per bona minima, scilicet, per exteriorem verecundiam interiorem culpam. Et sunt quidam, qui post quam Deum in mente contemperint, multo magis humana iudicia spernunt, atque omne malum, quod appetunt, audacter peragere non erubescũt. Quos ad perpetrandum malum occulta iniquitas inuitat, & nulla aperta verecundia retardat, sicut de quodam iudice iniquo dicitur. Deum non timebat, & hominem non reuerebatur. Ad propositum ergo, & si aliqui complices Antichristi confusi ex eius morte conuertentur ad fidem, aliqui tamen tali confusione magis indurabuntur. Et de illis prædicit Psalm. *Erubescant & conturbentur in sæculum sæculi*, id est, in æternum, quasi dicat secun-*Glossa.* dum glos. Illi qui erubescunt, & ex erubescentia quærunt nomen domini, etsi modo pro peccatis erubescunt & turbantur, non tamen, in æternum confunduntur, illi autem qui verecundati nõ quærunt dominum, illi in æternum, & in sæculum sæculi confundantur & pereant.

Et cognoscant, quia nomen tibi 1430
dominus, tu solus altissimus super omnem terram.

Hic agit de generali cognitione Christi dominationis in fine post iudicium: tunc enim boni cognoscent Christum verum Deum ab ipso præmiati, ipsi vt vero patri, & domino per amorem subiugati, mali autem recognoscent ipsum verum dominum ab ipso iustè puniti, cui contradicere non potuerunt, tunc enim cognoscent Christum verum dominum, quem hic scire noluerunt. Dici-
Dominus dicitur Christus. tur ergo, *Et cognoscant quia nomen tibi dominus*, id est, & cognoscent omnes, scilicet tam boni quàm mali. Hoc enim nomen soli Deo propriè conue-*Dominus solus est Deus.* nit. Quicunque enim alij nec vero nec suo nomine dominus nuncupantur, quia omnes seruiliter dominantur, & vero domino comparati, nec domini sunt, cuius ratio est, quia omnis alius à Deo, aliorum dominus est seruiliter, quia dominando etiam ipsum subditis oportet seruire. Et sic nomen domini soli Deo propriè conuenit, vt ostendit Grego. dicens. Hoc namque debet omnipotẽti Deo omnis dominus qui præest populo, hoc *Greg 22. mor. c. 13.* qui multis: hoc qui paucis præest, vt sic debita ministeria à subditis exigat, quatenus ipse etiam qui semper admonitionis debeat solicitus attendat. Omnes namque qui sub dispensatione conditoris vicario nobis ministerio iungimur sub vno ac vero domino, quid nobis aliud nisi inuicem seruimus? Cum ergo is, qui subest, seruit ad obsequium rectat proculdubio, vt is, qui præest, seruiat ad verbum. Cum is qui subest iussis obtemperat, oportet vt is, qui præest curam solicitudinis, ac pietatis impendat. Sicque fit, vt dum studiosè nunc seruire nobis inuicem per charitatem nitimur: quandoque cum vero domino communi exultatione dominemur. Sic ergo quia solus Deus omnibus præest, & nulli subditur, ipse solus propriè dominus nuncupatur. Vnde Deut. 10. Dominus Deus noster ipse est Deus deorum & dominus dominantium. Et aduerte quòd hoc nomen dominus relationem importat ad subditum, & ab æterno nihil subditum, quia nihil erat tum, ideo hoc nomẽ solum extempore competit Deo, vt patet lib. 2. distin. 2. tu solus altissimus in omni terra. Sed fortè dices, Cum Deus sit non solus al-*Quæstio.* tissimus in omni terra, sed etiam in cælis & super omnes cælos, quare magis dicit. Tu solus altissimus super omnem terram, quam super omnes cælos? Ad hoc Respondet glo. dicens. Hoc magis elegit dicere, quo magis præmatur humana superbia
Glossa.

Universidad de Deusto
Biblioteca

perbia. Desinit enim terra superbire,id est,homo cui id actum est.Terra es,& in terram ibis, cum scit Deum altum super omnem terram, cum scit nullum valere contra eos, de quibus dictum est, si Deus pro nobis, quis contra nos? Et nota, quod dicitur altissimus propter multa. Primò quia omnia superat in maiestatis excellentia,Psalm.91.Tu autem altissimus in æternum domine. Secundò quia solus dominus in potestatis efficacia.Eccle. 1. Vnus est creator omnium altissimus omnipotens. Tertiò quia solus essentialiter bonus in bonitatis affluentia Psalm 90.Tu es spes mea altissimum posuisti refugium meum Luc.6.Diligite inimicos vestros, & eritis filij altissimi, qui est benignus super ingratos, & malos. Quartò quia solus sapientiæ dator in veritatis refulgentia.Eccles. 24. Ego ore altissimi prodij primogenita ante omne creaturam.

Altissimus dicitur Deus.

PSALM. LXXXIII.

1431 QVam dilecta tabernacula tua, dñe virtutum concupiscit,& deficit anima mea in atria domini.

Huius psalmi titulus est. *In finem pro torcularibus filijs Chore Psal.* Ad huius euidentiam sciendũ q̃ per torcularia significatur ecclesia, quia insimul continet vinum & acinum,sed per finalem pressuram illam diuidet ab inuicem,scilicet, hic cõtinet bonos,& malos,sed finaliter diuidet bonos à malis vt dictum fuit in titulo Psalmi.80. Sed etiam alia ratione, quoniam vua in vite pendens libero fruitur aëre, nec est vinum ante pressuram torcularis. Sic & multi illorum, quos Deus præsciuit ante secula conformes fieri imaginis filij sui, antequam accedant ad seruitium Dei fruuntur in seculo delitiosa libertate,sed cum accedunt ad seruitutem Dei dicitur eis, Fili accedens ad seruitutem Dei, sta in iustitia, & timore & prepara animam tuam ad tentationem:Ecce torcular. Conteruntur enim pressuris passionum exuuntur tegumentis carnalium desideriorum quasi vnacus quia expoliantur homine,& ita liquati in vasis domini reponuntur. Et quia hæc fiunt,in ecclesiis, ideo ecclesiæ præsentis temporis torcularia dicuntur. Sed qui sunt in his torcularibus, nisi filij Chore? Chore enim calnus interpretatur, & significat Christum in loco Caluariæ crucifixum,significatum per Heliseum caluum à pueris irrisum dicentes, Calue,ascende,ascende,calue,quãdo,scilicet pueri non quidem ætate,sed sensibus sacerdotes clamabãt dicẽtes.Crucifige eũ:Crucifige eũ. Ideo.n. hic in torcularib.premuntur fideles tribulationibus & aduersitatibus, vt experientia discant hic veram requiem non esse,sed alibi quærendam.Ex prædictis ergo patet titulus psalm.cuius sensus est talis. Psalm. iste dirigens nos in finem, id est, in Christum proponitur filiis Chore,id est,filiis Christi in Caluaria crucifixi,& est *pro torcularibus*,id est, agentes ecclesiis, in quibus sunt tribulationes,& pressuræ. Quæ ecclesiæ benedicuntur torcularia rationibus prædictis.Vnde intentio Psalm.est mouere fideles ad amorem eternorum, temporalibus spretis.Iste ergo Psal. diuiditur in tres partes: quia ostendit primò,quod superna fœlicitas supra omnia debet desiderari. Secundò qualiter ab hominibus possit adipisci,ibi.*Beatus vir.* Tertiò q̃ pro ipsa adipiscentia diuinum auxilium debet postulari,ibi,*Domine Deus virtutum.* Prima pars diuiditur in quatuor, secundum quod quatuor ostendit de contemplatione cœlestis glorię. Ostendit enim, quòd ipsius contemplatio primò nostram mentem superat.Secundò quòd nostram mentem lætificat,ibi,*Cor meum.* Tertiò quòd nostram mentem eleuat:ibi,*Etenim.* Quartò quòd nostram mẽtem sanctificat,ibi.*Altaria.* Quintò quòd nostram mẽtem beatificat,ibi.*Beati qui habitant.* Quantum ad primum sciendum quod talis ac tanta est gloria cœlestis,quòd excedit facultatem hominis, vt non sufficiat illam perfectè speculari corpore,nec mente. Propter quod dicit Apostolus, quod oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparauit Deus diligentibus se.Quod ideo dicit:quia illam gloriam oculus non vidit,quia non est color,auris non audiuit quia nõ est sonus, & per consequens in cor hominis non ascendit,quia intellectus noster coniunctus intelligit abstrahendo,à sensibus,vel ideo non ascendit in cor hominis, quia quod ascẽdit in cor hominis, oportet quod sit infra cor hominis. Ideo in cor hominis non ascendit, quia supra illud est, non infra. Omnis enim ascensus fit ab imo ad superius.Et sic glorię consideratio nostram facultatem excedit.Et hinc est quod illam considerare volens deficit, quia ad ipsius perfectam cognitionem ascendere non valet.Et hoc notans Psalm.ait.*Quam dilecta tabernacula tua domine virtutum.* Quid enim sunt tabernacula domini, nisi distinctæ præmiationes beatorum,dicente Christo. In domo patris mei mansiones multæ sunt? Et Luc.16. Facite vobis amicos, &c.vt cum defeceritis recipiant vos in eterna tabernacula.Istis tabernaculis.Petrus allectus viso Christo transfigurato, dixit ad Iesum, Domine, bonuum est nos hic esse. Faciamus hic tria tabernacula! *Quam ergo dilecta* sunt ista *tabernacula*! quasi dicat exprimi non potest, quantum illa sunt diligibilia quia est ibi omne bonum, quod desiderari potest: ibi nullum quod displicere possit.Et dicit.*Domine Deus virtutum*, id est, angelorum.*Concupiscit, & deficit anima mea in atria domini.* Quod ideo dicit,quia omnis intellectus hominis existentis in via deficit à perfecta cognitione beatitudinis æternæ,vt dictum est. Et nota, q̃ gloriam vocat atria. Atrium enim dicitur ampla, & spaciosa,& sic significat cælestem gloriam, quæ multitudine inhabitantium beatoram non angustatur. Cuius figura habetur 3. Reg.7. vbi dicitur quod Salomon fecit atrium rotundum.Figura enim sphærica amplioris capacitatis est cæteris.De hoc tamen atrio infra dicam latius. Nota istius versicu.expositionem Origenis.1023.

Torcular dicitur ecclesia.

Tabernaculum gloriæ.

Atrium gloriæ.

Origenes.

4. Reg 2.

Luc.23.

Cor meum,& caro mea exultauerunt in Deum viuum. 1432

Hic ostendit,quòd gloriæ consideratio hominẽ lætificat. Quælibet enim potentia tendens in obiectum suum benè disposita, & modo debito condelectatur:sicut patet de potentia visiua in visibili: de gustatiua in gustabili, de auditiua in sono. Cum igitur obiectum intellectus sit verum & voluntatis bonum quid mirum, si cor,quo significatur intellectus & voluntas delectatur, in contemplatione Dei, qui est prima veritas, & summa bonitas? ideo dicitur 1. Reg. 2. Exultauit cor meum in domino. Et glo.virgo Maria dicit. Et exultauit spiritus meus in Deo salutari meo.De corde enim benè disposito non mirum si exultet in Deo. Sed de carne mirandum est, cum affectiones carnis contrarientur affectionibus cordis,quia caro concupiscit aduersus spiritum. Sciendum ergo,quòd caro non domita per spiritum spiritui repugnat, domita autem spiritui subiicitur, quamuis etiam caro per se non delectatur in his, per quæ affligitur,sicut est abstinentia,pœnitentia,oratio,& contemplatio, tamen per quandam consequentiam naturalem in his benè disposita, anima condelectatur.Docet enim experientia,quòd fortes actiones animæ multotiens redundant in corpus, sicut ex magno timore homines quandoq; infrigidantur,& pallescunt, ex magna ira corpus calescit, ex magna exultatione facies dilatatur. Sic ergo quid mirum, si cordis exultatio vehemens, quæ est in contemplatione diuinitatis, etiam ad carnem redundat,vt exultatione cordis exultet,& caro, quæ magis vnita est animæ quam vnus homo alteri, qui tamen de lætitia alterius exultat. Vnde meritò vir iustus dicat. *Cor meum,& caro mea exultauerunt in Deum viuum.* Et ideo vt caro simul cum corde in Deum possint exultare, subiicienda est,& temperantiæ freno liganda, aliter non spiritus carnem trahet, sed caro spiritũ. Caro enim in primis corrupta parentibus ab integritate, quam in prima creatione acceperat deficiens, spiritui contrariatur,& nisi per spiritum castigetur,ipsa sibi spiritum subiicit, & ipsum ad mortem culpæ inducit. Ad Rom.8. Si secundum carnem vixeritis, moriemini,si autem spiritu facta carnis mortificaueritis:vi-uetis. Cuius ratio est quia caro concupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem. Quod ostendit Greg. exponens illud Iob.c.11. Spes illorum est abominatio animæ, dicens. Spiritus desicit, vbi caro requiescit. Vt enim caro mollibus, sic anima duris nutritur, illam blanda refouent, hunc aspera exercent, illa delectationibus pascitur,hic amaritudinibus vegetatur, & sicut carnem dura sauciant, sic mollia spiritum necant, sicut illam laboriosa perimunt,ita hunc delectabilia extingunt. Et ideo dicit Apostolus. Curam carni ne feceritis in desideriis,quia scilicet desideria carnis mortem spiritus inducunt. Quod ostendit Gualf. super illud Iudic.16. Philistiim super te, Samson, ait. Nisi Samson Dalidæ consensisset,hostium ferocitatem super se non sensisset. Sit igitur mulier in potestate viri,ideſt,caro subiecta spiritui,ne reguet peccatum in nostra carne mortali, alioquin introducet Dalida Philistæum,& Philistæus Iebusæum Philistæum, & Iebusæum mundo dico, & diabolum, qui cum Dalida carne nostra fœdus inierunt, vt suffocent spiritum. Hæc enim caro duplici armatura spiritum aggrediens, nunc blandimento allicit nunc fraude circumuenit,nunc columbæ simplicitatem, nunc vulpeculæ induit calliditatem,quomodo dicis (ait caro spiritui) quod amas me,cum me facias laborare,ieiunare,vigilare, & similia? Quomodo tu dicis, quòd amas me (ait Dalida ad Samsonem) cum animus tuus non sit mecum? Attende quid interius dolo vulpeculæ fecerit Dalida. Defecit anima eius,& ad mortem vsque lassata est, donec fecit Samsonem dormire

Luc. 1.

Caro concupiscit aduersus spiritum.

Caro vnitur in spiritualibus.

Gloriæ cõsideratio.

1. Cor 2.

Greg. mor.c.24.

Caro concupiscit contra spiritum.

Greg. 10. mor.c.24.

Gualf. Samson spiritus. Dalida caro.

supra genua sua. Quid est Samsonem dormire super genua meretricis, nisi spiritũ delectari in operibus carnis? tunc tondetur, ligatur, quia spiritus carnali illecebra seductus,gratia,& decore spoliatur.Recedit à Samsone fortitudo sua,quia necesse est vt deficiat opus iustitiæ,vbi regnat lasciuia carnis. Philistæi eruerunt oculos Samsonis, & carnis voluptas spiritum priuat lumine rationis. Postremò Samson ligatur, & in carcerem traditur, quia spiritus funibus peccatorum suorum constrictus, pœnis æternis adicitur. Sicut more vulpeculæ Dalida seduxit Samsonem,sic caro quotidie spiritum extinguit sibi consentientem. Hæc ille. Ne igitur hoc accidat sed magis caro cum spiritu delectetur in Deũ,iuxta consilium Apostoli.In Spiritu ambulate,& desideria carnis non perficietis.

Gala. 5.

Etenim passer inuenit sibi domum & turtur nidum, vbi reponat pullos suos. 1433

Hic ostendit,quòd glorię consideratio hominẽ exaltat. Istum textum exponit Greg. per passerem intelligendo Christum, qui sibi domum inuenit, quando ascendit in cœlum. sed per turturem fideles accipit; qui ipsum imitantur. Vnde exponens illud Iob. 29. In nidulo modo moriar, ait. Quid per nidum exprimitur, nisi tranquilla quies fidei, puta vnusquisq; infirmus nutritur. Nam si ecclesia sancta infirmos quosque filios nunc in nido pacis non enutriret,Psal. non diceret. *Etenim passer inuenit sibi domum, & turtur nidum, vbi reponat pullos suos*, Iam quippe domum passer inuenit, quia in æternum cœli habitaculum Christus intrauit. Et *turtur inuenit nidum*,quia sancta ecclesia amore cõditoris affecta crebris gemitibus vtitur, & velut nidum sibi,id est pacatissimam fidei quietem construit, in qua crescentes filios quasi plumescentes pullos, quousque ad superiora euolent, charitatis gremio calefactos fouet &c. Aliter verò per passerem, & turturem accipitur quilibet iustus, qui virtutum pennis fultus per contemplationem ad cœlestia volat, vnde glo. *Etenim passer inuenit sibi domum*, id est, ratio vel quilibet iustus inuenit sibi domum non manu actam in terris, sed in cœlestibus. Vnde & tunc pennas virtutum assumit scilicet spem,fidem,& charitatem, vt volet passer in domũ in qua permaneat sine fine. *Et turtur nidum*, scilicet corpore casti,&rationabiliter passer significat iustos propter multa, primò propter prudentiam quo ad partem rationalem. Dicit enim Rabanus lib. 8. quod passer nidificat in tectis domorum, & non in imo, ne fœtus eius rapiantur à serpentibus, propter quod dicitur Psalm. 103. Cedri libani quas plantauit quæ scilicet sunt altæ, illic passeres nidificabunt. Quantum verò ad domos habes hic. *Etenim passer inuenit sibi domum.* Sic & iusti sciunt, quod in terra multi sunt serpentes. Ait dominus ad serpentem. Supra pectus tuum gradieris,terram comedes &c. Fœtus autem iusti, est opus suum. Si igitur in terra pullificare, a serpente deuoraretur.Et ideo passeres prudenter nolunt habitare in terra,id est,iusti, sed in alto. Ideo dicit Ambrosius in lib.de fuga sæculi. Non habemus in terris, & serpens nocere non poterit nobis, ideo dicunt iusti. Nostra conuersatio in cœlis est.Auari autem econtra,ideo illi dicit illud

Christus. Turtur ecclesia.

Passer significat quemlibet iustum.

Gen. 3.

Ambros.

Philip.3.

Universidad de Deusto
Biblioteca

lud Apoc.8. Væ,væ,væ habitantibus in terra. Et signanter triplicatur, væ illis quia ipsi in terra nidificant per cogitationem, ouant per delectationem,& pullificant per operationem. Omnis enim eorum cogitatio,delectatio, & operatio in terrenis est. Et ideò serpens antiquus nidum cum ouis, & pullis aufert, sed iustus vt passer in foraminibus
Palladius petræ hæc tria facit. Dicit enim Palladius, quòd passeres gaudent ad foramina parietum. Petra autem Christus est, cuius foramina sunt ipsius vulnera. Canti.2. In foraminibus petræ, in cauernis
Bernard. maceriæ. Vnde Bernard.super can.homil. 61. In petra exaltatus, in petra securus, in petra firmiter sto securus ab hoste, fortis à casu. Et vbi tuta, firmaque infirmis requies, nisi in vulneribus saluatoris? Secundò iustus passer dicitur propter temperantiam quò ad concupiscibilem. Dicit enim Rabanus vbi supra, quòd passer non facilè laqueis irretitur, nec per ingluuiem ventris escarum ambitione decipitur. Sic iusti laqueos vitant, hos laqueos, qui cibis superfluis, & escis non in-
Ambros. dulgent. Vnde Ambros.in quadam oratione. Clementiam tuam, Deus imploro, vt sicut eger ad medicum,sic ad sumendas dapes accedam,nequaquam in eis voluptatem appetens, sed necessitati subueniens. Et sic agentes dicere possunt illud Psalm. 123. Anima nostra sicut passer erepta est de laqueo venantium. Tertiò propter patientiam quò ad irascibilem. Dicit. n. philosophus. 16. de
Philosophus. animalibus,quòd raro inuenitur passer albus, quia albescere non conuenit ei, nisi propter infirmitatem. Sic & iusti in suis infirmitatibus patienter albescunt,quia fortitudo patientiæ in hoc magis relucet,secundum illud 2. Corin. 12. Virtus in infirmitate perficitur, & quando infirmor, tunc fortior sum, & potens. Et ideo iustus patiens potest dicere illud Psalm. 101. Factus sum sicut passer. Sequitur, Tota die exprobrabant mihi inimici mei. Sic ergo de quolibet iusto, qui pennis virtutum volat ad domum gloriæ,dicit. *Etenim passer inuenit sibi domum*, scilicet gloriæ. Sequitur. *Et turtur nidum.* Consimiliter & turtur significat iustos, scilicet pœnitentes suis proprietatibus. Quoniam hæc auis carnis spernit lasciuiam, mundi fugit lætitiam, loci quærit munditiam. Primum patet, quoniam turtur auis casta dicitur, eo quòd amisso corporali consortio, per solitaria incedit,nec carnalem copulam vltra requirit, vt dicunt naturales. Sic & anima pœnitens, amisso spirituali consortio dæmonum, amplius ad carnis opera vacare non intendit, sed in castitate permanens peccata sua deflet. Secundum patet, quoniam hæc auis vocem lætitiæ non habet,sed magis mœroris,vnde aliis auibus cantantibus, hæc pro cantu gemitum reddit. Sic & anima iusti pœnitens, mundi lætitias fugit, & aliis cantantibus, hæc peccata sua considerans,lamentabiliter plorat: Tertium patet quoniam hæc auis in locis tutissimis, & delectabilibus inuenit, sibi nidum,vbi reponat pullos suos. Sic & anima iusta pœnitens quærit loca munda, & tutissima scilicet cœlestis glorię,vbi se cum pullis suis ad est,operationibus collocet,& hoc Deum laudando, & gratias agendo, vnde de anima pœnitenti sancti angeli dicunt illud Cantic. 2. Vox turturis audita est in terra nostra. Et hoc est,quod de alio iusto pœnitente ex contemplatione gloriæ eleuato, dicit Psalm. quòd *turtur inuenit sibi nidum,&*

Altaria tua,domine virtutum, rex 1434
meus,& Deus meus.

Hic ostendit,quòd cõtemplatio gloriæ nostram mentem sanctificat. Quid enim sunt altaria Dei, nisi corda iustorum, in quibus iusti seipsos sanctificando immolant Deo, & sic efficiuntur altaria Dei. Et hoc altare cordis multas virtutes in se debet habere, vide supra 372. Et hoc est quod hic dicitur. *Altaria tua, domine virtutum.* Vnde præter dicta superius versic. 372. hic notantur virtutes, quæ cor nostrum faciunt esse altare Deo, quæ figurantur in altari holocaustorum, quod describitur Exod. 27. vbi dicitur, quod istud altare erat ante ostium tabernaculi, & erat factum de lignis sethim, laminis aureis circumdatum, & erat quadrum, habens in omni quadro quinque cubitos, & in altitudine tres, quatuor cornua ex ipso procedebant ex quatuor angulis eius, quæ in semetipsis erant recurua. Infra altare autem erat craticula, in qua carnes cremabantur, cum catenulis pendens ex dictis quatuor cornibus. Et à parte Orientali habebat fenestram, per quam imponebantur ligna sub craticula,& ignis ibi cõtinuè conseruabatur. Moraliter istud altare debet esse cor nostrum, in quo nos Deo per multa virtutes offerre debemus. Ad cuius intellectum circa istud altare nota tria,scilicet,locum,materiam, & formam. Primò quantum ad locum istud altare erat ante ostium tabernaculi. In quo notatur, quòd altare nostri cordis semper per intentionem ante ostium paradisi stare debet scilicet ante Christum, qui de seipso, dicit. Ego sum ostium. Et hoc vt in omnibus suis cogitationibus, & operibus soli Christo placere studeat, & non mundo, quia qui mundo placere cupiunt serui Christi esse non possunt. Ad Gala. 1. Si placerem hominibus, Christi seruus non essem. Ponamus ergo altare cordis nostri ante ostium tabernaculi, id est, ante Christum eius virtutes scilicet considerando,& cõsideratas iuxta posse imitando. Et tunc erit illud altare aureum ante dominum, ex quo deuotæ orationes ascendent ad Deum. De quo Apoca.8. Data sunt illi incensa multa, vt daret de orationibus sanctorum omnium super altare aureum quod est ante thronum Dei. Secundò quantum ad misericordiam illud altare erat de lignis sethim laminis aureis circundatum. Ligna enim sethim sunt ad modum spinæ albæ,& habent tres conditiones. Primò non crescunt multum in altum. Secundò non putrescunt ab aqua. Tertiò ab igne non cremantur. Ista tria pro materia cor nostrum debet habere, vt sit altare domini, Primò in altum crescere non debet per superbiam, sed in basso stare per humilitatem quia solum altaris & cordis humilis Deus accepat sacrificium Psalmo.50. Sacrificium Deo spiritus contribulatus,cor contritum &c. Sed altare cordis elati reprobat Thren.2. Repulit domus altare suum, maledixit sanctificationi suæ tradidit in manus inimici muros eius. Secundò hoc altare aqua non debet corrumpi, scilicet aqua luxuriæ, sed puritate castitatis incorruptum seruari, quia Deus cum sit purissimus, omnia nostra seruitia munda, & incorrupta vult esse. In cuius figuram dicitur.3.Reg.7.quod sacerdotes antequã accederent ad altare pro sacrificio offerendo, lauabantur in mari æneo,quod erat ante fores templi

Altare cordis nostri.

Nota de lignis sethim.

Iosue. 10.

2. Par.4.

pli. Si enim ad altare domini materiale nullus incontinens accedere debet neque in ipso ministrare, quoniam vt dicitur distin.28. Ad altaris ministerium nullus accedere debet: nisi cuius castitas est approbata: multo fortius nullus cor suum altare Dei facere potest, nisi fuerit castitate præditus. In cuius figuram sanguis victimę effundebatur super altare ad purgandum animas. Leuitic.decimo septimo. Dedi vobis sanguinem vt super altare meum expietis pro animabus vestris. Quia Christus sanguinem suum nobis dedit,vt illum fundentes scilicet per meditationem super altare cordis nostri:corda nostra munda seruemus. Tertiò hoc altare igne auaritiæ comburi non debet. Auaritia namque ignis dicitur: quia ad modum ignis nunquam satiatur. Ille enim qui vult cor suum altare domino consecrare,omnem idololatriam à se abijcere debet, ergo & auaritiam: quia auaritia est idolorum seruitus. Auaritia enim facit altare cordis peregrinum à Deo:quia amat temporalia quibus non vt ciues sed vt peregrini vti debemus. Et talia altaria peregrina à nobis abiici debẽt,exemplo illius de quo dicitur. 2. Paralip. 14. quòd subuertit altaria peregrini cultus. Consequenter quo ad materiam hoc altare laminis erat æreis circundatum. Æs namque inter alia metalla benè tersum, est maioris splendoris & sonorositatis. Sic & cor nostrum debet esse splendens per sanctæ vitæ conuersationem. Matth.5. Sic luceat lux vestra coram hominibus &c. debet etiam esse ad modum æris sonorum per deuotam orationem: quia tacitè orans, etiam ad Deum clamat. Et si tali materia cor nostrum altare Deo construamus: tunc altare cordis nostri virtutibus impinguabitur, iuxta illud Eccl. 35. Cor iusti impinguat altare. Tertiò principaliter quantum ad formam istius altaris considera quòd habebat in longum quinque cubitos, similiter & in latum, sed tres in altum. Prædicta quatuor altaris latera significant quatuor cordis nostri affectiones, quibus altare nostri cordis circundatur, scilicet dolor & gaudium,timor & spes. Primum latus est dolor de peccato commisso, & hoc quinque cubitos habet, quia quinq; sunt maximè quæ ad dolendum de peccato nos inducere debent, quæ in pœna pro peccato debita continentur,quæ in sententia iudicis describuntur, scilicet à Deo separari, quia discedite à me. A toto mundo infamari: quia maledicti. Maximo tormẽto cruciari:quia in ignem. Omni termino priuari: quia æternum. Dæmonibus sociari:quia qui paratus est diabolo & angelis eius. Sed istud latus doloris debet habere tres cubitos altitudinis: quia eius consideratio à tribus vitiis maximè nos debet eleuare, de quibus dicitur primò Ioan. 2. Omne, quod est in mundo,concupiscentia carnis,est concupiscentia oculorum, & superbia vitæ,vt sic primus cubitus altitudinis sit humilitas, secundus sit pietas, tertius sit castitas. Secundum latus altaris cordis est amor &c. vide in litera altare.

1435 Beati, qui habitant in domo tua, domine,in sæcula sæculorum laudabunt te.

Hic ostendit, quòd contemplatio gloriæ animam beatificat. Vbi primò notandum quòd multiplex est domus Dei, exterior, inferior, interior, & superior: vide supra versicu.333. Hic autem loquitur de domo interiori, scilicet conscientiæ,& superiori scilicet gloriæ. De domo conscientię dicitur Psal.92. Domum tuam decet sanctitudo domine in longitudinem dierum. Ad cuius euidentiam notandum, quòd vt conscientia nostra domus efficiatur domini, multa debet habere,scilicet Solidum fundamentum. Decens ornamẽtum, Aptum tegumentum, Frequens purgamentum. Primum patet, quia domus conscientiæ debet fundari super solidam doctrinam. Vnde Matth.7. Omnis qui audit verba mea, & facit ea, assimilabitur viro sapienti, qui ædificauit domum suam supra petram, id est supra doctrinã à me auditam. Et supra hanc petram sanæ doctrinæ debet fundari domus conscientiæ. Vnde summè considerandum est, ne domus conscientiæ erroneæ sit fabricata, vel nimis lata vel nimis stricta, quia omne quod sit contra conscientiam, ædificat ad gehennam, intantum quòd dictamen conscientiæ plus obligat quàm præceptum, quia conscientia semper obligat: in casu autem præceptum prælati non obligat. Omnis enim conscientia siue recta siue erronea,siue de per se malis, vel de indifferentibus obligat, quia in omnibus talibus faciẽs contra conscientiam facit illud quod credit esse malum: & sic vult facere malum. Omnis autem talis voluntas peccatum est. Vnde de quolibet tali dicitur, quòd ædificauit domum suam super arenam, venit pluuia, flauerunt venti & cecidit domus illa. Secundum patet, quia debet esse picta & ornata imaginibus virtutum: quia tales picturæ sunt causa productionis aliarum virtutum. Dicunt naturales quòd imago abiecta aspectu mulieris, dum concipit: si sit pulchra & ipsam mente consideret: tunc concipit pulchram prolem, & si sit turpis, turpem: quod satis confirmatur exemplo Iacob, qui virgas varij coloris obiiciens ouibus tempore conceptus,faciebant fœtus varios. Et si solum albas virgas apposuisset, fœtus albos faciebant,vt habetur Genesis 30. Sic quando domus conscientiæ pulchris virtutibus ornatur: tunc voluntas illas considerans pulchra opera generat & parit. Vnde narratur de quodam rege deformi, qui pulchros filios generabat,quia cameram suam pulcherrimis imaginibus habebat ornatã. Et ideo dicitur Iudicum 9. Domus tua in sanctificatione permaneat. Tertium patet, tegumentum enim domus conscientiæ est honestas cõuersationis virtuosæ,vt scilicet sanctitatẽ quam intus gerit etiam per bona exempla ostendat exterius, vt merito quilibet dicat illud Psal.sexagesimoquinto. Introibo in domum tuam in holocaustis. Quartum patet, vt scilicet per actum pœnitentiæ frequenter purgetur & per deuotam orationem. Ioan.2. Domus mea domus orationis vocabitur. Conscientia autem taliter ædificata est domus Dei, quia in illa habitat Deus. Sapien.8. Intrans in domum meam, conquiescam cum illa. In tali autem domo conscientiæ habitare facit hominem beatum in spe Psalm. 121. Lætatus sum &c. in domum domini ibimus. Alia est domus superior, scilicet cœlesti patriæ,de qua Ioan.14. In domo patris mei mansiones multæ sunt. Et istius domus mansio inhabitantes facit beatos. Et de hac dicit Psal. *Beati qui habitant in domo tua domine,&c.* vbi hoc totum negotium est sanctorum, in domo Dei laudare

Domus conscientiæ.

Conscientia omnis obligat.

Matth.7.

Exemplũ naturale.

Exemplũ.

Psal.65.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Deum. Ibi enim nulla est necessitas, quæ est omnium humanarum actionum. In quibus autem consistat beatitudo, vide versi. 491. & 55.

1436 Beatus vir, cuius est auxilium abs te, ascensiones in corde suo disposuit in valle lachrymarum, in loco, quem posuit.

Hæc est secunda pars, vbi ostendit qualiter beatitudo ab hominibus possit adipisci. Ad hoc autem tria requiruntur, secundum quæ ista pars diuiditur in tres partes. Nam ad hoc requiritur primò adiutorium supernalis gratiæ, secundò concursus voluntatis nostræ liberæ, ibi, *Etenim*, tertiò actus deprecationis meritoriæ, ibi, *Domine Deus virtutum*. Quantum ad primum sciendum, quòd ad omnem actum meritorium duo necessariò concurrunt, diuina gratia, quæ est forma meritorum & motiuum, & nostrum liberum arbitrium, quia gratia per se sola sine voluntate non potest mereri, nec voluntas sine gratia, vt ait Magister lib. 2. dist. 25. Et inter ista duo actus meritorij, vel meritorius est: gratia est principalior causa, sed vt actus est voluntas. Et ideo præmittit auxilium gratiæ diuinæ, dicens, *Beatus vir, cuius est, &c.* quasi si quis dicat. Dixisti quòd beati sunt, qui habitant in domo tua, domine. Sed quo auxilio, cuius ope ad domum tuam peruenire poterimus, cum corpus potius grauet, quàm sursum volare permittat? Respodet. Certè auxilio tuo, scilicet gratiæ tuæ: quia *beatus est vir, cuius est auxilium abs te*, id est, à te. Nam istæ duæ præpositiones abs, & à, idem significant, quasi dicat: ad beatitudinem supernam nullus potest pertingere, nisi per auxilum tuum: quia gratia tua habita, statim disponit in mente gradus ascensionis, quibus ascenditur ad patriam. Et hoc est quod ait, *Ascensiones in corde suo disposuit*. s. actus meritorios, quibus ascenditur. Et quia solum in vita præsenti est status merendi: ideo subditur, *In valle lachrymarum*. Vallis enim lachrymarum dicitur præsens vita lachrymis, & sudoribus plena. Et hæc vallis lachrymarum est locus, quem posuisti, Deus, hominibus ad merendum beatitudinis ascensum. Et hoc est, quod ait, *In loco, quem posuit*, scilicet Deus ad merendum, qui locus est vallis lachrymarum. Et nota quia dixit, *Ascensiones in corde suo disposuit*, quia non solum vnus gradus virtutum ad hunc ascensum sufficit, sed plures requiruntur, scilicet ascensus puritatis, & munditiæ, Corporalis pœnitentiæ, Doctrinalis Sapientiæ, Paupertatis voluntariæ, Humilitatis, & obedientiæ, Charitatis, & amicitiæ. Primus gradus ascensionis est puritatis &c. quem notans Psal. 23. dicit, Quis ascendet in montem domini, aut quis stabit &c. Cui quæstioni respondet, dicens, Innocens manibus, & mundo corde: vide supra versi. 337. Sine isto gradu quilibet diuisus est à Christo, & ideo non potest ascendere in cœlum. Solum autem unitus Christo, & Christi membrum in cœlum ascendere potest. Sed forte dices, Quomodo quis hominum in cœlum ascendere potest, cum veritas dicat, Ioan. 3. Nemo ascendit in cœlum nisi qui descendit de cœlo? Ad hoc respondet Greg. dicta Christi verba pertractans, dicens. Sed si nos quoque, qui in terra editi sumus, ad cœlum ascendamus, vbi est, quod veritas dicit. Nemo ascendit in cœlum, nisi qui de cœlo descendit, filius hominis qui est in cœlo? Cui nimirum sententiæ statim obuiat, quod hæc eadem veritas dicit, Pater, volo, vt vbi ego sum, & illi sint mecum. Quæ veritas sibi in verbis suis non discrepat, sed ad quærenda hæc quasi discordantia studium nostræ mentis inflammat. Omnes enim nos, quia in eius fide renati sumus, eius proculdubio corpus existimus: quia dum mira dispensatione pietatis membrorum suorum dominus caput factus est, repulsa reproborum multitudine solus est etiam nobiscum. Nemo igitur ascendit in cœlum, nisi filius hominis, qui descendit de cœlo. Quia dum nos cum illo vnum iam facti sumus: vnde solus venit in se, illuc solus redit etiam in nobis, & is, qui in Deo semper est, ad cœlum quotidie ascendit: qui a qui in diuinitate super omnia permanet humanitatis compage sese quotidie ad cœlos trahit. Non ergo se desperet humana fragilitas, vnigeniti sanguinem consideret: & in pretio conspiciat quam magna est, quæ tanti valet: perpendat solicitè, quo caput præcessit, & quæ ad viuendum præceptis astringitur, ad sperandum exemplo roboretur. Confidat ascendere cœlo: speret supernam patriam, angelorum se sociam sciat, atque in suo capite prælatam se esse etiam angelis gaudeat. Iste ascensus puritatis figuratur per ascensum Christi baptizati. Matthæi tertio. Baptizatus autem Iesus statim ascendit de aqua. Baptismus enim lauans sordes peccatorum, significat puritatem, & munditiam. Si de aliis gradibus vis procedere: vide in litera, Ascendere.

Etenim benedictionē dabit legislator, ibunt de virtute in virtutem: videbitur Deus deorum in Sion. 1437

Hic ostendit, quòd ad istum ascensum ad gloriam etiam requiritur cooperatio nostræ voluntatis, quæ cum gratia ad benè merendum concurrat, & de vna virtute proficiat ad aliam. Vbi sciendum, quòd non minor vnitas est inter virtutes, quàm sit inter vitia. Et ideo si vnum vitium ad aliud trahit, multò fortius vna virtus inducit ad aliam. Et sic homo manens in gratia semper in virtute proficit, vel nouas acquirendo virtutes vel præhabitas augendo, quia etiam sola perseuerantia virtutis ipsam auget, sicut diuturnitas peccatum. Et sic semper vel homo proficit, vel deficit, & nunquam in eodem statu permanet, quod facit cum diuina gratia libertas voluntatis. & hoc est quod hic dicit. *Etenim benedictionem dabit legislator*, scilicet Christus, qui nouam legem dedit. Quid enim est Christi benedictio, nisi ad operationem multorum gratię infusio? Hęc enim benedictio nostram præuenit voluntatem, vt bonum velit efficaciter. Psalm. vigesimo. Domine, præueniisti eum in benedictionibus dulcedinis. Hic etiā voluntatem præuentam hæc benedictio adiuuando ipsam prosequitur vt operando bonum perseueret in iustitia. Eccles. 3. Benedictio patris confirmat domos filiorum. Quis autem nomine patris intelligitur, nisi ille, de quo dicitur, Vnus est enim pater vester, qui in cœlis est. Quid autem domus filiorum, nisi conscientia iustorum, in qua per gratiam habitat pater cœlestis? Prouerbiorum nono. Sapien-

Sapientia ædificauit sibi domum. Hanc igitur domum conscientiæ ipse Christus per suam benedictionē consequenter confirmat: quia Prouerb. 19. Benedictio domini super caput iusti. Sed quia gratia per se sola non sufficit, nisi voluntas ipsam sequatur, ideo subditur. *Ibunt de virtute in virtutem.* Ibunt enim significat voluntatis nostræ cooperationem, quæ de virtute proficit ad virtutem. Iste autem profectus durat, quādiu durat vita præsens, quia post hanc vitam non est status proficiendi in meritis, sed in eodem statu, in quo quis præsentem terminat peccati vel meriti, in eodem permanet semper. Et hoc est quod ait. *Videbitur Deus Deorum in Sion*, id est, sic proficiet de virtute in virtutem, do nec ad Dei visionem perueniant in Sion, id est, in clara speculatione. Istum textum pertractās Greg. ostēdit quomodo gratia Dei homo de virtute proficit ad virtutem, dicens. De meritorum gradibus per Psalmistam dicitur. *Ibunt de virtute in virtutem*, &c. Nequaquam enim ad summa repētè peruenitur, sed ad virtutum celsitudinem per incrementa mens ducitur. Quod apertè in Euangelio veritas ostendit, dicens. Sic est regnum Dei quemadmodū si iactet homo semen in terra, & dormiat nocte, & die semen germinat & crescit, dum nescit ille. Vltro enim terra fructificat, primum herbam, deinde spicam, deinde plenum frumētum in spica. Et cum produxerit fructum, statim mittit falcem, quoniā venit tempus messis. Ecce veritatis voce per qualitates frugum distincta sunt incremēta virtutum. Ait enim primum herbam, deinde spicam, deinde plenum frumentum. An non adhuc herba fuerat Petrus, cum ab ore ancillæ subitò ex vnius flatu sermonis inflexus est? Iam quidem per deuotionē viridis erat, sed adhuc per infirmitatem tenet: Plenum verò frumentum in spica inuentus est, quando perseuerantibus principibus resistebat, dicens. Obedire oportet Deo magis quā hominibus: plenum frumentū inuentus est, quando in tritura persecutionis, & nequaquam palearum more immutus est, sed granum permansit.

1438 Domine Deus virtutum, exaudi orationem meam, auribus percipe Deus Iacob.

Hic prosequitur tertium necessarium, scilicet, orationis meritoriæ. Et primò orationem prosequitur, secundò ad commendationem beatitudinis reuertitur, ibi. *Quoniam melior*. Quantum ad primum primò petit exauditionem orationis, secundò ostendit medium exauditionis, ibi. *Protector*. Quantum ad primum sciendum, quòd quamuis anima ab æterno à Deo fuit disposita & quis saluari debeat, & quo medio, tamen vult Deus ab hominibus exorari, quia per medium orationis sic homines disposuit ad beatitudinem peruenire, & aliquas orationes disposuit exaudire, & aliquas repellere. Propter quod Psalmista in persona cuiuslibet iusti precatur, vt sit de illorum numero, quorū orationes exaudiuntur, dicens, *Domine Deus virtutum*, id est, angelorum, *exaudi orationem meam*, scilicet, vt me perducas ad beatitudinem: *auribus percipe, Deus Iacob*. Percipit enim Deus orationem nostram, quando effectum exauditionis nobis tribuit siue ostendit. Quando enim diuina bonitas nostras supplicationes exaudit, tunc nobis aurem inclinare dicitur, vel nostra percipere vota. Vnde Psal. 5. dicitur: verba mea auribus percipe, domine. Vbi gl. Auris Dei non corporeum instrumentum est, sed præsentia diuinæ maiestatis accipitur. Vox enim corporaliter aure corporis auditur: spiritualis verò intelligitur. Et quia Dei bonitas exaudit preces iustorum, ideo dicitur, Oculi domini super iustos, & aures eius in preces eorum. Quid autē sit auribus percipere, vide supra versic. 788. 870.

Protector noster, aspice, Deus, & respice in faciem Christi tui. 1439

Hic ostendit medium, quo exaudimur. Omnis enim oratio nostra per Christum, id est, mediante Christo exauditur. Et hinc est, quòd ecclesia omnes suas orationes per Christum terminat. d. Per dominum nostrum Iesum Christum, vel consimiliter. Ipse enim Christus aduocatus noster est apud patrem 1. Ioan. 2. Aduocatum habemus apud patrem Iesum Christum, &c. Vnde ipse nostras orationes patri porrigit, & debitas adimpleri postulat. Et hoc attendens Psalmista per Christum petit exaudiri, dicens. *Protector noster, aspice Deus*, scilicet, orationes nostras acceptando, sicut dicitur Genesis quarto, Respexit Deus ad Abel, & munera eius. Et modum statim adiungit, dicens. *Respice in faciem Christi tui*. Hoc enim directè exponitur de Christo filio virginis Mariæ, quia inter omnes reges, vel sacerdotes inunctos Christus dicitur per excellentiam, quia per eius meritum omnes orationes ecclesiæ habent effectum. Respicere enim Dei est misereri: vide supra versi. 350. & 363. & 493. & 873. & 444. & 541. Qualiter autem protector noster dicatur Deus: vide versicu. 438. & 1000. & 1140. Notādum quòd respicere Dei in scriptura est triplex, scilicet clementię miserātis, & sic est respectu pœnitētium & iustorum. Esa. 66. Ad quem respiciam dicit dominus, nisi ad pauperculum, & contritum, & trementem sermones meos? Psal. 10. Oculi eius in pauperem respiciunt. Sapientiæ intuentis, & sic est respectu omnium. Iob 28. Omnia, quæ sub cœlo sunt, respicit. Iustitiæ punientis, & sic est respectu malignātium. Psal. 24. Respice inimicos meos. Exod. 14. Respiciens dominus super castra Ægyptiorum, interfecit exercitum eorum. Primum autem respicere Dei quod est clementiæ, nunc postulat Psalmista, dicens. *Protector noster, &c.* Vnde Gregor. 19. moral. cap. 4. ait. Respiceere Dei est ea quæ amissa, ac perdita fuerant: ad suam gratiam reformare. Vnde scriptum est. Rex, qui sedet in solio iudicij sui, dissipat omnem malum intuitu suo. Respiciendo namque leuitatis nostræ mala coercuit, & magnæ maturitatis merita dedit.

Quia melior est dies vna in atrijs tuis super milia. 1440

Hic reuertitur ad commendationem supernæ felicitatis. Circa quam tria ostendit, primò quantum est commendabilis, secundò quantum est desiderabilis, ibi, *Elegi*. Tertiò qualiter est acquirabilis, ibi. *Quia misericordia*. Quantum ad primum sciendum, quòd nulla delectatio præ-

Universidad de Deusto
Biblioteca

vitæ delectationi cœlestis patriæ potest compara- A
ri, cũ omnis delectatio vitæ præsentis multa amaritudine sit respersa: vt clarè ostendit Gregor. 8. mor. c. 22. dicens. Vt enim taceamus quòd in præ-
Gregor. præsentis vitæ miseria. senti vitæ homo dolores tolerat, febribus anhelat, sua quadam ægritudine constringitur, ipsa quæ nostri corporis salus vocatur ægritudo est. Nam ocio tabescit, opere deficit, inedia deficiens, cibo reficitur vt subsistat, refectione lassescens, abstinentia releuatur vt vigeat, aqua perfunditur, ne arescat, linteis tergitur, ne ipsa nimia perfusione liquefiat, labore vegetatur, nè quiete torpeat, quiete refouetur, ne laboris exercitatione succumbat, fatigata vigiliis somno reparatur, oppressa somno vigiliis excitatur, ne sua petius quiete B
lassetur, vestibus tegitur, ne frigoris aduersitate penetretur æstiuo calore deficiens, aurarum flatu refouetur. Cumque inde molestias inuenit vnde vitare molestias quæsiuit: malè sauciata (vt ita dixerunt) de ipso suo medicamine languescit. Remotis ergo febribus cessantibúsque doloribus ipsa nostra salus ægritudo est: cui curandi necessitas nunquam deest. Quot enim solatia ad viuẽdi vsum quærimus, quasi tot nostræ ægritudini medicamentis obuiamus. Vita autem beata delectationẽ habet sine aliqua mẽtis vel carnis molestia. Quod considerans Psalmista ait. *Melior est dies vna in atriis tuis.* Dies vna vocatur ipsa vita beata, quæ est immutabilis sine ortu & occasu. Cui non succedit C
dies externus, quem non vrget crastinus. *Super milia*, scilicet dierum præsentis vitæ. Et hic ponit numerum determinatum pro indeterminato. Et est sensus. *Super milia*, id est super infinitos dies vitæ præsentis, si essent possibiles. Totum igitur tempus præsentis vitæ respectu diei fœlicitatis æternæ: nihil aliud est nisi quædam pœna & miseria.
Greg. in ho. Quod benè attendens Greg. in ho. de martyribus ait. Si consideremus quæ & qualia sunt, quæ nobis promittuntur in cœlis, vilescunt omnia, quæ habentur in terris. Terrena namque substantia supernæ fœlicitati comparata: pondus est, non subsidium. Temporalis namque vita, æternæ vitę comparata, mors est potius dicenda quàm vita. Ipse D
enim quotidianus defectus corruptionis, quid est aliud quàm quædam prolixitas mortis. Quæ autem lingua dicere vel quis intellectus capere sufficit illa supernæ fœlicitatis quanta sint gaudia? angelorum choris interesse: cum beatissimis spiritibus gloriæ conditoris assistere, incircunscriptum lumen videre: nullo mortis metu affici, incorruptionis perpetuæ munere lætari &c. Non ergo immeritò dicit Psalmista, quòd *melior est dies vna, &c.* Et de hac die dicitur Zachariæ. 14. Erit dies vna, quæ nota est domino, non dies neque nox, & in tempore vesperi erit lux.

1441 Elegi abiectus esse in domo Dei mei, magis quàm habitare in tabernaculis peccatorum.

Hic ostendit quantum gloria cœlestis est desi- E
derabilis & eligibilis. Cùm enim bonum sit obiectum voluntatis, tanto amplius aliquid à voluntate est eligibile, quanto amplius naturam boni participat. Vnde duobus propositis voluntati semp voluntas in illud magis fertur, quod est magis bonum, vel quòd sibi magis bonum apparet. Cum ergo gloria cœlestis excedat in bonitate omnem rem vitæ præsentis: sequitur quòd illa magis est eligibilis saltem secundum rectam rationem. Et hoc est quod ait Psalmista. *Elegi abiectus esse in domo Dei mei.* Hic enim domum Dei vocat ecclesiã, *Eligi bonæ spiri tualium primo quæ temporalia.*
in qua existentes à mundanis vilipenduntur & reputantur abiecti: vel abiectos esse, id est, in humilitate viuere, per quam possint ad gloriam peruenire, sine qua nullus regnum Dei potest intrare. Et vt habetur Luc. 18. Quicunque non receperit regnum Dei vt puer, id est, per humilitatem paruulus, non intrabit illud. *Magis quam habitare in tabernaculis peccatorum*, id est, quam in magno statu esse in mundo in congregatione peccatorum. Est ergo sensus, quòd magis est eligibile humiliter inter iustos conuersari, quàm in magno fastu mundi copulari peccatoribus. Et huius ratio est: quia primus status in bonitate excedit secundum, imo primus simpliciter habet rationem bonitatis: & secundus simpliciter habet rationem mali. Nam secundum Philosophum, illud dicitur bonum, cuius finis est bonus, & illud malum, cuius finis est malus. Finis autem primi status simpliciter est bonus, quia terminat in gloriam. Finis autem secundi simpliciter est malus: quia terminat in gehennam, ergo, &c. Et nota quòd loquitur de domo ecclesiæ militantis, quia in domo ecclesiæ triumphantis nullus reperitur abiectus: quia etiam damnati illos de domo ecclesiæ triumphantis magnificant & extollunt, dicentes de illis. Nos insensati vitam illorum æstima *Sap. 5.*
bamus insaniam, & finem illorum sine honore: & ecce quomodo computati sunt inter filios Dei, & inter sanctos sors illorũ est. Isto modo elegit Moyses magis cum populo Dei affligi: quàm in domo Pharaonis regis peccatoris enutriri. De quo dicit *Hebr. 11*
Apostolus, Moyses grandis effectus, negauit se esse filium filiæ Pharaonis, magis eligens affligi cum populo Dei, quàm temporalis peccati habere iocunditatem, maiores diuitias æstimãs thesauro Ægyptorum improperium populi. Ad declarationẽ dicti versiculi notandum quòd multa multis sunt præeligenda: quoniam eligenda est veritas magis quàm mund. fallacia. Psal. 118. Viam veritatis elegi. Eligenda est patientia contra mundi aduersa. 1. *Eligere.*
Machab. 1. Elegerunt magis mori, quàm cibis inquinari immundis. Elegenda est vitæ synceritas contra temporalia bona, vt hic. *Elegi abiectus esse in domo Dei, &c.*

Quia misericordiam & veritatem 1442
diligit Deus, gratiam & gloriam dabit dominus.

Hic ostendit qualiter fœlicitas superna est ac- E
quisibilis. Vbi notandum quòd nullum nostrum meritum de condigno potest gloriam æternam mereri: licet de congruo: quia incomparabiliter melius est præmium illud quàm meritum nostrum, licet de congruo illam mereamur. Et hoc est quod dicebat Apostolus Roman. 8. Non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam quæ reuelabitur in nobis. Vbi gloss. Omnes passiones *Gloss.*
temporales etiam simul sumptæ, non sunt condignæ ad promerendum gloriam, si nobiscum ageretur districtè: quia omnis tribulatio nostra est cum

cum fine, etiam quia maior erit gloria, quàm hic A
Rom. 8. sit labor, non ergo ex operibus nostris datur gloria, sed ex Dei gratia & misericordia. Et hoc est quod dicebat Apostolus. Gratia Dei vita æterna. Quia & merita nostra sunt à gratia, ideo gratia dicitur, & meritis gratiosè redditur merces æterna. Hoc notans Psal. ait. *Misericordiam & veritatem diligit Deus.* Diligit misericordiam: quia ex misericordia nobis promittit gloriam qui diligit veritatem: quia fidelis est in promissis. Vel diligit misericordiam, quia ex sola misericordia sua nobis donat gratiam qua possimus mereri. *Diligit veritatem*, id est, iustitiam: quia iustè ex promisso præmium merentibus dabit. Et hoc est quod subdit. *Gratiam &*
Gratiam pro gratia dedit Christus. *gloriam dabit dominus*, id est, misericordia dabit gra- B
tiam qua possimus mereri, & iustitia meritis dabit gloriam. Hic enim Psalmista iam Christum præuidebat à quo omnibus daretur gratia, de quo dicitur Ioan. 1. De plenitudine eius omnes accepimus
Gratia duplex. gratiam pro gratia. Sed quomodo gratiam pro gratia? Sciendum ergo quòd duplex est gratia, scilicet gratis data, & gratum faciens. Gratia gratis data vocatur omne donũ Dei: quia quicquid nobis donat, non ex debito, sed gratis donat. Vnde gratia gratis data est, vt scientia, fortitudo, pulchritudo, &c. Et ista gratia stare potest cum peccato. Gratia autem gratum faciens est illa, quæ nos Deo gratos facit & dilectos, siue ipsa charitas. Et hæc non stat
Gal. 1. cum peccato. Accipimus ergo à Christo gratiam C
per gratiam, quia pro prima gratia si benè vtamur illa, statim ab ipso accipimus gratiam gratificantẽ. Nonne gratia gratis data fuit Paulo, quando contra Christum seuiebat, quòd ipsum ad terram Christus prostrauit, ne malum faceret quod disponebat? Certè sic. Et quia ista gratia fuit benè vsus se humiliando, dicens. Dominе, quid me vis facere? statim accepit secundum gratiam iustificantem, quæ Apostolus notans, ait. Supra modũ persequebar ecclesiam Dei. Cum autem placuit ei, qui me segregauit
Gloriam dat Christus. ex vtero matris meæ, & vocauit me per gratiã suã, continuò non acquieui carni & sanguini, &c. Sic ergo de Christo ait, *Gratiam dabit dominus.* Similiter D
Christus dabit gloriam. Sicut enim sola Christi gratia iustificamur, & sola Christi gratia glorificamur, quia cum præmia æterna iustis largitur, non nostra opera, sed sua merita coronat: quia omnia merita
Tit. 3. sunt principalius à gratia quàm à voluntate, & sic principalius gratiæ Christi quàm nostra voluntate meremur. Cum igitur meritis reddit præmia, non nostra, sed sua merita coronat. Et hoc est quod ait Apostolus. Non ex operibus iustitiæ quæ fecimus nos, sed secundum suam misericordiam saluos nos fecit.

1443 Non priuabit bonis eos, quia ambulant in innocentia, domine virtutum, beatus homo, qui sperauit in te,

Hic confirmat statim dicta, scilicet quòd gra- E
tiam & gloriam dabit. Pro huius declaratione notandum, quòd bona sunt quadruplicia, est bonum
Bonũ multiplex. temporale. Bonum morale, Bonum spirituale, Bonum æternale. Primò sunt bona tẽporalia quæ sine merito vel demerito hominis accedunt & recedunt, & iustis & malis cõmunicantur, quamuis amplius malis. Ista bona sunt vt diuinæ & corporis delectationes. De quibus dicunt peruersi illud Sapient. 2. Venite fruamur bonis, quę sunt, &c. Et ista non sunt vera bona, &c. De istis quatuor generibus bonorum, vide supra versic. 1014. Ad propositum ergo cum hic dicit Psalmista. *Non priuabit bonis, &c.* non intelligitur de primis: quia illis magis abundant scelerati homines, quàm innocẽtes, sed intelligit de aliis tribus generibus bonorũ. Et ideo in illum est sperandum, qui bona tribuit suis. Quid ergo lucratur qui pro bonis terrenis innocentiam deserit, imò amplius damnificatur, quia habet lucrum quod est bonum extrinsecum, & perdit innocentiam, quæ est intrinsecum bonum. Omnia ergo in isto Psalmo prędicta breuiter concludẽs, ait.
Beatus homo qui sperat in te. Quantum spes in Deo habita sit vtilis, vide supra vers. 113. & 443. & 452. & 594. & 1210.

PSAL. LXXXIIII.

BEnedixisti domine terram tuam, 1444
auertisti captiuitatem Iacob.

Huius psalmi titulus est. *In finem filijs Chore Psalmus.* Iste psalmus ad literam agit de primo Christi aduentu, quo maledictio primis parentibus data, per Christum in benedictionem mutata fuit, quia peccata remissa, ira Dei à nobis auersa expoliatus infernus, & paradisus apertus. Est ergo tituli sensus. Psalmus iste dirigens nos in finem, id est, Christum attribuitur filiis Chore, qui, scilicet istum psalmum fecerunt. Vel per filios Chore intellige filios crucifixi, vt in titulo præcedentis psalmi est dictum. Attribuitur ergo filiis Chore, id est, crucifixi: quia ibi habuerunt ex Christi aduentu liberationem, quam non habuerunt ingrati. Intentionẽ monet per fidem ad Christum accedere, vt ipsius benedictio habeatur. Psalmus ergo iste sic intellect' diuiditur in partes duas, quia Psalmista agit de Christi aduentu, primò per modum præteriti, secundò per modum futuri, ibi. *Conuerte nos.* Prima pars diuiditur in tres secundum quòd tria per Christi aduentum ostendit esse facta. Primò contra maledictionem data est benedictio. Secundò contra iniquitatem data est iustificatio, ibi. *Remisisti.* Tertiò contra Dei indignationem facta est reconciliatio, ibi. *Mirigasti.* Quantum ad primum sciendum, quòd statim commisso peccato priorum parentũ, Deus terræ maledixit, dicens Adæ. Maledicta terra *Genes 3.*
in opere tuo, &c. Quod non solum est intelligendum de terra, quam operamur, sed etiam de terra *Terra, id est, homo.*
quæ nos sumus. Propter quod statim subdit dominus, dicens Adæ. Donec reuertaris in terram, de qua assumptus es, quia puluis es, & in puluerem reuerteris. Maledixit ergo terræ, scilicet, homini ipsum priuans gratia & subiiciens miseriis, & ipsum in captiuitatem diaboli tradens. Sed ista maledictio per Christi incarnationem in benedictionem est mutata, quando humanitas singulariter fuit e- *Luc. 1.*
nedicta, & omni gratia repleta. Vnde Mariæ, ait angelus. Benedictus fructus ventris tui. Et hoc est p
futurum prævidens Psalmista, ait. O domine De s
noster. *Benedixisti terram tuam.* gloss. i. Christum per *Glossa.*
quem fit benedictio, & per eũ, *Auertisti captiuitatem Iacob*, scilicet populi tui, qui sub diabolo capt ius

Universidad de Deusto
Biblioteca

tenebatur. Per Iacob enim, qui supplantator interpretatur Christum intelligit, qui sub planta posuit diabolum. Et vide, quòd quasi præterita prædicit futura, propter propheriæ certitudinem. Et nota, quòd ista domini benedictio, valet ad multa. Primò valet ad peccatorum commissorum benedictionem. Quotiescunque enim anima in peccato existens se conuertit ad Deum, statim ab eo benedictionem absolutionis recipit. Vnde incredulos peccatores increpans propheta dicit. Quis scit, si conuertatur Deus, & ignoscat, & relinquat post se benedictionem. Sic enim benedicens dominus de terrenis spirituales nos facit & cœlestes. Ad Ephesios primo. Benedictus Deus, qui benedixit nos in omni benedictione spirituali. Quod facit Deus, dum nos saluat à peccatis sua mera gratia, non meritis nostris. Vnde ibidem ait glo. Aliter benedicitur Deus ab homine, aliter homo à Deo. Vnum quidem benedictionis verbum est, sed pro congruentia personæ variè intelligi debet, sicut & facere Deus, & homo dicitur. Sed Deus nutu solo impassibiliter facit, homo verò conatu, & labore. Ita Deus benedicitur ab homine, cum laudibus dignis extollitur, homo verò à Deo benedicitur, cum Deus ei gratiæ suæ dona largitur, non eius meritis, sed sola sua misericordia ipsum à peccatis absoluendo. Et quid mirum? Si enim sacerdos Dei minister sola benedictione peccata venialia remittit, si Deus sua benedictione remittat, & mortalia, & animas sub diabolo captiuas efficiat liberas? Et hoc est, quod hic ait Psal. *Benedixisti domine, terram tuam, auertisti captiuitatem Iacob, remisisti, &c.* Secundò valet ad meritorum operationem. Ipsa enim diuina benedictio nostram ad bonum præuenit voluntatem. Psalm. 20. Domine, præuenisti eum in benedictionibus. Et subsequitur adiuuando, vt stabiliter operetur. Eccles. 3. Benedictio patris confirmat domos filiorum. Tertiò valet ad præmiorum acquisitionem. Hæc enim ad æternam nō introduxit hæreditatem, Matth. 25. Venite benedicti patris mei. Et Eccle. vndecimo. Benedictio domini in mercedem iusti festinat, primo Pet. tertio. In hoc vocati estis, vt benedictionem hæreditatis possideatis. Et nota, quòd præmium gloriæ in singulari vocat benedictionē, & non benedictiones, cum tamē in domo cœlesti multæ sint mansiones, ad denotandum, quòd qui benedictionem gloriæ vult consequi, nihil aliud pro requie sibi quærere debet, sicut faciebat Esau patri dicens. Num vnam tātum pater benedictionem habes? Quem reprehendens Bernardus ait. Ecce dubitando dicis, num vnam tantum benedictionem habes, pater? quanto melius diceres cum propheta. Vnam petij à domino, hanc requiram. Indignus enim benedictione cœlesti conuincitur, qui dubiè quærit, affectu duplici petit intentionem ad refugium sibi parans, si fortè benedictionem cœlestem eum non obtinere contingat. Et ideo in singulari hanc benedictionem nobis proponit Psal. dicens. Benedictionem dabit legislator, ibunt de virtute in virtutem, videbitur Deus deorum in Sion, Psal. 3. Domini est salus, & super populum tuum benedictio tua.

Benedictio Dei valet ad multa.

Ioel. 2.

Glossa.

Gen. 27. Bernard.

1445 ## Remisisti iniquitatem plebis tuæ peruisti omnia peccata eorum.

Hic ostendit, quòd per Christum remissa sunt peccata, & iustificatio facta. Christus enim per suum aduentum peccata destruxit: tum quia illa propria potestate remittebat, tum quia sacramenta instituit, quæ & peccata remittunt, & conferunt gratiam, qua iustificamur: quod sacramenta antiquæ legis facere non poterant. Ideò de ipso singulariter ait Ioannes Baptista. Ecce agnus Dei, ecce, qui tollit peccata mundi. Et hoc Psal. præuidens, dicit Christo, *Remisisti iniquitatem plebi tuæ*, & hoc quò ad culpam. *Operuisti omnia peccata eorum*, & hoc quò ad pœnam. Illud enim, quod est opertum vel tectum non videtur. Et sic Deus dicitur peccata operire, quādo ipsa non respicit ad puniendum. Et ista duo posuit supra Psalm. 31. dicens. Beati quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata. De istis duobus ibi satis, scilicet, versicu. 466. Peccatum autem quomodo differt ab iniquitate. vide versi. 376. 401. Qualiter autem sacerdotes virtute clauium peccata possint remittere, vel tegere, vide versiculum 469. Sed hic oritur dubium, scilicet, vtrū Christus vt creatura possit peccata remittere, & animam à culpa mundare. Et videtur quòd non: quia hoc solum potest Deus. Vnde Augustinus super Ioannem ait, Solus Deus peccata potest dimittere, propter quod dicit Esa. 43. Ego sum, qui solus deleo iniquitates tuas, & peccata tua. Ad oppositum ait Christus, Sciatis, quia filius hominis habet potestatem dimittendi peccata. Christus autem vt filius hominis creatura est. Respondeo quòd aliquem remittere peccata, multipliciter potest intelligi, scilicet, Imperatiuè, Dispositiuè, Satisfactiuè, Iustificatiuè. Et secundum istos varios modos, varia responsio datur. Primo modo peccata remittuntur, seu dimittuntur imperatiuè. Et hoc nihil aliud est, quàm suis precibus, vel ministerio remissionem peccati alicuius impetrare. Et isto modo quilibet iustus quandoque peccata alterius tollit: talibus dicente Christo, Quicquid orantes petieritis, credite quia accipietis, & fiet vobis. Ex officio autem hoc competit sacerdotibus, qui preces, & hostias pro peccatis aliorum Deo habent offerre, vt ait Apostolus ad Hebræ. 5. Isto igitur modo Christus peccata remittere potest vt creatura, quia iustus est, & summus pontifex. Secundo modo dimittere peccata, scilicet, dispositiuè, est quid facere ad quod sequitur peccati remissio, licet faciens illud, peccata non dimittat. Sicut ad apertionē fenestræ sequitur illuminatio domus: non tamen aperiens fenestram illuminat domum, sed sol per fenestram emittens radios suos. Sic in proposito quis potest aliquid facere, ad quod sequitur peccati remissio, non tamen ipse peccatum remittere potest, seu remittit. Vt puta, peccator potest de peccato commisso dolere, & veniam postulare: ad quod statim sequitur peccati remissio. Eze. 18. Quacūque hora ingemuerit peccator, omnium iniquitatum eius non recordabor. Et sic dispositiuè peccator peccatum suum potest tollere. Et isto modo Christus vt creatura peccata potest tollere: quia peccatorem potest disponere ad peccati detestationem, & ad hoc ipsum inducere quinimò & prædicatores ad hoc possunt peccatorem disponere, licet non ita immediatè, sicut Christus. Tertio modo peccatum dimittere, scilicet satisfactiuè est pro peccatis sufficientem satisfactionem facere, vel Deo reddere. Vbi aduerte, quòd satisfactio requirit reddi tionem æquiualentis, alias indebiti. Et ideo quia nullus hominum alius à Christo potest pro aliquo peccato aliquod bonum facere

Ioan. 1.

Quæstio.

Augus.

Matt. 9.

Christus peccata remittit multipliciter.

Mar. 11.

Hebr. 5.

Nota.

cere vel Deo reddere alias indebitum, vt deducit venerabilis Anselmus. 1. Cur Deus homo cap. 21. sequitur, quòd nullus alius à Christo satisfactuè peccata remittere potest. Sed Christus homo Deus hoc solum potest, quia eius vita patri pro peccatis nostris oblata fuit maioris bonitatis, & precij quàm omnia mundi peccata fuerint mala, & non erat alia mors alia debita. Et sic Christus peccata remisit. Matt. 18. Filius hominis venit saluare quod perierat, & date animam suam in redemptionem pro multis. Quarto modo, scilicet, iustificatiuè, peccata dimittere est per infusionem gratiæ animam interius à macula culpæ purgare & ipsam à morte spirituali suscitare. Et isto modo solus Deus peccata potest dimittere, & non aliqua creatura: quia solus Deus gratiam animæ potest infundere, & solus potest animam mortuam suscitare. Sic enim dicit Magister lib. 4. dist. 18. quòd solus Deus per se animam mundat ab interiori peccati macula. Et isto modo dico: quòd Christus inquantum Deus peccata remittere potest, sed non vt creatura. Et sic de Christo dicit, vt est Deus. *Tu remisisti iniquitatem plebi tuæ* & hoc quantum ad culpam. Quantum verò ad pœnam, quàm etiam remittit sequitur, *Operuisti omnia peccata eorum.* Vbi aduertendum, quod peccatum quandoque accipitur nō pro culpa, sed pro pœna peccato debita. Et sic Christus remittit peccata dupliciter. Primò quia in se assumpsit omnes pœnas connaturales peccato debitas. Et sic tollere peccata est idem, quòd in seipso portare, quod & Christus fecit. Vnde Esa. 53. verè languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portauit, nō quòd iniquitatem fecerit, sed quia peccata multorum ipse portauit. Secundò modo tollit peccata, id est, pœnam: quia, scilicet, virtute passionis ab ipso pro nobis toleratæ, finaliter à nobis aufert omnē pœnam peccato debitā tam corporis quàm animæ, quando scilicet, cum ipso erimus in gloria. Quam pœnam licet tollat in præsenti, tamen quia eius passio ad hoc faciēdum, modo & semper à Deo est accepta, ideo etiam in præsenti dicitur remittere peccata, id est, pœnam peccatorum. Sic enim dicitur 1. Petr. 2. Christus peccata nostra portauit in corpore suo super lignum crucis cuius liuore sanati sumus.

Augu. in.

Pœnā peccatorū tollit Christus.

1446 ## Mitigasti omnem iram tuā, auertisti ab ira indignationis tuæ.

Hic ostendit quomodo per Christum facta est iræ Dei mitigatio. Deus enim iratus dicitur, quoniam ad modum irati peccata nostra punit. Dicitur mitigatus & placatus, quando peccata, ne puniat tegit, vide supra versicu. 55. 684. Christus autem per suam incarnationem non solum peccata remisit, sed etiam pœnam peccatorum, vt statim in præcedenti versiculo dictum est. Et ideo iram Dei auertit à nobis, quod præuidens Psalm. nunc sibi dicit. *Mitigasti omnem iram tuam*, &c. Sic enim ipse Christus patri loquitur. Hierem. 18. Recordare quod steterim in conspectu tuo, vt loquerer pro eis bonum, & vt auerterem indignationem tuam ab eis. Et nota quod auersio Dei maximè est duplex: quia quædam est auersio diuinalis iracundiæ, & quædam est auersio pietatis, & clementiæ vide supra versic. 1320. Psal. 77. Et abundauit, vt auerteret iram suam.

1447 ## Cōuerte nos, Deus salutaris noster, & auerte iram tuam à nobis.

Hic incipit agere de Christi incarnatione per modum futuri. Et duo facit: quia primò Christi incarnationem deuotè futurum postulat. Secundò se exauditum esse explicat, ibi. *Misericordia, & veritas.* Quantum ad primum iste orat pro Christi incarnatione propter multa, quæ ex ipsa erant futura. Orat ergo Christum venire propter quatuor. Primò vt peccator Deo reconcilietur. Secūdò vt peccator iustificetur, ibi. *Deus, tu conuersus.* Tertiò vt peccator illuminetur, ibi, *Audiam*, Quartò vt peccator glorificetur, ibi, *Veruntamen.* Quantum ad primum sciendum, quòd de Christi aduentu in præcedenti parte egit, vt de re præterita: nunc autem de ipso agit, vt de re futura, dicens. *Conuerte nos, Deus salutaris noster.* Quasi dicat, quòd dixi præteritam, oro, vt fiat: petit, quod adhuc futurum sciebat, propheticè ergo dixit, vt præterita, hic iam orat vt verè futura, dicens, *Conuerte nos, Deus*, scilicet, à vitiis, & auerte iram tuam à nobis. Quomodo autem Deus conuertit nos vide versiculo 1374. Qualiter nos multipliciter conuerti debemus ad Deum, vide versicu. 1378. Qualiter iram suam auertit à nobis, vide versic. 1320. Notandum, quòd quilibet petens conuerti ex hoc seipsum manifestat auersum. Et ideo propheta petens humani generis conuersionem fiendam per Christum, ipsum ex hoc dicit ante Christum à Deo fuisse auersum quia à bono se auerterat ad malum. Et hoc secundum, multa peccatorum genera. Primò erat auersum per superbiam, quia rebellis & inobediens Deo fuerat, psalm. 77. auerterunt se, & non seruauerunt pactum, &c. quia, scilicet promissa Deo noluerunt seruare. Promiserunt ei dicentes. Omnia, quæ locutus est dominus faciemus, &c. vide ibi. Sic se auertit à Deo omnis, qui promissa in baptismo non seruat. Secundo erant auersi per idololatriam auertentes se à cultu veri Dei ad colendum idola. Sic enim se auertit Salomon à Deo. Iratus est dominus Salomoni, eo quod auersa esset mens eius à domino qui præceperat ei, ne sequereturDeos alienos. Tertiò erant auersi per auaritiam. Eccle. 20. Dona excæcant oculos iudicum, & quasi mutus auertit cor rectiones. Quarto erant auersi per luxuriam sicut illi presbyteri antiqui, de quibus dicitur Danielis 13. quod exarserunt in concupiscentiam Susannæ. Quia ergo propheta sic populum à Deo videbat auersum ideo orat, vt per Christum conuertatur ad Deum: dicens, *Conuerte nos Deus salutaris noster.*

Auertit se homo multipliciter à Deo.

Exo. 24.

3. Reg. 11.

1448 ## Nunquid in æternum irascēris nobis, aut extendes iram tuam à generatione in generationem.

Hic ostendit rationem suæ postulationis. Cum enim propriū sit Deo misereri, & parcere, ipse iræ semper continere non debet, sed ad misericordiā inclinari. Et hoc est, quòd dicit. *Nunquid in æternum irascēris nobis*, Tandiu enim Deus videbatur iratus quamdiu differebat nobis mittere reconciliationem. Et quia propheta sciebat certum tempus à patre esse diffinitum, quo Christus incarnatur:

Universidad de Deusto
Biblioteca

quia dicitur Aggæi 2. Adhuc modicum,& ecce ve- A superbi in seipsis lætantur, non autem humilis. Vn de & virgo humilis dicit. Exultauit spiritus meus in Deo salutari meo, vide supra versiculum. 155. 479. 1802. *Luc. 1.*

Ira dicitur pœna nostra.

Nunquid in æternum trasferis nobis, &c. quasi dicat no. Ira enim Dei (vt ait glos.) est omnis pœna quã patimur. Sic enim dictũ est Adæ. Maledicta terra in opere tuo, & in sudore vultus tui vescēris pane tuo. De ira ergo Dei mortales sumus,& passibiles, sed innouatis, in Christo præuidet Psalm. hanc pœnam transituram, Et licet in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes viuificabũtur. Sequitur. *Aut extendes iram tuam à generatione in generationem?* Vbi nota, quòd hic ponit duas generationes, Prima ab Adam vsque ad Christum. Secunda à Christo vsque in finem. Primæ generationi reseruata fuit ira Dei, quia illi non B fuit reseratus aditus regni cœlestis. Sed secundæ generationi non fuit ira Dei reseruata, quia porta regni cælestis illis fuit aperta. *Et hoc est quod ait. Aut extendes iram tuam à generatione*, scilicet, prima *in generationem*, scilicet, secundam, quasi dicat non. Vel aliter, Prima generatio, qua ex Adam carnaliter nascemur, à quo culpam traximus & pœnam, quia in illo omnes eramus, quando primò peccauit. Ira ergo Dei est vindicta Dei, quam sentit carnalis Adæ generatio. Sed quia futurum erat, vt regeneraremur per Christum, & noui efficeremur, & in resurrectione omnis mortalitas absorberetur, & sic erit in futuro altera generatio immortalis de misericordia Dei, in quam hęc C ira Dei non extendetur. Et hoc est, quod dicit, *Aut extendes iram tuam à generatione*. i. prima, *in generationem*. i. secundam. q. d. non.

Generatio duplex.

1449 Deus, tu cõuersus viuificabis nos, & plebs tua lætabitur in te.

Hic ostendit, quòd per Christum iustificamur. Ante enim Christi incarnationem facies Dei à nobis erat auersa, vnde faciem eius videre non poteramus, sed solum dorsum. Sed per incarnationem se conuertit ad nos, vt faciem eius possemus aspicere. Vnde facies Dei dicitur incarnatio Christi. vide ver. 689. 844. Ipsa autẽ Dei facies ad nos con- D uersa est causa nostræ iustificationis, & vitæ spiritualis: quia respicere Dei est hominem de morte culpę ad vitã gratię reuocare. Et hoc notans. Psal. ait. *Deus, tu conuersus viuificabis nos.* Sic enim dicitur Luc. 22. quòd postquam Petrus Christũ negando mortuus spiritualiter erat, q̃ conuersus dominus respexit Petrum, & egressus Petrus foras fleuit amarè, & sic vitam gratiæ recuperauit. Dicit magister de proprietatibus rerum, quod est quædam auis dicta Caladrius, quæ est albi coloris nullam habens nigredinis partem, cuius natura talis est, quòd si portetur ad aliquem infirmum, si faciem suam auertit ab infirmo, & ipsum non respiciat, signum apertum est, quòd ille illa infirmitate mo- E rietur. Si autem faciem conuertat ad infirmum, & ipsum aspiciat, signum est manifestũ, quòd viuet. Sic in proposito, quæ est ista auis totaliter alba, nisi Christus, qui nullam partem nigredinis habuit vel obscuritatis peccati? Hic si faciem suam ab homine auertit, statim moritur per culpam, si autem se ad hominem conuertat, statim per suam gratiã viuificat ipsum. Et hoc est quod ait. *Deus tu conuersus viuificabis nos, & plebs tua lætabitur in te.* Plebs enim nomine populus minutus intelligitur, & sic significat humiles, & paruos, quia & si

Caladrius significat Christum.

1450 Ostẽde nobis, domine, misericordiam tuam, & salutare tuũ da nobis.

Hic ostendit causam prædictæ postulationis. Vbi aduerte, quòd res denominantur ab effectu suo, sicut serpens quia serpit crudelis à crudelitate quam exercet, sic misericors à misericordia, quam facit. Cum ergo per Christum incarnatum maximè nobis Dei misericordia ostensa fuerit, quia pro nobis filium tradidit in mortem, ideo B Christus in scriptura vocatur misericordia. Vnde de Christo incarnato dicitur psal. 47. Suscepimus Deus misericordiam tuam in medio templi tui. Eodem modo, quia per Christum salus nostra facta est, ideo salutare Dei vocatur. Vnde & Simeon Christo recepto, dixit. Viderũt oculi mei salutare *Luc. 2.* tuum Domine, &c. Et ideo quia Christus est misericordia Dei & salutare, ideo hunc petit pro salute humani generis, dicens. *Ostende nobis domine misericordiam tuam*, &c. i. Christum, per quem nobis datur misericordia. *Et salutare tuum da nobis.* i. Christum per quem saluemur. Vnde ista secunda pars est quasi expositiua primæ, vt sit sensus dixi, *Ostende nobis domine misericordiam tuam*: sed quomodo C peto vt ostendas hoc modo. *Salutare tuum da nobis.* Quomodo autem misericordia sit in Deo, & quomodo in nobis multis modis ostendit, vide ver. 55. Item nota, quod ostendere nobis misericordiam suam, nihil aliud est quam nobis misereri, & nos respicere vers. 360. Vel aliter, ante Christi incarnationem misericordia Dei longe erat à nobis: quia stabat in cœlo, sed per incarnationem nobis terrigenis est exhibita, ideo vt per Christi incarnationẽ nobis exhibeatur ipsam postulat dicens. *Ostende nobis domine misericordiam tuam*, vide vers. 782. *Et salutare tuum da nobis*, id est, Christum qui salutare dicitur vers. 105. & 146. & 155. & 273. & 662.

Christus dicitur misericordia & salutare.

1451 Audiam quid loquatur in me dominus Deus: quoniam loquetur pacem in plebem suam.

Hic ostendit quòd per Christi incarnationem illuminamur, quia ipse Deus, Christo incarnato, ore proprio nos docet, qui ante solum nos docebat per ora prophetarum, vbi notãdum q̃ locutio Dei est duplex, quædam æterna & quædam temporalis. Loqui Dei æternaliter idem est quòd filium suum æternaliter generare vnigenitum qui producitur à patre per modum intellectus. Vnde de ista æterna locutione dicitur Iob. 33. Semel loquitur Deus & idipsum secundò non repetit. Quod exponẽs Grego. ait. Loqui enim Dei est filium ge- *Grego. 23. mor. c. 29.* nuisse. Semel autem loqui est verbum aliud præter vnigenitum non habere, &c. Isto autẽ modo Deus non loquitur in nobis, sed in seipso: quia filiũ æternaliter in seipso genuit & non in nobis. Loqui autẽ Dei temporaliter est duplex: quia aliquando per prophetas, aliquãdo per filium incarnatum. Istum duplicem modũ loquendi Dei ostendit Apostolus ad Hæbr. 1. dicens. Olim Deus loquens patribus in prophetis, nouissimè locutus est nobis in filio suo

Loqui Deo duplex.

suo. Primam locutionẽm nouerat Psalmista, qui & A plures prophetas audierat, & in ipso vt in propheta Deus locutus fuerat, sed secundam locutionem audire desiderabat, scilicet verbum incarnatum ore proprio loqui, & nostram mentem illuminando docere. Hoc est quod antiqui patres videre, & audire desiderabant. Lucæ 10. Multi reges, & prophetæ voluerunt videre quæ vos videtis, & non viderunt, & audire quæ vos auditis, & non audierunt. Et hoc est quod hic optabat Psalmista, dicens, *Audiam, quid loquatur in me dominus Deus.* Et vide quod non dicit. Quid loquatur mihi, sed *in me.* Sciebat enim se Christum non visurum, sed in humanitate nostra venturum, & in ipsa prædicaturum. Ideo dicit. *Quid loquatur in me*, id est, in humanitate mea. Et sic licet propheta in persona propria Christum non audierit, audiuit tamen in aliis, vt Apostolis, quia omnes iusti vnum corpus faciunt. Sequitur. *Quoniam loquetur pacem in plebem suam.* Vbi aduerte, quod lex euangelica, quam locutus est Christus incarnatus, tota fuit lex pacis, non quidem temporalis, quia mittebat suos sicut oues inter lupos, sed spiritualis, quia docebat mũdum contemnere, solique Deo seruire: quo causatur vera pax interior, & cum Deo. Propter quod *Ioan. 14.* dicit. Pacem meam do vobis, pacem relinquo, vobis, non quomodo mundus dat, ego do vobis, quia mundus quærit pacem temporis, ego do pacem spiritus. Quid autem sit pax Christi, vide versicu. C 551. Quid autem pax mundi, vers. 1186.

Audire Deum.

Pacem dicit Christum.

1452 Et super sanctos suos, & in eos, qui conuertuntur ad cor.

Iste versus in sententia ligatur cum præcedenti. Vbi aduertendum, quòd Psalmista distinguit tria personarum genera, quibus Christus incarnatus suam pacem prædicaturus erat. Primi erant inimici in populo Iudæorum & plebeij, de quibus dictum est. *Loquetur pacem in plebem suam.* Plebs enim dicitur à polys, quod est pluralitas, & dicitur D plebs collectio tantum ignobilium, quia plures sunt quam nobiles. Plebs autem Iudæorum maximè Christum sequebatur & eius facta imitabantur. Vnde dicitur Lucæ. 6. quod multitudo copiosa plebis venerunt vt audirent eum. Non solum autem istis pacem suam locutus est Christus, sed etiam fundatoribus ecclesiæ, & Apostolis. Et quia illi fuerunt aliis sanctitatis speculum, ideo istos *Ephes. 2. Sanctus.* per sanctos significat, dicens, *Et super sanctos suos.* id est, super Apostolos. Vnde Apostolus Paulus nomine sanctorum notat ipsos Apostolos, dicens imitatoribus eorum. Estis ciues sanctorum, superædificati super fundamentum Apostolorum. Non E solum autem istis qui ante verum Deum colebant, sed etiam gentilibus ad fidem conuersis cor de pacem suam prædicabat. Et hoc est, quod ait. *Et in eos, qui conuertuntur ad cor*, scilicet, gentilibus, qui redeuntes ad cor (idola relinquentes) ad Christi fidem sunt conuersi. Nota ergo, quod in eos, qui conuertuntur ad cor pacem suam loquitur Christus, quia in corde eorum pacificè vt verus rex habitat, & dominus, omnes motus interiores ordinans, & benè disponens, quia in eis sedet primus, *Greg. 20. mor. c. 4.* sed vltimus in corde malorum: vt ostendit Grego. super illo verbo Iob. 29. Si voluissem ire ad eos, sedebam primus, dicens, Quia in corde reproborum priori loco actiones carnis sunt, & posteriori actiones animæ, ideo in eorum corde procul dubio Christus non primus, sed vltimus sedet. Sed in electorum corde, qui ea præ omnibus, quæ æterna sunt cogitant, & posteriori cura, ac minima, si qua sunt temporalia, disponunt, primus Christus sedet. Propter quod ait. Si voluisse ire ad eos, sedebam primus. Itaque & cum vult, ad cor nostrum venit, & cum venerit, primus in corde nostro sedet: Quia & aduentus eius in corde nostro gratuitus est, & appetitus eius desiderij in corde nostro æqualis cæteris desiderijs non est, &c. Et ideo dominus omnes hortatur, vt ad cor redeũtes B ipsum verum Deum cognoscant, dicens. Esa. 46. Redite præuaricatores, ad cor, recordamini, quia ego sum Deus, & non est vltra me Deus.

Christus in corde honoris sedet primus.

Greg. 23. mor. c. 29.

1453 Veruntamen propè timentes eum salutare ipsius, vt inhabitet gloria in terra nostra.

Hic petit Christi incarnationem, vt per ipsum homo beatificetur. Vbi notandum quia timor domini cum sit principium sapientiæ, facit hominem propè Deum manere, & Deum prope hominem. psalm. 144. Prope est dominus omnibus timentibus eum, omnibus timentibus eum in veritate, id est, timore filiali. A superbis autem longè est salus psalm. 118. Longè a peccatoribus salus, & hoc est quod dicit dominus Esa. 66. Ad quem respiciam, nisi ad pauperculum & contritum spiritu, & trementem sermones meos? Dum ergo in toto orbe ante Christi incarnationem sola Iudæa coleret Deum ipsa etiam sola Deũ timebat ideo salutare Dei. s. Christus populo Iudæorũ magis debuit appropinquare. Et hoc est quod ait Psalm. *Veruntamen prope timentes eum salutare ipsius.* quasi dicat licet misericordia Dei sit super omnes aliquid tamen speciale & proprium in terra Iudęorum factum est. Et quid sit illud subdit. *Vt inhabitet gloria in terra nostra.* Dicit propheta qui Iudæus erat, In illa. n. terra Christus incarnatus & natus, ibi apparuit, ibi legẽ nouã prædicauit. Vel aliter & melius. Vbi notandum quòd homo ex duabus naturis constat, scilicet, corpore & anima Cor pus autem terra vocatur: quia de terra creatum. in visione diuinitatis beatificatur anima. Sed cum *Ioa.* corpus non nisi corporalia cernere possint, hinc est quod Christus ideo est incarnatus, qui est verus Deus & verus homo, & anima in ipso videndo diuinitatem beatificatur, & corpus, in ipso videndo humanitatem. Et hoc est quod Christus dicit, Hæc est vita æterna, &c. Et hæc est intentio Psal- *Ioan. 17.* mistę dicentis, *Prope timentes eum est salutare ipsius*, scilicet, Christus incarnatus factus est propè timentes eum. Propè non solum loco sed carnis similitudine. Et ad quid? Ad hoc certè, *vt inhabitet gloria in terra nostra*, id est, ad hoc vt nostrũ corpus, quod est terra, in ipso glorificetur. Et hoc est, quod ait Greg. Deus inquit inuisibilis per assumptionem *Grego. 19.* humanitatis patuit, aspectibus nostræ visionis. *mor. c. 27.* Creator quippe qui in diuinitate videri non poterat, assumpsit à nobis, vnde videretur à nobis.

Prope est Deus homini.

Beatificatio fit in anima per visionem diuinitatis.

Prope fit Christus Iudæis.

Misericordia & Veritas obuiauerunt 1454

Universidad de Deusto
Biblioteca

runt sibi iustitia, & pax osculatæ sunt.

Hic Psalmista ostendit se exauditum de Christi incarnatione. Et circa hoc ostendit primò scripturarum veritatem. Secundò Christi natiuitatem ibi. *Veritas*. Tertiò necessitatis vtilitatem, ibi. *Iustitia*. Quantum ad primum nota, quod vetus testamentum, quod erat rigoris, assignãs malefactoribus pœnam talionis, oculum, pro oculo, dentẽ pro dente, &c. vt habetur Exod. 21. dicebatur lex iustitiæ, siue veritatis, quia & veritas pro iustitia accipitur. Lex autem euãgelica quę est tota dulcis, & misericordiæ, quia peccatori aliud non imponit, nisi vade, & amplius noli peccare, vocatur misericordia. Ista duo testamenta in Christi incarnatione cõcordata fuerũt, quia quod lex antiqua promisit, lex noua exhibuit: quod illa futurum prædixit, hæc factum ostendit. Et hoc notãs Psalmista ait. *Misericordia, & veritas obuiauerũt sibi*. Misericordia, & veritas id est, lex noua, & antiqua quasi dicat secundum Gilber. Christus est propè timentes eum. Et misericordia quæ est in nouo testamẽto manifestata est gentibus, quæ erant longè, & veritas, id est, impletio promissorum veteris testamenti, quæ impleta in Iudæis, qui propè erant, *obuiauerunt sibi*, id est, cõuenerunt in Christo, *Iustitia, & pax osculatæ sunt*, id est conuenerunt in hominibus. Amant enim se hæc duo, vt quia facit iustitiam inueniant pacem, & non aliter. Istum autem versum aliter ad Christi incarnationem applicat Bernard. Imaginatur enim, quòd quædam quæstio erat ante Christi incarnationem inter veritatem, & iustitiam ex vna parte, & pacem, & misericordiam ex alia parte circa redemptionem humani generis, quam quidem quæstionem Christus incarnatus terminauit. Vnde sic ait licet prolixè. *Misericordia, & veritas obuiauerunt sibi*, &c. in hoc quod Psalmista ait istas virtutes obuiasse sibi, & in osculo fuisse reconciliatas inter illas prius fuisse contentionem declarat. Siquidem veritas, & iustitia miserum hominem affligebant, pax autem, & misericordia zeli harum expertes iudicabant magis homini esse parcẽdum. Sunt enim collactaneæ duæ sibi, quemadmodum & priores. Vnde factum est, vt perseuerantibus illis in vltione, & præuaricatorem hinc inde cedentibus, & præsentes miserias futuris cumulantibus comminatione supplicij corporis, & animæ, illæ sederent in cor patris redeuntes ad dominum, qui illas dedit. Solus siquidem Deus cogitabat cogitationes pacis, cum afflictionis omnia plena viderentur. Siquidem non cessabat pax, non ei misericordia dabat silentium, sed pio quodam susurrio paterna pulsantes viscera loquebantur, dicentes, Psal. 76. Nunquid in æternum proiiciet, Deus, aut non apponet vt complacitior sit adhuc? Nunquid obliuiscetur misereri Deus? &c. Et quamuis diu multumque visus sit dissimulare pater misericordiarũ, vt interim satisfaceret zelo iustitiæ, & veritatis: nõ tamen infructuosa fuit supplicantium importunitas, sed exaudita est in tempore oportuno. Fortè enim interpellantibus tale dedisse videtur responsum. Vsquequo preces vestræ? debitor sum, & foro b. vestris. quas accinctas videtis ad faciendum victimam in nationibus iustitiæ, & veritati? Vocẽtur ergo & veniant, & super hoc verbo pariter conferamus. Festinant ergo legati cælestes, & vt vide-

runt miseriam hominum & plagam crudelem, quid fecerunt, ostendit propheta, dicens. Angeli pacis amarè flebant. Qui enim fidelius quæ ad pacem sunt quærant, quàm Angeli pacis? Sanè ex deliberatione communi ascendit veritas ad constitutum diem, sed ascendit vsque ad nubes, necdum planè lucida, sed subobscura, & obnubilata adhuc zelo indignationis. Medius autem pater luminum residebat, & vtraque pro parte sua, quod habebat vtilius loquebatur. Ait misericordia. Eget miseratione anima rationalis, quoniam facta est misera, & miserabilis valdè. Venit tempus miserendi eius, quia iam præteriit tempus. Econtra veritas inquit, Oportet impleri sermonem, quem locutus es domine. Totus moriatur Adam necesse est cum omnibus qui in eo erant, qua die vetitum pomum in præuaricatione gustauit. Vt quid ergo, tunc inquit misericordia, vt quid me genuisti pater citius perituram. Scit enim ipsa veritas, quia misericordia tua periit, si non aliquando misereris. Similiter autem & illa econtrario loquebatur, dicens. Quis enim nesciat quòd si prædictam sententiam mortis præuaricator euaserit, quod non permanebit in æternum, domine, veritas tua? Tunc ergo vnus de cherubin, dicit, illas ad regem Salomonem esse mittendas, quoniam filio datum est omne iudicium. Et in eius conspectu misericordia, & veritas obuiauerunt sibi, eadem quæ supra diximus verba quærimonię repetentes. Fateor, inquit veritas, zelum bonum habere misericordiam, sed non secundum scientiam. Nam potius præuaricatori, quàm sorori iudicat esse parcendum. At inquit misericordia. Tu veritas neutri parcis, sed tanta indignatione sæuis in præuaricatorem, vt inuoluas pariter & sororem. Quid enim mali meruí? Si quid habes aduersum me, dicito mihi? Sin autem, cur me persequeris? Grandis controuersia, fratres, & intricata nimium videbatur disceptatio. Non videbatur quomodo simul misericordia, & veritas possent concordari. Cúmque adiiceret veritas, in ipsum quoque iudicem partis suę iniuriam retorqueri, dicens. Cauendum omnino, ne fieret irritum verbum patris, ne sermo viuus, & efficax qualibet occasione euacuaretur, parcite quæso ait pax, parcite verbis huiusmodi, non nos altercatio talis decet. Inhonesta est enim virtutum contentio. Porrò tunc index se inclinans digito scribebat in terra. Erant autem verba scripturæ, quæ pax ipsa legit in auribus omnium. Hæc dicit, perij si non Adam moriatur. Hæc dicit, perij, si non misericordiam consequatur. Fiat mors bona, & habebit vtraque, quod petit. Siquidem fieri potest quod vtraque petit, scilicet, vt moriatur, & misericordiã consequatur. Sed illud quomodo fiet, inquam. Mors enim crudelissima, & amarissima, & ipso horrenda auditu, qua ratione bona poterunt fieri. At ille, Mors inquit peccatorum pessima, sed præciosa potest fieri mors sanctorum, an non præciosa erit, si fuerit vitæ ianua, porta gloriæ, Preciosa inquiunt. Sed quomodo fiet istud? Fieri inquit potest, si ex charitate moriatur quis qui morti debetur nihil. Neque enim detinere poterit mors innoxium, sed forabitur (sicut scriptum est,) maxilla Leuiathan, & destruetur paries medius, soluetur chaos magnum, quod inter mortem vitámque situatum est. Nimirum charitas fortis vt mors, imò ipsa fortior morte, si fortis illius intrauerit atrium, alligabit eum, & diripiet vasa eius, sed & ipso

Scriptura tum concordia.

Gilbert.

Ioan. 5.

Psal. 33.

Iob 40.

Luc. 11.

Bernard.

Veritas & iustitia cõtinebãtur pace & misericordia.

ipso transitu suo ponet profundum maris viam, vt transeant liberati. Sonus visus est seruo, vt potè fidelis, & dignus omni acceptione. Sed vbi poterit ille innocens inueniri, qui mori velit, non ex debito, non ex malo merito suo, sed ex beneplacito suo, cum nemo mundus sit à sorde; Sed & misericordia cœlũ omne perlustrat, & in angelis quoque ne dixerim prauitatem, minorem tamen reperit charitatem. Redeunt ergo ad constitutam diem misericordia, & veritas anxiè plurimum, non inuenientes, quod desiderabant. Tunc verò pax seorsum consolans eas. Vos inquit nescitis quicquam nec cogitatis. Non est, qui faciat bonum, non est vsque ad vnum. Qui consilium dedit, ferat auxilium. Intellexit rex quid pax loqueretur. & ait, Pœnitet me feciſſe hominem. Tunc ergo dixit. Ecce venio. Et accersito Gabriele, vade inquit dic filiæ Sion. Ecce rex tuus venit tibi. Festinauit ille & ait. Adorna thalamum tuum, Sion, & suscipe regem. Porro venturum regem misericordia, & veritas præuenerunt, sicut scriptum est. Misericordia, & veritas præcedẽt faciem tuam. Iustitia thronum præparabat, sicut scriptum est. Iustitia, & Iudicium præparatio sedis. Pax cum rege venit, sicut scriptum est. Pax erit in terra nostra cum venerit. Inde est quòd nato domino angelorum chorus canebat, dicens. Gloria in altissimis Deo &c. *Et tunc iustitia & pax osculatæ sunt*, quæ non modicè prius videbantur distare.

Iob. 40.

Ioan. 11. Psal. 13.

Gen. 6. Zach. 9.

Psal. 88.

Psal. 88.

Luc. 2.

1455 Veritas de terra orta est & iustitia, de cœlo prospexit.

Hic consequenter ponit Christi natiuitatem, Vbi aduertendum, quòd nomine terræ propriè virgo Maria designatur, eo quia sicut terra sine maris commixtione, fructum suum profert, sic & virgo Maria sine virili semine protulit benedictũ fructum ventris suis Iesum. Qualiter autem nomine terræ beata Maria intelligitur, vide supra versiculo 1040. Vnde de isto ortu ex terra dicitur. Ascendet sicut virgultum coram eo, & sicut radix de terra sitienti, id est, de virgine non fœcundata semine virili. Dicat ergo. *Veritas de terra orta est*, illa quæ de seipsa ait. Ego sum via, veritas, & vita. *De terra orta est*, ideſt, de virgine Maria nata. Et, si queras causam istius natiuitatis respondet. *Et iustitia de cœlo prospexit*. Et pro quia, scilicet, quia iustitia de cœlo prospexit super filios hominum, ideo veritas, de terra orta est. Sed quæ iustitia? Sciendum ergo quod talis ac tanta est diuina iustitia, quod peccatum impunitum, & sine satisfactione dimittere non potest. Solus autem filius incarnatus pro nostris peccatis satisfacere poterat, vt dictum fuit supra versic. 431. & 663. *Iustitia ergo de cœlo prospexit*, quia volens Deus peccata hominibus dimittere? oportuit iustitiam seruare, vt. s. pro peccato debita satisfactio fieret, quæ fieri non poterat, nisi per veritatem ortam de terra. Et ideo veritas de terra orta est, quia iustitia de cœlo prospexit.

Veritas dicitur virgo Maria Esa. 53.

Ioan. 14.

Satisfecit Christus pro peccatis nostris.

1456 Etenim dominus dabit benignitatem, & terra nostra dabit fructum suum.

Hic ostendit, quomodo fuit possibile, quòd veritas increata de terra nasceretur. Et dicit quòd fuit sola Dei gratia, nullis nostris meritis exigentibus, dicens. *Etenim dominus dabit benignitatem*. Secundum enim grammaticos benignus deriuatur ab igne, & bene, & dicitur benignus quasi bono igne ignitus, vnde hæc benignitas, atis. Et est benignitas virtus sponte ad benefaciendum exposita lenis, blanda, dulcis alloquio, & sua cunctos inuitans dulcedine. Quid est ergo benignitas Dei, nisi sua bonitas exposita lætanter omnibus gratis benefacere? Dedit ergo dominus benignitatem, quando mera sua bonitate absque nostris meritis gratia vterum virginis Mariæ impleuit, non solum ad sanctificationem mentis, sed etiam ad fœcundationem ventris: quia virtute spiritus sancti concepit. Et ideo benignitate à Deo virgini data, & *terra nostra dedit fructum suum illum*, scilicet fructum, de quo Elizabet ipsi virgini dixi. Lucæ. 1. Benedictus fructus ventris tui. Hic autem potest notare, quod benignitas Dei multa bona facit vide suprà versiculo. 1108.

Benignitas quid est.

Iustitia ante eum ambulabit & ponet in via gressus suos. 1457

Hic finaliter concludit huius benedictæ natiuitatis vtilitatem: Vbi nota quod per iustitiam intelligitur virtus pœnitentiæ, eo quòd per istam iustè peccatum punitur. Vnde hic ait gl. Iustitia hominis est, vt puniat se malum, & faciat bonum. Qui enim peccata sua odit, iam incipit similis esse Deo, quia illa odit, quæ Deus, & sic iustus efficitur. Fac ergo te similem Deo, & para ei viam per pœnitentiam: & confessionem peccatorum. Vnde de pœnitentia sub nomine iustitię dicitur Eccl. 18. Ante iudicium para iustitiam. Quod dicit, quia iustitia pœnitentiæ solum ante iudicium habet locum. Quid est ergo iustitia ante eum ambulabit nisi quod pœnitentia ibit coram illo; quia ad hoc solum venit, vt homines ad pœnitentiam induceret. Vnde & prædicationem suam ab ista iustitia pœnitentiæ incœpit dicens, Pœnitentiam agite, appropinquabit enim &c. Hæc enim iustitia pœnitentiæ coram eo ambulat, quia simul cum eo est orta. Esa. 45. Aperiatur terra, & germinet saluatorem, & iustitia oriatur simul. Alij autem nomine iustitiæ intelligunt Ioannem Baptistam, qui dicitur iustitia, eo quod prædicauit pœnitentiam, per quam sit Deo iustitia de offensis. Propter quod de ipso dicebat saluator. Venit ad vos Ioannes in via pœnitentiæ iustitiæ. Et quia non solum iustitiam pœnitentiæ prædicauit, sed etiam tenuit in asperitate vestitus & parcitate victus, vt dicitur Matth. 3. Ioannes habebat vestimentum de pillis camelorum & zonam pelliceam circa lumbos suos Esca eius erat locustæ, & mel siluestre. Sic ergo iustitia ante eum, ambulabit, quia Ioannes præcursor eius fuit. Sic enim ipsi statim nato dixit pater. Tu, puer, propheta altissimi vocaberis, præibis enim ante faciem domini parare vias eius. Sequitur. *Et ponet in via gressus suos*. Si iustitia accipiatur pro pœnitentia, Christus in hac via iustitiæ posuit gressus suos, quia non solum pœnitentiam prædicauit, sed etiam operibus fecit ieiunando, famescendo, itinerando & alios labores corporales tolerando. Si autem accipiatur iustitia pro

Iustitia dicitur pœnitentia.

Matth 3.

Iustitia dicitur Ioannes Baptista.

Matt. 11.

Luce 1.

Ambulare pœnitentiæ Christi.

Ioan-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ioanne Baptista, eandem habet sententiam, scilicet, quod in via quam Ioannes prædicabat, scilicet pœnitentiæ Christus posuit gressus suos, quia cœpit primò facere, postea docere. Act. 1. Per hoc vult Psalmista ostendere vtilitatem natiuitatis, quia docuit nos viam iustitiæ, per quam efficimur cœlestes. Et hæc illa via iustitiæ, per quam debemus post Christum ambulare, quam Ioannes Baptista præcursor Christi venit præparare ante faciem suam. Lucæ. 1. Præibis enim ante faciem domini parare vias eius. Ista est via, per quã Christus pro nobis ambulauit, dum in mortali corpore vixit. Vnde Matth. 14. dicitur. Venit Iesus ad eos ambulãs supra mare. Per mare amaritudinem intellige laboris, & pœnitentiæ. Quid enim fuit Christi per mundum ambulatio, nisi quædam pœnarum & aduersitatum in ipsum defluxus? Quoniã cum Iudæi hanc eius ambulationem ante tempus sibi à patre præfixum vellent terminare per mortem eius, & passionem, ipse adhuc se per aduersa ambulaturum eis prædicens ait. Lucæ. 13. Hodie & cras, & tertia die consummor; veruntamẽ oportet me hodie, & cras & sequẽti die ambulare quasi dicat secundum Theophilum. Quid de morte mea cogitatis? ecce fiet post modicum: interim autem multa aduersa passurus sum à vobis. Per hoc autem quod dicit, hodie, & cras, & sequenti die oportet me ambulare, multos significat dies. Et ad hanc ambulationem ipse nos inuitat, dicens. Qui sequitur me, non ambulat in tenebris, sed habebit lumen vitæ.

Nota.

C

PSAL. LXXXV.

1458 INclina, domine, aurem tuam, & exaudi me, quoniam inops, & pauper sum ego.

Hic Psalmus hunc habet titulum. *Oratio Dauid.* Secundum doctores Dauid fecit istum Psalmum cum persecutus esset à Saule, petens à Deo à dicta persecutione liberari. Et quia in isto Psalm. à Deo præcisè petit iusta, quæ Deum facere decet, ideo iste Psalmus propriè dicitur oratio. Nam secundum Damas. Oratio est postulatio decentium à Deo. Patet ergo sensus tituli quò ad literam. Psalmus ergo iste quò ad literam habet duas partes, quia Dauid ostendit primo suæ orationis decentiã, secundò explicat suæ orationis formam, ibi, *Deduc me domine*, Prima pars diuiditur in partes duas: quia Dauid volens ostendere suæ orationis decentiam, ostendit quòd est decens, primò ex parte sui orantis, secundò ex parte Dei orati, ibi. *Quoniam tu domine &c.* vt Nicolaus. Quantum verò ad sensum propheticum, hic Dauid loquitur in persona Christi. Vnde iste Psalmus est oratio ipsius Christi. Hic enim Christus Dei filius, & hominis vnus Deus cum patre, vnus homo cum hominibus patrem orat in forma serui, qui à nobis orat vt Deus, & in forma Dei. Et nota, qp Christus orat pro nobis, orat in nobis, oratur à nobis, orat pro nobis vt sacerdos, orat in nobis vt caput in membris, oratur à nobis, vt Deus noster. Orabat autẽ Christus, non pro se tamen: quia in quantum Deus omnipotens erat, nullius egens adiutorio inquantum verò homo verè, ac perfectissimè beatus & quietatus erat. Sed orabat pro nobis. s. vt sua oratione nos protegeret, & nos orate docet.

Orat Christus.

A ret. Sicut ipse fleuit Lazarum mortuum, non pro sua necessitate, sed vt doceret habere charitatem. Vnde Aug. super illo verbo Ioan. 17. Subleuatis Iesus in cœlum oculis &c. dicit. Poterat autẽ dominus Iesus in forma serui (si hoc opus esset) orare silentio, sed ita se patri exhibere voluit precatorem vt meminisset se nostrum esse doctorẽ. Proinde non solum ad ipsos sermocinacio, sed etiam pro ipsis ad patrem oratio discipulorũ est ædificatio profectò & nostrum, qui fueramus conscripta lecturi &c. Est ergo sensus tituli talis. *Oratio Dauid* i. oratio ista attribuitur ipsi Dauid. i. ipsi Christo qui per Dauid figuratur, intentio totius Psal. est nos ad orandum inducere, diuiditur autẽ Psal. iste in duas B partes, quia Christus patrem orat, primò pro nostra protectione, secũdo pro sua resurrectione ibi. *Deus iniqui insurrexerunt.* Prima diuiditur in partes tres, quia Christus orãdo, primò ostendit orãdi necessitatẽ, secundò Dei ostendit pietatem, ibi. *Quoniam tu domine*, tertiò explicat suã voluntatem, ibi. *Deduc me.* Quantũ ad primũ notandum quod quilibet orãs tria debet habere secundũ quæ ista pars diuiditur in tres, quæ Christus in persona suorũ loquẽs se ostendit habere, primò humilitatẽ, secũdo puritatẽ, ibi, *Custodi animam*, tertio spẽ, & fidelitatẽ, ibi, *Miserere mei.* Quantũ ad primum ostẽdit Christus orãdi necessitatẽ & humilitatẽ, dicens. *Inclina domine aurem tuam.* Sicut enim corporaliter inclinare aurem alicui indicat illum cui inclinat bassum esse, & paruum respectu sui, sic & spiritualiter inclinare aurem alteri indicat illum esse humilem. Vnde gl. *Inclina domine aurem tuã.* s. mihi infimo & humili quia nõ superbo appropinquat Deus. Quid est aũt auris Dei nisi eius clemẽtia? Quãdo. n. diuina pietas nostra orationes exaudit tũc nobis aures inclinare dicitur Psal. 16. Inclina aurem tuã mihi & exaudi verba mea. Et nota quod quicunque vult domini sibi aures inclinare, & ipse debet aures suas diuinis preceptis aperire: quoniã vt dicitur Prouerb. 28. Qui declinat aures suas ne audiat legem, oratio eius erit execrabilis. Sed multi sunt qui ad modum aspidis obturant aures suas, ne Dei D præcepta audiãt. De quibus ait Gualfredus super illo verbo. Apoc. 2. qui habet aures audiẽdi audiat quid spiritus dicat &c. dicens. Infœlix nimium aspis surda aurem inferiorem terræ imprimens, vt auscultat quid appetat caro, quid suggerat mundus superiorem vero aurem obturans cauda, ne quid velit, quidve præcipiat spiritus, audiat, diffidens à superno iudice bonis vel malis remunerationem promissam. Si autem vis tu audire à Deo & tu Deum audi vt dicere possis, illud Esa. 50. Dominus Deus aperuit mihi aurem, ego autem non contradico retrorsum non abij, &c. Sequitur. *Quoniam inops & pauper sum ego.* Hic enim ostendit suam necessitatem. Differentia est inter inopem, E & pauperem: secundum enim grammaticos ops, is, idem est, quod diues & opulentus & componitur cum in, quod est sine, & dicitur inops, id est sine diuitiis, & terrenis facultatibus. Vnde inops dicitur propriè qui nihil habet, qũi nec sibi sufficere potest, nec aliis elargiri. Pauper autem dicitur, qui licet aliis nihil elargiri possit, tamen sibi sufficit. Dicit ergo Christus in persona suorum electorum se pauperem & inopem. Per pauperem ergo intelligit Iudæos, qui licet legem, & prophetas haberent, quibus ad cultum veri Dei ducebantur quod eis sufficiens erat hoc

Aures obedientia.

Pauper inops.

hoc tamen elargiri aliis habebant, quia secundum A legem alias gentes abominabantur, nec aliis nationibus cõuersabantur: per inopem verò intelligit gentiles qui nec legem, nec prophetas habebant, & ita nec sibi nec aliis sufficiebant. Et pro istis orat Christus, quia & in Iudæis & in gentibus habebat aliquos electos ad fidem conuertendos. Vnde nunc surgit ad orandum pro ipsis. Psalm. 11. Propter miseriam inopum & gentium pauperum, nec exurgam, dicit dominus.

1459 Custodi animam meam, quoniam sanctus sum, saluũ fac seruum tuum Deus meus, sperantem in te.

Hic Christus suam suorumque indicat puritatem, dicens. *Custodi animam meam quoniam sanctus sum.* Vbi aduertẽdum quòd aliter Christus sanctus est secundum caput, aliter secundum corpus, quod est ecclesia. Nam secũdum caput Christus est sanctus sanctificans, secundum verò corpus est sanctus sanctificatus, quia eius fideles sancti sunt in baptismo, scilicet sanctificati ab eo, quibus ipse ait. Estote sancti, quoniam ego sanctus sum. Totus itaque Christus sanctus est, & vnus sanctus, sed aliter secundum caput, aliter secũdum membra. Vnde nota quòd secundum omnem modum sanctitatis Christus verè dicitur sanctus. Sanctus enim C quis dicitur quatuor modis. Sanctus enim quãdoque dicitur à puritatis innocentia. A diuinæ legis sapientia. A martyrio sanguinis & patientia. A gratum faciente gratia. Primò sanctus dicitur à puritate & innocentia. Sanctus enim dicitur quasi sine terra, quia scilicet sine terrenis cogitationib. & peccatis. Et sic sanctus idem est quòd mundus & innocens & purus. Et sic accipit scriptura Eze. 44. Docebunt inquit quid sit inter sanctum & polluI Pet. 1. tum. Et sic sanctus dicitur quicunque est sine peccato, vt ritè baptizatus, ritè pœnitens. Cum igitur Christus præ omnibus aliis fuerit innocens & sine peccato, quia non fecit peccatum nec inuentus est dolus in ore eius, ideo ipse per excellẽtiam sanD ctus dicitur Psal. 4. Mirificauit dominus sanctum suum. Secundo modo dicitur sanctus à diuinæ legis sapiẽtia. Nam secundum grammaticos sanctus dicitur à sancio, is, quòd idem est quòd statuere, præcipere, ordinare. Et quia lex diuina statuit præcipit & ordinat, ideo ipsa sanctio sancta vocatur, quinimò etiam & lex imperatoris, sanctio sancta dicitur. ff. de legibus. lex est, Si igitur sanctus dicitur à sanctio, & sanctio est lex diuina, sequitur quòd sanctus dicitur à lege diuina. Et sic sanctus dicitur qui in lege diuina est doctus & eruditus. Vnde doctor super quem splendet lex diuina, sanctus dicitur. Vnde de lege diuina dicitur, quòd est lucerna splendens super candelabrum sanctum. E Sed isto modo quis sanctior Christo, qui non solum in lege domini doctus, sed ipse etiam omnia sapit quæ Deus? lib. 3. dist. 13. Quinimò ipse lator fuit nouæ legis, cui similis nullus fuit. Iob. 36. Nullus ei similis in legislatoribus. In isto enim sancto locutus est dominus, quia omnia ei reuelauit. Psal. 56. Deus locutus est in sancto suo. Tertiò dicitur sanctus à martyrio sanguinis. Vnde sanctus quasi sanguine tinctus. Hoc ideo, quia secundum veteres patres nihil sanctum dicebatur, nisi quòd sanguine hostiæ esset consecratum vel respersum.

Leuit. 19. & 20.

Sanctus quis dicitur multipliciter. Sanctus dicitur Christus.

ff. de legibus lex est

Eccl. 26.

A Vnde illi qui volebant purificari, sanguine hostiæ aspergebantur, vnde postea sancti dicebantur, quasi sanguine tincti. Sed isto modo, quis sanctior Christo, qui voluntariè pro nobis proprio sanguine fuit tinctus, vt nos mundaret à crimine? Ideo de ipso dicitur. Non est sanctus, vt est dominus. Quartò dicitur sanctus à diuina gratia gratum faciente. Sapient. 4. Gratia Dei in sanctos eius, & respectus in electos illius, Et isto modo ille sanctior est, qui maiorem Dei gratiam habet. Sed quis sit sanctior Christo, cui non est datus spiritus ad mensuram, de cuius plenitudine accipimus gratiam pro gratia? Vnde & sanctus antequã conceptus ab angelo fuit vocatus. Quod enim naB scetur ex te sanctum &c. Quibus consideratis, de Christo dicit Apostolus, Talis decebat vt nobis esset pontifex, sanctus, innocens, &c. Fideles verò eius ab ipso electi & prædestinati, sancti dicuntur per imitationem & participationem sanctitatis modis prædictis, quis vno modo, & quis alio, ad Ephes. 1. Elegit nos vt essemus sancti & immaculati in conspectu eius. Dicat ergo Christus pro se & suis patri. *Custodi animam meam quoniam sanctus sum, saluum fac seruum tuum.* Vocat se Christus seruum, quia humiliauit semetipsum formam serui accipiens. *Deus meus sperantem in te.* Sed qualiter spes fuit in Christo, cum esset beatus? vide supra versic. 298. 436.

Apoc. 1. 1. Reg. 2.

Ioan. 1. Luc. 1.

Hebr. 7.

Philip. 2.

Miserere mei domine, quoniam ad te clamaui tota die, lætifica animã serui tui, quoniam ad te domine animam meam leuaui. 1460

Hic consequenter ostendit Christus se habere orando constantem perseuerantiam. Oratio enim debet esse perseuerans & continua, sicut ostendit Christus parabolicè dicens de illo qui ab amico tres panes postulabat, dicens. Si perseuerauerit ille pulsans, dabit illi, quotquot habebit necessarios. Et ideo docet Apostolus omnes perseuerãtiam, dicens. Sine intermissione orate. Sic & Chri- 1. Thess. 5. stus orationem suam ostendit habere perseuerantiam, dicens. *Ad te clamaui tota die*, perseuerantia enim in omni bono est necessaria, quia vt ait Ber- *Bernard.* nard. super dicta verba Christi. Lucæ 11. Sola perseuerantia præbet gloriam & coronam virtutibus. Prorsus absque perseuerantia neque qui pugnat victoriam, nec palmam victor consequitur. Tolle perseuerãtiam, nec obsequium mercedem habet, nec beneficium gratiam, neque laudem fortitudo. Denique non qui inceperit, sed qui perseuerauerit vsque in finem hic saluus erit. Hanc perseuerantiam in sua oratione Christus ostendit, dicens. *Miserere mei domine quoniam ad te clamaui tota die*, id est, quotidie. Sed dicẽs. Quomodo oratio debet esse continua, cum Christus dicat. Orantes nolite multum loqui. Ad hoc ibidem respondet *Matth. 6.* Chrysostomus, dicens. Dissuadet hic inanem lo- *Orare sem per quid est.* cutionem in orando, puta cum non petimus decentia à Deo, vt potentatus & glorias, & inim- *Homi. 19.* cos superare, & superabundantiam præmiorum. Iubet ergo hic non longas orationes facere, longas autem dico, non tempore, sed multitudine eorum quæ petuntur, perseuerare quippe oportet quæ sunt vtilia poscẽtes in oratione quib. ait Apostolus orationi instantes. Non tamen iubet deco- *Orationis perseuerantia. Luce 11.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

millium versum orationem componere, eósq; sic enunciare. Ad hoc etiam clarius respondet glo. super illo verbo, 1. Thessa. 5. Sine intermissione orate dicens. Sine intermissione orate. i. semper iustè viue, te, & æterna desiderate. Iustus enim nunquã desinit orare, nisi desinat iustus esse, semper orat qui semper benè agit, Ipsum enim desiderium bonum oratio est. Et si continuum est desiderium, continua est oratio. Hoc habere se Christus ostendit dum dicit. *Quoniam ad te clamaui tota die.* Vel aliter tota dies intelligitur dies naturalis integra quæ diem & noctem includit, per diem autem intellige prosperitatem, per noctem autem aduersitatem. Quid est ergo tota die clamare, nisi tempore vtroque scilicet aduersitatis, & prosperitatis Deum orare & clamare, non voce sed corde. Sequitur, *Lætifica animam serui tui*, &c. Anima enim Christi in passione fuit tristis. Matth. 26. Tristis est anima mea vsque ad mortem. *Quoniam ad te domine animam meam leuaui.* Sed quid est animam ad Deum leuare? Respondet hic glo. dicens. Ascendis amando Deum, descendis negligendo. Si negligis stas in terra si diligis Deum, stas in cœlo. Non enim sic leuatur corpus quomodo cor. Corpus leuatur mutatione loci, cor leuatur mutatione voluntatis.

Gloss.

Leuare animam. Gloss.

1461 Quoniã tu, domine, suauis, & mitis es, & multæ misericordiæ tuæ omnibus inuocantibus te.

Hic consequenter vt nos ad orandum inducat, ostendit Dei pietatem. Et duo facit, quia circa nostras orationes ostendit, primò Dei clementiam ad audiendum, secundò Dei potentiam ad perficiendum, ibi. *Non est similis tui.* Ostendit Deum clementem circa orationes nostras in tribus, primò quia ipsas audit humiliter, secundò quia ipsas percipit cordialiter, ibi. *Auribus*, tertiò quia ipsas præuenit paternaliter, ibi, *in die.* Quantum ad primum sciendum, quod aliud est mitis, aliud suauis. Quis enim potest esse mitis, & non suauis? Nam secundum grammaticos, suauis dicitur à sueo, es, & est idem quod dulcis, & mollis, eo q̃ assueta solẽt esse non aspera, sed mollia, vel mitia. Et sic suauitas magis stat in effectu, sed mititas magis stat in affectu, quia mitis est qui æquanimiter aduersa tolerat. Et sic quis potest esse exterius alteri suauis, sed in seipso mitis non erit. Deus autem dicitur mitis, quia nulla iniuria in seipso agitatur. Dicitur & suauis, quia omnibus ad se accedentibus dulcem & benignum se præbet, Vnde Psal. 33. Gustate, & videte quoniam suauis est dominus. Et aduerte, q̃ mititas idem est q̃ mansuetudo. Mansuetudo autem est virtus medians inter defectum, & superabundantiam irę qua quis alterius vindictam quærit. Aliqui enim sunt qui in petendo vindictam iniuriarum, superabundant vt iracundi, qui vehemẽter omnis iniuriæ vindictam desiderant. Quidam autem sunt iniracibiles, omnem iniuriam dissimulantes, quorum vtrunque vitiosum est, quia est contra ordinem rationis. Inter ista duo extrema vitiosa oportet dare aliquam virtutem mediam reprimentem superabundantiam, & moderantem defectum, sicut inter audaciam, & timorem fortitudo tenet medium, & inter auaritiam, & prodigalitatem datur liberalitas. Tale autem medium est mansuetudo, siue mititas, quæ est medium inter iram, per quam cupimus omnem vindictam, & iracibilitatem per quam nullam volumus puniri. Ille ergo propriè mitis est, qui non superabundat de omnibus cupiens vindictam, nec deficit quin loco & tempore (prout ratio dictat) mala velit puniri. Omnia ista sententialiter habentur 4. Ethi. Ad propositum ergo Deus dicitur mansuetus, & mitis quia & peccata non punit ad condignum, nec etiam peccata impunita dimittit. Suauis autem, quia omnibus ad se reuertentibus dulcedinem suæ misericordiæ præstat. Vnde & Psalmista ostendens q̃ in vindicando tenet medium, non habens superabundantiam, neque defectum, dicit. Memoriam abundantiæ suauitatis tuæ eructabũt. Et sic excludit superabundantiam. Et iustitia tua exultabunt. Et sic excludit defectum. Sed quia virtus mititatis magis accedit ad non vindicandum, quam ad vindicandum & magis accedit ad misericordiam, quam ad iustitiam, ideo subdit. *Et multæ misericordiæ omnibus inuocantibus te.* Quomodo autem misericordia cadit in Deo, vide suprà versic. 55. & 103. & 434. & 782.

Mitis. Suauis.

Psal. 144

1462 Auribus percipe, domine, orationem meam, & intende voci deprecationis meæ.

Hic ostendit, quòd orationes nostras Deus percepit cordialiter: vbi aduertendum, quòd capio, pis, componitur cum per, & fit percipio, pis, quod idem est, quod perfectè capere: & intelligere, vt dictum fuit suprà versic. 788. Per aures autem intelligit perfectam cordis intelligentiam. Et sic auribus percipere, nihil aliud est, quam in corde perfectè aliquid capere profundè. Et sic Deus orationem nostram auribus percipit, quando ipsam recipiens perficit, & exaudit. Dicat ergo Christus patri. *Auribus percipe domine, orationem meam.* i. percipies. Quod ideo in persona Christi dicit Psalmista, quia præuidit quod omnis Christi oratio esset exaudita. Propter quod & Christus orans, ait pater ego sciebam quia semper me audis. Qualiter autem omnis Christi oratio fuerit exaudita, & qualiter non, vide suprà versi. 190. & 292. Sequitur. *Intende voci deprecationis meæ.* Vbi aduerte, q̃ intendere quandoque idem est, quod augere, quandoque idem, q̃ considerare, & dirigere. Et sic Deum nobis intendere idem est, quod Deum nobis considerando dirigere, vide suprà versi. 876. Quomodo autem oratio differt à deprecatione, vide suprà versi. 62. & 185. & 648. Aduerte etiam quòd omnis Christi oratio fuit exaudita, & aliter quam orationes iustorum, quia omnis Christi oratio fuit exaudita quantum ad votum, & vtilitatem, orationes autem iustorum licet exaudiantur quo ad vtilitatem non tamen omnes quo ad votum, vide suprà versi. 406.

Auribus percipere.

Ioan. 11.

Intẽdere.

1463 In die tribulationis meæ clamaui ad te, quia exaudisti me.

Hic ostendit quòd Deus præuenit orationes nostras. Deus enim orationes iustorum ante exaudit, quàm fiant, quia ab æterno illas exaudiuit, qui præuidit illas exaudiendas. Et quia sunt exaudiendæ ideo illis inspirat affectum orandi. Et hoc est quod hic ait Christus. *Ego clamaui ad te.* Et quare, subdit causam. *Quia tu exaudisti me.* Sanctis ergo exaudiuntur antequàm orent, & hæc est gratia præueniens. Exaudiuntur etiam, postquam orauerint, & hæc gratia subsequens. De hoc vide suprà versiculo 190. Sed quid hic est dies tribulationis? Ad hoc dicit glos. quòd dies tribulationis est totum tempus vitæ præsentis, in qua circundamur tribulationibus: sed dies lætitiæ erit in vita beata, de quo psalm. octogesimooctauo. Melior est dies vna in atriis tuis super millia. Et in toto isto die tribulationis Christus orat ad patrem vel in se vel in suis. Vel dies tribulationis Christi intelligitur tempus suæ passionis, in quo singulariter ad patrem orauit multipliciter: vide supra versicu. 268. & 292.

Oratio præuenit à deo.

Diestribulationis

1464 Nõ est similis tui in diis, domine, & non est secundum opera tua.

Hic ostendit circa orationes nostras Dei potentiam, quia non est pius ad exaudiendum, sed etiam potens ad perficiendum. Et primò ostendit diuinã potentiam, secundò effectum diuinæ potentiæ, ibi. *Omnes gentes.* Quantum ad primum sciẽdum, quòd quamuis Deus accipiatur multipliciter, & sic plures sint dij, vt dictum est supra versic. 774. & 809. tamen quocunque modo Deus accipiatur: non est qui similis sit Deo vero in essentia: quia æternus, in operatione, quia omnipotens. Vnde ista possunt esse verba Christi ad patrem, vel ecclesiæ ad Christum, & vtroque modo sunt vera, vide supra versi. 832. Sed hic est dubium, quomodo nullus Deus sit similis Deo. Cum enim sancti dicantur, & omnes sancti sint Deo similes dicente Apostolo. 1. Ioan. 3. quòd cum apparuerit, similes ei erimus. Quomodo ergo nunc dicit Christus patri vel ecclesia Christo, *Non est similis tui in diis, domine?* Istam quæstionem tractat Gregorius, super illo verbo Iob 28. Non adequabitur ei aurum, dicẽs. Ad hoc enim sancti omnes ad illa æterna gaudia perueniunt, vt Deo similes esse possint, sicut scriptũ est. Cum apparuerit, similes ei erimus: quoniam videbimus eum, sicuti est. Cùm tamen Psalmista dicat, *Non est similis tui in diis, domine.* Vnde ergo ei similes erimus, vnde non similes, nisi quia hunc sapientiæ, & similes erunt ad imaginem, & tamen non erunt similes ad æqualitatem? Aspiciendo quippe æternitatem Dei, sit eis vt æterni hi sint, vt dum visionis eius donum percipiunt, ex beatitudinis perfectione imitantur, quod videt. Et similes ergo sunt, qui beati fiunt, & tamen creatori similes nõ sunt, quia creatura sunt. Et habent itaque quandã Dei similitudinem, quia non habent finem, & tamen incircunscripti spiritus æqualitatem non habent, quia circunscripti sunt. Sancti ergo quanta libet claritate, & perspicuitate fulgeãt, Deo similes nõ sunt. Quia aliud est homines in Deo esse sapientes, atque aliud hominem esse sapientiam Dei. Et hinc est (vt ait Gregor.) quòd sancti viri licet se iustos possint dicere, non tamen se Deo similes dicere possunt, quia ipse solus essentialiter æternus, bonus & omnipotens est. Psalm. 95. Tu solus altissimus super omnem terram. Vnde 2. Paralip. 6. dicitur. Domine Deus Israel, non est similis tui Deus in cœlo, & in terra.

Quæstio. similis Deo qualiter quis dicitur & qualiter non.

Greg. 8 mor. c. 31.

1. Ioan. 3.

Similis nullus est Christo.

1465 Omnes gentes, quascunque feci-

sti, venient, & adorabunt coram te, domine, & glorificabũt nomẽ tuum.

Hic ostendit effectum diuinæ potentiæ. Et hoc in duobus, primò in permutatione cordium, secundò in operatione mirabilium, ibi. *Quoniam magnus.* Quantum ad primum sciendum, quòd sicut nihil tantum est in potestate hominis, sicut voluntas, id est, actus voluntatis, quia voluntas nostra est essentialiter libera, & cogi ad actum suum non potest, sic signum infinitæ potestatis voluntatem hominis ad libitum subito mutare potest de vno ad oppositum eius. Et talis est diuina potestas: quæ quando vult, subitò voluntatem immutat, de persecutore facit defensorem, de blasphematore prædicatorem, & de inimico facit amicum, vt patuit in Paulo, dum actualiter esset in Christi persecutione, cuius voluntatem subitò Deus mutauit. Et hoc non solum per seipsum Deus facit, sed etiam per suos fideles. Nonne per apostolos suos totum mundum permutauit, vt, relictis idolis, Deum verum colerent, & in quàm breui spacio temporis? Et hoc prævidens Psalmista, hic Deo dicit. *Omnes gentes, quascunque fecisti, venient*, scilicet per fidem passibus mentis. *Et adorabunt coram te, domine.* Vnde hic ait glos. *Omnes gentes, quascunque fecisti, venient*, id est, omnes mutabuntur à suo cultu ad tuũ. Et dicit omnes gentes, quas fecisti, quasi dicat. Si est gens, quam non fecit Deus, illa non adorabit. Sed quia nulla est, quam non fecerit Deus, quia fontem omnium gentium, scilicet Adam, & Euam fecit, vnde propagatæ sunt omnes gentes, sequitur ergo quòd omnes conuerterentur ad finem. Et per hæc verba annunciat Psalmista ecclesiam vbique diffusam, quod modo impletum est. Et aduerte quòd hic signum vniuersale accipitur pro generibus singulorum, non pro singulis generum. Quid autem sit adoratio, vide supra versic. 320. Sequitur. *Et glorificabunt nomen tuum.* Sed cum glorificare sit idem, quòd gloriosum facere: quomodo creatura potest glorificare Deum, quem non potest facere gloriosum? Sed aliquando accipitur facere pro manifestare. *Et glorificabunt nomen tuum*, id est, prædicabunt nomen tuum, id est, quia nominabilis es. Sic enim hodie gentes conuersæ nomen domini glorificant, & ostendunt gloriosum, dum pro ipso dignum ducunt omne genus tormentorum & mortẽ subire. Vnde & martyribus, ait Apostolus, Glorificate, & portate Deum in corpore vestro.

Potestas Dei.

Gentium conuersio.

1. Cor. 6.

1466 Quoniam magnus es tu, & faciens mirabilia, tu es Deus solus.

Hic ostendit diuinam potẽtiam in mirabilium operatione. Tot enim & talia mirabilia operatur Deus, quot à nobis scrutari non possunt, vt ostensum est supra versic. 1182. Vnde illa plus stupendo, & tacendo laudamus quam loquendo, vt olim dixit Gregorius, dicens, Diuinæ sapientiæ facta tunc verius explicamus, cum nos illa explicare nõ posse cognoscimus, tunc facundius loquitur, cum ab his obstupescendo reticemus. Ad narrãda quippe mirabilia Dei deficit intellectus noster quam sufficienter exerceat linguam suam, vt quæ cõprehendere idoneè non valet, læte idoneè mutus lateat.

Gregor. 9. mor. c. 20.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Psal.150. Vnde benè per Psalmistam dicitur. Laudate eum in virtutibus eius. Laudate qui se succumbere in laudis eius expletione considerat. Vnde meritò Iob 5. Iob dicit. Qui facit magna mirabilia, & inscrutabilia, & quorum non est numerus. Magna videlicet virtute, inscrutabilia ratione, innumerabilia multiplicitate. Si autem ad Christum ista verba referantur, tunc est sensus quòd Christus in sua incarnatione operatus est mirabilia, implendo figuras de ipso in scriptura permissas. De quibus vide suprà versicu. 1268. Nota ergo quòd Deus faciens mirabilia, mirabilis nobis redditur propter multa, vide versi. 82.

1467 Deduc me domine in via tua, & ingrediar in veritate tua, lætetur cor meum vt timeat nomen tuum.

Hic Psalmista explicat suam voluntatem, scilicet quid velit orando petere. Et duo facit, quia primò explicat suam orationem, secundò surgit ad gratiarum actionem, ibi. *Confitebor*. Quantum ad primum sciendum, quòd Psalmista hic orando petit vt gentes ad Christi fidem conuersæ (de quibus statim ait. Omnes gentes quascunque fecisti, &c.) per ipsum Christum deducantur ne cadant à fide. Vnde in persona totius ecclesiæ, dicit. *Deduc me domine, &c.* Notandum quòd aliud est duci ad viam, aliud deduci in via. Ducitur ad viam qui errat extra viam: sed deducitur in via, qui iam existens in via adiuuatur ne cadat, vel ne erret à via. Psalmista ergo loquens in persona gentium, iam conuersarum, non petit illas duci ad viam, quia iam sunt in via, sed deduci in via, quæ scilicet via Christus est. Ioan. 14. Christus nos ducit. Ego sum [illegible], veritas, & vita, scilicet ne errent vel cadant in via, petit deduci per Christum. Et nota, quòd Christus nos ducit ad viam, & nos deducit in via. Primò nos ducit ad viam: quia errantes ducit ad fidem. De hoc vide supra versicu. 1380. Ideo quilibet errans ad ipsum vt ducatur ad viam accedere debet, dicens illud Psalm. Erraui sicut ouis quæ perit: quære seruum tuum &c. Albertus Formica. Dicit Albertus. 8. de animalibus, quòd formica cæcata vadit errando, & sic errando si aliquam aliam apprehenderit, tenet eam strictè, vt per eam ad cauernam suam ducatur, nec facilè permittit eam à se separari. Huius exemplum debemus imitari. Propter quod nobis dicitur. Vade ô piger ad formicam, & considera vias eius &c. Prouer. 6. Quilibet enim in peccato existens est excœcatus Sapien. secundò. Excœcauit eos malitia eorum. Et ideo per seipsum vadit errando. Primum ergo occurrentem sibi degenere suo comprehendere debet, qui ipsum reducere possit ad locum suũ. Christus autẽ est primus qui sic erranti occurrit, & porrigit manum. Prouerbio octauo. Qui mane vigilauerit ad me, inueniet me. Sic ergo ipsum apprehẽdere debemus per orationem deuotã, nec ipsum dimittere donec nos ducat ad viam rectam. Iustum deduxit dominus per vias rectas. Sapi. 10. Secundò Christus nos deducit in via. Et de hoc nota satis suprà versiculo. 973.

1468 Confitebor tibi, domine Deus meus in toto corde meo: & glorificabo nomen tuum in æternum.

Hic surgit ad gratiarum actionem, & consequenter harum gratiarum reddit rationem, ibi, *Quia misericordia*. Quantum ad primum ecclesia de gentibus congregata recognoscens gratiam à Deo factam: quia non suis meritis, sed mera gratia de idololatria ad veram fidem est vocata: ad gratiarum actionem consurgit, dicens. *Confitebor tibi, &c.* Confiteri enim alicui idem est quòd illum laudare & magnificare. siue illi gratias agere. Sic enim Deo gratias agendo ei confitemur. Sic enim loquitur Psalm. Confitemini domino, quoniam bonus, quoniam in sæculum misericordia eius. Et sic omnis creatura suo modo confitetur Domino: quia seruans ordinem & dispositionem sibi à Deo inditam, laudat Deum, excepto malo homine. Sic enim cœlum seruans cursum suum, Domino confitetur. psalm. 88. Confitebuntur cœli mirabilia tua: sic & terra, sic & omnis creatura psalm. 144. Confiteantur tibi domine omnia opera tua. Sed homines mali non confitentur in toto corde, sed solum in parte: quia tempore prosperitatis Deum laudant. Psalm. 48. Confitebitur tibi cum benefeceris ei, & in tempore aduersitatis blasphemant. Et contra hos dicit ecclesia Deo. *Confitebor tibi in toto corde meo.* Quid enim est toto corde confiteri, nisi ex omni parte cordis gratias agere, id est, ex parte aduersitatis & prosperitatis? Vel confiteri toto corde, est totam spem suam in Deo ponere. Confitentur in parte cordis qui non solum in Deo, sed etiam in temporalibus sperant. Toto corde confitetur qui solum Deum propter se diligit, & alia propter Deum. Et hoc ostendens Balduinus super illo verbo Deut. 6. Diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo, dicit. Nota quòd amor mundi totum cor nostrum occupat, & omnes cellulas eius implet. De toto corde ergo ejciendus est amor mundi, vt & princeps mundi huius foras eiiciatur, & ingrediatur amor Dei totum cor sibi vendicans, vt totum cor sibi confiteatur. Sed quomodo toto corde domino possumus confiteri, cum cor nostrum nondum totum sit nostrum, sed alieni diripiant illud dicente Psalm. Multiplicatæ sunt iniquitates meæ super caput meum & cor meũ dereliquit me. Verum si non quantum tenemur confiteri possumus Deo, saltem quantum corde possumus confiteamur, nec imitemur iniquum debitorem, qui si non sufficit totũ soluere quod debet, detrahit soluere quod habet, quasi par culpa sit nihil soluere, & non totum soluere. Et hic nota quòd multa iubemur toto corde facere. Primò toto corde Deũ diligere. Deute. 6 Diliges dominũ Deum tuum ex toto corde tuo. Secundò toto corde Deũ credere. Actuũ. 8. Si ex toto corde credis, licet. Tertiò toto corde Deum sperare. Prou. 3. Habe fiduciam in domino ex toto corde, & ne innitaris prudentiæ tuæ. Quartò ex toto corde pœnitere, Ioël 2. Conuertimini ad me in toto corde vestro, &c. Quintò toto orde ipsum orare, Psalm. 118. Clamaui in toto corde: exaudi me dom ne. Sextò ex toto corde ipsum laudare, & sibi gratias agere. Psal. 9. Confitebor tibi domine in toto corde meo: narrabo omnia mirabilia tua. Et isto modo nunc loquitur Psalmista, dicens, *Confitebor tibi domine Deus meus in toto corde meo, & glorificabo nomen tuum in æternum.*

Balduin.

Quia

1469 Quia misericordia tua magna est super me, & eruisti animã meam ex inferno inferiori.

Misericordia magna est in carnatio Dei. Hic ostẽdit causam gratiarum actionis, scilicet, beneficia à Deo recepta. Nota quòd misericordia Dei secundum effectum idem est quòd gratia Dei. Illa ergo dicitur magna misericordia in nobis, quę magna est gratia. Sed inter omnes gratias à Deo homini factas illa est magna imo maxima, qua de' incarnatus hominem assumpsit Deum faciens hominẽ & hominẽ Deum, vt ait Magist. lib. 3. dist. 12. Et sic hic Psalmista appellat magnã misericordiã, Christi incarnationẽ per quam à peccato liberati de inferno sumus erepti. d. *Misericordia tua magna est, super me*, id est, super naturam meam, quam assumpsisti hypostaticè. Vnde & hanc magnam misericordiam Christi incarnationis postulabat Psalmista, dicens. Miserere mei Deus secundũ magnã misericordiam tuam. Hæc enim magna fuit misericordia, quia per illam nos eripuit ex inferno inferiori. Psal. 50.

Infernus inferior et superior. Quis autem sit infernus superior, & quis inferior, imaginatur Aug. super istum passum, quòd habitatio vitæ præsentis, vbi est mutabilitas mortalitas & pœna respectu vitæ cœlestis, est quidam infernus, sed superior respectu inferioris: quia ab hac terrena habitatione itur in infernum inferius, vnde Deus eruit animas misso filio. Et enim propter ista duo inferna missus est Dei filius, ad istum nascendo, ad illũ moriendo. Ex illo autem inferno inferiori animas sanctorum patrum eripuit, quas postea ascendendo sursum secum adduxit ad cœlum. Et quia hoc totum fuit ex magna misericordia incarnationis, ideo nũc in persona sanctorum patrum loquitur Psal. dicens. *Quia misericordia tua magna est super me, eruisti animam &c.* Alij autẽ imaginantur, quòd in inferno sint distinctę mansiones appliciorũ, sicut in paradiso sunt distinctæ mansiones præmiorum. Vnde & diues ille, qui cruciebatur in inferno, leuauit oculos suos ad Abraham, qui cum aliis iustis erat in inferno, sed quasi in ora, & in superiori parte inferni, vbi visus est à diuite, qui erat in inferni parte inferiori, ad quam descendunt damnati, qui plurimum peccauerunt. Sed ab isto inferno inferiori nullus, qui ibi descenderit, liberatur. Sed ideo aliqui liberari ab illo dicuntur: qui à Deo præseruantur, ne eo descendant. Sicut quis dicitur alium à morte liberare, non quia mortuum suscitet, sed quia ipsum præseruat ne mortem incurrat. Alij autem asserunt vnum solum locum esse inferni, purgatorij, & limbi, qui diuersa nomina habet, non propter diuersa loca, sed propter diuersas pœnas ibi inflictas. Vnde vocatur infernus damnatis perpetuò, purgatorium illis qui ibidem purgantur pœnis ad tempus, limbus illis, qui sine visione Dei & pœna sensus detinẽtur. De hoc vide satis superius versiculo 108. Et secundum istam viam quis de inferno inferiori qui est damnatorum liberatur quando præseruatur, ne ibidem descendat iuxta modum secundę opinionis. Et istã vltimam opinionem reputo veriorem.

Hic consequenter Christus orat pro sua resurrectione. Et quia resurrectionem præcedit mors & passio: ideo primò ostendit suam passionem, secundò petit resurrectionem, ibi. *Respice me.* Prima in duas: quia primò ostendit suam passionem, secundò passionis ostendit rationem, ibi. *Et tu domine.* Quantum ad primum agens de passione sua ostendit per quos sit facta, scilicet per Iudæos, qui ipsam tractauerunt. Et isti fuerunt in duplici differentia. Quidam fuerunt potentes, & principales alios inducẽtes, sicut principes sacerdotum & scribæ. Alij autem minus principales, sed corrupti per superiores, sicut fuerunt falsi accusatores & testes. Ab istis ergo incipit Christus, dicens. *Deus, iniqui insurrexerunt super me*, scilicet, testes & accusatores iniqui, de quibus superius dixit, insurrexerunt in me testes iniqui, & mentita est iniquitas sibi. Vbi nota quòd iniquus plus dicit, quàm peccator, sicut iniquitas plus quàm peccatum, id est, apertius malitiam importat. Nam peccatum genus est ad omne vitium, & stat pro paruo vitio siue pro magno, sed iniquitas solum de graui vitio dicitur. Sic & peccator est omnis malus, sed iniquus dicitur solum peccatis grauioribus irretitus, vt ostendit Gregor. dicens, ipso loquendi vsu plus est iniquitas quàm peccatum. Vnde omnis homo liberè se peccatorem fatetur, iniquum verò nunquam non dici erubescit. Sic ergo notans horum falsorum testium grauitatem, ipsos vocat iniquos, dicens. *Deus iniqui insurrexerunt super me*, scilicet falsè me accusantes, de quibus iniquis dicit Christus. Verbum iniquum constituerunt aduersum me. Prouer. 19. Testis iniquus deridet iudicium. Alij autem in morte Christi fuerunt principaliores, scilicet principes sacerdorum & scribæ, de quibus subdit. *Et synagoga potentium quæsierunt animam meam.* Synagoga enim idem est quòd congregatio. Quæ ergo fuit ista synagoga vel congregatio potentium, nisi congregatio sacerdotum & scribarum in mortem Christi conspirantium? De qua dicitur Matt. 26. Congregati sunt principes sacerdotum & seniores populi, & consilium fecerũt, quomodo Iesum dolo tenerent & occiderent. Et hoc consiliũ præuidens Psalmista, in persona Christi, dicit. *Et synagoga potentium quæsierunt animam meam.* Vnde Psalmista sicut & Euangelista volẽs exaggerare peccatum ipsorum. d. *Synagoga potentium*, & Euangelista dicit. Congregati sunt principes sacerdotum. Synagoga, quia congregati sunt, potentes, quia principes sacerdotum, & in hoc aggrauatur ipsorum peccatum. Vnde Remigius. Condemnantur autem, quia congregati sunt, & quia potentes & principes sacerdotum fuerunt. Quãto enim plures ad aliquod malũ peragendum conueniunt, & quo sublimiores & nobiliores fuerint, eo deterius malũ habetur quod committur, & eo illis maior pœna præparatur. Sed q non zelo iustitiæ, sed dolo hoc fecerat, subdit Psalmista, dicens, *Et non proposuerunt te in conspectu suo*, id est, non habuerunt timorem nec amore Dei in conspectu suo, quo, scilicet, timerent dolosè iustum occidere. Sic enim ad literam de istis supra Psalmista dixit, Alieni, scilicet à charitate insurrexerunt aduersum me, & fortes quæsierunt animam meam, *& non proposuerunt Deum in conspectu suo*, vide versi. 871.

Testes iniqui contra Christum.

Synagoga potentium congregatio sacerdotum.

Remigius

Psal. 53.

1470 Deus iniqui insurrexerunt super me, & synagoga potentium quæsierunt animam meam, & non propo-

Universidad de Deusto
Biblioteca

1471 Et tu domine Deus miserator & misericors, patiens & multæ misericordiæ, & verax.

Hic ostendit causam huius passionis, scilicet quare Deus permisit illos sic insurgere contra Christum vt ipsum morti traderent. Et dicit quòd hoc fuit ex magna misericordia Dei, qua scilicet proprio filio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum. Vnde si queras, quare hoc Deus permisisti: respondet, quia tu domine Deus miserator & misericors: passio enim Christi fuit opus magnæ miserationis & misericordiæ. Nota ergo quòd miserator & misericors differunt, sicut doctor & docens, sicut cantor & cantans. Nam doctor dicit habilitatem docendi, etiam si non actu doceat, sed docens cum hoc denotat actum docendi. Sic misericors dicit voluntatem miserendi, sed miserator dicit actum. Dicitur enim misericors, qui habet cor miserum de alterius miseria interius sibi compatiens, & si nullam subleuationem illi conferat. Miserator autem, qui actualiter misereatur. Et secundum istum modum loquendi Deus ab æterno fuit misericors: quia ab æterno disposuit humano generi per passionem sui filij subuenire: sed ab æterno non fuit miserator: quia ab æterno non fuit actualiter misertus, sed quando filium actualiter pro nobis exhibuit, tunc miserator fuit. Ista ergo subinuicem distinguës Psalmista ait. *Et tu domine Deus miserator & misericors.* Miserator dando pro nobis filium tuum. Quod ideo fecisti, quia ab æterno fuisti misericors, sic disponendo per filium nobis subuenire. Sic enim dicit Psal. 144. Miserator & misericors dominus patiens & multum misericors. Sequitur. *Patiens & multæ misericordiæ & verax.* Nónne patiens est Deus, quando quotidie offenditur à nobis, & ipsam vindictam differt vt à peccato conuertamur. Vnde ad Rom. 2. Tu contemnis diuitias bonitatis eius & patientiæ. Vbi glo. Copiosa est patientia Dei, quæ tot & tanta peccantes sustinet & non citò punit. Copiosa longanimitas Dei quæ non solum ad horam est, sed longa per multa tempora expectans. Hoc nunc exhibet Deus: quia nunc est tempus misericordiæ, postmodum autem tempus iustitiæ erit. Et *verax*, quia scilicet quod promisit per prophetas suos scilicet filium pro nobis dare, adimpleuit. Nec mirum quoniam est prima veritas, quæ mentiri non potest, fallere, nec falli. Vel omnia ista verba possunt dirigi ad filium, cui dicit miserator & misericors: quia voluntariè disposuit pro nobis mortem ferre, quod & fecit. Dicitur patiens: quia tot aspera patienter pro nobis sustinuit. Dicitur verax: quia veritatem semper docuit. Nam & hoc persecutores sui à veritate coacti confessi sunt, dicentes sibi. Magister scimus, quia verax es, & viam Dei in veritate doces. Vnde dicitur Apocalypsis decimonono, quòd vocabatur nomen eius fidelis verax & verbum Dei. Primò vocatur fidelis. Nam secundum Gregorium in homilia tunc veraciter fideles sumus, si quod verbis promittimus opere adimplemus. Sic filius Dei vocatur fidelis: quia vitam æternam quam suis dare promisit, dicens. Vbi ego sum, illic & minister meus erit, de facto sic adimpleuit, dicens. Et ego vitam æternam do eis. Quartò vocatur verax: quia est veritas per essentiam. Ioannis decimoquarto. Ego sum veritas & vita. Veritas per doctrinam. Ioannis decimoseptimo. Sermo tuus veritas est. Veritas per efficientiam. Ioannis primo, Veritas & gratia per Iesum Christum facta est. Tertiò vocatur verbum, quia est expressa notitia patris. Ioan. 1. In principio erat verbum. Quod tamen verbum sua misericordia pro nobis carnem assumpsit, quia verbum caro factum est. Propter quæ ei nunc ait Psalm. *Et tu domine Deus miserator & misericors.*

Miseratior & misericors differunt.

Patientia & multa misericordia & verax.

Dei.

Matt. 22.

Apoc. 19.

Fidelis.

Gregor.

Ioan. 12.

Ioan. 1.

1472 Respice in me, & miserere mei, da imperiũ tuum puero tuo, & saluum fac filium ancillæ tuæ.

Hic Christus consequenter petit suam resurrectionem, & consequenter ostendit resurrectionis vtilitatem, ibi. *Fac mecum.* Quãtum ad primum (vt alias dictũ est) respicere Dei in nos nihil aliud est, quàm misereri nobis. Sic enim videmus in hominibus quòd volens alteri gratiam facere, recto oculo respicit in eum: nolens autem gratiam facere faciem suam auertit. De hoc vide supra versic. 1385. 1439. Et hoc quòd respicere Dei sit misereri, hic declarat Christus, dicens, *Respice in me.* Et quomodo subdit. *Miserere mei*, scilicet, me mortuum resuscitando. Et hoc est quòd subdit. *Da imperium tuum puero tuo.* Puer nãque dicitur Christus ratione sum mæ puritatis. Sic enim puerũ vocabat Petrus etiã post resurrectionem, dicens. Conuenerunt in ciuitate ista Pontius Pilatus & Herodes aduersus sanctum puerum Iesum. Quid autẽ per Imperiũ, nisi resurrectionis triumphum intelligit? quia in resurrectione data fuit Christo omnis potestas. Propter quod ipse ait resuscitatus. Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra: quia scilicet per resurrectionem eius declarata fuit mundo Christi potestas, quæ ante latebat. Secundum enim quod ait Remigius, antequam surrexisset à mortuis Christus, nouerant Angeli se subiectos homini Christo. Volens ergo Christus etiam hominibus hoc notũ fieri quòd data ei esset omnis potestas in cœlo & in terra, prædicatores misit, qui verbum vitæ omnibus nationibus prædicarent. Data est ergo Christo in resurrectione omnis potestas, id est, manifestata. Et isto modo hic loquitur Christus patri, dicens. *Da imperium tuum puero tuo*, id est, manifesta potestatem datam mihi: quia ante resurrectionem manifesta non erat hominibus: quia infirmus videbatur, dum caperetur, ligaretur, flagellaretur & crucifigeretur. Et quòd hoc petat fieri per resurrectionem, subdit, *Saluum fac filium ancillæ tuæ: Saluum fac*, scilicet à morte ipsum resuscitando, *filium ancillæ tuæ*, id est, me Christum filium virginis Mariæ, quæ me cõcipiens dixit. Ecce ancilla domini. Et vide claram prophetæ illuminationem, quia non solum prænouit Christi mysteria passionis & resurrectionis, sed etiam hic præuidit responsionem, quam virgo Maria erat angelo datura, dicens. Ecce ancilla domini. Ideo hic Christum vocat filium ancillæ domini. Et nota hic quàm propriè virgo Maria ancilla vocatur, quæ sua humiliate nos omnes informat. Hæc enim ancilla, fuit mater & virgo. Sed si ancilla, quomodo mater? si mater quomodo virgo? Sed ancilla fuit per humilitatem, mater per fœcunditatem, virgo per puritatem,

Respicere Dei.

Puer Christus.

Act. 4.

Mat. vlt.

Remig.

Potestas Christi in resurrect.

Ancilla domini vir go Maria.

puritatem. Quod ostendens Greg. super illo verbo. Iob. 28. Non adæquabitur ei aurum de Æthiopia, dicit. Mediator quippe Dei & hominum, non prius homo conceptus atque editus, post per meritum vt Deus esset accepit, sed annunciante angelo & aduenientе spiritu, mox verbum in vtero, mox intra vterum verbum caro & manente incommutabili essentia, quę ei est cum patre & cũ spiritu sancto coæterna assumpsit intra virginea viscera humanam naturam, vt & impassibilis pati, & immortalis mori, & æternus ante sæcula, temporalis esset in fine sæculorum, vt per ineffabile sacramentum conceptu sancto & partu inuiolabili secundum veritatem vtriusq; naturæ, eadem virgo & ancilla Dei esset & mater. Mater namq; fuit. Sic quippe ei ab Elisabeth dicitur. Vnde hoc mihi vt veniat mater domini mei ad me? Et ipsa virgo cõcipiens, dicit. Ecce ancilla domini. Vnde in hoc quantæ fuerit humilitatis, ostendit Ambrosius super Lucam, dicens. Vide humilitatem virginis, vide eius deuotionem. Ancillam se dicit quæ mater eligitur, nec repentina est exaltata promissione. Mitem enim humilémque paritura, humilitatem debuit & ipsa proferre. Simúlque etiam se ancillam dicendo, nullam sibi prærogatiuam tantæ gratiæ vindicauit quin faceret quod iubetur. Eusebius etiam eadem verba pertractans ad propositum dicit. Aliud quidem & aliud in præsenti sermone virginis: quis extollet apicibus hic quidem constantiam, hic obediẽtiæ promptitudinem. Aliud quòd non est allecta tam splendidis per magnum archangelum sibi promissis. Aliud quòd non excessit modum instantias vitando, sed æqualiter cauit & Euæ leuitatem, & inobedientiam Zachariæ, dicens. Ecce ancilla domini, &c. Sic ergo virgo Maria sub ancillæ nomine suam profitebatur humilitatem, dicens. Quia respexit humilitatem ancillæ suæ, ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Vnde & Augustin. in sermo, assumptionis eiusdem, dicit. O vera Mariæ humilitas, quæ mater creatoris effecta, ancillam se nominat. O vere Mariæ humilitas, quæ hominibus peperit Deum, mortalibus edidit vitam, cœlos innouauit, mundum purificauit, paradisum aperuit, & hominum animas liberauit. Facta est Mariæ humilitas scala cœlestis per quam Deus descendit ad terras. Quid enim est dicere, quia respexit humilitatem ancillæ suæ, nisi quia acceptauit? Multi enim in conspectu hominum videntur humiles esse, sed eorum humilitas à Deo non respicitur. Si enim veraciter essent humiles, deinde ab hominibus se laudari non vellent, non in hoc mundo, sed in Deo exultaret spiritus eorum, &c. Isto etiam modo ipsam ancillam Dei filius confitetur nunc, dicens patri. *Saluum fac filium ancillæ tuæ.*

Greg. 18. moral. c. 35. vsque ad finem. Chrysost.

Luc. 1.

Ambros.

Eusebius.

Humilitas Mariæ.

Luc. 1.

Augustin.

1473 Fac mecum signum in bonum, vt videant qui oderunt me, & confundantur, quoniam tu domine adiuuasti me, & consolatus es me.

Hic ponit resurrectionis vtilitatem. Vbi notandum quòd Christi resurrectio fuit figurata per signum Ionę prophetæ, vt ipse Christus manifestat, quòd Ionas datus fuit Iudæis in signum Christi resurrectionis, dicens *Mat. 12.* signum quærit, & signum non dabitur ei, nisi signum Ionæ prophetæ. Sicut enim Ionas fuit in vẽtre ceti, &c. Et de hoc signo loquitur hic Christus dicens patri. *Fac mecum signum*, scilicet, Ionæ prophetæ, id est, comple me resuscitando quod illud signum figurabat. Et vide quòd Christus hic se patri æqualem manifestat: quia quæ pater facit, & filius facit. Vnde dicit Ioan. 5. Pater meus vsque modo operatur, & ego operor. Sic & nunc dicit. *Fac mecum signum*, quia. s. vna operatio est patris & filij. Vnde Christus inquantum Deus, vna cum patre suscitauit se hominem. Vnde dicit. *Fac mecum signum in bonum*, id est, fac quòd signum meæ resurrectionis aliis cedat in bonum: quod & factum fuit, quia prædicata Christi resurrectione, aliqui Iudæorum & gentiles Christi fidem receperunt. Fuit ergo resurrectio Christi signum in bonum, quia per ipsam conuersio multorum facta est, & per consequens saluatio. Et hoc est quod sequitur. *Vt videant qui me oderunt, & confundantur.* Oderunt Christum Iudæi ipsum persequentes, oderunt gentiles cultum idolorum cultui Christi præferentes. Et vtrique videntes quomodo pater adiuuit Christum ipsum resuscitando, confusi fuerunt, scilicet, de Christi persecutione & de idolorum cultu, & sic confusi Christi fidem receperunt. Confusio enim in scriptura multipliciter accipitur, pro contritione peccatorum. Cum enim, quis mente considerat mala quæ fecit, qualiter Deum summum bonum offendit, qualiter vitam perdidit, & meruit mortem æternam, merito in seipso confunditur & erubescit, & sic dolet & pœnitet se peccasse. Sic enim de tali confusione pœnitentiæ, dicitur. Hiere. 31. Post quam conuertisti me, egi pœnitentiam: confusus sum & erubui. Vnde Eccle. 4. dicitur. Nõ confundaris pro anima tua dicere verum. Est enim confusio adducens peccatum, & est confusio adducens gloriam & gratiam. Quæ verba ad propositum tractans Bernardus, ait, Bonus pudor est quo peccasse aut certè peccare confunderis: & tã diuinum quàm humanum tantò verecundius reuereris aspectum quantò verius tam Deum quàm hominem cogitas punitorem. Tantóque grauius offendi à peccante, quanto constat ab illo longius esse omne peccatum, Huiusce modi confusio fugat opprobrium, parit gloriam, dum autem peccata omnia adimit, aut dimissa pœnitendo punit, & expellit confitendo, quòd si quis tantum compungitur intus, sed tamen confiteri confunditur, talis confusio peccatum adducit, & gloriã de conscientia perdit, quando malum quod ex profundo cordis compunctio conatur expellere, confusionis & pudoris metus obtuso labiorum ostio: non permittit exiri. Et ideo Sapiens ait. Non cõfundaris pro anima tua dicere verum. Istam ergo confusionem pœnitentiæ per signum suæ resurrectionis Christus optat tã Iudæis quàm gentilibus, dicens. *Fac mecum signum. s. resurrectionis in bonum*, vt profit infidelibus: vt, scilicet, ipsi videant. *Quoniam tu domine adiuuisti me & consolatus es me*, scilicet me resuscitando, & sic confundantur pœnitendo. Hic moraliter potes notare, quòd Deus cum Christo fecit pro nobis multiplex signum: quia ipsum nobis dedit in signum placationis, punitiuum & directiuum, vide in præcedenti folio.

Mat. 12.

Ioan. 5.

Ecclesi. 4.

Bernard.

Resurrectionis signum fuit Ionas.

Universidad de Deusto
Biblioteca

PSAL. LXXXVI.

1474 FVndamenta eius in mõtibus sanctis, diligit dominus portas Sion super omnia tabernacula Iacob.

Iste psalmus talem habet titulum. *Filijs Chore psalmus cantici.* Ad intelligentiam tituli oportet præuidere de materia psalmi. Dicunt ergo aliqui Hebræorum, quòd iste Psalmus agit ad literam de ciuitate Ierusalem, quam ędificauit Salomon, eam triplici muro claudendo, & de templo, quòd ibi ædificauit in monte Sion mirabilis structuræ. Sed hoc stare non potest: quia cum dicitur infra. *Gloriosa dicta sunt de te, ciuitas Dei.* In Hebræo dicitur, ciuitas cela, quòd significat perpetuitatem à parte post. Ciuitas autem, & templum, quod ædificauit Salomon, non durauit in perpetuum, quia post eius ædificationem per quadringentos, & viginti annos, per Nabuchodonosor fuit ciuitas cũ templo totaliter destructa, vt patet quarto Regum vltimo: Propter quod alij dicunt, quòd loquitur iste Psalmus de ciuitate Hierusalẽ & tẽplo reędificandis per Regem Messiam, quem adhuc sperant futurum, quæ sine comparatione erunt gloriosiora quàm fuerint tempore Salomonis. Vnde dicunt aliqui Hebræorum, quòd tempore Messiæ mons Sion eleuabitur in altum, quia Deus tres montes altos, & magnos transportabit ad montem Sion, scilicet montem Sinai, montem Thabor, & montem Carmeli, & super istos eleuabitur mons Sion, secundum illud Esaiæ secundo. Erit in nouissimis diebus mons domus domini in vertice montium, & eleuabitur super omnes colles. Illi enim tres montes sancti dicuntur, scilicet mons Sinai, quia ibi lex fuit data per Deum. Mõs Thabor: quia ibi fuit ostensa victoria ipsi Barach contra hostes populi Dei. Mons Carmeli, quia in ipso ignis descendit de cœlo, & deuorauit holocaustum Heliæ. In istis ergo sanctis montibus sic congregatis tempore Messiæ, (vt dicunt) fundabitur ciuitas Hierusalem. Et hoc est, quod in principio huius psalmi ait. *Fundamenta eius in montibus sanctis.* Sed ista opinio nullius est momẽti. Ista enim eleuatio montis domus domini in vertice montium, non intelligitur secundum situm, sed secundum dignitatem, & gloriam, scilicet propter multa gloriosa, quæ ibi tempore Christi facta fuerũt maiora quàm in aliis montibus, vt puta ibi Christus in templo personaliter fuit præsẽtatus, ibi prædicauit pluries ore proprio, ibi multa miracula fecit, ibi spiritum sanctum Apostolis misit. Ibi primò in cœna sacramentum eucharistię instituit, & consecrauit. Propter enim ista gloriosa ibi facta ille mons domus domini fuit eleuatus super omnes alios montes, nõ quidem loco, sed dignitate. Est etiam illa opinio hęretica: quia dicit in aduentu Messię ista fienda, & sic negat Christum iam venisse, sed adhuc ipsum dicit futurum. Iste psalmus ad literam non agit de ciuitate Hierusalem terrestri, sed de spirituali, quę est Christi ecclesia. Vnde hic ait glossa. Psalmus iste breuis est in verbis, sed magnus pondere sententiarum, quia agit de cœlesti Hierusalem, id est, de ecclesia, quæ ciuitas est spiritualis. Cuius vna pars militat in terris, altera pars triumphat in cœlis, quàm iste psalmus commendat secundum præsentem statum, & futurum. Existis apparet tituli sensus. *Filijs Chore Psalmus cantici*, psalmus enim significat operationem. Et sic dicitur psalmus inquantum agit de ecclesia militante, quæ adhuc manet in operationibus. Dicitur etiam canticum, in quantum agit de ecclesia triumphante, quæ lætatur in Deo clarè viso. Sic ergo iste psalmus cantici appropriatur filiis Chore, id est, Christi, vide suprà versicu. 1431. Intentio tota psalmistę est nos inducere ad amorem patrię cœlestis. Iste ergo psalmus diuiditur in duas partes: quia primò agit de ecclesia militante, secundò de triumphante, ibi. *Sicut lætantium omnium.* Prima pars diuiditur in quatuor, secundum quòd statum ecclesię militantis describit ex quatuor, scilicet primò à fundamenti stabilitate, secundò ab vnionis charitate, ibi. *Gloriosa.* tertiò à ciuium numerositate, ibi. *Memor ero*, quartò à dominantis dignitate. ibi. *Nunquid Sion.* Quantum ad primum ostendens stabile fundamentum ecclesię dicit. *Fundamenta eius in montibus sanctis.* Vbi notandum, quòd per montes sanctos apostoli, & prophetę intelliguntur, qui montes erant per altitudinem scientię, quo primò receperunt à Deo sicut montes primò radios solis recipiunt quàm valles. Sancti autem dicuntur propter vitę sanctitatem. In istis montibus fundata est ecclesia iuxta modum loquendi Apostoli ad Ephesios secundo, qui fidelibus ex quibus constat ecclesia dicit. Fundati estis super fundamentum apostolorum, & prophetarum ipso summo angulari lapide Christo Iesu, &c. Vnde istum textum tractans Greg. super illo verbo Iob trigesimooctauo. Vbi eras quando ponebam fundamenta terrę, dicit. In scriptura sacra quid aliud fundamenta quàm prędicatores accipimus? Quos dum primus dominus in sancta ecclesia posuit tota in eis sequentis fabricę structura surrexit, vnde & sacerdos legalis cum tabernaculum ingreditur, duodecim lapides in pectore portare iubetur. Quia videlicet semetipsum pro nobis offerẽs pontifex noster Iesus, fortes in ipso prędicatores exhibuit, duodecim lapides sub capite in prima sui corporis parte portauit. Sancti itaque Apostoli & pro prima ostensione ornamenti lapides sunt in pectore, & pro prima soliditate ędificij in solo fundamenta. Vnde cũ Psalmista sanctã ecclesiam in sublimibus apostolorum montibus fundari conspiceret. dixit, *Fundamenta eius in montibus sanctis.* Cum verò in sacra scriptura fundamentum in singulari dicitur, nullus alius nisi ipse dominus designatur, per cuius diuinitatis potentiam nutantia infirmitatis nostræ corda solidantur, de quo Paulus ait. Fundamentum nemo aliud ponere potest præter id, quod positum est, Christus Iesus. Sic & istum intellectum hic ponit glossa. dicens. *Fundamenta eius in montibus sanctis*, id est, in Apostolis & prophetis ipso summo angulari lapide Christo Iesu, qui solus est fundamentum, quod nemo mutare potest. Sed hic est dubium, cùm pronomina relatiua ad aliud referantur, vt cum dicitur, hoc est nomen eius, ly eius, refertur ad aliquod præcedens. Hic ergo ly eius, ad quid refertur? Respondet Psalmista, ad ly Sion, vt sit sensus. *Diligit Dominus portas Sion super omnia tabernacula Iacob.* Cuius Sion fundamenta sunt in montibus sanctis. Sion namque significat ecclesiam ratione nominis & operis, vt dictum est superius versicu. 1128. & 1336. & 1351. Sed quę sunt portę Sion, id est, ecclesię, nisi ipsa sacramenta, per quę intramus ecclesiam, vt est baptismus, &c. Est ergo sensus, *Diligit dominus portas Sion*, scilicet, sacramenta ecclesiæ catholicæ, *super omnia tabernacula Iacob*, id est, plus acceptat sacramenta legis nouæ, quàm omnia sacramenta legis antiquæ. Quæ vocantur tabernacula Iacob, quia filij Iacob illis ad cultum Dei intrabant.

Mõs Sion eleuabitur.

Iud. 4.

3 Reg 18.

Greg. 28. mor. c. 9.

Fundamẽta ecclesiæ sunt prædicatores.

Portæ Sion sunt sacramenta nouæ legis.

Tabernacula Iacob sunt sacrificia legis antiquæ.

1475 Gloriosa dicta sunt de te, ciuitas Dei.

Hîc cõmendat ciuitatem ecclesiæ à charitatis vnitate. In veteri namque testamento, & in nouo ad commendationem ecclesiæ catholicę multa gloriosa sunt dicta. In antiquo namque testamento à multis gloriosis cõmendata fuit ecclesia catholica, quandoque à formositate. Canti. 4. Tota pulchra es, amica mea, & macula non est in te, qui enim peccati habet maculã, non est viuũ ecclesiæ membrum. Quandoque à castitate Cant. 2. Surge, propera amica mea, formosa mea, columba mea, Columba enim animal castissimum perhibetur. Qui enim fornicatur per idololatriam, scilicet, aliquid diligẽs plus quã Deum, nõ est viuum ecclesiæ mẽbrũ. Quãdoque laudatur ab vnitate & concordia. Can. 6. Vna est colũba mea, vna est matri suæ electa. Quã vnitatẽ facit charitas. Qui autem charitatis vnitatem non habet, non est viuum ecclesię membrũ. Ista omnia dicta de ecclesia sunt gloriosa, sed inter omnia gloriosius est quod sit ciuitas Dei, id est, vnita per charitatem in Deum. Nam ciuitas idẽ est, quod ciuium vnitas. Vult ergo Psalmista dicere, quamuis de ecclesia multa gloriosa sunt dicta, tamen inter omnia gloriosa, quæ de ipsa sint dicta, hoc est gloriosius quod est charitate vnita, quod per nomen ciuitatis ostendit, dicens, *Ciuitas Dei* Nam ciuitas idem est, quod ciuiũ vnitas. De ciuitate autem ecclesiæ dicitur, quod in principio istius ciuitatis, Act. 4. Multitudinis autẽ credentium erat cor vnum & anima vna, & omnia erant illis communia. Et hinc est quod ciuitas ecclesiæ hodie vilipenditur quia in ipsa charitatis vnitas minuitur. Nota ergo, quod ecclesia meritò dicitur ciuitas, quia ad modum verè ciuitatis vnum principem Christum habet vnitatem ciuium per charitatem continet, & suos ab hoste maligno defendit. Et hanc ciuitatem ecclesiæ ex Iudæis, & gentibus ædificatam præuidit Hieremias, dicens. Ecce dies veniunt, dicit dominus, & ædificabitur ciuitas domino à turre Ananahel vsque ad portam anguli. Quod de ciuitate ecclesiæ exponit Grego. dicens. Ciuitatem quippe esse domini sanctam ecclesiam nullus ignorat. Ananahel verò gratia Dei interpretatur, In angulo autem duplex paries iungitur, Ciuitas ergo domini à turre Ananahel vsque ad portam anguli ædificari perhibetur, quia sancta ecclesia à celsitudine supernæ gratiæ inchoans, vsque ad ingressum, susceptionem quæ vtrorumque populorum, Iudaici videlicet, atque gentilis dilatatur. Ante enim aduentum domini solos Iudæos continebat ciues, sed per Christum gentibus est aperta. Vnde Hiere. 39. dicitur. Aperta est ciuitas, & ingressi sunt omnes principes regis Babylonis, qui, scilicet, erũt gentiles. Et attende, quod ista ciuitas ecclesiæ bello extrinseco agitabatur, scilicet ab hæreticis & infidelibus, modo autem quod deterius est, bello intrinseco impugnatur ab illis, scilicet, qui nomen Christiani retinent, & qui filios ecclesiæ se dicunt. De extrinsecis enim persecutoribus: dicitur Iob. 24. De ciuitatibus fecerunt viros gemere. Quod ad propositum exponẽs Greg. dicit. Quia ciuitates à conuentibus populis appellantur, non immeritò ciuitatum nomine verè fidei ecclesiæ sunt designatæ, quæ in singulis mundi partibus posite, vnam catholicam faciunt ecclesiam, in qua fideles omnes de Deo recta sentientes concorditer viuunt. Et subdit cap. 26. Hæretici ergo, quia peruersis sæpè huius mundi potentibus adhærentes, bonorum socialem vitam, atque concordiam persequuntur, rectè nunc de ipsis dicitur. Fecerunt de ciuitatibus viros gemere. Quos rectè beatus Iob nominat viros, quia illos magis hæretici extinguere ambiunt, qui perfectis grellibus per viam Dei non fluxè sed viriliter currunt. Sine impugnatione hæreticorum non fuit ædificata ciuitas ecclesię, & tamen ipsi eam non superauerunt. Quod benè prædixit Sapiens, dicens. Sine his non ædificabitur ciuitas, & non inhabitabunt ipsi, scilicet, hæretici, & in ecclesiam non transilient. Sed heu, quod magis dolendum est, quia iam hodie cessauit hæreticorum impugnatio, & ipsa à propriis & domesticis filiis, qui eius lacte sunt nutriti, & de statu paupertatis ad Christi patrimonium vocati, quod probatione non indiget, experientia docente, ipsam persequuntur, & impugnant. Quod totum huius ciuitatis principibus videtur impugnare Esaias, cum de ista ciuitate prędixit. Quomodo facta est meretrix ciuitas fidelis, plena iudicij. Iustitia habitauit in ea, nunc autem homicidæ, Argentum tuum versum est in scoriam, vinum tuum mixtum est aqua, principes tui infideles, socij furum, omnes diligunt munera, &c.

Ecclesia gloriosa dicta.

Hiere. 31.

Greg. 25. mor. c. 11. Ciuitas ecclesia.

Ecclesiæ vnitas.

Greg. 16. mor. c. 25.

Ecc. 38.

Esa. 1.

Memor ero Raab, & Babylonis, 1476 scientium me.

Hîc commendatur ecclesia à ciuium numerositate. Vbi primò sciendum, quòd differentia est inter legem antiquam, & legem euãgelicam: quia antiqua omnibus gentibus non fuit diuulgata, sed solum Iudęis. Vnde dicitur psal. 147. Non fecit taliter omni generationi, & iudicia sua non manifestauit eis. Lex verò euangelica omnibus indifferẽter tradita fuit, & publicata. Vnde Apostolis ait Christus. Euntes in mundum vniuersum, prędicate euangelium omni creaturæ. Qui crediderit, &c. qui verò non crediderit, condemnabitur Et per talem publicationem auctus est numerus fidelium per orbem, vnde hic nominantur aliqui populi existentes circa terram promissionis, per quos & alij per orbem dispersi intelliguntur. Vnde ait, *Memor ero Raab.* Vbi nota, quòd Raab hic potest esse nomen proprium vel appellatiuũ: Et tamen quocũque modo intelligatur per Raab vult intelligere populum gentilem ad fidem conuersum. Raab enim, & Babylon non pertinent ad populum Iudaicum, sed ad gentilem. Nam Raab fuit quędam meretrix in Hiericho, vt habetur Iosue. 2. quę recepit in domo exploratores

Mar. vlt.

Raab significat gentiles.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tores populi Dei,& ipsos abscondit & ture emisit. A Cui dictum est, vt signum coccineū in fenestra suæ domus poneret, quando ciuitas caperetur, quo signo domus eius cognosceretur, & sic saluaretur. Quod & sic factum est,& saluata fuit ipsa & domus eius. Et per hanc significatur ecclesia gentium, quæ olim meretrix fuit, quia cum idolis fornicabatur. Modo autem signum coccineum habet in fenestra,quia signum sanguinis Christi apertè portat in fronte. Et de ista meretrice conuer-
Mat 19. si dominus Phariſæis superbientib.dicit, Publicani,& meretrices præcedent vos in regnum Dei,vt
Glossa. ait glo.iuxta etiam nominis interpretationē Raab significat gentes. Interpretatur enim latitudo, vel impetus. Hæ sunt gentes, quæ latè,& impe- B tuosè euagabantur per vitia. Secundum autem
Hieron. Hieronymum Raab hic non est nomen próprium illius mulieris prædictæ, sed est nomen appellatiuum,& significat superbiam. Vnde per ipsam designatur populus Ægypti, quia tempore Moysi per superbiam maximè Deo fuit rebellis, qui tamen post Christi ascensionem humiliter fidem susceþit catholicam ad prædicationem beati Marci, sicut Æthiopes per prædicationem beati Matthæi. De Ægyptiis ergo dicit. *Memor ero Raab*, id est
Babylon significat gentes. Ægypti gentilis. *Et Babylonis.* Duas enim ciuitates præcipuè ponunt doctores, scilicet, Hierusalem,& Babyloniam, Per Hierusalē intelligentes congregationem bonorum, per Babyloniam verò malo- C rum, ita quod omnes boni spectāt ad Hierusalem, mali autem omnes ad Babylonem, vt ostēdit Aug.
August. 1. de ci. Dei. Dicat ergo. *Memor ero Raab & Babylonis*, id est, populi gentilis, *scientium me*. i. quia scient me,& cognoscent per fidem, Memor enim istarū nationum fuit Deus, quando Apostolos sanctos eis misit fidem Christi prædicare. Vnde Apoc.16. dicitur Babylon ciuitas illa magna venit in memoriam ante Deum, Per hoc enim nihil aliud Psalmista vult ostendere, nisi quod ciuitas ecclesiæ non solum ex Iudæis conflat, sed amplius ex gentibus, quæ fidem susceperunt.

1477 ## Ecce alienigenæ & Tyrus & populus Æthiopum, hi fuerunt illic. D

Tyrus significat gentes. Hic ad eundem intellectum alias nationes nominat ad fidem conuersas, per quas eodem modo intelligit populum gentilem, quod ex nominum interpretatione patere potest. Nā Tyrus interpretatur angustia,& significat gentes, quæ fuerunt in angustia vitiorum idolis seruientes. Sicut enim dominari inferioribus lætitiam infert, sic inferioribus subiici, angustiat & tribulat mentem. Sed idola manu hominum facta sunt eis inferiora, quibus tamen gentes subiiciebantur, & ideo in angustia erant, sed de illa angustia venerunt ad aliā, E scilicet, ad angustiam pœnitentiæ pro peccatis. Ad Tyrum ergo per fidē dominus fuit. Matth.15. Secessit Iesus in partes Tyri. *Et populus Aethiopum.* Illi fuerunt ad fidem per beatum Matthæum adducti, vt dictum fuit superius, Æthiopia præueniet manus eius Deo, vide suprà versiculo.1081.
Aethiops significat gentes. Per Æthiopes autem intelligit gentilem populum tenebris peccatorum obscurum. Nam Æthiopes tenebrosi, vel obscuri interpretantur. De omnibus ergo istis populis dicit, *Hi fuerunt illic*, id est, in ecclesia, ducti per fidem. Ex quibus omnibus ostendit numerositatem ciuium ecclesiæ catholicæ quæ tamen ante solum in Iudæa consistebat. Nota autem quod vbi nos habemus, *Hi fuerūt illic*, In Hebræo, & in translatione Hiero.habetur. *Iste natus est ibi*,& est sententia quia ly *iste*, refertur ad quemlibet populum prædictum, vt sit sensus. *Iste*, id est, quilibet populus de prædictis ad ecclesiam receptus, *natus est ibi*, id est, renatus per baptismum sicut saluator ait. Nisi quis renatus fuerit ex aqua& spiritu sancto, non potest introire regnum Dei. *Ioan.3.*

Nunquid Sion dicet homo,& homo natus est in ea,& ipse fundauit eā altissimus?

1478 Hic ostenditur nobilitas ecclesiæ ex dominantis dignitate, quia, scilicet, Christus ipsam regit & gubernat. Et primò Christus in ea natus demōstratur, secundò eius natiuitas publicatur, ibi. *Dominus narrabit*. In Hæbræo autem hic dicitur. *Nunquid ad Sion dicet homo*. Ex quo apparet quod nō est sensus, quod Sion dicat illa verba, sed quod dicantur ipsi Sion,& sic ly *Sion*, est casus dativi. Vt sit talis constructio, *Nunquid homo dicet Sion, vel ad Sion*. Et quid dicet ipsi Sion, subdit. *Et quia homo natus est in ea*. Vnde ly, primus homo qui dicet ipsi Sion *Homo Ioā nes Bapti sta.* intelligitur Ioānes Baptista Christi præcursor, qui ipsi Sion, id est, populo Iudæorum Christi nunciauit aduentum. Et de isto homine dicitur ad literam. Fuit homo missus à Deo, cui nomen erat Ioannes. Hic venit in testimonium,&c. Hic enim *Ioan.1.* annuntiauit Iudæis verbum hominem factum, dicens. Post me venit vir, qui ante me factus est, &c. Et ego vidi & testimonium perhibui, quia hic est filius Dei. Sed vide modum loquendi quid dicet, *Homo natus est in ea*, Cum enim homo propriè *Ioan 1. Homo Christus.* dicatur qui viuit secundum dictamen rationis, vt dictum est superius versiculo.558 quomodo homo quis appellatur, dum adhuc in ventre matris subsistit? Sed hoc proprium fuit Christo qui in primo instanti suæ conceptionis in ventre matris perfectus fuit vir & homo, vt dictum fuit superius versi. 657. Dicit ergo, *Homo natus est in ea*. i. in virgine Maria. Isto enim modo loquendi de ista ciuitate. Sion dixit angelus ad Ioseph, Quod enim in ea natum *Matt. 1.* est, de spiritu sancto est. Sequitur. *Et ipse fundauit eā altissimus*, scilicet, Christus: qui vt verbum est altis- *Maria virgo fun data a Chr.sto.* simus qui virginem Mariam fundauit, quia inquantum Deus ipsam creauit, sed inquantū homo postquā fundata, in ea fuit natus, ipsa dicēte. Qui creauit me, requieuit in tabernaculo meo. Et nota quod creationem beatæ Mariæ, dicit fundationē, fundamentum est fortitudo rei, & sic rem fundare *Eccle.14.* est ipsam fortem facere & firmam. Quando ergo anima beatæ virginis fuit creata tunc fuit fundata, quia per filium Dei sic fuit consecrata & in gratia stabilita, vt nunquam peccare posset, vt dictum est supra vers.428. Vel aliter vt per ly *eam*, intelligatur synagoga in qua natus est Christus, qui fundauit ecclesiam de seipso dicens, Super hanc petram *Mat. 16* ædificabo ecclesiam meam.

Dominus narrabit in scripturis populorum, & principum horum qui fuerunt in ea. 1479

Hic ponitur ipsius Christi natiuitatis per orbē prædicatio. Vbi per scripturas populorū. intelligit scripturas

scripturas euangeliorum, quæ dicuntur scripturæ A populorum quia omnib. populis sunt prædicatæ. Mar. vlt. Prædicate euangelium omni creaturę. Et dicit de Christo. *Dominus narrabit*, & non dominus scribet, quia Christus euangelium non scripsit, sed benè prædicauit. Matth.9. Circuibat Iesus omnes ciuitates prædicās euangelium regni Dei. Verū & si ipse nō scripsit euangelium tamen Apostolis qui illud scriberet inspirauit, ideo subdit. *Et principum*
Psal. 44 *qui fuerunt in ea*. Per principes intelligit Apostolos Psal.44. Constitues eos principes. Est ergo sensus. Dominus Iesus Christus narrabit. s. natiuitatem suā, & alia mysteria per seipsum prædicando, narrabit etiā per alios euangelia scribendo, quæ omnib. populis dirigūtur. Et sic narrabit in scripturis B populorū, quæ scripturę sunt principū, *qui fuerūt in ea*. i. quæ scripturæ euangeliorū fuerunt scripturæ Apostolorū, qui fuerūt in ea. s. eccl. facti. principes. Et aduerte, quod non fuit cōtentus Christus quod
Scriptura manet, locutio trāsit. euangeliū prædicaretur, ni etiam in scripturis poneretur, quia vsq; ad finem mūdi duraturum erat. Sicut autē ait Greg.11. mor.c.24. Omne, quod loquitur trāsit, quod verò scribimus, manet: ideo dictum fuit Ioan. Apoc.1. Quod vides, in lib. scribe.

1480 ## Sicut lætantium omnium habitatio est in te.

Hic consequenter agit de ecclesia triumphante, *Ciuitas gloriæ.* in qua est perpetua laus, lætitia, gloria, & securitas C fœlicitatis. De qua nunc dicit loquens in persona beatorum. Omniū nostrū habitatio est in te sicut lætantium. Vbi ly *sicut*, quāuis quandoq; significet similitudinem & non rei veritatem, hic autē significat maximè rei veritatem, sicut 1. Ioan. 2. Videbimus eum sicuti est. Hæc autē ciuitas ecclesiæ triūphantis quantæ sit lætitiæ, & iocunditatis, clare figuratur Apoc.21. vbi ait Ioānes. Ostendit mihi angelus ciuitatē sanctā Hierusalem, habentem claritatē Dei in se, quæ habebat murū magnū & altum habētem portas duodecim, ab Oriente portę tres, ab Occidente portæ tres: ab Austro portæ tres: ab Aquilone portę tres. Vide etiā figurā expositam in litera ciuitas. De lætitia sanctorū vide Orig.1034. D

PSAL. LXXXVII.

1481 DOmine Deus salutis meæ, in die clamaui,& nocte coram te.

Iste Psalmus satis extraneum habet titulum qualis est. *Canticum psalmi filijs Chore in finem pro Melech ad respondendum intellectus Heman Israelita vel Ezraita*. Secundū enim quod hic ait Magister, licet quandoque tituli Psalmorū eandē importent sententiam, tamen quandoque in verbis variātur pro leuando fastidio, quia varietas multotiens fastidiū tollit. Quātum ergo ad intellectum literalē tituli, E
Heman idem Aman. sciendū quod istum psalmū fecit Heman vel Amā Israēlita vel Ezraita. Nā vt habetur Gen.38. Iudas filius Iacob genuit duos filios de Thamar nurū sua. s. Phares. & Zaram. Descendētes autem ab isto Zaram Ezraitæ dicebātur. Sic ergo iste Hemā qui descēdit de Zarā dicebatur Israelita quia ab Israēl descēderat. Dicebatur etiam Esraita, quia de ipse Zaran descenderat, & hic habuit spiritū propheticum & multos psalmos fecit. Item sciendum quòd Melech, vel Mahalat nomen est Hebraicum, & est nomen cuiusdā instrumēti musici in quo iste psalmum cantabat. Quando autem iste psalmus cāta-

batur. Hemā q erat præceptor incipiebat, sed chorus qui. s. erat de filiis Chore, respondebat. Itē aduertendum quòd iste psalmus quo ad literā agit de tribulationib. & pressuris, quas passi fuerunt Iudęi in captiuitate Babyloniæ, quas præuidens hic propheta prædixit. Tribulatio autē & aduersitas mouet ad opera bona & exultationem mētis. Et ideo iste psalmus dicitur canticum, quòd ad lętitiā mentis quàm ingerit tribulatio exterior & dicitur psalmus quantum ad bonam operationē ad quā tribulatio nos excitat. Est ergo tituli sensus iste. Canticū hoc psalmi in finē nos dirigens: *est intellectus Aman Israelitæ vel Ezraitæ*. i. est factus ab ipso Amā declarans intellectum eius de tribulationibus, quas passuri erant Iudæi in Babylone. Et est *pro Melech*. i. in illo instrumento musico decantandus erat. Et hoc dirigitur filiis Chore ad respondendum, quia filij Chore faciebant vnum chorum, & sic habebant respondere ipsi Heman inchoanti psalmū. Ex prędictis ergo quo ad literā apparet auctor & materia psalmi: quia Aman vel Heman Esraita fecit istum psalmum, orans dūm pro liberatione populi Israēl à pressura captiuitatis Babyloniæ. Et secundū hoc iste psalmus diuiditur in partes duas, quia primò implorat diuinā miserationē, secūdò ad hoc inducit multiplicē rationē, ibi. *Quia repleta est, &c.* Quātum verò ad spiritū propheticū, iste psalmus agit de passione Christi. Vnde ad intellectū tituli, sciēdum quòd iste psalmus dicitur canticū & psalmus, cāticum: quia Christi passio fuit causa nostræ liberationis, vnde exultare debemus. psalmus, quia passio Christi nos excitat ad ipsum imitandū p bonam operationem. Melech autē interpretatur Chorus & significat vnitos in charitate & concordia. Filij Chore significant filios crucifixi, vt supra dictū est Est ergo tituli sensus hic. Hic est intellectus Aman Israēlitæ. i. illius qui fecit istum psalmum, quia hic expressit intellectum suum de Christi passione, qui intellectus dicitur canticum, psalmus, quia passio Christi hic explicata nos mouet ad lętitiā & bonā operationē. Et est in finē. s. in Christū nos dirigēs. Et est filiis Chore. s. filiis crucifixi, ad respondendū. s. Christo, nō quidē verbis. sed operibus. vt sicut ille p nobis passus est, ita & nos p nomine eius patiri nō formidemus. Sic enim Petrus. 1. Pet. 2. ait Chri- *1. Pet. 2.* stus passus est p nobis, vobis relinquēs exēplum vt sequamini, &c. Et hoc pro Melech. i. in Choro, & charitatis cōcordia, qa aliter nihil valeret, dicente Apostolo. Si tradidero corp' meū, &c. charitatē autē nō habeā, &c. Tota autē huius psalmi intētio est nos ad Christi imitationē passionis inducere. Diui- *1. Cor. 13.* ditur autē iste psalmus in tres partes, quia circa suā passionē Christus tria facit, quia primò adiutoriū patris orādo postulat, secūdò suā passionem explicat, ibi. *Quia repleta*, tertiò ostēdit quos sua passio nō suscitat, ibi. *Nunquid mortuis*, quartò ostēdit qd passio suis electis cōferat, ibi. *Et ego ad te*. Prima in duas, quia Christus primò exprimit suā oratiōnem, secundò petit exauditionē, ibi: *Intret*. Quant. ad primum Christus ait patri. *Domine Deus salutis* &c. Vbi nota, qp realiter Christus orando clamauit ad patrem, & in die & in nocte. Et hoc est, quod dixit *Psal. 21.* Psal.21 Deus me', clamabo p diē, & nō exaudies *Dies prosperitatis, nox aduersitatis.* & nocte, & non ad insipientiā mihi, vide vers.2 92. Vel aliter, vbi aduertendum: qp scriptura p diē accipit statum prosperitatis, & per noctem statū aduersitatis. Sic enim accipitur psal.41. In die mādauit dñs misericordiā suam, & nocte canticum ejus,

vide

Universidad de Deusto
Biblioteca

vide suprà versi.698. Vnde Greg. ait 4.mor.c.17. Quasi dies quædã est, cum mundi prosperitas arridet. Sed dies iste in noctem desinit, quia sæpè temporalis prosperitas ad tribulationis tenebras perducit. Hunc diem prosperitatis propheta despexerat, cum dicebat. Diem hominis non concupiui, tu scis. Hanc tribulationis noctem postremo incarnationis suæ tempore dominus se passurũ nunciauit, cum per Psalmistam quasi ex præterito diceret. Vsque ad noctem increpuerunt me renes mei. Sic ergo prosperitas dicitur dies, & aduersitas nox. Ad propositũ ergo Christus clamauit ad patrẽ in die, & nocte. Ipse.n. vtriusque status summum habuit gradum. Nullus enim prosperitatis gradum altiorem habuit eo, qui ad tantam assumptus fuit gloriã & gratiam, vt in primo instanti sui esse, verus Deus esset, & omni gratia plenus, & nõ prius habuit esse quam fœlicitatem. Ipsi etiã summum gradũ in hoc mundo habuit aduersitatis: quia nullus eo amplius in carne, fuit passus. Et tamẽ in vtroque statu semper clamabat ad patrem, in statu prosperitatis gratias agens & laudans Deum. Psal.56. Clamabo ad Deum altissimũ, ad Deũ, qui benefecit mihi. Clamaui in statu aduersitatis, Deum inuocando. Lucę 23. Clamans voce magna Iesus ait. In manus tuas, domine commendo spiritum meũ. Benè ergo Iesus dicere potest. *Domine Deus salutis meæ in die clamaui & nocte coram te.* De multiplici autẽ clamore Christi, vide versic.399. & 1092. Istum versum ad sensum prædictum exponit glo. de Christo, dicens. *Domine Deus salutis meæ, in die clamaui, &c.* quia in lætis, & rebus aduersis orauit Christus.

Hier.17. *Psal.15.* *Clamauit Christus in die & nocte.*

1482 **Intret in conspectu tuo oratio mea, inclina aurẽ tuam ad precem meam.**

Hic postulat suæ orationis exauditionẽ. Vbi aduertendum, q̃ specio, cis, verbum, idẽ est q̃ videre, vel cõsiderare, & inde cõspectus quasi simul visus. Et sic conspectus Dei dicitur simul omnium visio: quia eius sapientia oĩa nudè videt & clarè. Psal.118. Omnes viæ meæ in conspectu tuo. Vnde gl. super illo verbo. Omnia nuda, & aperta sunt oculis eius, ait q.d. Nulla creatura in conspectu Dei est inuisibilis: quia omnia.s. cœlestia, terrestria, & infernа ei nuda sunt, & aperta. i. discooperta, reuelata, & manifesta: quia ex omni parte plenè visa, oculis eius. i. conspectui, & visioni eius, ad quẽ nobis est sermo. i. cui oportet nos reddere rationẽ de omnib. operib. & cogitationib. & intentionib. nostris. Vnde Psal. 118. Meditatio cordis mei in conspectu tuo semper. Ad propositum ergo idem est conspectus Dei q̃ simul cogitatio Dei. Cognitio autẽ vel scire Dei est duplex. s. visionis & approbationis. Primo modo omnia Deus cognoscit bona & mala. Quantum ad secundum modũ mala nõ cognoscit, sed solũ illa quæ approbat. Sic enim fatuis virginibus dicitur. Amen dico vobis, nescio vos. Sic cõmiter cimus conspectũ vel simul aspectum Dei duplic .s. cognitionis, & sic omnia in cõspectu eius sunt c approbationis, & sic solũ illa sunt in cõspectu eius quæ approbãt, nõ autẽ mala. Vnde Iob 13. dicitur. Vias meas in conspectu eius arguam. q.d. hoc approbat. Non.n. veniet in cõspectu eius omnis hypocrita q.d. hypocritam non approbat. Isto ergo modo quid est orationẽ intrare in conspectu domini, nisi orationẽ ei esse placitã, & approbatã & ab eo exaudiri? Et hoc est, quod hic gl. Ingressus orationis in cõspectu domini approbatio eius est,

Conspectus Dei duplex. *Hebr.4.* *Matt.25.*

Consequẽter hoc idem aliis verbis repetit, d. *Inclina aure tuã, &c.* Inclinatio autẽ auris Dei ad preces nostras est misericors eius exauditio. qui enim aliquem vult exaudire porrigit sibi aurem, sed ab illo quẽ non vult exaudire, auertit. Auris enim Dei dicitur eius gratia, vide supra ver.870. & 1139. In hoc etiã quod dicit. *Inclina aurem tuã, &c.* notat humilitatẽ orationis, vide ver.190. & 437. Hic autem notat gl. magnã virtutem orationis, d. Virtus magna puræ orationis hic notatur, quę quasi quædam persona, ad Deum intrat & mandatũ peragit quo caro peruenire nequit. Quantę autem virtutis sit cõspectus Dei erga nos, vide suprà versic. 686.

Gloſſa. *Orationum vi tus.*

1483 **Quia repleta est malis anima mea, & vita mea inferno appropinquauit.**

Hic Christus explicat suã passionem, quã Christus grauissimã ostendit ex multis, primò ex pœnarũ multiplicitate in principio, secundò ex opprobriosa reputatione, ibi, *Æstimatus sum*, tertiò ex corporali vulneratione, ibi. *Sicut vulnerati*, quarto ex iniquorum associatione, ibi, *Posuerunt*, quintò ex adiutorij priuatione, ibi. *Super me cõfirmatus.* Sextò ex discipulorum dispersione, ibi. *Longè fecisti*, septimò ex sui discipuli proditione, ibi. *Traditus*, octauò ex mortis turpissimæ cõdemnatione, ibi. *Clamaui.* Quantũ ergo ad primum narrat grauitatẽ suæ passionis ex dolorũ & pœnarũ multiplicitate, d. *Quia repleta est malis anima mea.* Duo.n. sunt genera malorũ. s. culpæ & pœnæ. Primum non potest esse sine secundo, quia omne peccatũ pœna est, sed secundũ benè potest esse sine primo, nõ simpliciter: quia oĩs pœna si iusta est, est peccati pœna, sed in persona patiẽte: quia quis innocẽs pro peccato alterius mala pœnæ pati potest. Et de isto secundo genere malorum ait Christus: *Quia repleta est malis.* s. pœnæ anima mea, quia tẽpore suæ passionis omnib. malis quib. quis potest repleri repletus fuit Christus, & omnib. modis passus, vide suprà versi.21. Et hoc est quod Christus dicit. Tristis est anima mea vsq; ad mortem. Vnde gl. Nõ peccatis, sed dolorib. repleta fuit anima Christi, vel etiam repleta fuit malis: quia omnib. vitiis & peccatis aliorum compatiebatur. *Repleta est* ergo *malu anima mea.* q.d. malis prætereuntis populi cõpatior, dum trador ad mortem. Et hoc est quod subdit. *Et vita mea inferno appropinquauit.* q.d. quia trador ad mortem, per quod anima mea appropinquauit ad infernum, quia statim separata anima in infernum appropinquauerit vel descenderit anima Christi vide versi.108.

Gloſſa. *Matt.26.* *Gloſſa.* *Christus passus est voluntate non necessitate.*

1484 **Æstimatus sum cũ descendentibus in lacum, factus sum sicut homo sine adiutorio inter mortuos liber.**

Hic aggrauatur passio Christi ex opprobriosa reputatione: quod.n. quis pro altero facit laboriosum & sumptuosum liberè, & ex mera charitate, reputare q̃ hoc nõ liberè, sed ex necessitate. & coactè illud faciat, est iniuriosè & opprobriosè cõtra debitũ opus illius reputare. Quod sic in sua passione accidit Christo. Vbi notandum, q̃ aliter Christ fuit passibilis, & mortalis & aliter nos; quoniã n pœnas, miserias, & mortẽ patimur ex necessitate naturæ, quã necessitatem induxit peccatũ primorũ parentũ: Christus autẽ hos defectus pœnales in se assumpsit sola volũtate vt ex charitate nõ necessitate pro humano genere pateretur: vt deducit Magister lib. 3. dist. 15. Iudæi autem opprobriosè

contra

contra Christum insurgentes existimabant illum pati nõ voluntate, sed necessitate. Et hoc est, quod Christus dicit, *Æstimatus sum cum descendentib. in lacum.* Per lacũ accipit infernũ, sicut dicitur Zach.9. Eduxisti vinctos de lacu ad quem descenditur per mortem. q. d. Æstimatus sum mori, pati, & ad infernũ descendere eadem ratione, qua & alij. s. non voluntate, sed necessitate. Et istam expositionem hic sentit gl. d. Ait Christus. Non solũ grauiora sum passus, sed etiam contumeliosa. *Quia æstimatus sum cũ descendentib. in lacum.* s. miseriæ vel inferni profunditatem. Et hoc à nescientib. quid faciebãt, qui me sic putabant mori necessitate, vt alij homines moriũtur. Sed hos defectus infirmitatis nostræ sicut & ipsam carnẽ non cõditione necessitatis, sed miseratione voluntaria suscepit, vt transfiguraret in se corpus suũ, quod est ecclesia. s. vt si quis suorũ inter has humanas miserias cõtingeret tristari vel dolere, non ideo se alienum à gratia putet. Sequitur. *Factus sum sicut homo sine adiutorio inter mortuos liber.* Est declaratio partis prædictæ, vt Christus dicat. Ego qui solus sum inter mortuos liber s. qui solus voluntate non necessitate morior, *factus sum.* i. æstimatus à nescientibus, quòd sim sicut homo sine adiutorio. s. q̃ non possim euadere mortem sicut nec alij homines possunt, quod falsum est, quia alij homines non habent potestatẽ euadendi mortem si velint, sicut ego. Et hoc est quod Christus dicit. Nemo tollit animã meã à me, sed ego pono eam à meipso. Potestatem habeo ponẽdi animam meã: & potestatẽ habeo iterũ sumendi eam, Quod exponens Chrysostomus ait. Quia enim Iudæi cõsiliabantur multotiẽs Christũ interficere, dicit, q̃ ipso nolẽte, inutilis est hic labor. Ita enim habeo potestatẽ animã meã ponere, vt nullus possit à me inuito ipsam auferre, quod in alijs hominibus non est. Dominus autem Iesus solus habet potestatem ponendi eam, & iterum ad libitum resumẽdi eam.

Mortuus est Christus voluntate non necess. tate. *Ioan.10.* *Chryſoſt.*

1485 **Sicut vulnerati dormiẽtes in sepulchris, quorũ non est memor amplius & ipsi de manu tua repulsi sunt.**

Hic aggrauatur passio Christi à corporali vulneratione. Christus enim ab eis vulnera multa suscepit, quia ipsi æstimabãt per illa vulnera eum violẽter ad mortem ducere. Et hoc est quod dicit. *Sicut vulnerati dormientes in sepulchris.* q.d. æstimatus sum ab eis, sicut de alis qui per vulnera inuitè dicuntur ad mortẽ & ad sepulchrum. Sic & ego ab eis lãcea vulneratus sum, mortuus, & in sepulchro positus, sed totũ hoc volũtate, non necessitate. Sed quãuis Christus sic fuerit vulneratus, mortuus & sepultus, sicut & cęteri, tamẽ differẽtia est inter ipsum, & alios vnde sequitur de aliis. *Quorũ non est memor.* Alia litera habet & magis clarè. *Quorũ rẽpus resurgẽdi nõdum venit.* Vbi Christus discernit se ab alis quia licet fuerit vulneratus mortuus & sepultus, ipse tamen die tertia resurgẽs euigilauit. Sed illi putabãt eum similẽ alijs vulneratis, & occisis & dormiẽtib. in sepulchris, quorum Deus nõ est memor adhuc, quia nõ euigilabũt vsq; ad diẽ iudicij. Et notat gl. q̃ scriptura cõsueuit mortuos dicere dormientes: quia ipsos vigilaturos. i. resurrecturos vult intelligere, quia euigilabunt in resurrectione. Sequitur. *Et ipsi de manu tua repulsi sunt.* Hoc enim ly *ipsi* non refertur ad ipsos vulneratos dormiẽtes, inter quos etiam sunt multi iusti qui de manu dñi nõ sunt repulsi, quoniam iustorum animæ in manu Dei sunt, sed refertur ad ipsos Iudæos q̃ æstimabant Christũ esse sine adiutorio, & ipsi priuati sũt adiutorio Dei, quod maximè patuit in captione ciuitatis, & populi trucidatione tẽpore Titi & Vespasiani principũ Romanorũ. De vulnerib. Christi dixit Psal.21. Foderunt manus meas & pedes meos, vide suprà vers.308. Ista autẽ vulnera hic ad memoriam reducuntur, quoniam per illa animę nostræ vulnera sanãtur. Vnde Bernard. super illo verbo Esa.2. Ingredere in petra, absconde in fossa humo à facie ręi dñi, ait. Infirmę adhuc & inerti animę, quæ iuxta q̃ in euãgelio quidã de se cõfiretur, fodere nõ valeo, mendicare erubesco, fossa ostẽditur vbi lateat humus, donec cõualescat & proficiat, vt possit & ipsa q̃ se sibi cauere foramina in petra, p quę intret ad interiora verbi animi vtiq; vigore & puritate. Et si intellexerimus fossam humũ illã quæ ait, foderunt manus meas & pedes meos, nõ erit dubitãdum de sanitate citius ad piscẽda animę illuminatę, quę in ea demorabitur. Quid enim tam efficax ad cauẽda conscientiæ vulnera necnon ad purgandam mẽtis aciem quàm Christi vulnerum sedula meditatio.

Vulnera Christi sanant animam. Bernard.

Foderunt manus meas & pedes meos.

1486 **Posuerunt me in lacu inferiori, in tenebrosis, & in vmbra mortis.**

Hic aggrauatur passio Christi ex iniquorũ associatione. Vbi aduerte q̃ principes sacerdotũ volentes in passione Christi ipsum corã omnib. diffamare & ostendere vitiosum, procurauerunt duos latrones notorios cum ipso crucifigi, & in medio ipsorũ Iesum poni. Nã secũdum q̃ dicit Theoph. malam opinionẽ de dño populo generare volẽtes, duos latrones fecerũt crucifigi cum eo, per hoc populo ostẽdere volentes ipsum esse latronem & vitiosum dignum morte. Et hoc notans Christus, ait. *Posuerunt me in lacu inferiori.* Vbi aduerte, q̃ lacus mysticè sumptus est duplex, pœnę & culpæ. Primus est superior, & secundus inferior. Lacus superior pœnę est infern', de quo Esa.14. Detraheris in infernum in profundũ laci. Lacus inferior culpæ est ipsum peccatũ. Vnde Thren.3. volẽs ostẽdere Hieremias q̃ causa captiuitatis Iudæorũ à Babyloniis fuerat peccatum ipsorum, dicit. Lapsa est in lacum vita mea. Quid est ergo *posuerunt me in lacu inferiori*, nisi sua opinione conati sunt me in peccatũ ponere. i. ostendere peccatorem? Et tamen per hoc apud populũ non fuit reputatus peccator, sed magis clarificatus. Vnde declarãs q̃ per lacũ inferiorem intelligebat peccatum quod est tenebrosum ideo statim subdit. *In tenebrosis.* Peccatũ enim quædã tenebra dicitur: quia totus homo interior obscuratur, vt ait Magister lib. 4. Et aduerte quòd vt ipsum magis diffamarent, nõ solum ipsum cum latronib. crucifixerũt, sed in loco pro more latronũ deputato. Et hoc est quod subditur. *Et in vmbra mortis.* Vbi secũdũ gl. vmbra mortis est locus, quo mali puniuntur. Hoc autem quod dicitur. *Et in vmbra mortis*, intelligi & aliter potest. Nam vmbra mortis significat. s. obliuionẽ, peccatum, & mortẽ carnis, in quib. omnib. Iudæi Christum ponere conati sunt, vnde Greg. dicit. In scriptura sacra vmbra mortis aliquando obliuio mẽtis dicitur, aliquando imitatio diaboli, aliquãdo mors carnis. Vmbra enim mortis obliuio mentis accipitur, quia sicut mors hoc qd interfecit agit vt non sit in vita, ita obliuio hoc quod intercipit agit, vt nõ sit in memoria mẽtis. Vnde rectè Ioannes Hebræorum populis eum

Lacus superior pœna inferior culpæ.

Vmbra mortis multa significat. Greg. 4. mor.c.10.

Obliuio dicitur vmbra mortis.

Mors dicitur dormitio. *Sap.3.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

quem obliti fuerát Deum prædicare véniebat, per Zachariam dicitur. Illuminare iis qui in tenebris & in vmbra mortis sedent. In vmbra enim mortis sedere est, à diuini amoris notitia in obliuionẽ labi. Vmbra etiã mortis peccatum vel imitatio antiqui hostis accipitur. Ipse enim quia mortẽ intulit, mors vocatur, Ioãne attestante, qui ait. Nomen illi mors. Per vmbram ergo mortis eius imitatio designatur, quia sicut vmbra iuxta quantitatem corporis ducitur, ita actiones iniquorũ de specie imitationis eius exprimuntur. Vnde rectè Esaias cum gentiles populos in antiqui hostis cerneret imitatione defecisse, eos ad veri solis ortũ resurgere cõspiciens ait. Sedentibus in regione vmbræ mortis, lux orta est eis. Vmbra etiã mortis mors carnis accipitur, quia sicut vera est mors qua anima separatur à Deo, in vmbra mortis est qua caro separatur ab anima. Vnde rectè voce martyrum per prophetam dicitur, Humiliasti nos in loco afflictionis, & cooperuit nos vmbra mortis. Quos enim constat non spiritu, sed sola carne mori, nequaquam se vera morte operiri dicuntur, sed vmbra mortis. Ad propositum ergo istis trib modis conati sunt Iudæi Christum in vmbra mortis ponere. primo modo, quia totum ad hoc contra ipsum faciebant vt obliuioni daret nomẽ & fides Christi. Vnde Hier. 11. dicit, mittamus lignum in panem eius, & nomẽ eius non memoretur amplius. Secũdo modo patet quia vt dictum est, ideo cum iniquis eum deputauerunt, vt ipsum peccatorẽ oltẽderent, sed ex hoc magis clarus euasit. Tertio modo patet, quia licet vellent eum ex toto perdere, tamẽ sibi solũ carnis mortem intulerunt, & hoc ad modicum tempus, & sic ipsum in vmbra mortis posuerunt. Vnde Greg. vbi supra, ait. Mediator Dei, & hominũ solã mortem carnis pro nobis suscepit, & verã mortem delinquentium per vmbram suæ mortis deleuit. Ad nos quippe venit, qui in morte carnis, & spirit⁹ tenebamur, vnam ad nos suam mortẽ detulit, & duas nostras, quas reperit, soluit. Si enim ipse vtramque suscip eret, à nulla nos liberaret. Sed vnam misericorditer accepit, & vtramque iustè damnauit, &c.

Luce 1. *Esa. 9. Mori dicitur vmbra mortis.* *Greg.*

1487 Super me cõfirmatus est furor tuus, & oẽs fluct⁹ tuos induxisti super me.

Hic aggrauatur Christi passio ex adiutorij priuatione. Christus enim in sua passione à Deo patre derelict⁹ videbatur, eo quod sibi cõtra persecutores iniustos non ferebat auxiliũ. Vnde & in cruce clamauit, dicẽs, Deus meus, Deus meus, quare derel quisti me? Matt. 27. qualiter autẽ hoc verũ fuerit, vide suprà vers. 291. Et hoc hic notãs Christus, dicit patri. *Super me cõfirmatus est furor tuus.* Non q pater contra filiũ fuerit cõmotus, sed hic accipitur furor pro effectu furoris, sicut ad modũ loquendi, quando vnus homo contra alium furit, ei omnem pœnã quam potest, infert. Et isto modo videbatur pat⁹ furor confirmatus supra Christum, eo quod i m de manibus Iudæorum nõ defendebat, sed ipsum voluntati eorũ tradiderat percutiendum. Et sic videbatur quod Deus oẽs indignationes suas super ipsum induxisset, quãdo permisit eũ capi, ligari, flagellari, coronari, & inter duos latrones crucifigi. Et hoc totũ refertur ad opinionẽ Iudæorũ, qui sic eum percussum à Deo propter sua peccata putabant. Vnde & dicebat illud Esa. 53. Vidimus eum, & nõ erat aspectus, & desideraui mus eum despectum, & nouissimum virorum, virum olorum, vnde nec reputauimus eum. Per fluctus autẽ intelligit impetus tribulationum, de quibus subdit. *Et omnes fluctus tuos induxisti super me.* Et quamuis secũdum illorum opinionem Deus super Christum fluctus pœnarũ induxisset, tamen ipse superior fluctib. erat, quos volũtate susceperat, nõ necessitate. Vnde de ipso dicitur Iob 9. quod graditur super fluctus maris. Nota tamen quod fluctus secundum suas cõditiones diuersas, diuersa significãt in scriptura. Nã fluctus sunt terribiles, & sic significãt diuinam iustitiã. Iob 31. Quasi fluctus tumẽtes super me, semper sic timui Deũ. Sunt instabiles, & sic significant mobilitatẽ cõscientiæ. Iac. 1. Qui hæsitat similis est fluctui maris, qui ab omni vento mouetur. Sunt eleuabiles, & sic significant sublimitatem arrogantiæ, Psal. 92. Eleuauerunt flumina fluctus suos. Sunt conturbabiles, quia cõturbant aspectũ, & sic significant punitionis acerbitatem. Esa. 51. Conturbabo mare, & intumescent fluctus eius. Et isto modo hic accipiuntur fluctus pro acerbitate pœnæ, cũ dicitur. *Et omnes fluctus tuos induxisti super me.* Sic enim dicit. Omnia excelsa tua & fluctus tui super me tranſierunt, vide suprà versic. 697.

Fluctus multa significant. *Psal. 41.*

1488 Longè feciſti notos meos à me, posuerunt me abominationem sibi.

Hic aggrauatur Christi passio ex discipulorum dispersione. Sicut enim solatiũ est miseris, socios habere pœnarũ, qui sibi in suis pœnis scilicet assistant, & cõpatiantur, sic & aggrauatur pœna, quando quis in pœnis positus à suis familiarib⁹ & notis derelinquitur, quia eo dolor aggrauatur, quia derelinquẽtes cognoscit nõ fuisse veros amicos. Sic enim dolor Iob aggrauabatur, quia ab amicis se in persecutione relictum videbat, dicẽs. Fratres mei præterierunt me. Quod notãs Greg. li. 7. mor. c. 11. dicit, Plerunq; ipsi nos miseros insequũtur, qui fœlices sine cõparatione coluerũt. Cũ enim quis positus in prosperitate diligitur, incertum valde est, vtrũ prosperitas, vel persona diligatur, amissio autem ꝓsperitatis interrogat vim dilectionis. Vnde benè quidã sapiens, dicit. Non agnoscitur in bonis amicus, & non absconditur in malis inimicus. Nec prosperitas quippe amicũ indicat, nec aduersitas inimicum celat, quia ille sæpè prosperitatis nostræ reuerẽtia regitur, & iste ex confidentia aduersitatis aperitur. Quia nimirum, qui in aduersitate proximum despicit, apertè conuincitur, quia & hunc in prosperis, nõ amauit &c. Sic igitur ad propositum dolorem Christi passi accumulauit discipulorum dispersio, quãdo, scilicet videntes Christum ligari, qui promiserant vsq; ad mortem pro ipso cõstanter certarẽ, omnes, relicto eo, fugerunt, vt habetur Mar. 14. Et hoc hic insinuans Iesus, ait. *Longè feciſti notos meos à me.* Et attende, quòd non dicit notos quos ipse nouerat generaliter, sed notos, qui eum nouerãt, qui scilicet viderunt ipsum cæcos illuminantẽ, mortuos suscitantem &c. *Posuerunt me abominationem sibi.* Abominor, aris, secundũ grammaticos est aliquid abhorrere, cũ execratione repellere, execrare, detestari, Sic enim Apostolorũ primus, ipsum tunc fuit abominatus, quando incepit anathematizare, & detestari, quia non nouisset hominem, vt habetur Matth. 26. Hoc enim in figura Iob prædixerat, dicens. Abominati sunt me consiliarij mei, & quem maximè diligebam, aduersatus est mihi. Consiliarij namque Christi dicuntur ipsi Apostoli, quia & si Christo cõsiliã non tribuebant, tamen membris Christi prædicando consulebant, & inter illos Petrus à Christo singulariter erat dilectus, quia in omnibus primus secretarius Christi erat, tunc super omnes magis aduersatus est Christo, ipsum cum iuramento abnegando.

Aduersitas non probat. *Eccle. 12.* *Matt. 26.* *Iob. 19.*

1489 Traditus sum, & non egrediebar, oculi mei languerunt præ inopia.

Hic aggrauatur Christi passio ex discipuli traditione. Vbi nota, quòd quamuis Christus sciret tempore suæ passionis Iudam ipsum traditurum, ipsum solum generaliter prædixit, dicens. Vnus vestrum me traditurus est, sed in speciali ipsum non nominauit, sed hoc in corde sibi occultũ retinuit, quòd ideo ipsum in particulari nominare noluit, vt dicit Leo in sermo, vt notam sibi conscientiam proditoris demonstraret, quam non aspera, non aperta increpatione confundens: sed leui ac tacita admonitione conueniens, ipsum facilius corrigeret pœnitendo, quàm nulla deformasset abiectio. Vel secũdum Chrysostomum, quia Christus personaliter proditorẽ si in particulari nominasset, alij Apostoli ipsum dẽtibus lacerassent. Cognoscebat ergo proditorem, & tamẽ nomen eius exterius non expressit, sed intus in corde reti nuit. Et hoc est quod hic dicit Christus. *Traditus sum*, scilicet à discipulo cui multa contulerat beneficia. *Et non egrediebar*, scilicet, conceptus à me non egrediebatur, sed in me ipso remãsit. Egreditur enim cognitio interior vel conceptus, quando exterius per linguã manifestatur. Sic enim egressionem pro locutione exteriori accipit propheta, dicẽs. Tu scis quod egressum est de labiis meis in conspectu tuo, rectum fuit. Et ꝙ proditionem istam magis aggrauabat, quia gratis prodidit, nulla offensione à Christo lacessitus, sed sola cupiditate allectus, vt ostendit Chrysostomus in sermo. de proditione Iudæ, dicens. Dic, Iuda, causam proditionis. Tradis magistrum, nunquid laceratus ab eo? Audiam læsionẽ tuam. Forsitã quia tibi dæmonum tradidit potestatem quòd fecit te languentibus subuenire, quòd mortuos suscitare didicisti, has beneficiorũ vices exoluis, dicẽs. Quid vultis mihi dare, & ego eum vobis tradam? O dementia, imò cupiditas proditoris. Cũcta enim mala cupiditas procurauit. Hac affectus Iudas, magistrum tradidit. Nam cupiditas huiusmodi fortita est naturam. Captiuas animas retinet, & omnibus modis alligatas astringit, beneficiorum obliuionẽ imponit, & alienationem mentis ostendit. Iudas captus cupiditatis insania, quanta beneficia conuersationis mensæ, discipulatus, admonitionis, suasionis oblitus est, vt magistrum traderet, ac dominũ, vt & meritò cupiditatem radicem esse omniũ malorum Apostolus dicit. Non ergo mirum si tam ingrata proditio Christi passionem aggrauabat, & tamen ipse proditorem nollens confundere, ipsum exterius non expressit. Et hoc est quod ait. *Traditus sum, & non ingrediebar.* Sed quid ex hoc secutum fuit, insinuat, dicens. *Oculi mei languerunt præ inopia.* Per oculos enim vt ait glo. intelligit Apostolos, qui quando viderant Christum sic proditum per discipulum, & se nõ defendentem, statim perdita fide, vt debiles, vt languidi omnes fugerunt. Nam languere idem est quòd deficere vel egere. Ipsi autem Apostoli tunc egebant, quia videbant se perdidisse Christum, & ideo defecerunt.

Iudas tradidit Christum. *Leo.* *Chrysost.* *Egressio est locutio* *Hiere 17.* *Chrysost.* *Auaritia omnium malorum est causa.* *Mat. 26.*

Clamaui ad te, domine, tota die 1490 expandi ad te manus meas.

Hic aggrauatur Christi passio ex turpissimæ mortis cõdemnatione. s. mortis crucis. Ad hoc enim principes morte turpissima crucis & non alia voluerunt Christum occidere, vt Christo maiorẽ pœnam inferrent, simul & ampliorem verecundiam. Erat enim hoc mortis genus magis morosum, & magis opprobriosum. Et hæc duo notans Beda super Lucã ait. Pessimo enim genere mortis occidere desiderãt innocentẽ. i. crucifigere. Et ideo quia pendentes in ligno crucifixi, clauis ad lignum pedibus manibusq; confixis producta more necabãtur, ne dolor citius finẽ haberet. Et hoc quãtum ad primum. Et ibi diu viuẽtes, ab omnibus diutius videbantur. Erat enim hoc genus mortis latronũ. Et hoc quantum ad secundũ. Certum est etiam quòd Christus expãsis in cruce manibus clamauit ad patrem, quando. s. circa horam nonam clamauit voce magna, dicens. Heli, heli, &c. Matth. 27. & Luc. 23. Clamans Iesus voce magna, ait. Pater, in manus tuas commendo spiritum meum, & hæc dicẽs, expirauit. Hoc ergo genus mo tis hic exprimens, quo manus extensas habebat in cruce, dum oraret ad patrem, ait. *Clamaui ad te, domine tota die expandi ad te manus meas.* Iste autem versus dupliciter punctuatur, Primò, vt pũctus sit post *tota die*, vt dicatur. *Clamaui ad te, domine, tota die.* Et sic tota dies accipitur pro die, & nocte. Et sic cum dies significet prospera, & nox aduersa, Christus tota die clamauit ad patrẽ, quia in prosperis gratias agendo, in aduersis autem patrem orando, vt dictum est versi. 1153. Si autem sic punctuatur, tunc est sensus. In omni statu domine, clamaui ad te, finaliter autem expandi ad te manus meas. s. in cruce. Et sic clarus est textus. Secundò aliter punctuatur, vt punctus ponatur ante ly *tota die*, vt dicatur. *Clamaui ad te, domine.* & post ea dicatur. *Tota die expandi ad te manus meas.* Et iste modus punctuandi est communior. Sed tunc glos. facit dubium, quomodo tota die expãdit manus in cruce: quia nec vna die fuit illa manuum in cruce extentio. Et, si dicatur ꝙ hic accipitur totum pro parte, obiicit glo. quia textus dicit, *tota die.* Sed ego hic magnam difficultatem non video, quia nõ obstãte, ꝙ signũ vniuersale apponatur alicui termino in scriptura, tamen ille terminus quãdoque solum fiat pro parte significatorum, & non pro omnibus. Dicitur enim Mat. 2. ꝙ Herodes, audita natiuitate Christi, turbatus est, & omnis Hierosolyma cũ illo, & tamen certum est, ꝙ non omnes fuerunt turbati, non Simeon, qui auidè Iesum desiderabat, non Anna prophetissa, & sic de multis aliis sanctis. Similiter dicitur Mat. 3. ꝙ omnis Iudæa, & omnis regio circa Iordanem veniebat ad Ioannem, &c. In talibus locutionibus non obstãte signo vniuersali, accipitur totum pro parte, maximè vbi talis pars, pro qua accipitur, sit principalis pars illius totius, sicut dicitur. Turbatus est Herodes, & omnis Hierosolyma cum illo: quia quæ cũ Herode fuit turbata, ei principalior pars Hierosolymorũ, quia principes sacerdotum, & scribæ. Sic in ꝓposito, cum dicitur, *Tota die expandi ad te manus meas*, accipitur tota dies pro parte: maximè illa pars diei, in qua Christus expandit manus in cruce, fuit principalior pars diei, in qua Sol erat altior. De clamore autem Christi, vide suprà versic. 399. & 1092.

Crucis mors turpissima. *Tota die quomodo fuit Christus in cruce.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

1491 Nunquid mortuis facies mirabilia, aut medici suscitabunt, & confitebuntur tibi?

Hic ostendit Christus quibus sua passio non proficit. Et primò proponit quibus non proficit, secundò probat quod dicit, ibi. *Nunquid narrabit.* Quantum ad primum sciendum, quòd Christi mors in peccatis obstinatis non proficit, sed ex hac magis ipsi grauantur. Non enim hic loquitur de mortuis corporaliter quibus multotiens mirabilia fecit Christus, non solùm eos corporaliter resuscitando, sed etiam spiritualem vitam gratiæ eis conferendo: quia quos Christus resuscitabat corpore multo fortius resuscitabat in anima: quia perfecta sunt Dei opera. Deuteron. 32. Sed loquitur de mortuis spiritualiter in anima. Et istorum sunt tria genera, quibus Christus mirabilia fecit: sed nõ quarto generi. Nam tria genera mortuorum spiritualiter, quibus Christus fecit mirabilia: tractat Greg. dicẽs finaliter, quòd peccatum primò est in occulta perpetratione, secundò ad apertam iniquitatẽ foras egreditur, tertiò per consuetudinem roboratur. Quartum verò genus est, cum culpa in vsum venerit, fauoribus extollitur, & sic peccator in malo obstinatur: quia incessanter crescit culpa fauoribus enutrita. Quia curari vulnus negligitur, quod dignum præmio laudis videtur. Vnde benè per Salomonem dicitur. Fili mi, si te lactauerint peccatores, ne acquiescas eis. Peccatores enim lactant, qui perpetrata mala fauoribus extollunt. An non lactatur, de quo per Psalmistam dicitur. Laudatur peccator in desideriis animæ suæ, & iniquus benedicitur. Sciendum quoque est, quòd tres modi peccantium iuxta defcensus ordinem, facilius corriguntur, quartus verò difficilius emendatur. Vnde & redemptor noster puellam in domo, iuuenem extra portã, in sepulchro autem Lazarum suscitauit. Adhuc quippe in domo mortuus iacet, qui latet, in peccato. Là quasi extra portam educitur, cuius iniquitas vsque ad verecundiam publicam perpetrationis aperitur. Sepulturæ verò aggere premitur: qui in perpetratione nequitiæ etiam vsu cõsuetudinis pressus grauatur. Sed hos ad vitam miseratus reuocat, quia plerumque diuina gratia non solũ in occultis, sed etiam in apertis iniquitatibus mortuos, & mole prauæ consuetudinis pressos respectus sui lumine illustrat. Quartum verò mortuum redemptor noster annunciante discipulo agnoscit, nec tamẽ suscitat, quia valdè difficile est, vt is, quẽ post vsum malæ consuetudinis etiam adulantium linguæ excipiunt, à mentis suæ morte reuocetur. De quo & benè dicitur. Sine mortuos, vt sepeliant mortuos suos. Mortui enim mortuos sepeliunt, cum peccatores peccatorum fauoribus premunt. Quid enim aliud est sepelire quàm occumbere? Sed qui percantem laudibus prosequuntur, extinctum sub verborum suorum aggere abscondunt. Erat autem & Lazarus mortuus, sed tamen non à mortuis sepultus. Fideles quippe illum mulieres obruerant, quæ & eius mortem viuificatori nunciabant, vnde & protinus ad lucem rediit: quia cum in peccato animus moritur, citius ad vitam ducitur, si super hunc solicitæ cogitationes viuunt &c. Ex quibus apparet, quòd mortuorum spiritualiter quatuor sunt genera: quia peccatores primò quidam sunt occulti, secundò quidam sunt per opus extrinsecum manifesti, tertiò quidam sunt per consuetudinem sepulti, & quidã fauoribus obstinati. Et de isto quarto genere hic loquitur Christus, quòd eis nõ proficit passio Christi, quia tales per ipsam non reuocãtur ad gratiam. Et hoc est quod ait, *Nunquid mortuis facies mirabilia?* Vbi glo. mortuos dicit non corpore, sed corde: coram quibus quædã facta sunt mirabilia per Christi passionem, sed non profuit eis: quia eos visa nõ mouerunt. Mortuis quidam corpore facta sunt mirabilia: quia quidam reuixerunt. Et cum dominus penetrauit inferna & inde mortis victor ascendit, magnum mortuis factum est miraculum. Dicat ergo. *Nunquid mortuis*, id est, corde in peccato obstinatis. *Facies mirabilia?* quasi dicat, non: quia & si coram eis facta sunt mirabilia, non tamen eis facta sunt, quia non profuerunt illis. Et hic tangit principes sacerdotum: qui obstinato corde visis miraculis in Christi passione ostensis aliis populis se conuertentibus, illi conuerti noluerunt. De quibus etiam subdit. *Aut medici suscitabunt & confitebuntur tibi.* Per medicos enim intelligit sanctos prædicatores, qui linguæ medicamẽto multos mortuos in peccatis, ministerialiter vocant ad vitam gratiæ, qui suscitati Deo cõfitentur per gratiarum actionem. Tales medici fuerunt sancti Apostoli, per quos tamen ipsi obstinati principes sacerdotum ad vitam non fuerunt reuocati, vt fidem Christi reciperent, & ipsum verum Deum esse confiterentur. Et hoc est quod dicitur Ioan. 7. Nunquid aliquis ex principibus credit in eum, sed turba hæc quæ non nouit legem maledicta est.

Mors peccati multiplex.
Greg. 4. mor. c. 29.
Adulatio latat peccatores.
Prouer. 1.
Psal. 9.
Tres mortuos suscitauit Christus.
Luc. 7.

1492 Nũquid narrabit aliquis in sepulchro misericordiam tuam, & veritatem tuam in perditione?

Hic probat quod dixerat. Vbi notandum quòd anima obstinata in peccato mortua habitat in corpore, sicut in sepulchro. Vnde & ipsos Pharisæos vocabat Christus sepulchra. Matth. 23. Dicens. Væ vobis qui similes estis sepulchris dealbatis, quæ à foris apparent hominibus speciosa, intus autem sunt plena ossibus mortuorum & omni spurcitia, sic & vos, &c. Vbi Chrysostomus ponit differentiam inter corpora iustorum & corpora peccatorum, dicens. Meritò quidem corpora iustorum templa dicuntur: quia anima in corpore iusti dominatur sicut Deus in templo. Corpora autem peccatorum sepulchra dicuntur, quia anima mortua est in corpore peccatoris, sicut in sepulchro, nec enim anima putanda viua est, quæ nihil viuum aut spirituale agit in corpore. Est ergo ratio Psal. ista: quia sicut in sepulchro mortuum non potest confiteri homini, sic nec anima in peccato manens: quia est in corpore sicut in sepulchro. A mortuo enim perit confessio. vt scribitur Eccles. 17. Vnde glos. hic ait. *Nunquid narrabit aliquis in sepulchro*, scilicet, potius, id est, *in perditione*, misericordiã tuam? Et aliquis positus in perditione, id est, obstinatus, *narrabit veritatem tuam.* quasi dicat, isti non narrabunt: quia tales in cordibus, nec cogitant diuinam misericordiam ad parcendum, nec diuinam iustitiam ad puniendum. Et hoc idem aliis verbis repetit, dicens.

Sepulchrũ animæ est corpus.
Chrysost.
Templum dicitur corpus iusti.

Nunquid

1493 Nunquid cognoscentur in tenebris mirabilia tua, & iustitia tua in terra obliuionis.

Idem enim vult intelligere Psalmista per mortuos dormientes in sepulchris, & per tenebras & terram obliuionis. Per omnia enim ista significatur peccator obstinatus. Dicitur enim in sepulchro positus, vt in præcedenti versiculo dictum est. Dicitur etiam tenebra ratione infidelitatis, de quibus dicit Apostolus, quòd sunt tenebris obscuratũ habentes intellectum, alienati à via Dei. Obstinati enim, quia alienati à via Dei merito tenebræ dicuntur, vt ibidem deducit glos. dicens. Illi tenebræ sunt, quia alienati à Deo qui est lux & vita animæ: quia Deus deserit illos. Duæ quippe sunt vitæ, vna corporis, altera animæ. Et sicut vita corporis est anima, sic vita animæ est Deus. Et quomodo si anima deserat corpus, moritur corpus, sic si deserat Deus animam, anima recedens à lumine iustitiæ, quanto magis scit quid inueniat contra iustitiam, tanto plus repellitur à lumine veritatis, & tenebris ignorantiæ mergitur. Dicuntur etiam terra obliuionis: quia terrena amantes Deum obliuiscuntur: de quibus dicitur Oseæ 2. Ibat post amatores suos, & mei oblita est, dicit dominus. Tales ergo quia non cogitant mente mirabilia misericordiæ Dei, nec iudicia iustitiæ suæ. Ideo dicit Psalmista, quòd in ipsis nõ cognoscũtur mirabilia Dei nec iustitia.

Peccator dicitur' tenebra.' Ephes. 4.
Glossa.
Vita duplex corporis & animæ.
Obliuio dicitur peccator.

1494 Et ego ad te domine clamaui, & mane oratio mea præueniet te.

Hic consequenter ostendit Christus, quid sua passio suis electis conferat. Et ostẽdit quòd sex modis Christi passio electis proficit. Quoniam illi per ipsam primò à filiis iræ segregantur, secundò in ipsis bona desideria multiplicantur, ibi. *Vt quid Domine,* tertiò Christo humili conformantur: ibi. *Pauper sum ego,* quartò de peccatis hic corriguntur, ibi. *In me,* quintò hic aduersis conseruantur, ibi. *Circumdederunt,* sextò ipsi mundo moriũntur, ibi. *Elongasti.* Quantum ad primum sciendum quòd merito peccati primorum parentum, omnes pariter nascimur filij iræ, & in peccatis. Propter quod dicit Apostolus. Eramus filij iræ sicut cæteri omnes natura. glo. id est, filij pœnæ, filij vindictæ, filij gehennæ: quia peccato primi hominis tenebatur iusta dãnatione genus humanũ, & erant filij iræ omnes. Sed ab ista ira per Christi passionem liberantur electi, id est, per fidem passionis eius, sicut dicit Apostolus. Salui erimus ab ira per Christum. Hoc ergo exprimẽs ecclesia electorum, dicit ipsi Christo. *Et ego ad te domine clamaui.* Non enim simpliciter dicit ego, sed *& ego,* quasi dicat. Et ego fui natura filius iræ, sicut & cæteri: sed tua passione considerata, clamaui ad te vt saluus essem, non ad alium: quia in alio salus nõ reperitur. Act. 4. Nec enim est aliud nomẽ sub cœlo datũ hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri. In hoc autem quod dicit. *Et ego ad te, domine, clamaui,* notat se præuentum à gratia Dei. Qui enim clamat & inuocat, credit. Sed filius iræ non crederet, nisi ipsum misericordia Dei suscitando præueniret. Verum peccata præmissa impunita esse non debent, oportet quòd sicut gratia Dei nos præuenit suscitando, ita & nos iudicem præueniamus satisfaciendo. Inter partes autem satisfactionis, oratio primum obtinet locum. Per ipsam ergo iudicem districtum præuenire debemus, id est, ante finem vitæ satisfacere. Et hoc est quod subdit. *Mane oratio mea præueniet te,* mane, id est, in vita præsenti. Oratio enim præuenit futurum iudicium. Illa enim oratio exauditur, quæ finem vitæ præuenit, Psal. 5. Quoniam ad te orabo domine, mane exaudies vocẽ meam. Et nota quòd præuentio est multiplex: quia præuenit Deus hominem, homo hominem, homo Deum. Præuenit Deus hominem gratia benedictionis, Psalm. 20. Quoniam præuenisti eum in benedictionibus dulcedinis. Præuenit homo hominem reuerentia honorationis. Rom. 12. Honoræ inuicem præuenientes. Præuenit homo Deum per instantiam orationis, vt hic. *Mane oratio mea præueniet te.*

Ire filij omnes nascimur. Ephes. 2.
Rom. 5.
Præuentio multiplex.

1495 Vt quid domine repellis orationẽ meam, auertis faciem tuam à me.

Hic ostendit quòd iustis bona desideria dilatantur. Vbi sciendum, quòd Deus orationes etiam iustorum exaudire differt, vt desiderium rei postulatæ magis crescat: quia res faciliter habita, quasi pro nihilo reputatur, vide suprà versic. 65. & 516. & 650. Et sic Deus quando orationem non exaudit, ipsam repellere videtur. Hoc ergo insinuans Psalmista, per modum interrogationis Deo proponit, dicens. *Vt quid, domine, repellis orationem meam?* Ad hoc respondetur: quòd solum ad vtilitatem nostrã: vt in prædictis locis allegatis patet. Et hoc aliis verbis proponit, dicẽs. *Vt quid auertis faciem tuam à me?* Et nota quòd diuina auersio, qua faciẽ suam auertit à nobis, quandoque est temporalis, quandoque verò æterna: vide suprà versi. 1320. Vel ista sunt verba sanctorum patrum, qui desiderabãt Christi incarnationem, quæ per faciem designatur, vt supra versi. 150. & 1374. & 459. & 686. & 844. Quia ergo differebat incarnari, dicẽs, *Vt quid repellis orationem meam?* auertis, id est, non conuertis faciem tuam à me.

Oratiõe exaudire, quare differt Deus.

1496 Pauper sum ego, & in laboribus à iuuentute mea, exaltatus autem humiliatus sum, & conturbatus.

Hic ostendit quomodo iusti Christum imitantur. Christus enim pauper fuit in natiuitate: quia in diuersorio natus. Fuit in laboribus in vita. Ioan. 4. Iesus autem fatigatus sedebat. Sic etiam conturbatus fuit in passione. Matth. 26. Tristis est anima mea vsque ad mortem. Exaltatus fuit in cruce. Ioannis 12. Ego si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad meipsum. Similiter & quilibet iustus Christum imitatur, vt primò sit pauper: quia facilius est camelum per foramen acus intrare, quam diuitem in regnum Dei. Quod quidem non intelligitur de illis qui diuitias habent, sed de illis qui habentur à diuitiis & confidunt in eis. Habere enim diuitias non est criminis: sed illis subiici. Similiter ipsum imitantur in laboribus. Qui enim æternam gloriam considerant, in se hic laboribus occupant assiduè,

Luc. 8.
Mar. 10.
Laboribus se occupant in præsenti.

Universidad de Deusto
Biblioteca

vt ostendit Greg.8.mor.c.7.dicens.Sciendum est, A quòd mercenarius sollicitè curat inspicere, ne vnquam dies vacuus labatur ab opere, ne expectatus finis temporis inanis veniat ad remunerationem.In laboris namque studio conspicit, quid percipere in tempore remunerationis possit.Nam cum labor, crescit præmij fiducia proficit. Cum verò labor torpuerit,spes à remuneratione lassescit. Vnde & electus quisque vitam suam quasi mercenarij dies pensans, tanto fidentius spe tendit ad præmia, quanto nunc robustius perdurat ad laboris incrementa, &c. vt cum Christo dicere possit. *Ego in Laboribus à iuuentute mea.* Qui labor maximè esse debet in gemendo peccata. Psal. 6. Laboraui in gemitu meo &c. Similiter ipsum B imitatur in humilitate, aliter iustus non esset: Matt.11. quia Christo non obediret, dicens. Discite à me quia mitis sum, & humilis corde. Et per consequens ipsum non imitatur in exaltatione: quia Luce 18. omnis qui se humiliat, exaltabitur. Similiter in conturbatione,quam pro commissis peccatis debet habere. Vnde cuilibet iusto dicitur, Fili hominis,panem tuum in conturbatione comede, & aquam tuam cum in œrore bibe. Panem suum in conturbatione comedit, qui victum vitæ præsentis cum conturbatione pœnitentiæ pro peccatis sumit. Aquam cum mœrore bibit: quem die ac nocte pro consideratione peccatorum lachrymæ potant. Dicat ergo quilibet iustus Christi factus C imitator. *Pauper sum ego &c.* vbi considera vitæ nostræ decursum.Hæc enim incipit à miseria,ideo præmittit. *Pauper sum ego & in laboribus à iuuentute mea.* Hanc ergo superbia,ideo sequitur.*Exaltatus sum.* Hanc corrigit pœnitentia: ideo concluditur. *Humiliatus autem, & conturbatus.* Vnde glo. Pauperes sumus à principio per miseriam:exaltati per superbiam, sed humiliati, & conturbati per contritionem,& pœnitentiam.

Ezech.12.

Conturbatio pœnitentiæ.

1497 In me transierunt iræ tuæ, & terrores tui conturbauerunt me.

Hic ostendit,quòd iusti hic pro peccatis puniuntur. Quos enim Deus ad occisionem dat, hic dimittit in pacem: quos autem ad vitam, illos hic pro commissis flagellat, & punit. Vnde ad Hebræ. duodecimo. Flagellat Deus omnem filium,quem recipit,vide suprà versicu. 19. & 256.329. Et hoc nunc manifestat Psalmista in persona cuiuslibet iusti,dicens.*In me transierunt iræ tuæ.* Quid enim est ira Dei, nisi punitio? quia quando aliquem punit, se habet ad modum irati. Sed hæc ira in reprobis non est transitoria,sed perpetuò manet. In electis autem temporalis est & transitoria, quia saltem in morte terminatur. Et hoc considerans Psalmista ait,*In me transierunt iræ tuæ*, id est, punitiones. Et E bene dicit transierunt, quia ira Dei non manet in iusto, quia transitorè eos punit, vt sanet. Vnde Deuter. trigesimosecundo. Ego occidam, & ego viuere faciam, percutiam, & ego sanabo. Sequitur. *Et terrores tui conturbauerunt me.* Iustus enim non solum corrigitur per aduersa, quæ hic patitur, sed multo amplius timens futurum Dei terribile iudicium, quo timor etiam amorem Dei sequens, ad conseruandam iustitiam multum proficit. Ideo postquam Psalmista ad suam correctionem ostendit præsentia aduersa valere,etiam subdit quòd timor perpetuæ pœnæ ad hoc ꝓficit multum. Vnde & subdit. *Et terrores tui conturbauerunt me*, id est, timor pœnæ perpetuæ. Vnde istum versum ad propositum pertractans Gregor.super illo verbo Iob 6. Sagittæ domini in me sunt, & terrores eius militant contra me,ait.Iustorum mens nõ solum perpendit,quod in præsenti vita tolerat,sed etiam pauet, quod restat. Videt qualia in hac vita patitur,metuit,ne post hanc vitam grauiora patiatur.Luget quia in huius cęcitatis exilium à paradisi gaudiis ceciderit, timet, ne & cum exilium relinquitur,mors æterna subsequatur.Iam ergo sententiam tolerat in pœnam,sed minas adhuc vẽturi iudicis formidat ex culpa. Hinc Psalmista ait. *In me transierunt iræ tuæ, & terrores tui conturbauerunt me.* Interni quippe iudicis postquam ire pertranseunt, etiam terrores conturbant:quia iam aliud de damnatione patimur,& adhuc aliud de æterna vltione formidamus. Et hoc est quod hic dicit glos.notanter.Omne,quod potest accidere,& si non accidat, prudenter timetur.

Pœnæ perpetuæ timor prosit bonis. Gregor.7. mor.c.3.

Timor futurorum vtilis.

1498 Circundederũt me sicut aqua,tota die circundederunt me simul.

Hic ostendit, quòd iusti per aduersitates hic à Deo conseruantur. Donis enim Dei quandoque animus in superbiam attollitur: sed ne ibi consistat,aduersis circundatur.Et sic aduersis circundatus, seipsum recognoscens in humilitate conseruatur. Quod ostendens Gregor.ait. Nam plerunque donis virtutum elatus animus corruit, & velut iram Dei metuit aduersa tentationum,& tamẽ eisdem aduersis pressus, ad virtutum custodiã cautior exurgit.Quis enim Deo propinquare se nõ æstimat,cũ ie supernis excrescere muneribus agnoscit,cum vel prophetię donum,vel doctrinæ magisterium percipit,vel ad alios conuertendum curationum gratia cõualescit? Et tamen sæpè mens dũ virtutis suæ securitate resoluitur, insidiante aduersario, inopinatæ culpæ telo perforatur. Et inde à D Deo in æternum longe fit, vnde ei ad tempus sine cautelæ custodia propinquauit. Et quis se derelictum iam gratia diuina non deputet, cum post experimentum mundicię lacessiri se carnis tentationibus videt inhonesta ad animum congeri:& ante cogitationis oculos nonnulla improba & immunda versari? Et tamen cum fatigant ista non superant,sed per humilitatem animum seruant,vt infirmum se animus in aduersis deprehendens, totum se ad adiutorium diuinitatis conferat, & sui fiduciam funditus amittat. Sicq; fit, vt inde Deo altius inhęreat,vnde se à Deo altius cecidisse suspirabat, &c.Ex quibus patet,quòd Deus animũ iusti quandoque circũdat aduersis, vt ipsum in virtutibus cu E stodiat. Et hoc est, quod Psalmista in persona iustorum hic de aduersitatibus dicit. *Circundederunt me sicut aqua tota die, &c*, quasi dicat, Vt Deus me sibi electum custodiat,fecit quòd aduersitates circundant me, id est, vndique opprimant: & simul, ita nunquã aduersitas vna sola venit:quia abyssus abyssum inuocat.

Nota.

Aduersa custodiunt iustos.

Gregor.9. mor.c.10.

1499 Elongasti à me amicum, & proximum, & notos meos à miseria.

Hic ostendit,quòd iusti mundo moriuntur. Qui enim

enim vult Christum imitari,omnem carnalẽ amo- A rem relinquere debet, vt Deum omni amori, & Matth.10. cognationi carnali præponat,præcepto Christi dicentis. Qui amat patrẽ suum, aut matrem plusquã me,non est me dignus.Secundum enim Hieronymum,hic ordo in omni affectione est necessarius, Amoris ordo. Ama post Deum patrem,matrẽ,aut filios. Si autẽ necessitas venerit, vt amor patris,matris,vel filiorum Dei amori comparetur, & non possit vtrunq; simul saluari, odium in suos, pietas in Deum est. Vnde & expressius Lucæ 14.Christus dicit. Si quis venit ad me,& non odit patrem suum, & matrem, & vxorem,& filios,& fratres,& sorores,adhuc autem & animam suam, non potest meus esse discipulus.Ex quib.omnibus nihil aliud vult conclu- B dere,quàm q; longè plus, cognationẽ spiritus debet amare,quam carnis,& à mũdo propter Deum elongari in iis,quibus cognatio carnis, vel mundi Deo contradicit.Et hoc est, quod præuidens psalmista in persona bonorum Deo dicit, *Elongasti à me amicum,& proximum meum*,id est, propter præceptum tuum lõgè factus sum ab eis. Et quia tales carnales vident iustos se ab eis elongare,eis in malis non consentiendo,ideo ipsi elongantur à iustis, & deridentes iustos videntes iustorum a luersitates in hoc mundo,& miserias. Ideirco concludit.*Elongasti à me amicum*,&c.à miseria mea.q.d. Sicut ego præcepto tuo elongor ab ipsorum voluptatibus, quib. fruũtur in sæculo, ita ipsi elongantur à miseria mea quam propter te domine,patior in sęculo.

Misericordia dei multiplex.

PSAL. LXXXVIII.

1500 Misericordias domini in æternũ cantabo.

Hic psalmus talem habet titulum. *Intellectus Ethan Esraelitæ.* Vbi aduertendum quòd iste Ethã qui psalmum fecit:fuit vnus de præpositis cantorũ quos instituit Dauid ad cantandum laudes domino ante arcam fœderis domini, vt habetur 1. D Paralipo.15. Hic habuit spiritum propheticum, & fecit istum psalmum. De materia autem psalmi communiter dicũt doctores quòd loquitur de stabilitate & perpetuitate regni Christi sub figura ipLuc.1. sius regni Dauid, de quo dixit angelus Marię.Dabit ei dominus Deus sedem Dauid patris eius, & regnabit in domo Iacob in æternum.De cuius regni perpetuitate iste Ethan propheta eruditus fuit inspiratione diuina.Et sic apparet titulus.*Intellectus Ethan Israëlitæ*, scilicet,iste psal.est intellectus dat' à Deo,siue eruditio de ęternitate regni Christi ipsi Ethan Israëlitæ,scilicet,ipsi Ethan qui erat propheta de filiis Israël, Intentio totius psalmi est E vt non in nobis, sed solum in Deo ponamus spem nostram.Iste autem psalmus diuiditur in duas partes: quia primò præmittit regni Christi prospera, secundò prædicit aduersa,ibi. *Tu verò repulisti.* Prima in tres, quia volendo agere de prosperitate & excellentia regni Christi, primò præmittit laudes debitas,secũdò adducit ad hoc rationes congruas, ibi.*Quoniam dixisti.* Tertiò ostendit regni Christi magnificentias,ibi. *Confitebuntur.* Prima in duas, quia primò præmittit laudem diuinæ misericordiæ, secundò laudem diuinæ iustitiæ, ibi. *Ingenerationem.* Quantum ad primum sciendum,quòd misericordia quantum est ex parte Dei non sit aliud quàm ipse Deus misericors.Et sic cum sit solum vnus Deus simplex, sit solum ex vna misericordia simplex: Tamen quantum est ex parte effectus, sicut effectus sunt multiplices: sic & misericordia est multiplex. Et sic hic Psalmista misericordias dicit in plurali ratione multorum effectuum, quos misericors Deus facit in nobis. Vnde multas Dei misericordias in seipso notans Bernardus in hoc loco ait. *Misericordias domini in æternum cantabo.* Septem in me misericordias video. Prima est conseruatio gratiæ, qua à multis peccatis me adhuc in sæculo positum custodiuit. Prima, inquam, non inter omnes: quas Deus mihi impendit, sed inter istas septem, prima.Et hæc tribus modis,scilicet, occasiones peccandi subtrahendo, resistendi data virtute, & affectionis sanitate. Secunda misericordia fuit expectatio sustinentis qua tardabat vltionem, quia indulgentiam cogitabat,longanimiter expectans, electionem suæ prædestinationis impleri volens, & qua nos dilexit, nimiam charitatem. Tertia misericordia fuit, quod me ad pœnitentiam conuertit concutiens cor meum, & excitans, vt aduerterem meorum vulnera peccatorum,& vulnerum sentirem dolorem, terrens & deducens ad portas inferni, & meliorem mihi consolationem inspirans, spem indulgentiæ largiendo. Quarta misericordia, quòd suscepit me pœnitentem, sic C enim ex toto indulsit,tam liberaliter omnem donauit iniuriam, vt iam nec damnet vlciscendo, nec confundat improperando, nec minus diligat imputando. Quinta misericordia sequitur, per quam mihi continendi deinceps, & emendatius viuendi præstitit virtutum, carnem cum concupiscentis suis, præsens sæculum cum cupiditatibus suis, & etiam ipsum cum tentationibus suis conterens Sathanam sub pedibus meis.Sexta misericordia est promerendi gratia,bona ęterna,quę gratia in tribus maximè constat. In odio præteritorum malorum in contemptu bonorum temporalium, in desiderio futurorum. Septima misericordia est spes obtinendi, tria siquidem confidero, in quibus spes mea tota consistit, Charitas adoptionis, veritas promissionis, potestas redemptionis. Scio cui credidi, & certus sum: quia in charitate nimia adoptauit me, quia verax in promissione: quia potens in exhibitione. Licet enim ei facere quod vult. Hic est funiculus triplex, qui difficile rumpitur, quem à patria in hunc carcerem durissimum missum firmiter obsecro teneamus, vt ipse, nos subleuet: ipse trahat ad conspectum gloriæ magni Dei: hæc ille. Istas ergo multiplices misericordias semper in mente portare debemus, Deo gratias agendo, dicentes. *Misericordias domini in æternum cantabo.* Et dicit in æternum,dans differentiam inter iram Dei,qua electorum punit peccata, & misericordiam, qua iustos coronat, quia ira transit, psalm. 7. In me transierunt iræ tuæ, sed misericordia durat in æternum psalm.102. Misericordia autem domini ab æterno,& vsque in æternum super timentes eum. Sed super isto verbo mouet Gregor. Quæstio. quæstionem, 4.moral.cap.42.scilicet an beati in patria peccatorum suorum præteritorum habeant memoriam dicens. Si mens beati nulla ibi peccati sui memoria tangitur, ereptum se vnde gratulatur, aut quomodo largitori gratias refert de

Beati an recordentur peccatorũ præteritorum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

venia quam accepit, si intercueniente obliuione A transactæ nequitiæ pœnæ se esse debitorem nescit. Neq; enim neglectè prætereundum est, quod Psalmista ait. *Misericordias domini in æternum cantabo.* Quomodo enim misericordias Dei in æternum cantat si se miserum fuisse ignorat? Et si misericordiæ transactæ non meminit, vnde largitori misericordiæ laudes reddit? Sed si meminit miseriæ, vbi est, quod Esaias ait. Non erunt in memoria priora neque ascendent super cor? Ergo quærendum est, quomodo electorum mens perfecta in beatitudine esse poterit, si hanc inter gaudia memoria sui reatus tangit, aut quomodo perfectæ lucis clarescit gloria, quam reducta ad animum obnubilat culpa? Et consequenter respondet Greg. B dicens. Sed sciendum est, quòd sicut nunc sæpè tristium læti reminiscimur, ita tunc transactæ nequitiæ sine læsione nostræ beatitudinis recordamur. Plerumque enim incolumitatis tempore ad memoriã dolores præteritos sine dolore reducimus. Et quo ægros nos recolimus, eo nos incolumes plus amamus, erit ergo in illa beatitudine & culpæ memoria, non quæ mentem polluat, sed quæ nos letitiæ altius afficiat, vt, dum doloris sui animus sine dolore reminiscitur, & debitorem se medico verius intelligat, quò de molestia meminit, quàm euasit. In illa itaque lætitia sic tunc sine tædio mala nostra conspicimus, sicut nunc in luce positi sine vlla cotdis caligine animo tenebras videmus: quia & si obscurum est, quod mente cernimus, de iudicio est hoc luminis, nõ de passione cęcitatis. Et in æternum ergo laudem misericordiæ nostro largitori referimus, & nequaquam miseriæ conscientia grauamur, quia dum mala nostra sine aliquo mentis malo respicimus, & nunquam erit, quod corda laudãtium de transactis iniquitatibus polluat, & semper erit, quod ibi ad laudem liberatoris accedat. De hac materia vide suprà versi. 585.

Esa. 65.

Resp. Greger.

1501 In generatione, & generationem annunciabo veritatem tuam in ore meo.

Hîc laudat diuinam iustitiam: quæ in scriptura nomine veritatis intelligitur. Sic enim dicitur psal. 24. Vniuersæ viæ domini misericordia, & veritas. Quod ideo dicit: quia in omni opere domini concurrit misericordia, & iustitia: De hoc vide suprà versicu. 354. Si autem accipiatur veritas vt est adæquatio rei ad intellectum, & intellectus ad verbum, tunc certum est, quòd omnis veritas est Dei: quî enim de suo loquitur mendacium loquitur, qui autem loquitur veritatem ex Deo loquitur, vt habetur, Ioan. 8. Et sic hîc duo ponit vnum quod est Dei, scilicet, veritas, aliud quod est homi- E nis, scilicet, os quo annunciatur veritas. Vnde ait, *Annunciabo veritatem tuam in ore meo*, & hoc *in generatione & generationem*, id est, non solum in generatione Iudæorum, sed etiam in generatione gentium. De hoc vide suprà versic. 1370. & 1448. Notandum autem quòd præter illa quæ dicta sunt suprà versicu. 657. & 1370. multa alia quilibet nostrum annunciare debet. Primò annunciemus, quę verè sunt superanda, scilicet, illa, in quibus spẽ debemus ponere. Vbi notandum, & ista sunt maximi duo de quibus hic agit Psalmista, scilicet, misericordia in primo versiculo, & iustitia in secundo psalm. 91. Ad annunciandum mane misericordiam tuam, & veritatem tuam per noctem. Vbi nota quod per mane prosperitas, per noctem verò aduersitas designatur, in mane ergo prosperitatis annuncianda est misericordia Dei, sed in nocte aduersitatis, veritas & iustitia Dei. Primum vt tu bona tuis meritis non credas habere, sed sola misericordia Dei. Secundum vt aduersa iustè pro tuis peccatis te pati cognoscas. Et hoc sententialiter ponit glos. in psal. 91. dicens. *Ad annunciandum mane*, id est, quando benè est tibi, quod ex misericordia prouenit Dei. Quando ergo benè est tibi, lauda, & annuncia misericordiam, sed annuncia veritatem per noctem, id est, in aduersis, quando, scilicet, malè est tibi, lauda, & annuncia veritatem: quia ipse iustè flagellat. Et est sensus, quod prospera ex gratia Dei aduersa verò ex iustitia te habere cognosce. Et hoc contra aliquos, qui prospera suis meritis attribuunt, & aduersa se iniustè pati prædicant, sperantes magis in seipsis, aliàs in mundo quàm in Deo. Cum oppositum figuraliter ab Angelis fiendum nobis est ostensum. Apoc. 14. vbi dicitur, quod Ioannes vidit tres angelos annunciantes, & euangelizantes, quorum primus volabat per medium cœli, habens euangelium æternum vt annunciaret sedentibus super terram, & super omnes gentes voce magna, dicens. Time- C te dominum, & date illi honorem: qui fecit cœlum, & terram, & omnia quæ in eis sunt. Cuius rationem assignat, dicens quia venit hora iudicij eius, Secundus angelus secutus est primum, dicens. Cecidit, cecidit Babilon illa magna quæ à vino fornicationis suæ potauit omnes gentes. Tertius angelus secutus est illos, dicẽs voce magna. Si quis adorauerit bestiam & imaginem eius, & acceperit characterẽ eius in fronte sua vel in manu, hic bibet de vino iræ Dei, & cruciabitur igne, & sulphure & fumus tormentorum suorum ascendet in sæcula sæculorum, nec habebit requiem die ac nocte. Pro cuius euidentia sciendum, quòd homines communiter in tribus spem suam ponũt. D Quidam in Christo, & hoc bonum, quidam in mundo & hoc est malum, quidam in Diabolo, & hoc est pessimum. Et secundum hæc tria prædicti tres angeli tria nobis annunciant, ostendentes in quibus sperare debemus: & in quibus non. Primus ergo angelus annunciat nobis de Christo, quod ipse fecit cœlum, & terram, & omnia quæ in eis sunt, ex quo ostenditur magnæ potestatis. Et ideo ipsum timere debemus, & à nobis expellitur omne peccatum, quoniam vt dicitur Eccl. 1. Timor domini expellit peccatum. Secundò ipsum debemus honorare, scilicet per opera virtuosa, & non solum verbis sine operibus. Vnde dicitur Prouerb. 3. Honora Deum de tua substantia, & de primitiis frugum tuarum da pauperibus. Tertiò debemus ipsum adorare, scilicet, cognoscẽdo ipsum redemptorem omnium esse & glorificatorẽ, exemplo magorum qui procidentes adorauerunt eum, & apertis thesauris suis, &c. Sed quare ista Christo facere debemus, angelus assignat rationem, dicens. Quia venit dies iudicij eius: qui, scilicet, tunc à nobis rationem exiget qualiter ipsum tractauerimus peccata cauendo, qualiter ipsum honorauerimus, opera faciendo, qualiter ipsum adorauerimus, spem totam in ipsum ponendo, dicens nobis, Redde rationem villicitationis tuę. Secundus verò

Misericordia in prosperis, iustitia in aduersis.

Annunciare misericordiã & veritatẽ.

Matth. 2.

Luce. 16

verò angelus de mundo nobis annunciat duo, sci- A licet placibilitatem apparentem, quia de vino delectationis suæ apparentis potat omnes gentes, dum, scilicet, omnibus seipsum proponit, & quicquid in ipso est lætitiæ, & solatij, significat per vinum inebrians, & delectans. Istud est vinum de quo dicitur Genes. 9. quòd Noë cœpit vir agricola exercere terram, & plãtauit vineam, bibensque vinum inebriatus est, & denudatus in tabernaculo suo. Sic qui mundi delectationes sequitur, spoliatur, & denudatur. Secundò ostendit de mundo eius liberalitatem deficientem, dicens, Cecidit Ba-
1. Ioan. 2. bylon. Nam transit mundus, & concupiscentia eius, & ideo in ipso sperare non licet. Cecidit autem Babylon, id est, mundus: propter multitudi- B nem vitiorum. Dicit autem bis, cecidit, propter maiorem expressionem casus, vel propter duplicem casum, scilicet, corporis, & animæ. Tertius verò angelus annuntiat nobis de diabolo tria. Primò eius naturam, impugnantem. Vnde vocauit eum bestiam. Ad instar namque bestiæ est crudelis, homines impugnando, figuratus per bestiam, quam Daniel vidit, quæ erat crudelis, mirabilis,
Dan. 7. atque fortis, dentes ferreos habens magnos comedens, &c. Secundò ostendit eius culpam deformantem, quam in se habet, & in alios conatur inducere, quam vocauit characterem, & imaginem bestiæ. Nam culpa in diabolo dicitur character, C quia indelebilis est, in homine verò imago, quia deleri potest per pœnitentiam. Vt sic dæmon sit ille qui habet characterem indelebilem per obstinationem, homo verò imaginem per pœnitẽtiam delebilem. Istum characterem diaboli quidam portant in fronte per manifesta peccata sine verecundia, quidam verò in manu per culpam occultam. Tertiò ostendit diaboli pœnam affligentem, quam in se patietur, & peccatores patientur post mortem. Vnde dicit, quòd biberunt de vino iræ Dei. Et sic ex prædictis patet, qualiter angeli nobis annunciãt, quòd sperare debemus in Christo, non in mundo, vel diabolo. Et hoc annũciando eius misericordiam, & veritatem. Iustitiam an- D te peccatum, sed misericordiam post culpam.

1502 Quoniam dixisti in æternum misericordia ædificabitur in cœlis, præparabitur veritas tua in eis.

Hîc consequenter ostendit rationem dictæ laudis, misericordiæ, scilicet, & iustitiæ. Et primò ostendit rationem in generali, secundò magis in speciali, ibi, *Confitebuntur*. Quantum ad primum sciendum, quòd tota ratio laudis diuinæ misericordiæ, & iustitiæ est ipse Christus & regnum E eius, de quo iste psalmus agit, per quem gratia, & veritas facta est, vt dicitur Io. 1. Et primò describit gratiam & veritatem electis factam per Christum. secundò describit modum, ibi. *Dispossui*. Quantum ad primum nota, quòd per cœlos intelliguntur omnes iusti, & principaliter ipsi primi fundatores ecclesiæ, scilicet, prædicatores Apostoli, per quos Deus fidem per vniuersum orbem prædicauit, vt patet superius vers. 252. Et in istis primò ostensa fuit Christi misericordia: quia ipsi primò electi mera gratia, & in ipsis primò per Christum præparata fuit veritas: quia ipsi primò per spiritum sanctum edocti fuerunt omnem veritatem. Et cõsequenter per istos misericordia Christi, & veritas, per vniuersum orbem fuit prædicata. Et hoc est quod ait Psalmista. *Quoniam dixisti*, quasi dicat, Si quæratur à me, quare misericordias domini, & quas in æternum cantabo. Respondeo. *Quoniam tu dixisti*, id est, mihi reuelasti, quòd misericordia tua, quæ, scilicet, æternaliter durat primò *ædificabitur in cœlis*, id est, in sanctis Apostolis, qui erunt idonei ad mundum totum illuminandum, quia scilicet veritas tua, id est, veritas incarnationis Christi & mysteriorum ecclesiæ *præparabitur in eis*, id est, per spiritum sanctum eis plenè reuelabitur. Et sic quasi istum textum exponendo Ioan- *Ioan 1.* nes ait, Gratia, & veritas per Iesum Christum facta est, vnde, scilicet, Apostolos qui sunt cœli, misericorditer elegit, quibus omnem veritatem per spiritum sanctum reuelauit. Propter primum dicit, *Misericordia ædificabitur in cœlis*, propter secundum dicit: *Præparabitur veritas tua in eis.*

1503 Dispossui testamentũ electis meis, iuraui Dauid seruo meo, vsque in æternum præparabo semen tuum.

Hîc describit modum dictæ misericordiæ ædificatæ, & veritatis. Vbi sciendum, quòd ista gra- *Testamentum dispositio.* tia, & veritas primò per legem fuit prophetizata: secundò per euãgelium fuit declarata. Primum ponit in principio, secundũ ibi, *Et ædificabo*. Quantum ad primum, vt dictum est, hic loquitur de Christo sub nomine regis Dauid, de cuius semine Christus secundum carnem descendit. Cuius incarnatio multipliciter per legem fuit prophetizata, quæ data fuit soli populo Iudæorum, qui erat populus Dei peculiaris, & electus, de quo nunc dicit. *Dispossui testamentum electis meis.* Nomine enim testamenti ipsa vetus lex in scriptura intelligitur: quia in ipsa Deus fecit testamentum suum, ostendens quos suos dimittebat hæredes, & qualis esset eius hæreditas. Sic enim Apostolus Paulus legem Mosaicam dicit testamentum primum, & legem euangelicam testamentum nouũ, *Hebr. 9.* dicens de Christo Noui testamenti mediator est, vt, morte intercedente, in redemptionem earum præuaricationum, quæ erant sub priori testamento, &c. Dicit ergo de lege antiqua. *Dispossui testamentum electis meis*, id est, legem dedi tibi, Israël quos mihi elegi in populum peculiarem. Vnde populo Israël dixit Moyses. Deut. 7. Te elegit dominus Deus tuus, vt sis ei populus peculiaris de cũctis populis, qui sunt super terram. Et in lege antiqua data populo Israëli, promisit dominus, quòd regnum Christi maneret in æternum, loquendo de Christo sub nomine Dauid. Hoc enim promi- E sit Deus Abrahæ, dicens, Terram hanc, quam *Genes. 13.* conspicis, scilicet, terram Chanaan dabo semini tuo vsque in sempitetnum, quod in Christo primò fuit adimpletum, qui primus totam terram Chananæorum possedit, & possedisset in sempiternum nisi reges descendentes ab eo obstaculum posuissent. Tales enim promissiones Dei sub conditione dabantur, scilicet, si illi Deo obediens existerent. Et hoc est, *Iuraui Dauid seruo meo*. Vt enim habetur 2. Regum 7. Misit dominus Nathan ad Dauid, qui diceret ei ex parte domini. Suscitabo semen tuum post te, & firmabo regnum eius, & stabiliam

Universidad de Deusto
Biblioteca

stabiliam thronum regni eius vsque in sempiternum. Et hoc est quod hic dicit. *Iurauí Dauid seruo meo, vsque in æternum præparabo semen tuum.* Et ad literam fuisset factum, nisi successores Dauid potuissent obicem. Sed hoc de regno Christi intelligebatur cuius semen, & filij sunt fideles, in quibus Christus regnat æternaliter, vt ait Apostolus ad Galatas 4.

1504 Et ædificabo in generatione, & generationem sedem tuam.

Hîc ostendit quomodo veritas, & misericordia regni Christi in nouo testamento fuit declarata, quâ, scilicet, declarauit angelus annuncians Mariæ perpetuitatem regni Christi in fideli populo ei dicente. Dabit ei dominus Deus sedem Dauid patris eius, & regnabit in domo Iacob in æternũ, & regni eius non erit finis. Et hoc in spiritu prævidens Psalmista de Christo ait ex parte Dei. *Et ædificabo in generatione & generationem sedem tuam.* Quid autem est sedes Christi, nisi fideles in quib. Christus sedet, & regnat. Vnde glo. *Et ædificabo in generatione, & generationem sedem tuam.* .i. fideles. Nos enim qui credimus, semen Christi sumus, & sedes, in quibus Christus quiescit & regnat. Nisi enim ab illo regeremur, à nobis ipsis præcipitaremur, quia sedes sapientiæ anima iusti, vel per sedem intellige Christi humanitatẽ, quę in æternũ verbo manet vnita, vide suprà vers. 742. Quod autẽ hic dupl catur generatio: quia dicit, *in generatione & generationem*, intelligit q̃ Christus regnabit non solum in generatione Iudæorũ, quia ex illis multi fuerunt electi, sed etiã in generatione gentium conuersarum, vel intellige generationem carnalem, quę est in præsenti vita, in qua iusti viuunt in carne, & generationẽ spiritualem quæ erit in patria, Nunc ergo sedet Christus in nobis, quos regit: & tunc sedebit in sanctis quos beatificabit. Et ita in generatione & generationẽ ædificabitur sedes Christi.

Exod. 17. sedes Christi sunt iusti.

Generatio duplex.

1505 Confitebuntur cœli mirabilia tua domine, etenim veritatem tuam in ecclesia sanctorum.

Duo præmisit Psalmista in generali, scilicet, legis dationem, & regni Christi confirmationem. Vnde nunc illa duo declarat in particulari. Et hæc duo modo tractat in particulari. Et primò primum, secundò secundum, ibi. *Tunc locutus es.* Circa primum sciendum, quod lex antiqua fuit data satis cito post exitum de Ægypto, quia quinquagesima die. Et, ideo ad illam declarãdam agit hic de illo exitu, & de aliquibus beneficiis tunc illi populo collatis, & primò de beneficiis datis ante ingressum terræ promissionis, secũdò de beneficiis, post ingressum, ibi. *Tabor & Hermon.* Circa primum sex narrat beneficia literaliter populo exhibita ante ingressum terræ promissionis vt per illa ostendat beneficia in præsenti vita à Christo nobis exhibita. Et secũdum ista prima pars diuiditur in sex. Primum beneficium est, quod dedit eis panem angelicum, secũdum q̃ dedit eis nubis refrigerium, ibi *Quoniam in nubibus*, tertiũ quòd dedit eis legis magisterium, ibi. *Deus qui glorificatur*, quartum quòd dedit eis cõtra hostes adiutorium, ibi. *Domine Deus virtutum*, quintum, quòd mare fecit eis peruiũ, ibi, *Tu dominaris*, sextũ quòd Pharaonis extinxit exercitum, ibi. *Tu humiliasti.* Ex quibus cõcludit firmũ Dei imperium, ibi. *Tui sunt cœli.* Quantum ad primum beneficium sciendum, q̃ Deus illi populo de cœlo dedit eis panem angelicum, scilicet, manna, vt habetur Exod. 16. vide suprà versicu. 1305. & 1306. Qui quidem panis fuit mirabilis. Vnde ipsum videntes filij Israël, admirantes dixerunt, man, id est: quid est hoc? Et hoc beneficium recolẽs Psalmista ait. *Confitebuntur cœli mirabilia tua, domine.* Per hoc autem vult significare beneficium nobis à Christo datum, quando per Apostolos per mundum misit fidem prædicare gentib. vide sicut superius psalm. 18. Cœli enarrant gloriam Dei, &c. versic. 252. Vel per hoc vult significare panem cœlinobis datum per illud beneficium mannæ, id est, sacrificium eucharistiæ figuratum, vt dictum fuit supra versic. 1305. & 1306. Sequitur. *Etenim veritatem tuam in ecclesia sanctorum.* Quantum ad beneficium literale per illud beneficium mannæ datum de cælo, Deus probatus fuit verax, quia promisit eis panem cœli dare, quod quia promissum adimpleuit in congregatione sanctorum, verax fuit prædicatus. Similiter si de prædicatione apostolorum intelligatur, manifestum est, quòd Dei veritas per seipsos in ecclesia fuit confessa, & publicata. Si autem de sacramento altaris intelligatur, patet q̃ per illud quod veritas, quæ Christus est in ecclesia vsque ad finem mundi manet. Christo dicente. Ego autem vobiscum sum vsque ad consummationem sæculi.

Manna datur populo quod significat.

Exod. 16.

Mat. vlt.

1506 Quoniam quis in nubibus æquabitur domino? aut quis similis erit Deo in filiis Dei?

Hîc ponit secundum beneficium, scilicet, quia dedit eis nubis refrigerium. Quia (vt habetur Exod. 13.) dominus præcedebat populum suum per diem in columna nubis, & per noctem in columna ignis, vide suprà versic. 1249. Intelligitur etiam de nube illa densissima, quæ operuit montem Sinai, quando dominus ibi descendit ad dandum legem, vt habetur Exo. 19. De qua nube procedebant verba decem præceptorum. Et in istis duabus nubibus singulariter apparuit virtus diuina quia similia nulla virtus angelica per se facere poterat. Et hoc est quod dicit. *Quoniam quis in nubibus*, scilicet talibus, *æquabitur domino*? Certè nullus. Non solum nullus homo, sed etiam nullus angelus. Et hoc est quod subdit, *Quis similis erit Deo in filijs Dei*? Hîc enim per filios Dei, intelligit sanctos angelos, sicut dicitur Iob 1. Cumque venissent filij Dei vt astarent coram domino, &c. vbi ait Greg. Qui autem filij Dei nisi electi angeli vocantur? Est ergo sensus. *Quis similis erit Deo in filijs Dei*, id est, quis inter angelos similis erit Deo in nubibus prædictis faciendis? Certè nullus, nec homo, nec angelus, vide suprà versi. 1158. Per hoc autem vult ostendere, quòd nullus homo quantumcunque sanctus, vel iustus Christo domino potest æquari. Vnde per nubes intelligit sanctos Apostolos, & prædicatores, qui ad modum nubium aquam scientiæ diuinę mundo dederunt, vt ostensum est suprà versic. 556. & 1273. Per filios autem Dei intelligit generaliter omnes iustos fideles, de quibus Ioan. 1. Dedit eis potestatem filios Dei fieri,

Gregor. 2. mor. c. 2.

Nullus sanctus est similis Christo filio Dei.

fieri, iis, qui credunt &c. Vult ergo Psalmista dicere, quòd nec inter Apostolos, nec inter omnes quoscunque iustos aliquis Christo potest assimilari, nec immeritò, quia ille filius Dei est naturalis, nos adoptiui, ille genitus, nos creati, ille ab æterno genitus, nos in tempore facti, ille vnicus, nos multi. Vnde hoc ostendens Gregor. super illo verbo Iob. 36. Nullus est ei similis in legislatoribus, dicit legislator Moyses, legislator Iosue, legislatores prophetæ, legislatores cunctos dicere possumus, quos ex lege admonuisse populum scimus. Sed Christo domino in legibus nullus est similis, quia isti gratuitè vocati, ex peccatis ad innocentiam redeunt & ab iis, quæ in semetipsis experti sunt, prædicando alios reducunt. Mediator autem noster homo sine peccato, est filius, sine adoptione, nec perpetrauit vnquam, quod redarguit. Et sic mundo ex humanitate loquitur, vt tamen eidem mundo etiam ante sæcula ex diuinitate dominetur, &c.

Greg. 27 mor. c. 1.

1507 Deus, qui glorificatur in consilio sanctorum, magnus, & terribilis super omnes qui in circuitu eius sunt.

Hic ostendit tertium beneficium, scilicet, quòd eis dedit legis magisterium. Vbi notandum quòd lex antiqua fuit data per ministerium sanctorum angelorum, dicente Stephano Iudæis. Accepistis legem in dispositionem angelorum, cum quibus sanctis angelis Deus consilium dicitur habere, nõ quod informetur ab eis, sed quia illis consuluit, dum eis reuelat secreta sua, vt illa nobis consequenter reuelent. Sic enim consuluit angelis sanctis, quando eis dedit legem, quam ipsi consequẽter Moysi dederunt. In qua lege fuit Deus glorificatus, quia primum legis præceptum est, quod ipse solus Deus sit adorandus, & diligendus super omnia. Et hoc est, quod ait Psalmista. *Deus, qui glorificatur in consilio sanctorum suorum*, id est, Deus, qui ostenditur gloriosus in lege, quam reuelauit sanctis angelis, vt ipsam darent hominibus. Quæ lex dicitur consilium, quia præcepta continet, quibus consulitur animabus, ne pereant. In qua lege etiam fuit Deus ostensus terribilis, & magnæ potestatis. Vnde sequitur, *Magnus & terribilis super omnes, qui in circuitu eius sunt.* Vt enim habetur Exod. 19. Terribilis omnibus filiis apparuit Deus, quando legem dedit. Nam, vt ibidem dicitur, cum cœperunt audiri tonitrua, micare fulgura, nubesque densissima operuit montem, timuitque populus. Et sic omnibus, qui erant in castris in circuitu montis, apparuit terribilis Deus. Per hoc vult Psalmista ostendere, quod per prædicationes sanctorum Apostolorum, Deus per orbem erat glorificandus, & super omnes Deos gentium, qui in circuitu colebantur, potens & terribilis ostendendus. Et dicit idola in circuitu Dei existere, non quod Deus aliquo terreno circundetur, cum sit vbique, sed cultus veri Dei erat solum in populo Israël, qui habitabant in terra promissionis, quæ dicitur esse in medio terræ habitabilis. Nonne terribilis illis ostendebatur Deus, quãdo ad prædicationem Apostolorum idola corruebant, templa fundus destruebantur, & idolorum cultura euacuabatur per orbem, ideo dicitur Psal. 75. Tu terribilis es, &c.

Act. 7.

Lex data glorificauit Deum.

1508 Domine Deus virtutum, quis similis tibi? potens es, domine, & veritas tua in circuitu tuo.

Hic ponitur quartum beneficium scilicet, quod contra hostes dedit eis adiutorium. Quod maximè fuit, quando Amalech cum exercitu suo venit contra filios Israël in deserto, & Deus ostendit virtutem suæ potestatis, quia Moyse abscedente à pugna, dum stabat in monte orans, virtute orationis Moysi superatus est Amalech, & fugatus in ore gladij. Exod. 17. Quis autem alius quam Deus tale adiutorium conferre posset? certè nullus. Et hoc est, quod hic recolens Psalmista, dicit. *Domine Deus virtutum*, id est, sanctorum angelorum, qui sunt executores diuinæ voluntatis, vnde etiam vnus ordo angelicus virtutes dicitur. *Quis similis tibi*? certè nullus, quia voluntas tua est tua potentia, vnde Sap. 12. Subest tibi posse, cum volueris, quod de nulla creatura verificatur. Quis enim verbis, vel orationibus tantum exercitum potuisset subiicere: nisi Deus? Ideo subditur. *Potens es, domine*, quia vt dicitur Psal. 23. Dominus fortis, & potens, dominus potens in prælio. Vnde sequitur. *Et veritas tua in circuitu tuo*, quod ideo dicit quia promissa complet. Promisit enim ipsi Moysi delere memoriam ipsius Amalech de sub cœlo, quod & fecit, quia ad nihilum illum redegit cum potentia sua. Et nota, quod ait. *Veritas tua in circuitu tuo.* Quod ideo dicit, non quod veritas Dei circundetur à rebus, cum sit vbique, sed quia sicut veritas intellectus nostri causatur à rebus cognitis, sic per oppositum veritas intellectus diuini est causa rerum. Ideo enim res est, quia Deus scit illam esse, & nõ econuerso, vt ostendit Magister libro 1. dist. 38. Cum autem causa reluceat in effectibus suis, sequitur quòd Dei veritas relucet in omni creatura. Et veritas dicitur in creatura Dei, quia relucet, in omni re creata. Et nota hic, quòd quamuis Deus modo prædicto ab omni creatura circundetur, tamen modo speciali maximè circundatur à sanctis, de quibus dominus ait. In circuitu meo pueri mei. Pueri enim sunt in circuitu Dei, quando sancti ex omni parte Deo obsequuntur per aspera, & prospera, per famam, & infamiam, per statum prælationis altum, & subiectionis bassum. Vnde prædicta verba exponens Greg. ait. Pueri vocãtur, qui cœlestibus mandatis inseruiunt, vnde per prophetam dicitur. Ecce ego & pueri mei, quos dedit mihi dominus. Nunc ergo in circuitu Dei sunt pueri, quia in cunctis ferè gentibus reperiuntur, qui cœlestia mandata custodiunt. Et nota quod isto modo multæ virtutes faciunt nos esse in circuitu Dei. Primus est circuitus asperitatis, & pœnitentiæ Psal. 25. Lauabo inter innocẽtes manus meas, & circundabo altare tuum, domine. Quod enim est altare Dei nisi Christus, super quem oblationes nostras offerimus Deo? quod totus præsentia, circundat. Secundus est circuitus charitatis, amicitiæ, de quo Psal. 127. Filij tui sicut nouellæ oliuarum in circuitu mensæ tuæ. Oliua enim pacificos charitatem habentes significat. Et isti sunt in circuitu mensæ domini, quia satiantur pane cælesti, & Christi doctrina. Tertius est circuitus humilitatis, & reuerentiæ De quo Psalm. 75. Vouete, & reddite domino Deo vestro omnes, qui in circuitu eius affertis munera. Vbi ait glo. In circuitu Dei

Greg. 19. mor. c. 11. Esa. 8.

Circuitus bonus multiplex

Circuitus sanctorũ.

Iob. 29.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Dei sunt humiles vt famuli. In circuitu eius sunt quasi medij, qui intelligunt communem esse omnibus veritatem, & non faciunt superbiendo propriam voluntatem. Hi afferunt munera, qui habent humilitatem. Qui autem quasi suum faciunt quod est commune omnibus, tanquam in medio positum ad partem ducere conantur, & hi non offerunt munera, quia vt humiles in circuitu non existunt. Quartus est circuitus veritatis, & sapientiæ. Ipsa enim veritas in circuitu dicitur esse, quia omnia continet, & amplectitur. Sic enim dicitur hic, Deo. *Veritas tua in circuitu tuo.* vbi glo. Veritas tua in circuitu tuo est, domine, non solum in loco, vbi natus es, sed etiam in omnibus, qui sunt in circuitu tuo. Expansa est enim vbique veritas, quę tamen solum in Iudæa incœpit prædicari. Mare gentium circa aridam Iudæorum incœpit fremere vt leo in Samsonem, cum iret ducere vxorem de alienigenis. Vnde ipsa veritas meritò circuitus dicitur: quia omnia circuit, cœlum, terram, & mare, ipsa de se dicente. Gyrum cœli circuiui sola, & profundum abyssi penetraui.

Iudic.14.

Ecclis 24.

1509 Tu dominaris potestati maris, motum autem fluctuum eius tu mitigas.

Hic ponitur quintum beneficium, scilicet, quia mare fecit eis peruiũ. Nam (vt habetur Exo.14.) cum essent filij Israël concluſi, quia ab vna parte habebant mare, & post se ab alia parte Pharaonem cum exercitu eius persequentem, cum Moyses præcepto domini extendisset manum suam super mare, abstulit illud dominus flante vento vehementi tota nocte, & vertit in siccum. Et hoc recolens Psalm. hic ait. *Tu dominaris potestati maris,* quia ipsam vertis in siccum. *Motum autem fluctuum eius tu mitigas.* quia quando ille ventus vehemens cepit flare, mare fuit commotum, & fluctibus magnis agitabatur, quos tamen mitigauit dominus quia mare ex toto exsiccauit, vnde psalm.65. Qui conuertit mare in aridam. Per hoc vult significare Psalm. quòd Christus sua potestate gentes, quæ per mare significantur, ad fidem conuerteret, & fluctus persecutionis sedaret. vnde Grego. super illo verbo Iob 9. Graditur super fluctus maris, ait. Quid enim maris nomine nisi in bonorum nece sæuiens mundi huius amaritudo significatur? de qua per Psalm. dicitur. Congregans quasi in vtre aquas maris. Aquas etenim maris quasi in vtre dominus congregat, cum miro moderamine cuncta disponens in suis clausas cordibus carnalium minas frænat. Super fluctus ergo magis dominus graditur, quia cum se procellæ persecutionis erigunt miraculorum eius obstupefactionẽ frangunt. Qui enim tumores humanæ vesaniæ mitigat, quasi erectas in cumulo vndas calcat. Nam cum morem sibi gentilitas destrui nouæ conuersationis prædicatione conspiceret, cum mundi huius diuitiis relationi suæ contraire viderent facta pauperum, cum sapientes sæculi aduersari sibi imperitorum verba pensarent, in persecutionis protinus tempestatem tumuerunt. Sed qui verborum aduersitate commoti ad persecutionis procellas insiliunt, signotum admiratione temperantur. Tot ergo, fluctus maris dominus mitigat quot superbos persecutores per prædicationes, & miracula humilians conuertit ad fidem. Vnde benè rursum per Psalm. dicitur. Mirabiles elationes maris: mirabilis in altis dominus, quia contra electorum vitam ad persecutionis vndas mundus se mirabiliter exaltat, sed has supernorum conditor sub leuata virtute prædicationis mirabilius strauit. Ministros etenim suos plus ostendit posse per miracula quam potestates terrenas timere per iram. Benè ergo Deo dicitur. *Tu dominaris potestati maris, motum autem fluctuum eius tu mitigas.*

Gregor.9. mor.c.5.

Psal.92.

1510 Tu humiliasti sicut vulneratum superbum, in brachio virtutis tuę dispersisti inimicos tuos.

Hic ponit sextum beneficium, quia Pharaonis extinxit exercitum. Per superbum enim intelligit Pharaonem regem Aegypti, cuius cor contra Deũ multoties elevatum est & induratum, vt patet Exod. in multis capitulis in principio, in tantum quod cum Moyses sibi diceret ex parte domini vt dimitteret populum suum, ipse elatus superbè respondit vt habetur Exod.5. dicens. Quis est dominus, vt audiam vocem eius, & Israël dimittã? Nescio dominum, & Israël non dimittam. Hunc autẽ Deus humiliauit, id est, ad nihilum redegit, quia ipsum cum toto exercitu suo submersit in mare, vt habetur Exod. 14. Et hoc fuit ostensio infinitæ potentiæ Dei, qui ad libitum mare conuertit in aridam, donec transiret populus suus, quo transacto, cum Pharao persequeretur eos intrauit siccum fundum maris, & statim dominus mare reduxit ad primum statum, & submersit Pharaonem cum toto exercitu suo, nec vnus quidem eorum remansit, qui non submergeretur. Et istud beneficium recolens Psalm. dicit Deo. *Tu humiliasti sicut vulneratum superbum in brachio virtutis tuæ &c.* Et per hoc vult Psal. intelligere, quòd Christus in nouа lege diabolum sibi subiiceret, & humiliaret, id est, ipsum à potestate sua comprimeret. Nam quãdoque humiliari in scriptura significat puniri, & de alto ad bassum deponi, vt dictum fuit superius versic.616. Sic enim istum textum intelligit gl. dicens. *Tu humiliasti superbum,* id est, draconem superbum, qui factus est in mari ad illudendum ei, scilicet, diabolum. qui per humilitatem Christi, in quo alij sunt humiles humiliatur, humiliauit enim se Christus, vt humiliaret superbum. Superbus enim diabolus superbos homines trahebat alias tenebat. *Sicut vulneratum,* vulneratur diabolus vulnerato Christo nondum ex toto mortuus est. Humiliatus est ergo diabolus perdendo quos tenebat, vulneratus est non perforata carne, quam non habebat, sed percusso corde, vbi superbiebat. *Et hoc in brachio virtutis tuæ,* id est, Christo qui brachium Dei dicitur, vt superius dictum est versic. 713.1367. Sic & istum textum exponit Grego. super illo verbo Iob.26. Prudentia eius percussit superbum, dicens. Quis hic alius superbus appellatur nisi ille, qui dixit, Ascendam super altitudinem nubium, & similis ero altissimo, & de quo voce Dei dicitur. Ipse est rex super omnes filios superbiæ. De quo etiam per Psal. dicitur. *Tu humiliasti sicut vulneratum &c.*

Diabolus per Christum fuit humiliatus.

Greg. 17. mor.c.5.

1511 Tui sunt cœli, & tua est terra: orbem terræ

terræ & plenitudinẽ eius tu fundasti, aquilonem & mare tu creasti.

Ex prædictis hic Psal. concludit firmum Christi imperium. Christus enim ex duplici natura consistit scilicet diuinitate & humanitate. Diuinitate est æternus, sed humanitate temporalis. Diuinitate creauit omnia, sed humanitate factus est inter omnia. De Christo ergo ratione personæ quæ Deus est dicit. *Tui sunt cœli,* quia illos creauit. *Et tua est terra.* Quinimo *orbem terræ & plenitudinem eius,* id est, omnia quæ in orbe sunt, *tu fundasti.* Sic enim scribitur Psalm.23. Domini est terra & plenitudo eius. *Aquilonem & mare tu creasti.* Aquilo enim est pars directè opposita mari. Ideo per mare, & aquilonem intelligit omnes partes & differentias orbis. Per ista autem vult habere Psal. quod nulla creatura contra Deum se erigere debet, quia ipse est dominus & creator omnium. Vel per cœlum intellige Apostolos, & homines cœlestes. De cœlis dictum est superius Psalm. 18. Cœli enarrant gloriam Dei, per terram autem intellige humiles, qui audientes verbum Dei fructum afferũt in patientia. Et sic tam cœlum quam terra sunt domini, quia non solum maiores & prælati boni, sed etiam simplices subditi, & boni sunt de corpore Christi. Orbis terræ dicitur ecclesia toto orbe diffusa, cuius plenitudo sunt fideles, quam Christus prædicatione fundauit Apostolorum. Et isti omnes sunt Christi, quia pertinent ad corpus eius mysticum. Sed & alia creauit quæ non sunt sua, quia non pertinent ad corpus Christi mysticum, sicut est diabolus & obstinati homines, quos tamen Christus creauit. De quibus subdit. *Aquilonem & mare tu creasti.* Per aquilonem intellige diabolum, sed per mare obstinatos, homines. Per aquilonem enim diabolus intelligitur. Vnde Grego. 17. li. mora. ca. 11. aquilonis nomine in sacro eloquio appellatur diabolus, qui vt torporis frigore gentium corda constringeret, dixit. Sedebo in monte testamenti in lateribus aquilonis. Per mare autem significantur persecutores ecclesiæ amari, quibus purificatur ecclesia vt ait glo. Dicat ergo de istis Deo Psalm. *Aquilonem & mare tu creasti,* quasi dicat. Et licet isti non sint tui, tamen plus valet ad dominationem tuam, quod in illis fecisti, quia per ipsos purgatur ecclesia, quam valeat illorum voluntas ad malitiam suam.

Christus creauit omnia.

Boni sunt Christi & non mali.

Aquilo dicitur diabolus.

Esa. 14. Mare significat malos.

1512 Thabor & Hermõ in nomine tuo exultabunt, tuum brachium cum potentia.

Hîc prosequitur Psalm. de beneficiis datis populo post ingressum terræ promissionis. Omnia enim ista dicit Psalmista ad ostendendum potentiam Christi, vt ex hoc concludat sub figura Dauid regni Christi in fidelibus perpetuitatem. Duo ergo facit, quia primò describit beneficia exhibita populo post ingressum terræ promissionis, secundò ex illis cõcludit perpetuitatem regni Christi in fidelibus, ibi. *Tunc locutus.* Quantum ad primum nota, quod sicut sex beneficia eis exhibita ante ingressum terræ promissionis superius annumerauit, ita conformiter alia sex hic annumerat eis collata post ingressum terræ promissionis. Quorum primum fuit idololatrarum superatio in principio, secundum cultus Dei confirmatio, ibi. *Firmetur,* tertium promissorum adimpletio, ibi. *Misericordia,* quartum Leuitarum informatio, ibi. *Domine in lumine,* quintum populi Dei exaltatio, ibi. *Quoniam gloria,* sextum sub Deo gubernatio, ibi. *Quoniam domini.* Quantum ergo ad primum sciendum quod postquam Iosue cum populo Dei intrauit terram promissionis Deus dedit eis mirabiles victorias de idololatris, & non solum ipsi Iosue, sed etiam successoribus eius, de quibus dicit. *Thabor & Hermon in nomine tuo exultabunt.* Hermõ enim est quidam paruus mons iuxta ripam Iordanis, per quem trãsiuit Iosue cum populo Dei quãdo miraculosè transiuit Iordanem, quia sub pedibus sacerdotum aqua Iordanis fuit exsiccata, donec totus populus trãsisset, vt habetur Iosue 3. Quo transacto fuerunt in illo monte Hermon exultantes & Deum laudantes. Et sic ille mons Hermon dicitur exultasse, quia in eo filij Israël transacto Iordane exultauerunt. Thabor verò est ille mons in quo præuisa fuit victoria quam habuit Barach de Sysara & exercitu eius, de qua dictum est superius versic.1421. quia dimicatum est de cœlo contra eos: vnde ibidem Delbora & Barach exultantes cum populo decantabant canticum domino, vt habetur Iudicum.5. Sic ergo isti duo montes dicuntur exultasse: quia in illis populus exultauit, in Hermon pro transitu Iordanis miraculoso in Thabor pro victoria de cœlo habita contra idololatras. Quæ omnia facta sunt virtute brachij Dei. Quæ recolens Psalm. dicit. *Thabor & Hermon in nomine tuo exultabunt,* id est in eis exultauit populus & hoc laudando. *Tuum brachium cum potentia,* id est potentiam brachij tui, vel virtutis tuæ, id est, Christi, qui per brachium significatur, vide suprà versicu. 713. 1367. Per hoc vult ostendere Psalm. quod per aduentum veri luminis Christi diabolus expelleretur à cordibus fidelium, quod patet ex interpretatione nominũm. Nam Thabor interpretatur veniẽs lumine, & significat aduentum Christi, qui est verum lumen qui illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, Hermon verò interpretatur anathema eius, & significat illos qui à Christo illuminati anathematizãt diabolum. Est ergo sensus secundum gl. *Thabor,* id est illi qui à te lumine veniente, scilicet Christo, sunt illuminati. *Et Hermon,* scilicet qui anathematizãt diabolum. *Exultabunt in nomine tuo,* non in suis meritis, Et hoc *tuum brachium cum potentia,* id est Christum. & eius potentiam magnificantes.

Hermon mons.

Thabor mons.

Ioan.1.

1513 Firmetur manus tua & exaltetur dextera tua, & iustitia, & iudicium præparatio sedis tuæ.

Hîc ponit secundum beneficium, scilicet cultus Dei confirmatio. Vbi sciẽdum quod postquam per Mosem præcepto domini fuit facta arca testimenti, in qua Deus colebatur, non habuit firmam mansionem, donec tempore Iosue fuit posita in Sylo. ante enim stabat sub tabernaculo per Mosen facto quod portatile erat. Sed debellatis habitatoribus terræ promissionis habuit in Sylo firmam mansionem, ita quod hostiũ debellatio præcessit stabilitatem loci arcæ domini. Et hoc notãs Psalm. imò dicit hostium superationem, dicens, *Firmetur manus tua,* scilicet, contra inimicos no-

Iosue.8.

Arca Iosue cum firmum primo habuit in Sylo.

Universidad de Deusto
Biblioteca

stros. *Et exaltetur dextera tua*, scilicet, eos debellando. Quod factum fuit tempore Iosue, maximè leuauit manum contra vrbem Hai, & non contraxit manum quam in sublime porrexerat, donec interficerentur omnes habitatores Hai. Et sic consequenter aliis interfectis, parauit locum stabilem pro arca domini in Sylo. Quod enim idololatræ oc cupanter terram promissionis interficerentur, ex diuino iudicio & præcepto processit. Et sic illa iustitia qua interfecti fuerunt, fuit quædam præparatio sedis domini pro arca in qua sedes Dei dicebatur. Dicat ergo Psalm. *Firmetur manus tua*, scilicet, seruti tui Iosue contra hostes. *Et exaltetur dextera tua*, scilicet, Iosue, vt fecit contra ciuitatem Hai ad interficiendum idololatras, quod est ex iustitia Dei, & sic talis iustitia & iudicium, scilicet idololatrarum interfectio erit præparatio sedis tuæ, id est facta illa iustitia præparabitur locus stabilis pro arca domini. Deinde habuit locum stabilem in templo tempore Salomonis. Per hoc vult ostendere Psalm. quòd Christus sua potestate humiliauit superbos, & sic auxit numerum fidelium. Quo completo, veniet in sede maiestatis suæ cum iustitia & iudicio ad orbem iudicandum. Est ergo sensus secundum glo. *Firmetur manus tua*, id est operatio tua contra superbos vt humilientur, & sic exaltatur dextera tua, id est, augeatur illorum numerus, qui in dextera tua sunt locandi in die iudicij, talis inquam numerus exaltetur, id est, clarificetur & augeatur donec sit completus. Quo completo, iustitia & iudicium erit præparatio sedis tuæ. Sedes enim Dei est æterna, sed in iudicio apparebit parata, quia omnibus iustè videbitur iudicare, quia omnia mala malorum erunt manifesta, pro quibus damnabuntur, & omnia merita bonorum erunt aperta, pro quibus saluabuntur. Quomodo autem differant iustitia & iudicium v. de suprà versu. 1164.

Christus iudicabit mundum expleto numero bonorum.

A erat notus. Psal. 75. Notus in Iudæa Deus, Per hoc vult intelligere, quod Christus in iudicio seruabit omnibus misericordiam, & iustitiam, quamuis in damnatis principalius reluceat iustitia, & in beatis misericordia; vide supra versicul. 354.

1514 Misericordia & veritas præcedét faciem tuá, beatus populus, qui scit iubilationem.

Hic ponit tertium beneficium, scilicet promissorum adimpletio. Vbi aduerte, quod premiserat Deus populo suo ipsos introducere in terram promissionis, & populos ibi inhabitantes eiicere à facie Israël. vide Exo. 23. Præcedet te angelus meus & introducet te ad Amorrhæum & Ethæum & Pherezæum & Chananæũ Euæum & Hiebusæum, quos ego conteram à facie tua. Et sicut promisit sic adimpleuit. Et in hoc fuit misericordia Dei & veritas: misericordia quia gratis absque ipsorum meritis illos protegebat, sed veritas quia promissa complebat. Et hoc est quod dicit, *Misericordia & veritas præcedent faciem tuam*, scilicet expellendo aduersarios de terra promissionis, vt ibidem præpare tu locus stabilis pro arca testamẽti ante quam laudes Dei cantabantur, & alij ad deuotionem excitabantur, quod non est parui meriti, ideò subdit. *Beatus populus qui scit iubilationem*, id est, qui scit cantare. Cantus autem meritorius non solum requirit consonantiam vocum, sed multo fortius cõsonantiam mentis cum voce. Et attende quod hic per faciem intelligit populum Iudæorum, quia sicut per faciem principaliter cognoscitur homo, sic solum per populum Iudæorum in mundo Deus

Facies Dei duũ-vir iudei.

B Hic ponitur quartum beneficium, scilicet Leuitarum informatio. Vbi notandum, quòd triplici lumine iuuamur ad cognoscendum Deum & eius mandata, scilicet lumine rationis naturalis, quod quidem est quædam impressio diuini luminis in intellectu nostro, cò quòd secundum partem intellectiuam homo factus est ad imaginem Dei. Et isto lumine ipsi antiqui philosophi cognouerunt vnum principium esse, à quo omnia alia pendent. & quid iustum, & quid iniustum. Nam, sicut prima principia in speculabilibus sunt per se nota, ita & in agibilibus ex quibus conclusiones agibilium deducuntur. Propter quod dicit apostolus, quod gentes quæ legem non habent, naturaliter faciunt ea, quæ sunt legis, ipsi enim sibi sunt lex, qui ostẽdunt opus legis scriptum in cordibus suis. Secundum est lumen legis, quo illuminamur ad sciendum, quid agendum, & quid cauendum, quia lex agenda præcipit, & cauenda prohibet. Psal. 18. Lex domini immaculata conuertens animas. Tertium est lumen diuinæ reuelationis, sicut prophetę plura videbant edocti à Deo, quæ alij nec per lumen intellectus neque per lumen legis poterant cognoscere. Isto autem triplici lumine doctores & Leuitæ in populo Dei primo illuminabantur, & illuminati docebant alios tanquam magis edocti. Et hoc est quod ait Psalm. de ipsis. *Domine in lumine vultus tui ambulabunt*, scilicet Leuitæ primò. Et dicitur quodlibet prædictum lumen, lumen vultus Dei, quia per quodlibet illorum tanquam per vultum cognoscitur Deus. Et istud non fuit paruum beneficium doctores dare populo ad ipsum dirigendum. Et sicut Leuitarum officium erat docere populum, sic etiam ad eos spectabat laudes Deo cantare ante arcam fœderis, vt sicut per scientiam docebant alios, sic etiam per deuotionem alios ad cultum Dei traherent. Et quantum ad hoc subdit. *Et in nomine tuo exultabunt tota die*, id est assiduè cum exultatione laudabunt nomen tuum. Ad ipsos etiam spectabat lites & quæstiones ortas in populo iustè decidere, & eorum iudicium firmiter tenebatur, vt dicitur Deute. 17. Si difficile & ambiguum iudicium apud te esse perspexeris inter causam & causam, venies ad sacerdotes Leuitici generis, qui indicabunt tibi iudicij veritatem. Et quantum ad hoc de ipsis subdit. *Et in iustitia tua exultabunt*, quia in hoc quod alios habebant iudicare exaltati erant & honorati. Per hoc autem vult Psalm. ostendere quod ipsi apostoli ab ipso Christo vero lumine primò erant docendi & à spiritu sancto illuminandi, vt alios illuminarent consequenter, quia ipse Christus aperiens os suum docebat eos. Et ideò dicit. *Domine in lumine vultus tui ambulabunt.*

Lumen multiplex

Deute. 17. Sacerdotes iudicabant populum.

A multis ea, quæ non faciunt, & prohibet quæ non cauent, & consulit quæ non implent. Hęc magister. Ex quo patet quod voluntate Dei æterna cornu nostrum, id est, ipse Christus in mundo est exaltatus. Propter quod dicit. *Et in beneplacito tuo exaltabitur cornu nostrum.*

Act. 5. Mat. 19. bunt. Item quod pro nomine Christi letanter martyriũ sustinerẽt, ideò subdit. *Et in nomine tuo exultabunt tota die*, quia vt dicitur Act. 5. Ibant apostoli gaudentes à conspectu concilij, &c. Et quod ipsi in iudicio cum iudices assisterent. Sedebitis iudicantes duodecim tribus Israël. Quod ad magnam ipsorum exaltationem erit, & ideo dicit. *Et in iustitia exultabuntur.*

1516 Quoniam gloria virtutis eorum tu es, & in beneplacito tuo exaltabitur cornu nostrum.

Hic ponitur quintum beneficium scilicet, populi Dei exaltatio. Ille enim populus à Deo multum fuit exaltatus in spiritualibus & temporalibus. In spiritualibus, quia ille solus habuit legem & prophetas ceremonias, & verum Dei cultum. Non fecit taliter omni nationi. In temporalibus quia pauci illorum glorioſe triumphabant de multis hostibus, vt vnus fugaret mille, & duo decem millia, quod non erat illorum virtute, sed Dei pugnantis pro ipsis. Propter quod dicitur psalm. 43. *Psal. 147* Neque enim in brachio suo possederunt terram &c. sed dextera tua & brachium tuum, quoniam complacuisti in eis. Et hoc est quod hic dicit psal. *Quoniam gloria virtutis eorum tu es*, id est tibi debetur gloria omnis virtutis illorum. Et idem aliis verbis exprimit, dicens. *Et in beneplacito tuo exaltabitur cornu nostrum.* Per cornu enim potestas designatur. Per hoc enim vult psal. ostendere quòd virtus, qua apostoli pauperes & idiotæ in breui tẽpore per totum orbem fidem Christi seminauerunt & magnam partem mundi conuerterunt, talis inquam virtus fuit, non ipsorum sed Christi, quia in virtute nominis Christi illa faciebant, per quæ Christus exaltatus fuit in mundo. Et hoc est quod de ipsis ait. *Quoniam gloria virtutis illorum tu es*, id est, tu es gloria & virtus eorum. Et sic per eos tãquam per ministros exaltabitur cornu nostrum, id est, Christus qui cornu nostrum dicitur, vide suprà versicu. 714. De hoc autem quod dicit. *Et in beneplacito tuo*, &c. notandum quod beneplacitum Dei dicitur eius effectualis voluntas, quæ cassari non potest. Nam secundum quod ait magister lib. 1. di. 45. voluntas Dei verè ac propriè dicitur quæ essentia eius est. Et hæc est vna quæ nec multiplicitatem recipit, nec mutabilitatem, quæ inexpleta esse non potest. de qua psal. 134. Omnia quæcunque voluit dominus, fecit. Et hæc voluntas rectè appellatur beneplacitum Dei. Aliquando verò secundum quandam dicendi figuram voluntas Dei vocatur, quæ secundum proprietatem non est voluntas eius, vt præceptum, prohibitio, consilium, permissio, & operatio, quæ dicuntur voluntas, quia significata sunt voluntatis diuinæ. Et ista ideò diligenter distinguat lector, vbi de voluntate Dei scriptura commemorat. Iuxta quem modum accipi oporteat vtrum. s. pro beneplacito, an pro aliquo signorum eius. Magna enim adhibenda est discretio in cognitione diuinæ voluntatis: quia beneplacitum eius æternum est, signum verò beneplaciti eius non. Et consonat rerum effectibus beneplacitum eius, & ipsi effectus rerum ab illo non discordant. Fit enim omne quod beneplacito vult fieri, & omne quod vult non fieri nequaquam fit. Non autem ita est de signis, quia præcipit Deus

Beneplacitum Dei.

Voluntas Dei.

1517 Quia domini est assumptio nostra, & sancti Israël regis nostri.

Hic ponitur sextum beneficium, scilicet: populi sub Dei gubernatio: dignitas enim reges nobilitat totum regnum, sicut econuerso fatuitas regis totum regnum dissipat. Propter quod dicitur. Væ *Eccle. 10* terræ cuius rex puer est & beata terra, cuius rex nobilis est, quia vt dicitur Prouer. 29. Rex iustus *Rex iustus* erigit terram. In populo autem Israël ante regem *dat terram* Saulem nullus hominum habuit potestatem re- *Deus.* giã, sed ipse Deus gubernabat eos, & regebat, vnde quando populus à Samuele postulauit habere *1. Reg. 8* regem, dixit Deus Samueli. Non te abiecerũt, sed me ne regnem super eos. Quanta ergo erat huius populi dignitas, qui per talem regem gubernatur? Et hoc notans psal. dicit. *Quia domini est assumptio nostra*, quia scilicet de statu seruitutis Ægyptiorum assumpti erant ad statum libertatis & ad possidendam terram promissionis. Quę assumptio non fuit virtute alicuius ipsorum regis vel tẽporalis domini, sed immediatè virtute Dei qui eos regebat. Et ne credas q̃ loquatur de aliquo domino temporali qui liberauit eos, statim explicat de quo domino loquebatur, dicẽs. *Et sancti Israel regis nostri.* Hic ly &, stat pro, id est. Per hoc vult psal. ostendere quomodo Christus factus est rex noster, scilicet, per carnis assumptionem, dicens. *Quia domini*, id est filij Dei, *Est assumptio nostra*, id est carnis nostræ. Ideò factus est sanctus Israël, id est sanctificans nos qui ipsum per fidem videmus. *Et regis nostri.* Sic enim assumptio nostrę carnis est domini, cuius domini, sancti Israël regis nostri qui per carnis assumptionem factus est rex regnum & dominus dominantium homo Christus. Circa istam assumptionem notandum quòd Dei filius sic assumpsit naturam humanam, quòd persona Dei non assumpsit personam hominis, non natura diuina naturam hominis, non natura diuina personam hominis, sed solum persona verbi assumpsit naturam hominis, vt ostendit magister lib. 3. distin. 5. Vnde hanc assumptionem recognoscens humana natura, & Deo gratias agens dicit. Misit de summo, & accepit me, & assumpsit me de aquis multis. In multis enim aquis miserjarum posita erat nostra natura, à quibus per hanc assumptionem liberata fuit, quia per ipsam finaliter erit glorificata. Et attende quòd multis ex causis hęc assumptio facta fuit à verbo, scilicet, vt nostrum corpus in ipso beatificaretur, vt diuinum verbum per ipsum adimpleretur, vt nostra mens in ipso humiliaretur. De quib. vide in dictionaria me- *3. Sentẽt. Psal. 17.* lite ra Assumptio. linea 4. *Apoc. 19*

1518 Tunc locutus es in visione sanctis tuis, & dixisti, posui adiutorium in potente, & exaltaui electum de plebe: rea.

Hic in speciali describit perpetuitatem regni

Universidad de Deusto
Biblioteca

Christi, quod est eius principale propositum, & hoc sub figura regni Dauid. Et diuiditur in tres partes: quia ponitur primò promissio de regni promotione: secundò de successorum Dauid correctione. ibi. *Si autem*: tertiò de regni Dauid perpetuatione. ibi, *Misericordiam autem meam*. Prima in tres, quia ostendit primò quomodo Dauid à Deo fuit ad regnum electus: secundò quomodo in regno à Deo fuit protectus, ibi. *Manus enim mea*: tertiò quomodo à Deo fuit dilectus & acceptus. ibi. *Ipse inuocabit me*. Prima in duas: quia primò ponit ipsius Dauid electionem: secundò ipsius Dauid inunctionem. ibi. *Inueni Dauid*. Quantum ad primum sciendum, quòd Deus Dauid elegit in regnum. Et de ista electione Deus fuit locutus sanctis suis, scilicet prophetis, vt Samueli, & Nathan. Nam postquam Deus abiecerat Saulem regem, quia fuerat inobediēs Deo in victoria, quam habuit de Amalech, tunc dixit Samueli, Imple cornu tuum oleo, & veni & mittam te ad Isai Bethlee mitem, prouidi enim in filiis eius mihi regem. Venit ergo Samuel ad Isai, qui habebat, secū septem filios, & octau⁹, scilicet, Dauid pascebat oues, & sic erat absens. Isai autem præsentauit septem filios suos ipsos Samueli singulatim secundum primogenita sua, & primò primum, scilicet, Heliab, & dixit dominus ad Samuelem, Hunc abieci. Secundò præsentauit secundum, scilicet Aminadab, & dixit, Etiam hunc non elegit dominus. Et sic consequenter de omnibus septem. Et dixit Samuel ad Isai. Non elegit dominus ex istis. Dixitque Samuel ad Isai. Nunquid iam completi sunt filij. Qui respondit. Adhuc reliquus est paruulus, scilicet Dauid, qui pascit oues. Et dixit ei Samuel, Mitte & adduc eum. Qui cum venisset, dixit dominus ad Samuelem, Surge & vnge eum: Hic est enim. Sic ergo de ista electione Dauid dominus fuit locutus sancto Samueli: de hoc vide versic. 1453. Similiter locutus est ipsi Nathan dicens. Dices seruo meo Dauid, hæc dicit dominus exercituum. Ego te tuli de pascuis sequentem gregem, vt esses dux super populum meum, &c. Et hoc notans Psal. ait, *Hunc*, scilicet, reprobato Saule. *Locutus es sanctis tuis, scilicet* Samueli, & Nathan. Et quid locutus es sequitur. *Posui adiutorium in potente*, scilicet, ipsi Dauid, quæ erat fortis viribus dedi adiutorium meum: quia vt habetur 1. Regum 17. à iuuentute sua interfecit leonem, & vrsum. Sed maximè adiutorium suum Deus in illo posuit, quando inermis occidit gigantem. Dixisti etiam sanctis tuis. *Ego exaltaui electum de plebe mea*. Plebs enim vocatur populus minor, & ignobilis. Dauid autem dum pasceret oues ad regnū à Deo fuit electus, & exaltatus. Ista enim omnia quamuis literaliter de Dauid fuerunt vera, tamen intentio Psalmistæ erat ista de Christo esse intelligenda. De cuius natiui tate⁹ locutus multoties fuit sanctis prophetis puta Esa. 7. Ecce virgo concipiet, &c. Hiere. 31. Fœmina circundabit virum. Micheæ. 5. Et tu Bethleem Ephrata, &c. Ista enim reuelabat Deus prophetis per visiones, vnde & prophetę dicebātur videntes. Locutus est ergo Deus sanctis prophetis de Christo. Et quid, quòd scilicet totum adiutorium nostrum poneret in ipso Christo: qui potens solus erat ad liberandū genus humanum per suam passionem: quia solus à peccato erat immun⁹. Et sic, *Exaltaui electum de plebe mea*, Quis est electus Dei nisi Christus, de quo dicitur ad litteram. Ecce electus meus, complacuit sibi in illo anima mea, dedi spiritum meum super eum. Hunc electum exaltauit Deus virtute humilitatis pro passione: secundum quod dicit Apostolus, Factus est obediens vsque ad mortem. Propter quod Deus exaltauit illum, & dedit illi nomen, &c. Dicat ergo Deus pater. *Exaltaui electum de plebe mea*, id est, Christum natum de plebe Iudaica.

Electio Dauid in regem. *1. Reg. 16.* *Christus electus & exaltatus.* *Esa. 42.* *Philip. 2.*

Inueni Dauid seruum meum, oleo sancto meo vnxi eum. 1519

Hic post electionem ponitur vnctio. Vbi aduerte quòd Dauid tribus vicibus in regem oleo fuit vnctus. Primò in domo patris per Samuelem 1. Regum 17. Secundò à viris Iuda in Ebron 2. Reg. 2. Tertiò à toto Israël in Ebron super totum populum Israël. Et hoc notans Propheta ait. *Inueni Dauid, &c.* Per hoc enim vult ostēdere propheta, qualiter Christus per Dauid figuratus à Deo per gratiam fuit inūctus: de qua vnctione vide supra versi. 743. Et quomodo per ipsum Christum nos vngimur: vide supra versiculo 379.

Vnctus fuit Dauid tribus vicibus.

Manus enim mea auxiliabitur ei, & brachium meum confortabit eum. 1520

Hîc ostenditur quomodo Dauid à Deo fuit protectus, & defensatus. Et diuiditur in partes quinque, quia ponitur primò ipsius in regno cōfirmatio: secundò ipsius ab inimicis defensatio, ibi. *Nihil proficiet*. tertiò inimicorum eius subiugatio, ibi. *Et concidam*, quartò ipsius virtutum adunatio, ibi. *Et veritas*, quintò ipsius regni dilatatio, ibi. *Et ponam*. Quantum ad primum sciendum quòd postquam iam vnctus secunda vice erat Dauid in Ebron à tribu Iuda, & aliæ tribus vndecim fecerant sibi regem Isboseth filium Saulis. Vnde per septem annos durauit concertatio inter Dauid, & domum Saulis. Manus autem domini erat cum Dauid, vnde quotidie proficiebat, & robustior efficiebatur: econtra autem domus Saulis quotidiè decrescebat: vnde & consequenter totum regnum obtinuit, vt habetur 2. Regum. 3. Et hoc est, quod recolens Propheta ait. *Manus enim mea auxiliabitur ei*, puta cum Isboseth haberet vndecim tribus populi Israel, & Dauid solum vnam, tamen quia manus domini auxiliabitur ipsi Dauid, quotidie proficiebat, quousque plenè regnum obtinuit. Et hoc est, quod subdit. *Et brachium meum confortabit eum*, scilicet in regno: per hoc vult psalmista ostendere, quòd longa concertatio fuit nato Christo inter regnum Christi, & diaboli. Et quamuis diabolus maiorem partem possideret, quia tamen potestas Dei siue manus Christi protegebat, & Christus in suis semper fortificabatur, quousque regnum per passionē suam plenè possideret. Et hoc est, quod ait glos. *Manus enim mea auxiliabitur ei*, id est verbum cooperabitur Christo, secundum quòd homo in operibus, & passionibus suis. *Et brachium meum confortabit eum*, contra aduersa, vt, scilicet peragat incæpta. Et si quæras quomodo manus Dei auxiliabatur Christo, cum ab aduersariis multis impugnantibus premeretur, & finaliter vsque ad crucis mortem duceretur. Respondeo, quòd tota intentio Christi erat congregare ecclesiam, & ideo auxilium domini erat cum Christo, quando illa agebat, per quæ ecclesia congregarentur, per quæ autem magis fuit congregata ecclesia, quam per Christi passiones & persecutiones? quia in hoc exemplum per passiones vincendi diabolum dedit, & sic ecclesiā congregauit. Et hoc est, quod ait Apost. In eo quòd passus est ipse, & tentatus, potens est & iis, qui tentantur, auxiliari. Vel aliter: vt per ly *ei*, non intelligatur Christus: sed genus humanum: & per ly *manum & brachium* intelligatur Christus: vt sit sensus. *Manus mea*, id est, Christus, *auxiliabitur ei*, id est generi humano. *Et brachium meum*, id est Christus. *Confortabit eum*, licet genus humanum. Non enim incōgruè Christus manus Dei dicitur, & brachium. Vnde filium Dei sub nomine manus pro auxilio postulabat Dauid dicens. Emitte manum tuam de alto, & libera me. Et vide quam propriè manus Dei dicitur Christus: quia ad modum perfectæ manus quinque digitos habet, qui sunt pollex potestatis puniendi. Pollex namque secundum Isidorum, dicitur eo quòd inter cæteros digitos magis polleat vigore & potestate. Huius autem manus scilicet filij Dei tanta est potestas, quòd cum tempus puniendi aduenerit, nullus eum possit euadere. Ioan. 10. Non est, qui de manu mea possit eruere. Ideò dicit Apostolus. Horrendum est, in manus Dei incidere. Et Iob 13. Manum tuam longè fac à me, & fortitudo tua non me terreat. Secundus digitus dicitur index, eo quòd ipso mediante cætera indicamus, & ostendimus. Sic & Deus filio suo in die iudicij ostēdet omnia merita bonorum, & malorum opera. Vnde dicitur 2. Mach. 6. Manus Dei omnipotentis neque viuos, neque defunctos effugies: quia (2. Corint. 5.) omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi. Tertius digitus dicitur medius. Ille enim inter alios est longior. Vnde in ipso designatur longa Dei misericordia, per quam nos expectat vt ad eum reuertamur. Genes. 47. Salus nostra in manu tua est. Et Psalmista. Fiat manus tua, vt saluet me. Et sicut isto digito super planum extento, nec pollex, nec index possunt planum tangere: sic quandiu longitudo diuinæ benignitatis ad nos extenditur, nihil nobis nocere potest, scilicet, nec potestas puniēdi, nec perspicacitas, discernēdi. Quartus digitus est annullaris, quia in illo annulus portatur. Annulus autem figuræ sphæricæ, quæ nullam diuisionem, aut alienatem admittit, dilectionem significat, & amorem. Et ideò ponitur in quarto digito, in quo est quædam vena, quæ directè procedit à corde, vnde oritur amor. Sed in quo maior charitatis amor demonstrari potest, quam in eo, qui animam suam pro inimicis saluandis dedit in mortem? Quod prędicens Psalmista, dicit. Fiat manus tua vt saluet me. Quintus est digitus auricularis, qui est breuior cæteris. Quod Christo competit ratione humilitatis, qua manus extendit in cruce. Prouerb. 1. Extendi manum meam, & non fuit, qui aspiceret. De ista ergo manu, qui est solus filius Dei, dicit. *Manus enim mea auxiliabitur ei*. Quod & aliis verbis repetit dicens. *Et brachium meum confortabit eum*. Ipse enim Christus non solum manus Dei, sed etiam brachium dicitur, vide supra versi. 713. & 1367.

Auxilium Dei datur Christo. *Quæstio.*

Respons. *Hebr. 2.* *Manus Dei dicitur Christus.* *Psal. 146* *Digiti quinque manus Dei.* *Hebr. 4.* *Psal. 118.* *Nota quare magis annulus ponitur in quarto digito quam alius.*

Nihil proficiet inimicus in eo, & filius iniquitatis non apponet nocere ei. 1521

Hîc ostenditur ab hoste defensatio. Notandum quòd Dauid specialiter duos persecutores habuit qui eius vitam quærebant extinguere s. Saul, cuius persecutio longo tempore durauit, vt patet 2. Regum. cap 17. vsque ad finem. Secundus fuit Absalon, qui expulit eum patrem suum de regno. Et tamē nullus istorum habuit intentum. De primo, scilicet de Saule hic ait psalmista. *Nihil proficiet inimicus in eo.* Quod Saul persequens Dauid nunquā manus super eum potuit ponere, vt interficeretur, sed ipso prius interfecto ad Dauid deuolutum est regnum, vt patet 2. Regum 5. De secundo autem, scilicet Absalone, subdit. *Et filius iniquitatis non apponet nocere ei.* Quis enim expulerit patrem vt regnum possideret? Tamen ipse persequendo patrē capillis suspensus, fuit interfectus: vt habetur 2. Regum 18. Per hoc vult Psalmista ostendere Christum specialiter duos habuisse persecutores, quorum vnus fuit manifestus inimicus, scilicet diabolus, & alius fuit filius iniquitatis, s. Iudas. Quorum nullus de Christo habuit intentum. Primus enim hostis, scilicet diabolus conabatur Christum ad peccatum inducere. Vnde ipsum tribus principalibus peccatis impulit, vt patet Matt. 4. sed superatus recessit. Secundus scilicet Iudas filius iniquitatis Christum cum sua fide conatus est extinguere, sed ei non nocuit, quia ipse laqueo suspensus interiit, & Christus immortalis surrexit. Ex quo *nec filius iniquitatis* Iudas, nec alius Christo amplius nocere potest, & hoc est, quod ait. *Et filius iniquitatis non apponet nocere ei*, id est secundum glos. post resurrectionem Christi, sicut ad patiendum tradidit eum adhuc mortalem.

Diabolus inimicus Christi. *Iudas filius iniquitatis.*

Et concidam à facie ipsius inimicos eius, & odientes eum in fugam conuertam. 1522

Hîc ponitur inimicorum Dauid superatio. Non solum enim Deus præseruauit Dauid, ne in manibus inimicorum suorum caderet, sed quod plus est inimicos eius sibi subiecit, quosdam verò fugauit. De primis dicit. *Et concidam à facie ipsius inimicos eius, concidam*. i. simul cædam. Hoc factum fuit, quando (vt habetur 2. Reg. 5.) audientes Philistæi, quòd vnxissent Dauid in regem super populum Israël, ascenderunt vniuersi, vt quærerent Dauid, & consuluit Dauid dominum dicens. Si ascendam ad Philisthiim: & respondit dominus, ascende, quoniam dabo illos in manu tua. Venit ergo Dauid, & percussit eos ibi, & dixit. Diuisit dominus inimicos meos coram me. Tunc ergo concidit dominus inimicos suos, id est simul cæcidit. Alios verò odientes eum in fugam cōuertit, quòd fuit quādo Ammonitæ videntes, quòd iniuriā fecissent nuntiis Dauid præcedentes tunicas eorum vsque ad nates, & radentes medietatem barbarorum, cogitantes quòd Dauid vindicaret iniuriam sibi factam: conduxerunt sibi in auxilium triginta tria millia Assyriorum. Quod cum audiret

Universidad de Deusto
Biblioteca

Dauid contra eos misit exercitum suum : omnes Syrij & Moabitæ statim in fugam sunt conuersi, vt habetur 2.Reg.4 per hoc vult Psalmista ostendere, quomodo inimici Christi Iudæi per Romanos fuerunt concisi & trucidati, & partim in fugam conuersi.s.tempore Titi & Vespasiani. Vel potest exponi in bonum. Tunc enim Deus concidit inimicos Christi,quando ipsorum conspirationes diuisit, vt paulatim in Christũ crederent. Quid enim est concidi à facie domini siue Christi,nisi per respectum Christi simul cadere? Et sic concido componitur ex con & cado. Concisi ergo fuerunt à facie Christi , quia per respectum gratiæ Christi ipsi totaliter à malo proposito suo cadebãt. Et sic inimici Christi in fugam sunt conuersi:quia fugerũt ab ipso Christo irato ad ipsum placatum. In fugam ergo peccator conuertitur,quando culpam considerans, ad Deum misericordem accedit , & sic fugit à iustitia ad misericordiam. Vnde consulitur cuilibet Eccl.5. Ne adicias peccatũ super peccatum,& ne dicas miseratio domini magna est,quoniam in peccatores respicit ira illius. Ne tardes conuerti ad dominum & ne differas, &c. Quis enim mente cõsiderans peccati periculum vitæ incertitudinem,casus fortuitos in fugam conuerti dissimulet? Certè nullus sanæ mentis. Vnde Bernardus ait. Ab ore pestis gehennalis per fugam eripior,inducias petam cunctabor exire? Abscondi ignem in sinu meo, & exusto iam latere,iam nudatis visceribus, iam sanie defluente,diu mihi deliberandum est an à me illum excutiam? Tolle tolle moras , semper nocent differre paratis. Nam cum mora trahit ad se periculum , trahit & damnum & subtrahit lucrum. O Deus quod incauta mora huius fugæ ad Deum decepit. Nam alius est morte præuentus, alius memoria & intellectu priuatus,alius infirmitatis dolore grauatus. Et ideo consulit magist. lib. 4.dist.20.Et sunt verba Aug.dicentis.Dico tibi dũ sanus es,pœnitentiam age,&c.

Fugit peccator quando conuertitur.

Tarditas conuersionis est periculosa. Bernard.

Nota.

1523 Et veritas mea , & misericordia mea cũ ipso,& in nomine meo exaltabitur cornu eius.

Hic ponitur virtutum adornatio. Hic tamen textus potest dupliciter intelligi. Primò quòd ipse Dauid in se habuit veritatem , & misericordiam, scilicet quòd ipse fuit verax,& misericors respectu aliorum. Alio modo , quòd Deus erga Dauid fuerit verax,& misericors. Si primo modo,sic dicitur,quòd Dauid fuit verax in promissis, intantum quòd promissio facta famulo Miphiboseth , scilicet [illegible] : quamuis malè informatus : quia diuideret [illegible] hereditatẽ Miphiboseth : ipsam postquam cognouit veritatem,noluit reuocare , vt verax inueniretur. Vnde respondit ipsi Miphiboseth.Quid vltra loqueris ? fixum est,quod locutus sum , quòd autem fuerit misericors apparuit in persecutione Saulis,quem pluries habuit in manibus & misericordia motus ei pepercit , vt patet.1.Reg .24.26. Propter quòd dicitur psalm.131.Memẽto domine Dauid,& omnis mansuetudinis eius.Si autem intelligatur secundo modo,certum est quòd veritas Dei fuit cum Dauid : quia promissionem regni sibi factam adimpleuit.Fuit etiam cum ipso misericordia Dei : quia multa & grauia peccata , quæ Dauid commisit,Deus misericorditer sibi dimisit. Sequitur. *Et in nomine meo exaltabitur cornu eius.* Per cornu namque potestas regalis intelligitur: tum quia cornu continebat oleum quo reges vngebantur, tum quia cornu animalis est superior pars,tum quia cornu defenditur totum corpus animalis : quæ omnia regiæ potestati competunt. Est ergo sensus. *In nomine meo exaltabitur cornu eius* , id est , virtute nominis Dei potentia regalis ampliabitur ipsius Dauid, quia ipse multas gentes subiugauit regno suo,& fecit tributarias , vt dicetur in sequẽti versiculo. Per hoc autem psalmista vult ostendere veritatem,& misericordiã per Christum factas fuisse,vt ostendat differentiam inter legem antiquam,& nouam,quam ponit Ioannes dicens.Lex per Mosem data est , sed gratia & veritas per Christum facta est. Nota ergo , quod ideo veritas dicebatur esse cum Christo,quia per ipsum facta est veritas. In hoc quod figuras vmbraticas legis antiquæ adimplens,ad claram veritatem perduxit,sic quòd illud , quod lex promittebat , Christus adimpleuit,& exhibait.In antiqua enim lege omnia in figura contingebant illis , vt dicitur 1. Corin.10. Vnde Chrysostomus veritatem per Christum factam plenius scimus , si figuras veteris legis didicerimus. Ea enim quæ in nouo testamento perficienda erant , in veteri testamento in figuris præscripserunt : quas Christus veniens adimpleuit : quoniam figura data est per Mosem , sed veritas facta per Christum , propter quòd ipse Christus de se ait. Ego sum veritas. Misericordia verò cum Christo fuit : quia ipse peccata misericorditer remittebat : vt patuit in Magdalena Luc.7. In muliere adultera. Ioan.8. Vnde Chrysost.super Ioan.ait.Misericordia namque erat in Christo,quia omnia cum potestate dimittebat peccata.Misericordiam enim eius,& gratiam,baptismatis donũ , adoptio,quę nobis datur per Christum,& plura alia nobis ostendunt.Vnde & ipse dicebat.Misericordiam volo, & non sacrificium. Propter ista duo ergo de Christo dicit Psalmista.*Veritas mea , & misericordia mea cum ipso.* Sequitur. *Et in nomine meo exaltabitur cornu eius.* Vbi nota quòd per cornu Christi intelligitur eius regnum , potestas & imperium. Sic enim de ipso dixit Zacharias. Luc.1. Et erexit cornu salutis nobis in domo Dauid , &c. Quod exponens Beda super Lucam dixit. Cornu autem salutis regnum Christi Saluatoris dicitur.Ossa quidem omnia carne inuoluta sunt , cornu verò carnem excedit.Et ideò cornu salutis regnum Christi vocatur,quo mundus , & gaudia carnis superantur , in cuius figuram Dauid & Salomon olei cornu regni gloriam sunt consecrati.Propter quod de ipso dicebat Dauid.Cornu salutis meę,& eleuator meus. Similiter Chrysosto. exponens prædicta verba Lucæ 1.ait. Cornu autem salutis nominat potestatem , gloriam & famam Christi,metaphoricè à brutis animalibus illud accipiens , quibus loco muniminis, & gloriæ cornua dedit. De isto ergo cornu regni Christi dicit. *Et in nomine meo exaltabitur cornu eius* , quia Christi regnum in breui tempore per prædicationem apostolorum per totum orbem fuit dilatatum.psal.111. Cornu eius exaltabitur in gloria.Et 1.Reg.2. Dominus dabit imperium regi suo , & sublimabit cornu Christi sui.

Nota.

Cornu est potestas regalis.

Ioan.1.

Chrysost.

Misericordia fuit in Christo.

Chrysost.

Matt. 9.

Cornu dicitur regnum & potestas Christi.

Beda.

2.Reg.22 Chrysost.

Et

1524 Et ponam in mari manum eius,& in fluminibus dexteram eius.

Hic ponitur regni dilatatio. Dauid enim multum dilatauit regnum Iudæorum & per mare , & per terram , nam subiecit sibi terram Philistinorum, quæ dicitur mare , quia supra mare est situata regio illorum,vt habetur 2.Reg.4. Et quantum ad hoc dicit, *Et ponam in mari manum eius*,id est,potestatem eius in terris Philistinorum , quæ sunt super mare situatæ. Subiecit etiam sibi Syriam, vbi sunt plura flumina. Vnde & Mesopotamia Syriæ dicitur , à meso,quòd est medium , & potamos, quòd est fluuius , quasi in medio fluuiorum, quia circundatur fluminibus. Et quantum ad hoc dicit, *Et in fluminibus dexteram eius* , id est , ponam potestatem eius in Syria,quæ in medio fluuiorum est situata,quod factum est, quando Dauid debellauit Syriam,vt habetur 2. Reg. 22. Per hoc enim vult Psalmista ostendere,quomodo regnum Christi erat dilatandum,quia scilicet per aquam baptismi gentes erant Christo subiiciendæ per fidem, & ad Christi regnum adducendæ. Per mare enim gentes,quæ idololatræ erant , significantur , vt dictum fuit versicu. 1509. Et de hoc mari gentium, dicit de Christo. *Et ponam in mari manum eius.* Vbi glossa , id est , Christus dominabitur gentibus , quæ per mare significantur. Sed quomodo dominabitur , id est , per aquas baptismi , de quo subdit. *Et in fluminibus dexteram eius.* Quamuis enim in omni aqua naturali,vt puta fontis , putei, vel laci possit fieri baptismus , tamen propriè per aquam fluminis designatur , quia in aqua fluminis Iordanis fuit institutus , quando ibi à Ioanne primò Christus fuit baptizatus Matth.3. Vnde hic ait glo. *Et in fluminibus dexteram eius*,id est,in aquis baptismi ponam operationem eius,qua gentes sibi subiiciet.

Mare significat gentes.

Flumen significat baptismũ.

1525 Ipse Inuocauit me,pater meus es tu, Deus meus, & susceptor salutis meæ.

Hic consequenter ostendit quomodo Dauid à Deo fuit dilectus. Et diuiditur in tres partes , quia primò ponitur ipsius Dauid fidelis oratio , secundò Dei ad ipsum dilectio , ibi. *Et ego*, tertiò regni ipsius perpetuatio , ibi. *In æternum.* Quantum ad primum sciendum , quòd Dauid fuit valdè deuotus orator , & sæpius Deum inuocabat , vt maximè patet in isto libro psalmorum. Et quamuis non inuenerim, quòd ipse vocaliter diceret Deum esse suum patrem,tamen , quia multotiens se filium Dei dixit , sic & consequenter Deum esse suum, patrem dixit. Vnde psal. 2. Dominus dixit ad me, filius meus es tu,psal. 85. Saluum fac filium ancillæ tuæ. Sæpius autem vocauit eum Deum suum, psal.62. Deus,Deus meus,ad te de luce vigilo. Ac etiam salutem suam. Vnde psal.26. Dominus illuminatio mea,& salus mea quem timebo. Et p 34. Dic animæ meæ, salus tua ego sum. Et hoc est, quod de ipso Dauid hic loquitur Deus,dicẽs. *Ipse inuocauit me,pater meus*,&c. Per hoc autẽ vult Psalmista ostendere Christum pro nobis efficaciter Deum patrem inuocasse. Vbi sciendũ quòd Christus constans ex duplici natura, Deus verus est , & homo verus , vt Deus est , vocat Deum patrem suum,& sic de ipso , vt Deus est,dicitur : *Ipse inuocauit me,pater meus es tu.* In quantum verò homo est , vocat ipsum Deum suum,dicens. *Deus meus, & susceptor salutis meæ* , id est , salus mea suscipiens me. Et huius ratio est. Vocare enim aliquem Deum suum , notat maioritatem illius supra seipsum , sicut vocare aliquem Deum suum. Cum ergo omnes tres personæ diuinæ sint æquales,quia in sancta trinitate nihil est prius , aut posterius, nihil maius aut minus , sequitur quòd nulla persona diuina aliam Deum suum dicit. Si ergo Christus Deum patrem dicit Deum suum, hoc dicit vt homo , non vt persona. Dicat ergo pater de Christo. *Ipse inuocauit me , pater meus es tu.* Et hoc inquantum Deus. *Et Deus meus* &c. Et hoc est inquantum homo. Christus ergo patrem pro nobis inuocauit , quia ipse solus pro nobis patrem dignè potuit inuocare,teste Greg.lib.24. mor. cap. 3.dicente. Nisi ille,scilicet filius Dei , homo fieret similis hominibus æquus homo ante Deum non appareret. Et inde quippe annunciat iniquitatem nostram, vnde dignatus est infirmitatem nostram suscipere. Omnes enim nos inimica illa perluasio in culpæ contagio ab ipsa radice polluerat, nullúsque erat , qui apud Deum pro peccatoribus loquens iustus appareret. Quia ex eadem massa editos cunctos par reatus inuoluerat. Proindè venit ad nos vnigenitus patris , assumpsit ex nobis naturam non perpetrans culpam. Sine peccato quippe esse debuit, qui pro peccatoribus intercedere posset. Quia nimirum alienæ pollutionis contagia minime tergeret , si propria sustineret,&c.

Nota.

Christus solum nobis rem. fecit.

1526 Et ego primogenitum ponam illum,excelsum præ regibus terræ.

Hic ostenditur Dei dilectio ad ipsum Dauid. Primogenitus enim honorabilior est , & magis dilectus. Sic & Dauid fuit Dei primogenitus , & hoc ad dignitatem regalẽ in populo Dei. Quamuis ante Dauid rex fuerit Saul, tamen ipse non dicitur genitus à Deo , quia non à Deo electus fuit ad regnum , sed ad instantiam populi datus. Et hoc , est quod dominus dixit ad Samuelem. Audi vocem populi , scilicet Regem postulantis, non enim abiecerunt te , sed me. Dauid autem fuit rex à Deo datus , & ideò vocatur primogenitus Dei in dignitate regia. *Et excelsum præ regibus terræ.* Sed quomodo hoc de Dauid potest intelligi,cum de Salomone dicatur , quòd magnificatus est rex Salomon super omnes reges terræ? Respondetur dupliciter , primò quòd Dauid fuit excelsus præ omnibus regibus, scilicet , qui erant tempore suo , & maximè , qui erant in circuitu terræ promissionis , quia omnes illos Dauid debellauit , & sibi subiecit , secundò dicitur quòd prima pars ictus versus intelligitur de Dauid , secundus verò de Salomone filio suo. Per hoc autem vult Psalmista ostendere Christi dignitatem. Quia sicut primogenitus honorabilior est cæteris , sic Christus honorabilior est omnibus fidelibus, quia omnium caput. *Et excelsum præ regibus terræ* , quia rex est omnium regum , & dominus dominantium. Apoca.19. Nota ergo , quòd Christus dicitur multiplex primogenitus. Est enim primogenitus patris æternaliter. Vnde ipse , qui est sapientia increata, ait. Ego ex ore altissimi prodij primogenita ante omnem creaturam. Secundo est

Quæst.

Resp.

Primogenitus dicitur Christus noster multiplicitèr.

Eccl.24.

Universidad de Deusto
Biblioteca

primogenitus matris temporaliter. Lucæ 2. Pepe-
rit filium suum primogenitum. Sed dices, quo-
modo duobus prædictis modis dicitur Christus
primogenitus: quia nec pater alium genuit natu-
raliter, nec etiam mater. Et tamen primogenitus
non dicitur nisi respectu sequentis, sicut & prius
non dicitur nisi respectu posterioris. De hoc vide
suprà, versiculo 134. Tertiò dicitur primogenitus
mortuorum, ideò quia primus surrexit à mortuis,
scilicet immortalis. Multi enim ante ipsum surre-
xerât, sed iterũ morituri. Vnde Apoc. 1. Pax vobis
à Iesu Christo, qui est primogenitus mortuorum,
& princeps regum terræ. Quartò est primogeni-
tus viuorum, scilicet filiorum Dei: quia per ipsum
omnes alij adoptantur. Rom. 8. Vt sit ipse primo-
genitus in multis fratribus. Vbi glo. Primogenitus
in multis fratribus dicitur: quia omnes per eius
primatum in Dei gratia renascuntur. Et de isto
primogenito ait Apostolus. Et cum iterum intro-
duxit primogenitum in orbem terræ dicit. Et ado-
rent eum omnes angeli Dei.

Hebræi 1.

1527 In æternum seruabo illi misericordiam meam, & testamentum meum fidele ipsi.

Hîc ostenditur eius regni perpetuatio. Et primò ponitur perpetuatio gloriæ regis, secũdò perpetuatio regni, ibi. *Et ponam.* Quantũ ad primum sciendum, quòd quamuis Dauid multotiens graviter peccauerit, tamen per pœnitentiam consecutus est misericordiam, & gratiam, in qua finaliter perseuerauit, qui enim decedit in gratia, in illa perpetuatur, sicut qui decedit in peccato perpetuatur in illo. Et hoc est, quod de Dauid hic ait. *In æternum seruabo illi misericordiam meam*, quia scilicet misericorditer à peccatis liberatus saluatus est æternaliter. *Et testamentum meum fidele ipsi.* Testamentum enim promissio dicitur, sicut psal. 105. Et memor fuit testamenti sui, id est, promissionis suæ. Dicit ergo. *Et testamentum meum fidele ipsi*, id est fideliter adimplendo, quæ ei promisi, scilicet per Nathan prophetam, dicentem, Requiem dabo tibi ab omnibus inimicis tuis, &c. Per hoc autem vult ostẽdere, quòd misericordia summa facta humano generi est perpetua, quæ scilicet misericordia fuit, quòd humanitas nostra verbo vniretur in Christo, quæ misericordia in æternum seruatur: quia quod verbum semel assumpsit, nunquam dimisit. Licet enim in morte separata fuerit anima à corpore, tamen diuinitas vnita mansit cum vtroque, vt ostendit magister lib. 3. dist. 22. *Et testamentum meum fidele ipsi.* Testamentum enim etiam vocatur sacra scriptura legis antiquæ, vt dictum est supra versic. 1503. Hoc testamentum scripturæ fuit fidele Christo: quia quæ de Christo prædixit scriptura antiqua, omnia in Christo fideliter sunt completa. Et nota, quòd scriptura dicitur testamentum propter multa. Primò propter diuinæ voluntatis expressionem. Eccl. 24. Hæc omnia liber vitæ, & testamentum altissimi, & aggregatio veritatis, psal. 88. Neque prophanabo testamentum meum, & quæ procedunt de labiis meis nõ faciam irrita. Secundò propter hæreditatis æternæ assignationem, vnde dicitur psal. 73. Ne tradas bestiis animas confitentes tibi: Respice in testamentum tuum, &c. Tertiò propter legitimi hæredis institutionem, sic enim hic de Christo hærede dicitur. *Et testamentum meum fidele ipsi.* Quartò propter mortis Christi confirmationem. Hebr. 9. Vbi testamentum est, necesse est intercedat mors testatoris. Vnde Zachar. 9. Tu autem in sanguine testamenti tui eduxisti vinctos de lacu, &c.

4. Reg. 7.

Quod Christus semel assumpsit nunquam dimisit.

Scriptura dicitur testamentum.

1528 Et ponam in sæculum sæculi semen eius, & thronum eius sicut dies cœli.

Hic ponitur perpetuatio regni. Semẽ enim Dauid durabit in sæculum sæculi: quia scilicet per succedentes sibi generationes peruenit vsque ad Christum, vt patet Matt. 1. In quo Christo perpetuatur regnum ipsius Dauid, dicente angelo, Dabit ei dominus Deus sedem Dauid patris sui, & regnabit in domo Iacob in æternum. Et aliis verbis exprimit, dicens. *Et thronum eius*, scilicet ponam *sicut dies cœli*, quasi dicat, Sicut dies cœli non terminantur: quia cœli secũdum substantiam sunt incorruptibiles, sic thronus regni Dauid erit sine fine, & hoc in Christo. Sed hic non paruum insurgit dubium: cum dicitur quòd semen Dauid in perpetuum durat: quia per generationes succedentes peruenit ad Christum, qui factus est de semine Dauid, & regnat in æternum. Quia dices, quomodo declaratur quòd Christus fuerit natus ex Dauid, cum Matthæus hoc volendo deducere genealogiam Christi deduxit à Dauid vsque ad Ioseph? Certum est autem quòd Ioseph nihil pertinet ad generationem Christi. Si enim euangelista deduxisset generationes à Dauid vsq; ad Mariam, tunc dubium non esset. Ad hoc respondent aliqui dicentes, quòd secundum legem quæ habetur Nume. vlt. nullus poterat accipere vxorem, nisi de tribu sua. Cum ergo Ioseph fuerit de tribu & familia Dauid, vt habetur Lucæ 1. sequitur etiã quòd beata Maria fuerit de tribu Iuda. Et sic probando quòd Ioseph fuerit de semine Dauid, probatur etiam idem de beata Maria. Sed ista responsio non est ad propositum. Posito enim quòd beata Maria fuerit de tribu Iuda, sicut & Ioseph, non tamen sequitur, quòd fuerit ex semine Dauid, quia multi fuerunt de tribu Iuda qui non fuerunt ex semine Dauid, sicut descendentes à Zaram filio Iuda. Et ideò dicendum ad quæstionem, quòd Dauid habuit duos filios inter cæteros, scilicet, Nathan & Salomonem, vt patet 2. Reg. 5. & Para. 3. & Luc. 3. vbi dicitur qui fuit Nathan, qui fuit Dauid. Virgo autem Maria secundum lineam carnalem descẽdit de Nathan, vt testatur Damascenus lib. 4. cap. 6. Et sic ipsa descendit à Dauid secundum carnem. Et sic Christus ex ea natus, ex semine Dauid secundum carnem descendit. Ioseph autem descendit ab ipso Dauid per Salomonem. Et sic vterque eorum, scilicet, Ioseph & virgo Maria descenderunt à Dauid. Sed quod magis urget difficultatem. Et si virgo Maria fuit de semine Dauid, quomodo autem dices Christum ex semine Dauid, qui non ex virili semine conceptus fuit. Et ad hoc respondet Magister in glo. ad Rom. 1. dicens, Et si non interceſſerit semen hominis in conceptione virginis, tamen quia ex ea carne Christus formatus est quæ ex Dauid semine processisse constat, rectè dicitur Christus ex Dauid semine processisse, quia virgo Maria ex semine

Quæstio notabilis.

Christus quomodo ex semine Dauid dicitur.

Semen Dauid.

Damascē.

Quæst.

Resp.

mine Dauid fuit, ex cuius sanguine formata est caro dominica opere Spiritus sancti in vtero virginali. Per hoc vult Psalmista intelligere, quòd semen, id est, Christi per Dauid figurati, quod semen sunt Christiani fideles, in æternum permanebunt, hic per gratiam, in futuro autem per gloriam. Cõsimiliter & thronus eius, scilicet, ipsius Christi, & suorum, erit sicut dies cœli. Quod dicit ad differentiam regni terreni. Quia thronus regnum terræ, est dies terræ, qui transeunt. Sed dies cœli semper sunt præsentes, vbi erit thronus eius in æternum.

1529 Si autem dereliquerint filij eius legem meam, & in iudiciis meis non ambulauerint.

Hîc ponitur successorum Dauid correctio. Et primò ponitur successorum Dauid diuinæ legis transgressio, secundò ipsorum per misericordiam correctio: ibi. *Visitabo*, Quantum ad primum sciendum, quòd quamuis Deus promisisset ipsi Dauid, quòd ex semine eius descẽderet Christus, præuidebat tamen, quòd multi descendentes à Dauid reges, antequam venirent ad Christum futuri erant mali, & magni peccatores, & quòd peccata eorũ eos indignos faceret, vt Christus descenderet ab eis. Sed tamẽ quia misericordia Dei, & veritas potentior est omni malitia: ostẽdit quòd propter ipsorum malitiam promissio facta Dauid non erit irrita, quia talium peccata paternaliter Deus corriget, & ipsos ex toto cum semine ipsorum nõ dispabit. Et hoc est quod dicit. *Si autem dereliquerint filij eius.* s. reges ab ipso Dauid descendentes *legem meam*, ipsam transgrediendo. *Et in iudicijs meis non ambulauerint*, vt puta sicut fecit Salomon, qui amore mulierem infatuatus, secutus est idolas, & templa eis ædificauit, vt habetur 3. Regum. 11. Deprauatum est cor Salomonis cum esset senex, & adamauit mulieres alienigenas. fuerunt quẽ ei vxores quasi reginæ septingentæ, & cõcubinæ trecentæ, & auerterunt mulieres cor eius &c. Sic & Acham, sic & Manasses, sic & Sedechias reges successores Dauid dereliquerũt legem Dei, & grauiter Deum offenderunt. Et hoc etiam aliis verbis in sequenti versi. qui sententiam non habet aliquam ab isto distinctam, proponit, dicens.

Salomon idololatra fuit.

3. Regum 11.

1530 Si iustitias meas profanauerint, & mandata mea non custodierint.

Hîc idem ostendit aliis verbis. Notandum autẽ quid sit propriè profanare. Fanus, vel fanos græcè, latinè idem est, quòd sonus. Et inde fanum dicitur templum, eo quòd voces & responsa dabantur à diis in templis. Vel per oppositum templum dicitur fanum: quia voce & locutione debet carere, vt in templo nemo loquatur, nisi quæ ad Dei laudem pertinẽt. Et à fano. i. templo dicitur fanos, & profanus, na. num. id est execro & sacrilego, vel execratus & sacrilegus, quasi procul à fano. Et sic profanare idem est, quòd contraria fano, id est, templo facere. Templum autem factum est ad cultum Dei. Et sic ille profanat, qui contra cultũ Dei idola adorat, vel Deũ execratur: quod ergo hic dicit. *Si iustitias meas profanauerint.* i. si contra ordinẽ iustitiæ idola coluerint. Accipitur etiam quandoque profanare pro violare promissa, sicut inferius dicitur. Neq; profanabo testamentũ meũ. Quandoque etiam accipitur profanare. i. in fanis annũciare, & sic profanat qui in templis ventura annunciat. Quandoque etiam accipitur pro veneratione templi. Et sicut dicit catholicon, legimus q; beata Maria erat profanata. i. in fanis venerata vel annunciata. Hic autem accipitur in prima significatione. s. pro idololatrare, & execrare. Sic enim plures reges descendentes à Dauid profanauerũt iustitias Dei idololatrando, vt Salomon, vt Achã, Manasses, & multi alij, vult ergo Psalmista in dictis duobus versiculis ostendere, quòd multi reges ex Dauid descendentes erant futuri mali, ex quibus Christus erat nasciturus, non tamen propter eorum peccata deficeret promissio ipsi Dauid facta, de Christo: quia ipsorum peccata non ex toto eos vindicando, sed vt patet corrigendo puniret. Vnde sequitur.

Profanare.

3. Reg. 11.

4. Reg. 16.

4. Reg. 21.

1531 Visitabo in virga iniquitates eorum: & in verberibus peccata eorũ.

Hîc ponitur delinquentium paterna correctio. Deus enim nõ solum nos nutrit vt filios, sed etiam castigat vt pater. Quis enim pater filium delinquentem non corrigit? Et si non corrigit, ipsum non amare cõuincitur. Propter quod dicitur. Qui parcit virgæ, odit filium: sicut & medicus diligens infirmum, amara remedia illi confert. Et hoc est, quod hic ait glo. Deus vt medicus in virga visitat iniquitates suorum. i. in leui correctione. Nam eius virga est misericordia. Cædit quidem, vt reddat hæreditatem. Quis enim pater filio non dat disciplinam vt non auferat misericordiam? Cædit contumacem, vt reddat hæreditatem. Quem enim diligit Deus flagellat & corripit. Non est ergo misericordia tantum vocãtis, sed etiam verberantis, vt meritò sic virga filius à Deo correctus dicat. Virga tua & baculus tuus, ipsa me consolata sunt. De hoc vide suprà versi. 329. Sed hic est dubium vtrum omnes reges descendentes à Dauid vsque ad Christum profanantes iustitias Dei, per virgam eius fuerint correcti finaliter, & saluati. Ad hoc dicitur quòd in eo quòd Christus descendebat ab eis, correcti fuerunt, descendebat autem ab eis per seminalem propagationem. Ideò saltem quando debebant generare filium ex quo Christus erat nasciturus, pro illo tempore erant per virgam Dei correcti & emendati, licet aliqui ipsorum postea redierint ad vomitum. Sed inter cæteros de Salomone multi dubitant: an finaliter fuerit correctus, & correctus decesserit. Ad hoc dicitur quòd quamuis Salomon grauiter peccauerit contra Dei præcepta alienigenas mulieres assumendo, & amore ipsarum idololatrando, vt habetur tertio Regum vndecimo: tamen finaliter pœnitentiam de omnibus suis peccatis egit verè contritus. Probatur primò per Hieronymum: qui libro 18. super Ezechielem dicit: quòd quamuis Salomon peccasset, tamen pœnitentiam egit. Item Hieronymus super Ecclesiastem ait. Dicunt Hebræi hunc librum esse Salomonis pœnitentiam agentis. Itẽ Ambrosius in apolog. dicit. Quid de Dauid dicam, quid de sancto Salomone? Qui quoniam Iudaicum vulgus æstimabat eum veniſſe pro Christo, ne videretur esse

Corrigit patet filium Prouer. 3.

Virga rectionis Dei.

Salomon virum se saluatum

Salomon pœnitentiam egit.

Hieronymus.

Ambrosius.

Universidad de Deusto
Biblioteca

supra hominem, corruit nutu diuino. Et Hebræorum scripta eum sanctum nominant, vt à nobis de eius pœnitentia dubitationem tollant. Item dicũt Hebræi Salomonem veniſſe in templo quod ipſe ædificauerat, cum quinque virgis, de quib. quatuor dedit quatuor legiſperitis, vt verberaretur ab illis qui dixerunt (facto conſilio inter eos) quod in vnctum domini manum nõ mitterent. Vnde fruſtratus ſuo deſiderio, ſeipſum de regno depoſuit. Item hoc ratione poteſt probari, quia ſi auctor reprobatur, conſequens eſt, vt eius dicta reprobentur, vt habetur extra de hæreticis, cap. fraternitatis. Et Greg. dicit. Cuius vita deſpicitur, reſtat vt eius prædicatio contemnatur. Cum ergo ſcripta, & dicta Salomonis approbentur, conſequens eſt, quòd eius vita finaliter approbatur. Itẽ magiſter hiſtoriarum li. 2. Regum, exponẽs verba Nathan dicta ad Dauid de Salomone, dicẽs. Stabiliam thronum eius vſque in ſempiternum & ero illi in patrem, & ipſe erit mihi in filium dicit. Ex hac promiſſione conuincitur, quòd Salomõ ſit ſaluus. Item glo. ſuper Eccle. 1. cap. dicit. Salomon legitur Deum offendiſſe ſuper omnes tẽporis ſui, & intantũ idololatra fuit effectus mulierum amore, vt circa Heruſalem tẽpla cõſtrueret idolis, & illis thurificarẽt. Hebræi autem tradunt illum pœnituiſſe, & in illa pœnitentia librum Eccleſiaſtẽ compoſuiſſe, in quo oſtendit omnia vana eſſe, & caduca, & ita reuocat omnes ab amore mundanorum ſuo exemplo. Iſtum autem textum magis myſticè exponit Adam in libro de perſeuerantia, oſtendens quòd iſta virga, qua Deus peccatores corrigit, eſt virgo Maria, dicens. *Viſitabo in virga iniquitates eorum*, hæc virga eſt beata virgo Maria, qua mundus corripitur, dum per eius exemplum, & partum ipſius in quo ſit reprehenſibilis, & damnabilis, demonſtratur. Nec odij, ſed pacis eſt talis vltio, qua flagellat filium pater, ne pereat, qua nõ reo ſeueritas impẽditur, ſed reatui: nec ſe iudicem dominus exhibet, ſed amicum. Zelus domini exercituum facit hoc: dum in virga viſitat iniquitates orbis. Tot enim verberibus atterit peccata hominum, quot virtutibus illuſtrat virgini partum. Hæc virga quaſi tot ictus in dorſo peccãtium dedit quot virtutib. oſtenſis in ſe mundi inſipientis vitia debellauit. Et quia vitiorum meta, & virtutum origo extitit, ideò rectè virga virtutis appellatur cum dicitur. Virgam virtutis tuæ emittet dominus ex Sion. Non immeritò virga diuinæ virtutis dicitur virgo Maria, cuius fide vita parta, expirans vitiis ad virtutem ſæculum reſpirauit. Hæc virga virgã excludit cum per eam factus eſt, vt non relinquat dominus virgam peccatorum ſuper ſortem iuſtorum. Hæc eſt virga Moſi, quæ virgas magorum Ægypti legitur deuoraſſe, quia virginei partus veritas totius mundi hæreſes interemit. Hæc eſt virga ferrea, qua mundus regitur, qua mundi princeps proſternitur, cõfractus inferus aperitur. Hac virga fortior fortem armatus in pace poſſidentem rex virtutum veniens percuſſit, & attriuit. O quãta ergo nobis ad Deum per te fiducia eſſe poterit. Tu enim mater regis mater exulis, tu mater rei, tu mater iudicis, tu mater Dei, tu mater hominis. Per te enim reus factus eſt frater iudicis. Vnde cum ſis vtriuſque mater, diſcordiam inter filios ſuſtinere non poteris. Quid ergo reo timendum eſt, cui in cauſa ſua idem frater eſt, qui & iudex cui ſemper proprium eſt miſereri & parcere, & qui miſericordia ſuperexaltat iudicium? Timere ergo nõ debet, vt pereat, cui miſericordiæ mater clementiſſimi fratris, & iudicis, ſe piiſſimam matrem exhibet, & potentiſſimam aduocatam. Tu miſericordiæ mater non rogabis pro filiis filium? Rogabis quidẽ, quia qui filium tuum inter Deum & hominem poſuit mediatorem, te quoque inter reum & iudicẽ poſuit mediatricem. Ad hoc námque electa es, & aſſumpta in matrem omnipotentis, vt in partu tuo inueniat locum iniquitas peccatorum. Ad hoc in cellam aromatum ſuorum erexit medicus, vt apud te, & per te reperiat ægrotus ſanitatem. Si ergo cauſam tantæ tuæ ſolennitatis attendas, te totam debes miſeris, vt eis reportes antidotum reconciliationis. Neque tu vnquam poteris faciem iudicis inuenire difficilem, ſic nec te reus vnquam inuenit inexorabilem. Abundas enim, & ſuperabundas viſcerib. pietatis, quia non ſolum impleuit te, ſed ſuperuenit in te accumulationis gratiæ plenitudine ſpiritus ſanct⁹.

Grego. in ho. de virginib.

1. Reg. 7.

Virga dicitur virgo Maria.

Maria aduocata et mater peccatorum.

Miſericordiam autem meam nõ diſpergam ab eo: neque nocebo ei in veritate mea. 1532

Hic agit de regni perpetuitate. Vnde hic quatuor promittit ipſi Dauid, ſcilicet primò miſerationis pietatem, in principio, ſecundò promiſſionis firmitatẽ, ibi. *Neque*, tertiò dominationis perpetuitatem, ibi. *Semel*. Quartò exaltationis claritatem, ibi, *Et thronus*. Quantum ad primum ſciendum, quòd licet prædeſtinati aliquando cadant: ſicut cecidit Petrus, cecidit Paulus, & multi alij prædeſtinati, tamen finaliter miſericordia Dei non deſerit illos, quin reſurgant & ſaluentur. Iſta enim duo contradictionem implicant, quòd aliquis ſit prædeſtinatus, & in peccato mortali finaliter pereat. Sic fuit de Dauid, qui à Deo erat electus, qui tamen multotiens cecidit, ſed miſericordia Dei illũ finaliter non reliquit. Et hoc eſt, quod hic dicitur. Et ſi aliquando cadet, *miſericordiam autem meam non diſpergam ab eo*, ſcilicet finaliter, *Neque nocebo ei in veritate mea*, Loquitur Deus more humano iurando, dicens. *In veritate mea* promitto, quòd non *nocebo ei*, id eſt, non permittam aliquem nocere ei, ſcilicet, finaliter per quòd cadat à regno. Quamuis enim poſt promiſſiones ſibi factas per Nathan, filius eius Abſalon inſurrexerit contra patrem, & ipſum eiecerit de regno, finaliter tamen glorioſè reſtitutus fuit. Per hoc vult Pſalmiſta oſtendere, quod gratia, & miſericordia Chriſto homini facta, ſcilicet vnionis hypoſtaticæ in æternum durat. Et quòd homini Chriſto finaliter nullus nocere poſſet, quin nocumentum verteretur ad gloriam Chriſti, ſicut fuit de nocumento paſſionis, per quod venit ad gloriam reſurrectionis. Conſimile ſuperius dicit. In æternum ſeruabo illi miſericordiam meam, vide verſ. 1527. Per hoc etiam oſtenditur quòd miſericordia Dei ſemini Dauid, id eſt Chriſti, ſcilicet, Chriſtianis ſemper præſto eſt. Si quis autem eſt ita iniquus filius, vt ad ipſum accedente patre ipſe fugiat, & ſe alienet ab hæreditate, non pater abiicit eum, ſed ipſe abiicit patrem, & miſericordiam eius.

Prædeſtinati ſaluantur.

Vnio humanitatis cũ verbo ſemper erit.

Neque profanabo teſtamentum meum, & quæ procedunt de labiis meis non faciam irrita. 1533

Hic

Hic oſtenditur promiſſionis firmitas. Per teſtamentum hic accipit pactum, vel promiſſionem, quam ſcilicet fecit ipſi Dauid per os ipſius Nathan prophetæ, vt habetur 2. Reg. 7. Vbi Nathan ipſi Dauid ex parte Dei dixit. Hæc dixit dominus exercituum, requiem dabo tibi ab omnibus inimicis tuis. Cúmque completi fuerint dies tui, ſuſcitabo ſemen tuum poſt te, quod egredietur de vtero tuo, & ſtabiliam thronum regni eius vſque in ſempiternum: quia ſcilicet ſucceſſio per poſteros Dauid peruenit vſque ad Chriſtum, in quo regnum firmatum eſt in æternum: vt habetur Luc. 1. Dabit ei dominus Deus ſedem Dauid patris eius, & regnabit in domo Iacob in æternum. Et hoc eſt, quod hic dicit. *Neque profanabo teſtamentum meum*, id eſt pactum meum ei factum, non faciam profanum, ſed illud adimplebo. *Et quæ procedunt de labijs meis faciam irrita*. Deus enim loquitur per ora prophetarum. Vnde ſicut verba prophetarum dicuntur verba Dei: ſic & labia prophetarum, ſunt labia Dei. Hic ergo Deus dicit labia ſua labia ipſius Nathan mediante quo promiſſionem dictam fecit ipſi Dauid notandum, quòd ſecundum grammaticos irrito, as, duas habet ſignificationes. Nam quandoque componitur ex in & ritus, & mutata, n, in r, fit irrito as, media producta. Et ſic irritare idem eſt, quòd prouocare & ſic accipitur, Pſal. 9. Propter quid irritauit impius Deum. Quandoque verò componitur ex in & ratus, quaſi non ratus vel firmus, & tunc corripitur media. Et ſic irritare idem eſt quod rem facere non ratam, non firmam. Et irritare promiſſionem, eſt ipſam reuocare vel non adimplere. Et ſic accipitur hic. *Quæ procedunt de labijs meis, non faciam irrita*, quaſi dicat, illa firmabo, & complebo. Secundam enim gl. Prophana, & irrita eſſet promiſſio, ſi inexpletã eſſet. Ex iſto textu habetur, quòd ſacra ſcriptura in nullo prophana, vel irrita poteſt eſſe: quia tota ex labiis Dei, id eſt prophetarum proceſſit. Per hoc vult Pſalmiſta oſtendere, quòd promiſſiones per Chriſtum factæ fidelibus de præmio æterno, erunt impletæ.

Irritare.

Iuraui dominum.

Semel iuraui in Sancto meo, ſi Dauid mentiar, ſemen eius in æternum manebit. 1534

Hic oſtenditur dominationis perpetuitas. Vbi notandum, quòd Deus iurauit Abrahæ, poſtquam filium ſuum ad Dei præceptum immolare voluit quòd Chriſtus ex ſemine eius naſceretur. Vnde ſcribitur Gen. 22. Per memetipſum iuraui, dicit dominus, quia feciſti rem hanc, & non peperciſti filio tuo propter me: ſequitur. Et benedicentur in ſemine tuo omnes gentes. Quod ſcilicet ſemen fuit Chriſtus ex Abraham natus, vt patet Matth. 1. Sicut autem promiſit Deus Chriſtum ex Abrahæ ſemine naſciturum: ſic etiam ordinauit per quæ media. Et firmiter iurauit, & diſpoſuit de Abraham, ſic & de reliquis mediis vſque ad Chriſtum, vt quòd deſcenderet ſemen Abrahæ vſque ad Chriſtum per Iſaac, per Iacob, per Iudam, per Dauid. Et ideo in eo quòd iurauit Abrahæ, hoc conſimiliter ipſi Dauid, & omnibus mediis inter Abraham, & Chriſtum. Sed Abraham principalius nominatur: quia fuit ille, cui primo facta fuit promiſſio. Lucæ, 1. Iuſſurandum, quòd iurauit ad Abraham patrem noſtrum daturum ſe nobis. Et hoc eſt, quòd ait. *Semel iuraui in ſancto meo*, ſcilicet ipſi Abrahæ per quod iuramentum ſemel factum intelligitur iuraſſe omnibus mediis. Vel etiã iurauit ipſi Dauid quando per Nathan ei firmitet promiſit, dicens. Suſcitabo ſemen tuum poſt te, & ſtabiliam thronum eius in ſempiternum 2. Reg. 7. Sic enim dicitur Pſal. 131. Iurauit dominus Dauid, & non fruſtrabitur eum. De fructu ventris tui ponam ſuper ſedem tuam &c. Sequitur. Et filij eorum vſque in ſeculum ſedebũt ſuper ſedem tuam. Quod non poteſt intelligi niſi de regno Chriſti, & eius fidelium. Quid autem iurauerit, ſubditur. *Si Dauid mentiar*. Hic enim ly ſi accipitur pro nõ, vide ſuprà verſ. 863. Et eſt ſenſus. *Si Dauid mentiar*, id eſt, non mẽtiar. *Semen eius in æternum manebit*, quod ſcilicet ſemen eſt Chriſtus.

Et thronus eius ſicut Sol in cõſpectu meo, & ſicut luna perfecta in æternum, & teſtis in cœlo fidelis. 1535

Hic oſtenditur exaltationis claritas, Hoc ad literã intelligitur de Chriſti regno: quia ſicut Sol, & luna in æternum durabũt: quia nõ ſunt corpora corruptibilia, ſic & regnum Chriſti in æternum durabit. Vel quia ſicut Sol, & Luna excedunt omnia alia corpora luminoſa, ſic regnum Chriſti omnia alia regna hic in lumine virtutum, & iuſtitiæ, quæ ſuper omnes virtutes clareſcit, & in futuro lumine gloriæ. Et nota, quòd gloria regni Chriſti aliquando comparatur Soli, aliquando luni. Comparatur Soli: vt Matth. 13. ait Chriſtus: Tunc fulgebunt iuſti ſicut Sol in regno patris eorum. In Sole enim ſignificantur omnes dotes beatorum quò ad animam, & quò ad corpus. Dotes enim animæ ſunt tres, ſcilicet clara viſio notatur in Solis claritate, dilectionis vnio notatur in Solis bonitate, ſuper omnes eſt planeta beniuolus perpetuitatis duratio notatur in Solis perpetuitate. Similiter & quatuor dotes corporis beati, quæ ſunt claritas: quia in creaturis nihil clarius Sole. Agilitas, quia exiens ab oriente ſtatim apparet in occidente. Subtilitas, quia penetrat vitrum, etiam eius virtus penetrat inferiora terræ, Impaſſibilitas, quia tranſiens per immunda, non maculatur. Quandoque autem aſſimilatur lunæ, quia ſicut luna non habet ſplendorem à ſe, ſed illum recipit à Sole, ſic & quilibet beatus ſuam beatitudinem recipit à vero Sole iuſtitiæ Chriſto, quia hæc eſt vita æterna, vt cognoſcant te verum Deum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum. Quibus conſideratis de regno Chriſti dicit Pſalmiſta. *Et thronus eius ſicut Sol in conſpectu meo &c.* Vel ſecundum glo. Sol refertur ad beatitudinem animæ, luna verò ad beatitudinem corporis. Vnde ait, Fulgebũt iuſti in regno ſicut Sol ſecundum animum, qui tunc Dei contemplatione glorificabitur. *Et ſicut luna fulgebunt*, ſecundum carnem quæ modo mutabilis eſt ſicut luna, tunc autem erit immutabilis, & perfecta, tunc enim ſancti erunt in vtroque perfecti gemina ſtola glorificati. Et quòd omnia intelligantur de Chriſto, & de regno eius, oſtendit, cum ſubdit. *Et teſtis in cœlo fidelis*, quod propriè de Chriſto intelligitur: quia non ſolum eſt iudex, ſed etiam teſtis in cœlis. Coram Deo, & omnibus angelis

Sol ſignificat dotes beatorum.

Luna ſignificat beatos.

Luc. 17.

Chriſtus eſt teſtis fidelis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

angelis, de iis quæ propter nos passus sustinuit. Vnde in huius testimonium in corpore suo reseruauit cicatrices vulnerum, quas pro testimonio suę passionis continuè omnibus beatis ostendit. Vnde glossa. *Testis in cœlo fidelis est* Christus. Quia enim in nullo sic contradicitur fidei Christianę, sicut in resurrectione corporum, ideo ipse Christus carnem suam resuscitauit vt obuiaret omni contradicenti. Et qui poterat membra sua sic sanare vt ea vulnerata fuisse non appareret, cicatrices suo seruauit in corpore, vt ipsarum testimonio vulnus dubitationis sanaret in corde. De Christo ergo dicitur. *Et testis in cœlo fidelis.* Vnde & Iob 15. In cœlo est testis meus. Ista etiam verba possunt esse ecclesiæ, quæ testimonium suæ resurrectionis cernit in Christo iam glorificato. Sic enim adducit istum textum ad propositum Gre. tractans prædicta verba Iob. In cœlo est testis meus, dicens. Ad vocem corporis Christi, scilicet ecclesiæ hęc verba referri possunt, vt ecclesia dicat. In cœlo est testis meus. Sancta enim ecclesia idcircò aduersa vitæ præsentis tolerat, vt hanc superna gratia ad præmia æterna perducat. Carnis suæ mortem despicit, quia resurrectionis gloriæ intendit. Et transitoria sunt, quæ patitur, perpetua, quæ præstolatur. De quibus nimirũ bonis perpetuis dubietatem non habet, quia fidele iam testimonium redemptoris sui gloriam tenet. Carnis quippe eius resurrectionem mente conspicit, atque ad spem fortiter conualescit. Et quod in suo videt iam factum capite sperat in eius quoque corpore quod videlicet ipsa est absque dubietate secuturum. Quam videlicet ecclesiã Psalmista conspiciens in perpetua perfectione mansuram sub appellatione lunæ describit, dicens. *Luna perfecta in æternum.* Quam quia ad resurrectionis spem dominica resurrectio roborat, rectè subiungitur. *Et testis in cœlo fidelis*, vt de sua resurrectione, non trepidet, quum iam eum in cœlo, qui resurrexit à mortuis, testem habet &c.

Greg. 13. mor. c. 23.

A

B

C

D

E

quod in illo regno temporali acciderunt aduersa contraria dictis promissionibus. Non ergo de illo intelligebantur, sed de regno Christi, & fidelium. Vnde hic ait glo. Hic Psalm. ponit quæ videntur aduersa prædictis promissionibus, ne putentur in alio impleri, quam in Christo tunc futuro, quasi dicat, Christianis hæc prædicta sunt, non Iudæis qui se priuauerunt promissione. Ostendit ergo primò quod prædictæ promissiones nõ intelligebantur de regno temporali Iudæorum, nec de regib. eius, ex hoc quia illud regnum à Deo fuit repulsum propter peccata regum suorum. Quod impletum fuit tempore Ioachim regis Iuda, quem Nabucho donosor rex Babylonis cœpit cum omnibus suis, & transtulit omnem Hierusalem in Babylonem, & omnes thesauros domus domini asportauit. Et relicto in Hierusalem loco ipsius Sedechia. Iste etiam fecit malum coram domino. Et ibidem dicit textus quod irascebatur dominus contra Hierusalem, & contra Iudam, donec proiiceret eos à facie sua. Venit ergo iterum rex Babylonis, & cõprehendit etiam istum Sedechiam, & effodit oculos eius & filios eius occidit coram eo, vt habetur 4. Reg. 25. Quæ omnia præuidens Psalm. hic dicit. *Tu verò repulisti, & despexisti*, scilicet regnum Iudęorum tempore Ioachim, & Sedechię regum. Et quia multo tempore durauit illa captiuitas, antequam regnum regi Iudæorum restitueretur, ideò dicit. *Distulisti Christum tuum*, id est, regem Iudæorum à regno, repulit enim Deus regnum illud quia ipsi primò Deum per peccata repulerunt, vide suprà versicul. 705. & 718.

Captiuitas Iudæorum per Nabuchodonosor. 4. Reg. 24.

Auertisti testamentum serui tui, profanasti in terra sanctuarium eius. 1537

Hic ostendit oppositum ex promissionis profanatione. Vt enim dictum est, testamentũ in scriptura dicitur promissio facta ipsi Dauid de perpetuatione regni in suis successorib. Ista autem promissio nõ fuit completa in successione Dauid, quò ad regnum temporale, quia reges illius regni fuerunt captiuati, & trucidati. Oportet ergo, quòd intelligatur de regno spirituali Christi & eius fidelium. Vnde dicit, *Auertisti testamentum serui tui*, quasi dicat, promissionem factã Dauid de perpetuitate regni non implesti in illo regno temporali Iudæorum. Etiam ex alio, Nam disposuerat Dauid tempore suo ædificare templum domino. Sed quia vir sanguinum fuerat: noluit Deus quod illud ædificaret, sed Salomõ filius eius. Vnde de Salomone ait dominus. Ipse ædificabit domum nomini meo, & erit domus tua, & regnum tuum vsque in æternum ante faciem meam. Volens ergo Psalmista ostendere, quod, Deus non intelligebat de domo, vel de templo materiali dicit. *Profanasti in terra sanctuarium eius*, id est templum, quod dicitur sanctuarium Dauid, eo, quod præcepit ædificari per Salomonem filium suum, & omnes impensas præparauit. Hoc sanctuarium profanauit, Deus, id est profanari permisit, quoniam per Chaldæos fuit combustum, & destructum, vt habetur 4. Reg. vlt. Non intelligebatur promissio de sanctuario, quod erat in terra. Et ideo ait. *Profanasti in terra sanctuarium eius*, quia sanctuarium spirituale Christi profanari non potest. Vnde hic ait glossa. *Tu verò repulisti &c.* quasi dicat. Tu enim Deus qui promittebas qui confirmabas, quę propter dubitationem

Testamentum.

2. Reg. 7.

Templum fuit combustum.

Tu verò repulisti, & despexisti, distulisti Christum tuum. 1536

Hic consequenter describit huius regni deiectionem, & aduersa. Quod maximè fuit in captiuitate Babylonica, quam Psalmista præuidens describit, & multa prædicit aduersa. Quoniam ostendit primò, quod regnum à Deo fuit reprobatum in principio, secundò, quod promisit, factum fuit, ibi, *Auertisti*. tertiò, quòd illud regnum fuit dissipatum, ibi. *Destruxisti*. quartò quòd fuit expoliatum, ibi. *Diripuerunt*. quintò quòd fuit subiugatum, ibi. *Exaltasti*. sextò quòd auxilio Dei fuit destitutum, ibi. *Auertisti*. septimò quod seremoniis fuit priuatum, ibi. *Destruxisti*. octauò quòd multis opprobriis fuit vituperatum, ibi. *Maledixisti*. Quantum ad primum sciendum, quòd ista aduersa quæ acciderunt in regno Dauid, in successoribus eius non contradicunt prædictis, imò prædicta confirmant. Dixerat enim suprà, Misericordiam meam nõ dispergam ab eo, & nunc dicit. *Tu verò repulisti*. Dixerat, thronus eius, sicut sol in conspectu meo, nunc verò dicit. *Sedem eius in terra collisisti*. Hæc omnia sunt ad confirmationem prædictorum. Dictum est enim quod omnia quæ dicta sunt de Dauid, & regno eius intelliguntur de Christo & regno eius. Ne ergo tu credas prædicta fuisse de regno temporali Dauid & Iudæorum, aperte ostendit Psal.

nem humanam iurabas, illa promisisti & ista fecisti. Vbi ergo tenebo iusiurandum tuum? vbi inueniam promissum tuum? quare illa promisit Deus, & ista fecit? Respondet. Hæc fecit, vt promissa firmaret. Dauid enim erat, cui promittebantur omnia, sed non in ipso Dauid, sed in semine eius, qui est Christus implenda. Ne ergo, quia ei dicta sunt viderentur in eo implenda, destruxit ea Deus in Dauid, vt quæ necesse erant fieri, quæ Deus iurauerat, quærantur in alio. Vnde etiam Salomon filius Dauid, qui factus est tantę sapientiæ, tantæque prudentiæ, ne promissio Dei de semine Dauid in illo putaretur impleta, cecidit, ne putaretur esse semen, in quo impleretur promissio. Hunc ergo Dauid quo ad temporale regnum, in quo sperabant igniari Iudæi promissa Dei compleri, repulisti, & despexisti, non tamen abstulisti, sed distulisti per Christum filium tuum impleri, vt non in illo Dauid, sed in alio firmius promissa expectentur. Ideò subditur. *Auertisti testamentum serui tui*, quia seruo tuo factum erat. Vetus testamentum Iudęorum, iam non est regnum eorum, nõ est sacrificiũ, vel sacerdotium, vel astra eorũ. *Prophanasti in terra sanctuarium eius*, id est vbique terrarum sancta quæ habent ostendisti terrena, quia scilicet per illa alia significabantur. Dicat ergo. *Auertisti testamentum*, scilicet *tuum, &c.* De auersione ista diuinæ, iracundiæ, vide supra vers. 1320.

Legis, antiquæ sacrificia significabãt bona.

Destruxisti omnes sepes eius, posuisti firmamẽtum eius formidinem. 1538

Hic consequenter idem ostendit, quia illud regnum fuit dissipatum. Chaldæi enim quando ceperunt ciuitatem Hierusalem, & regem captiuauerunt, succenderunt domum domini, & domum regis, omnémque domũ combusserunt igni, & muros ciuitatis Hierusalem in circuitu destruxerunt. Et hoc præuidens Psal. dicit hic. *Destruxisti omnes sepes eius*, id est, muros Hierusalem, & aliarum ciuitatum. Et quia Hierusalem erat metropolis, & in illa manebat potestas regia, qua totum regnum cu stodiebatur, ideò illa destructa, sequitur quòd firmamentum regni fuit dissipatum. Et hoc est, quod subdit, *Posuisti firmamentum eius formidinem*, scilicet Hierusalem, quia destructis muris, & combusta ciuitate, illi, qui ibidem de plebe remanserunt, erant in continuo pauore. Et nota hic, quòd formido, das, dicitur à formõ, quod idem est quòd calor, vel ignis, & sic quia calor naturalis hominis stat in sanguine, ipse sanguis dicitur formon vel formido, inis. Et formidare est timere, vel trepidare, quia ille, qui timet habet formidinẽ, scilicet calorem, vel sanguinem. Nam, cum quis timet formon, id est, sanguis, vel calor naturalis ad præcordia, & interiora fugiens à cute se subtrahit, nam timor sanguinem gelat, qui contractus gignit formidinem. Cum enim homo ex aliquo peracto verecundatur, sanguis amicus naturæ, quasi coopertur iens delictum, tendit ad exteriora, & ita fit homo rubeus. Quando verò pro aliquo multum timet, sanguis fugit ad interiora, & sic exterius fit pallidus. Et hæc est causa, quare sit homo rubeus cũ verecundatur, sed pallidus cũ fortiter timet. Cum ergo formon dicatur sanguis, in quo manet calor naturalis, ille formidat, qui sanguinem ex timore intrinsecus habet, & exterius manet pallidus. Ad propositum ergo, cum destructis vndique parietibus Hierusalem, ibi degẽtes cõtinuè in magno essent timore, sequitur quòd pallidi erant: quia sanguis ad interiora confortanda se diuertebat. Et sic ciuitas Hierusalem, quæ erat fortitudo totius regni Iudæorum, postea fuit in formidinem, & trepidationem, & timorem.

4. Reg. 25

Formido, ve quid est.

Timor sanguinem cõtrahit.

Verecundia sanguinem extra mittit.

Diripuerunt eum omnes transeuntes viam, factus est opprobrium vicinis suis. 1539

Hic consequenter hoc idem ostendit, quia Dauid regnum fuit expoliatum. Nam (vt habetur 4. Reg. 24.) Nabuchodonosor capto rege Iuda, Ioachim cum matre, & suis protulit omnes thesauros domus domini, & omnes thesauros domus regiæ, & concidit omnia vasa aurea, quæ fecerat rex Salomon in templo domini. Omnia hæc diripuit Nabuchodonosor, & asportauit. Et hoc præuidens psalmista dicit. *Diripuerunt eum*, scilicet regnum omnes transeuntes viam: quia primò Nabuchodonosor expoliauit regnum, & consequenter Samaritani, qui erant propinqui audacter irruentes in regnum Iudæorum faciebant prædas, & homicidia, & per consequens tantum regnum factum est opprobrium vicinis suis, qui quasi insultantes Iudæis, dicebant. Vbi est modo gloria Iudæorum? vbi Deus eorum? vbi eorum potestas? & similia. *Factus est ergo opprobrium vicinis suis*, quia tunc populus Iudæorum factus est opprobrium omnibus gentibus, sicut & nunc. Diripio, pis, componitur ex di, & rapio, pis. Et est diripere diuersis modis rapere, sicut faciunt gentes armorum, quæ capta ciuitate, diuersis modis rapiunt ciuium bona. Et hoc vult psalmista ostendere, quòd regnum temporale Iudæorum non est illud regnum, cui promissiones prædictas fecerat Deus: quia illud regnum promisit Deus honorare, istud autem regnũ factum est omnibus gẽtibus in opprobrium, & sic istud non est illud. Et notanter dicit de populo Iudæorum, quòd factus sit opprobrium vicinis suis, & non solum probrum. Quoniam secundum grammaticos probrum, quod est vituperium, componitur cum ob, & mutata, b, in p, fit opprobrium per duplex p. Et est opprobrium circumcirca, & vndique vituperium. Et sic tunc erat in populo Iudæorum: quia in vituperium erat omnibus circunstantib. Vnde dicebant, Posuisti nos opprobrium vicinis nostris, subsannationem, & derisum omnibus, qui in circuitu nostro sunt.

Opprobrium quod sit.

Psal. 43.

Exaltasti dexteram deprimentium eum, lætificasti omnes inimicos [illegible]

Hic consequenter idem ostendit subiugatione. Dicitur enim regnc prædictæ promissionis dictum f eius sicut sol in con superest omnibus illud regnum, cu nia alia regna in gl & lere. Regnum autem temporale: quia à persecutoribus mnes eius inimici de ipso pleuerunt, sequitur ergo Iudæorum non fuit fac est, quod ait hic. *Exaltasti dexteram deprimentium eum, &c.* Per dexteram istum intelligitur potestas regni Chaldæorum, [illegible] pressierunt regnum Iudeorum

Universidad de Deusto
Biblioteca

dærorum, & ipſum captiuauerunt, quæ fuit à Deo exaltata, quando tanta victoria contra Iudæos ſibi fuit data. Deus enim vtebatur illa ad punienda peccata Iudæorum. Sed nunquid in hoc placuerunt Deo, faciendo vindictam malorum? Dico quòd effectus eorum placebat Deo, ſed non ipſi, ſicut punitio dānatorum per dæmones facta Deo placet, ſed non ipſi dæmones. Mali enim à malis puniri merentur, ſed mali non merentur punire malos.

Quæſtio. Opus malorū Deo placet nō ipſi punire.

1541 ## Auertiſti adiutorium gladii eius, & non es auxiliatus ei in bello.

Hîc conſequenter oſtendit rationem priuationis adiutorij. Vbi aduertēdum, quòd per gladium quo Iudæi ſolebant adiuuari contra hoſtes, intelliguntur viri bellatores Iudæorum, qui à Deo directi armis, & gladiis hoſtes fugabant. Sic enim de Gedeone, quia erat vir fortis armorum, dicebant Madianitæ ipſum timentes, non eſt hoc aliud niſi gladius Gedeonis. Sic ergo Deus auertit gladium adiutorij Iudæorum, quando immiſit formidinem bellatoribus eorum, vt ante faciem hoſtium fugerent, qui alios fugare ſolebant. Et hoc fuit quando exercitus regis Babyloniſ obſidebat Hieruſalem, omnes viri bellatores Iudæorum timore hoſtium concuſſi fugerunt nocte de ciuitate per viam portæ, quæ eſt inter duplicem murum ad hortum regis. Quibus fugatis, etiam Sedechias rex fugit, quem perſequentes Chaldæi incomprehenderunt &c. Et hoc præuidens pſal. ait, *Auertiſti adiutorium gladij eius*, id eſt, fugaſti bellatores eius, quod ex diuina ſententia fuit. Nam, vt hic ait glo. ſolebant enim pauci Iudæorum multos vincere, intantum vt vnus eorum fugaret mille, & duo decem millia, modo autem ipſi fugati ſunt, & captiuati, quia Deus reliquerat eos, peccatis eorum exigentibus. Et ſubdit notabile verbū. Populus enim armatus ſine Deo inermis eſt. Per hoc autem ſatis clarè oſtenditur, quòd bello ſpirituali vitiorum ſi Dei adiutorium ſubtrahatur à nobis, ſtatim ſuccumbimus, & captiuamur. De bellis autem vitiorum, vide ſupra verſic. 384.

Gladius dicitur Poteſtas.

Iudic. 7.

4. Reg. vlt.

Populus armatus ſine deo inermis eſt.

1542 ## Deſtruxiſti eum ab emūdatione, & ſedem eius in terra colliſiſti.

Hîc hoc idem oſtendit ratione priuationis cæremoniarum. Habebat enim populus Iudæorum ſecundum legem datam per Moyſen cæremonias, quibus immundi purificantur. Quilibet qui aliquod mortici[illegible] angebat, erat donec aſperge[illegible] qua luſtrationis, itur, & mu[illegible] alias cæremonias mundatione[illegible] mundorum. Alibantur p[illegible]ificia, vt habetur [illegible] populus Iudæorum fuit in ſuam iſtis ſacrifi[illegible] oterant, & ſic nec [illegible]dens pſalmiſta dicit, *Deſtruxiſti*, id eſt, priuaſti eum cæremonijs, abatur ſecundum legem. De [illegible]ationis, vide Num. 19. Et [illegible] [illegible]uati? Certè quia ſub poter[illegible] erant reducti, hîc quòd non licebat eis vti ſuis legibus. Et hoc eſt, quod ſubdit, *Et ſedem eius in terra colliſiſti*, ly &, ſtat pro quia, vt ſit ſenſus. Priuatus fuit cæremoniis, quia & regia maieſtate fuit priuatus. Vel aliter, ſuperius dixerat quòd peccātes per aduerſa mūdaret, dicens. *Si dereliquerint filij eius legem meam, &c. viſitabo in virga iniquitates eorum, &c.* quia ſcilicet, per aduerſa emundatur anima à peccatis. Sed modò vide ad quid deuenit populus Iudæorum. Viſitatur in virga, aduerſis præmitur, vbique ſubiugatur, nec tamen emūdatur. Cuius ratio eſt, quia vt dicit gloſa, Fide caret Iudæus, qua corda mundātur. Et hoc eſt quod dicit pſalmiſta. *Deſtruxiſti eum ab emundatione*, id eſt, quia permiſiſti ipſum perdere fidē, amplius aduerſis mūdari non poſſunt. Et quia perdidit fidem, ideo ſedem eius in terra colliſiſti. Hoc ideo dicit: quia regnum Iudæorum vbique terrarū delectum eſt. Collidere enim componitur cum cō & lædo, is, & eſt collidere totum ſimul lædere. Et ſic colliſa eſt ſedes Iudęorum, quia ſimul, & vbique læſa eſt, & diſſipata.

Infideles ne immutentur aduerſis.

Collidere

Minoraſti dies temporis eius, perfudiſti eum confuſione,

1543

Hîc hoc idem oſtendit ex opprobriorū illatione, & temporis terminatione. Promiſerat enim Deus regnum eius ſtabilire in æternum. 2. Reg. 7. Vnde & ſuperius dixit. Et ponam in ſæculum ſæculi ſemen eius, & thronū eius ſicut dies cœli. Illi autem temporali regno Iudæorum venit oppoſitū, quia non multo tempore poſt fuit diſſipatum, & captiuatum, nam ab ipſo Dauid vſque ad iſtam captiuitatem, nō fluxerunt niſi quatuordecim generationes, vt patet Matth. 1. Quid autem eſt tempus quatuordecim generationum reſpectu perpetuitatis? nihil. Et hoc eſt quod ait. *Minoraſti dies temporis eius.* Vel aliter. Certum eſt, quòd multi iuuenes vtriuſque ſexus Iudæorum in illa captiuitate interfecti fuerunt, & ſic vita eorum fuit minorata: quia non vixerunt quantum viuere poterant, ſecūdum ipſorum complexionem naturalem. Sequitur. *Et perfudiſti eum confuſione*, quia populus, qui ſolebat eſſe in tota gloria, captiuus fuit ductus per infideles. Vel aliter, Iudæi enim putabāt, quòd promiſſiones factæ ipſi Dauid de regno perpetuādo, eſſent de ipſorum regno temporali, & ideo putabant ſemper ipſorum regnum duraturum. Sed quòd de ipſorum regno temporali non intelligatur, patet, quia minoraſti dies temporis eius ſecūdum ipſorum opinionem. Putabant enim in æternum fieri regnationes: ſed minuiſti dies regni eorum, vt non ſtaret iuxta opinionem eorum, Qualiter autem tempus vitæ alicuius poteſt minorari, vel elongari, cum ſtatutum ſit cuilibet à Deo, quātum viuere debet, vide ſupra verſic. 637.

Vſquequo, domine, auertis in finem exardeſcet ſicut ignis ira tua?

1544

Poſtquam pſalmiſta oſtendit promiſſiones factas Dauid non intelligendas de regno temporali Iudæorum propter aduerſa multa, quæ illi acciderunt in captiuitate Chaldæorū; nunc quia mentionem fecit de illa captiuitate, hic orat Deū pro ipſius terminatione. Et primò ponit ſuam ſupplicationem, ſecundò ad hoc impetrandum multiplicem adducit rationem, ibi. *Memorare*. tertiò ſurgit ad gratiarum actionem, ibi. *Benedictus*. Primò ergo facit orationem ſuam per modum poſtulationis, dicens. *Vſquequo domine auertis in finē?* Deus enim

enim peccatis hominum prouocatus, auertit faciem ſuam ab eis, quia ipſi prius à Deo ſe auertūt. Et tandiu ſtat auerſus à nobis, quamdiu nos auerſi ſtamus ab eo, quia ergo ſunt aliqui qui poſt peccatum ſe conuertunt ad Deum, aliqui autem qui obſtinati permanentes nunquam ſe conuertunt, ideo conſimiliter auerſio diuina eſt duplex, quædam temporalis, & quædam æterna, vt dictum fuit verſicu. 1302. Quærit ergo pſalmiſta an iſta auerſio Dei à populo Iudæorum ſit temporalis vel æterna, dicens. *Vſquequo domine auertis vſque in finem?* id eſt, nunquid ſemper eris nobis auerſus? quaſi dicat, oro quod non. Hoc idem aliis verbis ponit dicens. *Exardeſcet ſicut ignis ira tua.* Ignis enim ſemper ardet, quandiu habet combuſtibile. Petit ergo. Erit ne ira tua exardeſcens ſicut ignis vt nunquam extinguatur in nobis? quaſi dicat hoc non decet maieſtatē tuam, cui proprium eſt ſemper miſereri & parcere. Conſimilis verſus ponitur ſupra pſal. 78. Vſquequo domine iraſceris in finem &c. vide verſic. 1360. Vel aliter, vult oſtendere pſalmiſta quod Iudæi ad Chriſtum conuertentur in fine temporum, quia tunc ceſſabit ab eis auerſio Dei qui ſe conuertet ad illos, vt hic finis ſignificet ipſum Chriſtum qui eſt α & ω principium & finis. Omnes enim aduerſitates prædictæ aduenerunt Iudæis propter ipſorum peccata, & infidelitatem. Et ideo quamdiu durabit eorum infidelitas, durabit & eorum aduerſitas. Dicat ergo pſalmiſta. Dura ſunt, quæ intuliſti Iudæis propter eorum infidelitatem. Sed *vſquequo domine auertis*, ſcilicet, Iudæos à fide & ſalute? Auertit enim illos Deus à fide, quia id permittit. Et reſpondet ſubiipſi pſalmiſta, dicens. *In finem*, id eſt, quouſque per fidem reducantur in finem, id eſt Chriſtum: quod erit quando plenitudo gentium intrauerit. Et hoc eſt quod dicitur Romanorū. 11. Cæcitas contigit in Iſraël, donec plenitudo gentium intraret, & ſic omnis Iſraël ſaluus fieret. Interim autem contra Iudæos. *Exardeſcet ſicut ignis ira tua.* Et nota quod benè ira Dei igni comparatur. Nam ignis agit diuerſos effectus, ſecundum diuerſitatem materiæ, in quam agit. Nam aliqua incinerat vt ligna, aliqua emollit vt plumbum, alicinerat vt ligna, aliqua emollit vt plumbum, aliqua purificat, vt aurum, & aliqua conſolidat, vt teſtam. Sic & ira Dei, id eſt, effectus iræ, vt ſunt aduerſa per eum immiſſa, aliquos incinerat, id eſt, vſque ad finem conſumit, ſicut obſtinatos qui per aduerſa non corriguntur, quorum æternum iudicium incipit in præſenti, ſicut fuit de Antiocho. 2. Machab. 9. Aliquos emollit: ſicut illos, quos ad compunctionem & lachrymas ducit, ſicut fuit de latrone cum Chriſto crucifixo, qui inter ipſa tormenta ad pœnitentiam venit. Aliquos purificat, ſicut illos, quos immutat. Sic enim dictum eſt ſuperius, Viſitabo in virga iniquitates eorum &c. Aliquos conſolidat, ſcilicet, quos per charitatem inflammat. Sic enim ſancti martyres quanto grauiora patiebantur tormenta, tantò eorum mens ſolidior efficiebatur, vt patuit in illis ſeptem fratribus. 2. Machab. 7.

Auerſio Dei duplex.

Adei cōuertentur in finem.

Apoca.

Ira Dei dicitur ignis.

Luc. 23.

1545 ## Memorare quæ mea ſubſtantia nunquid enim vanè conſtituiſti omnes filios hominum?

Hîc pro ſua exauditione multiplicem adducit rationem, quarum prima ſumitur ex parte noſtræ fragilitatis. ſecunda ex parte noſtræ mortalitatis, ibi. *Quis eſt homo*. tertia ex parte diuinæ pietatis, ibi. *Vbi ſunt*, quarta ex parte inimicorum iniquitatis, ibi. *Memor eſto*, quinta ex parte in briatæ maieſtatis, ibi. *Quod exprobr. auerunt*. Quantum ad primum ſciendum, quantum peccatum ex maiori fragilitate cōmittitur, magis veniā meretur. & quā to ex minori, minori eſt venia digna, quia fragilitas minuit de ratione voluntarij. Et hinc eſt, quod peccatū Adæ grauius dicitur cæteris, quia natura in ipſo integra erat, & non fragilis, vel corrupta per peccatū, poſt peccatum autem eſt fragilis, & ad peccandum prona. Quoniam, vt dicitur Gene. 8. Senſus enim, & cogitatio cordis humani prona ſunt ad malum ab adoleſcētia ſua. Et ideo peccata noſtra ſunt magis venia digna. Et hanc rationem hic tangit pſalmiſta, dicens. *Memorare, quæ mea ſubſtantia*, ſcilicet, vita mea, quam ſit fragilis, & infirma. Sic enim eſt fragilis, quod ex ſe non poteſt à peccato ſurgere, vel debitum finem, ad quem facta eſt, peruenire, niſi tua miſericordia ei ſuccurrat. Ex quo ſequitur, quod niſi tu nobis miſericordiam impendas, tu vanè conſtituiſti filios hominum. Vanum enim dicitur, quod finem intentum non attingit. Et hoc eſt quod ait. *Nunquid enim vanè conſtituiſti filios hominum?* Vel aliter vbi notandum, quod ſubſtantia in ſcriptura multiplex eſt. ſ. ſubſtantia, quæ nos ſumus. Homo nam eſt animal, & omne animal eſt ſub principalior pars hominis, ſcilicet a ante Chriſti aduentū deſcēdebat ad in de ipſa dicebat pſalmiſta, Et ſubſtantia feriorib. terræ. Eſt ſecūdò ſubſtātia, qua ſic diuitię dicuntur ſubſtantia hominibus & nō homi bię. 4. Ex ſubſtan tiò ſubſtantia, qu qui ſubſtantia dicit tatis, & gratiæ. V effecti ſumus mum vſque in ſtantia nond pectando d nónne dominus iſto modo hic cum dicit. *Memorare* cet tota mea ſubſt deficiunt licet per corru Nam non ſi dica ſcilicet populu oritur, & quitur, q iſtam expo

Peccatum fragilitate minora tur.

Subſtantia animæ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

exparte noſtræ mortalitatis, quæ ſtat in hoc. Omnis homo peccato primi parentis moritur, & deſcendit ad infernum, ex quo per ſe liberari nō poteſt. Niſi ergo tu ſuccurras miſerendo, ſequitur quòd omnes ſunt perditi, & per te fruſtra conſtituti, cùm non deceat te ſapientem aliquid facere fruſtra, ergo nobis debes miſereri. Et iſtam rationem tangit apoſtolus ad Hebræ. 9. dicens. Statutum eſt hominem ſemel mori, quaſi dicat. Cum à ſe à morte redire nō poſſunt, ſi ad finem ordinatum peruenire debēt, neceſſe eſt te ipſis miſereri. Vel hoc de morte peccati proprius intelligitur. Vel per hoc vult pſalmiſta tāgere Chriſti incarnationem, per quē ſolum ab æterna morte poterunt liberari, quaſi dicat. *Quis eſt homo, qui viuet* ſcilicet, poſt mortem reſurgens, à mortuis, *& non videbit mortem*, quia poſt reſurrectionem amplius, nō morietur. *Et eruet animam ſuam de manu inferi*, ſcilicet qui per mortem deſcendet ad infernum, & virtute propria ſe ab inferno liberabit. Certū eſt, quòd iſta nulli niſi Chriſto competere poſſunt, quia habuit poteſtatem ponendi animam ſuam, & iterum ſumendi eam. Dicat ergo de Chriſto, quem pro adiutorio poſtulat, vt veniat. *Quis eſt homo, qui viuet, & non videbit mortem* &c. Certè ſolus Chriſtus eſt, & hunc poſtulo adiutorem. Et vide, quam terribilis fuit ſententia contra hominem data mortis. Nam alias multas ſententias Deus reuocauit mitigauit, iſtam autem nullo modo ſententiam mitigauit. Quod oſtendit Gregor. ſuper Ioan 13. Scribis contra me amaritudines, Quia omne quod loquimur, tranſit, ſcribum manet. Deus non loquitur, ſed audit dicitur, cum diu ſuper nos tacuit. Semel quippe peccanti terra es, in terram ibis. Et [illegible] præcepta dedit, creationem peccatum patris ad nos tem abſorbuit, quam oſtenſis noſtrę morumani generis. Vnde pſalmiſta, *Quis eſt homo qui viuet, & non videbit mortem*, ait. Tu ergo, cum tunc ira, quia [illegible] ſententiam tuam [illegible] Nūquid in [illegible] etiam [illegible] greſſibus [illegible] non videbit [illegible] de [illegible] reſtituendo [illegible] eat &

A

1547 Vbi ſunt miſericordiæ tuæ antiquæ domine, ſicut iuraſti Dauid in veritate tua?

Hîc adducit tertiam rationem quæ ſumitur ex ratione diuinæ pietatis, quæ ſtat in hoc. Antiquitus iurauit Deus Abrahæ, dicens, In ſemine tuo benedicendum omnes gentes. Quod intelligebatur de Chriſto qui ex ſemine Abrahæ erat oriundus. Hoc etiam promiſit ipſi Dauid iureiurando, vt habetur 2. Reg. 7. Et pſal. 131. Iurauit dominus Dauid veritatem, & non fruſtrabitur eum, de fructu ventris tui ponam ſuper ſedem tuam. Si ergo nobis miſericordiam non impendas, ſed ſic in captiuitate mori permittas populum tuum, vbi erunt miſericordiæ tuæ antiquæ, quas ſcilicet promiſiſti Abrahæ, & iuraſti ipſi Dauid? Et hoc eſt qđ ſubdit. *Sicut iuraſti Dauid in veritate tua*, ſcilicet, per teipſum qui es veritas, vel poteſt legi iſti verſus non interrogatiuè, ſed magis determinando præcedentem verſum. Nam dictum eſt, *Quis eſt homo, qui viuet & non videbit mortem* &c. hoc ſolum de Chriſto intelligi poteſt, de quo nunc ſubdit. Vbi, id eſt in quo Chriſto *ſunt miſericordiæ tuæ antiquæ, domine*, quia in Chriſto impletur omnis miſericordia, & gratia antiquis promiſſa patribus, quia vt dicitur Ioan. 1. De plenitudine eius accipimus omnes gratiam pro gratia. Qualiter autem miſericordia ſit in Deo, vide ſuprà verſ. 55. & 782. & qđ Chriſtus dicatur miſericordia Dei, vide ſuprà ver. 1450.

Mors communis eſt omnibus.

In Chriſto eſt omnis miſericordia.

1548 Memor eſto, domine, opprobrij ſeruorum tuorum, quod continui in ſinu meo multarum gentium.

Hîc ponit quartam rationem quæ ſumitur ex parte iniquitatis inimicorum, quanto enim quis crudelius ab inimico perſequitur, tanto amplius indiget miſericordia. Caldæi autem captiuos habentes Iudæos, non manſuetè illos tractabant, ſicut modo ipſos tractant Chriſtiani, ſed crudeliter ipſis multa inferentes opprobria. Vnde dicūt. Poſuiſti nos opprobrium vicinis noſtris ſubſannationē & deriſum iis qui in circuitu noſtro ſunt. Poſuiſti nos in ſimilitudinem gentibus, commotionem capitis in populis &c. Et iſtud opprobrium in populo Iudæorum durauit vſque ad Chriſtum, quia tunc populus Iudęorum ipſum intelligentes, ſummè fuit honoratus, quando Dei verbum de ipſo carnem aſſumpſit. Et iſtud opprobrium populus captiuatus patienter tollerabat in ſinu ſuo, id eſt, in mente ſua. Nam ſinus mentem ſignificat, vt oſtēdit Gregor. dicens. Scriptura ſacra plerunque ſinum pro mente ponere conſueuit, ſicut voce eccleſiæ de perſecutoribus noſtris per pſalmiſtam, dicitur. Redde vicinis noſtris ſeptuplum in ſinu eorum, ac ſi aperte diceretur. In mente ſua recipiant hoc quod in noſtris corporibus fœtentes operantur, vt dum exterius ex parte puniunt, ipſi interius perfectè puniantur. Et ſic quod hic dicitur. *Quod continui in ſinu meo multarum gentium*, id eſt memor eſto opprobrij nobis à multis gentibus illati, quod quidem patienter in mente porto. Memorari enim mala dicitur Deus, quando illa punit, obliuiſcitur autem dum illa punire differt. Quomodo autem recordatio, vel obliuio cadit

Sinus mentem ſignificat.

Greg. lib. 22. moral. c. 14.

Pſal. 78.

dit in Deo, vide ſuprà verſiculo 349.

1549 Quod exprobrauerūt inimici tui, domine, quod exprobauerunt commutationem Chriſti tui.

Iniuria Dei nō eſt tolerāda. Chryſoſt. Mat. 4.

Hîc oſtendit propoſitum ratione diuinæ maieſtatis iniuriatæ. Quamuis enim proprias iniurias ferre patienter, ſit virtuoſum, iniurias autem Dei ſuſtinere, vitioſum eſt. Vnde Chryſoſtomus ait ſuper Matth. Ait Chriſtus cum paſſus fuiſſet tentationis iniuriam, dicente ſibi diabolo. Si filius Dei es, mitte te deorſum, non eſt turbatus, nec diabolum increpauit. Nunc autem, quando diabolus ſibi Dei vſurpauit honorem, exaſperatus eſt, & repulit eum dicēs. Vade, ſathana: vt nos illius diſcamus exemplo noſtras quidem iniurias magnanimiter ſuſtinere, Dei autem iniurias neque vſque ad audiſſe quempiam patiētem, laudabile eſt: iniurias autem Dei diſſimulare, nimis eſt impium. Modo ad propoſitum iſta captiuatio populi Iudæorum cedebat ad iniuriam Dei: qui Chaldæi eis improperabant dicentes, quòd Deus eorum non potuiſſet defendere Chriſtum domini, id eſt, regem Iudæorum ne captiuatus in Babyloniam fuiſſet commutatus. Et hoc eſt, quod ait Pſalmiſta. *Memor eſto improperij, quod exprobrauerunt inimici tui, Domine.* Et quod fuit illud improperium. *Quia exprobrauerunt commutationem Chriſti tui.* Probro enim probras idem eſt, quod redarguere, iniuriari, vituperare. Et componitur cum ex, & fit exprobro, bras, id eſt, valdè, & multum vituperare, iniuriari, & redarguere. Vel hoc intelligitur ſecundum Hebræos de Chriſto meſſia. Præuidit enim Pſalmiſta, quòd Chriſti vita, & doctrina contrariaretur multum vitæ Scribarum, & Sacerdotum, & ipſorum vitia detegeret, quia Chriſtus commutationem vitę de vitiis ad virtutes verbis, & factis oſtendebat. Et propter iſtam vitæ commutationē ipſe Chriſtus, & fideles multa opprobria ſuſtinuerunt. Et hoc eſt, quod dicit, *Quod exprobrauerunt commutationem Chriſti tui.* Vnde in Hebręo habetur. *Quod exprobrauerunt veſtigia Chriſti tui.* Et tūc clarior eſt litera, quia facta, & verba Chriſti, quæ ſunt eius veſtigia, fuerunt à Sacerdotibus, & ſcribis reprobata. Vel exprobrauerunt commutationem Chriſti tui: quia præuidebat Pſalmiſta, quòd infideles Chriſtiani abiicerent commutationē Chriſti, ſcilicet, qualiter Chriſtus commutatus eſt, quia crucifixus eſt, quia mortuus eſt. Vel poteſt intelligi de commutatione pœnitentiæ, quam Chriſtus prædicauit, vt vita commutaretur per pœnitentiam de vitiis ad virtutem. Quod maximè infideles exprobrant, ſcilicet quòd ſuauia fugiamus, & eligamus aſpera, proſpera mundi deteſtemur, & ſequamur aduerſa, vitam contemnamus, & mori gaudeamus. Iſta eſt commutatio pœnitentiæ. Magna quippe eſt commutatio à virtutibus ad vitia, ſed maior à vitiis ad virtutes commutari. Deus enim ſuper bonos manum dexteram tenet, & ſuper malos ſiniſtram. Sed dum boni commutātur ad vitia, mali verò ad virtutes per pœnitentiam, Deus conſimiliter manus ſuas ſuper illos commutat. Quod planè fuit figuratum in commutatione manuum Iacob ſuper Ephraim, & Manaſſem. De qua habetur Gene. 48. vbi dicitur quod Ioſeph poſuit duos filios ſuos ante Iacob, vt eis benediceret, ſcilicet, Ephraim, & Manaſſem, ſed poſuit Ephraim ad ſiniſtrā patris, Manaſſem verò ad dexteram. Qui Iacob extendens manus, manum dexteram poſuit ſuper caput Ephraim minoris, ſiniſtram verò ſuper caput Manaſſe maioris commutans manus, Ephraim enim qui creſcens interpretatur, ſignificat illos, qui per pœnitentiam commutantur de vitiis ad virtutem, qui dum eſſent in culpa, erant ad ſiniſtrā Dei collocati, ſed per pœnitentiam commutati, dextera Dei manus extenditur ſuper illos, qui creſcunt in virtutibus. Manaſſes verò, qui obliuioſus interpretatur, ſignificat illos, qui de ſtatu gratiæ cadunt ad culpam, & Deum, quem prius nouerant, obliuiſcuntur, & iſti de dextera Dei commutantur ad ſiniſtram. Et ideo, quia carēt commutatione pœnitentiæ, carent etiam benedictione dexteræ Dei ad ſiniſtram ponuntur, de quibus dicitur 54. Non enim eſt illis commutatio, & non timent Deum, extendit manum ſuam in retribu-
do. Quod ad propoſitum exponit glo. di-
enim eſt illis commutatio, ſcili-
ſed permanent in peruerſi-
quia per pœnitē-
lius, quia ſenſus
vnde hoc? Quia
remedio per p-
licet, quia in-
tur, adiu-
tribu-
nus e-
per pe-
ipſi in
9. con-

Expobra re quid ſit

Commuta tio pœnitē tiæ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca